„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **256** ● 8-14 ianuarie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Memorabila ieşire din politică a lui Gigi Becali“
pagina **3**

Anchetă:
„Cel mai bun spectacol de teatru din 2008“
pagina **20**

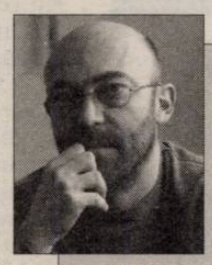

„Fiecare roman trebuie lăsat cu destinul lui“
interviu cu **Filip Florian**
pagina **24**

URA

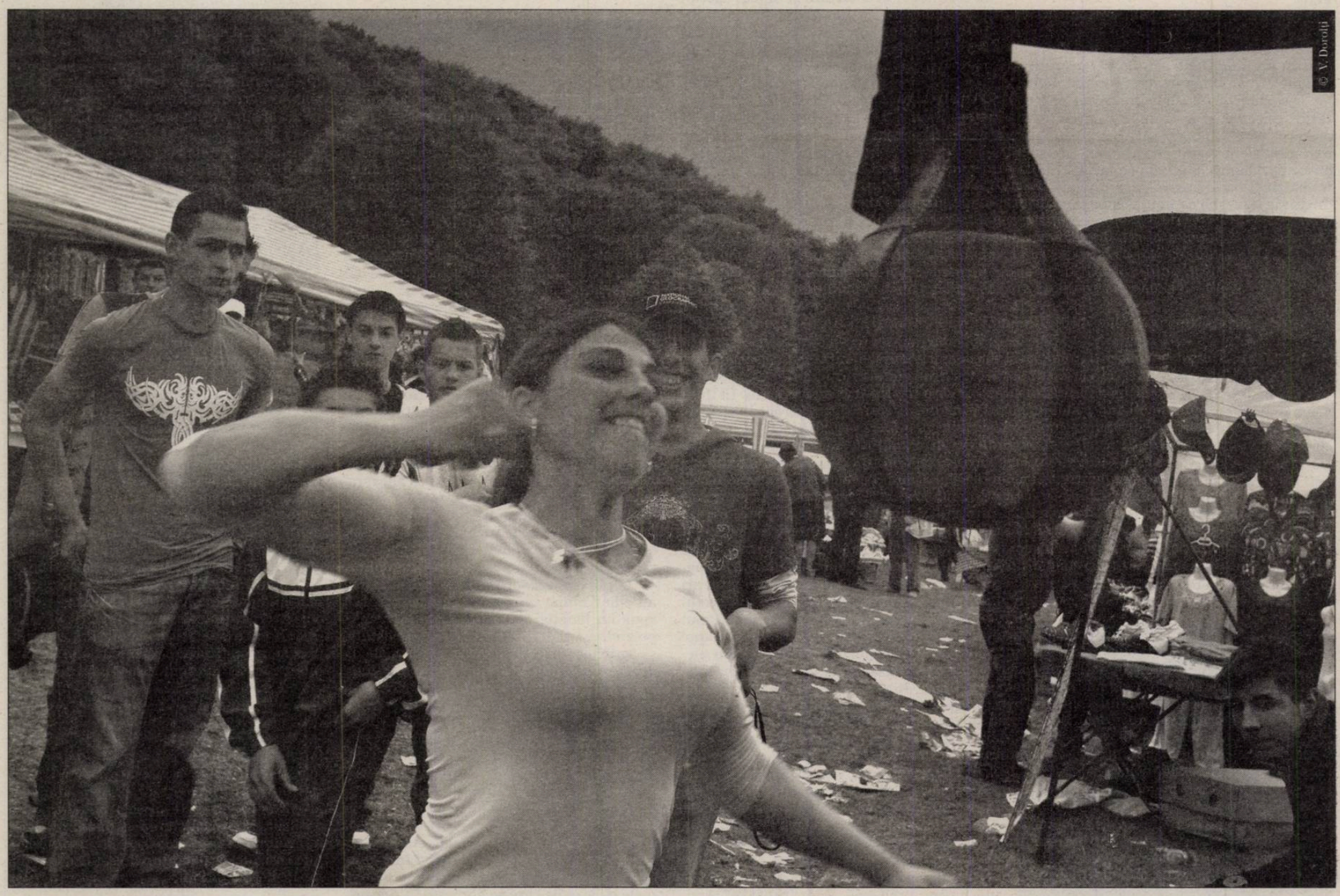

„Puțini oameni reușesc să fie fericiți dacă nu urăsc o altă persoană, nație sau credință.“

BERTRAND RUSSELL

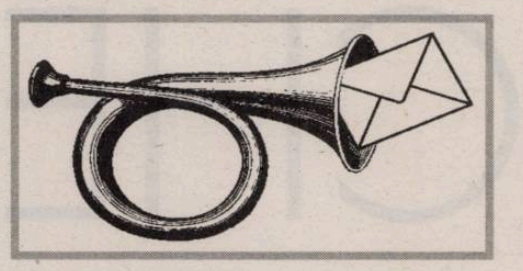

Nr. 254-255: Articolul lui Andrei Pleşu, „Cum am călcat în strâchini la Berlin“

Şeful şi maşina de spălat

Iulie, 1990. Pichelsdorferstrasse, Spandau, West-Berlin.

Am întîlnire cu un prieten din copilărie în faţa unui magazin cu aparate de fotografiat. Andreas, colegul meu de clasă şi vecin de apartament într-un burg transilvan, a plecat din România de vreo trei decenii. Decizia familiei de a emigra în Germania a fost luată la ieşirea din puşcărie a tatălui său, după ce a ispăşit ani grei de temniţă politică. Într-o zi – surpriză! – m-am pomenit cu el la mine acasă pentru a-şi lua rămas-bun. Am corespondat sporadic, fără a ne vedea „faţă către faţă“. În aşteptare, privesc vitrina magazinului şi mă minunez: aparat foto în carcasă de platină, *„nur 10.000 DM“*. Nu mai trebuie să văd alte exponate, un preţ mi-a fost de ajuns! Fac cîţiva paşi cu gîndul la noua fizionomie a bunului meu prieten. Oare, s-a schimbat mult?

Întîlnire emoţionantă, cum se întîmplă adesea după ani mulţi de despărţire. O luăm agale spre lacul din apropiere, învăluiţi în parfumul teilor în floare, ceva neobişnuit pentru mine în acest început de iulie. Discutăm de una, de alta, facem „inventarul“ colegilor şi prietenilor comuni: care mai sînt, care ne-au părăsit, care pe unde se mai află. Continuăm destăinuirile aşezîndu-ne pe o bancă la marginea lacului, lîngă un bătrînel uscăţiv care citea un ziar. Andreas mă întreabă de impresia pe care mi-a făcut-o Germania. Excelentă, i-am răspuns! În schimb, mai am şi nedumeriri. Pe lîngă muncă, sacrificii, planul Marshall etc., bănuiesc şi alte resorturi ascunse care au propulsat aşa de sus această naţiune. Există lucruri care îmi scapă. Prietenul încearcă cîteva explicaţii, deşi mărturiseşte sincer că pînă acum nu şi-a pus această problemă. Totul i s-a părut firesc, fără a fi nevoie de introspecţii personale.

Bătrînul de lîngă noi, amuzat de amestecul de germană şi puţină română în care vorbea Andreas, dar şi de subiectul abordat, ciulise urechile cu siguranţă, intră în vorbă. De unde sîntem, cu ce treburi pe aici, ba mai mult, vrea să ne explice el cum este cu miracolul german. O ia didactic, ca un profesor de şcoală veche. Două lucruri au dus la prosperitatea Germaniei: *şeful şi maşina de spălat.*

Şeful, conducătorul (Führer), la orice nivel ierarhic trebuie respectat. Cei care l-au ales în această funcţie i-au cîntărit bine

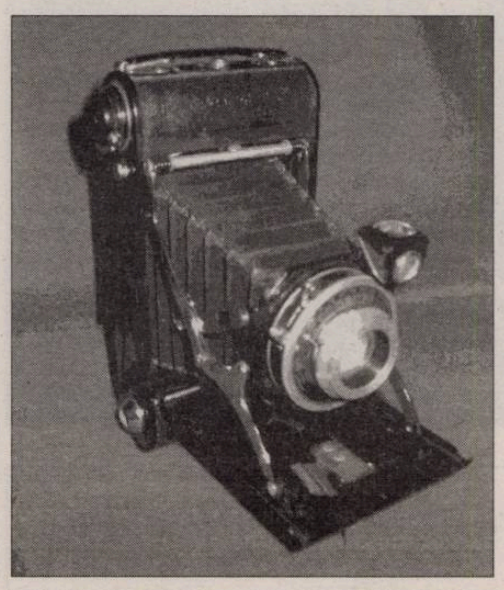

calităţile şi defectele. Decizia lui trebuie să fie literă de lege, chiar dacă nu întotdeauna este pe placul subordonaţilor. Ultimul şef, întrebă Andreas, cel care a tîrît Germania în prăpastie după ultimul război mondial, cum a fost ales, cine l-a evaluat, pe ce criterii? Bătrînul i-o tăie scurt: nu judecăm excepţiile, astea există oriunde şi în orice timp istoric. Vedeţi piatra aceea albă de la capătul aleii, cea pe care este aşezat vasul cu flori? Dacă şeful tău îţi cere să duci această piatră – seamănă a *Moş Ion Roată şi Unirea* în variantă teutonă! – pînă la liziera pădurii ce se vede mai departe, ba mai mult, îţi spune să o duci şi pe o cale ocolită, aşa vei face! Nu comentezi, nu te văicăreşti. Neamţul execută întocmai şi la timp ordinul şefului. Românul ar face la fel?

Îi răspund eu, prietenul meu nemaifiind la curent cu psihologia românului în materie de ierarhii. Sigur că va duce piatra, dar mai întoarce capul să vadă dacă şeful îl urmăreşte cu privirea, mai scurtează drumul – găseşte el o potecă! –, o mai lasă jos, aşezîndu-se la umbră să mai tragă o ţigară, şi pînă la urmă tot va ajunge la locul indicat.

„Vedeţi, dragii mei, aici este eroarea“, exclamă bătrînul satisfăcut!

Argumentul nu m-a convins, a rămas să mai meditez pe tema rolului şefului în progresul unei naţiuni. Ignoranţa mea să fie de vină? Misterioasele labirinturi ale spiritului german *(deutsche Geist),* dacă de spirit poate fi vorba, rămîn pentru mine o enigmă. Josef Knecht, eroul principal din romanul *Jocul cu mărgele de sticlă* (autor Hermann Hesse, traducere Ion Roman, Editura RAO), este germanul tipic, supus, ascultător, respectuos, care urcă treptat scările ierarhice, pînă la funcţia supremă în stat (Castalia), un stat fictiv, de o factură ceva mai specială: un stat al spiritului. Elevul Josef Knecht nu a uitat niciodată sfatul pe care i l-a dat mentorul său iubit (Maestrul muzicii), într-o vizită la Monteport: „Castalia noastră nu trebuie să fie o simplă selecţie, trebuie să fie înainte de toate o *ierarhie* (s.m. E.B.), o construcţie în care fiecare piatră îşi capătă sensul numai de la întreg“. Ierarhia – iată! – pare a fi structura ce consolidează un stat ideal, asta cel puţin în concepţie germană. De reţinut!

Maşina de spălat, al doilea argument al progresului, mi s-a părut o bizarerie de bătrîn senil. Am vrut să mă ridic şi să plec, dar Andreas mi-a făcut semn să mă reaşez pe scaun şi să-i ascultăm pînă la sfîrşit poliloghiile. L-am întrebat pe bătrîn: ce caută acest umil obiect casnic într-o asemenea demonstraţie? „Ascultă, nu te grăbi!“ – mă dojeni, supărat că l-am întrerupt.

Poate nu ştiţi că romanii au cîştigat războaiele datorită thermelor, acele imense băi publice unde intrau mii de oameni. În thermele lui Caracalla intrau aproape două mii de persoane simultan, igiena fiind la mare cinste în Imperiul Roman. Exerciţiile fizice, jocurile acvatice, piscinele, saunele, camerele reci, masajele cu uleiuri extrase din plante, iată un arsenal ce garanta menţinerea sănătăţii. Cînd ieşi din mare, din piscină sau chiar de sub duş, te simţi fortificat, disponibil pentru orice: aventură amoroasă, muncă, studiu sau – de ce nu – chiar urmarea unui steag de luptă! Bănuiesc că aţi simţit pe propria piele binefacerile acestui gen de terapie! E drept că romanii mai făceau şi excepţii, mîncau şi beau pe rupte în festine interminabile. Nu toţi şi nu plebea care furniza ostaşii de rînd. Oricum, refacerea după orgii se făcea în aceste therme răspîndite pe întreg teritoriul imperiului. La Roma, îmbăierea devenise o religie, existînd mai multe therme decît biserici; eram doar la începutul creştinismului! (Face cu ochiul, şmechereşte!) Desigur că nu toţi cetăţenii imperiului aveau acces la aceste privilegii, sclavii rămîneau să păzească hainele stăpînilor, în nişele special amenajate în zidurile groase, precursoarele vestiarelor de astăzi. După o baie bună, ai nevoie şi de lenjerie de corp curată, de haine aşijderea. Am dreptate? Aici, neamţul a adăugat ceva: maşina de spălat. Nu ştiu cine a inventat-o, asta are mai puţină importanţă – continuă bătrînul –, important este că e nelipsită din căminul compatrioţilor mei. Un corp curat, înveşmîntat în haine curate este nu numai o obligaţie cotidiană, este o premisă a succesului, un imbold în tot ce vei întreprinde. „Zîmbiţi! – ne apostrofă mînios. Ia spuneţi, la voi, în România, ce îşi cumpără tinerii căsătoriţi din banii primiţi cadou de nuntă?“ Răspund eu, mai în temă decît prietenul meu. Dacă banii sînt mai puţini, cum se întîmplă adesea, îşi vor cumpăra un televizor color, un vis al oricărei familii de la noi, perpetuat şi după epoca comunistă, unde aşteptau luni, ani, pînă le venea rîndul pe o listă interminabilă, pe care mai-marii zilei nu o respectau niciodată, modificînd-o mereu. Dacă banii erau mai mulţi, plăteau un aconto la un automobil (Dacia 1300, bineînţeles!), împovărîndu-se pentru ani mulţi cu achitarea ratelor.

„Vedeţi, dragii mei, aici e greşeala! O tînără familie germană porneşte în viaţă cumpărîndu-şi primul obiect casnic important: maşina de spălat. Sper că am fost convingător!“ Îşi puse ochelarii în toc, împături ziarul, apoi ne strînse mîinile, murmurînd printre dinţii rari un nume (sau prenume!) pe care nici unul dintre noi nu l-am reţinut.

Auf Wiedersehen!

Emil BELU
ebelu@sympatico.ca

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Unul dintre primarii Bucureştiului a promis că va construi un „China Town“ la marginea oraşului. Promisiunea a fost uitată de mult şi din „China Town“ a apărut doar cartierul comercial „Dragonul roşu“. Numeroşii chinezi care lucrează acolo locuiesc în blocurile din Colentina, cel mai apropiat cartier. Nu-i vezi prea des pe stradă, probabil muncesc mult, dar îi găseşti în parcul Plumbuita, atunci cînd vremea e frumoasă. La sfîrşitul săptămînii ies la plimbare, în grupuri, uneori destul de numeroase. Sînt tineri, pînă la cca 35 de ani, arată la fel ca toată lumea din cartier, vorbesc tare şi vesel şi rîd zgomotos. Fetele par foarte preocupate de modă. Nu se amestecă cu românii, şi nici băieţii noştri, foarte îndrăzneţi de altfel, nu încearcă să intre în vorbă cu fetele lor. Vezi foarte rar perechi cu copii. Dar copii chinezi sînt mulţi în parc, unde ies cu „bunicile“ romînce. Sînt multe doamne în vîrstă, evident pensionare, dar şi unele mai tinere. Se poartă foarte frumos cu copiii, chiar mai frumos decît cu adevăraţii nepoţi care, ştim cu toţii, mai încasează tot felul de admonestări zgomotoase. Cam şapte milioane de lei vechi costă să „ţii“ un copil chinez – am aflat noi dintr-un afiş lipit pe un copac din parc.

Copiii chinezi vorbesc bine româneşte şi au chiar nume româneşti, după cum ne-a spus un băieţel de cinci-şase ani, care se prezintă vesel drept „Cristi chinezul“. Ne-am şi împrietenit cu „mamaia“ unei fetiţe drăguţe şi vesele, de vreo patru ani, Andreea. Andreea vorbeşte bine româneşte şi merge la grădiniţă. În chineză se pare că ştie mai mult formule de salut. În mod normal stă cu părinţii sîmbăta şi duminica, dar astă-vară părinţii erau plecaţi în China. Fetiţa, cu o cruciuliţă mare pe piept, ştia o mulţime de poezii şi chiar ne-a recitat fără greşeală „Înger-îngeraşul meu“.

Copiii aceştia par pregătiţi să trăiască în România. Nu ştim care este statutul juridic al părinţilor lor, dar, avînd în vedere numărul lor mare, se pare că nu au problemele cu viza de care se vorbeşte în revistă.

Pe cînd vom avea în Parlament grupul minorităţii naţionale chineze?!

Marina SOFRONIE
husanu@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Părinţi şi copii**
- **Păcatele capitale azi**
- **Viitor / Futurologie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.4565
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.700
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Memorabila ieşire din politică a lui Gigi Becali

L-am însoţit, de la bun început, pe Gigi Becali, cu un sentiment de stupoare. Faptul că un personaj de o asemenea croială a ajuns vedetă de talk-show, faptul că şi-a făcut partid şi că a forţat pragul electoral, faptul că înalţi ierarhi ai ortodoxiei l-au primit – contra cost, dar cu nedisimulată simpatie – la sînul lor, în ciuda măscărilor indigerabile pe care le debita în diverse împrejurări, faptul că însuşi preşedintele ţării a întîrziat, la şpriţuri, în compania lui şi faptul că unii intelectuali s-au complăcut sub pulpana lui, fără măcar să primească blamul de care au avut parte „intelectualii lui Băsescu“ mi se păreau lucruri aiuritoare, de natură să confirme milenarul portret suprarealist al ţărişoarei. Faima îndoielnică a personajului a ajuns şi în perimetrul Uniunii Europene. Interviuri încadrînd fotografia lui amplă au apărut în felurite gazete occidentale, pentru a ilustra exotismul nesistematizabil al politicii româneşti. L-am văzut doborît de un interminabil *fou rire*, într-o emisiune de televiziune, l-am văzut ţopăind pe Maybach-ul propriu, l-am auzit delirînd legionaroid, răţoindu-se la te miri cine sau debitînd insanităţi tribale dinaintea vreunui gazetar amuţit. Am antologat cîteva dintre inimitabilele sale rostiri („M-am certat şi cu Mitică Dragomir, dar fără jigniri: el m-a făcut oligofren, eu l-am făcut zdreanţă“) şi i-am găsit urmele pînă şi pe Muntele Athos, unde lăsase bani şi amintirea neştearsă a unui „bun român“. Trec zilnic prin faţa „palatului“ său de la Şosea, străjuit de doi „bodigarzi“ degeraţi şi de un Christ răstignit, plin de aur, cam catolic pentru un ortodox atît de radical.

Pe de altă parte, admit că omul n-a reuşit niciodată să mă indispună adînc, cum mă indispunea, de pildă, tribunul României Mari. Un fel de arţag candid, un fel de panaş pueril, pe un fond de religiozitate primară îl ţineau la distanţă de verbiajul malefic al lui Vadim, de impostura lui justiţiară, de grobianismul lui apoplectic. Incultura lui Becali era mai la locul ei decît semidoctismul ţanţoş al sociologului de mahala, mare organizator de folclorice turbulenţe parlamentare. Că Becali reuşise să se profileze ca om politic era, desigur, o sminteală. Dar nu reuşeam să cuplez gesticulaţia lui cu scenografia Răului. Deosebirea dintre el şi Vadim era deosebirea dintre bezmeticeală şi infecţie. În fine, nu vreau să cad într-o analitică a deriziunii. Trebuie, totuşi, să observ că ieşirea lui Gigi Becali din politică a avut, oricît ar părea de ciudat, un fel de stil, un „ce“ exemplar, cu totul străin, în simplitatea lui, de manierele politicianului autohton. Mai întîi, o asumare fără fasoane a înfrîngerii: „Dacă am eşuat înseamnă că nu sînt capabil, că nu mă pricep la politică“. Pe cîţi dintre perdanţii jocului politic i-am auzit vorbind aşa? Cîţi sfîrşesc prin a declara că nereuşita dovedeşte inapetenţă şi incompetenţă? Toţi invocă mai curînd frauda, proasta organizare, ghinionul, conjunctura. Nici unul nu se simte descalificat. Gigi Becali, dimpotrivă, recunoaşte că politica s-a dovedit a fi, pentru el, „o necunoscută“, după care face al doilea gest fără echivalent pe piaţa moravurilor locale: îşi cere iertare. „Îmi cer iertare faţă de cei pe care i-am supărat sau jignit de-a lungul timpului.“ În sfîrşit, la capătul experienţei sale de potenţial slujitor al cetăţii, el încearcă să identifice un sens, o învăţătură, un aforism. Şi, spre uluirea mea, reuşeşte: „Mi-am dat seama că nu pot să trăiesc creştineşte, dacă sînt în viaţa publică“. Gigi Becali nu va reflecta prea mult asupra acestui acut acces de înţelepciune. Dar i-aş invita pe toţi şmecherii care se foiesc prin partide, guverne şi talk-show-uri să nu treacă prea uşor peste provocarea etică a acestui final de carieră politică.

Sînt departe de a contempla nostalgic trecerea printre noi a unui personaj care va fi mai bine plasat, probabil, în rolul de „bancher şi oier“, decît în acela de politician. Dar nu-mi pot reţine două melancolice concluzii. 1) Rău trebuie că mai stăm, de vreme ce un ins ca Becali poate arăta, contextual, mai bine decît marii noştri lideri victorioşi. 2) O mai veche convingere a mea se dovedeşte îndreptăţită: omul credincios – indiferent de ce credinţă e vorba – poate spune, uneori, chiar dacă nu e hiper-dotat, lucruri mult mai inteligente şi mai cuviincioase decît necredinciosul hiper-dotat. Cu alte cuvinte, intelectual vorbind, ateismul nu rentează, oricît ar fi de „deştept“. Îi rog pe prietenii şi pe duşmanii care sînt de altă părere să nu se enerveze. Iar pe Gigi Becali îl rog să nu care cumva să se răzgîndească.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Triumful populismului

Stînd eu în primele zile ale anului acasă şi zapînd pe ici, pe colo, pe posturile esenţiale, n-am ştiut ce să pun pe primul loc în topul plictiselii: ştirile despre românii care „au luat cu asalt hypermarket-urile“, imaginile cu blocajul de pe DN1 sau interminabilele „dezbateri“ de la Realitatea TV despre ce şi cum face Guvernul.

Ştirile despre cumpărături sînt sezoniere – de Crăciun şi de Paşti, într-un elan plin de imaginaţie şi de originalitate, reporterii TV ne informează că oamenii îşi cumpără ce le trebuie pentru sărbători. E un fel de „triumf al consumismului“: o activitate obişnuită, banală, necesară vieţii cotidiene (adică făcutul cumpărăturilor) se transformă în subiect de ştire, ajunge să deschidă telejurnalul, devine un eveniment marcant pentru comunitate.

DN1 devine personaj principal la nivel naţional cam în fiecare wee-kend: ni se arată, de pe pămînt şi din elicopter, lungi şiruri de maşini care mai mult stau decît merg, vreun poliţist ne recomandă „rute ocolitoare“, iar reporterii promit că „vor reveni“ şi că „ne vor ţine la curent“. De data aceasta, Realitatea TV a completat meniul cu un mic talk-show ad-hoc, insistînd enorm asupra unui nene cu o maşină roşie care a depăşit coloana şi a pus în pericol siguranţa circulaţiei. Şi dă-i cu moralizarea, şi cu poliţia care „e depăşită“, şi cu un fel de analiză dezlînată a cauzelor şi efectelor... Lungi vorbe fără rost în jurul unei teme care nu prea are cum să genereze mari schimburi de idei ori „viziuni“: pur şi simplu, infrastructura rutieră din România e depăşită. Trebuie să *construim* drumuri, nu să vorbim la televizor despre ele.

Despre cum va fi şi ce va face noul guvern ni se vorbeşte mai rar la televizor – o dată la patru ani. În aşteptarea Marilor Decizii ale noului Guvern, pe la televizor s-au perindat analişti şi politicieni de tot soiul, care au speculat abundent pe tema „ce-ar trebui să facă noul executiv în vremuri de criză“. Speculat – în sensul că şi-au dat abundent cu părerea, fără date concrete, fără informaţii, bazîndu-se pe presupuneri. Cam acesta e „stilul analizei politice“ la români.

Şi iată că a apărut şi Guvernul şi a dat glas celor dintîi măsuri: nişte tăieri de salarii pe la agenţiile guvernamentale, economii la banii de taxi ai demnitarilor aflaţi în delegaţie, plafonarea veniturilor care se acordă mamelor în concediul pentru îngrijirea copilului şi altele asemenea. Pentru un guvern care dispune de o asemenea majoritate în Parlament şi are de gestionat o perioadă de criză, începutul e cum nu se poate mai prost. În primul rînd, pentru că recurge din prima la soluţia de contabil îngust la minte, aceea de „a tăia“, fără să se uite la consecinţe. În al doilea rînd, pentru că „a vrut să dea un semnal“, să-i arate poporului că urmează o perioadă de restricţii şi că primii care strîng cureaua sînt chiar demnitarii. Un semnal populist de doi lei, în care „poporul“ nu mai crede de mult, dar o parte a poporului încă vibrează emoţional la ideea „bine le face, domnule“. În al treilea rînd, pentru că, în loc să prezinte deschis şi pe faţă situaţia ţării (după ce, în campanie, cuvîntul „criză“ a fost ocolit), încearcă asemenea manevre „de imagine“.

Toate acestea sînt posibile pentru că, aşa cum „analiza“ se face pe bază de presupuneri şi speculaţii, politica se face, în România, din/pe vorbe. „Dă bine“ la popor să spui că demnitarii nu mai au voie cu taxiul în străinătate; dar cîţi bani se vor economisi din asta? O nimica toată. Dă şi mai bine să vorbeşti despre mamele cu venituri mici, despre poporul sărac care îşi creşte cu greu copiii şi să „atingi“ în treacăt cîte-o mamă „de multinaţională“, care a cîştigat bine şi ar fi trebuit să încaseze 85% din venit pe perioada concediului postnatal. Dar cîte asemenea mame sînt? N-ar fi fost mai cinstit şi mai civilizat să ni se dea cifre, să aflăm „cît costă“ aceste mame, decît să se hotărască rapid plafonarea veniturilor? Evident, cel mai bine dă atunci cînd le spui pensionarilor cărora nu le ajung banii de la o lună la alta că unii pensionari ca şi ei care mai şi munceau şi primeau un salariu nu vor mai avea această posibilitate. „Bine le face, domnule, de ce unii să aibă doar pensia şi alţii să primească şi salariu?“ – vor fi exclamat unii pensionari de bună credinţă. Numai că, din această dorinţă de a „da un semnal“, a ieşit prost: profesorii pensionari care mai ţineau ore prin şcoli nu vor mai putea fi salarizaţi, actorii şi alte categorii de artişti de asemenea (v. *Cotidianul* din 6 ianuarie). De fapt, dl Boc şi executivul său au vrut să reglementeze sumele nesimţit de mari de care beneficiau cîţiva generali de la Armată şi de la Interne şi cîţiva foşti angajaţi din Justiţie: pensii, salarii compensatorii etc. Pentru a pune capăt unui privilegiu, s-a introdus o regulă proastă, care loveşte unde nu trebuie.

Cît despre salariile profesorilor, PD-L şi PSD au avut brusc revelaţia, după ce au luat puterea, că nu sînt bani pentru a le mări cu 50%. Dna Ecaterina Andronescu plîngea, acum cîteva luni, în plenul Parlamentului, de grija profesorilor. Acum, timp de vreo două ore a tot încercat, la televizor, să „explice“ de ce nu pot fi mărite salariile.

Primele gesturi ale noului guvern arată triumful deplin

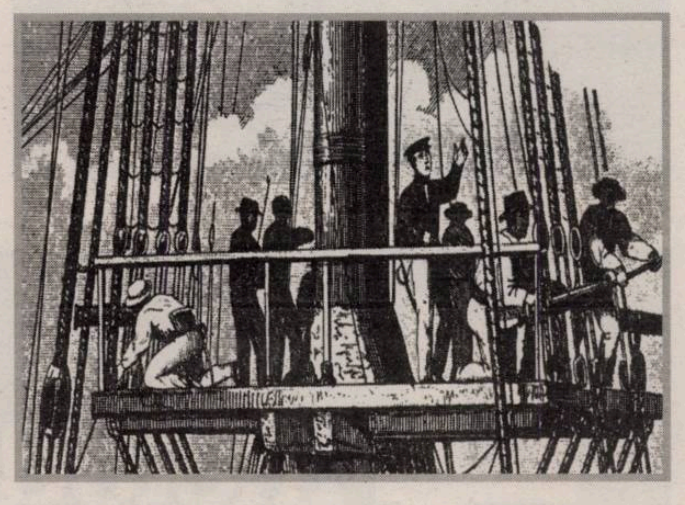

şi perfid al populismului: se poate promite orice, se poate retrage senin orice promisiune. Politicienii noştri au învăţat „să ne facă din vorbe“, iar cinismul nu mai are limite: se discută la vedere despre împărţirea funcţiilor de directori între partide, se dau afară la grămadă zeci de directori din cîte un minister etc. Nu ne aşteaptă vremuri bune. Şi nu mă refer doar la criză.

ţinerea de minte

„Pentru prost, lucrurile nu sînt afirmări fatale, al căror înţeles omul trebuie să-l caute; ci întrebări ingenioase, la care el e dator, pentru demnitatea lui, să răspundă cît se poate mai pe negîndite – spre a epata pe alţii. Vrînd să fie grav şi personal, caută în fleacuri copilăreşti («nu-mi place!... mprţ!... pettre!») şi în locuri comune («legile simetriei, necesitatea echilibrului, logica şi consecvenţa stilului» şi alte baliverne rîncezite) independenţa ce i s-ar părea perdută dacă, cu absolută sinceritate, ar suferi pur şi simplu impresia, favorabilă sau nu, şi ar trece cu gura închisă mai departe, să mai vază cu ochii deschişi şi altceva. Omagiul de admiraţie, ori o simplă mărturisire a unei mediocre satisfacţiuni, ori indiferenţă, fără comentarii, ar fi o abdicare, o scădere a demnităţii lui. Se umflă şi se creşte pe sine; îi trebuie o reparaţiune promptă pentru mîndria lui atinsă, pare-i-se, de înfăţişarea lucrului ce-i stă dinainte neclintit, cu atîta brutală nepăsare de judecata trecătoare a atîtor trecători. Ce este lucrul, e un moft; cum judecă dumnealui, e important.“

(I.L. Caragiale, la 1905, într-o scrisoare către V.A. Urechia, în volumul de *Corespondenţă*, ediţie îngrijită de Barbu Cioculescu, Editura Naţional, 2004)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Firea românilor

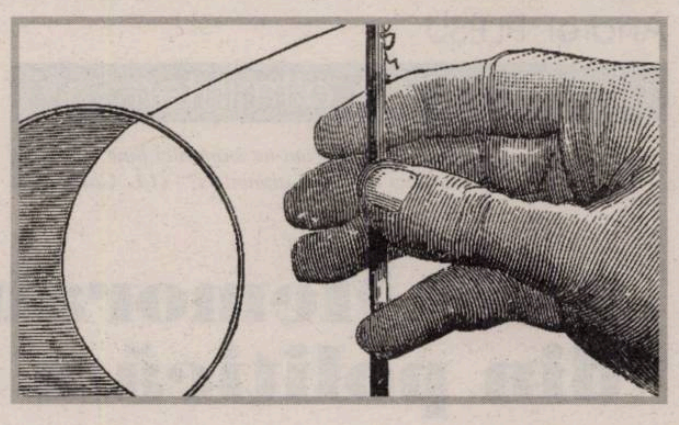

În general, vacanţele şi lecturile serioase nu se împacă bine. Există chiar şi expresia „carte de vacanţă“, cu referire la romanele uşoare, cele care se citesc repede şi se uită şi mai repede, cărţile care îţi „odihnesc“ creierul şi îţi destind neuronii. Cu riscul de a-i deranja pe cei care promovează conceptul, cred că vacanţele sînt ocaziile cele mai bune pentru a citi lucruri serioase. Este ceea ce îmi propun la începutul fiecărui concediu: să recitesc Faulkner, să atac *Jurnalul unui seducător* de Kierkegaard (îmi place titlul!) sau să răsfoiesc pasajele cele mai interesante din *Democraţia în America* a lui Tocqueville. De obicei nu fac nimic din ce mi-am propus, ci citesc reviste şi cărţi de John le Carré.

Nici vacanţa de Crăciun nu a făcut excepţie, într-o oarecare măsură. Volumele din Faulkner sînt neatinse, iar Tocqueville a rămas cu praful pe el. Lecturile au avut însă un fir comun: din întîmplare sau nu, multe dintre ele au avut legătură cu România şi cu cei care o locuiesc. Totul a început în a doua zi de Crăciun cînd un prieten mi-a împrumutat o carte apărută la Nemira acum cîţiva ani. E vorba despre *Firea românilor,* o culegere de texte îngrijită de Daniel Barbu, cu opinii ale unor călători străini despre români. Mărturiile încep la 1500 şi se termină în secolul al XIX-lea. Am citit rîndurile nu fără o oarecare surprindere, pentru că există o diferenţă între imaginea din manuale („românul are şapte vieţi“, „s-a născut poet“, e „ospitalier“) şi cea pe care o proiectăm sau, mă rog, o proiectam acum cîteva sute de ani. Astfel, mulţi ne văd cam leneşi şi hoţi. „Pămîntul lor e atît de roditor, încît îi face pe ţărani lăsători“ – spunea un veneţian pe la 1600, în timp ce un ceh, cîteva zeci de ani mai tîrziu, avea aceleaşi cuvinte: „...pămîntul Ţării Româneşti e atît de roditor, încît locuitorii nu au nevoie să îşi dea multă osteneală pentru a-l cultiva“. Alţii – nu puţini – ne consideră „primitivi“, aplecaţi spre „furt şi tîlhărie“, „răi şi necredincioşi“, şi alte epitete de aceeaşi speţă. Pentru cei care s-au supărat deja, există însă şi cuvinte de laudă despre curajul bărbaţilor sau frumuseţea femeilor. Cartea e însoţită de comentarii foarte interesante de Daniel Barbu, Cristian Preda şi Alexandra Ionescu, iar reeditarea ei ar fi o idee bună.

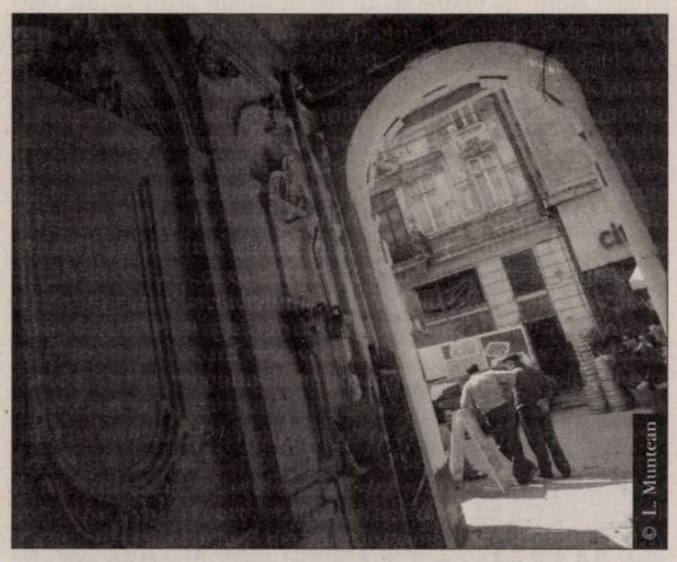

De la *Firea românilor,* trecerea la cele trei eseuri ale lui Noica apărute la Humanitas sub titlul *Despre lăutărism* s-a făcut uşor. Un singur citat, despre inflaţia de eseişti din România: „Nu poate face eseu decît o cultură adîncită. Altminteri, eseul este expresia tipică a talentului fără răspundere pentru că nu e gravată de suficientă cunoaştere“. Fraza e din 1973 şi e şi mai valabilă astăzi, nu credeţi?

Dacă tonul lui Noica e amuzat/amuzant, cel al lui B. Fundoianu (un volum din anii '30, împrumutat de la alt prieten, tot în aceste zile) e mai grav. Acolo am găsit celebrul eseu despre spiritul critic în literatura română şi cîteva fraze şocante: „Istoria românilor nu e decît istoria unei idei fecunde, a unui act de bovarism – e vorba de ideea originii noastre latine. E o iluzie. Sîntem latini de cînd credem că sîntem, adică de vreo 300 de ani“. Interesant şi descurajant.

La fel de interesante sînt şi cuvintele lui Henri Prost, un francez care a stat în România în perioada interbelică. În *Destinul României,* apărut la Editura Compania, el crede că „românul e mult mai uşor de condus decît bulgarul sau sîrbul, e mai respectuos cu cei aflaţi la putere. La sud de Dunăre, guvernele au pierdut adesea alegerile, lucru rar în România. Aici un partid sau altul ar fi încremenit la putere, dacă regele nu ar fi intervenit chemînd la cîrmă o altă echipă care, la rîndul său, îşi punea oamenii în toate posturile de conducere şi organiza în tihnă noi alegeri“.

În fine, în *Operaţiunea Autonomus,* a lui Ivor Porter, recent reeditată la Humanitas, aveam să dau peste alte pagini despre România interbelică văzută prin ochii unui britanic: „Ţara cu atîtea contraste şi contradicţii... automobile Hispano Suiza şi Packard goneau pe şoselele naţionale, dar trebuiau să ocolească care cu boi sau să frîneze brusc, în noapte, în faţa unei cete de ţigani care îşi făceau de mîncare pe asfaltul fierbinte“.

Ca ziarist, nu am putut să nu remarc paragraful în care britanicul, prizonier în România, se plînge că presa noastră tratează războiul dintr-un unghi strict românesc, lipsindu-l pe el, cititor străin, de context şi perspectivă. Lipsuri pe care le constatăm şi azi, cel mai recent exemplu fiind conflictul din Gaza, unde, pentru unii confraţi, soarta a cîtorva sute de români aflaţi acolo eclipsează 60 de ani de tensiuni între israelieni şi palestinieni.

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate .....județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București* ■ *cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L* ■ *la oficiile poștale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

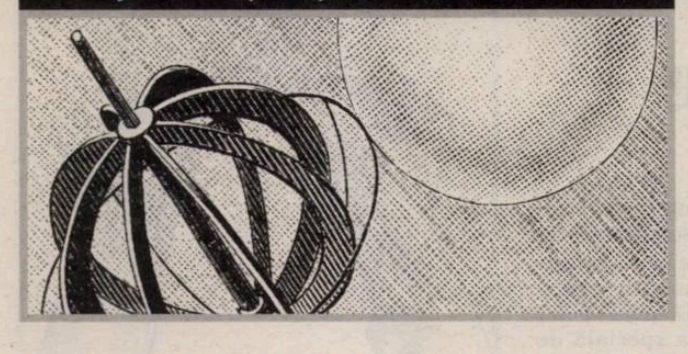

Nu doar Gaza

Cu ochii pe conflictul din Orientul Mijlociu, celelalte focare de violenţă din lume intră într-un con de umbră; desigur, ştirile sînt înregistrate, dar analiza lor e lăsată pe mai tîrziu, cînd vor fi mai spectaculoase (mai mulţi morţi, mai mulţi răniţi, mai multe distrugeri, mai multe declaraţii) şi marii lideri se vor putea deplasa, cu gărzile lor de corp şi cu ziarişti, în zonele periculoase, ca să ceară încetarea focului.

De cînd s-a declanşat acţiunea armată a Israelului în Gaza, în nouă zile, la Bagdad, oraş despre care preşedintele în exerciţiu al SUA crede că e liniştit, au fost două atacuri sinucigaşe: primul a ucis 22 de credincioşi sunniţi şi a rănit 110, celălalt – 35 de pelerini şiiţi şi s-au numărat 72 de răniţi. Aviaţia Turciei a bombardat teritoriul kurd din Irak, nu se ştie cu ce rezultate. Capitala forţelor secesioniste din Sri Lanka a fost cucerită de trupele guvernamentale, martorii de la faţa locului povestesc că n-a mai rămas nici o casă cu acoperişul întreg, iar un oficial marchează victoria printr-o constatare memorabilă: „Le-am capturat prestigiul". Nu spunem nimic despre Africa: lista nu e doar lungă, ci şi foarte complicată.

Deşi valurile de şampanie au inundat Europa care a vrut să uite în timpul sărbătorilor de criza economică, semnele rele n-au lipsit, nici aici, la poarta democraţiilor considerate în afara oricărui pericol. La Sarajevo, capitala Republicii Bosnia-Herzegovina, oraş miracol, pe vremuri, invidiat pentru tandreţea convieţuirii multireligioase, conducătorii musulmani au reuşit să impună studiul religiei musulmane începînd cu grădiniţa. Copiii sînt victime colaterale ale deciziei de a transforma statul multietnic în citadele religioase, fundamentate etnic. „Interzicerea" lui Moş Crăciun e doar una dintre consecinţele unor politici care refuză tot ce nu este musulman. Agenţiile internaţionale au difuzat poze de la manifestaţiile organizate de părinţi de diferite religii, pe cap cu căciuli roşii, cerînd ca Moş Crăciun să le fie redat copiilor. Cînd se va discuta, cîndva, din nou despre pace, această poză va fi un martor al felului benign în care a început conflictul.

Ultimul război din Bosnia a făcut 100.000 de victime, majoritatea musulmani. Prezenţi la Sarajevo încă din secolul al XV-lea, musulmanii din Bosnia practicau un islam moderat şi se ştia că în oraş sînt mai multe baruri decît moschei. După acordurile de la Dayton, identificarea naţionalităţii cu religia a devenit o practică obişnuită, stimulată de împărţirea ţării. Muharem Bazdulj, ziarist la un ziar liberal, secular, îi spunea unui gazetar de la *The New York Times* că se teme de înflorirea wahabism-ului, cea mai conservatoare formă a religiei musulmane, avînd în vedere că Arabia Saudită, unde wahabism-ul este dominant, a finanţat cu 700 de milioane de dolari moscheile din Bosnia. E interesant de observat cum militanţii împotriva oricărei influenţe străine corupătoare acceptă cu uşurinţă subvenţii de la „străinii" lor. Acestor temeri le răspund sociologi, clerici, care susţin că re-islamizarea este firească după anii de ateism comunist şi de conflict cu sîrbii ortodocşi.

Nici în Kosovo, pacea şi parţiala recunoaştere internaţională nu au adus împăcarea între comunităţi: cei 20.000 de sîrbi din nordul oraşului Mitrovica refuză orice dialog cu instituţiile de la Pristina, ei consideră Belgradul capitala lor. Vinerea trecută, explozii au distrus nişte automobile şi un adolescent sîrb a fost înjunghiat. Sîrbii, în replică, au incendiat două prăvălii albaneze. Misiunea europeană şi-a declarat determinarea de a distruge focarele de violenţă.

Deocamdată, Gaza concentrează toată lumina reflectoarelor. Alţii îşi aşteaptă rîndul.

globul cubic

Slugărnicia

La sfîrşitul anului trecut, ziarul *Kommersant* din Rusia a încercat un top interactiv, prin care să ierarhizeze cele mai linguşitoare caracterizări ale puternicilor zilei: preşedintele Medvedev şi prim-ministrul Putin. Nu e uşor de făcut ordine în această privinţă; uneori enormitatea adjectivului sau a gîndului vine de la funcţionarul mediu, în timp ce înaltele autorităţi se mulţumesc cu linguşeală mediocră, augmentată însă de poziţia lor. Cîteva exemple: „Călătoriţi mult prin regiunile Rusiei şi aduceţi jertfa muncii voastre binelui Rusiei" (patriarhul Alexei al II-lea, felicitîndu-l anul trecut de Crăciun pe Medvedev); „Acest om pe care îl privim este prin el însuşi un fenomen de structurare a sistemului" (rectorul Universităţii din Sankt-Petersburg, la ziua de naştere a lui Putin); „Democratismul dvs. nu are limite" (guvernatorul din Sankt-Petersburg la aniversarea lui Putin); „Medvedev este un jurist strălucit, prinde totul din zbor" (avocatul Mihail Barşevski într-un interviu acordat ziarului *Gazeta.ru)*; „Vladimir Vladimirovici! Ce bine că v-aţi născut!" (scriitorul Daniil Granin, la ziua de naştere a lui Putin); „Dintotdeauna preşedintele Putin mi-a insuflat respect şi mi-a stîrnit entuziasmul... Poporul devine mai bun la suflet... iată consecinţele politicii lui Putin" (Svetlana Semionova, adjunctul procurorului din regiunea Lipeţk); „Dumnezeu ni l-a trimis pe Putin" (Nikita Mihalkov, regizor de film).

Pentru a stimula linguşeala nu e nevoie de prea multe impulsuri şi norme metodologice. Forţa ei stă în avantajele astfel dobîndite. Într-o vizită la o colonie penitenciară la 500 km de Moscova, reporterul de la *The New York Times,* venit să vadă în ce măsură se îmbunătăţesc în Rusia condiţiile de viaţă ale deţinuţilor, aşa cum tot cer organismele internaţionale (reportajul foto aduce aminte pînă la amănunt de vizita corespondenţilor străini la Lubianka, descrisă de Soljeniţîn în *Primul cerc),* a discutat cu un bărbat de 69 de ani, condamnat pentru crimă. L-a întrebat ce părere are despre directorul închisorii, colonelul Karagodin. „Avem nevoie de asemenea conducători peste tot" – a răspuns deţinutul. Nu e o dorinţă greu de îndeplinit. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Hamas

Ascult pe toate canalele comentarii despre intervenţia armatei israeliene în Gaza. Cele mai multe sînt emoţionale – perfect explicabile în plin război, cînd oamenii mor şi, prin asta, umanitatea primeşte o lovitură grea –, dar sînt şi incorecte. În asemenea situaţii, obişnuinţa este să blamezi Israelul. De altfel, pe străzile lumii libere, sute de mii de oameni strigă lozinci împotriva Israelului. O pot face fără nici o repercusiune. Au tot dreptul. Numai că e foarte important să nu uităm despre cine vorbim. Iar în acest caz, vorbim despre Hamas.

Uimitor cum antiamericanismul şi antisemitismul afectează memoria! Citesc peste tot că Hamas a cîştigat alegerile din ianuarie 2006. Se repetă obsesiv acest fapt indiscutabil, pentru a ni se inocula ideea că Hamas are deplină legitimitate democratică. Dar nu se reaminteşte că Gaza a rămas sub dominaţia totală a Hamas după ce, în vara anului 2007, miliţiile Hamas au alungat, prin forţă, Fatah-ul rival. Şi cînd spun „prin forţă", ca să fiu clar, vreau să spun că Hamas a ucis, a torturat şi a incendiat, declanşînd aşa-numita „bătălie pentru Gaza", prin aruncarea demonstrativă a unui ofiţer fidel Fatah-ului de pe cel mai înalt bloc din oraşul Gaza în plină zi. Pe limba democraţiei, cei care au cîştigat algerile obţinînd 44,45% au trecut la lichidarea celor care au obţinut 41,43%. Acesta este Hamas-ul, organizaţie teroristă după toate standardele internaţionale. Nu pot înţelege de ce se omit asemenea informaţii, atît de importante pentru definirea profilului Hamas; informaţii la fel de importante precum aceea, subliniată la infinit, că a cîştigat alegeri libere. Mai e ceva important pentru întregul context: Israelul nu mai e în Gaza de multă vreme. Israelul a retras şi trupele şi coloniştii care se stabiliseră abuziv pe acele teritorii încă din septembrie 2005. De ce Hamas continuă să atace Israelul e greu de explicat pentru cei care uită scopul oficial asumat de această organizaţie.

Cu atît mai greu de explicat cu cît, după o intensă mediere egipteană, în vara anului trecut, un fel de armistiţiu a fost încheiat între Hamas şi Israel. Cînd Hamas a anunţat unilateral că armistiţiul e suspendat cîteva luni mai tîrziu şi a început atacul cu rachete şi mortiere asupra sudului Israelului, motivul era unul non-militar: că Israelul nu permite accesul mai larg al ajutoarelor spre Gaza. Chestiune discutabilă, oricum. Negociabilă, sigur. Dar Hamas a recurs la rachete. Iar declaraţia preşedintelui egiptean Mubarak de luna trecută – „Am avertizat cît se poate de serios Hamas pe parcursul acestor luni că atitudinea lor va obliga Israelul să reacţioneze militar" – arată limpede că mişcarea islamistă *a vrut* ca acest atac să aibă loc. Ei bine, acum îl are. De ce? Simplu. Pentru că procesul de pace iniţiat la Annapolis merge bine, pentru că soluţia celor două state se profilează şi pentru că Israelului i se pot reproşa din ce în ce mai puţine lucruri în relaţia cu Autoritatea Palestiniană. Iar scopul Hamas, acela de a transforma întregul teritoriu al Israelului într-un stat islamic, sună din ce în ce mai clar ca un proiect dement, irealizabil. Cine nu crede că asta îşi propune Hamas să piardă cîteva minute citind statutul organizaţiei, disponibil din multe surse pe internet.

În vara anului trecut, un subiect interesant a făcut prima pagină a ziarelor israeliene, precum şi a unei părţi a presei americane, veţi deduce lesne care anume. Un tînăr de 30 de ani, pe numele său Mosab Hassan Yusef, s-a convertit la creştinism. Cu adevărat extraordinar în această poveste este identitatea tînărului creştin. Fostul Yusef, actualul Joseph, este fiul cel mare al unuia dintre cei mai importanţi lideri ai mişcării Hamas, şeicul Hassan Yusef. Şeicul a fost în repetate rînduri deţinut în închisorile israeliene, dar şi ales în Consiliul Legislativ al Autorităţii în mai toate alegerile care au avut loc în ultimii ani în Teritorii. Mosab Hassan Yusef a crescut, ca mai toţi copiii lumii, adorîndu-şi tatăl şi, după cum mărturiseşte acum, a ajuns să iubească Hamas pentru că îşi iubea tatăl. Totuşi, nu a devenit niciodată membru al mişcării. A activat însă ca tînăr islamist împotriva Israelului, participînd la toate Intifadele. A ajuns şi el la închisoare, imediat după ce a terminat liceul. Acolo, a cunoscut mai bine mişcarea Hamas. Nu doar corupţia şi stricăciunea umană a liderilor Hamas l-au şocat, cît faptul că Hamas tortura viguros propriii membri. Orice umbră de îndoială cădea asupra unui deţinut Hamas, cum că ar colabora cu israelienii, îl trimitea la tortură. Torţionarii erau chiar liderii din închisoare ai mişcării. Adesea, episoadele de tortură se terminau cu moartea victimei. Tînărul Yusef a ajuns să vadă că, în interiorul închisorilor israeliene, Hamas clădise propriile închisori destinate tot palestinienilor. În închisoare, Yusef

începe să se gîndească la creştinism. Îl descoperă pe Isus şi, după eliberare, ajunge în California. La San Diego, frecventează asiduu o biserică evanghelică. Vorbeşte calm şi relaxat despre islam. O spune franc: „Islamul nu este vocea lui Dumnezeu. Poţi să fii ofensat de ceea ce spun, e treaba ta. Dar ar fi preferabil să studiezi şi să te întrebi dacă nu cumva am dreptate. Chiar crezi că te duci în Rai cu 72 de virgine, dacă te sinucizi omorînd alţi 20 de oameni?". După cum era previzibil, Al-Qaeda l-a declarat trădător şi Frăţia Musulmană l-a condamnat la moarte. Joseph însă nu se teme. Spune că islamiştii îl pot ucide foarte uşor, dar ceea ce pot ei omorî este doar trupul. Ideile şi sufletul său, însă, nu pot fi ucise.

Sînt convins că situaţia din Orientul Mijlociu e cît se poate de complicată, că adevărul e greu de stabilit, că există mii de nuanţe şi detalii relevante, că nu mai există inocenţi. Singurul lucru onest pe care îl putem face cînd vorbim despre acest spaţiu geo-strategic extrem de vulnerabil este să nu uităm niciodată cine e cine. Ca să putem ajunge la pace, trebuie să păstrăm memoria integrală.

ready made

„Am sosit astăzi de la Tîrgul-Ocnei pe un timp colbovînto-friguros [...]."

(Vasile Alecsandri către Nicolae Pisoski, în V. Alecsandri, *Opere,* vol. IX, *Corespondenţă* [1861-1870], Editura Minerva, 1982)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

O ştire din oştire

Domnii ofiţeri purtau egrete, la chivără, şi eghileţi pe umeri. Domnii ofiţeri purtau, pe umeri, povara treselor, şi a egretelor, în creştet, sau a pomponului pompos, pe frunte. În ciuda faptului că nu prea mai aveau, de mult de tot, cu cine să se-nfrunte, domnii ofiţeri purtau, pe umeri, greul metreselor şi-al eghileţilor de aur, al pomposului pompon, pe frunte, iar în creştet, al jedourilor ample ale egretelor rozalbe. Doamnele, cu fard rozalb, şi ele, purtau, pe frunţile rozalbe, de amante, *fardeau*-ul unor diademe-n diamante; al, pe umeri, serpentinelor rozalbe ale boà-urilor frisonînd, în Bois, în boarea caldă a cîte unei guri cu mustăcioară; ca şi, la finea marilor manevre de toamnă, al regretelor egretelor rozalbe, în inimile lor rămase la stadiul unei inimi de fecioară. (Ceea ce rimează cu, nişte rînduri în amonte, *mustăcioară*.)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Liber de sarmale

– între buturugi –

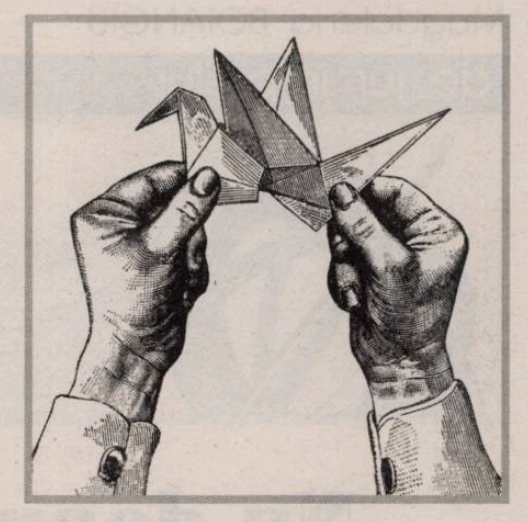

Revelionul e obligatoriu. E o noapte în care, fie că vrei, fie că nu vrei, trebuie să te distrezi. Trebuie să bei şi să mănînci cît mai mult posibil, eventual să dansezi. Să mănînci peşte, ca să fii uşor tot anul, să ai bani în buzunar la ora 12, ca să fii bogat tot anul, să ai datoriile achitate la zi, ca să nu fii dator tot anul, să te porţi frumos cu colindătorii şi să-i omeneşti, chiar dacă te năpădesc cu zecile şi sutele şi chiar dacă nu mai sînt copii sau dacă, în loc să cînte, behăie. Să-ţi rezervi o masă la restaurant sau chiar un loc într-o pensiune la munte, chiar dacă pentru ocuparea lui trebuie să-ţi pierzi ore lungi şi nervi pe şoselele superaaglomerate. La restaurant trebuie să plăteşti foarte mult, că doar una e masa de revelion, chiar dacă tu ai vrea ceva mai puţin. Foametea trăită în vremurile comuniste pare că e în continuare prezentă în minţile oamenilor şi încă îi îndeamnă să le demonstreze altora şi lor înşişi că au ce mînca de sărbători. Tipul nostru de revelion pare menit a-i ferici pe cheflii, a-i împlini pe hotelieri şi chelneri şi a-i îmbogăţi pe fabricanţii de *colebil*. Decenţa cît de cît recîştigată a Crăciunului se cere şi ea compensată de chiolhanurile Anului Nou. Pentru obrazurile subţiri, se cere eventual şi un măcel asupra mistreţilor îngrăditi în ţarc. În sfîrşit, tradiţia e tradiţie şi se pare că nu te poţi pune cu ea. Acum cîţiva ani am constatat însă că dilema – stai acasă în pijama devenind antipatic prietenilor sau mergi la o petrecere cu ei şi faci ca ei, eventual mănînci sarmale pînă crăpi – îşi are o bună rezolvare prin alte părţi.

La o pensiune din Austria am aflat în după-amiaza zilei de 31 decembrie că proprietarul ne va da o masă mai specială, dar care se va încheia la ora 7,30 seara, nici un minut mai tîrziu, după care restaurantul se va închide. Am avut surpriza să descoperim că în rezervarea pe care o făcusem la acea pensiune, cu mult timp înainte, nici nu erau specificate alte condiţii de revelion. Doar că noi nu ne putusem închipui că masa specială de Anul Nou se poate încheia aşa devreme. Avînd tradiţiile anterior amintite bine înrădăcinate în fiinţa noastră românească, am intrat în panică. Unde petrecem revelionul? Impasibilul proprietar neamţ ne-a spus că putem merge unde vrem noi în staţiune. Am perceput ideea ca pe o adevărată ofensă. Ne-am zis că am avut ghinionul să dăm peste un mare nesimţit şi am dat fuga repede în oraş să vedem ce se mai poate repara în ultimul moment. Am intrat într-un local rustic, cu schiuri vechi de lemn agăţate pe pereţi şi cu mese făcute din buturugi. L-am întrebat pe un chelner dacă putem petrece acolo seara, în ciuda faptului că nu avem rezervare. Amuzat de disperarea noastră, tipul ne-a spus că putem să venim cînd vrem noi şi că în cîrciuma lui nu-i nevoie de rezervare. Neîncrezători, am insistat: „Şi dacă vine foarte multă lume? N-ar fi bine să puneţi o hîrtie pe o masă cum că e rezervat? Sîntem un grup de vreo zece oameni“. Uşor nedumerit de pretenţiile noastre, omul a ţinut să ne liniştească: „Veţi avea loc oricum“. Am plecat cu unele îndoieli pe care prietenii noştri rămaşi la pensiune ni le-au accentuat. Ne-au spus că probabil chelnerul îşi bătuse joc de noi şi că de bună seamă vom petrece revelionul pe străzi sau în cameră. Seara, după ce am terminat cina festivă de la pensiune, cu inima strînsă, ne-am îndreptat cu toţii către local. Era pe jumătate plin, iar chelnerul, singurul (care poate era şi patron), plin de energie, ne-a primit zîmbind şi ne-a instalat la o masă mare. Mîncasem bine, aşa că nu i-am comandat decît bere, schnapps-uri şi cafele. Nici vorbă de vreun menu obligatoriu. De altfel, nici lumea de la celelalte mese nu prea mînca. Unii se îmbătau cu program, alţii jucau cărţi, iar cîţiva tineri, abia veniţi de pe pîrtie, dansau în clăpari în faţa barului. Nu cred că era mult diferit de o seară obişnuită. Poate doar glumele chelnerului care se făcea că ne varsă cafeaua în poală, avînd o ceşcuţă cu elastic. Clienţii s-au tot schimbat pînă aproape de miezul nopţii. Unii plecau spre alte localuri, alţii veneau să tragă un schnapps pe buturugile restaurantului nostru. Noi n-am îndrăznit să plecăm, ca să nu ne pierdem locurile. Ei se simţeau liberi, petreceau şi se mişcau în voie. La 12 noaptea am ieşit să vedem artificiile (n-au fost cine ştie ce) şi am constatat că muntele e plin de faruri mişcătoare. Maşinile de bătătorit zăpada îşi făceau datoria chiar şi de revelion, pregătind pîrtiile pentru dimineaţă. Ne-am dus la culcare pe la ora 1, şi în ziua următoare, la ora 10, eram pe pîrtie alături de mulţi alţii care nu păreau deloc mahmuri. A fost poate cel mai simplu şi mai aerisit revelion pe care mi-l amintesc. Mi-a rămas în minte ca o foarte uşoară şi plăcută trecere dintre ani.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

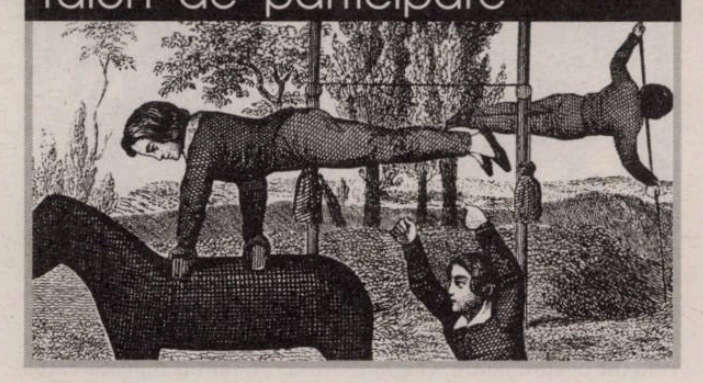

Oraşul meu

– compunere –

E nevoie ca toată lumea să plece ca să-ţi dai seama că Bucureştiul e totuşi frumos. Fără maşini şi fără oameni, rămîi singur cu clădirile şi cu ce-a mai rămas din istoria lui. Nu foarte veche: nici o cariatidă n-are mai mult de 200 de ani, nici o coloană grecească nu e pe bune, nici o stradă cu nume de roman n-a fost botezată în latineşte de cîţiva centurioni grăbiţi.

E firesc: pentru cine nu ştie, Bucureştiul n-a fost niciodată sub ocupaţie romană. Graniţa s-a oprit pe Olt, iar aici domneau roxolanii – îi ştiţi, urmaşii lor aruncă şi azi pachetul de ţigări gol din maşină. Oraşul are vechimea ultimului cutremur devastator şi dimensiunea istorică a lenei strămoşilor noştri, care n-aveau nici un chef de catedrale, cînd meterhaneaua sună aşa de bine la nivelul solului.

Cînd treci prin oraşul gol, nu poţi să nu te întrebi cu ce ne-am schimbat faţă de generaţiile care au trecut pe aici. Te întrebi retoric, odată ce răspunsul e clar: astăzi, tot străinii fac clădirile şi afacerile, iar noi pregătim micii şi sarmalele. Cît mai putem, că sushi se ridică ameninţător la orizontul Pieţei Dorobanţi.

Bucureştiul a ars de mai multe ori în istoria lui, şi nouă ne-a rămas moştenire expresia „o arzi aiurea“, care pare să spună că există şi incendii cu sens. A fost ocupat din cînd în cînd, în principal de trupe turceşti, însă nu s-a învăţat minte. Ultima oară, prin anii '90, turcii n-au mai venit chiar ei, că erau ocupaţi, însă ne-au trimis blugii lor Pyramid. Azi, turcul ne invită la mall, dar şi la televizor, la nu ştiu ce canal. Mall-ul a cîştigat de departe bătălia.

Şi acum o veste deprimantă pentru toţi bărbaţii adevăraţi din oraş: Bucureştiul nostru iubit a fost ales ca reşedinţă domnească şi de un voievod cu porniri pidosnice. Gay, adică. E vorba de Radu cel Frumos – al cărui nume atestă faptul că lumea tot se prinde, chiar şi fără reviste mondene! De la el ne-a rămas primul hrisov în care Bucureştiul e numit capitală, însă nu şi informaţii în privinţa locurilor trendy din oraş în care puteai ieşi cu băieţii pe la 1465. Radu cel Cool a fost iubit al unui sultan şi frate vitreg cu Ţepeş, însă i-a plăcut ideea de a domni la Bucureşti – iar noi căutăm pînă astăzi motivul. Aici însă n-a neglijat familia, drept pentru care s-a însurat şi-a făcut şi un copil. Ipocrizia pe Dîmboviţa are, iată, rădăcini istorice.

Golit de oameni, oraşul meu are dimensiunea faptelor lor arhitectonice. Am zis-o greu, însă e uşor de citit în clădiri: burghezia de sfîrşit de secol XIX din zona Traian ne-a lăsat casele vagon pe care ai noroc dacă le poţi cumpăra acum la 150 de mii de euro. Întreprinzătorii de succes din perioada interbelică se răsucesc în mormînt la Bellu, în vreme ce în casele lor îşi cresc copiii expaţii, care le-au închiriat cu 5000 de euro pe lună. Dintre urmaşii boierilor, nici unul n-are talk-show la televizor, însă toţi au cîte un palat de luat înapoi şi de dus la Paris sau New York. Le dăm, ce să facem, că ne vorbeşte lumea!

Dar Bucureştiul tinereţii mele e cel al blocurilor. Cînd ne-am mutat din Cezar Bolliac (la o stradă de Popa Nan cea cîntată de Baniciu), la bloc în Pantelimon, a fost cea mai mare bucurie din viaţa mea. Progresul însemna atunci apă caldă la robinet, vedere de la etajul X şi camera mea personală. În cîţiva ani însă, igrasia ne-a răpit chiar camera aceea (în care iarna pereţii luceau a gheaţă), apa caldă şi-a făcut alt program, în alte oraşe mai norocoase, iar vederea de la etajul X s-a transformat în spaimă de încă un cutremur la acelaşi etaj. Totuşi, am nostalgia acelui apartament în care n-aveam curaj să aduc fetele, din cauză că toată mobila era într-o singură cameră: ce-ar fi zis de mine? Acum ştiu ce-au zis în sinea lor, şi regret. Rog să se consemneze.

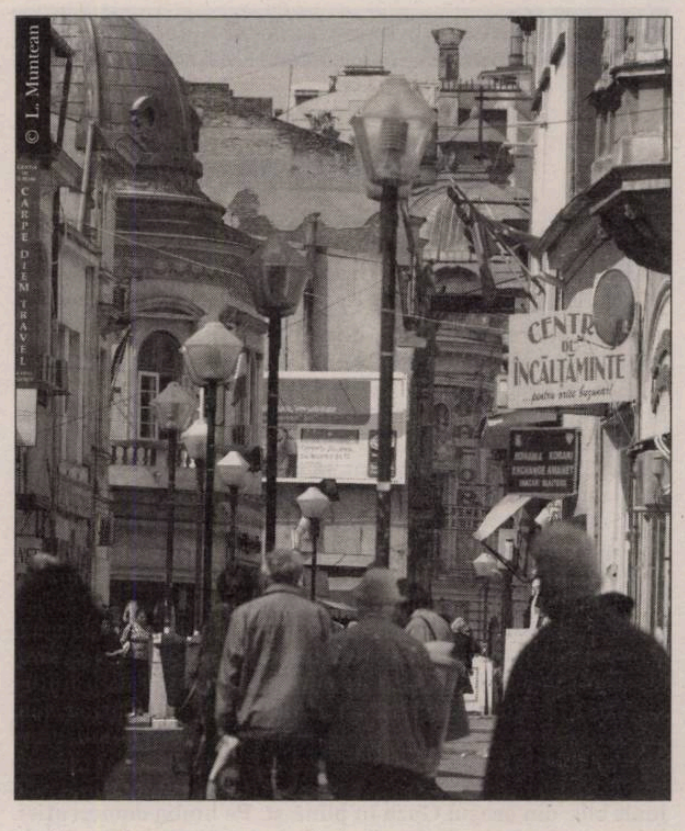

Oraşul meu e o populaţie în căutarea unui centru. N-avem aşa ceva, iar Primăria e prima care să se asigure că lucrurile şi rămîn aşa. În centrul istoric mai lipseşte împăratul Chinei, că în rest barierele şi gardienii încruntaţi îţi spun de la distanţă că aici începe „oraşul interzis“. Avem însă un candidat nou pentru km 0: zona Dorobanţi, care a reuşit cumva s-o bată la cafenele şi aer parizian pe bătrîna Piaţă a Unirii. Aici v-am şi scris, la o masă lîngă care un italian cu muşchi, barbă de trei zile şi ochelari de soare anti-Interpol mi-a arătat încă o dată de unde venim: de la Rîm, cu escală în Sicilia şi Istanbul...

(articol apărut în *Dilema veche* nr. 166, 12 aprilie 2007)

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Scrisoarea

Pentru Ioana şi Florin

153! O sută cincizeci şi trei de mesaje... De unde atîţia prieteni? Mda, şi cînd le răspund tuturor? Tuturor?... Îmi arunc un ochi. Grosescu... Grosescu? Cine naiba e Grosescu? „Nu cumva e directorul firmei cu care tocmai ai reziliat contractul?“ – îşi dă cu părerea un coleg. Ba da, chiar el e, cred, am rămas pe lista lui, aşa că m-a felicitat şi pe mine, la grămadă, deşi ultima dată cînd ne-am văzut m-a ameninţat foarte colorat... M.! Ce drăguţ din partea lui! Nu, nu se poate, lui trebuie să-i dau un telefon, măcar să-i aud vocea, să ne întrebăm ce mai facem, aşa, prin viu grai,

aşa că îl sun, îi spun la mulţi ani, sărbători fericite, sănătate, şi el la fel, cam asta, nu mai ştim ce să ne spunem, aşa că mai spunem o dată la mulţi ani şi închidem, uşor stînjeniţi. Ce nostim, astea trei sînt identice, dar nu sînt de la aceeaşi persoană, probabil un „şablon“, de altfel total bombastic, de-ţi vine să renunţi la sărbători. Au mai rămas cîteva zeci, dar mă opresc aici, mă simt ca un funcţionar la ghişeu, într-o zi de duminică.

De fapt, şi eu am trimis, cred, cam tot atîtea. Sau mai multe? SMS-uri în pachete de cîte douăzeci şi mail-urile, la mail-uri e diferit, le-am grupat pe vîrste şi origini, adică pentru colegii din străinătate trebuie să scriu altfel, nu merge cu sarmalele şi cu atît mai puţin cu formulele astea de un creştinism brusc şi debordant care proliferează de sărbători pe la noi, s-ar sperja, la ei trebuie să fie mai scurt şi la obiect; apoi sînt foştii studenţi – foşti, oho, de cînd! – cărora nu pot să le scriu „scurt şi la obiect“, trebuie ceva mai nostim, ceva spiritual, ca să vadă că sînt încă în formă, în orice caz, ceva diferit, deci altă categorie; apoi mai sînt cîteva persoane cu mesaje mai personalizate – dar nu ar merge un mesaj generic-personalizat? Cred că da, am deja ceva în cap, să vedem, deci, vreo 4-5 pachete de mesaje şi acopăr totul – dar în orice caz nu apelez la şabloane şi felicitările alea idiot-zglobii, nu, asta e prea de tot – restul o rezolv cu lista de contacte, apăs pe „a“ şi văd ce iese, apoi pe „b“ şi aşa mai departe, le repartizez pe căprării şi gata, m-am păstrat *in touch* şi de sărbătorile astea! Adina, da, pe ea o trec la „personalizate“, i-aş scrie o scrisoare lungă, am avea atîtea să ne spunem, nu ne-am mai văzut de atîta timp, dar nu am timp, uite-l şi pe Halil, he, ce om drăguţ, turcu', nu ne-am mai văzut de cîţiva ani şi e puţin probabil să ne mai vedem vreodată, dar aşa, amintiri, nostalgii, îl pun şi pe el pe listă, o să creadă că mă gîndesc la el – asta face bine totdeauna! – şi nu mă costă nimic, ăştia sînt somităţi, e bine să rămîi activ pe mailing list-ul lor, nu se ştie niciodată, apoi unii au fost chiar drăguţi cu mine, hai să fiu şi eu drăguţ cu ei, V., mda, ea tocmai a născut, ar trebui totuşi ceva mai în ton cu evenimentul, o să fac o excepţie şi o să-i scriu un mail personal (dar seara, cînd am terminat, cred că am uitat – sau poate n-am uitat? nu ştiu, nu mai am chef să verific, asta e...).

Deci aceştia sînt prietenii mei? Mda... Mai degrabă „reţeaua“ mea – ca şi a lor, de altfel. Prieteni, adică o listă oricînd accesabilă – cu condiţia să nu-ţi crape hard-ul sau să ţi se fure mobilul, că atunci, inevitabil, vei schimba şi o parte dintre prieteni. Pe mulţi i-ai fi pierdut însă pe drum, nu ai mai fi păstrat nici un contact, poate i-ai fi şi uitat, dacă nu ai fi avut aceste liste, dacă memoria digitală nu ţi-ar fi înlocuit-o pe a ta; tehno-fidelitate, prieteni accesabili

pentru sărbători online.

În jurul mesei e linişte deplină. Nu se aude decît zgomotul frivol al tastelor butonate cu frenezie. Pe masă au fost aşezate antreurile, sarmalele fierb în cuptor, a mai rămas vreo jumătate de oră pînă la Anul Nou şi toată lumea se grăbeşte să trimită ultimele mesaje. Iau o hotărîre autoritară: „Vă rugăm ca pe tot parcursul revelionului să închideţi telefoanele mobile şi să le predaţi la garderobă! – anunţ eu cu un ton de crainic. „O secundă! Un minut!“ – se aude de pretutindeni, apoi trec cu un coş în jurul mesei şi strîng toate telefoanele. În secunda următoare ne repezim care în piftie, care în caltaboşi, care unde apucă.

A venit şi Anul Nou! Tîrziu, cu capul mare şi picioarele mici, ies să duc gunoiul, cu gîndul că astfel fac şi puţină mişcare. Cu colţul ochiului zăresc un colţ de hîrtie în cutia poştală. O deschid şi scot cîteva reclame şi un plic. O felicitare – mă gîndesc şi, nu ştiu de ce, zîmbesc. Ajuns în casă, o deschid: nu, nu este o felicitare, este o scrisoare! O scrisoare de felicitări, ce-i drept, dar o scrisoare adevărată: aflaţi despre noi că... şi toate cele cuvenite unei scrisori, îndeletnicirile şi gîndurile mărunte din prag de sărbători ale unor oameni care-ţi povestesc despre ei şi se gîndesc la tine. Mă aşez la masă, îmi trag ceaşca de cafea mai aproape şi o mai citesc o dată, pe îndelete, în timp ce tot restul casei doarme. Zîmbesc cu drag la imaginea expeditorilor, care se înfiripă pe pereţii din bucătărie. Trebuie să ne suim în maşină şi să dăm o fugă pînă la ei, mă decid eu, sînt sigur că ne-ar face plăcere şi unora, şi altora, deşi nu ne ştim de multă vreme, de fapt, dar simt bucurie doar cînd mă gîndesc la această întîlnire. Pînă una, alta, pun mîna pe telefon, măcar să ne auzim. Reţeaua este însă prea aglomerată, aşa că trebuie să renunţ. Poate altădată...

La mulţi ani şi *keep in touch!*

Codrin Liviu CUŢITARU

Un straniu caz de dedublare

În urmă cu vreo doi-trei ani, ştirile făceau multă vîlvă în jurul portarului unei societăţii comerciale din Vadu Oii (dacă-mi aduc bine aminte), care era simultan şi secretară, şi director general în respectiva instituţie, prezentîndu-l ca pe un caz din zona paranormalului. CAP-ul în cauză dăduse faliment, iar omul nostru, fire loială şi cu simţul răspunderii, hotărîse să rămînă pe poziţii, de unul singur, prin fermele pustii. Fusese paznic toată viaţa sa acolo şi nu putea acum, înainte de pensie, să-şi schimbe subit identitatea socială. Statul – generos şi înţelegător faţă de devotamentul slujbaşului – îi permisese să stea în funcţie (mai precis, în cumul de funcţii!), evident, fără retribuţie financiară. Individului îi mergea doar cartea de muncă, şi situaţia îl mulţumea pe deplin. În plus, nu se plictisea. Moştenise un post telefonic la apelurile căruia răspundea ori de cîte ori vreun vechi client al societăţii (neîncunoştiinţat, bineînţeles, de evoluţia nefastă a evenimentelor) suna cu insistenţă. „Alo, CAP Vadu Oii?“ – întreba, de obicei, vocea în receptor. „Da, poarta!“ – replica protagonistul. „Cu cine doriţi?“ „Cu dom' director!“ – comunica solicitantul, destul de încrezător. „Imediat vă fac legătura la doamna secretară!“ Dotat cu umor, portarul fluiera un timp în telefon melodii de aşteptare, după care spunea cu glas efeminat: „Da, vă rog!“. Uşor tulburată, persoana de la capătul firului repeta: „Cu domnul director general!“. „Numai puţin aşteptaţi, pentru că este într-o şedinţă!“ Se reluau fluierăturile de expectativă şi, tîrziu, intervenea baritonal „domnul director general“ („secretară-paznic-etc.“). El explica, solemn, speriatului interlocutor că Vadu Oii e, tehnic vorbind, în faliment şi că nu mai are posibilitatea să onoreze comenzi. Reţin că l-am privit, plin de compasiune, în mai multe programe de ştiri naţionale, pe bravul ostaş de CAP, gîndindu-mă la nemilosul sindrom al personalităţilor multiple care, aparent, îl lovise – cu însuşi concursul statului român – chiar în moalele capului. Nu mi-am imaginat însă, în acei ani, că fenomenul va deveni curînd o veritabilă politică guvernamentală.

Să mă explic. Datorită unei activităţi academice pe care o desfăşor la Universitatea ieşeană, în colaborare cu o prestigioasă instituţie culturală din Marea Britanie, am fost nevoit, nu demult, „să mă fac“ *persoană juridică*. Englezii nu puteau plăti, în mod direct, impozite către statul român, şi o soluţie plauzibilă era să realizeze acest lucru prin mine ca *societate* (profilată pe „activităţi intelectuale“). M-am constituit legal la Fisc, am primit ştampilă, facturier, în sfîrşit, am ajuns un om de vază al Iaşiului, un fel de „domn' director general“. Problema a fost că, pentru „afacerea“ nou deschisă, aveam nevoie de un sediu oficial. Cum Universitatea nu este proprietatea mea, a trebuit să-mi trec apartamentul personal ca „locaţie centrală“ a activităţii. De aici au decurs, firesc, nişte avantaje. Utilităţile pe care le achit lunar pot fi deduse din impozitul anual pe firmă, întrucît „apartamentul“ şi „sediul companiei“ coincid. Singurul lucru pe care statul mi l-a cerut – pentru legalizarea acţiunii – a fost un *contract de comodat* între proprietarul apartamentului şi reprezentantul juridic al societăţii. Altfel spus, între locatarul („persoană fizică“) al spaţiului şi ocupantul („persoană juridică“) al sediului. Adică, şi mai clar, între „mine“ şi... „mine“. Cel de-al doilea „eu“ îi cerea, politicos, primului „eu“ să folosească toate cheltuielile de întreţinere a apartamentului (sediului) pe lista de deduceri impozitare, alcătuită de firmă. „Stimate domnule CLC“, mi-am început eu, ceremonios, petiţia, „vă rog să binevoiţi să-mi aprobaţi includerea pe lista de deduceri ale taxelor cheltuielile lunare pe care le aveţi la utilităţi în apartamentul X, proprietate personală. Precizez (aici mi-a venit să adaug *în cazul în care nu ştiaţi*, dar, observînd figura severă a inspectorului din spatele ghişeului unde scriam, am renunţat) că, în acelaşi spaţiu (apartamentul X), îşi desfăşoară activitatea *Societatea CLC Iaşi* pe care, cu onor, o conduc. Contractul de preluare în comodat ar fi astfel în interesul ambelor părţi. În speranţa unui răspuns pozitiv din partea dumneavoastră, vă asigur de întreaga mea preţuire şi, totodată, de imensul meu respect (iarăşi, demonul adăugirilor îmi dădu ghes să zic *respect pentru remarcabila dumneavoastră activitate publicistică*, dar privirea inspectorială îmi tăie elanul). Cu mulţumiri, CLC, director general“. Am ţinut hîrtia în mînă, copleşit de stări înălţătoare. Nu-mi venea să cred că un „director general“ mă aborda cu atîta consideraţie şi se mai folosea şi de ştampilă ca să mă impresioneze. Nu neg că, pentru o clipă, am fost tentat să scriu sus, în colţul foii, „Se respinge!“ şi să semnez, apăsat, „CLC“, aşa, numai ca să amplific momentul de beatitudine, derivat din importanţa socială, dar, apoi, mi-am amintit că un *business man* autentic nu refuză niciodată oportunitatea unei noi afaceri profitabile, din simple orgolii omeneşti. Am aprobat, aşadar, cu sentimentul împliniriii profesionale şi am semnat în fiori de nebănuită voluptate. I-am lăsat pe cei doi *gentlemen* din mine, cu numele de *CLC*, să-şi strîngă, fericiţi, mîinile (stînga şi dreapta s-au împreunat entuziast, ca la conferinţele de pace, sub ghişeul Fiscului), iar eu am privit cu optimism în perspectivă. Intrasem, vezi bine, în lumea bună a afaceriştilor români.

O vreme, ferindu-mă de ochii soţiei şi ai minuţiosului Andrei, am verificat cutia poştală, cu nădejdea că „domnul director general CLC“ îmi va expedia, din pură formalitate, o scrisorică oficială unde să-şi arate recunoştinţa şi „imensul respect“ (de ce rîdeţi, Mr. Bean nu-şi scria singur felicitări de Crăciun, pe care, ulterior, le deschidea, bucurîndu-se ca un copil?). Din păcate, *alter ego*-ul meu nu a trimis nimic. Am primit totuşi o misivă de la Ministerul de Finanţe, în care eram „notificat“ (de fapt, „domnul director general“ era „notificat“) că, în urma aprobării dlui CLC, proprietar al apartamentului X, de preluare în comodat, firma dlui CLC, director general, îşi putea deduce din impozit utilităţile casnice ale proprietarului CLC. Buimăcit de identităţi, am avut o insomnie teribilă în acea noapte. Pe la 4 dimineaţa, ameţit şi descompus, m-am dus la baie şi am privit cu intensitate mutra încercănată din oglindă. „Băi, directoraşule – i-am şoptit – îmi eşti dator pe viaţă.“ Descompusul s-a aplecat, umil, prin sticla luminată neonic şi mi-a sărutat mîna. După aceea, a ţipat cu glas de chivuţă: „Să trăieşti, patroane!“.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Chiar nu vă pasă defel?

Cît de asemănător va fi anul care începe celui din care am ieşit se va vedea, dar bine ar fi să fie altfel, în privinţa păstrării a ce a mai rămas din zestrea de clădiri vechi şi frumoase cu care se putea lăuda Capitala noastră. Dintre cele 2627 monumente istorice din Bucureşti, casele din epoca interbelică sînt 950 la număr, formînd aşadar grupul cel mai important. La clasarea lor s-a procedat totuşi cu moderaţie, fiindcă cele care ar fi meritat, în realitate, să fie reţinute sînt mult mai multe. Nici măcar înscrierea în inventarul publicat în Monitorul Oficial din 2004 nu le apără adeseori de planuita demolare, a cărei intenţie o ghicim cînd le vedem lăsate să se ruineze „de la sine". Lenta lor degradare este ajutată de accidente (peste 500 de incendii în ultimii zece ani, ceea ce, măcar în jumătate din cazuri, înseamnă pregătirea unei justificări pentru declasare şi dărîmare). Această experienţă ne stîrneşte neliniştea: semnalul de alarmă trebuie tras înainte de a fi prea tîrziu.

© R. Avram

De curînd, un telefon de la nişte vecini îngrijoraţi mi-a atras atenţia asupra unei case unde au fost văzuţi mişunînd homleşii, fie că ei au fost puşi să distrugă, cum s-a mai întîmplat, fie că prezenţa lor nocturnă ar fi de ajuns ca să putrezească mărul. Casa este părăsită de vreo cinci ani. Pentru dărăpănarea ei s-ar cuveni să răspundă proprietarul, aşa cum codul penal prevede pedeapsa pentru „neasistarea unei persoane aflate în primejdie".

Adresa este Bulevardul Aviatorilor, nr. 8, fostă Şoseaua Jianu 10 sau, mai demult, 14, şi figurează pe lista monumentelor istorice. Face parte din parcelarea Dorobanţi, protejată prin lege. Se găseşte la mai puţin de 100 m (cît are raza de protecţie) faţă de clădirea Guvernului, muzeele „Antipa" şi Geologic, precum şi Institutul de Istorie „N. Iorga", toate monumentele istorice din jurul Pieţei Victoriei şi din străzi apropiate, ca Paris sau Duiliu Zamfirescu.

Planul casei poartă semnătura lui Petre Antonescu. Atunci, în 1927, arhitectul imita încă stilul dinainte de război, dar, un deceniu mai tîrziu, va construi chiar peste drum, ca în Italia mussoliniană, Institutul de Istorie Universală „pentru domnul profesor Iorga", căruia îi va oferi, de altfel, exact acelaşi proiect pentru Institutul Român de Arheologie de la Saranda, în Albania. Tot lui Petre Antonescu i se datorează conacul vîlcean de la Păuşeşti-Măglaşi, moşie care a avut acelaşi proprietar ca şi casa din Bucureşti.

Acesta a fost Mihail Oromolu (1875-1945), jurist şi figură marcantă în lumea finanţelor. După studii de drept la Paris, apoi de litere şi filozofie la München, a fost magistrat, a făcut politică pe rînd cu conservatorii şi cu conservatorii-democraţi, intrînd şi în efemerul guvern Take Ionescu, la sfîrşitul anului 1921 (la Industrie şi Comerţ). Mai tîrziu, s-a alăturat liberalilor. Descendent al unei familii de boiernaşi înrudiţi cu clanul bancar Carada-Burileanu, el însuşi fiind văr prin alianţă cu Titulescu, M. Oromolu a fost guvernator al Băncii Naţionale în 1922-1926, cenzor la Creditul Industrial etc.

Era în această funcţie cînd a cumpărat, de la Olga şi Constantin Pastia, terenul pe care s-a construit casa. Autorizaţia este acordată la 29 aprilie 1926 şi în iulie următor casa era gata: subsol, parter şi etaj, cu un garaj în curte. Înăuntru, un hol central octogonal se deschide spre celelalte încăperi şi scara către etaj. Marmura şi fierul forjat compun un decor somptuos. Intrarea, dinspre Piaţa Victoriei, are deasupra o marchiză şi, mai sus, balconul, străjuit de amoraşi de ghips.

Casa a fost naţionalizată în 1950. Iedera care o îmbrăţişează a crescut şi, în paragina de acum, sporeşte aspectul pitoresc al acestui mic palat.

PUBLICITATE

Citește în numărul din ianuarie:

Meridiane:
Paul Bailey - Mihail Sebastian: consolările muzicii & ale literaturii

Interviu:
„Rîsul m-a salvat, poate, de la sinucidere" - interviu cu Raymond Federman

Dosar:
Nimic nou pe frontul de Est

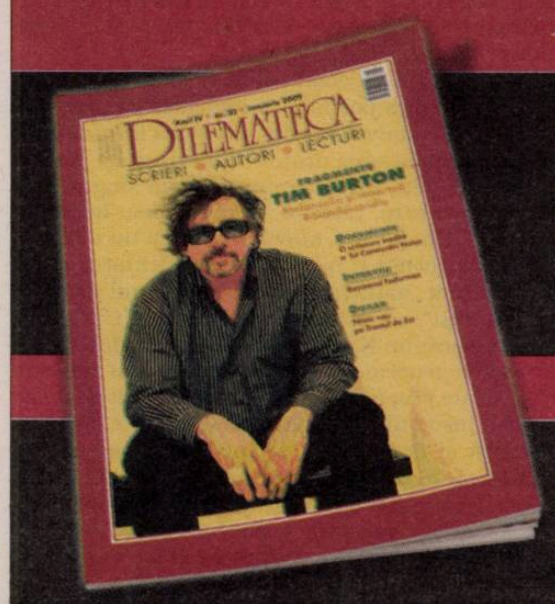

DILEMATECA
îți dă de citit

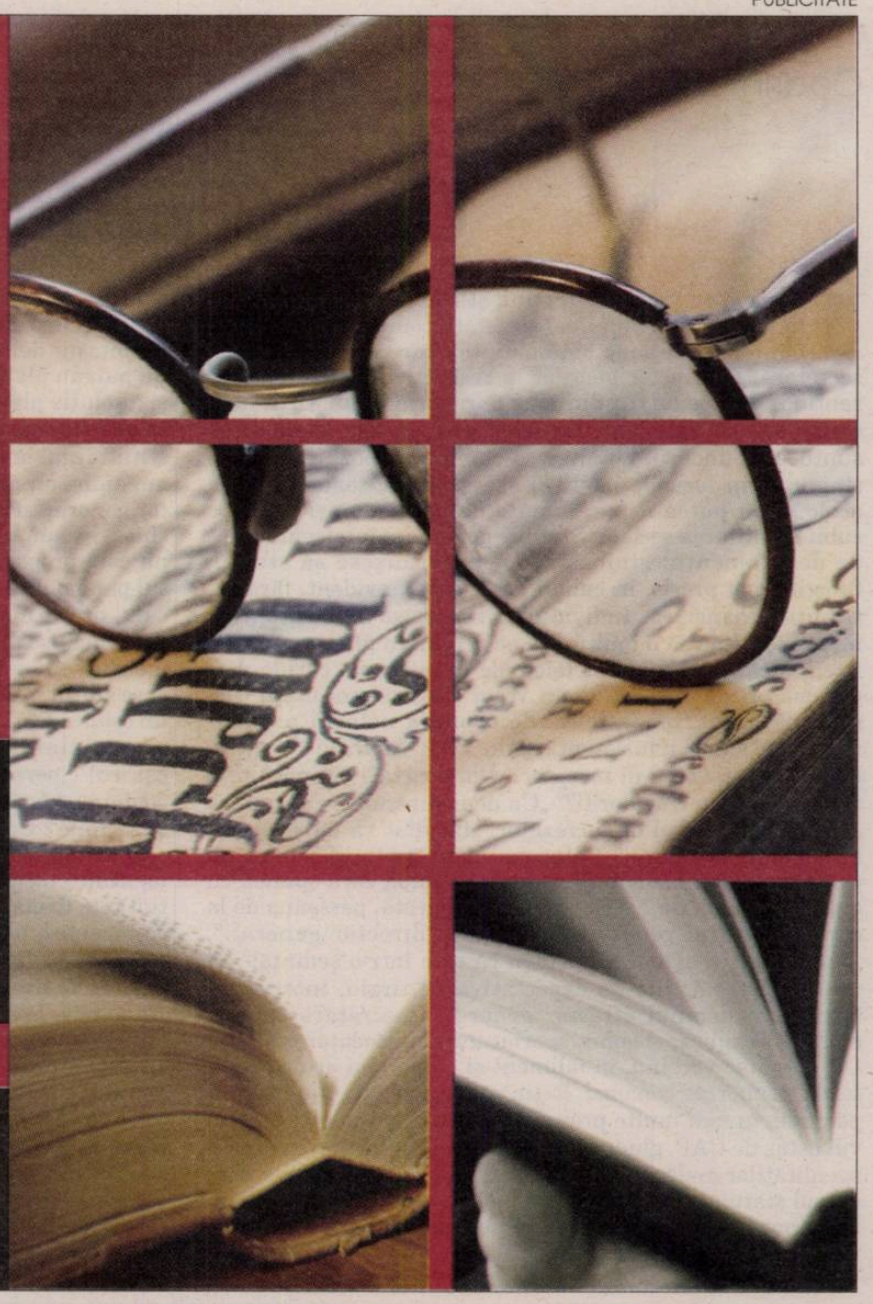

Texte şi opinii de: *Dorin-Liviu BÎTFOI (eseist, redactor-şef adjunct Radio România Cultural)* ● *Bogdan GHIU (eseist, teoretician literar şi media)* ● *Daniela LUCA (psihanalistă, dr. în psihanaliză, Universitatea Paris VII)* ● *Vladimir MARINOV (psihanalist, profesor univ., Universitatea Paris XIII, Franţa)* ● *Gheorghe SCHWARTZ (scriitor)* ● *Vera ŞANDOR (psihanalistă, preşedinta Fundaţiei „Generaţia")* ● *Irena TALABAN (psihoterapeută, Franţa)* ●
Coordonatoarea temei: *Simona SORA*

Sine ira...

Probabil nu e cel mai fast gest să începi anul cu un dosar despre ură. Mai ales că, la prima vedere, în ura pură şi dură nici nu prea încap dileme. Colocviul Internaţional de Psihanaliză (din nou psihanaliză, vor ricana unii şi alţii!), desfăşurat la începutul lui noiembrie 2008 la Palatul Cotroceni, a reluat şi analizat însă nu doar dilemele conceptuale din jurul categoriei negativului *(recurgînd, în multe dintre intervenţii, la teoreticianul negativităţii André Green), dar şi dilema de fond pe care ura (cu variantele ei – distructivitatea şi dispreţul) o conţine. Cu ea, cu această „ură de sine" paralizantă, mortală, a şi început colocviul dedicat „gîndirii urii şi violenţei" în secolul XXI.*

În cuvîntul de deschidere, Ion Vianu, unul dintre martorii nealteraţi ai anilor de ură, violenţă şi dispreţ din secolul trecut (v. Amintiri în dialog *cu Matei Călinescu), dar şi un analist al grotescului remanent în prezentul nostru (politic, social, privat), a justificat, cu umor analitic, alegerea locului de întîlnire a mai multor psihanalişti din Franţa, Anglia, Olanda şi România: „Codrii de nepătruns se întindeau la Cotroceni, pînă în secolul al XVII-lea. Aici s-a ascuns, s-a «cotrocit» domnitorul Şerban Cantacuzino. Ascunderea într-o pădure este uşor de interpretat ca o imagine izbutită a refulării. Mai tîrziu, după ce a ridicat o mănăstire, acest principe umanist a sprijinit echipa care a făcut prima traducere românească a Bibliei. O astfel de operă, o traducere, este una hermeneutică; iată deci că aceste locuri poartă cu ele povara interpretării, care este şi aceea a psihanalizei".*

„Povara interpretării" urii, violenţei şi dispreţului a fost împărţită între psihanalişti şi psihoterapeuţi de marcă, formatori şi şefi de facţiuni psihanalitice, semiologi şi imagologi, critici de orientare psihanalitică. Actele acestui colocviu le veţi putea citi în cel de-al doilea număr al Revistei Române de Psihanaliză. *Pînă atunci însă, citiţi acest dosar inedit în jurul temelor discutate în toamnă, la Cotroceni, fără ură şi părtinire... (**S. S.**)*

Vera ŞANDOR

Ură şi distructivitate

La sfîrşit de octombrie 2008, Palatul Cotroceni a găzduit, timp de trei zile, Colocviul Internaţional de Psihanaliză cu tema „Ură şi Distructivitate – provocările psihanalizei în secolul XXI". Colocviul, pregătit timp de un an, a reunit asociaţii şi societăţi din întreaga Europă care îşi reclamă şi îşi declară apartenenţa teoretico-clinică şi practico-terapeutică la psihanaliză. Lor li s-au alăturat oameni de cultură din România, intelectuali care nu sînt captivi ai unor prejudecăţi referitoare la psihanaliză şi au curajul de a utiliza psihanaliza ca forma de analiză şi reflecţie pentru fenomene care ţin de social, artă, cultură, în general.

Iniţiativa acestui colocviu, ca şi a temei lui, a aparţinut Colegiului Internaţional al Adolescenţei (CILA) şi doamnei Nadia Bujor, psihanalistă de origine română stabilită la Paris. Cuceriţi de temă, dar şi de ocazia unei deschideri extraordinare, a unei întîlniri internaţionale la Bucureşti, majoritatea grupurilor (facţiunilor) de psihanaliză din România au sprijinit proiectul şi au muncit pentru realizarea lui. Cele două limbi ale colocviului au fost româna şi franceza.

O listă a răului

● Ura celuilalt, ura de sine, ura îndreptată spre orice formă de iubire, iubirea unor forme de ură, distrugerea, fragmentarea, atacul legăturilor;

● Absenţa coerenţei în viaţa psihică, clivajele şi personalităţile multiple, laşitatea şi oboseala de a gîndi, de a face faţă conflictelor, de a le recunoaşte şi de a le elabora;

● Ura diferenţelor, persecuţia reală sau imaginară, războiul, crima, abuzul, actele şi alegerile care provoacă suferinţa proprie şi a celuilalt, ironia, maliţia, sarcasmul, mizantropia, misoginia, exterminarea, deochiul, blestemul;

● Xenofobia, rasismul, „purificările" şi fragmentarea etnică, „purificările" de orice fel, narcisismul micilor diferenţe, suicidul, „amorul nebun", posesiunea, geloziile, dominaţia, Celălalt ca obiect vidat de propria-i subiectivitate, unealta narcisică, sexuală sau de putere, moartea, melancolia, boala, nebunia, absenţa sensului;

● Formele de iubire care ascund ura, formele de ură care ascund teama de iubire, plăcerea suferinţei la sine şi la altul, masochismul şi sadismul, ura exportată proiectiv în Celălalt, ura atacînd direct corpul celuilalt, depresia în faţa reuşitei, criminalii din sentiment de culpabilitate inconştient, dorinţa de moarte, dragostea în formele ei primare, primitive, răzbunarea, trădarea, ranchiuna, resentimentul;

● atacul asupra frumosului, atacul asupra creaţiilor spiritului (Biblioteca din Alexandria), atacarea realităţii interne, atacul asupra realităţii externe, lagărele de concentrare şi negarea existenţei lor, visele repetitive, analiza fără sfîrşit, ura Celuilalt trăită în sine, ura proprie recunoscută în altul, ura propriilor victime, martori ai urii din noi...

(Vera Şandor, „Forme, destine şi vîrste ale urii")

Temele de discuţie ar putea fi astfel grupate: formele urii – de sine, de celălalt, faţă de corp şi în corp, ura în cultură – au prilejuit un schimb bogat, extrem de stimulativ şi tulburător de experienţă şi idei, din toate domeniile în care pot fi identificate forme ale urii şi distructivităţii. Iar acestea sînt fără număr: 1. patologiile individuale, suferinţa psihică extremă, perversiunile, psihoza, patologia grupurilor mari şi a grupurilor mici, a relaţiilor umane – cuplu, familie, mamă-copil, tată-copil, misterioasele rezistenţe la vindecare cu care se confruntă atît medicii, cît şi psihoterapeuţii (ura resimţită în chiar corpul terapeutului), distructivitatea şi autodistructivitatea în faţa cărora ne predăm neputincioşi, practicate activ, suportate pasiv, distructivitatea atacînd direct corpul propriu în anumite patologii cu intens marcaj recunoscut psihogenetic, vindecările din iubire şi morţile din ură, iubirile nebune şi iubirile adevărate, crimele perfecte, oricare dintre trăirile umane în care ura roade, distruge, diferenţiază, fragmentează, atacă, afirmă fără drept de apel, intolerantă la celălalt, exclude alteritatea, îşi bate joc de vise, idealuri şi proiecte, împiedică orice construcţie, exaltă juisarea imediată şi plăcerea fără limite, moartea individului ca unic referenţial limitativ, fentînd, scurtcircuitînd morala, valoarea, valorile, altele decît ale forţei şi dominaţiei...

2. Patologiile sociale, naţiunile mereu pierzătoare, mereu sub o colonizare sau alta, făcînd din eşec o identitate, incapabile să exorcizeze o înfrîngere veche şi interiorizată pentru că istoria este anulată, negată, uitată, aproape niciodată gîndită, fataliste şi fără îndrăzneala unui proiect, a unei construcţii, negîndu-şi tinerii şi valorile, acţionînd în sensul unei distructivităţi prin contagiune, apăsate de frică, găsind în impostură şi oportunism soluţii iluzorii, pe termen scurt, iniţiind războaie sau căzîndu-le victimă, căutîndu-şi la nesfîrşit o identitate prin purificare etnică din ce în ce mai absurdă, lupta de clasă, triumful răzbunător în locul victoriei luminoase, dorinţa de putere şi spaima de putere, mimarea toleranţei, prostituarea valorilor, autoderiziunea şi culpabilitatea nesfîrşită...

3. Atacul asupra spiritualului şi a culturalului, marginalizarea şi diminuarea valorilor pulsiunii de viaţă, a creaţiei, a lumii spirituale interne...

Toate aceste teme au apărut declarat sau în filigran, latent în toate comunicările colocviului.

Analiza a avut desigur, în toate cazurile, un background psihanalitic – teoretic sau/şi al practicii psihanalitice. Exemplele şi fenomenele au fost extrase din lumea reală, socială, culturală, sau din practica psihanalizei, din realitatea internă a pacienţilor ca şi dintr-o clinică (psihopatologie) marcată de distructivitate, pe care este actualmente focalizată cercetarea în psihanaliză.

Sînt deja mai mult de 85 de ani de cînd a fost avansată de către Freud ipoteza existenţei *pulsiunii de moarte* ca rezultat al observaţiilor sale asupra naturii umane şi a experienţei de terapeut. El a murit însă înainte de a putea cunoaşte validarea în realitate a ipotezelor sale, înainte de a cunoaşte lagărele naziste, „reeducarea" comunistă, bomba atomică de la Hiroshima, destinele celor care încercau să se opună unor regimuri totalitare, exterminările şi purificările etnice, „soluţiile finale".

Pulsiunea de moarte este un concept metapsihologic care numeşte distructivitatea existentă în orice organism viu. Pulsiunea de moarte nu este sinonimă cu moartea. Moartea este un fapt, distructivitatea este un potenţial al oricărui sistem viu sau, cum ar spune ciberneticienii, este tendinţa la *entropie*.

Uluitoarele descoperiri din cercetarea biologică aduc dovezi noi ale acestei continue lupte între Eros şi Thanatos la nivel celular: sinuciderea celulară descrisă de J.C. Ameisen în 1999 – moartea naturală autoprogramată la nivel celular – e doar o nouă dovadă în privinţa acestor două forţe care există în orice formă de viaţă.

Ura şi distructivitatea nu sînt decît forme ale acestei pulsiuni acţionînd înspre exterior la criminali sau distrugînd interiorul, în melancolie, în anorexie, în somatoze.

Ceea ce însă se conturează din cercetarea psihanalitică şi din cea biologică este o concluzie deloc pesimistă: nici una dintre pulsiuni nu are supremaţia şi chiar dacă pulsiunea de moarte pare să deţină supremaţia la un moment dat, lucrurile nu sînt ireversibile. Este mereu posibilă o formă de intricare, învestirea cu forţele Erosului ca (forţă a Vieţii) poate amîna efectul distructiv.

Un terapeut trebuie să reziste, să îşi păstreze capacitatea de căutare a sensului, capacitatea de a crea legături, el trebuie să supravieţuiască atacului forţelor distructive şi paralizante ce vin din distructivitatea pacientului său. Această poziţie, mereu reafirmată şi niciodată cucerită definitiv, este lupta de zi cu zi a terapeuţilor, printre care şi psihanaliştii. Concluzia aceasta s-a degajat şi din cazurile clinice prezentate la colocviul de la Cotroceni. Multe dintre ele ar provoca oroare unor urechi ce evită cu grijă realităţi brutale, cum ar fi agresiunile asupra copiilor, ura maternă sau paternă, capabile să dezechilibreze permanent în copil capacitatea de a iubi şi a construi. În acest caz, ura manifestă sau „iubirea nebună" se află într-o proximitate care le face uneori inconfundabile.

Cîmpul de manifestare şi acţiune al pulsiunii de moarte dezintricate, acţionînd liber şi haotic este însă extrem de larg. Iar viaţa, dragostea, construcţia, idealurile trebuie permanent cucerite.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Bogdan GHIU

Despre pasiunea politicului

– scurt tratat de odiologie –

Ura e *urîtă*. Este *urît* să urăşti. Registrul estetico-moral al acestei judecăţi tradiţionale, devenită principiu impersonal, indică însă drumul spre adevăr: este urît să-ţi *manifeşti*, să-ţi *arăţi* ura, să te laşi desfigurat de *expresia* urii, să nu-ţi *domini* ura, să ţi-o faci *direct publică*. Cei care nu sînt capabili de acest tur constant de forţă sînt de *dispreţuit*. Sînt *duşmanii*, *necivilizaţii*, *barbarii:* „teroriştii".

Ura nu poate fi eliminată, dar trebuie lăsată să lucreze, pusă la lucru. Acesta este regimul şi registrul *raţionalist-clasic* al urii. Greaca veche spunea: „ura pîndeşte întotdeauna momentul să se răzbune"; „a-ţi închide ura în inimă"; „a-ţi rezerva ura pentru mai tîrziu"; „ura i se va trezi" etc.

După cel de-Al Doilea Război Mondial, nu întîmplător, a existat un adevărat consens tacit în a se încerca o neutralizare şi o protezare a omului, care, în mare măsură, cel puţin în emisfera cerebrală democratic dezvoltată a planetei, a şi reuşit. Afectele, în general, au fost privite de către canonul ideologic dominant (cel exprimat prin intermediul prefixului preventiv „post-", adevărată matrice a gîndirii cibernetic disuasive: ce e *după* trebuie pus *înainte!)* drept suspecte, şi cel puţin *expresia* lor a fost reprimată, descalificată: dezafectare a afectului, viaţă fără afecte. Sau doar cu afecte neutralizate, călduţe, fluidificate, utile exclusiv *pieţei*. Excludere, aşadar, a afectelor din *politică,* şi filtrare exclusiv *economică* a lor. Negativizare a *tuturor* afectelor, nu doar a celor reputat negative, precum ura. Sau, mai bine spus, acreditare a unei paradoxale, imposibile şi intolerabile *afectivităţi fără afecte,* a unei afectivităţi dilua(n)te, a unui cîmp social afectiv în care, însă, afectele ca atare nu au voie să se exprime *individualizat, personalizat*.

Refulate, afectele, de curînd, încep să revină, continuînd însă să fie privite ca negative: există o adevărată *spaimă de afect*. În viaţa publică, afectele, literal, *terorizează*. Dar reflecţia filozofică şi sociologică începe din nou, timid, să mediteze „sulfuros", „subversiv" asupra lor (vezi, ca simplu exemplu-simptom, cartea *Mînie şi timp,* din 2006, a „anarhistului" Peter Sloterdijk), aşa cum se întîmpla însă la începuturile a ceea ce s-a numit „raţionalism clasic", cînd „tătuca" Descartes, de pildă, nu se sfia să scrie despre *Pasiunile sufletului*.

Ura, azi, este întotdeauna apanajul descalificant al *celuilalt,* semnul de identificare al *inamicului,* al *pericolului*. Ne întoarcem astfel, timid, fără să recunoaştem, la sănătosul *clasicism* al afectelor şi, în particular, al urii: ura nu trebuie exprimată brut şi direct, nemijlocit, nemediat, este – ca să spunem aşa – păcat de ea, este păcat şi este o dovadă de lipsă de inteligenţă şi de civilizaţie să-ţi iroseşti ura dîndu-i imediat curs, exprimînd-o, în loc să o „sublimezi", punînd-o *politic* la lucru. Ura trebuie să rămînă activă doar ca *resursă,* fiind însă ilicită ca *expresie*. Ura trebuie „tradusă". Ipocrit, dar şi prudent-economic („economie politică"), ea nu trebuie să se declare *ca atare*.

Dar cînd este ura mai autentic periculoasă: atunci cînd se arată sau atunci cînd lucrează în ascuns? Altfel spus: atunci cînd rupe pactul politic de ipocrizie, sau atunci cînd lucrează în mod autentic politic? Căci ce altceva este omul politic autentic, de ieri şi de azi, dacă nu tocmai cel care ştie să aştepte, să-şi difereze ura, s-o „sublimeze" convenabil, s-o folosească, s-o ţină în *inimă*, nu să-i dea drumul, obscen, *pe faţă?*

Este interzis, astăzi, să se mai vorbească, ca de la Machiavelli pînă în secolul al XVII-lea, de *pasiuni* în viaţa publică, mai exact în *politică*. Suicidar, politica se prezintă, neutralizat, ca administraţie, ca birocraţie, ca tehnocraţie – sau ca poliţie. Afectele nu mai sînt pozitiv admisibile decît ca *dorinţe* şi – aşa cum spuneam – doar în cîmp *economic*. Refulată din *democraţie* şi reciclată strict *economic,* actuala afectivitate fără afecte produce un capitalism tot mai „estetic" (O. Assouly), tot mai „libidinal" (B. Stiegler), tot mai „cultural" (F. Jameson).

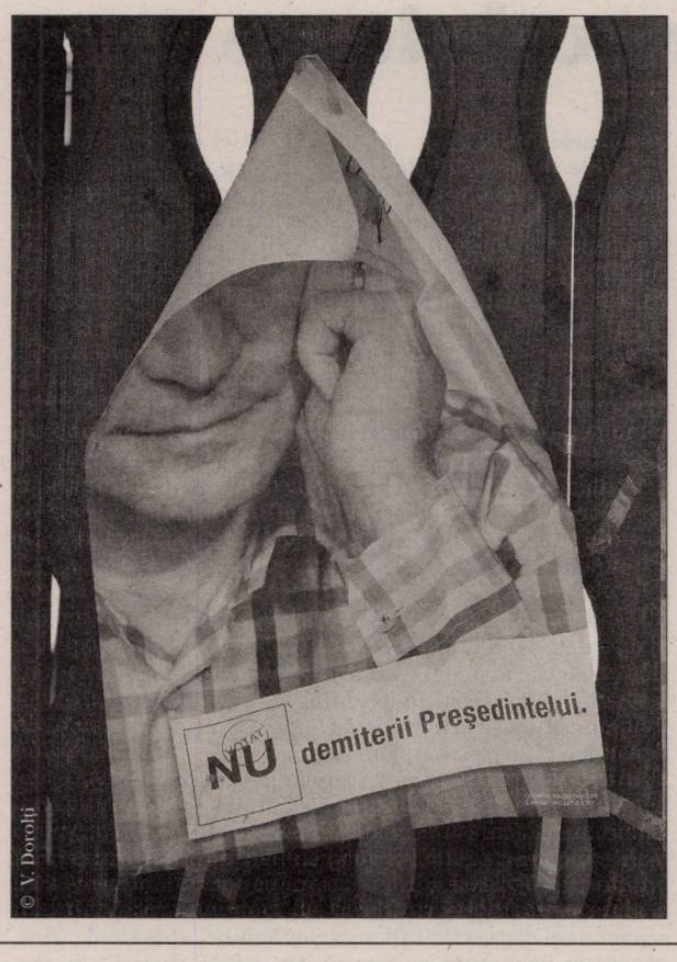

Dar ce produce totuşi exploziile contemporane de ură nesublimată, „anti-politică"? Tocmai această afectare a dezafectării politicului, a *depasionalizării* politicului: *dispreţul,* altfel spus non-raportul cu celălalt, ignorarea lui activ arogantă, „inginerizarea" şi „industrializarea" politicului. *Dis-preţ, mé-pris:* descalificare, devalorizare, depreciere. Ca efect al dispreţului, al afectării dez-afectării, al pasiunii politice de-pasionalizate, ura nu este naturală, ci un produs social. Este apel disperat, din afară, la recunoaştere, o încercare de refacere a raportului prin negarea non-raportului. Un apel la reconstituirea politicului însuşi.

Să revenim la înţelepciunea cu adevărat filozofică, autentic *raţionalistă* inaugurală. Descartes: urîm „atunci cînd încercăm să ne îndepărtăm de rău"; „ura este o emoţie (...) care incită sufletul să vrea să se separe de obiectele care i se prezintă ca dăunătoare"; există chiar – analizează Descartes – o *plăcere a urii* „atunci cînd aceste pasiuni nu sînt cauzate decît de peripeţiile stranii pe care le vedem reprezentate pe o scenă (...), care, neputînd să ne dăuneze în vreun fel, par a ne mîngîia sufletul atingîndu-l".

Ură în efigie, provocatoare de plăcute şi comode *stereotipuri,* ce altceva ar putea să ne fie mai puţin străin nouă, vieţuitori *mediatici* care ne lăsăm afectele puse în scenă, dramatizate *acasă,* prin intermediul supracodificant al *televiziunii*, de pildă?

Pentru a reveni la sănătosul şi realistul *regim clasic,* filozofic, al urii, pentru ca ura să nu mai cheme „barbar", nemediat, la refacerea politicului, politicul însuşi trebuie să se *re-pasionalizeze,* să recunoască din nou, ca ineliminabile, *pasiunile* în viaţa publică. Numai prin re-admiterea publică a pasiunilor ca fundament al politicii, ura „teroristă", dar şi iubirea populistă pot fi civilizate, sublimate, puse şi lăsate corect să lucreze, nu irosite *expresiv,* distructiv, tocmai ca apel disperat, din afară, la refundamentarea politicului.

Căci dacă tot au ajuns actori, cînd nu de-a dreptul simpli circari mediatici *(wrestling* politic, aici fundamentală fiind tocmai *simularea* de faţadă a pasiunilor pierdute), oamenii politici trebuie să incarneze *pasiunea pentru democraţie,* altfel spus, *patosul normalităţii*, atît de greu de atins, atît de uşor de pierdut.

„O singură motivaţie îi împinge pe oameni spre politică: dorinţa de a trăi o etică a transformării prin intermediul unei sete de participare care nu este, de fapt, decît iubire faţă de timpul care se cere constituit. (...) Extirpaţi-i politicului acest resort, şi îi extirpaţi totul, îl reduceţi la o pură mediere administrativă şi diplomatică, la o activitate birocratică şi poliţienească..." (A. Negri, *Le pouvoir constituant. Essai sur les alternatives de la modernité,* PUF, 1997, pp. 438-439).

Fără dramatizarea, inclusiv mediatică, a pasiunii pentru politic, pasiunile vor distruge, „sălbatic", politicul însuşi. Recunoaşterea urii, a pasiunilor, întotdeauna civice, în interiorul politicii va feri politicul de ura din afară.

Dar nimeni nu mai urăşte, astăzi, pe nimeni, şi politicul se descompune într-un joc pur formal, cu totul abstract şi artificial, aseptic. Neplăcuta, deranjanta Piaţă a Universităţii de acum 20 de ani s-a mutat pe Valea Prahovei de week-end, care este Valea Plîngerii politicului, sau care aşa ar trebui, responsabil, percepută. Simularea intrapolitică a pasiunilor autentice a impus dezafectarea generalizată a oricăror sentimente faţă de politic. Am urît afectele, am urît ura, şi am pierdut cu totul politicul. Afectele ţin, în clipa de faţă, exclusiv de sfera privată, devenind fapt divers. Nimeni nu mai *exprimă* nimic. Am înfrînt!

Daniela LUCA

De ce atîta ură în cultură?

Citind *Disconfort în cultură*, ne întrebăm, inevitabil, ce gîndea oare Freud *in essentia* despre distructivitate, agresiune, ură, pulsiune de moarte şi căile de supravieţuire psihică, individuală, grupală, socială, cu atît mai mult cu cît se întreabă asupra „scopului existenţei umane". Chiar dacă, aşa cum afirma în *Viitorul unei iluzii,* acest scop ar fi căutarea fericirii, tot Freud proclamă că, în orice mediu geografic, istoric, cultural, social şi-ar duce existenţa, omul nu poate scăpa de suferinţă. Fiindcă orice proces civilizator sau cultural impune individului limitarea satisfacerii pulsionale, agresive şi sexuale totodată, oricît de libere s-ar desfăşura ele astăzi, comparativ cu perioada Vienei secolului al XIX-lea.

Arta, ştiinţa, cercetarea, cunoaşterea au cîştigat teren, într-adevăr, dar, în acelaşi timp, constatăm o erupţie de patologii grave, personale, familiale şi sociale, de destructurări şi dezintegrări, de adicţii mortifere şi acte suicidare, de anomii şi devianţe, de răspîndire a violenţei acerbe, a cruzimii patologice şi a criminalităţii (inclusiv paricid, infanticid). Paradoxal, dacă se considera că secolul XXI va fi „religios sau nu va fi deloc", atunci cum să alegem între un destin care infantilizează (prin credinţa oarbă în puteri supraomeneşti) şi un destin fatal, apocaliptic, care aneantizează? Cum să alegi cultura *(via* religie) dacă ameninţarea de dincolo de ea, respectiv cealaltă soluţie, presupune anihilarea definitivă? Ce alegi sau, mai bine zis, despre ce fel de alegere ar putea fi vorba de fapt? Şi cum să faci apel la raţionalitate atunci cînd gîndirea este condusă – mai mult sau mai puţin latent, inconştient – de un fenomen distructiv, de această excludere a umanităţii?

Nu mai putem vorbi, nici la nivel individual, nici la nivel de grup sau de naţiune, doar despre „a gîndi ura şi violenţa", ci de a realiza un travaliu, îndelungat şi dificil, al pulsiunii de moarte, al negativului (André Greeen), al mortiferului indicibil, inimaginabil, de nefigurat, de nereprezentat. Ştim că destinul înseamnă, simplificînd la maximum, substitutul instanţei parentale. Şi atunci, angoasa care se declanşează, indiferent de ameninţarea internă sau externă, sau de forma ei de manifestare, sau de natura acestei angoase, este o angoasă în faţa Supraeului, în faţa unei moşteniri împovărătoare, în faţa unei cruzimi sau tiranii transmise inter- sau/şi transgeneraţional, aici cultura fiind inclusă, căci transmisă pe calea Supraeului din generaţie în generaţie.

Da, Freud a fost pesimist – cum s-a spus şi încă am putea spune –, dar istoria şi evoluţia socio-culturală îi dau dreptate, prin fenomene ca ura de istorie, ura de sine, ura faţă de celălalt, ura faţă de originile şi identitatea naţională, prin transformarea urii într-o ură radicală, dusă pînă la forme de genocid, la negarea subiectului, la extinderea omnipotenţei narcisice, la fragmentări etnice şi ale identităţii naţionale etc.

Psihanaliza nu poate să nu fie în contact cu aceste realităţi multiple, mai ales sub marca realităţilor psihice, întrucît travaliul psihanalitic este, în principal, un travaliu cultural. Iar cultura nu încetează a fi mişcată de pulsiunea de moarte, de mişcările distructive, fie ele individuale sau sociale. Îl amintesc în acest sens şi pe psihanalistul francez Jean-Luc Donnet, care a lucrat foarte mulţi ani asupra relaţiei dintre Supraeu – procesul cultural – sublimare/creaţie, înfăţişîndu-le îndeosebi sub unghiul „travaliului culturii". Astfel, dacă pentru individ scopul principal ar fi satisfacerea pulsională, păstrarea satisfacţiei şi a stării de bine, în procesul cultural instaurarea unei unităţi dincolo de orice interes personal este primordială. Această disparitate între „Supraeul individual" şi „Supraeul cultural" provine din scopurile diferite spre care tinde fiecare. Şi totuşi, ca psihanalişti, ştim că unul trimite la celălalt: Supraeul individual este reflectarea existenţei îndelungate a speciei, Supraeul cultural depinde de transmiterea generaţională, asigură continuitatea între generaţii. Mai simplu spus: Supraeul copilului se edifică pe cel al părinţilor şi al părinţilor părinţilor lui, şi aşa mai departe.

Cultura, creaţia, sublimarea, ca destine ale pulsiunilor (ura şi iubirea fiind incluse) prelungesc deplasarea scopurilor, precum şi investirea privilegiată a fenomenelor/activităţilor psihice superioare (etice, religioase, ştiinţifice etc.). Fiindcă trebuie să o spunem clar, omul nu este dependent doar de instinctualitatea/ animalitatea sa originară, ci şi de o matrice culturală în care existenţa sa începe şi se sfîrşeşte.

Irena TALABAN

Theodor Lessing şi ura de sine

Theodor Lesssing s-a născut în 1872, la Hanovra, într-o familie evreiască. A avut un tată foarte sever, chiar violent, dacă e să dăm crezare biografilor şi lui însuşi. Un tată pe care tînărul Theodor l-a condamnat aspru, dată fiind legenda familială conform căreia doctorul Sigmund Lessing ar fi fost îndrăgostit de sora nevestei sale (hotărît lucru, prenumele Sigmund pare predestinat problemelor oedipiene nerezolvate!). Se pare că s-ar fi reconciliat cu tatăl persecutor un an înainte de moartea acestuia, după ce timp îndelungat se rugase lui Dumnezeu pentru moartea tatălui. Caracterul dificil al lui Theodor Lessing a fost explicat prin relaţia profund conflictuală cu tatăl său, relaţie bazată, esenţial, pe ură, dintru început, căci naşterea fiului nu ar fi fost dorită de tată. Explicaţiile respective se înscriu cum nu se poate mai bine în epoca în care Freud elabora teoria psihanalitică. Theodor Lessing nu este crescut în tradiţia evreiască, el însuşi se însoară cu fiica unor aristocraţi locali de care va divorţa ulterior. Două fiice rezultă din această căsătorie, amîndouă au prenume evreieşti. Cu a doua soţie, Lessing, deja doctor în medicină, proiectează deschiderea unei şcoli pentru copiii emigranţilor evrei din Germania. Nu reuşeşte nici măcar să aibă sprijinul părinţilor evrei, care părinţi, în ciuda antisemitismului în floare, cred că Hitler nu se va lega de evreii cu nivel social ridicat, practic asimilaţi. Lessing emite ipoteza unei legături subterane între antisemitismul german şi ura de sine a evreilor. Este o ipoteză discutabilă, căci Lessing însuşi, pe măsură ce se simţea profund neamţ şi aparţinînd naţiunii germane, descoperea că toate strădaniile sale de bun german se loveau de rezistenţa celor din jur. În ciuda capacităţilor sale de excepţie, în ciuda operelor de binefacere ale bunicilor şi străbunicilor săi, Theodor Lessing rămînea un străin, mai precis: un evreu! Preocupat ani în şir de această constatare, Lessing scrie cartea *La haine de soi (le refus d'être juif)*. Cartea apare în 1930 la Berlin, în 1933 Lessing este asasinat de către un agent al Gestapoului. În 1990 se publică traducerea franceză. Am citit-o recent, chiar înainte de a veni la Bucureşti, la colocviul despre „Provocările psihanalizei în secolul XXI. A gîndi ura şi violenţa", colocviu la care am fost invitată graţie vechilor mei prieteni, cei cu care am fondat Societatea Română de Psihanaliză, imediat după căderea comunismului. Aşadar, Lessing analizează ura de sine de-a lungul a şase biografii, şase vieţi de evrei excepţional dotaţi (medici, ziarişti, universitari, filozofi). Autorul nu pretinde (iar eu nici atît) că analiza respectivă s-ar aplica, în mod identic, altor popoare. În schimb (şi aici sînt de acord cu el), Lessing consideră că cercetarea şi înţelegerea manifestărilor de ură de sine, diversele soluţii posibile implicau analiza apartenenţelor colective ale persoanei în cauză. Nu mă refer la inconştientul colectiv al lui Jung, universal, ci la acele apartenenţe particulare răspunzătoare de umanitatea naturii... umane. În acest sens, analiza lui Lessing poate servi altor popoare trecute printr-un traumatism colectiv, la un moment dat în istoria lor. Acestea fiind spuse, a vorbi despre ura de sine ca specific al unui popor este un demers delicat. Căci, conform concluziilor lui Lessing însuşi, o astfel de ură de sine este, esenţial, consecinţa refuzului apartenenţei la un popor. De altfel, expresia românească „să moară şi capra vecinului", mult invocată ca exemplu al urii de sine la români, revine la o elaborare populară a efectelor invidiei (simţămînt profund personal). Altfel spus, în loc să găsesc o soluţie la faptul că mi-a murit capra, doresc să moară capra vecinului. Este o manieră de a arăta unde duce invidia cînd e lăsată de capul ei. Cînd nu este conţinută, nu are înveliş. Şi Lessing citează cîteva proverbe evreieşti, expresie a unei viziuni negative asupra existenţei, în condiţii vitrege – „Dumnezeu nu e puternic decît pentru cei slabi", „Un cucui te face inteligent", „Disperarea te învaţă să te rogi lui Dumnezeu". Proverbele, vorbele de duh sînt producţii lingvistice îndelung elaborate, ele arată manifestarea exacerbată (şi consecinţele ei) a unor tendinţe individuale în diferite contexte. Proverbele, vorbele de duh sînt surse de soluţii înţelepte. Cine se roagă să moară şi capra vecinului rău ajunge. Distrugerea apartenenţelor sau refuzul lor generează, în plan personal, un sentiment profund de însingurare. Oricît de strălucitor ar fi cineva, el nu-şi poate realiza harul, dacă se rupe de comunitatea de referinţă. Într-un alt registru, cartea lui Lessing îmi aminteşte cele 11 pagini ale lui Cioran, intitulate *Mon pays*. Legătura lui Cioran cu apartenenţele româneşti, locale, este la fel de profund dureroasă ca legătura lui Lessing cu propria sa iudeitate. Pentru Lessing, psihologia evreilor este un exemplu particular pentru ceea ce înseamnă psihologia unei minorităţi. Boala de propria origine se întoarce în ură de sine. Drumul invers este greu de străbătut – dar este posibil. Căci unui popor îi rămîne mereu cîte ceva: o limbă, un Dumnezeu, o mitologie, un mănunchi de tradiţii. Adică o lege.

Gheorghe SCHWARTZ

Ura naţională de sine

La Colocviul Internaţional de Psihanaliză de la Bucureşti, din 30 octombrie-1 noiembrie 2008, profesorul Vasile Dem Zamfirescu a susţinut o comunicare despre „Ura de sine la români". Asta mi-a readus în memorie un material pe care l-am publicat cu peste zece ani în urmă în legătură cu „Ura de sine la evrei" şi astfel mi s-a relevat o temă comparatistă: ura de sine la diferitele popoare, subiect nu numai de psihanaliză, ci şi ferment deloc derizoriu al conduitei în psihologia popoarelor.

Primul fapt întîlnit, abordînd acest drum, l-a constituit pluripolaritatea evidentă a subiectului. Individual, ura de sine se manifestă narcisistic prin autodepreciere manifestă, iar – de este extinsă la asumarea apartenenţei de sine la un anume neam – poate deveni şi subiect de psihanaliză, dar şi de psihologia popoarelor. Cum psihologia maselor nu mai poate fi acceptată – după avatarurile naziste – decît cu condiţia de a nu se propune aprecieri calitative uneia sau alteia dintre naţiuni, subiectul devine extrem de sensibil.

Pornind de la cele două modele amintite (ura de sine la români şi ura de sine la evrei), putem considera că:

Dacă un român se autodepreciază (ca român) cu o mare cantitate de autocompătimire, el îşi etalează o sumă de defecte (reale sau imaginare) pe care şi le scuză prin apartenenţa de neam. Ele devin, în felul acesta, stigmate manifeste ale respectivei colectivităţi, motivînd propriile tare ale subiectului. Însă dacă un ungur, rus, bulgar sau evreu etc. îl învinovăţeşte pe un român pentru exact aceleaşi lucruri pe care acesta le-a expus puţin mai-nainte, respectivul ungur, rus, bulgar, evreu etc. va fi considerat anti-român, dacă nu chiar un „duşman înrăit ce singur s-a deconspirat".

Un evreu aflat într-o societate de evrei se va amuza copios cu inepuizabilele bancuri cu Iţic şi Ştrul. Dar dacă un român, ungur, rus sau bulgar etc. va spune un asemenea banc în prezenţa unui evreu, acesta îl va taxa imediat drept antisemit.

Dacă ar exista doar această bipolaritate a sentimentului de ură naţională de sine, lucrurile ar putea fi mai uşor analizate. Însă, în afară de 1) şi 2), mai întîlnim şi nenumărate alte situaţii, toate diferenţiindu-se între ele. Să-i luăm, de exemplu, pe dl Hergot (exprimat Ergot) din Mulhouse, fost Hergot (exprimat Hergot), care se trage dintr-o veche familie Hergot, precum şi pe dl Haller din Colmar (exprimat Aler, fost Haller), fiul doamnei Aler din vechea familie alsaciană Haller. Ei vor degusta într-un mod difuz un Witz despre moravurile bavarezilor şi la fel de difuz un banc despre bordelezi. Vorbind despre domnii (H)Ergot şi Heller (Aler), trebuie să ne amintim că familia dînşilor şi-a schimbat de patru ori naţionalitatea între 1870 şi 1945, încît şi azi mai pot ieşi la suprafaţă vagi orgolii ale învingătorilor cu frustrările mereu pîlpîind în subconştientul învinsului. La fel cum frustrările apar mai evidente în cazul cînd ungurul din Slovacia, Serbia sau Transilvania aude o aluzie la o caracteristică mai puţin lăudabilă din gura unui slovac, sîrb ori român, chiar şi o caracteristică pe care în adîncul sufletului său este dispus s-o recunoască şi pentru care, faţă de ai lui, se autodepreciază. Dacă – aşa cum am spus – evreul va aprecia într-un grup de conaţionali glumele cu Iţic şi Ştrul şi va fi deranjat de ele doar atunci cînd acestea vor fi exprimate de un neevreu, alsacianul va avea probleme şi în interiorul propriei conştiinţe, cînd va fi luat în derîdere un arhetip din regiunea sa istorică, în el trezindu-se fie neamţul, fie francezul.

Satisfacţia din insatisfacţie pe care o simte un aparţinător al unei etnii prin ura de sine, ca expresie a autocompătimirii, se transformă în altceva, atunci cînd autodeprecierea dispare şi calificativele vin de la altcineva, adică de la cineva din afara grupului de adopţie dat. În clipa aceea, nevoia de securitate declanşează alarme multiple şi riposte pe măsură.

Dar ce se întîmplă cînd individul părăseşte grupul de adopţie dat în favoarea unui grup de adopţie ţintit, mai ales atunci cînd trecerea se face cu mult efort şi în faţa unei rezistenţe mari a respectivului grup de adopţie ţintit? De pildă, cînd cineva trece de la o credinţă la alta (care poate fi exclusivistă)? Cazul lui Reinhard Heydrich, unul dintre cei mai hotărîţi antisemiţi practicanţi ai celui de-al treilea Reich, promotor al „soluţiei finale" pentru „rasele inferioare" *(„Untermenschen")*, care s-a simţit obligat la supraexcese doar pentru a infirma prin fapte că bunicul său dinspre tată ar fi fost evreu. Un astfel de caz n-a reprezentat nicidecum o excepţie. La fel, printre victimele lui Torquemada, crudul inchizitor, s-au găsit foarte mulţi *conversos* (persoane recent trecute la catolicism). Şi despre Torquemada au circulat bănuieli că el însuşi ar fi avut o „origine dubioasă", o bunică de-a sa fiind şi ea o *converso*. În cazuri dintre acestea, ura de sine devine activă şi se manifestă asupra tuturor celor care n-au făcut suficient de hotărît pasul de părăsire al fostului grup, cel de adopţie dat. Este tabloul cel mai exploziv cînd ura de sine devine act de sado-masochism evident, o justificare prin autoflagelarea trecutului din partea unui prezent ce nu se poate desprinde de ceea ce a fost şi care îşi exacerbează toate culpele urii de sine ale grupului iniţial.

Ura de sine a unui grup etnic se închide în ea însăşi. Orice prezenţă a celuilalt o transformă instantaneu într-o rană intimă, de neetalat în public, născînd sentimente de manii de persecuţie (elementul masochist) şi „faţă de care trebuie luate măsuri" (elementul sadic).

Individul om păstrează în mod permanent cele două tendinţe: de a se autoconserva şi de a se dizolva în colectivitatea semenilor săi. Cea mai simplă explicaţie a acestor tendinţe, doar aparent contradictorii, este dată de sentimentul de securitate pe care ţi-l dă grupul. *(Grupul te contaminează, dar te şi conservă.)* Doar că nu numai sentimentul de securitate stă la baza *impulsului gregar,* ci şi dulcea comoditate a *făgaşului,* scutirea de obligaţia de a lua decizii de unul singur, răspunderea difuză pentru fapta săvîrşită, educaţia, recunoaşterea în ceilalţi, speranţa că „para mălăiaţă" îţi va cădea fără mare efort în gură etc. Autocompătimirea în grup te face poate cel mai indisolubil legat de grup.

Impulsul gregar se manifestă în cadrul grupului, în cadrul neamului, în cadrul societăţii. El ţine de dorinţa de apartenenţă, însă fiindcă nu există numai un singur grup şi un singur neam, el se delimitează de alt grup, de alt neam. Dar acesta este deja un alt subiect, „xenofobia", şi ea o temă a Colocviului Internaţional de Psihanaliză de la Bucureşti.

Ura de sine a unui grup etnic oferă circumstanţe atenuante la orice şi transformă vina personală în călduţa vină colectivă. Ura de sine a unui grup etnic ar fi cel puţin bipolară, dacă n-ar exista deturnări social-istorice diferite pentru fiecare caz în parte.

Emigrare în ţara urii

Ura ne face să emigrăm spre celălalt, să plecăm din ţara noastră în ţara lui, să îl urmărim obsedant pentru a-l „omorî" cu preţul dizolvării relaţiei cu noi înşine.

Apare aici o întrebare importantă: *ura este o legătură cu celălalt* (unii autori observînd că sîntem capabili să urîm, uneori, mai mult timp şi mai intens decît putem iubi) sau *ura este expresia însăşi a rupturii, o anti-legătură, o non-legătură?*

Ura vrea debarasarea lumii de ceea ce este superfluu, distrugerea, dacă se poate, chiar şi a cadavrului celuilalt. Urînd, îl învăluim pe celălalt într-o atmosferă nefavorabilă lui, îi menim răul, îl pîrjolim, virtual îl corodăm cu violenţă. Ura se prezintă ca o activitate permanentă, obsedantă, de transformare a celuilalt într-un deşeu care trebuie eliminat în calitatea lui de insultă adusă persoanei Mele. Aceasta prezintă avantajul că mă pot prezenta mie şi celorlalţi ca un păzitor al Binelui şi al Curăţeniei lumii, întăresc, prin contrast, o reprezentare de sine favorabilă mie. Observăm că, pe de o parte, celălalt este suficient de *puternic* ca să mă determine să pun în mişcare, cu plăcere, întreaga operă de distrugere a lui, dar că, pe de altă parte, el este şi un *„nimic"* care nu merită decît dispreţul, devalorizarea. Urăsc, îmi place să îl distrug, să mă disociez absolut de el, dar mă simt şi nefericit în acest spaţiu al lui alb şi negru, al obiectelor externe (şi interne) atacate şi distruse. Dar, în acelaşi timp, nu pot rămîne, culpabil, cu această imagine a distrugerii totale şi trebuie să reînviu speranţa că un obiect bun există în lume; încep, astfel, imediat, să caut acest obiect bun pentru a repara lumea, pentru a mă repara în calitate de purtător, în mine, a ceea ce este bun, al non-urii, al iubirii.

(Corneliu Irimia, Universitatea Paris VII)

Vladimir MARINOV

Ura lui Brâncuşi

Un portret anecdotic

În conţinutul manifest al operei sale, Brâncuşi lasă foarte puţin loc pentru exprimarea urii şi a violenţei, întrucît aceasta era concepută ca o „crimă perfectă". În plus, artistul avea o aparentă seninătate care îl plasa deasupra tuturor pasiunilor umane, inclusiv a urii. Compatriotul său cu doar cîţiva ani mai tînăr, Eugen Ionescu, care a făcut şi el carieră la Paris, a fost poate singurul care a îndrăznit să busculeze această imagine idealizată.

Lui Ionescu îi era cunoscută aversiunea lui Brâncuşi pentru anecdote, şi acest lucru apare în textul pe care i-l consacră. Asta nu l-a împiedicat totuşi să schiţeze „un portret anecdotic" ce dezvăluie – mai bine, probabil, ca oricare altul – relaţia ascunsă a sculptorului cu ura, surprinzînd totodată esenţa iubirii pe care Brâncuşi o căuta.

În cele cîteva pagini pe care i le dedică lui Brâncuşi, Eugen Ionescu ne avertizează că, înainte de a-l întîlni, „ştia că omul era morocănos, urîcios, bombănitor, aproape feroce"... „Pitorescul persoanei sale" – continuă Ionescu – „nu mă atrăgea în mod deosebit: el nu voia să-i strîngă mîna lui Max Ernst pentru că acesta l-ar fi putut deochia, l-ar fi putut face să cadă şi să-şi sucească glezna doar aruncîndu-i o privire plină de ură. Şi Picasso îi repugna lui Brâncuşi căci, după acesta din urmă, Picasso nu făcea pictură, ci «magie neagră»". Avem deja cuvintele care ne interesează: „privire plină de ură" şi „magie neagră".

Nu vom şti poate niciodată motivul pentru care Brâncuşi îi detesta într-atît pe Picasso şi pe Max Ernst. Poate pentru că în primul vedea un „apostol" al iubirii carnale care, în plus, nu se sfia să aducă în scenă erotismul şi cruzimea. În privinţa celui de-al doilea, acesta multiplica la infinit decupajul corpului uman, cu un dispreţ total pentru căutarea formelor perfecte, idealizate.

Cred că frica de deochi este o constantă la Brâncuşi. Ea nu e străină de reprezentările Muzelor din opera sa, Muze cu o privire „oarbă", întoarsă spre lumea lor interioară... Într-una din rarele evocări despre relaţiile cu fraţii săi mai mari (care îl cam băteau), găsim o vorbă a bunicii sale: „Piei din ochii lor!" (semn, aşadar, al unei priviri fraterne pline de ură); pe de altă parte, în carnetele lui apar numeroase notaţii despre priviri dureroase, orbitoare sau, din contră, despre priviri ce se orbesc intenţionat.

Dar Picasso şi Max Ernst nu sînt singurele victime ale lui Brâncuşi. El îl atacă şi pe Eugen Ionescu. Cînd îl întîlneşte prima oară, în anii '50, ştia, fără doar şi poate, că acesta pătrunsese pe scena pariziană inventînd teatrul absurdului. De altfel, chiar îi împărtăşise prietenului său Istrati dorinţa de a-l întîlni. Nu rezist plăcerii de a cita *in extenso* întîlnirea dintre sculptor şi dramaturg, povestită de acesta din urmă – cu un Brâncuşi pe care îl vedem mişcîndu-se, gesticulînd, enervîndu-se, vociferînd, trecînd rapid de la o stare la alta. Ascunsa sa relaţie cu ura şi iubirea poate fi foarte clar percepută:

„Într-o seară de iarnă m-am dus să-i fac o vizită lui Istrati. Stăteam liniştiţi în jurul sobei cînd intră Brâncuşi: un bătrînel de 80 de ani, cu un toiag în mînă, îmbrăcat în alb, cu o căciulă de blană albă, cu o barbă albă de patriarh şi, desigur, «cu ochii scînteind de maliţie», cum atît de bine se spune. Se aşează pe taburet, îmi fu prezentat. Se prefăcu a nu fi înţeles numele meu. Îi fu repetat de două-trei ori. Apoi, arătîndu-mă cu bastonul:

– Ce meserie are?

– Este autor dramatic, răspunse Istrati, care îl informase totuşi dinainte.

– Ce este?

– Scrie piese de teatru

– Piese de teatru? se miră Brâncuşi.

Apoi, întorcîndu-se triumfător spre mine şi privindu-mă ţintă:

– Eu detest teatrul. N-am nevoie de teatru. Fac ceva pe el de teatru.

(Toate scenele din copilărie evocate de Brâncuşi sînt marcate de o anumită ambivalenţă afectivă: scena venirii sale pe lume, pedepsele aplicate de tatăl său, loviturile încasate de la fraţii săi; unei perspective crude şi teatrale, Brâncuşi îi va opune perspectiva idealizată a acestor sculpturi tăcute.)

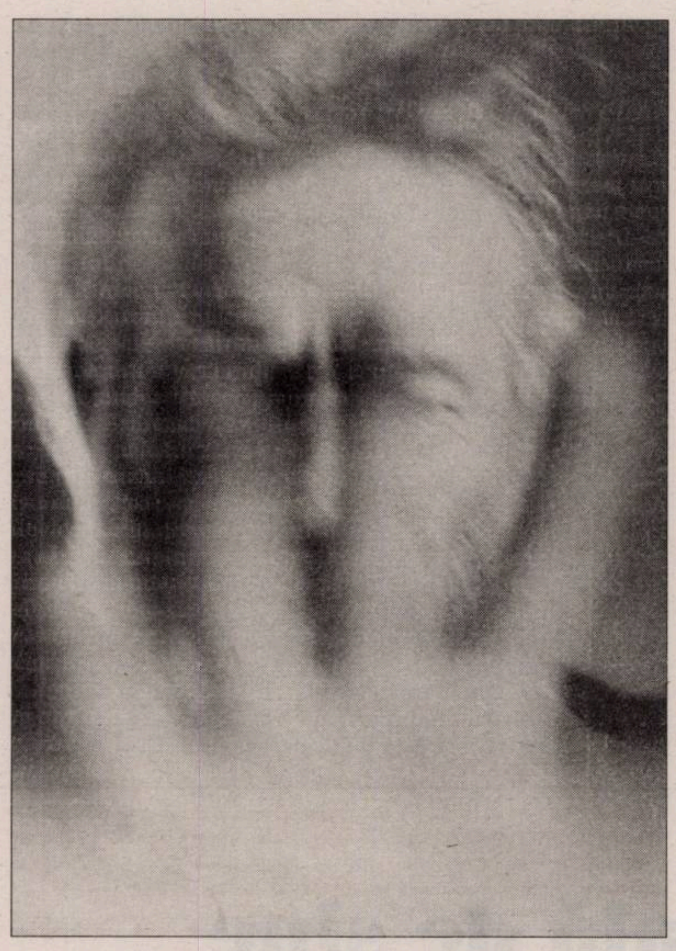

– Şi eu îl detest, şi eu fac ceva pe el. Scriu teatru doar ca să-mi bat joc. Ăsta-i singurul motiv, spun eu.

Mă privi cu ochiul lui de ţăran bătrîn şi viclean, surprins, neîncrezător. Nu găsi pe loc o replică ofensatoare *(deocamdată, nevoia lui de a-l anula pe celălalt cu o vorbă nu este încă satisfăcută)*. După cinci minute, îşi reia atacul:

– Ce credeţi despre Hitler? mă întrebă.

– Nu am nici o părere pe tema asta, răspunsei eu cu candoare.

– E un viteaz! strigă el ca pentru a mă provoca. Un erou, un neînţeles, o victimă.

Apoi se lansă într-un extraordinar, metafizic şi confuz elogiu al «arianismului». Istrati şi soţia sa erau stupefiaţi. Eu rămăsei încremenit. Ştiam că pentru a-şi irita interlocutorii, punîndu-se mereu la antipodul gîndurilor pe care li le bănuia, afirmase, rînd pe rînd, că detestă nazismul, dar şi democraţia, bolşevismul, anticomunismul, spiritul ştiinţific, modernismul, antimodernismul ş.a.m.d. *(De ce această nevoie de a-l irita cu orice preţ pe celălalt, de a fi mereu pe poziţie opusă?)*

Imaginîndu-şi poate că avea de-a face cu un admirator ingenuu, avid de orice cuvînt al său sau dîndu-şi seama că nu reuşea să mă exspereze, Brâncuşi renunţă. Se lansă într-un discurs – mă aşteptam la asta – împotriva bifteculuI, povesti amintiri, cum a venit la Paris de pe malurile Dunării, mai mult pe jos; ne vorbi despre «ioni», principii ale energiei cosmice care traversează spaţiul şi pe care spunea că îi vede cu ochiul liber, în razele soarelui."

Prin urmare, îl vedem pe Brâncuşi fulgerîndu-l pe celălalt cu privirea, „făcînd ceva" pe valorile acestuia. De ce această nevoie de a-l reduce pe celălalt la neant, mergînd chiar pînă la a face elogiul lui Hitler? Să se fi identificat Brâncuşi, fie şi efemer, cu acest „erou" neînţeles, persecutat? Pe de altă parte, se poate vedea opoziţia între ura sa pentru corp (perceput ca un biftec, o carcasă, un cadavru şi poate un pericol sexual) şi capacitatea sa de a percepe un fel de energie luminoasă, „impersonală", cosmică, în aerul luminat de razele soarelui: să fie oare vorba despre puterea vizionară a unui clarvăzător „mistic"?

Continuînd lectura percutantului text al lui Ionescu, putem sesiza încă o trăsătură esenţială a operei lui Brâncuşi: capacitatea de a cenzura orice expresie a durerii umane şi chiar a oricărui sentiment uman. Iar asta atît în operele nonfigurative, cît şi în cele figurative (cum este *Laocoon*, o operă de tinereţe). În execuţia celebrului *Ecorşeu* însă, Ionescu vede „preocuparea lui Brâncuşi pentru cunoaşterea corpului, urmărită cu un fel de cruzime obiectivă, vag ironică".

După ce a vorbit despre capacitatea sa de a vedea „ioni" în razele soarelui, „Brâncuşi se întoarse spre soţia mea (a lui Ionescu – *n.m.)* şi îi reproşă că nu are părul suficient de lung; apoi agresivitatea sa se potoli. Brusc, îl cuprinse o bucurie copilărească, se destinse, se ridică, ieşi ajutîndu-se de baston şi lăsînd uşa deschisă, iar după cîteva minute se întoarse cu o sticlă de şampanie în mînă: nu mai era supărat, ne simpatiza"...

Ura faţă de lumea adulţilor

Brâncuşi „ciclotimic"? În orice caz, privirea întîlnind o femeie, fie ea şi imperfectă, este aceea care pare a-i permite întoarcerea la un spirit copilăros, debarasîndu-l brusc de agresivitatea şi mînia lui...

Ionescu subliniază astfel un aspect capital la Brâncuşi: ura este, la el, inextricabil legată de lumea adulţilor, în timp ce bucuria şi dragostea sînt legate de lumea copilăriei. Acest celibatar înrăit nu putea concepe o căsătorie fericită decît cu lumea copilăriei, dovadă fiind chiar opera lui, în care respiră o lume de poveste.

Ultima amintire emoţionantă evocată de Ionescu în însemnările sale confirmă această ipoteză: „I se apropia sfîrşitul cînd soţia şi fiica mea de 11 ani s-au dus să îl vadă. Era culcat, cu căciula pe cap şi bastonul la îndemînă (...). Observîndu-mi fiica, fu cuprins de o mare emoţie. Îi făcu, jumătate în glumă, jumătate în serios, o declaraţie de dragoste. O lăudă pentru părul ei lung, îi lăudă ochii frumoşi. Bătrînul acela cu barbă albă i-a spus, cu tandreţe, ţinînd-o de mînă: «Micuţa mea făgăduită, logodnica mea, te-am aşteptat dintotdeauna, mă bucur că ai venit. Vezi, sînt aproape de Dumnezeu acum. Nu trebuie decît să întind mîna ca să-L prind»".

Ce contrast tulburător între ura exprimată de Brâncuşi cu cîteva luni mai înainte, faţă de Eugen Ionescu, şi declaraţia de dragoste pe care i-o face fiicei lui! Să fi valorizat Brâncuşi mai presus de orice dragostea de care fusese lipsit tatăl său, mort înainte de a-şi vedea născut cel de-al şaptelea copil, unica fiică? Este tentantă ipoteza că veritabila dragoste a lui Brâncuşi, iubirea lui constantă, a fost o iubire tandră pentru o fetiţă pre-puberă (micuţa franţuzoaică ce apare în opera sa), aceea pe care tatăl lui – mort chiar înainte de a vedea născîndu-se unica sa fiică – nu a putut s-o cunoască. Nu e oare această iubire „infantilă" pîrghia ce-i permitea să sublimeze ura faţă de lumea adultă (mai ales masculină) şi să-şi regăsească rapid bucuria? „Cînd nu mai eşti copil, eşti deja mort." Se pare că Brâncuşi lua acest aforism *ad litteram*. Astfel, se profilează un contrast perfect între bărbatul feroce şi artistul „sublim" ce pare să fi atins o seninătate perfectă, seninătatea lumii regăsite a copilăriei. Reprezentarea unor nou-născuţi, copii, animale – în forme stilizate –, ritmul lor, mişcarea lor, succesiunea lor nesfîrşită, lumina lor, interferenţele şi corespondenţele lor îl ajută pe Brâncuşi să se lepede de orice ură, de orice durere pe care ar fi resimţit-o în relaţia sa cu lumea adultă. Rareori arta a reuşit atît de bine să sublimeze ura, durerea şi cruzimea.

„Să se ducă să păzească porcii!"

Contrar teoriei freudiene asupra precedării dragostei de către ură în lumea copilăriei, la Brâncuşi iubirea pare a fi

Violentul Lenin

Copilăria lui Lenin a fost drapată, încă de la moartea şi îmbălsămarea sa din ianuarie 1924, în faldurile unei encomiastici edulcorate, menite să sugereze umanitatea timpurie a „titanului" şi exemplaritatea fără pată a biografiei sale. Ceea ce trebuie să reţinem este că el asanează o violenţă primară, difuză, virtual asocială, prin disciplina obiectivă şi obiectivantă pe care o presupune strategia: e modelul pe care îl va urma de-a lungul întregii sale existenţe, refugiindu-se din faţa vieţii şi a individualismului constructiv pe care aceasta o presupune în tumultul fremătător al cîte unei organizaţii, asociată obligaţiei de a o conduce. Aproape toţi martorii care l-au cunoscut spun că Lenin nu avea cultul propriei sale persoane, că primea cu modestie dovezile de admiraţie cu care era neîncetat înconjurat. Detaliul poate izvorî, fireşte, şi din glazura unei biografii edulcorate, dar poate avea şi alte motivaţii, care ţin de privilegierea colectivismului revoluţionar organizat în raport cu individualismul. Repudierea anarhismului, a nihilismului individualist şi a atentatelor solitare de către Lenin face parte din această atitudine, asociată convingerii că numai o minoritate revoluţionară organizată şi disciplinată poate duce la schimbarea unui regim politic. Bolşevicii vor fi, în 1917, această minoritate; pînă la ei însă, calea noastră e încă lungă, presărată cu detalii personale surprinzătoare.

(Ştefan Borbély, eseist)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 8 ianuarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

cea dintîi. Această iubire originară este exprimată în opera sa prin simbolul Oului. E vorba de o iubire embrionară, de o dragoste pentru necreat, pentru inform. Este dragostea reveriei Mamei-Muze pentru copilul ei care va veni şi cu care face corp comun. E o iubire deopotrivă carnală, cerebrală, narcisică şi infinită. Ea creşte din imaginarul formelor posibile, viitoare. Pentru Brâncuşi, „traumatismul naşterii" vine să anuleze această completitudine narcisică, spărgînd – metaforic vorbind – cochilia oului. În jurul naşterii se dezvoltă pentru prima oară embrionul sentimentului de ură.

Copilul pare să iasă dintr-o lume paradisiacă, perfectă, pentru a se confrunta cu o lume ostilă. Brâncuşi o spune explicit: „...nou-născuţii vin pe lume supăraţi fiindcă au fost aduşi împotriva voinţei lor". Dacă Brâncuşi asociază iubirea cu o teribilă înşelătorie sau escrocherie este pentru că el consideră că naşterea însăşi poate fi concepută ca o înşelătorie raportată la aşteptările idealizate ale părinţilor. Copilul dezamăgeşte aşteptările părinţilor, iar aceştia dezamăgesc la rîndul lor aşteptarea iubirii sale infinite. Dragostea este în căutarea unei iluzii oarbe – sculptura pentru orbi a lui Brâncuşi o spune explicit. Toate variantele *Sărutului* sînt tentative de întoarcere la această primă dragoste, la această iubire a informului şi a necreatului, unde nici o formă precisă, nici o încarnare nu pun limite desfăşurării infinite a reveriei materne.

Decepţia de care vorbesc este reciprocă: ea se plasează de partea copilului, dar şi de partea adultului. Nu numai că bebeluşul „nu a ales să se nască", dar mai mult decît atît, fiinţa sa în carne şi oase este subiectul unor „comentarii" nu mereu elogioase din partea adulţilor. Ura este un sentiment care apare din exterior, din lumea adultă, prin cuvinte, gesturi, priviri. *Nu putem vorbi* stricto sensu *despre existenţa la bebeluş a afectelor de ură şi iubire echivalente celor prezente la adulţi.*

Bebeluşul nu poate răspunde mesajelor venite din lumea adultă decît prin senzaţii termice, gustative, olfactive, prin senzaţii corporale de plăcere, de rău, de durere. Clinica noastră ne pune în prezenţa unor pacienţi care nu au avut niciodată acces la dragoste sau ură, dar au rămas ancoraţi la sentimente de furie, ruşine, durere sau la o sensibilitate esenţial senzorială.

Se ştie prea bine cu ce vorbe grele a întîmpinat tatăl lui Constantin Brâncuşi naşterea acestuia (ca al cincilea fiu): „Pentru că mi-a fost dat un alt băiat în timp ce eu doream o fată, să se ducă să păzească porcii!". Este tentantă ipoteza că ulterior copilul prepuber îşi va trăi dezvoltarea virilităţii născînde ca o armă capabilă să producă magie neagră, să provoace chiar moartea tatălui (decedat cînd fiul său avea 9 ani). Să fi adunat în el oare, copilul umilit, o ură infinită faţă de ambivalenţa cu care l-a întîmpinat tatăl său, ambivalenţă pe care a încercat mai tîrziu să o sublimeze în realizarea *Coloanei Infinitului?*

Împotriva sculpturii cadavrelor

Ultima mea ipoteză este că figura ascunsă care susţine *Coloana* şi ameninţarea prăbuşirii este piramida fatală – *dixit* Brâncuşi. Brâncuşi schiţează aceste piramide în martie 1926, la bordul pachebotului „Grace", cînd se întorcea din Statele Unite, în momentul cînd tema *Coloanei* ia avînt în opera sa. În notele care îi însoţesc desenele apare ideea prăpastiei, a prăbuşirii, a vanităţii oricărei ascensiuni pămînteşti. Brâncuşi avea să depăşească această iluzie: „În

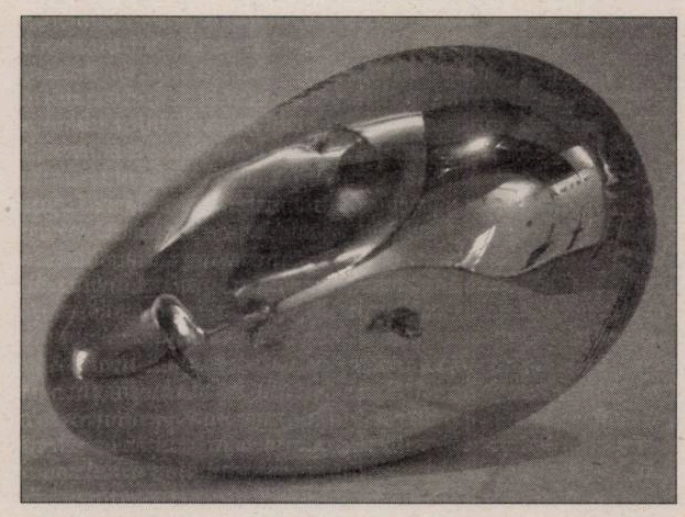

lumea de azi, toţi vor să ajungă în vîrful piramidei, dar odată ajunşi acolo, cad fatalmente de partea cealaltă. În lumea mea, nu mai există luptă pentru un loc mai înalt – piramida este demolată, cîmpul este infinit, fiecare rămîne cu ce a venit, nu e nici mai mare, nici mai mic, nu mai există merite sau defecte, fiecare este ceea ce este". Cred că Brâncuşi încearcă de fapt să-şi conjure propriile angoase de cădere, odată ajuns în vîrful piramidei. Într-o scrisoare din 1938, la întoarcerea din India (unde proiectul „Templul Eliberării" conceput pentru maharajaha Holkar d'Indor eşuase), Brâncuşi notează: „Dimensiunile lor, deşi mari, nu ne strivesc (...). Ele par în acelaşi timp şi mari, şi mici".

Cred că ceea ce îl fascinează pe Brâncuşi în modelul piramidei este şi ideea unei construcţii arhitectonice destinate să învingă „sculptura de biftec", „sculptura de cadavru" ce stîrnea neîncetatele sale sarcasme. Într-adevăr, piramida adăposteşte cadavrul faraonului mumificat, dar, în acelaşi timp, îl înconjoară cu materia dură a pietrei indestructibile şi geometric perfecte. Marielle Talbo remarcă faptul că romboidele care compun coloana lui Brâncuşi sînt înrudite cu piramidele. Astfel, travaliul infinit şi obsesiv al artistului care suprapune romburi la nesfîrşit conjură o mişcare inversă: teama unei căderi în abis sau într-o mişcare turbionară a cărnii umane dislocate, redusă la stadiul de cadavru. Fiecare romboid al coloanei ascunde o piramidă fatală. Vertiginoasa erecţie verticală a formelor care-şi păstrează geometria ascunde o cădere nu mai puţin vertiginoasă a formelor umane care îşi pierd consistenţa şi stabilitatea. Soliditatea *Coloanei* este menită să conjure transformarea cărnii tatălui şi fiului, uniţi în spirala unui destin comun şi inexorabil – acela de a deveni un biftec vulgar supus voracităţii timpului. Piramida fatală dezvăluie ceea ce coloana încearcă să ascundă: sculptura lui Brâncuşi se vrea un antidot al sculpturii cadavrelor.

traducere de Vera ŞANDOR

Dorin-Liviu BÎTFOI

De la „psihanalizabil" la psihanaliză

– note despre aplicarea culturală a psihanalizei –

* Odată însuşită ca exerciţiu hermeneutic, psihanaliza devine, amintea psihanalista Janine Chasseguet-Smirgel, o obişnuinţă în a percepe lumea înconjurătoare, lumea în care trăim, sub raportul conţinuturilor inconştiente. Nu este vorba de a forţa interpretări sau de a le produce cu orice preţ şi în orice împrejurare printr-o psihanaliză feroce, ci de a asculta mediul cu instrumentul atît de fin acordat numit *urechea psihanalitică,* chiar şi dincolo de uşa cabinetului. A nu o face, a frustra metoda de aplicaţia culturală şi de psihopatologia cotidianului, a o practica doar în orele de program terapeutic înseamnă foarte adesea a te cliva, a pune o parte din tine „la adăpost de psihanaliză".

** Aud şi citesc tot mai mult de la o vreme (sensibilizat şi de o colegă de la Asociaţia Interdisciplinară de Psihanaliză Aplicată) cum cuvîntul „psihanalizabil" intră progresiv şi cu o anume cadenţă în vocabularul comun românesc – ori cel puţin în cel intelectual. Din cîte îmi dau seama, „psihanalizabil" e azi tot ceea ce nu poate fi explicat sau are doar un sens bănuit, nu foarte evident (în caz că „psihanalizabil" nu înseamnă pur şi simplu atribuirea interesată, polemică a unei patologii). Există o demonstraţie care trebuie făcută şi care, imposibilă altfel, cade în sarcina ştiinţei inconştientului. În fond, aşa cum spunea Freud, psihanaliza revine la a descifra un sens ascuns. Cu toate acestea, ştampila „psihanalizabilului" mai mult clasează decît deschide un dosar, o discuţie: constatarea, interpretarea, conştientizarea s-au oprit aici; s-a spus tot ceea ce era de spus (sau de insinuat). „Psihanalizabilul" menţine un minim contact cu psihanaliza: dar care e amintită doar pentru a fi concediată printr-un cuvînt.

*** Dincolo de „psihanalizabil" – şi de beneficiul magic al unei atari formule – se află psihanaliza culturală. Cine merge mai departe o descoperă. Ea intră nu doar în atribuţiile (nu atît profesionale, cît existenţiale ale) psihanalistului, ci e totodată de uz intelectual. În afara psihanalizei de cabinet, există o *psihanaliză de culoar* sau *de interval,* aproximativă şi cu riscuri, ce-i drept, dar de un real succes, fecundă, practicată de intelectuali nepsihanalişti, mai ales în ultimele şase decenii. Nu toţi cei atraşi de gîndirea psihanalitică şi-au continuat drumul pînă la divan, dar drumul în sine le-a fost suficient şi a funcţionat ca soluţie personală, iar adesea, strălucit, şi în planul inovaţiei culturale. Psihanaliza culturală nu este cu toate acestea o obligaţie (individuală sau de breaslă), ci ea reprezintă continuitatea efortului de înţelegere, lucrurile nemaiputînd fi recunoscute azi fără *re*-cunoaşterea enormei influenţe a inconştientului în societate şi în cultură, cu atît mai puţin pentru fenomene considerate iraţionale, cum sînt ura şi violenţa.

**** În cazul acestor teme, cel puţin, psihanaliştii şi intelectualii români s-au reunit pentru trei zile în cadrul Colocviului Internaţional de Psihanaliză care s-a desfăşurat recent la Bucureşti. O întîlnire în acelaşi spaţiu, chiar dacă nu întotdeauna şi în consens lexical. Dar utilă ambelor părţi. Psihanaliştilor le-a folosit şi vor integra întotdeauna discursul interdisciplinar, iar personalităţilor culturale prezente – deschiderea către semnificaţiile inconştientului. Au putut fi abordate astfel subiecte încă de mare actualitate, precum cazul Tanacu, ori aspecte ale traumelor trecutului comunist, nu mai puţin actuale, cercetătorii participanţi prezentînd o informaţie foarte densă şi de interes clinic (după această întîlnire, mie cel puţin mi-a devenit destul de limpede că psihanalizarea trecutului comunist este pentru moment terenul cel mai vast şi mai prielnic manevrelor comune ale psihanaliştilor şi intelectualilor nepsihanalişti). Mai importante şi mai interesante decît răspunsurile posibile au fost întrebările ridicate. S-au căutat nu concluzii, ci un început. Şi cred că el a fost găsit – ori cel puţin aproximat într-un mod practic şi convenabil.

***** Este frapant cum informaţiile prezentate la atelierul despre comunism păreau deja instalate pe divan spre a fi psihanalizate. Nu, nu este impresia entuziastă a începătorului că totul poate fi analizat odată ce deţii cîteva concepte, fantasma prin care mai degrabă ne apărăm de ceea ce tocmai am descoperit în urma unei lecturi şi a unei intuiţii, misionarismul psihanalitic prin care îi rezistăm psihanalizei. Ci mai degrabă un acelaşi tip de cunoaştere obţinut însă pe diferite căi – aşa cum, la începuturile psihanalizei, se observase că un Arthur Schnitzler, de pildă, îl copiază ori chiar îl precede pe Freud în anumite certe privinţe. Conţinuturile inconştiente îşi află felurite căi de a ieşi la lumină, de a forţa cenzurile. Or, abundenţa şi diversitatea unor documentări – precum cele prezentate în cadrul atelierului de Irena Talaban, Ruxandra Cesereanu şi Ştefan Borbély, nu pot decît să anuleze caracterul parţial şi mutilarea informaţiei pe care o impune cenzura (în cazul dat, cel al comunismului, chiar într-un mod programatic) şi să fixeze *setting*-ul pentru o interpretare (cvasi)psihanalitică. Am putea spune că o astfel de recuperare totalizatoare a informaţiei, care dezvăluie neaşteptate conexiuni şi relaţii de supradeterminare altădată imposibil de detectat, este substitutul plauzibil al asociaţiilor libere de pe divan. Interpretarea psihanalitică înaintează de altfel, s-a spus, *prin detaliu;* iar adevărul psihanalitic este mai întîi de toate un adevăr de tip coerenţă, care se obţine prin completarea tuşă cu tuşă a unui tablou de ansamblu. Or, cine ştie să vadă detaliul din ansamblu şi ansamblul pentru detaliu înseamnă că a început deja să interpreteze psihanalitic.

Ura de sine la români

Nu cumva duhul rău care bântuie instituţiile şi viaţa privată din România este tocmai ura de sine?

Uneori, nu foarte des în trecut, dar din ce în ce mai des după 1990, românii exprimă deschis aprecierea negativă faţă de sine, aşa cum s-a întîmplat cu Emil Cioran în anii '30 care, în *Schimbarea la faţă a României,* declara că îi este ruşine că este român. O astfel de asumare conduce adesea la acţiune. Emigrarea este una dintre ele, iar Cioran– unul dintre cei mai cunoscuţi emigranţi. Cu siguranţă şi evenimentele din 1989 se vor fi alimentat în bună parte din nemulţumirea de sine şi au condus la redobîndirea, odată cu libertatea, a demnităţii.

Alteori, şi acesta pare să fie cazul cel mai frecvent, ura de sine, dispreţul de sine sînt ascunse, inconştiente şi produc efecte importante, fără ca autorii lor să le cunoască sursa. M-am întrebat dacă risipirea în orgolii mărunte a politicienilor români nu provine cel puţin dintr-o profundă neîncredere în sine, dacă nivelul înalt al agresivităţii în România nu este cauzat în mod profund de aceeaşi ură de sine, dacă incapacitatea noastră de solidarizare nu are aceeaşi sursă. Într-un cuvînt, m-am întrebat dacă nu cumva acea cultură a vidului, a distructivităţii şi a permanentei autodeprecieri, pe care André Green o numea narcisism de moarte, nu există la români ca fenomen al psihologiei sociale.

(Vasile Dem. Zamfirescu, profesor univ., Universitatea „Titu Maiorescu")

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Cîte ceva despre stil

● **Karen Homer, *Things a Woman Should Know About Style*, Prion Books-Carlton Publishing Group, London.**

Au trecut şi sărbătorile de iarnă, momente în care, la trecerea dintr-un an într-altul, totul se desfăşoară puţin altfel, sub semnul belşugului, al fastului, al gesturilor menite să construiască speranţa că avem în faţă un început proaspăt, în care am putea fi mai buni, mai frumoşi, mai iubiţi. Frigul de afară e învins de căldura legăturilor care acum sînt încă o dată confirmate – în primul rînd familia reunită în jurul bradului de Crăciun şi prietenii care se reîntîlnesc în aceste zile pentru a sărbători iubirea care îi leagă şi miracolul că s-au întîlnit. În astfel de clipe cred că toată lumea încearcă să ofere celorlalţi cea mai bună imagine de sine de care dispune, fiecare face efortul să scoată ce este mai bun din el, să fie el însuşi alături de cei dragi, să îşi afirme identitatea şi să îşi etaleze stilul. Adică să se bucure că există.

Cu prietenii e relativ simplu, riscul de inadecvare e neglijabil, în principiu funcţionează coduri apropiate, cel mult te poţi trezi cu o tachinărie amicală, însă nu ai cum să îi răneşti prin felul în care te îmbraci. Cu părinţii este altceva, acum îmi pare rău că atîta amar de vreme nu am cedat şi nu m-am pliat pe aşteptările lor, ori de cîte ori mă întorceam acasă, la Braşov, să îi văd. Ani de zile m-am gîndit doar la bucuria mea, uitînd că merg acasă şi pentru ca ei să mă vadă şi să se bucure de mine. După repetate, dar discrete remarci referitoare la ţinuta mea, la penultima noastră întîlnire, tata mi-a spus foarte răspicat că la Bucureşti pot să pun pe mine ce vreau eu, dar să nu mai vin acasă îmbrăcată ca o studentă întîrziată, să mai scutur din amuletele care stau ciorchine pe mine, şi să fac ce cred că e mai bine, ca să arăt şi eu ca o doamnă.

Fără să am nici o presimţire, pentru prima oară, l-am ascultat. Mi-am propus să îl dau gata cu o ţinută *all-black* în caşmir. Pe tocuri înalte în cizme perfecte, un palton suplu, lung, şal, o geantă cum nu se poate mai fină şi mănuşi – *pour la contenance*, totul făcut să rimeze cu o neasemuită pălărie cu boruri largi, de sub care nu mi se zărea decît zîmbetul. Puţina lumină reflectată de argintul tuareg al cerceilor dădea relief negrului în care mă simţeam brusc invincibilă.

Cînd am intrat, puţin teatral, în curte, tata m-a întrebat dacă am venit pregătită pentru un carnaval, dar am văzut în ochii lui că e încîntat. Îl ştiam mîndru, aşa că nu avea cum să treacă brusc de la reproşuri la complimente, dar ce poate fi mai plăcut decît să înduri o glumă însoţită de priviri admirative? Am simţit cum cresc în ochii lui. În acelaşi timp am simţit, aşa, în general, că am crescut, ba mai mult, am acceptat că am crescut şi că nu mai sînt o fetiţă. Oarecum la timp, pentru că azi-mîine fiul meu mă poate ridica la rangul de bunică. A urmat o seară plină de poveşti, veselă şi liniştită, am pregătit împreună bradul, pentru că în ziua următoare era Ajunul Crăciunului. Poate era cam ciudat felul în care tata şi-a făcut un fel de bilanţ al vieţii şi se arăta împăcat şi mulţumit, doar inima – spunea el – îl supăra, în ultima vreme, din ce în ce mai tare. Nu am ştiut să desluşesc faptul că îşi lua rămas-bun.

Noaptea s-au lăsat gerul şi tristeţea. Al doilea infarct. Ultimul. Durerea cumplită, apoi tăcerea şi nemişcarea. Marea despărţire în albul solemn al spitalului. Şi negrul din veşmîntul meu devine, într-o clipă, ceremonial. Şi de data aceasta tata avusese dreptate cu carnavalul: pălăria era de doliu, de sub borul larg nu puteau fi zărite lacrimile.

Am traversat secvenţele halucinante ale ceremoniei funerare, în hăinuţele mele elegante, ca într-o armură, acoperită de un scut negru ce mă decupa de realitate şi mă ajuta să nu las emoţia să depăşească graniţa stofelor protectoare. Tot ce am simţit a rămas în interior, în corpul învelit în straturi care îmi deviau gîndurile. Tocurile înalte mă obligau să fiu atentă cum calc, să nu alunec pe gheaţă, croiala paltonului îmi impunea să ţin spatele drept, nici un suspin nu putea să treacă de mulţimea nasturilor încheiaţi care îmi brăzdau pieptul, ca nişte lacăte, ar fi fost de neconceput să ud şalul cu lacrimi, trebuia să fiu atentă să nu pierd vreo mănuşă, geanta trebuia şi ea ţinută cum se cuvine, iar nodul din gît dispărea cînd aveam grijă să nu ţin capul prea înclinat, pentru ca pălăria să nu devină caraghioasă. Eram gata să îmi pun şi nişte ochelari mari negri pe care îi aveam în geantă, pentru ca nesuferitele mele mătuşi să nu îmi vadă expresia de suferinţă, dar mi s-a activat la timp simţul ridicolului, spunîndu-mi că ar fi jignitor pentru tata să arăt ca la înmormîntarea unui şef mafiot.

Mă agăţam de toate aceste obiecte care îmi compuneau ţinuta, orice gînd colateral era binevenit şi rapid reciclat să sfarme, să toace mărunt durerea, să o pot înghiţi, să o pot ţine prizonieră în mine pînă în momentul în care, în singurătate, departe de martori, să îmi pot oferi luxul de a da drumul sălbăticiunii care mă sfîşia pe dinăuntru. Să plîng. Să mă nărui. Să nu mai rămînă din mine decît lacrimile.

Abia acum am înţeles rostul eleganţei la toate ceremoniile, dincolo de superficiala etalare a statutului. Fie ele vesele sau triste, ceremoniile trebuie să dobîndească un aer hieratic, solemn, aproape abstract. Tumultul sentimentelor, fie pozitive, fie negative, nu se poate revărsa liber, decît cu riscul de a distruge solemnitatea momentului. Între diversele diguri care orientează fluxul haotic al trăirilor spontane, codul vestimentar, corvoada respectării unui stil adecvat, situat la înălţimea momentului au un rol de neînlocuit în omogenizarea expresiei sociale a emoţiilor, făcînd astfel posibilă trăirea împreună a evenimentului. Tata nu era doar mortul meu şi al mamei mele, ci era mortul tuturor rudelor şi al tuturor prietenilor lui.

Marile evenimente sînt întotdeauna colective, şi pentru a se putea desfăşura au nevoie de un stil. Cîte evenimente, atîtea stiluri, unul mai tiranic decît altul. Orice stil presupune supraveghere, cenzură, regie, constrîngeri rezumate astfel de Coco Chanel: *„Il faut faire attention à tout“*. Stilul este un corset, un chin, un inevitabil compromis social, un rău devenit necesar, o pacoste, oricît l-ar lăuda toate manualele care inundă piaţa. Am cumpărat cartea scrisă de Karen Homer pentru că avea o copertă absolut irezistibilă, pe alocuri umor englezesc, sec, şi sinceritatea de a încheia cu următorul citat din Strindberg:„Cînd îmi eliberez corpul de haine, cînd scap de nasturi, curele şi şireturi, simt cum sufletul meu respiră adînc şi liber“.

Oana TĂNASE

Arta ca dar

– în perioadă de criză –

Concept mai degrabă enigmatic, atacat de teoreticieni ai unor discipline diverse – de la antropologie şi sociologie la economie, de la istoria mentalităţilor la cea a imaginarului –, darul deopotrivă cu dăruirea au constituit în ultima vreme subiectul unor discursuri artistice bine conturate şi, implicit, al unor expoziţii de grup. Mai mult chiar, publicaţii dedicate artei şi societăţii contemporane au găzduit, cel puţin începînd cu anii '90, dosare ample privitoare la relaţia de complicitate pe care o întreţin arta şi economia, noţiunea de dar fiind esenţială în interiorul acestor discuţii. Interesantă este în acest sens suita numerelor din 2002 ale revistei *Parachute* ce cartografiază atît politicile economice recente, cît şi strategiile puse în joc de către artişti, de la simpla simulare a unor afaceri la gesturi a căror perspectivă critică vizează aspecte ale comunităţii şi ale globalizării, de la inventarierea problemelor legate de dinamica pieţei monetare la practica şi etica schimbului şi a dăruirii în plină societate de consum. Desigur, autoritatea unor figuri intelectuale ce au modelat înţelegerea noastră asupra darului, de la Marcel Mauss la Jacques Derrida, este întotdeauna clar mărturisită, cele două borne teoretice fiind de altfel prezente şi în *statement*-ul istoricului de artă, curator al ediţiei a opta a Bienalei de Artă Contemporană Periferic, Iaşi (3-18 octombrie 2008).

Instituit el însuşi ca proiect de cercetare/documentare/mediere, Periferic-ul propune metode de înţelegere a artei contemporane şi, odată cu ea, a unor cîmpuri de expresie dintre cele mai variate, de această dată curatorul propunînd „expoziţia-ca-gen“ drept investigaţie asupra modului în care „economiile artei determină întreg peisajul cultural de la creaţie/producţie trecînd prin diseminare/distribuţie şi pînă la receptare/consum“. Pe scurt: dăruirea ca metaforă pentru a descrie economia artei, în timp ce gestul dăruirii este abordat ca o interacţiune dintre artist/artă şi public. Recunoscînd cît de provocatoare poate fi o temă precum „Arta ca dar“, Dora Hegyi (re)vizitează poziţii istorice, documentaţii şi proiecte recente ce examinează anumite aspecte ale artei ca dar, pentru ca un set de discuţii şi proiecţii publice, conferinţe şi programe de mediere să decodeze/nuanţeze conceptul.

Premiat în cadrul ultimei ediţii a Bienalei de Arhitectură Bucureşti, *Cubul negru* al lui Angelo Roventa (Sala Atelier a Teatrului Naţional din Iaşi) găzduieşte prima dintre secvenţele expoziţionale: aici, dincolo de caracterul spectacular al performance-ului lui Yuri Leiderman – un *tableau vivant* parte a seriei *Geopoetics*, ce înfăţişează două femei îmbrăcate în costum popular rusesc, în timp ce taie varză, avînd un portret al lui Jules Verne în apropiere, punctul de greutate este dat de „RO-MD/Moldova în două scenarii“, proiect coordonat de Asociaţia Vector din Iaşi şi KSA:K Chişinău. Aurelia Mihai (RO) şi Veaceslav Druţă (MD) au produs filme documentare pornind de la exemple ale economiilor de zi cu zi, în încercarea de a verifica dacă tranzacţia dintre indivizi poate genera un model pentru relaţia dintre artă şi publicul ei. Acelaşi „Cub“ devine şi rezervor al lucrării *My Gift*, semnată de Roza El-Hassan şi Salam Haddad: suspendată între o reprezentare tautologică a conceptului şi o enigmatică sculptură destinată spaţiului public, *My Gift* aduce cu sine un *layer* suplimentar al discuţiei contemporane asupra practicii dăruirii, şi anume comunitatea, refuzul sau acceptarea colectivă.

Plasat undeva la jumătatea distanţei dintre *Cub* şi Sala Sporturilor, cea de-a doua secvenţă expoziţională, Info Point-ul conceput de arhitectul berlinez Markus Bader, împreună cu artişii Mona Vătămanu şi Florin Tudor, extinde discuţia cu privire la comunitate şi o şi pune în practică: o structură arhitecturală temporară „imprimă“ o cheie nouă de citire a spaţiului public, căci poartă cu ea o intervenţie textuală, ce-l confruntă pe trecătorul obişnuit cu problema responsabilităţii individuale în ceea ce priveşte fericirea (*„Freedom is always, and exclusively, freedom for the one who thinks differently“* – vezi *Piaţa Rosa Luxembourg*, autori: Mona Vătămanu şi Florin Tudor).

Sala Sporturilor a Universităţii de Arte din Iaşi este felia cea mai generoasă a expoziţiei; acesta este şi locul în care intervin piesele „istorice“ precum ediţia performativă a lucrării lui Joseph Beuys, KUNST= KAPITAL; piesele lui Mladen Stilinovic de la sfîrşitul anilor '70; instalaţia lui Felix Gonzales-Torres, *Untitled (Para un Hombre en Uniforme)* din 1991. Acţiunea lui Miklos Erdely, plasată în timpul evenimentelor Revoluţiei de la 1956 şi intitulată *Unguarded Money* este documentată printr-o simplă fotografie şi un fragment dintr-un interviu cu autorul. Situaţia a constat în amplasarea, în mai multe puncte ale Budapestei, a unor lăzi de armament goale, avînd inscripţionate doar textul „puritatea revoluţiei noastre permite colecta publică de acest gen pentru familiile victimelor“, gestul fiind recuperat azi de Dora Gehyi, mai cu seamă pentru că face vizibilă relaţia dintre evenimentele la nivelul comunităţii, artă şi activism.

Două cărţi de artist îşi fac minunat loc în interiorul acestei selecţii: Ştefan Constantinescu prezintă cel mai proaspăt proiect al său – *Epoca de aur pentru copii* – o carte *pop up* ce selectează momente (private şi colective) din intervalul 1968-1989, iar Daniel Knorr este invitat cu *Cartea* produsă în 2007, în cadrul proiectului „Spaţiul Public Bucureşti“, carte ce înghite/presează gunoiul colectat de artist de pe străzile oraşului.

Trei sînt direcţiile majore ale Periferic 8: arta ca sistem economic alternativ, relaţia de schimb între artă şi public, şi contextul local al Iaşiului care imprimă un tip de practică socială, pentru ca una dintre cheile de lectură să fie aceea că, într-un timp guvernat mai cu seamă de legi ale economiei – un sistem de producţie, consum şi schimb, arta are rolul ori chiar obligaţia de a investiga chestiuni legate de reciprocitate şi recunoaştere/recunoştinţă, solidaritate, generozitate şi omagiu. Fără a angaja în selecţia sa lucrări cu directă referire la sistemul economic/financiar, Dora Hegyi ne avertizează asupra relaţiei dintre a oferi/a primi în dar, formulînd cu multă abilitate întrebări cu privire la noua valoare a artei.

DILEMATECA

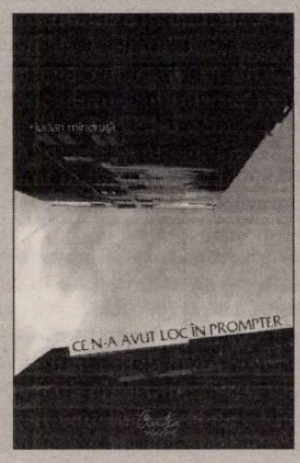

Lucian Mîndruţă
Ce n-a avut loc în prompter
Editura Curtea Veche, 2008

Marius CHIVU

feedbook

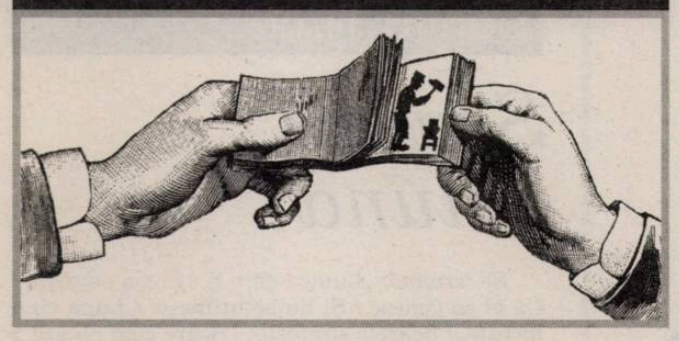

Clanul Ţărano

● **Toma Roman Jr., *Ceauşescu văzut de aproape*, interviuri, Editura Curtea Veche, 2008.**

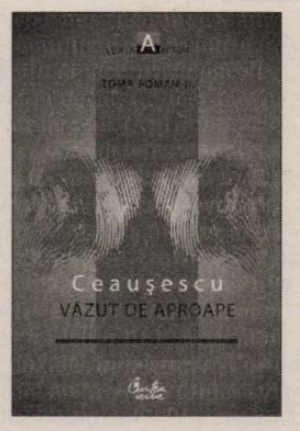

Absolvent de istorie, doctor în istoria economiei şi reporter special la *Jurnalul Naţional*, Toma Roman Jr. debutează cu aceste extrem de interesante nouă interviuri luate unor personaje care l-au cunoscut de Ceauşescu îndeaproape: Iosif Banc, fost viceprim-ministru; Camil Roguski, organizator al chermezelor Ceauşeştilor; Alexandru Budişteanu, arhitect-şef al Bucureştiului între 1977-1983; Emil Bărbulescu, nepot de soră şi fost şef al Ministerului de Interne din Olt; Voicu Zdrenghea, ofiţer de Securitate la Direcţia Paşapoarte; Ştefan Kostyal, general complotist (alături de „ezitantul" Ion Iliescu şi „turnătorul" Virgil Măgureanu) care a ratat un puci în 1984; Toma A. Toma, fost coleg de celulă al ilegalistului Ceauşescu ş.a. Tînărul jurnalist cunoaşte bine epoca şi personajele, pune întrebări directe, ispiteşte, verifică zvonuri, chestionează clişee şi reuşeşte să scoată lucruri inedite şi memorabile de la interlocutorii săi altfel foarte diferiţi prin educaţie, postúri, disponibilitate la confesiune şi frustrări aduse de prezent.

Două lucruri conturează indirect aceste interviuri neconvenţionale: portretul lui Ceauşescu şi imaginea unui clan comunist, a unei mafii totalitare care făcea deopotrivă legea şi fărădelegea într-o ţară controlată ca un cartier. Cîteva familii de nomenclaturişti deţineau mai toate funcţiile importante ale statului, pentru treburile murdare fiind aduşi oameni de jos, instruiţi la locul de muncă („M-or chemat", „m-or trimis", „m-or făcut", „m-or pus" – astfel povesteşte Iosif Banc, muncitor forestier, cum a ajuns viceprim-ministru al României, la un moment dat). Cînd aliaţii sau subalternii deveneau inutili, erau marginalizaţi sau chiar eliminaţi – în schimb, nu se acceptau demisiile voluntare –, mărturiile celor chestionaţi făcînd deseori referire la morţi suspecte şi la sinucideri în rîndul nomenclaturiştilor căzuţi în dizgraţie. Partidul Comunist Român funcţiona, de fapt, după tiparul unui clan mafiot, menţinerea puterii justificînd orice cadavru din portbagaj, cu deosebirea că Naşul comunist, bîlbîit şi cizmar în tinereţe, nu era cîtuşi de puţin vreun tip charismatic, manierat şi principial, deopotrivă respectat şi temut datorită inteligenţei şi personalităţii sale, ci un individ semidoct şi ursuz, un „ţăran" înconjurat de oportunişti, laşi şi linguşitori, căruia nimeni nu-i putea fi nici prieten, nici admirator, nici loial.

La apariţia volumului ce conţinea transcrierea stenogramelor celor patru întîlniri pe care Ceauşescu le-a avut cu scriitorii în perioada 1971-1975 *(Ceauşescu, critic literar,* ediţie, studiu introductiv şi note de Liviu Maliţa, Editura Vremea, 2007), cîţiva comentatori îşi arătau entuziasmul faţă de o presupusă inteligenţă a dictatorului. Mărturiile de faţă ale celor apropiaţi confirmă însă o dată în plus perfecta platitudine a celui care a condus România între 1965-1989. Ceauşescu era un tip taciturn, n-avea prieteni şi, deşi împărţea funcţii rubedeniilor, nu era deloc apropiat de familie. Nu-i plăcea să petreacă (la sărbători „era atmosferă de îngropăciune"), era un vînător pe cît de ambiţios, pe atît de netalentat, n-avea gusturi muzicale (asculta doar muzică populară şi ceva romanţe), nici rafinamente culinare (mînca doar bucătărie tradiţională), nu-l interesau artele (îl distra iluzionismul de circ şi era interesat doar de literatura de fabrică sau, eventual, de „un balet pe tema cooperativizării"), n-avea pic de simţ estetic şi nici vreo idee despre patrimoniu (blocurile sătesti de patru etaje fără canalizare sau proiectele gigantice în locul bisericilor istorice reprezentau tot ce înţelegea el din urbanism). Gata oricînd să-şi sacrifice foştii aliaţi pe care oricum îi considera inferiori lui, n-avea principii, scrupule ori vreun simţ al loialităţii sau al recunoştinţei: era singur şi nesigur. Viclenia lui ţinea „de mentalitatea de ţăran precupeţ care negociază cu şmecheri; care vine cu marfa la piaţă şi are impresia că-l fură clienţii". N-avea încredere în nimeni, era profund suspicios, vindicativ şi egocentric. Aparenţele îi erau suficiente, n-avea onoare şi ţinea, infantil, să fie cîştigător cu orice preţ: cînd juca cărţi sau şah trişa şi fura piese de pe tablă aşa cum îşi însuşea vînatul altora doar pentru a se poza lîngă cele mai multe animale împuşcate. De altfel, mitomaniei şi paranoiei sale timpurii (şi-a cosmetizat biografia, era obsedat de microbi şi otravă) li s-a adăugat, în mod firesc, şi megalomania de a construi edificii faraonice şi de a fi idolatrizat. „Se credea în rivalitate cu Dumnezeu" – afirmă Alexandru Budişteanu. Ateu alergic la orice lăcaş de cult („deşi ţineau şi Crăciunul, şi Paştele"), patriotismul lui era de natură şovină (voia să schimbe numele străzilor Cehov şi Tolstoi, a făcut totul pentru a-l despărţi pe Valentin de soţia lui jumătate evreică sau pe Zoe de logodnicul ei maghiar). Nu înţelegea proiectele urbanistice, n-avea cunoştinţe economice şi nu se pricepea la industrie, prin urmare avea idei inepte şi falimentare, era un cîrpaci megaloman. Obtuz, rigid, arogant şi irascibil cu ce-i care aveau alte opinii, n-avea în preajmă consilieri („puteai să-i dai o idee bună doar dacă îl sugestionai că fusese a lui" – spune acelaşi Alexandru Budişteanu), doar rubedenii incompetente, oportunişti timoraţi sau linguşitori şi „oameni mai proşti pe care să-i domine". Diabetic şi bolnav de cancer la prostată, credea că va trăi veşnic. De altfel, în 1989 era complet rupt de realitate, trăia într-o lume rămasă la momentul 1968. Avea „o memorie fantastică", dar nu înţelegea nimic din ce se întîmpla cu lumea, cu mersul comunismului sau cu viaţa poporului său. Propria cădere i s-a părut o farsă obscură. A murit năuc, degradat fizic şi psihic, captiv în lumea lui în care se credea popular, vizionar, făuritor, ctitor şi, mai ales, etern.

Există consens şi în ceea ce priveşte influenţa negativă a Elenei („cînd vorbea se uita fix la ea căutînd aprobare"), descrisă de toţi ca o piază rea absolută („avea o răutate de ţaţă", „o ţoapă", „acră", „neisprăvită", „şleampătă"). Femeie invidioasă, răzbunătoare, spurcată la gură şi snoabă, plină de mofturi şi mereu ţîfnoasă, preţioasă ridicolă, arogantă şi proastă, dar versată sexual şi agresivă în public, „savanta de renume mondial" bodogănea lîngă un Ceauşescu „topit după ea", aflat „sub picioarele ei". Este posibil ca Elena să fi fost prima şi unica lui iubire („se adorau", „s-au luat din dragoste"), aceasta fiind singura calitate a lui Ceauşescu ce răzbate din aceste interviuri în care cineva îl gratulează la un moment dat spunînd că erau momente cînd „părea uman".

Interviurile luate de Toma Roman Jr. sînt o mostră de jurnalism echilibrat, deopotrivă serios şi senzaţional, informat şi speculativ, iscoditor şi elegant. Sînt infirmate zvonuri (cum că Valentin n-ar fi fost copilul lui, de pildă), altele sînt confirmate (avusese într-adevăr un frate, Costel, care murise de mic), apar informaţii noi (nu ştiam, de pildă, că tatăl Andruţa Ceauşescu fusese primar ţărănist în Polovragi-Vîlcea), precum şi personaje, episoade sau detalii uluitoare, prin umor sau absurd, de viaţă privată a nomenclaturii comuniste. Dincolo de relaţiile mafiote ale personajelor sinistre dintr-o epocă ce provoacă stupoare şi fiori, portretul lui Ceauşescu este revoltător de banal. Eşti tentat să cauţi drama unui om alienat, total nefericit de putere. Ceauşescu dezamăgeşte, stîrneşte indignare sau, după caz, compasiune pentru felul în care, plat, incult şi lipsit de pasiuni cum era, şi-a terorizat şi şi-a umilit poporul timp de un sfert de secol fără a-şi trăi incandescent propria suveranitate. Departe de a fi vreun geniu al Răului sau vreun profet mînat de impulsuri sangvinice ori mistice, Ceauşescu era un monstru al platitudinii, un criminal stupid, placid şi taciturn, lipsit de originalitate, de fantezie şi mister, compilator de fraze materialist-dialectice şi copiator de stilistică totalitară asiatică. Lipsit de orice virilitate sau de vreun viciu masculin, băutor de poşircă, vînător în ţarcuri silvice, trişor la şeptic, un ţărănoi agramat şi grobian care „dormea noaptea într-un cămeşoi brodat" – ăsta a fost Ceauşescu. Ce poate fi mai dezolant!?

Dilema veche vă recomandă

● Articolul Iuliei Popovici din *Observator cultural* nr. 454-455, intitulat „Anti-anticomunismul şi poliţia memoriei" – impecabilă şi inatacabilă punere la punct (şi la colţ, pe coji de nucă-n perete) a unei contribuţii din volumul *Iluzia anticomunismului;* de citit neapărat şi comentariul semnat „ninat", din ediţia online a săptămînalului! (Alex. Leo Şerban)

● Philip Roth, *Viaţa mea de bărbat* (traducere de Horia Florian Popescu şi Nadia Brunstein, Editura Polirom 2008). Creatorul lui Nathan Zuckermann inventează încă un personaj, Peter Tarnopol, care îl preia pe erou cu toate obsesiile şi fantasmele lui textuale şi sexuale. Numai pentru fanii acestui romancier prodigios; căci există o anume voluptate în a citi un scriitor preferat, surprinzîndu-l în momente de grafomanie neinspirată. Masochism? Nu Philip Roth ne va vindeca. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Fals clasicism

● ***Schimbul / The Exchange (The Changeling)*, SUA 2008, de Clint Eastwood.**

În noul film al lui Clint Eastwood, *Schimbul,* Angelina Jolie joacă rolul unei mame singure din Los Angeles-ul anilor '20, al cărei copil dispare. Poliţia – care are mare nevoie de o lovitură de imagine, pentru a contracara acuzaţiile de corupţie proferate necontenit, la radio, de un pastor virtuos (John Malkovich) – găseşte băieţelul, după cîteva luni. Numai că mama nu-l recunoaşte. Poliţia insistă că e băieţelul ei, ea insistă că nu e. Această situaţie de pornire e minunat de stranie şi în primele 10-15 minute, filmul pare superb regizat – în stilul acela calm şi cumpănit care-i face atît pe admiratorii lui Eastwood, cît şi pe criticii lui să se refere la el ca la un regizor „clasicizant": nici o secvenţă nu pare mai lungă sau mai scurtă decît ar trebui să fie, camera pare a fi mereu acolo unde trebuie – spectatorul are toate motivele să simtă că e pe mîini sigure. Dar lucrurile se strică foarte repede. Eastwood distruge imediat orice mister (orice ambiguitate privind condiţia psihică a eroinei), punîndu-i de la bun început pe poliţişti în cea mai sinistră lumină: ei sînt de vină. Şi, secvenţă după secvenţă, filmul le denunţă abuzurile, matrapazlîcurile, crimele. Iată-i cum o aruncă pe biata eroină la casa de nebuni. Iată infirmierele cu feţe de gardience de lagăr. Iată duşurile reci, examenele medicale umilitoare, electroşocurile. Secvenţele astea par făcute cu o singură intenţie – să provoace indignare; sînt melodramatice (melodramaturgii fiind acei dramaturgi care o ţin de la un capăt la altul într-o singură notă). Şi, pe lîngă faptul că e monotonă, înverşunarea asta demascatoare mai e şi un pic bizară: dacă filmul tot a fost făcut în 2008, nu putea să-şi propună şi altceva *pe lîngă* denunţarea unor abuzuri din 1928? Tocmai mă pregăteam să-i pun cruce acestui film, cînd deodată Eastwood deschide o nouă poveste.

Sîntem la un *ranch* abandonat din împrejurimile oraşului şi directorul de imagine Tom Stern scoate efecte frumoase (dar parcă din alt film: un *western* de artă?, o elegie despre criza economică din anii '30?) din combinaţia de praf, paraginã şi soare. Un poliţist găseşte acolo un copil. Să fie oare copilul eroinei? (E mai mare cu cel puţin trei ani, dar, în punctul acela, spectatorul are tot dreptul să nu mai aştepte nimic de la Eastwood.) Dar nu e. E complicele terorizat al unui ucigaş în serie care a răpit şi a omorît 20 de copii. E bîntuit de *flashback*-uri. (Spre deosebire de prima parte a filmului, care mergea tot înainte, această parte a doua e plină de *flashback*-uri.) E dus la secţie şi pus să-i identifice, după fotografii, pe copiii ucişi (printre care şi al eroinei). Se uită lung la o fotografie. Aha, va spune că ăsta a scăpat! Dar nu; îl identifică şi pe el. Poliţiştii îl escortează la locul unde sînt îngropaţi copiii. Aha, or să-l omoare acolo ca să-şi acopere greşeala! Dar nu, nu-i fac nimic. Pornesc în urmărirea ucigaşului. Ce se întîmplă cu acest film? Încotro se îndreaptă? Cu un sfert de oră în urmă nu părea să ştie altceva în afară de sensul unic şi plicticos pe care se angajase şi brusc a devenit imprevizibil. Ucigaşul e jucat de un actor tînăr şi inventiv, Jason Butler Harner; nu e nimic clişeistic în interpretarea lui. În timpul procesului o manipulează pe eroină, spunîndu-i că pe copilul ei l-a cruţat. Mai tîrziu îi trimite vorbă că a minţit-o. Eroina e printre cei prezenţi la execuţia lui, aşteptînd un ultim cuvînt. Nu pot să spun cu mîna pe inimă că *Schimbul* se transformă într-un film bun, dar pot să spun că m-a ţinut pînă la capăt. Şi m-a făcut să-l văd pe Eastwood într-o nouă lumină. Mi-a amintit că toate filmele lui (chiar şi cele mai clasice în aparenţă) sînt pline de rupturi de ritm şi de inconsecvenţe stilistice; după standardele clasice, nu sînt destul de omogene şi de corect proporţionate – sînt bizare. Nu cred că Eastwood e un „neoclasic", ci un artist mult mai excentric şi mai jucăuş decît consideră admiratorii, ca să nu mai vorbim de detractorii lui. Cred că filmele lui trebuie puse în legătură cu solida sa cultură jazzistică. Ca să vă distraţi la ce face aici, trebuie să-l vedeţi ca pe un jazzman care porneşte de la o temă principală sau „clasică" (povestea cu Angelina *vs* Sistemul) şi de la un punct încolo se lansează în improvizaţii. Nu vreau să spun că secvenţele de la casa de nebuni sînt intenţionat proaste; el nu e un parodist. Nu cred că gîndeşte în termenii ăştia literari-dramaturgi (nu-i exclus să fie lipsit de discernămînt literar-dramaturgic), ci în termeni muzicali – în combinaţii intuitive, uneori discordante, de motive mai mult sau mai puţin clasice, de note „corecte" (Jolie şi numărul ei de martiră) şi note excentrice (Malkovich în rol de popă virtuos). Dă şi „gherle", dar dă şi note surprinzătoare – e antrenant. În ultimele 20 de minute, ne ţine în aşteptarea unei note finale, emoţionante, pe care ne-o tot refuză. Se joacă.

trecerea prin reviste

Aretha Franklin & Co.

În tradiţia cultisimei reviste fondate în 1967, care are un tiraj de 1,4 milioane de exemplare şi care a trecut de curînd la formatul *glossy* (costă 2,5 dolari, dar prin bunăvoinţa celor de la Inmedio, revista se vinde la noi „doar" cu 42 lei), numărul 1066 propune topul celor mai mari 100 de vocalişti *ever*. 200 de nume celebre şi ultracompetente (muzicieni, producători, cronicari şi jurnalişti muzicali) au fost invitate să alcătuiască fiecare cîte un top 20 personal, listele fiind centralizate de o firmă de avocatură care a calculat şi validat topul final. Editorialistul Will Dana povesteşte cum au primit în cutia poştală plicuri cu listele scrise de mînă ale unor Keith Richards sau Bruce Springsteen, cum James Blunt s-a votat pe sine chiar pe primul loc şi ce scris frumos are Art Garfunkel: „Credem că a rezultat o listă comprehensivă, dar subiectivă. Veţi fi de acord cu unele nume, pe altele le veţi găsi discutabile. Acesta e şi hazul". Aş avea multe comentarii eu însumi, dar mă abţin ca să nu irosesc spaţiul. Cum primele zece poziţii sînt motivate fiecare de cîte un muzician, o să-i menţionez în paranteză şi pe cei care semnează splendidele textele laudative:

10. James Brown (Iggy Pop); 9. Stevie Wonder (Cee-Lo); 8. Otis Redding (Booker T. Jones); 7. Bob Dylan (Bono); 6. Marvin Gaye (Alicia Keys); 5. John Lennon (Jackson Browne); 4. Sam Cooke (Van Morrison); 3. Elvis Presley (Robert Plant); 2. Ray Charles (Billy Joel); 1. Aretha Franklin (Mary J. Blige). Pentru playlist-ul cu cele mai bune interpretări intraţi aici: www.rollingstone.com/greatestsingers.

Spicuiesc din trei texte. Billy Joel: „Ray Charles a început prin a-şi dori să fie Nat King Cole. Cînd Nat cobora jos de tot într-un cîntec – ca-n «Mona Lisa» –, ieşea un mîrîit foarte sexy. Ray a dus acel sunet la un alt nivel. A luat mîrîitul şi l-a cîntat. A luat scheunatul, geamătul, grohăitul şi a făcut din ele muzică..."

Bono: „Lumea a uitat că Bob Dylan obişnuia să cînte în deschiderea marelui discurs al lui Martin Luther King «I Have a Dream» – predicatorul precedat de pelerin. Dylan a personificat multe voci în muzica lui – era modul prin care el dădea viaţă ideilor. În debaraua lui nu încap toţi pantofii personajelor care umblă prin poveştile sale... «Series of Dreams», «Most of the Time» şi «Dignity» sînt cîntece care mă mişcă cel mai mult pentru că în ele vocea se transformă în cuvinte. Nu e cîntat, doar viaţă – cum spunea Yeats, cînd dansatorul devine dans."

Robert Plant: „Cînd l-am întîlnit pe Elvis cu Led Zeppelin, după concertele lui de la începutul anilor '70, l-am măsurat cu privirea. Era mai scund decît mine, dar avea o conformaţie de cîntăreţ. Avea un piept larg în care vocea rezona puternic... Jimmy Page a glumit cu el spunîndu-i că nu obişnuim să facem *soundcheck* înainte de concerte, dar că, dacă am face-o, eu aş alege să cîntăm o melodie de-a lui. I s-a părut amuzant şi m-a întrebat ce cîntec de-al lui îmi place. I-am spus că prefer unul în care se regăsesc mai multe stări, ca acel superb country «Love me»: *«Treat me like a fool / Treat me mean and cruel / But love me»*. La plecare, după ce petrecusem împreună 90 de minute amuzante şi pline de revelaţii, mă îndepărtam pe coridor. Atunci el a ieşit rotindu-se prin cadrul uşii cu o privire plină de satisfacţie şi a început să cînte: *«Treat me like a fool...»*. M-am întors şi am făcut pe Elvis chiar în faţa lui. Am rămas acolo şi am început să cîntăm amîndoi unul spre altul." **(M. C.)**

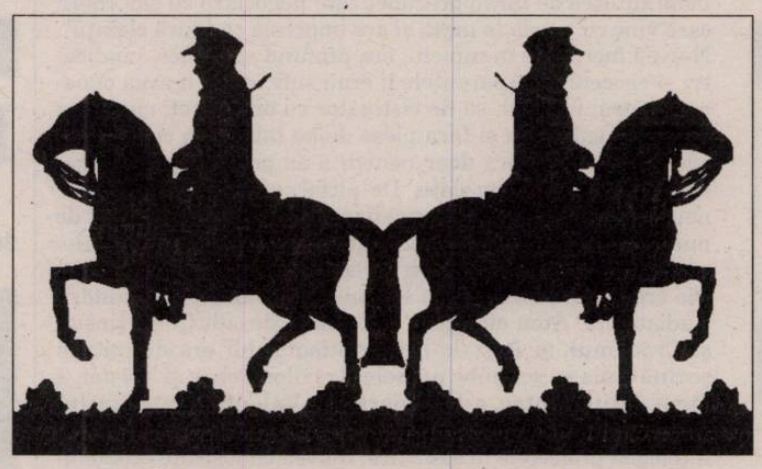

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De 2 ianuarie*

Scriam cîndva, în plină orînduire şi crudă şi nedreaptă, „ilegitimă şi criminală", pe „vremuri atroce cu bucurii enorme", cum le-a numit extraordinar de cuprinzător George Steiner:

În fiecare an, de 2 ianuarie, la prînz, aştept – şi cînd zic an, ştiu ce spun, 365 de zile, 365 de argumente care nu-s de joacă şi de divulgat – să nu-mi placă, să nu mai suport concertul Filarmonicii din Viena, şi mare ticălos posac m-aş dovedi dacă n-aş recunoaşte că în fiecare an iar îmi place, iar mă duce, iar mă seduce şi mă lasă abandonat ca o garofiţă, din te miri ce, dintr-o prostie, domnule, dintr-un fleac, dintr-un pamplezir, dintr-un cap de harpă filmat nu ştiu cum în care văd goticul, donjonul şi dadaismul, dintr-un giuben cu care se joacă o polcă, dintr-un havuz de castel care acum ţîşneşte şi acum se curmă de parcă ar fi un fir de Parcă,

şi deşi jun nu mai sînt, bel nici atît, constat că încă mai depand de concertmaistrul ăsta, care pe 2 ianuarie surîde sobru ca o acadea la intrarea pe care dirijorul i-o dă la un „pizzicatto" nostimior şi toţi, de la tobă la tubă, de la contrabas la piculină, rîd şi dau din umeri, de parcă n-ar fi fost mai alaltăieri în Walhalla, ba chiar acela de la timpan, fără de care n-ai înţelege finalul de la „a Cincea", acela care dă şi lovitura şi graţia, trage cu pistolul ca un caraghios, într-o polcă-galop, zisă „La Vînătoare", dirijorul prefăcîndu-se speriat, ducînd mîna la inimă şi mînîndu-i mai departe, cu turle şi sobe, cu supe din Souppé, cu har din Lehar, cu toate că ei ar putea cînta şi fără el, aşa îl au pe Strauss în „vinărblut"-ul şi şniţelul lor pané.

Aber, de ce nu mă plictisesc toate aceste fiţe, fiţe şi piticaţi din polcile repezi şi valsurile lente? De unde puterea de a le suporta, fix la 2 ianuarie, am n-am treabă sau angoasă?

„Rîndunelele satului" am ajuns să le recunosc de la primul acord, ca pe „a Cincea...". De op. 316, „Viaţă de artist", cînd îşi ia el avînt pe o melancolie şi două decizii ferme, ce să mai zic?

Cel de la corn englez îmi pare a fi Sorescu, oboistul – Pleşu, lucidul de la vioara a doua zău că e Elvin, la corzi, mai departe, parcă-i deosebesc pe Ianoşi, Dimov şi Dinescu, toată orchestra îmi sună a literaţi prieteni, veseli şi fericiţi.

Tipul care imită habar n-am ce păsăruică e însă neidentificabil şi „polca repede" opus 319 sună extraordinar. Flaubert îi scria lui Maupassant că *Boule de suif* e o capodoperă, „da, tinere", că, într-un cuvînt, e încîntat „şi de două-trei ori am rîs cu voce tare..." E voie ca în preajma unei capodopere să strîngi totul în faptul că te-a făcut să rîzi? E frumos? Şi ce-i aceea – „încîntat"? „Într-un cuvînt, sînt încîntat..." Am prieteni foarte serioşi cărora, dacă le spui că sînt încîntători în ceea ce scriu, li se pare fie frivol, fie puţin... Flaubert îl chema pe Turgheniev să vină ca să discute împreună despre *Bouvard şi Pécuchet*. Parcă-i văd plutind şi conferind pe opus 314, valsul valsurilor, cel mai bun din toate, 314, „aşa cum pentru noi, cheferiştii, cel mai bun tren e 163..."

Şi ia spune, cu cine seamănă, anul acesta, concert-maistrul Filarmonicii din Viena? Da' contrabasistul? Cu un cal bolnav de suspin. Hamsun zicea aşa: „trebuie să oftezi ca un cal bolnav de suspin". Isaac Babel, de altfel, se hotărîse să scrie o carte numai despre cai. Ultimul lui text apărut în *Literaturnaia Gazeta*, la 31 decembrie 1938, suna aşa: „Doresc ca în 1939 să se poată cumpăra în librăriile noastre, în ediţii integrale şi ieftine, operele lui Tolstoi... Cu cît trece timpul, cu atît creşte admiraţia irezistibilă faţă de frumuseţea şi adevărul acestor cărţi".

De 1 ianuarie 2009, mi-a „sunat" foarte bine Daniel Barenboim dirijînd Strauss (tatăl şi fii) la Viena. Dar, ah!, unde era domnul Alecu Paleologu cu care seara, în fiecare an, comentam şi florfecam îndelung „cum a fost concertul"...?

*Pînă în 1990, concertul Strauss de la Viena se transmitea, la noi, nu în direct, pe 1 Ianuarie, ci a doua zi, pe 2... Mai ştie cineva de ce?

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Soarele şi luna

Se termină: „Lumea cît o fi / Şi s-o pomeni, / Că ei se gonesc / Şi nu se-ntîlnesc: / Lună cînd luceşte, / Soarele sfinţeşte; / Soare cînd răsare, / Luna intră-n mare."

Povestea: soarele îşi caută jumătatea. Colindă-colindă, dar de plăcut nu-i place decît de sor-sa: Ileana, floarea. Ca să-i iasă din cap o asemenea idee perversă, e plimbat în rai şi iad. Soarele nebun nu se cuminţeşte. Căsătoria pare inevitabilă. Ileana se îneacă. Soarele turbat o caută în apă. Ileana e mreană ca să n-o găsească soarele. Soarele tot o prinde. Ei, atunci, blestemul o supune tot pe Ileana. Devine măreaţa Lună şi Soarele blestemat s-o tot caute şi s-o vadă rar, o clipă în apus.

Şmecheriile textului: persistenţa în păcat. Cu Soarele nu te înţelegi. La capătul celălalt, sor-sa, odată sinucisă, poate fi orice: mreană, Lună.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: „Foaie de cicoare, / În prunduţ de mare / Iată că-mi răsare / Puternicul soare. / Dar el nu-mi răsare, / Ci va să se-nsoare; / Că mi-a tot umblat / Lumea-n lung şi-n lat, / Ţara Românească / Şi Moldovenească / Lungiş, / Curmeziş, / Măre, nouă ai, / Tot pe nouă cai; / Patru-a ciumpăvit, / Cinci a omorît / Şi tot n-a găsit / Potrivă să-i fie / Vro dalbă soţie; / Făr' de mi-a găsit / Şi mi-a nemerit, / La nouă argele, / Nouă feciorele, / În prunduţ de mare, / Pe unde răsare. / Soarele şi luna / A mai mitică, / Ca o floricică, / În mijloc şedea, / La lucru lucra, / Pe toate-ntrecea; / Că ea tot ţesea. / Ţesea,-nchindisea."

Durata lecturii şi tipul de creier: orbirea soarelui ţine mult. Cam 11 minute. De recitire. Pentru un creier obsesiv.

Cash şi investiţii: un bar cu două etaje: raiul şi iadul. Să arate astfel: „Numai mese-ntinse, / Cu făclii aprinse, / Cu pahare pline, / În cîntece line; / Jur-prejur de mese / Stau în cete dese / Sfinţi şi mucenici, / Mai mari şi mai mici, / O sută şi cinci; / Iar mai jos de ei, / Sfinţi mai mărunţei, / O sută şi trei. / Şi tot mai erea, / Şi tot mai vedea: / Femei cuvioase, / Măicuţe duioase, / Fecioare curate, / Ucişi în dreptate, / Oşti de biruinţă / Şi soţi cu credinţă. / Dar tot mai erea / Şi tot mai vedea, / Puţin de mergea; / Printre rămurele, / Dalbe păsărele / Cînta-n versurele, / Şi nu prea cînta, / Ci se gongănea..."

„La iad îl ducea, / Iadul descuia, / În iad îl băga / Şi de ce-mi vedea / Păr i se zbîrlea: / Că-n focuri ardea, / Greu se văieta / Hoţi şi călcători, / Răi cîrmuitori, / Şi nurori pizmaşe, / Şi soacre trufaşe, / Fii necuvincioşi, / Preoţi mincinoşi. / Afar' cînd ieşea, / Soar'le ce-mi vedea? / Un pom ofilit, / Unpom cătrănit; / Printre rămurele, / Nişte păsărele / Cînta-n versurele, / Dar nu prea cînta, / Ci se văieta"

Personaje: Soarele, Ileana, Moş Adam, ţaţa Iova, Raiul, Iadul.

Mişto: Luna făcută din peşte:

„Făr' de... ce-mi scotea / Şi-n năvod trăgea? / O mreană de mare / Cu solzii de zare. / Pe mal d-o scote, / Pe mal d-o zvîrlea, / Sfinţi din cer vedea, / Jos se scobora, / 'N palme c-o lua / Şi mi-o curăţa, /

Şi mi-o tot freca, / Solzii de-i cădea, / Şi-n cer mi-o zvîrlea. / Colo, moş Adam / Şi cu maica Iova, / Unde mi-o vedea, / Ei, măre, că-mi sta / De mi-o sclivisea, / Nume că-i dedea, / Lună mi-o chema."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

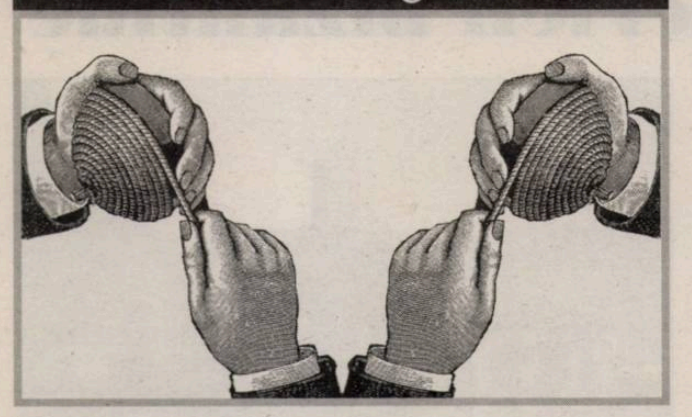

Cîteva exagerări

La 1 ianuarie s-au împlinit 50 de ani de la revoluţia cubaneză. Aceea care trebuia să dureze cîteva luni şi să ducă la alegeri libere. Cînd Castro s-a retras, un *think-tank* american numit Foreign Policy in Focus a publicat pe site-ul propriu un articol în care se certa cu „dogmaticii încremeniţi în Războiul Rece“ care nu cred că regimul se poate îmbunătăţi. Urma o serie de observaţii aproape extaziate despre cum cubanezii dezbat, în deplină libertate de exprimare, problemele interne şi cum revoluţia se autoreglează. Între timp, s-a topit şi zelul reformator al fratelui Castro mai mic, dar la fel de sclerotic. Dar o frază mi-a rămas în minte din articolul *FPIF:* „Desigur, există cubanezi care dezaprobă revoluţia, dar ei sînt, după toate calculele posibile, un mic procentaj al populaţiei“. Care or fi acele toate calcule posibile şi cum i-or fi numărat pe cubanezii sictiriţi de revoluţie?

Săptămîna trecută, Minette Marrin, editorialistă la *The Sunday Times,* scria că s-a săturat de idioţii utili care îi ţin prelegeri despre experimentul socialist cubanez („idioţi utili“ i-a numit Lenin pe acei ziarişti şi intelectuali occidentali care îi făceau propagandă acasă la ei şi pe care îi cam dispreţuia). Articolul e delicios pentru că Marrin o ia la modul personal şi vine cu exemple de genul: e OK să savurăm împreună muzica Buena Vista Social Club, dar, voi, idioţilor care credeţi că muzica aia exprimă libertatea şi spiritul revoluţiei, trebuie să ştiţi că acel club a fost închis de regimul Castro, iar muzica – reînviată în afara Cubei. Apoi, îşi aduce aminte de Hong Kong unde trăia în timpul revoluţiei culturale şi era martoră la uciderea chinezilor care încercau să scape de Mao. În vacanţe se întoarcea în Anglia, unde foştii colegi de facultate îi ţineau prelegeri despre binefacerile maoismului.

Cu doar cîteva zile înainte de aniversarea revoluţiei a murit Harold Pinter, considerat aproape unanim cel mai mare dramaturg britanic de după război. Prilej de lungi rememorări, inclusiv ale activităţilor sale politice. Pinter pare a nu fi pierdut nici o oportunitate să apere cauze proaste. A militat în cadrul Cuba Solidarity Campaign, o organizaţie care făcea campanie în Anglia pentru Castro. Apoi s-a alăturat Comitetului Internaţional de Apărare a lui Slobodan Miloşevici. S-a opus cu egală indignare atît războiului din 1991 din Golf, cît şi celui din 2003, atît campaniei NATO împotriva Serbiei, cît şi războiului din Afganistan. E greu să înţelegi care ar putea fi argumentele raţionale. Lipsa legitimităţii internaţionale ar merge pentru Irak – 2003 şi Serbia – 1999, dar nu şi pentru Irak – 1991 şi Afganistan (ambele intervenţii sub egida ONU). Nici măcar simpatia politică nu se aplică, republicanul Bush nu seamănă cu democratul Clinton. Explicaţia nu este însă raţională, ci ţine de idiosincrazii. Pinter considera America un stat periculos care trebuie oprit, şi orice tip care i se opunea, oricît de criminal, trebuia susţinut. Nu e de mirare că a luat şi Premiul Nobel şi Legiunea de Onoare franceză. De origine evreu, Pinter s-a alăturat în 2006 petiţiei *„Jews for Justice for Palestinians“,* publicată ca reclamă în mai multe ziare britanice, care considera imorală precedenta intervenţie a Israelului în Gaza, după răpirea soldatului Gilad Shalit.

Cum se face oare că pentru idolii stîngii intelectuale internaţionale poziţiile sînt mereu aceleaşi: Castro e bun, America e rea, Israelul e criminal? Indiferent de circumstanţe şi evenimentele din teren, băieţii răi sînt cunoscuţi dinainte.

Evident, acum Israelul trebuie să înceteze focul, adică se să întoarcă la situaţia de dinainte, în care 80 de rachete cădeau zilnic în teritoriul său. Bush este suspect fiindcă spune că aşa ceva e inacceptabil, UE (citeşte Franţa) e întruchiparea înţelepciunii pentru că cere echidistant şi impersonal încetarea focului. Logic ar fi ca aceia care au început să înceteze primii, dar rachetele care zboară spre Israel ameninţînd 750.000 de locuitori sînt o nimica toată, opinia publică mondială se mobilizează cînd Israelul reacţionează. La televizor, analiştii sînt de o echidistanţă strigătoare la cer. În cel mai bun caz, cele două părţi sînt egal de rele: cei care trag cu rachete doar ca să omoare civili şi cei care ripostează, cu avertizări pentru civili. Aceştia sînt doar cei confuzi moral. Idioţii utili merg mereu mai departe. Pe site-ul Al-Jazeera, cea mai independentă televiziune arabă, Pinter este omagiat intens şi citat îndelung, cei din Hamas sînt „luptători în rezistenţă“, soldaţii israelieni sînt „forţele sioniste de ocupaţie“, iar palestinienii morţi sînt „martiri“. Nimic surprinzător. Doar că tot acolo sînt preluate articole lungi de analiză în care diverşi occidentali demonstrează savant cum Israelul e un stat terorist, criminal şi genocidar, iar Hamas-ul este o organizaţie eroică şi democratică ce îşi apără poporul. Te lasă fără grai. Apropo de asta, medicamentele şi cele trebuincioase în spitale lipsesc în Gaza. Doar statul criminal Israel a lăsat să intre în primele cinci zile de la începutul noului război 179 de camioane cu materiale medicale şi ajutoare, adică 6500 de tone, toate pentru poporul pe care vrea să-l omoare în masă. Mă frămîntă o întrebare răutăcioasă: dacă tot au fost în stare să aducă cîteva mii de rachete în Fîşie, eroilor din Hamas, care spun că s-au pregătit temeinic de război, nu le-o fi trecut prin cap să traficheze şi nişte medicamente, anestezice şi alte asemenea nimicuri?

Vor exista mereu idioţi cinici şi idioţi utili. Dar unii pur şi simplu exagerează.

Iaromira POPOVICI

bazar

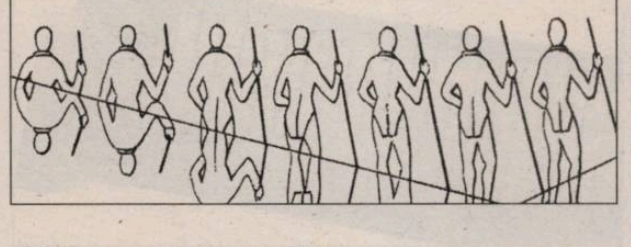

Casele albe şi muntele selenar

În satul Rîmetea (Torocko), din judeţul Alba, am ajuns întîmplător: m-au dus nişte prieteni. De cum am păşit însă în pensiunea „Bitai Magda“ – prima casă cum intri în sat pe dreapta – m-a „lovit“ muntele ce răsare, pur şi simplu, în spatele curţii: uşor acoperit cu zăpadă, e pur şi simplu selenar, ireal, din altă lume... Aflu de la proprietarii pensiunii, familia Bitai (Magda şi Ladislau), că e vorba de Piatra Secuiului, din Munţii Trascăului. De altfel, satul e situat în depresiunea Trascăului, primul cum vii dinspre Valea Arieşului. În majoritate maghiar, şi în care – ne spune dna Bitai – sînt cam... 70 de pensiuni. Desigur, nu toate în adevăratul sens al cuvîntului: sînt şi unii proprietari care închiriază doar una-două camere... Motivul: sînt mulţi turişti, în special din Ungaria, care vin să vadă nu doar frumuseţile naturale de care vorbeam mai înainte, ci şi casele albe, cu geamuri verzi, din lemn, datînd din jurul anului 1870, caracteristice satului şi declarate, în mare parte, monumente arhitectonice. Păstrate într-un stil unitar, datorită unei fundaţii din Cluj, „Transilvania Trust“, care a protejat satul de construcţii „novatoare“. Şi a reuşit, lucru rar în mediul rural din România: e o plăcere să te plimbi prin centrul satului, trecînd pe lîngă Muzeul etnografic spre biserica unitariană, dincolo de cea ortodoxă şi sfîrşind la vechea moară.

Turismul local nu s-a dezvoltat însă doar din motive idilice. Populaţia din zonă a recurs la această soluţie, deloc uşoară, pentru că a rămas, în multe cazuri, fără lucru; ,oraşul Aiud, cel mai apropiat, a avut, în privinţa industriei sale, aceeaşi soartă cu altele ce şi-au trăit momentele de glorie pe vremea lui Ceauşescu: a rămas fără întreprinderea sa metalurgică... Soţii Bitai erau, amîndoi, subingineri, şi lucrau în cercetare. În '92, li s-a pus în vedere ca, din doi membri ai unei familii, unul să se treacă în şomaj. Magda Bitai a fost cea care a făcut acest lucru, devenind, pentru un timp, profesoară suplinitoare la colegiul din localitate, apoi secretară la biserica romano-catolică.

Casa din Rîmetea au cumpărat-o, în '97, ca locuinţă de vară, pur şi simplu. Cînd ploua, pentru că nu erau jgheaburi, apa ajungea la jumătate de metru pe şosea: fiind prima casă din sat, nici aceasta nu era ferită, era cea dintîi vizată de şuvoaie: pînă să se apuce de treabă, a trebuit să scoată mîlul din ea...

După ce au pus la punct primele trei încăperi, au început să vină turiştii să întrebe de cazare... Familia Bitai le-a oferit găzduire, dar nu erau condiţii prea bune, WC-ul se afla în curte... Cu cît au venit mai mulţi turişti, cu atît au crescut şi pretenţiile lor: Magda şi Ladislau au făcut întîi o baie comună, în capătul clădirii, demolînd o şură veche, apoi un grajd pentru porci...

De altfel, în Rîmetea, oamenii nu prea au animale: sînt 10-15 vaci în sat, cu totul. Păsările şi porcii nu prea şi-ar fi avut locul în grădina interioară, unde mai stau oaspeţii. Sătenii au ales turismul în defavoarea agriculturii.

Încet-încet, familia Bitai, alături de alte familii din sat, şi-a făcut baie la fiecare cameră. Există, în pensiunea lor, non-stop, căldură şi apă caldă, cu preţul efortului lui Ladislau, care stă treaz nopţile, pentru a alimenta sistematic centrala care funcţionează pe bază de lemne, pentru că în zonă nu sînt gaze... Lucrurile merg bine şi ar putea să meargă şi mai bine dacă soţii Bitai şi-ar găsi nişte ajutoare de nădejde: momentan fac aproape totul singuri, au o singură femeie care nu vine chiar întotdeauna şi nu e suficientă... Dacă ar mai avea mînă de lucru, ar putea pune la punct un sistem de transport local, cu un microbuz. Precum şi un atelier de artizanat, din fier forjat, lucru la care dl Bitai se pricepe cît se poate de bine... Pînă atunci, merg înainte cum pot, într-un sat frumos, dar îmbătrînit: din 1200 de locuitori (cîţi sînt aici, punîndu-i la socoteală şi pe cei din Colţeşti, celălalt sat al comunei), doar vreo 20-25 sînt tineri.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Teodor BACONSKY

turn înclinat

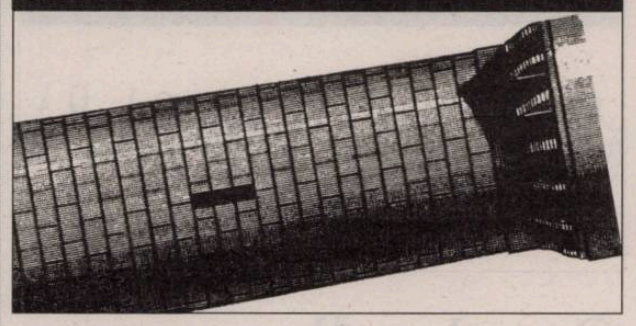

Prieteni

Michel Pastoureau, director la Ecole Pratique des Hautes Études – unde predă istoria simbolismului occidental – a publicat recent volumul *Animale celebre* (Seuil, 2008). Pînă în deceniul şase al veacului trecut, regnul animal a fost neglijat de istorici. Acum el face parte integrantă din imaginarul colectiv al fiecărei civilizaţii. Şi pe bună dreptate. Toate societăţile au rezervat animalelor un loc mitic, o prestanţă simbolică de prim-plan. Bestiarul oricărui grup uman e un rezervor de sens care poate, în fine, să-şi afle hermeneuţii.

Demersul lui Michel Pastoureau se limitează, potrivit competenţelor asumate, la sfera occidentală. Autorul şi-a propus să ne prezinte o listă de animale, reale sau imaginare, care au marcat istoria umană, continuînd să o facă. V-au venit deja în minte cîteva exemple? Dacă nu, iată meniul: şarpele păcatului originar, animalele îmbarcate pe arca noahitică, bestiarul din Lascaux, Minotaurul, calul troian, măgăriţa lui Balaam, chitul (sau balena) profetului Iona, lupoaica romană, gîştele Capitoliului, elefanţii lui Hannibal, vitele din ieslea natală a pruncului Iisus, porcul sfîntului Antonie, Aboul-Abas (elefantul lui Charlemagne), Renart, leopardul englez, măgarul lui Buridan, rinocerul lui Dürer, dar şi, mai încoace de noi, Teddy Bear, Mickey şi Donald, Milou, Nessie, Laika (cosmonauta), ca să nu mai pomenim de mistreţii lui Obelix sau de Dolly, oaia clonată! Pastoureau ştie că lista sa e incompletă: ar fi putut figura în ea bufniţa zeiţei Athena, căţeluşa lui Montaigne, leul sfîntului Ieronim şi vrăbiuţele sfîntului Francisc, Baloo şi Babar, Felix Motanul sau Pantera roz... Că ne place sau nu, trăim cu animalele, le umanizăm, ne lăsăm influenţaţi de legenda lor. De la prima copilărie pînă la Apocalipsă, animalele ne interpelează şi ne ascultă, ne anunţă viitorul, ne profilează originile, se mulează pe dorinţele noastre, ne moralizează fabulistic şi ne liniştesc angoasele, atunci cînd nu ni le înteţesc, amintindu-ne „cît e de greu să fii om“.

Schema folosită în această pasionantă anchetă mi se pare excelentă: mai întîi faptele, aşa cum ne sînt redate de sursele cele mai credibile, apoi interpretarea lor, într-o cheie deopotrivă alegorică şi antropologică. Poţi citi o „fişă“ în cinci minute, ai de unde alege, iar ansamblul îţi oferă mai mult decît suma ingredientelor sale.

Cred că, după integrarea în UE şi NATO, culturii noastre îi lipseşte, printre altele, şi reintegrarea, fără cenzuri, omisiuni şi interdicţii ideologice, în marele bestiar al civilizaţiei continentale. Generaţii întregi au lipsit de la întîlnirea cu ocupanţii acestei lumi magico-religioase, populare sau savante. Toţi cei care, asemenea mie, au trăit primii ani de viaţă în vacarmul kitsch al propagandei pioniereşti, au fost lipsiţi nu doar de plăcerile gurii (ciocolată „adevărată“, clementine şi alte bunătăţi), dar şi de modelarea propriei sensibilităţi în preajma „animalelor celebre“. Pe mine unul nu m-a mai prins nebunia cu „şoimii patriei“ (eram deja adolescent cînd această nouă formă de îndoctrinare şi-a făcut apariţia), dar tot resimt, citind volumul amintit, cît de lacunară mi-a fost interacţiunea cu aceşti companioni de vis paradisiac. Pentru copii, legătura cu zoologia culturii e o altă formă de a prelungi raiul inocenţei pierdute şi măcar acum ar trebui corectată această lipsă, deşi „noul imaginar infantil“ e mai curînd tehnologic (şi robotic-destructiv) decît „edificator“, în linia unui Colţ Alb.

Acestea fiind spuse, revin, alături de Michel Pastoureau, la Milou (cel puţin pe el, împreună cu Tintin, l-am însoţit constant, graţie fostei „Biblioteci franceze“ din Bucureşti). „Născut“ în 1929, micuţul fox-terrier alb a fost iniţial protagonist, cedînd apoi terenul în faţa altor personaje, umane, precum căpitanul Haddock, profesorul distrat Tryphon Tournesol sau zăpăciţii detectivi ecolalici, Dupont & Dupond. Dar Milou a continuat să vorbească, „auzit“ doar de cititorii atenţi. Vouă vă mai spune ceva?

Constantine CAVARNOS

Arhitectura bisericii bizantine

Patru arte sacre majore ale Bisericii Ortodoxe pot fi distinse. Acestea sînt: *arhitectura, iconografia, imnografia* şi *muzica*. Le numesc „arte majore“ pentru că ele sînt în chip distinctiv mai importante decît altele, precum *sculptura în piatră* şi *cioplirea lemnului*. Sculptura în piatră este redusă la lucruri precum detalierea coloanelor (capiteluri şi baze), linteluri deasupra intrărilor, dîndu-le acestora din urmă aspectul dantelat. Biserica ortodoxă nu foloseşte statui, deoarece, psihologic, într-un context religios, ele ar aminti de idolii păgîni, care erau sculptaţi. În loc de imagini tridimensionale ale personajelor sfinte, se folosesc cele bidimensionale, icoanele, făcute de o altă artă, anume iconografia sacră. Cioplirea în lemn este restricţionată în biserica ortodoxă către împodobirea iconostasului, a tronului episcopal, a amvonului, a suportului de icoane din naos *(proskynetária)* şi a pupitrului pentru cărţile cantorilor *(analógion)*.

Cele patru arte majore, cînd urmează tradiţia ce datează de la primele secole creştine, numită bizantină, sînt inter-relaţionate în chip organic. Ele exprimă cu toatele aceeaşi esenţă spirituală. Tuspatru servesc la înălţarea de la pămînt spre cer a gîndurilor şi sentimentelor omului. Ele sînt arte anagogice *(téchnai anagogikaí)*. Explic în cartea mea *Byzantine Thought and Art,* în capitolul dedicat discutării unei lucrări a lui Panagiotis Michelis, intitulată *An Aesthetic Approach to Byzantine Art,* cum se efectuează ascensiunea spirituală în arhitectura bizantină. Michelis (1903-1969) a fost profesor de teoria arhitecturii la Universitatea Tehnică Naţională *(Polytechneíon)* din Atena. În calitatea sa de estetician, mai cu seamă al arhitecturii, el a fost binecunoscut pe scena internaţională şi extrem de reputat.

Atrag atenţia în chip particular asupra următoarelor afirmaţii făcute de Michelis: „Arta bizantină pune la treabă felurite mijloace spre a exprima credinţa religioasă a bizantinilor şi aspiraţia lor către divinitate. În arhitectură, acest lucru se realizează prin folosirea adecvată a spaţiului şi a luminii. Arhitectul bizantin era mai preocupat de decorarea interiorului clădirii bisericeşti, decît de exterior“. Pe dinafară, biserica bizantină este relativ plană, eliberată de orice caracter superfluu, precum cele din structurile gotice, spre pildă garguiele. Biserica ortodoxă a trebuit să devină o miniatură a universului, cîtă vreme în ea şade Dumnezeu cel unic şi singurul. Arhitectul bizantin reuşea să producă asemenea efecte prin următoarele mijloace:

a) Prin punerea la lucru a principiului „dematerializării“ – adică prin reducerea maselor. Spre pildă, la interior este înlocuită arhitrava orizontală, care descarcă pe capitelurile coloanelor în templul grec clasic, prin arcul rotund. La exterior, arcul rotund este folosit pentru aceeaşi calitate, deasupra ferestrelor şi a căilor de acces.

b) Prin lustruirea sau perforarea suprafeţelor de marmură, aşa încît ele să arate a delicată broderie. Spre pildă, e vorba despre tratamentul capitelurilor şi imposturilor coloanelor, a lintelurilor de deasupra acceselor. Prin asemenea mijloace, arhitectul provoacă materialele clădirii să îşi abandoneze caracterul frust.

c) Prin accentuarea lungimii şi a înălţimii edificiului, precum şi prin unificarea spaţiului său. Lungimea bazilicii este subliniată de planul său rectangular şi de colonade, de fiecare parte a navei, în vreme ce înălţimea este potenţată de graduala ascensiune a acoperişurilor, fiecare ridicîndu-se deasupra celui pe care îl precedă. În lăcaşul de cult cu cupolă, înălţimea este augmentată prin construirea unei cupole ample deasupra părţii centrale a edificiului. În bisericile mici, o asemenea augmentare se face folosindu-se un tambur sau turlă înaltă, perforată de ferestre înalte şi lungi, care descarcă pe bolţi în plin cintru situate, de asemenea, la înălţime.

d) Prin judicioasa folosire a luminii naturale, neobstrucţionate de vitralii, deopotrivă în bazilică şi în biserica cupolată. În bazul bazilicii, lumina soarelui pogoară prin ferestrele practicate în pereţii ce susţin acoperişul, pe deasupra navei, în vreme ce, în al doilea caz, lumina pogoară prin fenestrarea tamburului (turlei). Pornind de la acest argument, Michelis remarcă faptul că, în cazul bazilicii, există o gradare a celor trei sau cinci acoperişuri pe înălţime, dublată de o iluminare intensă a navei, producîndu-se astfel un sentiment de exaltare religioasă. În cazul bisericii cu cupolă, un sentiment analog este produs prin ridicarea graduală a bolţilor care sprijină cupola şi prin fenestrarea cupolei înseşi. Această mişcare ascensională „ridică privirea spectatorului către lumină. Astfel, analog universului, spaţiul infinit dar unificat este expus în chip limpede ca purtător al ideii sublime a Duhului Sfînt cel pretutindeni aflat“.

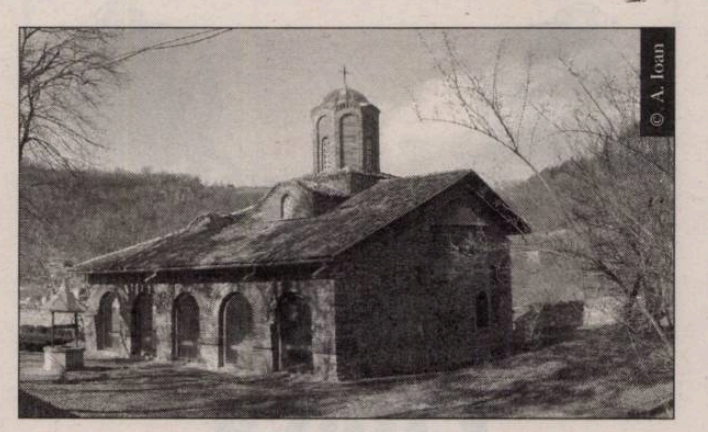

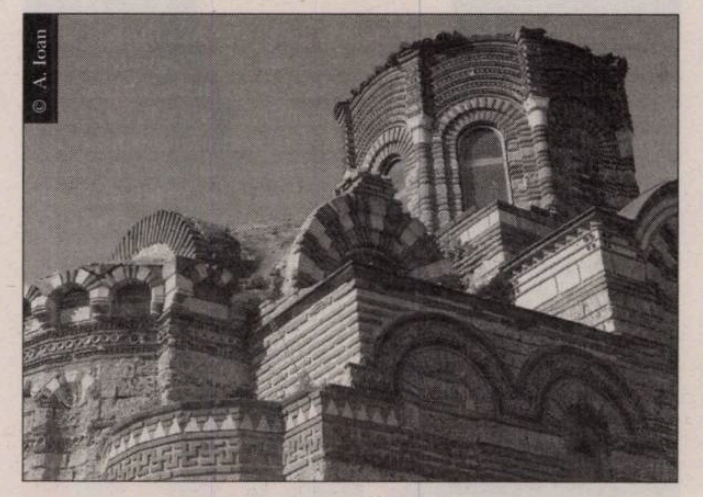

Biserici din Nesebar, Bulgaria

e) Un al cincilea mijloc prin care arhitectura bisericii bizantine caută să exprime – împlinind-o – aspiraţia ortodoxului către divinitate este pe baza principiului nivelurilor ascensionale. Acesta este exemplificat în chip viu prin Biserica Sfintei Înţelepciuni, Hagia Sofia, din Constantinopol. Văzut dinafară, acest edificiu magnific consistă din arce butante exterioare la nivelul inferior, din cupole şi semi-calote de felurite dimensiuni la nivelul următor şi de marea cupolă în vîrf. Nu conduce atenţia abrupt spre înălţime, aşa precum o fac catedralele gotice, cu turlele lor foarte înalte din faţadă şi cu marea, abruptă elevaţie corespondentă de la interior. Arhitectura Sfintei Sofii se ridică în chip gradual, în stadii. Aminteşte astfel, privitorului că regatul ceresc, simbolizat de către ampla cupolă centrală din partea cea mai de sus a clădirii, nu poate fi atins dintr-odată, ca printr-un salt brusc, ci în stadii, urcînd treaptă cu treaptă, ridicîndu-ne de la gradele inferioare de perfecţiune spirituală către cele superioare. Această idee a dezvoltării spirituale treptate îşi găseşte expresie clasică în celebra *Scară a ascensiunii divine* de Sf. Ioan Climacos. Acolo, el spune: „Virtuţile cele sfinte sînt precum scara lui Iacov. Conducînd de la o treaptă la cealaltă, îl poartă pe cel ce le alege în sus spre ceruri“.

Ascensiunea gradată a exteriorului edificiului îşi are un pandant la interior. El este vizibil chiar şi în pavimente. Astfel, podeaua narthexului este cu cîţiva centimetri deasupra celei a exonarthexului, în vreme ce podeaua naosului este, la rîndul ei, elevată cu o cîtime faţă de narthex. Trecînd din narthexul exterior către cel interior şi din acesta către partea centrală a bisericii, celui ce o face în chip conştient, cu sentimentul că se află într-un spaţiu sacru, îi este reamintit faptul că viaţa noastră trebuie să fie o mişcare continuă către niveluri superioare de împlinire spirituală.

Principiul nivelurilor ascensiunii este, de asemenea, discernabil în micile biserici bizantine, precum Sf. Elefterie care şade chiar lîngă Biserica Mitropolitană din Atena. Acest principiu este imediat decelabil deopotrivă la interiorul şi la exteriorul lăcaşului de cult. Suprastructura sa constă din mai multe părţi distincte, dar bine integrate reciproc, aflate la diferite niveluri şi culminînd cu cupola din centru. Astfel, tavanul narthexului este foarte înalt, relativ la uşa de acces. Uşa este potrivită proporţiilor umane. Bolţile în cruce ale naosului sînt de asemenea înalte. Şi peste toate acestea se înalţă cupola, înaltă şi ea. Această modalitate de edificare, utilizînd stadii ale ascensiunii, nu numai că accentuează înălţimea acestei biserici mici, în definitiv, ci şi conferă un sens al sublimului, sentimentul de a te afla într-un loc sfînt dublat de dorinţa de a te înălţa spiritual. Sentimentul acesta este amplificat de vederea icoanelor – murale şi pictate pe panouri autonome – cînd acestea aparţin, de asemenea, stilului bizantin.

traducere de Augustin IOAN

Din capitolul 1, al cărţii lui Constantine Cavarnos, Byzantine Church Architecture, *Institute for Byzantine and Modern Greek Studies, Belmont, MA, 2007. Mulţumesc ÎPS Chrysostomos de Etna, CA, pentru amabilitatea de a-mi fi pus la dispoziţie un exemplar al volumului, pe care, de altfel, l-a şi recenzat elogios în* The Orthodox Tradition *(n.trad.).*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Maneaua să fie manea!

De ani buni, Antena 1 joacă rolul de *challenger,* de televiziune condamnată să se afle pe locul 2, deşi face eforturi disperate să smulgă laurii PRO TV-ului. Antena 1 şi-a făcut operaţii estetice peste operaţii estetice în dorinţa de a semăna cît mai mult cu televiziunea din Pache Protopopescu, a ademenit cu bani grei specialişti şi vedete din ograda lui Adrian Sîrbu, şi-a aruncat la gunoi propriile vedete, formate în timp. De fiecare dată însă eforturile au fost zadarnice.

Iată că începutul de an a răsplătit eforturile mimetice ale anteniştilor şi aceştia au ieşit, în sfîrşit, cîştigători în cursa audienţelor revelionului.

Acum vreo trei ani, PRO TV a adus pentru prima dată maneliştii la *show*-ul de revelion. Îşi făcuse îndelung mîna în emisiunile lui Teo Trandafir, unde aceştia ajunseseră nelipsiţi, şi venise timpul să defileze cu ei şi în momentul special, pe care prezentatorii TV îl numesc cu drag „la cumpăna dintre ani". Lumea subţire s-a scandalizat, dar poporul a fost în al nouălea cer, acolo unde indivizii au *lovele, maşini bengoase* şi *gagici,* iar *duşmanii mor de ciudă*. (Lumea asta subţire uită deseori – sau nu a ştiut niciodată – în ce ţară trăieşte.) PRO TV încetase de mult să fie promotorul occidentalizării, trecute erau acum vremurile campaniei *PRO-NATO!*... Idealurile erau îngropate, la fel şi calculele politice ale cîrmaciului Sîrbu, şi ne aflam la momentul făcutului de bani prin orice mijloace. Iar, dacă piaţa cerea îmbăieri în hazna, PRO TV îşi punea tot profesionalismul la bătaie să organizeze un spectacol cu aşa ceva. Şi nu-ţi prezenta nişte simple bălăceli în materii urît mirositoare, ci de-a dreptul înot sincron în rahat. Dacă fac o treabă, oamenii o fac temeinic, eficient, „occidental".

Apoi, exemplul PRO-ului a fost copiat de Antenă şi am avut revelioane televizuale cu manelişti *urbis et orbis*.

Anul acesta, PRO TV a vrut să fie din nou cu un pas înainte. Televiziunea lui Sîrbu este mai cu moţ, iar, dacă ceilalţi fac revelion cu manelişti, ei fac altceva. Tot în zona manelelor, dar mai *creativ,* că sîntem oameni deştepţi! De ce să-i lăsăm pe indivizii ăia vulgari şi cu ghiul să se dea în stambă, cînd sîntem şi noi talentaţi? La o adică, putem fi şi noi manelişti! Şi nu oricum, ci unii *cool*.

Prin urmare, au pus în scenă un spectacol care să fie o prelungire a telenovelelor de succes *Inimă de ţigan* şi *Regina* de la Acasă. Aparent, personajul central al *show*-ului era ţiganul State, interpretat de Gheorghe Visu (după cum am mai spus şi altădată, Visu e un actor bun, dar în cazul acestor telenovele a avut ghinion cu scenariştii, care au îngroşat pînă la caricatură lucrurile şi astfel l-au făcut să fie penibil în pielea personajului). De fapt, spectacolul era construit în jurul primei doamne a Mediapro, Loredana, soţia lui Andrei Boncea, mare director mare. Loredana, fostă Groza, e nelipsită cînd vine vorba de vreo chermeză la Mediapro şi ne este băgată pe gît pînă la saţietate. Ea e, desigur, cea mai frumoasă şi cea mai talentată de pe pămînt – şi, dacă e nevoie, poate fi chiar şi chimist de renume mondial. De revelionul acesta a fost doar o ţigancă cîntăcioasă – dar ce ţigancă!... O doamnă, ce mai!

Pe scurt, revelionul de la PRO TV s-a vrut unul manelistic, dar creativ şi *cool,* în care să ne dăm în spectacol *noi şi ai noştri* – lucru nu tocmai pe gustul boborului. Acesta vrea lucruri cinstite, manelişti adevăraţi, nu coconiţe sulemenite, cu rochii de ţigancă. Vrea dezacorduri adevărate, nu fiţoşi care maimuţăresc vorbirea agramată. Vrea ca rîgîitura să fie pe bune, nu jucată.

Antena 1, care a avut copii minune, fantastici şi guţe încurajate de urletele lui Dan Negru, a învins detaşat de data aceasta, la audienţe. Sîntem un popor conservator, tradiţional şi care nu vrea inovaţii – cum ar zice profetul nostru televizual, Dan Puric.

Nicoleta FOTIADE

Educaţie pentru competenţă în mass-media

Nu demult, un ziarist m-a întrebat: „Dar de ce avem nevoie de competenţă în mass-media? Ce, vreţi să spuneţi că publicul este incompetent?". Întrebarea, puţin maliţioasă, este utilă, ca să putem face distincţii. Nu ne naştem cu competenţe, ci le obţinem, le dezvoltăm pe parcurs, prin învăţare, prin educaţie. Dacă vorbirea o deprindem uşor, ascultîndu-i pe cei din jurul nostru, ca să putem citi şi scrie este nevoie să cunoaştem alfabetul şi regulile de gramatică cu ajutorul cărora formulăm idei. Cu alte cuvinte, ca să deprindem abilităţile datorită cărora devenim persoane alfabetizate, în relaţie cu dezvoltarea personală şi cu societatea, trebuie să învăţăm, să dezvoltăm competenţe. În condiţiile în care societatea în care trăim este din ce în ce mai dependentă de mijloacele de comunicare în masă, şi noi, cetăţenii – de informaţiile transmise prin intermediul lor, educaţia media sau educaţia pentru media este necesară, crucială – aş spune – în contextul sistemului democratic.

Norme europene pentru educaţie media

În România, interesul pentru educaţie media creşte. Statutul României de ţară membră în Uniunea Europeană este unul dintre motivele care contribuie la aceasta. Prin intermediul actelor Parlamentului şi Comisiei Europene, Uniunea pledează pentru dezvoltarea competenţelor de accesare şi raportare critică faţă de media a cetăţenilor europeni. Pentru prima dată, la Bucureşti, reprezentantul Comisiei Europene, Niels Bekkhus, invitat la masa rotundă organizată spre sfîrşitul anului de Agenţia de Monitorizare a Presei (AMP) – (Masa rotundă „Educaţie media în şcoli" organizată pe 18 noiembrie 2008 de Agenţia de Monitorizare a Presei, în parteneriat cu Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului şi găzduită de Rectoratul Universităţii din Bucureşti), a prezentat pe larg poziţia Uniunii în acest sens. Poziţie întărită printr-un articol dedicat, din noua Directivă a Serviciilor Media Audiovizuale ce defineşte conceptul de competenţă în mass-media (eng. *media literacy)* şi îndeamnă la promovarea şi observarea evoluţiei acesteia în toate statele membre.

În România, există o singură referire la educaţie media, într-un text de reglementare – şi aceea, de dată recentă: decembrie 2008. Ordonanţa de urgenţă a Guvernului, care modifică şi completează Legea audiovizualului conform noii directive europene, atribuie Consiliului Naţional al Audiovizualului obligaţia „să asigure creşterea nivelului de sensibilizare a opiniei publice în legătură cu utilizarea serviciilor media audiovizuale în mod eficient şi în condiţii de siguranţă, prin dezvoltarea şi promovarea educaţiei pentru media la nivelul tuturor categoriilor sociale" (Art. 8, alineat 3, pct. i din OUG nr. 181 din 25/11/2008 pentru modificarea şi completarea Legii audiovizualului nr. 504/2002). O măsură menită, printre altele, să aducă echilibru între control şi dezvoltarea filtrelor publicului de selecţie şi folosire a conţinuturilor audiovizuale.

Educaţie media în practică

Pînă acum, iniţiativele pentru programe de educaţie media în România au fost sporadice şi independente unele de altele. Agenţia de Monitorizare a Presei, în parteneriat cu Ministerul Educaţiei, a iniţiat cursul opţional de „Competenţă în mass-media" începînd din 1999, între timp, disciplina fiind aprobată în Curricula Naţională. AMP a contribuit la formarea profesorilor care o predau, a editat două manuale, precum şi un ghid al profesorului. Acum zece ani, Institutul Francez a format profesori care predau limba franceză în vederea integrării mass-media ca temă de studiu în clasă. La aceste activităţi instituţionalizate, s-au adăugat diverse alte acţiuni informale pentru educaţie media. Evenimentul organizat de AMP în noiembrie a facilitat descoperirea a noi iniţiative şi organizaţii care promovează educaţie media: instituţii de media partenere în proiecte europene pentru educaţie media, iniţiative de integrare a cursurilor de formare continuă a cadrelor didactice în programe universitare.

În prezent, cadrul normativ european întăreşte ideea de dezvoltare a competenţelor în mass-media prin educaţie media, mai ales în rîndul copiilor şi al tinerilor. Realitatea cotidiană, dominată de mass-media, se află în strînsă legătură cu educaţia media. Beneficiarii acestui tip de educaţie vor fi capabili să se raporteze critic faţă de mesajele mediatice şi, punînd la lucru cunoştinţe de bază despre modul cum funcţionează sistemul media, vor reuşi să evite capcanele manipulării prin mass-media.

La masa rotundă, participanţii au abordat diversele forme de promovare a educaţiei media: disciplină autonomă, precum opţionalul „Competenţă în mass-media" în şcoli, sau predarea mass-media ca temă de studiu integrată disciplinelor sociale, părţi semnificative din programa cursului de Studii Sociale de la clasa a XII-a fiind dedicate mass-media. Însă modelul interdisciplinar poate fi extins şi în alte zone ale curriculum-ului (literatură, istorie, geografie etc.).

Implicarea mediului universitar

Formarea cadrelor didactice este una dintre condiţiile implementării educaţiei media în şcoli. Mediul universitar este foarte important din acest punct de vedere, iar veştile sînt bune. Facultatea de Ştiinţe Politice, ale Administraţiei şi Comunicării a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj este prima facultate care acordă atenţie acestei discipline. Dosarul ce propune cursul de formare continuă, care se adresează, în primul rînd, profesorilor dornici să predea opţionalul „Competenţă în mass-media", a fost depus la Consiliul pentru Curriculă al universităţii. Mai mult, cadrele didactice de acolo pregătesc un program universitar la nivel de licenţă (3 ani) în domeniul studiilor media. Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative din Bucureşti, la rîndul ei, are în plan iniţierea unui curs de formare.

Educaţie media fără note

Educaţia media poate fi şi informală, prin dezvoltarea activităţilor extraşcolare. Susţinerea acestui tip de acţiuni depinde foarte mult de motivaţia şi implicarea cadrelor didactice şi a elevilor. În general, elevii sînt foarte receptivi atît faţă de subiect, cît şi faţă de ideea de activitate extraşcolară. AMP a primit semnale pozitive în urma organizării unor ateliere, în licee bucureştene, pe tema senzaţionalismului în ştirile TV. Elevii au recomandat extinderea acestui demers pentru că „ne ajută să înţelegem şi să ne formăm o părere corectă asupra informaţiilor pe care le primim zi de zi prin mass-media" şi pentru că „unele subiecte ar trebui explorate mai profund (...) şi poate, în viitor, am putea schimba ceva în mass-media, în bine".

De asemenea, ziariştii invitaţi sînt ingredientul-cheie în astfel de întîlniri dedicate subiectului mass-media. Tirul de întrebări legate de activitatea lor nu se lasă prea mult aşteptat.

Educaţia pentru media va fi cu atît mai folositoare cu cît va fi accesibilă copiilor cu vîrste şi mai mici. În perioada următoare, la Agenţia de Monitorizare a Presei, vom lucra la adaptarea cursului de „Competenţă în mass-media" şi pentru gimnaziu.

Platformă de asociere online

Masa rotundă din noiembrie a fost primul pas pentru adunarea laolaltă a instituţiilor, organizaţiilor şi persoanelor interesate de promovarea educaţiei pentru competenţă în mass-media. Acestea au convenit că asocierea într-o reţea comună va ajuta schimbul de experienţă şi va oferi coerenţă acţiunilor viitoare. De altfel, cei implicaţi folosesc deja o platformă online activă, iar cîteva parteneriate sînt în curs de formare. Totuşi, pentru o dezvoltare coerentă a educaţiei media la nivel naţional, avem nevoie nu doar de oameni motivaţi, ci şi de o strategie de politici educaţionale.

Nicoleta Fotiade *este coordonatorea programului de Educaţie media al Agenţiei de Monitorizare a Presei.*

PUBLICITATE

Cel mai bun spectacol de teatru din 2008

Dificil şi în acelaşi timp uşor de dat un răspuns la întrebarea „care a fost cel mai bun spectacol al anului 2008?“ după un an teatral cu izbînzi mediocre şi ambiţii monotone. E dificil pentru că opţiunile sînt reduse (situaţie în care a fost înscris în catalog un absolvent din anul trecut) şi e uşor pentru că, oricît ar fi de secetă, tot mai răsare ceva. Şi acel ceva trebuie preţuit nu pentru că a apărut un chior în ţara orbilor, ci pentru că în climatul general de mediocritate şi delăsare, mai există artişti care cred în puterea lor de a organiza lumea. (Magdalena Boiangiu)

Alice GEORGESCU

● ***Unchiul Vanea* de A.P. Cehov, regia Andrei Şerban, la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj.**

Pentru mine, spectacolul anului 2008 e un spectacol care datează din 2007: *Unchiul Vanea* de Anton Pavlovici Cehov, montat de Andrei Şerban la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj. Nu este o „opţiune“ originală – nu doar că majoritatea criticilor l-au desemnat cel mai bun spectacol al stagiunii trecute, dar a luat şi Premiul pentru (tocmai) cel mai bun spectacol la Gala UNITER din primăvară; originalitatea este însă ultima mea grijă. Am văzut *Unchiul Vanea* la începutul lui noiembrie, la Odeon, într-o reprezentaţie invitată în Festivalul Uniunii Teatrelor din Europa; şi m-am mirat întîlnind titlul acesta pe afiş, pentru că o opinie cu mare putere de circulaţie prin peisaj(ul scenic) afirma că spectacolul nu poate fi „transplantat“ deoarece a fost conceput special pentru sala clujeană etc. Nu doar că a stat perfect la Teatrul Odeon, dar părea născut acolo, în sala neobarocă îmbrăcată în catifea roşie, pe scena care, deşi mică, permite folosirea a multiple spaţii de joc – mai mult, părea născut anume pentru spectatorii din acea seară. Este un spectacol de extraordinară forţă şi gingăşie, un spectacol în care realismul „de bază“ al mizanscenei se topeşte pe neaşteptate în accente simboliste, expresioniste, futuriste, alcătuind acel amalgam rar de artă şi viaţă ce nu există decît în operele cu adevărat mari – şi, uneori, în vieţile mici, ca acelea despre care scria doctorul Cehov. Un spectacol extraordinar, jucat de actori extraordinari – şi trebuie să-i numesc măcar pe trei dintre ei: Zsolt Bogdán (Astrov), András Hatházi (Vanea), József Biró (Serebreakov). Un spectacol care este, pentru mine, nu doar spectacolul anilor 2007-2008, ci spectacolul ultimilor cel puţin cinci ani.

Mihaela MICHAILOV

● ***Omul pernă* de Martin McDonagh, regia Radu Afrim, Teatrul „Maria Filotti“ din Brăila.**

Omul pernă de Martin McDonagh, regia Radu Afrim, e spectacolul ficţiunii globale, hiperficţiunii inocente şi criminale, născute din stoarcerea realităţii terifiante pînă la ultima celulă vie, pînă la ultimul spasm care-şi scînceşte, printre lacrimi, salvarea şi damnarea. Zgomotele torturării fratelui său de către părinţi, în copilărie, scrijelesc neuronii lui Katurian (Eugen Jebeleanu e printre puţinii actori-arc din România), autor anchetat, care-şi conectează auzul la trepidaţiile celei mai autentic-cumplite ficţiuni. În *Omul pernă,* Radu Afrim topeşte oroarea ştirilor torturante, cenzura diabolic mistificantă şi povestirile cu copiii cărora sinuciderea le smulge nefericirea, oferindu-le cea mai seducătoare împlinire: secunda adormirii, liniştea morţii. Regizorul suferinţei vitale, epidermic filtrate, al puştilor bîntuiţi de moarte *(Nevrozele sexuale ale părinţilor noştri, Adam Geist, Plastilină)* transformă textura torturii în explozie de glamour. Afrim jonglează cu postconvenţia, iese şi intră din rame ficţionale permeabile, inventează un cor al copiilor ficţionali aşezaţi în cutiuţe suprapuse ca nişte cavouri vii, ridică ficţiunea la puterea n şi intră cu teatrul în ecranul schizoid al mutilărilor citite de ştiristele zilei, „diseuse“ ale celui mai cumplit dintre show-urile posibile: show-ul realităţii care doare. Spectacolul maltratării e dopajul cotidian care hip-hop-izează ficţiunea, care ne aruncă în ritmul song-urilor cu degeţele tăiate şi fetiţe Iisus cu corpul-duş de sînge. Dincolo de ficţiune, sînt doar visele. Acele vise cîntate de actori – cea mai organică distribuţie a anului 2008 –, ficţiuni cu porii larg deschişi. *Those dreams are made of them.*

P.S. Cea mai importantă atitudine performativă: *Eu reprezint România,* performance creat de tangaProject. *Eu reprezint România* a fost o mostră de teatru prompt, cu o putere de reactivitate imediată, teatru de intervenţie spontană, singular în România, care a abordat o practică reflexiv-performativă, răspunzînd aberantei încercări de cenzură a artiştilor români invitaţi de ICR New York.

Cristina MODREANU

● ***Trei surori* de A.P. Cehov, regia Tompa Gabor, Teatrul Maghiar de Stat din Cluj şi *Psihoză 4.48* după Sara Kane, regia Mihai Măniuţiu, Teatrul Naţional din Cluj.**

Formularea este susceptibilă a induce în eroare, fiindcă nu există un numitor comun în funcţie de care să declari un spectacol mai interesant decît altul. De aceea voi pomeni mai multe titluri: *Trei surori* de A.P. Cehov în regia lui Tompa Gabor la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj este, din punctul meu de vedere, cea mai frumoasă montare în descendenţa teatrului de artă produsă la noi în 2008. Adevărate lecţii de actorie dau cele trei interprete ale rolurilor principale – Andrea Kali, Imola Kezdi, Hilda Peter – decorul realist se deschide pentru a lăsa loc proiecţiilor de vis (autor Andrei Both), imaginile spectacolului sînt memorabile (idee, lumini, compoziţie), iar corul soldaţilor ce apare în momente-cheie, ca pentru a le puncta, bîntuie spectatorul mult după ieşirea din sală. Interesant din punctul de vedere al aruncării în aer a convenţiilor teatrului dramatic este spectacolul semnat de Mihai Măniuţiu – *Psihoză 4.48* la Teatrul Naţional din Cluj. Plecînd de la textul extrem poetic al Sarei Kane, regizorul organizează materialul scenic în forma unui poem suprarealist în care eul sinucigaşei care se confesează este împărţit în trei (Irina Wintze, Ramona Dumitrean, Vava Ştefănescu) şi asistat de un cor al nebunilor responsabil să transforme spectacolul într-un musical macabru nu lipsit de umor, în ciuda temei. Scriind, îmi dau seama că, deşi extrem de diferite în formă, spectacolele au şi puncte comune: o uriaşă disperare, trei prezenţe feminine şi un cor.

Iulia POPOVICI

● ***Omul pernă* de Martin McDonagh, regia Radu Afrim, Teatrul „Maria Filotti“ din Brăila.**

E poate singurul spectacol al lui Afrim fără scene de dragoste. Deşi e vorba despre dragoste. Care, în astă lume minunată în care trăim (ştiu, *cea mai bună dintre cele posibile...*), îşi pune foarte des o mască a violenţei. *Omul pernă* e spectacolul unui artist care şi-a cîştigat (n-aş vrea să fiu pusă să răspund la întrebarea „cît de greu“) libertatea de a vorbi, pe scenă, în propria-i limbă. Nu face concesii. E ironic şi sarcastic. E o cutie a Pandorei din care ies, ţinîndu-se, înlănţuite, de mînă, toate grozăviile *Ştirilor de la ora 5,* ca-ntr-un tunel al groazei prin care copiii (adică noi) sînt plimbaţi în trenuleţ, fără să-şi dea seama că sîngele curgînd în valuri nu e de recuzită. Rîsul ascunde cruzimea. Katurian (Eugen Jebeleanu) scrie poveşti, cu aceeaşi cruzime a Alinuţei din faimoasele bancuri. Fratele lui, Michal (Emilian Oprea), le pune în pratică, *traduce ficţiunea în viaţă.* Poliţistul Tupolski (Liviu Pintileasa) şi poliţistul Ariel (Alin Florea) anchetează ficţiunea. Sau traducerea ei în realitate. Cuplul e imposibila altoire a lui Beavis şi Butthead cu Buster Keaton. Sînt şi ei nişte copii, cu jucării în formă de electroşocuri. Iar să fii copil în ziua de azi e un blestem. Cine e vinovat pentru viitorul care nu există? Ce trebuie salvat, ficţiunea sau viaţa copiilor? Cine mai rămîne să se trezească? *Sweet dreams are made in heaven*, nu în paturile celor mici.

Dacă s-ar mai fi jucat – sau, în general vorbind, dacă s-ar fi jucat vreodată – în România, mi-ar fi fost greu să aleg între *Omul pernă* şi *antidót*-ul Nicoletei Esinencu (de la Chişinău). Dar efemerul, această condiţie *sine qua non* a teatrului, e totuşi un concept atît de relativ... Iar *Omul pernă* încă mai poate săpa în conştiinţa acelor tineri care, în desueta şi din ce în ce mai deşertica Brăilă, vin la teatru ca să găsească o ordine de sens în aglomerarea de semne a vieţii postindustriale.

Nicolae PRELIPCEANU

● ***Regele Lear* de W. Shakespeare, regia Andrei Şerban, Teatrul „L.S. Bulandra“ din Bucureşti.**

Despre *Lear*-ul de la „Bulandra“ am auzit opinii pro şi opinii contra, ceea ce înseamnă că acolo e ceva. Şi e ceva încă mai mult de atît: o încercare a puterii pentru actriţe de talia Marianei Mihuţ, a Valeriei Seciu, a Danei Dogaru şi a altora, din generaţia mai nouă. E, poate, o încercare a limitelor fiinţei, căci sexul, la urma urmei, limitează umanul, iar arta, ce altă menire are decît să transceandă limitele, orice limite? E şi încercarea de a pătrunde în psihologia masculină a unei epoci, oricum necunoscute celor de azi, altfel decît din surse livreşti. Din acest punct de vedere, nici femeile de azi nu sînt mult mai străine de acea mentalitate decît bărbaţii de azi. Trebuie numai să observi asta. Şi Andrei Şerban a observat. Tentativa lui este încununată de succes, în opinia mea: după nu ştiu cîte minute, nu prea multe, în orice caz, sentimentul că vezi ceva insolit se resoarbe în acela că urmăreşti o tragedie perfect umană, care se poate întîmpla unor bărbaţi, cît şi unor femei. Cei doi bătrîni care greşesc faţă de copiii lor sînt Lear şi, ca o umbră, supusul său, Gloster. Cel dintîi – faţă de fetele sale, cel de-al doilea – faţă de fiii săi. Tragedia shakespeariană nu a avut nimic de pierdut, poate ceva de cîşigat, o simetrie faţă de esenţa umanului, a masculinului şi a femininului. Andrei Şerban a forţat limitele în favoarea artei.

PUBLICITATE

Mirella NEDELCU-PATUREAU

Shakespeare şi lunga iarnă a nemulţumirii noastre

Sfîrşitul toamnei a adus pe scenele pariziene nu mai puţin de patru spectacole Shakespeare, pe patru scene importante, montate de „tînăra gardă“ a regiei franceze: *Coriolan, Măsură pentru măsură, Othello* şi *Visul unei nopţi de vară*. Din provincie, dar tot de pe o scena naţională, sub semnătura unui veteran (Matthias Langhoff), brechtian de formaţie şi iconoclast prin vocaţie, urcă „faima“ unui *Hamlet* de pomină *(En manteau rouge, le matin traverse la rosée qui sur son passage paraît du sang; ou Ham.and Ex by William Shakespeare. Un cabaret, d'après Hamlet de Shakespeare / În mantie roşie, dimineaţa traversează roua care la trecerea ei pare sîngerie; Un cabaret după Hamlet de Shakespeare),* durata 4h40. Primele două spectacole, cu texte dificile, mai rar jucate, sînt două spectacole solide, care se înscriu într-un discurs ideologic şi artistic a cărui rezonanţă contemporană nu are nimic forţat sau deplasat. Mai des jucate, şi mai ales mai puţin reuşite de astă dată, *Othello* (pus în scenă de Eric Vigner) sau *Visul unei nopţi de vară* (în regia lui Yann-Joël Colllin), ambele la Théâtre de l'Odéon, riscă mai greu să ne reţină atenţia. Asistăm aşadar în ultima vreme la o adevărată ofensivă de texte shakespeariene, şi nu am citat decît spectacolele cela mai „vizibile“. Efect fără îndoială al crizei, materiale sau de valori, subiect devenit inevitabil şi anxiogen, pînă la exces. Paradoxal, *Hamlet*-ul montat la Dijon, într-un soi de cabaret zgomotos şi pitoresc, ilustrează aceeaşi tendinţă spre „deconstrucţie“ – cuvînt la modă lansat de postmoderni – aceeaşi poftă de dat cu tifla lumii contemporane, „ieşite din ţîţîni“, încă de pe vremea tristului Prinţ al Danemarcei. Dar cum vom vedea, Shakespeare rezistă, fortăreaţă bîntuită de spaimele şi iluziile noastre, dar mereu lucidă şi necesară.

Plăcerea a trei ore de spectacol

Măsură pentru măsură (în regia lui JeanèYves Ruf., reprezentată pe scena de la Bobigny MC 93, între 7 noiembrie-2 decembrie, continuă iarna aceasta în turneu la Besançon, Caen, Reims) este una dintre cele mai complicate şi mai dificile dintre piesele lui Shakespeare, plasată undeva printre „piesele sale cu problemă“, şi de aceea – cred – profund contemporană. O piesă care începe ca o piesă politică, mai degrabă tragică, căci moartea e omniprezentă, şi care sfîrşeşte aproape în tragi-comedie, cu deghizări şi happy-end-uri neaşteptate. O carte celebră prin anii '70 a polonezului Jan Kott ne demonstrase, problemă cu problemă, că Shakespeare e contemporanul nostru, demontînd cu minuţie marele mecanism al istoriei la lucru atunci ca şi acum. Montată toamna aceasta la Casa de Cultură de la Bobigny, una dintre scenele cele mai active ale regiunii pariziene, *Măsură pentru măsură* izbucneşte în plină contemporaneitate, vorbind despre moralitate publică şi imoralitate personală, despre justiţie clementă sau despre rigoare necruţătoare, despre absurdul virtuţii impuse prin teroare şi, în ultimă instanţă, despre dificila relaţie între religie şi politică.

Virtute, morală, justiţie, de fapt, în ultimă instanţă e vorba despre putere şi abuzurile ei, iar morala finală e relativă.

Piesa a fost montată în România recent, de Silviu Purcărete la Craiova, şi a reprezentat – cred – unul dintre marile evenimente ale stagiunii de anul trecut. Spectacolul francez de la Bobigny e pus în scenă de un tînăr regizor, Jean-Yves Ruf, format la Şcoala Teatrului Naţional din Strasbourg – instituţie cu o excelentă reputaţie –, absolvent al Unităţii nomade de formare pentru regie, în anul 2000 (în Franţa, vă reamintesc, nu există învăţămînt superior de regie). A lucrat apoi cu polonezul Krystian Lupa şi cu unul din mari maeştrii ai teatrului francez, Claude Régy. Spectacolul său e sobru, bine construit, izolînd clar temele centrale ale textului şi rezonanţele sale contemporane. Aşadar, într-o ţară cu o geografie de fantezie, Ducele Vienei dispare pentru o vreme, lăsîndu-şi tronul nobilului Angelo, individ aparent fără nici o patimă, *rara avis,* căci ţara se dedă cu deliciu desfrîului şi Ducele speră ca locţiitorul său temporar să impună virtutea publică. În faţa noului stăpîn ajunge o tînără novice, în pragul călugăriei, Isabelle, venită să implore clemenţa stăpînirii pentru fratele său Claudio, condamnat la moarte, căci a păcătuit cu logodnica sa înaintea cununiei. Angelo cel pur şi virtuos e cuprins de o dorinţă fără stavilă în faţa fecioarei sortite altarului, şi îi propune să-i cruţe fratele, în schimbul unei nopţi de dragoste. Isabelle refuză, fratele imploră şi atunci se pune întrebarea:

merită oare virtutea cu orice preţ toate sacrificiile, cînd e vorba de viaţa unui om? Lucrurile se complică, căci adevăratul Duce nu a părăsit nicidecum oraşul şi, deghizat, pîndeşte şi observă din umbră, pentru a interveni şi a pedepsi în final. După sfatul său, Isabelle pare că acceptă, dar în locul ei o trimite pe logodnica părăsită a nevrednicului Angelo, toată lumea scapă cu bine şi Ducele va răsplăti fecioara intransigentă, oferindu-i căsătoria şi tronul. Virtute, morală, justiţie, de fapt, în ultimă instanţă e vorba despre putere şi abuzurile ei, iar morala finală e relativă. Personajele însele sînt profund ambigue, contradictorii, sfîşiate între dorinţă şi frustrare, adevăr şi compromis. Spectacolul e rodul unei fericite complicităţi familiale, regizorul a făcut apel la fratele său Eric Ruf, societar al Comediei Franceze, în rolul principal, cel al tiranului interimar, Angelo. Eric Ruf este unul dintre cei mai interesanţi actori ai tinerei generaţii, prezent pe scena casei lui Molière, dar şi în alte mari spectacole pariziene. Îmi amintesc de apariţia sa în *Phedra* de Racine, montată la Théâtre de l'Odéon de Patrice Chéreau, în rolul lui Hyppolite, o siluetă de neuitat, de o violenţă precisă şi tăioasă ca o lamă neagră de cuţit. Aici, în scena cînd o întîlneşte pe Isabelle, cade pradă brusc dorinţei, ca o tînără fiară gata să sfîşie, să devore. Şi e tulburător şi genial să privim dezlănţuite dorinţa bestială, jubilaţia puterii, setea de puritate sau de Dumnezeu, şi scrîşnetul penibil al frustrării. Nimic nu e simplu, nimic nu definitiv, totul e aşadar teribil de uman, şi aici se ascunde plăcerea acestor trei ore de spectacol, unde versul şi proza se amestecă, unde viaţa şi fantasmele sînt mai puternice ca niciodată.

Arta de a guverna, de a cuceri mulţimile este cîteodată o chestiune de limbaj

Coriolan este şi ea o piesă rar jucată, complexă şi ambiguă. *Coriolan,* în regia lui Christian Schiaretti, sau o seară de iarnă undeva în periferia „roşie“ a Parisului, Nanterre şi al său Théâtre des Amandiers, scenă naţională: un platou scenic imens şi aparent gol, traversat de furia şi zgomotul a peste 30 de actori, cu flamuri şi armuri, cu tunici şi rochii grele de fireturi şi găitane, tumult de corpuri şi de voci, din care se desprind superbi cîţiva protagonişti, purtaţi de suflul şi de energia întregii echipe, aproape patru ore de spectacol, şi nici un semn de oboseală, de preaplin, de prea mult. Este fără îndoială magia textului, inteligenţa unei lecturi regizorale de o simplitate radicală şi eficientă, magia cîtorva actori ce ştiu să declame versul, să economisească gestul. Cine e Coriolan, acest general ambiţios ce cîştigă bătăliile pentru a-şi trăda apoi cetatea, ce se aliază cu inamicii de ieri pentru a-i trăda la rîndul lui şi a sfîrşi asasinat. *Coriolan* este o piesă istorică, scrisă în 1607; Shakespeare s-a inspirat din *Vieţile bărbaţilor iluştri* de Plutarh. Acţiunea are loc în forumul roman, spectacolul este aici în primul rînd spectacolul politicii. Puţine piese arată atît de clar, de direct, legătura între politică şi spectacol sau, cum am spune astăzi, ştiinţa comunicării. Arta de a guverna, de a cuceri mulţimile este cîteodată o chestiune de limbaj. (Şi înţelegem de ce *Coriolan* l-a interesat pe Brecht, care a semnat o traducere-adaptare şi a analizat prima scenă într-unul din textele sale teoretice, *Dialectica şi Teatrul.)* Tribunii plebeieni se înfruntă cu delegaţii patricienilor. Roma e în război, situaţia economică e dificilă. Poporul cere pîine şi mai multă justiţie. Coriolan revine victorios, patricienii vor să-l aleagă consul, dar pentru asta are nevoie de votul plebei, pe care orgoliosul general o disprefuieşte şi care-l respinge. Coriolan se aliază atunci cu foştii duşmani şi amenință Roma. Volumnia, mama sa, o patriciană cu o puternică influenţă în treburile statului, îl convinge să renunţe, Coriolan se opreşte la porţile cetăţii, dar noii săi aliaţi, furioşi, îl asasinează. Iată aşadar miza acestui text, cu rezonanţe bizare în actualitate: lumea politică cu contradicţiile sale interne, rivalităţi şi grupuri de influenţă în sînul puterii, demagogie şi democraţie, manipulări, trădări şi răfuieli la toate etajele.

Dacă Shakespeare utilizează referinţe romane este fără îndoială pentru a vorbi despre contemporanii săi.

Greşeala ar fi însă să citim acest text prin prisma ideologiei contemporane: dacă Shakespeare utilizează referinţe romane este fără îndoială pentru a vorbi despre contemporanii săi. Cum ne situăm noi şi mizele democraţiei contemporane faţă de lumea lui Shakespeare, spectacolul lui Christian Schiaretti ne lasă să citim printre rînduri. Spectacolul nu propune o actualizare forţată şi inutilă, undeva într-o democraţie în pană de alegeri, în Irak sau în alt regim în criză. Spectacolul respectă spaţiul tradiţional al teatrului elizabethan: un platou scenic gol, traversat de semne sau de metafore scenice puternice. Regizorul utilizează întreaga cuşcă a scenei, cu pereţii săi goi de orice decoraţie, fără cortină, solul este un soi de bazin de ciment cu o gură de scurgere la mijloc, ca o gură de canal. Pe aici pot apărea sau dispărea personaje, pe aici se scurg zoile şi sîngele bătăliilor, pe aici se revarsă aceleaşi ape mocirloase pe care se construiesc strălucitoarele aparenţe ale puterii. Mai avem oare nevoie de alte explicaţii? În rolurile principale trei mari actori: Roland Bertin, de acum octogenar, în rolul lui Menenius Agrippa, consilier obsecvios şi manipulator, Hélène Vincent în rolul Volumniei, o lupoaică isterică şi dominantă, mamă abuzivă şi animal politic (rol creat în premieră de Nada Strancar, tragediană de excepţie din echipa de odinioară a unui Antoine Vitez) şi în rolul titular un alt fost elev al lui Vitez, Wladimir Iordanoff, ce traversează scena ca un vîrtej, menit să năruie totul şi să se autodistrugă.

Încă o dată, avem neapărat nevoie de Shakespeare

La Centrul Dramatic Naţional din Dijon, Matthias Langhoff a montat o versiune proprie după *Hamlet,* o traducere din germană a traducerii sale din engleză, pe care a semnat-o cu Heiner Müller în 1977 pentru Beno Besson la Volksbühne din Berlin. Ca să fiu sinceră, nu am văzut încă spectacolul, dar nu voi întîrzia s-o fac, spectacolul e anunţat pe 22 şi 23 ianuarie 2009 la Sartrouville, în regiunea pariziană. Cronicile sînt contradictorii, declaraţiile regizorului şi mai ales trecutul său mi-au ascuţit la maximum curiozitatea. După spusele sale, Langhoff încearcă încă o dată să „organizeze scandalul“, dezorganizînd ideile noastre gata făcute despre piesă. Prin scandal înţelegeţi aici deconstrucţia textului, amestecul de genuri, muzică stil cabaret în tradiţia Brecht sau Kurt Weill, interpreţi care nu au nici vîrsta, nici sexul personajelor, Horatio este o femeie denumită Horaţia, Regina e mult mai tînără decît fiul său, se joacă în jurul unor mese de cabaret în buna tradiţie a unui Karl Valentin. Nu ştiu ce s-a întîmplat cu fantoma tatălui, a rămas doar un cal negru ce dă tîrcoale şi înfioară publicul mai firoscos (În *Hamlet*-ul montat de Chéreau la Avignon şi apoi la Nanterre în 1987, Regele fantomă venea pe scenă călare pe un armăsar negru... să fie oare aici încă o „icoană teatrală“ de „pîngărit“?). Vara trecută, la Avignon, Thomas Ostermeier încercase să destabilizeze textul, suprimînd unele scene, printre care celebra scenă a groparilor, distribuind aceeaşi actriţă în rolul Reginei şi al Ofeliei *(bonjour, Docteur Freud),* aplicîndu-i un tratament expresionist, ritmat de proiecţii video, de prim-planuri şi scene de acţiune ca în filmele americane cu gangsteri. Cred că Langhoff merge mult mai departe, şi dacă spectacolele sale deranjează adesea prin preaplinul de provocări şi derapări iconoclaste, ele seduc în aceeaşi măsură prin inteligenţa lor niciodată gratuită, o anumită ştiinţă dialectică a teatrului, pentru a-l parafraza pe unul dintre modelele sale şi părintele teatrului epic. Şi iată de ce, încă o dată, avem neapărat nevoie de Shakespeare, în toate stările sale, în această lungă iarnă a nemulţumirii noastre...

O ZI LA STRASBOURG

*Cîţiva jurnalişti români, din presa scrisă şi audio-vizuală, cîştigători ai concursului „Reporter european 2008" (printre care şi subsemnatele), organizat de Reprezentanţa Comisiei Europene şi Biroul de Informare al Parlamentului European în România, au primit, drept premiu, o călătorie la Parlamentul European din Strasbourg, în perioada 15-17 decembrie 2008. Încercăm să împărtăşim, cu aceeastă ocazie, măcar cîteva impresii din scurta incursiune atît într-una dintre importantele instituţii europene, cît şi într-un oraş interesant prin tradiţiile şi interculturalitatea lui. (**I. P.**)*

Iaromira POPOVICI

Tradiţii şi coexistenţe

În aeroportul din Strasbourg, la avionul de Paris, lumea arăta altfel: foarte bine îmbrăcată, deloc sport sau *casual,* ci la costum sau taior... Oamenii aşteptau calmi, în posturi elegante: chiar şi atunci cînd avionul a întîrziat excesiv (şi noi făceam bancuri că s-a întîmplat ca la cinematografele socialiste, pe vremuri: dacă nu sînt cinci persoane, nu se dă filmul...), îşi pierdeau răbdarea civilizat. Beau cîte ceva la singurul bar disponibil şi deveneau mai bine dispuşi, precum englezoaica cu pantofi de mătase albastru-strălucitori şi tovarăşele ei...

Am luat-o, intenţionat, de la coadă la cap: ideea era că, fie şi atunci cînd pleci din oraş, atmosfera lui pune stăpînire pe tine, măcar pentru scurt timp. Farmecul său, cu atît mai vizibil de Crăciun (atunci l-am vizitat), împreună cu regulile sale de convieţuire, destul de stricte, şi cu aura formală, kafkiană, dar nu lipsită de substanţă a instituţiilor europene compun un amestec final fascinant.

Am început cu sfîrşitul pentru că începutul a fost prea haotic. Am poposit întîi în Ilkirch, o suburbie a oraşului, în care se afla hotelul – „Citea" – unde eram cazaţi. Hotelul era din cele noi, o construcţie aerodinamică fără vreo legătură cu tradiţia. În jurul lui, pe o parte se întindea un şantier, pe alta – un cartier de case plăcute, de *banlieue* (deşi vizavi de ele era un gard imens, ce părea interminabil, pe care scria că e interzis fotografiatul şi îmi amintea de filmele americane cu OZN-uri, gen *Întîlnire de gradul 3*...). Îmbinarea dintre nou şi vechi, cald şi impersonal era evidentă în zonă.

Şi vizibilă în explorarea viitoare a oraşului, capabil să cuprindă, confortabil, atît clădirea impunătoare, avangardistă a Parlamentului European (laolaltă cu cele ale Consiliului European şi ale Institutului Internaţional pentru Drepturile Omului), cît şi idilicele tîrguri de Crăciun (pentru care Strasbourg-ul e aproape la fel de renumit). Către toate aceste lumi, din marginalul Ilkirch tramvaiul era cel ce te putea duce, prompt şi civilizat. Mai adaptat zilelor noastre decît cel vienez, tramvaiul strasburghez, asemănător Săgeţii noastre albastre, trecea chiar pe sub geamul camerei din hotel, cam la zece minute. Era o senzaţie inedită să-i urmăreşti pe oamenii ce şedeau cuminţi pe locurile lor, fără să se înghesuie. Nu te plictiseai niciodată...

A doua întîlnire, după nerelevantul Ilkirch, a fost cu Parlamentul European: am fost „aruncaţi" în faţa clădirii rotunde (despre care aflu că îmbină cercurile lui Galilei cu elipsele lui Kepler), la poarta Louise Weiss, pare-mi-se. Şi am luat cu asalt – dacă se poate spune aşa – importanta instituţie. De fapt, a fost taman reversul: ea a pus stăpînire pe noi, puţinii şi mărunţii jurnalişti români – şi ne-a copleşit. Cu multele ei intrări şi ieşiri, lifturi, scări, pasarele, reguli... Vreau să îmi amintesc doar plantele uriaşe, care creşteau din acoperiş, şi imaginea rîului Ill ce se vedea pe geam: deopotrivă te extrăgeau din contextul kafkian şi te reasigurau că există o lume vie, dincolo de constructele noastre...

Din Parlamentul European am fugit, de-a dreptul (dat fiind că, fără călătoriile cu avionul, am avut, practic, o singură zi acolo). Taximetristul ne-a dus, conform cererii, în centru: adică la catedrală. Notre Dame din Strasbourg, începută în 1176, pe fundaţiile unei bazilici romane din 1015, şi terminată în 1439, a fost cea mai înaltă clădire a creştinităţii pînă în secolul al XIX-lea, cînd a fost depăşită de catedralele din Köln şi Ulm. Istoria ei o reflectă pe cea a Strasbourg-ului: trece la protestantism, în 1529, apoi înapoi la catolicism, în 1549, marcînd coexistenţa celor două religii. La fel ca şi cea franco-germană, indiferent căreia dintre cele două naţii le-a aparţinut oraşul alsacian. În acelaşi spirit, tot Strasbourg-ul e oraşul în care Guttenberg a creat primul tipar mobil (în secolul al XV-lea) şi de Lisle a compus Marseilleza (secolul al XVIII-lea).

Tradiţia şi coexistenţa culturilor franceză şi germană erau vizibile şi în industria de Crăciun a oraşului. Căci se poate vorbi de o asemenea industrie, şi este primul loc în care am retrăit-o pe cea cu adevărat tradiţională, în sensul idilic, de turtă dulce, scorţişoară, îngeri din lemn şi paie... În care kitsch-ul nu mai e supărător pentru că e unul cu patină, consacrat, care şi-a cîştigat un statut aproape artistic... Atmosferă ce poate fi simţită nu doar în pieţele mari, Broglie, Kleber, De la Cathedrale... Ci şi pe fiecare casă, decorată diferit, în relief, cu ursuleţi imenşi, de pluş, ramuri împodobite sau candelabre translucide... Pînă şi cîntăreţii ambulanţi păreau autentici, cîntînd la muzicuţă, armonică sau trompetă, melodii de Crăciun, armonioase...

Totul combinat cu reguli stricte, nemţeşti – am zice, la o primă vedere – în care totul se închide la ora şase... Nemţeşti, dacă un şofer de taxi nu ne-ar fi mărturisit că, atunci cînd vrea să mănînce ceva noaptea, nu are altceva de făcut decît să treacă graniţa în Germania, unde găseşte locuri deschise...

Bulversaţi şi fascinaţi de tradiţie, multiculturalitate şi, pur şi simplu, frumuseţe, plecăm fără concluzii. Dar mulţumiţi.

Stela GIURGEANU

Maşinăria europeană

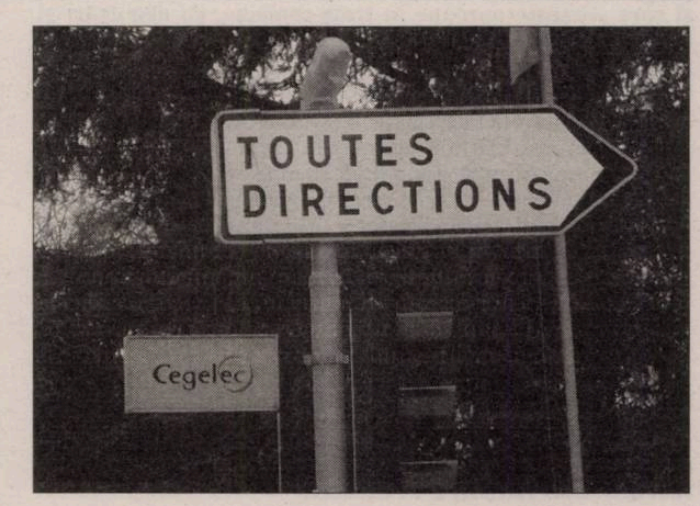

Primul sediu al Parlamentului European a fost stabilit la Strasbourg, oraş considerat un simbol al reconcilierii franco-germane după cel de-Al Doilea Război Mondial. Dar cum în acel moment în Strasbourg nu exista o clădire adecvată, s-a hotărît ca activităţile să fie mutate mai întîi la Luxemburg, apoi, în 1958, la Bruxelles, ca sediu al Comisiei Europene, unde, pînă în prezent, se întrunesc comisiile parlamentare. În Tratatul de la Maastricht s-a stabilit însă definitiv ca sediul Parlamentului European să fie la Strasbourg.

Tramvaiul E, garnisit cu Moşi Crăciun, clopoţei şi feţe zîmbitoare care îţi amintesc amabil să nu care cumva să uiţi să-ţi taxezi biletul de călătorie, opreşte în staţia Droits de l'Homme. Deşi e frig, cîteva grade sub zero, deşi e aproape ajun de Crăciun şi deşi nu-i bagă nimeni în seamă, în faţa Parlamentului European cîţiva francezi agită pancarte nemulţumite pe care stă scris: „fără emigranţi!". Răzbatem printre ei, fără probleme, ne ferim însă mai greu de maşinile care transportă europarlamentari din şi înspre Parlament, într-un ritm accelerat, pe bandă. În aceeaşi zi, dar mai tîrziu, am fost invitate de un europarlamentar român să mergem cu un asemenea bolid, blindat şi „exclusiv" pentru cei asemeni lui, exclusivitate negociată însă în bineînţelesul dulce stil românesc. Traversăm o pasarelă străjuită de o parte şi de alta de stîlpi metalici şi steaguri europene şi intrăm deodată, şi fără un avertisment necesar schimbării bruşte de „altitudine", de-a dreptul în interiorul scheletului de oţel şi sticlă al maşinăriei europene.

Conceput de către arhitectul francez Henry Bernard, Palatul Europei are drept motto „Uniunea înseamnă forţă". Şi, într-adevăr, la poalele lui ţi se pare că grandoarea arhitecturală te cam striveşte. Pînă şi aerul pare aici mai rarefiat, nerespirabil pentru orişicine. E vorba de o clădire impresionantă, ruptă parcă dintr-un viitor îndepărtat, în care omenirea va fi condusă de roboţi. Sau poate nu atît de îndepărtat, avînd în vedere figurile care se perindă pe lîngă noi. Toţi în costume, purtînd dosare, ieşind şi intrînd prin diferite porţi, culoarea de ordine fiind gri. Doamne cu păr impecabil şi cu un surîs glacial, domni la patru ace, cu ochii scăpărători, pregătiţi în orice secundă să dea interviuri despre beneficiile politice, culturale şi economice „gătite" în această mare bucătărie europeană.

Clădirea sediului principal, cel de la Strasbourg, a fost inaugurată în 1977, are o lungime de 108 metri şi o înălţime de 38 de metri. Suprafaţa de 64.000 m^2 este repartizată pe nouă niveluri, iar clădirea principală are 9 etaje, dispunînd de nu mai puţin de 1000 de birouri şi 17 săli de reuniune dotate cu echipament pentru traduceri simultane în mai multe limbi. Alcătuită din trei mari edificii arhitecturale – Arcul, Domul şi Turnul – „maşinăria" poate da unui nou-venit ameţeală, dureri de cap şi un sentiment de neajutorare. Aici parcă eşti al nimănui. Exceptînd controalele viguroase de la fiecare intrare, exceptînd faptul că, deşi eşti jurnalist, te simţi evaluat ca posibil terorist, la un moment dat, în mijlocul labirintului de coridoare şi pasarele, îţi dai seama că nu mai ştii pe unde să ieşi. Totuşi, haosul dinăuntru este foarte bine organizat.

Domul, o clădire inserată în interiorul unei alte clădiri, adăposteşte Amfiteatrul, locul unde se ţin şedinţele parlamentare şi unde se hotărăşte, de fapt, soarta Europei. Amfiteatrul găzduieşte 780 de locuri pentru parlamentari, la parter, şi peste 600 de locuri la balcoane pentru vizitatori. E cel mai mare amfiteatru din Europa şi, în ciuda imensităţii, intrarea se face printr-o uşă oarecum disproporţionată, mică şi destul de claustrofobă. Ca o intrare într-un avion. Ceea ce, aveam să aflăm, simbolizează „seriozitatea şi gravitatea" lucrurilor dezbătute aici.

Domul nu poartă însă multe simboluri. O sferă de lemn peste care cad umbrele scheletului metalic al cădirii, decorată cu steagurile ţărilor Uniunii Europene, steaguri făcute din acelaşi material, la aceeaşi mărime, însemn pentru egalitatea între naţiunile componente.

În Turn se află birourile private ale parlamentarilor. Toate la fel. Privit din curtea interioară, de jos în sus, te simţi înconjurat, de fapt, de o singură încăpere trasă la xerox şi multiplicată de o mie de ori. Toate la fel, cu mici excepţii, mici pete de culoare: o lampă roz care străluceşte la etajul IV, un ursuleţ de pluş, la altul. Din exterior Turnul dă impresia că nu e terminat: simbol al faptului că Uniunea Europeană nu este încă completă.

Al treilea element arhitectural, Arca, uneşte Domul cu Turnul. Este aria destinată atît presei şi publicului, cît şi recreării parlamentarilor, aici existînd restaurante şi cafenele. Tot aici am descoperit că, datorită (sau din cauza) presiunilor funcţionarilor, în ultimul an s-a amenajat un fumoar. Chiar în mijlocul celor care impun restricţionarea din ce în ce mai drastică a fumatului. Neoficial i se spune Lebăda, iar oficial arată întocmai ca un buncăr. O uşă masivă, grea, închisă ermetic, izolare „îndulcită" însă de geamurile generoase, dar foarte groase ce despart parlamentarii între fumători şi nefumători. Remarcabile sînt privirile dezaprobatoare ale celor anti-tabac, privind prin ferestre înspre fumători, care nu se lasă mai prejos şi răspund cu aceleaşi priviri, dar mai sfidătoare.

Priviri care par printre singurele sentimente „umane" etalate aici de funcţionari. În rest, feţele şi atitudinile sînt decupate parcă din reportajele jurnalelor de ştiri externe, o lume aproape robotizată care dă senzaţia că totul e deja calculat şi pus la locul său, în cel mai mic detaliu. Prin labirintul de pasarele, treceri şi scări care se iţesc dintre plantele luxuriante, atîrnate de sus pînă jos, pe toată înălţimea clădirii, irigate prin cabluri de fibre optice, prin coridoare şi tuneluri, săli şi birouri, se croşetează noua ordine europeană.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Diferenţe.** Sondajele arată că trei pătrimi dintre americani cred în îngeri (mai mult republicanii decît democraţii, mai mult cei din statele din Sud decît cei din Nord). În Israel, cei care cred în îngeri reprezintă 45% din populaţie, iar în Marea Britanie, Canada şi Australia cifrele nu depăşesc 30%; oricum, cei care cred în îngeri sînt mai mulţi decît cei prezenţi regulat la biserică, observă comentatorul revistei *The Economist*.

● **Nu doar *Sclava iubirii*.** Autorităţile braziliene au arătat că, în anul care a trecut, au eliberat din captivitate 4 500 de sclavi. Ei munceau pe teritoriul unor ferme şi plantaţii departe de drumurile principale şi forţele speciale în colaborare cu poliţia federală au efectuat 133 de misiuni pentru a-i elibera pe oamenii săraci. În general, originarii din regiunile nord-vestice sînt ademeniţi de mijlocitori, aceştia le promit servicii şi, înainte de a-i vinde, îi strîng în chinga unor datorii imposibil de achitat. „E o situaţie foarte tristă în faţa căreia te simţi neputincios. Guvernul federal acţionează, dar existenţa sclavagismului într-o ţară atît de bogată este o contradicţie dureroasă" – afirmă un oficial brazilian. Munca sclavilor în Brazilia a continuat şi în timpul guvernărilor de dreapta şi a celor de stînga.

● **Veste portocalii.** Pedeapsa cu munca în folosul comunităţii era considerată în Anglia o modalitate lesnicioasă de rezolvare a unor situaţii dificile. Guvernul britanic a decis că delincvenţii cu acest tip de sentinţe nu vor mai putea să treacă neobservaţi şi vor fi obligaţi să poarte veste portocalii fluorescente („vestele ruşinii" cf. *The Washington Post)*. Decizia a reaprins dezbaterea despre drepturile delincvenţilor şi despre raportul dintre faptă şi pedeapsă. 75% dintre locurile unde sînt repartizaţi aceşti delincvenţi – biserici, centre comunitare – au refuzat să ofere aceste veste. Grupurile care apără drepturile omului argumentează că această obligaţie este umilitoare, de acelaşi fel cu steaua galbenă impusă de nazişti evreilor. Dezbaterea continuă, se propun diferite inscripţii nostime pentru veste, în timp ce decizia a intrat în vigoare. „Trebuie să se simtă umiliţi, izolaţi, doar sînt delincvenţi" – scria cineva pe un forum. Alţii se întreabă dacă procedeul n-ar trebui extins şi la alţi membri ai societăţii. „N-am putea să-i obligăm şi pe bancheri să poarte veste portocalii?" (**M. B.**)

ACUM, CÎND REPERTORIUL SENTIMENTELOR A SUFERIT CÎTEVA MUSTRĂRI DE CONŞTIINŢĂ ÎMPLETITE, ROMÂNII AR PUTEA SĂ INTRE ÎN CURSA PENTRU SUBIT

● Acum, cînd sărbătorile s-au dus în stomac, românii ar putea să-şi ureze unii altora „Scobitori fericite!". (**D. S.**)

● Anul acesta, repertoriul colindătorilor a suferit cîteva modificări „de criză": după două-trei sonerii, urmau, vagi sau directe, ameninţările: „Ne daţi ori nu ne daţi, noi ne luăm şi singuri!". Aferim! (**S. S.**)

● Din montajul sentimentelor universale şi locale, în aceste zile sărbătoreşti: în timp ce pe şoseaua DN1 Sinaia-Braşov se bătea recordul naţional de aglomerare auto (9500 de maşini), sus, pe drumul spre Cota 1400, pe un zid înălţat între stînci, stătea scris cu litere mari: „Vrei să fii soţia mea?". (**R. C.**)

● O tînără din SUA, aflată la volan după ce consumase alcool, a fost cuprinsă de mustrări de conştiinţă şi a dat telefon la poliţie, să se denunţe. Mă gîndesc ce s-ar întîmpla dacă românii care încalcă legea, de la vlădică la opincă, ar fi bîntuiţi brusc de păreri de rău asemănătoare. Probabil, momentan, ar cădea toate reţelele telefonice, fixe şi mobile. (**M. Ş.**)

● În satul Rîmetea, jud. Alba, ceva era deschis pe 31 decembrie: o tarabă cu ciorapi şi genţi împletite, din lînă, a unei localnice. Mi-a adus aminte de *„the good old times"*, reale sau ipotetice. (**I. P.**)

● George Bush, tatăl preşedintelui în exerciţiu al SUA, l-a îndemnat pe celălalt fiu al său, Jeb, să candideze pentru un loc în Senat, cu scopul evident ca, într-un viitor nu prea îndepărtat, să intre în cursa pentru Casa Albă. „Nu imediat", nuanţează Bush-tatăl, „oamenii ar putea fi de părere că au fost destui Bush pe acolo". Jeb este favoritul tatălui său şi el era considerat băiatul deştept al familiei. Poate că el ar fi trebuit pus pe piaţă mai întîi. (**M. B.**)

● Reporteriţa care transmitea în direct din Piaţa Sfatului din Braşov, în noaptea de Anul Nou, ne povestea despre gerul năpraznic pe care îl îndurau cei care veniseră aici ca să-şi petreacă Revelionul: -17 grade Celsius. Cînd a apărut preşedintele Băsescu, atmosfera s-a încălzit subit: doar -7, dar şi 2009 a venit cu aproape un minut mai devreme. Să înţelegem că preşedintele are putere asupra timpului şi condiţiilor meteorologice? O fi vreun solomonar... (**A. P.**)

APOI, ÎN TIMP CE NIMENI NU DĂ DOI BANI PE CONDIŢIILE EXISTENTE, DEVENIM O ŢARĂ AURIE, ALCĂTUITĂ APROAPE EXCLUSIV DIN „OMAGIAŢI"

● În ziua de Crăciun, un puhoi de oameni stătea la coadă la micii care se vindeau în Piaţa Unirii. Apoi, în timp ce-i înfulecau şi ciocneau pahare cu vin fiert, îşi urau „Hristos a înviat!". (**A. P.**)

● În noaptea de 24 spre 25 decembrie, forţată de împrejurări, am fost nevoită să sun la 112 – serviciul de *urgenţă*, care va să zică. Apelul a fost făcut la ora 3,19 şi, pînă să răspundă cineva, a trecut cel puţin o jumătate de minut. Pînă cînd am fost redirecţionată la Poliţie, au mai trecut cîteva zeci de secunde. După care – un mini-teatru al absurdului: domnul care a răspuns mai avea foarte puţin şi mă punea să dansez o polcă, să recit „Dom', Dom', să-nălţăm" şi să-l imit pe Mickey Mouse ca să se lămurească cît mai bine despre ce fel de caz era vorba. Cît despre „echipajul dispus în teren", nici nu cred că a fost vorba de aşa ceva, ceea ce mă face să presupun că sistemul urgenţelor este unitar atît pentru spitale, cît şi pentru

Cu ochii-n 3,14

Poliţie. Dacă nu spui: „Alo, ştiţi, eu sînt rănitul grav sau – pentru a merge la sigur – mortul", nimeni nu dă doi bani pe pielea ta. (**R. T.**)

● Realitatea TV a arătat cozile interminabile de autoturisme de pe şosele, înainte şi după sărbători. Jurnaliştii au expediat însă cauza esenţială – infrastructura insuficientă –, uitîndu-i şi pe cei (cu maşini cu girofar) care ar fi putut rezolva pînă acum această problemă. Au pus accentul, în schimb, pe şoferii indisciplinaţi care – unii şmecheri, alţii disperaţi de situaţie – au încercat să „scurteze" cozile, mergînd pe sensul celălalt. Cîţiva au încasat şi amenzi în urma imaginilor difuzate (procedeul aduce aminte de televiziunea unică de dinainte de 1989, care sugera periodic că vina pentru lipsa alimentelor din magazine o purtau speculanţii de ocazie). Nu-i putem acuza însă pe jurnaliştii de azi de o asemenea premeditare. Mai ales că o reporteriţă relata de la faţa locului că, în condiţiile existente (de mers în coloană), distanţa dintre Braşov şi Comarnic n-ar fi putut fi parcursă în mai puţin de două ore „nici chiar de către şoferii experimentaţi". Or, e evident că mersul în coloană nu poate fi grăbit de experienţa la volan decît cel mult în relatările lipsite de experienţă jurnalistică. (**A. M.**)

● Practic, nu mai există nici un colţ al ţării, în Capitală sau în provincie, la oraş sau la sat, în care să fii ferit de petarde în intervalul de la jumătatea lunii decembrie pînă în ianuarie. Cu ocazia sărbătorilor de iarnă, devenim o ţară bubuitoare. Ar trebui pusă o inscripţie la graniţă, pentru străinii inocenţi care se aventurează pe aici în timpuri tumultuoase: „Bine aţi venit în România! Pentru orice eventualitate, vă rugăm să vă puneţi căştile de protecţie! Sărbători fericite!". (**M. Ş.**)

● Pe YouTube, vizitatorii unui parc au postat un filmuleţ în care un ursuleţ panda strănută de 16 ori în aproximativ 30 de secunde, după care cade extenuat. Profit de ocazie ca să vă spun că numele ştiinţific al acestui mamifer care trăieşte doar în China este *ailuropoda melanoleaca,* cercetătorii considerînd pînă nu demult că panda sînt nişte ratoni mai mari. Dieta lor este alcătuită aproape exclusiv din bambus şi există chiar o specie de panda de culoare roşie. (**M. C.**)

● „Model de mesaj publicitar" difuzat vineri, 2 ianuarie 2009, pe ecranele Zoom din staţia de metrou Piaţa Sudului: „Vînd bicicletă aurie de la peştişorul gri". Suna ca Radio Londra în zilele tari ale lui WWII. (**D. S.**)

● În ultimele zile ale lui 2008, televiziunile au inclus în programele lor retrospective ale anului încheiat – singurul moment cînd ne mai amintim de cei plecaţi dintre noi. Nu ştiu cine a făcut retrospectiva dispăruţilor de la Realitatea TV, dar a fost (scuzaţi cuvîntul) varză! „Omagiile" erau de durate inegale, în funcţie – probabil – de simpatiile sau cultura redactorilor respectivi; la unii (gen Ştefan Iordache sau Anca Parghel) ecranul devenea la sfîrşit integral negru, cu numele şi anii celui dispărut scrise mare cu litere albe – alţii, în schimb, aveau parte numai de jumătate (!) de ecran, cu aceleaşi date micşorate corespunzător... Iar „datele" însele erau *alandalate* în asemenea hal încît, dacă nu ştiai, puteai crede că Yves Saint Laurent chiar s-a născut în 1918 (fiind, deci, cu numai un an mai tînăr decît Iosif Constantin Drăgan); de fapt, YSL s-a născut în 1936 şi nici nu era „algerian" – cum a menţionat, dintr-un plus de exotism pesemne, vocea rememorativă (mulţi nu ştiu că Algeria a fost colonie franceză şi că, deci, acolo se năşteau mulţi francezi get-beget)... Ca să nu mai spun că marele nostru compozitor Aurel Stroe nu figura între cei „omagiaţi" – nici cu dată, nici fără. Mi s-a părut că văd un *10 pentru România* dat la tot mapamondul... Cu morţi, ca să nu se mai supere nimeni. (**a. l. ş.**)

DE VREME CE, LA VÎRSTA TA, EŞTI O PERSOANĂ MILOSTIVĂ, CÎTE UN HAMLET SAU CÎTE O HECUBA TE ÎNTÎMPINĂ CU LANŢURI ŞI LACĂTE

● Am o dilemă de corectitudine politică: de vreme ce programele de revelion ale majorităţii televiziunilor au abundat în manele şi imagini minoritare (plus denumiri de genul Paravanghelion), asta se cheamă că au promovat cultura romani sau cultura ţigănească? (**S. G.**)

● Prima replică auzită în 2009, coborînd în stradă şi urcînd într-un taxi. Şoferul, la mobil, către cineva: „Bă, tu ai o boală: la vîrsta ta, eşti optimist". (**R. C.**)

● 2009 începe bine. În dimineaţa zilei de 2 ianuarie, pe autostrada Palmetto Expressway din Florida au fost descoperiţi mii de pantofi, azvîrliţi în drum nu se ştie de către cine. Prezenţa pantofilor pe carosabil a provocat semnificative întîrzieri în trafic la Miami. Locotenentul Pat Santangelo, de la Florida Highway Patrol, a declarat că la faţa locului nu existau urme ale vreunui accident şi că nimeni nu a revendicat încălţările. El şi-a exprimat speranţa că se va găsi o persoană milostivă care să ia pantofii de acolo, spunînd că n-ar vrea să-i arunce la gunoi. (**D. S.**)

● Într-o prezentare a unui film hispanic de pe TVR Cultural, Alexandru Tocilescu afirma că în telenovele există întotdeauna cîte un Hamlet sau cîte o Hecuba. Eu cred că Hecuba, Casandra şi Oedip apar în fiecare seară pe OTV. (**M. C.**)

● La Roma sînt cîteva sute de mii de turişti care au venit să petreacă vacanţa de iarnă. Prin oraş sînt răspîndite afişe cu spectacole de operă. Am numărat vreo patru. În teatre mici şi în biserici, spectacole întregi sau selecţiuni cu arii celebre. Preţuri mari, cozi la bilete. În acest timp, opera de stat e goală, te întîmpină uşi închise cu lanţuri şi lacăte. Nu, nu are aer retro-şic, aduce mai mult cu Uzinele „23 August". Un afiş zice că primul spectacol este la mijlocul lui ianuarie, iar casa se deschide pe 4. Pînă aici nu e nici o mirare, doar nu mă aşteptam ca Opera Naţională să se încurce cu nişte turişti. Enervant era un cearceaf mare agăţat pe faţadă, care spune că, potrivit Constituţei, articolul cutare, statul italian trebuie să aibă grijă de cultura naţională. De ce să iei bani de la oameni cînd are statul grijă de tine? (**C. G.**)

„Fiecare roman trebuie lăsat cu destinul lui“

– interviu cu prozatorul Filip FLORIAN –

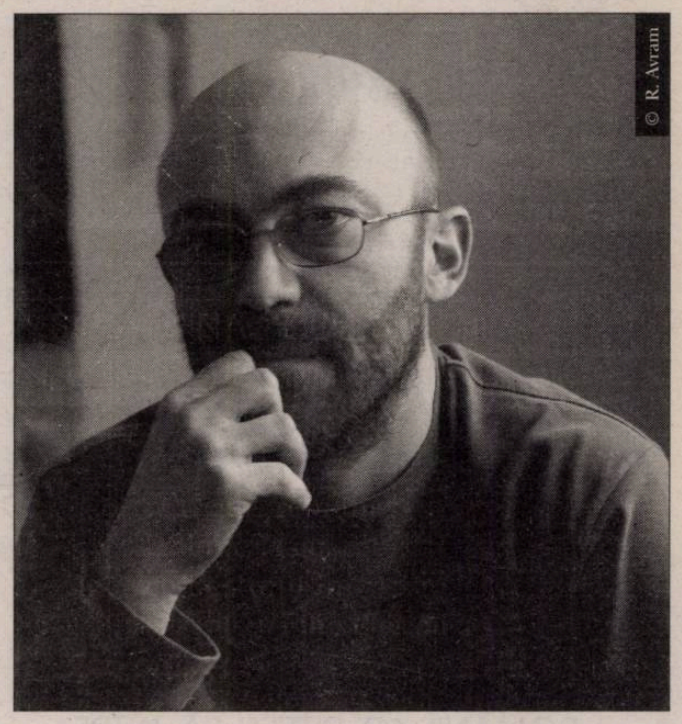

Scriitorul Filip Florian – născut în 1968 la Bucureşti – a debutat în anul 2005 cu romanul Degete mici, *care a fost ulterior tradus în Germania, Ungaria, şi Polonia (urmează de asemenea să fie publicat în Statele Unite şi Slovenia). Romanul a fost distins cu Premiul pentru cel mai bun debut, acordat de revista* România Literară *în 2005, şi cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru cel mai bun debut în proză, în 2006. Filip Florian a mai publicat, împreună cu fratele său Matei Florian, romanul* Băiuţeii, *în 2006, iar recent a publicat o a treia carte,* Zilele Regelui, *pentru care în urmă cu o lună i-a fost acordat Premiul Manuscriptum la secţiunea proză.*

Aţi publicat trei romane. Primul, lansat acum aproape patru ani, Degete mici, *a fost deja tradus în mai multe limbi, iar în ziare importante din Germania şi Elveţia apar cronici pe spaţii largi despre el.*

Şi pentru mine e aproape uluitor să văd că în ziare a căror faimă mi-a stat mereu în minte ca fiind de mare greutate, apare acum numele meu. E o senzaţie ciudată, ca şi cum ar fi vorba de o altă persoană. Chiar recent au apărut trei cronici foarte bune la carte, în *Süddeutsche Zeitung, Neue Zürcher Zeitung* şi *Der Spiegel.*

Puţini scriitori români au fost traduşi în limbi de circulaţie internaţională şi poate şi mai puţini au avut parte, de-a lungul timpului, de cronici în străinătate. Există un secret al acestui succes?

Nu ştiu dacă e vorba de un secret şi dacă ar fi să fie vorba de un secret, aş vrea eu însumi să-l descîlcesc pînă la capăt. Pur şi simplu eu cred că lucrurile trebuie să curgă singure şi am senzaţia că, de fapt, aşa s-a şi întîmplat, fără ca eu să mă agit în vreun fel, fără să trag vreun fel de sfori. Şi mai cred că tocmai zbaterea asta nefirească de atîţia ani şi ani, nu doar la nivel de persoană, ci chiar la nivel mai larg, de literatură – să spunem –, sufocă din faşă fie cîte un destin bun, fie cîte o carte bună, fie un întreg ansamblu, adică o generaţie sau o literatură. Cred că pe lumea asta există mai degrabă cărţi şi autori decît literaturi şi că, pur şi simplu, fiecare autor sau fiecare roman trebuie lăsat cu destinul lui.

Revenind însă la povestea asta germană, cu siguranţă cred că are importanţă şi numele editurii. Dacă ar fi fost o editură mai mică, nu ştiu dacă toate aceste cronici ar fi existat. Faptul că e vorba de Suhrkamp a făcut cred posibile nouă cronici la acest roman, în decurs de numai patru luni. Dar repet, asta iarăşi nu ţine de mine. Aşa a fost să fie.

Îmi imaginam că voi sta la o cabană în munţi şi voi scrie

Acum aş vrea s-o luăm de la început. V-aţi înscris la Facultatea de Geologie din Bucureşti, după 1990 aţi fost jurnalist la revista Cuvântul *(pe vremea lui Radu G. Ţeposu), apoi la Radio „Europa liberă“ şi la „Deutsche Welle“. Cum a fost trecerea de la jurnalism la literatură? Ştiaţi dinainte că veţi ajunge la literatură, că proza vă este adevărata chemare, dacă mă pot exprima astfel?*

Am ajuns la jurnalism din poziţia unui om, foarte tînăr pe atunci, care de fapt scria proză. Mi s-a părut o mare asemănare între aceste activităţi, iar jurnalismul a fost o formă de a supravieţui şi, în acelaşi timp, în vremurile date, a fost şi o mare pasiune. Pe atunci, cînd se întîmplau atîtea lucruri, chiar mi s-ar fi părut caraghios să-ţi vezi doar de scrisul tău, în condiţiile în care zilnic îţi tremura mîna de enervare de cîte absurdităţi şi ciudăţenii se întîmplau în jurul tău. Însă, dintotdeauna a existat în mine condiţia asta primă, a omului care visează să scrie literatură. O vreme am fost însă în jurnalism. În momentul în care am renunţat, jurnalismul nu-mi mai spunea nimic şi ajunsesem şi la un fel ce criză interioară din cauza faptului că nu scriam literatură.

A contat în vreun fel tradiţia de familie sau – ştiu eu – poate genele, dat fiind că străbunicul dvs. este scriitorul Ioan Slavici?

Asta nu pot eu să spun. Poate ceva a contat, dar nu-mi dau seama unde şi ce, prin ce conexiuni ciudate de gene sau de nervi. Pur şi simplu asta a fost dorinţa mea dintotdeauna, de pe la 14 – 15 ani, să scriu. De altfel, şi la Geologie am ajuns cumva întîmplător. Mama făcuse Filologie şi, dat fiind faptul că dosarul ei era foarte rău pe vremea aceea, adică aveam un unchi fost deţinut politic iar sora ei fugise în străinătate, practic, mama a lucrat mereu în tot soiul de posturi de nivel trei sau patru, faţă de ce ar fi putut şi faţă de ce merita să facă. Sigur că în aceste condiţii, cînd toată lumea a auzit că aş vrea să fac Litere, familia întreagă mi-a sărit în cap şi mi-a spus: „Nu te uiţi la maică-ta, vrei să fii ca ea sau în cel mai bun caz să ajungi profesor de ţară? Asta-i tot ce poţi spera cu dosarul familiei“. Şi atunci, iubind enorm muntele, mi s-a părut că Geologia e o scăpare şi un lucru nemaipomenit. Ca licean îmi imaginam că voi sta în munţi, la o cabană, că ziua o să mă plimb, iar după amiaza şi noaptea o să scriu. În facultate mi-am dat seama că nu-i tocmai aşa, şi de aceea am şi plecat de acolo.

Ştiu că aţi avut o oarecare perseverenţă în a vă crea condiţiile de a scrie. I-aţi făcut pe toţi colegii invidioşi la un moment dat, reuşind să scăpaţi de jurnalism şi să vă căpătaţi liniştea necesară scrisului.

Da, probabil că am şi urmărit cu un fel de fanatism, cu o obsesie clară, proiectul ăsta, pentru că îmi dădeam seama că, dacă nu fac asta, o să ajung eu cu mine însumi într-un mare impas, într-o mare suferinţă interioară. Am făcut tot ce-am putut ca să joc pe cartea asta care atunci mi se părea singura. Pe de altă parte, cred că mulţi au la îndemînă lucrul ăsta, dar nu-şi dau seama. A spune „vai ce noroc pe X sau pe Y că pot să facă asta“ e uneori adevărat, dar alteori ascunde de fapt teama personală de a risca puţin. Dacă şi-ar ordona puţin viaţa, dacă s-ar gîndi la soluţii mai bizare, de genul „îmi închiriez casa din Bucureşti şi cu banii de pe chirie trăiesc foarte modest undeva în provincie“, mulţi ar putea să facă acelaşi lucru. Dar e decizia lor, nu a mea.

Mersul României are tot mai puţin de-a face cu jocurile politice

Am observat în ce-aţi scris pînă acum o detaşare. Deşi în romanele dvs. e vorba de lumi agitate, există o distanţă a autorului. Stilul (nu şi în subiectul) nu reflectă în nici un fel lumea trepidantă din care aţi făcut parte în perioada în care eraţi jurnalist.

Pot să spun, la o oarecare distanţă de acei ani de jurnalism, că perioada mi-a folosit. Acum cinci ani nu credeam asta. Iar detaşarea vine probabil din felul meu de-a fi, în sensul că mi se pare că de multe ori punem nişte mize greşite. De exemplu, azi e toată nebunia cu formarea noului guvern, care pare a fi începutul şi sfîrşitul lumii. Eu nu cred asta. Peste trei săptămîni vom şi uita că, de fapt, Stolojan trebuia să formeze guvernul. România merge într-un ansamblu şi într-o cadenţă care, din fericire, au tot mai puţin de-a face cu astfel de jocuri politice. Nu mai vorbesc de viaţă, în sensul ei cel mai plin de detalii, de sentimente. Totul merge aşa cum noaptea vine după zi şi ziua după noapte, într-un fel care chiar n-are legătură cu ceea nouă ni se poate părea la un moment dat o întîmplare fantastică, un eveniment special, o întorsătură de situaţie. Multă vreme am fost şi eu prins în chestia asta care ieşea ca un rîu de munte plin de spumă şi cascade. Pînă la urmă însă, cu sau fără cabinetele care s-au tot perindat la conducere, cu sau fără atîtea evenimente, esenţele tot alea sînt şi viaţa curge la fel.

Pare că în ultima dvs. carte, Zilele regelui, *sînt scoase indirect în evidenţă nişte virtuţi, cum ar fi loialitatea, discreţia, implicarea în treburile societăţii, dar într-un mod nezgomotos, nu de paradă... Cel puţin aşa se comportă personajul principal, dentistul regelui Carol I. Sînt virtuţi readuse în lumea noastră, odată cu dinastia Hohenzollern. Virtuţi de ale căror avantaje nu ştiam atunci să beneficiem şi de care astăzi am uitat din nou. Credeţi că avem vreo şansă să recîştigăm asemenea calităţi?*

Greu, foarte greu şi doar individual, din păcate. Cred că sîntem într-o situaţie în care un individ sau altul încă mai poate spera la tipul ăsta de calităţi, la genul ăsta de a fi. Dar ca societate, mă îndoiesc profund că mai e vreo şansă. Chiar trebuie să fim de-a dreptul utopici ca să ne mai imaginăm că în mercantilitatea şi mitocănia din jur, cineva mai dă doi bani pe asemenea virtuţi. Dar, important e ca măcar unul din 500 de mii sau dintr-un milion să mai creadă în lucrurile astea, aşa încît ele să nu moară. Eu zic că tot e bine.

„Scriu cît să-mi placă mie foarte mult ce iese“

În mijlocul a celor ce spuneţi – mitocănie, mercantilism şi nebunie generală – aţi reuşit să scrieţi nişte pagini înflorate (cel puţin în Zilele Regelui*) care par desprinse din altă lume, cu o scriitură la care parcă vezi ornamente şi miniaturi pe marginea textului (ele nu există fireşte, dar la asta te duce cu gîndul scriitura foarte elaborată). E un alt ritm decît cel al lumii actuale şi poate prin asta se distinge proza dvs.*

N-am cum să-mi comentez eu propria scriitură, însă cred că marele meu noroc e că atunci cînd scriu reuşesc să ajung la un fel de surzenie faţă de ce e în jur, ca un autism bun şi norocos. Faptul că reuşesc – şi sper să-mi meagă tot aşa şi mai încolo – să fiu imun la ceea ce e în jur atunci cînd scriu, mă face să rămîn strict cu miza şi cu plăcerea mea. Scriu cît să-mi placă mie foarte mult ce iese. Poate de aici să vină acest stil. Totdeauna am încercat să citesc cu un ochi cît mai străin, la o perioadă de timp după ce am scris textul, ca şi cum ar fi cartea altuia. Ca şi cum ar fi o carte care-mi face mare bucurie. În momentul în care simt cît de cît, asta înseamnă că-i bine şi merg mai departe.

Se întîmplă şi să nu vă placă, să trebuiască să rescrieţi?

În general, cînd nu-mi place mă blochez. Eu urc totdeauna cu cartea bloc. Adică, am o nevoie de a simţi mereu pămînt sigur sub picioare. Deci trebuie să simt că tot ce e în urmă e în regulă şi atunci merg mai departe. În momentul în care nu-mi place cum iese acest *mai departe* îl tot rescriu pînă izbutesc să urc cu cartea. Dar niciodată nu rescriu ce e în urmă.

„Nici un singur cuvînt nu-i scris în Bucureşti“

Sînteţi mereu invitat în aşa numite turnee de lectură, în diverse ţări.

E din fericire forma prin care, ca autor, ai şansa să supravieţuieşti din scris. Adică nu atît onorariile pentru publicarea cărţii sînt sursa principală cît turneele astea de lecturi. Mai ales în spaţiul german, ele sînt foarte preţuite. E de ajuns să te uiţi la chipurile oamenilor din sală, mai puţini sau mai mulţi, de la caz la caz, şi vezi că toţi vin dintr-un drag foarte mare pentru cărţi, că nu ajung acolo întîmplător, aduşi de profesoara de literatură sau cine ştie cum altfel.

Aţi fost invitat şi în România la asemenea lecturi, a început să prindă la noi acest sistem?

Din nefericire, la noi sînt foarte puţine asemenea lecturi publice. Eu am fost invitat de două ori la Timişoara, de două ori la Iaşi, o dată la Bucureşti. Făcînd însă în mod strict aritmetic suma lecturilor publice din România, nu cred că există mai mult de 20 pe an, pentru toţi scriitorii. Există un public şi lucrul ăsta s-a văzut. Anul trecut în iunie a fost un mic festival făcut tot de nişte germani (de la European Borderlands) şi sala a fost arhiplină. Anul acesta, Bogdan Stănescu, Oana Boca şi Vasile Ernu au organizat un mic festival de literatură la Bucureşti. Iarăşi, nu puteai să arunci un ac în sală. Deci public ar exista, numai că într-o mare lene naţională, din inerţie sau de frica birocraţiei care precede orice asemenea întîmplări culturale, nu există oameni care să le organizeze.

Aţi scris la Sinaia iar acum aţi revenit în Bucureşti. Contează locul unde scrieţi?

A devenit foarte greu acum să spun unde sînt de fapt acasă. Soţia mea lucrează în Bucureşti, copilul meu e la şcoală în Bucureşti aşa că, oricît aş vrea eu să zic că sînt acasă în altă parte, nu prea mai e aşa şi nu prea mai merge. Sînt într-o pendulare, pentru că Bucureştiul nu mă lasă să scriu. Din ultimul roman, cred că nici măcar un singur cuvînt nu-i scris în Bucureşti. Am nevoie de izolare, de linişte, să nu aud nici musca, darămite toată nebunia asta a oraşului... Şi atunci cînd vreau să lucrez plec. Dar tipul acesta de singurătate prelungită mă ajunge la un moment dat şi trebuie să-l întrerup. Mi-e mult prea dor de familie. Apoi iarăşi mă întorc să scriu şi tot aşa...

Ce urmează după Zilele Regelui?

În acest moment nu lucrez la nimic în mod practic, adică nu e nimic pus pe hîrtie. Se tot coace însă în mintea mea. E tot un roman pe care, de la zi la zi, îl simt tot mai clar în minte şi în sufletul meu. Probabil voi începe să-l scriu odată cu începutul acestui an.

a consemnat Andrei MANOLESCU

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 257 ● 15-21 ianuarie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Greaca
şi latina“
pagina **3**

„În străinătate aş fi
trăit doar pentru mine“
interviu cu
Sandra Pralong
pagina **20**

Mădălina Şchiopu
„Antifa,
ramura mioritică“
pagina **21**

Alte vremuri, alte generaţii?...

– părinți și copii –

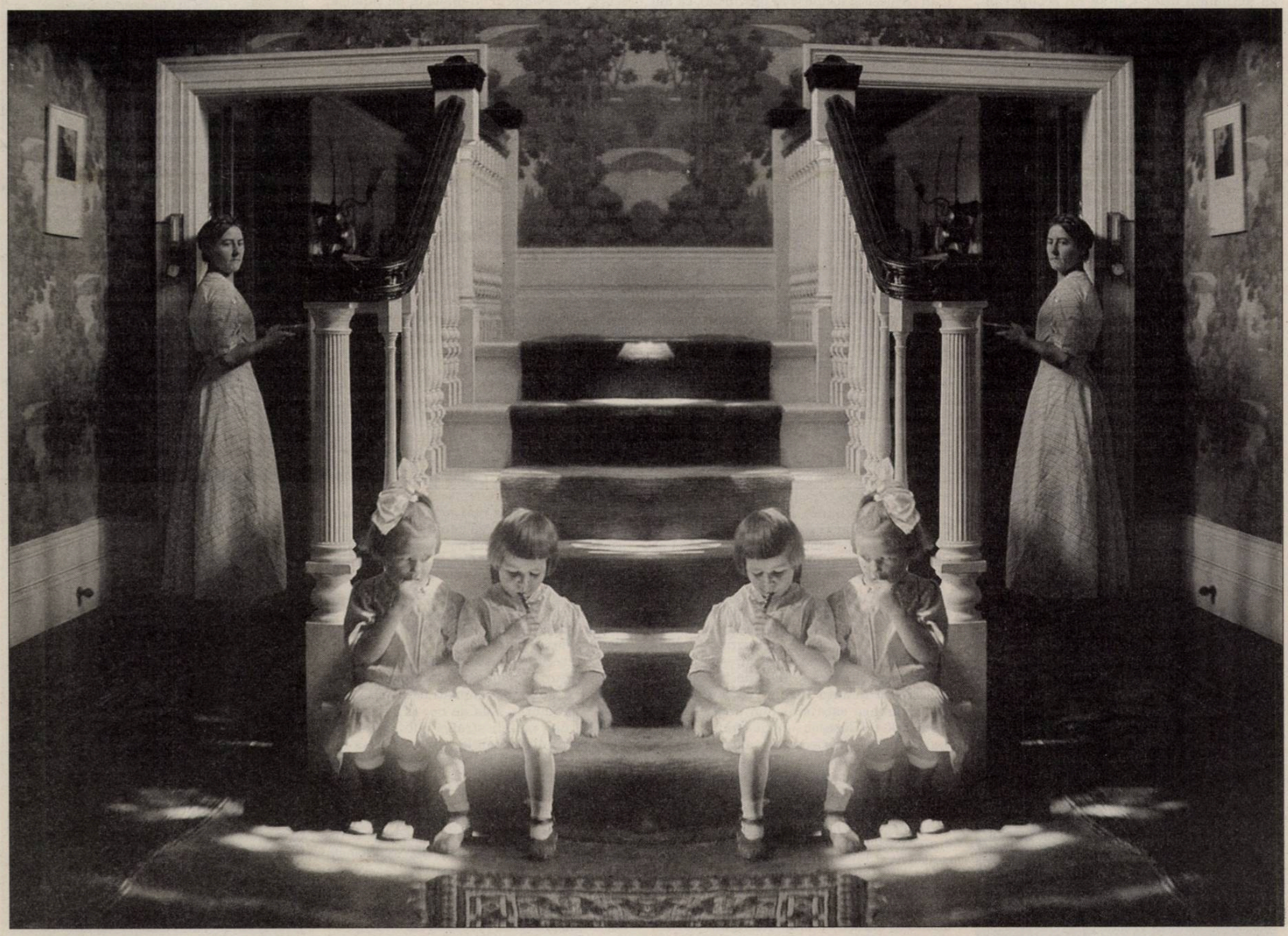

„Copiii trebuie crescuți pentru ei, nu pentru părinții lor.“
NICOLAE IORGA

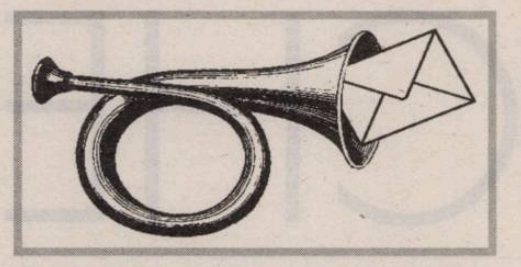

Nr. 256: Articolul lui Lucian Mîndruţă, „România cu lanţul de gît“

Nici mai buni, nici mai răi...

Nu-l cunosc pe Lucian Mîndruţă, dar am anumite rezerve faţă de poziţia asta a lui, cu toate că, desigur, exprimă o senzaţie pe care o avem cu toţii. Însă disocierea asta între „noi, românii cei buni“ şi „ceilalţi, ăia răi“, despre care sugerează şi că ar fi romi (printre altele), nu e OK, zic eu. Pentru că ne absolvă pe noi „ceilalţi“, discret, de vină, şi o trînteşte în capul celor care, de fapt, nu sînt mai vinovaţi ca noi. România este aşa cum este pentru că toţi (deci, şi „noi“) nu au acţionat cum ar fi trebuit – nici în comunism, nici după (şi mai ales după!). Cei deştepţi au stat cuminţi, timoraţi, nu au făcut firme, nu au acţionat şi au lăsat prostimea să meargă în faţă (şi aici mă includ!). Dacă această selecţie a prostimii pusă în faţă a fost o strategie socială cunoscută a comuniştilor ruşi, pentru toate ţările ocupate după 1945, ar fi trebuit ca după Revoluţie să acţionăm diferit şi să ne recuperăm, încet, dar sigur, poziţia pe care am avut-o înainte. Nu pentru a fi şefi, ci pentru a împinge ţara într-o direcţie bună (binele meu duce şi către binele colectiv, dacă e s-o luăm în sens liberal!).

În plus, cred că românii nu sînt mult mai altfel decît în vremea lui Caragiale. Nu sînt mai răi sau mai buni. (Şi aici, fără să vreau, parafrazez chiar o scrisoare a lui Caragiale, trimisă de la Berlin către Vlahuţă: „Frate Vlahuţă, nu este popor mai bun sau mai prost pe lume...“ – citez din minte). Sînt la fel de amuzanţi, catastrofal de prost organizaţi, şi e o minune că această ţară nu sucombă, ba e chiar plină de oameni calzi şi care mă fac să mă simt bine cînd merg acolo (chiar dacă mă şi enervează teribil).

Dacă e ceva care cu adevărat distruge orice şansă de redresare a României, e tocmai această poziţie de elită care dispreţuieşte şi condamnă ce e în jur. Nu printr-o disociere rezolvăm problemele, ci printr-o acţiune într-o direcţie comună. Cei deştepţi, de exemplu Lucian Mîndruţă, să pună mîna şi să dea exemplu, şi să cizeleze, să educe, să dea direcţia bună în societate. Asta se poate. Au făcut-o deja odată paşoptiştii! Şi România dinaintea lor era cu mult mai înapoiată şi catastrofală decît cea pe care am moştenit-o noi în 1989 – sau aşa cred eu, cel puţin! Istoricii să mă contrazică sau să confirme.

Cu drag, din gaura lui în care munceşte fără sfîrşit,

Horia MARINESCU
Viena

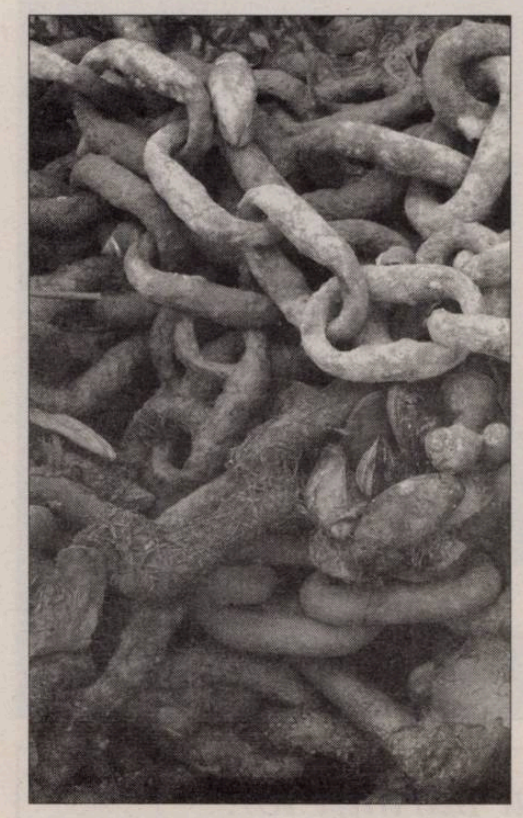

P.S. „Naţiunea lui Sadoveanu“ e o vorbă foarte amuzantă (vezi articol). Puţini ştiu că Sadoveanu s-a implicat politic puternic după 1945 şi nu numai că a pupat în fund pe cine trebuia, la partid, dar a şi semnat, s-a aflat mai nou, acte de condamnare (la moarte, dacă nu mă înşel!) a unor ţărani, în funcţia lui politică pe care o avea în acei ani. Aşa că... „naţiunea lui Sadoveanu“ e altceva decît crede Lucian Mîndruţă.

A face disocieri în cadrul naţiunii e o formă de inconştienţă visătoare care ne împiedică să vedem lucrurile aşa dure cum sînt, şi să punem mîna să facem ceva. Sîntem în rahat, da, dar nu e o soluţie să spunem că e „altceva“ de vină, nu noi, România cea adevărată şi pură.

Actualităţi

Unde au greşit gedesiştii anilor '90?

Recunosc şi eu, deşi m-am îndepărtat în timp, obiectiv totuşi, de nucleul bucureştean (trăiesc şi locuiesc în provincie), că am rămas multă vreme cu nostalgia cafenelei de pe Calea Victoriei, a aromei jazz-ului nocturn, şi totodată tributar acelor frumoşi ani ai intelighenţiei româneşti promovată civic prin *22*-iuri sau *Dileme*.

Da, rămînea un reper în dezabaterile mele cînd axiomatic îmi/ne plăcea să afirm că mediocraţia a substituit meritocraţia. În acelaşi timp cînd, vizualizînd actuala scenă politică, coaliţia pentru putere aduce o matematică a absurdului tradusă „boc cu boc“ printr-un compromis raţional, stau şi mă întreb unde au dispărut graniţele dintre „buni“ şi „răi“, eşec sau progres, dialectica democraţiei sau metafizica de la Enache?

Unde au greşit gedesiştii de atunci, de ce azi amestecăm havelismul cu bolivarismul lui Macovei sau Morar, hegelianismul cu raţiunea compromisului, stăm paralizaţi în faţa Parteneriatului pentru România şi nu ştim încotro s-o apucăm pe scara emoţională. Minerii la aceeaşi masă cu kantianismul categoric, totul devine astfel o schemă atît de ciudată (sper că niciodată nu-l voi asocia pe Vijelie cu Ozzy, apropo de o reclamă radio). Multă vreme s-a dat vina pe ermetismul de la Green, apoi a fost pus la zid Patapievici, dilemele lui Liiceanu, gafele cederismului... eu zic că altfel am putea trage concluziile.

Pînă la un punct, s-a mers pe spiritul Chartei 77, chiar şi poetic-stilist, opoziţia la noţiunea de iliescism ne-a grupat atunci pe cei fără de sistem într-un nucleu boem, cu speranţa că noi aducem arta, şi esenţa frazei acolo unde era lămpaşul de la Petrila. Apoi cărările s-au divizat, a apărut pentru prima dată compromisul, ăsta este mai puţin rău, Băsescu este mai puţin rău decît Chiriţă (vezi Primăria de Bucureşti), Iliescu este mai puţin mefistotelic decît opţiunea anacronică numită Vadim (2000-ul electoral), Năstase este mai nou decît Iliescu (2000-2004), Băsescu – mai cruciat, Boc – mai ardelean, Tăriceanu – mai european, Negoiţă – mai harnic, Oprescu – mai şmecher, totul un nou concept mai mult stilistic decît declarat din convingere. Unii dintre reprezentanţii intelighenţiei au vrut să fie mai conservatori, alţii – mai moderniști... şi s-au triat apostolii. Hurezeanu devine consilier al lui Năstase, Pavel – vraciul lui Becali, Pleşu cu Traian ca şi Weber, Paler – tributar conservatorismului. Se desface astfel pe bucăţele întreaga arcă ce părea eminamente etanşă în anii '90. Doina Cornea vine lîngă Tăriceanu şi de aici o alăturare ditirambică a respectabilei disidente lîngă conul Costache, *alias* Patriciu, norvegianismul Elenei i se punea de-a-ndoaselea unui Pleşu, mitocănia lui Băsescu îl transformă pe Paler în virulent critic prezidenţial, alăturîndu-l pe acesta ca secvenţă vectorială lîngă Iliescu şi Orban, dar despărţindu-l de un Liiceanu. Ce mai, se încurcă retina, se aburesc ochelarii, se albesc bărbile elitelor, se fărîmiţează conştiinţa civică, Pro Democraţia vine cu un surogat de proiect electoral ce mi-l aduce în Parlament pe unul cu 44 de voturi, sondajele de opinie se fac de rîs, se încurcă în cifre, matematica se depărtează de schelet, şi atunci este firesc ca în acest haos generalizat să îl vedem pe Hrebenciuc făcînd guverne în *backstage* cu Udrea. Primul decapitat este bolnavul de recuzită, personajul cu drag la norod de prin '91, compromisul raţional al lui Iliescu după mineriadă, Theodor Stolojan. Stînga, dreapta, centru iarăşi dreapta, faceţi dvs. acasă atîtea întoarceri ale capului, şi o să vedeţi că ameţiţi, pe bune, fără glumă.

Ce este de făcut atunci? S-ar putea ca generaţia de 30 ani să fie salvarea doctrinară, s-ar putea ca aceştia care îmbină acid-jazz-ul cu lăutăreasca lui Dinică, care îmbină metafizica lui Piţu cu *Academia Caţavencu,* Messengerul cu dialogul de cafenea, sacoul cu tenişii Nike, Kenvelo*-ul cu Audi, dar şi cu micii de grădină, să fie altfel şi să înţeleagă mai în profunzime maieutica puterii, s-ar putea ca cei care l-au aplaudat pe Hetfield (Metallica), dar a doua zi îşi făceau planurile de investiţii pentru mica firmă pe care o conduc, să fie salvatorii de România. Şi atunci gedesismul din '90 nu piere, dar reînvie prin messengerismul cu stil şi retorică al lui 2010. Eu am încredere în ţigara slim aşa cum am avut o dată în pipa lui Paleologu.

Liviu POPESCU
ppscliviu@yahoo.com

* ***N.red.:*** Kenvelo – cum stă scris pe multe tricouri ale unor israelieni nonconformişti – înseamnă în ebraică *da* (ken) *şi* (ve) *nu* (lo).

Un ploieştean

1. O urare de An Nou: „La cît mai mulţi cititori!“.

2. Felicitări dlui Sever Voinescu! Sper să-şi păstreze demnitatea de intelectual şi să nu pactizeze cu tagma parveniţilor din Parlament.

3. UE a lăsat-o mai moale cu standardele de marketing referitoare la legume şi fructe. Acum europenii pot cumpăra legume şi fructe mai strîmbe. Totuşi, au mai rămas ceva restricţii.

4. Se tot vorbeşte de criza alimentară mondială. Îmi vine să rîd gîndindu-mă că, pînă la urmă, nea Nicu a fost un vizionar cu ale lui fabrici de mîncare.

4. A trecut o dată istorică din calendar şi n-am văzut nici măcar o menţiune în revistă. Păi, se poate? Cum aţi putut uita ziua de 21 decembrie, ziua de naştere a tovarăşului Stalin, marele strateg militar, marele conducător al popoarelor, cel care ne-a eliberat de sub jugul fascist, „corifeu al ştiinţei“ (Sadoveanu) etc.?

Cu stimă,

M. COSTEA
str. Cameliei 16
bl. 30, sc. B, ap. 38, Ploieşti

N.red.: Ei, acum, şi dvs. cu o asemenea memorie sarcastică... La noi în redacţie, dacă mai sînt două persoane care să ştie de ziua aceea... Nu vedem şi în asta o lipsă, 98% dintre redactori ştiu că 21 (decembrie) rimează doar cu „21-22 / cine a tras în noi?“.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Păcatele capitale azi**
- **Arta culinară la români**
- **Secrete**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.700
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Greaca şi latina

Se dedică, prietenește, marelui clasicist care a fost Dan Sluşanschi

De obicei, ne uităm strîmb la „Sodoma“ occidentală: de acolo ne vin toate relele. Ei, cei din apus, ne-au năpădit cu lipsa lor de tradiţii, cu tot felul de tehnologii imorale, cu pofta lor de consum şi cu lipsa lor de evlavie. La noi pîlpîie încă flacăra umanităţii adevărate. Sîntem săraci şi cinstiţi. Săraci şi cu frica lui Dumnezeu. Săraci şi fără noroc. Mărturisesc că mi se întîmplă şi mie, uneori, să mă întorc din Vest oarecum sastisit. Nu e nici acolo paradisul pe pămînt. Şi totuşi, dracul occidental nu e chiar atît de negru. Sînt îngeri şi spre apus. Din păcate, de ei nu ne lăsăm năpădiţi.

Să luăm un exemplu. De multă vreme, în România (dar nu numai în România) studiile clasice sînt în suferinţă. Greaca a dispărut de mult din programele şcolare (tatăl meu încă avea ore de greacă în liceu), deşi amplasamentul nostru geografic, istoria noastră şi religia noastră ar fi trebuit să-i acorde o atenţie specială. Latina a pierdut de asemenea teren, în ciuda orgoliilor noastre de moştenitori ai Romei, rătăciţi într-o mare slavă. Nimeni nu mai are timp şi înclinaţie pentru învăţarea „limbilor moarte“, resimţite ca străine de duhul modernităţii şi al progresului. Ei bine, într-o ţară hiper-civilizată cum e Germania, o ţară în care nici limba, nici tradiţiile locale nu trimit la Bizanţ sau la latinitate, asistăm, dintr-odată, la un reviriment al apetitului pentru greacă şi latină. În vara trecută, un articol din *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (nr. 149 din 28/29 iunie) semnala un fenomen nou în universul gimnazial al ţării. În vreme ce în anul şcolar 1999/2000 un elev din patru opta pentru studiul limbii latine, acum aceeaşi opţiune apare la un elev din trei. Interesul pentru greacă a crescut şi el în ultimii opt ani. Analiza acestui *„trend“* a provocat comentarii şi concluzii spectaculoase. Profesorii şi elevii vorbesc despre virtuţile redescoperite ale studiilor clasice cu un entuziasm de care ar fi grozav să ne lăsăm contaminaţi. „Greaca şi latina sînt, prin superioara lor complexitate, un bun antrenament pentru gîndirea diferenţiată şi pentru capacitatea de judecată.“ „Cele două limbi stimulează independenţa de spirit şi gustul libertăţii.“ „Limba latină intensifică puterea de concentrare şi stabilitatea mentală“ şi „consolidează gîndirea analitică“. Un tînăr studios declară că a învăţa greceşte „este modalitatea optimă de a reflecta asupra Fiinţei, asupra istoriei şi asupra comportamentului uman“. „Greaca e o limbă minunată, imaginativă, plină de culoare“ – spune un altul. A o cunoaşte e „a respira un pic de eternitate“. O solidă formaţie clasică se impune ca foarte utilă şi pentru naturile pragmatice. Ea constituie o excelentă temelie de cultură generală, un bun exerciţiu pentru propriile aptitudini intelectuale şi morale. În plus, fără greacă nu ai acces la meserii cum sînt teologia, arheologia, istoria veche, iar fără latină nu te poţi ilustra onorabil în istoria artei, muzicologie, filologie, orientalistică. S-au găsit voci care să invoce beneficiile studiilor clasice şi pentru o mai subtilă înţelegere a europenităţii, dacă nu chiar a globalizării, dacă ne gîndim la întinderea colosală a vechilor imperii, care adunau laolaltă, în comunitatea idiomului dominant, teritorii astăzi disparate.

„Morţii trăiesc mai mult“ sună titlul articolului pe care l-am citat. Da, dar numai în ţările în care cei vii sînt vii cu adevărat. Adică treji. Adică atenţi la structurile de adîncime ale identităţii lor, şi nu la fuduliile ei de paradă.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Computere pentru toţi?

Guvernele de la noi au, în anii electorali, un avînt neţărmurit pe tema „să dăm cît mai mult populaţiei!“. Uneori, aceste ofrande electorale sînt ambalate în principii şi idei nobile, ceea ce le face şi mai perfide.

Guvernul Tăriceanu n-a făcut excepţie. Anul trecut, a dat o ordonanţă de urgenţă care stabilea că fiecare elev de clasa a IX-a şi a X-a trebuie să primească un computer. Asta e o chestie foarte *trendy*, căci peste tot se vorbeşte despre „societatea cunoaşterii“, despre acest instrument esenţial al viitorului, computerul conectat la Internet, despre comunicare etc. etc. Nu-i aşa că, luată în sine şi pe nemestecate, ideea că fiecare elev de 15-16 ani va avea computerul său e frumoasă? Iar faptul că statul român se îngrijeşte de asta e o dovadă că începem şi noi să fim o ţară normală, nu-i aşa? Nu merită să ne emoţionăm un pic şi să ne punem problema că „uite, dom'le, se poate şi la noi; adică de ce numai Texasul din vremea guvernatorului G.W. Bush să aibă asemenea programe de dotare cu computere? Uite că se poate şi în România lui Tăriceanu!“? Nu merită? Ba merită.

Teoretic. Practic, chestia cu computerele a fost privită, înainte de toate, ca „o afacere de peste 200 de milioane de euro“. Afacere cu statul, să ne înţelegem. Un consorţiu format din Siveco, Altex şi Romtelecom (firme serioase) a cîştigat licitaţia. Un instructiv articol recent din *Cotidianul* (http://www.cotidianul.ro/un_calculator_blocat_pentru_fiecare_elev-69696.html) povesteşte cum ordonanţa cu pricina a fost respinsă de Senat şi are şanse să fie respinsă şi de Camera Deputaţilor, cum firmele respective vor să renegocieze contractul (căci între timp cursul leu-euro s-a schimbat), iar dna ministru Ecaterina Andronescu înţelege că vor să-l rezilieze, cum, din peste 400.000 de computere, au fost distribuite pînă acum 1516 fix. Unele în Buftea (cu ocazia campaniei electorale a dlui Tăriceanu, candidat de Ilfov), altele pe la cîteva licee din diverse oraşe, dar nu mai mult de cîteva zeci de fiecare liceu. Directorii respectivelor aşezăminte educaţionale au procedat fiecare după cum i-a dus mintea: unul a zis că „nu te joci cu 14.000 de euro“ şi a păstrat cele 35 de computere primite în liceu, pentru laboratorul informatic; altul, dîndu-şi seama că nu are nişte proceduri legale prin care să dea copiilor computerele, a tot telefonat la inspectorat şi la minister să ceară instrucţiuni, pînă cînd a nimerit peste cineva care i-a dat înţeleapta instrucţiune „să mai aştepte“. Directoarea şcolii din Buftea, unde însuşi fostul premier a „inaugurat“ computerele, a luat totul în serios şi a dat elevilor computerele acasă: nu e clar dacă aceştia vor trebui să le restituie la terminarea liceului (aşa cum prevede un amendament la ordonanţă, fără să ţină cont de faptul că în 3-4 ani respectivele computere vor ajunge nişte gioarse) sau le pot păstra. Deocamdată, le folosesc.

Acest exemplu este ilustrativ pentru hibele politicii şi societăţii româneşti de azi. Care va să zică, se face un program pe bani publici, „dublînd“ parţial un program existent din vremea Guvernului Năstase: legea 269/2004 oferă un ajutor (în fapt, o subvenţie parţială) elevilor şi studenţilor care vor să-şi cumpere computer. Se trece la „implementare“, dar nu merge: directorii de licee şi inspectorii nu ştiu cum să procedeze, le e teamă să-şi asume răspunderea pentru mii de euro, în lipsa unor proceduri contabile clare. Momentul electoral nu e, desigur, ratat, dar nici nu ajută cine ştie ce (căci dl Tăriceanu nu a luat peste 50% din voturi, în ciuda faptului că s-a pozat înconjurat de computere şi elevi). Un fel de disperare bîntuie minţile politicienilor („ce să le mai dăm ăstora ca să ne voteze?...“), iar ideile bune, sănătoase şi nobile cad victimă acestui soi perfid de populism care n-are nimic sfînt: ideea de a-i pregăti pe elevii de 15-16 ani pentru societatea cunoaşterii a murit încă nenăscută, îngropată în proceduri tîmpite, în incapacitate organizatorică şi în ambiţuri electorale.

Între timp, vînzarea de computere şi Internetul în bandă largă au cunoscut o creştere rapidă în România ultimilor 2-3 ani. Fără să-şi bage nasul Guvernul. Dacă o să depăşim la un moment dat Finlanda în materie de dotare cu computere şi Internet, cu siguranţă politicienii nu vor avea nici un merit. Oricum, ei sînt ocupaţi deocamdată cu „cazul Oprea-Geoană-Băsescu-Vulpea“, fundamental pentru viitorul ţării, nu? Faptul că nişte adolescenţi de 15-16 ani îşi vor fi făcut vreun proiect sau vreo speranţă în legătură cu computerele promise şi anunţate nu impresionează pe nimeni. România va merge alandala în continuare, atîta timp cît vom fi convinşi că viitorul ei depinde de ce e în capetele dlor Băsescu, Geoană & co. Ar merge cu siguranţă mai bine dacă ne-am da seama că viitorul ţării depinde în mult mai mare măsură de ce umblă prin mintea unor puştani de 15-16 ani care îşi doresc un computer.

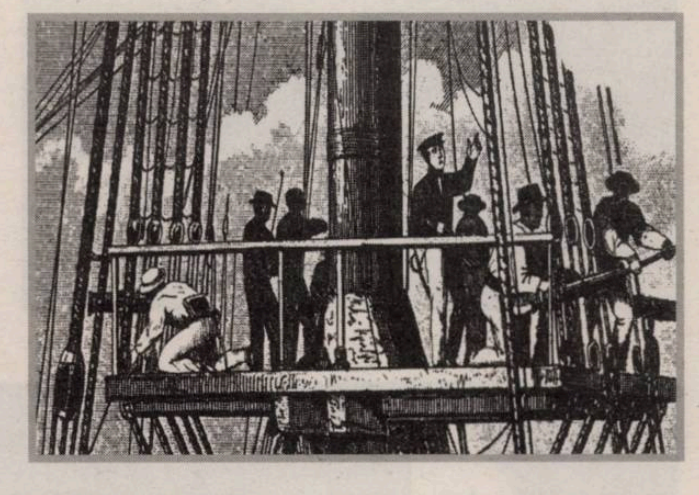

PUBLICITATE

ţinerea de minte

„L-am surprins nu o dată trăgînd cu ochiul în vreo oglindă şi murmurînd: – Urît sînt, domnule! Va fi fost poate cum spunea, făcut într-adevăr din atîtea disproporţii şi asimetrii, cu imensul cap montat pe un trunchi nu prea masiv, deşi părea mătăhălos, greoi, în toată alcătuirea neşlefuit, „nefinisat“ (cu excepţia frapantă, prin contrast, a mîinilor, sigur frumoase, fine), va fi fost deci Velea, cum să zic, lipsit de graţie fizică, stîngaci şi în gesticulaţie, în mişcări, primejduind mereu obiectele casabile din încăperile în care se afla şi luînd din belşug pe haine varul de pe ziduri, dar fapt este că, fiind cum era şi nu altfel, încînta cu prezenţa sa pe toată lumea. Oriunde apărea izbucneau exclamaţii bucuroase, o însufleţire veselă se instala, toţi cei de faţă precipitîndu-se către el pentru a-i prinde vorbele de duh, glumele, înţepăturile, emisia neistovită de umor. Cam în felul acesta, îmi închipuiam, va fi fost întîmpinat Creangă în mediile prin care circula, între prietenul meu şi marele clasic eu văzînd, tipologic, un şir de clare asemănări.“

(Gabriel Dimisianu, despre Nicolae Velea, în *Oameni şi cărţi,* Editura Cartea Românească, 2008)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Energiile Europei

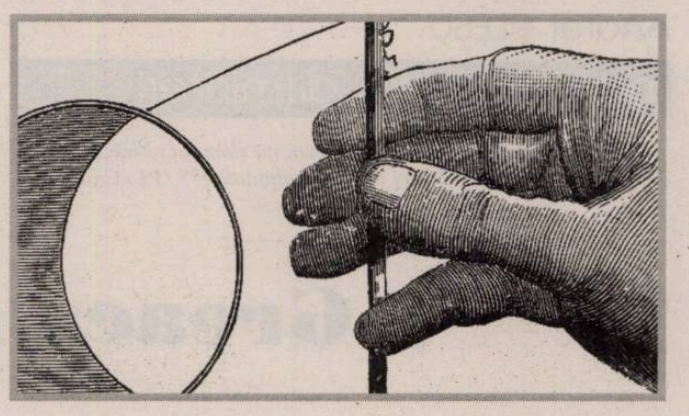

Încet, încet, Europa s-a dezmorţit şi a dezmorţit criza gazului. Dacă în primele ore ale lui ianuarie, preşedinţia cehă făcea declaraţii prudente spunînd că e o problemă strict comercială între Ucraina şi Rusia, în care Europa nu avea de ce să intervină, pe măsură ce au trecut zilele, şi gazul începea să lipsească, reacţia celor 27 avea să devină mai fermă, atît la nivelul statelor, cît şi la cel al Comisiei de la Bruxelles. Europenii au ridicat tonul, Angela Merkel şi Nicolas Sarkozy au cerut Rusiei să-şi respecte obligaţiile din contract, în timp ce Joaquin Almunia, comisarul pentru Afaceri Economice şi Monetare, atrăgea atenţia „partenerilor ruşi" că Europa nu va rămîne pasivă.

Afacerea gazului rusesc este însă una delicată, în care Europei îi este greu să ia o poziţie. La mijloc stă în primul rînd opacitatea celor două state. Practic, e greu de spus cine are dreptate. Rusia, care acuză Ucraina că îi fură din gazul destinat europenilor, sau Ucraina, care neagă şi reproşează Rusiei că a oprit încă de la început robinetul? La prima vedere, Ucraina pare a fi vinovată. Lipsită de gaz din cauză că nu a ajuns la o înţelegere cu Rusia pentru preţul materiei prime, Ucraina ar fi decis să ia din conductele către Europa partea care consideră că i se cuvine. Gestul nu este însă foarte inteligent. Ucraina are nevoie de sprijinul statelor europene pentru aderarea la NATO şi pentru apropierea de UE. „Furtul la drumul mare" din conductă, după cum se exprima un cunoscut comentator politic, îi îngreunează drumul euroatlantic. În plus, încă din timpul URSS, Ucraina era unul dintre marile depozite de gaz ale Uniunii Sovietice. Chiar dacă Rusia sista livrările de gaz, Kievul putea să trăiască luni de zile din gazul depozitat. Ce interes ar fi avut deci să fure imediat din conducte şi să fie supus oprobriului internaţional?

De cealaltă parte e Rusia. Paradoxal, o scurtă criză a gazului avantajează Kremlinul. Moscova nu a fost niciodată de acord cu orientarea pro-Vest a unora dintre liderii ucraineni. Prin această criză, Kievul putea fi prezentat ca un partener pe care Europa nu se poate baza. Ucraina ar fi deci o ţară nesigură. Ca urmare, proiectele ruso-europene de construire a unor gazoducte care să ocolească Ucraina ar trebui dinamizate. Mai mult, administraţia de la Moscova arată astfel că gazul rămîne o materie primă importantă. Una dintre temerile lui Vladimir Putin este ca preţul gazului să nu urmeze curba descendentă a preţului petrolului, pentru că Rusia ar pierde mult.

Încă o dată, greu de spus care dintre cei doi actori a minţit. Misiunea observatorilor europeni aflaţi în Rusia şi Ucraina este ca acest lucru să nu se repete, iar gazul rusesc să ajungă în Europa. În orice caz, campania de comunicare a Rusiei a fost mai bună decît cea ucraineană. Ruşii au umplut spaţiul mediatic cu declaraţii şi filmuleţe, cum ar fi dialogul profesor-elev dintre Vladimir Putin şi Aleksei Miller, preşedintele Gazprom, sau conferinţa de presă care conţinea şi un mesaj către preşedintele român. Ucrainenii s-au mulţumit să spună fără multă convingere că „nu fură".

Pentru Europa, această nouă criză ar trebui să fie semnalul că securitatea energetică merită mai multă atenţie. După primul capitol, cel din ianuarie 2006, UE a organizat un summit care a pus primele baze ale pachetului climă-energie ce a fost adoptat în urmă cu cîteva săptămîni, la sfîrşitul lui 2008 (prin care UE se angajează să consume mai puţină energie, să reducă poluarea şi să folosească energii reciclabile). Acelaşi summit a eşuat însă în tentativa de a întări securitatea energetică. Interesele statelor sînt divergente: ţări ca Italia, Germania sau Franţa au relaţii energetice privilegiate cu Rusia, la care nu vor să renunţe. State ca România şi Polonia cer de ani de zile diversificarea surselor de aprovizionare, fără ca apelul lor să fie ascultat. După noua criză, Nicolas Sarkozy vorbeşte însă din nou despre o „politică energetică europeană". UE are ocazia să progreseze pe drumul început în martie 2006. Se pot mări capacităţile de stocare a gazului. Se poate realiza interconectarea tuturor statelor europene, în aşa fel încît, dacă unul are de suferit, vecinul să îi poată sări în ajutor. Se pot diversifica sursele şi rutele de aprovizionare. Se pot accelera investiţiile în energiile „verzi". Criza de la începutul anului ne-a arătat că există solidaritate europeană, chiar cu state care nu sînt încă în UE: Ungaria a trimis gaz în Serbia, România a dat energie electrică Ungariei, Austria a expediat mii de aeroterme în Moldova. Chiar dacă sună a clişeu, din cînd în cînd trebuie amintit că Europa a progresat în urma crizelor.

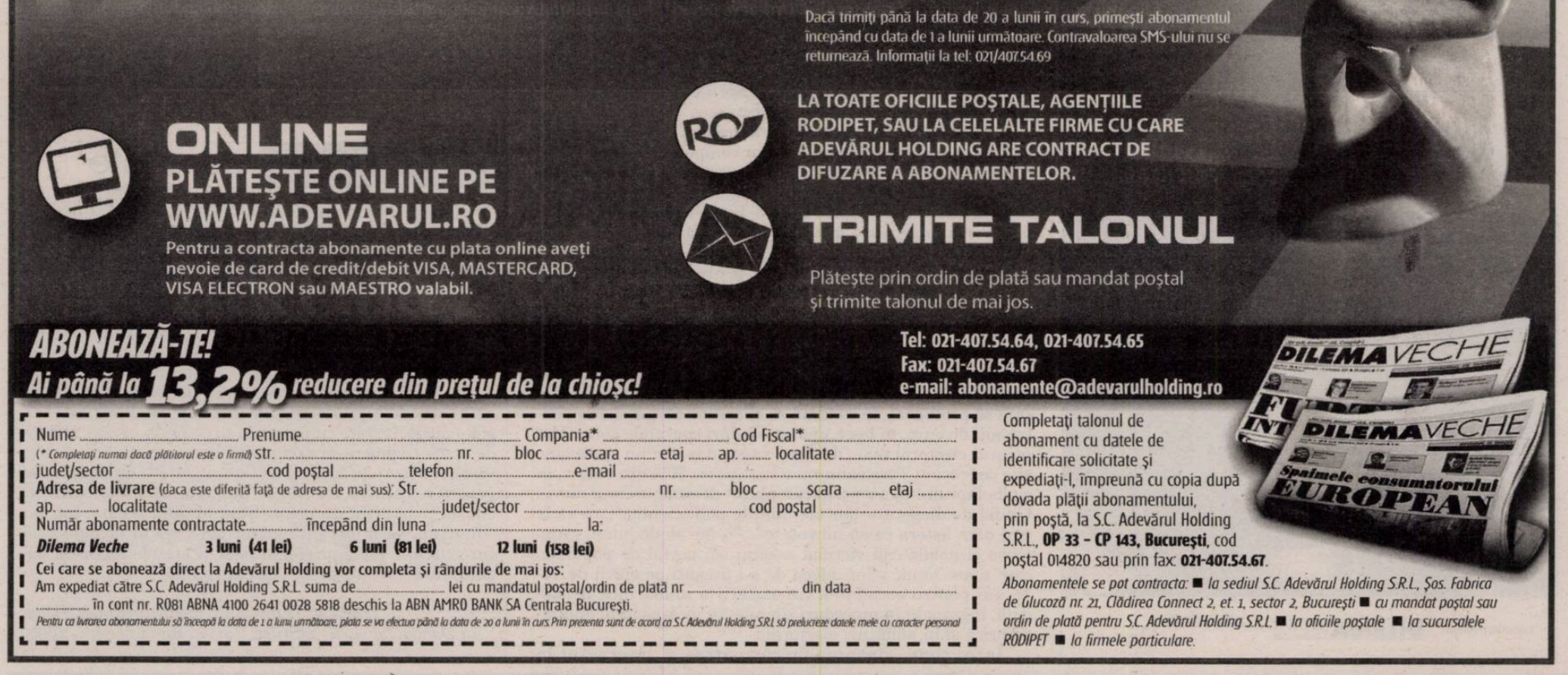

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

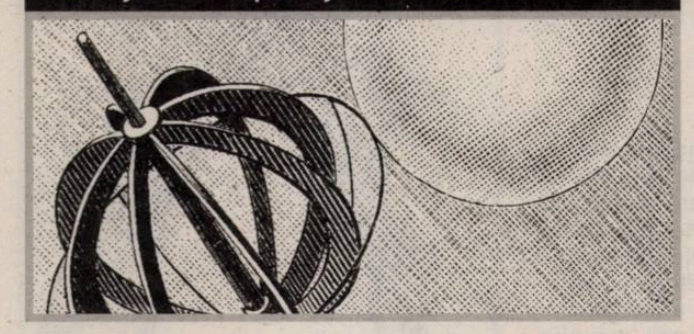

Tratative de război

Deşi toţi liderii interesaţi şi toate organismele internaţionale cu autoritate îşi afirmă sprijinul necondiţionat pentru tratativele de pace, se subînţelege de fapt graba pentru declanşarea unor „tratative de război" care să convingă partea superioară militar (Israelul) să se oprească pentru a pune capăt catastrofei umanitare din Gaza. Chiar şi după o eventuală încetare a focului, pacea va fi un obiectiv la fel de îndepărtat ca şi acum, în toiul bombardamentelor şi al atacurilor terestre. După epuizarea armistiţiului, la mijlocul lunii decembrie, Hamas şi-a reluat tirurile cu rachete îndreptate spre oraşele israeliene. Israelul a ameninţat că va riposta. O face de aproape 20 de zile provocînd distrugeri şi tragedii filmate amănunţit de televiziunile lumii. Între timp Hamas continuă să expedieze rachete ţintind oraşe israeliene din ce în ce mai îndepărtate de graniţă. Victimele sînt puţine, dar scopul acestui tir nu sînt pagubele propriu-zise, ci demonstraţia că organizaţia Hamas nu e învinsă şi e fidelă scopului înscris în Carta sa: distrugerea statului Israel, a cărui prezenţă în Orientul Mijlociu este considerată ilegitimă de militanţii islamici. În 2006, ramura politică a organizaţiei a cîştigat alegerile din Gaza împotriva altei organizaţii palestiniene, Fatah, care eliminase un articol asemănător din statutul său. Se argumentează, poate pe drept, că votul nu a exprimat o opţiune politică majoritară: liderii Hamas au cîştigat pentru că erau percepuţi a fi mai puţin corupţi decît adversarii lor electorali. Lupta dintre Hamas şi Fatah nu s-a dat numai în campanie; în iunie 2007, s-a ajuns la conflict armat: Hamas a rămas stăpîn în Gaza, iar Autoritatea Palestiniană (Fatah) – pe malul occidental al Iordanului. A răzbătut din negocierile secrete şi indirecte care se duc acum între forţele combatante că Hamas ar fi de acord cu un armistiţiu cu o durată între 10 şi 30 de ani. Între 10 şi 30 de ani pînă îşi va pune în practică obiectivul, deci o pace fără garanţii de securitate pentru generaţia următoare.

Prezumţia oamenilor lucizi visînd pacea a fost că printr-o prelungită încetare a focului, spaţiul violenţei va fi ocupat de perspectivele unei convieţuiri paşnice, permiţînd astfel discutarea cu seriozitate a soluţiei celor două state şi a consecinţelor ce decurg. Această soluţie ar urma să fie acceptarea realităţii de către ambele părţi: nici una dintre forţele existente nu o poate anihila complet pe cealaltă. Dar atîta timp cît Hamas nu renunţă la articolul respectiv din Carta sa, orice tratative sînt minate de neîncredere, orice armistiţiu nu este decît un răgaz pentru refacerea forţelor epuizate în ultima bătălie şi pentru pregătirea celei care urmează.

Hamas nu visează distrugerea statului Israel de unul singur. Hezbollah din Liban are acelaşi obiectiv împreună cu alte organizaţii mai mult sau mai puţin celebre. În mod extrem de agresiv acelaşi lucru îl vrea şi Iranul şi ceva mai puţin vocal Siria. Ambiguităţile cu privire la accesul Iranului la armamentul nuclear fac ca presiunile pentru încheierea păcii în Orientul Mijlociu să le depăşească pe cele dedicate de obicei unui conflict regional.

Pe de altă parte, nu toate ţările arabe sprijină aceste organizaţii. Statul islamic, alt principiu al Hamas, Hezbollah etc., nu este pe gustul guvernanţilor din Egipt sau Iordania. De altfel, faptul că Egiptul nu deschide graniţa spre Fîşia Gaza, nici în condiţii de conflict, spune mult despre reţinerile faţă de militanţii palestinieni. Dar pe măsură ce războiul se prelungeşte, expectativa nu va putea fi prelungită, „solidaritatea arabă" va cere dovezi.

În acest război, victoria va fi a celui care o proclamă primul, profitînd de spectacolul unei bătălii şi nu va însemna începutul păcii. Deocamdată diplomaţii lumii nu sînt departe de expresia ebraică pentru situaţia curentă: *ein breira* („fără soluţie").

globul cubic

Zeflemeaua în UE

Pentru a marca preluarea preşedinţiei rotative a Uniunii Europene, reprezentanţii Republicii Cehe au organizat la Bruxelles – locul unde se adună guvernanţii Uniunii – o expoziţie provocatoare. Într-un interviu dat la barul Hotelului Imperial din Praga, Alexandr Vondra, viceprim-ministru ceh, a spus că el susţine libertatea de expresie: „Este o operă de artă, nimic altceva" – a spus Vondra, un fost disident din perioada comunistă. Cînd se susţine libertatea de expresie cu prea mult zel, e întotdeauna ceva suspect la mijloc. „Dacă Europa nu va găsi puterea de a se privi ar fi o tragedie. Este Europa văzută de 37 de artişti, nu e Europa în viziunea preşedinţiei cehe." Expoziţia a costat 500.000 de dolari şi a fost finanţată de un antreprenor privat; sînt folosite fragmentele rezultate din spargerea unui kit gigantic de plastic. Cele 27 de naţiuni sînt reprezentate fiecare de una dintre bucăţi, corespunzătoare dimensiunilor lor, „propunîndu-şi să ofere o analiză zglobie a stereotipurilor, dar şi a caracteristicilor originale ale identităţilor culturale naţionale" (David Cerny, artistul ceh, coordonator al lucrării). „Suedia e reprezentată de un ambalaj plat de felul celui devenit celebru în urma succesului dobîndit de gigantul Ikea. Luxemburg, ducatul micuţ şi bogat, este arătat sub forma unei pepite de aur cu eticheta «De vînzare». Germania e figurată prin încrucişarea a nouă autostrăzi. Mai riscantă, contribuţia poloneză va enerva, probabil, prin tratamentul zeflemist aplicat Bisericii Catolice: preoţii mimează poza devenită celebră a soldaţilor care împlîntau steagul american la Iwo Jima, în 1945. Bulgaria, cîndva sub dominaţie otomană, e desenată ca un closet turcesc. Într-un text explicativ, Elena Jelebova, artistă din Bulgaria, spune că scopul a fost de a «provoca scandal, în special acasă, printr-un gest punk, intenţionat primitiv şi vulgar, fecal puber». (...) Contribuţia franceză, realizată de *Group de Recherche d'Art Audiovisuel,* promovează ataşamentul ţării faţă de industrie. Anunţul «Grevă» e agăţat de profilul Franţei. «Ca rezultat al situaţiei globale şi locale, sub raport politic economic şi cultural GRAA a declarat grevă pe termen nelimitat»" *(The International Herald Tribune,* 11 ianuarie 2009). Articolul din ziarul american nu povesteşte în ce fel e reprezentată România. Oricum, judecînd după ce se relatează, poneiul roz nu e departe. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Tunelurile morţii şi vieţii

Luciditatea în privinţa conflictului din Orientul Mijlociu se exprimă printr-o singură propoziţie: „Nu există soluţie pentru acest conflict". Şi un corolar: „Acest conflict este fără sfîrşit". Am auzit aceste propoziţii rostite – cu deznădejde sumbră, ca un fel de secret negru pe care îl ştie toată lumea, dar cu care nu se împacă nimeni –, de oameni din ambele părţi (israelieni şi islamişti) şi de la toate nivelurile (oficiali, comentatori, participanţi direcţi la conflict, oameni simpli etc.). La fel cred şi cei mai mulţi dintre experţii europeni sau americani, dacă îi prinzi la o vorbă pe culoarele conferinţelor dedicate subiectului. Sentimentul are, desigur, origini diferite, după cum este trăit de cei care sînt mai aproape sau mai departe de zona fierbinte. Un israelian care aşteaptă de două ori pe zi autobuzul la Tel Aviv sau un palestinian din Gaza City va putea vorbi despre acest interminabil război într-un fel în care cineva ca mine nu va putea vorbi vreodată. Dar şi noi, cei de aici, avem îngrijorări şi percepţii asupra celor ce se petrec în Orientul Mijlociu. Dacă pe cei de la faţa locului teroarea îi împinge în această luciditate abisală, pe noi, cei de departe, ne potopesc detaliile. Noi facem liste de lucruri care trebuie rezolvate, crezînd că pacea este un fel de *check-list* care trebuie bifat. Iar lista aceasta este tot mai lungă şi obiectivele din ea tot mai complicate. Cum spuneam, pe noi ne potopeşte abundenţa detaliilor care, credem noi, alimentează conflictul şi care nu-şi găsesc deloc rezolvări.

Am să vorbesc acum despre unul dintre detaliile actualului război din Gaza: tunelurile. Şi despre una dintre cele mai omeneşti deprinderi care pun în pericol buna desfăşurare a operaţiunii militare israeliene: comerţul. Iar dacă acest comerţ este singura sursă de trai pentru o populaţie în sărăcie disperată, atunci forţa formidabilei armate israeliene s-ar putea să se dovedească neputincioasă. Cînd eşti atît de sărac, continui comerţul blestemat orice-ar fi, pentru că acest comerţ echivalează cu supravieţuirea.

Unul dintre obiectivele importante ale Israelului este acela de a anihila o reţea neştiută de tuneluri care trece pe sub graniţa care desparte Gaza de Egipt. Prin aceste tuneluri, Hamas se aprovizionează cu rachetele care menţin groaza în oraşele din sudul Israelului. Legendele despre aceste tuneluri sînt multe, iar informaţiile certe – foarte puţine. Se spune că unele sînt atît de mari, încît sînt adevărate drumuri. Ele pleacă din incontrolabilul deşert Sinai şi sînt operate de beduini care au o vastă experienţă în evitarea autorităţilor egiptene. Corupţia acestor autorităţi este, de asemenea, un element important. Autorităţile egiptene spun că nu pot face prea multe, pentru că, în conformitate cu tratatul de pace dintre Egipt şi Israel, nu pot menţine la această graniţă mai mult de 750 de soldaţi. Insuficienţi, spun de multă vreme autorităţile de la Cairo, care cer Israelului acceptul pentru o suplimentare. Israelul, care nu poate uita războiul din 1973, cînd, în ziua de Yom Kipur, a fost atacat de Egipt, nu acceptă o întărire a prezenţei militare egiptene pe graniţă. Oricum, întrebarea persistă: existenţa acestor tuneluri se explică prin neputinţa obiectivă a egiptenilor de a le identifica şi distruge sau prin toleranţa faţă de fenomen? Statele Unite presează serios Egiptul de ani buni pentru o acţiune hotărîtă împotriva tunelurilor şi livrează echipamentul necesar armatei egiptene, dar rezultatele nu se văd deloc.

Numărul tunelurilor este necunoscut. CIA crede că sînt cam 30 de tuneluri principale, dar experţii spun că acest număr este bazat, mai degrabă, pe speculaţii. În general, informaţiile serviciilor speciale spun că tunelurile ajung la adîncimi de 20 de metri, acolo unde bombele israeliene nu pot ajunge. Nici măcar cînd Israelul ocupa militar Gaza, aceste tuneluri nu au putut fi închise, aşa că este raţional să presupunem că, în ultimii trei ani şi jumătate, de cînd Israelul s-a retras din Gaza, numărul lor a crescut şi camuflajul lor a devenit tot mai sofisticat. Oricum, faptul că sînt destul de largi e cert. Informaţiile israeliene spun că în cîteva tuneluri se folosesc vagoane de mină pentru transport. În orice caz, rachetele iraniene de tip Grad, care au lovit oraşul israelian Ashkelon în mai, sînt destul de mari şi experţii militari spun că nu pot fi transportate decît prin tuneluri largi.

Efortul israelian este însă blocat de forţa colosală a nevoii de comerţ. Aceste tuneluri sînt singura sursă de venituri a multor oameni, care trăiesc din contrabandă sau de pe urma ei. Prin aceste tuneluri nu se aduc în Gaza numai arme, ci şi mîncare, îmbrăcăminte şi toate cele necesare traiului. În general, tunelurile ajung în Gaza în casele unor oameni care primesc o taxă pentru fiecare transport. Un beduin care practică de ani buni acest trafic a declarat, sub anonimat, pentru un jurnalist american de la *Los Angeles Times,* că recentele bombardamente israeliene, aşa furioase cum au fost, au reuşit să distrugă cam jumătate

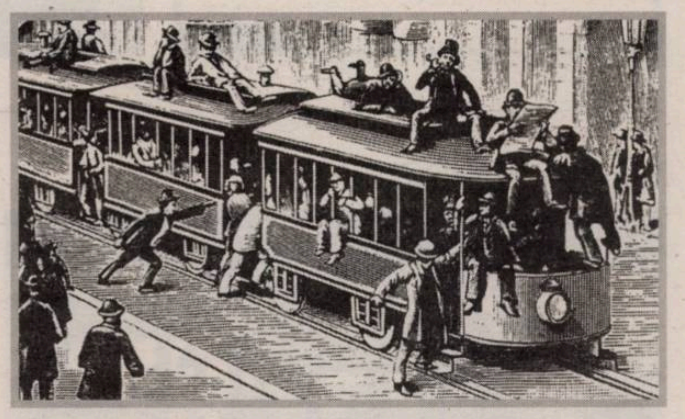

dintre tuneluri, dar că aceste distrugeri vor putea fi lesne reparate pentru că structura de adîncime a tunelurilor a rămas neatinsă, bombele distrugînd doar casele din Gaza în care tunelurile ieşeau la suprafaţă.

Rafah este un oraş divizat de graniţă. O parte se află în Gaza, alta în Egipt. Aici este singurul punct de trecere a frontierei între Egipt şi Gaza. După retragerea israeliană din Gaza, a revenit Autorităţii Palestiniene responsabilitatea administrării sale. După ce Hamas a alungat militanţii Fatah din Gaza, Autoritatea nu mai controlează frontiera la Rafah, aşa că doar grănicerii egipteni mai au grijă, cît de cît, de acest punct. La Rafah, singura afacere a oraşului este trecerea graniţei într-un sens ori în celălalt. Şi tot la Rafah, există o grămadă de tuneluri. Beduinul momit de americanul de la *LAT* să vorbească spune că, dacă se închid tunelurile, cam 90% din populaţia oraşului sărac va fi lăsată în afara oricărei surse de venit. Cum miza este supravieţuirea, căci populaţia din Rafah trăieşte, în medie, cu 1 euro pe zi, oamenii nu vor accepta aşa ceva. Prin urmare, traficul va continua.

ready made

„Foaie verde şi-o lalea,
Şi de brîu şi de curea,
Şi de cingătoarea mea,
Să-ntărim Republica!"

(Nicoleta Coatu, *Lirica populară românească cu tematică actuală,* Editura Minerva, 1984)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Muzică, dans, antren

Trenul avea tampoane de vată hidrofilă, compartimente cu sofale roşii-fuchsia de forma unor S-uri (mari) şi geamuri de oglindă mată, pe care, după ce le abureau, unii le foloseau ca blocnotesuri, – în timp ce eu, pe unul dintre ele, doream să-ţi desenez profilul, din memorie, numai că suprafaţa-i aburită se dejivra numaidecît. Dansant şi foarte muzical,
trenul, altminteri, era lung cît un tunel, culoaru-i măsurînd 3 km, şi de soliditatea unui buncăr. Un iuncăr, salutînd milităreşte, protocolar, dar sprinten, şi zornăindu-şi pintenii sonori, ţinea să ne-ntreţinem despre Junger, Ernst Junger, – care tocmai împlinise un secol de singurătate. I-am replicat că-l cheamă *Jünger*, iar nu Junger; la care, iuncărul cu aer de nisetru răspunse că-i flămînd: *„Ich habe hunger“*, — iar pînă la vagonul restaurant, mai avea de mers 1 km.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cochirleni

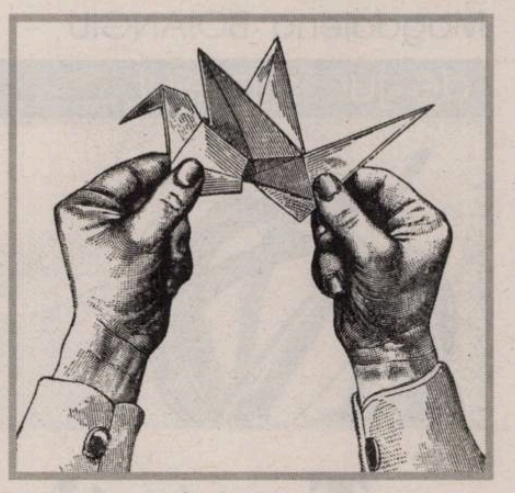

E numele unei localităţi de lîngă Dunăre, din apropiere de Cernavodă. Un nume despre care îmi închipuiam că trebuie să fie înrudit cu acela de *ciorchine*. Înainte de a se construi autostrada Soarelui, cum treceai de podul cel mare peste Dunăre, spre Constanţa, la dreapta se desprindea un drumeag care intra printr-un pasaj pe sub calea ferată. Dincolo de pasaj era parcă o altă lume. De la zona oarecum modernizată de regimul comunist, cu canalul şi carapacele de beton ale centralei nucleare, intrai brusc într-o pitorească şi săracă Dobroge rurală. Pe drum, se aduna precum zăpada un praf alb care ajungea în unele locuri, literalmente, pînă la glezne. Cît vedeai cu ochii prin parbrizul autobuzului hodorogit de ani şi drumuri proaste, se întindeau dealuri cu viţă-de-vie. Localitatea era undeva în stînga, dar pe noi ne-au oprit la nişte barăci de beton aflate în mijlocul viei. Pe vremuri acolo cică fusese o unitate miliară. Eram studenţi şi trebuia să culegem – asemeni generaţiilor anterioare – strugurii, mari şi lungi, ţîţa vacii, sau alte soiuri albe, de masă. Aveam o normă zilnică de cîteva zeci de lădiţe fiecare şi ni se spunea că sînt pentru „export Est“, mergeau adică în ţările comuniste surori. În pieţele noastre rar vedeai asemenea struguri mari şi frumoşi. Existau şi soiuri pentru „export Vest“, dar nu ne lăsau pe noi să-i culegem pe aceia. Erau muncitori „specializaţi“ care se ocupau de asta şi care înveleau codiţele ciorchinilor în poleială şi le aranjau artistic în lădiţe noi de lemn. Nouă ni se spunea că strugurii erau stropiţi cu tot felul de otrăvuri puternice, aşa încît să nu îndrăznim să şi gustăm în timp ce-i culegeam. Povestea nu ţinea însă iar noi mîncam pînă nu mai puteam. De altfel, masa pe care ne-o dădeau organizatorii acelei „practici agricole“ era de-a dreptul simbolică: dimineaţa – o felie de pîine cu marmeladă şi o ceaşcă de tablă cu ceai, la prînz – o zeamă dubioasă pe post de supă, servită în gamele şi un al doilea fel care de obicei consta dintr-o feliuţă de salam prăjită şi chircită, de mărimea unei monede de 5 lei, de pe atunci. Erau condiţii de lagăr, doar că noi eram foarte tineri, plini de veselie şi gata să sabotăm orice activitate. Ne păzeau profesori din facultatea noastră, bine aleşi pentru aşa ceva, dar şi alţi profesori din Universitate. „Comandantul suprem“ era unul cu barbă de la Spaniolă, care într-o dimineaţă ne-a spus că strugurii culeşi de noi nu acoperă nici costul hranei care ni se oferă. A fost o mică revoluţie atunci şi am vrut să plecăm acasă pe motiv că, dacă avem o activitate aşa nerentabilă pe cît susţineau ei, mai bine să renunţăm pentru a nu le mai face pagubă. Altădată, un profesor de-al nostru s-a scandalizat pentru că ne găsea mereu în acelaşi dormitor, fete cu băieţi laolaltă. Un coleg mai curajos i-a răspuns că în loc să ne facă morală, mai bine ar rezolva problema toaletelor înfundate cu apa băltind pe jos sau a apei calde pentru duş, de care nu avusesem parte nici după zile întregi de muncă.

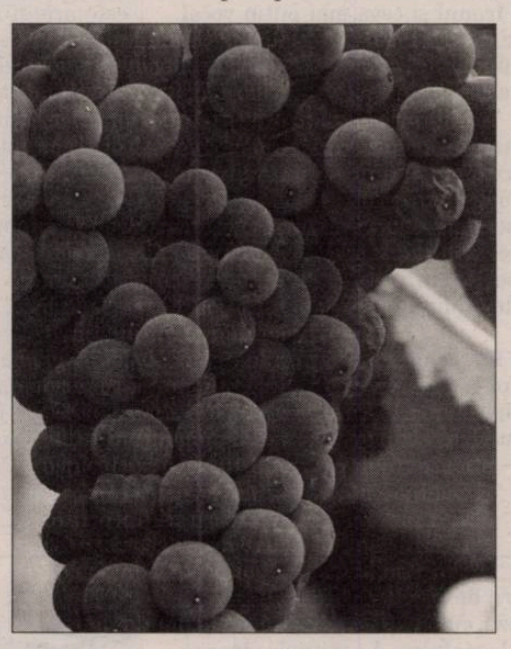

Cînd voiam să telefonăm acasă trebuia să mergem cîţiva kilometri buni pe jos pînă la Rasova la poşta care avea telefon cu manivelă. Centralista o învîrtea şi cînd prindea un fir făcea o comandă indirectă prin Cernavodă sau Constanţa. Pînă să obţinem legătura aşteptam chiar şi cîteva ceasuri.

Refuzul participării la o asemenea practică agricolă însemna expunerea la tot felul de hărţuieli din partea unor profesori şi a conducerii facultăţii. La struguri fiind însă, ne puteam considera privilegiaţi. Colegi de la alte facultăţi ne-au povestit cum au stat zile în şir pe vine, la cules de gogonele sau la scos de morcovi din pămînt. Spre deosebire de noi, nici nu puteau să se mai odihnească ascunşi printre rîndurile de viţă...

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Ciorba naţională

se serveşte fierbinte, cu înţelegere pentru rolul ei social

Cînd vine vorba de ciorbă, cu toţii sîntem în aceeaşi oală. Nu poţi să te împotriveşti acestui joc de cuvinte – cel puţin nu în Balcani. Ciorba este destinul nostru naţional, zonal şi global, şi în acelaşi timp un delicios fel de mîncare. Compoziţia ei e identică cu cea a vieţii publice şi politice din zonă: 80% apă, restul bucăţele tăiate mici, plutind în devălmăşie.

S-ar zice că ciorba e o construcţie egalitaristă, nivelatoare. Cel puţin cea fără ciolan (acela prefigurează oarecum regimul de mînă – femur, tibie etc. – forte). Ciorba este socialismul *avant la lettre:* cubuleţul de cartof nu-i mai mare decît cel de carne. Mărarul nu e mai important decît sfecla. Cel puţin nu în reţetele de la bunica mea... Se serveşte fierbinte, ca să nu-i bagi de seamă defectele. Între care cel mai mare pare a fi tocmai suprafaţa fără relief pe care o prezintă lumii exterioare. Ciorba e plată, la fel ca şi societăţile de consumatori ai ei.

Probabil tocmai de aceea la ciorbă se adaugă îndeobşte ardei, care simulează poate dezbaterea de idei, curentele de opinie şi pasiunea. Ardeiul în ciorbă are un echivalent, în lumea de dincolo de farfurie, în importurile de idei scandaloase din grădinile vecinilor: egalitatea între sexe sau moralitatea în politică, de exemplu. Ne plac chestiile astea exotice şi muşcăm cîte-un vîrf din ele... Cu toate astea, nici un ardei n-a schimbat vreodată reţeta ciorbei: deşi cu siguranţă îi dă o neaşteptată vigoare, el nu potoleşte decît 0,001% din nevoia de hrană a organismului. Social sau uman. Care ştie el bine de ce are nevoie în dimineaţa de după ce-a mai făcut o boacănă: de-o ciorbă acră, nu de remuşcări!

Ciorba postmodernă se serveşte în farfurie cu secţiune pătrată (în restaurantele de mari figuri, populate însă de orăşeni la a doua generaţie). Cea tradiţionalistă se întoarce la farfuriile de lut ars, în restaurante cu specific naţional (în care, deşi te-ai aştepta la portrete cu Eminescu sau Cioran, pereţii sînt tapetaţi cu piei de oaie!). Chiar şi în lumea birourilor, dominată de companii de catering, ciorba găseşte cumva culoarul de plastic prin care să se întoarcă la noi. E firesc: compoziţia din farfurie e aproape identică cu cea de personal. La un birou stă ceapa călită, tipa aia plictisită de bărbat şi prea în vîrstă să mai găsească altul, care ţipă la toată lumea pentru te miri ce. La un altul e conopida jună, care îţi lasă un gust de neuitat – dietetic şi imoral în acelaşi timp. Iar în sala de şedinţe stau amestecate bucăţi mari de carne de vită de import şi jumări naţionale. Manageri expaţi şi români, căutînd împreună gustul delicioasei margini de profit de 40%... Tot înainte, cu toate patru ochiurile aprinse!

Pe de altă parte, ciorba socială se găteşte la foc mic. Cel puţin aşa ne-a lăsat reţeta bucătarul-şef Iliescu, care făcea şi-un suc propriu, de casă, mamă-mamă! Noul chef de la Cotroceni are însă propria versiune: dată în clocot de trei ori şi scăzută – mai mult ghiveci decît ciorbă – însă cu acelaşi succes la publicul consumator.

Ce e trist peste toate la ciorba noastră naţională e că toate bucăţelele care plutesc în ea sînt – s-o spunem pe şleau – moarte. Carnea vine de la un animal decedat, sucul de roşii a fost fruct acum două sezoane, leuşteanul era ieri vesel şi viu în grădină... Toate stau inerte în farfurie, colecţie de proteine şi oligo-elemente fără îndoială utile organismului, însă fără nici un pic de viaţă. Nu-ţi vine să intri în vorbă cu ele, să le iei un interviu, să le duci la un festival. Nu-ţi vine decît să le mănînci.

Dar e şi ăsta un destin. Destinul ciorbei noastre, în care, dacă suflă bine aburul şi aşteaptă să se liniştească apa, orice român se poate vedea ca într-o oglindă.

(articol apărut în *Dilema veche,* nr. 84, 26 august 2005)

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Tineret, mîndria ţării... altora

– Am vorbit cu Jim şi a fost de acord să-mi facă o recomandare! – mă anunţă A., de-abia stăpînindu-şi mîndria.

Şi are şi de ce. Respectivul Jim F. este una dintre somităţile mondiale ale antropologiei. A. a lucrat cu el ani

de zile la doctorat, i-a fost şi asistent, s-a preumblat apoi pe la alte cîteva universităţi din lume şi s-a întors în ţară, mîndru de ce a făcut în toţi aceşti ani şi de competenţele dobîndite. Recomandarea lui J. F. este confirmarea birocratică a tuturor acestor lucruri. Doar că nu cred că mai există mai mult de doi, trei oameni în ţară care să fi auzit de J. F. – şi nici unui „birocrat" nu-i pasă de recomandarea acestuia.

– Nu-ţi foloseşte la nimic... – îi răspund deci eu, sumbru.

– Cum aşa? – face A. ochii mari.

C. şi-a dat doctoratul cu G., M. are două doctorate succesive, D. S. şi-a dat doctoratul la Sorbona, unde a provocat o oarecare vîlvă, L. şi-a dat doctoratul cu K.W. – aceasta din urmă mult mai cunoscută la noi. Nu le-a folosit nici unuia cu nimic. I. tocmai s-a întors de la Neuchâtel, unde şi-a încheiat doctoratul. Speră la un post de suplinitor de franceză în satul vecin, căci la universitatea din oraşul de provincie din apropiere nu are nici o şansă. S-a resemnat.

Mai realistă, M. îmi povesteşte de D. M., profesorul său de la Londra. Acesta i-a promis că, după ce îşi termină doctoratul, îi va da o recomandare călduroasă, care să-i garanteze angajarea în România. Ştiu colegi cărora li s-au respins articole la mari reviste internaţionale deoarece nu-l citaseră pe D. M., aşa că o recomandare de la el (lucru rar pentru acesta) e o adevărată mină de aur. „De-abia m-am abţinut să nu rîd în hohote" – îmi povesteşte M. „Cine a auzit la noi de D.M. şi cui îi pasă de recomandările lui?" Şi M. rîde cu gura pînă la urechi. Este însă mai degrabă un rîs îngrijorat. Deocamdată are de terminat doctoratul, dar după aceea?

Am văzut deja prea multe cazuri pentru a nu fi desprins, aşa, măcar pentru mine, un fel de simptomatologie generală a *crizei postdoctorale*. În ultimul an înainte de susţinere nu-ţi doreşti decît să termini. Nu mai auzi şi nu mai vezi altceva şi blestemi toată povestea asta, dar munceşti în continuare cu frenezie. Imediat după, începe însă o criză existenţială mai mică sau mai mare: *şi acum ce fac? Mă întorc sau nu mă întorc? Quo vadis?* Bursele postdoctorale pot amîna decizia. O căsătorie o poate tranşa. Cei care decid să se întoarcă intră însă, aproape fără excepţie, într-o criză pe care, de ceva vreme încoace, am ajuns să o numesc *angoasă de legitimare*. Căci mai nimeni, aici, acasă, nu pare să fie impresionat de ce au reuşit ei să facă acolo, de diplomele şi recomandările lor, de CV-ul şi competenţele lor deosebite. Ba chiar pe mulţi îi deranjează această insistenţă. Şi atunci fiecare încearcă, mai mult sau mai puţin frenetic şi angoasat, după fire, să se legitimeze. Să povestească ce a făcut, ce ştie. Să propună teme, subiecte, cursuri, proiecte. Să se ofere pe sine, cu totul sau pe bucăţi, doar, doar va deveni *vizibil* şi pentru cei din jur, vizibil ca cel care este, cel care s-a construit cu trudă şi merit în toţi aceşti ani: *hei, uitaţi-vă la mine, exist, sînt aici şi chiar ştiu să fac o groază de lucruri!* Şi urmează o întreagă gesticulaţie a cărei menire este, în ultimă instanţă, să-l legitimeze pe cel în cauză în propriii săi ochi. „Am început să mă îndoiesc de mine însumi!" – îmi mărturisea, la un moment dat, M., devenit depresiv.

Ceea ce mai este simptomatic, apoi, este faptul că, în caz de reuşită, această legitimare vine mai degrabă de la Piaţă decît de la Academia. Majoritatea celor care sfîrşesc prin a fi recunoscuţi, care au reuşit să-şi facă intrarea, au făcut-o devenind „persoane publice", intrînd în job-uri politice sau mediatice – sau, în orice caz, cu vizibilitate politică şi mediatică. Recunoscuţi pe piaţă, pot fi utilizaţi apoi şi în Academia, unde ajung să aibă mai degrabă un soi de „second job". Dar un iz de „n-a mîncat salam de soia cu noi" continuă să plutească în aerul cam stătut din Academia...

Codrin Liviu CUŢITARU

Calupuri publicitare

Sincer, nu pot să explic cum reuşise plicul – umflat ca o mapă de conţopist – să intre în cutia mea poştală. Mototolit parcă, lipit meschin, cu efort vizibil (impus de conţinutul neîncăpător, dar şi de dimensiunile, paradoxal, mici ale dreptunghiului de hîrtie), obiectul mi-a stîrnit aprehensiuni, de la bun început. Nici un destinatar, nici un expeditor pe cele două feţe, doar o – cum să o numesc? – „remarcă" ciudată, tipărită cu albastru în colţul de jos: *Pentru tine...* Punctele de suspensie, în mod special, induceau fiori de gheaţă. Părea o ameninţare directă, o aluzie malefică, plină de posibile urmări oribile. Absolut legitim (să recunoaştem), gîndul mi-a fugit la terorismul biologic ori măcar la expresia lui autohtonă (în varianta tradiţionalei făini albe la... pachet). Auzisem de păţania lui Mircea Cărtărescu (cu coletul criminal), citisem despre delirul internaţional al misivelor războinice, aşa încît, prin forţa împrejurărilor, m-am văzut intrat în zona speculaţiilor morbide. Problema rămînea pasul următor. Eu ţineam deja în mînă catastrofa chimică (sau farsa ei degenerată) şi puteam fi – după toate regulile şi prezumţiile biologiei ucigaşe – contaminat. Ce voi face? Deschid cutia Pandorei, riscînd transformarea instantanee într-un *zombie* chelbos, cu ochi ieşiţi din orbite şi spume animalice la colţurile gurii, o arunc în tomberon aşa cum e, luîndu-mi pe conştiinţă, cel puţin virtual, zeci, poate chiar sute de suflete nevinovate, ori merg la poliţie, acceptînd ulterior carantina şi investigaţiile oamenilor în costume de astronauţi?

Norocul meu se numeşte Laura – o soţie curajoasă (şi infinit mai inteligentă) – care, sesizîndu-mi decolarea bruscă spre piscurile imaginaţiei (maladive) scriitoriceşti, a smuls plicul cu un gest ferm, de inspiraţie gordiană, şi l-a sfîrtecat în numai cîteva secunde. Surpriză uriaşă pentru mine, rezultat previzibil pentru ea. O pernuţă strivită de şampon, alături de un „carneţel de cumpărături", la fel de boţit, şi un mic pliant cu imaginea multiplicată a unei făţuci zîmbitoare, ce ne zice, în norişor ieşit din gură, asemenea personajelor din benzile desenate: „Adio griji, sînt fericită cu părul meu!". Pe toate scrie cu litere gigantice, ţipătoare, Sunsilk. A doua zi, citesc, culmea, în ziar: „Un bătrîn pune pe jar poliţia pentru un plic cu produse Dove, primit în poştă şi bănuit a conţine antrax". Cu un mic efort, aş fi reuşit să fiu în locul lui. Îmi şi imaginez textul de pe prima pagină a ziarelor: „Dl CLC, profesor la Universitatea ieşeană, dus de urgenţă la Spitalul 7. Intrat în sevraj, bărbatul strîngea feroce în mînă un pliculeţ de şampon Sunsilk, care i se prelingea, dezgustător, pe faţa congestionată" sau „Profesor de la «Cuza», cocoţat pe terasa Hotelului Unirea, a ameninţat că va arunca praf conţinînd ciumă bubonică peste Iaşi, dintr-un plic pe care scria Sunsilk Shampoo – păr mătăsos şi strălucitor. În schimbul armei biologice, el a cerut mai mulţi bani pentru educaţie". Am simţit că bietul bătrînel m-a înlocuit într-o melodramă comunitară al cărei protagonist de drept eram eu.

Trebuie să admitem că, într-un sistem economic concurenţial, publicitatea calcă pe cadavre. Nu are scrupule, îţi pătrunde brutal în viaţă, te trage de mînecă, îţi pune piedică, te încalecă şi, nu în ultimul rînd, te hipnotizează. Reclamele umplu cîmpul vizual şi pe cel auditiv, insistînd să-ţi ocupe şi timpul personal, indiferent de voinţa ori opţiunile tale. Publicitatea sfidează intimitatea şi chiar legea, la rigoare, afişîndu-şi butaforia cu nonşalanţă (presa a semnalat recent cazul unei profesoare universitare, întîmplător şi colegă de-a mea, care s-a trezit dimineaţa cu muncitori în balconul *apartamentului propriu,* ocupaţi cu montarea unei reclame *Toyota).* Publicitatea este, indiscutabil, „sufletul comerţului", dar, pentru aceasta, cere în schimb un preţ exorbitant – însuşi sufletul tău.

Petrecînd o parte din prima jumătate a deceniului trecut în America, am avut ocazia să mă confrunt cu publicitatea, ca să zic aşa, la ea acasă. Greu de povestit ce înseamnă *advertising* în sistem yankeu. Îţi trebuie psihic de oţel ca să te acomodezi la impactul său demolator. Treptat, am răzbit prin jungla reclamelor din Lumea Nouă, însă nu de unul singur, ci cu ajutorul prietenilor americani care m-au ghidat psihologic într-un univers unde totul este de vînzare. Cel mai dificil mi-a fost să mă adaptez la telefoanele publicitare al căror mecanism nu l-am descifrat decît foarte tîrziu. Cum funcţionau ele? Tineri politicoşi, angajaţi ai unor companii mai mari sau mai mici, te sunau acasă şi te abordau neconvenţional şi insistent, cam în felul următor: „Hei, Codrin, ce mai faci? Sînt Tom de la firma X şi, în urma şedinţei Consiliului de Administraţie, am hotărît că, datorită calităţilor tale intelectuale şi morale, reprezinţi clientul nostru ideal. Îţi oferim..." etc. etc. Afabil din fire, purtam dialogul cu limbutul interlocutor pînă în pînzele albe. Adesea, adîncindu-mă în argumentaţii, nu aveam puterea să-l refuz complet. În consecinţă, urmau alte şi alte telefoane. Relatînd unui coleg de la Universitate drama mea nocturnă – aparent fără sfîrşit –, m-a surprins să aflu că americanii nu sînt intimidaţi uşor de aceşti invadatori ai intimităţii. Mi-a mărturisit senin că el îi numeşte „fii de căţea" *(sons of bitches* în engleză, *ticăloşi,* mai pe românеşte) şi le închide telefonul în nas. „Da, dar eu sînt din Texas" – a adăugat el, privindu-mă cu compătimire. „Hm, ai avea totuşi o soluţie. Spune-le că eşti student japonez (cu numele Cod-Rin) şi ţine-o tare în engleza penibilă a niponilor, pînă le zgîrii timpanele. Vei scăpa de ei negreşit. Nu s-a născut încă americanul care să înţeleagă engleza vorbită de samurai."

Am hotărît să pun planul în aplicare chiar în acea seară. La ora fatidică a fiecărei nopţi, un tînăr repulsiv de amabil mi-a spus, în receptor, că este Sam de la AT&T şi are un contract telefonic *cool* pentru mine. „Eu... japonezeus... nu vorbesc bine la tine" – am bîiguit eu cu emoţie. „Cu atît mai bine" – urlă deodată emiţătorul de publicitate. „Eu... înţeleg nimic, băiatu'... rău pare" – am continuat pe acelaşi ton, cu mai mult curaj. „Te implor, ascultă-mă cu atenţie, încearcă să pricepi..." – ţipă el disperat în receptor. „Eu porc nu mîncam la tine, doar vaca" – am răspuns, zîmbind ghiduş. Individul a făcut o pauză mai lungă, apoi a zis, scrîşnind din dinţi, într-o tonalitate de care nu l-ai fi bănuit capabil la început: „Auzi, *gaură de fund (asshole* în engleză, *nesimţit* mai pe românеşte), tu îţi baţi joc de mine?". Am tăcut un timp, la rîndu-mi, după care am replicat cu indignare (nepărăsind totuşi ritmul retardului lexical): „Băi, *jerk (uscăciune* în engleză, *canalie* mai pe românеşte), eu nu *asshole,* eu *Kunta. Kunta Kinte".* De ce tocmai Kunta Kinte, vă veţi întreba? Întrucît, aidoma lui, am înţeles atunci că, în ochii acestor veritabili stăpîni de sclavi ai modernităţii, noi, cei a căror muncă o parazitează ei cu spor, nu sîntem de fapt decît un insignifiant *Toby.*

Andrei PIPPIDI

SOS București

Scrisoare deschisă domnului ministru Theodor Paleologu

Noua denumire a Ministerului Culturii, referindu-se direct la Patrimoniu, care, în Italia, are un minister special, îndreptăţeşte speranţa că politica faţă de acest subiect va ţine în sfîrşit seama de o problemă care, în ultima vreme, a devenit extrem de gravă.

Ca urmare a dezvoltării economice rapide – e vorba numai de averile particulare – şi a incapacităţii statului de a asigura protecţia şi reabilitarea monumentelor istorice, patrimoniul cultural este victima unui proces de erodare şi distrugere fără precedent. Într-adevăr, înainte de 1990, pericolul îl reprezenta numai, în Capitală şi cîteva oraşe mari (de pildă, Iaşi, Ploieşti, Craiova sau Braşov), ambiţia autorităţilor de a „ctitori", fie edificii de prestigiu, fie cartiere de locuinţe. În prezent, iniţiativa investitorilor caută pretutindeni, dar mai ales în centrul municipiilor, unde valoarea terenurilor a crescut enorm, amplasarea unor construcţii de mari proporţii, destinate să aducă venituri prin închiriere sau vînzare. Aşadar, susceptibile de a fi reutilizate sînt parcurile publice şi suprafeţele construite înainte de Al Doilea Război Mondial. Această febră constructivă care desfigurează peisajul urban nesocoteşte faptul că, nici pentru veacurile XVII-XIX, nu s-au păstrat decît puţine exemple de arhitectură civilă. Nu trebuie să ne înşele numărul de 29.435 de monumente istorice pentru întreaga ţară, dintre care 2627 pentru Bucureşti: au fost mai adeseori cruţate edificiile religioase, iar la înscrierea pe lista oficială s-a procedat superficial şi aleatoriu, aşa că numeroase case din secolul care a urmat Regulamentului Organic, fiind absente din acest inventar, sînt expuse demolării. Ceea ce dispare sub ochii noştri este singura zestre capabilă să mai evidenţieze identitatea noastră culturală. Încep să se arate efectele intenţiei de a dispersa răspunderea pentru întreţinerea monumentelor, care ar trece de la Minister la consiliile judeţene sau orăşeneşti („descentralizare"!), cu toate că acolo nu există oameni competenţi, sau măcar conştienţi de necesitatea de a conserva/restitui memoria colectivă.

La centru, adică în Minister, DMI nu mai dispune decît de un personal redus, insuficient pentru evidenţa şi supravegherea monumentelor. A reţine în sarcina Ministerului doar monumentele de categoria A (importanţă naţională) ar însemna condamnarea celor de categoria B (importanţă locală). Numărul şantierelor de restaurare deschise anual a scăzut sub 20% faţă de perioada 1997-2001.

Se pune întrebarea cum s-a deschis drumul către această situaţie. Legea patrimoniului a întîrziat zece ani. De cînd o avem, aplicarea ei a fost împiedicată sau ocolită din diverse cauze: corupţia, indiferenţa, ignoranţa, lipsa de fonduri. Ca exemplu pentru ultima din aceste cauze, statul n-a putut ajuta, cum era obligat prin lege, eforturile proprietarilor particulari de a întreţine monumentele pe care le deţin, nici nu şi-a exercitat dreptul de preempţiune, pe care i-l dă aceeaşi lege, la vînzarea monumentelor aflate în proprietate privată. Chiar în momentul de faţă, este de vînzare hanul Solacolu, ultimul din marile hanuri bucureştene din veacul al XIX-lea, care are şi o valoare memorială internaţională, deoarece acolo a locuit Liuben Karavelov, lider al emigraţiei revoluţionare bulgare în ajunul Războiului de Independenţă. Ar putea Ministerul să ia asupră-şi achiziţia acestui monument istoric, atît de neglijat în ultima vreme încît se găseşte într-o ruşinoasă stare de degradare? Lupta cu ignoranţa şi indiferenţa se poate duce numai printr-un program de stăruitoare educaţie. Aşa cum este predată istoria în şcolile noastre în ziua de astăzi, este total desprinsă de realitatea direct vizibilă în cotidian. Cît despre corupţie, ea se manifestă chiar în structurile care au datoria de a apăra patrimoniul, dar şi în cazul organelor de justiţie solicitate să intervină pentru respectarea legii monumentelor, atunci cînd ea a fost încălcată (la Ploieşti, un fost miliţian, cu relaţii prin tribunale, a dărîmat nepedepsit casa copilăriei lui Caragiale). Oamenii-cheie pentru interesele private contra patrimoniului par a fi inamovibili, toate partidele au nevoie de ei: exemplu, Ştefan Damian de la Direcţia Patrimoniului Cultural Bucureşti, subordonată Ministerului, care a autorizat distrugerea multor case vechi din Capitală. Uşurinţa cu care se obţin autorizaţii de demolare sau avize de declasare nu poate avea decît o singură explicaţie.

Soluţiile de rezolvare a acestui ansamblu de probleme trebuie căutate şi în domeniul juridic, printr-o legislaţie mai puţin permisivă şi care să aibă pedepse clare acolo unde e încălcată, şi în creşterea alocaţiilor bugetare destinate întreţinerii şi restaurării. O posibilitate ar fi şi parteneriatele de finanţare: 50% din partea statului şi 50% din partea colectivităţii locale sau a unei fundaţii. Deschiderea pentru vizitare a unui număr mai mare de monumente istorice ar asigura cointeresarea Ministerului Turismului pentru punerea în valoare a patrimoniului. În ce priveşte organizarea administraţiei, sînt două reforme strict necesare: reîntoarcerea personalului Direcţiei Monumentelor Istorice la efectivele pe care le avea şi pe care le-a pierdut pe seama altor sectoare (şi nu epurarea politică a puţinilor specialişti rămaşi acolo) şi atribuirea de puteri sporite Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice. În prezent, ca organ consultativ, ea nu mai are putinţa de a acţiona cu eficacitatea necesară. A-i reda capacitatea decizională a devenit indispensabil atît în alcătuirea planului anual de lucrări, cît şi în chestiuni de clasare a unor monumente în pericol. În cazul în care proprietarul privat nu şi-a respectat obligaţiile asumate spre conservarea monumentului, Comisia trebuie să poată riposta prin expropriere, iar aceasta să nu fie o despăgubire normală, ci o sancţiune.

Unicul lucru pozitiv care s-a întîmplat în ultimii ani este o creştere semnificativă a conştiinţei opiniei publice, care, din ce în ce mai educată, începe să simtă nevoia unei identităţi urbane şi a unor rădăcini istorice. Dacă autorităţile politice nu răspund pe măsură, vor avea surpriza să descopere că există chiar în acest domeniu aparent marginal un cost politic de plătit.

PUBLICITATE

Texte și opinii de: *Ana BOGDEA (psiholog, Serviciul de asistență maternală, Direcția Generală de Asistență și Protecția Copilului, sector 6, București) ● Nicolae GORUNESCU (director executiv adjunct, Direcția Generală de Asistență și Protecția Copilului, sector 6, București) ● Mihaela ȘTEFĂNESCU (coordonator de programe, Fundația SOROS România) ● Dragoș TUDOR (jurnalist)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

Părinți și copii

Nu-mi amintesc locuri mai frumoase de joacă din copilărie decît maidanele! Dacă se întîmpla să locuiești în vecinătatea vreunui maidan sau, și mai spectaculos, a unui șantier, a unui bloc în construcție, distracția era asigurată. Jocul preferat era un fel de concurs: cine găsește cele mai interesante obiecte printre maldărele de moloz. Făceam echipe de cîte doi-trei copii, stabileam ora la care toată lumea pornea „în expediție" și ora la care ne întorceam la locul de plecare și dădeam startul. Făcusem chiar o expoziție cu obiecte găsite: monede vechi, casete audio, doze de bere, piulițe, gloanțe (printre cele mai „tari" descoperiri!) și tot soiul de vechituri care nouă ni se păreau adevărate valori. Cel mai iscusit cercetaș era un băiat de prin blocurile vecine, Florian, care, nu știu cum se întîmpla, avea cel mai mare succes – a găsit odată o brățară de aur pe care, după ce toți am întors-o pe toate părțile și am născocit cîte o poveste fantastică legată de proveniența și de proprietarul ei, am ascuns-o de teamă să nu ne „spună" cineva părinților și să fim pedepsiți pentru că am furat-o de undeva. Mult timp toți l-am bănuit pe Florian cum că se ducea cu o seară înaintea expedițiilor și „planta" obiectele în locuri strategice, pentru ca a doua zi să iasă, iar și iar, cîștigător. Am complotat chiar împotriva lui și, cîteva seri la rînd, i-am urmărit fiecare pas, dar nu am reușit să-l prindem.

Dacă nu aveai un maidan pe care să-l „bați" cît era ziua de lungă, la fel de bună de joc era și strada din fața blocului. Seara, după școală, la sfîrșit de săptămînă sau în vacanțe, străzile erau pline de copii care jucau orice. Pînă nu ne lovea cumplita foame sau pînă nu începeau desenele animate „pe bulgari", nimic nu ne putea ține departe de jocurile noastre.

Nopți pierdute cu HC...

Acum, maidanele au mai dispărut. Străzile sînt pline de mașini, iar cînd mai vezi cîte un puști rătăcit prin fața blocului, parcă nu-ți vine să crezi că mai sînt și copii. Iar dacă aceștia există, parcă nu mai știu să se joace. E drept, și vremurile s-au schimbat. De ce-ar mai bate cineva mingea pe stradă, cînd o poate face pe calculator – este mai comod, mai sigur, atît pentru copil, cît și pentru părinte, nu trebuie „să intri în casă" cînd se lasă întunericul, nu trebuie să mai strigi la balcon după mama lui X să-l lase afară să se joace cu tine, pentru că X este la un *buzz* distanță etc. Să ai un computer personal la începutul anilor '90 era la fel de utopic ca a avea o mașină de lux decapotabilă. Calculatoarele HC, produse pe platforma Pipera, costau în jur de 9000 de lei, dar pentru achiziționarea lor aveai nevoie de oarece relații și mai trebuia, în plus, să aștepți nu cinci ani ca pentru o Dacie, dar cîteva luni cu siguranță. La aceste computere, bazate pe o tehnologie de la începutul anilor '80, informația se stoca pe casete audio. Asta numai dacă se întîmpla să ai un casetofon cu înregistrare. Jocurile veneau tot pe casete – de cele mai multe ori prost înregistrate și dificil de instalat – și nu erau mai mult decît o imagine simplistă, care se mișca pe televizor pe post de minge, navă spațială, mașină, rățușcă și cam atît. Nostalgicii își amintesc fără îndoială de nopțile pierdute cu asemenea distracții. Astăzi, industria jocurilor pe calculator a depășit orice ne puteam imagina cu vreo 10-12 ani în urmă.

Scurte istorii de familie

Eram într-o zi la o masă, într-un grup de cunoștințe, la care s-au așezat și o doamnă cu un băiat de vreo nouă ani. Fără să ridice ochii din pămînt, puștiul s-a trîntit pe un scaun, și-a scos din rucsac un *device* nu mai mare decît un telefon mobil obișuit și a început să butoneze de zor. Din cînd în cînd, mama lui încerca să-i mai distragă atenția, explicîndu-i că nu este tocmai „elegant" să nu bage pe nimeni în seamă. „Uite – îi spunea –, mai sînt și alți copii, ați putea sta de vorbă, ați putea să vă jucați împreună!" Băiatul nu părea însă să o audă. „Este un iPod?" – îl întreb într-o doară. „Ipod?! Uită-te și tu mai bine! Este un palm!" – îmi răspunde vizibil deranjat de întrebarea mea „prostească". „Și ce face palm-ul tău atît de special?" – insist. „Se joacă! Lasă-mă-n pace, nu vreau să greșesc ceva!" „Scuzați-l – îmi spune mama sa –, nu este foarte comunicativ. Stă mult timp singur și așa s-a obișnuit." Ascultînd poveștile femeii, pesemne mult mai dornică de vorbă decît odrasla cu palm, am aflat o scurtă istorie de familie care nu m-a mirat defel, dată fiind actualitatea ei. Doi părinți mai mult absenți din viața copilului prin natura meseriilor, doi bunici care au crescut băiatul pînă la doi ani și mai multe rînduri de bone care, cîte zece ore pe zi, au avut grijă de el „cum au știu mai bine".

În cazul serviciilor specializate de *baby-sitting,* poți avea o minimă siguranță că, pe lîngă masă și somn, copilul poate avea și o altă activitate în plus, deși „patalamaua" nu este mereu o garanție. Dacă luăm însă în calcul „remunerația" nu tocmai mică și numărul familiilor care își permit acest tip de servicii specializate, este foarte clar că mulți părinți preferă să plătească o bonă „ca să fie cineva cu copilul" și atît. Dacă bona obosește și nu mai are chef și nervi de energia și mofturile copilului, îl instalează frumușel în fața televizorului, dă pe Cartoon Network și, pînă la sfîrșitul programului, are liniște și pace.

Variantele pentru a compensa lipsa părinților din viața copilului sînt nenumărate – unora li se dă tot ce-și doresc, fie că au sau nu nevoie de lucrurile pe care le primesc în dar. Alții călătoresc prin țări străine cel puțin de două ori pe an, deși, dacă îi iei la întrebări, constați că nu știu diferența de amplasament dintre – să zicem – Castelul Bran și Castelul Peleș. Tatăl unui copil se lăuda că a reușit să-l înscrie într-o excursie la schi în Austria. Puștiul avea șapte ani și era la cea de-a patra experiență de acest gen. „Nu știu sigur dacă am să-l las – mi-a spus –, dar i-am rezervat locul ca să nu-l pierdem. M-am gîndit că, dacă pînă la urmă nu pleacă, am ratat și șansa altui copil de a merge în această excursie, dar e mai bine așa. Decît să stea singur acasă, mai bine în Austria." „Nu ar fi fost mai simplu aici, la Predeal, de exemplu, dacă tot nu este ceva sigur?" – întreb. „I-am propus, dar mi-a zis că nu știe ce-i aia și că, oricum, monitorii de schi sînt slabi în România!"

Socializare fără comunicare?

O prietenă mi-a ținut într-o zi un întreg discurs despre „petrecerile de copii din ziua de azi", evenimente grandioase, pregătite minuțios, mai ceva ca o nuntă. În primul rînd se începe cu invitațiile – se concepe un text din care nu lipsesc informațiile de bază (ziua, locul și ora petrecerii), se alege un model de invitație cît mai „trăsnit" și, după ce totul este pus la punct, se trece la meniu și la variantele de *entertainment* ale invitaților. Nu lipsesc clovnii, baloanele care iau diverse forme de animale sau alte obiecte, artiștii care pictează fețele copiilor, creioanele și cărțile de colorat etc. „În ziua cu pricina se întîlnesc doar copiii. Evident, mergem și noi, părinții, dar strict ca să-i supraveghem. De petrecut, petrecem a doua zi, fără copii. Ei – cu treaba lor, noi – cu a noastră. Cam așa stau lucrurile! Punem foarte mare accent pe partea asta de socializare. De exemplu, am făcut o regulă ca noi, mamele elevilor dintr-o clasă, să ne întîlnim măcar o dată pe lună fie la o cafea, fie la un restaurant, ca să ne cunoaștem mai bine. La unele întîlniri, o invităm și pe diriginta copiilor, pentru că este foarte important să-ți stabilești relații... Petrecerile, întîlnirile de acest gen sînt extrem de importante." „Fițe – încerc eu să-i mai tai amicei mele din elan –, cînd eram noi copii..." „Oho, alte vremuri – exclamă ea ca și cînd asta se întîmpla cu cel puțin 50 de ani în urmă –, nu-s fițe! Aici vorbim de un sistem din care este *vital* să faci parte. Dacă nu faci parte din el, nu exiști – lumea trebuie să te cunoască, trebuie să te faci văzut, să ții pasul cu vremurile, cu restul lumii!" Am întrebat-o dacă invitații, copiii care va să zică, participă în vreun fel la această organizare majestuoasă, dacă cineva ține cont de aspectele... din „alte vremuri", care înseamnă spiritul de echipă, dezvoltarea abilităților practice, capacitatea de implicare, pînă la urmă. „Nu, dragă, păi noi dăm bani ca să muncească ei? Cînd ajungem, totul este pregătit și arată atît de spectaculos! Tu nu înțelegi, dar este un sistem!"

O fi, dar de ce în el, în plus față de relațiile de socializare – pe care, de!, moda le impune – nu este loc și de comunicare? Lipsa relațiilor directe între părinți și copii, nepotrivirea și neînțelegerile dintre aceștia nu sînt un mit, o sintgamă care „dă bine" în anchetele și în studiile sociale. Am întrebat mai mulți elevi dintr-un liceu din București, din clase și de vîrste diferite, care cred că ar fi problemele cu care se confruntă în familiile lor. Fie că au fost sincere și elaborate, fie că au fost scurte, dar la obiect, sau copiate, unele, de la colegii mai „inspirați", răspunsurile, în marea majoritate, au arătat că tinerii suferă din cauza timpului mult prea scurt pe care îl petrec cu părinții, a lipsei comunicării cu aceștia sau din cauza inexistenței unor relații de prietenie cu adulții.

Copiii de azi nu mai seamănă cu cei de acum 20 de ani și același lucru se poate spune despre părinți. Și este firesc să fie așa – fiecare generație trăiește în „alte vremuri", într-un alt context în funcție de care se stabilesc și relațiile de familie cu tot ce presupun acestea. Deloc de neglijat în creionarea legăturilor dintre părinți și copii sînt o serie de factori care țin de vîrstă, de educație, de starea materială, de personalitatea fiecăruia, de experiența de viață. Un scenariu perfect nu este posibil decît în filme, în cărți sau în mintea fiecăruia dintre noi. Viața însă este în altă parte, în lumea reală în care, nu-i așa, visurile se împlinesc destul de rar: de cele mai multe ori trec pe lîngă noi; sau noi pe lîngă ele, nu e foarte clar... **(Ruxandra Tudor)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Mi-ar fi plăcut să-mi fiu propriul părinte?

*Dacă aţi redeveni copil, aţi vrea să aveţi părinţi cum sînteţi voi acum? V-ar plăcea ca fata / băiatul / copiii voştri să fie cum aţi fost voi în copilărie? Dincolo de jocul de cuvinte, problema merită discutată. Măcar în calitate de exerciţiu de sinceritate, dacă nu cumva chiar pe post de practică periodică în încercarea de a ne adecva atitudinile, în raport cu vîrsta şi personalitatea copiilor, dar şi în raport cu propiile trăsnăi pe care obişnuiam sau nu să le facem în copilărie. Schimbul de roluri poate fi un joc fără prea mari bătăi de cap, dar cu rezultate utile. (**R. T.**)*

Ioana: Da. Eu încerc să le fac copiilor mei o copilărie cît mai frumoasă, plină de experienţe noi – călătorii, prietenii –, dar dîndu-le, în acelaşi timp, şi multă libertate. Libertatea de a face ce le place, de a alege. Iar ceea ce ţine de educaţie să ajungă la ei prin metode cît mai creative şi mai puţin constrîngătoare. Şi, în plus, cred că mă preocupă mai mult decît i-a preocupat pe părinţii mei dezvoltarea emoţională, fizică, psihică a copiilor mei. E adevărat însă că şi oferta este mult mai vastă acum decît pe vremea copilăriei mele, adică prin anii '70-'80.

Parţial. Sînt „trasee" pe care aş vrea să le parcurgă la fel, dar mi-aş dori şi să aibă parte de lucruri frumoase şi interesante, cum ar fi călătorii, alt sistem de învăţămînt şi multe, multe altele.

Lidia Badea: Sînt un părinte răbdător, prietenos cu fiul meu, dar şi cu toţi prietenii lui deopotrivă şi încerc, pe cît pot, să-i dezvolt această latură socială. Mi-ar fi plăcut, aşadar, să-mi fiu propriul părinte. Sînt însă exagerat de sensibilă şi incapabilă, uneori, să nu mă panichez din orice nimic şi să nu fiu excesiv de grijulie. Judecînd după aceste aspecte, dacă aş fi fost propriul meu părinte, mi-aş fi spus de nenumărate ori: „Mama, încetează, eşti pisăloagă!".

Cred că am fost un copil... cuminţel, cu înclinaţii artistice şi sportive pe care acum regret că părinţii nu mi le-au cultivat (desenam frumos, am făcut vioară, acordeon, patinaj artistic, tenis şi înot, dar nici una dintre aceste preocupări nu s-au „materializat" într-o carieră), cu rezultate bune la şcoală, fără a fi însă un elev „genial". Din acest punct de vedere, mi-ar plăcea ca băiatul meu să-mi semene. Nu cred însă că aş fi deloc liniştită dacă el mi-ar moşteni fascinaţia ciudată pe care am avut-o în copilărie pentru foc, de exemplu. La cinci ani am dat foc, sub masa din sufragerie, unui mănunchi de papură, iar la prima ieşire cu prietenii de familie ai părinţilor mei la munte, cu cortul (altfel, una dintre cele mai frumoase vacanţe pe care le-am avut), am mobilizat toţi copiii din grup la un foc de tabără de toată cinstea, în mijlocul pădurii! Ce pedepse au urmat, atît pentru mine, cît şi pentru ceilalţi copii, vă puteţi imagina!

Ana Monica Don: Nu ştiu dacă mi-ar fi plăcut să am părinţi ca mine. Încă nu-mi dau seama ce fel de părinte sînt, unul bun sau rău. Cu siguranţă nu sînt un părinte prea răbdător, calitate pe care mama o avea. Sînt destul de sensibilă şi nu cred că m-aş judeca prea aspru, cred că mi-aş permite prea multe. Sincer, ca să-mi dau seama dacă mi-ar plăcea să-mi fiu propriul părinte, trebuie să mai crească băiatul meu, Matei.

Pe de altă parte, aş vrea ca el să fie ca mine, pentru că am fost un copil cuminte şi ascultător, dar totuşi cred că am pierdut multe din farmecul copilăriei. Mi-aş dori ca el să fie puţin mai zvăpăiat, un fel de Nică, fără să creeze probleme, dar asta nu cred că se va întîmpla – copiii parcă nu mai ştiu să se joace cum ne jucam noi, cred că sînt prea maturi.

Andrei Roman: Sînt motive pentru care mi-aş fi dorit să am părinţi ca mine. Adică mai stimulativi, cu ochiul fin aţintit asupra unor eventuale laturi care ar fi putut fi dezvoltate la odraslă, mai generoşi în comportament şi în ceea ce priveşte puterea educativă a propriului exemplu, şi alte asemenea rafinamente extrase, poate, mai degrabă din lecturi, decît din viaţa reală. Sînt, pe de altă parte, aspecte pe care mi le-aş putea reproşa. Nu cred că aş putea controla în totalitate grija excesivă, teama de a nu se întîmpla ceva rău, un lucru pe care părinţii mei nu l-au avut niciodată în exces. Nu ştiu dacă din argumente raţionale, din lipsă de timp sau dintr-un soi de indiferenţă şi încredere în mine. Asta însă m-a ajutat (forţat) să mă maturizez mai repede.

Părinţii mei nu au aflat niciodată aproape nimic despre jumătate din copilăria mea – de la lipsa de la şedinţele cu părinţii, pînă la performanţele sportive, năzbîtiile făcute constant împreună cu ceilalţi copii din cartier. Am avut tot timpul imaginea unui puşti cuminte, sfios. Într-un fel, poate, tata chiar suferea că nu mă manifest ca un „bărbat" adevărat. În spatele imaginii, realitatea era, de fapt, cea banală. Un copil ca toţi ceilalţi, cu cheia de gît şi cu multe responsabilităţi asumate „pentru casă". Care a şi învăţat, a şi făcut sport. A fost şi cuminte, a făcut şi prostii cu carul (da, mamă, geamul profesoarei de franceză, de la parter, eu l-am spart!). Dacă aş vrea un copil ca mine, pentru că mă plac în cantităţi acceptabile, mi-ar plăcea să-i „descopăr" ambele laturi şi să am puterea să nu i le cenzurez.

„Copiii emigranţilor nu ştiu ce sînt şi cine sînt"

– interviu cu Mihaela ŞTEFĂNESCU –

În luna ianuarie a anului trecut, Fundaţia SOROS România a lansat studiul „Efectele migraţiei: copiii rămaşi acasă. Riscuri şi soluţii", un document care face parte din programul „Migraţie şi dezvoltare" şi care a avut la bază o serie de interviuri cu rude care au grijă de copii ai căror părinţi au emigrat, dar şi cu reprezentanţi ai comunităţilor locale, desfăşurate în opt localităţi cu incidenţă mare de migraţie. Pentru a afla care sînt schimbările care intervin în viaţa acestor copii, dar şi în relaţiile lor cu părinţii emigranţi, am stat de vorbă cu Mihaela Ştefănescu, coordonator de programe la Fundaţia SOROS România.

Există un profil al familiilor de emigranţi?

Se poate vorbi de un profil, dar cred că este, mai degrabă, unul al emigrantului în general, decît al celui cu copii. În orice caz, acesta nu se stabileşte în funcţie de zona în care locuieşte, respectiv, din care pleacă emigrantul – nu putem spune că procentul celor care pleacă din zona rurală, din sate, este mai mare decît cel al locuitorilor din oraşe. Dimpotrivă – este exact invers: procentul de migraţie este mai mare în urban. Marea majoritate a migranţilor sînt de vîrstă activă, prin asta înţelegînd atît oameni apţi de muncă, dar şi aflaţi la vîrsta la care încep să-şi întemeieze o familie; au o educaţie medie – cei mai mulţi au doar liceul sau au făcut şcoli profesionale. Desigur, există şi profesori, de exemplu, care pleacă la căpşuni, dar în mare parte este un mit, numărul acestora fiind de ordinul a cîtorva procente. Sînt şi profesori cu studii universitare care emigrează ca să lucreze, dar în aceste cazuri este vorba, mai degrabă, de o „mişcare" de carieră, de o necesitate profesională decît de venituri mai mari. Revenind însă la profil, vă mai pot spune că în principal pleacă bărbaţii.

Credeţi că efectele negative ale fenomenului de migraţie sînt mai puternic resimţite de către copiii din a căror familie pleacă mama?

Cu siguranţă – problemele la nivelul psihologic, sentimental şi, de aici, şi de comportament este foarte clar că apar mai des şi sînt mult mai accentuate la copiii ale căror mame pleacă în altă ţară. În general (desigur, sînt şi excepţii), mama este mai implicată în viaţa copiilor – ea are mai multă grijă de educaţia lor şi de activităţile de zi cu zi, iar copiii sînt mai apropiaţi de ele. Tatăl are mai mult rolul de a aduce un venit familiei şi de a asigura un soi de disciplină. În acest caz, evident că un copil este mai afectat de plecarea mamei şi, cu cît este mai mic ca vîrstă, cu atît situaţia devine mai complicată. Există însă efecte similare şi cînd pleacă tatăl.

Scopul principal pe care părinţii îl urmăresc cînd decid să plece în altă ţară este să le asigure copiilor – cum se spune – „un viitor mai bun". Există şi cazuri cînd acest lucru este folosit ca o motivaţie pentru soluţionarea unor stări conflictuale între părinţi?

Desigur – migraţia este o soluţie de rezolvare a problemelor existenţiale. Şi chiar dacă în momentul plecării unuia dintre cei doi membri ai unui cuplu, relaţia dintre ei era una firească, netensionată, lipsită de stări conflictuale, odată unul dintre aceştia emigrat, situaţia poate degenera. Viaţa în altă ţară poate fi mai simplă, mai aşezată, munca – mai uşoară (pentru o persoană care lucra la cîmp, „cu cîrca", culesul căpşunilor, de exemplu, poate fi o nimica toată). Intervin, de asemenea, şi problemele legate de sistem: dacă aici rezolvarea unei situaţii se lungeşte pe perioada mai multor zile, dacă, eventual, mai implică şi o „şpagă", care nu neapărat simplifică situaţia, în altă parte se poate rezolva în cîteva minute. Mulţi dintre cei care pleacă în altă ţară par să ducă o altă viaţă, una mai bună, şi se gîndesc „de ce m-aş mai întoarce la una mai grea?".

Sînt şi cazuri în care „o altă viaţă" primează în detrimentul familiei, iar părintele plecat îşi abandonează familia?

Există, dar sînt situaţii izolate, nicidecum „generale", aşa cum, de multe ori, rezultă din ştirile „scandalistice" de la TV. Există cazuri de abandon şi în familiile în care nu pleacă nici unul dintre cei doi părinţi – migraţia nu are neapărat o legătură cu faptul că părinţii îşi „uită" copiii! Aceştia rămîn, de obicei, în grija bunicilor sau a unei rude apropiate cu care, eventual, şi trăiau în aceeaşi casă sau gospodărie, iar după cîţiva ani, părinţii fie se întorc în ţară şi familia se reuneşte, fie îşi cheamă şi copiii în ţara în care sînt ei. Indiferent însă de situaţie, pe toată perioada cît sînt plecaţi, părinţii păstrează legătura cu copiii lor: fie se vizitează cît pot de des, fie îşi scriu sau vorbesc la telefon etc.

Se poate vorbi totuşi de o redefinire a relaţiilor dintre părinţi şi copii? Ajung aceştia din urmă să nu se mai raporteze la părinţii lor biologici ca la nişte părinţi?

În mod clar, da. Indiferent în grija cui este lăsat copilul, automat autoritatea părintelui scade, iar copilul ajunge să se raporteze la bunici sau la alte rude ca la propriii părinţi. Este o situaţie inevitabilă, care nu se aplică exclusiv cînd vorbim de migraţie. Să ne gîndim la cazurile în care copiii cresc alături de bunicii lor, nu pentru că părinţii sînt plecaţi din ţară, ci pentru că, de exemplu, sînt foarte ocupaţi. Dat fiind că depinde foarte mult de vîrsta copilului, de felul în care el a trăit, de perioada cît au fost plecaţi părinţii, este foarte greu de spus dacă această situaţie se schimbă odată cu revenirea părinţilor în ţară – consecinţele se văd în timp.

Care sînt însă efectele „privării" de prezenţa unuia sau a ambilor părinţi asupra copiilor?

Copiii se simt mai singuri, mai nefericiţi, plîng mai des, se autoizolează, nu mai au acelaşi interes pentru şcoală etc. Asta însă şi din cauza faptului că cei cu care rămîn acasă nu sînt îndeajuns de autoritari pentru a le impune o anumită disciplină, poate nu au nici calificarea necesară pentru a-i ajuta să obţină rezultate bune la şcoală. În cazul familiilor din care pleacă doar un singur părinte, presiunea rămasă pe cel de acasă – care practic trebuie să preia şi rolul celuilalt – este foarte mare. Din nou, orice „greşeală" în gestionarea acestei presiuni are efect asupra copilului. În plus, atribuţiile pe care le are un părinte, un bunic sau orice altă rudă care îngrijeşte un copil nu ţin exclusiv de copil. Se mai pune şi problema treburilor casnice, în cazul celor care locuiesc la sat – a activităţilor gospodăreşti etc. şi, evident, cel care rămîne acasă cu copilul poate fi depăşit de situaţie, la un moment dat.

Pentru oricine rămîne acasă cu un copil sau mai mulţi este foarte greu, dar pentru asta nu ar trebui puşi la zid cei care pleacă. Atunci cînd pleci în „necunoscut", este mult mai responsabil să nu cari după tine toată familia, pentru că nu ştii ce te aşteaptă. Rişti de unul singur, iar dacă dai de greu, nu chinui întreaga familie. Stai cîţiva ani departe de familie, dar fie îţi faci o situaţie şi te întorci în ţară, fie îţi chemi şi familia cînd lucrurile se aranjează.

În cazul copiilor pe care părinţii reuşesc să-i aducă în ţara în care ei muncesc, se impune o întrebare: ai cui sînt, de fapt? Cărei lumi aparţin?

Asta este o problemă – în migraţia internaţională se discută că ei ar fi cele mai mari victime. În cazul familiilor de emigranţi, prin asta înţelegînd părinţi şi copii deopotrivă, legăturile cu ţara se rup şi, evident, şansele de a se întoarce în ţară scad. Vorbim aşadar de un copil care are cetăţenie română, dar care locuieşte în altă ţară – un copil fără identitate, aflat între două lumi. A părăsit ţara în care s-a născut – şi, chiar dacă s-ar întoarce, readaptarea ar fi foarte complicată –, iar în ţara în care locuieşte se simte un *outsider:* nu cunoaşte nici limba, nici cultura, mersul la şcoală este anevoios etc. Aceşti copii nu ştiu ce sînt şi cine sînt.

Putem vorbi de o categorie bilingvă care s-ar putea adapta ambelor societăţi sau de o categorie de cetăţeni care îşi va căuta identitatea între două lumi, fără însă să aparţină nici uneia?

Este foarte greu de spus. Depinde de legăturile pe care părinţii le mai păstrează cu ţara natală, de vîrsta la care a plecat copilul – una este să emigrezi la 5 ani, alta, la 15 –, de gradul de adaptabilitate şi, nu ultimul rînd, de alegerea fiecăruia.

a consemnat Ruxandra TUDOR

DILEMA VECHE
Alte vremuri, alte generații?...
– părinți și copii –

Cine are părinţi să-i schimbe

*I-am rugat pe cîţiva elevi de la Colegiul Tehnic „Traian" din Bucureşti să menţioneze trei lucruri pe care le-ar schimba la părinţii lor, trei lucruri pe care cred că părinţii lor le-ar schimba la ei şi să argumenteze răspunsurile. Un mic exerciţiu de autoanaliză din care, făcînd o medie, a reieşit că majoritatea şi-ar dori ca părinţii să fie mai prezenţi în viaţa lor, să fie mai prietenoşi şi să comunice mai mult. Nevoia de a hotărî singuri în unele privinţe, fără să fie constrînşi de părinţi şi, desigur, calculatorul s-au aflat în topul lucrurilor pe care elevii le-ar dori schimbate. (**R. T.**)*

Adriana (14 ani): Eu nu aş schimba nimic la părinţii mei, deoarece îmi place felul lor de a fi în toate privinţele. Ei ar vrea să fiu mai responsabilă şi să fac ceea ce observ că trebuie făcut. Cred că m-ar face mai atentă şi mai prietenoasă cu fraţii mei – ei sînt mici şi au nevoie să se joace cu cineva –, nu să mă izolez întotdeauna, lăsîndu-i pe ei să facă ce vor.

Adela (14 ani): Eu am nişte părinţi perfecţi care ar schimba la mine un fel de vicii: statul cu orele la calculator pentru că nu îmi face bine, dormitul exagerat în week-end şi foarte puţin în vacanţă şi o pasiune nesătulă de dulciuri, în special ciocolată.

Alex (17 ani): La tatăl meu aş schimba obsesia pentru punctualitate, la mama – cea pentru curăţenie şi mi-aş da mai mulţi bani de buzunar. Părinţii mei, în schimb, m-ar face, cred, mai responsabil, mai ambiţios şi mai puţin încăpăţînat.

Alexandru (18 ani): În primul rînd, le-aş schimba alor mei vîrsta, pentru că, după părerea mea, dacă părintele este mai tînăr, se înţelege mai bine cu copilul. În al doilea rînd, le-aş modifica programul – mai ales lui tata – pentru a-i vedea mai des şi pentru a petrece mai mult timp împreună. Cel de-al treilea lucru pe care l-aş schimba la ei... Dacă mă gîndesc mai bine, i-aş schimba cu totul, cu alţi părinţi, pentru cîteva zile, ca să văd dacă m-ar da afară cei noi!

Nu ştiu ce ar schimba părinţii mei la mine. Cred că mama m-ar schimba cu totul! *The end.*

Ana-Maria (14 ani): Mie îmi plac părinţii mei, nu aş schimba nimic, dar ei şi-ar dori să nu mai stau atît de mult la calculator, pentru că îmi pierd toată ziua, să nu mai ridic tonul pentru că se creează un haos total în discuţiile familiale şi şi-ar dori să fie mai multă ordine în camera mea, care arată ca după cel de-al treilea război mondial.

Andreea (14 ani): Mama mea îmi place aşa cum este – o consider mama perfectă! Ei i-ar plăcea, cred, să nu mai fiu leneşă – nu am mai făcut de mult timp curat; mi-ar schimba comportamentul pentru că, în ultimul timp, mă enervez şi ţip, numai dacă încearcă să mă ajute; şi probabil ar vrea să-i acord mai multă atenţie, deoarece mare parte a timpului de după şcoală mi-l petrec la calculator şi niciodată nu aud ceea ce spune.

Ana-Maria (18 ani): Aş vrea să-l determin pe tata să nu mai muncească atît de mult, pentru că toată ziua este pe drumuri. Aş vrea ca mama să înţeleagă că nu poate rezolva problemele sentimentale ale apropiaţilor noştri şi să nu-şi mai facă griji pentru felul în care învăţ. Ei nu i se pare niciodată că învăţ sau că lucrez la ceva.

Atît mama, cît şi tata ar vrea să fiu mai punctuală – dacă mergem undeva împreună, trebuie să mă aştepte mereu pînă mă aranjez –, să cheltui mai puţini bani şi să nu mai stau cu orele în baie.

Andreea (15 ani): Primul lucru pe care aş vrea să-l schimb la mama ar fi să o fac mai înţelegătoare cu mine, să avem, într-adevăr, o relaţie mamă-fiică, pe care simt că nu am avut-o niciodată. Mi-ar plăcea să fie comunicativă, pentru că nu vorbim mai deloc, şi să fie mai afectuoasă cu mine, pentru că eu nu simt că este mama mea. Mi-aş mai dori ca părinţii mei să nu se mai certe atît de des, pentru că urăsc certurile. Ei, în schimb, cred că ar vrea să nu mai fiu aşa rebelă, pentru că, spun ei, simt că pierd controlul asupra mea. Îmi spun mereu să nu mai fumez, pentru că nu-mi face deloc bine şi mă roagă să învăţ mai mult la şcoală, pentru binele meu. Asta cred că ar schimba ei la mine.

Eliza (18 ani): Aş vrea ca părinţii mei să se bucure mai mult de viaţă şi de roadele muncii lor. Mi-ar plăcea ca tata să accepte că am vîrsta necesară astfel încît să pot hotărî singură în privinţa unor anumite lucruri (de exemplu, fumatul!), iar mama să nu-şi schimbe niciodată atitudinea pe care o are faţă de mine, indiferent de vîrsta amîndurora. Părinţii mei cred că ar schimba la mine impulsivitatea – şi-ar dori să fiu mai calmă –, în unele situaţii, răutatea şi m-ar face mai punctuală.

George (15 ani): Lucruri de schimbat la părinţi: atitudinea faţă de mine, să nu se mai supere cînd le mărturisesc un lucru rău şi să aibă mai multă încredere în mine – dacă mint o dată, ei cred că mint mereu. Lor le-ar plăcea să fiu mai ordonat, să învăţ mai mult (zece ore pe zi!), să le spun tot ce fac şi să nu mai ascund adevărul.

Georgiana (15 ani): Ar fi bine ca mama să-şi facă mai mult timp pentru mine, să înţeleagă că eu sînt făcută pentru sport şi să nu mă mai oblige tot timpul să renunţ la el. Cu tatăl meu mă înţeleg bine, el îmi ţine mereu partea şi mă susţine. Îmi iubesc părinţii şi sper ca pe viitor să mă susţină în cariera sportivă şi să mă ajute cînd am nevoie de ei.

Mama, cum am spus, ar vrea să mai las sportul. Ambii şi-ar dori să mă ocup mai mult de şcoală şi să-mi schimb comportamentul – îmi spun mereu să fiu mai caldă cu cei din jur, pentru că am o fire foarte rece şi din cauza acestui lucru voi avea mult de pierdut.

Isabela (15 ani): Eu aş schimba la părinţii mei următoarele trei lucruri: să ne petrecem mai mult timp împreună, să fie mai înţelegători şi mama să comunice mai mult cu mine. Deoarece aşa simt. Părinţilor mei le-ar plăcea să nu mai fiu atît de încăpăţînată, să-i înţeleg în momentele în care au nevoie şi să mă ocup mai mult cu învăţatul.

Lavinia (14 ani): Vreau ca părinţii mei să nu se mai certe, pentru că mă rănesc – nu-mi place să-i văd certaţi –, să aibă mai multă încredere în mine ca să pot pleca singură în locuri mai îndepărtate şi să petrecem mai mult timp împreună. Ei şi-ar dori să am mai multă grijă de sănătatea mea, să nu mă mai cert atîta cu frati-miu şi să fiu mai harnică în casă.

Mădălina (18 ani): Tata este exagerat de protectiv: deşi poate preocupările lui în ceea ce priveşte siguranţa mea sînt în limite normale, manifestările în acest sens sînt tragi-comice – leşină şi ajunge la spital de fiecare dată cînd sînt plecată din ţară. Nu le-aş mai permite alor mei să lucreze în acelaşi domeniu! Părinţii nu ar trebui lăsaţi să facă aşa ceva – discuţiile sînt catastrofice! Şi aş mai schimba ceva: locuinţa. Nu aş mai vrea să stau cu ei! Nu mi-aş îndepărta părinţii, dimpotrivă, ne înţelegem întotdeauna foarte bine (cînd nu ne aflăm în aceeaşi încăpere, casă, oraş, ţară, planetă!).

Ei ar schimba la mine: lenea – recunosc că sînt total dezinteresată de treburile casei. Faptul că sînt neîndemînatică şi uitucă – în mod ciudat, constant pierd sau stric lucruri care, culmea, îmi sînt dragi. Cred că sînt incapabilă fizic să păstrez ceva. Sînt o pagubă la casa alor mei. Faptul că atunci cînd se ţipă la mine, eu ţip mai tare.

Mihaela (18 ani): În primul rînd, aş schimba starea de sănătate a tatălui meu care este paralizat de patru ani şi nu poate vorbi. La mama aş schimba o parte din modul ei de a gîndi, pentru că, în unele privinţe, nu ne mai înţelegem deloc; are anumite idei care sînt chiar învechite şi nu ne putem pune de acord. Tot mamei i-aş schimba locul de muncă şi aş trimite-o undeva unde nu ar trebui să facă nimic, unde ar avea mulţi bani şi, mai ales, unde s-ar putea simţi *liniştită şi fericită,* pentru că, în situaţia în care sîntem, nu cred că este tocmai aşa.

Poate că, după modul lor de a gîndi, ai mei mi-ar schimba caracterul şi obiceiurile care nu sînt tocmai pe placul lor. Uneori, simt că m-ar schimba cu totul, dar ştiu că nu ar face niciodată lucrul ăsta, chiar dacă ar putea, pentru că mă iubesc foarte mult. Mai ales mama care a suferit foarte mult pentru/alături de mine. În final, dacă ar putea să schimbe cu adevărat ceva, m-ar schimba după percepţiile lor, astfel încît să mă vadă fericită şi împlinită din toate punctele de vedere.

Un lucru este sigur: nici ei şi nici eu nu putem schimba nimic (poate în procent foarte mic)!

Valentin (16 ani): În primul rînd, l-aş schimba pe tata – nu foarte mult, pentru că este un părinte bun, dar uneori, cînd vorbeşte, nu se poate controla şi ridică tonul la cel mai mic lucru care îl enervează. Eu îi spun mereu să se liniştească pentru că altfel nu-l mai ascult. În al doilea rînd, aş schimba la tata modul în care conduce maşina – mereu o ia pe unde este aglomeraţie – şi, în final, l-aş face să-şi mai ceară scuze din cînd în cînd. La mama nu mi-aş dori nimic schimbat, ea munceşte zi şi noapte uneori şi are grijă de casă, de trei băieţi şi de o fată nou-născută.

Ei şi-ar dori să mă străduiesc un pic mai mult cu învăţatul, pentru că prost nu sînt, să o ajut în casă pe mama mai mult decît o fac de obicei şi să nu mai pierd timpul cu băieţii pe stradă. Eventual, să nu beau.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 15 ianuarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Dragoș TUDOR

Copiii şi tehnologia

Cunosc tot mai mulţi copii care se nasc, după cum e o vorbă la români, cu tehnologia în mînă. Mai precis, cu tastatura şi cu mouse-ul. La nici trei ani, au deja primele noţiuni legate de calculator. Înţeleg modul de funcţionare al jocurilor, le place, se amuză, învaţă cum se deschide şi se închide această maşinărie care nouă, adulţilor, ni se pare de multe ori foarte complicată.

Copiii au mai învăţat că pe computer se pot viziona mai ales desene animate, dar şi filme. La început le cer ajutorul părinţilor, dar în scurt timp învaţă paşii care trebuie făcuţi, aşa că nu mai miră pe nimeni să-şi vadă odrasla abia ieşită din scutece lucrînd de zor în faţa monitorului.

Unii părinţi se sperie şi încearcă să stăvilească acest avînt, motivînd apariţia unor probleme de vedere, de exemplu. Alţii, dimpotrivă – îşi pun mari speranţe şi visează, pentru copilul lor, o carieră de succes în industria tehnologiei. Cred că şi unii, şi alţii greşesc. Computerul ar trebui văzut ca un obiect foarte domestic al existenţei noastre. Nu ştim în ce măsură va înlocui cartea de poveşti, dar ştim că este cel puţin la fel de atractiv pentru micuţi. Nu ştim dacă îi poate ajuta să înveţe mai repede să citească, dar este limpede că le stimulează interesul şi reflexele. În fine, nu ştim dacă ei vor deveni simpli *gameri* înrăiţi sau informaticieni geniali. Este totuşi limpede pentru oricine că fără a avea noţiuni elementare despre computer nu se poate imagina nici un fel de carieră în următorii ani.

Pediatrii au şi ei părerile împărţite. Unii afirmă că abia de la şapte ani copiii ar fi bine să aibă cale liberă spre tehnologie. Alţii sugerează că vîrsta de trei ani este suficientă. Problema principală este dacă nu cumva accesul prea rapid la lumea virtuală, în dauna realităţii, poate avea efecte psihice pe termen lung. Dacă nu le va transforma personalitatea pînă acolo încît să ajungă, aşa cum se întîmplă în unele scenarii *science-fiction,* creiere conectate într-o reţea virtuală unde totul este posibil, spre deosebire de lumea reală, unde – nu-i aşa – visurile rămîn, de cele mai multe ori, irealizabile.

„Asistenţii maternali sînt supraoameni“

– interviu cu Ana BOGDEA –

Despre asistenţa maternală se vorbeşte puţin şi doar atunci cînd discuţia implică un dosar penal, o victimă şi un vinovat arătat cu degetul. Mai nou, ordonanţa de urgenţă a premierului Emil Boc, care interzice cumularea pensiei cu salariul de la stat – act care îi vizează şi pe asistenţii maternali –, i-a readus pe aceştia în atenţie. Am stat de vorbă cu Ana Bogdea, psiholog, şi cu Nicolae Gorunescu, director executiv adjunct al Direcţiei Generale de Asistenţă şi Protecţia Copilului sector 6, despre profesia de asistent maternal; o activitate deloc uşoară, pe care ajungi să o practici după zeci de zile de evaluări, anchete sociale, cursuri sau examene; o meserie care implică o serie lungă de responsabilităţi şi de trăiri care – dacă nu înveţi să le gestionezi – pot lăsa sechele pentru care nu există „consiliere“.

Care este motivaţia celor care solicită atestatul de asistent maternal?

Motivaţiile sînt diferite şi ţin foarte mult de istoricul familial al fiecăruia. Unii consideră că nu au fost părinţi buni cînd ar fi trebuit, sau, în cazurile mai triste, au suferit pierderea unui copil şi vor să compenseze acest lucru, alţii pur şi simplu nu îşi găsesc un loc de muncă şi văd în asistenţa maternală o posibilă variantă. Mulţi mă întreabă dacă nu se pune şi problema banilor – ba da, dar nu văd ce ar fi rău în asta. Fiţi siguri că cei care urmăresc strict avantajele materiale renunţă repede după ce află despre ce responsabilităţi este vorba. Asistentul maternal îşi asumă 100% rolul de părinte – el se zbate să înscrie copilul la grădiniţă (şi ştim cu toţii ce probleme mari creează numărul prea mic de locuri în grădiniţe sau, mai grav, de grădiniţe în sine), el uzează de propriile relaţii de fiecare dată cînd copilul are nevoie de ceva şi, cel mai important, este direct răspunzător de tot ceea ce se întîmplă cu copilul pe care-l are în grijă. Orice s-ar întîmpla cu acesta din cauza asistentului maternal, un proces penal este inevitabil.

E mult mai comod pentru cineva care vrea, într-adevăr, să cîştige nişte bani fără prea mari bătăi de cap să se „angajeze“ ca bonă, deşi nici aici lucrurile nu sînt chiar atît de simple. Vorbim însă de o sumă de bani lunară pentru care nu trebuie să plătească impozit la stat şi de un program de 4-8 ore pe care le petrece în familia copilului. Este mai simplu – cîştigă nişte bani şi nu mai tremură pentru orice se întîmplă cu copilul pe care-l are în grijă.

Obţinerea unui atestat de asistent maternal este un proces foarte laborios, care presupune analizarea amănunţită a multor aspecte legate de viaţa personală a solicitantului. Cum poate fi însă verificată potrivirea între asistentul maternal şi copil?

Orice asistent maternal trece printr-o perioadă de potrivire teoretică. Cu alte cuvinte, în funcţie de nevoile de îngrijire ale copilului (vîrsta, starea lui fizică şi de sănătate – pentru că în sistemul de asistenţă maternală intră inclusiv copii cu handicap, copii bolnavi sau infectaţi cu HIV), dar şi a datelor despre solicitant, strînse în timpul anchetei sociale, decidem dacă acesta are sau nu capacitatea şi disponibilitatea de a îngriji copilul. După potrivirea teoretică urmează cea practică. În cazul unui nou-născut, de exemplu, asistentul maternal merge în spital şi, atît cît îi permite personalul medical, petrece cît mai mult timp în preajma copilului, asistă la orele de masă, îl hrăneşte, la rîndul lui, cu biberonul etc.

În cazul plasamentului de urgenţă, nu mai este timp pentru toate aceste trepte pentru că vorbim de copii aflaţi în pericol (părăsiţi, abuzaţi sau care trăiesc în familii cu grave probleme). Evident, în aceste cazuri este posibil să apară nepotriviri, dar, chiar dacă se întîmplă acest lucru, intervin consilierii şi psihologii; copilul nu este scos imediat din familia respectivă şi plasat în alta – nu vorbim de o jucărie care poate fi mutată de colo-colo.

Copiii care intră în sistemul de asistenţă maternală provin şi din familii care întîmpină dificultăţi: părinţii sînt foarte săraci şi fie au rămas fără casă sau fără serviciu, fie au plecat din ţară, iar ruda căreia i s-a încredinţat copilul nu mai poate avea grijă de el. Cred că sînt şi cazuri nefericite în care părinţii nu mai vor, pur şi simplu, să aibă grijă de copil pentru că îi încurcă. Separarea de familie este cea mai bună măsură din procesul de protecţie a copilului?

Cea mai bună, dar ultima la care apelăm. Mai întîi încercăm să prevenim separarea copilului de căminul său. Să luăm exemplul unei tinere mame care ne solicită ajutorul fie pentru că familia – părinţii, soţul sau, în cazul unei fete mai necăsătorite, prietenul – nu vrea acest copil, fie pentru că nu are resursele financiare pentru a-l îngriji. Înainte de includerea copilului în sistemul de plasament, se încearcă consilierea familiei şi se caută resurse în cadrul acesteia. Un alt „ajutor“ ar fi centrul maternal în care mama poate sta cu copilul de la şase luni pînă la un an, timp în care îşi poate căuta un loc de muncă sau o sursă de venit. O altă variantă ar fi sprijinul unor fundaţii care, pentru o perioadă, o pot ajuta pe mamă cu scutece, alimente sau medicamente.

Ce se întîmplă în cazul în care un copil ajunge să se raporteze la asistentul maternal ca la propriul părinte, chiar dacă nu este vorba de cel biologic? O astfel de situaţie este de preferat sau de evitat?

De la bun început, încă din timpul cursurilor de pregătire, asistenţilor maternali li se explică faptul că trebuie să le vorbească cît mai mult şi cît mai des copiilor, oricît de mici ar fi aceştia, despre părinţii lor naturali. Este foarte important ca între asistentul maternal şi copil să se construiască o relaţie bazată pe încredere, or, nu-i poţi cere unui copil să nu mintă, atîta timp cît tu îi spui „eu sînt mama ta“, deşi nu este aşa. În cazurile fericite, după o perioadă, părinţii doresc să-şi ia copilul înapoi. Dacă tu îl obişnuieşti să-ţi spună „mamă“, iar acesta, implicit, va ajunge să te şi perceapă aşa, ce îi vei spune cînd va apărea mama lui naturală? Unii părinţi, chiar dacă îşi încredinţează copilul unui asistent maternal, nu îl abandonează. Unii îşi vizitează copiii mai des, alţii – mai rar, dar o fac. Dacă băiatul de care ai grijă ştie că tu eşti mama lui, în momentul în care îi vei spune „Hai în parc să ne întîlnim cu mama“ îl vei bulversa total. Chiar şi în cazul copiilor care au fost abandonaţi în spitale, asistenţii maternali sînt sfătuiţi să evite cuvintele „mamă“ sau „tată“, pentru că şi aceşti copii, la un moment dat, s-ar putea să fie adoptaţi.

Am cunoscut o fetiţă care şi-a văzut familia pentru prima dată la nouă ani, răstimp în care a fost îngrijită de un asistent maternal. Deşi nimeni nu mai spera ca acest copil să mai fie căutat vreodată de părinţi, ea a fost tot timpul învăţată că familia în care locuieşte nu este familia ei naturală şi a ajuns să înţeleagă acest lucru. Cînt s-a născut fetiţa, mama ei avea buletinul expirat şi nu o putea înregistra. A plecat din spital pentru a-şi face buletin, au intervenit unele probleme care au întîrziat întoarcerea femeii în maternitate – se pare că părinţii nu ştiau că ea este căsătorită şi că urma să aibă un copil –, iar personalul medical a considerat că îşi abandonase copila, au scos-o din spital şi au mutat-o la „Sfînta Ecaterina“. Pe scurt, mama nu a mai dat de copil, a abandonat căutarea, a plecat în America, iar copilul a fost dat în plasament. Prin nenumărate adrese la Inspectoratul pentru Evidenţa Populaţiei şi la Poliţia de Frontieră, noi am încercat să o găsim pe femeie, dar a fost imposibil. Am reuşit, în final, să dăm de urma bunicilor undeva prin judeţul Olt, le-am făcut o convocare pentru a-şi întîlni nepoata şi, între timp, a apărut şi mama!

Asistenţii maternali sînt nişte supraoameni – este inevitabil ca între ei şi copii să nu se creeze o relaţie foarte strînsă, dar înţeleg şi reuşesc să facă o diferenţă foarte clară între sentimentele lor şi binele copilului. În cazul acestei fetiţe, asistenţii maternali s-au comportat ireproşabil – cînd şi-a văzut pentru prima dată bunicii, lucrurile au decurs cum vedem, poate, doar în filmele americane. În momentul în care asistentul maternal a intrat cu fetiţa în biroul în care se aflau bunicii – pe care, repet, copilul nu-i văzuse niciodată – aceasta s-a aruncat în braţele lor şi le-a spus: „Ce mult mă bucur să vă văd!“. Asistenta maternală, foarte jovială şi foarte bine dispusă, le-a făcut cunoştinţă bunicilor cu nepoata lor, au vorbit, au povestit fericiţi, dar cînd a ieşit din camera respectivă nu se mai oprea din plîns... Asistenţii maternali merită toată stima pentru că, deşi stau ani la rînd alături de un copil – şi înţelegem cu toţii ce presupune acest lucru, pornind de la implicarea emoţională – au puterea să se bucure cînd este reintegrat în familia lui naturală sau este adoptat.

Părinţii au voie să-şi viziteze copilul în măsura în care ei doresc acest lucru?

Absolut – se stabilesc vizite fie aici, în cadrul Direcţiei pentru Protecţia Copilului, fie în parc, dar întotdeauna sub supravegherea asistentului social, pentru că oricînd pot apărea discuţii. Din prea multă vinovăţie, unii părinţi îşi arată nemulţumirea faţă de asistenţii maternali, fără a avea un motiv întemeiat – ca să nu-mi spui tu mie ce mult am greşit dîndu-mi copilul în plasament, încep eu să-ţi reproşez că nu-mi place bluza pe care o poartă, că nu-i pieptănat sau că bretonul este tuns prea scurt, că ai întîrziat zece minute, deşi eu, părintele, poate nu mi-am mai vizitat copilul de şase luni sau de un an... Iar copiilor, aceste scene nu le fac deloc bine.

Credeţi că părinţii ar trebui constrînşi în vreun fel anume?

Da! Şi, ca să nu sune prea dur, aş vrea să vă dau cîteva exemple. Sînt cazuri în care familia care îşi dă copilul în plasament dispare pur şi simplu şi toate eforturile noastre de a da de urma părinţilor eşuează. Noi depunem dosarul copilului în tribunal cu propunere de integrare a acestuia în sistemul de adopţii, dar, cînd încep procedurile legale, apar părinţii de niciunde! Încep, evident, vizitele, copilul nu vrea să stea cu ei, părinţii insistă şi, după şase luni în care zăpăcesc pe toată lumea, inclusiv pe copil, se urcă în tren şi se fac, din nou, nevăzuţi. Părinţii nu sînt constrînşi nicicum; ei sînt părinţi – şi atît! – şi au toate drepturile! Cineva ar trebui să ţină seama de aceste aspecte, să impună o perioadă de timp – nu poţi să aştepţi şase luni, un an, doi, cinci să se hotărască părintele ce vrea, de fapt, cu copilul său!

Nu trebuie însă nici puşi la zid!

În nici un caz. Părinţii care îşi încredinţează copilul unui asistent maternal şi care dispar fără urmă sînt puţini. Majoritatea se chinuie sincer pentru a-şi reintegra copilul în familie – îşi găsesc un loc de muncă, îşi închiriază un apartament etc. Este foarte clar că pentru aceştia din urmă plasarea copilului în sistemul de asistenţă maternală este spre binele copilului. Nimeni nu trebuie judecat – încercăm să le explicăm chiar şi asistenţilor maternali că cel mai bun lucru, cînd un părinte începe să le facă reproşuri, este să înţeleagă situaţia în care se află acesta. De multe ori, părinţii se satură să tot fie „loviţi“ şi arătaţi cu degetul: „Tu nu eşti bun de nimic, nici măcar să fii părinte!“. Pentru oricine o astfel de acuzaţie este prea mult, te atinge prea intim.

a consemnat Ruxandra TUDOR

© F. Prica

„Problema cea mai gravă legată de ordonanţa premierului Emil Boc nu este că nu vom mai avea solicitări din partea pensionarilor care doresc să primească atestatul de asistent maternal, respectiv un copil pe care să-l îngrijească. Cel mai trist este că mulţi pensionari au deja copii în îngrijire şi, odată ce această ordonanţă va intra în vigoare, va trebui găsită repede o soluţie pentru aceşti copii. Ar fi trebuit să se gîndească de două ori înainte să lanseze ordonanţa sau măcar să întrebe, să stea de vorbă şi cu noi... Pe raza sectorului 6 sînt opt astfel de cazuri – ce este de făcut cu aceşti copii? Desigur, pot fi plasaţi într-o altă familie, dar pînă să ajungem acolo durează, iar copilului nu-i face bine să fie plimbat de la o familie la alta, mai ales cînd nici din cea care provine nu este una tocmai model.“ (Nicolae Gorunescu)

Expoziţiile de artă vizuală ale anului 2008

Am invitat cîţiva critici, curatori şi galerişti, din Bucureşti şi din ţară, pentru o minimă retrospectivă printre cele mai interesante expoziţii de artă plastică / vizuală, expoziţii condamnate la discreţie în anul poneiului roz. ***(M. C.)***

Alin ARGEŞEANU

Leon Vreme – „Structuri cromatice", Galeria Calina din Timişoara. Într-un an masiv virusat politic, artele vizuale s-au trezit buimace pe prima pagină, preţ de cîteva zile. Fără s-o dorească, fără să urmărească asta şi, din păcate, fără să ştie ce să facă atunci cînd au fost îmbrîncite pe scenă. Nu m-au mirat, revoltat ori întristat tropăiturile, delirul şi huiduielile celor ce se prefăceau că aleargă poneiul newyorkez. Era evident că intensitatea scandalului a fost artificial amplificată de miza anului electoral. Ceea ce m-a mîhnit a fost modul în care s-a ratat o ocazie. A lipsit un discurs inteligent, decuplat de gălăgia mediatică, prin care artele vizuale contemporane să fie prezentate, accesibil şi seducător, în *prime time*. Cu atît mai mult m-a bucurat reîntîlnirea cu pictura lui Leon Vreme. Autorul celei mai rafinate cromatici din pictura contemporană românească s-a prezentat timişorenilor printr-o admirabilă selecţie realizată de Galeria Calina. Ceea ce impresionează fundamental este harul lui Leon Vreme de a crea, parcă la nesfîrşit, tonuri cromatice. Din acest motiv, abordarea abstractă, experimentele de-a dreptul alchimice de realizare substanţială a suportului de culoare, care implică reveniri multiple, asupra suprafeţei, mixări neaşteptate cu nisip ori intervenţii de nebănuit cu sodă caustică nu au nimic tehnicist, ci sînt doar modalităţi de expresie ale autenticei sale spiritualităţi. Doar aşa am înţeles de ce lucrările, ori seria geometrizantă a anilor '70, ori structurile, semnele plastice de după 2000 se înscriu atît de firesc în sintagma algoritmilor evolutivi. Modelul alchimic fiind în sine arhetipul mecanismelor folosite în algoritmii evolutivi. Din interiorul abordării de tip alchimic, Leon Vreme a simţit că forma clasică, bidimensională a picturii este suficientă destinului său. Reuşita operei ar trebui să fie un semnal pentru excesiva nerăbdare superficială de azi.

Radu George DUMITRIU

Ion Bârlădeanu – „Realpolitik", H'art Gallery din Bucureşti; Andrei Cădere – „Peinture sans fin", MNAC Bucureşti, şi Ion Dumitriu – „Umbra", Galeria Posibilă din Bucureşti. Cine este Ion Bârlădeanu? Nu ştiu. Încerc să găsesc răspunsul uitîndu-mă la colajele lui. Suprarealism. Storyboard. Ceauşescu. Arta pop. Iliescu. Libertate. Instinct primar. DADA. DA, asta este. Privim istoria noastră recentă prin ochii unui autodidact, căutător şi descoperitor în gunoaie, care timp de mai bine de treizeci de ani a strîns imagini din reviste şi a realizat cu ele o serie de colaje uimitoare. Expoziţia „Realpolitik" ne-a arătat o serie de colaje politice realizate de Ion Bârlădeanu după 1989. Este o reacţie cinică şi o critică subtilă. Este „descoperirea" vizuală a anului.

Andrei Cădere – unul dintre cei mai importanţi protagonişti ai artei conceptuale, expus pentru prima oară într-un muzeu în România. Fotografii, proiecţii video, inconfundabilele bare de lemn. O adevărată demonstraţie de tenacitate în discurs şi demers artistic unic.

Ion Dumitriu – fiare de călcat, chei, foarfece, agende personale, cioburi şlefuite, „prinţesele" albe. Capete de grindă însoţite de fotografii. Conturul umbrei. Proiecţie de cuie groase negre, pe catifea vişinie. Joc. Joacă. În camera albă, ultima serie de lucrări. Umbre „aruncate" pe mese albe de plastic. Şi acum, după zece ani, stau şi mă întreb ce ar fi urmat, dacă...

Daria GHIU

Dan Perjovschi – „La zid", Centrul Naţional al Dansului din Bucureşti, şi „Chestii tipărite", Galeria Posibilă din Bucureşti şi Bienala Manifesta 7. Anul 2008 a început şi s-a terminat cu Dan Perjovschi şi el este artistul care îl face interesant: începînd cu 10 ianuarie, la Centrul Naţional al Dansului, desenele „La zid" au putut şi pot fi văzute într-o expoziţie 24 de ore din 24. Declarată ca permanentă, expoziţia a constituit „un perete troian", aşa cum îl numea artistul în conferinţa de presă, adică riposta celor care apărau un loc aflat sub ameninţarea demolării. Aşadar, un act de revoltă, făcut cu graţie, care voia să complice decizia autorităţilor, prima intervenţie a artistului într-o instituţie a statului român, într-un gest făcut din *poigné*. Anul s-a încheiat tot cu Dan Perjovschi. Pe 29 noiembrie, Galeria Posibilă a vernisat „Chestii tipărite", o retrospectivă de materiale publicate, deschisă pînă pe 8 februarie 2009: 15 cărţi de artist, ziare, cataloage, colecţia revistei *22*. Arhivă de artist, dar şi istoria comprimată a României postdecembriste.

Bienala nomadă Manifesta 7, desfăşurată între 19 iulie şi 2 noiembrie, constituie un punct de turnură în arta contemporană. Întinsă pe o întreagă regiune, Trentino-Alto Adige, din nordul Italiei, această ediţie a fost o oprire în timp, o meditaţie asupra trecutului dureros al Europei, în încercarea de a găsi răspunsuri valide pentru viitor. O bienală-introspecţie, a *display*-ului imaterialului – atît prin expoziţia de la Fortezza ca un tot inovator, cît şi prin cele cinci micro-muzee ale istoriei sufletului –, creată într-o retorică a liniştii aparente, opusă oricărei imagini de artă *cool*, artă ca *lifestyle*. Daniel Knorr, Little Warsaw şi Miklós Erhardt, Tamy Ben-Tor, Harun Farocki – sînt doar cîteva nume pe care le reţin aici.

Aurelia MOCANU

Mircia Dumitrescu, Palatul Parlamentului din Bucureşti, şi Gheorghe Iacob – „Autenticitate şi transfigurare", Sala Dalles din Bucureşti, „Plenitudine şi fluiditate", Palatul Mogoşoaia, şi „Treapta forului public", Galeria Dialog din Bucureşti. Pe cerul expoziţional al anului 2008 au trecut două dirijabile. A scris pe ele „Mircia Dumitrescu" şi „Gheorghe Iacob", în ordinea apariţiei lor. Eu am rămas cu gura căscată de recunoştinţă că mai pot vedea, retrospectiv şi în pofida muzeului aferent, dar refractar, artă românească elaborată în decenii de discreţie, dar cu gravă asumare profesionistă. Ambii creatori şi-au slujit atît de pasionat atelierul de creaţie, încît nu au simţit nevoia de glorie publică. Graficianul Dumitrescu a conceput un eşafodaj impecabil expoziţional: pe lîngă universul codexului iubitor de imagine imprimată, o arcă plastică plină de surprize sculpturale şi instalaţioniste. A fost prima expoziţie amplă, la 68 de ani, cu album-catalog, cu etichetă tehnică caligrafic redactată în trei limbi, sub zecile de lucrări complexe. În toamnă, pictorul Gheorghe Iacob a marcat un record încă neatins în cultura noastră plastică: debut expoziţional simultan cu retrospectivă atent etalată la 83 de ani! Artistul a susţinut un sezon cu trei demonstraţii expoziţionale, cu peste o mie de lucrări în tehnici variate, cu mapă expoziţională, CD, album. Mari, grele, surprinzătoare şi pilduitoare, datate stilistic, dar minuţios gîndite ca spectacol vizual, desfăşurările expoziţionale „Mircia Dumitrescu" şi „Gheorghe Iacob" au, incontestabil, o valoare muzeală. Trebuie subliniat, civic vorbind, că au fost retrospective consistente făcute de cei doi artişti pe speze proprii.

Oana TĂNASE

Andrei Cădere – „Peinture sans fin", MNAC Bucureşti. În urmă cu un an, publicaţia *Artforum* solicita unei liste scurte de artişti, critici şi curatori un top al celor mai bune expoziţii din 2007, top similar celui operat acum de *Dilema veche* pentru 2008. Am reţinut atunci îndeosebi opţiunea lui Daniel Birnbaum – rector al Academiei de Artă din Frankfurt şi recent numit curator al ediţiei din 2009 a Bienalei de la Veneţia –, care găsea expoziţia retrospectivă a lui Andrei Cădere de la Staatliche Kunsthalle Baden-Baden drept adevărată măsură a artei românului stabilit încă din 1971 la Paris. „Cădere şi-ar fi inserat semnătura în orice show în care ar fi simţit că merge, adeseori fără a fi fost invitat. Dar a fost mai cu seamă un extraordinar colorist al unei noi forme, ce permite infinite perspective de a vedea şi a expune – scrie Birnbaum. Instrumentele minimaliste ale intervenţiilor lui artistice sînt cele mai subtile picturi pe care le-am văzut în 2007." Itinerată de la Baden-Baden la Paris şi Maastricht, expoziţia „Peinture sans fin" a fost prezentată la MNAC, curatorul Magda Radu regîndind nu doar principiul selecţiei lucrărilor ori tensiunea creată în relaţie cu spaţiul dat, ci şi un simpozion internaţional. Avîndu-i ca invitaţi pe Sanda Agalidi (RO), Astrid Ihle (D), Bernard Marcelis (Be), Mihai Oroveanu (RO), Magda Radu (RO), Ioana Vlasiu (RO), simpozionul din ziua vernisajului – *„In and Out of the Territory"* – a pus în mişcare o serie de concepte-cheie ale practicii artistice a lui Andrei Cădere (performativitate, strategie de parazitare a sistemului instituţional al artei) şi, în plus, a introdus aspecte noi privitoare la perioada românească a artistului. Curată ca documentare, articulată ca display, secondată prin acest format de comunicare (ştiinţifică şi nu numai), expoziţia rămîne una dintre cele mai bune ale ultimilor ani.

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Binefacerea, la teatru

De doi-trei ani încoace, norocul (pentru care mulţumesc cu umilinţă Proniei, dar şi unor entităţi ceva mai tangibile) vrea să-mi pot petrece sărbătorile de iarnă şi vacanţele de vară în Elveţia; la Geneva, în principal. Capitala internaţională, ca să-i zic aşa, a Confederaţiei Helvetice e un oraş fermecător, calm şi aşezat, cu parcuri mari, clădiri curăţele şi străzi aglomerate, dar judicios angrenate în reţeaua transportului public urban; pe scurt, e un loc deosebit de plăcut. Are – confirmat, pare-se, de studii specifice – un singur defect: o climă deprimantă, cu umezeală perfidă şi cer apăsător, sufocant pînă şi în toiul iernii; iar cînd mai suflă şi „biza" *(la bise)*... chiar că-ţi vine să te arunci în lac! Mai ales dacă nu ai nici teatru la îndemînă...

Cum mi s-a întîmplat mie întotdeauna – pînă acum. Dincolo de faptul că voiajurile acolo coincideau fie cu agitaţia Crăciunului şi a Anului Nou, fie cu calmul plat al concediului cvasi-general, aşadar cu intervaluri a-teatrale, ba chiar anti-teatrale, gazdele geneveze, foarte iubitoare, altminteri, de cultură, mă preveneau de fiecare dată, pe ton de scuză aproape, că oraşul lor stă, în materie de artă scenică, foarte rău. Că nu ai unde să te duci, iar unde te duci n-ai ce vedea. Că *(si déjà)* sînt prizate exclusiv operetele şi musicalurile prăfuite ori comediile dubioase. Că montările sînt catastrofale, iar actoria, mediocră. Că, da, e posibil ca la Zürich ori chiar la Berna să existe vreo trupă mai de Doamne-ajută, pentru că în zona germanofonă există şi un public de teatru ceva mai consistent, dar că Geneva (şi zona francofonă, în anasmblu) e cu totul opacă la asemenea chemări ale muzelor, atît pe franţuzeşte, cît şi pe oricare altă limbă. Că, într-un cuvînt, înţelept din partea mea ar fi să uit cu totul de teatru pînă mă întorc acasă.

Ceea ce, pînă acum, am şi făcut. Printr-un concurs mai complicat de împrejurări, în această iarnă s-a întîmplat să am însă o vacanţă activă: la Geneva am întîlnit, în două săptămîni, doi autori (unul, şi regizor) şi cîţiva actori, am asistat la o repetiţie şi am văzut un mic spectacol; ceva mai special, dar, oricum, spectacol. Şi, spun sincer, nu am regretat. Nu am avut parte de trăiri estetice cruciale, dar, în speţă, nu asta a fost important. De fapt, nu numai în speţă.

Repetiţia unde am fost invitată s-a desfăşurat în podul amenajat frugal al unei clădiri care nu seamănă deloc a teatru şi care este situată într-un cartier popular al oraşului; totuşi, acolo funcţionează, cu acte în regulă, Théâtre de Carouge, „firmă" cunoscută cetăţenilor, dacă e să judec după informaţiile primite în tramvaiul ce m-a dus la destinaţie. Nu am putut vedea, din păcate, sala (era închisă); spaţiul destinat pregătirii spectacolelor (un pod clasic, mirosind a lemn vechi), minuscul, conţinea doar trei-patru proiectoare, un radiator (afară era frig straşnic) şi cîteva mobile aproximative, figurînd, în linii mari, decorul. Piesa e inspirată din viaţa politică şi, totodată, din viaţa politicienilor (Dominique Ziegler, dramaturgul-regizor, este, de altfel, fiul unui personaj proeminent al vieţii publice, deputat în Parlamentul de la Berna) şi imaginează culisele unei campanii electorale în curs. Cei patru actori au început repetiţia cu oarecare nervozitate, dar, treptat, s-au destins, s-au încălzit şi după-amiaza s-a sfîrşit, în bistroul de la parter, cu veselie. Seara am mers la alt teatru, unde avea loc o reprezentaţie de binefacere – dar nu pentru un actor (cum se întîmpla şi în România, cîndva, înainte de război), ci pentru locuitorii „defavorizaţi" din vecinătate. Într-o sală de fost cinematograf, noul proprietar (care stătea şi la pupitrul de lumini) a amenajat un mic teatru complet utilat, unde plănuieşte să atace titluri ambiţioase; deocamdată, a pus spaţiul la dispoziţia unei asociaţii caritabile, care oferă săracilor o tratăţie cu vin fiert cu scorţişoară, cozonac, fructe, prăjituri şi sucuri, plus... spectacol: un monolog de Dario Fo, jucat de o actriţă destul de cunoscută, „potpuriuri" de arii de operetă şi cuplete, precum şi o versiune scurtată, pentru ocazie, a unei montări semnate de acelaşi Dominique Ziegler tot după un text propriu, de astă dată despre vizita într-o ţară europeană a unui preşedinte african, montare şi text ce se pot făli cu o interdicţie de reprezentare emisă de către Ministerul de Externe elveţian. Publicul (cam cincizeci de persoane) este foarte variat: bătrîni aproape anchilozaţi, gospodine cu doi-trei copii, cîţiva adolescenţi, două personaje stranii, care-i interpelează sonor pe actori şi comentează cu surescitare evenimentele de pe scenă; caucazieni, asiatici, hispanici, oameni de culoare. Atmosferă perfect destinsă.

Coincidenţă sau nu, cel de-al doilea autor pe care l-am cunoscut, Jacques Neirynck, este, de asemenea, parlamentar; afară de asta, are la activ cîteva cărţi (eseuri şi romane), iar mai de curînd a început să scrie şi teatru. Este un domn impozant şi distins, care locuieşte la Lausanne şi a venit la Geneva, cu trenul, pentru a se întîlni cu editorul său; va sărbători, la vară, 78 de ani. Printre scrierile nonbeletristice, un foarte acid volumaş despre publicitatea mediatică, televizuală mai ales, şi efectele ei nocive asupra consumatorului. A venit înarmat cu un DVD pe care are o versiune filmată a unui scenariu extras dintr-un roman de-al său; privim vreo zece minute şi deodată realizez că unul dintre actori (ireproşabil, de altfel), în telefilm, este... însuşi autorul. Discutăm despre lingvistică, ecologie, gastronomie; apoi îl lăsăm la gară, ca să ia trenul înapoi spre Lausanne.

Cum spuneam, experienţa teatrală geneveză nu mi-a produs revelaţii estetice capitale. În schimb, mi-a dat foarte mult de gîndit. Şi mi-a dat, de asemenea, o senzaţie de bine, de confort şi de linişte, în deplină armonie cu oraşul în care am trăit-o. Explicaţia mi-ar plăcea să o descoperiţi singuri.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Arnon Grunberg, *Nesuferitele zile de luni*, traducere din neerlandeză şi note de Anda Dragomir, Colecţia „Raftul Denisei", Editura Humanitas Fiction, 2008.**

Personajul acestei cărţi poartă numele autorului de pe copertă. E olandez (la fel ca autorul), provine dintr-o familie de evrei berlinezi strămutaţi în Amsterdam, iar în „prezent" (prezentul cărţii) merge pe 23 de ani. Tot 23 de ani va avea şi autorul Arnon Grunberg cînd va debuta cu acest roman (în 1994). Acelaşi Grunberg-autorul – „copil teribil" al literaturii olandeze – va continua să scrie cărţi, iar cînd va semna un roman sub pseudonim (în 2000), va fi din nou premiat pentru debut, ba chiar declarat de un critic: „...mai bun decît Grunberg".

Cestălalt Grunberg – protagonistul *Nesuferitelor nopţi de luni* – nu e însă scriitor. E băutor şi client al doamnelor de companie. De nădejde, pe ambele planuri – de unde şi aerul deznădăjduit al poveştii sale. Care poveste mi-a plăcut mult şi foarte mult. Atîta farmec are sporovăiala asta mahmură, atîta schepsis, chichirez şi nerv, atîtea derapaje tandre ori sarcastice, atîta nonşalanţă simpatică a scenelor teribiliste şi atîta adrenalină în detaliul candid ori absurd, încît te şi miri că la mijloc e o chestiune de deznădejde. Personajul a vrut să fie actor, editor, interlop, dar i s-a spus din vreme că în familia lui se nasc „doar prinţese ale străzii, vînzători de ziare şi măcelari de pui". Asta – într-un moment cînd dialogul cu ai săi nu era chiar nul. Rezultatul: ceva între rebel fără cauză şi „jidov rătăcitor" prin locantele Amsterdamului, speriat de „muchiile ascuţite ale zilei", dar şi hotărît să nu lase nimic pentru „mai tîrziu". Ce trăieşte el e o devălmăşie. Cum o povesteşte însă – e incredibil de acroşant. Absenţa şi primii ani ai tinereţii lui Grunberg sînt un muzeu al prezervativelor folosite şi al sticlelor golite, dar sălile muzeului au ecouri nebănuite, cu McInerney, Beigbeder sau Kelman puşi pe fond de Vîsoţki şi Dylan.

Nu mi-e tocmai clar de ce cartea s-a terminat exact acolo unde s-a terminat. Probabil că s-ar fi putut încheia şi cu 5 pagini mai devreme. Cert e însă că tare mi-ar fi plăcut să mai continue.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Pop

● **The Killers, *Day & Age*, Island, 2008.**

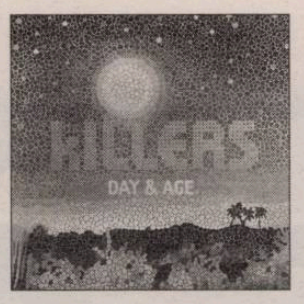

Nu se face să începi anul cu gînduri abisale, incomode sau piezişe. Digestia e o chestiune preţioasă care nu trebuie bruscată cu nici un chip. Apoi, dacă tot s-a investit în sarmale şi salată boeuf, ar fi păcat ca sărbătorile să fie irosite odată cu prima lună de serviciu. Unde mai pui că Nostradamus n-a anunţat nimic apocaliptic pentru 2009, Guvernul are o majoritate zdrobitoare, iar Guns N'Roses au lansat în cele din urmă un album nou. Desigur, ar mai fi criza mondială, dar nu văd de ce nu ar putea să aştepte şi dînsa pînă la începutul lui februarie. Ce rost ar avea, bunăoară, să ne petrecem începutul de an gîndindu-ne la însemnătatea versului *„are we human or are we dancer?"*, cînd asta ar strica o dulceaţă de refren, numai bun de fredonat atunci cînd se lasă frigul, vine noaptea sau alt lucru la fel de neliniştitor. Indiscutabil, The Killers nu au scos la iveală cel mai inteligent album cu putinţă, dar zău dacă era nevoie de aşa ceva. Atunci cînd mai toate melodiile sînt croite pe calapodul unui *the best of,* cînd new wave-ul britanic este trezit la viaţă de vocea suavă a lui Brandon Flowers, cînd tihna şi seninătatea se simt la ele acasă, parcă nu se cade să reproşezi lipsa de originalitate, uşurătatea sau direcţia, doar pentru că pe lume mai există şi mize grave, profunzimi, angoase sau Scott Walker. Încă de la debut, The Killers şi-au însuşit fără remuşcări linia cea mai pop a noului stil zeflemitor-rebel propus de Franz Ferdinand, White Stripes sau Interpol. În spatele unor chitare aparent zgomotoase, şi *Hot Fuss*, şi *Sam's Town* ascundeau mai mult populism U2 decît revoltă The Clash, mai multă candoare Pet Shop Boys decît *jem'enfiche*-ism Pixies. Abia însă cu acest *Day & Age* lucrurile se limpezesc definitiv, astfel încît să fie clar pentru toată lumea că sufletul şi vocea domnului Brandon Flowers sînt legate pentru totdeauna de însiroparea optzecistă şi că, atît timp cît lucrurile nu iau întorsături bombastice precum la U2 sau Coldplay, The Killers rămîn varianta agreabilă şi fără fasoane a unei trupe menite să umple stadioane. În plus, bunul simţ pop de care dă dovadă *Day & Age* ar trebui, în principiu, să anuleze orice contestaţie răuvoitoare. Opţiunea pentru lejeritate este deliberată, aerul sărbătoresc – la locul lui, parfumul – aşijderea, ingredientele exotice – presărate cu graţie, aerul comun şi împăciuitor – la vedere, cum să te poţi supăra pe aşa ceva? Doar pentru că, odinioară, The Killers au mimat ceva ambiţie indie şi răspăr comercial nu e de ajuns pentru a le intenta vreun proces privitor la coborîrea ştachetei. Fără să fie nevoie de o atenţie specială este greu să treci cu vederea peste faptul că *Day & Age* sună confortabil, perfect şlefuit pentru a roti volumul spre maxim, jovial, obiectiv, senin şi simplu. E adevărat că toate lucrurile astea nu au mare valoare în cazul unei expertize elitiste, dar e la fel de adevărat că expertizele elitiste sînt zero barat atunci cînd ai de a face cu un refren bun. Că acest refren poate avea un termen de garanţie care să nu depăşească jumătate de an face parte din logica lucrurilor, din soarta plină de strălucire şi uitare a obiectelor de consum. Tuturor acestora, pios omagiu!

Ce ne rămîne este să ne bucurăm de acest pachet înviorător la momentul potrivit şi să lăsăm posteritatea să decidă cînd, cum şi în ce condiţii va expira. După cum se aud lucrurile, cît se poate de candid şi de bine, am o presimţire că va urma un val optzecist de toată frumuseţea, în care tot felul de trupe nou-apărute vor testa acorduri Human League, Duran Duran sau New Order, doar pentru că The Killers au plusat în exces şi la vedere pe retorica retro-nostalgică optzecistă. Să nu ne impacientăm încă. Abia cînd Madonna va face lucrurile de nesuportat va veni vremea să ne răfuim cu The Killers pentru acest *Day & Age*. Pînă atunci, nu-l luaţi în seamă pe Kant, feriţi-vă de Hegel, ideea este că *„are we human or are we dancer"*.

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

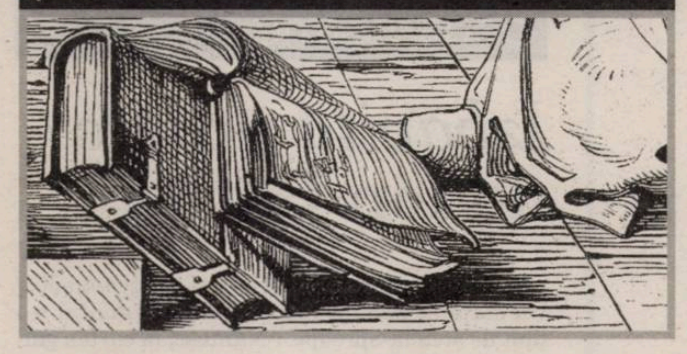

Limbajul sinuciderii

● **Marin Mălaicu-Hondrari, *Cartea tuturor intenţiilor*, ediţia a II-a, Editura Cartea Românească, 2008.**

L-am descoperit, cu uimire, pe Marin Mălaicu-Hondrari abia la această a doua ediţie a celei de-a doua cărţi pe care a publicat-o. N-am reuşit să dau nici de volumul de debut, *Zborul femeii pe deasupra bărbatului* (Editura Eikon, 2004) şi nici de prima ediţie (Editura Vinea, 2006) a romanului reluat acum la Cartea Românească, cu o recomandare a lui Mircea Cărtărescu ce mi s-a părut incitantă înainte de a citi cartea şi onest-exactă după ce am încheiat-o: „Este o mare bucurie ca, într-o zi – după ce de ani întregi s-au prăbuşit peste tine tone de cărţi inutile, necinstite, snoabe, mincinoase, nerușinate sau numai plictisitoare –, să dai şi de o carte, în fine, adevărată". O carte *adevărată* în toate sensurile, mai puţin într-unul singur: ca asumată „carte a intenţiilor", romanul lui Hondrari amînă cu fiecare pagină scrierea „adevăratei" cărţi, visate cu ochii pe pereţi, simultane cu viziunea ei şi avînd un limbaj apropiat de „limbajul sinuciderii" – limbajul poeziei autodevoratoare pe care unii (Anne Sexton, de pildă, autoarea versului *„suicides have a special language")* îl descoperă deodată cu anihilarea.

S-a spus – în diferite feluri – că intenţia (autorului) nu contează, dimpotrivă. *„The intentional fallacy"*, eroarea atribuirii unei intenţii structurante autorului, este o fundătură, iar o carte a „tuturor intenţiilor" nu poate fi decît un hotărît gest antiliterar împotriva literaturii false, mimate, manipulatoare. A-ţi scrie (toate) intenţiile despre o carte (principala fiind aceea de a face literatură, simultan cu declararea „silei de literatură") înseamnă a amîna cartea, a rămîne dincoace de literatură. O carte a intenţiilor nu e însă doar un breviar al erorilor (de apreciere a distanţelor, de lectură, de identificare), ci şi o zonă-limită în care nu poţi rămîne, fără riscuri, prea mult. Ea e simultan o „carte a schimbărilor" şi una a „neliniştirii", „cartea mută" a lui Ramón Gomez de la Serna şi cartea care prinde formă abia prin asumarea neputinţei de a scrie.

În acest fragmentarium intenţional care se deghizează cînd în roman, cînd în poem, cînd în eseu, cînd în autobiografie, „faptele" contează doar în măsura în care ele sprijină (sau măcar nu bruiază) descoperirea unui limbaj care să le facă, în continuare, posibile. „Cineva" scrie (sau doar visează să scrie) într-o rulotă din Córdoba, apoi *on road,* străbătînd Andalucía într-o maşină luxoasă, ajungînd într-o *fazenda* decrepită din Portugalia şi revenind într-o Spanie americanizată, semănînd mai degrabă cu zona pustie din *Pedro Páramo* de Juan Rulfo. E cineva care nu scrie încă, pentru că-şi mai caută limbajul propriu în proiectarea unei cărţi despre scriitorii sinucigaşi (un alt „raft cu ultime suflări"). „Cineva" care refuză înşelătoria scrisului, butaforia, construcţia teatrală, ştiind (din experienţa altora) că „Totul e să fii pregătit pentru momentul decisiv. Să ai mereu un as în mînecă. Nu întotdeauna moartea îţi deschide uşa. Uneori trebuie insistat. Nu e uşor să te debarasezi de zeci de kilograme de carne, oase şi sînge".

Îndrăgostit de *Lady Lazarus* a Sylviei Plath, avînd o memorabilă iubită – Iris – ce seamănă cu Alexandra Pizarnik sau amintindu-şi compulsiv scena sinuciderii Virginiei Woolf într-o apă de 20 de centimetri, călătorul iberic, post-Don Quijote al unei utopii mortifere, caută o anumită formă de perfecţiune: momentul precis în care cele două fantasme – cea a „scrisului adevărat" şi cea a sinuciderii perfecte – se suprapun. Pentru el, arta sinuciderii şi arta scrisului autentic („lecţia de măcelărire a propriului trup") sînt profund legate, se alimentează exact în măsura în care se pot ţine, o vreme, la distanţă. În această logică, precizia matematică a „limbajului sinuciderii" (un limbaj complex cu sublimbaje funcţionale şi jargoane poetice, de o acribie maniacală) şi exactitatea poetică a marilor sinucigaşi (Celan, Sylvia Plath, Horacio Quiroga şi atît de mulţi alţii) se aseamănă în intensitate. „Decalogul perfectului povestitor" imaginat de Quiroga (pp. 51-54) trebuie citit în oglinda neagră a lecţiei sinuciderii pe care protagonistul lui Mălaicu-Hondrari i-o predă, în finalul cărţii, unei sinucigaşe amatoare, Maria del Sol: „I-am prezentat variantele care îi stăteau la îndemînă: putea să se arunce dinaintea trenului (...) numai că această modalitate presupune fermitate şi nepăsare faţă de trup... Indiferent de modalitatea pentru care va opta, trebuie mai întîi să se asigure de totala reuşită a gestului... Dacă vrea să se înece (Guadalquivirul trecea prin apropiere) va trebui să-şi umple buzunarele cu pietre, ca Virginia Woolf, altfel risca să pătească precum Kostas Kariotakis, care, după ore petrecute în Mediterana, s-a retras la umbra unui eucalipt, a scris că oricine ştie să înoate să-şi ia gîndul de la înecatul în mare, apoi şi-a tras un glonţ în inimă. Chestia cu împuşcatul pare simplă, sînt mulţi care au reuşit-o şi mulţi care au dat chix... Destui nu reuşiseră decît să-şi zboare o parte a capului, ori să-şi facă ţăndări două coaste. Spînzurătoarea e la fel o problemă, o dată pentru că e extrem de dureros să mori spînzurat, apoi pentru că, dacă eşti supraponderal, te poţi decapita dacă salţi în laţ... La tăiatul venelor trebuia să se priceapă bine de tot dacă nu voia să-şi ciopîrţească braţele, gîtul şi picioarele. Saltul în gol era o loterie cumplită. Rămîneau pastilele. I-am sugerat o cantitate de 50 de pastile, diluate cîte 10 la un pahar cu apă. Din 5 în 5 minute trebuia să bea conţinutul unui pahar, nu mai repede ca să nu vomite şi nici mai rar pentru ca să nu adoarmă înainte de a bea toate pastilele. La final, pentru a fi sigură, ar trebui să ia ceva care să-i scadă ritmul cardiac".

Cartea tuturor intenţiilor e cartea descoperirii unui limbaj propriu şi cea a unei lecţii („Rămîneau pastilele...") învăţate: : „...trebuie să-i dau înainte, pe negîndite, să scot cuvinte de unde or fi, numai să scot, unul cîte unul, aşa cum una cîte una îmi imaginez că se duc pastilele de-a lungul esofagului". Dar mai e şi un breviar poetic despre toxicitatea vitală a scrisului autentic, despre suprema lui inutilitate şi lipsa oricărei mize, în afara lui însuşi. ■

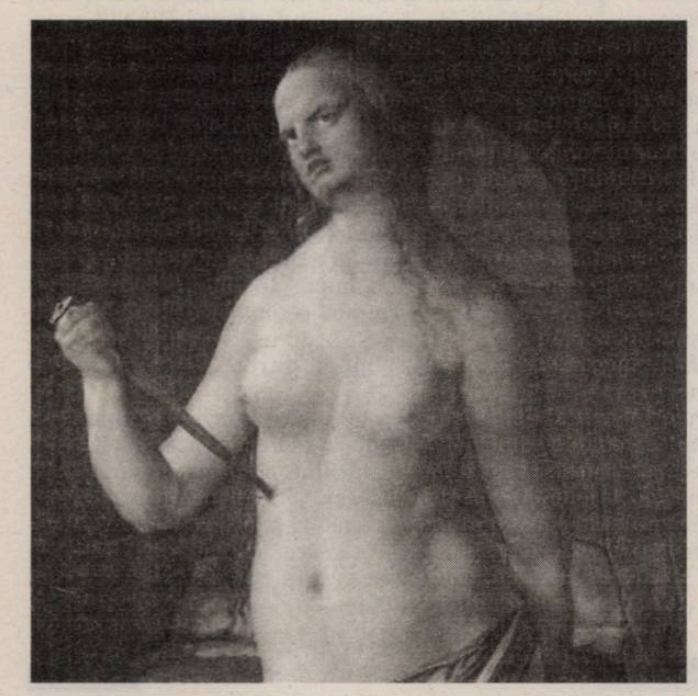

Dilema veche vă recomandă

● Pe Prima TV, vineri, 16 ianuarie, la ora 21,30, *România lui Gaiţă,* cel care în urmă cu zece ani putea întreba, pe stradă, „De cînd n-aţi mai cumpărat nimic de la complexul lui Oedip?", „Cum aţi face depilarea în Parlament?", „Sînteţi pentru legalizarea facultăţilor mintale?" şi primea răspunsuri năucitoare. (Radu Cosaşu)

● NU rataţi *Frost/Nixon,* reconstituirea celebrului interviu luat de britanicul David Frost fostului preşedinte american Richard M. Nixon, după scandalul Watergate şi demisia acestuia. Este nu doar cel mai bun film al mereu-abilului Ron Howard, ci şi unul din cele mai inteligente şi incitante filme *despre* politică (nu politice!) pe care le-am văzut vreodată... (Scenariul este al lui Peter Morgan, care a mai scris *Regina* şi *Ultimul rege al Scoţiei*.) Iar Frank Langella (Nixon) este absolut superb. (Alex. Leo Şerban)

● De ce vedem filme, ce căutăm în ele şi, mai ales, de ce ne plac? Avem ce învăţa din filme şi ce fel de viaţă am trăi fără ele? Unde e mai bine să le vedem – la mall, pe LCD sau la computer? Colegul Alex. Leo Şerban promite că ne va explica, cu şarmu-i binecunoscut, resorturile dragostei pentru cinema în superconferinţa pe care o va susţine duminică, 18 ianuarie, de la ora 11, la Sala Atelier a TNB. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Ca pe vremuri

● ***Australia* (SUA-Australia, 2008), de Baz Luhrmann.**

Noul film al lui Baz Luhrmann, *Australia,* n-are nici o tangenţă cu realitatea. E în întregime derivat din filme vechi. Eroina (Nicole Kidman), o englezoaică aristocrată care, după moartea soţului ei, trebuie să se ocupe, practic de una singură, de o cireadă de vite, în pustietatea australiană a anului 1939, nu e un personaj cu o identitate proprie, ci o sumă de gesturi şi atitudini împrumutate de la Katharine Hepburn, Grace Kelly, Deborah Kerr şi alte actriţe din perioada clasică a Hollywood-ului, care au jucat rolul doamnei naufragiate în sălbăticie. La rîndul lui, Hugh Jackman – în rolul văcarului care o ajută – nu joacă un personaj, ci o idee de erou sintetizată din diverse roluri jucate de Bogart, Gable, Mitchum şi alţii. Aliaţii celor doi sînt, cu toţii, vechi stereotipuri hollywoodiene: „sălbaticul" cu suflet nobil, complet devotat eroului (îşi jertfeşte viaţa pentru el); puiul de metis care vorbeşte stîlcit engleza, dar are puteri şamanice; alcoolicul care-şi recîştigă demnitatea în acţiune (şi el îşi jertfeşte viaţa); un bucătar chinez numit Sing-Song şi un cîrciumar rus numit Ivan. E evident că, aici, recursul la stereotipuri nu e inocent (cum e, de pildă, în *Titanic)*; ele sînt folosite *ca* stereotipuri (iar hocus-pocusul şamanesc e folosit *ca* hocus-pocus) – Luhrmann le scoate în evidenţă caraghioşenia punînd actorii să îngroaşe la prim-plan. Dar e la fel de evident că Luhrmann nu le foloseşte doar pentru efectul ăsta de caraghioşenie (termenul tehnic pentru el e *„camp");* e şi nostalgic după naivitatea lor, pe care o asociază cu „magia" filmelor de altădată. *Australia* e o încercare de a reactiva acea magie. Se vrea epopeic pe bune – o „saga" hollywoodiană „aşa cum se făceau odată", cu un mare bal şi cu un mare război şi cu mari întinderi de pămînt peste care sînt mînate cirezi de vite, făcută de un om care vede tropii şi convenţiile vechilor epopei cu un simţ modern al absurdului, dar care, în acelaşi timp, vede în ele singurul limbaj adecvat pentru epopee şi speră să ajungă la sublimitatea de dincolo de absurd. Cum? Multiplicînd poncifele (pe principiul enunţat de Umberto Eco în eseul său despre *Casablanca:* „Două clişee puse unul lîngă altul provoacă rîsul, dar o sută de clişee provoacă emoţie") şi intensificînd vechea retorică vizuală. Într-un film din 1939 era de-ajuns ca un singur personaj să-şi sacrifice viaţa; aici există două sau trei sacrificii (nu reuşesc să-mi amintesc dacă şi cîrciumarul Ivan). Luhrmann e cu siguranţă conştient de faptul că, intensificînd cu atîta voluptate fiecare moment special (apariţia eroinei în rochie de bal) sau nici-măcar-special (zău dacă nu intensifică, prin ralantiuri, fiecare momenţel în care eroul sare cu calul peste vreun obstacol), o s-o dea inevitabil în limbajul *advertising*-ului (care în mare asta e: retorică hollywoodiană clasică, intensificată şi golită de substanţă), dar el merge înainte. Imaginea a fost tratată pe computer astfel încît să arate exact ca imaginea Technicolor a unui film din anii '30-'40: lumina e cremoasă, iar în secvenţele nocturne e prea multă; decorul natural e făcut să semene a decor de studio. Pentru Luhrmann, magia vechilor filme rezidă în artificialitatea lor.

Ei bine, se înşală teribil. Magia vechilor filme li se datorează regizorilor şi scenariştilor care s-au chinuit să pună în ele puţină viaţă: viaţă turnată într-o formă stilizată (produsul practicii de a filma în studio, al condiţiilor tehnice, al stilurilor actoriceşti din epocă, al compromisurilor cu cenzura şi al multor altor factori, nu toţi pe placul artiştilor de-atunci), dar viaţă – *the real thing* – produsul experienţei şi al observaţiei. Scarlett şi Rhett, protagoniştii filmului din 1939 cu care *Australia* se ia la întrecere acum, au viaţă în ei; ambiţia ei şi cinismul lui au un adevăr emoţional pe care spectatorul îl recunoaşte şi azi şi care e motorul filmului. *Australia* n-are motor (timp de aproape trei ore creşte în gol) întrucît personajele sale n-au viaţă – rolurile principale (ca şi cele secundare) sînt doar nişte colecţii de gesturi luate din filme vechi. Luhrmann îşi închipuie că iubirea lui pentru vechiul Hollywood poate asigura motorul, dar iubirea lui e de fapt un fetişism fundamental necreativ – e o iubire care nu regenerează, ci îmbălsămează. Deşi iubesc o bună parte din filmele pe care le iubeşte el, iubirea lui nu-mi inspiră nici o simpatie. Luhrmann e un regizor care, atunci cînd introduce în filmul său un mesaj antirasist, o face pentru că e profund mişcat nu de cauza în sine, ci de venerabilele clişee ale discursului hollywoodian antirasism. Oare există vreun lucru care să-l emoţioneze prin el însuşi, şi nu prin reflexia lui într-un film vechi? După *Australia,* nu s-ar zice. O cinematografie care îi pune la dispoziţie atîţia bani, ca să exprime asemenea emoţii, e o cinematografie decadentă. ■

trecerea prin reviste

Prietenul meu, computerul...

Nu-mi doresc şi nici nu voi fi vreodată un programator celebru sau un specialist IT genial – ştiu însă să folosesc ceea ce îmi oferă calculatorul (mi-ar plăcea să ştiu mai mult) şi pot să fac lucruri simple, comune, accesibile oricui. E drept – o să mă laud puţin, de acord! – competenţele mele calculatoristice trec puţin peste operaţiile de bază, cum ar fie scrierea unui e-mail sau a unui text, descărcarea unor poze, vizionarea unui film sau un search pe Internet, deşi, dacă se strică ceva în calculator, dacă nu mai funcţionează bine, dacă trebuie reinstalat... nu mai sîntem prieteni.

Revista *PC-Practic* (primul număr din acest an) părea să-mi vină în ajutor, pentru că mă interesează partea practică a lucrurilor. Editorialul m-a băgat însă rapid în ceaţă. „Moş Criză. În buzunare, în casă şi în suflet. Nici că se putea să pice mai rău. Trebuie să inventăm ceva care să ne scoată măcar din impasul spiritual, dacă prin buzunare ne bate vîntul.“ Serios?! Da' de unde pînă unde atîtea crize şi „hop-uri“ spirituale, cu atît mai mult dezbătute într-o revistă tehnică? Probabil că s-au încurcat editorialele şi aici a apărut – evident, din greşeală – textul scris pentru o publicaţie cu profil psihologic. Altfel e greu de înţeles de unde atîta „detaşare“ de profilul revistei. Poate că de vină sînt sărbătorile tocmai trecute. De fiecare dată creează presiune şi fiecare dintre noi o depăşim cum ne pricepem.

Din fericire, dînd pagina, lucrurile par să reintre în firesc. Aflu că dispozitivele USB răspîndesc cei mai mulţi viruşi – cum sînt din ce în ce mai accesibile ca preţ, transmiterea „infecţiilor“ informatice se va desfăşura, în continuare, cu succes. Preşedintele Obama este definit drept internaut pentru simplul fapt că îşi propune un nou tip de guvernare, bazată pe dialogul dintre administraţie şi utilizatorii de Internet. Cîteva pagini mai departe, şi Moş Crăciun este internaut în sensul în care figura lui a fost prezentă pe foarte multe site-uri care aveau ceva de vîndut cu prilejul sărbătorilor. Prin corelaţie, Obama şi Moş Crăciun salvează omenirea!

La rubrica de articole practice, interesul meu a atins pragul cel mai ridicat, pentru că subiectul m-a cucerit repede. Dosarul despre setările utile care pot fi făcute în Vista, scrise pe înţelesul oricui, m-a făcut să sper că voi pricepe, la un moment dat, un fapt simplu. Calculatorul este gîndit să îţi vină în ajutor, nu să te încurce. După ce am citit, am decupat paginile cu atenţie – aşa cum era sugerat de către redacţie – şi le-am pus la dosarul meu de „prim ajutor“.

Şi următorul capitol mi s-a părut foarte interesant. Se referă la erorile care pot apărea la fotografiile făcute iarna, cînd e frig şi umezeală. De la problemele pe care le au bateriile cînd scade temeperatura şi care se descarcă mai uşor decît ar trebui, pînă la condensul care afectează sistemul optic al aparatului foto. Le recomand articolul, celor care nu vor să afle prea tîrziu că pozele făcute în aer liber, la temperaturi scăzute – v., de exemplu, vacanţele de ski – pot ajunge mai degrabă în coşul de gunoi, decît în albumul cu fotografii. Bonus pentru împătimiţii „fotografi“, revista oferă pe CD un program de editare foto care explică cîţiva paşi importanţi, de la descărcarea imaginilor din aparat, pînă la prelucrări simple de imagine (decupare, micşorare) sau complicate (înlăturarea „ochilor roşii“, adăugarea unui text etc.). **(R. T.)**

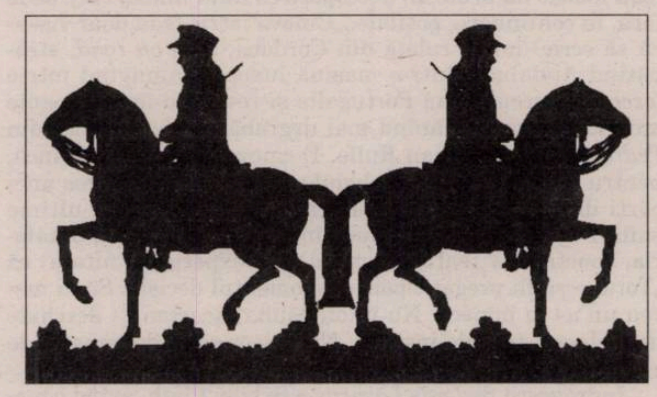

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la fiul inexistent din Islanda

Rejkjavik 22.12.08

Mama mi-a trimis scrisoarea* prin care o rugai să mă întrebe dacă am luat cu mine containerul cu xeroxurile trase după articolele tale din *Scînteia tineretului;* îţi răspund imediat că nu le-am luat, le-am lăsat la baza noastră să se topească odată cu gheţarii; sau să le descopere cînd vor începe să caute petrol la Polul Nord; sau să se piardă în oceane, să ajungă pînă la ecuator ori pînă la Capul Horn, să-l găsească vreun nebun de navigator solitar, să-l deschidă, să nu înţeleagă nimic, să-l arunce şi să-l înghită vreo balenă care ori va fi vînată de japonezi, ori se va sinucide pe o plajă din Brazilia. În ambele cazuri, articolele tale din urmă cu 60 de ani vor avea soarta pe care o merită: să rămînă de neînţeles pentru toată omenirea la care, pe vremea aceea, te gîndeai tot timpul. Le-am lăsat acolo nu ca să te pedepsesc – nu mi-o pot permite oricît de rău gîndeşti despre mine – ci ca să te vindec cît de cît. Orgoliul cu care-ţi justifici erorile...

Atenţie! Nu te înfuria! Citeşte mai departe!

Rejkjavik 23.12.08

Dacă Grunnhildur, logodnica mea (în paranteză, vicecampioana Islandei la bridge), nu m-ar fi întrebat cui scriu, ai fi primit textul de mai sus pînă la punctul final. Posed o engleză în care am putut încerca să-i explic despre ce e vorba, ca să nu creadă că-i ascund ceva. Trebuie să-ţi spun că nu a înţeles, la cei 27 de ani ai ei, nimic, deşi se părea că o interesează după cîte amănunte îmi cerea, ca un copil care ascultă un basm cu personaje inaccesibile: de ce mai interesează articole vechi de 60 de ani?, de ce m-am despărţit de fata care mi le-a trimis? De ce mi le-a trimis? Şi de ce tatălui meu trebuie să-i fie ruşine de ele? Ce să-i fi povestit...? Un şef de-al meu, un canadian, avea o expresie formidabilă: nu poţi să-i descrii, unuia din Congo, o furtună de zăpadă. Eram exact aşa – explică-i unei bridgiste islandeze, în 2008, ce era *Scînteia tineretului* la Bucureşti, în 1950? Sîntem şi tu, şi eu ininteligibili; mi-am dat seama de asta cînd m-a întrebat brusc de ce ţi-am scris că am lăsat articolele tale acolo, cînd ele sînt aici, în rucsak-ul meu? Nu am ştiut ce să-i răspund. Era prea complicat – şi pentru engleza mea, şi pentru islandeza ei. Atunci i-a telefonat tatălui ei şi au vorbit vreo 10 minute în islandeză, după care mi l-a dat la aparat. Omul – ne înţelegem uşor în engleză, ştie vreo cinci limbi europene – mi-a spus să-i aduc „obiectul“ la el, la magazinul lui, asigurîndu-mă că-l va păstra în cele mai bune condiţiuni. E unul dintre cei mai ciudaţi comercianţi din Rejkjavik, ţine un fel de consignaţie cu vechituri şi curiozităţi (cărţi, electrocasnice, aparate foto şi radio, plus un raion de obiecte fără sens). În aceste două luni, ne-am împrietenit repede, ştie multişor despre România, m-a topit cînd mi-a arătat că deţine *Jurnalul* lui Sebastian în franceză (pierdut într-un hotel de nişte israelieni). Spre diferenţă de fata lui, e la curent cu lumea şi de aceea zice că a lăsat-o în pace cu istoria şi a preferat s-o înveţe bridge, deşi ar fi vrut să facă din ea o şahistă de nivelul lui în performanţe. Pentru buna ta înformare – a fost cîndva de stînga, dar s-a descongestionat în '68, are în prăvălie afişe mari pragheze cu: „Lenin, trezeşte-te, au înnebunit!“ – ca şi tine, îi iubeşte pe cehi. Zilele trecute, m-a pus în temă cu Kundera (i-am spus că şi tu îl pui pe perete), vrea să-i scrie să vină în Islanda, că-i găseşte el un loc unde să nu-i mai pese de nimeni; după care a trecut să joace cu negrele şi mi-a explicat o variantă cu care Kundera putea fi făcut mat: să i se spună că dacă nu a denunţat pe nimeni, în tinereţe, ar fi putut s-o facă, pentru a fi reprimit în partid, cum a şi fost... El o numeşte „varianta Beria“ şi a cunoscut-o pe pielea lui:

„Probabil că cehii nu o mai joacă azi fiindcă au scăpat de kgbişti“... şi mi-a propus să bem bere în două halbe pe care le primise odată de la Hrabal. Mi-am adus aminte de filmele lui Menzel văzute la Cinemateca de pe Magheru.

Ca să-ţi termin povestea, i-am dus, cu Grunna a mea, containerul, l-a deschis, a văzut teancul de xeroxuri, a încercat – într-un fel de amuzament grav – să silabisească un titlu, două: „co-lec-ti-vi...“, nu a putut să le ducă pînă la capăt, a pus obiectul pe un raft între multe rîşniţe vechi şi mi-a comentat: „Cu criza asta, nu poţi să ştii ce se întîmplă cu hîrtiile vechi... Şi dacă tatăl tău devine celebru...“. În această perspectivă – sper că te-ai mai liniştit.

Fiul tău, totuşi

* pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche* nr. 252 din 11.12.08

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Izbăvită ardere de Ion Barbu

Se termină: „Şuviţa stelei noi întinge-n ape, / Un stăpînit pămînt ascultă ani, / Pămîntul s-a lipit de steaua-aproape. / Nuntesc, la curtea galbenă, curcani.“

Povestea: se vînd *asset*-uri pentru *Megastar* sau nişte curcani se bucură de unicitatea lor.

Şmecheriile textului: dacă propoziţia de mai sus ar fi adevărată, n-ar mai exista poezie. Aşa că povestea poeziei de mai sus nu are nici cel mai mic sens. Povestea poeziei, eu nu ştiu s-o povestesc. E ce vreţi voi să credeţi despre poezie.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: stea, apă, pămînt, nuntă, curcan, galben, curte, şuviţă.

Durata lecturii şi tipul de creier: ce citeşti nu-i adevărat. Ce citeşti e un drum spre interioritatea ta. Ce creier vrei să ai? Cît te duce mintea sau te căznesti un pic mai mult? Timpul îţi e scurt, dar de ce nu-l faci lung. Lasă-te de slujbă pentru o poezie de Ion Barbu.

Cash şi investiţii: o chestie naturală. O curte cu curcani. De crescut pentru tot ce se poate. Pene, mărgele, arătat copiilor, carne, ouă, femelă.

Personaje: curcani.

Mişto: „Curcanii au mutat pe soare şirul / De gîturi cu, nestinşi, cartofii roşii. / La cerul lăcrămat şi sfînt ca mirul / Rotunzi se fac şi joacă pîntecoşii!“

Timbru de Ion Barbu

Se termină: incert 100%. Factor de risc 28%. Impozitare 35%. TVA 321%. Acid citric 3%.

Povestea: cimpoiul sau fluierul cîntă durerea şi pun sare pe rană, de aceea se bagă un cîntec încăpător.

Şmecheriile textului: dom'le, dacă nu am înţeles noi nimic din curcanii de mai sus, zic să nu ne băgăm prea tare pe Barbu. El o ţine una şi bună: ce e viaţa? Încotro merge arta? E poezia mişto? Da! Dacă e, atunci asta e arta. Arta e un tablou într-un apartament. Poţi dormi pe jos, poţi băga şi calul în casă, dar, te rog, arta este cînd vrei să gîndeşti un pic mai mult, să te urci spre stele, fără rachetă.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: durerea, divizată, o, sună, -ncet, mai, tare, dar, piatra, -n rugăciune, a humei, despuiare, şi, unda, logodită, sub, cer, vor, spune, cum,?, Ar, trebui, un, cîntec încăpător, precum, foşnirea mătăsoasă, a, m.ă.r,i/l,o.r. cu, sare; Ori lauda, grădinii, de, îngeri, cînd, răsare Din?!!!! coasta!!!? bărbătească!!! al E?!vei. trunchi de fum.

Durata lecturii şi tipul de creier: e nevoie de memorat această poezie. Ea trebuie să ia aspectul normal al unei zile din viaţa ta. La durere, fitness, la timbrul cimpoiului, cremă de ghete.

Cash şi investiţii: într-o grădină de îngeri, cînd răsare din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum. Asta ca investiţie. Cash? Eva are cursul de schimb 5 pe euro anul ăsta. Fără excepţie. Încercaţi înainte de Eva, pe Magheru, e un arab care schimbă rezonabil, acolo, da, lîngă Dalles.

Personaje: cimpoi, durere, fluier, mări de sare.

Mişto: „Cimpoiul veşted luncii, sau fluierul în drum / Durerea divizată o sună-ncet, mai tare... / Dar piatra-n rugăciune, a humei despuiare / Şi unda logodită sub cer, vor spune – cum? / Ar trebui un cîntec încăpător, precum / Foşnirea mătăsoasă a mărilor cu sare; / Ori lauda grădinii de îngeri, cînd răsare / Din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum.“

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

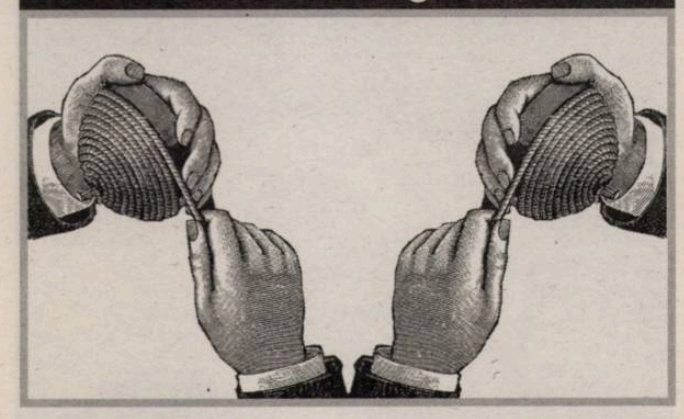

Fisuri, bancuri şi islam

● **Robin Wright, *Dreams and Shadows – The future of the Middle East (Visuri şi umbre – Viitorul Orientului Mijlociu)*, The Penguin Press, New York, 2008.**

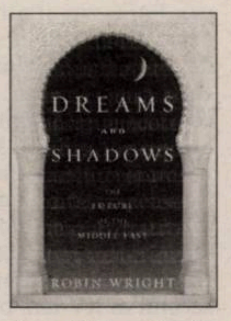

Robin Wright şi-a folosit cei 30 de ani de carieră pe post de corespondent în Orientul Mijlociu pentru a scrie 450 de pagini de jurnalism palpitant şi istorie captivantă. Autoarea nu face teorie, doar scrie o sumă de poveşti despre fisurile dictaturilor şi despre oamenii care scot capul prin aceste fisuri. Unii sînt de un optimism incurabil, cum este bătrînul disident exilat din Egipt, Saad Eddin Ibrahim, intervievat şi în *Dilema veche* acum doi ani, care-i spune lui Wright că barierele mentale au căzut şi că spaţiul arab e în pragul unei revoluţii cum a fost America Latină în anii '70 şi Europa de Est în '80. Alţii vorbesc doar de începutul unei lungi epoci de „despotism participativ" care ar putea duce la mai mult. Încet sau rapid, lucrurile se mişcă. Spre ce?

Wright îşi începe călătoria în cea mai mică comunitate arabă, care are populaţia cea mai educată şi cea mai expusă practicilor democratice. E vorba de Palestina. E straniu să citeşti cartea avînd noul război Israel-Hamas în fundal. Eşti întors în timp în campania electorală dintre Hamas şi Fatah, cu poveşti jurnalistice de primă mînă, cum e cea a celor doi fraţi care concurează unul pentru Hamas, celălalt pentru Fatah. Poveştile se aglomerează într-un asemenea fel încît corespondenta noastră are aerul unei Sheherezade. O mamă şi gospodină din Egipt, total apatică politic, se enervează cînd poliţia rupe hainele de pe nişte protestatare. Asta e prea mult. Dictatura e banală pentru acea ţară, dar o dictatură necuviincioasă devine insuportabilă. Aşa că gospodina noastră fondează o organizaţie de monitorizare a alegerilor care se bazează pe participarea voluntară a egiptenilor şi face de atunci zile fripte regimului. O tînără libaneză îşi vede de meseria de publicitar bine plătit pînă cînd asasinarea premierului Hariri umple paharul. S-a numărat printre fondatorii mişcării care a dus la „revoluţia cedrilor" şi retragerea trupelor siriene. De aici ajungem la povestea, spusă de alţii, lui Rafiq Hariri însuşi. Un miliardar şi şef de guvern care a amestecat creativ propriile afaceri şi bugetul statului pentru a reface centrul Beirutului distrus de război. Apoi la disidentul marxist sirian care a stat cam cît Mandela în puşcărie, dar, spre deosebire de el, nu avut parte nici de proces. Sau a marocanului închis şi torturat 18 ani de regimul tatălui actualului rege, un monarh tînăr şi reformist care l-a rugat pe omul nostru să conducă o Comisie a Adevărului pe modelul Africii de Sud, care să documenteze crimele din trecut. O comisie care nu a avut voie să spună nici un nume, numai faptele. Iar disidentul nostru îi spune autoarei că nimeni nu îi mai dă înapoi cei 18 ani, dar adevărul, chiar şi anonimizat, tot trebuie să însemne ceva. De la poveştile indivizilor, Wright merge mereu la ansamblu şi la dureroasa dilemă: democratizarea duce musai la islamizare? Liderii Frăţiei Musulmane din Egipt îi spun că nici vorbă de stat islamic, vor doar democraţie. Paradoxalul lider al Hezbollah, Hassan Nazrallah, zice şi el că un stat islamic pe model iranian nu ar funcţiona în Liban. Predicile sale televizate concurează la rating doar cu varianta libaneză a concursului *Superstar*. Înconjurat de fotografii ale oamenilor pe care i-a trimis să devină bombe umane, se dovedeşte şi un manager foarte bun în refacerea cu bani iranieni a caselor distruse de Israel în precedentul război. Îi face autoarei şi o mărturisire-cheie pentru războiul de acum. Data trecută, Hezbollah a intervenit în conflictul dintre Israel şi Hamas, răpind doi soldaţi israelieni şi atrăgînd o ripostă dură. După toate analizele clasice, Israelul a ieşit însă şifonat din confruntare pentru că n-a fost capabil să distrugă Hezbollah-ul. Dar dacă succesul se măsoară altfel? Nazrallah spune că dacă ar fi ştiut că Israelul va distruge orice clădire care are legătură cu organizaţia sa şi va omorî atîţia oameni, nu ar mai fi ordonat acel atac. Pur şi simplu, nu merită. Nu e sigur că Hamas va face un asemenea calcul, dar pînă acum Hezbollah nu a mai intervenit în actualul conflict.

Radiografia făcută republicii islamice din Iran este necruţătoare. Revoluţia, chiar islamică fiind, tot eşuează în corupţie şi paranoia. Iar bancurile făcute de iranieni repetă logica celor sovietice: ei proşti, dar şefi, noi deştepţi, dar supuşi. Cînd o femeie născută în Iran a devenit prima turistă spaţială, bancul zice că au fost întrebaţi imamii dacă e în regulă să stea singură acolo cu cosmonauţii. Răspunsul a fost că da, cîtă vreme uşa de la staţia spaţială rămîne permanent deschisă. Glumele sînt rare însă într-o carte tensionată ce te pune pe gînduri. Wright face o pledoarie serioasă pentru democratizare. În acelaşi timp nu poate să nu observe că orice guvern ales democratic în Egipt ar anula rapid tratatul de pace cu Israelul. Ceea ce este enervant de evident.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

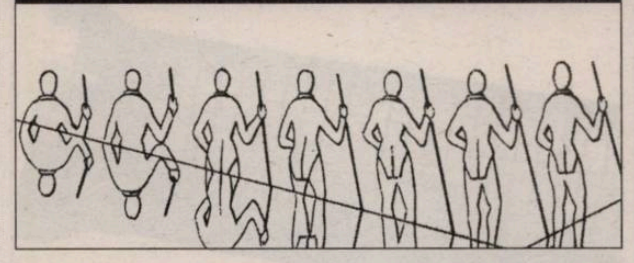

Ani şi previziuni

De Anul Nou, totul părea să meargă bine, la petrecerea normală la care mă aflam: oamenii făceau ce se aştepta – în mod convenţional, dar potrivit – de la ei, şi anume să ciocnească paharele şi să aprindă artificiile, printre îmbrăţişări, pînă cînd... mobilul şi-a început ropotul de bipăieli tradiţionale. Eram pregătită pentru obişnuitele mesaje siropoase, eventual în versuri, cu brăduţi din semne pe computer şi sentimente puternice. Cînd, deodată, unul dintre ele m-a pus pe gînduri, chiar mi-a schimbat dispoziţia: parafrazînd, îmi dorea un nou an bun, în ciuda previziunilor... E drept că nu urmărisem, pînă atunci, în mod special, nici un fel de prevestiri (îmi luasem porţia de aşa ceva în 2000). Sigur, ştiam, ca oricare cetăţean de rînd, că sîntem în criză economică şi că, probabil, aceasta se va accentua. Dar nu tratasem întreaga poveste la nivel universalo-cataclismic, aşa cum se obişnuieşte, de altfel, să se întîmple cu orice fenomen mai de durată...

La 12 noaptea, sun în familie: o persoană apropiată şi competentă îmi spune, oftînd, că... nu va fi bine. Că trebuie să ne gîndim serios unde vrem să locuim, mai ales pentru copil, deoarece abia după 2012 lucrurile se vor regla. Dar ce va fi? – întreb, cu dispoziţia deja schimbată. Război?

Nu primesc un răspuns cert şi aleg să mă duc mai devreme la culcare. Jocul de societate, numit *killer*, cu care prietenii mei se distrau în sala de mese a pensiunii, şi în care, pe scurt, criminalii se înfruntau, psihologic, cu oamenii cinstiţi şi poliţiştii, în lupta pentru descoperirea şi apărarea adevărului, devine, brusc, sinistru...

Întoarsă acasă şi scăpată de fiorul întunecat al sărbătorilor, merg cu prietenele la film. Alegem şi noi, la întîmplare, unul, care se nimerise la ora respectivă: *Ziua în care Pămîntul se opri* (în regia lui Scott Derrickson, cu Keanu Reeves, Jennifer Connely). Un film neutru, nici prea-prea, nici foarte-foarte, din categoria celor de care te-ai putea lipsi cu uşurinţă... Nu calitatea lui ne-a stîrnit dezbateri, ci subiectul. Extraterestrul din film, un Keanu Reeves demn şi trist (deşi tot arătos), le livrează pămîntenilor mesajul ecologico-pacifist: dacă vor să supravieţuiască, să nu-şi mai distrugă planeta...

Filmul îi aduce aminte uneia dintre prietene de previziunile Uraniei pe 2009. Le caut şi eu, pe *YouTube*, şi iată ce aflu, printre altele: că va urma „o zguduire puternică, o reaşezare", ca şi cum ai căuta un obiect într-un sac: îl goleşti de conţinut, ca să fie curat, şi să primească altă materie, altă substanţă... Cam aşa va fi şi cu România: o ţară care se va întoarce pe dos. Reaşezarea va fi puternică, dar – parafrazez – atîta timp cît votul va fi în mîna poporului, ţara va fi într-o situaţie bună. Din punct de vedere astrologic – conchide invitata la acest capitol – nu sînt date pentru modificarea Constituţiei...

Nu comentez măsura în care cunoscutul astrolog are sau nu dreptate: nu pun la îndoială ştiinţa nimănui, mai ales atunci cînd nu mă pricep... Pur şi simplu, mi se pare halucinantă apropierea dintre Constituţie şi astrologie, dintre nişte decizii aparent tehnice şi mersul planetelor. Precum şi îmbinarea competenţelor de politolog şi astrolog: cred însă că, într-o lume ca un sac întors, totul este posibil...

Lucru confirmat cu atît mai dihai cu cît tot pe *YouTube*, la capitolul Previziuni, mai apare şi... Iliuţă de la OTV. Dacă mi-am permis oarece comentarii în privinţa Uraniei, de a cărei competenţă profesională nu mă îndoiesc, în cazul acestui din urmă „profet" lucrurile stau complet diferit: băiatul respectiv nu numai că nu ştie să vorbească, avînd serioase probleme de dicţie, dar pare că habar nu are ce spune. Imaginea lui, afirmînd, printre altele, că va veni o zăpadă „frumoasă, şi într-adevăr sănătoasă", pentru care trebuie să ne adunăm, din timp, lemne de foc şi provizii, a fost o binevenită terapie: m-a vindecat, cel puţin temporar, de orice anxietăţi futurologice.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Mingei

Muzeul Branly de la Paris oferă cel mai febril spaţiu public de pe Rive Gauche: montează necontenit evenimente şi captează o audienţă tot mai fidelă, pe care o iniţiază în culturile tradiţionale din întreaga lume. Nimic dogmatic în viziunea direcţiei, capabilă să ocolească la fel de abil marotele corectitudinii politice şi mania autoculpabilizării Occidentului contemporan în numele „crimelor“ comise de Occidentul „colonialist“. Muzeul Branly reprezintă deopotrivă ambiţia de „ctitor“ a fostului preşedinte Jacques Chirac (pasionat de culturile africane), şi principalul laborator al Şcolii antropologice franceze, care-şi dovedeşte aici fecunditatea intelectuală şi fantezia expozitivă. Nu am avut deocamdată vreme să aflu cum stau lucrurile, dar sper din toată inima că Muzeul Ţăranului Român, condus de dl Vintilă Mihăilescu, are în vedere un parteneriat cu pomenita instituţie franceză.

Dialogul cu publicul, al echipei de la Muzeul Branly, mizează alternativ pe colecţiile permanente şi pe felurite expoziţii temporare. Cea mai recentă asemenea prezentare e dedicată „Spiritului Mingei în Japonia. De la artizanat la design“. *Mingei?* Nume dinastic? Stil coregrafic? Specie dramatică? Secta religioasă? Nici una dintre acestea. Termenul, compus din *min* – de la *minshu* („popor“) şi *gei* – de la *kogei* („artizanat“), a fost lansat de Soetsu Yanagi (un Dimitrie Gusti nipon, dacă pot spune astfel), prin anii '30 ai secolului XX, cînd Japonia luneca sub atracţia maşinismului, riscînd să-şi piardă simultan identitatea şi conştiinţa a ceea ce pierde. Atent la fenomenul european specific mediilor *Bauhaus,* Soetsu Yanagi a plecat de la trista evidenţă că obiectele de uz curent, fabricate industrial, sînt elaborate din materiale mediocre şi au forme hidoase. Prin ele triumfă doar seria, stridenţa pompoasă şi urîţenia decepţionantă a produsului „de unică folosinţă“.

În reacţie, Yanagi a pus conceptul *Mingei* la baza unei acţiuni sistematice de *revival* menit să salveze tiparele creaţiei populare autentice şi să incite perpetuarea tehnicilor „juste“ în sînul noilor generaţii de artizani „anonimi“. După el, obiectele *Mingei* reunesc două caracteristici majore: sînt *utile* şi *obişnuite.* Se cuvine totodată ca ele să fie „oneste“, adică de bună calitate, spre a putea servi cît mai multă vreme propriei funcţionalităţi cotidiene. Artefactul Mingei „trebuie să fie modest, dar nu de bîlci, accesibil, dar nu fragil“. El evită „necinstea, perversitatea şi luxul“, privilegiind în schimb „tot ce este natural, sincer, sigur şi simplu“. Pentru ca japonezul de rînd să redevină Zen, e nevoie să utilizeze zilnic obiecte frumoase, durabile şi ataşante: abia atunci reuşeşte sufletul său să genereze frumuseţe şi armonie.

Mai-marii acestei lumi s-au concentrat dintotdeauna asupra artelor nobile (pictura, sculptura) – ocrotite la curţile regale şi accesibile doar celor educaţi. Cu toate astea, „mîntuirea“ (adică realizarea unei Împărăţii a Frumuseţii) nu are cum să excludă masele. Dacă modernitatea a scindat pe nedrept simţul estetic şi viaţa cotidiană, spiritul *Mingei* îşi asumă tocmai vocaţia de a restabili relaţia lor cîndva esenţială. În concepţia lui Yanagi, renaşterea artizanatului popular nipon privilegiază familia, exaltă culoarea locală, stimulează lucrul manual şi recurge la materialele imediat disponibile. Este ceea ce s-a întîmplat atunci cînd spiritul *Mingei* a însufleţit elitele şi a inspirat designul postbelic, slujit de creatori cu anvergură internaţională, precum Junzo Sakakura, Sori Yanagi sau Isamu Noguchi.

E de altfel ceea ce a început să se coaguleze şi la noi, pornind de la maniera în care Horia Bernea a conceput MŢR: nu ca pe un cavou etnologic, plin cu relicve folclorice precomuniste, ci mai curînd ca pe o matrice „pedagogică“ în priză directă cu meşterii de astăzi şi cu publicul cultivat, iubitor al rafinamentului ţărănesc de odinioară.

Augustin IOAN

Pietrele tac

În 1979, Babacar Sedikh Diouf se întreba încă despre aceste monumente ale propriei sale ţări: *Les mégalithes, monuments funéraires ou sanctuaires d'initiation?* Între timp, adică din 2006, două dintre cele mai importante situri, cel de la Sine Ngayene şi cel de la Wanar, alături de două dintre cele din Gambia, Wasu şi Kerr Batch, au ajuns pe lista monumentelor UNESCO. Nu sînt singurele situri africane, în definitiv, aparţinînd unor culturi pe care astăzi, întrucît aproape totul despre ele s-a uitat, le numim stranii (http://whc.unesco.org/en/tentativelists/4003/). Tot ce ştim despre ele (http://www.ceramostratigraphie.h/blog/?p=82) ne vine prin intermediul unor studii recente, făcute de University of Michigan (prof. Augustin Holl) şi de Universitatea din Dakar (Cheikh Anta Diop), printre puţini cercetători localnici numărîndu-se dl profesor Hamady Bocoum, arheolog, director în Ministerul Culturii din Senegal. Prin amabilitatea domniei sale, am avut ocazia să putem ajunge, soţia mea şi cu mine, chiar la începutul acestui an, în proximitatea cîtorva astfel de locuri tainice.

Nu voi strica eventualului specialist plăcerea de a căuta mai multe informaţii online, pentru că texte publicate nu sînt, încă, suficiente. Recomand unul: *„Des mégalithes au Sénégal“,* de H. de Saint-Blanquat, de asemenea depăşit de descoperirile celor doi profesori citaţi mai sus, publicat în revista *Sciences et Avenir* (nr. 386/1979, pp. 62-67), pentru că nu există încă suficientă literatură academică pe această temă. Altfel, informaţii sporadice se pot găsi (http://fr.wikipedia.org/wiki/Cercle_m%C3%A9galithique), dar aştept să văd articolele promise de dl Bocoum, mai ales cu privire la funcţiunea ritualică a acestor cercuri. Nici cercetarea nu este completă. Datarea este încă ezitantă, săpăturile au a se face, la fel – relevee; necum să fie vorba, încă, de interpretări ale riturilor funerare, ale artefactelor găsite, sau de corespondenţe în cadrul mai amplu al culturilor megalitice din alte părţi ale lumii.

Eu, unul, nu vă pot descrie decît cum am ajuns la aceste structuri şi ce am văzut. Asta este, în sine, o performanţă: siturile arheologice sînt mai îndepărtate – în absenţa informaţiilor şi a infrastructurii rutiere – decît ar putea să pară la prima vedere. În Dakar, cel puţin printre diplomaţi, ele sînt mai mult o rumoare, ceva despre care „se“ aude, dar unde nu „se“ merge. Cele cîteva cuvinte din ghiduri nu sînt lămuritoare şi cu toatele descurajează o excursie pînă acolo. Ca să ajungeţi, totuşi, vă trebuie echipament ca-n răposatul raliu Paris-Dakar: cel puţin maşină 4x4 solidă, apă şi hrană (nu e mai nimic de cumpărat după Kaolack, cel mai aproape oraş, lăsat cu 100 km îndărăt, el însuşi nu într-o formă grozavă şi aflat la 200 km sud-est de Dakar, spre Tambacounda). După ultimul oraş, se merge pe N4 (Transgambienne), care este un drum fost asfaltat, actualmente cu cratere. În Africa (precum şi la noi), acolo unde nu există întreţinere, cele mai proaste drumuri sînt cele asfaltate. Dacă s-ar fi făcut (în România), poate cu ajutorul minerilor disponibilizaţi aiurea, drumuri de macadam, toată infrastructura rurală ar fi fost astăzi 1) existentă şi 2) în perfectă stare de funcţionare, adică exact cum nu este, încă şi încă şi încă. Deîndată ce am părăsit aşa-zisa şosea (pentru acurateţe, trebuie să spun că se lucrează peste tot în Senegal la infrastructură rutieră nouă, dar... asfaltată), drumul de pămînt a fost perfect! De altfel, mai înţeleaptă decît cei ce o conduc, lumea face un al doilea drum, paralel cu craterele, pe care îl şi foloseşte. Nu e vorba doar de Senegal: anul trecut am parcurs unul identic de la Jurilofca la Babadag.

Prin urmare, se părăseşte Transgambienne-ul la 11 km după Nioro du Rip, se merge prin savană încă nişte zeci de

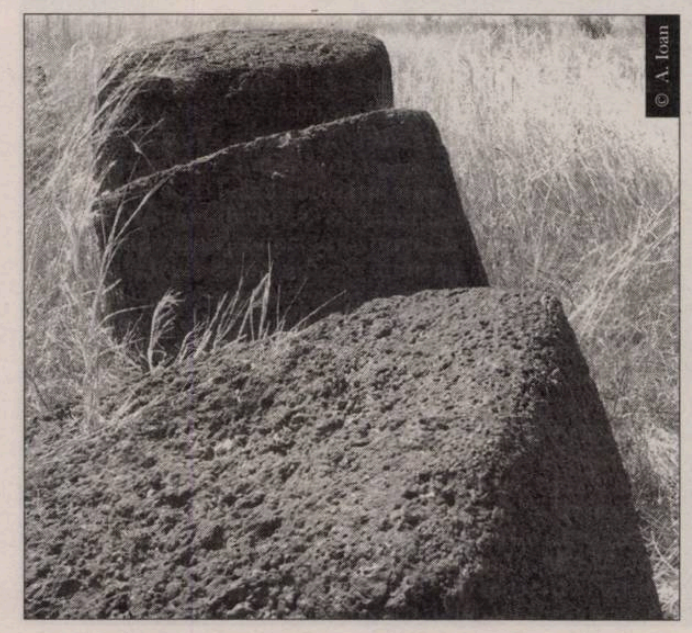

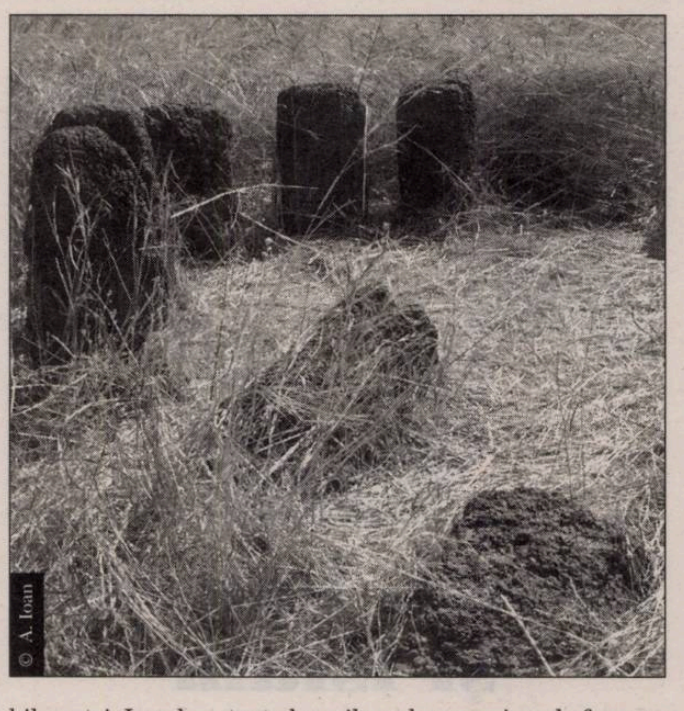

kilometri. Locul, ca toate locurile, e dumnezeiesc de frumos: mult mai verde, oricum, decît zona Dakar. Pentru orientare, se întreabă localnicii peste tot unde se zăreşte unul (indicatoarele sînt o mare necunoscută chiar şi în capitală, dar lumea e amabilă, chiar dacă informaţiile sînt cu totul relative). Părăseşti şi ultimul drum care să fie în stare să poarte acest nume: deja sîntem în plină orientare moleculară, deleuziană: după urmele turmelor de zebu şi după baobabi sacri. Mai înainte, am trecut pe lîngă multe alte astfel de cercuri litice, risipite prin savană, cărora însă nu li se poate ataşa şi prefixul „mega“. De fiecare dată, Robert, bunul nostru şofer creştin şi de etnie sereer, făcea o faţă tot mai lungă: pentru ce am bătut atîta drum? Îl consolam spunîndu-i că e vorba despre o cultură care a început să construiască aici aceste locuri funerare cu 200 de ani înainte de Hristos şi a încetat să îşi mai îngroape astfel morţii prin secolul al XV-lea, probabil prin convertire la islam.

În fine, am ajuns la Sine Ngayene, în plin mijloc al nicăierei. Cîţiva manglieri, savana ubicuă, turme. Copiii care se iau după cei doi *toubab*-i nebuni şi şoferul lor ne spun că sînt şi alte lighioane, care păzesc mormintele. Vorba lui Heidegger: şarpele şi greierele. Priveliştea însă îi schimbă părerea lui Robert (sau doar e politicos): se spune, mă rog, se scrie că sînt – cu totul – peste 50.000 de pietre dispuse în acest structuri circulare, astfel: un tumul, care serveşte ca loc de îngropăciune familiei sau clanului. Pietre roşii ca sîngele închegat sînt care poroase, care şlefuite; care prismatice, care cilindrice şi sînt dispuse pe perimetru. Au oxizi de fier, dar depărtarea carierei poate că nu e străină de semnificaţia cromatică în acest context funerar? În definitiv, una dintre teoriile alternative despre loc vorbeşte despre maxilare frînte, ceea ce poate să sugereze că e sit funerar, dar nu de moarte bună... La est, totdeauna la est, un cromlech mai înalt decît restul pietrelor. Ici şi colo, alte pietre, dispuse drept.

Mi s-a spus că geometriile sînt elaborate şi aştept să văd releveele (mi s-a sugerat Google Maps sau Earth, dar nu se văd de sus) şi eventualele corespondenţe între aceste geometrii „elaborate“ şi alte orientări cardinale sau astronomice. Oricum, nici o piatră nu e perfect verticală, ci înclinată către exterior, ca nişte petale care se deschid. Nu ştiu dacă e efectul timpului. Mi-ar plăcea să cred că tumulii sînt, astfel, închinaţi către cer. Mă aştept ca ele să existe, le-am văzut în lucrările în pămînt şi piatră ale culturii Hopewell din Midwest-ul american, despre care, poate, voi scrie altădată, căci am avut cu mine un ghid perfect, care le-a studiat şi le-a refăcut în VR, mentorul meu de la Cincinnati, profesorul John E. Hancock. Acolo, construcţiile erau făcute încît, spre pildă, o dată la un ciclu lunar (optsprezece ani), luna să răsară într-o seară printr-o strungă construită anume pentru asta. În fine, sînt la început cu cercetările şi cunoştinţele se vor impune greu, pentru că pietrele astea nu sînt nici la Stonehenge şi nici în Franţa. Nici sanctuarele de la Sarmizegetusa nu au, în definitiv, vreo soartă mai bună: ca şi acolo, în incinta adumbrită de UNESCO, creştea iarbă pînă la brîu (bine măcar că nu au venit cu detectoarele de metal, încă).

Dar mult mai gravă mi se pare uitarea băştinaşă. Nimeni, dintre localnicii cunoscuţi de noi, nu ştia nimic. Cei de prin satele prin care am trecut ştiau doar că există. Copiii, care s-au ţinut ciotcă după noi prin tot cîmpul, cît am adăstat acolo, nu ştiau decît că, din vreme în vreme, vin, tot aşa, grupuri de albi ciudaţi care pozează pietrele şi pleacă, după ce, bineînţeles, dau bacşiş. Bine, întreb, dar la şcoală ce vi se spune despre aceste pietre? Nimic. Flăcăii fac doar şcoală coranică, unde nu se învaţă despre lucrurile de pe lumea asta...

Locul este însă copleşitor. Străvechimea se străvede în pietrele impecabil dispuse, dar care tac. Ţiuie doar greierii, sub soarele năucitor. Şi iarba, metalic, ca secerişul morţii peste care creşte.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

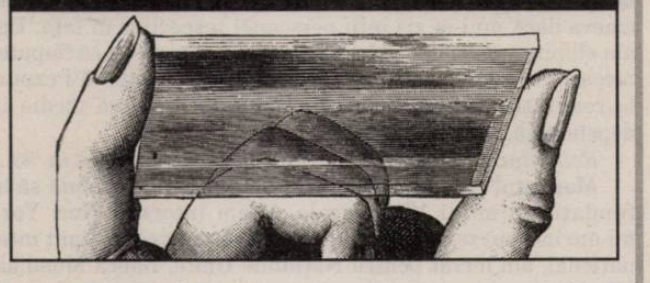

Apocalypto, un film care nu te lasă indiferent

Nu sînt un fan al lui Mel Gibson, ba dimpotrivă, dar cînd am văzut anunţat în programul TV filmul *Apocalypto* (la PRO TV), mi-am dorit să-l văd. Auzisem despre el că e extrem de violent şi că pe mulţi scenele de acolo i-au oripilat. Reclama (chiar dacă negativă – dar, după cum ştim, asta nu contează) era făcută, aşa că m-am aşezat la film, curios să văd despre ce este vorba. Şi am văzut un film care nu m-a dezamăgit.

Pelicula lui Gibson cu Iisus *(The Passion of the Christ)* mă cam călcase pe nervi: de la scene punctuale, cum ar fi cea în care soldatul roman încearcă pe masa de lemn biciul cu gheare de pisică, pentru a ne arăta nouă, spectatorilor, ce efecte are şi cum o să smulgă carnea de pe condamnat, pînă la viziunea de ansamblu, în care Iisus Christos este transformat într-un alt *Greu de ucis* hollywoodian. Cu toate acestea, existaseră scene pe care le apreciasem (cea cu hoitul de măgar, după sinuciderea lui Iuda, sau cea cu picătura-Ochiul-lui-Dumnezeu, care cade ca o lacrimă şi se transformă în ploaie) şi îi recunoşteam filmului o anumită forţă narativă. Oricum, e o adevărată realizare să reconstruieşti lumea aceea în aşa amănunt (limba, practicile, torturile etc.).

Capacitatea de a reconstrui coerent o lume dispărută o demonstrase şi în *Braveheart,* în *The Passion of the Christ* trecuse la *next level,* dar de data aceasta, în *Apocalypto,* chiar s-a întrecut pe sine. Dacă despre lumea Noului Testament există destule date scrise (începînd cu Biblia), despre cea a civilizaţiei Maya şi despre triburile care existau în acea perioadă în junglă sînt foarte puţine informaţii şi tot ce putem face este să aproximăm. Ei bine, Mel Gibson a aproximat foarte credibil, foarte coerent, iar lumea creată de el *chiar* există. Ceea ce nu este puţin lucru.

E adevărat, este o lume violentă, cu decapitări şi ţeste care se rostogolesc din vîrful piramidelor-temple, dar această violenţă se justifică întru totul în economia ei. (Lasă că lumea reală a acelor vremuri şi locuri se pare că a fost încă şi mai crudă decît e înfăţişată în *Apocalypto* – soldaţii spanioli ajunşi acolo şi apoi misionarii scriau despre canibalism ca despre o practică la ordinea zilei...).

Pe scurt, filmul e o performanţă – performanţa de a coordona armate întregi de figuranţi aborigeni, de a lucra cu actori neprofesionişti, de a face un film vorbit într-o limbă moartă şi, peste toate, de a crea din aceste ingrediente nu o făcătură, ci ceva care să se ţină. Nu mai vorbim de naraţiunea alertă sau de buna manageriere a suspansului, în aşa fel încît filmul să fie urmărit cu sufletul la gură. De ştiinţa de inducere a sentimentului de straniu. Şi, desigur, de cheia din final – sosirea conchistadorilor spanioli –, care aruncă o altă lumină asupra întregii poveşti şi ne lămureşte despre ce lume e vorba (civilizaţia precolumbiană).

Desigur, abordarea este una hollywoodiană şi sînt multe reţete „de succes" în *Apocalypto*. Dar nu e cazul să punem la colţ orice este hollywoodian şi după reţetă. Filmele din seria *Războiul stelelor,* de exemplu, sînt schematice şi puerile. Cu toate acestea, George Lucas a reuşit să creeze o lume şi, totodată, să-i convingă pe foarte mulţi de viabilitatea acesteia. Or, e o performanţă să iniţiezi mode de aşa dimensiuni, planetare, şi să produci chiar modificări la nivelul mentalităţilor. Peliculele lui Mel Gibson nu au stîrnit, e adevărat, nebunia creată de *Războiul stelelor,* dar iată că fiecare film al lui induce dezbateri şi chiar dispute, împarte publicul în pro şi contra. Mel Gibson, ca regizor, poate fi contestat sau aplaudat, în nici un caz nu-ţi este indiferent. La fel şi filmele lui. Este tot ce-şi poate dori un artist, în lumea în care trăim.

Tudor Călin ZAROJANU

Presa hienă

În fiecare toamnă aflăm că, în iarna următoare, întreţinerea la bloc se va dubla. Lăsînd la o parte faptul că „jurnaliştii" care exhibă acest cap de mort nu-şi pun niciodată problema ce procent dintre români trăiesc la bloc şi – pe cale de consecinţă – cum evoluează cheltuielile de întreţinere ale celor care se încălzesc cu lemne, gaze, centrală de clădire, centrală de apartament etc., calculul arată că, de la Revoluţie încoace, facturile de întreţinere ar fi trebuit să crească de 1.048.576 de ori.

Evident, Casandrele nu se obosesc să raporteze creşterile (cele reale) ale cheltuielilor de întreţinere la cifrele de inflaţie, la creşterea venitului mediu/minim, la cît plătesc pentru întreţinere bulgarii ori portughezii sau la orice altceva!

Scumpiri cu orice preţ

Deunăzi, un „reportaj" prefaţînd o dezbatere pe această apocaliptică temă pomenea, în treacăt, că scumpirile sînt diferenţiate în funcţie de oraş, dar încheia apoteotic anunţînd că, în februarie, locatarul unei garsoniere (de data asta situată indiferent unde pe teritoriul patriei!) va plăti nici mai mult, nici mai puţin decît 450 de lei. La debutul discuţiei din studiou însă, reprezentantul unei autorităţi (regret, n-am reţinut care) îşi manifesta stupoarea: nu creşte nimic faţă de anul trecut – spunea omul – pentru că n-am aprobat nici o creştere! Preţul (către populaţie) al gigacaloriei nu s-a schimbat de un an şi jumătate! Luat la telefon, Radu Opaina, care anunţase deja că facturile cresc cu 15%, a semi-dat înapoi, spunînd: da, dar diferenţa de preţ a gigacaloriei, subvenţionată pentru populaţie, nu e plătită indirect tot de aceasta!? Păi, mînca-ţi-aş, şi telefonul ăla în direct e plătit indirect tot de populaţie, dar despre ce vorbim aici: despre bugetul NATO sau despre ce scrie pe lista de la avizierul Asociaţiei de locatari!?

În mod stupefiant, după acest schimb de replici care arunca în aer subiectul, emisiunea a continuat totuşi vreme de o oră. Despre ce s-a vorbit? Păi, despre creşterea catastrofală a facturilor de întreţinere, normal. Era o controversă, nu? Marfă pentru presă! Ştiţi vorba aia: despre el, părerile sînt împărţite – el crede că e genial, ceilalţi că e idiot.

„Setea de mizeria altora"

S-a bătut enorm de multă monedă indignată pe *Ştirile de la ora 5*. Dar, sadice sau nu, acelea măcar sînt adevărate! *Mutatis mutandis,* sigur că e penibilă o emisiune de tip *Trădaţi în dragoste,* însă acolo barem e vorba despre oameni *surprinşi* în timp ce-şi înşală partenerul. Dacă acesta din urmă acceptă să arate naţiunii totul – şi înşelăciunea, şi reacţiile sale isterico-lacrimogene – asta e. Înseamnă că, în bună parte, îşi merită soarta. După cum şi-o merită şi cei care se uită la aşa ceva. Dar este incomparabil mai jegoasă o emisiune în care suspectul este *provocat* să calce strîmb, cu complicitatea partenerei care *bănuieşte* că individul n-ar rezista unei ispite şi, uneori, foloseşte drept armă biologică o bună prietenă a „victimei"! Ce lume e asta!?

Majoritatea emisiunilor de succes (şi includ aici telenovelele) se bazează pe ceea ce Fănuş Neagu numea, sec, „setea de mizeria altora". Să văd io că alţii o duc şi mai rău, se urăsc şi mai tare, se porcăiesc şi mai rău! Să văd că suferă, că-i doare, că urlă, că le curge sînge.

Compătimirea de sine

În acelaşi timp însă, nu e neglijată nici autojelania. Toate „ştirile", „comentariile" şi „dezbaterile" de tip *dublarea întreţinerii* urmăresc în mod programatic să învîrtă cuţitul în rana compătimirii de sine. Credeţi că vă e rău? Ei, bine, aflaţi că o să vă fie mult mai rău! Gaura neagră de la Geneva, încălzirea globală, gripa aviară (unde o fi dispărut cumplita ameninţare despre care chiar Organizaţia Mondială a Sănătăţii anunţa că transformarea ei într-o pandemie e o problemă de „cînd", nu de „dacă"?), pneumonia atipică, boala vacii nebune, Ebola, asteroizii care distrug din cînd în cînd civilizaţia umană, „marele cutremur" – toate acestea şi multe altele sînt menite să provoace acel fior masochist însoţit de un zîmbet, prin care omul de rînd (vă rog să vă aplecaţi puţin asupra înţelesului acestei sintagme: „omul de rînd") îşi poate hrăni convingerea intimă că este un martir. Nu altă miză are compromiterea *en gros* a clasei politico-administrative, incluzînd aici serviciile şi organizaţiile secrete, „forţele oculte", oamenii de afaceri, orice persoană sau entitate care conduce sau măcar pare să conducă oarece: dacă sînt asigurat, zi de zi, ceas de ceas şi-n proporţie de masă, că toţi ăştia sînt nişte ticăloşi, nesimţiţi, incompetenţi, criminali, dar şi omnipotenţi, atunci *am toate scuzele să nu fac nimic, că şi-aşa e degeaba, să fur cît pot, că şi-aşa fură toţi, şi să nu-mi pese de nimeni, că nici ălora nu le pasă, fir-ar mama lor de jigodii!*

Comoditate

Presa hienă – presa care alimentează şi încurajează cele mai joase, cele mai reprobabile apucături umane, presa care trăieşte din catastrofism, imoralitate, jeg şi sînge – nu comite doar un act de dubioasă deontologie, nu este vorba despre ceva la care ridici din umeri, zici „Uite-i şi p-ăştia!" şi treci mai departe. Presa hienă operează mutaţii profunde, cu efecte pe termen lung, în caracterul publicului. Nu e nici un secret că aproape fiecare dintre noi (excepţii fiind martirii şi sfinţii) are, îngropate în subconştient, porniri dubioase. Cîtă vreme însă, atît individul – prin educaţie şi voinţă, cît şi mediul în care se mişcă – prin reguli şi obiceiuri, ţin aceste porniri îngropate, ele nici nu merită pomenite, decît, poate, la preot sau la psiholog. Descurajate, ele pur şi simplu nu fac parte din viaţa omului respectiv. Dar dacă „jurnaliştii" te încurajează mereu şi mereu să ţipi, să te sperii, să te jeluieşti, să urăşti, să dispreţuieşti şi să te raportezi exclusiv la indivizi de extracţie mai joasă decît a ta (cel puţin aşa îţi place să crezi...) – atunci ceea ce e mai rău şi mai urît în tine iese cu încredere la suprafaţă.

Şi de ce? Pentru audienţă? Pentru că astea sînt legile dure ale economiei de piaţă? Haida-de! Nu. Din cu totul alt motiv: pentru că e *mult mai uşor* să captezi atenţia vorbind despre beznă, decît vorbind despre strălucire. Pentru că senzaţionalul negativ se impune singur, pe cînd pentru senzaţionalul pozitiv (care, slavă Domnului, e destul pentru toate emisiunile din lume!) trebuie să te munceşti un pic, să-l împachetezi inteligent, ca să nu pară tezist, festivist sau chiar imposibil de crezut. Este exact acelaşi mecanism prin care e mai uşor să joci un rol de „rău", decît unul de „bun".

Altfel, vă urez un 2009 cît mai frumos. Fireşte, dacă vom supravieţui catastrofelor cosmice, topirii gheţarilor, guturaiului ovin şi uneltirilor mîrşave ale Grupului Bilderberg.

DILEMATECA

Şerban Foarţă
Îndreptar practic de chiciologie
Editura Vinea, 2008

PUBLICITATE

„În străinătate aş fi trăit doar pentru mine“

– interviu cu Sandra PRALONG –

Sandra Pralong a absolvit Ştiinţele politice în Lausanne, urmate de un master în Managementul afacerilor, unul în Drept şi Diplomaţie, altul în Teorie politică şi un doctorat la Paris. Preşedintă, din 2006, şi a Fundaţiei SynergEtica, a lucrat ca înalt funcţionar ONU, cu experienţă în managementul comunicării şi dezvoltarea societăţii civile. Ea este cea care a pus pe picioare Fundaţia SOROS România, în anii '90. Şi a fost consilieră a preşedintelui Constantinescu din 1998 pînă în 2000.

CV-ul dumneavoastră este impresionant şi complicat. Ce sînteţi, de fapt?

M-aş descrie cel mai bine ca activist, un catalizator. Un activist pentru dezvoltarea unui potenţial. Fie unul al persoanelor, fie al instituţiilor, fie al ideilor şi al trecerii lor în fapte... În cazul de faţă, încerc să contribui la dezvoltarea României ca stat donator, printr-o consultanţă pentru Naţiunile Unite. Prin intrarea în UE, România a devenit un stat considerat „înstărit“ şi capabil să contribuie la finanţarea proiectelor pentru ţările mai puţin dezvoltate decît ea. Ca donator de asistenţă, am avea obligaţia să contribuim 0,17% din PIB. Dar ideea este ca România să se transforme într-un nou tip de donator: unul care să transfere nu doar fonduri, cît un anumit *savoir faire* despre tranziţie, către statele din zonă. Este o oportunitate colosală ca România să se afirme pe scena internaţională.

Ce profesie aveţi?

Sînt politolog. Tocmai mi-am luat doctoratul la Paris, în această toamnă, după zece ani de cercetare, pe tema dezvoltării societăţii civile româneşti şi a relaţiei dintre aceasta şi cultură. Fiind acolo în rîndul întîi, atît în banca observatorilor, cît şi a actorilor, am putut să constat diferenţele de energie asociativă între Transilvania, Moldova şi Muntenia, şi am încercat să le analizez. Facultatea de bază a fost cea de Ştiinţe politice în Elveţia, urmată de un MBA tot acolo, pe urmă un master în Relaţii internaţionale la Boston, apoi un altul în Teorie politică la New York.

Ştiu că aţi trăit o perioadă în străinătate. Cum aţi plecat din ţară?

Am plecat luată de mama care a fugit în 1972. I-au trebuit doi ani să mă scoată din ţară. Cu mari intervenţii, în 1974, scriindu-i Patriciei Nixon (soţia preşedintelui american) o telegramă în momentul în care Nicolae şi Elena Ceauşescu mergeau să semneze Clauza naţiunii celei mai favorizate la Washington. Telegrama a avut efect. Am ajuns în Elveţia, am făcut şcoala acolo, m-am măritat, am plecat în Africa să lucrez, să predau economie politică la Universitatea din Niamey. Soţul meu a murit într-un accident şi m-am întors la Paris, am lucrat pentru Centrul de dezvoltare al OCDE *(Organization for Economic Cooperation and Development)* pentru un an, apoi am fost acceptată la o prestigioasă şcoală de diplomaţie şi drept internaţional în SUA.

Vi s-a părut foarte diferit modul de viaţă din SUA faţă de cel european?

Da, e o altă optică – în SUA totul este posibil, dacă respecţi regulile şi munceşti pe brînci. Am rămas în SUA. Am fost stagiar, între cei doi ani de masterat, la *Newsweek*, la ediţia lor internaţională. Cei de acolo m-au contactat cînd s-a eliberat un post, am dat concurs şi l-am luat. Eram responsabilă cu suplimentele pe care le scoteau. În '89 devenisem deja directorul lor de comunicare. Cineva ca mine, un boboc de şcoală care fusese un simplu stagiar, a putut, în mai puţin de cinci ani, să fie promovat anual şi să ajungă director al celei de-a doua publicaţii ca mărime din SUA (prima fiind *Time)*. Nu cunoşteam pe nimeni, decît pe foştii absolvenţi ai şcolii. Cheia succesului acolo e doar munca.

Cum aţi ajuns să lucraţi în domeniul societăţii civile?

Prin job-ul meu eram expusă la proiecte filantropice, culturale, umanitare şi la voluntariat. Cînd ajungi la o anumită poziţie în carieră, se aşteaptă de la tine, în SUA, să dai înapoi comunităţii. Să faci muncă voluntară, benevolă.

Eu am făcut voluntariat la o organizaţie pentru apărarea drepturilor omului, Helsinki Watch. Acolo m-am întîlnit cu George Soros, în perioada Revoluţiei române, pentru că el a finanţat o primă misiune în România: Helsinki Watch voia să se asigure că noua putere de la Bucureşti respectă drepturile omului şi procedurile de drept, inclusiv în ceea ce-i priveşte pe foştii lideri comunişti. În acest fel urma ca viitoarea democraţie românească să nu fie şubrezită de nerespectarea principiilor statului de drept. În realitate, s-a întîmplat exact contrariul.

Cînd v-aţi întors în ţară?

La începutul lui '90 am venit în România, chiar pe 3 ianuarie, cînd s-a deschis aeroportul. Era primul contract cu România, din '74 încoace. Am pus pe picioare Fundaţia Soros de aici, am creat echipa. Era prima instituţie de acest fel: primul finanţator al proiectelor individuale şi ale mediului asociativ. Pe români mă aşteptam să-i găsesc entuziaşti, dar erau mai curînd recalcitranţi şi timoraţi, cu o foarte mare temere faţă de viitor. Ceea ce m-a făcut să-mi doresc să le insuflu curaj şi ideea că se poate. Am dat anunţuri la ziar pentru posturile de la fundaţie: ceea ce părea o nebunie pe vremea aceea – să angajezi oameni de pe stradă! – l-a surprins chiar şi pe George Soros. I-am ales după discuţia de la interviu şi curriculum vitae: o echipă în majoritate formată din ingineri. În afara de Alin Teodorescu, care a fost numit preşedinte de către Soros, printre primii oameni pe care i-am recrutat au fost Nicolae Sandu, Anca Harasim, Ancuţa Vameşu, Cristina Guseth, Lorita Constantinescu... Am stabilit, ca regulă, că nu avem voie să spunem „nu“ sau „nu se poate“. Primul care o făcea era taxat: trebuia să pună din banii săi o sută într-o puşculiţă şi cu ei să mergem să mîncăm. Regula era că totul se poate. Aceasta a călăuzit carierele oamenilor şi pe cea a fundaţiei: era o atitudine foarte diferită de cea din jur, la epoca respectivă. O altă regulă era să nu spui nimic despre cineva dacă nu i-ai zis întîi persoanei respective în faţă. Deci am eliminat scurt orice bîrfă. Rolul fundaţiei a fost să împuternicească oamenii, să le dea curaj să facă proiecte, să-i expună la realităţile Occidentului şi să împuternicească media independentă.

Rolul dvs. la Fundaţia Soros România s-a încheiat în '93...

Mandatul meu de la Soros era să devin *dispensabilă* să las fundaţia în mîini 100% locale. M-am întors la New York, mi-am început teza de doctorat şi am devenit consultant internaţional, am lucrat pentru Naţiunile Unite, Banca Mondială, USAID, cu proiecte în Armenia, Azerbaidjan. Pînă cînd a venit la putere preşedintele Constantinescu, care m-a întîlnit la New York cînd făceam lobby pentru România. M-a invitat să fac parte din echipa lui. Am stat doi ani la Cotroceni, responsabilă pentru relaţia cu diaspora şi pentru comunicarea internaţională.

Cum priviţi perioada, controversată, a administraţiei Constantinescu?

Ceea ce a făcut administraţia Constantinescu pentru România este de netăgăduit: intrarea noastră în structurile euroatlantice se datorează politicii externe curajoase a preşedintelui de atunci. În epoca respectivă, marea problemă era războiul din Balcani. Preşedintele a permis deschiderea spaţiului aerian român, spre disperarea opoziţiei de atunci. Deşi considerat un act de sinucidere politică, acesta a permis României să aibă beneficii: nu am fi azi în NATO, nici în UE, dacă el nu ar fi luat nişte decizii foarte tranşante pro-occidentale şi foarte puţin politice. Şi acordurile de intrare în UE au fost stabilite în vremea premierului Isărescu, cînd acesta a salvat România de la faliment.

Ce aţi făcut după aceea şi ce faceţi în momentul de faţă?

Am creat o consultanţă, Synergy Communications, care a avut drept clienţi Dacia şi Renault Automotive, Google Inc, Erste Bank etc. Apoi am fost angajată de ONU ca înalt funcţionar la centrul lor internaţional de la Bratislava, unde am vrut să am o privire economică asupra dezvoltării fostelor ţări comuniste. Am lucrat acolo pînă în 2006, cînd m-am întors să-mi termin teza de doctorat la Paris. Apoi în România am pus pe picioare Fundaţia SynergEtica, cu ideea că nimic nu se poate face fără etică. România a devenit prosperă. Dar nici o prosperitate nu poate fi durabilă dacă nu e şi etică. Dacă tai colţurile şi o iei pe scurtătură, la un moment dat, destinul se răzbună. Fundaţia SynergEtica a făcut nişte proiecte interesante pe tema asta. Am creat un radio pe Internet, Radio ONG, finanţat de UE. Am mai organizat o campanie de civilitate, în care am promovat avertismente, parafrazîndu-le pe cele de pe ţigări: „Nesimţirea ucide!“, „Ura dăunează grav sănătăţii!“... Acum avem un alt proiect prin care invităm liceenii şi studenţii să creeze campanii pentru o viaţă civilizată. Un alt program, „Noii paşoptişti“, se ocupă de românii care se întorc din străinătate. Public o carte cu 40 de personalităţi printre care Gheorghe Zamfir, Neagu Djuvara, Ion Vianu, Principesa Margareta, Mariana Nicolescu, Dan Chişu etc., care povestesc de ce s-au întors, cînd aveau lumea la picioare acolo...

De ce aţi ales să rămîneţi în România?

În străinătate aş fi trăit doar pentru mine. Viaţa mea ar fi fost benefică doar mie, familiei, job-ului respectiv... Am fost crescută de un bunic care considera că viaţa noastră ne aparţine doar în parte. Cealaltă parte aparţine comunităţii în care ai crescut, căreia trebuie să-i dai ceva înapoi. Cunosc o lume întreagă, am competenţe unice şi vreau să aduc acest bagaj în România.

a consemnat Iaromira POPOVICI

PUBLICITATE

Mădălina ȘCHIOPU

Antifa, ramura mioritică

Nimeni nu ştie exact cîţi sînt, dar e uşor de dedus că formează o reţea cu ramificaţii pe tot continentul european, dacă luăm în considerare evenimentele pe care le generează sau la care participă. Locul de predilecţie al întîlnirilor lor îl formează marile aglomerări urbane şi şi-au făcut simţită prezenţa din Londra pînă la Moscova, *via* Atena. Recentele lupte de stradă din Grecia i-au adus din nou în atenţia publică: se pare că Alexandros Grigoropoulos, adolescentul de 15 ani ucis de poliţişti – cazul care a declanşat revolte pe scară mare în mai toate oraşele elene – era unul dintre ei şi a trebuit răzbunat de „tovarăşi".

Bakunin, punk şi cagule

Îşi spun Antifa, mar rar, AFA, prescurtări din germană, de la Antifaschismus şi Antifaschistische Aktion. Aşadar, cel puţin din punct de vedere lingvistic, asta s-ar traduce prin opoziţie faţă de fascism şi manifestările lui. Liderilor le place să-şi revendice înaintaşii dintre luptătorii anti-fascişti şi anti-nazişti din preajma celui de-Al Doilea Război Mondial, unii amintesc chiar de Rezistenţa Franceză şi de republicanii spanioli. De fapt, nu numai că nu au legătură cu aceştia din urmă şi nu par nici măcar caricaturi ale mişcărilor de odinioară, dar cei mai mulţi membri – adolescenţi – nici n-au auzit de evenimentele istorice menţionate.

În mare, „ideologia" lor este o combinaţie de idei comuniste, nihiliste şi anarhiste, plus ceva punk cu accente violente. Adversarii lor declaraţi sînt partidele extremiste şi personalităţile de extremă dreaptă, dar şi „marele capital" şi statele, în general. „Crush Fascism, Smash Capitalism" este una dintre lozincile apropiate de inima lor. Unii îi consideră varianta de extremă stîngă a neo-naziştilor şi în multe cazuri poliţiştii din ţările vest-europene au ajuns să asiste plictisiţi şi blazaţi la încăierările de stradă dintre cele două grupări – unii, cu capetele rase, ceilalţi, cu cagule negre pe faţă („uniforma" membrilor Antifa în acţiune). O grupare o cheamă pe cealaltă aşa cum un singuratic îşi caută sufletul-pereche. Nu e de mirare că Antifa a cunoscut un succes exemplar şi manifestări de stradă pe măsură, în Cehia, de pildă, exact ţara unde există puternice organizaţii ale tinerilor de extremă dreaptă.

Teoretic, favoriţii lor sînt minorităţile, imigranţii, clasa muncitoare, homosexualii, femeile. În practică, dacă vreun membru al grupurilor menţionate nu se situează în aceeaşi tabără ideologică, este pus la colţ şi gratulat cu aceleaşi caracterizări ca majoritarii. În plus, minorităţile nu par deloc atrase de Antifa, în ciuda curtoaziei care li se arată: cei mai mulţi membri sînt bărbaţi „majoritari".

De obicei, cu excepţia „nucleului dur", simpatizanţii Antifa sînd adolescenţi care îşi schimbă ideile şi modul de acţiune, odată cu intrarea la facultate sau cu prima slujbă. De unde vine atracţia pe care Antifa o exercită în rîndurile tinerilor din atîtea ţări? În primul rînd, oferă un haloimăs de idei revoluţionare şi violente, plus o atitudine *hip* şi *cool*, care le sînt dragi adolescenţilor. E mai interesant să faci parte dintr-un grup cu pretenţii politice decît să fii un banal clubber, amator de băutură şi iarbă, aşa, la întîmplare. Pe deasupra, există şi un fond muzical ataşat, cu revoltaţii scenei, de la Sex Pistols la Rage Against the Machine.

În stradă

Curentul a pătruns, încă timid, şi în România. Şi-au făcut simţită prezenţa printr-un marş cu puţini demonstranţi, anul trecut, în toamnă. Cîţiva tineri, cu cagule pe faţă şi steagul neagru cu un A mare în mijloc, emblema grupării. Cam timoraţi de prezenţa poliţiştilor şi foarte cuminţi în comparaţie cu colegii lor din Vest, pentru că, nu-i aşa, trăim în ţara în care, pentru o revoluţie, trebuie voie de la poliţie. A mai fost o încercare de apărare a gay-ilor la parada homosexualilor, în replică la manifestaţia Noua Dreaptă. Încă o dovadă că respectivele grupări nu pot exista una fără cealaltă: pesemne, dacă o tabără ar înceta să funcţioneze, cealaltă şi-ar pierde instantaneu obiectul muncii. Summit-ul NATO a făcut ceva valuri, dar ocazia a fost pierdută din cauza prezenţei covîrşitoare a forţelor de ordine, care au împiedicat şi o participare mai numeroasă a tovarăşilor de idealuri occidentali. Adolescenţii Antifa mai au ocazia să se adune, ca şi alte grupuri de tineri cu afinităţi muzical-ideologice, pe la concerte. Nu la foarte multe: la noi, muzica rock e arareori protestatară, iar cea hip-hop, adesea sexistă, în opoziţie cu idealurile oficiale ale organizaţiei.

Comunitatea virtuală

În schimb, ei se manifestă mult mai liber pe Internet. Grupul de pe hi5 are în jur de 180 de membri. Deviza lor: *„No borders no nations no flags no patriots.* Toţi diferiţi, toţi egali". Unii pozează cu sticla în mînă şi nu par să facă deosebirea între o organizaţie şi un prilej de beţie colectivă, alţii însă se arată absorbiţi de lupta pentru o lume mai bună şi mai dreaptă. Fetele au şuviţe colorate. Cineva întreabă: „Băhh, aţi văzut ce se întîmplă la Atena?". Apar şi discuţii în contradictoriu: un opozant îi întreabă de ce-şi spun Antifa *România,* dacă vor desfiinţarea graniţelor. I se răspunde surprinzător de coerent: nu vrem să desfiinţăm naţiunile, ar fi nerealist, duşmanul nostru este doar xenofobia. Un tînăr îşi postează creaţia poetică, în admiraţia generală: „Naţionalism dus la extrem mai nou vezi la tot pasul / Credinţa mea în libertate mă face să-mi continui marşul / Un protest neauzit un pas în plus spre infinit / Steagul negru ce ne uneşte în timp un A a moştenit / Sistemul democratic de care vorbiţi e departe / Capitalism monopolist promite s'ofere dreptate... / Diferenţiaţi pe bază de proprietate / /Mulţi aleg să'nchidă ochii şi să stea deoparte / Diferenţiaţi după etnie culoare şi rasă / Din nou închidem ochii şi zicem lasă". Un opozant din Tîrgu-Mureş, scandalizat, vrea să-i pună la punct: „Poate o să aveţi măcar interesu să cititzi. În Tg Mureş din pămînt au apărut marii anarhişti «moştenitorii» A-ului. Faptul că sînteţi 20 şi vă luaţi de o singură persoană nu vi se pare mai mult decît idiotic? Oricum, pe mine nu mă deranjează în ce credeţi voi, e treaba voastră, şi încercaţi să copiaţi punkărimea din alte oraşe mai dezvoltate şi încercaţi să captaţi atenţia şi să vă daţi rotunzi, să vă bage cineva în seamă. Singurul lucru este să faceţi scandal în oraş k nişte animale. Vreţi o lume egală, fără bariere, fără rase aplicînd forţa brută. Cam paradoxal şi patetic, nu".

În sfîrşit, pe Internet au apărut şi parodii româneşti la mişcarea Antifa. Cîţiva tineri au ocupat domeniul antifa.ro, exclusiv ca să ia peste picior clişeele organizaţiei. Subiectele arată cam aşa: „Jurnal. O zi din viaţa unei fete antifasciste. Ora 12,00. Oof, nici azi nu ajung la interviu. Sigur fascistul ăla care angajează măturătoare în Carrefour e sexist şi mai bine că nu m-am dus. Mahmureala asta e groaznică, cred că au pus ăştia E-uri din blană de focă polară în vodcă".

În carne şi oase

Marius este bucureştean. Are aproape 18 ani, este în ultima clasă de liceu şi deja se pregăteşte pentru Bac. Se consideră Antifa, deşi participarea lui la mişcare s-a limitat pînă acum la discuţii cu cei doi prieteni de aceeaşi vîrstă care îi împărtăşesc pasiunea, Andrei şi Ana, plus dialoguri pe Internet şi o întîlnire de grup cu alţi Antifa din ţară, la un festival rock din Ardeal, în vacanţa de vară – „distracţie la maxim", mă asigură cei trei, în timp ce stăteau la o masă într-un băruleţ de cartier. Discuţia a început cu exclamaţii admirative pentru protestatarii din Grecia: „Marfă, frate! Ai văzut ce focoase? Anarhie totală! Cînd o să ajungem şi noi la gradul ăsta de civilizaţie?". Dar, parcă surprinşi în flagrant delict, se grăbesc să adauge că nu sînt de acord cu violenţa, pesemne demonstranţii au fost provocaţi. Cum devii membru Antifa? Nu există aşa ceva, înţeleg din explicaţiile lor. Totul e să simţi, ceea ce înseamnă că nu prea sînt criterii. Ce-i deranjează, de fapt? Totul, spun cei doi băieţi. Societatea, în linii mari. Antifa înseamnă libertate fără frontiere. Plus că sînt atîţia oameni exploataţi...

Dacă la cei doi băieţi se face simţit teribilismul vîrstei, Ana e reflexivă, simte că e ceva în neregulă în jur şi se vede că lucrul ăsta o frămîntă. Ar vrea să citească mai mult despre subiect. Ţi se pare normal – întreabă cu năduf – să-i vezi peste tot pe Irinel Columbeanu şi Becali, cînd în ţara asta mor oameni de foame? Nu e normal! Şi pe urmă, uite cum trăiesc femeile în România, cele obişnuite, nu alea pe care le vezi la televizor, de asta ce mai spui? Nici nu se discută despre asta. Dar există un partid de stînga, iar ea o să poată vota în curînd. Care e ăla? – întreabă. Cînd spun PSD, urmează un hohot de rîs – reacţie la care, ce e drept, mă aşteptam. Ascultînd-o pe Ana, îmi dau seama că la ea e mai mult decît o poză, revolta ei e reală şi vizează lucruri concrete. Mă gîndesc fără să vreau că, dacă am trăi într-o ţară normală, în care să existe o formaţiune politică autentic de stînga, cei ca ea s-ar simţi reprezentaţi şi n-ar trebui să se limiteze la cagule şi bătăi pe la concerte. Ar putea să devină unul dintre votanţii lucizi şi informaţi ai unui partid onorabil şi chiar un potenţial politician de stînga. Poate că acesta e şi sensul din spatele influenţei Antifa: un eşec politic la nivel oficial.

PUBLICITATE

colecția adevărul
să o lași moștenire urmașilor urmașilor tăi

Cea mai cuprinzătoare colecție de carte de lux din România - 137 de volume

Karl May
opere alese

Colecția western
18 volume

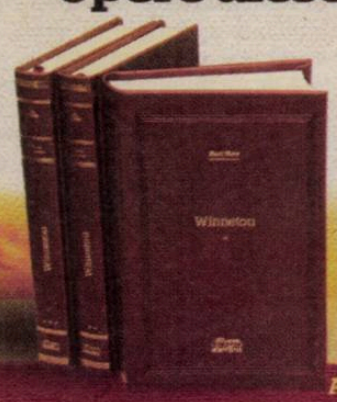

Aventură, suspans, crimă,
dragoste, trădare, prietenie și sacrificiu,
într-o serie de colecție. **Pentru toate vârstele!**

în exclusivitate în magazinele **Diverta** în perioada 20 decembrie - 20 februarie

diverta
mereu ceva nou

Adevărul Holding: Șoseaua Fabrica de Glucoză 21, sector 2, București; Tel: 021 407 76 40; Fax: 021 407 76 42; www.adevarul.ro/carte; carte@adevarul.ro

Stela GIURGEANU

Renovarea spitalelor

– realitate şi promisiuni –

Condiţiile din spitalele din România sînt încă foarte proaste. După aproape 20 de ani de reforme, majoritatea arată jalnic, iar temerea că dintr-un spital poţi ieşi mai bolnav decît ai intrat este încă îndreptăţită. Niciodată parcă nu sînt fonduri suficiente, nici pentru renovare, nici pentru investiţii de structură (cum ar fi cazul de acum cîţiva ani al gardului ce împrejmuia Spitalul „Obregia"). Spitale importante din ţară nu sînt considerate a fi „prioritare" pentru a primi aceste fonduri (cazul Spitalului de Cardiologie din Covasna). Aparatura este învechită, curăţenia lasă de dorit şi, de multe ori, pînă şi medicamentele vitale lipsesc cu desăvîrşire din farmaciile spitalelor. Acolo unde Guvernul şi autorităţile par a se declara depăşite de situaţie, atît la nivel de management, cît şi la cel financiar, au început să dea însă roade proiectele independente de stat, proiecte aparţinînd unor ONG-uri şi fundaţii non-guvernamentale.

Fostul Budimex şi Scheherazade

A fost donat poporului român de către Guvernul polonez, după cutremurul din 1977, numindu-se iniţial Spitalul Polonez. Apoi a fost cunoscut drept Budimex. Acum, unul dintre cele mai mari spitale de copiii din România poartă numele primei femei-savant care a luat Premiul Nobel: „Marie Sklodowska Curie". Însă, în clădirea cu şapte etaje, aflată pe B-dul Brâncoveanu, unde anual pot fi trataţi peste 50.000 de copii din întreaga ţară, condiţiile nu erau prea mult diferite de realitatea tristă care bîntuie prin majoritatea spitalelor din România. Deşi Ministerul a alocat fonduri, lucrările au trenat, iar schimbarea radicală nu părea a se face simţită pînă de curînd, cînd această realitate avea să fie schimbată, dacă nu prin programele de investiţii ale Ministerului Sănătăţii, prin proiecte independente, susţinute de oameni de afaceri sau de companii comerciale, puternice financiar.

Este vorba de un program iniţiat de către Fundaţia Scheherazade, în luna iunie a anului 2007.

Lucrările de renovare, povesteşte preşedinţele fundaţiei, **Wajila Haris,** au fost demarate în luna august a aceluiaşi an, urmînd să se termine anul acesta.

Ce v-a determinat să alegeţi această direcţie de implicare (bănuiesc că au fost totuşi nişte eforturi financiare destul de mari)?

Am văzut condiţiile din spital care nu erau foarte bune şi am hotărît să facem ceva în acest sens. Cînd am prezentat proiectul donatorilor mei, aceştia au fost foarte interesaţi să se implice deoarece era într-adevăr nevoie.

Am mers cu proiectul la mai mulţi parteneri şi toţi au acceptat să se implice. Aş dori să-i enumăr şi să le mulţumesc încă o dată pentru sprijinul acordat: Colgate, Petrom, Philips, Romstal, LG, Orange, Vodafone, Enel, Carrefour, Romtelecom, AutoItalia, Mega Image, METRO, Copper Beach, Fortune Group, Porsche România, Apa Nova, Rompetrol, Avicola Buzău.

În ce constă exact acest proiect?

Proiectul constă în lucrări de renovare în conformitate cu standardele europene: materiale antibacteriene pentru podea, vopsea antibacteriană pentru pereţi, geamuri şi uşi noi, instalaţie de încălzire nouă, instalaţii moderne de iluminat, aparate de aer condiţionat în fiecare salon, frigidere, alarme contra incendiilor.

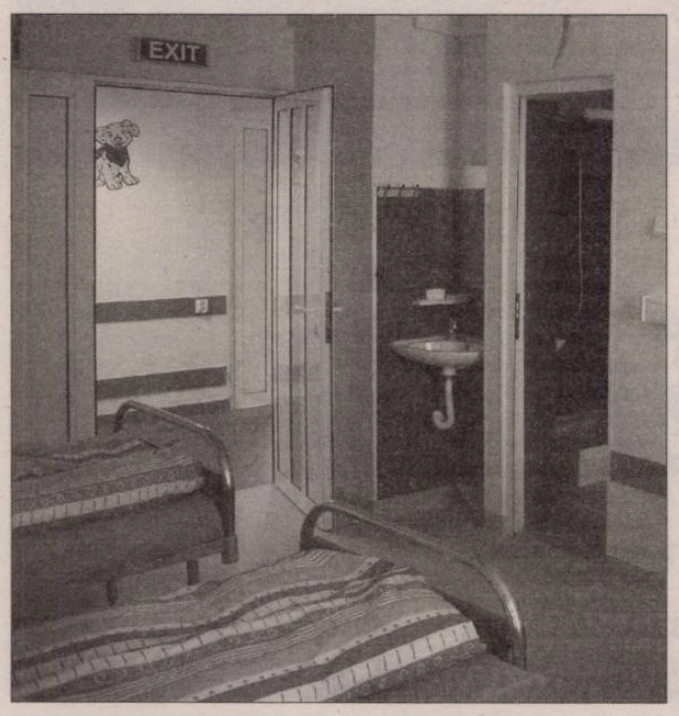

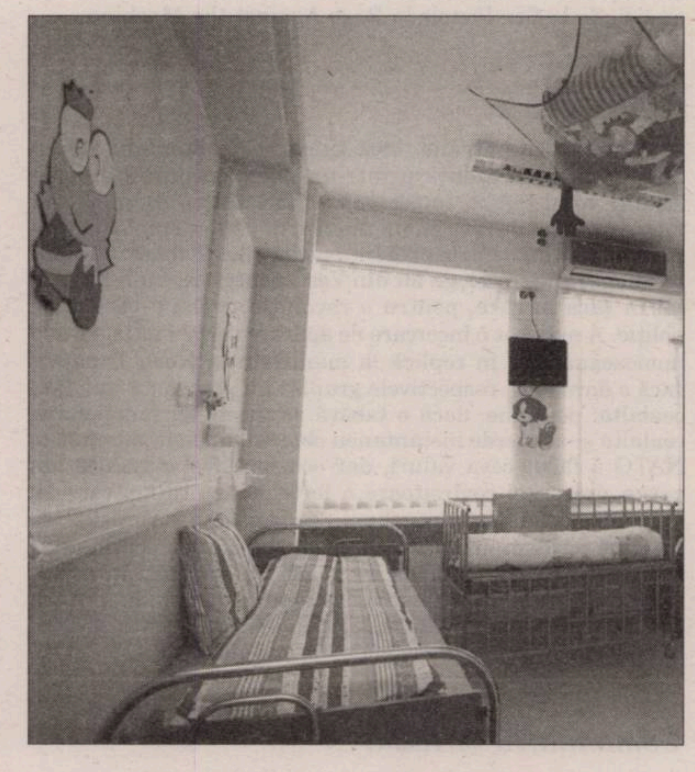

În ce etapă sînteţi şi cînd credeţi că va fi terminat?

Pînă în acest moment trei etaje sînt gata şi date în folosinţă, se execută lucrări la un alt etaj. Urmează să fie renovate şi ultimele două etaje pînă la 1 iunie anul acesta.

Ministerul Sănătăţii a fost implicat? În ce măsură?

Cu Ministerul Sănătăţii avem un parteneriat, ajutîndu-ne cu autorizaţiile pentru accesul şi lucrările din spital.

În ceea ce priveşte renovarea spitalelor din România, credeţi mai degrabă în planul non-guvernamental, decît în cel guvernamental?

Eu cred într-o combinaţie între cele două sectoare, unul nu poate funcţiona fără celălalt, sînt ca roţile unei maşini. Acestea trebuie să lucreze împreună pentru rezultate optime, iar proiectul nostru este cel mai bun exemplu de parteneriat public-privat.

Etajul V

La finele anului trecut a fost renovat etajul V al spitalului, unde se află Secţia de Oncologie. Dacă prima etapă, renovarea Secţiei de Chirurgie, a fost finanţată în 2007 de către compania Colgate Palmolive, de data aceasta, finanţatorul a fost Fundaţia Vodafone. Fiind vorba de o fundaţie asociată unei companii de telefonie mobilă, întreb dacă implicarea sa a fost mai mult o interfaţă pentru publicitate.

Directoarea, **Elena Şerban,** îmi răspunde că de fapt este vorba, în primul rînd, de o organizaţie non-guvernamentală cu statut caritabil, „distinctă de operaţiunile comerciale ale companiei". Deşi activitatea este finanţată în mare parte de către compania de telefonie (dar şi de către angajaţii companiei care contribuie voluntar la fonduri, prin donaţii lunare din salariu, la care se adaugă şi donaţii anuale din partea Fundaţiei Grupului Vodafone), de la înfiinţarea sa, în urmă cu zece ani, organizaţia a investit peste 4 milioane de euro, în sute de programe de caritate şi asistenţă socială, dintre care un milion de euro au fost alocaţi în special pentru susţinerea programelor de asistenţă medicală, pentru investiţii în aparatura medicală – cardiotocografe, monitoare pentru funcţii vitale, ecografe şi incubatoare performante – pentru spitale din Bucureşti, dar şi din ţară.

„Cunoşteam de multă vreme, ca orice locuitor al României, problemele cu care se confruntă sistemul sanitar din ţara noastră" – povesteşte Elena Şerban. „Am început cu această zonă de pediatrie, maternităţi şi spitale pentru copiii din Timişoara, din Iaşi şi Bucureşti, unde am donat aparatură de strictă necesitate." Echipamentele noi, donate de fundaţie, păreau, datorită aspectului şi funcţionalităţii moderne, „nelalocul" lor în peisajul deprimant al spitalelor, iar „doctorii erau fericiţi că nu mai erau nevoiţi să-şi trimită pacienţii în alte părţi, chiar în străinătate, pentru anumite intervenţii pe care, din lipsă de aparatură, nu puteau să le facă în propriul lor spital".

Publicitate sau nu, schimbarea la faţă este confirmată: atît la Secţia de Chirurgie, cît şi la Secţia de Pediatrie-Oncologie din cadrul Spitalului „Marie Curie", a luat naştere o nouă realitate, aparţinînd de data aceasta unei „normalităţi" care ar trebui să existe în toate spitalele dintr-o Românie europeană. În primul, rînd secţia este amenajată şi dotată „în conformitate cu toate standardele europene", sintagmă care sună aproape ca o poezie, atît în urechile micilor pacienţi, ale părinţilor, cît şi ale personalului care lucrează aici.

Deşi pe părinţii care au copiii internaţi aici nu-i poţi întreba „e mai bine acum?", realitatea obiectivă îţi răspunde din punctul de vedere al condiţiilor: dacă pînă mai ieri exista un singur duş la cîteva saloane, acum vorbim de 25 de saloane noi, camera şi duşul. Dacă generaţii de copii şi-au dus suferinţa în paturi vechi, cu saltele rupte, acum vezi peste tot paturi noi, ca acelea din filmele americane, dotate cu rotiţe pentru o mai bună şi mai rapidă transportare. Dacă înainte, pe jos era doar un ciment rece, acum secţia este străbătută de un linoleum făcut special pentru spital, un linoleum steril. Acum camerele au jucării, frigider, televizor şi baie.

„Clădirea a fost de la bun început prost gîndită. Avea doar nişte saloane mari, în care se aglomerau zeci de paturi, unul lîngă altul, baia era abia în capătul culoarului şi totul avea un aspect deprimant şi total nefuncţional" – povesteşte Elena Şerban. Transformarea la faţă a implicat aşadar mai mult decît o simplă zugrăvire a pereţilor, curăţenie şi dotare cu aparate: s-a regîndit şi s-a realizat o întreagă restructurare funcţională a etajului. S-au renovat de asemenea şi saloanele asistentelor pentru că – spune directoarea fundaţiei – „este vorba de nişte cadre medicale care stau acolo mai mult decît stau acasă."

Renovare în şapte luni

În timp ce majoritatea spitalelor din Bucureşti şi din ţară care primesc fonduri ministeriale de renovare petrec ani buni pînă la finalizarea lucrărilor, restructurarea Secţiei de Oncologie de la Spitalul „Marie Curie" nu a durat decît cîteva luni, din aprilie pînă în noiembrie. S-au alocat fonduri de peste 200.000 de euro pentru lucrările de restructurare, alte zeci de mii pentru achiziţionarea mobilierului, iar 75.000 de euro au fost destinaţi achiziţionării de echipament medical performant pentru tratamentul endoscopic al afecţiunilor urologice şi al malformaţiilor congenitale, după cîte se pare, unic în România. Cum a fost posibilă inaugurarea secţiei după doar şapte luni de la debutul lucrărilor?

Prin faptul că s-a dorit. „Cred că oamenii din România sînt foarte dispuşi să ajute. Dar trebuie să li se ofere cadrul, iar noi asta încercăm să facem: încercăm să ne implicăm în proiectele în care credem şi, deşi, în teorie, sîntem finanţatori, deşi am putea să ne oprim aici, preferăm nu doar să dăm banii, dar să şi urmărim ce se întîmplă cu ei."

Cumpăr cameră la spital

Anul trecut, o ştire transmisă de Rompres viza o nouă abordare a problemelor legate de renovarea spitalelor. Este vorba de o iniţiativă care aparţinea conducerii Spitalului de Cardiologie din Covasna, singura unitate cu acest profil din ţară, unde sînt trataţi anual peste 16.000 de oameni care suferă de inimă şi tulburări ale sistemului circulator. Deşi au cerut în repetate rînduri ajutor din partea Ministerului Sănătăţii, spitalul nu a beneficiat în ultimii ani de nici un fel de bani de investiţii de la bugetul de stat, avînd nevoie de aproximativ 4 milioane de euro pentru o reabilitare generală.

Astfel, în lipsă de fonduri şi din necesitatea vitală de a renova saloanele destinate pacienţilor, conducerea a recurs la un sistem destul de original, sistemul *„timesharing"*.

Mai precis, pentru a putea face rost de banii necesari îmbunătăţirilor, s-a decis că orice persoană care va dori să investească în reabilitarea şi ridicarea confortului unei camere din incinta spitalului va putea, în schimbul banilor, să beneficieze cu „prioritate de cazare" în acest spaţiu o dată pe an pînă la sfîrşitul vieţii.

Deşi pare destul de neortodoxă, pînă în prezent s-a reuşit prin această metodă renovarea unei jumătăţi din clădire. Pentru un pat prioritar pe viaţă la spital oamenii au investit astfel între 2000 şi 5000 de euro.

Chestionat în legătură cu neimplicarea Ministerului, care de fapt a obligat conducerea să recurgă la această metodă originală de „vîndut" spitalul pe bucăţele, fostul ministru al Sănătăţii, Eugen Nicolaescu, a declarat că spitalul de recuperare a bolilor cardiovasculare nu se afla pe lista de priorităţi a Ministerului.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Clandestini.** Lampedusa este o mică insulă în sudul Siciliei. De multă vreme, acolo se află un centru pentru primirea imigranţilor clandestini care sosesc cu tot felul de ambarcaţiuni dinspre Africa. „Anul acesta, la Lampedusa vor veni doar turiştii, vom termina cu debarcările clandestinilor" – a declarat Roberto Maroni, ministrul de Interne al Italiei. A doua zi, au venit la Lampedusa aproape 500 de imigranţi noi. „Cine soseşte pe insulă va rămîne acolo în aşteptarea repatrierii" – a mai spus Roberto Maroni. Numai că pot fi repatriaţi doar clandestinii veniţi din Egipt – singura ţară cu care Italia are un acord în acest sens. Dar nu din Egipt vin cei mai mulţi, ci din Libia. Pentru a controla fenomenul, Italia încearcă de mult să convingă Libia să coopereze: de exemplu, să organizeze patrule comune, libiano-italiene, de-a lungul coastei Libiei. Colonelul Ghaddafi a asigurat autorităţile italiene de „maximă cooperare", dar, concret, nu s-a întîmplat nimic: ar fi trebuit să permită poliţiei de frontieră să-şi instaleze, la Tripoli, echipamentele necesare pentru a putea începe patrularea pe 15 ianuarie. Nici o şansă. În acest timp, în portul libian Zwara şi pe plajele limitrofe, mii de persoane îşi aşteaptă rîndul la îmbarcarea spre Europa, iar regimul colonelului „închide ochii". Disperat că imigraţia clandestină *deja* omoară turismul în Lampedusa şi creează probleme comunităţii locale, primarul Bernardino De Rubeis a protestat împotriva ministrului Maroni. Şi a cerut intervenţia Papei. *(Corriere della Sera,* 12 ianuarie 2009)

● **Hainele cele noi.** François Hollande, care a condus timp de 11 ani, pînă în toamna trecută, Partidul Socialist Francez, şi-a făcut reîntrarea în scenă după cîteva luni de absenţă, apărînd la Canal+. *Le Monde* observă un *new look* al liderului socialist: „pieptănătură nouă (mai ordonată), costum nou (gri cu o cravată *chic,* nu negru antracit cu cravată roşie, ca pînă acum), ochelari noi cu rame subţiri, mai moderni". Obiectivul său este să candideze, din partea PS, la viitoarele alegeri prezidenţiale din 2012. Aşa că vorbeşte despre „unitatea partidului" şi regretă că Martine Aubry, actuala şefă a PS, nu i-a numit în organismele de conducere ale socialiştilor şi pe unii dintre susţinătorii lui Ségolène Royal, contracandidata sa: „trebuie să facem apel la toate talentele". Cu Ségolène Royal, François Hollande a convieţuit peste 20 de ani (s-au despărţit în 2007) şi are patru copii; pe Martine Aubry a votat-o la ultimele alegeri pentru şefia PS. „François Hollande s-ar vedea cu dragă inimă în rolul judecătorului de pace". *(Le Monde,* 12 ianuarie 2009) **(M. V.)**

Cu ochii-n 3,14

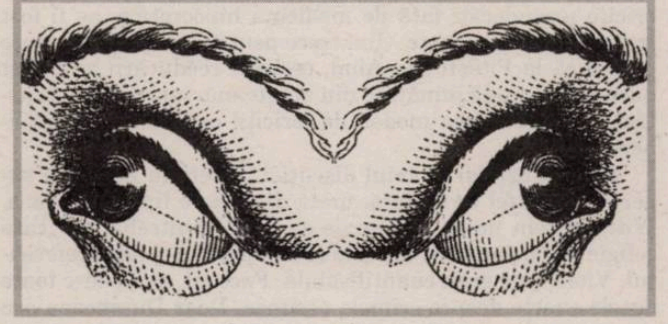

CU PUŢINĂ EDUCAŢIE APROAPE FIREASCĂ, ROMÂNUL OFERĂ (ÎNTR-O TRADUCERE APROXIMATIVĂ) MESE OCUPATE CU NIMIC

● Cu siguranţă că nu am videoauzit tot ce s-a spus în timpul sărbătorilor de maximă volubilitate, dar pentru mine cea mai consistentă declaraţie rămîne aceea a lui Mihai Stoichiţă, un simplu şi bun antrenor de fotbal: „Cu puţină educaţie, românul poate deveni periculos de inteligent". **(R. C.)**

● În *România liberă* de luni, 12 ianuarie 2009 (părînd cumva stingher în compania obişnuitului pluton de colecţionari germani care aleargă după maşini de cusut), cineva are o nevoie aproape firească, pe care un obiect i-ar calma-o: „Cumpăr ventilator pentru produs ventilaţie aer". **(D. S.)**

● În aceeaşi *România liberă* de luni, 12 ianuarie 2009, la capitolul „Prestări servicii", o agenţie de detectivi oferă „servicii de investigaţii, filaj, infidelităţi". Dacă au ajuns detectivii să presteze infidelităţi, mă-ntreb ce le-a mai rămas de făcut sărmanilor soţi. **(D. S.)**

● Pe o brichetă *made in China* scrie, într-o traducere aproximativă: „A nu se lăsa la îndemîna copiilor, a nu se lăsa la raza soarelui!". Oare aş putea s-o las, poetic, sub raza lunii? **(A. P.)**

● Două restaurante apropiate în Trastevere, Roma. Primul are un afiş: „Nu ne plac războiul şi meniurile turistice". Al doilea are meniul afişat afară, preţuri mici şi un „meniu turistic" cu trei feluri şi desert, la 12 euro. Primul are două mese ocupate, al doilea e plin ochi. Economia de piaţă nu se prinde la glume cu bani **(C. G.)**

● Nici n-a trecut încă „luna de miere", că între PD-L şi PSD (dar şi în interiorul PSD) au început deja să sară scîntei (cel puţin în povestea cu numirile făcute de ministrul de Interne). E de-abia începutul şi pare că vorba poetului Dan Laurenţiu din anii '90 redevine actuală: „Numai sîngele albastru ne salvează de dezastru". **(A. M.)**

● Pe la mijlocul anului trecut, geneticienii de la Centrul Medical Universitar din Leyda (Olanda) au anunţat descifrarea completă, în premieră, a genomului unei femei. Scopul era aflarea mai multor informaţii despre rolul şi caracteristicile cromozomului X, pe care femeile îl deţin în dublu exemplar. De atunci, nimic. Să înţelegem că misterul feminin a rămas în continuare intact!? **(M. C.)**

PÎNĂ LA PRIMUL SCANDAL CINSTIT, ORICE FEL DE IMAGINE CÎT DE CÎT LINIŞTITOARE E MAI GREU DE DUS

● Am cîştigat un pariu: am dat un termen de o lună pînă la primul scandal din alianţa guvernamentală. Aşteptările mele optimiste au fost depăşite de realitate. N-am dat nici un termen pînă la adoptarea primei decizii responsabile şi raţionale. Teamă mi-e că mai am de aşteptat. **(M. B.)**

● De ani buni, la Biblioteca Centrală Universitară sînt probleme cu fotocopierea documentelor. Cînd funcţionează „xeroxul", nu e hîrtie, cînd e hîrtie, nu e toner, cînd merg toate, e sîmbătă şi ultimul etaj e închis. Cînd n-ar trebui să mai fie nici o problemă, e pauză de masă. Totuşi, dacă nu există interese absconse, BCU-ul, instituţie publică, ar putea organiza o licitaţie la care să participe şi unii care să funcţioneze. Sau şi-ar putea organiza propriul serviciu, din care ar scoate un profit cinstit... **(S. S.)**

● De cînd pe plasmele din staţiile de metrou se difuzează minidocumentare cu vacanţe exotice în Caraibe şi Hawaii, cei care înainte urmăreau cu aviditate orice fel de imagine care se derula pe ecran, acum se uită într-altă parte. Afară sînt -10 grade, palmierii au fost duşi din Piaţa Universităţii undeva, la căldură, vara e iluzorie. A te închipui pe o insulă, în paradisul tropical, depăşeşte cu mult imaginaţia bucureşteanului de rînd. **(A. P.)**

● Dacă există o idee cît de cît liniştitoare în primele zile ale acestui 2009, ea este încrederea în pompieri, aflaţi pe primul loc într-un top al profesiilor, realizat de *Reader's Digest.* Nu înţeleg să dau vreo explicaţie în plus, avînd în vedere că pe ultimul loc sînt politicienii. **(R. C.)**

● Adelin Petrişor a intrat în direct la o emisiune de pe Realitatea TV – în care era prezentat documentarul lui Oliver Stone *Persona non grata* – pentru a spune că Yasser Arafat l-a preferat lui Oliver Stone pentru un interviu... Mi se pare normal să preferi un Petrişor unui ditamai Stone, un pietroi e mai greu de dus. **(a. l. ş.)**

CA SĂ SE AJUNGĂ LA ACEASTĂ AGLOMERAŢIE FĂRĂ PAUZE DE GÎNDIRE, UN GRUP DE FIGURINE COLORATE A FOST EXPUS (ÎNTRE FOSTA ŞI ACTUALA GLUMĂ) LA UNELE CRITICI, PE UN PERETE SCURT

● Un studiu publicat de revista *Science*, preluat de CNN, a arătat că, fără să conştientizăm, sîntem rasişti. Ca să se ajungă la această concluzie, un grup de albi a fost expus la diferite episoade de viaţă: un alb lovit din greşeală de un negru, o remarcă rasistă a albului lovit – şi a fost urmărită reacţia cobailor umani la injurie. Totuşi, la acelaşi test nu au fost supuşi şi cei de alte rase – negri, asiatici etc. –, ca să se vadă cum s-ar comporta în situaţii asemănătoare. Păi, ce egalitate e asta? Personal, i-aş da în judecată pe autorii studiului, pentru rasism flagrant. **(M. Ş.)**

● Era să mor în Capela Sixtină de la atîta aglomeraţie. De unde mi-a venit o idee: dacă mori atît de aproape de peretele unde e pictată „Judecata de Apoi", ai vreun avantaj? **(C. G.)**

● Lui Bono, solistul trupei U2, i s-a propus să scrie articole de opinie în *The New York Times.* Bono s-a declarat tentat de propunere, deşi a admis că „nu am fost niciodată bun la puncte şi virgule". Ei, şi ce? Poţi să scrii fără pauze de gîndire. Noua metodă s-ar putea numi „fluxul conştiinţei jurnalistice". **(M. Ş.)**

● La farmacii se găsesc nişte lămpi pentru „copii de 0-3 ani" care, pe lîngă proiecţiile de figurine colorate, au înregistrate şi sunete prenatale. De ce ar asculta bebeluşii sunete prenatale? Există nostalgie la sugari? **(M. C.)**

● Chelneriţele din provincie, în special cele din popasurile între localităţi, se întrec pe sine în a fi rebele şi avangardiste: într-un asemenea loc de pe lîngă Rîmnicu Vîlcea, am întîlnit un al treilea asemenea exemplar (celelalte două erau pe lîngă Urziceni şi Sibiu). Avea părul multicolor, arăta ca un travestit. Şi marca începutul unei noi subculturi, probabil. **(I. P.)**

● Programul „Un calculator pentru fiecare" lansat de Guvernul Tăriceanu a fost oprit de către noul ministru al Educaţiei (fosta şi actuala Ecaterina Andronescu). A fost oprit pe la jumătate, astfel încît, deşi unele şcoli au primit cîteva calculatoare, acestea stau în depozite şi nu ajung la elevi pe motiv că, dacă nu sînt pentru toţi, să nu fie pentru nimeni. O politică de care parcă scăpaserăm în urmă cu vreo 20 de ani... **(S. G.)**

● Într-o comună de pe lîngă Cîmpina, preotul, supărat că nu şi-a primit tainul cuvenit, şi-a ameninţat, mai în glumă, mai în serios, o enoriaşă, o femeie în vîrstă, destul de bisericoasă, de altfel: „Am fost pe la dumneata cu botezul şi nu era nimeni acasă. Tot aşa, n-o să fie nimeni care să te îngroape!". S-o punem tot pe seama crizei? **(A. P.)**

● Premierul Boc pare că nu iese încă din cuvîntul preşedintelui său, în vreme ce, în Rusia, preşedintele Medvedev i-a adus unele critici premierului Putin. La ei situaţia e invers. **(A. M.)**

● O reclamă de pe un perete zice că „Radio România se prinde greu. Doar de către unii". Şi apoi, ca o concluzie: „De 80 de ani vorbim serios". Chiar serios? **(A. M.)**

● Un anunţ la avizierul blocului: „Pt. cutia poştală, Chei ie la ap. 44-47. Apelaţi cu încredere". Scurt, bizar şi la obiect! **(R. T.)**

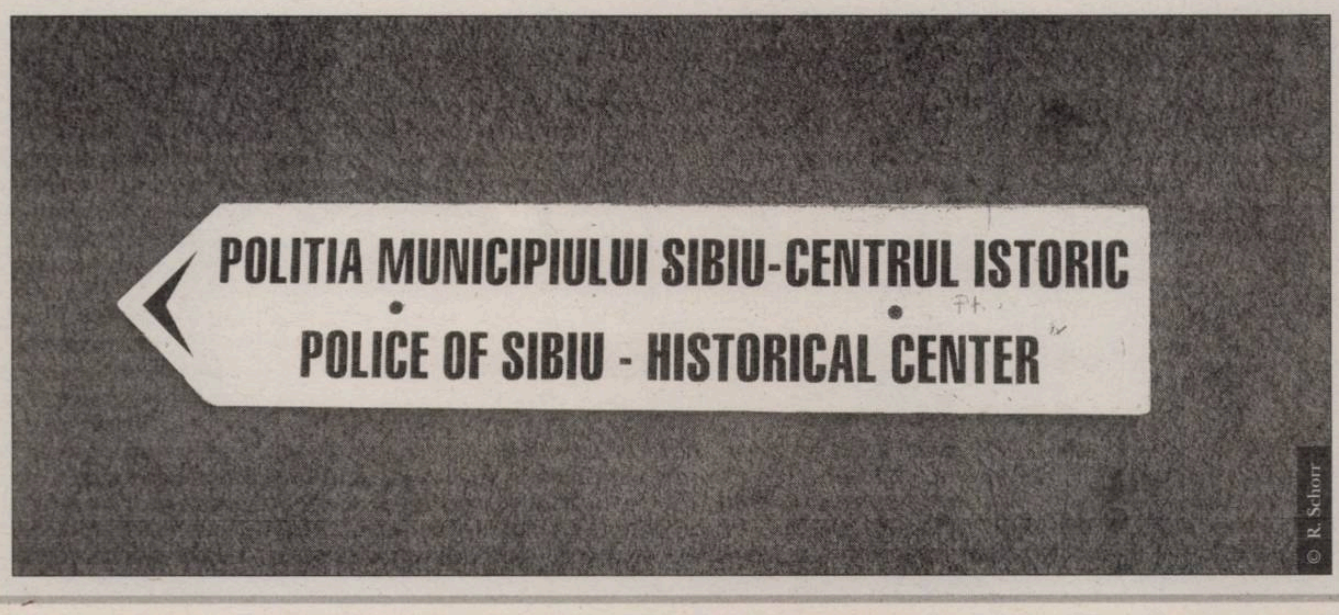

Mihail NEAMȚU

Revelion multicultural

În seara de Revelion am fost invitat de un cuplu studenţesc din Ann Arbor pentru o gustare frugală, înainte ca gongul să bată. O discuţie multiculturală purtată undeva în vecinătatea campusului putea părea o ofertă promiţătoare. Alături de gazde, la masă erau invitate Alima, o arabistă irakiană atrasă de teme recente în antropologia migraţiei; Rachel, o tînără americană, interesată de impactul lui Puşkin asupra literaturii ebraice contemporane; în sfîrşit, Sonia, o doamnă din Suedia cu preocupări în zona poeziei americane. Prezenţe agreabile, fine şi educate, afiliate într-un fel sau altul la anumite programe culturale ale universităţii. Nu era un mister pentru mine faptul că ştiinţele umane se predau la University of Michigan dintr-o perspectivă angajat progresistă. Între paradigma Marx şi modelul Eliade de studiere a religiei, bunăoară, autorul *Capitalului* se bucură în continuare de prestigiu, reverenţă şi chiar pietate.

Conversaţia s-a închegat interesant pentru primele treizeci de minute, ajungînd să discutăm între altele, dar nu fără un surîs condescendent, semnificaţia circumciziei în iudaism, „semnul legămîntului", legătura cu noţiunea de identitate etnică şi cu sexualitatea masculină („sămînţa bărbătească"). Coincidenţa face, le-am spus gazdelor, ca la 1 ianuarie calendarul Bisericii răsăritene să celebreze „Numele lui Iisus", la opt zile după Naşterea Domnului şi deci tăierea împrejur... Chiar şi din perspectivă seculară, mi s-a părut un exemplu puternic de transfer semantic: dinspre fixaţia anatomică sărbătoarea se mută către esenţa doxologiei, unde repetiţia sfîntului Nume capătă un rol decisiv.

Revenind însă la tema sexualitate, Rachel deschide primul subiect controversat. Dezgustată de bigotismul familiei sale iudaic-ortodoxe, tînăra studentă PhD decide să atace, fără prea multe precauţii bibliografice, intoleranţa „mult mai gravă" a creştinismului (în raport cu iudaismul şi islamul) faţă de homosexualitate. Chiar dacă exegeza talmudică a Torei şi jurisprudenţa aplicată de rabinii contemporani sînt drastice (recomandînd flagelarea), iar sharia islamică condamnă unilateral sodomia (după cum ne arată pedepsele publice din Arabia Saudită contemporană), totuşi, creştinismul e mai vinovat decît celelalte monoteisme: Paul din Tarsus a abolit legea şi, în acest fel, n-a pus o limită superioară faţă de exigenţa judecăţii. Ascult stupefiat, înţeleg subtextul personal al acestei angoase şi caut, oarecum inofensiv, să fac trimitere la cîteva cărţi neutre, dar esenţiale pe acest subiect: Peter Brown – a cărui nouă ediţie din *The Body and Society* tocmai a apărut – spune altceva. Referinţele erudite sugerează însă un elitism emfatic. Dă prost să indici complexităţi interminabile. Caut să mă refer la pasajul nou-testamentar despre iertarea acordată de Iisus femeii păcătoase? E probabil apocrifă. Încerc să spun ceva despre monumentele de blîndeţe terapeutică şi inteligenţă pastorală din Pateric? *Apophthegmata patrum* nu ţine. Compasiunea lui Avva Sisoe e doar un biet exemplu marginal.

De ce? Pentru că, în fond, creştinismul este violent nu doar cu minorităţile, ci cu toate popoarele umanităţii. Ceea ce oamenii lui Lenin, Stalin sau Ana Pauker şi propagandiştii PCR din anii 1950 n-au reuşit să demonstreze cu „Biblia veselă" în faţa burgheziei şi a ţărănimii, li se livrează ca dogmă studenţilor dintr-o universitate excepţională din America de Nord: cursul scurt din care rezultă o singură concluzie (citez literal, cu martori): *„Christianity is the most murderous religion on earth"*. Cînd Rachel enunţă acest adevăr irefutabil, aproape nimeni la masă nu schiţează umbra unei stupori de tip intelectual (dacă nu jena, la nivel personal). În fond – credeam eu – postmodernismul promitea că veacul esenţialismelor a trecut şi că generalizările totalizante sau meta-naraţiunile gălăgioase sînt suspectate de violenţă. Ei bine, predica specialistei în Puşkin impunea „un fapt indisputabil" ca o revelaţie. Fraza a fost repetată ca o mantră pe tot parcursul serii: „Creştinismul a fost şi este cea mai criminală religie de pe pămînt". Se presupunea, la acest stadiu al conversaţiei, că trebuia doar să zîmbesc şi să-mi beau vinul mai departe. *„An undisputed fact"!* Mai precis, *„an obvious historical truth"* sprijinit de un *„large scholarly consensus"*. În plus, politeismele sînt înclinate, prin sincretism şi absenţa sintezelor doctrinare, către mai multă toleranţă. Dacă eram un african zulu, cu oricîte prejudecăţi faţă de medicina hipocratică, aş fi fost tratat probabil regeşte. (Îmi trece pentru o clipă prin minte gîndul că la Piteşti sau Aiud, cerberii reeducării ar fi fost bucuroşi să audă jumătate din aceste mărturisiri făcute astăzi, sub presiunea modei, de fericiţii cetăţeni ai lumii libere.)

Sîntem aşadar în toiul discuţiei. Încerc în zadar să sugerez că, astfel formulată, toată discuţia e lipsită de sens. Wittgenstein ne-ar fi interzis să punem întrebarea: „care religie de pe pămînt e cea mai criminală?". Lipseşte referentul. Violenţa e greu cuantificabilă. Factual, ne lipsesc toate datele exacte despre crimele ascunse. Doar Dumnezeu are statistica tuturor cadavrelor ascunse în măruntaiele pămîntului. Admit, firesc, toate aberaţiile istorice – de la războaiele fratricide între greci şi latini, pînă la laşităţile ierarhiei ecleziastice din timpul pogromurilor antisemite din Rusia. Dar, mă grăbesc să adaug, trebuie să distingem între trădătorii unei cauze şi martirii acesteia. Maria Skobţova şi Edith Stein s-au sacrificat pentru a salva cîteva suflete din infernul nazist, murind libere de orice frică la Ravensbrück sau Auschwitz. Siluan Atonitul plîngea pentru fiecare frunză zdrobită, trăind o apocalipsă interioară din pricina Războiului Al Doilea Mondial. Una este hagiografia creştină, alta – manipularea politică a Evangheliei. Inchiziţia a fost, pînă la urmă, denunţată tot de creştini (cel mai cunoscut fiind Dostoievski). Galilei a fost reabilitat de savanţii catolici. Autocritica este apoi o componentă esenţială a practicii spirituale creştine. În sfîrşit, omuciderea rămîne un păcat strigător la cer condamnat fără echivoc de canoane.

În plus, aş vrea să spun, dar n-am cui, putem inversa întrebarea. Care istoric ne documentează cîte suflete a salvat creştinismul? Cîţi tîlhari, oameni desfrînaţi, alcoolici, delincvenţi, regi ai superbiei sau intelectuali aroganţi au fost transformaţi, îmblînziţi, umanizaţi şi poate chiar îndumnezeiţi de Vestea cea Bună? În ce contabilitate intră leprozeriile, aşezămintele pentru bătrîni, banul văduvei, ajutorul acordat tinerilor studioşi, secole la rînd? De ce uităm atît de repede istoria artei, liturghia frumuseţii (icoanele, arhitectura, muzica sau pictura), istoria caritătii, universităţile deschise generos către medicină, drept sau metafizică?

Toate aceste argumente sînt *„biased"*. De la Christopher Dawson pînă la Hans Urs von Balthasar, le utilizează numai creştinii. Vorbesc aşadar tendenţios. Vorbesc apoi prea mult, să parez trei-patru atacuri consecutive. N-am probitate, căci sînt implicat. Aşa se face că, venind să întărească argumentele tinerei Rachel, arabista Alima se întreabă: „şi totuşi, de ce creştinii au făcut cel mai mult rău în istorie?". Răspunsul meu: „nu sînt de acord; dar şi dacă ar fi adevărat, oare nu e pentru că exigenţele Evangheliei (întoarce obrazul, iubeşte-ţi duşmanul) frizează imposibilul?" Da, mi se spune, însă cîtă ipocrizie. „Nu e mai onest să ucizi (precum comuniştii) fără să pretinzi că eşti inocent?" În sfîrşit, suedeza Sonia pare să ezite între două direcţii: are un tată pastor protestant, dintr-o ramură istorică a creştinismului anti-catolic (luteranismul); pe de altă parte, ştie că papalitatea însăşi a denunţat în ultimele decenii erorile istorice ale creştinismului occidental. Pînă la urmă, balanţa înclină spre o scurtă autoflagelare verbală.

Creştinismul a fost *„a pretty nasty business."*. Sigur, textele fondatoare au aparenţa unei intenţii benigne. Dar, retrospectiv, nu poţi să nu te întrebi: au greşit oare romanii răstignind pe cruce acel israelitean din Nazaret, cu pretenţii morale nemăsurate? Cum să le ceri oamenilor desăvîrşirea cînd ştii foarte bine că asta va produce o reţetă perfectă pentru ipocrizie? Pînă la urmă, islamicii radicali sînt mult mai cinstiţi: vorbesc despre sabie şi o folosesc pe faţă, la lumina zilei. Creştinii, în schimb, merită aprioric dezavuaţi pentru imoralitate şi inconsistenţă. Nu contează a fi libertatea de gîndire şi creativitatea intelectuală reclamată de separaţia domeniilor între Cezar şi Dumnezeu (domeniul teologiei politice); nu importă ce a spus Sf. Augustin despre războiul just, „nu se pune" nici teoria lui Toma d'Aquino despre limitele guvernării – toate sînt excursuri preţioase pentru care, într-o noapte de Revelion cel puţin, nu există răgazul cuvenit. Adevărul global trebuie să triumfe şi, mai presus de orice, inocularea cu sentimentul vinei. A fi creştin e o eroare apriorică – iată sentimentul indus, subtil, dar sistematic, *ad nauseam*. În fond, reprezentam şi eu la masă cele trei mari calamităţi ale planetei: rasa albă, creştinismul ucigaş şi europenitatea colonială...

La capătul acestui război de vreo două ceasuri, m-am simţit, evident, dezarmat. Ce mod profetic de a începe anul 2009! Ar fi trebuit să ştiu că, venind la taifas, urma să fiu desemnat ca pierzător. Dacă eşti cuminte şi răbdător, afli nenorocirile aduse de toţi înaintaşii tăi; dacă spargi cheful, afli că tu în persoană eşti un exemplu patetic de intoleranţă. Faptul că m-am simţit ofensat uman şi intelectual (ca simplu practicant, reprezentant al pravoslavnicilor răsăriteni, dar şi în calitate de cercetător al istoriei creştinismului *„by and large"*) a trecut, evident, drept o exagerare. Mai mult, neputînd sta pînă la capătul discuţiei, ridicîndu-mă politicos, dar ferm spre uşă, am dovedit intoleranţa tradiţional creştină.

Eşti cu adevărat bun doar dacă ai opinii *„mainstream"*. S-ar cuveni să încasezi setul de insulte într-un mod vesel, tonic, între un banc şi alte două pahare. Nu poţi însă ironiza şamanismul sau animismul tribal din Kazahstan sau Tanzania; nu poţi discuta critic prozelitismul homosexual, excesul de retorică feministă sau erorile din *„affirmative action"*; nu poţi chestiona pacifismul prosovietic din timpul Războiului Rece (aduci prea tare a McCarthy); dacă produci o vagă generalitate de ordin teoretic cu privire la islam, păcătuieşti prin „orientalism" (iar ucenicii lui Edward Said te trec pe lista neagră – iertat să-mi fie rasismul lexical). Poţi înjura creştinismul, poţi dispreţui orice imperiu european (de la Bizanţ şi Carolingieni pînă la Romanovi), merită să deconstruieşti orice secol traversat de ucenicii lui Iisus – vei căpăta atunci o enormă popularitate.

Aşa se năruie dialogul alterităţilor într-o universitate seculară unde anumite teme au devenit tabu, iar altele propun iconoclasmul deschis, în regim „perpetuum mobile". Cît eşec, totuşi, într-un asemenea proiect educaţional dacă oamenii ajung să discute la un nivel inferior conversaţiei între lipovenii creştini (vechi-calendarişti) şi tătarii musulmani din Dobrogea? La ce bun ştaiful unui program doctoral cînd ajungi să debitezi cu atîta aplomb şi calm pervers falsuri istorice pe care majoritatea le va accepta prin jocul ignoranţei? Cît deşert duhovnicesc în acest lătrat insistent care, zi-noapte, te invită să-i dispreţuieşti pe Părinţii fondatori (în fond, şi George Washington a fost proprietar de sclavi!), să accepţi legitimitatea arderii steagului american (scuipînd în treacăt pe conservatorismul textului Constituţiei), să vezi în creştinism „cea mai criminală religie din lume", să deconstruieşti tot ceea ce înseamnă sfinţenie, geniu sau eroism (utopii, ficţiuni, exploatare) – doar pentru ca „omul revoltat" să propună, pe fondul unei perfecte *tabula rasa*, agenda unei noi revoluţii *(„the change we believe in")*.

Simplificarea ideologic-agresivă atrage dispreţul moral – ultima pecete a ignoranţei. Căci dacă tot ştim proporţiile absolute ale dezastrului istoric adus de creştinism, de ce ne-am pierde vremea studiindu-i textele fondatoare?

1 ianuarie 2009

Cu excepţia numelor ficţionalizate, toate datele din această povestire sînt reale.

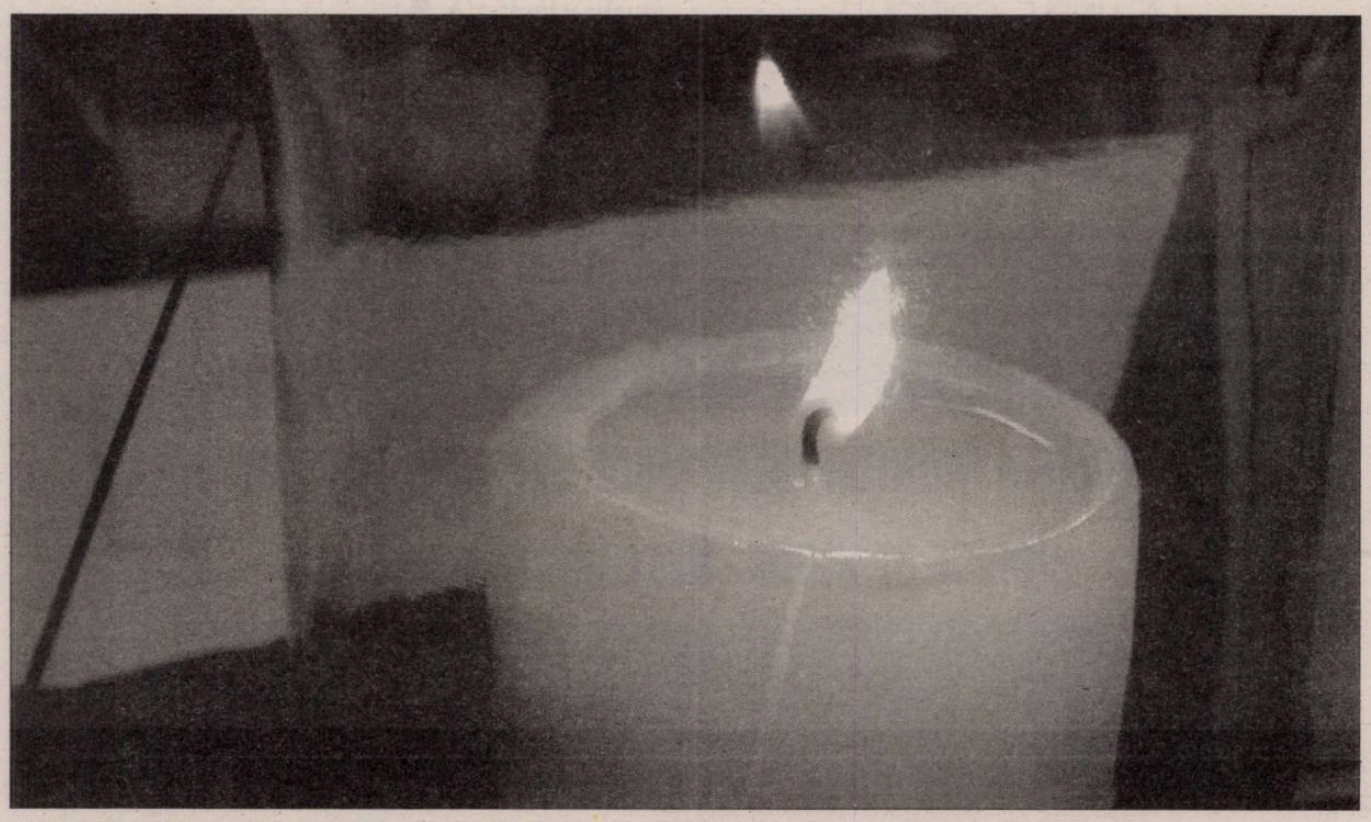

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 258 ● 22-28 ianuarie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Ce ştii să faci?“
pagina **3**

Radu Cosaşu
„Către fiul inexistent din Islanda“
pagina **16**

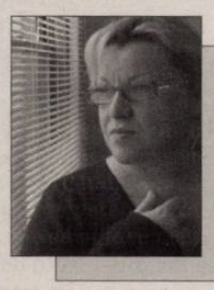

„Am obsesia lucrului bine făcut“
interviu cu
Corina Şuteu
pagina **22**

PACATELE CAPITALE

Pieter Bruegel, „Lăcomia“

„Sînt mai optimist în privința posibilității ca bomba atomică să nu fie aruncată decît sînt în ceea ce privește celelalte șapte păcate capitale ale omenirii.“

KONRAD LORENZ

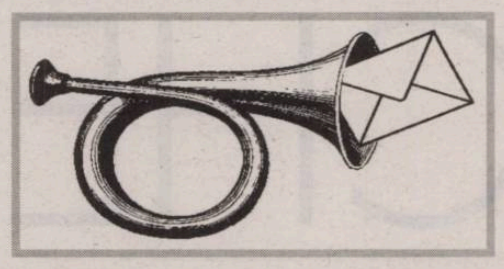

Nr. 256: Articolul lui Mircea Vasilescu, „Triumful populismului“

Un act de justiţie

Stimate dle Vasilescu,

Am citit cu interes textul dvs. în care preziceţi vremuri grele pentru România, scoţînd din cauză criza mondială. Acuzaţia pe care o enunţaţi chiar din titlu are şi elemente reale, cum ar fi taxiurile pentru demnitari sau legea mamelor. Mai aveţi dreptate cînd afirmaţi că politicienii „ne fac din vorbe“. Vai de capul nostru!

Vine însă, inevitabil, şi ordonanţa Boc cu salariile şi cu pensiile cumulate. Aici, cu respect, vă asigur ca sînteţi în eroare (după opinia mea). Argumentul cel mai solid împotrivă constă în imoralitatea sistemului. Acelaşi sistem pe care l-a promovat Iliescu şi care l-a învins pe Constantinescu. Uitaţi-vă cum se bat pentru a împiedica aplicarea dreptăţii. S-au unit cu toţii să-şi apere interesele, iar mass-media îi primeşte şi priveşte parcă cu compasiune. Aproape că am ajuns la concluzia că doar eu şi soţia mea am fost atît de tîmpiţi şi n-am ştiut că se poate să cumulezi, de pe spinarea contribuabililor, două cîştiguri. Dacă în ceea ce priveşte actorii (păcat de marele actor Victor Rebengiuc – un Moromete monumental – de care mi-aduc aminte cu plăcere cum a venit el după lovitura de stat din decembrie cu sulul de hîrtie igienică destinat celor care au lăudat excesiv dictatura, dar care se voiau tot în faţă, sau de faraonul scenei româneşti Radu Beligan, un mare talent, dar care nu ar trebui uitat pentru cele mai acute note de cult al personalităţii) sau profesorii pensionari ai unui sistem de educaţie ruginit, gripat şi retrograd, aş mai avea „milă“, pentru cei ce provin din cadrele armatei, poliţiei, diplomaţie sau justiţie nu există înţelegere. Sistemele respective au rulat în era Iliescu o nemaipomenită şi ucigătoare imoralitate. Au scos la pensie (şi ce pensie!) oameni de 40 de ani care ulterior, plecaţi cu salarii compensatorii uriaşe, prin PCR (pile, cunoştinţe şi relaţii) au intrat în sistemul bugetar cu salarii la fel de grase. Şi au făcut *cumul* (la unii în valoare de zeci sau sute de milioane de lei vechi). De la mine, de la dvs., de la dl Pleşu, dar şi de la nenorociţii care nu au avut atîta putere de penetrare şi s-au descurcat cu pensii de rîs sau salarii de mizerie. Adică marea masă de oameni normali. Dacă aceşti privilegiaţi ai sistemului se duceau în sectorul privat aş fi spus „bravo“ lor, sînt dornici de muncă şi de cîştiguri de pe urma acesteia, iar societatea ar fi avut numai de cîştigat. Dacă dvs. numiţi „triumful populismului“ un act de justiţie este păcat. Nu prea mai cred în puterea de regenerare a acestei populaţii (căci îmi este dureros de greu să pronunţ cuvîntul „popor“), dar, fiind sastisit de ideea asta că la noi totul se împămînteneşte, iar „băieţii deştepţi“ (o expresie la modă, dar bine găsită), uniţi în interese şi PCR-uri nu se lasă daţi la o parte (că doar de aia sînt deştepţi), cred că pînă la urmă această măsură „populistă“ (care tot după părerea mea ar putea fi considerată cea mai revoluţionară măsură luată de vreo guvernare de la 1989 încoace) va fi jugulată de „sistemul ticăloşit“ (na, c-am ajuns şi la Băsescu şi e posibil să mă ghiciţi ca pe un adept al acestuia, deşi nici asta nu e un păcat). Populismul nu va triumfa, dle Vasilescu, în biata noastră ţară. Vor exista în continuare cei care vor umple şoselele cariate ale patriei cu „merţane“ şi BMW-uri de ultimul tip, vor ocupa vile somptuoase şi vor rîde în nas pe mai departe unei majorităţi resemnate care va trudi în continuare pentru ei, „corifeii“ unei Românii condamnate şi pe mai departe la ruşine. În speranţa că nu am reuşit să vă întristez prea tare, vă asigur, în continuare, de toată consideraţia mea.

Al dvs.,

Anton POPESCU
popescuanton@yahoo.com

P.S. Minunat articolul dlui Pleşu despre ieşirea din politică a lui Gigi Becali pe care îl rog şi eu să nu se răzgîndească (cam are obiceiul), dar şi cel al dlui Luca Niculescu despre români (asta *à propos* de ruşine).

Răspunsul lui Mircea Vasilescu

Nu m-aţi întristat cîtuşi de puţin: scrisoarea dvs. are o energie a argumentării şi o autenticitate a tonului care nu lasă loc tristeţii. Aveţi dreptate, bieţii actori şi profesori care „cumulează“, din pensie şi salariu, o sumă cu care abia dacă pot trăi decent nu trebuie puşi la un loc cu pensionarii de lux din miliţie/poliţie, justiţie şi armată, care cumulează într-o lună cît profesorii într-un an. Dar tocmai aici e stilul populist pe care îl reproşez Guvernului: trebuia doar să *elimine privilegiile* pensionarilor şi bugetarilor de lux, nu să joace prost această dramoletă a egalităţii sau, cum spunea dl Băsescu, a primei ordonanţe care „nu mai conţine un articol despre cine este exceptat“. Şi peste toate, hop şi noul ministru de Interne care anunţă, „cu turle şi sobe“ (vorba unui activist de pe vremuri...), că va restitui statului grămada de bani primită sub lemnoasa denumire de „salarii compensatorii“... Rămîn la părerea mea: e populism mărunt, pornit din mentalitatea politicianului român că populaţiei „trebuie să-i dai“. Iar dacă nu poţi să-i dai – deh, criză! – măcar să-i laşi satisfacţia că iei de la cine are... Cît despre BMW-uri şi vile, cred că important nu e numărul lor, ci dacă au fost făcute din bani cinstiţi.

Actualităţi

Viaţa într-un blog

Am trăit de curînd o experienţă umilitoare şi traumatizantă. Şi trebuie să vă povestesc (recunosc, aşa, terapeutic!), poate învăţaţi, totuşi, ceva din asta! Şi-am să îmi încep povestea aşa, ca orice poveste a vremurilor noastre, cu „A fost odată ca niciodată, şi dacă n-ar fi fost ce bine ar mai fi!“.

Sînt o cititoare a unei reviste din ţara asta a noastră, care se vrea frumoasă. Şi revista la fel. Ca orice revistă mare şi frumoasă, care se respectă, şi aceasta are blog. Ignorantă şi diletantă cum sînt, nu ştiam sincer cu ce se „mănîncă şi se bea“ un blog. Şi n-am găsit la intrare nici o recomandare de folosire (ce bine mi-ar fi prins!). Da, aşa, cu sufletul şi cugetul virgin într-ale blogurilor, mi-am zis: „Hai să intru, să văd cum e“. Simţeam că am atîtea de împărtăşit acolo, cu cei care scriu pentru revistă, pe care îi admiram sincer, cu cei care o citesc! Şi, vrînd, nevrînd, după ce bîntuisem o bucată de vreme pe acolo, m-am trezit într-o bună zi dependentă. Da, da... blogurile dau dependenţă, dragii mei!

Trebuia să intru mereu, îmi făcusem prieteni cu care vorbeam în neştire... Era minunat. Îmi aruncam acolo, în fiecare zi, sufletul în bătălia cuvintelor frumoase, aducătoare de bine, sperînd că am găsit, în sfîrşit, lumea mea (!!!). Am cunoscut acolo oameni care, aşa ca mine, veniseră cu sufletele pure şi flămînde doar pentru că aşa simţeau, fără să dorească nimic în schimb. Ne exhibiţionam trăirile cele mai intime, ne dezbrăcam în paşi de strip-tease inimile de toate ambalajele colorate. Eram deja ca o familie... Pe cei de acasă, familia adevărată, îi cam neglijam, se înţelege!

Aici, în Ţara Blogurilor, în căsuţa aceea minunată, erau însă atîtea de împărtăşit, atîtea de spus unor oameni pe care abia îi cunoscusem, că era greu să mă mai pot ţine deoparte. Au trecut aşa vreo două luni... A fost chiar şi o zi în care ne-am întîlnit toţi cei de acolo faţă în faţă. Şi ne-am privit în ochi şi a fost aşa de frumos! Ne lega doar un blog şi atît, dar era mult mai mult! Dar, ca orice minune de trei zile şi un blog..., într-o bună zi, după ce ne „mutaserăm“ deja împreună şi chiar ne „mobilasem“ casa... ne-am trezit că nu mai eram bineveniţi. Şi oamenii care ne primiseră într-o zi, în miez de iarnă, deschizînd uşa zîmbind şi strîngîndu-ne în braţe... acum ne arătau aceeaşi uşă, fără să mai zîmbească, desigur, numai fiindcă îndrăzneam să nu fim de acord cu ceea ce se scria acolo. Şi, credeţi-mă, nu se scria frumos! Se ajunsese chiar la răzbunări personale ale artiştilor de acolo, în care eram prinşi şi noi, undeva la mijloc, simpla, dar necesara carne de tun. Scria cineva de acolo că artiştii au locul lor. Şi publicul trebuie să stea deoparte. Că aceste două mari categorii, public şi artişti, nu au ce căuta împreună! Că unii creează şi ceilalţi doar admiră şi atît. Aşa e. Cît crud şi dureros adevăr!

Lumea noastră virtuală s-a prăbuşit în acea zi! Şi dintr-odată ne-am trezit pe drumuri... virtuale, fireşte! Şi cu sufletele făcute terci, *bonus!* Nu judec pe nimeni, decît pe mine. Şi înţeleg că naivitatea, dragii mei, nu are vîrstă! Şi am mai înţeles că nici blogurile astea nu există pentru public. Sînt tot pentru artişti! Pentru ca aceia care îi admiră să aibă unde să scrie asta. Şi să scrie numai asta... mult, mult, mult!

Deci, e cam ca în viaţa reală. Şi lumea aceea pură, în care lucrurile acestea mărunte şi murdare din viaţa de zi cu zi nu au ce căuta, nu e pe un blog, credeţi-mă! Între lumea reală şi cea virtuală nu prea e mare diferenţă, acum ştiu! Am dat cu fundul sufletului meu tare de pămînt (a cîta oară?!), am suferit şi m-am simţit folosită şi trădată. Dar ce bine e cînd te întorci acasă, printre cei dragi! Acasă, în lumea reală, evident! Concluzia mea? Simplu şi pur: nu căutaţi Nirvana pe bloguri! Nu ştiu unde e, cum o putem găsi, dar ştiu că nici în lumea virtuală nu e!

O singură dilemă însă mă mai macină şi mă roade, acum cînd sensurile vieţii mele s-au reaşezat în matcă. Dacă lumea noastră, asta pe care o cuprindem cu cele cinci (sau să punem al şaselea, şi bunul-simţ?!) simţuri e împărţită aşa de înţelept în două, artişti şi public, ce-au să se facă oamenii simpli care nu mai vor să fie public!?

Corina STROIA
stroia.corina@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Arta culinară la români**
- **Secrete**
- **Educaţia umanistă azi**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 13.900
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ce ştii să faci?

De cîte ori se inventează noi miniştri, ne întrebăm, inevitabil, care e meseria lor „de bază“. În orizontul acestei întrebări, reamintesc cititorului un text apărut în Dilema veche, *în august 2005.*

„Ciocoiul nu are o ocupaţie anume rezervată pentru sine“, nu iubeşte şi nu poate practica nici o profesiune – spune Constantin Rădulescu-Motru într-un text din 1908. „Încarnare a dorinţei de putere“, iubitor de ranguri, „poftitor de onoruri“, incapabil să depăşească orizontul satisfacţiei imediate, ciocoiul nu-şi pune problema dacă *merită* încrederea publică, dacă poziţia lui socială corespunde unei *îndemînări* anume, dacă nevoia lui de a fi în fruntea bucatelor are acoperire într-o echivalentă nevoie de a fi de folos. N-are idealuri, n-are convingeri, are doar scopuri conjuncturale şi abilităţi.

După aproape o sută de ani, observaţia lui Rădulescu-Motru se dovedeşte încă funcţională. Spiritul ciocoismului renaşte (supravieţuieşte) viguros pe scena noastră politică şi are la bază aceeaşi congenitală inaptitudine a noilor ciocoi pentru orice meserie determinată. Boala nu este totuşi strict autohtonă, deşi culoarea locală rămîne inconfundabilă. În toată lumea, politicianul „profesionist“, politicianul de carieră, tinde să sacrifice profilul primei sale formaţii, pentru a se dedica unui tip de activitate cu reguli vagi şi dexterităţi arbitrare. A fi parlamentar sau ministru, prefect sau şef de partid e altceva decît a fi jurist, economist, inginer, mecanic auto sau agricultor. Încet-încet, politicianul devine cineva care nu mai ştie să facă nimic, în afară de politică. Luaţi din scurt, puţini dintre reprezentanţii elitei noastre conducătoare ar şti să răspundă prompt şi cinstit la întrebarea: „ce-ai face dacă ai ieşi din politică?“ şi, în definitiv, „ce ştii să faci?“ în afara coreografiei electorale curente. Politicianul e, de regulă, un profesor care s-a lăsat de profesorat, un medic care s-a lăsat de medicină, un cizmar care s-a lăsat de cizmărie. Asta în varianta bună. De multe ori, e un cizmar prost, un medic îndrăgostit mai curînd de funcţie decît de meserie, un profesor fără vocaţie. A nu (mai) avea o ocupaţie, un meşteşug, un domeniu de activitate bine circumscris – iată preţul pe care omul politic trebuie să fie dispus să-l plătească, de dragul accesului la putere. Consecinţele sînt numeroase şi, din punctul meu de vedere, grave. Voi enumera cîteva, dintre cele mai evidente.

Mai întîi, cel care a încetat să mai aibă o competenţă activă într-un spaţiu profesional dat ajunge să ştie din ce în ce mai puţine despre noţiunea însăşi de *competenţă*. Cine nu ştie să facă mai nimic e tot mai puţin atent la ce ştiu să facă alţii: cu alte cuvinte, n-are criterii să judece profesionalismul celorlalţi şi cu atît mai puţin să-l respecte. În mintea unui asemenea exemplar, succesul încetează să mai fie cuplat la ideea de înzestrare, de efort aplicat şi pricepere tehnică. Ceea ce contează e manageriatul „deştept“ al relaţiilor, descurcăreala „superioară“, „flerul“ combinatoriu. Restul sînt naivităţi vetuste, fandoseli. Omul fără meserie nu va fi niciodată înclinat să grădinărească buna evoluţie a meseriilor, asanarea mediului social şi juridic în care ele pot prospera.

Insul care nu ştie să facă nimic determinat (chiar dacă poate mima îndemînări circumstanţiale sau *foste* îndemînări) e erodat, inevitabil, de o *criză acută a propriei responsabilităţi*. Simţul răspunderii nu se poate forma în vid. Răspunzi pentru lucrul care a ieşit „din mîna ta“, pentru o ispravă sau un produs în care ţi-ai angajat aptitudinile, experienţa şi onoarea. Numai un bun meseriaş îşi poate asuma răspunderea mărfii pe care o livrează şi numai el poate trage la răspundere un meseriaş prost. Diminuarea responsabilităţii conduce, fatalmente, la o surpare a *autorităţii*. Incompetentul nu se poate impune nimănui, decît prin fraudă şi pe durate scurte.

Cine ajunge la poziţii înalte după alte critetrii decît cele ale unei profesiuni bine stăpînite are de făcut faţă tuturor dezavantajelor impostorului. În loc ca puterea să se legitimeze prin competenţă, ea nu se legitimează decît prin propriul ei exerciţiu, arogant şi suficient. Mai mult: puterea sfîrşeşte prin a legitima incompetenţa. De vreme ce nu trebuie să ştii nimic specific pentru a ajunge sus înseamnă că faptul de a şti ceva anume e mai curînd o piedică, un handicap social. Pedagogic vorbind, prestigiul formal al unor oameni fără nici o meserie e creator de confuzie etică şi dezagregare civilă. („Ciocoii – spune şi Rădulescu-Motru – sînt paraziţii decrepitudinii noastre politice“ şi sporesc, pernicios, „arbitrarul puterii.“)

În sfîrşit, omul fără meserie e condamnat la o foarte impură motivaţie a acţiunii politice. El se ţine cu dinţii de fotolii şi demnităţi, pentru că n-are la ce se întoarce. Întrucît altceva nu (mai) ştie, e musai să rămînă în front pînă la moarte. Iubit sau nu, eficient sau nu, util sau dăunător, el se va strădui din răsputeri să se agaţe de scena publică, împotriva tuturor evidenţelor. Ce altceva să facă? Degeaba obţine la alegeri procentaje stingheritoare, degeaba nu-şi găseşte locul în nici o gaşcă, degeaba îi întorc spatele şi foşti aliaţi, şi foşti adversari. Omul va gravita impenitent în jurul puterii, cu singura energie şi justificare pe care o mai pot da inerţia, încăpăţînarea şi o falsă imagine despre sine. Cînd nu ştii să faci nimic, nu-ţi rămîne decît să-ţi confecţionezi un destin politic. Cu atît mai rău pentru alegători.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Artă şi provocare

Există obiceiul ca, la preluarea preşedinţiei semestriale a Uniunii Europene, fiecare ţară să organizeze o manifestare culturală, de obicei o expoziţie, chiar în locul unde se desfăşoară reuniunile Consiliului de Miniştri. Cultura, care va să zică, uneşte popoarele Europei – cam acesta ar trebui să fie mesajul. Există o anume „viziune“ propagandistică în acest mod de a trata arta/cultura (ca „element al suprastructurii“, vorba lui Marx...), plus rutina evenimentelor de acest gen: facem o conferinţă de presă, inaugurăm festiv, contemplăm un pic opera, schimbăm amabilităţi, cugetăm la felul în care artiştii şterg graniţele şi tragem concluzia că UE este o construcţie *culturală*. Frumos.

De această dată însă, lucrurile n-au ieşit „conform graficului“. Povestea este, de-acum, ştiută: preşedinţia cehă a UE a încredinţat unui artist ceh, David Cerny, misiunea de a elabora o operă care să reprezinte cele 27 de state membre. Acesta a realizat singur lucrarea (intitulată „Entropa“), pretinzînd însă că a colaborat cu cîte un artist din fiecare ţară. În fapt, „artiştii“ erau inventaţi, cu biografii cu tot, iar lucrarea înfăţişa harta statelor UE, fiecăruia fiindu-i rezervat cîte un clişeu sau stereotip: Franţa apare drept „ţara grevelor“, Italia – a fotbalului, România – ţara lui Dracula, Olanda e complet inundată, deasupra apei rămînînd doar cîteva minarete etc. Bulgaria, reprezentată ca un WC turcesc, a protestat oficial. Artistul şi-a recunoscut farsa, anunţînd că va restitui banii primiţi. Vicepremierul ceh a cerut scuze Bulgariei într-o conferinţă de presă ţinută chiar în faţa lucrării cu pricina. Dar scandalul a fost deja creat, comentariile au curs, iar oficialităţile europene sînt într-o poziţie delicată: nu pot „elimina“ în vreun fel lucrarea artistului ceh (ce ne facem cu libera exprimare?), nu pot scoate harta Bulgariei (cenzură!), dar nici nu pot bifa, solemn, manifestarea culturală, bucurîndu-se de unirea-n cuget şi-n simţiri europene prin intermediul artei. Mai ales că, spun unii, ce a făcut David Cerny „nu e artă“, e doar provocare. Ce-i drept, artistul ceh are experienţă în materie de provocări: pe Sfîntul Venceslas l-a înfăţişat călare pe un cal mort, pe Saddam Hussein l-a reprezentat într-un acvariu cu formaldehidă etc. Într-un interviu apărut în revista online *Cafe Babel* spune că *„president Klaus is a dick“* (http://www.cafebabel.com/eng/article/20960/david-cerny-president-klaus-is-a-dk.html) şi îşi explică proiectele artistice prin care a vrut să arate că naţiunea cehă e „plină de *fuckers*“. David Cerny şi-a făcut, din provocare, o adevărată profesie, iar mass-media îi este de mare ajutor. Există, de altfel, în zilele noastre, mulţi artişti care ştiu să îmbine creativitatea cu marketingul, iar tendinţa de tabloidizare a presei contribuie esenţial la afirmarea acestor artişti: goana după scandaluri şi provocări a tuturor ştiriştilor din lume îi scoate din cercul restrîns al amatorilor de artă contemporană şi îi transformă în vedete mediatice. Evident, ei spun că ceea ce fac este artă. Michael Archer, de pildă, critic de artă la *The Guardian,* spune că „Entropa“ a deranjat oficialităţile, *tocmai pentru că e artă:* „poţi să-i comanzi unui artist o sculptură, o pictură sau o frescă pentru a marca o ocazie sau pentru a reprezenta o credinţă sau alta, dar nu-i poţi comanda o operă de artă, pentru că arta nu poate fi decît ambivalentă“. De aici încolo, discuţia se poate prelungi multă vreme, în termeni teoretici, pe tema „e artă sau nu e artă“. Practic însă, „Entropa“ a fost receptată „ideologic“ şi a stîrnit nemulţumiri pentru că atenta la simboluri identitare şi la „imaginea de sine“ a unor ţări. Reacţiile au fost diferite, în funcţie de anumite „comportamente culturale“: oficialităţile bulgare s-au simţit lezate şi au declarat că „nu aceasta e imaginea Bulgariei“; în schimb, britanicii au tratat cu umor faptul că David Cerny le rezervă, pe hartă, un spaţiu gol, pentru a sugera tradiţionalele rezerve faţă de UE ale insularilor. Artistul însuşi îşi motivează demersul nu pe criterii estetice, ci tot în baza unei „ideologii“: „Sînt foarte pro-european. Ar fi păcat dacă Europa n-ar fi în stare să ia această lucrare ca pe un strop de satiră şi de ironie. Dacă sîntem puternici ca europeni, ar trebui să fie OK ca o naţiune să se amuze pe seama altor naţiuni“ (interviu în *The Times,* 14 ianuarie 2009).

Artă sau provocare, lucrarea lui David Cerny a scuturat un pic atmosfera solemn-unanimă a instituţiilor europene şi a arătat că tot ce ţine de simbolistica identitară şi de imaginea de sine a unui popor sau a unei culturi reprezintă, în continuare, un subiect sensibil. Se pare că nu se poate face o unificare europeană a umorului, iar astfel de „atacuri subversive“ la adresa identităţii naţionale sînt receptate cu zîmbetul pe buze doar de către britanici. Care, vai, sînt eurosceptici...

ţinerea de minte

„ – E o lume tristă.

– Ba nu, spuse Loo. Ba nu. Rămîne asta.

«Asta» era sărutul lor, îmbrăţişarea lor mai strînsă, elanul pe jumătate forţat care-i adusese în pat. Dar pasiunea lui se evaporă şi în actul propriu-zis nu mai puse decît vanitate – la vanitate se redusese totul întotdeauna. Era plăcut să le faci să ţipe şi să nu mai ştie de ele, era satisfăcător să satisfaci, dar plăcerea ta n-avea cum s-o egaleze vreodată pe a lor, o plăcere îndeajuns de profundă încît să le facă să abdice temporar de la toate convingerile lor intelectuale, ca Loo care folosea acum toţi termenii pe care-i respinsese, spunînd: «Te iubesc», spunînd: «Drăguţule», spunînd: «Niciodată nu mi-a fost atît de bine». Dar mintea lui era departe, supervizînd un truc, luînd notă de fotografia de grup de deasupra capului ei şi de Madonna de pe policioară, împăunîndu-se atunci cînd ea scînci: «Nu vreau să pleci, nu vreau să pleci», amăgindu-se că era doar o victorie, că el însuşi rămăsese neatins, că nu făcuse decît să mai adauge un scalp, cînd de fapt, în momentul în care căzu lîngă ea, vanitatea lui era deja la lucru, exagerînd farmecul şi naivitatea ei, întipărind amintiri semnificative în creierul lui. Se uită la ea, o strînse la pieptul lui şi vanitatea îi pecetlui eşecul aşa cum nici pasiunea n-ar fi putut s-o facă: ea deja începea să-şi revină. După ce te culcai cu o fată, nu puteai s-o mai priveşti la fel: nu puteai să eviţi o anumită tandreţe.“

(Graham Greene, *Patria m-a făcut om,*
traducere din limba engleză şi note de Andrei Gorzo,
Editura Polirom, 2008)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Guvernul Boc – prima lună

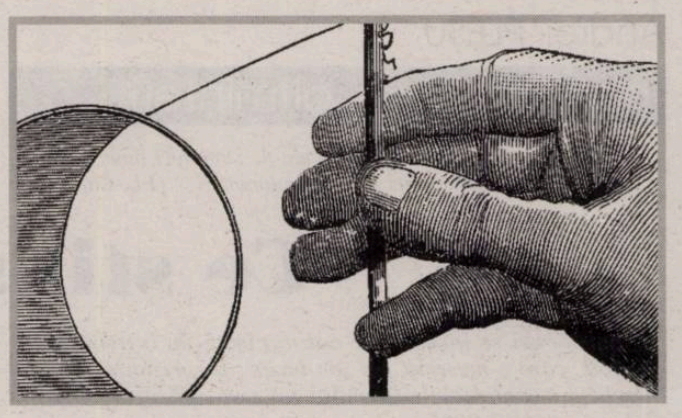

În mod normal, un guvern nou ar trebui să aibă o perioadă de graţie. În alte părţi, aşa se întîmplă. Timp de aproximativ o lună de la instalarea noului executiv, presa se abţine de la critici dure şi epitete definitive, partidele perdante îşi ling rănile şi se pregătesc discret de opoziţie, iar cei care au cîştigat preiau încet-încet puterea, se obişnuiesc cu formulele administrative şi îşi ajustează mesajele din campanie cu realitatea. La aproximativ o lună de la alegeri, starea de graţie dispare, Guvernul anunţă liniile pe care va merge, opoziţia îşi organizează atacul sau, în democraţiile mai vechi, cabinetele din umbră, iar presa începe să întoarcă pe toate feţele măsurile x sau y.

Zilele acestea se împlineşte o lună de cînd Emil Boc a devenit prim-ministru, dar cabinetul său numai de stare de graţie nu s-a bucurat. Dimpotrivă, a fost criticat sever pentru majoritatea măsurilor anunţate, fie că e vorba de îngheţarea posturilor din administraţie, de reducerea cheltuielilor pentru deplasările în străinătate sau de ordonanţa care anula cumularea salariilor cu pensiile. Cuvîntul cel mai blînd pe care l-am auzit a fost cel de „populist", în timp ce cîrcotaşii cei mai acerbi vorbesc deja despre „eşecul guvernării PSD-PD-L". Formularea e dură şi pripită, dar trebuie recunoscut că, după o lună de cînd avem un nou executiv, persistă senzaţia de improvizaţie, de lucru neîncheqat, de amatorism pe alocuri.

E adevărat că situaţia generală este alta decît cea de acum cîteva luni. Din septembrie, lumea trăieşte în ritmul crizei economice. În România, acest ritm a venit mai greu. Preocupate de campanie, PD-L şi PSD s-au lansat în promisiuni îmbietoare, în timp ce PNL se mîndrea cu creşterea economică record din ultimii ani. Ca urmare, Emil Boc primeşte în braţe atît guvernul, cît şi criza pe care trebuie să o gestioneze. Şi aici apare prima problemă: într-o ţară în care auzim zilnic despre închiderea unei fabrici, despre mii de oameni care rămîn fără muncă şi despre leul care pierde teren în faţa monedei euro, punînd sub semnul întrebării plata creditelor, Guvernul n-a răspuns la principalele teme şi temeri. Cînd vor fi anunţate măsurile anticriză? Cum vor arăta ele? Poate face ceva statul pentru întreprinderile care se închid? Dar pentru cei care rămîn fără lucru? Se va împrumuta de la FMI sau de la instituţii financiare europene? Aici, Emil Boc a amînat răspunsurile, în timp ce ministrul Economiei şi, mai ales, cel al Finanţelor au dat dovadă de o discreţie neliniştitoare. Acelaşi guvern adoptă însă ordonanţe care nasc polemici. Îngheaţă posturile din administraţie vorbind despre economii de un miliard de euro. Economiile sînt necesare în acest moment, dar chiar era nevoie urgentă de o astfel de hotărîre fără nuanţe? Aceeaşi întrebare şi pentru ordonanţa care anulează cumulul pensii-salarii. Nu se putea rezolva la nivelul ministerelor unde se află cumulurile aberante? Era nevoie de împărţirea alb/negru şi de declaraţii ritoase cum că „nu se fac excepţii"? Nu

de excepţii era nevoie (de fiecare dată, excepţiile cîştigă războiul cu regulile, spunea Galbraith), ci de consultare şi comunicare înainte şi după adoptarea ordonanţei.

Şi aici revenim la probleme vechi. Cei care fac legile nu discută cu cei cărora urmează să le fie aplicate. De cîte ori nu auzim că nu au existat consultări sau că au fost de mîntuială? Ministerele nu comunică între ele decît precar. În plus, comunicarea e rareori instituţională şi ţine mai mult de abilitatea sau inabilitatea unei persoane sau a alteia. Mai mult, în cadrul aceluiaşi minister, departamentele comunică prost. Orgoliile şefilor de servicii sînt deasupra nevoilor ministerului respectiv.

În cazul unui guvern nou, lucrurile stau şi mai rău. Cei proaspăt veniţi îşi plasează în funcţii-cheie oameni care nu sînt neapărat competenţi, dar le sînt loiali. Cei cu vechime în instituţie nu îndrăznesc să-şi contrazică noii şefi, chiar dacă ştiu că o decizie e greşită, deoarece se tem să nu îşi piardă rapid postul. Lipsa comunicării amplifică problemele din sistem, inerente unei schimbări.

La 30 de zile de la instalare, Guvernul Boc suferă de aceleaşi tare ca multe dintre guvernările precedente, dar, din nefericire, economia nu se mai află pe trendul ascendent din ultimii ani, dimpotrivă. Executivul a reuşit să gestioneze bine criza gazelor (românii nu au suferit de frig, cum s-a întîmplat în 2006, la precedenta criză), dar s-a împleticit în măsuri care ar trebui să constituie detaliile unei guvernări, nu esenţa ei. Marile întrebări legate de economie rămîn fără răspuns. Să sperăm că lucrurile vor fi ceva mai limpezi la primul bilanţ serios, cel de 100 de zile.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

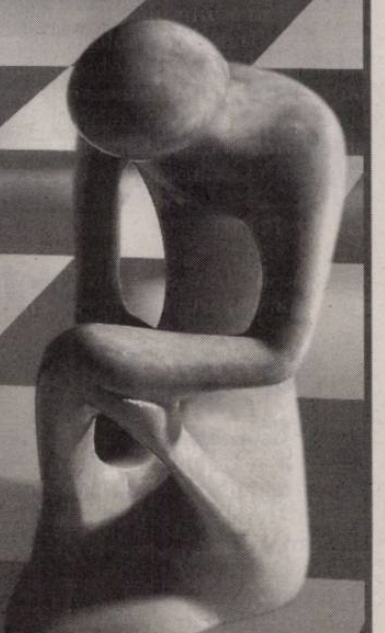

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 – CP 143, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti* ■ *cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poştale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

„Şansa băiatului“

Americanii au ştiut dintotdeauna să organizeze sărbători grandioase, dar de data asta pregătirile au întrecut performanţele din trecut. Pare că însuşi Mîntuitorul depune jurămîntul, în calitate de cel de-al 44-lea preşedinte al SUA, în faţa oficialităţilor şi a milioanelor de spectatori, adunaţi în mall-ul de la Washington. Sînt multe motivele acestei efervescenţe exagerate. Cînd, în urmă cu doi ani, şi-a început campania pentru a obţine nominalizarea democrată, Barack Obama vorbea despre altă realitate decît cea cu care se va confrunta în săptămînile următoare. Atunci promitea că va rezolva gravele probleme ale sistemelor de asigurări de sănătate şi ajutoare date bătrînilor, într-un context cînd putea conta pe o restructurare a bugetului. Acum, bugetul este supus extraordinarelor presiuni ale crizei economice, care au sporit clientela programelor sociale şi executivul va trebui să se ţină de cuvînt în aceste condiţii. Soluţiile formulate de preşedintele ales pentru calmarea efectelor crizei cer mari eforturi şi sînt departe de a fi sigure.

Războaiele din Irak şi Afganistan permiteau prognoze relativ certe, şi evitarea unei atitudini ferme faţă de înarmarea nucleară a Iranului părea un comportament de bunsimţ. Conflictul din Gaza dezgroapă toate tensiunile din regiune, intervenţiile diplomaţilor americani sînt aşteptate în negocieri urgente.

Nu doar cetăţenii americani speră că viitorul lor conducător va provoca atît schimbarea necesară, cît şi că le va asigura continuitatea care le garantează identitatea; restul lumii cerne cu nerăbdare semnele venite de la Washington. Antiamericanii pot fi oricît de revoltaţi de pretenţiile de superputere ale SUA, dar politica lumii nu se poate face fără această ţară admirabil de iritantă.

Personalizarea puterii îşi atinge azi, în ziua învestirii, vîrful de imagine: contează doar Obama. De mîine începe să funcţioneze sistemul: un sistem politic destul de vag centralizat şi o economie liberă în derivă trebuie să aibă puterea de a funcţiona solidar. În acest sens, promisiunile lui Obama sînt pe măsura aşteptărilor, şi din toate articolele consacrate acestei zile a schimbării, cel mai mult m-a interesat un reportaj din Oklahoma publicat în *International Herald Tribune*. La Oklahoma, în alegeri, Obama a pierdut pe toată linia, John McCain a obţinut două din trei voturi exprimate. E important ce cred alegătorii care nu l-au văzut pe Obama preşedinte, cum îşi văd ei viitorul. Şi ei nu sînt nici indignaţi, nici resemnaţi, „vor să-i dea băiatului o şansă“.

Politicile bipartizane importante, în primul rînd, pentru noul preşedinte nu sînt o noutate în Congres. În fond, în SUA, toate marile decizii legislative au fost luate prin consensul ambelor partide: de la legile pentru drepturile civile pînă la reforma sistemului de asistenţă socială. Pentru politicienii americani a fi bipartizan nu înseamnă a fugi în tabăra învingătorului imediat ce se anunţă rezultatul alegerilor, ci a lupta pentru varianta propusă de partidul tău pînă cînd negocierea ajunge la o soluţie convenabilă ambelor părţi, raţională şi transparentă. Într-o democraţie, între ceea ce ţi se ordonă să faci şi ceea ce crezi tu că e corect să faci există un spaţiu de exprimare a libertăţii şi acolo se construiesc consensurile durabile. Pragmatismul american, absenţa unor curente dominante ideologice de durată favorizează o asemenea abordare în Congres. Dar în supermarket-uri, fast-food-uri şi în benzinării lucrurile se complică: devenit consumator, cetăţeanul american vrea să dea „preţul corect“, devenit părinte nu vrea să primească telegrama din cine ştie ce colţ al lumii prin care i se anunţă decesul fiului sau fiicei militar, nu vrea să-şi calculeze orice mişcare în funcţie de ameninţarea teroristă, suportată pentru că nu „e iubit“. Chiar şi tensiunile inter-rasiale considerate închise prin alegerea lui Obama au încă rădăcini şi mijloace de exprimare. Preşedintele avertizează că nu se va putea lăuda cu rezultate rapide: „Încrederea voastră se va nărui rapid, dacă se va dovedi că aţi fost prea optimişti“ (Obama – interviu în *The Washington Post*).

globul cubic

Internet la Hanoi

Pînă la un punct, evoluţia a fost firească. Deşi Vietnamul a ajuns tîrziu în epoca informaţiei, ritmurile înalte ale creşterii economice au determinat creşterea spectaculoasă a utilizatorilor de Internet. Cifrele estimative arată că aproximativ 28 de milioane de locuitori (dintr-un total de 88 de milioane) folosesc în mod constant Internetul. Sînt multe cafenele pentru cei care nu au bani să-şi cumpere un computer şi abundă prăvălioarele unde se vînd softuri piratate. Întrucît presa, radioul, televiziunea în formele lor tradiţionale sînt strict controlate de către organele Republicii Socialiste Vietnam, pe bloguri a înflorit critica: au devenit curente ştirile ocolite de presa oficială, traducerile din presa străină, comentariile politice critice la adresa Guvernului. Se duc dezbateri despre viitorul ţării: va fi cu sau fără Partidul Comunist? „E un mediu foarte intelectualizat“ – a spus Kim Ninh, conducătorul din Hanoi al biroului Fundaţia pentru Asia. „Sînt multe calomnii, dar pe dedesubt străbate tradiţia intelectuală existentă încă din perioada colonialismului francez, anii ’20, ’30, ’40. Oamenii se raportează foarte serios la dezbaterea politică.“

De cîteva luni, Guvernul emite decrete pentru supravegherea şi sancţionarea blogurilor: poliţia are dreptul să se „ocupe“ de cei care „se opun statului socialist, subminînd securitatea naţională şi ordinea socială“. „Sînt interzise obscenitatea şi desfrîul... atentatul la obiceiurile strămoşeşti şi la tradiţii“ – reglementează Ministerul Informaţiei şi Comunicaţiilor. Nu sînt doar vorbe: un jurnalist, cunoscut ca blogger sub numele de Dieu Cay a primit o sentinţă de doi ani închisoare după o serie de articole despre corupţie. Un australian, Peter Leech, care avea site-ul *Intellasia.net* a fost nevoit să părăsească ţara. Marea majoritate a bloggerilor vietnamezi folosesc platformele create de Yahoo! şi Google şi Guvernul a declarat că va colabora cu aceste companii pentru a asigura cenzura. „Ca politică generală, compania Yahoo!, la fel ca alte companii din lume, trebuie să se supună cerinţelor legitime ale Guvernelor, deoarece compania se supune legilor ţării“ – declară unul dintre şefi. E de prevăzut o luptă de tranşee, pentru că spre deosebire de China, unde cenzura pe Internet a fost introdusă sever şi de la început, vietnamezii au apucat să se bucure de libertatea oferită, considerată acum un drept. La peste 35 de ani de la terminarea războiului cu bombe, continuă războiul cu vorbe. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Obama, cel de la început

Încă înainte de a fi oficial instalat la Casa Albă, se putea spune ceva despre Barack Obama: preţuieşte simbolurile, le simte puterea şi le cultivă. Crede în tradiţia democraţiei americane şi, mai ales, în puterea de seducţie pe care amintirea marilor momente ale acesteia o are asupra poporului. Speculează excelent rezerva de energie şi emoţie colectivă care zace în fiecare mit al democraţiei americane.

Şi-a anunţat candidatura în faţa Capitoliului din Springfield, Illinois, invocînd spiritul lincolnian al locului (aici, Lincoln a ţinut o cuvîntare istorică pentru politica americană, în 1858). Cînd a vizitat Europa, în timpul campaniei electorale, a ţinut să vorbească la Berlin în locul în care Reagan rostise, la finele Războiului Rece, celebrul discurs *„Mr. Gorbachev, tear down this wall“*. Pentru că nu s-a putut, a cerut să vorbească mulţimii în locul în care Kennedy rostise la fel de celebrul discurs *„Ich bin ein Berliner“*. Pentru ziua inaugurării, a venit la Washington DC cu trenul, pe drumul urmat de Abraham Lincoln. După acest drum, prima manifestare publică din şirul celor care aveau să culmineze cu depunerea jurămîntului a avut loc în faţa memorialului Lincoln, acolo unde, în 1963, Martin Luther King a rostit celebrul discurs *„I have a dream“*. Doar două zile mai tîrziu, Barack Obama va depune jurămîntul pe Biblia pe care jurase şi Lincoln cu 150 de ani în urmă.

Poate că un analist politic rece, sarcastic şi sătul de politică, aşa cum şade bine unui analist de succes al zilelor noastre, ar spune că e cam mult. Această abundenţă a simbolurilor indică o exagerată imagine despre sine sau, mai grav, o încercare grosolană de manipulare. Dar eu nu sînt un asemenea analist şi, de aceea, cred că jocul lui Obama cu istoria este o dovadă a inteligenţei sale şi mai puţin o impietate. Jocul cu simbolurile se află numai în recuzita de gesturi a marilor politicieni.

Obama ştie că aşteptările, în ceea ce-l priveşte, sînt uriaşe şi, deocamdată, încearcă să scoată tot ce e mai bun din aceste aşteptări. Unii chiar cred că Obama va aduce pace în lume, îi va potoli pe terorişti civilizîndu-i cu vorba bună, va trece criza economică prin măsuri economice înţelepte şi va salva visul american. La rîndul său, Obama ştie că visul american poate fi salvat într-un singur fel: retrăindu-l. În această cheie ar trebui, cred, să fie citite gesturile sale simbolice. Obama execută cu plăcere gesturi politice ritualice, iar ritualul, se ştie, nu este altceva decît retrăirea unui moment fondator din trecut. Obama încearcă să refondeze America. Veţi spune că e puţin, că America nu se refondează mergînd pe drumurile bătute de Lincoln şi că discursurile care seamănă cu cele ale marilor înaintaşi nu ajută, de fapt, la nimic. Nu vă voi contrazice, dar voi spune că refondarea Americii reale nu se poate realiza decît dacă America cea din sufletele americanilor se refondează. Iar ritualurile executate de Obama aici ţintesc.

Ca om politic, cred şi pe mai departe că Obama este un mister greu de deslușit acum. A propus o schimbare radicală şi cei care chiar l-au crezut ar trebui să fie, deja, dezamăgiţi. Va aduce la Casa Albă echipa Clinton II aproape integral, plus secretarul apărării din echipa Bush II, plus Hillary Clinton. E greu de vorbit despre schimbare, cînd îţi alcătuieşti cabinetul din oameni care aparţin cu totul vechii maşinării politice washingtoniene. Spiritul lincolnian a fost trădat, s-ar spune. Abraham Lincoln avusese obsesia deschiderii tuturor funcţiilor de putere în stat către absolut toţi cetăţenii americani, indiferent de provenienţa lor socială, religioasă şi politică. Politica americană a ultimelor decenii s-a aristocratizat puternic. Crezul lui Lincoln ţine de muzeu. Barack Obama ştie, un veac şi jumătate mai tîrziu, că America nu se poate conduce decît cu oameni „de aparat“. Cine a văzut, naiv, în Obama un fel de înger politic purificator, va avea, mai devreme sau mai tîrziu, o mare dezamăgire. Obama mi se pare doar un om politic cu excelente calităţi. Prima a şi probat-o: ştie să tacă. Are răbdare. Nu vorbeşte decît cînd e cazul. Între momentul alegerii sale şi cel al inaugurării, au avut loc cel puţin două crize internaţionale majore – cea a gazului rusesc şi cea din Gaza. Lumea întreagă a privit spre Obama. Dar Obama s-a mulţumit să spună că, pînă pe 21 ianuarie, America are un preşedinte şi acela este singurul îndrituit să vorbească în numele ţării.

Cu Barack Obama se continuă stilul prezidenţial inaugurat de Bill Clinton: preşedintele *star*. De la Bill Clinton încoace, a fi prezidenţial echivalează cu a fi adulat de mulţimi ca un fel de stea de cinema sau de vedetă rock. Clinton a făcut apel la acest tip de sensibilitate colectivă suprapunînd figura politicianului pe figura vedetei. Şi a reuşit nu doar că fie un preşedinte iubit vreme de 8 ani, ci să fie şi acum un fost preşedinte la fel de iubit. În vreme ce republicanii se încăpăţînează să arunce pe piaţă lideri cu aparenţă tradiţională – se simte linia comună între Bush tatăl, Bush fiul, Bob Dole sau John McCain – democraţii au inaugurat un nou tip de preşedinte. Cînd au oferit altceva (John Kerry împotriva lui Bush) au pierdut. Pînă acum, în faţa acestui nou tip de preşedinte, longilin şi *cool*, care exaltă mulţimile pentru că este un *star*, şi nu pentru că este un politician, republicanii nu au putut replica decît cu Sarah Palin. Ce va fi, vom vedea...

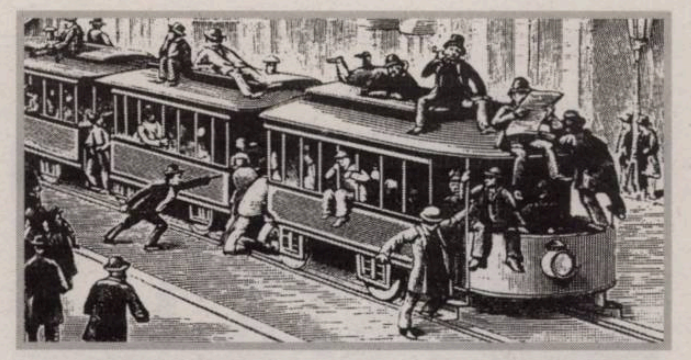

ready made

„Of, a oftat odată un opt.“
„Fac foc în fugă.“
„Baba a atacat cu vorba un văduv.“
„Un lord are un cap.“
„Fac gură în gară.“
„Adu o algă în obor.“
„Păcală e pur.“

(„Exerciţii recapitulative de scriere stenografică“, în Sfinţescu Margareta, *Stenografie fără profesor*, Editura Ceres, 1973)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Invenţii & Inovaţii

De cînd aveau, cu toţii, expertiză, experienţă nu mai avea nimeni. Ceea ce nu-i împiedeca, ba dimpotrivă, pe cei mai mulţi, să facă experienţe, – acestea fiind, de secole, în mare vogă. Cutare experimenta o togă cu nasturi şi cu buzunare. Un altul, un model de tocă de forma unui coif cu boruri. Al treilea, nişte lipici beton, dar, la nevoie, reversibil, pentru plicuri de scrisori şi pentru timbre. Nu mai ştiu cine, o pereche de cipici cu talpă de talpă şi cu tocuri cu blacheuri. Un stadion (sau teatru?) fără locuri era proiectul predilect al arhitectului-şef al urbei, – inventator al planului înclinat invers şi doctor în rectificarea curbei. Punerea-n operă a unui asemenea proiect complex îi revenea unui mai tînăr arhitect, – care-l pasa, de obicei, dintr-un complex de inferioritate, unui antreprenor în vîrstă cu o bogată expertiză în, mai ales, materie de implozii. Cînd imploda cîte-o clădire în cartier, acţiune similară, oarecum, unei po(i)etice *mise-en-abîme*, plozii erau cei mai fericiţi, fericiţi *ab imo*, – nu formal, ca edilii fără experienţă, dar cu (de cînd puteau să se preumble incontinent şi fără nici o viză prin bătrînul nostru continent) o, cum spuneam, bogată expertiză.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Fotbal

– deceniu cu deceniu –

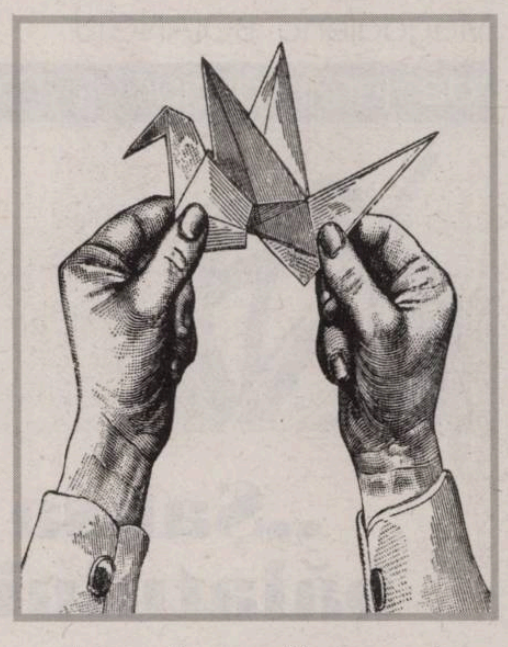

Mă uit din cînd în cînd la meciurile vechi de fotbal, transmise de TVR 2 la emisiunea *Replay*, ca într-o cutie cu amintiri. Sînt partide celebre în care de obicei echipele noastre au obţinut victorii răsunătoare. Zilele trecute am urmărit incredibilul iureş al fotbaliştilor români împotriva celor ai Ţării Galilor, în 1992, la preliminariile Campionatului mondial din Statele Unite, atunci cînd la pauză scorul ajunsese deja 5 la 0. Echipa noastră a funcţionat perfect, cu adevărate momente explozive în atac. E adevărat că nu exista nici măcar un jucător al selecţionatei a cărui valoare să lase loc vreunui semn de întrebare. Surprinzător mi s-a părut că nu şi-au pierdut concentrarea şi apetitul de joc nici chiar după ce marcaseră cinci goluri (în repriza a doua românii au primit un gol, dar au mai avut la rîndu-le încă nenumărate ocazii). Pe margine erau reclame la Coleus (mai ţineţi minte celebra firmă de la Obor a lui Urzică?), iar spectatorii mai fluturau încă steaguri tricolore cu gaură. Nu-mi mai aduceam aminte prea bine de acel joc, în schimb îmi amintesc perfect de semifinala Cupei Campionilor din 1986, în care Steaua a spulberat-o la Bucureşti pe Anderlecht, cu 3 la 0. Mi se păruse atunci că Steaua joacă foarte repede (se şi spunea că steliştii sînt nişte *vitezişti)*. Văzut acum însă, jocul acela pare lent şi departe de pretenţiile fotbalului actual. După mai bine de 20 de ani, cu toţii trăim într-o altă viteză. Mi-aduc aminte că după acea partidă, pe care am văzut-o la televizor, atunci în 1986, am ieşit în oraş şi m-am întîlnit cu un prieten. Eram amîndoi foarte entuziasmaţi şi nu ne găseam cuvintele să comentăm cele ce văzuserăm (la fel ne-am întîlnit patru ani mai tîrziu, după Revoluţie, cînd ne-am uitat unul la altul şi am exclamat amîndoi deodată „ce mişto!" – scăpasem de comunism). Am mai revăzut şi meciul România-Italia (1-0) din 1984, cel în care Bölöni a marcat din lovitură liberă la pasa lui Balaci şi mi-am amintit că la vremea lui îl trăisem cu aşa o intensitate încît toată noaptea ulterioară n-am putut dormi. Mai ştiu şi senzaţia de a doua zi cînd, afectat probabil de nesomn, în timp ce mă îndreptam spre complexul dintre blocuri ca să cumpăr ceva, în loc de bucurie, în mod paradoxal simţeam un fel de vid interior. Un fel de depresie, pentru că după aşa o victorie în faţa echipei Italiei (pe atunci proaspăt campioană mondială), adolescent fiind, simţeam că nu mai am ce să-mi doresc.

Un alt meci cu amintiri a fost cel din 1980, cu Anglia, la Bucureşti (2-1 pentru ai noştri). L-am văzut pe stadionul „23 August" chiar de la peluza unde Iordănescu a înscris golul victoriei din penalti, după ce Crişan a căzut (în mod cam dubios) în careu. Revăzîndu-l la televizor, în minte mi-au apărut foarte clar unele detalii ale acelei zile de acum 29 de ani. Eram cu tatăl meu care avea gripă şi în ciuda căldurii de afară purta un pulover albastru de bumbac. În drum spre stadion m-a surprins spunîndu-mi că i se pare posibilă chiar o victorie contra englezilor. Am şi acum pe retină acel şut al lui Iordănescu, în stînga portarului, care i-a făcut pe toţi din jurul meu să sară în sus, mai puţin pe tata care, din cauza febrei, nu mai avea puterea să se ridice de pe bancheta de lemn. La fel de bine îmi amintesc şi ultimele şarje de contaatac conduse de Marcel Răducanu, cel care, de altfel, înscrisese şi primul gol. Anglia mi se părea atunci un adevărat mit, iar victoria României era incredibilă. Mai ales că pe atunci fotbaliştii noştri ne obişnuiseră cu jocuri penibile. Naţionala pierdea în mod curent calificările la campionatele mondiale şi europene, iar echipele de club treceau rareori de faza primului tur al competiţiilor europene. Fotbalul românesc crea senzaţia unei neputinţe generalizate, cam aşa cum se întîmplă şi astăzi. Dacă acum lumea se raportează cu nostalgie la strălucirea fotbalului din anii '80-'90, pe atunci trăia din gloria relativă a „eroicului" comportament al naţionalei de la Guadalajara în 1970.

Iar televiziunea (cea care ne-a manipulat şi ne-a ocupat atîta amar din viaţă) îşi dovedeşte acum şi puterea de a extrage din memorie amănunte pe care le credeam definitiv uitate.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

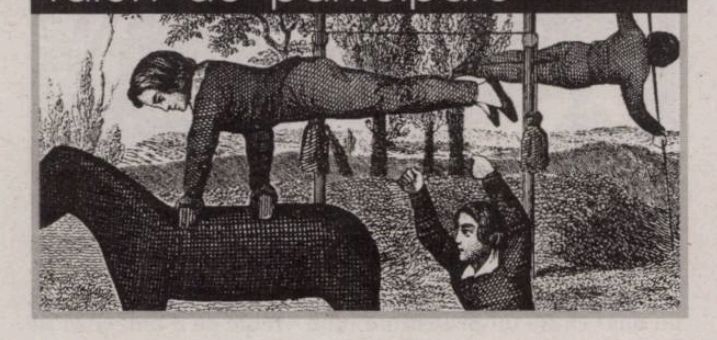

De ce iubim America

Păi, în primul rînd, pentru că e opţional. Nu zice nimeni s-o iubeşti, decît o mîie de filme şi vreo zece cărţi bazate pe fapte de netăgăduit, pe care oricum nu le-am citit. Nu te obligă nimeni să visezi la o plajă de lîngă LA *(chill out, dude!),* unde lumea iese la surf înainte de cafeaua de dimineaţă. Nu te obligă nimeni să vrei să-ţi bagi degetele în priza care e New York-ul. Nu te obligă nimeni să visezi să-ţi tragi răsuflarea în Memphis. Nu te obligă nimeni să depui mărturie, ca la o convertire, că doar America există pe pămînt şi că ea e cea mai bună dintre lumile posibile (concept franţuzesc, altminteri).

Orice am face, vom rămîne mereu datori Americii. De la blugi şi pînă la cola, de la limuzinele de zece metri şi pînă la becul electric, America a dat lumii ceva frumos, practic sau stupid – şi oricum de neuitat. America a cîştigat Războiul Rece pentru noi şi a mai început alte cîteva calde, ca să nu-şi piardă mîna. America are dreptate de multe ori şi greşeşte cam la fel de des. America poate să fie abjectă, însă după aia recunoaşte şi mai face şi un film, iar preşedintele prins cu mizeria e pus să-şi ceară scuze. Cînd aţi auzit de treaba asta în Iran, să zicem?

Simbolul Americii e o statuie care întruchipează un ideal omenesc: libertatea. Simbolul Chinei e dragonul, care întruchipează... mă rog, un dragon. Simbolul Spaniei e taurul, care ştim ce păţeşte, împotriva tuturor protestelor asociaţiilor de protecţia animalelor. Mai avem cocoşul galic şi ursul rusesc, aşa, doar la un prim recensămînt. Trebuie să recunoaşteţi: în materie de idealuri oficiale, America a avut noroc să fie fondată într-o epocă în care lumea se plictisise de grădina zoologică. Şi nu, n-am uitat de vultur. Dar cred că polonezii l-au luat întîi!

Poate că ideea de libertate e europeană, însă meritul Americii a fost c-a reuşit s-o împacheteze într-un ambalaj cu stele şi dungi, s-o producă pe scară largă şi s-o vîndă întregii lumi, după principiul „Ia libertatea şi primeşti capitalismul bonus. Pînă în 31 martie!".

Sigur, cînd n-a mers cu vînzarea, America a exportat libertatea cu forţa. Dar chiar şi cînd foloseşte forţa, America are de fiecare dată o justificare: vrem să facem bine. Binele e explicat simplu – crede americanul – în Biblie. N-a citit-o personal pe toată, însă aşa i-a zis pastorul. De fapt, binele american n-are nici o legătură cu creştinismul, ci cu bunul simţ natural al lui Rousseau, mai degrabă. Îl ştim şi noi, însă doar la nivel de proverb „Ce ţie nu-ţi place, altuia nu-i face!". Se aplică selectiv şi la ei, firește.

Oficial, America se bazează pe Cartea Sfîntă. Neoficial, acceptă şi alte cărţi, după cum urmează: MasterCard, Visa, Amex şi încă vreo cîteva, le găsiţi la intrarea în restaurant. Cec-uri mai rar, încercaţi cu transfer bancar. Sau spălaţi vasele.

De cînd cu Coca-Cola, America ne-a învăţat că poţi să bei şi fără să-ţi fie sete sau fără să vrei să te îmbeţi. De cînd cu McDonald's, ştim că poţi să mănînci fără să stai jos, în cinci minute. Ce-a făcut America cu timpul astfel eliberat? Bineînţeles, a comandat şi desert!

Bine, tot acolo s-au găsit şi soluţii la problemele create de stilul american de viaţă: mănînci şi alergi şi iar mănînci şi iar alergi. După care mori şi laşi averea celei de-a treia neveste mai tinere, cea cu care te însori din dragoste (prima e pentru canalizarea dorinţei sexuale, a doua e fata şefului, abia a treia e cea pe care ţi-ai dorit-o toată viaţa).

Chiar şi cu suplimente nutritive şi mîncare fără *trans-fat,* America rămîne cam grasă şi un pic ipocrită. Păpuşa ei favorită, Barbie, e mai subţire decît orice femeie normală. Orice adolescentă etiopiană o poate invidia, însă numai adolescenta americană are şi bani să-şi facă colecţie (Ken şi Maşina Barbie se vînd separat, doar 29,99!).

America zice că detestă uniformitatea, însă tot ea a inventat blugii, pe care îi poartă absolut întreaga lume. Paradoxul nu e aici, pentru că ţara adîncă, adevărată, nu ştie de cuvîntul paradox. Întreab-o de Jeep, de fermă, de cai şi de tractoare şi de-o sticlă de Jack. Poate şi de ceva meth, că şi aici e spiritul locului: America e o realitate foarte mişto, de care oamenii fug cu ajutorul a o mie şi una de substanţe. Zău, dacă poţi să înţelegi!

Acum o sută şi mai bine de ani, Edison inventa becul electric, în America. Apoi au venit nişte francezi şi-au pus o peliculă în faţa lui, iar după ceva vreme nişte americani au făcut din asta o industrie. În fiecare zi, filmele Americii îi proiectează lumina în casa noastră. Sînt şanse bune să citiţi textul ăsta la doar cîteva ore de la ultimul.

Şi poate că şi de aceea iubim America. Pentru că e a noastră, chiar dacă nu ştie şi nu-i pasă. Mă auzi, Americo? *I love you!*

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Poveşti gastro-identitare

Identitatea este un discurs pertinent despre apartenenţe cu sens. Este o „identitate narativă" – ne spune Ricœur – o poveste cu rost sau care caută să instituie un rost împărtăşit. Dar oare ce apartenenţe mai sînt învestite cu sens la ora actuală, care mai sînt rosturile identitare din România zilelor noastre?

Îmi păstrez convingerea că cea mai simplă abordare a acestei întrebări existenţiale rămîne mîncarea. Ghicitul în farfurii, meniuri şi vitrine alimentare nu este doar o îndeletnicire plăcută, ea este şi una fertilă. Gastronomia şi practicile sale constituie un discurs despre Sine şi despre Celălalt care permite şi ultimului gurmand să înveţe antropologia mîncînd şi să înţeleagă cîte ceva despre societatea (sau societăţile...) în care trăieşte. Luaţi pe rînd, de pildă, cîteva „restaurante etnice" şi veţi înţelege ce-i aia multiculturalism. Mergeţi apoi într-un local cu bucătărie *„fusion"* şi gustaţi diferenţa între multi- şi inter-cultural: în primul caz, fiecare restaurant oferă mîncărurile culturii sale, cît se poate de specifice şi unice (prezentate de regulă în limba lor natală, astfel încît impresia de diferit să fie şi mai puternică), spre exotică degustare de sine: *eating the Other,* canibalism simbolic; în al doilea caz, un singur restaurant combină o diversitate de culturi gastronomice într-un metisaj mai mult sau mai puţin reuşit. *Multi* este de origine americană, *inter* este mai degrabă o reacţie francofonă. Puteţi să reveniţi apoi într-un restaurant obişnuit, de-al nostru, pentru a înţelege construcţia etnică a identităţii la români – şi în general. Citiţi meniul şi veţi da peste o serie de feluri de mîncare, printre care şi şniţel sau cordon bleu, dar şi ciorbă de viţel sau papanaşi. Unele sînt clar ale altora, altele sînt pur şi simplu „generaliste", dar le ştim pe toate, ne-am obişnuit cu ele, le gătim şi acasă: fac parte din „cultura" noastră gastronomică de fiecare zi. Daţi apoi pagina şi veţi găsi, inevitabil, rubrica „preparate tradiţionale româneşti". Astea sînt doar ale noastre, sînt specifice, ne reprezintă. Sînt naţionale: sarmalele de pe oricare dintre aceste meniuri sînt aceleaşi din Bucovina şi pînă în Oltenia, chiar dacă acasă, în Bucovina şi în Oltenia, ele erau diferite. Aşa cum lista de preparate tradiţionale este o porţiune, o selecţie din meniu, tot astfel *identitatea etnică* este un ansamblu selectiv şi omogen al *identităţii culturale,* mult mai cuprinzătoare şi ecumenice.

În acest peisaj gastro-identitar, apariţia recentă şi dezvoltarea vertiginoasă a pieţei de „produse tradiţionale" (şi/sau locale) spune o poveste simptomatică. Mai întîi, aceste produse tradiţionale nu mai sînt autentic româneşti prin opoziţie cu cele autentic ungureşti sau bulgăreşti, de pildă, ci în opoziţie cu o identitate ubicuă, mondialistă, care, ca atare, este aproape o non-identitate: produsele din supermarketuri, care sînt ale tuturor, deci ale nimănui. O primă veste interesantă: *Celălalt* nu mai este deci (doar) naţional, nu mai este doar vecinul cu care ne aflăm în competiţie.

Dar reversul medaliei te pune pe gînduri: în această cursă frenetică după „produse tradiţionale", mai tot ce mîncăm de obicei tinde să fie „tradiţional", de la bunica, de la bunicu', al nostru, de aici, dintotdeauna. Dacă s-ar putea, tot ceea ce mîncăm ar fi cît mai „tradiţional"; dar noi am vrea să fim cît mai postmoderni (sau post-industriali, ca toată lumea bună). Este ceea ce se numeşte *disonanţă identitară*. Sau, cum spune argoul, una vorbeşti şi alta mănînci...

Apoi, aceste produse tradiţionale devin tot mai „locale". Doar că, după vreun secol de identitate naţională, sensul „localului" s-a atrofiat şi ne lipseşte modul de utilizare a ceea ce francezii numesc *produits de terroir*. Ca să ai „produse locale", trebuie să reconstruieşti identităţile locale – ceea ce este pe cale să se întîmple, dar confuz şi intempestiv. Iată o altă poveste gastro-identitară interesantă.

În ea intervine însă şi o temă din alt film, din altă poveste: aceste „produse locale" rămîn locale adesea doar cu numele, fiind, ca atîtea alte produse din lumea mondializată, delocalizate: brînza de Brăila, de pildă, este fabricată oriunde vrei în ţară, iar în urmă cu cîteva săptămîni am adus, recunosc, la Tîrgul Ţăranului dedicat Dobrogei, o excelentă gospodină din Teleorman, care a vîndut cu succes un delicios şerbet „turcesc". Aceste simboluri identitare, dimpreună cu identităţile pe care le exprimă, intră astfel pe ceea ce se cheamă „piaţa identitară", delocalizată ca orice piaţă eficientă.

Şi pentru că veni vorba de Dobrogea şi de produsele sale „locale": este interesant cum această regiune s-a mutat, în imaginarul local, de la „Dobrogea, pămînt românesc" spre „Dobrogea, pămînt multi-etnic" sau „spaţiu geografic multicultural". „Păstrînd proporţiile, (Dobrogea este) o Californie românească şi totodată un model etno-cultural pentru Balcani" – declară V. Nicoară într-o recentă lucrare de referinţă. Descoperirea sau preluarea multiculturalismului? Uşurel, nu pare să fie totuşi cazul. Doar că, dată afară pe uşă de laborioasa construcţie naţională, diversitatea pare să revină pe fereastră şi să populeze ţara cu californii exemplare. În mod clar, identitatea naţională nu mai este discursul dominant. Şi nici sarmaua nu mai este ce-a fost...

Anca MIZUMSCHI

Politicienii români sînt nemuritori

Mă întreb cum e să fii politician român? Să te trezeşti în fiecare dimineaţă şi să te uiţi la tine în lumina cianotică a neonului din baie care adînceşte orice rid şi pune în evidenţă vinişoarele sparte de pe faţă şi să te prefaci că nu s-au înmulţit. Să mai începi o zi alegîndu-ţi costumele, cămăşile şi cravatele *pe care alţii îţi spun să le porţi*, visînd cu ochii deschişi la momentul în care îţi vei putea trage pe tine o pereche de pantaloni vechi şi o bluză de trening sau puloverul scămoşat pe care îl porţi în casă doar duminica, cînd nu te vede nimeni.

Mă întreb de cîtă forţă interioară e nevoie ca să te urci în maşina cu şofer pe care ţi-ai dorit-o şi ai obţinut-o prin vot electronic, să stai în trafic şi *să nu vezi:* că lumea care trece pe lîngă tine pe trotuare exasperată şi obosită are priviri întunecate, că panourile electorale sînt toate la fel, iar

textele lor adunate la un loc rotesc între ele maximum 50 de cuvinte, să nu vezi că promisiunile uimitoare ar părea penibile (a cîta oară?) chiar şi într-o carte de copii în care pînă şi un preşcolar cu intelect mediu şi-ar da seama că frazele se repetă suspect.

Mă întreb cu ce sentiment poţi să urci scările de la partid şi să dai mîna cu colegii *tăi,* să te atingi de palmele lor de fiecare dată, deşi poate nu-ţi doreşti asta, fiindcă îi ştii pe toţi pe dinafară, cu slăbiciuni, cu trădări, cu migrări, oameni cu care îţi bei zilnic cafeaua, în timp ce le ignori inflexiunile vocilor, ca să nu te enervezi, gîndindu-te obsesiv la ce şi cît vei plăti *după* ce cîştigi alegerile. Atîţia ani ai asistat confuz cum definiţia adversarului politic se modifică în timp.

Mă întreb de cîtă determinare e nevoie ca să poţi bate ţara în lung şi în lat vorbind cu ţăranii ca un ţăran, cu învăţătorii ca un învăţător sau minerilor ca un prieten vechi, fără ca vreun moment să simţi că recitalul acesta de actorie e cel puţin deplasat în mediul respectiv, făcîndu-te să pari grotesc şi inutil.

Mă întreb cît de motivat poţi să fii ca să stai ore întregi în direct cu moderatorii lui *voiculescusîrbuvîntu* sau, dacă eşti destul de important, chiar şi cu cei din TVR, care, teoretic, sînt plătiţi din impozite, spunînd aceleaşi lucruri, ca ieri, ca mîine, ca acum 4 ani, 8 ani, 12 ani ... şi dacă, în acest timp, copilul tău adolescent ar lua o doză de supradrog şi te-ar chema nevasta la urgenţă, nici măcar nu ai şti, pentru că eşti în direct şi e mult mai bine aşa: dacă ai afla, tot nu ai putea să te ridici şi să părăseşti studioul în plină campanie electorală.

Şi, nu în ultimul rînd, mă întreb cum este să nu oboseşti, să ignori, să alergi, să stai nemişcat multe ore oficiale în şir, să-ţi uiţi acasă medicamentele de ulcer, de diabet, de hipertensiune, dar mai ales să-ţi uiţi pozele, toate pozele din campaniile tale anterioare, cînd nu arătai atît de ridat şi de cărunt. Cum e să fii conştient că mai ai un număr din ce în ce mai limitat de ani din viaţă şi ai ales să-i trăieşti aşa?

Nu-i cunosc pe politicienii din alte ţări, deşi probabil asta nu ar schimba mare lucru, şi nu înţeleg în general pe nimeni care are asemenea capacitate de automistificare, dar cred că pentru a avea tăria să faci toate astea atîţia ani la rînd, ai nevoie de ceva mai mult decît de foamea de putere, oricît ar fi ea de consistentă, ai nevoie de credinţa că vei rămîne în istorie şi că astfel devii nemuritor. Ascunsă în spatele trudei mele, al îndoielilor şi angoaselor mele de scriitor, realizez că măcar o oară pe zi mi-aş dori să fiu politician român. Nu pentru ceilalţi, pentru mine!

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Să lăsăm cenușa în pace

© R. Avram

Unul dintre ziarele de la sfîrşitul anului trecut semnala o iniţiativă de anvergură a Academiei Române. Preşedintele şi, la rîndul lor, ceilalţi membri ai conducerii Academiei ar fi declarat că ne trebuie un Pantheon (cu *h*, fără *h*, nu mai ştiu nici eu, deşi prima formă este cea corectă, din vremea cînd oamenii mai ştiau greceşte). Recunosc că asta mi-a dat de gîndit. Nu e puţin lucru o asemenea erupţie din discreţia obişnuită a înaltului for.

Cum s-a ajuns la această născocire patriotică, nu se spune în presă. Ba un ziarist l-a invocat chiar pe Carol I, pretinzînd că marele rege ne-a lăsat cu limbă de moarte datoria de a construi acest monument. Ceea ce spune testamentul regal din 1899 este, însă, cu totul altceva. Hotărînd să fie îngropat *lîngă* biserica Curţii de Argeş („lîngă", nu înăuntru, fiindcă el gîndea ca un bun catolic), Carol avea în vedere şi un alt mormînt pentru sine şi urmaşii săi, deci o necropolă dinastică, în zona Văcăreşti-Abator, „în mijlocul iubiţilor mei bucureşteni". Acel mausoleu ar fi trebuit ridicat dacă ar fi cerut-o locuitorii Capitalei. Dat fiind că aşa ceva nu s-a întîmplat, regii au rămas la Argeş, iar acest cartier din sudul oraşului n-a mai fost înnobilat. Educarea memoriei colective este şi acum o problemă politică tot atît de gravă ca în trecut.

Iată că unii, republicani ca la Ploieşti, îşi doresc un monument care să adune la un loc rămăşiţele marilor oameni ai naţiunii. Va să zică îi dezgropăm de pe unde sînt pentru a-i depune acolo unde va fi o ţintă de pelerinaje. De ce nu în Catedrala Mîntuirii Neamului, a cărei construcţie stă să înceapă la primăvară? Nu ştiu, poate pentru că academicienii cu ideea sînt şi laici. E vorba, pur şi simplu, de a imita ce au făcut francezii. Cine a fost la Paris n-a putut să nu vadă – chiar dacă n-a intrat, fiindcă se plăteşte –, templul gloriilor naţionale.

Lucrurile au început mai de departe, mai demult. La Roma, sub domnia lui Augustus, a fost clădit un edificiu religios închinat tuturor zeilor: o vastă sală circulară, cu nişe largi din loc în loc, care măsoară 55 m diametru şi 43 m înălţime, sub o cupolă prin care intră lumina printr-un orificiu cu diametrul de 9 m. Acolo au fost săpate, în 1878 şi în 1900, mormintele primilor doi regi ai Italiei, după ce, în fostul templu preluat de creştinismul catolic, fuseseră îngropaţi Rafael şi alţi artişti din Renaştere. La Paris, numele de Pantheon a fost dat unei biserici plănuite de arhitectul Soufflot în 1764: 110 m lungime, 82 m lăţime, cupolă înaltă de 83 m. În timpul Revoluţiei, Adunarea Constituantă a decretat laicizarea sanctuarului, pe al cărui fronton a apărut inscripţia care-i proclamă noua destinaţie: „Marilor bărbaţi, Patria recunoscătoare". Era în 1791 şi primele personalităţi care au avut parte de onoarea de a fi înmormîntate acolo au fost Voltaire şi Rousseau. Mirabeau şi Marat, după ce au avut funeralii naţionale, au fost dezgropaţi cînd s-a schimbat regimul (ca Stalin, mai tîrziu!). Voltaire şi Rousseau au avut aceeaşi soartă la Restauraţie, cînd, într-o noapte din 1814, ciolanele lor au fost vîrîte într-un sac şi ascunse într-o groapă cu var nestins pe un maidan. O povesteşte Victor Hugo, care va ajunge şi el la Pantheon în 1885. Într-un interior încărcat de statui, mozaice şi fresce reprezentînd toate miturile secolului naţionalist („Hristos arătîndu-i Îngerului Franţei marile destine ale poporului francez"!), au urmat generali, politicieni, fizicieni etc.

Dacă există într-adevăr intenţia de a culege osemintele oamenilor de seamă ai naţiei noastre, vă închipuiţi ce competiţie are să fie... ca la *Zece pentru România!* Unii au fost deja plasaţi de regimul comunist, care, fără s-o spună, avea aceeaşi concepţie colectivist-ierarhică. Scriitorii recunoscuţi mari cu voie de la stăpînire au fost adunaţi la Bellu în jurul lui Eminescu, alături artiştii, iar mai încolo rezervaţia academicienilor, devenită neîncăpătoare. Pentru a umple viitoarea criptă, alţii vor fi aduşi din străinătatea unde au pribegit, ca Titulescu, care a fost smuls, fără consimţămîntul familiei, din mormîntul de la Antibes (acum o să fie transferat de la Braşov la Bucureşti?). Iar o să mai fie trimisă o delegaţie să scormonească în sinistrele catacombe de la Palermo ca să găsească o linguriţă din cenuşa lui Bălcescu. Cantemir ar face a patra călătorie postumă, după cea din 1935 (Moscova-Iaşi), din 1944, pentru a se feri din calea „eliberatorilor", şi alta din Oltenia înapoi la Trei Ierarhi. Mă lasă imaginaţia cînd mă gîndesc la deplasarea sfinţilor de la Putna sau Sfîntul Gheorghe Nou, ori la adormiţii întru Domnul de la Cozia şi Dealu.

Ca să nu avem de văzut o asemenea halima, rog respectuos, ca un creştin de rînd ce mă aflu, pe onor Academia Română să renunţe la această idee funestă.

PUBLICITATE

Azi, 22 ianuarie, ai cartea
Chemarea strămoșilor
de Jack London

Din Biblioteca Adevărul, în fiecare joi:
15 ian - 10. Ivanhoe - Walter Scott
22 ian - 11. Chemarea strămoșilor - Jack London
29 ian - 12. Papillon vol. I - Henri Charrière
5 feb - 13. Papillon vol. II - Henri Charrière
12 feb - 14. Coliba unchiului Tom - Harriet Beecher-Stowe
19 feb - 15. Gestapo - Sven Hassel
26 feb - 16. Dracula - Bram Stocker
5 mar - 17. Doamna Bovary - Gustave Flaubert
12 mar - 18. Shōgun vol. I - James Clavell
...și multe altele!
Nu încurajați specula la chioșc!
Pentru reclamații trimiteți un e-mail la reclamatii@adevarul.ro.

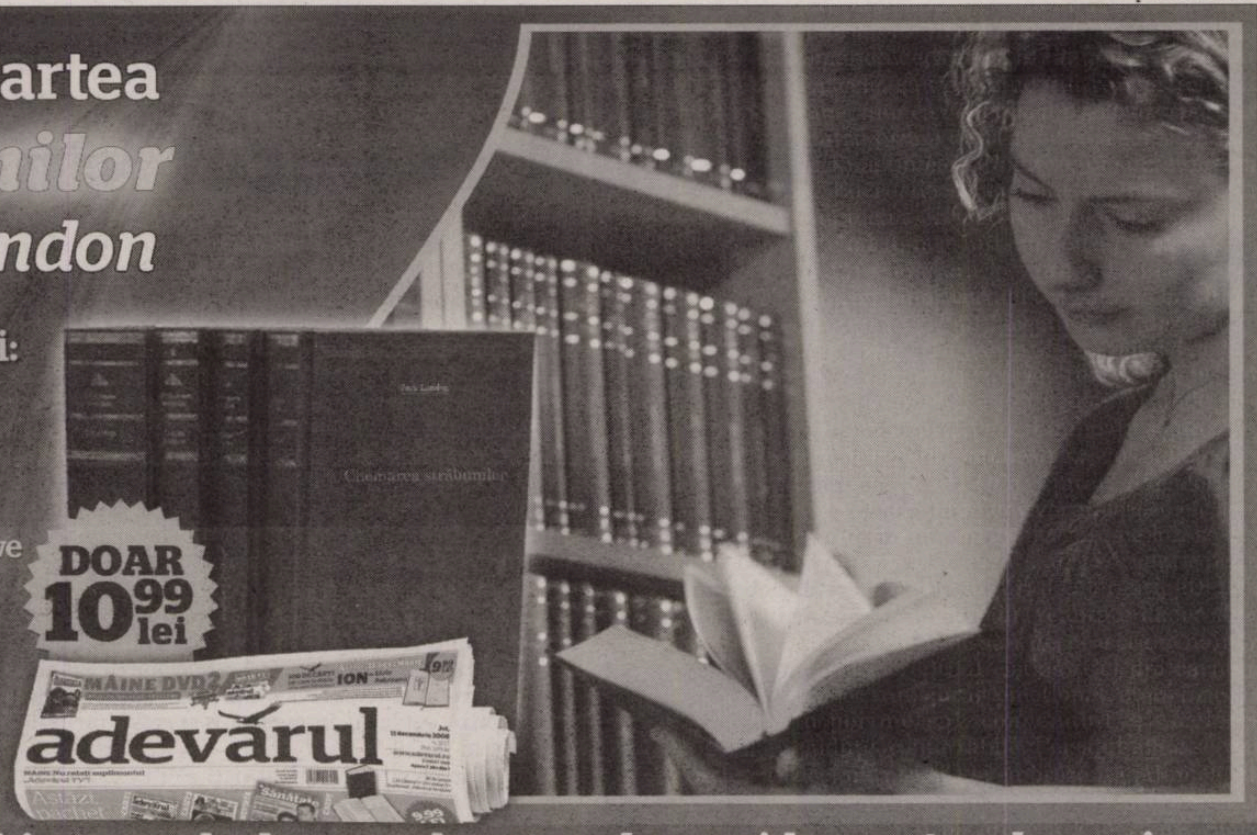

● cele mai bune titluri ● textul integral al operelor ● cele mai bune traduceri

Asigură-ți TOATE cărțile din colecție
ABONEAZĂ-TE LA ADEVĂRUL + CARTE!
Trimite 2 SMS-uri la 7433 (din Orange sau Vodafone) cu textul BIBLIOTECA pentru a te abona la Adevărul (luni - duminică) + carte timp de 1 lună. Costul unui SMS este de 7 euro + TVA.
Plătește online pe www.adevarul.ro/abonamente.
Trimite talonul din ziarul Adevărul de dimineață, din pagina 47.

Completează-ți colecția cu volumele pe care le-ai ratat
Comandă la tel: 021.407.76.38 sau 0372.130.318 (tarif normal).
Comandă online pe www.adevarul.ro
STOC LIMITAT!
Plata ramburs. Prețul cărții + taxe poștale.

100 DE CĂRȚI pe care trebuie să le ai în bibliotecă

Texte şi opinii de: ● *Anca MANOLESCU* ● *Magda MIHĂILESCU (critic de film)* ● *Ioana PÂRVULESCU (scriitoare)* ● *Traian UNGUREANU (eseist)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo ŞERBAN*

7 + 1

În volumul Cele opt păcate capitale ale omenirii civilizate *(apărut şi în româneşte, la Editura Humanitas, în traducerea dlui Vasile V. Poenaru), Konrad Lorenz face un rezumat al celor „opt procese" ce ameninţă să ducă „la dispariţia nu numai a culturii noastre contemporane, ci şi a omenirii ca specie".*

Acestea sînt: 1) suprapopularea Pămîntului, *care ne obligă la „izolarea într-un mod principial «ne-omenesc», declanşînd totodată nemijlocit, în urma aglomerării multor indivizi într-un spaţiu restrîns, manifestări agresive"; 2)* pustiirea spaţiului vital natural, *care nu distruge doar mediul în care trăim, „ci şi orice sentiment pios al omului în faţa frumuseţii şi măreţiei unei creaţii ce-i este superioară"; 3)* întrecerea omenirii cu sine însăşi, *care impulsionează dezvoltarea tehnologiei în detrimentul nostru, „făcîndu-i pe oameni incapabili să mai perceapă adevăratele valori şi răpindu-le timpul necesar îndeletnicirii realmente omeneşti de a reflecta"; (4)* dispariţia sentimentelor şi afectelor puternice *în urma „procesului de moleşire", dezvoltarea tehnologiei şi farmacologiei determinînd „o intoleranţă crescîndă faţă de ceea ce provoacă cea mai mică senzaţie de neplăcere" şi – deci – pierderea bucuriei ce vine după depăşirea obstacolelor: „jocul de contraste care există între bucurie şi suferinţă (...) se pierde în oscilaţiile insesizabile ale unei plictiseli fără nume"; 5)* decăderea genetică, *în cadrul civilizaţiei moderne neexistînd „nici un fel de factori care să exercite o presiune selectivă asupra evoluţiei şi menţinerii unor norme de comportare socială. (...) Nu e exclus ca multe manifestări infantile, ce fac din mari părţi ale actualului tineret «revoltat» paraziţi sociali, să fie determinate genetic"; (6)* sfărîmarea tradiţiei, *generaţia tînără nemaifiind „capabilă să se înţeleagă din punct de vedere cultural cu generaţia în vîrstă" pe care o va trata ca pe* „un grup etnic străin, *nutrind faţă de el sentimente de ură naţională"; 7)* creşterea receptivităţii omenirii la fenomenul de îndoctrinare, *efectul fiind pierderea individualităţii „salutată de către toţi aceia ce vor să manipuleze mari mase de oameni".*

(Se întîmplă ca „un individ care se sustrage în mod conştient influenţei mediilor de informare în masă, cum ar fi televiziunea, să fie considerat un caz patologic."); 8) cursa înarmărilor nucleare *pune omenirea – în mod paradoxal – în faţa unor pericole „mai uşor de evitat decît cele presupuse de procesele anterioare".*

Lorenz a scris această carte polemică în 1972 (de aici, trimiterea la acele „manifestări infantile" de la punctul 5), dar „procesele" descrise de el nu doar că nu s-au estompat, ci chiar s-au accentuat. În orice caz, e de remarcat că identificarea de către Lorenz a celor 7 + 1 păcate moderne este una strict *modernă, nefiind o simplă „revizitare" a păcatelor biblice (vezi mai jos şi noua listă a păcatelor emisă de Papa Benedict al XVI-lea, în care unele sînt doar redenumiri aduse la zi ale celor vechi). Îndemnul îngrijorat-afectuos al lui Konrad Lorenz nu pare unul maximalist, dar este de maximă actualitate. Dacă păcatele „vechi" nu pot fi eradicate total pentru că ne-ar transforma – pe toţi – în sfinţi, „noile" păcate pot şi trebuie eradicate total pentru că, altfel, riscăm să ne transformăm – cu toţii – în* mutanţi *(iar cei care nu, în „cazuri patologice")...*

Numărul de faţă revizitează „starea păcatelor" primare, urmînd să investigheze, într-un viitor apropiat, păcatele „civilizate". ***(a. l. ş.)***

Anca MANOLESCU

Gestiunea păcatelor

Biserica Catolică a decis să actualizeze lista păcatelor capitale, după 1500 de ani, cu şapte păcate specifice erei globalizării. Lista a fost publicată în ziarul Vaticanului, *L'Osservatore Romano,* în condiţiile în care Papa se plîngea deja de „scăderea conştiinţei păcatului" în „lumea secularizată" de azi. Cele şapte păcate mortale „tradiţionale" de pînă acum erau *lăcomia, desfrîul, avariţia, invidia, mînia, lenea şi trufia*. Noua listă include modificările genetice, experimentele pe oameni, poluarea mediului, cauzarea de nedreptăţi sociale, cauzarea sărăciei, strîngerea de averi obscen de mari şi utilizarea sau traficul de droguri. (din *Cotidianul,* 23 decembrie 2008)

Continuînd proiectul lui Ioan-Paul al II-lea, Papa Benedict al XVI-lea ţine să mărească prezenţa şi eficacitatea publică a creştinismului, să contribuie cît mai vizibil la tratamentul crizelor actuale. În 2008, Vaticanul şi-a anunţat intenţia de a declara „păcate" o sumă de practici/fenomene care atentează la natura omului şi viciază mediul: experienţe şi manipulări genetice, consumul drogurilor, diferenţa acutizată între bogaţi şi săraci, insuportabila nedreptate socială, poluarea etc. Or, dintotdeauna tema păcatului a fost legată de persoana umană, de traseul, accidentele, statutul ei şi doar indirect, prin acţiunea persoanei în comunitate, a fost referită la social. Acum accentul cade pe sănătatea societăţii şi a planetei.

„În vreme ce păcatul privea pînă acum mai degrabă individul, el are astăzi, datorită mondializării, o rezonanţă socială" – declara Monseniorul Gianfranco Girotti, regent al corpului vatican decident în probleme de morală.

Prin interpretări simple, toate punctele incriminate puteau fi totuşi deduse din cele şapte păcate capitale tradiţionale. A le califica explicit drept „păcate" urmăreşte – e limpede – să pună la lucru prestigiul simbolic al septenarului periculos, vechi de peste o mie de ani, pentru a spori conştiinţa pericolelor actuale şi responsabilitatea creştinilor catolici. E admirabil că Biserica Catolică reacţionează adecvat faţă de starea de fapt, că asumă lumea de aici şi noile ei crize, că se pronunţă asupra lor cu mijloace normative de o superioară autoritate. Ea a ştiut de multe ori să judece adecvat mersul societăţii, între altele pregătind, dar totodată încercînd să modereze sau să încadreze spiritual tendinţe definitorii ale modernităţii (construirea individului, laicitatea, practica profitului financiar). Totuşi, faţă de caracterul general uman al păcatelor tradiţionale, noile candidate au un ce conjunctural, un iz secular. Merită amintite, în acest sens, cîteva momente din istoria creştină a păcatului.

În Noul Testament se vorbeşte despre păcat ca despre o boală mortală a sufletului, care îi răpeşte omului posibilitatea de a-şi împlini statura completă: intrarea în Împărăţie, participarea la viaţa divină, „îndumnezeirea". Sf. Pavel foloseşte pentru „păcat" termenul grecesc *hamartia,* care are sensul de „ratare a ţintei". Păcatul – de care creştinul se eliberează prin actul lui Christos şi prin efort personal – face sufletul greoi, inapt să vizeze ţinta esenţială, să înainteze spre ea. Tematizarea păcatului se leagă, în primele secole creştine, de o structură tradiţională a sufletului în care vîrful lui, „partea conducătoare" este mintea. La ea sînt referite în primul rînd cele opt „înclinaţii" sau „patimi" fundamentale ale sufletului, pe care Evagrie Ponticul, în secolul al IV-lea, le sistematizează în pustia Egiptului pentru uzul spiritual al asceţilor. El le numeşte „duhuri ale răului" sau „gîndurile cele mai generale ale răutăţii", cu sensul de rădăcini din care decurge sau se ramifică mulţimea păcatelor. Ioan Cassian, prin care lista lui Evagrie a trecut în Apus şi a contribuit la constituirea concepţiei privind cele şapte păcate capitale, leagă şi el păcatul de proasta orientare a minţii, de „ratarea ţintei". „Nu vom putea nicicînd – spune el, de pildă – îndepărta ispita lăcomiei, dacă sufletul nu află, în contemplaţie, o bucurie mai mare în iubirea virtuţilor şi în frumuseţea lucrurilor cereşti." Nu păcatele constituie aşadar tema principală a demersului spiritual. Ele nu sînt decît obstacole de depăşit în orizontul decisiv al ţintei ultime. Alături de această concepţie, a existat desigur mereu, în viaţa creştină comună, ispita de a „absolutiza" preocuparea polemică faţă de păcat. Fie că s-a încercat combaterea lui printr-o pastorală a fricii de infern – ceea ce împingea individul mai obtuz să încerce să-şi scape, prin confesiune, pielea de focul veşnic –, fie că e vorba de „maladia scrupulului" excesiv, care paraliza sufletele complicate, ambele variante revin la fixarea atenţiei pe propriul *ego* şi riscă să producă o altă variantă de ratare a adevăratei ţinte.

Însă contemplativii, oamenii absorbiţi de calea spirituală au fost dintotdeauna interesaţi de „amenajarea" minţii astfel încît să obţină de la ea un maximum de capacitate unitivă. Grigore de Nyssa (sec. IV), printre alţii, nu considera acele înclinaţii ale sufletului catalogate drept păcate ca fiind intrinsec rele, ci drept predispoziţii naturale ce pot fi orientate negativ ori pozitiv. „Aşa cum plăcerea e cîteodată bestială şi iraţională, dar alteori pură şi imaterială, tot aşa înclinaţia opusă plăcerii se împarte în viciu şi în virtute..." Tristeţea, de pildă, se împarte în dezagreganta *akedia (tristitia)* şi în melancolia ireductibilă după partenerul divin. În pericol spiritual se află, după Grigore, acela care „administrează prost ceea ce este util". Iar „util" în cazul de faţă este ceea ce permite persoanei umane să-şi realizeze sensul ultim. E limpede că, astfel definită, tema păcatului implică în cel mai înalt grad discernămîntul intelectual (chiar înaintea celui moral) şi libertatea umană.

În Apus, decizia Conciliului de la Lateran (1215) a impus tututor creştinilor o confesiune anuală amănunţită de sărbătoarea Paştelui. Credincioşii s-au aflat astfel în faţa unei exigenţe pentru care erau foarte diferit pregătiţi, în funcţie de subtilitatea lor mentală şi sufletească, de cultura religioasă, de calitatea angajamentului religios. Pentru a sistematiza mulţimea carenţelor şi a situaţiilor în care ele acţionează, teologii şi confesorii au întocmit – între secolele al XIII-lea şi al XVIII-lea – nenumărate tratate de teologie morală, de cazuistică, îndrumare pentru confesori. Păcatele au primit expresii simbolice, apoi alegorice, au fost dotate cu animale-vehicul, cu atribute distinctive, cu obiecte definitorii. Păcatul/păcatele au fost „obiectivate" într-un atotprezent spectacol al iconografiei şi al predicii, au primit o interpretare „legalistă". Pe de o parte, la oamenii comuni, dorinţa de absolvire prin confesiune a rezultat adeseori din spaima de iad (ea însăşi un mod de a te raporta la o lume transcendentă) şi din dorinţa de respectabilitate socială. Pe de altă parte – aşa cum arată Jean Delumeau în volumele *Păcatul şi frica*, *Mărturisirea şi iertarea*, confesorii şi teoreticienii au folosit comori de generozitate divină şi umană, de atenţie, de ingeniozitate, pentru a-l ajuta pe cel venit la spovedanie să-şi sondeze sufletul, să învingă jena psihică a mărturisirii, să-şi trezească o căinţă eficientă. În cursul acestei puzderii de investigaţii sub ochiul divin s-a constituit conştiinţa de sine a individului european, s-au rafinat discernămîntul lui, capacitatea de autoexaminare, a fost pusă la lucru libertatea lui. E de menţionat în această privinţă că, din principiu, canonul penitenţial nu putea fi dat de confesor fără deplinul accept al penitentului. Mai eficientă decît pedeapsa dreaptă era socotită o pedeapsă uşoară în raport cu gravitatea păcatelor, dar pe care omul să o asume şi să o împlinească cu responsabilitate.

În sfîrşit, mai e de spus că în Apus ca şi în Răsărit, capul de listă al păcatelor capitale a fost mereu înclinaţia de a face din propriul *ego* un centru absolut: trufia *(superbia),* ca şi iubirea de sine *(philautia)* desemnează tendinţa/obişnuinţa de a judeca şi de a manevra întregul real după propriile categorii, concepţii şi interese *particulare.* Fundamentalismul religios, de orice confesiune, îl reduce, de pildă, pe Dumnezeu la un chip particular, cel pe care i-l dau interpreţii fanatici ai religiei respective.

După acest prea lung ocol, e de pus iarăşi întrebarea: există în hotărîrea de a decreta noi păcate – cu referinţă socială – un risc de „secularizare a păcatului"? Da, în măsura în care noile candidate nu se concentrează pe destinul transcendent al persoanei umane. Mai degrabă nu, de vreme ce ele privesc demnitatea persoanei umane şi irepetabilitatea ei misterioasă. De vreme ce ele solicită atenţia faţă de „celălalt" uman, care, în lumea imediată, e unul dintre cele mai puternice chipuri ale transcendenţei.

Din Biblie

...dacă faci rău, păcatul pîndeşte la uşă. (Geneza, 4.7)
...nu este om să nu păcătuiască. (1 Împăraţi, 8.46)
...Ferice... de cel cu păcatul acoperit. (Psalmi, 32.1)
...voi veghea... ca să nu păcătuiesc cu limba. (Psalmi, 39.1)
...păcatul meu stă necurmat înaintea mea. (Psalmi, 51.3)
...Cine vorbeşte mult nu se poate să nu păcătuiască. (Proverbe, 10.19)
...păcatul este ruşinea popoarelor. (Proverbe, 14.34)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 22 ianuarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Traian UNGUREANU

Superbia în ruină

Însăşi ideea după care există ceva de afurisit sub titulatura „păcate capitale ale lumii moderne“ spune mult. Modernitatea crede că păcătuieşte separat, că e altfel pînă şi în cădere. De aici, primul indiciu. Păcatul favorit al lumii moderne nu e o noutate, nu iese din scara viciilor fundamentale, ci amplifică, într-adevăr colosal, Mîndria („Superbia“), prima între vechile capitale ale păcatului. Omul modern a învăţat că e altcineva şi altceva, că e radical diferit şi net superior propriei sale istorii. El nu recunoaşte limitele condiţiei umane şi a stabilit, folosindu-se de alibiul ştiinţei, că încununează progresia timpului şi poate infirma ordinea „programată“ a lumii. Pretenţia de unicitate a modernităţii e vastă şi a schimbat, într-adevăr, faţa lumii.

Mai întîi, scriindu-şi propria istorie, printr-o mişcare rebelă care a pus capăt lumii vechi, acelei ordini universale pe care o înţelegem astăzi atît de puţin şi o defăimăm atît de harnic. Europa Creştină, lumea pe care modernitatea a dizlocuit-o, nu e caricatura desenată de criticii militanţi ai obscurantismului şi de iluminismul care a brevetat Evul Întunecat, una dintre cele mai inexacte atribuiri istorice. Drama istorico-religioasă a Europei e o temă puţin înţeleasă astăzi, cînd orice referire la universalismul creştin e aşezată imediat între vestigiile nostalgiei reacţionare. Dar nu sîntem moderni pentru că Biserica aflată la putere a fost învinsă, în urma unei olimpiade politice, de ateismul aflat în opoziţie. Procesul care a confirmat şi impus modernitatea a fost iniţiat de apariţia tribalismului naţional, adică de retragerea omului din „contractul religios“ şi apariţia lui în calitate de subiect politic al „contractului social“. Ecclesia a fost dizlocuită, treptat, de ipoteza emancipării, în afara sistemului de referinţă dat, a comuniunii şi a comunităţilor spirituale. Povestea acestei fisuri nu poate fi înţeleasă fără restabilirea realităţii istorice plenare a Europei Creştine. Istoricii culturii o plasează îndată după ce Biserica preia structura universală a Romei Imperiale (secolele IV-V). H. Pirenne o aşază, folosind o logică istorică strictă, abia în secolele VIII-IX, odată ce presiunea expansionismului islamic obligă conglomeratul creştin la stabilitate politică şi articulare militară. Important e că Europa Creştină e o realitate comunitară şi spirituală mult mai amplă şi mai complexă decît Europa prin care desenăm astăzi o adresă geografică, un proiect administrativ cu centrul la Bruxelles sau o suită de ticuri culturale burgheze de tip Mitteleuropa şi Europa cafenelelor. Europa astfel constituită e realitatea faţă de care modernitatea se defineşte ca act demiurgic şi, în acelaşi timp, antidemiurgic. Pe de o parte, modernitatea contestă filiaţia divină a ordinii istorice. Pe de altă parte, modernitatea devine demiurg, proclamînd starea de urgenţă creatoare şi stabilind că lumea trebuie re-creată. Consecinţele acestei sfidări de maximă „superbie“ sînt vizibile în două dintre capodoperele tragice ale modernităţii: arta şi istoria. Amîndouă sfîrşesc sau se zbat în crize terminale.

Arta, despre a cărei criză se vorbeşte neîntrerupt şi fără efect, e, probabil, cel mai clar şi mai imediat indicator al stării de modernitate. Nu recunoaştem mai bine şi mai rapid starea de modernitate decît în faţa artei. Spunem artă modernă cu o siguranţă care nu însoţeşte nici măcar tehnologia. O „instalaţie“ sau un „artefact“ contemporan e infinit mai departe de arta deja radicală a anului 1900, decît e tehnologia fibrei optice de invenţiile lui Marconi. Arta modernă şi eşecul ei formal complet sînt emblema asumată a modernităţii, într-un fel care descrie pînă la capăt supremaţia şi decesul artistului transformat în demiurg. Odată cu emanciparea anticanonică a artistului, arta însăşi devine un *ego*-repertoriu nevrotic de rebeliuni şi cult personal. În faza finală a discursului deschis de moderni, artistul dispare şi lasă în urmă doar vînătoarea de notorietate pe care o joacă, ironizează şi sacralizează în cele 15 minute de celebritate ale lui Warhol. Arta e prima dintre victimele superbiei moderne. Suita de derute combinate în numele experimentului e un spectacol de mecanică postumă. Nu mai e nimic de spus şi nimeni nu mai ştie să spună ceva, după dispariţia ordinii mai largi care încorpora arta în lumea veche şi după victoria insurecţiei care cere artistului să liciteze, să şocheze şi să fie mai abrupt, mai insuportabil şi mai urît decît vecinul de galerie. Arta modernă, arta plastică în primul rînd, e ilustraţia finală şi fidelă a fundamentalismului modernist, exces şi păcat suprem al zilelor noastre.

În secolul al XX-lea, Europa a golit bisericile şi a umplut mall-urile

Istoria, celălalt discurs tragic al modernităţii, e, înainte de orice, un eşec european. Din motive care stau mereu în preajma unui clişeu automat, percepţia generală spune că America, şi nu Europa, ilustrează *live* ravagiile modernităţii. Dar asta numai pentru că foarte multă lume continuă să confunde tehnologia cu civilizaţia americană. De altfel, ştiinţa e ea însăşi victima unei false percepţii care vede în experiment şi cercetare o chestiune de progres fără tradiţie. Schema progresului ştiinţific a fost aplicată radial asupra artei, istoriei şi filozofiei, împiedicînd, în acest fel, înţelegerea dinamicii care leagă mersul prezent de tradiţia oricărui act cognitiv. E însă greu de închipuit că ştiinţa ar avea vreun temei de dezvoltare dacă Bohr nu l-ar fi cunoscut cum se cuvine pe Newton. În orice caz, naivitatea militantă generată de cultul progresului „ştiinţific“ şi-a făcut treaba din plin în Europa. Ideea după care lumea trebuie reformulată, pentru că trecutul e inutilizabil, iar noul e într-adevăr nou, a dat mania revoluţionară a modernităţii. Secolul al XIX-lea a pregătit terenul, iar mesianismul scientist violent şi darwinismul social ne-au dat sinistrul secol al XX-lea, secolul nazismului şi al bolşevismului. La capătul acestei experienţe, Europa a pus capăt Ecclesiei, golind bisericile şi umplînd mall-urile, şi, mai mult, a anihilat orice urmă de vocaţie spirituală europeană. În locul lumii vechi, Europa a aşezat un proiect de coordonare birocratică a pasivităţii. Uniunea Europeană nu reuşeşte să inspire şi să preia suflul popular. Oboseala naţiunilor europene livrează doar declin demografic şi dezangajare politică. La capătul a două secole de Superbia, modernitatea plăteşte, paradoxal, preţul ignoranţei luciferice a modernităţii. Cunoaşterea şi-a învins premisele.

Însă veştile nu sînt în totalitate rele. Secolul XXI a început cu o suită record de corecţii. Revenirea la tribalismul originar-religios şi la naţionalismele organice de mult uitate indică, de fapt, reapariţia realităţilor fundamentale pe care modernitatea le-a exilat sau uitat. Samuel Huntington şi teoria sa asupra persistenţei reprimate a identităţii culturale au cîştigat partida, iar visul eternităţii liberale imaginat de Fukuyama a pierdut-o. Asta nu înseamnă reîntoarcerea la sclavia determinismelor. Istoria seamănă, din nou, cu ea însăşi, cu suma limitărilor tragice ale omului. Asta e tot. Criza economică dezlănţuită în ultimele luni ale lui 2008 nu spune altceva decît că ciclurile istorice ale societăţilor şi alcătuirii omeneşti sînt în vigoare. În fond, criza din 2008 repetă structura istorică a aşa-numitei *„bubble“* (paranoia investiţională avansează, hrănită de iluzia necugetată a profitului permanent şi deraiază într-o criză care reafirmă limitele lumii reale). Bernard Madoff, cu tot cu escrocheria lui de 50 de miliarde, nu e nimic mai mult sau mai puţin decît repetarea unei „figuri de caracter“ clasice: purtătorul de noroc, faţă în faţă cu naivitatea structurală. Ne întoarcem la datele fundamentale? Poate. Reconsiderăm? Posibil. În orice caz, Superbia e în impas şi seamănă cu păcatul capital preferat al lumii moderne. Asta e mult mai sigur.

BARBURISME

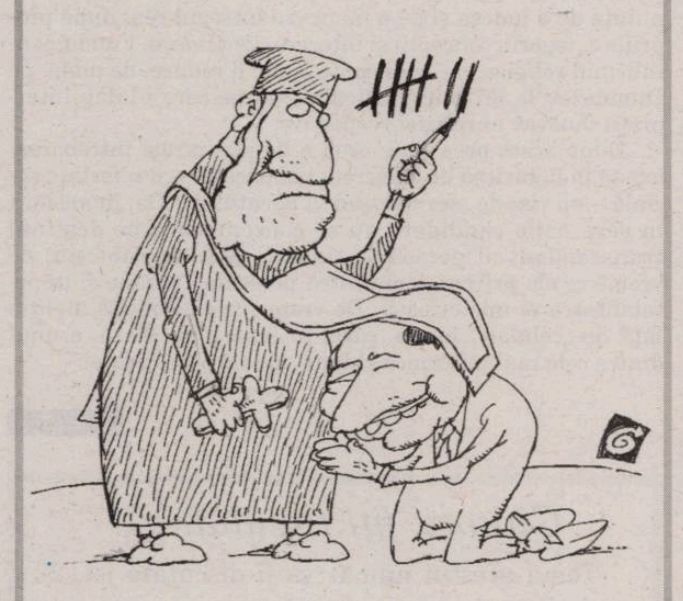

Desen de Ion BARBU

Andrei PLEŞU

Introducere la vicii

Viciile nu atacă solitar, ci în haită. Sfinţii Părinţi, care sînt doctori în materie, atrag mereu atenţia asupra reacţiei în lanţ pe care o provoacă întotdeauna primul mare derapaj malefic. Orice consimţire vinovată le instituie treptat pe toate celelalte. Ioan Casian, născut, pare-se, în Dobrogea, strămoş român care va să zică, crede că „fitilul“ optim al incendiului generalizat e *lăcomia pîntecelui*. Fie că se manifestă ca nerăbdare a înfulecării, ca plăcere de a te îmbuiba sau ca pasiune a sofisticării gastronomice, lăcomia alimentară, inocentă la prima vedere (chiar dacă subtil suicidară), declanşează inevitabil apetituri colaterale. După o masă bună îţi vin idei. De la fleica din farfurie, privirile (şi mîinile) alunecă spre coapsa vecinei. Fandacsia-i gata şi se numeşte *desfrînare*. Desfrînarea are însă nevoie de mijloace. Şi cum gonflaţiunea post-prandială nu sporeşte nici farmecul personal, nici vigoarea inflamaţiei erotice, te vezi în situaţia de a-ţi procura servicii plătite. Ai nevoie de bani. Plăcerea devergondajului se asociază, deci, cu plăcerea de a cheltui, şi cu *iubirea de arginţi*. E cea de a treia treaptă a păcatului. Urmează a patra: *mînia*. Ca să faci rost de bani, e musai să fii competitiv. Te agiţi, cîştigi şi pierzi, devii irascibil. Te enervează obstacolele, te enervează bogăţia altora, te enervează tot: faci scandal, mocneşti resentimentar, porţi ranchiună. Din cînd în cînd, resursele tale de umanitate îşi iau distanţă faţă de asemenea devieri temperamentale. Îţi dai seama că ceva nu e în regulă şi te apucă *tristeţea*. E păcatul numărul cinci. Tristeţea e starea care survine neîntîrziat după un acces de furie, după o pagubă, după o dorinţă contrariată. Dar există şi tristeţi fără motiv, angoase difuze, crize de lehamite. Intră, astfel, în scenă un viciu insidios, greu de definit, o adevărată boală a sufletului, care se numeşte *„acedie“:* un amestec de somnolenţă, de adumbrire şi instabilitate lăuntrică, o „oboseală a inimii“ aproape fără leac. Cel lovit de acedie e în pragul morţii interioare, pradă uşoară a oricărei disoluţii. De aceea, această a şasea treaptă a păcatului poate lua locul celei dintîi, ca o nouă rădăcină a răului. Lehamitea, pierderea criteriilor şi a simţului pentru virtute pot pregăti terenul pentru o reluare a „cercului vicios“: lăcomie a pîntecelui, desfrînare, avariţie, mînie, tristeţe. Dacă totuşi, prin strădanie proprie şi ajutor ceresc, reuşeşti să scapi de caruselul acestor şase patimi, e foarte probabil să fii confiscat de următoarele două: *slava deşartă* (îngîmfarea subsecventă unei reuşite materiale sau spirituale) şi *mîndria* (trufia, orgoliul), adică sentimentul unei infinite îndreptăţiri de sine, iubirea de sine neruşinată, dispreţul faţă de tot ce nu e „eu“. Orgoliul ca treaptă supremă a răului individual poate fi, la rîndul lui, obîrşie a unei noi circularităţi. Te simţi îndreptăţit, prin autofascinaţie, să-ţi oferi chiolhanuri fabuloase, femei, bani şi victime. Iarăşi şi iarăşi, vîrtejul absorbant al viciilor se reconstituie viguros, pornind de pe oricare din treptele lor. Dinaintea acestei epidemii, o singură consolare: aşa cum un viciu adoptat le instituie pe toate celelalte, un viciu suprimat le aruncă în aer pe toate celelalte sau, în orice caz, le şubrezeşte simţitor. Un rău minimal poate deveni, prin rostogolire, un dezastru. Dar un bine neînsemnat poate deveni, prin inducţie, o apoteoză.

(din *Almanahul Caţavencu*, 2006)

Tot din Biblie

...Cînd se înmulţesc cei răi se înmulţeşte şi păcatul. (Proverbe, 29.16)
...ai aruncat înapoia Ta toate păcatele mele! (Isaia, 1.18)
...Eu îţi şterg fărădelegile ca un nor şi păcatele ca o ceaţă. (Isaia, 44.22)
...fiecare să se plîngă mai bine de păcatul lui. (Plîngerile lui Ieremia, 3.39)
...vai de lume din pricina prilejurilor de păcat! (Matei, 18.7)
...Dacă mîna ta te face să cazi în păcat, taie-o. (Marcu, 9.43)
...ne iartă nouă păcatele noastre. (Luca, 11.4)
...Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii! (Ioan, 1.29)
...să păcătuim mereu, ca să se înmulţească harul? (Romani, 6.1)
...Nicidecum! Noi, care am murit faţă de păcat, cum să mai trăim în păcat? (Romani, 6.2)
...păcatul care ne înfăşoară aşa de lesne. (Evrei, 12.1)

Ioana PÂRVULESCU

7 gusturi literare

Literatura are gustul păcatelor capitale, iar păcatul omenesc are un inconfundabil gust literar.

Lăcomia e rabelaisiană. Pofta de mîncare, setea de vin şi de viaţă sînt invadatoare. Autorul spune din capul locului că preferă damful vinului celui emanat de uleiul de candelă. De la Rabelais se molipsesc şi personajele lui, iar de la acestea cărţile înseşi, care miros deopotrivă a ospăţ şi erezie, apoi boala se transmite mai departe, literaturii lumii. Lăcomia e trăsătură genetică: tatăl Grandgousier (etimologic, deci genetic, „mare mîncău" sau „gîtlej uriaş") şi mama Gargamelle – care înainte să nască „se-ndesa" cu cîte „şaişpe hîrdaie, două butoiaşe şi vreo şase coşcogeamite oale pline cu cărnăraie" – îi transmit foamea şi setea fiului Gargantua (la un supt dă gata „o mie patru sute două butii de cele mari şi nouă ocale cu lapte pe deasupra"), apoi, de la acesta, poftele trec la fiul lui, Pantagruel. Setilă şi Flămînzilă, eroii lui Creangă, sînt şi ei urmaşi din familia marilor guri nesătule şi, după cum se ştie, nesaţul lor îl salvează pe firavul Harap Alb, care doar „crîmpoţeşte" mîncarea şi nu ţine la băutură. De unde se vede că păcatul unuia poate fi binecuvîntarea celuilalt. Şi că în pagina cărţii lăcomia nu strică omenia.

Lenea e oblomoviană şi aristocrată. Lenin socotea că Rusia însăşi e atinsă de oblomovism, ca de o boală, şi voia s-o stîrpească. Nu încape îndoială că suferinzii sînt mult mai plăcuţi sufletului decît cei care s-au ocupat de ei, iar simptomele bolii lor mult mai ataşante decît remediile folosite. Fără doar şi poate, un Ilia Ilici e preferabil unui Vladimir Ilici. Şi „omul leneş" al lui Creangă e preferabil sătenilor care îl ucid ca pe un criminal. (Goncearov e mai milos, îşi salvează leneşul.) Starea naturală este pentru Ilia Ilici Oblomov cea orizontală. Vechiul halat de casă i-a intrat în piele. Plictisul, torpoarea, teama de mişcare, de acţiune, de viaţă îi dau o inocenţă de plantă de apartament. De altfel nu încape răutate în Oblomov. E *altfel*, dar nu supără pe nimeni. Munca i se pare o pedeapsă demnă de compătimire. Moliciunea, surdina, dulceaţa reveriei i se potrivesc lui. E liniştit ca apele stătătoare.

Mînia e shakespeariană. (Toate păcatele pot fi shakespeariene.) Lear e unul dintre mînioşii scenei lumii. Furia (schimbul de replici cu fiica lui iubitoare de adevăr îi aprinde sîngele), dar şi orgoliul (se vrea lăudat tot mai mult şi mai mult) îl fac vulnerabil. E un tiran afectiv: îi alungă, îi pedepseşte pe cei care-l iubesc şi-i înalţă pe ipocriţii care-l măgulesc. De ce nu devine Lear un personaj negativ ca toţi tiranii? Nu numai pentru că-şi primeşte pedeapsa imediat. Nu numai pentru că e bătrîn şi ostenit. Ci, mai ales, pentru că bunii îl apără pînă la capăt, cred în el, iar nevinovăţia lor îl spală de păcat. Un avatar al lui e, în literatura română, Andronache Tuzluc din romanul lui Filimon, care-l alege lîngă el pe Dinu Păturică şi-l alungă pe bunul vătaf Gheorghe. La fel ca Lear, Tuzluc înnebuneşte. Din scurtă nebunie, mînia ajunge nebunie *tout court*.

Orgoliul e dostoievskian şi se crede Dumnezeu pe pămînt. Are îndrăzneala lui Raskolnikov de a stabili cine merită să trăiască şi cine nu, şi febra gîndului, urîtul care-l macină pe Ivan Karamazov. E o boală a inteligenţei şi, cînd nu e *hybris*, e *hamartia*. De aceea, la fel ca în Antichitate, se pedepseşte. Sărmanul Dionis e şi el atins de boală, gîndeşte gîndul de negîndit, *„Oare fără s-o ştiu nu sînt eu însumi Dumne...?"*, dar se opreşte la timp. În tinereţe, bărbaţii eliadeşti sînt din aceeaşi categorie. Infatuarea fără acoperire dă fanfaronul, uneori mincinos, alteori actor, mereu spectaculos.

Zgîrcenia e molierească. Îşi face rău singură. E bănuitoare şi strigă *„Au voleur!"* pînă cînd atrage hoţul. Ciudat e că Harpagon e tată şi îndrăgostit, ceea ce-i dă şi alte preocupări, fie ele şi secundare. Grija principală sînt banii, ludovicii de aur. Hagi-Tudose e un personaj mult mai pu-ternic decît Harpagon, tragic, pentru că renunţă la orice altă bucurie şi-şi trăieşte viaţa într-o îngrozitoare tensiune. Iar Costache Giurgiuveanu e mai degrabă caraghios şi înduioşător decît păcătos: el vrea să-i dea bani Otiliei, îi dă în închipuire, dar nu izbuteşte să ajungă la fapte, sfîşiat între gîndul bun şi instinctul rău. Toţi zgîrciţii literaturii, de la personajul lui Plaut la cele balzaciene, de la „Inimă rece" al lui Hauff la Scrooge, şi de la Hagi Tudose la Moş Costache, au ceva înduioşător, ca orice bolnav care suferă atît de mult, încît i se iartă totul. Literatura îi face pe tineri generoşi, pe bătrîni strînşi la pungă, viaţa e mai nuanţată.

Luxura e baudelairiană, cel puţin în forma ei poetică. Are şi o formă comică, la Boccaccio sau în poveştile corosive ale lui Creangă, o formă perversă, la Apollinaire (în roman) sau la ceilalţi autori francezi din secţiunea numită „Infernul" a Bibliotecii Naţionale din Paris, o formă vitală şi estetă la Miller, o formă sadică, în care maxima perversiune are valoare numai în preajma maximei inocenţe, o formă hedonistă, fină, calitativă, de parfum de păcat, una donjuanescă, de tip cantitativ (un soi de comunism al sexului).

Invidia e mioritică – şi cu asta am spus tot.

În literatură dracul nu e chiar atît de negru. Leneşul Belfagor, prea-încrezutul Lucifer de la care porneşte tot răul, hulpavul Belzebut, viciosul Asmodeu, invidiosul Leviatan, zgîrcitul de Mamona, mîniosul Satana, ca să nu mai vorbim de mai familiarii, „ortodocşii" Michiduţă, Aghiuţă, Scaraoţchi, Şeitan, Talpa Iadului, Nichipercea şi cîţi alţii, îşi „ajută" victimele, dar sînt şi demni de compătimire, *căzuţi*. În mare, păcătoşii par mai degrabă bolnavi decît răi. Acţionează orb. Nu prea înţeleg de ce între păcatele capitale nu e pusă tocmai răutatea, adică vorba şi fapta care fac *anume* rău, cu mare voluptate şi fără ajutor drăcesc.

Simbolul comun al celor 7 păcate e *gura*. Metamorfoza ei e trecerea de la un păcat la altul. Gura mare, adică larg deschisă în cazul lăcomiei. Gura deschisă, cu fălcile trosnind într-un căscat nesfîrşit, în cazul lenei. Gura care ţipă şi cea care se laudă, în cazul mîniei şi orgoliului. Gura *strînsă pungă*, în cazul zgîrceniei. Gura care sărută în orele de *„luxe, calme et volupté"*. Gura din care ies cuvintele otrăvite ca viperele, în invidie.

Dacă păcatul are *har* şi haz, cu siguranţă că asta se întîmplă în cărţi. Altfel n-am citi decît *Vieţile sfinţilor*, ca Bogonos, vecinul lui Costache Negruzzi. Dincolo de asta, literatura are păcatele ei capitale. Iar *păcatul păcatelor* e plictiseala. Dacă nu cumva l-am comis deja, pun aici un punct temător.

Iarăşi din Biblie

...Copilaşilor, vă scriu aceste lucruri ca să nu păcătuiesc. (1 Ioan, 2.1)
...Cine păcătuieşte este de la diavolul. (1 Ioan, 3.8)
...păcatele... au ajuns pînă la cer. (Apocalipsa, 18.5)
... să aveţi o dragoste fierbinte unii pentru alţii, căci dragostea acoperă o sumedenie de păcate. (1 Petru, 4.8)
(apud *Biblia de studiu pentru o viaţă deplină*, versiunea C. Cornilescu, Life Publishers International, Bucureşti, 1996)

Magda MIHĂILESCU

Cinematograful, o artă păcătoasă

Slavă Domnului că sîntem păcătoşi! Altfel, cinematograful, mai ales el, ar arăta precum o geografie bearcă, fără relief, un şes plicticos locuit de fiinţe angelice, sătule şi ele de atîta singurătate. Ce s-ar fi făcut cinematograful fără izvoarele nesecate numite mîndrie, invidie, mînie, lene, avariţie, lăcomie, desfrînare? Probabil ar fi trebuit să le inventeze. Aşa, nu i-a rămas decît să se adape nesăţios, el însuşi fiind o artă lacomă, să le întreţină şi, cînd realitatea a cerut-o, să sporească lista. Venind mai tîrziu, spaţiul destinat creării prototipurilor umane pliate pe un păcat sau altul era ocupat. Literatura, pictura nu au stat degeaba. Marii *avari*, bunăoară, aveau un creator, Balzac, Dickens. Infernul dantesc era suprapopulat. Pictura epocilor înfloritoare gemea sub apăsarea trupurilor *desfrînate*, a cărnurilor revărsate şi a privirilor lascive. Pînă şi sobra sculptură romană mai trimitea, uneori, cîte un mesaj nu tocmai pios. Ce-i rămînea de făcut cinematografului? Să se ia la întrecere? A făcut-o şi pe asta. Uneori, a trecut în faţă, de cele mai multe ori – nu. Există mari filme ce închid în ele esenţa unui păcat, precum *Rapacitate (Greed)*, al lui Stroheim, dar şi acesta este o ecranizare a romanului *McTeague*, de Frank Norris. Hidoşenia lacomei Trina, proporţiile monstruoase ale decăderii umane pe care o antrenează sînt, prin excelenţă, creaţia unui creator genial. Trecînd în registrul talentului comun, doar cu leneşii puri mi se pare că s-a descurcat bine cinematograful. Vorba „Internaţionalei" mult dragă lui Lars von Trier, „Cei leneşi plece unde vor". S-au aciuat pe ecrane. *Alexandru cel fericit* (Yves Robert, 1968) adoptă lenevia absolută, ca program de viaţă, după ce se eliberează de o nevastă tiranică. Atunci cînd a vrut să atace masiv, ca să spunem aşa, cinematograful a pus mînă de la mînă, şi-a mobilizat autorii, a purces la diviziunea muncii. În 1952, Roberto Rossellini, Jean Dréville, Claude Autant-Lara, Yves Allégret (printre alţii) semnează *Cele şapte păcate*, o altă serie, cu acelaşi titlu, dar cu alţi regizori, urmînd după zece ani – Jacques Demy, Claude Chabrol, Jean-Luc Godard, Roger Vadim, Edouard Molinaro etc. Privirea generală: tandru-ironic-îngăduitoare. Doar cîteva popasuri. Eroii lui Demy îşi amintesc de vremea copilăriei cînd *desfrîul* era personificat pentru ei de femeile frumoase, neapărat goale în haina de blană. Pentru *invidie*, Rossellini alege o carte, *La chatte*, de Colette, respectiva felină fiind parte componentă a unui triunghi amoros, tot una cu familia Alain, Camille şi Saha, mult adorată de stăpînul ei, spre gelozia nevestei. Altfel, filmul, în general, asemenea celorlalte arte, nu avea cum să ocolească adevărul integralităţii fiinţei umane, chiar dacă, poate, într-o proporţie ceva mai consistentă, îi place să arate cu degetul. (Sau, poate, degetul său, mustrător, este mai vizibil, prin forţa lucrurilor.) Cum ar veni, schematizează, simplifică, trimite la colţ răii, împinge în faţă bunii. Dar ce delicii e în stare să extragă, uneori, şi de aici. Nu ştiu ce s-ar fi făcut westernul fără o astfel de dihotomie. Altfel, arta de care ne ocupăm a navigat printre păcate, lăsîndu-ne libertatea de a le depista ca parte componentă a derutantei naturi umane. Cînd Charlot, personaj eminamente cinematografic, trage picioare în fund poliţiştilor, o face şi cu *mînie* şi cu *mîndrie*. Dar mai pot fi acestea numite, astăzi, „păcate capitale", aşa cum le-a definit religia catolică în secolul al XIII-lea? Tendinţa pare a fi mai degrabă asimilarea cu păcatele fără mare importanţă, veniale, într-o lume zguduită de multe alte rele. Despre schimbarea listei milenare discută unele instituţii ale Vaticanului. Cu toată smerenia, trebuie să spun că cinematograful a luat-o înainte. Fie prin banalizarea păcatelor clasice şi, în consecinţă, inducerea sentimentului unei urgenţe a alimentării de la alte surse păcătoase, de care realitatea contemporană nu duce lipsă, fie printr-o reciclare a celor şapte. Orgoliul este benefic, te împinge înainte, invidia poate fi productivă etc. A se vedea nenumăratele pelicule americane despre avansări pe scara socială, ambiţii fericit finalizate, dibace lovituri pe la spate. Nici *lăcomia* nu mai este ceea ce a fost. S-a sofisticat, rafinat. Îi înţeleg şi îi aprob pe marii bucătari francezi, pe Paul Bocuse, Alain Ducasse cînd au publicat o *„Supplique au Pape pour enlever la gourmandise de la liste des péchés capitaux"*. Cineva propunea, în chip de terapie universală, proclamarea *tristeţii* drept păcat. Mă cuprinde groaza la gîndul că cinematograful ar fi putut să treacă pe lîngă tulburătoarea tristeţe de pe chipul lui Marilyn Monroe sau al lui James Dean. Altcineva avea drept opţiune de ultimă oră prostia. „Vast program" – ar fi spus De Gaulle. *Orgolios* cum îl ştim, nu cred că cinematograful s-ar lăsa prins în cursă. Va avea întotdeauna la îndemînă mîndra complicitate a lui Monsieur Teste, *„La bêtise n'est pas mon fort"*.

Scenă din filmul Greed *de Erich von Stroheim*

22 de personalităţi pentru 7 păcate

Pentru care dintre cele şapte păcate capitale aveţi cea mai mare îngăduinţă / înţelegere / toleranţă?

Sorin Alexandrescu: De îngăduinţă sau înţelegere, cred că se poate vorbi în raport cu omul care „suferă“ de unul sau mai multe dintre aceste păcate, ca un fenomen individual, în timp ce toleranţa s-ar referi la păcatul sau păcatele în sine, ca fenomene sociale. În ce mă priveşte, pot deci privi cu îngăduinţă, chiar amuzament, un lacom înfulecînd de zor, dar ca fenomen repercutat la nivel de zeci şi mii de oameni, el este dezgustător. La fel, trufia, invidia, lenea, poate toate cele 7 păcate. Nu e vorba, la cele mai multe, de respingere morală indignată, ci pur şi simplu de dezgust. Aceste trei păcate, în plus, sînt atît de răspîndite public în noile „elite“, adesea împreună cu incompetenţa şi nemila – păcat că nu intră şi ele pe lista celor 7 (9) păcate –, încît au devenit aproape o marcă distinctivă a actualei societăţi „avute“ din România. Acest tip de comportament social dezgustător te izbeşte la concetăţeni îndată ce ieşi în stradă. Cum să-l tolerezi? Eu nu pot. Nu cred, de altfel, că sînt o excepţie. Priviţi în jur: nu aveţi impresia că sociabilitatea, poate chiar prietenia sînt în descreştere? Poate că intoleranţa – mută, căci nu putem nici să apostrofăm pe stradă tipii în cauză, fără a risca grave daune corporale! –, poate că această intoleranţă mută, deci, explică sictirul general din societate. Ar fi multe de spus, dar mă opresc aici cu „scurtul“ meu răspuns.

Ioana Avădani: Lenea, monşer, lenea... ce întrebare! Trebuie să iesplicăm şi de ce?

Madeea Axinciuc: 1) Păcatul celuilalt, căci măsura lui, dacă este păcat, nu o pot da; 2) Păcatul „fără de voie“. Pare a fi inocent, în fapt nu este, căci te culpabilizează nu circumstanţial, pentru ce ai făcut, ci metafizic.

Mirel Bănică: Cea mai mare îngăduinţă, toleranţă *şi* înţelegere o am pentru şi, mai ales, pentru *lenevie*. Pentru că a fi leneş cu metodă este o adevărată *artă*, din ce în ce mai greu de practicat într-o lume obsedată de performanţă, management, marketing, imaginea sinelui etc. În faţa *valorilor* postmoderne ale muncii la birou, în costum-cravată, lenea apare deci ca o adevărată valoare subversivă.

Leneşul vede amănunte care celorlalţi le scapă, el are un ritm de viaţă *„au ralenti“*, un avantaj în lumea nebună de astăzi. În fine, fiecare dintre noi este leneş în proporţie variabilă; lenea doarme un somn dulce în adîncul fiecăruia dintre noi. Prea puţini recunosc însă că sînt leneşi, iar cei care o fac sînt nişte virtuoşi, în ochii mei.

Ar mai fi multe de spus despre legătura tainică între lene şi melancolie. Dar aici, Şeherezada, obosită şi leneşă tăcu, plecă să se ducă la culcare la ivirea ivorie a zorilor de zi...

Paul Cernat: Lenea. E păcatul meu preferat din lista celor şapte capitale. De ce? Nu pentru că m-aş identifica, în visurile mele, cel mai mult cu idealul său aristocratic, de neatins, ci pentru că, dintre toate, mi se pare cel mai puţin agresiv la adresa semenilor, cel mai inofensiv în imediat. Vorba 'ceea: munca l-a creat pe om, dar nici lenea n-a omorît pe nimeni... E adevărat că perturbă procesul de producţie, dă economia peste cap (inclusiv pe aceea a bunurilor simbolice) şi că era cît pe ce să mă biruie şi pe mine acum, după sărbători, cînd era să omit a-ţi răspunde la timp. S-ar putea discuta mult şi bine despre pacifismul intrinsec lenei. Mi se pare totuşi regretabil faptul că leneşul din povestea lui Creangă a fost trimis la eşafod. Pe vremea lui Ceauşescu, dacă şomai, te arestau pentru parazitism, dar cel puţin nu te executau. Aşadar: trăiască lupta pentru Lene! Întrebare: cît de mult trebuie să munceşti pentru a-ţi cîştiga dreptul la Lenevie?

Andreea Esca: Trufia?! Sau mînia... Nu sînt sigură..., dar între acestea două aş alege...

Şerban Foarţă: O anumită înţelegere (îngăduinţă, toleranţă) faţă de cele şapte P-uri (înscrise, la poarta Purgatoriului, cu spada, pe fruntea lui Dante Aligheri, de către paznicul angelic: *„Sette P ne la fronte mi descrisse / col punton de la spada...“)*, o am (fără să fac abstracţie de propria mea păcătoşenie sau, baremi, peccabilitate) în cazurile următoare:

Lăcomia – la copiii mici;

Desfrîul – la erotomani;

Avariţia – la colecţionari;

Invidia – la nici unul dintre semeni (cu excepţia pieselor... din vidia!);

Mînia – la, în Templul din Ierusalim, a lui Iisus, gonindu-i pe zarafi;

Pieter Bruegel, Trufia *(detaliu)*

Lenea – „sub tegmine fagi“ sau la plajă, în nisip (loc optim pentru *„le marchand de sable“);*

Trufia – la cerşetorii Spaniei.

Vlad Ivanov: Pentru nici unul, dragă Alex.

Martin S. Martin: Desfrîul.

Adrian Mihalache: Trufia, desigur, pentru că trezeşte aversiunea celorlalţi, deci implică riscuri. Toate celelalte păcate presupun o anumită indulgenţă faţă de tine însuţi, în timp ce trufia te obligă să fii mereu la înălţimea propriei imagini. Desfrîul şi lenea nu sînt energizante. Lăcomia şi avariţia sînt mic-burgheze. Invidia e descalificantă, iar mînia, doar o nebunie temporară. Acestea fiind zise, nu trebuie confundată trufia cu fudulia. Trufaşul, rămas singur după ce i-a sfidat pe toţi, îşi dă seama de nimicnicia lui absolută, cu toate că nu se îndoieşte de valoarea lui relativă. „Mă analizez – disper, mă compar – mă liniştesc.“

Dan C. Mihăilescu: Fireşte că şi la mine devine lenea cel mai *dulce* păcat.

Luca Niculescu: Pentru aproape toate în doze mici, mai puţin avariţia, cred. O lume în care există doar cele şapte virtuţi ar fi probabil imposibilă şi, în mod sigur, anostă. Cea mai mare îngăduinţă o am pentru lene. Îmi place şi o practic deseori pentru că îmi permite să mă dedau lecturii, singurul viciu nepedepsit, nu-i aşa?

Radu Paraschivescu: Simplul fapt că eşti păcătos te obligă la toleranţă faţă de păcatele altora. Cît despre ierarhizări, ele nu sînt doar greu de făcut, ci şi primejdioase. Fără să-ţi dai seama, te expui ridicolului. Cum să condamni, de pildă, lenea cînd te recunoşti cu atîta familiaritate în expresia *„faire la grasse matinée“?* Cum să înfierezi invidia cînd te visezi Bill Gates sau George Clooney? Cum să critici lăcomia cînd trăieşti în plin furor achiziţionist? Atitudinea radicală în faţa păcatelor denotă, după părerea mea, o anumită formă de ipocrizie. Nu putem fi intransigenţi, aspri şi colţoşi cîtă vreme păcatul se ascunde de multe ori chiar în propriul nostru confort de zi cu zi. Google nu e doar motor de căutare, ci şi de lene. Taxiul e prietenul sedentarismului, adică al comodităţii. Mînia te spală pe dinăuntru în faţa nedreptăţilor care ţi se ivesc din afară. Dar revin, ce facem cu lăcomia? Îl blamăm pe cel care şi-a burduşit frigiderul cu şunci, dar ne înclinăm în faţa celui care are zece mii de cărţi în bibliotecă. Lăcomia digestivă e un păcat, cea bibliofilă – o virtute. Nepătrunse sînt căile Domnului, încurcate sînt ieşirile spre limanul întrebării tale, Alex. Leo Şerban.

De aceea rezum spăsit: am înţelegere pentru cinci dintre cele şapte păcate capitale. Nici măcar desfrîul nu mă crispează. Devin sever doar cînd vine vorba de avariţie şi trufie. Pe cea dintîi am contrazis-o de cîte ori am putut prin gesturi (poftim, devin lăudăros, ăsta nu e tot un păcat, sau măcar un păcăţel?), pe a doua n-o suport fiindcă poartă în ea sîmburele prostiei. Şi nu-mi plac proştii.

Răzvan Penescu: Lenea. Nu lenea tip „Muieţi-s posmagii“, ci lenea inventivă a celui care descoperă scurtături pentru a munci mai puţin. De exemplu, cel care a inventat telecomanda ca să nu se tot scoale să apese pe diverse butoane. Sînt mîndru de fiecare dată cînd reuşesc să fiu leneş. Că veni vorba, nici desfrîului nu am nimic să-i reproşez :).

Iulia Popovici: Lenea mea şi desfrîul altora.

Corneliu Porumboiu: Lenea. Pentru că sînt leneş.

Tania Radu: Lenea.

Mihaela Rădulescu: Cu sinceritate aleg desfrîul (că doar generează şi plăcere...) şi i-aş mai da o şansă – mult mai mică – mîniei (că doar e descărcarea potrivită...).

Ana Maria Sandu: După ce i-am legat fiecărui păcat cîte un extrem de coadă, au rămas pe lista mea scurtă mînia şi lenea. În scurt timp însă am renunţat şi la lenea absolută care nu mai are legătură cu Oblomov, ci cu starea de moluscă, informă şi greţoasă.

De îngăduinţa mea se bucură doar mînia, care înseamnă, în ultimă instanţă, revoltă pură. Păcat greu să te iei de gît cu Dumnezeu, dar pot să înţeleg că atunci cînd ordinea ta interioară se strică, devine vital să reacţionezi. Mînia face uneori lumea să se mişte, chiar dacă e un păcat grav.

Dorin Ştefan: Lenea. Fiind un păcat cu precădere individual, implicaţiile în social sînt mai puţin periculoase/nocive.

Cristian Teodorescu: Îmi place lenea oamenilor inteligenţi. Un prost leneş e o calamitate. Mă amuză şi uneori îmi stîrnesc nostalgii tinerii desfrînaţi. Cei copţi mi se par monotoni şi trişti. Dar una peste alta, ce poate fi mai reconfortant decît să descoperi păcatele altora, încît să le poţi suporta pe ale tale fără zgîndăreli de conştiinţă.

Lucia Terzea-Ofrim: Orice discuţie despre păcate aduce a spovedanie, pentru că nici unul dintre noi, cred eu, nu vorbeşte despre nişte lucruri care i-ar fi absolut străine, dar pentru că nimic nu este perfect, nici chiar răul, nimeni nu poate excela în toate păcatele. Avem şi din punctul ăsta de vedere, cu toţii, lipsuri. În cazul meu, singurul păcat capital care îmi lipseşte din dotare, cu desăvîrşire, este invidia. Este o stare pe care nu cred să o fi trăit vreodată şi pe care nu pot pur şi simplu să o înţeleg atunci cînd o văd hidos zugrăvită pe chipul altora. Pe toate celelalte le-am experimentat într-o măsură mai mare sau mai mică şi, în consecinţă, dau dovadă de înţelegere atunci cînd le regăsesc, ca într-o oglindă, la cei din jurul meu. Pentru că nu sînt îndeajuns de pură nu îmi pot permite să am atitudini superioare de îngăduinţă sau toleranţă faţă de ceilalţi. Nu pot să am decît o înţelegere al cărei grad de empatie este direct proporţional cu felul în care mă recunosc în păcatele altora. Cu trufaşii, mînioşii, avarii, desfrînaţii şi lacomii mă identific relativ şi incomplet. Bolgia în care mă instalez cu adevărat comod – întinsă – este cea a leneşilor. Aşadar, mărturisesc că am cea mai mare înţelegere pentru acei semeni ai mei care nu ştiu ce să răspundă cînd harnicii din jurul lor le întrerup zăcutul cu întrebarea: cum poţi să stai *aşa*, fără să faci nimic?

Cătălin Tolontan: Să nu suporţi trufia, dar să-ţi devină simpatică în iresponsabilitatea ei, asta e posibil numai pe vreme de criză! Să nu suporţi trufia, dar să citeşti reportajul savuros al unui ziarist occidental, care a vizitat celebra Harvard Business School acum cîteva săptămîni, cu prilejul centenarului. Acuzată că a plasat în epicentrul deciziilor financiare ale lumii absolvenţi cu o cultură hipercompetitivă, egoistă şi trufaşă, care au provocat furtuna mondială, celebra şcoală a afişat un banner pe care scria: „Liderii vor salva lumea!“. Liderii de la Harvard, desigur. Care lume? Asta e chiar o întrebare trufaşă!

Sever Voinescu: Lenea. Justificare: este singurul păcat care le temperează pe toate celelalte, mult mai periculoase pentru cei din jur. În plus, favorizează meditaţia, nostalgia şi melancolia, aceste stări binecuvîntate pentru fiinţă.

anchetă realizată de Alex. Leo ŞERBAN

„Vreau să suprim separarea dintre regizor şi dramaturg“

– interviu cu Gianina CĂRBUNARIU –

© M. Drăghici

Absolventă a Facultăţii de Regie de Teatru – UNATC „I.L. Caragiale“ din Bucureşti în anul 2004, precum şi a masterului de scriere dramatică în 2006, în prezent Gianina Cărbunariu este doctorand la aceeaşi universitate. A fondat proiectul independent dramAcum, *alături de regizorii Radu Apostol, Andreea Vălean, Alex Berceanu şi Ana Mărgineanu. Proiectul promovează dramaturgia contemporană românească, avînd ca principiu de bază lucrul în echipa dramaturg-regizor-actori, în vederea dezvoltării textului pentru scenă. Este autorul spectacolelor* poimîine alaltăieri, mady-baby.edu, Stop the Tempo, siguranţa m2 *(în proiectul Brandherde, Teatrul Kammerspiele, München) şi a regizat* Sado Maso Blues Bar *de Maria Manolescu,* Terorism *de Oleg şi Vladimir Presniakov,* Norocul îi ajută pe cei îndrăzneţi *de Franz Xaver Kroetz şi* Mă cheamă Isbjorg. Sînt o leoaică *de Havar Sigurjonsson. Spectacolul* Stop the Tempo *a fost tradus în opt limbi şi montat de regizori străini (în Franţa, Germania, Austria, Slovacia, Irlanda), iar spectacolul* mady-baby.edu *a participat la festivaluri în ţară şi străinătate (Franţa, Germania, Rusia, Austria, Suedia, Ungaria, Slovacia, Canada) şi în 2008 a fost nominalizat la Mecca – Montreal English Critics Awards – la categoria Cel mai bun spectacol străin prezentat în stagiunea 2007-2008. Textul a fost tradus cu titlul* Kebab *şi a fost montat la Royal Court (Londra), Kammerspiele (München), Schaubuehne (Berlin), în Franţa, în Slovacia şi în Cehia.*

Textul piesei tale poimîine alaltăieri, *care a avut de curînd premiera la Teatrul Mic, este rezultatul unei rezidenţe?*

Oarecum. Am beneficiat de o rezidenţă în Statele Unite, la Lark Theatre, acordată de ArtsLink. Acolo mi s-au pus la dispoziţie o echipă de actori şi o regizoare, eu am lucrat textul şi totul s-a finalizat sub forma unui atelier de lucru. Textul montat la Teatrul Mic nu este neapărat rezultatul acelui atelier, pentru că, atunci cînd am revenit în ţară, am reluat lucrul cu actorii mei şi bineînţeles că s-au produs transformări...

Dacă ai monta piesa în Statele Unite, ca pe un spectacol, nu ca pe o lectură, ai avea altă perspectivă?

Clar, pentru că se schimbă contextul, se schimbă actorii, şi aspectul cel mai relevant al unui spectacol este dat de oamenii cu care lucrezi. Mie mi-a folosit foarte mult experienţa din Statele Unite, pentru că mi-a creat posibilitatea de a lucra relaxat, mi-a permis să am un ritm de muncă benefic. Cînd m-am întors în Bucureşti, nu am început să lucrez pe text, am adoptat o altă strategie, mult mai practică. De exemplu, actorii au realizat interviuri cu persoane de diferite vîrste, apoi eu i-am intervievat pe actori. Ideea a fost să vedem cum se proiectează fiecare în viitor şi care ar fi temele esenţiale la care se raportează. Una dintre actriţe a realizat un interviu cu bunica ei, care are peste 70 de ani. Ce e interesant cînd vorbeşti cu un om în vîrstă este modul în care îşi organizează povestea, vezi firul roşu, momentele-cheie ale filmului vieţii sale.

Reprezintă această piesă o trecere spre altă etapă de creaţie?

Da, ea aduce o schimbare, care nu ştiu dacă a fost voită. Mărturisesc că eu nu scriu foarte des şi atunci cînd scriu se văd mai clar schimbările. Aceste metamorfoze se petrec de cele mai multe ori cînd lucrez cu actorii în alte proiecţe. De exemplu, se poate vedea o schimbare de la *Stop the Tempo* la *mady-baby.edu*, iar de la *mady...* la *poimîine alaltăieri* diferenţele sînt şi mai vizibile, cred.

Tu, care abordezi de obicei contexte contemporane, dintr-odată alegi să te joci cu timpul şi să jonglezi cu toate duratele...

E adevărat, dar pînă la urmă tot despre prezent e vorba, pentru că *research*-ul a început de la această idee: hai să vedem azi, la această oră, care sînt temele esenţiale pentru noi şi hai să vedem cît de departe putem merge, în planul creativităţii. Eu sînt foarte ataşată de temele contemporaneităţii, nu neapărat în sensul unui realism psihologic, ci ca o formă specifică de a vedea realitatea.

„Ideea de spectacol precede textul“

Ce poţi să îmi spui despre dualitatea regizor-dramaturg? Este o diferenţă între a regiza ce a scris altcineva şi a pune în scenă propria creaţie? Scrii o piesă doar ca un dramaturg sau o şi montezi imaginar în timpul scrierii?

Genul meu de abordare „scapă“ diferenţierii dintre regie şi dramaturgie. Vreau să suprim separarea dintre regizor şi dramaturg. Într-un spectacol de autor, aceste aspecte merg împreună de la început pînă la sfîrşit. Cred că cele mai bune spectacole ies cînd dramaturgul este înscris în procesul de creaţie. De exemplu, asta s-a petrecut cînd am lucrat cu Maria Manolescu la *Sado Maso Blues Bar*. Ne-am întîlnit la o cafea, am discutat despre temele care o interesau pe ea şi aşa a început să se nască textul; nu am început să lucrez pe ceva preexistent, ci pornind de la o discuţie la o cafea, am trecut prin şapte versiuni. În plus, Maria Manolescu nu este un autor cu pretenţii autoritare, care să refuze să i se taie nu ştiu ce virgulă din text. Ea este genul de dramaturg care înţelege că teatrul înseamnă repetiţie şi lucru cu actorul şi că spectacolul viu se naşte din acest tip de proces în urma căruia textul nu poate fi separat de spectacol. Cînd scriu, nu mă gîndesc că trebuie să creez un text, ci că trebuie să fac un spectacol. Ideea de spectacol precede textul, întotdeauna am o idee de spectacol, nu de text. Mă gîndesc în primul rînd la distribuţie, iar prezenţa actorului este cea care îşi manifestă cel mai mult influenţa.

Care e cel mai important aspect în relaţia regizor-actor?

Important e să nu pierdem contactul unii cu alţii, să ştim să fim laolaltă, să nu pierdem atmosfera ideală de colaborare. Atelierul ţinut de Carmen Coţofană asta a asigurat. Posibilitatea de fi laolaltă, unii cu ceilalţi, într-o formă de comunicare. Pe mine mă interesează enorm continuitatea comunicării cu actorii mei, pe un termen mai lung decît manifestarea finită a produsului artistic.

Ce importanţă are modul în care actorul se raportează la prezenţa corporală în scenă?

De exemplu, la proiectul *poimîine alaltăieri*, după ce am început un atelier de mişcare condus de Carmen Coţofană, mi-am dat seama că, după tot lucrul şi cercetarea prin care trecusem, trebuia să o luăm de la zero. Eu şi Carmen lucrăm din facultate, din anul II, ne cunoaştem foarte bine orientările artistice. Perspectiva ei ajută actorul să-şi descopere singur mijloacele, nu îi dă indicaţii despre cum trebuie să se mişte în scenă, ci îl ajută să găsească singur cheia prezenţei lui acolo. Pe mine m-a interesat să ajut nişte oameni peste care trecuseră patru ani de la terminarea facultăţii să depăşească anumite blocaje intervenite din cauza faptului că le era mult mai greu să se antreneze aşa cum o făceau în facultate. Voiam să o luăm de la zero, aşadar, trecînd apoi spre ceea ce mă interesa pentru spectacol. Carmen a făcut cu ei exerciţii de creativitate corporală, care pe moment îi făceau poate să se întrebe ce rost au pentru spectacol, dar s-a văzut ulterior cît de mult i-a ajutat.

De ce crezi că unii actori de la noi nu ştiu ce să facă în scenă cu corpul lor; de ce par „despărţiţi“ de ceea ce interpretează?

Cred că asta se întîmplă pentru că intră într-un sistem profesionist galopant, în care nu mai au timp să se antreneze şi nu mai au cum să o ia de la zero, pentru a-şi regîndi mijloacele de fiecare dată. Totul ajunge să se limiteze la deschiderea unor sertăraşe cu reţete de rutină prin care actorul „se scoate“!

Te-aş întreba, în spiritul interviurilor făcute de actori pentru poimîine alaltăieri, *cum te vezi peste 20-30 de ani, cum îţi proiectezi propria imagine?*

Îmi dau seama din ce în ce mai mult că am nevoie de nişte oameni cu care să colaborez pe termen lung şi cu care să duc la capăt ceea ce am de spus, de creat. Îmi doresc cel mai mult ca în viitor să mă aflu laolaltă cu aceşti oameni alături de care am pornit pe un drum, să materializăm lucrurile care ne interesează şi care, desigur, atunci, nu vor mai fi cele de acum.

a consemnat Gina ŞERBĂNESCU

PUBLICITATE

Citeşte în numărul din ianuarie:

Reportaj:
Copiii şi lectura

Interviu:
„Rîsul m-a salvat, poate, de la sinucidere“ - interviu cu Raymond Federman

Anchetă:
Care este versul/poemul eminescian favorit?

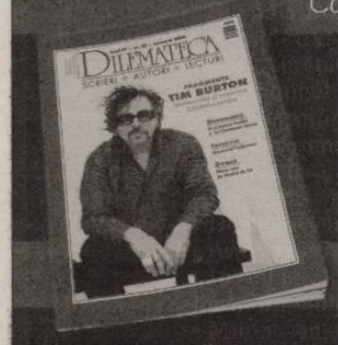

DILEMATECA
îţi dă de citit

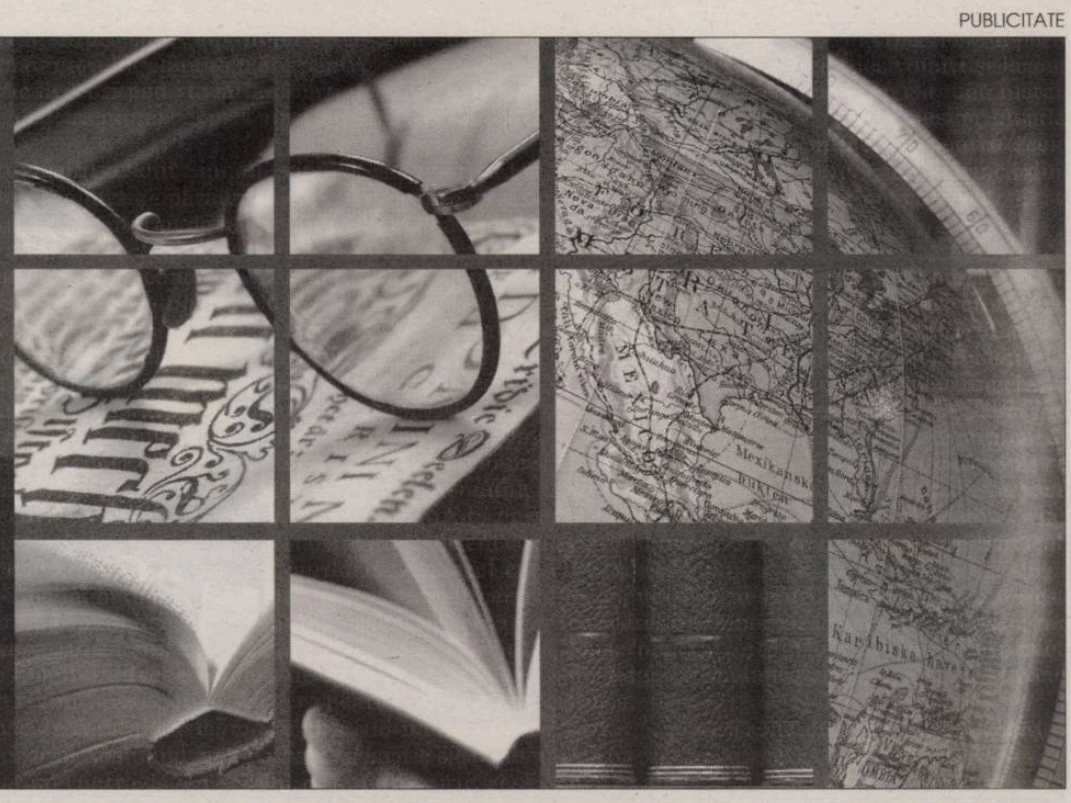

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Din nou în metroul lui Marc Augé

● **Marc Augé, *Le métro revisité*, Seuil, Paris, 2008.**

Marc Augé este unul dintre acei antropologi care au dovedit că nu este obligatoriu să mergi la capătul lumii pentru a găsi un teren neapărat virgin în care să descoperi noi forme de exotism, şi mai ales o alteritate radicală, pe care apoi să o aduci *acasă* ca pe un trofeu proaspăt, numai bun de agăţat în panoplia diversităţii culturale. Au trecut mai bine de 20 de ani de cînd Augé a scris o carte cu un titlu surprinzător la vremea lui: *Un ethnologue dans le métro*, în care metoda observaţiei participative era exersată în metroul parizian. A fost cartea inaugurală a ceea ce francezii numesc *ethnologie du proche*, o abordare etnologică a imediatului, a lucrurilor şi a locurilor familiare cercetătorului, privite însă ca printr-un binoclu întors.

În noul eseu dedicat aceleiaşi teme – *Le métro revisité* – el revine deopotrivă ca etnolog şi ca parizian asupra reţelei de semnificaţii pe care o ataşase odinioară felului în care oamenii călătoresc şi se comportă în încrengătura metroului, reluînd observaţia că nimic nu e mai individual şi mai subiectiv decît o călătorie cu metroul, aceasta fiind însă în acelaşi timp o experienţă colectivă, reglementată de constrîngeri sociale, desfăşurată într-un spaţiu-timp supracodat, şi care are toate trăsăturile unui fapt social total, în accepţia dată acestui concept de Marcel Mauss.

Dincolo de utilitatea lui incontestabilă, metroul apare ca un barometru al mizeriei, care pare să fi cîştigat teren între timp, formele de manifestare a sărăciei diversificîndu-se şi făcînd mai evidentă brutalitatea stratificării sociale. El distinge trei categorii de cerşetori. Mai întîi cei care îşi execută pe fugă numărul – de regulă muzical – între două opriri, grăbindu-se să-şi reclame plata înainte de a năvăli în vagonul următor, apoi artiştii care cîntă doar în staţii şi care sînt răsplătiţi de regulă mai consistent şi cu mai multă plăcere. Ar mai fi cei care cerşesc pur şi simplu. Mi se pare destul de grav – nu ştiu dacă pentru Marc Augé sau pentru noi – faptul că reputatul etnolog nu face nici în anul 2008 diferenţa între romi şi români: *„Je mets à part le cas de quelques Roumains qui, abusant de la réputation de leurs ancêtres musiciens, persistent à infliger aux passagers du métro la torture de violons désaccordés et d'accordéons poussifs avant de demander gentiment une petite pièce «pour la musique»“*. Iată că nu e nevoie să mergi în Papua-Noua Guinee pentru a face mici erori de interpretare, şi pe teren propriu le mai scapă cercetătorilor unele nuanţe.

Pe lîngă stratificarea: cerşetori de o parte, generoşi sau indiferenţi de cealaltă parte, Marc Augé distinge o categorie aparte de utilizatori ai metroului, acei călători, mulţi, foarte mulţi, care locuind la periferie nu ies niciodată la suprafaţa Parisului la alte staţii decît la cea care îi duce rapid la locul de muncă. Acestor „parizieni“ oraşul le rămîne practic necunoscut, deşi zi după zi, ani de-a rîndul, parcurg reţeaua subterană uneori de la un capăt la altul. Cred că orice străin care călătoreşte cu metroul în Paris îi poate recunoaşte după tristeţea chipului, după aerul stins, şi mai ales după expresia de epuizare, pe care o păstrează şi în somnul devenit posibil pînă şi în picioare. În viziunea lui Marc Augé metroul rămîne totuşi spaţiul public prin excelenţă, în care te poţi întîlni cu aproape oricine, un spaţiu invadat de publicitate, de sloganuri politice, dar şi un loc al lecturii, iar în cazul tinerilor, al muzicii ascultate solitar la căşti. El se arată copleşit de mulţimea tinerilor din metrou şi observă *„l'étrange alliance de la jeunesse, de la pauvreté et de la modernité“*.

Deşi rîndurile finale, ca şi titlul cărţii de altfel, încearcă să inducă ideea că autorul este *still in business*, că se bucură de faptul că mai are încă şansa *de rester de son temps, c'est à dire de rester encore un peu, dans le temps*, ceva din tonul general mi-a amintit de amărăciunea lui Claude Lévi-Strauss, care mărturisea la capătul veacului parcurs că nu mai recunoaşte şi nu mai poate să simtă aproape de el lumea de astăzi. La vîrsta şi la experienţa lui nu mai simţea nevoia să-şi motiveze respingerea prin adjective vituperante. I s-a părut suficient să puncteze faptul că lumea pe care o descoperea el în tinereţe avea un miliard şi jumătate de locuitori, iar astăzi planeta a ajuns să suporte peste şase miliarde de oameni.

Florin IRIMIA

Dezmoşteniţii

● **Linda Grant, *Rochia cea nouă*, traducere de Alexandra Muşat, Editura Leda, 2008.**

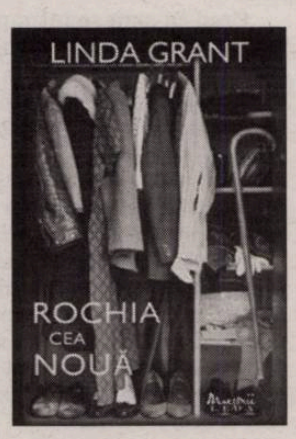

Vivien s-a născut la Londra, dar părinţii ei vin de departe. Mai precis din Ungaria, de unde au emigrat încă din 1934, de teama persecuţiilor ce aveau să urmeze, căci, deşi numiţi Kovács, ei sînt o familie de evrei care, la un moment dat, şi-a schimbat numele. În timp, Ervin şi Berta au ajuns nişte englezi respectabili. Nu avuţi, dar liniştiţi. La locul lor. Prea la locul lor. Enervanţi de la locul lor. Anoşti. Fricoşi. Laşi. Spre disperarea lui Vivien, care are impresia că trăieşte alături de două stafii.

Din fericire, nu toţi Kovács-ii sînt la fel. Unchiul Sándor e diferit. Unchiul Sándor e bogat. Unchiul Sándor e generos. Unchiul Sándor trăieşte cu intensitate fiecare clipă. Dar unchiul Sándor e şi foarte controversat. Un paria, din punctul de vedere al părinţilor ei. Un ticălos egoist. Un mişel, o scursură, asemenea lui Fagin, nelegiuitul victorian al lui Dickens, un şarlatan, un parazit. Unde mai pui că la un moment dat intră în puşcărie. Unde stă vreo paisprezece ani. Iar cînd iese, e doar jumătate din omul care fusese cîndva. Dar la fel de şarmant. La fel de contradictoriu. În plus, acum vrea să-ţi spună povestea, iar Vivien va fi acolo să-l asculte. Dar vor mai trece mulţi ani pînă ce povestea unchiului Sándor, dar şi cea a lui Vivien vor ajunge la urechile noastre.

„Atît timp cît trăieşti, suferi“ – spune undeva, la începutul romanului, naratoarea. Numai că unii vor suferi întotdeauna mai mult decît ceilalţi, iar Vivien face parte din categoria celor cu care suferinţa a fost generoasă. Ajunsă la 54 de ani, şi după ce, pe rînd, i-au murit cam toţi din familie, Vivien nu mai e adolescenta şi tînăra nesăbuită, confuză şi exuberantă din anii '70. Dar cînd probează o rochie care, dintr-odată, o face să arate mai tînără, iar această rochie îi este oferită de Eunice, cîndva soţia unchiului Sándor, Vivien realizează că, în cuvintele lui Faulkner, *„the past is not dead, is not even past“* (trecutul nu e mort, nu e nici măcar trecut). Tocmai de aceea, ea se va decide ca, în cele din urmă, să pună pe hîrtie vocea unchiului, păstrată intactă pe o serie de casete audio. Dar odată cu aceasta, glasul proaspăt, al întregului trecut, se va revărsa asupra ei.

Rochia cea nouă conţine o dublă retrospectivă. Pe de o parte, avem istoria familei Kovács, în special a lui Sándor Kovács, începînd din 1916, cînd se naşte, şi pînă în 1977 cînd moare, pe de altă parte, avem povestea lui Vivien Kovács care, fără să fi trăit în lagăre de muncă fasciste şi fără să fi făcut închisoare, asemenea unchiului ei, nu a fost mai puţin încercată.

Deşi la prima vedere diferenţele dintre Kovács-i par insurmontabile (fratele-cuminte, Ervin, îl reneagă pe fratele-monstru, în timp ce Sándor crede despre Ervin că a fost un bătrînel încă de la naştere, un mizantrop zgîrcit), în fond vorbim despre una şi aceeaşi familie, o familie de dezrădăcinaţi, oameni care au fost dislocaţi de capriciile istoriei şi transpuşi într-un mediu ostil în care fiecare a trebuit să se adapteze cum a putut mai bine. Acestei familii de evrei i se adaugă dezmoşteniţii Caraibelor, căci Eunice de-acolo provine, şi ea, şi Sándor fiind condamnaţi la marginalitate, foşti „sclavi pe pămîntul Egiptului“, cum se exprimă negresa, liberi acum pe pămînt britanic, însă permanent vulnerabili, pîndiţi încontinuu de potenţiali prădători, iar unul dintre aceştia se numeşte Frontul Naţional Britanic, organizaţie de extremă dreaptă, xenofobă şi rasistă, foarte vociferantă la mijlocul anilor '70, şi căreia îi va cădea victimă tocmai Vivien.

Rochia cea nouă, în pofida titlului, nu ne vorbeşte prea mult despre haine. Cînd totuşi o face, realizăm imediat ce se ascunde în spatele lor, şi anume trupurile noastre fragile, banale şi totuşi atît de încercate. Hainele ne acoperă slăbiciunile, ne învelesc suferinţele, sînt ficţiuni, asemenea tuturor naraţiunilor, menite să inducă în eroare, să transmită o realitate inexistentă, dar de care avem atîta nevoie ca să uităm că pielea de pe noi şi sufletul din noi spun o cu totul altă poveste.

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy
România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

Cea mai citită revistă de politică internaţională din lume. Acum şi în România

CITIŢI ÎN NUMĂRUL 8 AL FOREIGN POLICY ROMÂNIA!

Trei dintre crizele Rusiei – economică, politică şi geopolitică

După 20 de ani – ce-i mai separă pe estici de vestici?

[LA TOATE CHIOŞCURILE DE PRESĂ]

Marius CHIVU

feedbook

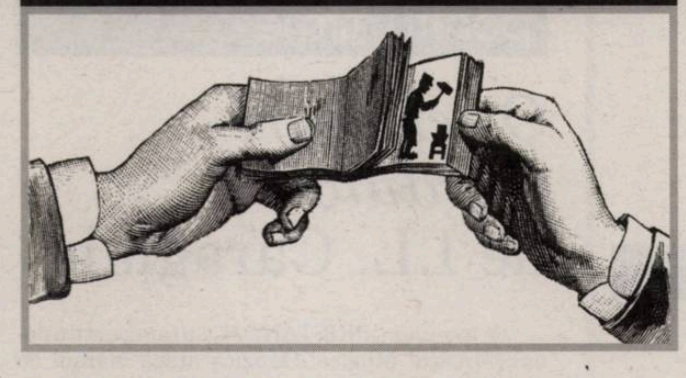

Ukse Nime

● **Ilina Gregori, *Ştim noi cine a fost Eminescu? Fapte, enigme, ipoteze*, Editura Art, 2008.**

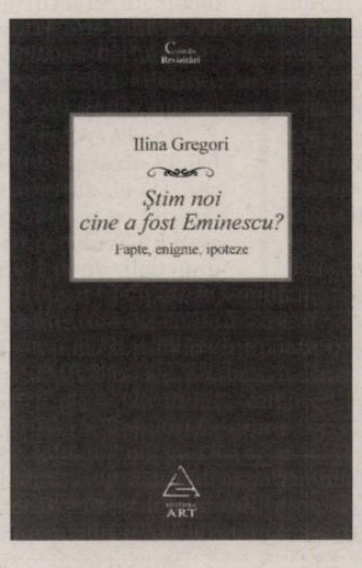

„Eminescu este încă insuficient cunoscut sub aspect biografic, subevaluat sub aspect intelectual şi, ca «poet naţional», prea îngust înţeles." De la aceste aprecieri a plecat Ilina Gregori cînd a scris aclamatul studiu „Eminescu la Berlin" (în *Studii critice*, 2002), şi tot cu această credinţă a scris şi „Între Berlin şi Charlottenburg", şi „Bucureşti, 28 iunie 1883", cele trei studii alcătuind împreună volumul de faţă. Ilina Gregori şi-a numit atunci investigaţiile eminesciene în ambianţa social-politică şi culturală berlineză *parabiografie*. Acribia documentară şi verva ei speculativă au demontat atunci o mare prejudecată arătînd că presupusa nefastă perioadă berlineză a fost, de fapt, una privilegiată din punct de vedere intelectual (contactul cu tot ce oferea mai modern şi mai actual în epocă academismul german, interesul sporit pentru filozofia inconştientului, pentru etnopsihologie şi egiptologie, colaborarea ştiinţifică cu Editura Brockhaus) şi momentul creativ de vîrf al poetului ajuns inclusiv secretar al agentului diplomatic român în capitala germană (aproape 40 dintre postume, geneza „Luceafărului", cîteva proze ş.a.).

Ilina Gregori merge de data aceasta şi mai departe, propunînd *onirobiografia:* „metoda unui cercetător care, în mod experimental, ţine seama de partea de inconştient implicată în percepţia mediului urban şi, plasîndu-se în *locul locuit* de personajul său, nu refuză propria investiţie subiectivă, personală, a decorului, drept condiţie a unei posibile întîlniri în spaţiul lecturii-proiecţie cu eroul său". Metodă pe cît de riscantă, pe atît de interesantă, cu condiţia ca respectivul cercetător să întreţină un echilibru credibil între arheologia istorică, biografia şi speculaţiile pe marginea inconştientului creator. Din fericire, experimentul îi reuşeşte Ilinei Gregori, şi cele două studii noi sînt deopotrivă fermecătoare prin inedit şi generoase prin deschiderea lor hermeneutică. Motivată pînă la obsesie de tot ce nu se ştie despre Eminescu, cercetătoarea preferă să ofere doar ipoteze („partea cea mai frumoasă a studiilor eminesciene") şi să ridice zeci de întrebări cu atît mai provocatoare şi nu mai puţin fertile.

Ilina Gregori evocă şi reconstituie minuţios preocupările intelectuale universitare, atmosfera şi cadrul politic berlinez, detalii locative, date privitoare la Castelul din Charlottenburg, istoria Hohenzollern-ilor cu accent pe iubirea cuplului regal Friedrich Wilhelm-Luise, toate astea în sprijinul aproape exclusiv al hermeneuticii aplicate „Avatarilor faraonului Tlà" pe care încerc să o rezum brutal mai jos. Pornind de la un posibil „complex egiptean" şi adoptînd metoda lecturii „în circuit" a textelor înrudite tematic şi cronologic, ne oferă o interpretare memorabilă acestei proze. Cercetătoarea contestă titlul dat de Călinescu cu ocazia publicării pentru prima dată a textului în 1932, nu-l consideră nuvelă şi cu atît mai puţin „un caz de metempsihoză", comparabil cu povestiri de Théophile Gautier sau E.A. Poe. Mai mult, denunţă direcţia de interpretare a „licenţei critic-editoriale" călinesciene urmată în unanimitate de criticii literari. Ipotezele onirobiografice ale Ilinei Gregori, generate şi întărite de cîteva stranii fraze eminesciene, sînt fascinante. Inspirat de egiptologia revelată de profesorul berlinez C.R. Lepsius şi de muzeul acestuia, inseparabil de schiţele de prolog „Archaeus" şi „Cugetări imposibile", cercetătoarea consideră textul „Avatarilor..." (pentru care propune titlul „Povestea faraonului Tlà") un „experiment poetico-metafizic de superbă (şi deconcertantă!) îndrăzneală" pe tema identităţii (personale, istorice, mitice), nicidecum a reîncarnării. Ilina Gregori arată că povestea evocă un Egipt fantezist, iar cuplul Tlà-Rodope este, istoriografic, aberant. Mai mult, 1) Tlas se dovedise a fi o eroare de lectură a hieroglifei (numele real al respectivului faraon fiind Uneg), eroare consacrată de istoricul egiptean Manetho prezent şi în notele lui Eminescu unde este citat... greşit, şi 2) „tlas" înseamnă în coptă „limbă". Prin urmare, Ilina Gregori interpretează povestea de dragoste în cheie (inter)textuală: numele Tlà nu-l evocă pe obscurul faraon egiptean fiind, de fapt, reflecţia poetului asupra limbajului hieroglific, a limbii înseşi, a lumii iluzorii (schopenhauriene?) făcute din cuvinte: „Şi dacă pretinsele Adevăruri trîmbiţate pînă mai ieri se dovedesc astăzi a fi, totuşi, simple «vorbe», atunci ce erou putea fi mai potrivit pentru supra-«povestea» eminesciană decît Tlas, regele *Limbă*?".

Capitolul final, cel bucureşten, denunţă aberanta teorie a complotului care i-ar fi adus moartea poetului antimonarhist, fiind, în acelaşi timp, o pledoarie pentru reevaluarea publicisticii sale. Dar adevăratul nucleu al acestei părţi îl reprezintă evocarea primei internări în sanatoriu a poetului în urma intenţiei mărturisite public de a-l ucide pe regele Carol. Paginile în care stranii corespondenţe sugerează că potenţialul regicid al poetului nebun camuflează psihic un posibil fratricid transformă onirobiografia eminesciană într-un adevărat thriller psiho-hermeneutic pe tema identităţii geniului creator.

Captivante deopotrivă prin acurateţea informaţiilor şi prin speculaţie interpretativă, studiile Ilinei Gregori în care istoria şi biografia alternează cu teoria şi (psiho)critica literară se citesc cu delicii intelectuale şi cu sufletul la gură. Cît despre identitatea lui Eminescu, pasionat să-şi multiplice semnăturile şi numele prin adaptări alofone, anagrame, pseudonime şi alte travestiuri onomastice, „el n-a fost *aşa* cînd *era,* cînd credem că-l «ştim», el *nu e*". Meritul absolut al Ilinei Gregori este că reuşeşte să-l elibereze pe Eminescu, experimental, dar interogativ, din vitrina cu etichete a propriului mit. Rareori a fost Eminescu atît de enigmatic, de incitant şi de viu!

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● „Ecranopolis", cronica TV semnată de Radu Paraschivescu în *Evenimentul zilei,* cozerie de luni, proaspătă în ironie mordantă, ostilă impostorilor şi nechemaţilor, ca de pildă în această săptămînă: „Multe antitalente par nişte şantiere anatomice închise în pripă, unde o mînă şugubeaţă a făcut exces de silicon şi colagen... Glasuri de mîţe gripate care şi-au prins cozile în storcătoare de rufe, coregrafie oscilînd între invitaţia la rut şi bătaia pe loc". Nu discut eficienţa; Radu Paraschivescu e dintre cei care ştiu – din hazul lumii – că numai gestul contează. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Un om bun

● ***Milk* (SUA, 2008), de Gus Van Sant.**

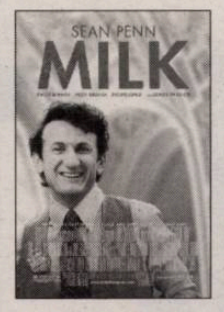

În comparaţie cu filmele precedente ale lui Gus Van Sant – *Elefant, Last Days* şi *Paranoid Park* –, *Milk* e tradiţionalist din punct de vedere estetic: o biografie, dacă nu chiar o hagiografie, despre primul homosexual declarat care a candidat cu succes la un post într-un consiliu orăşenesc californian. Dar pentru o hagiografie – şi, în general, pentru un film american cu un mesaj progresist – e admirabil de informal. Nu pare nici o clipă didactic, aşa cum pare pe alocuri un film ca *Brokeback Mountain,* a cărui ambiţie de a ajunge la inima spectatorului cu prejudecăţi este şi ea, desigur, admirabilă, dar produce şi momente la care spectatorul fără prejudecăţi poate simţi că i se bagă degetele în ochi. De exemplu, scenele de sex gay din *Brokeback...* (filmate de un hetero) strigă prea tare la spectator: „Priviţi! Nu e nimic dezgustător! E frumos!". Inocenţa lor edenică e prea apăsată; au ceva greoi şi un pic absurd – tocmai din cauză că regizorul e prea bine intenţionat ca să-şi permită să aibă umor. Dimpotrivă, sexul din *Milk* (filmat de un gay) e tratat atît de natural şi de fără farafastîcuri încît aş îndrăzni să prezic că eventualii spectatori cu prejudecăţi rătăciţi la acest film nu-şi vor aminti decît cu întîrziere să se simtă dezgustaţi. Homosexualitatea de aici n-are cîrlig comercial: nu poate stîrni nimic comparabil cu amestecul acela de curiozitate şi dezgust care a vîndut atîtea bilete la *Brokeback... Milk* nici nu e un film despre asta. E un film despre cum se organizează un partid, despre cum se cîştigă electoratul, despre cum se argumentează în favoarea unor drepturi cetăţeneşti elementare, astfel încît toată lumea să înţeleagă că sînt elementare: e despre politică. Dacă mulţi spectatori îl vor ignora sau vor ieşi din sală (şi mă tem că *vor fi* mulţi), n-o vor face atît din dispreţ pentru cultura gay, cît din dezinteres pentru cultura politică. Nu vreau să spun că Van Sant se adresează doar unui public restrîns. Bineînţeles că vrea să ajungă la cît mai mulţi oameni, inclusiv dintre cei care nu-i împărtăşesc convingerile, numai că înţelege să facă asta cu inteligenţă şi cu demnitate – în spiritul omului pe care-l omagiază. Dar *Milk* e un film perfect accesibil. Principala sa armă e, desigur, marele actor – şi heterosexual confirmat – Sean Penn.

În rolul lui Harvey Milk, Penn are una dintre cele mai grele misiuni care-i pot reveni unui actor: să joace un om fără defecte serioase, perfect de treabă, astfel încît acesta să iasă şi uman, şi atrăgător. În interpretarea lui, Milk are trei trăsături principale: credinţa ardentă într-un ideal – crearea şi menţinerea unui cadru legal în care drepturile homosexualilor să fie protejate; vocaţia de politician – un anumit histrionism, o plăcere reală de a organiza oamenii şi de a vorbi în public; şi doar în ultimul rînd sexualitatea. Marea artă e în întrepătrunderea acestor trăsături: inteligenţa politică e luminată de sufletism, sufletismul e colorat de inteligenţa politică şi sexualitatea, nedisimulată, dar discretă, îşi mai iţeşte din cînd în cînd capul printre ele (în unele surîsuri cochete sau în micile gesturi emoţionate pe care le face Milk atunci cînd e sărbătorit de prietenii săi). Aşa se face că, deşi de la un punct încolo nu mai aflăm lucruri noi despre Milk, deşi n-are mari conflicte interioare şi nu poartă feţe diferite în public şi în viaţa lui particulară (pentru asta a şi luptat: pentru o lume în care homosexualii nu vor mai fi siliţi să fie oameni cu două feţe), portretul e mereu dinamic, mereu vibrant. Scenariul (Dustin Lance Black) are acelaşi tip de dinamism, datorat întrepătrunderilor subtile, şi nu melodramei. Realizatorii unui film biografic sînt, desigur, obligaţi să identifice şi să reliefeze firele principale ale unei vieţi, conflictele ei centrale; sînt obligaţi să-i găsească forma dramatică. Problema e că forma spre care tinde o viaţă – aproape orice viaţă – redusă la „fire principale" şi „conflicte centrale" e aceea a melodramei. Dar firele principale ale vieţii lui Milk – cum ar fi relaţia lui cu un iubit care în cele din urmă s-a sinucis, sau relaţia lui cu un coleg din consiliul municipal, care pe 27 noiembrie 1978 a intrat cu un revolver în Primăria din San Francisco şi i-a împuşcat atît pe Milk, cît şi pe primar – sînt urmărite şi alternate cu o asemenea fineţe, încît spectatorul nu le distinge decît tîrziu în dezordinea pozitivă, tonică, a vieţii. Poveştile de dragoste se întrepătrund natural cu luptele politice, victoriile – cu înfrîngerile, facerea de noi prieteni – cu facerea de noi duşmani; cu excepţia crimei, nu există „scene mari" şi, deşi lansează cîteva sugestii în privinţa motivelor din capul ucigaşului (Josh Brolin), Van Sant le lasă neelucidate. Pentru un film biografic despre un martir, şi încă despre unul pasionat de operă, *Milk* e uluitor de neemfatic. Tocmai din acest motiv, discursurile eroului sună foarte curat.

trecerea prin reviste

Cioran şi Coasta Boacii

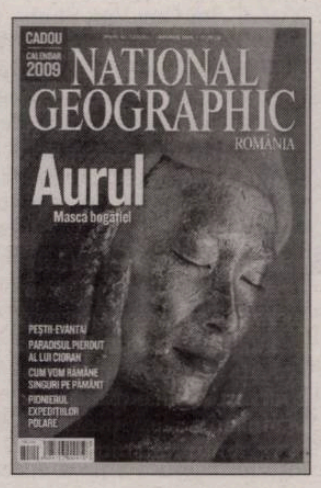

„Seva inspiraţiei sale“ – aşa e descrisă, în reportajul din primul număr pe acest an al revistei *National Geographic România,* semnat Ana Dumitrescu, dealul Coasta Boacii, făcîndu-se referire la „paradisul pierdut“, regiunea de lîngă Răşinari – locul naşterii şi „formării“ lui Emil Cioran.

Reportajul, ilustrat cu fotografii alb-negru, are drept *motto* o inscripţie aflată pe o placă, chiar la intrarea în Răşinari, o întrebare retorică, ce pare că aduce în prezent o tristeţe nelămurită şi fără sfîrşit: „la ce mi-a folosit că am părăsit Coasta Boacii?“.

Prima parte o are în centru pe Ica Cioran, soţia fratelui mai mic al filozofului, Aurel, reportajul debutînd astfel cu o mini-istorie a familiei, punîndu-se însă accent pe ultima descendentă a numelui, Ica Cioran „acum o doamnă în vîrstă cu părul vopsit blond, amabilă“, care poartă pe umeri „întreaga moştenire a familiei“.

„În dreptul casei lor strada poartă numele Protopop Cioran. Nici o stradă nu poartă numele Emil Cioran, deşi, în fiecare an, Răşinariul găzduieşte congresul fanilor din întreaga lume, care se adună la locul naşterii sale. Congresul, în afară de pelerinajul la locul naşterii lui Cioran, include o seară şi o noapte petrecute la Pensiunea Cioran, din Răşinari, ţinută de doi veri îndepărtaţi, care au în comun cu Emil doar numele. Colocviul se încheie, culmea ironiei, cu o slujbă de pomenire în amintirea lui Emil şi a familiei sale. Din casa familială n-a mai rămas decît o plăpîndă amintire; a fost vîndută pentru 140.000 de lei unei familii care nici nu a auzit de Cioran. Ca unic indiciu al trecutului, există totuşi o statuie cu efigia lui şi o placă amintind că s-a născut aici.“

Răşinariul lui Cioran – continuă jurnalista – este astăzi mult schimbat. Extins, modernizat, primenit la faţă, „case noi le înlocuiesc pe cele vechi“, satul mai păstrează doar cîteva amintiri fantomatice de odinioară.

O imagine a „noului“ este perfect surprinsă, atît în descriere, cît şi într-o fotografie: trecerea domoală a unei căruţe pline cu piei de oaie, prin faţa unei băcănii numite... Disco Bar Bobby (!).

Realitatea de azi a locului este însă contrabalansată de realitatea de odinioară, prinsă în amintiri, pagini de jurnal sau în corespondenţa dintre Emil Cioran şi fratele său Aurel.

„În corespondenţa cu fratele său, Aurel, «Relu», cum îi plăcea să-l numească, nu a încetat să revină şi să vorbească despre Răşinari, blestemat şi minunat în acelaşi timp. Prietenului său Bucur Tincu i-a spus. «Răşinari este singurul loc pe care mi-ar plăcea să-l revăd cîndva. Restul mi-a devenit cu totul străin. Singură, imaginea copilăriei noastre a supravieţuit naufragiului, dintre toate amintirile.»

„Totul este diferit faţă de vremea cînd Cioran era adolescent“ – conchide autoarea. „Acum copiii continuă să rîdă şi să fugă pe străzile satului, dar nici unul nu mai joacă fotbal cu un craniu“ – Ana Dumitrescu făcînd referire la jocul preferat al lui Emil Cioran, fotbalul, pe care, copil fiind, îl „practica“ cu craniile dezvelite din pămîntul cimitirului.

„Morţii din cimitirul de sus din Răşinari se uită la cei vii. Acesta era cu predilecţie locul de joacă al fraţilor Cioran. Jocul de suflet al lui Emil era fotbalul. Pe post de minge, prefera craniile. Cioran nu a fost îngropat la Răşinari, ci la Paris.“ (**S. G.**)

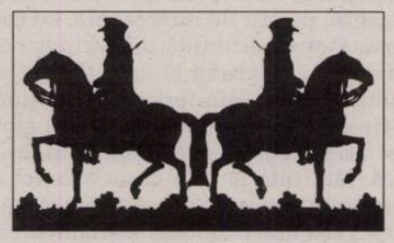

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Către fiul inexistent din Islanda

Ultimele cuvinte ale scrisorii tale* – „fiul tău, totuşi...“ – m-au hotărît să-ţi răspund imediat. De cîte ori intru în contact cu un „totuşi“, îl aud pe Raymond Brasilach (nu ţi-am vorbit de el niciodată, un scriitor francez de cert talent, condamnat la moarte pentru colaboraţionism cu hitleriştii) care, în faţa plutonului de execuţie, a găsit de cuviinţă să strige: *„Vive la France, quand-même!“* – „Trăiască, totuşi, Franţa!“. Nu mai pot scrie „totuşi“ fără să-l aud. Trăiască, totuşi, fiul meu! Mi s-a îmbunat băiatul, mai ştie de „cehii mei“... Pe criza asta şi în condiţiile încălzirii globale, totul se răceşte, inclusiv ţevăria interioară. Fiul meu – nu! Şi nici eu. Am dat o înaltă apreciere humoristică acestui episod din epistola ta, tratat cu o voluntară, sper, discreţie: ai lăsat necenzurată minciuna iniţială cu care ai vrut să mă sperii ca, a doua zi, să-mi recunoşti că nu ai ştiut cum s-o explici femeii de lîngă tine. Te vei enerva, dacă văd în răzgîndirea ta, în decizia puerilă de a-mi spune adevărul fără a ocoli penibilul – o tandreţe cît un dezgheţ? În fine, bine că sînt la tine articolele alea pe care cu nici un chip uman nu le pot numi, cum vor atîţia, blestemate.

Cu acelaşi efort în a fi vesel, mă gîndesc că te-o fi schimbat Islanda, sau – mai grav spus – o islandeză, fie ea campioană de bridge; mi-a părut bine că nu ai abordat „problema“; încă nu-mi vine să cred că jocul acesta te-a putut înnebuni (nu şterg cuvîntul!) pînă într-acolo că te-ai îndrăgostit de o femeie. Sau invers, căci e totuna: te-ai îndrăgostit pînă într-acolo încît să înveţi – pentru ea – bridge. (Recunosc, îţi scriu cu o seriozitate care mă îngrijorează şi pe mine; mi se cam sclerozează humorul.) Nicicum nu mi-am imaginat că-ţi place belota mea; de cîte ori „băteam birlicul“ (expresie a lui Roger Cîmpeanu cel bun şi drag, l-ai cunoscut...) pînă la ore tîrzii de ne apuca dimineaţa, ştiam că nu te interesează, deşi nu aveam nici iluzia că băiatul meu se pregăteşte pentru o carieră gravă. Cred că de la maică-ta ai moştenit dispreţul liniştit pentru tot ce-i joc şi joacă. Ca acum, la 40 de ani, să-mi faci figura asta! E bine că nu mi-ai dat detalii, de ce şi cum... Nu am putut învăţa bine bridge din cauza femeilor. Nu mi-am găsit decît partenere dominatoare şi dure, mai culte decît mine în levată şi pe flanc, cu o bază morală în urletul lor la greşelile mele catastrofale. La cîtă incultură aveam, nu-mi puteam permite să le ripostez pe măsură. Fără cultură – în orice şi mai ales în cultura sentimentelor – nu există bază morală; neştiind „a jucare“ (agramatism adorabil de la bătrînul Gămanu, l-ai ştiut şi pe el, Roger îi zicea: „unchiule!“) mă refugiam în etică; invocam celebra învăţătură a lui Albarran: „un jucător, dacă e bun, nu ţipă niciodată la partenerul căzut în eroare“. Eram ridicol: jucam prost, ca un guguf, şi le contestam jocul lor cu idei morale! Nici una nu avea milă.

De ce nu jucam cu bărbaţi? Nu am nimerit nici unul care să joace mai prost decît mine; nu le puteam invoca solidaritatea virilă a lui Malraux (chiar, după ce ai terminat *Condiţia umană,* ţin minte că nu mi-ai spus nimic). Toţi îmi păreau mai inteligenţi decît mine. Între bărbaţi, nu se suportă uşor, cu toate că la fiecare greşeală le ceream iertare.

Într-o bună zi te saturi şi de asta. Stupid, am dat prea multă semnificaţie bridge-ului. Rămîn la englezi, dacă nu o ştiai, ţine-o minte: „Un cuplu care rezistă la proba bridge-ului e un cuplu solid“. Tradu-i-o şi ei.

Dar de unde a luat fostul tău şef canadian expresia aceea cu imposibilitatea de a-i povesti unui congolez o furtună de zăpadă? A fost lumina intimă a scrisorii tale: fiindcă eu o ştiam dintr-un *Le Monde* recent unde i se consacra o pagină întreagă ministrului ceh de Externe care-i spunea exact aşa ziaristei franceze: vesticilor, comunismul trăit la noi le e la fel de dificil să-l înţeleagă ca unui congolez, o furtună de zăpadă. Se globalizează şi ideile inteligente? Acest Karel Schwartzenberg e ultima mea cucerire cehă. Un tip formidabil, provenit din aristocraţia austro-ungară, exilat la Viena ani de zile, prieten cu Kundera şi alţi disidenţi, fost secretar particular al lui Havel, antipatizat de actualul preşedinte Klaus fiindcă ţine la scutul NATO, bănuit că ar fi cosmopolit şi evreu („în mod lamentabil, nu sînt!“), catolic, conservator, sentimental „de stînga“, capabil să spună clar ceea ce eu contorsionez, la Bucureşti, nu o dată: „Nu am nici o idee dacă sînt de dreapta sau de stînga; e o întrebare fără sens cînd vii din acest colţ de lume“. Ziarista franceză a fost uimită cînd, primind-o, i-a sărutat mîna. Klaus a refuzat să-i acorde un interviu fiindcă *Le Monde* e de stînga; dar nici întrebărilor puse de *Le Figaro* nu le-a răspuns fiindcă începeau cu votarea lui de către comunişti... Nu mai insist. Nu vreau să-mi consum humorul. Bea o bere cu socrul tău, dacă nu pentru Schwartzenberg, măcar pentru *Zauberberg – Muntele vrăjit* al lui Thomas Mann, ultima carte pe care ai lăsat-o deschisă pe biroul tău înainte să pleci.

Al tău, fără nici un totuşi...

* pentru nonficţionari – vezi *Dilema veche* de săptămîna trecută.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

O scrisoare pierdută de I.L. Caragiale

Se termină: „PRISTANDA: Curat constituţional! Muzica! Muzica! (Muzica atacă marşul cu mult brio. Urale tunătoare. Grupurile se mişcă. Toată lumea se sărută, gravitînd în jurul lui Caţavencu şi lui Dandanache, care se strîng în braţe, în mijloc. Dandanache face gestul cu clopoţeii. Zoe şi Tipătescu contemplă de la o parte mişcarea. Cortina cade repede asupra tabloului.)“

Povestea: alegerile dintr-un orăşel de provincie prilejuiesc scoaterea la iveală a intrigăriilor locale. Prefectul e încurcat cu nevasta Consiliului Judeţean, iar candidatul opoziţiei la daravelă are o scrisorică de amor între cei doi. Practic, alegerile se fac spre a recupera o scrisorică, iar altă scrisorică să cîştige alegerile.

Şmecheriile textului: se spune uneori că frîiele acestui text sînt în mîinile lui Trahanache. Că el, dacă ar vrea să strice piesa, ar da pe faţă tot ce se preface că nu ştie. Şi, poate că gagaul lui Trahanache chiar este eroul adevărat al unui delir de imoralitate. Cel mai plăcut din literatura română.

SMS, MMS, Virale pentru bloguri: „Dracul să-l ia! nu e nimeni afară: lasă să-mi intre aici toţi nebunii, toţi beţivii... ‘Aide, ieşi! Sluga! ne ameninţă o nenorocire grozavă... Taci! (şoväind), Acu ce treabă avem?... Nu vă uitaţi la mine că sînt aşa de... Am făcut-o de oaie de tot. Să vezi dta cum de a devenit la băutură... (sughite) că a fost lată de tot... fă-ţi idee... dă-i cu bere... dă-i cu vin... dă-i cu vin... dă-i cu...“

Durata lecturii şi tipul de creier: de talk show, merge pe Gâdea (Trahanache), Caţavencu (Stan Laptop), Zoe (Ion Cristoiu), Cetăţeanul Turmentat (Andreea Creţulescu).

Cash şi investiţii: alegerile sînt o bună vacă de muls. Dai o găleată, un calendar, un kil de zahăr, un kil de ulei, o făină şi recuperezi într-o lună de mandat...

Personaje: Ştefan Tipătescu, prefectul judeţului, Agamemnon Dandanache, vechi luptător de la ’48, Zaharia Trahanache, prezidentul Comitetului permanent, al Comitetului electoral, al Comitetului şcolar, al Comiţiului agricol şi al altor comitete şi comiţii, Tache Farfuridi, avocat, membru al acestor comitete şi comiţii, Iordache Brînzovenescu, asemenea, Nae Caţavencu, avocat, director-proprietar al ziarului *Răcnetul Carpaţilor,* prezident-fundator al Societăţii enciclopedice-cooperative „Aurora economică română“, Ionescu, institutor, colaborator la acel ziar şi membru al acestei societăţi, Popescu, asemenea, Ghiţă Pristanda, poliţaiul oraşului, un cetăţean turmentat, Zoe Trahanache, soţia lui Zaharia Trahanache, un fecior, alegători, cetăţeni, public, în capitala unui judeţ de munte, în zilele noastre.

Mişto: lingăilor din lumea întreagă: „TIPĂTESCU (terminînd de citit o frază din jurnal): ...Ruşine pentru oraşul nostru să tremure în faţa unui om!... Ruşine pentru guvernul vitreg, care dă unul din cele mai frumoase judeţe ale României pradă în ghearele unui vampir!... (indignat) Eu vampir, ’ai?... Caraghioz! PRISTANDA (asemenea): Curat caraghioz!... Pardon, să iertaţi, coane Fănică, că întreb: bambir... ce-i aia, bampir? TIPĂTESCU: Unul... unul care suge sîngele poporului... Eu sug sîngele poporului!... PRISTANDA: Dumneata sugi sîngele poporului!... Aoleu! TIPĂTESCU: Mişel! PRISTANDA: Curat mişel! TIPĂTESCU: Murdar! PRISTANDA: Curat murdar! TIPĂTESCU: Ei! nu s-alege! PRISTANDA: Nu s-alege! TIPĂTESCU: Cu toată dăscălimea dumnealui, cu toată societatea moftologică a dumnealui... degeaba! să-mi rază mie mustăţile! PRISTANDA: Şi mie! TIPĂTESCU: Dar în sfîrşit, las-o asta! lasă-l să urle ca un cîine! PRISTANDA: Curat ca un cîine!“

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

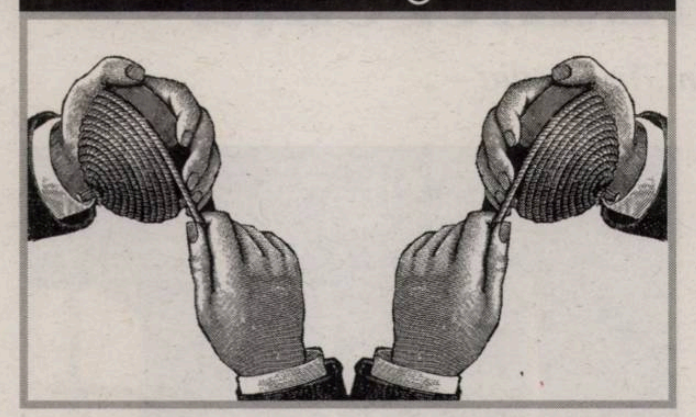

La căldură (sau nu), în Occident

● **Edward Lucas, *The New Cold War – How the Kremlin Menaces both Russia and the West (Noul Război Rece – Cum ameninţă Kremlinul atît Rusia, cît şi Occidentul)*, Bloomsbury, 2008.**

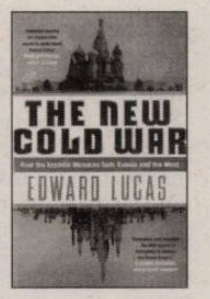

Acum vreo doi ani, mă minunam într-un articol de stilul coerent al textelor nesemnate din *The Economist*. Avansam chiar ipoteza că poate există un robot atotştiutor şi cu simţul umorului care scrie toată revista. Ca un făcut, la scurtă vreme am primit un telefon şi o voce cu accent britanic mi-a spus că e Edward Lucas de la *The Economist* şi că vrea să ne întîlnim ca să discutăm despre corupţia din România şi integrarea în Europa. Acum pot să mărturisesc că am avut emoţii: nu te întîlneşti des cu unul dintre coautorii Bibliei. În fine, m-am văzut cu dl Lucas, iar ipoteza robotului omniscient a fost definitiv spulberată. Dar nu mi-a părut rău. Am fost impresionat şi de omul din spatele maşinăriei. Spre deosebire de majoritatea ziariştilor străini care mă întreabă despre România, era informat despre ce se întîmplă aici, nu a trebuit să repet detalii despre procese şi blocaje, ci ne-am concentrat pe tendinţe generale. În plus, nu e genul de jurnalist bîntuit de relativisme prosteşti. Ştie limpede ce principii are şi nu-i e teamă să judece lumea cu ele. Discuţia a fost o plăcere. L-am regăsit mai tîrziu la Londra, la o conferinţă de la London School of Economics (LSE).

Din păcate, dl Lucas nu este un intelectual occidental la modă. Cum scrie pe copertă, de 160 de ani *The Economist* se luptă cu ignoranţa. Dar nu cîştigă. Acum vreo două săptămîni, mă uitam pe CNN la un tip cvasi-celebru în ramura academică a relaţiilor internaţionale şi care se bătea pentru dreptul Rusiei la un spaţiu vital. Zîmbea superior şi întreba retoric: ce părere am avea noi, americanii, dacă New Mexico s-ar desprinde din Uniune şi s-ar alătura unei alianţe ostile nouă? Evident, făcea o comparaţie cu frustrările Rusiei legate de aderarea la NATO a spaţiului fost sovietic. La fel de evident, răspunsul este: dacă americanii ar fi cotropit New Mexico în urma unui pact cinic cu – să zicem – Imperiul Aztec; ar fi trimis 10% din populaţie în Gulagul din Alaska; ar fi confiscat proprietăţile; ar fi impus un sistem totalitar şi cultul lui Roosevelt; atunci ar fi acelaşi lucru. Cît de bulversat moral trebuie să fii să nu pricepi că, de fapt, nu e acelaşi lucru? Din păcate, acest gen de demers, căruia în engleză i se spune simplu *moral idiocy* (idioţenie morală) şi care compară realităţi de necomparat plecînd de la teorii seci, e mult mai la modă decît un jurnalism de bun-simţ şi bazat pe fapte, aşa cum practică corespondentul *The Economist* pe Europa de Est şi fosta URSS, simpaticul domn Lucas.

Conferinţa de la LSE de care vorbeam mai sus era de fapt lansarea cărţii sale despre noua Rusie. Organizatorii l-au pus faţă în faţă cu şeful agenţiei de presă ruseşti (genul de kaghebist inteligent şi unsuros) şi cu corespondenta unui ziar pro-Kremlin la Londra (genul de kaghebistă care purta ciorapi fini în anii '80 şi iPhone acum, altfel vorbind o engleză impecabilă). Discuţia a fost de pomină. Dl Lucas le spunea ce scrie şi în carte. Că Rusia e condusă de reţele de securişti locali care au subordonat instituţiile, economia şi presa; că sub pojghiţa de prosperitate recentă se ascunde o ţară înapoiată cu o economie cît a Beneluxului; o armată bună mai mult de paradă decît de războaie moderne şi o politică care a regresat de la o democraţie coruptă sub Elţin la un naţionalism autarhic, autoritar şi la fel de corupt sub Putin. Răspunsurile, mai ales din partea ei, veneau permament pe principiul „şi voi aţi omorît negri": că, de fapt, Occidentul este invidios pe succesul noii Rusii, că se răzbună pe o ţară pe care nu o poate subjuga etc. La care Lucas provoca rîsul audienţei cu replici de genul: auzi, îţi dau eu adresa spitalului psihiatric unde l-au internat pe cutare disident, îi faci o vizită din partea mea şi scrii ceva în ziarul tău?

Cei doi „jurnalişti" se făceau evident de rîs în acea atmosferă relaxată, de unde Rusia se vede foarte departe. Cartea e mai puţin relaxată, deşi Lucas are aerul unui clinician detaşat, fie că vorbeşte de cei doisprezece soldaţi ruşi care se sinucid în fiecare lună, de ziariştii ucişi (mult mai mulţi decît aflăm la ştiri) sau de conspiraţiile transparente făcute de Kremlin pentru controlul ţării. Cartea este esenţială pentru a înţelege noua Rusie, iar capitolul despre politica externă bazată pe gaze pare profetic în aceste zile. Cineva ar trebui să-i traducă acest capitol preşedintelui Băsescu, ca să-l convingă că oferta de a include România în *South Stream* e un cadou otrăvit. În fine, cel mai tensionat capitol este ultimul, despre „Cum să cîştigăm noul Război Rece: De ce Occidentul trebuie să creadă în el însuşi?". Pe scurt, trebuie să facem afaceri cu Rusia, dar să nu ne mai comportăm ca şi cum ar mai fi o ţară democratică, doar ceva mai specială. De fapt, Rusia a alunecat nu înapoi spre URSS, ci spre o formă nouă de autoritarism care are nevoie de confruntare cu exteriorul ca să îşi justifice puterea. Facem afaceri, dar trebuie să ne fie clar că nu facem parte din aceeaşi lume.

Din păcate, Moscova nu se vede la fel de departe de la Bucureşti cum se vedea la acea dezbatere de la Londra. Din fericire, şi noi sîntem acum în lumea care trebuie.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

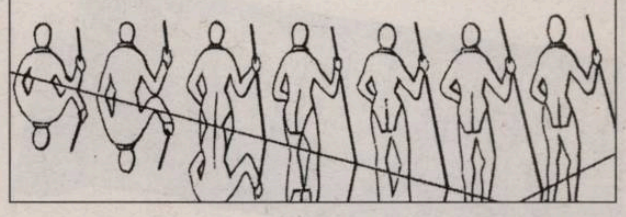

Real şi virtual

Noul an a adus o serie de schimbări în ritualurile timpului liber, încă din perioada preliminară, de tatonare. Nu mă refer la cele catastrofice despre care am pomenit deja într-un alt articol. Şi nici nu vreau să spun că lucrurile au început să arate diferit chiar odată cu trecerea în 2009: doar că atunci am avut răgazul să le observ...

Cînd a venit Moş Crăciun, de pildă, copiii, deodată deveniţi mari (11-12 ani), nu au mai primit cadouri care să încapă în sac. A fost preferată, din motive de confort spaţial, formula „indiciilor": moşul citea un bileţel care îi spunea copilului respectiv ce paşi să urmeze pentru a-şi găsi darul. Acesta era descoperit într-unul din dulapurile sau debaralele casei-gazdă. Una dintre fetiţe a primit o orgă, o alta – o chitară electrică. În timp ce băieţii (a nu se lua în seamă discriminarea, întîmplătoare, de gen) au fost fericiţi beneficiari ai unor „console" (termen consacrat, indescifrabil) Nintendo Wii.

Nici chiar Moş Crăciun însuşi (ca să nu mai vorbim de părinţii ignoranţi) nu ştia bine ce reprezintă aceste noi invenţii ale tehnicii şi informaticii. Singurul gînd ce-mi venea în minte în ceea ce le priveşte era unul standard: iarăşi ceva legat de computer, deci nociv, pierdere de vreme... Nintendo Wii s-a dovedit mai mult de atît: entuziaştii şi fanii unor asemenea *device*-uri ar spune că sînt o adevărată binecuvîntare. Pentru că noua consolă îţi oferă o combinaţie, din punctul meu de vedere, cu adevărat zăpăcitoare: mişcare şi jocuri pe computer. Cînd i-am văzut pe băieţelul meu şi pe prietenii lui (dar şi pe mine însămi) învîrtind telecomanda de trei ori în mînă pentru a nimeri mai bine popicele, sau alergînd dintr-o parte în alta a camerei după mingea de tenis, din televizor, mi-am dat seama, pentru prima dată în viaţă, ce înseamnă „virtual".

Imaginile de dinainte nu sînt suficient de relevante. Lucrurile au evoluat văzînd cu ochii şi spiritele s-au încins, în mod real: deodată, salteaua care stătea de cînd lumea într-un colţ al încăperii a trebuit mutată, nu mai era loc, în fond camera era un teren de golf combinat cu tenis şi sală de bowling. Apoi, participanţii la joc au început să se dezbrace, transpirînd, la propriu... După care, s-au plîns de febră musculară, zile la rînd, în urma loviturilor meşteşugite.

În sala de mese a pensiunii unde ne-am petrecut revelionul, în fiecare dimineaţă copiii din grup se adunau şi făceau o orchestră... virtuală. Sau semi-virtuală, pentru că ei chiar cîntau, dar eforturile lor se vedeau pe ecranul televizorului (jocul se conectează la acesta). Aceiaşi copii alergau, pe loc, se lăsau în jos, se întorceau la stînga sau la dreapta pentru antrenamente sau concursuri de alergări, atletism sau ce mai vreţi. Personajul din realitate dădea din picioare, pe loc; *alter ego*-ul său de pe ecran înainta, trecea obstacole, eventual cîştiga. Cel din carne şi oase ieşea din joc transpirat, emoţionat, stors fizic şi psihic. Totul în perimetrul, convenabil, al aceleiaşi încăperi, călduţe, confortabile. Peisajul idilic se vedea pe geam, deci natura era şi ea prezentă. Mamele erau bucuroase, pentru că odraslele lor făcuseră mişcare, se antrenaseră, mai pierduseră kilograme. Sau îşi manifestaseră talentele artistice. Ori, în cel mai rău caz, se „ţinuseră ocupaţi", chiar sub ochii lor, feriţi de intemperii şi ameninţări...

Sub acest din ce în ce mai cuprinzător clopot de sticlă virtual, viaţa devine tot mai simplă şi cu aspiraţii tot mai reduse. De ce să mai simţi nevoia să te duci pe un teren de tenis real, imperfect, cînd poţi să ai unul mai la îndemînă şi lipsit de defecte – pe cel de acasă nu poţi cădea, şi poţi face duş imediat... De asemenea, contacul cu adversarul, eventualii spectatori, lumea reală intruzivă poate fi evitat. Totul e minunat, dar, continui să cred, anormal. Posibil ca soluţie temporară, de vreme rea, dar periculos ca mod de viaţă şi gîndire.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Sosso

Biografiile politice sînt adesea palpitante, la modul macabru. Am parcurs, bunăoară, *Le jeune Staline*, de Simon Sebag Montefiore, a cărui amplă cercetare, apărută în engleză, a fost tradusă în franceză la Editura Calman-Lévy (2008). Ancheta lui SSM e condusă profesionist: documentare în arhive georgiene sau moscovite deschise recent, colaţionarea unor mărturii directe, montaj epic, pe firul timpului, situare critică, lipsită însă de orice prezumţie judecătorească. Lectura îţi demonstrează că marii paranoici ai sistemelor totalitare au profitat pe nedrept de scuzele psihanalizei: Sosso, descris aici din leagăn, pînă la preluarea puterii supreme, beneficiază de cauţiunea a tot felul de traume originare: tatăl (prezumtiv şi alcoolic) îl bate pe rupte, e complexat din pricina sănătăţii şubrede şi a unui braţ invalid etc.

Desigur că mediul în care se formează personalitatea cuiva nu poate fi subestimat şi nici scos din tabloul explicativ al faptelor. Dar cum am putea accepta supoziţia că oricare copil nefericit are cumva „dreptul" de a deveni asasin în masă, maniac al conspiraţiei şi definitiv lipsit de scrupule? Desigur că SŞM nu susţine ca atare o asemenea teză. El ni-l prezintă pe tînărul Djugashvili ca pe un tipic produs al turbulenţelor sociale din aria caucaziană a unui imperiu ţarist sclerozat şi gata să cadă sub loviturile terorismului anarhist. Frapant e – dincolo de slăbiciunea Okhranei, de complicitatea baronilor petrolieri din zona Baku-Batumi sau de fanatismul extremiştilor de stînga – sentimentul că viitorul „tătuc al naţiunilor" avea realmente un Destin: e greu să înţelegi nu atît *cum*, ci mai curînd *de ce* a supravieţuit Sosso, în vreme ce atîţia alţii ca el au murit în Siberia, au încasat gloanţele cazacilor lui Nicolae al II-lea sau au fost lichidaţi, ca trădători, la comanda internă a Partidului Bolşevic? L-a protejat Dumnezeu? Întrebare cît o teodicee!

Micul „erou" fusese un eminent elev al seminarului teologic din Tbilissi: voce remarcabilă, curiozitate poliglotă, apetit nesăţios pentru lectură, poezii romantice, în spiritul naţionalismului gruzin, impulsuri dominatoare, spirit rebel. La 19 ani, acest cititor clandestin de Platon, Hugo, Zola şi Plechanov (deopotrivă interzişi) basculează într-o religiozitate marxistă ilustrată prin pasiunea clandestinităţii, a violenţei sistematice şi a travestiului. E mereu singur. Manipulează. Ţese reţele de informatori. Controlează totul cu o suspiciune maladivă. Seduce auditorii diverse, dar şi o mulţime de femei, partenere sau nu de isterie ideologică. Bandit cu reţineri ascetice, organizează minuţios spargeri de bănci, furturi de arme, tipografii secrete, asasinate răsunătoare. Îi urăşte „natural" pe toţi moderaţii adepţi ai unor reforme „treptate", fie aceştia liberali, social-democraţi sau menşevici. Se vrea „intelectual" (şi nu e deloc incult, ci doar un obsedat al „practicii" revoluţionare), dar preferă, chiar şi în puşcărie, compania deţinuţilor de drept comun. Antisemit, Stalin devine şi antigeorgian. Îl detestă din prima clipă pe Troţki, care-l eclipsează, enervîndu-l cu geniul său oratoric sau jurnalistic. Unicul idol, V.I. Lenin, căruia îi trimite fonduri din racket-ul generalizat, e doar un reper temporar, pentru că, la urma urmelor, Sosso nu lucrează decît pentru el însuşi...

Crimele de anvergura genocidului, la care avea să recurgă în calitate de stăpîn al URSS, îşi au deci originea în tinereţea mereu încordată a acestui personaj dement, cinic, reptilian. Pentru el, pînă şi sacrificarea „tovarăşilor" de luptă e la fel de firească precum căderea frunzelor, toamna. Ajuns la Kremlin, Stalin primeşte petiţii care îi solicită clemenţa: le respinge, cu argumentul că numeroşi membri ai propriei familii înfundă Gulagul... Avea să-i apere, paradoxal, doar pe unii poeţi, cerînd de pildă NKVD-ului să-l lase în pace pe Pasternak, deasupra „plafonului de nori" unde trăieşte. Oroarea ştie uneori să fie delicată.

Mădălina ŞCHIOPU

Credinţă şi indiferenţă

– printre creştini, în Suedia –

© M. Şchiopu

Oficial, Biserica Luterană din Suedia este biserică naţională. Însă acest statut reprezintă doar o formă de respect distant faţă de istoria şi tradiţia suedeză, deoarece, concret, ţara scandinavă ocupă unul dintre primele locuri din Europa din punct de vedere al numărului celor care se declară agnostici, atei sau nu practică vreo formă de credinţă comunitară, instituţionalizată. Deşi statele cu majoritate protestantă se află oricum înaintea celor catolice şi ortodoxe la capitolul indiferentism religios, în privinţa liber-cugetătorilor Suedia se remarcă chiar şi printre ţările cu confesiuni identice sau asemănătoare. Conform Eurobarometrului din 2005, 23% dintre suedezi se declară atei, 53% cred într-un „spirit sau forţă a vieţii" şi doar 23% îşi afirmă credinţa în Dumnezeu, înţeles în sens iudeo-creştin. Sînt depăşiţi, în privinţa procentelor de atei şi indiferenţi, de estonieni şi cehi. Revista *USA Today* remarca această tendinţă, încă de acum trei ani (nr. din 8/10/2005): „Toate religiile importante sînt în declin în Occident, cu excepţia islamului, afirmă Centrul de Studiu Global asupra Creşinismului de la Seminarul Teologic Gordon-Conwell din South Hamilton. Scăderea cea mai evidentă se manifestă în Franţa, Suedia şi Olanda, unde, în multe zone, proporţia celor care merg la biserică este mai mică de 10%".

Probabil singura împrejurare în care cei mai mulţi suedezi se hotărăsc să treacă toţuşi pe la biserică o reprezintă căsătoria: există o solemnitate a ceremoniei nupţiale care deocamdată nu poate fi suplinită prin mijloace laice, oricît de sofisticată ar fi rochia miresei şi de arătos tortul de nuntă. Apoi, mai sînt cîteva sărbători tradiţionale, cum ar fi Sfînta Lucia, pe 13 decembrie, sau Crăciunul, în care punctul de greutate este mai degrabă bucuria copiilor care participă la eveniment, decît semnificaţia religioasă a momentului.

Misionarism american şi cultul lui Odin

Totuşi, nevoia de credinţă nu dispare odată ce manifestările ei tradiţionale se diluează. Comunităţile protestante din SUA, odinioară plecate ele însele de teama persecuţiei religioase din ţările europene, unde reforma protestantă se răspîndise, se întorc în forţă pentru prozelitism şi misionariat. Altă ironie a istoriei: unii americani au ei înşişi origini scandinave; e ca o parabolă a fiului risipitor întoarsă pe dos, în care odrasla necredincioasă e cea care a rămas acasă. Au oarecare succes, fiindcă fervoarea lor religioasă şi predicile pasionate reuşesc, pe ici, pe colo, să zguduie credinţa anemică a celor de pe vechiul continent, iar lăcaşele de cult adventiste şi penticostale îşi fac loc în peisajul oraşelor. Alţii aderă la mişcări sau curente new age, dovadă fiind librăriile cu cărţi dedicate religiilor orientale pentru uz occidental. În sfîrşit, îşi fac loc ciudăţenii precum grupuri sau asociaţii care profesează şi predică întoarcerea la credinţa veche scandinavă, căreia îi spun „asatru". Statul suedez a recunoscut oficial asatru ca religie în 2007, ceea ce înseamnă că practicanţii ei au dreptul să organizeze căsătorii, înmormîntări etc. conform propriilor ritualuri – după ce anterior religia respectivă primise acelaşi statut în Islanda, Danemarca şi Norvegia. Aşadar, avem de a face cu o întoarcere postmodernă la cultul lui Odin, Thor, Freja & co. Multe puncte ale doctrinei religioase sînt neclare astăzi – de exemplu, cine ajunge după moarte în Walhalla, cîtă vreme în vechime doar războinicii se bucurau de acest privilegiu. Dar să nu ne încurcăm în detalii: noii credincioşi evită astfel de discuţii teologice delicate.

În acest context, cum arată viaţa religioasă a celor care au rămas creştini practicanţi şi aparţin luteranismului, în mod tradiţional majoritar? Ce stare de spirit predomină – credinţa poate muta munţii sau totul e o predică în deşert?

Fiecare cu părerea lui

Haga Kyrka e una dintre cele mai cunoscute biserici din Göteborg. A fost construită în stil neo-gotic la jumătatea secolului al XIX-lea. Cu înfăţişarea ei romantic-medievală, este cadrul ideal pentru nunţi. Doar atunci, cu alaiul de nuntaşi şi blitzurile fotografilor chemaţi să imortalizeze evenimentul, atinge maximum de animaţie. Căsătoria religioasă este şi unica ocazie să vezi un grup ceva mai numeros de tineri în biserică. În rest, cîţiva credincioşi şi turişti, în majoritate de vîrsta a treia. La intrare, un mini-stand cu cărţi de vînzare: printre ele, volume sau broşuri de genul „A existat Isus cu adevărat?" sau replici-contraargumente la produsele literare marca Dan Brown. Ceva de negîndit într-un lăcaş de cult ortodox sau catolic: să-ţi imaginezi fie şi o întrebare despre existenţa pămîntească, reală a lui Hristos sau să vezi mai multe broşuri explicative decît cărţi de rugăciune. Aici, în lumea ortodoxă, la biserică vin doar cei deja convinşi, iar tonul e triumfalist şi încrezător în sine. Acolo, situaţia e diferită: e limpede, cînd simţi nevoia să dai răspuns unor dileme despre existenţa lui Isus, te afli în defensivă. Trebuie să-i lămureşti pe cei neîncrezători.

Agnetha e printre cei care vin regulat la biserică. Are 82 de ani. „Acum nu mai mult de cîteva decenii era altfel, oamenii erau mult mai apropiaţi de biserică – povesteşte ea. De fapt, cred că nu ateismul este problema aici, ci indiferenţa. Ateii, cel puţin cei care ajung la concluzii atee cu mintea proprie, încă sînt preocupaţi de probleme morale. Discută în contradictoriu cu tine, încearcă să aducă argumente, te ascultă – şi aici, repet, vorbesc nu de dogmă, ci de chestiunile morale în care eu am convingeri creştine. Pe cînd atitudinea predominantă astăzi nu este aceasta. Cei mai mulţi au drept unic răspuns la orice discuţie în contradictoriu: «Fiecare cu părerea lui. Eu respect toate opiniile. Să nu insistăm»."

Credinţa în sunet de chitară

Fiskebäckskil e o localitate turistică aflată aproape de Marea Nordului. Şi-a început existenţa ca sat de pescari. Acum sînt mai multe case şi pensiuni turistice decît locuinţe propriu-zise. Un fel de localitate de Rivieră franceză, dar cu specific scandinav. Biserica a fost construită începînd cu 1772, din donaţiile marinarilor şi pescarilor din sat. În contrast cu obişnuita sobrietate luterană, pereţii sînt acoperiţi de picturi uşor naive înfăţişînd scene biblice. Lumina care se strecoară prin ferestrele înguste are culoarea mierii vechi. Simţi un fior al tainei care aminteşte de bisericile ortodoxe de sat. Înăuntru e doar îngrijitorul, un bătrîn cu înfăţişare blîndă, care e momentan şi paznic, şi vînzător de cărţi poştale cu imaginea bisericii – 5 coroane bucata. Se uită mirat cînd întreb dacă femeile au voie să vadă şi altarul: de ce să nu aibă?

Tăcerea e întreruptă de patru tineri care vin cu chitarele şi încep să cînte cu foc întru slava lui Dumnezeu. E o repetiţie pentru un eveniment religios apropiat. Ironia face ca această parte a Suediei să se fi remarcat odată prin doctrina protestantă foarte strictă, sub influenţa pastorului Henric Schartau, mort în 1825. El a impus o formă de luteranism drastică, mai ales prin predicile lui memorabile, care au avut un efect puternic asupra multor preoţi tineri din zonă. Adepţii lui Schartau au ajuns pînă în SUA. Pesemne dacă ar fi asistat la concertul improvizat, pastorul ar fi ţinut o predică mai sonoră decît cele patru chitare reunite. Dar cu sau fără încuviinţarea postumă a lui Schartau, cel puţin tinerii de acolo îşi afirmă răspicat credinţa: sînt bucuroşi să vină la biserică. Nu le pasă că foarte mulţi dintre cei de vîrsta lor nu au astfel de preocupări.

Afară, alături de biserică, se află cimitirul. Crucile şi pietrele funerare se profilează pe fundalul fiordului plin de ambarcaţiuni. Multe morminte vechi, grupate pe perechi soţ-soţie, de pe vremea cînd căsnicia însemna într-adevăr „la bine şi la rău, pînă cînd moartea ne va despărţi". Aici, în cimitir, l-am întîlnit pe Lorenz, venit la Fiskebäckskil nu doar din raţiuni turistice, ci şi de ordin sentimental: aici îşi are îngropaţi bunicii. Aflu că, deşi fiu de pastor, este ateu şi consideră că se poate situa pe ambele versante – abrupte – ale subiectului. „Chiar dacă creştinismul nu mai predomină în viaţa publică, morala creştină, cel puţin în fundamentele ei, a rămas. Egalitarismul şi toleranţa atît de populare aici sînt creştine, în esenţă. Avem o morală creştină fără religie creştină. Nu e sfîrşitul lumii – spune el la un moment dat." Fără să vreau, mă gîndesc la cuvintele lui G.K. Chesterton: „Lumea modernă e plină de idei creştine care au luat-o razna".

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

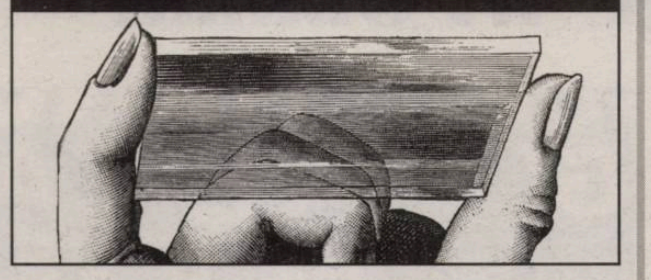

Trufia cucernică la televizor

La începuturi, creştinismul era o religie a umilinţei. Între timp însă, umilinţa a fost pierdută pe drum. Au apărut averile bisericeşti, palatele conducătorilor religioşi şi hainele scumpe ale episcopilor. Şi, în general, o neostoită goană după putere – puterea banului şi puterea politică. Foarte mulţi dintre capii Bisericii, dar şi simplii preoţi au vrut să facă ei jocurile, fiecare după puteri: cei mari să conducă lumea, cei mici să fie lideri în pătrăţica lor, în comunitatea pe care o păstoreau. Cultele protestante au început şi ele prin a critica luxul episcopilor, dar, după o vreme, au ajuns să copieze, ba chiar să depăşească ceea ce criticau. Apoi au venit neoprotestanţii care au dus şi mai departe goana după putere. Mulţi dintre liderii acestor culte sînt acum adevăraţi oameni de afaceri. În plus – cum trăim în epoca mass-media – unii sînt şi vedete, la concurenţă cu cele hollywoodiene. Evangheliştii TV au şi putere politică (turme întregi de mioare ascultătoare), au şi averi, au şi glorie.

Deşi, în spaţiul ortodox, a existat o mai mică apetenţă pentru starurile cucernice decît în zona neoprotestantă, n-am dus nici noi lipsă de aşa ceva. Nae Ionescu, de exemplu, a fost o astfel de vedetă chiar înaintea apariţiei televiziunii. Împărţea, în discursuri seducătoare pentru mulţi, binele şi răul (arătînd cu degetul duşmanii – evident, evreii), iar această împărţeală îi era foarte profitabilă. O ducea bine, avea haine elegante şi maşină, iar poporul intelectual se uita la el ca la Dumnezeu.

În zilele noastre, ajutate de televiziune, au apărut mai multe astfel de vedete care îşi clamează credinţa în spaţiul public. Gigi Becali este varianta caricaturală, Dan Puric – cea fină, intelectuală. De altfel, la un moment dat, cei doi au defilat umăr la umăr.

În cazul actorului, nu ştiu cît este dorinţă de căpătuială sau de parvenitism politic – deşi în mediile legionare se vorbeşte că ar fi un bun conducător al Mişcării, unul care ar putea s-o resusciteze. Cert este că lui Dan Puric, profetul neamului invitat la televizor la fiecare Paşte şi Crăciun de către Robert Turcescu, îi place foarte mult să se audă vorbind. (Să fie o boală profesională a mimilor?) Omul e încurajat de cei care se uită cu admiraţie în gura lui, cu aerul de Efimiţă care nu mai e în stare decît să articuleze „Cum le zici tu, Bobocule, mai rar!“. Printre aceste Efimiţe se numără, desigur, şi Robert Turcescu, care spune că-şi „încarcă bateriile de fiecare dată cînd îl invită în emisiune“. Actorul a învăţat bine rolul şi e doldora de citate din Nae Ionescu sau din Petre Ţuţea. Prin urmare, le zice, într-adevăr, bine: că ţăranul român e genial şi că alege să fie Fiul lui Dumnezeu (oare face asta la bufetul satului, unde ascultă manele?), că acest ţăran are de partea lui „răstimpul, care e moştenirea christică“, că noi, românii, credem în Dumnezeu şi nu în FMI (care e mînă în mînă cu cei care ne vor răul!), că românii adevăraţi, credincioşi şi cu ură faţă de străinii decăzuţi, sînt foarte numeroşi şi reprezintă „o armată care n-a atacat încă“. Poate că, la un moment dat, se va şi vedea Căpitanul acestei armate... Pînă una-alta, există bloguri care militează pentru „Dan Puric preşedinte!“.

În *Filocalia,* Sfinţii Părinţi vorbeau despre „slava deşartă“, capcana în care cad unii credincioşi care se cred prea credincioşi. Astăzi, ne aflăm departe de aceste fineţuri. Religioşii TV nu numai că se cred sfinţi, profeţi, unelte ale lui Dumnezeu, dar se bucură şi de extraordinara putere pe care ţi-o dă televiziunea. Ecranele oferă milioane de oglinzi în care poţi să-ţi priveşti cu încîntare propria credinţă, dar să-i şi seduci pe foarte mulţi şi astfel să-i supui. Credincioşii spun că puterea le vine de la Dumnezeu. Pentru cucernicii micului ecran, Preaputernică este televiziunea.

Iulian COMANESCU

Televiziunea angajaţilor, pe banii poporului

Mediapro, cel mai rentabil grup de media din România, a redus cîteva sute de oameni de la staţiile locale ale PRO TV şi a închis sau trecut pe Internet publicaţii ca *Target, Sibianul* şi *Descoperă*. Diferiţi oameni cu răspunderi în zona vînzărilor de reclamă au ieşit din anonimat, dar şi din neutralitate, cu declaraţii îngrijorate despre modul cum vor evolua lucrurile în această zonă, cea care asigură rentabilitatea mass-media în anii 2000. E clar, e criză. Dar, în tot acest peisaj de austeritate şi îngrijorare, cineva se veseleşte: TVR. Care, recent, a raportat triumfal doi nou-născuţi: TVR 3 şi TVR Info.

Iarăşi TVR?! E o senzaţie de *déjà-vu,* de rău augur în sine. Publicul s-a plictisit nu doar de televiziunea publică, ci şi de deciziile fistichii ale conducerii instituţiei. Nu mai e ca pe vremea lui Everac sau Răzvan Theodorescu, şi nici ca în mandatul Nicolau, cînd faptele de arme ale directorilor erau îndelung comentate. Ei cu ei, noi cu PRO TV-ul, Antena 1 sau Realitatea TV, par a zice şi publicul şi puţinii şi inconstanţii cronicari de televiziune din România. Totuşi, acest gen de lehamite e departe de a rezolva problema.

Era cazul ca televiziunea publică să pună pe cablu două posturi noi? Audienţele TVR 1 şi TVR 2, singurele canale care contează, arată contrariul. În decembrie 2008, lună politică, în care ar fi putut obţine rezultate bune cu sumarul serios cu care se laudă, TVR 1 a realizat un rating mediu de un punct (109 mii de privitori pe minut) în aria urbană, adică o cotă de piaţă de 4,4%. Rezultatul se situează sub cel obţinut de televiziuni nu tocmai de prima mînă, precum Prima TV (4,6%) sau Kanal D (4,9%). Cota de piaţă de azi a TVR 1 e oarecum cea a TVR 2 de acum cîţiva ani, dar al doilea post a obţinut în decembrie 2008 fix o jumătate din acest public: 2,2% sau 55 de mii de telespectatori pe minut. Pe TVR Cultural, acolo unde reputatul Alex Ştefănescu se bîţîie degradant şi ilar pe un scaun de bar, ca un bostan într-un băţ (vina producătorului), intră opt mii de telespectatori pe minut, ceva mai puţini decît pe UTV sau Animal Planet. TVR Internaţional nu e-n măsurători, fiindcă se prinde la Sofia sau în SUA.

Nu trebuie să fii un geniu al managementului ca să înţelegi clar că ai o problemă cu produsele deja existente, pe care ar trebui să le pui la punct înainte de a te apuca să lansezi altele noi. TVR nu s-a poticnit totuşi în acest adevăr simplu, atunci cînd a decis să inaugureze TVR 3 şi TVR Info. Dar cum s-a ajuns aici?

„...e destul de clar că problema TVR nu ar fi putut fi rezolvată fără costuri peste veniturile din abonamente şi publicitate.“

După schimbarea de putere din 2005, postul de preşedinte-director general al TVR a fost ocupat de un regizor tînăr, care se distinsese în organizarea unui festival de film cunoscut, *TIFF*. E vorba de Tudor Giurgiu. Au avut loc repoziţionarea TVR 2 ca post premium, cu rezultate spectaculoase în datele de atunci ale TNS-AGB/ARMA. Cu ajutorul lui Gordon Lovitt, consilierul britanic al lui Giurgiu, au fost lansate concursuri pentru companiile de producţie independente, care au dus la apariţia pe post a unor emisiuni tentante, precum *Lumea citeşte, Bazar, Planeta Moldova* sau *Transfer*. Soţia de ministru Dana Războiu a plecat în treaba ei, pe un post privat care i se potriveşte mai bine, iar cîţiva dintre politrucii din mandatul Năstase s-au dat la fund. Contrar aşteptărilor, nu mai părea că Tudor Giurgiu şi-a vîrît capu-n laţ, acceptînd o poziţie de care au fugit majoritatea numelor cunoscute din piaţa TV. Dar n-a fost aşa. Prin primăvara lui 2007, în jurul numelui lui Giurgiu a izbucnit un veritabil circ media, legat de cheltuielile prea mari pe care acesta le-ar fi girat în calitate de preşedinte-director general. Chetuieli care ar fi „băgat TVR în faliment“.

Nu e foarte clar cum o instituţie publică ar putea dobîndi acest statut indezirabil, caracteristic firmelor private. Dimpotrivă, e destul de clar că problema TVR nu ar fi putut fi rezolvată fără costuri peste veniturile din abonamente şi publicitate. Cu toate acestea, tirul media a continuat şi, la începutul lui mai 2007, Tudor Giurgiu şi-a depus demisia. Vina lui fusese aceea de a nu comunica necesităţile financiare legate de aducerea TVR pe linia de plutire. Ar fi trebuit un pact social din categoria „Daţi un leu pentru Ateneu“.

În secunda următoare, de pe post au fost curăţate producţiile independenţilor, sub pretextul costurilor din banii „poporului“. Discutabila prestaţie pe post a unor angajaţi ai TVR a fost în schimb recompensată cu „sporuri de sticlă“ de ordinul miilor de lei noi pe cap de teverist, iar conducerea a fost preluată de notabilul PSD Alexandru Sassu. Din cauza acuzaţiilor de politizare, mai în glumă, mai în serios, acesta şi-a depus demisia din partid. Sorin Burtea şi Marina Almăşan s-au întors, ca şi alţii ca ei. Rating-urile arată că mai apoi degringolada TVR s-a accentuat. În octombrie 2008, lună în care lansa TVR 3, TVR a realizat în mediul urban, cu cele trei posturi măsurate, o cotă de piaţă de 6,3%, sub cea a Acasă TV, de 7,7.

Trecerea Adrianei Muraru la jurnalul postului numărul 1 şi reapariţia în grilă a unei emisiuni de succes ca *Bazar* (cu finanţarea unui sponsor din zona turistică, deci fără garanţii pe termen lung) au fost paliative binevenite, dar insuficiente.

Aşa ajungem, din nou, la TVR 3 şi TVR Info. Primul post a fost lansat pe 10 octombrie, anul trecut, şi e un fel de conspect din grilele studiourilor locale. Cu alte cuvinte, lucruri care interesează doar o arie geografică determinată sînt amestecate într-o grilă care se adresează... cui? Publicului din toată ţara, care nu e interesat de specific local? Publicului dintr-o anumită zonă, care nu e interesat de celelalte arii?

TVR Info a fost pornit în ultima zi a anului trecut cu un comunicat de presă care a stîrnit ilaritatea specialiştilor. „Ştiri brute“ (nu există aşa ceva) şi sport „serios“ (o formulă adjudecată şi promovată deja de posturile familiei Voiculescu) plus aşa-numitul „Trafic“. „Traficul“ nu înseamnă informaţii despre drumuri aglomerate şi ambuteiaje din oraşe şi dintre acestea, ci patru camere aflate în diferite locaţii gen Piaţa Sfatului din Braşov sau Piaţa Revoluţiei din Bucureşti, care prezintă un florilegiu de patru imagini puchinoase, la rezoluţie execrabilă şi lumina (in)existentă în locaţie. Dedesubt, un crawl pe trei rînduri, plăpînd şi agitat, oferă ceva asemănător cu cimiliturile care se mai văd pe alocuri pe canalele cabliştilor din provincie.

Cu toate acestea, operatorii de cablu sînt obligaţi să preia cele două capodopere, fiindcă legea şi CNA spun, desigur, că e vorba de interes public. Răposatele Cosmos TV şi Flux TV au, prin comparaţie, o utilitate socială mult mai mare.

Conform unor surse apropiate de ARMA, asociaţia pentru măsurarea audienţelor, TVR a avut o tentativă de a omologa zerourile obţinute de TVR 3, dar s-a răzgîndit. TVR Info e prea tînăr pentru astfel de socoteli. Aşadar: Ratinguri? Necunoscute. Costuri? La fel. Le vom afla, probabil, la următorul raport de activitate al TVR, prin primăvară. Dar atunci va fi prea devreme pentru o evaluare a catastrofei, fiindcă aproape nimic din banii cheltuiţi pentru TVR Info şi prea puţin din costurile TVR 3 vor intra în raportul pe 2008. Şi, în acelaşi timp, va fi prea tîrziu. Plăcinta televiziunii publice se va fi lăţit deja peste încă două canale noi. Va îndrăzni cineva să pună problema închiderii? De unde, s-ar crea o nouă problemă socială, constînd în „profesionişti“ lăsaţi pe drumuri. Dacă cineva va deschide gura, nulităţile din TVR, aceleaşi care îl turnau în ziare şi pe forumuri pe Tudor Giurgiu, în 2007, vor şti ce sfori să tragă. Criză în media? Ei, aş. La TVR e din ce în ce mai bine.

PUBLICITATE

Christian BROSE

Culisele fabricării lui George W. Obama

Alegerile din SUA din 2008 au avut ca temă schimbarea. Dar nu vom avea parte de acest lucru în politica externă, spune veteranul autor de discursuri pentru Condoleezza Rice. În locul unei distanțări mari de Bush, vom sfîrși, foarte probabil, prin a primi mult mai mult din ceea ce am avut și pînă acum. Și poate chiar de asta avem nevoie.

Pe 1 decembrie, Barack Obama, care a cîștigat președinția SUA în calitate de candidat al „schimbării", și-a anunțat echipa de securitate națională: secretarul de stat pentru apărare al președintelui George W. Bush (Robert Gates), emisarul special al secretarului de stat Condoleezza Rice pentru securitate în Orientul Mijlociu (James Jones) și veterana centrismului democrat (Hillary Clinton). Unii au văzut acest lucru drept acoperirea politică de care are nevoie Obama pentru a conduce politica externă a SUA într-o direcție total diferită față de cea a lui Bush. Poate. Dar mă îndoiesc. Intuiția mea, și speranța, este că Obama va fi un președinte de succes nu pentru că va schimba total politica externă pe care o moștenește de la Bush, ci pentru că o va continua în linii mari.

Pînă numai cu cîteva săptămîni în urmă, am făcut parte din acea echipă de politică externă. Ca principal autor de discursuri și consilier politic al lui Rice, am călătorit cu ea în 24 de țări. Și am ajutat-o să-și scrie (și să-și rescrie) remarcele – un volum de lucru pe care l-aș estima la peste 150.000 de cuvinte atent alese. Timp de patru ani, am privit cum prinde formă o strategie de politică externă care era foarte diferită de cea a primului mandat al lui Bush. Era un internaționalism pragmatic, bazat pe interesele și idealurile istorice ale unei țări al cărei leadership global este încă indispensabil, chiar dacă lumea devine multipolară.

Obama va moșteni o politică externă care este mai bună decît cred mulți. Da, vor urma schimbări – cel mai probabil în politicile energetice și în cele privind schimbările de climă (din fericire), în privința războiului din Irak (încheierea lui treptată), în privința războiului din Afganistan (încheierea lui) și în privința centrului de detenție de la Guantanamo Bay (închiderea lui, ceea ce unii membri ai administrației Bush au încercat să facă, dar nu au putut). Dar, în ciuda tuturor acestor lucruri, politica externă a lui Obama nu se va îndepărta probabil în mod radical de cea a lui Bush.

Moștenirea lui Bush

Să luăm cele trei state pe care Bush le-a numit în trecut „axa diavolului" – Iran, Irak și Coreea de Nord. După ce a schimbat regimul de la Bagdad, administrația sa s-a implicat ferm, în al doilea mandat, în schimbarea comportamentului Phenianului și Teheranului. Drept rezultat, Obama va primi ștafeta pentru o negociere multilaterală cu Coreea de Nord, care a fost și va fi un maraton frustrant, dar cel mai probabil va continua ceea ce a început Bush, pur și simplu pentru că nu există alternative practice. În ceea ce privește Iranul, Obama va continua, aproape sigur, politica lui Bush, de stimulente și pedepse, care urmărește o soluție diplomatică – o a treia opțiune între acceptarea comportamentului Iranului sau atacarea Iranului, pentru a-i schimba comportamentul. Pentru a avea o șansă mai mare de succes, această politică va avea nevoie de pedepse mai drastice și de recompense mai mari, inclusiv de angajarea directă pe care a susținut-o Obama. Și, dacă aceasta eșuează, Obama va trebui să-și cîntărească opțiunile – din care, a spus el, nu exclude nici una.

În ceea ce privește Irakul, Obama va moșteni un război pe care irakienii înșiși îl încheie, în mare parte, în numele lui. Poate că ritmul și amploarea reducerii de trupe americane sînt intens dezbătute, dar puțini la Bagdad și la Washington pun la îndoială faptul că este timpul pentru o astfel de retragere. Acest efort de a încheia războiul din Irak îi va da posibilitatea lui Obama să încerce să salveze războiul din Afganistan, aplicînd multe dintre lecțiile învățate din strategia de mărire a trupelor din Irak, la care el s-a opus.

O provocare pentru Obama va fi aceea de a înscrie sfîrșitul războiului din Irak într-o abordare mai largă a problemelor Orientului Mijlociu. Dar această abordare nu va arăta probabil mult diferit de cea a lui Bush: sprijinul pentru independența Libanului; încercările de a genera un comportament responsabil din partea Siriei; și cooperarea în domeniul securității cu regimurile arabe sunnite, care s-ar putea să nu agreeze libertatea, dar urăsc în mod sigur situația pe care Iranul și Al-Qaida au creat-o în regiune.

O altă parte a acestei strategii este, pentru Obama, continuarea implicării lui Bush în procesul de pace din Orientul Mijlociu. În timpul primului mandat, administrația Bush a reușit înțelegerea profundă a conflictului israeliano-palestinian, inclusiv a faptului că el reprezintă mai mult decît o dispută a granițelor, cum o definise Bill Clinton. Bush a susținut că, pentru pace, este nevoie de un stat palestinian și de o economie palestiniană care să funcționeze. Dar politica primului mandat a constat în a le spune palestinienilor să-și pună mai întîi lucrurile la punct acasă și că numai apoi SUA vor discuta despre sfîrșitul ocupației israeliene. Abia în al doilea mandat au fost făcute simultan eforturi în ambele direcții. Și, din această cauză, Obama va moșteni un proces de pace în Orientul Mijlociu care în sfîrșit evoluează pe ambele direcții în același timp: construirea unui stat și realizarea păcii.

La fel de important este faptul că Obama va prelua un Orient Mijlociu în schimbare, unde libertatea, oportunitățile și dorința de demnitate se manifestă intens în diferite feluri, pe care nimeni nu le poate controla, inclusiv Washingtonul. Ceva îmi spune că liderul Partidului Democrat nu are de gînd să renunțe la susținerea democrației, atît în ceea ce privește instituțiile, cît și alegerile. Obama va redenumi, poate, ceea ce Bush a numit modest „agenda pentru libertate" – poate că o va extinde, cum sugerează unii dintre consilierii săi, într-o „agendă a demnității" –, dar abordarea de bază va continua, cel mai probabil.

De asemenea, vor fi puține schimbări în ceea ce privește marea strategie globală. Un refren al campaniei a fost refacerea relațiilor deteriorate cu aliații Americii. Dar acele relații au fost, în mare, deja refăcute, în Asia, Europa și America Latină. Obama poate, cu siguranță, îmbunătăți mai departe aceste relații, mai ales prin acțiune reală în privința schimbărilor de climă. Dar o altă provocare ar putea fi gestionarea baloanelor de așteptări prea mari de la președinția sa, care vor începe în curînd să se spargă în capitalele aliaților.

Bush îi va lăsa moștenire lui Obama o strategie realisă pentru gestionarea creșterii marilor puteri. Indemnînd China, India, Japonia, Brazilia și alte țări să-și asume responsabilități privind ordinea internațională, administrația Bush a arătat cum „creșterea restului" nu trebuie să fie sinonimă cu declinul Americii. De fapt, ar putea chiar întări influența Americii. În Asia, partea lumii cea mai dinamică din punct de vedere geopolitic, SUA au acum relații mai bune cu fiecare mare putere, decît au fiecare dintre ele una cu alta. Fiecare stat vrea să se protejeze împotriva altora, iar partenerul ales este Washingtonul. Sarcina lui Obama va fi de a continua să determine aceste puteri emergente să ia parte la povara din ce în ce mai mare a gestionării unui nou set de probleme globale pe care nici o țară, inclusiv SUA, nu le poate gestiona singură.

Internaționalism pragmatic

Va exista probabil, în mare măsură, continuitate în lupta împotriva Al-Qaida. Există acum un consens în privința faptului că preîntîmpinarea este necesară în lupta împotriva terorismului; Obama însuși a susținut acest lucru. Dar, în cel de-al doilea mandat al lui Bush, administrația s-a raliat în principal în jurul unui nou slogan: „Nu ne putem dobîndi libertatea ucigînd", un principiu de bază al strategiei împotriva insurgenței. Punctul central a devenit nu numai lupta împotriva teroriștilor, dar și crearea unor condiții de securitate, a unor oportunități și a dreptății în societățile pe care teroriștii încearcă să le radicalizeze. A fost chiar acceptat faptul că SUA ar trebui să caute reconcilierea cu unii teroriști, așa cum a făcut în Irak,

și cum susțin unii că ar trebui să facă acum în Afganistan. Cel mai probabil – și mai corect – Obama nu se va referi la un „război împotriva terorii", ca principiu de organizare a politicii externe a SUA, dar aceasta nu înseamnă că nu va aborda terorismul într-un fel foarte asemănător.

O astfel de strategie depinde, așa cum a recunoscut în final administrația Bush, de adoptarea construirii de națiuni ca pe un interes național. Există în prezent un consens asupra faptului că SUA sînt amenințate acum la fel de mult de către statele eșuate și slab guvernate ca și de cele puternice și agresive. Provocarea lui Obama va fi aceea de a continua încercările administrației Bush de a transforma efortul de construire a statelor într-unul condus pe cale civilă – de demilitarizare a politicii externe a SUA prin încercarea de a preveni, de la bun început, eșuarea unor state. Acest efort va necesita o transformare a instituțiilor de „putere soft" ale SUA – un scop pe care fostul secretar de stat Colin Powell, apoi Rice și, foarte notoriu, Gates l-au transformat în cruciade personale. Obama va moșteni începutul acestui efort – un corp diplomatic lărgit, un corp expediționar civil rudimentar și ajutorul străin care a fost mărit mai mult decît oricînd de la Planul Marshall –, iar el pare hotărît să poarte stindardul.

Internaționalismul pragmatic pe care Bush i-l va transmite lui Obama a fost definit, în mare, prin schimbările făcute în cursul ultimilor patru ani. Și din acest motiv ar putea exista mai multă continuitate între al doilea mandat al lui Bush și primul mandat al lui Obama, decît între cele două mandate ale lui Bush însuși. Această politică externă este o moștenire valoroasă. Și, dacă Obama evită să-și petreacă primii ani ai mandatului urmărind schimbarea de dragul schimbării – încercînd pur și simplu să se îndepărteze de predecesorul său, cum au făcut adesea Clinton și Bush –, ar putea pune bazele unui nou consens bipartizan privind politica externă.

Poate că Obama își dă seama de asta, dar mă tem că nu și partidele democrat și republican. Fiecare dintre ele ar putea pretinde că politica externă din al doilea mandat al lui Bush nu a existat. În cel mai rău caz, democrații ar putea păși îngîmfați la putere, considerînd că predecesorii lor au fost niște nepricepuți care au făcut numai greșeli, iar acum ei au șansa de a face totul altfel. La rîndul lor, republicanii ar putea să se mintă, pentru confortul lor, că au pierdut deoarece Bush a abandonat politica externă cu adevărat, conservatoare – că cel de-al doilea mandat a reprezentat o capitulare în fața concilianților cu pantaloni la dungă ai Departamentului de Stat.

Unul dintre regretele mele în privința activității de la Departamentul de Stat este că nu-i puteam convinge pe americani că internaționalismul pragmatic al lui Bush avea în el bazele unei strategii globale sustenabile pentru secolul XXI și că, prin aceasta, avea potențialul de a repara unele dintre cele mai îngrijorătoare diviziuni în privința rolului Americii în lume, care au parazitat țara după sfîrșitul Războiului Rece. Speranța mea este nu numai că Obama va continua această politică externă, dar că o va întări și că va extinde susținerea pe care i-o acordă americanii. Dacă va fi capabil să facă asta, chiar ar fi o schimbare în care aș putea crede.

***Christian Brose** este senior editor la* Foreign Policy. *El a fost principalul autor de discursuri și consilier politic al secretarului de stat american Condoleezza Rice, din 2005 pînă în 2008 și autor de discursuri pentru fostul secretar de stat Colin Powell, din 2004 pînă în 2005.*

(versiunea integrală a acestui articol va apărea în Foreign Policy România, *nr. 8, ianuarie-februarie 2009)*

Foreign Policy România, nr. 8

– politică globală, economie și idei –

● George W. Obama sau Barack Corleone? – dilemele noului președinte ● Ce e mai rău abia urmează – avertizează cinci dintre economiștii care au prezis criza globală ● Cum să cîștigi războiul din Afganistan cu strategia din Irak ● Interviu cu gen. David Petraeus, noul comandant american din Afganistan ● După 20 de ani – declin demografic în Est, ca și în Vest ● Cealaltă criză palestiniană: așezările evreiești din Cisiordania ● Decuplarea Transnistriei de Republica Moldova – recomandă un fost ministru de Externe român ● Paradox european: eurosceptici la cîrma UE ● Trei dintre Crizele Rusiei – economică, politică și geopolitică ● Adevărul despre Schimbarea climatică... este că n-o mai putem decît încetini ● Opțiunea nucleară nu rezolvă problema energetică și de mediu ● Think Tank Index – topul fabricilor de idei din lume ● New York, New York – o zi obișnuită în epicentrul crizei economice globale

Va aplica Obama doctrina „naşului“?

John Hulsman este expert în probleme transatlantice la German Council on Foreign Relations, din Berlin. Wess Mitchell este director de cercetare la Center for European Policy Analysis (CEPA), Washington D.C., un think tank *dedicat studierii Europei Centrale. În februarie 2008, John Hulsman şi Wess Mitchell au publicat un eseu intitulat* Pax Corleone, *care a generat ample dezbateri pe cele două maluri ale Atlanticului. Articolul a apărut în aceeaşi prestigioasă revistă de relaţii internaţionale –* The National Interest *– în care, la începutul anilor '90, Francis Fukuyama publica faimosul eseu* Sfîrşitul Istoriei. *Pentru autori, filmul* The Godfather, *regizat de Francis Ford Coppola în 1972, devine o foarte utilă metaforă descriptivă a mediului de securitate post 11/09. Lumea anarhică şi fluidă a geopoliticii începutului de secol XXI, pe care America trebuie să o gestioneze, seamănă mult cu lumea crimei organizate (o lume a politicii de putere) dominată de familia Corleone. Sistemul* Pax Corleone *(care afirma hegemonia familiei lui Don Vito) reproduce în mare măsură Pax Americana. Filmul lui Coppola descrie declinul inevitabil al unei puteri hegemonice şi opţiunile sale în condiţiile unui şoc sistemic: tranziţia de la o lume unipolară spre o distribuţie multipolară. Pe această scenă fluidă a relaţiilor de putere, fiecare dintre cei trei fii ai Naşului – Sonny, Tom şi Michael – va propune o reţetă specifică menită a securiza preeminenţa imperiului Corleone în noua conjunctură. În lumea reală, cele trei personaje descriu arhetipurile celor trei mari şcoli americane de politică externă: neoconservatorismul (Sonny), instituţionalismul liberal (Tom) şi realismul (Michael). Ce trebuie să înveţe America din erorile lui Sonny şi Tom? Şi de ce reţeta propusă de Michael poate fi cea mai potrivită platformă strategică a Americii într-o lume multipolară?*

Neoconservatorii şi interesul naţional

Politicile asumate de „neoconservatorul“ Sonny s-au dovedit în cele din urmă falimentare. De ce au eşuat neoconservatorii în lumea reală?

Wess Mitchell: Cred că în capul listei se află o supraestimare a puterii Statelor Unite şi a resurselor sale. În mod fundamental, neoconservatorii nu înţeleg natura puterii, limitele şi modul său de utilizare. Din primul moment, întreaga filozofie a mişcării a pornit de la presupoziţia că resursele de putere ale Americii – militare, diplomatice, economice – sînt inepuizabile. Ce tip de finalitate poate avea o politică externă articulată pe o astfel de ipoteză operaţională? Moderaţia este marca realismului. Arătaţi-mi fie şi o singură recomandare a unui neoconservator care să exprime moderaţie. Viziunea lor despre lume este antiteza balanţei, a echilibrului, pentru că pornesc de la premisa unor resurse naţionale inepuizabile.

John Hulsman: O altă problemă fundamentală este neînţelegerea democraţiei. Neoconservatorii cred că democraţiile, doar pentru că sînt democraţii, vor ajunge la un consens natural asupra intereselor politicilor publice. Dar se înşală. A fi o democraţie nu înseamnă că în mod automat te vei afla întotdeauna în consens cu celelalte democraţii. A fi o democraţie nu predetermină în mod automat şi poziţionările în planul politicii externe. Francezii, germanii, turcii îşi urmăresc propriile interese naţionale rămînînd în acelaşi timp state democratice. Neoconservatorii cred în pacea democratică, o construcţie care nu lasă loc pentru interesele naţionale. Oare interesele naţionale vor trece pe un al doilea plan în faţa unor iluzorii interese naturale ale democraţiilor? Ei nu înţeleg puterea, democraţia sau interesele naţionale. Însă, mai presus de toate, ei nu înţeleg că interesele naţionale sînt cele care vor pune întotdeauna în mişcare statele, fie ele democratice sau nedemocratice. Interesul naţional rămîne raţiunea politicilor lor publice.

Wess Mitchell: Semnificativ este modul în care neoconservatorii conceptualizează interesul naţional. Intelectualii sînt întotdeauna prizonierii terminologiei pe care o utilizează. Pentru un neoconservator, interesul naţional înseamnă o listă inepuizabilă de obiective şi scopuri. Dimpotrivă, pentru un realist, interesul naţional vizează acele necesităţi vitale fără de care un stat nu poate să fiinţeze. Vorbind despre extinderea NATO în Caucaz, un neoconservator mi-a spus cu ceva timp în urmă: fără o prezenţă a Vestului în spaţiul postsovietic, va fi foarte greu să justificăm faptul că noi avem interese acolo. Eu cred exact contrariul. Nu avem nici un interes acolo şi nu putem să ne justificăm prezenţa noastră în regiune. (...)

Iluziile liberal-instituţionaliştilor

De ce este Tom, il consigliere, *înlăturat de Michael? De ce filozofia propusă de liberal-instituţionalişti nu este funcţională?*

Wess Mitchell: Echilibrul şi moderaţia sînt mărci specifice ale filozofiei realiste. Ceea ce îi lipseşte însă lui Tom Hagen, şi de fapt tuturor liberal-instituţionaliştilor, este flexibilitatea. Spre deosebire de Sonny, Tom are cu adevărat intenţii bune, nu este un *true believer,* nu este predispus exceselor militariste de tip Napoleon. Însă, pe fond, eşecul politicilor publice propuse de Tom se datorează incapacităţii cognitive de a înţelege că lumea s-a schimbat. Este, dacă vreţi, un faliment moral generat de ceea ce eu numesc o slăbiciune a voinţei. Eşecul liberal-instituţionaliştilor este produs de imposibilitatea de a accepta o nouă realitate intelectuală şi, totodată, un adevăr incomod: structura de putere a lumii s-a schimbat. Generic, problema cea mai mare a lui Tom este că el nu înţelege natura puterii. De altfel, este o problemă comună. Nici unul dintre cei doi fraţi, Sonny sau Tom, nu înţelege dinamica puterii sau cum funcţionează puterea.

John Hulsman: Problema lui Tom este nostalgia sa. Tom crede că încă dispune de acelaşi portofoliu de influenţă şi capital de presiune ca pe vremea lui Don Vito Corleone. Este iluzia unipolarităţii. Dimpotrivă, Michael realizează că lumea nu mai este aceeaşi, că va avea nevoie de instrumente noi şi, mai presus de toate, că trebuie să înceapă să vadă lumea diferit. Epoca unipolarităţii, a leadership-ului incontestabil al familiei Corleone a trecut. În stradă, în lumea reală, puterea a început deja să migreze spre ceea ce am putea numi puterile emergente, familiile Tataglia şi Barzini, cu alte cuvinte echivalentul faimosului grup BRIC – Brazilia, Rusia, India şi China – care par să conteste astăzi hegemonia internaţională a Statelor Unite. Situaţia cu care se confruntă familia Corleone reproduce fidel contextul geopolitic al sistemului internaţional de astăzi.

Doctrina „naşului“

Cum a reuşit Michael să gestioneze cu succes tranziţia de la o lume unipolară la o lume multipolară? Care este reţeta succesului?

John Hulsman: Michael reuşeşte, în primul rînd, pentru că ştie că lumea s-a schimbat. Sună simplu, dar este incredibil de complicat. Michael este singurul care înţelege că hegemonia tradiţională a familiei Corleone a luat sfîrşit. Eşecul tragic ultim al fraţilor săi – Sonny şi Tom – constă în faptul că, pentru ei, este mult mai confortabil din punct de vedere psihologic să trăiască în trecut. Amîndoi văd lumea în acelaşi fel, o interpretează într-o cheie unipolară, continuînd să creadă că dispun de un portofoliu intact de pîrghii asupra rivalilor. Dimpotrivă, pentru Michael, primul imperativ presupune să accepte lumea aşa cum este; al doilea imperativ presupune să dezvolte politici care să reflecte datele obiective ale realităţii. (...)

Per ansamblu, Michael propune o viziune care combină beneficiile cooptării în sistem cu elemente de constrîngere – un sistem de *sticks and carrots,* de pedepse şi stimulente – şi care oferă promisiunea reconcilierii intereselor vitale ale actorilor nemulţumiţi, ale celor cu obiective revizioniste. Michael intuieşte că, pe fond, aceştia sînt nişte actori raţionali, sensibili la calculul cost/beneficiu şi ale căror interese pot fi integrate prin compromis şi conciliere: dacă mă poziţionez împotriva lui Michael, mă va ataca, dacă merg împreună cu el, voi putea beneficia de sistemul de relaţii politico-juridice care protejează familia Corleone, accesînd, totodată, şi beneficiile financiare rezultate din afacerile pe care familia Corleone le deţine în Las Vegas. Este practic o strategie care face loc puterilor în ascensiune, integrîndu-le în sistemul *Pax Corleone.* În acest fel, Michael oferă rivalilor numeroase beneficii pentru a nu se coaliza împotriva imperiului Corleone; ele sînt absorbite în sistemul Corleone, în timp ce regulile jocului sînt stabilite de Michael.

Beneficiile de a rămîne în interiorul acestei *Pax Corleone* sînt similare celor care ar putea convinge, în cele din urmă, puterile emergente din lumea reală să facă parte dintr-un sistem de reguli euroatlantice. Pîrghia majoră pe care o deţine lumea euroatlantică şi care ar putea constrînge statele BRIC să nu se poziţioneze ca puteri antisistem este marea pace capitalistă. Prosperitatea economică a puterilor emergente depinde de integrarea lor în marea pace capitalistă – de altfel, au beneficiat de pe urma capitalismului mai mult decît oricine altcineva în ultimii zece ani; nu trebuie să le vorbim despre virtuţile capitalismului şi ale pieţelor pentru că prosperitatea lor este un produs al capitalismului. Din acest punct de vedere, capitalul de atracţie pe care îl exercită *statu quo*-ul este incredibil de puternic. Pe de altă parte, disponibilitatea lui Michael de a folosi forţa împotriva celorlalte familii este exact tipul de avertisment dat astăzi ruşilor: nu puteţi invada un stat NATO – ele sînt protejate de o clauză de apărare colectivă, de Articolul 5, iar în spatele acestuia se află Statele Unite. Trebuie să fiţi conştienţi care sînt limitele, ce este şi ce nu este permis în acest nou sistem în care elemente de coerciţie coexistă cu o logică a acomodării.

a consemnat Octavian MANEA

Versiunea integrală a acestui articol va apărea în Foreign Policy România, *nr. 8, ianuarie-februarie 2009.*

PUBLICITATE

„Am obsesia lucrului bine făcut“

– interviu cu Corina ŞUTEU –

Tocmai s-a terminat a treia ediţie a Festivalului de film făcut de ICR New York, în parteneriat cu Festivalul Transilvania şi Tribeca Cinemas; intitulată, simplu, „Three“, a fost cea mai reuşită dintre ele! Pentru că prima („Talking about a Revolution“) a fost de tatonare, a doua („The Golden Age of Romanian Cinema“) de confirmare, iar a treia a fost de consacrare. Deşi cu mai puţine filme ca-n anii trecuţi, majoritatea – documentare, iar festivalul fiind la un pas de a nu mai fi făcut...

Mă bucur că spui asta. Cu atît mai mult cu cît ai posibilitatea să compari ediţiile, ceea ce te face un martor avizat. Am avut, de altfel, multe confirmări ale consacrării despre care vorbeşti. Peter Scarlet, directorul de la Tribeca Film Festival, a ţinut să vină la deschidere, deşi tocmai sosise cu puţine ore în urmă de la Cairo, şi a făcut o introducere emoţionantă despre festival şi ICRNY, sălile au fost arhipline – în prima seară am fost chiar obligaţi să refuzăm spectatori! –, am primit multe mesaje de mulţumire, am avut deja articole în ziare... şi sîntem mai epuizaţi decît la ediţiile anterioare. Am impus un eveniment în New York. E bine. După un an ca acesta, e cu *atît* mai bine.

Mi se pare mie, sau s-a format un public fidel acestui festival? Sălile erau pline chiar şi la a doua proiecţie a unui film!

Da, există un public al festivalului şi lumea aşteaptă evenimentul – a fost şi pentru noi o surpriză extrem de bună. Sigur, ne precede reputaţia filmului românesc în America în ultimii ani. Dar am exploatat momentul cît se poate de bine şi cu investiţie minimă. Asta apropo de cum se folosesc banii ICR în favoarea României: iată un bun exemplu. Faţă de alte festivaluri, suma este derizorie, dar returul în prestigiu şi imagine, neaşteptat de mare.

În mod normal, la a treia ediţie se intră în rutină, deci lucrurile ar trebui să meargă mai lin. Fiind vorba de România, te poţi aştepta tocmai atunci la beţe-n roate: de pildă, Guvernul Tăriceanu s-a trezit, în ceasul al doişpelea şi pe ultima sută de metri, ca executiv, să vă taie fondurile... Comentezi, sau „no comment“?

Guvernul Tăriceanu a tăiat fondurile ICR pe 2009, dar s-au impus pe ultima sută de metri restricţii absurde tuturor bugetarilor, restricţii care au, în mod special, consecinţe dezastruoase şi directe asupra programelor ICR, prin specificul activităţii sale.

Preşedintele ICR a scris despre asta, s-au publicat proteste şi aş dori să spun aici că, dacă noul guvern nu va reveni asupra acestei măsuri şi nu va decide să pună în practică, în fine, o politică inteligentă şi competentă în favoarea cooperării culturale cu străinătatea şi a modernizării legislaţiei şi a instrumentelor care favorizează şi simplifică schimburile artistice şi intelectuale, el va perpetua o eroare gravă.

Sanda Weigl îmi spunea că, dînd un interviu la NPR (National Public Radio – cel mai important post de radio din America), reporterul a întrebat-o cum se face că de doi ani se aude în NY aşa de mult despre România. A răspuns: fiindcă există un ICRNY foarte activ şi creativ. Cred că întrebarea însăşi arată că am pătruns mai mult decît oricînd în conştiinţa publicului newyorkez, cel puţin ca un actor al construirii imaginii despre o ţară europeană dinamică şi modernă. E o victorie greu cîştigată şi încă fragilă. Ce facem cu asta? Ne batem singuri joc de ea? O transformăm singuri în eşec?

Aştept cu mare curiozitate răspunsul concret al noului guvern. Cred că un moment de criză financiară de amploarea celui pe care îl traversează lumea azi justifică tocmai investiţia suplimentară în zonele *soft* ale practicilor umane: cultura, educaţia, mobilitatea... În fond, criza economică mondială este şi un fel de consecinţă a colapsului lumii excesiv raţionale, un fel de metastază a speculaţiei nevrotice asupra cifrelor şi materialităţii, care, ca să se vindece şi să se reinventeze, ar trebui să investească serios în domeniile emoţiei, ale imaterialului.

În cele cîteva zile cît am stat la voi mai exista, inclus în festivalul de film – ca un fel de „special guest“ –, Cărtureştiul itinerant (o iniţiativă excelentă, majoritatea cărţilor şi DVD-urilor cu filme româneşti vînzîndu-se ca pîinea caldă la Tribeca Cinemas care le-a comercializat) şi, în ultima zi a festivalului, Andrei Şerban – cu a sa Traveling Academy – făcînd un reading *irezistibil al piesei Gianinei Cărbunariu,* poimîine alaltăieri (*tradus prin* fastforwardrewind*; traducerea lui Cristian Panaite mi s-a părut formidabilă!). Practic, abia am avut timp să luăm un taxi de la sediul vostru pînă* downtown*, în Tribeca, ca să vedem* Elevator *– incredibilul debut în lungmetraj al lui George Dorobanţu, care fusese revelaţia ultimei ediţii a TIFF-ului... Iar sala (90% plină, la 3 jumate după-amiaza!) a reacţionat perfect, confirmînd încă o dată flerul lui Chirilov de a-l include în selecţie...*

Cărtureştiul NY şi Academia Itinerantă Andrei Şerban sînt două proiecte mari şi importante, fiecare în felul său, pe care le-am iniţiat la ICRNY.

Primul e, poate, cel mai complicat dintre toate. Intenţionăm, împreună cu librăria Cărtureşti, să deschidem aici, deocamdată temporar, o librărie care să fie un loc de întîlnire cu cartea, cu ceea ce e azi România, cu un anumit ambient, cu ideea de spaţiu al lecturii care este intim şi public în acelaşi timp. M-am gîndit iniţial la asta de mult, văzînd Cărtureştiul, apoi l-am avut colaborator la NY pe Cristian Neagoe şi am discutat cu el ce s-ar putea face cu Cărtureştiul – el lucrase acolo, mi s-a părut că merită să îi întîlnesc pe directori şi am avut o adevărată revelaţie cînd l-am cunoscut pe Şerban Radu, care a construit, alături de Nicoleta Iordan, modul de funcţionare al librăriilor. Revelaţie în sensul în care mi s-a părut că perspectiva de lucru, obiectivele şi dinamica foarte creativă şi inovatoare a unui asemenea spaţiu au multe puncte comune cu ceea ce ICR-ul doreşte să realizeze. Se construieşte o naraţiune despre o anumită Românie, care e foarte inclusivă şi foarte interactivă. Apoi am făcut cunoştinţă cu arhitectul Şerban Sturdza, cel care a conceput spaţiul interior al Cărtureştiului din centrul Bucureştiului şi care a adus o dimensiune extraordinară, de revitalizare urbană, de centru iradiant pentru populaţia vecinătăţii pe care Cărtureşti poate să o aibă. A fost la fel de revelator. E deocamdată un proiect de parteneriat, extrem de complex, sperăm ca el să se poată concretiza. Cu prilejul Festivalului de film am văzut, într-adevăr, că există un mare potenţial şi interes pentru asta. Dar la NY, proiectul va trebui definit pentru New York. Premisele există, pasiunea şi încrederea există (atît ICR, cît şi Cărtureşti au investit mult în evenimentul din decembrie), rămîne însă de văzut cum ne vom organiza în mod concret.

Academia Itinerantă, despre care am vorbit deja de multe ori, rămîne unul dintre acele proiecte în care personalitatea unui mare artist de origine română, cum este Andrei Şerban, e cheia dezvoltării unui laborator de creaţie şi de formare. *Spovedanie la Tanacu* anul trecut, acum lectura din piesa Gianinei, anul viitor un alt atelier şi spectacol cu actori din teatrele româneşti, toate astea sînt de fapt feluri de a-l „exploata“ pe Andrei Şerban în favoarea teatrului românesc. Din nou, fiind şi festival de film în paralel, am avut prilejul să punem la dispoziţia publicului newyorkez un concentrat de România excepţional: cum titrează festivalul, *Three* – adică film, carte, teatru... şi dichis, ca să parafrazez sloganul Cărtureşti.

Unde a dispărut troublemaker*-ul de serviciu – Robert Horvath?! (Cel care a orchestrat campania anti-ICR provocată de expoziţia* „Freedom for Lazy People“.) *Deşi ştiu că obţinuseşi un* „restraining order“ *– individul nu avea voie să se apropie de tine la mai puţin de o sută de metri... Stau să mă-ntreb: ce se poate face cu asemenea „cazuri“ de (clară!) hărţuire, să-i zicem instituţională? Mi se pare anormal ca astfel de indivizi să beneficieze de un fel de „impunitate“ pe motiv că, vezi Doamne, sînt „duşi“: adică, ei cheamă (degeaba) poliţia, voi de ce nu puteţi să-i daţi în judecată?!*

Domnul Horvath n-a dispărut, el ne-a ameninţat că vine. Dar nu a venit. De altfel, am fost foarte surprinsă că fusese invitat la Ziua Naţională a României, organizată de consulatul din NY. A venit, a relansat foarte agresiv tot felul de injurii la adresa mea şi a ICR, apoi l-a agresat şi pe consul. Personal, găsesc asta intolerabil din toate punctele de vedere. Mi-am spus opinia, în scris, către MAE. Cred că toată calomnia montată în vară legată de o expoziţie de *street art,* pe care de fapt nu o văzuseră decît cei din NY şi faţă de care au fost doar reacţii pozitive ale publicului american, a făcut un mare deserviciu imaginii României în primul rînd, iar cei care îl tolerează şi încurajează pe Robert Horvath în continuare au o atitudine cel puţin ambiguă faţă de tocmai principiile demnităţii diplomatice şi a valorilor patriotice pe care pretind că le apără.

Cu toate aceste hărţuieli (care birocratice, care psihiatrice), ICRNY este unul dintre cele mai bune din reţeaua ICR. Iar acest lucru – trebuie spus, deşi prevăd că o să negi! – ţi se datorează în proporţie de 100%, ţie şi echipei tale. Ce sacrifici pentru a ajunge în top – şi, mai ales, pentru a te menţine acolo?

Mulţumesc pentru această apreciere şi am să te surprind, nu voi nega. Am însă cîteva lucruri de adăugat. Pentru mine, să conduc organizaţii şi să le dezvolt este o pasiune veche. Am reorganizat UNITER-ul la începuturile lui (de la perioada cînd eram director datează funcţionarea pe proiecte a Uniunii); am pus bazele primului teatru de proiecte (Theatrum Mundi – azi Metropolis) unde s-a constituit şi lansat Marginalii (Florin Feroiu, Mihai Mihalcea, Cosmin Manolescu) – prima trupă de dans contemporan de după '90, dar şi Sarmalele Reci; am dezvoltat şi condus un Master European timp de nouă ani în Franţa, a cărui antenă pe Europa de Est (Ecumest) am fondat-o în '95 şi ai cărei absolvenţi în România sînt, de pildă, Cosmin Manolescu, Călin Husar, Aura Corbeanu, Andreea Grecu, Demeter Andras, Aurora Kiraly, Carmen Croitoru... Oana Radu a fost şi ea una dintre absolvente şi i-am propus, cînd a terminat, să lucreze cu mine. *Was a very lucky choice.*

Apoi, am iniţiat împreună *Policies for culture* în ţările din Sud-Estul Europei cu Fundaţia europeană pentru cultură din Amsterdam, am prezidat pentru Consiliul Europei forumul reţelelor culturale europene, am creat programul de training al IETM *on-the-move*...

În ciuda aparenţelor, problema mea nu a fost niciodată să fiu în top, ci să fac lucrurile bine şi solid, să iasă ceva concret din visele pe care le am. Sună patetic, ştiu. Am un fel de obsesie a lucrului făcut bine şi în folosul celorlalţi. Pentru asta sacrifici tot, fiindcă asta devine viaţa ta. În cazul meu, e adevărat, e excesiv şi poate că simt asta acum mai mult decît altădată, fiindcă există un dezechilibru între ceea ce dau şi ceea ce rezerv pentru mine. Dar n-am decît să lucrez mai mult asupra armonizărilor obligatorii...

În fine, uneori, cînd am momente de calm adevărat, mă gîndesc cît de mare noroc este să faci ceea ce îţi place, să îţi cîştigi viaţa din asta şi să lucrezi cu oameni pe care i-ai văzut evoluînd, dezvoltîndu-se, crescînd şi devenind mai împliniţi sub ochii tăi.

Ce ai vrea să mai ştie cititorii Dilemei vechi *despre* omul *Corina Şuteu? Pentru că acest interviu este cu tine, nu cu o instituţie...*

Ce să răspund eu la asta... Sînt conştientă că există o mare diferenţă de optică între cei care mă cunosc din lucrul direct cu mine şi cei care mă cunosc superficial. Am început să mă împac cu asta. Cînd am dat interviu anul acesta în *Caţavencu* lui Istodor, am spus la un moment dat în glumă că „sînt o biată femeie şi eu“ şi diverşi oameni apropiaţi m-au criticat pentru această propoziţie. O corectez aici: *Nu,* nu cred că sînt o biată femeie şi eu! Sper că acei oameni apropiaţi vor fi, în fine, mulţumiţi.

a consemnat Alex. Leo ŞERBAN

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● **Proprietari-protestatari.** 1500 de persoane s-au asociat pentru a cumpăra 1500 de metri pătraţi de teren în Val di Susa (nordul Italiei), în zona pe unde ar trebui să treacă noua cale ferată de mare viteză Torino-Lyon. Nu sînt speculatori imobiliari, ci activişti care se opun, de cîţiva ani, construcţiei acestei căi ferate şi tunelului pe sub Alpi. Ei consideră că viitoarea cale ferată nu va fi rentabilă (căci nu va fi adaptată transportului de mărfuri), tunelul va însemna un dezastru ecologic, vor dispărea sursele de apă din zonă, aşa încît se opun în toate formele deschiderii şantierului. Pînă acum au avut succes: în partea franceză s-au săpat deja 10 km de tunel, în partea italiană lucrările nici n-au început. Actul de vînzare-cumpărare pentru cei 1500 de proprietari „are patru metri lungime", spune cu mîndrie Alberto Perino, unul dintre liderii activiştilor: „nu-i văd bine pe cei care ar transcrie greşit vreo cifră din codul fiscal al unuia dintre cei 1500 de proprietari, căci în acest caz actele ar trebui refăcute". Achiziţionarea celor 1500 de metri pătraţi are rolul de „a pune beţe în roate" proiectului, complicînd procedurile birocratice de expropriere şi lungind termenele. Dacă lucrările nu încep pînă în 2013, fondurile europene destinate proiectului (care va costa 12,5 miliarde de euro) vor fi pierdute. *(Le Monde*, 17 ianuarie 2009)

● **Reforma TV în Franţa.** Senatul francez a votat, pe 16 ianuarie, legea privind televiziunea publică pe care preşedintele Sarkozy o anunţase încă de la începutul mandatului. Adunarea Naţională o votase deja de cîteva zile. Principalele prevederi ale legii (care a stîrnit mari controverse) se referă la publicitate şi la modul de desemnare a preşedintelui televiziunii publice. Începînd din 5 ianuarie, postul public nu mai difuzează publicitate între orele 20 şi 6 dimineaţa (chestiune deja hotărîtă de Consiliul de Administraţie, înainte de aprobarea legii). Preşedintele France Télévisions va fi numit, după intrarea în vigoare a legii (adică după medierea dintre senatori şi deputaţi, care au votat forme uşor diferite), direct de executiv. Pînă acum, el era numit de Consiliul Superior al Audiovizualului (un organism similar CNA-ului nostru), ceea ce, aparent, îi dădea un aer de neutralitate. Dar membrii CSA erau numiţi de preşedintele Republicii şi de preşedinţii celor două Camere ale Parlamentului. Enguérand Renault, comentator media al cotidianului *Le Figaro,* crede că asumarea numirii directe de către executiv înseamnă „sfîrşitul ipocriziei", căci şi pînă acum, indirect, şeful televiziunii publice era desemnat tot de reprezentanţii puterii. Opoziţia de stînga crede însă că are loc o „berlusconizare" a televiziunii publice franceze. Pînă în 2007, televiziunea publică era profitabilă. În 2008 a avut o pierdere de 116 milioane de euro. (France Presse)

ÎNCĂ O AROMĂ DEPRIMANTĂ PUNE ÎN PERICOL ÎNCEPUTUL ANILOR '30

● Criza bate la uşă. Încă o politeţe inutilă. (**R. C.**)

● Cineva s-a gîndit la amatorii de matol în grup şi a produs pentru ei un liant social: „GAŞCA – băutură alcoolică cu aromă de vodcă". (**D. S.**)

● Ziua de 19 ianuarie 2009 a fost dibuită de către cercetători (pe baza calculelor matematice!) drept cea mai deprimantă zi a omenirii. Dacă înainte să aflu ştirea mă simţeam bine la mansardă, înşiruirea logică a faptelor ce decurg din această cercetare – adică dacă nu eşti deprimat, cînd toată lumea e matematic deprimată, înseamnă că este ceva în neregulă cu tine – mi-a provocat o deprimare ştiinţifică. (**S. G.**)

● Presa britanică este îngrijorată că noile măsuri pentru obţinerea vizei, care includ şi un test privind cunoştinţele de limba engleză, ar putea pune în pericol... transferurile fotbaliştilor străini în Premiere League. „Dacă vrea să joace în Marea Britanie, Kaka ar trebui să treacă printr-un test de limbă engleză elementară" – comentează *The Guardian*. Să fie sănătoşi, ce ştire e asta? La noi n-ar trece un test de limbă oficială a ţării nici măcar patronii de cluburi. Şi nu mă refer la cetăţeni străini. (**M. Ş.**)

● Bagajul genetic al tigrului tasmanian, dispărut pe la începutul anilor '30, a fost recuperat de o echipă de cercetători americani şi australieni care au reuşit să preleveze ADN din exemplarele împăiate în muzee, inserat apoi într-un embrion de şoarece. Dintre toate speciile dispărute, ce aţi dori să fie „readus la viaţă"? Aştept răspunsurile voastre pe adresa redacţiei. (**M. C.**)

MĂ ÎNTREB CE EFECT ARE PREŢUL VIOLENŢEI ASUPRA ÎNTREGII ŢĂRI ŞI DE CE SÎNT COAFATE LA FEL

● În Zimbabwe a fost lansată bancnota de 100 de trilioane de dolari (zimbabweni, bineînţeles). Mă întreb ce efect are această inflaţie asupra vocabularului zimbabwean. Pentru că, dacă un om obişnuit se poate considera acum trilionar, cum se numesc la ei omologii miliardarilor noştri? (**M. Ş.**)

● Luni am citit în ziare şi am auzit la radio că preţul caselor revine la nivelul anului 2007. Marţi am citit în ziare şi am auzit la radio că preţul caselor revine la nivelul anului 2006. Cînd citiţi dvs. aceste rînduri, s-ar putea ca presa să anunţe revenirea preţurilor la nivelul anului 1999. Dacă mai am răbdare un pic, pînă la urmă îmi cumpăr două garsoniere cu banii luaţi pe o Dacia 1310. (**M. V.**)

● În pofida înrăirii omului, a sărăciei în ironii, a vorbelor rele şi proaste, a agramatismelor violente, a violenţei înseşi, continuă – straniu şi duios – fluxul diminutivării în

Cu ochii-n 3,14

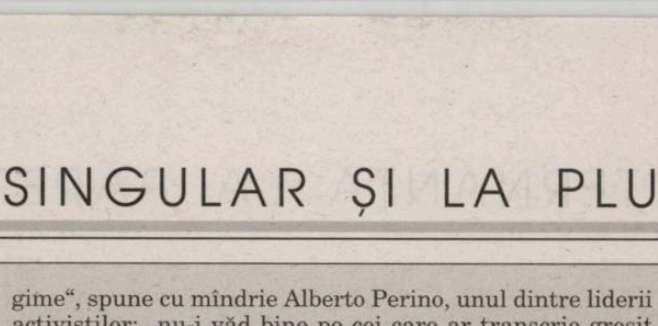

limba noastră: după „un puişor de scandal", după „un puişor de gripă", săptămîna trecută comentatorii unui meci de fotbal din Anglia au descoperit, la înscrierea unui gol, „un pui de ofsaid". (**R. C.**)

● Noul ministru al Transporturilor spune că porţiunea de autostradă dintre Cluj şi Borş va fi gata pînă în anul 2012. Adică pînă la viitoarele alegeri parlamentare. Porţiunea în discuţie nu este nici jumătate din aşa-numita Autostradă Transilvania, Braşov-Borş, care la rîndul ei înseamnă doar o parte din proiectul ce vizează traversarea întregii ţări. Iar pînă acum, după toate datele, lucrările spre Borş sînt varză. (**A. M.**)

● Ziua instalării lui Obama a început la Antena 3 cu o „invitată" cel puţin surprinzătoare: Alessandra Stoicescu. Onestamente, A.S. nu spunea altceva decît ar fi spus invitaţii antenişti cu care ne-am obişnuit, chiar părea mai aplicată pe alocuri. Doar că efectul era de o rară stupoare: nu înţelegeai de ce sînt două „ştiriste" în platou, cine întreabă şi cine răspunde, de ce sînt coafate la fel?! (**S. S.**)

LA URMĂTORUL DUMNEZEU AR TREBUI SĂ LĂSĂM TIMPUL PE DRUMUL DE ÎNTOARCERE

● Îi spun taximetristului să mă ducă în Aleea Ghirlandei, în Militari. Pare că e dezorientat. Îl întreb dacă ştie unde e şi zice că da. Apoi se holbează la hartă. E clar că nu găseşte. La următorul semafor, din nou caută febril pe hartă. Mă gîndesc să îl ajut: „Căutaţi pe hartă bulevardul Maniu, mi s-a spus că e aproape, e mai uşor de găsit şi de acolo găsiţi strada". Îmi răspunde nervos: „V-am spus că ştiu unde este!!". Ups! L-am jignit în onoarea lui de taximetrist. Peste cîteva minute, pune mîna pe telefon şi îl aud zicînd: „Auzi, tată, Aleea Ghirlandei e aia de lîngă...?". Pufnesc în rîs. De unde se vede că expresia „Să vii cu tac-tu tuns" merge şi în taximetrie (**C. G.**)

● O vorbă colosală a lui Julien Green despre Sartre, într-un *Apostrophes* al lui Bernard Pivot din 1983: „Ateismul lui Sartre mi s-a părut întotdeauna suspect. A-l insulta întruna pe Dumnezeu este totuşi o formă de a te ocupa de el...". (**a. l. ş.**)

● Cercetătorii spaţiului au ajuns la concluzia că noua configuraţie cosmică ar conţine o nouă zodie. Astrologul *Libertăţii* zice că nu e nici o noutate (Ptolemeu postulase încă din Antichitate existenţa unei a treisprezecea zodii) şi conchide: „Ar trebui să lăsăm timpul să decidă". Cam pînă cînd? (**M. C.**)

● Am pus o carte într-un plic şi funcţionara de la Poştă ţinea să mă tarifeze ca pentru un colet: „Păi, nu e o cutie?". „Nu, e o carte de 500 de pagini." „Hm, o carte cu atîtea pagini?!" În cele din urmă am convins-o, dar pe drumul de întoarcere de la poştă m-am întrebat dacă nu cumva avea dreptate: chiar sînt necesare „atîtea pagini" pentru o carte?! Mai ales dacă nu e vorba de un rus mort. (**M. C.**)

O COMBINAŢIE ÎNTRE DULCEAŢĂ ŞI CRUZIME AGRESEAZĂ ÎN MOD CONSTANT ALFABETUL

● Pisicile par să fi înţeles, tot mai mult, cum să fie umane: cea a prietenei mele, o rasă asiatică, nu mai ştiu exact care (gri, imensă, cu o combinaţie între dulceaţă şi cruzime pe figură), s-a aşezat pe un scaun, alături de ceilalţi musafiri, şi a participat la discuţie întorcînd capul, din cînd în cînd, de la unul la altul. (**I. P.**)

● Se pare că peştii *poecilia reticulata* din Trinidad agresează sexual în mod constant femelele speciei mexicane *skiffia bilineata*. Iată un conflict de gen care preocupă prea puţin feministele de azi. (**M. C.**)

● La Sankt-Petersburg s-a desfăşurat pe 17 ianuarie o licitaţie cu scopuri filantropice: se numeşte „Alfabetul" şi diverse celebrităţi sînt invitate să picteze, fiecare pe o temă care începe cu altă literă din alfabet; tablourile sînt apoi vîndute. Anul acesta, tema generală a fost cea de-a 200-a aniversare a naşterii scriitorului rus N.V. Gogol. Desenele trebuiau să se inspire din atmosfera povestirii lui, „Noaptea de Ajun". Guvernatoarea oraşului Sankt-Petersburg, Valentina Matvienko, a pictat tabloul *Metel (Viscol),* vîndut cu 11,5 milioane de ruble şi cumpărat de fata directorului general al unei reţele de magazine. Invitat a fost şi prim-ministrul Rusiei, Vladimir Putin. I-a căzut litera „U" şi a pictat un tablou intitulat *Uzor (Broderie).* Reprezentantul galeriei moscovite „Pictorii noştri" a plătit, în timpul licitaţiei, 37 de milioane de ruble şi a achiziţionat opera. Celebrul tablou al lui Malevici *Pătratul negru* a fost vîndut, în anul 2002, omului de afaceri Vladimir Potanin pentru 1 milion de dolari. Potanin a dăruit tabloul Muzeului Ermitaj. La Sankt-Petersburg se spune că tabloul cu broderia gheţii pe geam este, de fapt, un mesaj secret adresat Ucrainei: ferestrele îngheţate ale unei ţări rămase fără gazul rusesc. (**M. B.**)

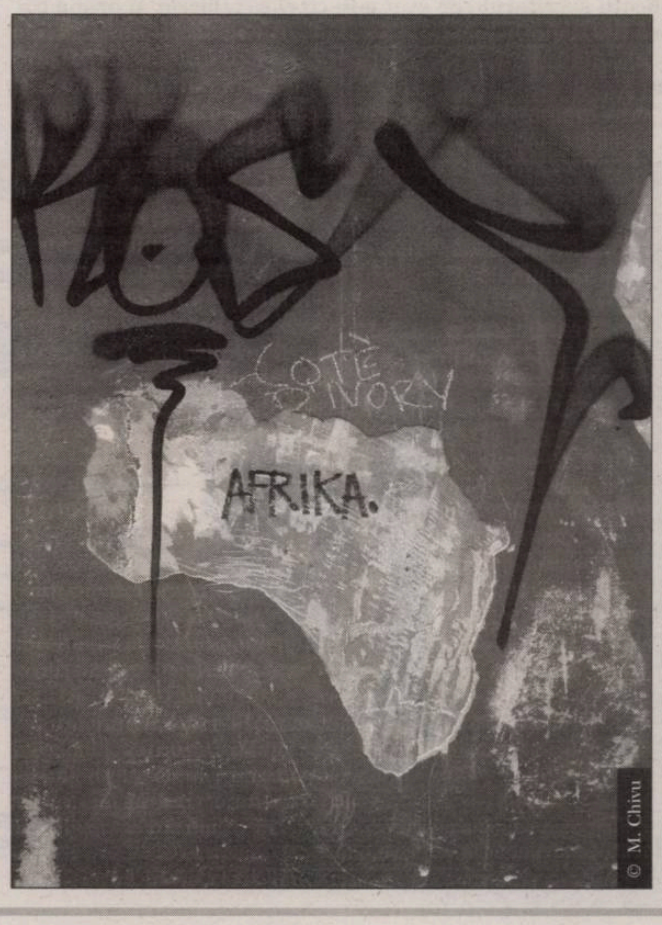

Dumitru SANDU

Fenomenul comisiilor paralele în atestarea universitară

La început a fost „criteriul de atestare“, acum este „comisia“. Eşecuri sau simple dificultăţi în a ajunge profesor universitar erau puse, cu cîţiva ani înainte, în spaţiul academic, pe seama „criteriilor“. Relativ frecvent, te puteai întîlni cu formulări de tipul: cel care a propus noile criterii de atestare, ministrul Mircea Miclea, nu ştie ce face, la noi nu este ca în Occident; cum să publici în reviste de vîrf (ISI) cînd Estul Europei – şi orice, în afară de texul din metropola anglo-saxonă –, este respins la astfel de reviste; nu ai acces la baze de date internaţionale şi nu faci cercetare socială comparativă, nu ai nici o şansă de publicare. Ulterior, vinovatul a devenit, din ce în ce mai mult, comisia de atestare numită de minister.

Atît de mare a fost supărarea pe revistele de prim rang pe piaţa intelectuală internaţională încît, ani de zile, puţină lume şi-a mai adus aminte că, de fapt, cerinţa noilor criterii de atestare operează, minimal, cu trimitere la publicaţii în reviste indexate în baze de date internaţionale (BDI). Altfel spus, nu este nevoie, conform reglementărilor româneşti în domeniu, să ai publicaţii în reviste de rang 1 pentru a deveni profesor universitar sau conducător de doctorat. Este suficient ca acestea să fie în reviste care au căutare pe piaţa intelectuală internaţională, cele incluse în reviste BDI.

Dezbaterea la care mă refer are o faţetă normativă (care trebuie să fie cerinţele de atestare universitară?) şi una legată de practica de evaluare, avizare sau contestare pe calea deciziilor ministeriale. Această a doua faţetă a problemei a ajuns mai puţin la publicul larg şi a fost văzută mai mult în spaţiul consiliilor profesorale, a senatelor universitare, a comisiilor sau cabinetelor ministeriale. Firesc pînă la un punct, dat fiind faptul că pot fi considerate probleme tehnice de specialitate, de mod de aplicare. Pînă la un punct... Care? Cum se aplică normele este, de multe ori, la fel de important, dacă nu şi mai important, decît conţinutul lor.

Drumul birocratic al memoriului

Pentru ilustrare voi alege un singur aspect, cel al unora dintre comisiile de contestaţii care funcţionează, însă nu aşa cum le spune numele, ci în calitate de comisii paralele. Adică? Nimic altceva decît un aranjament în care dosarul respins de comisia de specialitate a ministerului să fie înlocuită de o alta care, formal, este de contestaţii, dar, în fapt, are un cu totul alt statut: judecă pe o mapă de lucrări diferite, completată de către aplicant după respingerea de către prima comisie, şi cu un set de criterii diferite. Evident, o astfel de comisie lucrează paralel cu cea iniţială. Oricît de abil ai fi ca jurist şi de pornit pe apărarea celui pe care îl vrei profesor, este greu să dovedeşti, cu o astfel de practică procedurală, că judecătorul contestaţiei este unul legitim. Acesta ar fi legitim dacă ar folosi oferta sau mapa de publicaţii şi criteriile de evaluare cu care a lucrat şi prima comisie, cea care a dat verdictul negativ.

Secvenţa de practică procedurală prezentată anterior nu este una inventată. M-am confruntat cu ea recent, în noiembrie 2008, în calitate de preşedinte al comisiei recunoscute de ministerul de resort pentru sociologie, ştiinţe politice şi comunicare. Firesc, împreună cu colegii de comisie, am reacţionat la departamentul pentru învăţămînt universitar din minister. Nu insist, deocamdată, asupra drumului birocratic al memoriului. Las, pentru început, cazuistica la o parte şi încerc să reconstitui atmosfera, pornind de la experienţe personale, de la cunoaştere nemijlocită ca evaluator şi preşedinte, pentru mai mulţi ani, în cadrul uneia dintre comisiile de atestare ale Ministerului Educaţiei. Dau prioritate sociologului, pe stil de observaţie participantă.

Fenomenul contaminării negative

Dacă ar fi să compari profesorii atestaţi prin comisii de contestare, nu prin cele obişnuite, permanente, cu cei care au primit confirmarea de la comisiile ordinare, ai constata, foarte probabil, că cei care au ajuns profesori prin sistemul contestaţiilor nu se omoară cu publicaţii în străinătate. Merg mai mult pe logica sindicală care a dus la reguli de genul „dacă publici patru articole în reviste de aici, echivalează cu unul adevărat, de tip ISI“. Articolele lor nu numai că sînt preponderent în româneşte, dar strălucesc şi prin bibliografii subţiri şi slabă rigoare metodologică. Dacă, peste ani, îi întîlneşti pe titularii de profesorat prin contestaţie sau prin aprobare chinuită (la limită de voturi, şi cu multe presiuni) la dezbateri ştiinţifice locale cu participare internaţională, vei constata că se feresc să vorbească în engleză şi preferă comunicarea prin translatori. Sau, dacă ai lua la mînă lucrările de doctorat elaborate sub conducerea celor care au ajuns profesori prin regimul contestaţiilor (sau al votului de tipul „hai să îl/o lăsăm să treacă“) vei constata, foarte probabil, că slăbiciunile coordonatorului se transmit uşor la cel coordonat prin doctorat.

Fenomenul contaminării negative duce la formarea unui gen de lanţ al slăbiciunilor: membri de comisie, primară sau de contestaţii, care nu au publicat în viaţa lor un articol într-o revistă de vîrf din domeniu vor fi cei mai inventivi în a susţine candidaţii care au publicat după tiparul lor.

Este o lume în care etichetările sau justificările bizare sînt la ele acasă: dacă nu vei susţine un candidat care are mapă profesională cenuşie, necompetitivă, dar care îţi este coleg de facultate, se va spune, fireşte, că nu eşti bun coleg; oricum, eşti fie un dogmatic al reformei, fie nici tu, contestatarul din comisie, nu valorezi mare lucru dacă pui la îndoială cutumele localismului autosuficient; dacă chestionezi pentru justificare un înalt funcţionar, responsabil cu promulgarea unei decizii care pleacă de la o comisie de contestaţii, dar care încalcă regulamentele în vigoare, poţi primi un răspuns de genul „da, aveţi dreptate, dar comisia de contestaţii este suverană la noi, pe linie de precedent, de tradiţie“.

Nici vorbă să susţin că tot tabloul atestărilor pe ştiinţe sociale este atît de sumbru. Dimpotrivă. Din ce în ce mai mulţi tineri conferenţiari ajung să aibă publicaţii în reviste de prestigiu, intră în echipe de lucru internaţionale, produc volume confirmate de piaţa intelectuală din domeniu. Te întîlneşti şi cu specialişti foarte buni care, la obiecţii întemeiate, reacţionează normal: mai trebuie un articol într-o revistă de vîrf, îl scriu; mai este necesar un volum pe profilul postului scos la concurs, îl redactează. Revin în competiţie nu prin contestaţii şi intervenţii, ci prin publicaţiile necesare.

Nu am un temei în a spune cît de extins este fenomenul comisiilor paralele în atestarea universitară, mascate sub titulatura de „comisii de contestaţii“. Ceea ce ştiu însă cu siguranţă, este că fenomenul există şi trebuie descurajat pe toate căile. O lipsă de reacţie la un astfel de fenomen nu poate avea decît consecinţe negative: se instituie/consolidează procedeul comisiilor care judecă pe dosare diferite; se descurajează publicaţiile în reviste indexate în baze de date internaţionale şi se acreditează ideea că „se pot forma comisii bune, care te judecă numai pe baza articolelor pe care le-ai publicat în orice reviste, pe parcursul vieţii, nu în ultimii cinci ani“; se acreditează ideea că „nu este necesar ca tematica publicaţiilor proprii să fie concordantă cu profilul postului pentru care candidezi“.

Complicităţi multiple

Mediul în care apar foarte uşor promovări ale unor persoane cu dosare profesionale şubrede este cel al lipsei de transparenţă şi al reglementărilor confuze. „Vindecarea“ unui astfel de mediu ar implica, între altele: postarea pe net a grilelor operaţionale pe care le folosesc comisiile ministerului în evaluarea dosarelor de promovare profesională; publicarea integrală a dosarelor de atestare ca profesori pe site-ul Ministerului Educaţiei, înainte de discuţiile de evaluare, modalitate de a descuraja pe foarte mulţi dintre veleitarii care pun în mişcare diferite mecanisme de ocolire a criteriilor de performanţă; publicarea pe site-ul ministerului a tuturor argumentelor de respingere a dosarelor de către comisiile de specialitate, dar şi a fundamentării deciziilor pentru comisiile de contestaţii (altfel, comisiile de contestaţii lucrează ca organism atotputernic, discreţionar); participarea unui reprezentant al Comisiei de specialitate la discuţiile comisiei de contestaţii pentru comunicare clară între cei doi evaluatori şi pentru a reduce probabilitatea de transformare a comisiei de contestaţii în comisie paralelă; publicarea grilelor operaţionale ale fiecărei comisii de specialitate pe site-ul MECT; prevenirea prin regulament a situaţiilor de a atesta ca profesor un conferenţiar care nu a publicat cel puţin un articol pe profilul postului, în reviste indexate în baze de date internaţionale.

Desigur, foarte multe dintre propunerile menţionate sînt considerate ca necesare şi utile în mediile de specialitate universitară, la nivelul celor care iau decizii în Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului. Adoptarea şi punerea lor în practică trenează însă prin complicităţi multiple, cercuri de interese, inerţia modelelor educaţionale necompetitive etc.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 259 ● 29 ianuarie – 4 februarie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Un candid: Mircea Eliade“
pagina **3**

Cristian Ghinea
„Cînd progresul merge invers“
pagina **17**

Ruxandra Tudor
„Cum să creşti copiii altcuiva“
pagina **22**

Alimentația națională

– ieri și azi –

„Nu există dragoste mai sinceră decît dragostea pentru mîncare.“
GEORGE BERNARD SHAW

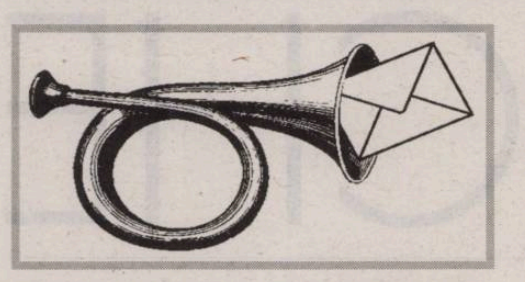

Nr. 253: *„Ceauşescu era bun?“*

Răspunsuri punctuale

1. Ceauşescu a fost bun pînă în 1974 cînd s-a debarasat de echipa lui Maurer.

2. Fiecare generaţie are impresia că lumea s-a născut odată cu ea, cînd analizăm o perioadă istorică, este bine s-o facem cu detaşare, fără pasiuni deşarte. Cineva spunea că dacă vrei să afli adevărul, trebuie să te îndoieşti. Totul este relativ, după cum a zis bătrînul Einstein cînd era tînăr! Absolutizarea, a vedea totul în negru şi alb se cheamă extremism şi extremismul este un viciu. Tot la modul extremist au tratat lumea şi comuniştii. Tot ce fusese înaintea lor a fost negativ, tot ceea ce făceau ei era pozitiv.

3. Am traversat toată perioada comunistă şi cei 20 de ani de după şi sînt mai îndrituit decît alţii să-mi dau cu părerea şi să fac comparaţii. De-a lungul anilor de după '90 s-au făcut diverse afirmaţii şi s-a incriminat tot ce a însemnat perioada comunistă. Am să mă refer la cîteva.

a) Sărăcia din anii '80. Dacă aţi fi cunoscut şi trăit sărăcia din perioada '46-'56, nu aţi mai fi fost atît de porniţi. Nu uitaţi că atunci România a fost victima a trei calamităţi succesive: războiul, ruşii şi seceta. Pe lîngă acea perioadă, sărăcia din anii '80 a fost apă de ploaie!

b) Nu aveam libertăţi. Aşa este. După '90 s-a dat liber la jefuit, la distrus, la traiul în boscheţi, la trafic de droguri etc. etc. Singurul cîştig al perioadei de după '90 a fost posibilitatea de a călători oriunde în lume.

c) Apartamente comuniste. Aceste apartamente mult hulite, cu care se face azi speculă, au reprezentat, pentru milioane de români, trecerea de la budă, albie şi lighean, la WC, cadă, duş şi chiuvetă!

d) Privilegiile nomenclaturii. Aşa este, aveau multe privilegii: palate cu piscină, călătorii nestingherite în străinătate, case de vacanţă în Austria şi Spania şi cîte şi mai cîte!

e) Justiţia. Se afla sub patrafirul partidului. Astăzi este monitorizată de „ochiul dracului“. Cum s-ar zice, este independentă, adică stat în stat!

f) Casa Poporului. Megalomanie. Megalomania este defect omenesc şi se manifestă, în proporţie mai mică sau mai mare, în funcţie de puterea politică şi financiară. Megalomanie este şi turnul din Abu-Dhabi, şi palatul ţigănesc cu 14 turnuleţe, şi scaunul aurit pe care-şi freacă fundul un anume personaj.

g) Industrializare. Ineficienţă economică. Şi acest aspect a fost incriminat. Ca şi cum România n-avea nevoie de industrie, de hidrocentrale, de sisteme de irigaţii etc. Astăzi, după aşa-zisa privatizare, se vede diferenţa: tractoare – ioc, fibre sintetice – ioc, sisteme de irigaţii – ioc etc. Cît despre eficienţă, ce să mai vorbim? Abia aştept să asist, de pe lumea cealaltă, la sfîrşitul secolului, la inaugurarea de către nepoţii lui Orban şi ai lui Berceanu a autostrăzii din Ardeal!

h) Democraţie. Nu am avut regim democratic. Acum avem, spre binele poporului. Care popor? A, ăla cu care ne întîlnim la fiecare patru ani şi-i dăm o sacoşă cu mîncare ca să ne voteze.

i) Plata datoriilor înainte de termen. Ambiţia imbecilă a lui nea Nicu care se supărase pe Occident pentru că nu-l mai băga în seamă. A exportat tot ce se putea şi nu se putea. Culmea este că, după plata datoriilor, s-au organizat adunări populare de mulţumire că ne scăpase de datorii! Oamenii erau nedumeriţi şi se întrebau: bine, bine, dar ce, noi am făcut datoriile şi ni le-a plătit el?

Cu stimă,

M. COSTEA
str. Cameliei 16
Bl. 30, sc. B, apt. 38
Ploieşti

P.S. Ar fi multe de zis. Am încercat să fiu cît mai scurt. Dar ar fi necesară o analiză exhaustivă a tuturor aspectelor sociale, politice şi economice din perioada respectivă.

N.red.: De acord să nu discutăm în alb/negru. Totuşi, despre „ambiţia lui imbecilă“, despre megalomaniile lui, despre „cît de bun a fost pînă în 1974“ (?) aţi fi scris liniştit vreunei reviste de atunci? S-ar părea că „singurul cîştig al perioadei de după '90“ nu a fost – cum credeţi dvs. prea simplist – doar „posibilitatea de a călători oriunde...“.

Dilemă de decembrie

Luna decembrie îmi inspiră o stare de miracol şi mă face să mă simt înconjurat de lucruri care par că se întîmplă pentru prima oară: ceaţa – care nu e ca în restul anului, ci ne înconjoară cu o aură ce înnobilează totul, ferestrele şi vitrinele sînt mai sclipitoare, cîntecele – mai tulburătoare, mirosul de brad în casă – care nu e la fel cu cel din pădure, prima ninsoare face ca lumina să urce dinspre pămînt spre cer, aşteptarea devine mai voioasă şi plină de speranţe, misterul naşterii lui Isus...

Fiecare zi ce trece îmi dă senzaţia unui crescendo sărbătoresc ce culminează cu explozia artificiilor pe cerul Anului Nou.

De 19 ani încoace, luna decembrie răscoleşte amintirea unor lucruri care chiar se întîmplau pentru prima oară: bătrînul meu tată, deţinut politic, pe Calea Rahovei, grupuri de oameni ciudaţi, cu drapele făcute sul la subsuori în dimineaţa de 21, premiera unei lozinci ce dădea fiori – „Jos Cea-uşes-cu!“ –, din mii de voci perfect sincronizate, ce zăngăneau geamurile pe Magheru, gloanţe, trasoare, tunuri cu apă la Intercontinental, colinde de Crăciun la radio...

Fiecare zi ce trecea îmi dădea senzaţia unui crescendo emoţional, care a culminat în noaptea de 25-26 cu o imagine TV: costumul negru al lui Petru Popescu şi vocea sa cu tonul sacadat ca o mitralieră: „Sentinţa a rămas definitivă şi a fost executată“. Dictatorul îşi găsise sfîrşitul lamentabil cu spatele la un zid de cazarmă.

În tumultul zgomotos al zilelor ce au urmat, funeraliile sale au trecut aproape neobservate în toate ciudăţeniile lor. Aceiaşi oameni care îl condamnaseră la moarte în ziua de Crăciun se grăbeau acum să-l coboare în pămînt cu ipocrită pioşenie. Din zilele acelea, pe lîngă alte întrebări rămase fără răspuns, am şi o dilemă: dacă omul ăla, care le făcuse atîta rău semenilor lui şi care îşi renegase credinţa în Dumnezeu (ceea ce, în fond, e o problemă personală, dar el o transformase într-o problemă naţională), se cădea să fie înmormîntat creştineşte, cu serviciu religios, mormînt, cruce la căpătîi, flori şi lumînări, iar rămăşiţele lui pămînteşti să beneficieze de respectul tradiţional purtat morţilor cu toată trena lui de imagini şi obiceiuri – comemorări, reculegeri pioase, poate, ce mai ştiu eu, parastase şi pomeni?

Păcate? Trufia, ne-mila, crima, minciuna şi, nu în ultimul rînd, impietatea – multipla crimă a dărîmării de biserici – impietatea faţă de turle, icoane şi ziduri, dar mai ales faţă de milioanele de rugăciuni care transfigurează zidurile.

Iertare? Orice om are dreptul la iertare cu condiţia să o ceară, dar nu cred că a făcut-o nici măcar în ultima clipă. Cred că omul ăla n-a fost bun niciodată, în acceptul creştinesc.

De ce e obligat să-i găzduiască rămăşiţele pămîntul pe care l-a dispreţuit şi l-a scormonit cu canale şi tuneluri stupide?

De ce sînt obligaţi „morţii noştri“ din cimitire să-l aibă vecin?

O să-l ierte femeile umilite sau moarte pe mese de operaţii, blestemîndu-şi, poate, în clipele acelea tocmai darul minunat de a da viaţă?

O să-l ierte copiii nefericiţi, născuţi împotriva destinului?

O să-l ierte victimele lui nevinovate?

O să-l ierte bisericile?

Viaţa (sau moartea?) aduce uneori dreptatea şi face ca asasinii (dictatori sau nu) să nu-şi găsească liniştea pe lumea cealaltă, cea în care nu credeau.

Prin anii '80 a circulat prin reţeaua „samizdat“ a casetelor video, un film venit din îndepărtata Gruzia, creaţia unui regizor cu nume exotic: Tenghiz Abuladze. Greu de urmărit, vorbit în gruzină, dublat în rusă, netradus nici chiar de celebra Irina Nistor, filmul *Căinţa* spune povestea postumă a unui zbir totalitar odios. Sicriul său era, nopţi la rînd, exhumat fără ştirea rudelor şi prozeliţilor care îl găseau în fiecare zi în alt loc. Lugubrul mister s-a destrămat cînd s-a dovedit că o victimă a terorii sale era autoarea acestei răzbunări, potrivită, poate, dîrzeniei caucaziene. Într-un tîrziu, pentru a pune capăt coşmarului sau, poate, înţelegînd mesajul, apropiaţii mortului decid să arunce cadavrul la groapa de gunoi.

Prea mult pentru noi, românii?

„Dumnezeu să-l ierte“ s-o fi spus la înhumarea lui şi, mai apoi, de unii farisei sau proşti.

Dar, Dumnezeu o fi de acord?

Îndrăznesc să pun dilema mea şi în faţa altor dilematici.

arh. Crişan ATANASIU
21 decembrie 2008

Atenţionări

Nr. 253: Articolul lui Marius Chivu, „Un bilanţ“

Spre bucuria dvs., în anul în care tocmai am intrat vă aduc la cunoştinţă că au fost traduşi în Italia, în italiană, deci, şi Eminescu, şi Bacovia (premieră absolută), la editura Fermenti din Roma (nu din Torre del Greco sau Adrano); consistente antologii ale respectivilor poeţi, totuşi români; sînt în librăriile din Italia şi au fost lansate de subsemnatul la Accademia di Romania (nu la Ciofliceni-Vale) în prezenţa ministrului-ambasador Mihail Banciu, şi în absenţa dvs. care aţi avut bunăvoinţa să le omiteţi din lungul pomelnic de autori români traduşi în limbi străine. Toate detaliile sînt documentate pe Internet. Am onoarea să nu vă salut pînă nu faceţi cuvenita îndreptare. Niciodată nu e prea tîrziu.

Geo VASILE
geovsl@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Răspunsul lui Marius Chivu

„Pomelnicul“ nu-şi propunea o trecere în revistă exhaustivă a traducerilor din 2008 (de unde şi lista lăsată deschisă prin „ş.a.“), ci semnalarea creşterii numărului de traduceri, în special, din autorii români contemporani. În ciuda tonului cu care ne scrieţi – niciodată nu e prea tîrziu pentru cuvenitele scuze! –, adăugăm listei şi titlurile traduse de dvs.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Secrete**
- **Educaţia umanistă azi**
- **Tinereţe fără bătrîneţe**
- **Statui şi monumente**
- **Revoluţiile azi**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Un candid: Mircea Eliade

De cîte ori răsfoiesc jurnalul lui Mircea Eliade, încep (și sfîrșesc) prin a-mi pierde răbdarea. Omul ăsta, care s-a ocupat toată viața, cu un fel de surescitare puberă, de „mituri, vise și mistere“ și care a cunoscut, față către față, tot ce era mai ales în lumea intelectuală a veacului trecut, omul ăsta, care s-a bucurat de o notorietate mai răsplătitoare decît cea strict academică și care a traversat mapamondul înconjurat de nimbul „inițiatului“ atotștiutor și al laureatului perpetuu, e incapabil să privească dincolo de propria sa umbră. Copleșit de sine, de succesele sale, de ambițiile sale juvenile, de artrita sa, de laudele prietenilor și ale colegilor, Mircea Eliade livrează, în cele din urmă, portretul unei uriașe candori: în egolatria sa, e dezarmant de sincer. Se bucură ca un copil de isprăvile proprii și își face iluzia că durerile lui de stomac sînt un eveniment planetar. Cititorul e invitat la o solidaritate argumentată clinic: va scăpa autorul de aciditate sau nu? Nu cumva a luat prea multă aspirină? Cîte pagini a reușit să redacteze în ziua x, în ciuda insomniei din ajun? Nici o indiscreție nu e evitată: „25 octombrie. Azi-dimineață, mă deștept mai extenuat ca niciodată. *Black stool*“ (adică scaun de culoare închisă). Inconfortul fizic devine, adesea, abisal: „15 mai. Zburăm la New York. Surpriza: bolnav de stomac. Imposibil să înțeleg de ce...‘ Cînd corpul nu se manifestă, rămîne destul timp pentru contemplarea entuziasmelor și melancoliilor spirituale. Ele sînt, aproape fără excepție, autoreferențiale. Sîntem informați, de pildă, că doamna Eliade (Christinel) tocmai a dactilografiat un manuscris al soțului ei și e entuziasmată, ceea ce e încurajator. Alteori, entuziasmat e direct autorul: „20 iulie. Somnoros. Recitesc, tulburat, *Nouăsprezece trandafiri*“. Grija pentru ecoul lucrărilor proprii e duios maniacală: Cioran îi spune, la cafenea, că în Berlinul de Vest e mai cunoscut, mai popular ca scriitor decît ca istoric al religiilor. „Ceea ce nu-mi face plăcere; idealul meu este să fiu cunoscut total.“ Notă îndurerată: „Marele nostru Frye n-a mai citit nimic de mine...“ Cineva îi transmite că Y îl admiră. Jurnalul consemnează: „Mă bucur“. Firește – sindrom tipic – egolatria altora e insuportabilă: „Aseară la Corbin. (...) Henry nu-mi vorbește decît despre lucrările și succesele lui, despre ce pregătește sau are de gînd să facă etc. Unde, și de cine, este invitat să conferențieze, să publice etc. etc.“ (e o perfectă descriere a metehnei eliadești). Urmează o dezarmantă, plină de parapon deconspirare a frustrării proprii: „Sînt cam doisprezececincisprezece ani de cînd nu mi-a vorbit, măcar în treacăt, despre una din cărțile mele recente. Mă întreb uneori dacă le mai citește. Admirabila lui concentrare *permanentă* (s.M.E.) asupra lui însuși mă exasperează, dar nu mă pot împiedica să nu admir forța neegalată a acestui egocentrism care se transformă pe nesimțite în auto-apoteoză“.

Mi se va spune că orice jurnal e, prin definiție, egolatru. Și Ionesco și Cioran sînt, în jurnalele lor, abundent orientați spre eul propriu. Diferența e că amîndoi reușesc să vorbească despre ei înșiși în așa fel, încît simți, în calitate de cititor, că reflexia lor *te privește*. Mircea Eliade, foarte interesant și util pe linie anecdotică, sau istorică, te obligă să fii martor la o intimitate care nu te privește. Pe deasupra e o natură (prea) fericită, adică inexpresivă: persoana proprie îl exaltă. Nu îl vei auzi niciodată anulîndu-și, ca Ionesco, întreaga operă („Sînt nemulțumit de tot ce am făcut“, „Nu cred în valoarea operei mele“) și nici definindu-se, precum Cioran, drept „un avorton elegiac“. Jurnalul lui Mircea Eliade ilustrează glorios declarația unui mare duhovnic francez. După ce a ascultat, toată viața, confesiuni de tot soiul, el n-a putut să spună decît atît: „Nu există adulți!“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Noul război al brînzei

Aderarea României la Uniunea Europeană nu ar fi fost posibilă fără bătaia la cap sistematică și consecventă pe care ne-au administrat-o chiar instituțiile europene. E limpede că, dacă eram lăsați de capul nostru, am fi tărăgănat la nesfîrșit orice idee de reformă, am fi pierdut vremea cu tot felul de ciorovăieli politice, am fi rămas poate la ideea dlui Iliescu că proprietatea „e un moft“, iar parlamentarii noștri ar fi găsit tot felul de reglementări „originale“ în tot felul de domenii. Avînd însă traseul fixat de legislația europeană pe care trebuia să o adoptăm, drumul a fost scurt și (relativ) drept.

Există însă o consecință perfidă a acestei aderări ghidate de Comisia de la Bruxelles. Politicienii și administratorii noștri – de la parlamentari pînă la tot felul de șefi de instituții publice, de la miniștri pînă la viceprimari de comună – s-au obișnuit să invoce Uniunea Europeană pentru a explica tot felul de reglementări și măsuri. „Așa ne cere UE“ a devenit un refren des auzit prin conferințe de presă, atunci cînd jurnaliștii le cer demnitarilor explicații pentru vreo reglementare. „Așa ne cere UE“ sînt cuvintele magice care pun capăt oricărei discuții, oricărui dubiu, oricărei încercări de a înțelege „de ce“ și „cum“: facem așa pentru că ne cere UE, și nu putem face altfel. De la autorități, refrenul a trecut în popor, așa încît auzim în jurul nostru foarte des, în legătură cu tot felul de fleacuri, că „așa or fi vrînd ăștia din UE“. În mințile oamenilor, ideea de reglementare a devenit sinonimă cu „UE“, astfel încît pe seama Bruxelles-ului sînt puse vrute și nevrute, mai ales interdicțiile sau regulile care schimbă obișnuințele și practicile de pînă acum. Din această serie fac parte „euromiturile negative“ de tipul „nu mai avem voie să facem țuică“, care au stîrnit vii dezbateri din cauză că au fost greșit înțelese. Poticnelile autorităților și iureșul presei au făcut adesea ca informațiile legate de normele europene să circule prost și să creeze inutil panici. Cazul cel mai gogonat a fost cel care „interzicea“ telemeaua: o proastă înțelegere a termenului „piață locală“ (care, în documentele europene, se referă la piața *dintr-o țară)* a determinat autoritățile române să decreteze că ciobanii nu mai au voie să-și vîndă telemeaua decît în localitatea lor și pe o rază de nu știu cîți kilometri. Absurdul situației a fost rezumat cu umor de un cioban din Mărginimea Sibiului: „în toate satele din jur, toți facem brînză; ce să facem, să ne-o vindem unii altora?“. După repetate bîlbîieli, Agenția Sanitar-Veterinară a lăsat-o baltă; dar ideea că „UE interzice“ se înfiripase deja în mintea poporului nostru de păstori și agricultori. Recent, o altă furtună a început să bîntuie piețele agroalimentare ale patriei: producătorii nu vor mai avea voie să vîndă produsele decît ambalate și etichetate. Concret, asta înseamnă (de exemplu) că brînza nu va mai putea fi luată „pe gustate“, tăindu-se după pofta clientului din bucata mare de telemea sau din roata de cașcaval sau din burduf; autoritățile noastre pretind că fiecare „porție“ de brînză trebuie ambalată separat și etichetată. Ca la supermarket, adică. Putinica de telemea – după care tînjea Caragiale cînd era la Berlin, solicitîndu-le prietenilor din țară să-i aducă un asemenea produs național, în trecerea lor prin Germania – riscă să treacă în amintire: nu se mai pune la socoteală ca „ambalaj“, după cum au înțeles autoritățile noastre veterinare. Și totuși... Nu trebuie să faci mari investigații în hățișurile legislației europene pentru a-ți da seama că e ceva în neregulă: în piețele din Italia, brînza se poate gusta, iar vînzătorul îți taie cît vrei dintr-o bucată/roată mare de *pecorino romano,* de *caciocavallo* sau de *provolone.* După cum „bulgării“ de *mozzarella* nu sînt ambalați individual, ci „colectiv“, într-un recipient care nu este decît descendentul modern al putinii. Importante sînt *etichetarea* și *respectarea* normelor de igienă și de siguranță alimentară. Iar acestea nu se obțin doar

obligîndu-i pe producători să ambaleze telemeaua separat, în bucăți egale, în pungi de plastic. (Dimpotrivă: ambalarea în pungă de plastic vidată a acestui tip de brînză este o ofensă adusă tradiției, bunului gust, normelor de siguranță alimentară și plăcerii de a trăi!) În țările europene există, pentru brînzeturi (ca și pentru vinuri), reglementări privind denumirile, respectarea rețetelor și a modului de preparare, există consorții ale producătorilor care au grijă ca pe piață să nu apară contrafaceri etc. O navigare pe cîteva site-uri dedicate brînzeturilor poate fi instructivă în acest sens (www.granapadano.it, www.mozzarelladop.it, www.pecorinoromano.net, www.univers-fromages.com, www.kaeseseite.de, www.rothkase.com, www.formaggio.it). Chestiunea este, așadar, mai complexă. Dar autoritățile române s-au obișnuit să fredoneze „așa ne cere UE“ și nimic mai mult, iar producătorii încă nu știu să se organizeze și să-și apere interesele, exprimînd un punct de vedere coerent. Sîntem în continuare mioritici, iar reglementările ni se par o fatalitate: între aplicarea cutărei directive europene și „a căzut o stea“ punem semnul egalității.

De fapt, într-o Românie membră a UE, baciul vrîncean, cel ungurean și cel moldovean ar trebui să se alieze în „consorțiul telemelei“, să-și înregistreze produsul la Bruxelles și să facă un site de prezentare (se pare că www.miorita.ro nu e luat!). Miorița ar rămîne doar cu rolul de *logo* al *brandului,* iar steaua ar rămîne la locul ei, între cele 12...

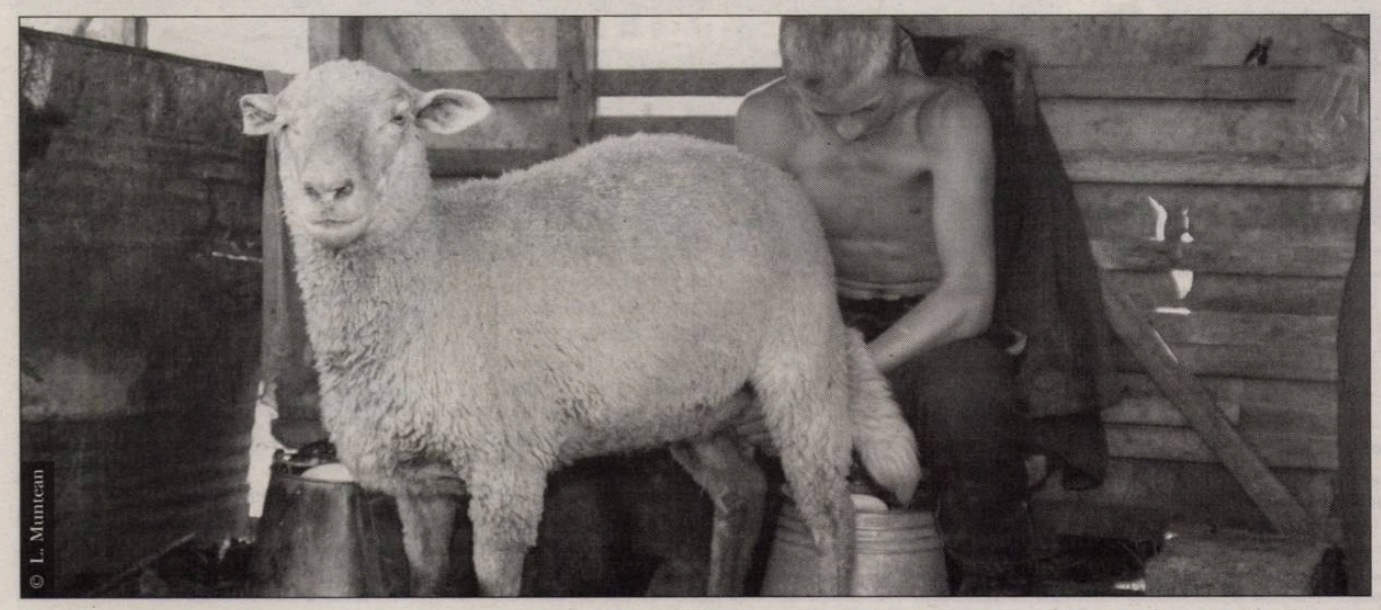

© L. Muntean

ținerea de minte

„ce elev miop
i-a inventat pe cei doi tineri ochelariști
care se sărută

și clinchetul ochelarilor ei trandafirii
cînd se lovesc
de severii lui ochelari negri?

un zgomot mic în mijlocul orașului
un zgomot discret de materie iubind materia
dulce-prietenos, vulnerabil și tare

și bietele corpuri cerești zgîindu-se de foarte sus
și încercînd invidioase
să-i zărească pe cei doi mai de-aproape“

(Florin Mugur, „îndrăgostiții“,
Firea lucrurilor, Editura Cartea Românească, 1988)

Luca NICULESCU

ași și pe dincolo

Scăpăm de clauză?

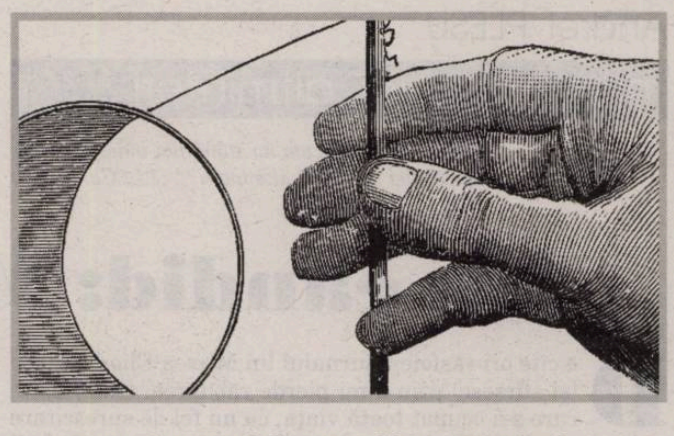

România are o problemă. Este membră a Uniunii Europene, participă la toate reuniunile de la Bruxelles, Strasbourg sau Luxemburg, a organizat (pînă la urmă!) alegeri pentru Parlamentul European şi se pregăteşte pentru altele în iunie 2009 (cînd vor merge la vot şi celelalte 26 de ţări din UE), îşi scoate în evidenţă statutul de european cu entuziasmul unui neofit, dar, din cînd în cînd, îşi aminteşte că există un hop: clauza de salvgardare.

Botezată eufemistic „mecanism de cooperare şi verificare“, această clauză înseamnă de fapt pericolul unor sancţiuni din cauza unor progrese insuficiente în reformarea Justiţiei şi a luptei împotriva corupţiei. Dacă Bucureştiul nu îndeplineşte o serie de condiţii, Uniunea Europeană poate decide, de exemplu, că hotărîrile Justiţiei române nu mai sînt recunoscute în celelalte ţări europene. Specialiştii recunosc că sancţiunea ar fi greu, dacă nu imposibil de aplicat, pentru că nu există precedente şi nu ştii dacă nu ar fi mai mult de pierdut decît de cîştigat. Totuşi, ideea că la doi ani de la aderarea la Uniunea Europeană România nu reuşeşte să devină europeană pe de-a-ntregul irită la Bucureşti. Evident, sînt multe domeniile în care distanţa dintre România şi majoritatea ţărilor europene este foarte mare, începînd de la lipsa infrastructurii şi terminînd cu milioanele de pungi de plastic care înfloresc pe cîmpii, dar lucrul cel mai deranjant pare a fi, în clipa de faţă, problema din Justiţie.

În urmă cu cîteva luni, şeful statului a anunţat că ar dori ca la raportul din această vară, Comisia Europeană să oprească monitorizarea României. Ar fi o bilă albă pentru statul român. Pentru asta sînt însă cîteva condiţii: adoptarea unor noi coduri penale şi civile (şi a codurilor de procedură), deblocarea unor dosare de mare corupţie (cum ar fi cele de urmărire penală a lui Adrian Năstase, blocate de o decizie a Camerei Deputaţilor), continuarea luptei împotriva corupţiei (aici, garanţia fiind păstrarea lui Daniel Morar la şefia DNA). Mai există şi alte cîteva amănunte, dar cele trei puncte prezentate mai sus sînt esenţiale.

Semnalele din ultima vreme arată că s-a ajuns la un moment de răscruce. Preşedintele Traian Băsescu a propus ca noile coduri să fie adoptate prin asumarea răspunderii Guvernului. Ideea e îmbrăţişată şi de premierul Emil Boc. Experţii spun că este nedrept să privezi Parlamentul, locul consacrat pentru dezbateri, de o discuţie serioasă pe tema codurilor. Tot ei amintesc însă că diferite proiecte de coduri penale şi civile au stat ani de zile în Parlament, fără ca dezbaterile să avanseze prea mult. Oricum, preşedintele PSD şi al Senatului, Mircea Geoană, se opune. Pentru el, dezbaterile parlamentare sînt esenţiale. Dacă PSD şi PD-L nu ajung la o înţelegere şi adoptarea codurilor trenează, monitorizarea va continua.

Cazul lui Adrian Năstase pare ceva mai simplu decît era

acum cîteva luni, cînd Camera a blocat procedurile iniţiate împotriva lui. Acum avem un nou Legislativ şi, mai important, fostul prim-ministru face parte dintre cei aflaţi în dizgraţie în PSD. Adrian Năstase – monedă de schimb pentru ridicarea clauzei? Va urma.

În fine, în ceea ce îl priveşte pe Daniel Morar, ministrul Justiţiei îi va prelungi probabil mandatul care expiră peste cîteva zile. Ministrul independent Cătălin Predoiu va face astfel ceea ce ministrul liberal cu acelaşi nume a refuzat (de revăzut episodul cu controversata Monica Şerbănescu). Ce s-a schimbat în ultimele luni? Probabil că determinarea Bruxelles-ului în păstrarea lui Morar este mai mare decît s-a crezut iniţial. Pe de altă parte, e posibil să nu existe nici foarte mulţi doritori să ocupe o funcţie atît de dificilă, unde presiunile politice sînt enorme.

Dacă aceste condiţii sînt îndeplinite, România va scăpa de monitorizare. Înseamnă că justiţia a devenit mai bună şi că lupta anticorupţie a învins? Lupta împotriva corupţiei nu se cîştigă prin adoptarea unor coduri, menţinerea în funcţie a unui tînăr procuror sau trimiterea în instanţă a unui om politic important (chiar dacă valoarea de simbol nu trebuie neglijată). Poţi să ai cele mai bune legi din lume, dar statul să funcţioneze strîmb. Printr-o „mobilizare exemplară“ şi înţelegeri mai mult sau mai puţin transparente între partide, Bucureştiul poate bifa condiţiile şi scapă de clauză. Există însă oameni care cred că, după înlăturarea pericolului sancţiunilor, se poate continua ca şi pînă acum, iar pîrghiile prin care pot influenţa Justiţia vor rămîne. Mai grav e că s-ar putea să aibă dreptate.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

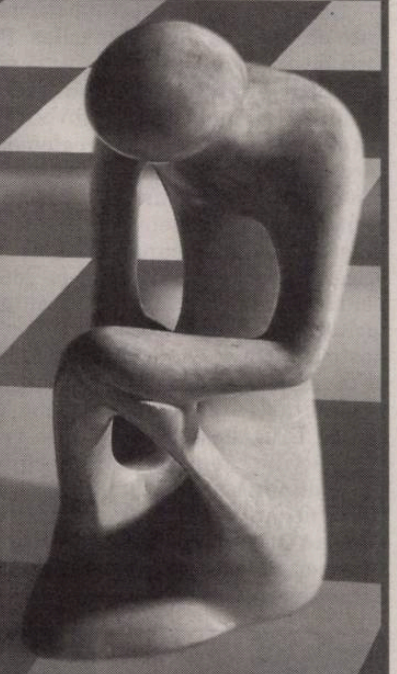

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche - 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Noii săraci

De cînd cu criza economică, noii săraci sînt altfel. Statisticile numără persoane, familii ajunse sub nivelul minim de trai, autorităţile caută soluţii pentru stoparea unei tendinţe muşcînd din categoriile celor care pînă acum aveau servicii, asigurări medicale, mijloace decente de trai şi dorinţa de a le multiplica. Pînă în urmă cu an, tot mai mulţi dintre aceştia făceau donaţii asociaţiilor de caritate, iar acum cer ajutoare. În primul rînd sînt loviţi angajaţii cu contracte temporare de muncă, tinerii, pensionarii. Paginile economice ale marilor ziare abundă în termeni tehnici, în promisiuni de miliarde de dolari sau euro sau altceva, dar fiecare om în parte are nevoie de puţin ca să nu se scufunde. Şi la acest puţin nu are acces, nu ştie de unde să-l ia, iar cînd ajunge e prea tîrziu.

La Barcelona a apărut un nou mod de locuire: un apartament e ocupat de patru prieteni pensionari. Are fiecare cîte o pensie de 500 de euro şi soluţia adoptată le permite să-şi folosească resursele pentru mîncare. Sîntem departe de investiţiile în apartamente de lux din urmă cu doar un an. În Portugalia, una din zece persoane fără domiciliu, înnoptînd în aziluri, are serviciu: cîştigă atît cît să poată face faţă altor nevoi, nu şi chiriei. Consecinţele sînt grave: omul pierde legătura cu familia, cu mediul, chiar dacă situaţia materială se poate îmbunătăţi într-un interval acceptabil, ceva din puterea individului e definitiv pierdut. La Muntele de Pietate de la Paris, responsabilul cu microcreditele personale evocă un fenomen fără precedent: „Oameni care trăiau pînă acum relativ îmbelşugat constată că nu mai pot să facă faţă. Dacă sînt proprietari, nu izbutesc să vîndă casa, ale cărei rate, de altfel, nu le-au achitat integral. Brusc, se văd în situaţia de a vinde bijuteriile de familie, amintirile, nu obţin mare lucru pe ele, dar pot să se descurce pînă la sfîrşitul lunii". În Statele Unite, majoritatea salariaţilor (şi membrii familiilor lor) pierd beneficiile poliţei de asigurare pentru sănătate, de îndată ce devin şomeri sau compania dă faliment. *The New York Times* relatează povestea unei tinere femei gravide: după ce a aflat că i-a încetat contractul de muncă, a alergat la moaşă şi a rugat-o să declanşeze procedurile pentru o naştere prematură, sperînd să prindă ultimele zile ale asigurării medicale. Compania de asigurări a refuzat să plătească, aşa că tînăra mamă e datoare 17.000 de dolari. Printre foştii beneficiari ai salariilor anuale din şase cifre, şomajul este în creştere şi reinserţia lor se produce cu mari dificultăţi. Foştii directori executivi se organizează în grupuri, nu doar ca să plîngă unul pe umărul celuilalt, ci şi pentru a găsi în comun soluţii. Unul dintre ei a obţinut în iarna aceasta jumătate de normă la curăţatul zăpezii: avea nevoie de cash ca să-şi plătească facturile. Cei care nu şi-au pierdut încă serviciul ar accepta o micşorare a salariului sau o diminuare a responsabilităţilor. Nu e ocolită nici o soluţie: şedinţe la psihiatru, lumînări la icoana Fecioarei din Guadalupe. În Elveţia, un activist de la magazinul Caritas (alimente cu preţ redus) povesteşte că „sînt persoane cărora le e ruşine să ne treacă pragul. Sînt bine îmbrăcate, dar n-au bani. Am văzut odată o tînără plîngînd de foame".

Desigur, e imposibil de cerut planurilor guvernamentale anticriză din ţări cu situaţii atît de diferite să producă soluţii acceptabile pentru destinele prinse într-o catastrofă pe care n-au provocat-o şi pentru care n-au fost pregătite. Li se poate cere să acţioneze în ritmul impus de situaţiile de urgenţă, să corecteze din mers erorile, să fie purtătorii speranţei şi ai creativităţii. Li se poate cere să le pese, să le pese de oamenii care nu le seamănă: e adevărat, ei votează o dată la patru ani, dar mănîncă în fiecare zi şi n-ar prea vrea să moară înainte de a le veni rîndul.

globul cubic

O aniversare

În Germania, aniversarea căderii comunismului va prilejui manifestări de proporţii: expoziţii documentare, festivaluri, expoziţii itinerante, dezbateri, concerte. În Polonia, pe 4 iunie, la Gdansk, vor veni conducători şi intelectuali din toată Europa, pentru a marca acele alegeri parlamentare istorice care au adus la putere Solidaritatea. O fundaţie americană va inaugura pe Internet Muzeul virtual al comunismului (www.globalmuseum communism.org) „ca omagiu pentru cele 100 de milioane de victime ale comunismului din întreaga lume".

Şi în Bulgaria va fi marcat sfîrşitul comunismului, dar – cum observă jurnalista Iva Rudnikova, în hebdomadarul *Kapital* – „marcarea nu este probabil cuvîntul potrivit, deoarece deocamdată autorităţile nu au prevăzut nici o formă de comemorare, ca să nu mai vorbim de festivităţi. Deşi şi noi am ajuns în anul 20 al postcomunismului. Dar problema comemorării e mai dureroasă decît în altă parte, pentru că ne lipsesc acele elemente care să ne facă să înţelegem evenimentele de atunci. Nu ştim ce s-a întîmplat într-adevăr în Bulgaria (Todor Jivkov a fost înlăturat de la putere pe 10 noiembrie, printr-o lovitură de palat, înlocuit fiind cu un comunist reformator: Petar Mladenov, apropiat de Moscova). Nu ne-am reglat socotelile cu trecutul. Nu există nici un loc sau vreun simbol care să concretizeze această revoluţie. Nu avem Zidul de la Gdansk şi s-a pierdut acel concentrat de speranţă şi de hotărîre de pe străzile Sofiei. Aduceţi-vă aminte de cuvintele de ordine de atunci: «Timpul ne aparţine», «Ultimul vals», «O să fie mai bine». Primul a devenit: «Cînd va fi momentul», al doilea o interminabilă farandolă, iar cel de-al treilea un slogan publicitar al unei companii de telefonie mobilă". (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre stînjeneală, dl Geoană şi „părinţii fondatori"

Omul politic de bună-credinţă, cel după care ne uităm la fiecare scrutin, ar putea fi definit prin vorba lui Chesterton despre Bernard Shaw: „e stînjenit de faptul că nu poate spune o minciună decît dacă el crede că e adevăr". Stînjeneala pe care o produce neputinţa de a spune o minciună cînd ştii că e minciună ar putea fi definiţia bunei-credinţe în politică. În politică, operaţiunea cea mai uzuală nu este aceea de a căuta adevărul şi nici dreptatea – acestea sînt treaba altor discipline ale spiritului şi altor instituţii ale statului –, ci aceea de a (te) convinge că ceea ce spui este adevărat. Totuşi, puţini politicieni mai practică acest exerciţiu. Preocupaţi să-i convingă pe ceilalţi, cît mai mulţi, politicienii uită tot mai des că trebuie să se convingă pe ei înşişi înainte de orice. O spun din capul locului, este foarte greu să te convingi singur de ceva. Această luptă cu tine însuţi presupune efort şi timp şi te expune unui risc major: prea multe astfel de victorii asupra sinelui pustiesc, pînă la urmă. Să te convingi pe tine însuţi că ceea ce ai de spus este mereu adevărat ar însemna, în final, că profilul interior se nivelează complet, că devii un fel de pîrloagă disponibilă pentru orice. Prin urmare, cei care sînt de bună-credinţă în politică preferă eschiva sau fenta. Cum politica trăieşte numai în conjunctură şi oportunitate, situaţia în care ceea ce ai de spus despre un anumit subiect nu e bine să fie spus apare destul de des. În consecinţă, cînd apare subiectul ai de făcut un singur lucru: eviţi agil. Oamenii îşi vor da seama că eviţi, vor înţelege de ce anume eviţi şi, în plus, dacă sînt oameni de spirit, vor aprecia şi graţia piruetei cu care eviţi subiectul. Ai numai de cîştigat. Stînjeneala care opreşte orice om normal să mintă vine, probabil, dintr-un sentiment moral săpat în ADN-ul fiinţei de către Creator. Unii însă au reuşit să-şi suprime cu totul stînjeneala cînd spun minciuni, orori sau, pur şi simplu, prostii, aşa cum criminalii cei mai înfricoşători îşi mutilează buricele degetelor pentru a nu mai avea amprente.

Cu ocazia recentei sărbătoriri a Unirii Principatelor de la 1859, dl Geoană a vorbit apăsat despre „părinţii fondatori". Nu e prima dată cînd lipsa de cultură şi de responsabilitate în mînuirea vorbelor îl face pe dl Geoană să aducă sintagme americăneşti în România fără să-şi pună întrebarea dacă acestea au vreo semnificaţie aici. Nu e prima dată cînd dl Geoană plonjează generos în ridicol. Mi-e tot mai clar, marele vis ascuns al dlui Geoană este acela de a fi preşedintele Americii. Pentru că nu poate, s-ar mulţumi şi cu România. O ţară de doi bani, cum spunea nu demult, fără „părinţi fondatori" şi fără Washington DC, dar, asta e, România e singura ţară la îndemînă pentru liderul pesedeilor. Că dl Geoană se joacă de-a Obama aşa cum, copii fiind, cei din generaţia mea se jucau de-a Winnetou sau de-a comisarul Moldovan, e treaba domniei sale. Dar că vorbele sale trec fără reacţie nu mi se pare deloc în regulă.

În America, „părinţii fondatori" desemnează un grup de oameni politici alcătuit din cei care au semnat Declaraţia de Independenţă (1776), cei care au condus grupul „patrioţilor" în războiul antibritanic de mai înainte şi cei care au semnat Constituţia Statelor Unite, nouă ani mai tîrziu, în 1787. În marea lor majoritate, cele trei grupuri cuprind aceleaşi persoane. Există, firește, şi excepţii. Însă, e limpede, părinţii fondatori ai Statelor Unite sînt oameni care au fost contemporani cu timpul fondator al ţării şi au produs documentele doctrinare şi juridice de bază pentru noul stat. La noi, după dl Geoană, „părinţii fondatori" sînt politicienii care au făcut posibilă Unirea Principatelor din 1859. De ce sînt ei fondatori şi nu, să zicem, politicienii care au făcut posibilă Marea Unire din 1918 şi Constituţia din 1923, e greu de spus. Pentru că ianuarie este înainte de decembrie, dl Geoană a apucat să-i numească pe cei de la 1859 „părinţi fondatori". Invers de ar fi fost, cei de la 1918 ar fi fost „părinţi fondatori" pentru dl Geoană. În orice caz, de pe orice listă de „fondatori" ai României am întocmi, nu poate lipsi regele Carol I. El nu era activ politiceşte nici în 1859 (a preluat cheile Bucureştilor la 10 mai 1866, a devenit domnitor o lună mai tîrziu şi rege în 1881) şi nici în 1918-1925 (trecuse la cele veşnice în 1914). Apoi, e greu să-l consideri pe Cuza pînă la capăt o figură fondatoare în sens american. O fi fost rolul său enorm în ianuarie 1859, o fi avut el charisma şi curajul de a asuma rolul de conducător în timpul riscantei manevre politice a dublei alegeri, dar prea curînd – doar 5-6 ani mai tîrziu – a devenit o adevărată piedică în calea modernizării României. În privinţa instaurării unui regim de mînă forte, corupt şi clientelar, Carol al II-lea, oricît de străin o fi fost el, avea în Alexandru Ioan Cuza un demn înaintaş cu sînge românesc.

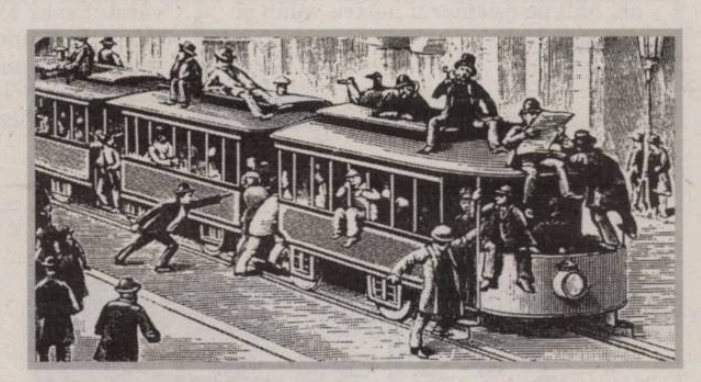

Ce vreau să spun este ceva ce orice adolescent cu lecturile şcolare la zi ştie: ceea ce americanii numesc „părinţii fondatori" este un fenomen istoric fără corespondent în istoria noastră. România s-a clădit cu suişuri şi coborîşuri, prin contribuţia adesea contradictorie a multor personalităţi politice din generaţii diferite care răspundeau unor provocări istorice variate. Avem, evident, un Panteon al oamenilor politici care, cu geniu şi patriotism, au contribuit la apariţia şi creşterea României. Ei toţi şi fiecare în parte ar putea fi socotiţi „părinţi fondatori", dar nu acesta este sensul american, consacrat, al expresiei. Dacă nu mai simţim stînjeneală cînd minţim în politică, măcar o rezervă să simţim cînd ne vine să sprintăm dezinhibaţi prin istoria noastră. Chiar dacă e o istorie „de doi bani".

ready made

„Preluând atelierele «SAMSON» din Ploeşti, micul industriaş român Ioan Filipovici a început lucrul prin sfinţirea casei şi a sculelor, oficiată de P.S. Părintele Ştefan Zotta din parohia învecinată.

De faţă au fost numeroşi mici industriaşi ploeşteni şi bucureşteni, prietenii şi camarazii de muncă şi de viaţă ai celor doi patroni, lucrătorii şi ucenicii, care au urat întreprinderei viaţă lungă şi isbândă deplină, pe calea biruinţei meşteşugului românesc."

(Gazeta municipală. Organ săptămânal de informaţie şi critică edilitară, Anul XII, Nr. 566, Aprilie 1943)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Mathematice parva

Înmulţirea e, prin definiţie, mai (tautologic spus) înmulţitoare, mai spornică, mai multiplicativă decît e vara ei primară, adunarea, – adunarea cea zăbavnică-n exces. Numai că înmulţirea cu bietul 1 (unu), care bate pasul pe loc cu obstinaţie, e mai puţin înmulţitoare, mai puţin multiplicativă, mai puţin spornică decît e adunarea cu-aceeaşi cifră, unu (1), – a cărei tactică e ca a pionului de şah (umilă, oarecum, dar eficientă). În ceea ce priveşte înmulţirea cu 0 (zero), numai două vorbe: în vreme ce aceasta anulează, reduce la zero (0) orice număr, adunarea cu acelaşi 0 (zero) îl conservă, îl menţine-n viaţă. (În paranteză fie spus: nu fac aici, şi-n nici o altă parte, o pledoarie în favoarea utilitarismului pra[g]matic pe care-l ilustrează, *in extremis,* pedestrul pion al jocului de şah... Cel compatibil, totuşi, dragi copii, cu actul sacrificiului de sine, – pînă şi [ah, ah, ah!] pe eşichierul nostru valah şi pişicher.)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Supravieţuitori de voie

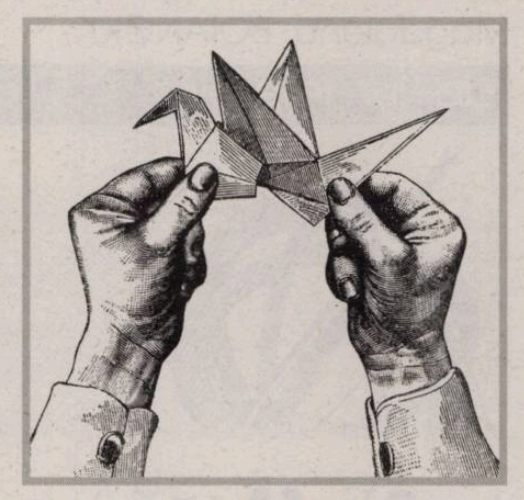

Moda „supravieţuirilor“ pare să prindă tot mai mult, probabil în condiţiile spectrului din ce în ce mai ameninţător al crizei economice, despre care unii (chiar şi papa de la Roma) spun că ne va face să regăsim valorile adevărate şi bucuriile simple ale vieţii. Ideea de a trăi cu puţin, de a-ţi înjgheba cele necesare traiului în mijlocul unui pustiu fierbinte sau îngheţat, de a-ţi dovedi inventivitatea şi îndemînarea în condiţii vitrege în care, chipurile, nu ai încotro, pare să fie tot mai fascinantă pentru occidentali. Bear Grylls e un personaj tot mai popular, graţie experimentelor de supravieţuire (filmate şi difuzate de Discovery Channel) pe care le face printre gheţurile Alaskăi, în mijlocul unui deşert din Africa sau pe o insulă pustie din Pacific. Omul rezistă zile în şir în zone sălbatice, numai cu hainele de pe el şi un cuţit. Îşi găseşte hrana zilnică în moduri ingenioase şi uneori periculoase. Cînd „fură“ mierea din stupul unor albine sălbatice, se alege cu o înţepătură care-i provoacă o gravă alergie. Alteori e nevoit să mănînce viermi, şerpi sau furnici, să prindă peşti cu mijloace improvizate sau chiar să „apeleze“ la carnea unor cadavre de animale. Aprinde focul din nimic şi se dovedeşte maestru în construirea de adăposturi din bambus, rezistente la furtuni tropicale, sau din alte materiale pe care le găseşte în natură, „la minut“. Echipa de filmare care-l însoţeşte, deşi beneficiază de alt regim, nu intervine în experimentele lui, nu-l ajută în nici un fel. Omul e un adevărat specialist în supravieţuire (care la el pare o ştiinţă în adevăratul sens al cuvîntului) şi poate da lecţii chiar dacă uneori, de dragul spectacolului, tinde să exagereze. Cu totul diferit se petrec însă lucrurile la o altă emisiune de la Discovery World. Acolo e vorba de patru grupuri de oameni obişnuiţi care aleg să facă un experiment de supravieţuire în Alaska. Sînt lăsaţi singuri la o oarecare distanţă de cabanele pe care trebuie să le găsească ei înşişi şi să se instaleze în ele pentru trei luni, fără apă, căldură sau electricitate şi doar cu rezerve limitate de alimente (parcă recunoaştem ceva). Grupurile se descurcă mai bine sau mai rău. Oameni crescuţi în confortul de tip urban occidental învaţă singuri să taie un copac, să prindă peşte (spre deosebire de Bear Grylls, sînt însă dotaţi cu lansete moderne) sau să vîneze capre sălbatice. Pentru cea din urmă activitate, unuia dintre participanţi i se dă o carabină Winchester cu lunetă. Mai mult, el este dus şi adus din zona muntoasă, în care trăiesc acele capre, cu un avion, iar cînd vînează este asistat de un ghid. Oamenii descoperă cît de greu e să n-ai apă curentă şi ce efort e s-o transporţi chiar şi de la cîteva sute de metri, cît de complicată e viaţa fără curent electric şi cîtă bătaie de cap presupune o încălzire cu lemne tăiate cu forţa propriilor braţe, musai de aprins chiar şi ude. Membri ai aceleiaşi familii sau doar prieteni, indivizii ajung adeseori să se certe între ei. Neîndemînarea lor e uneori de-a dreptul înduioşătoare. Izolarea le este însă bine asistată. Sînt cîntăriţi săptămînal (nu ni se spune cum, dar bănuim că de către de organizatorii experimentului cu care intră periodic în contact). Pentru a conserva somonii pe care-i prind pentru iarnă, au la dispoziţie borcane cu capac (şi astea erau la noi o problemă) şi un fel de dispozitiv de vidare, cu ceas de presiune. Păi, mersi, am putea spune noi. De afumătoare, de simpla uscare sau de şi mai simpla sărare n-au auzit? De bună seamă că şi cel mai prost ţăran din România ar rîde de s-ar prăpădi. Chiar şi orăşenii care au apucat perioada Ceauşescu ar zîmbi în faţa experimentului de la Discovery. Ce poate fi aşa spectaculos în a-ţi izola intrarea cabanei, pentru a nu pătrunde frigul, sau în a-ţi micşora spaţiul de dormit cu un fel de draperii improvizate, pentru a te încălzi mai bine? Ne sînt încă proaspete în memorie tehnicile de supravieţuire (şi convieţuire) urbană. Ne amintim bine vînătoarea de cozi la carne. La fel şi tehnica izolării geamurilor cu bandă de tip purfix (dacă aveai norocul să găseşti aşa ceva), sticlele cu apă caldă de sub plapumă, lumînările stocate în cămară cu chibriturile puse la îndemînă pentru a le găsi rapid în cazul în care „se lua curentul“, ziarele îndesate în bocanci contra gerului, leucoplastul de pe talpă împotriva alunecuşului, şi cîte altele. Iar în ce priveşte carabina Winchester cu lunetă, ei bine, aşa ceva devenise un adevărat deziderat naţional (deşi la urmă s-a folosit mai popularul AKM). Mă gîndesc aşadar că pentru vesticii care se simt răsfăţaţi de soartă şi vor să se confrunte cu realităţi dure ale planetei s-ar putea inventa şi altfel de experimente. De pildă, să fie duşi cîteva luni (să supravieţuiască) nu în deşert, ci în mijlocul societăţii, dar în ţări precum Somalia sau Coreea de Nord (pentru care şi criza economică mondială e doar o invenţie inaccesibilă).

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Lecţia de scriere

Copilul meu învaţă să scrie. Codiţă la „c“, arabescuri la „A“, punct şi virgulă. Şi de la capăt. În fiecare zi îşi îndoaie degetele şi-şi muşcă limba timp de trei ore, respirînd greu şi asudînd inocent, cum doar la 7 ani se mai poate.

Îmi vine rîndul cîteodată să-l supraveghez. Îmi aduc aminte de toate: de cît de greu îmi era să deschid uşa clasei la ora de caligrafie. De faptul că nici un efort din lume nu mi-a făcut scrisul „frumos“. Şi de stigmatul asociat scrisului urît, care se măsura cel mai des printr-un punct scăzut din notă la orice lucrare de control, de la română şi pînă la geografie. Profesorii pur şi simplu nu înţelegeau mîzgăliturile mele, în acel an de graţie 1974, cînd salariile din învăţămînt erau de asemenea atît de mici încît să descurajeze orice tentativă de descifrare...

Copilul meu nu va mai avea problema asta în ficeu. Sau poate chiar mai devreme. Mă uit în jur: în casa noastră nu mai există nici un document scris de mînă. Ne lăsăm bilete sub formă de SMS-uri în telefon. Scriem rudelor din străinătate pe mail şi vorbim cu cele din ţară. În cutia poştală apare la două-trei luni un plic cu adresa scrisă de mînă, semn că, în România, omul e încă mai ieftin decît computerul, pentru anumite aplicaţii. Nu va mai fi multă vreme. Scrierea de mînă dispare, izgonită de şiruri ordonate de 1 şi 0, ca în *The Wall,* ca într-o utopie neagră, în care sîntem ocupaţi şi disciplinaţi de o forţă irezistibilă.

Însă copilul meu continuă să îndoaie litere şi să şteargă cu pic, ca un Sisif de mic litraj, ghemuit la biroul lui, după ce i-am explicat în prealabil că invenţia scrierii are mai bine de 5000 de ani şi-a fost una dintre cele mai deştepte chestii scornite de omenire, imediat înainte de ceainic şi cu puţin după de roata de aliaj şi inserţii de carbon. Scrie în fiecare zi, nu sînt sigur că din ce în ce mai frumos, cu gîndul la recompensa de care are parte în fiecare după-amiază. Nu, nu o carte (deşi în curînd va putea s-o citească). Ci un film sau un joc la alegere, după principiul „vrei creierul spălat sau doar excitat?“. Se numeşte cultură pop şi nu vreau s-o ignor. Copiii despre asta discută la şcoală, şi nu vreau ca băiatul meu să fie un ciudat care vorbeşte despre cărţi sau artă. Am văzut ce-a păţit tipul acela cu poneiul roz.

Dar să ne întoarcem la scris şi la programa de a-ntîia. De cînd am fost la şcoală, s-au schimbat mai multe lucruri în parcarea din faţa ei, decît înăuntru. Sigur, acum abecedarul foloseşte nişte trucuri prin care copiii învaţă să asambleze cuvinte. Însă dincolo de ele, principiul rămîne: scrii, ca să înveţi să scrii. După dictare, după manual, după exerciţii. Şcoala te forţează să intri în contact fizic cu literele, să-ţi murdăreşti nasul de cerneală, să visezi la caietul liniat, pe unde trebuie să treacă neapărat acel bastonaş. Nu ştiu în ce clasă începe tastatura, însă am sentimentul că primii cîţiva ani nu va fi permisă, tot aşa cum în vremea noastră era interzis calculatorul electronic. Inutil, de altfel: cine mai ştie să mai facă socoteli cu creionul pe hîrtie! Şi, ca întrebare suplimentară, sîntem oare mai proşti că nu putem aduna 1233 cu 433 şi împărţi apoi la 4?

Ceea ce mă aduce la întrebarea care îşi caută, cu lumînarea, oprobriul public: mai are un sens să înveţi scrierea de mînă? Cînd a fost ultima oară cînd aţi scris o scrisoare? Cînd aţi trimis ultima oară un bilet? Cînd v-aţi notat, pe un şervеţel, la masă, o idee, în nădejdea că e următorul bec electric? Nu cumva am economisi un an din viaţa elevilor dacă pur şi simplu i-am trece direct pe digital? Nu cumva creierul lor va conecta de la început sinapsa gîndului la neuronul care apasă butonul, în loc să mai treacă prin contorsiunile cuvîntului scris de mînă? Dacă cumva de aici va apărea următoarea fază a geniului uman, următoarea generaţie de poeţi, următoarea epocă a Luminilor de Led-uri?

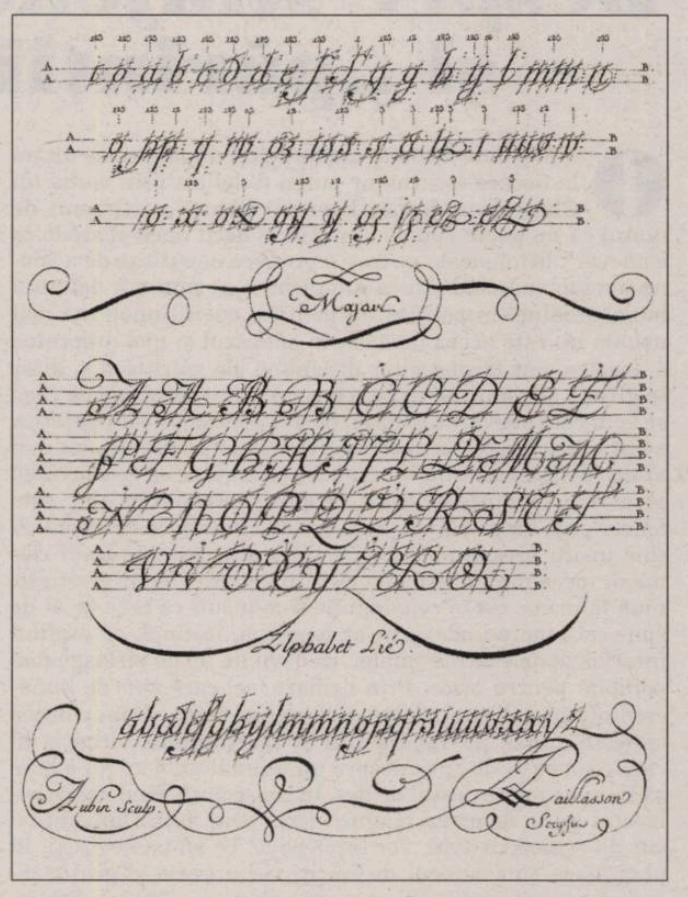

Ştiu, o să spuneţi că sînt un închipuit de la oraş şi că la ţară nu există nici hîrtie şi stilou, nu doar tastatură. E un argument vechi. Mai vechi ca scrisul de mînă, fac pariu!

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Cultura fricii

Sfîrşit de zi. Sfîrşit, ca tot omu' muncii, mă las să cad în fotoliu şi deschid televizorul, să-mi „clătesc creierul", că de altceva nu mai sînt bun. Şi nici nu e cazul... Aşa că privesc în zare către micul ecran. Din zările de soare pline ale Columbiei vine o ştire cutremurătoare: a fost prins X, omul de încredere al şefului Cartelului drogurilor, a cărui sarcină era să dizolve cadavrele rău platnicilor, pentru a le face să dispară definitiv, fără a mai lăsa vreo urmă a crimelor şefilor săi.

– Cîte cadavre ai dizolvat? – întreabă un mascat pentru presa care filmează înfrigurată.

– Vreo trei sute... – răspunde omul, cuprins brusc de remuşcări. Cine mai poate şti cîţi au fost cu precizie. Apoi îşi cere scuze familiilor celor dispăruţi şi promite să colaboreze cu poliţia.

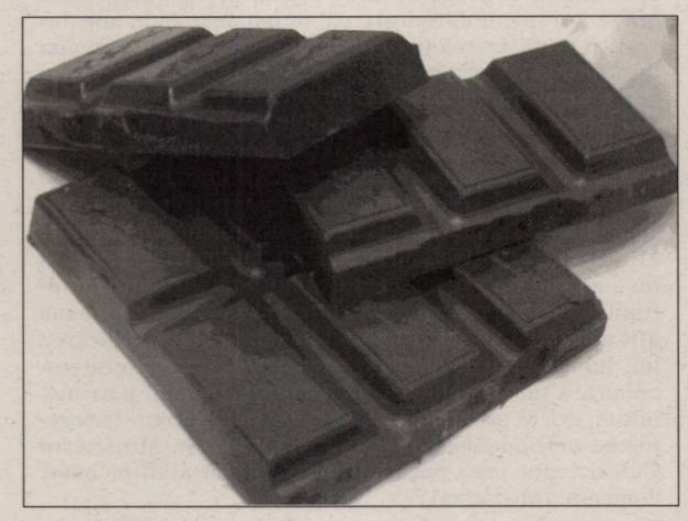

Camera arată apoi nişte gropi în care nu se vede mai nimic. Seamănă cu filmele americane despre lumea drogurilor, doar că asta e cruda realitate, cu adevărat cumplită şi înspăimîntătoare.

Crainica trece apoi imediat, fără a striga „păzea!", la o altă poveste, la fel de cumplită şi înspăimîntătoare: obezitatea. Ne sînt arătate cîteva persoane „supraponderale" cedînd criminal în faţa ispitelor mîncării. Apoi vine ştirea: o faimoasă cercetătoare americană a descoperit că dulciurile şi făinoasele omoară! O fiinţă de sex feminin, cu gura aguridă şi ochi mici şi răi, acoperă tot ecranul şi ne relatează ultimele descoperiri ale ştiinţei. Uitîndu-mă la ea, mi se perindă prin faţa ochilor rugurile inchiziţiei, diviziile SS, bigotele puritanismului, femeia-comisar, sora Diesel şi alte savante de renume mondial. Cînd deschide gura, mă cutremur însă cu adevărat: *dulciurile şi făinoasele sînt la fel de periculoase ca drogurile!* – aruncă ea vestea ca pe un blestem asupra omenirii. La fel de periculoase ca drogurile? Nu-mi vine să cred urechilor. Inevitabil, fac o comparaţie cu secvenţa anterioară de ştiri şi nu reuşesc să văd prea multe legături. Dar dacă totuşi?... Şi încep să fabulez.

Îmi aduc aminte de poşeta pe care am încasat-o în cap de la o trecătoare plinuţă, în Central Park, acum vreo zece ani, pentru că-mi aprinsesem o ţigară. *Good old times,* acum plinuţa ar fi probabil în puşcărie, pentru port ilegal de bomboane! Dar şi eu sînt în pericol, îmi dau seama. În cămară, în spatele unui borcan cu murături bulgăreşti, am mereu ascuns un pachet de ciocolată, din care mai iau cîte o bucăţică o dată la cîteva zile: un doctor binevoitor mi-a spus, mai demult, că s-ar putea ca, la bătrîneţe, să fac diabet, aşa că m-am speriat şi sînt prudent. Dar nu şi suficient de prevăzător, probabil. Mi-o imaginez pe femeia-comisar întinzînd un deget acuzator din micul ecran şi ţipînd la mine: *De unde ai luat ciocolata?* Apoi, brusc, am o revelaţie: italienii. Da, italienii şi pastele lor, la fel de periculoase ca drogurile. Acum înţeleg din ce s-a născut şi cum a prosperat mafia: trafic ilegal de *spaghetti!*

Revin cu picioarele pe pămînt, în propriul meu fotoliu din faţa televizorului. Îl sting şi mă gîndesc la tot ceea ce colegii mei de breaslă din lumea întreagă numesc deja de o bună bucată de vreme *fear culture*. Trăim cu toţii într-o cultură mondializată a fricii, inventată şi mediatizată de armate de „experţi" în ale angoaselor umane. De la *Patriot Act* la *Vegetarian Pact,* ca să spun aşa, sîntem avertizaţi în permanenţă că sîntem în pericol, iar cei care nu sînt vigilenţi vor fi acuzaţi şi pedepsiţi de indolenţă criminală. Dar sînt atît de multe pericole care ne pasc la fiecare colţ de ziar şi de publicitate că nu mai ştii de ce să te fereşti mai întîi sau care sînt benigne şi care maligne. Şi uite aşa, fandacsia-i gata! Şi pentru ca totul să fie perfect, cel mai mare pericol, ni se spune, este propriul nostru corp, cu poftele sale nesăbuite, care trebuie controlate zilnic şi pretutindeni – căci corpul e mereu prezent, e cu tine zilnic şi pretutindeni...

Pentru prima dată mă bucur de „indolenţa" proverbială a poporului din care fac parte: n-o fi dracu' aşa de negru, merge şi aşa!... Ce liniştitor!

Dar dacă şi această înţelepciune ancestrală este pe punctul să cedeze în faţa asaltului experţilor în cultura fricii? De curînd, o tînără cît se poate de aşezată m-a privit ca pe un criminal de drept comun şi era cît p-aci să-mi răstoarne farfuria în cap cînd, într-o seară, la un restaurant, am comandat un ciolan cu fasole... Ea comandase o salată cu un ceai avînd nu ştiu ce virtuţi medicale.

Codrin Liviu CUŢITARU

Ce înseamnă să fii conferenţiar

Oscar Wilde a scris, în epoca victoriană, o faimoasă comedie de moravuri, intitulată *The Importance of Being Earnest* şi tradusă, la noi, drept *Ce înseamnă să fii onest*. Este acolo un umor nebun al confuziilor şi erorilor de percepţie, care a transformat textul, rapid, într-o capodoperă internaţională. Ambiguitatea apare încă din titlu, unde *„earnest"* sugerează, într-adevăr – strict semantic, „onestitatea", dar reprezintă totodată şi numele unui personaj central, intrat, prin jocul întîmplărilor, într-o acută criză de identitate. În sfîrşit, acele confuzii rizibile, creionate de Wilde, atît de rafinat, cu mai bine de un secol în urmă, mi s-au reactualizat, proustian, deunăzi, cînd am întîlnit, pe stradă, un coleg de la Universitate. Deşi ne ştim de ani de zile, nu lucrăm în aceeaşi facultate. Aflasem din diverse surse că, în semestrul în curs, omul îşi încheiase (lungul) stagiu de *conferenţiar* şi promovase la ultima treaptă academică – cea de *profesor* –, aşa încît împrejurarea mi s-a părut nimerită să-l felicit. „Da, bătrîne, mulţumesc – a răspuns amicul cam posomorît –, dar să ştii că, social vorbind, nu am făcut un pas înainte, ci mai degrabă unul înapoi." „Cum adică?" – am întrebat uşor iritat de micul puseu de ipocrizie. „Păi, stai să-ţi explic. În urmă cu vreo şase-şapte ani, cînd am devenit *conferenţiar,* saltul de imagine a fost imens. Indivizii din afara sistemului universitar se arătau extrem de sensibili la auzul funcţiei mele academice. Suna teribil de bine şi de neobişnuit, dîndu-mi o aură de membru al unei societăţi exclusiviste. Am observat că doar cuvintele *rector* şi *decan* aveau o rezonanţă mai puternică – pentru neiniţiaţi – decît magicul *conferenţiar*. Pînă şi soacră-mea, care a susţinut toată viaţa că fiica ei (director de bancă, *n.m.)* s-a măritat cu un pîrlit de cadru didactic, a fost atunci fericită şi mi-a strigat în receptor: «Bravo, mamă!». Acum, ca să vezi efect de promovare, Lili mi-a propus să mai amînăm puţin transmiterea veştii profesoratului meu, doamnei soacre. Nu de alta, dar bătrîna ar putea crede că am fost retrogradat şi nu ar înghiţi nici un argument de-al meu sau de-al soţiei, pregătindu-şi o vizită furibundă la Iaşi. Chiar şi prietena lui Cristi (fiul, *n.m.),* de la el din clasă, la auzul noutăţii, ar fi exclamat: «Ce nasol că taică-tău nu mai este conf. Era mişto să spun că *boyfriend*-ul meu este fiu de conferenţiar universitar. Profesor nu va fi nici pe departe la fel de *cool*». Prin urmare, Codrine, n-aş avea cum să zic că e nemaipomenit de glorios. Nu ştiu însă de ce-mi răcesc gura cu tine. Eşti tu însuţi *profesor* de cîţiva ani şi *cunoşti ponoasele,* probabil, mai bine decît mine."

Le cunosc, trebuie să admit, dar nu sînt convins că *mai bine* decît colegul meu care, prins între o soacră pretenţioasă şi o liceană din „generaţia *cool",* a trăit, se pare, întreaga intensitate a dramei de *a nu mai fi conferenţiar*. Prestigiul social – iată, spun o banalitate – se întemeiază, cel mai frecvent, pe aparenţe, şi nu pe realităţi. Sonoritatea denumirii de *conferenţiar* rămîne una dintre ele. Cuvîntul în cauză are muzicalitate stranie şi cumva singulară, ce-i conferă o incontestabilă prestanţă. „Profesori" sînt, în definitiv, toţi, de la *preparator* pînă la *profesorul plin* propriu-zis, ca să nu-i mai amintim şi pe dascălii din învăţămîntul preuniversitar. Postura şi-a pierdut din forţa ei semiotică, din pricina lărgirii ariei de referinţă. „Conferenţiarul" e unic, el nu-şi împarte semnificaţia în stînga şi dreapta, ci se păstrează fidel unei singure, restrictive categorii. Avea dreptate prietenul meu să observe că noţiunea pare descinsă din spaţii oculte, desemnînd apartenenţe la cluburi selecte ori cine ştie ce societăţi secrete. Un necunoscător al ierahiilor academice poate găsi toate motivele din lume să fie impresionat la auzul termenului. Nu oricine – să recunoaştem – deţine calitatea oficială (prevăzută, care va să zică, în nomenclatorul oficial!) de *a conferenţia*. Ea se leagă, într-un mod invizibil, dar concludent, cu însăşi ideea de elită intelectuală absolută. Aşa îmi explic de ce un renumit medic a preferat, ani în şir, după ce a devenit *profesor,* să păstreze pe uşa cabinetului său titlul de *conferenţiar*. Creştea credibilitatea în ochii pacienţilor şi, alături de tratamente, ajuta enorm la păstrarea clientelei. Nu ne vindecăm numai cu pastile şi bisturiu, ci şi cu încrederea neabătută în *prestigiul profesional* al doctorului care ne tratează. Eu însumi – intervievat recent de presă în legătură cu un post diplomatic în care fusesem numit – am fost prezentat drept *conferenţiar* (şi nu *profesor,* aşa cum era de fapt corect!), pesemne din dorinţa onorabilă de a nu fi „degradat". *Profesorii* ajung mai greu în astfel de posturi, însă *conferenţiarii*... ei, asta este deja altceva. Nu ştiu cît de dezamăgită va fi bătrîna amintită la auzul veştii că nefericitul ei ginere a mai făcut o boacănă socială, devenind din *conferenţiar*... (un „pîrlit" de) *profesor,* dar, cu siguranţă, nu va ajunge pînă la starea de stupoare pe care am resimţit-o eu, nu cu mult timp în urmă, cînd o studentă (care îşi pregătea lucrarea de licenţă cu mine) mi-a trimis un e-mail agitat, unde mă întreba franc: „Cum doriţi să vă trec – la *coordonator – conf. dr.* ori *prof. dr.?"*. Am încercat o mică diversiune jucară: „Dacă vă place mai mult *conferenţiar,* treceţi-mă aşa, dar să ştiţi că eu sînt *profesor* de ceva vreme!". Peste cîteva zile, tînăra mi-a adus teza – frumos legată – cu o copertă din piele, pe care străluceau, aurii, nişte combinaţii de litere mai curînd năucitoare: *coordonator – conf. dr. Codrin Liviu Cuţitaru*. Am continuat, masochist, jocul început pe poşta electronică: „Văd că vă place mult titlul de *conferenţiar*. Nu aţi putut renunţa la el". Domnişoara mi-a zîmbit bizar şi a bîiguit un „da" nesigur. Mi-am dat seama atunci subit că studenta în chestiune stătuse patru ani în Universitate şi nu ştia diferenţa dintre *conferenţiar* şi *profesor*. Mai mult, i se părea că, optînd pentru *conf. dr.,* îşi exprima respectul suprem pentru coordonatorul lucrării sale. Găsise în sonoritatea cuvîntului fiorii prestigiului social.

Aşadar, dragi colegi conferenţiari, deşi nu vreau să o fac pe lupul moralist, nu mă pot abţine să nu vă dau un sfat prietenesc. Nu alergaţi să vă strîngeţi, în CV-uri impresionante, toate articolele ISI, proiectele de cercetare şi volumele din „baza naţională de date", pentru a accede, în sfîrşit, la multvisata treaptă de *profesor!* Nici nu ştiţi ce pierdeţi.

PUBLICITATE

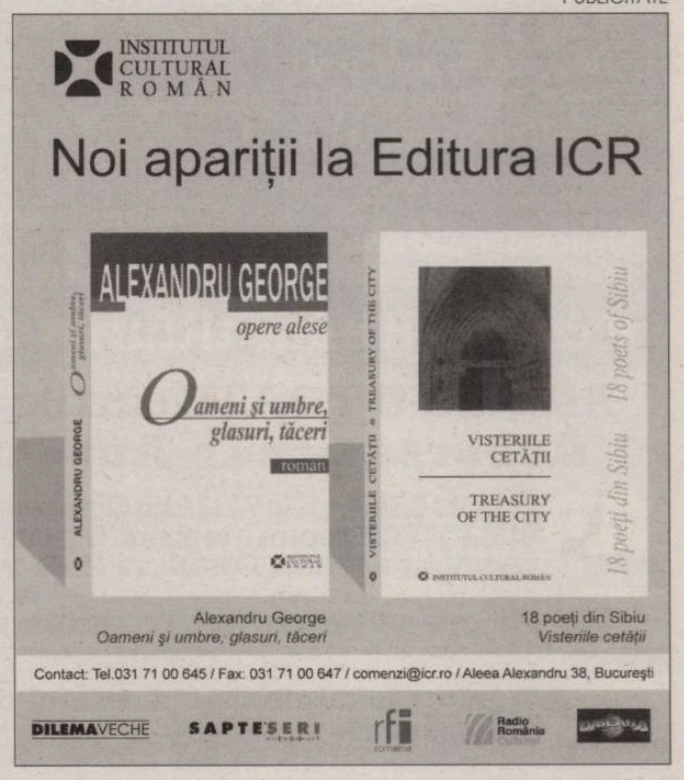

Andrei PIPPIDI

SOS București

Trei milioane, aţi spus?

Sîntem vecini. Adică la nr. 19 de pe Bd. Lascăr Catargiu este o casă descrisă ca o „construcţie demolabilă“, în *România liberă* cu data de 31 iulie 2008 şi pentru care, conform aceleiaşi informaţii, se cer 3.000.000 de euro. Potrivit anunţului făcut să pescuiască clienţi, acolo poate să apară o clădire nouă, cu parter şi cinci etaje, dintre care ultimul în retragere. Faţă de cît s-ar cîştiga dacă s-ar instala acolo atîtea birouri cu avantajul unei locaţii ultracentrale, preţul, trebuie să recunoaşteţi, e rezonabil. Sau un hotel, ce ziceţi? Deşi mai există unul în spate, pe str. Henri Coandă, şi două, în dreapta şi în stînga, pe str. General Manu şi la ieşirea din Piaţa Romană spre Bd. Dacia, vizitate de mulţi turişti.

Acesta este lotul cadastral 2450. Îmi pare rău că n-am izbutit să aflu a cui fusese casa la naţionalizare, eu am cunoscut-o doar ocupată de chiriaşi ai statului, aşa cum erau toate locuinţele de burghezie prosperă care se înşirau de-a lungul bulevardului, iar în ultimii ani proprietara este doamna Georgeta Enciu. Clădirea se găseşte peste drum de Observatorul Astronomic şi se întinde şi pe strada care le desparte, Amiral Urseanu, avînd un foişor deasupra colţului. Pe un teren de 450 m^2 există două corpuri: o căsuţă în fundul curţii, care a servit, poate, de porumbar şi de locuinţă a servitorilor, iar alături, pe o suprafaţă de 184 m^2, casa stăpînilor, cu un parter înalt spre care suie o scară nobilă, sub o marchiză. La etaj, un balcon îndreptat către sud domină curtea. Ferestrele de la demisol au rămas deschise de vreun an, ca să intre şi să iasă nişte pisici jigărite, de a căror foame se îngrijesc babele din cartier. Din cauza părăsirii, tencuiala s-a jerpelit şi a căpătat o culoare cenuşie, tristă. E greu să-i dai casei o vîrstă: eventual după Primul Război, cînd strada pe care coteşte clădirea şi care traversa bulevardul a primit numele de Mareşal Badoglio (în cinstea legaţiei vecine, a Italiei, mai fuseseră botezate Victor-Emmanuel al III-lea şi Mussolini încă două străzi). Ca stil, ea pare a fi ceva mai veche, din întîiul deceniu

al secolului trecut.

Ce-o să se întîmple cu ea? Are un certificat de urbanism din partea Primăriei sectorului 1, nr.492/51/c, cu data de 17 februarie 2005. Aparent, totul e în regulă: „beneficiarul propune consolidarea“ pentru casa mare (S+P+E+pod de transformat în mansardă) şi „recompartimentarea spaţiilor fără schimbarea destinaţiei“. Normal, va fi nevoie şi de „practicarea de porţi auto“ în frumosul gard de fier forjat. În plus, asigurarea că „se menţine configuraţia ţesutului urban tradiţional“, avînd în vedere că imobilul este cuprins într-o zonă protejată. Dar certificatul de urbanism poate fi utilizat pentru o „autorizaţie de construire“ sau „desfiinţare“, în document este un spaţiu lăsat alb, nu se precizează care din două. În schimb, se admite creşterea procentului de ocupare a terenului de la 54% la 65% şi a coeficientului de utilizare de la 1,4 la 3, deci dublu. Aceşti indicatori urbanistici, fiind în raport cu numărul de etaje, ne permit să credem că adevăratele intenţii sînt cele de la mica publicitate a *României libere*. Aşadar, demolare şi edificarea a cinci etaje, ceea ce reprezintă înălţimea de la nr. 15 A, la distanţă de numai o clădire. Prin urmare, se poate „menţine configuraţia ţesutului urban tradiţional“. Numai că nr. 15 A datează din 1930 şi, pe vremea aceea, era un proiect foarte modern. Dacă vine trimilionarul să construiască, o să avem ceva postmodern, cam pe gustul arătat de noul sediu al poliţiei, edificiu de beton şi sticlă care s-a înfipt peste drum, chiar în curtea vechii case Anagnostiade-Stoenescu.

efectul de ecou

În Dilema veche *nr. 257, dl Andrei Pippidi a publicat o „Scrisoare deschisă dlui ministru Theodor Paleologu“. Ne face plăcere să constatăm că dl ministru este preocupat de problemele semnalate în rubrica dlui Andrei Pippidi. (n. red.)*

● Ministrul Culturii, Theodor Paleologu, s-a declarat deranjat de distrugerea clădirilor vechi din Capitală, pe care o pune pe seama avizelor date de edili, considerate „distrugătoare pentru oraş“. „Mă deranjează foarte mult că se dau avize de demolare şi de construcţie care sînt distrugătoare pentru oraş şi vă dau ca exemplu proiectul de a construi un bloc de 15 etaje lîngă Şcoala Centrală“ – a declarat Paleologu, la Realitatea FM. În opinia ministrului Culturii, locuitorii din zonele afectate ar trebui să se mobilizeze şi să împiedice finalizarea noilor construcţii. *(NewsIn)*

● „Nu vă lăsaţi corupţi de tentaţiile lumii de azi. Cîştigi mult pe termen lung dacă păstrezi patrimoniul“ – a spus ministrul Culturii, care a arătat că experienţa altor oraşe europene dovedeşte că se pot face bani din investiţii în păstrarea patrimoniului. „Vă rog să acţionăm împreună. Să arătăm că apărînd patrimoniul aducem bani“ – a afirmat Paleologu, susţinînd că, de fapt, cultura aduce foarte mulţi bani la buget în comparaţie cu cît primeşte. Ministrul Culturii intenţionează să elaboreze o „Carte Neagră a Patrimoniului Românesc“. Theodor Paleologu a declarat că este „consternat“ de distrugerile asupra patrimoniului naţional constatate de el. Ministrul a precizat că niciodată în istoria acestei ţări nu s-a distrus patrimoniul „cu atîta sălbăticie ca în ultimii ani“. Theodor Paleologu a subliniat că îşi propune atît apărarea patrimoniului naţional, cît şi valorificarea lui, luînd în considerare necesităţile de dezvoltare economică a ţării. El a remarcat că, în domeniul patrimoniului, există probleme de ordin legislativ, anumite organisme nefiind coordonate suficient, iar în Ministerul Culturii sînt prea puţini oameni responsabili pe acest domeniu. (Mediafax)

PUBLICITATE

Azi, 29 ianuarie, ai cartea
Papillon vol. I
de Henri Charrière

Din Biblioteca Adevărul, în fiecare joi:

29 ian - 12. Papillon vol. I - Henri Charrière
5 feb - 13. Papillon vol. II - Henri Charrière
12 feb - 14. Coliba unchiului Tom - Harriet Beecher-Stowe
19 feb - 15. Gestapo - Sven Hassel
26 feb - 16. Dracula - Bram Stocker
5 mar - 17. Doamna Bovary - Gustave Flaubert
12 mar - 18. Shōgun vol. I - James Clavell
19 mar - 19. Shōgun vol. II - James Clavell
26 mar - 20. Shōgun vol. III - James Clavell
...şi multe altele!

Nu încurajaţi specula la chioşc!
Pentru reclamaţii trimiteţi un e-mail la reclamatii@adevarul.ro.

● cele mai bune titluri ● textul integral al operelor ● cele mai bune traduceri

Asigură-ţi TOATE cărţile din colecţie
ABONEAZĂ-TE LA ADEVĂRUL + CARTE!

Trimite 2 SMS-uri la 7433 (din Orange sau Vodafone) cu textul BIBLIOTECA pentru a te abona la Adevărul (luni - duminică) + carte timp de 1 lună. Costul unui SMS este de 7 euro + TVA.

Plăteşte online pe www.adevarul.ro/abonamente.

Trimite talonul din ziarul Adevărul de dimineaţă, din pagina 47.

Completează-ţi colecţia cu volumele pe care le-ai ratat

Comandă la tel: 021.407.76.38 sau 0372.130.318 (tarif normal).

Comandă online pe www.adevarul.ro

STOC LIMITAT!

Plata ramburs. Preţul cărţii + taxe poştale.

100 DE CĂRŢI pe care trebuie să le ai în bibliotecă

Texte și opinii de: ● *Mihaela BILIC (medic nutriționist)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Selma IUSUF (jurnalistă)* ● *Matei MARTIN* ● *Adina POPESCU* ● *Iaromira POPOVICI* ● *Mădălina ȘCHIOPU* ● *Smaranda VULTUR (antropolog)* ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Revoluția din farfurie

La ceva vreme după ghiftuiala comisă de cei mai mulți dintre noi cu prilejul Sărbătorilor, după risipirea stării de sațietate și a remușcărilor pricinuite de năravul lăcomiei (despre care specialiștii spun că ne însoțește de cînd ne naștem), putem să stăm acum și să cugetăm cu mintea mai clară (într-un trup mai ușor) la ceea ce ni s-a întîmplat într-ale mîncatului, nu doar în urmă cu o lună, ci și în repezile ultime două decenii. De la foamea și degradanta luptă pentru alimentele esențiale din anii '80 și pînă la explozia și diversitatea din actualele hipermarketuri. De la atotputernicii măcelari și aprozariști de pe vremuri, pînă la amabilele fete care te îmbie, printre rafturile pline ale magazinelor, să guști un nou produs al nu știu cărei firme. De la rețete făcute în casă din tot felul de surogate, pînă la comandarea prin Internet a cine știe cărui condiment exotic. De la cîrciumi fără nici un fel de mîncare (existau și dintr-astea), pînă la restaurantele cu specific etnic. Din punct de vedere alimentar, comunismul a început prin lipsa cărnii din magazine și s-a încheiat după ce s-a ajuns și la lipsa pîinii. Pe măsură ce capitalismul s-a reinstalat, copleșindu-ne cu gusturile și aromele lui diverse și irezistibile, cele două alimente amintite și-au pierdut din importanță. Miracolul fast-food-*urilor, care ne-a fascinat, începe deja să ne dezguste. Visăm la* slow-food-*uri, deși încă nu prea avem timp de așa ceva. După primele ieșiri în străinătate, românii povesteau în special ce mîncaseră pe unde au umblat. Un întreg popor, ca să nu spun întregul est al continentului, descoperea rapid mulțimea gusturilor, bucuria condimentelor și realitatea unor fructe și legume de care știa doar din povești (rodia, de exemplu). În plină foamete, erau la modă termeni ca* potol *sau* crăpelniță, *care nu făceau decît să exprime necesitatea hranei și bucuria îmbuibării. Lucrurile tind astăzi să se rafineze, ca uleiul. Pentru că un mare cîștig al Revoluției, uleiul de măsline, avea să cadă repede în dizgrație în fața celui mai nobil din măsline virgine, care, la rîndul său, pierde acum partida cu extrasul din măsline extra virgine. După Revoluție, toată berea a început să facă spumă, în vreme ce din ierburi, mucegaiuri și usturoi ne-am învățat cu tipuri de brînzeturi noi. Nu doar mîncatul, ci și gătitul a evoluat, chiar pînă pe culmi înalte. Ne-am dotat cu ustensile de bucătărie și ne uităm cu interes la emisiuni cu bucătari (de neimaginat înainte de 1990). Chiar un filozof precum Gabriel Liiceanu (a cărui rețetă de* jambalaya *se cere, în paginile următoare, a fi îmbunătățită) mărturisește în ultima sa carte că i-au trebuit multe lecturi și experiențe pentru a înțelege că gătitul nu este atît un mijloc de a-ți potoli foamea, cît o adevărată artă.*

Chiar dacă mîncăm încă prea gras, sîntem încă slabi (după standarde mai vestice). Chiar dacă prin blocuri încă mai miroase a sosuri grele, nimeni nu se mai miră de combinația dintre iaurt și fructe. La 20 de ani de la Revoluție (cine zice că n-a fost?!), burțile oamenilor sînt mult mai pline, chiar dacă prin minți încă mai bîntuie foamea. La foc destul de iute însă, din nevoie, mîncarea se transformă în cultură. „Poftă mare!" începe iar să fie „poftă bună!". **(A. M.)**

(Se recomandă citirea acestui număr în bucătărie și numai după o serioasă aprovizionare de la supermarket.)

Stela GIURGEANU

Patriotismul gastronomic

Cum mîncarea săracului a devenit mîncarea bogatului

Alții știu. Alții au la activ comercializarea tradițiilor, cunosc și folosesc din plin chițibușurile care stau la baza unui turism înfloritor. Adică dețin arta exploatării curiozității și nu se sfiesc să abuzeze de ea, exploatînd nu doar dorința retinei sau a neuronului de a înregistra locuri noi, de a asimila tradiții și fragmente de cultură diferite, ci și de a „hrăni" imboldul curiozității culinare, de a oferi și papilelor gustative o aventură gastronomică.

În străinătate, de multe ori, această aventură poartă pecetea „specialităților tradiționale" servite în restaurantele „de fițe", mîncăruri care au aparținut odinioară celor săraci, și nu elitei de obraze fine. Paradoxul este că tocmai aceste feluri de mîncare considerate a fi pe vremuri „ordinare" sînt azi comercializate turistic și promovate la prețuri piperate ca „speciale", accesibile prin reclamă doar buzunarelor generoase.

Bunăoară, în Austria, într-o stațiune de schi, am avut șansa (financiară) de a mînca, într-un restaurant foarte scump, „specialități tiroleze". Specialitățile erau de fapt mîncăruri foarte simple, iar mîncarea de odinioară a muntenilor, pregătită din „ce se găsea prin casă", era prezentată azi în meniuri elegante de cinci stele în formula comercială de „frîntură de autentic" sau „pagină de istorie". Printre altele, o asemenea „frîntură" de autentic era *„Spätzle mit Käse"*. Adică un fel de găluști din făină, fierte în apă, peste care se adăuga brînză rasă. Bineînțeles, asemenea „specialități" erau cu mult mai scumpe și mai căutate decît șnițelul vienez cu legume gratinate în unt și stropite cu vin. Alt exemplu: în Franța, chiar în centrul orașului Strassbourg, într-un restaurant frecventat de parlamentarii europeni, delicatesa culinară este *„Sauerkraut"*, o specialitate care costă în jur de 40 de euro, fiind cu mult mai scumpă decît o salată cu fructe de mare sau una de crudități garnisită cu cinci feluri de brînză. *„Sauerkraut"* este de fapt ciolan pe varză.

Complexul de inferioritate culinară

La noi lucrurile stau exact pe dos: în loc de a o promova, mîncarea tradițională este parcă desconsiderată, nevenindu-ne a crede că este îndeajuns de bună pentru a satisface gusturile fine ale unui turist. De exemplu, prin sate, unde întotdeauna un turist, fie el din Monte Carlo, fie din București, e văzut ca un „domn", predomină acest „complex de inferioritate", care îi obligă pe proprietarii de pensiuni să scoată pe masă produse de „supermarket" sau să gătească lucruri migăloase, rețete preluate de la străini, din reviste sau emisiuni de televiziune.

În Horea, de exemplu, un sat european din Munții Apuseni, care de altfel și-a cîștigat renumele de „european" prin conservarea tradițiilor, cele culinare sînt parcă dosite, departe de masa turistului. Aici, deși patroana pensiunii unde am poposit este o bucătăreasă desăvîrșită și deși masa cu care ne așteptam ar fi dat pe spate și un Lucullus mofturos și plin de capricii (doamna petrecuse vreo două zile în bucătărie pregătind șapte feluri de mîncare), nici un fel de mîncare de pe masă nu era neaoș. Adică am mîncat pizza (fantastică, de altfel, dar *pizza)*, ficat de pui cu sos de *tzatziki* (a cărui origine, deși încă disputată între greci și turci, n-are nimic de-a face cu peisajul culinar românesc), șnițel (vienez), iar prăjiturile... deși cu un aspect și savoare demne de orice laborator simandicos erau... savarine și tortă cu ness.

Cu burțile pline, i-am întrebat la finele festinului pe proprietari despre meniu. Au mărturist că, în mod normal, la ei, în familie, zilnic se mănîncă la primul fel ciorbă acrită cu zeamă de varză. Apoi, de multe ori, ghiveci cu carne, foarte des mămăligă cu brînză, ceapă și slănină, iar ca dulciuri, plăcintă cu mere sau cozonac. Pe noi însă au încercat să ne facă să ne simțim... ca „acasă".

Același gen de ospitalitate am descoperit-o și în Șinca. Alt loc, însă aceeași mentalitate. Aici, în loc de bucate tradiționale am fost serviți întocmai ca „acasă", cu salam de vară, „cîrnați Angst" și „brînză Dorna", toate cumpărate de la magazinul mixt al satului.

Și totuși... patriotismul culinar?

Bineînțeles, am întîlnit și bucatele tradiționale promovate în stilul *„Spätzle"*-ului tirolez sau al *„Sauerkraut"*-ului alsacian. Curios însă, trasînd această mîndrie, acest „patriotism" culinar pe un fel de hartă a „bunăstării" regiunilor, mi-am dat sema că promovarea bucatelor tradiționale crește direct proporțional cu nivelul de trai al locuitorilor. Astfel, dacă în satele sărace oamenii se dădeau peste cap să gătească rețete ca la „alții acasă", în regiunile mai bogate, cu locuitori înstăriți, am reușit să mîncăm, în sfîrșit, slănină de casă, șorici, bulz românesc sau o minunată ciorbă de fasole.

O delicatesă intrată de fapt și în *Guinness Book* este și balmoșul, o mîncare – spun localnicii – originară din satul Mihai Viteazu. Este vorba de un soi de mămăligă făcută din smîntînă, mălai și făină. „Ne-am gîndit că, dacă tot avem ceva autentic, trebuie să-l promovăm" – a mărturisit primarul satului, povestind cu mare mîndrie, la o porție de balmoș mic, despre balmoșul mare, cel mai mare din lume, cîntărind 510 kilograme. Tot satul a participat atunci atît la pregătirea, cît și la mîncatul balmoșului. Mîndria locală nu s-a oprit aici. După mămăliga uriașă, prinzînd gustul turistico-gastronomic aducător de renume și bani, localnicii au mai dat o lovitură: cea mai lungă funie de ceapă din lume. Și nu e vorba de orice ceapă, ci de „celebra" ceapă roșie de Mihai Viteazu, care stă răsfirată pe la porțile caselor, de-a lungul drumului... „Cea mai dulce ceapă" din lume, numai puțin iute și cu foi teribil de suculente. (Și ce să povestesc, pînă nu o gustați cu nițică brînză și palincă, tot degeaba.)

Asemănătoare mîndriei cepei, am întîlnit mîndria castanelor din Topești, un alt deliciu culinar promovat de localnicii unui sat de pe lîngă Tismana, produs pe care îl laudă, realmente, de dimineața pînă seara. Pentru că, dacă dimineața primești dulceață de castane, la prînz ești servit cu piure de castane, iar seara, la o butelcă de must, invitat să ronțăi castane coapte.

„Românească" ruladă de pui cu cașcaval și ciuperci

Nu știu care este resortul magic al promovării bucatelor românești, de ce unii se fălesc, iar alții se feresc, de ce unii transformă mămăliga în campioană mondială, iar alții o dosesc ca pe fata slută, săracă și urîtă, de care mașterei îi e rușine în fața „mosafirilor". Fapt este că deunăzi la o emisiune culinară, într-o producție britanică despre bucătăria românească, într-un decor pitoresc aparținînd unui sat de pe lîngă Brașov, a apărut o doamnă în vîrstă, Maria, îmbrăcată în costum tradițional, cu basma roșie pe cap, înconjurată de natură verde și legume proaspete. Plină de emoție și încîntare, Maria s-a apucat să gătească o neaoșă... ruladă de pui cu cașcaval și cu ciuperci. Fără îndoială, un real patriotism gastronomic, gătit însă ca la alții acasă.

Ustensile necesare în bucătărie

„În această categorie intră vasele de bucătărie (oale și cratițe) de diferite mărimi; tăvi pentru fripturi, prăjituri, tort, vasele de tip Iena, cîteva ligheane de mărimi diferite, smălțuite sau din material plastic, dintre care unele se utilizează numai pentru aluaturi; mașina de tocat carne, cea de măcinat nuci; o planșetă pentru aluat, un sucitor de lemn; suporturi pentru capace; un cîntar, precum și obiecte mai mărunte: polonice, linguri, în special de lemn, de mărimi diferite etc. De asemenea, sînt necesare: răzătoare, vase gradate, chei pentru cutii de conserve și sticle, un ciocan de lemn sau metalic pentru bătut carne, un cuțit de lemn pentru tocat vinete, cornete de pînză (poșuri) cu cîteva vîrfuri metalice (șprițuri), un penson (din păr) de mărime mijlocie pentru uns aluaturi și tăvi; se poate confecționa mai simplu din pene de pasăre (de la aripi).

Odată cu evoluția tehnicii au apărut unele ustensile și aparate noi, perfecționate, care ajută mult munca gospodinei. Astfel, vasele de fiert sub presiune (Kukta) de diferite mărimi, vasele teflon, mixere, storcătoare de sucuri, presa pentru saleuri etc. Aceste ustensile și aparate mai complicate sînt însoțite de notițe tehnice și indicații detaliate asupra modului de folosire, de întreținere care trebuie riguros respectate."

(Sfaturi gospodărești pentru tinere,
Editura Ceres, 1983)

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 29 ianuarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

Smaranda VULTUR

„Miracolul“ COMTIM

Celor care nu au trăit în „epoca de aur“, astăzi, cînd producătorii de carne de porc se vaită că le-au scăzut vînzările – pare-se din pricina crizei – nebăgînd de seamă schimbarea habitudinilor culinare ale românilor, determinate şi de moda dietelor preponderent vegetariene, li se poate părea incredibil că aceeaşi carne era, în ultimul deceniu ceauşist, un aliment extrem de rîvnit şi valorizat. Cvasiabsenţa din magazine a acestui produs făcea ca obţinerea lui să însemne cozi interminabile în faţa măcelăriilor. Cînd, în sfîrşit, „se băga“ carne, moment soldat adesea cu dezamăgiri de genul unei bucăţi de slănină „cartelate“, a unei pungi de „adidaşi“ (copite de porc de genul celor folosite pentru piftie) sau de „tacîmuri“ (gheare de pui). Acestea din urmă, doar pentru cine nu ţinea morţiş, cum ţin bănăţenii, la ideea că „cea mai bună pasăre tot porcul e“. Reflecţie izvorîtă dintr-o lungă tradiţie culinară, care include pe lîngă unsoare – grăsimea de bază în alte vremuri, cînd clima temperată, ca şi regimurile alimentare erau mai puţin „mediteranene“ – cîrnaţii, şuncile, slana, lebărul, sîngeretele şi alte „porcării“, ce ocupau un loc de cinste în *şpais*.

Nu am fost, de aceea, foarte surprinsă cînd una dintre numeroasele persoane intervievate în legătură cu perioadele grele sau bune din Timişoara, asociate în cele mai multe dintre răspunsuri cu penuria sau, respectiv, abundenţa alimentară, se referea la perioada de care vorbim în următorii termeni: „Eu cred că cea mai grea perioadă din istoria oraşului a fost perioada anilor ’80, cînd mintea lui Ceauşescu o luase totalmente razna, cînd erau întreruperile de furnizare de curent electric, de căldură, şi cînd populaţia era efectiv silită să se alimenteze ca vai de lume, stînd la nişte cozi interminabile şi *luptîndu-se pentru o bucăţică de carne, cu mîinile şi cu picioarele*. Îmi aduc aminte că atunci se inventase sloganul: *«Să golim şpaisurile bănăţenilor!»*“ (S.S., n. 1938).

E adevărat că dispariţia treptată a unor alimente din magazine şi limitarea celor care aveau acces la ele radiografiau destul de exact o deteriorare mai generală a lucrurilor, atît în ce priveşte „normalitatea“ vieţii cotidiene, cît şi constrîngerile de ordin politic.

Astăzi e greu de crezut că un kilogram de carne putea fi un cadou potrivit sau că în schimbul lui puteai obţine alte preţioase alimente care lipseau sau erau supuse restricţiilor, adică se luau doar pe cartelă sau bonuri (ouă, unt, zahăr, ulei etc.). Ca multe alte alimente, carnea adăuga valorii sale nutritive (de principal furnizor de proteine) valori sociale şi, cum vom vedea, şi politice inedite, reţelele ei de distribuţie normale („a venit maşina cu carne?“, „ce s-a băgat?“, „mai rămas ceva?“) fiind completate de o reţea paralelă, în interiorul căreia, prin intermediul alimentului, se negociau relaţii sociale sau de putere. Recent apăruta carte a cafegiului bucureştean pune sub lupă tocmai acest arsenal, în interiorul căruia alimentul se poate transforma în armă de luptă sau poate angrena, pe filierele sale de circulaţie, un sistem de dependenţe şi complicităţi din care, nu de puţine ori, s-a hrănit şi corupţia. Adesea cu voie „de sus“, pentru că a crea supape prin care să fie drenată sau redusă nemulţumirea şi a-i avea la mînă (chiar şi prin favoruri minore), la o adică, pe supuşii de diferite ranguri, a fost o strategie de supravieţuire a regimului, una dintre formele sale de „relaxare“.

Apariţia în anii ’80 a magazinului COMTIM din Timişoara, de prezentare şi vînzare al combinatului de creştere a porcilor ce producea mai ales pentru export – cunoscut şi sub numele de „combinatul lui Cîrpan“, cel care conducea afacerea – părea un adevărat miracol şi chiar un act de patriotism local*. Cu atît mai mult cu cît magazinul avea aer „occidental“ şi oferea (cu intermitenţe, totuşi), în locul şi aşa greu găsibilului „salam cu soia“, un sortiment destul de variat de mezeluri, multe vîndute „sub vid“ şi „carne la pachet“, adică preambalată. Cozi pe patru rînduri, uneori de cîteva ore, pregăteau accesul în acest loc al speranţelor împlinite, dar evident, consumul era restricţionat, fiecare avînd dreptul la maximum două kilograme de carne şi două de mezeluri. Dacă în aceste condiţii îţi venea rîndul, cît mai era ceva de cumpărat, şi dacă te ţineau puterile, puteai să te reaşezi la coadă. Nu doar pentru a umple congelatorul, dacă îl aveai, ci şi pentru a aproviziona familia sau prietenii din alte părţi ale ţării. La un moment dat, prezentarea buletinului de identitate devenise obligatorie pentru a dovedi că eşti timişorean, căci faima COMTIM-ului s-a răspîndit cu viteză şi în alte părţi şi atrăgea, precum Caritas-ul mai tîrziu, oameni din toate regiunile ţării. Cei care veneau sau plecau „în delegaţie“, la Bucureşti, dar şi în alte părţi, se dotau în mod obligatoriu cu produse COMTIM, ce intermediau orice fel de servicii sau favoruri, din partea unor miniştri, dar şi a unor funcţionari mai mărunţi, „vămuitori“ ai accesului spre şefii lor.

Angajaţii COMTIM, care primeau lunar, în completarea salariului, carne pentru ei şi familiile lor, erau o altă sursă de aprovizionare pentru cei excluşi de la astfel de avantaje. Ei vindeau ce le prisosea sau ce „extrăgeau“ din propria întreprindere. Cum îşi aminteşte cineva: „Unii cumpărau pe şest carne furată de la COMTIM, se cumpăra cu o sută de lei kilogramul, deci de trei ori preţul“.

Dar, aşa cum se întîmpla şi cu alte produse alimentare, carnea putea fi nu doar cumpărată, ci şi „procurată“ pe circuite preferenţiale, între şefi, pe culoarul accesibil doar puterii – adică acelora care plăteau, prin supunere şi ascultare faţă de partidul-stat, excluderea lor de la înfometare – sau pe filiera vînzătorilor care doseau o parte din marfă „pentru a-i servi“ pe cei faţă de care aveau „obligaţii“ sau de care puteau aveau nevoie (intrau aici şi cetăţenii sîrbi care aduceau, în schimb, ţigări, ciocolată şi Vegeta). Cine controla „accesul la resurse“ – cum spun sociologii – deţinea o mare sau mică putere, de care se putea folosi cum voia, modelele de comportament sincronizîndu-se pe verticală. Carnea stabilea astfel ierarhii şi definea frontiere, împărţind lumea între cei care o puteau obţine sau nu, dar şi între cei ce consumau mai mult sau mai puţin timp şi energie pentru asta, între cei pentru care „preţul“ plătit (nu doar în bani) era mai mic sau mai mare. Crea aşadar şi un stil de relaţionare şi un mod de a percepe normalitatea cu bătaie pe termen lung.

De aici şi diferenţele în felul în care ne amintim şi evaluăm această „normalitate“ a vieţii în comunism. Mie, personal, mi se strepezeşte surîsul pe buze.

* Nu întîmplător în Piaţa Victoriei din Timişoara se scanda în zilele Revoluţiei: „Îl vrem pe Cîrpan, că e bănăţean!“.

Gospodina cît e bună, rostul casei merge strună!

„Gospodina bună se cunoaşte şi după cît îi este curtea de plină cu găini, gîşte, raţe, porumbei, bibilici, curcani, iepuri de casă sau nutrii, din a căror carne pregăteşte bucate gustoase, variate şi ieftine. Cel mai preţios animal în gospodărie este totuşi porcul. Creşterea lui se face pe nesimţite, cu iarbă şi resturi alimentare din gospodărie. Cînd a crescut mai mare se pune la îngrăşat astfel încît să ajungă la 100-150 kg, greutate la care este foarte potrivit pentru a fi tăiat. În general, tăierea porcului, pîrlirea, opărirea şi tranşarea cărnii cad în sarcina gospodarului ajutat de unul sau mai mulţi vecini mai pricepuţi, urmînd ca restul să se facă după gustul şi dorinţa gospodinei.“

(Sfaturi gospodăreşti pentru tinere,
Editura Ceres, 1983)

Adina POPESCU

Ceva dulce, în comunism

„Pentru aluat: 500 g făină, 2 ouă, 1 pachet de margarină, 1 linguriţă de bicarbonat, stins cu oţet, puţină sare. Pentru umplutură: 200 g nuci măcinate, 200 g zahăr, un borcan cu gem de caise. Pentru glazură: 3 linguri cacao, 3 linguri ulei, 200 g zahăr, 4 linguri apă clocotită.“ Aceasta este inegalabila Greta Garbo, aşa cum apare ea într-un mai vechi caiet de reţete, cu coperţi cartonate, cu pagini pătate de ulei şi de unt, pe care scrie simplu: „Prăjituri“. De ce se numeşte aşa, habar n-am. Poate pentru că era o prăjitură „vedetă“ (nucile se găseau greu, iar un gem bun de caise nu era decît cel făcut în casă!), printre alte dulciuri mai puţin pretenţioase, cum ar fi checurile sau cornuleţele cu rahat sau clasicele fursecuri cu stafide pe care le găseşti astăzi la toate cofetăriile şi nu le cumpără nimeni. O altă prăjitură domnească era Rigo, iar Albă ca Zăpada purta acest nume din cauza faptului că nu avea nici un strop de cacao. În privinţa prăjiturii Televizor, lucrurile erau ceva mai complexe: cele două foi „negre“ şi cea albă, de la mijloc, te duceau cu gîndul la televizoarele alb-negru care existau pe vremea aceea. Prăjitura Fanta a fost inventată imediat după Revoluţie şi avea într-adevăr o glazură cu Fanta („dar se poate folosi orice alt suc de culoare portocalie“).

În general însă, prăjiturile căpătau numele doamnelor şi domnişoarelor de la care primeai reţeta. Astfel, tortul Viorica, checul Mara sau cornuleţele fragede Gina puteau fi găsite în alte caiete similare, sub alte nume, cum ar fi Ileana, Doina sau Corina. A boteza o prăjitură, în momentul în care îţi treceai reţeta în caiet, cu numele prietenei, colegei de serviciu sau al vecinei care te-a îmbiat să-i testezi talentele de gospodină era mai mult decît o convenţie, era o dovadă de respect. Astfel, femeile obişnuite – soţii şi mame care trăiau în comunism şi care pierdeau nopţile aşteptînd să vină gazele şi stăteau la coadă pentru pachetul de margarină ce o va transforma pe Greta Garbo, dintr-un miraj occidental, în realitate – aveau o şansă unică de a intra în posteritate, chiar dacă uneori doar cu numele de familie (atunci cînd nu ţi-l aminteai pe cel mic) şi astfel se năşteau reţete cu nume fabuloase, cum ar fi tortul Cocor.

Pentru copiii din acele vremuri, mai ales pentru fetiţe, caietele cu reţete ale mamelor şi bunicilor reprezentau o fascinaţie constantă. Cînd le deschideai, intrai în intimitatea unei viitoare femei pe care încă nu îndrăzneai să ţi-o închipui. Pe de altă parte, vitrinele magazinelor erau goale, în cofetării erau doar 3-4 tipuri de prăjituri, printre care nelipsitele amandine, la televizor nu erau reclame la ciocolata Milka sau la iaurturi cu fructe. De aceea, citind reţete din caietul cu coperte cartonate existau multe şanse să salivezi, imaginîndu-ţi toate acele dulciuri care se făceau doar la ocazii speciale, de Crăciun sau de Paşti (dulcele de zi cu zi erau clătitele sau, vara, banala prăjitură cu vişine). În caietul despre care vă vorbesc, cele patru ouă sau 200 g de zahăr sînt înconjurate de inimioare sau desene, iar unele reţete, „preferatele“, sînt recopiate pe alte pagini, cu acele carioci în 24 de culori. Însă în momentul în care mama sau bunica îşi lua dintr-un sertar catastiful ca să-l studieze în bucătărie, ştiai că urmează să se întîmple mai multe lucruri plăcute. Primul dintre ele era operaţiunea de frămîntare la care puteai să asişti, ba chiar să primeşti şi tu un boţ de aluat cu care să-ţi faci de lucru. Apoi erau coacerea şi mirosul care se răspîndea în toată casa. Degustarea cremelor. Momentul în care prăjitura propriu-zisă prindea viaţă sub ochii tăi, apoi stătea pînă a doua zi, presată cu *DEX*-ul sau cu *Istoria literaturii...* a lui Călinescu. În sfîrşit, interdicţia de a te atinge de ea, „pînă nu vin musafirii“, însă, dacă ştiai cum să insişti, te alegeai cu marginile, atunci cînd se tăia în romburi sau pătrate, cu un cuţit fierbinte. Toate aceste etape transformau prăjitura într-un eveniment de care foarte puţini copii din ziua de astăzi mai au parte.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Selma IUSUF

De la telemea la Stilton

– Mă, ai nişte busuioc prin grădina aia?

– Păi, ia vezi după răsadurile de roşii. Da' ce faci cu el, Doamne, iartă-mă?

– Las' că vezi tu.

Şi mi-a trîntit cumnată-mea o salată cu fo' trei-patru roşii aşaa, tăiate mic, m-a întrebat de ulei de măsline de m-am uitat cruciş la ea: „Da ce, fă, d-ăsta d-al nostru, de floare, nu-i bun?". Aşa. Şi a pus peste roşiile alea busuioc, mă! Busuioc de popă! Am mîncat de ne-au ieşit ochii din cap. Păi da, la ei în Italia cică mănîncă macaronarii ăia busuioc pe pîine. „Buchete d-alea cum le-o zice."

Marinică e de la Ciorogîrla. Are neamuri care muncesc în Italia, ba a fost şi el pe acolo, în vizită; au dormit claie peste grămadă, da' ce frumos a fost! A văzut marea, şi-a suflecat pantalonii şi a intrat un pic cu picioarele. Caldăăă! Bine trăiesc italienii ăştia, dar nu şi-ar fi imaginat că mănîncă atîtea ierburi. Şi pizza d-aia. Pizza o cunoştea din România, mai cereau ăia micii şi făcea nevastă-sa, da' mai au italienii unele aşa numa' cu nişte ierburi şi roşii... Fără o slăninuţă acolo! (Şi l-au mai enervat în Italia scuterele de l-au bîzîit ca tîntarii.)

După '89 printre primele intrate în România au fost shaormeriile. Au prins. Cina sau prînzul din lipia arăbească a devenit opţiune şi pentru taximetriştii lihniţi în noapte, şi pentru corporatiştii care dădeau o fugă pînă la sirianul din colţ cu tot cu permisul de intrare în clădirea de birouri atîrnat de gît. Orientul Apropiat aduce mai apoi *humus*-ul – pasta de năut – combinaţii aromate de cărnuri, tot soiul de salate – *tabuleh* şi *fatoush* pe care a început să le cumpere lumea ca mîncare de postul Paştelui – sfîntă globalizare! Au urmat repede *fast-food*-urile americane vizitate în primii ani cu imensă curiozitate şi devenite loc de mondenităţuri. Cum s-a întîmplat de altfel la Moscova, unde rusoaicele îmblănite au găsit vreme îndelungată culmea şicului în a-şi tăvăli diamantele prin chifle. Interesant e că primul McDonald's care să concureze blini s-a deschis acolo în 1990, cînd încă mai exista Uniunea Sovietică, după îndelungi negocieri cu autorităţile comuniste. Se putea ceva mai glasnost? Imaginaţi-vă cum ar fi fost deschiderea unui asemenea local în toamna lui '89 în România. Să revenim, dar, la evoluţia culinară românească post-decembristă. După arăbisme şi americanisme, modestele macaroane care se lipeau la fiert, cu gust de metal umed, s-au dezlipit şi au devenit „paste". *Linguini, tortellini, tagliatelle, penne, cannelloni* – toate formele, toate umpluturile, sosuri, condimente. Gusturile încep să se rafineze odată cu bucătăria extrem-orientală. Şi aici cu mari variaţii. De la cea mai comună, cea dubios-chinezească, pînă la *sushi*-urile japoneze sau *tempura* coreene. (Pentru cei care îşi mai aduc aminte: în Bucureşti exista un singur restaurant chinezesc pe vremea lui Ceauşescu. Extazul suprem şi culmea rafinamentului se numeau „porc cu alune".) Lumea începe să prindă gust şi pentru urgisita vită. Iar bucătarul care o găteşte învaţă cum şi de unde să comande carnea. Preferabil Argentina, cu preţuri pe măsură la masă. Fructele de mare – *oh, the horror* –, nişte gîndaci mai mari pentru mîncătorul de ceafă cu cartofi prăjiţi, sînt aduse proaspete şi sînt de găsit prin hipermarketuri pe aşternuturi sticloase de gheaţă mărunţită. Prin bucătăriile de acasă gospodinele încep să arunce în mîncare *cardamon, curry, turmeric* şi verdeţuri de Provenţa. Unii soţi suferă. Orezul din care mama culegea pietricele se sălbăticeşte, devine *basmati* şi *thai*. Apar aşanumitele restaurante *fusion* – un pic de Orient, un pic de franţuzesc cu o fărîmă creolă, ea însăşi o bucătărie combinată. O amestecătură adicătelea, un spîrc pe o farfurie cît capacul de la oala de ciorbă; albă farfuria, picurat gingaş pe marginea ei sosul, artistic răsfirată verdeaţa. Cepşoara e şalotă, pătrunjelul e coriandru. România găseşte în preajma Crăciunului şi culmea *fusion*-ului local: pizza cu sarmale. Prilej de întrebări: pe cînd şi pizza cu ciorbă de burtă? Între atîtea *fusion*-uri, un lucru sigur n-a pierit. Grătarul. În toate poienile, păduricile, pe mal de rîu-pîrîu, între blocuri şi în blocuri vălătuceşte fumul de cărnăraie învîrtită cu meşteşug de „neni" cu maşină şi nevastă. Gospodari adevăraţi, cititori de teorii ale conspiraţiei, de „ştiati că..."-uri, buni oratori la mese şi strategi într-ale celui de-Al Doilea Război Mondial, cu furculiţe şi scobitori pe masă, gospodari care mai au plăcuţe pe uşa de la intrare cu „Fam. inginer Cutare".

Toleranţa românească la intrările culinare noi e gradată, la rîndul ei, şi nu are legătură neapărat cu gradul de educaţie al consumatorului. Un test greu de trecut pentru mulţi s-a dovedit a fi brînza cu mucegai, fie ea franţuzească, nemţească sau englezească. Care a început însă a fi cumpărată şi mîncată cu fructe şi vin. A intrat în componenţa diverselor sosuri. Am descoperit că a intrat şi în componenţa frigiderului meu sub forma unei bucăţi de telemea neaoşă uitată acolo cu săptămînile. Mucegaiul ignobil trebuie să dispară! Mă duc să arunc *„roquefort"*-ul. *„Delikatessen", anyone?*

Mădălina ŞCHIOPU

Fusion ca la mama acasă

– cum s-au întîlnit mititeii cu Grill Krydderi –

După decembrie '89, o boare de societate deschisă a pătruns şi pe uşile bucătăriilor noastre. Paste italiene, condimente asiatice, arome mediteraneene, fast-food american, lipii arabe, picanterii mexicane şi chinezării au încorporat sau au fost încorporate în tradiţionalii mititei, ardei umpluţi, sarmale, ciorbe ş.a. Nu vorbesc de restaurantele etnice şi de exotismul căutat, ci de mîncarea gătită în bucătăria personală. Meniul pus pe masa copiilor noştri diferă substanţial de cel cu care s-au obişnuit generaţiile trecute; reţetele din cărţile de bucate de odinioară nu se mai potrivesc 100% cu ce mîncăm astăzi.

În primul rînd, e un fenomen cunoscut în toată lumea. Conceptul de *fusion* – combinaţii de ceea ce e mai bun în materie gastronomică din toate culturile lumii – face ravagii, fie cu ştaif, în restaurante cu meniu special conceput pentru amatorii de universalism la farfurie, fie involuntar şi pe nesimţite, în bucătăria de acasă. Oricît de conservator ai fi, nu poţi să nu aderi la ideile bune ale altuia – mai ales cînd se gătesc mai repede, nu necesită efort, se lipesc mai greu de cratiţă şi rezultatul e gustos. E de salutat felul în care orezul cu bob mare, fiert în stil asiatic, cu sau fără legume, a înlocuit uleiosul pilaf.

În al doilea rînd, nimic nou sub soare: ceea ce numim bucătărie românească (sau balcanică, regională, est-europeană) este ea însăşi produsul unui eclectism gastronomic, în care pentru fiecare mîncare găseşti straturi de influenţe, ca într-o matrioşcă istorică: aici turcii, dincolo slavii sau nemţii, şi pe alocuri migratorii trecuţi val-vîrtej în drumul spre păşuni mai grase. Nu noi am inventat crenvurştii şi borşul, iar pentru sarma se bat cu pumnul în piept toate naţiunile vecine, de la Dunăre la Bosfor. Ar fi amuzant să asistăm la un science-fiction culinar autohton: bucătăria românească peste un secol. Fasole cu *curry* sau piftie cu *soya sauce?*

La început a fost pizza, sosită în forţă în cuptoarele noastre înainte de piatra de hotar a lui 1989. Cum este mîncarea săracului în Italia, s-a potrivit de minune. Conceptul e simplu: un blat de cocă peste care poţi să pui cam orice. Brînză, caşcaval, cabanos, peşte la conservă... Pastele cu sos şi carne au avut acelaşi succes durabil, în combinaţii ad-hoc româno-italiene: la o adică, sosul de roşii merge de minune şi cu niscaiva bucăţi de cîrnaţi rămaşi de la Crăciun. Pe deasupra, a fost o suprapunere de viziuni: ideea de paste este soră geamănă cu cea de tăiţei şi fidea. Nu e de mirare că în ciorba contemporană se aruncă adesea şi cîte-o mînă de *penne* sau *tagliatelle.*

A urmat era *hamburger*-ului. Conceptul – uşor de imitat, fleică în chiflă albă, plus ceva acrişoară – a poposit din McDonald's direct pe masa de băcătărie. Partea acrişoară a fost asigurată de murăturile puse în borcane din toamnă. Aceleaşi legume murate au pătruns în umplutura de *shaorma,* şi nici c-au mai ieşit.

O nouă etapă: asaltul mirodeniilor internaţionale, venit odată cu răspîndirea accelerată a super- şi hipermarketurilor. Sosite din pieţe aglomerate chinezeşti şi bazaruri arabe, din plantaţii africane şi sud-americane, au fost mirosite, gustate, pipăite şi adoptate. Mărarul a pălit de invidie, cimbrul s-a ofilit, leuşteanul a bătut în retragere.

Însă chiar şi aşa, ne aflăm încă în epoca bronzului. În preistorie. Adevărata revoluţie a izbucnit odată cu valul de români plecaţi la muncă în străinătate. Pe forumul culinar.ro, se schimbă cu frenezie reţete între românii din ţară şi cei plecaţi. Te simţi ca un jucător de table care, după o viaţă, e aruncat în schemele tactice din World of Warcraft. Dialogul arată cam aşa: „Eu folosesc chives tocat în piureul de cartofi sau în scrobul de ouă. (...)"; „La noi chives=ciboulette, eu îl folosesc la pireul de cartofi cel mai mult, dar îl mai pun şi în omletă sau în pilaful de orez".

Însă apogeul e atins de povestea următoare – ce complicaţii apar pe traseul internaţional, cînd ţii morţiş să condimentezi mititeii cu ierburi scandinave! Ireal. *Mind-boggling,* cum s-ar spune: „Este aşa ceva şi «la America»? După nume sînt aceleaşi cu Grill Krydderi de care îmi tot băteam eu gura că le-am luat din Suedia şi le folosesc la produsul mititeilor... O sfătuiam şi pe Yandira să folosească reţeta... Asta înseamnă că nu are decît să treacă *border*-ul şi mititeii sînt ca şi făcuţi! Pe aici nu se găseşte acest amestec de «ierburi»... păcat! Chestia cu «Grill Krydderi» este o problemă f.f.f. importantă pt. mine! Am avut un noroc formidabil cu Elena (din Suedia) care a plecat urechea la suferinţele mele şi mi-a trimis cîteva borcănele cu acest amestec de buruieni magnific (cel puţin pt. mine). E fabricat în Suedia şi se găseşte şi în Danemarca şi Finlanda... ei între ei! E cam peste mînă să fac eu de la München aproape 2000 km să cumpăr o pungă, chiar dacă găsesc ca la Helsingborg pungi mari 1,5-2 kg, nu? Mi se pare că au deschis o filială şi în Austria, dar au numai pacheţele mici de 100 g... în fine, asta e! Le-am scris acum un mail «impresionant» la www.santamariaworld.com, întrebîndu-i dacă există o posibilitate să comand la ei o pungă... Chestia e că i-am întrebat pe nemţeşte, însă sper să fie careva pe acolo de pricepe nemţeşte... aştept cu nerăbdare!".

În sfîrşit... De dragul mititeilor cu gust fad, nădăjduiesc că la SantaMariaWorld – pentru Dumnezeu! – cineva a înţeles nemţeşte.

Cîrnatul şi lămîia

Dragă dle Liiceanu,

Vă mulţumesc pentru frumoasele scrisori (Gabriel Liiceanu, *Scrisori către fiul meu,* Editura Humanitas, 2008), le-am citit cu plăcere. Din spirit practic, nicidecum din dispreţ faţă de miezul dens al misivelor, am reţinut reţeta acelui fel de mîncare creol care v-a stîrnit atît de tare papilele şi spiritul. Am reţinut-o (de fapt, mi-am făcut notiţe pe marginea cărţii), i-am explorat istoria, am căutat pe Internet piesa „On The Bayou", în care se pomeneşte acest fel de mîncare (versiunea cîntată de The Carpenters e bună, v-o mai recomand pe cea interpretată de Brenda Lee; am mai găsit şi versurile în franceză-cajun ale cîntecului, dar din păcate nu cred să existe şi vreo înregistrare); în fine, am luat la rînd o grămadă de prăvălii ca să găsesc cele mai bune ingrediente. Totul în speranţa că *jambalaya* mă va scoate rapid din mizerie (eram în convalescenţă după o pneumonie).

În general, v-am respectat întocmai indicaţiile: am rumenit separat (în ulei de măsline, nici eu nu folosesc altceva) bucăţile de pui, cîrnaţii, creveţii (am găsit unii chiar *jumbo* – adică mari de tot); am călit legumele: ceapă, usturoi, ardei gras, gogoşar, bucăţele de roşie, am adăugat *tabasco* (două linguriţe sînt suficiente, mai ales dacă pui piper proaspăt, de calitate); am prăjit orezul, am adăugat boabele de mazăre, legumele sotate; în fine, am pus totul într-o tavă, pentru încă vreo douăzeci (nu mai mult) de minute la cuptor. Această ultimă etapă rotunjeşte gusturile, împrieteneşte orezul şi legumele sotate cu creveţii, carnea de pui şi cîrnaţii.

Cum spuneam, am urmat aproape cu stricteţe indicaţiile. Dar nu am putut totuşi să nu intervin brutal la un moment dat. De pildă, în loc de polonez, am pus un cîrnat afumat. Polişul pe care îl recomandaţi dvs. e cam prea fad, cîrnatul de la Reşiţa e perfect: are ceva grăsime, dar nu prea multă, e un pic condimentat şi, mai ales, are o culoare mult mai sănătoasă – mai mult ca sigur de la boia. În plus, folosindu-l, deschidem o portiţă de afirmare pentru bucătăria autohtonă: folosind un produs local, contribuim la succesul mondial al acestui fel de mîncare creol (de fapt, e internaţional, seamănă mult, ba poate că se şi înrudeşte cu *paella).*

Reproşul pe care vi-l fac se referă la o omisiune a dvs.: nicăieri în timpul preparării nu pomeniţi de lămîie sau măcar de suc de lămîie. Tot căutînd diverse reţete am constatat, într-adevăr, că tradiţionaliştii nu folosesc citrice. E firesc. Atunci cînd s-a „inventat" *jambalaya,* pe la 1700, lămîia nu era un ingredient la îndemîna oricui. În schimb, e recomandată în reţetele *chef*-ilor de acum (un reprezentant întîrziat al *nouvelle cuisine* a propus chiar adăugarea de coajă de lămîie sau portocală rasă). Nu credeţi că au dreptate? Fără un pic de aciditate, acest fel săţios nu se poate consuma în porţii „mari şi repetate", aşa cum recomandaţi chiar dvs. Poate, la o a doua ediţie, introduceţi şi lămîia.

Dragă dle Liiceanu, în bibliotecă vă primim cu drag şi cu, şi fără lămîie, dar dacă vreţi să ne intraţi şi în bucătării, atunci fiţi vă rog un pic mai grijuliu cu noi, ăştia cu stomacul mai sensibil...

Bon appetit,

Matei MARTIN

P.S. Să ştiţi că aţi avut dreptate. *Jambalaya* e un remediu eficient. Jur că după trei porţii babane, plus vreo două pahare de vin, mi-am revenit!

Iaromira POPOVICI

Românește și „ca acasă“

Să mănînce tradiţional, „ca la mama acasă“ este obsesia multor conaţionali de-ai noştri. Prin asta se înţeleg, de obicei, o „ciorbiţă“, o „fripturică“, o „mîncărică“ scăldată în ceva sos, eventual o „mămăliguţă“. Diminutivele nu sînt întîmplătoare, şi nu reflectă doar limbajul de specialitate al chelneriţelor pe stil vechi, ci şi aşteptările potenţialilor clienţi faţă de o asemenea mîncare: să-ţi ofere, dacă se poate, un gust călduţ, protector, care să-ţi certifice şi reitereze *ad infinitum* atmosfera şi valorile culinare domestice.

Pe baza acestui deziderat cvasi-naţional au luat naştere, mai întîi, restaurantele *La Mama*. Pe vremea cînd singura variantă ieftină erau fast-food-urile, care numai mîncare sănătoasă nu serveau, iar ideea de local presupunea ceva *fancy* şi scump, primul *La Mama* a fost mană cerească. În sfîrşit – ziceam cu toţii – un loc în care poţi să savurezi idealul alimentar naţional mediu, fără să-ţi faci gaură în buzunare. Unde poţi mînca şi altceva decît clasica şi raţionalizata friptură cu cartofi prăjiţi ceauşistă. De pildă, ostropel, ciorbă de perişoare, de „văcuţă“, cîrnaţi, mici, „ficăţei“, ardei umpluţi, chifteluţe marinate, şniţel... Feluri pe care fiecare dintre noi le-a ingurgitat în mod regulat, dacă nu la mama acasă, măcar la bunica... Totul curat gătit, în porţii destul de mari (o altă obsesie autohtonă), nu foarte condimentat, nici prea-prea, nici foarte-foarte, deci rezonabil... Pe fondul unui serviciu civilizat, dacă nu întotdeauna impecabil, şi al unui cadru cald (mese de lemn maroşcate, tablouri înfăţişînd naturi statice conformiste, cu flori).

© I. Munteanu

Pe scurt, o mîncare neutră, cu accente gustoase, într-un ambient asemenea. Cu servire rapidă, ca la fast-food, dar oferind alimente mult mai sănătoase. Şi păstrînd mereu preţurile la un nivel accesibil unor categorii sociale diverse, cu regularitate... Această formulă s-a dovedit una cu adevărat de succes, restaurantele de acest tip înmulţindu-se sistematic, de cîţiva ani buni. Explicaţia academică poate fi că, în contextul globalizării, românii au găsit o posibilă formulă ideală pentru ceea ce sociologul american George Ritzer numea „glocalizare“: îmbinarea dintre global şi local, în aşa fel încît produsul final să corespundă nevoilor locale...

Succesul a transformat *La Mama* într-o industrie. Publică şi personală. Firmele organizau şi continuă să organizeze aici diverse mese festive pentru angajaţi, de la Crăciun la 8 Martie; sau pur şi simplu comandă în mod regulat mîncare de la ei. Persoanele private, pe de altă parte, ies aici cu familia, aceasta incluzînd nu doar soţul/soţia şi copiii, ci şi părinţii şi bunicii (restaurantele de acest tip sînt unele dintre puţinele locuri din România în care am văzut, destul de des, şi persoane de vîrsta a treia...). Mai mult de atît, le folosesc chiar pentru evenimente personale: o dată am asistat la un parastas în sediul din Episcopiei. Totul se desfăşura firesc şi decent.

O altă „cheie a succesului“ este adaptarea, din mers, dar prompt, la evoluţia gusturilor şi a concepţiilor. Cum a pătruns, şi în societatea românească, preocuparea pentru calorii, cum în restaurantele aşa-zis tradiţionaliste au apărut şi salatele. Şi au rămas în meniu, pînă în ziua de azi, drept unele dintre cele mai căutate feluri. Cum am înţeles şi noi, brusc (şi, ca de obicei, cu cel puţin o jumătate de secol în urma altora...) că e bine să mîncăm natural, cum au fost introduse în meniu şi s-au păstrat, cu mare căutare, sucurile naturale şi limonadele... Convieţuind paşnic cu „ţuiculiţa“ care se oferă gratuit, în lunile reci, drept aperitiv.

Cu timpul, *La Mama* s-a multiplicat, dacă putem spune aşa: din ea, pare-se, s-a desprins *City Grill*, tot pe aceeaşi formulă, cu cîteva diferenţe, dar cu succes asemănător. Ceea ce demonstrează că nevoile românului mediu au rămas aceleaşi şi că linia tradiţional-eficientă, cu accente naturiste şi preţuri modice, rămîne o variantă posibilă.

„Farmecul boieresc începea cu felul în care erai primit la Capşa. Au existat, într-o epocă, unele categorii sociale care nici nu intrau la Capşa, fiindcă simpla prezenţă a personalului, extrem de stilat, cernea clienţii şi impunea un standard. Un chelner de la Capşa arăta şi se purta ca un intelectual. În perioada interbelică, cînd lumea îşi ştia mai bine locul, existau oameni care nu veneau la Capşa, fără ca acest lucru să fie urmarea vreunei interdicţii. Cei care veneau, în schimb, erau primiţi regeşte, cu un respect enorm. Poate cel mai bine se poate reconstitui farmecul boieresc al Capşei din felul în care funcţiona Hotelul Capşa, înfiinţat în 1881. Era un soi de pensiune de prim rang, dar nu doar atît. Aici îşi aveau camerele unii parlamentari din provincie. Erau camere personalizate, plătite şi pe perioada vacanţelor, şi în timpul sesiunilor parlamentare. Tot aici au tras «glorii» ale teatrului dramatic francez, precum Sarah Bernhardt, «Divina», care, în cel de-al doilea turneu al său la Bucureşti, în 1893, îşi primea admiratorii în cofetăria Capşa, fostul «salon al consumaţiei». De asemenea, una dintre familiile regale care stăteau la Capşa era cea a Serbiei. Farmecul acesta, de care vorbim, includea, desigur, calitatea excepţională a preparatelor. Grigore Capşa avea un obicei: de cîte ori Casa Capşa primea un oaspete important, iniţia un preparat care-i purta numele. Cine mai ştie azi, de pildă, că celebra *joffre* a apărut cu prilejul vizitei în România a mareşalului francez Joseph Joffre? Cine mai ştie de îngheţata «Nesselrode» sau de fileul de viţel «Prince Orloff», de bomboanele «Theodorini», lansate în 1897 în cinstea cîntăreţei Elena Theodorini, sau de salata «Francillon», creată de Grigore Capşa pentru Sarah Bernhardt? Sau ciocolata «Sapho» şi îngheţata «Réjane», lansate după turneul celebrei tragediene Réjane la Bucureşti...“

(Maria-Magdalena Ioniţă,
în *Dilema veche*, nr. 79/2004)

Mîncăm extrem de mult, necontrolat

– interviu cu Mihaela BILIC, medic nutriţionist –

Cum aţi caracteriza felul în care mănîncă românii şi evoluţia acestuia după 1989 (şi din punct de vedere al sănătăţii, şi ca stil, estetică)?

Mîncarea tradiţională românească abundă în grăsimi, fie că e vorba de carne de porc, fie că sînt preparate prăjite în ulei. Carnea sîntem obişnuiţi să o consumăm tocată (sarmale, chiftele, cîrnaţi, mici etc.), tocăniţele şi ciorbele noastre se fac cu ceapă şi legumele prăjite în ulei, şniţelul e şi el la mare căutare şi aperitivele constau mai ales din mezeluri bine împănate (salam, costiţă, ceafă). Înainte făceam provizii pe care le ţineam în congelator, acum magazinele sînt pline de produse pe care le consumăm cu entuziasm, cîteodată numai din pură curiozitate. Cred că românii au din păcate această tendinţă de a considera ospitalitatea şi bunăstarea ca fiind proporţionale cu cantitatea alimentelor de pe masă. Mîncăm extrem de mult, necontrolat, fără să ne intereseze întotdeauna calitatea produselor din farfurie.

Se vehiculează conceptele de fast-food/slow-food. *E adevărat în totalitate că cel dintîi e nociv, celălalt sănătos? De ce?*

Toate produsele *fast-food* au la bază principiul repede şi gustos, iar gustul bun vine din grăsimi. Sînt alimente extrem de concentrate în calorii, prăjite, de cele mai multe ori, iar calitatea principiilor nutritive prezente în ele este medie; în schimb, gustul poate da dependenţă. Principiul *slow-food* are la bază o preparare a alimentelor în condiţii extrem de lente, astfel încît gustul şi aromele ingredientelor să se combine în mod armonios. Este, dacă vreţi, un fel de bucătărie a bunicilor noastre, în care totul era „bine“ gătit, chiar pe durata a cîtorva ore bune. Nici acest sistem nu este cel mai recomandat, calitatea şi valoarea nutritivă a alimentelor se păstrează cel mai bine dacă temperatura de gătit nu este foarte mare, iar timpul de preparare – cît mai scurt. Luaţi ca exemplu bucătăria japoneză.

Spuneaţi, mai demult, că în Occident au apărut „pastilele de hrană“. Ce sînt, de fapt, acestea, vor pătrunde şi la noi, şi în ce măsură sînt ele o soluţie?

„Pastilele de hrană“ presupun prezenţa într-un concentrat (praf) a tuturor substanţelor nutritive (proteine, glucide, grăsimi, vitamine, minerale) de care are nevoie un individ pe parcursul unei zile. Aşa mănîncă astronauţii, iar industria farmaceutică ar fi fericită să ne facă dependenţi de astfel de produse. Este aberant să tindem către aşa ceva, chiar dacă, din punct de vedere nutriţional totul este impecabil echilibrat. Actul alimentar este şi va rămîne cel clasic, pe care îl iubim atît.

Cum credeţi că vor evolua lucrurile la noi în următorii ani în privinţa alimentaţiei românilor?

Din păcate, viitorul nu cred că este roz. Pe plan global obezitatea a atins cote alarmante, şi noi nu vom face excepţie. În magazine este o abundenţă de produse tentante, massmedia ne îndeamnă la consum, iar noi sîntem din naştere predispuşi la mîncat excesiv. Fără o educaţie susţinută din punct de vedere nutriţional, fără campanii adresate copiilor, fără un semnal de alarmă tras în privinţa mişcării şi a sportului, nu avem nici o şansă în lupta cu tentaţiile alimentare.

Cum ar fi bine să evolueze?

Ar fi bine să ne întoarcem la obiceiurile noastre „nerafinate“, să consumăm produse româneşti care încă mai sînt naturale, să gătim acasă, să nu folosim semipreparate, să reînvăţăm să mîncăm ciorbă, să cumpărăm fructele şi legumele din piaţă de la producătorii autohtoni, să consumăm dulciuri doar la ocazii festive şi să reînvăţăm să ne aşezăm cu familia la masă de trei ori pe zi. Nu e simplu.

a consemnat Iaromira POPOVICI

„Hoţii eşiră din pădure, înjunghiară într-o clipă toţi mieii, le scoaseră pîntecele şi, cosîndu-i la loc cu pielea pe dînşii, intrară în pădure şi, răscolind cu nişte pari un jăratic compus din curpeni de viţă sălbatică, îngropară într-însul pe toţi mieii. În timpul acesta, o altă grupă de tîlhari întindea pe iarba verde o masă de pînză. Alţii făceau mămăligă. Cîţiva coceau ouă şi curăţau cepe şi usturoi verde... Deodată se auzi un pocnet ca al unei bombe ce esă dintr-un tun: semn că mielul era gata şi trebuia scos din jăratic. Friptura era udată cu un fel de salţă (sos) compus din vin amestecat cu usturoi pisat şi sare.“

(Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi şi noi*)

Cine-o fi? Musafirii sau poliţia?

„Vizitele pot fi anunţate sau neanunţate. În general este bine ca ele să fie anunţate. În acest caz se stabileşte neapărat ora cea mai convenabilă. Dacă ele se efectuază în orele dintre mese, musafirii vor fi trataţi, după circa o jumătate de oră de la sosire, cu o mică gustare, cu o cafea neagră, dacă vizita are loc între orele 9-13 sau 15-19 – o dulceaţă cu apă, o prăjitură, o cremă, un fruct. Dacă vizita are loc chiar în timpul meselor, se va căuta să se îmbunătăţească mîncarea existentă, iar masa să capete un aspect mai deosebit. (...)

Pentru a proteja tăblia mesei de eventualele picături de lichid cît şi de mîncărurile calde, se recomandă ca ea să fie acoperită fie cu o pătură din molton de culoare mai deschisă, fie cu o foaie de polietilenă peste care se întinde o faţă de masă albă, dintre cele mai bune, foarte curată şi bine călcată. În cazul în care faţa de masă nu e brodată, la mijlocul mesei se pune un mileu alb brodat (dar nu cu macrame sau brodat în culori) (...) Pe masă se mai pun diferite obiecte ornamentale ca fructiere, bomboniere, vase cu flori, bibelouri de calitate superioară. (...)

Durata unei mese sărbătoreşti este de maximum două ore; cînd spaţiul permite, atunci musafirii se scoală de la masă şi li se oferă diverse distracţii: muzică, jocuri sau dans. În cazul cînd spaţiul este insuficient, musafirii rămîn în continuare în jurul mesei, iar gospodina se va îngriji ca pe masă să rămînă fursecuri, saleuri, precum şi vesela adecvată.“

(Sfaturi gospodăreşti pentru tinere,
Editura Ceres, 1983)

„În România ai pentru ce să lupţi“

– interviu cu Dan PERJOVSCHI –

Anul cultural 2008 a început pe 10 ianuarie, odată cu expoziţia-eveniment a lui Dan Perjovschi, deschisă permanent, 24 de ore din 24, la Centrul Naţional al Dansului din Bucureşti: La Zid. *Peretele său troian desenat la CNDB a fost singura intervenţie artistică într-o instituţie a statului român. 2008 s-a încheiat tot cu o intervenţie a lui Dan Perjovschi. Retrospectiva* Chestii tipărite, *la Galeria Posibilă. Deschisă pînă pe 8 februarie 2009, expoziţia este arhiva sa vie: 15 cărţi de artist, cataloage, ziare, colecţia completă a revistei* 22 *(„un metru de istorie“), o retrospectivă de autor şi istoria comprimată a ultimilor 18 ani.*

În ce relaţie sînteţi cu instituţiile?

Cu cele oficiale din Bucureşti, nu prea bune. În ţară, am avut proiecte la Bruckenthal, dar asta datorită unui curator, este vorba de Liviana Dan. Sau la Muzeul din Timişoara, datorită Ilenei Pintilie. Atunci cînd aceste curatoare au avut probleme cu instituţiile respective, nu am mai călcat pe acolo. Pe de altă parte, nici nu s-a zbătut nimeni să mă invite să fac proiecte. Am participat la Bienala Bucureşti. Şi acolo era un curator ungur *(rîde)*, şi am făcut un desen în Grădina Botanică. A fost un proiect interesant, dar nu a însemnat nimic pe piaţa ideilor din România. Ca şi cel cu dansul, în esenţă. Aici nu poţi să faci referinţă. Scena de artă românească este un turbion de lucruri modeste. Pentru că lucruri ce trebuie observate trec neobservate, în opinia mea. Sună dur ce spun şi nu e cu totul acoperit, dar asta e realitatea. Iar în Vest, nu eu propun să expun, ci sînt chemat. Curatori, bienale, primesc acum e-mail-uri sau mă întîlnesc cu oameni care îmi spun că ar vrea să lucreze cu mine, că pregătesc un anume proiect în doi ani. De exemplu, eu am un proiect stabilit pentru mai 2010, în Canada.

Cum vă simţiţi ca artist global?

Acum mă simt bine şi am intrat într-un fel de metabolism. E un risc aici. Teoretic, ar trebui să ai perioade active, în care dudui, şi apoi perioade de pauză în care gîndeşti ce ai duduit. Eu n-am avut perioadele de gîndit. Am cadenţat înainte. Şi felul în care gîndesc şi lucrez acum s-a mulat pe acest fel de viteză. Atelierul meu e în buzunar, în carneţel, şi în hotel sau direct în sala de expoziţie, totul legat de un computer care e *wireless*, relaţiile le duc cu mine în hotel, în sala de expoziţie, şi aşa mai departe. Sînt mobil, dar în acelaşi timp nu prea sînt. Răspund la e-mail-uri, stau în contact, nu ies din filmul ăsta. M-am adaptat la viaţa asta. Dar la un moment dat vrei să încerci şi alte lucruri, şi aici va fi mai dificil, pentru că trebuie să mă opresc, să mă decid unde nu mă duc, şi mie asta nu-mi place.

Pînă acum am făcut de toate. Şi lucruri care, teoretic, nu ar conta. Am făcut toate astea pentru că am încercat să răspund la toate provocările şi invitaţiile, într-un mod democratic. N-am vrut să fac ierarhii. Acum încerc să nu fac ierarhii, dar să-mi creez priorităţi. Şi va fi dificil. Pe unii i-am refuzat, în zona comercială, pe unii i-am amînat. Primesc diverse oferte să fac proiecte în galerii, unele sună bine, altele sună doar de piaţă, despre alţii ştiu sigur că sînt interesaţi de mine doar pentru că mă pot vinde, asta pentru că atunci cînd am avut eu nevoie de ei să mă sprijine nu au apărut. Dar cîteodată sînt galerii foarte tinere şi nu ştii ce-i acolo. S-ar putea să fie foarte oameni interesanţi, s-ar putea să fie un hibrid între o parte comercială care pe mine nu mă interesează şi o parte de proiect care m-ar interesa. Îmi place să particip la proiecte, să le sprijin, să nu conteze că ăla-i mare, ăla-i mic... E o zbatere continuă, nici eu nu ştiu cum s-o rezolv. Nu pot fi în patru locuri deodată. Deşi uneori trimit faxuri sau cărţi poştale. Sînt expoziţii la care eu nu am fost prezent, dar am trimis în fiecare zi, de-a lungul ei, cîte o carte poştală cu un desen.

„Cultura poate să şi dezbine“

Care-i povestea ziarelor din expoziţia Chestii tipărite, *cu excepţia* 22*-ului?*

Primul proiect masiv cu ziare a fost cel de la *Manifesta* 2, la Luxemburg, în 1998, unde eu nu am expus într-un spaţiu, ci am colaborat cu un cotidian şi cu un săptămînal care semăna cu 22-ul. Apoi am făcut şi în Cipru un proiect asemănător, în care am lucrat cu două ziare, unul din partea turcă şi unul din partea greacă. Era pentru prima dată cînd s-a deschis un pasaj pe linia verde dintre cele două comunităţi, şi expoziţia era ca o sărbătoare intelectuală. Grecii mi-au dat în ziar o pagină întreagă, pe cînd turcii îmi inserau din cînd în cînd cîte un desen pierdut prin reclame *(rîde)*.

Cred că artiştii aflaţi în zonele de conflict trebuie să ia o distanţă, pentru că nu ştii în ce piesă joci şi ce interese serveşti. Nu ai tot scenariul în faţă şi poţi fi folosit, cu toate bunele tale intenţii. Şi bunele tale intenţii nu ştii cum sînt receptate. Cultura poate să şi dezbine, poate produce ură. Am lucrat cu ziare pentru că mi-a plăcut să lucrez cu cei care manipulează discursul. Sînt desene dure în care şalvarii discută cu egării ăia greceşti şi nu se pot înţelege decît prin Levi Strauss, prin blugi. McDonald's-ul îi poate uni pe oameni. Asta-i realitatea. Ştii că în Bosnia, la Mostar, au făcut un sondaj despre ce fel de monument să pună în oraş, şi nu te poţi înţelege cu comunităţile de acolo. Şi atunci l-au făcut pe Michael Jackson.

Atunci cînd lucrezi cu un ziar, îţi pui şi întrebarea: ce înseamnă o lucrare de artă? E conţinutul ei material, suportul pe care apare? Sau conţinutul ei intelectual care apare în pagina de ziar, aia pe care ai mototolit-o sau cu care ţi-ai făcut coif? Se nasc întrebări interesante. La Göppingen am publicat într-un ziar local o pagină, chiar cu o zi înainte de vernisaj. La expoziţie am obţinut o sută de exemplare din această pagină, le-am tăiat, semnat şi înrămat şi le-am vîndut cu 50 de euro. S-au cumpărat ca lucrări de artă. Ar fi putut să le aibă gratis cu o zi înainte, dar nimeni nu a păstrat ziarul... Ce înseamnă a avea o lucrare de artă? Cît de materială/imaterială e ea? Poţi descoperi feluri diferite de cele clasice de a fi prezent într-un eveniment artistic.

Cum vă explicaţi scandalurile mediatice din ultima vreme, faptul că MNAC nu a dat nici un comunicat de presă referitor la poziţia sa în „afacerea poneiului cu zvastică“?

Nici Ministerul Afacerilor Externe nu a dat. Nu e o cultură mare şi nici măcar nu mai există cultura autorităţii specialistului. Nu există specialişti totali, ei pot fi contrazişi, dar trebuie să ai nişte argumente. Modul în care s-au petrecut lucrurile la noi a fost foarte jos şi aminteşte de nişte practici pe care nu le mai credeam posibile.

Dacă în cazul artei de stradă pot să înţeleg de ce lucrul ăla e neînţeles sau refuzat, am probleme să înţeleg de ce, pe vremuri, Galeria Catacomba a fost eliminată. Programul ei ideologic era inamicul meu ideologic, dar faptul că o grupare care are ceva de spus dispare pur şi simplu, că i se ia sediul nu e ceva bun. Cum eu n-am fost deloc fanul Galeriei Noi. Dar faptul că a dispărut aşa, pur şi simplu – şi acum dacă treci pe acolo şi întorci capul, vezi cerbişori şi poţi să faci atac de cord – constituie un regres. Punct. Felul în care televiziunile au prezentat acest caz – expoziţia organizată de ICRNY – a fost un regres teribil, pentru că nu e vorba doar de elementul „ponei“ care era parte dintr-o expoziţie cu multe piese, expoziţie ce era parte dintr-o serie de expoziţii, care erau parte dintr-un mare proiect al unui centru care acţionează în New York şi care e parte dintr-o serie de centre. Nimeni nu a văzut nimic din perspectiva asta. Dacă cineva dintre aceşti înjurători are răbdare să citească raportul de 700 de pagini al ICR, o să vadă că foarte multe dintre fenomenele culturale care lor le plac au fost finanţate şi promovate de ICR. Şi artiştii tineri nu pot veni de pe planeta Marte. Şi ei au rădăcini în cultura naţională. E un regres, şi dacă înţeleg că mi se spune „Pleacă!“, eu spun: „Ba plecaţi voi!“. Nu plec. Nu e ţara lor, e şi ţara mea. Şi cultura română e mai mult a mea decît e cultura lor.

Îmi pare rău că alte ţări au avut dezbateri naţionale cu tendinţe la fel de joase, dar pe nişte subiecte mai puternice. Cînd a apărut Serrano cu *The Piss Christ*, lucrarea lui a adus pe masa de discuţii subiecte importante despre religie, credinţă. Mapplethorpe a fost un alt subiect, despre libertate, *gender*, despre stereotipurile nudurilor personajelor de culoare. La noi, totul a coborît într-un „hohoho“ şi „hihihi“, cunoştinţe pe jumătate. Cel puţin pe cei care aveau un scop politic i-am înţeles. Că voiau să-l distrugă pe preşedinte, pe Patapievici, pe cine apucă. Dar pe restul, care voiau să discute estetic, nu i-am înţeles deloc. N-am apucat să discutăm ce trebuie despre subiectul ăsta. Ce înseamnă reprezentare naţională? Cine decide aceste lucruri? De ce trebuie decise? Trebuie sau nu instituţionalizată arta liberă, de stradă? *Ce* din concepţia artei de stradă ar fi mai important de susţinut şi *ce* de criticat? De ce neapărat obsesia noului şi a tînărului? Ce ne spune asta? Poate e o decizie extrem de curajoasă, şi atunci merită toate felicitările noastre Corina Şuteu şi toată echipa ICR-ului. Poate e o decizie chestionabilă, şi atunci hai să o chestionăm. E mai bine să faci aşa o expoziţie şi să primeşti pumni în cap? Sau e mai bine să nu faci nimic şi toată lumea să fie mulţumită? N-am avut discuţiile astea şi nu o să le avem.

A fost necesară discuţia recentă a unui grup de intelectuali români despre nesolidaritatea intelectuală din România. Nesolidaritatea e la mai multe niveluri, nu numai la cel de vîrf. Cred că noi trebuie să reintroducem discursul public şi, în general, în felul în care noi discutăm, să existe mai multe cunoştinţe şi mai multă graţie. Avem responsabilitatea aceasta, căci lucrurile au decăzut foarte mult. Pe mine m-au afectat, de altfel, expoziţiile făcute în Bucureştiul ăsta, pe care trebuie să le dai drept model. Dacă lipeşti prost eticheta mă afectează şi pe mine; dacă atîrni aiurea o lucrare sau dacă video-ul ăla n-are sonor şi tu n-ai acces la el, acel lucru îmi face mare rău şi mie pentru că arta contemporană va fi înţeleasă aşa. De-asta am eu probleme cu MNAC-ul în vîrful dealului. Arta contemporană nu e aşa, nu e acolo. De-asta nici nu merge nimeni pînă acolo. Merg numai unii. Dacă e DJ, merge lumea *(rîde)*. Arta contemporană nu poate fi asociată cu o privire arogantă de pe deal şi în jurul unui zid. Arta nu trebuie să aibă ziduri, căci de-asta e artă, să intri, să ai acces, să fi tratat altfel, nu de către unii care se uită la tine şi te controlează de pistoale.

Vă consideraţi un artist politic, contestatar?

Nu sînt un artist politic, dar am o agendă politică. Nu sînt chiar activist în sensul instituţionalizat, sînt mai mult un comentator şi rolul meu este să ţin anumite subiecte pe masă. Poate în sensul ăsta, aş fi politic, pentru că ţin subiectul în locul în care ai vrea să te destinzi, ca vizitator. Sînt critic şi fac o critică implicită, nu directă. Încerc, pe cît se poate, să nu fiu „comodificat“, vîndut, cumpărat cu stilul ăsta. Nu vreau să ocup poziţiile care se creează la un anumit nivel, un plafon superficial, în care faci piruete singur, e treaba ta. E complicat. Ştii, am fost de curînd la Florenţa, e un oraş frumos, turistic, dar studenţii erau în grevă, ocupaseră şcolile. Eşti student sau elev, şi trebuie să fii politic. Tu poate nu ai chef de asta, dar trebuie să ai o poziţie politică, nu ai de ales. Şi în SUA, la fel. Există acum o generaţie care a decis să fie politică, să voteze. Celor dinainte nu le păsa. În sensul acesta, sînt şi vreau să fiu implicat. Ca artist, eu nu sînt în prim-plan, sînt în plan secund, poate că nu sînt cel cu pancarta din faţă, dar sînt cel care face raportul după miting, ca Beuys care a strîns jegul de după miting. Ştii, e greu să defineşti artistul politic... Eşti artist politic la Basel, la Art Fair.

Aţi scris şi aţi desenat istoria în toţi anii aceştia, la 22.

Da, şi cea românească, dar şi cea internaţională. Îmi place fiecare ţară în care mă duc. Mă uit, văd contradicţiile, paradoxurile şi le desenez. Dar chiar şi cînd o critic, o critic cu respect.

Nu aţi pleca definitiv din România?

Nu, mai ales că acum pot circula. Sînt şi raţiuni practice. În lume sînt mulţi artişti buni, dar pe lîngă asta trebuie să mai ai ceva. Şi eu am cunoştinţa acestui loc şi a evoluţiei lui în timp. Poate că în culturi consolidate uiţi lucrurile importante. Pierzi energia, nu mai ai pentru ce lupta. Şi în România ai pentru ce să lupţi, ai pentru ce să-ţi păstrezi nervii. Va trebui doar ca şi eu, şi Lia să facem un management mai bun al efortului. Mi-e tot mai greu să urc pe schelă... Cît am fost tînăr, vioi, săream în cap. Teoretic, ce fac eu ar fi fost potrivit cînd aveam 20 de ani, nu acum, la 47. Dar asta e, combustia de aici e mai lentă.

a consemnat Daria GHIU

(varianta integrală a acestui interviu poate fi citită pe site-ul www.dilemaveche.ro)

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

...bîzîit ca de albine

Cînd am terminat, acum un mileniu, facultatea frumos intitulată Teatrologie-Filmologie, abia aşteptam să mă întrebe cineva „ce sînt". Mi se părea că teatrolog-filmolog sună foarte bine; iar dacă forţam puţin situaţia, puteam să mă prezint drept critic, ceea ce mi se părea că sună şi mai bine. Euforia a durat vreme de şase-şapte luni după absolvire; a început să-mi treacă atunci cînd am constatat că, umblînd prin Bucureşti după un post la care îmi dădea dreptul „negaţia" obţinută pe loc de la „repartiţia", chipurile, obligatorie, nu impresionam pe nimeni cu meseria (?) mea atît de bine-sunătoare. „Ce-i aia?!", întrebau, suspicios, angajatorii posibili (chiar şi prin instituţiile de spectacol...) la auzul „teatrolog-filmologului" (critic mă prinsesem eu că nu-i recomandabil să mă declar). „Adică o să jucaţi în film?" – m-a întrebat, cu vizibilă minunare, un responsabil de Casă de cultură (încet-încet, ştacheta speranţelor coborîse de la gradul 0 al Televiziunii sau Radioului către zone mai lesne accesibile unei persoane „cu bube-n cap": ne-membru – de Partid, de ce altceva?! –, rude în străinătate etc.). „Nu – am îngăimat eu – o să scriu despre film. Şi despre teatru." „Da' pe cine crezi mătăluţă că interesează treaba asta?!", a conchis, bonom, interlocutorul, deschizînd un dosar în semn că discuţia nu-l mai pasiona.

Experienţa de-atunci a rămas, pentru mine, nu doar de neuitat, ci de nedepăşit. Şi în ziua de astăzi, la întrebarea „ce sînt", dacă trebuie, în context, să răspund „critic de teatru" (între timp polii s-au inversat şi doar forţînd situaţia aş putea să mă numesc teatrolog, ba încă filmolog...), răspund cu jumătate de gură şi cu un irepresibil sentiment de jenă. Am impresia că meseria (?) mea sună ca un fel de hobby ţicnit, desemnînd o făptură care nu numai că nu este cu nimic folositoare societăţii, dar, dimpotrivă, posedă o anumită nocivitate. Critic de teatru. Ce-i aia, critic de teatru?

Totul porneşte, de fapt, de la specificul „obiectului muncii", teatrul, şi al relaţiei nesănătoase pe care o are cu el, în mod normal, cineva ce-şi zice critic. Pentru că total diferită e povestea, de pildă, în cazul literaturii. Acolo, ambele „părţi", şi creatorul, şi criticul, se ocupă, în esenţă, cu acelaşi lucru: scriu. Mai bine sau mai rău, cînd unul, cînd altul (sau şi unul, şi altul); în fond însă, fiecare încearcă să reflecte, să re-creeze, prin cuvînt, o lume – o lume parţial reală, autorul, şi o lume parţial imaginară, criticul. Mai mult, în literatură nu e deloc neobişnuit ca ultimul să fie, în acelaşi timp, şi poet, romancier, dramaturg etc. (vezi, la noi, cazul – exponenţial – G. Călinescu), sau, invers, ca primul să semneze recenzii la operele confraţilor. Mai puţin desăvîrşită, suprapunerea funcţionează şi în celelalte arte; oricum, criticul este ţinut să cunoască îndeaproape şi în detaliu instrumentele proprii artistului şi să le poată mînui, chiar dacă nu neapărat cu dexteritate comparabilă. Este de neimaginat, spre exemplu, un critic muzical incapabil să descifreze o partitură, eventual, chiar concret, la pian sau la vioară; un critic plastic care nu ar putea deosebi un ulei de o guaşă ar fi un nonsens – şi mi-l imaginez destul de uşor pe Ion Frunzetti, să zicem, ţinînd în mînă, chiar şi prin spaţiile pe unde s-o fi aflînd acum, nu o pană, ci un penel. În artele spectacolului – altele decît teatrul – găsim stări de lucruri asemănătoare. Cinematograful clasic rus sau Noul film german, ca să citez primele două exemple care îmi vin în minte, le datorează criticilor aproape tot atît cît şi regizorilor, şi nu doar la nivel teoretic. De fapt, în toate artele, diferenţa dintre creator şi critic este extrem de fragilă şi oricînd reversibilă; pînă şi în artele reprezentării vii – dansul, opera –, unde criticii se recrutează, aproape fără excepţie, din cîte ştiu eu, dintre practicienii care aleg (ori sînt obligaţi) să renunţe la performanţa propriu-zisă spre a se dedica analizării ei. În toate artele, deosebirea se face nu atît între artist şi critic, cît între bun (artist *sau* critic) şi rău ori prost (artist *sau* critic). Numai în teatru e altfel.

Criticul de teatru nu numai că nu e „constrîns" (de colegi, de „societatea civilă" sau, măcar, de artişti) să aibă habar de cerinţele, pretenţiile şi necesităţile scenei, dar „amestecul" său în aceste treburi e destul de rău privit, chiar dacă, în particular, actorii exprimă adeseori dorinţa ca, înainte de a pune diagnostice sau a da verdicte asupra muncii lor, criticul să asiste, măcar din cînd în cînd, la repetiţii (e drept, nu chiar la toate, mai bine să vină doar la „generale"...); regizorii, în schimb, sînt mai degrabă reticenţi în această privinţă. În ansamblu, criticul de tip Noli-Me-Tangere, care se ţine departe de scenă şi de oamenii ei, nu este socotit o bizarerie şi, cu atît mai puţin, o anomalie, deşi realitatea demonstrează că analiştii cei mai subtili provin, şi în critica teatrală, dintre cei ce au cochetat la un moment dat, într-un fel sau altul, cu scena. De aici, şi o anumită nivelare calitativă aplicată comentatorilor actului teatral: pentru practicianul scenei, teoretician subtil e acela care-l laudă; celălalt e imbecil sadea – categorii, firește, reversibile, după cum devine cazul. (E drept, pe distanţe lungi, chestiunea se nuanţează şi se adînceşte.) Sub specia clipei, criticul teatral este un fel de muscă la arat, care bîzîie exclusiv pentru propria-i ureche.

Dar, la urma urmei, ce critică, la teatru, criticul, atîta timp cît teatrul este singura artă care face concurenţă directă vieţii şi este, totodată, o altă formă de viaţă? La această întrebare eu, una, încă mai caut răspuns.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Arnon Grunberg, *Istoria calviţiei mele*, traducere din neerlandeză de Gheorghe Nicolaescu, Colecţia „Raftul Denisei", Editura Humanitas Fiction, 2007.**

Iarăşi Grunberg. Mi-a plăcut atît de mult romanul lui de debut, *Nesuferitele zile de luni* (despre care am povestit data trecută), încît nu mi-am putut refuza curiozitatea de a vedea şi prima carte tradusă la noi a acestui „teribilist". Şi bine am făcut, zic eu. Pentru că lectura *Istoriei calviţiei mele* e pur şi simplu o lăfăială în stupori amuzate şi tensiuni delicioase, furnizate de un ironist cu multă minte, inimă şi literatură. Poate că realitatea ar fi mai simplă – pare să spună autorul – dacă imaginaţia nu s-ar pune mereu „de-a curmezişul" şi oamenii n-ar funcţiona ca nişte „staţii de bruiaj". Dar cît farmec au aceste impedimente ale omenescului şi cu ce nesaţ profită Grunberg de ele!

De altfel, la publicarea *Istoriei...* în Olanda (în 2000, la 6 ani după debutul cu *Nesuferitele zile de luni),* scriitorul avea să-şi „bruieze" inclusiv numele, semnînd cu pseudonim, fapt care urma să-i aducă încă un premiu de debut, plus verdictul unui critic cum că acest „nou" autor ar fi „mai bun decît Grunberg".

Mai mult haz are, în orice caz, căci multe lucruri şui i se vor întîmpla protagonistului de aici (junele vienez Marek) pînă ce îşi va pierde complet părul – din dragoste, cum altfel? Dragostea pasională – *l'amour fou* – este steaua lui călăuzitoare, dar, treptat, ea apare tot mai mult ca un „năravˮ, cruda realitate anatomică vitregindu-l pe tînărul romantic cu o înzestrare „bărbătească" deloc pe măsură. Povestea lui Marek va fi, aşadar, cea a unei educaţii sentimentale în condiţiile unei „masculinităţi" minuscule – o proză frenetică a dezabuzării, cu scene, personaje, detalii, panseuri, introspecţii şi „rezolvări" mereu insolite, din zona nostimă a vag-absurdului.

Un regal.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Fiul risipitor

● **Guns N' Roses, *Chinese Democracy*, Geffen, 2008.**

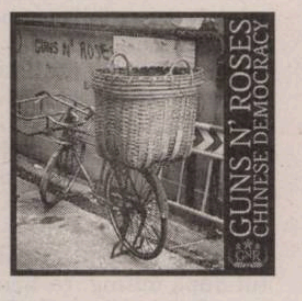

15 ani au trecut de cînd Guns N' Roses nu au mai înregistrat un album. Iar pentru voluptatea statisticii, puteţi adăuga alţi doi ani, să se facă 17, de cînd Axl Rose & co. n-au mai compus, împachetat şi livrat pe un disc vreo melodie originală. Nu ştiu alţii cum sînt (s-ar putea ca astronomii şi geo-fizicienii să fie de altă părere), dar mă încearcă o impresie care bate spre certitudine că 15 (sau 17) ani înseamnă mult. În sprijinul acestei impresii îi chem să depună mărturie pe domnii Gilby Clarke, Matt Sorum, Duff McKagan şi Slash. Că s-a întîmplat mai devreme sau mai tîrziu, că la mijloc a fost vorba de plictiseală sau de amoc are prea puţină importanţă. Cert este că toate aceste persoane mai suspomenite au ajuns la un moment dat la concluzia că nu se face să aştepţi prea mult la cheremul şi capriciile unui lider precum Axl Rose, şi au plecat. Ultima oară cînd i-am ascultat cîntînd împreună a fost pe *The Spaghetti Incident?*. Cu puţin timp înainte, Nirvana îşi lansau ultimul disc de studio, *In Utero,* iar la cîteva luni distanţă, în 1994, Soundgarden obţineau cel mai important succes comercial al lor cu *Supeunknown*. Gîndiţi-vă bine şi întoarceţi anii pe toate feţele: atunci cînd vine vorba de muzică, un deceniu şi jumătate seamănă ca două picături de apă cu veşnicia. În definitiv, pentru că tot el este şi personajul principal al acestei poveşti, Axl Rose avea să descrie cel mai bine lucrurile, atunci cînd, pe *Use Your Illusion II,* fredona a premoniţie: *„But it's been 14 years of silence, / It's been 14 years of pain, / 14 years that are gone forever / And I'll never have again"*. Poate că Axl nu este un Nostradamus cu marjă de eroare de un an şi poate că lucrurile au fost mai nuanţate decît în cîntec. În orice caz, în tot acest timp a mai trecut un secol, au apărut şi au dispărut stiluri, Slash, McKagan şi Sorum au înregistrat, lejer, două albume sub numele Velvet Revolver, iar Axl, ei bine, Axl a rămas, în linii mari, acelaşi. Problema lui este însă că miracolele nu apar cu una cu două şi încă nu s-a inventat maşinăria sau specialistul care să şteargă cu buretele atîta amar de vreme. Pentru că memoria afectivă are termenul ei de valabilitate, pentru că se întîmplă să îmbătrînim, iar odată cu asta apar din ce în ce mai multe chichiţe şi nazuri, pentru că muzica nu obişnuieşte să stea pe loc şi se arată neîndurătoare cu stilurile apuse, pentru că, în afară de *Appetite for Destruction* şi cele două *Use Your Illusion,* Guns N' Roses nu s-au învrednicit să mai ofere şi altceva substanţial care să le disculpe letargia prelungită, era aproape imposibil că Axl să apară ca şi cum nimic nu s-a întîmplat, iar toată lumea să-l întîmpine, să-l îmbrăţişeze şi să-l iubească ca pe un fiu risipitor. Pentru că parabolele biblice nu prea au căutare în industria muzicală, singura condiţie prin care domnul Rose putea fi absolvit de vină era ca *Chinese Democracy* să fie o capodoperă. Orice altă variantă ar fi anunţat, fie linşajul, fie o dreaptă, cinstită şi ecumenică coborîre de pe piedestal. Cu mîna pe inimă o spun, *Chinese Democracy* este departe de a fi un mare album. Chiar şi făcînd abstracţie de golul istoric ce s-a întins de la *The Sppagheti Incident?* încoace, îi lipseşte făţiş chitara flamboaiantă a lui Slash, energia nestăpînită, pofta şi vitalitatea lui Axl şi, mai ales, tinereţea năvalnică şi autentică ca să se compare cu *Appetite for Destruction* sau *Use Your Illusion I* şi *II*. Conştient, poate, de riscurile unei reveniri tîrzii, cu un timp enorm la dispoziţie, Axl a sucit şi răsucit fiecare piesă în parte, atent la orchestraţie, la punţile de trecere, la partitura solo şi cea vocală. Rezultatul, ca orice lucru bibilit în exces, este unul rigid, lipsit de strălucire, dens şi îngreunat pînă la refuz de tot felul de artificii inutile. Apoi, în atîta amar de ani, era imposibil ca piesele să se mai închege într-un ansamblu coerent, să nu facă trimiteri la epoci diferite, şi ele defuncte între timp. În ciuda acestor damfuri trecătoare, adevărata problemă cu *Chinese Democracy* este că s-a împotmolit într-un hard-rock arhaic, vechi, dacă ar fi să numărăm, cu cel puţin 15 ani. Dacă mai păstraţi o umbră de nostalgie pentru acele timpuri, dacă vreţi să ascultaţi cum, în unele locuri, vocea s-a învechit ca vinul, dacă aveţi convingerea că ultimele cinci piese de pe disc aduc un suflu nou, atunci îndepărtaţi-l, însă cu drag şi cu tandreţe, de pe piedestal: Axl Rose s-a întors.

PUBLICITATE

Simona SORA

puzzlecturi

Toate angoasele lumii

● **Pascal Quignard, *Noaptea sexuală*, traducere din limba franceză de Vlad Russo, Editura Humanitas Fiction, 2008.**

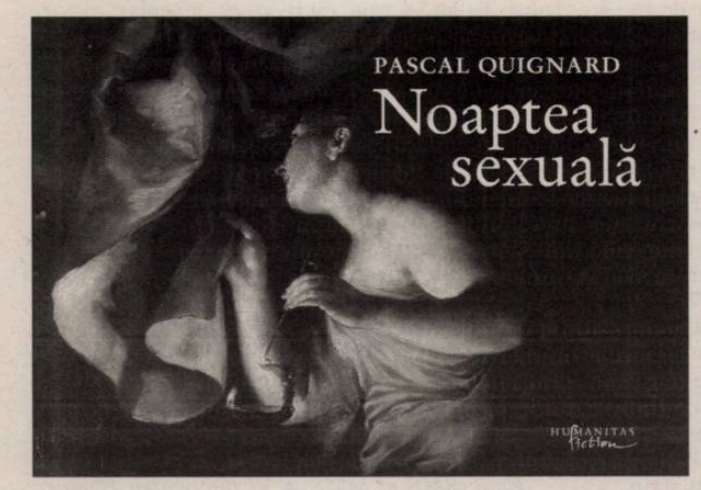

„Sînt un scurtcircuitator – spunea undeva Pascal Quignard. Îmi place să pun laolaltă lucruri care se inflamează reciproc.“ Şi, iată, în acest eseu-album care a inflamat spiritele, în 2007, la apariţia sa în Franţa, Quignard pune alături cîteva „lucruri“ – sexul, concepţia, maternitatea, angoasa, moartea – care se scurtcircuitează reciproc, pînă la anulare. Discipol al lui Lévinas şi Paul Ricœur, Pascal Quignard prospectează – într-o scriitură intensă şi straniu-personală – nu doar „sinele ca un altul“, dar şi sinele mut, de dinainte de conştiinţă, de dinainte chiar de ideea de sine. Trecînd ceea ce psihanaliza a numit „scena originară“ – fantasma copilului cu privire la raportul sexual care stă la baza concepţiei sale – prin mitologii, religii, istoria artei, scriitorul leagă necunoscutul originar de cel final.

Întunericul – fondul dominant în această carte neagră, luminată de imagini scandaloase şi de litere scrise cu alb – este partea umbrei străfulgerată de întrebări inutile, de aproximări imaginare, de proiecţii fantasmatice. Drumul spre această parte inconştientă a sinelui este însă unul personal şi dramatic, cele trei nopţi „ale lumii“ fiind în primul rînd fantasmele unui scriitor pasionat de originile şi muzicalitatea limbajului: „Există trei nopţi. Înainte de naştere a fost noapte. E noaptea uterină. Odată născuţi, la capătul fiecărei zile e noaptea terestră. Picăm de somn în sînul ei. Aşa cum vîrtejul fascinaţiei ne soarbe, întunericul astral ne înghite, iar noi visăm în el. Şi, dacă de vorbit cu noi înşine vorbim prin noaptea din noi, lăuntrică, de atins ne atingem în noaptea din afară, cotidiană, ce ochilor noştri le pare venită din cer. În fine, după moarte, sufletul se descompune într-un al treilea fel de noapte. Noaptea care domnea înlăuntrul trupului se dizolvă într-o stingere pe care n-o putem anticipa... E noaptea infernală“.

Ca în *Sexul şi spaima,* Pascal Quignard disecă *fascinaţia* „obîrşiei scandaloase“, colaţionînd şi confruntînd imagini celebre sau anonime, etimologii neaşteptate (latinul *fascinum* – penis), percepţii mediate cultural. Apropiat, nu doar ca scriitură, de Bataille, Klossowski sau Blanchot, Pascal Quignard este, totuşi, mai „epic“, mai romancier, în ciuda adversităţii mărturisite pentru specii (literare) sau roluri (sociale). Eseul său, proiectat pe ecranul negru de hîrtie al acestei cărţi, este deopotrivă vizual (alternînd scene celebre din Leonardo da Vinci, Fragonard, Dürer sau Tiţian, cu scene din pictori sau gravori anonimi occidentali ori orientali) şi scriptural. Iar dacă *privirea* este *orientată* spre scena scenelor, spre „scena invizibilă“, scrisul este orientat spre limpezirea (fulgurantă) a „nucleului de sens“ pe care îl poate avea misterul. Doar lectura simultană a celor două modalităţi de punere în scenă a întunericului, a celor două nopţi care înconjoară „nucleul de sens... de natură sexuală“ care stă în miezul experienţei umane, ar putea limpezi intuitiv şi perceptiv lucrurile. Citîndu-l pe Sf. Augustin („Ce este un om? Ochi şi fantome.“), Pascal Quignard pune privirea (şi imaginea interioară dată de aceasta) pe acelaşi plan ontologic cu povestirea: „Pe de o parte, ceea ce privirea vede din cuprinsul lumii nu se află neapărat în lume. Pe de alta, ceea ce se povesteşte din tot ce-a fost trăit nu corespunde niciodată cu ce s-a petrecut. *Pentru că ce s-a petrecut e de altă natură decît povestirea* (s.m.). Totuşi, aceste serii de imagini apar efectiv în privirea lăuntrică. Sînt tot atîtea naraţiuni de scene care *impun* emoţiile ce le-au produs independent de scopul sau de semnificaţia sau de construcţia lor. Emoţia proprie scenei invizibile este spaima. Spaima este semnul fantasmei. Scena pe care o vedem (deşi nu poate fi văzută) e totodată neplăcută întrucît aminteşte evenimentul incert al declanşării originare a unei existenţe individuale“.

De altfel, tocmai această egalitate neliniştitoare între privirea interioară şi emoţia povestirii îl pune la adăpost pe Quignard de reproşurile imagologice care i s-au făcut – la publicare – albumului-eseu, primul dintre ele fiind lipsa unei ierarhii între mari maeştri ai picturii şi diletanţi anonimi ilustrînd aceeaşi inconturnabilă scenă a acuplării originare. Pe drumul de întoarcere în „Ithaca lăuntrică“, singura *sită perceptivă* valabilă este emoţia personală, mişcarea afectivă care uneşte, prin imaginaţie, „noaptea sexuală“ şi „noaptea infernală“, concepţia şi moartea. Între cele două, mediază trupul (spune Quignard, cu vorba lui Goya, din picturile sale negre): *esto es lo que hay (asta e ceea ce există)* – trupul care nu cunoaşte ierarhii culturale, trupul care a fost înainte să-l poată numi cineva, „trupul neîndoielnic“ al lui Barthes, trupul trăit, cu angoasă sau bucurie, de la unul pînă la celălalt capăt.

Dilema veche vă recomandă

● Absent din orice selecţie a serialelor, absent şi în această săptămînă (din cauză de Eurovision!), episodul 5 din serialul rusesc *Doctor Jivago* este programat miercuri, 4 şi joi, 5 februarie, la ora 21,10, pe TVR 1. Eroul se întoarce teafăr din Primul Război Mondial, teafăr şi îndrăgostit, urmînd să trăiască, în ciclonul istoriei, revoluţia lui interioară. Dacă aţi alergat, cîndva, după versiunea occidentală, cu Omar Sharif, încumetaţi-vă (din onestitate culturală) şi la această ecranizare. E mai bună, mai de acolo, oftatul e mai adînc. (Radu Cosaşu)

● La un autentic suspans hermeneutic ne invită Ioana Pârvulescu în abia-inauguratul ei „salon literar“ de la pagina 5 şi noua ei rubrică din *România literară,* intitulată „Despre literatură, cu bucurie“. Epistola pe care i-o trimite prof. Nicolae Manolescu (înţelegem că formula epistolară va fi regula acestei rubrici) ia în discuţie un poet sublicitat (la-nceput) şi, poate, supralicitat (astăzi), Bacovia, şi poemul său cel mai cunoscut, „Plumb“... Aidoma unui detectiv, Ioana Pârvulescu priveşte lung *cuvîntul* „plumb“, promiţîndu-ne revelaţii spectaculoase în episodul următor (textul se sfîrşeşte cu un „va urma“). Abia le aşteptăm! (Alex. Leo Şerban)

● 30 de secunde de poezie: „îi sun pe cei zdrobiţi / care îmi răspund / cei puternici / şi indiferenţi / au robot / sînt grăbiţi / şi vomită sînge / prin firul de telefon / ca prin gît / cruzimea nu are margini / cînd este vorba / despre vocea cuplată cu tehnica / cea mai recentă / mie îmi place să observ / diferenţa / aşa cum îmi place // erotismul întins pe suprafeţe din ce în ce mai distruse“ – Angela Marinescu, în *Viaţa Românească*, nr. 12 / 2008. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Hollywoodizare

● ***Frost/Nixon* (SUA, 2008), de Ron Howard.**

Frost / Nixon – povestea marelui interviu luat, în 1977, de către jurnalistul britanic David Frost, fostului preşedinte american Richard Nixon – e un divertisment hollywoodian de calitate superioară; zbîrnîie de cît de bine e pus pe roate. E ceea ce Hollywood-ul de azi consideră a fi un film sută la sută serios şi necomercial (pentru că subiectul său nu le spune nimic adolescenţilor), însă regizorul, Ron Howard, are *show-biz*-ul în sînge. Preliminariile interviului sînt tratate într-o manieră cît mai apropiată de a unui film despre box. Cu mare viteză şi cu mare dexteritate, se stabileşte cine sînt adversarii şi ce vor ei. Nixon (Frank Langella) s-a făcut extrem de antipatic prelungind războiul din Vietnam şi s-a dezonorat definitiv prin afacerea Watergate. Pentru el, interviul televizat propus de Frost e cea mai bună şansă de a-şi spăla imaginea în faţa poporului american şi de a reveni în avanscenă. E superantrenat: a învăţat cum să demonteze fiecare dintre vechile probe împotriva sa, şi-a calibrat perfect fiecare artificiu cazuistic, fiecare divagaţie, fiecare arpegiu pe coarda sentimentală a publicului. E formidabil – chiar mai formidabil, aş spune, decît a reuşit vreodată să fie adevăratul Nixon. Chiar dacă Nixon-ul lui Langella e – în aceeaşi măsură ca cel adevărat – un inamic al spontaneităţii, chiar dacă farmecul lui e în întregime construit, tot e mai mult decît la adevăratul Nixon. După cum nota, încă din 1980, criticul Pauline Kael, lui Langella îi vine uşor să sugereze „nobleţe decavată“, or, nobleţea, de orice fel, nu i-a venit niciodată uşor adevăratului Nixon, chiar dacă o fi existat în el. Langella e mai impunător fizic (e tot fălcos, dar fălcile lui atîrnă în falduri, ca ale unui rege batracian) şi are o voce mai frumoasă (sună un pic ca a marelui John Huston în *Chinatown* sau în oricare altul dintre rolurile lui de mari seniori americani cu limbă de miere şi suflet de putregai). În ochii acestui Nixon, Frost (Michael Sheen) e un adversar de categoria muscă – un comic de televiziune, un intervievator de starlete, un filfizon englez. Howard şi scenaristul Peter Morgan (care şi-a adaptat propria piesă de teatru) accentuează aparentul filfizonism al lui Frost: din raţiuni de suspans, îl fac să pară, la început, mai neglijabil din punct de vedere intelectual decît suspectez că a părut vreodată în realitate. Ce fac ei, de fapt, este să-l aducă mai aproape de un anumit tipar eroic, perfectat la Hollywood încă de pe vremea lui Buster Keaton: acela în care un pişpirică pe care nimeni nu dă doi bani surprinde pe toată lumea (şi se surprinde chiar pe sine) cu puterea lui de implicare şi de sacrificiu. În avionul care-l duce la prima întîlnire cu Nixon, acest Frost se apucă să vrăjească o gagică. La momentul acela, adevăratul Frost şi modelul gagicii respective erau deja împreună de cinci ani, dar, după cum spuneam, Howard are Hollywood-ul în sînge – filmul are mai mult vino-ncoace dacă Frost o întîlneşte *tocmai* în avionul acela şi dacă primul lucru pe care-l vede fostul preşedinte, care le pîndeşte venirea de la fereastră, e piciorul ei desculţ ieşind din maşină.

Nu iau în derîdere „masajul hollywoodian“ pe care Howard îl aplică realităţii. În primul rînd, el nu dăunează filmului (decît într-un singur moment). În al doilea rînd, Howard are o tehnică de masaj pe care puţini regizori hollywoodieni de azi o mai au. Nu e vina lui că Frost nu se împlineşte întru totul ca erou hollywoodian. Structura cere ca, pînă la final, Frost să fie acceptat de Nixon ca un egal intelectual, dar Frost nu-l bate prin forţele proprii, ci cu ajutorul unei probe care pînă atunci nu mai fusese dată publicităţii (deci pentru care Nixon nu-şi pregătise apărarea) şi pe care unul dintre asistenţii lui Frost o descoperă providenţial chiar înaintea ultimului interviu. Nu chestionez performanţa jurnalistică a lui Frost, ci capacitatea lui de a presta, *ca erou hollywoodian,* la înălţimea masajului aplicat de regizor. Oricum, asta nu strică frumuseţea finalului, care constă tocmai în faptul că, deşi Frost se impune ca erou, gloria lui e eclipsată de ceva mai mare, şi anume de tragedia lui Nixon, expus în toată corupţia sa morală, în toată ciuda sa pe sine, în toată ruina proiectului său de a fi un mare om de stat. Singurul moment într-adevăr îndoielnic mi se pare acela în care Nixon îl sună pe Frost în toiul nopţii ca să-i spună că, de fapt, ei doi seamănă foarte mult. E un discurs standard de personaj negativ hollywoodian: pentru ca Nixon să încerce să-l manipuleze pe Frost cu aşa ceva, ar fi trebuit să n-aibă în cap decît clişee de filme, iar pentru ca Frost să se tulbure atît de tare cum vedem în film, ar fi trebuit să fie la fel de modest din punct de vedere intelectual cum îl credeau criticii lui. Oricît de bine ar fi făcută, hollywoodizarea unui subiect nu poate să evite cu totul infantilizarea lui.

trecerea prin reviste

Din nou *Lettre*

LETTRE

Lettre Internationale (ediţia română, iarna 2008-2009) este, ca de obicei, o revistă conectată la lume, cu colaboratori unul şi unul, cu subiecte interesante. A apărut recent şi vă recomand călduros să o citiţi. Dintr-un sumar foarte bogat, încerc să vă tentez cu cîteva exemple şi o selecţie de citate. Sergio Benvenuto rememorează anul „revoluţionar" 1968: *A fost odată la Paris;* Matei Călinescu publică *File de jurnal;* Cihan Tugal (istoric de origine turcă stabilit în SUA) analizează istoria, evoluţia şi problemele Istanbulului (*Înverzirea oraşului Istanbul);* Nicolae Manolescu povesteşte despre Alexandru Ivasiuc; Adam Michnik crede că *Poeţii îşi amintesc mai bine,* într-un eseu despre poezia poloneză a perioadei comuniste; Radu Paraschivescu e de părere că Olimpiada este *O farsă cît globul;* Mircea Ţicudean explică, de la Praga, *Cum a ajuns Kundera „caz";* William Darlymple scrie despre *Sex şi metafizică în cultura indiană.* Acestea sînt doar cîteva dintre textele publiacte în acest număr, care merită citit cap-coadă.

● „Nu sînt critic literar; de formaţie sînt istoric. Chiar dacă nu practic activ această meserie, ştiu ce sursă istorică preţioasă pot fi operele literare. Din versurile lui Miedzyrzecki şi Woroszylski se pot afla mai multe despre istoria recentă, decît din rapoartele securiştilor şi din denunţuri. Sînt informaţii de alt gen, dar demne de atenţie... E trist să observăm astăzi cît de puţini dintre noi îşi amintesc mărturiile poeţilor, în schimb cît de mulţi sînt fascinaţi de memoria agenţilor şi poliţiştilor." (Adam Michnik, „Poeţii îşi amintesc mai bine")

● „Spre deosebire de era sovietică, ţelul actualei politici ruseşti nu mai constă în a inocula oamenilor un fel de ortodoxie, ci în a izola la maximum individul iman, în a-l dezmembra, în a-l face să-şi simtă desăvîrşita neputinţă faţă de legea supusă manipulării. [...] Puterea operativă propovăduieşte o dominaţie în stare pură, care nu se bizuie pe nici o ideologie constantă. Cei ce o exercită îşi motivează apartenenţa la casta aleşilor cu faptul că dispun de o cunoaştere operativă secretă, o cunoaştere căreia, la nevoie, îi pot da forma unei legi, făcînd-o astfel acceptabilă privirii unor neiniţiaţi." (Mihail Rîklin, „Logica puterii operative")

● „Trăim în era Internetului şi a comunicării virtuale. Ceea ce e un lucru bun, dar care ar fi valoarea acestor invenţii uluitoare dacă nu s-ar cunoaşte limba scrisă şi n-ar exista cărţile? Este o utopie să pui la dispoziţia fiecărei fiinţe de pe planetă un ecran cu cristale lichide. Şi oare acest lucru nu înseamnă că sîntem pe punctul de a crea o nouă elită, de a trage o nouă linie care să împartă lumea între cei care au acces la comunicare şi cunoaştere şi cei care rămîn pe dinafară? Mari naţiuni, mari civilizaţii au dispărut din pricină că nu au reuşit să-şi dea seama de acest lucru". (J.M.G. Le Clézio, „Discurs la Stockholm")

● „Sub acţiunea substanţelor, Heidi Krieger se alege cu mustăţi în schimbul sînilor şi se transformă în Andreas Krieger, Florence Griffith-Joyner moare la 38 de ani, Ben Johnson nu mai poate să fugă nici după tramvai. O mulţime de alţi sportivi au sîngele ca magiunul. C.J. Hunter şi ilustra lui soţie, Marion Jones, sînt daţi de gol şi supuşi oprobriului, Olga Egorova aleargă la mitingurile atletice însoţită de porecla «Eporova» (EPO = eritropoetină). Cu toate acestea, reţeaua de iluzii funcţionează mai departe, căci sponsorii aşteaptă noi şi noi sportivi în care să licărească iluzia supranaturalului şi care să le tracteze numele şi produsele." (Radu Paraschivescu, „O farsă cît globul") **(M. V.)**

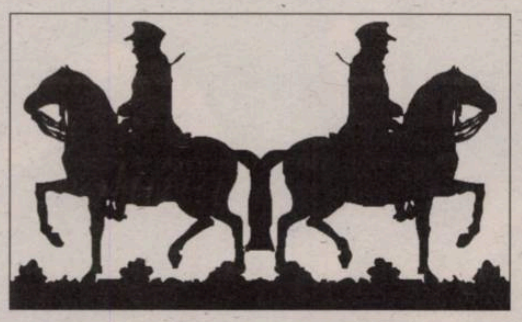

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

M-am înşelat!

Deunăzi, urcînd în taxi lîngă bunul meu amic şoferul P., acesta, înainte de a ambreia, mi-a întins o integramă gata rezolvată, rugîndu-mă să-i spun „ce poate fi pe hartă în trei litere?", din care avea două, „s" şi „t". Atît îi mai lipsea, o literă. „Păi, ce să fie? Est." Omul îşi dădu duios o palmă peste frunte. Momentul m-a curentat şi m-am dus glonţ acasă la acest articol al meu, din urmă cu 12 ani, pe care nu-l inclusesem în *Exerciţiile de oarecare posteritate,* volum la care lucrez cu un optimism imprudent:

Un fenomen buimăcitor care scapă guvernului şi opoziţiei, stîngii şi dreptei, celor cripto şi celor senini, editorialiştilor şi analiştilor, oamenilor de litere şi purtătorilor de cuvînt – cu deosebire acestora, fiindcă sînt atacate, poluate şi degradate tocmai literele şi cuvintele făr' de a căror joacă limba şi mintea română nu pot fi concepute –

este proliferarea integramelor, o formă malformată de cuvinte încrucişate, o blestemăţie a economiei (de piaţă) de inteligenţă şi spirit, lichidînd orice mister prin definiţiile cele mai elementare, înghesuite meschin în micile pătrăţele ale unor uriaşe grile, incapabile să formuleze vreo idee expresivă.

De la Piaţa Universităţii la Romană, de pe Griviţei la Gară, de la Gară la aeroport, pe kilometri, femei şi bărbaţi, vînzători de banane, cărţi, îngheţată, izmene, ziare, cartofi prăjiţi, chifle, flori şi floricele, populaţii de casierişte la mari şi mici magazine, de recepţioneri şi taximetrişti, de bodyguarzi la case valutare, de reparatori de brichete şi pasageri în transportul comun stau cu creionul în mînă şi dezleagă toată ziua integrame. Cele mai importante ziare au în fiecare zi integrama lor. Cele mai amărîte, de asemenea. Reviste de umor sau de „science fiction" anunţă de pe prima pagină că au în interiorul lor 8-9 integrame. Există reviste de integrame poliţiste, sexuale, există *Viaţa în integrame, Maxiintegrame,* am numărat, pe tejgheaua principală de la Romană, vreo 10 titluri, e o epidemie, e un delir, dar mai întîi şi întîi o industrie grafică de mare succes.

Am ştiut-o din timp. Cel care le-a lansat pe piaţă, un editor prolific, mi-a spus-o fără ocol, mîndru de el însuşi, renunţînd la orice discreţie a omului de afaceri: „Radule, dragule, din tot ce-am încercat, şi ştii că am un studio de radio, trei săptămînale plus un bilunar literar, nimic nu mi-a dat senzaţia loviturii ca integramele. 200.000, tiraj din primul foc!".

Am încercat odată – ca simplu cetăţean în ţara celor mai bine încrucişate şi potrivite cuvinte, prima din lume în acest domeniu, în ţara unde definiţiile ajunseseră pe mîna poeţilor de talia lui Arghezi, în ţara care deţine o asemenea armonie între consoane şi vocale încît a creat careul de 10/10 cu un singur punct negru! – am încercat, zic, dacă mai pot zice ceva, să pun creionul pe o asemenea integramă. Un pustiu. Nici o enigmă. Nimic isteţ. Nici o dificultate. Maximă banalitate. Pe zeci şi zeci de pagini, logica nu depăşeşte sinonimia. Pentru „pisici" în patru litere – mîţe. Pentru „a şaptea artă" – cinematografie. Pentru „a lega" – a ataşa. Pentru „vin cu sifon" – exact: şpriţ! Nici un haz. Nici o joacă. Nici un surîs. Totul mură-n gură. Pentru „întreceri" – competiţii; pentru „largi" – laţi, pentru „clarificare" – precizare, pentru „ridicătoare" – macarale, toate astea în ţara unde Arghezi găsise pentru „ordonanţă" – nemuritoarea „fată-n casă sub drapel", Mircea Bornemisa pentru „oraşul grecesc Kalamata" – „singurul oraş din lume în care te simţi ca acasă"...

Democratizare? Antielitism? O acumulare sălbatică de talaş al minţii date la rindea. O tristeţe. O sărăcie de joacă, o economie de ludic, exact acolo unde românul e nabab: cuvîntul. Criza cuvintelor potrivite e şi mai concludentă decît vocabularul primului sau celui de-al o sutălea ministru. Dezlegînd plin de elan integrame, poporul român atinge pragul cel mai de jos al sărăciei de spirit.

În fond, e un scandal intelectual, da, intelectual, unul dintre puţinele pentru care aş ieşi în stradă, căci integramele mă fac şi ne fac de proşti, de handicapaţi, de viţei la poarta nouă. E şi ceea ce mă sileşte să stau totuşi în casă, să nu caut nici un partid pentru a-i cere să ia atitudine faţă de această mizerie: mă gîndesc că integrama – în cel mai bun caz, poate, şi cel mai emoţionant – e necesară celor care, după o criză care le-a zguduit vocabularul, încep să ia din nou contact cu vorbele, să le regăsească primul sens, cel imediat, pierdut odată cu pantofii şi viaţa, în acest aranjament general.

Integrama – ca mecanică a facilităţii, născută din nevoia de literă a unui popor bine bramburit – s-ar putea să fie cea mai largă psihoterapie de grup în perioada postrevoluţionară.

E clar: m-am înşelat! Ca psihoterapie de grup sau ca tristeţe a minţii, integramele, indiferente la mîniile mele intelectualiste, au biruit, asasinînd postmodern careul clasic. Bine mi-au făcut – mi-au dat avînt în muncă: voi deschide un capitol în „exerciţiile mele", intitulat: „Erori şi dezminţiri", avînd ca motto ideea lui Bedros Horasangian, tot din secolul trecut: „nici posteritatea nu mai e ce a fost".

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Mara de Ioan Slavici

Se termină: cum a început: „A rămas Mara, săraca, văduvă cu doi copii, sărăcuţii de ei, dar era tînără şi voinică şi harnică şi Dumnezeu a mai lăsat să aibă şi noroc."

Povestea: „A rămas Mara, săraca, văduvă cu doi copii, sărăcuţii de ei, dar era tînără şi voinică şi harnică şi Dumnezeu a mai lăsat să aibă şi noroc." Adică, Mara rămîne văduvă, văduvă de un beţiv cu puţin cheag. Şi Mara atunci ce-mi face? Îşi dă fata la mînăstire de papistaşi şi băiatul la cojocărie. Vinde, cumpără, se face podăreasă, trage ca nebuna pentru sărăcuţii ei de plozi. Şi cînd trece timpul, îi vezi, pe ea frumoasă de te cruceşti, pe el competent şi zelos. Dar frumuseţea naşte şi dragoste, şi dramă. Aşa că un neamţ, fiu de măcelar, se îndrăgosteşte de ea. Plecat în călătorie, îşi descoperă vocaţia cititului. Ta-su i-o taie: eu te vreau măcelar, el sare cu cuţitul la ta-su: cartea mi-a deschis capul. Bună şi ciondăneala la ceva: fiul îşi ia cîmpii şi pe cîmpi o ia şi pe fiica Marei. Îi toarnă un copil. Cartea însă îl face în continuare nefericit. Şi bate de rupe la fata Marei. Iubirea uite că nu învinge. Dar împacă.

Şmecheriile textului: păi, textul porneşte de la o frază şi fraza aia e ilustrată în tot romanul. Acelei fraze îi răspund şi alte fraze din interior. Aşezate tot în capul capitolelor. Frazele alea, adevărate proverbe, sentinţe de tribunal, deconspiră materialul. Poţi trăi fără acţiunea din interior, doar rostind frazele astea. Bun, omul e curios – ştiu – şi de asta mai vrea să vadă cum e descrisă fata, cum o plesneşte marele ei iubit, cum face Mara rost de crăiţari pentru şcoli... d-astea, una, alta.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: „Nu-i nimic mai iute decît gîndul, iar vorba poartă gîndul dintr-un om în altul." „Omul vede cu ochii, aude cu urechile, dă cu socoteală şi te scoate în cele din urmă cum eşti, orişicît de mult te-ai sili să-i pari altfel." „Norocul nu umblă tîrîş, ci zboară pe aripi iuţi şi-ţi iese, cînd îi vine rîndul, fără de veste-n cale: degeaba îl cauţi cînd nu-l găseşti; degeaba fugi cînd el aleargă după tine; norocul tău e numai al tău, şi chiar dacă nu l-ai cunoaşte tu pe el, te cunoaşte el pe tine şi nu te părăseşte." „Ce stai aşa smerit ca Sfîntul Ion de Nepomuc în capul podului? Ori du-te de te culcă, ori bea dac-ai venit la bîrt!" „E mare stăpîn ruşinarea, şi om să fii ca să nu i te pleci dacă o cunoşti." „Mare lucru tîrgul de toamnă de la Arad." „Luna intrată în al doilea pătrat se ridicase pînă în culmea acoperită cu pădure şi se ivea pe ici, pe colo printre copacii deşi; pe şesul de la dreapta însă ea era de mult răsărită, peste puţin începură şi în satul de la poalele dealului să latre cîinii stîrniţi de ea, şi noaptea era din ce în ce mai luminată de zarea ei."

Durata lecturii şi tipul de creier: pentru inşi cu credite: „Datoria să ţi-o plăteşti la timp, căci are şi ea rostul ei şi nu stă, dac-o laşi nebăgată-n seamă, în amorţire, ci mişcă şi creşte de n-o mai poţi stăpîni în cele din urmă".

Cash şi investiţii: în sîmbete investiţi, vă faceţi toţi cerşetori: „Sîmbetele după-amiazăzi sărăcimea, orbeţi, ologi, bătrîni neputincioşi, copii fără de căpătîi se adunau venind unul cîte unul la portiţa mănăstirii şi aşteptau, certîndu-se între dînşii, pînă după vecernie, cînd maica econoama ieşea, ca-n faţa lumii să le împartă milă, pîine, cîte o bucată de carne, cîte un săculeţ de cartofi, de fasole ori de mălai, cîte un braţ de lemne în timp de iarnă şi cîţiva creiţari, toate adunate de maicile cerşetoare de prin piaţă, de prin oraş şi de prin împrejurime".

Personaje: păi, în bucata asta doar Mara contează. Din Mara au ieşit doi plozi şi ea îi iartă.

Mişto: Persida Bîrzovanu.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

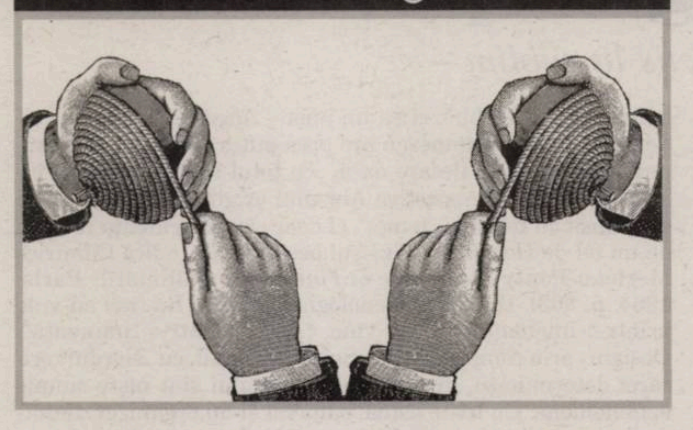

Cînd progresul merge invers

Dacă asculţi naraţiunea „progresistă“, rezultă de acolo că trecutul intolerant, rasist şi bigot al omenirii poate fi depăşit prin înţelegere, toleranţă şi multiculturalism. Doar să vrem, doar să ne debarasăm de proastele inerţii, şi vom păşi într-o lume în care vom fi cu toţii ca fraţii, ca în cîntecul „Imagine“ al lui John Lennon. Ştiţi povestea. Dacă nu o ştiţi, puteţi urma un curs de reeducare multiculturală la SNSPA. Era să o păţesc pe propria piele.

Problema cu viziunea multiculturală asupra lumii e că ar putea funcţiona numai atunci cînd toate civilizaţiile ar renunţa la clişee şi intoleranţă. Mai practic spus, dacă toate civilizaţiile ar fi păşit în anii '60-'70 în epoca valorilor postindustriale, aşa cum s-a întîmplat cu Occidentul, atunci o lume multiculturală ar fi avut sens. Cum nu s-a întîmplat aşa, promotorii vehementi ai multiculturalismului repetă povestea pacifiştilor.

Pacifiştii sînt acei oameni care cred că războaiele se pot încheia doar pentru că ei sînt convinşi că războaiele sînt rele. Dacă toţi oamenii ar crede asta, pacea s-ar instaura în lume. Dar cum nu toţi oamenii cred asta (din motive diverse), pacifismul politic e un curent care nu produce decît efecte perverse. A slăbit democraţiile în faţa lui Hitler, a slăbit Occidentul în faţa URSS. Cînd sovieticii erau gata să lupte pentru pace pînă nu mai rămînea piatră peste piatră, pacifismul occidental credea că principala piedică spre o lume fără războaie este complexul militaro-industrial american. Cum cei doi pacifişti sovietici erau drastic spionaţi de al treilea, pacifismul nu a pus niciodată în dificultate URSS, ţara cu cele mai mari cheltuieli militare raportate la cele civile în timpul Războiului Rece. Singurii care au avut probleme în practică au fost liderii democraţi din Occident, care trebuiau să se justifice mereu de ce nu iubesc pacea destul de mult. Ştiu, nu e frumos să vorbeşti de rău nişte oameni plini de intenţii bune, dar noi ştim că drumul spre iad e pavat cu aşa ceva. Aşa cum ştim şi că Hitler, Stalin, Pol Pot, Miloşevici – de fapt, cam toţi măcelarii istoriei – nu au fost convinşi de idei frumoase, ci de armele adversarilor. Latinii ştiau povestea şi au scornit dictonul „dacă vrei pace, pregăteşte-te de război“, dar cine să asculte vorbele unor imperialişti ca romanii.

Ceva similar se întîmplă cu multiculturalismul. În faţa intoleranţei încă prezente în culturile non-occidentale (unde majoritatea populaţiei nu a ascultat destul Beatles şi nu s-a prins că sîntem toţi fraţi pe o planetă comună), multiculturalismul dezarmează Occidentul de credinţa în propriile valori. Bineînţeles, toate aceste gînduri nu fac decît să arate încă o dată cît sînt de înapoiat, ignorant, arogant, rasist, militarist, sexist, misogin, anti-Obama, legionaroid, ortodoxist şi biciclist (rog vigilenţii să adauge şi restul de epitete care ţin, de obicei, loc de argumente). Toate aceste gînduri detestabile, deci, mi-au venit citind articolul „Twenty years on: internalising the fatwa“ („După douăzeci de ani: internalizînd fatwa“), publicat de Kenan Malik în decembrie trecut în revista *Spiked* (l-am găsit pe www.aldaily.com).

Fatwa la care se referă titlul este condamnarea la moarte de către ayatollahul Khomeini a lui Salman Rushdie. Malik (el însuşi de origine indiană) face un bilanţ deprimant a ceea ce s-a întîmplat în cele două decenii de cînd Occidentul a luat primul contact major cu pretenţia musulmanilor de a nu fi ofensaţi. După cum spunea un personaj din Speakers' Corner despre care am scris anul trecut, pretenţia s-a transformat între timp în dreptul de a nu fi ofensaţi. Acum douăzeci de ani, Rushdie a fost apărat în numele libertăţii de expresie, de către majoritatea intelectualilor, cartea a apărut peste tot în lume în pofida ameninţărilor, prin eforturi uneori eroice ale unor editori. Malik compară această situaţie cu povestea altei cărţi: *The Jewel of Medina*. Este o poveste romantică şi inofensivă (spune autorul) despre cea mai tînără soţie a profetului Mahomed. În 2008, marea editură americană Random House a plătit pentru manuscris şi a trimis-o unor profesori universitari pentru a culege citate laudative. O profesoară care predă istorie islamică în Texas s-a scandalizat şi a spus că romanul este „ofensator“. A fost destul pentru ca editura să renunţe la manuscris şi acesta să fie refuzat de orice altă editură majoră americană. A izbucnit un scandal public, o editură minoră din Anglia a anunţat că va publica romanul, dar casa editorului a fost atacată cu bombe incendiare, iar el trăieşte păzit de poliţie, pentru că un cleric radical britanic a ameninţat cu alte atacuri. Aşa se face că prima versiune oficială a cărţii a apărut în... Serbia.

Care e semnificaţia acestor poveşti? În acest caz, nu islamiştii au pornit condamnarea cărţii, ci chiar mediul intelectual impregnat de multiculturalism. Astfel, autocenzura (i-am putea spune „cenzură preventivă“, cred) acţionează în vederea unei presupuse ofense. Eu, dacă aş fi musulman, m-aş ofensa că nişte tipi din altă cultură se cred atît de deştepţi încît să presupună că sînt un infantil care are nevoie de protecţie preventivă, dar asta e altă poveste.

Pe scurt – spune Malik – în douăzeci de ani am trecut de la apărarea libertăţii de expresie la cenzură preventivă. Profesoara texană scandalizată nu e doar o voce, ci exprimă o poziţie centrală în intelectualitatea care practică multiculturalismul ca dogmă: în orice conflict dintre o voce critică şi cei care se simt ofensaţi, vocea critică e de vină. Scandalul caricaturiştilor danezi, exilul olandezei de origine somaleză Ayaan Hirsi Ali în SUA sînt alte exemple care îmi vin în minte. Ce s-a întîmplat? Am internalizat fatwa – spune Malik. Acum nu mai e nevoie de Khomeini să ne reducă la tăcere, o facem noi.

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

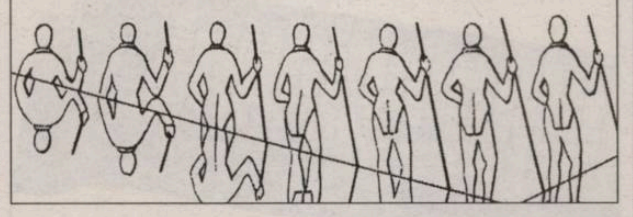

Nunţi serioase...

Aud, întîmplător, la radio, că la Romexpo se desfăşoară o expoziţie de nunţi, „Ideal mariaj“. Nume pe care îl are, de altfel, şi revista organizatoare. Arunc o privire pe site-ul lor şi constat că nunţile au ajuns, în sfîrşit, şi la noi, ca-n filmele care ne-au marcat adolescenţa îndoctrinată de ideologii romanţioase, chiar siropoase. S-a terminat, pare-se, cu ceremoniile ceauşiste de la căminul cultural sau cantina de cartier. Sau, chiar dacă respectivele locuri mai există, ele pot fi folosite la cu totul alte standarde: profesioniste. Subliniez cuvîntul, şi nu întîmplător: pentru că – pe lîngă alura romantică inevitabilă unui asemenea eveniment – în jurul acestuia se învîrt eforturile industriei maritale. Fie că se cheamă *Ideal mariaj, Bon mariage* sau *nunţi.ro,* site-urile în domeniu vor să ne demonstreze, idilic, dar sistematic, că sînt profesioniste: că se pricep.

La ce? La foarte multe lucruri, pentru că, aşa cum mai ştim şi noi din cultura noastră populară (dacă e să ne gîndim numai la filme, deja lista e interminabilă), o nuntă nu e lucru simplu... Aceasta presupune o filozofie a ei, dublată de o organizare pe măsură: văzută ca Evenimentul vieţii celor doi, la nuntă totul contează, de la spaţiul ales la culoarea plicurilor invitaţiei, ca să nu mai vorbim de rochia miresei... Actuala industrie nupţială a înţeles acest lucru, precum şi necesitatea amănuntelor de toate felurile: de la cele strict materiale, pînă la unele aparent mai de substanţă, privind tradiţiile sau potriveala partenerilor... Tonul abordat este, în general, unul sfătos, de soră mai mare care ştie cum stau lucrurile, dar nu vrea să se laude cu ele, ci, mai curînd, să ajute: „Dacă mirele este gigantic, iar mireasa mai degrabă micuţă, nu există o altă soluţie decît să vă urcaţi pe tocuri. (...) Coafaţi-vă cu un coc înalt, un voal voluminos sau alte accesorii de păr care să creeze impresia de înălţime. Este bine să evitaţi pălăriile care turtesc sau părul lung lăsat pe spate“ *(Ideal mariaj,* despre „asortarea“ mirilor). Că e vorba de mireasă sau de tort, lucrurile sînt la fel de tranşante: „Tortul. Cu cremă de cacao sau de afine şi fructe?“ *(Ideal mariaj).*

Chiar şi în chestiuni mai delicate. La capitolul „Tradiţii şi obiceiuri“, unul dintre articole pune problema sexului premarital: „(...) Mireasa modernă tinde să devină o femeie independentă ce nu poate fi dominată sexual de partener. Mitul virginităţii, asociat cu cel al vulnerabilităţii feminine, devine desuet în societatea modernă, care tinde să consume sentimentele şi relaţiile cu viteza citirii unui cod de bare“ *(Ideal mariaj).* Un alt articol, la fel de feminist, ne liniştеşte în privinţa unei alte prejudecăţi: cererea în căsătorie – sîntem asigurate că avem voie să o facem şi noi, femeile. Şi ca *trend*-ul democratico-permisiv să fie mai evident, revista *Ideal mariaj* (pînă acum era vorba de site) ne propune un Top al paturilor pentru luna de miere: „De ce să nu-ţi alegi destinaţia pentru luna de miere în funcţie de patul în care vei face dragoste cu proaspătul soţ? Am selectat pentru tine cele mai interesante propuneri de paturi, în care să vă petreceţi cele mai fierbinţi nopţi. Un pat suspendat Propeller Island City Lodge, Berlin. Patul din camera «4 Beams» este suspendat cu ajutorul a patru frînghii, la o înălţime de 1,6 m faţă de podea (...)“.

Toate cele de mai sus, amplificate de multe alte detalii fastuoase (de genul posibilităţii de a fi dusă la nuntă într-o maşină de epocă, o trăsură, pe lîngă clasica limuzină, de a avea corturi, artificii, DJ...) nu reprezintă decît o mică parte a industriei nupţiale. Aproape convins că vremea căminului cultural a trecut şi că nunţile nu pot fi decît *classy* şi profesioniste, să nu-ţi vină ideea să-ţi arunci privirea pe capitolul „*Funny*“ de la *Bon mariage*. Vei realiza că e numai o impresie parţială: „Dragă, tu cum de reuşeşti să scoţi bani de la bărbatul tău?“. „Foarte simplu, îi spun că m-am supărat şi că mă duc la mama; şi el îmi dă imediat bani de drum.“

Teodor BACONSKY

turn înclinat

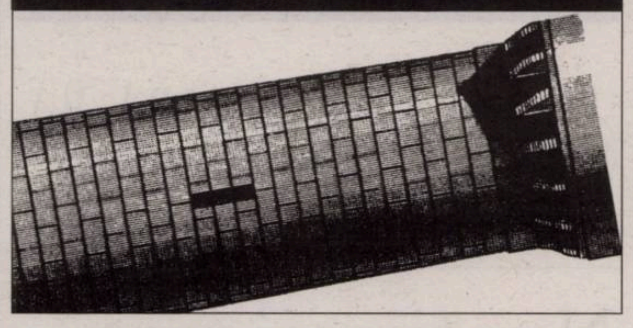

Spectacol

Mai rarefiat decît *Uşa interzisă,* proaspătul volum de *Scrisori către fiul meu,* publicat de Gabriel Liiceanu, la Editura Humanitas, nu e mai puţin încîntător ca exerciţiu de autoficţiune „post-paideică". Ultimul termen concentrează cumva miza cărţii, respectiv tentativa de a reconcilia castratorul model formativ noician cu „micile plăceri" ale vieţii, exaltate în cheia unui pedant manifest burghez. Onest vorbind, fiul gînditorului rămîne destinatarul unei tandreţi abstracte, figură deizată, căruia genitorul îi deschide o intimitate simultan împărtăşită cu ansamblul cititorilor săi. Urmaşul este confundat cu lectorul ideal, astfel încît îşi pierde conturul, mulţumindu-se cu un joc de roluri anonim. Cu toate acestea, textul curge pe un plauzibil ton „confesiv", exhibînd laolaltă amintiri biografice, scene de gen, fragmente de memorie proustiană, idiosincrazii şi opţiuni epicureice argumentate calofil.

Găsim în această suită de false epistole un Gabriel Liiceanu care continuă să amestece referinţa elevată şi descrierea hedonistă a cotidianului ritualizat. Glasul auctorial este îndrăgostit de el însuşi, dar păcatul (mereu bănuit) al narcisismului se spală, parcă, prin oficiul amfitrionului care îmbie, dăruieşte şi iniţiază la fel de generos, pentru a-şi depăşi singurătatea, pentru a se oglindi, finalmente, într-o alteritate imposibilă, pentru a-şi declara, dinaintea vămilor cereşti, umanitatea impenitentă. Liiceanu este şi se vrea seducător. Nu pentru a fermeca, la modul frivol, sau pentru a convinge, la modul socratic, cît pentru a subjuga temporar şi pentru a-şi transforma unicitatea într-o amintire perenă, capabilă să reziste fără să ciuntească libertatea fiecărui nou început. Burlac metafizic, el caută mariajul mistic, amprenta care persistă vestigial, sămînţa care fecundează dincolo de rigorile stării civile. Descoperim în profilul pe care ni-l expune atît masculul independent, cît şi înţeleptul dornic de spiritualizarea proiecţiilor sale paterne.

Povestea operaţiei de inimă din America, sapienţial recitată în prima parte a cărţii, oferă materie epică unei drame a fragilităţii asumate nereligios. Pentru filozof, apropierea morţii, semnalată somatic, nu incită penitenţa, ci provocarea adolescentină a hazardului. Scena de altfel antologică a participării, împreună cu prietenul chirurg, la delirul penticostal al unei adunări liturgice de „culoare" merge, prin formidabila ei plasticitate, către nucleul dur al personalităţii lui Gabriel Liiceanu: raţiunea sa respinge trăirea colectivă, se teme de furia iraţionalului, se confruntă cu misterul, pentru a-şi păstra dreptul la luciditate. În această configuraţie psihică, gîndirea nu este nici autonomă, nici teonomă: ea pretinde doar distanţa sanitară, luxul de a-şi gospodări scepticismul, dar şi comoditatea stărilor de joasă intensitate, care favorizează iluzia mentală a supravieţuirii pe cont propriu. Filozoful este fundamental un agnostic mîntuit prin inocenţa sa „obiectivă", proclamată în răspăr.

La fiecare pagină, scriitorul din interiorul gînditorului se răzbună prin pasaje de o perfectă îmbinare stilistică. Undeva, relatînd transa ideii care-şi caută drumul spre forma visată, Liiceanu lasă literaturii române una dintre cele mai rotunde arte poetice. Şi nu e un caz izolat. Întregul volum corespunde acestei voinţe expresive, sub faldurile căreia *creaţia* – vocaţie, ambiţie şi dulce surghiun deasupra omenirii „obişnuite" – capătă vibraţii de pură incantaţie. Poate eclectice, sigur cizelate, mereu vii, întotdeauna precaute, pe seama unei pudori care ştie să fie cochetă, *Scrisorile către fiul meu* n-au nimic testamentar. Detectăm în freamătul lor utopia solară a unei *nemuriri inerente*. O angoasă vitală, virilă şi vorace se luptă – etimologic superb – cu îngerul revelaţiei mereu amînate... Pesemne că nici o fiinţă *întreagă* nu poate ocoli, uneori, captivantul risc al unui asemenea spectacol.

Virgil CIOMOŞ

Fenomenologia spaţiului

– sau de la plictis la sublim –

Într-un număr anterior al *Dilemei vechi,* dl Andrei Pleşu împărtăşea cititorilor săi cîteva dintre remarcele adresate unui conferenţiar special întîlnit la Wissenschaftskolleg zu Berlin, profesorul Bernhard Waldenfels, cunoscut fenomenolog german (v. „Fără să vrea" – un psihanalist ar spune: dînd curs unei dorinţe refulate –, rectorul Colegiului Noua Europă sugera posibilitatea unor diferenţieri calitative între dimensiunile spaţiului). Într-adevăr, oamenii „comuni" – cei de care se ocupă fenomenologia de la Heidegger încoace – preferă să stea „în faţă", să iasă mereu „deasupra", să nu calce „alături", să fie mîna „dreaptă" a şefului şi, în general, să-şi ascundă „stîngăciile". Reacţia publicului pare să fi fost una de perplexitate: nici un privilegiu pentru vreuna dintre dimensiunile – perfect anodine – ale toposului! Toate sînt „o apă şi un pămînt". Inclusiv „aerul" şi „focul", dacă am îndrăzni, cumva, să vorbim despre „elemente" şi „elementar".

Nu e prima oară cînd dl Pleşu pare a fi un personaj „exotic" printre distinşii conferenţiari ai colocviilor internaţionale. Nici ultima oară, sper, cînd îşi expune – cu o autentică perseverenţă – punctul de vedere, într-o lume academică în care a nu avea vreunul trece drept singura performanţă dezirabilă. Or, în ciuda aparentului lor „exotism", atitudinile sale teoretice mi s-au părut a fi întotdeauna nu doar pertinente, ci şi demne de a fi apărate şi promovate pe scena, tot mai aglomerată, a corifeilor „noii filozofii". Căci, la fel ca în politică, din dorinţa de a evita „dreapta" şi „stînga", „sus"-ul şi „jos"-ul, lumea „bună" se înghesuie astăzi la „centru", fără să realizeze cîte neştiute conotaţii metafizice (şi chiar religioase) – refulate – se ascund în opţiunea lor „axială" (de a nu avea vreuna).

Să revenim însă la chestiune. De vreme ce fenomenologia porneşte întotdeauna de la lucrurile însele, atunci, pentru a ajunge la filozofia primă – meta-fizica, trebuie să trecem, mai întîi, prin cea secundă – fizica. Or, după două secole în care viziunea newtoniană despre spaţiu părea a-i confirma definitiv izomorfia (sau, dacă preferaţi, amorfia) – caracterul său „absolut" presupunea, într-adevăr, o anume indiferenţă în raport cu obiectele şi cu poziţia lor particulară – surpriza a venit de la „anodinul" Albert Einstein. Pornind de la rezultatele unor experimente ce contraziceau, între altele, calculul newtonian al vitezelor relative – se constatase, de pildă, că oricît de mare ar fi viteza unui corp, lumina trece „pe lîngă el" tot cu viteza luminii... („De unde acest privilegiu?" – ar protesta unii) –, Einstein avea să schimbe în mod radical vulgata scientistă a secolului al XIX-lea. El postula – pentru a spune astfel – că „cei" ce pleacă de acasă vor trăi mai mult decît cei care rămîn (timpul se dilată!) şi că, printr-o anume chiasmă, trupul nomazilor va fi întotdeauna mai „con-centrat" decît acela al sedentarilor (spaţiul se contractă!). Nimic nu e, prin urmare, „indiferent" în universul nostru fizic. La rîndul lor, particulele elementare par să aibă „dreptul" unor „preferinţe" spaţiale. Presupunînd, de pildă, că un electron ar pleca dintr-un tun cu o viteză apropiată de cea a luminii şi că, peste o mie de ani, va întîlni un alt electron cu care va interacţiona, traiectoria lui va fi predeterminată de acest eveniment viitor. Ca şi cînd electronul nostru „ar şti" dinainte cu „cine" urmează să se întîlnească şi, mai ales, „unde" şi „cînd". Încă ceva: dacă acelaşi electron, situat (de astă dată) pe o anume „orbită" atomică, ar primi un bobîrnac de la un foton, el ar dispărea efectiv de pe acea „orbită" şi ar reapărea, la fel de efectiv, pe o alta, mai îndepărtată de nucleu, fără nici o urmă de traiectorie intermediară. Ca şi cînd electronul cu pricina ar face „economia" spaţiului intermediar, „sărind" (precum monahii de odinioară), prin ubicuitate, de pe un nivel pe altul. Toate astea mi se par la fel de tari ca poveştile cu îngeri. Nu şi unor fenomenologi „indiferenţi", pare-se. Ce se întîmplă, însă, în meta-fizică, recte în fenomenologie? S-ar părea că, deşi spaţiul universal „indiferent" nu există în natură, el ar putea, totuşi, să existe în „spirit" (cuvînt care, paradoxal, e pe cale de dispariţie tocmai în această din urmă filozofie a indiferenţei). Pentru a putea reflecta cu distanţa necesară asupra spaţiului determinat – nu putem cunoaşte un fenomen dacă ne confundăm cu acesta! –, eul nostru trebuie să fie în prealabil purificat de orice determinaţie. Doar astfel poate el ajunge la sursa spaţializării. Regăsim aici sensul genuin al „analiticii transcendentale", practicate în fenomenologia genetică: a analiza nu înseamnă a diseca fenomenul în elementele sale componente, deja existente, ci a urca, oarecum în răspăr, spre însăşi originea existenţei sale (vezi Immanuel Kant, *Critica raţiunii pure,* capitolul „Analitica transcendentală"). Spre originea spaţializării, de pildă.

Din păcate (sau din fericire), experienţa (întotdeauna indirectă a) originii se reduce, pentru noi, oamenii, la aceea a diferenţei ce ne desparte de ea. Originea – fie ea a spaţiului – nu coincide, după Heidegger (Martin Heidegger, *Unterwegs zur Sprache,* Neske, Tübingen, 1959, p. 13), cu presupusa lui „cauză". Ea nu se constituie ca un „fundament" – *Grund,* căci orice fundament reprezintă, din perspectiva ei, un simplu *simulacru ontologic* (termen introdus de fenomenologul franco-belgian Marc Richir), ci ca un abis – *Abgrund.* Ceea ce credem noi despre Dumnezeu are prea puţin de-a face cu Dumnezeu: El este, de fiecare dată, „cu totul altfel". Asta nu înseamnă că, din perspectiva Abisului originar, spaţiul însuşi ar fi lipsit cu totul de „temei", ci doar că pro-venienţa lui ţine de un fel de *Hoheit,* de „Sus"-ul originii sale, adică (Maurice Merleau-Ponty, *Le visible et l'invisible,* Gallimard, Paris, 1964, p. 303). Dacă fenomenologia spaţiului nu (ne) ad-vine printr-o imanenţă, ea sur-vine, totuşi, printr-o „iminenţă". Desigur, prin comparaţie cu „Sus"-ul originii, cu „Nordul" oricărei determinaţii, dimensiunile spaţiului sînt nişte simple epifenomene. Cu toate astea, oamenii şi-au organizat dintotdeauna spaţiul prin analogie cu „Nordul" propriei sale geneze. Altfel, n-ar mai practica, astăzi încă, democraţia electivă, sistem de delegare a puterii în favoarea unor „aleşi". Să presupunem acum că am putea, totuşi, avea experienţa spaţială a indiferenţei dimensionale. Că, treziţi, bunăoară, brusc din somn (asemeni lui Proust), n-am mai şti nici unde, nici cînd şi, mai ales, nici cine anume sîntem. „Experienţa" noastră s-ar reduce atunci la un simplu şi anonim *Es gibt,* „expresie" stranie a unei „prezenţe fără prezent asignabil" (Marc Richir, *„Pour une architectonique phénoménologique de l'affectivité"*, prefaţă la volumul lui Moritz Geiger, *Sur la phénoménologie de la jouissance esthétique,* trad. Jean-François Pastureau, Association pour la promotion de la phénoménologie, Beauvais, 2002, p. 17): ştii cu certitudine că ea este, fără a şti, însă, „de unde" vine. Ce-ar însemna, în acest caz, o experienţă autentică a echidistanţei dimensionale? Ar fi ea cu necesitate identică cu cea a purei indiferenţe? E, oare, cu putinţă să trăim indiferenţa altfel decît sub forma ei inautentică a simplei dezorientări? Poate ea, aşadar, prilejui o anume raportare la „Sus"-ul atopic al originii spaţiului? Răspunsul a fost dat acum mai bine de 200 de ani de către un alt „anodin" – Immanuel Kant (*Critica facultăţii de judecare,* capitolul „Analitica sublimului").

Cînd ceea ce pare că înţelegem n-are de-a face cu vreun concept, cînd ceea ce pare că simţim n-are de-a face cu vreo reprezentare, cînd uimirea ia locul intelecţiei, iar hiperbola, pe acela al reprezentării, cînd însuşi fundamentul experienţei noastre începe să se clatine, lăsînd astfel „loc" Celui fără de fundament, putem spune (atunci abia) că am intrat în „aria tranziţională" a sublimului (cf. Marc Richir, *Fragments phénoménologiques sur le temps et l'espace,* Jérôme Millon, Grenoble, secţiunea a II-a, capitolul III, subcapitolul *„L'idée aschématique et le sublime kantien"*). Nu e vorba, aici, de a permuta cu deferenţă dimensiunile spaţiului, ci de a intra cumva în însăşi zona lor de „transfer", singura în care Originea topos-ului poate fi dată ca indeterminare. Ce altceva ne-ar mai rămîne în asemenea sublime momente decît să amuţim, să acceptăm, adică, reducţia limbajului însuşi. Distanţa dintre cele două extreme – sublimul, respectiv, indiferenţa – revine, în cele din urmă, la aceea dintre autentic şi inautentic. Mă întreb de aceea dacă nu cumva amabila intervenţie a dlui Pleşu încerca, de fapt, să surmonteze forma inautentică predilectă a indiferenţei fenomenologice – plictisul profund (vezi capitolul cu pricina din Martin Heidegger, *Die Grundbegriffe der Metaphysik,* GA 29).

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Pe cine ne aduce mami în casă

Din cînd în cînd, în studiourile de televiziune apar, în mod inexplicabil, personaje. Nu ştii de unde au venit, dar au ajuns acolo şi, în mod evident, nu s-ar mai da duse. Ca să rămînă, sînt în stare de orice: să spună măscări, să scoată limba, să se laude cu acrobaţiile sexuale, să-şi dea pantalonii jos. Asta cînd nu pot să ne arate că se pricep să vorbească despre absolut orice subiect.

Oamenii de televiziune consideră că astfel de personaje „trec sticla". Adică fac audienţă. Şi pun gheara pe ele şi nu le mai dau drumul. Acum, nu ştim foarte clar cine pune gheara pe cine, dar pînă la urmă astfel de amănunte contează mai puţin. Principalul e rezultatul: între acest soi de saltimbanc şi televiziune se realizează o legătură trainică, dacă nu chiar o căsnicie.

Este ca atunci cînd, copil fiind, observi că un bărbat necunoscut apare cînd ţi-e lumea mai dragă în viaţa ta şi a mamei tale. Ba vă întîlniţi cu el întîmplător la cumpărături, ba se oferă să vă ajute cu bagajele, ba să vă scoată la iarbă verde, ba să repare robinetul stricat etc. Şi uite aşa ajungi să nu te mai întrebi ce caută el la voi în casă. Tu eşti copil, nu ştii, dar, de obicei, în spatele unor astfel de poveşti se află aranjamentele oamenilor mari, interesele lor.

Tot aşa eu, telespectatorul infantil, ajung să nu mă mai întreb ce caută în viaţa mea, aduşi de mînă de mama-televiziune, indivizi ca Silviu Prigoană, Mădălin Voicu şi alţi cîţiva ca ei. Ca să nu mai vorbesc de o altă faună, despre care am auzit că-mi populează casa şi despre care nici nu ştiu bine cum arată: specimene ca Tolea, Magda Ciumac, Sexy Brăileanca, Alina Plugaru sau Nichita. Acestea din urmă mişună peste tot, de la o emisiune „mondenă" la alta, umplînd cu excremente fiecare platou prin care trec. Astfel îşi însemnează locul, să ştie unde să vină şi data următoare.

De cele mai multe ori, televiziunile funcţionează după principiul oilor în turmă. „Descoperă" una dintre ele un astfel de personaj (de fapt, îi construiesc notorietatea dîndu-l cu insistenţă pe post) şi apoi celelalte îl preiau într-o voioşie. Nu mai contează că indivizii respectivi poartă după ei, de multe ori ca un stigmat, însemnele televiziunii care i-a făcut celebri. De exemplu, Magda Ciumac, Tolea sau Ogică respiră OTV prin toţi porii, imaginea lor este iremediabil lipită de televiziunea de garsonieră a lui Dan Diaconescu şi de bălăcăreala de-acolo. Televiziunile care se consideră ceva mai serioase nu au însă nici o problemă să invite pe platourile lor personajele de mai sus şi astfel să-şi amestece imaginea cu OTV. Pentru ei, banii şi vedetele nu au miros – chiar dacă în realitate multe dintre acestea din urmă put de-ţi mută nasul...

Ceea ce reprezintă „vedetele" pentru televiziunile de divertisment sînt „specialiştii" pentru cele serioase, de ştiri. Desigur, specialiştii aceştia sînt selectaţi şi ei după ureche, după misteriosul criteriu după care oamenii de televiziune consideră că unii „trec sticla". În mod normal, respectivii ar trebui să se priceapă la subiectul pus în discuţie, să fie buni vorbitori, să nu aibă trac în faţa camerelor de luat vederi şi să se comporte firesc. În opinia celor din televiziuni, prima cerinţă se află pe ultimul loc, ba chiar e facultativă. Dacă omul e slobod la gură, are o gîndire din topor, ba, mai mult, e dispus să-şi împăneze discursul şi cu aluzii sexuale – totul e perfect şi orice subiect poate fi potrivit pentru el. Va găsi el ceva să improvizeze şi va face *show*.

Aşa ne putem delecta cu *show*-uri din acestea îndoielnice şi cu gust de manea, indiferent că sînt discuţii pe marginea bugetului, a alianţei de la guvernare sau a învestirii lui Obama. Nelipsiţii analişti buni la orice Silviu Prigoană sau Mădălin Voicu ne vor face să ne simţim bine, să *ne* rîdem cînd folosesc un cuvînt mai deocheat şi să ne lăsăm luminaţi de ştiinţa lor. Apoi, putem merge la nani liniştiţi. Mami şi nenea mai au ceva de aranjat împreună.

Bogdan IANCU

Scandaluri în reţelele sociale

„Vor înflori, oare, reţelele ad-hoc de purtători de computere, coordonate de agenţi de protecţie a intimităţii într-o renaştere de noi bogăţii, cunoaştere şi societate civilă revitalizată sau acelaşi regim social tehnologic nu va furniza nimic altceva decît material pentru Agenţia de Dezinformare S.A.?"

(Howard Rheinghold, *Găşti inteligente – următoarea revoluţie socială,* Andreco Educaţional, 2005)

Facebook este, pentru necunoscători, cea mai de succes reţea socială virtuală, definită de crearea unui profil şi a unei conexiuni ramificate, pe baza multiplelor afinităţi, cu un număr nelimitat de prieteni. Relaţia de „prietenie", aşa cum este descrisă de creatorii acestei reţele, este în fapt una generică, pentru că mulţi dintre membrii listei de prieteni sînt simple cunoştinţe sau colegi de serviciu. Utilizatorul primeşte o adresă prin intermediul căreia le poate comunica tuturor membrilor listei sale de la postarea unui album cu fotografii, pînă la invitaţia de a merge la un concert sau a fi fan al lui Costel Busuioc sau Barack Obama. Şi, cum unii beneficiari sînt mai exhibiţionişti decît li se pare altora că ar trebui să fie, disputele n-au întîrziat să apară.

Balul de la spital

La începutul lunii ianuarie, cotidianul italian *La Stampa* a scos la lumină faptul că mai mulţi membri ai personalului medical de la spitalul torinez „Molinette" foloseau reţeaua *Facebook* pentru a posta fotografii în care pacienţi ai clinicii erau înfăţişaţi în situaţii delicate, iar medici şi infirmieri se găseau în ipostaze care veneau în contradicţie cu statutul profesional al acestora. Imaginile depozitate în albumul cu fotografii digitale descriau diferite momente de viaţă cotidiană a spitalului: o femeie pe targă, doi medici în timp ce închideau o rană, o fotografie din sala de operaţii, o alta în care doi medici se prefac că vorbesc la telefon utilizînd componente ale defibrilatorului. Fotografia care a scandalizat cel mai tare presa din Peninsulă era cea în care un pacient aflat sub influenţa alcoolului se găsea plasat între două infirmiere care zîmbeau către obiectiv. Comentariul care însoţea fotografia completa imaginea şi-aşa şifonată a personalului spitalului torinez: „Sînt beat criţă"!

Şi, pentru ca bulgărele de zăpadă să se rostogolească mai departe, jurnaliştii italieni au descoperit o altă fotografie, realizată cu ajutorul telefonului mobil, în care două infirmiere erau surprinse în timp ce fumau pe coridoarele spitalului. Lucru, evident pentru oricine, interzis de lege. Şeful clinicii torineze, profesorul Valerio Gai, care a descoperit conform propriilor declaraţii abia cu această ocazie ce este şi cum funcţionează *Facebook,* a calificat comportamentul angajaţilor săi ca intolerabil. Acesta a anunţat sancţiuni disciplinare atît pentru cei care au postat pe *Facebook* albumul *„Pronto soccorso and friends"* („Primul ajutor *and friends"),* cît şi pentru cei care apar în fotografii în situaţii care îi descalifică din punct de vedere profesional, completînd: „Nu pot accepta ca, pe seama unui pacient care trebuie ajutat, să se glumească, mai ales că acesta se găsea în imposibilitatea de a controla situaţia dată". Investigaţiile declanşate de agenţia de protecţie a datelor personale au arătat faptul că angajaţii „Molinette" foloseau Internetul aproape în exclusivitate pentru a socializa pe *Facebook* şi pentru a asculta muzica difuzată de radiourile online şi aproape deloc pentru a consulta jurnale de specialitate. La presiunile autorităţilor italiene, albumele scandaloase au dispărut de pe *Facebook* şi este posibil ca, în foarte scurt timp, departamente de monitorizare a traficului de Internet să apară în astfel de instituţii pentru a preîntîmpina derapajele. Scepticii se întreabă pe bună dreptate cum se pot controla postările făcute din faţa PC-ului de acasă al angajaţilor spitalelor.

Coincidenţa face ca nu cu foarte mult timp înaintea cazului „Molinette" revista *Student British Medical Journal* să fi dedicat un articol semnat de Neil Graham şi Philippa Moore tocmai pericolelor aceleiaşi reţele sociale pentru medici sau studenţi la medicină, care o utilizează într-o manieră greşită. Cei doi arătau şi cum poate deveni *Facebook* un mod de a-ţi încheia o posibilă carieră: „Este de discutat dacă activităţile din viaţa privată a personalului medical au un impact asupra abilităţilor lor de a practica medicina, dar nu poate fi ignorat faptul că, postînd materiale private într-o astfel de reţea publică, se creează un potenţial de subminare a profesiei".

Unchiul Toto şi Sfîntul Bernardo

Ca şi cum totul n-ar fi fost de-ajuns, opinia publică italiană a trebuit să reacţioneze în aceeaşi perioadă la apariţia unor grupuri de susţinere a celor doi capi mafioţi Toto Riina – declarat de fanii săi „un mit" – şi Bernardo Provenzano, căruia i se doreşte nici mai mult, nici mai puţin decît sanctificarea. Procurorul naţional antimafia Pietro Grasso, citat de cotidianul *La Repubblica,* declara: „Mafioţii se mişcă în lumea globală cu o mare rapiditate şi sînt mereu cei mai dispuşi să se adapateze noutăţilor". Investigaţiile procurorilor antimafia, cît şi interceptările telefonice au arătat că, într-adevăr, capii mafioţi încearcă să influenţeze acum opinia publică cu ajutorul reţelelor sociale, după ce în anii trecuţi încercau să cumpere voci ale presei italiene, care să le creeze curente de opinie favorabile. Cifrele – 2228 de fani declaraţi ai lui „Unchiul Toto" şi 34 de fan-cluburi Provenzano – au produs un val de reacţii care au culminat cu o scrisoare semnată de peste 100 de mii de utilizatori *Facebook,* pentru a şterge grupurile susţinătorilor celor doi „naşi". Acelaşi procuror Pietro Grasso intervine pentru a declara că nu este de acord cu cenzura pentru că „a ascunde nu ajută foarte mult. Contra acelora care îşi asumă valorile capilor mafiei e nevoie de o reacţie civilă de mari dimensiuni. Şi acoperirea acestora sub valuri de mesaje care să li se contrapună". Lucru care s-a şi întîmplat, în scurt timp grupul „Nouă Mafia ne provoacă scîrbă" reuşind să strîngă peste 100 de mii de membri.

Alăptarea e pornografie?

În tot acest timp, *Facebook* şi-a asigurat atenţia presei din întreaga lume după ce oficialii reţelei au decis ştergerea fotografiilor de profil sau din albume ale mamelor surprinse în timp ce alăptau. Barry Schnitt, purtătorul de cuvînt al uriaşei reţele, a declarat sec: „Mamele care postează fotografii de acest gen încalcă condiţiile *Facebook* în legătură cu interzicerea publicării de materiale obscene, pornografice sau explicite din punct de vedere sexual". Kelly Roman, o californiancă de 23 de ani, victimă a iniţiativei *Facebook* de a cenzuara fotografiile mamelor care alăptează, a iniţiat grupul „Hei, *Facebook,* a alăpta nu e pornografie!". La sfîrşitul lunii decembrie 2008, într-o acţiune fără precedent, 11.000 de mame şi-au schimbat simultan profilul de *Facebook,* postînd fotografii în care alăptau. Concomitent, alte cîteva zeci şi-au dat întîlnire în faţa sediului central al *Facebook,* din California, pentru a protesta în timp ce alăptau. Replica lui Barry Schnitt la aceste proteste pare desprinsă dintr-un comunicat al unei biserici conservatoare: „Sînul nud, cu mamelon şi aureolă – prea multă nuditate la un loc! În multe imagini sîni enormi se expun în timp ce sînt atinşi de mai mulţi copii deodată. Sînt persoane cărora poate le repugnă atîta ostentaţie". Un discurs pe care comentatorul Daisy Goodvin de la prestigiosul cotidian britanic *The Times* avea să îl amendeze printr-o întrebare: „De ce nu există atunci nici o cenzură în ceea ce-i priveşte pe cei care îşi fac grupuri de susţinere a capului mafiot Toto Riina, din moment ce *Facebook* se preocupa de asigurarea unui climat sănătos pentru tinerii care navighează pe Internet?".

Cele trei cazuri descrise mai sus, chiar dacă foarte diferite ca scenariu, pun în discuţie limitele între care se înscrie atît de des clamata „democraţie" a reţelelor sociale, felul în care acestea pot să devină spaţiul de manifestare a unor comportamente aberante sau în orice caz deviante de la normă, ce este şi ce nu este pornografic. Teme care păreau fumate se repun pe tapet, pentru că reapar într-un alt mediu. „E doar începutul", ne avertizează Howard Rheinghold, vocea cea mai autorizată a teoreticienilor comunităţilor virtuale.

PUBLICITATE

Armenii din România, în istorie şi astăzi

– interviu cu Paul BOGDAN, preot al Bisericii Armenești –

Oriunde există comunităţi armene sînt recunoscute pentru spiritul lor comunitar şi de solidaritate. Aşa se întîmplă şi în România?

Din păcate, în România, sistemul comunist a desfiinţat şcolile care aparţineau bisericii, în general, deci şi pe a noastră.

Au existat şcoli confesionale armene înainte de instalarea comunismului?

A existat o şcoală patronată de biserică, dar nu avea caracter confesional, era permanentă. În afară de orele obişnuite de curs se predau şi limba armeană, istoria armeană, erau şi români care învăţau acolo. Şcoala se afla chiar aici, în clădirea Bisericii Armeneşti. Astfel, s-a desfiinţat locul în care armenii aveau posibilitatea să se strîngă, să-şi înveţe limba.

Mulţi armeni au plecat: a fost o propagandă fantastică, începînd cu anul 1945, de repatriere a armenilor. Exista o asociaţie, Frontul Unităţii Armene, care a făcut propagandă pentru repatriere, au plecat cîteva valuri de emigranţi de aici spre Armenia.

Repatriere şi emigraţie

Aşadar, a fost un fenomen asemănător cu plecarea saşilor şi a evreilor?

Diferenţa principală este că ei plecau spre ţări democratice, armenii au plecat spre un stat care se afla în URSS. Bineînţeles că au fost păcăliţi, au ajuns acolo şi au rămas fără nimic, au început viaţa de la zero. A fost un fenomen general de repatriere, au plecat armeni şi din SUA, Liban, Franţa. Rămînînd fără o şcoală şi fără un nucleu care putea să organizeze viaţa religioasă, limba şi tradiţiile s-au pierdut. După Revoluţie nu am mai putut să facem prin biserică nici un fel de acţiuni deoarece nu exista o lege oficială a bisericilor şi s-a încercat să se facă prin Uniunea Armenilor din România, care are caracter minoritar, nu confesional. S-a reuşit înfiinţarea unei şcoli de sfîrşit de săptămînă în care se predau doar ore cu caracter strict armean, limba armeană, istoria armenilor.

Ea funcţionează acum?

Da, în clădirea în care a funcţionat şcoala veche.

Cam cîţi copii învaţă aici?

20-30. În România există o singură asociaţie armenească, care e reprezentată în Parlament prin dl Varujan Pambuccian. Nu se manifestă nici un spirit de competiţie, de aceea viaţa comunitară din România nu prea are efecte politice. De exemplu, pe 24 aprilie, cînd în toată lumea au loc manifestaţii pentru recunoaşterea genocidului armean, în România sînt doar nişte intervenţii de la tribuna Parlamentului.

Şi în SUA există o comunitate armeană puternică.

Este foarte puternică. În Bulgaria, de asemenea, fiindcă este mai uşor pentru armeni să emigreze acolo, limba e apropiată de cea rusă, pe care unii o ştiu din vremea URSS. Aici se acomodează mai greu. Dar sînt armeni veniţi după 1990, în jur de 15-20 de familii care s-au integrat, au obţinut cetăţenia.

Au venit pentru că aveau rude aici?

Nu, au emigrat. Au venit cînd nu eram în UE, legile în privinţa emigraţiei erau mai simple şi au reuşit să se integreze, să capete cetăţenia. În Bulgaria sînt în jur de 30.000 de armeni care au emigrat după '90. Armenia, după 1990, a trecut printr-un embargou economic, toate graniţele erau închise şi s-a dezvoltat acest fenomen de emigrare.

„Ereticii" şi asimilarea

Comunitatea armeană din România cam cîţi membri numără?

După ultimul recensămînt sînt în jur de 2000 de armeni în toată ţara, inclusiv cei catolici. Însă, după opinia mea şi după registrele noastre de evidenţă, numai în Bucureşti sînt în jur de 3000 de armeni ortodocşi. Probabil n-au înţeles întrebările la recensămînt, au făcut o confuzie.

Biserica Armeană este ortodoxă sau există diferenţe de doctrină?

Există diferenţe. Noi am fost printre primele biserici care s-au despărţit de biserica universală-mamă în secolul al V-lea, alături de bisericile coptă, siriacă, etiopiană etc., sîntem acele biserici recunoscute ca necalcedoniene, biserici vechi orientale, ortodoxe, dacă vreţi.

Este recunoscută de comunitatea ortodoxă?

Nu, este chiar blamată ca fiind eretică. La Voroneţ o să vedeţi armenii pictaţi lîngă turci. Aceste diferenţe pornesc de la antipatii de origine elenă, noi întotdeauna am fost într-o dispută cu grecii. S-a încercat o introducere în forţă a limbii greceşti ca limbă ritualică. Iar singura desprindere posibilă pe vremea aceea era o diferenţiere teologică.

Aşadar, a fost o decizie luată pentru a evita asimilarea.

Da. Limba armeană nu avea un alfabet al său, acesta a fost introdus la începutul secolului al V-lea, s-au făcut traducerile cărţilor sfinte. Secolul renaşterii pentru poporul armean a fost veacul al V-lea, s-au făcut cele mai multe traduceri, universităţi, artă, arhitectură spitale, orfelinate... o explozie fantastică cu caracter naţional, deoarece aveam un alfabet şi puteam face cunoscute valorile culturale ale Armeniei. Pînă atunci, în biserică se traducea liturghia instantaneu, preotul spunea slujba în limba greacă, iar alături de el erau învăţaţi care traduceau poporului slujba în limba armeană. Acei traducători, pentru că erau şcoliţi în Cezareea Capadociei, au tradus Biblia şi alte cărţi sfinte. Pe teritoriul de astăzi al României, sînt dovezi istorice că armenii au fost victimele unui mic pogrom, sub Ştefăniţă Vodă. Au fost daţi afară din case, schingiuiţi, le-au fost tăiate urechile, pentru a se întoarce la ortodoxie.

Aşadar, a existat o presiune constantă pentru convertire.

Da. Ea durează şi astăzi, chiar în 2007, mi se pare, un călugăr din Bacău a spus: nu mergeţi la bisericile armeneşti pentru că sînt eretici, sînt spurcaţi.

Dar există şi armeni catolici.

Da, a existat un fenomen de catolicizare, în Ardeal au fost puternice comunităţi armeneşti, oraşe care aveau statutul de burg – trebuia să ai cetăţenie pentru a locui acolo. Limba oficială era armeana. Gherla, de exemplu, era numită Armenopolis. Aveau un statut special, teatru şi judecătorie în limba armeană. A fost o catolicizare, după aceea o maghiarizare a armenilor. Acum majoritatea şi-a pierdut identitatea, nu mai vorbesc limba armeană – nici româna nu prea o vorbesc, mai mult ungureşte.

Se mai recunosc ca armeni?

O parte dintre ei. De exemplu, în Moldova, cele mai vechi izvoare pe care le am eu în care apare numele meu de familie, Bogdan, sînt din secolul al XV-lea. S-au schimbat unele nume, de exemplu armenescul Manuc s-a transformat în Pruncul, primul ofiţer care a murit în Primul Război Mondial era din familia Pruncul, l-au înmormîntat la Mărăşeşti. Există nume de familie care s-au păstrat pe acele locuri pînă în zilele noastre, în număr foarte mic, şi evocă origini armene, dar unii membri ai lor au pierdut limba armeană, cu timpul.

În Biserica Armenească se păstrează memoria genocidului armenilor?

În fiecare 24 aprilie facem slujbă de parastas în biserică. Dar în România nu există o campanie pentru recunoaşterea genocidului, cum v-am spus.

Statul român se numără printre cele care n-au recunoscut genocidul armenilor. Alte state europene l-au recunoscut?

Da. Franţa este una dintre ele. Probabil interesul politic al României este mai mare alături de Turcia. Cu toate că România în 1921 a acceptat un mare val de emigranţi supravieţuitori ai genocidului. Nu ştiu de ce Turcia de azi nu îl recunoaşte, fiindcă o nerecunoaştere înseamnă o asumare de fapt, nu o negare. Era Imperiul Otoman, nu Turcia modernă. Întotdeauna armenii au avut de suferit pe unde au mers. De exemplu, în Georgia, o ţară ortodoxă, are loc în zilele noastre un genocid cultural. Din 29 de biserici armeneşti din Tbilissi au rămas două. Restul au fost „naturalizate", le-au fost rase inscripţiile, au fost desfiinţate cimitirele, au intrat cu boldozerul în ele, au fost mutate pietre de mormînt din secolul al XV-lea, pentru a înlătura dovezile de existenţă a armenilor.

De la albastrul de Voroneț la Mînăstirea Argeșului

Oriunde au ajuns, armenii au fost recunoscuţi pentru priceperea în comerţ, negustorie. Există o explicaţie pentru acest lucru?

Armenia fiind între Marea Caspică şi Marea Neagră, între Imperiul Persan şi Asia – prin Rusia, şi Europa, în partea cealaltă, era firesc să se formeze un nod comercial. Domnitorii români aduceau aici, încă din cele mai vechi timpuri, armeni. De exemplu, albastrul de Voroneţ, a cărui provenienţă n-a fost cunoscută multă vreme, este o pudră de peruzea din Armenia. De aceea nu s-a pierdut sub intemperii, pentru că este o pudră minerală. Aduceau din Armenia şi acea argilă specială, maro, care este suport pentru icoane, bolos se numeşte. Alt lucru interesant este că au fost importaţi, aduşi meşteri pietrari pentru că în România nu se construia în piatră, ci în lemn, iar armenii aveau o veche tradiţie în construcţia bisericilor în piatră. Despre influenţele arhitecturii armene asupra celei româneşti a scris Gheorghe Balş. Biserica Trei Ierarhi, Curtea de Argeş, Curtea Domnească, Hanul lui Manuc au fost făcute de armeni. Manole-meşterul e posibil să fie un diminutiv de la Emanuel, un nume armenesc – bineînţeles, el este de provenienţă biblică, dar este des folosit de armeni. Legenda Meşterului Manole, cea a sacrificiului în zid, se regăseşte şi în variante armene – sigur că aceste legende circulă peste tot în spaţiul balcanic şi în Orientul Apropiat, dar e posibil să fie şi o influenţă armeană, avînd în vedere că meşterii pietrari erau de obicei armeni. Au fost aduse sate întregi de pietrari care au lucrat la construcţia acestor biserici. Unele design-uri florale din piatră au fost adoptate de arhitectura românească.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

PUBLICITATE

Ioana BOT

Numărătoarea nu e echivalentul judecăţii

Articolul foarte substanţial al dlui Dumitru Sandu („Fenomenul comisiilor paralele în atestarea universitară“, *Dilema veche,* nr. 258/2009) numea cu precizie cîteva din problemele fundamentale şi din metehnele izvorîte dintr-însele, pe cale de consecinţă, în sistemul concursurilor şi evaluărilor noastre universitare. Soluţiile pe care le propunea în încheiere, referitoare la transparentizarea şi simplificarea concursurilor, mi se par dintre cele mai recomandabile.

Mă îndoiesc însă că aplicarea unor asemenea măsuri se va întîmpla foarte repede, dacă se va întîmpla vreodată: nu (mai) am, personal, încredere nici în mecanismele de autoreglare ale învăţămîntului românesc (pentru că legislaţia lui e prea confuză ca să susţină sau măcar să permită aşa ceva), nici în iniţiativele pompieristice ale vreunui factor de decizie, nici în „dorinţa învăţămîntului însuşi“ de a se ridica la standardele de excelenţă mondiale. Să fim serioşi: majoritatea democratic zdrobitoare a celor care „fac“, astăzi, învăţămîntul superior românesc (studenţi, profesori, sindicalişti, ministeriabili şi legiuitori, deopotrivă) aspiră la cu totul altceva – diplome repede luate cu minim efort şi posturi ocupate aşijderea. Compatibilitatea europeană a programelor de studiu şi a diplomelor? A criteriilor de angajare şi/sau de promovare pe posturi? Zicem ca la ei şi facem ca la noi, poveste veche... Titluri, publicaţii, criterii de performanţă occidentale? Le „echivalăm“ noi cumva, traducere ad-hoc a „aranjatului“ strămoşesc.

Dl Dumitru Sandu atrage atenţia asupra implicaţiilor dezbaterii româneşti referitoare la criteriile de evaluare a performanţei universitare. Într-adevăr, „cerinţa noilor criterii de atestare operează, minimal, cu trimiterile la publicaţii în reviste indexate în baze de date internaţionale (BDI)“, ceea ce a generat în mediile academice autohtone o frenezie nu doar a înscrierii publicaţiilor locale în BDI, ci şi una a „echivalărilor“ – „dacă publici patru articole în reviste de aici echivalează cu unul adevărat de tip ISI“ etc. etc. Bazele de date internaţionale nu sînt nici ele infailibile întru legitimarea calităţii ştiinţifice a publicaţiilor indexate; exemplul meu favorit e chiar *Dilema veche,* indexată BDI la CEEOL (www.ceeol.com), fără să fie o revistă ştiinţifică (întrebarea firească de aici este dacă un articol în *Dilema veche face* cît patru studii de specialitate în Analele Universităţii X; *poate că face şi mai mult*, dar acest lucru depinde de conţinutul textelor în discuţie). Dezbaterea locală s-a concentrat însă pe două (alte) aspecte: este vorba despre ceea ce dl Sandu numea „faţeta normativă“ (referitoare la cerinţele minimale de performanţă pentru legitimarea calităţii universitare) şi „practica de evaluare“ (cine evaluează, care sînt metodologiile specifice de urmat de către comisiile de concurs, evaluare, avizare, contestare etc.). Reglementările confuze în vigoare (orice tentativă de clarificare a lor pare lovită de un soi de blestem: iese tocmai pe dos!) au contribuit şi ele la focul discuţiilor.

Ceea ce scapă atît dezbaterilor, cît şi analizei dlui Sandu este un al treilea aspect al întregii probleme, asupra căruia doresc să insist. Criteriile de atestare universitară precizează, într-adevăr, cu procustiană stricteţe, cîte publicaţii BDI, ISI şi/sau CNCSIS trebuie să aibă un candidat la un post universitar, la cîte proiecte/granturi de cercetare trebuie să fi participat „în ultimii cinci ani“ (ei bine, da!) etc. Rezultatul este că una dintre cele mai importante piese componente ale dosarului unui candidat la concurs este tabelul sintetic în care acesta îşi numără, pe rubrici: cărţi (cu autor unic, 2 autori, 3 sau mai mulţi autori), manuale (cu autor unic, 2 autori, 3 sau mai mulţi autori), brevete, lucrări în reviste şi volume (în ţară, în străinătate), publicaţii ISI, publicaţii BDI, publicaţii CNCSIS, granturi (naţionale şi internaţionale) etc. etc. Consecinţa este, pe cît de simplă, pe atît de periculoasă: are candidatul cîte „i se cer“, la fiecare categorie (şi mai echivalăm cîteva...). Comisia menţionează, uşurată, în raport: „Criteriul este îndeplinit“. Te pui cu criteriul? Ei bine, eu cred că ar trebui „să te pui“. Pentru că absolutizarea contabilicească a standardelor acestora are drept consecinţă o foarte periculoasă *deresponsabilizare* a juriului, a specialiştilor din respectiva comisie de concurs, care în loc să judece, numără. Pentru a număra, nu era nevoie să fie specialişti în alt domeniu decît acela al aritmeticii claselor primare.

Aparenta duritate a reglementărilor legale nu îngrădeşte accesul în universităţile româneşti al nulităţilor oportuniste, ci îl permite, prin strategia „numărătorii suverane“, garanţie clamată a obiectivităţii. Totodată, ea încurajează o slăbire a conştiinţei profesionale a membrilor comunităţii academice. Supuşi presiunii „reglementărilor faptice“, echivalărilor şi posibilelor contestări, tot mai puţini dintre ei sînt dispuşi să asume riscul unei judecăţi de valoare care, întemeindu-se pe lectura atentă a publicaţiilor candidaţilor, ar argumenta pertinent că o carte (a unuia dintre ei) face cît cinci (ale altuia, mai grafoman şi mai atent la managementul carierei), sau că un studiu publicat în Analele Universităţii Z face lumină în domeniul Y, iar necunoaşterea lui pe plan naţional şi/sau internaţional nu reduce excelenţa ştiinţifică a autorului său. Cele mai multe dintre referatele concursurilor noastre universitare sînt opace, consemnează calm şi corect (ne)îndeplinirea criteriilor de către candidaţi, fără a construi argumentaţii şi judecăţi de valoare asupra adevăratelor probe din concurs, care nu sînt – în opinia mea – cifrele suveranului tabel sumativ... Evaluarea calitativă a publicaţiilor ştiinţifice e moale şi vagă, lăsată implicit pe seama legitimităţii editurilor sau a periodicelor unde au văzut lumina tiparului. De ce „să te pui rău“, ca evaluator, ca „jurat“, cu candidatul eventual respins, asumînd o judecată de valoare, cînd poţi să invoci impersonalul tabel sumativ? Răspunsul e, de fapt, foarte simplu: pentru că somnul raţiunii naşte monştri. Conştiinţa profesională, etica universitară pe care evaluatorul le întruchipează ar trebui obligate, cumva, să se trezească, să se asume cu riscurile de rigoare, dacă nu vrem să avem un învăţămînt superior tot mai mediocru, iubitor de simulacre, provincial şi călîu... Dar, cum spuneam, nu mai sînt sigură deloc că majoritatea lumii noastre universitare îşi doreşte să lucreze conform unor reale criterii de excelenţă, care ar implica o responsabilitate continuă a fiecărui membru al comunităţii sale – al elitei academice.

Toată dezbaterea noastră despre cîte articole în publicaţii CNCSIS „fac cît“ unul ISI mi se pare ca o discuţie despre hainele cele noi ale împăratului din poveste: cîte costume Botezatu trebuie să aibă împăratul ca să fie cît un Versace? Şi vechiul nostru Braiconf cu ce se echivalează...? Aş putea continua. Dar vai, uneori împăratul e pur şi simplu gol. Totul e că – potrivit reglementărilor în vigoare în universităţile româneşti – putem să ne facem că nu vedem asta, şi să avem parte de liniştea sufletului şi de iubirea colegilor.

Reglementări

Modul în care se obţine titlul de profesor universitar sau conferenţiar universitar este reglementat de 4 (patru) ordine ale ministrului Educaţiei (nr. 5098, 5099, 5100, 5101/3 octombrie 2005, emise de Mircea Miclea), şi un al cincilea ordin care aduce modificări primelor patru (nr. 3548/6 aprilie 2006, emis de Mihail Hărdău). Modificările se explică prin faptul că dl Mircea Miclea a fixat standarde înalte, în acord cu sistemul universitar european (publicaţii în reviste cotate internaţional, citarea în baze de date internaţionale, obţinerea de granturi internaţionale etc.). Ulterior, s-a constatat că, în unele domenii, aceste standarde nu pot fi îndeplinite, aşa că au fost adaptate la realitatea naţională. De exemplu, în ştiinţele umaniste: „Un grant internaţional se echivalează cu un grant/contract de cercetare la nivel naţional, obţinut prin competiţie, în calitate de director de proiect. Un articol cotat ISI se echivalează cu patru articole în reviste naţionale recunoscute în domeniu. Citarea într-o bază de date internaţională se echivalează cu trei articole în reviste naţionale recunoscute în domeniu“. Şi tot aşa.

Aparent, ordinele vor să regleze, cu maximă precizie, totul: de la conţinutul dosarului pe care îl alcătuieşte candidatul pînă la felul cum călătoresc actele către instituţiile care trebuie să se pronunţe: de la Consiliul facultăţii la Senatul universităţii, de acolo la CNATDCU (Consiliul Naţional pentru Atestarea Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare) şi înapoi. De exemplu, în ordinul 5099 se precizează, în anexă, ce trebuie să scrie pe coperta dosarului, în ce ordine trebuie puse documentele în dosar şi faptul că el trebuie trimis „prin delegat oficial“. Cu atîta precizie, cu atîtea comisii şi reguli (şi cu o instituţie nouă, ARACIS, înfiinţată special pentru a veghea asupra calităţii în învăţămîntul superior), sînt totuşi nenumărate cazuri de profesori universitari care au obţinut titlul cu două-trei broşurele sau volume compilate (de scandalurile de plagiat, ce să mai vorbim? s-au muşamalizat toate!). Are cineva vreo explicaţie? (**M. V.**)

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Ruxandra TUDOR

Cum să creşti copiii altcuiva

– asistenţa maternală, între convingere şi prejudecată –

În urmă cu două săptămîni, Dilema veche *a publicat un interviu pe tema meseriei de asistent maternal. Dincolo de detaliile „tehnice" legate de pregătirea celor care solicită un atestat, de responsabilităţile care le revin, dar şi de încărcătura emoţională pe care această meserie o presupune, am vrut să aflăm şi poveştile de viaţă ale celor care o practică. La cerinţa celor două doamne cu care am stat de vorbă, numele reale ale acestora vor apărea doar cu iniţiale, cele ale copiilor fiind pur fictive.*

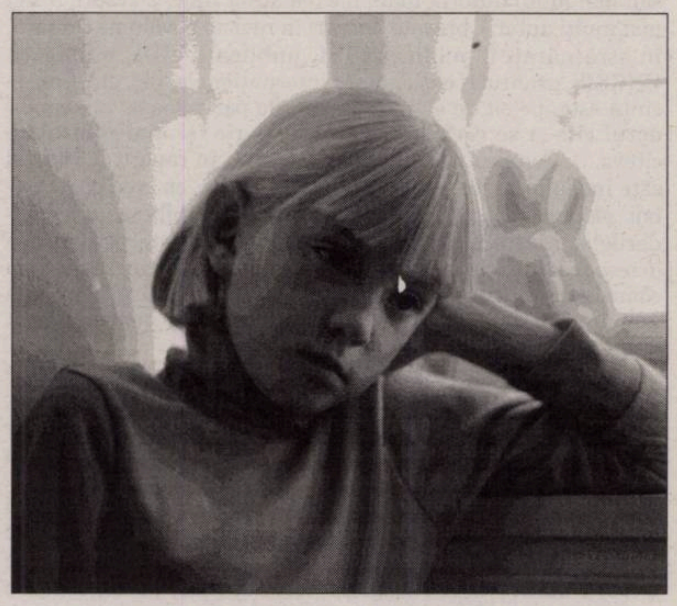

La numai cîteva zile de la naştere, Toma a fost abandonat în maternitate. Încă de cînd era însărcinată, mama lui şi-a exprimat dorinţa de a-l integra în sistemul de plasament ca o măsură de protecţie, avînd acasă încă patru copii şi fiind în imposibilitate de a-l mai creşte şi pe al cincilea. După ce l-a născut însă, l-a părăsit în spital înainte ca băiatului să i se găsească un asistent maternal. Acum, Toma are aproape cinci ani şi locuieşte cu familia S. care l-a luat în grijă cînd acesta nu împlinise un an şi care, la cîteva luni după aceea, l-a şi adoptat. Despre familia lui biologică nu se ştiu foarte multe lucuri. Înainte de a fi demarate procedurile de adopţie, părinţii şi rudele copilului au fost contactate de nenumărate ori, dar asistenţii sociali au întîmpinat un dezinteres total. Prin intermediul bunicilor – aflaţi, la rîndul lor, în imposibilitatea fizică, dar şi materială de a avea grijă de copil –, au obţinut acordul mamei ca Toma să intre în sistemul de adopţii. „Noi încercăm să îi vorbim despre trecut şi despre mama lui. Ştie, de exemplu, că l-am luat din spital. I-am explicat că unele mame au posibilitatea să plece acasă cu copiii lor, altele – nu, pentru că nu au bani şi atunci îşi lasă copiii în spital pentru că ştiu că alte persoane vor avea grijă de ei. M-am gîndit că vor exista momente – la grădiniţă sau la şcoală – în care unii copii, cînd vor afla că el este adoptat, ar putea să-l necăjească, dar i-am explicat că trebuie să fie mîndru că el are două mame pentru că este un avantaj pe care mulţi copii nu-l au şi poate tocmai de aceea au tendinţa să fie răutăcioşi" – îmi spune dna **A.S.**

Deşi părinţii săi adoptivi îi vorbesc des şi pe înţelesul lui despre trecutul său, Toma nu cunoaşte toate detaliile legate de familia din care provine. Dna S. îmi spune că nu a găsit încă modul potrivit de a-i povesti despre cei patru fraţi biologici pe care îi are şi că aşteaptă „o portiţă" – momentul în care Toma va începe să pună întrebări. Deja se arată interesat de lucruri cărora pînă acum, fiind foarte mic, nu părea să le dea prea mare importanţă: îi roagă des pe părinţi să îi povestească ce s-a mai întîmplat cu maşina cu care a fost dus acasă după ce s-a născut sau, cînd merg pe stradă, le cere să îi arate spitalul din care a fost luat. „Cînd vor începe să vorbească despre familie la grădiniţă sau la şcoală, am să-i «strecor» cîte o informaţie despre fraţii lui şi am să-i povestesc despre ei într-un fel pe care să-l înţeleagă. Deocamdată ştie doar despre Andreea, fiica noastră biologică, şi despre Maria, o altă fetiţă pe care noi am luat-o în plasament."

Nu-mi mai spune mama!

Din 2007, de cînd Maria a fost luată din spital, mama ei biologică nu a „vizitat-o" decît o singură dată cînd a fost somată de asistenţii sociali. Acum, „mama" Mariei este dna S. Unul dintre primele lucruri pe care le „învaţă" asistenţii maternali este să nu îi obişnuiască pe copii să le spună „mamă" sau „tată" – o regulă simplă la prima vedere, dar foarte greu de respectat, îmi spune dna S. Copiii spun „mama" instinctiv, dar, dacă pentru ei este doar o alăturare de două silabe foarte uşor de pronunţat sau un cuvînt al cărui sens nu îl înţeleg de la început, pentru cea care aude acest cuvînt încărcătura emoţională este mult mai puternică. Cum ar putea aşadar cineva să-i spună, scurt, unui copil: „Nu-mi mai spune aşa"?. „I-am explicat Mariei că nu eu sînt mama ei, că nu mie ar trebui să-mi spună «mama», ci altcuiva care acum este departe, dar care va veni să o ia la un moment dat. Este însă foarte mică şi nu înţelege. Şi mai este o problemă: Toma este şi el tot copil, de vîrstă relativ apropiată cu a ei. Cum aş putea să-i explic eu Mariei «Uite, el îmi poate spune mama şi îi răspund, dar tu nu ai voie»?"

După îndelungi căutări, asistenţii sociali au reuşit să dea de urma părinţilor fetei, au făcut rost de adresa lor şi i-au convocat să vină s-o vadă. Dacă nici în urma acestor somaţii părinţii nu se vor prezenta la sediul Direcţiei de Asistenţă Socială şi Protecţia Copilului, dosarul cu propunerea de adopţie a Mariei va merge în instanţă. O întreb pe dna S. ce vor face cînd Maria va fi adoptată de o altă familie. „Sentimentele ei sînt mult mai importante. Vom face tot posibilul să resimtă cît mai puţin despărţirea. Noi... ne vom descurca; mergem pe principiul că se va găsi alt copil care să umple golul." Cu părere de rău îmi spune că nu crede că o vor păstra. Să ţii un copil lîngă tine doar pentru că îţi este foarte drag i se pare o gîndire egoistă. „Cînd decizi să păstrezi un copil, trebuie să fii conştient că ai ce să-i oferi mai tîrziu. Nu este de ajuns să ţii enorm la el – dacă dă de greu de îndată ce se pune pe picioare, nu ai rezolvat nimic. Nu ăsta este scopul nostru."

Judecaţi prin prisma trecutului

Mulţi dintre părinţii adoptivi – îmi explică dna Ana Bogdea, psiholog al Secţiei de Asistenţă Maternală, sector 6 – le refuză asistenţilor maternali şi copiilor nevoia de a se mai vedea. Într-un fel, este o reacţie de înţeles – vorbim de oameni care, după ani de frustrări şi eşecuri în încercarea de a avea un copil, în sfîrşit au unul. Sînt însă atît de dornici să intre în „posesia" unui copil doar al lor, încît refuză să înţeleagă dorinţa acestora de a vorbi măcar la telefon. Cu toate acestea, este greşit să încerci să-i ştergi copilului trecutul cu buretele şi să-i ignori nevoile. „Trecutul lor – îmi explică dna S. – este o problemă cu care ne confruntăm des. Totul este bine pînă cînd se află că ei vin din plasament şi încep să fie «judecaţi» prin prisma acestui fapt. Mulţi medici de familie refuză să îi înscrie pe listele lor, ca să nu se lege la cap, iar cînd tu încerci să le arăţi unde îi doare, să le explici de ce problemă suferă sau de ce medicamente au nevoie, se uită la tine şi-ţi spun: «Dar de ce vrei, dragă, să chinui copilul? Nu vezi că este sănătos? Are greutatea normală pentru vîrsta lui, nu are probleme.» Noi am schimbat pînă acum trei medici de familie. Poţi să te enervezi? Nu, pentru că nu-ţi vor mai trata copilul nici măcar superficial."

Foarte multe persoane nu reuşesc să depăşească mentalitatea de „copil al statului". Unii nu pot să separe ideea de „copil în plasament" de cea de „copil al străzii" – strîmbă din nas şi îi ocolesc. Alţii îi judecă pe copii prin prisma părinţilor: dacă mama te-a abandonat, dar tatăl era un beţiv şi te bătea, dacă provii dintr-o familie cu grave probleme înseamnă că şi tu eşti un copil cu probleme. Cît despre asistenţii maternali care au în grijă copii aflaţi în plasament, mulţi sînt condamnaţi pentru ceea ce fac, iar reacţiile de genul „Cum poţi creşte copiii altcuiva? Nu mai bine îi creşti ca lumea pe ai tăi?" nu le sînt străine.

Din mină, în sistemul de asistenţă maternală

Pînă în '99, dna **N.O.** a lucrat la Institutul de Studii şi Proiectări Hidroenergetice. Era inginer geotehnist şi făcea studii de teren pentru centrale termice, nucleare şi hidrocentrale. În stagiatură a lucrat la mina de fier de la Tulcea, un loc foarte dur – îmi povesteşte – dar „tentant" pentru nişte studenţi care abia terminaseră facultatea şi care doreau „să răstoarne munţii". „În '99 am plecat la Cluj unde am vrut să fac un laborator, dar – pe scurt –, după un an pe care l-am petrecut în cizme de cauciuc, îmbrăcată într-o şubă şi spălînd borcane (pentru că era un laborator pe care trebuia să-l îngrijim singuri), m-am trezit fără contract de muncă. În 2000 m-am întors în Bucureşti şi m-am angajat la o şcoală dintr-o comună apropiată. Devenise însă foarte greu – mama era la mine şi necesita îngrijiri permanente, iar eu nu mai puteam pleca la ore de vineri pînă marţi, cum îmi era programul. O rudă care lucra la Sf. Ecaterina mi-a spus că era mare nevoie de asistenţi maternali, mi-a propus să intru în acest sistem şi – ca să scurtez povestea – am intrat într-o zi în sediul unei fundaţii şi am spus convinsă: «Eu vreau să fiu asistent maternal»."

După o perioadă lungă de cursuri şi pregătiri teoretice şi practice, dna O. a obţinut atestatul. Primul copil pe care ar fi trebuit să-l primească în grijă a fost un băiat care, la vîrsta de opt ani, şi-a pierdut ambii părinţi într-un accident de maşină. Acesta primise moştenire cîteva proprietăţi, dar, pentru că starea legală a bunurilor nu era foarte clară, plasamentul copilului a fost amînat. La scurt timp după aceea, dna O. a fost contactată pentru un alt băiat, de 13 ani, despre care se ştia că era un copil extrem de talentat, de cuminte şi de inteligent, dar care, în realitate, s-a dovedit un puşti conştient de faptul că lui trebuie să-i fie bine şi care ştia cum să facă orice în interesul lui. „Cineva îi promisese că-l va trimite la o bursă în America şi cred că i-a fost teamă că, dacă va veni la mine, nu va mai putea pleca. În consecinţă, a dat din el tot ce era mai rău ca să mă facă să renunţ, fapt care s-a şi întîmplat. După două zile pe care le-am petrecut împreună – încă nu îl primisem în plasament, ci era doar o perioadă de «potrivire» –, l-am dus înapoi la fundaţie şi le-am spus celor de acolo, foarte ferm, că eu nu intenţionez să fac la mine acasă şcoală de corecţie. Vreau să ajut un copil care vrea, la rîndul lui, să fie ajutat să iasă din condiţia în care se află."

Niciodată să nu spui „niciodată"

În ziua în care a fost sunată pentru cei doi copii – frate şi soră – pe care îi are şi astăzi în plasament, dna O. a spus un „nu" hotărît: „Eu am avut o meserie solicitantă, plecam foarte des în delegaţii şi din cauza asta nu mi-am crescut nici propriul copil – de el s-a ocupat mama. Nu vreau să înţelegeţi că l-am neglijat; eram acolo pentru orice problemă, făcusem la Institut o convenţie ca soţul meu, care are aceeaşi meserie, şi cu mine să nu plecăm niciodată în acelaşi timp, aşa încît unul dintre noi să fie mereu acasă. Cînd am fost sunată, am spus «nu» – niciodată nu mi-am imaginat că aş mai putea avea grijă de încă doi copii deodată –, dar mama a reuşit să mă convingă şi i-am luat".

Înainte de a fi plasaţi în familia dnei O., cei doi copii au fost luaţi de mai multe ori de pe stradă şi duşi într-un cămin. De fiecare dată erau trataţi în spital, ajutaţi să-şi revină pentru ca mai apoi, din neglijenţa mamei, să ajungă tot în stradă. Soarta tatălui este incertă, iar mama nu s-a interesat niciodată de ei. Dna O. îmi povesteşte că s-a văzut cu ea doar de două ori, o dată cînd avea nevoie de nişte acte şi a doua oară cînd aceasta a fost citată de tribunal pentru că urma să fie decăzută din drepturile părinteşti. „De fiecare dată mi-a spus acelaşi lucru: că ea niciodată nu mi-o va da pe Teodora. M-am întrebat de ce nu a pus şi problema băiatului, dar nu am găsit un răspuns. M-am gîndit că are o sensibilitate pentru ea pentru că este singura fată dintre cei şase fraţi şi pentru că a fost primul ei copil."

Ca să fii întreg, nu-ţi nega trecutul

Atitudinea celor doi fraţi faţă de mama lor biologică este una foarte rece. Dna O. îmi mărturiseşte că pentru ea, personal, mama copiilor nu este un om, ci o persoană lăsată să se chinuie pentru că nu există nişte programe ce ar putea să-i protejeze atît pe ea, cît şi pe copiii ei „care tot vin". Cu toate acestea însă, le vorbeşte copiilor des despre mama lor, fiind de principiul că o persoană care nu-şi ştie rădăcinile, nu-şi cunoaşte trecutul, care îl neagă sau nu vrea să-l înţeleagă nu este om întreg. „Eu i-am preluat în regim de urgenţă pentru că asistenta lor maternală avea o problemă de sănătate şi trebuia să se interneze rapid. Mi s-a povestit că a trecut printr-un mare impas cînd Teodora i-a arătat poza mamei – s-a gîndit că ei încă nu s-au desprins de ea şi că acest lucru s-ar putea să-i afecteze. Pe mine nu mă interesează aşa ceva – ba mai mult, m-aş bucura să-şi accepte trecutul." Dna O. a încercat să-i pregătească pe cei doi fraţi inclusiv pentru momentul în care s-ar putea să meargă într-o altă familie. Le-a explicat, simplu, că poate le-ar fi mai bine cu nişte părinţi mai tineri, dar copiii nici nu au vrut să audă. „Ionuţ mi-a spus scurt: «Ştii ceva? Puteţi să faceţi voi ce vreţi, dar noi de aici nu o să plecăm». Şi am înţeles că ar fi cazul să ne vedem de treabă şi să înţelegem că avem, de fapt, trei copii, şi gata!"

În plasament nu înseamnă să fii altfel

Dna O. îmi spune că percepţia greşită a celor din jur vizavi de meseria sa nu o interesează defel. Îmi povesteşte că, înainte de a primi certificatul de asistent maternal, a făcut o vizită la psihiatru pentru că aşa se cerea. „M-a întrebat ce studii am, cu ce m-am ocupat şi, cînd a auzit ce vreau să fac în continuare, a căscat ochii şi mai avea foarte puţin să-mi prescrie şi o medicaţie! Evident, am ieşit din cabinet plîngînd, dar în timp am învăţat să nu-mi mai pese de ce gîndesc oamenii. Cît despre copiii mei, întotdeauna le-am apărat drepturile ca să le fie bine şi m-am luptat ca oamenii să înţeleagă că un copil în plasament nu este un copil *altfel*."

Ştiri nebăgate în seamă

● **Scandal la scandal.** Dramaturgul şi regizorul Hubert Kramar stîrneşte polemici aprinse la Viena cu piesa *Pensiunea Fritzl*. E vorba de o parodie despre Josef Fritzl, austriacul acuzat că şi-ar fi sechestrat şi violat fiica în pivniţa casei din Amstetten. Din această relaţie incestuoasă s-au născut şapte copii, ascunşi şi ei, cu toţii, de ochii lumii. Intervenţia în forţă a poliţiei, în aprilie anul trecut, a pus capăt acestui coşmar. Imagini cu pivniţa aceea lugubră transformată în temniţă şi portretul sinistru al psihopatului au fost preluate rapid de televiziunile din lumea întreagă, iar micuţa, necunoscuta localitate Amstetten a atins o (nedorită) notorietate globală. Firește, în Austria nimănui nu prea îi vine să rîdă cînd aude pomenit numele Fritzl. Mai nimeni nu îşi doreşte să vadă o parodie a acestei drame adevărate. Hubert „Hubsi" Kramar a cerut şi a obţinut protecţia poliţiei, după ce a primit mai multe mesaje de ameninţare. Pentru acest spectacol programat pentru jumătatea lunii februarie, municipalitatea i-a acordat o subvenţie în valoare de 150.000 de euro. *(Wiener Zeitung,* 23 ianuarie)

● **Violenţă în Islanda.** Începînd din 20 ianuarie, mii de islandezi se adună în fiecare zi în faţa Parlamentului şi a biroului premierului pentru a cere demisia Guvernului. După cîteva zile de manifestaţii paşnice, cetăţenii au aruncat cu ouă şi cu brînză stricată în scuturile transparente ale poliţiştilor. Pentru prima dată în 60 de ani, poliţia a făcut uz de gaze lacrimogene pentru a-i răspîndi pe manifestanţi. Islanda, o ţară cu 300.000 de locuitori, fără armată şi cu o infracţionalitate aproape de zero, este profund afectată de criza financiară: băncile au fost naţionalizate pentru a nu da faliment, şomajul (pînă acum necunoscut) a ajuns la 7,8%, moneda s-a prăbuşit. De cînd şi-a proclamat independenţa, Islanda a mai cunoscut o singură manifestaţie violentă, în 1949, cu ocazia aderării la NATO. *(Le Monde,* 23 ianuarie)

● **Consum şi şantaj.** Miguel Sebastian, ministrul Industriei şi Turismului din Spania, a calculat că, dacă scăderea de 1,5% a consumului prevăzută pentru 2009 ar afecta *doar* întreprinderile spaniole, s-ar pierde încă 120.000 de locuri de muncă. Aşa încît a recomandat o soluţie: „trebuie introdus factorul spaniol în practicile de consum". Cu alte cuvinte, dacă fiecare consumator cumpără de 150 de euro produse *made in Spain,* în locul celor de import, „partida e cîştigată". E valabil şi pentru turism: „e mai bine să profităm de zăpada din Pirinei şi din Sierra Nevada, decît să mergem în Alpi". Ruben Sanchez, purtătorul de cuvînt al Federaţiei Consumatorilor, a declarat că ministrul practică „un şantaj psihologic, punînd în seama consumatorilor responsabilitatea pentru creşterea şomajului". *(Le Monde,* 24 ianuarie)

Cu ochii-n 3,14

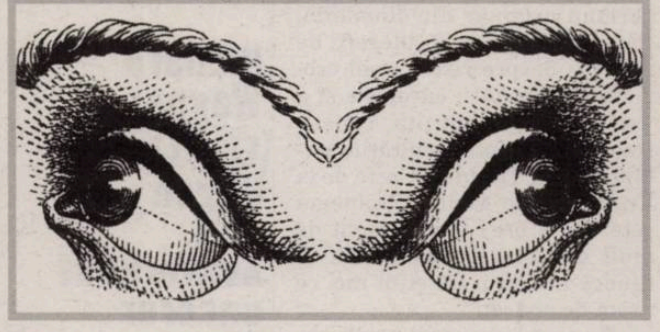

GUVERNUL A HOTĂRÎT CĂ MENTALUL COLECTIV ARE DOUĂ LUCRURI CARE ÎNCĂ FUNCŢIONEAZĂ CONVENABIL: FELIA DE PÎINE PORNO ŞI SOCLUL GOLAŞ

● Guvernul a hotărît că vor fi daţi afară angajaţii din ministere care vin la serviciu doar să îşi bea cafeaua. Dar asta nu va provoca o prăbuşire a vînzărilor de cafea? (**M. V.**)

● Japonezii par să fi intrat tot mai sensibil în mentalul colectiv, devenind, aleatoriu, eroii unor legende urbane structurate pe tema diverselor excese: cel cu care e căsătorită nepoata gazdei într-un sat din Gorj se spală prea mult pe dinţi, spre uluirea tuturor; în Bucureşti, soţul, japonez, al fetei unui şofer de taxi e un împătimit al jocurilor de noroc; fata s-a luat şi ea după el... (**I. P.**)

● O sursă constantă de umor involuntar sînt prezentările filmelor din *24 FUN:* „Camera de filmat caută mărturii lăsate de trecut, mergînd pe urma şinelor de tren, peste care între timp a crescut iarba, pe care nenumăraţi oameni au fost aduşi în lagăr", „Bărbatul nu mai poate decît clipi cu ochiul stîng; în afara de pleoapa ochiului stîng, are două lucruri care încă funcţionează: imaginaţia şi memoria", „*Australia* este mare cît un continent şi de-o frumuseţe similară acesteia", „De cît eros e nevoie pentru a învinge atîta thanatos?"... Recunosc că ultimul panseu încă mă neliniştește. (**M. C.**)

● În *Promo* („săptămînal gratuit de publicitate... cu atitudine"), nr. 3/22-28 ianuarie 2009, un anunţ la rubrica „Vînzări diverse": „Cărucior pt. handicap de origine străină la preţ convenabil şi negociabil". Păi, bine, vere, nici handicapuri nu mai avem în ţara asta, trebuie să le aducem din import? (**D. S.**)

● Distrugătorii de mituri de pe Discovery au demonstrat, cu ajutorul unui dispozitiv mecanic ce implica o bandă rulantă şi un aruncător, că felia de pîine nu cade, statistic, de mai multe ori pe partea unsă cu unt. Trebuie, aşadar, să perseverăm. (**M. C.**)

● Vaticanul a decis recent să popularizeze credinţa în rîndul tinerilor şi prin intermediul Internetului, folosind site-ul web YouTube. Avînd în vedere însă celelalte două variante *in extremis* ale celebrului site, adică mai cunoscutul RedTube (varianta drăcească, doar videoclipuri porno) şi mai puţin cunoscutul GodTube (varianta angelică, videoclipuri cu mesaje spirituale), hotărîrea Vaticanului pare a fi fost una de mijloc: nici prea-prea, dar nici foarte-foarte. (**S. G.**)

● În treacăt, aşadar fără contextul ideologic, am văzut duminică, pe la prînz, un reportaj în care secretarul general al Noului Partid Comunist din România (sic!) cerea repunerea pe soclul din faţa Casei Scînteii a statuii lui Lenin, depozitată pînă una-alta la Mogoşoaia. Îngrijorat de coerenţa „ansamblului arhitectonic", în care Lenin era pilonul de bază, secretarul general clama, printr-un afiş lipit de soclul golaş, restauraţia: „*Pune-ţi* statuia la locul ei!". Ca-n vorba populară: „Pune-ţi pofta-n cui!". (**S. S.**)

TRĂIM VREMURI DE MÎNA A PAIŞPEA CARE ARATĂ CĂ AM DEPRINS FOARTE REPEDE LIBERTATEA DE A VIOLA CONTEXTUL

● Citesc în presa timpului nostru: „Trăim vremuri foarte româneşti, cînd nici măcar o declaraţie de război, necum o prăbuşire a monedei naţionale, n-ar putea să creeze, decît pe alocuri, o stare de îngrijorare". Chiar aşa?... Nici o declaraţie de război nu ne-ar îngrijora? Pot emite o foarte românească vorbă? (**R. C.**)

● Cazul de la spitalul din Slatina a declanşat o reacţie în lanţ. Reporterii de televiziune şi realizatorii de emisiuni scormonesc după poveşti similare sau le inventează: bebeluşul de la Galaţi, bătrînul diabetic de la Alexandria, fotbalistul Ibrahim Dossey. Eu, una, chiar nu pricep: se întîmplă de cînd mă ştiu, am auzit de nenumărate ori şi în diverse conjuncturi acea replică a neputinţei – „A murit din cauza doctorilor!", chiar era nevoie de un Lăzărescu *reloaded* şi pe bune ca să vă „sesizaţi", să nu mai trataţi astfel de întîmplări ca pe nişte ştiri de mîna a paişpea pe motiv că sînt prea comune şi mai puţin spectaculoase decît accidentele de pe DN1 şi ca să aveţi un nou pretext pentru a stîrni o furtună într-un pahar cu apă? Mai bine schimb pe Antena 1, unde audienţa se cîştigă într-un mod mai onest: tatăl depune mărturie împotriva fiicei, Magda Ciumac. (**A. P.**)

● Elogiul care urmează ar fi putut să apară foarte bine în *Pravda* sau *Scînteia* (cu alte personaje principale). Din păcate, realitatea (dureroasă) arată că el a fost publicat în ediţia din 14.01.2009 a ziarului *The New York Times,* în editorialul semnat de Roger Cohen: „Dar acest bărbat de 47 de ani de rasă mixtă, al cărui nume – O-Ba-Ma – are universalitatea de trei silabe a unui cîntec de leagăn, întotdeauna a avut ceva providenţial, o figură globală care arată mai mult ca băiatul de la chioşcul din colţ decît ca tipii de pe bancnotele americane". Acum, stînd strîmb (din cauza stupefacţiei) şi judecînd drept, comparaţia cu cîntecul de leagăn ar avea oarecare justificare, în context: aşa începe somnul raţiunii. (**M. Ş.**)

● Microsoft a anunţat concedieri. Un senator american, Charles Grassley, a trimis o scrisoare managerilor de la Microsoft în care îi sfătuia să-i dea afară pe angajaţii străini şi să-i păstreze pe americani. Mă rog, părerea lui. Din această simplă scrisoare – de care şefii Microsoft pot să ţină cont sau nu, căci America este o ţară liberă, unde companiile private nu se subordonează senatorilor – presa română a scos un titlu dat „la sigur", numai bun să atragă audienţă: „Românii, primii daţi afară de la Microsoft". Desigur, şi România e o ţară (cu o presă) liberă: am deprins foarte repede libertatea de a spune prostii. (**M. V.**)

● Deschid televizorul şi, pe Antena 1, prinţesa Caradja şedea pe canapeaua unei emisiuni a cărei temă suna astfel: „Stai, că-ţi iau ovulele!". Pe PRO TV, o îngrijitoare se filmase cu telefonul în timp ce viola doi băieţi cu deficienţe mentale pentru a-i trimite filmuleţul iubitului de la pîrnaie. Pe Prima TV, un ţăran ajuns în postura amantului prins asupra faptei făcea glume după ce soţul încornorat îşi omorîse soţia în bătaie: „Pe soţie nu trebuie s-o baţi, trebuie s-o... iubeşti. Ha! Ha! Ha!". Pe OTV, Magda interpreta propria răpire, iar cineva rostea în studio următoarea frază: „Dacă Magda joacă teatru, atunci înseamnă că merită să joace în filmele lui Deffirelli". În acea seară, OTV mi s-a părut cel mai cultural post. (**M. C.**)

● Aflu de la un amic că Mircea Badea s-a luat de mine în emisiunea lui (plăteşte poliţa pentru ultimă oară cînd m-am luat de el) pentru că, la ştirile de pe Antena 3 (adică „la el acasă" cum ar veni, de unde enervarea), am vorbit despre Angelina & Brad (în contextul Oscarurilor, căci altfel nu mi-aş permite!) numindu-i pe prenumele lor de Angelina & Brad (M.B. avea pretenţia să le zic şi numele de familie... adică Brad & Angelina Pitt??). Ce nu ştie M.B. neam (căci nu merge la marile festivaluri) este că, la aceste mari festivaluri, *toţi* fotografii (la *photo-call*-uri) şi jurnaliştii (la conferinţele de presă) li se adresează vedetelor pe numele mic. E un fel de regulă nescrisă, spartă doar de jurnalişti de prin Filipine, Rusia sau Burkina Faso... Oricum, e clar că lui Mircea Badea nu i s-ar spune decît Mircea Badea! (**a. l. ş.**)

AŞA SE SCRIE ISTORIA PAPORNIŢELOR: EGALITATE DE ŞANSE, SĂ FIE TOATĂ LUMEA MULŢUMITĂ DE FLUXUL ISTORIC

● Ceremonia depunerii jurămîntului de către Barack Obama (la Antena 1, Realitatea TV şi PRO TV) şi revenirea Magdei Ciumac (desigur, la OTV) au avut cea mai mare audienţă în istorica zi de 20 ianuarie (detalii pe www.paginademedia.ro). Aşa se scrie istoria la televiziunile româneşti – se combină istoria „mare" cu cea „mică"... (**M. V.**)

● Cu ocazia deciziei de a nu se mai da pungi pe gratis la supermarket, ci doar contracost, eu şi restul pensionarilor aş dori să salut revenirea în viaţa noastră a paporniţelor, a sacoşelor de cîrpă sau din rafie, a pungii celei mari, din bucătărie, în care se strîng la un mod prevăzător pungile cele mici. În curînd vom avea şi o frumoasă colecţie de pet-uri, de sticle de bere şi – de ce nu? – şi de sifoane. (**A. P.**)

● Citesc într-un ziar că Miron Mitrea e supărat fiindcă ceruse pentru soţia sa preşedinţia Comisiei pentru egalitate de şanse din Parlament şi nu a obţinut-o. Doar mie mi se pare o ironie? Adică nu e tocmai egalitate de şanse dacă îţi pune bărbatul pilă să ajungi şefă de comisie, nu? (**C. G.**)

● Peste 40 de organizaţii civice şi sindicale au cerut noului premier să declare ziua de 21 decembrie drept „Ziua memoriei victimelor comunismului în România". Pînă aici, poate că totul ar fi bine. Aceleaşi organizaţii cer însă premierului şi declararea zilei de 23 august drept „Ziua comemorării victimelor nazismului şi comunismului" (să fie toată lumea mulţumită). Cineva ar trebui să propună şi o zi specială de comemorare a maltratărilor de identitate la care a fost supusă însăşi biata zi de 23 august. Şi să se sărbătorească pe 24 august. (**A. M.**)

● Dacă săptămîna trecută m-am lăsat înduioşat de fluxul diminutivelor tandre în dulcea noastră limbă românească, apăi azi mă echilibrez şi transcriu dialogul, de sănătos sarcasm şi crudă veselie calamburgistă, dintre doi prieteni ai mei. „Ce-ai mai făcut?" „Nimic ieşit din comă." (**R. C.**)

● Dacă ai fi deschis televizorul marţi seară ai fi găsit, pe *toate* posturile, acelaşi program: *live*-ul de la Washington! Învestitura preşedintelui Obama nu era absentă, cred, decît de pe canalele Discovery şi National Geographic... (ah, şi N-24, firește). Într-un fel, e de înţeles: învestitura va rămîne probabil singurul moment istoric al acestui mandat. (**a. l. ş.**)

Rodica BINDER

Metehnele hipercorectitudinii politice

Cine se teme de... excesul de toleranță?

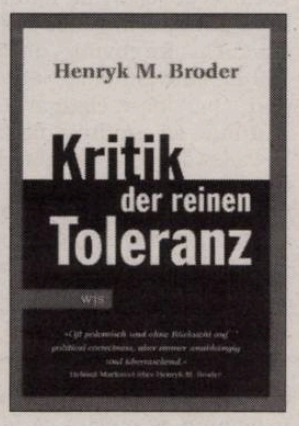

Multiculturalismul, politica de integrare, toleranța sînt concepte și practici care, în pofida stringențelor crizei financiare, rămîn în deplină actualitate. Dovada o oferă între altele și recentul volum al publicistului Henryk M. Broder, intitulat *Critica toleranței pure.*

Autorul, dotat cu un temut spirit polemic riscînd uneori și derapaje ceva mai agresive, nu este singurul care în ultima vreme dezvăluie metehnele hipercorectitudinii politice. Între acestea, ocultarea unei anumite realități din teama de a nu leza sensibilitățile unor minorități.

Deja în volumul precedent, intitulat *Ura, capitulăm!,* Broder deplîngea intimidarea Occidentului de către amenințările fundamentaliștilor islamici, prezentînd argumente și cazuri concrete, între care notoria Fatwa, ce atîrnă ca o spadă a lui Damocles deasupra capului autorului *Versetelor Satanice,* Salman Rushdie (sentință, din fericire... neexecutată) ori războiul caricaturilor, declanșat de *Jyllands Posten* în 2005 prin publicarea unor imagini reprezentîndu-l pe profetul Mohammed.

Deja foarte lungă, lista exemplelor rămîne deschisă, cazul cel mai recent oferindu-l romanul scriitoarei Sherry Jones, *Giuvaerul din Medina.* Editura Random House a stopat preventiv și temporar, la avizul unor experți, publicarea cărții, de teama unor reacții ale fanaticilor islamiști. În Germania, în 2006, premiera operei *Idomeneo* de Mozart în regia lui Hans Neuenfels a fost într-un prim moment contramandată, pentru ca, ulterior, după intense dezbateri, ea să aibă totuși loc, demonstrativ, în prezența unor reprezentanți ai Guvernului de la Berlin.

Capitolul unor incompatibilități culturale și de mentalitate între Occidentul raționalist și secularizat și islam, reperate în Europa de Vest, unde trăiește deja o puternică minoritate islamică (doar în Germania ea numără peste 3 milioane de persoane și circa 200 de moschei) își află locul și în noua carte a lui Henryk M. Broder, intitulată *Critica toleranței pure.*

Dar de astă dată, publicistul se oprește cu insistență și asupra excesivei toleranțe cu care sînt tratați delincvenții de către poliție și organele de justiție, inclusiv recidiviștii înrăiți. Autorul incriminează și „înțelegerea" cu totul deplasată, manifestată de societățile civilizate apusene față de obiceiuri arhaice și barbare încă „în vigoare" la unii imigranți, musulmani în special, chiar după decenii de viață petrecute în Apus.

Mizînd doar prin jocul de cuvinte din titlu, nu însă și prin conținutul volumului, pe analogia cu tratatul lui Kant *Critica rațiunii pure,* Broder dă în titlurile capitolelor cîteva definiții „scandaloase", dar, din păcate, prea adesea veridice „toleranței", pornind de la etimologia termenului: a tolera înseamnă a suporta.

În viziunea autorului, întemeiată pe cazuri concrete descrise în carte, toleranța ar fi „dragostea față de un obiect nedemn", „perfecționarea bunelor maniere", „prelungirea descumpănirii cu alte mijloace", „voința de a fi neputincios", „îngăduința față de recidiviști", „refugiul într-un voluntarism impus".

Ideea fundamentală a cărții lui Henryk M. Broder este un avertisment, polemic, incomod, dar demn de luat în serios. Împinsă la extrem, toleranța față de ideile și acțiunile minore, singulare, dar cumulate, care sfidează, încalcă, urmăresc distrugerea valorilor statului de drept, ale democrației și libertății, va contribui ea însăși la reala distrugere a acestor cîștiguri ale civilizației Apusului.

Ce-i de făcut? Deși nu răspunde acestei întrebări, Henryk M. Broder dă totuși de înțeles că toleranța, ca orice valoare, trebuie, în anumite situații, bine drămuită.

Un manifest împotriva scoaterii la mezat a valorilor Apusului

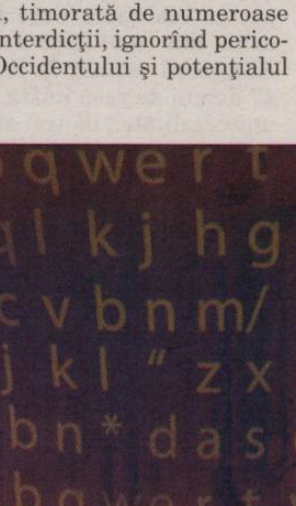

Ultima carte a scriitorului german originar din România, Richard Wagner, o culegere de reflecții despre riscul unei eroziuni a identității europene și a valorilor Occidentului, constituie și una dintre noutățile publicistice la Tîrgul de Carte de la Frankfurt pe Main. „Problema este că nu prea mai știm cît de mult datorăm Occidentului. Și fiindcă nu știm, nu știm nici ce avem de apărat."

Enunțul cu vădite valențe programatice este formulat de Richard Wagner în paginile recentei sale cărți, *Es reicht! (Ajunge!),* amintind măcar prin titlu de manifestul lui Emile Zola, *„J'accuse!".*

Și într-adevăr, ultima scriere a autorului german originar din România, laureatul din acest an al Premiului literar Georg Dehio pentru întreaga sa operă, este un manifest sau, dacă vrem, o notă de protest „împotriva scoaterii la mezat a sistemului nostru de valori", cum se afirmă în subtitlu.

Richard Wagner nu este un autor comod în peisajul publicisticii germane. Deja penultimul său volum de eseuri, intitulat *Orizontul german,* i-a iritat pe unii recenzenți prea puțin obișnuiți ca un scriitor originar din sud-estul Europei să ia sub lupă cu sarcasm și ironie, distanță critică și umor, unele aspecte discutabile ale republicii federale.

Detestînd ipocrizia și oportunismul, Wagner este un adversar declarat al hipercorectitudinii politice, înrudindu-se într-un anume fel cu Henryk M. Broder, un alt publicist german, virulent și polemic, dar mai puțin reflexiv și analitic. Ultima carte a acestuia, intitulată *Critica toleranței pure,* este un adevărat rechizitoriu la adresa unei justiții și ordini publice occidentale, germane în ocurență, mult prea îngăduitoare față de delincvenți, timorată de numeroase precepte, tabuuri, prejudecăți și interdicții, ignorînd pericolul unei insidioase islamizări a Occidentului și potențialul agresiv al fanatismului islamist.

Spre deosebire însă de Broder, care inventariază cazurile pentru a deduce abia după acumularea lor o concluzie tranșantă și explozivă, demersul lui Richard Wagner este unul invers: de la valori și concepte la situațiile și cazurile particulare.

„Societatea europeană modernă este secularizată, dar rădăcinile ei religioase, creștine sau iudeo-creștine, dăinuie încă."

Sistemul de valori și credințe la care o societate aderă și pe care le împărtășește configurează și profilul ei identitar. Globalizarea impune însă redefinirea identității nu numai din perspectiva valorilor, ci și a intereselor.

Cele peste 150 de pagini ale cărții nu alcătuiesc un tratat academic, ci mai degrabă o cronică a lumii de azi, focalizînd valorile Occidentului, pericolul islamist, relațiile cu Rusia și China, Bizanțul, Occidentul, Europa de Est și cea de Vest, America, feminismul și doctrinele pedagogice ale antiautoritarismului, cu efectele sale deplorabile, fanatismul ecologic, mitul spulberat al multiculturalismului și maniile ideologice ale generației '68. Scrierea însumează și analizează pe alocuri principalii factori care erodează din interior identitatea europeană.

Iată doar un singur exemplu: societatea europeană modernă este secularizată, dar rădăcinile ei religioase, creștine sau iudeo-creștine, dăinuie încă. Cu toate acestea, bisericile sînt goale, spiritele noastre – agitate, iar religia care a părăsit catedralele nu-și mai află ecoul cuvenit în lăcașul adăpostind nu o comunitate, ci niște indivizi plictisiți ori descumpăniți.

Richard Wagner este funciarmente un anti-oportunist. Una dintre dovezi o furnizează pledoaria sa pentru o „Uniune Europeană fără Turcia", subcapitol care se încheie cu scenariul fictiv al unei Europe după aderarea țării de la Bosfor și Dardanele. Ironia întîmplării face ca la actuala ediție a Tîrgului de Carte de la Frankfurt Turcia să fie invitata de onoare, iar în ceremonia de inaugurare, ministrul federal de Externe, Frank-Walter Steinmeier, să fi alimentat speranțele Ankarei, într-o primire a ei în Uniunea Europeană.

Cartea apărută la Aufbau Verlag din Berlin, expusă desigur și la Frankfurt, unde, din păcate, Richard Wagner nu este prezent de astă dată, este în cele din urmă o inteligentă, provocatoare, polemică și incisivă pledoarie pentru revenirea la valorile care fundamentează identitatea europeană dezvăluind tocmai tendințele și dogmele care riscă să ne îndepărteze definitiv de rădăcinile noastre comune.

Nu întîmplător, acest original manifest împotriva scoaterii la mezat a valorilor noastre îi este dedicat lui Theo van Gogh, regizorul olandez înjunghiat în plină zi de un islamist fanatic.

PUBLICITATE

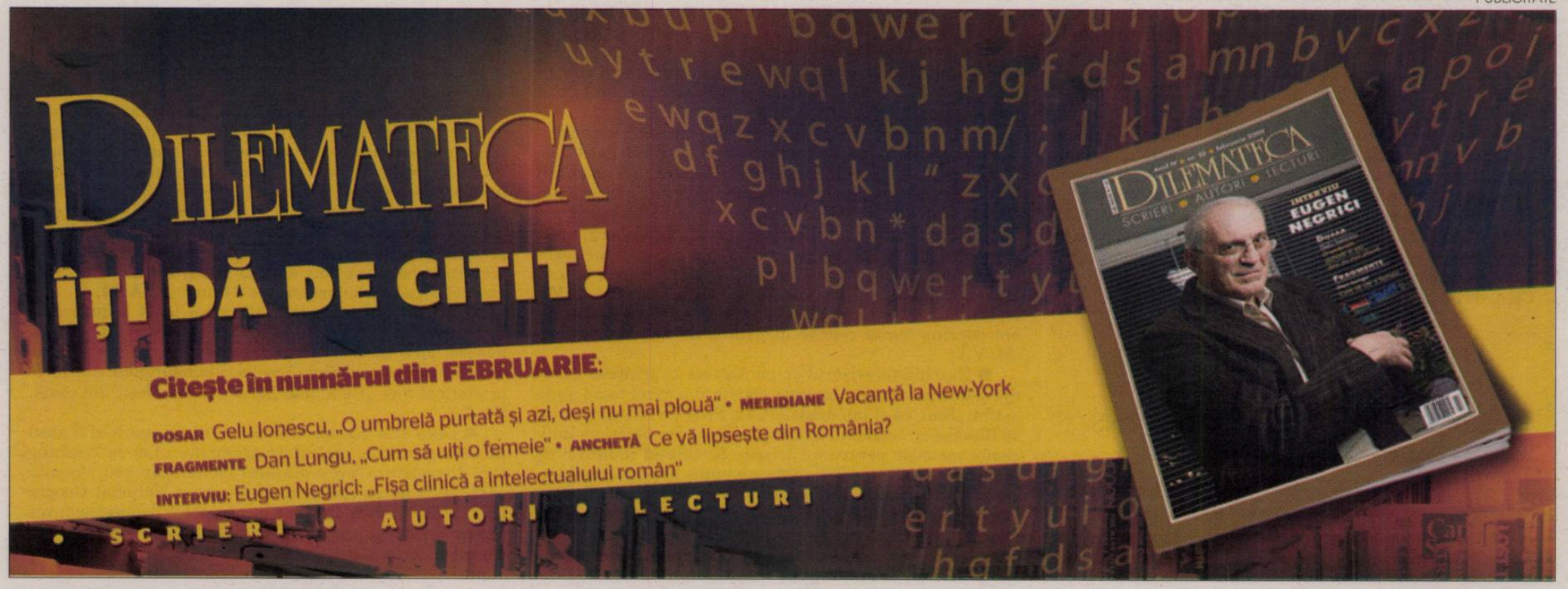

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **260** ● 5-11 februarie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“

pagina **3**

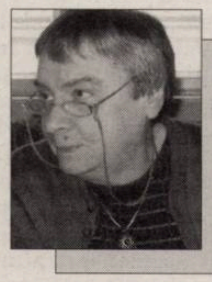

Magdalena Boiangiu
„Modelul chinez“

pagina **5**

„Faţa nevăzută
la ştiri a Irakului“
interviu cu
Iulia Pataki
pagina **20**

Secrete, confesiuni destăinuiri

© M. Martin

„Nu există secrete pe care timpul să nu le dezvăluie.“

JEAN RACINE

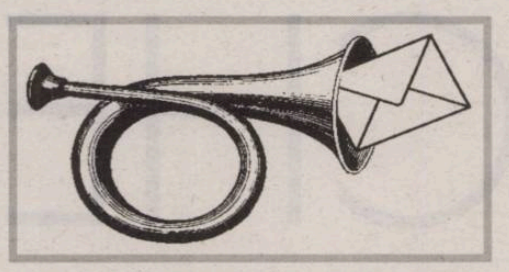

Actualităţi

It finally happened

În 1984/1985 a fost o iarnă cumplită: minus treizeci şi cinci de grade, cam peste tot în ţară, la noi la Bîrlad ştiu sigur că aşa a fost. Şi la Sinaia, unde mă dusesem într-o tabără de matematică (idiotul de mine: credeam pe atunci că, dacă o să învăţ şi o să muncesc, voi ajunge vreun „lucru mare“; luam premii pe la tot felul de concursuri, citeam mereu: credeam, în naivitatea mea, că asta va conta vreodată; credeam că va conta mîine şi n-a contat, credeam că va conta peste ani şi nu, n-a contat, vă rog să nu spuneţi că bat cîmpii, n-a contat niciodată). Cînd am venit de acolo am descoperit în casă vreo cinci grade (dar cu greu, se ascundeau şi ele pe unde puteau, de frig pesemne că se ascundeau). Ne temeam să nu îngheţe murdăriile de calorifere, căci, normal!, minunatul comunism (pe care unii şi acum atîta-l mai iubesc) hotărîse („sistemul“, atunci ca şi acum, ne tulbura vieţile: oamenii erau grozavi, doar „sistemul“ era – este şi va fi – un nemernic) pentru noi: dacă tot e frig afară, de ce să fie cald în case? Nu mai bine (cum zicea servitorul lui Voltaire sau al lui Newton, depinde cine povesteşte), nu mai bine nu ne mai chinuim să facem focul că tot se face frig la loc? (Servitorul spunea: de ce să mai curăţ ghetele, dacă oricum se murdăresc iar? Şi Newton i-a spus: dar atunci de ce să mai mîncăm, dacă tot ni se face foame după aia? Dar cui îi pasă de ce spunea Newton?!) Zic, era tare frig în iarna aia, iar eu luam premii stupide la concursuri de matematică stupide, premii care aveau să nu folosească nimănui niciodată, în mod glorios. Cînd ne-am întors la şcoală (nu era nici strop, sau pic, sau cum să spun? de căldură centralizată!) apa îngheţa pe tablă, dacă erai aşa de prost încît să uzi buretele (ceea ce, în primul rînd, făcea să-ţi îngheţe mîinile). De prisos să spun că mi-au degerat mîinile în acea iarnă în „unităţile de învăţămînt“ ale mîndrului Stat Român. Şi anul următor la fel, şi anul următor anului următor (la splendida Şcoală de Ofiţeri de Rezervă din Bacău) tot aşa. *The same,* pentru cititorii mai tineri. N-am fost singurul căruia i-au degerat mîinile trei ierni la rînd; unora le-au degerat şi picioarele, au prins doi în unu. De prisos să mai povestesc pentru cei care au trăit acele vremuri (şi ştiu prea bine), de prisos pentru cei de azi (care nu dau doi bănuţi pe aceste confesiuni – şi iar nu vorbesc în gol! le-am văzut „ironiile“ – cred ei – pe net, ştiţi cum, taman cum aţi văzut dvs. la sfîrşitul filmului *Examen).*

Bine, şi acum vreo cinci ani s-a stricat într-o zi centrala. Centrala de la şcoală s-a stricat şi n-a fost căldurică vreo trei ore. S-a făcut frig în şcoală, *obviously* (vedeţi ce engleză stăpînesc?), s-au făcut vreo cincisprezece grade: le vedeai săltînd vesele pretutindeni şi zicînd: e cald, e cald! Totuşi, e cald.

Aş! Ha! (Alte interjecţii la tema asta nu mai ştiu, le-am pus pe toate ca elevii mei care-mi prezintă două soluţii ale unei probleme, s-o aleg eu pe aia bună.) Nu vă spun ce revoltaţi erau tinerii: cum? Se poate să stea ei în frig? Aşa că am oprit cursurile şi am mers acasă. Trei zile mai tîrziu am revenit la şcoală – numai după ce s-a remediat defecţiunea. Ce am vrut să spun cu asta? Ca de obicei, nimic. Înţelege fiecare ce vrea, iar dacă nu vrea sau nu poate, nu înţelege şi gata. Trăiască democraţia! (Sigur n-am vrut să spun că trebuie să stea copiii în frig la şcoală, asta *nu*. Dar se poate să fi vrut să spun eu ceva.)

Dar ce vreau eu de fapt să vă zic e că am fost, în sfîrşit, atacat. Sosise vremea: aşteptam de prea mult; iar visul mi s-a împlinit! Am fost atacat!

Sau, cum zicea formaţia vocal-instrumentală Queen prin gura guristului său uimitor, Freddie Mercury, *„it finally happened“*. Acum să ştiţi că e bine să se întîmple în sfîrşit: scapi de griji. Adică da (ca un vaccin): ştiai că trebuia să îl faci, şi, uite, chiar l-ai făcut: *it finally happened.*

Azi mi-au spart geamurile.

Acum doi ani „doar“ mi-au rupt nişte scînduri din gard. Acum nişte alţi ani au strigat după mine pe stradă: „Tetiva! Integrală!“ (remarcaţi, vă rog, că învăţaseră ceva de la mine, chiar dacă doar un cuvînt şi chiar dacă n-au învăţat să-l şi folosească adecvat; aşa am şi ştiut cine erau – şi voi şti mereu: nişte tineri de nădejde, care azi oferă patriei a lor sau a altora – diverse lucruri; îmi vine greu să cred că e şi ceva bunsimţ printre astea). Cu încă vreun an înainte, cînd tocmai mă mutasem la Marele Colegiu Naţional (unde, de altfel, fusesem şi elev, unul destul de prost, ce-i drept) alţi tineri promiţători au strigat tot aşa după mine: băi, matematică! Ochelarist împuţit! Asta înainte să mă cunoască; desigur, în semn de bun-venit. (Uite, de aia nu-i bine să porţi ochelari; sau să ai burtă; sau să nu porţi; sau să n-ai; sau să existi.)

Mersi, copii!

Şi acum, uite: chiar s-a întîmplat să-mi spargă geamurile! Au dat cu un pietroi de vreo juma' de kil, a trecut pietroiul prin două geamuri consecutiv, nevastă-mea era acasă şi putea să fie zdravăn lovită (nici nu vreau să mă gîndesc), căci cu trei secunde înainte era acolo unde a căzut pietroiul. (Frumos pietroi, de altfel. Puternic şi demn. Şi mai cred că pietroiul era neamţ: unde i-au spus să se ducă – acolo s-a dus, n-a crîcnit, a făcut totul ca la carte. Bravo, pietroiule!) S-a umplut casa de sticlă ameninţătoare, strălucitor ameninţătoare sticlă, s-a umplut sufletul de spaime, s-a mai înfipt un semn în creieri; tot la adresa voastră, ştiţi voi cine sînteţi, am proferat injurii, da: am proferat injuriile pe care le meritaţi. Şi blestemele, poate vă liniştiţi vreodată, poate mai uitaţi de lăcomie, poate vă amintiţi şi de ce aţi fost puşi acolo unde aţi fost puşi. Era doar unul din douăzeci de fraţi pietroaie, cîte au aruncat asupra casei, ca la un veritabil bombardament. Borbandament, cum zicea un amic cînd eram mici. Da, asta a fost: mi-au „borbandat“ casa. Cînd, evident, eu lipseam, dînd ei dovadă de un curaj nebun. Şi de o demnitate pe măsură. I-a văzut un vecin: erau vreo cinci puştani, unul şedea pe bordură şi fuma. O fi fost şeful sau o fi fost mai beat/drogat decît ceilalţi, habar n-am. Cum habar n-am dacă există vreo legătură între ei şi elevii mei, trecuţi, prezenţi sau viitori. Ştiu sigur că, dacă se poate întîmpla asta într-un oraş (chiar în centru), apoi oraşul ăla se cheamă oricum, numai civilizat nu. Mai ştiu că nu am făcut nimic nimănui chiar aşa încît să merit asemenea tratament sălbatic (soţia mea – cu atît mai puţin, băi, urangutanilor!). (Bine nu mă luaţi acum cu chestiile alea cum că toţi oamenii sînt vinovaţi etc. Le ştiu, şi ştiu că totul se întîmplă cu un rost, dar nu despre asta discutăm acum.) Şi mai ştiu că, încet-încet, ţara asta (care e şi a mea! surpriză! şi în care eu plătesc impozite, iar monstruleţii – sigur nu) s-a transformat într-o junglă în care însă mîndrii tigri şi superbii lei au lăsat locul la şefie unor creaturi parţial bizare, parţial ilare, parţial de coşmar, unor... nici hiene nu pot să le zic, că şi alea parcă-s simpatice prin comparaţie cu cei care fac legile care – aşa văd eu lucrurile – te fac să te temi mai degrabă dacă eşti cinstit, decît dacă eşti infractor. În casa ta să te temi! Hei! Mă aude careva? Că ne-aţi promis o anticorupţie de n-o s-o putem duce! Sau despre asta era vorba? Dacă la asta v-aţi referit, atunci v-a ieşit, bine de tot v-a ieşit. Dar şi nouă ne-a cam ajuns cuţitul la os, aşa că păzea!

Numai că ştiu: de fapt, nu mă aude nimeni. Iar mă vor citi vreo doi, mă vor aproba (sau poate nu), apoi totul va fi la fel. Ha! Ha! La fel, doar că mai rău. Din ce în ce mai rău şi gata, mă opresc aici că vă enervez şi pe dvs., mă enervez şi pe mine cu patetismul ăsta şi cu lipsa asta cronică de umor şi cu toate.

Şi-aşa am mai scris eu o chestie care trebuia să fie despre învăţămînt, dar n-are nici în clin, nici în mînecă cu sus-numitul. N-are, nu?

Marian TETIVA
Bîrlad

N. red: Nu ne enervează patetismul dvs., iar humorul nu vă lipseşte, ba chiar vă prisoseşte, după cum v-am mai comunicat. Nu dăm cu pietre, vă dăm un sfat: încercaţi să fiţi mai concis!

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Educaţia umanistă azi**
- **Tinereţe fără bătrîneţe**

Atenţionări

Nr. 256: „Ţinerea de minte“

Scrisoarea lui I.L. Caragiale nu putea fi trimisă lui V.A. Urechia, deoarece acesta se prăpădise de patru ani (aşa scrie pe Wikipedia şi am senzaţia că nu greşeşte). E vorba de fiul acestuia, doctorul Alceu Urechia, trăgător, ca şi scriitoru' la Sinaia şi bun amic cu acesta. Alceu avea la momentul scrisorii 45 de ani. G. Călinescu îl pomeneşte în *Istoria Literaturii...,* ce-i drept, nu în calitate de condeier.

Mircea ORDEAN,
cetitor

N. red.: Aveţi dreptate, aşa e... Şi ce bine că ne citiţi cu atîta atenţie! Vă mulţumim (conform expresiei caragialiene) stimatoriu.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.600
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

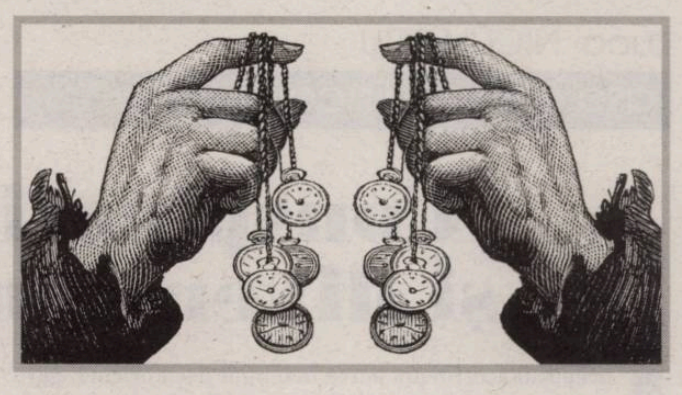

Mai 1992, Berlin

Dezbatere, la *Wissenschaftskolleg*, despre conceptul de „revoluție“. Dreptatea și rațiunea ca posibile surse ale răului. E invocat, firește, Burke, pentru care Revoluția Franceză nu e lipsită de o anumită „demnitate transcendentală“, dar se face vinovată de un mare fals moral și politic. Între altele, disprețuiește valori de nedisprețuit („tradiționale“), ceea ce creează o temelie de acțiune foarte șubredă. Vine și rîndul lui Wilhelm von Humboldt, cu tema compromisului necesar între „rațiune“ și „contingență“, al lui Forster (revoluțiile ca „fenomen natural“, lipsit, prin definiție, de „virtute“) și al lui Kant (atunci cînd poporul exercită *toate* puterile – ca în democrație – separarea puterilor e imposibilă).

Revoluția Franceză e un amestec de discurs rezonabil și comportament irațional. Toată lumea e, dintr-odată, cuprinsă de o *nebunie* a rațiunii și de o *nebunie* a justiției. Cineva își amintește de Michael Kohlhaas, personajul lui Kleist, înclinat mereu să judece imediatul după criterii ultimative, să abuzeze de absolut. Dar absolutul nu e „rațional“. E deasupra rațiunii. La rîndul ei, rațiunea nu e singurul temei al dreptății. Prea multa rațiune sfîrșește în iraționalitate, după cum prea multa justiție sfîrșește în nedreptate. Ce înseamnă „prea multă justiție“? Înseamnă o justiție care exclude principiul iertării. În cele din urmă, Revoluția Franceză, în isteria ei justițiară, a devenit o metodă de a ucide, pe baze „rționale“.

Cineva își amintește, spre ilustrare, de o poveste veche din folclorul venețian. E vorba de un țăran care caută pe cineva demn să-i boteze copilul. În peregrinările sale, se întîlnește, la un moment dat, cu Dumnezeu, căruia îi împărtășește scopul căutărilor sale: „Vreau să-mi botez copilul, dar vreau ca nașul lui să fie un om drept. Tu ești drept?“. Stingherit, Dumnezeu răspunde, nu fără o anumită ezitare: „Mă rog, cinstit vorbind, nu tocmai!“. „În cazul ăsta nu poți fi nașul fiului meu“ – a spus țăranul și și-a văzut de drum. Și iată că, la un moment dat, o întîlnește pe Sfînta Fecioară. Întrebată și ea dacă e „dreaptă“, Imaculata a roșit și a admis că nu poate pretinde așa ceva, cu mîna pe inimă. În cele din urmă, țăranul se văzu față-n față cu o doamnă drapată în negru. „Da, cred că sînt o persoană dreaptă“ – a fost răspunsul ei. Părinții copilului s-au bucurat foarte și botezul a avut loc așa cum se cuvine, cu multe bucate și multă veselie. Cînd ultimul dintre musafiri plecă, onorabila nașă l-a invitat pe țăran în palatul ei și l-a condus într-o sală mare, în care ardeau nenumărate luminițe. Țăranul se opri locului, uimit: „Nașă, ce sînt toate aceste lumini?“. Nobila doamnă răspunse: „Sînt flăcările tuturor sufletelor omenești. Vezi flacăra aceea plăpîndă, gata să se stingă? E flacăra ta. În opaiț nu mai e ulei aproape deloc. Și acum uită-te la flacăra ceastălaltă, care arde intens, cu putere. E a fiului tău“. Țăranul fu cuprins de spaimă. „Nașă, ia, te rog, o picătură din uleiul aflat în opaițul fiului meu și pune-o în opaițul meu.“ „Nu, a răspuns nașa. Sînt o persoană dreaptă. Sînt Moartea.“

1975, București

Partea bună a bășcăliei: diluează excesul de solemnitate și combate suavitățile. Induce un sănătos relativism. Produce bună-dispoziție.

Partea rea a bășcăliei: șterge hotarele dintre derizoriu și gravitate. Creează confuzie. Subminează acțiunea. Stimulează histrionismul. Lezează și inhibă registrul afectelor delicate.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Date personale și posmagi muieți

Două reglementări care au de-a face cu viața privată și cu datele personale ale cetățeanului au fost adoptate rapid și motivate – cum altfel? – prin refrenul „așa ne cere UE“. Una prevede stocarea unor date privind convorbirile noastre telefonice, SMS-urile și mesajele electronice. Cealaltă introduce pașapoartele biometrice, care vor conține un cip cu cîteva date personale, inclusiv amprente digitale.

Ambele reglementări au avut parte de un iureș mediatic care le-a deturnat semnificația sau le-a împins în derizoriu. Cîteva posturi de radio și TV au lansat de la început strigătul de luptă „atenție ce vorbiți la telefon!“, creînd astfel într-o parte a publicului senzația că se întorc vechile practici ale Securității comuniste. După aceea, desigur, s-a explicat că nu e vorba de *interceptări* ale convorbirilor, ci de o „simplă“ arhivare a datelor. Asociația Pro Democrația a anunțat că va contesta, la instituțiile europene, această reglementare, pentru că încalcă anumite drepturi și libertăți cetățenești, iar în acest scop încearcă o mobilizare a mai multor ONG-uri din Europa. Pașapoartele biometrice au avut parte de un protest în toată regula: cîteva sute de credincioși au manifestat împotriva introducerii lor, pentru că ar conține „numărul Fiarei“. Patriarhia a cerut detalii suplimentare de la Ministerul de Interne și a anunțat că va discuta problema la viitorul Sinod, care va avea loc la sfîrșitul lunii februarie. Unele ziare au ironizat protestul, altele l-au prezentat neutru, pe forumuri și pe bloguri s-au încins discuțiile pe tema „guvernului masonic mondial“ care vrea să ne controleze prin intermediul pașapoartelor biometrice. Și, desigur, să ne bage cipuri sub piele, pentru a ne controla gîndurile. Au fost destul de puține tentativele de dezbatere serioasă și argumentată. Fatalistul refren „așa ne cere UE“ (deci se execută, nu se discută!) ne face de multe ori să nu mai gîndim cu capetele noastre.

Cele două reglementări sînt, ce-i drept, cerințe ale Uniunii Europene. În alte țări membre se aplică deja de cîțiva ani. Și acolo au existat dezbateri și controverse și există în continuare. Stocarea datelor referitoare la convorbirile telefonice și Internet (cu cine ai vorbit, cînd, unde te aflai, ce site-uri ai vizitat etc.) neliniștește multă lume, pentru că este o intruziune în viața privată: e cel puțin neplăcut să știi că „de undeva“ se poate afla cu cine ai vorbit într-un anumit moment. Și cînd s-au introdus camerele de supraveghere pe străzile Londrei, de pildă, au existat dezbateri și contestări, din același motiv: „cineva“ putea să vadă unde te aflai într-o anumită zi, cu cine etc. Există, de asemenea, opinii împotriva pașapoartelor biometrice: conțin *prea multe* date personale, pătrund inacceptabil în intimitatea persoanei. După atentatele din septembrie 2001, autoritățile cer măsuri mai stricte pentru a putea asigura siguranța cetățenilor, acceptînd că, pentru asta, trebuie plătit un preț: unele libertăți pot fi „restrînse“. Pentru mulți cetățeni occidentali, tocmai pentru că trăiesc de atîta timp în societăți libere și deschise, acest preț e de neacceptat. În România, unde umbra fostei Securități, cu interceptările ei cu tot, încă n-a dispărut – și unde chiar un fost șef de serviciu secret poate spune candid, la televizor, că președintele țării ascultă convorbirile liderilor opoziției, și nu se întîmplă nimic – apare o anumită blazare: *oricum* se stochează datele despre convorbiri, *oricum* sînt unii care ascultă, „nu poți să fii sigur de nimic...“. La noi, există o neîncredere generalizată în autorități, așa că, în mintea omului obișnuit, nu mai contează o restricție în plus – oricum „ăștia“ fac ce vor... Iar în privința pașapoartelor biometrice, în afară de episodul protestatar al cîtorva habotnici (care arată că ei sînt mai degrabă superstițioși decît credincioși, dar asta e o altă discuție), mulți oameni văd avantajele practice: poate așa scăpăm de vizele pentru SUA...

Pînă să mai dezbatem ceva, reglementările cu pricina au și intrat în vigoare. Nu prea mai e nimic de făcut, dar nu asta e problema. Ca și în alte cazuri de aplicare a unor norme UE, totul vine ca un fel de tăvălug și se aplică fără prea multe comentarii. Ne obișnuim cu ideea că legile vin „de sus“, ceea ce ne scutește pe noi de vreo responsabilitate: dacă vreo lege e bună pentru Vest, e bună și pentru noi. În mare măsură, lucrurile care merg prost în România se explică și prin această „pasivitate civică“ vecină cu nepăsarea. Leneșul din povestea lui Creangă prefera să meargă la spînzurătoare cînd afla că posmagii nu sînt „muieți“. Noi avem noroc: Europa ne livrează posmagii legislativi gata „muieți“. Scăpăm ușor.

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Cînd și cînd se joacă: *Esenin termină definitiv*. Își strînge cîteva lucruri, două-trei cămăși și niște ciorapi: «Gata, ne despărțim, e pentru totdeauna!». Urlă și trîntește ușile de mahon. Ceva mai tîrziu apare la Tolia și declară din nou: «M-am săturat de ea! Pe veci!». Ce se întîmplă de-aici înainte este descris de Mariengof:

«Două ore după ce a sosit Esenin la mine, a venit portarul vilei Balașov cu o scrisoare. Esenin a pus pe hîrtie un răspuns laconic, neînduplecat. După încă o oră a sunat secretarul Isadorei, Ilia Ilici Schneider. Seara apăru însăși Isadora. Avea buzele copilărești umflate, iar în ochii ei, ceșcuțe de faianță albastră, licăreau picături sărate. Isadora se lăsă în genunchi în fața scaunului pe care ședea Esenin, îi îmbrățișă picioarele, își răsfiră părul roșcat pe genunchii lui: «Înger». Esenin a respins-o: «Cară-te, du-te la...». A înjurat-o. Isadora i-a zîmbit și mai duios, i-a șoptit cu și mai multă tandrețe: «Te iubesc, *Serguei Alendrandrovici*». Înfruntările se încheiau mereu la fel.»

Esenin își adună iar lucrurile și o urmează pe Isadora, înapoi în strada Precistenka.“

(Carola Stern, *Isadora Duncan & Serghei Esenin*, traducere și note de Herta Spuhn, Colecția „Perechi celebre“, Editura Paralela 45, 2003)

Luca NICULESCU

aşa şi pe dincolo

Conspiraţii mondiale şi diversiuni naţionale

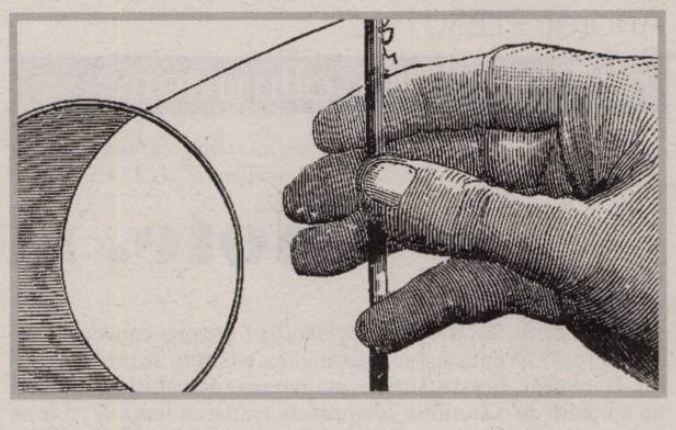

Începutul acestui an, parcă mai mult decît oricînd, pare propice celor care cred că „adevărul e în altă parte". Totul pare să fi început cu intrarea în vigoare a legii prin care companiile de telefonie mobilă sînt obligate să stocheze unele date. Fără să fi citit legea, unii colegi s-au lansat în atacuri la adresa ei. Nu contează că a fost o directivă europeană (discutabilă, într-adevăr) transpusă în legea românească, pe ecranele televiziunilor a reapărut fantoma Securităţii şi a celor care ne ascultau acum 20 de ani. Unii oameni politici au sărit şi ei pe ocazie pentru a denunţa abuzurile legii, pe care o aprobaseră, cu ceva vreme în urmă, cu o seninătate descumpănitoare. O declaraţie nefericită a fostului consilier prezidenţial Claudiu Săftoiu a pus şi mai multe paie pe foc. Degeaba a revenit dl Săftoiu şi a nuanţat declaraţia, comentariile publice au continuat să se concentreze pe prima variantă, cea „tare", pentru a se ajunge la concluzia că – nu-i aşa – „Băsescu ascultă telefoanele!". L-am întrebat pe şeful statului într-o emisiune la TVR şi a garantat că în România nu se fac interceptări ilegale. „De parcă tu ai timp să îl crezi!" – m-a apostrofat a doua zi un confrate. Indiferent de ceea ce cred, pînă nu avem dovezi, e greu de făcut acuzaţii.

Cîteva zile mai tîrziu, are loc descoperirea de la Ciorogîrla: cîteva zeci de arme furate dintr-un depozit. În redacţii încep să circule zvonuri despre beneficiarii furtului care merg de la bande mafiote locale pînă la alimentarea cu arme a unor combatanţi străini. O zi mai tîrziu, doi oameni mor într-un atac asupra unei case de schimb valutar din Braşov. După încă o zi, aflăm că la Agigea a fost descoperită peste o tonă de cocaină, într-un container venit din Brazilia. „Povestea cu drogurile e o diversiune a autorităţilor, ca să ne deturneze atenţia de la celelalte două afaceri, unde ieşiseră prost" – îmi spune o colegă bine informată. „De droguri se ştia de multă vreme". Tot la începutul acestui an, aveam să aflu de protestul unui doctor în teologie care a realizat un studiu intitulat „România, posibil loc al pecetluirii apocaliptice". Pornind de la introducerea paşapoartelor biometrice, el ajunge la concluzia că acestea pot servi terorismului şi crimei organizate şi că în cipul biometric se ascunde numărul diavolului. Documentul nu a rămas fără reacţii, cîteva sute de persoane au manifestat pe Dealul Mitropoliei (împotriva introducerii paşapoartelor), iar Biserica Ortodoxă va organiza o dezbatere pe acest subiect. Dezbaterea e necesară, evident, rămîne de văzut în ce termeni se va desfăşura şi cine va participa.

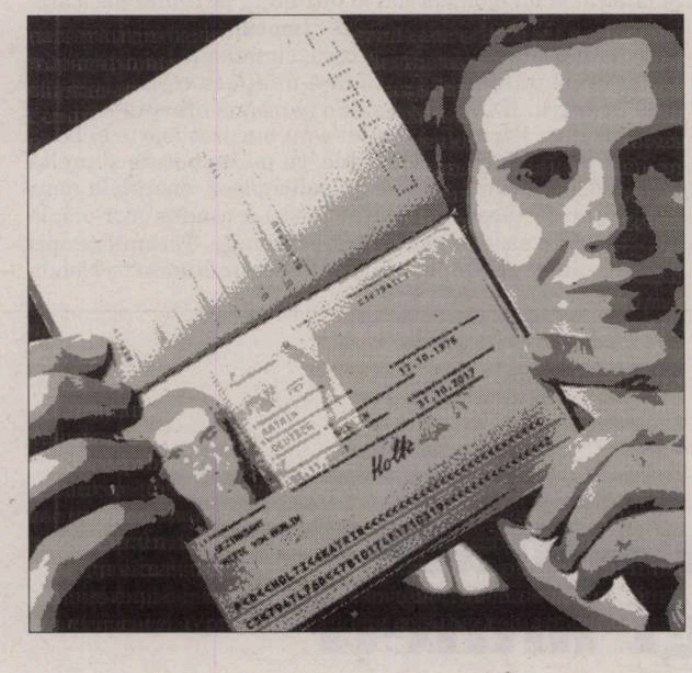

Cînd nu sînt diversiuni naţionale, sînt conspiraţii mondiale. Mai multe persoane mi-au vorbit despre „cel mai descărcat film de pe Internet". E vorba de *Zeitgeist (Spiritul timpului)*, o producţie independentă ce are o triplă ambiţie: să arate că religiile nu servesc la nimic, să demonstreze că atentatele de la 11 septembrie au fost organizate de elemente criminale din Guvernul american şi să denunţe relaţiile dintre Rezerva Federală americană şi carteluri financiare oculte. Nu contează că filmul e plin de citate aproximative, că sursele informaţiilor nu apar şi că e complet ignorat de critica de specialitate: pentru cei ce văd comploturi la tot pasul, producţia e o dovadă că sîntem marionetele unor păpuşari care ştiu ce vor. Ce să mai spun despre criza economică mondială? O jurnalistă (serioasă!) îmi mărturisea înaintea unui interviu că este opera unor „guru" ai finanţelor care se vor îmbogăţi şi mai mult în urma crizei, în timp ce un om de afaceri e convins de o conspiraţie pozitivă: nişte oameni cu multă influenţă au decis să declanşeze criza anticipat ca să reducă pagubele (ea oricum ar fi venit peste cîţiva ani şi dezastrul ar fi fost şi mai mare).

Cînd văd atîtea teorii care încearcă să mă convingă că nimic nu e întîmplător, că totul are o legătură (într-o manieră ascunsă) şi că evidenţele nu sînt decît aparenţe, nu pot decît să mă bucur de cartea peste care am dat la începutul anului (graţie lui Cristian Ghinea) – *Lebăda neagră*. E o lectură foarte interesantă şi plăcută despre evenimentele aleatorii, care au un impact foarte puternic asupra vieţii noastre, mai puternic decît conspiraţiile, comploturile şi urzelile de tot felul.

4 metode să te abonezi

3 luni abonament

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti* ■ *cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poştale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

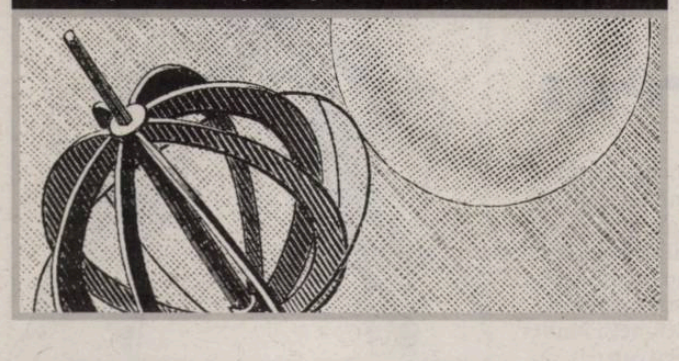

Modelul chinez

După ani de succese incontestabile, modelul capitalismului socialist reprezentat de China ca alternativă la capitalismul democratic începe să-şi expună crăpăturile. Avantajele unei economii centralizate care poate conta pe eficienţa ordinelor ar trebui să asigure o trecere lină prin turbulenţele crizei. Un analist citat de revista *The Economist* consideră că economia de comandă ar oferi şanse mai mari decît piaţa liberă revenirii la indicii pozitivi de dezvoltare: „firmele controlate de stat reprezentînd o treime din produsul industrial şi aproape jumătate din investiţii au fost «rugate» să nu dea oamenii afară şi să continue investiţiile". Rugăminţile sînt însoţite de programe de finanţare şi e de aşteptat ca eficienţa lor să fie superioară celor din Occident, fiind mai uşor de urmărit şi de controlat legătura de la cauză la efect; ceea ce nu exclude risipa, clientelismul politic, corupţia.

Oricît de logice ar părea discursurile şi oricît de raţionale ar fi măsurile proiectate, autorităţile au de luat în calcul reacţiile unei populaţii manipulate în ultimele decenii în fel şi chip; i s-au arătat mereu alte scopuri, contînd pe ascultarea şi supunerea induse de autarhie. În urmă cu un an, într-o vacanţă de sărbători, cînd milioane de muncitori cu slujbe la oraş şi cu locuinţa la ţară au vrut să plece spre casă, a început viscolul şi trenurile nu mai circulau: mase nemişcate de oameni aşteptau pe peroanele gărilor, în timp ce zăpada îi acoperea treptat. Nu gesticulau nerăbdători sau neliniştiţi. Păreau alţi soldaţi de teracotă păstraţi de cine ştie cînd, ca să dovedească lumii că dincolo de toate ideologiile, revoluţiile culturale, mari salturi înainte sau înapoi, răbdarea e marea virtute a acestui popor care ştie să-şi aştepte ora.

Anul acesta trenurile circulă, dar se pare că doar într-un singur sens. Confruntate cu perspectiva a 1,5 milioane de absolvenţi de colegiu fără serviciu, oficialităţile chineze organizează programe pentru angajarea lor în zonele rurale, de unde provin. Campanii de recrutare, împrumuturi pentru reaşezarea în noile locuri, pe de o parte; pe de altă parte, absolvenţii de colegiu nu vor mai putea fi angajaţi la oraş dacă nu şi-au făcut un stagiu la ţară. Nu lipsesc argumentele socio-politice: „Sînt necesari tot mai mulţi activişti care să lucreze la bază, care să ştie să discute cu oamenii obişnuiţi, care ştiu cum să-i îmbogăţească pe fermieri şi să facă în aşa fel încît agricultura să devină stabilă" – explică unul dintre vicepreşedinţii Chinei, Xi Jinpig. Cei mai mulţi dintre cei destinaţi acestei înalte misiuni – chiar dacă nu au memoria celor 17 milioane de intelectuali deportaţi la ţară în anii Revoluţiei culturale – nu sînt prea fericiţi de această direcţie a traseului lor în viaţă: nu numai că nu prea ştiu ce să facă la ţară, dar nici ţăranii nu au încredere în ei. „La început am crezut că o să am posibilitatea să sugerez cîte ceva sau să-l sfătuiesc pe primarul satului, dar în realitate nu poţi să faci nimic. Secretarul de partid ia deciziile. Sîntem nişte slugi fără putere" – spune un absolvent al Universităţii din Beijing, secţia computere, citat de *The Washington Post*. Încercarea altui absolvent, licenţiat în engleză, de a introduce Internetul la sat s-a lovit de refuzul autorităţilor locale: risipă de electricitate.

Transferul de la oraş la sat al tensiunilor dintre generaţii, dintre reprezentanţii modernităţii şi cei ai tradiţiei nu rezolvă în nici un fel problemele, dimpotrivă, le îndepărtează din centrul atenţiei, fără să înlăture ameninţarea unui val de violenţă. Pentru toate ţările care îşi caută echilibrul şi stabilitatea economică, fascinaţia reprezentată de flexibilitatea comuniştilor capitalişti chinezi pune în surdină criticile în legătură cu respectarea drepturilor omului; cînd e vorba despre un miliard de oameni, stabilitatea pare (poate că şi este) mai importantă decît libertatea. Cifrele celei mai dinamice economii din lume ascund cumplita nemişcare a oamenilor de pe peron. Apariţia trenului poate fi însoţită de tulburări: un consilier al Partidului Comunist în materie de agricultură e de părere că „dacă vor avea loc incidente de masă, toţi oficialii trebuie să se deplaseze pe linia întîi şi să ducă muncă de convingere de la om la om". În aşteptarea orei, capitalismul comunist face loc comunismului comunist.

globul cubic

Wallachia şi Kosovo

La început a fost o glumă, dintre acelea cărora cehii le ştiu foarte bine secretul: „Istoria şi realitatea noastră sînt marcate de depresii, invazii şi ocupaţii, în timp ce ficţiunea şi fantezia ne lasă să facem tot ce poftim" – explică întemeietorul regatului Wallachia, un fotograf ambulant, Tomas Harabis. Regatul, întemeiat în 1997, se află în nord-estul Republicii Cehe, la aproximativ 350 km de Praga. Alcătuirea, proiectată ca o glumă bună de exploatat pentru turism, are unele atribute ale statalităţii, monedă proprie, jurovalasar, consulate la Cercul Arctic şi în Togo, o flotă alcătuită din 40 de canoe de lemn, o limuzină galbenă pentru plimbarea demnitarilor sosiţi în vizită (relicvă a epocii comuniste) şi emite paşapoarte purpurii cu emblema unui zeu păgîn: Radegast.

Bolek Polivka, clovn şi cunoscut actor, a fost încoronat rege, iar Harabis a rămas ministru de Externe. Din vînzarea paşapoartelor (7,69 dolari bucata), atribut regal, au început să se obţină venituri frumoase şi în 2001 a izbucnit scandalul. Polivka a început să deschidă consulate fără aprobarea ministrului şi atunci Harabis l-a înlăturat de la tron, instalînd în locul lui un muncitor în construcţii, Vladimir Zhanel, sub titlul de Vladimir al II-lea. Polivka, care chiar a început să se creadă rege, l-a dat în judecată pe Harabis, pretinzînd că lui îi aparţine titlul de proprietate asupra mărcii. A fost recunoscut de 23 de municipalităţi din regat şi a pretins că Garda Regală i-a rămas fidelă împreună cu divizia de tancuri marca Trabant.

Printre cei 90.000 de cetăţeni ai acestui regat fantezist s-a numărat şi George W. Bush, căruia un ceh din Texas i-a dăruit un paşaport. Fotograful şi clovnul i-au retras cetăţenia în 2003, după ce a preşedintele SUA a ordonat atacarea Irakului. Şi astfel, încetul cu încetul, politica serioasă se strecoară printre glume, stricîndu-le tot hazul: „Mulţi cred că noi sîntem o ţară nouă, aşa cum e Kosovo şi că am apărut prin secesiune de Republica Cehă" – spune Harabis. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Onoarea reperată a sistemului prezidenţial

Discuţiile despre modificarea Constituţiei se amplifică. În centrul lor: forma de guvernămînt. Am depăşit, din cîte se vede, stadiul Efimiţei, consoarta lui Leonida, care avea nevoie de lămuriri suplimentare de la luminatul ei soţ pentru a pricepe de ce republica e preferabilă tiraniei. Sîntem, ca naţiune, de partea republicii, desigur. Aşadar, ne găsim pe un palier superior al dezbaterii: ce fel de republică vrem? Vrem o republică parlamentară, semiprezidenţială (aici, cu multe nuanţe, căci regimurile puse de experţi în această categorie nu sînt două la fel) sau prezidenţială? Nu există consens, firește. Nici măcar nu se întrezărește. Şi totuşi, debateurii dîmboviţeni au ceva în comun: nimănui nu-i place regimul zis „prezidenţial". Nici măcar preşedintelui Băsescu, de la care tabăra ultra-minoritară a susţinătorilor prezidenţialismului mai aştepta un sprijin. Iaca, n-a venit nici acela. Îmi asum eu – alături de cîţiva prieteni de idei precum Cătălin Avramescu sau Ion Stanomir – sarcina de a „repera" onoarea sistemului prezidenţial.

Dar, înainte de orice, să spun limpede ce înseamnă pentru mine un regim prezidenţial. Modelul cel mai cunoscut este forma de guvernămînt a Statelor Unite ale Americii. Mai concret spus: oamenii aleg prin vot universal şi direct corpurile legiuitoare (Parlamentul) şi pe şeful puterii executive. Puterea executivă nu mai e bicefală, adică nu mai este partajată între şeful statului şi şeful guvernului, ci aparţine unei singure instituţii (numită „preşedinte" sau „prim-ministru" sau „preşedinte al consiliului de miniştri" etc.), care cumulează atributele şefului de stat şi şefului guvernului, şi este anume ales de popor pentru aceasta. Separaţia puterilor este atent urmărită în regimul prezidenţial, cu menţiunea foarte importantă că nici una dintre puteri nu este superioară celeilalte. Mai mult, Constituţia va trebui să stabilească mecanisme clare prin care cele trei puteri se controlează reciproc. Astfel, şeful puterii executive poate avea drept de veto pe actele legiuitorului sau îl poate dizolva. Parlamentul îl poate suspenda pe şeful executivului, poate ancheta serios orice aspect al activităţii executivului, îi dă legile după care guvernează şi bugetul pe care îl execută. În fine, şi puterea executivă şi cea legiuitoare se află sub un serios control al puterii judecătoreşti. Care, la rîndul ei, este condusă de oameni aleşi prin votul poporului anume pentru acest lucru şi care funcţionează după regulile stabilite de legiuitor. Punctul de diferenţă faţă de alte sisteme este acela că cele două funcţii, cea de şef al statului şi cea de şef al guvernului, se exercită de aceeaşi persoană care este aleasă direct de cetăţeni. Acesta este singurul sistem în care se poate vorbi cu adevărat despre responsabilitate deplină în exercitarea funcţiei executive. Omul dorit de popor are toată puterea executivă şi are, prin urmare, prima responsabilitate a guvernării.

Motivele care se invocă împotriva acestui sistem sînt, pe cît de viguros-apodictic afirmate, pe atît de fragile. Primul este că un asemenea regim nu există nicăieri în Europa, cu excepţia Ciprului, iar acolo alegerile prezidenţiale au fost cîştigate de un comunist. Faptul că el există în Statele Unite nu e socotit un argument în favoarea prezidenţialismului pentru că America a fost pînă recent condusă de Bush şi pentru că nimic din ceea ce e în America nu ni se potriveşte nouă. Un amic bun îmi spune că acelaşi argument poate fi folosit şi în raport cu Europa. Nu trebuie să căutăm în Europa reţete bune de guvernare pentru simplul motiv că nu semănăm deloc cu ea. Un demers intelectual care să ia toate diferenţele dintre noi şi lumea americană şi să le mute în relaţia dintre noi şi lumea europeană este uşor de făcut şi cel puţin la fel de convingător. Cam ceea ce ne diferenţiază faţă de America ne diferenţiază şi faţă de Europa Occidentală. În general, eu privesc cu reticenţă argumentele venite din observarea comparată a sistemelor politice. Polimorfismul nesfîrşit al democraţiei în lume nu trebuie să fie deloc un izvor de căutare a modelului. Pentru că modelul cel mai bun pentru guvernarea cea mai bună cu putinţă a României nu există nicăieri.

Al doilea argument ar fi că forma de guvernămînt „prezidenţială" duce la dictatură. O spun limpede, nimeni nu a demonstrat vreodată aşa ceva. Oricine vizitează, fie şi superficial, fenomenologia tiraniilor în istorie vede că acest gen de rău politic apare din orice fel de regim. Tirania nu presupune deloc ingrediente *sine qua non* în dozaje fixe. Tiraniile apar şi la săraci şi la bogaţi, şi la atei şi la bigoţi, şi în democraţii, rupîndu-le şira spinării, şi în lumile non-democratice, şi după guvernări colosale şi după guvernări mediocre etc. Să spui că un regim democratic prezidenţial favorizează dictatura este o prostie la fel de mare ca aceea care ar spune, de pildă, că blonzii sînt mai predispuşi la cancer decît roşcovanii.

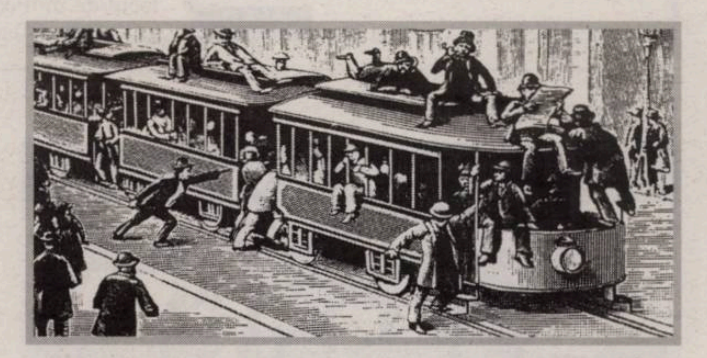

În fine, tot acest delir anti-prezidenţialist se bazează pe un mare, imens neadevăr. Conform acestuia, în regimul prezidenţial, Parlamentul e slab şi figura preşedintelui se impune asupra tuturor autorităţilor. Se spune că, în regimul prezidenţial, totul este decis de un singur om. Nimic mai fals! În regimul prezidenţial, Parlamentul are o putere extraordinară pentru că puterea extraordinară a preşedintelui nu poate fi echilibrată altfel. Un regim prezidenţial fără un Parlament puternic este de neconceput în cadrul democraţiei.

ready made

„Am scris astă seară un apel către Români. Mai toată noaptea nu am dormit: în spasmuri, în vise am trecut-o. Scriam, citeam, făceam poezii, vorbeam cu De Lamartin. Cine mai ştie cîte de aceste fericite şi frumoase lucruri făceam.

Păcat de mine, multă imaginaţie aşi fi avut şi multe frumuseţi aşi fi făcut de aşi fi eczersat-o, dacă ştiam carte de mic şi dacă nu aşi fi desăvîrşit uciderea ei prin gramatici."

(C.A. Rosetti, *Jurnalul meu,* Editura Dacia, 1974)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Novelă ejemplară

Un exemplar de cîine exemplar dădea o multitudine de semne de amiciţie tuturor, – ca omul. Doamnelor le dădea o coadă amicală peste fesele vesele de cunoştinţă şi, la rigoare,-n dar, cîte un peşte: un *betta splendens* sau un *guppy,* – pescuiţi, aceştia, nu prea lesne, de prin bazine şi acvarii. Domnişoarelor hiperemotive, din motivele cele mai varii, în afara galeşelor plesne, – o limbă tandră, în pofida rugozităţii ei canine, între genunchiul, tot rugos, şi mult mai netedele glezne. Domnilor, gen unchiul meu, dresorul (al lui şi-al altora) de cîini, o labă ca o mînă, mînă slabă, dar zdravănă ca *shake hand*-ul yankeu. Tuturor, la cerere, un pupi. În ianuarie, cînd urlau, în z(i)are, lupii, ciulea urechile şi se vîra sub pat. Muzica lui Galuppi avea însă, asupră-i, un efect terapeutic... Exemplar fiind, e greu de spus dacă era un cîine în unic exemplar. În rest, era cu totul exemplar. Numai că nu vorbea.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cine sîntem şi ce vrem

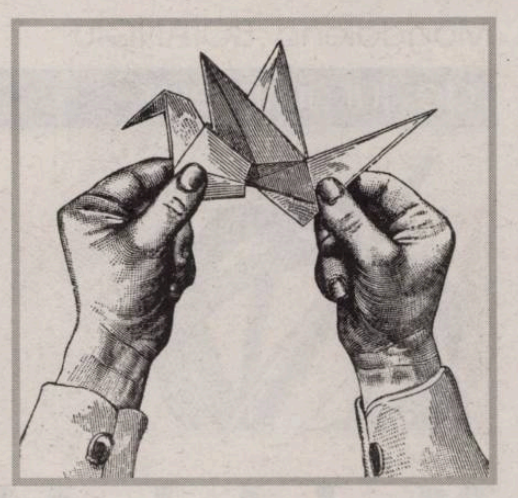

Înainte de 1989 se numea *autobiografie* şi se făcea în rarele – pe atunci – cazuri de schimbare a locului de muncă. După 1990 a căpătat mai sofisticatul nume de *curriculum vitae* sau – cum s-ar spune mai pe româneşte – *cursul vieţii*. La început, lumea nu prea ştia să întocmească aşa ceva. Eu însumi, cînd a trebuit să „aplic" pentru o bursă în străinătate, pe la începutul anilor '90, m-am apucat să înşir pe o hîrtie pînă şi că timp de trei luni, după o demisie, am fost şomer. Noroc că cineva din Occident m-a sfătuit să formulez altfel chestiunea, fără să mint, explicîndu-mi (mă percepea probabil ca marcat de rigorile sistemului totalitar din care abia ieşisem) că nici nu stă nimeni să controleze tot ce-am făcut eu în viaţă. Mi-a spus să scriu că am avut o perioadă în care mi-am pregătit reorientarea către o altă profesie. Se pare însă că pe atunci mulţi alţi români descopereau „avantajele" sistemului din lumea civilizată, de încredere în persoana umană şi în ceea ce declară aceasta. Şi s-au apucat să exagereze şi chiar să mintă cu neruşinare în ce priveşte aptitudinile şi propria pregătire. Dreptul la imagine a devenit suveran. Fiecare se prezenta cum voia. Era ceea ce spunea că este. S-a dezvoltat o adevărată ştiinţă a conceperii unui CV pe principiul: „Ca să fii angajat trebuie să impresionezi. Dacă reuşeşti înseamnă că ţi-ai atins obiectivul. După aceea mai vezi tu cum te descurci cu propriile minciuni". Reversul a fost că la un moment dat s-a ajuns la situaţia în care cel ce solicita un job trebuia să se arate pozitiv la toate cerinţele posibile ale firmelor. Să sugereze că nu-l preocupă viaţa de familie şi că nici distanţa mare pînă la locul de muncă nu-l deranjează. Să se arate gata să presteze ore suplimentare fără plată, să plece în delegaţie oricînd şi oriunde. Să se declare nefumător, nebăutor, nepasionat de jocurile pe calculator şi aşa mai departe. Şi nu puţini au fost cei cărora, după angajare, le-au ieşit pe nas toate aceste angajamente.

Acum cîţiva ani am asistat la audierea publică a unor candidaţi pentru funcţii înalte în Consiliul Superior al Magistraturii. Aceştia îşi povesteau experienţa profesională cu lux de amănunte, de regulă nerelevante, dar din care uneori ţîşneau frustrări de care, evident, ei nici nu-şi dădeau seama. Mulţi păreau să confunde atitudinea pozitivă de tip american cu lauda deşănţată de sine. Ministrul Justiţiei de atunci, Monica Macovei, îi întreba pe rînd ce vor de fapt să facă la CSM, prin ce cred că ar putea contribui concret la mersul Justiţiei, ce principii au în viaţă. Indivizii se blocau. Păreau să nu înţeleagă ce li se cere. Ei voiau pur şi simplu funcţia cu avantajele ei. Nu păreau că se gîndiseră vreodată la o menire mai înaltă decît aceea de a se îndestula împreună cu familia, de a avea un prestigiu în societate (fie el şi fără acoperire) şi de a se distra trăgînd de sforile puterii, mai favorizînd un prieten, mai ameninţînd un inamic...

Binecunoscuta deficienţă a unei identităţi şi a unor strategii naţionale de viitor se regăseşte şi la nivel individual. Prea mulţi indivizi par a nu şti exact cine sînt şi ce vor, afectaţi probabil de lunga epocă a supravieţuirii (în care li s-a spus că ar fi buricul Pămîntului). Scrisoarea de intenţie, care trebuie asociată de multe ori unui CV, îi pune pe mulţi în încurcătură. Cine citeşte la rînd o serie de asemenea scrisori şi CV-uri pentru angajare nu poate decît să se simtă copleşit de ridicolul semenilor lui. CV-urile deviază adesea în amănunte despre hobby-uri şi alte informaţii din viaţa personală. Evaluările profesionale se transformă în surse de cancan. De multe ori, curioşii responsabili cu resursele umane chiar îi îndeamnă pe solicitanţii de slujbe să scrie cît mai multe asemenea detalii. Ciudat e faptul că această practică a fost preluată de Uniunea Europeană într-o recomandare oficială, în care se explică felul în care trebuie conceput un CV. În 2004, Guvernul Năstase a aderat la acest model printr-o hotărîre (1021 din 25 iunie) „în scopul sporirii transparenţei şi exactităţii informaţiilor existente pe piaţa forţei de muncă şi pentru alinierea legislaţiei române la reglementările comunitare în domeniu". Modelul de CV, publicat într-o anexă, cuprinde, pe lîngă datele esenţiale legate de profesie, rubrici despre „aptitudini şi competenţe personale" între care sînt enumerate explicit cele artistice, sociale şi tehnice. Cu alte cuvinte, angajatorul trebuie să afle dacă ştii să cînţi la trompetă sau la tobe, dacă pictezi sau faci graffiti, dacă ai răspunderi în asociaţia de bloc sau dacă faci parte din vreo organizaţie civică, dacă eşti pasionat de pescuit sau grădinărit ori dacă joci baschet sau popice. Noroc că firmele serioase nu se interesează de aşa ceva, iar în unele locuri, cei care-şi trec hobby-urile personale în CV sînt chiar prost văzuţi.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Vestitorii primăverii vorbesc în şoaptă

La marginea drumului, coşuleţele cu ghiocei s-au reînfiinţat la întîlnirea cu nevoia românului de a smulge ceva din rădăcini. I-am văzut ieri, în drum spre Ploieşti, înşiraţi pe un băţ, vînduţi de o doamnă fără nici o urmă de romantism în priviri. N-am oprit. Dar mă opresc acum, cu mult după ce am ajuns acasă. Cu mirare: cum de-au scăpat de iureşul ăsta din ultimul deceniu, care ne-a luat şi cărţile citite în tren, şi viaţa fără rate la bancă, şi hainele pe care le porţi fără să ţi se pară tot timpul că sînt caraghioase (am fost asigurat de un designer că sentimentul ăsta e perfect natural!)? Cum de sînt încă acolo, în mîinile nepoatei doamnei brunete care mă îmbia cu ei acum... chiar, acum cîţi ani?

Ghioceii sînt acolo de cînd mă ştiu, şi asta înseamnă cam mult deja. Erau acolo în 1976, cînd am luat primul coşuleţ, pentru mama, de 1 martie. I-am folosit drept paravan, zece ani mai tîrziu, ca să-mi ascund adevăratele intenţii, în vremea cînd fetele apreciau mai degrabă iubirea platonică. I-am dus şi cînd costau zece lei, banii mei pe-o săptămînă, i-am dus şi cînd nu mai ştiam cît costă, pentru că rugam pe cineva de la serviciu să-i ia. Legătura dintre generaţia mea şi ghiocei s-a rupt treptat: unii n-au mai găsit loc de parcare la piaţă. Alţii n-au mai putut coborî din maşină pe marginea drumului: pur şi simplu le strica media orară.

Unii nici nu mai înţeleg despre ce vorbesc. Pentru ei, o scurtă explicaţie: a fost o vreme, în anii '70 şi '80, cînd ghioceii erau o mare chestie. Televiziunea avea poveşti cu ghiocei, ziarele – poze, poeţii – versuri, comercianţii – aceleaşi coşuleţe de răchită ca şi azi. În vremea aceea, după un an întreg de îndemnuri la muncă şi abnegaţie, ştirile cu ghiocei apăreau fix pe 1 martie, indicîndu-i clar ca singura plantă oficial sancţionată de ideologia oficială. Poate şi pentru că sugera, într-un mod delicat, erotism, deci procreare, deci creşterea ratei natalităţii. OK, n-am uitat de trandafirii Angelei Similea!

Ghioceii erau pe vremea aceea chiar un simbol: al platitudinii, în faza pe ţară. Erau vestitorii primăverii, planta fragilă care spărgea zăpada, clişeul care rîdea la soare, cel mai frumos lucru din mintea semidoctului. Fetele mari îi brodau pe macrameuri la ora de lucru manual. Iar băieţii mai fraieri se uitau pierduţi la tinerele artiste. Unii se mai uită şi azi, deşi ele au plecat de mult în Spania.

Astăzi nimeni nu mai vorbeşte de ghiocei, poate şi pentru că în februarie nu mai vine primăvara, ci Valentine's Day. Primăvara, ah, da, nici ea nu mai e sigură, odată ce iarna s-a desfiinţat, din lipsă de pasiune pentru nămeţi, obraji îmbujoraţi şi viscol. Chiar: vă aduceţi aminte cînd *iubeam* toate astea? Vă aduceţi aminte cînd eram fericiţi că ninge, nu isterizaţi că autorităţile nu mai ştiu ce-au uitat? E şi asta o pedeapsă: nici o femeie, nici chiar Crăiasa Zăpezii, nu mai vine la oamenii care se răstesc la ea...

Poate tocmai de-asta vestitorii primăverii sînt şi ei confuzi: îi găseşti pe piaţă începînd cu Crăciunul. Mă aştept să-i văd şi la vară la un moment dat, importaţi din Africa de Sud, tot aşa cum exact acum e anotimpul cireşelor de import, în Piaţa Dorobanţi. Înghesuiţi în uitare, ghioceii nu mai ştiu nici ei ce să vestească: poate doar faptul că micul comerţ solitar, la marginea drumului naţional, rezistă încă, deşi zece hipermarketuri i-au înfipt în spate cuţite, i-au otrăvit sandvişul şi i-au luat clienţii, să-i vrăjească cu orhidee ieftine...

Şi totuşi, poate că e un lucru pe care ghioceii ni-l aduc în fiecare an, într-un fel naiv şi atemporal: speranţa că o putem lua de la capăt. Fără riduri şi fără ideile de anul trecut, fără trădările din vară şi fără oboseala de fiecare zi.

Chiar, vouă vă mai şoptesc ceva ghioceii? Sau e deja o întrebare atît de siropoasă, încît numai îngăduinţa lui Mircea Vasilescu a făcut-o scăpată în revistă? Scrieţi la lucian@signfactor.ro

Şi veniţi pe 10 februarie la Diverta Magheru, ora 12, să luaţi la pachet ce găsiţi în fiecare săptămînă în Dilema veche. *Un buchet de articole care închipuie o carte, pe numele ei* Ce n-a avut loc în prompter. *Există şi în librării. Dar, pe de altă parte, ce nu există azi în librării!*

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Casa Poporului

Casa Poporului. Mai exact, cafeneaua „Casa poporului" – şi nu aici, la Bucureşti, ci la Bruxelles. *Maison du peuple* este o cafenea studenţească sau, mai exact spus, „populară" – dar tare nu-mi vine să folosesc acest termen în română, nu ştiu de ce. După cum nu-mi vine nici să numesc această cafenea „casa poporului". Se pare că „popular" nu are chiar acelaşi înţeles în cele două „case"...

De cînd am fost ultima dată, a devenit oarecum *trendy*, s-a mai scumpit, dar poţi în continuare să-ţi iei ceva de citit de pe rafturile din fundul camerei şi este în continuare cît se poate de primitoare şi „sociabilă". Mergem însă, din motive financiare, într-o braserie alăturată, cu mese simple de lemn şi beri sofisticate. În timp ce-mi degust prima halbă, mă las furat, ca de obicei, de peisaj. Chiar lîngă noi, un tînăr este scufundat în lectura unei cărţi, pe care subliniază din cînd în cînd cîte ceva, cu mare aplicaţie. Pe masă are un creion şi o gumă care îmi aduc aminte de anii de şcoală. Un asiatic cu un picior în ghips şi un păr împletit într-o coadă impresionantă se apropie de el, îl salută şi îl întreabă dacă se poate aşeza la masă cu el. Apoi încep să discute despre carte. Tipul din colţ, cu înfăţişare de hippiot, îmi dă impresia că vorbeşte de unul singur, dar nu, se întreţine cu alt tip, peste cîteva mese. Chelneriţa, care tocmai a ieşit din tură, trece pe la el, schimbă două vorbe, îl îmbrăţişează şi pleacă. Apoi hippiotul se mută la altă masă. Iar tipul ăsta, care tocmai s-a apropiat de masa fetei singure, este puţin luat, e clar! Intră în vorbă, stînd în picioare şi gesticulînd. Apoi se aşază la masa fetei şi comandă o bere. Îi ia mîinile în ale lui, îi povesteşte ceva, ambalat, iar aceasta rîde discret. Pe uşă intră două mame cu copiii lor. Barmaniţa şi cîţiva clienţi se strîng în jurul lor şi îi dorlotează pe puşti: este ziua unuia dintre ei. Şi viaţa de cartier îşi continuă cursul în acest bar obişnuit dintr-un cartier oarecare al Bruxelles-ului.

Rămîn, ca de obicei, cu impresia puternică de „cartier", chiar dacă ştiu, din multe alte experienţe şi confesiuni, că nici aici ea nu mai este ce a fost. Dar la noi nu este deloc! În Bucureşti, „cartier" este Drumul Taberei sau Balta Albă, ceea ce, evident, nu este decît o notaţie administrativă. Acest nivel intermediar al socialităţii, între domestic şi public, între casă şi oraş, este aproape inexistent. Drept care oraşul pare neîmplinit, suferă de un handicap alienant. Nu că n-ar exista şi la noi baruri şi restaurante sau micile magazine „de proximitate". Dar proximitatea nu se încheagă în viaţă de „cartier". Majoritatea acestor instituţii, intermediare şi ele, sînt organizate mai degrabă pe stări decît pe „cartiere", pe verticală mai degrabă decît pe orizontală. Ele

despart mai degrabă decît unesc: localurile celor bogaţi (şi în funcţie de gradul lor de bogăţie), ale celor mai puţin înstăriţi, ale celor care vor să pară înstăriţi sau, ca o „stare" aparte, localurile de tineret, mai mult sau mai puţin studenţesc. Bineînţeles, oraşele la rîndul lor cunosc asemenea ierarhii şi „ghetoizări" teritoriale, cu cartiere întregi de un tip sau altul. Dar în cadrul aceluiaşi cartier se ţes şi relaţii orizontale, care fac uneori tocmai atractivitatea unor cartiere. Oraşul nu înseamnă doar case, ci şi habitat, relaţii umane facilitate de structuri urbane, care dau acel „aer" particular oraşelor adevărate. Noi, în schimb, avem o Casă a Poporului, dar am pierdut simţul „popularului"...

Rareş NICULESCU

Ce învăţăm în urma Legii „Big Brother"

– legislaţia europeană face parte din viaţa fiecărui român –

Două aspecte sînt de reţinut în ceea ce priveşte reacţia opiniei publice la intrarea în vigoare a legii privind reţinerea datelor. Primul – este de înţeles sensibilitatea presei şi a publicului la ceea ce poate aduce aminte de metodele fostei Securităţi. Al doilea – intrarea în vigoare a acestei legi aduce în atenţie faptul că obligativitatea, pentru România, a legislaţiei la nivel european este o realitate tangibilă. Cele două subiecte trebuie tratate separat, după cum şi fondul problemei necesită cîteva lămuriri.

Presa a reacţionat în cor la intrarea în vigoare a legii privind reţinerea datelor, denunţînd actul, fiecare în stil propriu: „O porcărie" *(Evenimentul zilei)*, „Alo, ne ascultă!" *(Ziua)*, „De ieri este legal!!! Convorbirile telefonice, înregistrate şi stocate" *(Libertatea)*, „Ascultarea telefoanelor, la presiunea americanilor" *(Can Can)*. În mod evident, reacţia este direct legată de amintirile încă persistente privind metodele fostei Securităţi şi, în aceste condiţii, de înţeles. Sub nici o formă reacţia românească nu a fost singulară: în multe dintre statele Uniunii, cetăţenii, diferitele organizaţii, politicienii sînt preocupaţi de spectrul apariţiei unui „Big Brother" care, în numele securităţii, ar putea invada viaţa fiecăruia dintre noi.

Revenind la dezbaterea din ţara noastră, unele voci din media au explicat fondul problemei – nu este înregistrat conţinutul convorbirii, ci doar datele cu privire la această convorbire, drepturile şi libertăţile fundamentale nu sînt încălcate, este vorba despre un demers care face parte din ansamblul de măsuri de combatere a terorismului, reţinerea datelor

s-a dovedit utilă în trecut în identificarea autorilor unor atentate sîngeroase. Alte voci au preferat să ignore aceste aspecte.

Cel mai semnificativ fapt legat de întreaga dezbatere mi se pare însă conştientizarea unei realităţi: legislaţia adoptată la nivel european este obligatorie pentru România. Legea în discuţie transpune în dreptul intern o Directivă adoptată de Consiliul Justiţie şi Afaceri Interne în anul 2006, după ce fusese aprobată de Parlamentul European în 2005, aşadar cînd România nu făcea încă parte din Uniunea Europeană. Dezbaterile la nivelul instituţiilor europene, în acea perioadă, au fost deosebit de aprinse, mai ales în Parlament, unde principala temă a fost apărarea drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti. În Comisia LIBE, care a dezbătut proiectul pe fond, au fost depuse peste 250 de amendamente, însă în cele din urmă raportul (de subliniat, redactat de un liberal, deci de un reprezentant al curentului anti-securitar la nivel european) a fost adoptat cu o majoritate clară, de trei sferturi din numărul participanţilor.

Trecînd peste aceste detalii ale procedurilor parlamentare, merită reţinute cîteva aspecte. În primul rînd, directiva a fost adoptată democratic, necesitatea măsurilor propuse nefiind contestată nici de către cei mai fermi protestatari împotriva încălcărilor drepturilor cetăţeneşti. În al doilea rînd, legislaţia europeană – chiar şi cea adoptată înainte de aderarea ţării noastre – este obligatorie în integralitate pentru România. De altfel, din ansamblul legislaţiilor naţionale ale statelor membre, circa 60% (acest procent variind de la stat la stat) nu este adoptată de parlamentele naţionale, ci de cei doi co-legislatori, Consiliul UE şi Parlamentul European. Recenta dezbatere „Big Brother" vine aşadar să sublinieze caracterul tangibil al legislaţiei europene în viaţa românilor şi atenţia deosebită pe care o datorăm procesului legislativ la nivel european.

Rareş Niculescu *este deputat în Parlamentul European (PPE), membru al Comisiei pentru Libertăţi Civile, Justiţie şi Afaceri Interne.*

PUBLICITATE

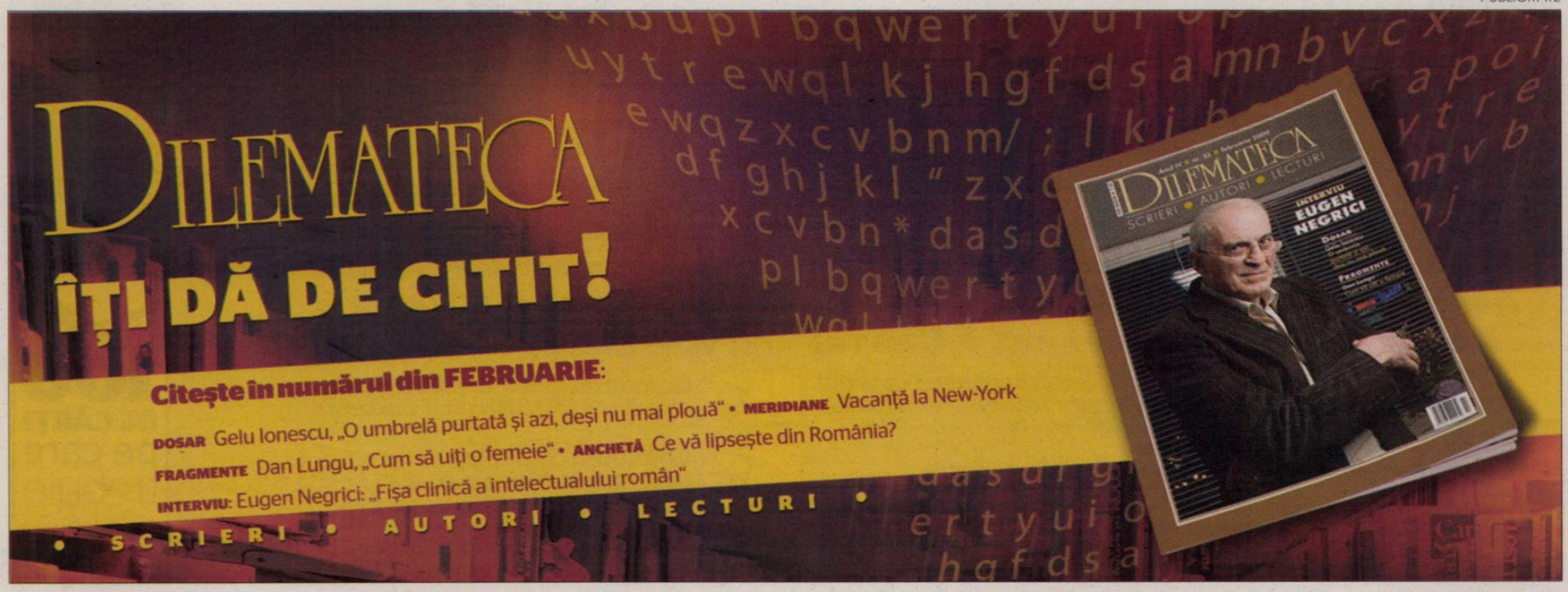

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa lui Xenopol

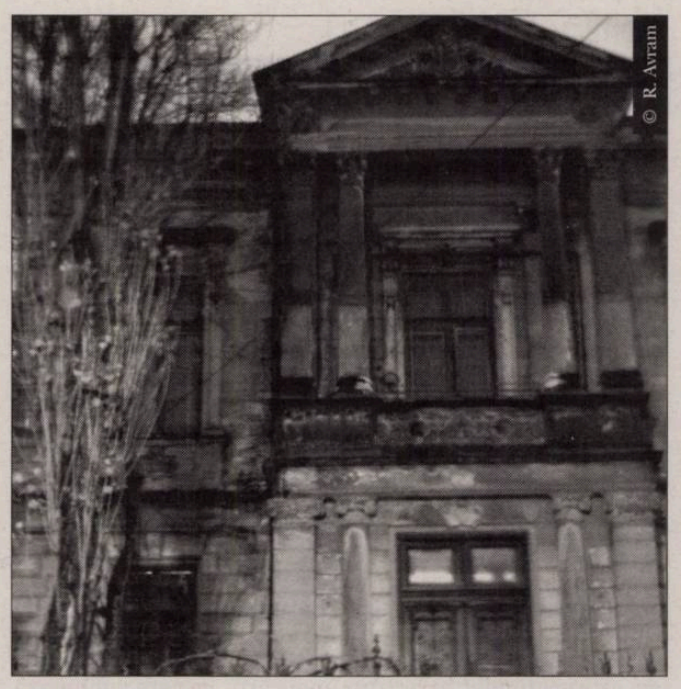

Am primit de cîtăva vreme un mesaj de la unul dintre prietenii nevăzuţi care-mi scriu pe Internet ca să-şi declare solidaritatea sau să semnaleze încă o casă în pericol. De data asta, era imobilul cu nr. 3 de pe str. General Eremia Grigorescu. Această casă splendidă este atît de dărăpănată, încît informatorul meu a crezut că e părăsită, ceea ce, ca în atîtea cazuri, ar fi fost un indiciu că se pregăteşte demolarea. Dimpotrivă, la ultima ei şedinţă, la 17 decembrie, Comisia Naţională a Monumentelor Istorice a avizat înscrierea clădirii pe lista oficială, pentru clasare fiind necesară acum şi semnătura ministrului (cel nou, care şi-a manifestat deja interesul pentru protecţia patrimoniului). Casa o cunosc, cu trecutul ei care ar fi îndreptăţit de mult să fie declarată monument istoric. Ca să o ferească de naţionalizare, proprietarii au lăsat-o în paragină, aşa că înfăţişarea neîngrijită li se datora chiar lor.

Aici a locuit, atît înainte, cît şi după Primul Război, Alexandru D. Xenopol, istoric, sociolog şi filozof. În realitate, casa aparţinea familiei Gatoschi, moşieri din judeţul Iaşi. Cu unul dintre ei, Vasile, fusese măritată Coralia Biberi (1869-1951) care, ca poetă, semna cu pseudonimul „Riria". Rămînînd văduvă în 1903, cu trei copii, ea s-a dedat unei intense activităţi literare, de un romantism despletit. A publicat şi la Paris, în prestigioasa *Revue blanche,* a intelectualilor dreyfusarzi unde scriau pe atunci Leon Blum şi Julien Benda. Intrarea în cenaclurile literare româneşti i-a fost facilitată de Xenopol, a cărui admiraţie naivă pentru muza cu douăzeci de ani mai tînără a luat forma seriilor de articole „Un nou poet de frunte" şi „Poeta Riria". Tot el îi scria prefeţe la tragedii şi culegeri de versuri, fără să-i pese de zîmbetele pe care le stîrnea. În 1908 s-au căsătorit.

În timpul războiului erau la Iaşi. Casa din Bucureşti şi biblioteca au fost devastate de ocupanţii germani. Bătrîn şi bolnav, istoricul a dus în ultimii ani o viaţă chinuită, plină de lipsuri. Din corespondenţa Ririei se vede că se gîndea să-şi vîndă biblioteca la Cluj (ea va fi în cele din urmă donată la Arad). Să vîndă casa? N-ar fi vrut ca un parvenit să se instaleze în încăperile în care el muncise pînă la istovire. La solicitarea lui N. Iorga, Parlamentul i-a votat o pensie viageră... chiar în ziua morţii lui, 27 februarie 1920. I s-au făcut, în schimb, funeraliile naţionale: „cortegiul funebru va pleca de la locuinţa defunctului, din strada Armaşului" (nu se numea încă Eremia Grigorescu).

La generaţia următoare, unul dintre fraţii Gatoschi, Niculae, ofiţer din anturajul lui Carol al II-lea, a fost tatăl Nicăi, o celebră frumuseţe a Bucureştiului, care, mai tîrziu, a fost soţia sculptorului Ion Vlad. Casa avînd, ca şi altele de vîrsta ei, un parter înalt şi etaj, sus locuia sora fraţilor, doamna Dimitriu-Borca, care a avut, la rîndul său, o fiică – al cărei soţ a fost fiul arhitectului N. Nenciulescu – şi un fiu. Acesta, Alexandru, după studii de drept, ajunsese normator la Sovrom-Construcţii, unde găsiseră de lucru şi alţi descendenţi ai unor familii prigonite pentru „dosar". În pofida exteriorului delabrat, casa a păstrat înăuntru sobele de Meissen şi o scară monumentală. Acolo a fost locul de naştere al Alianţei Civice, în a doua toamnă a libertăţii.

Dacă i se face acum dreptate lui Xenopol, ar trebui să ne aducem aminte şi de cealaltă casă a lui, cea de la Iaşi. Ar fi fost normal ca ea să-i revină Institutului de Istorie care-şi are sediul pe strada care urcă de acolo, domol, dealul, Lascăr Catargiu (fostă Karl Marx, cum vă place această substituire?). N-a fost să fie. La acea adresă s-au perindat o mulţime de firme, apoi clădirea a fost dezbrăcată de tencuială, pînă la cărămidă.

Asta e naţia pentru care poţi să munceşti pînă cazi pe brînci, ca boul pe brazdă, şi nimeni nu simte nici emoţie, nici măcar curiozitate. Riria, care a fost un tip de „văduvă abuzivă", a încercat să organizeze memoria publică în jurul celui pe care-l numea „Maestrul meu iubit". Din această străduanie a ei a rămas doar lespedea de la Bellu: un basorelief în formă de raft de bibliotecă, cu un şir de volume pe care scrie *Istoria românilor din Dacia Traiană.*

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Mirel BĂNICĂ (jurnalist)* ● *Adrian CIOROIANU (istoric)* ● *Alfred DUMITRESCU (psihanalist)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Aurora LIICEANU (psiholog)* ● *Tudor Călin ZAROJANU (jurnalist)* ***Coordonatoarea temei:*** *Adina POPESCU*

Adrian CIOROIANU

Istoria – o salbă de secrete sparte

„Şi acum ce facem?“ – se pare că a întrebat Winston Churchill în dimineaţa de noiembrie 1940 în care distinsul *sir* Winterbotham (şef de departament la serviciul secret MI6) i-a spus, cu voce joasă: „Domnule prim-ministru, dragă Winnie, am aflat că germanii vor bombarda intensiv oraşul Coventry peste cîteva zile“. Cum aflase Winterbotham? Simplu: el conducea echipa de cifrori care „spărsese“ de ceva vreme *codul Enigma* – după numele maşinii de criptare folosite de ierarhia lui Hitler pentru a-şi transmite mesajele confidenţiale pe fronturi. Cînd, în 1939, armata germană adoptase acest cod, el trecea drept inviolabil; maşinăria pe care se baza furniza 150 de milioane de combinaţii cifrice posibile, iar cifrorii de la Berlin schimbau uneori algoritmul de lucru la fiecare 24 de ore. Şi totuşi, s-a întîmplat: codul a fost spart de o echipă mixtă – o splendidă adunătură de nobili englezi, evrei polonezi refugiaţi şi savanţi francezi distraţi, cu toţii amatori de *scotch* şi pasionaţi de matematică – şi aşa se face că, în cele mai crunte luni ale războiului, la Londra se descifrau zilnic pînă la 2000 de mesaje germane.

„Şi acum ce facem?“ – ar fi întrebat deci Churchill, iar Winterbotham ar fi ridicat din sprîncene şi i-ar fi răspuns: „Winnie *my dear,* e treaba ta să iei o decizie, nu a mea“. Şi premierul a decis: pentru a păstra secret faptul că mesajele germane nu mai sînt taine pentru Albion, nu s-a luat nici o măsură. După o noapte de bombardament sălbatic, pe 15 noiembrie Coventry era o ruină fumegîndă, cu 15 mii de morţi, 20 de mii de răniţi şi restul populaţiei înnebunite de groază. În mod cert, Churchill poate fi condamnat pentru asta (unii au şi făcut-o), dar la fel de cert este că dacă populaţia din Coventry ar fi fost evacuată, în iunie 1944 debarcarea din Normandia (operaţie în care codul Enigma a jucat un rol esenţial) ar fi fost cvasi-imposibilă.

Amor nebun cu Cleopatra

Cazul de mai sus nu este, totuşi, emblematic. Istoria tuturor ţărilor şi tuturor epocilor musteşte de secrete – din simplul motiv că lumea nu este perfectă (şi chiar de ar fi, probabil că s-ar găsi o mînă de oameni care să considere că nu e bine ca acest lucru să ajungă chiar la urechile tuturor!).

Nu mă refer aici la secretele mărunte, de alcov. În era digitală, a fotografiei, a filmărilor şi înregistrărilor sonore la îndemîna oricui, nici nu văd cum ar mai exista asemenea secrete. În dramaturgia clasică românească, Zoe Trahanache şi prefectul Tipătescu sînt şantajaţi cu o scrisorică de amor pe care adversarii lor sînt suficient de aiuriţi încît s-o piardă, la rîndu-le, înainte de a o da *la ziar*. Dacă cei doi amorezi ar fi pierdut măcar un telefon mobil, cu mesajele SMS şi eventuale fotografii color, ei s-ar regăsi azi în galeria şocurilor de seară de la OTV. Ştiu că vi se pare o blasfemie ce spun şi poate nici nu credeţi, însă aflaţi că aşa stau lucrurile – doar aţi văzut ce *deschis* faţă de ziariste s-a dovedit chiar şi un preşedinte contemporan, în momentul în care a uitat să închidă un celular. Dar, ieri şi azi, a existat şi mai există o şansă pentru evitarea dramelor: apariţia cîte unui cetăţean turmentat, cu inimă bună şi de regulă păcălit la vot – categorie de oameni de care, totuşi, România nu duce lipsă.

Sau vreţi să vorbim despre Franţa? Acolo, în foiletoanele clasice, de secretele mici se ocupă cameristele şi amantele, iar de cele importante – jurnaliştii. Pe la 1845, pe cînd Dumas îşi publica romanul în *Le Journal des débats*, fictivul conte de Monte Cristo propaga un pretins secret prin mituirea unui agent de telegraf şi prin manipularea unui ziar. Prin 2007, pe cînd preşedintele francez Sarkozy a rătăcit un SMS către fosta sa soţie, prietenii săi au acuzat agenţiile de presă şi patronii de ziare. Un fel de a spune *ce qui fut, cela sera*. Oricum, tot e bine, dat fiind că în alte ţări cameristele şi amantele devin jurnaliste – şi de aici tot farmecul.

Nu vreau să expediez în anecdotic secretele de alcov şi nici interferenţele lor cu Istoria. În Franţa sau în România şi oriunde în timp şi spaţiu, confidenţele şi intimităţile (măcar aparent secrete) au adus victorii sau înfrîngeri, au creat miniştri şi ministrese, au propulsat sau dărîmat cariere. Unul dintre cei mai sobri savanţi ai secolului al XIX-lea – istoricul Mommsen – spunea că istoria Imperiului Roman ar fi arătat altfel dacă nu s-ar fi aflat cu cine îşi petrecea Iuliu Cezar nopţile odată ajuns la Alexandria, în Egipt.

Instituţiile secretului şi aria de credibilitate

Totuşi, aş vrea să pun accentul pe altceva. În politică, la un anumit nivel, secretele sînt inevitabile. Păstrate sau nu, devoalate au ba, ele modelează oameni şi epoci. Iar cel mai important lucru este că secretele îşi creează propriile instituţii. Toate serviciile secrete din lume îşi au rădăcina în teama că secretul propriu nu poate fi păstrat şi că cel al vecinului nu poate fi spart. Asta în teorie – în practică, e mult pînă cînd e creat un serviciu secret; ulterior, el şi cei care-l compun fac aproape orice pentru a-şi justifica existenţa. În istoria modernă a lumii, serviciile secrete au date de naştere şi date de schimbare a numelui – şi foarte rar date de dispariţie, pur şi simplu. Această ştafetă cere mîini multe şi ştie unde să le caute.

La fel de bine poţi să spui că *secretele fac Istoria,* după cum poţi demonstra şi contrariul – pentru că în aceeaşi Istorie există secrete care nu au fost luate în seamă de nimeni dintre *iniţiaţi*. În iunie 1941, Stalin fusese prevenit că Germania va ataca URSS, dar nu a crezut – fiind convins că este o intoxicare a lui Churchill. În 1968, Alexander Dubček a fost prevenit de Ceauşescu (a cărui Securitate era şi atunci destul de eficientă) că Brejnev îi pregăteşte ceva, dar nu a crezut. Aş spune că există, în linii mari, o deosebire între secretul de la Est şi secretul de la Vest, între cel latin, slav sau anglo-saxon. E o constatare empirică, fără pretenţii: există ţări în care orice secret, înainte de a ajunge taină, eşuează în bîrfă. Exemplu: acum aproape zece ani începea să se vorbească în România despre o binecunoscută femeie din politică ale cărei foste dosare... aşa şi pe dincolo. Mulţi *iniţiaţi* povesteau despre caz – şi totuşi, în 2005, cînd afacerea a ieşit pe tapet, mai ales iniţiaţii – care pînă atunci bîrfiseră copios – au mimat surpriza şi au masacrat personajul. Iarăşi, să tot fie trei ani de cînd se vorbeşte despre un notoriu azi bărbat de televiziune al cărui pact cu Secu, din anii juneţii, n-ar mai fi chiar o taină – dar la fel de mare va fi „surpriza“ cînd îi va veni şi lui momentul.

Concluzia? Nu una, ci două. Prima: Churchill şi-a păstrat secretul, dar nu şi sîngele rece; în replică la bombardarea Coventry-ului, în noaptea de 13 spre 14 februarie 1945, Dresda germană a fost ţinta a sute de bombardiere aliate, care au lăsat în urmă 35 de mii de morţi şi un oraş distrus în proporţie de 90%. Şi a doua: nu secretele sînt bicisnice sau măreţe, ci scopurile în care ele sînt uzate. Dacă *marea taină a Universului* ar fi folosită pentru compromiterea Miţei Baston, atunci chiar că văzutul şi nevăzutul n-ar fi decît foile unei cepe uitate afară-n ger.

O destăinuire

Am încercat să luăm în serios secretele, fără să facem dezvăluiri senzaţionale sau aluzii la teoria conspiraţiei. Acele secrete mărunte, dar importante care există în fiecare dintre noi. Modul în care le păstrăm sau le mărturisim şi forma pe care ele o îmbracă s-au schimbat însă, într-o lume în care confesiunile tind să revină publice. Nimic nu mai e secret şi în acelaşi timp totul este. Ceea ce se află capătă conotaţii de zvon sau de bîrfă şi prea puţin de destăinuire, un cuvînt care astăzi aproape că îşi pierde sensul. Oamenii au acelaşi apetit dintotdeauna de a întrezări şi descoperi secretele altora, indiferent de natura lor sau marile secrete, acolo unde nu este cazul, dar, în acelaşi timp, nu mai sînt în stare să mai păstreze pentru sine mai mult decît parola adresei de e-mail. Trăim vremuri ale „desecretizării“ cu orice preţ. Poate că, din cînd în cînd, puţină discreţie ar fi necesară. (**A. P.**)

Stela GIURGEANU

Bîrfa *reloaded*

Galeriile de pitici şi oasele de uriaş.

La Roşia Montană poveştile cu pitici şi uriaşi sînt cunoscute de foarte mulţi dintre localnici, dar nu mulţi doresc să dea detalii. Dacă îi întrebi de pitici, zîmbesc politicos, dacă îi întrebi de uriaşi, refuză să continue subiectul. Poveştile astea sînt mai mult secrete transmise din tată în fiu şi mai puţin povestite la urechea trecătorului dornic de ceva senzaţional. Nu e treaba multora ce se întîmplă la ei în ogradă. Reticenţa de a vorbi mi-a fost explicată într-un tîrziu de cineva: „poţi fi considerat nebun, aşa că mai bine taci!“, adăugînd foarte serios şi privindu-mă adînc în ochi, ca un fel de avertisment: *un sîmbure de adevăr există.*

Sîmburele mi-a fost dezvăluit de către un singur localnic, într-o seară friguroasă de ianuarie, la o carafă de vin. Fiind un loc minier, muntele a fost săpat de generaţii întregi, scormonit după aur, iar într-una din zile, în timpul săpăturilor, s-au descoperit nişte galerii pitice, făcute la dimensiunea unui om (sau făptură) de statură foarte mică. Povestea nu s-a oprit însă aici. Ca un soi de Taj Mahal teoretic şi negru, s-au descoperit, nu departe de acele galerii, şi nişte galerii imense, ridicate cu mult peste înălţimea unui om normal. Or, deşi te mai poţi împăca cu existenţa unei galerii înalte, cum explici, ei, bine, cum explici existenţa unui os, un os enorm, descoperit într-una din acele galerii, un os pe care poţi sta, comod, alături de alţi patru confraţi, ca pe o băncuţă? Dar mai bine să închidem aici subiectul.

De ce a dispărut cînepa?

Acum cîteva luni m-am nimerit pe undeva prin Munţii Apuseni, la o sărbătoare locală. De dimineaţă, în faţa Primăriei erau adunate toate autorităţile: de o parte primarii satelor învecinate, cu cocarde tricolore prinse în dreptul inimii, de alta preoţii cu sutane lungi, pătate pe la poale de noroiul uliţelor desfundate. Sătenii se adunaseră şi ei în faţa Primăriei, îmbrăcaţi în haine de sărbătoare. Femeile, grupate în bisericuţe separate de cele ale bărbaţilor, şuşoteau între ele, iar intelectualii satului, îmbrăcaţi orăşeneşte, fumau retraşi într-un cerc mai select, cocoţaţi pe un bolovan ieşit de sub noroaie. Era prin primăvara anului trecut, sus, în Dealul Fericetului.

Inginerul silvic se afla la a treia sa carte. Prima carte se numea *Capitalizarea pădurilor* şi era un proiect prin care îşi dorea prevenirea „feudalizării pădurilor“. De la a doua s-a axat însă pe secretele din istoria românilor, scriind despre originile noastre indo-europene, continuînd cercetarea în această a treia carte, pe care avea să o lanseze în aerul pur al Apusenilor, lîngă troiţa înălţată în memoria lui Horea – *Misterele comunei Horea.*

„O să demonteze clar nişte mituri“ – susţineau pe Dealul Fericetului sătenii, prinşi şi ei în mrejele dezvăluirilor din carte. Aceşti munţi, de pildă – spuneau cei ce citiseră deja cartea sau cunoşteau teoriile inginerului – au fost exploataţi cu mercur, din timpuri străvechi. Cică avem şi două descrieri din 1880 care, nu se ştie de ce, au rămas marginalizate, descrieri care arătau clar că piatra a fost „rasă cu mercur“. Or, despre existenţa mercurului din timpuri străvechi nu se îndoieşte nimeni: orice babă ştie că în Apuseni o picătură de mercur seacă apa, că roade în adîncime, fetele îl folosesc anti-deochi, apare şi în descîntece, sub denumirea de argint viu. De ce n-ar fi fost folosit şi pe scară largă pentru a săpa vîna de aur din munţi?

Un alt mister este şi cum au ajuns moţii să depindă exclusiv de pădure. Tot încercînd să ascundă aurul de autorităţi, încercînd să nu divulge secretul, dar fiind urmăriţi în permanenţă, au mascat şteampurile pentru exploatat aurul, sub întrebuinţarea de mori. La un moment dat, tot ascunzînd acest lucru, şi-au îngropat şi meşteşugul.

Intriga – povestea cu patimă scriitorul-cercetător – merge mai departe. Dovezi că moţii au exploatat aurul rezidă şi în toponimele de aici. „Arieşul“, de exemplu, este identificat în legende cu Urieşul, adică „rîul de aur“. Or, oamenii de pe aici folosesc termenul „uriaş/urieş“, ceea ce duce la o dezvăluire şi mai mare: uriaş înseamnă de fapt, în cod secret, exploatator de aur.

Peste toate acestea se suprapune un fapt de netăgăduit: nu de mult timp, în zona Apusenilor a dispărut cînepa, iar cînepa, coform spuselor inginerului-scriitor, era un element foarte important folosit pentru extracţia aurului...

În loc de epilog

Ce aţi face dacă aţi locui într-un sat, în mijlocul unei comunităţi mici, departe de civilizaţia urbană, traversînd uliţe desfundate, salutîndu-i în fiecare zi pe toţi acei oameni pe care aţi ajunge să-i cunoaşteţi (poate mai bine decît v-aţi fi dorit), să le cunoaşteţi vieţile în amănunt, dezbărînd de orice secret destinele lor, iar secretele vieţii lor de zi cu zi n-ar mai avea absolut nici un haz pentru dvs.?

Mircea KIVU

Scurtă istorie a secretului în vremuri apropiate

Comunismul şi-a făcut debutul, ca forţă politică, în forma unor organizaţii clandestine, secrete. Lenin în Elveţia, dar şi comuniştii români erau urmăriţi şi se ascundeau. Nevoia de mistificare a făcut ca, după ce au ajuns la putere, şi unii, şi alţii să continue să învăluie în secret perioada ilegalităţii – amintiţi-vă despre „Cursul scurt de istorie a PC(b) al Uniunii Sovietice“ şi despre fotografiile trucate cu Ceauşescu ilegalist de la Muzeul PCR.

În anii comunismului, secretul nu ascundea doar trecutul, şi nu doar evenimentele semnificative, ci şi (mai ales) viaţa privată a celor de la putere. Puţini ştiau cum se numeau soţiile membrilor nomenclaturii (afară de „una“, evident). Copiii lor învăţau în şcoli cu populaţia atent triată. Vilele în care îşi petreceau vacanţele, la Predeal sau Neptun, erau împrejmuite cu ziduri ce inhibau privirile indiscrete ale muritorilor – cu timpul, aceştia nu mai aveau nici dreptul să circule în zonele cu pricina. Cu cît funcţia era mai înaltă, cu atît era mai gros capitonată uşa biroului.

Nu acelaşi lucru se petrecea cu ceilalţi – cei mulţi. Într-o primă fază, foştii duşmani de clasă au fost trimişi să locuiască „la comun“ împreună cu oamenii muncii, în apartamente în care baia şi bucătăria uneau familiile într-o deplină promiscuitate. Mai tîrziu, pereţii şi uşile blocurilor construite în „epoca de aur“ erau suficient de subţiri încît noţiunea de intimitate să fie abstractizată la maximum. Camera de hotel era obligatoriu împărţită cu un necunoscut, iar buletinele vizitatorilor – scrupulos înregistrate.

Am văzut recent un excelent scurtmetraj al Mălinei Ionescu – *Punga la români* – care radiografiază cu o extremă concizie (filmul durează trei minute), prin intermediul metamorfozelor instrumentului de transportat obiecte mici, o întreagă istorie a vieţii cotidiene. Tînăra realizatoare nu avea de unde cunoaşte o ipostază a paleo-pungii omniprezentă în tîrguielile cotidiene din primele decenii ale comunismului, anume plasa. Plasa aceea din sfoară sau fire de plastic colorat, atît de practică (rezistentă şi uşor de băgat în buzunar) era ideală pentru facila inspecţie a articolelor transportate cotidian de către orice om al muncii. Ciudat, nu am văzut articolul respectiv în nici o imagine înregistrată în altă ţară.

Dezvăluirea unora dintre dosarele de securitate a arătat că imensa majoritate a delaţiunilor nu vizau eventuale conspiraţii ce ar fi putut pune în primejdie regimul politic, ci mai ales aspecte aparent nesemnificative ale vieţii private – cine ce cîine plimba, cu cine se vedea, de unde îşi procura laptele praf, după ce fustă se uita, ce bancuri spunea, ce cărţi citea, cum alerga bezmetic după o bucată de carne în ajunul Revelionului. Cele mai multe dintre aceste note informative nu au avut, de regulă, o finalitate palpabilă. Am impresia că, mai presus de informaţia obţinută, reţeaua de „colaboratori“ avea mai degrabă funcţia de a comunica tuturor faptul că, în calitate de clasă muncitoare, îţi este interzis orice secret. Se ştie totul despre tine, nu are rost să te gîndeşti că ai putea vreodată ascunde ceva. Într-o luptă corp la corp, omul modern aflat în pielea goală, preocupat de propria-i goliciune, va fi de regulă defensiv. Ponciful relaţiei dintre deţinerea informaţiei şi a puterii ar trebui reexaminat, miza e de fapt dreptul de a avea secrete.

Ce a devenit secretul în societatea de consum? Pentru omul „ajuns“ el este o marcă a autorealizării. Mai mult sau mai puţin conştient, omul cu bani şi putere de astăzi copiază raportul cu noţiunea de secretizare a nomenclaturistului. Cei proaspăt îmbogăţiţi îşi cumpără maşini puternice, nu pentru că ar avea de gînd să străbată munţii, ci pentru a comunica celorlalţi că sînt puternici. Neapărat, cu geamuri fumurii – oamenii obişnuiţi nu se ascund privirilor indiscrete. Îşi construiesc vile impozante, nu pentru că ar avea de gînd să dea baluri pentru sute de persoane, ci ca să se diferenţieze de amărîtul de la bloc. Comparaţi, dacă aveţi timp, gardurile vilelor cochete din Cotroceni, construite de oameni cu dare de mînă în perioada interbelică, cu cele ale buncărelor ridicate în zilele noastre în Pipera. Primele au rolul de a delimita simbolic spaţiul privat. Cele din urmă au tot un rol simbolic (că doar nu s-o împiedica un hoţ serios de doi metri de zid, niciodată grilaj, întotdeauna compact) – acela de a delimita statutul social al proprietarului. Pe stradă şi nu numai, omul important poartă impenetrabili ochelari fumurii.

Logica e simplă, dar simplistă: dacă ai ceva de ascuns înseamnă că *ai* ceva. Dacă nu, nu.

Tudor Călin ZAROJANU

Secretul lui Polly şi Nelle

Un american, un rus şi un român se lăudau. „La noi – zice americanul – secretul de serviciu e pe bune. Imaginaţi-vă: eu sînt angajat de zece ani în aceeaşi companie cu vărul meu, dar nu ştiu ce lucrează el şi nici nu mă interesează!“ Rusul zîmbeşte: „Asta e puţin. La noi, secretul de serviciu e chiar secret! Eu sînt la minister în acelaşi birou cu nevastă-mea, de 20 de ani. Nu ştiu ce lucrează, nu mă interesează!“. Românul îi priveşte de sus: „Fleacuri! Adevăratul secret de serviciu e la noi: de 30 de ani sînt singur în birou – nu ştiu ce lucrez, nu mă interesează!!“.

Sublim. Eu cred că veşnicia s-a născut la stat. Deşi nici privatu' nu stă mult mai bine.

Acum, sigur, *noi* nu ştim ce lucrăm şi nu ne interesează – dar *Ei ştiu*. Ei ştiu totul. Şi tot nu le-ajunge. Dacă, bunăoară, băiatul ăla cu grenada de la Liceul „Jean Monet“ se decide să arunce şi o bombă atomică pe undeva? Nu vorbeşte el întîi la telefon cu furnizorul, nu-i dă un SMS maicăsii să-i spună că întîrzie la masă din motive de uraniu îmbogăţit? Nu intră pe Messenger cu bunică-sa de la ţară, s-o-ntrebe unde e mai geostrategic să-şi plaseze obiectul? Şi tu, organ de ordine şi disciplină, nu trebuie să ştii, ca să previi tragedia?

Ei, pentru că toate astea trebuiau să poarte un nume, un singur nume, li s-a spus *Legea privind reţinerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de servicii de comunicaţii*. Şase luni. Convorbiri telefonice, mail-uri şi alte mesaje electronice. Cine? Operatorii respectivi.

Vorbim despre cîteva zeci de milioane de convorbiri telefonice pe zi. Spre două miliarde în şase luni. Unde or fi serverele alea care să reţină aşa ceva? Dar programele de gestiune? Dar personalul calificat?

La Internet distracţia e şi mai mare. Dacă nu cumva Guvernul român a ajuns atît de tare încît să dea ordine lui alde Yahoo, „operatorii“ trebuie să fie providerii de reţea, care de multe ori sînt doi studenţi într-o garsonieră. Să vezi ce stochează ăia! Mai ales că la mail-urile utile se adaugă de zece ori mai multe spam-uri, plus „circularele“ (care vor fi păstrate fiecare de zece sau de o sută de ori), plus „news-letter“-urile, plus mesajele ICQ, Messenger etc., plus convorbirile audio prin Skype.

Staţi liniştiţi: n-o să iasă nimic. Nu în România. În fapt, la adăpostul acestei legi vor fi urmăriţi mai relaxat cei care erau urmăriţi şi-nainte. Ceva nou se va întîmpla, totuşi: simpli cetăţeni care au pică sau interese contrarii cu alţi simpli cetăţeni şi – în plus – o pilă la „operator“, la Poliţie, procuratură sau orice entitate implicată în stocare (inclusiv femeia care spală pe jos în sala serverelor) vor avea acces la comunicaţiile private ale duşmanilor. Ceva sevă o să-şi tragă de aici detectivii particulari. Chiar dacă stocarea nu vizează (teoretic...) şi *conţinutul* comunicărilor (cum au înţeles o mare parte dintre români, ameţiţi de o presă care citeşte doar titlurile actelor normative), ci doar „cine, cui, cînd, cum, cît“ – şmecherii se vor alege cu ceva.

Ieşind din prea sfîntul teritoriu al „siguranţei naţionale“ (apropo, ce se-ntîmplă cînd se arde siguranţa asta?; în fine, oricum trebuia să stingă ultimul lumina), ce secrete ar mai fi de apărat, respectiv de deconspirat?

Bunăoară, secretul surselor jurnalistice. În treacăt fie spus, ştiaţi că apărarea confidenţialităţii surselor era prevăzută în Legea presei din 1971, în care era menţionată inclusiv sancţionarea celor care ar face presiuni să fie dezvăluite? Asta apropo de cît de important este ce scrie într-o lege.

Bun, şi cine nu ştie care-i sursa? Sursa ştie – şi sigur ştie cine trebuie din partidul ei (căci despre „dezvăluiri“ şi *„breaking news“* politice vorbim; apuse-s vremurile cu anchete economice, financiare sau sociale; acum, cel mult, îţi pui o cameră ascunsă, îl filmezi pe preopinent cum zice ce zice şi gata). Ziaristul ştie – şi ştiu toţi colegii lui, că românu-i generos. Opoziţia la partidul sursei ştie şi ea – de altfel, sînt amici. Serviciile siiiigur ştiu! Preşedintele află. Premierul – probabil şi el, ca şi ceilalţi lideri politici cît de cît importanţi. Cine nu ştie? A!, da, publicul. Păi, ăsta nici nu trebuie să ştie, cu sau fără legea conservării informaţiilor (ce frumos ar suna „Conservă de fasole cu costiţă şi SMS-uri“!).

Ar mai fi secretul banilor. Cine cîţi are, salarii, prime de porc (dacă interpretaţi tendenţios sintagma, e treaba dvs.), sporuri, cumul de venituri, cumul de funcţii etc. Păi, s-a cam aflat. Mai mult, s-a aflat şi ce nu există. Ce mare brînză să scrii într-un Top „avere estimată la...“? Iar despre cine nu s-a aflat, nici n-o să se afle. Public. Că unde trebuie, se ştie tot despre toţi.

Bun. Şi atunci despre ce vorbim?

Vorbim despre lunga listă a secretelor pe care le ştie toată lumea, dar nu pomeneşte nimeni despre ele:

- că stupiditatea istoriei numită comunism n-a însemnat numai teroare, ci şi deprofesionalizare – din care mulţi nu şi-au revenit nici azi;
- că, paradoxal, doctrina care propovăduia colectivismul a generat cumplite individualisme;
- că România nu este nici pe departe sufocată de corupţie, cît este îngropată de incompetenţă;
- că, după cele două decenii brucaniene, înspăimîntător de mulţi români continuă visul „să muncim ca-n comunism, să trăim ca-n capitalism“;
- că politicienii pe care-i înjurăm nu sînt altfel decît noi înşine – ca regulă şi ca excepţii;
- că nu primarii sînt de vină că noi aruncăm gunoaie pe geam şi pe stradă;
- că toate instituţiile statului au, pentru România, planuri şi soluţii exact la fel de coerente, inteligente şi eficiente cum are fiecare dintre noi pentru viaţa lui;
- că orizontul de aşteptare şi centrele de interes ale românilor trebuie căutate în emisiunile de genul *Test de fidelitate;*
- că avem nu numai ceea ce meritäm, dar chiar ceea ce – în secret – dorim.

Pentru aceste (şi destule alte) secrete, chiar că ar merita o supraveghere naţională a tuturor comunicaţiilor!

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 5 februarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

BARBURISME

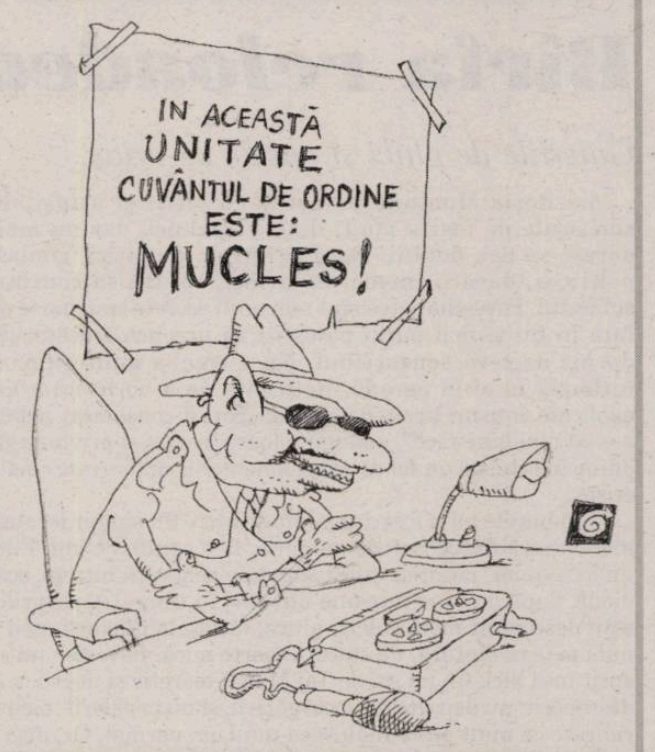

Desen de Ion BARBU

Alfred DUMITRESCU

„Păstrătorul de secrete“

Foarte interesant acest apelativ pe care Adina Popescu l-a folosit, referindu-se la profesia mea de psihanalist, în e-mail-ul prin care îmi explica cam ce şi-ar dori de la acest articol. Mie unul îmi sugerează imaginea unei bănci elveţiene de dinainte de epoca crizelor şi falimentelor sau a unei piramide adăpostind încăperi ce cu siguranţă nu vor fi nicicînd descoperite. Şi multă linişte... căci e greu de imaginat un spaţiu zgomotos şi plin de mişcare ca pe unul în care secretele, de orice fel, s-ar putea vreodată simţi în siguranţă. Şi timp, timp din plin... pentru că secretele, cele care contează cu adevărat în viaţa oamenilor (şi nu mă refer aici la „dezvăluirile“ jurnalistice), se ţes în timp şi se deznodă tot în timp.

Dar este oare cu adevărat psihanalistul un astfel de „păstrător de secrete“? Într-un fel da, în sensul în care confidenţialitatea absolută este o condiţie obligatorie a relaţiei acestuia cu pacienţii săi. Aici se opreşte însă orice asemănare cu „bancherul elveţian“, căci psihanaliza este, prin excelenţă, o întreprindere de dez-văluit secrete, de decorticat, cu răbdare şi tenacitate, înveliş după înveliş, de disimulări, negări, justificări şi multe alte manevre, mai radicale sau mai subtile, pe care noi, oamenii, le folosim pentru a ne pune la adăpost de judecata altora sau de propria noastră judecată.

Secretul este, într-adevăr, „pîinea cea de toate zilele“ a psihanalistului, în măsura în care acesta este mereu în căutarea sensurilor mai puţin aparente şi imediate ale spuselor sau actelor pacientului său. Şi este şi „corvoada“ de trei, patru sau cinci ori pe săptămînă a oricărui pacient de analiză care, asemenea lui Sisif, îşi duce povara secretelor sale dureroase pînă pe canapea, o depune acolo cu mari eforturi şi suferinţe, doar pentru a şi-o vedea întoarsă pe toate părţile, transformată pînă la a deveni de nerecunoscut şi apoi pentru a duce înapoi acasă o povară nouă care se va cere la rîndul ei purtată, transformată, metabolizată şi... aşa mai departe. Poate că imaginea pe care am schiţat-o nu este chiar ceea ce un potenţial pacient de psihanaliză şi-ar dori să audă; poate că, iată, tocmai am dezvăluit un secret: nu putem scăpa atît de uşor de povara secretelor noastre, nu le putem depune pur şi simplu în braţele sau în cîrca altcuiva pentru a pleca mai departe senini ca cerul şi uşori ca fulgul. Sigur că toată lumea ştie asta, doar că e atît de dezamăgitor încît preferăm să nu ne gîndim la asta, să sperăm că „poate se poate“, cu alte cuvinte, să ţinem acest neplăcut adevăr... secret.

Psihanaliza este o metodă de psihoterapie care derivă din ceea ce am putea numi o „ştiinţă a Inconştientului“, a acelei părţi a fiinţei noastre sufleteşti care ne este, prin definiţie, ascunsă, adică temeinic „secretizată“. Ca pacienţi, intrăm de obicei într-o analiză, cu convingerea că există în viaţa sau în mintea noastră lucruri despre care nu vom putea vorbi niciodată, secrete pe care nu le vom putea împărtăşi nimănui, sub sancţiunea unei rejecţii distrugătoare pentru narcisismul nostru întotdeauna prea fragil. Şi, pe măsură ce avansăm în relaţia analitică, începem să descoperim că, odată rostite cu glas tare (chiar dacă, cel mai adesea, şoptit) secretele acelea nu numai că par să-şi piardă

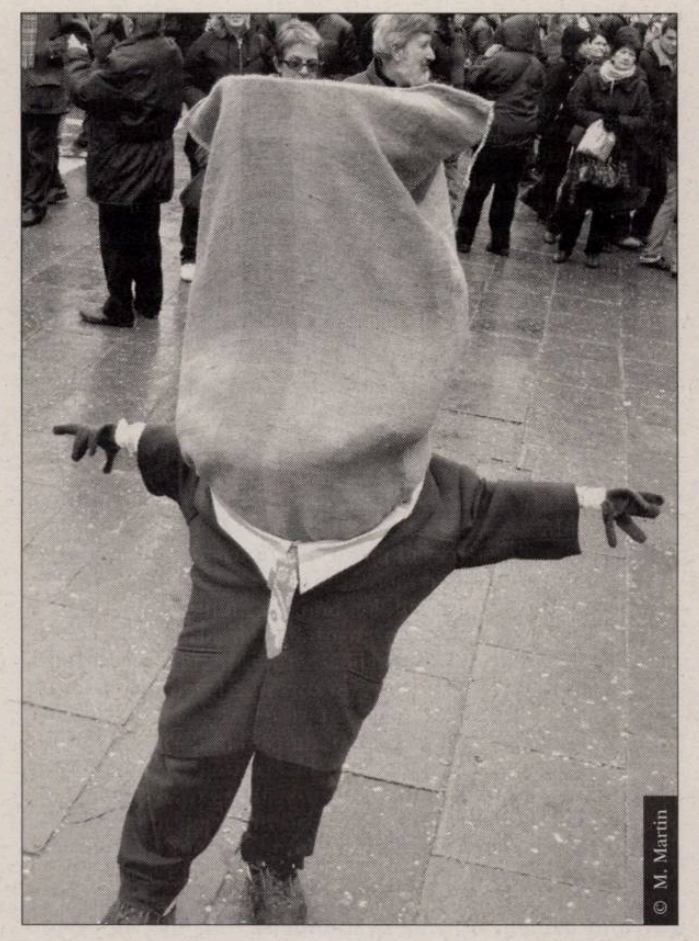

din importanţă şi dramatism, dar devin, la rîndul lor, treptele care ne conduc către altele, mult mai bine ascunse: gînduri, trăiri, fantasme şi emoţii pe care, pentru a evita o suferinţă sufletească de nesuportat, le-am ascuns cu dibăcie de noi înşine.

Cu alte cuvinte, venim la „bancă“ cu tezaurul nostru de secrete şi descoperim că „bancherul“, atît de corect în a ni le păzi de ceilalţi, este în acelaşi timp un „spărgător“ care nu ne restituie niciodată întocmai ceea ce i-am încredinţat.

În corespondenţa amintită mai sus, Adina Popescu formula ca posibilă temă a acestui articol şi întrebarea „ce secrete mai au oamenii astăzi?“; mărturisesc că, la o primă citire, am fost destul de descumpănit de această întrebare. Cum adică, „astăzi“? Cum ar putea avea oamenii de azi altfel de secrete decît cei de ieri, alaltăieri, mîine sau poimîine? Mi-a trebuit ceva timp pentru a-mi da seama că, prin profesia noastră, noi, psihanaliştii, sîntem atît de obişnuiţi cu gîndul că marile conflicte ale psihicului uman sînt mereu aceleaşi, încît ne aşteptăm ca oricine să accepte în mod automat această „evidenţă“. Desigur că nu este aşa şi că doar expunerea permanentă la realitatea acestei perenităţi poate relativiza credinţa despre impactul major al imediatului asupra funcţionării psihice. Şi totuşi, faptul că trăim într-o lume pe care bunicii noştri nu şi-ar fi putut-o nici măcar imagina, o lume în care „instantaneu“ nu mai este un fel de-a spune, ci chiar modul în care se mişcă informaţia sau capitalul şi în care secretele nu mai sînt protejate prin legăminte, lacăte sau gărzi înarmate, ci prin „soft“-uri din ce în ce mai complicate nu ne face să fim fundamental diferiţi de predecesorii noştri, să avem de păzit cu totul altfel de secrete? Ei bine, cred că nu. Criza economică mondială şi actualitatea politică a locului pot fi uneori (deşi mai degrabă arareori) „teme de deschidere“ în discursul unui pacient de analiză, dar ele vor ceda repede locul lucrurilor cu adevărat importante: o spitalizare de cîteva luni a mamei la vîrsta de 2 ani şi 6 luni, o vorbă aspră şi nedreaptă a tatălui la 3 ani, o privire „mai-nu-ştiu-cum“ a unei colege de grădiniţă la 5 sau împovărătorul secret al dorinţelor ostile la adresa frăţiorului apărut „nu-se-ştie-cum“ („şi nici nu vreau să ştiu cum!“) tocmai cînd lucrurile mergeau mai bine şi viaţa era mai frumoasă. Am folosit, cu siguranţă, exemple în mod evident anodine şi care ar putea face parte din istoria oricăruia dintre noi. Şi totuşi, întîlnirea adevărată cu asemenea amintiri (adică însoţită de o trăire afectivă cît mai apropiată de cea originară) în timpul unei şedinţe de analiză şi asocierea lor cu multiple dificultăţi sau suferinţe pînă acum inexplicabile au cel mai adesea efectul revelării unor mari „secrete“ despre sine.

Voi încheia cu o scurtă referire la o altă posibilă întrebare: „La ce sînt bune secretele?“. Auzim adesea părinţi afirmînd că „un copil nu trebuie să aibă secrete faţă de părinţii lui“ şi poate că celor mai mulţi dintre noi un astfel de deziderat li se pare legitim. Într-o oarecare măsură aşa şi este, dar... doar într-o oarecare măsură. Capacitatea de a avea secrete – în sensul propriu, acela de „informaţie care este ascunsă celorlalţi“ şi nu în cel folosit mai sus, al ascunderii de sine – este o componentă esenţială a maturizării şi dezvoltării unei identităţi proprii. Orice copil porneşte în viaţă cu o mare dificultate în a-şi construi şi asuma un spaţiu psihic privat, accesibil celorlalţi doar cu acordul său şi asta pentru că diferenţa enormă dintre capacităţile adultului şi cele ale copilului îl fac pe acesta din urmă să-şi imagineze că adulţii au o putere nelimitată, ce include, cu siguranţă, şi accesul la gîndurile propriilor copii. Uneori adulţii întăresc în mod deliberat această credinţă pentru a-şi asigura un control cît mai complet asupra eventualelor „abateri“ ale copilului; riscul, în acest caz, este ca acesta din urmă să-şi trăiască spaţiul psihic ca pe un loc neîngrădit, impersonal şi mereu susceptibil de a fi invadat de către ceilalţi, un loc care nu se va putea constitui în acel refugiu interior pe care doar conştiinţa deplinei individualităţi ni-l poate oferi.

Avem, aşadar, nevoie şi de secrete la fel cum avem uneori nevoie şi de o cheie care să ne permită să ventilăm acele încăperi ale propriei fiinţe pe care prea multă teamă sau prea multă durere le-a ţinut zăvorîte prea mult timp, cu preţul unor drastice limitări ale libertăţii noastre de gîndire, de fantasmă şi de acţiune.

Mirel BĂNICĂ

Discreţie cu orice preţ

Oricine a vizitat ca turist sau a trăit o perioadă în Elveţia poate depune mărturie: în această ţară, băncile ocupă un loc privilegiat. Fie că este vorba despre faimoasa Bahnhofstrasse din Zürich, de Rue des Banques din Geneva sau pur şi simplu despre băncile comunitare din oraşele mici şi cochete, pierdute prin văile Alpilor, *instituţia bancară* este omniprezentă în peisaj. Atenţie, nu este vorba de invazia bancară la care sîntem supuşi în România, cu bănci ce se deschid în foste magazine de termopane şi viceversa, ci de instituţii respectabile, aşezate, ce sînt acolo de zeci, uneori chiar sute de ani. Fac parte nu doar din peisajul străzii, ci şi din mentalul colectiv al locuitorilor.

Cu toate acestea, cinematograful şi literatura ne-au obişnuit cu imaginea tipului celui rău care apasă pe tasta Enter, aşteptînd cu degetul pe trăgaci transferul a milioane de dolari în contul său din Elveţia. Ne putem întreba de ce are loc o asemenea publicitate negativă şi cum de nu protestează o Elveţie întreagă în faţa unor astfel de crime de lezimagine naţională. La noi, pe Dîmboviţa, un simplu ponei roz „aprinde“ studiourile de televiziune, iar un film ca *Borat* deschide robinetul provincialismului şi al ranchiunei naţionaliste. Elveţienii, oameni calculaţi din fire, şi-au dat repede seama că astfel de scene, fie şi cu tuşele îngroşate pînă la absurd, nu fac altceva decît să consfinţească o stare de fapt: omniprezenţa secretului bancar. Şi publicitatea negativă poate fi deci valorizată eficient. Simplificat, secretul bancar, aşa cum este el perceput în Elveţia, ar putea fi definit ca o formă de maximă discreţie faţă de client şi de sursele sale de finanţare (ceea ce nu înseamnă că sînt excluse anchete aspre atunci cînd sînt bănuieli de *argent sale)*. Atunci cînd există probleme cu privire la fondurile depuse, o formă de discreţie generalizată, foarte specială, domină în cooperarea cu organizaţiile fiscale internaţionale. Există un cod de onoare al meseriei de bancher în Elveţia, iar cînd este vorba de *scandaluri* financiare (cuvînt drag românului, ca turcului pistolul), bănci ce sînt în concurenţă pe viaţă şi pe moarte în atragerea clienţilor fac bloc comun în favoarea protecţiei sacrosantului secret bancar. Şi poate ar fi interesant de remarcat că elveţienii vorbesc despre băncile lor ca de un tot, un organism unitar. Cînd suferă o bancă, toată „piaţa financiară“ helvetă este tulburată. O piaţă care deţine în mod oficial 40% din averea privată a lumii, dar în realitate s-ar putea ca această cifră să fie mai mare.

Foarte oficialul site al Departamentului de Finanţe din Berna defineşte secretul bancar ca fiind „o obligaţie a responsabililor şi angajaţilor băncilor de a păstra tăcerea în ceea ce priveşte afacerile clienţilor. Deţinătorul secretului este clientul. El poate elibera banca de obligaţia sa de tăcere“. Şi, foarte important, acelaşi regulament mai prevede faptul că „ridicarea secretului bancar nu aparţine bancherului“. În aparenţă, tăcere totală păstrată de bănci, discreţie cu orice preţ; însă tot aceleaşi bănci sînt extrem de suple şi transparente în ceea ce priveşte clientul mărunt, care nu posedă milioane de euro în cont, dar care în acelaşi timp are nevoie de informaţii fiabile, rapide şi mai ales transparente cu privire la funcţionarea băncii, deschiderea unui cont sau a unui credit. O transparenţă ce ar trebui să dea de gîndit unei mari părţi din bancherii României, care în ultima vreme dau impresia că s-au transformat în adevărate asociaţii de cămătari, nu de onorabili mînuitori de bani.

De mai bine de două decenii, Uniunea Europeană poartă un adevărat război de uzură împotriva Elveţiei în ceea ce priveşte păstrarea secretului bancar. Afacerea fondurilor victimelor Holocaustului de la sfîrşitul anilor '90 a dat şi ea o lovitură aproape fatală noţiunii, prin punerea ei în cauză, pe considerente etice. Elveţia a răspuns printr-o serie de măsuri ce constau într-o mai bună cunoaştere a clienţilor, a provenienţei averilor acestora şi a schimbului de informaţii sensibile între bănci şi guvernele din diferite ţări. Secretul bancar subzistă şi nici nu sînt semne că s-ar renunţa la el prea curînd.

Aurora LIICEANU

Cînd publicul joacă rolul unui terapeut

Virginia Woolf susţinea cu tărie că unei femei, pentru a scrie ceva, indiferent ce, îi trebuie bani şi o cameră separată. Ea considera că Rousseau este cel care a spart gheaţa scriind despre el. Ea adăuga la această opinie faptul că în secolul al XIX-lea conştiinţa de sine se dezvoltase atît de mult, încît era un adevărat obicei ca oamenii să-şi descrie spiritul în mărturii şi autobiografii. Îşi aşterneau vieţile pe hîrtie, iar scrisorile le erau publicate după moarte. Apăruse astfel o uriaşă literatură modernă de confesiune şi autoanaliză. Ideea terapiei prin scris a cîştigat mult teren şi în psihologie. Asistăm însă în prezent la o lume modelată de televiziune şi la spaima declinului lecturii, inclusiv al confesiunii prin scris.

Oprahfication

Nu este oare mai bine să foloseşti terapia confesiunii publice? Aşa cum se întîmplă astăzi la televizor sau scriind cărţi, cînd oamenii preferă sau se simt atraşi de confesiunea publică în defavoarea celei private, individuale. Modelul suprem, care impresionează psihologii, sociologii, este însă noua formă confesională a comunicării prin media şi, mai ales, prin televiziune. Ţin minte că am rămas cu gura căscată cînd la o emisiune de acest tip, la noi, provocat insistent de moderator cu rugămintea „spune ce simţi“, un bărbat a declarat iubire unei fete „în faţa naţiunii“. Să fie acest lucru influenţa emisiunilor lui Oprah Winfrey, cu cele 3725 talk-show-uri, începute în 1986, care au depăşit nivelul de epidemie socială, devenind un subiect de dezbatere? Nu este oare de necrezut că acest talk-show, cel mai lung ca timp de emisie diurnă, are cel mai mare rating din istoria televiziunii americane? Oprah Winfrey este, după specialiştii în comunicare, cea care a creat o nouă cultură a confesiunii, avînd o influenţă şi o credibilitate enorme. Ea modelează psihicul uman, iar prin confesiunea detaliilor intime din emisiunile ei produce efecte terapeutice. Stilul Oprah place. N-ar trebui ca acest lucru să ne dea de gîndit? Cineva ar putea să spună nu, asta se întîmplă în Statele Unite, dar nu este chiar aşa. Contagiunea socială a trecut Oceanul, emisiunile ei sînt reluate şi la noi, şi în multe părţi ale lumii. Ea a devenit mononimă, nimeni nu-i foloseşte decît numele mic, iar fenomenul pe care ea l-a declanşat, stilul ei reprezintă ceea ce se numeşte „Oprahfication“.

Viaţa secretă din vitrină

La sfîrşitul anului 2008, în *The New York Times* a apărut o rubrică în care o scriitoare cunoscută, Lauren Slater, a scris despre lipsa ei de interes în a face dragoste cu soţul său. Faptul că ea împărtăşea sentimentul de deznădejde erotică cu milioane de cititori, făcînd publică viaţa ei intimă, nu producea mare mirare. Nu şoca. Şi alţii o fac, iar trecutul ei confesional era deja un fapt divers. Labilitatea ei psihică, cu tendinţe certe spre negativism, stări depresive şi sinucidere devenise un bun public, vizibil, aşa cum sînt monumentele istorice.

Problema care se punea cînd ea a vorbit despre sex este faptul că implica o altă persoană, pe soţul ei, care poate nu era încîntat să i se cunoască neputinţa de a se ocupa pe deplin şi satisfăcător de geografia erotică a soaţei sale. Ea, dimpotrivă, se elibera, trecînd de la un sertar al psihicului ei la altul, înaintînd sistematic pe parcele psihice. O făcea cu detaşare, obţinînd, după propriile declaraţii, linişte, poate chiar o modestă ordine interioară şi, în mod sigur, deconectare de la stări apăsătoare. A mărturisit chiar că nu doreşte să atragă atenţia publicului. Însă unii jurnalişti se întreabă dacă oamenii, în cazul acesta cititorii, trebuie să afle ceea ce ea le spune.

Se pare că a depăşi graniţele eului cu alţii de mînă – cu cît mai mulţi oameni – a devenit ceva obişnuit astăzi. La modă. O banalitate, am putea spune. Culmea este că asemenea scrieri sau vorbe spuse la emisiuni TV fac cărţi bestseller şi rating. Lumea secretelor sau viaţa secretă a devenit o modă, ceva pus în vitrină, la vedere. Destăinuirile au devenit strategii de a atrage curioşii. Şi cine nu este curios?

Lauren Slater nu este o excepţie. Mai există şi altele sau alţii care îşi expun partea întunecată a eului lor. S-au mărturisit, aproape triumfător şi fără reţineri, adultere, aventuri erotice absolut întîmplătoare în camere de hotel, cu orice prostituată, aranjamente sexuale cu străini, întîlniţi cu totul ocazional şi agăţaţi fără perdea, algoritmi sexuali preferaţi şi dificil de regizat etc.

Mare vîlvă a făcut biografia laureatului Nobel pentru Literatură din anul 2001, V.S. Naipaul. O biografie din care scriitorul reiese ca un personaj întunecat, inimaginabil de hidos, amintind de duplicitatea Dr. Jeckyl şi Mr. Hyde, de prezenţa părţii solare şi a celei tenebroase în acelaşi sistem psihic. Biograful a dispus de cel mai mare acces la cotloanele negre, la tainiţele întunecate ale psihicului scriitorului, ajutat chiar de scriitor. Este vorba, în biografie, de un mariaj trăit în teroare psihologică, în traumă şi tortură, fugind de el prin vizite destul de dese la bordel, de bătăile frecvente date unei amante de cursă lungă, contemporană cu soţia lui şi fiind în viaţă la apariţia biografiei. Femeia bătută putea afla lucruri noi, soţia era deja moartă. Scriitorul a făcut mărturisiri biografului, fără nici o inhibiţie şi nici o economie de detalii.

Ce raport există între destăinuire şi individ? În mod sigur unii oameni se prea destăinuiesc, iar alţii se destăinuiesc prea puţin. În ambele cazuri există motive care ar putea explica dozajul livrării tainelor personale. Unde ar fi graniţa confidenţialului? Memoriile, scrierile despre sine au avut o „forţă de democratizare“ în literatură – spune o jurnalistă. Dar vocile auzite au fost cele ale părţii întunecate a psihicului: alcoolism, dependenţe imposibil de imaginat, obsesii stranii. Artiştii – se spune – au făcut totdeauna ce au simţit că vor să facă, ei nu s-au preocupat de ce gîndeau sau gîndesc oamenii despre ei.

Ceea ce ne pune pe gînduri şi chiar ne şochează este năvalnica voinţă şi dorinţă a lui Naipaul de a le spune oamenilor, mulţi, detalii ale vieţii lui, de a se destăinui pînă aproape la capăt sau chiar pînă la capăt, golindu-şi unghere-le, gîfîind de dorinţa eliberării lor din mintea lui, aproape furios pe sine. Să fie oare o remuşcare publică luînd forma unei orgii? – se întreabă un jurnalist. Soţia e moartă, dar amanta de cursă lungă mai trăieşte. La ea s-a gîndit? Biograful ne spune că pentru scriitor cele spuse nu sînt oribile, nu sînt hidoase, pentru simplul fapt că ele au rămas în mintea lui îndelung, iar el, scriitorul, nu vrea decît să se detaşeze, să se debaraseze de ele. Poate, pînă la urmă, nu este decît o grabă de exorcizare a răului trăit. Şi, dacă ar fi aşa, atunci publicul cititor devine psihoterapeutul lui.

Confesiunea prin imagini

Există confesiunea sau destăinuirea individuală, făcută psihologului, duhovnicului sau preotului – fiecare are o altfel de denumire, analiză de sine sau dezvăluire, mărturisire, spovedanie – sau unui prieten apropiat, ca simplă confesiune, dar există şi confesiunea publică, făcută unui grup, unui public sau unei mulţimi. Există confesiune verbală – scrisă, ca în cazul lui Naipaul sau al lui Lauren Slater, şi orală, ca în cazul emisiunilor lui Oprah sau la noi în *Din dragoste* ori *Dincolo de aparenţe* –, dar tendinţa creşte către confesiunea publică. Este ca în cazul micilor buticuri înghiţite de hipermarketuri. Acest lucru nu înseamnă că psihologii vor rămîne şomeri. Dimpotrivă. Unii dintre cei cu bani vor alege discreţia.

Dincolo de vorbe apare „confesiunea prin imagini“, dezvăluirea nu a interiorului unei persoane, ci a exteriorului. Se dezvoltă din ce în ce mai mult un strip-tease pe Internet, în care se „postează“ imagini ale corpului, cît mai dezgolit. Să fie imaginea cea care rivalizează sau detronează cuvîntul? Este greu de spus, pentru că imaginea nu produce aceleaşi efecte şi nici nu comunică aceleaşi mesaje ca vorbele sau cuvintele.

Un nou concept se impune: tech sex. El se referă la folosirea Internetului pentru trimiterea unor imagini ale corpului nud integral sau parţial, de către adolescenţi. Desigur, la noi nu sînt statistici, dar fenomenul există. În SUA, după un sondaj recent, 20% dintre tineri trimit asemenea imagini, iar 33% au primit astfel de fotografii sau imagini video prin e-mail, mesaje instant sau webcam. Există şi diferenţe între fete şi băieţi, în favoarea fetelor ca utilizatoare mai frecvente ale acestui tip de mesaj.

Unii susţin că este o nouă formă de flirt, alţii susţin că este o nevoie de afirmare a unei noi identităţi şi, în sfîrşit, alţii susţin că este o erodare a identităţii private în favoarea celei publice. Şi cînd te gîndeşti că în secolul al XIX-lea în cada în care se făcea baie se punea un praf pentru a tulbura apa, astfel încît cea sau cel care făcea baie nu-şi putea vedea corpul!

Mulţi susţin că dincolo de motivele de mai sus, cel mai important pare să fie „jocul pentru putere“ într-o cultură hipersexualizată cum este cea a prezentului. Interviurile făcute cu adolescenţi au arătat că ei nu dau curs unor relaţii intime după ce trimit sau primesc asemenea imagini, ci vor doar să se asigure de puterea lor de seducţie virtuală. Evident, cu gîndul la cea reală. Atît vor. Atît le ajunge. Numărul admiratorilor abandonaţi ulterior face să crească încrederea în sine şi sentimentul de siguranţă. Recunoaşterea socială, indiferent din partea cui, dar importantă cu cît numărul celor care recunosc o calitate este mai mare, pare astăzi să devină o nevoie din ce în ce mai acută.

Dar care să fie relaţia între secret şi recunoaşterea socială? Poţi oare avea succes, rămînînd un aprig păstrător al secretelor tale, nedezvăluindu-te psihic şi/sau fizic? Te poţi bucura de admiraţie sau măcar de acceptarea altora în afara vizibilităţii sociale? Cît de mare trebuie să fie accesul la eul tău, psihic şi fizic?

O fereastră care se sparge

Punînd astfel problema, se pare că celebra fereastră a lui Johari se face ţăndări şi nici n-ar fi de mirare dacă ne gîndim că acest instrument psihologic, inventat de doi psihologi – Joseph Luft şi Harry Ingham – are deja aproape 55 de ani. Primele două litere de la numele mic al autorilor au dat numele acestei ferestre. Chiar dacă ea nu mai are simetria perfectă iniţială, ea rămîne un bun instrument de a evalua tendinţele noastre în comunicarea şi relaţiile cu alţi oameni.

Fereastra lui Johari are patru geamlîcuri sau patru încăperi şi patru criterii. Primul dintre criterii se referă la informaţiile despre sine cunoscute atît de individ, cît şi de alte persoane; el formează o „cameră“, o încăpere, un spaţiu numit „arenă“. De pildă, eu sînt psiholog. Atît eu, cît şi alţi oameni ştiu acest lucru. El este o arenă. Al doilea criteriu se referă la informaţiile despre sine cunoscute de o persoană, dar necunoscute de alţii; el formează o altă „cameră“ numită „faţadă“. Ea este camera secretelor, a acelor informaţii despre sine pe care numai individul le ştie, nu şi ceilalţi. Este spaţiul ocupat de intimităţi, dificil de comunicat, faţă de care avem cenzuri culturale şi personale. Al treilea criteriu se referă la informaţiile despre sine de care dispun alte persoane, dar nu persoana în cauză; el formează o altă „cameră“ numită „pată oarbă“, pentru că noi nu ştim tot ce ştiu şi gîndesc alţii despre noi. În fine, cel de-al patrulea criteriu se referă la informaţiile despre sine necunoscute nici de persoană şi nici de alţii, pentru că fiecare individ are părţi necunoscute de nimeni, neexplorate, virtuale; ele formează o „cameră“ numită „necunoscută“. Ceea ce se leagă de cele de mai sus este frontiera dintre „arenă“ şi „faţadă“, deci între spaţiul cunoaşterii ambelor părţi – sine şi alţii –, acea frontieră care pare că, astăzi, se deplasează mărind camera numită „arenă“ şi micşorînd-o pe cea numită „faţadă“. Dacă am gîndi faţada ca o mască, asta ar însemna că masca noastră lasă cît mai mult dezgolită imaginea noastră, deci permite privirii celuilalt un mai mare acces la noi. Faţada este obiectul de lucru al paparazzi-lor, veşnic umblînd să afle lucruri secrete, necunoscute, despre celebrităţi. Dar, adesea, chiar unele persoane, celebrităţi sau nu, dezvăluie secrete despre ei, aşa cum a făcut-o Naipaul.

(fragmentul face parte din cartea în lucru Din cotloane, în vitrină*)*

© M. Martin

Cel mai bun album muzical românesc din 2008

Care a fost cel mai bun album muzical românesc în anul cu cele mai multe concerte live din istoria patriei? Iată ce au răspuns cîţiva dintre recenzenţii/bloggerii/jurnaliştii care scriu constant despre muzici.

Paul BREAZU

Faptul că alegerea mea pentru cel mai bun album din muzica românească a lui 2008 este, de fapt, un demo are doza lui copioasă de stranietate. Că, pe deasupra, nu poate fi găsit pe un CD, ci doar pe pagina de pe MySpace a trupei din Bucureşti – *myspace.com/themoodofficial* – adaugă actului un plus (minus?) de neseriozitate. Ne plimbăm totuşi printr-o epocă în care ambalajul/formatul nu mai contează aproape deloc, aşa că nu găsesc sens în a mă lega de suporturi. De ce the MOOod? Pentru că n-am mai ascultat pînă astăzi o trupă locală aptă să performeze cu atîta urgenţă & imprudenţă. Vag referenţiali, neasumat lo-fi şi destul de uşor ataşabili listei de muzicieni înghiţiţi de seducătorul maelstrom al postismelor punk de dată recentă, the MOOod sînt ceea ce n-a avut muzica românească niciodată: copilul teribil.

Ana M. CĂLIN

I-am auzit pentru prima oară la City FM şi, după prezenţa lor în Romtop-ul lui Kirk, mi-am dat seama că e vorba de o trupă autohtonă. Puterea muzicală a acelui single m-a surprins. Primul concert nu l-am văzut în ţara mea şi a lor, ci în Varna vecinilor, la începutul unui mai foarte friguros. Într-un club foarte mic, în faţa unui public doar cu puţin mai numeros decît personajele din Albă ca Zăpada, au cîntat cu un chef şi o hotărîre demne de un stadion. De atunci trupa a căpătat admiraţia mea necondiţionată, iar apariţia albumului ei foarte bun n-a mai fost pentru mine decît o chestiune de timp (şi bani). Este vorba de un produs compact, de pe care nu poţi extrage cu siguranţă un single, ca fiind mai bun decît altul. Piesele formează un traseu decis, fiecare punct e obligatoriu şi înseamnă ceva în ascensiunea albumului. Cuvîntul care îl descrie cel mai bine este surprinzător. Iar lipsa plictiselii şi a oboselii de la capătul ascultării lui mă face să-l văd drept cel mai promiţător material discografic al acestui an. Grimus – *Panikon*.

Grimus

Marius CHIVU

Anul trecut aveai de ales între Urma *(Trend Off)*, Byron *(Forbidden Drama)*, Travka *(Vreau să simt Praga)* sau Viţa de Vie *(Egon)*... Anul acesta, Firma a revenit schimbînd macazul înspre Direcţia 5 cu un *Exit* ultra-banal faţă de precedentul *La orbire; Stem*-ul Celorlalte Cuvinte e un *oldie* OK, Einuiea *(Noa)* sînt prea de nişă, Oliver *(Poetry Pop)* mai au nevoie de timp şi de idei, Vama a debutat cu un fel de B-Sides al Vămii Vechi, iar The Amsterdams, Israel Lights, the MOOod şi alţi *indie*-eni se lasă în continuare aşteptaţi cu albume pe o piaţă muzicală atît de mică încît e dificil să găseşti CD-urile în magazine, darămite să delimitezi mainstream-ul de underground. (Asta dacă-i excluzi pe Ştefan Bănică – şase concerte *sold out* de Crăciun, Voltaj – trupă & turneu de campanie electorală, Iris – rock pentru nostalgici paraplegici, Cleopatra Stratan – pop de grădiniţă, sau maneliştii – nunţi, botezuri, Antena 1/PRO TV şi cumetrii cu căpşunari). Aşadar, anul trecut am remarcat trei albume: veteranii mereu pe fază Şuie Paparude *(A fost odată)* şi nou-veniţii The Pixels *(Fire Exit)* şi Grimus *(Panikon)*, trei discuri româneşti toate excelent produse, sincronice, perfect eligibile pentru export şi dintre care aş alege Grimus datorită empatiei pentru gen. La jazz vă recomand Tavitian & Csaba – *xmas cantata*, cît despre zona muzicii electronice, descărcaţi-l gratuit pe Bogdan de pe http://arhiva7.ro/netlabel.

Matei FLORIAN

În principiu, cu tot snobismul de rigoare, cel mai bun album românesc al anului ar trebui să fie acela care sună cel mai puţin românește. Şi nu mă refer la versurile în engleză, ci la faptul că în 2008 (!) situaţia a rămas la fel de albastră, iar recursul la universalitate a continuat să fie eludat cu încăpăţînare. Dintr-o perspectivă agricolă, teritoriul muzical îngheţat bocnă a mai fost desţelinit pe ici, pe acolo, de brigăzi artistice care s-au încumetat să presare seminţe occidentale. Omagiul meu temerarilor agricultori! Problema naţională este că producţia la hectar de rock alternativ rămîne îngrijorător de scăzută. În acest sens, nu-mi rămîne decît să salut un album de debut precum *Panikon*-ul celor de la Grimus, care nu doar că este o lecţie britanică pe înţelesul tuturor, dar reuşeşte să sune exemplar cap coadă, să mătură dulcea leneveală cu care ne-am obişnuit şi, da, să pară născut într-o altă ţară, o ţară în care cuvinte precum *indie, new wave* sau *post punk* nu mai sînt de mult un secret.

Cristi MĂRCULESCU

La hip-hop stăm bine. Un album excelent *(Cu alţi ochi)* de la Veritasaga şi un hibrid ciudat, haotic şi supra-produs *(Gorgone)* de la Kazi Ploae. De fapt, am stat bine, ambele albume sînt de prin 2007. În 2008 nimica... Raku şi Bitza au materiale în lucru. La dance-pop mai departe de isterizantul Crazy Loop (piesa) nu ştiu de ce şi-ar arunca cineva urechile. Aria Urbană au malaxat trip hop şi dub şi rezultatele (recte *Urbanofonica)* sînt un sequel obsolet la *Urban*-ul celor de la Şuie Paparude. 2008 nu a excelat nici în rockuri, dar *Fire Exit*-ul Pixelilor este un album bun pe care mi-ar fi plăcut să îl audă ceva mai mult de o mînă de oameni. Grimus şi al lor *Panikon* sînt un semn de normalitate, dar şi un exemplar de redundanţă mioritică. The MOOod, care promit destul de multe, n-au comis încă un album. Date fiind cele mai sus scrise albumul de muzică românească ăl mai tare din 2008 a fost lansat în ianuarie, se cheamă *A fost odată* şi este un material elaborat şi semnat de Şuie Paparude. Know-how electronist, o acceptare a comercializării (manelizării/balcanizării) inevitabile, glitchuri orgiastice, spirit ludic şi experimentalisme savant dozate şi o amploare deloc dîmboviţeană. O punte (de legătură, cum altfel?) între capra electro-underground şi varza mainstream & *heavy rotation*.

the MOOod

Valentin MORARU

În ceea ce priveşte muzica, apreciez întotdeauna puterea de a face lucrurile altfel. Mă refer aici la arta de a compune, aranja, interpreta, înregistra, edita şi – de ce nu – a vinde apoi un produs muzical într-un alt mod. Nu neapărat neconvenţional, dar în mod sigur diferit. Iar în situaţia în care „altfel“ se traduce prin ceva mai bun, mai deştept, mai sincer, mai cum vreţi voi să fie, atunci totul sună cu atît mai bine. Pentru că a punctat decisiv la toate acestea, albumul The Pixels – *Fire Exit* merită titlul de album al anului. Fiindcă se simte nevoia unor detalii sau măcar a unei idei cu rol explicativ, mă voi rezuma la a spune că îmbinarea de calitate dintre rock şi electro mi se pare una dintre cele mai mari reuşite ale unei trupe din România. Mulţi încearcă, puţini izbîndesc... Pentru cei care s-au săturat pînă peste cap de rock-ul de pe vremea lui Deceneu, de un indie prost făcut chiar şi cu ajutorul copy/paste şi de muzica dance cu linii melodice inspirate din şlagăre suedeze post-ABBA, The Pixels oferă o alternativă. Un fel de GPS pentru ieşirea din labirint... Ascultaţi de exemplu „Sell My Soul“, „The Same“, „Dancing on Me“ şi „Fire Exit“ şi descoperiţi traseul pixel cu pixel.

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Cultura (nu) se pregăteşte să moară

● **Donald Morrison, *Que reste-t-il de la culture française? suivi de Le souci de la grandeur* par Antoine Compagnon, Editions Denoël, Paris, 2008.**

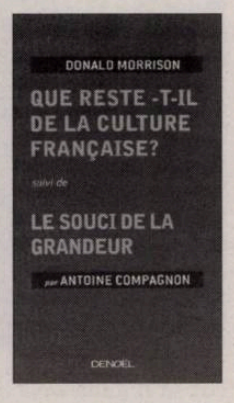

Un american a fluierat în catedrală. Nu la el acasă, ci în bătrîna, vechea, venerabila Franţă, şi nu într-un edificiu oarecare, ci în catedrala Culturii Franceze. La sfîrşitul anului 2007, un număr din ediţia europeană a revistei *Time* a făcut mare vîlvă prin articolul „La mort de la culture française", semnat de jurnalistul Donald Morrison. Ca un praf de sare pe rană, coperta revistei înfăţişa un celebru mim francez, cu o expresie de profundă tristeţe, alb-obosit, avînd în mînă o floare iremediabil ofilită.

Reacţiile nu s-au lăsat aşteptate. Foarte mulţi au ridicat vocea, cîţiva pumnul, unii doar degetul aflat între inelar şi arătător. Antoine Compagnon a preferat să ridice mănuşa. În calitate de profesor de literatură modernă şi contemporană atît la *Collège de France,* cît şi la Universitatea Columbia din New York, el a răspuns primul, printr-un articol apărut în *Le Monde,* intitulat „Le déclin français vu des Etats-Unis". Destui comentatori au găsit contraatacul prea elegant, prea academic-detaşat, prea departe de valul de mînie stîrnit de insolenţa americanului.

Înainte de a se stinge ecourile acestei polemici, editura Denoël le cere celor doi autori să-şi reîncarce armele, să dea o amplificare marketing unei dezbateri care a încins spiritele în tot Hexagonul. Aşadar, cartea de faţă este scrisă la invitaţia editorilor, iar autorii profită de ocazie şi îşi nuanţează argumentele, acordîndu-şi şi răgazul de a-şi preciza fiecare poziţia. Dincolo de schimbul de idei (previzibil şi prea puţin spectaculos) este interesant mai ales modul în care cei doi îşi prezintă legitimitatea. Încă o dată vedem că părerile, opiniile, ideile nu sînt importante în sine, ci dobîndesc o greutate variabilă în funcţie de profilul, situarea şi importanţa celui care le rosteşte. Astfel, autorii ne furnizează cîte o hartă biografică, investită cu misiunea de a da o idee asupra geografiei intelectuale din care se revendică fiecare, astfel încît cititorul să înţeleagă relieful spiritual şi să aprecieze cum se cuvine înălţimea de la care se rostogolesc cuvintele.

Mai întîi, Donald Morrison mărturiseşte un profund ataşament faţă de cultura franceză şi faţa de Franţa în general, ţară în care a ales să trăiască după ieşirea la pensie, atît pentru reputata sa *douceur de vivre,* cît şi pentru efervescenţa culturală ce constituie nota de fond a calităţii vieţii franţuzeşti. În plus, nu e vorba de un ataşament recent, aflăm că a fost educat de surori ursuline, considerîndu-se astfel modelat de valori franţuzeşti: *„je suis un produit de la mission civilisatrice de la France".* Îmi pare rău că nu pot vedea zîmbetele cititorilor francezi în faţa unei confesiuni atît de înduioşătoare: *„tout petit, j'appris la chanson «Frère Jacques», sans d'ailleurs en comprendre les paroles".* Treptat, învaţă franţuzeste, citeşte cu nesaţ autori clasici, şi impresionat de Diderot e gata să înceapă şi el redactarea unei Enciclopedii. E mîndru că se numără printre puţinii iniţiaţi care ştiu că „My way" de Frank Sinatra e o reluare a cîntecului „Comme d'habitude" de Claude François. Pentru a-l putea lua în serios, imi imaginez că următoarea confesiune a fost făcută cu o certă distanţă autoironică: *„Dans tous les domaines, j'avouais une prédilection pour ce qui était français, à commencer par le french kiss".* La 23 de ani ajunge pentru prima oară în Franţa, şi apoi timp de mai bine de 30 de ani revine, ca jurnalist, ori de cîte ori e posibil, mereu cu plăcere şi încîntare atras de *„l'extraordinaire vitalité culturelle qui y regne".* Dar iată că într-o bună zi, directorul editorial al revistei *Time* îi atrage atenţia că, văzută din exterior, cultura franceză nu mai este ce a fost, nu mai oferă modele proaspete, nici măcar mode culturale ca odinioară. Americanul prinde ideea din zbor şi se lansează – o spune chiar el – *„avec enthousiasme"* în căutarea dovezilor că Franţa nu mai dă tonul, nu mai dă lecţii în materie de literatură, pictură, muzică, cinema, că după episodul *french theory,* deja fumat, nici pe piaţa ideilor n-a mai scos nimic nou din pălărie.

Să fie oare acest entuziasm înrudit cu perversa plăcere pe care o simt copiii cînd, deveniţi adulţi, au ocazia să îşi certe părinţii? Să fie pentru el o formă tîrzie de eliberare de sub tirania unui corset cultural, bucuria de a descoperi fisurile şi limitele unui model pe care atîta vreme îl admirase cu gîtul întins şi privirile ridicate spre culmi inaccesibile? Oare ce i-or fi făcut călugăriţele ursuline, în severitatea lor, încît acum, ajuns pensionar, ţine încă să-şi regleze conturile şi să dea jos reperele care i-au jalonat viaţa?

Antoine Compagnon nu pune întrebări atît de iefine, însă se dă tot atît de american pe cît de francez se crede Morrison. E martorul istoriei americane, doar era acolo cînd a fost asasinat Kennedy, cînd s-au prăbuşit turnurile gemene şi a tras toate învăţămintele dintr-o lungă *„transhumance franco-americaine".* Constată cu relaxare că Morisson nu face decît să reia ideile declinologilor francezi şi explică marea indignare provocată de revista *Time* prin faptul că un străin şi-a permis să vorbească despre scheletul din dulap, dar el nu mai e impresionat de plăcerea americanilor de a găsi pete în curtea Regelui Soare. În rest, da, recunoaşte şi el că *l'esprit français* este un produs din ce în ce mai puţin căutat pe piaţa mondială. *„C'est une disparition préoccupante..."* – observa la rîndul lui Michel Serres.

Codrin Liviu CUŢITARU

Un alchimist postmodern

● **Radu Andriescu, *Pădurea metalurgică,* Editura Cartea Românească, 2008.**

Într-un eseu arhicunoscut, tradus la noi cu titlul *Straniul,* Freud face o observaţie demnă de toată atenţia, în orice epocă şi în orice loc. Psihicul nostru dezvăluie tendinţa de *a transforma* – printr-o reprimare continuă a subliminalului – universul „cunoscut" într-unul „necunoscut", lucrul comun, obişnuit, într-un lucru straniu, exotic. Altfel spus, *id*-ul, *se*-ul nostru este, iniţial, *o parte din noi,* pe care, după îndelungi sublimări, *nu o mai recunoaştem,* întrucît a devenit străină, bizară, ocultă, simbolică, modificată de *supra-eu*. De fapt, ca să înţelegem mai bine ideea faimosului psihiatru, trebuie să umblăm puţin la tălmăcire. Freud foloseşte termenul de *Unheimlich* în original, care nu se restrînge semantic numai la „straniu" (e drept că şi englezii au preferat, în versiunile date de ei studiului psihanalitic în chestiune, noţiunea de *Uncanny* – ce înseamnă, pînă la urmă, tot „straniu"). În germană totuşi, *Unheimlich* trimite mai degrabă la orice fenomenalitate care încetează să mai fie „de-a casei", „familiară" adică. Freud crede, ca atare, că, prin reprimare constantă, noi transferăm în fond *spaţiul familiar* al vieţii într-unul *nefamiliar*. Executăm, involuntar probabil, un mic experiment de alchimie psihică, la sfîrşitul căruia, *grosso modo* zis, Bahluiul ieşean începe să curgă tumultuos, precum Nilul egiptean.

De cîte ori am citit poezie de Radu Andriescu, am avut un astfel de sentiment – cum să-l numesc – de „teleportare", prin medierea unor stări / imagini / senzaţii extrem de „familiare" iniţial, într-o lume nu neapărat „nefamiliară", cît exotică, diafană, neobişnuită, spectaculoasă. Încă de la primele volume lirice – *Oglinda la zid* (1992) şi *Uşa din spate* (1994) – l-am bănuit pe poet de aptitudini „alchimice", cu efecte estetice şi psihologice. Ultima lui carte însă – cu un titlu cît se poate de elocvent în acest sens, *Pădurea metalurgică* – mi-a confirmat supoziţia pe deplin. De aceea, nu m-aş feri să constat că Radu Andriescu nu e un artist excesiv de pretenţios cu materia primă, disponibilă pentru lucru. Ştim cu toţii, există poeţi care nu-şi intră în „stare" aşa-zicînd, nu-şi găsesc punctul G al „inspiraţiei", pînă cînd nu sînt înconjuraţi de paradisuri vegetale ori palate de cleştar. Alchimistul Andriescu îi furnizează „decorurile" necesare poetului Andriescu fără probleme, în situaţii şi contexte lipsite de excepţionalitate, convertind, cu măiestrie, cenuşiul banalităţii şi monotonia anodinului în artefact artistic (desigur, „aurifer") de cea mai bună calitate. Autorul – ieşean, trăitor pe liniştita stradă a Pojărniciei, din Dealul Copoului – are, de la fereastra casei, o perspectivă grandioasă asupra văilor dezolante ale oraşului, cu furnale ruinate, hale părăsite şi mormane de fier ruginit (toate numite cîndva, în dulcele tîrg, „zona industrială"), care îi declanşează, neaşteptat, impulsul poetic. Prin urmare, orizontul – eligibil mai curînd pentru un *Waste Land* moldav – se transformă într-o fascinantă, exotică „pădure metalurgică", unde intri, uimit, ca Alice prin oglinda fermecată.

Iată cum funcţionează, concret, acest mecanism al „transferului" de atmosferă: „Nu cu multe săptămîni în urmă, arţarul / din curtea şcolii Carol arăta ca un bostan / uriaş, cu ochi şi gură sculptate / în frunzele rărite simetric. În depărtare, / orizontul metalurgic. Tramvaiele de la pod / Metalurgie, iar pe dealul din spatele zonei industriale, pădurea metalurgică. Metarealistă. / Sub pod Metalurgie, o haită de cîini / şi trei bărbaţi cuibăriţi între cartoane, / în faţa aneleurilor. Burs povesteşte despre arţarii / canadieni din jurul unui lac fără cusur. / Cimitirul de vapoare făcute din crengi şi sîrme, ratonii / simpatici din spatele cabanei. Crăpături adunate / în timp. Suprafaţa murdară se rupe în zeci de insuliţe / întunecate, înconjurate de pliuri de un verde / crud. Adunate, însă, culorile şi lucrurile nu se încheagă într-o imagine coerentă. Galbenul / intens al frunzei de arţar, suprapus peste / imaginea stereotip a bostanului viu colorat. / Grămezile de şpan şi frunze din pădurea metalurgică. / Oboseala cromatică a cutiilor de carton de sub pod Metalurgie şi combinaţia intensă de albastru şi galben lămîie a aneleurilor" *(Pădurea metalurgică).* Ochiul hermeneutic grăbit ar putea detecta aici un poem al contrastelor, cu referent de realitate imediată: tabloul mirific din naraţiunea (subînţeleasă) a prietenului canadian şi fotografia de spaţiu imund, românesc, „metalurgic", reţinută de retina poetului-observator. De fapt, aparentul contrast se diluează, se omogenizează sub bagheta de alchimist a autorului care pune culoare în imaginea dezolării metalurgice, ridicînd-o, prin asociaţionism tematic, la nivel de stare poetică, intercalînd-o printre crîmpeiele „fără cusur" ale picturii cu lac înconjurat de arţari. Astfel, departe de a se opune ironic, reprezentările ajung să fie complementare, într-un exerciţiu ludic şi artistic, unde atmosfera (şi nu aluzia sarcastică) deţine prioritate.

Majoritatea poeziilor din volumul de faţă sînt construite în acord cu principiul „inducerii de stare poetică", subiacent, bineînţeles, celui de „transformare a cotidianului în experiment artistic". Radu Andriescu se mişcă printre evenimentele mărunte ale existenţei cu grija şi interesul entomologului care se teme ca nu cumva, în plimbarea sa ştiinţifică pe cîmpul cu flori, să calce pe cine ştie ce ultim exponent al unei specii rare de lepidoptere. Pentru poetul din *Pădurea metalurgică,* lucrurile mici au sensul lor mare, dansul elefanţilor poate trăda o anumită graţie a lui, mecanicitatea trăirilor simple revelă o muzică secretă, pe cît de subtilă şi angelică în sonoritate, pe atît de complicată la redarea acustică. Îţi trebuie doar disponibilitatea alchimică pentru a intra în joc şi a-ţi asuma „metarealitatea" propusă de autor. Aş merge pînă acolo încît să afirm că *Pădurea metalurgică* are o componentă certă de „jurnal", de proces introspectiv, de autoscopie pură. Citind atent, îl descoperi, printre rînduri, pe Radu Andriescu *par lui-même,* un Radu Andriescu genuin, chiar dacă disimulat într-o semiotică onirică şi „segregat" pe paliere diverse, de butaforie exotică. Ultimativ, poetul – aidoma prozatorului interbelic – din el însuşi nu poate ieşi, dar ceea ce el vede *înăuntru* capătă, la rigoare, dimensiuni epopeice. *Pădurea metalurgică* este, cred, unul dintre cele mai bune volume de poezie apărute la noi în ultimii ani.

PUBLICITATE

www.icr.ro
INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Dragi cititori,

Revista LETTRE INTERNATIONALE,
editată de Institutul Cultural Român,
poate fi primită prin abonament,
atât în România, cât şi în străinătate.

Abonamentul anual cuprinde patru numere şi
costă *20 lei* pentru cititorii din ţară
şi *50 USD* (sau echivalentul în orice monedă convertibilă)
pentru cititorii din străinătate.

ABONAMENTE ŞI COMENZI
tel. (+4) 031 710 06 45/ 46/ 47 sau comenzi@icr.ro

OBSERVATOR CULTURAL · DILEMA VECHE

Marius CHIVU

feedbook

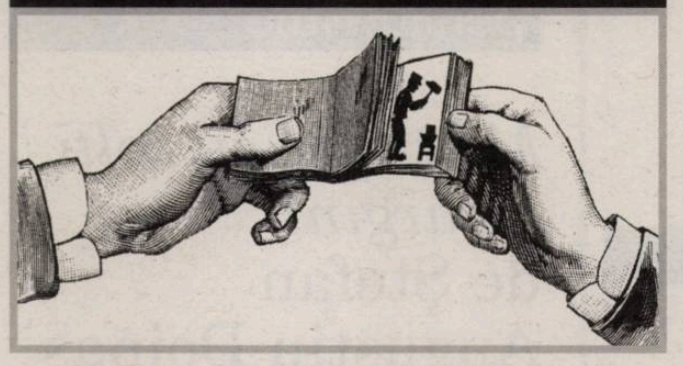

Fantoma de pe blog

● **Doina Ruşti, *Fantoma din moară*, Editura Polirom, 2008.**

Al treilea roman al Doinei Ruşti începe abrupt. Naratoarea, pe nume Adela Nicolescu, vede în vitrina Librăriei Sadoveanu o carte cu titlul *Viaţa secretă a Adelei Nicolescu povestită de Florian Pavel,* o cumpără şi are surpriza să-şi găsească acolo propria poveste în cele mai intime detalii. După minime investigaţii, descoperă că romanul reproduce, de fapt, textul unui blog anonim, *stafia.ro,* iar Adelei nu-i rămîne decît să reproducă la rîndu-i textul cu paternitate obscură şi să-l completeze fără dezacorduri semnificative cu detalii şi întîmplări colaterale. Cele două texte se suprapun ca un palimpsest, astfel că autobiografia Adelei urmează îndeaproape misteriosul text al romanului la persoana a treia istorisind în oglindă povestea familiei Nicolescu din satul Comoşteni. Copilăria Adelei apare marcată de la început de tot felul de fantasme legate de vechea moară, locul apariţiei unei siluete masculine pe nume Max, conform numelui scris pe un... buton găsit într-o carte, apoi şi pe zidul morii. Ştericul Max i se arată, aşadar, prima dată micuţei Adela în moară cu prilejul morţii unchiului ei, apoi, odată fata ajunsă la vîrsta adolescenţei, fantoma îşi pierde identitatea şi devine obsesia suprapusă mai tuturor bărbaţilor pe care Adela îi întîlneşte: cutare era „un Max dur", altul, „un Max simpatic" sau „un Max bătrîn". Acest filon psiho-fantastic dispare cu totul şi inexplicabil odată cu maturizarea Adelei, iar naraţiunea la două mîini face trecerea definitivă înspre planul realist şi ne oferă un fel de monografie subiectivă a comunităţii satului Comoşteni din anii '60-'70. Familia Adelei (cu bunicul care stătuse în lagăr la ruşi, mama adulteră dispărută în moară, tatăl fugit peste graniţă şi crezut mort ani în şir) şi restul personajelor din sat sînt prinse într-un confuz vîrtej paranormal generat de vechea moară (vedenii, crime, dispariţii). Romanul lui Florian Pavel se termină brusc, numai că Adela reintră pe blog unde, dînd click pe un buton pe care scria Max, accesează următoarele două texte ce vor fi reproduse întocmai în carte, Adela dispărînd cu totul şi la fel de inexplicabil ca voce narativă.

Moara rămîne în prim-planul naraţiunii de blog ca un *evil axis,* un sanctuar incert pe care sătenii îl acceptă nu doar fericiţi şi fascinaţi de mister, dar apăsaţi şi înspăimîntaţi de un obscur păcat colectiv originar. Fiecare sătean are parte de propriile experienţe paranormale în preajma morii, ca şi cum moara ar împărţi vedenii şi senzaţii conform trecutului şi sufletului fiecăruia. Moara nu e a tuturor, ci a fiecăruia în parte. Poveştile de viaţă dramatice ale comoştenilor se întrepătrund şi stau deopotrivă sub influenţa misterioasă a morii, dar şi a istoriei comuniste, viaţa comunităţii fiind redusă la o suită de destine pervertite: preoţi adulterini, miliţieni corupţi, informatori, securişti criminali, cercetători rataţi... Un personaj se detaşază însă de ceilalţi, un anume Nini Jighereanu, racolat de Securitate sub o falsă identitate şi devenit un fel de securist protector din umbră al satului. Mai întîi înfiinţează un Institut al Fenomenelor Supranaturale care să arhiveze şi să studieze dosarele morii, pentru ca în cele din urmă să dispună dărîmarea ei. Momentul dărîmării este climaxul şi singura parte cu adevărat reuşită din roman. Sătenii se adună în jurul zidurilor morii care, sub loviturile buldozerelor, eliberează tot atîtea siluete eterice, fiecare primindu-şi propria fantomă într-un moment de halucinaţie colectivă în care pare că „suflul fantomei" răspîndit şi adăpostit „între cutele secrete ale sufletului fiecărui om" îi ia în stăpînire pe oameni alinîndu-le nefericirile.

Ultimul text de pe blog coboară cu o generaţie în trecutul satului, pe vremea dascălului Ion Niculescu, nimeni altul decît străbunicul Adelei. Acesta, bătrîn, bolnav şi desproprietărit, este forţat de un fost elev, activistul Andronache Pavel (bunicul „romancierului" Florian Pavel), să-şi dea foc bibliotecii unde se aflau, printre alte „cărţi duşmănoase", ediţia princeps din Eminescu şi corespondenţa personală cu Spiru Haret. Martor disperat al întunecării Istoriei, Ion Niculescu moare fecundînd cu veninul duhului său umilit „pîntecul încă viu al morii" pentru ca întreaga lui suferinţă să supravieţuiască şi să vegheze, ca o fantomă, asupra memoriei satului.

Fără a fi neapărat polemic, acolo unde unii recenzenţi naivi ai cărţii au văzut reuşite incontestabile, eu am serioase obiecţii. Şi roman realist, şi parabolă meta-narativă, şi fantasy rural, şi ficţiune istorică antebelică sau frescă sociopolitică postbelică, întreaga carte este, de fapt, un amestec forţat de ingrediente spectaculoase scrise banal, o sumă de excese care drapează incoerenţa şi doar dau iluzia unei construcţii complexe cu semnificaţii adînci.

În primul rînd, trei trucuri clasice şi tot atîtea instanţe narative se bruiază inutil în doar cîteva zeci de pagini: romanul în roman, manuscrisul anonim şi ficţiunea ca fantasmă impersonală, blogosfera fiind şi ea parte din Marele Text. Departe de a fi sofisticat, romanul Doinei Ruşti propune o inflaţie de tehnici narative suspendate. Conform convenţiei de deschidere, romanul nu are, propriu-zis, un final: ultima frază de pe blog nu poate fi şi ultima frază a cărţii. Cele trei instanţe narative, Adela, Pavel şi entitatea obscură din blogosferă nu se confruntă, doar se succed pentru a fi abandonate nejustificat rînd pe rînd. Intenţiile metanarative nefiind deloc clare, las altora exerciţiul speculaţiei. Apoi, dimensiunea fantastică a cărţii este, de fapt, o paradă de apariţii din registre diferite. Piticul hidos, butonul magic, fantasma ubicuă a lui Max, fantomele, universul paralel şi incandescenţa morii, toate acestea sînt, de fapt, variate abţibilduri lipite brutal pe un tablou cu pretenţii de parabolă. Fantasticul Doinei Ruşti nu se revendică de la un imaginar anume (vezi întîmplarea ridicolă de la p. 59), este eterogen, ubicuu şi total neechivoc, amestecat pînă la kitsch, ca şi cum M. Night Shyamalan ar filma un scenariu scris de Gala Galaction în colaborare cu D.R. Popescu. A treia mare obiecţie – naraţiunea realistă ar fi fost cu adevărat verosimilă dacă n-ar fi ţinut să ilustreze un inventar cît mai complet de drame, abuzuri şi consecinţe nefaste proprii regimului comunist. Practic, în doar cîteva zile din primăvara lui '86, în sat se petrec sau sînt evocate din trecutul recent al comunităţii abuzuri ale miliţienilor, descinderi ale securiştilor, ameninţări, muşamalizări, delaţiuni, denunţuri şi recrutări de informatori, intrări în Partid, cozi la Alimentară, furturi de la CAP, chefuri ale notabilităţilor, adultere, violuri, avorturi, morţi şi înmormîntări, Paştele şi catastrofa de la Cernobîl... Nenumăratele personaje, altfel interesante, par că trăiesc şi acţionează doar pentru a fi victimele de la sat ale comunismului.

Cu *Fantoma de la moară* – parabolă fantasy de blog din comunism într-o construcţie postmodernă – Doina Ruşti pare că a crezut într-o infailibilă formulă a literaturii de succes, deopotrivă sofisticată, senzaţională şi profundă. A ieşit un roman cu de toate, dar fără a fi ceva anume.

Dilema veche vă recomandă

● În *Noua literatură* nr. 19, Bogdan Suceavă discută inspirat cu Ana Chiriţoiu şi Gruia Dragomir. Singurul prozator român care predă matematica în facultăţi americane gîndeşte intens despre cultura română („de care trebuie să ne bucurăm, aşa cum e ea, deloc perfectă, nici perfectibilă"), se exprimă sever, analitic despre natura talentului său şi despre cărţile sale, despre „formele de succes în societatea românească", ştiindu-şi mereu măsura orgoliului creator şi a îndoielilor sale fertile, conchizînd: „Şi dacă aş fi avut un singur cititor, tot nu aş fi trist". Poate cel mai consistent şi atrăgător interviu din ultimele luni. (Radu Cosaşu)

● http://www.theonion.com/content/video/obama_win_causes_obsessive (Cristian Ghinea)

● Iubitorilor de koala (ca mine) le recomand acest delicios filmuleţ de un minut, postat pe site-ul *Cotidianului*: http://www.cotidianul.ro/ciudatenii_din_lumea_animalelor_video-71819.html Pentru cine nu ştia: ursuleţii koala dorm cîte 16-18 ore şi nu se hrănesc decît cu frunze de eucalipt. Koala din imagine stă pe o cracă de eucalipt, înconjurat de frunzele pe care le ronţăie, că altceva oricum n-are ce face; la un moment dat, încremeneşte cu gheruţele pe crăci şi dinţii în frunze; nu vom şti niciodată ce-a fost în mintea lui... (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Von Cruise

● ***Operaţiunea Valkyria* / *Valkyrie* (SUA, 2008), de Bryan Singer.**

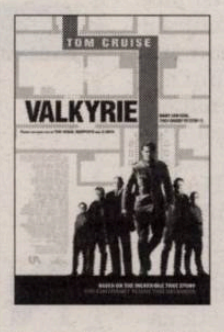

Acum cîteva săptămîni, *site-ul* Front News.ro raporta că presa germană „a desfiinţat pur şi simplu prestaţia lui Tom Cruise din filmul *Operaţiunea Valkyria,* unde joacă rolul ofiţerului nazist care a organizat un atentat împotriva lui Hitler". Cred şi eu că a desfiinţat-o: la fel ar face şi presa noastră dacă lui Cruise i-ar veni vreodată ideea de a juca un domnitor român. Ceea ce nu înseamnă că megastarul ar fi neapărat slab într-un asemenea rol. În *Valkyrie,* el e *perfect* acceptabil în postura celui mai nobil reprezentant al armatei germane – bineînţeles, odată acceptată convenţia unei armate germane compuse din chipuri americane şi britanice binecunoscute, fiecare cu vocea şi cu accentul său. Nu interpretarea lui Cruise, ci convenţia în sine e o problemă – foarte de înţeles – pentru presa şi pentru publicul din Germania. Şi, ce-i drept, nu numai pentru ei: convenţia nu mai e nicăieri atît de uşor de acceptat cum era acum 50 de ani, cînd orice ţară din lume putea fi reconstituită în studiourile de la Hollywood şi orice naţionalitate, etnie sau rasă putea fi reprezentată de Anthony Quinn. Hollywood-ul n-a încetat niciodată să-şi exercite dreptul imperial de a se servi din subiectele altor culturi (aşa cum alte cinematografii nu-şi pot permite să se servească din subiectele specific americane), dar de la un timp încoace încearcă să şi-l exercite cu mai multă sensibilitate (inclusiv aici, unde Cruise îşi dă silinţa să vorbească un pic în germană, înainte de a trece – pe nesimţite, speră el – la americana lui obişnuită) şi, chiar şi aşa (dacă nu chiar şi din cauza asta), apar uneori situaţii ca *Valkyrie* – filme care stîrnesc valuri de comentarii batjocoritoare cu mult înainte de a fi lansate. Hotărît lucru, convenţia e mai fragilă, mai greu de împăcat cu intenţiile cinematografice serioase, decît era pe vremuri: bunăvoinţa lui Cruise de a spune, la început, două vorbe pe nemţeşte, nu grăbeşte, ci întîrzie acceptarea ei, şi fiecare dintre momentele în care vreunul dintre englezoii din jurul lui parcurge, dintr-o privire competentă, un document pe care spectatorul distinge cîteva cuvinte în germană, riscă s-o scurtcircuiteze. Şubrezirea acestei convenţii reprezintă, desigur, o schimbare în bine, ceea ce nu se poate spune şi despre tendinţa jurnalismului cinematografic de peste tot – atunci cînd tratează despre megastaruri hollywoodiene – de a substitui analiza prin sarcasm găunos. Adevărul e că întreaga distribuţie e perfect aleasă în funcţie de scopul filmului, care e făcut pe acelaşi principiu ca *Ziua şacalului* (1973): deznodămîntul atentatului fiind cunoscut, pasionantă ar trebui să fie logistica lui – ce-a făcut X la ora Y înainte de a se întîlni cu Z în locul H, pentru a le da semnalul de atac lui A, B şi C. Important nu e cine sînt X sau Z, ci cum se îmbucă acţiunile lor – ca piesele unei maşinării perfecte. (Chiar dacă planul lor se dovedeşte a nu fi chiar o maşinărie perfectă, filmul ar trebui să fie una.) Pe acest principiu, motivaţiile atentatorilor au fost reduse la o idee simplificată despre onoare şi psihologia fiecăruia a fost redusă la trăsăturile care au o înrîurire directă asupra acţiunii – şovăiala unui general (Bill Nighy), laşitatea altuia (Tom Wilkinson) etc. De aici justeţea recursului la actorii ăia englezi: feţele lor cunoscute şi ticurile lor patentate satisfac total nevoile unui asemenea film în ceea ce priveşte caracterizarea personajelor. Şi de-aici nevoia de un Tom Cruise care să-şi împrumute prezenţa de superstar unui erou care, în afară de acea prezenţă – un maxilar încleştat, un ochi de şoim (celălalt e de sticlă), o anumită suspiciune de androidism (permanentă la Cruise, dar agravată atunci cînd joacă un personaj care-şi pierde bucăţi din corp) –, nu prea mai are mare lucru. *New York Times* are dreptate să spună că *Valkyrie* „transformă războiul într-o poveste de aventuri", dar e o aventură curată – mai curată decît majoritatea filmelor de acţiune care ies azi din Hollywood şi decît multe filme aşa-zis serioase despre război sau Holocaust.

Nu e însă cu adevărat memorabil. Ca să fie, i-ar fi trebuit mai multe momente la nivelul aceluia în care eroul – căruia pe lîngă ochi îi mai lipseşte şi o mînă – se chinuie să închidă servieta în care a pus bomba. Îţi trebuie imaginaţie ca să te gîndeşti la un asemenea detaliu, or, în restul filmului, detaliile sînt mai degrabă corecte (din punct de vedere al gramaticii elementare a suspansului şi probabil că şi din punct de vedere istoric) decît imaginative. Puţine au intensitatea aceluia – puterea lui de a electrocuta dintr-odată filmul, săltîndu-l de la nivelul unei reconstituiri de tip Discovery (ce-i drept, a uneia de superlux) la altitudinea cinema-ului de mare voltaj. Filmul nu se deosebeşte suficient de reconstituirile acelea de pe Discovery; ca şi ele, e doar atît de bun pe cît de bună îi e povestea.

trecerea prin reviste

Cică...

● Un film nemţesc recent prezintă într-o notă seacă şi realistă povestea grupării Facţiunea Armata Roşie, sau gruparea Baader-Meinhof. Am citit o cronică lungă la film *(Der Baader-Meinhof Komplex)* care mi-a aprins interesul pentru el (îl are cineva prin România? Îşi face pomană cu un biet redactor?). Se pare că filmul a produs şocuri. Cînd arăţi intelectuali care împuşcă oameni pe stradă toată aura de sfinţi anticapitalişti se duce naibii. Am rîs la următoarea fază: şeful grupării de terorişti / eroi / visători a fost prins, la fel şi prietena lui, şi plasaţi în celule separate. Un mare tămbălău public a plecat de la acuzaţia că erau maltrataţi în închisoare. Proteste ale intelectualilor, Sartre s-a alăturat cauzei, tot tacîmul. Bibliografie obligatorie: *Terorismul intelectual* de Jean Sevillia. Se pare că filmul arată că de fapt bieţii oameni aveau un etaj special în puşcărie, acces la filme, telefon, radio. Şi, caz unic în Germania la acea vreme, bărbaţii şi femeile puteau merge de la unii la alţii. Pe scurt, erau ca la un cămin studenţesc din Vest. Ce să zic? Mişto de ei. (din Jeffrey Herf, *„Unpleasant Truths", The New Republic*, 30 decembrie 2008)

● Cică Hamas are 500 de doctori (adică oameni cu doctorat) în conducere, asta făcînd din gruparea teroristă/patriotică una dintre cele mai educate organizaţii politice. Nu mi-e clar dacă sînt doctorate serioase sau patalamale de la şcolile islamice, dar oricum, după standardele acelei societăţi, oamenii respectivi sînt deştepţi. Ce să zic? Şi mai nasol. Bibliografie obligatorie: Jean François Revel, *Cunoaşterea inutilă* (tot din *Prospect).*

● Cică artistul ceh care a prezentat Bulgaria ca o toaletă turcească a făcut grozăvia pentru că îl duceau părinţii acolo cînd era mic şi asta l-a impresionat. Bulgaria s-a supărat şi a protestat la Preşedinţia UE. Singura ţară care nu s-a supărat deloc de cum a prezentat-o cehul este Marea Britanie. Pentru că e eurosceptică, a lipsit cu totul de pe hartă. Numai cei de la *Prospect* au remarcat lipsa.

● Cică atunci cînd au invadat Irakul, americanii nu aveau nici un robot. În 2006 aveau 5000. Anul trecut 12000 (incluzînd şi Afganistanul). Roboţii dezamorsează bombe, culeg informaţii şi au toate formele, de la gîndaci la avioane. De aici o grămadă de probleme şi dileme. Experţii zic că în 20 de ani vom avea robotul de infanterie. Dacă nu mai mor oamenii noştri, vom face războaie mai des? Ce să zic? Nasol şi mişto în acelaşi timp. Şi mai e o problemă. Au apărut militarii care au şi stres de război şi stres de familie. Adică, omul nostru stă în Nevada şi bombardează ţinte cu un avion fără pilot Predator în Afganistan. Pare uşor, dar e tot stresant. Zice unul dintre ei „Vezi americani ucişi în faţa ochilor şi apoi trebuie să mergi la o şedinţă cu părinţii". Ce să zic? Nasol de ei. (din P. W. Singer, *„Robots at War: The New Battlefield", The Wilson Quarterly,* Winter 2009)

● Cică un cercetător a găsit nişte ilustrate pornografice la care se uitau membrii Biroului Politic al PCUS pe vremea lui Stalin. Unii mai făceau şi notiţe. De pildă, tovarăşul Stalin însuşi a scris pe marginea unui cartonaş pornografic: „Pentru toate păcatele sale, trecute şi actuale, să-l spînzuraţi pe Bryukhanov de testicule. Dacă testiculele rezistă, consideraţi-l achitat la proces. Dacă nu rezistă, înecaţi-l în rîu". Bryukhanov a fost Comisar (ministru adică) pentru Finanţe şi a murit împuşcat în 1938. Ce să zic? Nasol de el. Asta mi-a amintit că la recentul război Putin voia să-l spînzure pe Şakaşvili tot de părţile respective. Nasol şi de el. (din Martin Walker, *„Paper Trail", The New York Times,* 23 ianuarie 2009)

● Şi ceva mai vechi de care am auzit abia acum: *Washington Post* a luat unul dintre cei mai cunoscuţi violonişti din lume şi l-a pus să cînte la metrou o oră. Ce a ieşit? O poveste jurnalistică emoţionantă. Linkul direct aici: http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/04/04/AR2007040401721.html (Referinţe: Gene Weigarten, 8 aprilie 2007, *„Pearls before breakfast").*

● Cică am devenit dependent de www.aldaily.com **(C. G.)**

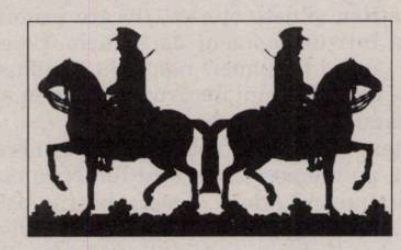

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

...şi dacă sîntem autişti?

Nu cred că „românii vor lucruri trăsnite: fără Parlament, fără avort, fără divorţ!", precum titra deunăzi *Cotidianul,* amănunţind în subtitlu: „Trei sferturi dintre români ar dori un conducător puternic, care să nu-şi bată capul cu Parlamentul şi alegerile, iar 20% ar vrea să trăiască într-un regim militar...". Ca unul care vieţuiesc de cîteva decenii pe această gură (mare) de rai, nu văd ce este trăsnit în aceste opţiuni şi în cifrele lor, fie ele aproximative ca în orice sondaj mai mult sau mai puţin manipulator. Chiar dacă nu-s 75%, ci 73%, cei care vor un conducător puternic – autorii sondajul socotesc totuşi că „cifra este mult superioară celor înregistrate în majoritatea ţărilor europene". După 50 de ani de tiranie (1940-1990) şi numai 20 fără – orice s-ar spune, oricît de crud, Iliescu, Constantinescu, Băsescu nu au fost tirani autentici 100% ca Antonescu, Dej sau Ceauşescu... – cifra mi se pare aproape normală, mai bine zis perfect brucaniană. E tristă, decepţionantă, dar în nici un caz trăsnită, absurdă. Ea nu ar trebui să ne scoată din minţi, dacă avem puţintică răbdare, să zicem aşa ca să nu abandonăm parşivenia acelei chemări la calm inoculate, odată cu disperarea, de cînd am păşit pe acest picior de plai cu platfus.

Personal – şi numai cînd mă gîndesc la cîte am discutat intens şi nonviolent cu 90% dintre şoferii bucureşteni care după ce se închinau trecînd prin faţa unei biserici abordau imediat în cel mai oximoronic montaj de idei binele trăit sub ateul Ceaşcă... –, strict personal cred că posed „puţintică răbdare" într-o cantitate care pe mulţi amici îi enervează, ba chiar îi înfurie acuzîndu-mă de împăciuitorism. Cunosc expresia de cînd mi-a apărut o conştiinţă istorică agresată permanent de blîndeţe. Neîmblînziţii din jurul meu (70-80%) nu au răbdare nici cît de cît. Ca într-o îndelungă, de nu eternă, noapte furtunoasă, ei se precipită precum un conu' Leonida între Ipingescu şi jupîn Titircă şi văd în groaznicul procent o apocaliptică perspectivă: românii – la pluralul bine articulat, desigur – vor, oroare!, un dictator! „O tiranie ca în Rusia!", cum se striga în simigeria arhetipală de la 1900...? (Caragiale e mereu cu noi, pînă şi pe fiecare sută de lei...) Nu chiar... Ca în Bielorusia? Ei, nici aşa! O tiranie originală, ca la noi. Cu putin Antonescu? Cu putin Ceauşescu?

Ca de obicei, problema e prea serioasă pentru a o curma logic şi precis: în 2009, în 2010, în 2011 şi eţetera, atît timp cît România face parte din Uniunea Europeană, aici, de la Prut, Dunăre şi pînă la Tisa, nu se poate institui o dictatură. În nici o ţară a Uniunii Europene nu se va permite existenţa unui „regim de mînă forte", nici măcar a unei „democraţii suverane" – *dernier cri de Moscou...* – căreia să nu-i pese nici de Parlament, nici de alegeri. Asta e situaţiunea în 2009, pentru toate simigeriile, bodegile şi berăriile de pe întinsul patriei. Trebuie să fii un popor autist ca să n-o înţelegi. Şi dacă sîntem?*

Fiindcă nu sînt dispus să bagatelizez problema, îmi permit să observ că acestui sondaj îi lipseşte un anume humor, fără de care nici o chestiune serioasă nu-şi găseşte rezolvarea. Pentru cei speriaţi de orice e humor, voi restiliza şi voi înlocui termenul neserios cu unul mai carosabil: sondajul e lipsit de rigoarea unor detalii absolut necesare pentru a-i pricepe concluziile şi cifrele. Astfel, celor care tînjesc după un preşedinte descătuşat din presiunile parlamentare şi cu atît mai mult celor 20% care aspiră la un regim militar ar fi trebuit să li se pună cîteva întrebări suplimentare, obligatorii în a defini o dictatură azi:

Aţi accepta ca un preşedinte autoritar să vă controleze – precum maşinile de scris în alte regimuri „autoritare" – Internetul? Aţi accepta ca un preşedinte cu mînă forte să interzică telefoanele mobile? Aţi fi de acord ca un preşedinte al României să instituie organisme pentru a cenzura tot ce este în direct la TV-uri, dar şi în ziare, ca neconvenabil regimului său? Aţi fi de acord să nu mai faceţi bancuri în public despre acest preşedinte şi să se instituie o pedeapsă pentru cei care-l ironizează în gura mare? (Sau, în altă formulare, mai concisă: V-ar plăcea să vă ţineţi gura?) Sînteţi dispuşi ca la orice sondaje care ar cuprinde întrebarea: „îl iubiţi pe preşedintele României şi în ce măsură?" să răspundeţi obligatoriu: „da, foarte mult!"? V-aţi teme să nu răspundeţi la această întrebare? În fine (deşi ar mai fi şi altele): Pentru consolidarea democraţiei, aţi fi de acord să renunţaţi, deocamdată, la ea? Pe cît timp?*

După opinia mea – nu de sociolog, ci de nuvelist care adoră ambiguitatea – procentele de „Da" (deloc neglijabile!) şi de „Nu" (fără mari iluzii!) ne-ar pune în faţa unei situaţiuni de o viguroasă complexitate: românii ar vrea un preşedinte atît de puternic încît să nu-i bată la cap, să-i lase în pace ca să facă ce le place, bară în bară, la munte şi la mare. Nu ar fi o cuadratură a cercului.

---

* Comentînd acelaşi sondaj, un psihosociolog observa că procentul de 86% al românilor cu frică de Dumnezeu (record european) nu are consecinţe în practica socială şi diagnostica un autism social în sentimentul religios. De curînd, am urmărit o discuţie la Realitatea TV în care s-a emis clar şi dezinvolt că Uniunea Europeană nu s-ar opune unui regim oricît de autoritar în România, fiindcă oricum nu-i pasă de noi! Avem de ce fi autişti şi în politică, arborînd ca banner larg desfăşurat lozinca Ziţei: belă sînt, junǎ sînt, de nimeni nu depand!

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Mistreţul cu colţi de argint de Ştefan Augustin Doinaş

Se termină: moartea din ambiţie a prinţului aduce mereu în discuţie întrebarea cînd e cazul să semnezi un *op* şi cînd nu. Să-l plăteşti la timp, pierzi cursul prost al euro-ului.

Povestea: „Un prinţ din Levant îndrăgind vînătoarea / prin inimă neagră de codru trecea. / Croindu-şi cu greu prin hăţişuri cărarea, / cînta dintr-un flaut de os şi zicea: // – Veniţi să vînăm în păduri nepătrunse / mistreţul cu colţi de argint, fioros, / ce zilnic îşi schimbă în scorburi ascunse / copita şi blana şi ochiul sticlos... // – Stăpîne, ziceau servitorii cu goarne, / mistreţul acela nu vine pe-aici. / Mai bine s-abatem vînatul cu coarne, / ori vulpile roşii, ori iepurii mici... // Dar prinţul trecea zîmbitor înainte / privea printre arbori atent la culori, / lăsînd în culcuş căprioara cuminte / şi linxul ce rîde cu ochi sclipitori."

Şi prinţul o ţine tot aşa iluzoriu, pînă moare din corn mistriţoniu.

Şmecheriile textului: toţi îţi zic nu. Tu ce faci? La ambiţie vrei să-ţi depăşeşti limitele.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: priviţi, cum, se-nvîrte, făcîndu-ne semn, mistreţul, cu, colţi, de argint, nu departe, veniţi, să-l, lovim, cu săgeată, de lemn, stăpîne, e apa, jucînd, sub copaci, zicea, servitorul, privindu-l, isteţ, dar, el, răspundea, întorcînd, Taci, şi, apa, sclipea, ca, un, colţ, de, mistreţ, Sub, ulmi, el, zorea, risipite, alaiuri, priviţi, cum, pufneşte, şi, scurmă, stingher, mistreţul, cu, colţi, de argint, peste, plaiuri, veniţi, să-l, lovim, cu, săgeată, de, fier, Stăpîne, e iarba, foşnind, sub copaci, zicea, servitorul, zîmbind, îndrăzneţ, dar, el, răspundea, întorcîndu-se, taci, Şi, iarba, sclipea, ca, un, colţ de mistreţ,

Sub, brazi, el strigă, îndemnîndu-i spre creste: „Priviţi unde-şi află odihnă şi loc mistreţul cu colţi de argint, din poveste: veniţi să-l lovim cu săgeată de foc!... Stăpîne, e luna lucind prin copaci, zicea servitorul rîzînd cu dispreţ. Dar el răspunde întorcîndu-se: – Taci... Şi luna sclipea ca un colţ de mistreţ. Dar vai! sub luceferii palizi ai bolţii, cum stă în amurg, la izvor aplecat, veni un mistreţ uriaş, şi cu colţii îl trase sălbatic prin colbul roşcat".

Durata lecturii şi tipul de creier: prinţul nu e un prost. Prostia înseamnă lipsă de iluzie, lipsă de visare. Tolomăcia nu e natura prinţului. Prinţul e un îngîmfat, crede că poate cuceri lumea, nu e de ajuns să pună, bă, mîna pe o puşcă şi să tragă după păsări. Nu, el vrea trofeul cel mare. Asta înseamnă, conform textului, şi un pic de idealism. Un pic.

Cash şi investiţii: Păi, simplu, o pădure plină de sunete de sălbăticiuni, acum, cînd copită de sălbăticiune nu mai există. Părinţii să-şi aducă puştii ca să le povestească cum era pe vremea cărţilor, copiii să le spună părinţilor a ce animale de pe net seamănă urletele. Un schimb de experienţă util. O după-amiază de sîmbătă petrecută în lumea celor care rag, ciripesc.

Iată chiar o replică bună după ce ai omorît virtual 345678903213455677 terorişti şi eşti împuşcat şi tu: „– Ce fiară ciudată mă umple de sînge, / oprind vînătoarea mistreţului meu? / Ce pasăre neagră stă-n lună şi plînge? / Ce veştedă frunză mă bate mereu?... // – Stăpîne, mistreţul cu colţi ca argintul, / chiar el te-a cuprins, grohăind, sub copaci. / Ascultă cum latră copoii gonindu-l... / Dar prinţul răspunse-ntorcîndu-se. – Taci. // Mai bine ia cornul şi sună întruna. / Să suni pînă mor, către cerul senin... / Atunci asfinţi după creste luna / şi cornul sună, însă foarte puţin."

Mişto: „Mai bine ia cornul şi sună întruna. / Să suni pînă mor, către cerul senin... / Atunci asfinţi după creste luna / şi cornul sună, însă foarte puţin."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

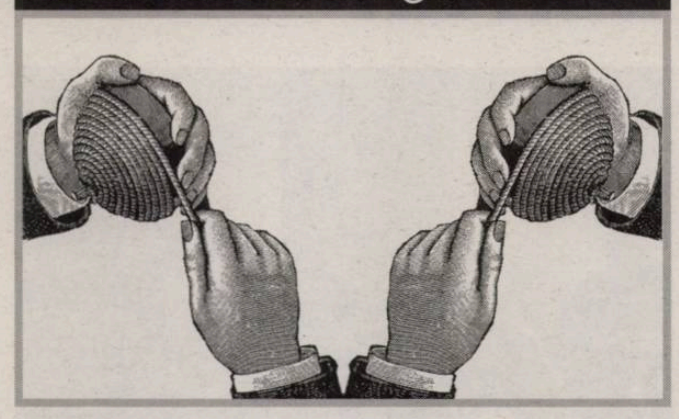

Rezistența e inutilă, unde fugim?

– la ce vă uitați cînd vă uitați la televizor? –

Intelectualul român are o relație vitriolantă cu televiziunea. S-au iubit și ea l-a înșelat. Așa că o face de rîs de cîte ori are ocazia. S-a înhăitat cu maneliștii, umblă cu vedete dubioase, Gâdea face audiență, Mircea Badea l-ar bate pe Băsescu la președinție. CNN-ul nostru bagă *breaking-news*-uri care ajung să-l enerveze pînă și pe filozoful Prigoană. Iar Dan Diaconescu e... tot Dan Diaconescu, doar că acum a ajuns *trend-setter,* cum l-a numit amicul meu Iulian Comănescu, care va rămîne în istoria televiziunii cu această constatare. Unde e Iosif Sava? Unde e Cultura? Unde e Profesionalismul?

Hai, gata, calmați-vă! Treceți peste! Am pierdut partida. La drept vorbind, nu știu de ce a durat atît lupta noastră cu televiziunea. A fost o iluzie iluministă: televiziunea va educa poporul, îl va trage de păr în sus, din peștera în care s-a așezat comod confundînd umbrele cu adevărul. Ei, aș! Sîntem victimele lui Platon. Televiziunea nu funcționează ca să educe poporul pentru că trăiește pe banii poporului. Nu e o coincidență că gradul de mizerie și prostie de la TV a crescut enorm după ce am început să măsurăm audiențele și să distribuim banii din publicitate după aceste cifre. Se numește democratizare. Poporul a pus mîna pe televiziune, intelectualii au rămas cu ochii în soarele lui Platon.

Au fost vremuri cînd ne-am făcut cu toții iluzii. Ne uitam la *MASH* în *prime-time* la prima televiziune comercială a țării. În timpul acesta poporul asculta manele la casetofon. Era corect? Reveniți-vă, deci, s-a făcut doar dreptate. Și nu ne vom mai întoarce acolo.

Pe vremuri, practicam eu însumi două forme de masochism TV: zappingul și uluiala. Zappingul se manifestă prin butonarea obsesiv-compulsivă a telecomenzii. Vezi totul și nimic în același timp. Știri: accidente. Schimbi. Film: bum-bum, țîțe, replică tîmpită. Schimbi. Show: urlă unul la una care ține o furculiță pe nas, publicul e în extaz. Schimbi. Răzvan Dumitrescu e deștept și toți sînt proști inclusiv cei 50 de invitați care vorbesc la grămadă (inclusiv eu de cîteva ori). Schimbi. Valentin Stan are ochi ficși și te sperii. Schimbi. Pe Animal Planet un crocodil aleargă o zebră, dar n-ai timp de ei pentru că începe *Nașu'*. Moraru începe o întrebare și nu o mai termină. Schimbi. Unde eram? Nu mai contează. Și așa trece seara și nu știi de ce te culci nervos. Iar asta e varianta bună. A doua formă, mai rea, de masochism TV este uluiala pseudo-antropologică. Adică te oprești undeva unde se întîmplă o grozăvie atît de mare încît nu te poți dezlipi și îți spui că o faci în interes științific. De pildă, la Valentin Stan e suficient să-i prinzi acel rîs de vampir aburit că rămîi pironit și nu te dai dus oricît te sîcîie rațiunea și bunul simț: minte, denaturează și o face cu bună știință! Pur și simplu nu-ți vine să-l lași. Ești curios cît de jos poate să meargă, cît de isteric poate să fie. Și nu te dezamăgește niciodată. Sau la Dan Diaconescu. Îl prinzi pe unul care-ți face demonstrația că fata a fost aruncată de la balcon cu puterea minții. Iar la telefon sînt cîțiva oameni de știință, reporteri și rude care confirmă. Te minți pe tine că ai o motivație științifică, te crezi un fel de antropolog care observă ritualurile sălbatice ale papuașilor. Îi clasezi: ăsta e mitomanul compulsiv, asta e zeița frigidă etc. Poți schimba în fiecare seară școala de psihanaliză folosită și tot găsești material infinit. Dar după primele 100 de emisiuni te plictisești, nu mai poți să te crezi cînd îți spui că o faci într-un scop nobil și rămîne doar uluiala: cum e posibil așa ceva? Te culci cu senzația că lumea e pe ducă.

Cîțiva ani am practicat deci atît zappingul cît și uluiala pseudo-antropologică. Apoi am avut norocul să iau o pauză foarte lungă. Pur și simplu nu am avut televizor în Anglia. Aproape un an Dan Diaconescu, Mircea Badea, Gâdea, tipul care țipă la blonde la Antena 1 nu au existat. Și chiar nu le-am dus lipsa deloc. Dar mi-a lipsit relaxarea de pe vremuri, mi-a lipsit televizorul, dar nu și mizeriile din el. Iar acum practic furișarea TV. Mi-am dat seama recent că nu am mai trecut de mult prin primele zece canale din telecomandă. Mi-au fost puse acolo de compania de cablu cînd m-au digitalizat, iar acum telecomanda mea urmează și ea la aranjarea canalelor gustul publicului general. Așa că țopăi pe la zeci și sute, de la canalul 95 la 333, pe la 192 și de pe la 40 spre 47. Au fost cîteva momente care m-au uluit. De pildă, nu mai cunosc fețele de la PRO TV. Era televiziunea cult cînd eram în facultate. Un întreg spirit exista în jurul PRO și al oamenilor de acolo. Acum mă mir cînd mai văd sigla televiziunii într-un colț. Cu Antena 1 este aproximativ la fel. Iar cînd ajung pe TVR mi se pare că întîlnesc o mătușă de mult uitată și agasantă. În schimb, frecventez cu asiduitate canalele de nișă, mai ales History. BBC World stă cu mine cît mănînc pentru că nu există riscul să mă panichez că va urma o grozăvie care îmi taie pofta de mîncare. Nu știu dacă știți, *Star Trek – Next Generation* încă mai rulează pe AXN Sci Fi.

Mă uit uluit pe audiențele publicate și îmi dau seama că locul meu nu e acolo. Pentru Dumnezeu, chiar se uită în fiecare seară cîteva sute de mii de români la Mircea Badea? Nu, nu mă enervez, nici nu vreau să înțeleg. Nici nu condamn, nici nu analizez. Mă lasă rece. Viața e prea scurtă ca să-mi bat capul cu așa ceva. Un film despre Revoluția Culturală pe History mă culcă cu senzația că sînt mai deștept decît azi-dimineață. O seară de zapping compulsiv mă culca cu senzația că lumea e mai tîmpită în fiecare zi. Poate că ambele sînt adevărate, dar nu e treaba mea să îmi bat capul cu asta.

A ieșit o introducere cam lungă. Unde voiam să ajung? Refuz să cred că sînt un caz izolat. Doar nu sîntem o nație de pseudo-antropologi compulsivi. E tot mai enervant cînd ascult oameni deștepți povestind cu o uimire mereu egală ce au mai făcut niște proști în emisiuni pentru proști. Combinînd deci resemnarea că televiziunea s-a democratizat și optimismul dat de faptul că avem zeci și zeci de canale, vreau să vă întreb la ce vă uitați. Cum cititorii de *Dilema veche* sînt de departe cei mai deștepți dintre români, e musai să ne punem în comun evadările. Vreau deci să fac un fel de „Ghid TV pentru oameni deștepți". Scrieți-mi la dilema@satiricon.ro sau la poșta redacției. Ce e de văzut la TV? Ce seriale mai urmăriți și de ce? De cine v-ați îndrăgostit în ultima vreme la TV? Ce talk-show-uri urmăriți *doar din plăcere* și de ce? Ce sau cine v-a impresionat și de ce? Nu îmi scrieți să-mi spuneți ce v-a enervat în ultima vreme, ci doar ce v-a făcut plăcere. Cu cît mai multe detalii, cu atît mai bine. E urgent.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

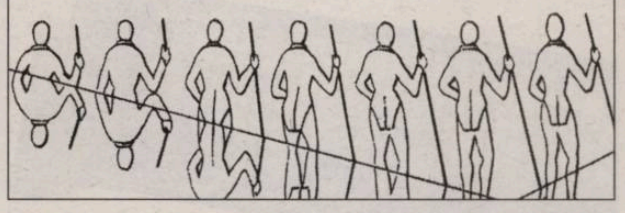

Oferte de Sf. Valentin

„Ajungeți la spa... cînd soarele apune, ca să vă bucurați de toate facilitățile stabilimentului. Aici dvs. vă alegeți ce tratamente de înfrumusețare doriți timp de 30 de minute și o cină delicioasă cu trei feluri la hotelul restaurant pentru gurmanzi..." (buyagift.co.uk). „Ziua de Sfîntul Valentin ne dă din nou tîrcoale. Pentru a-l ajuta pe Cupidon să-și arunce săgețile cu și mai multă înflăcărare, personalul hotelului îți pregătește cîteva lucruri de care vei avea nevoie pentru ca ziua îndrăgostiților să fie relaxantă, sexy și specială" (anunțuri.biz). „Cunoscut ca litoralul Ardealului, Ocna Sibiului vă invită să petreceți Sf. Valentin la hotelul...: cazare două nopți, cină de bun venit, acces la spa și... masaj Afrodita (pentru doamne, doar facial)" (romania-travel.biz).

Cele trei texte de mai sus sînt culese de pe trei siteuri dedicate ofertelor de Sf. Valentin, sărbătoare îndelung comentată și contestată ce, în ciuda oponenților ei mai mult sau mai puțin vehemenți, se apropie. Nu mă interesează să comentez justețea ei, în variantă occidentală sau domestică. În această privință tind să împărtășesc părerea exprimată pe un alt site, care, deși nu e o capodoperă a profunzimilor spirituale, măcar dovedește o nesperată doză de toleranță: „De Sfîntul Valentin sau de Dragobete ne exprimăm dragostea și afecțiunea față de persoana iubită trimițîndu-i felicitări, flori și mesaje sau sms-uri de dragoste. Pentru că noi sîntem mai deschiși la petreceri și sărbători și cum fiecare sărbătoare este binevenită, noi sărbătorim de două ori" (digg.com). Și, în același timp, pune punctul pe „i": „noi sărbătorim de două ori"... Așa e, și se pare că românului îi place să celebreze, indiferent de unde îi vine prilejul. Dînd deoparte toate acestea, ajung la ce mă interesează: crearea unei industrii a amorului, cu un limbaj specializat și mijloace așijderea. Cuvîntul-cheie este tot romantismul, ca și în cea nupțială (despre care am vorbit în articolul precedent). Dar cu o mică nuanță: în cazul nunților se putea vorbi de un romantism matur, cu o respectabilă nuanță de seriozitate. Toate dantelăriile se îndreptau spre o iubire zburdalnică, dar în final așezată și responsabilă. În cazul Sfîntului Valentin, situația e mult mai permisivă: toate nebuniile sînt permise, ofertele încurajînd, în măsura imaginației la îndemînă (din păcate, cu mari limite), orice „beție a simțurilor". Tocmai în sensul acesta, cea dintîi ofertă, un spa romantic, însoțită de poza a doi îndrăgostiți tolăniți în jacuzzi cu cupele de șampanie în mînă, este tipică pentru trend-ul general. Romantism să fie, dar și cu porția de punere în formă (investiție pe termen lung, care, pragmatic vorbind, mă va ajuta, astfel, să-mi duc romantismul mai departe...). Cea de-a doua, lansată de un hotel din București, are „meritul" de nu spune mare lucru concret. Sigur, acest tip de formulare ambiguă poate fi o provocare pentru cei amatori de surprize. Nu am ales-o pentru aceasta, ci fiindcă utilizează o mare parte dintre șabloanele pe care le asociem, de obicei, cu această sărbătoare: „relaxantă, sexy și specială". Mai ales cel din urmă cuvînt, „specială", devine cu atît mai gol de conținut cu cît e folosit în mai multe ocazii...

În sfîrșit, ultima opțiune e tipică pentru turismul românesc puțin stîngaci, care nu știe cum să-și prezinte marfa în stil *glossy* și apetisant, și atunci pur și simplu spune pe șleau ce are de spus și face o listă. Numai ideea de a-ți petrece Sf. Valentin într-o stațiune de tratament pare lipsită de romantism. Iar povestea cu masajul „Afrodita", care, de fapt, e doar facial, pentru doamne, e înduioșătoare... M-a făcut să-mi aduc aminte de unul dintre șoferii mei de taxi care, deși avea în jur de 60 de ani, mi-a mărturisit că are o amantă. Pensionară și ea... Și era amărît, pentru că, la momentul respectiv, nu prea știa ce să facă: soția îl prinsese că fusese cu ea la băi, într-un soi de săptămînă de miere.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Minciuni, iluzii

Criza economică mondială pare uneori paravanul perfid menit să mascheze lipsa de soluţii *novatoare,* numai că absenţa lor din dulapul politicienilor riscă să producă anarhie socială şi chiar război pe scară largă. E drept, viaţa materială a Occidentului euro-american (25% din umanitate, dar 70% din PIB-ul global) nu s-a schimbat *radical* din septembrie 2008, cînd criza şi-a vărsat veninul în Burse, pînă astăzi, cînd Franţa face grevă generală, în vreme ce ziarele britanice anunţă sfîrşitul lumii. Cel mai neplăcut e sentimentul că absenţa soluţiilor ne este mascată de gălăgia prea multor lideri mediocri, fără viziune, care cedează populismului fară să-i poată gestiona consecinţele psihologice. Nu e mai puţin neplăcută nici senzaţia că sîntem minţiţi. Una e să fii condus de nişte demagogi incompetenţi, care flatează iluzii nerealizabile, şi alta să nu ştii cît de gravă e boala economiei mondiale: o simplă gripă, sau un cancer terminal, virtualmente tratat prin chimioterapie atomică?

Mi se întîmplă să întîlnesc oameni bogaţi, patroni, stăpîni peste mari capitaluri. Ei sînt primii difuzori ai pesimismului, deşi injecţia financiară multimiliardară, adoptată ca măsură urgentă atît în SUA, cît şi în UE, li se adresează cu precădere. E aici o formă ipocrită de solidaritate cu oamenii simpli, care au început să-şi piardă slujbele, sau recunoaşterea implicită a faptului că situaţia reală e cu mult mai gravă decît ne lasă să vedem escrocheria unui Kerviel şi mega-frauda lui Madoff? Compromiterea sectei profetice a economiştilor de elită, incapabili să anticipeze durata degringoladei, oferă o prea palidă consolare unei opinii publice derutate, care oscilează periculos între indignare, frică şi revoltă.

Apocalipsa e, de fapt, mediatică. Ea exprimă maladia societăţilor hedoniste, care au acceptat generalizarea egoistă a *voyeurism*-ului pe net, la televiziuni şi în discursul politic. Eu unul văd în primul rînd *criza de autoritate* declanşată prin hiperumanizarea tabloidă a unor decidenţi eternizaţi în papuci, printre aşternuturi şi scene de nudism pe plaje private. Aura „sacră" a mandatului democratic s-a topit în teleobiectivul presei de scandal.

Să nu ne panicăm: prognoza economică a Comisiei Europene pentru 2009 arată că scăderile vor fi rezonabile: creştere de sub un procent pentru zona Euro şi repriză spre finele lui 2010. De unde, aşadar, abuzul de predicţii catastrofiste? Aproape că ne-ar plăcea, de data asta, să fim victima unei conspiraţii: punerea ei în operă ar demonstra că, oricît de pervers nedreaptă, situaţia e sub control. G20, în aprilie, va schimba furtiv regula jocului, „cei mari" vor ajunge la un nou aranjament cu Sudul, runda Doha se va închide, pacea va fi salvată, lucrurile vor intra în normal. Mi-e teamă, paradoxal, că nu e vorba de nici o conspiraţie. Protecţionismele, noile accese de naţionalism economic, agăţarea statelor dezvoltate de propriile privilegii sînt deja vizibile. Eşecul globalizării va fi în fine incontestabil, iar *lumea multipolară* pe care o descîntă europenii, pentru a împărţi puterea cu o Americă deschisă, căci slăbită, va rămîne doar la statutul de mantra în textele documentelor diplomatice.

Deocamdată, europenii rezistă. Ascultă muzică la căşti, cumpără Lao-tseu, citesc ficţiune, redescoperă plăcerile simple (şi mai ieftine) ale plimbărilor la pădure, participă vlăguiţi la apelurile sindicale şi pregătesc fără entuziasm alegerile din iunie pentru Parlamentul European, cînd stînga, care dansează prematur pe mormîntul capitalismului, va provoca, pesemne, o mică breşă în actuala majoritate PPE. Se simte pe străzile capitalelor occidentale un vînt de sobrietate regăsită, un plus de aspiraţie ecologică, pe post de holocaust soft. Vrem cu toţii o lume mai curată, mai puţin complicată, mai solidară, mai aproape de limitele arogant ignorate ale bietei condiţii umane... Criza, adică *starea de judecată,* este, la urma urmelor, binevenită, cel puţin pentru demontarea prejudecăţilor optimiste în care ne-am complăcut pînă acum.

Mădălina ŞCHIOPU

Casa cu bătrîni

Ideologic şi teoretic, ne clamăm umanismul mai mult ca niciodată, dar mai des decît vrem să recunoaştem trecem cu vederea oamenii în carne şi oase. Unul dintre simptome este atitudinea noastră faţă de bătrîneţe. Îndrăgostiţi de ideea tinereţii veşnice vîndută de televiziune şi revistele colorate, am îndepărtat pe cît posibil din spaţiul public imaginea bătrîneţii necosmetizate şi reale, cea însoţită de decădere trupească, boală, neputinţă şi amărăciune. Izgonită la periferia cîmpului vizual şi a conştiinţei noastre, ea se încăpăţînează cîteodată să ne iasă în cale pe neaşteptate prin chipul unui bătrîn cerşetor la colţ de stradă sau al unei ştiri de tipul „bătrîn mort singur în casă, găsit după 10 zile". Este o imagine care ar sta ca un spin în coasta confortului nostru zilnic, fiindcă în duritatea ei ne-ar aduce aminte de virtuţi considerate azi de modă veche (sau nici măcar virtuţi): smerenia şi mila.

Micul Cottolengo

La ieşirea din Bucureşti spre Voluntari te întîmpină o lume pestriţă şi colcăitoare, încă nesigură dacă face parte din „zona metropolitană" sau este un sat obişnuit de Bărăgan. Se înalţă vile somptuoase, dar manelele urlă şi din autoturisme, şi din case, prin ferestrele lăsate deschise. Se deschid filiale de bănci ca în Bucureşti, însă ca să ajungi la ele trebuie să treci printr-un strat de noroi care se apropie de glezne. Sătenii cunosc locul pe care-l căutam, aflat pe şoseaua din Voluntari spre Ştefăneşti: „Aha, acolo unde au bătrîni şi e o biserică în curte. Mergeţi pentru interviu de angajare?".

Curtea spaţioasă, cu iarbă şi alei, aminteşte de cea a conacelor englezeşti. În ea se află o biserică pe stînga, cîteva corpuri mai mici de clădire pe dreapta şi între ele clădirea cea mare, vopsită în culori vii. În curte, două mici statui: cea a lui Hristos şi a Sfîntului Orione. Don Luigi Orione (1872-1940), născut în Italia, este cel care a înfiinţat Congregaţia Don Orione – acum cu filiale în zeci de ţări – şi conceptul de „Mic Cottolengo", casă de caritate.

Părintele-călugăr Valeriano Giacomelli a venit în România din Brescia în 1997. Vorbeşte româneşte aproape perfect, din cînd în cînd doar accentul cîntat, inconfundabil italian, îi trădează originea. Alături de el, în Cottolengo-ul din Voluntari se află încă doi călugări, unul italian şi unul român, şi patru măicuţe: două românce, o italiancă şi o călugăriţă din Paraguay. Plus personalul: asistente, infirmiere. Primul venit în România a fost părintele Lazzarin, care „din păcate a trecut la Domnul", spune Valeriano Giacomelli. Prin eforturile lui s-a început construcţia clădirii principale, încheiată în 2006, exclusiv prin contribuţia „binefăcătorilor italieni". Acum, aici se află 56 de bătrîni (se aşteaptă şi sosirea unui număr de 16 copii cu handicap fizic sever, pentru care sînt pregătite dormitoare, infirmerii, săli de fizio- şi kinoterapie, dar procesul durează foarte mult: „Credeam că în Italia e birocraţie, dar în România e şi mai şi", comentează părintele Valeriano).

În căutare de fonduri şi voluntari

Vîrstnicii au fost aduşi în mare parte de rude, dar unii au fost luaţi direct de pe stradă – nu aveau nici măcar acte de identitate. Peste 90% sînt ortodocşi, cîţiva catolici şi o protestantă. Pentru ortodocşi, cei de la Don Orione au luat legătura cu preoţii din zonă, care vin înainte de sărbători, să-i spovedească şi să vorbească cu ei.

Fondurile vin în continuare din Italia şi sînt drămuite „la sînge". „Toate locurile pentru bătrîni sînt ocupate – spune părintele Valeriano. Mai mult, avem în aşteptare cereri pentru alte 88 de bătrîne şi 80 de bătrîni. Am putea să avem mult mai multe locuri, dar mansarda este în construcţie şi, ca s-o terminăm, e nevoie de o investiţie de peste un milion de euro. Statul român nu ne ajută. Ne-am gîndit şi la proiecte europene, dar sînt puţine fonduri destinate bătrînilor. Nu există sensibilitate şi deschidere cînd e vorba de cei vîrstnici. În continuare mergem în Italia, la întins mîna. Asta este."

Semne incipiente de bunăvoinţă din partea particularilor români au apărut, totuşi: o firmă oferă centrului 50 de pîini pe zi. Altele – mai ales cele care au aflat de congregaţie prin intermediul partenerilor de afaceri italieni – mai dau uneori produse sau cei 2% pentru ong-uri. Din partea autorităţilor s-a implicat într-un parteneriat Primăria Voluntari, dar „fondurile promise n-au mai venit din iulie. Ne spun că e din cauza bugetului. Noi aşteptăm". Pînă una-alta, călugării şi măicuţele intenţionează să organizeze evenimente pentru popularizare şi atragere de voluntari: „Ocazia va fi luna mai, pentru catolici dedicată Sfintei Fecioare Maria, dar serbăm şi ziua în care a fost declarat sfînt părintele Luigi Orione, fondatorul nostru, pe 16 mai. Vrem să luăm legătura cu poporul, să facem un fel de *festa popolare,* cum se face de hramul bisericii, oamenii se adună, se bucură, se face şi un grătar, pentru a ne face cunoscuţi şi a atrage voluntari. Voluntariatul e foarte răspîndit în Italia, dar şi aici e posibil, cred eu, de exemplu persoane care au ieşit la pensie şi au timp, pot veni, dau de mîncare unui bătrîn, ţin un pic în braţe un copil. Bătrînii au dorinţa de a vorbi, de a se descărca, de a povesti. Ar fi minunat dacă măcar o oră pe săptămînă ar veni nişte tineri, liceeni, studenţi, să stea de vorbă cu ei, poate să le cînte ceva la chitară sau la orgă, să-i înveselească. Se pot face foarte multe."

La liturghie

Dormitoarele bătrînilor sînt la etaj. Tot aici se află o sală de zi (cu bibliotecă şi televizor), sală de mese, holuri unde vîrstnicii stau la o discuţie. De asemenea, infirmerii. Dar şi o cameră aşezată discret, numită „a muribundului", pentru ultimele clipe de viaţă: este un loc în care nu poate fi ocolită prezenţa morţii.

Pretutindeni este o curăţenie pe care aş vrea să o numesc „de spital", dar adevărul este că n-am văzut pînă acum un spital românesc măcar pe jumătate la fel de curat. Nici unul în care personalul să fie permanent zîmbitor, ca măicuţele şi infirmierele de la Don Orione. După odihna de la prînz, bătrînii încep să se adune pentru ceai. Unii se deplasează în cărucioare cu rotile, supravegheaţi de însoţitoare, alţii se sprijină pe cadre metalice. Unii suferă de Alzheimer şi prezintă semne de senilitate, printre ei sînt şi nevăzători. Decana de vîrstă are 96 de ani. Un bătrîn este numit de toată lumea, cu respect, „părintele Pavel": aflu că a fost cîndva stareţ la Plumbuita şi preot la Antim. Altul – „dom' colonel". Cînd văd un vizitator, mulţi au o dorinţă imensă să schimbe cîteva vorbe, să se prezinte, să pună întrebări. Alţii însă nu mai văd, nu mai aud şi trăiesc în lumea lor.

Există şi o sală de lucru pentru produse de artizanat. Se modelează şi se colorează figurine din ipsos, coşuri cu flori cu sau fără şnur de mărţişor (din carton şi material... de şosete, spune o bătrînă), aranjamente florale pe pînză făcute din seminţe colorate. Cîteva sînt expuse pentru vînzare la intrare. Un bărbat se ocupă de munca migăloasă a lipirii seminţelor colorate, care devin flori pe pînza de sac. Se prezintă: Florea G., 84 de ani. În mod normal, n-ar fi trebuit să trăiască o bătrîneţe însingurată, avea o familie, dar soţia şi fiica au murit într-un accident de maşină. A fost adus aici de un nepot care se pregăteşte pentru preoţie. „Ne-au învăţat măicuţele să facem munca asta. Pentru unii dintre noi, aşa mai trece timpul. Aici ne dau de toate, nu mă plîng de nimic. Ne îngrijesc, stau cu noi. Doar viaţă nu mai pot să ne dea. De cînd sînt aici, de un an şi jumătate, 7-8 au murit. Te obişnuieşti cu cineva şi pe urmă nu-l mai vezi. Plecăm pentru totdeauna, unul cîte unul" – spune Mariana C., care a venit la centru după ce a rămas văduvă, fără copii. Alături de ea, Maria I., fostă asistentă medicală şi fiică de preot ortodox, colorează un pitic de ipsos.

La ora 4,30, începe rugăciunea, urmată de liturghie, la capela de la parter. Bătrînii vin în aceeaşi procesiune de cărucioare, cadre metalice şi paşi tremurători, însoţiţi de măicuţe şi infirmiere. Îşi deschid cărţile de rugăciuni şi imnuri religioase. Unii cîntă cu voci sonore, alţii mai pot doar să mormăie în şoaptă cîteva cuvinte. Un bătrîn care se mişcă cu greu, în cărucior cu rotile, se bucură cu lacrimi în ochi cînd primeşte euharistia. Văd bătrîne care păstrează urme de cochetărie în felul de a se îmbrăca şi pieptăna, altele poartă basmale şi modeste haine ţărăneşti. Peste toate pluteşte însă zîmbetul senin şi răbdător care nu părăseşte nici o clipă chipurile măicuţelor însoţitoare. E adevărat, ultimul episod al vieţii noastre nu este un triumf; dar avem măcar şansa ca el să fie însoţit de iubire.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

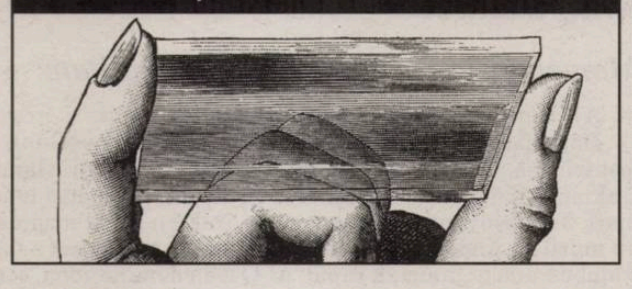

„Scoate capul pe fereastră...“

La un depozit de armament din scumpa noastră patrie, cea care veghează tot timpul să-şi apere poporul de duşmani, se descoperă la un moment dat că un sigiliu e rupt. Dinăuntru se pare că lipsesc nişte arme. O nimica toată: cîteva zeci de pistoale mitralieră, plus o ditai mitralieră de companie cu afet. Televiziunile se năpustesc avide asupra ştirii. Oare cine o s-o dea prima? Realitatea TV sau Antena 3? Apoi, cine o să facă prima un videoclip cu aromă de film de acţiune, care să introducă anunţul spargerii depozitului? Şi cine va da pe post mai întîi un *breaking news* cu filtrele pe care le face poliţia, în prezenţa luptătorilor din trupele speciale, cu armele automate la vedere?

Odată rezolvată problema întîietăţii, televiziunile repetă ca un patefon stricat aceeaşi ştire, aceleaşi videoclipuri-copertă cu muzică antrenantă, de *Greu de ucis,* aceleaşi imagini cu poliţişti rotunjori care cercetează paporniţele din portbagajele oamenilor şi îi întreabă pe şoferii de maxi-taxi dacă au printre călători feţe care să li se pară suspecte. Ca un patefon stricat sau, venind mai în zilele noastre, ca în reclama aceea în care un mîndru fiu al patriei în port popular cîntă cu voioşie „Frumoasă, vecina noastră, scoate capul pe fereastră... scoate capul pe fereastră... scoate capu pe fereastră... scoate capul pe fereastră...“.

Apoi vin analiştii, specialiştii, jurnaliştii şi alţi „işti“ invitaţi în studiouri, care să comenteze la nesfîrşit pe marginea imaginilor cu filtrele poliţiei şi cu luptătorii cu arme automate.

Sînt rumegate în discursuri interminabile aceleaşi cîteva informaţii. Nu se ştie bine nici cîte arme au fost furate, nici cînd a fost spart depozitul, nici cine trebuia să asigure paza. Se fac presupuneri şi presupuneri pe marginea presupunerilor.

În timp ce banda merge singură, televiziunile aşteaptă să apară iarăşi un eveniment care să justifice un *breaking news* şi, cu ocazia aceasta, să arate lumii întregi care e mai iute de picior. Iar evenimentul nu întîrzie să apară: la Braşov, are loc un jaf armat la o casă de schimb valutar şi sînt omorîţi doi oameni. Televiziunile se animă subit. Au parte de sînge proaspăt! Şi se întrec să dea primele imagini cu maşina în care erau victimele, cu poliţia în exerciţiul funcţiunii, cu petele roşii de pe caldarîm. Apare şi portretul robot al atacatorului, apoi numele suspectului, Serghei Gorbunov. Ştirile se succed cu repeziciune. Şi dă-i şi discută pe marginea acestor informaţii şi ale imaginilor de la locul faptei. Iarăşi şi iarăşi.

În dorinţa lor de a fi primele care să dea ştirea, televiziunile nu iau nici o pauză să cugete puţin şi înghit pe nemestecate toate informaţiile care li se oferă. Nu contează adevărul unei ştiri sau valoarea ei, totul e ca tu să fii cel care o dă mai întîi. Aşa stînd lucrurile, televiziunile noastre „descoperă“ că au fost furate cîteva zeci de arme la două-trei săptămîni după ce depozitul a fost spart, se minunează de eficienţa filtrelor instituite de poliţiştii care caută AKM-uri în paporniţe, constată cu surprindere cît de mult seamănă Gorbunov cu portretul robot sau se miră candid că zece tovarăşi de-ai acestuia jură pe roşu că individul a stat tot timpul cu ei la sala de forţă. Nu mai au timp să gîndească, d-apăi să-şi mai facă propria lor investigaţie! Oricum, subiectul cu depozitul de armament de la Ciorogîrla e deja îngropat, în goana după alte şi alte subiecte proaspete. Jurnalistul e un alergător la suta de metri garduri, a cărui singură preocupare e să treacă primul linia de sosire, nu un tip care mai şi gîndeşte cu propriul cap.

Ehei!, trecute sînt vremurile în care unii descopereau nişte lucruri interesante la un hotel pe nume „Watergate“. Acum trăim din plin secolul vitezei şi al mîncării *fast-food*. Nu e deloc sănătoasă, dar ne place la nebunie!

Alexandra BĂDICIOIU

Noul rege al mass-media

Văzuţi din spaţiu, prin cel mai puternic satelit comercial al lumii, oamenii adunaţi în jurul Capitoliului la învestirea lui Obama arătau ca nişte furnici viteze care voiau să pună stăpînire pe un tort gigantic. Printre asteroizi şi comete, astronauţii americani urmăreau, de asemenea, învestirea noului lor preşedinte.

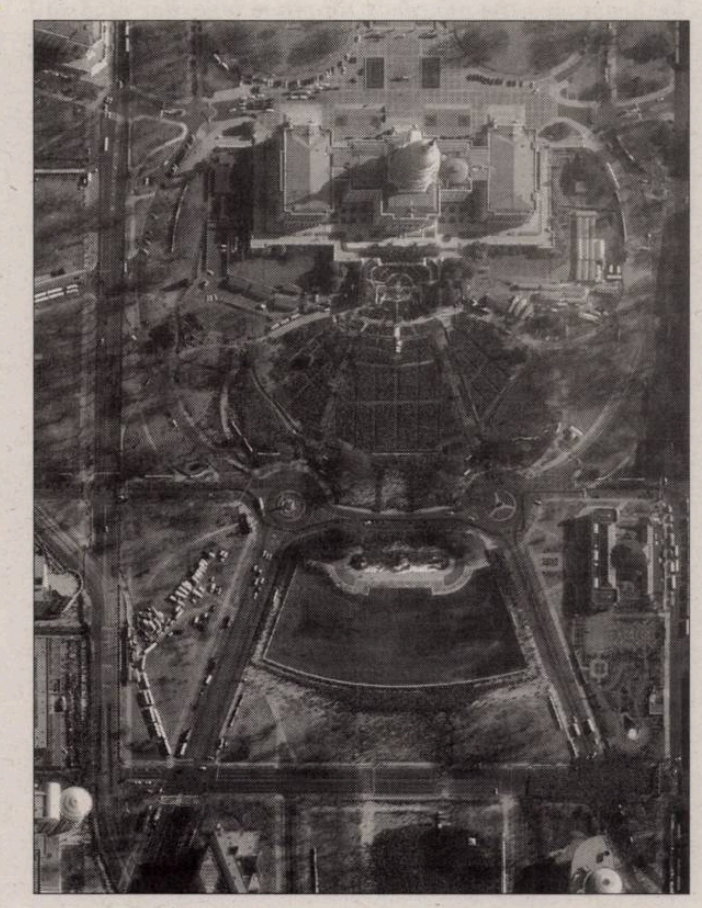

Fără îndoială, dictatorii din toate timpurile ar fi invidioşi. Tablouri, sculpturi, *street-art,* poezii, cărţi, inepuizabile urale artistice au fost închinate noului lider al lumii libere, alături de o mare comercială de brelocuri, brichete, pamperşi, tricouri, păpuşi şi tot ce şi-au mai imaginat comercianţii că ar putea să poarte desenată faţa lui, care îşi bate valurile pînă în cele mai îndepărtate colţuri de planetă albastră.

Chiar şi cel care îşi exersează continuu ochiul critic, căutînd după nereguli triviale, în orice temă diafană de meditaţie, dulăul mediatic global, a chiuit lung, mai multe nopţi, în semn de admiraţie. Orice alt fel de lătrat stingher a fost absorbit în bucuria, fervoarea mondială, care a înconjurat festivităţile de învestire a noului lider american. Dacă brelocurile şi poeziile au stîrnit o undă de mirare asupra fascinaţiei aproape hipnotizante pe care o trezeşte Barack Obama în rîndurile maselor şi ale elitelor deopotrivă, de abia comportamentul mediatic din jurul noului *Captain America* este cu adevărat surprinzător.

Pentru că Obama nu mai este un politician supus judecăţii jurnaliştilor, un preşedinte care are de demonstrat că îşi merită adulaţia mondială, ci un subiect care vinde produsul mediatic. La fel ca sexul, *Brangelina,* fotografiile cu animăluţe şi bebeluşi. Dar nu chiar aşa.

Unii şi-au exprimat îngrijorarea faţă de puterea pe care un singur om o manifestă asupra maselor şi asupra mass-media. Au adus ca exemple nefericite ale istoriei toate celelalte cazuri în care o astfel de hipnoză politică s-a transformat în chinul a zeci de milioane de oameni. Recunosc, şi ar fi trebuit să o fac de la început: şi eu, ca şi celelalte sute de milioane, sînt fan Obama. L-am susţinut cu entuziasm de votant aspiraţional chiar de la început, de cînd senatorul de Illinois se lupta cu Hillary Clinton (aplecările mele feministe au pierdut atunci prima luptă) şi era comparat de un cronicar de la Hollywood cu un străin venit de nicăieri, un personaj din *Heroes* căzut în realitate.

Cu alură de erou hollywoodian şi destin croit parcă de un scenarist chibzuit pe calapodul dramei americane, avea toate ingredientele unui *blockbuster* care va sparge *box-office*-ul. Dar – cum spuneam şi cîteva paragrafe mai sus – nu este chiar aşa. Obama reuşeşte să vîndă media, arta, politica, pe el însuşi, cu un discurs care nu coboară însă sub intelectual, vorbind despre energii verzi, celule stem, ştiinţă, Guantanamo, politicile Orientului Mijlociu.

Despre asta, dar şi despre rochia soţiei Michelle, cîinele fetiţelor de la Casa Albă, astronauţii care au urmărit învestirea în spaţiu, viciul fumatului de care nu se poate dezbăra noul preşedinte, joggingul de dimineaţă, consilierii cu Nobel, de 27 de ani, sau asiaticii cu care s-a înconjurat, copilăria şi adolescenţa lui, telefonul noului preşedinte – media tot scrie din 2008. A trecut o lună din 2009, şi încă nu se opreşte.

„Obama nu ar vrea să renunţe la Blackberry după ce va fi învestit preşedinte.“ „Noul lider al Statelor Unite se gîndeşte serios să păstreze smartphone-ul şi cînd se va instala la Casa Albă.“ „Consilierii pe securitate ai preşedintelui american ales sînt îngrijoraţi că acesta ar putea să îşi păstreze telefonul personal.“ „Obama îşi păstrează Blackberry-ul!“ „Consilierii pe securitate caută soluţii pentru siguranţa telefonului prezidenţial.“ „Consilierii pe securitate i-au creat lui Barack Obama Blackberry One.“

Această mică ştire serial cu final tehnologic fericit a făcut înconjurul presei, de la *Time* la *Wired* şi *BBC News,* şi este doar un exemplu de subiect pe care media de peste tot l-a urmărit pas cu pas, aşteptînd să vadă curioasă, ca şi cititorii, care va fi deznodămîntul. Mediatizarea lui Obama se transformă, încet-încet, într-un mega reality-show. Oamenii urmăresc ştirile despre preşedintele american ca pe episoadele unui serial bun, ce se scrie în direct. Este ajutat în crearea lui şi de felul în care media (tradiţională şi nouă) îi redă aventurile.

Liderul american nu mai este doar un subiect al paginilor de „internaţional“ (la noi) sau de „politică“ (la ei). Este tema la care îşi dau concursul jurnaliştii din orice domeniu, alături de oamenii obişnuiţi care îi fac poezii pe bloguri, portrete creative pe *flickr,* îi afişează faţa pe *messenger,* vorbesc despre el pe *twitter*. Obama apare la Fashion, la Tehnologie & Ştiinţă, la Media, în orice secţiune disponibilă, în funcţie de canalul mediatic pe care îşi face apariţia.

Iar reality-show-ul lui are potenţial maxim, pentru că se construieşte, aşa cum se vede mai sus, pe mii de fire narative sau de interes. Fanii tehnologiei urmăresc aventurile primului preşedinte *„geek“* la Casa Albă, aşa cum l-au numit publicaţiile tech. SF-iştii aplaudă planurile spaţiale şi privesc pozele de la inaugurare, surprinse prin satelit, mîndri că au un lider care este fan Spiderman. Savanţii se bucură de fondurile generoase pentru cercetare şi de planurile vizionare, ca şi restul elitelor, încîntate că, în sfîrşit, este unul *de-al lor*. *Fashion*-istele au de comentat nu doar ţinutele impecabile ale preşedintelui, dar şi ale soţiei sale, văzută de criticii de modă ca o inovativă în ceea ce priveşte hainele de primă doamnă. Consumatorii de cultură pop nu ar putea fi mai fericiţi: Obama este răsfăţatul starurilor – de film, televiziune, muzică sau din sport, primind, încă din cursa prezidenţială, ajutorul special al Hollywood-ului. Iar cei interesaţi de politică au la dispoziţie o „Casă Albă“ mai bună ca serialul cu acelaşi nume. Consilierii aleşi şi deciziile luate pînă acum demonstrează încă o dată (dacă mai era nevoie) că realitatea bate inventivitatea scenariştilor. Pentru toţi ceilalţi, e vorba de cel care a reuşit *against all odds,* de intrigi politice combinate cu *lifestyle* şi dramă inteligentă.

Un fir important uneşte toate aceste mini-show-uri de nişă şi creează dependenţă în rîndul spectatorilor globali. Umanitatea lui *Wonder Boy*. Scrisoarea către fiicele sale, alături de celelalte mici detalii, precum şi întreaga sa biografie vorbesc oamenilor obişnuiţi despre viaţa unui alt om obişnuit. Aflat într-o situaţie extraordinară.

PUBLICITATE

Faţa nevăzută la ştiri a Irakului

– interviu cu Iulia PATAKI, consilier legislativ la Parlamentul irakian –

Acest interviu este unul îndelung amînat. Trebuia să aibă loc acum vreo trei ani, dacă ţin minte bine, dar pînă să-l realizăm situaţia din Irak s-a deteriorat şi nu doreaţi să ştie cineva din familie că sînteţi acolo. Cum aţi rezolvat încurcătura?

Anul 2005 a fost unul extrem de violent în Irak, iar mama nu ştia unde sînt. Credea că lucrez în Iordania. S-a îmbolnăvit exact cînd mă întorceam în ţară pentru o vacanţă aşteptată cu disperare după primele mele şase luni acolo. Am folosit ocazia să-i explic unde am fost, în ce condiţii şi că doresc să mă întorc acolo, iar pentru asta am nevoie ca ea să fie sănătoasă. A fost ceva incredibil, dar a funcţionat. Asta pe plan personal. Pe plan profesional, aveam reţineri din motive de securitate. Interesant a fost că la un moment dat, tot în 2005, aflîndu-mă la cumpărături la un mall, o reporteriţă dorea să mă întrebe de ce mă aflu în magazinul respectiv şi unde lucrez. Am răspuns: îmi pare rău, e top secret. Cred că mă credea nebună.

Pentru ce aţi mers în Irak în 2005?

După alegerile din 2004 am decis că am nevoie de o schimbare majoră. Sincer, eram dezamăgită de experienţa parlamentară, iar ceea ce mi s-a oferit după alegeri – un post de prefect în Vîlcea – era o carieră pe care nu o doream.

Să spunem cititorilor că aţi fost parlamentar UDMR în perioada 2000-2004.

Da. Aşa că am acceptat propunerea NDI *(National Democratic Institute),* una dintre organizaţiile internaţionale de mare prestigiu, de a conduce programul legislativ pentru primul parlament ales în Irak.

Era după nişte alegeri cu prezenţă impresionantă la urne, cu cozi, dar în acelaşi timp cu violenţe permanente şi bombe aproape zilnice. Cum vi s-a părut atmosfera cînd aţi aterizat la Bagdad? Ce v-a mirat prima dată?

Praful. Era şi este enorm. Te sufoci. Cum am ajuns, am fost blocaţi pe aeroport din cauza unui atac, vreo două ore. Şocant era şi aeroportul în sine. Gol, total gol, numai oameni înarmaţi. Foarte multe arme, iar drumul de la aeroport plin de tancuri, sirene, bodyguarzi ameninţînd maşini ale irakienilor, agresivitate totală.

Trăiţi în zona verde?

Da. Dar am trăit un an de zile în zona aşa-numită roşie şi făceam drumuri regulate între cele două.

Cum este o zi obişnuită de lucru cu atîta securitate acolo? Spuneţi-ne puţin despre latura umană a unui asemenea job. Cum mergeţi la serviciu, ce faceţi seara?

Diferenţa este mare între a trăi şi munci în zona roşie şi zona verde. În zona roşie locuiam într-un apartament de hotel, stil hoteluri comuniste de la malul Mării Negre, şi făceam 50 de paşi pînă la birou. La un moment dat devenea sufocant, trăieşti fiecare clipă, lucrezi, mănînci, respiri cu aceiaşi oameni. Mai vizionam un film, aveam un bar cu o colecţie de drapele. Evident, şi al nostru era acolo. În zona verde e diferit. Avem posibilitatea de mişcare, întîlnim prieteni, organizăm petreceri, vizităm ambasade, sînt baruri şi restaurante. Puţine, dar ai posibilitatea de a nu sta 24 de ore cu aceleaşi persoane.

Şi în ce priveşte securitatea?

În zilele „frumoase" din 2005-2007 mă trezeam pe sunetul bombei de la ora 6 sau 7. În fiecare zi aveam rachete de prînz şi de după-amiază, pînă la ora 5. Erau foarte punctuali. Mergeam direct la adăpost înainte de ora 5, să evităm rachetele şi mortierele. Observam că pe zi ce trece ţinteau tot mai bine şi chiar nu voiam să mor aici. După ce o rachetă a căzut cam la 60 de metri de trailer-ul meu (un container de marfă transformat în spaţiu de locuit), am zis că mai bine îmi iau actele, telefonul, laptopul şi mă duc în „barul nostru de după-masă", adică adăpostul de beton. Fără simţul umorului am fi murit de stres.

Şi cum decurge viaţa parlamentară între tiruri de rachete atît de punctuale?

Cu frustrări şi împliniri. Primul parlament s-a mişcat greu, avea ca scop elaborarea unei Constituţii. Dar training-urile mele mergeau extrem de bine. După o perioadă de tatonare, irakienii m-au îndrăgit şi mi-au acordat încredere. Politicenii se formau pe zi ce trece, aveau o dorinţă enormă să înveţe. Au venit oameni diverşi, de la grupările extremiste ca Sadr pînă la grupuri seculare.

Cine preda în aceste training-uri şi care erau tematicile?

Eu şi cîţiva experţi foşti parlamentari invitaţi de mine. Învăţau lucruri de bază, ca separarea puterilor în stat. Venind dintr-o societate în care deciziile au fost totdeauna luate de şeful statului, de şeful de trib sau de familie, le era extrem de greu să înţeleagă că într-o societate democratică deciziile se iau individual. Apoi predam elementele de bază ale procesului legislativ – reguli, proceduri, cum funcţionează comisiile, responsabilitatea şi drepturile parlamentarilor, relaţia cu societatea civilă şi cu media. Nu numai teorie, ci şi exemple practice. Evident, am folosit toate exemplele negative sau pozitive din experienţă şi trebuie să recunosc că am avut un succes neaşteptat. Nu se aşteptau să fiu chiar aşa de sinceră.

Şi cum părea Parlamentul din România văzut de la Bagdad? Le dădeaţi exemple de aici?

În 2005, alături de dr. Hajim al Hassani, preşedintele primului Parlament irakian ales liber

Da, mai multe. Lipsa de cvorum era cel mai bun. Arătam poze cu sala goala în Parlamentul de la Bucureşti. Şi i-am felicitat pe irakieni că, deşi condiţiile de securitate erau extrem de precare, totdeauna aveam un cvorum minim. Aici întîlnesc oameni dornici să înveţe, să contribuie la dezvoltarea societăţii, iar ceea ce vedeam la noi era ruptura totală între cetăţean şi politician. Şi nu uitaţi că la Bagdad şi acum explodează cel puţin două bombe pe zi. Iar oamenii vin la lucru.

Aşa este parlamentarul mediu acolo sau aveţi „clienţi" speciali care vor să înveţe şi vin la asemenea cursuri?

E vorba de parlamentarul mediu. Dar aveam şi am clienţi speciali. Mai ales în grupul sunnit. Au intrat cam tîrziu în procesul politic, au boicotat primele alegeri, dar au avut un avantaj, erau educaţi şi culţi. Singura problemă a lor era mentalitatea îngustă. De pildă, după un training ţinut despre comisii parlamentare, o doamnă deputat m-a întrebat „aşa e că eu am voie să vorbesc cu ceilalţi colegi?". Am rămas mută. Mentalitatea asta de izolare faţă de altă sectă era năucitoare. Iar acum doamna lucrează excelent cu colegii şiiţi sau kurzi. Simt că se întîmplă o reconciliere adevărată, şi la nivelul oamenilor de rînd.

Legătura cu alegătorii irakieni

Cine sînt aceşti „clienţi" ai sesiunilor dvs.? De unde vin, cum ţin legătura cu alegătorii, cu partidele, cum intră în politică?

Au fost aleşi pe listă, evident sînt preferaţii unor triburi, familii. Pot să vă dau două exemple. O doamnă care făcea parte din Organizaţia Badr, aripa armată a Alianţei Şiite, care s-a transformat în organizaţie politică, a fost prima femeie pe lista alianţei şiite, datorită activităţii din trecut (rezistenţă) şi datorită legăturilor familiale cu un puternic politician şiit. A pornit de la zero şi, deşi e de formaţie inginer, a devenit expertul pe politici financiare al Parlamentului. Cu devotament şi foarte multă muncă a învăţat să fie nu numai un parlamentar excelent, dar şi un politician care vorbeşte cu mare curaj despre neregulile, corupţia şi greşelile care se fac în Guvernul irakian. Mă întrebaţi de legătura cu alegătorii – pînă anul trecut nu prea era posibilă din motive de securitate. Nu existau birouri parlamentare, totul se făcea prin partid. Parlamentul a găsit o formulă inedită de a menţine totuşi legătura cu alegătorul. Au înfiinţat centre de petiţionare în cîteva oraşe mari din provincii, finanţate din bugetul Parlamentului.

Şi aceste centre nu erau atacate?

Nu, pînă acum. Dar să vă dau şi al doilea exemplu. Un fost şef al organizaţiei şiite care a luptat împotriva lui Saddam din Iran. A înţeles miza şi şi-a transformat miliţia în organizaţie politică. A fost unul dintre cei mai harnici studenţi ai training-urilor organizate de mine, iar transformarea este uluitoare. Momentan conduce Comisia de Securitate şi Apărare, a avut o contribuţie esenţială în reconcilierea între şiiţi şi sunniţi. Cred că cel mai dificil moment pentru el a fost schimbarea legăturii pe care a avut-o cu Iranul, pentru interesul naţional irakian. Cel mai important pentru mine a fost că nu le e ruşine să se consulte cu noi. La nivel parlamentar au reorganizat conform celor învăţate activitatea, structura comisiei, au iniţiat legi absolut necesare pentru ei, au iniţiat gîndirea strategică în domeniul lor de expertiză şi au devenit experţi ai unor domenii despre care în teorie habar n-aveau. Au devenit politicieni ca structură şi gîndire. Am o mare stimă pentru amîndoi, pentru ceea ce au făcut pentru ei înşişi, dar şi pentru speranţa a ceea ce vor face pentru Irak.

Momentul în care te loveşti de realitate

A existat un atentat împotriva organizaţiei dvs.

Da, o fată de 28 de ani, angajată de doar două luni, a fost trimisă pentru o consultare la sediul Partidului Islamic Irakian. Cînd plecau, au fost atacaţi de vreo 50 de inşi înarmaţi. Trei bodygurazi, un croat, un irakian şi un maghiar au murit cu Andy. A fost o moarte stupidă, eu cred că a fost o ambuscadă organizată rapid. Al-Qaeda domina zona, centrul politic al sunniţilor a fost supravegheat, cunoscînd locul e foarte uşor să blochezi drumul şi să ucizi pe cine vrei. Părerea mea este că a fost o greşeală a celor care au decis s-o trimită acolo, deşi ştiau că zona este periculoasă. Pentru mine, a fost acel moment în care te loveşti de realitate, te bulversează şi crezi că nimic nu merită efortul. Interesant a fost că organizaţia s-a dovedit total surprinsă şi nepregătită pentru această criză. Au pus capăt precipitat unui program de mare succes. Nici acum nu au reuşit să recupereze, aproape toţi care eram la acel moment implicaţi am părăsit organizaţia. Am încercat să continui programul din Iordania, dar nu era posibil. Organizaţia a refuzat întoarcerea la Bagdad, aşa că mi-am luat „la revedere". După ce m-am liniştit şi am trăit normal o perioadă în România, am căutat altă posibilitate să mă întorc şi să continui. Aveam senzaţia aceea că nu am terminat treaba. Am acceptat o propunere interesantă a unei organizaţii mici – Institute for International Law and Human Rights – care se axează pe legislaţie şi promovarea drepturilor omului. Aşa că m-am întors anul trecut în iulie şi continui să lucrez cu Parlamentul irakian.

Cum s-a schimbat situaţia după creşterea numărului de trupe americane şi noua strategie a generalului Petreus?

Condiţiile de securitate s-au îmbunătăţit datorită întăririi trupelor americane, iar trupele irakiene acţionează cu mai mult profesionalism şi siguranţă. Incursiunile din Basra sau Bagdad Sadr City împotriva miliţiilor şiite au dovedit acest lucru. Atacurile teroriste nu încetează, deşi sînt mai puţine, dar mai sofisticate. Lipsa reformei economice, nivelul de trai, şomajul sînt motivele cele mai evidente de atracţie pentru aceste acţiuni teroriste.

Simţiţi această schimbare la nivelul străzii? De la TV Irakul a început să dispară. E ştire cînd sînt bombe, dacă nu sînt bombe nu mai e nimic despre Irak.

Ceea ce nu se vede şi nu constituie ştire este faptul că deja a început consolidarea unei societăţi democratice. Irakul este o ţară islamică, dar valorile democratice încet, încet încep să se reflecte în viaţa de fiecare zi. Afară, în zona roşie, oamenii se plimbă pe stradă, fac cumpărături pînă tîrziu noaptea, ies la restaurant, sau se redeschid barurile unde se consumă alcool. Dezbaterile au un aer tot mai normal, de pildă noua lege a alegerilor locale introduce votul uninominal pentru Consiliile locale. Nu spun că totul merge strună, dar începutul e promiţător.

Virusul irakian

Mi se pare mie sau vedeţi mai pozitiv lucrurile la faţa locului decît vedem noi din presă?

Da, evident. Lucrurile pozitive nu sînt subiect de presă. Dar să fim realişti. Oricînd situaţia se poate schimba. Reconcilierea nu este definitivă, sectele se obstrucţionează reciproc, lupta pentru putere este acerbă. 2009 e foarte important, sînt probleme-cheie amînate care trebuie rezolvate, statutul oraşului Kirkuk, bogat în petrol şi disputat de kurzi şi sunniţi, relaţia cu regiunea kurdă, împărţirea veniturilor din petrol, noi alegeri provinciale şi parlamentare. Mie mi se pare că ei găsesc resurse de a se înţelege. Este absolut fascinantă metoda de negociere, frustrant de lentă pentru un european, dar cu un compromis totdeauna. Trebuie să recunosc că sînt subiectivă. Cunosc foarte mulţi irakieni, i-am îndrăgit şi mă îndrăgesc. Poate greşesc, dar cred că violenţa extremă nu va apărea în viitor. Actele teroriste nu vor dispărea în viitorul apropiat, dar cunoscîndu-i, cred că vor supravieţui. Sînt sătui de moarte. Vor o viaţă normală şi vor face tot ce este posibil să menţină normalitatea.

Dezvoltaţi o legătură specială cu Irakul? Spuneaţi mai sus că v-aţi întors chiar lucrînd pentru altă organizaţie. E deja un interes personal pentru ţara asta?

Pot să spun şi aşa. Un prieten foarte bun spunea că avem virusul irakian. Personal, m-a marcat. Cînd trăieşti într-o zonă de război în condiţii extreme, anormale, cu posibilităţi limitate de mişcare şi vezi oameni care au nevoie de tine şi care m-au umilit cu recunoştinţa lor zilnică, nu puteam să refuz să mă întorc.

Acest interviu a fost realizat înainte de alegerile regionale din Irak care au avut loc duminica trecută. Scrutinul s-a desfăşurat fără nici un incident major, spre surpriza aproape generală. Rata de prezenţă la vot a fost de 51%, mai mare în rîndul sunniţilor, care au renunţat la a boicota alegerile. **(C. G.)**

Victor NEUMANN

Români şi „străini“

– despre prioritatea instituirii normelor coabitării sociale –

Ce fel de identitate colectivă a dezvoltat regimul Ceauşescu? Există o legătură între ideologia naţional-comunistă şi ideea de *naţiune etnică* profesată de intelligentsia interbelică? Dar între cultura protocronistă a anilor '70-'80 şi modul în care gîndesc şi acţionează elitele României de astăzi? Cum poate fi redefinită ideea naţională pornind de la conştientizarea rolului nefast al fascismului şi al comunismului în formarea individului şi a societăţii? Este posibilă reinventarea *ego*-ului colectiv (naţional) în absenţa formării comportamentelor sociale? Ce rol are cunoaşterea noţiunilor privitoare la identitate? Cred că intelectualul român ar trebui să încerce să răspundă la asemenea întrebări, urmărind construirea proiectelor de reformă îndelung amînate (aceasta în cazul în care e în stare să abandoneze certurile sterile în legătură cu gesturile ori faptele clasei politice).

Supralicitarea etnicului ca unic mod de raportare la identitatea colectivă – liderii fostei Iugoslavii fuseseră convinşi de justeţea unei asemenea abordări şi au propagat-o la nivelul maselor, în dauna oricărei alternative ideologice – are, adesea, consecinţe grave. Respingerea a ceea ce cultural ori cultual este diferit şi imaginarea *specificităţii etnice* a fost întotdeauna o cauză a conflictelor. *Noţiunile şi limbajele create cu ajutorul lor nicicînd nu au fost şi nu sînt inocente. Perpetuarea voluntară ori involuntară a confuziilor pe tema identitară este o cale sigură de alimentare a neînţelegerilor între diferitele segmente sociale diferite. Astfel s-au născut şi se nasc violenţele.* În momentele de criză, invectivele pe seama vecinului se înmulţesc, ajungînd pînă la excluderea lui.

Deşi cazul românesc pare o excepţie comparativ cu acela al fostei Iugoslavii, cred că o rediscutare a ideii de identitate colectivă, precum şi a conceptelor ce contribuie la formarea limbajelor social-politice va fi utilă mediilor intelectuale şi politice. Aşa cum cititorul a intuit deja, am în vedere problematizarea modelului cultural. Cred că de regîndirea lui sînt legate proiectele sociale şi politice. Am să invoc un exemplu spre a arăta de ce un atare demers este de actualitate. În articolele şi cărţile multor publicişti, sociologi, istorici, politologi care trimit la trecutul naţional există paragrafe şi capitole dedicate nu doar românilor, ci şi *străinilor*. De fiecare dată cînd am întîlnit în cuprinsul lor noţiunea de *străin*, în primă instanţă am crezut că e vorba despre alterităţile de pe glob sau măcar despre acelea europene. Nici pomeneală! Era vorba de *străinii* din interiorul ţării: maghiari, germani, evrei, ţigani; de minorităţile cultural-lingvistice; de comunităţile integrate ansamblului social-politic, juridic şi administrativ al României; chiar de grupuri sociale educate în limba majorităţii româneşti, uzînd de referinţe culturale asemănătoare ori identice cu ale acesteia, de cetăţeni români. Şi, atunci, despre ce fel de *străini* e vorba? În ce caz este relevantă noţiunea de *străin* sau ce anume vrea să sugereze folosirea ei atunci cînd în discuţie se află ideea de naţiune? Ce fel de temeri are intelectualul ce admite drept firească folosirea noţiunii de *străin* ca mod de definire a unora dintre concetăţenii săi? În cazul aşa-zisului străin, vorbim de un grup cultural şi social-politic diferit sau doar de o multiplă identitate culturală ce este integrabilă aceluiaşi concept de cetăţean al statului naţional român?

Sînt destui cei ce identifică o persoană cu o comunitate în funcţie de limba sau limbile vorbite, de religia sau numele purtate de aceasta[1]. Iată de ce, aidoma altor teme, cea identitară presupune mult mai multă rigoare atunci cînd conceptele ce o definesc contribuie la elaborarea limbajelor şi a judecăţilor de valoare. Nu cred că cel ce uzează de noţiunea de *străin* cînd e vorba de cetăţeanul român vorbitor nativ de maghiară sau germană are neapărat în vedere discriminarea ori delimitarea. Ceea ce nu înseamnă că neglijenţa limbajelor astfel construite nu poate avea consecinţe catastrofale la un moment dat. Istoria mai îndepărtată, dar şi cea recentă arată cum neajunsurilor culturale au provocat discrepanţe ori rupturi vizibile între oamenii aceleiaşi ţări. Nu poţi fi indiferent la mesajul subsumat noţiunii de *străin* – noţiune folosită, conştient sau inconştient, spre a delimita statutul social-politic şi administrativ al unui individ în interiorul aceluiaşi stat – şi care trimite la aşa-numitele particularităţi ale concetăţenilor derivate din criterii precum culoarea pielii, limba maternă sau religia. O asemenea abordare e irresponsabilă şi ea devine explozivă în caz de criză social-politică. Însăşi incitarea la violenţă are adesea o legătură cu folosirea noţiunii de *străin*. Mă gîndesc acum doar la atomizarea socială prin accentuarea diferenţialismului etnocultural în cazul relaţiei român-ţigan (cu înţelesul: român-străin) în cîteva din satele României sau la modul în care a fost înţeles şi rezolvat episodul conflictual româno-maghiar de la Tîrgu-Mureş din martie 1990.

Exemplele de genul celor de mai sus sînt suficiente şi ele motivează faptul că noţiunea de *minorităţi naţionale* este inadecvată contextului românesc, ea fiind folosită în locul aceleia de *minorităţi culturale*[2] şi graţie unei abordări înnoitoare se va subsuma ideii de naţiune. În sfîrşit, precizia conceptuală – în situaţia în care o parte a intelectualilor din România acordă interes constant identităţii şi face trimiteri la relaţiile majoritar-minoritar uzînd termeni precum *autohton* şi *străin* – este direct legată de decodarea aşa-numitelor *criterii etnice* ori *etnonaţionale*. Conflictele gen Kosovo au ca punct de pornire tocmai greşita raportare la identitatea colectivă, fapt ce ar trebui să provoace nelinişti oricărei intelligentsii. Cît despre noţiunea de *străin*, purtînd un mesaj exploziv, nu văd de ce să fie reluată cunoscînd sensurile ei şi avînd originea lui în limbajele social-politice din alte timpuri. Ca o primă concluzie, voi spune că între politica recunoaşterii dreptului de a vorbi o altă limbă maternă decît aceea a majorităţii şi normele civice există o relaţie foarte strînsă.

Plurilingvismul şi multiculturalitatea sînt teme ce merită toată atenţia, dar pînă la a deveni aplicabile pe scară largă, ele presupun comprehensiunea şi acceptul lor din partea elitelor intelectuale. Un anume consens în utilizare este binevenit. Preocuparea pentru normele de coabitare socială este însă fundamentală în demersul intelectual de astăzi şi ea este îndreptăţită cu atît mai mult cu cît handicapul generat de absenţa societăţii civile creează mari neajunsuri în toate domeniile. E adevărat că apare o dificultate în asocierea diversităţii cu civismul, dar aceasta nu mă împiedică să observ că se cuvin acordate şanse egale ambelor direcţii formatoare: comportamentului social şi politicii recunoaşterii. Dacă *naţiunea etnică* şi *neocomunitarismul* rămîn preferinţa programelor şcolare, universitare şi a instituţiilor culturale, chiar şi a acelora respectabile, înseamnă că nu s-a înţeles rostul reformei culturale. Dacă educaţia are un rol esenţial în formarea clasei de mijloc, atunci tot atît de adevărat este că aceasta are o directă legătură cu orientarea ideatică a intelligentsiei.

Naţiunile formate în absenţa societăţii civile sînt imprevizibile. E încă un motiv pentru care cred că România nu este în situaţia de a-şi permite să refuze categoric ideea de „corectitudine politică“. Cît despre schimbarea modelului cultural moştenit de la generaţiile precedente, ea va fi un pas util spre asumarea unei optici moderne în pedagogia socială. Mutarea accentului de pe etnic pe civic – nici aici nu abordez tranziţia *de la naţiunea etnică la diversitatea etnonaţională* şi nici elogiul diversităţii –, va face ca ideea de *naţiune română* să devină mai credibilă şi mai respectată în context european şi mondial. Asumarea civismului ca gen de relaţie între semeni, ca mod de raportare la lume, adică însuşirea normelor create de un model cultural emancipat de dependenţele *etnice*, va încuraja alternativele pedagogice şi formarea reperelor fundamentale ale gîndirii social-politice. Cred că experienţa tragică a vecinilor sîrbi şi a foştilor lor concetăţeni iugoslavi ar trebui să mobilizeze interesul intelectual pentru invocatul proiect de reformă culturală.

---

[1] În acepţiunea lor, *străinul* din ţară este acela ce are o altă limbă maternă decît cea a majorităţii, practică o altă religie decît cea a majorităţii, este purtător al altor simboluri decît acelea ale grupului majoritar etc. Asemenea forme culturale par să conserve şi să definească aşa-numitele grade diferite de cetăţenie în interiorul aceluiaşi stat şi ale aceleiaşi naţiuni (cf. Victor Neumann, „Conceptul de naţiune în România“, *22*, februarie 2006). Comunitarismul asociat etniei şi etnia asociată naţiunii nu au contribuit nicicînd la instituirea democraţiei. De valorile culturale existente au profitat cele două regimuri totalitare (vezi Victor Neumann, *Neam, Popor sau Naţiune? Despre identităţile politice europene,* Editura Curtea Veche, ediţia a II-a, 2005). Analiza faptelor şi explicaţiile teoretice din cartea mai sus citată nu se bazează pe trăsăturile Banatului contemporan şi nici pe istoria regiunii din vestul României, aşa cum susţine Vintilă Mihăilescu într-un articol din *Dilema veche* (cf. „De la naţiunea etnică la elogiul diversităţii“, nr.250/2008). Ele privesc România în ansamblul său. Nu elogiul diversităţii e făcut acolo, ci e dezvoltată o ipoteză de lucru potrivit căreia observam că subsumarea oricărei recunoaşteri cultural-comunitare civismului şi naţionalului cu sens de civic ar trebui să fie o prioritate a gîndirii politice din România de astăzi. Privitor la istoria culturilor multiple ale Banatului – pe bună dreptate acestea i-au atras atenţia distinsului etnograf –, ele vor fi discutate într-un volum ce va apărea curînd sub titlul: *Identitate şi Cultură. Studii privind istoria Banatului.*

[2] Ipotezele de lucru ce le avansez mă reprezintă şi ele contrazic sensul conferit noţiunii în documentele politice. Cum să fie mai multe naţiuni în acelaşi stat? Cred că ar fi de dorit să acceptăm că e vorba de mai multe grupuri sociale, culturale, religioase. Într-un înţeles raţional, care nu exclude sentimenul patriotic, naţiunea este statalitate, legislaţie, administraţie, nu şi comunitate. Adesea, neajunsurile din evidenţele ori statisticile oficiale româneşti se datorează amalgamării noţiunilor.

PUBLICITATE

Liliana NICOLAE

Oamenii munţilor

Era acum vreo 15 ani. Puştoaică fiind, mi-am pus rucsacul în spate şi am plecat pe munte cu un prieten. Să nu vă închipuiţi că m-am aventurat pe cine ştie ce drumuri periculoase! Totul părea simplu. Un traseu de pantofar: cu telecabina pînă la Cota 2000, la Sinaia, apoi, pe platou, pînă la cabana Piatra Arsă, apoi la Babele, iar de acolo – jos, cu telecabina, în Buşteni. Era vară, vreme superbă, cer senin. Undeva însă între Piatra Arsă şi Babele, cerul s-a întunecat brusc. Şi a început să plouă. Şi să bată vîntul. Aşa că drumul pe care-l mai aveam de făcut pînă la Babele, deşi scurt, a fost foarte greu. Trebuia să ne ţinem zdravăn unul de celălalt ca să nu ne ia vîntul. Şi să fim atenţi să nu ne abatem de la drumul pe care-l făceam pentru prima dată.

Cred că era 4 după-amiaza cînd am ajuns la Babele. Ploaia se oprise, dar era aproape întuneric, iar telecabina nu mai funcţiona (din cauza vîntului). Pe vremea aceea nu existau telefoane mobile, n-aveam nici bani suficienţi să rămînem la cabană, aşa că singura variantă era să mergem pe jos. Ne-am uitat unul la altul şi am zis: „Hai!".

Singurul drum la îndemînă părea să fie pe sub cablurile de la telecabină. Ne gîndeam că aşa o să avem tot timpul un reper şi că nu o să ne rătăcim. Am luat-o la vale, fără să ştim că drumul pe care am apucat-o este chiar Valea Jepilor (vestită pentru dificultate şi dese accidente).

Cred că a fost cel mai lung, cel mai greu şi cel mai tăcut drum pe care l-am făcut vreodată pe munte. Ne ajutam aproape la fiecare pas. Aveam nevoie unul de celălalt cum poate n-am avut niciodată. Şi totuşi unul nu mai spunea nimic. Rîpe abrupte, cărări înşelătoare, cruci din loc în loc, pietre care ne fugeau de sub tălpi. O ploaie mocănească, încăpăţînată, avea să ne ţină de urît tot drumul. Traseul părea că nu se mai termină. În momentul în care am zărit primele case, iar drumul se mai domolise, cărările erau mai prietenoase – am privit în sus, la stîncile pe care le lăsasem în urmă, şi ne-am promis că n-o să mai ajungem niciodată într-o situaţie ca aceea. Ne-am speriat rău.

Acum, de fiecare dată cînd văd la televizor cîte o ştire cu turişti rătăciţi sau chiar dispăruţi pe munte, îmi amintesc de aventura mea montană care, la modul cel mai serios, a fost o lecţie.

Născut cu „schiurile în picioare"

Florin Vintilă a trăit toată viaţa pe munte. S-a născut – spune el – „cu schiurile în picioare", undeva la poalele Bucegilor. Bunicii lui au fost cabanieri, aşa că pînă la 7 ani, cînd a trebuit să meargă la şcoală, a crescut pe munte. Apoi, a făcut ski de performanţă. După aceea a lucrat la telecabina Buşteni. A văzut de nenumărate ori cum se schimbă peisajul pe Valea Jepilor. De la alb, la verde, la ruginiu, şi apoi din nou de la capăt, an după an. Uneori, şi acum, cînd merge cu telecabina, aruncă priviri pe stîncile din jur şi vede lucruri pe care ochiul orăşeanului venit să tragă aer în piept la munte nu le vede: o capră neagră cocoţată pe un vîrf sau un turist aventurier care „n-ar avea ce să caute pe acolo". Şi a mai văzut Florin Vintilă nenumărate răsărituri şi apusuri grozave, de sus, de pe Babele. Timp de 22 de ani a fost salvamontist. Nici acum nu e departe de munte. De vreo trei ani lucrează la Jandarmeria Montană şi, de multe ori, mai participă la salvarea turiştilor rătăciţi.

Cel mai mult de lucru e la trecerea dintre anotimpuri. De la toamnă spre iarnă sau primăvara, cînd pe munte e încă zăpadă, dar în oraş e deja cald şi frumos, iar turiştii pleacă de jos, din Buşteni, în sandale şi pantaloni scurţi. Sus, dau de greu, îşi forţează norocul, iar cînd realizează că au mers prea departe, e deja tîrziu. Nu mai pot să meargă nici înainte, nici să se întoarcă. Atunci, pun mîna pe telefon şi sună la Salvamont. Trebuie să tastezi simplu: 0SALVAMONT. Uneori, turiştii rătăciţi sînt îndrumaţi prin telefon, alteori, aşteaptă cuminţi să vină salvamontiştii să-i ia.

© L. Nicolae

Nu de puţine ori însă s-a întîmplat ca salvamontiştii să primească alarme false. „Sună la noi ca la taxi" – îmi spune Florin Vintilă. „Ne cheamă aiurea, îşi bat joc de noi! A dat odată cineva apel de urgenţă şi la Salvamont Buşteni, şi la Rîşnov. Colegii de la Rîşnov chiar le-au încărcat cartela cu 5 dolari, ca să poată ţine legătura cu ei... Era o vreme crîncenă. Am ajuns cu chiu cu vai pînă aproape de cabana Caraiman, unde spuneau ei că sînt, însă n-am găsit pe nimeni. Cred că am dat apoi vreo 15 apeluri pe numărul la care vorbisem mai devreme cu ei. Nu mai răspundea nimeni. În final, am primit un SMS în care ne spuneau să-i lăsăm în pace, că ei sînt în drum spre Bucureşti şi că nu mai au nevoie de noi. Astfel de lucruri se întîmplă şi pentru că procedurile de identificare a apelului sînt foarte anevoioase. E nevoie de aprobare din partea primului procuror... sînt lucruri de care n-are nimeni timp!"

Legile muntelui

Cînd sună telefonul, iei rucsacul cu strictul necesar, se formează echipa şi în cîteva minute eşti pe drum. De cele mai multe ori pleci cu speranţa că o să ajungi la timp. Că turiştii nu sînt răniţi sau că nu sînt grav răniţi, şi o să poţi să-i aduci cu bine acasă. E greu de descris ce se întîmplă în sufletul unui salvamontist cînd nu reuşeşte asta. Cred că sentimentul poate fi comparat cu cel al unui chirurg căruia îi moare pacientul pe masa de operaţie. Cel mai greu e cînd trebuie să pleci la drum să salvezi un coleg care s-a accidentat sau care a rămas blocat într-o zonă periculoasă. Şi au fost cazuri cînd şi salvamontiştii au murit pe munte. Florin îşi aminteşte de un coleg care a dispărut (în condiţii nelămurite nici pînă azi) undeva, pe drumul dintre Babele şi Coştila. A fost găsit după o lună, în zăpadă. Îşi mai aminteşte despre un alt coleg care schia în zona telecabinei. Zăpada era foarte tare, îngheţată, a alunecat şi s-a accidentat foarte rău.

Ideea e că muntele nu alege. Oricît de bine pregătit ai fi sau oricît de bine ai cunoaşte zona.

Florin îmi povesteşte însă şi o întîmplare de care îşi aminteşte de ani de zile cu plăcere. „Doi tineri plecaseră pe Valea Bucşoiului, neechipaţi. Deşi erau din Braşov, nu cunoşteau prea bine zona. S-au rătăcit. Am primit un apel de urgenţă, am primit coordonatele, dar nu de la ei, ci prin intermediari. Cîteva ore i-am căutat în altă zonă decît cea în care erau. Pînă la urmă, am reuşit să luăm legătura şi i-am localizat, undeva pe la ora 2 noaptea. Dar n-am putut să ajungem la ei, pentru că noi avem o vorbă... o parafrazare a celebrei «iarna nu-i ca vara»: Noi spunem că noaptea nu-i ca ziua, e mult mai greu să te orientezi, oricît de bine cunoşti zona. Aşa că am hotărît că e periculos chiar şi pentru noi să mergem mai departe. Ne-am întors a doua zi, pe lumină, şi i-am salvat... Norocul lor că era vară. Peste cîteva luni, s-au căsătorit, acum au şi un copil. Am fost primii pe care i-au anunţat că au un băiat. Acum nu există sărbătoare la care să nu ne sune sau să nu ne trimită mesaje. Iar cei doi sînt în continuare iubitori de munte, dar mult mai prudenţi."

Locul unde iarna durează chiar şi opt luni

La releul de pe vîrful Coştila, la 2498 de metri altitudine, îl întîlnesc pe **Mihai Bardza.** Şi el, îndrăgostit de munte. Pe la opt ani a cunoscut pentru prima dată un salvamontist şi a început să înţeleagă ce înseamnă să salvezi un om. De atunci, muntele a însemnat foarte mult în viaţa lui. Este şeful Staţiei de la Coştila, alpinist, salvamontist. Participă deseori la operaţiunile de salvare a turiştilor rătăciţi. Un pic mai jos de Coştila este crucea de pe Caraiman, iar în spate, dincolo de prăpastie, cabana Omu, pe unde turiştii se mai aventurează şi iarna. „De multe ori – îmi spune Mihai – dacă primesc vreun telefon din zonă, băieţii de la Salvamont mă trimit direct pe mine, că-s mai aproape."

Şi Mihai are poveştile lui cu oameni rătăciţi. „Este un tip din Bucureşti. Alex îl cheamă. E clientul nostru aproape în fiecare an. A urcat odată, într-o toamnă, pînă aici, la Coştila. Bătea la uşă înnebunit, pentru că sus era aproape iarnă, iar el era îmbrăcat în pantaloni scurţi. Altădată l-am găsit într-un copac, noaptea. Se urcase acolo de frica urşilor. Ne-a simţit de departe că venim şi a început să ne strige – că ne cunoaşte pe toţi! «Florine, tu eşti?» «Nu!» «Ciprian?» «Nu, mă!» «Oricare ai fi, vino mai repede şi să nu mă cerţi!» Ce să-l mai certi? Ne-am obişnuit cu el! De fapt, cam aceeaşi reacţie – de copii care sînt prinşi că au făcut o prostie şi se tem să nu fie pedepsiţi! – o au şi cei pe care-i prinde întunericul pe munte, pe lîngă «la Releu». Norocul lor că releul e luminat şi reuşesc să se orienteze şi să vină aici. Dar uneori e ceaţă şi nu vezi la doi metri în faţa ta. De jur împrejur e alb şi fiecare pas poate fi foarte riscant. Dacă au norocul şi ajung aici, bat disperaţi în geamuri. Unii sînt în şoc hipotermic. Se roagă de noi să nu îi dăm afară. Bineînţeles că nu-i dăm! Îi primim, le dăm calciu, le facem ceaiuri, le dăm de mîncare... Mulţi dintre ei sînt de-a dreptul inconştienţi... dacă-i vezi cum sînt îmbrăcaţi! Nu au habar de reguli elementare care trebuie respectate pe munte. De fapt, cei mai mulţi dintre ei, chiar dacă cunosc aceste reguli, nu le respectă!"

© L. Nicolae

La 2500 de metri foarte rar nu bate vîntul. Iernile ţin şi 7-8 luni pe an. Uneori, cei de la releu rămîn blocaţi pe munte chiar şi trei săptămîni. Cei mai apropiaţi „vecini" sînt la o oră de mers, la cantonul Babele. Uneori, se face chiar o oră şi jumătate pînă acolo. Mai ales dacă e zăpadă mare sau viscol. Sus e pustiu. Trec zile întregi în care ei nu văd decît cele cîteva feţe ale colegilor. Pentru Mihai însă e un paradis. Dincolo de turişti rătăciţi, îmi vorbeşte despre nopţile cu stele, în care cerul pare atît de aproape, despre orele în care schiază pe creste, cînd totul e încremenit sau ninge ca-n poveste, sau despre liniştea pe care jos, în oraş, n-o poţi găsi.

În afară de vecinii de la Babele, Caraiman sau Omu îi mai vizitează, din cînd în cînd... urşii. Pe lîngă releu şi-au găsit adăpost o lupoaică şi trei pui. Urşii vin uneori atraşi de mîncarea pentru lupi. Ai zice că n-au de unde să vină, pentru că nu sînt păduri în zonă. Cît vezi cu ochii – păşune, creste golaşe şi atît. Aflu însă că urşii urcă uneori de pe Valea Albă sau Valea Cerbului, de jos, din pădure de la Buşteni, în special vara. Angajaţii de la Releu i-au filmat discret, din spatele ferestrei, cînd scormoneau după gunoaie. De altfel, principala condiţie, atunci cînd vezi un urs – îmi spun ei – este să nu-l întărîţi. Din păcate, turiştii asta fac. Îi agresează cu bliţurile sau le dau de mîncare de parcă ar fi animale de companie. Anul trecut, în zonă, o americancă a fost ucisă de un urs. „Dacă l-ai înfuriat, nu ai cum să scapi!" – îmi spune Mihai. „Se tot spune că urşii coboară în oraşe, că s-au înmulţit foarte mult. Dar scăpăm din vedere faptul că de multe ori noi sîntem cei care le invadăm teritoriul."

Construcţiile s-au extins foarte mult, uneori în zone protejate, direct în pădure, şi mai sînt şi tonele de gunoaie pe care turiştii le lasă în urma lor. Dar asta e altă poveste!

De fiecare dată însă cînd văd la televizor o ştire de genul „o turistă a murit în Masivul Bucegi şi alţi doi au fost grav răniţi, din cauza neatenţiei pe munte" sau „doi turişti sînt daţi dispăruţi de mai bine de 24 de ore în Munţii Rodnei" şi aşa mai departe... îmi amintesc de prietenii mei, salvamontiştii. Sau chiar îi văd în faţa camerelor de luat vederi, îngheţaţi, obosiţi, dînd de fiecare dată acelaşi sfat: „Respectă regulile muntelui!".

PUBLICITATE

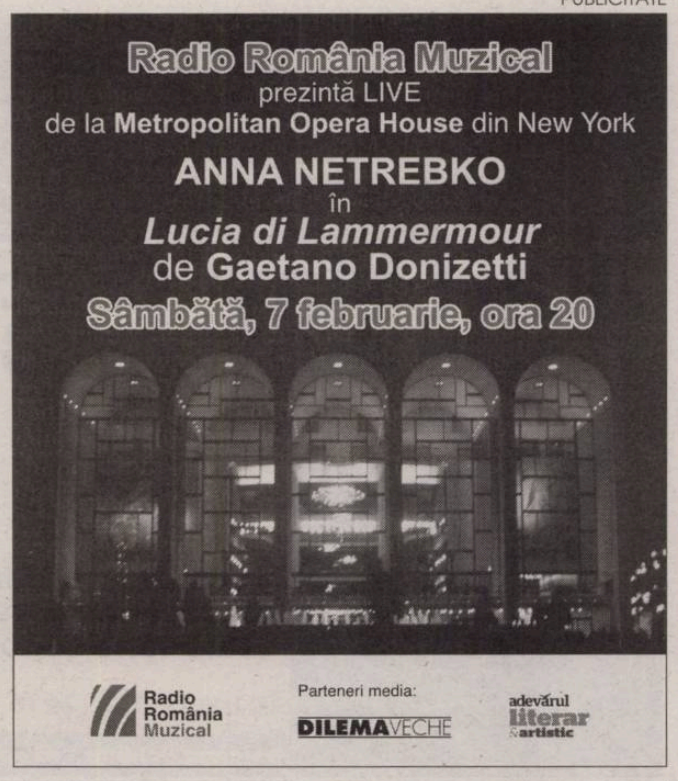

Ştiri nebăgate în seamă

● **Rujeola face victime în Europa.** Moartea unei tinere britanice de 12 ani, bolnavă de rujeolă, readuce în discuţie această boală contagioasă, pe care europenii o credeau de mult eradicată. Pe lista Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii (OMS), statele UE şi, în general, ţările europene figurau ca zonă lipsită de riscuri în ceea ce priveşte decesul cauzat de rujeolă. În 2008 au fost raportate în total doar 1300 de infecţii cu bacilul care provoacă rujeola şi nici un deces; la nivel mondial, rujeola e una dintre principalele cauze de deces ale copiilor: această boală face, în medie, peste 500 de victime pe zi. De mai bine de un deceniu, Europa nu a mai intrat în aceste statistici ale morţii, însă Euvac, un organism din subordinea OMS, a constatat în ultima vreme o recrudescenţă a cazurilor grave de rujeolă în ţări precum Marea Britanie, Elveţia, Croaţia şi România. Situaţia cea mai gravă se înregistrează însă în Marea Britanie. Factorii de risc nu ţin doar de mediul natural de dezvoltare a bacilului (umiditate, temperatură, presiune atmosferică etc.); pe de o parte, sistemul britanic de vaccinare nu presupune şi rapel la prima doză – deci este mai puţin eficient decît vaccinurile făcute în mod obişnuit în Europa; pe de altă parte, o publicaţie medicală a avansat ipoteza că numărul mare de îmbolnăviri are drept cauză factori culturali: mulţi părinţi (ba chiar şi unii medici) au convingerea că vaccinul împotriva rujeolei ar putea fi la origina autismului, aşa că – nefiind obligatoriu – preferă să nu-şi inoculeze copiii. (după *Le Figaro)*

● **Greva universitarilor din Franţa.** Nu e o încîntare să fii ministru în Franţa, mai ales zilele acestea, cînd zeci de sindicate au anunţat tot felul de proteste şi de greve. Mai ales ministrul Educaţiei şi Cercetării nu e de invidiat: Valérie Pécresse primeşte, de vreo săptămînă, sute, mii de mesaje electronice şi scrisori recomandate, din partea universităţilor. Pentru a-şi arăta nemulţumirea faţă de reforma anunţată de minister (care implică, printre altele, pensionări înainte de termen, reduceri de posturi etc.), profesorii au decis să recurgă la o formă inedită de protest: în loc să afişeze sau să publice pe site-ul universităţii notele la examenele din această sesiune, le trimit doamnei ministru. Acuzată, printre altele, că vrea să birocratizeze învăţămîntul superior, echipa lui Valérie Pécresse nu mai pridideşte cu atîta corespondenţă. Cum acţiunea este „legală şi legitimă", nu poate face nimic pentru a o opri. Studenţii sînt şi ei revoltaţi – e normal, nu cunosc rezultatele la examen – dar suportă. Mai mult ca sigur, vor intra şi ei în grevă. (după www.rue89.com)

● **Semne de slăbiciune în SUA.** Iranul nu se află printre ţările-prietene ale Americii: regimul politic deosebit de sever de la Teheran, frecventele declaraţii antioccidentale şi antidemocratice ale liderilor şi, mai ales, temerile că Guvernul ar putea dezvolta un program nuclear au pus această ţară pe lista inamicilor SUA. La început de mandat, noul preşedinte al Statelor Unite s-a declarat deschis să reia dialogul cu mai multe state izolate, aflate sub embargou sau în dizgraţia fostei administraţii de la Casa Albă. La Teheran, declaraţia lui Barack Obama a fost interpretată ca o formă de slăbiciune a Americii. Purtătorul de cuvînt al Guvernului, Gholam Hossein Elham, a caracterizat declaraţia noului preşedinte drept o formă de recunoaştere a eşecului gîndirii capitaliste, drept un eşec al pretenţiilor hegemonice. (după *Die Welt)*

NU VI SE PARE CĂ, ÎN ZONELE DE CĂPTUŞEALĂ, EMINESCU ÎNCĂ STÎRNEŞTE ELECTRICITATE?

● Nu vi se pare că umbrelele rupte de vînt şi abandonate pe trotuar par nişte păsări cu aripile frînte? (**M. C.**)

● Un cerşetor a început să recite „Luceafărul" în momentul în care a urcat la staţia Aviatorilor. Credeam că va spune, ca de obicei, primele trei strofe. Cînd am coborît, la Unirii, încă nu terminase şi deja strînsese o sumă frumuşică. O concluzie posibilă: în zonele underground, Eminescu încă stîrneşte compasiune. (**A. P.**)

● Ca să scape de strîmbături din nas şi nazuri pe modelul produselor „made in China", unii producători români de îmbrăcăminte au găsit o variantă mai nostimă pentru banalul „made in Romania". Am dat într-o zi, pe eticheta unei fuste, peste următorul mesaj: „Fabricat *cu mare grijă* în România". O fi fost – nimic de zis –, dar, deşi am respectat (cu la fel de mare grijă!) instrucţiunile de spălare, fusta s-a scurtat cu o palmă faţă de căptuşeală. Ştiu, de vină au fost detergentul şi apa dură. (**R. T.**)

● Pe lîngă facturile de telefon, bancă, electricitate, am primit la căsuţa poştală şi un bileţel scris de mînă pe care scria, albastru pe alb: „Prepar – Colivă – (Maria) – orice eveniment". Ştiu că, de cînd cu criza financiară, oamenii încearcă să se reprofileze profesional, dar nu ştiam că au ajuns să-şi reprofileze pînă şi produsele. Colivă pentru *orice* eveniment?? (**S. G.**)

NU VI SE PARE CĂ SINTAGMA „LUPII LIMBII ROMÂNE" SALVEAZĂ IEPURAŞUL CARE PREZINTĂ LENJERIE VECHE?

● Niciodată nu mi-a sunat bine sintagma „lupii tineri" (ai criticii, ai prozei, ai ciclismului profesionist etc). Unul dintre criticii de la *Babelia* spaniolă merge şi mai departe cu neplăcutul, zicînd că vorba asta, folosită mai ales de „lupii mai puţin tineri", se referă la lipsa conştiinţei de sine, la instincte carnasiere şi bătaia pe resursele (simbolice) din ce în ce mai precare. Cum să nu fii de acord? (**S. S.**)

● Din ciclul „Noi aventuri ale limbii române", un titlu în *România liberă* de marţi, 3 februarie: „Oprescu vrea să *microcipeze* cîinii şi pisicile". (**M. V.**)

● Doi puşti de şase, respectiv şapte ani, au spart o grădiniţă, au rupt caietele de desen şi au fumat în cancelarie. Anarhia salvează copilăria! (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

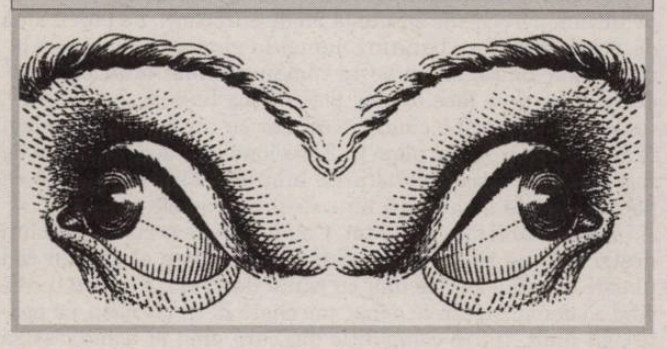

● Încă unul dintre personajele Disney ale copilăriei mele a fost reactualizat: iepuraşul Thumper, la Editura Egmont. Pînă şi poveştile sînt aceleaşi ca pe vremuri: cum te poţi împrieteni, pînă la urmă, cu oricine, dacă ai răbdare şi faci eforturi... (**I. P.**)

● De ceva vreme, pe ecranele instalate în staţiile metroului bucureştean se pot vedea şi parade de modă. Printre ele, celebra defilare a superbelor manechine care prezintă lenjerie intimă Victoria's Secret. E pentru prima dată cînd am văzut călători (exclusiv bărbaţi, bineînţeles) care nu se neliniştesc cînd întîrzie metroul. Bună strategie, Metrorex! (**M. Ş.**)

● Mă bucur să spun că am fost unul dintre cei peste 700.000 de vizitatori (50.000 doar în ultimul week-end!) ai expoziţiei „Picasso et les maîtres" de la Grand Palais din Paris. Citisem frumosul text al Luciei Terzea-Ofrim din *Dilemateca* şi, cum am mare drag de Picasso şi aveam drum pe la Clermont-Ferrand (unde e expoziţia anuală de scurtmetraje), m-am oprit oleacă şi-n capitala Franţei, Oraşul Luminilor, marele Paris cum ar veni... În reportajul pe care l-am văzut la televizor, oamenii stăteau la coadă la 3 dimineaţa ca să intre la expoziţie: Grand Palais-ul a organizat trei nopţi succesive de nocturne – *du jamais vu!!* Iar înăuntru, vorba reporterului, era ca la metrou la ora de vîrf. Şi vreau să confirm că aşa era şi într-o luni, la 11 dimineaţa, cînd am fost eu. Oricum, trăiască legitimaţia de la *Dilema veche* (o aveam pregătită şi pe cea de la *Elle* pentru orice eventualitate!), graţie ei am intrat gratis şi nici n-am stat la coadă ;-) (**a. l. ş.**)

NU VI SE PARE CĂ MULŢI OAMENI (CU EXCEPŢIA ULTIMULUI) AR FI SURLE?

● „Cum se manifestă un acolit?" era întrebarea cu care inepuizabilul Viorel Gaiţă necăjea vineri seară mulţi oameni din Caracal. Se afla astfel că „un acolit se manifestă de la juma de chil de vin în sus", „e foarte agresiv şi sparge uşile". „Ce putem face cu acoliţii?" „Să nu se mai urce în maşină", „să se schimbe legislaţia" şi, în concluzie, „acoliţilor nu le putem face nimic". (**R. C.**)

● Ştiindu-mă întristat de moartea lui John Updike, o prietenă mi-a trimis un e-mail cu cîteva dintre citatele ei updikiene preferate („Supravieţuim fiecărui moment, pînă la urmă, cu excepţia ultimului") şi a încheiat aşa: „Mie-mi place în continuare, îl citesc cu drag, deci Updike n-a murit!". Ar trebui să punem bazele unui Club al Paracititorilor. (**M. C.**)

● Un ministru italian (pentru armonizare legislativă) a cerut castrarea chimică a românilor acuzaţi că ar fi violat o italiancă. Probabil că omul a dorit să arate astfel electoratului cît e el de dotat fizic. Poate nu ştie însă că în România există multe probleme chiar şi cînd vine vorba de castrarea cîinilor. (**A. M.**)

● Antena 1 a lansat cu surle şi trîmbiţe telenovela românească *Fetele marinarului*. Dacă stau să mă gîndesc bine, zona telenovelistică era singura din grila de programe în care nu se manifestase încă vechea şi persistenta obsesie maritimă a postului. (**M. Ş.**)

NU VI SE PARE CĂ ŞTIŢI CE-ARE A FACE MEMORIA CU O SIMPLĂ MIŞCARE A UNUI INS EXACT?

● Iar cu Lucia am fost la expoziţia Gainsbourg de la Cité de la Musique şi la „De la Miro la Warhol" din clădirea Senatului, dacă vreţi să ştiţi! (**a. l. ş.**)

● O întrebare-fundamentală rostită la OTV: „Domnu' Diaconescu, ce-are a face memoria cu lucrurile pe care le-ai uitat?". Domnu' Diaconescu a tăcut încurcat. (**M. C.**)

● Duminică noaptea, între orele 21,30 şi 23, era suficientă o simplă mişcare a telebutoanelor ca să surprinzi România în trei volubile şi febrile angoase: *Tîlharul din Braşov, Gorbunov, are un alibi valabil? Furtul armelor de la unitatea din Ciorogîrla e o diversiune? Magda Ciumac e posedată de diavol?* Doar ultima întrebare avea momentan un răspuns: 52% DA şi 48% NU. (**R. C.**)

● Pagina de anunţuri a *Jurnalului naţional* de luni, 2 februarie 2009, conţine (la rubrica „Dispariţii") fotografia unui ins care surîde, însoţită de semnalarea dispariţiei de sine a acestuia: „A dispărut la data de 17 noiembrie subsemnatul Sava Gavrilă". (**D. S.**)

● O fată a vrut să-şi invite tatăl la nuntă şi l-a găsit la morgă, unde se afla de exact 730 de zile. Asta dramă a tatălui de fete, nu ce-a scris Shakespeare în *Lear*. (**M. C.**)

Ioana EPURE

Ai noştri ca insectele

Nu ştiu cum trebuie să fi fost pentru Columb să plece la drum cu impresia că Pămîntul e plat şi că, dacă n-are grijă pe unde calcă, pică în neant ca un strop de ciorbă vărsat accidental de ospătar din farfurie. Dar cred că fiecare român care se apropie de Nădlac, Borş sau Cenad îi împărtăşeşte sentimentele. La fel ca şi gloria de explorator al Indiilor, mirosul de covrigi proaspăt puşi la uscat pe cozile cîinilor din Vest este cum nu se poate mai îmbătător. Dar drumul pînă pe Tărîmul Făgăduinţei e lung. Trece prin supermarketuri, prin pieţe aglomerate, prin catedrale şi benzinării. Şi nu-l poţi duce la bun sfîrşit decît dacă te prinzi că la prima notă falsă, eşti invitat politicos să cînţi la altă masă. La propriu.

Spre fericirea agenţiilor de turism, românilor le plac locurile din poze. Deci dacă e plajă, atunci trebuie să fie cu palmieri. Adică Grecia. Aşa că, de la nord la sud, în toată jumătatea de est, nu poţi şi tu să străluceşti ca omul fără să auzi vreun „doamne-ajută“ scăpat involuntar de vreun compatriot care, din exces de politeţe, a uitat că dulcele grai românesc nu e limbă de circulaţie internaţională. Na, acum, ce să faci, să-l ignori? Zici „săru'mîna“. Vezi cum i se luminează faţa. „Ia uiteeeeee! Şi p-aci ne-ntîlnim! Şi, cum vă place Grecia? V-aţi cumpărat ceva interesant?“ Păi, cum ai putea să nu-ţi cumperi ceva interesant, cînd tot românii îţi prezintă produsele în hipermarketurile de pe marginea autostrăzii dintre Volos şi Atena şi îţi vînd medicamente în farmaciile orăşelelor obscure din Halkidiki? Cînd în vîrful bolovanului, la Meteora, chiar în timp ce te reculegi întrebîndu-te cîtă credinţă ţi-ar trebui ţie, un gîndac biped, să urci mînăstirea aia piatră cu piatră pînă la dracu'n praznic, românii te roagă frumos să le faci şi lor o poză cu peisajul? Cînd în mijlocul Atenei lăutarii se plimbă printre mese şi cîntă cu foc la acordeon – spre deliciul publicului pe jumătate românesc, bineînţeles – un cîntec de jale cu mierle ce-şi varsă oful triluind pe-o creangă?

Pe treptele catedralei din Strasbourg, o pirandă jeleşte. În ce limbă, Dumnezeu ştie, că molfăie cuvintele ca pe biscuiţi. Te gîndeşti să taci, dar doar pentru o secundă, că imediat după aia te trezeşti că-ţi dai cu părerea ca un savant pensionat despre te miri ce monstruleţi gotici sculptaţi la intrare. Imediat, mamaia ţi se agaţă de picior de parcă ar fi bunica uitată în mină şi se vaită ca o bocitoare profesionistă: „Români! Vorbim aceeaşi limbă, mamă, dă şi mie un euro, că sînt săracă şi eu...“ A, deci înainte vorbea în franceză. Te decizi să urci în turn. Ai de urcat, dar zici că merită, se vede frumos oraşul, de acolo. Pe la jumătatea drumului, te opreşti gîfîind. Stai jos, că sînt scări în spirală şi ai ameţit. Pe zid, chiar la nivelul nasului tău de turist obosit: „Te iubesc, Nicu“. Să mai zică cineva că iubirea nu-i un sentiment universal. Ştie şi limbi străine.

Amsterdam e plin de străini. Ca şi Londra, doar că acolo e atîta înghesuială, încît dacă auzi românește ori e sub forma unei înjurături, ori e o frîntură pe care o prinzi din zbor în timp ce te zbaţi să nu te îneci în fluviul vîscos de oameni ce alunecă pe trotuar şi nu-ţi permit să stai nici o secundă pe loc să ciuleşti urechile. Cu Amsterdam, e altă poveste. Felinare roşii, fum de marijuana, negri care vînd cocaină şi ecstasy şi

sentimentul că a te grăbi e un sacrilegiu. Japonezii şi-au strecurat pacificator aparatele foto în huse şi toată lumea contemplă. În vitrine, femei pe toate gusturile. Blonde diafane, brunete voluptoase, mulatre, asiatice, o zeiţă de la Vidra cu *dreadlocks* şi lenjerie cu imprimeu de leopard. Auzi un hohot de rîs, ridici privirea. Lîngă tine, românii îşi prezintă respectele sub forma omniprezentului organ genital masculin care pătrunde în tot felul de locuri, care mai de care mai şugubeţe. În cazul ăsta exclamaţia e retorică, dar ei simt nevoia să se tăvălească pe jos de rîs în faţa vitrinei, în timp ce toată lumea din jur se uită ca la un film mut prins de la jumătate, din care nu înţelegi nimic. Poate îi gîdilă cineva.

În Budapesta vînd nimicuri în faţa Citadelei. În Praga îşi parchează tancul fix în poarta castelului. Iar în Viena năvălesc cîtă frunză şi iarbă cînd e rost de ieftineală şi se bat pe ultima pereche de şosete la 99 de eurocenţi, de parcă alea de Sebeş le-ar face bătături numai la gîndul că le pun în picioare. La Balcic se vorbeşte românește mai mult ca-n Ardeal. Dacă ţi se face foame, poţi mînca liniştit „La Ariciu“, unde mîncarea nu e cine ştie ce, dar cu ospătarii te înţelegi fără probleme. Iar pe plajă în Barcelona, o tînără cuprinsă de îngrijorare pentru bunăstarea iubitului ei îi aminteşte că dacă pleacă la furat, ar fi bine să-şi lase actele acasă.

Da, românii sînt peste tot. Ca nişte insecte cu care vecinii noştri trebuie să înveţe să trăiască, cu toate că le mai cad uneori în cafea sau se dau cu capul de geam. Fiecare încercînd să demonstreze că e mai şmecheră decît cealaltă, că poate mai mult, într-o competiţie din care pînă la urmă cîştigă cine vine cu mai multe cadouri de la Harrod's. Obsedaţi de descoperirea locului perfect, nu ne lăsăm pînă cînd nu punem piciorul pe tărîmul magic, cel fără nimic în comun cu ce avem acasă. Cel care ne rupe de trecut şi de responsabilitatea sinistră a unei vieţi mărunte presărate de orgasmele grătarelor, a meciurilor de fotbal şi a întîlnirilor cu neamurile. Turismul în sine este, dincolo de orice pretenţii de cultură, o activitate perversă şi imorală. E o specie de *voyeurism* care se potriveşte ca o mănuşă exhibiţionismului locurilor unde e o sursă consistentă de venit.

Plimbările românilor înseamnă asta, plus uimirea sinceră a copilului care se plimbă prin parcul de distracţii, dar şi teribilismul vecinului de joacă mai în vîrstă care îl învaţă că se spune „ţîţe“ şi nu „sîni“. Şi, nu în ultimul rînd, plus spiritul mioritic de turmă care face ca, oricînd se întîlnesc în ţări străine doi sau mai mulţi români, să se simtă subit ca nişte fraţi aruncaţi aiurea în lume de o mamă denaturată şi care acum se întîlnesc întîmplător. Ceea ce oricum e bine, măcar atunci poate şi capra vecinului să moară în pace.

Anca MIZUMSCHI

România ca marcă

– de ce refuz convenţia penibilului –

M-am întrebat de foarte multe ori ce îi diferenţiază pe unii oameni de ceilalţi, atunci cînd arată sau se comportă penibil. Cum receptează cuvîntul? Cum îl gîndesc şi îl definesc cînd limitele sînt atît de largi la ora actuală în România? Este penibil sau firesc ca într-o familie de oameni bogaţi toată lumea să aibă jeep-uri care consumă enorm, care se parchează greu, care înaintează cu 40 km la oră într-un Bucureşti toropit de căldură şi înceţoşat de gaze de eşapament?

Este penibil sau firesc să faci o facultate particulară pe unde să nu calci, să-ţi cumperi examenele şi să conduci 400 de oameni într-o multinaţională folosind cuvinte cărora nu le ştii sensul în limba română, spunînd tot timpul „a place“ în loc de „a plăcea“ şi afişîndu-te ostentativ cu ceasuri care costă mai mult decît o garsonieră în Drumul Taberei, în faţa unei femei de serviciu care era să moară în mod repetat de avort septic pe vremea lui Ceauşescu, cînd avea 28 de ani şi trei copii foarte mici acasă, iar acum curăţă mochete cu ochii în pămînt cînd trece prin faţa şefului?

Este penibil sau firesc să îţi doreşti ca fata ta să se mărite într-o zi cu un fotbalist doar pentru că este plin de bani şi să devină în felul acesta *o doamnă?* Ba mai mult, să o împingi în mod asumat să-l caute încă de la sfîrşitul pubertăţii, pînă nu apar – ce condamnare la descalificare – primele semne de celulită?

Sînt penibile sau fireşti ostentaţia, agresivitatea, provincialismul şi lipsa noastră de anvergură într-un univers mioritic în care se întîmplă numai lucruri dramatice, pline de isterie colectivă, de parcă mica noastră Românie ar fi o insulă esenţială a acestei planete?

Mulţi dintre compatrioţii mei ar fi surprinşi să afle că, după ce treci de Budapesta şi cîteodată chiar cu mult înainte, insula lor încetează să existe. Cînd trăieşti în altă ţară, România nu există! De aceea, surprinderea acestor oameni mă face să exclam: este firesc!

Penibilul este firescul nostru colectiv şi eu nu pot reproşa nimic majorităţii copleşitoare care nu e conştientă de asta, sau mai degrabă îi pot reproşa un singur lucru, că fiind nevoiţi să împărţim aceleaşi trotuare, aceleaşi autobuze, aceleaşi scări rulante de mall, aceeaşi cetăţenie, penibilul transformat în firesc creează o convenţie pe care, dacă o accept, mă voi simţi veşnic exilată în propria mea ţară.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 261 ● 12-18 februarie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Spiritul critic“
pagina **3**

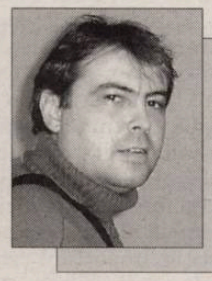

Adrian Cioroianu
„Geopolitica Matrioşkăi“
pagina **21**

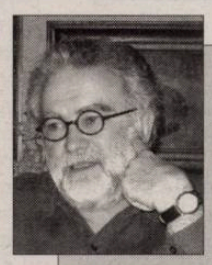

Georges Banu
„Jerzy Grotowski şi Peter Brook“
pagina **24**

Educaţia umanistă azi

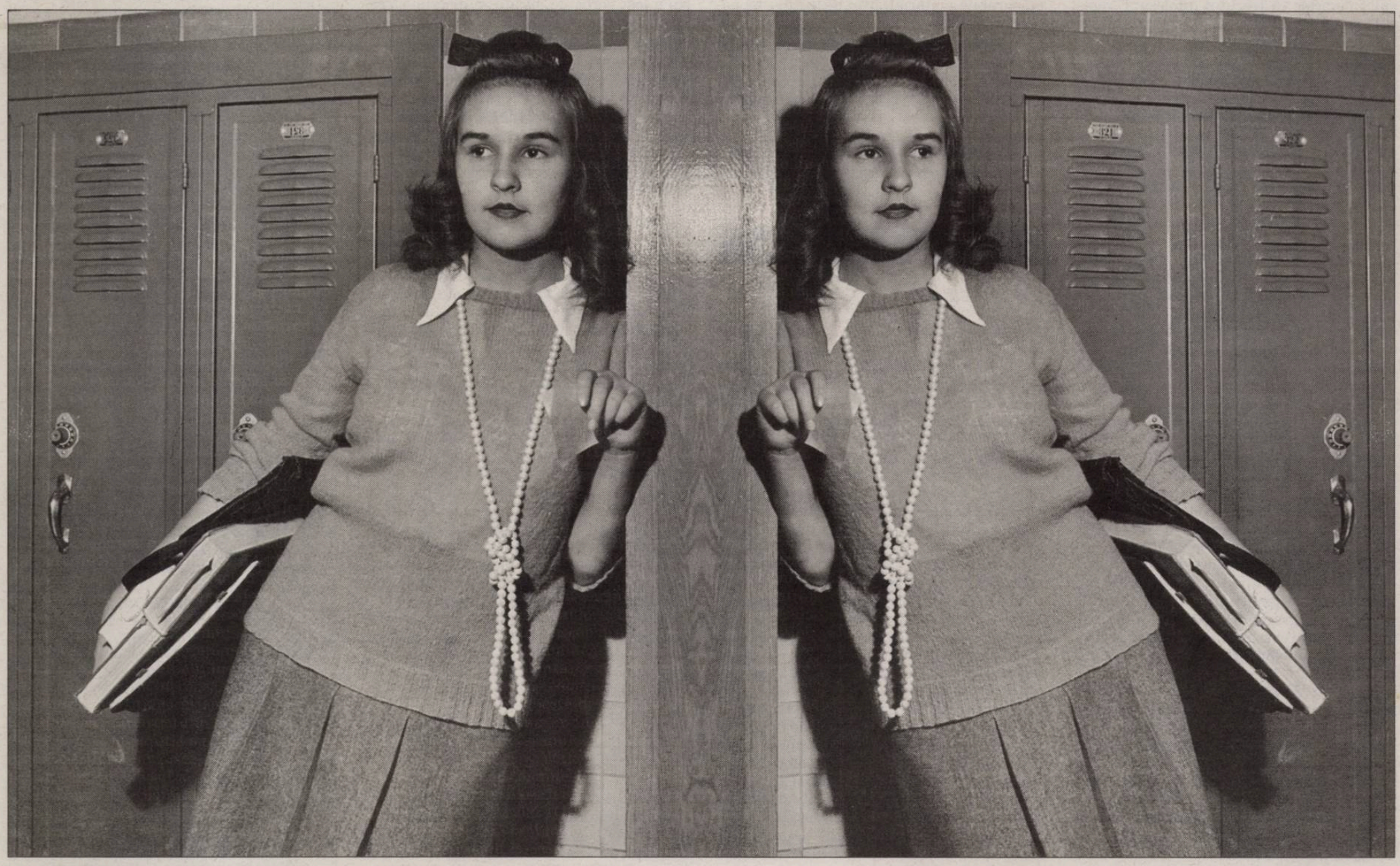

„Cînd statul nu plătește profesorii, copiii sînt cei care vor plăti.“

GUY BEDOS

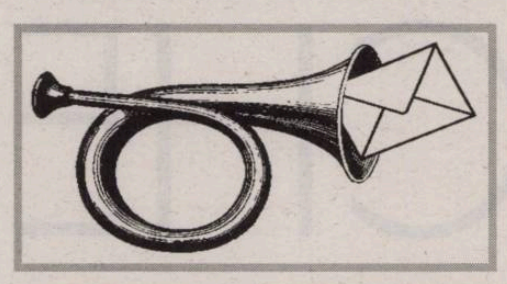

Nr. 259: Articolul lui Cristian Ghinea, *„Cînd progresul merge invers“*

Drept la replică

În articolul său intitulat „Cînd progresul merge invers“, publicat în *Dilema veche* nr. 259 din 31 ianuarie 2009, dl Cristian Ghinea acuză multiculturalismul de a pune Occidentul să-şi renege propriile valori. Drept argument, invocă destinul cărţii *The Jewel of Medina*, o poveste romantică şi inofensivă despre cea mai tînără soţie a profetului Mahomed. Întrucît o profesoară de istorie islamică din Texas ar fi calificat romanul „ofensator“, editura Random House a renunţat la publicarea lui, decizie urmată de celelalte edituri americane importante. Cînd o editură minoră din Anglia a anunţat că va scoate romanul pe piaţă, casa editorului a fost atacată cu bombe incendiare.

Prezentînd, în felul în care o face, cazul *The Jewel of Medina*, dl Ghinea inoculează cititorului impresia că refuzul editurilor americane de a publica romanul a fost determinat de către profesoara de istorie islamică şi, deci, de sistemul universitar care, promovînd multiculturalismul, afectează capacitatea Occidentului de a lua apărarea celor ce se exprimă liber. Tot acest montaj pare construit să permită publicistului de la *Dilema veche* susţinerea următorului mesaj: „Dacă asculţi naraţiunea «progresistă», rezultă de acolo că trecutul intolerant, rasist şi bigot al omenirii poate fi depăşit prin înţelegere, toleranţă şi multiculturalism. Dacă nu o ştiţi [povestea], puteţi urma un curs de reeducare multiculturală la SNSPA. Era să o păţesc pe propria piele“.

Am scris „acest montaj“, întrucît punerea responsabilităţii pe umerii profesoarei de istorie islamică constituie o falsificare. Random House a anunţat public că renunţarea la publicarea cărţii e motivată de temerea faţă de „incitarea la acte de violenţă de către un grup mic, dar radical“ de musulmani. Citez mai departe: „Ne-am simţit obligaţi să luăm în considerare aceste sfaturi [privitoare la posibile violenţe] în modul cel mai serios. Ne-am consultat cu experţii noştri de securitate... Sîntem în mod ferm de opinia că ţine de responsabilitatea noastră să îi sprijinim pe autori şi libera discuţie a ideilor, chiar pe acelea considerate drept ofensatoare de către unii. Totuşi, un editor trebuie să aibă în vedere că poartă responsabilitatea... în ce priveşte securitatea autorului, a angajaţilor de la Random House, a librarilor şi oricui altcuiva implicat în distribuţia şi vînzarea romanului“ etc.

Motivaţia Random House a fost exprimată cît se poate de limpede: evitarea unor atacuri teroriste. Şi nu că ar fi trădat principiul libertăţii ideilor. De ce dl Ghinea a hotărît să ofere o altă poveste decît cea reală, ce-i stătea la dispoziţie? Se vede din context: pentru stigmatizarea multiculturalismului şi denigrarea SNSPA. Dl Ghinea ţine chiar să întărească autenticitatea „adevărului“ său, plusînd: „Era să o păţesc pe propria piele“.

La SNSPA există un singur curs dedicat integral multiculturalismului, cel pe care-l predau de trei ani – „Multiculturalism şi valori democratice“. Multiculturalismul constituie o componentă şi a cursului meu „Naţiuni şi minorităţi“, în sfîrşit, aspecte ataşate multiculturalismului se regăsesc în cursurile pe care le predau la masterat – „Drepturile omului şi valori democratice“ şi „Paradigme pentru minorităţi“. Nu ştiu ca dl Ghinea să fi urmat vreunul dintre cursurile mele, nici măcar să fi asistat la vreunul dintre ele. Mă întreb atunci cum a trecut domnia sa prin „pericolul de a fi reeducat la SNSPA“. Singura mea interacţiune profesională cu dl Ghinea a avut loc în anul 2005, cînd m-a rugat să-l ajut cu o analiză a proiectului de lege a statutului minorităţilor naţionale. Am elaborat şi i-am trimis o astfel de analiză. A fost un gest de civilitate din care ar fi fost de dorit să înveţe ceva.

Autorul articolului „Cînd progresul merge invers“ pare să creadă şi că ţinerea unui curs despre un anumit corp de idei înseamnă să promovezi ideile respective. O astfel de viziune nu are nimic de-a face cu spiritul universitar. Apoi, dl Ghinea transformă perspectiva multiculturalistă într-o caricatură. Lucrurile sînt mult mai elaborate. Există un multiculturalism liberal şi unul neliberal. Chiar şi ultimul are importante nuanţe, căci una este să argumentezi circumcizia fetiţelor, alta este să introduci derogări de la norme pentru salvarea comunităţii Amish. Studenţii de la cursurile pe care le predau la SNSPA au trecut prin scandalul caricaturiştilor danezi, invocat de dl Ghinea, au aflat despre cazul olandezei de origine somaleză Ayaan Hirsi Ali (ajunsă în SUA nu din cauza atitudinii multiculturaliste, ci a declaraţiilor făcute la primirea azilului politic). Ceea ce am scris pe această temă şi constituie materialul de bază pentru studenţi reflectă un efort sistematic de conciliere a obiectivului păcii şi justiţiei sociale ce motivează multiculturalismul cu ethosul liberal. Autorul *Dilemei vechi* desfide acest efort, pe care l-ar fi putut cunoaşte din texte ce-i stau oricînd la dispoziţie, şi răstoarnă faptele cu o lipsă de *fair play* şocantă.

Un text pe o temă profesionalizată, apărut într-o revistă culturală, ar cere un comentariu, o recenzie, un alt articol. Nu un drept la replică. Numai că textul dlui Ghinea privind „reeducarea multiculturală la SNSPA“, de care s-ar fi salvat – scrie – în ultima clipă, reprezintă o calomnie construită cu minuţie. Ea poate aduce daune efective, măsurabile material, prin descurajarea potenţialilor studenţi de a intra pe porţile Şcolii Naţionale de Studii Politice şi Administrative.

Gabriel ANDREESCU

N. red.: *Răspunsul lui Cristian Ghinea – în rubrica sa „Atitudini mic-burgheze“ din p. 17.*

Nr. 258: *„Păcatele capitale“*

„Păcăţelele“

Am în faţă lista cu cele 7 păcate aşa-zis capitale. Cu un ieftin joc eu le-aş numi păcăţele – mai adăugaţi ceva sedile. Acestea: trufia, lenea, avariţia, invidia, desfrîul, lăcomia şi mînia sînt omeneşti şi e de înţeles că ne încearcă din cînd în cînd. Trufia te încearcă cît de cît cînd înţelegi ceva înaintea altora, cînd dezlegi un careu ceva mai dificil din Rebusache, cînd memoria e un prieten bun etc. Lenea o asociez cu o stare de relaxare (recomandabilă şi în anumite reviste) şi de meditaţie (fie şi la nemurirea sufletului). Invidia am încercat-o (e un singur exemplu) acum vreo 25 de ani, cînd o colegă s-a căsătorit cu un cetăţean din RFG şi apoi a revenit şi ne-a povestit că în concediu a vizitat Veneţia. Am pus o talpă de două ori în această cetate a dogilor, construită pe 118 insule, cotropită de turişti şi de minunăţii de arhitectură. De fapt, e o înşiruire de palate, canale, gondole şi o vetustă (dar cred şi sper) şi nepieritoare frumuseţe. Avariţia te încearcă atunci cînd auzi pe unde în eter că fondul de pensii s-a epuizat. Gîndul că te poţi îmbolnăvi, avînd nevoie de medicamente şi îngrijiri, te face să epuizezi curînd pasta de pix tot socotind şi socotind. Despre desfrîu nu am nimic de spus. Artele – fie literatura, fie cinematograful – ne-au îmbîcsit cu ideea profund eronată că există iubiri nemuritoare. Mai cinstit este să recunoaştem că există momente de graţie şi fericire de care ne vom aminti cu bucurie. E sufi-

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

cient, în rest se descurcă fiecare cum poate. Am simţit lăcomia cînd nu se găseau cafea, ciocolată, carne, caşcaval, cizme, chiloţi, cojoc etc. Da, am cumpărat pe litoral, prin anii optzeci, multe bucăţi de săpun. Chiar aveam nevoie, fiind atunci o familie numeroasă. Mînia ne cam cuprinde des, drăguţa de adrenalină făcîndu-şi datoria.

Putem uita numeroasele cazuri de magistraţi (procurori, judecători) care au încălcat legea cu bună ştiinţă, dînd sentinţe aberante sau avînd un comportament anti-civilizat şi anti-bun-simţ. Am aflat mereu că nu se poate interveni în nici un fel şi cred că nu foloseşte la nimic dacă politicul va interveni în justiţie. Important este să nu intervină acolo mita, infracţiunea, încălcarea flagrantă a legii. S-ar mai putea scrie cărţi despre mari erori în istoria justiţiei? Tomurile ar rupe rafturile oricărei biblioteci. Toate acestea în condiţiile în care pensia judecătoarei consumatoare de alcool la volan este de 10 ori mai mare ca a mea. S-a tot criticat populismul acelor măsuri de mărire a pensiilor. Au fost necesare pentru că o pensie de vechime integrală trebuie să acopere preţul facturilor şi cheltuielile normale de zi cu zi. Despre medicamente nu vreau să vorbesc, nefiind cazul.

Dacă m-ar întreba cineva, aş spune că marile păcate ar fi doar trei: crima, cruzimea şi actele inconştiente prin care distrugem planeta. Priveam pe History un documentar despre regina Maria Antoaneta şi Revoluţia Franceză. Ştiam că a murit pe eşafod, dar nu ştiam nimic despre toate înscenările şi torturile la care a fost supusă. Nu a fost vorba de păcate, ci de crime, cruzimi şi alte „minunate“ trăsături omeneşti.

Sper din suflet să rămînem prizonierii acelor „păcate capitale“, fără a ajunge la crime, cruzimi sau distrugerea planetei. Altfel, restul, va fi tăcere.

Maria NICULESCU
Oneşti

O dezamăgire

Domnilor,

cu regret vă comunic dezamăgirea mea în legătură cu abordarea de către revista dvs. a unei teme aşa de grave ca „Păcate capitale“ cu o lipsă totală de profesionalism. V-au salvat excelentul articol al lui Traian Ungureanu şi cel glumeţ al lui Andrei Pleşu. Restul este o catastrofă. Oameni cu pricepere în variate alte domenii, fără preocupări minimale în chestiune, răspund fără să clipească tot felul de banalităţi (prostii).

Cum pot vorbi despre lene persoane prinse în nebunia globală a alergării după Fata Morgana? Cred ei că nevoia de un mic răgaz pentru a-şi mai aduna gîndurile (şi oasele) sau nevoia de lectură este lene?

Se mai ştie oare azi recomandarea: „să nu te numeri!“? „Mă compar, mă liniştesc“ – e o gravă eroare (nu chiar un păcat capital).

De asemenea, nici prostia nu este trecută printre păcate. Mîndria (superbia) – da! (toată simpatia, dle Radu Paraschivescu).

Ce-ar mai fi de adăugat, cînd printre „personalităţile“ consultate o regăsim pe înţeleapta Mihaela Rădulescu? (mai era nevoie de încă nişte ghilimele).

Cu simpatie,

Sorina WOINAROSKI
mwoinar@icon.ro

P.S. Un răspuns întîrziat dlui Radu Cosaşu. Prezentarea pe 2 ianuarie a concertului de la Viena în „epoca de aur – Nicolae Ceauşescu“ – (vă mai amintiţi de această ortografiere?) se datora cenzurii. Se elimina din program orice melodie ungurească. În afară de şovinismul general al epocii (Noi sîntem Români!) mai exista şi o amintire mai veche a tovarăşilor. Vă reamintesc că în toamna anului 1956, emisiunile postului de radio „Europa liberă“ aveau ca semnal nişte dansuri maghiare (prietenii ştiu de ce!). Aveam 14 ani pe atunci, dar încă am în memorie vocea sugrumată de emoţie a reporterului de la Budapesta care anunţa sfîrşitul transmisiunii, deoarece se auzeau pe coridor paşii soldaţilor sovietici eliberatori, care pătrunseseră în clădirea radiodifuziunii spărgînd uşa.

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.600
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Spiritul critic

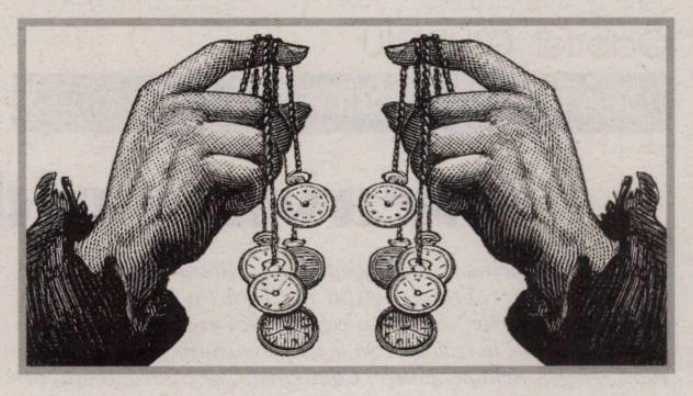

Am mai spus-o: avem voluptatea negativului. Nu ne bucurăm de nimic, dacă ni se ia dreptul de a bombăni. Pînă şi Securitatea comunistă ajunsese să înţeleagă această bizarerie naţională: tolera bombăneala privată, indignarea anonimă, grimasa discretă. Ni se cerea doar să nu facem tapaj, să nu trecem de la bombăneală la faptă. Se găseau şi printre securişti destui care să bombăne. Nu exista demnitar care, măcar o dată pe zi, să nu-şi dea ochii peste cap excedat, arătînd, semnificativ, în sus, în timp ce, cu cealaltă mînă, invita la tăcere, de frica microfoanelor. Românul e cîrcotaş: cînd e rău, pentru că e rău, cînd e bine, pentru că nu e chiar aşa de bine; nu e el omul care să aţipească, suficient, în mulţumire de sine; nu e el omul care să se lase înşelat de aparenţe. Stăm rău! Slavă Domnului! E mai rău fără rău! Cînd lucrurile intră în ordine, viaţa nu mai are nici un haz.

Comentatorul român, fie el jurnalist, politician sau simplu alegător, are mereu ceva de obiectat: e prost dispus şi sceptic. Îmi spun mereu că e normal să fie aşa, după atîţia ani de obidă mută şi de literatură omagială. Uneori însă poftesc la un dram de bucurie genuină, la un mic efort de luciditate pozitivă. Pentru că bombăneala încetează, adesea, să mai fie un joc dialectic, un condiment acid al convivialităţii. Ea devine un viciu.

Ca mai toate viciile, şi viciul acesta rezultă din supralicitarea unor virtuţi. Mai întîi, spiritul critic e resimţit ca simptom al inteligenţei. Numai proştii sînt mulţumiţi. Dacă se discută ceva, orice, iar dumneata, în loc să-ţi dai cu părerea iritat, în loc să combaţi energic, te arăţi conciliant, înclinat să vezi partea bună a lucrurilor se cheamă că eşti sărac cu duhul, nătîng, adormit. (Ori poate mai rău: vîndut guvernului!) O minte trează e o minte în ebuliţiune: disecă, retează, condamnă. Inteligenţa e, prin definiţie, un „ce“ nervos, o voce irepresibilă care strigă din rărunchi, la tot pasul: „Aşa nu se mai poate!“. Degeaba eşti inteligent, dacă nu eşti mai inteligent decît ceilalţi, decît „dumnealor“. Degeaba eşti inteligent dacă nu eşti supărat şi agresiv.

O altă prejudecată asociază spiritul critic cu gîndirea independentă. Obiectez, deci nu mă las înregimentat! Nu merg cu turma, nu mă las păcălit, nu ader la opiniile altora. Nici o doctrină nu mă intimidează, nici o autoritate nu mă inhibă. Judec „cu capul meu“. Sînt obiectiv. Nu mă reprezint decît pe mine. Aş fi totuşi nedrept dacă aş pretinde că această formă de derapaj logic e strict autohtonă şi strict contemporană. Deschid *Istoriile* lui Tacitus, la cartea întîi, şi ce citesc? „Pe cît de uşor este respins scriitorul care linguşeşte, pe atît cel care denigrează şi urăşte este ascultat cu plăcere; şi asta pentru că adulaţiei îi este asociată fapta ruşinoasă a servituţii, în timp ce denigrarea dă aparenţa unui spirit independent.“ Care va să zică, avem de-a face cu o situaţiune strămoşească: publicul preţuieşte mai mult spiritul critic decît spiritul acomodant.

Autorul acestor rînduri nu se exclude din clubul bombănitorilor. Şi el, ca toată lumea, se complace, uneori, „să dea cu zacherlina-n proşti“. Dar cine ar mai sta să-l asculte, dacă s-ar lăsa toropit de speranţă?!

(articol apărut în *Dilema,* nr. 234, 18-24 iulie 1997)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Străinii noştri

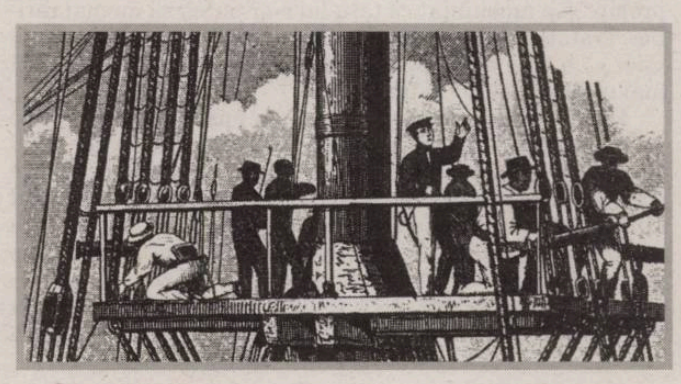

Duminica trecută, elveţienii au votat pentru reînnoirea acordului de liberă circulaţie cu statele Uniunii Europene şi extinderea acestui acord la România şi Bulgaria. Aproape 60% dintre alegători au fost pentru – un rezultat surprinzător, dată fiind atitudinea mai degrabă eurosceptică a elveţienilor, care au refuzat, în mai multe referendumuri, nu doar aderarea, dar şi diverse forme de strîngere a relaţiilor cu UE. De fapt, sistemul de „acorduri bilaterale“ este soluţia găsită de liderii politici elveţieni şi europeni după ce poporul a respins de mai multe ori, prin referendum, aderarea Elveţiei la UE. Unul cîte unul, domeniile importante ale economiei şi societăţii elveţiene au fost „adaptate“ la normele comunitare, astfel încît, de la taxe vamale pînă la libera circulaţie a persoanelor, Elveţia are acum acorduri care îi permit să se conecteze la Europa. Fără ele, ar fi rămas într-o stare de izolare care, în era globalizării, nu i-ar mai fi permis să funcţioneze.

Campania electorală a fost murdară – consideră comentatorii – în primul rînd din cauza nuanţelor xenofobe: UDC (partid populist condus de Christoph Blocher, adversar al acordurilor cu UE) a folosit afişe electorale în care nişte corbi (întruchipîndu-i pe străini) sfîşiau harta Elveţiei. După anunţarea rezultatelor, Christoph Blocher a declarat (în dialectul local), la televiziunea sa privată (www.teleblocher.ch), că va urma un dezastru: „o imigraţie tot mai greu de controlat, presiuni asupra salariilor, creşterea şomajului, a criminalităţii şi periclitarea considerabilă a sistemului nostru de asigurări sociale“. De partea sa, Grégoire Carasso, vicepreşedintele Noii Mişcări Europene, face, în *Le Temps* (www.letemps.ch), recapitularea costurilor pe care le-a avut de plătit Elveţia pentru faptul de a fi spus „nu“ Uniunii: din 1995 pînă în 2002, creşterea economică a ţărilor UE a fost de 16,2%, în timp ce a Elveţiei a fost doar de 8,6%. În 2002 au intrat în vigoare cele dintîi acorduri bilaterale, iar creşterea Elveţiei a fost de 9,8% pînă în 2008 (a Uniunii – 8,9%). S-ar părea însă că alegătorii elveţieni au votat raţional şi pragmatic, fără să se lase impresionaţi de retorica emoţională: au votat exact pentru ce li s-a cerut, adică prelungirea acordurilor de liberă circulaţie cu ţările UE şi extinderea lor la români şi bulgari. Mai votaseră o dată (cu un rezultat ceva mai strîns, doar 56% pentru) în favoarea extinderii acestor acorduri la cele 10 ţări intrate în UE în 2004. Atunci, ignoranţa şi teama de invazia esticilor au fost mai mari. Între timp, au avut vreme să-şi dea seama că pericolul nu există. Pe de o parte, din cele 10 ţări n-au dat năvală hoarde întregi de imigranţi. Pe de altă parte, Elveţia are o poliţie extrem de eficientă şi discretă, care urmăreşte, fişează şi arhivează orice mişcare a oricui (în special a străinilor), iar cetăţenii ştiu asta, astfel încît nu se tem de „necunoscuţi“. Prin urmare, elveţienii s-au comportat acum ca şi cum ar fi în UE, deşi nu sînt şi nici nu vor să fie: pe această temă concretă a libertăţii de mişcare, şase din zece cetăţeni au spus „da“, pentru că i-au înţeles avantajele. Sloganul „vor veni străinii şi ne vor lua locurile de muncă“ n-a mai impresionat.

În schimb, el continuă să impresioneze în multe ţări membre ale Uniunii Europene, deşi aici libertatea de mişcare, dreptul fiecărui cetăţean de a munci şi de a se stabili *oriunde* pe teritoriul UE sînt legiferate şi clamate de multă vreme. Iar cei care susţin „caracterul naţional“ al locurilor de muncă sînt nu doar populiştii xenofobi de genul lui Christoph Blocher, dar şi partidele de centru-stînga şi sindicatele. În Anglia au avut loc recent proteste împotriva angajării, de către firma franceză Total, a unor muncitori italieni şi portughezi pentru o rafinărie a sa din North Lincolnshire. *„British jobs for British workers“,* susţinuse laburistul Gordon Brown în ultima sa campanie electorală – „un slogan oportunist, în condiţiile unei pieţe a muncii unice în Europa“ *(The Guardian).* Sindicatele vor să atace în justiţie compania Total, dar Curtea Europeană de Justiţie s-a pronunţat deja în cazuri asemănătoare: într-unul, a condamnat sindicatele suedeze care organizaseră greve şi pichetări împotriva unei firme lituaniene, Laval, care folosea muncitori lituanieni în Suedia; în altul, a permis companiei finlandeze de *ferryboat* Viking să angajeze marinari din Estonia. În plus, observă *The Guardian,* sindicatele britanice şi dl Gordon Brown uită că există două milioane de cetăţeni britanici care lucrează în *alte* ţări UE („foreign *jobs for British workers“,* cum ar veni...): în cazul unei reglementări „naţionale“ a problemei, aceştia şi-ar pierde slujbele.

Libertatea de mişcare şi piaţa unică a muncii sînt, fără îndoială, realizări substanţiale ale UE, care au favorizat creşterea economică şi prosperitatea cetăţenilor. Dar aplicarea practică a acestor principii generează încă reacţii emoţionale. Criza (care aduce temeri şi nesiguranţe) nu face decît să accentueze sentimentul că „locurile de muncă sînt doar *ale noastre“,* iar „străinii“ sînt buni doar cînd vin *la noi* să-şi cheltuiască banii cîştigaţi *la ei* (de exemplu, pensionarii britanici care se stabilesc în sudul Spaniei şi Portugaliei). Cîte un Blocher pîndeşte la fiecare colţ: Frontul Naţional Britanic (partid naţionalist) a susţinut protestele muncitorilor. „E tot oportunism“ – scrie *The Guardian.* E, dar uneori ţine...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Aveam bilet la Simfonia a IV-a lui Mahler, fiindcă nu am găsit mai ieftin şi conducea Bruno Walter, am luat bilet în primele staluri. Îţi poţi închipui un biet walach frust şi nedus pe la biserici, în înflorirea aia de găteli parfumate şi busturi şi mîini şi pieptănături. Mi-a luat ochii şi pentru moment n-am fost în stare să rezolv în părţi încîlcirea de minuni. Dar, cînd a început simfonia (ştii tu: nevoia de a elibera spaţiul, cutremurul dionisiac al muzicii), îmi abat privirile la stînga, şi văz aşa, ceva fără pereche. Ce să-ţi spun? O strălucire, o nemişcare şi o tensiune. Mă mai uit o dată şi văz acumulat deasupra cefii un fel de melc de aur, un ornament greu şi mat, un păr cum n-am putut nici să-mi închipui [...] I-am prins mîna şi am rămas aşa pînă la sfîrşit.

Pe urmă am aşteptat-o afară, la ieşire. Vorbea frantuzeşte, a fost mai uşor să-i spun ce vreau. Am rugat-o să-mi dea voie să prelungesc încă un moment emoţia împărtăşită şi să mergem alături. Pe urmă am orientat-o către o cofetărie şi, întrecîndu-mă cu elocinţa, numai să nu-i dau timp să se reculeagă şi să se sperie, ne-am aşezat. Măi, ce i-am spus atunci sînt *lucruri pierdute pentru oameni.* De unde le scoteam?...!“

(Ion Barbu către Tudor Vianu, la 18 mai 1922 – citat în *Istoria critică a literaturii române* de Nicolae Manolescu, Editura Paralela 45, 2008)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Bravul soldat Sarkozy

Cînd l-au prins pe Svejk departe de ofiţerul la care era ordonanţă, că se rătăcise, poliţia militară l-a băgat la zdup, crezînd-ul dezertor. Acolo, în celulă, mai erau doi presupuşi fugari, studenţi la teologie. Să le mai treacă timpul, dezbăteau Kant, Hegel, Schopenhauer. Combăteau, se contraziceau, argumentau. Cîteva ore bune, Svejk a urmărit cu privirea schimbul de replici, ca la un meci de tenis. La un moment dat, „Căcat, zise Svejk, sperînd să intre-n conversaţie".

Este replica mea favorită din celebrul roman ceh. O citez de cîte ori se iveşte cîte un terţ care mi se bagă-n vorbă. E altceva decît să zic „Hodoronc-tronc", e un pic-picant, fac şi paradă de cultură generală. Vrînd, nevrînd, din cauza comodităţii (şabloanele, bată-le vina), de fiecare dată cînd aud de cehi şi de Cehia, mă mai gîndesc eu la bere, Skoda şi Havel, dar nu pot să uit de personajul lui Hasek şi de reacţia lui din celulă. Tot îmi vine să îi amintesc şi lui Sarkozy de replica asta. Domnia sa a dat dovadă de înaltă opacitate de stat şi a trîntit-o: „Dacă Renault deschide o fabrică în India pentru a produce maşini pe care să le vîndă în India, e în regulă. Dacă, însă, Renault deschide o fabrică în Cehia care să producă maşini pe care să le vîndă în Franţa, atunci avem o problemă". Spune, tu, cititorule, dacă Svejk nu merită citat. Topolanek, premierul Cehiei, omul care asigură preşedinţia Uniunii pînă la vară, a reacţionat prompt şi a ameninţat că ţara lui s-ar putea să nu mai ratifice Tratatul de la Lisabona. Hop şi el! Îl bănuiesc pe premier că a citit opera scriitorului naţional, astfel încît ar fi mai uşor să îi virez şi lui citatul.

Două replici „inteligente" care au pus inutil paie pe foc într-o Europă şi aşa îngrijorată de criză. Este evident că momentul în care cei doi şi-au declarat drăgălăşeniile este cum nu se poate mai prost ales. Nu spun asta de dragul faimosului tratat de la Lisabona. Fac parte dintre cei care nu înţeleg prea bine de ce se perpeleşte atît de multă lume de dragul ratificării modificărilor de regulament în Uniunea Europeană. Am auzit duium de argumente, dar nu m-au convins din cale-afară. De acord, poate fi mai bine, dar nu e o dramă să se funcţioneze ca pînă acum, pe prevederile de la Nisa. De aceea, replica lui Topolanek mi se pare benignă. Dinamicul Sarko a comis-o, însă. A comis-o rău de tot.

Care mi-e mirarea, veţi întreba? Se ştie că protecţionismul este, la francezi, cvasireligie, o a doua natură. Se ştie că achiziţia de către străini a unei firme din Franţa produce valuri de emoţie. Se ştie că pînă şi banalul iaurt este un produs strategic, de care nu se cade să te atingi. Atunci cînd Pepsi *(americain, mon Dieu!)* a dorit să cumpere Danone *(le nôtre, pour le peuple)*, Parlamentul însuşi a reacţionat, chemînd poporul pe baricade. Pe de altă parte, statisticile arată că, în materie de achiziţii în străinătate, firmele franţuzeşti sînt pe locul 1 în Europa. Altfel spus, nu zicem *nu* globalizării (mondializării, pardon) pentru că nu ştim ce e aia sau că ne e teamă de ea. Noi zicem *nu* globalizării doar cînd e vorba ca alţii, în afară de noi, să profite. Genul acesta de ipocrizie a fost îndelung practicat pe tot parcursul anilor de glorie ai liberalismului. Pînă anul acesta. Acum, masca a căzut. Acum putem afirma răspicat, fără să ne expunem prea tare, că nu credem cu adevărat în fluxul liber de capitaluri, produse, servicii şi forţă de muncă. Putem lansa, fără teamă de ridicol, ideea baricadării naţionalist-protecţioniste înlăuntrul Hexagonului. Avînd grijă, evident, de investirea, pe mai departe, în firme străine aflate la ananghie. Dar mai discret, să nu ne afle sindicatele.

Rămîne o oarecare nedumerire: de ce o fi ales Sarko exemplul Renault, punîndu-l în contextul Cehiei? O fi zis că pune puţină presiune pe un Topolanek uşor timorat de accesele eurofobe ale lui Klaus? Greu de crezut. Rămîne doar explicaţia agendei politice franceze „de interior", prin ricoşeu. În contextul unei opinii publice din ce în ce mai nervoase, Sarkozy o fi zis că o asemenea părere face bine la sondaje. Posibil. Oricum, semnalul politic este dezastruos, iar absurdul situaţiei este evident. Retragerea în tranşeele protecţionismului de secol XIX nu se vede numai dinspre Paris. Nemţii şi italienii sînt, de asemenea, tentaţi. În atari condiţii, ce mai rămîne din Uniunea Europeană? Mai nimic. Dacă piaţă unică nu e, Comisie Europeană nu mai are de ce să fie. În lipsa unei aprofundări politice mult amînate, UE nu este decît un supermarket regional. „Fabula Renault", recitată de Sarkozy, neagă exact ideea fundamentală de existenţă a faimoasei organizaţii la care am aderat în 2007. Ce rost mai are să vorbeşti despre Tratatul de la Lisabona, dacă baza, adică piaţa unică, nu mai există?

La fel de surprinzătoare (într-un fel) este lipsa totală de reacţie a presei româneşti. Cehia nu figurează pe harta fabricilor Renault. Acolo găsim Volkswagen-ul (cumpărătorul Skoda). Să nu uităm însă că, la Piteşti, există o fabrică Renault. Mare. Pe care statul român nu ştie cum să o cocoloşească mai abitir. Locuri de muncă, furnizori mulţi, înţelegem. Preşedintele (al nostru, de data asta) dorea chiar să-şi cumpere un Logan. Nu e vorba că a uitat între timp. E vorba doar că sîntem gazde bune. Acum, Sarko zice ce zice, iar ai noştri ziarişti se fac că nu aud. Sau or fi zis că e ceva despre Cehia, nu ne interesează şi pe noi.

Noi rămînem aici, să avem grijă de platoul Mării Negre, cel plin de promisiuni. Că petrol nu prea e sigur că ar fi. Luarăm platoul de la ucraineni şi de a doua zi începu sfada. Prostească şi fără nici o miză reală. Mai că-mi vine să le zic şi ăstorlalţi, cu platoul lor cu tot, citatul din bravul soldat Svejk.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

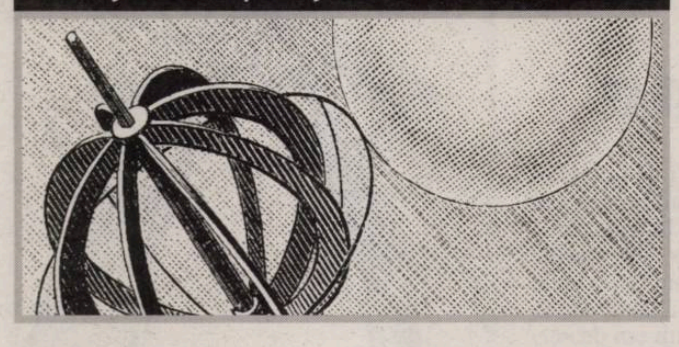

Notiţe pentru un scenariu

Pare un fleac şi poate că aşa şi este: Putin şi Medvedev au decis recent ca persoanele care iau note în timpul convorbirilor lor să nu arunce hîrtiile deoarece, la ultimele întîlniri, au apărut unele „versiuni diferite". În *Washington Post,* Pilipp P. Pan publică un articol, temeinic documentat, despre posibilitatea unor poziţii diferite în cuplul de la conducerea Rusiei. Desigur, cei care se aşteaptă la toate surprizele de la politica Kremlinului nu pot să-şi refuze ipoteza unui scenariu: cei doi şi-au împărţit rolurile în aşa fel încît să poată produce modificarea itinerarului fără a schimba mecanicul trenului. Leonid Gozman, unul dintre liderii noului partid *O cauză dreaptă,* a declarat că nu vede nici un fel de diferenţă între Medvedev şi Putin: „Procedează la fel şi rostesc aceleaşi cuvinte". În această versiune n-ar fi vorba despre modificarea atitudinii faţă de criticii de azi ai regimului – consideraţi trădători – sau faţă de criticii perioadei staliniste, Stalin fiind considerat de Putin „cel mai eficient conducător".

Modificarea priveşte politica economică a ţării în perioada de criză şi este clar formulată de Igor Iurgens, directorul unui centru de cercetare subordonat direct preşedintelui rus. Iurgens susţine că politicienii de la Kremlin nu mai pot să dea vina pe sistemul bancar occidental: haosul din legile dreptului de proprietate, ponderea excesivă a comerţului cu resursele naturale în relaţiile Rusiei cu restul lumii, slăbiciunea sistemului bancar sînt tot atîţia factori ameninţători pentru economia Rusiei. „Cînd a început criza, autorităţile din Rusia credeau că posedă mai mulţi bani decît Dumnezeu" – a spus într-un interviu telefonic Rory MacFraquhar, economist la Goldman Sachs din Moscova. Nu Dumnezeu a pierdut pariul: se preconizează că exporturile vor scădea la jumătate, piaţa acţiunilor a scăzut cu 80% şi şomajul cu 3%. Vara trecută o rublă era cotată la 23,4 dolari, iar acum face 36,1. Economiştii apreciază că aroganţa iniţială – explicabilă pînă la un punct – a durat prea mult. Viceprim-ministrul Igor Shuvalov a declarat, la un forum economic, că Guvernul nu va mai susţine industria de la buget. Culese dintr-o mare de vorbe, toate aceste declaraţii par a spune ceva, par a da semnalul unei tendinţe. Dar în politica rusă asemenea declaraţii nu angajează pe nimeni la nimic. Oricînd poate veni un superior ierarhic care să producă o analiză de sens contrar şi să impună o altă politică. Nu se ştie dacă Putin va renunţa la subsidiile oligarhilor devotaţi lui, oameni politici importanţi. În întreaga lume, toate planurile de relansare economică evoluează sub pecetea suspiciunii că îi vor favoriza pe cei apropiaţi de putere şi că preţul ultim va fi decontat de cei care îşi aşteaptă rîndul la ghişeele serviciilor de securitate socială. Suspiciunea e cu atît mai puternică în Rusia, unde serviciile de asistenţă socială distribuie nimicul şi unde politicile macroeconomice sînt atît de puţin transparente, încît cetăţenii află de existenţa lor după ce şi-au produs efectele.

Confruntată cu problemele societăţii moderne şi postmoderne, contînd pe inerţia şi slaba putere de reacţie a opiniei publice, Rusia încearcă să facă faţă prin politici feudale. În urmă cu an, un general rus, Vladimir Dvorkin, recunoştea că liderii de la Kremlin nu se tem de ameninţarea militară a NATO, ci de „izolarea civilizaţională": dacă se va opune în continuare democraţiei şi deschiderii faţă de vecini, Rusia va constata că e înconjurată de ţări integrate în Occidentul democratic şi este în interesul ei să colaboreze cu Vestul, şi nu să-l sfideze. Deocamdată, fleacurile par a fi mai importante decît opţiunile de sistem: în retransmisia discursului de inaugurare al preşedintelui Obama, pasajul unde spunea că nu poate fi de acord cu eforturile de reducere la tăcere a disidenţilor a dispărut în traducere. A fost înainte de decizia cu păstrarea hîrtiilor.

globul cubic

Bernard Madoff

Devenit celebru în plină criză economică, numele lui Bernard Madoff a ajuns să simbolizeze iregularităţile, fraudele, îmbogăţirea celor puţini pe seama escrocării celor mulţi. N-are importanţă că Bernard Madoff şi-a escrocat în primul rînd prietenii, oamenii din înalta societate: posesorii marilor averi sînt dispuşi să-şi piardă mai mulţi bani.

A fost o schemă piramidală care a dus la o fraudă de 50 de miliarde de dolari produsă de un veteran al Wall Street-ului, membru în diverse comitete şi consilii de administraţie, fost director al bursei NASDAQ. Clişeul conform căruia oamenii de bine se deosebesc lesne şi la prima vedere de cei nefrecventabili a primit încă o lovitură şi găseşte cu greu un răspuns la întrebarea cine este cu adevărat Bernard Madoff.

Specialiştii oferă mai multe explicaţii pentru comportamentul său: „voinţa de acumulare a unei averi imense, nevoia de a-i domina pe ceilalţi, dorinţa de a dovedi că e mai abil decît ceilalţi, toate acestea s-au exprimat prin capacitatea sa, într-adevăr neobişnuită, de a-i trage pe sfoară pe toţi, pe investitori, dar şi pe autorităţile însărcinate cu controlul. «Psihopaţii cred despre ei că sînt deasupra oricărei legi şi că nu vor fi prinşi niciodată – susţine Read Meloy, psiholog medico-legal – şi călcîiul lui Achile la un asemenea om ţine tocmai de sentimentul impunităţii. Ceea ce, în cele din urmă, îl pierde.» Pescuindu-şi victimele din sînul comunităţii evreieşti, printre instituţiile publice şi reţelele de investitori cunoscute de la un capăt la altul al planetei, Bernard Madoff a răvăşit multe vieţi" *(The New York Times).*

Un specialist FBI crede şi el că Madoff este un psihopat de felul ucigaşilor în serie. Societatea oamenilor cinstiţi se apără de fraudă nu doar prin poliţie şi justiţie, ci şi prin ştiinţă, declarîndu-i pe hoţi – psihopaţi. S-ar putea să fie invers. Cinstea să devină o psihopatie cu o arie de răspîndire tot mai restrînsă. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Criza, ca o lebădă neagră

Federico Fubini publică în *Foreign Policy* un foarte interesant articol despre ultima reuniune de la Davos (http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4656). Jurnalistul italian a realizat un sondaj printre 60 de conducători de mari bănci prezenţi la prestigioasa reuniune, întrebîndu-i dacă se simt responsabili în vreun fel de actuala criză financiară. 63,5% au răspuns negativ – nu se simt în nici un fel răspunzători. 31,5% au răspuns pozitiv şi 5% au răspuns dubitativ, „poate". Dintre cei care au admis că au o anumită răspundere, 68,7% au răspuns că au greşit pentru că au fost prea optimişti, 31,3% au răspuns că „au continuat să danseze cît timp muzica a continuat să cînte" şi nici unul nu a admis că a acţionat din lăcomie. Rezultatele acestui inedit sondaj nu aduc nimic nou pentru cineva cît de cît familiarizat cu natura umană. Confruntaţi cu dezastrul, cei mai mulţi dintre cei care l-au produs neagă orice responsabilitate, iar toţi cei puţini care admit că au greşit vor spune că au făcut-o dintr-un exces al unei calităţi sau din cauza celorlalţi. Sînt sigur că aţi observat că dacă întrebi pe cineva ce defecte are, răspunsul va indica, în general, un exces de calitate. Astfel, defectele cele mai întîlnite sună cam aşa: „sînt prea bun", „sînt prea sincer", „am prea multă încredere în oameni", „sînt prea cinstit", „sînt prea harnic", „vreau prea mult să fac bine" şi altele asemenea. Şi marii dirijori ai finanţelor lumii sînt oameni, în cele din urmă. Nimeni nu va admite că răul care a generat totul sălăşluieşte în el însuşi.

Dar, dincolo de limitele naturii umane şi de efortul supraomenesc necesar cuiva ca să-şi poată recunoaşte propriul viciu, e ceva de natură să ne alarmeze pe noi, cei care chiar nu avem nici o vină pentru actuala criză, dar îi suportăm din plin efectele. Din răspunsurile celor de la Davos, se vede că şanse ca lucrurile să se îndrepte sau, mai mult, şanse să nu se mai repete prea curînd o asemenea criză nu sînt. Adesea, criza ne-a fost prezentată ca un fel de fatalitate, ca un fel de pedeapsă căzută din cer, ca un fel de eveniment pur obiectiv (în sensul că este cu totul în afara voinţelor noastre), cam cum este meteorologia. Aşa cum n-ai ce-i face cînd ninge, n-ai ce-i face nici cînd vine o criză ca aceasta. De altfel, organizatorii reuniunii de la Davos din acest an l-au invitat pentru o conferinţă pe Nassim Nicholas Taleb, autorul *Lebedei negre,* un best-seller care dezvoltă teoria existenţei unor evenimente de imens impact care nu pot fi prevăzute. Acest gen de evenimente sînt suav plasate sub numele „lebăda neagră". Taleb enumeră apariţia computerului, a Internetului şi atacurile de la 11 septembrie în lunga listă de „lebede negre" care au marcat omenirea. Se ştie – pînă în secolul al XVII-lea, toată lumea era convinsă că lebedele nu pot fi decît albe, deşi Juvenal scrisese în primul secol că văzuse o astfel de pasăre rară. Cînd existenţa lebedelor negre a devenit un loc comun în cunoaştere, metaforele clasice, deja arhicunoscute, în centrul cărora stă ideea surprizei totale, a şocului, a imprevizibilului, a imposibilului care, totuşi, se întîmplă, nu au dispărut. Din cîte ne spune Fubini, mai toată elita business-ului mondial prezentă la Davos a fost extrem de încîntată cînd Taleb şi-a expus teoria, iar motivul e lesne de dedus. Teoria lebedei negre aduce scuza perfectă şi, odată cu ea, liniştirea oricărei conştiinţe cît de cît frămîntate. Cînd lumea întreagă reproşează elitei financiare lăcomia şi fudulia, răspunsul dat de teoria lebedei negre e menit să întoarcă reproşul: lumea întreagă reacţionează vulgar, emoţional şi neinformat în faţa unei lebede negre care a apărut de nu se ştie unde în cîrdul de lebede albe. Ei bine, tocmai această atitudine, care vine, cel mai probabil, dintr-o predispoziţie a naturii noastre căzute, îngrijorează. Pînă la urmă – vorba lui Milton – şiretenia Diavolului constă tocmai în faptul că mintea noastră poate foarte uşor să explice că paradisul e infern şi infernul e paradis.

Ştim bine că omul este singura creatură care nu învaţă din propriile-i greşeli. Aşadar, e de aşteptat ca această criză să se repete cîndva. Sigur, vor achiesa la această sumbră predicţie toţi cei care admit analiza conform căreia actuala criză îşi are originea într-o gravă defecţiune apărută în ultimele decenii în temeiul etic al capitalismului. Toţi ceilalţi, printre care cei care cred în caracterul ciclic şi inevitabil al acestui gen de crize sau cei care cred, pur şi simplu, că această criză este un fenomen pasager rezultat dintr-un management nefericit, vor crede că greşesc. Dar şi mai îngrijorător este faptul că oamenii care au produs această criză sînt cam tot aceia chemaţi să ne scoată din ea. Guvernele care i-au lăsat pe financiari să inventeze şi să practice mecanisme absurde, cum ar fi acela de a cîştiga bani pe bursă din pariuri pe căderea unor acţiuni şi care au avut sub ochi întregul joc cu bani virtuali, sînt cele de la care sperăm salvarea. Băncile care au împrumutat oameni care era evident că nu pot returna niciodată creditul sînt exact acelea de la care aşteptăm, acum, relansarea sănătoasă. Or, dacă ei nu îşi recunosc greşelile, atunci cum ne vor lecui?

ready made

„S-a născut nul."
„Dorm ras la masă."
„Marga are o navă navală."
„Dona e o fată care tună."
„Mut moda."
„Popa are caşcaval la Sascut, dar pastrama la Moldova."

(„Exerciţii recapitulative de scriere stenografică", în Sfinţescu Margareta, *Stenografie fără profesor,* Editura Ceres, 1973)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Palme calme

Ajuns acasă, după lunga zi de muncă, bătea, chiar din antreu, din palme. O făcea în felurite chipuri: o singură dată, pentru cîinele Azor (alintat cu numele de Azo), care-i aducea în dinţi papucii de pîslă verde sau de pluş grena. De două ori, pentru acelaşi personaj, care, însă,-i aducea acum gazeta, tot în dinţi, dar avînd grijă să n-o ude. De două ori (şi jumătate, – cînd se făcea că nu aude), pentru pisica albă colilie, botezată, din greşeală, Tase, invitată zilnic, în această inacceptabilă manieră, s-o ia numaidecît din loc de pe unicul şezlong din garsonieră. De şase ori (plus o fluierătură), pentru papagalul de mătase cu ape lilichii, din colivie, în cazul că acesta uitase să-i ureze, cu tot dragul, celui ce tocmai trecea pragul casei, bun venit. De zece ori în şir, căci era surdă, pentru ţestoasa de sub pat, căreia, broască de apartament, specie mai mult sau mai puţin absurdă, i se atenuase instinctul hibernării. Cînd nu bătea deloc din palme, se prezenta ariciul, din oficiu, care, după ce se învoia să fie oleacă scărpinat pe burtă, se făcea ghem pentru tot restul vieţii, — care-i atît de scurtă, dar frumoasă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Crize şi crizanteme

O româncă stabilită în Italia a venit recent la Bucureşti să-şi vadă familia şi, după ce s-a uitat cîteva zile la televizor, a tras concluzia: „Măi, dar la voi în România chiar e criză. În Italia, cel puţin pînă acum, nu se simte mai nimic“. Nici eu n-am observat vreo diferenţă faţă de anul trecut, nici în nordul Italiei şi nici în Austria. Cam acelaşi număr de turişti la schi, cam aceleaşi preţuri, cam aceleaşi servicii la hoteluri şi restaurante. O mică schimbare... poate. La toaletele benzinăriilor de pe şosele cam lipsea săpunul lichid (deşi nu îmi pot închipui că în faţa crizei financiare, austriecii ar putea începe prin a-şi sacrifica igiena). La noi în schimb, la prima benzinărie în care am intrat, la Arad, am observat că la toaletă era săpun din belşug, chiar şi pe jos. Numai că în timp ce eram acolo s-a stins lumina. Pană de curent. Nici uşile automate de la intrarea în magazin nu se mai puteau deschide. A venit un om de serviciu să tragă de ele. Înainte însă, aflasem că nu se poate plăti cu cardul. Asta nu din cauza opririi momentane a curentului, nici din cauza crizei, ci mai de mult şi din pricina patronilor care se zgîrcesc la achiziţionarea POS-urilor, ori a angajaţilor nepricepuţi în mînuirea unor asemenea aparate sau a celor care întreţin reţelele de comunicaţii. Pe scurt, probleme legate de oameni. Mi-au spus că am de ales – ori merg la un bancomat să scot bani *cash*, ori mă duc la singura benzinărie apropiată unde se poate plăti cu cardul, un Lukoil. Cu oameni şi mai răi, mai exact cu un vecin, m-am confruntat tîrziu în noapte, cînd am ajuns acasă, chiar în timp ce parcam maşina. Locul de parcare a devenit o adevărată sursă de nebunie. Şi mi-am adus aminte de întrebarea pe care ne-a pus-o românul care servea la o cabană, sus în Alpii Dolomiţi, lîngă Cortina D'Ampezzo: „Cum mai puteţi să respiraţi în Bucureştiul ăla?“. Acolo era chiar aer curat, iar despre criză n-am auzit decît la televizor, adică la CNN. Tot la televizor, la un post italienesc, se vorbea la un moment dat despre ce au mai dres, făcut şi violat imigranţii români. Cu noi însă, toată lumea s-a purtat cît se poate de omeneşte. Abia cînd neam întors în ţară, aşa cum spuneam, ne-am simţit trataţi ca nişte români ce sîntem. Şi m-am întrebat, ca de fiecare dată, de ce pînă şi ploaia îmi murdăreşte parbrizul doar între graniţele noastre şi de ce mîzga de pe şoselele noastre e mai mîzgă decît a lor. Lichidul de spălat parbrizul se dovedeşte o afacere mult mai bună la noi decît la ei (e lucru testat că în România se consumă mai mulţi litri pe kilometru). Şi mi-am amintit şi de viscolul din Austria, de fulgii mari care-mi băteau în parbriz, de aburul alb care se ridica seara din zăpadă, de casele desenate parcă de copii, cu acoperişuri albe, încărcate de zăpadă, de bisericile cu turle ascuţite ca vîrfurile munţilor, de cetăţile şi castelele aşezate pe înălţimi şi luminate, de tunelurile strălucitoare (în care nu mai căutam luminiţa de la capăt), de pasul Falzarego, la peste 2100 de metri altitudine, unde am ajuns pe o şosea parcă săpată prin zăpada de doi metri înălţime, de pîrtia olimpică de la Cortina cu plasele ei roşii de pe margine, de omul care schia cu un căţeluş aşezat într-un rucsac special în spate, de nenumăratele plante verzi de la geamurile îngheţate ale pensiunii, de mustăciosul bucătar italian care ne „dobora“ în fiecare seară cu cîte patru feluri de mîncare delicioase... Şi apoi, din nou, de şoferii noştri dementi, de vînzătorii acri, de ştirile isterice despre afacerea cu platoul continental al Mării Negre. Şi mi-am zis atunci că nu criza ne omoară, ci crizaţii.

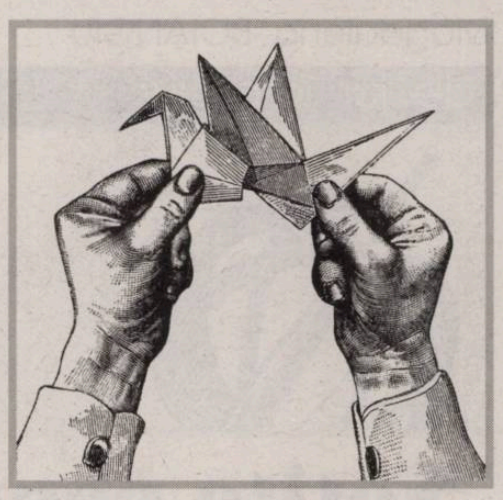

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

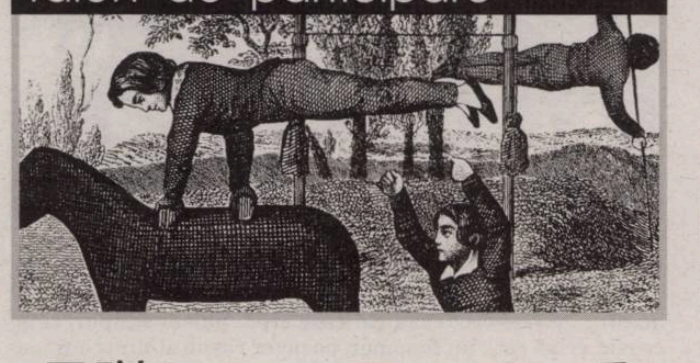

Vă recomand cartea mea, de acelaşi autor

O carte e ca un vapor: o lansezi la apă cu fast, numai ca s-o vezi micşorîndu-se spre linia orizontului. Nu poţi să aduci şampanie, întrucît studenţimea care mai cumpără şi citeşte cărţi preferă tequila, shot, cu puţină sare. Sare e recomandabil să foloseşti şi tu ca autor, pentru rănile care se deschid brusc cînd intri în librărie şi vezi cu cîţi inşi cu mult mai buni trebuie să concurezi.

M-am gîndit la asta acum cîteva zile, în Diverta, cînd am lansat *Ce n-a avut loc în prompter**. Iniţial, am numit volumul *Cartea de închis televizorul*, însă m-am gîndit mai bine şi-am realizat că nu vreau să trăiesc doar din literatură: vedeţi dumneavoastră, m-am obişnuit cu maşinile cu un anumit număr de cilindri, precum şi cu vacanţele într-o ţară exotică pe numele ei România. Ei da, îmi permit Poiana Braşov, să vă fie clar, şi deja strîng bani pentru Mamaia!

M-am gîndit apoi să-mi pun poza pe copertă, în ideea că o asociere cu o figură publică destul de controversată o să-mi ajute. Însă designerul a sugerat că imaginea blocului din Pantelimon în care am copilărit ar realiza acelaşi lucru pentru vînzări, fără să sperie publicul cititor care preferă alte posturi de televiziune. Nu cred nici acum, dar vă îndemn să căutaţi o carte cu coperta cu două dungi negre sus şi jos şi-un bloc maro între ele. Aşa a fost toată adolescenţa mea, mulţumesc arhitecţilor care au inventat Pantelimonul!

În general, lansarea de carte conţine o mare dezamăgire: autorul. De obicei, speech-ul lui e cu mult mai slab decît volumul. E ca un sportiv care a alergat Maratonul şi pe care îl pui să sară coarda cîteva minute, după ce a terminat. Nu mai poate. Nu mai are nimic de zis, n-au mai rămas decît banalităţile şi clişeele, ca mîlul pe fundul Herăstrăului secat. Cînd un autor vorbeşte prea bine la lansare, ar trebui să ni se aprindă un semnal de alarmă: sigur cartea nu e cine ştie ce!

În ultimul an am trăit experienţa pirateriei literare. Două dintre textele mele de aici din *Dilema veche* („România cu lanţul de gît“ şi „Cine a mai rămas în Bucureşti“) au fost luate cu *copy/paste*, dezbrăcate de numele autorului şi trimise să facă turul Internetului, exact ca Madonna, însă un pic mai bine îmbrăcate. Acum ştiu ce simt Adrian Minune şi Costi Ioniţă, ale căror MP3-uri zac, fără plata drepturilor de autor, în mii de torpedouri de bemveuri şi audiuri. Aviz amatorilor: dacă doriţi să vă împăunaţi cu proaspăta dvs. achiziţie (cartea, adică, lăsînd-o demonstrativ în maşină, pe bancheta din spate), vă rog să folosiţi maşini mai puţin ostentative. Recomand Volvo, poate şi în virtutea unui contract de PR, sau poate că nu, chiar şi fără el!

Acum cîţiva ani, cînd am plecat de la *Ziarul financiar* la Antena 1, o mulţime de cetăţeni bine intenţionaţi m-au compătimit că devin un cititor de prompter. În cultura urbană, cititorul de prompter e un pic mai prostovan decît păpuşa care zice „mama“, dar cu mult mai bun de gură. Nu c-aş vrea să fac o pledoarie pentru cauza proprie, însă şi aici înţelepciunea populară se înşală: e greu, nene! Chiar şi numai să nu te bîlbîi! Şi, în general, cititorii de prompter pe care îi ştiu, ăia de nivel olimpic, sînt cu mult peste nivelul oricărei păpuşi, chiar dacă, după o oră de machiaj şi coafură, seamănă un pic cu ea.

Toată înţelepciunea prompterului e ce anume scoţi din el. Editarea pentru textul prezentatorului e în general o sumă de tăieturi. La început, acum 16 ani, făceam asta cu foarfeca. Acum avem programe specializate şi scumpe. Ele îţi garantează că, la capătul unei ore, textul pe care îl vei citi are efectul esenţei de rom: concentrată, de-ţi trebuie doar trei picături de pus în chec, şi uşurică în acelaşi timp, dacă te uiţi la ea în lumină.

Ei bine, tocmai pentru că în fiecare zi trebuie să tai texte, m-am gîndit să vă spun ce-a rămas pe dinafară. Adică exact ceea ce cred. Şi e firesc aşa: jurnalismul de fiecare zi, acela de prompter, e despre ce credeţi voi, nu eu.

* O culegere de texte din *Dilema veche*. Dacă vă plac, daţi-mi un semn, prin achiziţia cărţii. Vă asigur că nu voi dona nimic în scop de binefacere, ci o să-mi cumpăr ceva frumos! Aştept şi sugestii la lucian@signfactor.ro

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Quo vadis?

În urmă cu exact două sute de ani, pe 12 februarie 1809, se năştea Charles Robert Darwin. Ziua a devenit, relativ de curînd, un eveniment internaţional: *Darwin Day*. Tot anul acesta se împlinesc şi 150 de ani de la publicarea cărţii sale de căpătîi, *Originea speciilor* (tradusă la noi de abia în 1957), una dintre cele mai influente – şi controversate – lucrări ale modernităţii europene. Lucrare care a fost suspectată de către chiar autorul său, credincios şi conservator în viaţa sa de toate zilele, drept un soi de „teocid". Lucrare care constituie, tocmai de aceea, un soi de declaraţie de autonomie a Ştiinţei în general. Lucrare care a fost „pusă la lucru" în cele mai diferite şi opuse moduri, de la lupta de clasă a marxismului la concurenţa liberală a pieţei şi de la „ameliorarea şeptelului uman" şi „eugenia" rudei apropiate a lui Darwin, Francis Galton, şi pînă la selecţiile şcolare şi de personal prin care am trecut cu toţii. Lucrare care, mai pe scurt şi mai prozaic, a impus definitiv evoluţionismul (dar într-o viziune diferită de aceea finalistă a lui Spencer, cu care au operat mai ales ştiinţele sociale şi cu care sîntem, de fapt, mai obişnuiţi), înlocuind astfel definitiv creaţionismul.

Definitiv? Sînt state în lume în care, dimpotrivă, darwinismul este cel (definitiv?) alungat, iar revistele dedicate creaţionismului par să înflorească. La noi, teoria evoluţiei tocmai ce a fost „periferializată" – ca să nu spun eliminată – din programa şcolară: *este la latitudinea profesorilor dacă doresc doar să o amintească sau dacă doresc să o explice mai pe larg elevilor* – explică o directoare de liceu. Drept care o profesoară de biologie de la alt liceu declară că ea nu va preda evoluţionismul în clasele sale, deoarece nu crede în el. Iar o colegă m-a întrebat dacă, sincer, chiar cred în darwinism... Poziţie care, altminteri, pare a fi congruentă cu aceea a Bisericii: *originea omului din maimuţă nu este o problemă de ştiinţă, ci una de credinţă* – declară, în acest sens, o înaltă faţă bisericească. Un internaut conchide: „Teoria lui Darwin a picat de mult (...) Dacă sînteţi popor creştin aşa cum pretindeţi că sînteţi, atunci cel puţin aţi citi Biblia şi nu aţi mai lua de bun ce spun teoriile astea, care azi sînt, mîine apar altele. Biblia, care e Cuvîntul Lui Dumnezeu nu se schimbă şi stă în picioare de mii de ani". Iar de acum eternul şi fascinantul Dan Puric nu putea, bineînţeles, rata ocazia de a se auzi vorbind şi, de la înălţimea sa mesianică, dă verdictul final: *sărmanul Darwin, s-a înşelat rău de tot!* Între timp, Vaticanul a declarat teoria evoluţiei compatibilă cu Biblia.

Ciudată şi „postmodernitatea" asta românească! În timp ce spirite sensibile se alarmează de insinuarea perfidă a relativismului în mai toate cotloanele vieţii sociale, societatea noastră pare să se instaleze mai degrabă într-un absolutism militant şi prosper: ştiinţa este o problemă de credinţă, deci ai grijă ce alegi! Mai bine crede, şi nu cerceta... şi vei fi un bun român!

Ceea ce este alarmant în aceste „discuţii" despre Darwin nu este ignoranţa (sîntem cu toţii obişnuiţi cu vocile autoritare ale specialiştilor-în-toate care ne pîndesc din toate colţurile mass-media), nici măcar faptul că se ignoră cu dezinvoltură că orice teorie ştiinţifică evoluează la rîndul ei şi nu este niciodată „completă" (da, nici măcar cele mai

recente variante de neo-evoluţionism nu explică tot, iar evoluţionismul lui Darwin cu atît mai puţin!), ci modul inchizitorial în care se pune problema: *Darwin sau Dumnezeu? Poţi să alegi – dar ai grijă ce alegi!*

În această punere în scenă, atît ştiinţa, cît şi credinţa, atît raţionalitatea, cît şi pietatea se văd astfel împuţinate şi umilite: Dumnezeu este redus la un creaţionism (nu Creaţie!) de politehnician premiant, iar ştiinţa este suspectată de erezie! Bunul simţ şi simţul critic sînt prinse-n corzi de o tiranie în devenire de babe habotnice şi tineri talibani, care vorbesc în numele poporul român, ortodox prin naştere şi vocaţie şi care vor să apere acest popor de la pierzanie.

Sîntem în secolul XXI sau mă înşel?...

aduse cu poșta

Vexaţiunea „Justiţiei"

În ultima declaraţie asupra seriei de măsuri luate ca urmare a cazului Gorbunov, preşedintele CSM n-a uitat să precizeze că unda de dezavuare generală a breslei judecătoreşti creată de mass-media este foarte reprobabilă, avînd în vedere doar cîteva cazuri izolate.

Justiţia nu se „apără" prea bine, din păcate!

Mai întîi, dacă „mediile" tăceau, cazurile nu ar fi fost izolate, ci ar fi rămas pur şi simplu neobservate şi intrate în mormîntul atîtor altora, poate la fel de grave.

Apoi, ceea ce a revoltat pe toată lumea nu a fost atît verdictul judecătoarei de caz, ci faptul că toţi colegii, inclusiv acelaşi şef al CSM, au apreciat „pe media" că dînsa n-a făcut decît să respecte legea, prin certificatul medical la dosar.

Deci pisica Gorbunov a fost aruncată în curtea medicilor – cine ştie unde-o s-ajungă mai departe.

Ce pare foarte grav este, în definitiv, subestimarea judecătorilor: *ei trebuie doar să respecte legea!* Evident, e obligatoriu, dar nu suficient. Ar fi la fel de obligatoriu ca un judecător (indestructibil!) să judece şi cu raţiunea (deci nu e pleonasm!) pe care se presupune că a dovedit-o, ajungînd la o treaptă atît de înaltă.

Altminteri, există o soluţie mult mai precisă şi mult mai ieftină, *un calculator:* racordat la reţeaua juridică naţională ar „şti" absolut toate legile, jurisprudenţele etc. Cazul ar fi „prezentat" de avocaţii părţilor; certificatele medicale pot şi ele să fie digerate de maşină. După aia, informatica decide!

Să nu uităm că Kasparov a fost învins la şah de un ordinator.

Se poate eventual presupune că hackeri abili ar putea strecura şi corupţia, şi „ingerinţa politică" în programul calculatorului, dar parcă-i mai dificil şi... lasă urme!

Este deocamdată absurd, tocmai pentru că de la un judecător se aşteaptă şi o „inefabilă" morală şi un discernămînt dovedit.

Venind la cazul judecătoarei, poate dînsa este mai dibace decît toţi: simulînd o formă evidentă de dezechilibru psihic (scandaluri cu colegii şi vecinii, agresiuni ale asistenţilor sociali şi persecuţia propriului copil etc.) ar putea să iasă din cauză cu o pensie (sigur bună) de boală, să zicem cauzată de... surmenaj profesional. S-ar trece astfel peste un trecut destul de discutabil.

Ilf şi Petrov, în extraordinarul roman *Viţelul de aur,* povestesc de un spital psihiatric din Uniunea Sovietică a anilor '30, foarte prizat de escroci simulanţi. Între alţii, un contabil-şef delapidator de milioane se plimbă pe culoare în pielea goală, gras şi păros, ţipă strident: „Sînt o femeie goală!" şi nimeni nu îl mai bagă în seamă.

Ne cam învîrtim în cerc, fiindcă şi-acolo era vorba tot de-un certificat medical...

Dan ŞERBĂNESCU
Noisy le Sec, Franţa

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Fotografii furate de la inamic

Sînt unii care nu înţeleg că o casă, mai ales cînd e goală, nu e o simplă combinaţie de cărămizi, de ţevărie, de scări şi de ferestre, ci o lume aparte, aproape o fiinţă umană, o entitate plină de viaţa ei proprie, ca şi cum fiecare cărămidă ar avea în miezul ei un suflet care va rămîne acolo pînă în ziua în care zidurile se vor prăbuşi, dezvăluindu-le tuturora comoara lor ascunsă. Pînă atunci însă, această personalitate are nevoie de protecţie, întocmai după cum oamenii, în oraşe, seara, trag perdelele peste încăperile luminate, ca să ferească de privirea trecătorilor un birou, o sufragerie sau un dormitor. Chiar dacă oamenii au plecat, ei nu erau singurii locuitori: un fir de pai, o frunză de iederă, un nasture uitat, un păianjen chiar au luat în stăpînire casa pustie. Fără să plătească chirie, ei ocupau de mult dușumelele, spaţiul dintre ferestre, pereţii, ducînd acolo o viaţă fără griji. Cînd, în vara anului 1986, am văzut în faţa mea mormanul de dărîmături care fusese casa părinţilor mamei mele, am cules o cărămidă şi am dus-o la mine acasă, unde am învelit-o într-o bucată de brocart vechi ca s-o păstrez într-un sertar.

Despre casa de care va fi vorba azi am mai avut ocazia să scriu. Paznicii în seama cărora a rămas o dezghioacă pe dinăuntru, încercînd să lase faţada în picioare pînă în ultimul moment. Mobila zace fărîmată în camere în molozul tavanelor căzute, sau scoasă grămadă afară. Grinzile au fost scoase din pereţi odată cu planşeele, de se vede în sus cerul prin trei etaje. În spate, scara cea mare a căzut şi ea, copaci tineri cresc acolo unde se făcea muzică şi se dansa, ploaia bate dinăuntru în ferestre şi pe pereţii firidelor, de pe care se coşcoveşte ultimul rest de culoare albastră.

Casa a fost a pictorului G.D. Mirea şi, mai tîrziu, a colonelului Radu Miclescu. Se găseşte la nr. 33 din Şoseaua

Kiseleff. Ceea ce a fost o mare grădină, acum în paragină, este un teren bun de construit care a stîrnit lăcomia afaceristului care a cumpărat casa. Cît timp se prelungeşte procesul în jurul acestei proprietăţi, operaţii nocturne se desfăşoară acolo ca să grăbească ruinarea. O tînără prietenă, căreia-i sînt recunoscător, a sărit gardul şi s-a apropiat ca să fotografieze casa. Poliţia a apărut imediat şi numai paşaportul străin a înduplecat-o să ierte acest delict. Dar fotografiile există, le vedeţi aici.

Am auzit că, într-unul din primele interviuri prin care şi-a declarat intenţiile cu care şi-a luat în primire funcţia, noul ministru al Culturii şi al Patrimoniului s-a referit la această casă. Fusesem de altfel informat că vor începe demersurile oficiale pentru exproprierea ei. De atunci însă trecuse multă vreme şi distrugerea nu s-a oprit. Fotografiile arată brutal ceea ce, de pe stradă, trecătorul doar zăreşte: acoperişul spintecat, geamurile sparte, bolţile rupte. Casa a avut o „grădină de iarnă“ (cum ar fi lipsit? este un element caracteristic al arhitecturii de la 1900, acolo se întîlneau personajele lui Oscar Wilde), o seră cu pereţii de sticlă, acum făcuţi ţăndări. Din toate părţile, o vegetaţie nebună a împresurat şi se strecoară înăuntru. În pivniţă erau ciuperci de pe cînd trăia bătrînul colonel. Elanul cu care se revarsă viaţa sălbatică nu poate fi stăpînit.

Ce pedeapsă ar merita cine a condamnat la ignominie şi mizerie rămăşiţele unui trecut nobil!

PUBLICITATE

Azi, 12 februarie, ai cartea
Coliba unchiului Tom
de Harriet Beecher-Stowe

Din Biblioteca Adevărul, în fiecare joi:

5 feb - 13. Papillon vol. II - Henri Charrière
12 feb - 14. Coliba unchiului Tom - Harriet Beecher-Stowe
19 feb - 15. Gestapo - Sven Hassel
26 feb - 16. Dracula - Bram Stocker
5 mar - 17. Doamna Bovary - Gustave Flaubert
12 mar - 18. Shōgun vol. I - James Clavell
19 mar - 19. Shōgun vol. II - James Clavell
26 mar - 20. Shōgun vol. III - James Clavell

...și multe altele!

Nu încurajați specula la chioșc!
Pentru reclamații trimiteți un e-mail la reclamatii@adevarul.ro.

● cele mai bune titluri ● textul integral al operelor ● cele mai bune traduceri

Asigură-ți TOATE cărțile din colecție
ABONEAZĂ-TE LA ADEVĂRUL + CARTE!

Trimite 2 SMS-uri la 7433 (din Orange sau Vodafone) cu textul BIBLIOTECA pentru a te abona la Adevărul (luni - duminică) + carte timp de 1 lună. Costul unui SMS este de 7 euro + TVA.

Plătește online pe www.adevarul.ro/abonamente.

Trimite talonul din ziarul Adevărul de dimineață, din pagina 47.

Completează-ți colecția
cu volumele pe care le-ai ratat

Comandă la tel: 021.407.76.38
sau 0372.130.318 (tarif normal).

Comandă online pe
www.adevarul.ro

STOC LIMITAT!

Plata ramburs. Prețul cărții + taxe poștale.

100
DE CĂRȚI
pe care
trebuie
să le ai
în bibliotecă

Texte și opinii de: ● *Cornel BAN (bursier în politologie comparată, Brown University)* ● *Florica BECHET (prof. univ., Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Universitatea București)* ● *Ioana BOT (prof., Facultatea de Litere, Universitatea „Babeș-Bolyai")* ● *Ciprian CIUCU (expert în politici educaționale)* ● *Ruxandra DEMETRESCU (rector, Universitatea Națională de Arte)* ● *Otilia HEDEȘAN (etnolog, Universitatea Timișoara)* ● *Vlad NISTOR (decanul Facultății de Istorie, Universitatea București)* ● *Liviu PAPADIMA (decanul Facultății de Litere, Universitatea București)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

Goana după bani

„Du-te, mamă, la ASE sau la Științe Politice" – pentru că acolo e cool, *e* trendy, *e „de viitor" și „să nici n-aud că vrei să te faci profesor, că mori de foame cu Literele în buzunar".*

Cam astea ar fi, pe scurt, clișeele majorității, sfaturile de bine ale părinților cu „capul pe umeri", cei care își îndeamnă copiii să aleagă, în „zilele noastre", un drum bănos, în detrimentul unuia vocațional. Nu sufletul, ci mai ales buzunarul este prețuit și, decît să fii un loser, *adică un profesor muritor de foame sau un pictor care ajunge să tremure de frig la Romană, vînzînd mărțișoare de 1 și 8 martie, ca ultimul tarabagiu, mai bine alegi un profil „sănătos", de carieră, care să te propulseze astfel direct în tagma celor cu card* platinum gold. *Care sînt însă urmările acestei goane nebunești după bani și după o carieră standard, la modă? În primul rînd, marginalizarea științelor umaniste și negarea posibilității împlinirii profesionale în cazul în care accesezi un asemenea drum. Apoi, după cum părinții și piața muncii impun drumul viitorilor studenți către facultăți de profil „realist", cele umaniste rămîn fără studenți, iar această situație îi îndeamnă pe guvernanți să exclame într-o gîndire pură de contabilitate: „facultățile umaniste nu mai sînt rentabile, deci de ce să le mai finanțăm?". Recurgîndu-se la finanțarea pe cap de student, cele care nu-și mai justifică existența prin numărul „suficient" de studenți sînt „puse pe liber". Fără îndoială că trăim într-o societate a tehnologiei și a economiei virtuale, însă este oare just să limităm, pe motive financiare, posibilitatea de a mai forma specialiști în domenii precum filologia, filosofia, artele frumoase sau istoria? Deși, din cîte se pare, la Universitatea din București mulți dintre decanii, rectorii și șefii de catedră ai facultăților cu profil umanist se declară mai mult decît încrezători în viitorul susținut al facultăților de care aparțin; nu la fel stau lucrurile și în restul țării, unde moda desființării secțiilor a și început să bîntuie.*

Care va fi așadar viitorul științelor umaniste în România și, dacă Statul nu mai găsește logica finanțării unui grup restrîns de „sinucigași financiari", e posibilă o societate din care acești specialiști să dispară sau să devină cu toții, prin reprofilare, informaticieni, economiști sau politicieni? (**S. G.**)

Liviu PAPADIMA

Aici sînt banii dumneavoastră: pe cap de student

Actualul sistem de finanțare a fost introdus prin modificările din 1998 la Legea învățămîntului și a avut ca obiectiv principal stimularea dinamicii universităților din România, puse în competiție pentru dobîndirea de resurse. „Logica" acestei măsuri a fost, în linii mari, următoarea: cu cît o universitate oferă programe de studii mai bune, cu atît va atrage mai mulți studenți și, deci, mai multe fonduri. Din păcate, ceea ce vedem azi e destul de departe de ceea ce se așteptа să se întîmple. Și asta din mai multe pricini. Sistemul actual de finanțare este, totuși, unul confuz, indecis. Teoretic, s-ar spune că finanțarea *per student* subvenționează beneficiarii, nu instituțiile ofertante. Ar fi așa dacă, de exemplu, absolvenților de bacalaureat li s-ar acorda un credit de studii nerambursabil, cu care să-și achite costurile la orice universitate sau facultate doresc să se înscrie. În realitate însă, subvențiile sînt acordate tot direct universităților, sub forma numărului de locuri bugetare aprobate anual de către minister, pe baza unor criterii imposibil de elucidat – cel puțin pentru mine. Așa se face că avem în continuare specializări cu peste 10 candidați pe un loc bugetar la admitere – uneori chiar cu peste 30! – și altele care au mai puțin de un candidat pe loc bugetar. Al doilea motiv e proasta corelare a învățămîntului superior cu piața muncii din România. În privința acestui lucru, opinia publică se grăbește să arunce blamul pe universități, care sînt, într-adevăr, prea puțin preocupate de ce se va întîmpla cu absolvenții lor după încheierea studiilor. Dar și reciproca e valabilă. Piața de muncă din România e prea puțin sensibilă față de pregătirea pe care posibilii lor angajați o obțin în universitate. Pentru mare parte dintre angajatori, orice diplomă, indiferent unde și cum a fost obținută, e la fel de bună ca oricare alta. Într-un mediu academic puternic concurențial, cum este cel din SUA, piața muncii are un cuvînt decisiv. Acolo știi că o diplomă de Harvard îți aduce șanse enorme de a te angaja pe un salariu foarte bun imediat după absolvire, în vreme ce diploma unei universități de mîna a șaptea poți s-o atîrni liniștit în cui. La noi, de ce și-ar bate capul un tînăr să investească timp, efort și bani, dacă rezultatul final este, din perspectiva angajabilității, foarte probabil același? Din această pricină – este cel de-al treilea motiv pentru care actuala formă de finanțare nu a adus rezultatele așteptate – ideea că o creștere cantitativă va aduce și un spor calitativ a fost dezminți tă de realitate. Adesea se întîmplă tocmai pe dos: cu cît sînt mai lejere condițiile de promovare, cu atît se înghesuie mai mulți candidați la porțile universității. Și mai grav e că actuala formă de finanțare are repercusiuni nu numai legate de admitere – eu unul sînt adeptul formulei „intră cine vrea, iese cine poate", care este, de altminteri, regulă aproape generală în învățămîntul superior din Europa –, ci și pe parcursul studiilor. Pentru a nu-și pierde studenții pe drum – a se citi: banii proveniți din subvenții sau din taxe, fără de care n-ar putea supraviețui – universitățile tind, inevitabil, să coboare continuu ștacheta evaluării. Or, referitor la calitatea unui program de studii – adică nivelul de pregătire al absolvenților pe care acesta îi „produce" – esențial nu este ce „se predă" (eventual, în săli goale), ci ce „se învață". Ce-i de făcut? Revizuirea sistemului de finanțare, reorientat către parametri calitativi. Chestiunea e cu atît mai stringentă cu cît competiția internă – în parte eșuată, cum am arătat – este tot mai puternic dublată de problema concurenței internaționale. Dacă ne închipuim că vom putea intra în bătălia de pe piața educațională mondială cu universități care dau diplome cu toptanul tuturor celor care doresc, ne înșelăm amarnic.

Să fie clar: atractivitatea unor programe de studii nu e totuna cu utilitatea acestora pentru societate. Mă mărginesc la două exemple de la Litere. La Biblioteconomie și Științele Informării nu e mare înghesuială – ca la Comunicare și Relații Publice sau Studii Europene, de exemplu. Cum ar arăta însă o țară fără bibliotecari cu studii de specialitate? Pe mîna cui ar urma să intre Biblioteca Academiei, Biblioteca Națională, bibliotecile universitare ș.a. m.d.? Cine se va ocupa de gestiunea informației publice, pe suport tipărit sau digital, în viitor? Al doilea exemplu: am deschis la Litere, în anul precedent, un program de licență de Etnologie. Solicitarea, cel puțin în primul an, a fost sub așteptări – este, printre altele, o direcție de studii de care majoritatea absolvenților de liceu nici n-au auzit. Într-o țară ca România, cu enorme dificultăți provocate de „impactul civilizațiilor" coexistente în societatea noastră – în primul rînd, cel dintre cultura urbană și cea rurală – cine ar putea contesta utilitatea unei astfel de specializări?

Statistic vorbind, avem în România actuală o piață a muncii care poate fi, cu inevitabile fluctuații, mai mult sau mai puțin darnică cu absolvenții diverselor specializări academice. Eu cred însă că opțiunea oricărui tînăr pus în situația de a decide ce vrea să facă cu propria-i viață nu poate fi încadrată într-un calcul statistic. Există suficiente posibilități pentru un absolvent de Litere, capabil și cu inițiativă, de a-și face o carieră care să-l mulțumească. Avînd o deschidere culturală atît de largă – capacitatea de a manevra limbaje și texte – educația filologică asigură o la fel de largă adaptare la cerințele pieței. De aceea avem absolvenți care ocupă poziții de vîrf în cele mai variate domenii – de la învățămînt la management economic, de la mass-media la structuri guvernamentale.

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 12 februarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Ioana BOT

„Măsuri şi greutăţi“ ale facultăţilor umaniste

Multe sînt problemele care dau de furcă, astăzi, învăţămîntului universitar românesc. Corupţia, impostura ştiinţifică şi goana după diplome ne vin, tuturor, primele în minte, iscă focuri de paie în presă, comisii *ad-hoc* şi pacte naţionale... În van aşteptăm crearea unei mase critice a nemulţumiţilor, pentru că (adesea) aceştia părăsesc terenul (pentru terenuri mai... mulţumitoare); în van sperăm intervenţii legislative, ele nu au fost niciodată după 1989 decît cîrpeli ale unei trebi rău alcătuite. „Situaţiunea“ se mai altoieşte cu două elemente noi ale contextului „obiectiv“: scăderea demografică şi mutaţia de mentalitate a societăţii noastre, care nu mai crede că, dacă ai carte, ai parte. Dacă ai loc pe sticlă şi în reţelele puterii – da, *ai parte*. Într-o lume unde informaţia înseamnă putere, *cunoştinţele* (de specialitate) devin nerelevante. Cunoaşterea? „...O frază de dînşii inventată“ – ar zice un scriitor neinteresant azi, pentru că e mort, deci nu poate participa la un talk-show nici măcar pe tema crizei învăţămîntului românesc, care oricum nu face rating...

Învăţămîntul este gratuit prin Constituţie, dar subvenţionarea sa – insuficientă.

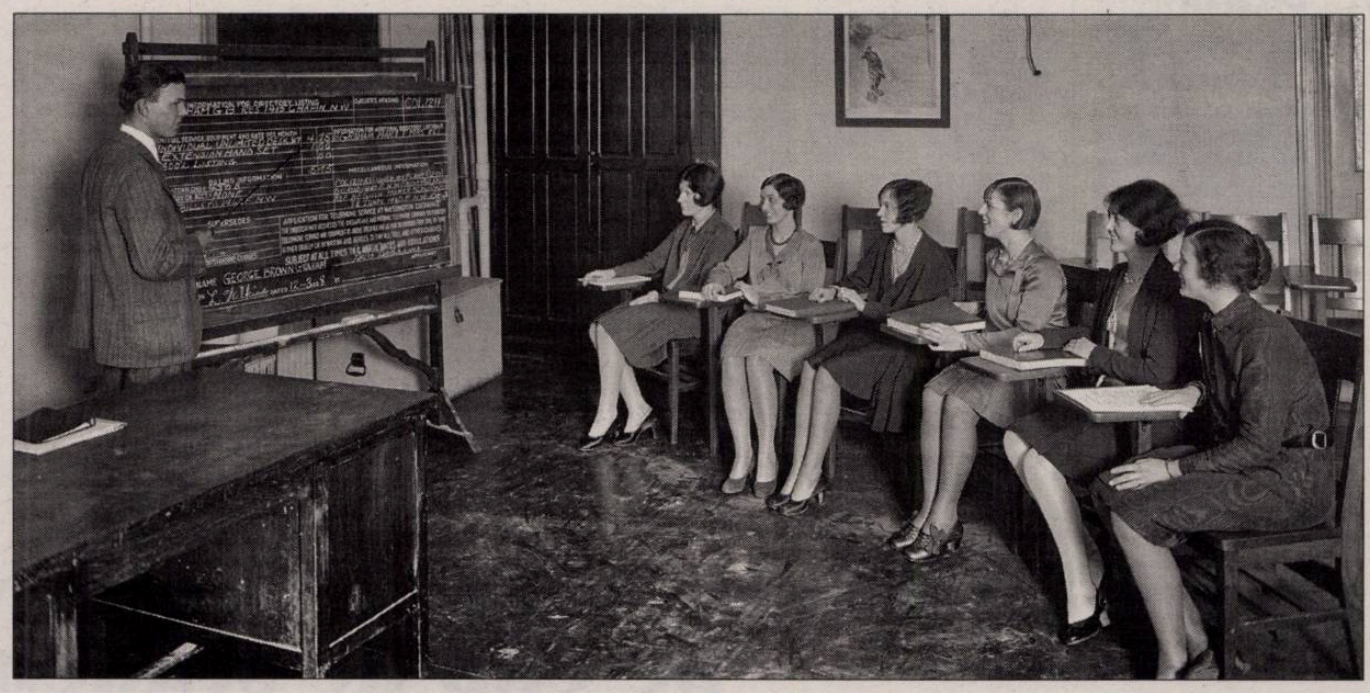

În fapt, asemenea metehne rezultă din nereuşita urzelii dintîi a sistemului universitar postcomunist. De oricare din fire ai trage, se deşiră. De pildă, învăţămîntul nostru este gratuit prin Constituţie, dar subvenţionarea sa insuficientă şi după criterii discutabile îl aduce în situaţia de a se chinui să găsească fonduri de subzistenţă. Se numesc „resurse extrabugetare“. Capacitatea de a le „atrage“ este un „criteriu de relevanţă şi de excelenţă“; expresiile frumoase ale noii limbi universitare de bumbac maschează însă, de la „supravieţuire“ la „îmbogăţire“, cu totul alte raţiuni. Aşa se nasc struţocămile unde învăţămîntul bugetat e paralel celui cu taxă, examenele gratuite – celor plătite, iar studenţii pot fi absolut nefrecventanţi, numai să fie înmatriculaţi, deci – cuantificabili. *Atîta vreme cît principalul criteriu de bugetare îl reprezintă numărul de studenţi înmatriculaţi, în loc de creşterea competitivităţii, vom asista la o creştere a productivităţii*, calculată în număr de studenţi „pe cap de cadru didactic“: cel mai adesea, mult mai mulţi decît retoric-invocatele „standarde occidentale“ la care aspirăm. Producem absolvenţi cu diplomă, cincinalul în trei ani de-acum (în patru ani şi jumătate fiind, nu-i aşa, o experienţă învechită), şi, ca să nu îi pierdem pe parcurs, „se recomandă adecvarea standardelor de promovabilitate la nevoile studenţilor noştri“. Un cititor dilematic va savura, sper, turnura acestei ultime fraze.

Universitatea noastră gratuită, de veche tradiţie humboldtiană, europeană dintotdeauna şi renăscută după căderea comunismului, se vede administrată, în această logică, precum o instituţie antreprenorială, deşi ea este – după lege – un bun public. Iar administratorii săi nu au, cel mai adesea, pregătirea profesională adecvată managementului instituţiilor (bunurilor) publice. Gestionarii unui bun public ştiu că profitul lui e pe termen lung (plata salariilor e un termen scurt) şi că el poate fi, *horribile dictu!*, simbolic. Nu se poate juca la bursă şi nu aduce dobîndă depozitelor nimănui. Nici exclusiv antreprenorială, nici absolut autotelică faţă de cererea pieţii forţei de muncă, universitatea funcţionează – acolo unde e legiuită bine – potrivit unei logici plurale, redistributive, care găseşte modalităţi de a contrabalansa, măcar, competiţia economică (anumite domenii de cercetare/predare sînt prin definiţie capabile să atragă mai multe resurse extrabugetare) cu aceea pe principii de competenţă şi calitate profesională. Alfel spus, o administraţie inteligentă îi ţine în aceeaşi *Alma Mater* şi pe cercetătorul specialist în softuri de gestiune bancară, şi pe filologul specialist în editarea manuscriselor dialectale paleoromâne din... Primul „aduce bani“, al doilea, evident, nu (ba mai şi vine să ceară fonduri pentru vreo ediţie necesară numai altor 50 de institute de pe glob...), Ideea că excelenţa lor, în spaţiul ştiinţei, este perfect comparabilă şi absolut ierarhizabilă *exclusiv pe baza criteriului antreprenorial* e rudă bună cu întrebarea „pe cine iubeşti tu mai mult, pe mama sau pe tata?“. După cum convingerea că „bogăţia softistului“ va determina ambiţionarea filologului şi succesul lui financiar pe măsură (într-un climat de competiţie economică? cu şanse egale?) o poate avea numai cine crede că orice competiţie e ca între Pepsi şi Coca-Cola.

Nici la nivel economic, nici la nivel social, profesiile filologice nu vor avea, niciodată, atractivitatea altora.

Exemplele lumii cu vechime în libertate, liberalism şi autonomie universitară mă fac să cred că nu, comercializarea actului de educaţie într-o instituţie de stat nu determină neapărat creşterea calităţii procesului educativ-formativ. Nu am competenţele profesionale pentru a aprecia consecinţele, în timp, ale subordonării bunului public, care este „universitatea“, la dinamicile pieţei absolut libere. Şi asta în contextul românesc, aflat încă foarte departe de o bunăstare economică reală. Dar, ca universitar trăitor după această logică strîmbă, ştiu de la firul ierbii cum e cînd se tinde către absolutizarea criteriului economic în validarea unei filiere din spaţiul universitar (adecvarea rapidă la cerere şi ofertă, prin augmentarea mobilităţii şi reconversiei profesionale a corpului academic, ar trebui să transforme, în vreo trei ani, profesorul de latină, într-unul de engleză pentru firme). Face parte din avantajele aparte ale unei Facultăţi de Litere, cred, să fie printre primele izbite de valul schimbării. În chip traumatic, pentru că filierele filologice (mai mult, poate, decît altele, dar fără a deţine exclusivitatea) presupun construcţii lente, pe termen lung, strategii ale reflecţiei, dezbaterii, experimentării, care nu coincid în ritmuri cu acţiunea regulatoare a pieţei. Absolutizarea acesteia din urmă poate fi decisivă pentru destinul unei producţii de bunuri simbolice – adică, al unei culturi. Nici la nivel economic, ca să nu mai vorbim, astăzi, de nivelul social, profesiile filologice nu vor avea, niciodată, atractivitatea altora: editorii, traducătorii, profesorii, mediatorii culturali au pretutindeni salarii mai mici decît metaforicul „informatician de gestiune“. Desigur, se poate pune şi problema dacă aceste salarii medii-mici sînt decente, ceea ce e o cu totul altă poveste... Deocamdată, filierele filologice atrag – comparativ – studenţi mult mai puţini, au parcursuri mai dificile şi mai costisitoare (la noi, dubla specializare a studenţilor la Litere este obligatorie, după lege – singurul asemenea caz în filierele universitare locale – ceea ce e, teoretic, în avantajul absolventului şi, practic, întru ruina facultăţii care îl şcoleşte). Ele atrag totodată mult mai puţini bani din finanţări non-bugetate ale cercetării, pentru că... aşa se plătesc bunurile simbolice. Un mare dicţionar al unei literaturi naţionale, la care vor fi muncind zeci de specialişti (cu minimum opt ani de studii universitare în spate fiecare) se face într-un deceniu: plata lui („după buget, mică...“) va fi treaba statului („el ce treabă are?“), dacă doreşte să aibă un asemenea produs cultural cu valoare identitară. Dar este, oare, falimentul economic al filierei semnul lipsei ei de relevanţă culturală şi/sau ştiinţifică, după cum ni se spune? Nu cred, fireşte, dar eu aparţin „filierei“ în discuţie. Şi nu văd nici o politică – a unei universităţi în autonomia ei mult-dorită sau a ministerului în coerenţa proverbială a măsurilor sale – de motivare a opţiunilor studenţilor pentru specializări cu valoare simbolic-identitară, modeste economic, dar ireductibile cultural. Într-o vreme cînd învăţămîntul secundar are cu 20% mai puţini profesori decît îi trebuie, iar Literele „produc profesori pentru secundar“, nu se angajează în şcoli decît iluminaţii sau cei ce nu şi-au găsit un post mai bun. Într-o cultură în care ediţiile filologice încheiate ale patrimoniului naţional încap în două dulapuri, meseria de editor/filolog nu întruneşte criteriile minimale de relevanţă pentru accesarea de fonduri structurale în profesionalizarea forţei de muncă cu pregătire superioară. Părem să fi uitat unde duce logica lui „jos cu intelectualii că nu produc nimic“. Dar, desigur, filierele academice care formează profesioniştii prezervării memoriei nu sînt interesante antreprenorial...

Ca la noi şi la alţii

În Franţa, încă din campania electorală, preşedintele Nicolas Sarkozy a propus reforma Universităţii, înţelegînd prin aceasta o reevaluare a planurilor de învăţămînt. Criza financiară a mai adăugat puţin gaz pe foc, iar în prezent problemele legate de viitorul educaţiei umaniste de la noi apar şi la francezi. Universităţile din Franţa au intrat la începutul lunii februarie în grevă, sindicaliştii lansînd un apel internaţional în care semnalează faptul că în ultimele luni guvernanţii au hotărît, „în mod brutal şi fără a cere părerea nimănui“, să inoculeze sistemului de învăţămînt „un model de succes“ în care vor prevala deciziile de ordin financiar. Conform apelului, „statutul iniţial al universitarilor e anulat, iar abilităţile profesorale sînt de acum decise de valoarea pe piaţa muncii. Posturile de titulari sînt de acum reduse în mod dramatic şi înlocuite cu angajaţi temporari. Studenţii doctoranzi pot fi daţi afară fără nici un fel de justificare, în primele şase luni ale doctoratului, nefiindu-le luate în considerare nici un fel de drept sau recunoaştere. Universităţile sînt autonome (dar de fapt, concurează între ele sub atentul control guvernamental), iar fără fonduri suficiente vor trebui să impună taxe pe educaţie, expunîndu-se astfel influenţelor surselor particulare de venit.“

Textul complet al apelului, pe http://math.univ-lyon1.fr/appel/spip.php?article1.

Restructurări

Conform Raportului de evaluare pentru anul 2007 al Comisiei Europene privind situaţia absolvenţilor de facultăţi din România, mai mult de 20% nu îşi găsesc un loc de muncă după finalizarea studiilor, fapt ce a determinat Agenţia Română de Asigurare a Calităţii în Învăţămîntul Superior (ARACIS) să iniţieze un proiect prin care propune universităţilor româneşti să-şi modifice planurile de învăţămînt. Conform acestui proiect, se urmăreşte în primul rînd adaptarea studiilor academice la cerinţele pieţei muncii. Proiectul se numeşte „Adaptarea activă a educaţiei universitare la cerinţele pieţei muncii“ şi va costa cîteva sute de mii de euro.

„Sinucigaşii“ financiari

Atractivitatea pe „piaţa muncii“ ar trebui să determine finanţarea unor studii? Unde ar conduce totuşi o asemenea politică? Putem desfiinţa anumite facultăţi (anumite secţii) doar pentru că nu produc absolvenţi pe bandă rulantă? Cine mai urmează cursurile facultăţilor umaniste şi care mai sînt motivaţiile studenţilor (sînt nişte „sinucigaşi“ financiari)?

Pentru a vedea care este situaţia la facultăţile umaniste din Bucureşti, avînd în vedere acest sistem de finanţare „pe cap de student“ am realizat o mini-anchetă la cîteva dintre ele.

Florica BECHET

şefa catedrei de Limbi Clasice
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine

În 2008 numărul de studenţi înscrişi la secţiile acestei facultăţi a fost doar cu puţin mai mic decît în anii trecuţi. Deşi nu toate secţiile sînt căutate (limba italiană e căutată mai degrabă pentru o eventuală stabilire în Italia), unele limbi au început să înregistreze o cerere crescută după aderarea României la Uniunea Europeană (neogreaca sau polona). Un nivel constant ca număr de studenţi şi de absolvenţi absorbiţi de piaţa muncii e înregistrat de limba rusă. Se menţine trendul ascendent al limbilor orientale: japoneză, arabă, chineză, coreeană. Mai puţin cerute în momentul de faţă sînt limbile popoarelor vecine: bulgara, sîrba şi croata, maghiara – deoarece liceenii n-au descoperit încă avantajele cunoaşterii acestor limbi (percepţie care, de pildă pentru sîrbă, este falsă). E limpede însă că orice sporire a numărului studenţilor, impusă sau firească, se face în dauna calităţii.

Finanţarea pe cap de student se simte, de ani de zile, într-un lung şir de renunţări şi privaţiuni la care sînt supuse cadrele didactice, începînd cu norma didactică supradimensionată şi salariul calculat la limita minimă prevăzută de lege, mergînd pînă la condiţiile de lucru destul de grele, cauzate de modernizarea bazei materiale şi chiar a spaţiilor de învăţămînt. Trebuie însă evidenţiată şi apreciată politica de şcolarizare practicată de conducerea facultăţii şi susţinută de conducerea universităţii, care n-au pus niciodată problema desfiinţării unei secţii din pricina numărului mic de studenţi.

Motivele pentru care studenţii urmează cursurile acestei facultăţi sînt extrem de diferite: de la pasiunea pentru filologie şi urmărirea unei cariere universitare (cu toate frustrările, mai ales de ordin financiar, pe care le presupun acestea), pînă la încadrarea în sistemele bancar, economic, managerial etc. O certitudine e însă faptul că aproape nici unul dintre studenţi nu intenţionează să devină profesor în învăţămîntul preuniversitar. Cei care-o fac sau care ajung profesori şi nu dezertează din sistem sînt cu adevărat „sinucigaşi“ şi, cei foarte dotaţi, adevăraţi „martiri“.

Ruxandra DEMETRESCU

rector, Universitatea Naţională de Arte

La Facultatea de Arte din Bucureşti n-am avut situaţii în care numărul de candidaţi să fie mai mic decît numărul de locuri, aşa că problema desfiinţării unor secţii nu se pune la noi. Cele mai atractive secţii sînt: Foto-Video, Grafică, Design, Moda (Fashion Design), unde concurenţa e mare, crescînd chiar de la un an la altul. Cele mai puţin „atractive“: pedagogia artei.

Dificultatea începe – o ştiu din proprie experienţă, chiar dacă noi beneficiem de alt tip de finanţare – cînd raportul dintre numărul de profesori (necesar pentru a construi o curiculă) şi cel al studenţilor e dezechilibrat (profesori mulţi, studenţi puţini). Ar putea exista varianta finanţării pe programe de studiu, şi nu pe „student echivalent“ (un calcul destul de complicat, dar în mare, e vorba tot de „cap de student“).

Aici pot invoca un exemplu de la noi: secţia de conservare/restaurare nu are foarte mulţi studenţi (în comparaţie cu Grafică, Foto/Video etc.); în schimb, nivelul de exigenţă în programul de studiu şi performanţă e foarte mare (glumim uneori şi spunem că dacă scoatem un artist mediocru nu e atît de grav ca a da diplomă unui restaurator prost, care poate fi şi periculos dacă strică o operă de artă); de asemenea, e secţia cu cele mai multe proiecte de cercetare, cu laborator, atelier etc.

La noi sînt absolvenţi care intră imediat – chiar din timpul facultăţii – „pe piaţa de muncă“ (firme de publicitate, film, modă etc.), dar sînt şi alţii care fac arta din pasiune, reuşind cumva să se „descurce“.

Vlad NISTOR

decanul Facultăţii de Istorie

Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti s-a aflat într-o situaţie diferită faţă de multe alte facultăţi cu profil umanist din ţară, în vara anului 2008, în contextul concursului de admitere. La Facultatea de Istorie a universităţii bucureştene s-au înscris peste 1270 de candidaţi pentru ocuparea a numai 170 de locuri. Cred că această situaţie contrazice în bună măsură punctul de vedere foarte răspîndit conform căruia cei mai mulţi dintre tineri caută o carieră „simplă“, într-un domeniu cît se poate de practic. Avantajele Facultăţii de Istorie au fost, prioritar, două. Primul – din fericire, printre disciplinele predate în învăţămîntul liceal încă mai există şi disciplina istorie. Al doilea – Facultatea de Istorie a Universităţii Bucureşti s-a îmbogăţit în ultimii ani cu două noi secţii (foarte atractive pentru candidaţi): Relaţii Internaţionale şi Studii Europene, precum şi Istoria Artei.

„Atractivitatea“ pe piaţa muncii este în România, şi oriunde în lume, extrem de fluctuantă. Dacă, la începutul deceniului trecut, studiile juridice şi cele economice reprezentau studiile de maximă atractivitate, în defavoarea, de exemplu, a studiilor de inginerie, astăzi, piaţa muncii pare să aibă alte „preferinţe“. Disciplinele fundamentale, chiar şi cele umaniste, n-au cum să dispară, chiar dacă, la un moment dat, ele nu mai sînt *„trendy“*. Dovada cea mai clară pentru mine o reprezintă explozia studiilor clasice şi a predării limbilor greacă şi latină în universităţile germane în ultimii ani.

Un absolvent de istorie poate să facă multe lucruri foarte diferite, unele dintre ele extrem de atractive pe piaţa muncii. Sigur, trebuie să începem cu cariera didactică, fie că e vorba de una universitară sau în învăţămîntul secundar. Dar un absolvent de istorie (dacă este bun) poate fi un excelent ziarist, un foarte competent specialist în relaţii internaţionale, un analist politic, un competent diplomat ş.a.m.d. Cred însă că viitorul nu foarte îndepărtat ne va rezerva surpriza de a revedea disciplinele fundamentale tradiţionale aşezate din nou într-o poziţie confortabilă în ierarhia „meseriilor căutate“, aici şi oriunde în lume.

Ciprian CIUCU

Cine ar trăi într-o lume fără ştiinţe umaniste?

Se pune de ani buni problema corelării ofertei educaţionale universitare cu cerinţele pieţei muncii. Sistemul nostru de educaţie a fost criticat de nenumărate ori pentru nerealismul şi irelevanţa studiilor universitare parcurse de către absolvenţii săi faţă de nevoile angajatorilor privaţi. Majoritatea acestora se plîng că nu prea au ce face cu absolvenţii ieşiţi proaspăt de pe băncile universităţilor şi că sînt nevoiţi să investească imediat sume importante în formarea lor profesională. Statul nostru nu a fost niciodată în stare să vină cu nişte prospecţiuni şi să anticipeze nevoile pieţei muncii şi, în consecinţă, să aloce locuri la universităţile „de stat“ pe care le controlează mai mult sau mai puţin, în virtutea autonomiei universitare. Astfel de anticipări nu au fost pînă acum nici la îndemîna facultăţilor, din lipsă de interes şi de *know how*. Ceilalţi actori care influenţează oferta educaţională sînt reprezentanţii „cererii“, adică absolvenţii de liceu, îndrumaţi de părinţii sau de cei apropiaţi. Alegerea lor se bazează de cele mai multe ori pe „modă“. Într-o perioadă de trei-patru ani se caută cu predilecţie ba medicina, ba dreptul sau ştiinţele economice, sau, acum, ştiinţele politice, fără ca viitorii studenţi să aibă prea mult habar ce vor face cînd îşi vor termina studiile. În acest context dictat într-o oarecare măsură de piaţa muncii şi de „modă“, ştiinţele umaniste par a nu ţine pasul nici cu piaţa muncii şi nici cu moda. Astăzi ştiinţele umaniste reprezintă o alegere pentru cei cu vocaţie sau pentru cei care se tem de o concurenţă prea mare în procesul de selecţie pentru a accede la facultate. Iar vocaţia este ceva din ce în ce mai rar în România, principalul motiv fiind chiar învăţămîntul preuniversitar – a cărui calitate se degradează de la an la an. În lipsa unui învăţămînt liceal temeinic parcurs, educaţia umanistă – care pune accent pe spiritul „uman“, pe fiinţa din noi – tinde să dispară ca dimensiune din educaţia românească. Vocaţia nedescoperită încă din învăţămîntul preuniversitar nu are cum să furnizeze cerere la uşile facultăţilor umaniste. O întrebare pertinentă, deşi pusă într-o notă uşor cam mercantilă, ar suna cam aşa: „de vreme ce unele specializări nu mai sînt căutate (necerute de piaţa muncii), atunci am face bine să le desfiinţăm?“. Iar ştiinţele umaniste ar fi printre primele pe o astfel de listă. Dacă am face acest lucru, am comite o mare greşeală. Pe lîngă faptul că trebuie „să folosească“, educaţia mai are şi funcţia de a crea cetăţeni. Iar ştiinţele umaniste nu pot lipsi din această ecuaţie. Dimensiunea lor, puternic formativă, din punctul de vedere al creării şi sedimentării valorilor morale şi civice contemporane, cele mai multe dintre ele de esenţă umanistă, este de neînlocuit. Atunci cînd se proiectează politici educaţionale şi se iau decizii cu privire la ce tip de învăţămînt trebuie încurajat şi sprijinit cu precădere, în mod strategic, nu trebuie să se uite întrebarea „în ce fel de societate vrem să trăim?“. Da, este adevărat că ştiinţele informaticii şi ale tehnologiei comunicării produc o valoare economică adăugată cu mult mai mare (şi mai uşor de măsurat) decît ştiinţele umaniste şi raportat la termene de timp mult mai scurte. Dar, personal, nu mi-aş dori să trăiesc doar într-o lume de informaticieni. Soluţia pentru eficientizarea educaţiei şi ştiinţelor umaniste stă în a creşte atractivitatea acestora. În loc să le desfiinţăm, trebuie să le adaptăm, fără a le schimba însă esenţa umanistă. Viitorul student de la Litere sau Filozofie nu trebuie să creadă că singura opţiune pe care o va avea în viitoarea sa carieră este de a fi profesor într-un liceu sau o şcoală. Nu că ar fi ceva rău în a fi profesor, doar că într-o lume prea dinamică, cum este cea de astăzi, pentru tineri contează foarte mult pluralitatea şi varietatea opţiunilor. Tot ce au de făcut facultăţile umaniste este să-şi urmărească absolvenţii şi să vadă care sînt opţiunile acestora pentru angajare şi să încerce să-şi extindă şi revizuiască curriculum-ul, astfel încît să le dea mai multe şanse pe piaţa muncii propriilor absolvenţi. Asta înseamnă că nu trebuie ca o întreagă promoţie de absolvenţi ai Facultăţii de Litere, de exemplu, să fie critici literari sau scriitori. Adaptarea curriculum-ului nu trebuie să aibă ca finalitate transformarea acestuia. Trebuie menţinută baza umanisă. Pe lîngă materiile principale aflate pe grila facultăţilor, trebuie introduse (şi înlocuite) permanent materii conexe şi complementare care să realizeze mai bine legătura cu competenţele cerute pe piaţa muncii. De exemplu, aşa s-ar explica prezenţa mea în cadrul Facultăţii de Litere a Universităţii Bucureşti, unde predau cursul de Management al Proiectelor Culturale, şi succesul de care s-a bucurat acest curs, livrat sub formă de opţional. După absolvire, studenţii se pot orienta către acest domeniu, relativ nou pentru noi, care este managementul de proiect, dar aplicat în zona ştiinţelor umaniste. Sînt nenumărate organizaţii ce pot atrage finanţări (inclusiv europene) care derulează proiecte culturale, cum ar fi traduceri literare, schimburi culturale sub diferite forme şi cîte şi mai cîte astfel de interacţiuni, toate folosind ca metodologie de lucru managementul de proiect, şi care ar fi inaccesibile (din punct de vedere financiar) în lipsa managementului de proiect. În acest fel, societatea noastră nu va fi lipsită de dimensiunea umanistă atît de necesară, iar absolvenţii vor avea o arie mai largă de opţiuni. Acesta este doar un exemplu, dar am întîlnit deja mai multe situaţii asemănătoare, unde, fără a-şi pierde orientarea umanistă, facultăţile încearcă să se adapteze la piaţa muncii. Creaţia publicitară, jurnalismul, turismul cultural sînt doar cîteva dintre industriile deschise absolvenţilor de ştiinţe umaniste, indiferent de specializare.

Pe de altă parte, ar fi bine ca facultăţile umaniste să renunţe la pretenţii nefondate, cum ar fi aceea că ele trebuie oricum susţinute în virtutea unui drept intrinsec al lor, nu foarte clar enunţat. Folosind o comparaţie mai largă, acestea nu trebuie să pice în patima artiştilor care se cer subvenţionaţi de stat în virtutea faptului simplu că sînt artişti. Facultăţile trebuie să vină, la rîndul lor, în întîmpinarea nevoilor societăţii, să fie proactive şi să-şi atragă studenţii, cei care reprezintă cu adevărat dimensiunea puterii lor de negociere atunci cînd se alocă finanţări.

Cornel BAN

Etajul de la *Humanities*

Faptul că dintr-odată trebuie apărată legitimitatea finanţării publice a umanioarelor în universitate în faţa discursului de tip *business* arată cît de departe a ajuns liberalismul economic integrist. Este triumful pe termen lung al vorbei miliardarului Andrew Carnegie, care îi felicita pe absolvenţii unei facultăţi de afaceri pentru decizia acestora de a se concentra exlcusiv pe acumularea de abilităţi în stenografie şi dactilografie, în loc să-şi „piardă timpul" cu „limbi moarte". Nu este nimic ciudat sau „mitocănesc" aici. Este doar consecinţa logică a ofensivei principiilor liberalismului economic radicalizat traduse în context academic: învăţămîntul universitar este un bun privat oferit pe piaţă (de idei şi de profesiuni) într-o cantitate determinată de o cerere variabilă. Prin urmare, ofertanţii de bunuri educaţionale neajustate la cerere trebuie să facă oferta mai atractivă pentru consumatori sau să reducă oferta pentru a rămîne pe piaţă. Pe termen lung, cererea şi oferta se vor echilibra şi toată lumea va avea mai mult de cîştigat decît din sistemele bazate pe principiul că învăţămîntul este un bun public. Nu cred că e locul aici pentru o critică internă a argumentului de mai sus. Mă limitez doar la a remarca banalul fapt că el se bazează pe acceptarea principiului că învăţămîntul este un bun privat. Opţiunea de a accepta sau nu acest principiu este una strict ideologică şi are consecinţe dramatice.

Istoria confruntării între integriştii pieţei şi linia Kant-Weber (umanioarele au o valoare în sine care nu poate fi comercializată) a marcat de la început universitatea americană, deşi ascensiunea primilor a avut loc mai ales în ultimele trei decenii. Într-o recentă carte publicată de Frank Donoghue, profesor de literatură la o universitate de stat americană, se arată că în afara unor universităţi private „care funcţionează aproape ca nişte muzee", situaţia arată destul de trist (Frank Donoghue, *The Last Professors: The Corporate University and the Fate of the Humanities*, Fordham University Press, 2008. Frank Donoghue este profesor la Ohio State University). În general, recunoşti sălile celor de la istorie sau literatură după mobilierul de anii şaizeci, profesorii încărcaţi cu norme didactice mari şi, mai nou, după numărul mare de profesori plătiţi cu cursul (profesori adjuncţi). După trei decenii de liberalism economic, piaţa muncii în universităţi este una bipolară: profesori titularizaţi şi titularizabili (de-abia 35% din totalul corpului profesoral), şi adjuncţii, specie deprimantă, itineranţi lipsiţi de asigurare medicală, prinşi în eterne navete, şi care adesea cîştigă mai puţin ca studenţii doctorali. Ceea ce îngrijorează cel mai tare este că la fiecare angajare de titular/titularizabil se angajează trei adjuncţi.

Situaţia cea mai dramatică este la umanioare. Cu toată maşinăria complicată pusă la punct pentru a atrage bani de la fundaţii, de la firme şi de la foştii absolvenţi (se spune că numai moartea te scapă de mîna lungă a celor de la „asociaţia absolvenţilor"), cei din *Humanities* sînt în mod tradiţional pe deficit. Banii din grant-uri nu prea pot atrage decît tot de la stat (or, *National Endowment for the Humanities* este o umbră a ceea ce a fost odată), iar şansa unui post sponsorizat pe bani privaţi *(endowed chair)* este rarisimă, chiar şi pentru aristocraţia sistemului (celebrele universităţi din *Ivy League)*. Spre deosebire de profesorii de la inginerie, economie sau chiar din ştiinţele sociale, cei de la umanioare nu au şansa de a cere salarii competitive lucrînd şi pentru sectorul privat, aşa că inegalităţile de retribuire s-au adîncit. Cum s-a ajuns aici? Nu a fost vorba de un efort concertat, zice Donoghue. Doar de pătrunderea logicii utilitariste schiţate mai sus. Pe măsură ce, începînd cu anii '80, bugetele universităţilor s-au comprimat, în timp ce numărul de studenţi a crescut mereu, facultăţile au fost supuse presiunii de a angaja nu pe bază de experienţă sau de calitatea cercetării, ci pe bază de preţ. De fiecare dată, austeritatea bugetară a fost prezentată ca măsură temporară, „de tranziţie", şi nu ca manifestare a unei logici alternative, vechiul principiu potrivit căruia nu poţi evalua umanioarele în termenii pieţei continuînd să fie onorat doar la nivel retoric.

Remarcile lui Donoghue deprimă, dar sînt bine documentate. Pe de altă parte, chiar şi autorul recunoaşte că, în general, regimul de bugetare şi organizare al umanioarelor din universităţile americane continuă să fie marcat mai degrabă de faptul că, în cele din urmă, aceste facultăţi continuă să existe şi să dea excelenţă pentru că sistemul continuă să funcţioneze doar rezistînd logicii pieţei. Deficitele acestor facultăţi continuă să fie acoperite, mai totdeauna cînd e nevoie prin redistribuţie, de la bugetul central al universităţii. Banii graşi aduşi de facultăţile profitabile (ştiinţe, inginerie) se redistribuie „socialist" şi către umanioare. Da, dacă îţi faci treaba decent şi cu toate acestea nu poţi aduna mai mult de cinci studenţi la cursul de literatură est-europeană, cursul merge înainte. Da, finanţările *nu* se alocă de regulă „pe cap de student". Da, bugetele alocate anual de la rectorat sînt în general fixe, indiferent de fluctuaţia cererii. Da, rectoratele forţează adesea fuziuni între facultăţile de limbi străine, însă aceasta nu se face cu concedieri şi tăiat din salarii. Impresia generală a profesorilor de la Maryland, Brown sau Massachussetts cu care am vorbit despre subiect a fost că, deşi umanioarele sînt un fel de cetăţeni de mîna a doua în universitate, soarta lor nu este decisă în mod strict pe grila legităţilor pieţei. Este un fel de economie mixtă cu geometrie variabilă în care principiile pieţei şi ale intervenţionismului se amestecă după proceduri de negociere colectivă a regulilor în care capacitatea de organizare a profesorilor şi expertiza lor juridico-organizatorică în faţa administratorilor joacă un rol decisiv.

Cum se menţin însă în viaţă aceste principii în faţa încercărilor de a recoda semnificaţia socială a învăţămîntului universitar spre integrarea lui totală în economia de piaţă? Un profesor de literatură de la Universitatea Columbia spunea că melancoliei generate de situaţia tristă a umanioarelor trebuie să i se prefere activismul profesional bazat pe acceptarea premisei că „universităţile în general şi studiul literaturii în particular nu sînt un fel de esenţe platonice autonome, ci instituţii sociale întemeiate pe un mandat social" (Bruce Robbins, „The Scholar in Society", *The Chronicle of Higher Education,* 8 iunie 2007). Or, acest mandat trebuie apărat în cel mai convingator mod posibil, atît prin cultivarea meritocraţiei în interiorul facultăţilor de umanioare, cît şi prin contestarea inevitabilităţii aplicării principiilor pieţei complet dereglementate în interiorul universităţii. În loc de retrageri estetizante în turnul de fildeş, trebuie construite de jos în sus forme democratice de organizare a profesoratului, care să fie capabile de acţiune colectivă împotriva transformării organizării interne a universităţii pe modelul firmelor de prestări de servicii. Din acest punct de vedere subtilitatea juridică, solidaritatea şi talentul organizatoric vor conta mai mult ca înainte. Miza nu este doar apărarea drepturilor universitarilor în faţa comercializării generale, ci chiar capacitatea democraţiei de a-şi produce pe termen lung necesarii anticorpi de gîndire critică, reflexivitate şi autonomie.

Otilia HEDEŞAN

De voie de nevoie, parabole...

Ştiţi ce văd eu, doamnă profesor, cînd îmi vorbiţi despre lacul acesta cu broscuţe? – povesteşte că ar fi spus, într-o împrejurare academică oarecare, tînărul nostru prorector economist care a decis unilateral să declare că Facultatea de Litere este „facultatea noastră" de cînd i-a fost dată spre control şi aducere la ordine. Stau agasată pe scaun, stau şi ascult replici aiurea, care nu se intersectează aproape niciodată, de mai bine de patru ceasuri... Mă aşteptam ca tînărul nostru prorector să fi spus ceva remarcabil, de care să fie mîndru, fiindcă toată dimineaţa l-am ascultat citînd dictoane în limbi străine, după cîte un *nu sînt sigur că exact aşa se pronunţă*... Ei bine, *în lacul acesta cu broscuţe, eu văd, doamnă profesor, bani* – aceasta fusese replica.

Privesc în jur şi nu mai recunosc pe nimeni în afară de mine care să se distreze de paradoxul punctelor de vedere. Toţi colegii mei sînt oripilaţi văzînd cum cea mai snoabă semiotică poate fi redusă la insignifianţă printr-o replică de acest gen. O replică, însă, care nu e decît o parabolă pentru ceea ce tocmai discutăm în această întîlnire nesfîrşită şi pe care, de altminteri, aş fi uitat-o aproape instantaneu dacă aş fi taxat-o ca pe o simplă anecdotă.

Înţeleg clar că, în vreme ce de o parte a mesei nu contează decît banii, de cealaltă, lucrurile stau exact pe dos: problema banilor de folosit în programele noastre de studii nu trebuie să se formuleze niciodată, fiind socotită prea vulgară şi, oricum, de nepătruns. De altfel, după lungi liste de cifre, una dintre doamnele vîrstnice din facultatea noastră îndrăzneşte să întrebe cu voce tremurată, sugrumată de mirare: *dar banii de care avem nevoie nu vin, de fapt, de la minister?* Domnul prorector nici nu catadicseşte să răspundă, ca şi cînd oricine pune o asemenea întrebare se descalifică de la sine.

...şi povestea mea poate continua, nefiind, din păcate, rodul unei imaginaţii perverse, ci rezumatul cel mai anost al unei şedinţe adevărate despre Facultatea de Litere de la Timişoara.

Ca şi istorioara prorectorului nostru însă, ea mi se pare că poate funcţiona ca parabolă, una care, asemenea unei matrioşte ucrainene, înghite poveştile dinainte şi este înghiţită de altele, fiind în miezul semnificaţiilor privitoare la învăţămîntul filologic românesc de astăzi. Dar, să iau lucrurile pas cu pas...

Mai întîi: după multă vreme, lucrurile care nu se spuneau niciodată decît pe ascuns, dincolo de uşi capitonate, care secretizau puterea din lumea academică, se discută deschis şi, dincolo de parabole sau eufemisme, ele sună în genul: *Literele sînt facultăţi care nu au bani*. Sau, poate mai exact, dar mai grav: *Literele sînt facultăţi care nu aduc bani*.

Constatarea în varianta întîi mă face să simt un fior pe şira spinării (şi pe care, mărturisesc, l-aş fi ignorat în cea mai mare parte a timpului, dacă nu aş gira, pe moment, o funcţie de conducere), dar o accept ca pe un verdict de boală gravă: asta este, bine că s-a pus diagnosticul, să vedem ce e de făcut. Varianta a doua, spre care se alunecă încet-încet, nu e doar tendenţioasă, ci aberantă de-a dreptul, fiindcă ea presupune (chiar dacă nu explicitează) ideea că sensul unei Facultăţi de Litere e acela de a produce venituri financiare, nu absolvenţi bine pregătiţi, capabili să facă anumite lucruri, practicînd anumite profesii. Or, scopul, după orice cartă universitară sau numai după bunul simţ, evident că nu e acesta. Altfel, Facultăţile de Litere s-ar reorganiza ca SRL-uri cu specific aleatoriu, după cum bate vîntul într-o zi ori în alta.

Dar iau doar partea acceptabilă a lucrurilor: faptul că informaţiile se comunică în toată gravitatea lor (ba chiar cu o retorică suplimentară, ca să înţelegem mai bine sau ca să ne băgăm minţile în cap, după caz!) ar trebui să determine evaluarea situaţiilor, analiza cauzelor şi identificarea problemelor şi măcar prefigurarea unor soluţii. Numai că lucrurile nu se prezintă deloc aşa, fiindcă discuţiile se poartă în limbi străine (că tot sîntem în Litere...), fiecare socotind că e singurul deţinător al adevărului. Bref, unii văd doar bani, alţii nu văd nici o problemă financiară, *tertium non datur*, zic eu ca un antropolog care a făcut în tinereţe Limbi clasice.

Ideea este însă că, fără acceptarea acestei terţe variante, care e varianta de la care se poate porni negocierea, lucrurile rămîn în impas: Literele, sărace şi mîndre, asemenea aristocraţilor de odinioară (de altfel, un alt prorector al nostru ne-a şi aruncat în obraz – e drept că la mînie, dar, totuşi – acest calificativ, ca şi cînd ar fi foarte ruşinos să fii aristocrat!), conducerile Universităţilor, tot mai dornice de bogăţie şi tot mai puţin dispuse la generozităţi gratuite.

Profesia de profesor şi importanţa sa pentru societate nu se negociază. Studiul limbilor străine şi educaţia în spiritul marilor culturi ale umanităţii nu se pot pune sub semnul întrebării, ceea ce este iarăşi adevărat. Dar la fel de adevărat este că pentru a se derula, toate lucrurile acestea costă şi poate n-ar fi rău să vedem cît.

Cu puţin respect pentru cel care susţine celălalt punct de vedere, desigur... Fără asta, mă îndoiesc că se poate merge mai departe. Ideea mea este însă aceea că tînărul nostru prorector care ţine să-şi puncteze discursul cu aforisme în limbi străine e un foarte bun exemplu pentru faptul că, la urma urmei, specializarea noastră, hulită pe moment, are şi părţile sale rîvnite, pe care n-ar fi rău să le găsim şi să începem să le scoatem la înaintare.

„Nu am auzit vorbindu-se de autorii români traduşi în spaniolă“

– interviu cu Dan MUNTEANU COLAN –

Dan Munteanu Colan (n. 1944) este doctor în filologie şi profesor de filologie romanică la Universitatea din Las Palmas de Gran Canaria. A publicat peste cincizeci de cărţi de lingvistică, traduceri literare, articole şi recenzii, a participat la conferinţe şi comunicări ştiinţifice în cadrul unor congrese internaţionale din Italia, Germania, Argentina, Brazilia, Cuba, Mexic etc. Din limba spaniolă a tradus din Lope de Vega, Tirso de Molina, Calderón de la Barca ş.a., iar anul trecut, la editura Baile del Sol din Tenerife, a publicat o antologie din opera lui George Bacovia intitulată 40 Poemas.

Care ar fi punctul în care cultura română se întîlneşte cu cea spaniolă?

Există multe puncte comune datorate, în primul rînd, originii latine. Dacă cineva are curiozitatea să răsfoiască nişte cărţi de proverbe, va vedea că multe sînt comune celor două culturi, venind direct din latină, dar va descoperi în acelaşi timp şi alte influenţe pentru fiecare cultură în parte. În spaniolă nu o să întîlneşti niciodată echivalentul unui proverb precum „Capul plecat sabia nu-l taie“, de exemplu; un spaniol nu ar accepta niciodată această idee, să te umileşti şi să-ţi pleci capul pentru a scăpa. Există însă în folclorul spaniol motive identice cu balada meşterului Manole, există tradiţii asemănătoare colindelor, aşa-numitele *autos* în spaniolă, care sînt, de fapt, micile vicleimuri de la noi reprezentate de Crăciun şi Anul Nou.

În materie de literatură cultă însă cred că nu putem să vorbim de puncte de contact, pentru că literatura spaniolă este mult mai bogată şi are alte izvoare. Literatura română este o literatură a omului simplu în general, a ţăranului, o literatură cu tendinţe satirice, umoristice, în literatura spaniolă nu o să găseşti niciodată un autor asemănător lui Creangă sau lui Caragiale, de aici şi imposibilitatea de a-i traduce. S-au făcut încercări care nu au ieşit bine şi nu au avut succes. Literatura spaniolă începe practic în secolele VIII-IX; poemul *Cidul*, despre care se ştia pînă acum cîţiva zeci de ani că este din secolul al XI-lea, s-a descoperit că este, de fapt, din secolul al IX-lea. Poemele eroice, romanul cavaleresc, romanul picaresc nu au existat în literatura română, iar Iluminismul spaniol este diferit de orice Iluminism european. Nu există puncte comune nici între cele două literaturi contemporane. Literatura română din ultimii 20 de ani s-a axat pe ceea ce a însemnat comunismul, aşa cum în literatura spaniolă contemporană a existat o perioadă în care s-a scris foarte mult despre dictatura franchistă (1939-975). Altfel, cele două literaturi sînt complet diferite.

V-aţi dedicat o mare parte din viaţă studiilor celor două limbi; este România un teren propice acestor apropieri lingvistice?

Ţările mici sînt, în general, mai deschise spre culturile şi limbile popoarelor mari. Românii, bulgarii, maghiarii au învăţat limbile de mare cultură, pentru a se putea face cunoscuţi şi pentru a putea răzbate printre giganţii culturii. Marile imperii nu au făcut nici cel mai mic efort pentru a se apropia de alte culturi, începînd cu romanii, pe care nu i-a preocupat nimic din ce nu era roman, cu excepţia faptului că i-au copiat şi i-au imitat pe greci. În schimb, în secolele XV-XVI, spaniola se vorbea, de exemplu, în toate colţurile Europei. Spaniolii contemporani nu vor să înveţe limbi străine şi nu-i prea interesează culturile străine.

Pe de altă parte, româna şi spaniola sînt apropiate şi pentru că există multe asemănări din punct de vedere structural, fonetic, datorate faptului că, atunci cînd a început să se fragmenteze unitatea latinei, atît spaniola, cît şi româna ocupau aşa-numitele poziţii periferice Imperiului Roman. Inovaţiile în limbă şi în cultură pleacă de la metropolă, dar nu ajung întotdeauna pînă la capătul Imperiului, şi există o teorie a ariilor laterale care explică asemănările foarte mari dintre spaniolă şi română. De aceea este mult mai uşor pentru un român să înveţe spaniola decît germana. Există şi factori adiacenţi însă – cum ar fi actualele telenovele latino-americane, muzica spaniolă... Românii au descoperit cultura spaniolă tîrziu, în secolul al XIX-lea, cînd apar primii călători români în Spania. Probabil că toate aceste elemente îi fac pe români receptivi faţă de cultura spaniolă şi dornici să se pună în contact cu aceste realităţi.

Ce receptare au avut autorii români traduşi în spaniolă?

Există cîţiva traducători foarte buni, cum ar fi Joaquín Garrigós care s-a zbătut foarte mult să traducă şi să facă cunoscută literatura română în Spania. A început cu autori foarte cunoscuţi: Mircea Eliade, Emil Cioran, apoi a reuşit să traducă şi din Vasile Voiculescu, din Norman Manea şi alţii. Eu am tradus o antologie de poezie a diasporei româneşti în Spania, o iniţiativă a Fundaţiei Culturale Ideea Europeană, a cărei idee era ca românii stabiliţi în Spania după '90 să-şi arate şi latura intelectuală, chiar dacă sînt obligaţi să muncească în construcţii, în brutării... Cartea s-a bucurat de succes, şi datorită faptului că, fiind o iniţiativă instituţionalizată, s-au trimis volume la toate bibliotecile, iar lumea le-a văzut şi le-a citit. Cartea însă nu s-a vîndut pe piaţa spaniolă.

A doua carte pe care am tradus-o a fost o antologie din George Bacovia care cuprinde 40 de poeme, mai ales din primele sale volume, şi este însoţită de un studiu introductiv. Criticii din jurul meu s-au manifestat entuziast, recunoscîndu-l pe Bacovia ca pe un mare poet. Dar la nivel global, nu văd o receptare foarte mare. Nu am auzit vorbindu-se de autorii români traduşi în spaniolă, cu excepţia traducerilor din Mircea Eliade, şi nici nu am văzut multe cronici la traducerile apărute. Trebuie făcut mult mai mult pentru autorii români şi trebuie punctat faptul că nu se poate face cultură fără bani. Cultura este o investiţie pe termen lung, trebuie să investeşti acum ca să dea roade peste 20 de ani.

Există workshop-uri pentru traducătorii de limbă română în Spania?

Există o aşa-numită şcoală de limbi străine în Madrid, unde se predă româna pentru traducători, dar este un cerc extrem de restrîns, cu doar doi oameni pe baricade. Cred că este singurul oraş mai important unde se pune accentul pe astfel de cursuri, dar este, totuşi, nereprezentativ.

Imigraţia românilor ajută răspîndirii limbii române în Europa?

Nu cred. Românii vorbesc româna între ei. Acolo unde sînt comunităţi mai mari, românii au reuşit să trezească puţin interesul pentru limba română. Chiar dacă îşi creează mici colonii de afaceri, comunicarea se face în limba popoarelor adoptive, pentru că sînt minoritari. Cu siguranţă, italienii şi spaniolii ştiu acum unde există pe hartă România, din păcate însă, ecourile nu sînt întotdeauna pozitive şi comportamentul unui segment al românilor imigranţi nu a ajutat prea mult.

Un sfat pentru tinerii lingvişti români care vor să ajungă în Spania...

Este foarte greu la început. Eu am studiat cultura şi civilizaţia spaniolă, cunoşteam limba foarte bine, poate chiar mai bine decît mulţi spanioli, dar am reuşit de-abia la 46 de ani să ajung în Spania. Acum fiecare vrea să ajungă cît mai repede la un masterat/doctorat în Spania, dar spaniolii nu dau burse aşa de uşor. Ce pot să le zic tinerilor este că nu trebuie să se descurajeze.

a consemnat Andra ROTARU

Daria GHIU

Pisica Pătrată

– de pe stradă în cuşcă –

Înghesuit într-un spaţiu cu unghiuri drepte, aproape imposibil de „călcat“ de altceva decît de-o felină, capul pisicii gri de la Podul Hasdeu e forţat să devină pătrat. Se comprimă, iar ochii privesc în sus resemnaţi. Pe un alt zid, gura pisicii devine una cu o fereastră închisă. Pe un corp dreptunghiular de beton, pisica verde peticită se întinde cît este de lungă. Pe gardul vechi de pe strada Lipscani, pisica îşi schimbă avatarurile pe măsură ce înaintezi. Pisica Pătrată se adaptează perfect spaţiului urban bucureştean, şi-a conturat identitatea de-a lungul anilor, nu apare doar cocoţată în locuri imposibile, la înălţime sau agăţată deasupra apei, ci şi în albume, benzi desenate, pe stickere, pe insigne, gravuri, tablouri sau sub forma Pisicii Pătrate-jucărie.

Pisica Pătrată este personajul-icon al unuia dintre cei mai apreciaţi artişti de *street art* din România. Pisica Pătrată este Alexandru Ciubotariu. Creaţia lui Ciubi se plimbă prin Bucureşti, Constanţa, Chişinău, Bruxelles, are un registru foarte bogat de expresii ale feţei, nefericită, mirată, furioasă, veselă, abătută. Este modulabilă: se roteşte, se fragmentează pentru a face loc altor personaje cu care interferează, la fel cum uneori corpul ei prinde carne din denivelări şi asperităţi. Pisica Pătrată este produsul normalităţii discontinue urbane, şi viaţa ei depinde tocmai de aceasta. Intervenţiile lui Alexandru Ciubotariu şi ale altor cîţiva artişti în spaţiul deschis, reuşita unui personaj care populează nu doar zidurile, ci şi atîtea alte elemente de artă urbană, arată că trăim totuşi într-un loc care, încet-încet, îşi cîştigă drepturile, în ciuda tuturor scandalurilor recente („*street art* nu e artă, e demistificarea artei“).

Pînă la 12 februarie, la Galeria Mora din Bucureşti, Pisica Pătrată devine subiectul unei expoziţii. Odată plasat *street art*-ul într-o galerie, apare imediat întrebarea dacă el îşi poate avea cu adevărat locul acolo. Dacă nu cumva intrarea lui într-un spaţiu închis, instituţionalizat, nu duce la muzeificarea lui automată, dacă nu cumva asocierea artei stradale cu galeria nu ar dăuna tocmai acestei arte şi artiştilor ei (care pe stradă îşi asumă anonimitatea, devin cunoscuţi nu printr-o promovare directă de tip galerie, ci prin oralitatea şi bavardajul impersonal-colectiv specific spaţiului public). Inevitabil, una dintre menţiunile prezente în *statement*-ul acestei expoziţii este tocmai cel al pretării acestei forme de artă şi la „pereţii eleganţi ai unei galerii“, nu doar pe ziduri. Cum „iarna pisica nu iese în stradă“, o întîlnim în galerie. Privită ca un „moment de evaluare“, expoziţia reuşeşte să se susţină foarte bine şi în acest spaţiu, trecînd pericolul muzeificării. Şi asta tocmai datorită *display*-ului, a modului de expunere a lucrărilor. Nu falsa reconstruire înăuntru a pereţilor de afară, ci apelarea la dimensiunea miniaturală, la fotografiile şi schiţele înrămate şi aşezate cu grijă pe perete, la o înălţime umană, la nivelul privitorului. Toate pentru a demonstra că *street art*-ul se naşte înainte de a fi pe zid: sub forma desenului, a schiţei, pe hîrtie (milimetrică). Fiecare imagine este însoţită de eticheta care documentează materialul pe care a fost desenat – beton, tapet, metal, polyplan, geam, plastic – şi cu ce a desenat artistul: acryl, tuş, marker, spray, creion. Alături de toate aceste miniaturi, pe un alt perete al galeriei apare intervenţia directă, *in situ*, a artistului: un desen în marker negru, la care se adaugă cîteva „fragmente“ în creion. Desenul apare ca non-finit, creionul dă ideea de schiţă, de *work-in-progress*.

Această formă de artă *nu* se pretează la „pereţii eleganţi ai unei galerii“. Iar expoziţia „Pisica Pătrată“ de la Galeria Mora nici nu încearcă să demonstreze asta. Alexandru Ciubotariu îşi recreează atelierul în galerie, un atelier care nu este, aşa cum credem cu toţii, eminamente în stradă. *Street*-artistul îşi are laboratorul său închis într-o agendă, unde desenele sînt schiţate în timp. Dar numai suprafeţele spaţiului urban pot genera acest tip de artă. Galeria nu poate decît să o documenteze. Dincolo de aceasta, expoziţia Pisicii Pătrate poate fi şi un semnal către o artă tot mai regresivă în spaţiul galeriei, o întoarcere către *display*-ul clasic, înrămat. Strada, în schimb, continuă să fie din ce în ce mai activă, „scăpînd“ în toate direcţiile, suverană faţă de orice pretenţii normative de gust. Dar probabil că n-am putea recunoaşte, ca atare, artele străzii, distingîndu-le din noianul de semne şi de mesaje urbane, dacă ele, din cînd în cînd, n-ar fi „depeizate“ în bătrînul spaţiu convenţional al unei galerii sau al unui muzeu, abia astfel fiind calificate şi promovate – propuse – ca artă.

PUBLICITATE

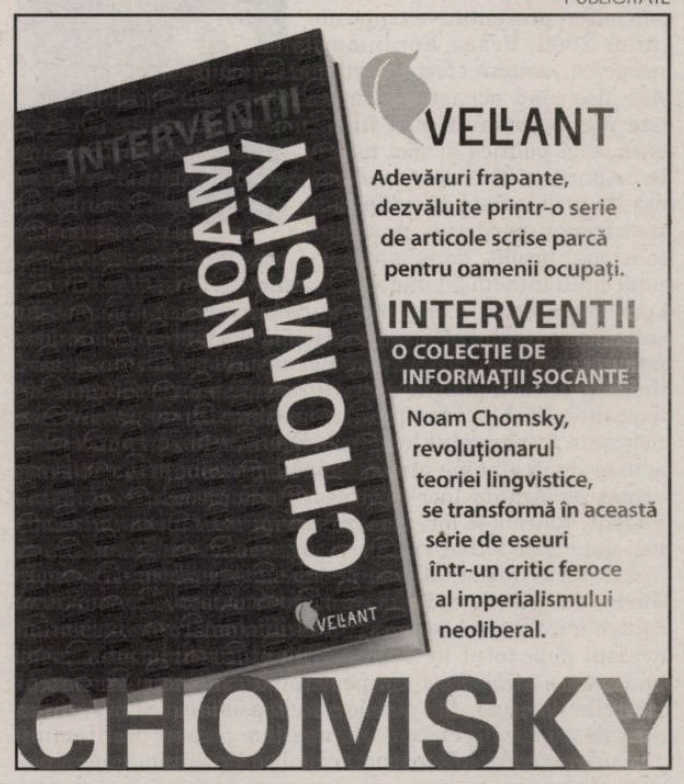

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Să batem cîmpii (7)

Cum în ultima vreme (cam lungă) am tot vorbit aici despre lucruri serioase – fie şi pe ton neserios, cîteodată –, cum vremea şi mai ultimă, vremea climaterică, de astă dată, ne ia, ca de obicei, prin surprindere şi se arată, în plină iarnă, voios primăvăratică şi cum, în fine, recunosc cinstit că nu mai am „subiecte“, mi-am zis că n-ar fi rău să mai batem un pic cîmpii. Modelul rămîne, fireşte, acelaşi: *Joia dulce* a lui John Steinbeck, minunat roman tragic şi comic, crud şi tandru, melancolic şi tonic; acolo (le cer scuze cunoscătorilor că reiau explicaţiile, pentru ceilalţi), între capitolele care duc povestea înainte sînt intercalate, la intervale aleatorii, nişte capitolaşe intitulate chiar aşa, *Să batem cîmpii,* ceea ce, spune Steinbeck, îi permite autorului să-şi verse ofurile personale, să se amuze fără scop, să divagheze după plac etc., prevenindu-i însă din capul locului pe cititori că pot omite respectivele pasaje fără să piardă nimic din intriga propriu-zisă. (E aproape inutil să adaug că aceste pasaje sînt printre cele mai savuroase din carte.) Nu am aroganţa să mă compar cu Steinbeck, dar, întrucît cred că exemplele bune trebuie urmate (ba chiar şi furate!), opresc şi eu o clipă povestirea despre bunele şi relele scenei naţionale – aşa cum se văd ele dinspre mine, desigur – şi iau drumul cîmp(ur)ilor. Tot pe moşia teatrului, însă.

*

Printre legile, ordonanţele şi cum s-or mai fi numind feluritele dispoziţii (cînd mai legale, cînd mai...) pe care proaspătul, încă, guvern de coaliţie rezultat în urma voinţei noastre, a tuturor, le-a aruncat pe piaţă imediat după instalare, s-a numărat şi una care i-a supărat foarte tare pe oamenii din instituţiile de spectacol. Nu că le-ar fi fost deosebit de dragi celelalte, dar aceasta îi lovea, cum se zice, în pîine. Este vorba despre acea normă interzicînd cumularea pensiei cu salariul (sau invers) în instituţiile bugetare. Dat fiind că imensa majoritate a teatrelor continuă să fie, în România, „de stat“ şi că extrem de mulţi dintre actori au venituri modice, ruşinos de mici, uneori, mai ales prin comparaţie cu veniturile unor persoane cu munci incomparabil mai uşoare, soluţia de a rămîne angajaţi şi după atingerea vîrstei de pensionare – cum să pensionezi, de fapt, un artist?! – poate părea, deocamdată, una salvatoare. A te lupta pentru păstrarea *statu quo*-ului în materie capătă, prin urmare, o importanţă depăşind interesul personal: intră în cauză, nu-i aşa, binele „breslei“. Atîta doar că printre combatanţii care au luat nu demult cu asalt posturile TV s-au numărat şi unii care... hm, numai de sărăcie nu se pot plînge. Atunci cînd spui cuplete vesele şi cînţi romanţe triste pe la nunţi – şi nu pe degeaba –, după care-i îmbii pe nuntaşi să-ţi cumpere poza cu 5 lei (noi) bucata, parcă nu se cuvine să te vaiţi „pe sticlă“ de traiul greu al „slujitorilor scenei“. Mai bine soliciţi cinstit alt angajament – eventual, ca vornicel. Sau ploscar.

*

Tot în numele necesităţii de a „trăi“, un număr din ce în ce mai mare de actori îşi pun imaginea şi numele în slujba unor însăilături televizuale botezate de public telenovele, iar de canalele în chestiune – mai pe româneşte, probabil –, romance. Nu este vorba despre interpreţi care, în teatrele unde sînt în continuare angajaţi, iau salarii de mizerie sau „duc tava“, adică joacă roluri mărunte, sub posibilităţile lor profesionale, ci, în proporţie de la zi la zi mai semnificativă, despre actori bine priviţi şi bine plătiţi, deţinători de roluri principale în spectacolele de la „sediu“, adevărate vedete ale cutărui sau cutărui teatru, ori chiar ale teatrului românesc în general. „Mi-era foame“ – ar fi răspuns, se zice, Marilyn Monroe cînd a fost întrebată (acuzator) cum de s-a gîndit să pozeze goală pentru un calendar devenit, apoi, faimos. Mă îndoiesc că acelaşi motiv îi face să se dea în stambă, alături de nu ştiu ce domnişorică publică sau de cutare manelist unsuros, pe artişti adevăraţi precum Gheorghe Visu ori Florina Cercel (exemplele pe care le-am contemplat, cu stupoare, cel mai recent). Dar, sigur, nu toată lumea mănîncă la fel de mult.

*

La acelaşi capitol, „supravieţuire“ – ba, încă, supravieţuire artistică –, aud că îşi trec unii actori importanţi ai scenei naţionale prestaţii dubioase precum acelea despre care înştiinţează afişele ce întunecă oraşul poftind populaţia la *O noapte furtunoasă*, cu o distribuţie aiuritoare, unde se amestecă actori de mîna-ntîi şi cîntăreţi-animatori ai unor *show*-uri de televiziune. Cum ar veni, comedianţii cu pricina stau pe tuşă în teatrele lor, nefiind folosiţi în nici o montare, şi atunci, de amorul meseriei, joacă şi ei ce pot şi pe unde pot. Dacă nu aş şti chiar de la faţa locului că, de nenumărate ori, teatrele care îi au „în schemă“ sînt obligate să scoată de pe afiş titluri încă neepuizate, doar din cauza acestor sărmane vedete care nu vin la repetiţiile de împrospătare, ies din spectacole, refuză roluri ş.a.m.d. ca să aibă timp pentru „colaborări“ discutabile, i-aş plînge şi eu, firesc. Pe de o parte. Şi i-aş admira din inimă, pe de altă parte. Despre sentimentul pe care îl încerc în realitate mai bine nu spun nimic – deşi, în esenţă, tot compătimire este. Oare asta îşi doresc ei cu adevărat?

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Sergio Pitol, *Îmblînzirea divinei egrete,* traducere din limba spaniolă de Mona Ţepeneag, Colecţia „Laur“, Editura Art, 2008.**

Cîtă nevoie avem de „poveste“? Mare nevoie – am da să zicem noi. Nevoie mare – pare s-o întoarcă, parodic, Sergio Pitol în *Îmblînzirea divinei egrete,* unde protagonistul povesteşte pînă leşină (în primă instanţă) şi (în final) pînă face literalmente pe el. Ironică deşertare a deşertăciunii! Dar nu lipsită de o (iarăşi ironică) filozofie, nici de luxurianţa unei scrieturi magic-carnavaleşti.

Sergio Pitol, fost ambasador al Mexicului la Praga (unde a şi încheiat, în 1988, *Îmblînzirea divinei egrete),* avea să primească în 2005 – pentru întreaga operă literară – Premiul Cervantes. Tot prin 2005 mărturisea despre propria-i proză că e croită din ocolişuri şi digresiuni, preferînd labirintul şi derapajul în locul unei „directeţi“ ce ar transforma povestea într-o banală anecdotă.

Dacă aceasta este marca „Pitol“, atunci *Îmblînzirea divinei egrete* e un roman cît se poate de *pitolesc.* Nimic nu e aici „direct“. Nici măcar „paternitatea“ romanului, pentru scrierea căruia Pitol deleagă (în primul capitol) un autor hîrşit, dornic să-şi primenească scrisul. Şi nici măcar începutul poveştii „propriu-zise“ – care se urneşte, iată, abia în capitolul al doilea.

Frumos e însă că, după aceste scamatorii ale punerii în abis, se trece de la iluzionism la magie sadea. În centru se află un personaj care ţine morţiş să-şi povestească o revelaţie din anii tinereţii (ingrediente: Roma, Istanbul, imprevizibila văduvă a unui antropolog – ea e „divina egretă“ –, literatura lui Gogol, plus o ceremonie străveche virată în farsă). Numai că el, povestitorul, e un gogoman „emfatic şi solemn“, ridicol şi detestabil, convins în aşa măsură de farmecul personal încît puţin îi pasă că pentru personajele silite să-l asculte e doar un pisălog abulic.

O parodiere a seducţiei prin poveste – veţi spune. Dar – şi aici ar fi magia lui Pitol – parodia aceasta este ea însăşi seducătoare.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Scurta domnie a lui Franz Ferdinand

● **Franz Ferdinand, *Tonight: Franz Ferdinand,* Domino, 2009.**

E derutant, dacă nu buimăcitor, să asculţi cum una dintre cele mai reprezentative trupe ale anilor 2000, Franz Ferdinand, începe să resimtă efectele crizei. Mai ales cînd această criză nu este nici economică, nici financiară, nici politică şi nici măcar de inspiraţie. Pînă de curînd lipsită de griji, aflată la adăpostul unei boemii perpetue, protejată de ironie, insolit, dans, antren şi voie bună, Franz Ferdinand cînta într-un fel inatacabil: suficient de curajos pentru a primeni decorul obosit, îndeajuns de retro pentru a nu deranja pe nimeni, binişor de eclectic pentru un festin postmodern pe gustul fiecăruia şi, mai ales desăvîrşit de simplu, direct şi eficace pentru a înlătura orice moft sau proastă dispoziţie. Fără ca vreo pretenţie avangardist-elitistă să se insinueze în portretul lor rebel, Franz Ferdinand au făcut pe doar două albume un lucru aparent imposibil: au transformat bădărănia într-un obiect şic, haios şi aproape inteligent. Refrenele lor, pretexte minunate pentru imnurile unei galerii de fotbal virtuale, s-au topit fără convulsii pe o linie de forţă irezistibil britanică, trecută prin Beatles, Roxy Music, The Clash sau Blur. Procesul a presupus, în principiu, o îmblînzire a punk-ului, de la gravităţile revoltate la dichisul pop, totul în numele unei estetici lejere, şi contondente, şi pline de sex appeal, gata oricînd să coboare pe ringurile de dans. Cu suficient schepsis pentru a scutura inerţiile posace, cu chitare efervescente pe post de vitamine şi cu un vocal, Alex Kapranos, capabil să răstălmăcească într-o clipă distincţia tip Frank Sinatra într-un soi de golănie jovială, Franz Ferdinand au fost primiţi şi omagiaţi drept noua găselniţă indie, sunetul noului mileniu, dovada perfectă că energia rock este departe de a-şi da suflarea. Şi albumul de debut, apărut în 2004, şi cel de-al doilea, de la un an distanţă, *You Could Have It So Much Better,* au dat impresia că formaţia scoţiană poate să o ţină pe aceeaşi line la nesfîrşit. Răspunsul venit, acum, în 2009 cu *Tonight: Franz Ferdinand* este şi lămuritor, şi nespus de simplu: da, aceşti domni, Alex Kapranos, Nick McCarthy, Bob Hardy şi Paul Thomson, pot, liniştiţi, să prindă aceleaşi tonuri eficace, să livreze aceeaşi energie şi aceleaşi ritmuri contagioase, să fie la fel de pertinenţi în golănia lor imperială şi de acum înainte. Cu mici excepţii, ambiţioasa, progresiv-avangardista şi atipica „Lucid Dreams“ sau pastorala psihedelică „Dream Again“, cel de-al treilea album nu se dezminte de linia deja patentată şi brodează în continuare nestingherit pe aceleaşi teme punk-pop dansante. Sunetul mult mai dens al sintetizatoarelor n-ar trebui, în principiu, să anuleze ceva din savoarea ştiută, ba dimpotrivă. Fără să îngreuneze în vreun fel linia melodică, departe de ideea de surplus sau balast, jonglînd ludic de la tente progresive pînă la năzbîtii tip Mario, sintetizatoarele nu sînt nici mai mult, nici mai puţin decît Franz Ferdinand dintotdeauna. Din moment ce totul este la locul potrivit, cu excepţia, altminteri binevenită, a două compoziţii, întrebarea, şi derutantă, şi buimăcitoare, e de ce ai impresia că trupa asta şi-a pierdut savoarea şi că a intrat în criză? Să fie oare piesele ceva mai puţin antrenante, să fi contat surplusul de clape, uşoara tentă alambicată? Îmi vine greu să cred, atît timp cît din cele douăsprezece melodii ale noului album nu există nici una care să nu merite să devină single. Să conteze oare, dimpotrivă, faptul că scoţienii nu s-au aventurat prea departe de ceea ce ne-au obişnuit şi că, pe undeva, repetiţia devine obositoare? În principiu, atunci cînd te afli doar la cel de-al treilea album, cu nimic mai slab decît celelalte două ridicate în slăvi, o întrebare de felul ăsta ar trebui să nu-şi aibă rostul. Tare mi-e că băieţii din Franz Ferdinand nu se fac cu nimic vinovaţi de felul în care arată *Tonight: Franz Ferdinand:* şi-au făcut datoria, au inovat pe ici, pe acolo, au pus pe masă aceleaşi bucate irezistibile. Vina, dacă există aşa ceva, se află în altă parte, într-un loc implacabil şi nelămurit care spune că după 2009, urmează 2010: deceniile se schimbă, muzica la fel, iar gusturile odată cu ele. Dacă vor să rămînă, Franz Ferdinand vor fi obligaţi (la fel ca White Stripes, Interpol & co.) să se reinventeze. Nu ştiu dacă vor reuşi şi nici nu ştiu dacă merită. În orice caz, muzica primului deceniu al anilor 2000 nu poate fi concepută fără ei.

PUBLICITATE

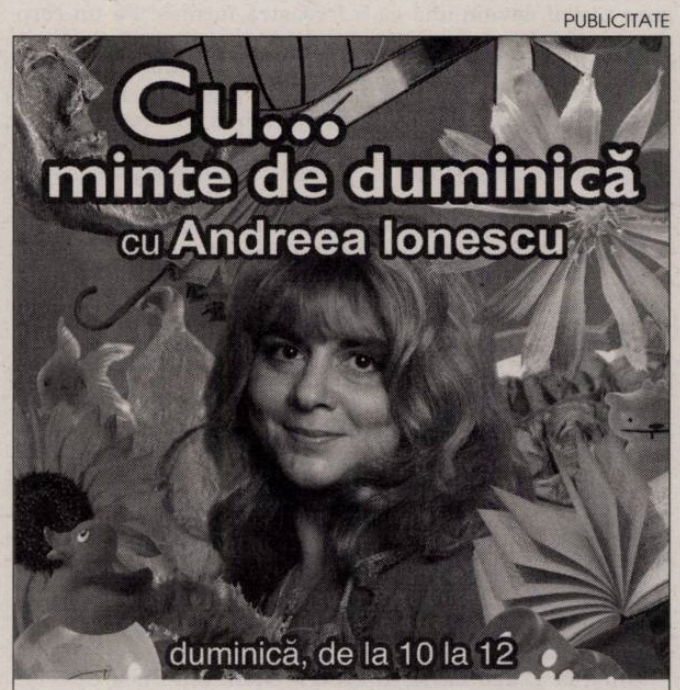

Simona SORA

puzzlecturi

Şerban Foarţă *par lui-même*

● **Iolanda Malamen & Şerban Foarţă, *Cozerii în lila*, Editura EIS ART, Iaşi, 2008.**

Îmi amintesc adesea convorbirile cu scriitori ale Iolandei Malamen din *Ziua literară*. Abrupte sau învăluitoare, „în trepte“ sau directe, întrebările poetei ţinteau întotdeauna lucruri esenţiale, de obicei greu de spus în simple interviuri, iar provocarea aducea mereu un răspuns pe măsură. Interogaţiile Iolandei Malamen erau (şi sînt) o garanţie a autenticităţii, iar atunci cînd „răspunzătorul“ e un poet al formelor şi artificiilor superioare – cum e Şerban Foarţă – rezultatul nu poate fi decît extrem de palpitant. *Cozerii în lila* este, astfel, o convorbire borgesiană despre scris (în primul rînd), dar nu mai puţin despre biografia celui care scrie, despre istorie (mică şi mare), despre pasiuni şi idiosincrazii, despre oraşe şi coclauri, despre iubiri şi obiecte... luminoase, despre curtoazie şi onirocritică, despre limbaj şi bunătate. O lungă *causerie* livrescă ce preferă adesea – în răspunsuri – poezia şi o anumită cromatică bacovian-dimoviană, dar nu evită, cînd vine vorba, nici „stilistica iubirii“, „erosul papirologic“ sau umorul şi (auto)ironia ca eschivă.

Începută – cum altfel? – cu „meseria de cititor“ şi cu partea (borgesiană) a umbrei, „cozeria“ cu Iolanda Malamen reconstituie un *Şerban Foarţă par lui-même* ce se încheie – neaşteptat pentru cei ce nu cunosc transpunerea foarţiană în versuri a Psalmilor – cu un comentariu al Psalmului 101 şi cu o diatribă (estetică) adresată ateismului ca prost-gust. La întrebările – dinăuntru şi „pe dedesubt“ – ale Iolandei Malamen, Şerban Foarţă răspunde aşa-zicînd „total“, cu el însuşi din prezentul convorbirii, dar şi cu un *soi-même* din poeme sau texte mai vechi. Rememorarea cosmopolitului – cîndva – Turnu-Severin şi a străzii natale Decebal este prilejul unei „proze călinesciene“ (cum o numeşte interlocutoarea sa) melancolic-exactă, dar şi ocazia de a evoca un spaţiu vital strict delimitat, un lagăr bornat de frontiera lichidă a Dunării: „Panglica aceasta argintie (iar nu albastră, ca în valsul fals!), ce, într-un fel, fusese *porte-bonheur*-ul, timp de un veac, al urbei noastre, devenise, între timp, piaza ei rea. O piază şi o pază rea! De la intrarea Dunării în ţara ce se numea, de-o vreme, R.P.R., aceasta, Dunărea, era gardată strict, de-a lungul întregii graniţe lichide cu Iugoslavia titoistă, de un gard de lemn, o cvasi-palisadă, de vreo 2 m înălţime, impregnată, contra putrezirii, cu negru şi vîscos catran; urma, în stînga, o fîşie de pămînt arat frecvent, pe care urmele de paşi ar fi fost vizibile oricînd; o, în sfîrşit, împletitură susţinută de stîlpi în forma unui Y, din sîrmă, evident ghimpată, – ca orice lagăr, inclusiv al păcii!“...

Mixtura de Levant şi Occident din biografia lui Şerban Foarţă – atît de proprie poemelor sale formal-carnale – este rememorată cu exactitatea cunoscută de ton şi culoare într-o poveste ce evită şi patetismul, şi idealizarea. Din copilăria aceasta fabuloasă – alături de o mamă bună povestitoare şi „admirabilă soprană dramatică“, cu rădăcini renano-alsaciene, dar şi greceşti, şi de un tată medic inovator, cunoscător de poezie latină şi extraordinar diagnostician – datează, se pare, acel soi de curtoazie, vag retro şi plină de farmec, parte a unei istorii mai bune, cînd relaţiile sociale aveau stilistica lor. Politeţea inculcată în prima copilărie (în timpurile acelei biografii, încheiate în 1948, la 6 ani – cum îi spunea, cu o doză de cabotinism asumat, Şerban Foarţă prietenului său, Livius Ciocârlie) este unul dintre ingredientele formatoare ale marelui iubitor de „forme“ care este Şerban Foarţă: „Politeţea faţă de femeie e una strict obligatorie nu pentru că ea e sexul «slab» (căci numai slabă nu e o fiinţă care înfruntă greurile toate, în frunte cu graviditatea), dar ca omagiu pentru tot ceea ce face de dragul (sau de răul!) nostru, de cînd ne naşte pînă *in hora mortis*. *Amen!*“.

Un bun exemplu de reconstituire de sine în trepte/vîrste/etape este cozeria, mai specială, despre exigenţele onirocriticii – a criticii viselor. *Oniroid*, critic (s)criptic al viselor de altădată, Ş.F. mărturiseşte scandalul de a *nu* mai putea visa. Ca în excursul borgesian (de partea umbrei) de la începutul convorbirii, poetul face apel la un *eu* mai vechi şi mai visător pe care-l lasă să transcrie – într-o memorabil-dramatică palinodie – imperativele visurilor livrate altora: „E fastidios, ba chiar impudic, să-ţi publici visele visate (mai expunîndu-te, într-astfel, şi bravilor oniromanţi); dar cînd o faci, ai, baremi, grijă să le transcrii nemăsluite, indiferent de scriitură (care e proza, dar şi versul): să nu *urzeşti* de dragul artei, unde aceste, zice Freud, «străji ale somnului» sau, eu zic, «şeherezade» ale lui, o fac de răul unei bruşte, al unei silnice treziri. Iar dacă, însuşindu-ţi (bine) propriul lor stil, le fabrici treaz, nu-ţi da pastişele drept vise: gest *ab initio* compromis, – cît timp există, nu puţine, criterii de invalidare a visului contrafăcut. Onirocritica este mai strictă decît aceea literară. Somn uşor!“.

Şi totuşi, pentru foarţofili, surprizele acestor *causeries* melancolice nu vin din zona aşa-zicînd literară – artele poetice, mixajele levantino-franţuzeşti, admiraţiile şi prieteniile literare –, ci din rara devoalare a unui poet care preferă, cel puţin în scris, carapacea. Întrebat ce i-a purtat noroc în viaţă, Şerban Foarţă răspunde: „Bănui că o anumită bunătate... fie şi numai una relativă... Bunătatea, reversibilă şi ea, ţi se întoarce, cînd nici nu te-aştepţi, ca un inexplicabil puseu de bucurie – cu condiţia, totuşi, să n-o practici, să nu faci binele-n vederea unei asemenea întoarceri“. Chestionat – şi cine răspunde la asemenea întrebări? – despre înşelatul în iubire, Şerban Foarţă spune: „«A înşela» însemnă doar atît: a-ţi păgubi, vai, partenera/partenerul de timpul ce li se cuvine, pe care ai făgăduit a-l împărţi, mereu, cu ei, – «pînă ce moartea vă va despărţi». Pe mine, unul, moartea m-a despărţit de fiinţa ce mă iubise cu o dăruire de care, pe cît cred, n-am fost prea vrednic, – pentru că, din egoism sau inconştienţă, am frustrat-o, uneori, de *timpul nostru*, muşcînd, din vreme-n vreme, din fructele oprite...“. Iar întrebat, în final, despre relaţia sa cu Dumnezeu, Şerban Foarţă răspunde în largi volute bio-bibliografice, denunţînd, cu inegalabilă graţie, prostul-gust al ateismului.

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

REDUCERI DE 50% ÎN LIBRĂRIA LIBERTAS

WALTER BLOCK
Reconstrucţia libertăţii
220 pp., ~~19~~ lei

FRIEDRICK A. HAYEK
Denaţionalizarea banilor
144 pp., ~~15~~ lei

HENRY HAZLITT
Economia într-o lecţie
224 pp., ~~24~~ lei

Acum puteţi achiziţiona cele trei volume la preţul de 29 lei.

publishing Libertas

Editura LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Dilema veche vă recomandă

● Niculae Gheran, *Arta de a fi păgubaş. Tîrgul Moşilor* (Biblioteca Bucureştilor, 2008). De la Floreasca lui Cărtărescu, nici un cartier al Capitalei – cel din jurul Barierei aflate la confluenţa Căii Moşilor cu Ştefan cel Mare, Mihai Bravu şi Colentina – nu a mai intrat cu atîta brio în literatură precum Oborul celui care ne-a dat monumentala ediţie a *Operelor* lui Rebreanu, fără de care biblioteca noastră nu mişcă. În cel mai dulce stil clasic muntenesc – ritm, truculenţă a expresiei, pitoresc fie şi abundent –, clocotesc poveştile unei populaţii ex-centrice de bucureşteni, ante- şi postbelici, scrise sub porunca rebreniană: „În proză, totul e pulsul vieţii“. Gheran îl stăpîneşte atît de bine încît, la capătul primului volum, m-am trezit exclamînd, ca băiat crescut pe Popa Nan: „Şi eu am fost la Cinematograful «Splendid» de pe Moşilor!“. (Radu Cosaşu)

● V-a necăjit vreun bicicaş? Aveţi datorii la mamelegii? Vă îngrijorează niscai meremetiseli? Vă e dor de-o partidă de trictrac? Sînteţi cumva zelotipos? Aţi psifisit? Micul *Dicţionar de arhaisme* al Monicăi-Mihaela Busuioc de la Editura All este o sursă inepuizabilă de instruire şi amuzament lexical (păcat că lipsesc arhaismele triviale!), şi nu doar pentru cei mai versaţi jucători de scrabble. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Despre bovarism

● ***Nonconformiştii* / *Revolutionary Road* (SUA, 2008), de Sam Mendes.**

Oare Kate Winslet are vreo rivală la titlul de cea mai bună actriţă de limba engleză din generaţia ei? Angelina Jolie acaparează camera de filmare într-un mod mai decisiv, dar majoritatea creaţiilor ei au la bază o concepţie fundamental banală şi narcisică despre eroismul feminin. La un moment dat, Nicole Kidman a făcut cîteva roluri mari unul după altul, dar atît deciziile ei ulterioare în privinţa propriei cariere, cît şi prestaţiile actoriceşti propriu-zise indică o dezorientare totală. Cate Blanchett are o excentricitate care aminteşte de Kate Hepburn la tinereţe; poate fi mai lirică şi totodată mai comică – mai magică – decît Winslet, dar nu e niciodată atît de prezentă ca ea. Winslet se azvîrle în emoţiile personajelor ei cu o aviditate de-a dreptul fizică – încă şi mai lipsită de reţinere atunci cînd se întîmplă ca emoţiile respective să fie negative, urîte, înspăimîntătoare; îndeosebi pe acelea le plesneşte cu setea – şi totodată cu precizia – unei tenismane care trimite o bombă. Majoritatea starurilor, chiar şi atunci cînd joacă personaje antipatice (nu personaje negative supradimensionate – alea le plac pentru că sînt spectaculoase –, ci personaje de dimensiuni normale mînate de emoţii pe care publicul le poate găsi respingătoare), fac ce fac şi-şi păstrează o punte de acces la simpatia publicului. Ea arde toate punţile. E neînfricată.

În *Nonconformiştii* – ecranizarea unui roman de Richard Yates, în regia lui Sam Mendes –, ea are o serie de meciuri crîncene cu Leonardo DiCaprio, care joacă rolul soţului ei. Acţiunea se petrece în America anilor '50. El lucrează în departamentul de vînzări al unei firme, deşi cîndva visase să facă ceva creativ la Paris. Ea e casnică, deşi îşi dorise să fie actriţă. Amîndoi privesc cu dispreţ conformismul suburbiei prospere în care trăiesc, dar nu pot evada – sau cel puţin aşa preferă să creadă soţul – din cauza celor doi copii pe care-i au de crescut. Pînă într-o bună zi, cînd soţia se apucă să cureţe de praf vechiul vis parizian. În fond, de ce n-ar fi realizabil? Ea ar putea să întreţină întreaga familie lucrînd ca secretară, iar el ar avea timp să-şi caute vocaţia. Iniţial, el marşează la planul ei, dar e înfricoşat: atîta timp cît nu încearcă nu riscă să rateze – poate continua să creadă că a fost făcut pentru lucruri măreţe pe care numai circumstanţele l-au împiedicat să le realizeze – or, iată că, acum, soţia lui îl împinge de la spate să încerce, să facă saltul într-un gol care ar putea să se dovedească a fi unul şi acelaşi lucru cu propria lui nulitate. În plus, oricît de emancipat s-ar crede, e blocat psihologic în rolul tradiţional al masculului, care nu mai e mascul dacă-şi lasă soţia să-l întreţină. De-aceea primeşte cu uşurare vestea că ea a rămas gravidă din nou. Deci planul pică; a scăpat. Dar soţia nu-l iartă pentru uşurinţa cu care renunţă, cînd ea e dispusă, după cum spune, să facă orice pentru el. În realitate, e greu de determinat în ce măsură e dispusă să facă acel orice pentru el şi în ce măsură e dispusă să-l facă pentru ea însăşi – pentru că vrea cu disperare să scape din rolul tradiţional al femeii-soţie-şi-mamă şi, după eşecul ei în teatru, care i-a omorît curajul de a mai întreprinde ceva pe cont propriu, nu mai ştie să facă asta decît tot prin soţul ei. Romanul lui Yates a apărut în 1961, în pragul unei revoluţii a mentalităţilor, şi, urmărindu-i pe eroii lui – a căror nevroză se trage parţial din faptul că vechile roluri sociale de bărbat şi femeie nu li se mai potrivesc –, am avut adesea senzaţia că, dacă s-ar fi născut cu cinci ani mai tîrziu, le-ar fi fost OK – s-ar fi putut relaxa în nişte roluri noi. Dar ce e cu adevărat tulburător în această dramă (prea tulburător pentru Academia Americană de Film, care a cam ocolit-o cu nominalizările) e faptul că nevroza lor n-are doar cauze sociale. Problema mai profundă e excepţionalismul îndelung cultivat de soţi şi devenit *folie à deux*. Mai ipocrit, soţul refuză să meargă pînă la capăt: găseşte un mod de a opta pentru siguranţă şi mediocritate şi totodată de a-şi păstra iluzia propriei excepţionalităţi – pe undeva, intuieşte că singurul mod de a o păstra este să n-o testeze. Dar aranjamentul ăsta avantajos pentru el o lasă de izbelişte pe soţie, care chiar a mizat totul pe credinţa – revelată drept o simplă nebunie – că ei doi sînt făcuţi pentru lucruri excepţionale. Deci merge înainte cu nebunia de una singură şi această perseverenţă – desigur, monstruoasă – face din ea o eroină dramatică în cel mai deplin sens al sintagmei – poate singura mare eroină pe care a dat-o cinematograful american în ultimii ani. *Nonconformiştii* nu e un film despre „visul american“; e despre un gen de visare pe care Academia Oscarurilor ar putea chiar să-l considere neamerican, deşi bineînţeles că e universal. El poartă numele de bovarism – de la o franţuzoaică.

trecerea prin reviste

Ştiri online

Acum cîţiva ani nu exista decît revistapresei.ro. Era singurul site care îţi oferea informaţii din mai multe surse, care făcea zilnic o selecţie celor mai importante ştiri şi articole apărute în presă (pe atunci multe publicaţii nu aveau încă ediţii electronice), care îţi permitea să ai acces la o arhivă pentru a urmări evoluţia unui eveniment. Ideea unei reviste a presei pe Internet a creat treptat un nou tip de cititor, acela care înainte cumpăra sporadic ziare pentru că nu avea timp să le citească şi care s-a prins destul de repede că în doar cîteva minute şi cu efortul de a da cîteva click-uri putea să devină un om informat şi, în acelaşi timp, a uşurat atît de mult munca ziariştilor (unde sînt vrafurile de ziare care soseau în fiecare dimineaţă într-o redacţie?), încît în scurtă vreme aproape totul s-a redus la *copy&paste*.

Site-urile de tipul „revista presei" au început să se dezvolte, să copieze modele de afară, să devină din ce în ce mai sintetice şi mai uşor de utilizat. Menţinerea lor în viaţă nu presupune mari resurse, mai ales că multe nici nu-şi propun să atingă un oarecare nivel de profesionalism, ci doar să figureze undeva, în clasamentul de pe trafic.ro.

Revistapresei.ro a devenit Hotnews.ro şi şi-a abandonat conceptul iniţial. Acum este o publicaţie exclusiv online care nu mai depinde de alte site-uri, decît în măsura în care există trimiteri la ele, căci îşi are propriul conţinut. Totuşi, cititorii Hotnwes sînt în mare parte aceiaşi cu cei pe care site-ul şi i-a format în perioada în care nu era decît revistapresei.ro. Aceiaşi cititori care au „crescut" odată cu dezvoltarea Internetului şi care au devenit dependenţi de informaţia livrată online. Cu timpul, au început să-şi dorească mai mult decît „doar să fie la curent" şi să „frunzărească" ziare pe computerul de la birou, au început să aprecieze stilul unui articol, să aibă pretenţii la o componentă video sau audio, dar şi să posteze în continuare comentarii, căci de aici a început totul. Una dintre marile diferenţe dintre presa scrisă şi presa online este tocmai această poştă a redacţiei instant. De aceea cititorii sînt extrem de importanţi pentru o publicaţie de tipul Hotnews şi uneori sînt atît de prezenţi, încît îţi dau senzaţia că ei fac site-ul.

Hotnews.ro se află de o vreme pe locul 4 în clasamentul trafic.ro, la categoria ştiri/mass-media (să nu uităm că trăim totuşi într-o ţară unde divertismentul primează în detrimentul informaţiei, cancan.ro aflîndu-se pe primul loc). Vom vedea în continuare cam pe unde se situează în top alte site-uri de ştiri. Ziare.com este pe locul 7, un site care la prima vedere pare mai puţin încărcat decît Hotnews şi uşor de accesat. Prima pagină îţi oferă avantajul de a afla tot ce s-a întîmplat în ultimele 24 de ore – de la „Băsescu a cerut de la BEI sprijin pentru industria auto" (ora 16,43) la „Doi irakieni au încercat să iasă din ţară într-un TIR încărcat cu prosoape" (ora 15,17), dar şi „Ce fel de orgasm ai?" (ora 14,46). Pe locul 13 se află Ziare.ro, o revistă a presei care are deja ceva vechime, iar pe 15 se situează eZiare.ro, un portal care sub deviza „Gustă din puterea informaţiei!" îţi înşiruie ziarele româneşti de la A la Z, inclusiv pe cele locale, cum ar fi *Jupînu'* din Suceava sau *Obiectiv vîlcean*. Presaonline.com se află pe locul 22 şi încă are pe *homepage* o secţiune cu rezultatele alegerilor din 2008, dar şi cu trimiteri la blogurile unor politicieni cum ar fi Elena Udrea sau Adrian Năstase. Pe locul 27, ciao.ro, care se prezintă ca o „revistă online cu atitudine", se adresează cititorilor tineri cărora le oferă mai mult ştiri mondene, dar şi un videospace. InfoPortal.ro de pe locul 30 sistematizează ştirile, împărţindu-le pe categorii, şi îşi propune să împartă cît mai multe *newsletters*, căci aceasta este prima invitaţie pe care o primeşti cînd deschizi site-ul, chiar înainte de a vedea ce conţine.

Celelalte locuri din clasament sînt ocupate de ediţiile electronice ale ziarelor centrale, cum ar fi *Evenimentul zilei, Libertatea* sau *Adevărul,* care au început şi ele să cîştige teren, în detrimentul celor tipărite. O concluzie ar putea fi că şi în România a „produce" ştiri online nu mai este de mult o ocupaţie de week-end a cîtorva jurnalişti care în timpul săptămînii au alte joburi, mai profitabile, ci poate deveni o afacere şi un mod de a face presă. **(A. P.)**

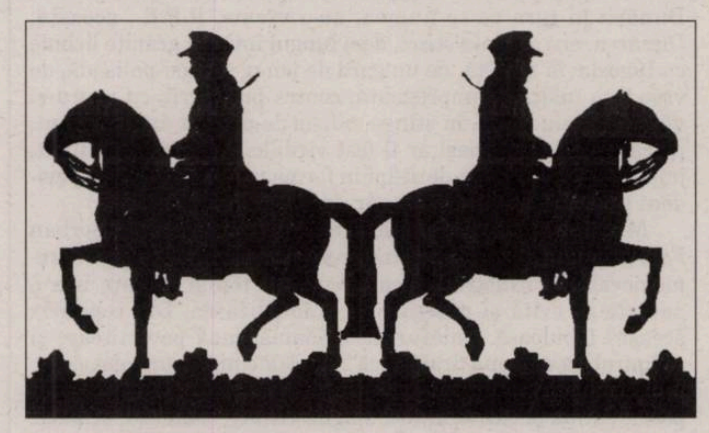

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O amintire excesiv de disproporţionată

Prin '91, la Tel Aviv, da, exact,
căutam o masă unde să pot bea o cafea, devorînd *Libération* şi *L'Equipe,*
cînd a început să sune sirena pentru a vesti că e *Iom ha Zikaron,*
„Ziua amintirilor" rămase din toate nenorocirile,
toţi s-au ridicat şi au rămas încremeniţi în faţa meselor cu salate, cataifuri, cartofiori prăjiţi, omlete şi cornuri,
şoferii oprind autobuzele, toţi pasagerii împietrind în picioare,
oraşul întreg rămînînd nemişcat sub vuietul sirenelor, care ţineau morţiş să-l înspăimînte
iar spaima să-l doară.

Încremeniţi, în picioare, aşa cum îi fixase sirena, păreau o creaţie a lui Giacometti, a celui care făcea oameni mici, scheletici, zgrunţuroşi, fragili, cel hotărît ca în incendiul unui muzeu să alerge ca să salveze o pisică.

Mintea mea română, mereu ispitită de diavolul frazei şi de mişcările lui impudice, nu s-a ruşinat să ia cuvîntul acela ebraic:
Zikaron şi să-l giugiulească pînă murmură:
„Zi: Caron! şi taci, pînă luntrea trage la mal!"

Cînd vuietul sirenei descrescu, mi-am dat seama că andantele din „do minorul" pentru pian şi orh. al lui Beethoven are linia ariei lui Cherubino către contesă, şi lumea revenindu-şi repede, cu brio, după sirena Holocaustului,
am intrat în săliţa unei expoziţii deschise între un magazin de pantofi şi o bijuterie;
erau 20-30 de tablouri nonfigurative din care nu am înţeles mai mult decît că autoarea lor, singură, într-un colţ, citind *Libération* pe un scaun de rafie, era, într-adevăr, cum scria şi pe afişul vitrinei,
aceea cu care trăisem o noapte la Pelişor, prin '56, din care nu price-puserăm amîndoi mai nimic (oricît băusem, oricît cîştigasem la un pocker întins după miezul nopţii, ea chibiţîndu-mă şi ţinînd tot timpul piciorul, pe sub, masă, lîngă al meu)
din cauza unui scriitor francez care – exact în camera alăturată de care ne despărţea doar o uşă – se străduia să facă amor cu o piţipoancă din Sinaia recitîndu-i cît mai deslușit Baudelaire;
era imposibil să ne concentrăm, nu exista nici o autonomie a esteticului, cu atît mai puţin a eroticului, nu-i puteam bate în uşă ca mitocanii, nu puteam fi nici aluzivi începînd să cîntăm şi noi din Eminescu,
ne-am dat fiecare pe o margine a patului
şi am discutat despre ce se întîmpla la Budapesta,
de pe poziţii diferite, ea fiind pentru o revoltă şi în România, eu nu, doar pentru o reformă ca în Polonia lui Gomulka, pînă ne-am nimerit şi ne-am potrivit cum se cuvenea,
ea îndemnîndu-mă cu un singur cuvînt, îndelung aţîţător: „laşule! laşule!"

Pentru ca peste o săptămînă – cîteva zile după un 7 noiembrie în care toată lumea din redacţie fusese mobilizată să facă de gardă, eu nu... – am fost dat afară, acuzat că duc ideea de contrarevoluţie pînă şi în pat, omul de la cadre privindu-mă drept în ochi, sincer şi dur: „cred că nu vrei şi probe că ştim totul...",
ea plecînd, cam tot pe atunci, la Viena, cum îmi spusese cineva din casa ei, pe lîngă Abator, unde alergasem s-o văd după condamnarea mea la şomaj, ca s-o întreb, ca prostul, ce... şi de ce?

M-am fixat pe pereţii expoziţiei, am simţit-o cum se uită pe lîngă ziar către mine cu o privire de pictor care-şi preţăluieşte singurul vizitator al expoziţiei,
am sperat să-i rămîn nonfigurativ, am ieşit în stradă, îngînînd ca bătrîn spion în slujba lui Mozart:
„Şi în Spania, o mie trei... *milla tre!*"

Ieri, prin grija din ce în ce mai stăruitoare a SMOC-ului (Serviciul Mondial de Organizare a Coincidenţelor), am aflat – printr-un telefon sosit în timp ce citeam un articol al lui André Glucksmann în care susţinea că la Gaza „nimic nu-i disproporţionat cînd vrei să supravieţuieşti" în faţa unuia care vrea la rîndul lui să te lichideze... – că femeia aceea încă figurativă pentru mine s-a prăpădit lîngă Santa Barbara. E cazul să accept că şi memoria mea poate fi excesiv de disproporţionată. Altfel nici nu poţi spiona în slujba lui Mozart.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Chiriţa în voiaj de Vasile Alecsandri

Se termină: Chiriţa curajoasă la bîrfă, la povestit, ştie că e unul, Bîrzovanul şi soţul, ce-i strică starea. Şi după poveste fuge cu un „Aoleu!".

Povestea: Chiriţa ieşită puşcă din Moldova ei provincială, de secol XVIII, dă fuga prin lume. Plaiuri ungureşti şi nemţeşti şi franţuzeşti. Şmecheria? Alecsandri o lasă să turuie ca o mahalagioaică, ca pe o Columbeancă, o Bahmuţeancă de două parale şi îţi dai seama, dacă ai bun-simţ, că îngrămădirea aia de lumi şi peisaje îi arde scurtcircuitele bietei.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: acolo-i pămîntul făgăduinţei cel din scriptură; numai un lucru e cam supărător: toate se vînd cu porţia, şi porţiile-s mici de tot, ca de pomană. De pildă, ceri un biftec? Îţi aduc o fărîmă de friptură mare cît un irmilic, ba încă şi aceea crudă... cică-i englizască... Ceri raci? Îţi aduc vro doi răcuşori în şepte luni, chirciţi, oftigoşi ca vai de ei!... Cît despre bucate de cele sănătoase ca la noi, precum: musaca, capama, ciulama, baclava, cheschet... nici nu se pomeneşte... însă nu face nimică... Parisul nu are seamăn pe faţa pămîntului, şi pot zice că nici chiar Bucureştiul nu-l întrece... adică să fim drepţi... nu-l întrece. Ce nu găseşti în el? galerii de muzeuri vrei? ai; munamenturi vrei? ai; teatruri vrei? ai; pasagiuri române ca la Bucureşti vrei? ai. Che ta lipa. Eu nu le-am vizitat nici pe unele, nici pe altele, pentru că am avut de umblat pe la magazii de marşande de modă. Am fost la madam Desal şi la madam Fovel, de mi-am comandat tualete pe datorie... Le-oi plăti şi eu cînd or plăti şi celelalte cucoane care le-o rămas datoare... (În tainâ.) Şi ştiţi una? Sînt cam multe... aşa de multe, încît croitoresele au hotărît să nu mai facă credit compatrioatelor. Cam ruşine, dar ce-mi pasă? Eu tualetele le-am pus la mînă şi am şi fantacsit cu dînsele la baluri, la Mabil... Ah! frăţiorilor, ce juvaer de grădină-i Mabilu! ce adunare elegantă întîlneşti în ea!... Nu era seară să nu mă duc acolo la petrecere... ba încă am jucat şi cancanu.

Durata lecturii şi tipul de creier: cinci minute şi afli exact ce-i de vizitat şi mîncat. Merită un asemenea ghid turistic. Ofertă!

Cash şi investiţii: agenţie de turism, normal. Dar, pe vremea asta uite că ar trebui să dăm ceva în plus. Uite, programe în care omul să fie plimbat prin oraşe de aiurea în haine pitoreşti, nebune, din diverse epoci, dar locul respectiv. Ce frumos ne-am plimba în costum veronez din timpul acţiunii piesei *Doi tineri din Verona* chiar în Verona zilelor noastre. Sau să apari pe pîrtia Kalinderu de la Buşteni în costum de ski de secol optşpe?

Personaje: Chiriţa, spectatorul şi ursul de soţ.

Mişto: „Vivat, mîndră Chiriţoaie! / Vivat spanchea de Bîrzoaie! / Oaie, oaie, oaie, oaie, oaie, oaie, oaie. / În amoruri să trăiască / Lumea-ntreagă să pîrlească, / Ească, ească, ească, ească, ească, ească, ească. / Tra, la, la, la, la, la, la, la. / Sai, Chiriţo,-n joc. / Tra, la, la, la, la, la, la, la, / Sai mereu cu foc. / Chiriţoaia-i sprîncenată / Şi ca un balon umflată, / Lată, lată, lată, lată, lată, lată, lată. / Elegantă şi frumoasă, / Armazoancă amoroasă, / Roasă, roasă, roasă, roasă, roasă, roasă, roasă. / Tra, la, la, la etc. / Chiriţoaia-i din natură / Gingaşă peste măsură, / Sură, sură, sură, sură, sură, sură, sură. / Ea cu ochiul te atrage / Şi pe şfară-apoi te trage, / Rage, rage, rage, rage, rage, rage, rage. / Tra, la, la, la etc. / Chiriţoaia cea uşoară / Are-o inimă fecioară, / Cioara, cioară, cioară, cioară, cioară, cioară, cioară. / Ea te leagă şi te-ncurcă / De nici dracul te descurcă, / Curcă, curcă, curcă, curcă, curcă, curcă, curcă. / Tra, la, la, la."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

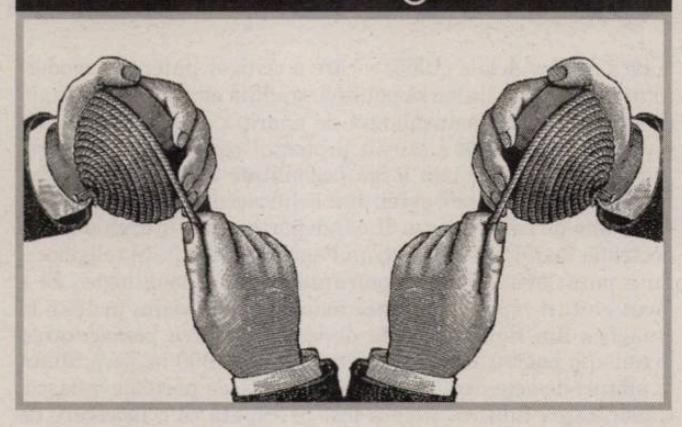

Povestea cu SNSPA

Dl Gabriel Andreescu îmi adresează un drept la replică privind două cuvinte despre SNSPA (Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative; v. p. 2). În prima parte a scrisorii, îmi face reproşuri despre cazul cărţii *The Jewel of Medina*. Cum eu citam un articol apărut în Marea Britanie, îl invit să trimită acolo dreptul la replică în această chestiune. Îmi rămîne doar să explic relaţia mea cu SNSPA. S-a întîmplat recent – poate cel mai bizar episod din viaţa mea, pe care nu mi-l explic nici acum. Am intrat anul trecut la şcoala doctorală de acolo, cu o bursă consistentă. Povestea s-a terminat ca în schimbul de mesaje de mai jos. Pentru a înţelege contextul: doctoranzii trebuiau să urmeze, la alegere, patru cursuri masterale. Înainte de aceste e-mailuri, hotărîsem, împreună cu dl prof. Adrian Miroiu, conducătorul de doctorat, să aleg patru cursuri din aria de studii europene, dat fiind că urma să scriu o teză despre *europenizarea politicilor publice în România* (aşa cum am declarat şi la interviul de la examenul de admitere). Începusem chiar să urmez respectivele cursuri, cînd, într-o dimineaţă...

7 noiembrie 2008

Cristian, am citit articolul tău din *Dilema veche* despre alegerile din America (*este vorba despre articolul „Despre cum poate fi un negru preşedinte", 2 noiembrie 2008* – n.C.G.). Sîntem liberi să susţinem orice punct de vedere, nu aceasta e problema. Problema este însă că trebuie să fim informaţi. Iar un doctorand în ştiinţa politică trebuie să fie. În ultimii ani în SNSPA s-au introdus cursuri pe care nu le-ai avut cînd ai fost student şi de aceea ai lacune importante de informare. De aceea, am decis să îţi solicit ca pe acest semestru să iei următoarele cursuri:

1) de la masteratul de Teoria şi analiză politică, cursul „Drepturile omului şi valori democratice" (prof. G. Andreescu); 2) de la acelaşi masterat, cursul de miercuri, de la ora 16,30 (prof. A. Miroiu); 3) de la masteratul de Gen şi minorităţi, cursul „Teorii politice feministe" (prof. M. Miroiu). Celelalte cursuri, dacă doreşti să le iei, sînt opţionale. Va trebui să recuperezi şi bibliografia discutată pînă acum. Discută cu fiecare profesor ce ai de recuperat.

Adrian Miroiu

tot 7 noiembrie

Dle Miroiu,

Aş fi preferat să îmi spuneţi concret ce anume din articolul meu arată că sînt neinformat. Sînt convins că putem discuta critic despre orice subiect, inclusiv despre scrierile mele publice. Dacă problema este lipsa de informare, aş fi vrut să ştiu exact ce anume lipseşte. Dacă problema este orientarea politică, vreau să cred că la nivel doctoral putem colabora indiferent de opiniile politice, cîtă vreme rămînem într-un spaţiu democratic şi tolerant şi ne respectăm reciproc. O critică argumentată din partea dvs. ar fi făcut mai mult bine decît o mustrare fără explicaţii urmată de anumite măsuri. În ce priveşte cursurile masterale alese, cred că sînteţi de acord cu mine că, după ce am început cu unele, e un inconvenient să mă orientez spre altele. În cazul cursului de analiză normativă, dvs. mi-aţi spus că nu îmi este neapărat necesar, dată fiind orientarea mea spre studii europene. Dacă v-aţi schimbat opinia, o respect şi voi urma cursul. În ce priveşte cursul dnei Miroiu, deşi nu este în sfera mea de preocupări, cred că îmi va fi util. Totuşi, consider că nu mi-ar fi util să urmez şi cursul dlui Andreescu, mult departe de preocupările mele academice, în condiţiile în care ar trebui să renunţ la unul sau două dintre cursurile de profil. Ţinînd cont de solicitarea dvs. şi de preocupările mele, vă propun să urmez următoarele cursuri: „Analiză Normativă", „Teorii politice feministe", „Politici în Uniunea Europeană" şi „Politici fiscale în UE".

Sper să avem timp să vorbim astăzi,

Cristian Ghinea

tot 7 noiembrie

Dragă Cristian,

Cred că am fost clar: nu mă deranjează opiniile politice sau valorile pe care le susţine cineva. Ce mă interesează este ca un doctorand al meu să ştie despre ce vorbeşte. Cînd discută despre turme, nu ştie care este paradigma cea mai influentă în ştiinţa politică de azi. Cînd scrie despre minorităţi, trebuie să văd că ştie care au fost discuţiile despre acestea. Iar dacă nu înţelege că nu pur şi simplu afirm ceva, ci mă bazez pe anumite consideraţii, e şi mai clar că nu a înţeles unde bat. Am propus unele cursuri şi îţi cer să le iei, celelalte le poţi lua facultativ, aceasta pentru că eu consider ca pentru pregătirea ta ca doctorand acele cursuri sînt esenţiale.

Adrian Miroiu

8 noiembrie

Dle Miroiu,

Îmi pare rău că ocoliţi un dialog punctual şi preferaţi să aduceţi argumente în cerc, de genul „mă bazez pe anumite consideraţii". Aş fi fost curios să înţeleg cum aţi dedus dvs., din două fraze de editorial, lipsa mea de informare. În lipsa acestui dialog, deduc, la rîndul meu, că nici cursurile de filosofie politică, de psihologie politică, de istoria gîndirii politice, toate absolvite cu 10 în facultate, nu m-au ajutat să fiu capabil să scriu un editorial mulţumitor, şi nici cursurile de analiză politică comparată de la London School of Economics (absolvită cu „merit"). Deduc, de asemenea, că ceilalţi doctoranzi au fost testaţi şi au arătat un nivel de informare superior. Aş vrea să am o conversaţie, de pildă, cu dl lider de sindicat/candidat parlamentar/doctorand la SNSPA şi să îmi dau seama cîte ştie despre feminism şi drepturile minorităţilor sau măcar despre domeniul academic al politicilor sociale, unde profesează. Oricum, înţeleg că un absolvent de Ştiinţe Politice + *EU government* care scrie o lucrare despre Europenizarea României are nevoie de cursuri de bază despre feminism şi minorităţi, iar cursurile despre UE doar în regim opţional. Nu că nu ar fi interesante, dar cu toţii trebuie să avem nişte priorităţi, în funcţie de timpul avut la dispoziţie. Îmi pare rău că trebuie să spun, dar în acest context nu cred că problema o constituie gradul meu de informare (pe teme pe care am scris un editorial, nu pe care ar fi trebui să scriu lucrarea de doctorat). Singura concluzie logică este că aveţi o problemă cu ideile exprimate acolo. E drept, sînt sceptic faţă de corectitudinea politică aşa cum se exprimă ea în forme extreme în SUA, dar dacă aveaţi răbdare să purtăm un dialog înainte să recurgeţi la măsuri administrative, aţi fi observat că am o părere cu totul diferită faţă de situaţia din România, unde rasismul şi intoleranţa sînt răspîndite social. Cred că aţi fi avut şi o surpriză plăcută legată de gradul meu de informare asupra acestor teme.

Altfel, mă văd nevoit să constat că în SNSPA se combină o harabaură administrativă pe stil vechi cu o intoleranţă academică pe stil nou. M-aş fi bucurat ca, înainte să importăm această intoleranţă faţă de curentele conservatoare, să importăm şi bune practici de organizare. Mi s-a întîmplat să merg la cursuri unde eram doar doi studenţi şi profesorul, fiind trimişi acasă, în ideea că recuperăm săptămîna viitoare. Am observat că nu se obişnuieşte ca profesorii titulari să vină la cursuri, ci asistenţii. La LSE am avut cursuri cu nume mari în studii de Europenizare, dar nici unul nu a lipsit de la vreun curs. Am crezut că harababura administrativă de la cursurile masterale pe care trebuie să le luăm va fi o etapă trecătoare, urmînd ca viitoarele cursuri doctorale să fie mai serioase. Dar cînd m-aţi trimis la un fel de reeducare la alte cursuri masterale pentru nişte idei exprimate într-un editorial, am crezut că e nevoie de un dialog serios asupra întîmplării. Am căutat o soluţie de compromis în e-mail-ul precedent, pe care o refuzaţi fără drept de apel şi pentru „anumite consideraţii" pe care nu le precizaţi.

Sînt convins că fără o relaţie de respect reciproc nu putem lucra împreună la o teză de doctorat. De aceea cred că este mai înţelept să renunţ la locul obţinut în cadrul şcolii doctorale din SNSPA. Consideraţi acest e-mail o informare oficială în acest sens.

Cu mîhnire,

Cristian Ghinea

Cîteva precizări: de ce nu am publicat atunci aceste mesaje? Deşi am fost scandalizat, am decis că nu e un război pe care am chef să-l port. Am decis că am păţit ceva aberant şi e cazul să îmi văd de alte treburi. Am renunţat astfel la un venit lunar decent şi la o potenţială carieră academică în România. Nu am contestat nici un moment dreptul dlui Miroiu de a mă îndruma academic. Din acest motiv, m-am arătat dornic să iau o parte din cursurile recomandate, deşi nu erau în zona mea de cercetare. Am încercat un dialog cu dl Miroiu şi aşteptam argumente pentru deciziile domniei sale, dar argumentele nu au venit (nu au mai urmat nici un fel de mesaje după cele de mai sus). De ce le public acum? Pentru că mi se cere tot mie să explic ce am cu SNSPA. Pentru că e prea mult ca tot eu să fiu acuzat de „calomnie construită cu minuţie".

Sper, dle Andreescu, că, după lectura acestor mesaje, potenţialii studenţi se vor simţi încurajaţi să „intre pe porţile SNSPA", cum spuneţi dvs.

Iaromira POPOVICI

bazar

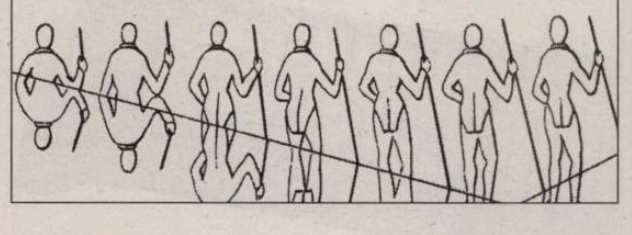

Inimi şi platitudini

Sf. Valentin a lansat, printre altele, industria inimilor. Pe toate tarabele poţi vedea inimi mici, roşii şi pufoase, eventual cu ochi, mîini şi picioare. Căni în formă de inimă sau doi ursuleţi sărutîndu-se pe una. Inimile se zoomorfizează, devenind un soi de animăluţe prietenoase ce pot fi dăruite oricui (pornind de la traducerea literală a expresiei „a-ţi da inima din piept"), dar şi pe care le poţi mîngîia şi cocoloşi alături de alţi pluşaţi.

„Dumnezeu ne-a dat două picioare să mergem, două mîini să ţinem, doi ochi să vedem, două urechi să auzim, dar de ce ne-a dat o singură inimă? Pentru că pe cealaltă i-a dat-o altcuiva ca tu să o găseşti" (tagally.com). Aşa sună un posibil SMS de Sf. Valentin de pe un site specializat în aşa ceva. Fraza de mai sus nu e, nici pe departe, singura ce are inimile drept protagoniste, dar am ales-o pentru simplitatea ei ce mimează o logică perfectă: îmi aminteşte de întrebările adresate de Scufiţa roşie Lupului-bunică, doar că, aici, avem înregistrate doar răspunsurile la ele. Şi nu oricum, ci în cheie idilică, cu titlul de adevăr absolut. Odată ce l-am citat pe Dumnezeu, nu poate fi decît ceva incontestabil.

Povestea cu luatul lucrurilor *ad litteram* continuă, de astă dată cu accentul pe partea concretă, practică: „Creează o inimă mare (din pînză roşie şi multă vată). După ce ai terminat, ataşează-i două mîini lungi făcute din acelaşi material. Aşază inima pe pat în dormitor cu braţele larg deschise şi ataşează şi un bilet cu mesajul «Atît de mult te iubesc». Cînd vine acasă, spune-i că astăzi este o zi specială. Spune-i că îi vei oferi inima ta. Mergeţi în dormitor şi arată-i surpriza" (buzznet.ro). Indicaţiile de mai sus aparţin unui site cu sugestii de cadouri pentru „sărbătoarea iubirii".

Dacă inima confecţionată manual, *home made*, intră încă în categoria blîndă, calină, partea transformată în întreg personificat e capabilă şi de alte ipostaze: unele pasionale şi înflăcărate la propriu. Pe site-ul kappa.ro sînt o mulţime de felicitări animate pe care să le trimiţi iubitului sau iubitei. În centrul lor se află tot inima: numai că boţul de catifea roşie se metamorfozează acum într-o flacără sălbatică... Inimile de pe site-ul în cauză sînt, în general, aprinse şi forfotinde. Culorile preferate sînt galbenul tare şi portocaliul-roşcat. Mesajul transmis e unul al iubirii mistuitoare.

Iubirea poate fi explicată sau mai curînd consacrată de vorbele de duh ale clasicilor literaturii şi înţelepciunii lumii în, printre altele, volumul *Vraja iubirii* (Cărţi-în-dar, Helen Exley 2003, traducere de Alexandra Florea). Cartea intră în seria celor mici şi aurii, prezentabile pe dinafară, dar inutile pe dinăuntru, ce stau lîngă casele de marcaj, la magazine, pentru a fi cumpărate la sfîrşit, precum cireaşa de pe tort. Şi care dovedesc, totodată, că oricît de mari autori ai cita (aici îi găsim pe Omar Khayyam, Oscar Wilde, Shakespeare...) poţi să nu spui nimic. Vorbele respective, scoase din context, sînt un fel de definiţie serioasă a iubirii: atît de sobră, încît pare golită de pasiune, dar şi de... spirit. „Sîntem născuţi pentru dragoste. Ea este principiul fundamental al existenţei şi unicul ei scop." (Disraeli). Acest mod de a vorbi despre iubire, preţios şi aparent incontestabil, nu poate decît să sperie. În „ajutorul" lui vine un altul, în care tenta kitsch, prezentă, în general, în aforisme, e mai evidentă, deşi citatul îi aparţine lui Tennyson: „Viaţa este trecătoare, dragostea este eternă".

Lista ar putea continua, cu exemple mai puţin seci, care vorbesc de străluciri, fluturări, înfiorări... Ideea este că în lucruri atît de „inefabile" şi esenţiale e greu să te hazardezi în definiţii. După ce *Vraja iubirii* m-a cam dezvrăjit, tind să re-valorizez mica inimă roşie, de pluş, cu mîini. Măcar se păstrează explicit în limitele genului ei.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

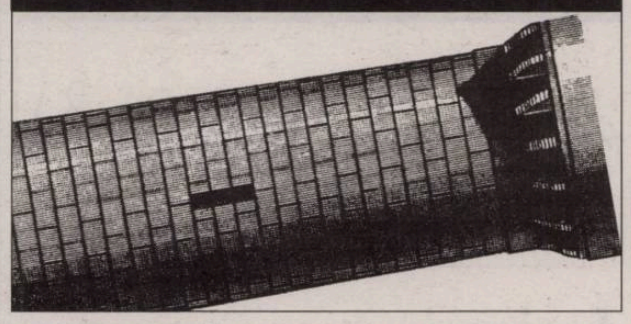

Dialog amînat

Lupta dintre nostalgia premodernă şi aspiraţia spre modernitate a primit recent forma unei manifestaţii publice: un grup de opozanţi ai paşaportelor biometrice a urcat dealul Patriarhiei, pentru a denunţa în respectiva măsură administrativă perfidele manevre ale Fiarei Apocaliptice. Reacţia societăţii s-a polarizat imediat: pe de o parte, cei care demonizează Evoluţia (de la darwinism, la biotehnologii). Pe de alta, cei care încurajează Schimbarea (fiind chiar dispuşi să o idealizeze). Locul acţiunii – la Patriarhie – arată că susţinătorii Trecutului Perfect se aşteaptă ca BOR să le preia cauza. În opoziţie faţă de această aparent jenantă probă de primitivism cultural s-au situat, fără surprize, numeroase voci intelectuale care pledează pentru raţionalitate, civism şi occidentalizare. Ca întotdeauna, fiecare mizează exclusiv pe *dreptatea proprie*.

Grupul Anti-666 exaltă o Românie patriarhală, vigilenţa faţă de influenţele străine (care pervertesc fibra neamului) şi gata să declanşeze cruciade împotriva Occidentului heterodox, agnostic şi secularizat. Nu au urcat pe deal toţi cei care gîndesc aşa: ei sînt, desigur, cu mult mai numeroşi. Sociologii pretind că mentalitatea lor e dominată de misoneism (ura faţă de noutate), de infantilism psihologic (avem nevoie de dictatură, de figura Tatălui şi de protecţie totală din partea Statului), dar şi de naivitatea contrariată a unui intelect care nu procesează datele complexe ale tranziţiei dintre două regimuri politice diferite. O asemenea fişă clinică nu le lasă însă nici o şansă în a-şi mai susţine poziţia. Or, spuneam adineaori, *şi ei au dreptate*. Unde să o căutăm? În multiplele racile ale României contemporane. Sîntem o societate nesolidară, anomică, structurată clanic, pe reţele de influenţă, necinstită şi nedreaptă? Majoritatea românilor gîndeşte în aceşti termeni. E deci natural ca imaginarul justiţialist (Vlad Ţepeş) şi funcţia taumaturgică a Sfinţilor să-şi păstreze, în aceste condiţii, prestigiul tradiţional. Şi eu aş vrea, bunăoară, ca membrii elitelor noastre să semene cu Părinţii Bisericii sau măcar să le urmeze, smerit, exemplul...

La polul opus, exponenţii României urbane, pro-europene şi liberale sînt convinşi că Ortodoxia, aşa cum e practicată de către compatrioţii noştri neinstruţi sau fundamentalişti, reprezintă *o parte a problemei,* şi nicidecum *soluţia* căutată. Ei consideră că nu Ortodoxia ca atare e de vină, cît neputinţa sa de a însoţi creativ mersul societăţii româneşti: în loc să sprijine progresul (democratic, educaţional, ştiinţific, juridic), mulţumindu-se să-i critice excesele şi să prevină riscul de a introduce Noul în detrimentul bunei gospodăriri a Tradiţiei, ea alege refugiul în mitologia medievală, filetismul şi refuzul universalităţii. Şi ei au, după mine, dreptate. Cum să pictezi „icoana" neo-poporanistă a satului româneasc, cînd observi realitatea manelizată a unui mediu rural schimonosit de poluare, kitsch, violenţă şi alcoolism? Cum să defilezi în compania celorlalte 26 de state membre ale Uniunii Europene cu atîtea „cercuri ecleziale" obsedat xenofobe, deformate de teorii conspiraţioniste, complet rupte de normele comunitare, de revoluţia IT şi de consecinţele socio-culturale inerente globalizării? Cum să nu vezi că, perpetuată în actuala ei complezenţă triumfalistă – cu o memorie impură şi o vinovaţie neasumată existenţial – Ortodoxia pare prea puţin capabilă să formeze spiritual o nouă generaţie adaptată la provocările inevitabile ale veacului în care trăim?

După cum se vede, unii cred că „durerile" prezente ale României sînt cauzate de *prea puţina Ortodoxie (adevărată),* în vreme ce restul apreciază că ele provin din *prea multă Ortodoxie (degradată).* Această dispută a dozajului arată că ambele tabere au cel puţin un punct comun: *nevoia de autenticitate*. Cearta lor ar putea fi depăşită, cu singura condiţie ca fiecare să accepte, în sfîrşit, dialogul cu cealaltă. Deocamdată, nu e cazul.

Anca MANOLESCU

Vaticanul şi evreii

„Cine ameninţă un evreu îl ameninţă pe Christos" – spunea Sfîntul Bernard, care era totuşi un tip de sfînt ofensiv, aproape militar. În *Decameronul* lui Boccaccio parabola celor trei inele sugerează egala valabilitate a religiilor abrahamice. Un Pico della Mirandola, alături de alţi renascentişti, a studiat Cabbala nu atît cu gîndul convertirii evreilor, cît mai ales din dorinţa de a reînvia o înţelepciune universală, perenă. În Evul Mediu, Spania nu a fost poate „secolul de aur" al întîlnirii între religiile monoteiste, dar a fost totuşi un mediu al schimburilor intelectuale, al traducerilor şi al circulaţiei textelor. S-ar mai putea cita o sumedenie de fenomene punctuale de convivialitate între creştinism şi iudaism.

Totuşi, în spaţiul larg al societăţii şi în timpul lung al istoriei, teologia creştină a susţinut „teoria substituţiei": creştinătatea este noul, adevăratul Israel, misiunea celui „vechi" fiind încheiată. Pentru europeni şi pentru teologii lor oficiali, iudaismul nu era o „necredinţă", ci o „credinţă depăşită", la care se adăuga calificarea de „popor deicid". Evreii au fost singurii necreştini admişi pe pămîntul Europei creştine, dar au fost mereu „străinii", utili, îngăduiţi şi persecutaţi ca străini. Mutînd accentul de pe religie pe cetăţenie, modernitatea a schimbat statutul evreilor în societate: ei au putut începe să participe la viaţa publică, iar cultul le-a fost recunoscut oficial, alături de celelalte culte. Totuşi, din punct de vedere teologic, lucrurile nu s-au schimbat prea mult pînă la mijlocul secolului trecut.

Oroarea Holocaustului şi a regimurilor fasciste totalitare a fost cea care a zguduit Biserica catolică şi a determinat-o să îşi regîndească relaţia cu iudaismul. Deja în anii '30, Papa Pius al XI-lea amintea: „din punct de vedere spiritual, sîntem toţi semiţi". După război şi mai ales de la Conciliul Vatican II încoace, Biserica catolică şi-a rafinat mereu concepţia referitoare la relaţia spirituală între cele două religii, a înmulţit gesturile de fraternitate, dialogurile metodice cu reprezentanţii iudaismului. Raporturile dintre iudaism şi creştinismul apusean (catolic şi protestant) nu mai stau astăzi sub semnul tensiunii inamicale. Sînt un domeniu bine organizat, bine frecventat de ambele părţi, fertil. Însă trauma Holocaustului – alături de memoria istoriei lungi – face ca acest domeniu să rămînă extrem de sensibil, să păstreze – uşor de redeschis – vechile răni. E un domeniu unde fiecare fapt punctual capătă importanţă simbolică, fiind interpretat după logici care, dacă nu mai sînt antagonice, au totuşi perspective distincte. În orizontul noii cordialităţi, logica victimei, de parte evreiască, şi logica identităţii proprii, de parte creştină, continuă să se confrunte. Dar dialogul, chiar dacă accidentat, rămîne deschis şi partenerii ajung astfel să sporească o interogaţie comună, să mărească partea „celuilalt" inclusă în propria perspectivă.

Incidentul cel mai recent – cu rezonanţă publică şi mediatică – a fost stîrnit de decizia Papei Benedict al XVI-lea de a ridica excomunicarea privitoare la patru episcopi integrişti, pronunţată de Vatican în 1988. Printre ei se numără Monseniorul Richard Williamson, cunoscut pentru negaţionismul său în ce priveşte Holocaustul, poziţie pe care şi-a reafirmat-o recent la televiziunea suedeză, susţinînd inexistenţa camerelor de gazare. Voci evreieşti, creştine şi laice au condamnat poziţia episcopului britanic şi au pus implicit în chestiune decizia Papei. Cancelarul Angela Merkel (susţinătoare a unei nete laicităţi europene) i-a solicitat germanului Benedict al XVI-lea o poziţie clară faţă de incident. După o primă atitudine mai vagă, Vaticanul a cerut episcopului Williamson să-şi renege public cuvintele privitoare la Holocaust.

Superiorul general al comunităţii integriste „Fraternitatea Sfîntului Pius al X-lea", Monseniorul Bernard Fellay, a declarat că actul episcopului negaţionist e străin de concepţiile comunităţii pe care o conduce, a cerut iertare Papei şi „tuturor oamenilor de bunăvoinţă, pentru consecinţele dramatice ale acestui act" şi i-a interzis Monseniorului Williamson, pînă la un nou ordin, „orice luare de poziţie publică în chestiuni politice şi istorice". Conferinţe episcopale naţionale au condamnat şi ele atitudinea episcopului, îndemnîndu-l „să dobîndească o atitudine pozitivă faţă de evrei".

Blamînd negaţionismul episcopului Williamson, Papa s-a arătat totuşi indignat de virulenţa criticilor din mediul german la adresa deciziei sale de a-i reprimi în Biserica catolică pe episcopii integrişti. Ea ar trăda reactivarea unor sentimente anticatolice, mereu latente în Germania.

Asemenea predecesorului şi prietenului său Ioan-Paul al II-lea, Benedict al XVI-lea are de articulat logica fraternităţii faţă de iudaism şi logica unei Biserici catolice care vrea să rămînă fidelă misiunii ei, să recapete putere şi unitate, să îşi mărească vizibilitatea publică şi influenţa socială. Or, mediul integrist e caracterizat prin angajament religios puternic, prin mulţimea vocaţiilor preoţeşti, prin iniţiative personale. Vaticanul a încercat mereu reintegrarea integriştilor în Biserică, sperînd ca vigoarea lor să participe, cu ajustările necesare, la binele eclezial comun.

În cuvîntul cu care şi-a inaugurat pontificatul, Benedict al XVI-lea s-a adresat „fraţilor evrei" de care creştinii „sînt legaţi printr-un mare patrimoniu spiritual ce-şi are rădăcina în făgăduinţele irevocabile ale lui Dumnezeu". El reafirma astfel o convingere teologică – formulată solemn în declaraţia conciliară *Nostra Aetate* (1965) – care a cîştigat putere în modernitate, dar care e de sursă paulină: tradiţia ebraică îşi continuă destinul salvator, neinvalidată de apariţia creştinismului. Pe de altă parte, Papa a stîrnit protestul responsabililor evrei atunci cînd a dat o mai largă posibilitate de celebrare vechii liturghii catolice, unde evreii sînt calificaţi drept „popor deicid" – noţiune pe care Vatican II o îndepărtase din liturghie şi din doctrină. Ioan-Paul al II-lea, un Papă al fraternităţii religioase, nu a putut evita, nici el, confruntarea celor două logici. El a făcut gesturi-reper în privinţa iudaismului – vizita în 1986 la sinagoga din Roma, cererea de iertare pentru persecutarea evreilor şi pentru Inchiziţie, călătoria din 2000 în Ţara Sfîntă –, alături de acte care au stîrnit reticenţe de partea evreiască. Canonizarea Edithei Stein a fost percepută ca o încercare de prozelitism. Reflecţia Vaticanului privitoare la Holocaust (1998) a dezamăgit prin faptul că, spre deosebire de Declaraţia expiscopilor francezi, textul pontifical nu menţiona influenţa anti-iudaismului în formarea antisemitismului, ci condamna Holocaustul exclusiv ca act al regimurilor totalitare.

Magisteriul catolic are aşadar de acoperit dubla sarcină de a păstra însufleţit imensul depozit al tradiţiei şi de a trata critic temele exclusiviste pe care istoria unui creştinism istoric triumfător l-a depus acolo. Teologii catolici şi protestanţi au renunţat de mult la ceea ce istoricul Jules Isaac a numit „învăţătura dispreţului" privitoare la evrei. Au înlocuit-o cu o „învăţătură a fraternităţii" care continuă să îşi elaboreze precizări doctrinare.

Cercetările istorico-critice ale textelor biblice, studiile întreprinse de teologi şi de specialişti în ştiinţele omului privitoare la începuturile creştinismului au contribuit şi ele la a spori, în publicul larg, conştiinţa legăturii dintre cele două tradiţii. Se admite astăzi ca de la sine înţeles că primii creştini şi-au trăit credinţa ca membri ai tradiţiei ebraice, că *din punct de vedere istoric* separarea celor două comunităţi a fost determinată de presiunea romană asupra Israelului, în faţa căreia ele au reacţionat diferit. Israelul s-a adăpostit în propria specificitate; creştinismul a sfîrşit prin a compune *din punct de vedere istoric* cu Imperiul.

Spiritual vorbind, dialogul actual între iudaism şi creştinism are accidente şi hopuri, dar şi rezultate spectaculoase în raport cu scurta lui istorie. Imaginea fiecărei tradiţii se limpezeşte în ochii celuilalt, se curăţă de exclusivisme şi dispreţ. Din perspectivă ebraică, Iisus e socotit astăzi un mare profet şi vizionar, chiar dacă logica ebraică nu admite întruparea divinului *în* istorie, ci doar la capătul ei. Însă acest capăt poate fi gîndit astfel încît logicile celor două tradiţii – rămînînd distincte – să *conveargă:* nu spre o dogmă comună, ci spre acel punct atemporal în care istoria se articulează cu Ierusalimul ceresc.

Chestiunea cu adevărat nevralgică pentru întîlnirea celor două tradiţii constă în tendinţa (pe care unii din reprezentanţii lor o iau drept o datorie) de a-şi *obiectiva fără rest* misiunea. Iudaismul are de evitat riscul de a-şi gîndi unicitatea ca pe o superioritate. Creştinismul are de evitat riscul de a gîndi Adevărul întrupat într-un sens strict istoric, de unde ar decurge pretenţii de universalitate *orizontală*. Chiar întîlnirea între iudaism şi creştinism, chiar dificultăţile ei teologice îndeamnă fiecare tradiţie să se privească pe sine şi să o privească pe cealaltă din punctul de vedere al Autorului lor comun.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

A cui e TVR?

La întrebarea aceasta, primul răspuns care ne vine în minte este, desigur: „Cum a cui? A poporului! TVR este televiziunea noastră publică, plătită de noi toţi prin acea taxă de timbru sau prin banii care vin de la buget. Prin urmare, e a tuturor şi trebuie să reflecte interesul public!“.

Întotdeauna ne-a plăcut să ne minţim frumos! Am fost minţiţi de alţii mult timp şi ne-a plăcut atît de mult cum au făcut-o, încît am continuat şi noi treaba. În realitate, toate lucrurile despre care ni s-a spus că sînt ale poporului erau de fapt numai ale unora. Iar poporul nu vedea nici un beneficiu de pe urma acestui tip de proprietate colectivă.

Înainte de 1989, România întreagă era „a poporului“: de la străzi, instituţii şi uzine, pînă la faimoasa Casă a Poporului. După cum ştim, aceasta din urmă era de fapt un palat închinat gloriei lui Ceauşescu, iar ale poporului erau numai sacrificiile (multe dintre ele chiar şi de vieţi omeneşti). Astăzi, construcţia megalomanică este luxosul loc unde parlamentarii se hîrjonesc amical sau îşi fac somnul de frumuseţe. Aleşii poporului, şi ei.

Cam acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu Televiziunea Română. În ultimii ani ai comunismului, era „palatul“ mediatic al lui Ceauşescu, instituţia al cărei unic scop era ridicarea de osanale conducătorului iubit. După decembrie '89, ni s-a spus că Televiziunea a devenit *liberă*. Liberă era şi cînd manipula masele în zilele Revoluţiei, la fel şi cînd nu putea să filmeze în Piaţa Universităţii din cauza ceţii, la fel şi cînd transmitea mesajele către popor ale unui preşedinte pentru liniştea noastră, iubitul Ion Iliescu. Toate guvernele post-revoluţionare s-au folosit de TVR, iar aceasta a stat cuminte să fie folosită. Cum să fi stat altfel, cînd la conducerea ei s-au aflat de fiecare dată clienţi politici ai partidelor aflate la putere? Cum să fie liberă, cînd e la mîna Parlamentului, care-i votează bugetul şi ale cărui comisii de cultură şi mass-media îi pot chema oricînd la raport pe şefii TVR care ies din rînd? Cum să servească exclusiv interesul public, cînd oamenii care lucrează acolo s-au învăţat să fie obedienţi faţă de Putere, iar conducătorii să aibă nişte slugi la Televiziunea Română?

Această mentalitate a celor care ne conduc s-a văzut şi de curînd, cînd în Parlament s-a discutat înfiinţarea unui post de televiziune al acestei instituţii, ocazie cu care deputatul PD-L Cezar Preda a scos porumbelul pe gură, adresîndu-se preşedintei Camerei, Roberta Anastase: „Haideţi, doamnă preşedinte, să îndreptăm strategia noastră ca această televiziune publică să intre şi să facă treabă aici, pentru aleşi, şi să facă studioul pe banii lor, să prezinte activitatea din Parlament aşa cum dorim noi, pentru că pînă la urmă este o televiziune publică şi ea face ce-i spunem noi, nu ce vor alţii“. Prin urmare, dacă „este o televiziune publică“, ea trebuie să facă „ce-i spunem *noi*“ şi „să prezinte activitatea din Parlament aşa cum dorim *noi*“. De fapt, nu e televiziunea publicului, ci a *noastră*, a parlamentarilor.

În ianuarie 2005, cîteva organizaţii neguvernamentale au avut iniţiativa modificării legii de funcţionare a TVR şi SRR. Preşedintele Băsescu şi liderii fostei alianţe DA făceau caz de dorinţa lor de a depolitiza cele două instituţii, iar Raluca Turcan (colega de partid a lui Cezar Preda) a şi iniţiat un proiect de lege în sensul acesta. Lucrurile s-au calmat în 2006, cînd acest proiect de lege, votat de Camera Deputaţilor, a fost îngropat în sertarele Comisiei de Cultură, Arte şi Mass-media a Senatului, pentru ca, în mai 2008, membrii Comisiei să-l respingă. De fapt, nici un partid nu-şi doreşte o Televiziune Română independentă şi cu adevărat publică.

Mi se va spune că TVR s-a schimbat mult faţă de anii '90-'91 şi chiar faţă de vremea domniei lui Nicolau, cînd orice vizită de lucru sau tăiere de panglică a premierului Năstase era dată pe post. E adevărat, s-a schimbat: manipulările şi propaganda politică sînt făcute acum mai cu mănuşi. Asta trebuie să ne bucure?

Televiziunile din România şi violenţa

Acum două săptămîni, Consiliul Naţional al Audiovizualului a dat publicităţii un studiu realizat pe baza monitorizării televiziunilor de la noi în perioada 13-19 octombrie 2008, intitulat „Măsurarea gradului de violenţă prezent în programele audiovizualului românesc“ (coordonatori: prof. dr. Ioan Drăgan, prof. dr. Poliana Ştefănescu).

„La noi în ţară, violenţa televizuală se menţine la cote ridicate (...). Acest fapt indică dominarea, la nivelul televiziunilor româneşti, a modelului primar al televiziunii senzaţionale şi consumeriste. Se constată o evoluţie paralelă între diversificarea şi creşterea violenţei în viaţa cotidiană şi punerea în scenă a violenţei pe ecranele TV, dar mai ales o prezentare mai dramatică şi spectaculară a violenţei reale în emisiunile informative şi o estetizare tot mai spectacularizantă a violenţei ficţionale. Astfel, violenţa este prezentată adeseori ca o conduită socialmente acceptabilă; ca o sursă de plăcere normală; scenarizările dau o imagine excesiv conflictualizantă a relaţiilor sociale şi a rolului violenţei ca mod de reglementare a relaţiilor sociale“ – ne spun autorii studiului publicat de CNA. Ei mai vorbesc despre violenţa prezentată la televiziune ca un „dat natural“, lucru la care participă deopotrivă subiectele prezentate, dar şi felul în care acestea sînt puse în pagină: „Combinarea unei scheme cultural-valorice maniheiste şi naturalizante (lupta Binelui şi Răului, legea celui mai puternic, înfruntarea ca trăsătură a interacţiunii umane din zona interpersonală intimă – ceea ce vedem sistematic în schema narativă a serialelor americane difuzate şi la noi) cu procedeul tehnic al filmării preferenţiale în «plan apropiat» (deci asocierea dintre o anumită schemă narativă şi anumite procedee de vizualizare) favorizează reprezentarea violenţei şi agresivităţii ca un fapt uman natural (mai puţin cultural), ceea ce conduce la o reprezentare a violenţei televizuale într-o perspectivă apropiată darwinismului social.“

Violenţa verbală, la mare preţ

Conform studiului, cel mai frecvent tip de violenţă întîlnit în emisiunile analizate a fost cel al violenţei verbale. Acest rezultat era de aşteptat, avînd în vedere că perioada monitorizată a fost una pre-electorală, cînd înfloreau atacurile între cei aflaţi în cursa politică. Cu toate acestea, nu talk-show-urile se află pe primul loc în ceea ce priveşte numărul mediu de violenţe pe oră, ci pe ultimul loc, cu doar 8,3. Sînt întrecute de reality-show-uri (cu 20,7 acte de violenţe pe oră, în medie) şi de emisiunile de divertisment (17,5). La rîndul lor, reality-show-urile sînt depăşite de producţiile prezentate pe canalele de desene animate: 27 de acte violente/oră la Cartoon Network şi 22 acte violente/oră la Jetix (Minimax are „doar“ 13 acte violente/oră).

Judecînd violenţa televizuală global (cea ficţională şi cea prezentată ca reală), campioana din punctul de vedere al frecvenţei actelor agresive este Acasă TV, urmată, în ordine, de Prima TV, OTV şi PRO TV.

Judecînd după tipologia violenţei pentru fiecare post în parte, PRO TV are cel mai mare procent de violenţă fizică (52,7%), în raport cu celelalte forme de agresiune, urmat de Antena 1 (34,7% violenţă fizică) şi TVR 1 (34,6% violenţă fizică).

Real şi ficţional

Autorii studiului au împărţit formele de agresivitate prezentate la televizor în două mari categorii: „violenţă reală“, prezentată în emisiunile de ştiri şi în reality-show-uri, şi „violenţă ficţională“, cea din filme.

Emisiunile care furnizează cea mai mare pondere de „violenţă reală“ sînt, desigur, cele de ştiri. Dacă numărul mediu al ştirilor într-un jurnal variază între 16 şi 25, numărul celor violente este între 5,5 şi 12,6 pe jurnal. Aici, primul loc este ocupat de Prima TV (12,6), urmată de PRO TV (9,8) şi Realitatea TV (8,1). Cel mai scăzut număr de ştiri violente pe jurnal (5,5) este la TVR 1.

Cît priveşte „violenţa ficţională“, pe primul loc se află Acasă TV, urmat de PRO TV, Prima TV, Antena 1 şi, în finalul clasamentului, TVR 1 (aproape la jumătate faţă de primul clasat). Autorii studiului fac observaţia că acest clasament trebuie contextualizat – Acasă TV este un canal tematic (filme) şi e normal ca el să aibă valori ridicate de „violenţă ficţională“. Un indicator mai obiectiv – ne spun cei care au realizat studiul – este cel care analizează „frecvenţa medie a actelor de violenţă pe oră de emisiune“. Din această perspectivă, cel mai violent canal este Antena 1 (cu o medie de 40 de acte pe oră), urmat de PRO TV, Acasă TV, Prima TV şi TVR 1.

Cursuri de agresivitate pentru copii

După cum spuneam mai sus, cea mai mare concentraţie de acte violente pe oră se înregistrează pe canalele de desene animate. Aici, campionul este Cartoon Network, urmat de Jetix şi Minimax. Cartoon Network este cel mai violent canal nu doar prin frecvenţa actelor de violenţă, ci şi prin durata acestora: dintr-o oră de emisiune, pe acest canal 22,6 minute sînt dedicate violenţei – asta însemnînd că, peste o treime din timp, copilul vede acte agresive.

Ne putem gîndi că violenţa din desene animate e benignă: dacă Jerry îi dă lui Tom cu tigaia în cap, aceasta nu-i împinge pe copii să se ia la bătaie între ei. Studiul ne spune însă că scenele violente au din ce în ce mai mult ca protagonişti oamenii: „Jetix prezintă cele mai «umanizate» programe, actorii iniţierii actelor de violenţă fiind, în general, oameni (în 68,6% dintre cazuri). Desenele animate de pe acest canal sînt foarte «realiste», fiind, din ce în ce mai mult, nu doar sub formă de desen animat cu personaje oameni, ci, mai nou, cu două seriale neanimate, cu actori oameni“. Autorii studiului observă că, în cazul desenelor animate, „este semnificativă amalgamarea elementelor de real şi ficţional care compun universul prezentat. Ca urmare, indicatorii violenţei, corelaţi cu gradul de autenticitate al universului prezentat sporesc gradul de nocivitate al violenţei din desenele animate. Imaginile violenţei sînt mai directe, mai insistente, mai repetitive“.

Tendinţa de a realiza senzaţionalul cu ingrediente agresive nu este proprie televiziunilor româneşti, ea se întîlneşte şi la cele din Occident. Se pare însă că noi am mers ceva mai departe. Concluziile acestui studiu sînt că „amploarea scenarizării violenţei în programele TV din România o depăşeşte pe cea din ţările vest-europene“. (**Cezar Paul-Bădescu**)

PUBLICITATE

„Vorbim de standarde europene, dar trecem peste aspecte minimale de civilizaţie“

– interviu cu Mihai DIMA, redactor-şef la revista Braille Litera noastră *–*

Mihai Dima are 31 de ani. Nevăzător din naştere, a urmat cursurile Liceului pentru deficienţi de vedere din Buzău şi este absolvent al Facultăţii de Litere din Bucureşti, secţia română-franceză. Întotdeauna a oscilat între două meserii – cea de profesor şi cea de jurnalist. Convins fiind că meseria tatălui său, cea de profesor, l-a influenţat, dacă nu în vocaţie, măcar în pasiunea pentru lucrul cu copiii, Mihai a predat limba română la Şcoala gimnazială pentru deficienţi de vedere din Bucureşti. A renunţat însă, îndeosebi din cauză că foarte mulţi dintre elevii săi aveau, pe lîngă problemele de vedere, deficienţe asociate, fizice sau mintale. „Am considerat că ei nu aveau nevoie de cineva care să îi înveţe adverbul, de exemplu, ci de o persoană cu pregătire specială, care să îi poată ajuta cu adevărat.“ În prezent este responsabilul serviciului cultural al Asociaţiei Nevăzătorilor din România (ANR) şi, din anul 2006, redactor-şef la revista Litera noastră, *singura publicaţie din ţara noastră care apare în scriere Braille. Din 1955, cînd a apărut primul număr, revista nu şi-a întrerupt nici un moment apariţia şi are, din anul 1968, o versiune omonimă tipărită în scriere obişnuită, cu informaţii despre viaţa persoanelor cu deficienţă vizuală.*

Te-ai declarat norocos de a fi făcut parte, în facultate, dintr-o generaţie deosebită. Spui că ai avut colegi care, în afara faptului că te-au ajutat foarte mult, au ajuns să fie cunoscuţi în spaţiul cultural naţional – lucrează la reviste, la edituri, în institute de cercetare. Privind retrospectiv, ai putea să o iei de la capăt?

Dacă aş avea aceiaşi colegi, cu siguranţă da. Altfel, a fost o muncă pe care nu cred că aş mai fi în stare să o fac, din punct de vedere fizic. Îmi înregistram cursurile pe reportofon şi, cînd ajungeam acasă, le transcriam în Braille, lucrînd pînă noaptea tîrziu. Era, desigur, o soluţie incomodă, dar profitabilă pentru că parcurgeam fiecare curs de două ori. Transcrierea dura însă şi cîte cinci ore şi, dat fiind că nu aveam doar un singur curs, pot spune că am avut multe nopţi albe.

Nu ai fi putut învăţa direct de pe casetele pe care le înregistrai la curs?

Nu. Asta ar fi însemnat să le ascult de la un capăt la altul, or – cum se ştie – la un curs există divagaţii, pauze, timpi morţi. În plus, ceea ce înregistram şi transcriam în Braille – cuvînt cu cuvînt – era pentru mine cea mai sigură bibliografie. Nu aveam garanţia că voi putea citi cu ajutorul colegilor toate cărţile indicate de profesori – puteam doar să sper că aşa se va întîmpla. În privinţa examenelor, profesorii erau îngăduitori şi acceptau să le susţin oral sau, după caz, să scriu în Braille şi să le citesc imediat după ce terminam. Cum nu aveam timp alocat suplimentar, scriam adesea prescurtat, folosind un sistem de abreviere pe care numai eu îl înţelegeam. Cît despre bibliografie, cea mai mare parte am parcurs-o cu ajutorul colegilor care îmi citeau. În plus, am găsit unele cărţi înregistrate la Studioul Cărţii Vorbite al ANR sau, foarte rar, tipărite în Braille.

„Pentru orice nevăzător, scrisul şi cititul în Braille sînt vitale“

Asta se întîmpla în urmă cu şapte ani. Între timp, au devenit mai accesibile?

În privinţa cărţilor vorbite, lucrurile s-au îmbunătăţit. Acum înregistrările nu se mai fac pe benzi sau pe casete magnetice, ci direct în computer, fiind distribuite nevăzătorilor pe CD-uri – în acest fel, calitatea imprimărilor s-a îmbunătăţit, iar cărţile au devenit mai accesibile. Mai nou, Studioul Cărţii Vorbite colaborează cu mai mulţi actori din Bucureşti care citesc, mai degrabă voluntar, poezie – un gen altminteri inabordabil pentru lectori nespecializaţi.

Ce se întîmplă însă cu cărţile Braille? Tipărirea în Braille este un proces costisitor şi de lungă durată, iar cărţile sînt uşor perisabile şi voluminoase.

Într-adevăr, o foaie A4, în scriere obişnuită, echivalează cu patru pagini şi jumătate Braille. O carte de 200 de pagini, de exemplu, ajunge să aibă, în Braille, două-trei volume. Din păcate, pe fondul dezvoltării tehnologiei – al cărţii vorbite şi al programelor de citire vocală a ecranului (folosite la computere) – se tipăresc şi se solicită din ce în ce mai puţine cărţi în Braille. Eu am însă convingerea fermă că, pentru orice nevăzător, scrisul şi cititul în Braille, independent de un calculator, sînt vitale. Unele volume – de versuri sau de rugăciuni, de exemplu – presupun, după părerea mea, o lectură foarte personală, intens subiectivă, pe care numai Braille-ul o poate oferi. În plus, sînt profesii în care performanţa presupune cunoaşterea alfabetului punctiform. Traducătorii, matematicienii, chiar programatorii nu pot doar să asculte un text citit cu vocea electronică, trebuie să-l şi parcurgă în Braille. În era computerului, s-a ajuns la

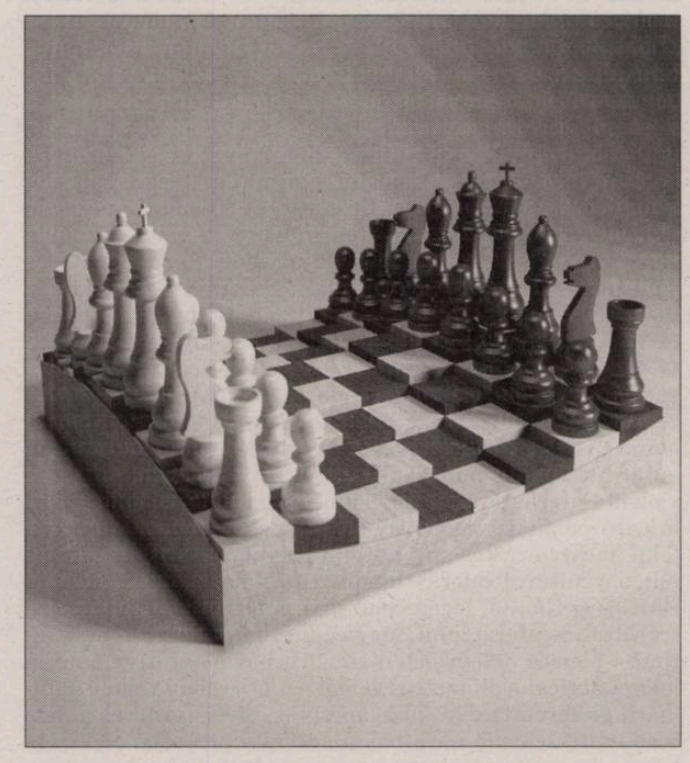

situaţia în care, în Occident, nevăzătorii care urmează să lucreze în comunicare, cu publicul, au drept condiţie de admitere folosirea activă a alfabetului Braille.

Eşti redactorul-şef al singurei reviste tipărite în Braille din România. Cîţi oameni lucrează la o revistă de aproape 140 de pagini Braille, respectiv 35-40 de pagini A4, în scriere obişnuită?

Litera noastră are doi redactori, alături de mine fiind angajată, de puţină vreme, Luiza Stavrositu, absolventă de filosofie. Acestora li se adaugă tipografii Braille, lectorii şi corectorii. Împreună am reuşit să depăşim, în ultimă instanţă, un moment „delicat“. Hîrtia Braille este un produs cu o densitate mai mare decît hîrtia obişnuită şi este fabricată doar în baza unor comenzi de ordinul tonelor. Guvernul întîrziase să acorde asociaţiei subvenţia prevăzută de lege şi astfel revista era în mare întîrziere. Faptul că, în pofida acestei situaţii neplăcute, numărul abonaţilor nu a scăzut semnificativ, exprimă ataşamentul oamenilor faţă de revistă.

În ce constă practic activitatea voastră?

Solicităm şi primim materiale pe mail şi prin poştă de la colaboratori din întreaga ţară, le transcriem în Braille şi le redactăm. Scriem, la rîndul nostru, articole, facem traduceri, preluăm materiale pentru nevăzători de interes din presa obişnuită, la care aceştia nu au altfel acces, şi „supervizăm“ tipărirea articolelor. Textele sînt dictate de lector şi „scrise“ de tipograf pe nişte plăci de aluminiu, în ordinea în care vor apărea în revistă, iar imprimarea pe hîrtie şi multiplicarea se fac prin presare. În fiecare lună, primul articol care ar trebui tipărit este editorialul meu. Acesta întîrzie însă mereu şi, pentru a nu ţine treaba în loc, am găsit o soluţie de compromis.

În ce sens?

Colegii mei scriu pe matriţă primele şapte pagini, care conţin sumarul revistei şi caseta redacţională. Cum primul articol – al meu! – se lasă aşteptat, scrierea continuă cu pagina 11. Asta înseamnă că editorialul nu ar trebui să fie nici mai scurt, dar nici mai lung decît paginile 8-10. Evident că eu nu reuşesc să satisfac nici această exigenţă de spaţiu! Băieţii scriu cît scriu, constată că nu va încăpea şi, evident, mă cheamă să tai. Şi nu de oriunde, ci din finalul textului –„concluzia raţionamentului“! Iar cenzura lor e necruţătoare! Glumesc, desigur. Întîrzii cu editorialul pentru a avea imaginea de ansamblu a numărului. Din punctul meu de vedere, un asemenea text nu ar trebui să conţină doar o părere pe un subiect la alegere, ci ar trebui să răspundă, să completeze, să dezvolte şi, într-un fel, să dea un sens mai larg materialelor existente în celelalte pagini ale revistei.

„Companiile sînt încă reticente în a lucra cu deficienţii de vedere“

Crezi că societatea este pregătită să-i scoată pe nevăzători din starea lor strictă de dizabilitate?

Nu, din păcate. Asta ar însemna, printre multe altele, şansa de a lucra în meserii la care ei acum doar visează. Orice nevăzător care utilizează computerul ar putea să stea la un birou şi să facă rezervări sau să lucreze în cadrul serviciului de relaţii cu clienţii al firmelor de telefonie mobilă. Din nefericire, companiile – fie ele de stat sau private – sînt încă reticente în a lucra cu deficienţii de vedere. Din această perspectivă, a profesionalizării, o mare problemă a societăţii noastre este, cred, aceea că nu găseşte soluţii de încadrare în muncă a nevăzătorilor cu potenţial intelectual scăzut sau mediu. Aceştia urmează o şcoală de arte şi meserii, dar, odată terminate studiile, nu se mai pot angaja într-o cooperativă meşteşugărească, din cauză că tehnologizarea masivă a înlocuit oamenii cu maşini, mai performante şi mai rentabile din punct de vedere economic. Oamenii termină şcoala şi rămîn şomeri acasă.

Sau produc cutii de carton şi perii.

...de care nu mai are nimeni nevoie. La Cooperativa „Munca“ din Bucureşti erau peste 1500 de angajaţi înainte de 1990, iar acum sînt sub 100 – din populaţia activă de nevăzători, mai puţin de 10% lucrează. Este un procent extrem de mic care generează o problemă gravă – vorbim de oameni în putere care stau acasă, care nu mai socializează, care se izolează şi care nu mai au nici un viitor.

Nu depinde însă şi de disponibilitatea nevăzătorului de a lupta cu propria situaţie?

Depinde enorm! Numai că ar trebui să existe şi un climat care să-ţi favorizeze iniţiativele. Vorbim de standarde europene, de *aquis*-ul comunitar, dar trecem peste aspecte minimale de civilizaţie. Iată, sîntem singura ţară din Uniunea Europeană – excluzînd Cipru şi Malta – care nu are un centru social şi de reabilitare pentru cei ce rămîn fără vedere la vîrste adulte din pricina unor accidente sau boli. Aceşti oameni trec prin drame greu de imaginat, dar nici o instituţie a statului nu îi sprijină. De aceea ANR a iniţiat un proiect de construire a unui centru specializat, dar, pînă în prezent, la el au contribuit doar persoanele cu deficienţă de vedere, familiile şi prietenii lor, prin donaţii ce însumează aproximativ 200.000 de euro. Totuşi, problema este a societăţii româneşti, iar statul ar trebui să perceapă centrul ca pe un obiectiv naţional, nu unul organizaţional.

Sportul, o formă firească de comunicare

Ca să nu terminăm într-o notă atît de gravă, aş vrea să vorbim despre cele două mari pasiuni ale tale: şahul şi echipa Steaua.

Şahul este singurul sport pe care nevăzătorii îl pot practica în condiţii egale de performanţă cu persoanele valide, fiind un mijloc agreabil şi eficient de integrare în societate. De exemplu, un copil fără vedere nu s-ar putea juca cu colegii lui valizi, întrucît majoritatea jocurilor acestora se bazează pe imagine sau pe mişcare. Pentru o asemenea situaţie, şahul este o soluţie salvatoare. În prezent, în România, sînt peste 150 de şahişti nevăzători legitimaţi, implicaţi anual într-un campionat naţional, iar Dacian Pribeanu, cîştigătorul celor mai multe competiţii interne, este al şaselea din lume. Anul trecut, la Olimpiada de Şah pentru Nevăzători desfăşurată în Grecia, la care au participat 42 de ţări, echipa noastră naţională a luat locul 11. Eu nu am jucat acolo, am fost doar în calitate de corespondent. Mi-am recîştigat însă, la finele anului trecut, locul în echipa naţională, aşa încît, la Cupa Mondială care va avea loc anul acesta în Azerbaidjan voi trece de la masa de scris la cea de joc.

Tatăl tău, Tănase Dima, a antrenat echipa Dinamo. Tu, ca microbist declarat, ţii însă cu Steaua!

Cu Steaua, de cînd mă ştiu! Urmăresc fotbalul cu mare plăcere. Dincolo de frumuseţea în sine a jocului, cred că acest „cel mai important fleac al lumii moderne“ – cum l-a numit un scriitor – este şi un valoros factor de socializare. Poate că, în România, în perioada comunistă, fotbalul a fost şi o formă, dacă nu de disidenţă, măcar de rezistenţă *sui generis*. Tot ce nu puteau înjura oamenii referitor la sistemul în care trăiau, la viaţa pe care o duceau, se revărsa pe stadion, ca reacţie „naturală“ la adresa jucătorilor.

Acum de ce mai înjură oamenii pe stadioane? Pentru asta ce explicaţie mai ai?

Acum...? *(rîde)* În era globalizării forţate, fotbalul rămîne una dintre cele mai productive şi fireşti forme de comunicare între oameni care nu se cunosc, care provin din ţări, civilizaţii şi culturi diferite. Chiar şi nevăzătorii joacă fotbal, dar într-un cadru mai neoficial şi într-un fel mai special – în sală, folosind o minge cu clopoţei. S-a organizat şi un campionat mondial care a fost cîştigat de Brazilia, cea mai bună echipă, chiar şi cînd vine vorba de fotbal jucat de nevăzători! Cum la nevăzători fotbalul nu se justifică prin nimic – antrenamente, buget, resursele jucătorilor – brazilienii au cîştigat strict datorită unui „ceva“ nativ!

a consemnat Ruxandra TUDOR

Adrian CIOROIANU

Geopolitica Matrioşkăi

– despre mizele multiple ale „crizei gazului“ –

În buna tradiţie a butadei lui W. Churchill, cel care – inspirat de păpuşa de lemn Matrioşka – spunea că *Rusia este o ghicitoare ascunsă într-un mister încastrat într-o enigmă,* comportamentul (geo)politic al statului condus de sistemul Putin & Medvedev permite mai multe niveluri de lectură, plecate din acţiuni şi declaraţii aparent disparate.

Dar în politica unei mari puteri (ceea ce Rusia vrea să redevină) nu există multe lucruri disparate. Criza gazului din ianuarie a.c. e doar unul dintre *gesturile de forţă* pe care Rusia le-a încercat în ultimii ani – vezi revendicarea unui statut de primă putere în Antarctica (şi plantarea unui steag sub gheaţa Polului Nord), creşterea cheltuielilor militare (şi reluarea manevrelor în Marea Caraibilor sau testarea unei noi rachete balistice în 2007), încercarea unui cyber-atac împotriva Estoniei etc. Totodată, această criză a gazului este şi foarte riscantă pentru Moscova. În ultimii ani Rusia nu a excelat deloc în privinţa strategiilor de *PR* – drept care ea ar putea resimţi pierderi de imagine (şi nu numai) considerabile.

Cum s-a ajuns aici? Orice criză importantă are rădăcini şi mize multiple. O miză este Ucraina; alta este „vecinătatea imediată“ a Rusiei; o altă miză este Uniunea Europeană; şi alta este „acasă“, în societatea rusă.

Moscova are alergie la oranj. Actualul sistem Putin-Medvedev nu are nici un motiv de simpatie pentru preşedintele Ucrainei. În viziunea Kremlinului, Iuşcenko şi cei care-l sprijină (*americanii* – a spus-o des în ultimii ani V. Putin) au scos Ucraina de pe orbita sa firească, unde a fost, vreme de secole, parte a *Marii Rusii*. Una dintre axiomele geopoliticii (vezi cartea lui Z. Brzezinski, *Marea tablă de şah*) spune că *Rusia plus Ucraina* este o mare putere, dar că *Rusia fără Ucraina* este (numai) o putere regională. Lui Vladimir Putin i-a fost dat să „îndure“ două revoluţii *colorate* în spaţiul ex-URSS: *revoluţia trandafirilor* din Georgia (noiembrie 2003) şi *revoluţia portocalie* din Ucraina (decembrie 2004). De înţeles ce sentimente nutreşte Kremlinul faţă de lideri precum georgianul Saakashvili sau ucraineanul Iuşcenko.

În ultimii patru ani, Rusia a avut numai eşecuri în a recîştiga controlul asupra Kievului – şi tot ce poate face acum este să alimenteze, cu orice mijloace, conflictul dintre preşedintele Iuşcenko şi premierul Iulia Timoşenko (mai dur chiar decît conflictul dintre liderii *portocalii* români T. Băsescu şi C.P. Tăriceanu). Peste un an, în Ucraina vor avea loc alegeri prezidenţiale; Rusia va încerca să le influenţeze. Pînă atunci, orice discreditare a lui Iuşcenko prinde bine; în spiritul lui *divide et impera,* Timoşenko poate fi deocamdată sprijinită de Putin. Dar ea nu e o filorusă, şi deci nici o variantă sută la sută sigură pentru Kremlin (aceeaşi Timoşenko cerea, în 2008, umbrela NATO pentru ţara sa – un gest care nu-ţi aduce fani entuziaşti la Moscova). După lichidarea politică a lui Iuşcenko, va apărea un antidot şi pentru Timoşenko.

Relaţii speciale, interese pe măsură. Pe scurt, Moscova a încercat să arate că Ucraina este incapabilă să fie un partener pentru Europa (în livrarea de gaze ruseşti), dar şi pentru Rusia (în tranzitul acestor gaze spre Vest). Ucraina fură (gaze ruseşti), Ucraina înşală (încrederea europenilor). Incapabilă să-şi plătească propriul consum (ruşii evaluau în decembrie 2008 o datorie a Ucrainei către Gazprom de 2,4 miliarde de dolari), ţara lui Iuşcenko aduce prejudicii întregii Europe. Acesta e mesajul Moscovei. Şi chiar dacă bucăţi din acest negru portret sînt adevărate, un lucru e cert: Rusia nu-i pregătită politic şi psihologic să accepte că părţi vitale din sfera sa de influenţă (precum Ucraina) încearcă acum o apropiere de NATO şi de UE. Aici este miezul problemei. Cum spunea recent premierul Putin – „Noi mereu plecăm de la premisa că avem o relaţie istorică specială cu Ucraina“ (*The Economist*, 17 ianuarie a.c.). Fiecare să înţeleagă ce vrea – inclusiv avertismentul de aici.

Dar Ucraina nu e doar o miză în sine. Războiul împotriva Georgiei din august 2008 şi acest *gas war* împotriva Ucrainei sînt gesturi mai ample, al căror destinatar este ceea ce Rusia numeşte *vecinătatea imediată* – adică ţările din perimetrul fostei URSS (exclusiv Ţările Baltice, „evadate“ norocos spre NATO şi UE). *Vecinătatea imediată* este un concept-cheie al noii doctrine militare ruseşti (din 1993; inspiratorul a fost Elţîn, iar artizan principal generalul Gracev, atunci ministru al Apărării). Esenţa noului set doctrinar spune că armata rusă e datoare să-i apere şi pe cei cca 20 de milioane de ruşi din afara Federaţiei Ruse. Acest concept implică un altul, complementar: dacă Rusia are i) o *vecinătate apropiată,* atunci este normal să aibă şi ii) *interese particulare* în cadrul acesteia, pe care să le apere prin orice mijloace. Un mijloc este şi gazul – sau preţul lui, care depinde de calitatea relaţiilor pe care clientul le are cu Moscova.

Aşadar, ca şi războiul cu Georgia, criza gazelor cu Ucraina e menită să spună tuturor vecinilor că Rusia „s-a ridicat din genunchi“ şi că are memoria lungă. Aviz amatorilor (şi urmăriţi, de exemplu, ce se va întîmpla în Republica Moldova în acest an).

Un* clin d'oeil *spre Europa. Un detaliu esenţial: Rusia are disperată nevoie să-şi vîndă gazul – cu menţiunea că nu tot gazul vîndut *de* Rusia este gaz *din* Rusia (în 2007, Gazprom a încheiat un acord cu Kazahstanul şi Turkmenistanul, iar exportul de gaze al acestora trece prin conductele ruseşti). Europa are nevoie de gazul rusesc la fel cum gazul rusesc are nevoie de Uniunea Europeană – în acest moment clientul principal pentru marfă. Şi dacă tot alimentează Europa, Rusia aşteaptă de acolo semne de bunăvoinţă. Ajuns la Berlin, pe 16 ianuarie a.c., în plină criză, premierul Putin spunea: „Poziţia UE, care pune pe acelaşi plan Rusia şi Ucraina, reprezintă *de facto* un sprijin acordat Ucrainei“.

A se citi: Rusia este total nemulţumită de felul în care UE vede politica europeană de securitate şi apărare. Chiar dacă a acceptat (cu spatele la zid) lărgirile succesive ale NATO, Moscova continuă să vadă în această alianţă un adversar. De altfel, poate e şi firesc ca Rusia, dacă vrea să fie mare, să-şi găsească (sau să-şi inventeze) un inamic pe măsură. Pentru Moscova, NATO înseamnă prezenţă şi influenţă americană în Europa. Teza rusească este că *protecţia NATO* înseamnă de fapt divizarea Europei în zone cu securitate diferită: de exemplu, dacă Sofia şi Belgradul sînt capitale europene, de ce să fie ele *protejate* diferit, în funcţie de notele primite de la americani? În locul acestei umbrele NATO, Rusia vrea un sistem de securitate pan-european, în care Rusia, UE şi statele europene non-UE să fie parteneri – un proiect foarte frumos, dar şi foarte vag deocamdată. Pentru Moscova, acest proiect ar avea măcar două avantaje: i) niciodată nu va putea exista fără participarea Rusiei şi ii) materializarea sa este atît de îndepărtată, încît Rusia poate marca pînă atunci puncte bune, subliniindu-i necesitatea şi, simultan, criticînd NATO.

Un alt motiv de supărare a Rusiei: Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), moştenitoarea fostei CSCE (Comisia pentru Securitate şi Cooperare în Europa, care a dus la Acordul final de la Helsinki, în august 1975). Din perspectiva Rusiei, OSCE este tot un instrument în mîna Occidentului. Deloc întîmplător, OSCE a fost în cîteva rînduri foarte critică la adresa Rusiei – semnalînd suspiciuni privind corectitudinea alegerilor, timorarea presei independente etc. Pe 25 noiembrie 2000, la Berlin, fostul ministru rus de Externe Igor Ivanov spunea: „OSCE riscă să se transforme într-un instrument (...) pentru impunerea democraţiei cu forţa“. Iar două zile mai tîrziu, la Viena, el insista: „[Ne provoacă] îngrijorare tendinţa de a limita OSCE (...) la problemele umanitare şi ale drepturilor omului [şi asta] numai în partea estică a spaţiului euroatlantic“. Avertismentele lui Ivanov s-au materializat ulterior – vezi interzicerea participării observatorilor OSCE la alegerile din Rusia, în 2007.

Un alibi pentru „acasă“. În fine, această recentă criză a gazului are şi o miză internă: relaţia dintre *conducători* şi *conduşi* din Rusia. Pînă acum, sistemul Putin-Medvedev s-a bazat pe un pact informal: *noi* [echipa Putin] *conducem, voi* [populaţia] *trăiţi din ce în ce mai bine*. În cazul de faţă, traiul bun presupune cu obligativitate vînzarea gazelor. Ceea ce ruşilor li s-a spus că nu s-a mai întîmplat, între 7 şi 19 ianuarie – din cauza Ucrainei şi a complicei sale, UE.

Acest pact între lideri şi populaţie este acum în pericol. Rusia (prin Gazprom) arată doar o faţă a medaliei: diverse ţări, cu Ucraina în frunte, nu vor să accepte un preţ mărit la gaze. E doar o jumătate de adevăr. Cealaltă jumătate spune că preţul gazelor este în scădere oricum: de la cca 460 de dolari (în decembrie 2008) ar putea ajunge la 280 de dolari/mia de metri cubi la mijlocul acestui an *(Newsweek,* 19 ianuarie 2009). Scăderea este şi consecinţa faptului că, din cauza crizei, industriile mari consumatoare de gaze din UE (oţelării, uzine de aluminiu sau sticlărie etc.) bat pasul pe loc. Cu alte cuvinte, efectul e pervers: mărindu-şi pretenţiile, Rusia şi-a speriat unii dintre cei mai importanţi clienţi.

Potrivit estimărilor occidentale, Gazprom – şi deci Rusia – a pierdut cca 200 de milioane de dolari în fiecare zi în care nu s-au livrat gaze (!). Numai în cele cinci zile de întrerupere completă a livrării (între 7 şi 12 ianuarie a.c.), Rusia a pierdut cca 1,1 miliarde dolari şi a trebuit să închidă în jur de 100 de puţuri. A spune că Ucraina este de vină poate fi o soluţie, dar nu aduce banii înapoi.

Şi astfel, totul se închide într-un cerc vicios. În loc să-şi cheltuiască banii primiţi pe gaze pentru ameliorarea infrastructurii, Rusia a preferat să experimenteze noi rachete balistice; în loc de a moderniza spitalele, s-au preferat manevre militare cu Venezuela lui Hugo Chávez. Poate că Rusia a mai ratat încă o şansă de a reduce decalajul istoric faţă de Occident, şi acum are nevoie de un ţap ispăşitor.

De ce nu ar juca Uniunea Europeană, NATO şi Ucraina un astfel de rol?

PUBLICITATE

TÎRCOALE ÎN JURUL CRIZEI

Toată lumea vorbeşte despre criza financiară. Bineînţeles că vocile cele mai auzite aparţin specialiştilor, adică celor care „ştiu" despre ce e vorba. Ce înţelegem însă din explicaţiile lor, cît la sută din aceste explicaţii ajung la urechile noastre (fără multă cultură economică) şi cum se vede, pînă la urmă, criza de la nivelul micro? Întrebaţi ce măsuri de protecţie şi-ar lua în cazul agravării crizei, oamenii sînt destul de debusolaţi. Puţini şi-au pus problema la ce ar fi dispuşi să renunţe din ritualurile lor consumiste. La auzul cuvîntului „economii", au tendinţa să se crispeze. Fie că e vorba de diversele cheltuieli de care s-ar putea dispensa, fie de celălalt tip de economii: banii puşi deoparte pentru zile rele...

Iaromira POPOVICI

Economii...

Un domn de 70 de ani, fost maistru, spune că, dacă ar fi să facă economii la ceva, ar începe cu alimentaţia. Ar mînca mai puţină carne sau fără carne complet: la vîrsta lui, oricum nu mai are atîta nevoie... De plăcut, i-au plăcut, în viaţă, „un pahar de vin bun, o friptură gustoasă şi o femeie frumoasă...". I-ar plăcea şi acum, dar asta e situaţia. În privinţa celorlalte economii, banii strînşi de-o viaţă şi-i ţine la Trezoreria naţională. Are mai mare încredere în ea decît în bănci pentru că e de stat. Dobînzile sînt mai mici, dar sigure.

Banii puşi deoparte – spune primul meu interlocutor – sînt pentru înmormîntare. „Înmormîntarea, acum, costă cel puţin 50 de milioane de lei vechi" – precizează un altul, tot fost maistru, acum pensionar. El îşi ţine banii în bancă, negăsind, momentan, altă soluţie mai bună. Dacă ar fi să renunţe la ceva, ar fi la haine. Probabil că va începe să le ia de la second-hand. Deja la second-hand-ul din cartierul lui a început îmbulzeala. La altceva nu poate renunţa: are patru boli grave, şi dacă nu ar lua medicamentele pentru ele, s-ar putea întîmpla orice. De mîncat, trebuie să mănînce fix 1300 de calorii pe zi.

Alţi intervievaţi se arată dornici să renunţe la medicamente: nu toate sînt indispensabile, aşa că, în caz de nevoie, le păstrează doar pe cele care le asigură supravieţuirea. Apoi, la alimente. Un fost inspector septuagenar de primărie nu ar ezita să reducă la minimum lucrurile esenţiale. La celelalte face, de mult, economie: cheltuielile casei şi haine... În privinţa celorlalte economii, nu are încredere în bănci, dar nici o altă soluţie nu a găsit.

A găsit-o, însă, o doamnă cochetă şi mucalită care a lucrat la ambasada engleză (lucru oglindit şi în vocabularul ei frecvent colorat de englezisme): ea îşi ţine banii, vreo 50.000 de euro, la saltea, adică în propria casă. Îi e mai frică de bănci decît de hoţi. Are şi cîteva bijuterii, pe care la o adică le poate vinde. De renunţat, nu ar putea renunţa la haine, dar ar mai reduce porţiile de mîncare: în loc de două bucăţi de carne fiartă, ar mînca una. La unele medicamente. Şi... la soţ (care stă pe bancă, alături, şi mai mormăie cîte un comentariu...), dacă şi-ar găsi pe cineva cu bani.

Trei doamne mai tinere, contabile, între 50 şi 60 de ani, sînt, în mare măsură, de acord: dacă lucrurile ar lua-o razna, ar trece la o mîncare naturistă, mai uşoară. În natură te poţi simţi bine cu puţin, declară una dintre ele. Tot aproape la unison sînt toate trei în ce priveşte plăcerile de care nu s-ar putea dispensa: excursiile, călătoriile în lume rămîn priorităţi. Banii şi-i ţin acasă. Una spune că, în opinia ei, o investiţie rentabilă ar fi un teren: poţi să-l cultivi şi ai ce mînca.

O profesoară în jur de 30 de ani, cu bona şi copilul, şi-a investit deja banii într-un teren, care momentan stagnează. Şi de doi ani a început să renunţe la obiceiurile plăcute, dar costisitoare de altădată, cum ar fi concediile. Nu criza a determinat-o să procedeze aşa, ci copiii. Ca să le asigure o educaţie decentă, e dispusă să facă sacrificii. Consideră că cea mai bună investiţie sînt ei.

O fată cu părul lung şi negru, care se sărută de zor cu un tip cu căciulă, nu ar renunţa niciodată la credinţa ei: ştie că Dumnezeu nu te lasă nici în vremuri de restrişte, asigurîndu-ţi strictul necesar. Altfel, ar încerca să găsească locuri mai ieftine de unde să cumpere produsele, ar renunţa la credite. Bani de pus deoparte nu are. E psiholog şi are 30 de ani.

Stela GIURGEANU

Murătura anti-criză

Pe **Viorica,** 43 de ani, patroană de magazin la parterul unui bloc, criza financiară n-o va afecta. Sau cel puţin aşa crede. La mijloc trebuie să fie un sabotaj al teroriştilor, *via* Osama Bin Laden, de vreme ce colapsul financiar a început în America. Or, cum la noi n-are nimeni interes să atace România, o să ieşim la fel cum am intrat: întocmai ca o gîscă prin apă, fără să ne udăm prea mult penajul. Cît despre ce se întîmplă la Uzinele Dacia... aşa se face – îmi răspunde – e mai mult de „ochii lumii", ca să vadă lumea că avem şi noi criză.

Criza e însă luată mult mai în serios de către un alt interlocutor, **Cristi,** 32 de ani, programator. Ea există, e reală, iar consecinţele vor fi foarte serioase. Nu ştie însă în ce măsură ne va afecta – dată fiind calitatea informaţiilor pe care le primim. În afara faptului că sînt prea tehnice pentru cineva neavizat, e vorba şi de un soi de „netransparenţă conspirativă". Criza ţine de motive mult mai grave decît sîntem noi lăsaţi să cunoaştem, iar ştirile care ajung la marele public sînt prelucrate îndelung, ascunzînd adevăratele implicaţii ale momentului. Oricum, speranţa moare ultima, poate imediat după ce criza se va termina.

Dacă se va termina sau nu, pensionarii îşi doresc un singur lucru: să nu le fie afectată pensia (aflată în criză dintotdeauna). **Maria** şi **Petru,** un cuplu de foşti poştaşi (ea la ghişeu, el pe teren) de 67 şi 69 de ani susţin că dacă pensia vine la timp (şi nu cum s-a întîmplat în ianuarie cînd a întîrziat două zile!) nu e bai. Ei n-au datorii, nu rămîn restanţieri nici măcar la întreţinere, ca alţii, care, culmea!, îşi permit concedii în străinătate şi maşină, dar „uită" să-şi plătească „facilităţile". Poate aşa a şi pornit criza – îşi dă cu părere Petru – pentru că mulţi – iar aici vorbeşte în special de cei cu bani – nu şi-au plătit datoriile la stat la timp. E mai mult o criză a oamenilor bogaţi, şi nu a celor de rînd, a băieţilor spilcuiţi de se fac că lucrează, dar stau toată ziua la birou. În nici un caz nu e vina celor care muncesc cinstit şi pe teren, la faţa locului. Ăia care fac bani virtuali pe computer au rămas dintr-odată fără obiectul muncii şi vor să ia de la cei care produc propriu-zis, să le dea la cap cu impozite mai mari, ca să stea ei în continuare la birou şi să frece menta. Aşa e de cînd vremea: oamenii „de rînd", salahorii fără carte trebuie să-i scoată pe ei din rahat – asta e de fapt criza!

De fapt nu e, domnule, nici o criză! – afirmă precipitat **Sile,** instalator, 42 de ani. E un bau-bau pe care ni-l bagă pe gît guvernanţii, ca să pună biruri mai mari pe noi. Au început să moară americanii de foame? Nu! „Eu cred că e criză cînd 'oi auzi de foamete; pînă atunci, dacă io am pe masă friptură şi cartofi, n-am nici o treabă cu criza, iar criza n-are nici o treabă cu mine!"

Deşi precauţi într-ale crizei există. **Dumitru,** proprietarul unui teren într-un sat de prin Bucovina, mărturiseşte destul de panicat că această criză e cum nu se poate mai reală, că se apropie cu paşi repezi de noi şi că, deşi mulţi îşi îngroapă capul în nisip ca struţii, n-o s-o mai poată ignora prea mult. Că a început ca un atac terorist, poate, că e un mijloc de a pregăti o nouă ordine mondială... fără îndoială. Dar toate lucrurile astea ţin de un nivel prea înalt pentru a-l putea noi schimba. Rămîne faptul... iar faptul spune că va fi nasol. În ce-l priveşte, şi-a făcut provizii de medicamente şi alimente neperisabile (făină, zahăr şi miere) şi aşteaptă cu pacienţă îngrijorată anul de graţie 2011, cînd susţine că vom reintra în normalitate.

Normalitatea însă e susţinută, departe de toate teoriile conspiraţiei, în stilul neaoş al hazului de necaz. Bunăoară, tanti **Vivi** din piaţă, bătrînă „de nu mai numără ea anii, doar banii" – de la clienţi –, rînjeşte cînd o întreb de pancarta de carton, îmbibată cu oţet, de deasupra butoiului cu murături: „Ce criză, mamă? Io nu văd nici o criză pe taraba mea, dacă e, încep să dau şi io murăturile astea în rate, ca la bancă, cu credit sau cum i-o zice. Io continui să-mi pun pătlăgeaua în curte, apoi s-o murez şi s-o vînd. Ce criză o să mă oprească pe mine să-mi vînd murătura?".

Pe pancartă era scris: „murătura anti-criză".

Constantin RUDNIŢCHI

Cei mici şi cei mari

Nimeni nu se aştepta ca efectele crizei să fie atît de mari pe plan mondial şi nimeni nu ştie cît va mai dura. Primele semne pe care le-au dat cei mai bogaţi oameni din lume au fost acelea de a-şi exersa calitatea de „guru". De altfel, publicul dorea cu asiduitate să audă opiniile lor. În confuzia numită criză, opiniile marilor oameni de afaceri au fost văzute chiar ca un colac de salvare. Cei mici ar fi vrut să-i urmeze pe cei mari. Cei mici ar fi vrut să audă de la cei mari pînă unde pot coborî preţurile, cît mai durează şi cum se pot salva din faţa crizei. Cei mari şi-au respectat statutul de guru şi nu au clarificat prea multe lucruri. Ei au vorbit despre amploarea neaşteptată a crizei, despre căderea preţurilor imobiliare şi a burselor şi s-au întrebat dacă moneda euro va mai exista peste 30 de ani. Lucruri fără multă relevanţă practică în manualul de utilizare a crizei. Criza i-a făcut chiar şi pe cei mari să fie mici sau, în orice caz, meschini. Vorbim aici despre şefii băncilor în care statul a injectat bani, dar care şi-au plătit bonusuri pentru „performanţele" obţinute în anul 2008. De asemenea, criza a păstrat, în unele cazuri, aroganţa celor mari. Spre exemplu, reprezentanţii industriei auto au venit cu avioanele companiilor pe care le conduceau la Washington, în faţa Congresului, pentru a cere ajutor de la stat.

Criza naşte însă şi şanse noi. Scăderea preţului activelor şi companiilor aduce nenumărate variante pentru investiţii. Cu o singură condiţie: să ai bani pentru cumpărături. Din acest punct de vedere, deocamdată, nu au fost vizibili foarte mulţi investitori. Pe plan mondial, a existat o singură excepţie: Warren Buffet. În România, nimeni n-a investit aproape nimic şi n-am consemnat nici o achiziţie importantă. De ce? Mulţi oameni de afaceri români nu au rezistat „cîntecelor de sirenă" ale preţului imobiliare şi şi-au mutat o parte din bani de la dezvoltarea afacerii de bază către zona imobiliară. Bani care în acest moment sînt imobilizaţi şi se depreciază văzînd cu ochii.

În rest, aceşti apostoli ai capitalismului (oamenii de afaceri) au făcut cel mai facil lucru pe care puteau să-l facă: au lăsat statul să rezolve problemele crizei, ba chiar nu au ezitat să ceară ajutor de la stat pentru afacerile pe care le au în proprietate sau pe care le conduc. Capitaliştii şi-au păzit pielea foarte simplu: au aruncat pierderile în curtea statului, adică în curtea contribuabililor. Ceea ce demonstrează că, atunci cînd vine vorba de bani, nu există diferenţe semnificative între mentalitatea celor mici şi a celor mari: şi unii, şi alţii aşteaptă ajutor de la stat.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Discriminare.** Liderul Frontului Naţional Jean-Marie Le Pen riscă o nouă condamnare pentru declaraţii cu caracter discriminatoriu. El a vorbit recent – referindu-se la numărul mare de cetăţeni de origine musulmană din oraşul Marseille – despre „ziua cînd primarul se va numi Ben Gaudin". Concret, Le Pen a afirmat următoarele: „Primarul Jean-Claude Gaudin pretinde că în Marseille s-ar afla 300.000 de musulmani. În momentul în care or să fie 800.000, pe primar o să-l cheme, probabil, Ben Gaudin (...). Imigraţia în masă a devenit un soi de colonizare". Purtătorul de cuvînt al primarului a răspuns imediat că dl Gaudin nu a luat personal afirmaţia liderului de extremă dreaptă, dar că încercarea de destabilizare a acestui mozaic social pică foarte prost. Şi conducerea UMP (formaţiunea centristă din care face parte primarul Gaudin) a răspuns afirmaţiilor lui Le Pen: „Da, e foarte probabil ca, la un moment dat, Marseille să fie administrat de un primar cu nume străin, însă nu ne gîndim la asta cu oroare; dimpotrivă, credem că asta ar demonstra succesul acestui creuzet cultural din Marseille". Ieşirea lui Le Pen s-a produs la doar cîteva săptămîni după ce curtea de casaţie l-a condamnat definitiv într-un alt dosar de provocare la discriminare rasială: într-un interviu acordat în 2004 cotidianului *Rivarol* (de extremă dreaptă), Le Pen a afirmat că „atunci cînd în Franţa nu vor mai fi 5 milioane de musulmani, ci 25 de milioane, ei ne vor conduce". (după *Libération)*

● **Demolare.** A dispărut încă o relicvă a Războiului Rece. Edilii capitalei germane au hotărît să distrugă turnul de trasmisiuni de la Frohnau (localitate de la periferia Berlinului). Motivul: lipsa de utilitate a construcţiei şi costurile prea mari de întreţinere. Turnul de la Frohnau a fost ridicat în anii '70 pentru a asigura legăturile telefonice dintre locuitorii Berlinului de Vest şi conaţionalii lor din Germania Federală, peste teritoriul RDG. Construcţia înaltă de peste 350 de metri era a doua ca înălţime din regiunea capitalei şi unul dintre reperele pregnante ale oraşului. Antenele puteau transmite pînă la 12.600 de convorbiri simultane – o performanţă tehnică nemaiîntîlnită în acea perioadă. Invitat la „ceremonia" de demolare, inginerul-proiectant şi-a amintit că ridicarea giganticului schelet metalic a durat şase luni. Inginerul-pirotehnist l-a dărîmat în doar cîteva secunde. (după *Die Welt)*

● **Hotărîre judecătorească.** Eluana Englaro a avut un accident în urmă cu 17 ani şi, de atunci, era ţinută în viaţă artificial, în stare vegetativă. Părinţii ei au obţinut o hotărîre judecătorească prin care era autorizată deconectarea ei de la aparatele care îi asigurau hrana şi respiraţia, iar medicii de la clinica „La Quiete" din Udine au decis punerea în aplicare a hotărîrii. Numai că decizia a împărţit societatea italiană în două, a generat manifestaţii pro şi contra, a mobilizat Vaticanul, Guvernul şi Preşedinţia italiană. Executivul a dat o ordonanţă care interzice întreruperea hrănirii artificiale a unui bolnav aflat în stare vegetativă, dar preşedintele Giorgio Napolitano a refuzat să o contrasemneze, considerînd-o neconstituţională. Ordonanţa a ajuns în Senat, pentru a fi transformată în lege. Eluana a murit luni, 9 februarie, la ora 20,10, căci între timp medicii puseseră în aplicare decizia justiţiei. Legea a rămas în dezbatere, iar autorităţile au trimis echipe de control la clinică, pentru a găsi nereguli. „Sper ca oamenii să mă respecte" – a declarat tatăl tinerei. „Am făcut totul singur şi vreau să rămîn singur. Acum lăsaţi-mă în pace." (după *La Stampa)*

LA CONEXIUNE DIVINĂ STĂM BINE. LA GREIERI, SCORPIONI, PAPION ŞI COIF AM PRIMIT CE NI SE CUVENEA: PUTERI DEPLINE ASUPRA NUMELOR AIUREA

● Un dialog memorabil între două personaje istorice ale anului 1989, redat zilei de azi de suplimentul *Scînteia* al *Jurnalului naţional* de luni, 9 februarie 2009. *„Nicolae Ceauşescu:* La porcine stăm bine. *Elena Ceauşescu:* Stăm prea bine." (**D. S.**)

● La multe dintre oficiile poştale din centrul Bucureştiului am văzut o invitaţie (publicitară) de conexiune divină, prin intermediul unei iniţiate budiste ce ţine cursuri şi seminarii în toată lumea: „Nu puteţi cunoaşte sensul vieţii – sună afişul – pînă ce nu sînteţi conectaţi la Puterea care v-a creat". Total de acord, dar măcar cît avem de aşteptat la cozile Poştei Române am putea cunoaşte? (**S. S.**)

● La un seminar ţinut în Thailanda privind potenţialul alimentar al insectelor, entomologii au confirmat faptul că insectele sînt hrănitoare şi lipsite de riscuri pentru sănătatea omului, peste 1400 de tipuri de insecte comestibile (greieri, scorpioni, lăcuste, ploşniţe de apă, gîndaci) reprezentînd o importantă sursă de proteine, acizi graşi, minerale şi vitamine. Dacă astăzi asiaticii sînt singurii insectivori ai planetei, se pare că romanii şi grecii antici nu se sfiau să mai mestece cîte-o lăcustă. S-ar putea ca în viitor insectele să fie cele mai bio alimente. (**M. C.**)

● În imagine vedem un bucătar dolofan cu mustaţă, papion şi coif care face semnul OK, arătînd înspre doi bureţi roz gigantici, survolaţi de o uriaşă, dar candidă buburuză. Deasupra scrie aşa: *Morchella esculenta* – Zbârciog; jos – ROMÂNIA 2,00 L. V-aţi prins: e vorba de un timbru venit cu plicul la redacţie. S-a primit! (**M. C.**)

● De mult nu am citit în limba română declaraţii de luminozitatea celor ale dlui Bogdan Aurescu, expertul nostru de la Haga: „N-a fost o victorie ca la fotbal, nu am bătut Ucraina cu 8-2... Am primit ce ni se cuvenea, nu mai mult, nu mai puţin... Noi, românii, nu ştim să ne bucurăm. Imediat transformăm un succes într-un eşec, găsindu-i conotaţii oculte". Am o singură reţinere, la „Cel mai mult mă bucură că am reuşit să depăşim tragismul nostru mioritic". În domeniul mioritic, nimeni nu e expert. E rezerva mea – fără urmă de petrol, dar bogată în zăcămîntul ei de scepticism. (**R. C.**)

● Psihoza antiromânească frizează absurdul în societatea şi în mass-media din Italia. Cotidianul *Il Messaggero* a publicat un articol despre arestarea unui român care obliga o tînără să se prostitueze. Din articol reiese o atmosferă sumbră: cică tipul o ameninţa pe fată cu cuţitul şi îi spunea ceva de genul „Noi te omorîm şi te înviem. Iar cînd vei avea o nouă viaţă, voi avea puteri depline asupra ta". Aşa cică rezultă dintr-un filmuleţ pe care l-au găsit carabinierii la domiciliul românului. Numai că în filmuleţ apar doi tipi în chiloţi care se distrează cu o tipă, tipa rîde (inclusiv la ameninţarea cu cuţitul), iar întreaga atmosferă e una de joacă stupizică (dar joacă totuşi!). Pînă şi unii cititori italieni au observat asta şi au comentat pe forum. Uitaţi-vă şi dvs.: http://www.ilmessaggero.it/articolo.php?id=45263&sez=HOME_ROMA&ctc=20#commenti. (**M. V.**)

● Din seria numelor aiurea, debitate din străfundul imaginaţiei şi al creativităţii româneşti, a se consemna: „Baeram SRL – servicii funerare complete". Propun să desfiinţăm limitele, că oricum se pare că nimeni nu mai ţine cont de ele. (**R. T.**)

LA CEL MAI VESEL MOMENT PENTRU STUDII (UN MINUT) STĂM BINE. LA POSIBILA ÎNCHIDERE ÎN ALTE VREMURI NE ÎNCHIPUIM CĂ NE POTRIVIM RAPID

● Rică Răducanu, cel mai vesel fotbalist român, omul de la care mereu se aşteaptă o poantă, e pornit rău (în *Evenimentul zilei)* împotriva confraţilor săi în ale balonului rotund, „a vrăjelii lor că nu au bani, că mănîncă doar sendviciuri... Cu 100.000 de euro, cît ia unul într-un an, eu trăiesc toată viaţa. Să nu se mai plîngă, că n-or să moară de foame". Dacă Rică a ajuns la acest giuleştean existenţialism e foarte serios de lată. (**R. C.**)

● În timp ce tatăl handbalistului ucis plîngea lîngă lumînări, un jurnalist de la Antena 3 s-a apropiat şi l-a întrebat aşa: „Cum vă simţiţi în acest moment? Simţiţi durere?". Rareş Cosma este numele acestui jurnalist care-şi este sieşi cea mai potrivită invectivă. (**M. C.**)

● În primele zece cele mai bune oraşe pentru studii din lume, cinci sînt americane (www.foreignpolicy.com). Mă întreb din nou cum poate cineva să nu fie antiamerican. (**M. C.**)

Cu ochii-n 3,14

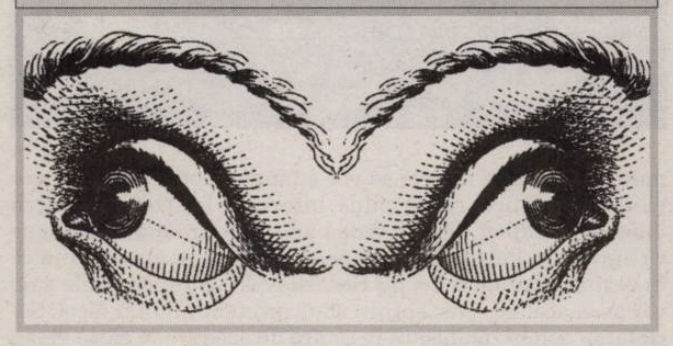

● De cîte ori circul prin unele oraşe din Ardeal mă întreb care ar putea fi legătura ascunsă dintre lunga durată de schimbare a culorii semafoarelor (pînă la un minut şi jumătate) şi felul de a fi al locuitorilor. (**A. M.**)

● În SUA continuă dezbaterea despre posibila închidere a bazei cu suspecţi de terorism de la Guantanamo. Cred că partizanii închiderii se complică inutil. De acum există modelul românesc: operaţia de glaucom. (**M. Ş.**)

● Piaţa Obor, în plină criză economică: producătorii de brînză au scos la vînzare cam tot ce au mai găsit prin cămară: carne afumată, şorici, tobă şi caltaboşi, deşi Crăciunul a trecut de mult; poţi cumpăra muşchi de viţel cu 20 de lei kilogramul, dar cînd îl vei găti vei constata că, de fapt, era rasol; mai nou, comercianţii romi cultivă roşii cherry şi andive; „brichetarul" nu-ţi mai primeşte bancnota de 1 leu ruptă la un colţ, deşi înainte umplea brichete şi pentru un pumn de mărunţiş; în bazar, o vînzătoare se uită la tine în plasă şi te întreabă cît te-au costat şamponul şi spuma de păr, apoi îţi face cu ochiul: „Nu v-aţi păcălit! Aţi dat bine!"; nu se mai înghesuie nimeni la mici şi la bere, în schimb ieftinele şi săţioasele langoşi au mare căutare; o bătrînică desprinsă parcă din alte vremuri vinde mileuri: 5 lei bucata. (**A. P.**)

● Criza economică îi afectează şi pe lucrătorii de la REBU. Un reportaj la televizor descrie angoasa gunoierilor care se plîng că nu mai au atît de mult gunoi de strîns de pe străzi, probabil – spuneau ei – din cauza crizei financiare. Adică oamenii nu mai au bani, adică nu mai cumpără, adică nu mai aruncă. Adică mai logic decît să ne închipuim că am fost loviţi peste noapte de bunul simţ moral şi civic. (**S. G.**)

● La noi n-a ţinut, dar la italieni e în continuare un mare succes: emisiunea *Big Brother (Il Grande Fratello)* a ajuns la sezonul al nouălea! Audienţa e foarte bună, iar ziarele publică zilnic noutăţi şi fotografii din „casă" (de exemplu, aici: http://www.lastampa.it/multimedia/multimedia.asp?IDmsezione=12&IDalbum=15546&tipo=FOTOGALLERY). Om fi noi „giantă latină", dar uite că aici nu ne potrivim... (**M. V.**)

● După ce Gabriel Oprea şi Liviu Dragnea şi-au dat rapid demisia, nu-mi rămîne decît să mă întreb: oare cine va fi ministru de Interne săptămîna asta? (**M. V.**)

LA A GARANTA UN PARTID LUXOS ÎN MEDIU UMED STĂM BINE

● 72% dintre francezi sînt favorabili unei „limitări a dreptului de grevă pentru a se garanta un serviciu minimal în transporturile publice", după un sondaj. Problema e cu ceilalţi 28%, care sînt sportivi – nu pentru că ar merge pe jos, ci pentru că, în Franţa, greva e un sport naţional... (**a. l. ş.**)

● În Franţa a fost înfiinţat Noul Partid Anticapitalist. Nu înţeleg de ce a fost necesară o asemenea formaţiune tocmai în Hexagon. Vreau să spun, ce partid francez este pro-capitalist? (**M. Ş.**)

● Anul trecut, Mihai Chirilov a stat de vorbă cu o ţigăncuşă care cerşea în faţa clădirii Martin-Gropius Bau din Berlin (unde sînt standurile market-ului de film), sfătuind-o să se mute mai bine în faţa unui hotel luxos, că „ăştia sînt cu filmele şi-s foarte zgîrciţi...". Anul ăsta, ţigăncuşa s-a întors – împreună cu încă o colegă de breaslă. Recesiune, deh! (**a. l. ş.**)

● Desprind ceva din oferta de produse/servicii a firmei Kogaion Com din Bucureşti (reprezentanta în România a firmei germane Netzsch): „mori cu bile în mediu umed, echipamente micronizare în mediu uscat, echipamente dispersie şi amestecare". (**D. S.**)

Georges BANU

Jerzy Grotowski şi Peter Brook

– o prietenie într-un secol tulburat –

Între 12-15 ianuarie, s-a deschis la Wroclaw anul Grotowski, pentru a comemora cei zece ani de la moartea sa şi cei 50 de ani de la crearea Teatrului Laborator. Peter Brook era prezent pentru a-l evoca pe marele artist polonez. Georges Banu a vorbit la rîndul său despre prietenia lor şi a dialogat cu celebrul regizor englez.

Calităţile esenţiale ale unui om se reflectă în prietenii săi, şi prin ei, într-o bună zi, ele trebuie să se perpetueze.

Peter Brook

Prietenii au mai existat în istoria artei. Ele se leagă pe baza unei comunităţi de scopuri estetice, morale sau politice. Şi prietenii – nu vorbesc aici de o relaţie colectivă de grup, ci de o relaţie binară – beneficiază de un statut egal, fondat pe echivalenţă şi schimb reciproc. Sînt prietenii care se dezvoltă în contextul unor societăţi netotalitare, unde pericolele care îi ameninţă pe artişti pot privi statutul lor economic – cum a fost cazul pentru Zola şi Cézanne – dar nu şi supravieţuirea lor artistică. Un alt tip de relaţie se instaurează acolo unde constrîngerile, pericolele şi sancţiunile vizează anumiţi creatori care se descoperă dezarmaţi în faţa maşinii politice din epoca lor. Aceasta nu afectează baza iniţială a prieteniei care se justifică prin date comune, afective, estetice, între parteneri, dar se adaugă aici o altă dimensiune, cea a pericolului şi a ajutorului reciproc. Ar fi interesant de repertoriat aceste prietenii dezvoltate sub dictatură, căci ele sînt numeroase. Prietenii durabile sau prietenii trecătoare implicînd toate un risc şi care se confirmă prin ajutorul adus celuilalt. Rostropovici nu l-a salvat oare pe Soljeniţîn?

Nu e vorba aici de elaborarea unui lung inventar, dar am putea reaminti o prietenie exemplară care a căpătat o dimensiune specială pentru teatrul secolului al XX-lea. Prietenia dintre Stanislavski şi Meyerhold. Stanislavski a recunoscut repede calităţile tînărului Meyerhold, mergînd pînă la a-l distribui în ceea ce va fi spectacolul emblematic al Teatrului de Artă: *Pescăruşul*. Turbulent şi nesatisfăcut, cum se ştie, Meyerhold îl părăseşte pe înaintaşul său, pentru a face teatru departe de el, în provincie, unde explorează operele noilor dramaturgi: Ibsen, Maeterlinck. Ceea ce nu-l va împiedica pe Stanislavski să-i urmărească parcursul şi să-l ia drept partener, pornind chiar de la divergenţele lor. (Îmi amintesc de Ibsen, care în culmea gloriei ţinea cont de apariţia tînărului Strindberg şi, pentru a nu-l uita, îi plasase portretul în spatele fotoliului său. Voia să scrie – mărturisea el – avîndu-l pe „Strindberg în spatele său".) Meyerhold ocupă un statut similar pe lîngă Stanislavski: acesta îl invită să deschidă un Studio la Teatrul de Artă, pentru a alimenta şi reînnoi estetica celebrului ansamblu. Este studioul din 1905 care va agita spiritele, îl va agasa pe Nemirovici-Dancenko şi va rămîne ca o tentativă avortată. Puţin contează însă eşecul său aparent, ceea ce contează este iniţiativa şi ea confirmă nevoia lui Stanislavski de a dialoga cu Meyerhold. Mai tîrziu, Grotowski, referindu-se tocmai la această relaţie exemplară, va spune că cel mai bun discipol nu este cel mai ascultător, ci „discipolul revoltat", discipolul care, ca Meyerhold, ataca estetica maestrului. Mai tîrziu, în anii '30, Stalin declanşează o teroare intelectuală ce-i ameninţă pe toţi artiştii, chiar şi pe cei mai devotaţi, cum era Meyerhold. Stanislavski îl invită atunci pe prietenul său să se refugieze în oaza studioului său marginal pe care îl crease şi îi propune să monteze o operă, *Dama de pică* – să fie oare presentimentul morţii?– permiţîndu-i astfel să se îndepărteze de spaţiul exploziv al teatrului public. Prin ajutorul său, el îi acordă o şansă de supravieţuire, şi cum am putea uita superba imagine din spectacolul lui Eugenio Barba, *Cenuşa*, unde bătrînul maestru îl ducea pe umeri pe tînărul prieten dezarmat? Odată cu moartea lui Stanislavski, zilele lui Meyerhold vor fi numărate, şi el va fi aproape imediat asasinat în Siberia. Acest sfîrşit i-a inspirat lui Kantor ultimul său spectacol, *Astăzi e aniversarea mea*. Iată sensul prieteniei pe vreme de ciumă. A se alia şi a-l ajuta pe prietenul în pericol, pentru ca acesta să poată să continue să lucreze, să trăiască. Astfel, încrederii în arta împărtăşită cu prietenul i se adaugă imperativul sprijinului acordat artistului ameninţat.

S-a zis adesea că „orice comparaţie e pe jumătate falsă". Convins de această aserţiune, avansez comparaţia dintre prietenia evocată între Stanislavski şi Meyerhold cu prietenia între Brook şi Grotowski. Sigur, diferenţele sînt multiple: nu aparţin aceleiaşi societăţi, au aproape aceeaşi vîrstă... dar asemănările sînt de asemenea, numeroase. Mai întîi una, prima: Brook, ca şi Stanislavski, îl invită pe colegul său polonez, în 1964, să vină să lucreze cu actorii de la celebrul Royal Shakespeare Company. Baza iniţială e legată de muncă, de împărtăşirea preocupărilor şi scopurilor co-

mune. Apoi, alte motive se vor adăuga, motive estetice sau motive filozofice, ca de pildă interesul lor comun pentru Jung şi Gurdjieff. Se vor vedea adesea, dar cînd situaţia se va agrava în Polonia, atitudinea lui Brook se apropie din ce în ce mai mult de cea a lui Stanislavski şi intervenţiile sale vor avea acelaşi sens: sprijin adus prietenului în pericol. Societatea poloneză plasată în „stare de asediu" de către generalul Jaruzelski produce contextul care, cu toate că este mai puţin ucigaş, îl aminteşte pe celălalt, pe cel stalinist. Şi de data aceasta, se produce aceeaşi conversiune: prietenul devine aliat. Aliat care, ca Brook, vine în ajutor, îşi aduce cauţiunea notorietăţii sale, aliat care scrie, ia poziţie, se angajează: pretenie combativă, prietenie protectoare. Spre deosebire de Stanislavski, Brook a intervenit adesea pentru a vorbi despre Grotowski, pentru a dezvălui ceea i se părea a fi unicitatea şi geniul său, pentru a interpreta diferenţa sa – în special în ceea ce priveşte raportul cu publicul – şi mai ales pentru a recunoaşte dorinţa lor comună de a depăşi teatrul de artă... De-a lungul timpului intervenţiile lui Brook marchează raportul faţă de marele prieten şi lasă să se ghicească motivele atracţiei pe care acesta a exersat-o. Atracţie artistică, dar atracţie umană de asemenea, deoarece Grotowski a reprezentat pentru Brook o dublă referinţă, o dublă exigenţă, atît la nivelul vieţii, cît şi la nivelul practicii teatrale. Între cei doi prieteni s-a instalat o legătură de încredere reciprocă şi, trebuie să reamintim, această relaţie pe timpul „cortinei de fier" a căpătat semnificaţia unei sfidări la adresa separărilor care împiedicau schimburile directe între artişti. Această prietenie a fost o excepţie. Prietenie ce o aminteşte pe cealaltă, între Stanislavksi şi Meyerhold.

„Cu Eugenio nu vorbesc decît despre teatru, cu Peter nu vorbesc decît despre viaţă."

Brook salută natura „unică" a lui Grotowski şi textul său, apărut mai întîi într-o revistă din Stratford, servind drept prefaţă la celebra carte *Spre un teatru sărac*. Cartea lui Grotowski este acompaniată de cuvintele prietenului englez. Şi Brook este, de asemenea, cel care va defini demersul grotowskian ca o formă a Teatrului sacru căruia îi consacră un capitol în celebrul său *Spaţiu vid*. Astfel, Brook acompaniază şi luminează munca lui Grotowski, care găseşte în el un comentator ales şi un sprijin strategic. Brook – artistul care considera că a rămas „la marginea pădurii în flăcări" – vorbeşte despre prietenul său ca despre cel care a pătruns pînă „în inima flăcărilor".

Apoi, întîlnirile şi dialogurile se succed: la Shiraz în 1970, pe urmă la New York, în 1973, la Brooklyn Academy of Music cu ocazia manifestării *Theatre-day* organizate de Brook în cadrul călătoriei sale cu Centre International de Recherches Théâtrales (CIRT) în Statele Unite. La rîndul său, Brook va veni la Wroclaw în 1975 pentru Universitatea Teatrului Naţiunilor. Şi fotografia lui Jerzy oferindu-i o floare pe peronul gării ne-a mişcat atunci pe noi, toţi cei care îi iubeam pe cei doi artişti! Schimburile lor vor continua, în acelaşi an în cadrul Bienalei de la Veneţia. Schimburi între egali, schimburi fără ierarhie, nici disparitate. Doi prieteni la egalitate, ale căror cuvinte comunică.

Ne vom gîndi la relaţia Stanislavski-Meyerhold cînd Grotowski va părăsi Polonia şi cînd Peter Brook va multiplica iniţiativele pentru a-l ajuta: apărînd în 1984 candidatura sa pentru proiectul Irvine în California sau invitîndu-l pe Ryszard Cieslack să joace în *Mahabharata*. Dincolo de aceste acte sporadice, Brook şi Grotowski pecetluiesc o alianţă instituţională între CIRT din Paris şi Centro di lavoro de la Pontederea. Ea nu putea să-i lase indiferenţi pe aleşii locali din micul oraş italian care, sub auspiciile lui Roberto Bacci, îl primeau pe Grotowski. Bineînţeles, Grotowski n-a fost tot atît de ameninţat ca Meyerhold, dar sprijinul lui Brook a fost binevenit. Numele său îi serveşte de scut.

Două referinţe personale au întărit prietenia ce îi unea: Gurdjieff despre care au vorbit adesea împreună şi a cărui învăţătură i-a marcat deopotrivă. În 1991, ei s-au întîlnit în jurul unei discuţii despre maestrul georgian şi dialogul lor a sfîrşit prin a deveni o referinţă în studiile despre Gurdjieff.

Ryszard Cieslak, actorul care a împins pînă la ultimele limite *etica devoţiunii* pentru a răspunde dorinţei grotowskiene de perfecţiune, a atins-o la finele unui epuizant „calvar". Cînd nu va mai găsi nici un motiv rezonabil de a mai trăi în Polonia, cînd nu va mai putea rămîne acolo, Brook îl va invita să joace în *Mahabharata*. Astfel, „prinţul constant" din spectacolul lui Grotowski devine „regele orb" în marea epopee indiană pusă în scenă de Brook. Cieslak e legătura vie între doi prieteni.

Pe 24 mai 1997, Peter Brook îl primea pe Jerzy la Bouffes du Nord pentru *Lecţia* sa inaugurală la Collège de France. A fost punctul culminant al prieteniei lor, care le-a permis să se îmbogăţească reciproc, dar care s-a înscris, de asemenea, într-o logică de supravieţuire indispensabilă la epoca cenzurii şi a riscurilor pe care le suporta chiar şi un mare artist ca Grotowski în fostele ţări comuniste.

Brook recunoaşte în Grotowski artistul dominat de o exigenţă maximă, artist hotărît să continue căutarea sa pînă la capăt, pînă la „sfîrşit de partidă", plătind preţul maxim de luptă şi de sacrificiu. Dar Brook nu-l consideră un Mare Inchizitor auster şi intransigent, el îi evocă umanitatea, rezumată prin trei virtuţi: „tandreţe, căldură, umor".

Într-o noapte, după ce am lucrat cu Jerzy la traducerea cărţii lui Thomas Richards, l-am întrebat:

– Ai doi prieteni. Despre ce vorbeşti tu cu Eugenio (Barba)? Dar cu Peter (Brook)?

– Cu Eugenio nu vorbesc decît despre teatru, cu Peter nu vorbesc decît despre viaţă.

Grotowski a întruchipat un mod de viaţă, dar – precizează Brook – „un mod de viaţă şi un drum către viaţă". Poate că prietenia lor s-a hrănit din aceeaşi dorinţă de a fi, dincolo de teatru, *maeştri de viaţă*. Şi unul l-a ajutat pe celălalt să... supravieţuiască!

traducere de Mirella NEDELCU-PATUREAU

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 262 ● 19-25 februarie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“

pagina **3**

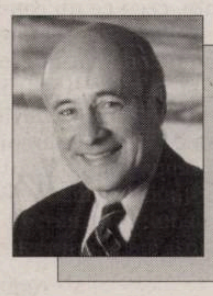

Joseph S. Nye
„Cum conduce Obama“

pagina **21**

Alex. Leo Şerban
despre Festivalul de film de la Berlin

pagina **24**

TINEREŢE FĂRĂ BĂTRÎNEŢE

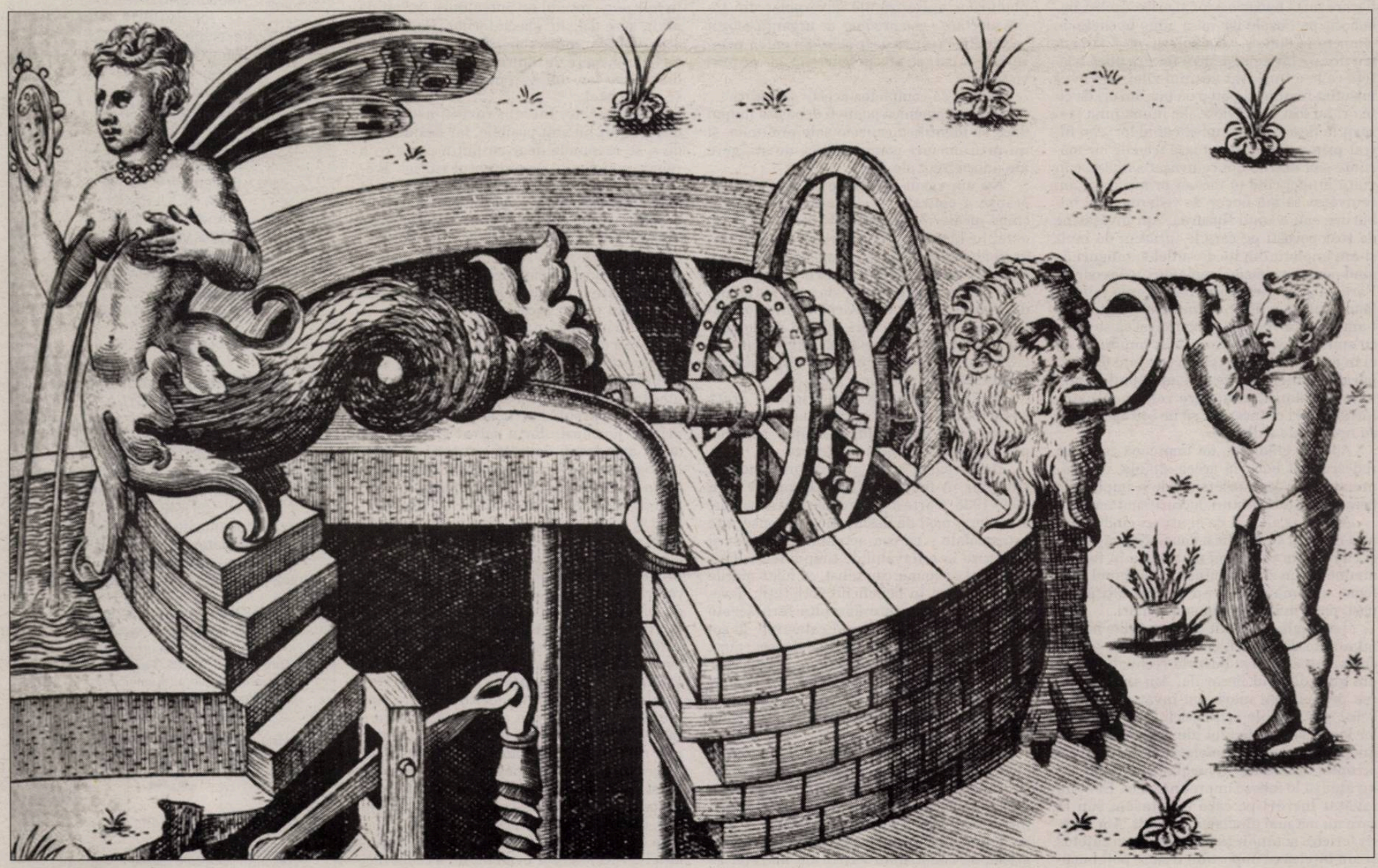

„Toţi oamenii vor să trăiască mult, dar nimeni nu vrea să fie bătrîn.“

JONATHAN SWIFT

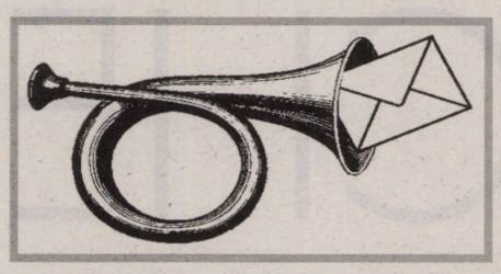

Nr. 257: *„Alte vremuri, alte generaţii“*

Şcoala părinţilor

Copiii voştri nu sînt proprietatea voastră
Ei sînt fiii şi fiicele dorului vieţii după sine însăşi.
Ei vin prin voi, dar nu de la voi.
Voi le puteţi da dragostea voastră, dar nu gîndurile voastre
Pentru că au propriile lor gînduri.
Le puteţi adăposti trupurile, dar nu şi sufletele
Căci sufletele lor locuiesc în casa de mîine
Pe care voi nu o puteţi vizita nici cel puţin în visele voastre.
Dacă vreţi, vă puteţi strădui să deveniţi ca ei
Dar nu aveţi voie să vreţi să-i determinaţi să devină ca voi.
Căci viaţa nu merge înapoi şi nu întîrzie
Ca ziua de ieri.

poet persan

Oare e cu putinţă să-ţi retrăieşti copilăria prin copiii tăi? Eu ştiu că da. Ştiu că eu am renăscut atunci cînd am adus pe lume primul meu copil, un băiat, apoi am mai renăscut odată cu naşterea fetiţei mele. Am crescut apoi împreună cu ei, în lumea aceea de basm a copilăriei... Am inventat jocuri şi poveşti în fiecare zi, m-am bucurat pentru fiecare mică bucurie a lor şi orice zîmbet îmbobocit pe buzele lor mi-a adus buchete de zîmbete în suflet... Am suferit ca şi ei pentru fiecare lacrimă, pentru fiecare mică tristeţe ce le-a înnourat seninul zilei. Am avut în suflet furtuni şi potop de lacrimi ori de cîte ori au fost bolnăviori, iar inima mi-a tresărit la fiecare pas împiedicat al lor. Am filtrat prin sufletul meu toate trăirile lor mărunte sau mari... am reînvăţat să păşesc în viaţă atunci cînd ei făceau primii paşi, am reînvăţat să mă bucur de vederea unei buburuze sau a unui fluturaş. Am învăţat pe de rost poveşti pe care le uitasem de mult şi-am împletit din iţe de suflet şi muguri de gînd pentru ei basme nemaiauzite vreodată. Fără să ştiu, fără să-mi dau seama, mi-am lăsat sufletul liber, i-am desfăcut lesa şi l-am lăsat în voia lui să zburde şi să se joace cu spiriduşi şi zîne. Am clădit împreună cu ei în jurul nostru castele în care am fost împăraţi, prinţi şi prinţese şi am luptat împreună cu balauri, vrăjitoare rele şi monştri, înfricoşători ce încercau să ne cotropească şi să ne bîntuie sufletele.

Apoi, la grădiniţă, tot împreună cu ei am redescoperit bucuria aceea simplă, dar minunată de a lega prietenii, de a împărţi în fiecare zi cu alţii gesturi, lucruri, simţăminte...

Am plîns alături de ei atunci cînd grădiniţa nu avea să mai fie a doua noastră casă... şi cînd ştiam că nu voi mai vedea în fiecare dimineaţă un zîmbet minunat pe chipul unei femei minunate, care i-a învăţat alţi primi paşi, paşii în lumea oamenilor mari.

La şcoală, am trăit cu ei emoţiile acelea minunate de boboci, curiozitatea de a deschide abecedarul şi bucuria rechizitelor noi din ghiozdănelul fiecăruia. Am trăit fericirea primei note mari, am învăţat iar alfabetul şi socotelile aritmeticii... iar premiile lor le-am simţit de fapt ale mele: eram premiantă la şcoala mamelor!!! Pentru ei am acceptat animăluţe în jurul nostru şi am reînvăţat să le iubesc împreună cu ei. Ei m-au învăţat lucruri pe care le uitasem sau la care nu mă mai gîndisem de mult. Am regăsit fericire şi tandreţe în joaca cu un căţeluş şi am înţeles ce important e să te poţi bucura de zburdălnicia lor împreună. Şi uite cum din învăţători devenim învăţăcei... din părinţi redevenim copii... ne scuturăm de maturitate ca de o boală, ne trece ca pojarul şi ne însănătoşim devenind iar suflete curate, pure şi adevărate ca ale copiilor noştri. De ce pierdem oare, atunci cînd creştem toate aceste lucruri, de ce uităm propria noastră copilărie şi devenim răi, meschini, mincinoşi şi nefericiţi, adică *adulţi?!* De ce, ca părinţi, ne credem mai deştepţi decît ei, doar pentru că ştim mai multe? Uităm că de fapt ei ştiu atît de puţine, dar ceea ce au ei e cel mai de preţ lucru din lume. Da, ei sînt adevăraţii gardieni ai fericirii pe care noi toţi cei mari o căutăm inutil în atît de deşarte feluri, minţindu-ne, amăgindu-ne că o putem găsi. Ştergeţi cu buretele tot ce ştiţi despre viaţă, despre lume şi redeveniţi copiii care aţi fost cîndva. Lasaţi-vă învăţaţi de propriii copii cum să trăiţi frumos şi adevărat, bucurîndu-vă împreună de toate lucrurile simple din jurul vostru. Şi mai ales nu schilodiţi sufletele perfecte ale celor mici, impunîndu-le să trăiască după reguli stupide... într-o lume şi mai stupidă!!!

Corina STROIA
stroia.corina@gmail.com

N. red.: ...şi totuşi, gîndiţi-vă cu puţintel humor: crescînd şi citind ce aţi scris în *Dilema veche,* copiii dvs. vă vor urma îndemnurile?

Nr. 259: Articolul Magdalenei Boiangiu, *„Noii săraci“*

Generaţia spontanee vs *teoria microbiană*

Doamna Magdalena Boiangiu îşi încheia articolul mai sus menţionat (dedicat descrierii noilor categorii de populaţie sărăcită de actuala criză economică) cu un apel adresat planurilor anticriză ale guvernelor din ţările afectate – „să producă de urgenţă soluţii acceptabile pentru destinele oamenilor prinse într-o catastrofă pe care nu ei au provocat-o“.

Doresc să completez aceste solicitări.

Criza economică poate fi depăşită numai dacă se identifică cauzele sale profunde, şi nu prin măsuri pompieristice de stingere ale unor efecte ale sale.

Nu am văzut nicăieri o analiză de substanţă a cauzelor crizei actuale. *(N. red:* chiar nicăieri?) Cauzele avansate, ca de exemplu lăcomia unor cercuri financiare, greşeala de a opera cu bani abstracţi care există numai pe hîrtie, directive greşite date de unele organisme de stat (de pildă, de marele guru Alan Greenspan), escrocherii ale unor bancheri, efectul de domino care ar fi la originea extinderii geografice a crizei nu pot desigur explica amploarea la suprafaţă şi în adîncime a crizei.

Soluţiile anticriză întreprinse se arată peste tot ineficiente. Se speră la o repornire a proceselor după atingerea unor minime, pe baza unei vitalităţi intrinsece.

Dar această criză nu este un fenomen singular. A fost şi „Marea Depresie“ din 1928-1935, foarte asemănătoare – ca origine, extindere, mod de desfăşurare şi consecinţe catastrofale – cu cea actuală. Şi au fost şi alte crize în intervalul de timp intermediar. Sistemul economic capitalist, cu toate marile sale realizări în beneficiul societăţii, dovedeşte că nu se poate dezvolta fără aceste crize ciclice care generează catastrofe în societate. De aici nevoia de a descoperi cauza crizei în însuşi modul de funcţionare al sistemului capitalist, precum şi elaborarea unor procedee adecvate de reformare a acestuia.

În istoria omenirii au mai fost situaţii asemănătoare.

Timp de secole au bîntuit în mod ciclic epidemii (ciuma, holera) care făceau victime de milioane de vieţi. După un timp, epidemia se stingea de la sine pe baza vitalităţii intrinsece speciei umane, pentru ca să reapară mai tîrziu. Între timp, omenirea progresa, se construiau catedrale măreţe, se dezvoltau ştiinţele, apăreau noi tehnologii. Teoria construită pentru explicarea epidemiilor a fost cea a „generaţiei spontanee“, după care în materia în descompunere se dezvoltă în mod spontan „miasme“, „vapori nocivi“ care se propagă în aer şi conduc la îmbolnăviri. Împotriva acestora se lupta cu izolarea persoanelor sau a cartierelor de locuinţe, ceea ce nu conducea la vindecarea bolii. A trebuit să apară Pasteur şi Koch care au descoperit microbul, agentul provocator, şi nu rezultatul infecţiei, şi care au inventat vaccinul, adevăratul mijloc care a condus la eradicarea epidemiilor.

Morala: trebuie găsit microbul capitalismului şi vaccinul care să-l reformeze.

R. ZIMAND
rudizimand@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Un imperativ moral?

Se pare că mai nou, pentru puritanii morali, în evaluarea combatanţilor dintr-un conflict armat contează – mai mult chiar decît cine e agresor şi cine e atacat – felul în care fiecare ripostează la loviturile celuilalt. Moral ar fi, după ei, ca fiecare lovitură de răspuns să fie doar cu puţin peste cea primită. Un fel de *drôle de guerre* de la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial dintre anglo-francezi şi germani, fără finalul oribil al episodului pentru aliaţii care chiar credeau că aşa vor merge lucrurile. În acest mod, ca într-o confruntare sportivă excelînd în *fair play*, meciul ar putea dura infinit de mult, spre deliciul spectatorilor. Dacă între cele două formaţii s-ar afla o diferenţă de forţă prea mare, întîlnirea ar fi stopată imediat: *clasa* lor, diferită, nu le-ar permite să se confrunte!

Din păcate, într-un război, asemenea departajări nu sînt posibile, iar dezideratul de a se răspunde doar cu puţin peste ce a reuşit inamicul e de-a dreptul ridicol. Exigenţa de a se da o replică *proporţionată* este cel puţin confuză: în raport *cu ce* să se facă proporţia? Cu lovitura primită? Cu şansa de a echilibra situaţia? (Puterea de moment compensează forţa latentă a inamicului.) Sau cu situaţia strategică? (O lovitură decisivă poate determina înfrîngerea duşmanului, sau măcar încetarea agresiunii.)

Istoria oferă numeroase exemple de aplicare a contraloviturilor în funcţie de soarta generală a războiului, chiar dacă sînt disproporţionate faţă de puterea inamicului: atacarea Japoniei cu bomba atomică, oricît de controversată, a făcut multe victime printre japonezi, dar a salvat vieţile a tot atîţia americani, datorită scurtării războiului. Sau un caz în care contralovitura, în virtutea aceluiaşi raport, a fost aplicată, nu în funcţie de ce face inamicul, ci de soarta finală a confruntării, de astă dată cu sacrificiul propriilor cetăţeni: Winston Churchill a acceptat să nu ia nici o măsură de apărare în plus a cetăţenilor Coventry-lui împotriva cărora Hitler a declanşat cea mai crudă serie de bombardamente, pentru a nu deconspira faptul că Marea Britanie cunoştea cifrul german, cunoaştere de pe urma căreia aliaţii aveau să obţină mari şi decisive avantaje. O *apărare disproporţionată în minus!*

În cazul Israelului, loviturile dure sînt menite să echilibreze o situaţie în care o ţară mică, înconjurată de forţe ostile, mult mai numeroase, proclamînd deschis scopul distrugerii sale, pornesc o agresiune. În acest caz concret, Hamas-ul a declanşat şi perpetuat un atac cu caracter de terorism pur, căci ce altceva urmăresc rachetele lansate la întîmplare decît terorizarea populaţiei civile. Agresor evident, nu a cedat nici după ce a acuzat şocurile la obiect, dar implacabile, ale forţelor israeliene, preferînd poziţia paradoxală de victimă şi... învingător în acelaşi timp! O poziţie care încearcă să aibă toate atuurile în bătălia propagandistică aferentă. În această bătălie, introducerea raportului de proporţionalitate între loviturile date şi cele primite, în condiţiile ignorării sau de punere pe planul doi a rolului de agresor şi de terorist al Hamas-ului, face doar jocul acestei propagande.

Iancu MOSCU
taniamoscu@b.astral.ro

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.600
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

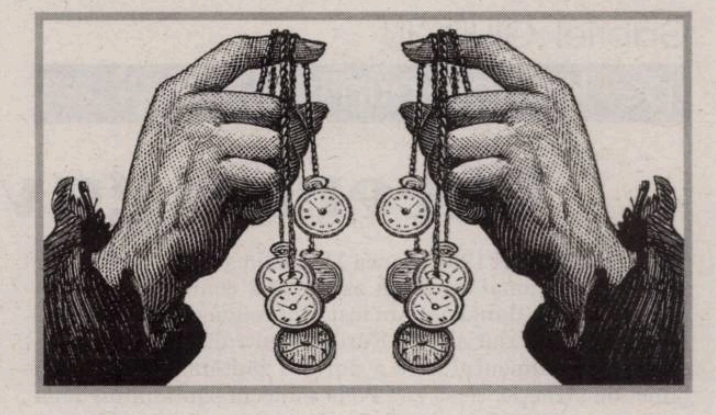

Septembrie 1999, București

Schiță pentru portretul unui „mare“ român (nu spun cine, persoană însemnată...): personaj fără relief, fără structură, fără aură. Tipul de intelectual fad, minimal, despre care tot ce poți spune e că „are studii superioare“. Fundamental cumsecade și – prin lipsă de anvergură – onest. Om-subiect, predestinat să fie materia primă a altora. Asimilabil, în cel mai bun caz, provinciei cehoviene, băiat bun și plicticos, inobservabil. În mod normal, ar fi trecut prin viață anonim, progresînd lent spre un prestigiu cuminte, calendaristic (cu premii și mențiuni de onoare la împlinirea vîrstelor rotunde), prestigiu de pensionar „la locul lui“.

Ce se întîmplă cînd, asupra unui asemenea personaj, cade perpendiculara unui destin public? Ce se întîmplă cînd, la orizontul mediocrității, răsare, imprevizibil, un eu artizanal, fabricat de împrejurări, stimulat abuziv de nebunia istoriei și a oamenilor? Sînt întrebări care depășesc contururile modeste ale personajului. Platitudinea devine mister. Cînd „omul fără însușiri“ ajunge să fie important, „elecțiunea“ lui devine semnificativă. Ceva – în alcătuirea palidă a insului – atrage descărcarea electrică a evenimentului. Născut spre a fi eclipsat, personajul ajunge să iradieze. Pare cuplat brusc – și inexplicabil – la o stea bună.

Un asemenea accident poate avea cel puțin două explicații. Potențarea inargumentabilă a mediocrității e fie semnul unor vremi decadente, care aduc la rampă aluviuni obscure, fie manifestarea unei latențe eclatante, pe care mediocritatea nu făcea decît să o ascundă. În primul caz, avem dovada că ceva, în substanța vremii, e stricat. În cazul al doilea, ni se arată că ceva, în adîncul omului (fie el oricît de mediocru), e recuperabil. Insul despre care vorbesc se încadrează, cred, mai curînd în prima variantă.

Mai 2008, Berlin

Peter Sloterdijk, într-un interviu televizat: trei motive pentru care problema existenței lui Dumnezeu nu poate fi evacuată: 1) *Problema morții*. Ea aduce, în conștiința fiecăruia, masivitatea unui *absolut* în același timp indeniabil și inexplicabil. Evidență de necontestat și de neocolit, dar, totodată, mister etanș. 2) *Textele revelate*. Cine contemplă iradierea lor supra-temporală, universalitatea lor, transparența lor infinit interpretabilă înțelege unicitatea specifică a unui tip de text, greu de comparat cu alte texte „mari“ al lumii. Oricît de formidabil e Shakespeare, el n-a reușit să marcheze, nici în adînc, nici în amplitudine, viața vreunei comunități, așa cum au făcut-o Pentateuchul, Evangheliile, Upanishadele și Coranul. Acestea nu sînt „capodopere“, ci evenimente. Evenimente creatoare de istorie, de reformă, de stil. 3) *Structura inteligenței*. Stă în firea minții noastre să se raporteze constant la realități care o depășesc. Putem concepe inteligențe mai înalte decît a noastră, putem concepe deneconceputul, alteritatea totală, supra-raționalitatea. Avem o înnăscută disponibilitate anagogică. Trăim, necontenit, cu subînțelesul unui nivel de existență și de gîndire aflat deasupra nivelului propriu. Intelectul uman pare prefigurat pentru a se raporta la un intelect transcendent.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Băncile au naționalitate?

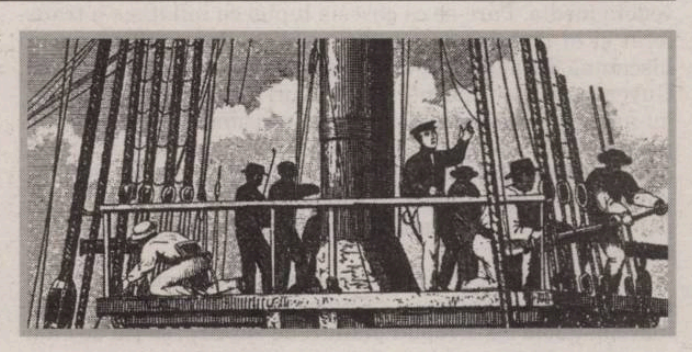

Cu mobilierul din anii '60 și cu aerul său boem și popular, Prückel este o cafenea cu mai puțin ștaif decît altele din centrul Vienei, dar la fel de cunoscută. În cele cu ștaif întîlnești frecvent oameni în „uniformă de business“, cu laptopuri de ultimă generație; aici lumea e îmbrăcată *casual*, are laptopuri ceva mai vechi, dar e mai vie, mai vorbăreață și mai zîmbitoare. Vin actori, jurnaliști, scriitori, dar și *common people* – vienezi cumsecade, care vor să citească tihnit gazeta cu o cafea sau un *schnaps* în față.

În această plăcută atmosferă central-europeană și micburgheză pe care colegul Cristian Ghinea și-ar dori-o în rubrica sa de la p. 17 mi-a fost dat să aflu luni, 16 februarie, ce scrie revista austriacă *Profil*, punînd pe prima pagină un titlu destul de tare („Va da faliment Republica Austria?“) și un subtitlu cu dilemă: „Statul salvează băncile, dar cine salvează Statul?“ (http://www.profil.at/articles/0907/560/233798/droht-republik-oesterreich-bankrott-osteuropa-oesterreich). Ideea articolului – prilejuit de recentul turneu al ministrului austriac de Finanțe, Josef Pröll, în cîteva țări est-europene – este că statul austriac nu poate interveni singur pentru a susține băncile aflate în dificultate, așa cum au procedat alte state. Asta pentru simplul motiv că băncile austriece sînt mai bogate decît propria țară (activele lor valorează mai mult decît PIB-ul Austriei – scrie Emil Stoica pe blogul său, stoica.hotnews.ro), iar o mare parte din activitatea lor se desfășoară în țările est-europene, unde s-au extins rapid în ultimii ani. Prin urmare, respectivele state din Est ar trebui și ele să susțină cumva filialele locale ale băncilor austriece, mai ales că acestea vor beneficia, indirect, de planul pus la punct de autoritățile austriece. Se pare însă că guvernele din țările est-europene vizitate de dl Pröll (Croația, Bulgaria, România și Ucraina) nu vor să contribuie la acest plan: vizita ministrului austriac de Finanțe n-a dat rezultate.

Acest caz, dincolo de aspectele pur economice, pune o problemă de „apartenență“ europeană. Două treimi din sistemul bancar românesc – spun statisticile – aparțin acționarilor străini. Mai sînt ele *ale noastre*, ale României? Dacă proprietarul e austriac, n-are decît să-și rezolve problemele: trăiască proprietatea privată! Numai că filialele românești ale băncilor străine funcționează *la noi* și finanțează economia și familiile *noastre*. Creditele pentru locuințe sînt luate de *ai noștri*, datornicii sînt *dintre noi*. Iar apartenența la Uniunea Europeană, care a creat o piață unică, face nerelevantă „naționalitatea“ de origine a unei bănci, atîta timp cît cetățenii europeni își pot face casă unde vor pe teritoriul UE, se pot stabili unde vor, pot munci unde vor. Teoretic, ar trebui să ia și credite de unde vor: eu, cetățean român, dacă iau în serios dimensiunea europeană a cetățeniei mele, aș putea să fac un credit la o bancă din Spania, din Austria sau din Marea Britanie, dacă mă avantajează condițiile, dobînda etc. Nu e competiție, nu e piață liberă? Teoretic, da. Practic, asemenea credite nu prea există. Așa încît, din acest punct de vedere, nu pot lua în serios, pînă la capăt, discursul despre cetățenia europeană și despre spațiul comun european: dimensiunea națională este încă foarte puternică. Inclusiv – și paradoxal – cînd este vorba despre bănci.

În ciuda evidentelor avantaje ale integrării europene, situații ca aceasta – accentuate de criză – arată că e foarte greu de trecut dincolo de gîndirea în termeni naționali. Din punctul de vedere al cetățeanului, Europa Unită devine palpabilă prin cîteva elemente ale vieții de toate zilele: de-a lungul și de-a latul continentului, întîlnim cîteva mari rețele de supermarketuri, cîteva mari bănci, cîteva mari firme europene care ne dau concret senzația că „nu sîntem străini“ atunci cînd mergem în altă țară europeană. Avem un oarecare sentiment de familiaritate ori de cîte ori, în altă țară, nimerim peste vreun logo cunoscut ori peste vreun supermarket pe care îl avem și în cartierul nostru. Mai nou, avem și tarife unice pentru roaming. Cu alte cuvinte, în calitate de consumatori, avem o relație directă și fără frontiere cu băncile și companiile europene. În calitate de cetățeni însă, această relație este „filtrată“ de guvernele naționale și politicile naționale. Degeaba ne simțim europeni atunci cînd, în diverse țări, găsim tot rețeaua Vodafone, tot magazinele Lidl, Metro sau Carrefour și scoatem bani cu cardul tot de la banca „noastră“ de acasă. În momentele de criză, politicienii și guvernele ne „readuc“ la dimensiunea națională. În cazul de față, vizita ministrului austriac de Finanțe se înscria tocmai în dimensiunea europeană a crizei: băncile *noastre* sînt și ale *voastre*, diferența dintre „noi“ și „voi“ devine nerelevantă – pare a fi mesajul acestei vizite. Căderea unei bănci europene care activează în mai multe țări nu îi afectează doar pe cetățenii țării în care își are sediul social. Băncile nu mai au naționalitate, falimentul – cu atît mai puțin.

Am impresia că mesajul n-a fost înțeles. Din reacțiile autorităților și din comentariile de pe bloguri și forumuri, am rămas cu impresia că cei mai mulți tind să reducă problema la atît: „Austria încearcă să obțină niște bani din partea altor state pentru a-și susține băncile“. Nu știu dacă, din punct de vedere *strict financiar*, e legitim sau ilegitim, normal sau anormal, bine sau rău ca statele estice să contribuie cu bani publici pentru a ajuta băncile străine care au filiale pe teritoriul lor. Știu însă că, la cafeneaua Prückel, pe 16 februarie, citind pe Internet presa românească și austriacă, mi s-a părut nerelevant unde avem conturile eu și austriacul de la masa alăturată. Oricum, amîndoi mîncam *Apfelstrudel*.

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Ce însemna, în comunism, să semnezi un «pact cu diavolul», adică Securitatea? Îmi vine în minte cazul prietenului meu drag din tinerețe, Mironel Chiraleu, care s-a sinucis în închisoarea de la Aiud pentru că era șantajat să semneze un astfel de pact înainte de a fi eliberat, după cinci ani petrecuți în echivalentul românesc al Gulag-ului. Tot înainte de a fi eliberat, Alecu Paleologu a cedat șantajului și a trebuit, ani după aceea, să facă rapoarte (false, fictive, uneori laudative, cum e cel referitor la Nicu Steinhardt) și chiar să primească bani (acceptați cu modestie, pentru a nu-l «jigni» pe ofițerul care-i oferea). Ce m-a surprins și m-a șocat, în prima lui confesiune imediat după decembrie 1989, a fost fraza: «Eu nu eram prost...», în legătură cu cazul unei persoane care și ea semnase «pactul cu diavolul» în închisoare, dar care, în libertate, nu putuse suporta relația secretă cu Securitatea și-și luase zilele. «Eu nu eram prost...»“

(Matei Călinescu, „File de jurnal“, Martie 2008, în *Lettre Internationale*, ediția română iarna 2008-2009)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Tăcerile guvernatorului

În toamna lui 1991, Banca Mondială şi Fondul Monetar Internaţional au decis să îşi ţină conferinţa anuală tocmai la Bangkok. Am fost, împreună cu Iolanda Stăniloiu, singurii ziarişti din Europa Centrală şi de Est acreditaţi la evenimentul care a durat o săptămînă. Eram un punct de atracţie, ce să zic! Pe la mijlocul săptămînii, delegaţia maghiară (cu tot profesionalismul în relaţii publice pe care îl invidiem la vecinii noştri) a organizat o conferinţă de presă în care punctul central era să sublinieze poziţia lor de fruntaşi ai clasei în ce priveşte privatizarea, reformele, liberalizarea economiei. A doua zi, relativ enervat (şi invidios), îi propun guvernatorului Isărescu să încercăm şi noi ceva similar. Dată fiind curiozitatea generală, ne făcusem ceva amici pe la Reuters, AFP, AP sau BBC şi aş fi putut încerca să mobilizez ceva colegi în sală. Guvernatorul nu a fost defel entuziasmat de perspectivă. „Ce să le spun? Nu am ce le spune. De-abia au plecat minerii din Bucureşti şi tu vrei să laud reformele din România? Lasă, ies eu cu declaraţii atunci cînd am cu adevărat ceva important de spus."

Mi-am amintit de curînd vorbele astea. De-a lungul anilor '90 şi din 2000 încoace, guvernatorul Isărescu şi-a făcut un obicei din a nu ieşi cu interviuri sau declaraţii publice decît foarte, foarte rar. Opinia instituţională a BNR este că şeful autorităţii monetare centrale nu trebuie să fie vreo vedetă media. Pare-se că obsesia luptei cu inflaţia s-a transferat şi în materie de apariţii publice. Prea multe apariţii înseamnă devalorizare. De aceea, zilele astea sînt neliniştit. Guvernatorul a „apărut" de două ori într-o lună! E groasă, mi-am zis. Dacă Isărescu ţine să transmită mesaje către opinia publică înseamnă că situaţiunea e gravă. Conţinutul a fost remarcabil: „nu ştim ce fel de criză traversăm, nu ştim cît va dura, nimeni în lume nu ştie exact ce se întîmplă". Aţi mai auzit în ultima vreme un mesaj public atît de smerit?

Liderii politici de pretutindeni admit că sînt în criză, admit că recesiunea începe să bîntuie prin statisticile referitoare la ţările lor. Propun planuri de salvare, se ţin de summit-uri, se întîlnesc bi sau multilateral, încearcă să găsească soluţii. Care diferă de la ţară la ţară. Unii au importante rezerve pe care le-ar pune la bătaie (Germania şi China), alţii apelează la retorica protecţionismului (Franţa şi Italia), cei mai mulţi vin cu planuri de salvare din bani publici (SUA, ţările BRIC – Brazilia, China, India, Rusia şi cam toată Uniunea Europeană), Japonia contemplă recesiunea de două cifre cu nelinişte şi ezită, pe fondul unor mari scandaluri politice interne. Măsurile anti-criză posibile nu sînt multe. Se invocă facilităţile fiscale (SUA, în primul rînd), investiţiile în infrastructură în varii procente din PIB-uri, orientarea spre consumul intern (China) şi mai puţin spre pieţele externe, devenite nesigure. În programul american a intrat pînă şi subvenţionarea din bani publici a dezvoltării reţelelor de broadband (Internet de mare viteză), pornind de la constatarea că, la 10% mai mulţi abonaţi broadband, apar cu 1% mai multe job-uri. Combinaţia se face între următoarele ingrediente: investiţii publice destinate dezvoltării infrastructurii, intervenţiile pentru încurajarea creditării bancare, măsuri pentru creşterea cererii domestice. Combinaţia reprezintă un specific naţional. Fără nici o garanţie a succesului. Nimeni nu ştie exact ce şi cum va funcţiona. Te poţi crede în bucătărie. Cauţi o reţetă. Să pui mai multă sare, mai puţin piper, să laşi mai mult pe foc, să îl bagi la cuptor după aia? Cîte bucătării, atîtea reţete. Unele bucate reuşesc, altele nu.

Tare mi-e teamă că, judecînd după „intensitatea" apariţiilor TV ale guvernatorului Isărescu în ultima lună (două), reţeta naţională a României nu este încă decisă. În timp ce, pe celelalte meridiane, dezbaterile publice se desfăşoară cu pasiune (firească, avînd în vedere că se pune în discuţie prosperitatea viitoarei generaţii), în România mai avem încă de schimbat şefi de agenţii şi regii. Media nu pune suficientă presiune pe autorităţi pentru a dezbate cumsecade feluritele ingrediente şi soluţii. Opoziţia este prea puţin numeroasă. Majoritatea este prea confortabilă. Dovadă, felul în care bugetul a trecut de comisiile parlamentare, „ca prin brînză" (expresie utilizată de una dintre televiziunile de ştiri). Sînt de acord că o discuţie despre investiţii publice, deficitul de cont curent şi rata de schimb ar fi, poate, moartea audienţei (prin comparaţie cu aventurile Magdei Ciumac). Cu toate astea, de combinaţia de politici publice care se încropeşte zilele astea va depinde, poate, prosperitatea copiilor stimaţilor producători de ştiri şi talk-show-uri. Poate nu sînt corect faţă de colegii mei de breaslă. Pînă la urmă, societatea românească înseamnă mai mult decît capetele vorbitoare de la televizor şi nu ar fi drept să punem doar în cîrca lor nepăsarea faţă de ziua de mîine.

Într-un fel, deja îmi este dor de zilele în care guvernatorul tăcea.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

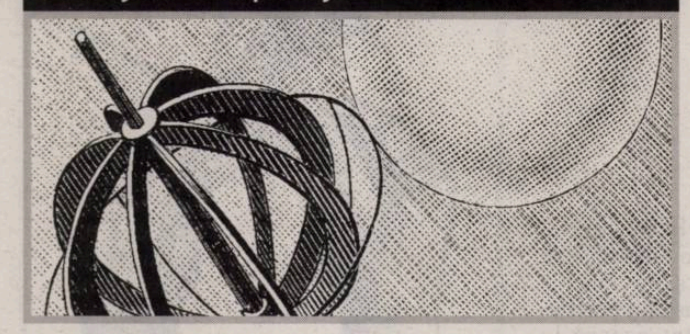

Termen nelimitat

Cu 54% de voturi pentru, exprimate într-un referendum (procesul electoral fiind considerat de către observatorii internaţionali liber şi corect), preşedintele în exerciţiu al Venezuelei, Hugo Chávez, şi-a cîştigat dreptul de a mai candida de cîte ori va dori pentru acelaşi post şi după 2012, înlăturînd prevederea constituţională care îi interzicea mai mult de două mandate. Festivităţile organizate în capitala Caracas duminică noaptea, după anunţarea rezultatelor, susţinute de spontane explozii ale entuziasmului popular, i-au dat noului lider al socialismului latino-american satisfacţia victoriei: Chávez nu se consideră doar un conducător iscusit, ci liderul mondial al unei noi revoluţii, menite să schimbe relaţiile dintre state şi popoare. Chávez şi-a cîştigat popularitatea şi poate şi iubirea unei părţi a poporului, gata să se lase condus de el mulţi ani de-acum încolo, prin măsuri spectaculoase luate în favoarea săracilor. Bogăţia resurselor naturale şi preţul mereu în creştere la petrol, în ultimii ani, au constituit rezerva de unde a oferit alimente la preţuri minime, îmbunătăţirea asistenţei medicale primare, campanii de alfabetizare şi altele. A ştiut să prezinte toate acestea drept rezultat al voinţei lui politice, imposibil de realizat sau de menţinut în absenţa rolului său de conducător.

Succesele din ţara lui i-au permis ascensiunea spre „postul" de lider al „revoluţiei bolivariene" şi pretenţia de a asigura platforma ideologică a celor ce cred în posibilitatea înlocuirii capitalismului (devenit vulnerabil din cauza crizei financiare şi economice) cu o nouă formă de relaţii sociale şi politice. La Congresele ţinute în luxoasele hoteluri din Caracas participă toţi frustraţii lumii care găsesc aici şansa de a-şi susţine în lumina reflectoarelor ideile. Nu e mai puţin adevărat că efectele de suprafaţă date de democratizarea prin impunerea de standarde exterioare ţărilor eliberate de dictatură dau multă apă la moară teoreticienilor dispuşi să-şi recicleze idealul revoluţiei bolşevice pe măsura celei bolivariene.

Venezuela a strîns legăturile politice şi militare cu Rusia, a rupt relaţiile diplomatice cu Israelul după atacul din Gaza. Pe 30 ianuarie, persoane înarmate au atacat şi vandalizat cea mai importantă sinagogă din capitală. Un grup de *chavista* înarmaţi au atacat *Ateneo,* un important centru cultural, pe motiv că aici se susţin idei de extremă-dreaptă, iar a doua zi Guvernul a notificat evacuarea Centrului din spaţiile proprietate a statului. În această fază, legitimitatea obţinută prin votul popular este o condiţie necesară consolidării puterii personale a preşedintelui Chávez şi a afirmării unei ideologii totalizatoare.

54% e o majoritate, dar e o cifră îndepărtată totuşi de unanimitatea la care visează adevăraţii dictatori. În campania pentru referendum (venită după un rezultat cu cîştiguri şi pierderi la alegerile locale), au fost aruncate în luptă toate forţele disponibile: presa de stat, forţele armate, companiile petroliere de stat, elevii şi profesorii, toţi au militat pentru victoria lui Chávez. Opoziţia a fost mereu hărţuită: „revoluţia este paşnică, dar înarmată" – susţine dl Chávez, şi detaşamente înarmate au ocupat Primăria din Caracas, condusă de un primar al opoziţiei, Antonio Ladzema. Guvernul a refuzat să intervină, susţinînd că ocupaţia nu este decît răspunsul la refuzul lui Ladzema de a reînnoi contractul de muncă al funcţionarilor angajaţi de predecesorul său, un susţinător al lui Chávez.

Deocamdată, vocile opoziţiei se mai pot face auzite: economiştii avertizează că preţul fluctuant al petrolului poate anula peste noapte avantajele oferite de putere celor săraci. Dar cei săraci nu descifrează complicatele scheme economice, se bucură că au de plătit o chirie modică şi votează. Cînd vor descoperi că au ceva de spus, o să fie, probabil, prea tîrziu.

globul cubic

Un moment nepotrivit

În Franţa, liderul Noului Partid Anticapitalist (NPA), poştaşul Oliver Besancenot, a intrat în mod firesc în peisajul politic, devenind din marginal un om politic care poate juca un rol important în structurarea opiniilor şi a voturilor. Programul lui prevede interzicerea concedierilor, mărirea cu o treime a salariului minim şi sporirea tuturor veniturilor salariale cu 300 de euro net, naţionalizarea băncilor şi a companiilor de asigurare. Cota lui de popularitate este de 60% (cea a liderului Partidului Socialist, Martine Aubry, este de 42%) şi e considerat, într-un sondaj de la sfîrşitul anului trecut, „cel mai bun opozant" al preşedintelui Sarkozy.

În Statele Unite, săptămînalul *Newsweek* îi dedică un portret unde dincolo de ciudăţeniile personajului sînt analizate pericolele reprezentate de radicalitatea discursului: „El şi-a sporit notorietatea după 2005, cînd la referendumul francez pentru Constituţia Europeană a făcut campanie pentru «Nu». Iar sondajele indică 8% din intenţia de vot pentru alegerile la Parlamentul European din iunie. Noua formaţiune îi seamănă lui Besancenot: un *outsider* în luptă pentru puterea reală. Faptul că o personalitate politică atît de marginală – şi revendicîndu-se ca atare – poate exersa o asemenea influenţă asupra vieţii politice franceze scoate la iveală disfuncţii profunde. Şi este extrem de regretabil că acum criza economică s-a declanşat odată cu paralizia Partidului Socialist. E o situaţie care ameninţă să prelungească inepţia noului partid, radicalizînd discursul politic, crescînd riscul adoptării unor soluţii proaste în cele mai nepotrivite momente, în timp ce pariurile nu au fost făcute şi cînd viitorul este în continuare nesigur". (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Modelul norvegian?

O spun încă de la început: mi-e teamă că, la finalul acestui articol, cititorii care au bunăvoinţa să-l parcurgă şi cei care se vor gîndi măcar o secundă la întrebarea cu care închei vor spune că Fondul Guvernamental de Pensii din Norvegia (FGP) este o construcţie financiară pe care numai un stat nord-european o poate crea şi dezvolta. Noi, aici, la porţile Levantului, cu pantofii murdari de noroaiele eternizate ale malului mocirlos al Dîmboviţei şi cu gena iremediabil alterată de pragmatismul moale şi onctuos al tradiţiei bizantin-fanariote, nu am putea niciodată să facem ceva similar. Şi totuşi, voi spune această poveste adevărată şi voi pune întrebarea.

Deşi acesta e numele său legal, FGP nu e chiar un fond de pensii, pentru că nu îşi trage veniturile din contribuţiile specifice ale subiecţilor fiscali, ci din veniturile pe care statul norvegian le încasează ca urmare a vînzării petrolului – reamintesc, Norvegia este al 11-lea producător şi al 3-lea exportator mondial de „aur negru". În plus, FGP nu plăteşte pensii în sensul clasic, imediat, al cuvîntului, ci e un fond constituit pentru viitorul mai îndepărtat, orientat spre beneficiul norvegienilor care vor trăi cînd rezervele de petrol cu care Creatorul a binecuvîntat Norvegia se vor fi epuizat. FGP este deţinut integral de stat şi a fost anume creat pentru a răspîndi cît mai larg în rîndul norvegienilor prezenţi şi viitori binefacerile cetăţeniei unei ţări care, deşi produce mult petrol, nu consumă aproape deloc, exportînd cam 95% din ceea ce produce. Micul miracol norvegian în materie de petrol merită studiat, fireşte, mai ales că Norvegia este de departe ţara cu cel mai înalt nivel de trai dintre toate cele aflate pe primele 30 de locuri în privinţa producţiei de petrol. În sine, observaţia că ţările cele mai bogate în petrol au un nivel de trai lamentabil, iar marii importatori au un nivel de trai foarte bun provoacă o anume reflecţie despre ordinea acestei lumi şi, în acest context, excepţia Norvegiei naşte întrebarea cea mai legitimă la întîlnirea cu minunea: „cum de e cu putinţă?".

În vara lui 2008, FGP raportase că deţine un patrimoniu de aproximativ 284 de miliarde de dolari (cam de trei ori mai mult decît întregul buget de stat al României), din care cam 40% era deţinut în acţiuni, în aproximativ 3500 de companii din întreaga lume. FGP era, la jumătatea lui 2008, al doilea fond de pensii al lumii. Ceea ce e cu adevărat interesant în privinţa FGP este că investiţiile sale sînt etic orientate. Da, aţi citit bine, etic orientate. Evident, investiţia rămîne ceea ce trebuie să fie, adică un plasament în căutare de profit pe termen mediu-lung. Analiza economico-financiară este determinantă. Dar FGP gîndeşte deopotrivă economic şi etic. În 2004, prin decret regal, s-a constituit Consiliul Etic al FGP care a fost imediat rugat să decidă cît de etică este investiţia în anumite companii. Astfel, la recomandarea Consiliului Etic, FGP a elaborat o listă de companii în care deţinea acţiuni, dar pe care, din diverse motive, le consideră nedemne şi pe care le-a şi părăsit, abandonînd profituri consistente. 17 mari companii, prezente iniţial în portofoliul FGP, au fost părăsite din motive pur etice. Lista e şocantă, pentru că regăsim pe ea nume ale unor companii de mare forţă economică, aproape magice pentru business-ul românesc: BAE Systems, EADS, Boeing, Raytheon, Finnmecanica, Lockhead Martin etc. Măsura nu a fost deloc controversată în Norvegia. Directorul de investiţii al Băncii Centrale a Norvegiei a rămas celebru cînd a spus, imediat după apariţia Consiliului Etic: „Sîntem suficient de puternici ca să putem investi în valori morale".

Nu mult după semnarea decretului regal de înfiinţare, Consiliul a propus un fel de ghid moral al acestor investiţii, care a fost însuşit de ministrul de Finanţe şi aprobat de Parlament. Apoi, pe baza acestui ghid, cu sfatul Consiliului, ministrul de Finanţe decide dacă o anumită companie se califică etic sau nu, pentru a primi investiţia norvegiană. Uzual, acest Consiliu dă sfaturi legate de felul în care statul norvegian, prezent ca acţionar în peste 3000 de companii din lume prin intermediul FGP, se manifestă. Alături de argumentele legate strict de afacere, Consiliul Etic priveşte cum şi ce va vota FGP în adunările generale ale acţionarilor, din perspectivă etică, şi face propuneri în acest sens.

Omul principal în acest Consiliu este Henrik Syse. Doctor în filozofie, om al Bibliei şi profesor la Şcoala de duminică a Bisericii luterane pe care o frecventează în Oslo, nu în ultimul rînd fiul unui deloc longeviv prim-ministru conservator norvegian, Syse a fost denumit de *Wall Street Journal* „busola morală a uneia dintre cele mai bogate ţări ale lumii", iar cei de la *Der Spiegel,* cînd au scris un material despre el în 2006, nu s-au putut abţine să nu remarce aparenţa lui adolescentină. Syse are 43 de ani acum şi, într-adevăr, nimic din înfăţişarea lui nu lasă să se vadă că omul deţine atîta putere şi că trăieşte împlinirea visului oricărui filozof, aceea de a-şi aplica convingerile etice într-un domeniu de impact planetar, avînd serviciul ideal: „stau şi mă gîndesc toată ziua" – îşi descrie

Syse programul zilnic de lucru.

Întrebat fiind cum decide care companii sînt imorale, Syse spune: „companiile care produc ilegal armament, care exploatează munca copiilor, care îşi conduc afacerile prin violarea gravă a drepturilor omului, care susţin regimuri tiranice, dar şi companiile care investesc în corupţie". Şi continuă: „În asemenea cazuri, nu gîndim în sistemul unei etici a consecinţelor, ci al unei etici a datoriei: nu e bine să faci afaceri cu acest gen de companii şi punct". Întrebarea asupra profitabilităţii afacerii sau a posibilelor efecte benefice ulterioare ale acestui profit nu se mai pune. Citatul lui favorit e din Samuel Johnson: „Faptul că există ceva atît de minunat ca amurgul nu înseamnă că nu putem deosebi lumina zilei de bezna nopţii" şi îl caracterizează foarte bine.

Mă întreb dacă, după scandalurile OMV şi Sterling, dar şi Bechtel, EADS şi multe altele asemenea, nu ar fi bine să avem şi noi un Consiliu Etic care să se pronunţe asupra moralităţii afacerilor pe care le încheie statul român cu asemenea mari companii?

ready made

„CURSA CU LINGURA. Fiecare concurent ţine între dinţi o lingură de lemn în care se află o minge de tenis de masă. Concurentul care ajunge primul la linia de sosire, avînd mingea în lingură, cîştigă întrecerea. Dacă pe parcurs mingea cade din lingură, concurentul este obligat s-o culeagă din apă cu mîna sau direct cu lingura ţinută între dinţi, după cum se stabileşte dinainte."

(D. Branga, N. Mujicicov, *Jocuri de mişcare pentru pionieri,* Editura Tineretului, 1968)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

S/Z

De la o vreme, eram tot mai zinguratici. Zîmbăta plecam în weekend, zinguri. Ne erau dragi aceste zîmbete zenine. Nu zdădeam decît pe iarbă verde, pe pajiştea cea mai zuavă. Zgoteam din zac proviziile aduse şi preparam dejunul. Nevastă-mea gătea numai cu zoia. Mîncam, ca să zlăbim, zalate, zupe (din plic), şi evitam zlănina. Iubeam, în zghimb, zarmalele de post (fără zare, căci reţine apa). Zerile urcam pe deal, la zdînă, unde zdădeam şi peste noapte. Cînd zoarele era de două zuliţe pe cer, noi doi eram zgulaţi de mult de tot. Ne aşezam din nou pe pajiştea zuavă. Zgoteam din zac proviziile aduse şi preparam micul dejun; pe urmă, prînzul. Nevastă-mea gătea numai cu zoia. Mie mi-era foarte dragă zoia, căci ţineam la propria-mi ziluetă. Zbre zeară, reîncălecam pe zguter. Le zbuneam ciobanilor *bonzoar* şi demaram, apoi, zubit, ca să nu ne prindă ploaia rece, chiar lapoviţa şi ninsoarea, – căci, uneori, ningea zoios. Nu ştiu de ce, viteza vehiculului nostru mă făcea zăzdrig, de unul zingur, ori, mai curînd, să zumzăi, cînd *juvenes dum zumus*, cînd *cogito, ergo zum!*

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Tot la pîndă...

Un poliţist m-a tras pe dreapta în apropiere de Deva, în timp ce eu mă întrebam nedumerit cum s-a făcut că, deşi atent, mă pomenisem dintr-odată în plină încălcare flagrantă a unei reguli de circulaţie.

La scurt timp după ce mă încadrasem pe banda a doua, abia formată, pentru a depăşi un camion, m-am trezit că banda dispare fără nici o atenţionare şi se transformă brusc în linie continuă, ba mai mult, apare o curbă... Tot tacîmul pentru pierderea permisului. Iar în capătul zonei cu bucluc stătea însuşi omul legii, aşteptîndu-mă să-i cad în plasă.

Sînt multe asemenea capcane pe şoselele noastre şi am mai scris despre asta. Poliţistul, om ce părea uns cu toate alifiile, m-a întrebat dacă ştiu ce am greşit. I-am răspuns că teoretic da, dar că practic există o problemă cu semnele neclare şi că oricine ar fi putut face aceeaşi greşeală. Dar, evident, el ştia dinainte ce voi spune şi probabil că în sinea lui se şi amuza.

Aş fi vrut să-i mai spun că în loc să-i pîndească pe eventualii şoferi induşi în eroare, ar trebui mai degrabă să prevină eventuale accidente, atenţionîndu-i pe cei de la drumuri că pe acel sector al şoselei semnalizarea e deficitară. N-am apucat însă să-mi duc ideea la capăt pentru că el s-a grăbit să-mi găsească altă hibă: „N-aveţi taxa de drumuri plătită!“. Să-i mai spun cum am căutat roviniete din benzinărie în benzinărie, de cum am ieşit din Bucureşti? Mă afundam în justificări fără rost.

El părea că ştie însă exact cum stau lucrurile. Cîţi nu i-or fi spus înaintea mea acelaşi lucru. „Ei bine, zice el, la benzinăria care se vede acolo o să găsiţi roviniete.“ Era mereu cu un pas înaintea mea şi mi-a închis gura. În schimb, m-a pus să deschid portbagajul. „De ce?“ „Nu v-aţi uitat aseară la televizor?“ „Nu.“ „De ce nu?“

Din nou, nu eram în situaţia de a reacţiona aşa cum doream. Permisul meu era în mîna lui... „S-au furat nişte arme de la Ciorogîrla. Nu pot să cred că n-aţi auzit ce mare scandal este...“ „Şi dumneata te gîndeşti că sînt tocmai în portbagajul meu, că vei da lovitura?“ „Ce aveţi în portbagaj?“ „Lucruri personale. Chiar vreţi să le vedeţi?“ „Duceţi-vă să luaţi rovinieta de la benzinărie ca să nu vă dau amendă şi pentru ea.“ M-am dus unde-mi arăta şi într-adevăr, acolo se găseau roviniete. La întoarcere, omul legii m-a întîmpinat cu formula: „Aţi văzut ce domn am fost? Văd că începem să ne înţelegem“.

Mi-am adus aminte de o altă expresie pe care am mai auzit-o – „noi pe aici nu cerem şpagă“, cu urmarea logică sugerată doar din ton – „dar dacă ne daţi, primim“. Omul meu nu părea însă că vrea vreun ban de la mine. Vigilent cum era, apucase să zărească printre actele mele o legitimaţie de ziarist. Mi-a dat însă o amendă zdravănă pentru nerespectarea semnelor de circulaţie, deşi mai degrabă cred că ar fi trebuit să mă amendeze pentru lipsa rovinietei.

Nu sînt convins de greşeala mea. Am rămas nesatisfăcut că nu i-am zis ce-ar fi trebuit să audă, în vreme ce el ar putea pretinde recunoştinţă pentru că nu mi-a luat carnetul. Pînă una-alta, eu m-am dovedit un contravenient nenorocit, iar el – un

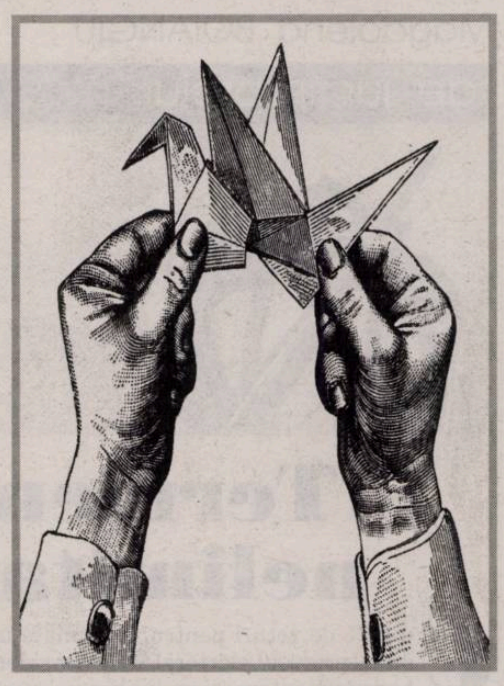

poliţist clement şi înţelept care m-a iertat pe jumătate. Şi ştim că aşa se termină o mare parte a întîlnirilor dintre şoferi şi poliţiştii noştri de la circulaţie: neprincipial. Ar fi trebuit poate să contest procesul-verbal, să nu recunosc nimic, să dau poliţia în judecată (sînt sigur că aş fi avut cîştig de cauză). Poate că adevărata mea greşeală e că n-am făcut toate astea, că din comoditate şi din lipsă de timp n-am vrut să mă complic.

Aşa facem cei mai mulţi dintre noi, iar rezultatul e că unii poliţişti profită, iar şoselele cu semnalizările lor rămîn la fel de periculoase. Dacă în acea zonă de drum se petrece vreun accident, vinovaţi sîntem şi eu, şi poliţistul. El pentru că, în loc de prevenţie, preferă să facă pe isteţul, eu pentru că nu am încercat să pun lucrurile la punct, luptîndu-mă pentru drepturile mele. Pînă una-alta însă, eu am plătit o amendă, iar el probabil că îşi continuă în linişte „meseria“.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Cum am putea să spunem cine sîntem

Bunul-simţ e pe moarte. Intubat, cu ochii închişi, cu senzorii aparatelor pe tot corpul. Pe monitorul cardiac, bătaia inimii pîlpîie într-un ritm de blues care nu poate ţine atent pe nimeni. Şi oricum, salonul e pustiu: chiar şi asistentele se uită la televizor, la nunta Tupeului cu Ignoranţa, evenimentul monden al anului. Urmează ştirile, care vor anunţa, fără să mai fie nevoie de o verificare din trei surse, chiar sfîrşitul decenţei naţionale: pentru piaţa externă sîntem o naţiune de borfaşi şi violatori, care în timpul liber cerşesc.

E uimitor. De cînd a căzut bietul Cioroianu (şi din cauza unei gafe pe care am apărat-o în *Dilema veche),* nimeni nu mai are curajul să spună că *noi* nu sîntem *ei* şi că *ei* sînt altceva.

Români? Întrebaţi-i pe violatorii de la Roma cine e Sadoveanu. Puneţi-i să recite din Bacovia. Încercaţi să scoateţi de la ei mai mult de 300 de cuvinte din fondul principal al limbii noastre. Întrebaţi-i mai ales care e rostul lor în lume şi ce înseamnă munca. Ce cred despre decenţă. Ce responsabilitate au faţă de alţi oameni. Întrebaţi-i asta şi aţi stabilit cam cu ce fel de lighioană discutaţi.

Însă puneţi aceleaşi întrebări acasă, în scara blocului şi veţi fi surprinşi: nici noi, cei rămaşi aici, nu prea mai ştim să răspundem. De-aia identitatea naţională e chestie de buletin şi atît: pentru că în atîţia ani de ţinut în geamul şcolii, la orele de la care generaţii întregi au chiulit, n-a mai rămas din ea decît o foiţă de ceapă, transparentă. Nu-ţi ţine de cald şi nici de pavăză.

Există o explicaţie. Românii sînt un popor supus. Vrei să-i ocupi? Nici o problemă, te ajută cu drag, se organizează să-ţi fie mai uşor. Îţi învaţă cîntecele, admiră ce iubeşti tu, se îmbracă ca tine, ba chiar îţi dau şi fata de nevastă! Capul plecat e o bună ocazie să te uiţi atent cum e încălţat stăpînul. Şi nu doar că-ţi rămîne netăiat de sabie, dar iei şi-o lecţie rapidă de *styling*.

Nu ştiu de unde vine atîta flexibilitate: poate şi din incertitudinea copilului din flori, care ştie o poveste frumoasă cu tatăl lui, însă e dezamăgit că nu-l poate cunoaşte niciodată şi nici nu-l poate aduce la şedinţa cu părinţii.

Ne-am minţit cu Decebal şi Traian şi Ştefan. Sînt doar nişte figuri vagi, de vodevil, care nu se pot bate cu Cămătarii şi nici cu clanul lui Studentul şi nici cu un milion de mitocani mai mici. Violenţei fizice îi opunem, cînd se poate, mersul pe trotuarul celălalt. Violenţei verbale îi opunem rîsul jenat şi privitul în altă parte. Violenţei valorilor tribale îi opunem... ce? Jena de a nu avea nici o alternativă naţională sănătoasă la şmecherie, de a nu avea nici un model pentru mase fără maşină rapidă şi bani mulţi, de a nu avea nici un proiect politic fără hoţie şi nici un proiect individual onest fără emigrare.

Poate că e bine că n-avem pornirea violenţei faţă de alţii. Însă sîntem acum îngenuncheaţi de violenţa altora. Violenţa celor pe care nu putem să-i numim, pe care nu putem să-i arătăm cu degetul, pe care nu putem să-i altoim în masă, pentru că Europa nu generalizează, şi pe care nu putem să-i batem individual. Pentru că n-am mers atîta la sală cum au mers ei, eram la serviciu.

Acum cîteva decenii un istoric se chinuia să dea o tentă pozitivă faptului că n-am avut un imperiu. Nu există nimic pozitiv în lenea asta. Şi oricum, eşti ori imperiu, ori provincie. Sîntem acum o ţară în curs de ocupaţie din interior şi nici măcar în ultimul deceniu înainte de victoria infiltraţilor nu mai putem găsi un proiect naţional care să ne apere identitatea.

Mai avem cîţiva ani să facem diferenţa. Cîţiva ani în care cuvîntul „român“ va putea fi explicat copiilor fără un drum la Muzeul Antipa. După aceea, românii vor fi *ei,* în vreme ce *noi,* ăştia fără tupeu şi manele, fără pumn şi tatuaj, fără privire tîmpă şi mînă rapidă, fără ritm în sînge şi fără sînge în instalaţie, noi ăştia vom fi istorie. Uitaţi-vă pe demografice şi în pozele de familie. Cîţi copii aveţi? Cîţi aveau bunicii?

Am făcut nişte simplificări aici, să mă ierte Europa. Ea o avea timp să facă distincţii. Noi însă sîntem deja în întîrziere.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Manelele şi *visul românesc*

Colegei mele Speranţa Rădulescu i s-a cerut să scrie un articol despre manele pentru *Enciclopedia Britanică*. *Excelent, în sfîrşit voi citi şi eu ceva serios pe tema asta!* – mă gîndeam eu în timp ce semnam tot felul de hîrtii legate de această cerere. *Ei poftim, ce caută manelele în Enciclopedia Britanică?* – s-a revoltat cineva. *Iar ne facem de rîs!* – a pufnit altcineva cînd i-am povestit, încîntat, despre viitorul articol. *Asta nu e muzica noastră* – a mai completat, revoltată, persoana. *Dar a cui?* – m-am interesat eu, naiv. *A ţiganilor parveniţi!* – a venit prompt răspunsul.

Deci aşa, nici măcar a „ţiganilor" în general, ci doar a unei categorii de ţigani care, după socotelile mele impresioniste, nu poate fi, numeric, prea mare. Atunci de ce auzi manele dintr-un capăt în celălalt al ţării, iar Google îţi oferă în 0,07 secunde mult peste 3 milioane de intrări? Manelele se vînd bine, sînt (şi) o marfă, de acord, dar dacă ceva se vinde foarte bine înseamnă că există şi clienţi foarte numeroşi. Cum să spui atunci că nu au nici o legătură cu ţărişoara noastră, unde se cîntă, se vînd şi se cumpără toate aceste manele, şi că doar „ţiganii parveniţi" ne fac iar de rîsul lumii!?

Manelele sînt, fără doar şi poate, unul dintre cele mai reprezentative *fenomene sociale* din România postcomunistă. Fiind muzică, ele sînt percepute însă doar la capitolul „fenomene culturale" – iar din acest punct de vedere, manelele nu sînt, tot fără doar şi poate, cel mai înălţător act de cultură realizat în ultimii douăzeci de ani. Fiind „cultural" prost văzute, se consideră însă că ele nu au nici o relevanţă şi, în consecinţă, nu au de ce să fie abordate şi „social": ceea ce contează pentru noi este cultura, acea *Kultur* de sorginte germană, *das rein Geistige*. Şi, ce-i drept, nu e prea mult *Geist* în manele... Dar totuşi, de ce există ele şi ce ne spune existenţa lor copleşitoare despre societatea noastră, în care trăim – mă scuzaţi – cu toţii?

Nu vă aşteptaţi acum să scot iepuraşul din joben şi să exclam, doct, iată despre asta e vorba! Ca un profesionist ce mă aflu, nu pot decît să recunosc, cu gura mică şi ochii mari, că habar n-am... Pe de altă parte însă, nu pot să nu mă gîndesc la alţii care ştiu şi care ne-au povestit societăţi şi „sub-culturi" în muzicile lor reprezentative. Iată-l, de pildă, pe Norbert Elias încercînd să ne ajute să-l urmăm pe lungul drum al procesului civilizării: „Să ne gîndim la o mazurcă, un menuet, o poloneză, un tango, la rock'n roll. Imaginea configuraţiilor mobile formate de nişte oameni aflaţi în interdependenţă în timpul dansului ne permite să ne imaginăm statele, oraşele, familiile sau chiar sistemele capitaliste, comuniste şi feudale ca pe nişte configuraţii". Relaţia corpurilor într-un menuet, un vals sau un tango ne vorbeşte şi despre corpul social, despre visele şi constrîngerile sale. În succesiunea acestor muzici poţi citi şi diferenţa dintre lumea curtoaziei şi aceea în care se face curte, despre care vorbeşte Elias; dar poţi să şi „vezi", chiar dacă nu eşti specialist, ceva din „configuraţiile sociale" care au dat naştere şi s-au exprimat prin normele acestor ritmuri şi acestor poziţii. Iar dacă vrei, poţi să mergi mai departe şi să citeşti în rock'n'roll revolta sistematică împotriva acestei „civilizări", pentru ca apoi, evocînd atmosfera unui spaţiu underground unde se ascultă tehno, să „vezi" şi revolta împotriva acestui „sistematic" *(take no system!)* şi să pricepi fără mare efort că ceva s-a dez-legat şi în această muzică, şi în individul contemporan. Visarea mă duce apoi la Manuel Castells, de la care am priceput mai bine decît de la oricare alt autor schimbările petrecute în lumea negrilor din America: în vremea sclaviei şi, apoi, a rasismului, au creat jazz-ul; în lumea „emancipată" a ghetourilor actuale, au inventat rap-ul. Mai aproape de noi, îmi aduc aminte apoi de studiul unui antropolog american despre relaţia dintre politica lui Tito şi turbo-folk-ul iugoslav – şi pot să fac chiar, pe cont propriu, cîteva speculaţii despre Ceauşescu şi folk-ul Cenaclului „Flacăra".

Bine, bine, dar manelele? Ele ce legătură au cu societatea noastră?

Carmen Muşat îşi încheie un editorial de săptămîna trecută din *Observator cultural* astfel: „Se spune că tonul face muzica. În politica autohtonă, tonul îl dau manelele". Simplă retorică? Poate, dar nimic nu e întîmplător în ţele socialului. Iată însă că cineva, comentînd articolul pe site-ul jurnalului, face un pas mai departe: „Actualii politicieni reprezintă un fel de concretizare a «visului românesc» – de a avea bani repede. Oamenii de rînd se uită de multe ori cu admiraţie la cei ce «se descurcă», ceilalţi (studioşi, profesionişti etc.) neavînd nici o şansă".

Să fie oare manelele expresia acestui „vis românesc", o cronică orală a „reuşitei" în lumea confuză a noii economii de piaţă? La o primă vedere, au de toate: energie debordantă şi voinţă de succes, cultul familiei (deci valori de bază), simplificarea ordinii sociale din perspectiva luptei pentru reuşită în prieteni şi duşmani şi, mai presus de toate, cronica perpetuă şi ostentatorie a semnelor vizibile de reuşită: chefuri, maşini şi femei. Totul pe un ritm senzual de om căruia îi place mai mult, de fapt, să se bucure de viaţă, decît să se lupte pentru ea. Ce-ţi mai trebuie atunci ca să simţi şi tu, ascultîndu-le, succesul în raniţa ta de soldat?

Aş vrea să vină cineva şi să-mi spună, în cunoştinţă de cauză, că mă înşel...

Ciprian RUS

Despre victorii şi eroi

Succesul lui Bogdan Aurescu la Haga – în fapt, cea mai mare extindere teritorială a României de la Al Doilea Război Mondial încoace – ne-a pus, repede şi, mai ales, pe nepregătite, faţă în faţă cu propriile prejudecăţi legate de victorii şi eroi.

Aurescu nu e nici înalt şi lucrat precum Cabral, nu are şarmul lui Bănică Jr., ar da ca naiba la braţ cu Mihaela Rădulescu, habar n-are să joace drama bărbatului la 40 de ani cum o face Isaiu, nu împărtăşeşte pasiunile masculinizante ale lui Tăriceanu şi, dacă ar fi să-l credem pe tînărul diplomat cum că a uitat s-o dea pe bere după anunţarea sentinţei, nici nu ţine la pahar ca Băsescu sau Orban.

Bucurenci se dă cu bicicleta şi asta-l face cumva rebel, Aurescu simte mereu nevoia să se explice pentru că preferă varianta de 45 de minute cu metroul din Militari la Externe în locul unui Mondeo la scară şi a două ore de stat în dreapta şoferului cu laptopul aşezat ostentativ pe genunchi şi cu Blackberry-ul la ureche, gata de dictare pentru subalternii bătuţi în cap care se pierd invariabil cînd şeful e prins puţin în trafic.

Alţii ar face un titlu de glorie din mîncatul sandvişurilor la birou. Ne-ar vorbi de strînsul curelei şi de sacrificii pe timp de criză. Ba ar avea grijă să lase să iasă, discret, colţul batistei din servieta cu dosare grele, în timp ce-ar urca grăbiţi treptele ministerului, doar-doar o televiziune va înţelege că astfel de imagini ar da bine la jurnalul de la 7 seara. Aurescu nu vede nimic *„newsy"* în asta. O face de cînd se ştie. A făcut-o şi acum şase ani, cînd era, la fel, secretar de stat şi cînd nu-l căutau realizatorii de talk-show-uri.

Disciplina interioară îl face să pară pisălog. Are două poante şi le repetă mereu, se amuză singur dacă nu te prinzi la faza cu castravetele servit ca pledoarie-şoc, „în stil anglo-saxon", în faţa Înaltei Curţi...

Admite că a avut emoţii înaintea verdictului, ca orice student înaintea unui examen pentru care s-a pregătit temeinic; „la examenele la care nu înveţi, nu ai emoţii" – spune Aurescu. „Cuuuuum? Au fost examene la care nu v-aţi pregătit în facultate?!?" – se miră, lung, moderatorul de la Realitatea TV. Aurescu o ţine însă pe-a lui. E un om normal care a obţinut o victorie normală.

Concluzia lui Aurescu e contrariantă. Putem accepta că dacă ne susţinem bine cauza avem şanse de cîştig pe dreptul internaţional, dar parcă ne-am fi dorit un erou mai altfel, poate nu chiar aşa bondoc, poate mai şmecher, poate mai trendy, poate mai sentenţios... Nu, pentru atît de puţin nu prinzi prima pagină în nici o revistă *glossy*. Iar în tabloide abia dacă vreunei starlete porno i-ar trece prin cap c-ar vrea să facă un pictorial sexy pe un yacht de lux, undeva în interiorul arcului de cerc de 12 mile marine din jurul Insulei Şerpilor şi linia descrisă, de la Capul ucrainean Tarkankut, de azimutul de 185 de grade 23 de minute şi 54,5 secunde...

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Alla turca

Istanbul nu e capitala Turciei. A fost a unui imperiu defunct, a unei lumi din care am făcut parte şi noi. De aceea am vrut să citesc cartea lui Orhan Pamuk, căutînd în ea melancolia care strînge inima cuiva care trăieşte între ruinele memoriei şi clădirile pe ducă, bolnave, punte fragilă de la trecut către prezent.

El însuşi, scriitorul acum celebru şi pe care de curînd l-a silit la exil curajoasa lui atitudine civică, a scris aceste amintiri înainte de a se desţăra, în acelaşi oraş, pe aceeaşi stradă, în aceeaşi casă în care se născuse acum aproape şaizeci de ani.

Rezultatul este mai mult un autoportret decît portretul unui oraş. Probabil că e inevitabil cînd scrii despre vecinătăţile cu care te-ai identificat, în care ai iubit sau în care ai suferit. De fapt, confesiunile alternează cu capitole în care Pamuk comentează descrieri clasice ale oraşului său, acelea pe care le-au lăsat marii călători francezi din secolul al XIX-lea, Gérard de Nerval, Théophile Gautier, Flaubert, scriitori fascinaţi de orientalism.

© R. Avram

La un moment dat, el citeşte un Constantinopol pe care nici stră-stră-străbunicii lui nu l-au mai apucat, în gravurile lui Melling. Eu l-am cunoscut pentru prima dată, tot aşa, într-o litografie franceză de pe la 1840. Aşa pătată de umezeală cum este, nu mă satur să o privesc. În copilărie, intram în ea, adică mă luam după călăreţul din primul plan care pătrunde pe o uliţă şi coboară lin panta printre cămile şi cadîne îmbrobodite, îndreptîndu-se spre o geamie şi trecînd pe lîngă o fîntînă. Culorile verde şi auriu ale hainelor lui au o dulceaţă fără seamăn. Mai am o imagine a Istanbul-ului imperial: o fotografie pe carton, mare, de vreun metru lungime, a Sfintei Sofii de cînd mai era încă moschee: o amintire, purtînd ştampila unui hotel din Pera, cu care bunicul meu s-a întors în 1907, după călătoria prin Bulgaria la Constantinopol.

Pe harta unui oraş dispărut, peste care s-a întins cel de astăzi, Pamuk urmăreşte casele paşalelor de odinioară, palate de lemn care au ars. Atîtea incendii, unul după altul, au refăcut această hartă, pînă cînd, sus, pe dealuri, sau de-a lungul Bosforului, reşedinţele vizirilor din secolul al XIX-lea, căci nu mai erau altele mai vechi, au fost la rîndul lor distruse, ca „anomalii decrepite", fiindcă reprezentau o identitate şi o arhitectură repudiate cu dispreţ în numele progresului. Ceea ce se vede acum este hidos, fiindcă nu are o substanţă urbană continuă. S-a construit mult fără vreo perspectivă, claie peste grămadă. Ceea ce atrage turiştii este foiala non-stop, viaţa care se revarsă din micile prăvălii şi din cafenele, de fapt, o inconştientă nostalgie a felului cum se trăia odinioară şi în Bucureşti. În căutarea unei istorii ocultate, Pamuk rătăceşte prin labirintul străduţelor întortochiate, unde găseşte fîntîni astupate de veacuri şi moschei uitate, cîte un copac bătrîn sau colţuri năpădite de viţa sălbatică.

Cînd m-au dus şi pe mine paşii prin Fanar, călcînd prin zoaiele care şiroiau pe trotuare, am văzut palatul patriarhului ecumenic care semăna cu vila unui prim-secretar de la noi, alături de minaretul din care răsunau strigătele hogii, iar cînd m-am oprit la Santa Maria Draperis a latinilor, ca să răsfoiesc vechile registre de botezuri şi căsătorii, preotul mi s-a plîns că nu mai are alţi credincioşi decît şase familii de sirieni catolici. Acum o sută de ani, populaţia oraşului era încă pe jumătate creştină. Ghidul Mamboury din 1930 te călăuzeşte printr-un muzeu de fantome. Nu cucerirea islamică a învins trecutul, ci presiunea modernităţii, iar

© R. Avram

memoria otomană s-a dus lîngă măreţia Bizanţului.

De fapt, oraşele pe care le construim în ziua de azi sînt ca un palimpsest; a scrie peste ce a fost scris şi am răzuit este ceea ce ne propunem, la Bucureşti, ca şi la Istanbul. O tăietură de ziar pe care o reproduce Pamuk şi care conţinea un protest contra „obsesiei inovaţiei urbanistice" datează din 1922. La noi a început în aceeaşi vreme ca în Turcia. Dar şi acolo presiunea a devenit atît de agresivă în anii din urmă încît, confruntat cu oraşul copilăriei lui, Istanbul-ul este de nerecunoscut pentru scriitor.

PUBLICITATE

Azi, 19 februarie, ai cartea
Gestapo
de Sven Hassel

Din Biblioteca Adevărul, în fiecare joi:
19 feb - 15. Gestapo - Sven Hassel
26 feb - 16. Dracula - Bram Stocker
5 mar - 17. Doamna Bovary - Gustave Flaubert
12 mar - 18. Shōgun vol. I - James Clavell
19 mar - 19. Shōgun vol. II - James Clavell
26 mar - 20. Shōgun vol. III - James Clavell
2 apr - 21. La răscruce de vânturi - Emily Brontë
9 apr - 22. Uragan asupra Europei - Vintilă Corbul, Eugen Burada
...și multe altele!

Nu încurajați specula la chioșc!
Pentru reclamații trimiteți un e-mail la reclamatii@adevarul.ro.

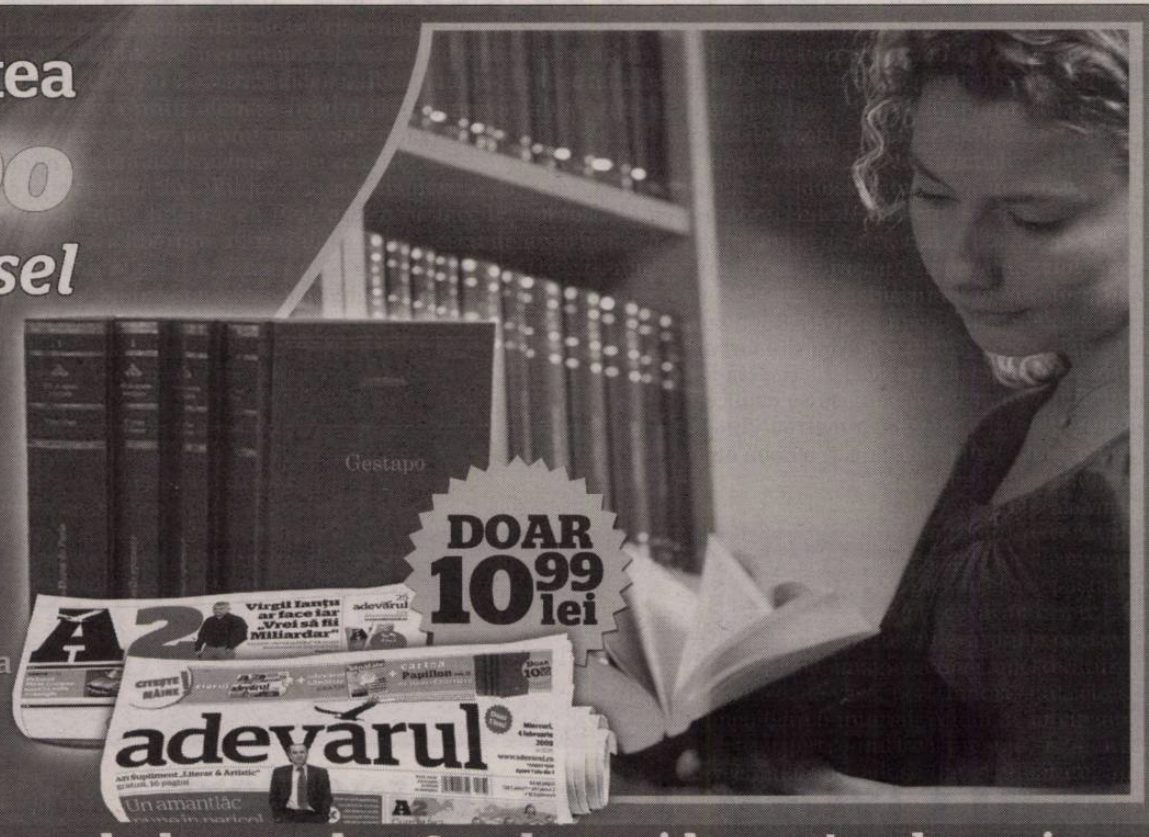

● cele mai bune titluri ● textul integral al operelor ● cele mai bune traduceri

Asigură-ți TOATE cărțile din colecție
ABONEAZĂ-TE LA ADEVĂRUL + CARTE!
Trimite 2 SMS-uri la 7433 (din Orange sau Vodafone) cu textul BIBLIOTECA pentru a te abona la Adevărul (luni - duminică) + carte timp de 1 lună. Costul unui SMS este de 7 euro + TVA.
Plătește online pe www.adevarul.ro/abonamente.
Trimite talonul din ziarul Adevărul de dimineață, din pagina 47.

Completează-ți colecția cu volumele pe care le-ai ratat
Comandă la tel: 021.407.76.38 sau 0372.130.318 (tarif normal).
Comandă online pe www.adevarul.ro
STOC LIMITAT!
Plata ramburs. Prețul cărții + taxe poștale.

100 DE CĂRȚI pe care trebuie să le ai în bibliotecă

Texte şi opinii de: ● *Lucian BOIA (prof., Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)* ● *Vasile GHEŢĂU (director la Centrul de Cercetări Demografice al Academiei Române)* ● *Ciprian MIHALI (conf. dr., Facultatea de Istorie şi Filozofie, Universitatea „Babeş- Bolyai")* ● *Raluca POPESCU (sociolog)* ● *Antoaneta RALIAN (traducătoare)* ● *Constantin RUDNIŢCHI (jurnalist)* ● *Mihaela ŢÂNŢAŞ* (strategic planner *la Saatchi & Saatchi)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Iaromira POPOVICI*

Tînăr şi ferice...

Tinereţea fără bătrîneţe pare să fie, în societatea de azi, una dintre valorile primordiale. Imaginea ei este cea care ne urmăreşte pe toate canalele media, de la reviste pentru femei sau de sănătate pînă la emisiuni de televiziune sau reclame. Ceea ce se oferă privirii noastre încîntate este, în general, o lume de oameni tineri şi frumoşi, pentru care vîrsta biologică nu prea pare să conteze. Şi, în cazul cărora, tinereţea se asociază cu fericirea: imaginarul colectiv mediu sugerează că, odată ce ai aceste atuuri biologice, nu poţi să nu duci o existenţă armonioasă.

Tinereţea este excesiv valorizată, în detrimentul bătrîneţii. Pentru a o păstra, oamenii fac eforturi medicale şi estetice: îşi asigură, cît mai mult timp, un chip tînăr, prin operaţii estetice, şi un interior cît mai funcţional, prin progresele medicinii. Toate acestea, corelate cu diverse terapii pentru „un suflet tînăr", încearcă să pună în practică, pe cît se poate, dezideratul cel mai dureros al omenirii: tinereţea prelungită şi o viaţă cît mai lungă...

Imaginarul şi eforturile oamenilor nu sînt lipsite de acoperire reală: speranţa de viaţă a crescut, în ultimii ani, uimitor, ea situîndu-se, cel puţin în ţările occidentale cu nivel de viaţă ridicat, între 70 şi 80 de ani. Nu numai că oamenii trăiesc mai mult, dar îşi duc şi vîrstele înaintate mai uşor, mai activ.

Ceea ce nu înseamnă că bătrîneţea mai e valorizată. Noţiunea de „bătrîn înţelept" nu mai pare să fie la modă. Varianta actuală este, pur şi simplu, ignorarea ideii de bătrîneţe, amăgindu-ne cu toţii într-o tinereţe fără sfîrşit.

Această utopie nu poate rămîne fără consecinţe sociale: în primul rînd, tinereţea continuă să fie un atu pentru a căpăta o slujbă bună, ca să nu mai vorbim de una vizibilă, o poziţie socială. În al doilea rînd, izgonind bătrîneţea dintre noi, alungăm şi perspectiva morţii: facem abstracţie de ea, încercînd să ne concentrăm pe prelungirea vieţii. Pentru moarte, nu mai părem foarte apţi să găsim soluţii sau explicaţii. ***(I. P.)***

Vasile GHEŢĂU

Trăim mai mult ca altădată?

Modernizarea societăţii a fost şi o ofensivă continuă împotriva bolii şi a morţii. Progresele au fost şi sînt remarcabile. Au fost reduse spectaculos, mai întîi, decesele cauzate de bolile infecţioase şi parazitare care făceau ravagii pînă în primele decenii ale secolului al XX-lea şi menţineau durata medie a vieţii la valori foarte scăzute. Progresele remarcabile înregistrate în ţările astăzi dezvoltate în ceea ce priveşte alimentaţia, condiţiile de locuit, reformele sanitare şi cele sociale, educaţia, ca şi impactul benefic al factorului medical au determinat reculul constant al mortalităţii şi creşterea rapidă a duratei medii a vieţii. La mijlocul secolului trecut aceasta era de 66 de ani în Europa şi astăzi este cu zece ani mai mare. În ţările care se plasează în fruntea ierarhiei mondiale – Japonia, Franţa, Elveţia, Suedia – durata medie a vieţii este de 81-83 de ani (79 de ani la bărbaţi şi 85-86 de ani la femei), valori care au depăşit toate prognozele lumii ştiinţifice din anii 1950-1960. La fel de remarcabil este faptul că în aceste ţări progresul duratei medii a vieţii continuă, chiar dacă ceea ce se cîştigă este din ce în ce mai modest.

Pînă unde poate creşte *durata medie a vieţii* (a nu se confunda cu *longevitatea)?* Specialiştii domeniului se opresc la 100 de ani. Japonia va continua să se afle în fruntea ierarhiei mondiale, cu 88 de ani la mijlocul secolului şi atingînd 100 de ani în anul 2300. I-ar urma Suedia – cu 85 şi, respectiv, 97 de ani, Spania, Franţa, Belgia, Norvegia Australia, Malta şi Austria – cu 84 şi 97 de ani.

Durata medie a vieţii este adesea confundată cu vîrsta medie la deces şi chiar cu vîrsta medie a populaţiei. Eroare flagrantă. În accepţiunea obişnuită, durata medie a vieţii sau, pentru a folosi termenul ştiinţific consacrat, *speranţa de viaţă la naştere* nu este altceva decît sinteza mortalităţii pe vîrste dintr-un an calendaristic, sinteză exprimată în anii pe care i-ar trăi un născut dacă generaţia din care face parte ar avea pe tot parcursul existenţei sale mortalitatea pe vîrste din acel an calendaristic.

Unde se află România şi care sînt evoluţiile din ultimii ani? Să aruncăm, mai întîi, o rapidă privire retroactivă. La începutul secolului trecut, durata medie a vieţii era, în Regat, de numai 36 de ani. După 30 de ani, în România Mare, s-a ajuns la 42 de ani. Introducerea antibioticelor, în anii de după Al Doilea Război Mondial, a avut efecte remarcabile în reducerea mortalităţii şi creşterea duratei medii a vieţii. La mijlocul anilor 1950 aceasta a atins 63 de ani, cu 5-6 ani mai mică decît în ţările din vestul şi nordul Europei. Şi în anii 1950-1960 durata medie a vieţii a progresat continuu, la începutul anilor 1970 înregistrîndu-se 68 de ani, iar la mijlocul aceloraşi ani, cu aproape doi ani mai mult. Creşterea a fost mai importantă decît în nordul şi vestul Europei, pentru că şi rezervele de reducere a mortalităţii erau mai mari în ţara noastră, decalajul reducîndu-se astfel la trei ani. Dinamica ascendentă a duratei medii a vieţii în toată perioada postbelică a fost stopată începînd cu a doua jumătate a anilor 1970. Vom face observaţia că o situaţie similară poate fi întîlnită şi în alte ţări comuniste, în aceeaşi perioadă, ceea ce lasă să se întrevadă că sistemul social şi-a atins limitele în ceea ce priveşte transferul beneficiilor creşterii economice asupra calităţii vieţii. Durata medie a vieţii nu a mai progresat, o perioadă de stagnare instalîndu-se în a doua parte a anilor 1970 şi în tot deceniul următor, la valori cu puţin peste 69 de ani. În ţările europene dezvoltate, capitaliste, trendul ascendent a continuat, cu progrese mai consistente în cele din sudul continentului (Italia, Spania, Grecia), la sfîrşitul anilor 1980 durata medie a vieţii ajungînd la 75-76 de ani.

Tranziţia economică şi socială şi-a pus cu forţă şi brutalitate amprenta pe evoluţia fenomenelor şi proceselor demografice. Scăderea masivă a natalităţii, veritabila explozie a migraţiei externe, restructurarea fluxurilor migratorii între medii şi deteriorarea stării de sănătate sînt rezultate directe ori indirecte ale rigorilor tranziţiei şi îndeosebi ale crizei economice care a dominat anii 1990. Putem recunoaşte cauzalităţi obiective, provenite din profunzimea şi duritatea schimbărilor pe care le-a cunoscut societatea românească, dar şi efecte ale felului în care ea a fost gestionată de clasa politică. Deteriorarea stării de sănătate şi creşterea mortalităţii se înscriu în această ultimă categorie. Durata medie a vieţii a scăzut cu aproape un an în prima jumătate a anilor 1990. Aparent surprinzător, aproape întreaga creştere a mortalităţii pe vîrste a avut loc la bărbaţi. Abrogarea brutalelor reglementări asupra contracepţiei şi întreruperii sarcinii a avut un vizibil efect benefic asupra sănătăţii femeilor. Evoluţiile care au urmat în ultimii ani ai deceniului trecut şi după anul 2000 sînt constant pozitive. Mortalitatea pe vîrste este în regres şi durata medie a vieţii – în creştere. Valorile pentru anul 2007 sînt de aproape 70 de ani la bărbaţi şi de aproape 77 de ani la femei. Evoluţia nu este surprinzătoare. Dacă vom examina cu atenţie statisticile referitoare la consumul alimentar al populaţiei, la înzestrarea locuinţelor cu echipamente electrocasnice, la condiţiile de locuit, la dotarea cu autoturisme, la nivelul de educaţie ori la serviciile medicale, vom remarca schimbări pozitive incontestabile.

Creşterea duratei medii a vieţii s-a desfăşurat şi se desfăşoară în ţările europene paralel cu accentuarea procesului de *îmbătrînire demografică,* de creştere a ponderii populaţiei vîrstnice. De altfel, dacă vom urmări cele două evoluţii în timp, vom observa că în orice generaţie umană, de oriunde şi de oricînd, mortalitatea a fost şi a rămas aceeaşi – 100%. Ceea ce a rezultat din întregul progres economic, social şi medical al societăţii umane nu a fost altceva decît împingerea continuă a deceselor la vîrste din ce în ce mai avansate şi, implicit, creşterea duratei medii a vieţii.

Din păcate, poziţia României în context european rămîne inacceptabilă. Sănătatea individului depinde de o multitudine de factori. Nivelul de trai, condiţiile de locuit, calitatea asistenţei medicale, sănătatea mediului reprezintă doar o parte dintre aceştia. România nu are o strategie care să vizeze coerent şi pe termen lung sănătatea populaţiei. Aşa-numitele programe naţionale de sănătate înşirate pe site-ul Ministerului Sănătăţii sînt simple vorbe. Nu vom găsi o analiză competentă a stării de sănătate, priorităţi, obiective şi ţinte cuantificate, rapoarte anuale de realizare a programelor şi de impact asupra sănătăţii populaţiei. Starea asistenţei medicale este cea pe care o cunoaştem. Pe de altă parte, dacă ne uităm în jurul nostru şi observăm stilul de viaţă al oamenilor putem înţelege mai bine de ce durata medie a vieţii este atît de departe de ţările dezvoltate. Grija pentru sănătate este şi o problemă de stil de viaţă. Iar stilul de viaţă este expresia gradului de civilizaţie materială şi spirituală.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 19 februarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Ciprian MIHALI

Vina bătrîneţii

Intervenţia grafică la sfîrşitul numelui unui basm care ne-a fermecat copilăria (acea epocă, nu-i aşa, dinainte de tinereţe sau de bătrîneţe, acea vîrstă cînd vremurile nu însemnau nimic, cînd „a fi mare“ era singura dorinţă, ignorînd toate rupturile ce vin cu creşterea), aşadar intervenţia grafică – o exclamare – înseamnă doar atît: că ieşiţi, poate ireversibil, din lumea poveştilor care mai aveau o vagă şi alegorică morală, am pătruns, de bunăvoie sau nu, dar cu toţii grăbiţi, în lumea în care poveştile se spun cu subînţeles şi cu o morală fermă, imperativă: fiţi tineri, alungaţi pe toate căile bătrîneţea din voi înşivă şi din jurul vostru, nu vă lăsaţi seduşi de falsa ei înţelepciune şi de bonomia care ascunde stîngaci tristeţea celor care coboară...

Da, s-o spunem şi mai direct: societatea noastră, adică genul de societate în care trăim, urăşte bătrîneţea, şi o urăşte cu toate resursele şi puterile sale: puteri economice, puteri medicale, puteri mediatice, puteri morale ş.a.m.d. Ipocrizia discursurilor corecte nu va îngădui niciodată să se recunoască o asemenea ură, dimpotrivă: ea va fi însăşi purtătoarea îndemnurilor la respect, la grijă etc. cu care se împodobeşte făloasă pentru a-şi masca mai bine neliniştea şi iritarea pe care le provoacă în noi şi în jurul nostru bătrîneţea.

„Tinereţe fără bătrîneţe!“ este imperativul care face să retrăiască în chip înşelător visul dintotdeauna al omenirii. Însă acest vis s-a spulberat dimpreună cu toate visurile care au dat naştere marilor mitologii ale popoarelor lumii. El s-a spulberat oarecum prin împlinire, printr-o deturnare înspre efectuarea tehnică, posibilă sau reală, a lui. Tocmai pentru că din punct de vedere ştiinţifico-tehnico-medical a devenit posibil să întinerim, să imaginăm (fără pic de imaginaţie, doar prin inginerie rece, deci mai bine zis să proiectăm) o viaţă prelungită, protezată, revitalizată, dincolo de ceea ce înţelegem de veacuri printr-o „viaţă de om“, tocmai din aceste motive monopolul visului nu ne mai aparţine, el este simplu calcul pe durată mai mult sau mai puţin determinată.

Dar s-o luăm pentru o clipă metodic: imperativul cuprinde în sine o serie de evidenţe, un număr de paradoxuri şi o întrebare pentru fiecare dintre noi.

Evidenţe, mai întîi: ipocrizia discursului public se lasă citită atunci cînd îl depliem pe cîteva dimensiuni: astfel, ştim tot mai bine că, din punct de vedere *medical*, bătrîneţea e o *boală*. Ea are simptome, unele timpurii, altele nu, provoacă dureri şi se tratează ca atare; nu e vorba de bolile care vin cu ea, ci de bătrîneţea însăşi ca maladie. De unde şi primul paradox: cu cît creşte statistic ceea ce fără sens se cheamă „speranţa de viaţă“, cu cît trăim mai mult, aşadar, cu atît îmbătrînim mai repede. „Plaga“ bătrîneţii nu se întinde doar înspre sfîrşit, ci şi în sensul invers, cucerind din teritoriile alteori rezervate tinereţii: dureri de spate, păr alb, varice, sau, în alt registru, mai neutru, colesterol, hipertensiune, glicemie, anevrisme, insuficienţe sau excese de tot felul, toate cojile acestei misterioase cepe fără miez care este bătrîneţea. Împotriva unei asemenea boli invazive, o mie şi unu de remedii, sfaturi şi terapii: le găsiţi pe toate canalele media şi în toate clinicile, pe bani mulţi. Ea este o boală şi în ordinea celuilalt spaţiu confiscat de medicină, cel al psihicului: de cînd orice tristeţe se cheamă depresie şi de cînd lipsa de înţelesuri se „vindecă“ medicamentos cu vitamine şi alţi înlocuitori, a îmbătrîni este semnul tot mai insistent al patologiei care se instaurează, al alunecării lente şi ireversibile în afara normalităţii, fără a putea s-o oprească ori s-o trateze.

A două evidenţă: bătrîneţea este din punct de vedere *moral* o *vină*. Tinereţea este azi purtătoarea tuturor virtuţilor; iar în societatea românească aceasta se întîmplă în chip şi mai accentuat, deoarece există un „înainte“ şi un „după“, care face ca aceia care au trăit „înainte“ să fie hărăziţi unei îmbătrîniri rapide, provenind din înghesuirea tuturor viciilor şi vinilor unei moşteniri litigioase în cîrca unor generaţii a căror singură vină reală este că au avut neşansa de a se naşte înaintea altora. O vinovăţie difuză, dar persistentă, actualizată ori de cîte ori trecutul devine inconfortabil, iar contemporanii noştri, indiferent de vîrstă, îşi inventează merite din uitarea, dispreţuirea sau condamnarea deceniilor dinainte de '89.

Care e paradoxul moral? Cred că el vine dintr-o răsturnare specifică vremurilor noastre: istoria s-a scris ca tradiţie prin conservarea valorilor bătrîneşti şi înlocuirea lor cu altele tinere sau tinereşti. Virtutea era a senectuţii, ea instituia valori, ea le păstra şi le transmitea peste secole. Azi, a fi bătrîn e un viciu, o vină; sau invers, orice fidelitate la valori sau principii e culpabilă, deci bătrînicioasă. Infidelitatea de orice fel se numeşte la cei tineri aventură, experimentare, curaj etc.; la părinţii sau la bunicii lor, viciu, perversiune, păcat.

A treia evidenţă: din punct de vedere *estetic*, bătrîneţea este *urîtă*. Şi reciproca e valabilă: cei urîţi sînt întotdeauna bătrîni. Basmul cu „frumuseţea care vine din interior“ nu mai convinge pe nimeni, e încă una din naraţiunile la care am renunţat entuziaşti, seduşi de jocuri de lumini şi ambalaje. Frumuseţea e strict exterioară şi aparentă, ea nu are straturi, nu are profunzimi, trebuie să se vadă toată şi dintr-odată, în febrilitatea renegării care ne cuprinde pe toţi. Bătrînii sînt urîţi nu doar pentru că au pielea zbîrcită, sînt aduşi de spate sau le pică dinţii, ci şi pentru că sînt stîngaci, lenţi, zgîrciţi cu aparenţele, ba chiar au accese de meditare, reamintire, oftare.

Paradoxul estetic ar suna atunci cam aşa: toate lifting-urile şi liposucţiile şi implanturile nu vor putea extirpa din noi nu doar teama cumplită că îmbătrînim, ci şi, mai ales, nepriceperea de a îmbătrîni, schimonoselile interioare (acolo unde cîndva chiar era frumuseţe, adică serenitate...) care ne cuprind la primul rid, la primul junghi, la primul reumatism.

Seria acestor evidenţe şi paradoxuri ar putea continua (de ce este bătrîneţea o nedreptate, de ce e o povară etc.), dar nu e loc de toate acum. Cele cinci mii de semne s-au terminat de mult. În chip de falsă încheiere, şi fără nici o pretenţie de înţelepciune, o întrebare spusă poate pe un ton bătrînesc: ce fel de societate am clădit încît ne temem mai mult de bătrîneţe decît de moarte?

Constantin RUDNIȚCHI

Copilul cuminte şi baba frumoasă

Există o sugestivă zicală populară care spune că „nu există copil cuminte şi babă frumoasă“. Proverbul acesta vorbeşte despre calităţile pe care nu le vei găsi niciodată la tineri sau la bătrîni (tinerii vor fi totdeauna neastîmpăraţi, bătrînii – lipsiţi de farmec fizic), dar sugerează, implicit, calităţile pe care le au tinereţea şi bătrîneţea, adică setea de cunoaştere şi înţelepciunea.

Entuziasmul tinerilor şi experienţa bătrînilor sînt teme ale manualelor de management, sînt preocupări ale acţionarilor şi managerilor companiilor. Dincolo de tehnologie, de eficienţa producţiei şi a vînzărilor, o altă cheie a funcţionării unei companii este legată de resursele umane. Dar tinereţea şi maturitatea au, din punctul de vedere al funcţionării unei companii, avantaje şi dezavantaje. Iată scenariile.

Tinerii au putere de muncă, învaţă repede, muncesc pe bani puţini, nu sînt pretenţioşi, pot fi modelaţi cu uşurinţă. Tinerii sînt schimbarea, sînt tobă de carte sau măcar dornici să înveţe, ştiu să lucreze cu calculatorul, ştiu totul despre Internet, sînt interesaţi, sînt deschişi la minte. Se adaptează oricărei situaţii, sînt flexibili, sînt deschişi către perfecţionarea profesională şi adepţi iremediabili ai *team-building*. Sînt inovativi şi îndrăzneţi, sînt primii care răspund la şedinţa de *brainstorming*, adoră dinamica şi schimbarea, le plac experimentele şi au o energie care duce organizaţia înainte.

Invers, tinerii sînt nerăbdători, îşi doresc totul, acum: casă, salariu mare, un loc de muncă sigur, o maşină adevărată cumpărată în leasing sau pe credit. Merg pe drumul cel mai drept, călcînd uneori în picioare morala, sînt intriganţi şi linguşitori, gata oricînd să-şi laude şeful, sînt *yes-mani* ideali. Sînt sfertodocţi, nu ştiu tainele şi istoria meseriei şi cred că lumea începe cu ei. Se agaţă cu disperare de funcţii, preiau cele mai proaste obiceiuri odată ajunşi şefi şi aplică diabolicul principiu „dezbină şi condu“. Şefii tineri se înconjoară de mediocri sau chiar de nulităţi, de oameni care nu-i pot depăşi profesional. Sînt colportori şi ahtiaţi după putere, sînt gata să facă orice pentru a se căţăra în ierarhia profesională.

Bătrînii au o experienţă inestimabilă. Ştiu procedurile de lucru, au trecut prin mai multe companii şi pot împărtăşi diverse modele de management. Sînt altruişti şi dornici să-şi împărtăşească experienţa, ştiu să lucreze în echipă şi sînt buni furnizori de expertiză profesională. Sînt organizaţi şi tipicari, nu lasă lucrurile la voia întîmplării, sînt corecţi şi au simţul răspunderii, duc treaba pînă la capăt şi se pot concentra asupra a ceea ce au de făcut. Sînt fanatici ai respectării termenelor de predare, îşi asumă responsabilităţi, găsesc soluţii acolo unde alţii nu le pot vedea, au *background*-ul job-ului, au conexiuni, ştiu oameni, au relaţii, ştiu să întrebe şi să dea răspunsuri. Sînt atenţi şi civilizaţi, sînt punctuali şi serioşi.

Invers, bătrînii sînt arţăgosi şi nesuferiţi, pisălogi, frustraţi, veşnic în conflict cu superiorii pe care îi consideră sub nivelul lor profesional. Sînt temători şi prea reflexivi, sînt cantonaţi în trecut şi nu pot depăşi metodele de lucru învechite. Nu citesc de pe Internet, nu sînt la curent cu noutăţile profesiei, sînt lenţi şi împotmoliţi, se mişcă greu şi n-au pic de prospeţime a ideilor. Nu ştiu să folosească tehnica modernă, vor salarii mari, sînt cîrcotaşi şi o adevărată pacoste pentru şefii tineri: le comentează deciziile în faţa colegilor, le pun la îndoială capacitatea profesională şi sînt, în general, polul care acumulează toate nemulţumirile echipei. Cînd sînt şefi, se agaţă de scaun, îi umilesc şi îi hărţuiesc pe cei tineri şi le blochează cu obstinaţie ascensiunea.

Şi atunci, ce este de făcut? În mod cert, o organizaţie trebuie să pună în valoare avantajele şi să estompeze dezavantajele. Am întîlnit recent un manager care, uşor cinic, îmi explica faptul că organizaţia pe care o conduce s-a orientat către angajarea tinerilor întrucît aceştia sînt mai puţin pretenţioşi la salarii şi, în general, mai uşor „de manevrat“. De asemenea, vedem astăzi, în plină criză economică, declaraţii de acest gen: „în acest moment, oamenii cu experienţă sînt cele mai importante valori ale unei companii“. Nu trebuie să ne lăsăm înşelaţi de vorbe. De multe ori, managerii una spun şi alta fac. Un manager de calitate trebuie să ştie să îmbine avantajele tinereţii cu cele ale experienţei. Din paradigma „bătrîneţe contra tinereţe“ se poate ieşi doar într-un singur fel: folosind, în acelaşi timp, şi experienţa, şi prospeţimea. Este soluţia cea mai complicată, dar şi cea mai eficientă. Un manager bun trebuie să iasă din logica „tînăr sau bătrîn“ şi să urmărească criteriul competenţei. Competenţa nu este nicidecum apanajul experienţei, aşa cum nu este în mod obligatoriu un atribut al tinereţii. Un manager poate transforma tot ce atinge în aur, într-un singur fel: să-i convingă pe copilul neascultător şi pe bătrîna urîcioasă să lucreze împreună pentru binele companiei.

„Lumea de astăzi nu mai are nici un mare proiect“

– interviu cu Lucian BOIA –

În cartea dvs., Tinereţe fără bătrîneţe *(Humanitas, 2006, traducere din franceză de Valentina Nicolae), vă ocupaţi de istoria imaginară a prelungirii tinereţii şi vieţii. În societatea contemporană, preocuparea pentru tinereţe şi valorizarea ei sînt evidente. Se bazează acestea pe date reale privind durata existenţei şi a celei dintîi vîrste a contemporanilor noştri?*

În spaţiul occidental, speranţa de viaţă la 1900 era cam între 45 şi 50 de ani. Or, acum se apropie de 80 de ani. Într-un secol s-au cîştigat mai mult de trei decenii, mai mult decît din preistorie pînă la 1900. Din acest punct de vedere, 1900 este mai aproape de preistorie decît sîntem noi de 1900. Cifrele au crescut foarte mult, în special din punct de vedere al scăderii mortalităţii infantile. Atunci erau procente foarte înalte, acum mortalitatea infantilă e în jur de 5-6-7%. Dintre cei 30 de ani obţinuţi, 20 sînt datorită scăderii drastice a mortalităţii infantile. Dar rămîn 10 ani care se datorează chiar longevităţii şi formei fizice şi intelectuale. S-a cîştigat foarte mult, şi cred că printre cauzele cele mai importante sînt progresele igienei, apa curentă, care se generalizează în prima jumătate a secolului al XX-lea. Cauzele de mortalitate constau în mare parte în bolile infecţioase – precum tuberculoza – care acum au dispărut. De asemenea, au mai mulţi ani în plus femeile decît bărbaţii, deşi prejudecata era reversul. Cîndva, poate că se justifica, pentru că femeile aveau mari probleme cu naşterile succesive. Acum, în Franţa, de pildă, ele trăiesc cu 7-8 ani mai mult decît bărbaţii.

Cum s-a modificat percepţia asupra morţii în lumea de azi?

Odată cu binefacerile societăţii de consum, moartea s-a rarefiat în jurul oamenilor. Acum un secol, era ceva obişnuit. Se murea masiv în familie, mureau şi femeile la naştere, se stingeau şi copiii mici – unii dintre ei. În acelaşi timp, conta în mai mare măsură şi credinţa religioasă. Pentru un număr destul de mare de oameni exista credinţa în ceva ce va continua, ceea ce dedramatiza pe cît se poate moartea. Acum se întîmplă invers: mai întîi, în jurul nostru, moartea e tot mai rară. Acelaşi lucru se întîmplă şi cu bătrîneţea: familiile sînt, în multe cazuri, despărţite – aici mă refer la Occident – vîrstnicii stau, de multe ori, la casele de bătrîni. Deci moartea e mult mai puţin prezentă pentru noi şi s-a erodat şi credinţa în ce va fi după aceea. Sigur, la noi, în România, sînt date foarte curioase privind religia, şi anume că 98% dintre compatrioţii noştri ar fi credincioşi. Nu ştiu dacă nu e vorba de ipocrizie, dată fiind diferenţa faţă de Occident, unde majoritatea afirmă că nu mai crede în Dumnezeu. Oricum, s-ar putea spune că şi credincioşii din ziua de azi sînt mai puţin credincioşi decît cei de ieri. Sînt tot mai puţini oameni care cred cu tărie, care îşi programează viaţa în funcţie de religie, şi care pot fi capabili să manifeste un anumit interes faţă de existenţa terestră, gîndindu-se la ce va aduce cea viitoare. Aşa că, odată ce nu te mai bazezi pe viaţa veşnică, mizezi ceva mai mult pe cea de aici. Desigur că, în raport cu existenţa eternă, pare derizoriu să mai cîştigi cîţiva ani în plus. Dar, oricît ar fi de derizoriu, este mai mult decît nimic.

Modelul este adolescentul. Pe care îl urmează nu doar adulţii, ci chiar cei de vîrsta a treia, prin modul în care se îmbracă sau se comportă.

Bătrîneţea mai reprezintă un model, sau dimpotrivă?

Acum este un cult al tinereţii. Pînă nu demult, modelul în societate era omul adult. Chiar copiii erau forţaţi să se comporte conform acestuia. Lucrurile s-au inversat: modelul este adolescentul. Pe care îl urmează nu doar adulţii, ci chiar cei de vîrsta a treia, prin modul în care se îmbracă sau se comportă.

Dacă facem un calcul, de la 1900 încoace, o să ajungem la... nemurire?

Se pare că s-a mai încetinit creşterea speranţei de viaţă, s-a cam golit rezervorul mortalităţii infantile, şi creşterea de acum e, efectiv, cea a longevităţii. Aici sînt două teorii principale: una care spune că există o limită biologică, şi o alta care afirmă că nu există aşa ceva. Sau că, dacă există, într-un anumit moment, este una mobilă, care poate să crească. Cea dintîi spune că limita ar fi cam pe la 120 de ani. De fapt, persoana care a trăit cel mai mult este o femeie din Franţa care a murit la 122 de ani şi cîteva luni, cu acte în regulă. Sînt alţii despre care s-a spus că au trăit şi mai mult, dar erau din zone îndepărtate, copii ai naturii, fără acte de stare civilă. Alte teorii spun că nu există nici o barieră în sensul ăsta: sînt chiar oameni de ştiinţă care au afirmat că am putea trăi 150, 200 de ani sau chiar mai mult. Ba chiar că am putea deveni nemuritori.

Există nişte consecinţe sociale ale creşterii speranţei de viaţă?

În cazul în care am fi în viaţă cu adevărat atîţia ani, cred că ar trebui ridicată vîrsta de pensionare, pentru că, altfel, cei tineri ar trebui să-i suporte pe vîrstnici prea mult. De fapt, dacă omul ar trăi vreo două sute de ani, s-ar repartiza altfel şi vîrstele: s-ar prelungi tinereţea şi maturitatea. Am fi adulţi pînă la 100 şi ceva de ani, şi abia apoi ar veni bătrîneţea. Altfel ar fi un rezultat cu totul îngrijorător: să trăieşti vreo 70-80 de ani în stare de decrepitutdine avansată... Nu cred că ar fi o fericire.

În contextul acestor schimbări, care mai este sensul vieţii în ziua de azi?

Pentru că accentul s-a mutat pe prelungirea vieţii, pe tinereţe, lumea de astăzi nu mai are nici un mare proiect. Fiindcă foarte mult timp a fost credinţa religioasă cea care l-a pus pe om în mişcare, mai ales în civilizaţia occidentală. Acesta este şi motivul pentru care cultura antică – Imperiul Roman – s-a sfîrşit şi a cîştigat teren creştinismul. Acesta a avut o certă superioritate: venea cu un proiect istoric global, care privea nu numai trecutul, ci şi viitorul omenirii, era şi o doctrină a salvării, şi viaţa de dincolo, care ne aştepta la capătul acestui drum. După acest mare proiect, încă din secolul al XVIII-lea, din Epoca Luminilor, credinţa religioasă a început să scadă, dar s-au manifestat altele, aproape la fel de puternice şi dinamizatoare: ideologia naţională, democraţia, încrederea în progres. Ele erau caracteristice secolului al XIX-lea şi unor perioade din secolul al XX-lea. Or, şi astea s-au cam tocit. Cine se mai luptă azi pentru ele?

Sigur că mereu rămîne cîte ceva, pentru că individul caută să găsească o raţiune dincolo de existenţa banală şi perisabilă a fiecăruia dintre noi. Desigur, este un proiect şi această centrare pe evoluţia omului. În ansamblu, încărcătura de idealism este mai mică decît altădată. Oamenii nu mai prea cred în viaţa de apoi, cel puţin în civilizaţia noastră. Şi atunci, dacă nu mai există raiul în viaţa de apoi, dacă nu poţi să-l faci chiar pe pămînt, măcar să îmbunătăţeşti viaţa de aici.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Raluca POPESCU

Goana după vîrsta tuturor posibilităţilor

Aud tot mai mult în jurul meu vorbindu-se despre cum să-ţi trăieşti viaţa ca în tinereţe, să experimentezi. De fiecare dată cînd îmi serbez ziua de naştere urările variază de la „să rămîi la fel de tînără“ pînă la „să creşti mică“. Fac parte din categoria adulţilor tineri care îşi acceptă cu greu trecerea la maturitate, a femeilor cochete care nu-şi mărturisesc vîrsta şi care, în ciuda conotaţiilor, preferă ca modalităţi de adresare „fată“ sau mai formalul „domnişoară“. Pentru mine şi probabil pentru mulţi din generaţia mea şi de după, tinereţea a început să fie măsura tuturor lucrurilor, încă de cînd sfîrşitul ei era departe.

Lumea în care trăim este o lume a tinereţii. Bătrînii au un loc marginal în ea, sînt depăşiţi pe toate planurile: de la nesiguranţa cu care folosesc calculatorul sau telefonul mobil, pînă la modul în care încurcă traficul sau felul în care votează. Revolta tinereţii care nu mai recunoaşte autoritatea părinţilor şi vrea să-şi creeze propria societate şi-a pierdut miza. Ideologia individualistă potrivit căreia individul este artizanul propriului destin a condus pe termen lung la victoria tinereţii: tinerii pot umbla nestînjeniţi în costume de baie pe plajă, nu sînt nevoiţi să se resemneze cu un partener pe care nu îl mai doresc, pot munci de acasă pe net sau pot pierde cu lejeritate relativă un anumit loc de muncă, pot deveni *free-lancer*-i sau staruri rock. Tinerii sînt mai flexibili, mai toleranţi, au o mobilitate mai ridicată – geografică, profesională, socială.

Caracteristicile şi valorile tinerilor au fost preluate de toate categoriile de vîrstă şi integrate în viaţa de zi cu zi pe toate planurile, de la disponibilitatea la schimbare privind locul de muncă pînă la libertatea şi experimentarea în planul relaţiilor de cuplu. Tinerii erau în mod tradiţional cea mai dezavantajată categorie de vîrstă. Fără resurse, dependenţi de suportul şi material, şi social al familiei şi comunităţii, împlinirea personală avea loc de regulă după dispariţia generaţiilor mai vîrstnice. Astăzi, multe companii se laudă cu o medie de vîrstă sub 35 de ani şi apar tot mai mulţi tineri în topul celor mai bogaţi oameni ai lumii.

Şi ideologic tinereţea este preferabilă, pentru că nu a apucat să greşească. Preferinţa românilor, cel puţin declarată, pentru mai mulţi tineri în structurile politice are drept justificare trecutul „pătat“ al celorlalţi. În acelaşi timp, majoritatea consideră că atunci cînd sînt puţine locuri de muncă disponibile, tinerii ar trebui să aibă mai multe drepturi la ocuparea lor. Angajatorii preferă tinerii pentru că învaţă mai repede, pot munci mai mult, sînt mai maleabili, se integrează mai uşor în echipă.

Tinereţea, ca orice vîrstă, este definită social. În contemporaneitate ea pare să-şi fi mutat coordonatele pînă spre 35 de ani. Cuprins tot mai mult în şcoală, amînînd intrarea pe piaţa muncii, căsătoria şi reproducerea, interiorizînd un mod de viaţă instabil şi experimental – acestea ar fi cauzele pentru care „maturitatea“ psihosocială a individului survine mai greu. Devenim adulţi mai tîrziu, iar atunci cînd devenim, ne străduim să găsim o soluţie de compromis în care să conservăm îndrăzneala, entuziasmul, libertatea, promisiunea că orice este în continuare posibil şi vieţile noastre nu au intrat pe un făgaş predictibil.

Trăim ca tineri într-o lume tot mai îmbătrînită demografic. În trecut bătrîneţea era valorizată şi pentru că prea puţini oameni ajungeau la ea. La începutul secolului al XX-lea, speranţa medie de viaţă în România era în jur de 36 ani, în prezent este dublă. Într-o lume cu tot mai puţini copii şi tot mai mulţi bătrîni, aspiraţia omului este de a păcăli destinul său biologic şi de a-şi prelungi tinereţea. Prelungirea speranţei de viaţă s-a făcut însă prin ani de boală, speranţa de viaţă sănătoasă fiind considerabil mai mică.

Tinereţea este noul nazism al lumii contemporane. Indivizii sînt socializaţi încă de foarte tineri în spiritul luptei cu ridurile, celulita sau alopecia şi capătă repede obsesia de a nu rămîne în urmă, de a nu fi demodaţi, expiraţi. Bătrîneţea este pentru mulţi mai rea decît moartea. *„Live fast, die young and leave a good-looking corpse“* pare să reprezinte idealul într-o lume în care speranţa de viaţă tinde spre 80 de ani. Libelula din spotul publicitar al unei companii de telefonie mobilă trăieşte o singură zi, dar face de toate. Aspiranţi la stilul de viaţă al libelulei, indivizii trebuie să împace cumva obsesia de a cîştiga pe toate planurile şi a nu pierde nici una dintre posibilităţi. *Oamenii îşi doresc să aibă o viaţă ca a libelulei, dar trăiesc în medie 26.000 zile, jumătate dintre acestea într-o pantă descendentă, iar un sfert – bolnavi, singuri, uitaţi.*

Tinereţea a devenit, prin compromis cu efectele distructive ale timpului, o stare de spirit. Cum procesul de îmbătrînire nu poate fi oprit, oamenii luptă pentru încetinirea sau cosmetizarea sa: frecventează săli de sport, folosesc o alimentaţie sănătoasă, apelează la serviciile medicale de prevenţie şi monitorizare. Clinicile de medicină estetică, saloanele de înfrumuseţare încearcă să reconstituie tînărul din fiecare. Produsele naturale, cu proprietăţi regenerative, sînt tot mai căutate, iar terapiile alternative – tot mai explorate. Indiferent de vîrstă, modalităţile de petrecere a timpului liber specifice tinerilor sînt tot mai populare: party-uri, baruri, discoteci, turism urban, chiar sporturi extreme.

Ca la tinereţe, tindem să adoptăm aceeaşi detaşare şi acelaşi sentiment al libertăţii, chiar dacă înaintarea în vîrstă impune constrîngeri. Avem mai puţini copii şi îi creştem mai detaşat, cu mai puţine sacrificii. Partenerii de viaţă tind să se multiplice într-o monogamie serială. Colegii şi locurile de muncă se succed într-un ritm accelerat. Vieţile sînt un voiaj, se construiesc din mers, improvizat, la mîna a doua.

A fi tînăr înseamnă a avea toate porţile deschise, fără să o fi apucat încă pe nici un drum. Nostalgia tinereţii a fost transpusă în societatea contemporană în sindromul călătorului, al individului trecător prin propria-i viaţă. Idealul vieţii este unul vag, aidoma celui adolescentin: „să cunoaştem oameni, să ni se întîmple lucruri“, într-o incapacitate de a alege pînă la capăt, de a închide uşi, de a anula oportunităţi.

Antoaneta RALIAN

Bătrîneţe fără tinereţe

Tinereţe fără bătrîneţe – titlu de basm de adormit copiii sau, mai curînd, de adormit bătrînii insomniaci. Oare cum ar arăta o tinereţe eternă, fără bătrîneţe? Cred că searbădă, monotonă, stereotipă, asemenea raiului promis bătrînilor care au fost cuminţi. Într-o tinereţe eternă, cred că ne-am plictisi de noi înşine, de imobilitatea propriei mutre – am dori o schimbare de *look,* de mentalitate, de preferinţe, cu alte cuvinte, un soi de îmbătrînire mai blîndă, mai tolerantă, „cu faţă umană".

Si jeunesse savait, si vieillesse pouvait – dezirabilă intersanjabilitate! Da, bătrîneţea „ştie", a dobîndit cunoaştere, dar la ce-i mai foloseşte? Doar la acele lamentabile, siropos nostalgice „ehei, pe vremea mea!".

În ce mă priveşte, nu mă pot refugia nici măcar în idilicele „pe vremea mea". La mine e vorba de bătrîneţe fără tinereţe. Bătrîneţe am din abundenţă, har Domnului, dar tinereţea mea a coincis cu cele mai odioase tribulaţii ale secolului al XX-lea. Rebeliunea legionară, pogromuri, spaime; excluderea rasială din liceu (eu, premianta clasei, tocilară, da, dar orgolioasă premiantă), spaime; războiul antonescian, daţi afară din casa noastră, marginalizarea la periferia oraşului, stigmatizarea cu steaua galbenă în piept, umbra neagră a trimiterii în lagărele de exterminare, spaime; intrarea ruşilor în orăşelul ex-patriarhal unde locuiam, comunismul, spaime; tatei i se ia a doua oară tot ce avea, stabilizarea, mama moare de inimă rea, spaime; plecarea la Bucureşti la studii în sărăcie lucie, cantinele studenţeşti cu fasole şi cuburile de mămăligă rece, zilnic; primii ani de căsnicie (care ar fi trebuit să fie dacă nu de miere, măcar de marmeladă), într-un apartament la comun, cu încă două familii străine (o singură baie, o singură bucătărioară); soţ mereu dat afară din presă, pentru că în timpul studenţiei, la Cluj, a fost secretar de redacţie la o gazetă a lui Iuliu Maniu, spaime; eu, slujbă respingătoare la Ministerul Culturii, mereu prezentă pe toate listele de restructurări, epurări, disponibilizări pentru că nu eram membră de partid şi aveam origine proastă, spaime; schizofrenie, dedublare forţată între munca depusă în „cîmp ideologic" şi educaţia şi mentalitatea mea mic-burgheză, spaime; trimisă cu mare tam-tam critic la „munca de jos", într-o editură, spaime, spaime. Şi uite aşa, trecea tinereţea. Dar bătrîneţea era încă ceva care li se întîmpla altora. Şi uite că mi s-a întîmplat şi mie. Primele semne: ostilitatea oglinzii. Un rid care sparge transparenţa tenului, fire albe care maculează coloritul părului, o cută care pliază netezimea gîtului, kilograme îndărătnice – bată-le vina! – care se depun unde nu trebuie. Şi oglinda e din ce în ce mai răutăcioasă. Daţi afară oglinda din casă, cum procedează adulterinii cu canapeaua!

Renunţările (teritorii pierdute, cum le numeşte domnul Andrei Pleşu): nu mai fuma! (cînd aveam şi eu posibilitatea să schimb ţigările Cişmigiu pe Kent); nu mai sta în soare la plajă (şi ce bine îmi stătea bronzată); nu mai mînca sărat (ah, fileurile de anşoa!); nu mai mînca dulce (ah, jofrele!); cafea fără cofeină; nu mai urca pe munte că nu te mai ţine suflul; nu mai face plimbări lungi că nu te mai ţin picioarele; amorul, o amintire... de retrăit, livresc, în Henry Miller. Spaime. Şi bătrîneţea nu vine niciodată singură, nu e o prezenţă solitară, ci înconjurată de o camarilă: artrite, artroze, hipertensiuni, cataracte (nu Niagara), mă doare în dreapta – ficatul; mă doare în stînga – inima, nu, inima nu doare – ischemie; mă doare ceafa – spondiloză cervicală, boală profesională; uite un nodul – cancer? Spaime. Dar atîta timp cît te doare ceva înseamnă că eşti viu – zi mersi. Mă părăseşte memoria – numeşte-le lapsusuri de moment, trăiască eufemismele! Mă anchilozez în scaun – bine că încă nu ţi s-a anchilozat creierul, zi mersi.

Reacţia celorlalţi: ori reverenţă exagerată, aproape jignitoare (te ajută să traversezi strada, chiar dacă tu nu vrei să traversezi); interviuri şi aprecieri elogioase (panegirice anticipate, exerciţii de discursuri funerare *avant la lettre);* premiu pentru întreaga activitate (îl schimb urgent pe premiu de debut, dau şi filodormă); *Dilema veche* (n-o vreau „veche", dilemele nu îmbătrînesc) îmi comandă un articol în calitatea mea de „expert în senectute". Sînt frecvent întrebată: „Ce vîrstă aveţi?" „85", răspund cu o cochetărie *à rebours* (deşi încă nu i-am împlinit), doar ca să pescuiesc complimente: „Nu arătaţi! Ce bine vă ţineţi!". Da, mă ţin cu ghearele şi cu dinţii („Dinţii de lînă", domnule Livius Ciocârlie?). Alte reacţii: merg pe stradă foarte încet, în baston, atîrnă greu cei 85 de ani. Din spate, vine tinereţea „cool" grăbită: „Mai repede, mamaie!". Mereu acest oribil „mamaie"! Şi invariabilul meu răspuns la fel de vulgar: „Mamaie să-i spui lui bunică-ta; mie să-mi spui *doamnă*". Alţii, mai îndatoritori, mă informează: „Vezi că te caută moartea pe acasă şi tu încurci drumul pe aici!". Mersi că nu m-a găsit acasă! Se fac des sondaje prin telefon – electorale sau culturale. Cînd dau să-mi spun o părere, sînt întrebată ce vîrstă am. La auzul răspunsului, urmează un „scuzaţi-mă", şi clicul telefonului alergic închis.

Da, mă întreb cînd, cînd am îmbătrînit? Cînd a trecut atît de vertiginos timpul? Unde s-au dus anii? Unde eram eu? *Où sont les neiges d'antan? Où sont les rêves d'antan? Où sont les gens d'antan?* Dizolvaţi în timp? În spaţiu? În singurătate? Ce solvenţi extraordinari!

Şi conflictul permanent, acut, dureros, între „a vrea" şi „a nu putea". Între neputinţa fizică, din ce în ce mai accentuată, şi năzuinţele, dorinţele, dragostea de viaţă, nevoia de participare, de integrare în circuit, care au rămas la fel de fervente, de nealterate, ca la treizeci de ani.

Cine nu are bătrîni să-i cumpere! Aşa zice o zicală înţeleaptă. Nu cred că la marketingul de azi bătrînii sînt o marfă vandabilă, profitabilă. Nici măcar la preţuri promoţionale. Marfă cu defecte – în mare majoritate acriţi, cîrcotaşi, invidioşi, anchilozaţi într-un trecut fals idealizat, avizi de efemere măriri de pensii şi de materiali cîrnaţi electorali gratis.

Însă nu uitaţi un lucru, tineri frumoşi care dispreţuiţi bătrîneţea: vine, implacabil, inexorabil, inevitabil, infailibil ca destinul, ca antipatica ei aliată, aia cu secera. Vine şi la voi, şi primiţi-o, dacă puteţi, cu calm. Fiţi mai tari decît ea, rezistaţi-i, contracaraţi-o cu o lăuntrică tinereţe fără bătrîneţe.

Cum să rămîi tînăr

– sfaturi de pe Internet –

„Fă sex de trei ori pe săptămînă.

Medicii spun că sexul este un exerciţiu aerobic excelent, care tonifică musculatura şi chiar îţi poate echilibra sistemul imunitar. În funcţie de frecvenţa şi calitatea partidelor de sex, această activitate te poate întineri cu doi pînă la opt ani! Nu sînt incluse în această categorie relaţiile întîmplătoare şi neprotejate, care pot avea un efect contrar.

Ia-ţi un cîine!

(...) Studiile arată că persoanele care se bucură de compania unui animal de casă, indiferent că e cîine, pisică, hamster, papagal sau peştişori, au o rată mai mare de recuperare după boală, în special dacă este vorba de un atac de inimă. Cercetătorii susţin că prezenţa unui animal de casă aduce nu doar confort psihic, ci are şi efecte benefice asupra sănătăţii în general: reduce colesterolul, durerile de cap şi alungă depresia. În orice caz, cele mai importante beneficii le ai de pe urma unui cîine: îţi oferă companie şi te obligă să faci mişcare zilnic, fie numai să-l scoţi în parc o jumătate de oră".

(Monitorul de Sibiu, 15.06.2007)

„1. Ignoraţi numerele ne-esenţiale. Inclusiv vîrsta, greutatea şi înălţimea. Lăsaţi doctorii să-şi facă griji în legătura cu astea. De asta îi plătim.

2. Înconjuraţi-vă de prieteni veseli. Ăia mohorîţi vă deprimă.

3. Învăţaţi. Studiaţi computerul, meşteşugurile, grădinăritul, orice. Nu lăsaţi creierul să lenevească. „O minte înceată este atelierul diavolului." Şi numele diavolului este Alzheimer.

4. Savuraţi lucrurile simple.

5. Rîdeţi des, mult şi din toată inima. Rîdeţi pînă nu mai puteţi şi vă trebuie aer.

6. Mai apar şi lacrimi. Înduraţi, suferiţi şi treceţi mai departe. Singura persoană care ne însoţeşte toată viaţa, sîntem *noi înşine.* Fiţi *vii,* cît sînteţi în viaţă (...)".

(Alin pe Blog, sîmbătă, 19 iulie 2008)

Mihaela ŢÂNŢAŞ

Ai grijă de tine pentru că meriţi...

– tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără pauze publicitare–

Nu sînt mare consumatoare de reviste *glossy.* Ca şi majoritatea prietenelor mele însă, dacă îmi cade vreuna în mînă o răsfoiesc să văd ce mai e la modă luna asta prin alte părţi ale lumii, ce mai zice horoscopul (în care cred doar pe jumătate şi doar dacă zice de bine), ce mai citesc femeile şi ce reclame au mai apărut – deformaţie profesională, doar lucrez în publicitate de cîţiva ani.

Dacă pînă de curînd ne plîngeam cu toatele că „în revistele pentru femei nu ai ce să citeşti" (în afară de tot ce voiai să ştii despre sex, dar nu aveai curajul s-o întrebi pe mama, şi nici prietena ta cea mai bună nu încercase încă), se pare că lucrurile s-au mai schimbat. Revistele pentru femei au început să publice articole cu „substanţă", să se preocupe de literatura adevărată, de ecologie şi alte activisme şi să promoveze vedete de care să fi auzit şi dacă ai trecut de 30 de ani. Cel puţin o parte din paginile cu sfaturi despre sex au fost înlocuite cu sfaturi despre cum să reuşeşti în carieră. Iar din ce în ce mai multe pagini sînt umplute de articole, interviuri şi reclame care se întrec care mai de care în a-ţi demonstra că poţi să rămîi veşnic tînără, frumoasă, slabă şi sănătoasă. Şi nu e doar cazul revistelor pentru femei – ajunge să deschizi televizorul sau mai degrabă un *B24 FUN* şi eşti asaltat de întreg arsenalul de creme, tratamente, săli de fitness, saune, saloane de cosmetică şi operaţii estetice destinate acestui scop.

De unde noua obsesie naţională pentru tinereţe-indiferent-de-vîrstă? Cînd s-a transformat preocuparea noastră de a îmbătrîni frumos, cu riduri de expresie cu tot, în

încercarea de a nu îmbătrîni niciodată? Ca-n multe alte cazuri, nici în privinţa asta noi, românii, nu prea putem să ne mîndrim că am inventat ceva (în afară de Gerovital). Obsesia pentru tinereţe e tot de import, iar primele puncte de desfacere pentru produsele pe care le promovează au fost presa, micul ecran şi sălile de cinema. Şi nu mă refer de data asta la poţiunile şi tratamentele magice. Produsul principal al acestei obsesii e noua imagine pe care o avem despre cum ar trebui să arate, să se îmbrace şi să se poarte o femeie de 30, 40, 50 sau 60 de ani.

Dacă acum cîteva decenii să ai 40 de ani la Hollywood însemna să fii deja pensionară, iar pe podiumurile de modă ai fi găsit mai greu pe cineva peste 25 de ani cu vreun gram de celulită, în topul celor mai bine plătite 10 actriţe cel puţin jumătate se apropie sau au deja peste 40 de ani, iar capitalele modei au fost invadate din nou de aceleaşi supermodele la care mă uitam cu invidioasă admiraţie cînd eram adolescentă. Şi da, e reconfortant să ştii că o femeie poate să fie foarte frumoasă la 40 de ani – o frumuseţe matură şi sigură pe ea. Pe de altă parte, e confortabil să ştii şi că însăşi Claudia Schiffer are nevoie de creme antirid şi vopsea de păr de nu-ştiu-ce-fel ca să-şi ascundă firele cărunte. De fapt, recunosc, uneori e atît de reconfortant să vezi că supermodelele nu sînt chiar superoameni, încît uit că nu îndrăzneam să mă compar cu ele nici la 20 ani. Dar asta e mai puţin important. Atîta vreme cît unei femei o să-i facă plăcere ca lumea să îi dea măcar cu o zi mai puţin decît are de fapt, tinereţea fără bătrîneţe e o epidemie care nu se stinge uşor. Şi bărbaţi, fiţi atenţi... deşi începe poate mai timid, se ia uşor...

„Nu cred în reţete de scriere a unui film“

– interviu cu Marian CRIŞAN –

Marian Crişan (n. 1976, Salonta) a absolvit Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale“ din Bucureşti. A realizat, printre altele, documentarele şi scurtmetrajele Comunismum mobilae *(2000, Premiul pentru cel mai bun documentar la Festivalul Cinemaiubit),* Help! *(2003),* La mulţi ani *(2005),* Portret de familie *(2006, Premiul UCIN pentru scurtmertraj),* Amatorul *(2007, Premiul pentru cel mai bun scenariu la Festivalul Dakino),* Luni *(2008, documentar selectat la TIFF) şi* Megatron *(2008, Palme d'Or pentru scurtmetraj la Festivalul de la Cannes).*

Cum e să treceţi de la videoclipuri la scurtmetraje premiate cu Palme d'Or?

Nu cred că am trecut de la una la alta. Acum lucrez la un videoclip al trupei Paraziţii, între timp mă gîndesc la un nou proiect de scurtmetraj şi mă adun pentru un proiect de lungmetraj. Din punctul meu de vedere, orice filmare care îmi oferă plăcerea de a lucra cu cei implicaţi are rostul ei. Sînt multe videoclipuri care au fost o experienţă plăcută şi utilă în perspectiva lucrului la un film. De exemplu, unul dintre avantajele filmării multor videoclipuri este faptul că am prospectat nenumărate locuri, posibile decoruri pentru posibile filme.

Aţi regizat şi documentare selectate în festivaluri de prestigiu; ce reprezintă filmul documentar pentru cariera dvs.?

Documentarul este o provocare interesantă. Am făcut trei documentare: *Comunismum mobilae* – un documentar uşor poetic despre ceea ce urma să fie zona portului Bucureşti la Dunăre; *Tulnicul* – un documentar despre tradiţia acestui instrument în Munţii Apuseni şi *Luni* – portretul nestilizat, realizat în decursul unei singure zile, al unui personaj controversat, Tudor Şişu. Cred că documentarul este foarte important în perspectiva scrierii unui scenariu de ficţiune, avînd în vedere şi momentul în care se află acum cinematografia românească.

Cum trebuie să fie povestea unui film, scurtmetraj sau documentar, ca să emoţioneze în mod real privitorul?

Nu cred că există reţete de scriere a unui film. Cînd pornesc lucrul la un film încerc să înţeleg personajele din scenariu şi să le fac să trăiască singure pe ecran. Dacă personajele trăiesc independent de voinţa sau de implicarea mea, atunci înseamnă că sînt pe drumul cel bun. Există un moment în care simţi că personajele şi acţiunea unui film devin ceva de sine stătător, încep să trăiască într-o lume paralelă, iar traseul acţiunii este, deodată, inevitabil.

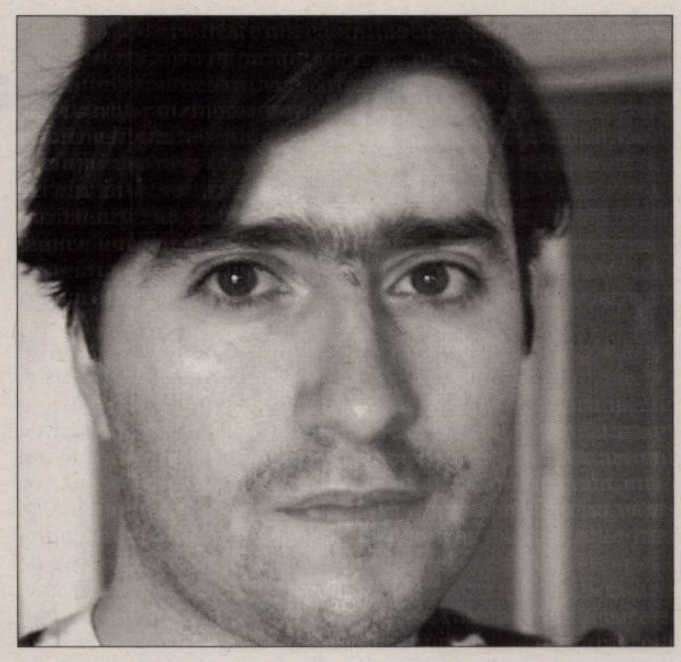

„Există pudori care trebuie înlăturate“

– interviu cu Hadrian MARCU –

Hadrian Marcu (n. 1976, Brăila) a absolvit Facultatea de Drept a Universităţii din Bucureşti şi Facultatea de Cinematografie a Universităţii Media. Filmografia sa numără scurtmetrajele 27 *(selecţie în competiţia oficială a Festivalului filmului francofon de la Namur, Belgia) şi* Joi. *A fost regizor secund al lungmetrajului* Hîrtia va fi albastră *(regia Radu Muntean) şi a realizat videoclipuri pentru Ash, Anastacia, Kasabian şi KT Tunstal. În 2001 a fost preşedinte al juriului de tineret la Festivalul Internaţional al Filmului de dragoste de la Mons.*

Cum a fost colaborarea cu Radu Muntean la Hîrtia va fi albastră*?*

Foarte bună. Cu Radu Muntean mă cunosc din primul an de facultate şi, în timp, am ajuns prieteni foarte buni. I-am fost asistent la mai multe filmări pentru spoturi publicitare şi am ajuns destul de repede la concluzia că sîntem „compatibili“, inclusiv din punct de vedere profesional. Cînd mi-a propus să lucrez cu el la film am ezitat pentru că ştiam că urma să fie un film foarte dificil ca proces de producţie, iar eu nu aveam nici un fel de experienţă în această zonă. El a crezut că acea „compatibilitate“ de care vorbeam va compensa lipsa mea de experienţă şi a avut dreptate.

În scurtmetrajul Joi *aţi filmat o scenă de dragoste extrem de realistă. Care este secretul acestei reuşite?*

Eu tind să o văd mai degrabă ca o scenă de sex şi mai puţin de dragoste. Cred că principalul motiv pentru care funcţionează îl constituie faptul că starea actorilor din momentul filmării coincidea în mare parte cu cea a personajelor. N-am făcut decît să le spun că toate inhibiţiile şi „neliniştile“ lor sînt cît se poate de utile şi că nu vreau ca totul să se transforme într-o neverosimilă scenă de sex pasional, inutilă din punct de vedere dramatic. În orice caz, le sînt recunoscător pentru disponibilitatea de a filma o astfel de secvenţă în modul în care a fost filmată. În România nu avem exerciţiul acestui gen de scene. Există pudori pe care le înţeleg, dar care trebuie înlăturate.

Care ar fi influenţele cinematografului internaţional asupra filmului românesc contemporan?

Nu ştiu dacă se poate vorbi de influenţe asupra „filmului românesc“. Generalizările de genul acesta sînt cumva greu de susţinut. Mai degrabă cred că există influenţe la nivel personal, pentru fiecare autor în parte, influenţe care pot coincide uneori într-un mediu relativ închis unde interacţiunile între autori sînt fireşti şi inevitabile.

pagină realizată
de Roxana CĂLINESCU

PUBLICITATE

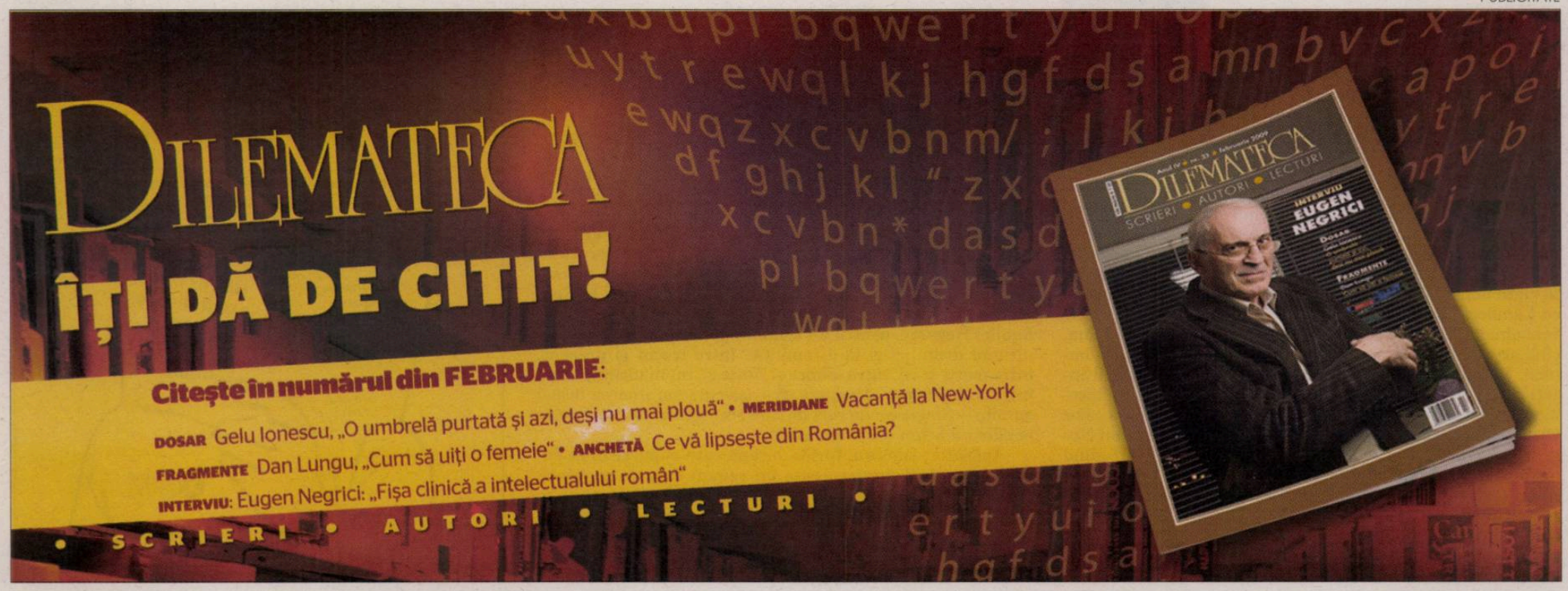

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Dragostea e în aer

● **Jacques Attali, Stéphanie Bonvicini, *Amours*, Fayard, Paris, 2007.**

Se spune că iernile sînt trecătoare, doar primăverile ar fi veşnice, de neînvins, pentru că ele revin mereu. Aşadar, o nouă primăvară...

De cîteva zile supraveghez grădina şi mai ales pămîntul din jurul copacului sub care ştiu că hibernează Daphnis şi Chloe, perechea de broaşte ţestoase. Înşelate de căldura acestor zile, ar putea ieşi la suprafaţă, mai repede decît de obicei. Anul trecut am avut noroc, la început de martie am surprins momentul în care Chloe ieşea din pămînt, cu mişcări lente, puţin amorţite, dar hotărîtă să revină la căldură, la lumină, la o vară lungă de plăceri. Era încă plină de pămînt umed, reavăn, parcă trăgea după ea o trenă de somn neterminat, cînd Daphnis, trezit ceva mai devreme, curat, uscat şi înviorat de soare, o zăreşte... Nu mi-am imaginat că ţestoasele pot fi atît de expresive. În clipa în care a dat cu ochii de ea, Daphnis a rămas nemişcat, cu jumătate din floricica albastră pe care o mesteca, afară din gură. A devenit încordat ca un arc. Nimic nu mai conta, grădina dispăruse, parcă nimic nu mai exista în afara privirii lui înfipte ca o cange de pirat în carapacea unei Chloe încă nedezmorţite şi care nu doar că nu bănuia nimic, dar care cred că nici nu apucase să îşi aducă aminte că Daphnis există. Acesta nu numai că exista, dar i-a pătruns în corp înainte chiar de a-i pătrunde în gînd. Fără să fie intimidat de placiditatea ei, sărind toate etapele pregătitoare, în care de altfel era maestru – îl văzusem eu de atîtea ori răsturnînd-o ca pe o jucărie, cu toate că ea e de două ori mai mare decît el – de data aceasta s-a dus glonţ şi s-a cocoţat pe dealul mişcător cu siguranţa şi hotărîrea celui care trebuie să îşi salveze viaţa. Dealul s-a oprit, oricum înainta spre nicăieri, savurînd poate acelaşi gen de surpriză resimţit de femeile iubite, în unele dimineţi, cînd, înainte de a deschide al doilea ochi, li se aminteşte – în cel mai plăcut mod – că nu au dormit singure. Iarna a fost lungă, o fi fost prea rece acolo, sub pămînt, pentru vise, cert e că acum, după atîta aşteptare, Daphnis, cabrat, sprijinit de carapacea ei, pe care s-au lipit două petale albastre, revine la viaţă strigînd. La fiecare elan, scoate un ţipăt, de fapt respiră ţipînd, cu gura deschisă, deopotrivă disperat şi triumfător, îndeajuns de tare ca să îl auzi din casă, cu geamul închis. Chloe nu scoate nici un sunet. Aflu, printr-o amuzantă coincidenţă, chiar în dimineaţa următoare, la o emisiune TV matinală, că la ţestoase doar masculii se manifestă sonor, intensitatea sunetului fiind proporţională cu talia speciei, în armonie cu ritmul amoros. Cu un umor indescriptibil, prezentatorul a început să imite ţestoasele uriaşe din Galapagos, ca un disc de vinil pe turaţie lentă. Apropo de disc, cel puţin de la Jane Birkin* încoace, de la sufocările ei cu o octavă mai sus decît imaginaţia epocii, interesul este focalizat pe expresia sonoră feminină ce acompaniază paroxismul amoros. Sunetele corespondente emise de bărbaţi, intense, agonice, ce pot fi uşor confundate cu o expresie a durerii, fac încă obiectul unui tabu. N-au intrat în repertoriul reclamelor la ciocolată, precum gemetele dulcege interpretate de voci feminine. Nu doar sunetele, ci şi chipul bărbaţilor în exerciţiul amorului vorbeşte mai degrabă de suferinţă decît de plăcere, oricum trădează o intensitate la limita suportabilului, uneori peste. Uitîndu-mă la micul Daphnis, la concentrarea, la încordarea, la schimonosirea lui, mi-am amintit de albumul văzut în magazinul Muzeului „Andy Warhol“ din Pittsburgh, alcătuit în întregime din chipuri de bărbaţi surprinşi în momentul orgasmului. Erau cîteva sute de fotografii, feţe în mărime naturală, aparţinînd unor bărbaţi de vîrste diferite, de condiţii diferite, rase şi fizionomii diferite. Toate dădeau la prima vedere impresia că ar fi portrete de schingiuiţi, dar în acelaşi timp exista ceva care excludea suferinţa, un extaz care le transfigura trăsăturile într-o linie ascendentă, ceva zbura pe chipul lor dincolo de crispări şi strîmbături. Într-un fel bizar, semănau cu toţii cu Sfîntul Sebastian, aveau o seninătate care nu ar putea să izvorască decît din întreruperea dialogului cu această lume, fie şi cîteva secunde.

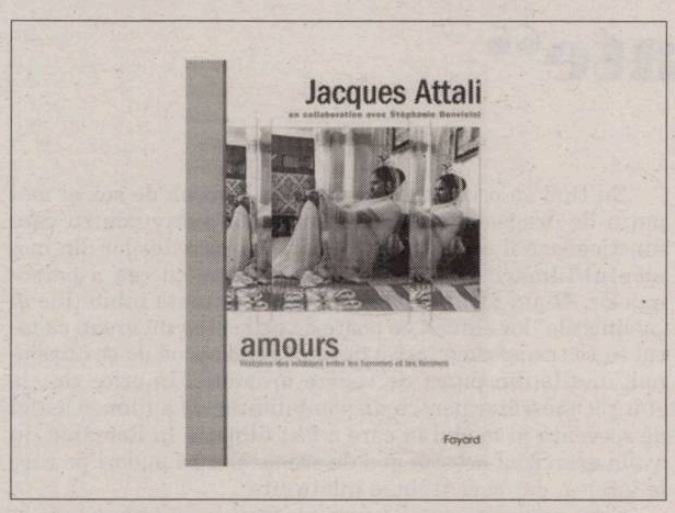

Trebuie să spun că de la acest cuplu de ţestoase, Daphnis şi Chloe, care învie în fiecare primăvară, am aflat foarte multe lucruri despre dragoste, mult mai multe decît din preafrumoasa carte semnată de Attali, în care, printre citate bine alese şi fotografii minunate, n-am găsit decît conspecte plate despre poliandrie, poligamie, monogamie şi consideraţii răsuflate despre gloria şi decadenţa amorului în Occident. În ultimul capitol, ceva mai consistent, vedem aproape limpede că, de-o vreme, dragostea e în aer, literalmente, dar în ambele sensuri.

* Exact acum 40 de ani, în februarie 1969 *(année érotique)*, Jane Birkin înregistra melodia *„Je t'aime... moi non plus“*, compusă de Serge Gainsbourg. Acestui *dandy de grand chemin*, Cité de la Musique îi dedică o expoziţie. Mai e deschisă pînă pe 1 martie.

Florin IRIMIA

Morţii cu viii şi viii cu morţii

● **Anne Enright, *Reuniunea*, traducere şi note de Magda Teodorescu, Editura Polirom, 2008.**

Cînd Liam Hegarty este în cele din urmă găsit mort, Veronica Hegarty, sora lui şi a încă zece suflete, unele moarte, altele încă în viaţă, dar profund zdruncinate, se hotărăşte să se apuce de scris. Scopul ei este să afle ce anume i-a provocat fratelui moartea, mai precis sinuciderea (prin înec), dincolo de alcoolismul care-l îngenunchease de ani buni. Mergînd pe urmele trecutului – acest „eveniment improbabil“, care poate nici nu a avut loc – Veronica dezgroapă sau chiar făureşte amintiri care poate ar fi fost mai bine să rămînă neştiute.

Retrospectiva începe din 1925, cînd era bunica fată. Nu e un joc de cuvinte, ci chiar Ada Merriman, bunica naratoarei. De ce tocmai ea? Pentru că hotărîrile sale, alegerile sale, acţiunile sale vor ajunge să aibe consecinţe nebănuite în viaţa nepoţilor săi. Cum ar fi de exemplu, relaţia acesteia cu Lambert Nugent care, după moartea soţului ei, îi va deveni amant, pentru ca mai apoi să-l abuzeze sexual pe Liam, cînd acesta avea nouă ani şi se afla, peste vară, în casa bunicii. Veronica, sau Vee cum era strigată la opt ani, îl însoţise pe perioada vacanţei şi într-o zi fusese martora incomodă a perversităţii bărbatului: „M-a izbit ciudăţenia celor văzute cînd am deschis uşa. De parcă penisul domnului Nugent (...) crescuse în mod straniu şi înflorise în vîrf, dînd naştere formei mari şi greoaie a unui băiat (...) Şi înainte să-mi lămuresc scena, îmi amintesc că-mi ziceam: *Deci, ăsta e secretul*. Lucrul acela din pantalonii bărbatului – asta face cînd e furios, creşte în forma unui copil nefericit“.

Conştientizarea acestui episod explică, cu siguranţă, şi ura viscerală a naratoarei faţă de mama sa, pentru că „în anul în care ne-ai trimis acolo, fiul tău mort a fost agresat (...) şi acea agresiune a fost suficientă pentru a-l trimite pe un drum care s-a încheiat în cutia aia de jos“, consideră Veronica, care-şi aminteşte că şi ea, la rîndu-i, fusese vizitată de poftele domnului Nugent.

Ura, îndreptată atît către sine, dar mai ales către alţi membri ai familei sale, este, de altfel, un sentiment omniprezent în roman. Nici Tom, soţul Veronicăi, nu este scutit de efectele sale. Bărbatul care a „regulat-o“, în noaptea priveghiului, omul care o urăşte – consideră ea – doar pentru faptul că o doreşte, individul abject care – este convinsă naratoarea – nu doreşte altceva decît să o anihileze, este suspectat ba că o înşală, ba că ar fi în stare, în somn ce-i drept, să se culce cu propria-i fiică. Sentimentul de suspiciune psihotică se extinde şi asupra celor două fete ale sale: „Nu au cu adevărat nevoie de mine. Mă suportă doar pentru o vreme“, iar apartenenţa la o familie este privită de irlandeză drept o povară cumplită: „Faptul de a face parte dintr-o familie este cel mai chinuitor mod de-a fi în viaţă“.

În timp ce alte secvenţe reprimate din filmul trecutului galopează acum dinspre cavernele întunecoase ale memoriei spre a cotropi raţiunea naratoarei, realizăm că în *Reuniunea* nu asistăm doar la întîlnirea, peste ani, a membrilor familei Hegarty, pentru a-l conduce pe fratele lor, Liam, pe ultimul drum, ci şi la o reuniune între trecut şi prezent, între morţi şi vii, între umbre şi fiinţe şi, nu în ultimul rînd, între real şi ficţional, pentru că – aşa cum naratoarea însăşi admite – *Singurele lucruri de care sînt sigură par să fie cele pe care nu le-am văzut niciodată*.

Apăsător, sumbru, furios, o rană care supurează la fiecare pagină, *Reuniunea* este un roman care te provoacă permanent să *nu* duci actul lecturii pînă la sfîrşit, să te opreşti pînă nu te doboară de tot, dar, în acelaşi timp, tot el te ademeneşte cu fiecare frază. Există romane în care te pierzi, alunecînd pe nebănuite în reveria ficţiunii. Nu şi acesta. Enright pălmuieşte constant mintea cititorului, ţinîndu-ne treji în lumea reală, în timp ce sub ochii noştri se cască, monstruos şi ademenitor deopotrivă, abisurile imaginaţiei.

PUBLICITATE

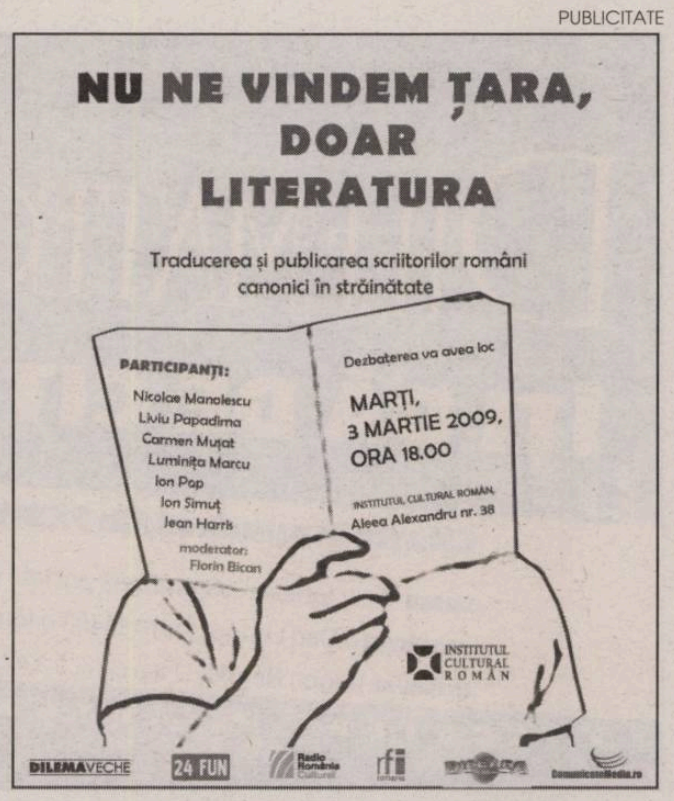

Marius CHIVU

feedbook

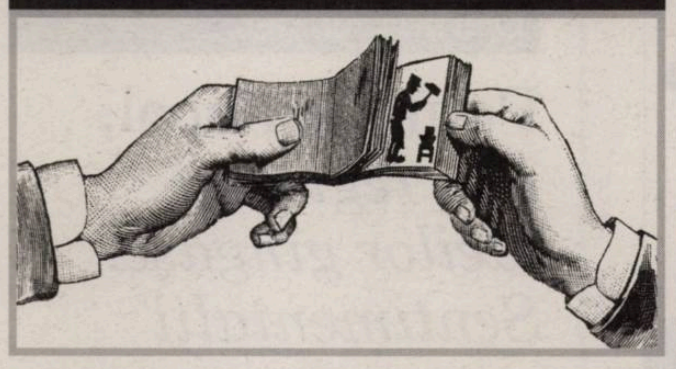

12 + alcoolul

● ***Nasturi în lanul de porumb*, Vlad Moldovan, Constantin Acosmei, Şerban Axinte, Cristina Ispas, Claudiu Komartin, Ştefan Manasia, Rareş Moldovan, Oana Cătălina Ninu, Alexandru Potcoavă, Monica Stănilă, Radu Vancu, v. leac, Editura Brumar, 2008.**

Nasturi în lanul de porumb este un volum colectiv scris în Tabăra de creaţie de la Săvîrşin organizată de revista *Arca* şi Uniunea Scriitorilor din Arad, tabără ajunsă, în luna septembrie a anului trecut, la ediţia a doua. Cei doisprezece poeţi sînt cu toţii tineri şi foarte tineri, Oana Cătălina Ninu (n. 1985) fiind mezina taberei, iar Constantin Acosmei (n. 1972), cel mai matur. În prefaţa volumului, Bogdan Creţu susţine faptul că nu se poate vorbi de o coerenţă de grup, „douămiismul“ sau „milenarismul“ fiind etichete aplicate forţat, din inerţie sau din comoditate, unor poeţi cu personalităţi distincte, şi conchide spunînd că „există o mare varietate în poezia contemporană“. Mă tem că eseurile, dezbaterile de prin revistele culturale şi, mai ales, antologiile au „clasicizat“ deja numele generaţiei 2000 care a intrat în panoramele şi istoriile literare, mai mult, a fost asimilat culturii populare, dar, lăsînd această repetabilă fatalitate deoparte, să vedem cît de diferiţi între ei sînt aceşti doisprezece poeţi, printre cei mai titraţi ai generaţiei.

În „Tripon“, Vlad Moldovan se defineşte drept „extrasensibil“, poemele lui fiind un fel de exerciţii de retragere şi confesiune ale unui inadaptat inofensiv: „tehnicile mele nu se potrivesc / cu ale multor oameni. / Nu pot vorbi prea mult / pentru că mă hăpăie imensitatea / din ce în ce mai crudă“. Sinceritatea discursului său neechivoc şi cumva ceremonios este un atribut al discreţiei „singurătăţii meticuloase“, deopotrivă sălbatice şi sfioase, care îşi este sieşi suficientă. Antiliric, Constantin Acosmei invocă tăcerea în chiar debutul unui sonet stîngaci (voluntar?) ca o versificaţie hip-hop („Zeiţă, taci! Mă zgîrie pe cortex, / Cînd cînţi, fascicule de raze X. / Zadarnic mă pîndeşti cu ochi de linx – / Eu printre buze scot al limbii apex“), apoi scrie în proză nişte „relatări“ mizere din viaţa unui alcoolic, pentru ca în final să descrie peripeţiile unei nopţi de beţie şi apăsătoarea tăcere de dimineaţă a unui novice în faţa prietenilor exersaţi într-ale alcoolului. Delirul violent de ospiciu din poemul „sublim, sublim“ al lui Şerban Axinte („eu sînt mîntuitorul; / prin crimă simţi mai bine sufletul cald al aproapelui cum coboară mai jos de silueta desenată cu creta pe duşumea...“) continuă cu o nevroză morbidă ca o descindere în infernul psihic al aproapelui. Poemele Cristinei Ispas sînt instantanee pansive ce mixează percepţiile obosite cu nostalgiile difuze şi blazările feminine („Aici e capătul indiferenţei. De aici începe un fel de înţelepciune, / un fel de compromis“). Îndrăgostit şi lipsit de bravada *d'antan,* Claudiu Komartin se arată dispus la reconcilierea cu propriul trecut şi cu sine („...în mine totul este conflict / şi realitatea îmi zugrăveşte pe uşi şi ferestre / imagini letale, cioburi / din coşmarurile lui Goya“), dar e vorba doar de o ipostază intermediară, întrucît grupajul începe cu un poem de dragoste şi sfîrşeşte cu un statement despre eutanasie. Ştefan Manasia frizează kitsch-ul oniric într-un text în care miticul luxuriant este scurtcircuitat de flash-uri autobiografic-urbane pentru ca în final să avem un fel de textualism de anticipaţie post-radioactivă: „«Columbia» îşi umpluse rezervoarele cu cerneluri; cerneală roşie consumată la ieşirea în vid şi cerneluri verzi şi oranj pregătite pentru a tatua trupul noii planete-gigant...“. De la Rareş Moldovan am reţinut fragmentul în proză cu povestea unei familii care locuieşte pe un fost domeniu regal şi a copiilor fascinaţi de castelul de pe insulă transformat în sanatoriu de ofiţeri. Oana Cătălina Ninu scrie cîteva poeme de dragoste în care uzura sufletească prematură, dependenţa vicioasă şi potenţialul afectiv-estetic al suferinţei în dragoste alternează tandreţea cu grotescul („îmi lipesc burta goală de spatele tău şi ştiu că aş putea / rămîne aşa pînă la amorţire /.../ te iubesc / ca un şobolan care / îşi recunoaşte conducta“). După un poem în care alcoolul este intrinsec poeziei, Alexandru Potcoavă evocă personaje şi întîmplări din copilărie într-o serie de secvenţe scurte ca nişte anecdote candid-morbide: „cine a mai văzut cal verde şi sîrb cuminte / au zis ei / aşa că bunicul lui borko şi-a vopsit calul / în verde a intrat cu el în birtul satului / şi a zis voi“. Dacă Monica Stănilă resimte înstrăinarea ca pe o alterare a simţurilor („privirea noastră e mai largă / vedem totul şi simţim puţin / ca două ciocănele frica ne bate în spate“), Radu Vancu dizolvă memoria în alcool într-un exerciţiu de supravieţuire („numai fără să gîndeşti se poate trăi“, „fericit monstrul care-şi poate privi amintirile / fără dezgust & ură“). Etilicul este amnioticul şi anestezicul existenţei, alcoolul este argument, raţiune şi mîntuire ca într-o *Moscova-Petuşki* versificată: „ficatul e incandescent, / gheenele lui lichefiază & dezintegrează / & purifică toate în focul veşnic...“. În final, trecerea înspre alienarea tehnologică („cu sentimentele blocate în mesageria vocală“) şi morbidul cotidian o face v. leac, al cărui poem intitulat „versurile de la ora 17“ inventariază o suită tot mai familiară de drame umane celebrate mediatic.

Întorcîndu-mă la chestiunea varietăţii, cred că e vorba de o varietate relativă, diferenţele fiind, în fond, minimale şi nesemnificative. Toate aceste discursuri poetice sînt complementare, nicidecum conflictuale; nu se revendică de la tradiţii diferite, nici nu inovează, retorica lor e comună, au acelaşi lexic, acelaşi imaginar. Cu excepţiile de rigoare, individualităţile acestor poeţi sînt suficient de înrudite, experienţele lor de viaţă, preocupările tematice şi modelele literare – în mod vizibil comune, pentru a nu insista, totuşi, în ideea de „mare varietate“. Fiind conştient de limitările unui astfel de volum colectiv de tabără în care fiecărui poet i-au revenit doar cîteva pagini, n-o să insist nici eu reproşînd nivelul modest al textelor sau o anume redundanţă tematică. Nu pot să nu remarc însă, o dată în plus, faptul că prea mulţi poeţi scriu despre prea puţine lucruri. De pildă, cred că ar fi folositor literaturii ca poeţii să mai scrie şi altceva decît „beau“. M-am plictisit de tema alcoolului, poate cea mai supralicitată şi, implicit, banalizată temă din poezia contemporană românească (s-ar putea face o antologie numai cu dedicaţiile ce însoţesc poeziile cu beţii). Mă încăpăţînez să cred că n-avem o poezie de alcoolici şi că, totuşi, e inutil să scrii despre alcool cu asemenea obstinaţie după Bukowski şi Erofeev sau, dacă vreţi, după Lăcustă şi Ioan Es. Pop.

Erată

Dintr-o regretabilă eroare de paginare, cronica Simonei Sora la volumul semnat de Iolanda Malamen şi Şerban Foarţă, *Cozerii în lila* (Editura EIS ART, Iaşi, 2008), a apărut fără final. Facem cuvenita rectificare: *„Cozeriile în lila* trebuie citite ca o coda sau ca o introducere la opera unuia dintre cei mai rari poeţi pe care-i are, azi, literatura română, dar şi ca unul dintre puţinele volume în care biografia devine cu adevărat literatură“.

Dilema veche vă recomandă

● În fine, începe fotbalul de mare calibru şi angajament – marţi, 24, şi miercuri, 25 februarie, pe PRO TV, la 21,45, meciurile din optimile Cupei Campionilor: Inter Milano – Manchester United şi, respectiv, Real Madrid – Liverpool. Poate că luăm o mică, dar adînc respiratorie pauză în becalizarea (termen CTP) fotbalului românesc, şi chiar mai mult decît atît. (Radu Cosaşu)

● Blog-ul lui Andrei Ignat despre cărţi, IT şi *Dilema veche:* http://serviciipeweb.ro/propriu. Omul ne citeşte mereu şi comentează articolele mai mult decît Leo la şedinţele de redacţie, ceea ce e o performanţă. Şi, da, eu ies foarte bine. Ciao, Andrei! (Cristian Ghinea)

Andrei GORZO

dilematograf

Joculeţe

● ***Pescuit sportiv* (România, 2009), de Adrian Sitaru.**

În primul lungmetraj al lui Adrian Sitaru, *Pescuit sportiv,* Ioana Flora şi Adrian Titieni sînt un cuplu de amanţi ieşiţi la picnic. E clar de la început că cei doi – Mihai şi Mihaela – au probleme mari: Mihaela e măritată, ea şi Mihai nu au încredere unul în celălalt – nu pot deschide nici un subiect fără să se ia la ceartă. Pe drum, ei dau cu maşina peste o prostituată (Maria Dinulescu). Simţindu-se pe de-o parte uşuraţi pentru că nu s-a întîmplat nimic grav şi pe de altă parte vinovaţi pentru că, iniţial, hotărîseră s-o abandoneze în pădure, o iau cu ei. Ea e vioaie, băgăcioasă, posibil sonată şi cu siguranţă perversă. Are idei despre tot felul de lucruri – de la lenea fundamentală a speciei umane pînă la incapacitatea noastră de a fi cu adevărat liberi – şi le împărtăşeşte celor doi cu ochii scînteind şi cu vocea unei fetiţe pisicoase, într-o stare de excitaţie copilărească ce nu exclude o anumită viclenie, un anumit amuzament pe seama interlocutorilor. Află repede despre soţul Mihaelei (răspunzînd în locul ei la telefon) şi începe să se plimbe între ea (care face plajă) şi Mihai (care pescuieşte), zgîndărindu-le geloziile şi vinovăţiile, refuzîndu-le banii atunci cînd ei, crezînd-o o şantajistă, îşi pierd capul, cerîndu-le în schimb sex şi în acelaşi timp repetînd că îi consideră cel mai minunat cuplu din lume. Jocul ăsta e cu siguranţă un spectacol: e menit să intrige şi să gîdile publicul şi în termenii aceştia e un pariu admirabil susţinut – regizorul-scenarist şi cei trei actori demonstrează o groază de resurse. Dacă e şi un joc plauzibil – dacă are ceva de-a face cu vreun adevăr omenesc – asta e o cu totul altă discuţie. Oare un cuplu de oameni în toată firea ca Mihai şi Mihaela chiar şi-ar pierde capul atît de repede în faţa tehnicilor de manipulare ale unei puştoaice? Tehnicile ei sînt *chiar* infantile, iar ei *chiar* par nişte oameni în toată firea – uzaţi nervos, dar nu chiar atît de slabi din constituţie; Flora şi Titieni, doi oameni evident-serioşi, le împrumută ceva din propria lor soliditate. Dar iată că e suficient ca prostituata să îndruge o poveste despre un ipocrit evlavios pe care pasămite l-ar fi cunoscut ea, pentru ca Mihai, simţindu-se vizat, să sară ca ars. E suficient ca fata să-i ia mîna şi s-o pună pe sînul ei pentru ca el (deşi se presupune că predă într-o şcoală, deci s-a mai confruntat cu puştoaice tulburătoare) să-şi piardă toată morga patern-amuzată de pînă atunci. E suficient ca fata să se mai joace un pic cu ei pentru ca amîndoi (fiecare separat) să-i propună bani în schimbul tăcerii, deşi ea nu le ştie nici măcar numele de familie, iar accidentul nu i-a lăsat nici o urmă – deci nimic nu-i împiedică s-o trimită la plimbare. Mi se poate explica, probabil, că acest cuplu intră în jocul fetei dintr-o nevoie psihologică profundă, dar, în realitate, comportamentul personajelor lui Sitaru se explică mai cinstit nu prin psihologia umană, ci prin programarea lor de către un regizor interesat să-i iasă anumite simetrii (la minutul cutare, Mihai trebuie să ofere bani; la minutul cutare trebuie să pipăie fata; la minutul cutare, Mihaela trebuie să ofere bani; la minutul cutare, e rîndul ei să se lase pipăită de fată) – o anumită schemă. Care e rostul acestei scheme? Să reţină atenţia spectatorului timp de 80 de minute. Atît. Nu s-o răsplătească prin cine ştie ce percepţii privind psihologia adulterului sau perversitatea umană, ci doar s-o reţină – s-o captiveze. Toate discuţiile personajelor despre morală, toate observaţiile lor (susţinute de regizor prin decizia de a filma totul numai din unghiuri subiective) despre cum fiecare nu crede decît ce vede, sînt simple momeli; Sitaru nu investighează riguros nici unul dintre subiectele astea. Perversitatea prostituatei e la rîndul ei artificială. Personajul e mai mult un dispozitiv dramaturgic decît o fiinţă umană posibilă: pare să se afle pe pămînt cu misiunea precisă de a scoate diavolii din acest cuplu. Perversitatea ei e o necesitate funcţională a poveştii şi totodată principalul ei element decorativ; e un „mister“ teatral simpatic (nu folosesc cuvîntul „teatral“ în sensul peiorativ pe care obişnuiesc să i-l dea cronicarii de film, ci în sensul de tehnică a spectacolului), dar fără nici o legătură cu misterele reale ale perversităţii umane.

Nu fac aceste precizări pentru a-i descuraja pe eventualii spectatori: m-am simţit bine la *Pescuit sportiv,* deşi n-am crezut o iotă din ce vedeam. Le fac pentru că mi se pare important de stabilit că filmul lui Sitaru e un simplu exerciţiu, în condiţiile în care ne momeşte în fel şi chip să-l luăm drept mai mult decît e. În el nu e vorba despre nimic altceva decît despre tehnica de a „ţine“ spectatorul timp de 80 de minute, cu o singură situaţie şi numai trei personaje. Sitaru stăpîneşte o tehnică impresionantă. Îi mai rămîne să descopere ce-ar putea face cu ea.

trecerea prin reviste

De la primarul Mogoşoaiei pînă la Beyoncé

O anchetă minuţioasă despre atentatele imobiliare asupra parcului şi împrejurimilor Palatului Mogoşoaia stă în centrul ultimului număr din *Adevărul literar şi artistic*. Autoarea anchetei, Victoria Anghelescu, relevă felul în care autorităţile locale din Mogoşoaia încearcă şi adeseori reuşesc, prin manevre mai mult sau mai puţin legale, să-şi impună stăpînirea asupra unor domenii de patrimoniu pe care n-au nici ştiinţa şi nici voinţa de a le proteja aşa cum se cuvine, ca de exemplu: „S-au efectuat defrişări, s-au construit alei betonate şi asfaltate în parcul englezesc al palatului, operaţii denotînd cel puţin necunoaşterea noţiunii de parc englezesc, care înseamnă un mediu natural, îngrijit ca atare. Iazului interior (Helesteul) al parcului i s-a colmatat scurgerea către lac, fiind transformat într-o baltă urît mirositoare. Toate aceste transformări produc efecte negative şi asupra numărului mare de păsări care trăiesc în mediul natural al parcului englezesc". De altfel, este notată şi o declaraţie a primarului comunei Mogoşoaia, Paul Precup, care spune că nu ştie nimic despre existenţa unui parc englezesc. După cum se arată în anchetă, multe dintre manevrele Primăriei s-au făcut din interese electorale, sub sloganul populist „parcul este al mogoşenilor". Asta după ce ultima proprietară a domeniului, Martha Bibescu, a reuşit în 1945 să obţină atît pentru palat, cît şi pentru domeniile înconjurătoare, statutul de monument istoric aflat în proprietatea statului.

Despre un loc în care patrimoniul istoric e conservat cu mult mai multă grijă, scrie jurnalista Maria Bercea, care îşi plimbă cititorii prin Amsterdam – „Dincolo de vitrinele cartierului roşu". După o vizită la Rijksmuseum, aflat parţial în renovare, un sandwich pe stradă cu heringi muraţi şi o plimbare cu barca pe canale, autoarea articolului conchide că „viaţa într-un oraş cosmopolit ca Amsterdamul trebuie să fie frumoasă chiar şi fără joint-uri, ciuperci halucinogene şi fete în vitrine".

Lavinia Bălulescu şi Nicoleta Zaharia îl intervievează pe scriitorul Filip Florian care explică, printre altele, de ce a ales un dentist (al regelui Carol I) drept personaj principal al recent publicatului roman *Zilele Regelui*: „Nimeni nu ştie cine a fost (...) A existat chestia asta raportată strict la gradul de civilizare a României, pentru că, dincolo de toate, dentistul e un simbol al civilizaţiei, existenţa sau inexistenţa lui spun multe despre dezvoltarea unei ţări într-o anumită perioadă". Filip Florian mai dezvăluie şi cîte ceva din felul în care se scrie un roman: „Chiar cred în clişeul cu cartea care se mai scrie şi singură. Adică, de la un punct încolo e inevitabil să nu se nască subiecte noi, insule noi şi mi se pare absurd să le sufoci doar pentru că nu te-ai gîndit la ele de la început".

Despre piesa de teatru *Ajutorul* de la Metropolis, Dan Boicea scrie că e jucată „formidabil" de către actori (Mihai Constantin şi Luminiţa Gheorghiu), dar că povestea devine kitsch fiind prea teatralizată şi, după părere sa, scopul ei ar fi mai bine atins dacă ar fi „curăţată de emfază şi s-ar juca brută".

În fine, ar fi şi rubrica „De ratat!", în care Dan Boicea scrie despre ultimul album Beyoncé: „Uşor de ascultat, dar la fel de uşor de uitat, albumul livrează balade cu uşurinţa unui robot care face conserve, toate cu aceeaşi etichetă şi pline de coloranţi". Dacă albumul cîntăreţei n-are nimic de reţinut, cu siguranţă observaţia lui Dan Boicea va fi ţinută minte. (**A. M.**)

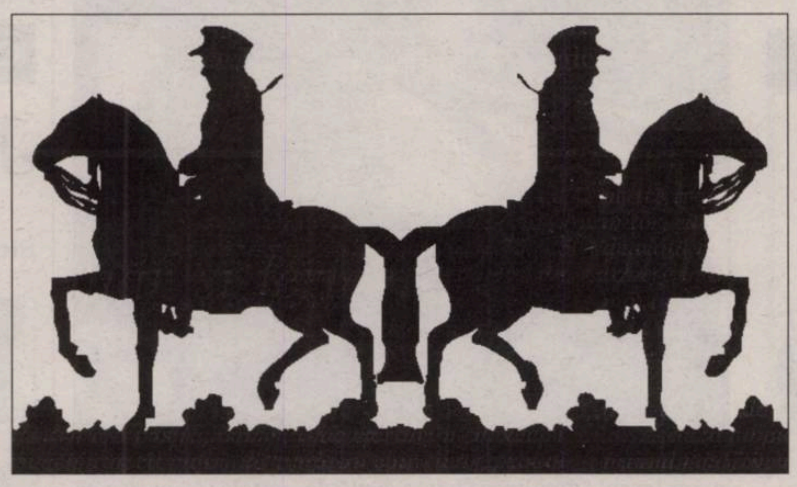

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

De 11 februarie

În urmă cu peste o sută de ani – la 17/30 iulie 1905 – Caragiale, din Berlin, îi trimitea la Bucureşti, lui Paul Zarifopol, ginerele lui Gherea, o scrisoare recomandată* din care, dacă nu aş cita pe larg, m-aş simţi nevrednic să trăiesc şi să gîndesc în România o zi de 11 februarie, ziua căderii lui Cuza, zi sacramentală pentru noi, caragialienii. Nerăbdător să trec la text, e totuşi necesar un insert informativ, ca în orice documentar de epocă: în acel an 1905, după reprimarea la Odessa a celebrei revolte antiţariste de pe Crucişătorul „Potiomkin", mulţi dintre marinarii răsculaţi s-au refugiat în România; revoluţionarul socialist C. Dobrogeanu-Gherea, „dl Costică" nespus de dragul „prieten", a intrat în contact cu ei, iar Caragiale, la idei; de aici, anxietatea scenariilor lui, „noaptea furtunoasă" a unui panicard perfect îndreptăţit, fără fandacsie. Totul mişcă:

„...Te-ntreb, e bine pentru Costică, cetăţean român – oricît ar fi sufleteşte interesat la isbînda marei revoluţii ruseşti – să se facă el, la Sinaia (reşedinţă regală, unde mişună poliţiştii lui Kniaz Moruzi), gazda şi agentul de îmbarcare al acestor celebri naufragiaţi? Şi e bine pentru d-ta să te faci curierul corespondenţei acestor bravi cu comitetele lor revoluţionare din imperiu?

Din punctul de vedere al lui Costică şi al lor, or fi poate, aceşti interesanţi eroi, apostoli, martiri şcl. dar, pentru Dzeu! să nu ne băgăm degetele-n ochi ca să nu mai vedem că nu toată lumea e dispusă să-i aplaude cum îi aplaudă un revoluţionar intransigent ca el, ori nişte sceptici, oricînd gata să transige, ca noi. Între revoluţionari şi sceptici mai este o întreagă lume, pentru care eroismul maladeţilor noştri rămîne foarte dubios; – ştim că Farfurizii nenumăraţi iubesc trădarea, dar urăsc pe trădători! – o întreagă lume a cărei pornire i-ar putea cauza lui Costică neplăceri grave, lovindu-l măcar în interesele materiale, dacă nu şi mai adînc.

Ce va să zică astfel de copilării din parte-i? Atîta frică are de spioni muscali, întrupaţi şi-nchipuiţi, şi nu-i dă prin cap că sînt destui spioni şi români, şi că, pentru situaţia lui generală de cetăţean român, poate fi mai primejdios zelul acestora, decît e al celor dintîi pentru soarta vitejilor lui «Patiomkin». Se mai joacă cineva la vîrsta lui, în starea de nevrastenie în care se află, cu astfel de lucruri inflamabile? (...)

Închipuie-ţi petrecere, să se pomenească odată fabula gazetelor, cu numele noroit în cine ştie ce articole de reportaj de scandal, cîntîndu-i-se, cu perfidie, ori sincer, isprăvile de carbonar, devotamentul şi jertfele pentru cauza norodului moscovit! Dar puteţi voi calcula urmările unei asemenea aventuri? Închipuie-ţi, Doamne fereşte!, un scandal anarhist, fie chiar simulat, apoi o anchetă, pe urmele «mateloţilor», condusă de vreun procuroraş de provincie (vreun Jean Th. Florescu), arzînd de ambiţiunea unui strălucit debut – o cauză celebră! Unde descindem întîiu? – Vrea oare Costică să-şi vază iarăşi casa (în cazul cel mai bun) pusă sub straşnica pază a canaliei poliţieneşti – cavernă de terorişti, fabrică de paşapoarte şi ruble false, depozit de libele şi bombe nihiliste? N-a suferit odinioară destul pentru asta? Ori poate a uitat? De astfel de emoţii are acum nevoe sistemul lui nervos? (...)

...Scrisoarea dtale, după un zîmbet pe care mi l-a smuls, m-a îngrozit, îţi spun drept. Un moment mi-a trecut prin minte să vă telegrafiez a ne întîlni cîteşi trei la Budapesta, unde să-i vorbesc pe şleau lui d. Costică ca să-i deschid ochii asupra primejdiei, cred eu, cu care se joacă. Dar imediat mi-am dat seama; m-am gîndit că e-n stare să crează, ori că nu este depeşa mea, ci o machinaţie, o mistificare a poliţiei ruseşti, ori un guet-apens, în care eu aş juca, nu rolul chiar de trădător (de asta, ştiu bine, n-ar fi în stare să mă bănuiască), ci al unei unelte fără conştiinţă. Te joci cu imaginaţia exaltată a jacobinului nordic!"

Istoricii – dac-or exista şi de ce nu? – scenaristicii la români nu vor fi iertaţi dacă nu vor da o maximă atenţie acestei scrisori în care pulsează „întreaga lume dintre revoluţionari şi sceptici" şi nu mai puţin strania, tot mai strania fraternitate dintre un „iacobin nordic" şi un moderat care vedea monstruos şi simţea enorm, dintre un „om de stînga" şi unul mai aşa, „de dreapta"..., cum s-ar zice încă şi azi, la 11 februarie 2009.

---

*) vezi I.L. Caragiale, *Opere. Corespondenţa,* ediţie îngrijită de Barbu Cioculescu, Editura Naţional, 2004.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Paul Zarifopol, *Din registrul ideilor gingaşe. Sentimentalii*

Se termină: ca-n toate contemporaneităţile. Cu tehnica ciomagului:

„Există astăzi o coincidenţă care mi se pare instructivă: arta comună se face din ce în ce mai sentimentală pînă într-atît că nici farsa, nici opereta nu mai sînt suferite fără condimente duioase; persiflajul curat şi vesel al comediilor lui Labiche sau din libretele lui Offenbach pare cu desăvîrşire neacceptabil; iar, de partea ei, politica se concentrează tot mai esenţial în tehnica ciomagului. «Sensibleria» veacului 18 s-a înecat, printr-un faliment grozav şi ruşinos, în teroarea revoluţiei celei mari. Cine ştie ce sfîrşit va avea sentimentalismul colportat astăzi de comis-voiajorii propriuzişi care populează teatrele şi bioscoapele, ajutaţi de cei literari care, în toată Europa, fabrică sau propagă literatură de bune intenţii în stil sirupos şi tehnică de tortă cu figuri..."

Povestea: avem un eseu despre felul succesului de a se comporta. Lacrima, labişul, ciomagul, opereta.

Şmecheria: normal că povesteşte despre trecut ca să ajungă în prezent şi iar normal că dă exemple de o anumită factură, nu amestecă tipul de operă, dar ceea ce zarifopoleşte sînt clarul de fistic şi ironia de marghiloman.

SMS, bloguri, MMS: „lacrimile, balele melancoliei", „În corespondenţa lui Voltaire cu Frederic cel Mare vine deseori vorba de lacrimi. Pentru poezii, pentru tragedii mai ales, cîteodată şi faţă de întîmplări triste netrecute prin poezie, bărbaţii aceştia se întrec în plîns, şi, desigur, nu fără mîndră mulţumire, îşi anunţă unul altuia frecvenţa şi bogăţia lacrimilor. Aşa era şi pe atunci: «verser des larmes» era o eleganţă obligatorie. Dinadins am pomenit, ca exemplu, pe aceştia doi, – oameni deosebit de isteţi şi practici, care treceau cu voinţa lor peste orice, ca să se vază în trăsături cît mai groase puterea ciudată a unei mode psihologice. Cînd regele cel atît de sensibil a dat răvaş de drum filozofului, el spunea intimilor: l-am stors ca pe o lămîie, nu mai aveam ce scoate din el."

Util, practic, de criză: şcoală de ascultat plînsul fetelor de Bamboo şi al bărbaţilor din bănci. „Lăsînd la o parte formele materiale ale sentimentalismului, lacrimi, suspine, intonaţii şi mutre înduioşate, definim fondul lucrului astfel: sentimentală e acea dispoziţie de suflet care porneşte de la gîndul că lumea este făcută cu totul dinadins pentru noi, şi există numai pentru ca să irite sensibilitatea noastră. Este banal că aproape fără încetare toţi ne ostenim să potrivim cît mai bine realitatea cu simţirea noastră, şi că, în stare normală, nici o clipă nu ne părăseşte convingerea că putem să o potrivim întrucîtva. Aceasta face ca în mulţimea mare a oamenilor, cu rezistenţa intelectuală slabă, uşor se naşte credinţa că realitatea este din capul locului alcătuită cu totul de dragul nostru. În înţelesul acesta sentimentalismul este puerilitatea esenţială a masei umane, şi aceasta se arată în gustul literar, în visurile şi impulsiunile politice ale mulţimilor. De cîte ori realitatea dezminte prostia sentimentală, omul simplu se supără fără măsură, de cîte ori pare să o confirme, omul se bucură şi se topeşte întrun optimism duios."

Mişto: „Moda lacrimilor a trecut de mult. Într-o nemereală de geniu, Caragiale a numit lacrimile: balele melancoliei. Vorbele aceste strălucite rezumă o stare de suflet a unei epoci întregi: nouă ni-e scîrbă să ne dăm pe faţă sensibilitatea – şi tocmai celor mai autentic sensibili dintre noi ni-e scîrbă. O pudoare nouă s-a născut în omul civilizat, pudoarea sentimentului. Desigur, această achiziţie este rezervată unei minorităţi. Încolo, dacă lacrimile fizice sînt aproape total demodate, lacrimoşenia ca intenţie şi manieră, ca esenţă de stil, este marfa tuturor răspîntiilor."

atitudini mic-burgheze

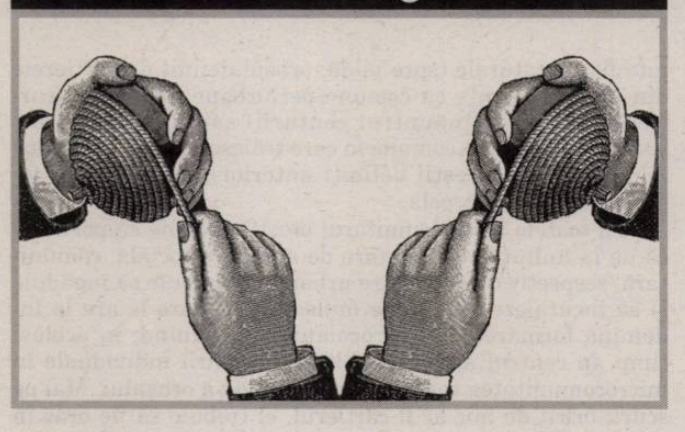

Din nou despre libertatea de exprimare

(și multiculturalism)

După uciderea handbalistului român în Ungaria de către un grup de romi, ziarul *Magyar Hirlap* a publicat un editorial semnat de Zsolt Bayer (tradus de *Cotidianul)* care sună cam așa: „Zilnic sînt umiliți și bătuți profesori și profesoare în școli, iar autorii sînt, fără nici o excepție, țigani! Iar polițiștii spun în șoaptă, tremurînd de frică, dar cu pumnii strînși: știm cine au fost autorii... au fost țigani...". Premierul maghiar Ferenc Gyurcsany a avut o reacție publică dură, a criticat acest text și a cerut public boicotarea ziarului.

Geert Wilders este un politician olandez care crede că musulmanii ar trebui să renunțe la jumătate din Coran pentru a putea trăi în Olanda și că profetul Mohamed ar fi urmărit ca terorist dacă ar trăi astăzi. El a produs un film numit *Fitna*. L-am văzut. Este tare prost și manipulator: versete din Coran sînt puse peste imagini atroce – decapitări, atacurile de la 11 septembrie, imami săriți de pe fix și mulțimi la fel de sărite de pe fix care îi aplaudă. Ideea este că imaginile sînt produse de cuvinte. Profund discutabil.

De cînd a făcut filmul, Wilders este celebru și în afara Olandei. Diverși musulmani s-au gîndit că cel mai bun argument contra unuia care zice că aparții unei religii violente este să îl amenințI cu decapitarea. Drept urmare, Wilders trăiește sub pază permanentă. A fost invitat recent să prezinte filmul în Anglia, dar apoi a primit o scrisoare de la Home Office prin care era anunțat că i se refuză intrarea în țară pentru că opiniile sale despre musulmani „amenință armonia comunității și, deci, siguranța publică". S-a prezentat totuși la aeroport, însoțit de o liotă de cameramani. A fost urcat în prima cursă spre Olanda, lăsînd multe editoriale în urmă, nervoase în ziarele de dreapta și abulice în cele de stînga (care s-au concentrat pe faptul că Wilders este un populist ahtiat după publicitate, ceea ce e adevărat, deși nu despre asta era vorba).

Legătura dintre cazul din Ungaria și povestea de la Londra ține de libertarea de expresie, de limitele sale și de cum folosim statul. Și editorialul din Ungaria, și filmul olandezului sînt două eșecuri ale logicii exhibate în spațiul public. Cum au reacționat cele două guverne? Complet diferit. Premierul maghiar a făcut apel la un boicot public, în calitatea sa de cetățean. Spre lauda sa, nu a folosit puterea statului pentru a pedepsi sau a preveni o opinie care altfel i se pare reprobabilă. Am aflat tot din *Cotidianul* că după invitația la boicot ziarul a primit 2000 de noi cereri de abonament. Asta înseamnă că premierul maghiar a luat o decizie principial corectă, care în practică a avut efecte perverse.

Ce a făcut Guvernul britanic? A luat o decizie principial stupidă care în practică a avut efecte perverse și periculoase. Perverse pentru că interdicția i-a făcut publicitate lui Wilders, care mai fusese la Londra în decembrie 2008 și nu fusese băgat în seamă. Periculoase pentru că statul britanic confirmă noua regulă că dacă musulmanii se supără și fac scandal, atunci cei care îi supără se văd cu drepturile suspendate. Guvernul britanic acționează deci preventiv: ceea ce i-ar *putea* supăra pe musulmani e declarat periculos, deci interzis.

Este asemănător cu cazul citat de mine acum două săptămîni, unde o profesoară din Texas a considerat o carte ofensatoare, iar Random House a decis să nu o publice. Dl Gabriel Andreescu mi-a trimis un drept la replică în care citează comunicatul de presă al editurii, care spune că din rațiuni de securitate a decis nepublicarea cărții. Domnia sa crede că astfel îl contrazice pe autorul articolului citat de mine. De fapt, îl confirmă. În cel mai bun caz, editura a luat o decizie rușinoasă bazată pe rațiuni economice, probabil că ar fi costat mai mult măsurile de siguranță decît făcea profit din vînzarea cărții. Dar de ce a purces editura la evaluat riscuri de securitate? O fi primit un mesaj divin sau ceva de acest gen? Nu, s-a așteptat la violențe în urma scandalului declanșat de profesoara texană, care a etichetat cartea ca ofensatoare. Exact acesta era și reproșul adus doamnei respective. Și așa se întîmplă atunci cînd argumentația este înlocuită cu dreptul unora de a nu fi ofensați. Putea să spună că e o carte proastă, putea să spună că e o carte inexactă. A spus că e ofensatoare. Acesta nu este un argument academic sau literar, e un argument ideologic. Cartea nu a apărut la Random House pentru că o fanatică a multiculturalismului a declanșat un scandal bazat pe un argument ideologic. Comunicatul editurii confirmă doar rezultatul, cauza e limpede.

În fine, ajung la poziția principial stupidă a Guvernului britanic. Vorbim despre țara care a inventat libertatea parlamentară, toleranța politică și dreptul la liberă exprimare. Sînt de acord că libertatea de exprimare nu poate fi absolută. Dar limitările ei trebuie să fie justificate de cauze mai importante. Și puține cauze sînt mai importante decît libertatea de exprimare. În nici un caz dreptul unora de a nu fi ofensați nu ar trebui să fie printre aceste cauze.

Mai mult chiar, atunci cînd are de ales între libertatea de exprimare și dreptul de a nu fi ofensat, un stat modern nu poate alege dreptul din urmă fără să-și nege propria logică de funcționare. Un stat modern aplică legile în mod neutru, adică egal pentru toți. Statul poate apăra în mod egal libertatea de exprimare, care este ea însăși o valoare egală pentru toți. În schimb, dreptul de a nu fi ofensat este o gogoriță multiculturală variabilă, pentru că depinde de *ego*-ul fiecărui grup. Statul nu poate schimba regulile pentru fiecare grup, în funcție de ce crede fiecare că e ofensator în cazul său. Bulgarii s-au simțit ofensați de opera de artă unde țara lor era o toaletă turcească, problema fiind mai degrabă că era turcească decît toaletă. Românii se simt ofensați de articolele scrise de diverși ziariști italieni unde românii sînt tîlhari și violatori, iar romii se simt ofensați de articolele scrise de diverși ziariști români unde romii sînt tîlhari și violatori. Dl Andreescu s-a simțit ofensat de două cuvinte ale mele care nu se refereau la domnia sa. Toți ne putem ofensa. Și putem reacționa. Putem cere boicoturi, putem ofensa și noi, putem face pe victimele, putem bate obrazul sau putem cere daune la tribunal. Dar nu ar trebui să cerem statului să ne protejeze *preventiv* dreptul de a nu fi ofensați. Un stat neutru, modern, liberal nu poate face asta: dreptul de a nu fi ofensat fiind o chestiune variabilă, inevitabil ne-ar face pe unii mai egali decît alții.

Libertatea de exprimare, în schimb, este o valoare egală. Este libertatea lui Wilders de a considera o carte fascistă sau libertatea lui Mircea Badea de a ne face boi pe toți. La fel cum este libertatea lui Gabriel Andreescu de a vorbi împotriva lui Nicolae Ceaușescu (și, orice ne desparte azi, nu uit că dl Andreescu este unul dintre puținii disidenți români).

PUBLICITATE

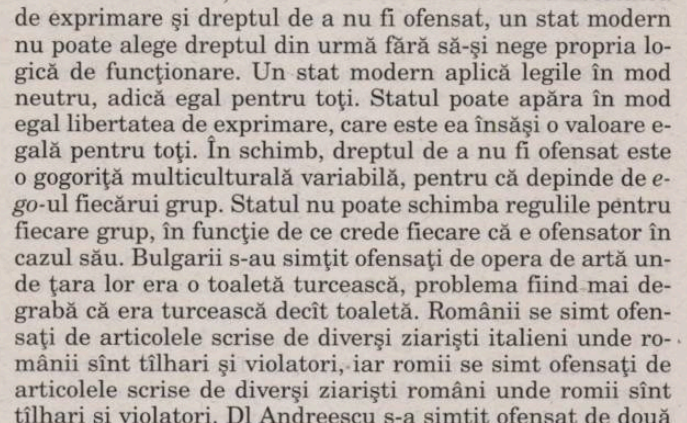

PUBLICITATE

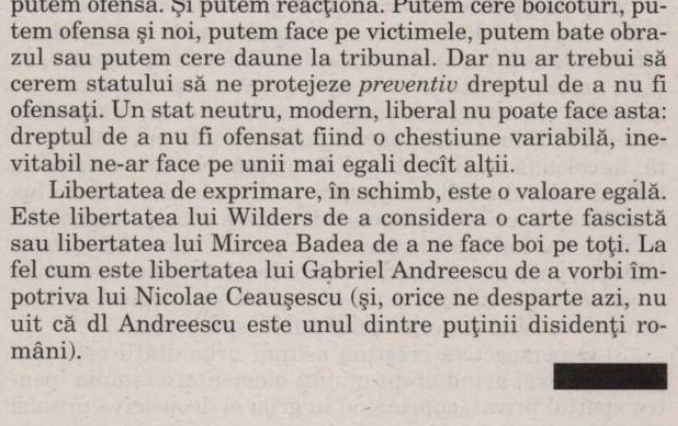

Iaromira POPOVICI

bazar

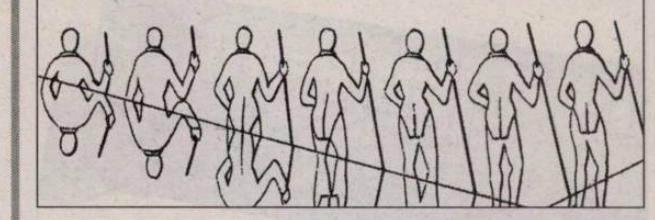

Suveniruri și decorațiuni sinaiote

De cînd mă știu, Valea Prahovei reprezintă pentru mine, printre altele, și locul clasic de comercializare a „suvenirurilor". Termen tehnic utilizat pentru desemnarea acelor mici obiecte nefolositoare care mai sînt, pe deasupra, și explicit kitsch. Kitsch într-o manieră, aș spune, brutal de directă: doar că, în termenii locali ai producătorilor, acesta ia numele de „artizanat". Orice obiect hidos, din lemn sau sticlă, cu utilitate sau fără, fie el cană, scrumieră sau farfurie, cu chipul lui Vlad Țepeș sau cu Peleșul pe el, intră în această categorie. Pe lîngă tarabele de la Peleș sau de după benzinăria spre Bușteni, există chiar un magazin, în Sinaia, pe bulevardul principal mai spre piață, care vinde numai acest tip de produse. Cred că se numește chiar „Suveniruri" și comercializează – după spusele vînzătoarei – „produse specific românești". Ideea celor care se ocupă de magazin este că genul acesta de obiecte sînt cele autentice, originale, neaoșe, cu adevărat românești, care încurajează producătorii populari și meșterii locali. Ele sînt opuse, în favoarea lor, celor de import, care vin să ne corupă gustul și mica producție locală de decorațiuni și suveniruri.

Din păcate, e suficient să vezi icoanele pe lemn, din Sf. Gheorghe, pictate manual, situate imediat lîngă intrare, ca toate teoriile idilic-patriotice să se ducă pe apa sîmbetei: chipurile din ele au ceva terifiant... Noroc că latura autohtonă nu a rămas singura caracteristică a magazinelor de decorațiuni din Sinaia. Spun „decorațiuni" și nu suveniruri, pentru că celelalte două magazine de profil din oraș, *„Gifts and Souvenir"*, reușesc să depășească latura strict de tarabă. Cel dintîi, situat într-un subsol simpatic, unde era, pe vremuri, un bar, îmbină micile obiecte de așa-zis artizanat cu statuete africane, ceasuri, rame, obiecte de mobilier indiene din bambus și răchită împletită, printre care lăzi, mese cu sertare... Există chiar un soi de mini-cameră exotică amenajată într-un colț, destul de reușită. De asemenea, pe mult îndrăgita latură neaoșă, au găsit o formulă mai decentă: gravuri cu peisaje din țară, neutre, pictate, se pare, chiar de patronul magazinului; și un soi de vase rustice-fantezie desenate în atelierele proprii.

Deși vînzătoarele spun că tot cănile cu Dracula și Peleșul se vînd cel mai bine, magazinul de față (și perechea lui din Magazinul universal) oferă o variantă mai aproape de normalitate la capitolul decorațiuni și suveniruri. Desigur, alunecînd și spre un alt nivel al prețurilor, ceva mai ridicat. Dar în nici un caz depășindu-l pe cel dintr-un alt magazin sinaiot, ceva mai nou: *„Antiques"*. Așezat chiar la începutul bulevardului central, acesta îți oferă, din vitrină, imaginea unei amestecături apetisante, dar și haotice, de vase, porțelanuri, statuete și piese masive de mobilier cu intarsii. Aflăm de la vînzătoare (care cred că era și patroană) că piesele, în general cu oarecare vechime, sînt aduse din străinătate, apoi recondiționate undeva la Giurgiu și, în cele din urmă, comercializate în București (au și acolo un magazin) și Sinaia. Prețurile mobilierului – fier rococo, baroc sau breton – pot ajunge și la 7-8000 de lei.

Vînzătoarea pare destul de optimistă: sînt zile – spune ea – cînd „păzește", pur și simplu, obiectele, dar și altele cînd face vînzări de 2-3000 de lei. „E un magazin care se cunoaște în timp" – adaugă aceasta. Și o credem, avînd în vedere evoluția decorațiunilor interioare din Sinaia: e ceva cum s-a ajuns de la pixurile din lemn și păpușile cu dinți de Dracula la dulapuri roccoco cu intarsii. Sau, mai bine-zis, cum coexistă și unele, și altele, precum și clienții lor: adolescenți veniți de pe-o zi pe alta la munte, pensionari cu bilete reduse, sinaioți ce oferă cadouri, bucureșteni ce-și aranjează vilele din Sinaia și turiști străini în căutare de originalități balcanice...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

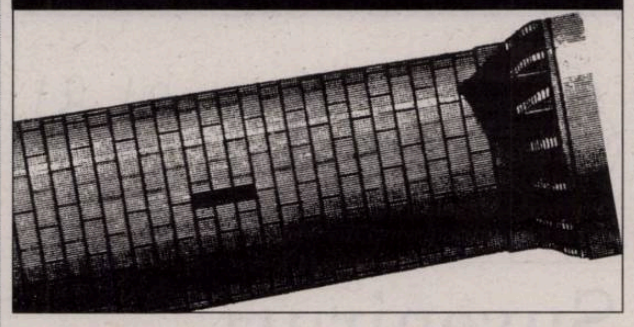

Vechi şi nou

La prima vedere, condamnarea marcionismului de către sinoadele Bisericii postconstantinene a rezolvat „definitiv“ chestiunea raportului dintre Vechiul şi Noul Testament. Augustin socotea că Scripturile vechi şi noi se conţin reciproc, graţie unui telescopaj enigmatic. Profeţiile mesianice îl anunţă pe Hristos, care le împlineşte: Revelaţia e întreagă doar ca sumă dinamică a celor două texte sacre. Acest punct de vedere, legat ulterior de teza Descoperirii progresive, pare bine asimilat în teologia creştină, atît în Răsărit, cît şi în Apus. Se întîmplă totuşi că o problemă închisă nu mai produce răspunsuri. Nu e vorba de a reveni la marcionism, erezia care demoniza Legea Veche şi dorea să întemeieze Biserica doar pe învăţăturile Legii Noi. Mă refer mai curînd la evidenţa că relaţia celor două Testamente nu se reduce la înscrierea teofaniilor într-o succesiune temporală care delimitează istoria mîntuirii.

E cert că Noul Testament actualizează, prin iconomia christică, făgăduinţele divine cuprinse în Scripturile ebraice. La fel de sigur e însă şi faptul că noua religie s-a universalizat, părăsind, odată cu sfîntul Pavel, orizontul sacralităţii etnice. Prin această dezmărginire, textul Noului Testament a intrat în dialog nu doar cu ereditatea semitică a colegiului apostolic, ci şi cu „tradiţia“ (inclusiv spirituală) a Neamurilor. Găsim în lucrările Sfinţilor Părinţi din veacul al IV-lea mai mult platonism şi enciclopedie aristotelică decît *spirit* vechitestamentar. Fireşte că referinţele la Legea Veche abundă: personajele biblice sînt omniprezente, citatele din cărţile profetice, poetice şi sapienţiale ornează aproape fiecare pagină. Atît alexandrinii, cît şi antiohienii comentează pe larg, în cheie alegorică sau filologică, figurile majore „moştenite“ din literatura iudaismului. Cultul, simbolismul veşmintelor liturgice şi emergenţa unei „conştiinţe arheologice“ legate de Palestina biblică sînt tot atîtea legături incontestabile între autorii creştini – episcopi sau laici – şi ceea ce s-ar putea numi „genealogia sinagogală“ a Bisericii. Dar viziunea subiacentă a Părinţilor (greci, ulterior latini) e profund marcată de (neo)platonism: lumea ideilor renaşte din baia botezului. Mitul peşterii se confundă cu ieslea din Bethleem.

Dimensiunea elenistică a teologiei creştine din primele veacuri a fost complet ocultată în teologia postbizantină şi în cea scolastică tîrzie, ca şi în contextul războaielor confesionale din perioada Reformei şi a Contrareformei. Atît lutheranismul, cu variantele sale calvine, sau „umaniste“ (pe linia „compromisului“ erasmian), cît şi Utopia modernă, prescrisă de Morus, au recomandat, expres ori difuz, revenirea la Vechiul Testament sau revenirea la Antichitatea clasică greco-romană ca pe tot atîtea moduri de *a depăşi* creştinismul instituţionalizat. Protestantismul e un neo-semitism fundamentalist, tot aşa cum Renaşterea, un neo-păgînism rupt de realitatea, morala şi ierarhia Bisericii Universale. Ambele clivaje şi-au proiectat tensiunea lăuntrică pînă în epoca modernă, continuînd să alimenteze, la nivelul „ciocnirii civilizaţiilor“, energia negativă a dialogului contemporan dintre creştini, evrei şi... restul religiilor vii, deja marcate de „occidentalizare“. Continuarea luptei dintre Athena şi Ierusalim, tradusă cultural printr-un pătimaş conflict al interpretărilor, explică, fără să justifice, mai toate litigiile din aria mediteraneană. E ceva de făcut?

Din păcate, autorii care s-au ocupat de această chestiune au rămas prizonierii opţiunilor unilaterale. Chiar şi Simone Weil, care scria că „fiecare religie este singura adevărată“, a privit platonismul ca pe un precursor organic al adevărului creştin, dar a redus iudaismul la o caricatură ostilă, în care exegeţii s-au grăbit să detecteze expresia tipică a „urii de sine“... Să sperăm că savanţii şi credincioşii celor două religii vor face pînă la urmă pasul către surmontarea acestei bimilenare neînţelegeri: secolul XXI se află abia la început.

Augustin IOAN

Un oraş creştin

Cu cîtăva vreme în urmă, mai tînărul meu coleg Sebastian Boţic şi cu mine plănuiserăm o antologie de texte care să definească modul în care feluritele ideologii aflate la lucru în lumea politică actuală influenţează politicile urbane (aşadar producţia, administrarea şi utilizarea de spaţiu locuit întreolaltă, cotidian, de către comunităţi, grupuri umane şi indivizi), spaţiul public şi privat, respectiv containerele lor edificate, reunite sub specia arhitecturii. Politici, respectiv oraşe şi arhitecturi influenţate de aceste politici.

Zis şi făcut. Am lansat un *call for papers,* rămas aproape fără răspuns (lumea e ocupată cu lucruri mai importante decît cercetarea, mai ales dacă truda nu e răsplătită în bani, ci doar în capital simbolic, de notorietate între colegi). Din cele cîte se întindeau pe spectrul ideologiilor şi pe care colegul Boţic, urbanist şi aproape-politolog mi le înşiruise drept ţinte posibile, eu mi-am propus să scriu strict despre o perspectivă creştină asupra oraşului şi arhitecturii sale. Cu alte cuvinte, îmi propusesem să sumarizez şi să mai îndrept pe ici-colo cele deja scrise în cărţile recente *Poverism-Pentru reîncreştinarea zidirii* şi, respectiv, *Retrofuturism/Spaţiul sacru astăzi* (un dialog cu Arhiepiscopul Chrysostomos de Etna, CA, apărut anul trecut la Editura UAUIM şi din care am publicat fragmente în *Dilema veche* în ultimii ani).

Cîteva observaţii preliminare şi precauţii metodologice înainte de redactarea capitolului ce îmi revine. El va lua, nu mă îndoiesc, ceva mai mult spaţiu decît cel al articolului de revistă, acesta, care îi precede cumva naşterea.

1) O perspectivă creştină nu este acelaşi lucru cu o perspectivă democrat-creştină. Este destul de veche şi de lămurită distincţia între cele două ipostaze pentru a o mai relua eu aici: nici în lumea catolică şi nici în cea ortodoxă a fi creştin nu înseamnă a fi înregimentat politic în ceea ce, prin forţa lucrurilor, nu are cum să fie decît – reductivă – o ideologie. Perspectiva creştină este, prin însăşi definiţia termenului, una holistică: creştinul năzuieşte să fie, să devină sau să rămînă om întreg, prin urmare nu îşi poate propune să se scindeze (doar) într-o fracţiune de sine, de stînga, de dreapta sau de centru. Astfel, şi perspectiva pe care el o va proiecta asupra temei în chestiune nu are cum să nădăjduiască a fi altfel decît completă.

2) O perspectivă creştină vede proces şi devenire acolo unde altele văd doar obiecte şi stagnare; vede aceeaşi demnitate a facerii peste tot: în natura (di)ferită de aşezare, ca şi în natura oferită pentru aşezare. Aceeaşi demnitate se străvede, telescopată ca scară a lucrurilor doar, în trasarea urbei şi în zidirea ei, în parcul public ca şi în grădina privată, în coloană ca şi în stîlpul de prispă. Nu este creştin să tratezi centrul ca fiind superior periferiei: cartierul de lux – ca fiind superior – din punct de vedere urban – mahalalei (şi deci mai îndrituit la servicii comunale, investiţii şi vizibilitate); palatul – ca fiind superior locuinţei celei mai umile a comunităţii; în fine, nu e creştin să privilegiezi spaţiul privat – ca fiind superior celui public sau invers.

3) O perspectivă creştină asupra urbanităţii este una participativă, avînd drept unităţi elementare familia (pentru spaţiul privat, cuprinzînd în grija ei deopotrivă pruncii şi vîrstnicii), respectiv comunitatea parohială (unitatea de vecinătate rînduită împrejurul unui lăcaş de cult proxim, în vederea aceloraşi griji caritabile ca şi familia, dar extinse la scara grupului social). O notă aparte fac aici comunităţile emigrate (aici sau *de* aici), asupra căro-ra avem a discuta separat, sub specia locuirii pe traiectorie.

4) O perspectivă creştină asupra politicilor urbane priveşte această sintagmă drept tautologică. Religie urbană prin naştere, prin focarele sale de propagare (Ierusalim, Constantinopol, Roma), creştinismul înţelege şi asumă că politica, precum ştim barem de la *Politica* lui Aristotel încoace, înseamnă ca sens prim buna facere, rînduire, păstrare şi extindere/propagare a cetăţilor, deopotrivă în sensul comunităţilor care le populează, cît şi în sensul spaţiului organizat pe care acestea îl închipuie în vederea facerii, rînduirii, păstrării şi extinderii/propagării lor.

Acestea fiind spuse, nu poate fi prea greu de înţeles ce are de făcut un creştin, deîndată ce va fi ajuns într-o demnitate aleasă, ori numită, poziţie din care să reprezinte obştea, în sensul administrării locului de aşezare permanentă a acesteia. La fel ca în cazul în care acest demnitar – consilier sau primar, respectiv arhitect-şef – este ales ca vector al vreunei alte ideologii, el trebuie să deplieze consecinţele principiilor pe care se întemeiază credinţa sa publică. Mai mult decît aceştia, de vreme ce am spus că perspectiva creştină este una holografică, el trebuie să tragă toate consecinţele credinţei sale, deopotrivă de importante.

Oraşul este deci un întreg şi trebuie tratat ca un întreg. Pentru a putea administra o urbe, spre pildă una de talia şi complexitatea Bucureştilor, un primar creştin va avea în mîinile sale toate pîrghiile administrative pentru a o putea face, de la transporturi la poliţie, iar oraşul va fi nu segregat în felii de tort, pentru disiparea răspunderii, ci articulat pe baza unităţilor de vecinătate şi a cartierelor cu graniţe fizice naturale (spre pildă, oraşul definit de cartierele din inelul central), cu comune periurbane interioare (cartierele edificate înăuntrul centurii) sau exterioare (actualele orăşele sau comune în care trăiesc cei care migrează zilnic spre Bucureştii definiţi anterior), autonome şi federate într-o metropolă.

Cu toatele însă, demnitarul creştin trebuie să pornească de la unităţile elementare de agregare socială, comunitară, respectiv de articulare urbană. El trebuie să îngăduie şi să încurajeze prin toate mijloacele pe care le are la îndemînă formarea de microcomunităţi, punînd, în acelaşi timp, în centrul acestora, calitatea locuirii individuale în microcomunitatea respectivă, ca oglindă a oraşului. Mai pe scurt: oricît de mic ar fi cartierul, el trebuie să fie oraş în oraş. Tipologia de locuire, ca şi unitatea de vecinătate trebuie să aibă, fractalic, aceleaşi componente ca şi oraşul: centru şi periferie, natură şi ziduri, loc şi edificiu public şi, respectiv, spaţiu privat, deopotrivă. Locuinţa însăşi – proces de devenire a fiinţelor învecinate şi nu obiect de stocat corpuri vii – trebuie să cuprindă aceste spaţii, toate, precum şi grădină în curte, pe faţade şi/sau pe terase, după caz. Străzile trebuie să lege, nu să despartă cartierele, iar centrul trebuie să fie nodul focal al reţelei neuronal-urbane de centri vii, publici, ai cartierelor în aşezare. Dacă oraşul este un organism, apoi aceste organisme sînt cu atît mai complexe, deci mai evoluate, cu cît au mai mulţi centri nervoşi cu grad de autonomie proprie, coordonaţi de centrul prim, al creierului.

Demnitarul ales sau numit va veghea, astfel, ca subsidiaritatea urbană să aibă sens şi substanţă: problemele care apar se rezolvă chiar la nivelul la care apar. Primarul de sector va oferi cetăţenilor opţiuni pentru înfiinţarea şi administrarea în comun de locuri de parcare şi garaje, în parteneriat public-privat. Primarul de oraş va oferi politici urbane, fiscale şi admnistrative proprii fiecărei zone, potrivit specificului fiecăreia: alta pentru centrul istoric şi alta pentru cartierul Drumul Taberei. Primarul creştin nu va fi nici tovarăş de afaceri cu investorii cei mari, ci doar va arbitra (în chip pro-activ, potrivit viziunii creştine despre viitorul urbei, a cărei expresie a fost programul votat) ca mediul de afaceri al urbei să fie acelaşi pentru oricine, mic sau mare, localnic sau străin.

Primarul deci nu construieşte case pentru nimeni, nici nu le dăruieşte pe ale altora, ci creează condiţii pentru ca acele comunităţi interesate în construcţia de locuinţe să aibă şanse similare de a edifica; de la locuinţe sociale, întreţinute de acele comunităţi, la cele mai scumpe, dar, de orice fel ar fi, gîndite de la început în microcomunităţi urbane, nu în clădiri aliena(n)te.

Primarul creştin nu va fi nici robul maselor, care sînt, şi ele, doar un grup de interese mai amplu, mai slab articulat şi deci mai puţin vizionar.

Primarul creştin nu îşi va umili semenii cu pomeni de orice natură, ci le va crea condiţiile şi oportunităţile de a-şi păstra demnitatea de fiinţă umană, dreptul la adăpost şi la loc de închinare, dreptul la spaţiu public în care să evolueze neîngrădit fizic sau politic, în ipostaza sa cetăţenească; dreptul la natură nespoliată, la iniţiativă privată; dar, mai cu seamă, dreptul la frumuseţe edificată şi la memorie colectivă.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

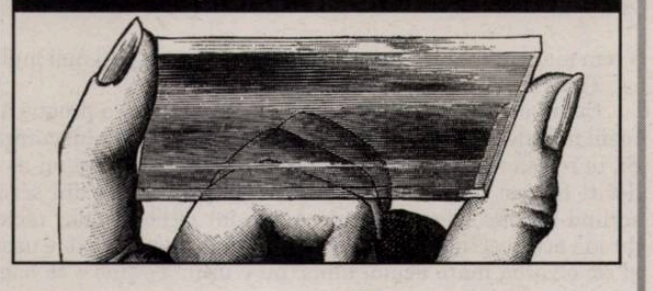

Poveste de pe alte meleaguri

Într-o ţară normală, un preşedinte prins cu ocaua mică îşi dă demisia. Într-o ţară normală, un interviu jurnalistic e o confruntare, un meci în care se contabilizează scorul şi la sfîrşitul căruia există un învingător şi un înfrînt. Într-o ţară normală, spiritul combativ al presei nu este catalogat de către preşedinte drept „discreditare a statului".

Vorbim de ţara în care se petrece povestea din filmul *Frost/Nixon,* regizat de Ron Howard. După cum ştim, o poveste adevărată: la 9 august 1974, Richard Nixon, al treizeci şi şaptelea preşedinte al SUA, şi-a anunţat demisia, în urma scandalului Watergate. David Frost, un moderator britanic de talk-show-uri uşurele, cu vedete, are ideea să facă primul interviu cu Nixon de după demisie. Fostul preşedinte american acceptă să facă interviul contra sumei de 600.000 de dolari, cei doi se întîlnesc în cîteva reprize, pînă la urmă Nixon e determinat să-şi recunoască vina şi interviul realizează cea mai mare audienţă pe care a avut-o vreodată o emisiune de ştiri în Statele Unite.

Filmul ne arată, printre altele, cum se construieşte un interviu profesionist de televiziune. David Frost are o echipă de consilieri, cu oameni împărţiţi pe fiecare domeniu de interes, care gîndesc întrebările şi fac repetiţii cu posibile răspunsuri ale celui intervievat. Fostul preşedinte are şi el o echipă care pregăteşte răspunsurile şi studiază adversarul. Tot acest staff, de-o parte şi de alta, urmăreşte pe monitoare desfăşurarea dialogului dintre cei doi, pentru a aduce corecţiile necesare pe parcurs.

Interviul e privit ca o confruntare, un duel, şi ambii combatanţi sînt conştienţi că, dincolo de amabilităţi, la sfîrşit unul dintre ei va pierde. („Numai unul dintre noi poate cîştiga" – spune David Frost la un moment dat.)

Omul de televiziune britanic e avertizat de oamenii lui, după prima rundă, că Nixon e un mare manipulator şi să nu se lase dominat de el. La rîndul lui, fostul preşedinte e sfătuit de consilierul său să dea răspunsuri lungi, să nu-l lase pe intervievator să preia controlul. Ca în vechea poveste cu David şi Goliat sau ca în filmele actuale de acţiune, eroul este copleşit de adversar. Frost pare o jucărie în mîinile unui Nixon uns cu toate alifiile şi mersul interviului este dictat de acesta din urmă. „Preşedintele conduce cu 11-0" – decretează după cîteva întîlniri consilierul lui Nixon. Asta pentru că Frost este – după cum se spune la începutul filmului – un „performer", un interpret al partiturii scrise de alţii. La un moment dat însă, acesta se trezeşte şi îşi revine spectaculos. Impulsionat de un telefon nocturn al fostului preşedinte, se transformă el însuşi în jurnalist, în investigator. Îşi pregăteşte cu minuţiozitate şi inteligenţă loviturile, iar în confruntarea finală îşi covîrşeşte adversarul. Lovitura de graţie o dă însăşi televiziunea – pe care David Frost ştie să şi-o pună în slujbă. „Cel mai mare păcat al televiziunii e că simplifică, diminuează idei măreţe şi complexe, perioade de timp. Cariere întregi sînt reduse la o singură imagine" – spune o voce din *off*, care vorbeşte şi despre „puterea reductivă a unui prim-plan". Acest prim-plan, figura descumpănită şi învinsă a lui Nixon, a atîrnat mai greu decît toate discursurile frumos împachetate de pînă atunci. La final, Richard Nixon îi strînge cu fair-play mîna celui care l-a înfrînt şi i-a făcut imposibilă reabilitarea la care spera. „Ai fost un adversar pe măsură" – îi spune el.

După această excursie într-o lume normală (cu toate imperfecţiunile şi derapajele ei), să ne întoarcem la noi acasă, unde preşedintele este supărat pe spiritul critic al presei şi şi-a făcut abonament la emisiunea *Naşul* de la B1, al cărei moderator, Radu Moraru, nu ştie decît să se gudure supus şi să-i ridice mingea la fileu. Într-o ţară a blatului, filozofia e simplă: de ce să existe învinşi, cînd ambii combatanţi pot fi cîştigători?

Lucian POPESCU

Nu jurnaliştii fac spam

„*James Earl Jones Died? Death, Dead, No longer Living?*" Acesta este un titlu de articol dintr-o publicaţie online. E adevărat, e vorba despre o publicaţie obscură, *The Post Chronicle*. Din articol nu aflăm dacă binecunoscutul actor american a murit sau nu, ci ni se spune, în două rînduri, că ar fi posibil să existe un zvon privind moartea sa. Titlul e o bazaconie, la fel şi conţinutul articolului. Şi totuşi, e foarte probabil că a fost un articol foarte citit.

Cititorii l-au deschis pentru că titlul a fost intenţionat alcătuit astfel încît să răspundă cît mai multor căutări posibile pe Google, legate de moartea lui J.E.J. Autorul a abuzat de tehnicile de SEO (Search Engine Optimisation), care te sfătuiesc să aşezi în titlu cuvinte-cheie, cît mai relevante, pentru a fi cît mai bine indexat de motoarele de căutare.

Articolul de mai sus este un spam. El n-a fost scris pentru a fi citit, ci pentru a fi indexat. E un articol ce nu aduce nici o informaţie relevantă şi orice persoană interesată de soarta actorului James Earl Jones şi-a pierdut timpul deschizîndu-l.

Oricît de lipsit de noimă ar părea pentru cititor, titlul e văzut foarte bine de Google. Ca dovadă, la o căutare după „James Earl Jones Died", articolul apare plasat deasupra unui alt articol, cu mult mai exact, din *The New York Times,* în care se arată că a murit într-adevăr un James Earl Jones – doar că e vorba de tatăl popularului actor.

Chiar şi numele publicaţiei este o înşelătorie – doar, doar o apărea într-o căutare vizînd mult mai cunoscutele *Washington Post, New York Post* sau diferitele *Chronicle*.

Poate că la noi, acum un an, un articol cu un titlu de genul: „Oferta lui Becali, un iPhone pentru Elodia?", care ar fi conţinut cuvinte foarte căutate atunci pe Internet, sau „Mailat a vizitat Large Hadron Collider" ar fi avut şanse bune să atragă mulţi vizitatori întîmplători din Google. Mai ales dacă ar fi apărut într-o publicaţie ce s-ar fi numit „Adevărul Zilei" (am verificat, nu există).

Acesta este un exemplu simplificat de ceea se numeşte spamdex. Termenul e vechi, se foloseşte încă din 1995, cînd era suficient să adaugi de mai multe ori cuvîntul „sex" la sfîrşitul unei pagini web, ca să obţii rezultate concludente pe „Altavista" sau „Lycos", motoarele de căutare populare la acea vreme.

Scandalul Realitatea.net

Motivul pentru care am ales un astfel de exemplu de spam este doar acela de a pune întrebarea dacă autorul unui asemenea articol poate fi considerat jurnalist. Altfel spus, a scrie doar pentru a fi văzut de motoarele de căutare te califică drept jurnalist?

Pînă acum n-am auzit ca vreo publicaţie serioasă să uzeze de o astfel de înşelătorie.

Vorbind în general de spam, şi în presa americană există acuzaţii că publicaţii importante spamează. De pildă, săptămîna trecută, două tabloide americane au fost acuzate că îşi postează singure conţinut pe Digg. Însă în România nu i-ar trece nimănui prin minte să califice drept spam acest fel de lucruri.

La noi, acuzaţiile de spam se referă la cu totul altceva. De exemplu, săptămîna trecută, pe un blog afiliat HotNews.ro (blogul lui Dragoş Mănac), au apărut date şi dovezi privind faptul că site-ul Realitatea.net spamează. Avînd în vedere datele furnizate de SATI pentru lunile decembrie şi ianuarie, Realitatea.net a fost declarat cel mai popular site de ştiri din România, cu cel mai mare număr de vizitatori unici pe lună. Ascensiunea sa prea rapidă a dat naştere unor suspiciuni în piaţă.

Dovezile aduse de Dragoş Mănac pe blogul său sînt concludente şi pot fi verificate cu uşurinţă. Printre altele, se arată că majoritatea celor 57.000 de tag-uri (cuvinte-cheie asociate articolelor) reprezintă pagini de căutare cu răspuns de un singur articol, iar site-ul are indexate în Google un număr aproape dublu de pagini faţă de totalul numărului articolelor, al paginilor de comentarii de la cititori sau al paginilor multimedia existente pe site. (Prin comparaţie, *The New York Times* a acumulat de-a lungul anilor doar 53.000 de tag-uri.) În mod clar e vorba de spam, există zeci de mii de pagini web indexate deliberat în Google, care repetă, practic, fiecare, cîte un articol deja existent. Ele nu-i sînt de nici un folos utilizatorului, ci dimpotrivă, au rolul de a înşela vizitatorul ocazional, făcîndu-l să intre pe site pentru o informaţie pe care nu o caută. Desigur, e posibil ca genul acesta de web spam (astăzi, destul de primitiv pentru Google), de unul singur, să nu fi ajutat foarte mult site-ul să urce în clasamentul SATI (între timp, au apărut articole care vorbesc despre un spam mai eficient decît cel din tag-uri, utilizat de Realitatea.net).

Dar cum s-a ajuns aici? Vorbim totuşi de un site cu un conţinut editorial realmente valoros în peisajul mass-media din România, cu un public de primă mînă, cu jurnalişti dintre cei mai buni, cu o televiziune puternică în spate. Şi iată că un astfel de site ajunge să facă spam, riscînd să-şi erodeze astfel credibilitatea şi în faţa clienţilor care cumpără publicitate, şi în faţa cititorilor, doar pentru a urca vreo cîteva locuri în clasamentul SATI.

Maturizarea pieţei

Situaţia trebuie privită în contextul Internetului din România şi al bugetelor relativ reduse de publicitate. Acum vreo patru ani, de pildă, ascensiunea rapidă a site-ului Realitatea.net printr-o audienţă cîştigată artificial probabil că nu ar fi stîrnit controverse atît de puternice. Dar, în ultima vreme, piaţa de publicitate pe Internet a început să conteze, iar specialiştii şi investitorii au devenit mult mai atenţi la regulile ce trebuie respectate în piaţă.

În urma acestui scandal, vocile echilibrate insistă asupra faptului că un plus de transparenţă în raportarea SATI – rezultată din publicarea procentului de vizitatori veniţi din Google şi din alte site-uri – ar normaliza lucrurile şi ar calma spiritele. Probabil că destul de curînd Realitatea.net va renunţa la acele pagini care mai mult îi dăunează, decît îi folosesc. Şi probabil că, în cîţiva ani, agenţiile de publicitate vor lua în considerare şi alt gen de studii de măsurare a audienţei site-urilor, cu o relevanţă mai mare pentru clienţi, cum ar fi panel-urile, aşa cum se întîmplă în toate ţările din Vest. Deocamdată, ele sînt prea scumpe pentru România.

Cred totuşi că principala cauză pentru care au apărut tag-urile mai sus pomenite ţine de mentalitate. Situaţia în domeniul site-urilor de ştiri (şi nu e vorba aici doar de Realitatea.net) aduce cumva cu ceea ce se întîmpla la începutul tulburilor ani '90 în majoritatea redacţiilor de ziar, cînd o mulţime de jurnalişti alergau după publicitate şi nu exista o distincţie clară între departamentul redacţional şi cel de marketing. În mod similar, în modul de organizare al site-urilor de ştiri nu se face o distincţie clară între departamentul de programatori, cel managerial şi cel redacţional. De cele mai multe ori, deciziile privind structura unui site sînt luate de programatori, de manageri sau chiar de departamentul de vînzări, iar redacţia este anunţată în treacăt de aceste decizii. Site-urile de presă sînt văzute mai curînd ca produse tehnice, decît ca produse jurnalistice. În fond, şi măsurătoarea SATI pare a fi mai mult una a performanţelor tehnice a site-urilor – în cazul de faţă, a capacităţii de a „sensibiliza" Google –, decît a capacităţii de a atrage un anumit public. Or, felul cum se aleg cuvintele-cheie reprezintă în mod clar o problemă de conţinut, nu de programare sau management. E foarte greu de crezut că, în cazul Realitatea.net sau în oricare alt caz, vreun jurnalist să fi luat hotărîrea de a propune astfel de taguri (vezi, de pildă, http://www.realitatea.net/tag_a.html).

PUBLICITATE

„Actoria nu e ceva care se consumă“

– interviu cu Mimi BRĂNESCU –

Actorul şi dramaturgul Cornel Mimi Brănescu (n. 1974, Lehliu – Călăraşi) a studiat la UNATC-Bucureşti, clasa Olga Tudorache, promoţia 2000. La Teatrul „Bulandra“ a jucat în spectacolele Îmblînzirea scorpiei *de W. Shakespeare (regia Mihai Măniuţiu) şi* Trilogia belgrădeană *de Biljana Srbljanovic (regia Theodor Cristian Popescu). Cu rolul Bucşan din* Ultima oră *de Mihail Sebastian a obţinut, în 2000, Premiul de interpretare din cadrul Galei Absolvenţilor. A jucat în mai multe filme de scurt şi lungmetraj, printre care* Un cartuş de kent şi un pachet de cafea *şi* Moartea domnului Lăzărescu *(regia Cristi Puiu), în* Hîrtia va fi albastră *şi* Boogie *(regia Radu Muntean) şi în recent lansatul* Întîlniri încrucişate *(regia Anca Damian). A scris, în colaborare cu Dan Chiriac, scenariul serialului de televiziune* Lombarzilor 8 *difuzat de B1 TV şi* Fetele Marinarului, *difuzat de Antena 1.*

De unde vii şi cum de te cheamă Mimi?

Din localitatea Nicolae Bălcescu, judeţul Călăraşi. M-am născut la maternitatea din Lehliu-Gară pentru că era singura maternitate din zonă. Fiind foarte aproape, acolo am absolvit şi Liceul „Alexandru Odobescu“. Dar casa părintească şi locurile de care mă leagă cele mai puternice amintiri sînt toate rămase în Nicolae Bălcescu. Cît despre nume, în buletin aşa e trecut: Brănescu Mimi-Cornel. Mimi e primul prenume. L-am întrebat la un moment dat pe tata de ce mi-a pus numele ăsta şi el mi-a spus că a avut un prieten foarte bun poreclit Mimi care a murit cu puţin timp înainte de a mă naşte eu. Încă mă mai sună diverse persoane de la diferite castinguri care o cer pe doamna Mimi la telefon pentru nu ştiu ce probă. M-am obişnuit.

Cum ai ajuns la actorie?

M-am hotărît să dau admitere la actorie după o discuţie mai dură cu fratele meu mai mare. Eu aveam 19 ani, el – 23. M-a întrebat foarte responsabil ce am de gînd să fac cu viaţa mea. Nici mai mult, nici mai puţin. Am bîjbîit apoi cîteva luni răspunsul şi în cele din urmă, presat fiind de ordinul de încorporare primit între timp, i-am spus că vreau să dau la teatru. El, pe vremea aceea, era student la regie film. M-a ajutat apoi foarte mult în toată povestea asta a mea cu actoria. Aşa a început. Sau, altfel zis, de-asta am vrut, la un moment dat, să fac ce fac. Astăzi nu mai ştiu să spun la fel de precis de ce fac actorie, de exemplu. Sigur că-mi place, sigur că a fost şansa mea să mă desprind de-acolo, dar mai mult de atît nu ştiu să spun. Atunci îmi doream foarte tare să plec de la ţară. Acum îmi doresc şi mai tare să mă întorc. Între timp m-am căsătorit, am făcut un copil, lucrurile s-au mai complicat.

De ce ţi-ai dori să te întorci la ţară?

De mai mult de zece ani, de cînd am venit în Bucureşti, am tot încercat să mă adaptez şi nu am reuşit. Nu-mi place, pur şi simplu. Parcă nu e locul meu aici. Îi sînt recunoscător acestui oraş pentru că aici am putut să mă exprim cel mai bine. Cu tot ce are el de arătat, urît sau frumos. Dar te transformă, te obligă să intri în ritmul lui. M-aş întoarce acasă la ţară oricînd. Sigur că acum totul ar avea altă semnificaţie, nu m-aş întoarce înfrînt, nu m-aş întoarce ca un pierzător. M-aş întoarce şi aş continua de acolo ce am început. Acasă la ţară nu înseamnă neapărat locul unde m-am născut. Poate fi orice alt loc puţin mai liniştit, nu atît de înghesuit, obligatoriu cu pămînt pe jos şi unde să nu se audă bormaşini, picamere sau freze.

„Mi-e dor de repetiţiile de teatru“

Cum ai ajuns să scrii piese de teatru?

Am început să scriu într-o perioadă în care, fiind deja actor, nu prea jucam. Nu jucam chiar deloc şi nici perspectivele nu erau prea generoase. Am încercat să scriu cîteva chestii, un fel de piese de teatru. A treia dintre ele s-a numit *Gunoierul*. Neaşteptat, piesa a avut un oarece succes, suficient cît să mă pună pe piaţa foarte săracă, atunci ca şi acum, ca dramaturg. În *Gunoierul* este un monolog scris de Gabriel Spahiu, despre care cred că e foarte talentat la scris. Doar că el s-a oprit atunci. În sfîrşit, aşa am început să scriu. După *Gunoierul* am prins curaj şi am mai scris o piesă. A montat-o Radu Nichifor la „Notarra“. Apoi, tot Radu Nichifor mi-a mai montat o piesă la Brăila pentru care am primit şi bani, destul de mulţi pentru vremea aia şi gata, am devenit un fel de dramaturg.

Sînt un impostor, evident, am prins o perioadă în care nu se prea scriau aşa de multe piese şi dintr-una într-alta am devenit autor de teatru. Îmi place în continuare să încerc să scriu piesuleţe şi mă bucur şi mă îngrozesc în acelaşi timp că se găsesc oameni care să mi le monteze şi, mai mult decît atît, că se găsesc oameni care să le aprecieze.

De ce totuşi impostor?

Pentru că toate piesele mele sînt exerciţii, nu sînt în adevăratul sens al cuvîntului piese de teatru. Singura grilă pe care o aplic este ceea ce eu ca actor nu aş putea să spun pe scenă – se taie. De-asta cred că mai potrivit ar fi să se numească exerciţii de teatru sau ceva de genul ăsta. Scriu în continuare pentru că între timp a început să-mi şi placă. Oricum, de la un moment dat scriind şi scenarii de televiziune, am cîştigat bani pe care din actorie mi-ar fi fost foarte greu, dacă nu chiar imposibil să-i cîştig.

Te-am văzut jucînd încă de pe scena de la Casandra; de ce nu mai joci teatru, nu ţi-e dor?

Pentru că de cîţiva ani buni nu mi-a mai propus nimeni să joc. Ba da, mi-e dor de repetiţii. Mi-e dor de întîlniri cu oameni pe care nu-i cunoşti dinainte şi care apoi îţi devin prieteni. Sau duşmani. Mi-e dor de liniştea şi de siguranţa pe care ţi le dă gîndul că urmează să lucrezi la un spectacol de teatru pe un text important, cu o distribuţie bună şi cu un regizor mare. Nu m-am întîlnit de prea multe ori cu această situaţie şi îmi lipseşte. Mi-aş dori, peste cîţiva ani, să joc Petruchio.

Care e povestea scenariului Lombarzilor 8?

A fost trecerea mea şi a lui Dan Chiriac, celălalt scenarist, de la dramaturgi obscuri la scenarişti de televiziune. Visul american, în ceea ce mă reprezintă. Am reuşit atunci cu banii cîştigaţi să fac avansul necesar pentru creditul la casă. A fost prima oară cînd nişte oameni m-au învestit cu mai multă încredere, în ceea ce priveşte statutul meu de om care scrie, decît mi-aş fi imaginat vreodată. Prima oară cînd am fost cu adevărat luat în serios. Treaba asta ne-a capacitat foarte tare şi pe mine, şi pe Chiriac. Aveam scris pe un perete suma finală pe care urma să o cîştigăm la încheierea proiectului şi chestia asta nu ne-a lăsat să dormim pînă nu am găsit o poveste posibilă. Am vorbit un pic în serialul ăsta şi despre noi, fără să fie însă povestea noastră... Noi am cerut atunci destul de mulţi bani cu speranţa nerecunoscută că nu o să-i primim şi astfel o să putem renunţa fără remuşcări la proiect. Numai că cei de-acolo, Mandragora şi B1 TV, ne-au dat banii pe care i-am cerut, fără să clipească. Un pic mai puţin, dar oricum foarte mulţi bani pentru noi. Din acest punct de vedere, am tot respectul pentru Boby Păunescu, Alex Muntean sau Cristi Puiu, iniţiatorii acestui proiect.

Cum e cu scenariul de film la care scrii?

Scenariu de film am scris unul singur, dar nu e încă gata. Deci nu pot să spun că scriu scenarii de film. Momentan scriu împreună cu Dan Chiriac scenariul unui alt serial de televiziune.

Avem suficienţi scenarişti?

Avem atîţia scenarişti cîţi avem. La noi, după părerea mea, nu e o piaţă extraordinară. Sînt scenarişti foarte buni în România, chiar foarte buni, dar dacă scenariul nu devine film, ce rost mai are? Adică trebuie să scrii un scenariu care apoi să cîştige concursul la CNC, or, e cale lungă. Îţi trebuie nervi tari şi încredere oarbă că ceea ce ai scris e bun. Dau exemplu scenariul lui Cristi Puiu, *Moartea domnului Lăzărescu*, care a fost respins de un juriu CNC şi apoi a fost atît de premiat.

Te tentează să scrii roman?

Citesc, dar nu mă tentează. Lucrul la un roman este de o cu totul altă factură. E alta schemă, alt fel de abordare. Prefer să citesc un roman bun decît să mă chinui să scriu eu unul mediocru. Apoi, e mai pe gustul meu în momentul ăsta să scriu ceea ce deja scriu.

„Noi nu sîntem egali“

Ce asemănări ai împărţi cu personajul tău din Boogie?

Personajul Penescu din *Boogie* are tot atîtea asemănări cu mine cîte are cu publicul-ţintă. În sensul că nu mi-e nimic străin din tot ce reprezintă el.

Ai lucrat şi cu Cristi Puiu, şi cu Radu Muntean; poţi defini în paralel maniera de lucru a celor doi?

Sînt foarte diferiţi. Mă bucur că am avut ocazia să lucrez cu amîndoi şi mă consider un privilegiat. Amîndoi au acelaşi scop, să le iasă filmul cît mai bine.

Se poate trăi din actorie? Mai toţi actorii se plîng că sînt prost plătiţi şi aleg să joace în seriale dubioase de televiziune.

Se poate trăi din actorie cum se poate trăi şi din orice altă meserie, mai bine sau mai rău. Intră însă în discuţie o sumedenie de „dacă“ şi de „depinde“. Eu nu găsesc necesar să te scuzi dacă joci într-o telenovelă. Oricît de dubioasă sau nedubioasă e producţia. Joci şi gata. Eu cred cu mare convingere că noi nu sîntem egali. Nu avem nişte drepturi pur şi simplu şi gata, stăm cu mîinile în sîn şi aşteptăm să treacă trenul şi pe strada noastră. Aşa mi se pare cel mai corect, să ne ştim fiecare locul, puterea sau cum vrei să-i zici. Să ne detaşăm de ce am vrea noi sau de ce credem noi că am putea să facem, dar, vezi Doamne, sistemul, destinul, ghinionul şi cîte şi mai cîte nu ne lasă.

Nu am nici un fel de respect pentru actorii care joacă în telenovele şi se plîng că o fac. Se poate să refuzi din mîndrie sau habar n-am din ce motiv un rol într-o producţie de acest gen şi peste ani să descoperi că ar fi putut să fie cel mai tare produs al tău, nu? Hai să fim serioşi, să muncească în altă parte dacă ei consideră că se prostituează astfel. Sau să facă un sindicat ca să fie plătiţi mai bine pentru munca pe care o depun în teatru. E treaba asta românească cu „Aoleu, săracul de mine!“.

Mie nu mi-e ruşine cu nimic din ce-am făcut pînă acum, deşi nu sînt toate de laudă. Aşa a fost să fie, aşa am ales atunci, atît m-a dus capul sau foamea la vremea respectivă. Povestea asta cu actoria, în ce mă priveşte, nu se termină în momentul în care termini facultatea sau în momentul în care devii actor. Acolo începe. OK, ai devenit actor şi ce-i cu asta? Vrem mai mult, arată-ne mai mult! Arată-ne că poţi mai mult!

Tu de ce nu joci în telenovele?

Eu nu am jucat în telenovele pentru că nu mi-a propus nimeni niciodată clar, vino să joci rolul cutare în serialul cutare. Şi, te rog să mă crezi, au fost multe momente în care mi-aş fi dorit! Eu pot deocamdată să îmi întreţin familia din scris, scriind diverse lucruri. Sigur că nu sînt milionar, dar făcîndu-mă actor, şi în România, la ce era să mă aştept? Nu e uşor, şi zic o vorbă mare acum, nimic nu e uşor. Te ţine – te bagi, nu te ţine – stai acasă şi te vaiţi.

Dar nu e păcat să te iroseşti în telenovele? Nu pervertesc actoria rolurile schematice din telenovele?

Eu nu cred că actoria e ceva care se consumă. Tragi linie peste cariera unui actor după ce acesta moare şi afli atunci cît de mare actor a fost. Noi vorbim acum la modul ideal. Lucrurile sînt însă mult mai deformate. Eu nu m-aş grăbi să judec un actor care joacă prost într-o telenovelă, cîtă vreme nu ştii care a fost exact conjunctura, aşa cum nu mă grăbesc să înjur un fotbalist care ratează cu poarta goală. Sau dacă îl înjur, nu rămîn supărat pe el toată viaţa. Îl înjur şi, dacă meciul următor dă gol, îl iert. Şi mai mult decît atît, îl iubesc. Te iroseşti în telenovele cîtă vreme ai pe masă zece scenarii excepţionale pe care le refuzi pentru a juca într-o telenovelă. Probabil că, dacă priveşti dintr-un anume unghi povestea asta, poţi să spui că te iroseşti. Dar cine te împiedică să joci cît de bine poţi într-o telenovelă?

Crezi că mai lipseşte ceva filmului românesc, în afară de bani?

Eu mă bucur foarte tare că generaţia de regizori tineri au găsit nişa asta cu premiile. Am toată aprecierea pentru ei, pentru sucesul lor care nu e nici unul oarecare şi nici întîmplător. Mulţi spun că filmele româneşti ale noului val sînt aşa şi pe dincolo, şi că nu sînt OK, şi că lipsesc împuşcăturile, cursele de maşini şi cîte şi mai cîte. Mie îmi plac foarte tare aşa cum sînt ele şi chiar îmi pare bine că sînt aşa cum sînt, eu fiind sătul de împuşcăturile şi urmăririle de maşini de pînă acum din filmele româneşti. Ca să ne comparăm cu americanii la producţie de film e comic. Se scriu scenarii pentru banii care sînt, şi, după părerea mea, se întîmplă foarte bine.

S-a făcut anul trecut un top al celor mai bune 10 filme româneşti dintotdeauna; care ar fi favoritele tale?

Fără ca asta să fie ordinea: *Moromeţii*, *Probă de microfon*, *Croaziera*, *Pădurea spînzuraţilor*, *Actorul şi sălbaticii*, *Moartea domnului Lăzărescu*, *Boogie*, *A fost sau n-a fost*, *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile*, *E pericoloso sporgersi*.

Care ar fi frustrările tale de actor?

Frustrările mele ca actor sînt multe. Cea mai mare este că nu joc atît de mult încît să nu mai fie nevoie să scriu. Să scriu doar de plăcere şi cînd am chef, aşa mi-ar plăcea. Alta, că nu am jucat în *Il postino* rolul principal, deşi nu mă potrivesc deloc cu rolul. E o aberaţie, ştiu, dar, de cîte ori văd filmul, imediat mă oftic că nu sînt actorul din rolul principal. Alta, că nu sînt Billy Bob Thorthon, de exemplu. Am spus mai devreme, nu sîntem egali şi asta este cealaltă parte a monedei. Pînă o să aflu cît de lungă mi-e plapuma, o să sufăr că nu m-am întins mai mult. Am 34 de ani, am făcut comparativ cu unii foarte multe lucruri, dar faţă de alţii sînt zero. Şi din dilema asta nu pot să ies.

a consemnat Marius CHIVU

PUBLICITATE

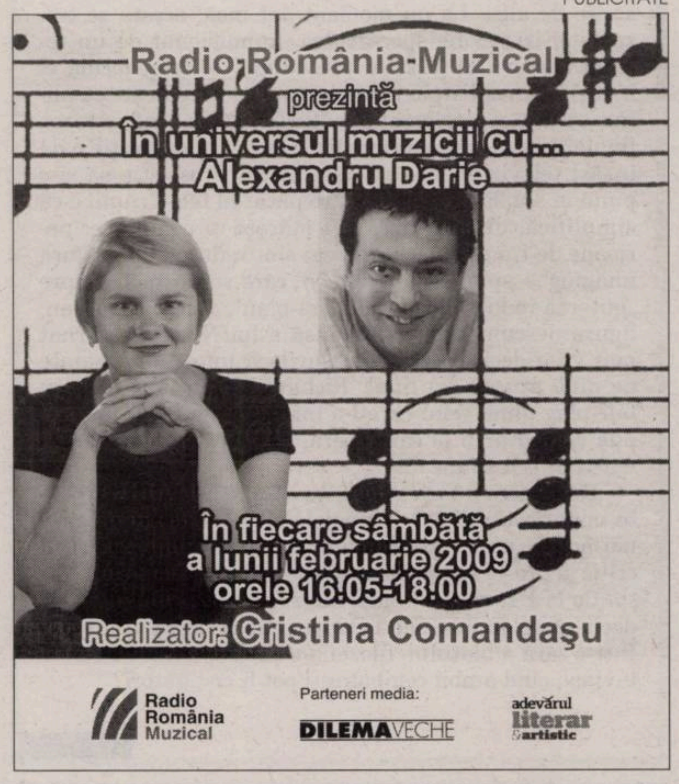

despre putere și dreptate

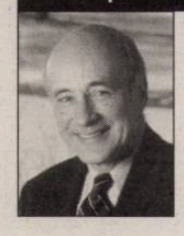

Joseph S. NYE

Cum conduce Obama

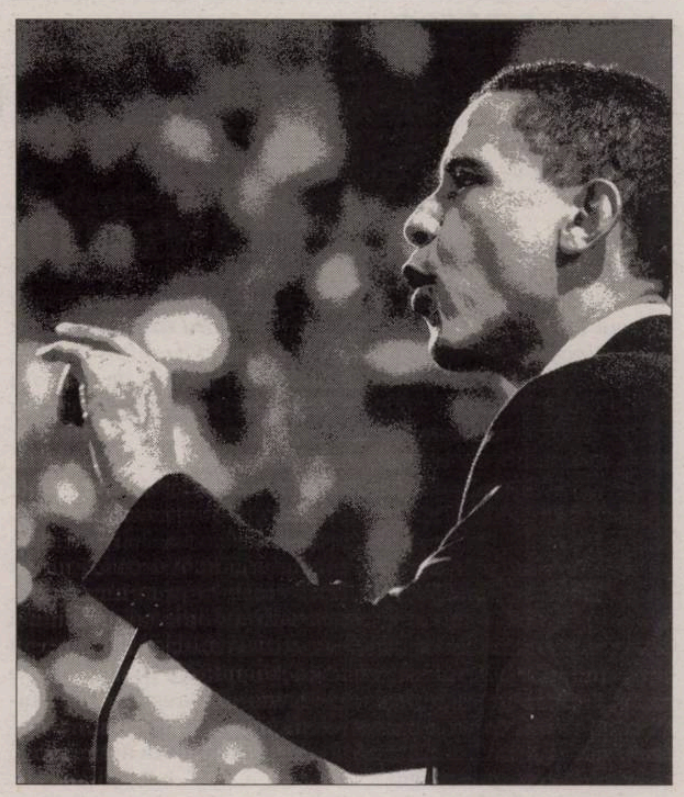

În urmă cu doi ani, Barack Obama era primul senator dintr-un stat din mijlocul Americii care își declara interesul pentru cursa prezidențială. Mulți s-au arătat sceptici în privința victoriei unui afro-american cu un nume straniu și cu puțină experiență în problemele naționale. Dar el a demonstrat în campania pe care a desfășurat-o că stăpînește puterile necesare conducerii – atît cele soft, cît și cele hard. Puterea soft este abilitatea de a-i atrage pe alții, iar cele trei calități-cheie legate de aceasta sînt inteligența emoțională, viziunea și comunicarea. În plus, ca să aibă succes, un lider are nevoie de îndemînare în ce privește puterea hard, adică de capacități organizatorice și de a face politică în sens machiavellian. La fel de importantă este capacitatea de adecvare care permite unui lider să combine aceste abilități în situații diferite, așa încît să aibă acel tip de succes pe care eu îl numesc *„smart power"* (putere inteligentă).

În timpul campaniei sale, Obama a demonstrat aceste abilități prin calmul cu care a reacționat în fața crizei, prin viziunea de perspectivă și prin superbele lui capacități de organizare. Mai mult, inteligența sa contextuală s-a format progresiv, de la bază, în privința politicilor globale, cu experiențe în Indonezia și Kenya, iar înțelegerea sa asupra politicii interne americane s-a format tot de la bază, de pe cînd activa ca organizator al comunității din Chicago.

Obama a continuat să demonstreze aceste calități de conducător în perioada tranziției puterii, desfășurate aproape fără cusur. Prin alegerea primei sale oponente, Hillary Clinton, ca ministru, și prin trecerea dincolo de granițele partidului, menținîndu-l în funcție pe ministrul republican al Apărării Robert Gates, el a arătat că e deschis la ideea de a avea niște subordonați foarte puternici. În discursul de inaugurare a atins teme ale unei puteri inteligente, exprimînd voința de a „întinde o mînă celor care-și descleștează pumnii", dar neuitînd să enunțe și ideea responsabilității, în niște vremuri în care americanii se confruntă cu probleme economice.

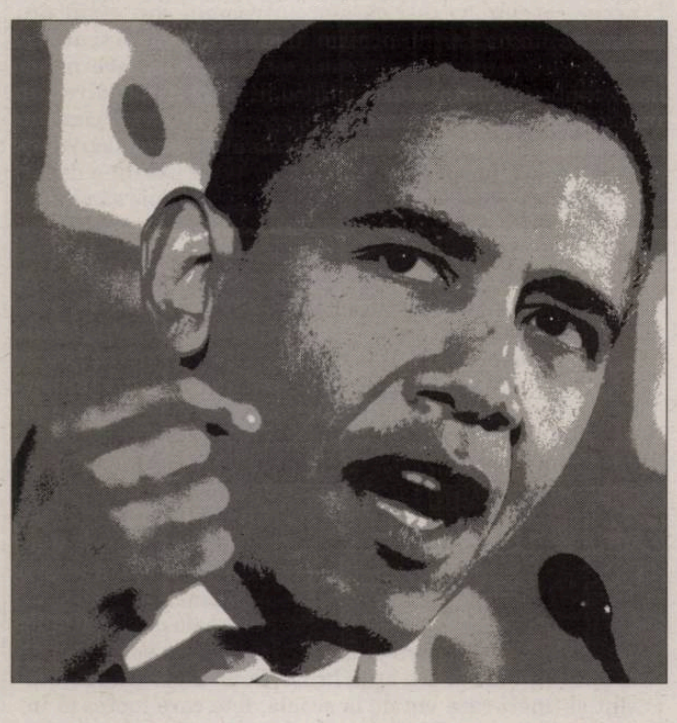

În plus, Obama și-a pornit mandatul într-o manieră hotărîtă. În prima sa săptămînă în funcție a început deja să îndeplinească promisiunile din campanie, lansînd un plan major de stimulare economică, ordonînd închiderea închisorii de la Guantanamo Bay, promovînd noi standarde de eficiență a combustibilului pentru economisirea de energie, acordînd un interviu postului de televiziune Al Arabiya și trimițînd un înalt emisar în Orientul Apropiat.

George W. Bush a spus odată că rolul său ca lider a fost acela de „decident". Dar chiar dacă Bush a fost bun ca decident, populația dorește ceva mai mult de la un lider. Noi vrem pe cineva care să ne reîntărească identitatea, să ne spună cine sîntem. Ne judecăm liderii nu doar după efectul acțiunilor lor, ci și după semnificația a ceea ce ei creează și ne învață. Cei mai mulți lideri hrănesc identitatea și solidaritatea existente în grupurile lor. Dar unii dintre ei percep obligații morale dincolo de grupul pe care-l conduc și își educă urmașii. De exemplu, Nelson Mandela ar fi putut lesne alege să devină un lider care să definească exclusiv grupul său de sud-africani negri, să urmărească răzbunarea pentru injustiția apartheid-ului și pentru propria detenție. El a luptat însă neobosit, și prin fapte, și prin vorbe, pentru dezvoltarea identității urmașilor săi.

Cînd Obama s-a confruntat cu criza din campanie legată de remarcile rasiste incendiare ale fostului său pastor, el nu a ales calea de a se distanța pur și simplu de această problemă, ci a folosit situația pentru a ține un discurs menit să lărgească înțelegerea și identitățile, atît pentru albii, cît și pentru negrii din America.

Criza de la 11 septembrie 2001 i-a oferit lui Bush ocazia de a exprima o nouă viziune, întărită, asupra politicii externe. Dar el nu a reușit să expună și o imagine substanțială a rolului de lider al Americii în lume. O viziune de succes este una care combină inspirația cu posibilitatea de a pune în practică un proiect. Bush a eșuat în a găsi o asemenea combinație potrivită. Obama va avea nevoie să folosească ambele laturi ale inteligenței, emoțională și contextuală, dacă vrea să restabilească *leadership*-ul Americii. Inteligența contextuală este o abilitate care ajută un conducător să potrivească tacticile cu intențiile, în așa fel încît să producă strategiile cele mai adecvate în diverse situații. Cu un deceniu în urmă, bunul simț convențional spunea că în lume există o hegemonie unipolară, cea a Statelor Unite. Analiștii neoconservatori au tras concluzia că America era atît de puternică încît putea face tot ce dorea, iar ceilalți nu aveau altă alegere decît s-o urmeze. Acest unilateralism era bazat pe o profundă neînțelegere a caracterului puterii în politica externă – care este de fapt abilitatea de a-i influența pe alții să ajungă la rezultatele pe care tu le dorești. Statele Unite sînt poate singura superputere, dar nu sînt un imperiu. Pot influența, dar nu pot controla alte părți ale lumii. Pentru a înțelege puterea în contextul lumii de astăzi, mă gîndesc uneori la o metaforă legată de jocul de șah tridimensional. În partea de sus, cea a puterii militare, printre celelalte țări, Statele Unite sînt singura supraputere. Pe tabla din mijloc, cea a relațiilor economice dintre state, lumea e deja multipolară. În comerț, în ce privește funcționarea corectă a competiției și a relațiilor economice sau în alte asemenea domenii, America nu poate obține rezultatele pe care le dorește, fără a coopera cu Uniunea Europeană, China, Japonia sau alte state. În sfîrșit, pe tabla de dedesubt, cea a relațiilor transnaționale aflate în afara controlului guvernelor – pandemii, schimbări climatice, trafic de droguri sau terorism internațional, de exemplu – puterea e distribuită în mod haotic. Nimeni nu deține controlul. E o lume complexă cea în care Obama a îmbrăcat mantia conducătorului. El moștenește o criză economică globală, două războaie în care America și aliații săi au trupe implicate, crize în Orientul Apropiat și în sudul Asiei și o luptă împotriva terorismului. Va avea de făcut față acestei moșteniri și în același timp va trebui să traseze un nou curs. Va trebui să ia decizii dificile în paralel cu dezvoltarea percepției că America, încă o dată, exportă mai degrabă speranță decît frică. Acesta va fi testul conducerii lui.

Joseph S. Nye *e profesor la Harvard University și a publicat recent cartea The Power to Lead.*

Copyright: Project Syndicate, 2009
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

PUBLICITATE

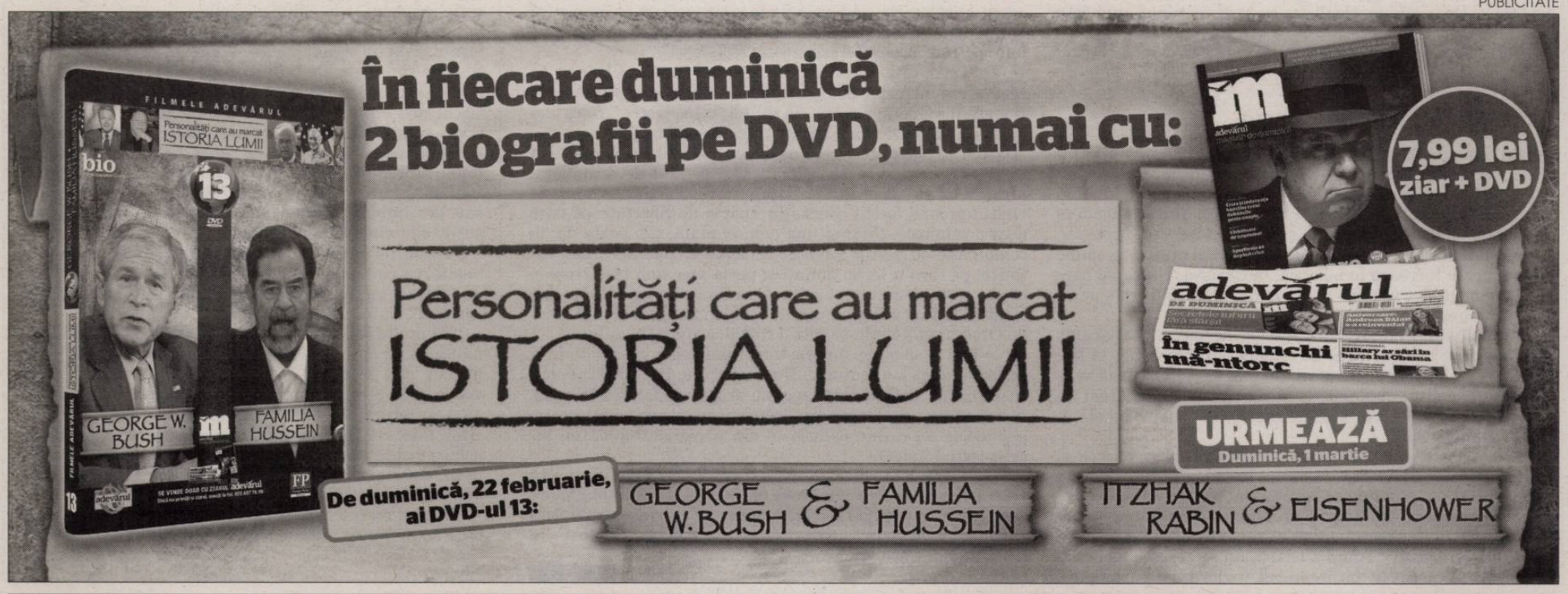

Adina POPESCU

Trenurile noastre, toate...

– fragmente şi voci din călătorii –

Înainte, aproape orice călătorie începea într-o gară şi se sfîrşea în alta. „Cum ai călătorit?“, „A avut întîrziere?“, „A fost cald în compartiment?“, „Ai avut cu cine sta de vorbă?“, „Cum era timpul la munte?“ – erau întrebările standard care te aşteptau la destinaţie. Şi mai erau ouăle fierte, puiul cu miros de tren, sarea pusă în flaconul de medicamente, prăjitura de casă din cutia de pantofi, mărul, sticla cu apă. Călătoria cu trenul era privită pe atunci ca un eveniment.

Personalul, cel de toate zilele

31 decembrie 2008, ora 14,11. Personalul 3005 care pleacă din Bucureşti spre Braşov este mult mai aglomerat decît într-o zi obişnuită, atunci cînd e asaltat de navetişti. Sînt întîrziaţii, aşteptaţi de prieteni pe la vreo pensiune sau cabană de pe Valea Prahovei, grupuri de tineri care nu par să aibă vreo ţintă în ultima zi a anului şi familiile care îşi vor petrece Revelionul pe la rude, la Chitila sau la Nistoreşti, şi cară după ei piftiile, damigenele cu vin, murăturile. Cu toţii au mizat pe faptul că cei care au avut de ajuns undeva au ajuns de mult şi că trenul va fi gol.

Un puşti îşi butonează telefonul mobil: „Cum zici că se cheamă locul ăla de sînteţi voi acuma? Comarnic? Păi ajung şi eu, nu ştiu cînd că abia a plecat trenul!“. Un moş îşi aranjează meticulos sacoşele în spaţiul pentru bagaje. Scoate o sticlă, trage o duşcă, apoi o pune la loc. Ai zice că întreg aranjamentul bagajelor a avut drept scop ca sticla să-i fie la îndemînă, însă nu la vedere. Din compartimentul alăturat răcneşte un bărbat. Îşi ceartă nevasta, la telefon. A cumpărat un tort prea scump. „Ce a fost, fă, în capul tău? Nu-ţi făcea măta tort de Revelion? La ce ţi-o fi trebuit?“

Trece „naşul“, într-un palton jerpelit, cu două numere mai mari. Sînt „naşi“ de personal şi „naşi“ de rapid, căci există şi aici o ierarhie. Acesta e un ins slab şi melancolic, a cărui autoritate i-o dă doar mustaţa. Un om cu suflet bun. Compostează oftînd biletele şi se mai înviorează doar atunci cînd descoperă un grup de călători clandestini. Îi ia la rost, fără convingere, îşi face doar meseria. „Unde v-aţi urcat?“ „Noi? La Paris!“ Sînt patru tineri care au acea vîrstă încă incertă, postadolescentină. Rîd. Naşul nu pricepe. „La Periş, bre!“ Naşul trece, unul dintre tineri îşi sună un prieten: „Da, bre, am rezolvat-o! Cincizeci dă mii de fiecare! Ne vedem la Braşov!“. Apoi cei patru încep să comunice prin acel limbaj al lor alcătuit din sunete guturale, interjecţii şi palme prieteneşti după ceafă.

Trece un cîrd de ţigani care străbate trenul de la un capăt la altul. O femeie din grup îşi face loc nemulţumită: „Acolo, la ei, n-am urcat niciodată în tren şi vin aicea, în România ca să merg cu sărăcia asta!“.

1 ianuarie 2009, ora 17,20. Acelaşi personal, poate altul, se întoarce de la Braşov. E gol. Naşul nici măcar nu vine. Pe jos sînt sticle de băutură şi chiştoace de ţigări. Cineva o fi petrecut în tren. La Chitila se urcă o familie, merg „la un Sfîntu' Vasile, la Bucureşti“. La un moment dat, bărbatul are o lungă conversaţie la telefon. Femeia ascultă atent, deşi se preface că se uită pe geam. Cei doi copii se hîrjonesc în legea lor. „Mai stau ianuarie şi mă car! Dacă n-apare ceva în ianuarie... io zic că apare, că am o şustă. Dacă nu iese, în februarie plec. Păi, singur, fără Viorica!“ (Viorica tresare, nu prea-i convine.) „Mă car, ce să mai fac aicea? Da, bă, dacă e bine acolo te chem şi pe tine. Stai să treacă ianuarie!“ (Viorica mai are o speranţă, le aranjează demonstrativ fularele copiilor). „De ce să nu plec?! De ce ar fi mai bun anu' ăsta decît ălălalt?“

Personalul intră în Bucureşti, un oraş ca o pată neagră, după ce şi-a epuizat artificiile.

Un rapid care prinde viteză

Au amîndoi 19 ani şi seamănă cu tinerii eroi de prin filmele americane. Unul cu DiCaprio, la începutul carierei, altul cu Orlando Bloom. Au urcat la Slatina şi vorbesc cu „băui cam mult aseară!“ şi „mîncaşi ceva azi?“. Sînt studenţi la Academia de Poliţie, în anul I, şi se plictisesc.

E un rapid care veşnic are întîrziere. Cel puţin aşa spune doamna care lucrează la o bancă, la Craiova. Un rapid care la un moment dat va sta o oră în cîmp, aşteptînd ceva, pe cineva sau nimic.

Cei doi viitori ofiţeri de poliţie au început să joace cărţi. „Ce bine că le luaşi cu tine! Ce făceam noi acuma pîn' la Bucureşti?“ Au gesturi de amatori, nu ştiu să trişeze, însă se acuză unul pe altul în glumă de mici escrocherii. Aşa i-au învăţat la şcoală. Stau în aceeaşi cameră la cămin, iubesc aceeaşi fată, pe Oana.

Trece „naşul“, „naş“ de rapid. „Pregătiţi, vă rog, biletele şi legitimaţiile de călătorie!“ În urma lui e supracontrolul. La nici un sfert de oră după ce îşi termină treaba, rapidul se opreşte într-adevăr în cîmp. Unii îşi dau cu părerea că superiorii „naşului“ aveau în plan să coboare acolo. „Atunci de ce nu pleacă trenul?“ Afară e beznă, nu se zăreşte nici o lumină, nici o casă. Ne-am înţepenit undeva, pe harta ţării. „V-am zis eu?“ – se bagă în seamă doamna de la bancă. Minutele trec greu, lumea aşteaptă resemnată.

„Nu mai am chef!“ – zice unul dintre băieţi şi strînge cărţile. Celălalt se conformează. Împrumută un ziar şi se uită împreună, oarecum ruşinaţi, la sînii goi ai unei fete, fostă Miss Craiova. Apoi citesc o ştire cu voce tare despre un bou dependent de alcool şi rîd.

După un timp, încep să se foiască neliniştiţi, deschid geamul ca să se uite în lungul trenului. Lipsa de mişcare, inactivitatea îi înnebunesc. Unul bîţîie din picior, altul rîcîie cu unghia bancheta în timp ce vorbesc despre aplicaţii, recordul de viteză la o sută de metri şi armele pe care le vor avea în dotare, începînd cu anul III.

„Ţi-ar plăcea să fii poliţist în State?“ „Unde?“ „Nu ştiu... la New York.“ „Ce vezi în filme nu-i pe bune!“ „Hai să ţi-l zic pe ăla de l-am luat de la Grasu... cu actorul ăla care joacă pe mafiotu'... De Niro?“

După o oră şi două minute, trenul porneşte. Doamna de la bancă se uită la ceas şi dă satisfăcută din cap. Rapidul prinde viteză, de parcă ar avea intenţia să recupereze timpul irosit.

Puştiul care seamănă cu DiCaprio împarte calm cărţile. Celălalt cască. „În week-end mergem la munte. Cu maşina lui frate-miu. Conduc eu.“

Intercity: ce prespune un confort sporit

Categoric, nu te simţi ca acasă. N-ai unde să-ţi întinzi picioarele, nu poţi deschide fereastra, căci cineva mereu se va plînge „de curent“, nu poţi asculta muzică decît la căşti şi nu îndrăzneşti să te aşezi pe colacul de la WC. Nu poţi fuma. În schimb, poţi trage un pui de somn, căci scaunele sînt făcute în aşa fel încît să nu te doară şalele şi să nu-ţi cadă capul aiurea, poziţia aia penibilă în care ţi se deschide gura şi începi să sforăi. Ai priză pentru încărcătorul telefonului mobil şi pentru laptop, te poţi uita liniştit la cîte filme vrei. Ai unde să te speli pe mîini. Dacă nu te mulţumeşti cu sandvişul din pachet, poţi să-ţi iei masa de prînz şi poţi bea un ness călîu la vagonul restaurant. Pentru toate acestea plăteşti cîteva zeci de lei în plus, căci durata călătoriei e aceeaşi ca şi cea cu rapidul.

Dar... doamna din faţa ta, cochetă şi îmbrăcată şic, a stat toată noaptea prin aeroporturi, o dovadă este uriaşul bagaj plin cu pungi de la *duty-free,* a dormit doar două ore şi cînd e obosită, recunoaşte că vorbeşte mult. E profesoară şi om politic, chiar vicepreşedinta unui partid dintr-un orăşel din Banat. „E a doua oară pe anu' ăsta cînd merg în Italia... Italia mă relaxează enorm... Şi Verona, da, Verona!... la noi oraşul e mic, sîntem prieteni cu cei de la PSD... politica a început să mă scîrbească, dar cine s-o facă dacă nu noi?.... avem la şcoală şi copii buni, au fost la olimpiadă, faza pe ţară... Ce campanie? De unde bani de campanie?... Şi Roma, da, Roma!... fiica mea e actriţă... i-am zis: mamă, fă ce vrei şi ce-ţi place! Eu şi taică-tu avem deocamdată cu ce să te susţinem!... sîmbătă mergem la Timişoara, la mall... soţu' are o firmă de construcţii... e cam ruşinoasă mititica, deşi e frumuşică foc, refuză rolurile în care o pun să se dezbrace... Veneţia! Of, Veneţia!... nu vrei bomboane mentolate?“

Dintotdeauna trenul a fost un confesional în mişcare, căci sînt suficiente două scaune alăturate ca să spui tot ce ai pe suflet, fiindcă ştii că cel care te ascultă va coborî la prima şi că te va uita în următoarele cinci minute. Dacă nu eşti un adept al călătoriei ca formă de terapie, poţi să te prefaci că dormi. Aşa cum face tînărul care şi-a pus o mască neagră pe faţă, pe care scrie: *„La science des rêves“.*

La vagonul-restaurant, o angajată mănîncă brînză cu ceapă şi te întreabă, printre îmbucături, cu ce te poate servi. Îi spui aproape în şoaptă, pe un ton conspirativ: „Dacă îmi iau o cafea, pot fuma o ţigară?“. Îţi face cu ochiul complice: „Da, dar stinge-o cînd trece naşul, ca să nu ai probleme!“. Cu cafeaua în faţă şi cu farfurioara albă pe post de scrumieră, uitîndu-te pe geam la măreaţa ctitorie Porţile de Fier, te simţi aproape fericit. Senzaţia aparte de libertate pe care doar o călătorie, chiar şi una neînsemnată, ţi-o poate da, în combinaţie cu gestul interzis. Sînt acele clipe mărunte, extatice, pe care ţi le vei aminti şi peste zece ani, însă trebuie să ştii să-ţi alegi timpul şi locul: să fumezi o ţigară şi să bei o cafea, la vagonul-restaurant, doar atunci cînd trenul trece de Orşova, aplecîndu-se într-o rînă deasupra fluviului.

„Vine!“ – spuse ea, împrăştiind fumul cu mîna şi luîndu-ţi farfurioara ca s-o scuture. „După ce trece, ţi-o aduc înapoi!“ Însă „naşul“ de Intercity trece cu aroganţă, fără să te vadă, căci el face parte dintre privilegiaţii castei, acea aristocraţie a „naşilor“ la care mustăciosul din personalul 3005 nu îndrăzneşte să viseze.

Dunărea îşi urmează cursul său, Intercity-ul – o altă rută, peisajul devine neinteresant. Totuşi, mai sînt multe ore pînă la Timişoara. „Mai poftiţi pe la noi!“ – spune ospătăriţa în timp ce-şi strînge firimiturile de brînză. „Să stăm la poveşti, mai trece vremea!“

Anton POPESCU

Naveta şi navetiştii

Trenul se tîrîie, droaia de navetişti îl aşteaptă în gările unor localităţi deloc celebre: Brazi, Crivina, Scroviştea, Periş. Deşi este doar 7 şi cîteva minute, navetiştii se urcă, înghesuindu-se pe culoarele reci. În compartimente dorm fericiţi cei ce s-au suit la Cîmpina sau Ploieşti. În ianuarie, CFR-ul nu prea se îngrijeşte de călătorii care plătesc abonamente, şi îi serveşte cu frig. „N-am ce să fac, vagoanele sînt vechi şi instalaţiile de încălzire sînt defecte.“ În aglomeraţia de pe culoare, de multe ori „naşul“ nu mai face nici un control. Clandestinii sînt mulţi, fiecare e pregătit cu 2 sau 3 lei. Asta la personal. La accelerat e altceva. Lux. Vagoane încălzite, şase locuri în compartiment, culoare libere. Aici îndrăzneşte să-şi facă apariţia şi supracontrolul care amendează la sînge, deşi în general călătorii de accelerat sînt în regulă. De multe ori „naşul“ intră, dă o „bună dimineaţa“ şi cere legitimaţiile. Majoritatea sînt deranjaţi din moţăială, în unele compartimente sînt doar două persoane întinse lejer pe banchete care sînt nevoite să se trezească. Cei cu abonamente mormăie vădit deranjaţi: „Am abonament!“. Sînt unii „naşi“ mai intransigenţi care trec la etapa a doua: „Să-l văd!“. Atunci încep problemele. Unii, cei mai mulţi obişnuiţi ai acceleratelor, vexaţi că sînt întrerupţi din visul de dimineaţă, se „scobesc“ prin genţi sau buzunare şi arată *ausweiss*-ul. Sînt şi unii, mai şmecheri, care n-au abonament de accelarat şi întind legitimaţiile de personal. Dacă lumina e cam chioară, la acea oră cînd se îngînă noaptea cu ziua, e posibil ca „naşul“ să nu observe şi să treacă. Respectivul e fericit: l-a mai păcălit o dată! Dacă totuşi observă, începe să insiste: „Trebuie să plătiţi diferenţa!“. Aceasta, nefiind prea mică, e prilej de tocmeală: „Hai dom' şef, am pierdut personalu', ce era să fac?“. Pînă la urmă, omul se caută, găseşte o băncuţă sau două, iar controlorul înşfacă bacşişul şi pleacă mai departe. C-aşa-i în tren!

Pe peroanele din Bucureşti se varsă o masă nedefinită de lucrători în Capitală care pentru cîteva minute umplu gara, răspîndindu-se în măruntaiele pămîntului, la metrou, sau înghesuindu-se în mijloacele de transport în comun. Zi de zi, de luni pînă vineri, la infinit.

La întoarcere e altfel. Trenul de navetă e garat din timp. Navetiştii vin, cîte unul, cîte doi şi ocupă locurile din compartimente. Oamenii sînt deja obosiţi, treziţi la 5 sau la 6 dimineaţa, alergători prin oraş, sleiţi la locurile de muncă. Unii se trîntesc pe banchete şi adorm instantaneu. Alţii, mai rezistenţi, plescăie cîte un hamburgher sau beau fără jenă dintr-o cutie de bere. Dar şi aceştia sfîrşesc prin a aţipi brusc, după ingurgitare. Mai sînt şi tineri care vin de la şcoală, fete care lucrează în supermarketuri, discută ce cancanuri s-au mai petrecut pe la serviciu, ce le-a mai zis şefu'.

„Naşul“ trage un fluier prelung, locomotiva îi ţine isonul şi dă un signal anemic şi căruţa se pune la drum. Staţiile sînt dese. De la Bucureşti la Ploieşti să tot faci o oră şi un sfert. Pe la Chitila începe mişcarea. Navetistul are un *feeling* extraordinar: zici că nimic nu-l poate scoate din dulcea-i visare, însă cînd e gara lui pe aproape, odată îl vezi că se ridică brusc, îşi ia paporniţele şi iese pe culoar. Pe la Crivina trenul se goleşte. La Ploieşti urcă însă alţi navetişti care merg la Floreşti sau la Cîmpina. „Naşul“ îşi face datoria, dar răspunsurile sînt cîteodată chiar în cor: „Abonament!“.

Trenurile navetiştilor sînt din anii '70. Cariate, prăbuşite, cu closetele devastate şi de nefolosit. Vara mori de căldură, iarna – de frig sau de căldură (se poate alege vagonul). Pute, da-i călduţ!

De multe ori auzi şi discuţii despre politică, criza financiară, preţuri, şcoală. În timp ce trenul se tîrîie ca melcul, poţi să asişti la golirea în doi a unei sticle de vodcă şi la o conversaţie pe teme agricole sau poţi să auzi ciripitul unor vînzătoare tinere, de loc din Crivina. „Hai, fato, c-a trecut gîrla! Ia uite ce-au făcut ăştia. Au asfaltat uliţa de aici... ce bine!“. La care, colega ei, mai puţin entuziastă: „Da' uliţili nostre, Dorino, cine o să le asfalteze vreodată?“

Trenul merge mai departe spre Brazi, Triaj, apoi se opreşte în marea gară de 5 minute de la Ploieşti.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Protest la magazin.** Peste 200 de manifestanţi au blocat, timp de o zi întreagă, activitatea unui hipermagazin Champion din localitatea Brebières, în nord-vestul Franţei. Manifestaţia a fost coordonată de Confédération Française Démocratique du Travail, pentru a protesta contra deschiderii, zilele acestea, a cinci hipermagazine ale aceluiaşi lanţ, în mai multe oraşe din regiune. Sindicaliştii sînt nemulţumiţi de intenţia patronatelor de a menţine deschise aceste unităţi comerciale 7 zile din 7; măsura ar fi ilegală, de vreme ce timpul de lucru este limitat, în Franţa, la 35 de ore pe săptămînă, iar magazinele trebuie să aibă săptămînal cel puţin o zi în care sînt închise. Pe de altă parte, la manifestaţie s-au raliat şi organizaţii ale micilor producători şi distribuitori din zonă, care se tem că intrarea în forţă pe piaţă a acestui lanţ comercial ar putea produce falimentul micilor magazine de cartier şi i-ar menţine sub presiune pe producătorii locali, care vor fi obligaţi să-şi vîndă marfa la preţul impus de hipermagazine. Acţiunea a fost o reuşită – au anunţat protestatarii: într-o zi obişnuită de duminică, se estimează că un hipermagazin Champion are încasări de peste 20.000 de euro; în timpul boicotului, magazinul respectiv nu a avut, practic, nici un client. (după *Libération)*

● **„Am ucis. Am mutilat."** La Curtea Penală Internaţională este judecat Thomas Lubanga, acuzat că ar fi recrutat, antrenat şi comandat mii de copii, între 2002 şi 2003, în timpul Războiului civil din Ituri, Congo. Procesul, început recent, se anunţă destul de complicat, pentru că martorii dispuşi să povestească ororile petrecute în timpul războiului civil sînt greu de găsit. Cel mai adesea e vorba de minori, de copii care acum au pînă în 18 ani şi care, la momentul recrutării, aveau 13-14 ani. Cei mai mulţi au fost luaţi cu japca de miliţiile Uniunii Patrioţilor Congolezi şi trimişi în linia întîi, însă unii au recunoscut că s-au înrolat din convingere. Audierile martorilor se fac sub protecţia anonimatului. Mărturiile sînt tulburătoare. Unul dintre martori – denumit de procurori *Dieumerci* (Mulţumesc lui Dumnezeu) – a povestit cu amănunte macabre prin ce a trecut. „Am ucis. Am mutilat" nu sînt vorbe pe care magistraţii de la Haga le aud pentru prima dată. Însă faptul că aceste cuvinte sînt rostite de nişte copii îi îngrozeşte pe toţi. Conform estimărilor Naţiunilor Unite, de la debutul conflictului, în 1996, peste 30.000 de copii au participat la Războiul civil sub comanda lui Lubanga. (după *Die Welt)*

● **Maşină mică, problemă mare.** Concernul BMW a anunţat că renunţă la 850 de angajaţi ai uzinelor Cowley din Oxford, unde se fabrică modelul Mini Cooper. Decizia îi afectează pe muncitorii care munceau în week-end, aceste ture fiind sistate. Şi la fabrica Mini din Swindon ar fi un surplus de forţă de muncă – crede conducerea companiei, care se confruntă cu o scădere masivă a cererii de maşini ca urmare a crizei economice. Începînd cu luna martie, uzinele Mini vor trece de la o schemă de lucru în trei ture la una în doar două ture. Condiţiile de concediere nu au fost încă făcute publice. Nu se ştie încă dacă muncitorii daţi afară vor primi salarii compensatorii, nici cînd sau dacă vor fi rechemaţi la muncă. Mini Cooper, una dintre mărcile-etalon ale Marii Britanii, este ultima dintre firmele producătoare de maşini care a anunţat reducerea producţiei. (după bbc.co.uk)

LA CUM ARATĂ FINANŢELE MONDIALE ÎN ACEST MOMENT, UN NENE CU ALURĂ DE EXPERT ÎN BERE RĂMÎNE LA ÎNĂLŢIMEA SOLULUI

● Ministrul de Finanţe japonez a fost nevoit să demisioneze, după ce a apărut în stare de ebrietate la o reuniune G7. Cred că niponii au exagerat. La cum arată finanţele mondiale în acest moment, miniştrii de resort pot fi scuzaţi dacă au nevoie, din cînd în cînd, de stimulente. Pe deasupra, dacă o singură beţie în public e motiv de demisie, ce-ar fi trebuit să facă ruşii în perioada Boris Elţîn? Să aplice pedeapsa capitală? (**M. Ş.**)

● La Paris, în plin Sacré-Coeur, un grup de români; unul zice: „Da' mă suna pe telefonul de Alexandria, înţelegi?". Iar în Gare de l'Est, un nene cu alură de cerşetor trece de la unul la altul – oameni necăjiţi, aşteptînd să li se afişeze trenurile... – fonfănind „Ma-ia-hiii, ma-ia-haaa...". E clar: O-Zone nu doar s-au globalizat, dar s-au şi cloşardizat. (**a. l. ş.**)

● Vineri de dimineaţă, m-a sunat la redacţie dl Radu Călin Cristea, directorul Muzeului Literaturii Române, ca să-mi spună că a citit o ştire pe care ţine neapărat să mi-o comunice: din cauza lipsei de hîrtie, în Guineea-Bissau, de şase zile nu apar ziarele! „O ştiai?" „N-o ştiam." Era foarte mulţumit, iar eu încîntat că un expert în posteritate şi eternităţi mai poate cădea, prompt, în cotidian şi efemer. (**R. C.**)

● Reclama la berea Ursus fără alcool pe care nişte tipi o beau şi rămîn uluiţi de gustul ei neschimbat este tipul perfect de reclamă mincinoasă. Acela nu e gust de bere şi nici nu avea cum să fie, nu asta e problema, ci cît de corectă şi/sau legală este difuzarea reclamei! (**M. C.**)

● Din cauza agitaţiei pe care o face, la New York, agitatorul Robert Horvath, sînt nevoit să fac o rectificare la interviul luat Corinei Şuteu şi apărut acum cîteva numere: deci nu, ICR-ul nu a obţinut *restraining order* împotriva lui R.H. – din păcate, pentru că, după părerea mea, ar fi trebuit... Iar dacă nici aşa nu merge, mai rămîne cămaşa de forţă. Voi reveni. (**a. l. ş.**)

● Am crezut, în micimea mea provincială, că singura modalitate de a te urca într-un tren este să alergi disperat după el şi, apoi, să te cocoţi agil pe scara înaltă. În Franţa, cu un TGV, mi-am dat seama că se poate şi altfel: să ţi se indice cu precizie locul unde ţi-e vagonul şi să intri în el, lin, pe scara de la înălţimea solului. Incredibil! (**I. P.**)

Cu ochii-n 3,14

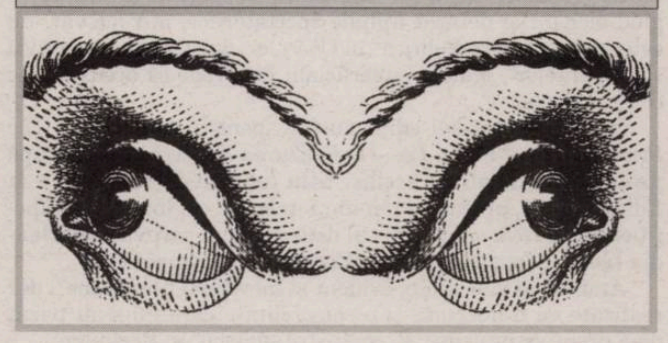

LA ORICE SOLICITARE FOARTE ŞIC, ANTRENORUL NOSTRU, AL TUTUROR, CONTINUĂ SĂ CREASCĂ

● În supermarket-ul Kaufland din Floreasca răsună adesea o melodie ale cărei versuri, la limita tembelismului, te asigură că angajaţii îţi vor răspunde, la orice solicitare, „optimist, clar, respectuos şi zîmbind". Mai că te-ai bine-dispune, dacă ai da de unul care să răspundă măcar *clar*... (**S. S.**)

● Pentru un „metabolism îmbunătăţit", un salon spa foarte şic din sectorul 1 oferă, pe lîngă „exfolierea cu bere", şi tradiţionala „împachetare în fîn alpin". Sincer, o împachetare în lucernă m-ar fi interesat mai mult. (**M. C.**)

● Iar se vorbeşte de venirea lui Ladislau Bölöni ca antrenor la naţionala de fotbal, tot aşa cum, din cînd în cînd, se pune problema restaurării monarhiei. În viaţa reală însă, antrenorul naţionalei continuă să fie acelaşi Victor Piţurcă, tot aşa cum antrenorul nostru, al tuturor, e acelaşi Traian Băsescu. Şi continuă şi jocurile proaste (ale naţionalei). (**A. M.**)

● S-a făcut mare caz de faptul că Emanuel Terzian a fost scuipat săptămîna trecută în direct la *sport.ro* de Giovani Becali. Lista celor înjuraţi şi agresaţi de alde Becali continuă, aşadar, să crească. Acum un an, cînd Radu Paraschivescu renunţa să mai scrie editoriale sportive în semn de protest faţă de atenţia sporită care li se acordă acestor primate, colegii de breaslă au considerat gestul exagerat. De unde trag concluzia că jurnaliştii sportivi adoră să fie scuipaţi de Becali & verii săi. Mai ales dacă e în direct. (**M. C.**)

DACĂ NU-ŢI PLAC OCHII CUIVA (140 RON KILOGRAMUL!), DEZVOLTAREA SIMŢULUI TACTIL CU AROMĂ DE STRIGARE POATE FURNIZA ENERGIE

● Replica dilematică a săptămînii îi aparţine, cred, lui Constantin Conţac, fost şef al filialei PSD Botoşani, destituit recent: „Acuma, dacă nu-ţi plac ochii cuiva, asta înseamnă să-l demiţi?". (**M. V.**)

● S-au băgat cireşe la Carrefour. 140 RON kilogramul! (**M. C.**)

● Iată cum „arta îmbracă straie futuriste" la Focşani: „Spectacolul inedit este individual şi constă în cîntărirea cîtorva din sentimentele pe care le poate nutri o persoană, după care continuă sub inspiraţia gravitaţiei. Legaţi la ochi, participanţii trec printr-un labirint în care sentimentele fuzionează într-o feerie de aproximativ 20 de minute. Pe parcursul itinerariului participanţii sînt încercaţi de sentimente precum adrenalina, dezvoltarea simţului tactil şi auditiv, în lipsa celui vizual" *(Ziarul de Vrancea,* 17 februarie 2009). Confraţilor, dacă nu vă pricepeţi, scrieţi despre dispariţia vreunei Elodii locale, că măcar asta vă iese! Dar să nu uitaţi să puneţi un strop de adrenalină şi alte sentimente în articol, că dă bine la cititori. (**A. P.**)

● La un chioşc, privirea mi-a alunecat pe o sticlă cu eticheta „băutură cu aromă de vodcă". Mă întreb: ca să obţii efectul dorit, în această situaţie, trebuie să şi bei sau e suficient să miroşi? (**M. Ş.**)

● În piaţă, vînzare cu strigare: „Eu sînt Vasilica ciorăpăreasa! Orice model şi orice calitate – 1 LEU!". (**D. S.**)

● Sîmbăta trecută, vizionînd meciul de fotbal Herta Berlin – Bayern München, derby al campionatului german pe un stadion arhiplin, am trăit timp de 90 de minute o simpatică melancolie: la nenumărate faze, regia avea grijă ca sub ochiul camerelor ei să apară abundentele reclame luminoase pentru vodca „Gorbaţchew", din jurul terenului. Nici un verb în plus, nici un adjectiv. Atît: vodca „Gorbatchew". Numele trăieşte şi mai poate furniza energie unei tării... (**R. C.**)

WWW.
BRICIURI
.RO
ARTICOLE BARBATESTI
DE BARBIERIT
0767.992.840

Alex. Leo ŞERBAN

Berlin 59: Umbre politice şi urme personale

Vineri 13 februarie. La ora la care scriu aceste impresii (v), festivalul de la Berlin – a 59-a ediţie – încă nu s-a încheiat, dar cred că se pot face unele pronosticuri. Este clar, de pildă, că *London River* al lui Rachid Bouchareb nu va scăpa nepremiat: bifează mai tot ce trebuie bifat, într-un festival proclamat „politic" precum Berlinul, pentru a prinde la un juriu bizar (Wayne Wang alături de... *food*-activista Alice Waters!?) – terorismul (povestea începe imediat după atentatele de la Londra de acum 4 ani), comunicarea inter-rasială (personajele principale sînt o englezoică *average,* interpretată de Brenda Blethyn, şi un bătrîn de culoare, ambii căutîndu-şi copiii în confuzia care a urmat atentatelor) şi o anume „urgenţă a angajării", fără de care Berlinala ar fi precum Ursul (simbolul său) fără gheare... Probabil că nu va pleca fără un premiu nici *The Messenger* al lui Oren Moverman: o dramă solidă şi solid jucată (Ben Foster, Woody Harrelson, Samantha Morton) despre – iarăşi – urmările războiului din Irak. Va merge însă juriul prezidat de pasionala Tilda Swinton pînă într-acolo încît să premieze şi *Mammoth* al lui Lukas Moodysson – considerat, aproape unanim, unul din cele mai proaste titluri din selecţia Berlinalei? În acest caz, ar fi încă o dovadă că, la Berlin, contează mai mult tema filmelor decît execuţia: *Mammoth* – care reprezintă întoarcerea imprevizibilului cineast suedez la un cinema non-experimental (după greu-digerabilele *A Hole in My Heart* şi *Container),* dar şi lipsit de originalitatea, empatia şi fineţea primelor sale trei filme *(Fucking Amal, Tillsamans* şi *Lilja 4ever)* – este o poveste „despre" Globalizare, Ecologie, Responsabilitate Individuală şi Colectivă, din categoria pe care Nick James – redactorul-şef al influentei reviste britanice *Sight & Sound* – a numit-o, ad-hoc, *„We Are the World films"*... Sau: va premia juriul, ţinînd cont că Tilda Swinton a fost Orlando în filmul omonim al lui Sally Potter, ultima (sub)producţie a acesteia – amuţitor de ridicolul *Rage,* „despre" Industria (şi Vanitatea) Modei?? Cronicile la acesta au fost, în totalitate, mai proaste decît cea mai proastă cronică la oricare dintre filmele proaste ale Berlinalei, dar – cum spuneam – juriile ediţiilor anterioare ne-au obişnuit şi cu această situaţie: premiile ridicole, la Berlin, sînt precum vîntul şfichiuitor de dimineaţă, pe care trebuie să-l înfrunţi ca să ajungi la proiecţia de la ora 9...

Lucrul cel mai frustrant este să constaţi că, într-o ediţie care a fost – totuşi – ceva mai răsărită decît anterioara (care a fost catastrofală), filmele care nu se supun „formatului" n-au nici o şansă. Mă întreb, pe bună dreptate, ce pot înţelege cineaşti consacraţi precum Stephen Frears, Richard Loncraine sau François Ozon – care au fost prezenţi în competiţie cu filme „atipice", cum spunea cineva (gura păcătosului adevăr grăieşte!) – dintr-un festival la care, de fapt, sînt chemaţi să facă figuraţie? N-am apucat să văd *Ricky,* excentricitatea hibridă a lui Ozon (parte realism social *à la* fraţii Dardenne, parte realism magic *à la* Disney!), iar comentariile celor care l-au văzut au fost la fel de împărţite. Dar am văzut atît ecranizarea lui Frears (*Chéri,* după două romane ale lui Colette), cît şi biografia cu cheie a lui Loncraine *(My One and Only,* despre – aflăm la sfîrşit – adolescenţa actorului George Hamilton, care l-a şi co-produs), şi pot spune că sînt filme *bune,* care vor fi – cu siguranţă – succese de casă şi care, văzute în oricare alt loc decît un festival (mai ales unul încremenit în proiect, precum Berlinul), ar fi foarte bine primite. Pe de o parte, Berlinala le include în competiţie pentru a aduce vedetele pe covorul roşu (Michelle Pfeiffer în primul, Renee Zellweger în al doilea; dar şi Demi Moore în, altminteri, jenantul *Happy Tears* al lui Mitchell Lichtenstein), pe de alta ştie foarte bine că, puse cot la cot cu filmele încruntate, supărate, sociale şi politice care iau premii, sînt împinse în afară şi par nelalocul lor – ca nişte cîntăreţi de operă la un colocviu despre multiculturalism...

Am citit cronica unei tinere – participante la Talent Campus-ul anual al Berlinalei – la *Chéri* al lui Frears, care, deşi recunoştea că nu poate spune cu precizie de ce, considera filmul *„shallow"* (= superficial); nu cumva pentru că respectivei fătuci i se spălase creierul, în şedinţe succesive de învăţămînt politic?

Am întîlnit aceeaşi atitudine snoabă (i-am zis „sindromul Verdurin"), cu iz de silogism suficient şi precar, la critici importanţi: *Chéri* este o ecranizare după Colette, Colette este o scriitoare „minoră", deci filmul este „superficial". Or, adevărul este cu totul altul: Colette este o scriitoare care merită redescoperită (cel puţin mie, unul, acest film mi-a deschis apetitul să o citesc); ecranizarea lui Frears (care a colaborat, ca şi pentru *Legături primejdioase,* cu Christopher Hampton) este cu atît mai valoroasă cu cît, înotînd graţios contra curentului, reuşeşte să ajungă la finiş fără efort, cu zîmbetul pe buze şi cu muzica somptuoasă a lui Alexandre Desplat în urechi, cîştigînd elegant şi detaşat inimile spectatorilor: într-adevăr, nu este vorba „despre Politică" în *Chéri,* ci „doar" despre „politica sentimentelor". Numai superficialii pot crede că aceasta este ceva „superficial".

Revelaţiile acestei ediţii au fost, pentru mine, două: *The Private Lives of Pippa Lee* – ecranizarea Rebeccăi Miller după propriul ei roman cu acelaşi titlu (apărut în româneşte la Editura Trei), prezentată, n-am înţeles de ce, în afara competiţiei – şi *La teta asustada* – al doilea film al peruviencei Claudia Llosa (nepoata lui Mario Vargas...), în competiţie.

Amîndouă sînt filme, evident şi inevitabil, „feminine", dar realizate cu o libertate şi o sensibilitate care mi s-au părut de-a dreptul curajoase, în contextul „macho" al Berlinalei...

Pippa Lee este, în primul rînd, un rol de aur pentru această actriţă rară şi minunată care este Robin Wright Penn, înconjurată – aici – de o distribuţie perfectă în care *toţi* actorii sînt memorabili, de la Alan Arkin (Herb, soţul său mult mai bătrîn) la Maria Bello (mama maniaco-depresivă a Pippei) şi de la Julianne Moore (în rolul scurt, dar percutant, al amantei mătuşii sale) şi Wynona Rider (prietena de familie şi, ulterior, amanta lui Herb) la Keanu Reeves (fiul vecinilor, despre care mama lui spune că este „puţin retard") şi... Monica Bellucci (fosta soţie a lui Herb, care-şi trage un glonte în cap la masă, de faţă cu soţul, cel mai bun prieten şi tînăra Pippa – jucată, cu o convingătoare şi uşor-tragică nepăsare, de Blake Lively).

Al doilea este povestea, cu alură de basm social, a unei fete de 20 de ani care trăieşte într-o mahala a Limei împreună cu unchiul şi cu familia acestuia; bătrîna ei mamă moare chiar la-nceput, dar familia e prea săracă pentru a o putea înmormînta, aşa că o îmbălsămează şi o ascunde sub un pat, în aşteptarea nunţii unei verişoare (la un moment dat, fata dă la o parte patul pe care e-ntinsă rochia de mireasă a verişoarei şi astfel descoperim „locul de veci" al bătrînei...). Fata se angajează ca menajeră în casa unei pianiste celebre care, auzind-o cîntînd prin casă şi aflînd că acele cîntecele sînt propriile ei improvizaţii, îi promite cîte o perlă pentru fiecare „recital"... Cînd, spre final, fata îşi dă seama că pianista îi furase una dintre piese pentru un concert al său, face o remarcă benignă – în maşina care le duce spre casă –, cu rezultatul că pianista o concediază pe loc.

Ceea ce aflăm, încă de la începutul poveştii, este că fata este ea însăşi produsul unui viol din perioada terorismului (adică o *„teta asustada",* literal: ţîţa speriată) şi că mama ei îi vîrîse un cartof în vagin, pentru a o proteja de eventuale violuri (practică, se pare, răspîndită în Peru)... Metaforă sau nu, comportamentul fetei este vădit nefiresc şi, pînă la intervenţia chirurgicală eliberatoare, teama (hrănită şi de superstiţiile rurale) o însoţeşte pretutindeni ca o umbră.

Ce este fascinant, în acest film al Claudiei Llosa, este amestecul de realism riguros stilizat, cu surprinzătoare accente etnice (vizita la mai mulţi producători de coşciuge, cu modele absolut suprarealiste, nunta pauper-spectaculoasă, cultura telenovelei care s-a infiltrat peste tot, metafora cartofului etc.) şi planul, cum spuneam, oarecum arhetipal, magic, de basm – cu pianista în chip de căpcăun modern... Un film straniu, sobru şi cu neaşteptate momente de poezie pur vizuală.

14 februarie. În drum spre Paris primesc pe SMS de la Mihai Chirilov (care a făcut parte din juriul FIPRESCI) lista premiilor: unul de „contribuţie artistică" *(sound editing)* pentru *Katalin Varga* al lui Peter Strickland – la a cărui (post)producţie au ajutat Oana şi Tudor Giurgiu de la LibraFilm, un film făcut în numai 19 zile, cu un buget de doar 35.000 de euro; premiul pentru debut: *Gigante* al uruguayanului Adrian Biniez – un filmuleţ în vîna impecabilului *Whisky,* dar fără perfecţiunea aceluia –, care a mai primit şi premiul special al juriului *ex aequo* cu *Alle anderen* de Maren Ade; premiul pentru scenariu: *The Messenger*; premiul de regie: *About Elly* al palestinianului Asghar Farhadi; premiul pentru cea mai bună actriţă: Birgit Minichmayr din *Alle anderen* (şi cred că este al nuştiucîtelea an cînd premiile de interpretare feminină, la Berlin, se dau unor actriţe nemţoaice! Oare nimeni să n-o fi văzut pe Krystyna Janda în – ce-i drept, ultimul văzutul – *Tatarak,* splendida sonată de toamnă a lui Andrzej Wajda?!); premiul pentru cel mai bun actor: Sotigui Kouyate din *London Bridge*; marele premiu al juriului: *Alle anderen*; Ursul de aur (cea mai bună surpriză a Berlinalei, *chapeau,* Tilda Swinton!): *La teta asustada* de Claudia Llosa (care primise, cu o zi înainte, şi premiul FIPRESCI).

Să mai spun că am văzut şi „ultimul" Manoel de Oliveira, *Singularidades de uma rapariga loura* (Oliveira a împlinit pe 8 decembrie 100 de ani!), că am fost la proiecţia de gală cu *An Englishman in New York* şi că, graţie Anamariei Marinca, l-am cunoscut pe fabulosul John Hurt (care-l interpretează pe Quentin Crisp). În penultima zi a Berlinalei, am apucat să văd şi mult-lăudatul *Double Take* – o dezvoltare, la dimensiunile unui lungmetraj, a unui scurt văzut acum cîţiva ani la Clermont-Ferrand, *Looking for Alfred* de Johan Grimonprez: un fel de Hitchcock *meets* Borges în plin Război Rece...

Fireşte că am văzut şi „oferta românească" *(Cea mai fericită fată din lume* a celui mai autoflagelant regizor din lume – Radu Jude – şi cele două scurtmetraje din afara competiţiei: *Renovare* al lui Paul Negoescu şi *Bric-brac* al lui Gabriel Achim); despre acestea, altădată...

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **263** ● 26 februarie – 4 martie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Cercul vicios al ideologiilor“

pagina **3**

Mircea Vasilescu
„Italienii în «panică morală»“

pagina **3**

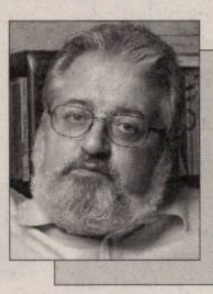

Andrei Pippidi
„Încă un monument istoric incendiat“

pagina **8**

De la criza culturii la cultura crizei?

5 948467 000247 09

„Agricultura este baza culturii.“

MAURICE BÉJART

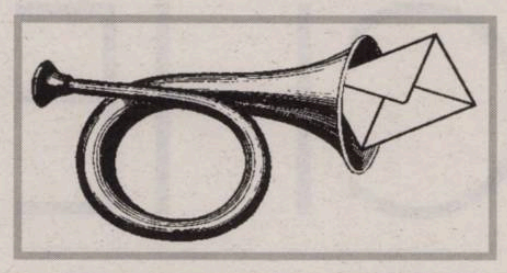

Nr. 264: *„Tinereţe fără bătrîneţe“*

„When I'm 64“

Aceste rînduri le scriu sub impulsul reconfortantului articol al doamnei Antoaneta Ralian. Domnia sa se apropie de vîrsta mamei mele, dar nu despre această vîrstă vreau să scriu. Ci despre a mea! Zilele trecute am împlinit incredibila vîrstă, rotundă, de 60 de ani. Fac parte din acea generaţie post-război care domină azi America, de fapt de cîţiva zeci de ani. Am avut noroc, am trăit 40 de ani în comunism, dar cînd aveam 18 ani, s-a slăbit şurubul la noi şi Cortina de fier spre Vest s-a ridicat un pic. Erau şi interese ideologice, congenerii vîrstei mele americani erau în plină revoltă împotriva Vietnamului, şi asta se putea da şi la noi. Dar totul era acompaniat de muzica nou inventată de Beatles. Dar am citit acum pe Wikipedia că Paul McCartney a scris bucata asta la 16 ani, cred că atunci nu se gîndea că o să salte bine peste vîrsta asta şi tot în centrul scenei muzicale va fi. Oricum, am ajuns la vîrsta la care mă gîndesc cu nostalgie cînd rîdeam la versurile acestei melodii. Cînd i-am trimis o poză recentă unei prietene cu care nu mă mai văzusem de vreo 25 de ani, a exclamat: „vai, dar ţi-a căzut părul!“. Astea sînt avantajele pe care le întrevedea şi Paul, printre altele, mi-a căzut şi a albit, încît un fost coleg de facultate nu m-a recunoscut la revederea după 35 de ani de la terminarea facultăţii. Căci, într-adevăr, toată tinereţea am visat să vizitez marile muzee, le-am vizitat acum, dar probabil că nu mai au aceeaşi savoare. Sau cînd mi-am luat prima pereche de blugi Wrangler, de la nişte suedezi în Costineşti, în 1968, ce an! Acum îmi pot permite orice marcă, dar nu mai e aceeaşi excitaţie. Era avantajul vîrstei, mizeria nu era aşa de mare ca în anii '80, îţi făceai planuri tot anul că o să ajungi pe litoral, la vreun hotel, unde să nu fii dat afară că au venit turiştii străini. Nu regret epoca, cum fac destui amnezici, şi n-o uit, nu cu nostalgia cretină că totul era mai sigur atunci. Apropo, atunci, spre sfîrşitul dictaturii, nu vi se părea că vremea trecea greu, încet, că acum totul se desfăşoară mult mai trepidant? E adevărat că acum, spre deosebire de anii '90, parcă actualitatea a devenit mai predictibilă, nu mai sînt ameninţările minereşti, nu mai sînt lovituri de teatru politice. Începe şi România să aibă aerul statornic, cu nostalgii mic-burgheze, central-europene. Probabil că locuitorii Bucureştiului m-ar contrazice însă categoric, experimentînd zilnic traficul infernal al micului Paris de la porţile Orientului. Semnele că sînt la o vîrstă venerabilă (oare cît să fi avut Trahanache, cred că nu mai mult de 60?) încep să se vadă. Soţia nu mai vrea să facem periplurile europene cu trenul, de la începutul anilor '90. Da, acum îmi pot permite călătorii pe afară, nu mă mai restrînge bugetul, dar ce să-i faci, acum sînt ca în cîntecul lui Paul. Încă nu mi s-a spus, dar nu m-aş mira să mă apostrofeze cineva cu „tataie“, chiar dacă mai fac 1500 m de bazin, că încă nu m-au lăsat picioarele, cum i s-a întîmplat unui prieten, cu zece ani mai mare, seniorul meu. Probabil faptul că acum pot să fac lucruri pe care atunci cînd eram de 18-20 de ani nici prin cele mai fantastice vise nu mi-ar fi trecut mă ţine încă, măcar mental, tînăr.

Cu consideraţie,

Gheorghe NEGUŢ
joenegut@gmail.com

Nr. 264: Articolul Adinei Popescu, „Ceva dulce în comunism“

Aşa-numita Greta Garbo

Stimată dnă Adina Popescu,

văzînd menţionata prăjitură Greta Garbo în articolul dvs. despre ceva dulce în comunism, am recunoscut în reţetă o prăjitură vestită şi cu trecut mare: Gerbeaud, după numele cofetarului elveţiano-germano-francez stabilit la Budapesta. El a preluat o cofetărie din centrul oraşului şi renumit-o, ea mai există şi astăzi în piaţa Vorosmarty (http://en.wikipedia.org/wiki/Caf%C3%A9_Gerbeaud).

Nu vă scriu din pedanterie, ci pentru că în familia noastră prăjitura era trecută în catastif cu numele Jerbo (sau Zserbo în varianta secuiască), şi era preferata mea. Abia mulţi ani mai tîrziu, cînd am ajuns la Budapesta, am făcut legătura dintre cele două nume. Pînă la urmă, Greta Garbo e doar o ingenioasă etimologie populară, preferabilă, cred, mai barbarului nume sub care prăjitura circulă printre gospodinele din Miercurea Ciuc.

Vă mulţumesc pentru atenţie

Maria PÁKUCS
mpakucs@yahoo.com

Replici

Alex. Leo Şerban către Sorina Woinaroski

Am citit consternat scrisoarea pe care aţi trimis-o revistei noastre, publicată în nr. 261. În afară de articolul dlui Pleşu şi cel al lui Traian Ungureanu – scrieţi dvs. apropo de nr. 258 –, „restul este o catastrofă“.

„Catastrofă“, articolul introductiv al Ancăi Manolescu?! „Catastrofă“, cel al Ioanei Pârvulescu?! „Catastrofă“, cel al Magdei Mihăilescu?!

Din două, una: ori aţi sărit cu totul articolele acestor doamne (dar de ce numai ale doamnelor?!), ori discernămîntul dvs. a fost orbit de o vehemenţă (in)explicabilă („lipsă totală de profesionalism“... *Nimeni* nu a mai comentat în aceşti termeni vreun număr al revistei).

Cît despre ancheta care v-a produs atîta „dezamăgire“ (şi care ocupa *o* (1) pagină din cele patru dedicate temei!), ce pot spune este că a fost pentru prima dată – în istoria de 16 ani a *Dilemei (vechi)* – cînd atîtea personalităţi din atîtea domenii (24 la număr) au răspuns la o singură temă.

Personalităţi, da; poate să vă displacă Mihaela Rădulescu, dar ea este – indiferent de părerea dvs. – o personalitate în televiziune. (Fără ghilimele!)

Cu dezamăgirea că aţi trecut *fluierînd* pe lîngă o „temă gravă“,

Alex. Leo ŞERBAN

P.S. Ar fi savuros să ne spuneţi ce înţelegeţi prin „preocupări minimale“ în tematica păcatelor capitale – de lipsa cărora îi faceţi vinovaţi pe respondenţii anchetei...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

La televizor...

Decembrie '89: stau jos pe covor în camera mică în faţa televizorului alb-negru şi ascult un cîntec care începe să îmi placă tot mai mult. Îl aud des zilele acestea la televizor. Cîntecul şi nişte oameni înghesuiţi în faţa unei camere TV. Toţi vorbesc. La fel şi în acelaşi timp. Nu înţeleg nimic. De o lună am împlinit 7 ani.

Noiembrie '96: stau pe covor în camera mare unde mi-au pus televizorul second-hand, suedez, color, greu, dar cu telecomandă. Îmi arată des o cheie într-un cerc. Două figuri vorbesc. Mult. Pe una o recunosc. Despre cealaltă aud că e profesor. Într-un gest copilăresc şi involuntar mă pun în genunchi şi zic: *„Domne, dă să nu iasă ăla“*. Nu prea înţeleg nimic. Am 14 ani.

Septembrie '01: pe fotoliu în camera mică, la televizorul suedez. Fratele meu deţine telecomanda. Vedem un turn geamăn din New York ce fumegă. Ne întrebăm cum de s-a extins aşa iute incendiul. Oare de la ce a pornit? Dăm pe alte canale. Aceeaşi imagine fumegîndă. Mutăm pe Euronews. Vedem un avion ce intră într-un turn. Muţi amîndoi. Nu mai înţeleg nimic. Am 19 ani.

Noiembrie '04: dimineaţa la şcoală, în studio. Somnoroşi şi irascibili încercăm să compunem imnul de absolvire. Ne blocăm la versul: *noi vom fi jurnalişti buni şi nu mergem în Spania la căpşuni*. Mutăm pe televizoarele din studio. Sînt deschise mai multe canale. Pe unul apare harta Statelor Unite colorată fie în roşu, fie în albastru. A cîştigat Bush. Chiar nu înţeleg nimic. Am 22 de ani.

Ianuarie '09: vin de la lucru. Ştiu că de la 17,30 mă voi uita pe Euronews (singurii care tind să nu vorbească în timp ce transmit *în direct)* la învestirea celui de-al 44-lea preşedinte american. Mă aşez pe covor în camera mică, uitîndu-mă la o plasmă, cu un bol de lapte cu cereale lîngă şi-o lingură în mînă. Azi sînt pregătită: *să nu înţeleg nimic*. Ascult discursul de învestire: *americanii au votat pentru schimbare şi speranţă*. Hmm... Eu cînd am votat *de ce*, am votat fiindcă *pentru ce* nu exista pe atunci. La momentul potrivit, îmi amintesc ce-mi tot zice moşu': *tu, copilă, inteligenţa sare o generaţie*.

Mă duc să mai îmi pun nişte lapte.

Maria-Georgeta SABĂU
mg.sabau@gmail.com

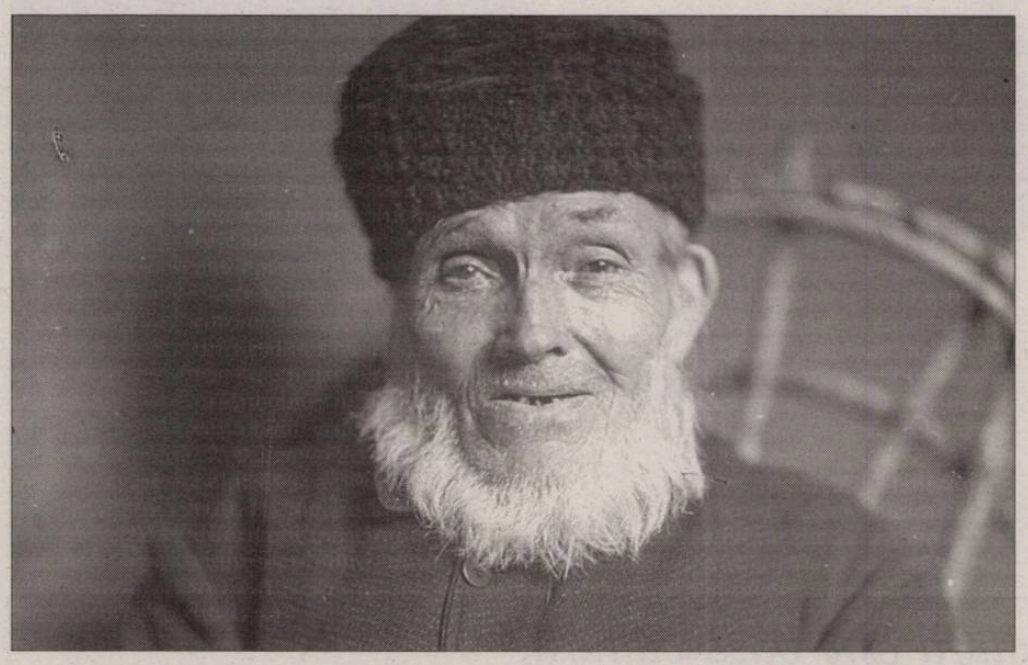

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ghid TV pentru deştepţi**
- **Darwin**
- **Distracţii în comunism**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.900
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cercul vicios al ideologiilor

Ideologiile nu sînt preocupate să afle şi să exprime adevărul, pentru valoarea lui de adevăr. Ceea ce le interesează e să confecţioneze un adevăr utilizabil. Cu alte cuvinte, „adevărul“ nu e, pentru ideolog, decît un instrument manipulatoriu, un dispozitiv apt să slujească, funcţional, un interes de grup sau de clasă. Pentru ca o idee să întemeieze o ideologie, ea trebuie să fie schematică (şi deci accesibilă celor mulţi, fără efort) şi uşor convertibilă în strategie de stradă. Numai ideologiile sînt rezumabile într-un „curs scurt“. De fapt, ele nu sînt decît ceea ce spune cursul scurt. Activiştii n-au niciodată nevoie de mai mult, pentru a-şi pune în mişcare programul. Tocmai pentru că vizează „aplicabilul“, ideologiile sînt mai periculoase decît metafizica propriu-zisă. Ele nu-şi propun să „interpreteze“ lumea, ci să o „schimbe“. Interpretarea poate fi greşită, fără a muta lucrurile din loc. Schimbarea însă nu eşuează în eroare, ci în crimă. Ea devine o tehnologie a dislocării, a neașezării, a unei arbitrare radicalităţi.

Dar mai are rost să vorbim, astăzi, despre primejdia ideologiilor? Raymond Aron se întreba, încă din 1955, dacă nu cumva sîntem contemporani cu sfîrşitul lor (cel puţin pe scena mare a lumii civilizate), iar Daniel Bell a scris, pe această temă, o carte întreagă: lupta politică nu mai are nevoie de motorul ideologiilor. Din îndreptare ale acţiunii, ele au devenit „o fundătură“. Dacă ne gîndim strict la ideologiile „tari“ care au marcat secolul trecut (nazismul şi comunismul), cei doi autori par să aibă dreptate. Pe de altă parte, asistăm la proliferarea cotidiană a unei puzderii de ideologii soft, mai puţin sîngeroase, dar de o eficacitate insidioasă. Există o ideologie feministă, una ecologistă, una gay, una a mondializării. Postmodernismul nu e nici el scutit de o anumită componentă ideologică, iar „integrarea europeană“ alunecă, încet-încet (din păcate), spre pragmatismul triumfal şi simplificator al unui discurs ideologic. Ideologiile au o tendinţă naturală de a se multiplica, şi asta pentru că dezlănţuirea lor stîrneşte – prin reacţie – excese de acelaşi tip. Ideologiile nasc contra-ideologii. Ele nu sînt combătute, de regulă, prin demolarea artificiului lor de principiu, ci prin ideologii noi, grăbite să impună construcţii de sens opus, la fel de artificiale. Avem de-a face, aşadar, cu un perfid cerc vicios, de natură să ne transforme pe toţi, pe nesimţite, în carnea de tun a unui turnir ideologic fără sfîrşit, cu efect de diversiune.

Să luăm cîteva exemple. Calul de bătaie al nazismului a fost, de la bun început, ameninţarea bolşevică. Mapamondul trebuia protejat de spectrul sinistru al ideologiei comuniste, împotriva căruia orice derapaj trecea drept scuzabil. O ideologie criminală se justifica, astfel, prin combaterea unei alte ideologii, calificate drept şi mai criminală încă. Apoi, ideologia comunistă şi-a alcătuit un portret plauzibil, invocînd necesitatea urgentă a luptei antifasciste. Dictaturile stîngii au devenit, aşadar, opţiunea inevitabilă („răul mai mic“) al celor terorizaţi de dictaturile dreptei. Abuzul comunist a stimulat, la rîndul lui, acute simpatii dextrogire. Acelaşi mecanism se verifică peste tot. O multiseculară aroganţă macho, devenită ideologie curentă (cu tot alaiul ei de suficienţă, nesimţire şi inechitate), a sfîrşit prin a provoca frontul de apărare (şi apoi de atac) al ideologiei feministe, pentru care masculinitatea nu e decît un atavism teriomorf, un soi de balaur imbecil şi violator, condamnat ori la obedienţă, ori la dispariţie. Foarte curînd, spiritul agitatoric, mobilizator, al feminismului duce la recoagularea unui „neo-machism“ excedat şi sarcastic, tocmai bun să isterizeze sensibilitatea feministă, care se simte confirmată, prompt, în presupoziţiile ei. Şi aşa mai departe. Majoritatea heterosexuală, legitimată printr-o inflexibilă ideologie a „normalităţii“, penalizează brutal diferenţa întruchipată de minoritatea homosexuală, intervenind autoritar în sfera ei intimă: „ereticii“ nu sînt pur şi simplu sermonizaţi, asumaţi şi ajutaţi creştineşte, ci condamnaţi la exterminare juridică şi socială. În replică, grupările gay compun un provocator eşafodaj ideologic, menit să-i compromită moralmente pe majoritari. Din acuzaţi, ei se transformă, după principiul clasic, în acuzatori. Defensiva homo devine asalt, revoluţie, avangardă. Individualul militant combate generalul, excepţia fragilă cere statut de regulă totalitară. Reacţia heterosexuală nu întîrzie să apară: pe măsură ce ideologia gay e mai euforică, conformismul hetero e mai sumbru.

O rapidă reflecţie asupra tuturor modelor ideologice contemporane (de pildă, asupra escaladării tensiunii dintre „europenism“ şi „euroscepticism“) va conduce la concluzii asemănătoare: pendulul ideologic se mişcă după acelaşi grafic, confruntările veacului se supun aceleiaşi mecanice simetrii. S-ar părea că nu putem evada din cadenţa sărăcitoare a lui „sau-sau“, că ne vom irosi în adversităţi grosolane şi previzibile, în vreme ce întrebările adevărate ale lumii se asfixiază, nefrecventate, la periferia atenţiei noastre.

(Dilema veche, nr. 93, 28 octombrie 2005)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Italienii în „panică morală“

Walter Veltroni, secretarul naţional al Partidului Democrat din Italia (de centru-stînga), şi-a dat demisia. Motivul a fost rezultatul foarte slab obţinut de PD la alegerile locale din Sardinia, dar principalul partid de stînga din Italia este în declin de mai multă vreme. Poate chiar de la înfiinţarea sa dificilă, prin reunirea mai multor grupări politice care ani la rînd nu au reuşit să se înţeleagă asupra necesităţii unui pol de stînga puternic. Guvernarea lui Romano Prodi, bazată pe o coaliţie formată din vreo zece partidulețe, a erodat destul de puternic PD, pentru că n-a avut nici un fel de rezultate. Aşa că acum doi ani a pierdut alegerile legislative şi a continuat declinul. Militanţii partidului însă au răbdare: PD s-a născut ca un proiect „pe termen lung“, un partid cum nu s-a mai văzut în „această Italie ieşită din paginile *Ghepardului*“, care să combată curajos „non-valorile construite de dreapta“.

Aceste nobile intenţii au început însă prost, tocmai din cauza lui Walter Veltroni. El a fost primul politician important care, în 2007, a vorbit despre „o problemă cu românii“ în Italia, dînd proporţii de fenomen cîtorva cazuri concrete şi exploatînd sensibilitatea opiniei publice. Pe atunci era primar al Romei şi mai voia un mandat. Rezultatele administraţiei sale erau însă foarte slabe. Oraşul era mai murdar, mai nesigur, transportul public funcţiona prost, în schimb – pentru că e mare cinefil şi a ţinut ani la rînd cronică de film în cotidianul comunist *L'Unità* – primarul înfiinţase, cu mare pompă mediatică, un festival de film cu care voia să-l egaleze pe cel de la Veneţia. Tocmai la începutul campaniei electorale avusese loc crima lui Mailat; aşa că Walter Veltroni a încercat – cum se spune – „să abată atenţia opiniei publice de la adevăratele probleme“... A reuşit. Comentatori şi editorialişti i-au ţinut isonul, alţi politicieni i-au preluat exemplul, astfel încît o bună parte a opiniei publice a înghiţit pe nemestecate ideea că da, românii reprezintă o problemă şi trebuie luate măsuri împotriva lor. Unde s-a ajuns – se ştie. Ministrul de Externe Franco Frattini se face că nu ştie reglementările juridice europene şi pretinde că România ar trebui să-şi preia infractorii în închisorile din ţară (deşi normele UE prevăd că infractorii sînt judecaţi şi execută pedeapsa în ţara în care au încălcat legea), ministrul „armonizării legislative“ Roberto Calderoli (fost ministru de Justiţie) cere castrarea chimică a violatorilor, diverşi politicieni se află-n vorbă cu tot felul de idei, iar Parlamentul a votat înfiinţarea unor patrule de stradă formate din foşti poliţişti, neînarmate, care să-i păzească pe cetăţeni de criminali şi violatori. Asta după ce Guvernul a scos deja armata pe străzi, fără vreun rezultat concret, dar reuşind să capete aplauzele unei părţi a publicului, care se simte mai liniştită văzîndu-i pe soldaţi pe stradă. Premierul Silvio Berlusconi este preocupat mai degrabă de locul pe care îl va ocupa în istorie, decît de problemele curente, şi Guvernul de centru-dreapta n-a reuşit, la jumătatea mandatului, să le dea cetăţenilor un sentiment de încredere. Iar italienii sînt de multă vreme într-o stare de profundă *demoralizare*. Economia merge prost de ani la rînd, oamenii percep tot mai acut un anume decalaj de modernizare faţă de alte ţări europene, iar statisticile au arătat, încă din 2006, că ţara a fost depăşită, la anumiţi indicatori economici, de Spania. În loc de *il piacere di vivere*, italienii simt că societatea în care trăiesc e tot mai nesigură, că politicienii nu sînt capabili să găsească şi să aplice soluţii pentru o viaţă mai bună, că, în fine, Italia nu mai e ce-a fost nici pe plan internaţional. O anume depresie colectivă era observată în decembrie 2007 de *The Times* şi de *The New York Times*, în ample reportaje despre tristeţea acestui popor, altminteri vital şi optimist.

În acest context, infracţiunile săvîrşite de români, exploatate de cîţiva politicieni şi de presă, au avut un mare impact emoţional. Tirul mediatic s-a concentrat, iresponsabil, asupra românilor – deşi statisticile arată un peisaj mult mai diversificat etnic al infracţionalităţii. Marzio Barbagli, un eminent profesor de sociologie de la Universitatea din Bologna, arată într-o carte a sa apărută în toamna lui 2008 *(Immigrazione e sicurezza in Italia,* editura Il Mulino) că, în 2007, italienii au fost cuprinşi de un „val de panică morală“ care a dus la „o orbire colectivă“. După un an şi jumătate, cu contribuţia cîtorva politicieni şi a presei, panica a crescut şi a dus la măsuri aberante, precum înfiinţarea patrulelor cetăţeneşti. Dacă poliţia şi armata n-au putut îmbunătăţi siguranţa publică, nici aceste grupuri de pensionari vigilenţi n-o vor putea face, asta e clar. Dar Guvernul foloseşte această măsură pentru a încerca să liniştească „panica morală“. Nu va reuşi. Lucrurile se vor linişti cu greu, în timp, pe măsură ce emoţionalitatea va scădea şi pulsiunile iraţionale vor putea fi stăpînite. Totul e ca, între timp, cu *vigilantes* sau nu, situaţia românilor din Italia să nu se agraveze.

Desen de Ion BARBU

ținerea de minte

„GOLBASTO MOMAREM EVLAME GURDILO SHEFIN MULLY ULIY GUE, preaputernicul împărat al Lilliputului, încîntarea şi spaima universului, a cărui stăpînire se întinde pe cinci mii de *blustrugi* (cam douăsprezece mile în circumferinţă) pînă la capătul pămîntului; monarh al tuturor monarhilor, mai înalt decît fiii oamenilor, ale cărui picioare ating centrul globului şi al cărui creştet atinge soarele; carele numai dacă îşi clatină capul îi face pe împăraţii pămîntului să le tremure genunchii; plăcut ca primăvara; liniştitor ca vara, roditor ca toamna, cumplit ca iarna. Preasublima sa Majestate îi propune Omului-Munte, sosit de curînd în cereştile noastre ţinuturi, următoarele articole, pe care, sub jurămînt solemn, el va fi obligat să le respecte [...].“

(Jonathan Swift, *Călătoria lui Gulliver în Lilliput,*
traducere de Leon D. Levițchi,
Editura pentru Literatură, 1967)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Preocupări mic-burgheze

– elogiu plictiselii –

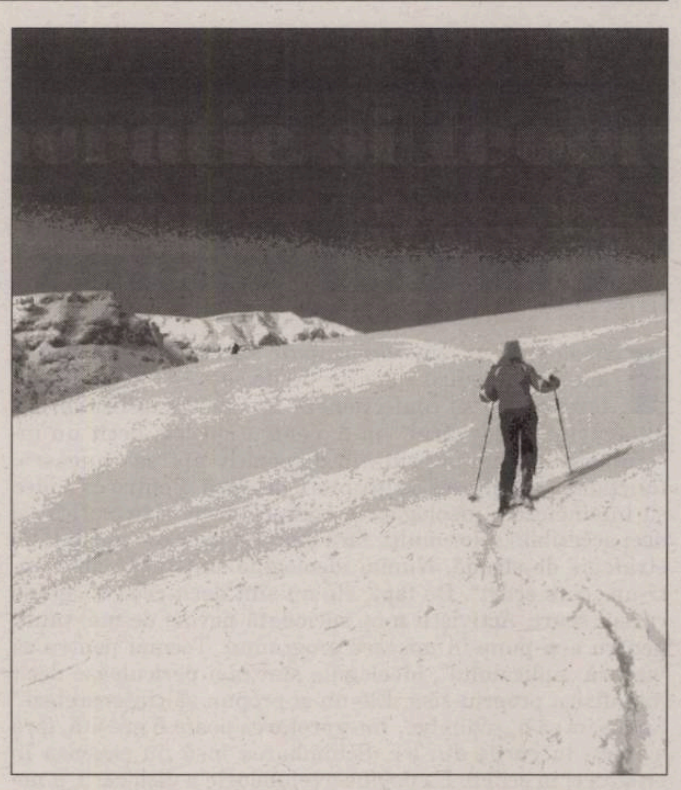

La pensiune. La munte, cu familia, să pun copilul pe schiuri. La Vatra Dornei. Am fost invitaţi de nişte prieteni apropiaţi. Gazda, ca orice gazdă, pune la dispoziţia musafirilor cît mai multe variante. Aveam de ales: ţuică, palincă, whisky, cinzano, afinată... Eram vreo 7-8 meseni, de vîrste diferite. De la studenţi pînă la semi-boşorogi (adică de vîrsta mea, nu spun cît). La recensămîntul preferinţelor, surpriză! Fie afinată (fetele), fie ţuică (restul lumii). După trei zile, whisky-ul a rămas neatins. Conversaţiile au fost cele banale, obişnuite: cum mai merge sezonul de schi, cît mai durează criza, mai renovează cineva cazinoul local? Nu am vorbit nici măcar tangenţial despre politică. Foarte puţin despre afaceri. În fond, asta face parte din viaţa intimă, nu e de bun-gust să vorbeşti pe temă. În schimb, am făcut barter cu informaţii despre concedii şi vacanţe. Cum să te fereşti de turiştii englezi, cît de plicticoasă e Austria, adresa faimosului şi turisticului restaurant Fatal din Budapesta, pe Vaci Utca. Dacă mă gîndesc bine, subiecte pe care le-aş fi împărtăşit cu amici de oriunde din lume, că aş fi fost la Londra, Bucureşti sau Sofia. Nu prea am găsit teme pe care să ne înflăcărăm, să „combatem", să ne certăm cu pasiune. De fapt, nici nu am căutat.

La măcelărie. La mine în cartier este o măcelarie relativ faimoasă în cam tot Bucureştiul. Nu vă dau adresa exactă, căci nu am chef să îngroşaţi cozile care oricum se formează, mai ales înainte de sărbători. Am intrat în vorbă cu patronul, am mai sporovăit de una, de alta. Pînă la urmă, omul mi-a făcut un tur complet al prăväliei. Ţineţi-vă bine: mai în glumă, mai în serios, ba chiar dorind cu tot dinadinsul să scape de presiunea ciubucului cerut de orice controlor al Fiscului, Gărzii, Agenţiei, adică de la Autoritatea de Control (oricare ar fi ea), s-a informat, a investit şi a aplicat pînă la ultima virgulă toate reglementările europene sau naţionale în materie de comerţ cu carne şi produse din carne. Iluminatul este cu un anumit tip de becuri, pentru ca clientul să nu fie păcălit la culoarea cărnii din galantar. Cuţitele se ţin în cuve care se dezinfectează cu ultraviolete. Tot personalul are bonete de unică folosinţă pe cap, mănuşi în mîini şi nişte învelitori de plastic pentru pantofi, asemenea celor din spitale. Camerele frigorifice sînt conectate la un computer care arhivează de cinci ani, din oră în oră, temperatura fiecărui frigider. Deasupra uşii de la intrare există un aparat de aer condiţionat tip perdea de aer, cu instalaţie de ionizare. Chiuvetele nu au robinet. Apa începe să curgă dacă apeşi o clapetă cu genunchiul. Ideea e să nu fii obligat să închizi apa cu mîna, după ce te-ai spălat. Şi alte asemenea bibiluri care, cred, nu sînt respectate nici în zece la sută din măcelăriile europene. Pe un perete scrie mare: „În acest magazin nu comercializăm decît carne de vită sau porc produsă în Romînia." La coadă (căci e coadă cam tot timpul), se discută subiecte banale: vremea, Primăria locală, se mai spune un banc. Banal.

La schi. Iarna asta am prins şi o săptămînă de ski în Italia. În nord, lîngă graniţa cu Austria, un fel de Ardeal al lor. În parcări, o groază de maşini cu număr de România. În plus, mai erau în staţiune alte multe familii care închiriaseră maşini pe plan local şi nu puteau fi aşa simplu identificate ca venind de pe la noi. Conversaţiile obişnuite: puţin despre afaceri (nu e de bun-gust să vorbeşti despre asta, face parte din viaţa intimă), adrese de hoteluri sau restaurante de prin alte zone turistice, păţanii din alte vacanţe, recomandări legate de un magazin din localitatea învecinată. Nici nu ne-a trecut prin cap să combatem cu localnicii pe tema „prigoanei antiromâneşti" sau de dragul campaniei „Români pentru Români" (vezi Realitatea TV sau Antena 3, nici nu mai ştiu exact care, pare-mi-se că ambele). Era cam greu pentru că aproximativ jumătate din personal era din România. Ne-am simţit bine, confortabil, decent, plătind mult mai puţin decît pe Valea Prahovei.

Fac astfel un elogiu plictiselii, vremurilor neinteresante. Aşa e în Uniunea Europeană. Te plictiseşti. Trăieşti vremuri normale. Cît plăteşti la bancă, unde mergem în concediu, la ce şcoală dăm copilul. Nu te scoate nimeni din minţi cu sloganuri „inspiratoare". Barroso te plictiseşte de moarte. Napoleon, Stalin, Hitler au inspirat masele, au avut fani cu duiumul. Necazul este că milioane dintre ei au crăpat în şanţ, cu maţele pe-afară. Nu mă închipui niciodată mişcînd mai mult de-o geană la vreun discurs al unui comisar european. E bine. Mă plictisesc.

Cele trei povestiri anoste de mai sus mi-au fost inspirate de un recent grupaj de articole din *The Economist*. Ştiaţi că anul acesta, conform Băncii Mondiale, pentru prima oară în istorie, clasa mijlocie (sau burghezia, cum doriţi) a depăşit jumătate din populaţia lumii? Vedeţi, de aia trăim într-o lume plicticoasă (chiar şi în criză economică). Fereşte-mă, Doamne, de vremuri interesante...

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

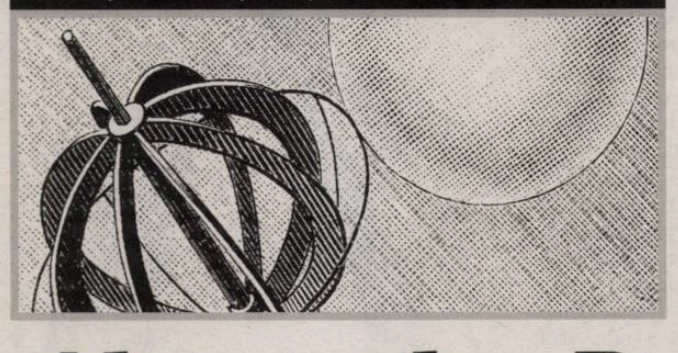

Al patrulea D

Pentru vizita în China, atît de importantă pentru consolidarea relaţiilor economice ale Statelor Unite cu restul lumii, secretarul de stat Hillary Clinton a stabilit trei obiective prioritare: apărarea, diplomaţia şi dezvoltarea (Defence, Diplomacy and Developement). Desigur, ar fi încăput pe această listă şi democraţia, şi litera se potrivea, dar administraţia Obama a stabilit în mod deliberat obiective mai modeste pentru politica externă. Doamna Clinton s-a întîlnit cu preşedintele Partidului Comunist Chinez, cu premierul, cu ministrul de Interne şi au discutat despre probleme de interes mutual, cum ar fi încălzirea globală sau criza financiară. Disidenţii chinezi care aşteptau această vizită pentru a-şi putea face auzite cerinţele s-au trezit în spatele sîrmelor ghimpate, plasate din timp de poliţia chineză; oficialii americani la braţ cu cei chinezi treceau în viteză pe lîngă ţarcurile necăjiţilor. În cele din urmă însă, doamna Clinton li s-a adresat: „Orice societate face faţă unor provocări şi obstacole şi e important ca oameni ca dumneavoastră să le aducă la lumină şi să vorbească despre ele. Schimbările vin de la deciziile individuale, cînd milioane de indivizi stau la fel cu dl Gao şi spun: «Nu, n-o să mă liniştesc!». Aceste atitudini le încurajăm. America nu are de ce să le dea lecţii altora, să vegheze cu atîta acribie la corectitudinea alegerilor, în timp ce oamenii din ţările vizate suferă de foame, de frig şi de epidemii". Alegerile libere au adus Hamas-ul la putere în Teritoriile Palestiniene şi n-au izbutit să asigure echilibrul nici în Irak, unde se investiseră atîtea speranţe.

Retorica misionară a preşedintelui Bush – „să se termine tirania din lume" – a fost pusă între paranteze de către consilierii preşedintelui Obama, şi el însuşi a adoptat un discurs reţinut. Fără a repudia marea viziune a predecesorului său, noul preşedinte pare mai curînd dispus să interacţioneze cu lumea aşa cum este ea. Dar lumea aşa cum este ea găseşte că regulile democratice sînt prea puţin convenabile, atît pentru stabilizarea puterii politice, cît şi pentru multiplicarea bogăţiei. Sprijinul occidental, uneori limitat la nivelul discursului, a fost nu de puţine ori unicul izvor de energie pentru continuarea luptei împotriva celor dispuşi să machieze dictatura ideologică în autoritarism de clan. E adevărat, pentru cei de peste Ocean nu a fost simplu să-i distingă pe falşii disidenţi de adevăraţii turnători, pe oamenii cu tupeu de cei cu merite. În ţările care au înlăturat într-un fel sau altul dictatura, construcţia democratică acoperă tot soiul de alcătuiri hibride, departe de statul de drept şi de echilibrul puterilor. Aplicarea modelului dă rezultate curioase. Nostalgiile comuniste, organizaţiile de extremă dreaptă tulbură viaţa politică a noilor democraţii, scoţînd la iveală alianţe de centru unde guvernează împreună ca să se urască mai cu spor. Optimismul declanşat de revoluţiile din Georgia, Ucraina, Kîrghîzstan confirmau viteza de croazieră a visului. Între timp, realitatea a început să-şi trimită bulgării de noroi spre făpturile aclamate în pieţe.

Visul american al lui Obama se referă la americanii care tînjesc să-l trăiască. Ceilalţi cetăţeni ai lumii vor fi nevoiţi să parcurgă toate cărările spre acel fel de libertate respectuos cu libertatea celuilalt. Lupta pentru respectarea drepturilor omului, pentru statul de drept, trebuie dată de oamenii locului, expertiza occidentală e inutilă cînd nu e ridicolă. După apelul ei înflăcărat din 1995 pentru drepturile femeii, doamna Clinton a înţeles că nu trebuie să renunţe la principii, dar nu principii discută ea cu oficialii chinezi. Oricît de tulburi ar fi relaţiile dintre putere şi contestatari, se poate conta că Statele Unite nu vor „interfera" în producţia de sîrmă ghimpată.

globul cubic

Colonialism şi ortografie

Portugheza este limba vorbită de 230 de milioane de locuitori din lumea întreagă, majoritatea dintre ei brazilieni. Ar părea deci firesc ca regulile de pronunţie folosite de brazilieni să fie acceptate şi de ceilalţi vorbitori. E vorba de o standardizare, de eliminarea consoanelor mute, de dragul pronunţării fonetice, şi de eliminarea unor accente. Se mai adaugă trei litere la alfabet – k, w şi y – folosite şi pînă acum, dar nerecunoscute oficial. Partizanii propunerii susţin că în felul acesta limba va deveni mai uniformă, căutările pe Internet vor fi mai uşor de accesat şi documentele legale – mai uşor de înţeles. Capul Verde (insulă în Atlantic), Sao Tome şi Principe (insule în Golful Guineii) au ratificat acordul ortografic, dar n-au fixat data cînd vor introduce schimbările. Timorul de Est, Guinea Bissau (Africa de Vest), Mozambic (stat în SE Africii) şi Angola (stat în SV Africii) – toate foste colonii portugheze – au spus că ar fi interesate de această reformă, dar n-au făcut nimic pentru a o pune în practică.

Portugalia a ratificat schimbările, dar n-a stabilit un termen pentru introducerea lor. Mii de oameni au semnat o petiţie prin care se opun adoptării regulilor braziliene: „E o capitulare în faţa intereselor braziliene; în ziua cînd ortografia braziliană va putea fi folosită oriunde e folosită limba portugheză, vor fi favorizate interesele braziliene, în special în ceea ce priveşte manualele" – susţine un membru al Parlamentului portughez. În schimb, un scriitor din Angola crede că reforma ar putea fi utilă ţărilor africane, unde două feluri de pronunţie îngreunează procesul de alfabetizare.

Manualele spun că decolonizarea s-a produs de mult, dar legăturile subterane îşi scot la iveală colţii. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Criza şi pietrificarea ideologică

O primă constatare în retorica acestei crize: corul celor care propun o abordare „pozitivă", constructivă, bazată pe ideea că orice criză reprezintă, de fapt, o oportunitate pare a fi destul de firav. Cei care cred că orice criză este, înainte de toate, o nenorocire par a fi cu mult mai mulţi. Primii sînt mai senini – ei ştiu dintr-un discurs al lui Kennedy din 1959 că, în chineză, cuvîntul *criză* se scrie folosind semnele cuvintelor *pericol* şi *oportunitate*. Şi de aici, dă-i înainte cu discursul progresist, orientat spre viitor, mobilizator şi motivaţional. Care va să zică, orice criză conţine în ea germenele dezvoltării viitoare, al progresului şi al fericirii – totul e să-l cauţi bine sau, mai bine spus, totul e să priveşti criza convins fiind că undeva, pe-aproape, ascunsă deocamdată, germinează sămînţa dezvoltării prospere. În privinţa semnului chinezesc, care dă un brînci minţii noastre fermecate, în general, de etimologii şi încriptări asiatice uşor de decriptat, pentru că a spus-o JFK, puţini pun la îndoială informaţia. Kennedy nu ştia chineză, dar ce contează! O fi avut el experţii lui pe-aproape. Sinologii serioşi spun însă că semnul care, chipurile, ar însemna *oportunitate* şi care intră în alcătuirea scrierii cuvîntului chinezesc *criză* înseamnă, de fapt, *punct crucial, răspîntie decisivă*. Aşadar, dacă tot vrem să găsim sensul unui eveniment în complicata scriere chineză, am putea spune că o criză este fie pericolul ajuns la un punct crucial, fie atingerea unui punct crucial şi periculos.

Evident, criza actuală este o lecţie pentru toată lumea. Problema este aceea că fiecare înţelege din criză ceea ce era setat să înţeleagă, oricum. Din cîte pot vedea, această criză nu schimbă opţiuni, nu zguduie convingeri, nu provoacă revizuiri de *Weltanschauung*. Dimpotrivă, această criză ne confirmă, ne validează încă o dată, ne consolidează în convingerile anterioare. Prin urmare, o fi ea criză financiară şi economică, dar nu este deloc o criză a conştiinţelor. Ca un „platonicist", în sensul pe care Taleb îl dă termenului, spun că dacă nu se zguduie oleacă sufletul, ci se subţiază doar portofelul, pentru mine nu e criză adevărată. Socialiştii şi criticii capitalismului înţeleg că sistemul pe care îl detestă sau doar îl antipatizează a murit. Se bucură! Criza confirmă ceea ce ei spuneau de mult: capitalismul a falimentat. Susţinătorii capitalismului, dimpotrivă, spun că această criză marchează momentul unei necesare refondări, pentru că întregul sistem, sub impactul unor idei precum „corectitudinea politică" şi a obsesiei egalitare, se denaturase. Criza confirmă ceea ce ei spuneau de mult: capitalismul adevărat a fost infestat de socialism, slăbit de obsesia socială şi grav afectat în structura lui de obsesia egalitară. Intervenţia masivă a statelor în propriile economii este, pentru unii, dovada cea mai bună că statul trebuie să aibă un rol serios în (re)distribuirea prosperităţii. Keynesieni din toate ţările, a sosit ceasul vostru, bucuraţi-vă! Pentru ceilalţi, intervenţia statelor echivalează mai degrabă cu recuperarea unui rol justiţiar, responsabil, de „stabilizator etic" şi de gardian al interesului public pe care, sub euforia libertăţii şi a gîndirii „neutre", îl abandonase. Cu alte cuvinte, fiecare a rămas mai departe prizonierul lui însuşi.

Nu fac excepţie şi, ceea ce văd, deocamdată, este că liderii de dreapta, precum Sarkozy, propun soluţii mai clare şi mai puţin costisitoare într-un moment în care absolut orice este costisitor. După mega-spectacolul instalării de la 20 ianuarie, Barack Obama era îndelung şi binevoitor aşteptat cu planul său anti-criză. A ieşit o lege de peste 1000 de pagini trecută cît se poate de partizan (adică numai cu voturile democraţilor) prin cele două Camere americane şi care este, nici mai mult şi nici mai puţin, doar o lungă listă de cheltuieli pe care statul american le va face pentru a opri criza. Măsuri esenţiale după opinia mea, precum aceea de a limita beneficiile executivilor companiilor sau a băncilor sprijinite cu bani publici, au fost admise doar după negocieri cu grupurile parlamentare democrate. Dacă analizăm planul lui Sarkozy sau, cel puţin, elementele pe care intenţionează să le impună pe agenda Summit-ului G20 de la Londra, din aprilie, vom sesiza o abordare cu mult mai profundă, mai cuprinzătoare, mai responsabilă. Sarkozy vrea revizuirea radicală a regulilor pieţelor financiare internaţionale în sensul eticizării capitalismului şi, mai ales, vrea o strictă monitorizare a aplicării acestor reguli. Acuzat de la dreapta că speră să depăşească criza prin suprareglementare şi de la stînga că nu are suficientă grijă de cetăţenii care au nevoie de ajutor acum, fiind preocupat doar de marile corporaţii pe care vrea să le disciplineze, Sarkozy are – cred – abordarea cea mai potrivită pentru acest moment.

În concluzie, mi se pare că actuala criză este un nou prilej al confruntării dintre ceea ce am putea numi generic (cu toate riscurile la care te expune o astfel de atribuire de nume) „dreapta" şi „stînga". Cine are dreptate, vom vedea.

P.S. Am primit multe mesaje, la redacţie sau pe blog, ca urmare a articolului meu „Criza, ca o lebădă neagră", apărut în nr. 261 al revistei noastre. Mai toate reacţiile îmi reproşează că nu am citit sau că nu am înţeles bine ceea ce spune Nassim Nicholas Taleb în faimoasa-i *Lebăda neagră*. Am recitit textul meu pentru a înţelege de unde acest reproş şi,

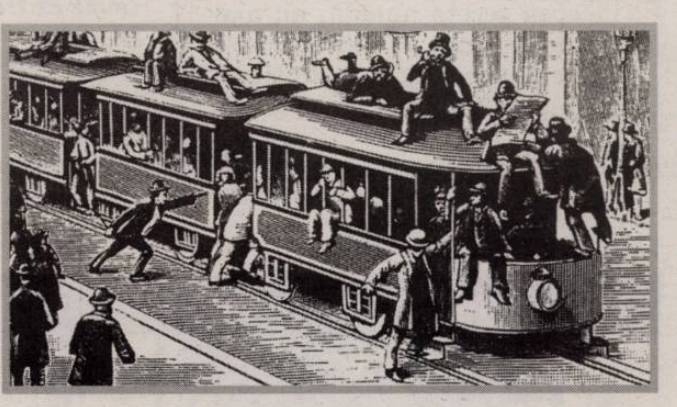

după cuvenitele mulţumiri pe care le adresez celor care îmi citesc rîndurile şi, mai ales, celor care nu îşi reprimă exprimarea reacţiilor, mă declar nevinovat. Ceea ce am scris în acel text se referea cît se poate de clar la felul în care financiarii prezenţi la Davos trebuie că au interpretat expozeul şi teoria lui Taleb, şi nu la ceea ce cred eu. Speculaţia mea era aceea că aceşti oameni, care ne-au aruncat în criză financiară şi apoi în recesiune economică prin deciziile lor, cred despre această criză că este o *lebădă neagră*. Prin urmare, nu au de ce să se simtă responsabili. Mai precis, ceea ce am spus este că financiarii lumii iau teoria lebedei negre ca pe un alibi moral. Evident, actuala criză financiară nu este o *lebădă neagră,* din moment ce Taleb însuşi, în această carte apărută în primăvara lui 2007, a scris despre probabilitatea prăbuşirii lui „Fannie Mae", de pildă. Evident, ceea ce am povestit în articolul acela este ceea ce se pare că au înţeles ei, şi nu ceea ce am înţeles eu. Evident, dacă vreun lector înţelege altceva din textul meu, asum responsabilitatea confuziei.

ready made

„Este lucru foarte rar să te încrucişezi cu o maşină care să-ţi cedeze cu bună-voinţă lăsându-ţi loc de trecere mai larg decât stricta nevoie; este mult mai obişnuit să te întâlneşti cu maşini care abia se abat şi care părând a nu şti că şi d-ta ai ca şi ei drept la drum, trec pe lângă vehiculul d-tale de aproape se lovesc barele de protecţie. Numărul conducătorilor de năpraznică iuţeală de 80 şi mai bine de kilometri pe oră, cu pericolul şi dauna altora este astăzi atât de mare încât cumînţenia şi prudenţa devin calităţi mai puţin comune, mai distinse şi mai apreciate de oamenii subţiri."

(din „Arta de a conduce bine un automobil" – 1907, *apud* Silviu N. Dragomir, *Un Bucureşti mai puţin cunoscut,* Editura Lucman, 2008)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Meteometehne

Oraşul avea această particularitate stranie: ploaia nu cădea aidoma din nori pe două străzi alăturate. Pe strada *Crinilor,* de pildă, putea să plouă cu găleata, pe cînd, de pe *Lalelei,* la nouăzeci de paşi distanţă, era vizibil curcubeul. Pe *Crizantemei,* colţ cu *Stînjenelul,* ploua cu broaşte, cum se spune în popor, în vreme ce pe ultima, deloc. În timp ce populaţia de pe strada *Zambilei* se temea de inundaţie, locuitorii de pe *Rozei* sau *Narcisei,* la nici zece minute de întîia, le chemau în ajutor pe paparude. Acestea locuiau cu tatăl lor într-o mansardă de pe *Orhideei*. Meteorologii de serviciu erau de-a dreptul sideraţi. „Consideraţi, îi întreba cîte-un ziarist, că ar fi vorba de o mînă criminală?“ Meteorologii ridicau din umeri, iar ziariştii publicau în ziare ştiri proaspete despre extratereştrii ce declanşaseră primul război pluvial... Apoi, începea seceta anuală, nu mai ploua pe nici o stradă, în nici o curte sau grădină, spre tihna paşnicilor cetăţeni.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Slalom mărunt

Se pare că după ce au descoperit cum se schiază prin alte locuri, românii nu mai suportă să meargă în staţiunile autohtone. Nemulţumirile lor sînt nenumărate. Nu vor să se înghesuie pe şoselele de pe Valea Prahovei sau să se trambaleze cu bagajele pe treptele prea înalte ale trenurilor şi pe lungile peroane ale gărilor. Dacă luăm drept reper Sinaia, staţiunea de schi cea mai apropiată de Bucureşti, odată ajunşi acolo, se adaugă timpul pierdut cu găsirea unui loc de parcare chiar şi plătit. Paznicii se plîng că lumea a parcat dezordonat (nu i-a învăţat nimeni că ar putea dirija maşinile la intrare pentru a câştiga mai multe locuri). Urmează întotdeauna scări incomode şi distanţe inutile care trebuie străbătute în clăpari între parcare şi instalaţia de urcat sau între două instalaţii prost gîndite ca poziţie. Aceste instalaţii nu pot fi plătite cu cardul bancar, nici măcar jos în staţiune, iar omul trebuie să-şi umfle în prealabil buzunarele cu bani *cash* (nu puţini) şi cu mărunţiş care să îi ajungă pentru întreaga zi de stat pe munte, pentru că altminteri, riscă să fie întors din drum de către casierii indolenţi. După ce primeşte o cartelă cu care poate schia o zi întreagă (mare reformă faţă de vechile bilete care se luau la fiecare urcare), i se spune că trebuie să păstreze şi bonul de hîrtie, pe care şi-l va înghesui de asemenea prin buzunare.

Cei care vor dori să încerce noua telegondolă *(telegondolizza rice,* cum îi zic mucaliţii de pe pîrtie), marea realizare a Primăriei – poate singura din ultimii 20 de ani, în afară de sensul giratoriu din centru – vor constata că totul e făcut în buna tradiţie a jumătăţii de măsură, că senzorul aparatului de la intrare nu reacţionează la cartela magnetică şi că trebuie să-şi scoată din nou mănuşa, să-şi descheie fermoarul, să-şi scoată cartela şi s-o vîre cu mîna într-un locaş special, că nu există nici o pîrtie care să coboare pînă în parcarea de la plecare (unde, de altfel, nu se poate ajunge decît cu maşina), că din acea parcare pînă la „peron“ riscă să-şi rupă gîtul pe nişte trepte neterminate şi nedeszăpezite... Deja obosiţi de tot felul de asemenea obstacole şi manevre întortocheate, vor descoperi apoi că sus pe pîrtie e un amestec de gheaţă, zăpadă afînată şi pietre. Li se spune că natura e de vină, că ar fi nins viscolit. Ei ştiu însă că nu e natura propriu-zisă (pentru că natura din alte părţi, chiar şi de la altitudini duble, nu pare deloc la fel de potrivnică unor pîrtii ca-n palmă). E natura omului care nu s-a ostenit să-şi facă treaba, deşi acum are în dotare destule utilaje.

Sînt sătui schiorii noştri şi să descopere cum, într-o singură zi, pe tălpile unei perechi de schiuri se adună zgîrieturi cît în doi ani de coborîri prin oricare dintre staţiunile Alpilor, în condiţiile în care acolo, datorită fluenţei sistemelor de transport, poţi schia într-o zi de trei ori mai mult decît aici. E poate mai bine atunci ca în România să foloseşti echipament de închiriat? Să ţi se fixeze legăturile după ochi, şi nu după calcule standard cu greutatea şi înălţimea (ce mai contează o simplă strîngere de şurub în plus sau în minus, un picior în plus sau în minus...)?

Mai sînt şi chelnerii în pantofi de pe la cabane cu „serviţi şi pîinică?“ şi care cer pe o friptură preţuri de mare altitudine (mai mult decît la Cortina D'Ampezzo?!). Important e totuşi că la cabana de pe Valea Dorului s-a făcut o investiţie: toaletă înăuntru cu apă curentă. Adică un scaun în plus şi o nouă coadă la el, pentru că telescaunul de afară e acelaşi de 30 de ani, cu coada aferentă cu tot (şi cu şmecherii care se bagă prin faţă).

În fine, dacă la Sinaia nu există nici un

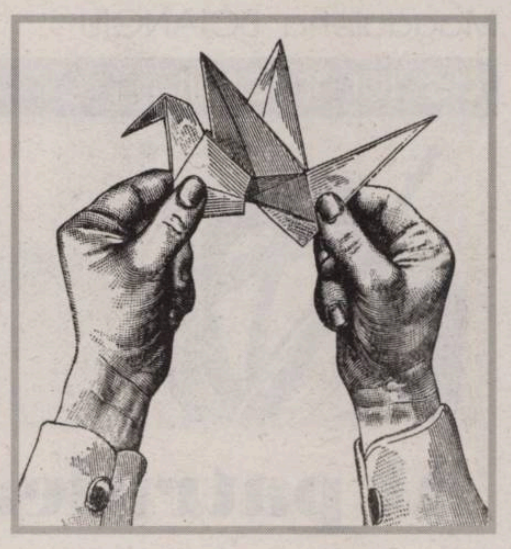

fel de colaborare între firmele ce deţin două instalaţii de transport paralele, la Azuga există o pîrtie privată pur şi simplu îngrădită şi separată de orice alte pante de schi şi instalaţii de urcare. Pare că idealul localnicilor ar fi ca fiecare să-şi aibă „cablul“ lui, pîrtioara lui, cu contabilitatea ei şi cu şpăgile ei (încă se dau, indiferent de forma de organizare). Pentru comparaţie, numai în Alpii Dolomiţi, cu aceeaşi cartelă magnetică se pot folosi 450 de instalaţii de urcare din 12 aşa-numite zone schiabile, avînd la bază cîteva zeci de staţiuni şi care deservesc pîrtii în lungime totală de 1200 de kilometri. Un singur abonament e valabil adică pe un teritoriu care include mai multe regiuni administrative ale ţării, care au chiar şi o structură etnică total diferită. Cam cum ar fi la noi o cartelă unică pe toată Valea Prahovei, în zona Braşovului, dar şi prin Munţii Harghitei şi Covasnei (în cazul în care aceştia ar avea pîrtii amenajate, de luat în seamă).

Nu ştiu cît de conştienţi sînt proprietarii şi administratorii din zonele noastre de schi că anual pierd o mulţime incomensurabilă de turişti care au ajuns să prefere chiar şi Bulgaria.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

Darwine, probleme, mah?

Teoria lui Darwin nu dă nimic de băut de ziua ei. N-are de ce, e supărată. Urmaşii maimuţelor nu s-au putut mulţumi cu statutul prea modest şi s-au întors la titlurile nobiliare ale lui Adam şi Evei. Sîntem după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

Fireşte, nu te poţi întreba în biserică de ce seamănă aşa de tare maimuţa cu omul. La noi nu, la americani e loc, şi există şi un răspuns: teoria design-ului inteligent. Adică, vedeţi dumneavoastră, creaturile astea toate din jurul nostru, care mănîncă, rîgîie, fac caca, scuipă, fac cu ochiul,

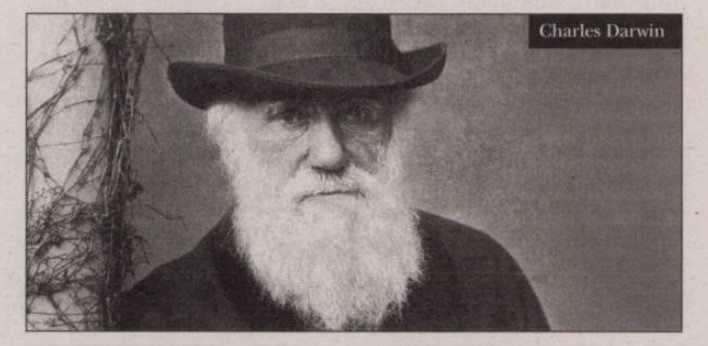

Charles Darwin

iubesc şi violează, vomită şi ucid, scriu poezii şi înjurături în veceuri, toate creaturile astea minunate care sîntem noi nu puteau apărea de la sine. Trebuie să le fi creat cineva deştept, că prea bine au ieşit!

De-aia şi seamănă maimuţele cu oamenii. Pentru că onorabilul Creator a făcut mai întîi o ciornă.

Dar să începătm cu ironiile pînă nu cade fulgerul şi ne arde în plin proces de creaţie (neinteligentă, literară!). Şi să luăm maimuţa de coadă: ce naiba a păţit evoluţia în şcoli? Înţeleg ca politicienii să aprindă lumînări în public, înţeleg că vedetele trebuie să se roage înainte de concert (după ce în prealabil cineva a înştiinţat paparazzi), înţeleg că trebuie să chemăm un sobor de preoţi la inaugurarea lucrărilor la centrala nucleară (culmea ironiei, după părerea mea de păcătos!). Dar nu pricep în nici un chip de ce copiii trebuie să se întoarcă la cartea de biologie din 1838.

Să recapitulăm faptele: nu există nici o altă explicaţie raţională pentru istoria speciilor Pămîntului decît evoluţionismul. Ştiinţa care s-a adăugat de la Darwin încoace n-a făcut decît să nuanţeze teoria, nu s-o contrazică. E clar că acum trei miliarde de ani o creatură infimă a pornit aventura vieţii pe Pămînt – ce e de discutat e doar cum a ajuns tocmai aici, la periferia galaxiei, într-un cartier care avea să se dovedească mai tîrziu rău famat. E clar că teoria desenului inteligent ne propune, de fapt, un Dumnezeu care vine din cînd în cînd pe Pămînt, cam o dată pe săptămînă, începînd cu ziua apariţiei primei celule şi pînă astăzi, la ora închiderii ediţiei. Vine, mai face cîte o specie, e foarte atent ca ea să dispară cînd condiţiile de mediu se schimbă, după care e la fel de atent să deseneze alta, adaptată celor noi. Face treaba asta miliarde de ani, după care, modest, ne spune, într-un document intern al unei secte din Orientul Mijlociu, că i-au fost necesare doar şapte zile. Şi că a fost mulţumit de toată povestea.

Hai-da de! Doar pentru că ne e cu disperare spaimă de moarte, nu putem să acceptăm asemenea poveste! Doar pentru faptul că ne e teamă de bigoţii ajunşi în poziţii de putere nu înseamnă că trebuie să acceptăm spălarea pe creier a copiilor noştri.

Cu ce e mai bună şcoala asta decît regimul care ne-a obligat pe toţi tocmai la evoluţionism şi materialism ştiinţific şi economie politică socialistă? Cu ce e mai bun Dumnezeu cu forţa, decît Marx cu de-a sila? Fac parte din generaţia care-a fost torturată cu tîmpeniile din manualele anilor '80. Acum, copiii mei sînt puşi să repete formule care seamănă suspect de mult cu Societatea Socialistă Multilateral Dezvoltată. Ce au în comun? Principiul sfînt (scuzaţi!) al oricărei dogme: Crede şi nu Cerceta!

Nu luaţi acest articol ca o instigare la ateism. Biserica are loc în viaţa noastră, tot aşa cum sîngele are loc în corpul omului, chiar e produsul evoluţiei, şi nu al Celui de Sus.

Însă biserica, inclusiv a noastră, trebuie întîi să se împace cu ştiinţa. Aşa cum se împacă cu motoarele cu ardere internă, cu televizorul, cu e-mail-ul şi calculatorul. Toată treaba asta cu evoluţia scoasă din şcoli e ruşinoasă în primul rînd pentru integritatea intelectuală a slujitorilor ei. Biserica trebuie să accepte că Dumnezeu nu poate fi folosit ca explicaţie pentru exact aceleaşi lucruri ca acum 5000 de ani! Şi tot ea trebuie să vrea să-şi vadă turma liberă, nu înjugată. Asta e adevărata moştenire a lui Iisus.

Chiar şi în cazul în care El e fiul Evoluţiei.

PUBLICITATE

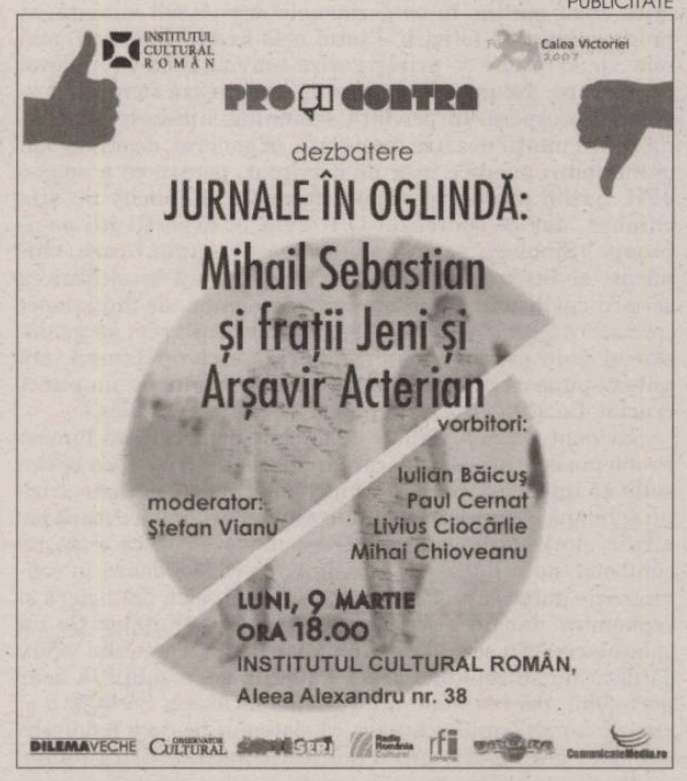

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Badanti

Oana a fost chemată la agenţie pentru un interviu. S-a prezentat împreună cu soţul. Operatoarea a privit-o neîncrezătoare: e prea firavă şi are şi obligaţii familiale. A pus-o pe Oana să se ridice, să se întoarcă, să ridice braţele: „Are oase puternice, e totuşi robustă, cred că va face faţă!“ – a şoptit operatoarea către E.. Oana a zîmbit, amuzată, dar soţului nu i-a plăcut povestea asta, aşa că i-a interzis să se ducă la familia unde urma să fie angajată ca *badante*. „Ce fel de oameni recrutaţi voi acolo, la agenţie?“ – a întrebat-o furios potenţialul angajator pe operatoare, văzînd că Oana nu mai vine la întîlnire. Iar operatoarea a oftat către E.: „Cînd femeile vin cu soţii, deja nu mai poţi avea încredere în ele“.

Gina este o româncă de 40 de ani. Este o obişnuită a agenţiei. Acum a venit să se vadă cu o operatoare, pentru o nouă întîlnire cu o familie unde ar urma să lucreze, dar operatoarea simte că Gina nu este potrivită. „De ce?“ – întreabă E. „Ştie contractul pe dinafară, şi cum vrea să o angajeze cineva, cum îi spune ce drepturi are conform contractului. Dacă are nevoie de o slujbă, i-am găsit una, ba chiar intră şi în legalitate. Nu pot să sufăr cînd o aud spunînd «este dreptul meu!». Dacă ai nevoie de o slujbă, ar trebui pur şi simplu să o accepţi, nu să faci atîta caz... E genul de persoană care s-ar duce la sindicate să pornească un scandal. Mai bine n-o mai chem!“

Comentăm cu E. acest gen de date ale tezei sale de doctorat. Fenomenul *badanti* (de la *badare* „a îngriji“) nu le priveşte doar pe românce, ci este o problemă a Italiei. Şi nu numai. În prezent, se pare că există peste un milion de astfel de „bone“ în Italia, angajate nu doar de clasele superioare, ci şi de cele mai de jos. Este o nevoie crescîndă a societăţii italiene, care provine nu numai din schimbarea structurii demografice şi ocupaţionale, ci şi din lipsa unor politici adecvate în acest domeniu: „Nu spun că n-au şi ele drepturi. Problema este că familiile italiene nu-şi pot permite toate acestea. Am acasă două persoane bătrîne, ar putea fi în grija serviciilor publice de asistenţă... dar nu există structuri unde să pui bătrînii, unde să-i duc? Dacă nu găsim o alternativă, unde o să sfîrşească toate astea?“ – se plînge o doamnă venită la agenţie să caute o *badante* „la negru“.

Demult, „femeile în casă“ erau ţărănci din zonele sărace ale Italiei, apoi au început să vină din fostele colonii, pentru ca mai tîrziu să fie înlocuite cu femei imigrate din Filipine şi America de Sud. În prezent, majoritatea provin din Ucraina, România, Polonia, Ecuador şi Moldova şi reprezintă peste trei sferturi din totalul de *badanti* din peninsulă. Majoritatea lucrau la negru. De aceea Guvernul a acordat o „amnistie“ în 2002 pentru această categorie de lucrători, iar în 2007 a lansat un contract de muncă de natură se reglementeze această activitate şi obligaţiile reciproce ale părţilor. Doar că mulţi preferă în continuare să nu se încurce cu astfel de constrîngeri. Cei care aleg opţiunea legală apelează la agenţii care intermediază între *badanti* şi familii, păstrîndu-şi o taxă pentru servicii. Angajaţi şi angajatori semnează apoi un contract standard... pe care nici unii, nici alţii nu intenţionează să-l respecte întru totul.

De fapt, cum ar putea? Ce înseamnă, de fapt, grijă contractuală? Cum să decizi că un bătrîn are nevoie doar de cinci ore de îngrijire pe zi, atît cît sînt dispuşi angajatorii să treacă în „fişa de prezenţă“ aferentă contractului? Nu este de mirare atunci că angajatorii vorbesc despre *badanti*, mai degrabă în termeni de încredere, decît din perspectiva „drepturilor şi obligaţiilor de muncă“, iar femeile care îşi oferă serviciile nu se uită doar la bani, ci şi (dacă nu chiar în primul rînd) dacă „le place“ în familia respectivă. Şi nu este de mirare nici că presa noastră a prezentat cîteva cazuri de „succes“ ale unor românce care au reuşit „să se integreze în familii“ într-atît încît au devenit „d'ale casei“. Da, dar ele doreau doar să se „angajeze“ undeva, spre a cîştiga nişte bani pentru propria familie!

Externalizarea şi marketizarea funcţiilor de *îngrijire* ale familiei nu reprezintă un lucru uşor. Unde se sfîrşeşte domesticul şi unde începe piaţa, în condiţiile în care piaţa intră în casă? Cît şi cum pot reglementa instituţiile publice o activitate care, prin natura sa, este integral privată? Fenomenul însoţeşte pretutindeni o economie de piaţă avansată şi trebuie luat în calcul de politici publice care să ţină pasul cu aceste transformări sociale. Ceea ce nu s-a întîmplat în Italia. Mai mult, amploarea şi contradicţiile fenomenului *badanti* în Italia exprimă şi contradicţiile interne ale unei societăţi unde familia patriarhală şi valorile acesteia sînt încă puternice, iar cerinţele dezvoltării economice sînt stringente, nevoile familiilor crescînd astfel dimpreună cu dificultăţile instituţionale de a le găsi o soluţie adecvată. Iar criza mondială nu este de natură să uşureze lucrurile.

Ca de obicei în asemenea situaţii, „soluţia“ devine *ţapul ispăşitor*...

Codrin Liviu CUŢITARU

Tineri studioşi

O colegă de Catedră mi-a povestit recent o întîmplare veselă din experienţa sa didactică a ultimilor ani. Ţinea un curs de limbă engleză la Facultatea de Educaţie Fizică şi Sport şi, la prima întîlnire cu studenţii, a intrat într-un amfiteatru imens, ticsit cu o multitudine de centimetri de masă musculară şi cranii rase după moda pustiurilor tibetane. La vederea tinerei domniţe „de engleză“, masa musculară s-a animat subit, emiţînd icnete şi sughiţuri ce puteau trece, la rigoare, drept urale şi ovaţii. Colega a avut un moment de inspiraţie astrală, care a salvat-o practic pentru tot restul semestrului. A ridicat mîinile în slăvi – precum şefii de stat care salută mulţimea în delir – şi a strigat din adîncurile fiinţei, acoperind isteria furibundă: „Copii, aţi intrat pe uşa principală a clădirii atunci cînd aţi venit încoace?“ „Daa!“ – a răspuns un cor baritonal, nedumerit. „Şi aţi văzut o plăcuţă neagră, dreptunghiulară, lipită de zid, în dreapta?“ „Daa!“ – a zumzăit armata de atleţi, pe culmile excitaţiei nervoase. „Ei bine, acolo scria, cu litere aurii, frumos rotunjite, în limba română, *Universitatea Al.I. Cuza*. Să ţineţi minte! Asta înseamnă că aici ne aflăm la Universitate. La Universitate, stăm cuminţi în bănci şi facem linişte. La stadion, strigăm *Ura* ori *Huo*. La Universitate, nu. Deci, Universitate egal ciocu' mic. Stadion egal ciocu' mare. Aţi înţeles, puişori?“ *„Îngî“*, s-a mai auzit, timid şi vag perceptibil, din mulţimea căzută, neaşteptat, într-o tăcere mormîntală.

Acest gen de „dialog“ profesor-student nu este singular în zilele noastre şi nu se aplică exclusiv – cum aţi fi poate tentaţi să credeţi – facultăţilor cu profil sportiv. Corpul studenţesc al României a încetat de mult să mai fie un grup de elită şi s-a transformat într-o mulţime eterogenă, preponderent degradată intelectual, la fel ca majoritatea compartimentelor aşa-zicînd „suprasegmentale“ ale ţării în care trăim. Motivele sînt multiple, dar două depăşesc, prin consistenţă, toate raţiunile menţionatei degenerări – pînă la urmă – culturale. Primul se leagă de subfinanţarea cronică a învăţămîntului postceauşist, fapt care a dus la nevoia universităţilor de a elimina tradiţionala admitere şi de a accepta orice individ de pe stradă, dornic să intre în tagma studenţească şi apt să plătească o sumă (taxă) modică anuală în schimbul „serviciului“ eliberării unei diplome de licenţă. Al doilea se referă la „generalizarea“ (nescrisă doar!) a studiilor superioare în România, prin constituirea (inflaţionistă!) a zeci de universităţi (particulare şi de stat) în majoritatea cătunelor ţării. Nişte statistici europene confirmau, de curînd, o realitate îngrijorătoare, pe care, personal, o bănuiam, de altfel, de multă vreme. Actualmente, România are cea mai mare cifră de studenţi de pe continent, în raport, desigur, cu numărul populaţiei. Am devenit, cu alte cuvinte, un neam de intelectuali. Aproape că nu mai poţi să calci pe stradă de teamă să nu striveşti vreo sinapsă cu neuroni.

„Nu pot să zîc, că ştiu* umpic *engleză!“

În urmă cu vreo patru ani, cînd s-a discutat şi, în cele din urmă, adoptat (şi la noi) fişa de evaluare a cadrului didactic de către student, un profesor a pus, într-o şedinţă publică, o problemă de nuanţă, la care eu (susţinător necondiţionat, după model american, al ideii că studentul trebuie să dea, la rîndul său, o notă dascălului), mărturisesc, nu mă gîndisem. „Domnilor – a spus el la timpul respectiv –, nu mă opun în nici un fel acestei evaluări din partea studenţilor – evaluare necesară indubitabil –, dar mă îndoiesc sincer că mulţi dintre actualii mei discipoli au *capacitatea intelectuală de a face un asemenea lucru*.“ Observaţia poate părea dură, însă cei cu experienţa amfiteatrelor contemporane o vor găsi perfect legitimă. Astăzi trăim într-un spaţiu academic populat cu personaje fundamental inadecvate, pentru care intrarea într-o Universitate ar putea fi asemănată, prin exotismul ei, cu dansul unui cimpanzeu la Carnegie Hall. Îmi zicea, de pildă, un amic cu ore la „Economice“ – facultatea cu populaţia studenţească cea mai numeroasă – că are frecvent, în faţa ochilor, săli-mamut, unde auditoriul este compus, predominant, din persoane fără *exerciţiul elementar al petrecerii unui timp oarecare într-un spaţiu închis*. Acestora, cîmpia natală, infinită, îmbinată maiestuos cu cerul la orizont, le lipseşte precum aerul. Stau cu căciulile (ori şepcile) pe cap în timpul cursului, crispaţi şi ameninţători, iar atunci cînd presiunea locului devine insuportabilă o zbughesc pur şi simplu afară, în chiar mijlocul expunerii profesorului, nelăsînd răgazul vreunei explicaţii.

Povestirea nu m-a surprins, întrucît am văzut cu ochii mei amintita „neputinţă“ psiho-somatică a unor studenţi de „tip nou“ de *a sta* (numai!) în Universitate. Vara trecută, am avut un examen interesant cu studenţii unei secţii de la *Alma Mater – Studii Europene*, pe numele ei. Amfiteatru arhiplin, cu toate fizionomiile pămîntului, atmosferă irespirabilă. Un tînăr, în mod deosebit, atrăgea atenţia imediat. Era tatuat neverosimil pe mîini şi pe ceafă şi, pe lîngă cercei şi ţinte înfipte în pielea feţei, purta un belciug în nas. Ţepii din cap păreau nişte flăcări primejdioase, dintre cele care ard, toamna, cocenii pe cîmp. Omul (care nu venise vreodată la curs) nu putea, realmente, să stea în bancă. Am bănuit, iniţial, intenţii necurate, dar, treptat, mi-am dat seama că nu avea cum să fie vorba despre aşa ceva (la urma urmelor, şi fituicile implică un minim efort intelectual). Individul nu stăpînea, neural şi fiziologic vorbind, gestul de *a şedea* pe un scaun şi *a scrie*. A cerut să iasă în mai multe rînduri afară, iar eu i-am permis, intrat fiind, la rîndu-mi, în stare de abulie. În final, a predat lucrarea alături de ceilalţi. Eram convins că voi găsi acolo ceva similar unei fraze memorabile, descoperite de o altă colegă de-a mea, la un simpatic student (la Teologie Pastorală, de data aceasta), într-un test de limbă engleză: „Nu pot să zîc, că ştiu *umpic* engleză!“. M-am înşelat. Sub numele de familie – rotunjit cu stîngăcie de analfabet –, circarul scrisese un singur lexem, greu inteligibil, pe care eu l-am descifrat totuşi drept: *„Îngî“!*

PUBLICITATE

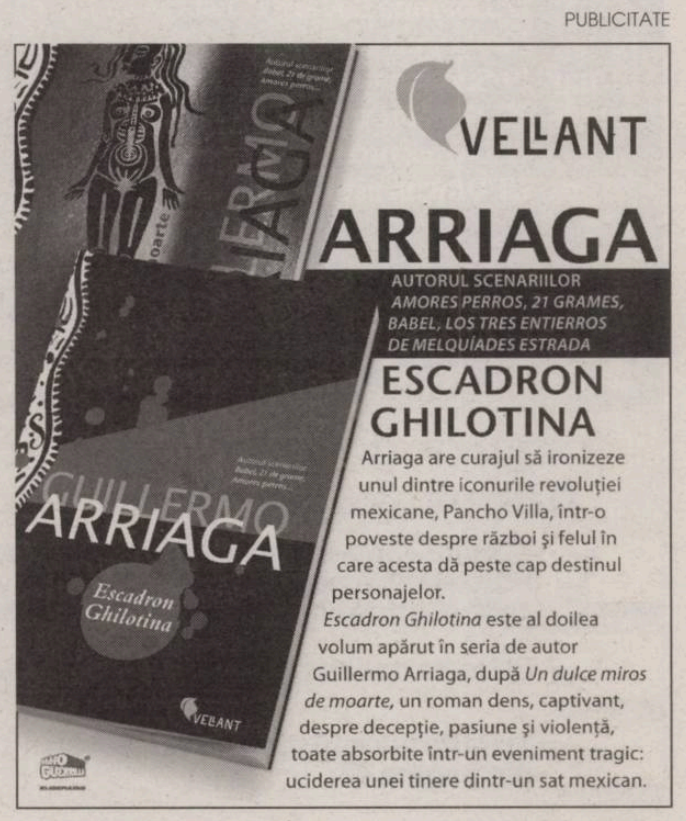

Andrei PIPPIDI

SOS București

Încă un monument istoric incendiat

Azi-dimineaţă, trei poliţişti se aflau în faţa casei Oromolu şi prezenţa lor a atras repede cîţiva gură-cască. Se uitau la zidurile înnegrite de fum în jurul unor ferestre de la parter. În noaptea de 19 spre 20 februarie, acolo a izbucnit un incendiu. Îl prevăzusem cînd am scris ultima dată despre această clădire, în ajunul Crăciunului. Situaţia ei am semnalat-o de două ori pînă acum: un mai vechi articol se chema „Case părăsite, case pierdute“ şi voia să atragă atenţia asupra paraginei în care sînt intenţionat lăsate unele exemplare deosebit de frumoase ale arhitecturii noastre clasice, deoarece, fiind declarate monumente istorice, nu pot fi demolate.

Dacă cei care aşteaptă dărîmarea vechii case, pentru a construi în locul ei unul dintre blocurile-turn care au început să răsară în centrul oraşului, şi-au pierdut răbdarea, sînt aduşi nişte ţigani care n-au plecat încă în Italia. Înţelegerea se încheie fără greutate: două-trei sticle de tărie, ca să treacă una dintre nopţile astea viscolite, şi se aprinde un foc vesel. Aşa a fost şi de data asta. Dar, tupeu maxim!, piromanii s-au jucat cu chibriturile la doi paşi de palatul Victoria. Poliţia, care păzeşte clădirea Guvernului, a intervenit la timp şi a stins flăcările, înainte ca ele să se întindă de la o încăpere la alta. Numai marchiza de deasupra intrării a fost făcută ţăndări. În schimb, pe faţada dinspre bulevardul Aviatorilor, obloane strîmbate, ornamente ciuntite şi alte semne de degradare arată, prin comparaţie cu fotografiile luate de curînd, că alte stricăciuni, apărute mai înainte de acest „accident“, fac parte din acelaşi plan agresiv.

Se impun măsuri, imediat. Întîrzierea lor ne-a adus aici. După cum ştim din alte cazuri, incendiul, despre care se va pretinde că a fost întîmplător, poate servi drept pretext pentru a continua devastarea. De aceea, chiar astăzi i s-a adresat domnului ministru al Culturii... şi Patrimoniului solicitarea de a declanşa procedura de expropriere. Iniţiativă care vine din partea Institutului Naţional al Monumentelor Istorice. Aşadar, autorităţile cele mai îndreptăţite să reacţioneze se mobilizează. Săptămîna viitoare va avea loc şedinţa lunară a Comisiei Monumentelor Istorice, cu care prilej vom readuce în discuţie protejarea acestei case. Nu se mai poate prelungi hîrjoana „de-a hoţii şi vardiştii“, mai ales că hoţii, care au înaintea ochilor numai lăcomia lor, se înverşunează, pe cînd „vardiştii“ dorm în cizme. Nu de cei adevăraţi e vorba, căci ei şi-au făcut datoria, ci de instituţiile însărcinate să vegheze asupra monumentelor.

Operă a lui Petre Antonescu, fruntaş al şcolii româneşti de arhitectură dintre cele două războaie, casa de la nr. 8 de pe bulevardul Aviatorilor trebuie păstrată ca imagine a unui stil de viaţă şi a esteticii unei epoci care nu se poate

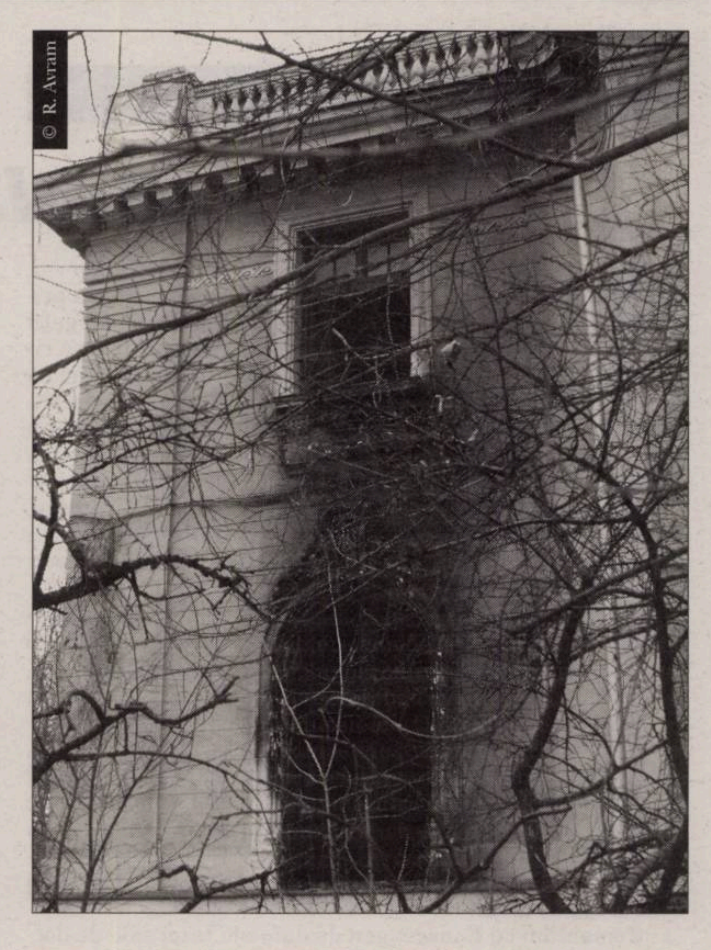

şterge din istoria noastră. Mişu Oromolu, care a locuit acolo între 1927 şi 1945, a fost un om ales, spirit studios, care a dovedit energie şi conştiinciozitate atît ca prefect (de Dolj în 1912-1913), cît şi ca guvernator al Băncii Naţionale (în anii 1922-1926). Alături de Titulescu, care-i era văr prin alianţă, şi de Take Ionescu, pe atunci şeful său politic, s-a străduit pentru intrarea României în lupta prin care s-a dobîndit Marea Unire. Dispariţia, una după alta, a urmelor acestui trecut riscă să ne transforme într-o plebe anonimă şi rapace.

PUBLICITATE

Azi, 26 februarie, ai cartea
Dracula
de Bram Stoker

Din Biblioteca Adevărul, în fiecare joi:
19 feb - 15. Gestapo - Sven Hassel
26 feb - 16. Dracula - Bram Stocker
5 mar - 17. Doamna Bovary - Gustave Flaubert
12 mar - 18. Shōgun vol. I - James Clavell
19 mar - 19. Shōgun vol. II - James Clavell
26 mar - 20. Shōgun vol. III - James Clavell
2 apr - 21. La răscruce de vânturi - Emily Brontë
9 apr - 22. Uragan asupra Europei - Vintilă Corbul, Eugen Burada
...și multe altele!

Nu încurajați specula la chioșc!
Pentru reclamații trimiteți un e-mail la reclamatii@adevarul.ro.

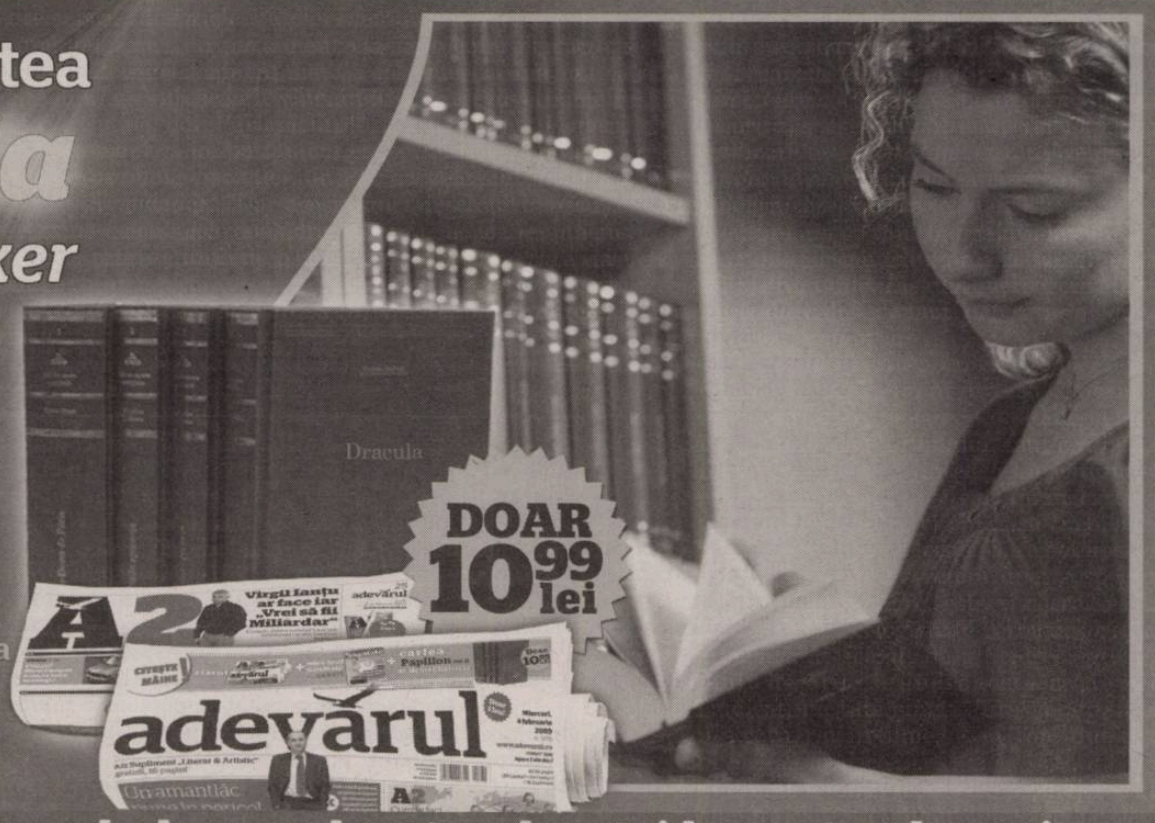

● cele mai bune titluri ● textul integral al operelor ● cele mai bune traduceri

Asigură-ți TOATE cărțile din colecție
ABONEAZĂ-TE LA ADEVĂRUL + CARTE!
Trimite 2 SMS-uri la 7433 (din Orange sau Vodafone) cu textul BIBLIOTECA pentru a te abona la Adevărul (luni - duminică) + carte timp de 1 lună. Costul unui SMS este de 7 euro + TVA.
Plătește online pe www.adevarul.ro/abonamente.
Trimite talonul din ziarul Adevărul de dimineață, din pagina 47.

Completează-ți colecția cu volumele pe care le-ai ratat
Comandă la tel: 021.407.76.38 sau 0372.130.318 (tarif normal).
Comandă online pe www.adevarul.ro
STOC LIMITAT!
Plata ramburs. Prețul cărții + taxe poștale.

100 DE CĂRȚI pe care trebuie să le ai în bibliotecă

Texte şi opinii de: ● *Helmuth K. ANHEIER (sociolog, Universitatea din Heidelberg)* ● *Ion BARBU (caricaturist)* ● *Ambroise BARRAS (specialist în arta pe computer, coordonator al grupului experimental Infolipo, Universitatea din Geneva)* ● *Daniel DĂIANU (economist, deputat în Parlamentul European, grupul ALDE)* ● *Carl Henrik FREDRIKSSON (redactor-şef, Eurozine)* ● *Matei MARTIN* ● *George ONOFREI (redactor-şef,* Suplimentul de cultură) ● *Dan PERJOVSCHI (artist plastic)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Va trebui să ne hotărîm repede: cultura e un lux la care putem renunţa atunci cînd nu ne ajung banii sau e o necesitate a omului modern, pentru care merită să facem eforturi şi sacrificii? Bineînţeles, e aproape imposibil de dat un răspuns, dar putem măcar să medităm la asta. Criza economică ne oferă o bună ocazie.

Aşa cum e organizat acum, „sistemul culturii" funcţionează datorită banilor publici şi datorită sponsorizărilor private. De cînd a început criza financiară, veştile proaste cuprind şi spaţiul cultural: guvernele pompează bani în bănci, pentru a le salva de la faliment, ori în industriile cu mare impact economic şi social (de pildă, cea de automobile). Sponsorii privaţi au probleme sau, chiar dacă nu au, manifestă prudenţă, aşa încît au şi anunţat diminuarea bugetelor pentru susţinerea proiectelor culturale şi artistice. În SUA, de pildă, Orange County Opera Pacific a anunţat suspendarea stagiunii, orchestra din Pasadena şi-a anulat o serie de concerte, iar cele mai mari muzee, care au bugete de miliarde de dolari, şi-au redus substanţial cheltuielile, anunţă The Art Newspaper *(http://www.theartnewspaper.com/article.asp?id=16705), pentru că sponsorii nu au mai putut dona fondurile necesare. Cîteva zeci de scriitori irlandezi au protestat pentru că Guvernul a decis să nu mai finanţeze The Writers Centre din Dublin (http://www.writerscentre.ie/press.html). În Marea Britanie, se estimează că sponsorizările private pentru cultură vor scădea în 2009 cu 30-35% faţă de anul anterior. Şi exemplele ar putea continua.*

În România, lucrurile stau – ca de obicei – puţin diferit. Cultura oricum avea parte de un buget mic, an de an – nici în 2009 nu va fi altfel. Cît despre sponsorizările private, nu avem statistici foarte clare, dar e limpede că marii donatori (printre care pe primul plan se află băncile ori fundaţiile susţinute de acestea) vor fi mai strînşi la pungă. În domeniul editurilor – care funcţionează pe baze comerciale, nu pe bază de donaţii! – se anunţă concedieri şi revizuirea „în scădere" a planurilor editoriale. Se aşteaptă o scădere a vînzărilor de carte, iar căderea monedei naţionale a afectat deja editurile (dat fiind că drepturile de autor pentru cărţile străine se plătesc în euro, ba chiar şi unele costuri tipografice, deoarece destule edituri tipăresc în străinătate).

Cultura în criză. Iar?...

Aici intervine însă o necunoscută: care va fi comportamentul de consum al publicului în vremuri de criză. Chiar dacă, deocamdată, lipsa de bani încă nu se simte în buzunare, oamenii încep să facă economii şi să renunţe la ce se poate. Întrebarea este dacă vor renunţa la cărţi, spectacole ori concerte sau dacă, dimpotrivă, avînd bani mai puţini, vor descoperi că bunurile culturale nu costă atît de mult, oferă satisfacţii spirituale şi morale numai bune pentru a mai alina depresiile provocate de ratele la casă, astfel încît se vor reapropia de literatură, muzică, teatru, film, renunţînd la plăcerile infinit mai scumpe, precum vacanţele exotice ori maşina nouă (cumpărată nu de nevoie, ci doar pentru a afişa standing-*ul!). Marea Britanie, Germania şi ţările nordice au un răspuns la această întrebare, oferit de situaţii asemănătoare din trecut: s-a constatat că bunurile culturale sînt printre ultimele la care oamenii renunţă cînd nu au bani. Dacă am lua în considerare experienţa noastră de pînă în 1989, ar trebui să fim şi noi liniştiţi: nu s-a spus de atîtea ori că „în vremea comunismului se citea mai mult", că oamenii făceau cozi la teatru şi că „am rezistat prin cultură"?*

Cultura însă este un domeniu important, care produce bani şi oferă locuri de muncă. Centrul de Studii şi Cercetări de pe lîngă Ministerul Culturii a realizat recent primul raport naţional despre industriile creative (sau „bazate pe copyright"). Acestea produc 5,55% din produsul intern brut şi oferă peste 180.000 de locuri de muncă. „Cele mai importante contribuţii le-au avut activităţile de radio şi TV (21,2%), cele fotografice (14%), cele de print (14%), producere de software (13,6%), editare de programe (13,4%), editarea cărţilor (4,5%) şi tipărirea ziarelor (3,1%)" – România liberă, *19 februarie. Bineînţeles, aici sînt amestecate activităţile care aparţin în mod tradiţional sferei culturale cu altele (mass-media, software), dar semnificativ este că, în ansamblu, „procentul adus la PIB este apropiat de cel din construcţii şi imobiliare şi mai mare decît cel din turism sau industria prelucrătoare de produse chimice, cauciuc şi mase plastice". Or, despre imobiliare şi turism se bate toba toată ziua, fiind considerate domenii de cea mai mare importanţă pentru ţară, în timp ce despre industriile creative se aminteşte din an în Paşte, şi atunci sînt tratate ca a cincea roată la căruţă...*

Despre „criza culturii" se vorbeşte, în România, din 1990, uneori în termeni catastrofici („am ajuns o ţară de analfabeţi" etc., etc.). Criza financiară de azi, concretă şi măsurabilă, ne face să ne dăm seama că tot ce am spus pînă acum era mai mult sau mai puţin metaforic ori „filozofic" (în sensul că „naturelul simţitor" al culturii şi al intelectului e starea de criză, care stimulează creativitatea...). Dacă vom fi în stare să privim (sună cinic...) avantajele crizei, poate că vom reuşi să înţelegem mai bine ce loc trebuie să ocupe cultura în societate. Am putea, cu această ocazie, să ne schimbăm percepţia asupra artelor, care nu sînt un simplu panaş bun de dres imaginea ţării în lume, ci o necesitate zilnică a omului civilizat. Dar pentru a asuma, la nivel social, o asemenea concluzie, e nevoie de o clarificare a crizei „propriu-zise", din economie şi finanţe. Daniel Dăianu (v. articolul din p. 10) e de părere că „noul" capitalism trebuie aşezat pe baze morale şi pe valori sociale – ceea ce înseamnă că modul nostru de a percepe afacerile, banii, viaţa de toate zilele va trebui să se schimbe. Carl Henrik Fredriksson, redactorul-şef al reţelei Eurozine, are experienţa „modelului suedez" şi e încrezător în capacitatea culturii de a-i apropia pe oameni chiar şi (ori mai ales) în vremuri de criză (v. interviul din p. 11). Sociologi, activişti din ONG-uri şi manageri culturali au la îndemînă sfaturi şi reţete pentru a depăşi dificultăţile. Dacă analiştii economici, miniştrii de Finanţe şi chiar guvernatorii băncilor centrale ne „liniştesc" spunînd că „nimeni nu ştie exact cînd şi cum se va sfîrşi criza, pentru că e ceva nemaiîntîlnit pînă azi", ar fi cazul să profităm de ocazie măcar pentru a înţelege mai bine ce ni se întîmplă şi care este locul culturii în viaţa noastră. Nu de alta, dar (şi) sfîrşitul crizei va trebui să ne prindă pregătiţi... (***Mircea Vasilescu***)

Cum poate supravieţui cultura în vremuri de criză financiară?

Helmut K. Anheier *a publicat pe site-ul Lab for Culture (www.labforculture.org) al Fundaţiei Culturale Europene de la Amsterdam o analiză a felului în care criza financiară internaţională afectează sau ar putea afecta instituţiile culturale, sectorul culturii în general şi recomandă şi unele soluţii. Reproducem mai jos o parte a acestui studiu.*

Actuala cădere economică declanşată de criza financiară e foarte strîns legată de ceea ce experţii numesc *problema guvernanţei globale* – creşterea diferenţelor dintre forţele globalizării şi capacitatea guvernelor naţionale de a conduce şi legifera în aceste condiţii. Nu doar criza însăşi e problema, ci, de multe ori, şi reacţiile politice nefericite. Nici un guvern naţional şi nici o instituţie internaţională (incluzînd aici şi Uniunea Europeană) nu sînt capabile să se confrunte cu slăbirea economiei globale. Răspunsul guvernelor este în cel mai rău caz concentrat doar asupra gestionării propriei imagini politice, iar în cel mai bun caz şi asupra tratării unui sindrom. La un alt nivel, multe se pot face în plus în termeni de politici proactive şi de reacţii ale management-ului, chestiuni asupra cărora acest articol se concentrează în mod special. Nu putem prezice viitorul, dar putem face o extrapolare a tendinţelor de dezvoltare din ultimii zece ani în domeniul artelor şi culturii:

● Cererea mai mare de bunuri şi servicii culturale combinată cu scăderea fondurilor publice alocate.

● Aplicarea modelelor competiţionale (care au fost extinse şi pentru sănătate, educaţie sau servicii sociale) în domeniul artelor şi culturii, cu punerea accentului mai mult pe controlul costurilor, decît pe calitatea rezultată.

● Căutarea de noi modele de afacere pentru sectorul non-profit în mai multe domenii, incluzînd şi artele, şi cultura, pentru a compensa sprijinul redus din partea guvernelor.

● Profesionalizarea financiară, a management-ului şi a serviciilor oferite, adesea în combinaţie cu o anume inhibare în ceea ce priveşte susţinerea cauzei artei şi culturii.

● Căutarea unor motive de legitimare a acestor activităţi în termenii unei mai mari angajări civice şi transparenţe fiscale.

● Fluctuaţia şi inconstanţa sprijinului din partea donatorilor privaţi.

● Aşteptări prea mari în privinţa a ceea ce pot face fundaţiile pentru arte şi cultură.

Aceste tendinţe continuă chiar şi în condiţii de criză. Acum se adaugă o combinaţie de provocări la ceea ce era deja un set complex de probleme:

● La nivelul societăţii, încrederea în „sistem" a scăzut şi în rîndul publicului a apărut un sentiment general de insecuritate, în vreme ce actorii politici au devenit mai oportunişti.

● Măsurile luate de guvernele europene au ca rezultat masive programe de cheltuieli, de investiţii publice (din care doar puţine se referă la artă şi cultură) în combinaţie cu reducerea bugetelor curente, ceea ce creează subfinanţări care de multe ori sînt pasate organizaţiilor non-profit.

● Afacerile sînt orientate spre profit pe termen scurt, în timp ce se încearcă o calmare a acţionarilor. Sînt eliminate şi programele pentru artă şi cultură.

● Fundaţiile de caritate constată o scădere, cum n-a mai fost de decenii, a valorii bunurilor lor, avînd ca rezultat reducerea granturilor, îngrijorare în privinţa posibilităţii de a susţine programele curente şi creşterea preocupării pentru protecţia averilor.

Pentru instituţiile de cultură şi artă, toate acestea pot însemna o mai mare instabilitate financiară, incertitudine pentru conducere şi personal şi riscul de a nu îndeplini complet programele şi obligaţiile. Reacţia conducerii şi a consiliilor de administraţie poate derapa într-una din cele două obişnuite extreme: fie nu se ia nici o măsură din cauza negării crizei sau a fatalismului, fie se ajunge la forme de reacţie exagerate şi la acţiuni orbeşti. Există cîteva ponturi pentru învingerea furtunii, pe termen scurt:

● Reconsiderarea valorilor organizaţiei.

● Consolidarea resurselor în jurul misiunii critice.

● Cooperarea numai în jurul programelor ce privesc această misiune centrală.

● Diminuarea riscurilor în ce priveşte sursele de venituri, prin evitarea dependenţelor de Guvern, de donatori şi alţii şi prin diversificarea surselor.

● Desfăşurarea unei campanii de informare asupra planurilor şi a modului în care organizaţia îşi propune să le îndeplinească. Transparenţa şi conştientizarea publicului şi a celor implicaţi sînt importante pentru legitimarea şi succesul oricărei reorganizări pe termen scurt.

Răspunsul la criză presupune reducerea incertitudinilor şi însumarea posibilităţilor. Dincolo de toate, depăşirea crizei cere o postură activă din partea celor care dirijează cultura europeană, nu doar prin a cere ca vinul vechi să fie servit în sticle noi (aşa cum au făcut marile firme americane de automobile sau bănci şi fabrici de prin Europa), ci şi prin adoptarea unei poziţii de politică a culturii, în scopul creării unui spaţiu de creativitate şi înnoire şi pentru păstrarea moştenirii din trecut în beneficiul tuturor.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Daniel DĂIANU

Întoarcerea la raţiune este necesară

Eram economist-şef la Banca Naţională a României cînd am fost întrebat de oficiali ai FMI dacă aş susţine deschiderea contului de capital al României; această discuţie a avut loc în 1996, cu aproximativ un an înainte de izbucnirea crizei financiare în Asia. Le-am răspuns că o astfel de decizie ar fi deosebit de riscantă în condiţiile României, o acţiune chiar periculoasă, pe care nu aş recomanda-o liderilor politici. Din fericire, decidenţii din România au adoptat politicile potrivite în decursul acelor ani. Astăzi mulţi sînt de acord că în Asia criza a fost cauzată, în principal, de o deschidere prematură a contului de capital în economiile din acea regiune. Întotdeauna am fost de părere că graba pentru privatizarea utilităţilor publice nu este justificată. După cum Joseph Stiglitz şi alţii au evidenţiat, contextele instituţionale sînt esenţiale pentru companiile care se privatizează pentru ca acestea să funcţioneze bine. În plus, există utilităţi publice care e mai bine să rămînă în mîini publice. Trebuie adăugat aici că schimbarea instituţională necesită timp, iar timpul nu poate fi comprimat după voie.

Suprasimplificarea „bunelor practici" în domeniul guvernanţei şi, nu în cele din urmă, ipocrizia care, nu de puţine ori, a acompaniat discuţia despre acestea, din partea unor ţări industrializate importante din întreaga lume, este mai mult decît evidentă acum. Criza financiară profundă, eşuata rundă de negocieri Doha (cu controversa despre diferenţa dintre comerţul liber şi cel echitabil), lipsa de rezultate peste tot unde politicile de dezvoltare au fost cuprinse în mod simplist în mantra ideologică a neo-liberalismului sînt grăitoare. Spunînd acestea, nu trec cu vederea corupţia, lipsa de claritate a drepturilor de proprietate, risipa şi devalizarea resurselor publice în multe ţări sărace, o alocare a resurselor profund greşită, care toate frînează creşterea economică. Dar astfel de slăbiciuni structurale nu constituie un argument convingător pentru acceptarea necondiţionată a unor remedii care sînt prea generale şi, uneori, în neconcordanţă cu realităţile locale. Reformele orientate spre piaţă au descătuşat spiritul întreprinzător şi au stimulat creşterea economică în China, după 1978, şi în India, pe parcursul ultimului deceniu, însă acele reforme au fost implementate într-un mod pragmatic, acordîndu-se mare atenţie aspectelor sociale şi problemelor de dezvoltare rurală, în vreme ce pieţele financiare nu au fost liberalizate nechibzuit. În aceste două situaţii foarte complexe, mari compromisuri de politică publică şi dileme rămîn, cu toate că progresul economic a fost extraordinar.

Sîntem capabili să învăţăm din această lecţie?

O mare parte din viaţă am trăit sub comunism şi apreciez libertatea economică şi politică într-un mod pe care cei care au avut norocul să trăiască în democraţii liberale (ca să folosesc un concept pe care îl datorăm lui Fareed Zakaria) poate că nu îl pot înţelege pe deplin. Dar nu sînt orb la tarele ce pot afecta economiile de piaţă, în special pe cele inadecvat reglementate şi care nu oferă o cantitate decentă de bunuri publice cetăţenilor lor. Mă consider un economist de factură liberală, dar nu sînt un libertarian. Pentru mine, valorile liberale (în sens european) susţin esenţialmente democraţiile liberale; într-o democraţie, crezurile liberale se află fără îndoială în spatele diferitelor curente politice – fie ele mai mult social-democrate sau aparţinînd curentului de tip „partid popular", de-a lungul spectrului politic european. Îmbrăţişez un model de liberalism care datorează multe lui Karl Popper şi conceptului său de „societate deschisă". Pentru mine, libertăţile individuale coexistă cu conceptele de solidaritate socială, echitate socială, bunuri publice şi valori morale (încredere, onestitate, simţul responsabilităţii etc.). Termenul german pentru „economie socială de piaţă" *(soziale Marktwirtschaft)* ilustrează destul de bine modul meu de gîndire în această privinţă. Am menţionat valorile morale deoarece frecvent aud oameni (inclusiv în Parlamentul European) care susţin că, în afaceri, moralitatea nu are sens. Eu susţin că este aşa pentru cei care aleg să nu ţină cont de valorile morale şi pentru care societatea, ca ansamblu de relaţii structurate dintre oameni, este lipsită de sens. De asemenea, cred că o concurenţă nemiloasă în economia globală stresează societăţile europene şi modelul lor social. Însă măsurile care au în vedere ameliorarea competitivităţii, în timp ce ignoră coeziunea socială şi contractul social dintre stat şi cetăţeni, pot fi la fel de distructive pentru societate ca şi *statu-quo*-ul. În Uniunea Europeană, experienţa ţărilor scandinave în ceea ce priveşte întreprinderea de reforme care să amelioreze competitivitatea fără să neglijeze ţesutul social al societăţii este destul de relevantă în această privinţă.

Criza financiară ce a lovit în centrul industriei financiare internaţionale este, în opinia mea, o respingere decisivă a paradigmei ce glorifică dereglementarea totală în economii, fie ele bogate sau sărace. Într-o scrisoare publicată în influentul cotidian francez *Le Monde* din 22 mai 2008, se poate citi: „Unii sînt tentaţi să privească actuala criză financiară ca pe un accident recurent, deşi mai sever, pe parcursul unui ciclu economic şi care urmează mai multor ani la rînd de credit ieftin în întreaga lume. Dar o analiză atentă ar conduce la rădăcinile sale structurale. Globalizarea pieţelor şi ingineria financiară, cu reglementări precare şi, uneori, absente, scheme de remunerare distorsionate şi numeroase conflicte de interese au creat cadrul pentru această criză". Scrisoarea (publicată în limba română, cu titlul „Pieţele financiare nu ne pot guverna!", în *Dilema veche,* nr. 224, 29 mai 2008 – *n. red.)* a fost semnată de Helmut Schmidt, Otto Graf Lambsdorff, Lionel Jospin, Jacques Delors, Michel Rocard, Romano Prodi, Jacques Santer, Göran Persson, Pär Nuder, Massimo D'Alema, Hans Eichel, Poul Nyrup Rasmussen, Daniel Dăianu, Paavo Lipponen, Ruairi Quinn, Laurent Fabius, Anneli Jaatteenmaki. Abrogarea în 1999 a Glass-Steagall Act, care limita deţinerea de companii financiare ce operau pe alte segmente de piaţă, precum decizia din 2004 de a scuti operaţiunile de brokeraj ale băncilor de investiţii de pe Wall Street de la limitele privind cantitatea de datorie pe care o pot contracta s-au dovedit a fi gafe istorice. La rădăcina crizei actuale se află un sistem financiar sub-reglementat şi inadecvat reglementat. Valurile de dereglementare din industria financiară au adus pe piaţă o mulţime de produse atrăgătoare, ale căror riscuri au fost puţin înţelese. Ipotecile nu sînt toxice în sine; însă titlurile de valoare prost construite pe baza ipotecilor sînt toxice. Împachetarea şi reîmpachetarea de produse financiare au fost în largă măsură toxice, ceea ce a făcut evaluarea lor din ce în ce mai puţin clară, reducîndu-le vandabilitatea. Scheme de remunerare ce determină deciziile managerilor şi agenţilor pe piaţă şi care determină un comportament irresponsabil din partea acestora – acestea au fost toxice. Modelele cantitative înşelătoare sînt toxice. Poate că declanşatorul acestei crize financiare s-a aflat în industria imobiliară, dar aceasta nu este cauza structurală a acestei crize.

Ceea ce această criză ar trebui să facă limpede pentru toată lumea este că nu toate inovaţiile financiare sînt benigne. Este năucitor să auzi argumentul că noi reglementări sînt de nedorit pentru că ar înăbuşi inovarea financiară. Noi reglementări sînt necesare pentru că există un deficit de reglementări şi supraveghere corespunzătoare. Greşelile enorme care au fost comise prin lăsarea finanţelor să-şi dezvolte propriile raţiuni de a exista trebuie reparate. Însă sîntem noi capabili să învăţăm din această lecţie? De ce nu am învăţat din crize precedente? Alexander Lamfalussy a avertizat acum aproape zece ani; Warren Buffet şi fostul preşedinte al Federal Reserve Paul Volcker sînt printre acele figuri importante care au atras atenţia cu ani în urmă. Nouriel Roubini a făcut acelaşi lucru, inclusiv în cadrul reuniunilor Forumului de la Davos. Cum se face că predicţiile lor despre criză nu au fost ascultate?

Ne aşteaptă cîteva decenii complicate

Aşa cum traficul are nevoie de reguli şi semafoare pentru a proteja vieţile oamenilor, şi economiile de piaţă au nevoie de reglementări pentru a limita daunele colaterale şi pentru a creşte producţia de bunuri publice. O politică monetară laxă poate conduce la inflaţie mai mare şi, în cele din urmă, la recesiune, dar nu poate singură să provoace dezastru într-un sistem financiar. Aceasta este cheia problemei: trăsăturile sistemului financiar care au produs această criză sînt trăsături structurale ale „noului" sistem financiar. Grupurile de interese pot avea un braţ lung şi pot încerca să influenţeze reglementarea şi supravegherea. Dar grupurilor de interese trebuie să li se opună o rezistenţă puternică, folosind toate mijloacele disponibile. Reglementatorii şi supraveghetorii ar trebui să ştie că pieţele financiare sînt volatile şi predispuse la instabilitate şi că ipoteza pieţelor eficiente – aceea care spune că preţurile reflectă toate informaţiile cunoscute – este o fantezie.

Imensele salvări *(bailouts)* în curs de desfăşurare (în sectoarele financiare) vor introduce (sau consolida) elemente ale capitalismului de stat în numeroase ţări industrializate, inclusiv în SUA. Impactul asupra bugetelor naţionale va fi împovărător pentru ani de acum înainte. Pentru a minimiza suferinţa şi a reduce dependenţa de împrumuturile externe, ratele de economisire vor trebui să crească în toate economiile în care recapitalizarea băncilor va fi importantă. O întrebare legitimă se naşte aici: pot deveni dintr-odată societăţile bogate mult mai econome şi mai prevăzătoare? Aceasta atîrnă de coeziunea socială şi de capacitatea politicienilor de a conduce în vremuri de restrişte. Dacă adăugăm aici implicaţiile demografice şi ale unor sisteme asistenţiale sub presiune, schimbările climatice, precum şi provocările de competitivitate din partea puterilor globale emergente, contururile unor agende publice foarte complicate pentru deceniile viitoare nu sînt greu de trasat.

Democraţii liberale vs *forme autoritare de capitalism*

Efectele actualei crize financiare au lovit lumea occidentală într-un moment în care mişcările tectonice din economia mondială se petrec de mai bine de un deceniu. Ascensiunea Chinei, a Indiei, a Braziliei, resuscitarea unei Rusii capitaliste (care profită de resurse naturale imense) fac loc unei lumi tot mai multipolare, cu reverberaţii economice şi geopolitice crescînde. Lupta pentru controlul resurselor neregenerabile (mai ales petrol şi gaze) rezumă acest fenomen. Criza financiară a accentuat şi mai mult slăbiciunile inerente ale unor politici lipsite de pragmatism şi care sucombă în faţa principiilor fundamentaliste. Prăbuşirea comunismului, pe care unii au echivalat-o cu „sfîrşitul istoriei" (Francis Fukuyama – *The End of History,* New York, Free Press, 1990), a favorizat foarte mult dezvoltarea ideilor neoliberale. În lumea occidentală, această dezvoltare a alimentat ofensiva aşa-numitului capitalism de tip anglo-saxon – cu al său reflex al celei de-a treia căi (Anthony Giddens – *The Third Way,* Cambridge, Polity Press, 1998) către stînga spectrului politic. Nu mai este nevoie să spunem că superioritatea covîrşitoare a SUA pe toate fronturile (economic, militar, tehnologic) a oferit un fel de Pax Americana *sui generis* şi a creat condiţiile pentru un regim internaţional. Acesta din urmă ar fi trebuit să ordoneze lumea prin furnizarea de bunuri publice internaţionale şi prin rezolvarea/prevenirea posibilelor conflicte majore. Neoliberalismul (fundamentalismul de piaţă) şi-a dezvăluit în timp serioasele defecte, iar acum este, vrînd-nevrînd, pus înapoi pe raft de dragul salvării funcţionării economiilor de piaţă. Pentru că ceea ce se întîmplă acum nu este o respingere a forţelor pieţei ca mecanism esenţial de alocare a resurselor şi stimulare a spiritului întreprinzător, ci o invalidare a unei interpretări profund greşite a ceea ce este necesar unei economii moderne ca să-şi atingă scopurile economice şi sociale pe termen lung.

Noi fragmente ale capitalismului de stat încep să apară şi vom vedea ce va rămîne din ele în timp. Probabil, bucăţi substanţiale din noile sectoare de stat în devenire se vor întoarce în mîini private, cîndva în viitor. Politicile monetare sînt îndreptate acum către asigurarea stabilităţii financiare şi au căpătat un soi de flexibilitate ce aminteşte de învăţăturile lui John Maynard Keynes, marele economist britanic care a susţinut importanţa intervenţiei Guvernului, pentru evitarea echilibrelor rele (Marea Depresiune a fost un „echilibru" teribil de rău). Preocuparea guvernelor şi a băncilor centrale de a schimba din temelii reglementarea şi supravegherea pieţelor financiare, astfel încît „momentele Minsky" – momente în care, conform economistului Hyman Minsky, sectorul financiar pustieşte economia (Hyman Minsky – *Stabilizing an Unstable Economy,* New York, McGraw Hill, 2008, prima ediţie – 1986) – să fie evitate reprezintă o puternică validare a moştenirii intelectuale a lui Keynes şi a simţului său de realism în înţelegerea funcţionării pieţelor în general.

UE şi SUA vor ieşi din această criză cu economiile transformate (cu sectoare publice mai mari) şi, foarte probabil, vor continua să fie în mod fundamental democraţii liberale. Însă criza financiară le-a slăbit deja, pe cînd ascensiunea noilor puteri mondiale este greu de oprit, cu toate că recesiunea va fi resimţită în toată lumea. Estimez că viitorul va fi marcat de o concurenţă între democraţia liberală şi forme autoritare de capitalism – acestea din urmă fiind reprezentate de China şi Federaţia Rusă, în principal. Democraţiile liberale vor avea de luptat cu statutul lor slăbit în economia mondială şi vor trebui să renunţe la aroganţă în relaţia cu restul lumii, spre binele lor. Acest fapt este aplicabil reformei instituţiilor financiare internaţionale şi noii arhitecturi pentru abordarea problemelor de guvernare globală, care vor trebui să includă şi puterile globale emergente. După cum spun unii, un nou Bretton Woods este necesar.

(fragment din cartea Which Way Goes Capitalism, *care va apărea la Central European University Press în luna mai 2009; o variantă a acestei cărţi va fi publicată şi în limba română, la Editura Polirom)*

„Intelectualii trebuie să fie într-o criză permanentă“

– interviu cu Carl Henrik FREDRIKSSON –

Eurozine (www.eurozine.com) este o reţea a revistelor culturale europene: peste 70 de publicaţii fac schimb de informaţii şi articole, iar o dată pe an se organizează o întîlnire a editorilor, de fiecare dată în alt oraş european. Echipa Eurozine este condusă de Carl Henrik Fredriksson, care a lucrat multă vreme la Ord & Bild *(cea mai prestigioasă revistă suedeză de cultură), înainte de a se stabili la Viena, unde este „cartierul general“ al Eurozine. Printr-un sistem ingenios de preluare/traducere a articolelor din reviste, Eurozine contribuie la dialogul elitelor intelectuale europene. Începută în 1983 cu entuziasm, pentru a pune lucrurile în mişcare, reţeaua s-a profesionalizat între timp, iar astăzi foloseşte Internetul drept „placă turnantă“ între revistele-partenere, printre care, din toamna anului trecut, se află şi* Dilema veche.

Un conţinut de calitate

Aţi declarat de curînd că proiectul Eurozine se află într-un moment important. Ce înseamnă mai exact acest lucru?

Am lansat această reţea încă din 1983; iniţial, era la scară mică şi îi implica doar pe europenii din Vest. Dar la sfîrşitul anilor '90, am îndrăznit să oficializăm reţeaua şi am creat şi un birou central. Oficializarea reţelei a fost un punct crucial şi de atunci am parcurs mai multe etape şi ne-am profesionalizat. Acest lucru a făcut ca o parte cu adevărat mică din presă – aşa cum e jurnalismul cultural, cu un public elitist – să aibă un impact mai mare decît avea pînă atunci. Nu mai sîntem doar noi cei care observăm importanţa acestui segment, dar şi alte forme de media i-au înţeles necesitatea. Mai ales într-o perioadă în care media e în criză: asta înseamnă o oportunitate pentru presa culturală, care s-a aflat mereu în criză şi s-a reinventat tot timpul. Ce e special la Eurozine este reţeaua transnaţională – peste 70 de publicaţii în 44 de ţări diferite –, dar şi combinaţia dintre o formă veche de media şi noua tehnologie – Internetul. Şi mă refer chiar la cea mai veche formă de presă la care te poţi gîndi, cu sute de ani de tradiţie: *Ord & Bild* – publicaţia la care am lucrat eu înainte – a fost înfiinţată în 1892. Nouă nu ne-a fost frică de noua tehnologie, nu am văzut o opoziţie între cele două forme de media, ci o combinaţie care creează valoare. Şi cînd alte publicaţii se gîndeau să aleagă între o dezvoltare digitală sau clasicul ziar, noi deja am făcut pasul şi am fuzionat într-un singur suport. Iar acum avem acele componente vechi de care e nevoie pentru a face faţă crizei media. La asta mă refer cînd spun că sîntem în faţa unei schimbări. Noi am jucat pentru mult timp un rol important în interiorul comunităţilor noastre. Iar pentru noi schimbarea în bine e iminentă şi o putem vedea în interesul crescut al altor forme de media care priveau înainte jurnalismul cultural cu un oarecare dispreţ.

Criza media despre care vorbiţi se referă la perioada de acum, dominată de criza economică, sau aveţi în vedere şi alte elemente?

Sînt mai multe elemente care au dus la această criză. Este vorba, în primul rînd, de regresul publicităţii. Competiţia pentru obţinerea publicităţii a devenit din ce în ce mai dură, iar ziarele clasice concurează acum şi cu media digitală. Televiziunea şi Internetul înghit tot mai multă reclamă şi ziarele clasice pierd teren din acest punct de vedere. În acelaşi timp, pierd şi cititori, devenind mai puţin importante pentru clienţii de publicitate. Aceştia nu doar că au o varietate mai mare de canale media din care pot alege, dar, în plus, consideră presa tipărită mai puţin atrăgătoare pentru că numărul de cititori scade. La asta se adaugă criza financiară care a determinat o scădere a pieţei de publicitate; în Spania, de exemplu, a scăzut cu 80% în numai şase luni. În această situaţie, ziarele încep să arate cu degetul către Internet şi să spună: el e competitorul nostru. Aşa că intră în competiţie cu Internetul, dar luptă cu armele lui: articolele devin mai scurte şi mai rapide. Însă presa scrisă ar trebui să se gîndească ce poate ea să ofere iar alte forme de media nu: informaţii de *background* şi analize care să ajungă la cititor la micul dejun, fără să mai fie nevoie să acceseze un motor de căutare. Dar puţine ziare fac asta; în general, se concentrează pe informaţii scurte şi rapide.

...Şi de larg consum. De mai mulţi ani vorbim despre presa de calitate şi despre tendinţa de tabloidizare a ziarelor. Este o formă de adaptare la criză?

Eu nu acuz cultura de larg consum. Dar cînd este adoptată ca soluţie într-o perioadă de criză, totul devine atît de ţipător şi de corupt, încît scopul şi orientarea iniţială a publicaţiilor se pierd. Cele mai multe ziare nu au fost înfiinţate pentru a produce bani, ci pentru a fi o platformă pentru opinii şi observaţii asupra societăţii, dar şi ca o ambiţie de a educa şi de a îmbunătăţi realitatea din jur. Acum, totul a devenit o modalitate de a face bani: asta e situaţia presei tipărite. În ceea ce priveşte media digitală, ea se uită cu un ochi critic la tipar: sînteţi învechiţi, nu sînteţi suficient de rapizi, noi facem lucrurile mai bine. Se creează astfel un conflict artificial între „vechea“ media şi noile forme ale presei, între ziare şi site-uri. Eu cred că ar trebui să ne întrebăm cum putem crea structuri editoriale, nu cum ar trebui să fie conţinutul postat pe site-uri sau publicat în ziare. Structurile editoriale sînt cele care pot crea conţinut de calitate.

Comunităţi elitiste

În acest context, Eurozine pare a fi soluţia pentru a crea conţinut de calitate. Dar numai pentru un public restrîns...

Da, e adevărat. Am auzit de foarte multe ori în ultimii zece ani că Eurozine e un proiect mort pentru că are texte lungi, mai lungi decît într-un cotidian, şi funcţionează pe suport digital. Iar Internetul presupune texte scurte pe care un cititor să le parcurgă în 20 de secunde şi apoi să treacă mai departe. Însă noi avem articole lungi, prea lungi, şi totuşi Eurozine funcţionează! Acest lucru dovedeşte că distincţia e incorectă. Noi folosim Internetul ca pe o modalitate de distribuţie, nu ca pe un mediu în sine. Bineînţeles, jurnalismul cultural e elitist. Cele mai mari publicaţii din reţeaua Eurozine au un tiraj de peste o sută de mii de copii şi acestea sînt excepţii: *Le Monde diplomatique* în Germania, de exemplu. Cele mai multe publicaţii din reţeaua noastră au un tiraj între 2000 şi 5000 de exemplare. Iar asta e cu adevărat puţin. În teoria economică, atunci cînd vorbim de efectul *trickle-down* – Margaret Thatcher a fost unul dintre susţinătorii lui –, ne referim la situaţia în care dăm bani bogaţilor, banii circulă în cantităţi mici prin sistem şi o parte din ei se scurg pînă la săraci. Din punctul meu de vedere, aceasta nu e doar o teorie falsă, ci şi una imorală. Dar cred că în activitatea editorială exact aşa stau lucrurile. Ai o publicaţie, cum ar fi un mic ziar de cultură, care e citit de alţi jurnalişti, de lideri de opinie şi de scriitori. Aceştia urmăresc discuţiile, apoi scriu în alte publicaţii şi integrează punctele de vedere, noile idei şi opiniile preluate de aici, pe care le trec prin propriul sistem de valori. Şi, în final, acestea au un impact enorm asupra oamenilor care nu au citit niciodată mica publicaţie de la care am pornit. Dar cred că atunci cînd cineva vorbeşte despre Europa şi despre lipsa de teamă a publicului european, de exemplu, atunci acest segment de media este prea mic pentru a furniza baza discuţiilor legate de teama publicului larg, de democraţia care legitimează instituţiile politice sau de deciziile democratice. Cred că această parte mică din presă are un rol aici: poate fi folosită ca resursă de media de larg consum.

Vorbim de mulţi ani despre dialogul intercultural şi despre „cultura europeană“. Este Eurozine un proiect de succes din acest punct de vedere? Funcţionează?

Există diferenţe uriaşe între comunităţile elitiste din reţeaua noastră. Dar de ce să nu existe aceste diferenţe? Ceea ce e important acum, în comparaţie cu anii trecuţi, este că aceste deosebiri se întîlnesc fără să se ciocnească şi pot face parte dintr-o viziune care încorporează toate punctele de vedere, fără să se limiteze doar la unul. Adevărata provocare este să mergi şi mai departe şi să creezi posibilitatea ca intelectualii, autorii, scriitorii, oamenii care formează opinii şi vin din comunităţi culturale mai mici să participe la această discuţie extinsă, în aceiaşi termeni ca şi cei care vin dintr-o cultură dominantă, atît din punct de vedere lingvistic, cît şi economic. Noi am făcut asta prin traduceri. Nu doar că identificăm ideile şi chestiunile interesante din articole, dar le şi traducem. Şi facem traduceri de calitate. De exemplu, un intelectual din Ljubljana scrie un articol în slovenă care teoretic poate fi citit de numai două milioane de oameni, pentru că numai atîţia cunosc această limbă. Însă intelectualii sloveni traduc articolul în engleză sau franceză şi pot participa astfel la discuţie în aceiaşi termeni ca un autor care scrie direct în engleză.

În vremuri de criză, cultura devine importantă

Revenind la criza financiară, credeţi că vor fi mai puţini bani pentru presa culturală sau pentru proiectele culturale?

Cred că nu am văzut încă nici măcar începutul impactului crizei financiare asupra culturii, asupra media sau asupra proiectelor culturale şi ONG-urilor. Există o întîrziere în sistem. Eu cred că ironia este că abia cînd va începe să scadă, criza va lovi organizaţiile culturale. Majoritatea instituţiilor culturale – teatre, reviste, săli de expoziţie, ONG-uri etc. – sînt dependente de public şi de sponsorizări private. Iar sponsorizarea culturală lipseşte cu siguranţă de pe lista programelor de soluţionare a crizei. În ceea ce priveşte investiţiile private în cultură, o motivaţie pentru companii era pînă acum scutirea de taxe. Dar companiile au deja pierderi uriaşe şi nu mai au nevoie de această scutire, ceea ce înseamnă că nu mai sponsorizează.

Criza nu va afecta doar proiectele culturale, ci şi publicul, oamenii obişnuiţi. Cînd nu ai destui bani, nu te duci la teatru şi nu îţi cumperi cărţi...

Pentru un segment de cultură care se susţine doar din investiţiile publicului, cum ar fi librăriile, cred că aveţi dreptate. Dacă am mai puţini bani, o să-mi cumpăr *spaghetti*, nu cărţi. În acelaşi timp, în vremuri de criză, cultura devine importantă pentru că oamenii au nevoie să fie orientaţi. Nu vreau să reduc cultura la un fel de pastilă pe care o iei ca să ai o viaţă mai bună sau ca să fii fericit. Dar cultura aduce o direcţie, o orientare în viaţa oamenilor. Dacă mergi la un eveniment sportiv, la un meci, de exemplu, plăteşti foarte mult pe un bilet; cu o sumă mai mică de bani ai putea cumpăra o carte.

Au fost mai multe dezbateri în ultimii ani în Marea Britanie, Franţa sau Germania legate de rolul intelectualilor. Există un anumit scepticism: unele voci spun că ideea de „intelectual“ a murit şi că intelectualii nu mai sînt categoria pe care o cunoşteam. În acest context, un proiect ca Eurozine pare să nu aibă viitor...

Cred că intelectualii se află tot timpul în criză şi aşa trebuie să stea lucrurile. Dacă nu ar fi aşa, atunci nu am vorbi de intelectuali, ci de „filozofi de stat“ sau de „ideologi de stat“, iar asta nu înseamnă intelectual. Intelectualii trebuie să fie într-o criză permanentă. Asta nu înseamnă însă că e bine ca intelectualii sau artiştii să fie săraci şi să moară de foame; nu la genul acesta de criză mă refer. Cred că această categorie încă joacă un rol major în societate, în crearea de opinii. Iar cei care vorbesc despre moartea lor au uitat de rolul fundamental pe care îl joacă intelectualii în viaţa socială şi politică, în dezvoltarea unei ţări sau a unei entităţi mai mari decît o naţiune. Am observat diferenţele legate de statutul de intelectual din mai multe ţări: în Suedia nu avem deloc intelectuali în viaţa publică; în Austria, o ţară similară din punct de vedere cultural, situaţia e complet diferită – intelectualii se implică în dezbaterile publice. În Suedia nu avem intelectuali care să joace un rol în formarea opiniei publice. Dar în Austria un intelectual scrie într-un ziar, iar articolul e de multe ori preluat şi discutat la TV. Şi asta nu se întîmplă pentru că Suedia e un paradis şi nu ai despre ce să scrii sau ce să critici, ci pentru că intelectualii au alt statut.

Nu credeţi că intelectualii sînt uneori folosiţi în mod abuziv de media, mai ales de televiziuni? De multe ori, opiniile lor sînt utilizate greşit, fără nuanţe. Ori sînt trataţi ca „înţelepţi de serviciu“ pentru a descurca ţiţele vreunui scandal politic, iar apoi sînt abandonaţi pentru că „nu fac audienţă“...

Cred că atunci cînd se ajunge la o întrebuinţare greşită a opiniilor intelectualilor, ei îşi doresc să se întîmple asta: vor să se autopromoveze sau să impună o anumită idee. Ce am spus mai devreme te-ar putea duce cu gîndul la o imagine idilică a intelectualilor, dar există şi intelectuali răi. Şi spun „răi“ cînd mă refer la oameni cu opinii pe care eu nu îi respect. Unii oameni se consideră intelectuali, dar nu sînt nimic mai mult decît figuri mediatice. O definiţie categorică a intelectualului nu se poate găsi, dar e uşor de stabilit cine nu intră în această categorie. Nu e suficient să fii prezent în mass-media ca să fii un intelectual.

Ljubljana, 15 februarie 2009

a consemnat Mircea VASILESCU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 26 februarie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Cum văd viitorul

Ambroise BARRAS

Riscuri

Nu sînt sigur că mă pricep la reflexele culturale ale concetăţenilor mei. Mă tem că, la noi, crizele economice n-au favorizat niciodată reîntoarcerea spre „valorile culturale“ (expresia ar putea suna fals, valorile sînt aici măsurate în general în titluri bursiere şi obligaţii bancare). Nu sînt de altfel sigur în ce măsură cultura poate fi înfăţişată drept o valoare-refugiu: în formele sale radicale, cultura a aspirat întotdeauna să pună în criză formele organizării sociale şi ale puterii. În fine, nu sînt sigur că a existat vreodată o relaţie între consumul cultural şi puterea de cumpărare (cumpărăm mai multe cărţi atunci cînd avem cele necesare traiului, cumpărăm mai puţine atunci cînd suportăm loviturile unei economii în recesiune?). Mă tem însă că producţia culturală va fi penalizată de criza economică: să editezi o carte, să produci un film, să organizezi un festival de dans – totul va avea o anume greutate financiară, astfel încît, fără a mai avea sprijinul sectorului privat, care va trebui să îşi „recentreze priorităţile“ pe „fundamentele economiei“, fără o susţinere puternică din partea instituţiilor publice, puţini vor fi antreprenorii culturali care îşi vor mai asuma vreun risc.

Ion BARBU

Foi A4 pe cap de om

Pe vremea cînd Tăriceanu era tăricean şi banca Bancă, m-am dus la o bancă să cer o sponsorizare pentru un act de cultură ce voiam să-l dau la tot cartierul. Am pus pe mine cămaşa albă, cravata, costumul de nunţi & botezuri, plus ras, tuns şi frezat. Directoarea băncii era o femeie pe care Revoluţia o prinsese vînzătoare la aprozar. Cunoaşteţi tipologia: costum din supraelastic, sărmăluţe-n păr şi roşu strident pe gură şi gheare.

Repetasem cu o zi înainte discursul care trebuia s-o determine, am presărat prin el cîteva glume subţiri, şi irezistibil, credeam eu, am purces spre dînsa încărcat şi cu cîteva cărţi sub braţ pentru *captatio benevolentiae*. M-a ascultat, iar la finele discursului meu mi-a spus, roşie-n obraz şi verde-n faţă, că n-are bani pentru aşa ceva. Mi-a propus însă să mă plătească în natură. Nu vă gîndiţi la prostii, se referea la consumabile...

Am acceptat, în ideea că din nici o bancă nu-i bine să pleci cu mîna goală. Aşa că i-am sugerat să ne dea nişte hîrtie şi nişte dosare, necesare secretariatului.

Am avansat cererea ca să văd oferta: „Un top de hîrtie, e bine?“.

Ea: „Nu-i cam mult? Vă dau o sută de foi!“

Eu: „OK! Să trecem la dosare! 10 sînt multe? Din alea roşii de plastic, se poate?“

Ea: „Sînteţi cam lacom! 5 din alea de carton şi gata!“

Am plecat, gîndind să ies în strada mare şi să urlu: „M-au ruşinat băncileeeeeeeeeeeeeeeeeeeee!“. M-a ajuns din urmă portarul instituţiei, punîndu-mi în braţe cărţile făcute cadou directoarei.

Iar acum, ca să răspund întrebărilor anchetei, îi invit pe toţi cei care au absolvit regula de trei simplă să facă următoarea socoteală: dacă la o creştere economică de 8,5% unui solicitant îi revin 100 de coli sponsorizare, la o creştere prognozată de 2%, cîte A4 cad pe cap de om?

George ONOFREI

Veşnică e criza

Dacă vorbim despre România „recentă“, nu cred să fi fost an în care sectorul cultural să nu fi fost în criză. Prin urmare, cred să vom avea cam aceleaşi motive de enervare şi, la fel de adevărat, cîteva în plus. Cel puţin pînă la ora scrierii acestui articol, liniile de finanţare ale Ministerului Culturii, Administraţiei Fondului Cultural Naţional, dar şi ale consiliilor locale sînt blocate. Abia din acest moment, ţinînd cont de buget, autorităţile îşi vor putea face un plan legat de cîţi bani vor putea aloca proiectelor operatorilor culturali. Operatorii culturali independenţi, care mizează în general şi pe fonduri externe private, vor avea, de asemenea, de suferit.

Îngrijorări pot apărea şi în zona „şantierelor“ deschise anul trecut de ministrul Adrian Iorgulescu şi a căror finanţare ar putea deveni incertă în an de criză. În plus, avem o lege primenită a instituţiilor de spectacole ce nu îşi va produce efectele: salariile artiştilor din instituţiile de stat nu vor putea fi dublate, ci vor scăpa, în cel mai bun caz, de diminuare. Nici consumul cultural nu va putea creşte, din cîte putem întrevedea, în condiţiile în care a devenit deja o problemă achitarea salariilor la timp.

În cele din urmă, această criză nu va face decît să adîncească problemele din cultură, iar lipsa unei strategii coerente se va întoarce împotriva tuturor: artişti, operatori culturali şi probabil chiar guvernanţi.

Dan PERJOVSCHI

Intrăm în post. Era și timpul

Orice criză (economică, politică) are efect cultural. Sponsorii îşi vor diminua sau bloca fondurile, colecţionarii se vor răzgîndi de trei ori pînă să cumpere ceva, statul nu va mai avea bani de achiziţii, Ministerul Culturii se va orienta spre patrimoniu, adică va păstra, în loc să producă, lumea va face depresii şi nu va mai avea chef de expoziţii, artiştii nu vor mai avea bani de chirii şi vor pierde ateliere, se vor închide galerii, se vor opri proiecte, populismul cultural va suna mai dihai din trîmbiţă...

Numai că la noi oricum nu prea sînt sponsori sau colecţionari de artă contemporană, statul nu prea face achiziţii – şi cînd face, aruncă banii pe prostii –, Ministerul Culturii e mereu interesat de patrimoniu (adică de pantofii vechi, dar comozi), fondurile pentru artă contemporană nu erau oricum extraordinare şi accesul lor birocratic le făcea aproape impracticabile, banii ICR-ului s-au tăiat liberal înainte de criză, artiştii nu mai au ce ateliere să piardă. Eram oricum cei mai buni pictori din lume.

După cum îmi spune Katrin Romberg, curatoarea Bienalei de la Berlin, Estul este mai echipat să reziste unei crize pentru că a dus-o numai într-o criză.

Poate va fi bine, poate va fi prost. Îmi pare deja rău de proiectele care nu se vor putea face, de ocaziile lipsă sau de artiştii care vor abandona. Pe de altă parte, faptul că scena de artă mondială va fi supusă unei diete intensive nu este rău, erau prea multe tîmpenii supraevaluate estetic şi financiar pe piaţa ideilor sau pe piaţă, pur şi simplu.

Sper că nu am uitat să lucrăm cu bugete mici şi să facem ceva din convingere.

Eu făceam desene direct pe pereţii muzeelor. Acum mă pregătesc să spun mai mult folosind cretă mai puţină.

Matei MARTIN

Editorii – moderat pesimişti

În România se vinde mai puţin de o carte pe locuitor pe an, o cifră cu mult mai mică decît media europeană. În Europa Occidentală se vînd între 6 şi 10 cărţi pe cap de locuitor în fiecare an. Piaţa românească de beletristică şi de manuale este estimată la aproximativ 75 de milioane de euro. E o cifră de patru ori mai mică decît cea din Ungaria, o ţară cu o populaţie de două ori mai mică decît România.

Piaţa este mică şi are tendinţa de a scădea cu peste 30-40% în anul 2009, din cauza crizei – estimează Mihai Penescu, directorul Editurii All şi preşedintele Uniunii Editorilor din România (UER). Şi Grigore Arsene – director la Editura Curtea Veche şi preşedinte al Asociaţiei Editorilor din România (AER) – estimează o scădere substanţială a pieţei şi o încetinire a dezvoltării. În aceste condiţii, este de aşteptat ca editurile să aleagă cu mai multă parcimonie titlurile: numărul lor va scădea cu pînă la 30% faţă de anul trecut. Şi încasările din ultima perioadă au scăzut cu 5-10% şi sînt întîrziate cu 3-4 luni.

Vestea proastă e că s-a redus numărul de cărţi vîndute şi de oameni care cumpără – a declarat Mihai Penescu în cadrul dezbaterii „Criza economică în cultura scrisă: influenţe, riscuri şi soluţii de supravieţuire“, desfăşurată la jumătatea lunii trecute. Problema e că această criză se suprapune peste probleme de fond ale sistemului editorial din România. Cea mai mare este legată de distribuţie şi de acumularea datoriilor. Librăriile şi lanţurile de distribuţie îşi fac investiţiile pe banii din vînzări şi plătesc editurilor cu întîrziere pentru cărţile vîndute. Mai ales pentru editurile mici, care nu au mijloace economice sau juridice de persuasiune, e o corvoadă să-şi recupereze banii (la conferinţa organizată de UER s-a propus, ca posibilă soluţie, publicarea pe un site a datoriilor pe care librarii le au faţă de editorii de carte).

Pe de altă parte, spaţiul de expunere pentru cărţi, la nivel naţional, s-a redus foarte mult. Potrivit lui Mihai Penescu, spaţiul a scăzut, în ultimii trei ani, cu 20%, în vreme ce numărul de titluri a crescut de 4-5 ori. Singura reţea naţională de librării, Diverta, practică rabaturi foarte mari, care ajung pînă la 55-60%, ceea ce creşte foarte mult preţul cărţilor. Problema cu acest lanţ de distribuţie este singularitatea sa – spun editorii: librăriile mici aproape că nu mai există (şi sînt oricum în pragul falimentului), iar acest lanţ îşi poate impune tarifele. Tot ce se ia de la angroul de carte (din Bucureşti) se vinde, cu greu, la tarabe.

Preşedintele AER, Grigore Arsene, propune măsuri concrete pentru a contracara efectele crizei. În primul rînd, o scădere a taxei pe valoare adăugată (în prezent, TVA pentru cărţi este de 9%, mai mică decît cota practicată pentru celelalte produse). Apoi, un sprijin din partea Ministerului Culturii pentru stimularea culturii scrise: nu prin acordarea de subvenţii pentru diverse titluri – ceea ce ar fi o risipă –, ci pentru sprijinirea achiziţiilor. Are sens, de vreme ce producţia e oricum foarte mare, iar problema e difuzarea.

În fine, AER solicită Ministerului Educaţiei menţinerea măsurii prin care fiecărui profesor îi sînt decontate anual achiziţii de carte în valoare de 100 de euro. Aceşti bani, cumulaţi, ar reprezenta aproape o treime din cifra de afaceri a sectorului editorial din România. Ei însă nu se regăsesc *de facto* în bilanţurile editurilor: în anii precedenţi, aceste fonduri au fost folosite – şi din cauza lacunelor legislative – pentru a cumpăra alte bunuri. „Dacă vom găsi parteneri de discuţie la nivel guvernamental, şi cu angajarea unor costuri publice minime, cred că industria cărţii din România ar putea fi apărată de efectele crizei“ – precizează Grigore Arsene. Pare încrezător. Chiar convingător. *Pour une fois*, o breaslă din România, chiar dacă e împărţită în mai multe uniuni şi asociaţii, a reacţionat rapid (dar nu suficient, din moment ce planul de măsuri este avansat după adoptarea, oricum mult întîrziată, a bugetului de stat).

Constrînşi de condiţiile de piaţă oricum dificile, editorii din România sînt mult mai pesimişti decît colegii lor din Occident, care afişează în general un optimism moderat. Cei mai mulţi caută partea bună a crizei şi o analizează/speculează cu tact şi cu ironie.

În faţa încercării de a ni se băga pe gît această criză ca un fenomen natural inconturnabil, ca un dat fără istorie şi fără viitor, răspunsul este tocmai căutarea în trecut a unor situaţii similare şi găsirea unor soluţii acceptabile. În timp ce bursele se prăbuşesc, iar cursul valutar şerpuieşte haotic, unele edituri au şi găsit soluţia supravieţuirii, ba chiar au identificat un potenţial de creştere: se publică intens cărţi despre criză. Cum să explici inexplicabilul? Dacă presa şi oamenii politici nu dau răspunsuri convingătoare, oamenii se îndreaptă spre librării.

Probabil că nu vor găsi soluţii credibile recitindu-l pe Marx: *Capitalul,* dar şi alte lucrări capitale ale părinţilor comunismului au reapărut precum ciupercile după ploaie – scuze, după criză – peste tot în lume. Pînă la urmă însă, tot se lămuresc pentru că seriile de economie şi istorie se îmbogăţesc pe zi ce trece. George Soros a prevăzut criza capitalismului global încă de-acum vreo trei ani. Nu-i de mirare că analizele celui care a realizat cel mai spectaculos atac speculativ asupra lirei sterline au audienţă. Cel mai recent volum al său, intitulat *Adevărul despre criza financiară,* a apărut deja în mai multe ţări europene şi se află aproape peste tot în topul vînzărilor de carte non-fiction. În Franţa s-a vîndut în doar cîteva luni în peste 30.000 de exemplare. Volumul *Franţa în capcană. Cum să înţelegem criza,* semnat de jurnalistul Jean-Marc Sylvestre, se află şi el printre cele mai bune vînzări; iar editura PUF a publicat rapid, în celebrisima colecţie *„Que sais-je?“,* volumul *Casa de economii.*

Va afecta criza economică globală şi piaţa de carte din România? Editorii par moderat-pesimişti şi au coborît ştacheta în ceea ce priveşte ţinta de afaceri pentru anul în curs. Probabil că piaţa nu va scădea abrupt, însă îşi va încetini sensibil ritmul de creştere, ceea ce pentru editorii mari e un argument suficient de indispoziţie.

Fragment din dosarul „Vremuri bune pentru literatură? Criza economică şi piaţa de carte“. Textul integral îl puteţi citi în Dilemateca *nr. 34, care apare pe 1 martie.*

„E nevoie de un centru de recuperare a mijloacelor artistice“

– interviu cu Marius MANOLE –

Actor al Teatrului Naţional din capitală, dar prezent pe multe alte scene din Bucureşti şi din ţară, Marius Manole este considerat, la doar cei 30 de ani ai săi, unul dintre cei mai prolifici şi mai talentaţi actori de teatru din România. Cel mai recent spectacol al său se numeşte Ioana şi focul *de Matei Vişniec şi se joacă la Teatrul de Comedie, în regia Cătălinei Buzoianu.*

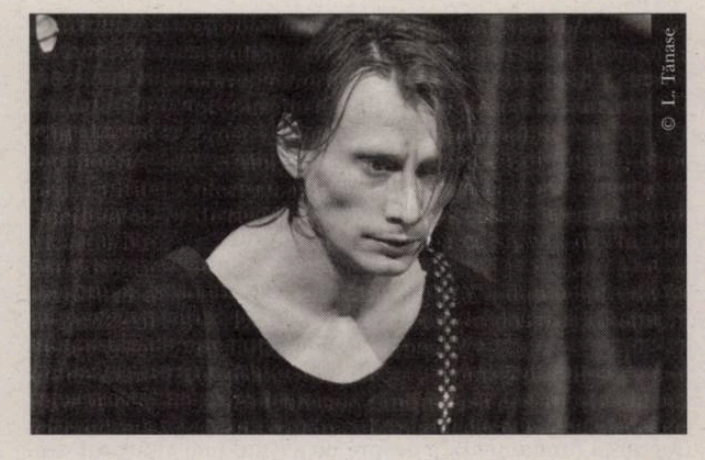
© L. Tănase

Ioana şi focul *este un spectacol special, plin de energie... Cum aţi reuşit?*

Cînd am început să lucrăm la acest spectacol, toată echipa a pornit de la ideea că trebuie să o iubim pe Ioana. Şi asta pentru că, mai întîi, trebuie să admitem că e vorba de lucruri aflate dincolo de noi şi de puterea noastră de înţelegere, lucruri care ţin de misticism, de o zonă energetică specială... Această atitudine ne ajută mult în spectacol. Lucrurile aşa-zis concrete ne ajută mai puţin.

Putem citi pe site-ul Teatrului de Comedie că „în acest spectacol Marius Manole interpretează şase personaje“; mie însă mi se pare evident substratul lor comun.

Da, întocmai, pentru că personajul Povestitorului înfăţişează personajele celelalte, le simte şi le asumă într-un mod personal, şi nu aşa cum erau ele realmente. Dar, evident, substratul lor comun sînt eu, iar eu le interpretez cu anumite diferenţe, păstrîndu-le totuşi o linie comună.

De cele mai multe ori un spectacol se naşte într-un spaţiu cultural, dintr-o nevoie a locului. Probabil este şi cazul piesei Ioana şi focul. *Cu ce ne ajută pe noi acest spectacol?*

Pot să te întreb eu cu ce te ajută pe tine spectacolul?

Pe mine spectacolul acesta nu mă ajută cu povestea. Mă ajută cu capacitatea lui de a mă face să rîd imediat înainte de a-mi da lacrimile. Dacă pot trăi aceste două tipuri distincte de emoţie într-un singur minut înseamnă că trăiesc realmente.

Într-adevăr, eu cred că starea pe care ţi-o dă acest spectacol, atunci cînd noi jucăm bine, depăşeşte povestea. Şi cred că meritul principal îl are Dorina Chiriac. Ea şi-a construit rolul printr-o „dezbrăcare“ de formă care nu le reuşeşte decît actorilor mari. Dorina te ia cu ea şi îţi dă senzaţia că povestea e la îndemînă şi are grijă ca, acolo unde trebuie, să-ţi inducă emoţia şi să te poarte în zona miracolului, cu o mare naturaleţe.

Care ar fi raportul real dintre ceea ce interpretezi tu şi ceea ce interpretează Dorina Chiriac?

Aici avem de-a face cu un paradox: eu sînt povestitorul zilelor noastre, iar Dorina este Ioana d'Arc a secolului al XV-lea. Cu toate acestea, ea este cea care devine din ce în ce mai naturală, în timp ce personajul meu devine din ce în ce mai... teatral. E ca şi cum Ioana d'Arc, deşi e prezentată ca un mit, cîştigă mai multă realitate decît ceea ce ne apare la început ca fiind real.

Cum ai lucrat cu regizoarea spectacolului, Cătălina Buzoianu?

Dumneaei face parte din acea categorie de regizori care îţi dau senzaţia că nu îţi spun nimic, dar care în acelaşi timp îţi transmit totul. Pe Cătălina Buzoianu o descoperi realmente abia atunci cînd ai terminat spectacolul. Te conduce într-o zonă pe care dumneaei o vrea, iar tu te îndrepţi spre acea zonă convins că o faci din proprie iniţiativă. Cătălina Buzoianu lucrează subliminal: ai senzaţia că eşti complet liber ca actor, dar, de fapt, eşti condus tot drumul către ţinta pe care o doreşte.

Care este, din punctul tău de vedere, importanţa acestui spectacol?

Povestea Ioanei d'Arc e în genere cunoscută de public, fie din cărţile de istorie, fie din filme. Ceea ce e important pentru noi, actorii care am lucrat la acest spectacol, e ca în sală să se afle tineri care, printre cîteva hohote de rîs, printre cîteva lacrimi, să prindă de veste că a existat cîndva o fiinţă situată mai presus de orice raţiune şi care, mit sau nu, ne învaţă ce înseamnă credinţa.

Şi ar mai fi ceva... Ceea ce personajul meu spune la final revelează, de fapt, o tragedie. Cînd afirm că „Ioana d'Arc a fost pe rînd marcă de muştar, marţipan şi brînză topită...“, eu spun, de fapt, că trăim într-o epocă a consumerismului în care prea mulţi oameni îşi bat joc de mituri şi le transformă în marfă. Şi nu numai că îşi bat joc, dar fac tot ce pot ca să profite de pe urma unor fiinţe care servesc drept modele spirituale. Ajunge să ne gîndim la ce se întîmplă în Austria, unde oamenii sînt fericiţi că mănîncă bomboane cu chipul lui Mozart.

Din perspectiva actorului, pot spune că *Ioana şi focul* este un spectacol în care joc cu mare bucurie, şi pentru mine acesta e cel mai important lucru din lume.

Dar Ioana şi focul *este şi o piesă despre istorie...*

Da, în esenţă este o piesă despre cum se scrie istoria, dar, mai ales, despre cum istoria nu ajunge niciodată, realmente, la noi. Pentru că istoria, ca fapt obiectiv, nu există. Dacă aş mai fi elev, cu informaţia acumulată între timp, aş rîde cu lacrimi la orele de istorie!

Şi fiindcă veni vorba despre cum se scrie istoria, eu sînt fericit că am asistat la Revoluţia din 1989, chiar dacă eram copil. Dacă ne dă Dumnezeu sănătate, peste 40 de ani, vom vedea în cîte moduri s-a transformat percepţia asupra Revoluţiei. Gîndeşte-te că ne aflăm în 2009 şi încă mai există oameni care spun: „Ce păcat că a murit Ceauşescu!“. Atunci au murit oameni despre care acum se spune fie că au murit degeaba, fie că au murit împotriva ţării pentru că au schimbat regimul. Una dintre cele mai bune scene din spectacolul *Ioana şi focul* este cea în care vedem cum se scrie istoria, cum se manipulează informaţia, cum adevărul se ascunde şi o minciună este înlocuită treptat de o altă minciună!

Care consideri tu că ar fi principala calitate a unui actor autentic?

Să fie prezent în ceea ce face. În sensul în care, trebuind să fie permanent interesat de ceea ce face, pe actor trebuie să îl „doară“ ceea ce transmite. Eu cred că teatrul românesc suferă din cauza unui sistem instituţionalizat în care pe unii actori a încetat să-i mai „doară“ ceea ce fac. Şi ştii de ce? Pentru că nu mai găsesc calea de a arăta cum trebuie să te doară pe scenă ceea ce te doare în viaţa de dincolo de scenă. Eu mărturisesc că, deşi pînă la 30 de ani am avut peste 30 de premiere, tratez orice spectacol ca o premieră.

Din păcate, la noi, la români, există mentalitatea aceasta că „ne scoatem noi cumva“... Dacă aş începe să simt că gîndesc aşa, m-aş retrage. Uneori simt nevoia să mă trimit înapoi în anul I, ca să nu uit de ce urc pe scenă. Ar trebui să existe, pentru actori, un centru de recuperare a mijloacelor artistice.

a consemnat Gina ŞERBĂNESCU

Daria GHIU

Familia artei: Saga Ilfoveanu

„Nu totul va aparţine, cu orice preţ, spectacolului, excepţiei, dar, promitem, fără ostentaţie şi fără patimă, vom încerca să vă descoperim vraja culorilor şi a formelor plastice într-o nouă lumină“ – declară curatoarea Ruxandra Garofeanu, în profesiunea sa de credinţă, care deschide o nouă galerie de artă bucureşteană, Galeria ArtSociety. Despre ce este vorba? Despre un spaţiu recent dedicat artei, un loc născut din dorinţa de reafişare, într-o perspectivă actuală şi novatoare, a diferitelor momente importante ale istoriei artelor româneşti. Condusă de către Ruxandra Garofeanu, Galeria ArtSociety face parte – alături de galeria de artă contemporană Point contemporary şi de o casă de licitaţie – din Artmark, instituţie născută la sfîrşitul anului 2008 al cărei preşedinte este Radu Boroianu.

Dinastiile marilor artişti

Dacă prima expoziţie a Galeriei ArtSociety din strada Luca Stroici nr. 18 a făcut parte din seria „Suflete pereche“, propusă de către Ruxandra Garofeanu, şi i-a alăturat pe Anamaria Smighelschi şi Ion Alin Gheorghiu, cea de-a doua pe care directoarea galeriei o iniţiază este „Saga Ilfoveanu“, dintr-o altă serie născută acum: „Dinastii de artişti“. Vernisată pe 17 februarie, „Saga Ilfoveanu“ este expoziţia lui Sorin, a Anei Ruxandra, a lui Adrian şi a lui Nicu Ilfoveanu, cuprinzînd în sălile ei picturi, sculpturi, desene şi fotografii. Curatoarea reconstruieşte traseele artistice ale celor patru, transformînd în realitate un gînd mai puţin afişat în trecutul expoziţiilor de artă, dar mereu prezent, latent, în mentalul fiecăruia dintre noi. Este vorba despre acea întrebare, de multe ori nedeclarată, a asemănărilor şi deosebirilor dintre membrii unei familii, acea dorinţă veşnică de comparare pentru a extrage moştenirea (genetică sau nu) comună şi pentru a identifica ineditul din personalitatea fiecăruia.

Familia artiştilor Ilfoveanu intră perfect în mecanismul noilor practici curatoriale, care se detaşează de formatul expoziţiilor clasice retrospective şi se apropie de cel al comparaţiilor inovatoare, al insolitării prin contextualizări neaştep-

tate, împlinind un vechi ideal al criticilor de artă prin apropierea concretă a maeştrilor de dascălii lor, prin crearea de „dinastii“ artistice, imaginare sau nu. Astfel, expoziţia de la Galeria ArtSociety se înscrie în tipologia marilor expoziţii europene recente, care operează imense mutaţii, prin desincronizări-resincronizări extracronologice, pentru a pune în valoare conexiuni care altfel ar rămîne într-un stadiu pur virtual, implicit.

În cazul „Sagăi Ilfoveanu“, lucrările de artă nu vin din locuri îndepărtate, ci din atelierele învecinate ale membrilor familiei, care locuiesc împreună. Dar dacă în spaţiul lor de acasă ele îşi păstrează individualitatea şi discursul lor intern, luate şi reaşezate în spaţiul de expoziţie ele încep să comunice, să-şi spună deopotrivă istoria şi mitologia lor.

„Noua lumină“ curatorială

Dacă am început cu un citat despre „noua lumină“ pe care directoarea Galeriei ArtSociety vrea să o proiecteze asupra artei româneşti, am făcut-o nu doar pentru a rămîne în registrul metaforic, unde lumina este echivalentul unei noi viziuni curatoriale. Ci pentru a ne face intrarea în sălile de expoziţie, cu ochiul deja format: ceea ce-l impresionează imediat pe vizitator este tocmai lumina care cade pe operele de artă. Ţintită de sus cu grijă pe fiecare tablou al lui Sorin Ilfoveanu sau al Anei Ruxandra, lumina pare că vine dinăuntrul lor, te obligă să o cauţi în spatele pînzei. Fiecare lucrare de artă astfel iluminată – printr-o simplă atenţie curatorială asupra direcţionării spoturilor – capătă adîncime şi se transformă într-un *lightbox,* mijloc intens folosit în arta contemporană. Cutie dotată cu o sursă de lumină şi avînd ca interfaţă o suprafaţă transparentă de plastic sau de sticlă, ea face ca transparenţele şi liniile să iasă în evidenţă şi să se demarcheze.

În „Saga Ilfoveanu“, lumina naşte diferenţele şi apropierile dintre cei patru membri ai dinastiei artistice. Construcţia propusă în interiorul galeriei îi grupează pe aceştia doi cîte doi şi, pe măsură ce înaintezi în expoziţie, pătrunzi în intimitatea artistică a Ilfovenilor. Spaţiile de expoziţie redevin la loc camere de locuit, iar Galeria redevine casa boierească de altădată. Odată ce îi treci pragul, te întîlneşti cu Sorin şi Adrian. Luminate şi ieşite în afara pînzei, liniile trasate de către tată în tablourile sale se prelungesc în materialitatea sculpturilor lui Adrian-fiul: pasărea pictată – laitmotiv al lui Sorin Ilfoveanu – se reconstituie şi renaşte la fiecare privire în *Incendiaria clamatoria,* sculptura masivă a lui Adrian, care umple cu culoarea roşie ceea ce tatăl doar trasează. Cei doi îşi povestesc miturile comune, iar vidul pînzei născut din liniile care creează forme pe care pictorul nu le îmbracă cu culoare naşte aer respirabil în formele sculptate de către Adrian.

La etaj, se naşte acea intimitate rostită, născută nu dintr-un dialog al miturilor, ci dintr-unul al realului, al istoriei. Mama, Ana Ruxandra, comunică cu fiul Nicu, într-un dialog topit, interiorizat de către mama-observator, în filele *Jurnalului de familie:* fotografiile lui Nicu sînt centrate, iar în jurul lor se naşte întreaga simbolistică a familiei şi textul, scris de mînă şi avînd ca suport *Cartea fericirii* a Ninei Berberova. Aflate la poli opuşi, camera fotografiilor lui Nicu (unde lumina cade în aşa fel încît corpul nostru face umbre pe ele şi se proiectează pe fotografiile suspendate ale seriei *Nodului aerian)* dialoghează la distanţă – mediată de camera de trecere a *Jurnalului de familie* – cu spaţiul ce încheie expoziţia, cel al desenelor lui Sorin Ilfoveanu. Fiind cea mai îndepărtată cameră, aceasta reconstituie atmosfera unui birou-atelier scufundat într-o lumină caldă şi în linişte: pe rafturi, volumul *Desene,* ce reproduce operele grafice (din perioada 1994-2007) ale maestrului Sorin Ilfoveanu, însoţit de un studiu solid al lui Cristian Velescu, carte lansată şi ea tot la vernisaj.

Peste toate însă domneşte dialogul dintre Ana Ruxandra şi Sorin. Cel mai greu descifrabil, acesta închide în el semnificaţia totală a *sagăi*: pe de-o parte, istoria, pe de altă parte, mitul. Pînzele artistei închid înăuntrul lor, în spatele *Măştilor,* universul simbolistic al soţului, Sorin Ilfoveanu.

Deschisă pînă pe 29 martie, „Saga Ilfoveanu“ de la Galeria ArtSociety expune o osmoză şi un dialog, modul artistic prin care se creează şi se recreează o familie, potenţînd şi depăşind contingenţele genetice şi istorice.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Atelierul

Acum vreo două săptămîni, un telefon pe ton de supremă urgenţă m-a făcut să mă frig cu ceaiul pe care tocmai îl degustam într-un local de profil şi să alerg – ce-i drept, nu eram departe – pînă la ceea ce se numeşte sala de sport a Teatrului Naţional din Bucureşti. Telefonul provenea de la Sanda Manu, regizoare şi, de cîtva timp, directoarea Centrului de Cercetări Teatrale „Ion Sava", care funcţionează pe lîngă TNB; mă chema, imploratator-imperativ, la „atelierul" pe care urmau să-l susţină, sub egida Centrului, un grup de artişti japonezi specializaţi în teatru nô. (Paranteză obligatorie: Sanda Manu, doamnă ce se apropie de o vîrstă venerabilă, este unul dintre – tot mai puţinii, din păcate, şi nu doar din cauze biologice – oameni cu adevărat tineri pe care îi are scena românească. Nu este întotdeauna o persoană comodă – lucru pe care îl recunoaşte, cu umor, chiar ea –, mulţi dintre actorii cărora le-a fost profesoară – adică aproape jumătate din „efectivul" existent... – se plîng că e prea dură, că umblă după noduri în papură, că e aiurită şi împrăştiată etc., dar ştiinţei despre şi dragostei pentru teatru ale Sandei Manu li se cuvine nu numai respect, ci şi umilinţă din partea atîtor şi atîtor „confraţi" plictisiţi şi suficienţi. S-o asculţi pe Sanda Manu cînd vorbeşte despre actori – începînd cu propriul tată, Ion Manu, societar, pe vremuri, al Teatrului Naţional, şi sfîrşind cu studenţii ei din anul I – şi despre regizori, despre spectacole celebre şi despre piese uitate înseamnă mai mult decît o lecţie de istorie vie; înseamnă o lecţie de iubire.) Teatrul nô este cea mai veche formă de artă scenică niponă, datînd, pare-se, din secolul al XIV-lea; sau chiar mai de dinainte. Reprezintă ceea ce, pentru Europa, ar fi tragediile eline: piese cu subiecte „nobile", întotdeauna serioase, grave şi triste. Aceste piese sînt jucate conform unor reguli foarte stricte de reprezentare, interpretare, semnificare ş.a.m.d., de către actori care nu se „coboară" la alte feluri de teatru, de pildă la popularul kabuki, mai tînăr şi mai „colorat"; adeseori, respectivii actori nu apar nici măcar în interludiile comice, numite kyôgen, care au început să însoţească mai tîrziu piesele nô, în scopul destinderii publicului. Pentru că, spre a înţelege şi gusta pe deplin o reprezentaţie nô, acestuia din urmă i se cere o anume stare de concentrare, de atenţie, dar şi o anume familiarizare cu încifratul repertoriu de mişcări, expresii faciale (încremenite, adesea, în trăsăturile unei măşti) şi corporale, sunete şi zgomote din care se alcătuieşte un spectacol tradiţional. Cu alte cuvinte, în teatrul nô nu doar actorii trebuie să fie buni, ci şi spectatorii.

Despre toate aceste lucruri şi despre multe altele la fel de interesante ni s-a vorbit în deschiderea „atelierului" cu pricina de către o tînără conaţională pricepută, ca să zicem aşa, în japonezării. Asistenţa consta din circa douăzeci de tineri actori înscrişi la acest curs *sui generis* (toţi bărbaţi, pentru că teatrul nô, ca şi cel shakespearian, era – este – un fief masculin exclusiv), din cîţiva reprezentanţi ai gazdelor TNB-iste, din două angajate ale ambasadei Soarelui-Răsare, din una bucată ziaristă şi din „profesorii" înşişi (care, seara, aveau spectacol), îmbrăcaţi în kimono-uri de lucru. Toată lumea purta, la indicaţia expresă a invitaţilor, şosete albe (Sanda Manu avea în geantă cîteva perechi de rezervă, pentru eventualii uituci), pentru că suprafaţa de joc – aici, o mare pînză pătrată – impune curăţenie absolută. Şi respect desăvîrşit.

După introducerea aceasta, presărată cu extrase din lucrarea fundamentală despre nô a celui mai cunoscut dintre practicanţii săi, celebrul Zeami (secolul al XIV-lea), musafirii au trecut la treabă. Pe o hîrtie care a circulat scurt prin sală erau înşirate numele lor, avînd în coadă numerale de genul „al 14-lea" sau al „26-lea", ceea ce însemna că omul în chestiune este al 14-lea sau al 26-lea din familia sa avînd această meserie; ca regii. Erau bărbaţi de vîrste diferite; antrenamentul unui actor, ni s-a explicat, începe la 4 ani şi cuprinde mai multe etape; interpretul – dacă are talent (!!!) – poate spera la recunoaştere publică în jurul a 40 de ani şi poate atinge performanţa supremă în arta sa cam peste alţi cinci ani; după asta, fireştile slăbiciuni fizice îl „declasează" din nou. În funcţie de ascendenţă şi de calităţile personale, actorul este pregătit de la început pentru roluri principale, roluri secundare şi roluri – cum ar veni – episodice (servitor al unui servitor). Ni s-a demonstrat apoi, concret, în ce constă diferenţa dintre nô şi kyôgen în ceea ce priveşte repertoriul gestual, mimic şi sonor.

Exemplificările au fost urmate de invitaţia adresată tinerilor actori români de a păşi în spaţiul sacru al „scenei", pentru a exersa ei înşişi cîteva – cum să le zic? – mijloace de expresie specifice. De pildă, mersul; mersul teatral, desigur, fundamental diferit, în nô, de mersul „civil", ca şi rostirea scenică de rostirea „de pe stradă". Maestrul explica, arăta, apoi „ucenicii" – actori profesionişti, cu toţii, angajaţi în teatre profesioniste după patru ani de studii specializate – erau poftiţi să execute. Deprinderea (aproximativă, la cei mai mulţi) a mersului a durat circa patruzeci (40) de minute. După fiecare încercare, maestrul corecta, explica din nou, arăta din nou. Cu voce mereu egală, calmă, cu mici paranteze hazoase; ceilalţi actori japonezi, aşezaţi în jur, zîmbeau cu simpatie, corectau şi ei, arătau şi ei. Seara i-am revăzut, pe toţi, în spectacol.

Întrucît am plecat în acea seară din Bucureşti cu (alte) treburi teatrale, nu am putut urmări „atelierul" de a doua zi. Nu am fost singura care a lipsit. Cîţiva dintre actorii români cursanţi au socotit că experienţa nu a fost suficient de concludentă în raport cu viziunea lor despre profesia teatrală.

P.S. Acest articol poate fi citit ca o continuare a celui de acum două săptămîni.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Ali Smith, *Fata întîlneşte băiatul*, traducere din limba engleză de Iulia Bănică, Seria „Mituri", Editura Leda, 2008.**

Ali Smith repovesteşte şi ea un mit, răspunzînd astfel acelui experiment iniţiat de editura britanică Canongate, în cadrul căruia autori respectabili au fost invitaţi să scrie o carte pornind de la o „nepieritoare poveste universală". Dacă Margaret Atwood a preferat o reumanizare efervescentă a Penelopei (vezi *Penelopiada*, tradusă în aceeaşi serie de la Editura Leda), Ali Smith alege ca punct de plecare una dintre *Metamorfozele* lui Ovidiu. E vorba de cretana Iphis – fata transformată în bărbat. O chestiune de identitate sexuală, aşadar, pe care autoarea o mută în zilele noastre, iar ca loc – în scoţianul Inverness.

Ali Smith s-a născut ea însăşi în acest oraş din ţara kilt-urilor şi şi-a afirmat răspicat orientarea gay, aşa încît opţiunea tematică şi amplasamentul par fireşti. Iar accentul e clar de la primul rînd al cărţii: „Să vă povestesc ceva de cînd eram mică, ne spune bunicul". Nu e o greşeală, aţi citit bine.

Nu e o greşeală nici să citiţi pînă la capăt miniromanul acesta, unde veţi da peste vreo 10-15 pagini de o frumuseţe de-a dreptul androgină. Ali Smith are, în cîteva reprize, nişte scăpărări poematice aproape incantatorii – acolo unde *fata întîlneşte băiatul* în interiorul aceluiaşi trup, aceleiaşi fiinţe, aceleiaşi identităţi etc.

Mai rău e că tot ea are şi nişte ofuri militantiste – ceva între Green Peace, protest feminist şi Jean-Jacques Rousseau –, semn că un/o gay poate fi, la o adică, şi soacră. Ba încă una mare şi universală – adică mitică.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

De unul singur

● **Morrissey, *Years of Refusal*, Decca, 2009.**

„I'm OK by Myself" anunţă sarcastic şi convins Morrissey la sfîrşitul albumului *Years of Refusal*. Şi se descurcă foarte bine de unul singur, fără ajutorul domnilor din The Smiths – Johnny Marr, Andy Rourke şi Mike Joyce – nu de ieri, de azi, ci din 1988, atunci cînd personajul în cauză, vocalul uneia dintre cele mai influente formaţii britanice din ultimii douăzeci şi ceva de ani, îşi lansa primul album solo, *Viva Hate*. Din acel moment, cu o pauză notabilă de şapte ani între *Maladjusted* şi *You Are the Quarry*, Morrissey şi-a văzut liniştit de drumul său, egal cu el însuşi, imun la zorzoanele de sezon, convins că linia pop nonconformistă şi atît de pur sînge britanică aleasă de The Smiths va rămîne nepieritoare. Şi a avut dreptate, dovadă că în cele nouă albume înregistrate din 1988 şi pînă acum, nimeni nu i-a pus la îndoială alegerea, nimeni nu s-a încumetat să sugereze că muzica lui s-a răsuflat. Ba mai mult, odată cu trecerea anilor, statutul său, cel puţin în Marea Britanie, a devenit aproape legendar, lucru mai rar întîlnit la un artist care nu a binevoit încă să moară. Că pe la noi prin patrie, lucrurile astea sînt foarte puţin sau deloc cunoscute e, în definitiv, treaba noastră. Aş paria oricînd că nici britanicii n-au auzit de Dan Bitman. Aşa că sîntem chit.

Şi ar mai fi ceva: dacă Morrissey susţine că se simte bine de unul singur e şi pentru că n-a avut nevoie de mare lucru. Iubirile le-a tratat cu un dispreţ chirurgical, cu o patimă glacială sau, în cel mai bun caz, cu o indiferenţă care nu excludea ironia. O singură dată, dacă nu mă înşel, în 2006, pe *Ringleader of the Tormentors*, domnul Morrissey s-a arătat sensibil la romantism şi a dat semne că se lasă copleşit stilistic de o blîndeţe răvăşitoare, perfect şlefuită muzical. Nu l-a ţinut mult însă. Acum, în 2009, viorile au fost înlăturate fără regrete, tobele şi chitarele au mărit considerabil decibelii, rock-ul fără prea mari nuanţe s-a înstăpînit în cotloanele albumului, iar Morrissey a revenit la sentimentele care l-au consacrat: şarmul sardonic, melancolia întunecată, lirismul dramatic, compătimirea de sine, confesiunea nestăvilită. Dragostea descoperită pe *Ringleader* a fost dată uitării: „Sorry Doesn't Help" e mesajul direct şi lămuritor cu care încheie scurta sa rătăcire amoroasă. Modele, tendinţele, dramele omenirii îl lasă la fel de rece şi plin de umor. Noi avem nevoie de el, şi nu invers, „All You Need Is Me", crede amuzant de orgolios şi de irezistibil britanicul acesta cu sînge irlandez.

În condiţiile astea, nu prea văd ce i s-ar putea face. Cu vocea sa atipică, şerpuitoare, excentrică şi teatrală, suficient de retro încît să pară veşnic avangardistă, cu sinceritatea lui ambiguă, aflată la întretăierea sarcasmului cu lirismul, şi a lirismului cu eroismul sceptic, Morrissey pare să iasă etern victorios din lupta sa cu timpul. E drept, de partea lui au stat întotdeauna pop-ul nesupus, inteligent şi nuanţat brevetat de The Smiths, temelia oricărui curs de muzică britanică, abecedarul şi totodată manualul de filozofie al unor James, The Stone Roses, Suede, Blur sau Oasis şi, mai ales, tenacitatea de a nu abdica în nici un moment de la principiile stilistice alese. Desigur, pentru *Years of Refusal* se pot aduce destule reproşuri. Bunăoară, vitalitatea chitarei electrice acoperă de multe ori inflexiunile vocii, lucru nu tocmai înţelept, atît timp cît partiturile şi temele au suficienţi ani vechime încît să sune obosit şi demodat. Cu tobele se întîmplă, în mare, acelaşi lucru. Surplusul de adrenalină nu prea are ce face atunci cînd se întîlneşte cu modulaţiile vocale, aşa că tinde să rămînă stingher şi inutil, suspendat într-o frumoasă şi pilduitoare poziţie de ofsaid. Apoi, nici baladele nu ţin să adauge ceva nou şi se înscriu cuminţi la capitolul „variaţiuni pe aceeaşi temă". În fine, dacă pe *You Are the Quarry*, din 2004, puteai număra, fără probleme, cel puţin trei melodii impecabile, „First of the Gang to Die", „I Have Forgiven Jesus" şi „Irish Blood, English Heart", dacă pe *Ringleader of the Tormentors*, bijuteria „I Will See You in Far Off Places" era dublată de single-urile „You Have Killed Me" şi „The Youngest Was the Most Loved", pe *Years of Refusal* doar piesa de deschidere, „Something Is Squeezing My Skull", sună convingător capcoadă. Pentru cunoscători însă, acest album rămîne un deliciu. Ceilalţi ar trebui să se mulţumească în continuare cu Holograf.

PUBLICITATE

Victor NEUMANN

Istoria – de la povestire la problematizare

Ceea ce s-a întîmplat în ultimele decenii în istoriografia mondială arată nu numai diversificarea instrumentelor de cercetare şi informare, dar mai ales schimbarea de perspectivă în abordarea trecutului. Metodologic şi conceptual, istoria scrisă a cîştigat noi poziţii în ierarhia ştiinţelor umaniste, a fost îmbogăţită metodologic şi conceptual graţie eforturilor intelectuale. Istoricul manifestă acum interes pentru istoria intelectuală şi istoria ideilor, pentru interogaţii şi explicaţii raţionale. Identificarea marilor teme ale trecutului o face cu scopul problematizării lor. Comprehensiunea faptelor, şi nu simpla lor descriere este deviza lui, analiza şi formularea judecăţii de valoare este obiectivul său, şi nu doar povestirea bazată pe documente.

Structura de gîndire în care este aşezată fapta trecutului devine esenţială şi mulţumită acesteia sînt posibile ierarhizarea, interpretarea şi concluziile. Ei i se datorează libertatea de a decoda fenomenul şi de a formula un punct de vedere. Nu întîmplător, ultimele generaţii de istorici au fost atrase de identificarea reperelor de gîndire. Fie că e vorba de transformarea lentă a societăţii şi a economiei petrecută în *duratele lungi ale istoriei* – cum credea Fernand Braudel – fie de *discontinuităţile* vizibile în limbajele social-politice – cum observa Reinhart Koselleck – interogaţia privind structurile de gîndire este esenţială pentru munca istoricului. Prin interferenţele cu sociologia, lingvistica şi psihologia, noua istorie este beneficiara marilor schimbări de metodă.

Sub semnul prejudecăţilor şi al povestirii naive – fostele ţări comuniste

Merită să deschid discuţia asupra acestui chip nou al istoriografiei atîta vreme cît nararea istoriei în ţările fostei Europe comuniste continuă să genereze partizanate politice, să uzeze şi să abuzeze de descrieri în care domină prejudecăţile etniciste şi naţionaliste. Adesea, în amintita zonă, trecutul este privit fie ca o povestire romantică, fie ca o naivă narare a conţinutului documentelor. Sînt cazuri în care sub pretextul învăţării istoriei recente, istoria din fostele ţări comuniste are o înclinaţie pentru termenii belicoşi, ce nu reprezintă nimic altceva decît obsesii ideologice. Să luăm ca exemplu incredibilul număr de publicaţii din ultimele două decenii, cu trimitere la evenimentele politice din România anului 1989: aproximativ 500 de titluri. Majoritatea descriu momentele cele mai tensionate şi fac efortul de a invoca mărturiile principalilor actori. Unele dintre acestea sînt credibile, multe sînt fanteziste.

Atunci cînd este vorba de reflecţia ce trebuie să ofere o perspectivă critic-raţională şi acceptabilă atît pentru elite, cît şi pentru mase, limbajele povestirii se pierd în detalii inutile şi desenează o sumă de confuzii. Acestea din urmă sînt tributare slabei ori inexistentei rigori conceptuale. Fără a avea la dispoziţie resemantizarea unor noţiuni-cheie precum *revoluţie, totalitarism, comunism, bolşevism, legionarism, fascism, nazism, stat, naţiune,* autorii cărţilor despre decembrie 1989 au creat o literatură al cărei unic secret pare reînvierea emoţiilor acelui moment politic. Vaga definiţie a conceptului de *revoluţie* împiedică şi astăzi evaluarea echilibrată a faptelor, întîrzie claritatea mesajului-reper pentru înţelegerea schimbărilor politice din 1989. Multitudinea de sensuri conferite conceptului de *revoluţie* (ca şi acelora mai sus invocaţi şi aflaţi în relaţie cu acesta) şi diversitatea de abordări metodologice au făcut şi fac foarte dificil progresul cunoaşterii.

Istoria tradiţională vs *istoria remodelată de ştiinţele sociale*

Încă din anii '80 ai secolului trecut, François Furet considera că este necesară distincţia dintre *istoria tradiţională* şi *istoria remodelată de ştiinţele sociale*. Luînd ca exemplu studiul Revoluţiei franceze de la 1789, el a arătat că istoria narativă substituie sensul social al evenimentului cu acela politic şi fetişizează documentele, motiv pentru care „dialogul între istoric şi depozitul său de arhive... nu aduce niciodată prin el însuşi un subiect". În schimb, promovează „doctrina preferinţelor proprii". Analizînd opera unui istoric englez – e vorba de Richard Cobb de la Oxford –, Furet observa că *prezentarea istoriei în temeiul alegerii estetice sau morale limitează tematica şi dăunează însuşi spiritului istoriei*. Ideea că istoricul restituie trecutul este fie o ambiţie absurdă, fie, în cel mai fericit caz, o probă a talentului său literar, mulţumită căruia el rescrie într-un fel sensibil conţinutul izvoarelor. Furet o spune cu plasticitate în *Atelierul istoriei:* „Renunţînd la ideea naivă că faptele vorbesc singure – idee naivă pentru că presupune, fără a o afirma vreodată, că timpului i s-a dat un sens prealabil –, istoricul renunţă totodată la superstiţia decupajului cronologic al periodizării... De unde rezultă că specializarea pe o perioadă dată, atîta vreme o caracteristică a meseriei, tinde să-şi piardă din rigiditate, în raport cu familiarizarea cu o chestiune sau o problemă".

Rememorînd etichetările cu încărcătură ideologică puse în circulaţie de intelectuali şi oameni politici despre cele două regimuri totalitare din istoria României, vom admite utilitatea reformei în istoriografie. Mesajele amalgamate au rezultat din comunicarea defectuoasă şi din ideologizarea forţată a discursului în dauna libertăţii de conştiinţă. Pledînd pentru o nouă istorie în fostele state comuniste, o istorie remodelată de ştiinţele sociale, consider că este foarte importantă emanciparea de sub natura vagă a factologicului, depăşirea tonului grav şi a pretenţiilor de adevăr absolut. Obiectivul principal trebuie să fie construcţia intelectuală, graţie căreia se poate progresa în înţelegerea fenomenelor politice, culturale sau economice ale trecutului. Înnoirea discursului depinde de îndrăzneala de a pune sub semnul întrebării istoriile naţionale, pentru că, probabil şi astfel, istoricul – aidoma şi cititorul cărţilor sale – va fi în măsură să dezlege miturile simplificatoare şi să depăşească tirania trecutului.

Precizare

Am aflat, zilele trecute, dintr-o instructivă intervenţie a lui Paul Cernat pe blogul luciei t. (www.terorista.ro), că aş fi scris o cronică la ultima carte a Doinei Ruşti, *Fantoma din moară*. Şi mai ales că (rareori, e drept) am obiceiul să mă răzbun „pe-o carte bună numai pt. că nu [sînt] de acord cu diverşi cronicari care o laudă (v. *Fantoma din moară* de Doina Ruşti)". Nu mai intru în detalii, pentru că, între timp, P.C. s-a revizuit.

Cum cronica respectivă n-am scris-o eu, ci Marius Chivu (în spaţiul pe care îl împărţim în pagina 15 a *Dilemei vechi),* am fost convinsă că e vorba despre o confuzie de... nume. Se pare însă că e mai complicat. Pe site-ul *Dilemei vechi,* în numărul 260 din 8 februarie 2008, cronica la cartea Doinei Ruşti chiar apărea ca fiind semnată de mine, deşi ea îi aparţine, cum spuneam, lui Marius Chivu. A fost o eroare tehnică. Între timp a fost remediată.

Simona SORA

Dilema veche vă recomandă

● A se ceti (cum îi plăcea lui Z. Ornea să rostească acest verb sfînt) interviul acordat de Radu Pavel Gheo lui Bogdan Romaniuc în *Suplimentul de cultură* de la Iaşi (nr. 216 din 14.02.09), o pledoarie în favoarea povestirii, „acest gen nedreptăţit... La ora actuală există la noi o generaţie de povestitori extraordinari. Povestitori cu vînă, povestitori adevăraţi care te pot fermeca mai tare cu o avalanşă de istorii decît cu un roman construit migălos, dar artificial...". A se ceti măcar de către editori şi redactori de gazete literare, mai ales că dintotdeauna o povestire e mai scurtă decît un roman. (Radu Cosaşu)

● Delicioasă postarea Luizei Vasiliu de pe blog-ul ei (http://commonplacesandelephants.blogspot.com/2009/02/firmituri.html) legată de vizionarea, la Lyon, a filmului *Pescuit sportiv* – cu un mic pervers (la propriu!) în spate... Mă rog – mic la sfat, dar mare la stat. (Alex. Leo Şerban)

● Celor încă neconsolaţi de stupida moarte prematură a lui Esbjörn Svensson şi, implicit, de sfîrşitul carierei celui mai titrat trio din jazzul european contemporan, le recomand – pentru cuvenita întronare – noul album Avishai Cohen Trio – *Gently Disturbed* (Razdaz Records via Librăria Cărtureşti), cea mai reuşită colaborare de pînă acum dintre basistul Avishai Cohen (poate cel mai original basist al momentului, caracterizat de Chick Corea drept „un muzician de geniu"), pianistul Shai Maestro şi bateristul Mark Giuliana. Un album năucitor, de spart ferestrele cu jazz! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Anestezic

● ***Strania poveste a lui Benjamin Button / The Curious Case of Benjamin Button* (SUA, 2008), de David Fincher.**

Povestea unui personaj care îmbătrîneşte invers – care se naşte cu organismul unui om de 80 de ani şi devine tot mai tînăr pe măsură ce înaintează în vîrstă, sfîrşindu-şi viaţa ca bebeluş – e plină de posibilităţi satirice, poetice, filozofice. Scott Fitzgerald a explorat o mică parte din ele în povestirea lui din 1921, *Strania poveste a lui Benjamin Button* (sursa filmului oferit acum de David Fincher), iar tînărul scriitor american Andrew Sean Greer le-a explorat pe îndelete în romanul său din 2004 (tradus în 2006 la Humanitas), *Confesiunile lui Max Tivoli*. Romanul lui Greer e, de exemplu, o meditaţie despre tînjire şi regret. Disfuncţia „monstruoasă" a protagonistului funcţionează ca o lentilă amplificatoare prin care cititorul poate vedea cît de mult din viaţă – dintr-o viaţă *normală* – se consumă în tînjire, respectiv în regret, în frustrarea lui „e prea devreme" şi în tristeţea lui „e prea tîrziu". În fond, atunci cînd Max se îndrăgosteşte pentru prima dată, el nu suferă altfel decît orice alt puber a cărui ignoranţă cască un hău de netrecut între dorinţă şi realizarea ei. Iar spre sfîrşitul vieţii, cînd îşi scrie memoriile, spiritul lui nu e mai uzat, nici mai gheboşit de fructele grele ale experienţei, decît al altor bătrîni. Numai că, fiind un om care la vîrsta primei iubiri arată ca un bătrîn, iar la vîrsta amintirilor arată ca un mucos, pentru el e *simultan* prea devreme şi prea tîrziu aproape tot timpul. *Întreaga* lui viaţă se consumă în tînjire şi în regret.

Aceste emoţii îi sînt aproape complet străine lui Benjamin Button (Brad Pitt), aşa cum îl vede David Fincher. Sufletul lui nu se însingurează în copilărie, din cauza trupului de bătrîn care-l îngrădeşte. Nu se zgîrie în adolescenţă. În cursul anilor, nu acumulează nici rugină, nici aur. Atunci cînd se presupune că are 50 de ani, dar arată de 30, n-ar trebui să existe ceva în ochii sau în ţinuta lui, care să facă diferenţa dintre anii pe care-i are şi cei pe care-i arată? Nu neapărat un supliment de tristeţe; putea fi şi un supliment de ironie, de înţelegere amuzată – orice, numai să fie un supliment de *substanţă*. Dar el e doar un vlăjgan mulţumit de sine – un plăvan. Are o groază de experienţe – vizitează Rusia anilor '30 ca marinar, luptă în Al Doilea Război Mondial ş.a.; unele îi prilejuiesc cîte un gînd profund de o imensă banalitate, pe altele le comentează, asemenea lui Forrest Gump (scenaristul e acelaşi Eric Roth), cu aforismul preferat al maică-sii („Niciodată nu se ştie ce urmează"), dar nici una nu se depune cu adevărat, nimic nu se corupe sau se îmbogăţeşte cu adevărat în el – de fapt, nu le trăieşte, ci le bifează. Filmul ne povăţuieşte să îmbrăţişăm experienţa, dar, de fapt, fuge de complexitatea ei – transformă viaţa într-un parc tematic. Benjamin încă mai arată ca un bătrîn atunci cînd face cunoştinţă cu fetiţa pe care o va iubi tot restul vieţii, dar realizatorii trec peste aspectele transgresive, „perverse", ale începutului lor de idilă, cu un tact care de fapt e laşitate. În Rusia, eroul are o aventură cu o femeie (Tilda Swinton) experimentată, nevrotică şi măritată cu un spion – pe scurt, periculoasă pentru un adolescent ca el –, dar totul se termină perfect aseptic, cu un bileţel de adio şi numai gînduri bune de ambele părţi. Tatăl care l-a abandonat reapare şi-i lasă moştenire fabrica lui, ca să nu mai trebuiască să-şi facă griji pentru supravieţuire. În urma unui accident, marea lui iubire (Cate Blanchett) e silită să renunţe la cariera ei de balerină şi să se consoleze cu aceea de soţie şi mamă, iar ambiţiile ei retezate nu se infectează cîtuşi de puţin, nu picură nici măcar un strop de acreală în căsnicia ei perfectă cu Button. Pe scurt, acesta trăieşte sub un clopot de sticlă. În multcriticatul său discurs de la gala Globurilor de Aur, comicul Sacha Baron Cohen a descris... *Button* ca pe un film „despre un om care cu cît îmbătrîneşte, cu atît arată mai tînăr", adăugînd că acelaşi fenomen se poate constata la mulţi dintre membrii comunităţii hollywoodiene. Nu-i exclus ca părintele lui Borat să fi pus degetul pe rană: sub stratul său subţire de ghiduşie picarească... *Button* e un vis blegos născut în acea Californie a *lifting*-urilor în serie şi a cursurilor de tip „Cum să ajungi la înţelepciune în zece paşi"; singurul lucru care mai tulbură un pic această visare e frica de moarte, dar pînă şi ea e cloroformată. Sigur, simetria poveştii de dragoste – la început, el e bătrîn şi ea e fetiţă, iar la final ea e bătrînă şi el e bebeluş – are o putere de fascinaţie, iar ultima apariţie a lui Pitt, arătînd ca la 16 ani, are ceva magic. Dar în rest, frumuseţea vizuală a filmului e aceea a unei cărţi poştale de Sărbători – e frumuseţe pentru cei ce echivalează frumosul cu respingerea oricărei complexităţi emoţionale. Magia lui e, de fapt, laşitate şi prostie.

trecerea prin reviste

Filozofie şi prostie

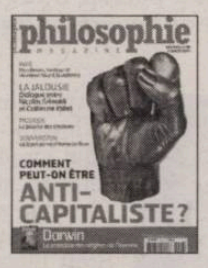

Numărul pe februarie a.c. al lunarului francez *Philosophie* are – pe copertă – un pumn încleştat a luptă de clasă: *„Comment peut-on être anti-capitaliste?“* – scrie, mare şi cu roşu, lîngă el – în caz că nu ne-am prins din prima. Fraza unui mare senior (aristocrat, care va să zică), precum Montesquieu, serveşte, iată, în continuare, doar că cu semn schimbat. În fine, nici pumnul proletar nu mai e ce-a fost: cel reprodus de revistă este de bronz şi cu unghiile frumos făcute...

Anti-capitalism. Dosarul propriu-zis ocupă 24 pagini, cu tot cu poza lui Marx (cu urechi de Mickey Mouse!), poza lui Olivier Besancenot (cu mîinile împreunate a rugăciune, lol), citate din Jagdish Bhagwati, Jon Elster, John Gray, inconturnabilul Toni Negri şi Michael Walzer. „Corupe capitalismul simţul moral?“ – întreabă revista; „Dimpotrivă!“ – susţine Bhagwati, în timp ce Gray spune „Fără îndoială...“, Walzer îl întăreşte („Evident!“), iar Besancenot – care, cum ştim, nu este filozof, ci poştaş – o ţine tot înainte cu „Revoluţia este posibilă“. Dileme, aşadar – dar nu pentru toţi. Şi, pentru că o imagine face cît o mie de cuvinte, două pagini de grafice ne arată – ca-ntr-o planisferă – cum se intersectează anti-capitaliştii grupaţi în patru sfere de influenţă/preocupări: Critica morală (de la J.-J. Rousseau la Walzer), Critica socială (Badiou, Balibar, Negri, Žižek...), Critica ecologică (Hans Jonas, André Gorz, Virilio...) şi Critica antropologică (Sartre, Polanyi, Arnsperger...).

Darwin. Tot pe copertă este anunţat şi dosarul Darwin („Le scandale des origines de l'homme“), care cuprinde – ca bonus – un supliment conţinînd fragmente din capitolul XXI al *Filiaţiei omului şi selecţia legată de sex,* lucrarea din 1871 care prelungeşte *Originea speciilor* publicată 12 ani mai devreme.

Sex & Subversiune. Dacă e vorba de sex, nu putea să lipsească „maestra de ceremonii“ Catherine Millet, care conversează despre Gelozie cu Nicolas Grimaldi – specialist nu în sex, ci în Proust. O discuţie cu Annie LeBrun (ea însăşi specialistă a operei lui Sade, despre – ce altceva? – Subversiune) epuizează subiectele anunţate pe copertă. (LeBrun are această ultimă şi frumoasă concluzie dătătoare de speranţă: „Specificul miraculosului este de a răsări atunci cînd te aştepţi mai puţin. Dar trebuie să vrei. Este poate ultima noastră şansă, dar ea e imensă. Căci dacă servitutea este contagioasă, libertatea e şi mai şi.“)

Prostia. Raphaël Enthoven (fost redactor-şef al revistei şi fost soţ al Carlei Bruni-Sarkozy) are un editorial savuros intitulat, simplu, *„La bêtise“*. Prostia este comună, majoritară (asta ştiam...) şi, în acelaşi timp, paradoxală. A vrea s-o eviţi cu orice preţ este cel mai bun mod de a o dovedi – susţine, pe scurt, Enthoven.

Iată, *pour la bonne bouche*, un citat: „Majoritară prin definiţie, prostia îi dă trîmbiţaşului ei sentimentul flatant al marginalităţii. Ea poate să transforme, ca aurul în plumb, ideea nouă în idee primită, aforismul în proverb, dubiul în metafizică, necredinţa în ateologie, intersubiectivul în interschimbabil, intimul în impudoare şi rebeliunea în instituţie, prostia vrea, totuşi, să fie singură împotriva tuturor. Ispita turmei mocneşte sub patima de a gîndi pe cont propriu – adică de unul singur şi, deci, ca toată lumea. Mărturie stau «micro-trotuarele», în care în zadar aştepţi să auzi o vorbă neaşteptată întrucît tocmai ca reprezentant al opiniei generale emite M. Tout-le-Monde părerea pe care o crede a sa. Cînd nu deţine adevărul, prostia se mulţumeşte cu universalul: cu cît eşti mai îngust la minte, cu-atît prostia e mai nelimitată. Cum să faci, aşadar, să o remediezi? Şi cum să dispreţuieşti prostia fără a te exclude (prosteşte) din hoarda imbecilă? E imposibil. Prostia e peste tot.“ **(a. l. ş.)**

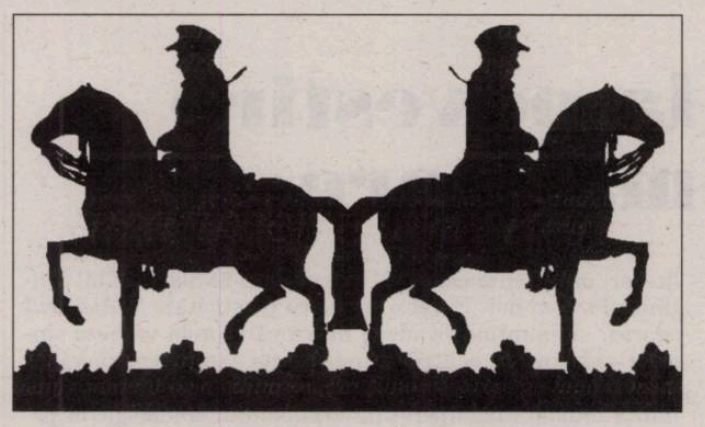

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Unde mă duc şi ce fac în caz de criză

E noapte în cinemateca mea personală.

Cel mai mare, cel mai celebru şi cel mai frumos actor al vremii se desparte de amanta lui, Ursula,

şi, urcînd în maşina lui somptuoasă, se uită la întîmplare, pe stradă, cerîndu-i primei femei văzute pe trotuar să vină lîngă el.

Biata femeie – îmbrăcată cu o blăniţă ponosită – nu înţelege, pe ea o chemă? Chiar pe ea? În viaţa ei nu a avut parte de un asemenea client.

„Da, tu, hai...“ – îi porunceşte celebrul bărbat

şi ea urcă în maşina fastuoasă care se opreşte în faţa unui elegant club de noapte,

unde el intră primul, salutat cu adînc respect de toţi cei responsabili, lăsînd-o pe ea să se descurce la garderobă, printre faldurile draperiei grele din pluş, femeia neputînd nimeri intrarea în paradisul acela necunoscut ei.

Cel mai celebru şi cel mai frumos actor din lume îşi poate permite orice.

El poate face dintr-o femeie culeasă de pe stradă, o parteneră de dans.

El e stăpînul – ea e sluga.

Sluga nu poate mai mult decît să danseze un mambo al ei; e un dans de reunoştinţă, de veselie, de durere, de umilinţă şi putinţă care te trimite cînd la un pol, cînd la un alt pol al existenţei, de aici dezarticularea gesticii ei.

Stăpînul se plictiseşte repede de grotescul situaţiei şi îi porunceşte servului: „să cinăm împreună!“

Să cinăm? Unde? Acasă la el, în palatul lui unde biata femeie nici cu gîndul nu a ajuns vreodată.

Ea urcă scările palatului cu aceiaşi paşi dezarticulaţi, strămutată pe un tărîm de vrajă, în stare de imponderabilitate; ajung în dormitorul lui, el îşi dezbracă haina, cămaşa:

– Cum te cheamă? o întreabă, în sfîrşit.

– Cabiria...

– Cum?

– Cabiria... şi vrea să-i ridice cămaşa aruncată pe jos, într-un gest venit din lumea ei de femeie serv, de gospodină care ar spăla şi cămăşile masculului, dacă vreunul ar fi dorit, vreodată, din milă, să rămînă mai mult de o noapte la ea.

– Lasă cămaşa, o s-o ridice camerista! îi porunceşte el

şi îi cere să se aşeze, să stea locului, el punînd ca fond muzical „a cincea“, andantele:

– Îţi place muzica asta?

– Nu e genul meu... – îi răspunde ea, la răscrucea dintre sinceritate, profesie şi transă.

Pe fondul beethovenian, ea îşi scoate jantilica de blană, să se facă oarecum comodă, constată că amărîtul ei scampolo e rupt la mînecă şi îi explică stăpînului care bate tactul andante-lui:

„Mi s-a rupt mîneca, am s-o cos...“,

căci şi ea are casa ei, cu duş, cu pat, cu ac şi aţă,

dar vine valetul cu cina şi atunci, în monologul ei desfrînat,

simte mirosul mîncării, parfum de bucate niciodată atinse,

iată homar, iată pui fript,

femeia atinge paroxismul vital: să continue a-i povesti cum trăieşte ea, sau să înfulece?

Ea începe să plîngă la această nouă răscruce de rai şi foame, de adevăr şi vis, de ireal şi mizerie.

Şi la capătul plînsului, Cabiria Messina îi cere lui Amedeo Nazzari, stăpînului, sultanului, împăratului, Dumnezeului, o dovadă –

o dovadă irefutabilă că ea a fost aici, în paradis:

o fotografie de-a lui, cu dedicaţie şi cu precizarea că a fost cu ea, o noapte.

La mine, în Cinematecă, nu e criză. Mă tratez cu Fellini. Mîine iau din biblioteca ei – nici o cinematecă fără bibliotecă! – *Stăpîn şi slugă,* nuvela lui Tolstoi cu finalul ei liniştitor de apocaliptic.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Peneş Curcanul de Vasile Alecsandri

Se termină: cu o decoraţie pe piept şi cu o insistenţă diabolică. Omul se joacă cu viaţa, dragă, ca-n *Bridget Jones's Diary:* „«Ah! pot să mor deacum, am zis, / A noastră e izbînda!» / Apoi, cînd iarăşi m-am trezit / Din noaptea cea amară, / Colea pe răni eu am găsit / «Virtutea militară»!... / Ah! da-o-ar Domnul să-mi îndrept / Această mînă ruptă, / Să-mi vindec rănile din piept, / Iar să mă-ntorc la luptă, / Căci nu-i mai scump nimică azi / Pe lumea pămîntească / Decît un nume de viteaz / Şi moartea vitejească!“.

Povestea: nouă şi un sergent, zece din Vaslui se bat cu turcii frunză şi iarbă.

Şmecheriile textului: păi, poezia este un fel de „Zece negri mititei“, dar cu injecţiile de patriotism luate la zi. Cu cît nu mai ştii în ce context a fost scrisă, cu cît ştii mai puţină istorie, cu atît o vezi ca pe o fată de la ţară proastă şi exaltată. Bun, profiţi de ea, te joci cu ea, dar poţi trăi fără ea. Şi atunci îţi aduci aminte, peste ani, cînd poate revezi locurile şi gagica, o vezi urîţică şi inutilă. Bun, poezia-femeia a mobilizat oşteni pe vremuri, acum? Acum însă, cui foloseşte? Unui horror sec de seară.

Emo, SMS şi MMS şi Virale pentru Bloguri: iată un chat de secol XIX: „Aşa ne spuse-n graiul său / Sergentul Mătrăgună, / Şi noi ne-am dus cu Dumnezeu, / Ne-am dus cu voie bună. / Oricine-n cale ne vedea / Cîntînd în gura mare, / Stătea pe loc, s-ademenea / Cuprins de admirare; / Apoi în treacăt ne-ntreba / De mergem la vro nuntă? / Noi răspundeam în hohot: Ba, / Zburăm la luptă cruntă! / «Cu zile mergeţi, dragii mei, / Şi să veniţi cu zile!» / Ziceau atunci bătrîni, femei, / Şi preoţi, şi copile; / Dar cel sergent făr' de musteţi / Răcnea: Să n-aveţi teamă, / Românul are şapte vieţi / În pieptu-i de aramă“.

Durata lecturii şi tipul de creier: entuziast, pesimist, plin de viaţă, ca un manager în toiul crizei. Nu ştie ce-l aşteaptă chiar dacă i s-a recapitalizat banca şi şi-a făcut vacanţa în Tahiti pe prime uriaşe.

Cash şi investiţii: recitatori, pot să meargă în războaiele din Irak, Afghanistan şi să recite *Peneş*. Mai mişcă vreo inimă. Azi, nu ne mai luptăm pentru bucata noastră de pămînt, nu, ne luptăm pentru bucata noastră de glob.

Personaje: „Plecat-am nouă din Vaslui, / Şi cu sergentul, zece, / Şi nu-i era, zău, nimănui / În piept inima rece. / Voioşi ca şoimul cel uşor / Ce zboară de pe munte, / Aveam chiar pene la picior, / Ş-aveam şi pene-n frunte. / Toţi dorobanţi, toţi căciulari, / Români de viţă veche, / Purtînd opinci, suman, iţari / Şi cuşma pe-o ureche. / Ne dase nume de Curcani / Un hîtru bun de glume, / Noi am schimbat lîngă Balcani / Porecla în renume! / Din cîmp, de-acasă, de la plug / Plecat-am astă-vară / Ca să scăpăm de turci, de jug / Sărmana, scumpa ţară.“

Mişto: „Ah! cui ar fi trecut prin gînd / Ş-ar fi crezut vrodată / Că mulţi lipsi-vor în curînd / Din mîndra noastră ceată! / Priviţi! Din nouă cîţi eram, / Şi cu sergentul, zece, / Rămas-am singur eu... şi am / În piept inima rece! / Crud e cînd intră prin stejari / Năprasnica secure, / De-abate toţi copacii mari / Din falnica pădure! / Dar vai de-a lumii neagră stea / Cînd moartea nemiloasă / Ca-n codru viu pătrunde-n ea / Şi cînd securea-i coasă! / Copii! aduceţi un ulcior / De apă de sub stîncă, / Să sting pojarul meu de dor / Şi jalea mea adîncă.“

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

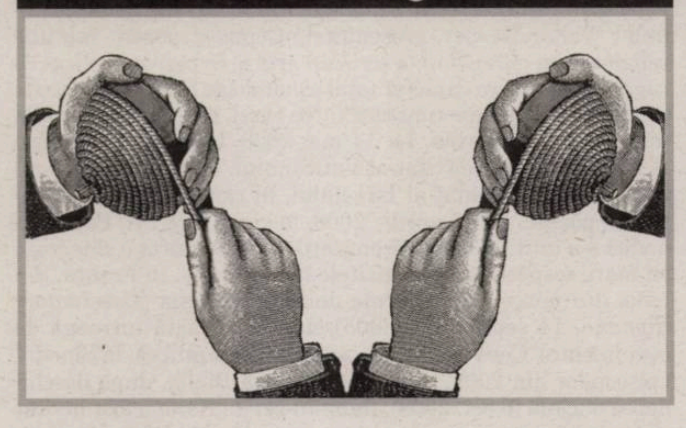

De ce nu are Parlamentul European şapcă?

Rezumatul ştirii aşa cum a apărut în ziare sună astfel: preşedintele Cehiei, ţara care deţine preşedinţia Consiliului UE, s-a adresat Parlamentului European şi a spus că Uniunea este o nouă URSS. La auzul acestor cuvinte, parlamentarii europeni au huiduit şi l-au întrerupt pe vorbitor.

Această ştire spune mai multe despre ziare decît despre ce s-a întîmplat acolo. O ştire fără conflict nu e ştire. Pe acest principiu, jurnaliştii au făcut un conflict dintr-o dezbatere ceva mai aprinsă. Altfel, ambele părţi ale ştirii sînt dacă nu false, măcar umflate pînă la nerecunoaştere. Deci, nu, preşedintele ceh nu a spus că UE=URSS, iar europarlamentarii nu l-au scos în şuturi din sală, aşa cum părea să sugereze ştirea. De fapt, au existat vociferări, aşa cum au existat şi aplauze entuziaste din partea grupului euro-sceptic/naţionalist. Preşedintele PE a spus după discurs: „Mulţumesc lui Dumnezeu că trăim într-o democraţie europeană unde fiecare se poate exprima. În parlamentele din trecut sînt sigur că nu puteaţi ţine acest discurs". Adică a taxat elegant aluziile lui Vaclav Klaus. Pentru că despre aluzii a fost vorba.

Dar ce a spus Klaus, de fapt? Rezum foarte pe scurt: începe curtenitor şi politicos la adresa instituţiilor europene, vorbeşte mult despre Cehia şi despre rolul său în UE, spune că ţara sa nu este dezamăgită de ce s-a întîmplat după aderare, pentru că a avut aşteptări realiste, pentru că UE este o creaţie a oamenilor şi e marcată de interesele, viziunile şi ideilor oamenilor. Spune că nu există alternativă pentru Cehia faţă de apartenenţa la UE. Adaugă că, în viziunea cehilor, Uniunea are două scopuri: să abroge barierele în libertatea de mişcare a oamenilor, mărfurilor, ideilor şi să furnizeze acele bunuri publice care nu pot fi furnizate doar prin cooperare bilaterală între state. Pînă aici, nimic deosebit. Dar continuă: faptul că nu există alternativă la UE nu înseamnă că integrarea este un fel de sfîrşit al istoriei şi că actuala formulă instituţională nu poate fi criticată. De asemenea, afirmă ideea că UE este condamnată să fie o uniune din ce în ce mai integrată *(ever-closer Union),* o dogmă care trebuie combătută. UE nu e un scop în sine, spune Klaus, ci un instrument pentru a asigura libertatea şi economia de piaţă. Asta a fost critica ideilor, apoi trece la critica instituţiilor. Spune el: „actualul sistem de luare a deciziilor în UE este diferit faţă de o democraţie parlamentară, testată de istorie. Într-un sistem parlamentar normal, o parte din parlamentari susţin Guvernul şi o parte sînt în opoziţie. În Parlamentul European, acest aranjament lipseşte. Numai o singură alternativă este promovată, iar cei care îndrăznesc să se gîndească la altă opţiune sînt etichetaţi ca inamici ai integrării europene. Pînă nu de mult, în partea noastră de Europă am trăit într-un sistem politic care nu permitea alternativă şi nici opoziţie parlamentară. Prin acest experiment, am învăţat lecţia dură că, fără opoziţie, nu există libertate".

Asta a fost tot. De aici au spus ziarele că, după Klaus, UE = URSS. Dar o paralelă istorică într-un context foarte limitat nu e totuna cu o echivalare. Săracul Klaus este victima propriei imagini de eurosceptic feroce. Dacă e victimă, nu înseamnă neapărat că are şi dreptate. Dar Klaus nu este un extremist şi nu merită să fie atît de uşor pus la colţ. De fapt, el exprimă un punct de vedere cu tradiţie în ce priveşte UE. Este linia de critică a conservatorilor britanici, aşa privea şi doamna Thatcher, UE: o construcţie care trebuie doar să asigure libertatea de circulaţie şi economia de piaţă, nu un scop în sine. Am putea spune că el este ultimul şef de

stat thatcherist coerent din Europa, după ce actualul Partid Conservator a migrat spre centru. Apoi, Klaus face saltul de la a critica ideea de integrare perpetuă cu o finalitate anume la critica punctuală a Parlamentului European. Iar aici devine din critic onest un căutător de nod în papură. Spun că e un critic onest în prima parte, deşi nu sînt de acord cu el, mă situez mai degrabă în tabăra celor care doresc o integrare politică profundă în UE, dar pot să recunosc că argumentaţia sa pleacă din îngrijorări oneste. În ce priveşte Parlamentul însă, chiar argumentaţia se învîrte într-un cerc vicios. Parlamentul European este o instituţie bizară pentru un eurosceptic: dacă UE ar trebui să fie doar o uniune de state care înlătură barierele dintre ele şi cooperează pentru a atinge scopuri comune, atunci PE nu are ce căuta în schemă. PE nu reprezintă statele, ci popoarele europene (sau poporul european, pentru eurofederalişti). O viziune interguvernamentală pură ca aceea expusă de Klaus tratează UE doar ca pe o formă foarte sofisticată de cooperare între guverne, popoarele sînt reprezentate doar prin aceste guverne. Pe aceste baze, euroscepticii şi interguvernamentaliştii s-au opus permanent ca PE să devină un parlament clasic. PE împarte puterea legislativă cu guvernele din Consiliul UE (de fapt, Consiliul are mai multă putere legislativă decît PE). PE nu are putere formală de iniţiativă legislativă (Comisia are acest drept). De cînd a început alegerea directă a europarlamentarilor, la finele anilor '70, PE este într-o permanentă luptă cu celelalte instituţii, pentru un rol al său. Iar statele membre şi guvernele lor au fost mereu reticente să îi acorde puteri. În aceste condiţii, PE nu are cum să fie un parlament clasic, deşi ar dori-o. Moment în care Klaus vine şi spune: dar de ce PE nu seamănă cu un parlament dintr-un sistem parlamentar, pe modelul testat şi aprobat de practica istorică? Îmi pare – cum ziceam – căutător de nod în papură. E ca în bancul cu ursul care cere o brichetă de la iepuraş şi apoi îl bate că nu are şapcă. Guvernele statelor membre au împiedicat PE să funcţioneze ca un parlament clasic, tocmai pentru că viziunea interguvernamentalistă a fost mereu mai puternică. Acum, un eurosceptic vine, în linia interguvernamentalistă, şi spune: băi, Parlamentule, dar de ce nu ai şapcă, de ce nu semeni ca un parlament clasic? Este nedrept.

Cît despre lipsa opoziţiei din PE, acuzele sînt, pe lîngă nedrepte, şi nefondate. Dar acest punct deschide o discuţie interesantă despre cele două drepte europene: o dreaptă eurosceptică reprezentată de Klaus şi una pro-integrare care a fondat Uniunea Europeancă. Săptămîna viitoare voi vorbi despre cum poţi fi (şi merită să fii) de dreapta şi euro-entuziast.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

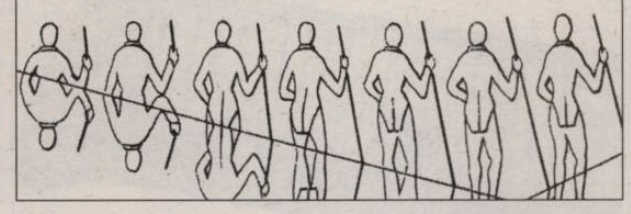

Anticorporatism şi umanitate

Perioada de criză, era de aşteptat, a pus stavilă expansiunii societăţii de consum; dar a şi schimbat modurile în care aceasta se reflectă în produsele ei. De pildă, în filme. Nu că pînă acum nu ar fi fost destule producţii cinematografice care să critice societatea de consum şi efectele acesteia asupra individului *(Falling Down,* 1993, în regia lui Joel Schumacher, cu Michael Douglas, e doar un exemplu).

Mai nou însă, au apărut filme care să ofere chiar un alt tip de soluţii extinderii societăţii de consum şi a sistemului corporatist. *Nou venită în oraş (New in Town,* în regia lui Jonas Elmer, cu Renee Zellweger), acum pe ecrane, este unul dintre acestea. Viziunea lui este diferită de clasicele anticorporatiste din anii '90 (*Firma,* 1993, regia Sydney Pollack, cu Tom Cruise şi *Dosarul Pelican,* 1993, regia Alan J. Pakula, cu Julia Roberts, ambele după John Grisham): nu este vorba de o luptă cu sistemul, care este învins prin dezvăluirea corupţiei sale. Ci, mai curînd, de o adaptare a marelui sistem corporatist la lumea micilor întreprinderi de provincie, bazate strict pe resursele locale. Personajul interpretat de Renee Zellweger (în linia ei deja consacrată, uşor şarjată şi alintată, dar, în general, fermecătoare, în ciuda exagerărilor), Lucy Hill, este, cel puţin iniţial, o anti-Erin Brockovitch (ecologista anticorporatistă din filmul lui Steven Soderbergh, din 2000, cu Julia Roberts) sau Norma Rae (sindicalista militantă jucată de Sally Field în filmul cu acelaşi nume, regizat de Martin Ritt în 1979). Ea întrupează o directoare corporatistă de la oraş (şi nu orice oraş, ci însoritul şi estivalul Miami, simbol, la prima mînă, al civilizaţiei şi *entertainment*-ului) venită într-un orăşel de provincie friguros şi aparent fără perspective... să modernizeze fabrica locală. O fabrică de produse alimentare, nu cu mulţi angajaţi, într-un loc în care toţi se cunosc şi se întrajutorează: imaginea tipică a tîrgului aparent plicticos, fără perspectivă, şi nici cine ştie ce condiţii, dar, de fapt, depozitar al valorilor reale, şi plin de... umanitate.

Personajul interpretat de Renee Zellweger suferă transformarea aparent inversă Cenuşăresei: dintr-un fel de soră vitregă sau cuconiţă de la oraş, ea devine, în a doua parte a filmului, fata cea bună şi înţelegătoare. În sensul că înţelege că viitorul (!) nu este al marilor corporaţii lipsite de inimă care vor nu doar să reducă personalul, ci chiar să închidă fabrica, ci al micilor producători locali. Care pot apărea cu o soluţie genială, personală (reţeta unei gospodine autohtone care, din întîmplare, este şi secretara Lucy-ei Hill), sănătoasă şi ecologistă (e vorba de o reţetă de tapioca, cu conţinut scăzut de glucide şi proteine). Şi, mai mult de atît, se îndrăgosteşte de şeful local de sindicat, un tată singur (ura! în sfîrşit am întîlnit şi aşa ceva, rar în filme, de la Tom Hanks în *Nopţi albe în Seattle* încoace...).

Toate bune şi frumoase pînă aici, veţi spune, cu o singură excepţie: filmul nu e, nici pe departe, o capodoperă. E simpatic, dar facil şi siropos. Mai mult de atît, îmi aminteşte, pe lîngă toate Norma Rae-urile şi Erin Brockovitch-urile (personaje în galeria cărora, pînă la urmă, şi eroina lui Renee Zellweger se dovedeşte că se integrează), de filmele socialiste româneşti ce mi-au plictisit copilăria: tînăra absolventă, profesoară sau ingineră, ce ajunge la ţară şi se căsătoreşte cu agronomul local sau cu inginerul de pe şantier (ori viceversa...). Ceea ce rămîne e doar oarecum noua viziune anticorporatistă şi unghiul diferit prin care societatea de consum poate fi privită. Precum şi cîteva scene pitoreşti, cu personaje locale, gospodine care lipesc poze în albume migălos decorate şi brodate, şi care nu ratează nici o sărbătoare...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Cunoaşteri

Biblioteca de ştiinţe umane a editurii Gallimard s-a îmbogăţit recent cu volumul lui Freeman J. Dyson, *La vie dans l'Univers. Réflexions d'un physicien* (2009), tradus după ediţia originală apărută sub egida Universităţii Virginia, în 2007. Dyson e un fizician interesat de biologie şi capabil să vulgarizeze ştiinţa prin conferinţe accesibile publicului educat, dar nespecialist. Cartea se intitula în engleză *A Many-Colored Glass. Reflections on the Place of Life in the Universe:* un omagiu metaforic adus policromiei, transparenţei şi vieţii ca fenomen izolat, invaziv şi etern adaptabil. Nici agnostic, nici finalist, Dyson îmbrăţişează o cosmologie axată pe teorii fizice autocorectate în timp, pe sănătosul principiu al indeterminarii şi pe intuiţia misterului. Întrucît e loc de mister în universul nostru vid, incomensurabil, expansiv şi entropic, există posibilitatea unui dialog al ştiinţei cu religia (ca experienţă umană). Nu m-a mirat să regăsesc referinţe la substratul „apofatic" al operei lui Sir John Templeton, unul dintre autorii respectaţi de Dyson, alături de psihologul William James. Templeton a dezvoltat o filozofie personală („teologia umilităţii") care susţine, pe linia pseudo-areopagitică reluată de Cusanus, că înţelegem divinitatea *pe măsură* ce ne recunoaştem ignoranţa.

La rîndul său, James a scris numeroase pagini pe seama ideii că pluralitatea experienţelor religioase e salvatoare pentru articularea cosmică a „silabei" omeneşti. Dyson a reţinut de la maeştrii săi că religia şi ştiinţa produc împreună „informaţie spirituală". Cele două discursuri sînt complementare, în accepţiunea lui Niels Bohr („două reprezentări ale aceluiaşi proces fizic care sînt deopotrivă valide, dar care nu pot fi văzute simultan"). Bohr a extrapolat conceptul complementarităţii dinspre fizica cuantică spre biologie, aplicîndu-l apoi raportului dintre justiţie şi compasiunea morală, şi chiar în sfera literaturii. Într-un asemenea cadru fixează Dyson relaţia ştiinţă-religie: ele ilustrează două moduri de cunoaştere tradiţional exclusive, care îmbogăţesc laolaltă tabloul cunoaşterii umane (nu poţi reduce universul nici la ecuaţii diferenţiale, nici la orizontul sacrului, dar îl poţi cuprinde mai subtil dacă le foloseşti alternativ). „Esenţa complementarităţii – scrie Dyson – constă în imposibilitatea de a observa în acelaşi timp aspectele ştiinţifice şi religioase ale naturii umane" *(op. cit.,* p. 216).

Inter-exclusivitatea modelelor epistemice implică riscuri: poţi face falsă ştiinţă şi falsă religie dacă vrei să reduci, de dragul unei posibile sinteze, distanţa secvenţială dintre experienţa personală a sacrului şi rigoarea matematică a experienţei ştiinţifice. Trebuie, pur şi simplu, să accepţi că *ştiinţa şi religia pot fi complementare doar dacă trăiesc separat*. Dyson se desparte totuşi de Templeton în cel puţin un punct: dubletul ştiinţă-religie e recent şi limitat. Literatura, arta, arhitectura, muzica sînt parteneri mai fideli ai experienţei religioase, decît, bunăoară, ştiinţele cognitive. Chiar dacă literatura se va muta de pe hîrtie pe suport digital, ea va continua să ne „îmbălsămeze" sentimentele, pentru a le transmite unor generaţii şi civilizaţii viitoare.

Ce fel de literatură? Corpul textelor canonice, desigur, *împreună cu* textele condamnate de-a lungul vremii. A le recupera înseamnă, după Dyson, a reinventa fiecare religie atît pe bazele sale recunoscute, cît şi pe bazele sale necunoscute din cauza cenzurii şi fanatismului care sufocă libertatea spiritului. Ne putem gîndi la literaturile apocrife, halou neglijat al textelor sacre, fără să-i uităm pe scriitorii de „teoficţiune", un gen ilustrat prin *Divina comedie* sau *Paradisul pierdut* al lui Milton, dar şi printr-o pleiadă de autori (Olaf Stapledon, Clive Lewis, Madeleine L'Engle sau Octavia Butler) ale căror cărţi nu comportă deloc – aşa cum cred elitiştii – obişnuitul amestec SF de mediocritate literară & ştiinţă distorsionată, cît o serie de viziuni mistice originale şi intens sugestive. Au fost oare traduşi în româneşte?

Rugăciunea pentru evrei

În urma articolului meu de săptămîna trecută – „Vaticanul şi evreii" – doamna profesor Francisca Băltăceanu mi-a trimis un mesaj în care face binevenite precizări referitoare la rugăciunea pentru evrei din mai vechile liturghiere catolice. Îmi cer iertare faţă de cititori pentru faptul de a mă fi referit la această rugăciune în mod inexact, ţinînd seama mai ales de reacţiile pe care le-a stîrnit în presă decizia de a permite o mai largă oficiere a vechii liturghii romane. Îi sînt recunoscătoare Franciscăi Băltăceanu pentru precizări şi pentru bunăvoinţa cu care contribuie la cordialitatea între religii (Anca Manolescu).

Felicitări pentru curajul de a aborda în *Dilema veche* problema „fierbinte" a Liturghierului din 1962, încadrînd-o echilibrat în ansamblul relaţiilor între Bisericile apusene şi evrei; e păcat să se încingă atmosfera degeaba!

O singură clarificare poate că ar fi necesară, apropo de textul liturgic. Acceptarea (la începutul lui 2008) a folosirii de către unii a Liturghierului din 1962, deci de dinaintea Conciliului Vatican II, este o concesie făcută paseiştilor, care oricum nu sînt prea mulţi: ideea e că grupul retro mai bine să folosească Missalul vechi (cu ilustraţiile lui de epocă cu tot), decît să nu se mai ducă la biserică sau să-şi facă una clandestină!

Nu se spune nicăieri în el că evreii ar „deicizi", niciodată nu s-ar fi admis aşa ceva astăzi. Rugăciunea „incriminată" nu face parte din textul Liturghiei, deci nu riscă să fie auzită toată ziua de credincioşii „nostalgici". Este vorba de textul vechi (remaniat totuşi, faţă de ediţia din... 1570, pentru că s-au scos expresii care puteau suna prea de tot, există un tabel comparativ în http://veritatis.free.fr/Documents/) al unei rugăciuni care se spune o singură dată pe an, anume în Vinerea Mare. Atunci se face, tradiţional, o rugăciune universală, pentru toţi şi toate (cler, popor, conducători, credincioşi, necredincioşi etc., un fel de ectenie amplificată). În ea, a 8-a invocaţie are ca titlu *Pro conversione Iudaeorum,* iar textul din 1962, zis /cîntat numai de preot, sună aşa:

Oremus et pro Iudaeis: ut Deus et Dominus noster auferat velamen de cordibus eorum; ut et ipsi agnoscant Iesum Christum Dominum nostrum.

Oremus – Flectamus genua – Levate!

Omnipotens sempiterne Deus, qui Iudaeos etiam a tua misericordia non repellis: exaudi preces nostras, quas pro illius populi obcaecatione deferimus; ut agnita veritatis tuae luce, quae Christus est, a suis tenebris eruantur. Per eundem Dominum... Amen.

Adică: „Să ne rugăm şi pentru iudei: ca Domnul şi Dumnezeul nostru să îndepărteze vălul de pe inimile lor, ca şi ei să-l recunoască pe Isus Cristos, Domnul nostru."

„Să ne rugăm. Să ne plecăm genunchii" *(aici lumea îngenunchează)* – „Ridicaţi-vă!" *(lumea se ridică: gestul e la fel la toate rugăciunile din serie).*

„Atotputernice, veşnice Dumnezeule, care nu-i îndepărtezi nici pe iudei de la îndurarea ta: ascultă-ne rugăciunile pe care le aducem pentru orbirea acelui popor, ca, recunoscînd lumina adevărului tău, care este Cristos, să fie scoşi din întunericul lor. Prin acelaşi Domn Isus Cristos... *(finalul obişnuit al rugăciunilor).* Amin."

Evident, nu e foarte politicoasă, reflectă nişte mentalităţi depăşite, dar expresiile de tip „întunericul necredinţei", „orbirea..." apăreau frecvent în rugăciunile pentru păcătoşi/necredincioşi/cei care credeau altfel etc.

Unii rabini s-au supărat (ex. conferinţa rabinică italiană), alţii nu (iar unii evrei au zis că „între prieteni, criticile sînt permise"!). În *Osservatore Romano* din 10 aprilie 2008, cardinalul Walter Kasper, preşedintele Comisiei pentru relaţiile religioase cu ebraismul, a scris un articol în care a explicat că rugăciunea are un caracter total eshatologic şi nu e nicidecum un apel la o misiune concretă către evrei, ci o încredinţare în mîinile lui Dumnezeu. La 14 mai 2008, Cardinalul Tarcisio Bertone, Secretar de Stat al Vaticanului, a trimis o scrisoare către Marele Rabinat al Israelului, în care aprofundează această poziţie. La 17 aprilie 2008, la vizita în SUA, Papa Benedict s-a întîlnit cu reprezentanţii evrei, a vizitat o sinagogă, cu mare respect, la fel la vizitele în Australia, în Franţa. S-a opus din nou oricărei forme de antisemitism *(Osservatore Romano,* 14 septembrie 2008) etc. (am o listă întreagă de evenimente). Ceva cu totul deosebit a fost faptul că, la Sinodul episcopilor din 2008, care avea ca temă Biblia, după deschiderea oficială (6 oct. 2008), Rabinul-şef de Haifa a fost invitat să le vorbească episcopilor despre semnificaţia Bibliei în viaţa religioasă ebraică (e o premieră absolută!) etc. etc.

Toate astea le-am luat din *Osservatore Romano* din 17 ianuarie 2009.

http://www.vatican.va/news_services/or/or_qo/commenti/2008/ (dar se intră mai greu direct, eu nu reuşesc decît cerînd pas cu pas de la www.vatican.va, ediţia italiană).

Toate concesiile acestea cu Missalul vechi şi cu ridicarea excomunicărilor vor să atenueze o tensiune pornită de mult, în Occident, între retrograzi (puţini) şi Biserica mare, primii şocaţi cîndva şi de unii „inovatori" care au sărit peste cal, aşa cum se întîmplă la orice reformă. Ideea cu ridicarea excomunicărilor a fost cam ca la şcoală: decît să exmatriculezi elevii de nesuportat, riscînd să-i împingi în găşti, mai bine îi ţii la marginea şcolii, cu notă mică la purtare, dar înăuntru, sperînd să-i mai educi...

Normal, majoritatea mare din Biserică se roagă în Vinerea Mare şi pentru evrei, cu respect şi afecţiune, după Liturghierul curent:

VI. Pro Iudaeis

Orémus et pro Iudaeis, ut, ad quos prius locútus est Dóminus Deus noster, eis tríbuat in sui nóminis amóre et in sui foderis fidelitáte proficere.

Oratio in silentio. Deinde sacerdos*: Omnípotens sempitérne Deus, qui promissiónes tuas Abrahae eiúsque sémini contulísti, Ecclésiae tuae preces cleménter exáudi, ut pópulus acquisitiónis prióris ad redemptiónis mereátur plenitúdinem perveníre. Per Christum Dóminum nostrum. R. Amen.*

VI. Pentru iudei: „Să ne rugăm şi pentru evrei, pentru ca Domnul, Dumnezeul nostru, care le-a vorbit lor mai întîi, să le dea harul să crească în iubirea faţă de numele său şi în fidelitate faţă de legămîntul său."

Rugăciune în tăcere *(aşa cum e în Liturghierul actual la toate invocaţiile din serie).* Apoi, preotul:

„Dumnezeule atotputernic şi veşnic, care ai dăruit făgăduinţele tale lui Abraham şi urmaşilor lui, ascultă cu bunătate rugăciunile Bisericii tale, pentru ca poporul pe care ţi l-ai dobîndit la început să se învrednicească a ajunge la plinătatea răscumpărării. Prin Cristos Domnul nostru. Amin."

N-am îndrăznit să scriu direct *Dilemei vechi.* Dar ar fi bine ca lumea să afle cumva despre ce e vorba exact. Ar fi păcat să se redeschidă răni vechi, care şi aşa se închid greu...

Cu drag şi cu cele mai bune urări,

Francisca BĂLTĂCEANU

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

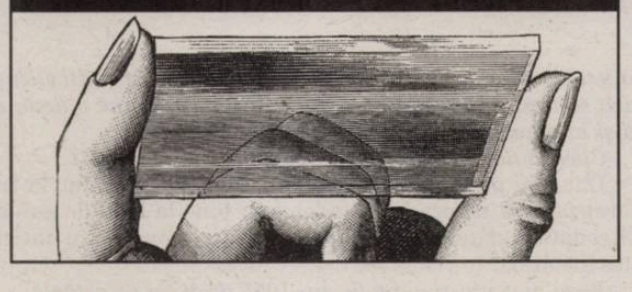

Maestrul Gîgă

Scriam săptămîna trecută despre filmul *Frost/Nixon* şi despre cum se pregăteşte şi apoi se realizează profesionist un interviu de televiziune. Făceam o comparaţie, în final, cu interviurile servile ale lui Radu Moraru cu reprezentanţii actualei puteri. Nu este singura comparaţie pe care o putem face. Vorbim de Radu Moraru, dacă e să ne referim la comenzile politice şi la presa transformată în departament de marketing al unui personaj sau al unui partid. Putem vorbi însă şi despre interviul lăutăresc, după ureche, făcut la plesneală, unde cei care pun întrebări se bazează exclusiv pe ce-o să iasă pe parcursul discuţiei. Adică noi sîntem oameni deştepţi, imposibil să nu scoatem noi ceva pe loc!... Iar la această categorie nu numai Radu Moraru e în cauză, ci mulţi alţi realizatori de talk-show-uri de la noi. Aici, campionul absolut este, indiscutabil, Ion Cristoiu. Pardon: *maestrul* Cristoiu, tătucul presei româneşti postrevoluţionare.

După cum ştim, el mai are acum un talk-show la Antena 2, *Zig-zag cu Ion Cristoiu*. Duminica trecută a avut-o invitată pe Mihaela Mihai, fosta cîntăreaţă din vremea comunistă, apoi subiect de legende urbane care să explice dispariţia ei, în prezent membru CNA şi parlamentar european în devenire.

Ştiam cum e Cristoiu (de altfel, am mai scris, prin vara anului trecut, despre emisiunea lui de la Antena 2), dar m-am uitat totuşi la talk-show-ul lui. Poate pentru aplombul Mihaelei Mihai, telegenia şi verva ei, în contrast evident cu felul împiedicat în care se prezenta *maestrul*. Moderatorul emisiunii nu mai era nici pe departe omul care a făcut un ziar de succes şi a cîrmit presa şi gustul public înspre tabloidizarea de cea mai joasă speţă, nu mai era formatorul de jurnalişti şi mentorul „şcolii Cristoiu", lăudată de mulţi, nu mai era analistul de temut pe care-l cheamă conducătorii la sfat de taină. Nu, era, pur şi simplu, un Agamiţă Dandanache. De multe ori, în timpul emisiunii, aveam impresia că asist la dialogul din *O scrisoare pierdută,* cînd onorabilul Agamemnon face cunoştinţă cu Zoe, Tipătescu şi Trahanache: („Dandanache: Si domnul? bărbatul dumneei? Trahanache: Nu, eu sînt bărbatul dumneei, dumneei este nevasta mea, cum am avut onoarea să vă recomand... Dandanache: Si dumneavoastră? Trahanache: Şi eu?... bărbatul dumneei..." etc.). Femeia îi explica, el făcea ochii mari şi întrebarea următoare dovedea că nu înţelesese nimic din ceea ce i se spusese. Să avem pretenţia ca interviul să aibă o anumită structură – deja am cere prea mult (totul era haotic, fără nici o legătură, fără nici o relevanţă, o perfectă discuţie între o doamnă sprinţară şi un Gîgă).

În fine, poate era o problemă de concentrare şi de „etate", după *ţinţi postii cu birza, hodoronc-hodoronc, zdronca-zdronca si clopoţeii...* Numai că analistul redutabil care este nici nu ştie pe ce lume se află. De exemplu, la un moment dat, Mihaela Mihai îi povesteşte că ea a făcut prima reclamă postrevoluţionară, de la TVR. Era vorba de celebrul spot cu „V-am prins, vrăjitoarelor!". Celebru? Ei, aş, c'eşti copil? Marele jurnalist nici nu auzise de el. Invitata îi povesteşte spotul. Nimic! Îi spune că reclama era la calculatoarele Felix. Omul face ochii mari: *„care* Felix?". Fosta cîntăreaţă îi spune că erau făcute de o firmă de stat. „Daaa? Nu ştiam!" – spune Gîgă care – iată – a mai învăţat un lucru nou. (Oare ce jurnalist a fost Cristoiu pe vremea lui Ceauşescu, cînd şi ăia mici auziseră de mîndria industriei IT româneşti, catastrofalele calculatoare Felix?).

E adevărat, pentru a scrie despre găina care a născut pui vii nu trebuie să ştii mare lucru despre lumea în care trăieşti. Dar, văzînd precaritatea gîndirii maestrului, mă întreb şi eu, ca tot omul: oare ce o face la Biblioteca Academiei, unde se laudă că petrece mult timp? Dac-aş şti că face măcar bărcuţe de hîrtie, m-aş bucura pentru el!

Tudor Călin ZAROJANU

Despre ce să mai vorbim?

Iată întrebarea care pare să frămînte presa românească. Nu numai în perioadele de „uscăciune", dar şi în cele inundate de subiecte interesante. Interesante-interesante, dar, la naiba!, nimic nu e nou sub soare, asta cu infractorii care ne fac imagine proastă în Occident n-am mai dezbătut-o odată? Mai bine hai să redeschidem „dosarul flota" sau ăla cu termopanele sau să discutăm despre sărăcie, asta chiar ar fi ceva proaspăt, *yummie!*

Deci, despre ce să mai vorbim? Cu ştirile e simplu, le dăm pe toate, de-a valma, cîte-ncap în spaţiul ăla, eventual în ordinea în care vin, e cel mai simplu aşa, dă-le-ncolo de criterii.

Nici ordinea ştirilor (într-un jurnal audio/video sau pe site), nici numărul paginii sau poziţia în pagină (pentru presa scrisă), nici spaţiul şi împachetarea oferite (în toate cazurile) – inclusiv compoziţia ansamblului, corelarea vecinătăţilor – nu par a ţine cont de vreo regulă, scrisă ori nescrisă. Astfel, frecvent poţi vedea o poză cu ţîţe lîngă un ferpar sau un articol dedicat unei persoane cu grave probleme medicale, persoană pe care, desigur, o compătimim şi – uite ce frumos! – scriem despre ea. După cum o ştire despre un ursuleţ simpatic născut într-o grădină zoologică poate precede sau succede fără remuşcări o catastrofă aviatică. C-aşa-i viaţa, nu?, unii mor, alţii rîd. Amestecat se-ntîmplă, amestecat le dăm, doar n-o să mistificăm!

Aşadar, cu ştirile am rezolvat-o. Dar despre ce să mai vorbim? C-am tot vorbit.

În primul rînd, despre ce să mai vorbim în *editorial,* perla din coroana presei române, la care visează orice jurnalist debutant, ehei!, ia s-ajung io să-mi dau cu părerea... Prin urmare, genul a consacrat „analişti" despre care nu se prea ştie dacă au făcut la viaţa lor altceva decît „analize", dacă au comis vreo anchetă jurnalistică relevantă, un reportaj, o ştire, un interviu, ceva. De altfel, unele ziare au ajuns să aibă patru-cinci editoriale în fiecare ediţie, başca faptul că, la noi, chiar ştirile conţin comentarii (cu sarcasm, ironie, calambururi...: tot tacîmul), lucru probabil unic în lume.

Scanarea unei zile, aleasă la întîmplare, dă următoarele rezultate (ordinea ziarelor e de asemenea aleatorie):

20 februarie 2009

Libertatea: „Urcatul în copac", Petru Calapodescu – despre buget.

Bursa: „Uriaşul cu cap de lut", Cornel Codiţă – despre Uniunea Europeană.

Cotidianul: „Flămînzi şi goi făr' adăpost", Mircea Dinescu – despre naţionalismul lui Traian Băsescu; „Naţionalism? A se slăbi şi demonta!", Traian Ungureanu – despre naţionalism în general; „Mărirea şi decăderea lui Ciorbea şi Mitrea", Liviu Antonesei – despre Ciorbea şi Mitrea; „Riscul falimentului civic", Teodor Baconsky – despre populism şi demagogie.

Gândul: „O bomboană pe coliva bugetului", Rodica Ciobanu – despre buget; „Leul, sancţionat pe nedrept de criza mondială bancară", Gh. Cercelescu – despre criză; „România în container", Cristina Modreanu – despre emigraţie.

Adevărul: „Legea lui Piedone", Laurenţiu Ciocăzanu – despre Poliţia rutieră; „Dreptul de a fi jupuit de viu", Grigore Cartianu – despre Justiţie; „Haiducia de stat", Dinu Patriciu (!!) – despre paternalismul statului.

Jurnalul naţional: „Un congres inutil", Ion Cristoiu – despre „stupida bătălie din PNL"; „România cu cagulă", Marin Nazat – despre „dezbinatorul Traian Băsescu"; „Personaje", Tudor Octavian – despre diverse personaje anonime; „Elena Udrea şi ultimul mare tun din turism", Miruna Munteanu – despre tichetele de vacanţă.

Evenimentul zilei: „Găneasa, tribuna dezbaterilor doctrinare", Horia Ghibuţiu – despre incidentele electorale; *„Cristi",* Adrian Georgescu – despre Cristian Minculescu; „Criză teribilă, monşer!", Mircea Cărtărescu – despre efectul stîngist al crizei; „Despre poliţişti albi", Rodica Culcer – despre Poliţie.

Ziua: „Cristian Diaconescu kamikaze în Italia", George Scarlat – despre demersurile posibile în faţa reacţiilor antiromâneşti.

În loc de orice comentariu, o întrebare: oare ce probleme aveau românii vineri, 20 februarie 2009?

În al doilea rînd, despre ce să mai vorbim în talk-show-uri?, care oricum *nu figurează în nici un top de audienţe* – în treacăt fie spus. Clasamentele includ, în ordine descrescătoare, ştiri generale, ştiri sportive, meteo (!), divertisment, fotbal, reality show-uri (mă rog, cît sînt de reale...), filme şi seriale. Atît.

Nici nu e de mirare, pentru că:

a) de multe ori, problemele care se discută sînt ale celor care le discută (sau nici ale lor!), şi nu ale celor care privesc;

b) chiar şi atunci cînd se discută probleme de real şi larg interes, abordarea este de multe ori „la plesneală": fiecare spune ce-i trece prin cap, vorbesc mai mulţi odată, „moderatorul" nu moderează, ci e fericit dacă iese circ;

c) un al doilea model de talk-show românesc se află la antipod: un singur invitat, întrebări blînde şi telefonate, răspunsuri adormitoare; mai există şi varianta minimalistă: fără invitat! Eu întreb, eu răspund, *pe sistemul* (prietenii ştiu de ce): „Eu centrez, eu dau cu capul";

d) în al treilea model (unicat, ce-i drept), subiectele „de actualitate" sînt doar pretexte pentru a forfeca o singură mare temă, mai exact un singur personaj, care este vinovatul indiscutabil al alunecărilor de teren şi al accidentelor rutiere, ca să nu mai vorbim despre devalorizarea leului – ceea ce (păstrînd toate proporţiile) naşte inevitabila şi onoranta comparaţie cu Corneliu Coposu;

d) de ani de zile sînt invitaţi să-şi dea cu părerea aceiaşi cincisprezece-douăzeci de oameni; un telespectator care a urmărit măcar cîteva dezbateri ştie dinainte ce va răspunde *la orice întrebare posibilă* Lavinia Şandru sau Lucian Bolcaş sau Ion Cristoiu.

În atare condiţii, nici nu contează despre ce vorbim. Subiectul poate fi cu adevărat nou şi fierbinte, real, dar umflat, şi chiar inventat – invitaţii de serviciu vin oricum, zic oricum ceva despre orice, dacă-i zgîndărim, poate chiar se ceartă, mai luăm un telefon în direct, mai băgăm o declaraţie de ultimă oră, merge. Mai mult de trei sferturi din timpul unui talk-show se consumă cu pasionantul joc de societate „Ce credeţi c-a vrut să spună X cînd a zis că i se pare că n-o să fie aşa?". Dacă interlocutorul e prudent sau mai încet la minte, „moderatorul" poate reformula: „Nu credeţi c-a vrut să spună că o să fie cu totul altfel?". Şi ţin-te analiză pe text!

Deci, despre ce să mai vorbim? *„So, what we gonna do? I don't know, what you want to do? Hey!, don't start again!"* (*Cartea Junglei 1,* antepenultima scenă).

Dar noi vom începe din nou. Iar şi iar şi iar.

PUBLICITATE

„N-am cumpărat niciodată pantofi“

– de vorbă cu cizmarul Radu TĂBĂRANA –

A început să lucreze de la 16 ani, din 1955. Doi ani mai tîrziu a terminat şi şcoala profesională de specialitate şi s-a angajat la fabrica Dîmboviţa, fostă Chirov, la secţia Romarta pentru încălţăminte de damă. În 1965 s-a transferat la cooperativa „Arta Încălţămintei“ unde a lucrat la producţia de serie. Timp de 26 de ani, Radu Tăbărana a fost şi maistru la Şcoala profesională a cooperativei, cu o perioadă în care a predat şi la grupul şcolar UCECOM, cunoştinţe legate de fabricarea pantofilor. Dincolo de meserie însă, i-a plăcut să călătorească peste tot pe unde i-au permis vremurile şi veniturile. A avut mai multe maşini de care s-a slujit din plin în acest scop. În 1999 a ieşit la pensie şi şi-a deschis un mic atelier de reparat pantofi pe bulevardul Camil Ressu. Hotărîrea primarului Traian Băsescu din 2000, de a desfiinţa chioşcurile, l-a afectat cu oarecare întîrziere. Mica lui dugheană a fost mai întîi mutată pe o stradă laterală, apoi autorităţile locale au profitat de o perioadă cînd proprietarul era bolnav şi i-au luat atelierul pe sus, cu macaraua. Radu Tăbărana s-a luptat să-l recapete şi a reuşit să-l amplaseze în curtea unui particular, cu vedere la o stradă şi mai mică. Acum nimeni nu-l mai poate ameninţa cu desfiinţarea, dar nici nu mai are acelaşi vad comercial. În interiorul strîmt al dughenei, puţin dezmorţit de un radiator electric, pe fondul unor romanţe ce răzbăteau dintr-un mic aparat de radio portabil, domnul Tăbărana mi-a povestit o bună parte din viaţa lui.

De-a lungul a peste 50 de ani de meserie, aţi văzut o mulţime de tipuri de pantofi şi de mode. Cum vi se pare că a evoluat încălţămintea în toată această perioadă?

Ar trebui să vă spun că am descoperit unele lucruri încă din 1956. Atunci, pe baza unor rezultate bune pe care le-am obţinut, cei de la şcoala profesională m-au trimis în Cehoslovacia, într-o tabără internaţională. Acolo am stat 33 de zile, la Zilina. Am vizitat fabrica Bata, de care am rămas tare impresionat. Produceau de la calapoade şi toate tipurile de încălţăminte, pînă la utilaje de confecţionat pantofi. Şi maşina de cusut pentru reparaţii pe care o vedeţi aici este produsă tot de ei. Erau foarte avansaţi faţă de noi, în acea perioadă. Şi am avut norocul că nişte maiştri de acolo mi-au acordat atenţie şi mi-au arătat secţiile lor, unul chiar vorbea românește. În aceeaşi excursie am vizitat şi Praga. Şi mi-a plăcut să călătoresc.

Pe unde aţi mai fost?

În 1970 mi-am cumpărat prima maşină, o Dacia 1100, am cunoscut la mare nişte cehi care ne-au invitat la ei. Şi chiar am plecat cu soţia, cu maşina, la ei în localitatea Trudnov, aproape de Polonia. Ne-au primit foarte bine. Atunci am vizitat şi Karlovy Vary, fostul Karlsbad, am băut apă din aceea minerală de la ei, aşa cum sînt o mulţime şi pe la noi. Am rămas impresionat de staţiune. Rîul care trecea pe acolo era plin de peşti coloraţi şi nimeni nu se gîndea să-i pescuiască. La noi i-ar fi luat cu plasa. N-am stat la hotel, ci pe la moteluri, unde-mi permiteam şi eu. Pe atunci nu te lăsa să ieşi din ţară cu mai mult de 3500 de lei, era o sumă fixă pe care ţi-o schimbau. Dar mai ieşeai şi cu bani românești din ţară – erai prost, dacă n-o făceai – pentru că mai reuşeai să te învîrţi cumva să-i schimbi pe acolo. Mai dădeai cîte un coniac (plecasem blindaţi de acasă cu sticle de jumătate şi de un sfert, din alea cu dop de aluminiu) pe la bancă sau pe la CEDOK – centrul lor de turism, ca ONT-ul nostru.

Jucau table noaptea în Alexanderplatz

Altădată am vizitat Germania, aia democrată, că doar acolo îţi dădea voie. Am fost la Berlin, unde am dormit în Alexanderplatz, în maşină, într-o parcare uriaşă. Ţin minte că după ce ne-am băgat în maşină, am tras şi prelata pe deasupra ca să nu ne vadă, că nu era voie să dormi aşa, iar miliţia patrula mereu. I-am sfătuit şi pe alţi români, din Galaţi, cu care ne-am întîlnit acolo, să facă la fel. Dar ăia au ieşit afară noaptea în pijama să joace table la lumina felinarului, i-a prins şi i-a gonit de-acolo. Ai dracului însă, au arătat şi spre maşina mea şi ne-a dat şi pe noi afară. Tot în Germania am fost la Weimar şi am vizitat casele lui Goethe şi Schiller, cu un singur bilet amîndouă, pentru că, dacă erai deştept, luai un bilet de două mărci pentru toate obiectivele de acolo. Separat ai fi plătit două mărci pentru fiecare. Am primit şi o amendă pentru că am parcat aiurea, nevastă-mea văzuse şampon de mere într-o vitrină.

După Revoluţie aţi mai făcut excursii?

Numai la Chişinău şi la Belgrad. Înainte de ’89 am mai fost însă şi în alte locuri. La Auschwitz, de exemplu, unde a fost teribilul lagăr, lîngă Oświęcim, în Polonia (aveam deja o Lada 1500, mai mare, mai puternică) şi m-a impresionat teribil ce am văzut acolo. De exemplu, sala în care-i tundea sau mulţimea de proteze, de ochelari, de geamantane adunate acolo de la bieţii deţinuţi. Erau puse aşa, pe secţii.

Şoferul nea Gheorghiţă la casa lui Tolstoi

Apoi am văzut Kremlinul, în 1983, unde am ţinut morţiş să intru în Marea Sală a Congreselor. Cînd intrai la ruşi, totul era strict controlat. La graniţă îţi dădea foaia de parcurs, cu locurile şi hotelurile unde trebuia să dormi, să pui ştampile la diverse posturi de miliţie de pe traseu. N-aveai voie să te abaţi nici cu un kilometru de la şoselele stabilite. De-o parte şi de alta a autostrăzii era plantată o perdea de pădure, aşa încît să nu vezi nimic dincolo. Cineva mi-a spus că în felul ăsta mascau satele cu bordeiele nenorocite în care trăiau ei. Străinii nu trebuia să le vadă. Am fost şi la Tula, unde era casa lui Tolstoi. Acolo am văzut o maşină cu steagul românesc. Era şoferul, nea Gheorghiţă, care mi-a spus că e cu ambasadorul nostru Traian Dudaş. A apărut şi ambasadorul: „ia, uite, băieţi de-ai mei pe aici“, a zis. M-a întrebat ce caut acolo şi i-am zis că sînt în concediu, în excursie. M-a întrebat şi ce lucrez. I-am răspuns, că nu puteai să nu-i spui ambasadorului... Aveam nişte pantofi grozavi, gri împletiţi, cu feţele făcute de nevastă-mea. I-a observat şi m-a întrebat dacă nu-i vînd lui. Îi încălţasem doar o dată, dar n-am putut să-i dau. Purta cu două numere mai mici.

V-aţi făcut totdeauna pantofii singur sau aţi şi cumpărat?

Păi, ce naiba, domnule, chiar aşa? N-am cumpărat niciodată pantofi. Dintotdeauna mi i-am făcut eu. Dar, să revin. I-am dat atunci tovarăşului Dudaş şi o informaţie proaspătă care nu ajunsese încă la ei, anume că pe tovarăşul Gheorghe Cioară, care era ambasador în Bulgaria, tocmai îl eliberaseră din funcţie, îl rechemaseră la Bucureşti. În cele din urmă m-a întrebat dacă n-am vreo sticlă de coniac românesc, că ştia că românii merg acolo cu coniac. Aveam sticle din alea în formă de statuetă, de la Cluj, dar el voia *Milcov* sau *Dunărea*. Zicea că vrea să-şi mai servească cîte un prieten. M-a invitat şi am mers cu maşina pînă la Moscova în urma lui, cu toată viteza, cu cît putea să meargă maşina. El era anunţat pe traseu, nu-l oprea nimeni.

Acolo am fost la mausoleu, unde era expus Lenin, am stat la o coadă de peste 2 kilometri. Şi cum ziceam, am fost la Kremlin, am văzut clopotul şi tunul ţar, alea mari care n-au funcţionat niciodată. Am vrut neapărat să văd sala unde se ţineau congresele. Am găsit acolo o femeie care vorbea românește şi a reuşit să mă introducă în sală, chiar pe rîndul de protocol. Întîmplarea a făcut că am asistat şi la un spectacol cu celebra formaţie Igor Moiseev. Apoi am mîncat ceaslîc, o mîncare formidabilă, de prin Kirghizia, am văzut şi muzeul de la Borodino, acolo unde a luat-o Napoleon pe cocoaşă. Dar am mai fost într-un rînd la ruşi, la mare în Crimeea, la Ialta. Acolo, la strîmtoarea Pricop, la pod, era o coadă de vreo 300 de maşini, aşteptau să intre în Crimeea. Nouă ne-a făcut semn un soldat să trecem. Ca străini, aveam alte drepturi. Ruşii n-aveau voie să intre în Crimeea decît cu bilet. Noi puteam sta şi pe plaja Inturist. Ei aveau o plajă cu pietre cît cartofii. Nici nu se puteau aşeza acolo. Erau unii ca un fel de Păcală, cu uşi în spinare. Nişte plăci pe care le instalau pe acele pietre, ca să se poată sta pe ele. Noi, în schimb, aveam parte de o plajă cu nisip ca la Mamaia şi noroc că am întîlnit o maşină cu număr de Braşov şi oamenii ne-au îndrumat acolo. Altfel poate am fi stat şi noi pe pietre.

(La geamlîcul dughenei apare o clientă ceva mai în vîrstă. Îi întinde un papuc de casă cu talpa dezlipită. Perechea ei e bună şi n-a mai adus-o. Radu Tăbărana se uită pe talpă şi vede numele clientei, scris de mîna lui, la vreo reparaţie anterioară. „S-a făcut, doamnă Adriana Costea“ – îi zice. „De unde îmi ştiţi numele?“ – îl întreabă femeia intrigată. „Păi, nu sînteţi clienta mea? Vă ştiu, credeţi că am aşa de mulţi clienţi încît să-i uit?“ Îmi face cu ochiul şi îi spune să vină a doua zi să-şi ia papucul. Femeia pleacă nedumerită.)

Clienţii dvs. sînt în general oameni mai în vîrstă?

Da, cam predomină cei bătrîni, iar unii îmi aduc la reparat pantofi cărora le-ar şedea mai bine la lada de gunoi. Cîteodată, văzîndu-i cît sînt de amăriţi, unora le-am dat eu alte încălţări.

Erau mai proşti pantofii din 1955 decît cei de astăzi?

În primul rînd, pe atunci nu erau soluţiile adezive de astăzi. Nu puteai lipi tălpile aşa, totul era pe bază de cusut, iar singura soluţie care se găsea era un pap pentru ştaifuri şi bombeuri. Atunci însă, materialele – şi la branţuri, şi la talpă – erau speciale, aşa ca să poată fi cusute. Talpa de talpă, de exemplu, era tăbăcită într-un fel care-ţi permitea s-o coşi. Ăştia de-acuma sînt mai greu de reparat, mai ales cei chinezeşti. Vin oamenii cu ei într-un hal fără de hal şi nu mai prea ai ce să le faci. La chinezi nu găseşti feţe naturale, adică din box, iar tălpile sînt dintr-un cauciuc sau plastic foarte prost care se crapă, se sparge... Oricum, şi noi, ăştia care facem reparaţii, sîntem pe cale de dispariţie. Dar, hai să vă arăt cum iau eu ochii clienţilor. *(Îmi face semn să mă descalţ şi, într-o clipită, îmi unge pantofii cu un baiţ strălucitor care-i face să pară noi.)* După reparaţii e foarte important să şi lustruieşti pantofii clientului.

Cine face cei mai buni pantofi?

Domnule, cei mai frumoşi şi rezistenţi sînt tot cei italieneşti. Îi recunoşti de la distanţă. Dacă mi se arată un pantof, ştiu imediat că e italienesc. Au însă şi un defect: la cei de damă, nu corespund numerele, sînt mai mici. Dar şi cei ceheşti, de care vă spuneam, sînt în continuare foarte buni. La noi, cei mai buni erau cei de la Guban, la Timişoara. Am văzut că acum şi la Clujana au lansat o producţie de bocanci militari foarte frumoşi. Dar, ca întotdeauna, drăcie, cică directorul de acolo ar fi tocmai finul premierului Boc.

Ceauşescu nu era cizmar

Inevitabil trebuie să vă întreb: cum vă împăcaţi cu ideea că despre Ceauşescu se spunea că a făcut parte din breasla dvs.?

Am vorbit şi eu despre asta cu colegi mai în vîrstă. Aşa am aflat că a fost ucenic pe Olimpului, pe lîngă bulevardul Mărăşeşti, la un atelier care era al surorii lui (era căsătorită cu un cizmar). El însă era aşa, o muhaia, un fel de găgăuţă, nu prea înţelegea nimic. Era şi bîlbîit... numai bun de preşedinte. Şi într-o zi, nu ştiu cum, l-au racolat unii şi l-au trimis în cutare loc cu nişte hîrtii. Erau manifeste, dar cică el nici nu ştia ce e acolo. Şi uite aşa s-a trezit în politică. Nu ştiu dacă dumneata urmăreai pe atunci, dar, la cîte vizite prin fabrici a făcut el, niciodată n-a fost la vreuna de încălţăminte. Niciodată! Din cînd în cînd, se mai lăuda cîte un cizmar dintr-ăsta bătrîn că ar fi lucrat cu Ceauşescu. Îi ziceam: „Du-te, mă, dracului de-aici, că ăla n-a lucrat niciodată ca cizmar, nici nu ştia ce e cu el“. Dar, pe vremea lui, eu am dus-o bine.

V-a mers treaba cu cizmăria?

Da, m-am descurcat foarte bine. Am ieşit la pensie de zece ani şi încă lucrez pentru că nu pot să stau şi-mi şi place. Nu m-am dezis niciodată de cizmărie, nu mi-e ruşine de ea. Tot din meseria asta mi-am luat apartament în 1968, într-un bloc bun, mi-am permis de-a lungul anilor mai multe maşini, acum am un Renault, fiului meu i-am luat apartament, i-am făcut şi nuntă mare înainte de 1989, la Hotel Park, la o sală mare la care trebuia aprobare. Ce a mai fost şi atunci... M-am dus acolo şi nu cunoşteam pe nimeni. Luasem cu mine trei perechi de pantofi bărbăteşti de la secţia de unde lucram. Erau mai multe uşi pe care scria „contabil-şef“, „director-adjunct“, „director“. Contabilul m-a primit în birou şi cînd a auzit că e vorba de o nuntă a zis că se rezolvă, că vom vorbi cu directoarea. Eu l-am întrebat ce număr poartă la pantofi şi m-am dus la maşină să-i aduc o pereche. I-am spus că o onorez şi pe directoare, tot aşa, dacă-mi rezolvă problema cu nunta. Erau prieteni, vă închipuiţi. Mi-a prezentat-o, şi ea mi-a spus imediat cît costă şi că-mi închiriază toată sala dacă pot să aduc 350 de persoane. I-am spus că pot şi mi-a făcut contract. I-am propus apoi să mergem pe Titulescu, că vreau să-i fac o mică surpriză. Acolo era un centru de creaţie care luase locul întîi pe ţară şi avea un magazin cu unicate, aranjate într-un fel nemaipomenit, cu oglinzi... Olteanu, directorul de acolo, avea un băiat care învăţa modelajul cu mine. Mi-a dat cheia şi mi-a zis că mă pot servi, doar să-i spun apoi ce modele am luat. Am mers cu directoarea. Am făcut-o pilaf. A luat trei perechi, două pentru ea şi una pentru fiică-sa. Iar eu la nuntă am investit 100 de mii de lei şi am scos triplu.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Carmen GAVRILĂ

Iran – 30 de ani între democraţie şi teocraţie

Singurul regim care îmbină religia cu o formă de democraţie – Republica Islamică Iran –, în permanentă opoziţie cu lumea din jur, nu dă semne de slăbiciune, deşi e ameninţat mai ales din cauza programului său nuclear, iar, mai nou, şi de preţul scăzut al petrolului.

Dincolo de descrierile în alb şi negru ale Iranului de astăzi, este cert şi demonstrat istoric apetitul iranienilor pentru reprezentare populară, ceva ce în Occident s-ar traduce prin democraţie. De exemplu, Iranul a fost prima ţară din Orientul Mijlociu cu o Constituţie, în 1906, şi un Parlament. În plus, Iranul are poate cele mai active asociaţii de femei şi studenţeşti din regiune, o presă dinamică şi mult mai liberă decît în alte ţări din zonă. Revoluţia islamică a avut, ca nucleu iniţial, afirmarea voinţei populare, ca reacţie la regimul autoritar al ultimului şah Pahlavi, şi voinţa mullahilor de reîntoarcere la puritatea islamică. Ceea ce a rezultat este, pînă astăzi, un regim unic, care adună la un loc instituţii alese prin vot direct, ca Parlamentul sau Preşedinţia, şi organisme clericale, cu membri numiţi de liderul suprem religios, ca, de exemplu, Consiliul Gardienilor Revoluţiei (aprobă sau nu legile trecute de Parlament, iniţiativele Guvernului şi candidaţii la Preşedinţie şi Parlament), Consiliul Expedienţei (care mediază între Parlament şi executiv).

Emulaţie spirituală şi politică

Preşedinţia în Iran este mai degrabă una executivă, fără putere reală, şi e concentrată în mîinile liderului suprem, în prezent ayatollahul Ali Khamenei. Este o instituţie care are la bază ideea de „conducător luminat", dezvoltată de legendarul motor al revoluţiei islamice, ayatollahul Khomeini. Liderul suprem are puteri absolute în politica internă şi externă a ţării, dar este şi îndrumător spiritual. Khomeini a conceput această instituţie, convins că numai un cleric cu înalte calităţi spirituale şi instinct politic poate să fie în acelaşi timp mediator şi protector al islamului şiit de oriunde şi al „corectitudinii", din punct de vedere islamic, a autorităţilor executive şi a deciziilor lor.

Un „Bau-Bau" pentru Occident

În republica islamică, rolul preşedintelui şi al Guvernului pe care îl conduce e să creeze şi să aplice strategii economice şi sociale, să administreze direcţiile date de liderul suprem. Cu discursul său dur anti-israelian şi anti-american, care l-a adus mereu în titlurile presei, actualul preşedinte Mahmud Ahmadinejad este perceput greşit în afara Iranului, drept omul care conduce politica externă a republicii, a cărei direcţie e dată, de fapt, de liderul suprem. Mahmud Ahmadinejad a cîştigat alegerile din 2005 pe baza unui program pragmatic, orientat spre echitate socială şi economică. Dar popularitatea sa a înregistrat scăderi. În Iran, el e criticat din cauza politicilor economice ineficiente ale Guvenului său, a dependenţei de veniturile din petrol, care între timp au scăzut drastic, ca urmare a preţului mic al petrolului, a subvenţiilor excesiv de mari, a fondurilor consistente pentru lucrări de reconstrucţie şi ajutor în Afganistan şi a şomajului ridicat. Cabinetul preşedintelui Ahmadinejad este mereu acuzat în Parlament că nu a obţinut creşterea economică promisă şi un număr mai mare de locuri de muncă.

Aurul negru – blestem şi binecuvîntare

Petrolul şi gazele sînt coloana vertebrală a Iranului, o sursă uriaşă de venit. Dar lipsa de diversificare, dependenţa de hidrocarburi fac din economia iraniană un colos cu picioare de lut, gata să se prăbuşească la cea mai mică fluctuaţie a pieţei ţiţeiului şi a politicii internaţionale. Acum un secol, un geolog britanic, excentric, entuziast şi aventurier a deschis în Iran ceea ce avea să se dovedească o adevărată cutie a Pandorei. James B. Reynolds a descoperit roci saturate de petrol în zona Masjid-e Suleiman. Reynolds nu făcea decît să păşească pe urmele baronului de origine germană Paul Iulius Reuters (şi-a dat numele celebrei agenţii de ştiri), care primea de la şahul Iranului, în 1872, drepturile exclusive pentru lucrări de infrastructură şi exploatare a subsolului.

Istorie îmbibată de petrol

Petrolul a făcut din Iran un punct de atracţie şi de conflict între marile puteri coloniale. Partea leului a revenit Imperiului britanic. Petrolul a făcut din şahii iranieni, pînă la revoluţia islamică din 1979, simple marionete dirijate mai intîi de la Londra, apoi de la Washington. Veniturile uriaşe din petrol au fost la baza dezvoltării moderne a Iranului. Cu bani din petrol a fost pusă la punct infrastructura în anii '50, '60 şi '70 şi tot banii din petrol au ucis agricultura iraniană, neglijată de şahul amator de industrie. Între timp, populaţia nu beneficia de aceste venituri, nu existau programe sociale coerente, iar la momentul revoluţiei islamice, în 1979, aproximativ 70% din populaţie era analfabetă. Concentrarea pe petrol a făcut din economia iraniană un bolnav pe umerii căruia, astăzi, stau subvenţii şi ajutoare sociale zdrobitoare. Toate celelalte ramuri ale economiei sînt, potrivit experţilor în economie locali şi străini, insuficient dezvoltate, în umbra maşinăriei de petrol şi, mai nou, de gaze.

Cu marfa blocată în galantar

În prezent, din cauza preţului scăzut al petrolului, calculele bugetare ale Teheranului au fost date peste cap, deşi Iranul este printre cei mai mari producători şi exportatori de ţiţei din lume. În plus, problema e că republica islamică nu are o capacitate de extragere, prelucrare şi distribuţie pe măsura rezervelor sale uriaşe, din cauza zecilor de ani de sancţiuni internaţionale şi interdicţii la importuri de tehnologie. Deşi iranienii descoperă mereu noi zăcăminte de petrol şi gaze, companiile străine cu putere de exploatare sînt reticente faţă de un Iran bîntuit de tensiuni politice, acuzaţii că ar urmări să obţină, prin programul nuclear, arme, nu energie, şi ameninţat mai mult sau mai puţin voalat cu atac militar. De exemplu, deşi directorul turc al Nabucco a declarat că Iranul ar fi o sursă foarte convenabilă de alimentare a gazoductului, sugestia e departe de a deveni realitate. În 2007, Iranul avea 19.161 de kilometri de conducte de gaz, 8438 de conducte de petrol, 7936 kilometri de conducte pentru hidrocarburi rafinate, doar 570 kilometri pentru gaz lichefiat şi 397 kilometri pentru gaz condensat. Infrastructura de conducte a Iranului are de suferit deoarece cea mai mare parte a fost concepută pentru distribuţie internă. Totuşi, în 2006 a început punerea în practică a unor planuri care să ducă petrol şi gaze iraniene în Armenia şi Pakistan, iar în 2007 a devenit operaţională o conductă de 160 km care leagă Iranul de Armenia. O altă conductă de gaz iranian pentru Turcia, despre care iranienii spun că ar putea fi conectată la Nabucco, funcţionează în prezent la o capacitate scăzută, nu e clar dacă din motive tehnice sau din cauza presiunilor americane la Ankara. Iranul a deschis, în schimb, poarta Chinei pentru gaz, unde numai în 2006 a exportat 105 miliarde de metri cubi, iar de atunci producţia şi exporturile au crescut. Orientarea spre China a adus Iranului nu numai un client fidel, ci şi un aliat care blochează deciziile nefavorabile Teheranului în Consiliul de Securitate ONU. Reversul medaliei e că acelaşi aliat a invadat piaţa iraniană cu produse chinezeşti, care strivesc prin cantitate şi preţul mic orice alte produse, inclusiv pe cele locale.

Carmen Gavrilă *este jurnalistă la Radio România Actualităţi, specializată în problemele Orientului Mijlociu.*

PUBLICITATE

colecţia adevărul
să o laşi moştenire urmaşilor urmaşilor tăi!

Cea mai cuprinzătoare colecţie de carte de lux din România – 137 de volume

Karl May
opere alese

Colecţia western
18 volume

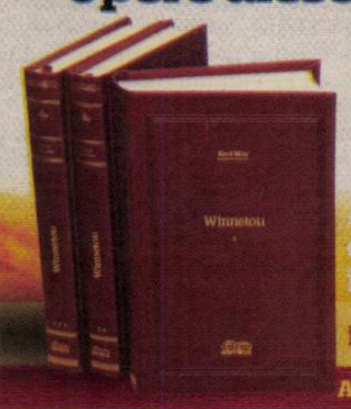

Aventură, suspans, crimă,
dragoste, trădare, prietenie şi sacrificiu,
într-o serie de colecţie. **Pentru toate vârstele!**

în exclusivitate în magazinele **Diverta** în perioada 20 decembrie – 20 februarie

diverta
mereu ceva nou

Adevărul Holding: Şoseaua Fabrica de Glucoză 21, sector 2, Bucureşti; Tel: 021 407 76 40; Fax: 021 407 76 42; www.adevarul.ro/carte; carte@adevarul.ro

Stela GIURGEANU

Un fel de a fi

© R. Mimoiu

Poate fi considerată o artă de nişă, fiind o străveche artă a mişcării. Mişcările sînt lente, relaxate, cu atenţia focalizată asupra detaliilor. Acum cîţiva ani, în România era practic necunoscut. Dacă foarte puţini îl practicau, încă şi mai puţini îl predau. Deşi omologat de către Organizaţia Mondială a Sănătăţii în 1988 drept „cea mai bună practică pentru sănătate", deşi depăşind de mult graniţele Chinei şi devenind în lumea largă unul dintre cele mai practicate sporturi de către oameni de toate *vîrstele, la noi, abia de cîţiva ani se vorbeşte la modul serios despre Tai Chi. Şi poate nu e un lucru rău, avînd în vedere statistici care spun că în România s-au înmulţit cazurile de obezitate, iar riscurile cardiace sînt printre primele pericole mortale. Ca să nu mai vorbim de orele de sport din şcoală, care sînt, dar mai degrabă nu.*

Cine sînt, aşadar, iniţiatorii acestui curent în România şi cine – practicanţii săi? Este doar o modă sezonieră, un „ceva" de „fiţe" sau a devenit deja şi la noi un „fel de a fi", un stil de viaţă adoptat şi practicat din ce în ce mai mult?

Vizavi de Conservator, pe lîngă parcul Cişmigiu: în fiecare sîmbătă, de la ora 10,30, un grup de tineri şi adulţi (şi chiar cîţiva pensionari) îmbrăcaţi în haine albe, largi, execută în perimetrul sălii mişcări line, pline de graţie, mişcările „dansurilor pe care le fac chinezii de dimineaţă" – aşa a explicat una dintre cursante, **Adina,** medicului de familie cînd i-a cerut adeverinţă cum că este aptă pentru a practica Tai Chi.

„Da' ăsta ce sport mai e?" – a întrebat-o atunci, destul de circumspect, doctorul. Asta se întîmpla acum trei ani – povesteşte doctoriţa de 32 de ani. Azi, oamenii par mai informaţi şi, deşi nu prea ştiu exact cu ce se mănîncă, cel puţin termenul le-a mai trecut pe la urechi. Ce a motivat-o însă pe ea, acum trei ani, să practice Tai Chi?

„Iniţial, am venit cu soţul meu, să petrecem mai mult timp împreună, dar deşi aceasta a fost motivaţia iniţială, pe parcurs am început să înţeleg şi în alt fel acest sport. Devenise o realitate faptul că mă simţeam din ce în ce mai bine, atît fizic, cît şi psihic, o stare care se menţine pe toată durata antrenamentului, dar şi după. Ajungi dependent de starea de bine, în care nu mai simţi oboseala şi, în timp, îţi dai seama că şi nivelul de stres se reduce semnificativ."

O altă cursantă, **Diana,** de 35 de ani, a ajuns aici „adusă de sora sa", care practică Tai Chi de opt ani. „Fiind într-o permanentă căutare, încă din adolescenţă am citit despre diferite metode de introspecţie, chiar am practicat pentru o perioadă yoga, doar că Tai Chi-ul mi-a apărut ca un «ceva» mai complex. Deşi nu practic atît cît mi-aş dori – timpul nu-mi permite –, simt anumite schimbări: nu mă mai îmbolnăvesc atît de des, sistemul imunitar s-a întărit. E mai mult decît un sport, m-a ajutat să mă cunosc mai bine şi, dacă ar fi să-l definesc, aş spune că a devenit oaza mea de linişte într-o metropolă nebună. Cînd merg la sală, parcă sînt în vacanţă cu nişte prieteni foarte buni." O mai întreb care îi este profesia, cea de la care îşi ia „vacanţă" pe timpul antrenamentelor. Îmi răspunde zîmbind: „sîntem o grămadă de bancheri stresaţi la curs!".

C.P., 31 de ani, inginer programator, este unul dintre cei mai vechi practicanţi. „Prin 2002 am văzut un afiş pe stradă, am fost curios să aflu despre ce e vorba şi... am rămas. Personal, de cînd practic acest sport, am căpătat o mobilitate pe care n-o aveam înainte, însă cele mai multe schimbări sînt la nivel interior, schimbări pe care nu le poţi cuantifica sau explica. Cred că oamenii ar trebui să afle şi mai multe despre acest sport şi despre beneficiile pe care le aduce atît trupului, cît şi minţii. Tai Chi este o metodă foarte bună de a te «reobişnui» cu propriul corp, poate chiar de a reînvăţa calea naturaleţii."

(Foarte) pe scurt Tai Chi

Mi se spune că, deşi greu de prins într-o traducere, denumirea, formată din două caractere chinezeşti, Tai şi Chi, ar însemna „supremul ultim". Provenit din filozofia taoistă, apare pentru prima oară în *Cartea Transformărilor,* în cosmogonia chineză sub forma Yin şi Yang, armonia celor două elemente opuse, care totuşi nu pot exista decît împreună.

Stilul Tai Chi a apărut, conform multor teorii, relativ recent, prin anii 1200. Sursa originală s-a pierdut, însă legenda povesteşte de un călugăr taoist care a avut într-o zi o viziune: o luptă dintre o pasăre şi un şarpe. Din imaginea şarpelui relaxat şi a păsării care ataca rapid şi direct, călugărul a înţeles jocul dintre yin şi yang, armonia care stă la baza întregului univers. Fiind şi un practicant de arte marţiale, a transpus această armonie în mişcare, creînd practic Tai Chi-ul.

Şcoala Wudangshu

Wudangshu este printre primele şcoli care au adus Tai Chi în România şi singura din ţară care organizează stagii de antrenament în China, chiar în Munţii Wudang (locul de origine al Tai Chi-ului), unde pregătirea se face alături de maeştrii chinezi. În dorinţa de a face din ce în ce mai cunoscut acest sport publicului larg, în ultimii ani elevii şcolii împreună cu profesorii lor au montat mai multe spectacole atît pe scenele teatrelor bucureştene (Teatrul Naţional şi „Nottara"), cît şi în alte oraşe din ţară. Multe dintre aceste spectacole s-au jucat cu casa închisă.

Cum a pornit totul? „Cu multă pasiune" – declară din start preşedintele Clubului Sportiv Taijidao, **Răzvan Damian,** unul dintre fondatorii Şcolii Wudangshu. Originar din Constanţa, a început să studieze artele marţiale imediat după terminarea liceului, la venirea sa în Bucureşti. „Cînd am intrat la facultate, am început să practic aikido, o artă marţială japoneză. Apoi am întîlnit Tai Chi-ul şi pe profesorul meu, Mircea Terek. Deşi cele două aveau principii asemănătoare, fiind stiluri interne (artele marţiale fiind caracterizate generic în «externe», cele care dezvoltă forţa musculară, şi «interne» care mizează pe dezvoltarea spiritului), Tai Chi-ul m-a convins pentru că pune mai mult accent pe relaxare şi pe cunoaşterea de sine."

Pentru a aprofunda studiile, a plecat în China, în Shanghai, la Facultatea de Sport, departamentul de Wushu (artele marţiale chineze şti). „În China, artele marţiale fac parte din cultura lor şi sînt considerate materie de studiu la Universitate."

Alături de profesorul său, a hotărît să fondeze mai tîrziu în Bucureşti o şcoală care să mizeze pe acest stil, deşi – mărturiseşte – a fost oarecum o nebunie să aduci Tai Chi-ul într-o societate care nu prea avea nimic de-a face cu această cultură şi nici o prea mare tragere de inimă spre „cultura sănătăţii". Pe atunci, abia dacă existau în Bucureşti cîteva săli de fitness, iar artele marţiale cele mai căutate erau cele „externe", adică cele care „te învăţau să te baţi precum Bruce Lee". A aduce, aşadar, o asemenea practică bazată pe filozofie, care propune practicantului o călătorie lăuntrică, mai degrabă decît exhibiţionismul muscular, a fost o decizie destul de avangardistă.

Totuşi, a ţinut. Oamenii n-au respins ideea, din contră.

„Din cauza stilului de viaţă pe care îl ducem, oamenii sînt din ce în ce mai rupţi de corpul lor. Nu mai percep ce nevoi are acesta. Cînd ne îmbolnăvim, corpul îţi dă semnale ce ar trebui să faci, însă acum aceste legături nu mai sînt atît de bune. Oferindu-le o alternativă, propunîndu-le regăsirea acestor legături, oamenii nu resping ideea, se bucură şi sînt chiar dornici să înveţe cum s-o facă."

Panaceul omologat

Toţi chinezii ştiu că practicarea acestui sport te face mai sănătos. În fiecare zi de la ora 5 dimineaţa, străzile şi parcurile sînt pline de oameni de toate vîrstele, care exersează mişcări Tai Chi. Este probabil singurul panaceu care a reuşit să împace ştiinţa cu medicina tradiţională, pornind şi de la faptul că, spre deosebire de alte sporturi, Tai Chi-ul poate fi practicat la orice vîrstă, de către oricine.

Cum e posibil totuşi să existe un sport pentru vîrsta a treia? „Sînt mişcări şi stiluri pentru fiecare. Bazat pe concentrare şi respiraţie, Tai Chi-ul poate fi practicat şi de către un copil, dar şi de un adult sau un cetăţean în vîrstă. Chiar şi la noi la sală vin pensionari dornici să-şi îmbunătăţească sănătatea prin mişcare."

(Aflu chiar de o cursantă, o doamnă în vîrstă de vreo 60 de ani, aflată în recuperare după un atac cerebral: acum se mişcă cu uşurinţă, iar starea sănătăţii s-a îmbunătăţit simţitor.)

„Din păcate, pensionarii – cei care ar avea mult de beneficiat în urma acestui sport – nu prea au acces la informaţii. Din nefericire pentru ei, nu ştiu că ar putea să-şi îmbunătăţească sănătatea prin mişcare. Am fost prin Europa, acolo majoritatea celor care se pensionează se apucă aproape imediat de aceste cursuri. Spre deosebire de România – unde apare debusolarea, li se pare că viaţa s-a terminat şi îşi încheie socotelile."

Întreb dacă totuşi nu e şi un efect placebo, cel pe care Tai Chi-ul îl imprimă asupra sănătăţii. Nu e un mit. Demonstrat ştiinţific (omologat chiar de OMS), mişcările făcute într-o stare de calm şi relaxare, păstrînd totuşi atenţia concentrată asupra detaliilor, realizează un echilibru benefic, atît asupra trupului, cît şi asupra creierului. Anumite zone sînt inhibate benefic, altele – activate. Astfel se îmbunătăţeşte activitatea sistemului nervos central, reducînd stresul, iar reducînd stresul se elimină o serie de hormoni nocivi activaţi zilnic de stimulii agresivi.

Concluzia? E una simplă şi chiar optimistă. Dacă prin anii '90 puţini oameni auziseră de Tai Chi, iar un afiş pe stradă era destul de ignorat, dacă într-un timp acest sport era considerat a fi doar un fel de modă pus alături de Feng Shui şi alte asemenea subiecte de „bon ton", în prezent, prin parcurile bucureştene moda a devenit un „fel de a fi" şi se mai întîmplă să vezi mici grupuri de oameni, de vîrste diferite, „dansînd" precum chinezii la 5 dimineaţa.

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● **În martie, Franţa intră din nou în grevă.** Cele opt organizaţii de salariaţi care au paralizat activitatea în numeroase întreprinderi franceze, pe 29 ianuarie, au lansat un nou apel la grevă. Nemulţumiţi de felul cum a răspuns preşedintele Sarkozy la protestele lor, sindicaliştii vor ieşi din nou în stradă pe 19 martie. „Puternica mobilizare din ianuarie l-a determinat pe preşedintele Republicii să anunţe uşoare inflexiuni sociale ale planului său de relansare economică. E vorba de răspunsuri la o parte dintre revendicările sindicale. E vorba, printre altele, de un fond de investiţie social" – au anunţat liderii sindicali. Însă această măsură este „insuficientă pentru a schimba direcţia politicii economice a Guvernului". Sindicatele sînt nemulţumite în special de refuzul preşedintelui de a mări salariul minim pe economie, de a aduce modificări politicilor de angajare în funcţii publice, de a reveni asupra defiscalizării orelor suplimentare. Şi Laurence Parisot (preşedinta organizaţiei patronale MEDEF) a avut de suportat critici din partea sindicaliştilor. I s-a reproşat „atitudinea dogmatică", „refuzul de a-şi asuma responsabilităţile" şi „viziunea depăşită". (după *Le Figaro)*

● **Grupul danez Lego e mai solid ca niciodată.** Firma de jucării a livrat în 2008 peste 22 de miliarde de piese. Grupul danez a înregistrat astfel cea mai bună cifră de afaceri de la lansarea sa, în 1932. Vînzările au crescut în 2008 cu peste 20%, iar previziunile pentru 2009 sînt, în ciuda crizei economice, optimiste. „Nu ne aşteptam nici noi la o asemenea creştere a vînzărilor" – a declarat Joergen Vig Knudstorp, directorul grupului. Pentru anul trecut, profitul net a depăşit 1,5 miliarde de coroane (cca 180 de milioane de euro), în creştere cu peste 31% faţă de 2007. „Niciodată marca Lego nu a fost atît de puternică, niciodată nu a stat atît de sus pe lista preferinţelor copiilor. În studiile noastre am luat în calcul inclusiv incredibila putere de seducţie a jocurilor video." Lego a delocalizat o mare parte a producţiei în Cehia şi în Ungaria. O altă fabrică se va deschide, în curînd, în Mexic. Lego are peste 7000 de angajaţi, dintre care 2500 lucrează în Danemarca. (după *Libération)*

● **37 de milioane de nopţi.** În Elveţia, turismul trece prin cel mai bun sezon din 1990 încoace. Numărul de nopţi de cazare rezervate a crescut cu 2,7%. În total, în hotelurile elveţiene au fost rezervate în 2008 peste 37 de milioane de nopţi de cazare. 60% dintre turişti sînt străini. Cum era de aşteptat, regiunile montane au atras cel mai mare număr de turişti. Oraşul elveţian cel mai vizitat rămîne Zürich. Cercetarea, realizată de Institutul Federal de Statistică, a avut şi rezultate surprinzătoare: Campionatul European de Fotbal nu a adus un număr suplimentar de turişti în Elveţia. Dimpotrivă: sezonul estival 2008 a fost, din punct de vedere turistic, mai slab decît aceeaşi perioadă din 2007. De vină ar fi meciurile, care i-au ţinut pe elveţieni în casă, şi legăturile foarte bune dintre oraşe, care le-au permis suporterilor să vină la meciuri şi să se întoarcă acasă în aceeaşi zi, privîndu-i pe hotelieri de cîştig. (după *Le Temps)*

Cu ochii-n 3,14

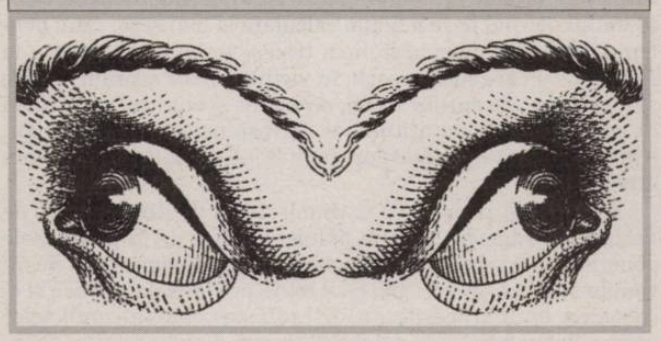

UN BUN ÎNCEPUT DE PURIFICARE A AERULUI DINCOLO DE FRONTURILE ATMOSFERICE: SĂ VISEZI, ÎN AFARA TIMPULUI, LA O ADRESĂ DIFERITĂ

● De luni de dimineaţă, un bun început de săptămînă cu acest final de articol, semnat de Cristian Tudor Popescu în *Gândul:* „...devalorizarea limbii române mă stresează ca şi cursul leu/euro". Foarte bine – să confraternizăm prin stres! (**R. C.**)

● Anul trecut, portughezii se dădeau de ceasul morţii ca să se descurce cu legea antifumat care tocmai intrase în vigoare. Patronii de restaurante desfiinţau ferestrele ca să dea senzaţia că este un *open space,* alţii investeau în costisitoare instalaţii de purificare a aerului din interior care erau „conform normelor". Românii au rezolvat problema mult mai simplu, prin lipirea unor afişe scrise de multe ori cu pixul: „Acesta este un local pentru fumători". Nefumătorii sînt înghesuiţi în continuare în încăperi meschine în care ospătarii uită să intre, aşa că în general preferă să se amestece cu fumătorii. Nu ştiu dacă e bine sau rău pentru plămînii unei naţii, însă nu pot să nu am o măruntă şi viciată satisfacţie: şi de data asta, am învins! (**A. P.**)

● Programele de traducere automată pe Internet sînt, desigur, o mare cucerire a ştiinţei moderne. Din cînd în cînd, ca să mă amuz şi ca să-mi amintesc cum definea Bergson rîsul *(„du mécanique plaqué sur du vivant"),* caut ceva pe Google şi fac click pe „tradu această pagină". Satisfacţia e imediată. De exemplu: *„linking you across borders"* este tradus prin „legarea la tine dincolo de graniţe". (**M. V.**)

● Eu cred că fetele de la Meteo sînt nişte fiinţe cu totul şi cu totul speciale. Cea de la televiziunea naţională, de pildă, vorbea săptămîna trecută despre fronturile atmosferice de deasupra Carpaţilor Criblurii şi a Carpaţilor Occipitali. A fost o ştire meteo-*fantasy!* (**M. C.**)

● De acord, în România este nevoie de autostrăzi. Să visezi însă la cai verzi în locul mîrţoagelor care se tîrîie pe drumurile găunoase ale patriei este ca şi cum i-ai îndesa chelului pe cap o tichie de mărgăritar şi l-ai face să se creadă frumoasa cu cosiţe bălaie. Dacă vă veţi nimeri vreodată pe drumul dintre Timişoara şi Lugoj, îmi veţi da dreptate – este un infern nesimţit de mare de şanţuri şi cratere care te zgîlţîie, te hurducăie şi te zdruncină din toţi rărunchii. Nu mai bine se dă el, chelul, cu niscaiva ulei de ricin şi olecuţă de usturoi pe capul său pleşuv şi aşteaptă să-i crească părul? (**R. T.**)

● În orăşelele franţuzeşti încă mai poţi găsi fermecătoare magazine patriarhale în care soţia nu vinde nici un produs fără să-i ceară sfatul soţului; în cazul în care acesta e puţin plecat, te roagă să-l aştepţi ca să-ţi confirme preţul obiectului ales. Totul se întîmplă în afara timpului, calm şi afectuos. (**I. P.**)

● Prawo Jazdy. „Şoferul" acesta polonez a fost interpelat de cca 50 de ori de poliţiştii irlandezi, care au constatat – de fiecare dată – că respectivul avea o adresă diferită. Pînă cînd cineva cu iniţiativă a deschis un dicţionar polono-irlandez şi a rezolvat misterul: *Prawo Jazdy* înseamnă, pur şi simplu, „permis de conducere"... (**a. l. ş.**)

PRINTR-O GAURĂ NEAGRĂ DE PROTOCOL SE PLIMBĂ NESTINGHERIŢI (CU 200 KM/H) NIŞTE ŢĂRANI PAROLIŞTI

● Apropo de acceleratorul ăla de particule despre care nu mai zice nimeni nimic: găurile negre ar trebui luate serios în considerare. Închipuiţi-vă, de pildă, ce uşoară ar fi transhumanţa printr-o gaură neagră sau cum problema autostrăzilor ar deveni deodată futilă. (**M. C.**)

● Emil Boc locuieşte cu chirie la bloc în Bucureşti, pentru că locuinţele de protocol sînt ocupate încă de foştii miniştri. Un tip (nu ştiu cine este, iar la ştiri nu s-a precizat) spunea la Antena 3 că nu e nici o ruşine să stai la bloc, mai ales în vremuri de criză economică. Absolut corect. Deci foştii miniştri pot să rămînă la vile, actualii să stea la bloc. În funcţie de perioada de guvernare: ai guvernat cînd nu era criză, stai la vilă pe banii statului, guvernezi cînd e criză, stai la bloc pe banii statului. Corect, nu? (**C. G.**)

● Am văzut că ultima discuţie la modă în România are drept subiect situaţia infractorilor români din Italia. Spaţii largi în presă, talk-show-uri, politicieni români care vizitează Peninsula şi trimit emoţionante scrisori deschise omologilor italieni. În vremea asta, interlopi români cu antecedente penale se încaieră din centrul Craiovei pînă în mall-uri din buricul Bucureştilor, se plimbă nestingheriţi, deşi se află sub anchetă, sînt eliberaţi pentru motive ridicole, terorizează trecători paşnici, cu focuri de armă, şi oameni de afaceri, cu taxe de protecţie. Ce-ar trebui să facem ca să fim şi noi băgaţi în seamă de propriii lideri politici? Să cerem cetăţenia italiană? Sau să ne organizăm în patrule civile, ca italienii, cîtă vreme statul a pierdut situaţia de sub control? (**M. Ş.**)

● Săptămîna trecută, după o zi obositoare, am decis să-mi odihnesc creierul uitîndu-mă la emisiunea *Sinteza zilei...* Am clacat după 5 minute: nu era dl Valentin Stan cu laptop-ul, era dl Bogdan Teodorescu cu clonţul – cel care le ştie pe toate şi ni le şi spune cu 200 km/h; mai era şi dl Radu Tudor, pe care probabil că fişa postului îl făcea să fie cu deosebire ferm şi agresiv atunci & acolo (se discuta „holocaustul" antiromânesc din Italia); iar dl Gâdea, la fel de agresiv, de ultimativ, de expletiv şi de *(pour une fois)* incoerent, s-a ridicat la „agramaticalitatea" marca Elena Băsescu, citind (!) „decesuri". Am considerat că îmi odihnisem mintea destul şi am închis. Ar fi mai potrivit ca emisiunea să se cheme *Sinteza silei.* (**a. l. ş.**)

● Scriam aici, acum ceva vreme, că bunicul meu a „decorat" curtea de la ţară cu CD-uri care, rotite de adierile vîntului, sclipeau în soare şi ţineau coţofenele departe de puii de găină. Acum, un vecin a agăţat şi el, în spatele casei, discuri de vinil pentru a ţine departe corbii de grîul abia răsărit. Nişte ţărani disco. (**M. C.**)

● La revenirea de la Tel Aviv, avionul are un culoar de zbor destul de dificil, coborîrea se face rapid, iar urechile aproape că explodează. O senzaţie pregătitoare însă pentru diferenţa de altitudine a respectului de sine: pe cînd în Israel ochii oamenilor se luminează cînd aud de români (aici sîntem muncitori, harnici, parolişti şi foarte buni prieteni), revenirea în ţară readuce imaginea „celorlalţi" români, cei din Italia: hoţi, criminali, fără onoare. O schimbare de percepţie ameţitoare, întocmai ca aterizarea prea bruscă a cursei de Tel Aviv. (**S. G.**)

ÎN LOCURI MAI PUŢIN AGLOMERATE, SPECIILE LOCALE ERAU PUSE PE HÎRTIE URGENT

● În gara oraşului englez Warrington, situat între Liverpool şi Manchester, a fost afişat, pe peroane, un panou care interzice sărutatul. El este totuşi permis în locuri mai puţin aglomerate, semnalate şi ele ca atare. Purtătorul de cuvînt al gării (în care tocmai s-a investit un milion de lire pentru renovare) a răspuns nemulţumirii călătorilor spunînd că e vorba doar despre o măsură de fluidizare a traficului în zona cea mai aglomerată a staţiei feroviare. Facem pariu că Warrington va deveni în curînd o „gară pentru doi", în care multe cupluri, care altfel nici n-ar fi coborît acolo, se vor săruta sub semnul prohibitiv? (**S. S.**)

● Nişte furnici carnivore argentiniene au invadat coastele Californiei şi au devorat, în cîţiva ani, toate suratele din speciile locale, după care au devenit vegetariene şi s-au apucat să consume nectar de flori. De unde se vede clar că vegetarianismul este o formă de pocăinţă alimentară. (**M. C.**)

● Într-o benzinărie, pe un raft erau puse spre vînzare două cărţi. Prima se intitula *Criminali din lăcomie,* cea de-a doua – *Ghidul alimentaţiei sănătoase.* Nici una nu m-a tentat, dar, văzîndu-le aşa alăturate, n-am putut să nu mă întreb dacă nu cumva printre indivizii lacomi n-or fi mai puţini criminali decît printre maniacii cumpătării şi ai alimentaţiei sănătoase. (**A. M.**)

● Duminică, pe seară, cînd de obicei orele nu au vîrf, o „bombă" a explodat pe mai toate televizoarele: Viorel Hrebenciuc cumpără Rapidul lui Copos şi Taher! În nici o oră, s-a aflat că a fost o glumă pusă la cale de patronii lui Dinamo şi ai Stelei. „Am vrut să rîdem de voi, ziariştii, şi v-aţi prins ca proştii!", a hăhăit cel al cărui nume de mult nu-l mai pun pe hîrtie. Nu-i nimic de hăhăit. Pînă şi glumele au intrat în recesiune. (**R. C.**)

● Perechea ideală pare a fi una cu totul specială pentru domnul care a dat acest anunţ, la rubrica „Matrimoniale bărbaţi", în *Anunţul de la A la Z* nr. 12 (joi/vineri, 19/20 februarie 2009): „Badea D, epigramist, 75 ani, doresc doamnă convieţuire, ateistă de invidiat, studii muzicale, simfonii, să fim ca 2 lei într-un manej, reciproc prestînd menaj, ne odihnim scriind mesaj, eu finalist şah capitală 1969, Rc7, Dc6, Ne8, Ce8, Pg6/Rh8, Tg3, mat – 2 mutări + cursa 1 Nf7 ABCD 4DCBA, Bayern/München 1/2". O soluţie ar putea fi doamna care a dat acest anunţ, la rubrica „Matrimoniale diverse" din pagina următoare: „Pensionară, r nativă, 57 ani, lipsă locuinţă, urgent, plec la poporul ce îmi asigură azil, să studiem ştiinţific filozofia, vocabular, viitorul omenirii". (**D. S.**)

Aurora MARTIN

Potenţa violatorului şi impotenţa statului

Violez, deci exist! Un slogan implicit care, în Italia, a luat locul, se pare, altor etichete identitare, de genul *Mănînc, deci exist!* sau, la antipod, şi la origini îndepărtate, *Gîndesc, deci exist!*

Violatorul este român şi, de dragul silogismului, românul este violator. Nici definirea şi nici silogismul nu-mi aparţin şi nu aparţin unui singur autor, ci, mai grav şi mai greu de înţeles şi de acceptat, se găsesc din abundenţă în mass-media italiană, care, de bunăvoie sau în parteneriat cu lideri politici, jonglează cu generalizări de natură să tulbure echilibrul diplomatic dintre cele două state.

Şi cum etichetarea s-a făcut pornind de la parte (cei şase violatori români arestaţi de la începutul anului) către întreg (*„specializarea românilor este violul“* – din declaraţia senatorului Piergiorgio Siffoni, Liga Nordului), m-am întrebat ce îl îndeamnă pe un emigrant român să rişte un viol asupra unei italience, în loc să apeleze, pentru servicii sexuale, la piaţa, atît de generoasă, a conaţionalelor prostituate. Răspunsul l-am găsit imediat, în declaraţia aparent naivă a unuia dintre violatori: „Am violat-o ca să-l umilesc pe prietenul ei italian. Şi ea era şi frumoasă.“

În spatele simplităţii acestei fraze se ascunde, de fapt, întreaga frustrare a unei pături sociale neputincioase şi umilite, cu accese de revoltă spontană. Să fie clar încă de la început – nu caut *justificări* pentru comportamentele subumane ale unor indivizi, dar caut *explicaţii* care să-mi sprijine nevoia de a înţelege ce şi de ce se întîmplă. Am auzit multe istorisiri ale românilor nemulţumiţi de statutul lor de emigrant, nevoiţi să facă cele mai umile munci, pentru a putea trimite o sumă de bani acasă. La fel cum am auzit istorisiri ale româncelor care, pentru a obţine ceva de lucru, au fost nevoite să răspundă unor favoruri sexuale sau chiar au fost sechestrate, confiscîndu-li-se paşaportul pînă au cedat avansurilor. Disperarea de a găsi un loc de muncă şi de a-şi atinge scopul pentru care au mers în Italia le-a împiedicat să rişte denunţul. Sînt şi acestea violuri, cunoscute doar la nivel de comunicare orală şi intrate în istoria subterană a relaţiilor dintre cele două ţări.

În multe cazuri, condiţia de servitor aflat în slujba unui stăpîn, depinzînd de bunăvoinţa lui (casă, masă, bani), se asociază cu lipsa de stabilitate, lipsa de respect, lipsa de statut social, lipsa posibilităţii de afirmare a identităţii individuale şi naţionale şi, poate cel mai greu de suportat, lipsa familiei şi a prietenilor, care se îndepărtează treptat. Pe fondul unor dereglări de personalitate sau al unor experienţe individuale nefericite, presiunea acestui mediu poate declanşa, la o serie de indivizi, reacţii agresive.

Femeia inamicului

De aceea, violatorul, căutînd să-l umilească pe italianul însoţit de o femeie, aspiră, în subconştient, la condiţia lui de normalitate: respect, femeie, casă, maşină, mărci ale recunoaşterii sociale, care satisfac nevoia fundamentală a individului de a fi apreciat. Violul echivalează, în acest sens, cu invadarea proprietăţii private şi cu o exercitare primară a puterii.

Situaţia pare similară, în linii foarte generale, cu violul femeii inamicului în timp de război, care, s-a constatat, nu se datorează neapărat lipsei activităţii sexuale a soldaţilor (pentru că se comite şi atunci cînd aceştia au la dispoziţie prostituate sau persoane voluntare), ci satisface mai mult o nevoie socială a agresorului, care îşi verifică astfel propria masculinitate şi putere, îşi recîştigă încrederea în sine şi atenuează teama şi neputinţa pe care le insuflă războiul.

Nu numai războiul, dar se pare că şi criza economică (necesitatea lui *Mănînc, deci exist!)* poate genera aceleaşi efecte devastatoare, la nivel social.

Nu este de neglijat faptul că, în simbolismul politic, există o strînsă legătură între etnie, naţiune şi femeie, identitatea etnică, naţională sau culturală fiind reprezentată, de multe ori, printr-o femeie, receptată drept păstrătoare a tradiţiilor, a autenticităţii şi chiar a puterii soldaţilor pe cîmpul de luptă (a se vedea tabloul lui Rosenthal, *România revoluţionară).* Liga Nord, una dintre cele trei formaţiuni politice conjuncturale (alături de Forza Nuova şi Aleanza Nazionale) care recurg la instrumentalizarea violenţei, promovînd xenofobia, a defilat sîmbătă în centrul Romei, făcînd apel la sensibilizarea italienilor într-un mod nu tocmai nobil: au instigat împotriva românilor *(Expulzarea, singura soluţie!* scria pe banner-ul lor), invocînd siguranţa mamelor, a soţiilor, a fiicelor.

În ciuda discursului politic antiromânesc şi a linşării mediatice a românilor, numărul participanţilor la manifestaţie nu a depăşit 50 de persoane, dintre care mai mult de jumătate erau forţe de ordine pregătite să intervină. Reacţia cetăţeanului de rînd pare a fi mai calculată şi mai rezervată; pentru că cetăţenii de rînd italieni trăiesc în bună înţelegere cu românii, cu care colaborează, în virtutea unor acorduri scrise sau nescrise, de sprijin social, economic şi cultural reciproc şi cu care au în comun atitudinea de respingere a infractorilor, a criminalilor, a violatorilor, indiferent de naţionalitate sau etnie.

Derapajele rasiale ale extremismului de dreapta sînt de natură să transfere atenţia opiniei publice de la problemele generate de criza economică, la cele legate de siguranţă. Se întîmpla şi la noi, în anii '90, cînd toate problemele politice şi economice erau acoperite de supradimensionarea conflictelor etnice dintre români şi maghiari şi, mai devreme chiar, se întîmpla în timpul manipulării comuniste, cînd situaţia internă dezastruoasă era minimalizată în faţa uriaşului pericol reprezentat de potenţialul inamic extern.

Patrule cetăţeneşti

Guvernul italian a aprobat vineri un decret de lege conţinînd normele de măsuri anti-viol elaborate de ministrul de Interne, Roberto Maroni, care prevede, printre altele, crearea unor patrule civile neînarmate, care să alerteze forţele de ordine de eventuale incidente. Precedentul unor astfel de ronduri cetăţeneşti înarmate doar cu telefoane şi staţii de transmisie, pentru avertizarea forţelor de ordine, există în nordul Italiei, unde au fost create în 1996, cu scopul de a controla teritoriul şi de a raporta cazuri suspecte de prostituţie, trafic de fiinţe umane sau de droguri. O altă trăsătură a naţionalismului, manipularea spiritului civic, duce acum la exagerări îngrijorătoare: cine garantează pentru siguranţa patrulelor cetăţeneşti? O întrebare care a adus imediat în dezbaterea publică necesitatea înarmării lor! Asta n-ar face decît să le transforme într-o armată paralelă a Ligii Nordului. Soluţia patrulelor mixte, formate din cetăţeni obişnuiţi şi din „foşti ofiţeri de poliţie, carabinieri şi foşti membri ai forţelor armate“, propusă de ministrul Apărării, Ignazio la Russa, pare a fi mai plauzibilă, deşi nu conferă garanţii de securitate celor care fac parte din ele.

Mai mult decît atît, într-o mică localitate de lîngă Milano, Novara, primarul a trecut la măsuri radicale: a interzis grupurilor mai mari de două persoane să meargă pe stradă; grupurile de trei persoane sînt reţinute. Nu vi se pare că situaţia seamănă izbitor cu măsurile luate de regimul comunist în zilele de 16-21 decembrie 1989? Sau poate vă sînt mai proaspete în memorie măsurile impuse de regimul taliban în Afganistan?

Abdicarea statului de drept

Italia este singurul stat european în care armata patrulează pe stradă. Un stat în care normele şi regulile funcţionează în parametri normali nu se confruntă cu asemenea manifestări, ceea ce reflectă, de fapt, situaţia de criză creată de o deficienţă sistemică la nivelul instituţiilor italiene. Un stat democratic, cu instituţii funcţionale, nu apelează la organizaţii civile în îndeplinirea rolului său şi nu are nevoie de structuri de justiţie paralelă cu statul, pentru menţinerea ordinii publice. În memoria colectivă este încă proaspătă apariţia unor astfel de structuri paralele în sudul Italiei, care, pe fundalul fragmentărilor sociale, a favorizat dezvoltarea grupărilor mafiote.

Solicitarea patrulelor cetăţeneşti reprezintă, aşa cum a atras atenţia şi Vaticanul, *o abdicare a statului de drept,* pentru că puterea de stat decurge tocmai din autoritate, adică din posibilitatea legitimă de a comanda şi a transmite ordine, corelată cu obligaţia celui guvernat de a se supune comenzilor. Doar această putere politică, unică şi suverană, deţine monopolul violenţei legitime în aplicarea constrîngerilor, în statul de drept.

Aşa cum afirma Marco Miniti, ministrul de Interne al Guvernului din umbră, din Partidul Democrat, *monopolul securităţii trebuie să rămînă al statului.* Dar impotenţa statului italian în condiţii de criză economică favorizează o retorică extremistă şi xenofobă, care vizează manipularea cetăţeanului de rînd, propunînd soluţii care se pot întoarce împotriva lui. Pe lîngă decretul lege privind măsurile anti-viol, un alt membru al Guvernului, Roberto Calderoli, ministru al Reformei legislative şi membru al Ligii Nordului, propune castrarea chimică sau chirurgicală a violatorilor. Soluţia lui pentru impotenţa statului pare briliantă: anihilarea potenţei violatorului. Domnul ministru, în retorica sa avîntată, pierde din vedere însă că un viol, înainte de a implica finalitatea sexuală, se produce în creier şi presupune violenţa fizică asupra victimei. Eliminarea sexului nu îl va împiedica pe agresor să recurgă la alte forme de intimidare, ba, mai mult, îi va favoriza acumularea mai multor frustrări şi îl va determina să-şi perfecţioneze metodele de defulare, care îl vor transforma dintr-un individ periculos, într-un individ şi mai periculos.

Şi-atunci, în absenţa sexului, vom constata că nici violatorul nu mai e ce-a fost cîndva, la fel cum, în absenţa monopolului securităţii, nici statul nu mai e ce-a fost cîndva.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **264** ● 5-11 martie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Sensul vieţii. Punctaj pregătitor“
pagina **3**

Stela Giurgenu
despre Tîrgul Internaţional de Carte de la Ierusalim
pagina **14**

Alex. Leo Şerban
„Scrisoare din străinătate“
pagina **24**

GHID TV pentru oameni deştepţi

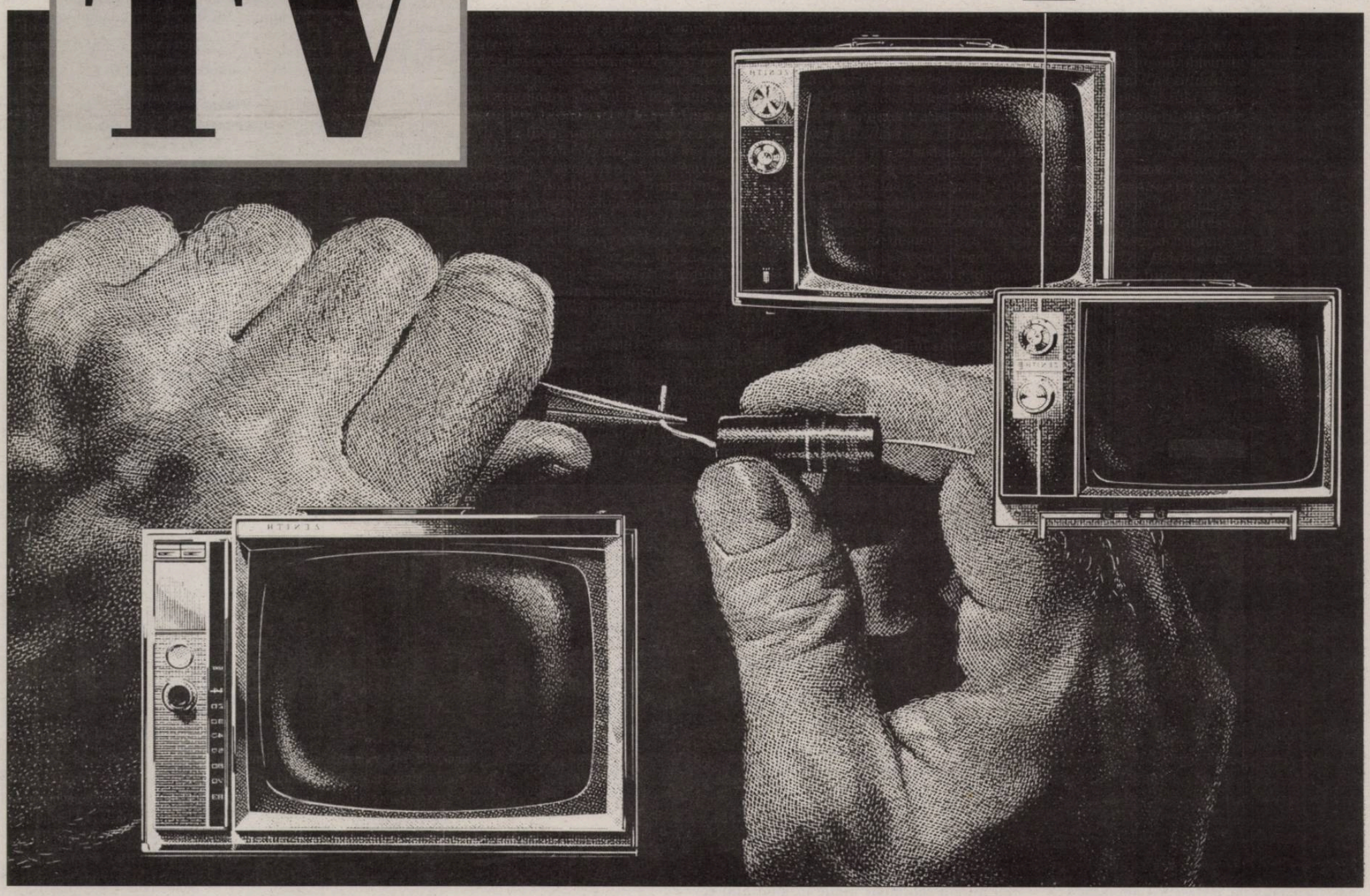

„Să intereseze pe cineva ce privesc eu la TV ar fi fost cel mai frumos vis al meu!“

MARINA SOFRONIE, pensionară, cititoare de Dilema veche

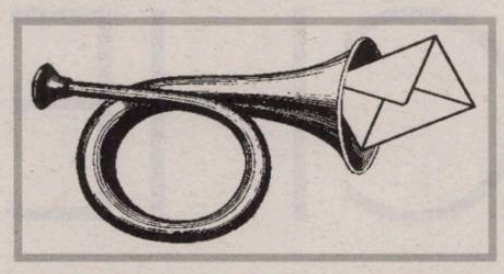

Replici

Nr. 259: Interviul Mădălinei Șchiopu, „Armenii din România“

Dnă Mădălina Șchiopu,

Citesc din cînd în cînd *Dilema veche* şi tot din cînd în cînd unele dintre articolele sale care nu m-ar interesa direct. În interviul luat despre „Armenii din România“, într-una dintre întrebările puse, vorbiţi despre „plecarea saşilor şi a evreilor“. Am descoperit cu această ocazie o serie de carenţe în cultura dvs. civică, politică, dar şi de altă natură. Pentru că, din comoditate sau intenţionat, înţelegeţi să apelaţi la un procedeu reducţionist tipic mentalităţilor de tip totalitar. Desconsiderarea realităţilor (care se caracterizează prin diversitate) este tipică acestuia. Pentru că minoritatea germană din România nu e formată numai din saşi, ci şi din şvabi, de care, se pare, nu aţi auzit. Diferenţa este că unii au venit pe aceste meleaguri acum 7-8 secole, iar şvabii acum 2-3 secole. În plus, aceştia din urmă au fost şi sînt mai numeroşi decît primii. Şi, în sfîrşit, primii trăiesc în Transilvania, iar ultimii în Banat (în speranţa că nu consideraţi Banatul înglobat, în mod samavolnic – de fapt, în mod comunist, un mod de tip M. Roller – în Transilvania).

Stimată dnă, balaurul are, în general, mai multe capete, iar cei care se fac că nu le văd riscă să fie deconspiraţi în privinţa puţinătăţii cunoştinţelor lor democratice. Ceea ce nu îi onorează, cu atît mai puţin publicaţiile care-i adăpostesc. „Democraţia începe odată cu diversificarea, adică dreptul fiecărui individ sau comunităţi de a se deosebi de ceilalţi semeni ai lui, favorizînd culturile originale (...)“ – Jean-François Revel.

Adam SILIER
şvab din Banat

Răspunsul Mădălinei Șchiopu

Stimate dle Adam Silier,

E adevărat că în întrebarea de care amintiţi am omis să menţionez şvabii. Avînd însă în vedere că vorbim a) despre o simplă întrebare care urmărea să precizeze un aspect al repatrierii armenilor şi b) dintr-un lung interviu în care nici şvabii, şi nici măcar saşii sau evreii nu reprezentau subiectul principal al discuţiei, cred că reacţia dvs. este disproporţionată în „acuzaţiile“ ei. Ca să fac o comparaţie din sfera infracţională, seamănă cu situaţia ipotetică în care aţi trimite pe cineva pe scaunul electric pentru că a depăşit cu 2-3 km viteza legală.

Actualităţi

...şi se aud zarurile zornăind

Vedem acum cu toţii un iacobinism ditirambic, în secvenţe prezentate media, pe care eu le-aş numi fără mari procese de conştiinţă drept o făţărnicie decrepită. Salarii contemporane cu pensiile niet, afară cu ai lui Orban de la drumuri, decapitare a întregii conduceri sanitare a judeţului Olt, ce mai, ai spune că gata, varianta de pariu S.D.-D.L. este în sfîrşit mesianica aşteptare a românului plebeu care vrea sînge. Un sînge pe care îl aşteaptă hăt, de la dictonul „Ţepe în Piaţa Victoriei“ (sau Universităţii, este atît de vechi şi perimat, încît Traiane, iarta-mă, l-am uitat!).

Avem un Boc bolivaric ce scoate sabia şi înjură la magistraţii „ciocoi“, în prime-time, făcînd un aşa mare populism de arenă, încît a doua zi pe românaşul sacoşist l-am văzut defilînd cu citate paradigmatice, şi uitîndu-se cu un ochi critic la Tuaregul avocatului de pe uliţa tîrgului. Nu că nu ar fi avut oricum în el un adînc sentiment al frustrării social-civice (unde eşti tu comunista lege 18!!!), puţin îl reţine să îl copieze pe Petre Petre să ia securea şi să desfiinţeze pe loc traiectul sanguin al capitalistului de la el din oraş şi să pohtească meşteşugăresc la zîna soţie a celui căsăpit.

Mda, Boc reiterează în discursul lui acea amarnică moştenire a iobăgismului timpuriu, a proletarului cu şapcă, ce simte şi acum în naraţiunea lui mîndria aceea: „Ce timpuri dom'le, lucram pe şantier, şi veneam acasă cu opt, nouă sau chiar zece mii, mai mult, dom'le, decît un contabil sau profesor... îmi permiteam cu o sută să mănînc la restaurant şi să dau pe gît şi o baterie de vin“. Dar, ia uite, timpurile s-au schimbat, aroma de pufoaică şi botfori s-a prelins în jos, clasele socio-profesionale se aşază mai greu, cu ascunşi balauri mentali. Vine însă un Băsescu, un Oprescu, un Boc şi zgîndăresc plugarul la lupta de clasă! „Ăştia, bogaţii, sug sîngele poporului, vă mănîncă banii cumulînd pensie şi salariu“, ce mai, atunci, Gheorghe şi Ion retrăiesc un spirit internaţionalist, de parcă o voce din „off“ îi cheamă la lupta cea mare. Gheorghe şi Ion sînt doi guevarişti de ocazie, care joacă table în faţa blocului, în maiou vara, din acela alb, cu pet-ul de bere lîngă, sus în casă au două soţii obeze (vezi reclama la A*dria), şi care fac politică pendulînd între un otevism atavic şi un protevism pseudosofist. „Hee, dacă eram în locul ăstora le tăiam mîna ca la chineji (sic!), ăştia fură, domnule, nu se lasă, nu le pasă de noi ăştia, amărîţii care muncim cinstit şi o ducem numai din salariu şi trăim cinstit, nu ca ăştia cu girofare, amante şi şofer!“ şi se aud zarurile zornăind... După o juma' de oră... „vezi că am luat de la mine de la atelier cornierul ăla de care îţi spusei, bine dracu' că nu m-a văzut şefu', vezi spune – lu ăla că face atît..., io m-am riscat“... După un sfert de ceas: „Bă, ai văzut-o p-aia de la trei, sănătoasă, nu glumă, şi merge să ştii la o trîntă, am auzit io că se lasă, cred că încerc şi io, cînd o pleca din nou bărbat-so în Italia“ *(No comment)*.

România noastră nu ştiu dacă vreodată şi-a triat bine graniţele psiho-sociale, chiar dacă acum 150 de ani şi-a fixat numele şi posibilitatea modernismului. Cuza a dat-o pe populisme în anii de final de domnie.

Se pare că ieftinul şi demagogicul sînt mai lesne de obţinut decît autocratismul şi pedagogia de neam. Poate că numai saxonii sînt născuţi cu un bun-simţ opulent, latinii vor avea în ei un perpetuu simţ al nedreptăţii ontice. Un fals meritocratism, un zoologic sens al socialului, un etern şi apocaliptic sistem. Politicienii au prins rapid din zbor nevoile primare, şi au accelerat pe show-mediatic, pe un vadimism valpurgic. Credeaţi că Vadim a dispărut? Nu, acest virus s-a spart în mii şi mii de cioburi şi a pătruns prin porii iacobinilor de prime-time! Ce-i de făcut? O privire şi un zîmbet în colţul gurii, şi mai spun pe final că e păcat de stilul românesc papuaş zglobiu de a glumi cînd vrem să fim serioşi, şi de a fi serioşi glumind. Bazac mi-e teamă că a glumit la Spitalul de la Slatina, iar Berceanu mi-e teamă că a fost serios cînd a dat vina pe glumele lui Orban.

Liviu POPESCU
liviupopescu13@yahoo.com

Românul, românul, românul...

Astăzi, despre români şi nemţi, ca urmare a ceea ce au mai scris dnii Andrei Pleşu şi Luca Niculescu.

Cred că aţi auzit, înainte de '89, sintagma „românii e deştepţi!“ cu care a fost îmbătat poporul de către nea Nicu, cînd România devenise buricul lumii.

Românul consideră şmecheria drept deşteptăciune, de foarte mult timp, inclusiv pînă azi. Dacă unul reuşea ceva pe lîngă lege, se spunea: „A fost deştept, s-a descurcat!“. După '89 nu s-a schimbat nimic în mentalul colectiv.

Avem proverbe foarte înţelepte, dar probabil tocmai de aceea românul nu ţine seama de ele. Cîteva exemple:

„Să nu-ţi tai craca de sub picioare!“ Ei bine, românul tocmai asta face. Cade, se vatămă şi dă vina pe Dumnezeu: „aşa a vrut Domnul!“. Ca urmare, lumea se calcă în picioare la moaştele oricărui sfînt, ca să-l vindece.

„Nu lăsa pe mîine ce poţi face astăzi!“ Românul începe bine şi cu entuziasm toate treburile, dar se plictiseşte repede. Şi amînă pentru mîine. Şi cum în fiecare zi e un „mîine“...

„Numai măgarul nu învaţă din propria experienţă!“ Ei bine, românul e întotdeauna măgar! Dar românul e şmecher nevoie mare, aşa că el „se face frate cu dracul pînă trece puntea“, fără să-şi dea seama că rămîne cu dracul agăţat de gît.

În mai 1973 am fost cu trei colegi în RDG la Leuna Werke (mîndria industriei chimice germane înainte de război). Vroiam să facem cu cei de acolo un schimb de informaţii tehnice, atît noi cît şi ei avînd instalaţii similare. Le ofeream ceea ce n-aveau ei şi doream, în schimb ceva ce aveau ei şi ne-ar fi trebuit nouă.

Au fost foarte reticenţi şi neîncrezători la început, dar, după ce s-au convins de seriozitatea propunerii, ne-au mărturisit că li s-a atras atenţia de către ministerul lor să fie foarte precauţi, pentru că „românii sînt şmecheri!“.

Tot atunci, călătorind cu maşina pe o şosea, am rămas uimit văzînd pe marginea drumului, în şanţ, o vacă păscînd. Peisaj cunoscut de acasă. Diferenţa era că la noi vaca (apoi capra, cînd a dispărut vaca) era întotdeauna păzită de un copil sau un bătrîn. Acolo, vaca era înţărcuită cu panouri de gard din scînduri şi nici ţipenie de om pe lîngă ea. La noi ar fi fost posibil aşa ceva? Ar fi dispărut mintenaş şi vaca, şi gardul!

Se pare totuşi că şmecheria este un atribut al popoarelor neolatine.

În 1977, cînd am fost din nou acolo, mi-a povestit translatorul că nemţii din RDG erau foarte indignaţi. De ce? Li s-a dat pe ecrane o serie de cîteva filme franţuzeşti în care trei soldaţi francezi, scăpaţi din încercuirea germană, treceau prin tot felul de aventuri, de fiecare dată scăpînd deoarece militarii nemţi erau nişte creduli şi nişte proşti. Îi păcăleau de fiecare dată. Indignarea era cauzată de faptul că tocmai francezii, pe care Hitler îi făcuse harcea-parcea, făceau mişto de nemţi! (Filmul a rulat şi la noi şi-mi amintesc că două roluri erau interpretate de Pierre Mondy şi Jean Lefevre.)

Aber de la un *Zeit* încoace nici nemţii nu mai sînt ce-au fost. S-au balcanizat, s-au colorat, într-un cuvînt, s-au mondializat. Cred că Hitler s-a făcut sfîrlează în mormînt (dacă l-o avea pe undeva) văzînd ce au ajuns arienii lui!

Dar Ştefan cel Mare? Nu s-o fi răsucit şi el în mormînt văzînd cum au dat năvală peste noi turcimea şi alte fitze păgîne? ***(N. red:*** Nu. Ipoteza noastră este aceea că etern cum este, Ştefan cel Mare ar fi evoluat şi ar fi înţeles situaţia...)

Concluziile mele:

a) Românul este visceral. El are centrul raţiunii la buric.

b) Românul trebuie să aibă în frunte un vodă la care să se ducă cu jalba în proţap. Vă aduceţi aminte cum în '90 au dat buzna la Cotroceni să-i ceară butelii lui Iliescu?

c) Românul nu poate fi condus decît cu biciul, astfel că, nemaifiind nici în epoca feudală, nici în epoca comunistă, cel mai potrivit mod de guvernare ar fi modelul american, cu unele amendamente, pe ici, pe acolo, prin punctele esenţiale.

M. COSTEA
str. Cameliei 16, Bl. 30, sc. B, ap. 38
Ploieşti

P.S. Ar fi fost foarte multe de zis, mai ales că şi între români sînt diferenţe de mentalitate în funcţie de aria geografică în care au trăit. Poate dezbateţi tema într-un număr viitor.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Darwin**
- **Distracţii în comunism**
- **Mai puneţi mîna pe o carte**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.900
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Sensul vieţii

– punctaj pregătitor –

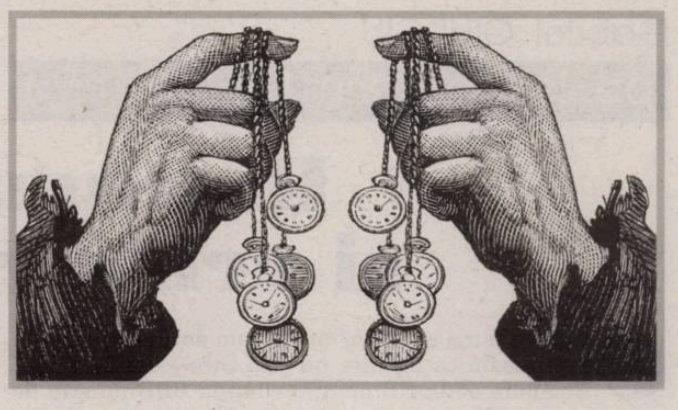

1. O viaţă în cuprinsul căreia întrebarea cu privire la sensul vieţii nu survine niciodată e o viaţă fără sens autonom. Viaţa tinde să aibă sens, deîndată ce îţi pui problema sensului ei. Sau: a reflecta asupra sensului vieţii poate fi, în sine, un sens de viaţă.

2. Întrebarea cu privire la sensul vieţii nu trebuie să se substituie faptului de a trăi. Ea trebuie *să însoţească* existenţa, nu să o suspende. Cu alte cuvinte, întrebarea cu privire la sensul vieţii nu trebuie să devină singurul conţinut de viaţă al celui care şi-o pune. Fără întrebarea cu privire la sensul vieţii, viaţa devine un fapt statistic. Dacă însă întrebarea devine inflaţionară, viaţa devine o subspecie a stuporii.

3. Dacă, prin absurd, un geniu, un sfînt sau un zeu ar face o afirmaţie generală cu privire la sensul vieţii (o propoziţie asertotică, univocă, de tipul „Sensul vieţii este X“), ceea ce ar urma ar fi moartea termică a sufletelor. S-ar ajunge la reţetar şi directivă. Nu ne-ar rămîne decît execuţia mecanică, stahanovismul etic, înregimentarea. Toţi am porni în turmă către un sens *comun,* fără mister şi fără chip. Nu există sens de viaţă colectiv.

4. Nimeni nu se poate pronunţa pertinent asupra sensului vieţii *altuia*. Căutarea şi împlinirea unui sens de viaţă e o întreprindere strict *personală*. Fiecare viaţă are sensul ei particular, datele ei irepetabile, orizontul ei *unic* de realizare.

5. Nu poţi primi un sens de viaţă din afara ta. Nimeni nu poate da *altuia* un sens de viaţă şi nu se poate impune ca sens de viaţă al altuia. În general, sensul unei vieţi nu e ceva care „se dă“ sau pe care ţi-l dai (Noica: „Spui că viaţa n-are sens? Cu atît mai bine: dă-i tu unul!“). A-ţi „da“ un sens înseamnă a evacua episodul esenţial al constituirii sensului: *căutarea*. Sensul trebuie *găsit,* nu confecţionat, propus experimental, definit pedagogic.

6. Confuzia curentă care afectează dezbaterea despre sensul vieţii este confuzia dintre „sens“ şi „program“. Majoritatea oamenilor înclină să creadă că un onorabil program de viaţă (întemeierea unei familii, realizarea profesională, datoria faţă de comunitate etc.) are substanţa necesară pentru a se constitui în sens de viaţă. În realitate, e vorba de simple „obiective“, rezonabile, a căror împlinire lasă nerezolvată problema sensului, dacă nu cumva o amplifică în mod dramatic. Întrebarea cu privire la sensul vieţii apare, în toată spectrala ei nuditate, deîndată ce (şi tocmai pentru că) ţi-ai îndeplinit toate obiectivele.

7. Întrebarea cu privire la sensul vieţii nu are decît de cîştigat de pe urma întîrzierii răspunsului. E preferabil să trăieşti îndelung, sub febrilitatea întrebării, decît sub geometria plată a unui răspuns pripit. Cînd răspunsul apare prompt în imediata vecinătate a întrebării, înţelepciunea se retrage, ironic, îndărătul unei ideologii.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Vechea Cortină de Fier

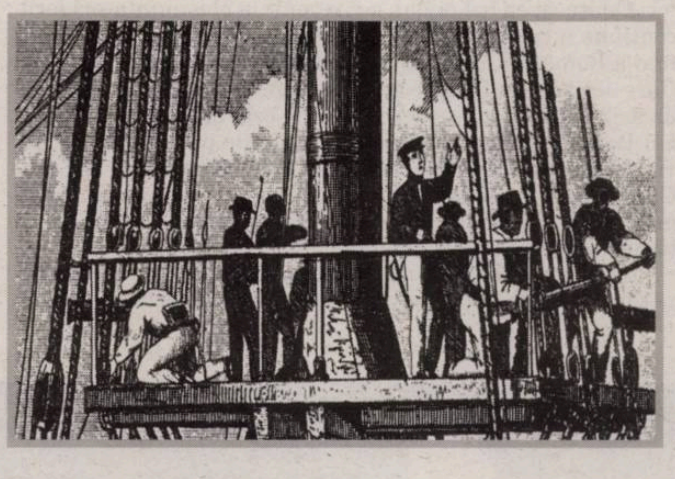

Pe zi ce trece, se dovedeşte că Uniunea Europeană e un proiect pentru vremuri bune. În timpuri de criză, ceea ce ar trebui să funcţioneze ca un spaţiu comun scîrţîie din toate încheieturile şi din toate frontierele. Şi vorbeşte pe mai multe voci – cel mai adesea, disonante.

Îndesirea *summit*-urilor europene nu pare să arate altceva decît că liderii statelor naţionale care alcătuiesc UE se întîlnesc pentru a se întreba – vorba lui Lenin – „ce-i de făcut?“. Aşa a fost şi săptămîna trecută, la Bruxelles. Statele din Est şi-au amintit de vremurile cînd erau „ţări frăţeşti“ şi au încercat să obţină din partea Vestului o poziţie comună pentru susţinerea monedelor lor naţionale şi a economiilor lor atinse de criză. N-au reuşit. Nici nu aveau şanse, după ce preşedintele Nicolas Sarkozy declarase că statul va susţine industria auto naţională, cu condiţia să-şi „readucă“ fabricile în Franţa, iar cancelarul Germaniei Angela Merkel anunţase un plan în termeni asemănători pentru industria auto germană. Unii dintre şefii statelor din Est mai voiau să obţină posibilitatea aderării mai rapide la moneda euro, dat fiind că monedele naţionale s-au devalorizat (şi) datorită speculaţiilor pe cursul faţă de moneda europeană. Nici asta n-au reuşit, deşi mulţi economişti afirmă clar că aşa-numitele „criterii de convergenţă“ (criteriile pe care trebuie să le îndeplinească un stat pentru a fi primit în „Euroland“) sînt rigide şi neadaptate vremurilor de criză. Practic, reuniunea de la Bruxelles s-a încheiat cu acelaşi discurs gol despre „solidaritatea europeană“. După summit, multe ziare europene au anunţat apariţia unei noi Cortine de Fier, preluînd spusele premierului Ungariei, Ferenc Gyurcsani: „Nu trebuie să permitem apariţia unei noi Cortine de Fier, care să împartă Europa în două. La începutul anilor '90, am reunificat Europa. Acum sîntem în faţa altei provocări: să unificăm Europa în termeni economici şi financiari“.

În fapt, nu e nici o noutate: Cortina de Fier n-a dispărut cu totul nici o clipă. Avînd amintiri diferite, raportîndu-se în mod diferit la trecut şi la prezent, esticii şi vesticii au vorbit, şi după căderea comunismului, „limbi“ diferite. Identităţile s-au exprimat *şi* în funcţie de apartenenţa la cele două mari „lumi“ ale Războiului Rece: Vestul şi Estul, lumea liberă şi lagărul socialist. Bineînţeles, între timp, fostele ţări comuniste s-au democratizat după modelul occidental şi au cunoscut o relansare economică datorită investiţiilor străine. Astfel încît aderarea lor la UE după o perioadă atît de scurtă de la căderea comunismului a fost unanim considerată un mare succes al Europei în ansamblul său: vesticii puteau fi mîndri că au furnizat investiţii şi *know-how,* esticii – că au reuşit să facă faţă unei tranziţii adesea dureroase, pentru a intra într-un club select. Bucuroşi de acest triumf, şi unii, şi ceilalţi au lăsat pe planul al doilea tot felul de incompatibilităţi, crezînd că timpul le va rezolva. Faptul că ţările din Est nu reuşeau să-şi închidă conturile cu trecutul a fost abandonat în faţa priorităţilor momentului, care însemnau investiţii şi dezvoltare economică – adică deschiderea de noi pieţe. În faţa iureşului capitalist, unele probleme legate de trecut (lipsa reformelor în justiţie, corupţia, prezenţa unor foşti lideri comunişti ori ofiţeri ai serviciilor secrete comuniste în funcţii publice importante sau la conducerea unor mari firme etc.) erau lăsate pe seama dezbaterilor între intelectuali şi ONG-uri sau mai ofereau cîte un subiect presei. Sigur că astfel de probleme deranjau, iar diferite instanţe occidentale (lideri politici, comisari ori parlamentari europeni) „dădeau semnale“ de nemulţumiri ori avertizau ţările estice că au probleme. Dar atîta timp cît economia de piaţă îşi extindea beneficiile spre Est, astfel de probleme incomode nu păreau, totuşi, insurmontabile. Şi nici nu erau, în vremuri de creştere şi de optimism social. Dar ele continuau să marcheze psihic, moral, intelectual societăţile din Est, ai căror cetăţeni au continuat să se simtă „altfel“. Unele reacţii vestice (teama de „instalatorul polonez“ din Franţa în 2004, teama – neconfirmată – de valurile de muncitori români şi bulgari în Marea Britanie în 2007 şi altele) i-au confirmat cetăţeanului din Est că e „diferit“ şi că această diferenţă faţă de concetăţeanul său vestic se va menţine probabil pînă cînd generaţiile care au trăit Războiul Rece vor dispărea. Iar statisticile care arătau că „noile democraţii din Est“ mai au mult pînă cînd vor ajunge la nivelul de trai din Vest şi că sînt dependente de investiţiile şi importurile occidentale nu făceau decît să certifice, scurt şi sec, că sentimentul de „diferenţă“ al esticului este real şi justificat.

Aşadar, Cortina de Fier n-a dispărut. Doar s-a ridicat o vreme, astfel încît spectatorii şi actorii de pe scenă să se poată vedea reciproc şi să-şi poată schimba locurile, amestecîndu-se unii cu ceilalţi, aşa cum se întîmplă adesea în teatrul (post)modern. Deocamdată, cortina a căzut la loc. Pentru antract, desigur...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Robinson era aşezat pe... – nu se vede pe ce! Şedea cum stau fachirii, pe aer. La picioarele lui – depărtate unul de altul şi în vîrfuri, ca ale cuiva care saltă un copil pe genunchi – se încrucişa o lopată cu altă unealtă decapitată de chenarul coperţii. Pisicile dormeau, pesemne, în colibă sau pe acoperişul ei. Cîinele fugise de pe copertă şi sforăia în pod la picioarele lui Dănuţ. Se numea Ali. Tot în pod, veghea şi un papagal – aidoma cu cel de pe copertă – numai că era împăiat.

Insula lui Robinson, cu vesela sihăstrie a cromolitografiilor, se mutase în podul cu vechituri. Dănuţ era Robinson Crusoe în insula lui Robinson Crusoe. Şi era foarte bine!

Barba lui Robinson de pe coperta cărţii era umedă şi plină de picuri aromaţi... fiindcă în podul cu vechituri, cămin al medelenilor, Robinson Crusoe mînca piersici în tovărăşia unui cîine adormit şi a unui papagal împăiat.“

(Ionel Teodoreanu, *La Medeleni – Hotarul nestatornic,* ediţie îngrijită de Nicolae Ciobanu, Editura pentru Literatură, 1967)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Ratingul crizei şi criza ratingului

Cît de tare mă enervam cînd, acum două-trei cincinale, auzeam că agenţia nu ştiu care a mai declasat România de la BB nu ştiu cum, la BBB nu ştiu de care. Un minus în plus nu era de bine. Atît ţin minte. Inflaţia era, pe vremea aia, scrisă cu două sau chiar trei cifre, era clar că ştiu agenţiile ce ştiu. Îi credeam. *Standard& Poors, Moody's* sau *Fitch* erau sinonime cu Adevărul Economic Absolut. Urmările afişării notei erau clare: cînd e de bine, investitorii vin grămadă, cînd e de rău, investorii fug la fel de grămadă. În fond, ei, investitorii, fac abonamente la agenţiile astea. Ele fac analize, emit judecăţi şi, pe baza asta ştiinţifică, ştii dacă să te duci cu banii în ţara X sau în ţara Y.

Pe atunci, era firesc ca „agenturili" să tot coboare ratingul României. Politicile economice erau firave, reformele mergeau greu, cifrele macroeconomiei arătau îngrozitor. Trecurăm şi peste asta. Încet, încet, fără ca România să afle (veştile bune nu se prea dau în ziare), ratingul a tot crescut. Nu mă întrebaţi pînă la ce tip de AA şi cu ce fel de plus sau minus în coadă, că nu ştiu. Anul trecut, leul a fost considerat cea mai *„hot"* valută pentru investiţii, se vorbea de tigrii estului european etc. Şi veni criza...

Criză defel anticipată de competenţii analişti ai agenţiilor. Odată cu ea (cu criza), s-a revenit la obişnuinţa scăderii continue a ratingurilor în cazul României. De fapt, nu numai a României, ci a întregii zone. Care e parte a Europei. Care scade şi ea în aprecieri. De fapt, cine nu scade în ziua de azi? Aşadar, nu scăderea în sine este supărătoare în cazul României. Enervante sînt aprecierile privind gradul de vulnerabilitate suplimentar. Cînd auzi că agenţia Nu-Ştiu-Care atrage atenţia că România este într-o situaţie mai grea decît a vecinilor, ar trebui să începi să te miri şi să te-ntrebi care or fi argumentele.

Avînd în vedere că mi-a trecut de multişor încrederea neţărmurită în înţelepciunea agenţiilor respective, analizele nu le mai asemăn cu tablele lui Moise. Nu sînt nici pe departe axiome. Pot fi puse la îndoială, ceea ce şi fac. În primul rînd, *cine* zice – vreun grup de intelectuali subţiri, trăitori din donaţii? Nici vorbă. Sînt companii care au certe interese comerciale. Au şi concurenţă. Care, pasămite, nu este suficient de ascuţită. Sînt cîteva mai mari (trei), iar pericolul unei înţelegeri „pe sub masă" este enorm. Profiturile celor trei giganţi ai împărţirii de ratinguri s-au dublat între 2002 şi 2007, de la 3 la 6 miliarde de dolari. Mai mult, firmele respective sînt plătite chiar de emiţătorii de obligaţiuni. Ceea ce e curat conflict de interese. Nu *au putut* observa sau nu *au avut interesul* să observe criza care se cocea sub nasul lor? Incompetenţă sau înşelătorie? Toate părerile acestea (inclusiv întrebarea de final) nu aparţin vreunui critic marxist al capitalismului, ci chiar lui Henry Waxman, distinsul preşedinte al Comisiei de supraveghere a Camerei Reprezentanţilor.

Uniunea Europeană se arată şi ea foarte hotărîtă în a reglementa (normal, ce altceva putea face UE?) activitatea agenţiilor de rating, măcar prin obligativitatea de a declara seturile de interese financiare ale conducerilor acestora. Bruxelles-ul consideră că puterea „din pix" a respectivelor firme este mult prea mare şi nejustificată. Transparenţa devine deci obligatorie.

Considerînd încheiată demonstraţia privind credibilitatea analizelor respectivilor, trecem la cestiune. De ce or considera ei că, în ansamblul est-european, România este mai vulnerabilă? O fi dependentă de export... Acesta, considerat o virtute pînă mai acum şase luni, s-a transformat în baubau absolut. Prin comparaţie, România nu stă aşa de rău. Are un potenţial important pentru consumul intern (urmează o demonstraţie rapidă de *Schandenfreude).* Ţări ca Slovacia şi Cehia sînt mult mai dependente de pieţele occidentale căzute la consum. Ungaria este deja pe marginea falimentului, fapt recunoscut de Guvern. Austria este un alt

perdant major al actualei situaţii. Băncile austriece sînt jucători majori pe toate pieţele fostului Imperiu Habsburgic şi pierd mulţi bani în aceste zile. În plus, Austria este o ţară fără resurse naturale proprii. Capitol la care România stă mult mai bine, prin comparaţie cu toate celelalte ţări din zonă. Despre Bulgaria nu se prea vorbeşte, pentru că Bulgaria este în Consiliul Monetar încă de la criza precedentă, din 1996. Bulgarii nu au Bancă Naţională în înţelesul unei autorităţi monetare tradiţionale. Ţările baltice, la rîndul lor, au economii bazate în mai mare măsură pe dependenţa de veniturile speculative („sindromul Islanda").

Ar mai fi un argument: aparenta paralizie a Guvernului. Nu vedem nici un plan anticriză în România. Dezbaterile pe buget au fost cum au fost. Există o permanentă bîjbîială în privinţa regimului fiscal, a salarizării bugetarilor, a taxelor şi impozitelor. Celebra „prima înmatriculare" poate fi considerată deja telenovelă, cu răsturnări de situaţie spectaculoase şi dese. Da, lipsa de planuri şi ezitările Guvernului ar putea fi considerate motiv pentru un minus la sufixul ratingului de ţară. Oare? Avînd în vedere că mai nimeni (în lume) nu prea ştie în momentul ăsta care o fi medicamentul cel bun şi că avem un guvern „crăcănat" (coaliţie între un partid teoretic de drepta şi unul teoretic de stînga), e mai bine – zic eu – fără strategii. S-ar putea ca economia românească să-şi revină mai repede fără vreo strălucită strategie guvernamentală. Dacă aş fi analist la o agenţie de rating (nu că mi-aş dori), aş propune *ridicarea* aprecierii pentru România. Tocmai pentru că *nu are* o strategie anticriză.

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL **DILEMA VECHE**

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

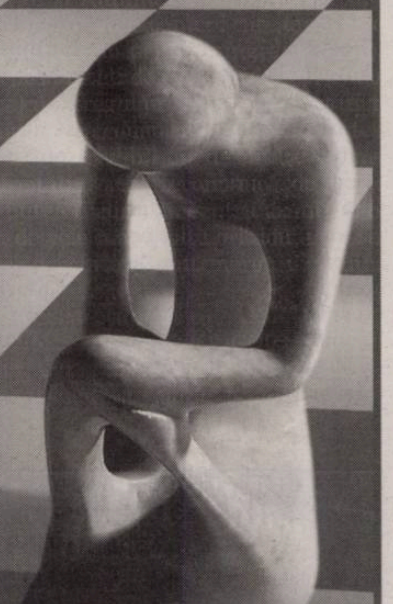

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să începată la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București* ■ *cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poștale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Fără Guvern

A trecut o lună de cînd s-au anunţat rezultatele alegerilor parlamentare din Israel, postul de prim-ministru a navigat scurt între Tzipi Livni, ministru de Externe (un mandat în plus, dintr-un total de 120), liderul partidului de centru, Kadima, şi Benyamin Netanyahu, liderul partidului de dreapta Likud (un mandat mai puţin, dar cu un potenţial mai mare de format alianţe). A fost pentru prima oară cînd rezultatele stîngii n-au mai contat în aritmetica viitorului Guvern: stînga nu are soluţii pentru a domoli intensitatea la care a ajuns conflictul între statul israelian şi formaţiunile palestiniene. Alegerile s-au ţinut imediat după armistiţiul din Gaza, unde militanţii islamici din Hamas au suportat consecinţele atacurilor împotriva teritoriului israelian: riposta israeliană a fost extrem de dură, dar nu a izbutit să distrugă Hamas-ul şi, probabil, nici să blocheze căile de pătrundere a armamentului în Fîşia Gaza. Teoretic, un război încheiat oferă bune premise pentru garantarea păcii: forţele s-au confruntat în timp real, fiecare ştie cam la ce se poate aştepta de la adversar şi deci unde sînt limitele concesiilor. În urmă cu cîţiva ani, pe vremea administraţiei Clinton, se discuta destul de amănunţit soluţia celor două state – unul evreiesc şi unul palestinian – pornită din acordurile de la Oslo. E adevărat, de abia formulată, ea crea alte probleme insolubile: refugiaţii, Ierusalimul, coloniile ş.a

Partidele cu care s-ar putea alia domnul Netanyahu în vederea formării noului Guvern nu acceptă sub nici un motiv principiul „pămînt pentru pace". Dacă israelienii refuză soluţia celor două state, oficiali palestinieni agită formula unui singur stat unde în următoarele decade arabii vor fi majoritari. Domnul Netanyahu oferă ceea ce el numeşte „pacea economică": Israelul îşi va retrage controalele de securitate de pe Malul Occidental al Iordanului, permiţînd astfel Autorităţii Palestiniene să-şi exercite administraţia, veghind ca palestinienii să primească mai multe servicii şi condiţii mai bune de trai şi de muncă. Al Jarbawi, profesor de ştiinţe politice la Universitatea Bir Zeit din Ramallah, crede că o asemenea politică ar crea un „stat de asistaţi", ar duce la desfiinţarea Autorităţii Palestiniene şi la inflamarea cererilor cetăţenilor arabi de drepturi egale cu cele ale evreilor.

În acest moment al discuţiei teoretice, intervine personajul foarte concret al lui Avigdor Lieberman, liderul partidului Yisrael Beitenu (Israel – casa noastră): a obţinut 15 mandate la ultimele alegeri, programul său electoral promiţînd măsuri foarte dure faţă de cetăţenii israelieni de naţionalitate arabă (15-20% din totalul populaţiei). Dovezi suplimentare de loialitate, strămutări, exil. Nimic democratic, dar în consens cu ceea ce gîndesc mulţi dintre cei care votează o dreaptă mai moderată. Cert este că trimişii administraţiei Obama vor ezita să negocieze cu un Guvern care conţine miniştri ca Liebermann. Livni nu poate accepta o coaliţie de dreapta ostilă ideii celor două state. Netanyahu nu poate încheia o coaliţie de dreapta cu partide prea la dreapta. Pe de altă parte şi cele două partide de dreapta dintr-o probabilă coaliţie Netanyahu sînt departe de a fi de acord în cîteva probleme esenţiale.

Sosită în Orientul Mijlociu, Hillary Clinton – secretarul Departamentului de stat american – ar vrea să impulsioneze procesul de pace care, departe de a fi un conflict regional, reprezintă cheia pentru calmarea unei zone ameninţătoare la adresa păcii mondiale. Proiectul bombei atomice iraniene îşi întinde umbra deasupra tuturor convorbirilor mai mult sau mai puţin diplomatice din regiune.

globul cubic

Un euro = 300 de forinţi

Ca orice treabă lăsată la mijloc, Uniunea Europeană îşi etalează, la vreme de criză, cusăturile prost făcute, găurile acoperite în grabă. „Marşul triumfal" al Noii Europe, început sub auspicii atît de optimiste, continuă tîrîş-grăbiş, cu dezordini pe stînga şi pe dreapta. „De cîteva zile elita politică maghiară a primit două avertismente serioase: căderea vertiginoasă a monedei – forintul – şi manifestaţiile de susţinere în favoarea prefectului din Miskolc, destituit pentru că a vorbit despre «criminalitatea ţiganilor». La prima vedere, cele două evenimente n-au nimic în comun. Totuşi, ele vorbesc despre acelaşi lucru: oamenii nu mai au încredere în elitele politice, în sistemul partidelor în derivă. Nimeni nu mai crede că «aceia de sus» – altfel zis, conducătorii de stînga sau de dreapta – sînt capabili să rezolve ceva. Întîi despre moneda naţională: 1 euro se schimbă cu 300 de forinţi, rată de schimb nemaivăzută. Dar, pentru că nu se întîmplă nimic, pentru că terapia de şoc întîrzie, degringolada e şi mai rea. Forintul din ce în ce mai slab va face din Ungaria o ţară insolvabilă. (...) Despre Miskolc acum: 2000 de manifestanţi au ieşit pe străzile acestui oraş de provincie. Reprezentanţii stîngii (MSZP – la putere), ai dreptei (FIDESZ – în opoziţie) şi ai extremei drepte au protestat faţă de demiterea prefectului local care a afirmat că, în anul 2008, toate delictele i-au avut ca autori pe romi. Nu se poate vorbi despre «criminalitatea ţiganilor», a reacţionat la iuţeală premierul Gyurcsány, pe urmă s-a răzgîndit. Prefectul a fost reinstalat în post chiar în ziua manifestaţiei. Nu e vorba despre o simplă pierdere a prestigiului. Este semnul concludent al desprinderii elitei politice de electorat. Şi al faptului că electoratul a înţeles că aceia care deţin puterea nu au nici un fel de înţelegere a realităţilor, că ignoră cu desăvîrşire ce se întîmplă «jos»" (András Mózer – *Heti Világgazdaság*, Budapesta) (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre ideologii, la noi

Cînd aud chemări la dezideologizare în România de astăzi, abia mă abţin să nu rîd. Adevărul este că ideologiile nu reprezintă aproape nimic la noi. Dacă citim textele lui Caragiale – cel care a fixat în veac softul după care se face politică în România – vom vedea că foarte rar personajele sale care sînt oameni politici declină limpede apartenenţa la un partid anume sau la o ideologie. De ce? Pentru că marele meu concitadin a înţeles esenţialul: nici nu contează. România este o ţară incapabilă să trăiască ideologic, iar poporul meu este cu totul nepotrivit pentru rigorile şi ardoarea unei ideologii.

Asta nu ar fi nimic, pentru că această incapacitate de a investi energii naţionale într-o anume credinţă politică ne scuteşte de un mare pericol – acela de a face rău umanităţii. România nu va fi niciodată un pericol pentru marile valori ale civilizaţiei. E drept, inapetenţa pentru ideologie ne condamnă şi la un loc secund printre cei care chiar dau profilul intelectual-politic al lumii. Dar, poate, e mai bine aşa. Însă e îngrijorător că politica românească este profund dezideologizată şi asta o face să fie cu totul altceva decît ceea ce ar trebui să fie.

La noi, ideologiile se rezumă la texte citite de o pătură tot mai îngustă de oameni – o categorie ce ar putea fi numită „intelectuali", dar sînt mai puţin decît asta, sau „oameni politici", dar sînt mai mult decît asta. Nu cunosc partid important din România care să-şi conducă acţiunea politică după o ideologie anume, oricare ar fi ea. În mod normal, acţiunea politică presupune o decizie care se bazează pe valorile politice în care crezi. Mai precis, în faţa unei provocări economice, sociale, politice, strategice sau de orice altă natură, după analiză, interoghezi valorile în care crezi şi răspunsul astfel obţinut structurează soluţia. Numai că acest demers, cît se poate de firesc, nu există la noi. Aici, la porţile Levantului, se manifestă intens cel mai perfid fenomen cu putinţă: politizarea non-ideologică. Chiar şi în cazul unei ideologii impuse cu tancul, versiunea *à la Roumaine* a comunismului mărturisea mai degrabă psihologia aridă a dictatorului şi metehnele noastre constitutive, decît învăţătura marxist-leninistă.

Revenind la vremea noastră, fervoarea cu care orice partid care pune mîna pe putere se repede să „îşi pună oamenii" în funcţii mă sperie de două ori. Prima oară, pentru că principiul loialităţii, însoţit de principiul distribuirii pe organizaţii de partid a funcţiilor importante, înfrînge cu totul principiul competenţei. Nu se caută nici măcar oameni competenţi din punct de vedere politic – se promovează doar oamenii loiali cîte unui puternic al momentului, proveniţi din anumite organizaţii teritoriale ale partidului. A doua oară, mă sperie pentru că, cel mai adesea, aceşti oameni, vectorii de aplicare a politicilor unui guvern cu o anumită orientare politică, habar nu au care este acea orientare politică. Ei ştiu că trebuie să fie loiali unor oameni, şi nu unor idei, unor opţiuni, unor principii. România nu a avut niciodată pînă acum o administraţie de stînga sau o administraţie de dreapta. România a avut doar guverne româneşti, cu toată claritatea imprecisă pe care o induce o asemenea caracterizare. Prin urmare, România mai înscrie o ciudăţenie în lunga listă a formelor fără fond pe care s-a construit în ultimul veac şi jumătate: politica fără ideologie.

Nu ştiu exact care este situaţia marelui, unicului partid zis „de stînga" de la noi. Pot vorbi în mai mare cunoştinţă de cauză despre situaţia partidelor zise „de dreapta": PNL şi PD-L. Deşi există o acută animozitate între ele, cred că ambele partide sînt foarte şubrede ideologic, deşi peneliştii, asumînd o tradiţie impunătoare, spun peste tot că se aşază pe un fundament doctrinar solid. Nu voi vorbi despre acţiunea politică a PN-L, dar voi vorbi despre paradoxul de a spune la Bucureşti că eşti un partid de dreapta, tradiţional, şi de a fi la Bruxelles parte ascultătoare a unui partid de stînga – ALDE. De la Brătieni încoace, lumea politică a inventat ceva ce nu exista atunci: liberalismul de stînga. În lumea democraţiilor, a spune astăzi că eşti liberal echivalează cu a fi de stînga. La Bucureşti, PNL cultivă încă o ambiguitate evidentă şi ar cam fi momentul să o lămurească. În ceea ce priveşte PD-L, coerenţa doctrinară internă a partidului are vigoarea unei umbre. La Bruxelles, PD-L e parte a Partidului Popular, dar la Bucureşti încă se întreabă cum ar trebui să reacţioneze în chestiuni precum siguranţa cetăţeanului şi ordinea publică – materie în care un partid autentic de dreapta ştie instinctiv cum să reacţioneze.

Din păcate, la noi, după 1990, s-a impus încet-încet spiritul acestui gen de politică non-ideologică. Astfel, campaniile electorale sînt confruntări ale unor grupuri de oameni aglutinate mai degrabă după criteriul antipatizării celuilalt, care dispută aceleaşi soluţii, iar cel mai convingător cîştigă.

Într-un pasaj celebru din *On Liberty*, John Stuart Mill spunea că orice societate liberă are nevoie de competiţia dintre un partid al ordinii şi stabilităţii şi un partid al progresului şi reformei. Acesta este un adevăr fundamental al democraţiei. Spuneam mai sus că multe s-au schimbat de la Brătieni încoace. Ei bine, încă şi mai multe s-au schimbat de la Mill încoace. Astfel, reformele au devenit şi apanajul

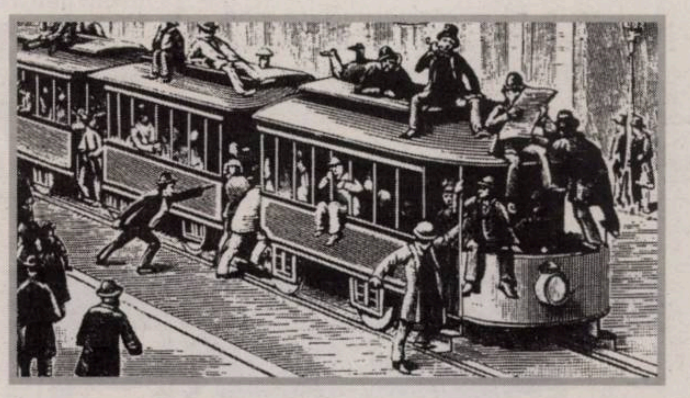

dreptei conservatoare, iar idealul stabilităţii s-a înscris cu majuscule şi pe agenda oricărei stîngi civilizate. De pildă, puţine reforme ale modernităţii au avut magnitudinea celor conduse în Marea Britanie de Margaret Thatcher, un conservator pur sînge. La fel, puţini politicieni au fost mai ataşaţi *statu quo*-ului şi mai îndatoraţi unui *statu quo ante* decît stîngiştii primilor ani de postcomunism est-european. Aşadar, admiratorii stabilităţii se găsesc la toţi polii ideologici, aidoma reformatorilor radicali. Prin urmare, distincţia lui Mill nu mai este o disctincţie între două partide, ci între două moduri de a gîndi, care se regăsesc, împreună, în interiorul fiecărui partid. În contextul acestei asumări indiscriminate a valorilor care o dată separau, discuţia ideologiilor este încă şi mai necesară. Dar la noi, nu. Noi sîntem, şi în privinţa aceasta, altfel. Greu de spus cum anume, dar altfel.

Cum de sîntem atît de politici în sensul partizan al cuvîntului şi atît de non-ideologici în fond rămîne o întrebare deschisă. Un răspuns ar putea fi cel sugerat, în altă conjunctură, de teologul clujean Radu Preda: trăim efectele modernităţii fără să fi participat la constituirea ei.

ready made

„Colosală e Tuzla."
„Mona dă sumar cu pomadă."
„Am făcut o notă de calcul pentru caş."
„Am aţa pe faţă."
„Lola are uşă de rogoz."
„Un pescar dete de un pisc."
„Văd un om chel cu un chil de vin."

(„Exerciţii recapitulative de scriere stenografică",
în Sfinţescu Margareta, *Stenografie fără profesor*,
Editura Ceres, 1973)

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Veaţă meletară

Ceea ce aude, zilnic, mareşalul, de cînd se află în rezervă, e următorul ordin anonim: „Pune-ţi peste şale, mareşale, un mare şal, căci el prezervă de greşale!“ „Care greşale?“, se întreabă mareşalul, punîndu-şi şalul peste şale, – cel ce prezervă de greşale (noi). ● Ceea ce aude, zilnic, generalul, de cînd se află în retragere, rezervă sau orice altă linie moartă, e, în general, această frază, care aduce a reclamă (cam fără nerv şi nici o vervă): „Fularele prezervă de orice refulare. Defularea vine prin fulare. Dovadă, bieţii spînzuraţi!“ Numai că pensionarului cu stele, termenul acesta, *defulare,* n-are cum să nu-i evoce defilarea: frumoasele parăzi de altădată. ● Ceea ce aude, zilnic, colonelul, ce nu se află, încă, în rezervă, e soneria ceasului deşteptător, care răsună silnic, dar cu vervă, ca şi cum ar da, mereu, în clocot. Ceasornicul are un fel de clopot, dar mic, care se cheamă clopoţel. Dl colonel, cînd era mic, mai mic (în grad), se apleca din şale, culegînd, cu drag, clopoţei albi. Vina-ncepea cu florile carmin. El se ruga atunci, în gînd, pentru iertarea de greşale, acum şi pururea şi-n vecii vecilor, amin!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Fenomenul Parndorf

Descoperită nu de mult, bucuria cumpărăturilor la români se tot aprofundează. După mărfurile turceşti, buticurile autohtone şi hipermarketurile de import, ei au descoperit mai rafinatele aşa numite *outlet*-uri. Adică centre comerciale unde se vînd mărfuri, haine în special, din colecţiile anterioare. Preţurile sînt bineînţeles mai mici decît acelea pentru ultimele creaţii ale modei, dar produsele sînt *de firmă* – cum se spune – unele cu nume cît se poate de celebre. De fapt *outlet*-ul de referinţă pentru români, cu produse ale marilor designeri, a devenit cel de la Parndorf din Austria, în apropiere de graniţa cu Ungaria, lîngă autostrada dintre Budapesta şi Viena. Aşa se face că în parcarea de vreo trei mii de locuri una din patru maşini are număr românesc. Dar dacă austriecii şi ungurii vin cîte unul sau doi într-un automobil, românii sînt cîte trei, patru sau cinci, aflaţi în drum spre staţiunile montane din Austria, Italia sau Elveţia, ori veniţi din vestul României (de la doar cîteva ore de condus), pur şi simplu, la *shopping*. Slovacii sînt şi ei nişte obişnuiţi (blonzi) ai locului – Bratislava e la nici 40 de kilometri depărtare. Şi pe români îi recunoşti după un *nu ştiu ce* caracteristic. Poate şi pentru că par de-a dreptul hipnotizaţi de patima cumpărăturilor. Nu au ochi decît pentru haine, haine şi iar haine. Vitrinele luminate le sticlesc în ochi precum emisiunile de divertisment, în marea revanşă contra lipsurilor şi a mizeriei anilor '80. Zeci de mii de metri pătraţi de magazine pline şi strălucitoare, cu 600 de branduri celebre sub numele a 150 de creatori de modă şi designeri faimoşi. Reducerile sînt uneori considerabile şi poţi găsi o cămaşă Pierre Cardin sau o pereche de adidaşi Stan Smith sub 20 de euro, ori un set de pahare Rosenthal cu 25 de euro. În pavilionul mare, copiii se dedulcesc la jeleurile în formă de broască sau şarpe, bărbaţii cască gura alături, pe la vinurile de colecţie, iar femeile sortează bluzele şi fularele de prin coşurile cu reduceri.

Grupurile venite împreună se despart pe sexe şi pe vîrste, adică în funcţie de interesul pentru un tip sau altul de magazin. În febrila alergare dintr-o prăvălie în alta, se mai intersectează sau se zăresc de la distanţă şi îşi vînd diverse ponturi: „Vezi că la Tommy Hilfiger e o geacă roşie mişto, la reduceri!“ sau „Mergi înainte la Calvin Klein, că găseşti desuuri dintr-alea de care vrei, da' cam scumpe“. Nu lipsesc nici certurile dintre soţi: „M-ai înnebunit de cap cu pantofii ăştia ai tăi şi nu mai apuc să-mi iau şi eu blugi. Mai bine stăteam acasă“. Unii îşi exprimă cu glas tare satisfacţia eliberării de racilele comerţului românesc: „Bă, uite ce ieftin e ăsta, n-au adaosurile comerciale de prost gust de la noi“.

Mica localitate Parndorf a înflorit odată cu acest centru comercial deschis acum zece ani. În urmă cu cîtăva vreme, cînd românii abia îl descopereau, printre vînzătorii austrieci intuiai unele reţineri la auzul limbii noastre. Acum, ei par să fi înţeles că o mare parte a afacerii lor se bazează chiar pe invazia neobosiţilor cumpărători români (pe care nici criza nu pare să-i sperie). În schimb, numărul tot mai mare al acestora începe să stîrnească un sentiment de respingere tocmai printre conaţionali. Adică, unii români au început să evite locul pentru că nu suportă ca şi în străinătate să se întîlnească tot cu de-ai lor. Cineva îmi povestea cum a dat nas în nas acolo cu un fost profesor, cu mîinile ocupate de sacoşe cu cumpărături şi care părea de-a dreptul jenat că a fost văzut în acel loc. Mi-am adus aminte de oamenii politici din delegaţia care-l însoţea pe Ion Iliescu la Paris, în anii '90, surprinşi de presă încărcaţi cu sacoşe de la Tati (un magazin cu lucruri acceptabile, dar frecventat de imigranţii din cartierele sărace).

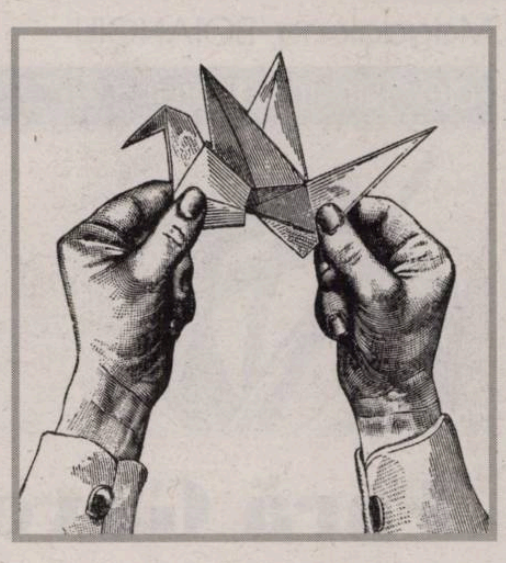

Moda cu *outlet*-ul de la Parndorf e o etapă mai rafinată, dar se răspîndesc deja idei cum că nu mai e *trendy* să mergi într-un centru comercial aşa plin de români sau că din moment ce atîţia dintre ai noştri dau buzna acolo, sigur nu poate fi ceva de soi. Chiar şi după dezamăgirea pe care a provocat-o deschiderea din toamnă a unui centru *outlet* la marginea Bucureştiului, interesul pentru cel din Parndorf pare să fi intrat în declin, cel puţin pentru unii dintre conaţionalii noştri mai pretenţioşi.

Notă: Imediat după ce am scris în numărul trecut despre necazurile celor care vor să schieze la Sinaia, am văzut în presă descîlcite şi unele dintre cauzele aflate în spatele acestor necazuri. Potrivit jurnaliştilor de la *Evenimentul zilei,* e vorba de nişte afaceri ciudate între familia senatorului liberal Ruşanu şi autorităţile locale. Afaceri în urma cărora comunitatea schiorilor sau a sinăienilor nu pare a avea de aşteptat nimic bun. Cei implicaţi par a se pricepe mult mai bine la *ciugulirea* unor bani, decît la amenajarea a ceea ce se cheamă „un domeniu schiabil“.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Fumatul permis

– sau de ce ultimul ministru al Sănătăţii va intra în istoria cimitirelor ca un pasionat furnizor –

Daţi o tură prin centrul Bucureştilor. Uitaţi-vă în vitrinele cafenelelor. Cele mai multe afişează cu mîndrie înscrisul „În acest local fumatul *este* permis“. Nu vă vine să credeţi, dar încurajarea asta pe faţă (precum şi desfiinţarea locurilor de nefumători) e opera unui slujitor al sănătăţii. Care probabil e menţionat în toate acatistele producătorilor de ţigarete, dacă nu cumva, în curînd, şi pe pachete. Nu vreau să-i pomenesc numele – cîndva, înainte să ajungă demnitar, îmi închipuiam că e un om de treabă. Poate că nu e vina lui şi nu e decît încă un caz în care legile se fac fără teste pe realitate, tot aşa cum cosmeticele nu mai sînt probate pe animale nevinovate.

Legea cea nouă spune că localurile care nu pot împărţi în două populaţia, cu o barieră solidă, trebuie să aleagă. Fumători sau nefumători. Cele mai multe au ales acolo unde sînt banii: fumătorii stau mai mult, consumă mai mult şi, oricum, par a constitui majoritatea (nu sînt, statisticile îi dau totuşi în minoritate, la 46%). Rezultatul acestei legi inteligente, scrise cu picioarele de maimuţe pe citostatice, cu mîinile ocupate de trabuce, este că acum nefumătorii care se aşază într-o cafenea au garantat cel puţin un fumător la 1 metru distanţă de ei. Orice ai face, vei fuma. Pasiv. Activ. Beat sau treaz. Adolescent sau adult. Prin grija unei legi antifumat.

Felicitări legiuitorului. E un pas serios înapoi spre lumea a treia, unde probabil că ne simţim, de fapt, mai bine. Europa – şi în general Vestul civilizat – începe să renunţe la treaba asta, pe măsură ce în capul omului se insinuează ideea că a introduce fum pe acolo pe unde natura a prevăzut doar intrarea de aer e totuşi stupid, dincolo de a fi nesănătos. Fumatul nu mai e *cool* în ţările unde s-a inventat termenul ăla – iar asta s-a întîmplat cu o formă simplă de educaţie, pe care copiii o înţeleg cel mai bine: interdicţia. Logica e simplă şi anglo-saxonă: fumătorii costă mai mult sistemul sanitar, fără a contribui mai mult. *Ţigara jos că e din banii mei!*

România însă pare că s-a trezit la adevărata ei identitate după intrarea în UE. Indentitatea sarmalei ca răzbunare în contra *steak*-ului, a manelei ca... ce vreţi dumneavoastră, precum şi a fumatului care se întoarce cu sete, tras în piept de sistemul care, de fapt, e cel mai bun tot la tras în piept.

Fumatul nu e doar o problemă de sănătate. E şi una de timp. Timp pierdut, adică, pardon, fumat şi expirat în rotocoale. Parlamentul se mişcă greu pentru că nimeni nu rezistă înăuntru mai mult de un sfert de oră, între ţigări. Miniştrii pufăie între decizii, pînă cînd, seara, în capul lor e mai mult monoxid de carbon decît geniu administrativ. Adjuncţii se duc după ţigări, în nădejdea promovării după modelul Emil Constantinescu, despre care legenda spune că însuşi Corneliu Coposu, patriarhul fondator al Dreptei, îl trimitea să facă plinul. Dincolo de asta, în mii de birouri şi sute de hale, la ţară şi în buricul tîrgului, lumea românească se bate cu productivitatea muncii cu cea mai de temut armă pe care o avem: gestul leneş, fanariot, oriental al aprinderii încă unei ţigări.

Răbdare şi tutun – mi se va spune – de la anul intră în vigoare o nouă lege europeană, prin care nu se va mai fuma deloc. Cu două condiţii: ca la anul să mai fim în Uniunea Europeană (aţi citit prima oară aici, ţineţi minte, despre ipoteza asta!) şi apoi să mai şi găsim trei sute de nefumători care să semneze măsura. Ceea ce chiar mi se pare imposibil. Nefumătorii, în România, sînt ca negrii în America, în anii '50: lumea nu pricepe de ce se enervează. *Ce, n-ai mai văzut ţigări, hai că nu eşti copil! Cancer? Ia, arată-mi unde, hai, dom'le, de la o ţigară? Sensibil mai eşti!*

Trebuie să vă fac aici o mărturisire: am fumat. Am fumat în America, la colţul clădirii în care învăţam. M-am lăsat aici, în România, lucrînd în presă, într-un birou în care toată lumea aprindea. N-a fost un gest de eroism, doar unul de eliberare, cam ca la 23 August, dar fără comunişti. Ştiu ce înseamnă pofta. Însă mai ştiu şi ce înseamnă restul lumii, după un scurt curs la inventatorii conceptului de „Ceilalţi“.

Un concept complicat pentru noi. Existenţa altuia. N-am reuşit să dăm o lege pentru asta. Doar citostatice gratis. Sau, mă rog, compensate.

PUBLICITATE

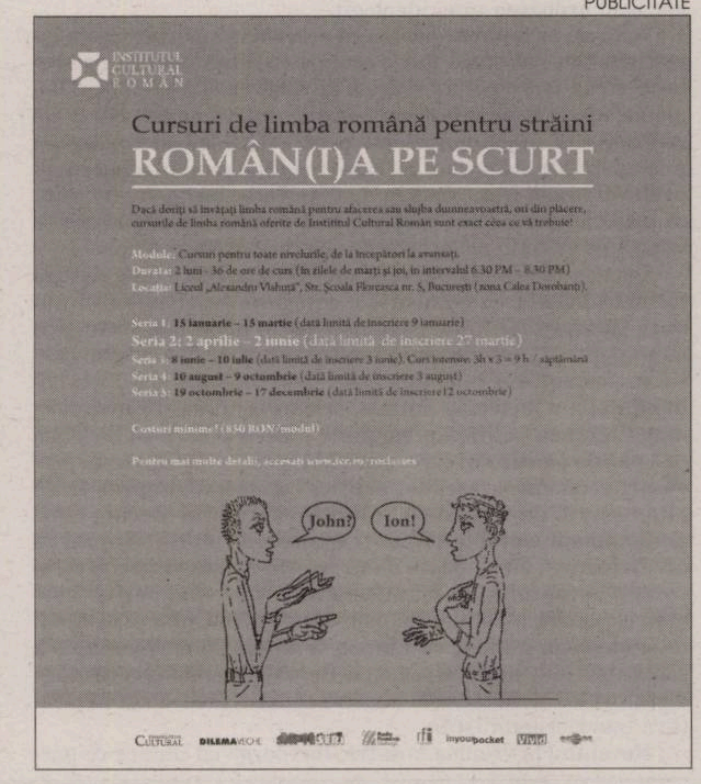

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Rasism.ro

„Marian Cozma a fost omorît pentru că exista“ – susţine C.T. Popescu în editorialul „sportivitate.ro“ din *ProSport* de acum două săptămîni. Dar nu moartea handbalistului român, odihneascăse în pace, ne interesează aici, ci argumentaţia pe care o dezvoltă preşedintele Clubului Român de Presă precum şi efectele sale bine calculate în rîndul concetăţenilor noştri. Iată deci care este mesajul de fond al celui mai iubit (premiat) dintre jurnaliştii români:

„Aşa cum sînt pe lumea asta oameni care le spun vedetelor: «Vă mulţumim că existaţi!», sînt şi unii care zic: «Vă omorîm că existaţi!». Şi asta şi fac. Raffael Sandor şi Ivan Sztojka sînt indivizi care măsoară aproximativ 1,70 m. Sînt scunzi, ţigani şi urîţi. Marian era un băiat ca un catarg de steag, foarte înalt, alb, puternic şi arătos. «Îi eclipsa», spune un martor, «ştia să se distreze frumos». Simplul fapt că Marian avea 2,11 m, că era relaxat şi vesel cu prietena lui, era de ajuns ca să ceară trei lovituri de cuţit în inimă? (...) Dacă ar fi luptat voinicește cu Cozma, ţiganii erau luaţi la snop. Şi atunci au dat cu cuţitul la înghesuială. Nu ca să cresteze, nu ca să rănească, ca să omoare la sigur.

Poate să declanşeze faptul că un semen arată diferit de tine atîta bestialitate, atîta ură? Poate. S-ar putea însă ca etnia ţigănească să verifice pe propria-i piele acest răspuns“.

CTP poate fi bănuit sau acuzat de orice, numai de naivitate nu. Cînd a formulat această „ipoteză“ ştia foarte bine şi ce scrie şi, mai ales, pentru cine scrie. Şi ştia că va fi ovaţionat la scenă deschisă. Ceea ce s-a şi întîmplat. Marea majoritate a celor peste două sute de comentarii de pe forumul ziarului sună astfel: „se pare ca multi gindim in felul asta, din pacate doar unii (unul) reuseste sa le spuna atit de bine. Bravo“ – exclamă un cititor, dînd astfel expresie consensului pe care miza şi jurnalistul. Consens care sună astfel:

Makoo: „oooo, cat de frumos, domnule popescu! articol de pus in arhiva! si cel mai mult imi place ca scrieti «t-i-g-a-n-i», nu rromi. felicitari! aaa, si, da, tiganii s-ar putea sa simta pe pielea lor ura de «diferenta de imagine», ca sa zic asa.“

sange ros-albastru: „asta am spus si eu celor apropiati, cozma a fost omorat pt ca ******* pitici se simteau inferiori, complexati de masivitatea lui marian. am zis-o si ma repet: aceasta rasa, cea tiganeasca, trebuie starpita, exterminata, gazata, spanzurata, jupuita, arsa pe rug in public. este o rasa de animale, nu oameni, care strica nu numai aerul pe care il respira, ci si insasi notiunea de om, o rasa putreda, impu.tita, jegoasa.“

nick name: „cred ca orice t.i.g.a.n. merita un cutit in inima. rasa asta nu se invata minte pana ce nu ii vom distruge odata pentru totdeauna.“

ANDREI: „daca hitler avea minte si omora 6.000.000 de tigani in loc de evrei, europa era astazi curata si frumoasa.“

Cornel: „aveti dreptate domnule popescu.eu i-asi eutanasia pe toti, sau in cel mai rau caz i-asi steriliza in masa. poate asa am scapa de jegurile astea [umane] animale.“

X: „daca mi-ar permite legea as arde de vii cate 10 in fiecare zi... moarte tiganilor!!!“

a.n.o.n.i.m.: „marian cozma a fost omorat pt ca nu omoram noi odata rasa asta neagra. ciuma asta de tigani (nu rromi) tigani! m.u.i.e. la tigani! sa muriti toti si m.u.i.e. la toata rasa becali!“

Mihai Cinpoeru: „cat de adevarat! inconfundabil, ca de obicei. si e de apreciat ca nu v-ati ferit sa le spuneti asa cum se numesc, t i g a n i. felicitari! un articol extraordinar.“

410: „as vrea sa vad numai rasism pina cind stirpim *******! altfel nu se mai poate.“

Tratat cu India: „asa e. tiganismul e o boala inainte de a fi o etnie. o gasca din ce in ce mai mare de oameni care traiesc si-si maninca propriul rahat si care a hotarit sa se autoexileze din societate. nu scoala, nu munca. problema tiganeasca trebuie neaparat rezolvata. nu rasist sau xenofob, ci luat fiecare in parte si dus depaarte. au fost de ajuns discriminati pozitiv, e timpul ca si noi sa ne descriminam pozitiv ca altfel sintem luati de fraieri. ne trebuie un tratat cu india.“

Adrian: „felicitari domnule cristian tudor popescu! spuneti lucrurilor pe nume, inclusiv acelor hiene bipede. in sfarsit, se sparge gheatza in romania! desi sînt departe de tara, simt romaneste si nu-mi este indiferent. curaj pe mai departe!“

nume autor: „bravo ctp, nu am mai citit de mult un articol atat de adevarat in presa noastra. ctp are tupeu sa scrie un articol cu tenta rasista, dar care are 100% corespondenta in realitate. da, ******* sînt viermii societatii si asa si trebuie prezentati; trebuie ca lumea sa ii cunoasca si sa se fereasca de ei! in sfarsit am depasit cenzura!“

INNA: „incepem sa ne adunam langa dv., d.le ctp. sinteti bumeragul care sper sa trezeasca adevaratii romani din amorteala care i-a facut sa traiasca ca niste anonimi in propia tara. tributul, floarea tineretii noastre, speranta perpeturii neamului nostru si, de ce nu, a fiintei umane superioara, e prea mare pentru a lasa sa se inmulteasca aceste capuse care sug tot pamantul. nu trebuie sa facem diferentieri intre ei. de ce nu ies in fata bulibasii lor sa-i judece si sa-i pedepseasca pe masura faptelor comise? sa-i educam noi? ei n-au timp, sint ocupati cu reproducerea? sa-si curete gunoaiele daca aspira la titlul de fiinta umana. nu relaxati tensiunea sa nu hibernam in continuare, dle ctp!“

Adi: „fabulos! nu sint un fan al ctp-ului, ba dimpotriva, dar editorialul asta e impecabil. fraza cu «sint scunzi, tigani si uriti» s-ar putea sa-i aduca niscaiva probleme din partea lipitorilor de la cncd, dar as fi bucuros sa contribui la plata amenzii (nu ca ar avea ctp nevoie). parca-parca sînt niste semne timide ca presa romana se trezeste.“

Aşadar, trezeşte-te române, CTP sună adunarea! Nu

„simplă“ xenofobie, cu care eram obişnuiţi, ci rasism formulat în cele mai „pure“ forme ale rasismului genocidar. Reţinerile printre cititori sînt firave: „sînt sigur ca CTP nu-si da seama ca este un mare rasist“ – sugerează, timid, unul dintre ei. Iar „lipitorile de la cncd“ dorm, într-adevăr – ca şi societatea civilă, se pare... Un singur comentariu observă ceea ce se vede cu ochiul liber: „domnule ctp, in orice tara civilizata un asemenea articol rasist ar reprezenta sfarsitul carierei dvs. acest lucru nu ma surprinde – am avut ocazia sa citesc si altele de acest fel. ceea ce ma intristeaza este ipocrizia «celor multi», care se simt ofensati cand italienii judeca natiunea romana dupa faptele catorva criminali, dar se grabesc sa condamne toti ******* pe baza acestei (sau a mai multor) crime comise de cativa tigani.“ (Am reprodus cu exactitate citatele de pe forumul ziarului *Gândul* – n. red.)

La rîndul meu, le-aş atrage atenţia domnului Popescu şi fanilor săi că violatorul din Italia de acum cîteva săptămîni, care nu era ţigan, ci cît se poate de „arian“, a declarat presei că „am violat-o ca să-l umilesc pe prietenul ei italian. Şi ea era şi frumoasă“. A violat-o deci pentru că exista – chiar dacă nu era cît un catarg... Fasciştii italieni au strigat atunci *moarte românilor!*

„A explodat mămăliga!“ – a anunţat pe toate vocile presa, după vizita lui Cristian Diaconescu la Roma. O, ce veste minunată! Cu deja cîţiva ani în urmă, pe vremea în care îi tratam, dispreţuitori, pe toţi românii plecaţi la muncă în străinătate drept „căpşunari“, oricine se uita cu o minimă atenţie la situaţia conaţionalilor noştri în Italia putea să prevadă, fără prea multă greutate, cam ce va urma. Dar nimeni nu a făcut nimic. Aşa şi acum: dacă citeşti acest îndemn la lupta ariană şi vezi efectele sale în public, şi dacă ţii cont şi de faptul că acest elan războinic va fi inevitabil potenţat de criza care de-abia începe, poţi să prevezi, fără prea mare greutate, că, de data aceasta, mămăliga riscă să ne explodeze în faţă. Mai mult decît atît, pornirile anti-ţigăneşti de acum sînt doar simptomul prealabil al unei boli viitoare mai profunde. Dar cine are timp, acum, de asemenea amănunte?

Cristina HERMEZIU

Cămaşa naţională şi haina europeană

Marile idei se (in)validează în timpuri de criză. Ce rămîne din marele concept „Europa“? Ne trezim că am hrănit un mit, dar că s-au terminat proviziile.

Replierea protecţionistă îmbracă mai multe forme, dar – mai grav decît atît – discursurile care le argumentează au uitat, toate, de marele ideal al Europei. Ar fi bine ca de acum înainte să consumăm produse spaniole, de la cele alimentare pînă la servicii de turism – recomandă Guvernul spaniol în ţara sa. Mass-media din România au început o campanie de „conştientizare naţională“, în acelaşi sens: roşiile, brînza, puii noştri au o savoare imbatabilă în faţa crizei economice. În Franţa, preşedintele Sarkozy a tranşat scurt: statul va favoriza întreprinderile care nu delocalizează sau care se reîntorc la patria mamă folosind forţa de muncă autohtonă. În Marea Britanie au izbucnit greve împotriva muncitorilor imigranţi. Filialele unor bănci implantate în ţările Europei de Est au primit recomandări de a repatria fondurile sau a reinvesti în ţările de origine. Şi Europa, domnilor?

Europa strănută grav, gripată de un virus naţionalist-protecţionist care îi roade bruma de sistem imunitar care începuse întrucîtva să funcţioneze: ce mai rămîne, domnilor, din principiul liberei circulaţii a persoanelor şi a serviciilor, din schimbul liber al pieţei, din ideea unei Europe puternice pentru că unită economic, politic, ideologic? Consecinţele nu sînt doar economice – economiştii o avertizează în zadar –, urmările ating straturi mai profunde, acolo unde se (de)formează mentalităţile.

Instalat în faţa jurnaliştilor şi a francezilor din faţa televizoarelor, Nicolas Sarkozy e poate primul preşedinte al Franţei capabil de un raţionament economic convingător, cu cifre pe care nu are aerul că le recită din rapoartele miniştrilor săi, ci că le argumentează ştiinţific pentru a combate criza economică din ţara sa. Numai că discursul său nu mai are nimic din vizionarismul celui care deţinea pînă mai ieri preşedinţia Uniunii Europene: Nicolas Sarkozy a redevenit patronul unei întreprinderi care se cheamă Franţa. Rari sînt francezii care să conteste virtuţile reconfortante ale voluntarismului său, cînd dezvăluie că Guvernul său va aloca 6 miliarde de euro pentru constructorii de automobile care se angajează să nu delocalizeze producţia şi forţa de muncă. Şi Europa, domnule Sarkozy? Confruntate, discursul „pentru europeni“ şi discursul „pentru francezi“ se luminează reciproc: unul e demagogic, celălalt – populist. Fără a dramatiza, un raţionament economic simplificat la maximum poate ilustra efectele-bumerang ale naţionalismului-protecţionist. Dacă, spre exemplu, constructorul Renault, cu uzine la Piteşti, ar muta producţia înapoi în Franţa, mai puţine locuri de muncă din România vor antrena o diminuare a puterii de cumpărare, în consecinţă o scădere a consumului, inclusiv din faimoasele supermarketuri ale mărcii franceze Carrefour, implantată cu succes în ţara maşinilor Logan!

Fără nici o naivitate, nu se preface nimeni a nu înţelege de ce întotdeauna cămaşa ne e mai aproape decît haina. Decepţia e însă pe măsura lucidităţii: în condiţii de criză, se prăbuşeşte un mit care măcar pentru unii părea să coboare din utopie. Înainte de întîlnirea cu uşile închise pe care preşedinţia cehă a Uniunii Europene o prevede la începutul lunii martie pe tema măsurilor economice protecţioniste, climatul european şi mesajul politic al ţărilor comunitare sînt deja negative: nu mai avem vecini europeni, ci hoţi de slujbe. Între noi, europenii, sîntem din nou francezi, români, italieni, bulgari, cehi etc.

Mai fragilă decît părea, Europa s-a îmbolnăvit şi s-ar putea să fie grav. În caz că ar avea nevoie, nici doctorii americani nu se simt prea bine.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

„Barbaria trecutului şi civilizaţiunea prezintelui“

N-am inventat eu acest titlu, care – veţi vedea de ce – mi se pare potrivit. L-am împrumutat de la Cezar Bolliac. Bolliac este un clasic necitit. Totuşi, cît de actual! A regăsi în lectura lui trăsături de neşters ale vieţii în oraşul nostru este o surprinzătoare plăcere. Parcă n-ar fi trecut 150 de ani...

În 1858, în ajunul Unirii, pentru care a militat cu toată convingerea, după ce, la Paris, dusese mai departe propaganda pentru justificarea revoluţiei, Bolliac era prezent în presa din ţară cu articole ce încercau să ghicească viitorul românilor. Unul dintre ele se cheamă „Mozaicul social“ şi a apărut în *Naţionalul,* gazeta liberalului V. Boerescu. Este aici un Bucureşti al cărui portret îl recunoaştem imediat:

„Vie cel mai îmblat turist şi arate un alt oraş în lume care să se asemene în ceva cu capitala românilor, cu acest oraş orientalo-occidental; civilizat în barbarismul său, barbar în civilizarea sa; cu acest Bucureşti încîntat şi încîntător, cu acest vîrtej perpetuu de plăceri în durere, de mulţumiri în necazuri, de frumuseţi în oribil... unde schimnicul îşi uită parimanul şi diplomatul îşi uită misia cu care a venit; unde bărbatul de stat devine ţingău, bătrînul se întoarce în copilărie şi junele se usucă; unde başibuzucul se îmblînzeşte şi neamţul se poate sătura; cu acest oraş de contrast, zic, sărac, dar care înavuţeşte pe oricine vine într-însul; umple cu aur geamantanele trecătorilor, unora pentru că ne sînt amici, altora pentru că ne sînt inamici; care are o vistierie nesecabilă, de unde iei necontenit milioanele ca buchetele de flori din pălăria lui Bosco, din care curge aurul fără să vezi pe unde mai intră, precum curge lichidul din butelia încîntată a acestui geniu escamator“.

În afară de cîteva cuvinte învechite, ar fi putut fi scris astăzi. Şi continuă:

„Aci numai, ca nicăirea, vezi între palatele strălucite o şandrama de scînduri putrede, care se surpă, şi între două şiruri de case frumoase, o uliţă strîmtă cu gropi de noroi pînă în burta cailor. Aci o curte spaţioasă cît să zideşti un oraş într-însa, dezgrădită, cu o casă într-un stil bizar în ruină în fundul curţii, cu o caleaşcă şi cu o înhămare superbă la scara şovăită, cu un arnăut de fir, cu un lacheu chiulotat (izmenit), crevatat şi mănuşat, cu un şasor împănat şi spadat în capul scării pe care se coboară o damă parată de bal în orele dimineţii, strîngîndu-şi şi ardicîndu-şi fustele spre a nu se împle de noroiul de pe scară; aci o casă gentilă cu o curte frumoasă grilată, într-un stil parisian modern, în care intri, te sui pe scară, deschizi o uşă, mai deschizi şi alta, mai deschizi încă una şi abia dai peste o ţigancă ciufulită, sculată din somn şi trenţăroasă, care-ţi deschide uşa la iatacul coconiţei, fără să te întrebe cine eşti“.

Caii nu mai sînt, dar gropile au rămas; personalul de serviciu, unde o mai fi, nu mai are pălărie cu pene, spadă sau costumul oriental, acoperit de fireturi, al arnăuţilor. Impresia e aceeaşi, de superficialitate şi ostentaţie.

„În proporţia oraşului Bucureşti, nu este nici un alt oraş în Europa care să aibă aparenţa unei aşa mari activităţi; va fi însă mare lucru dacă doi la sută din ăşti indivizi ce furnică pe podul Mogoşoaei în trăsuri, călări şi pe jos, merg la vreo treabă. Nicăiri în lume nu poate fi luată petrecerea drept treabă serioasă şi treaba serioasă drept petrecere ca aici. Cînd unii dorm, alţii mănîncă, alţii ies la plimbare pentru poftă de mîncare, alţii la plimbare pentru digestie, alţii la plimbare sculaţi de pe somn; cînd o cancelarie lucrează, cealaltă nu s-a deschis încă, cealaltă s-a şi închis. Dacă capul unui departament a învăţat în Franţa, mănîncă la şase ore, vine la cancelarie la două ore, şi toţi subalternii, toţi cîţi au treabă la acel departament trebuie să-şi reguleze timpul după cum şi l-a regulat ministrul. Dacă, după cîteva luni, vine la acel departament un ministru care a învăţat în Germania, el mănîncă la două ore, vine în minister la unsprezece, toţi cîţi au afaceri la acel departament au să-şi reguleze timpul după cum şi l-a regulat ministrul; dacă ministrul n-a învăţat nicăiri, mănîncă cînd i se face foame, vine la departament cînd i se urăşte acasă“ etc.

Nu putem scăpa de contraste şi de dezordine. Va întreba cineva: dacă aşa era oraşul vechi, de ce vă strigaţi pe toate drumurile nemulţumirea că nu mai lăsăm nimic din el? N-aţi înţeles. Bolliac este un martor al tranziţiei, al primei tranziţii, iar cea de azi a pus în mişcare acelaşi mecanism.

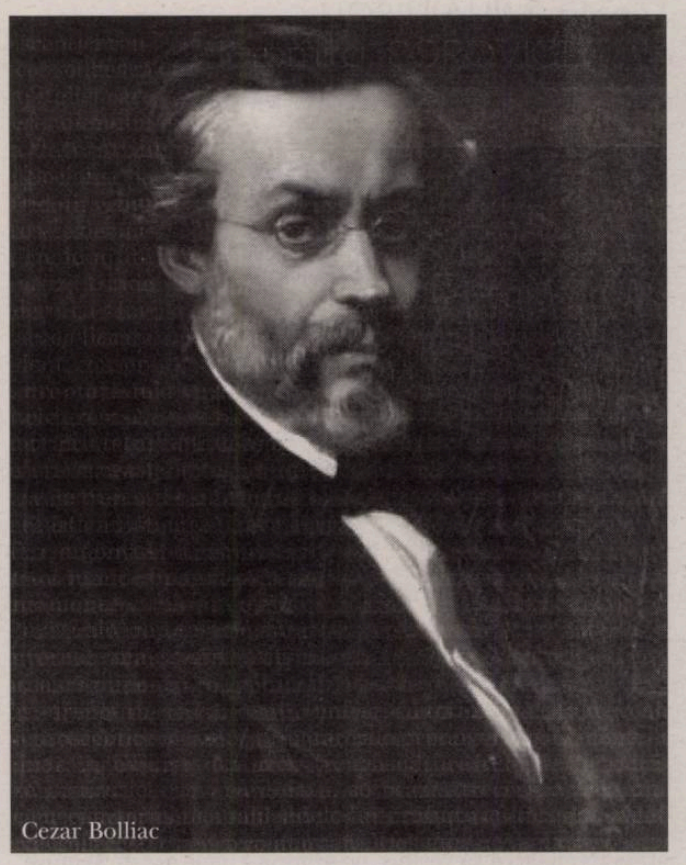
Cezar Bolliac

PUBLICITATE

Azi, 5 martie, ai cartea
Doamna Bovary
de Gustave Flaubert

Din Biblioteca Adevărul, în fiecare joi:

5 mar. - 17. Doamna Bovary - Gustave Flaubert
12 mar. - 18. Shōgun vol. I - James Clavell
19 mar. - 19. Shōgun vol. II - James Clavell
26 mar. - 20. Shōgun vol. III - James Clavell
2 apr. - 21. La răscruce de vânturi - Emily Brontë
9 apr. - 22. Uragan asupra Europei vol. I - Vintilă Corbul, Eugen Burada
16 apr. - 23. Uragan asupra Europei vol. II - Vintilă Corbul, Eugen Burada

...și multe altele!

Nu încurajați specula la chioșc!
Pentru reclamații trimiteți un e-mail la reclamatii@adevarul.ro.

● cele mai bune titluri ● textul integral al operelor ● cele mai bune traduceri

Asigură-ți TOATE cărțile din colecție
ABONEAZĂ-TE LA ADEVĂRUL + CARTE!

Trimite 2 SMS-uri la 7433 (din Orange sau Vodafone) cu textul BIBLIOTECA pentru a te abona la Adevărul (luni - duminică) + carte timp de 1 lună. Costul unui SMS este de 7 euro + TVA.

Plătește online pe www.adevarul.ro/abonamente.

Trimite talonul din ziarul Adevărul de dimineață, din pagina 47.

Completează-ți colecția cu volumele pe care le-ai ratat

Comandă la tel: 021.407.76.38 sau 0372.130.318 (tarif normal).

Comandă online pe www.adevarul.ro

STOC LIMITAT!

Plata ramburs. Prețul cărții + taxe poștale.

100 DE CĂRȚI pe care trebuie să le ai în bibliotecă

Texte și opinii de: ● *Ana-Maria CAIA (producător TV independent)* ● *Iulian COMANESCU (analist media)* ● *Șerban FOARȚĂ (poet)* ● *Mihai FULGER (cronicar TV)* ● *Radu Pavel GHEO (scriitor)* ● *Alin IONESCU (cronicar TV)* ● *Solomon MARCUS (prof. univ., Facultatea de Matematică, Universitatea București)* ● *Dan C. MIHĂILESCU (critic literar)* ● *Mihaela MIROIU (prof. univ., SNSPA)* ● *Zoe PETRE (prof. univ., Facultatea de Istorie, Universitatea București)* ● *Antoaneta RALIAN (traducătoare)* ● *Alex. SAVITESCU (cronicar TV)* ● *Cititorii* Dilemei vechi ● ***Coordonatorul temei:*** *Cristian GHINEA*

Cînd am îndemnat cititorii să-mi spună la ce se uită din plăcere la TV (v. Dilema veche *nr. 260), credeam că voi obține cîteva mesaje din care să scriu un articol la rubrică. Am primit peste 40 de scrisori și e-mail-uri, și tot mai vin. Astfel încît, fără nici o pretenție de sondaj reprezentativ, m-am gîndit să fac un fel de top al emisiunilor și serialelor cel mai des recomandate de către cititori (*v. pp. 10-11*). Acest top ia în considerare mesajele primite pînă vineri, 27 februarie.*

Această încercare de a ordona cantitativ nu spune însă totul. Opțiunile sînt diverse, iar în mesaje apar cîteva zeci de emisiuni și mai mult de 20 de seriale (dispersia duce și la numărul mic de recomandări finale pentru fiecare dintre ele). Mi se pare că asistăm la un fenomen puțin băgat în seamă: fuga telespectatorilor pe canalele de nișă. Televiziunile comerciale mari pierd constant oameni plictisiți sau dezgustați. Iulian Comanescu explică în articolul său cum trăiesc și cum se dezvoltă aceste posturi de nișă.

O surpriză este TVR. Primele trei cele mai recomandate emisiuni sînt produse și difuzate de televiziunea publică. Nu știu cum să explic exact acest fenomen. TVR este un mamut instituțional și politizat, prost gestionat, care – sub conducerea funestului Alexandru Sassu – a renunțat aproape total la politica bună de a cumpăra producții independente, introdusă de Tudor Giurgiu. Totuși, TVR menține interesul publicului educat, cu emisiuni difuzate mai ales pe TVR Cultural. Să fie deșertificarea celorlalte posturi salvarea de prestigiu a TVR?

Ce am învățat?

Pe lîngă opiniile de la cititori, am întrebat diverse personalități și cronicari TV de încredere la ce se uită ei de plăcere. A ieșit o listă de mărturii interesante. Precizez că opțiunile lor nu au fost incluse în topul recomandărilor, pe care am vrut să-l țin doar ca un top al cititorilor. Dar, în mod surprinzător, recomandările meseriașilor și personalităților converg spre opțiunile cititorilor.

Cea mai amuzantă întîmplare ține de apariția lui Mircea Badea: un cititor scrie că a fugit dintr-o frizerie cînd cineva a dat pe emisiunea acestuia, un altul spune că a depășit viteza legală, pentru a prinde aceeași emisiune. Alăturate, aceste două mărturii au un farmec aparte. În afara acestor mesaje, Badea nu mai este menționat de altcineva – lucru care îmi confirmă părerea bună despre cititorii acestei reviste. Cu două recomandări, Moise Guran și al său BizBazar *nu au prins topul, dar mi s-a confirmat un favorit personal: e singura emisiune cu profil economic pomenită, iar Guran este foarte bun pentru că acolo se adună expertiza economică ambalată atrăgător. Doar apariția unei asemenea producții într-o listă de programe urmărite din plăcere e de bine. Marea absentă este* Divertis Mall. *Nu pot spune că mă bucur, dar și aici mă văd confirmat: în doze săptămînale, umorul lor devine repetitiv și banal, nu îi mai urmăresc de mult.*

Multe mesaje au fost seci, doar liste de preferințe. Au existat însă și dilematici-eroi. Eroina mea personală este dna Cristina Ciuhurezu, care mi-a trimis un program organizat pe zile și posturi TV, întins pe cinci pagini, cu multe observații suculente. Și nu este singura. Din păcate, nu am avut spațiu decît pentru a reproduce cîteva dintre scrisori. Cert este că cititul lor a fost o plăcere. Cele rămase nepublicate le voi direcționa către pagina a doua. Le mulțumesc tuturor celor care mi-au scris.

Omul este un animal social – zicea Aristotel. Și cred că la fel este și telespectatorul. În urma acestui număr am rămas cu sentimentul reconfortant că sîntem mai mulți și că televizorul nu trebuie să fie un instrument de autotortură. De acum înainte, cînd voi trece în grabă peste posturile comerciale românești și peste talk-show-urile mainstream *nu o voi mai face cu sentimentul că sînt un inadaptat social. Viața e în altă parte (**C. G.**)*

Dilematicii la telecomandă (I)

101 programe TV

Mi-am luat un pachet dolofan cu 101 programe TV și mi-am construit o grilă personală a cărei ultimă versiune am plăcerea să o trimit alăturat. Scrierea acestei grile a fost un exercițiu util pentru că acum îmi este mai clar că mă uit la televizor avînd o țintă precisă: căutarea unor surse pentru o viață mai liniștită și pentru deschiderea către diversitatea atît de mare a lumii *(urmează pagini de programe de pe la o mulțime de televiziuni, comentate foarte interesant, din păcate a trebuit să selectăm drastic* – n.red.).

În vizionare activă:

Judge John Deed (BBC Prime) – porția de democrație și realism. Credeam că în Occident democrația este de mult cîștigată și nu mai e cine știe ce de făcut, o lustruire ici-colo ca să strălucească mai intens. Se pare că ea trebuie cîștigată în permanență, uneori prin bătălii aprige pînă la nivel guvernamental. E foarte reconfortant și încurajator să văd că se poate. *Job* bine făcut. Mult calm, curaj și discernămînt în situații dificile. Greșeli recunoscute și asumate. Cele două personaje principale au farmec. Interioarele sînt luxoase și moderne. Prin urmare, reduce idealismul și naivitatea.

Războiul lui Foyle (Hallmark) – îmi place de Foyle: e un tip inteligent, calm, politicos, discret, care își face bine treaba, fără a fi un super-polițist. Nu se folosesc arme. Îmi place lentoarea cu care se desfășoară acțiunea.

Crimele din Midsomer (Hallmark) – zona foarte pitorească (atît de multă verdeață, atît de multe flori) mă impresionează pentru că am vizitat o bună parte din Anglia și mi-a rămas sufletul la pajiștile, grădinile și parcurile lor. Decorațiunile interioare sînt foarte frumoase și variate. Actorii sînt oameni obișnuiți, unii chiar cu defecte vizibile, însă fiecare e foarte potrivit pentru rolul lui. Îmi place de John Nettles. Barnaby gîndește mult, vorbește scurt și la obiect. La fel ca Foyle, e inteligent, calm, recunoaște sincer că uneori e în pom cu ancheta, adică nu e un super-detectiv care le știe pe toate la fix. Nu manevrează niciodată pistoale sau alte arme. Are doar mobil, fără jucării sofisticate. Respectarea autorității și modul de adresare Troy-Barnaby (îmi place cum îi tot spune „da, domnule"). Nu sare în aer o mare parte din localitate și nici nu moare un sfert din distribuție. Îmi place lentoarea cu care se desfășoară acțiunea.

Devine Design (Zone Club) – Candice Olson este foarte inspirată și reușește să decoreze încăperile cu mult rafinament. Pentru mine, nivelul ei este luxos. Se îmbracă frumos și e simpatică. Sînt sigură că de la emisiunea ei mi-a venit (în sfîrșit!) ideea să vorbesc cu un designer care să adauge sufrageriei mele acel *touch of class* pe care îl așteaptă de cîțiva ani. Este și un tratament împotriva imaginilor cu blocuri gri și scorojite.

Mi-au plăcut, dar, din păcate, s-au terminat sau nu le mai vizionez:

As Time Goes By (BBC Prime) – un sitcom amuzant și fermecător. Judi Dench și Geoffrey Palmer au fost adorabili.

Top Gear (BBC Prime) – am vizionat într-o vreme calupuri de cîte trei episoade! Nu mă pricep la mașini și nu am carnet, dar îmi place formatul lor de emisiune. Și cum se tachinează între ei. Pasiune curată pentru ceea ce fac. Curiozitate (am tras cu ochiul în curtea băieților).

Înapoi la argument (TVR Cultural) – cu sau fără papion. Este un fel de *Dilema veche* televizată. Ton așezat, chiar dacă se discută lucruri grave, întrebări inteligente, bună cunoaștere a interlocutorului și a subiectului. N-am să uit emisiunea cu Oana Pellea.

Miracole (TVR 2) – porția de sirop. S-a consumat în doze mici. Mi-a trecut.

La știrile românești nu mă mai uit de vreo 8 ani pentru că mă bagă în sperieți. Accesez posturile românești doar la filmele/emisiunile alese cu atenție.

Cristina CIUHUREZU

Animalele mai simpatice

Să intereseze pe cineva ce privesc eu la TV ar fi fost cel mai frumos vis al meu! Am să încerc să nu-l lungesc prea mult. Deci: am televizorul doar pentru mine pînă la ora știrilor de seară și stau doar pe TV5, chiar toată ziua, dacă sînt singură acasă. Completez cu Animal Planet, căci animalele sînt mult mai simpatice decît oamenii – :) – și cu National Geographic, pentru minunatele documentare. (Televizorul meu, vechi, are doar 40 de canale.) Seara mă uit la toate știrile de pe canalele românești. Prefer *BizBazar*, Antena 3, și pe Moise Guran, care privește realist și logic realitatea, iar dacă nu știe, aduce specialiști care se pricep. (Asta vreau eu să aud, oameni care se pricep la ce spun! Nu mi se prea întîmplă...)

Sînt gata oricînd să-l ascult pe Dinescu – dacă Tănase îl lasă să vorbească! (...) M-am îndrăgostit de Raed Arafat, și chiar de mai demult. Doar un arab mai poate salva românii! (...) M-am uitat la *Anatomia lui Grey* și la *Neveste disperate*. Ambele însă au devenit cam confuze după atît de multe episoade și par că se învîrt în cerc. Ce mă interesează însă mult este *Regina*. Actorii noștri sînt foarte buni, de altă calitate decît cei din telenovelele obișnuite, dar ce mă fascinează sînt personajele care, cu mici excepții, trăiesc în deplină ilegalitate: furturi, asasinate, escrocherii de toate felurile, pînă la nivel foarte înalt. Și totul se petrece în cel mai desăvîrșit firesc, fără a fi deranjați de nimeni! Exact ca în realitatea noastră! Sînt însă curioasă cum se vor decurca scenariștii pînă la final (...). Și părerea mea e că dacă televiziunile stupide românești – adică toate – nu ar mai fi privite și, mai ales, comentate, ar dispărea cu timpul în neant. Cred că pricipalul nostru dușman e prostia... care din păcate nu doare!

Marina SOFRONIE,
pensionară

O stîngăcie artistică

Întîmplarea face că văd mai multe programe de televiziune în ultima vreme. Chiar și în timpul zilei. Sînt în concediu de îngrijire a copilului (...).

1. *Ce e de văzut la TV?* Orice și în diverse limbi de circulație europeană și internațională.

2. *Ce seriale mai urmăriți și de ce? Războiul lui Foyle War;* interesantă paralela între pășunismul britanic în Al Doilea Război Mondial și lumea de azi.

3. *De cine v-ați îndrăgostit în ultima vreme la TV?* Figuri mai vechi, recent regăsite (Audrey Hepburn, Michael Caine ș.a.);

4. *Ce talk-show-uri urmăriți doar din plăcere și de ce? Înapoi la argument; Profesioniștii* (selectiv); *Hard-talk* (...).

Ca o completare la prima întrebare, fundalul este asigurat de Mezzo. Orice stîngăcie a copilului are (pe seama puterii educaționale atribuite încă acestei cutii magice), cum altfel, o neașteptată valoare artistică.

Bogdan DRĂGULESCU

BARBURISME

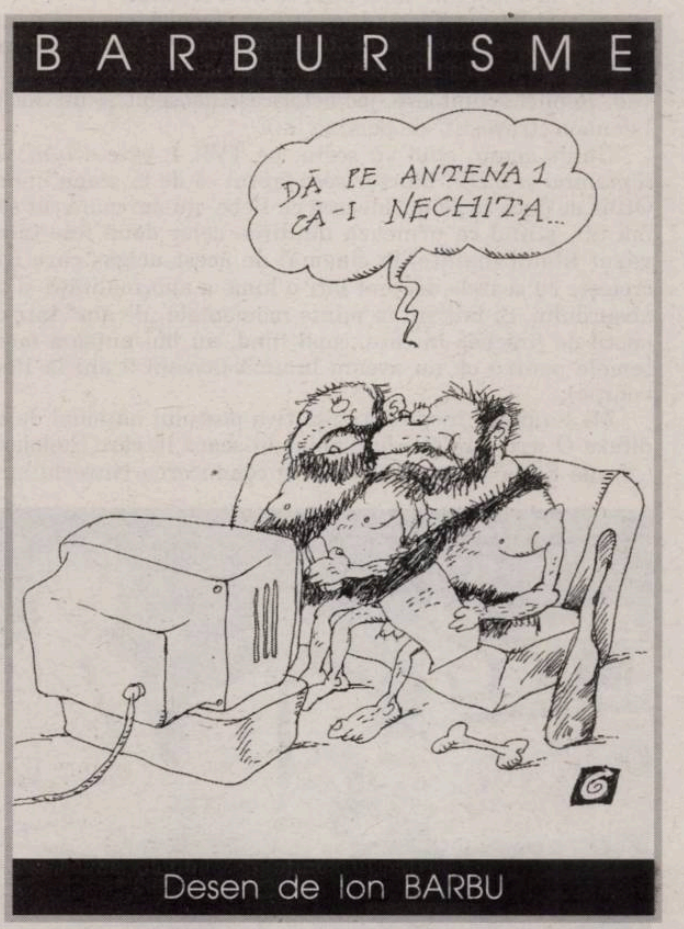

Desen de Ion BARBU

Dilematicii la telecomandă (II)

15 minute din timpul meu

Trec peste intimidantul „cei mai deştepti dintre români" (altfel m-aş bloca întrebîndu-mă dacă nu cumva e prezumţios să şi răspund apelului dvs.) şi vă trimit lista mea de emisiuni tolerabile şi, unele (foarte puţine), recomandabile:

● *ApropoTV,* PRO TV – poate cea mai onestă în termenii raportului între ce îşi propune să fie şi ce este: o emisiune de divertisment uşor care nu alunecă în vulgar, ostentaţie şi exagerare;

● *Cronica Cîrcotaşilor,* Prima TV – discutabilă evoluţia din ultimii ani, dar încă OK; mi-e teamă însă că alunecă într-un comic facil;

● *Parte de Carte,* PRO TV – uneori sînt discuţii interesante, deşi poate că ar trebui altfel alese cărţile prezentate;

● *Omul care aduce cartea,* PRO TV

● *Garantat 100%,* TVR 1

● *Între Bine şi Rău,* TVR 1 – putea fi uneori interesant dialogul dacă se ajungea la el. Nu ştiu sigur dacă mai este în grila TV, parcă nu;

● *BizBazar,* Antena 3.

Un mare regret: întreruperea emisiunii *Altfel* cu A. Pleşu şi G. Liiceanu, la Realitatea TV – tot aştept poate cîndva, pe undeva, va reveni într-o formă sau alta... Cam acestea ar fi... A, pare a fi relativ OK *România, te iubesc,* dar nu am reuşit să o urmăresc constant, aşa că încă nu pot să mă pronunţ şi s-o recomand. Seriale TV? De mult nu le mai urmăresc pe TV şi mă complac în condiţia de pirat, preluîndu-le de pe ODC: *Neveste disperate, Dr. House, Dinastia Tudorilor, Prison Break.* Dacă însă vizaţi seriale româneşti, despre ele nu pot să vă spun nimic. Dacă mă iau după promo-uri, nici unul nu pare a avea măcar un unghi prin care să mă convingă să-i acord 15 minute din timpul meu pentru a vedea despre ce e vorba. (Şi s-ar putea să nici nu ştiu ce pierd!) Ce ar mai fi? Cu foarte, foarte mare indulgenţă, în lipsă de altceva (rar mi se întîmplă) şi cînd mă amuză răutăţile, *Happy Hour* a lui Măruţă – pentru că prezentatorul reuşeşte să fie uneori ironic cu unii invitaţi (asociaţi puternic cu grotescul şi penibilul) şi aceştia realmente nu cred că îşi dau seama de ceea ce li se întîmplă... Puţin? Mult? Asta e!

Calisa DALENI

Fără să zapez

Ar fi cîteva emisiuni pe care le urmăresc: *Profesioniştii* a doamnei Eugenia Vodă. Îmi place pentru că este o realizatoare care pune întrebări de bun-simţ, nu caută senzaţionalul gratuit, cu orice preţ, şi nu îşi pune invitaţii în posturi stînjenitoare. *Profesioniştii* e o emisiune ca o carte plăcută pe care nu o laşi din mînă pînă ce nu o termini.

Ar mai fi apoi TCM-ul, postul, nu facultatea, unde am avut de curînd ocazia să revăd comedia mea favorită, *Unora le place jazz-ul,* care este o încîntare de fiecare dată cînd o văd. Replici sclipitoare, joc actoricesc deosebit şi un Jack Lemmon „travestit" de pomină (...).

Chiar acum, cînd vă scriu, pe TVR 1 este *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile.* Mărturisesc faptul că de la scena unde Otilia se duce să se întîlnească cu Bebe, nu am mai vrut să mă uit, ştiind că urmează umilirea celor două fete (am văzut filmul înainte, la cinema) de acest ucigaş care îşi croieşte cu coatele drumul într-o lume a anormalităţii şi a absurdului. Şi îmi vin în minte momentele „de aur" într-o epocă de tinichea în care, copil fiind, nu îmi puteam face temele pentru că nu aveam lumină (aveam 9 ani la Revoluţie).

Mi s-a părut inspirată iniţiativa postului naţional de a difuza *O scrisoare pierdută* chiar în seara în care Stolojan („dragă Stolo") se retrăgea de la conducerea Guvernului.

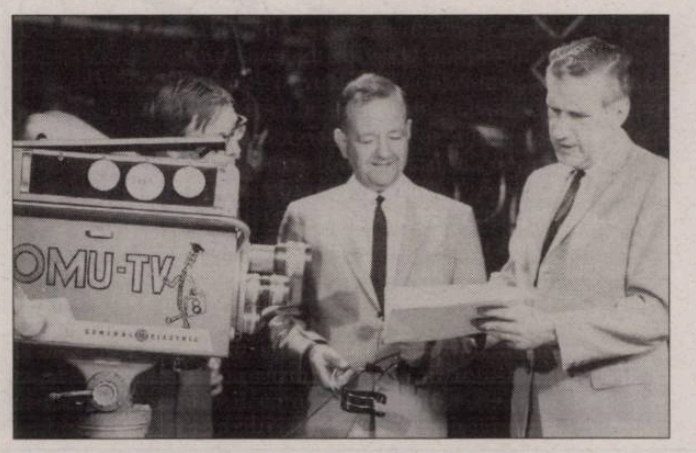

Geniul lui Caragiale a ilustrat perfect lumea politică în care se ambiţionează aleşii noştri să trăiască zi de zi – incoerentă, pe alocuri stupidă şi falsă, unde propriul interes guvernează şi unde s-ar promite şi luna de pe cer pentru încă un mandat. Chiar, mi-am adus aminte că aţi pomenit şi în revistă de serialul nou – difuzat de Antena 1 – *Fetele marinarului.* Eu, cînd am auzit, m-am gîndit ce frumoasă ar fi fost o parodie pe seama lui Băse, pe care l-am votat cu entuziasm în 2004 şi care acum mă enervează teribil cu setea lui de putere. Bine l-au persiflat cei de la *Academia Caţavencu* în numărul de la alegerile prezidenţiale cînd l-au desenat în chip de Popeye marinarul. Trăim vremuri demne de desene animate, doar că ne cam îngheaţă zîmbetul pe buze. Cam astea ar fi motivele pentru care mă uit la TV. Aştept să revăd mîine seară *Alfie,* cu Jude Law. Ca o concluzie, mă bucur că din cînd în cînd, printre otv-isme şi mondenităţi plicticoase, mai găsesc motive să stau în faţa televizorului fără să zapez de la 1 la 64, avînd impresia că văd de toate şi nimic.

Nuşa STROE

Strugurii

Anthony Bourdain – *No Reservation* şi, la TVR 2, duminica, ora 15,00, *Să gătim cu Jamie.* Acum, precizări: Anthony Bourdain nu îmi mai este de multişor accesibil, de cînd cu scoaterea Travel Channel din „oferta" de programe a reţelei de cablu şi includerea sa pe grila suplimentară, ceva mai costisitoare. Am cerut-o şi pe aceea spre aprobare, dar durează, mai mult decît ar dura aprobarea unei cereri la Primărie. Clientul nostru, stăpînul nostru? Nicidecum: facem ce vrem, fiindcă oricum nu avem mare concurenţă, clientul să mai aştepte, să ne dea în judecată sau, mai simplu, să... uite. Evident, clientul, ocupat şi cu altele, uită. În lipsă de programe TV despre obiceiuri şi aventuri gastronomice, locuri şi experienţe interesante (care mă scutesc pe mine însămi să plec în căutarea lor – nu că nu aş avea vreun chef, dar cînd strugurii sînt acri...), mă mulţumesc chiar şi cu *Cireaşa de pe tort,* recent descoperită, la Prima TV. Te minunezi şi îţi pui mîinile în cap, dar te şi amuzi după o zi de muncă agitată, la o oră la care nu mai vrei să afli ce ai aflat întreaga zi: că trăieşti în România (iar ştirile şi talk-show-urile tocmai asta ţin morţiş să îţi amintească). Şi mai este o emisiune, pe TVR 1, moderată de Marius Chivu, despre cărţi. Este atît de prost aşezată în programul TV (luni, la o oră la care abia ajungi acasă), încît nici nu ştiu cum se numeşte, fiindcă nu am apucat-o niciodată de la început. Copiii mei se uită în fiecare sîmbătă la *Teleenciclopedia,* iar noi, părinţii, la filme „vechi", vîndute cu reducere în hypermarket-uri (pentru că sînt vechi). Nu mai scriu ce mă enervează, dar nu mă pot abţine să nu spun, totuşi: Gâdea oare nu a învăţat nimic din întîlnirea lui cu Octavian Paler? Nici măcar că a fost un norocos? Incredibil, dar prin opţiunile sale în materie de invitaţi (despre care sînt sigură că sînt cele reale, iar întîlnirea lui cu O. Paler a fost o pură întîmplare) nu face decît să întineze imaginea fostului său invitat, pe care îl judecai pentru prezenţa de acolo, înţelegîndu-i totodată motivele.

Iulia VUCMANOVICI

Liiceanu, Patapievici, fără Mircea Badea

Îmi plac ştirile, în sensul că mă preocupă, mă uit la ele, ici-colo, inclusiv pe TVR Cultural. I-am urmărit cu plăcere în dialog pe Liiceanu şi Pleşu, îi urmăresc cu interes de fiecare dată cînd apar la TV singuri sau împreună, Patapievici, la fel, doamnele Mungiu şi Sandra Pralong, adică toţi cei inteligenţi, cu şi fără umor şi amor (aproape toţi de la *Dilema veche*... fără nici o undă de ironie), inclusiv preşedintele Băsescu. Mezzo şi mai ales emisiunile de jazz... Mircea Badea!?! Scuzaţi vă rog alăturarea acestuia... Am părăsit o frizerie pentru totdeauna, eram tuns pe jumătate, numai pentru faptul că la un moment dat cineva din interior a comutat programul pe emisiunea lui. La ieşire le-am spus: „Cum puteţi să vă uitaţi la o asemenea porcărie?!?". În acel moment, anul trecut, M. Badea îl terfelea pe H.-R. Patapievici.

Alexandru ŞIPA

Mircea Badea, Patapievici, icoane

Fac o listă, în ordinea importanţei:
Nelipsit din programul zilnic este Mircea Badea. E un amestec (pentru mine) irezistibil de umor, colocvialitate şi o sănătoasă punere la îndoială a tuturor lucrurilor. Mie asta îmi face tare bine, chiar dacă băşcălia vizează pe alocuri personaje publice foarte dragi mie. Badea enervează aşa cum ar trebui s-o facă un prieten de nădejde: spunîndu-ţi adevărul. Aseară, de exemplu, întorcîndu-mă din oraş, m-am surprins depăşind repetat viteza legală, ca să nu pierd emisiunea...

Cu mare plăcere mă uit la emisiunile dlui H.-R. Patapievici, pe TVR Cultural. Din păcate, mai uit de ora de emisie şi atunci recuperez fie de pe Internet, fie prin audiobook-urile de la Humanitas. (Foarte interesat urmăream şi emisiunile de duminică seara ale dlui Liiceanu, cărora le-am regretat prematurul deces.)

În momentele de pace sufletească dau pe Trinitas TV. Mai văd o icoană, îmi mai amintesc de cele sfinte, mai ascult o frîntură de slujbă. După ce va căpăta ceva mai multă consistenţă, voi vizita mai des acest post.

Unele porniri ale dlui Stan din emisiunea dlui Gâdea mă amuză nespus. Calitatea acestor emisiuni e dată mai degrabă de teatralitate decît de conţinut. Era mai drăguţ cu Ion Cristoiu: cine nu-l îndrăgeşte n-are pic de inimă. Ar mai fi micile intervenţii ale lui Dan C. Mihăilescu, divertişii şi cîrcotaşii. În rest, mai nimic.

Adrian OROŞANU

Hurezeanu

De cine m-am îndrăgostit în ultima vreme la TV? De Neagu Djuvara, invitat de Robert Turcescu într-o seară de sîmbătă. Măcar de-am putea să-l vedem şi să-l ascultăm mult mai des, cu felul lui uşor desuet de a se exprima, atît de plin de farmec! Cu ideile proaspete şi cu perspectiva pe care o are – desigur, şi datorită vîrstei înaintate – asupra istoriei ţării. Este mult mai tînăr decît mulţi dintre noi. M-a impresionat deopotrivă Marie Rose Mociorniţă – tot la Robert Turcescu, acum vreo trei săptămîni. Nu trebuie s-o descriu sau s-o laud, impresionează (sper!) pe oricine. Talk-show-uri? *Tănase şi Dinescu,* vineri seara, mai ales pentru Dinescu (...). Pe Emil Hurezeanu „îl vînez" de fapt peste tot pe unde apare. Nu şi împreună cu Cristian Tudor Popescu. Hurezeanu mi se pare un model de urmat. Se cunosc anii petrecuţi în Occident. N-am să pot înţelege de ce este nevoie de o asemenea încrîncenare în discursul public? Dacă ai o altă părere despre orice, de ce trebuie să te răsteşti, să ţipi, să ai o atitudine dispreţuitoare faţă de interlocutor? De ce un dezacord nu mai poate fi exprimat cu eleganţă? Aşa cum face Emil Hurezeanu.

Anca LASLO

O fi regizată?

Ce se dă? Vedeţi că acum pe AXN se dă *Star Trek* de la început (primele episoade) şi după urmează *Stargate* – mă rog, Richard Dean Anderson nu mai apare, că e una dintre ultimele serii. Da' mă mai uit cînd şi cînd, că la ora aia n-ai ce să vezi.

Ah. Să nu fie joi seară că atunci e *Înapoi la argument* pe TVR Cultural. Săptămîna asta a fost invitat, de către H.-R. Patapievici, Neagu Djuvara, cu o discuţie pe marginea cărţii d-sale apărute anul trecut – *Războiul de şaptezeci şi şapte*

Emisiuni recomandate de cititorii Dilemei vechi:

1. *Înapoi la argument,* talk-show, TVR – 12 recomandări
2. *Profesioniştii,* talk-show, TVR – 10 recomandări
3. *Garantat 100%,* un fel de talk-show, TVR – 8 recomandări
4. *Cap şi Pajură,* talk-show, Realitatea TV – 6 recomandări

5-6. *Omul care aduce cartea,* un altfel de talk-show, PRO TV – 5 recomandări
Tănase şi Dinescu, talk-show, Realitatea TV – 5 recomandări

7. *Bucătăria lui Jamie,* divertisment, TVR – 4 recomandări

8-10. *100%,* talk-show, Realitatea TV – 3 recomandări
Top Gear, divertisment, Antena 3 şi BCC Prime– 3 recomandări
Cum se fabrică, documentar, Discovery – 3 recomandări
Cronica Cîrcotaşilor, divertisment, Prima TV – 3 recomandări

de ani şi premisele hegemoniei americane. La 92 de ani, istoricul face deliciul meu de fiecare dată cînd îl aud. Spre ruşinea mea, nu l-am descoperit decît de vreo trei ani.

Bun, cînd şi cînd mă nimeresc la *Cap şi pajură* a lui C.T. Popescu şi Emil Hurezeanu. Ultimul provoacă, iar primul se prinde-n joc şi polemizează incisiv. O fi regizată emisiunea? Că e prea aprinsă polemica. Da' parcă nu-mi vine să cred. Aşa e CTP-ul. Nativ. De-un nerv inepuizabil.

Boon. Seriale, ziceţi? Hm, nu e prea bine cotat cu „stele" în *TVmania* şi mai adorm la el, dar de obicei nu ratez *Crimele din Midsomer* de pe Hallmark şi uneori *Doc Martin* (...). Să contorizăm şi Discovery cu ale sale emisiuni *How It's Made* şi *American Choppers* – la asta chiar nu m-am uitat de multişor. Şi pentru că tot am pasiuni auto, să pomenesc şi de *TopGear,* emisiunea cu J. Clarkson, J. May şi R. Hammond; să mai amintesc de *Brainiac* de pe Discovery, pe care uneori o vizionez – e făcută tot de „hamsterul" R. Hammond – pune-un suflet băiatul ăla în orice prezintă!

Ce-a mai rămas? Nimic, în rest aceeaşi zapeală pe care o practic, şi după 10 minute sting televizorul şi mă apuc de-o carte. Ah, mai e TCM, unde mai apare un film clasic gen *Casablanca.* Că-n rest, cînd am chef de vreun film, dvd/divx-player-ul să trăiască.

Honorius GÂLMEANU

Ne vedem pe Internet

Ne întrebaţi cum împărţim felia televizionării între diferite televiziuni. Aş începe prin observaţia că (la mine şi probabil la mai mulţi) această felie s-a micşorat substanţial, anume în favoarea Internetului. În ce mă priveşte, îmi obţin ştirile despre subiecte româneşti exclusiv de pe net (Hotnews). Avantajele sînt: aloc cît timp vreau eu unui subiect; peste unele sar, pe altele le aprofundez (din click în click); nu depind de ştirişti agramaţi şi isterici. Despre subiectele internaţionale aflu (în principal) fie de pe site-ul BBC, fie de pe TV5 monde (teletext sau unul dintre jurnalele de ştiri, de obicei cel al TV5, de la ora 19).

Din păcate, nu mai avem EuroNews; a dispărut de la cablul RDS atunci cînd au introdus Trinitas (!). Rămîne divertismentul. Şi aici televiziunile româneşti sînt în cădere liberă. Uneori mai găsesc ceva pe ProCinema. A fost a-nuştiu-cîta reluare a lui *Seinfeld.* Acum e (tot în reluare) *Poirot;* contează nu atît intriga – adesea trasă de păr –, cît jocul şi montarea (costumele, obiectele, arhitectura, maşinile par toate obiecte de colecţie). Dintre serialele noi, îmi place *Războiul lui Foyle,* pe Hallmark (vineri la 20), cam cu aceleaşi argumente ca şi pentru *Poirot.* În rest, uneori mai găsesc ceva pe TV5, Mezzo, Animal Planet, Travel & Living.

Dintre talk-show-rile româneşti, îmi propun să vizionez doar *Înapoi la argument* al lui Patapievici; rămîn doar dacă mă interesează tema, respectiv invitatul. Oricum, Patapievici mi se pare unul dintre foarte puţinii realizatori de asemenea emisiuni care e capabil să asculte fără să-şi întrerupă invitaţii şi, în plus, este foarte bine informat, oricare ar fi subiectul. Un altul (adică al doilea din doi) ar fi Cătălin Ştefănescu. Iar ca exemple negative şi la care am renunţat: Stelian Tănase şi Eugenia Vodă. Un alt talk-show la care mă uit cu regularitate este *Kiosque* pe TV 5; se poate urmări şi pe site-ul lor. Mai am o observaţie: se zice că mai ales tinerii migrează spre net. Probabil că e adevărat, dar nu în mod absolut. Eu am 57 de ani.

Nadia BADRUS, Sibiu

Recensămîntul evadatorilor

Sînt mai mulţi „evadatori" decît v-aţi putea imagina. Dar pentru că rolul acestei modeste scrisori nu e acela de a critica sau de a îngrăşa corul lamentaţiilor, să trecem direct la subiect. Ce e de văzut la televizor?

Păi:

- pe Mezzo, în fiecare luni, de la 8,30, cîte o capodoperă a muzicii clasice, în interpretări de excepţie, cu dirijori faimoşi, în locuri visate de orice turist cît de cît avizat (catedrale, domuri, biserici, săli de concert celebre); concertul este urmat de o istorie/poveste/explicaţie la fel de palpitantă ca un roman poliţist bun; este un stenic început de săptămînă;
- pe TVR Cultural, joi, de la 20,00, *Înapoi la argument,* pentru niciodată plicticoasa eleganţă a minţii lui Patapievici;
- în fiecare seară, pe Travel&Living, emisiunea *În lipsa ta,* în care o echipă de „designers" reamenajează într-o zi jumătate un spaţiu din casa unei familii oarecare, cu un buget de maximum 2000 de dolari, la iniţiativa unui membru al acestei familii, pentru a-i face o surpriză altui membru absent;
- pe Prima TV, joi de la 20,30, cît o mai dura, serialul *Neveste disperate,* care nu e vioi ca *Totul despre sex* şi nici moralizator-ironic precum deja uitatul *Doctor în Alaska,* dar are cîte un pic din fiecare;
- multe dintre premierele de duminică seara de pe HBO (deşi filme bune se pot vedea şi pe Cinemax, pe MGM, pe TCM şi chiar, mai rar, e drept, pe TVR 1);
- duminică la prînz, pe RAIUNO, *Linea verde,* călătorie prin Italia, cu informaţii istorice, culturale, gastronomice, enologice, din care se poate învăţa cum trebuie corect înţelese normele europene de securitate şi igienă: sînt preamărite vechile metode de a obţine brînzeturi, de pildă, şi care nu exclud aproape niciodată putinile, pînza rară şi mai ales băgatul mîinilor pînă la cot în lapte, adică toate acele lucruri care le sînt strict interzise micilor producători români;
- joi seara pe TV5, o emisiune despre cei care au reuşit în diferite domenii (restauratori de domenii nobiliare, bijutieri, somelieri etc).

Şi, desigur, o mulţime de emisiuni pe History (preferata mea fiind cea în care se „devoala" cîte un tablou celebru), Discovery, Animal Planet (povestea suricatelor, emisiunea cu filmuleţe distractive despre animale) şi mult BBC (Prime pentru seriale, World pentru ştiri). Nu e tot: ar mai fi *Garantat 100%,* pe care în ultima vreme nu prea l-am mai nimerit, serialele marca HBO *(Roma, Dinastia Tudorilor)* şi, probabil, alte cîteva care mi-au scăpat. Oricum, televizorul nu trebuie să fie decît înlocuitorul unei sănătoase sesiuni de taclale cu prietenii şi familia sau un *intermezzo* care să preceadă nelipsita lectură dinaintea somnului.

Cornelia ENE

Seriale recomandate de cititorii Dilemei vechi:

1-2. *Războiul lui Foyle,* Hallmark – 4 recomandări
Neveste disperate, Prima TV – 4 recomandări

3-5. *Dr. House,* TVR – 3 recomandări
Crimele din Midsomer, Hallmark – 3 recomandări
Anatomia lui Grey, TVR – 3 recomandări

Samuraii nemţi

TVR Cultural – fără frică, nu puteţi face nimic greşit, emisiunile sînt excelente; cu excepţia cîtorva filme considerate „intelectuale" sau „demascatoare", din repertoriul stîngist (publicul netrăitor în Occident le ia „de bune"; exemplu: *Michael Moore,* film despre teroriştii din Fracţiunea Armata Roşie, ah, atît de oprimaţi sau cu „eroul" Che...). Programele sportive, dar numai pentru transmisiile în direct (eu sînt mare amator de rugby, iar în Germania, ţara în care trăiesc, nu există această cultură). Anumite emisiuni de pe Realitatea TV, cum ar fi cea a dlui Turcescu (dar depind strict de persoana invitată; relativ recent l-am putut admira, de exemplu, pe Neagu Djuvara) sau cele despre Bucureştiul de altădată ale lui Stelian Tănase. Diverse filme pe diverse programe; selecţia depinde de gusturile personale, dar vă asigur că sînt, în medie, mai interesante decît cele transmise la televiziunile germană şi italiană (pe care am ocazia să le urmăresc). În plus, nu sînt dublate – ceea ce e un mare avantaj (aţi mai văzut samurai răcnind pe nemţeşte?). Cîteva emisiuni, cum ar fi *Profesioniştii* a Eugeniei Vodă sau cea a Marinei Constantinescu (nu ştiu cum se cheamă şi pe ce program), *Omul care aduce cartea* cu Dan C. Mihăilescu. ARTE, dacă se mai recepţionează în România. Din cîte ştiu, mai există programul History, se pare foarte interesant, şi Mezzo, cu muzică clasică (nu le am pe listă, fiind abonat la cea mai modestă treaptă). Dacă le adunăm pe toate cele de mai sus avem cu ce să agrementăm cîte o seară. Mai mult nici nu e bine pentru că nu mai rămîne timp pentru lucruri mai interesante.

Andrei STAN, Düsseldorf

Înţelegerea situaţiunii

Opţiunile unei profesoare din Oneşti

Seriale: *CSI New York, Lege şi ordine* (Hallmark): îmi par relaxante, inteligent concepute, verosimile. *Dr. House:* în ciuda cazurilor extreme, abordarea lor de către personajul principal şi caracterul acestuia îmi plac foarte mult. *Neveste disperate:* pur şi simplu mă distrează (...)

Documentare / Magazin: *Thalassa / Des racines et des ailes*: te instruiesc, dar te şi poartă în regimuri propice „evadării". Ambele pe TV5. Tot aici, *Hotels particuliers* şi *Rêves de Châteaux,* unde apreciez de fiecare dată grija pentru conservarea şi valorificarea patrimoniului cultural francez. *How It's Made:* instructiv şi inedit (am aflat şi apreciez mai mult acum un obiect, un bun, cînd ştiu cîtă străduinţă, talent şi fantezie include). Unele documentare de pe Travel and living, mai ales cele referitoare la construirea/amenajarea unor case, integrate zonei, peisajului şi specificului local; la fel, intinerarele gastronomice de pe tot globul. *Vivement dimanche* (TV5): îl urmăresc cu regularitate pe Michel Drucker şi n-am văzut nici o *„fausse note"* în prestaţia sa, în ansamblul emisiunii, chiar şi atunci cînd a avut *vis-à-vis* ceva mai „pitoresc"! *Les escapades de Petit-renard* (TV5): celebrarea tradiţiei şi a specificului local din gastronomia franceză. Oare la noi nu s-ar putea? De la dispariţia lui Radu Anton Roman, nimic nu mai mişcă în materie!

Talk-show, emisiuni culturale: *Profesioniştii:* Eugenia Vodă ştie să-şi aleagă şi să-şi stimuleze partenerii de dialog, cu inteligenţă şi eleganţă! *Garantat 100%:* Cătălin Ştefănescu îmi pare mai „altfel". *Parte de carte* şi *Te vezi la Ştirile PRO TV:* îmi place Cristian Tabără (este un om de bun-simţ), îmi plac subiectele abordate. *Omul care aduce cartea:* Dan C. Mihăilescu este un critic cu „şarm" şi cu fler: am încredere în cele 5 minute ce-i aparţin! Luca Niculescu şi interviurile sale: sînt echilibrate şi la obiect. *Portretele inedite* de actori şi regizori de pe TVR Cultural (sîmbătă) (...)

În ceea ce priveşte Ştirile, mă limitez să mă informez la TVR, EuroNews şi TV5. Am renunţat de multă vreme la Realitatea TV, care era, la începuturile sale, preferata mea, deoarece nu numai că mă calcă pe nervi (cu excepţia lui Emil Hurezeanu), dar nu consider că urmărind acest post specializat în „tăiatul firului în patru" şi „bătutul apei în piuă" ajută cumva la înţelegerea „situaţiunii"! Nu pot spune că „m-am îndrăgostit de cineva de pe micul ecran", urmăresc doar ce-mi place, cu moderaţie. Ca o constatare generală; nu prea ai ce vedea la TV, cu precădere la posturile autohtone. Într-un fel e mai bine: rămîne mai mult timp pentru citit şi pentru cuvinte încrucişate (cazul meu!).

profesor Livia PETRESCU, Oneşti

P.S. Sper că nu-mi veţi lua în nume de rău că v-am scris „de mînă": pentru mine este un plus de preţuire faţă de dvs.!

Am zîmbit la...

...Romanţa îndrăgostiţilor!!!!

(în încheierea unei liste de emisiuni preferate, n.red.) Întîmplător am dat peste această telenovelă rusească. M-am bucurat să-mi aduc aminte de limba rusă, pe care am învăţat-o destul de bine în şcoală. Are muzică bună, actori buni, imagini exterioare şi scenariu acceptabile. La un moment dat, pe vremea cînd opriseră ruşii gazul [!], a dispărut şi apoi a apărut la orele 0,30!, în loc de 17. Am scris la TVR – nimic, am scris la CNA [!] şi a apărut la orele 10! Recomandînd-o unor prieteni din străinătate, mi-au spus ca nu cumva să mai spun cuiva, că mă fac de rîs. Şi ei se uită la telenovele româneşti pentru că au început să apară actori mari pe care îi ştiu de cînd erau în ţară. Eu nu am încercat şi nici nu intenţionez. Mi-au spus şi o poveste. Nimeni nu recunoaşte că s-ar uita la telenovele: dacă vrei să te convingi, îi inviţi la o cafea şi vei vedea că la ora respectivă invocă un motiv şi dau fuga acasă!

Ligia POPP

...Cu hainele pe noi

(pss... pss... domnu' Ghinea... numa' puţin, două secundă, vă rog, în legătură cu ghidul ăla TV pentru oameni deştepţi... domnu' Ghinea, am şi eu o sugestie! Nu, nu... că e pe scurt, staţi liniştit că nu mă întind la poveşti acuma, da' se poate?)

Garantat 100% – o emisiune tot despre oameni (o variantă *soft,* fără ţipete pe fundal).

Respirînd normal. Fără palpitaţii. Doar tîmplele se mişcau uşor, fără ţintă precisă.

Mintea se goleşte pentru o clipă. Cuvintele se îngrămădesc, se împing... ce faci? Stai liniştit, nu te mai împinge, avem loc!... Se agită ele între ele. Aparent fără motiv. Tîmplele simt şi ele mişcarea seismică şi protestează. Se face linişte... din senin. Se opresc protestele, cuvintele îşi găsesc ordinea firească. Rămîne o voce ce mişcă imagini. E Marcel Iureş. La *Garantat 100%.* Vorbeşte despre Teatrul Act. Şi atît. Acum îmi dau seama de unde vine liniştea. Respirînd normal. Fără palpitaţii. Doar în linişte.

Ceea ce doresc tuturor.

P.S.1: frumos, dom'le, frumos.

P.S.2: hai, domnuleeee... că se poate şi fără fanfară! şi cu hainele pe noi!

Cristina PĂTESCU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 5 martie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Cronicarii la telecomandă

1. Ce merită văzut/urmărit la TV (din oferta canalelor româneşti şi străine deopotrivă)? Ce vă face cu adevărat plăcere să urmăriţi cînd deschideţi televizorul?
2. Ce seriale urmăriţi şi de ce?
3. Ce talk-show-ri urmăriţi cu plăcere şi de ce?
4. Ce sau cine vă place (v-a plăcut/impresionat) de la televizor?

Şerban FOARŢĂ

1. De regulă, deschid televizorul la canalele History sau Mezzo, – primul, îndeajuns de *sine ira et studio* (cu toate că emană dintr-un... studio TV), dar, uneori, cam prea inconcludent; al doilea, de nota 10 (dacă-mi permiteţi să dau note), – în, bunăoară, mai acum un an, recitalul şi „lecţiile" beethoveniene ale lui Daniel Barenboim (să nu uit, însă, nici partidele de *snooker*).

2. Agenda-mi zilnică e cam aleatorie, iar eu nu-s prea disciplinat, nici spirit rutinier nu am – ca să mă uit, pe sticlă, la seriale. Ar trebui să fiu mereu cu ochii pe calendar sau pe răboj, încercuind, bifînd ş. cl. Orarele fixe mă deprimă.

3. Nu mă prăpădesc cu firea după ele. Mulţi moderatori sînt obedienţi sau, dimpotrivă, autoritari (cînd nu de-a binelea mediocri); colocutorii – fie prea vociferanţi, fie aproape autişti. Dacă talk-show-ul e politic, reaua credinţă nu-i uşor de suportat. În fine, cei din opoziţie sînt priviţi, în genere, de sus, cu condescendenţă sau dispreţ, în vreme ce turiferarii fără odihnă ai Puterii (unii dintr-ăştia se mai văd şi prin *Dilema veche*) sînt aroganţi sau, numai, suficienţi şi de o neaoşă impoliteţe. Cum ar putea, unii cu alţii, să converseze, cît de cît?

4. Din lipsă de spaţiu (de emisie), mă restrîng, iată, la un singur personaj, anume domnul Neagu Djuvara, savant şi impecabil om de lume.

Mihai FULGER

1. La TV mă uit mai ales la filme, preferabil cele neîntrerupte de publicitate. Pentru muzică, aleg VH1, iar pentru ştiri – Realitatea TV, plus *Jurnalul cultural* (TVR Cultural). De pe acest ultim post, îmi mai plac emisiunile *V... de la vizual* a lui Marius Constantinescu şi *Cinema Dreaming* a Magdalenei Stanciu (apropo, mi-aş dori mai multe emisiuni de film pe canalele româneşti).

2. Îmi plac sitcomurile, dar nu le urmăresc cu regularitate. În ultimii ani am văzut cel puţin un sezon din *Neveste disperate*, *Lost* şi *Prison Break*. Acum îmi place *True Blood* (HBO).

3. O vreme m-am uitat la emisiunile lui Robert Turcescu, dar acum evit în general talk-show-urile pentru că mă plictisesc; nici măcar cele de pe OTV şi DDTV nu mă mai amuză.

4. Îmi place mult să-l privesc şi să-l ascult (la fel cum îmi place să-l citesc) pe Radu Paraschivescu, indiferent de subiectul asupra căruia s-ar pronunţa. Dintre criticii de film, aş vrea să-i văd mai des pe sticlă pe Andrei Creţulescu, Andrei Gorzo şi Alex. Leo Şerban.

Alin IONESCU

1. După ani buni de cronicar TV, televizorul a ajuns să-mi producă o stare de uşoară greaţă. Poate chiar mai mult. Cu toate astea, găsesc un refugiu plăcut în cîteva emisiuni ale National Geographic, preferata mea fiind *Dezastre în aer*. Practic, episoadele sînt un fel de tragedii, în care, pe fundal tehnologic contemporan, se aude corul inginerilor de zbor şi al controlorilor de trafic.

2. Nu prea mă omor după seriale, dar, uneori, mă uit la *Crimele din Midsomer* de pe Hallmark. Mă destinde atmosfera rurală britanică; ochiul se bucură de arhitectură, de peisaje, de verdele cu o nuanţă aparte.

3. Talk-show-uri nu urmăresc. Cele mai multe mă enervează, cîteva mă plictisesc. Genul ăsta de emisiune s-a uzat şi a ajuns să coboare conversaţia cu relevanţă fie în mahalagism, fie în truism.

4. Îmi place prestaţia domnului Dan C. Mihăilescu şi, de cîte ori am ocazia, îi urmăresc cu plăcere miniona emisiune de aducător de cărţi.

Mihaela MIROIU

1. Îmi place orice emisiune cu subiect în care protagoniştii, imaginea, regia mă fac să înţeleg şi să învăţ ceva din conţinutul ei, să învăţ cu raţiunea sau/şi cu sensibilitatea. Îmi place senzaţia că vizionarea este un timp cîştigat, indiferent de temă: de la politica monetară a SUA, la soarta marii bariere de corali din Australia, pînă la sfaturi practice de bucătărie. Îmi place să mă atingă sentimentul că semenii mei văzuţi pe ecran sînt, în cele din urmă, drepţi şi buni, că în ciuda haosului axiologic aparent (?!), în ultimă instanţă legea morală este la fel de în noi, precum este cerul înstelat mereu deasupra noastră.

2. Urmăresc canalul Travel and living ori de cîte ori pot, serialele documentare despre construcţii de case, pe canalul History, sporadic, şi, la fel de sporadic, seriale pe National Geographic şi Animal Planet. Îmi plac serialele de ficţiune, deştepte şi nonviolente. Uneori urmăresc împreună cu mama episoade din telenovele braziliene, duminica, din două motive: a) personajele sînt complexe şi fundamental cumsecade şi b) pentru că este momentul meu privat cu mama. Tot cu ea urmăresc episoade din serialul românesc *Regina*, urmaş al telenovelei *Inimă de ţigan*. Motive: a) mă ajută să înţeleg mai bine comunitatea romă tradiţională din România; b) cred că face un serviciu intercunoaşterii; c) este jucat de actori deosebit de buni. Trec cît pot peste *kitsch* şi gălăgie. Cealaltă miză – înţelegerea felului în care gîndesc romii – îmi pare mult mai importantă.

3. Sistematic urmăresc *Parte de carte* – Cristian Tabără, *Înapoi la argument* – Horia-Roman Patapievici, *Profesioniştii* – Eugenia Vodă. În rest, urmăresc nesistematic talk-show-urile fiindcă am prea adesea senzaţia de dadaism mintal şi gălăgie nestructurată.

4. Mă impresionează profund cînd ziariştii descoperă că în afara lor – politicieni, pipiţe sexy, manelişti şi mafioţi – există profesionişti de valoare, oameni de toată isprava de la care ai ce învăţa, după cum ai şi pe cine urma. Genul de oameni care îţi redau speranţa că nu ne scufundăm definitiv într-o cloacă amorală sau imorală, într-un nonsens jegos flancat de borfaşii şi curvele din *mainstream-ul vide-olog*.

Dan C. MIHĂILESCU

Abia acum, cînd mă întrebaţi, îmi dau seama că numitorul comun al emisiunilor TV este la noi în casă liniştea. Armonia, tandreţea, frumosul cald. Adică *pelteaua*, cum ar spune junele cinism relativizant de azi.

Lasă că ne culcăm invariabil la zece seara, astfel încît „pierdem" talk-show-urile viforoase şi peliculele crunt decoltate, dar căutăm cu precădere filmele calme (pe cît se poate europene) şi dur-omeneşti (nu comediile), orele pentru paseişti (respectiv rock-ul şi blues-ul anilor '60-'70) de pe VH 1, mamiferele blănoase şi mai ales puii de la Animal Planet, documentarele geografice şi istorice (National Geographic, Discovery, TVR Cultural, TV5 Europe), călătorii exotice, castele medievale, muzee, simfonii, evocări, Thalassa, biografii exemplare, pe scurt: evazionism, bovarism cultural.

Ador liniştea respectuoasă, spaţiul alveolar, terapeutic, în care-şi culcuşesc invitaţii Horia-Roman Patapievici, Cătălin Ştefănescu şi Marina Constantinescu, mă uit cu plăcere curioasă la tot ce face Cristian Tabără în numele gîndirii pozitive despre România, iar serialele preferate sînt pe Hallmark: *Inspectorul Morse*, *Crimele din Midsomer*, *Războiul lui Foyle*, chiar dacă au discrete accente de stînga.

Radu Pavel GHEO

1. Nu îndrăznesc să spun eu altcuiva ce ar merita urmărit la televizor. În ultima vreme (adică în ultimii trei-patru ani) mă uit din ce în ce mai puţin la TV. „Din ce în ce mai puţin" înseamnă aici într-adevăr o regresie graduală. Am senzaţia că programele posturilor de televiziune româneşti devin tot mai proaste pe zi ce trece. Poate e doar o percepţie eronată, dar rezultatul ei e că nu prea mai stau la televizor, iar cînd o fac, prefer programele străine. În general cele cu caracter informativ-ştiinţific, gen Discovery (Science, History etc.). Uneori – ademenit de Alina – stau şi mă uit împreună cu ea pe posturile TV maghiare Duna TV sau M1, fiindcă transmit nişte documentare superbe, cu imagini din Ungaria, care aduce cu un Ardeal curat şi civilizat. Cred că e un fel de *wishful watching*, că de priceput nu pricep o boabă.

2. Mă uit uneori, seara, la cîte un sitcom cu umor (nu sînt multe). Adică, în general, american: *Seinfeld*, *Friends*. Îmi plăcea fantastic britanicul *Little England*. Altfel, un serial cu episoade înlănţuite n-aş putea urmări: mi-ar trebui o consecvenţă de telespectator pe care nu o mai am.

3. De cîte ori dau cu telecomanda peste ele, mă uit la *Cap şi pajură*, cu Emil Hurezeanu şi C.T. Popescu, şi la emisiunea lui H.-R. Patapievici *Înapoi la argument*. Sîmbăta şi duminica seara, dacă sînt acasă, stau neapărat la emisiunea culturală a lui Robert Şerban, *A cincea roată*, de pe postul timişorean Analog TV.

4. Constanţa postului PRO TV. Cu scăderi, cu opinteli, cu urcuşuri şi coborîşuri, mi se pare în continuare – adică de cînd a apărut – cel mai profesionist post de televiziune românesc.

Zoe PETRE

1. Ştirile BBC, talk-show-urile France 5, documentarele History, filmele Arte, poliţistele de pe Hallmark. În tinereţea mea, asta s-ar fi chemat cosmopolitism. De fapt, îmi plac altfel şi unele emisiuni de pe canalele româneşti, pe sărite şi cu gîndul invariabil „de ce n-or face mereu aşa?".

2. Fiecare din alt motiv: *les séries se suivent mais ne se ressemblent pas*. Mai ţineţi minte *Forsythe Saga?* Dar *Linia maritimă Onedin* (pe care am văzut-o parţial color la Londra în 1979!). Am urmărit cu (relativă) constanţă *West Wing Story (Viaţa la Casa Albă)* fiindcă am descoperit că toate necazurile administraţiilor prezidenţiale seamănă între ele; *Ally McBeal*, fiindcă era graţios şi plin de fantezie; *Roma* şi *Dinastia Tudorilor* – pentru calitatea dramatică a reconstituirii.

3. Talk-show-urile le urmăresc de nevoie, nu de plăcere.

4. În afara celor deja enumerate, adaug, într-o inerentă incompletudine: Dan Puric, excelent şi cînd vorbeşte, şi cînd nu; Dan C. Mihăilescu, remarcabil prin densitate şi discernămînt. *Doctor Jivago* – serialul rusesc, cel mai bun antidot la pelteaua americană care i-a uzurpat numele.

Solomon MARCUS

Dintre canalele româneşti, se detaşează TVR Cultural, unde trei sferturi dintre emisiuni sînt interesante sau foarte interesante. La fel sînt National Geographic, Animal Planet, Discovery, Eurosport, TV 5 Europe şi o bună parte din emisiunile de la CNN.

2. Nu urmăresc nici un serial.

3. Urmăresc cu plăcere emisiunea Eugeniei Vodă *(Profesioniştii)*, cea a Marinei Constantinescu *(Nocturna artelor)* şi cea a lui Cătălin Ştefănescu *(Garantat 100%)*, toate pe TVR, dar vizibile mai comod în reluarea lor pe TVR Cultural. Strălucitoare de multe ori, probabil cea mai bună dintre toate, emisiunea lui Horia-Roman Patapievici *(Înapoi la argument)*, pe TVR Cultural. Foarte bună *arta.ro* de sîmbătă dimineaţa, pe acelaşi post. Tot acolo mi se par reuşite emisiunea lui Alex. Ştefănescu consacrată Istoriei literaturii române şi *Parol* cu Theodor Hristea. Foarte bună, uneori excepţională, emisiunea *Cap şi pajură* cu Emil Hurezeanu şi Cristian Tudor Popescu, pe Realitatea TV. În toate aceste emisiuni se observă capacitatea moderatorului (intelectual autentic) de a fi foarte atent la ceea ce spune interlocutorul (şi el, de cele mai multe ori, un intelectual de rasă) şi de a reacţiona în consecinţă. Să nu uit de o emisiune cu un farmec special, aceea a lui Grigore Leşe, pe TVR Cultural.

4. Pe lîngă cele specificate la punctul precedent, îmi produc o reală desfătare partidele sportive de înaltă clasă (fotbal, tenis, *snooker* etc.), pe Eurosport. De pildă, recentul *Australian Open* a fost de multe ori un exemplu de sport transformat în artă.

Antoaneta RALIAN

1. Nu prea mă uit la televizor pentru că s-a ajuns la o tabloidizare totală a posturilor de televizune, fiecare încercînd să se imite unul pe altul pentru rating. Dar în timp ce lucrez, îmi place să ascult Mezzo şi uneori Radio România Cultural. De asemenea, mă interesează filmele de pe Discovery.

2. Pe Hallmark mă uit cu mare plăcere la *Crimele din Midsomer*. Sînt o mare amatoare de seriale poliţiste, iar atmosfera tipic englezească din acest serial este irezistibilă. Este, de altfel, singurul serial pe care îl urmăresc.

3. Desigur, mă uit la emisiunea dlui Patapievici de joi. De asemenea, îmi place emisiunea *Feţele cotidianului*, mai ales pentru dl Hurezeanu. O urmăresc cu plăcere pe Eugenia Vodă – e deşteaptă şi ştie să scoată ce e mai bun din oameni. Mă irită emisiunea *Sinteza zilei* de la Antena 3, mai ales dl Stan cu acest inevitabil laptop. Cred că dl Stan cînd s-a născut a supt de la mama lui laptop, în loc de lapte.

4. Personajul care m-a impresionat cel mai mult de la televizor a fost Obama. Din spaţiul nostru, Andrei Pleşu este idolul meu. Este un regal să-l vezi şi să-l asculţi, este mereu actual şi plin de inteligenţă. Apariţiile lui Andrei Pleşu reprezintă una dintre puţinele plăceri de la televizor. Reluarea unei emisiuni din 2000 a Eugeniei Vodă cu Andrei Pleşu a fost de o actualitate pregnantă.

Alex. SAVITESCU

Stră-stră-străbunicii noştri ar fi zîmbit la auzul acestei teme. La 1901 toamna, cînd Marconi înfileta prin măruntaiele Pacificului primul cablu telegrafic dintre două continente, conceptul de „teve" era la fel de popular ca ăla de „boson", din zilele noastre. Zîmbetul le-ar fi dispărut subit dac-ar fi văzut azi elodiile, diaconeştii, lazaruşii, ciumacii, ciutacii şi tot neamul lor cel otrăvit (otevit?) de cavaleri ai televiziunii. Asta color, *surround*, „haşde" *ready*, pe scurt, digitale, dar fără neam! de legătură cu virtuozitatea unui pianist.

În aste condiţii, greu mi-e să separ de rest(uri) un talk-show, un serial ori un personaj demn de-un veritabil tremolo. Sînt fanul necondiţionat al documentarelor BBC difuzate de Viasat History şi National Geographic, al reportajelor „crocante" de la *Reporterii Realităţii* şi al nesfîrşitului – a-le-lu-ia! – *Seinfeld*, de pe PRO Cinema sau de pe aiurea.

Mă împac cu mine însumi cînd văd o emisiune care spune „inteligent" o poveste. Una vie, veritabilă, ne-cacofonică.

anchetă realizată
de Florin POENARU

Iulian COMANESCU

Minimax, teroarea mogulilor

În colțul roșu: Mihai Tatulici. În cel verde: *Koala Brothers*. Al treilea colț, la primire: roș-albastru, ca Steaua: Gâdea și Stan. Cine credeți că va cîștiga din această bătălie? Și cine-s Koala Brothers?

Pe termen mediu, necunoscuți, în cele din urmă, cîștigători. Frații Koala sînt verii Familiei Large (de elefanți), surorile lui Leo și Fred, nepoții lui Publicitate și finii lui Închiderea Programului, pe un post de copii, numit Minimax. Toate aceste personaje periclitează serios status-ul lui Tatulici și laptopul lui Valentin Stan, ca și o bună parte dintre somitățile TV autohtone. Cum vine asta?

Postul l-am ales doar de dragul titlului și, ca el, în momentul ăsta, mai sînt cîteva zeci. Cablurile TV s-au umplut din 2005 încoace de televiziuni românești de nișă. Există o zonă de știri, formată din Realitatea TV, Antena 3 și N 24, o alta de sport, una de femei, una de muzică, iar The Money Channel pare a fi deschizător de drumuri pe zona de business, în funcție de criză. Însă și numeroase altele.

Desene animate, știință, filme, sport (din nou, dar canale internaționale), *lifestyle*, muzică (tot ca posturi externe), în fine – dar să nu spuneți la nimeni – adulți. De-ăia dezbrăcați. Ei, nu noi. Ce sens are toată enumerarea asta?

E vorba de nișe, peste tot. Dar, identice din punctul de vedere al telespectatorului, telecomenzii și ghidurilor TV, programele din categoria B sînt niște afaceri radical diferite de cele din categoria A. Primele reprezintă investițiile temeinice sau, dimpotrivă, echivalentul audiovizual al *vanity publishing*-ului pentru cîțiva mari proprietari de media români, așa-numiții „moguli". Piața de publicitate TV, care se zice că va scădea anul acesta de la un promițător 350 de milioane de euro la 300-310 milioane, hrănește majoritatea acestor canale, la care se adaugă PRO TV, Antena 1, Acasă TV și alte posturi de categorie (mai) grea, care iau partea leului. Problema, în acești ani, e însă că partea leului se micșorează.

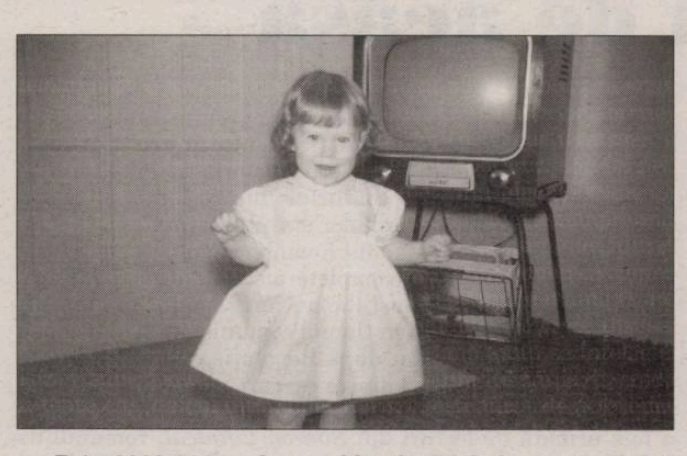

Prin 2003-2004, oferta cabliștilor includea în jur de 50 de canale TV. Acum, cu pachete opționale și în diferite configurații, poți trece, pe unele platforme digitale, de 80 de posturi. O parte dintre ele sînt difuzate în sistem *„pay TV"*, adică *broadcaster*-ul percepe o taxă de la cablişti, care la rîndul lor strîng bani de la abonați. De aceea, de exemplu, Discovery Science costă, în timp ce Discovery-pur-și-simplu e în pachetul de bază. Socoteala e clară: puțin de la mulți egal mult. Un „mult" deocamdată nu foarte cunoscut și care se adaugă celor 300 de milioane din reclamă. Ceva bani ar fi pentru toți, după rating și poziționare. E loc, cu alte cuvinte, pînă și – sau mai ales – pentru TVR, care se adapă în plus din taxele plătite de noi indiferent de rating și gradul în care producțiunile angajaților se cuplează cu interesul public. Orice afacere e însă compusă, iertați truismul, din venituri și costuri. Aici lucrurile încep să se complice.

Un talk-show slab, de post de nișă, costă în jur de 1000-1500 de euro pe ediție (sau pe oră), bani care includ ceva mărunțiș pentru o producătoare bovarică, decoruri pe sponci și apă plată, dar mai ales un salariu confortabil pentru gazdă. Un documentar de „o oră comercială" (șaizeci de minute fără pauzele de publicitate), pe Discovery, costă în schimb între 200 și 800 de mii de euro. Cum de rezistă posturile străine pe cablu?

Întrebarea trebuie, mai curînd, inversată. Documentarul Discovery se face o dată și se dă în cîteva zeci de țări. Astfel, cei 800 de mii se împart – sau, dacă preferăm, *Vînătorii de Mituri*, dar și *Frații Koala* ajung în România gata amortizați. Stan și Tatulici sînt, prin urmare, în același timp ieftini și foarte scumpi.

Ați înțeles? Dacă nu, s-o luăm altfel. Ultimele date de pe site-ul Asociației Române pentru Măsurarea Audiențelor cuprind 46 de posturi și nu 80, cît are un DTH cu cîteva pachete opționale. Acum cîțiva ani, posturile măsurate erau mult mai puține, cele interesate să vîndă spațiu publicitar. Între timp, în competiție (adică cei 46) au intrat canale internaționale cu rating destul de mic, gen MGM, Movies 24, Zone Reality, National Geographic Wild. Ele pot vinde punctul de rating oricît de ieftin, deoarece costurile lor în România se rezumă în cel mai bun caz la un staff minimal, localizarea promo-urilor (voce în română) și un PR inteligent, ca în cazul Discovery. Asta înseamnă o concurență redutabilă pentru business-urile românești, unde, oricum, publicul migrează către nișe, de cîtăva vreme, luînd după el și veniturile din publicitate. Cît timp mișcarea are loc în același grup, de pe Antena 1 pe Euforia TV (Voiculescu), nu e atît de rău. Ce te faci însă cînd concurența oferă programe de 800 de mii de euro, dar nu cheltuiește nimic pe ele?

În jurul acestei zone de piață se adaugă diferența dintre 46 și 80 de canale. Acolo există multe posturi cu plată, dar și alte posibile amenințări pentru autohtoni. Datele din decembrie arată că posturile măsurate au o cotă de piață însumată de 88,4%. Rămîn aproape 12 procente la rubrica „ce-or fi alea?". Foarte probabil, vom afla nu peste multă vreme.

***Iulian Comanescu** este analist și consultant media*

Ana-Maria CAIA

Surprize, surprize! Publicul nu e ce pare a fi

Prin 2002, în firma lui Valeriu Lazarov, cîteva persoane din echipa *Din dragoste* discutau aprins despre felul cum reprezentanții unei agenții de publicitate le-o trîntiseră în față: „Mai mult decît reclame cu detergenți n-au ce căuta la voi. În afară de femei tembele nimeni nu se uită la Mircea Radu". Dar cît de nedrepți și cît de neștiutori erau *advertiserii!* Echipa *Din dragoste* avea un singur argument care îi putea spăla onoarea: cifrele. Telespectatorii nu erau numai femei. Ci vreo 45% bărbați. Nu erau numai needucați. Mai mult de jumătate aveau cel puțin liceul. Cifrele pictau, pe ici pe colo, în tabloul publicului de la *Din dragoste,* și cîte o doamnă cu doctorat, și cîte un domn manager sau profesionist. Publicul nu e așa cum ne închipuim noi că e. Și, așa cum nu sîntem ceea ce mîncăm, nu sîntem nici ceea ce vedem la televizor.

Războiul sexelor

„Șuuuttt!" – se aude o voce groasă de bărbat, cînd e meci pe GSP TV. „Goool" – îi răspunde de pe canapea o voce înaltă de femeie. Deși te-ai aștepta ca spațiul sacru bărbătesc să fie la TV posturile de sport, 38% dintre telespectatorii GSP TV sînt femei. Din răzbunare probabil, la televiziunea roz „pentru toate femeile din tine", Euforia TV, 34% dintre consumatori sînt bărbați. Totuși, există posturi care vînează în special bărbații și strategia pare să meargă. Un astfel de exemplu este Discovery Channel, unde aproape două treimi din audiență e masculină.

Om sărac, om bogat

Există printre dumneavoastră oameni care lucrează în top management, fac bani, hotărăsc soarta companiilor sau au meserii de „elită". Atunci cînd ajung seara acasă, deschid televizorul și se delectează cu unul dintre cele mai de succes show-uri din România: *Dan Diaconescu în Direct*. OTV reușește să atragă din totalul publicului său 4,2% manageri și profesioniști. Nu știu dacă Dan Diaconescu a premeditat obținerea acestui tip de telespectatori, dar Realitatea TV, care în mod evident își fixează ținte mai ambițioase privind calitatea publicului, reușește să obțină doar 3,9% din total, public de elită. Discovery se detașează cu 10%, Prima TV înscrie cu un spectaculos 6,7%, iar Antena 3 marchează un onorabil 5,3%.

La polul opus acestor indivizi, cărora, la o adică, poți să le vinzi produse multe și produse scumpe, sînt inactivii profesional. Lor le place mult la TVR 1, se uită la știri, o urmăresc pe Elodia, se distrează cu Minimax și sînt mai puțin înnebuniți după canale de filme sau de documentare.

Parte de carte

Aproape o jumătate din publicul total al lui TVR Cultural a făcut cel puțin facultatea. O asemenea performanță nu e atinsă de nici un alt post de televiziune din România. „Intelectualii" se delectează cu politica de pe Realitatea TV și Antena 3, gustă poliţistele de pe AXN, se uită la meciuri și au o slăbiciune pentru National Geographic și National Geographic Wild. Aproape nu bagă în seamă Taraf TV, iar la Kanal D sînt în număr mic. Persoanele cu școală primară din mediul urban consumă în proporție mai mare telenovelele de pe Acasă TV (27,4% din publicul total al postului are patru clase), Kanal D (24,5%), urmate de OTV (22,9%). Desigur, regele neîncoronat al *entertainment*-ului pentru persoanele mai puțin interesate de obținerea diplomelor de capacitate și bacalaureat este Taraf TV (50%).

Omul invizibil

De la 25 de ani în sus, deși tu habar n-ai, producătorii TV, directorii de televiziuni, șefii de agenții și capii de companii încep să te prețuiască. Vor să îți intre pe sub piele, să îți facă pe plac. Viața ta de uitător la TV începe să se termine, din punctul de vedere al celor de mai sus, pe la 45 de ani. Pînă la 55, mai treacă meargă. După aceea nu mai exiști. Dacă 55+ de azi e 70+ de mîine, 18-25 de azi e 25-32 de mîine. Și așa, tinerii între 18 și 25 de ani se refugiază, fireşte, în canalele de muzică. Dacă MTV-ul s-ar putea să fie părăsit în viitor de acești tineri (oricum vin alții la rînd), mai greu va fi pentru alte televiziuni să îi recupereze brusc, fără nici un fel de investiție, atunci cînd aceștia vor împlini magica vîrstă de 25 de ani. Totuși, în lista de canale TV, tinerii apar în proporții mai mari la AXN, PRO Cinema, Discovery, Animal Planet și National Geographic. Televiziunile generaliste din România îi interesează prea puțin, iar cele de știri, mai deloc. Dar asta nu contează prea mult pentru că ei sînt încă invizibili.

Battlestar Gallactica

Cifrele de audiență sînt uneori arme mortale în bătălia orgoliilor. Iată o poveste de comunicare halucinantă. În ediția din 25 februarie a cotidianului *Cancan,* îngrămădită între „Sînii de aproape 100 de cm" și „Tanga de 3 centimetri" se găsește o știre care ne spune că Antena 3 a triumfat în războiul cu Realitatea TV. Autorul știrii era mai cu seamă impresionat că la Antena 3 s-au uitat mai mulți oameni cu studii superioare.

Nota 1: Cifrele care au stat la baza comentariului sînt din perioada 1 ianuarie – 24 februarie 2009, pe target urban.

Nota 2: *Războiul sexelor* este un serial difuzat de Acasă TV; *Om sărac, om bogat* este titlul unui soap produs de PRO TV în 2006; *Parte de carte* este o emisiune de cultură marca PRO TV; *Omul invizibil* este un serial american din anul 2000; *Battlestar Galactica* poate fi urmărit pe AXN.

***Ana-Maria Caia** este producător TV independent*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Stela GIURGEANU

Prin carte, o bucăţică de acasă

În perioada 15 – 20 februarie 2009, la International Convention Center / Binyanei HaUma a avut loc cea de-a 24-a ediţie a Tîrgului Internaţional de Carte de la Ierusalim. Standul României a fost organizat de către Institutul Cultural Român din Tel Aviv în parteneriat cu Ministerul Culturii, Cultelor şi Patrimoniului Naţional, Direcţia Relaţii Internaţionale şi cu sprijinul Ambasadei României în Israel.

Să ajungi în Israel *acum* nu este tocmai cel mai liniştitor gînd – iar acesta a fost doar unul dintre multele motive oficiale invocate de multe dintre ţările altădată prezente la Tîrgul de Carte de la Ierusalim, pentru a refuza participarea. Deşi directorul tîrgului – **Yoel Makov** – a declarat în repetate rînduri că lucrurile sînt „destul" de normale, oferind o sumedenie de argumente liniştitoare, adverbul „destul" n-a fost însă şi suficient pentru a îndepărta îngrijorările sau declaraţiile politice ale unor ţări care-şi motivau astfel absenţa de la acest tîrg. O declaraţie politică a fost făcută chiar la inaugurarea Tîrgului, în prezenţa preşedintelui Israelului şi a primarului Ierusalimului, de către laureatul Premiului Ierusalimului din acest an, scriitorul Haruki Murakami. „Am fost sfătuit să nu accept acest premiu, însă ca orice scriitor am decis să fac invers decît mi se spune" – a afirmat scriitorul la festivitatea de decernare, ţinînd să mulţumească Israelului; la finele discursului, accentuînd însă: *publicului* cititor israelian.

Despre tîrg, de o parte şi de alta a standurilor

Deşi s-a încercat ca probleme legate de conflictele politice şi de criza economică să fie ţinute în afara sa, totuşi sala Binyanei HaUma nu a fost o bulă de aer perfectă. Tema neoficială a tîrgului a fost resimţită atît prin controalele exigente la intrare şi prin prezenţa soldaţilor care patrulau cu mitraliere pe umăr printre cărţi (în număr aproape egal cu cel al vizitatorilor), cît şi în evenimentele organizate şi prezenţele editoriale. Astfel, multe dintre ţările participante au prezentat cărţi despre istoria evreilor, despre Holocaust, dar şi despre conflictele dintre Israel şi lumea arabă, *via* „realitatea graniţelor statului Israel".

De partea oficială, standul României şi-a deschis porţile cu prezentarea operelor complete ale lui Norman Manea, unul dintre cei mai traduşi romancieri români, cu greu cunoscut publicului român în timpul comunismului, din cauza exilului, cu greu acceptat după Revoluţie cînd scriitorul evreu era considerat unul dintre cei care au dat „bir cu fugiţii", suferind de un „blam" fals patriotic. Lansarea Polirom a fost urmată de lecturi din *Simeon Liftnicul,* romanul de satiră al scriitorului **Petru Cimpoeşu.** „În România, la începutul anilor '90, lumea era exasperată că nu se mai întîmpla nimic" – a declarat scriitorul care, pornind de la această „exasperare populară", a propus într-un articol de ziar, dezvoltat ulterior, ca preşedintele României să fie ales Isus Cristos. „Simion Liftnicul e un fel de eremit, se izolează într-un lift, la fel cum sihaştrii se retrăgeau în deşert, şi începe să predice locatarilor din bloc." Seara următoare, scriitorul **Dan Lungu,** invitat de către Ministerul Culturii, a susţinut o lectură din recenta sa carte, *Cum să uiţi o femeie,* roman pe care l-a declarat a fi „jumătate de dragoste, jumătate despre dragoste, construit ca o panglică Moebius unde cele două feţe se dovedesc a fi una singură, lucru de care ne dăm seama abia dacă urmărim cu creionul înşelătoarele răsuciri şi jocuri ale interiorităţii şi exteriorităţii, ale individului şi grupului, ale psihologicului şi socialului, ale persoanei întîi şi a treia". Ultima seară a evenimentelor din cadrul tîrgului i-a fost rezervată lui **Radu Aldulescu** şi lecturii din *Prooroci Ierusalimului,* un roman al unui scriitor care „nu are pile în lumea literară şi care s-a dedicat întru totul scrisului" – după cum l-a prezentat Petru Cimpoeşu.

În afara lecturilor susţinute de autori, au mai avut loc două evenimente: participarea scriitorului **Gabriel Chifu** la o masă rotundă („Exposition") alături de scriitori din Norvegia, Italia şi Ungaria şi lansarea Editurii „Carţile Tango" a operelor complete ale poetei Nina Cassian. Lansare pe care editoarea şi jurnalista **Alice Năstase** mi-a declarat că a simţit-o ca pe o „întîlnire între prieteni. Nu a fost un eveniment scorţos, unde s-au ţinut discursuri, ci unul unde publicul a simţit nevoia să vorbească, să intervină, să completeze, să-şi exprime emoţiile. Au fost alături de mine publicistul Teşu Solomovici şi scriitoarea de origine română Sonja Szimon, care a citit cîteva poezii din Nina Cassian".

Cine au fost aceşti prieteni, acest public, partea neoficială, cei care s-au aflat de cealaltă parte a standurilor? În marea lor parte români plecaţi de mult timp, stabiliţi în Israel, cu cetăţenie israeliană. „Abonaţii" Tîrgului, din doi în doi ani, însetaţi după o revedere cu „ai lor" – pentru că majoritatea celor care ne-au vizitat standul se consideră în primul rînd români şi, lucru rar întîlnit la cei care pleacă din ţară, chiar mîndri de naţionalitatea lor originară. Fie că erau români care doreau să cumpere cărţi pentru ei sau pentru copiii lor mici (pentru a-i învăţa „prima lor limbă"), fie că erau străini care căutau cadoul perfect pentru un prieten român, *motto*-ul părea a fi acelaşi pentru fiecare vizitator: „prin carte, o bucăţică de acasă".

Clubul Ilustratorilor de Carte

Într-un colţ al standului românesc, desprinse parcă dintre paginile cărţilor rînduite cuminte pe rafturi, se iţeau şi cîteva personaje inedite, poveşti desenate care însufleţeau deodată rafturile de cărţi. O expoziţie propusă de Clubul Ilustratorilor de Carte şi reprezentată de artistul plastic **Ioana Ursa.** „Ca ilustrator de carte e greu să existi în România" – a declarat tînăra artistă, menţionînd că expoziţia este şi o încercare de a atrage atenţia editorilor de carte din România de a investi şi în graficienii din ţara noastră, nu doar de a cumpăra ilustraţie din afară.

Despre expoziţie a povestit şi **Claudia Lazăr,** artist plastic şi expert pe proiecte culturale din cadrul ICR Tel Aviv. „Împreună cu Stela Lie, coordonatoarea Clubului Ilustratorilor, ne-am hotărît să aducem la ediţia de anul acesta a tîrgului ceva nou: o expoziţie de ilustraţie de carte, eveniment care ar prinde bine în Israel, mai ales la publicul tînăr". Evenimentul a fost într-adevăr inedit şi foarte pe gustul vizitatorilor pentru că, dacă rafturile de cărţi atrăgeau în marea lor parte vizitatori români, expoziţia atrăgea privirile tuturor.

Cultura română în Israel

– trei întrebări pentru Monica MOROŞANU, director la ICR Tel Aviv –

La această ediţie a Tîrgului Internaţional de Carte de la Ierusalim, ICR şi-a propus să prezinte o serie de cărţi traduse în limbi de circulaţie internaţională, în ideea că valorile „verificate" ar fi, din start, mai atractive pentru editorii din Israel. Care au fost acestea?

Dorim să promovăm literatura românească contemporană vie, relevantă şi interesantă pentru un public atît de exigent cum este cel israelian. O importantă componentă a promovării a fost prezenţa la stand, pentru întîlniri cu publicul, editorii şi difuzorii de carte veniţi la tîrg, a unor scriitori români contemporani: Petru Cimpoeşu şi Radu Aldulescu (propuşi de ICR), Dan Lungu şi Gabriel Chifu (propuşi de Ministerul Culturii). Lecturile din operele lor au creat imaginea unei literaturi naţionale care poate avea un cuvînt de spus în spaţiul literar internaţional. La stand am avut şi ediţii bilingve tipărite de Editura ICR, cele mai recente cărţi şi albume editate prin programul *„Publishing Romania"* al ICR (albume despre România în engleză şi polonă, teatru, poezie, eseuri şi memorialistică – în franceză, italiană, spaniolă, portugheză, ebraică), alte publicaţii ale Editurii ICR (ultimele numere ale revistei *Lettre Internationale,* culegerea de poeme *Şeherezada,* de Agi Mishol, cunoscută poetă contemporană din Israel), materiale informative despre activitatea Institutului Cultural Român, burse şi rezidenţe artistice, cursuri de limba română.

Au fost edituri din Israel interesate de a traduce scriitori români?

Au fost realizate contacte cu edituri din Israel (întîlniri ale Luciei Toader de la Centrul Naţional al Cărţii cu reprezentanţii a şase dintre cele mai importante edituri israeliene, contacte realizate de Gabriela Ştefan de la ICR Tel Aviv cu Steimatzky, cel mai vechi şi mai mare lanţ de librării din Israel, cu scriitori israelieni şi nu numai), iar discuţiile vor continua cu siguranţă. Literatura română nu e cunoscută în Israel (cu excepţii notabile ca Mircea Eliade, Norman Manea, Eugene Ionesco – care a şi primit Premiul Ierusalim, prestigios premiu literar acordat în cadrul Tîrgului Internaţional de Carte de la Ierusalim). Avem însă scriitori foarte talentaţi şi depinde doar de noi să găsim cea mai bună modalitate de a-i face cunoscuţi. După încheierea tîrgului, dorim să continuăm promovarea literaturii române contemporane şi a dialogului inter-cultural (prin organizarea de seri literare, dialoguri între cei mai buni scriitori israelieni şi români, lecturi publice şi altele).

Cine e de fapt ICR Tel Aviv? Cîţi oameni sînteţi şi cum reuşiţi să aduceţi cultura românească în Israel?

Sîntem trei angajaţi cu atribuţii pe proiecte culturale – formăm o echipă, încercăm să gîndim împreună strategiile pentru activitatea Institutului, să negociem ideile de proiecte şi să organizăm realizarea acestora. Pentru 2009 ne-am orientat către participarea la evenimente culturale internaţionale de anvergură – primul asemenea eveniment e în desfăşurare pînă pe 7 martie la Muzeul de Artă din Tel Aviv, un proiect de artă video, cu finanţare europeană, pe care ICR Tel Aviv l-a organizat în parteneriat cu Institutul Italian de Cultură din Tel Aviv, iniţiatorul evenimentului, Institutul Francez şi Institutul Goethe, amîndouă din Tel Aviv, în colaborare cu Muzeul de Artă şi Primăria din Tel Aviv, precum şi alte institute culturale şi ambasade ale ţărilor europene în Israel. La proiect participă 20 de state din Uniunea Europeană, România fiind reprezentată prin lucrarea „Ploaia" a artiştilor Mona Vătămanu şi Florin Tudor.

a consemnat Stela GIURGEANU

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

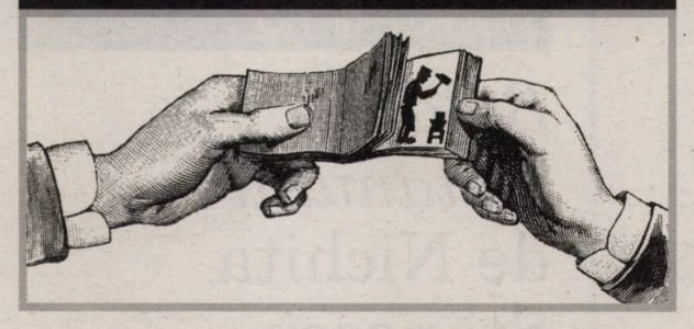

Bun şi amăgitor

● **Lucian Dan Teodorovici, *Celelalte poveşti de dragoste*, Editura Polirom, 2009.**

Anul trecut deplîngeam chiar în acest colţ de pagină (vezi *Dilema veche* nr. 223) dezinteresul faţă de proza scurtă şi, parafrazîndu-l pe Mihail Ralea, întrebam, mai mult sau mai puţin retoric, de ce nu (mai) avem nuvelă. Explicaţiile mele erau atunci, în mare parte, legate de prejudecata genului minor şi necanonic, numai că sfîrşitul anului trecut a adus volumul de clipuri & schiţe al lui Radu Pavel Gheo, *Numele Mierlei,* iar acum, iată, un volum de povestiri chiar al coordonatorului celebrissimei colecţii „Ego. Proză" – Lucian Dan Teodorovici, el însuşi unul dintre cei mai titraţi scriitori ai noului val. Să fie acesta un semn de revigorare al genului!? Rămîne de văzut.

Toate cele unsprezece povestiri ale volumului sînt la persoana întîi şi nu-ţi ia mult să realizezi că naratorul anonim este, în toate, acelaşi bărbat şi că, de fapt, povestirile „deghizează" un roman. Un roman incidental ale cărui capitole-povestiri pot fi citite (şi) separat, şi în orice ordine, ca un puzzle parţial în care fiecare decupaj este oricum o imagine în sine. Cum intriga şi cronologia se subînţeleg, povestirile sînt, în egală măsură, autonome, distincte şi corelative. Un alt scriitor ar fi cedat, poate, tentaţiei de a supralicita această structură modulară transformînd-o într-un sofisticat şi, probabil, ilizibil experiment cortázarian, însă Lucian Dan Teodorovici nu impune nici un fel de constrîngere lecturii şi preferă tăieturile narative clare, şlefuind fiecare povestire în parte şi lăsînd jocul conjunctiv la latitudinea cititorului. Completînd minimal datele amoroase ale biografiei naratorului, povestirile sînt, aşadar, secvenţe autonome şi parţiale, iar romanul – opţional.

În prima povestire a romanului, naratorul, jurnalist de profesie, şi prietenul său, scenaristul unui sitcom, beau whisky după whisky, ascultă pe *repeat* Leonard Cohen şi ajung ei la concluzia că, soţi iubitori fiind, le lipseşte însă fiorul îndrăgostirii *d'antan,* simt că au pierdut ineditul şi intensitatea de început a dragostei. Urmează istorisirea unei întîmplări din copilărie pe care naratorul i-o împărtăşeşte soţiei cumva incredule, oricum plictisite şi opace emoţional, pentru ca în povestirea următoare să îi găsim deja separaţi dar petrecînd, împreună cu băieţelul lor, o vacanţă tensionată în Turcia, în încercarea de a-şi reînnoda căsnicia. Peste alte două texte, dar cîţiva ani mai devreme, cei doi pleacă în luna de miere, călătorie în care dau din întîmplare peste fostul ei iubit. Întîlnirea este cu peripeţii şi cei doi tineri proaspăt căsătoriţi (ea este deja gravidă, motiv de suspiciune cu privire la cursul firesc al dragostei lor) fac un pact al onestităţii în urma căruia îşi povestesc fostele iubiri, adică „celelalte poveşti de dragoste". Astfel aflăm că fosta lui logodnică a murit într-un accident de maşină petrecut în locul pe lîngă care – cîteva povestiri mai tîrziu şi mulţi ani mai devreme, înainte de căsnicia lor – el trece în tăcere, întorcîndu-se acasă dintr-o călătorie la Londra, în dreapta unui şofer guraliv. „O noapte la hotel" este, la propriu şi la figurat, povestirea centrală a volumului. El tocmai şi-a părăsit soţia şi şi-a luat o cameră la hotel unde este vizitat de amanta de care de asemenea vrea să se despartă mărturisindu-i că n-o iubeşte, că doar a vrut să simtă „din nou cum e să fii îndrăgostit". Discuţia celor doi surprinde drama ofensivă a bărbatului infidel şi ezitant şi, după mulţi ani de proză aşa-zis tînără, citim, în sfîrşit, o confruntare realmente interesantă în spatele căreia există mult adevăr. El este prins fără argumente serioase între cele două despărţiri, ea, amanta, îi reproşează că a trişat în seducţie, că a mimat şi consimţit la promisiunea iubirii: „M-ai minţit cu tine, prezentîndu-te în felu-n care te-ai prezentat. M-ai minţit comunicînd, mi-a zis. Comunicînd mult cu mine. Şi-ntr-un fel sincer... Ştii cînd nu-l bănuieşti pe-un om de nimic? Cînd vorbeşte despre moarte. Dacă ştii să vorbeşti despre moarte, n-ai cum să pierzi. Te-ai scos. Obţii ce vrei de la oricine... Logodnica ta din prima tinereţe a murit într-un accident de maşină... Şi ştii ce-am văzut eu? Da, cred că-s proastă, am vrut să văd asta. Ştii ce? Am văzut cît de mult ştii să iubeşti. Tu-mi dădeai de-nţeles că ţi-e frică de dragoste, eu înţelegeam numai că ştii să iubeşti frumos. Şi cred că asta voiai să-nţeleg, de fapt". La un moment dat, amanta pune căsătoria lui exclusiv pe seama graviditătii timpurii a soţiei, tema repercusiunilor paternităţii găsindu-şi ecou în povestea căsniciei actorului principal din sitcom-ul scris de prietenul scenarist al naratorului. În fine, ultima povestire a romanului surprinde o scenă din timpul căsătoriei celor doi, o scenă casnică banală, dar în care înţelegem cum se strecoară deja teama de deteriorare a dragostei în timp.

Celelalte poveşti de dragoste este romanul bărbatului captiv între cele trei ipostaze ale iubirii: cea neterminată, cea nesatisfăcătoare şi cea interzisă. Logodnica, soţia şi amanta sînt trei nostalgii care se concurează neloial provocînd nefericire. Întîmplările au rămas în trecut, în prezent sînt doar vorbe, îi spune soţia la un moment dat, numai că, neconsolat sau frustrat, bărbatul ascunde, ezită, se minte tot timpul. Ca şi cum paradisul ar fi mereu *celelalte* iubiri, cele din trecut sau cele potenţiale. Mă gîndesc dacă toate acestea n-ar fi trebuit totuşi aprofundate, cartea cîştigînd în complexitate printr-un discurs mai introspectiv. Tema epuizării în dragoste este generoasă, cu multe implicaţii psihologice: motivaţiile şi consecinţele se subînţeleg, dar naratorul nu duce mai departe chestionarea naturii umane. Şi aici vedem limitările formulei romanului incidental. Povestirile ce decupează secvenţe-cheie din biografia naratorului sînt complete, dar romanului subîntins îi lipseşte „umplutura". O sumă de sprinturi nu fac un maraton. Ca proză scurtă, volumul se ţine bine, romanul însă rămîne facultativ. Sigur, aceasta pare să fie şi intenţia autorului, dar nu e mai puţin adevărat faptul că formula creează frustrare: cu cît povestirile sînt mai bune, cu atît mai amăgitoare este „promisiunea" romanului.

Mai puţin artist, dar mai natural decît Filip Florian, fără savoarea dialogului din textele lui Radu Pavel Gheo, dar impecabil cînd scrie în discursul indirect liber, mai puţin anecdotic, însă mai minuţios şi cu un ritm mai bun al frazei decît Florin Lăzărescu sau decît Dan Lungu, Lucian Dan Teodorovici este un excelent povestitor de atmosferă. Scrie cu multă răbdare, fiecare detaliu pare indispensabil în arhitectura prozei, iar frazele sînt permanent încărcate de tensiunea aşteptării, a observaţiei sau a iminenţei. Povestirile din copilărie – „Pe catalige", „După gîşte" şi „Tramvaiul care cîntă" – sînt toate extraordinare şi nu cred să fie vreun alt scriitor contemporan cu o priză mai bună la vîrsta copilăriei şi la mixajul ei de curiozitate, candoare şi frică.

Celelalte poveşti de dragoste este, pînă acum, cea mai bună carte a lui Lucian Dan Teodorovici.

Dilema veche vă recomandă

● Interviul somptuos acordat Ioanei Revnic de Emil Brumaru (în *România literară* nr. 8 din 27 februarie). Anii copilăriei, ai adolescenţei şi ai afirmării, povestiţi cu o voluptate a „realelor" care face inutil orice divan psihanalitic. Cu momente de vîrf ca amorul pentru femeile lui Turgheniev, pentru Ana de Austria şi atîtea alte „liceence vesele", cu o joacă permanentă între graţie şi gratii, cu o întrebare-cheie: „Care a fost relaţia dvs. cu cenzura?" şi cu un răspuns pe măsură: „O relaţie de antipatie reciprocă", plus acel verb final cît un vers: „Mă foşneşte şi un început de gripă". Brumaru e, înainte de toate (inclusiv femeile), un înmărmuritor obsedat textual. (Radu Cosaşu)

● Pe 8 martie, la Cărtureşti, Maxim Belciug va susţine, la ora 19,00, un concert de chitară, „De ziua preafrumoaselor" (v. recentul său CD, *Preafrumoase II).* De la sonatele lui Domenico Scarlatti şi dansul napolitan din *Lacul Lebedelor* al lui Ceaikovski, pînă la ritmurile din Guajiras Cubanas sau inflexiunile celebrei „Santa Lucia", Maxim Belciug promite să ofere un spectacol „cu chip de curcubeu". De neratat! (Simona Sora)

● Dacă aveţi sub 30 de ani şi vreţi să spuneţi poveşti în cuvinte sau în imagini despre Bucureşti, puteţi intra pe site-ul www.povestind-bucureştiul.org. Aici e un concurs, cu un deadline pe 16 martie, în urma căruia veţi putea „să vă umpleţi de premii şi de glorie". Cîteva texte şi fotografii m-au convins deja că îmi place mai mult Bucureştiul povestit decît cel real. (Adina Popescu)

● Nu rataţi *Secrete din trecut* – titlul cam răsuflat al unei piese *(Easy Virtue)* semnate Noel Coward –, cu Kristin Scott Thomas, Colin Firth şi Jessica Biel: este, deocamdată, cea mai graţioasă comedie a lui 2009, un regal de replici scăpărătoare şi situaţii explozive, ca un gazon *(british,* desigur) pe care ai da drumul la o cursă de motociclete... Coward a fost Oscar Wilde-ul art-deco, iar ecranizarea australianului Stephan Elliott îi face dreptate – deşi riscă să-l trezească din somnul de veci cu rîsetele spectatorilor! (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Un prinţ

● ***Luptătorul* / *The Wrestler* (SUA, 2008), de Darren Aronosfsky.**

Pe la începutul anilor '80, Mickey Rourke părea să aibă mai multe lucruri interesante în el decît orice alt actor american tînăr. Avea un dar special de a crea o atmosferă intimă între el şi partenerii lui de pe ecran – şi, implicit, între el şi spectatori. Atunci cînd îi asculta pe ceilalţi actori, chiar îi asculta: fie ei bărbaţi sau femei, părea complet concentrat asupra lor – aproape că-i *mîngîia* cu atenţia lui. Avea un fel de *machism* feminizat – nu efeminat, ci înspicat cu delicateţuri pisiceşti: ştia să toarcă, iar zîmbetul lui era în acelaşi timp şmecheros şi autentic-dulce. Combinaţia asta de furios şi flirteur amintea de Brando, dar nu s-ar fi putut spune că luase de la acesta vreun manierism anume: sursele furiei şi blîndeţii lui erau la fel de misterios-personale cum erau la Brando, iar măsurile erau diferite (la Brando predomina furia, iar blîndeţea era adesea un rafinament al cruzimii, pe cînd la Rourke părea să predomine blîndeţea, care era pură). Pe scurt, părea cel mai autentic urmaş al lui Brando tocmai pentru că era autentic. Dar mai avea ceva în comun cu el: un dispreţ crescînd şi tot mai voluptuos, vizînd la grămadă Hollywood-ul, presa, publicul, ulterior însăşi profesia de actor şi orice idee de viaţă echilibrată. Aşa se face că, în timp ce alţii făceau carieră cu doar o mică parte din ce avea el (vezi Bruce Willis – cu un zîmbet asemănător), propria lui carieră s-a pierdut într-un vălmăşag de declaraţii mitocăneşti, filme proaste făcute în bătaie de joc şi proiecte personale sonate. S-a lăsat de actorie şi s-a apucat de box. Apoi s-a întors. Şi, în noul film al lui Darren Aronofsky, *Luptătorul,* el e de-a dreptul luminos în rolul unui luptător de *catch* îmbătrînit – Randy Robinson.

Nu mai e un prinţişor. E un pachet de muşchi hărtăniţi; o parte din muşchii ăştia i-a pus pe el special pentru rol, dar o parte îi pusese – şi-i hărtănise – dinainte. Nu mai e nici torcătorul care era pe vremuri; Randy respiră greu şi hîrîie. Dar, atunci cînd zîmbeşte, vechea gentileţe e tot acolo, ba chiar pare să se fi adîncit: e în continuare combinată cu umor, dar nu cu aroganţă; la ce era înnăscut s-a adăugat ceva dobîndit – umilinţă. Că această virtute e cu adevărat dobîndită – şi nu mimată – o dovedeşte felul în care, secvenţă după secvenţă, Rourke evită autocompătimirea. Rolul are multe aspecte care ar fi putut încuraja un actor să cerşească mila publicului: Randy, a cărui glorie a apus şi ea odată cu anii '80, locuieşte singur într-o rulotă şi obişnuieşte să invite copiii din zonă pe la el, ca să joace un vechi joc Nintendo bazat pe isprăvile lui din ring; respins de familia lui, faţă de care s-a comportat iresponsabil, el încearcă să se apropie de o stripteuză (Marisa Tomei); de la un punct încolo e prea delabrat ca să mai poată lupta chiar şi *part-time* (are un atac de cord în ring) şi e silit să-şi cîştige existenţa cu o scufie pe cap, la raionul de carne al unui magazin. Dar tocmai secvenţa asta, care ar fi putut să fie un delir masochist, se numără printre cele mai luminoase din film: după primii doi-trei clienţi, lui Randy începe să-i placă să vîndă carne – nu e o muncă atît de rea încît să nu poată fi făcută cu graţie. Sigur că graţia asta n-ar fi fost posibilă fără regizor. Ca la orice alt film american cu marginali, unii critici vor avea grijă să invoce „visul american" şi „urîţenia" Americii profunde, dar, oricîte haine ieftine, rulote-locuinţe şi tapete groaznice ne-ar arăta, scopul lui Aronofsky nu e să ne spună că America e urîtă; nu există pic de condescendenţă în filmul lui. Există, în schimb, mult respect pentru muncă – pentru orice muncă: *wrestling, strip-teasing,* vîndut carne, cărat lăzi. Filmul li se va părea unora prea sentimental, dar e neorealism american cinstit: secvenţă după secvenţă, oamenii şi mediile lor arată, sună şi miros autentic. Nu forţează experienţa lui Randy şi a lui Rourke, ca să se conformeze unei morale terapeutice de tip „e în puterea fiecăruia să-şi reconstruiască viaţa": Randy nu reuşeşte să şi-o reconstruiască. Dar nu se dedă nici la masochism: la final, cînd, în pofida inimii lui rablagite, Randy se întoarce la încasat bătăi în ring, el n-o face ca să se pedepsească pentru că nu e bun la nimic altceva; o face pentru că e cu adevărat bun la *asta,* iar publicul şi colegii lui o ştiu. Şi filmul nu priveşte de sus această îndeletnicire. Meciurile de *wrestling* or fi ele trucate, dar trucarea lor în faţa unui public *live* cere o anumită fineţe, pe care membrii breslei o apreciază unul la altul: ei trebuie să-şi facă unii altora suficient de mult rău încît să nu jignească publicul, dar nu atît de mult încît să nu mai poată executa repertoriul de figuri acrobatice şi întorsături de situaţie pe care tot publicul li-l cere; trebuie să fie şi cascadori, şi clovni, şi fachiri – au de ce să fie mîndri de ce fac.

trecerea prin reviste

ReVerso

verso 50 bilunar cultural

O revistă pe care o primesc de ceva timp, cu regularitate, este *Verso* – bilunar cultural clujean al cărui redactor-şef este poetul Ion Mureşan, printre colaboratori numărîndu-se şi eseistul Ovidiu Pecican. Numărul dublu 50-51 (ultimul sosit) este destul de spectaculos întrucît, pe lîngă rubricile obişnuite, există două dosare: „Capitalism şi anticapitalism“ şi „Cultura română *du dehors*“.

Primul este pasionant, cu cifre şi grafice cu tot (pentru cine ştie să le citească...), dar, cum tocmai am recenzat un număr din revista *Philosophie* dedicat cam aceleiaşi teme, trec la următorul.

Este şi cel mai consistent, răspund anchetei iniţiate de Luigi Bambulea nu mai puţin de 17 intelectuali din toate colţurile lumii – români din diaspora, diplomaţi, românişti. Mi-a plăcut ce a răspuns Edward Kanterian întrebării „Ce trebuie şi ce nu trebuie să se înţeleagă prin cultură?“: „Două atitudini fundamentale: conştiinţa critică faţă de istoria noastră recentă şi conştiinţa critică faţă de provocarea adresată de ştiinţele naturale ştiinţelor umaniste.“ E.K. dă exemplul unei „doamne neurolog“ de la Oxford (unde predă şi acesta) care conferenţia despre „ce se întîmplă în creierul nostru cînd luăm decizii?“, doamna dînd la rîndul ei exemplul unei femei care ar fi vrut să ştie dacă să se căsătorească cu un anumit bărbat sau nu. Ei bine, răspunsul era de găsit – susţinea conferenţiara – în... tomograf!

Un răspuns, de astă dată, complet aberant (dincolo de faptul că e grobian!) dă Cristian Bădiliţă – acest Robert Horvath al emigraţiei pariziene –, care spune aşa: „Alături de amnezie, nesimţirea este motorul istoriei la români. Faptul că, alături de oameni serioşi, precum Matei Călinescu *(sic: M.C. nu răspunde acestei anchete, n.m.)* sau Basarab Nicolescu, cereţi opinia unor simpli carierişti români, precum X sau Y, care au o foarte vagă, nesemnificativă legătură cu Occidentul, dovedeşte marasmul şi lipsa criteriilor de ierarhizare“ blabla... Am înlocuit numele respective prin „X“ şi „Y“ din respect pentru aceştia şi pentru revista care i-a găzduit; dar faptul că un astfel de personaj nefrecventabil (în ciuda performanţelor academice) este lăsat să-şi verse fierea în – atenţie! – *aceeaşi* anchetă la care răspund cei vizaţi de C.B. mi se pare o gafă: publicaţia ar fi trebuit să cenzureze excesul de bilă al respondentului sau să-i suprime, cu totul, contribuţia (de altfel, neglijabilă).

Unul dintre cele mai bune texte ale acestui număr este recenzia semnată de Ana Petrache la controversatul volum *Iluzia anticomunismului*. A.P. este calmă şi convingătoare (un fel de anti-Bădiliţă), demontînd metodic, pe puncte, enunţurile „tari“ ale cărţii de la Cartier; „Prima remarcă asupra problemei obiectivităţii este că orice cercetare este influenţată în mod fundamental de principiile şi ipotezele de la care pleacă. (...) A doua remarcă ar fi că a condamna un regim este prin excelenţă un gest politic şi prin urmare nu are cum să fie obiectiv.“ A.P. constată, pe bună dreptate, că obiecţia potrivit căreia Raportul Tismăneanu nu a subliniat „efectele pozitive ale regimului comunist“ este nulă şi neavenită, întrucît scopul Raportului a fost, în mod explicit, acela de a face un „rechizitoriu al tuturor tipurilor de nereguli ale regimului comunist“ – crime, lipsa de libertate, înfometarea populaţiei... Ana Petrache îşi încheie recenzia cu aceste cuvinte: „credinţa mea este că orice dezbatere civilizată, nu neapărat academică, ţine seama de argumente şi nu de cel care a formulat argumentul“. Mi se pare mie, sau Ana Petrache dă impresia că trăieşte la Paris – în locul dlui Bădiliţă?... (**a.l.ş**)

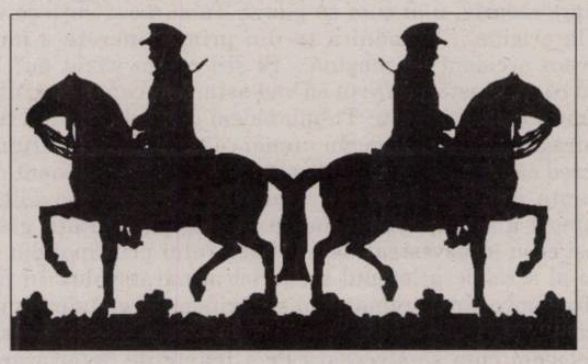

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Despre unchi şi mătuşi

Se dedică doamnei Antoaneta Ralian pentru minunatul ei articol „Bătrîneţe fără tinereţe“, din Dilema veche *nr. 262*

Tanti Clara a Samanthei-vrăjitoarea era o actriţă admirabilă. Ea nu dădea nici din nas, nici din umeri, nici din sprîncene (ca nepoată-sa), juca liniştită şi la locul ei rolul mătuşii bune, dragi şi enervante fără de care copilăria nu are haz, draci şi strudel. Ea avea farmecul strudelului, farmecul rasolului, căci mai toate mătuşile Clare au cîte ceva la stomac, o colită, o gastrită, un ulceraş – cum spunea o Clară de-a mea, diminutivînd boala ca pe un pisoi; întotdeauna marile lor talente gastronomice erau surori bune cu boli drăguţe şi încăpăţînate. Şi cu vieţi solitare în care bărbatul are un caracter epic, de personaj fabulos şi misterios. Mătuşile astea au poveşti despre bărbaţi, poveşti extraordinare, debitate între două deplasări ale oalelor pe foc şi ale cozonacului în cuptor.

Tanti Clara a Samanthei îmi amintea de vehemenţa cu care o mătuşă dinspre partea tatei îmi evoca – pentru a şti ceva despre viaţă... – ticăloşiile bărbaţilor de care avusese parte. Era serialul meu de luni seara, înainte de a descoperi *Forsyte Saga*. Bunică-mea dinspre partea mamei – geloasă de rîvna cu care această tanti Vivi se ocupa de educaţia mea – o contracara cu poveşti iuţi despre viclenia curtezanelor balzaciene şi îi punea mult pătrunjel în supă, ştiind foarte bine că Vivi nu-l suportă. Vivi avea expresia ei: „Am înţeles aluzia!“. Bunica riposta dîrz: „Nu e nici o aluzie!“.

Tanti Clara a Samanthei-vrăjitoarea mi-a rămas ca o aluzie permanentă la această tensiune dintre bunici şi mătuşi, două ministere esenţiale în guvernarea vieţii din copilărie pînă în tinereţe. După aceea, mătuşa se stinge încet-încet, pare-se că nu mai are sens, deşi ea se străduieşte să-l găsească, ba ţinîndu-te la telefon cu sciatica ei, ba venind să vadă cum te-ai aranjat, ba amintindu-ţi de decesul altei mătuşi.

Aveam un prieten care-i spunea altui prieten – amîndoi oameni trecuţi bine de 50... – „unchiule“, îi spunea de drag, de belotă şi rebelotă, din plăcerea de a-i mai zice cuiva „unchiule“. E o vorbă care s-a uitat. Poate fiindcă e prea blîndă, prea idilică, prea nevinovată. Acel „nene“ caragialian cu parşivenia lui ambiguă („vino, nene, să te pup!“) cred că i-a venit de hac „unchiului“ prea dulce, în opera de eliminare a tuturor cuvintelor melodramatice. Există o cruntă lege a selecţiei naturale şi în viaţa cuvintelor. Cu vremea, mor cuvintele slabe, moi, neînarmate pentru o existenţă dură care îl consacră pe cel mai tare, fenomen la care ar fi inutil să ne opunem. Ca să nu moară, un cuvînt firav trebuie să-şi cîştige forţa rea, duplicitară a ironiei.

Camilian inflexibil, încă devotat, presupun că dispariţia din lexic a multor cuvinte slăbuţe din fire se datorează luptei tot mai aprige împotriva pitorescului, luptă pe care o consider justă; suport greu pitorescul şi ai lui pitoreşti. Dar cînd aud acest „unchiule“ – suspend antipatia şi simt, o clipă, că mă topesc şi din aburii pubertăţii îmi apare Timică, George Timică, actorul. Cine nu a avut la viaţa lui un unchi ca Timică degeaba i-aş spune să-şi cumpere, că tot nu o să-l găsească.

Tinerel, eu l-am prins pe Timică deja albit şi l-am luat în famiia mea cinematică de unchi, şi unchi a rămas, precum îi spunea chiar el domnişoarei Lulu, în filmul acela *O noapte de pomină:* „am intrat în bancă şi în bancă am rămas“, contabil de cînd se ştie... Timică, în optica mea, e clasicizat ca unchiul contabil la bancă, înzestrat cu o enormă cantitate de bunătate naturală care îi scoate desigur din sărite pe camilianul şi brechtianul din mine, dar puţin îmi pasă. Dacă toţi idolii mei care se bat cap în cap, mi s-ar mai bate şi sufleteşte, unde aş ajunge? Nici măcar nu mă jenez s-o trec şi pe hîrtie: Timică e un unchi care s-a dus, şi s-a dus fiindcă bunătatea a devenit suspectă... Sentimentul a devenit suspect de sentimentalism şi inteligenţa noastră diabolică s-a pus – cum se spune – pe capul lui.

Nu au mai apărut la noi actori care să joace unchi ca Timică. Arta lui de a fi duios, cald, timid, umil cu măsură, mahmur pînă la o berică, decent pînă şi în chirchileală, inhibat uşurel cu doamnele şi domnişoarele, generos pînă la fraiereală, funcţionar fără abisuri, vesel de voie şi nevoie, om albit nu din silă şi dezgust de viaţă, ci exact invers, din plăcerea, de atîtea ori nonconformistă, de a trăi – toată această naturaleţe s-a pierdut, şi pierdută va rămîne spre binele sufletului nostru problematic, tot mai tare de înger. S-a cîştigat enorm, dar s-a pierdut ceva, puţintel, ia acolo, „o idee“ – cum îi cerea un unchi de-al meu frizerului său, să-i scurteze „o idee“ perciunii.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Balada motanului de Nichita Stănescu

Se termină: autorul, deşi îşi doreşte mult să ajungă motan, poezia nu-l ajută să fie. Cum se poate citi şi-n versurile: „Iar cînd o fi uitat să mor / la cîrciuma din mahala / sorbită-n calea pumnilor / poşircă acră viu să stea“. „Hei... viaţă, viaţă... ieşi din cort / hai, pune-mi-te iar pe danţ... / te uită... zace colo-n şanţ / motanul mort, motanul mort...“

Povestea: adică, avem un poet care urmăreşte viaţa unui motan şi o transcrie reportericeşte, dar fiindcă scrie artă, poetul ia însuşirile motanului, iar motanului îi revin plăcerile poetului. O mare dispută este în jurul ipotezei că motanul umblă mult mai mult decît poetul. Şi atunci, pe bună dreptate, poetul ce revendică, ghearele, kilometrajul sau doar umbra unui vis. S-au văzut persoane care au făcut dependenţă de versurile: „Motan m-aş fi dorit să fiu / cu coada-n sus, cu blana-n dungi, / cu gheare şi muşteţe lungi, / c-un ochi verzui şi-un ochi căprui. // La ora cînd tîrîş-grăpiş / zăpada nopţii se adună / eu, cocoţat pe-acoperiş, / să urlu a pustiu la lună“.

Acel „m-aş“ nu este echivalentul lui „mi-aş“? Nu, pe semeseuri şi pe bloguri au umblat virale săptămîna trecută cu nişte pisici pedalînd la un pian. De aici şi ideea „Mi-aş pune lăbuţele pe un pian şi m-aş face cinzano sau bitter lemon“.

Cash şi investiţii: aveţi direct în versurile: „Şi-atuncea, şapte gospodine / să dea cu bolovani în mine / şi să mă-njure surd, de Domnul, / că le-am stricat, urlînd, tot somnul. // De sus, din vîrful săptămînii, / să le rînjesc urlat, scîrbos: / iubesc doar locul, nu stăpînii, / precum fac cîinii pentr-un os. // Şi iarăşi şapte gospodine / să dea cu bolovani în mine, / iar eu să urlu, urlu-ntruna / atît cît n-o apune luna“.

Un loc de urlat la lună cred că este indicat pentru criză. Se poate lua un maidan de dimensiuni mari – oho, cîte sînt abandonate azi de investitorii laşi! – se ia maidanul, că tot nu mai vine nimeni să vadă unde e terenul şi se împarte pe parcelă cît omul şi se asigură scăunele de pescar şi vine omul şi urlă ca motanul, ca pisica la lună. Se poate plăti în rate, pe abonament. A, bun, se mai poate readuce gospodina la ce era ea pe vremuri, o coană respectată ce face ciorbe. Şi, lîngă maidan, se poate aduce gospodina şi prepara ca pe-o ciorbă, ca pe-un grătar.

Personajele: nimic nu poate fi mai impresionantă decît bulboana unei repetiţii, unde se revelă ceea ce-i important, omul: „Motan m-aş fi dorit să fiu / cu coada-n sus, cu blana-n dungi, / cu gheare şi muşteţe lungi / c-un ochi verzui şi-un ochi căprui. // Cînd zorii ziua o deznoadă / să mă tot duc, să mă tot duc / şi tinicheaua prinsă-n coadă / s-o zdrăngănesc pe străzi, năuc. // Jegos şi obosit, apoi,

cu maţele în liturghie, / să mă adun, să mă-ncovoi / prin albiturile-n frînghie. // Ca-n faţa unui şobolan / spinarea să mi-o fac colan / să scuip, să scuip şi-n urmă iar / hai-hui să plec pe străzi, hoinar. // Pisicile de prin vecini / să le gonesc pe la pricini, / să-mi fete fiecare-un pui / c-un ochi verzui şi-un ochi căprui“.

Aşa cum se citeşte şi mai sus, omul de ce vrea el să fie motan? Să fie liber, doamnelor şi domnilor. Liber, adică ţi se dă o viaţă, o formă de viaţă, dacă vreţi s-o numiţi aşa pe aceasta cu coada sus şi tu ce faci? Te duci la muncă? Nu, colinzi. De ce? Ca să nu faci nimic altceva decît să te împărtăşeşti din gratuităţile lumii. Cum, dom'le? Atît de puţin să ne dorim? Cine mai vrea să fie motan, să se motănească, atenţie, nu să se pisicească? Şi aici e o lungă poveste. Citiţi-o în *Noduri şi semne,* pagina 235, alineatul patru.

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

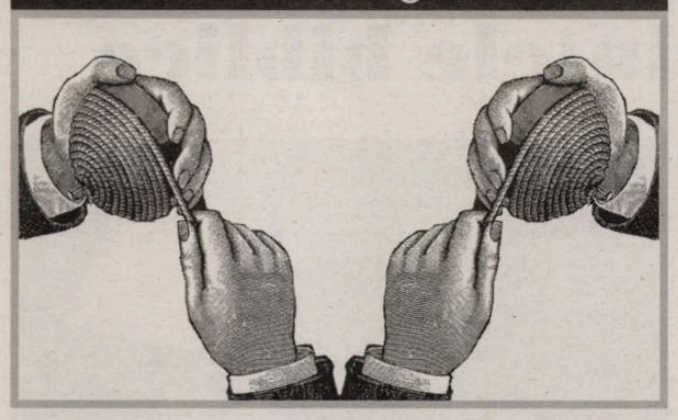

UE e de dreapta sau de stînga?

Săptămîna trecută am discutat pe larg despre discursul preşedintelui ceh Vaclav Klaus în Parlamentul European şi spuneam că voi reveni asupra ideii celor două drepte europene. Klaus critica PE pentru că distincţia dintre putere şi opoziţie, aşa cum se manifestă ea în parlamentele naţionale, lipseşte. Substanţa criticii era aceea că „numai o singură alternativă este promovată iar cei care îndrăznesc să se gîndească la altă opţiune sînt etichetaţi ca inamici ai integrării europene". Klaus asumă în acest punct că ar trebui să fie două tabere majore în Uniunea Europeană: cei care se opun integrării europene în forma actuală şi cei care o promovează. Problema sa este că în fapt clivajele politice nu s-au organizat aşa. Tabăra eurosceptică există, chiar şi un grup parlamentar european, dar forţa sa este mică. De ce? Aici vine un răspuns pe care Klaus îl ignoră: pentru că publicul nu votează majoritar partidele eurosceptice.

Nemulţumirea lui Klaus este deci greşit adresată. El reprezintă un curent politic minor la nivel continental: conservatorismul eurosceptic. În viziunea acestui curent, UE este o construcţie birocratică cu tendinţe paternaliste, un proiect socialist în esenţa sa, chiar dacă acest socialism nu se manifestă violent şi dictatorial ca cel sovietic. Această viziune este larg răspîndită în Marea Britanie. În România, i-aş putea identifica pe Cătălin Avramescu şi, mai articulat, pe Traian Ungureanu cu această concepţie. Conservatorii eurosceptici s-au văzut mereu pe ei înşişi ca pe un fel de frînă a bunului-simţ pusă în calea unui proiect dacă nu periculos, măcar hazardat. Inevitabil, pentru ei UE este un proiect de stînga. Astfel pentru ei clivajul integrare/non-integrare se confundă cu clivajul clasic stînga/dreapta. Însă cele mai multe partide de dreapta de pe continent nu au marşat la această viziune. Uniunea Europeană este în aceeaşi măsură un proiect al creştin-democraţilor germani şi italieni cum este al socialiştilor francezi. Generalul De Gaulle a avut o poziţie complicată prin care urmărea două scopuri contradictorii: să facă din Franţa liderul Europei, dar să nu piardă nimic din suveranitatea tradiţională. Generalul a reuşit să blocheze cu succes integrarea pentru cîteva decenii după ce a impus, în 1966, aşa-numitul „compromis de la Luxemburg", prin care orice stat putea să blocheze deciziile colective din Uniune. Acest blocaj a fost depăşit abia după Tratatul de la Maastricht. Între timp, urmaşii politici ai lui De Gaulle au trecut peste retincenţa faţă de o integrare aprofundată şi îl vedem acum pe neo-gaullistul Sarkozy în poziţia de campion al Tratatului de la Lisabona, care transferă, chiar dacă timid, noi puteri spre instituţiile comunitare. Alte partide de dreapta mari, popularii spanioli de pildă, nu au fost niciodată în tabăra eurosceptică.

Care este semnificaţia acestor evoluţii? Practic, avem în UE două clivaje care acţionează diferit. Primul este clivajul integrare/non-integrare. Aici curentele majoritare sînt pro-UE, atît la stînga, cît şi la dreapta. Este apoi clivajul stînga/dreapta, unde lupta se dă pe liniile politice tradiţionale. Pentru majoritatea partidelor reprezentate în Parlamentul European, clivajul integrare/non-integrare este depăşit. Ele acceptă UE ca pe o prezenţă consolidată şi încearcă să îşi impună preferinţele asupra anumitor politici, în cadrul acestei Uniuni.

După părerea mea, curentul reprezentat de Klaus îşi risipeşte energiile într-un scop inutil. Problema de viziune este aceea că acordă o însemnătate ideologică unei construcţii instituţionale. Cu alte cuvinte, UE nu este în sine nici de dreapta, nici de stînga, nici socialistă, nici capitalistă. Cum bine spunea Klaus în discursul său din PE, Uniunea este o creaţie a oamenilor. Ea reprezintă preferinţele politice ale acestor oameni. A te lupta mereu cu forma instituţională a Uniunii este o distragere de la adevărata miză: impunerea unor anumite preferinţe politice.

Ironia face că în vreme ce conservatorii eurosceptici consideră UE un proiect stîngist, dinspre stînga se consolidează un curent care consideră Uniunea un monstru capitalist care vrea să impună piaţa cu orice preţ. Eşecul referendumului pentru Constituţia Europeană în Franţa s-a datorat în primul rînd dezertării aripii stîngi a Partidului Socialist de la poziţia pro-integrare tradiţională a acestui partid. În viziunea acestui curent, UE a fost acaparată de interesele de afaceri, iar încercările de a liberaliza pieţele naţionale arată acest lucru. Avem deci două poziţii radicale care acuză UE de acelaşi lucru, de la capete opuse: fiecare consideră că Uniunea a fost acaparată de adversarii politici şi de aceea fiecare se opune actualului aşezămînt instituţional. Evident, conservatorii şi socialiştii eurosceptici nu pot avea dreptate în acelaşi timp. La fel de evident, amîndouă curentele greşesc.

- Revenind la dreapta eurosceptică, aceasta ignoră cu totul faptul că din 2005 (mai pronunţat, dar situaţia era aceeaşi înainte) curentul de centru-dreapta domină toate cele trei instituţii importante ale UE: Consiliul (pentru că aceasta a fost culoarea politică a majorităţii guvernelor), Parlamentul (unde grupul popular cel mai numeros a căutat tot mai des alianţe la dreapta sa, mai degrabă decît aranjamente cu grupul socialist) şi Comisia (care formal nu are culoare politică, dar cum comisarii au fost trimişi de guvernele majoritar de dreapta, şi ei au un trecut politic în această direcţie, iar Barroso însuşi este un politician de centru-dreapta).

În dezbaterea publică însă, ambele curente eurosceptice sînt avantajate de structura cu totul extraordinară a UE. George Tsebelis a dezvoltat un model de analiză instituţională care ia în considerare „jucătorii veto" – adică acei actori care pot bloca o schimbare. În statele naţionale clasice, aceşti jucători veto sînt limitaţi (Italia, cu sistemul său politic complicat, are cei mai mulţi, iar Marea Britanie, cu guvernul său puternic – cei mai puţini). Aplicînd teoria sa la UE, Tsebelis numără mai mulţi jucători veto decît în sistemele politice tradiţionale. Majorităţile necesare votului sînt complicate şi au praguri mari. Instituţiile UE – Consiliul şi Parlamentul mai ales – se pot bloca reciproc şi pot pierde mult timp în jocul dintre ele mai degrabă decît în luarea propriu-zisă a deciziilor. Am făcut această digresiune pentru a ajunge la următoarea concluzie: schimbarea este foarte dificilă în Uniunea Europeană. Orice schimbare de politici cere timp, iar decizia finală tinde mai mereu spre centru, decît spre poziţiile pure de la dreapta sau de la stînga spectrului. Astfel, critica radicalilor, atît de stînga, cît şi de dreapta are priză la public: cînd ai opţiuni politice ferme, ţi se pare că veşnicele negocieri de la Bruxelles reprezintă pierdere de vreme şi orice compromis făcut de tabăra ta este trădare. Cred că aşa se explică de ce curentele eurosceptice au succes în referendumuri (unde se discută despre o problemă izolată), dar nu reuşesc să obţină voturi majoritare în alegerile pentru Parlamentul European.

În concluzie, deşi poziţia radical pro-piaţă a conservatorismului eurosceptic îmi este simpatică, cred că acest curent se risipeşte într-o dezbatere colaterală. Dreapta domină de ani buni Uniunea Europeană şi faptul că nu a produs schimbări mai rapide sau mai radicale se datorează structurii instituţionale a Uniunii, care avantajează compromisul. Putem fi nemulţumiţi, dar partea bună este următoarea: cînd stînga va domina în Consiliu, Comisie şi Parlament, minoritatea de dreapta va putea la fel de uşor să blocheze schimbările radicale.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

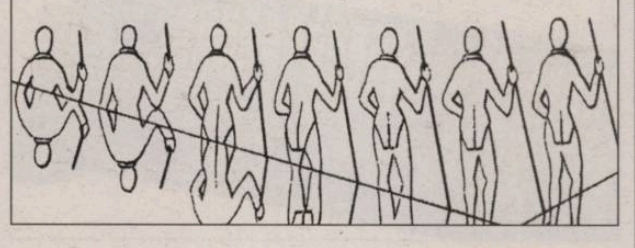

Vine, vine primăvara...

Am fost, cu toţii, învăţaţi la şcoală despre binefacerile primăverii şi, evident, despre cum „întreaga natură renaşte la viaţă...". Şi, de fiecare dată, cu ocazia trecerii a încă unui anotimp cu şabloanele lui prăfuite cu tot, ni s-a dat să facem cîte o compunere. Desigur, pe tema respectivului anotimp, în cheie... poetică; folosind cel puţin cinci „expresii frumoase". Pentru că şi acum vine, iarăşi, primăvara, cu acelaşi alai, iată cam ce ar putea cuprinde astăzi o asemenea compunere: probabil, uşor postmodernă, datorită întrepătrunderii mesajelor din sfere stilistice diferite – cele clasic-poetice, pe de o parte, şi cele ale culturii popular-utilitar-publicitare, pe de alta:

Conform Otiliei Cazimir, ea (Primăvara) continuă să îşi facă simţită venirea prin „ploi călduţe şi uşoare" (elementul meteo şi neînsufleţit), „fir de ghiocel plăpînd" (cel însufleţit şi vegetal), „şiruri negre de cocoare" (cel şi mai însufleţit şi animal) şi „cîntec de copii" *(the human touch...) – Pentru tine, primăvară*. *„Look* primăvăratic: combină, în amenajare, culorile anotimpului – albul vestitor al primăverii (pentru suprafeţele mari) şi verdele crud al ierbii (ca accent de culoare) cu imprimeuri florale şi cu vaze pline cu flori de sezon!" *(Lumea femeilor,* din 18 februarie a.c.). Articolul se referă la cum să-ţi decorezi casa... de primăvară şi se intitulează „Cu o floare nu se face primăvară". În fond, trecerea de la registrul poetic la cel publicistic nu e atît de semnificativă şi nici cea de la exteriorul din poezia Otiliei Cazimir la interiorul din articolul de design: ambele texte descriu o lume, se vor poetice şi conţin expresii frumoase.

„Lumina e mai caldă şi-n inimă pătrunde; / Prin rîpi adînci zăpada de soare se ascunde" (Vasile Alecsandri – *Sfîrşitul iernei).* „Deschizi larg ferestrele, să intre soarele şi... ce vede? Acelaşi decor din lunile de iarnă. Hocus-pocus: invită primăvara să se instaleze la tine acasă!" *(Lumea femeilor).* Lumina primăvăratică e cea căreia tu, biet muritor supus capriciilor naturii, e cazul să-i deschizi şi fereastra, şi inima. Dacă o laşi, „după o iarnă lungă ş-un dor nemărginit" „un soare dulce" este aprins în „sufletul uimit!" (Alecsandri – *Sfîrşitul iernei);* dar şi „imprimeurile florale în culori deschise (galben, verde, bleu, roşu) pe fundal alb (pentru huse, perne, perdele)" *(Lumea femeilor).* Universul din interiorul „de sezon", construit ţine pe cît poate pasul cu cel exterior, imprevizibil.

Lucrurile pot merge însă şi mai în profunzime. De la giumbuşlucuri imagistice se ajunge la adevăratul mesaj al primăverii: „Este timpul renvierii, este timpul rennoirei, / Ş-a sperării zîmbitoare, ş-a plăcerei, ş-a iubirei". (Vasile Alecsandri – *Lunca din Mirceşti).* „Te-ai gîndit vreodată cît de benefice pot fi verdeţurile pentru organismul tău? O serie întreagă de plante precum urzicile, spanacul, leurda, păpădia şi chiar salata verde te pot ajuta nu numai să-ţi recapeţi vitalitatea, ci şi să vindeci sau să ameliorezi multe afecţiuni destul de serioase". „Turbodieta primăverii – ne scapă de toxine, hidratează, reglează tranzitul intestinal şi digestia. În plus, ne face să uităm de senzaţia de foame, ne dă o stare generală de bine şi ne ajută să dăm jos pînă la 4 kg în 7 zile" *(Libertatea special,* din februarie a.c.).

Există însă şi soluţii, chiar primăvăratice, pentru a ieşi din locurile comune preţioase. Iată un posibil sfîrşit de compunere, în cheie pragmatică. „Ies gospodinele / Iuţi ca albinele, / Părul le flutură, / Toate dau zor. / Unele mătură, / Altele scutură / Colbul din pătură / Şi din covor". (George Topîrceanu – *Rapsodii de primăvară).*

Teodor BACONSKY

turn înclinat

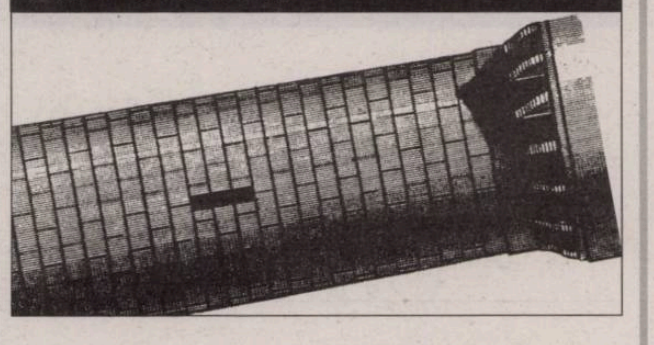

A chi la colpa?

Sînt convins că un simplu articol nu poate corija greşelile care, acumulîndu-se nestingherit, au sfîrşit prin a declanşa criza relaţiilor româno-italiene. Greşeli de evaluare politică, de gestiune a fluxurilor migratorii şi de comunicare. Situaţia s-a agravat, evident, pe fondul crizei economice: cel mai perfid prilej pentru a scoate din pivniţa trecutului marioneta populistă a Ţapului ispăşitor. Dacă totuşi scriu pe această temă este pentru că resimt actuala conjunctură bilaterală ca pe un eşec sufletesc. Iubesc Italia, pe care am cunoscut-o direct în anii cînd am servit la Vatican. Am scris chiar, împreună cu Horia Bernea, o carte despre *Roma caput mundi*. Îi îndrăgesc şi pe italieni, popor de unic rafinament, generos, muncitor, talentat, care ştie să se bucure de soare, de misterele mării, de artă şi muzică, de frumuseţea vieţii. Nu are sens să aştern simetrice fraze elogioase despre noi înşine: ar suna patriotard. Mă limitez la a spune că mă simt parte din ce ni se întîmplă. Şi că am făcut tot ce mi-a stat în putinţă, pe plan intelectual sau diplomatic, pentru ca România să-şi regăsească locul în Europa, alături de parteneri care încep să ne respecte.

Alianţa româno-italiană, după căderea comunismului, ilustra pînă nu demult una dintre rarele noastre poveşti de succes. Italia a fost prezentă în istoria noastră nu doar ca piesă pe harta geopolitică a lui Napoleon al III-lea. Ea însăşi ne-a influenţat: prin imaginarul latin al Romei, de unde „ne tragem", prin *Risorgimento*, iar mai recent prin literatura şi cinematografia pe care le-a dat la iveală în secolul al XX-lea. Şcoala Ardeleană s-a format în universităţile catolice din Cetatea eternă. Am fost o ţară care, sub Antonescu, s-a aliat cu Italia fascistă, însă acest context politic nefericit nu a împiedicat fondarea superbei *Accademia di Romania*, care străluceşte şi astăzi în Valle Giulia. Dialogul intercultural s-a perpetuat mai presus de aporiile veacului: o bună şcoală românească de italienistică şi un important front italian dedicat studiilor româneşti s-au putut rezema pe această afinitate mutual conştientizată.

După 1990, Italia şi România au făcut comerţ abundent, au ţesut o uriaşă reţea de IMM-uri mixte, s-au coordonat politic şi au realizat schimburi intelectuale de admirabilă vitalitate. Mulţi dintre românii plecaţi la muncă au ales Italia pentru că acolo se simţeau (instinctiv) cel mai aproape de casă. E clar acum că fenomenul a mers prea departe. Cu o jumătate de milion, comunitatea de imigranţi români putea fi relativ uşor acceptată. Cînd ea a depăşit un milion, schimbarea de scară demografică a determinat o „ruptură de fază". Chiar dacă rata infracţionalităţii din sînul minorităţii româneşti s-a menţinut la cota „fiziologică" de 5 procente, ea a căpătat o vizibilitate negativă pe care anumite medii peninsulare au accentuat-o printr-un discurs alarmist, presărat cu regretabile note xenofobe.

În ce ne priveşte, am comis eroarea majoră de a promova politic şi mediatic figura „eroică" a Românului Persecutat de străini ostili. În loc să ne dezicem ferm de acei compatrioţi care se comportă prin alte ţări ca nişte barbari capabili de crime atroce, i-am transformat în martiri, haiduci sau victime ale „rasismului". Le cerem altora să accepte că „infracţiunea nu are naţionalitate şi frontiere", dar sîntem gata să ne sacrificăm miniştrii de Externe pentru că n-au acordat suficientă „asistenţă" numeroşilor conaţionali lipsiţi de orice educaţie, certaţi cu legea statului-gazdă şi aspiranţi la regimul de impunitate pe care paşaportul românesc ar trebui, chipurile, să li-l ofere. Febra electoralistă a ipocritei solidarităţi cu infractorii „noştri" din toată Uniunea Europeană se întoarce acum, ca un bumerang, atît împotriva autorităţilor de la Bucureşti, cît şi a sutelor de mii de români onești, care se trezesc pe nedrept amalgamaţi cu toate ciurucurile. Autoperceţia de acest gen suferă de cataractă şi se cere urgent operată. Luate ca atare, Italia şi România nu au nici o vină.

Anca. MANOLESCU

Ioanei Pârvulescu, despre preferinţele biblice

În noua ei rubrică din *România literară*, Ioana Pârvulescu mi-a adresat simbolic, cu graţia ei obişnuită, două articole privind întîlnirea unui om al scrisului cu Evangheliile. Nu e vorba despre demersul „tehnic" al celui care îşi pune la lucru instrumentele bine ascuţite pentru a trata genurile literare, vocabularul, corespondenţele tematice, izvoarele, istoria şi receptarea Textului. Ioana a făcut ceva mai direct, mai liber. Cu experienţa ei de literat, de critic şi de cititor pasionat, ea s-a întrebat dacă Evangheliile pot fi gustate ca literatură şi ne-a spus ce gust au pentru ea. Ne-a amintit de asemenea, aproape muzical, cum sună „începuturile" unor mari texte literare, cum răsună în multe dintre ele acordurile biblice. A ascultat şi ne-a pus să ascultăm prospeţimea de neşters a unor fraze evanghelice. Ea mi-a amintit astfel întrucîtva de Simone Weil, care era de părere că cea mai bună dovadă a dumnezeirii lui Christos stă în *frumuseţea* cuvintelor şi a faptelor lui. Sînt cuvinte şi fapte „fără de ce" (Ioana a cercetat această temă medievală care ajunge pînă la Angelus Silesius, tradus de ea în româneşte, şi pînă la Heidegger), cuvinte şi fapte care nu se lasă epuizate de verigile cauzalităţii obişnuite, ci o răsuceşte pe aceasta spre o gratuitate eliberatoare.

În mod voit, cred, Ioana a venit în faţa Textului fără auxiliare critice, neînsoţită de instituţiile tradiţionale ale interpretării. A avut curajul să se confrunte singură cu el. Şi-a pus la lucru propria competenţă, a privit textul din unghiurile, reunite, ale specialităţii şi ale sensibilităţii ei. Nu e acesta pînă la urmă unul dintre modurile cele mai profitabile de a te raporta la textul sacru? Nu are el în fond să ne spună fiecăruia dintre noi ceva personal, decisiv pentru persoana noastră? Aşa ne îndeamnă Kierkegaard să citim Evangheliile: direct, ca pe un mesaj care ne priveşte nemijlocit, care propune fiecăruia o interogaţie, un program transformator, formulat exact pe potriva noastră adîncă. Se socoteşte, dintr-un punct de vedere similar, că printre cele patru sensuri ale fiecărui verset din Coran, există unul care se referă la ceea ce vrea Dumnezeu să facă din cititor prin intermediul pasajului în cauză, la felul cum El îl interpelează/formează pe cititor prin acel verset. E un mod de a concepe Textul drept avînd însuşirea universalului capabil să înfăşoare particularul tuturor destinelor omeneşti, împreună cu libertatea fiecăruia.

Că a ales un mod *personal* de a se raporta la Text, Ioana o arată prin faptul că îşi declară *preferinţele* pentru o anumită Evanghelie, pentru o anumită temă sau un tip de discurs. Îndemnată de ea (şi în acord cu ea), m-am gîndit la acele episoade din Evanghelii – rare, dar puternice – ale întîlnirii personale, în singurătate, cu Christos. Există în Evanghelia după Ioan două scene în care Iisus nu e înconjurat de mulţime sau de ucenici, ci stă faţă în faţă cu un partener uman, Cel singur faţă în faţă cu un singur. La miezul zilei, cînd soarele nu lasă umbră, e întîlnirea lui Iisus cu femeia samarineancă (Ioan, 4, 3-29). Noaptea se petrece întîlnirea cu Nicodim (Ioan, 3, 1-21). În amîndouă, Christos îşi presează partenerul de dialog să pătrundă în propriul lui adînc, dincolo de nivelul individual cu care e obişnuit, dincolo de reprezentările şi normele care îl situează ca persoană socială. În amîndouă, Christos îşi pune, aproape cu violenţă, interlocutorul în faţa unui paradox care rămîne să lucreze (sau nu) în fiinţa fiecăruia, după disponibilitatea personală de a-i accepta tensiunea.

Textul sacru însuşi, consideră tradiţiile spirituale, e unul dintre locurile privilegiate de întîlnire între cei doi parteneri. Cabala face din Tora spaţiul care înglobează întreg realul, spaţiul în care Dumnezeu şi omul se pot găsi şi se pot influenţa unul pe celălalt. La fel cu recitarea şi studiul Torei, recitarea Coranului înseamnă să interiorizezi mesajul divin, să devii cutia lui de rezonanţă. În Apocalips, Cartea trebuie mîncată, gustul ei trebuie să îţi coboare de pe buze pînă în măruntaie. Medievalii vorbeau despre *ruminatio*, despre „mestecarea" Textului. Într-o expresie simbolică sau alta, apare mereu tema travaliului necesar pentru ca Textul să devină o instanţă interiorizată formativă. În volumul *Raţiunea gesturilor în Occidentul medieval*, antropologul Jean-Claude Schmitt face o frumoasă analiză legată de iniţialele istoriate ale unui manuscris cistercian de la începutul secolului al XII-lea. Literele sînt alcătuite de corpurile unor călugări care treieră, taie lemne, culeg viţa-de-vie, care trudesc într-un fel sau altul. Dar nu această muncă le contorsionează, cu o ingenioasă graţie, trupurile. „Corpul nu există aici – spune J.-C. Schmitt, decît în măsura în care formează litera. Corpul răsucit e supus literei, Cuvîntului şi nu constrîngerilor unei tehnici pragmatice". Ceea ce se figurează simbolic – spune autorul – nu este munca fizică, ci munca monahului de a se alipi de Text prin copierea, studiul, interpretarea lui. E munca de a se conforma Textului, de a intra în Text. J.-C. Schmitt compară acest manuscris cu unul din secolul al XIII-lea unde muncitorul şi munca sînt figurate funcţional, în imagini care fixează

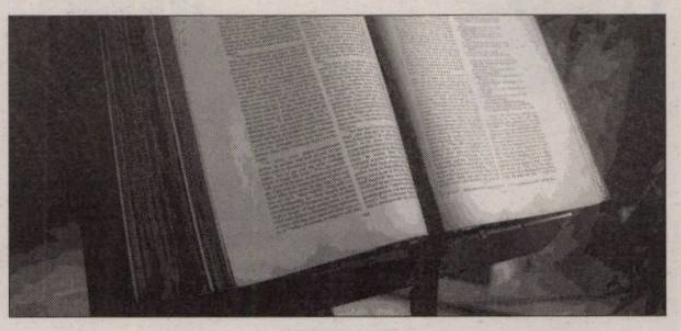

Textul în realul imediat, atenuîndu-i tensiunea verticală. Intimitatea dintre cititor şi text s-a modificat, simbolul îşi schimbă accentul, înclinînd să devină alegorie.

Cultura europeană a păstrat totuşi pînă tîrziu capacitatea de a se hrăni din Text. Pînă în secolul al XIX-lea, învăţămintele, episoadele, personajele biblice au constituit un depozit tematic important pentru toate artele. Ele ofereau reperele Bibliei întîlnite pretutindeni, inteligibile pentru oricine, normative pentru cei mai mulţi. Pînă pe la mijlocul secolului al XX-lea, chiar dacă aceste teme şi-au micşorat locul în imaginarul comun, ele au continuat să fie înţelese şi raportate la textul lor sursă. În legătură cu ultimele decenii specialiştii vorbesc, în schimb, despre „decreştinizarea" mentalului european. Ei indică astfel nu numai abandonarea practicilor şi a convingerilor religioase, ci pur şi simplu ignoranţa culturală în ce priveşte universul biblic şi, pe cale de consecinţă, ignoranţa omului european în ce priveşte un vast domeniu al culturii sale.

Această pierdere a memoriei, această ignoranţă de sine a europenilor a început să-i alerteze chiar pe responsabilii culturali oficiali. În Estul ca şi în Vestul european, problema predării în şcoală a tematicii religioase e dezbătută, se propun diferite soluţii, se încearcă formarea profesorilor. Trei sînt, în mare, variantele posibile: predarea, de tip cateheză, a religiei; prezentarea tradiţiilor spirituale din unghiul ştiinţelor religiei; studiul referinţelor creştine în cadrul disciplinelor umaniste (istorie, literatură, filozofie, istoria artei), al ştiinţelor sociale şi politice. Cea din urmă variantă acoperă cel mai bine problema memoriei şi a identităţii europene. Dar nu e vorba aici doar de formarea tinerilor, ci de reapariţia în spaţiul public, în mediul cultural a referinţelor religioase. Fără cunoaşterea cadrelor creştine în care s-au mişcat atîtea secole cultura şi societatea continentului, omul de azi, intelectualul de azi riscă să devină un străin în propria lui civilizaţie.

E aşadar de dorit ca specialistul în domeniile umaniste şi sociale să amintească public orizontul religios în care a evoluat vreme îndelungată obiectul lui de studiu; e profitabil ca specialistul să se apropie de textele şi de tematica creştinismului din unghiul competenţelor sale. În spaţiul public, în conştiinţa noastră se pot reînnoda astfel legăturile – atîta vreme fireşti – între spiritualitate şi cultură. Firescul cu care a procedat, în această chestiune, Ioana Pârvulescu e cu atît mai preţios.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Televiziunea şi Puterea

Televiziunea înseamnă putere, poate cea mai importantă în zilele noastre, aşa că Puterea a încercat dintotdeauna să se folosească de ea. Să ne amintim că prima acţiune a tinerei noastre democraţii a fost ocuparea televiziunii şi transmiterea de mesaje în direct către populaţie, prin vocile lui Caramitru sau Dinescu. Ceauşescu pierduse controlul încă din acel moment: nu ai acces la televiziune – asta înseamnă că nu mai exişti, că eşti deja mort. Apoi, am avut ceea ce s-a numit „Revoluţia în direct". Să ne amintim, de asemenea, cum îl înfăţişa televiziunea pe Ion Iliescu, în 1990, drept omul providenţial al naţiunii şi „un preşedinte pentru liniştea noastră", în timp ce protestatarii din Piaţa Universităţii erau „golani", „drogaţi" şi „vînduţi puterilor străine". Dacă televiziunea afirma aceste lucruri înseamnă că asta era realitatea, căci ea are forţa de a crea realitate prin simpla rostire, ca Dumnezeul Facerii.

Cei care se află în fruntea bucatelor sînt conştienţi de extraordinara putere pe care-o are televiziunea şi încearcă prin orice mijloace să deţină controlul asupra ei. Dacă nu pot să o controleze, atunci mai bine să nu existe, căci ce funcţionează independent de ei se poate întoarce împotriva lor. Este cazul, în zilele noastre, al televiziunilor din Republica Moldova. Posturile care nu sînt aservite Puterii sînt desfiinţate. La sfîrşitul lui 2008, Consiliul Coordonator al Audiovizualului de acolo a refuzat să prelungească licenţa PRO TV în Republica Moldova. CCA-ul „fraţilor de peste Prut" a declarat că licenţa postului de televiziune nu poate fi prelungită, deoarece a fost eliberată în baza vechii legi a audiovizualului. Adică au găsit o scuză ridicolă, să nu pară un act discreţionar. Totul trebuie să mimeze legalitatea. Dacă e vorba de lege, PRO TV a contestat în instanţă refuzul CCA de prelungire a licenţei. Dar suprize, surprize: Curtea de Apel a respins acţiunea. Legea o invocăm de fapt în glumă, legea e aia pe care o facem noi!

Vi se pare o realitate dintr-o altă lume – cea a ţărilor cu o parodie de democraţie? Vi se pare că aceasta este o stare de lucruri de care noi ne-am dezbărat de mult?

Cam în aceeaşi perioadă cînd aflam, de la agenţiile de ştiri, că tribunalul basarabean considera că nu e nici o problemă cu ridicarea licenţei PRO TV Moldova, găseam şi următoarea ştire: „Curtea de Apel Bucureşti a respins cererea Rodicăi Culcer de reintegrare în funcţia de director al Direcţiei de Ştiri şi de efectuare a menţiunilor corespunzătoare în cartea sa de muncă. Curtea de Apel Bucureşti a mai decis că sînt nefondate şi susţinerile salariatei Rodica Culcer privind o încălcare a libertăţii de exprimare prin reorganizarea realizată. Prin aceeaşi decizie, Curtea de Apel Bucureşti a mai stabilit că nu se poate vorbi despre o reorganizare disimulată a SRTV, efectuată în scopul îndepărtării salariatei Rodica Culcer din funcţia de director al fostei Direcţii de Ştiri ca urmare a difuzării în cadrul *Jurnalului* de pe postul TVR 1 a materialului cu cazul Remeş-Mureşan. Dimpotrivă, instanţa de recurs a statuat că reorganizarea a fost motivată de auditul intern întocmit anterior reorganizării, care releva serioase disfuncţionalităţi operaţionale la nivelul fostei Direcţii de Ştiri condusă de Rodica Culcer, menţionează TVR". Şi aşa mai departe, cu blabla-urile de rigoare, pe limba lor gri-păsărească. Prin urmare, nu s-a făcut un abuz – Doamne fereşte! –, ci s-a acţionat în spiritul corectitudinii şi al legii.

Băieţii noştri sînt ceva mai finuţi, dar, pînă la urmă, acţionează la fel şi animaţi de aceleaşi resorturi ca fraţii *lor* de peste Prut. Alexandru Sassu, omul pus în fruntea TVR să vegheze ca televiziunea să slujească Puterea, ştie ce face, iar justiţia serveşte cu devotament cauza.

Acum să ne reamintim recenta vorbă de duh a parlamentarului democrat Cezar Preda: „TVR face ce-i spunem noi, nu ce vor alţii!"... Ce-am mai putea adăuga?

Ioana AVĂDANI

Trăim un an greu

– şi trebuie să şi „dăm bine" –

Cu ceva timp în urmă, Consiliul Europei a adunat o mînă de oameni cu interes în libertatea de expresie să analizeze oportunitatea adoptării unor documente – cu valoare de recomandare – legate de comportamentul mass-media la vreme de criză. Două zile ne-au trebuit să ajungem la concluzia că nu poţi reglementa reacţia la criză, atîta timp cît accepţi că însăşi criza este un moment de fractură de paradigmă, un moment (insist) în care nici o regulă prestabilită anterior nu se mai poate aplica. A face reguli pentru lipsa de reguli este un exerciţiu intelectual atractiv, dar doar atît. Şi, oricît de diferiţi am fi fost în părerile, experienţele şi credinţele noastre, am fost cu toţii de acord – atunci – că putem vorbi de criză doar „la moment". Criza este secunda rupturii – nu ceea ce o premerge şi nici decum ceea ce urmează.

De aceea cred că a vorbi de „perioada de criză" pe care o traversăm este oarecum oximoronic. Un soi de scuză mentală care ne permite să justificăm multe şi să ne plîngem angoasele. La români, criza a devenit subiect de discuţii, de dezbateri (un fel de discuţii mai cu foc şi cu ceva mai mult public pasiv), de reglări de conturi, de glume (cum altfel?), de oferte promoţionale, de reclame. Şi, dacă o vom mai duce mult aşa, criza asta va deveni un mit, pe care nimeni nu l-a văzut, dar ale cărui „efecte" le ştie toată lumea. Cam ca Meşterul Manole.

Lovit evident de criză este şi sectorul mass-media, cu rolul său dual de victimă şi colportor: cu cît scrie/vorbeşte mai mult despre criză, cu atît percepţia despre criză se învîrtoşează şi loveşte mai abitir, ceea ce dă un şi mai puternic temei mass-mediei să fluture stindardul crizei şi... După cum spunea unul dintre participanţii la masa rotundă „Publicitatea de criză" (organizată la jumătatea lunii februarie de Clubul Român de Presă), „criza trece prin minţile noastre". Frica de criză este mai mare decît criza însăşi.

Au venit la masa rotundă oameni din mass-media (cu precădere din presa scrisă, dar şi de la televiziunile de mare audienţă), din agenţiile de publicitate şi chiar cîţiva „anunţători". Dovadă că tema a stîrnit interes a fost numărul mare de participanţi – şi „reprezentarea", la nivelul „deciziei pe bani" (adică sus!). Faptul că vorbirile s-au legat mai greu şi că multe lucruri au rămas nespuse mă face să cred că oamenii erau mai degrabă dispuşi să asculte, decît să vorbească despre propriile probleme. Problema tuturor era destul de vizibilă (cam ca un elefant într-o încăpere): scad bugetele de publicitate. Şi scad sensibil – de la 600 de milioane de euro (cifră estimată pentru 2008) la 450 de milioane în 2009. Estimată, spuneam, pentru că – aşa cum a subliniat unul dintre participanţi – „piaţa" nu este în stare să vină cu o cifră netă clară a bugetelor de publicitate. În atari condiţii, bugetele nu vor fi doar mai mici, ci şi – frumos zis – „mai atent alocate". Din acest punct de vedere, clienţii de publicitate, cei care pun banii pe piaţă, au fost extrem de tranşanţi: trăim un an greu, banii sînt cîţi sînt, nu mizaţi pe solidaritatea de industrie, luptaţi-vă pentru ei.

Un mesaj destul de dur pentru mass-media, ai cărei reprezentanţi aşteptau, probabil, ceva mai multă cooperare din partea celor din publicitate. Au fost menţionate acolo cîteva posibile soluţii: un accent mai serios pus pe auditarea reală a tirajelor (şi nu numai reală, dar făcută de organizaţii credibile şi cunoscute în branşă – cum ar fi Biroul Român de Audit al Tirajelor), armonizarea termenelor de încasare a banilor cu nevoile presei (căci un termen legat de încasare de 150 de zile este, Doamne, iartă-mă, aproape o jumătate de an, o perioadă lungă şi în vremuri „normale", dară-mi-te la vreme de criză!), renunţarea la faimoasele „rebate"-uri – un soi de comisioane percepute de agenţiile de publicitate de la mass-media (în plus faţă de cele percepute de clienţii lor).

Stăpînii banilor au fost însă expliciţi: faceţi-ne oferte pe care să nu le putem refuza. Fiţi flexibili şi – magic cuvînt! – fiţi creativi. Creativitatea ca soluţie de ieşire din criză este o idee seducătoare, poate mai solidă, pe termen lung, decît apelul la strîngerea rîndurilor în interesul industriei. Rezerve de creştere ar mai fi. Noua legislaţie în audiovizual permite noi forme de publicitate – cum ar fi plasarea de produse. Drept e că aceste forme nu avantajează presa scrisă – cea mai puternic lovită de criză (şi de frica de criză).

O altă soluţie ar fi apelul la eternul binefăcător – statul – şi la măsuri protecţioniste pe care acesta le-ar putea lua – după model francez – în favoarea industriei de mass-media. Reduceri de TVA, în speţă – greu de imaginat în contextul în care bugetul însuşi e „de criză", cînd fiecare bănuţ (se zice) contează. Şi cînd industria de mass-media este asimilată (la cel mai înalt nivel) cu „mogulii" – care sînt, nu-i aşa? – nişte cetăţeni mai puţin decît oneşti şi care s-au îmbogăţit din diverse mişculaţii. La ce ar binemerita ei sprijin de la Patrie? Pentru că, au argumentat participanţii la masa rotundă, presa îndeplineşte (ropot de tobe) „un serviciu public". *Voilà!* După ce ani de zile ni s-a spus că singura datorie a mass-media private este să-şi facă acţionarii fericiţi (după modelul oricărui business care se respectă), iată că am avut nevoie de criză pentru a descoperi mandatul public în baza căruia funcţionează. Nu-i rău, nu-i rău – cum nici ajutorul „de stat" nu este o cerere tocmai absurdă (de ce ar fi industria auto mai importantă ca cea a informaţiei?). Cu singura condiţie ca, după aceea, jurnalismul practicat de aceste companii de presă să aibă o memorie suficient de lungă pentru a-şi reaminti că funcţionează în interes public – nu doar în interesul publicului.

Doar că aceste soluţii care mizează pe solidaritate – fie ea de industrie sau de stat – au o problemă inerentă, un soi de păcat originar: sînt semne de slăbiciune. Anunţă lumii că lucrurile nu stau tocmai foarte bine cu companiile care le propun, fiind astfel dăunătoare imaginii corporatiste. „Nu putem face asta, nu dă bine!" – a punctat unul dintre participanţi. „Trăim din dat bine."

Cum poate, aşadar, mass-media să iasă din „criză"? O primă mişcare necesară ar fi să renunţe la însăşi ideea de criză, să-şi găsească termeni economici mai adecvaţi (am auzit „recesiune", am auzit „contracţie economică"), să-şi identifice paradigma economică şi să-i afle regulile – şi să joace conform acestora. Aici intervine flexibilitatea, solidaritatea înţeleasă ca joc de tip *win-win,* tot aici îşi găseşte loc şi creativitatea (nu v-ar plăcea o lume în care supravieţuieşte nu cel mai puternic, ci cel mai inventiv?) – toate lucruri care „dau bine" şi care clădesc premise de prosperitate viitoare. Şi, dacă între acestea îşi găseşte loc şi interesul public, cu atît mai bine, cu atît mai bine.

PUBLICITATE

Schultz Consulting
www.schultz.ro

Cursuri autorizate:
- Formare de formatori
- Manager proiect
- Manager resurse umane

Alte programe:
- Leadership
- Certificare Europeană IPMA în management de proiect

Palatul Camerei de Comerţ şi Industrie a României
B-dul Octavian Goga nr. 2, Tronson 2, Mezanin, Camera 3, Sector 3, Bucureşti
Tel: 021-3156547 · Fax 021-3156548

„Cititorii sînt şi 1, şi 0“

– interviu cu Manuela PREOTEASA –

Manuela Preoteasa s-a născut la Logreşti, Gorj, în septembrie 1976. Este absolventă a specializării Jurnalism, Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării, Universitatea Bucureşti şi doctorand în Ştiinţele Comunicării, la aceeaşi facultate. A început să lucreze încă din perioada de practică a primului an de facultate, la Radio România şi la Radio Uniplus. Din 1998, a migrat treptat spre jurnalismul economic, mai întîi la săptămînalul Capital, *unde a lucrat timp de şase ani, apoi la* Cutia neagră, *emisiunea de anchete şi reportaje TV a Danei Deac. În 1999, a fondat un site, alături de foşti colegi de la* Capital. *Iniţial s-a numit revistapresei.ro, ulterior a devenit HotNews.ro. În 2004 a lansat primul portal dedicat informaţiei europene, integrat într-o reţea specializată, EurActiv. În tot acest timp, a colaborat cu Centrul pentru Jurnalism Independent, cu sprijinul căruia a publicat mai multe studii despre mass-media, în special din perspectiva proprietăţii şi a dimensiunii economice.*

Nu eşti angajata unui ziar sau a unui trust de presă. Programul tău de lucru este atipic. De multă vreme eşti propriul tău manager. Ai lucrat în presa scrisă şi în audiovizual, iar acum în presa online. Cum te-ai defini, ca jurnalist?

Programul mi l-am ales făcînd mai multe lucruri deodată. Cred că este o consecinţă a vieţii pe care o trăim şi care este foarte fragmentată. De pildă, îmi place să citesc mai multe cărţi deodată. Bineînţeles, nu în acelaşi timp. Nu termin un volum şi totuşi încep altul, apoi mă întorc la primul şi tot aşa. Iar cîteodată mi se pare că am cele şapte vieţi ale unei pisici, dar pe care le trăiesc în paralel.

De cînd lucrez în presă, am încercat să nu mă concentrez pe un singur domeniu şi, treptat, nici măcar pe un singur canal. Aşa am descoperit, în 1999, „scrisul pe pereţi“. Pe atunci nimeni nu credea în viitorul jurnalismului online, nici eu nu credeam. M-a atras dintr-o curiozitate, dintr-o joacă şi din dorinţa de a diversifica, pentru că, aşa cum am spus, îmi place să fac mai multe lucruri deodată. Eram deja specializată în jurnalismul economic, un domeniu aparent greu şi plictisitor, mai ales partea legată de taxe, de fiscalitate. Cu timpul, am căutat diferite modalităţi de abordare, am optat pentru investigaţie, apoi pentru audiovizual şi, în sfîrşit, pentru mediul online, fiindcă undeva există sigur un numitor comun.

„Nu sînt un om de ştiri“

Ce înseamnă pentru tine jurnalismul economic?

Pentru a prelua o formulă din manuale, jurnalismul economic e unul dintre cele mai plictisitoare tipuri de jurnalism, toată „arta“ este însă a reuşi să-l faci atractiv. Să vorbeşti despre bani nu este un subiect extraordinar, deşi pare. Însă cu talent şi cu un pic de tehnică, poţi face din orice o poveste. Chiar e recomandat să transformi un subiect economic într-o poveste.

Pentru mine înseamnă în primul rînd aprofundarea în zona economică a anumitor subiecte. Unii îl numesc, generic, jurnalism de investigaţie. Eu evit acest termen pentru că în România a căpătat o conotaţie destul de urîtă. Investigaţia este de multe ori percepută ca un atac sau ca un meci de ping-pong în care x îl acuză pe y. Eu prefer să îl numesc un jurnalism aprofundat care încearcă să treacă de suprafaţa lucrurilor.

Primul meu articol pe care l-am publicat în revista *22*, pe vremea cînd eram încă studentă, era un articol de analiză. Îl ţin foarte bine minte. Era o dezbatere despre rolul televiziunilor în relatarea unor campanii politice, de fapt, un subiect care m-a preocupat mult timp după aceea, m-am înscris şi la un doctorat pe tema asta: piaţa mass-media din perspectiva proprietarilor de mass-media, adică să aflăm cine se află în spatele trusturilor de presă. Cred că mă caracterizează mai degrabă un spirit analitic, nu sînt un om de ştiri, n-aş putea să rămîn doar la nivelul flash-urilor. Cînd am lucrat în televiziune, am încercat să realizez reportaje cu o anumită profunzime şi care să conţină o poveste, o temă. Asta a fost şi frumuseţea reportajelor de la emisiunea Danei Deac, o excepţie, de altfel, în acest mediu. Televiziunea a fost o provocare pentru mine şi mi-a folosit lecţia pe care o învăţasem încă de la revista *Capital:* să gîndesc „în imagini“. Pe atunci, puţini redactori erau preocupaţi de ilustraţie. Era un mic truc: dacă reuşeai „să-ţi vezi“ articolul, devenea mult mai uşor. Asta mi-a ajutat mult în televiziune.

Pe de altă parte, Dana Deac a avut un mare curaj aducînd la emisiunea ei oameni din presa scrisă sau din radio. Jurnalismul de televiziune e prin natura lui superficial: se lucrează contracronometru, se filmează puţin, strict şi eficient, în termeni de costuri. Noi, cei din presa scrisă, eram pierzători de timp, filmam mult, stăteam mult la montaj. Şi poate că asta dădea o profunzime reportajelor noastre. De aceea mi s-a părut interesantă ideea realizatorului, a Danei Deac, de a colabora cu jurnalişti obişnuiţi „să stea pe un subiect“, era o încercare de a depăşi superficialitatea jurnalismului TV, care pe mine, personal, mă agasează.

Cine face jurnalism economic în România? Există jurnalişti foarte buni în acest domeniu?

Da şi nu. Sînt oameni foarte buni, dar nu putem generaliza. Eu consider că se face prea puţin din cît s-ar putea face. Însă sînt cîţiva oameni talentaţi, mai ales în mediul online, care descoperă treptat această zonă. Mulţi au experienţă în domeniul politic şi vin cu o abordare cu totul diferită, integrează partea economică într-un context mai larg. Termenul de jurnalism economic poate că sună cam pretenţios, dar ideea este să te apropii de preocupările de fiecare zi ale oamenilor. De fapt, asta cere publicul acum, căci în actualitate, informaţia economică a început să predomine. Să nu uităm că vorbim totuşi despre o criză. Că ea de multe ori e transformată într-un bîlci, asta e o altă poveste.

Criza a devenit o formă de entertainment...

Da. Dar şi o modalitate de a speria, de a panica. Este ceea ce surprind eu la televizor şi resping dintr-o reacţie umană, nu profesională. Şi sînt mulţi care s-au săturat de tonul ăsta apocaliptic. E prea multă panică la ştiri, totul e dramatic, de la tonul reporterilor şi prezentatorilor, pînă la abordare. Prea mult show. Iar dezbaterile sînt doar vorbe despre vorbe. Dacă asculţi cu atenţie, sînt comentate, de fapt, replicile şi afirmaţiile altora, o para-realitate. Din aceste cauze, lumea refuză tot mai mult informaţia.

De fapt, ce se întîmplă cu criza economică, cel puţin în România?

Să dau un exemplu clasic: cînd într-o zi de 1 aprilie, jurnaliştii de la un post de radio din Statele Unite s-au gîndit sa facă o glumă, difuzînd o ştire falsă cum că nu se mai găseşte hîrtie igienică în magazine, oamenii au intrat în panică, şi-au făcut acasă provizii de hîrtie igienică şi chiar au provocat o criză. Cred că, pe undeva, asta facem şi noi acum.

E adevărat faptul că multe companii depindeau de altele din străinătate, că nu mai sînt aceiaşi bani în bănci, însă şi noi reuşim prin panică să creăm criza.

Lucrurile se vor debloca. Ne va fi mai greu din punct de vedere mental să depăşim acest blocaj. Totuşi, nu trebuie să fim naivi, există o criză economică care are o bază reală, nu e doar un efect psihologic. Însă nu putem, de pildă, să nu mai cumpărăm nimic... chiar dacă vom cumpăra unele produse în defavoarea altora sau vom cumpăra cu mai multă precauţie. Lucrurile merg înainte.

Din păcate, noi ştim foarte puţine lucruri reale despre criză şi despre ceea ce se întîmplă în domeniul economic. Însă de unde să ne luăm informaţiile, cînd la televizor contează în continuare ce au mai făcut Iri şi cu Moni?

„Nu mai poţi să faci jurnalism dintr-un soi de activism“

De aproape doi ani, predai la Facultatea de Jurnalism. Ce i-ai spune unui student care intenţionează să se specializeze în jurnalismul economic şi care îşi închipuie, la modul idealist, că va scrie despre marile fraude şi va demasca actele de corupţie?

Chiar zilele trecute, îi auzeam pe doi sau trei dintre studenţii mei că vor să se specializeze în jurnalismul economic, ceea ce m-a bucurat pentru că este o raritate. Unii fac ASE-ul în pararel. Însă nu vor să schimbe lumea. Ei percep realitatea altfel decît noi, sînt mult mai pragmatici. Într-un fel, îi încurajez, deoarece cred că abordarea de tip justiţiar e de domeniul trecutului. Nu mai poţi să mergi cu jalba-n proţap şi să faci jurnalism dintr-un soi de activism. Informaţiile converg altfel, în mediul online apar bloguri, altele sînt sursele, aşa că e foarte greu să nu iasă la iveală ceva. Acum, adevăratele anchete jurnalistice nu mai vin doar de la cineva care, probabil, are un interes să-ţi pună în mînă un dosar, ci ponturile vin frecvent de la cititori.

Însă mă aşteptam ca studenţii – cei care se pregătesc să devină jurnalişti sau comunicatori – să fie foarte conectaţi, foarte adaptaţi Internetului. Observ că mulţi dintre ei nu folosesc decît funcţiile de bază ale e-mail-ului, nu ştiu să caute informaţiile pe Internet, deşi sînt atraşi de multimedia şi de tot ceea ce este interactiv. De multe ori, nu-şi dau seama ce unealtă au la dispoziţie. Internetul se rezumă doar la pălăvrăgeala de pe mess şi la un clip amuzant de pe YouTube.

„Nu poţi avea comentarii de calitate de pe urma ştirilor cu Iri şi Moni“

Să revenim la „scrisul pe pereţi“, cum ai numit tu jurnalismul online. Ai participat, practic, la un experiment şi cunoşti fenomenul din interior. Nimeni nu anticipa ca un site cum este HotNews şi care a început prin a fi o revistă a presei online să devină în mai puţin de zece ani o afacere de succes.

Nici nu ne-am propus aşa ceva. Unul dintre principalele motive a fost să ieşim din zona cenzurii. Mulţi dintre jurnaliştii care colaborau cu noi vedeau în „scrisul pe pereţi“ o defulare pentru presiunile din redacţiile lor. La cîţi cititori erau pe atunci, era ca şi cum ai fi scris pe pereţi, să spunem, într-o cafenea, cu precizarea că scriai doar noaptea. Cînd a doua zi veneau vizitatorii, „la cafea“, găseau ştirile la prima oră a dimineţii. Iniţial, a fost o revistă a presei, ca la televizor, doar că mediul era diferit. Totul era preluat cu citarea sursei, iar editorii erau jurnalişti profesionişti care nu înghiţeau toate chiftelele pe care le dădeau ziarele, şi aici, cred, s-a simţit diferenţa. Treptat, revistapresei.ro a devenit un concept depăşit, apăruse, între timp, anchete.ro, dar nici atunci nu am gîndit aceste proiecte ca pe un business. Probabil că am ieşit din epoca „scrisului pe pereţi“ doar în momentul în care am rebranduit site-ul, l-am numit HotNews, mizînd pe conţinut jurnalistic propriu, iar revista presei a devenit o secţiune. Mediul jurnalistic se schimbase, eram în 2003, iar televiziunile nu-l difuzau decît pe Adrian Năstase. Şi atunci am ieşit noi, cu HotNews.

Pentru noi, ceea ce facem e în continuare o profesie. Cînd s-au ivit primele probleme legate de business, am trecut peste ele, căci ne gîndeam tot timpul că pînă la urmă am vrut doar să ne jucăm şi să creăm un mediu în care să fim liberi să scriem fără cenzură. Să scriem pentru cititori. Pentru noi, cititorii sînt şi 1, şi 0, ca să dau o definiţie.

Cum te raportezi la cititori? Uneori nu ai senzaţia că site-ul e de fapt al lor şi că au o pondere mai mare decît jurnaliştii care îl realizează?

Ei sînt o componentă a site-ului. E show-ul lor. Nu îi poţi atrage pe cititori dacă nu îi laşi să se exprime, dacă nu le oferi interactivitate. E drept că noi, jurnaliştii, facem agenda, căci nu poţi avea comentarii de calitate de pe urma ştirilor cu Iri şi Moni. Însă odată ce ei îţi atrag atenţia asupra unui subiect, tu poţi să-l treci în agendă, şi există multe astfel de cazuri pe site. Apoi, cititorii îţi pot da o viziune din interior, sînt oameni care vin cu informaţii în plus şi cu corecţii, ne dau idei, nu neapărat într-un mod direct, adesea trebuie să citeşti printre rînduri. E de ajuns să vezi comentariile pentru a-ţi da seama de calitatea unui site. Personal, cred că citesc mai mult comentariile cititorilor decît textele de pe site.

Eşti managerul site-ului EurActiv.ro. Ce înţeleg oamenii de rînd din politicile europene?

Dar ce înţeleg jurnaliştii din politicile europene? În România, în afara specialiştilor din diplomaţie, a funcţionarilor, a consilierilor din domeniul integrării europene, ceilalţi înţeleg foarte puţin. Ca o anecdotă, la o mare companie, avînd o discuţie cu o domnişoară de la PR, am vorbit o jumătate de oră despre UE şi efectele integării, timp în care ea nu a avut nici o reacţie, nici un gest sau un zîmbet şi, la un moment dat, cînd i-am zis de politicile europene, a avut, în sfîrşit, o replică: „Ştiţi, noi nu facem politică!“. Cred că asta înţeleg oamenii şi ăsta e nivelul. Este şi vina jurnaliştilor sau mai degrabă e de vină modul în care ei se raportează la acest domeniu. Informaţia e foarte criptată în continuare şi dacă nu conţine ceva senzaţionalist este undeva la coada jurnalului de ştiri sau nu există.

Ce deteşti cel mai tare la România?

În primul şi în primul rînd faptul că nu pot să am o viaţă normală şi deja e foarte obositor. Dar nu din cauza profesiei. Mai degrabă pentru că e o lume sucită. Din punct de vedere al valorilor, din punct de vedere a orice. Reversul medaliei este că, din toată suceala asta, apar lucrurile creative. Trebuie să fii foarte creativ pentru a trăi frumos şi cinstit într-o astfel de lume. Trăim într-un mediu agresiv şi, da, aş putea spune că detest această agresivitate. De la informaţia care te oboseşte şi care e foarte superficială, pînă la cozile şi parcările de la supermarket (unde ajung, din fericire, foarte rar). Cînd îmi spunea, mai de mult, cineva că în Statele Unite sînt cursuri de *smiling* şi *anger management* mi se părea o ciudăţenie, acum îmi dau seama că multora le-ar prinde bine să înveţe să zîmbească sau să-şi stăpînească furia. În România, bunul-simţ, eleganţa şi rafinamentul sînt privite ca nişte lucruri marginale care aparţin doar unei minorităţi.

a consemnat Adina POPESCU

Rupert WOLFE-MURRAY

Cum să obţii un grant

Cînd am fost recent în Muntenegru, m-am cazat la o mică pensiune şi am întrebat dacă au Internet. „Bineînţeles că da" – şi-a făcut reclamă doamna mare şi veselă care ţinea pensiunea, dar cînd am încercat să mă conectez, nu funcţiona. Am cerut ajutor şi ea s-a dus după siberianul care locuia cu soţia lui un etaj mai jos. „El ştie engleză" – a strigat în timp ce se grăbea în jos pe scările de piatră îngheţate.

Un tînăr scund, vioi şi prietenos a intrat şi a încercat să mă conecteze. Dar tot nu a reuşit, aşa că am sfîrşit afară, pe terasă, singurul loc (în afară de camera lui) unde semnalul *wireless* funcţiona. Am stat acolo ore întregi, în pofida frigului şi a ploii şi m-am informat despre Siberia. Am aflat că e programator şi lucrează pentru o companie spaniolă. Cînd l-am întrebat cum reuşeşte să facă asta din Muntenegru, mi-a răspuns: „Internet... Skype...".

Oleg Seveliov este din Tomsk, un oraş universitar undeva în Siberia. Ştiam de Tomsk din *Rough Guide to Russia,* ediţia de anul trecut. Am citit că încă există case de lemn rămase în picioare, spre deosebire de Nijni Novgorod, singurul oraş de provincie rusesc pe care îl ştiam şi în care guvernatorul lui Putin a avut o politică de demolare a tuturor caselor de lemn.

Tomsk se află pe ruta TransSiberianului – o călătorie de şapte zile pe care mi-am dorit întotdeauna s-o fac – şi se pare că are cîteva milioane de locuitori. Doamna cea durdulie a apărut apoi să ne servească prînzul (varză rece, friptură fierbinte) pe care l-am mîncat cu poftă, dar de care prietenul meu siberian nu s-a atins. Mi-a explicat că mănîncă doar fructe proaspete, legume, nuci şi peşte – ceea ce explică de ce arăta atît de tînăr şi sănătos.

Mi-a spus mai apoi că soţia lui este fotograf. Eram de acum conectaţi la Internet şi am putut să-i vedem fotografiile online; le puteţi vedea cu un click aici: http://shevelyova.com/portfolio/index.php?album=work+in+progress%2Fchildren+of+gypsies. Oleg mi-a spus că fotografiază copii romi în Muntenegru şi ştiam cît de dificilă este această sarcină; e nevoie de multă răbdare şi de un anume tip de abordare, pentru a putea cîştiga încrederea comunităţii lor, pentru a-i putea fotografia în rutina cotidiană. Or, de fiecare dată cînd am fotografiat eu însumi copii din această etnie, ei se apucau de interpretat în faţa camerei şi totul devenea un mare spectacol. Distractiv, dar nu interesant cu adevărat. Cînd am văzut fotografiile soţiei lui Oleg, am fost surprins: sînt incredibile, pline de culoare, umor şi acţiune. Arată viaţa cotidiană a romilor, aceeaşi în Muntenegru ca în întreaga Europă Centrală şi de Est.

Mi-am dat seama că acele fotografii sînt importante pentru că portretizează o minoritate mare şi neînţeleasă, într-un fel care nu e nici detaşat, nici sentimental, nici senzaţional (capcanele în care adesea pot cădea aceste tipuri de fotografie). Dacă ar fi putut fi văzute într-un context normal, precum o expoziţie, lumea şi-ar da seama că ţiganii sînt nişte oameni obişnuiţi pe care întîmplarea îi face să trăiască într-o sărăcie cruntă.

Dacă priveşti cu atenţie situaţia lor, realizezi că problema principală ţine de accesul dificil la servicii şi angajare. Au fost excluşi social, din şcoli şi afaceri, vreme de generaţii, iar pentru a justifica excluderea, ceilalţi tind să dezvolte prejudecăţi – precum „ţiganii vor să trăiască în mizerie" sau „nu vor să-şi trimită copiii la şcoală". Doar o schimbare de atitudine, o dorinţă de a asculta şi învăţa de ambele părţi vor putea iniţia lungul proces al reconcilierii. O altă prejudecată comună este aceea că „ţiganii nu sînt oameni" şi eu cred că poate fi contestată tocmai prin fotografii ca acestea.

Ştiind ce viaţă grea ai ca fotograf, am întrebat dacă soţia lui Oleg lucrează pentru cineva. Am aflat repede că nu este plătită sau finanţată şi că acest proiect fotografic este făcut din pasiune. Am alunecat apoi într-o rutină veche, legată de ceea ce fac de ani zile: sfătuiesc oamenii despre cum pot să obţină un grant. Mi-am petrecut o bună parte a anilor '90 în activităţi de strîngere de fonduri, iar acum învăţ mediul de afaceri din România cum să aplice pentru fondurile structurale europene.

După un timp, am primit un e-mail foarte politicos de la Oleg, în care mă întreba dacă voi scrie un articol despre asta, ceea ce fac acum. Există mii de fonduri în lume şi există o regulă de aur care – cred eu – este valabilă pentru toate: trebuie să înţelegi care sînt scopurile donatorului. De ce acordă acesta fondurile? Ce speră să obţină? Este vital să ştii asta pentru că, dacă înţelegi scopul lor, poţi să-ţi dai seama repede dacă proiectul tău se potriveşte: îl va ajuta pe donator să-şi atingă obiectivele? Dacă ştii asta, poţi decide dacă merită să aplici. Dacă răspunsul este da, atunci ai o propunere foarte solidă, pe care ar trebui să o susţii cu determinare: continuă să aplici, chiar dacă eşti respins în primă instanţă. Donatorii sînt întotdeauna în căutarea unor proiecte bune, chiar dacă nu fac întotdeauna reclamă acestui fapt.

Unii donatori ştiu exact ce vor să obţină şi au toate procedurile bine definite, precum şi o listă de furnizori încercată şi verificată. UE, Banca Mondială, UNDP şi USAID fac parte din această categorie. Poţi vedea ce vor printr-o simplă consultare a website-urilor. La modul general, toţi urmăresc îmbunătăţirea condiţiilor sociale şi economice în ţările în curs de dezvoltare, printr-o uriaşă varietate de programe. Marii donatori cred, de asemenea, că organizaţiile nonguvernamentale şi de caritate pot transforma fostele state comuniste, la fel cum credeau marii filantropi englezi din secolul al XIX-lea. Cu toate că ideea nu a fost confirmată în practică, această speranţă înseamnă totuşi că există fonduri imense la dispoziţia acestor organizaţii.

Este important să realizezi şi că donatorii au mai multă nevoie de tine decît ai tu de ei: fără propuneri şi oameni care să pună în practică proiectele, donatorii nu pot să realizeze nimic. România are alocate 32 miliarde de euro din fonduri UE şi există acum bani pentru aproape orice fel de activitate economică imaginabilă. Din păcate, cei mai mulţi nu au nici cea mai vagă idee pentru ce sînt alocaţi aceşti bani, ce fel de proiecte sînt dorite şi cum să aplici (fondurile nu au fost promovate cum ar fi trebuit). Drept urmare, aproape toţi aceşti bani rămîn necheltuiţi, iar în momentul în care media va realiza cît de mulţi bani pierde România, va apărea un scandal major. Dar asta este o altă poveste.

Cum rămîne însă cu donatorii care nu îşi promovează public oportunităţile de finanţare? În mod surprinzător, aceştia sînt numeroşi şi variază de la companii şi ambasade, la trusturi de familie care susţin o serie de proiecte caritabile pe termen lung sau *„pet projects",* poate fonduri care nu au *staff*-ul necesar pentru a fi promovate sau pentru a evalua un număr mare de aplicaţii. Am dezvoltat mai demult un site – www.thelandiswaiting.ro – care lista sute de organizaţii donatoare şi există şi alte site-uri care oferă un asemenea serviciu.

Mai toate ambasadele statelor mari au la dispoziţie ceea ce se cheamă „fonduri discreţionare", pe care le pot cheltui pe proiecte despre care cred că le-ar ridica profilul sau vor produce vreo schimbare socială. Cu această informaţie în minte trebuie să te gîndeşti ar putea fi proiectul meu interesant pentru ambasada X? De ce ar vrea să susţină proiectul? Există vreun potenţial de publicitate pentru ei? Din experienţă proprie, ambasadele vor susţine ocazional proiecte în care cred cu adevărat. Am primit odată un grant al Ambasadei Marii Britanii din Bucureşti pentru a face un film care provoca stereotipiile legate de romi. Puteţi vedea filmul aici: http://www.productive.ro/The-Land-is-Waiting-s49.htm.

Aceasta mă aduce iar la Oleg şi la soţia lui. Punctul meu de plecare a fost acela că fotografiile ei erau importante, prin urmare ar fi trebuit văzute de cei care iau decizii, de ziariştii şi de intelectualii din Muntenegru, fiind destul de bune pentru expoziţii prin Europa (poate chiar prin lume). Dar cine ar finanţa aşa ceva? Şi cum aş fi putut eu să-i sfătuiesc, avînd în vedere că nu ştiam nimic despre donatorii din Muntenegru?

Ceea ce pot să spun însă este că se găsesc bani pentru un proiect ca acesta în orice ţară în curs de dezvoltare. Marii donatori (ONU, USAID, UE) sînt prezenţi în Muntengru într-o formă sau alta şi toţi au încercat să îmbunătăţească situaţia romilor în ţările în curs de dezvoltare, din nefericire cu un impact scăzut.

Dar e posibil ca şi procedurile de aplicare să fie complicate, fondurile lor să fie direcţionate către organizaţii mari şi stabile (poate s-au creat deja relaţii comode) sau ca donatorii să fie atît de marcaţi de propria birocraţie încît să ignore adesea proiectele bune, din tot felul de motive greşite (din păcate, asta pare că se întîmplă de multe ori cu ajutorul internaţional).

Pentru prietenii mei ruşi cel mai bun lucru ar fi să viziteze ambasada Rusiei la Podgoriţa, capitala Muntenegrului, şi să ceară un grant. Suspectez că prima reacţie a ambasadei ar fi una de surpriză. Ar spune probabil: „noi nu acordăm granturi... nu ni s-au mai cerut niciodată înainte... ne pare rău, nu vă putem ajuta". Reacţie previzibilă, deoarece multe dintre ambasade nu vor să se ştie că dispun de asemenea fonduri şi adesea nici nu ştiu cum să le folosească. Dar nu aş renunţa. Dacă ştii că proiectul este în interesul lor, atunci ar trebui să continui să încerci să-i convingi. Se poate presupune că, pentru ceva atît de neobişnuit precum finanţarea unei expoziţii, ambasada rusă ar trebui să ceară permisiunea Moscovei, iar procesul ar putea dura luni întregi, aşa că e momentul să treci la pasul următor: să aplici la alte ambasade.

Aş spune că de departe cel mai greu lucru în obţinerea unui grant este să începi şi să-ţi păstrezi entuziasmul. Să nu renunţi. Un alt pas neaşteptat de dificil este expunerea proiectului într-o formă scurtă, clară şi orientată pe obiective. Este vital ca proiectul tău să aibă un scop cît se poate de clar şi tangibil şi să nu îl complici cu alte lucruri. Cînd oamenii ştiu că sînt fonduri disponibile, tind să se gîndească la mai mult decît pot organiza, sperînd probabil să obţină cît mai mult de la donator. Acest lucru este riscant şi cel mai bine este ca proiectul să rămînă cît de simplu posibil. Mă surprinde adesea faptul că mulţi oameni care fac proiecte interesante nu cred că sînt eligibili pentru un grant, sau puţini oameni ştiu de aceste posibilităţi de finanţare. De asemenea, mă mir cît de mulţi cred că întregul proces este corupt (mai ales în estul Europei, unde teoria conspiraţiei o duce foarte bine).

Dar este incredibil cît de multe granturi există, cît de multe activităţi (sociale, economice, de mediu, culturale, ştiinţifice) ar putea fi eligibile pentru granturi. Şi experienţa mi-a arătat că de cele mai multe ori donatorii se plîng că primesc propuneri învechite şi sînt mereu în căutarea unor proiecte noi.

www.productive.ro/blog

traducere de Cristian GHINEA

PUBLICITATE

Marius-Adrian HAZAPARU

Coana Bătrîneţea faţă cu Gerontologia

Cea de-a şasea ediţie a Simpozionului Internaţional de Gerontologie Culturală (16-18 octombrie 2008) a început – surprinzător – cu o precizie atît de nefirească pentru spanioli, gazde deja cunoscute pentru lentoarea şi lejeritatea dovedite în circumstanţe chiar mai „fremătătoare" decît cea de faţă. Aproape incognito printre ceilalţi participanţi, prezenţa mea acolo se datora mai degrabă oraşului şi universităţii organizatoare (Lleida, Spania) care mă găzduiseră cu ceva vreme în urmă, pentru aproape jumătate de an.

Primul episod: Bătrîneţile mele

Prima zi de conferinţă, într-o joi. Dis-de-dimineaţă, încă se mai fac înscrieri. Secretara mă chestionează în engleză (de unde vii, la ce tip de taxă te încadrezi, plăteşti şi pentru cina de rămas bun etc. etc.?), eu răspund în spaniolă. Inversăm însă limbile cînd ne despărţim. Îmi iau, cuminte, chitanţele şi mă îndrept spre locul de desfăşurare, cercetînd cu atenţie coridoarele universităţii. *„Hello, they will begin in a few minutes!"* – mă avertizează cu o bătaie pe umăr o domnişorică pentru care limba engleză nu e atît de „duşmănoasă" ca pentru majoritatea spaniolilor. Rămăsesem, într-adevăr, singur pe holuri, cu ochii oglindiţi într-una din ferestrele care dau spre curtea interioară îmbrăcată în verde. Şi oricum, în ceea ce mă priveşte, urările de bun venit mi se par întotdeauna plictisitoare şi false. Iar gradul de iritare pe care îl produce este direct proporţional cu timpul care li se dedică. De data asta, a fost cam jumătate de oră, suficient cît să-mi caut numaidecît refugiul la o ţigară, în grădina pe care o ochisem mai devreme. Prilejul perfect pentru conversaţii liminare. Nici măcar. Alături îmi erau doar cîţiva studenţi ai Universităţii din Lleida şi cîţiva ţînci strecuraţi acolo „ilegal" şi alungaţi de o femeie de serviciu şi un portar. 15 minute de pauză, iar dialogurile se leagă pe hol, nu la ţigară. Constat că vîrsta a treia nu fumează. Şi nici a doua, nici prima.

Episodul II: Menopauza de ţigară

Rostirile pătimaşe nu-şi au locul în cadrul unor prelegeri academice. Iar teama de stereotipie în privinţa vîrstnicilor a dus, prin exces de prudenţă, la expunerea (la figurat, dar mai ales la propriu) grosolană şi falsă a unei naturaleţi închipuite. Doamne, pentru care vremea colanţilor – din punct de vedere cronologic, dar şi biologic – a trecut, au defilat, în pas de pisică bătrînă, pe coridoarele Universităţii din Lleida. Obraji stafidiţi, îngropaţi pînă la grotesc în fond de ten. Coafuri tratate cu grija neglijenţei adolescentine. Maiouri mulate. Reiterare îngroşată a unui episod dintr-acelea trăite în anii copilăriei, cînd, jenaţi, ne găseam prinşi în discuţiile adulţilor din care nu ieşeam decît cu pomeţii roşii de stînjeneală.

Mimarea nonşalanţei se încheie în fariseism, în impostură. Căci la pauzele de *„bocadillos"* (mai „pe românește", sandviş), scobitorile care erau mereu insuficiente, apa – carbogazoasă, dar îndeosebi cafeaua produceau oarece întîrzieri la întrunirile următoare. Deşi numărul specialiştilor în gerontologie era relativ mic – în special doar cei care au fost *keynote speakers* în cadrul simpozionului –, despre fenomene şi efecte ale îmbătrînirii se vorbeşte *grosso modo,* cu experienţe personale, mame internate la nebuni, taţi violenţi, copii ignoranţi. Studiile de caz (cu rigorile minime pe care acestea le impun) s-au transformat în felii de intimitate scoase la mezat. Trăirea personală devine subiect de dezbatere publică.

Menopauza. O astfel de temă nu poate fi tratată altfel decît prin vociferări; bunul simţ lasă loc deşănţării discursive: „Primul semnal al bătrîneţii şi al vieţii mai dificile la femei e menopauza". Blasfemie, anatema! Se cere microfonul: „De curînd, sînt la menopauză şi n-am fost niciodată atît de fericită ca acum!". Rîsete neîncrezătoare. Priviri asemenea. Discriminare: *„Why «menopause», and not «womenopause»? After all, it's none of our bussiness"*. Nervi. Se solicită imperios pauză. Pînă la urmă, s-a acceptat un stereotip. Menopauza include şi stări de iritare. Şi, după rumoarea generală, constat că nu se manifestă numai la femei.

Episodul III: Bătrînii şi plăcerea

În circumstanţe „incomode" mizăm pe discreţie: a noastră, dar mai ales a celor din jur. La Simpozionul Internaţional de Gerontologie Culturală am ajuns dintr-o încăpăţînare de-a mea, dar nicicum mînat de intenţii gerontofile sau, dimpotrivă, gerontofobe. Obstinaţia mea n-avea nimic în comun cu tema prelegerilor, dar mai ales cu generaţia venită masiv să-şi susţină cauza („Îmbătrînim şi ne place, îmbătrînim, daţi-ne pace!"). Într-un peisaj pe care-l cunoşteam înaintea bătrînilor (universitatea, oraşul) – pentru că hălăduisem peacolo vreme de cinci luni – ei s-au instalat mai repede şi, aparent, mai bine decît mine. Pînă să-mi regăsesc eu cotloanele şerpuitoare şi deluroase de pe Calle Mayor, deja se pregăteau, la pas, de vizite la muzee şi ce le-or mai fi ieşind în cale, au format grupurile care vor cina într-un anume restaurant, *X-uleştii* vor petrece în oraş, doar cu bere, iar *cutărescele* s-au hotărît pentru o plimbare. De regulă, la restaurante cu greu fac faţă fandoselii şi schimonoselilor întru bună creştere a unora şi refuz o asemenea invitaţie.

Rămăsese, aşadar, să-mi drămuiesc timpul liber – din serile simpozionului – după bunul meu plac de douăzeci şi... de ani: în fum (de ţigară, în primul rînd) şi cu bere. Astfel de plăceri demne de talpa Iadului cu greu îţi pot fi satisfăcute de oraş. Crîşmele te repudiază, deşi există datorită ţie şi celorlalţi asemenea ţie. Te aruncă într-un colţ de trotuar, la o masă de plastic nedebarasată, printre trecătorii grăbiţi. Bine că seara nu ţine o veşnicie.

Episodul IV: Somnul de bătrîneţe

Ultima zi de simpozion, sîmbătă, 18 octombrie. Discreţia pe care mi-o propusesem nu a coincis cu cea a celor din jur. Au confundat-o cu absenţa. Pe la 12,00, prezentatorul secţiunii în care aveam şi eu de susţinut o scurtă prelegere (şi unde eram, de altfel, prezent) refuza să înceapă pe motiv că „dl Hazaparu lipseşte". Nu, nu lipseam. Mi-am susţinut şi eu tema, în aceeaşi adormire generală. O menţiune despre „comunist" ca un nou stereotip pentru etichetarea vîrstnicilor de pe la noi le pune sîngele în mişcare. Nu mai e însă timp pentru întrebări. Schimb de adrese de e-mail, cărţi de vizită îmi ajung în mînă, fără să fac vreun gest înadins spre a le lua. Aşadar, exist, deşi mulţi mă întreabă cînd am sosit, pentru că nu m-au zărit defel în celelalte două zile. „Nici nu aţi fi avut cum" – servesc eu o minciună care să mă facă singurul vinovat de această ipocrizie în care ambele părţi refuzau să-şi asume, mutual, dezinteresul.

Tăcerea moşilor

După o pauză de cafea, urmează şedinţa plenară. Va conferenţia o renumită scriitoare catalană; numele nu l-am reţinut. După-amiază însorită, ca toate celelalte de cînd sosisem în Lleida, cu temperaturi neobişnuite pentru mijlocul lunii octombrie: 28 de grade. Într-o astfel de fierbere, lucrările simpozionului nu se mai puteau desfăşura după rigoarea academică. La ora 17,00 n-a fost ceai, dar un cîntec de leagăn pesemne că străbătuse discret sala: amorţire aproape totală. O simt, îmi frec tîmplele, îmi imput oarecum noaptea anterioară petrecută cu bere şi ţigară şi-mi refuz adormirea. Prelegerea are tente feministe. De parcă nu mi-ar fi ajuns gerontofilia unora... Şi dacă totuşi aş dormi? – mă iscodeşte un gînd. Inspectez sala: stînga doarme. Dreapta? Doarme. În spate? Somn şi acolo. Moţăi, cu capul ascuns într-o agendă, dar mă dezmeticesc înainte de final. E momentul *laudatio,* cînd toate palmele trebuie să răsune a mulţumire pentru cel care tocmai ne îmbogăţise cultural. Multe forme mai ia tăcerea! Poate fi respect, poate fi muţenie voită, poate fi impusă, poate fi normă. Dar poate fi – ca în conjunctura în care mă aflam – lipsă de apreciere şi politeţe. Jena nu răzbate chipul nimănui. La vedere sînt doar degete atinse de osteoporoză, înfipte în obraji şi stîlcind şi mai mult figuri deja schimonosite. Tonul bătutului din palmă vine de undeva din faţă. Între trăire şi visare, bătrînii aplaudă frenetic, cu ochii închişi. Şi-au închipuit că aşa nu-i vede nimeni.

Marius-Adrian Hazaparu *este directorul revistei* Opinia veche *din Iaşi şi asist. univ. drd., Departamentul de Jurnalism şi Ştiinte ale Comunicării, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza"*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

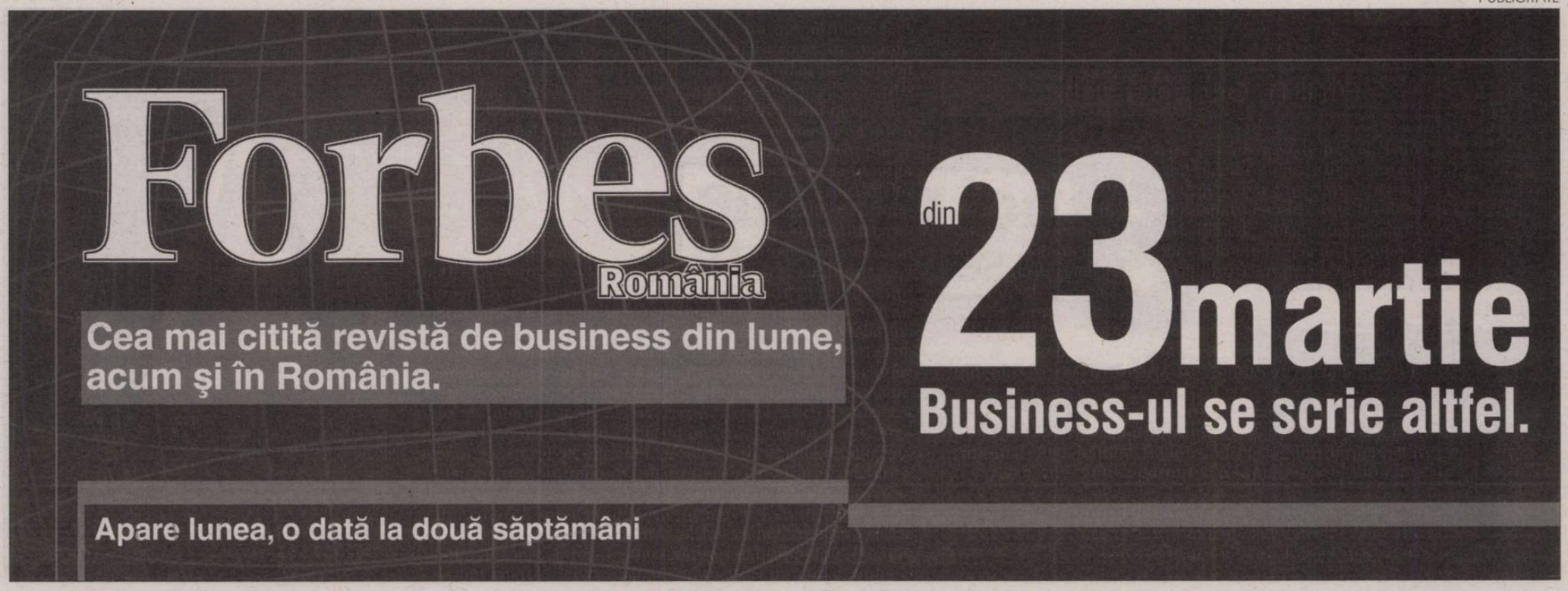

Ştiri nebăgate în seamă

● **Hodorkovski promite spectacol.** Fostul oligarh rus Mihail Hodorkovski, condamnat la opt ani pentru evaziuni fiscale şi fraudă, şi-a ispăşit deja mai mult de jumătate din pedeapsă într-un penitenciar din Siberia. Zilele trecute a fost adus din nou la tribunal, pentru un nou proces, în care e acuzat de deturnare de fonduri şi spălare de bani. În vreme ce procurorul general Iuri Tchaika a afirmat că „nu există nici un dubiu" în ceea ce priveşte vinovăţia lui Hodorkovski, fostul preşedinte al companiei Iukos Oil a promis că va oferi spectacol. Fără să dezvăluie argumentele pe care îşi va baza apărarea, avocatul său a spus că „e un proces important pentru toată lumea, un proces care va arăta încotro se îndreaptă Rusia". Pînă una alta, trebuie stabilit încotro s-au îndreptat banii: Hodorkovski e acuzat că a deturnat 900 de miliarde de ruble, adică 20 de miliarde de euro. (după *Le Monde)*

● **Computerul contra democraţiei.** Curtea Constituţională din Germania a decis că introducerea computerelor în procesul de votare încalcă prevederile legii fundamentale. La alegerile din 2005 au fost folosite în mai multe landuri 1500 de computere cu ajutorul cărora au votat peste două milioane de alegători. Curtea Constituţională a stabilit că dreptul (universal) la vot ar fi îngrădit, de vreme ce pentru a alege, e nevoie de anumite cunoştinţe în ceea ce priveşte lucrul pe calculator. În plus, sistemul de operare folosit de acele computere nu este fiabil 100%: înregistrarea fiecărui vot în parte se face exclusiv pe un server, şi nu există o evidenţă exactă a voturilor. În ciuda acestor nereguli, alegerile din 2005 nu au fost invalidate: Curtea nu a găsit disfuncţionalităţi care să fi perturbat iremediabil procesul de votare sau de numărare a voturilor. Procesul – care durează deja de cîţiva ani – a fost intentat de doi cetăţeni care au cerut renumărarea voturilor. Cum acest lucru nu s-a putut face, de vreme ce voturile erau „virtuale", ei s-au adresat în continuare Curţii Constituţionale. În Germania s-a votat pentru prima oară pe calculator în 1999, la alegerile pentru Parlamentul European. Şi la alegerile de anul trecut, din septembrie, pentru Parlamentul landului Hessen, s-au folosit computere. Pînă la eventuale modificări ale legilor, Curtea Constituţională a recomandat folosirea mijloacelor convenţionale pentru votare. (după *Die Welt)*

COMBINAŢIA DE PLANURI FICTIVE TRIMITE LA O NECONCORDANŢĂ ÎNTRE SEMNIFICAT ŞI SIMETRIE

● Noapte de februarie 2009. În sunetele instalaţiei de clopote electronice ctitorită de primarul Piedone la Piaţa Sudului, un cîine fugărea un şobolan printre gunoaie. Din combinaţia de planuri (sonor, mirositor şi vînător) se degaja impresia unei mizerii muzicale. (**D. S.**)

● Pentru a proteja stocurile de mîncare de potenţialii hoţi, o specie de veveriţe britanice de culoare gri se prefac că îngroapă alune şi seminţe, astfel că o cincime din îngropările de alimente sînt, de fapt, fictive. Veveriţele astea ori sînt precaute, ori maniace. (**M. C.**)

● Acum cîteva zile, din întîmplare (aşteptînd la coafor), m-am uitat un pic la emisiunea *Agentul VIP*. Probabil şi datorită faptului că televizorul în cauză distorsiona imaginea, făcîndu-i pe toţi mai mici şi mai laţi, am avut, acut, sentimentul de grotesc; dar şi o revelaţie asupra Publicului („p"-ul mare nu e neintenţionat) unor asemenea *show*-uri: acesta era alcătuit, în mare, din pensionari, care arătau ofiliţi şi modeşti, şi se străduiau – cu puţin succes – să se bucure şi să aplaude în ritmul muzicii. Referinţa la bătrîneţe din cuvîntul „pensionari" e doar aparentă: ea trimite, mai degrabă, la o inerţie a publicului de orice vîrstă, căznit şi fără orizont, al televiziunilor de divertisment (şi nu numai). (**I. P.**)

● Dacă manelele se difuzează la un post care se cheamă Taraf TV, asta înseamnă că există o neconcordanţă între semnificat şi semnificant? (**M. C.**)

● De ceva vreme, cunoscuta revistă *Opinia studenţească* a început să se numească *Opinia veche,* tot aşa cum şi cunoscuta revistă *Dilema* şi-a schimbat în urmă cu cinci ani numele în *Dilema veche*. Începem să ne lăudăm cu vechimea. Tot ce e vechi e bun, e deja încercat. Dar ne gîndim că, dintr-un sentiment de simetrie solidară, *Dilema veche* ar putea scoate un supliment intitulat *Dilema studenţească*. (**A. M.**)

PENTRU SĂNĂTATEA DVS., EVITAŢI EXCESUL DE OMENIE VECHE CARE ÎŞI SCHIMBĂ IMAGINEA ÎN URMA UNUI ACCIDENT SECRET

● Într-una dintre acele agasante pauze publicitare fără sfîrşit în mijlocul unui film bun, am încercat să număr reclamele şi subiectul lor. Iată ce am descoperit: trei reclame la ciocolată; două la fursecuri; una pentru plăcintă în pachet congelat; una pentru o prăjitură preparată în acelaşi mod; două la condimente de tip Delikat, care arătau mese încărcate cu sarmale, friptură şi tocăniţă. Şi, la sfîrşit, obişnuitul anunţ: „Pentru sănătatea dvs., evitaţi excesul de sare, zahăr şi grăsimi". (**M. Ş.**)

● Evoluăm: nu demult, un vijelios ideolog de dreapta recomanda exterminarea marxiştilor din Europa de Est. De curînd, Horia-Roman Patapievici era de părere (în *Evenimentul zilei)* că marxiştii nu trebuie interzişi, ci disprețuiți. Cristian Tudor Popescu – în dialog cu Emil Hurezeanu – se declara hotărît împotriva unei asemenea stigmatizări. În replică, interlocutorul său, cu ironia îngăduitoare, îl caracteriza drept „un liberal de centru-stînga". Încet-încet, în România unor comunişti de omenie nu este exclus să asistăm la înmulţirea anticomuniştilor de omenie. (**R. C.**)

● Am văzut, din rezultatele preliminare, că *Dilema veche* este bine reprezentată în suplimentul de Mărţişor al *Academiei Caţavencu,* „Top 50 cei mai sexy intelectuali" (bărbaţi) români. Propunerea mea, la aflarea veştii, e următoarea: oare n-ar trebui, din precauţie, să punem deja pe robotul telefonic răspunsul standard: „Ladies, don't insist! Mircea & Marius just left the building"? (**M. Ş.**)

Cu ochii-n 3,14

● În dughenele din Ierusalim am făcut cunoştinţă cu kitsch-urile religioase evreieşti. Dacă pe cele creştine le cunoşteam (statuete fosforescente cu Fecioara Maria sau icoane „doi în unu" – din cele care îşi schimbă imaginea cînd sînt mişcate: într-o poziţie Iisus, în alta Fecioara), cele evreieşti *(kippah* brodată cu Bart Simson sau *mezuze* cu păianjeni-surpriză, în loc de *torah!)* m-au convins că religia e îngenuncheată, dacă nu de războaie şi conflicte ideologice, de prostul gust şi de comerţul agresiv. (**S. G.**)

● Despre oameni, cîini şi cum să-ţi vezi interesul. O amică s-a dus într-un mall să-i cumpere căţelului proprietate personală o „haină de sezon rece" – care va să zică un cojoc din piele ca să nu mai tremure necuvîntătoarea şi să facă nazuri ori de cîte ori auzea cuvintele „hai afară". Elegantă, cu cîinele într-o mînă şi poşeta în cealaltă, încearcă să intre în magazin, dar dă cu nasul de ditamai namila de bodyguard care îi spune, politicos: „Nu aveţi voie, doamnă, cu ăsta în magazin". „La cine vă referiţi?!" – se uşor-inflamează amica la auzul cuvîntului „ăsta". „La căţeluş, doamnă." „Nu-l cheamă «ăsta» şi nici «căţeluş», e cîine-ghid!" – replică amica pe modelul „Pe stăpînu-meu nu-l cheamă d. Costică, e propitar...". Uşor nedumerit de dimensiunile reduse ale animalului, omul, binevoitor, încearcă să priceapă pe cine anume ar fi trebui să „ghideze" potaia minusculă şi zice, aruncîndu-i priviri iscoditoare însoţitorului amicei, şchiop în urma unui accident: „Dînsul e olog, doamnă, nu-i orb, iar căţelul ăsta n-ar putea să ghideze nici un gîndac la cît de mic este! Hai, intraţi, că m-aţi binedispus". (**R. T.**)

● Europa FM a lansat un concurs numit „Sunetul secret", care a înnebunit nu doar Bucureştii. Cu fiecare răspuns greşit, suma pusă în joc creşte cu 100 de euro, astfel că tocmai a ajuns la peste 15.000 de euro. S-au dat mii se răspunsuri fanteziste, s-a creat o specie nouă de ascultător lipit de radio şi privind cu coada ochiului spre Internet, la indicii. Zilele trecute, un ascultător exasperat chema lumea, pe forumul emisiunii, la un miting de protest: „Ne postăm în faţă la Europa FM cu pancarte, pe care, evident, le tăiem cu drujbele să vedem ce sunet fac şi strigăm: *Jos sunetu'!*". Adevărul e că aşa şi sună, deşi, la final, parcă ar fi vaietul surd al cuiva care tocmai a primit o pancartă pe chelie. (**S. S.**)

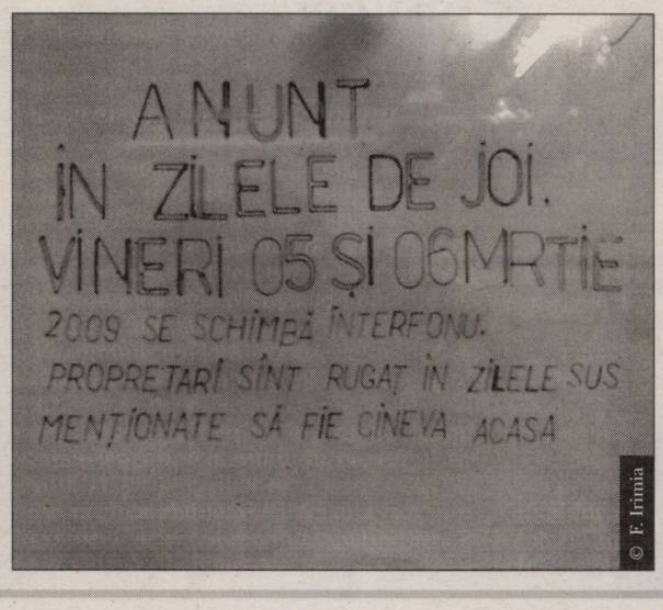

PE BUNĂ DREPTATE, VREMURILE EXPRESIVE AU INVADAT ECRANELE CONSUMATORILOR SERIOŞI DE GULERE PE OCHI

● Cîrcotaşii Huidu & Găinuşă au ratat o ditamai perlă săptămîna trecută, la *Cronica* lor, cînd au arătat un fragment dintr-un dialog cu Oana Roman; fiica fostului premier îi lua apărarea unui fante de club de fitze, supărată că presa mondenă îi prezintă o imagine „care este la 360 de grade faţă de cum e în realitate!". 180° i s-o fi părut, pe bună dreptate, prea puţin pentru valoarea lui. (**a. l. ş.**)

● În urmă cu vreo săptămînă, am ajuns acasă pe la 8 seara şi brusc m-am întors cu douăzeci de ani în urmă. Uitasem senzaţiile tari din timpul unei pane de curent. Am bîjbîit pe întuneric, apoi m-am uitat pe geam ca să-mi dau seama dacă blocurile de vizavi sînt în aceeaşi situaţie. În unele apartamente începuseră să pîlpîie romantic şi discret lumînările. În altele era un alt fel de lumină, o lumină rece de monitor, căci laptop-urile continuau să funcţioneze „pe baterii". Pana a durat aproape o oră, timp în care am căutat în zadar prin sertare măcar un capăt de lumînare, folosindu-mă de o brichetă chinezească cu lanternă. Totuşi, vremurile şi obiceiurile se schimbă. (**A. P.**)

● Nesecată rămîne energia noastră în exagerările expresive. În plin ambuteiaj între Piaţa Victoriei şi Dr. Felix, un şofer comunica staţiei de taximetrie: „Domnişoară, aici sîntem în crimă organizată!". (**R. C.**)

● M-am simţit luat prin surprindere de mulţimea călugărilor şi maicilor care au invadat ecranele televizoarelor săptămîna trecută, încerînd să ne „reveleze" existenţa diavolului în viitoarele paşapoarte biometrice. La un moment dat, m-am gîndit să număr aceste apariţii televizate. Şi, nu ştiu cum dracu', mi-a ieşit 666. (**A. M.**)

● Un prieten de-al meu, bursier la Bruxelles, a cunoscut la meciul de fotbal universitar FC Ireland *vs* Peter Pan un doctorand angajat de Pringles să facă, timp de cinci ani, matematică aplicată pe chips-uri pentru a găsi cea mai ergonomică formă pentru buzele consumatorilor. Teza de doctorat a bursierului Pringles avea nouă pagini. (**M. C.**)

● Folosim facebook, tweeter, webcam, streaming, Google Earth, ne postăm pe blog-uri şi pe YouTube, urmărim zeci de reality-show-uri, dar cînd aflăm că vor fi stocate datele privind convorbirile telefonice invocăm panicaţi simbolistica *Big Brother*. Să fim serioşi: fundamental, sîntem cu toţii nişte exhibiţionişti şi nişte *voyeuri!* (**M. C.**)

● Am prins-o, zapînd, pe Monica Columbeanu (probabil că ea se recomandă „Moni *ca şi* Columbeanu") vizitînd un magazin de ţoale şi făcînd, candidă, această remarcă atunci cînd proprietara magazinului i-a arătat nişte gulere de vulpe: „Văd că-ţi plac animalele...". (**a. l. ş.**)

● În numele colegilor mei Cristian Ghinea, Andrei Manolescu şi al meu personal – care *nu* apărem printre cei 50 de „intelectuali sexy" votaţi de *Academia Caţavencu!* – doresc să protestez (după ce m-am zgîriat pe ochi de văd numai dungi... nu m-am ofticat că nu apar, ci că nu apar ca să fac scandal că apar!) şi să spun următoarele: 1) în sintagma „intelectual sexy", „*intelectual*" pare aşa, un fel de diminutiv, de „aşa-şi-aşa" la „*sexy*"; 2) bun, şi după ce vor vota şi vor vota şi vor ajunge la nişte procente, ce vor face „intelectualii sexy" cu procentele alea – le vor compara între ei aşa cum îşi măsoară puştii puţulicile?... (**a. l. ş.**)

Alex. Leo ŞERBAN

(Încă o) scrisoare din străinătate

Dragă Luiza,

Ce tare că ne-am întîlnit la Clermont-Ferrand!

E drept, tu veneai „de după colţ“, de la Lyon şi n-ai stat decît două zile, dar erai prima dată la „Cannes-ul scurtmetrajului“, în „oraşul lui Pascal şi al uzinelor Michelin“ (fraza asta o folosesc de 12 ani de cînd „fac“ Clermont-ul, e ca un tic) aşa că m-am bucurat să-ţi arăt parte din el, parcul, „palatul“ festivalului (casa de cultură adică...) şi în general.

Deci Clermont-ul e cum ai văzut: seamănă cu Braşovul, că are şi vîrful ăla de-i zice Puy-de-Dôme (mereu înzăpezit), are şi-o catedrală care-i ca Biserica Neagră, o piaţă centrală (ce-i drept, mai mare ca aia din Braşov), uzinele Michelin (vezi „Tractorul“), plus străduţele alea înguste cu graffiti care există şi în „oraşul de la poalele Tîmpei“ (asta n-am scos-o eu!), mai puţin graffiti-urile. (M-ai pozat lîngă o ciupercă toxică, oare ce-ai vrut să spui?)

Sala de presă de la piscină există deja de anul trecut, tu ai crezut că „la piscină“ e o metaforă, dar nu e – recunoaşte că e o chestie să te duci să scrii şi să ţi se aburească ochelarii. Şi te-ai pozat şi la „trombinoscop“, care e o tradiţie a locului, uite, Magda Mihăilescu (pe care ai cunoscut-o) merge de *19* ani la Clermont şi nu şi-a făcut niciodată... E mişto că poza se pune la „panou“ şi te vede toată lumea *(toţi* se opresc să caşte ochii la poze!) şi pe urmă ştiu de unde să te ia. (Eu te-am luat tot de-acolo, că ai plecat şi era păcat să las poza, cine ştie ce Mr. Smith ar fi furat-o şi din ce motive?)

Deci prin prezenta doresc să te informez că, după ce ai plecat, eu am văzut următoarele (nu pun aici decît scurtmetrajele care merită):

1) din programul „Labo“ (53 de filme) cel mai mult mi-a plăcut *Tierra y pan* (mexican, 8 minute), filmat în cîteva planuri fixe – viaţa, naşterea şi moartea pe un cîmp uitat de lume, cu o cocioabă în stînga în care stau înghesuiţi membrii unei familii sărace-lipite şi un cîine în dreapta, legat de lanţ, care latră nici el nu mai ştie de ce; tot „şcoală minimalistă“, tot „mizerabilism“, dar povestea aia poveristă avea în ea atîta poezie şi atîta disperare că am luat-o cu mine ca pe o poză de pe un panou al tragismului cotidian din lumea

Carlos Armella, ***Tierra y pan***

Nick Park, ***Wallace and Gromit***

largă... (Bun, aici mai era şi *Coagulate,* de 6 minute, al unui român care trăieşte în Franţa din cîte-am înţeles – Mihai Grecu: interesant, experimental, părea mai mult o videoinstalaţie, dar era atît de bine lucrat (imagine, montaj, tot) că mă gîndesc că ar merita văzut şi la noi; şi un canadian, *Next Floor* (12 minute), care era foarte tare – aşa, o combinaţie de *Marea crăpelniţă* cu Terry Gilliam – în care nişte meseni mari-burjui, îmbrăcaţi ca de operă, coboară treptat pe scara evoluţiei pe măsură ce înfulecă fineţurile gastronomice pe care un personal stilat, cu mănuşi albe, li le pun în faţa ochilor... mă rog, „coboară“ e un fel de-a spune, de fapt *cad,* zbang, cu podea cu tot, moment în care, invariabil, *maître d'*-ul respectiv apasă pe un buton şi tot personalul aleargă un etaj mai jos pentru a-i servi în continuare... Mi s-a părut o distopie ecologistă foarte eficientă; şi *Danse macabre,* tot canadian (8 minute), dar pe ăsta am impresia că l-ai apucat – cu acea balerină care moare şi ultimul ei „dans“, spălată-îmbălsămată-şi-aranjată, la morgă, este pe „Casta diva“ a Mariei Callas?... Mi s-a făcut pielea de găină ca să-ţi spun drept, „conceptul“ era extrem de îndrăzneţ şi, ei da, *macabru,* dar exista o poezie şi acolo şi o graţie gravă şi o ultimă durere, aşa, care m-au bîntuit mult timp după aia...; şi o animaţie australiană cam lungă (25 minute), *Chainsaw,* dar făcută brici (sau *fierăstrău,* ca titlul) în care apăreau Ava Gardner şi Frank Sinatra şi o scenă de sex cum n-am mai văzut în nici o animaţie, ţi-e clar că n-or să-l nominalizeze la Oscar; şi un scurt francez, *Stress* (7 minute), mă şi mir că l-au selectat pentru că era cu o bandă de *racaille,* băieţi de băieţi violenţi „dintre blocuri“ (HLM-uri, la ei) cu origini amestecate (eufemism) care distrug, înjură, scuipă şi caftesc rău de tot tot ce-ntîlnesc în cale – un fel de videoclip pe-o muzică de te doare capu' – iar la sfîrşit îi dau una-n cap chiar celui care-i filmează şi camera (Beta) cade-ntr-o rînă aşa, ca-n finalul de la *Starea lucrurilor* al lui Wenders... brrr!)

2) din programul „Comédies musicales“ (21 de filme) mi-au plăcut 3: americanul *Pretty Dead Girl* (22 minute), cu un – n-o să crezi! – tînăr lucrător la morgă (nu ştiu cum le zice că „infirmier“ nu poţi să-i zici) care mai e şi necrofil (deci omu' lucrează unde trebuie) şi care *dansează* (vezi mai sus) şi face tot felul de chestii cu moartele drăguţe (vezi titlul) care-i trec prin mînă... Fata de la recepţie se îndrăgosteşte de el, dar îşi dă seama că n-are nici o şansă aşa că *se sinucide* ca să se poată „combina“ cu el! E aşa, un fel de *Romeo şi Julieta* (să ne scuze Shakespeare) combinat cu *The Loved One* (romanul lui Evelyn Waugh) la care rîzi copios dacă te lasă sensibilitatea (pe mine m-a lăsat) şi cu cîteva numere, de le zice „muzical-coregrafice“, foarte bune; apoi suedezul *Hjärtslag* (asta înseamnă *Bătăi de inimă,* 15 minute) care se petrece într-un spital, cu un tînăr *cool* care aterizează pe acoperişul spitalului dintr-un elicopter, ochelari de soare à la *Top Gun* şi tot tacîmul, trece important pe coridoarele spitalului cu o valiză metalică în mînă şi ajunge în sala de operaţie, moment în care ne dăm seama că în valiză era o inimă care urma să fie grefată pe o pacientă, moment în care (a doua lovitură de teatru) apar o tanti cam nazistă şi doi poliţişti care au ordinul de a împiedica operaţia pentru că pacienta e *musulmană,* deci trebuie expulzată, moment în care (a treia lovitură) pacienta se trezeşte din anestezie şi-şi cere drepturile, doctorul şi asistentele fac grevă spontană, nazista este oprită (se consolează la fel de spontan cu poliţiştii) şi totul se termină cu bine pentru oricine... Îţi poţi imagina toate astea *pe muzică,* cu numere cîntate?? Eh, aşa e şi filmul...; şi, în fine, irezistibilul *West Bank Story* (american, 21 minute) despre „relaţiile israeliano-palestiniene“ din *west bank,* cu evreii care au un „Kosher King“ şi arabii care au un „Humus Hut“, iar la mijloc – şi iar ca-n *Romeo şi Julieta* – un soldat israelian care se îndrăgosteşte de o palestiniancă... Deci *filmul ăsta chiar nu poate fi povestit,* trebuie *văzut* – e o cascadă de poante (vizuale şi verbale) de zici că e *Nu te pune cu Zohan* scris de Woody Allen! Plus nişte cîntece pe care le fredonezi la plecare – am văzut cetăţeni din public care-au ieşit din sală într-un picior şi în culmea fericirii...!

3) în fine, din programul „Internaţional“ (76 de filme), pe lîngă cele pe care le-ai văzut şi tu şi care ne-au plăcut la amîndoi („porno“-ul cu păpuşi, argentinianul *The Blindness of the Woods,* şi negru-realistul cu pedofili, polonezul *Luksus* – astea două au fost şi premiate, de altfel), merita să mai vezi: *Wallace and Gromit: A Matter of Loaf and Death* (ce să mai zici... o capodoperă!), australianul *The Ground Beneath* (premiat; nouă ne-a plăcut, ţii minte, şi neozeelandezul *Betty Banned Sweets),* germanul *Arbeit für Alle* (începe ca un documentar, *juri* că e documentar, dar pe la jumătate devine un *horror* cu *zombies* şi, la final, o critică la adresa... sistemului de pensii!!) şi, în fine, cel mai *drăguţ* documentar pe care l-am văzut vreodată – irlandezul *The Herd* (doar 4 minuţele!), despre o căprioară care s-a aciuat lîngă casa oamenilor din film, sărind sprinţară prin bătătură şi sugînd la ţîţa vacilor din gospodărie... A-do-rabil!

Acestea fiind spuse (şi spaţiul alocat depăşit cu aplomb), nu-ţi mai spun decît:

La anul, tot acolo!

Bizù,

alş

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 265 ● 12-18 martie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Politică
şi pubertate“

pagina **3**

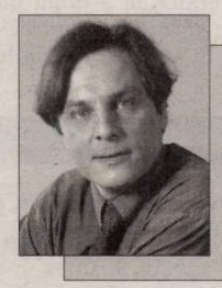

Gabriel Giurgiu
„Efectele cele bune
ale crizei“

pagina **4**

Andrei Gorzo
despre
Slumdog Millionaire

pagina **15**

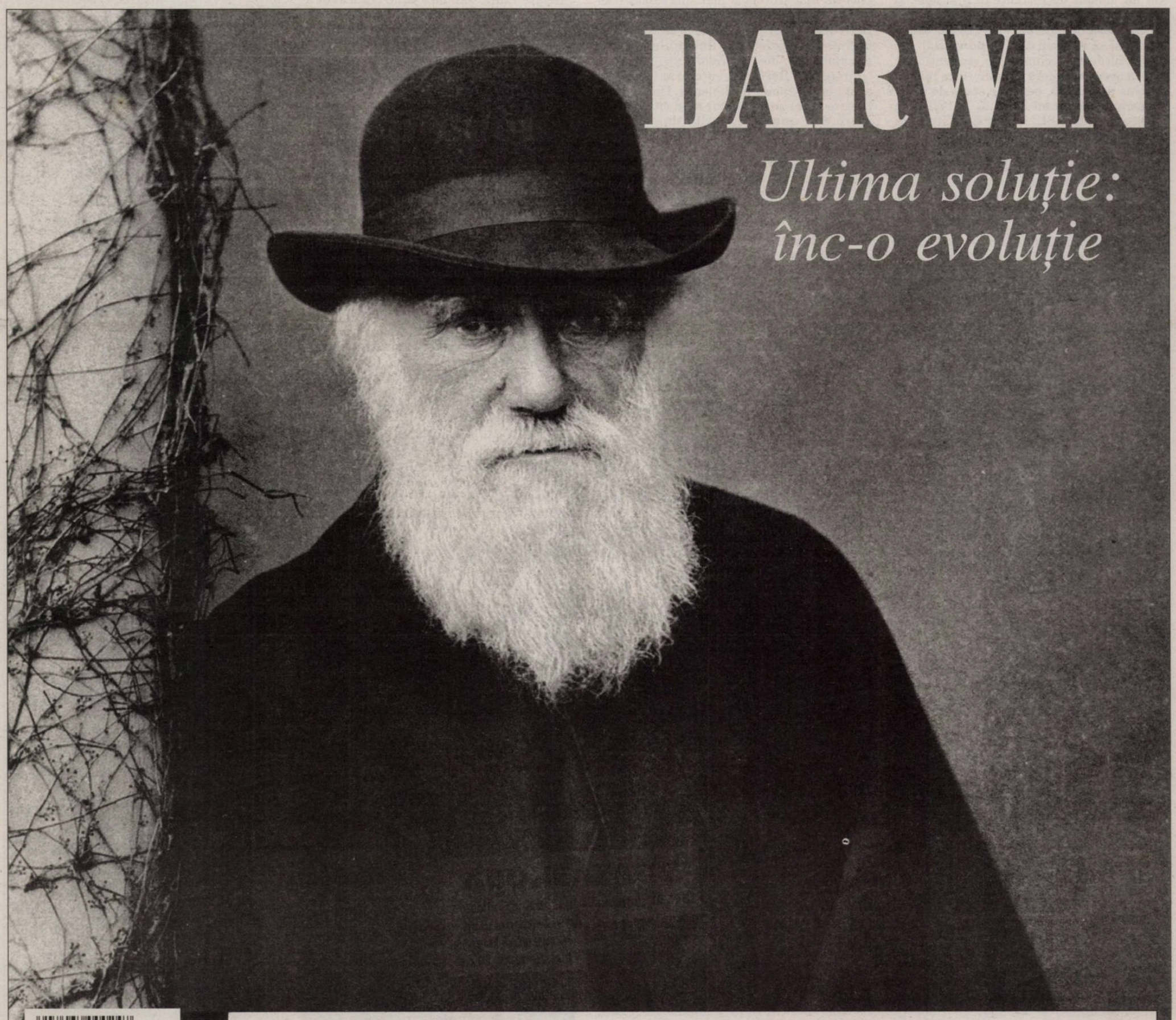

DARWIN

Ultima soluție: înc-o evoluție

„Ador experimentele nebunești. Eu le fac întotdeauna.“
CHARLES DARWIN

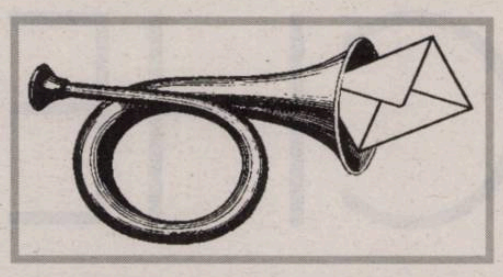

Nr. 261: *„Educaţia umanistă azi“*

Un tînăr intelectual în deformare

Buongiorno dragi dilematici,

Mi-a luat multă vreme să mă-ncumet a vă scrie. Fain articolul dlui profesor Cuţitaru despre studenţi („Tineri studioşi“). Articolul m-a calmat într-un fel, adică m-am bucurat că nu sînt singurul care se tot miră de ce e-n jur, pe ce lume pe de-a-ndoaselea trăim, în mod special de ce e în învăţămîntul nostru. Am terminat o facultate economică, iar acum sînt în anul II la Sociologie (SNSPA). Am un maldăr de restanţe (o fi şi lene, şi silă), încerc să mă duc cît pot de des la facultate, însă de cînd am venit în Bucureşti (am uitat să vă spun că mi-s provincial) am toooot întîlnit specimene de studenţi. Am stat în aceeaşi cameră cu indivizi ce luau examene prin chetă, pentru o sticlă de whisky, care apelau la un unchi de la Poli să ia examene de la ASE, am întîlnit studenţi filologi relativ agramaţi – „am scris decît o foaie“, „asta-i cartea care-o caut, care-am cumpărat-o“, „aşa vrea ăştia etc.“ – am fost voluntar şi am tot întîlnit studenţi care sînt cetăţeni români născuţi în România – absolvenţi de studii superioare în România, dar care nu reuşesc să converseze în limba română la un nivel mulţumitor, unii chiar nu cred că termină cinci fraze din zece începute pe zi. Nu mă dau nici eu mare student sau un exemplu al corectitudinii (am copiat la nişte materii atît de neinteresante şi inutile încît am cu ce să argumentez starea generală a studentului cînd aude de învăţătură: *sila*). În ultima sesiune am preferat să nu mă prezint la examene. Am protestat şi protestez şi acum atunci cînd colegii mei încep să tot întoarcă pe toate feţele partea administrativă (cum se face evaluarea): cîte prezenţe vrea ăsta, dacă nu vrea prezenţe e băiat bun, ce note am auzit că a dat anul trecut, cîte puncte are seminarul, s-a certat cu o studentă acum cinci ani, are nevastă, ce păr avea ăsta-n cap, ce cămaşă mişto are, azi s-a urcat pe catedră, face mişto-uri ca lumea, e obsedat etc. Bla-bla-ul pe care-l tot aud. Dar de învăţat? Te pasionează vreo materie din toată facultatea asta (de...).

M-am săturat de colegi care probează ochelari de soare în timpul cursurilor, de profesori care ne predau, citind de pe un caieţel mai în vîrstă decît noi, o materie care se face de vreo 30 de ani în aceeaşi formulă (Economie Industrială, de exemplu – noi am fost ultimii care am făcut aşa ceva), m-am săturat de studenţi care se sărută prin sălile de lectură, alţii împart fluturaşi sau adună semnături, alţii bîrfesc, m-am săturat de unii colegi care folosesc cuvinte mari tot timpul fără să transmită mare lucru – cam *poseuri*, m-am săturat de colegi de cameră bulgari – specie aparte de oameni, cînd vorbesc între ei zici că se ceartă, cînd se ceartă e bine să nu fie cuţite ori bîte la îndemînă (două teme de dispută: cum se spune *bosniac* în bulgară – *boşniak* ori *bosniaki* –, o ceartă consumată la 2 noaptea, cînd subsemnatul desfăşura o activitate destul de exotică în căminele patriei (dormit noaptea în cămin); a doua temă de maximă importanţă pentru securitatea camerei noastre şi a dinţilor, şi a obrajilor respectivilor vorbitori: solista de la Pussycat Dolls – sau cum s-o fi scriind, dom'le, e albă sau neagră? Am încercat să ajut şi eu în ambele dispute academice: la prima temă am propus ieşire pe hol, le-am amintit că războiul s-a terminat, de pe hol am auzit în continuare termenii *boşniak* şi *bosniaki* de *n* ori. În cazul celei de-a doua teme, i-am trimis pe site-ul Braziliei de pe Wikipedia, ca să găsească albi, negri şi între ei o sumedenie de amestecături, sortimente şi experimente genetice spontane. Statul român le asigură o bursă lunară de 500 de lei. Sorin Stoica (prozatorul) avea o expresie care m-a sedus şi pe mine: *creier atît de spălat încît poţi să patinezi pe el*. Pe holul căminului mă întîlnesc cu basarabeni cu vîrste între 25 şi 30 de ani, angajaţi full-time (ăştia-s Gorbunovii mei). Mereu îmi spun că mai bine mă făcea tata basarabean sau bulgar sau măcar sîrb, să aflu că statul român e puternic, îşi permite multe cheltuieli de care noi nu prea ştim. Un tip e în anul I la facultate, cu tată sîrb, cu dublă cetăţenie. Interesant este că a intrat la facultate în calitate de străin, cu toate că toată viaţa lui a trăit şi a studiat în România, la Braşov. Dacă eram braşovean, aş fi rămas să fac facultatea acolo, căci măcar o făceam temeinic, dar sînt din Măcin, un orăşel pe malul dobrogean al Dunării. Iniţial, naiv fiind, am venit la Bucureşti cu un campus universitar în gînd: aici universitatea, aici cantina, aici biblioteca şi gata. „Băiatu' e la Bucureşti, face facultate“. Şi de-atunci, de ce-am avut nevoie – de-aia n-am avut parte: de linişte şi studiu. Că doar de-asta am venit aici, să învăţ ceva. Nici nu mai ştiu dacă mai sînt în stare să învăţ. Am stat în cămin: Agronomie, Regie, Belvedere, Vitan, cu tot felul de fiinţe (eu deţinînd proprietatea limbajului, le-am denumit *animale* sau *retardaţi)*, în gazdă (Dorobanţi, Berceni), cu chirie (Pajura), acum iar în cămin în Băneasa. Din camera în care stăm şase (acum) studenţi am dat afară doi: unul era la altă universitate (Construcţii, legal nu are ce căuta în cămin) şi al doilea este deja absolvent şi lucrează la Insomar, neplătind nimic la cămin. Cel de-al doilea s-a mutat cîteva camere mai încolo. Mi-am făcut doi duşmani fără să vreau.

Am 24 de ani şi nu mai am suflu. Adevărul e că m-am săturat. Simt că nu-mi iese nimic pentru că-mi pierd timpul cu amănunte, ba cu drumurile prin Bucureşti, ba cu explicaţii pentru retardaţi, ba cu flecăreala de care nu pot să scap. M-am săturat de cîinii din jurul căminului, de toate platitudinile şi răutăţile pe care le aud, de mişto-urile ultraprevizibile şi atît de prăfuite, de dezacorduri, de oameni care nu respectă pe nimeni, de laşitatea noastră, de mişto-urile despre orice şi oricine. Dar treaba serioasă cînd o facem? Încet-încet mă transform şi eu într-un animal.

Sper că nu v-am adormit cu păţaniile mele de student provincial rătăcit între Victoriei şi Unirii şi vă mulţumesc pentru *Dilema veche*, care uneori îmi mai înmoaie nervii şi îmi îngrijeşte moralul pe perioada şederii mele prin Bucureşti.

Sînt cîteva articole care îmi revin mereu în minte şi care ar putea fi folosite ca material didactic: „Lecţia americană“ a lui Andrei Manolescu, scrisorile (rămase fără răspuns) ale lui Adrian Cioroianu către – Nicolae – hîc! Văcăroiu, „Omul fără dileme“ – Andrei Pleşu. Iar interviurile sînt bune pentru furat idei. Vă mulţumesc.

V-am scris şi dintr-un alt motiv. Nu prea găsesc parteneri de dialog. Ultima oară cînd am cerut o argumentare (una de bun-simţ) am primit nişte replici care m-au mîhnit. (Aici se potriveşte o vorbă din popor găsită la-ntîmplare într-o culegere, care suna cam aşa: „A făcut ochii ca boul, dar tîrziu“.)

Mişu
student, absolvent,
voluntar, semiparazit social,
tînăr intelectual în deformare
milea_mihai2001@yahoo.com

Dileme: Menţionez că nu am luat niciodată premiul I cu coroniţă. Am fost primul la premiul II. Contează? Pe cărticică scria premiul I, s-o fi răzgîndit învăţătoarea. Contează? Să mă duc la terapie? Să mă angajez? Să mă însor? Să intru în PSD? Să pornesc o afacere? Să mă întorc acasă, să caut să rămîn prin Bucureşti? Să fac credit? Să caut să intru în învăţămînt? Să renunţ la visele mele? Cît de mult sînt în stare să lupt pentru ele? Să fiu sincer? Să încerc să parvin, să mă descurc cumva? Cînd o să citesc tot ce vreau să citesc? Să plec afară? Să mă fac funcţionar public? Să mă bucur că mai am încă răgaz ca să aleg? Să mă grăbesc? Să mă calmez? Să nu fac nimic din toate astea şi să mă plîng oricui mă ascultă? Să renunţ la a doua facultate? Să mă reapuc serios de studiu? Apoi ce fac? Unde stau la anul? O iau de la capăt?

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Sugar Boy în criză

Nu, nu are ochii mici ca nişte mărgeluţe. Este masiv, brunet şi urît. Nu are nimic graţios sau care să-ţi inspire milă. Nu este o pasăre rănită sau fără cuib. Nu a avut aripi niciodată. Şi le construieşte din zbor... Se plimbă neliniştit pe lîngă scaunele pe care păpuşi inerte se îndreaptă spre nişte joburi care nu le aduc nici măcar supravieţuirea. Cel puţin asta se citeşte în ochii lor... Nici ei, ca nişte mărgele. Sînt ochii unor păsări de pradă, flămînde. El se plimbă nestingherit, recitînd cu un calm aproape maniacal strofă după strofă dintr-un „Luceafăr“ din ce în ce mai lung. Liniştea lor şi aşa chinuită este pusă sub semnul întrebării, de această umbră slabă, lungă, scheletică... Aşa vede el lumea şi oamenii cînd le trece dimineaţa prin faţă, recitînd molcom din „Luceafăr“. Îi place. Este o poveste din care zilnic învaţă mai mult decît în cei şapte ani de şcoală. Azi l-am abordat. Îl văd aproape zilnic la fel de impasibil ca şi geamurile necasante. Pun pariu că nici faţa mea nu îi spune nimic. Sînt una din mulţime. Mi-a povestit că a învăţat poezia cînd umbla prin canale. Consternarea domneşte în jur cînd îmi spune că a fost chiar şi închis. Gurile se strîmbă, ochii se micşorează şi ţintele fixe şi vagi par a deveni mobile. Continuă: „Mă plictiseam şi am învăţat poezia asta. Acum o ştiu toată, dar nu-mi place finalul“. Îl întreb dacă îşi aminteşte ce se întîmplă la final. Îmi spune aproape şoptit: „Nu... Nu... Nu contează!“. Îl întreb de ce a făcut închisoare, cuvînt nefericit ales dintr-o limbă bezmetică, ce ascunde multe lucruri grave în învelişuri prea subţiri... Spune dur, continuînd expunerea publică: „Furam...“ Ce, întreb. „Tot ce se putea...“ Nu ştiu cum îl cheamă, mă gîndesc în momentul ăla. Un adolescent din stînga îşi scoate căştile, surprins de o discuţie ce se lungeşte mult prea mult... El revine: „Acum, nu mai fur. Vreau să-mi fac buletin şi să mă angajez“. Pare decis. Afară e criză. O criză de sentimente, de căutare, suprapusă cu o criză de bani. Se uită la mine aşteptînd să-i dau asigurări că viaţa merge mai departe... şi bine. O fac. Mă uit în jur. E atîta gol! Cobor, dar măştile merg mai departe cu îndîrjire. El mestecă zahăr şi aşteaptă un interlocutor, poate chiar mai voios.

Simona DOBRE
simona.dobre@gmail.com

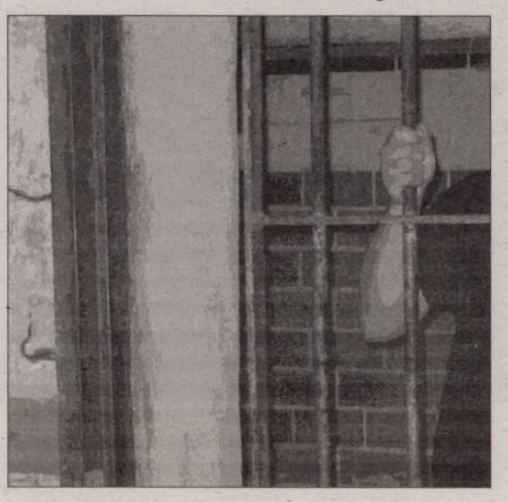

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Distracţii în comunism**
- **Mai puneţi mîna pe o carte**
- **Moartea jurnalismului**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.900
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Politică și pubertate

Se dedică lui Martin S. Martin

Editorialul lui Jean Daniel din ultimul *Nouvel Observateur* te lasă visător. Un om cu o enormă experiență politică și gazetărească, o mare figură a presei europene de stînga, simte nevoia să scrie despre Barack Obama, în termeni care anticipează (de fapt, relansează) cultul personalității. Nu sînt împotriva lui Obama (nici n-am cum, după nici două luni de președinție), nu-mi plac comentatorii sumbri, pentru care speranța e o specie a prostiei. Dar exaltările mă indispun, iar idolatria gata făcută, pe bază de ideologii apriorice mă înspăimîntă. Jean Daniel e de părere că victoria în alegeri a președintelui american „constituie în ea însăși un progres pentru întreaga umanitate“. Mai mult decît decizia din 1957 care a stat la temelia Uniunii Europene, mai mult decît conciliul Vatican II, mai mult căderea Zidului berlinez din noiembrie 1989 și decît fondarea Curții Internaționale de Justiție de la Haga. De ce? Pentru că ea simbolizează condamnarea sclavajului și a rasismului de către chiar urmașii stăpînilor de sclavi. De ce? Pentru că păstrînd idealurile democratice, promite să combată inegalitatea. De ce? Pentru că își propune să acorde prioritate conflictului din Orientul Apropiat. Și, în sfîrșit, pentru că a evacuat din Casa Albă orice ideologie, în afara reperelor tradiționale ale Părinților Fondatori. Mi-e greu să-mi imaginez o pledoarie mai pestriță, mai vagă și mai... ideologică.

Între timp, în Statele Unite, lucrurile încep să se diversifice și, la o adică, să se clatine. Euforia inițială evoluează spre stres. Măsurile anti-criză ale Președinției nu conving în mod unanim, se vorbește de naționalizarea băncilor, de subtonul „socialist“ sau, în orice caz, anticapitalist al „schimbării“ aduse de Obama. Laura Ingraham, o cunoscută comentatoare de radio și televiziune, declară că, dacă *trend*-ul actual nu e stopat la timp, Statele Unite nu vor mai fi, peste zece ani, decît o federație în derivă, după un model european de mîna a doua. Mai există încă un anumit capital de încredere în noua echipă, mai există o anumită inflație a portretelor prezidențiale în muzee și instituții, precum și unele accese de entuziasm spontan la apariția, în trafic, a coloanei de mașini ieșite pe poarta Casei Albe. Dar se aud tot mai des și previziuni mai mult sau mai puțin apocaliptice, îngrijorări cu privire la amplasamentul banilor proprii, semne de stupoare și neliniște. Cu toate acestea, dacă ne gîndim la ce a încasat, vreme de opt ani, George Bush Jr. sau (în același număr din *Observateur,* de pildă) la *furor*-ul anti-Sarkozy, orchestra populară din jurul lui Barack Obama apare, prin contrast, arvunită în continuare pentru osană.

Doresc sincer ca mandatul lui Obama să se termine cu bine, iar proiectele lui să se împlinească fie și numai pe jumătate. Dar graba și instrumentarul glorificării – în versiunea Jean Daniel – mi se par contraproductive și imature. S-ar zice că, în materie de convingeri politice, nu există

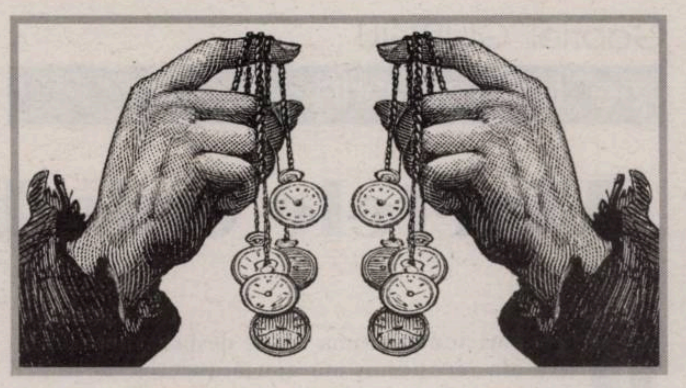

decît anchiloza senilă și pubertatea incorigibilă. Stilul adult e o raritate. Opțiunile sînt, de fapt, pre-opțiuni, votul e un mod de a marginaliza realitatea. Deîndată ce un politician ne flatează teoriile politice, angajamentele juvenile, ideile fixe, simpatiile obscure și idiosincrasiile, insul ne place. De vreme ce ne place, îl alegem. De vreme ce-l alegem, îl susținem pînă dincolo de rezonabil, ca pe o ipostază a propriului nostru proiect. Plusăm, omagiem, iubim. Iubirea, în versiunea ei ceresc-viscerală, e, și ea, un reflex clasic al pubertății. Jean Daniel e îndrăgostit. Și, într-un fel, e frumos că mai e capabil de asemenea candori. Dar pe noi, cei de prin partea locului, tipul ăsta de amor principial, dornic să ne facă fericiți și ascultători, bucuros să agite dinaintea noastră cuvinte mari și să ne impună modele „corecte“, tipul ăsta de amor ne-a sterpezit dinții și ne-a costat cîteva decenii de delir. Să-i dea Dumnezeu sănătate și noroc președintelui american! Dar să nu ne fie prezentat ca Mesia. În Europa de Est, procedeul acesta stîrnește, inevitabil, amintiri fatale.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Furnizorii de învățămînt superior

Dacă vă (mai) închipuiți că învățămîntul universitar înseamnă, înainte de toate, întîlniri fericite între Magistru și discipoli, prelegeri fascinante care umplu amfiteatrele, spectacol al ideilor și al demonstrațiilor teoretice, dialoguri pasionante între studenți și profesori și altele asemenea, sînteți rugați să vă faceți urgent un *upgrade*. Unul „de tip UE“, desigur, căci și în România se aplică Acordul de la Bologna (semnat în 1999) care ar urma să creeze „spațiul universitar european“. Nu vreau să spun, Doamne ferește, că în Europa studiile universitare nu mai înseamnă toate cele de mai sus (și încă altele), ci doar să constat că, pentru a face posibilă această extraordinară formă de transmitere a cunoștințelor și de edificare a elitelor numită Universitate, Uniunea Europeană are nevoie de o enormă birocrație. Așa încît, în zilele noastre, învățămîntul universitar înseamnă și altele: *strategii și proceduri pentru asigurarea calității; proceduri privind inițierea, monitorizarea și revizuirea Planului Strategic; structuri instituționale, administrative și manageriale – misiune, obiective și integritate economică; syllabus-urile disciplinelor din planul de învățămînt; lista acțiunilor de promovare a facultății / programului de studiu (afișe, pliante, publicitate media, acțiuni de promovare pe teren); accesibilitatea și adecvarea resurselor pentru învățare; deschiderea universității către mediul economic și socio-cultural; Carta Universității; Codul de etică universitară.*

Acestea sînt doar cîteva dintre documentele care trebuie puse la dosar atunci cînd se acreditează o facultate, o universitate, un program de master etc. Căci – natural! – ele trebuie acreditate. Erau și pînă acum. După ce, la începutul anilor '90, o cascadă de universități private s-a revărsat peste dorința de a învăța a tinerilor români, după ce fiecare oraș mai acătării din provincie și-a „tras“ universitate unde au devenit rapid prof. dr. tot felul de notabilități locale (vă mai amintiți de Nicolae Mischie, doctor în istorie? asta așa, ca să dăm un „reper“...), s-a înființat un Consiliu Național de Evaluare și Acreditare Academică (CNEAA), care a aplicat niște criterii și a acreditat încolo și-ncoace. Universități private înființate pe banii studenților plătitori de taxe și care funcționau în vreo casă de cultură orășenească sau în vreun club luat pe gratis de la sindicate au devenit astfel onorabile. Unele și-au făcut între timp sedii ori campusuri. Așa se scrie istoria tranziției. Acum – cu ocazia intrării în UE – totul trebuie reacreditat, „în lumina“ normelor europene. Și – desigur – la o calitate europeană. Așa că s-a înființat Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățămîntul Superior (ARACIS) care, conform legii, „elaborează periodic metodologia și standardele de acreditare pentru diferitele tipuri de programe și furnizori de învățămînt superior, care se avizează de către Ministerul Educației și Cercetării și se aprobă prin hotărîre a Guvernului“; și, desigur – dar ce credeați? – „evaluează în temeiul standardelor și al metodologiei aprobate prin hotărîri ale Guvernului, la cerere sau din proprie inițiativă, și propune autorizarea, respectiv acreditarea, furnizorilor de învățămînt superior și a programelor lor de studii. Pe baza rapoartelor de acreditare, Ministerul Educației și Cercetării elaborează actele normative pentru înființarea de structuri de învățămînt superior“. Și mai are ARACIS niște atribuții și în domeniul asigurării calității (de la a la m, pe http://www.aracis.ro/obiective_ro). Existînd, așadar, această nouă instituție, „furnizorul de învățămînt superior“ numit Universitatea din Iași, de exemplu (cea mai veche din țară), trebuie să fie reacreditat pe baza unui dosar copios, la fel ca și una dintre „noile“ universități private, cea a lui Aurelian Bondrea (tot de exemplu), fostul șef de cadre al învățămîntului din vremea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Tot așa, „furnizorul“ numit Universitatea București (a doua ca vechime și cea mai mare din țară) trebuie să depună și ea dosare consistente de reacreditare, la fel ca și universitatea din Tîrgu Jiu care l-a avut drept prorector pe prof. dr. Nicolae Mischie, mai cunoscut ca „baron local“, decît prin activitatea sa universitară. Democratic, european, conform standardelor, metodologiei, procedurilor avizate, aprobate, și-napoi la lume date: aceleași criterii pentru toți. (Poate așa se mai face curățenie, îmi vine un gînd, dar se îndepărtează repede...) Cine evaluează și acreditează? Evaluatorii ARACIS, desigur.

Lista lor este, de asemenea, un amestec democratic de competențe și „competențe“, iar procedurile prin care se formează comisiile fac ca, de pildă, evaluarea unui master de istorie contemporană să fie făcută de un profesor de silvicultură de la Suceava, unul de medicină de la Tîrgu Mureș și unul de economie de la Timișoara. Nu vă temeți, ei nu „se bagă“ în conținutul cursurilor; evaluează acte, bifează respectarea procedurilor și a standardelor academice. Pentru toate acestea, „furnizorii de învățămînt superior“ supuși acreditării plătesc: de la 3427 lei noi un „program specific de masterat sau doctorat“ la 164.496 lei noi o „acreditare instituțională și evaluare externă a calității universității“. Sper ca, date fiind toate acestea – dosare cuprinzătoare (sute de pagini, de la actul de înființare a universității pînă la analiza SWOT), proceduri, metodologii, standarde, comisii, consilii, avizări, aprobări – învățămîntul superior românesc să intre, în sfîrșit, în Europa. Cu Bondrea și cu umbra lui Mischie cu tot – dar ce mai contează, din moment ce standardele, procedurile etc. sînt respectate...

Nu mă întreb – deși tare îmi vine – dacă, supuse acestui proces de evaluare/acreditare, universitățile Harvard sau Princeton ar ieși cu mult mai bine decît cele din Tîrgoviște sau Ploiești. Constat doar că importăm din UE în primul rînd birocrația universitară, mai adăugăm și noi cîte ceva din încîlceala administrativă carpato-danubiano-pontică, creăm noi organisme ale statului care să avizeze și să aprobe, astfel încît bietei autonomii universitare îi rămîne prea puțin loc. Iar „ideea de calitate“ a venit tîrziu, cînd spațiul universitar românesc era deja ocupat de un amestec imbatabil de lucruri bine făcute și improvizații sinistre. Între timp, în unele țări din UE se discută la ce rezultate a dus „implementarea“ Acordului de la Bologna și există nu puține nemulțumiri. Dar noi vom afla asta peste cîțiva ani, după ce vom aplica toate procedurile...

Acest text a apărut în Dilema veche, *nr.* 176, *din 23 iunie 2007. Nu am nimic de retras, nici de adăugat. Iar zilele trecute, Parlamentul a decis că universitățile private au dreptul să organizeze masterate și doctorate. Aștept comentariile dumneavoastră pe această temă (la mircea.vasilescu@satiricon.ro).*

ținerea de minte

„Mama obișnuia să povestească mereu lucruri teribile, fie din viața ei, fie dintr-a altora, dar întotdeauna le înflorea: «Păi, să vezi cînd am căzut din tramvai și cînd m-a salvat domn' profesor, trăgîndu-mă de pe șine!». Mătușile i-au spus: «Ai fost norocoasă!». «Trebuie să învățați din lecțiile de viață», a filosofat bunicul. Mama a arătat spre Calendarul Tînărului Comerciant, atîrnat pe perete: «Aici am notat eu tot. Negru pe alb!». În calendar mai erau însemnate zilele în care tata nu fusese beat, zilele de naștere ale tuturor membrilor familiei, precum și anul în care mama căzuse de pe scările rulante de la magazinul universal. «Opt zile m-am zbătut între viață și moarte!» Ea măsura timpul în perioade de cîte opt și paisprezece zile, sau de cîte șase săptămîni. Cel mai mult îi plăcea intervalul acesta, de șase săptămîni – cît dura vreo boală.“

(Bora Ćosić, *Rolul familiei mele în revoluția mondială,* traducere din limba sîrbă de Georgina Ecovoiu, prefață de Corina Bernic, Editura Art, 2008)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Efectele cele bune ale crizei

– scuzaţi subiectul –

De cîte ori aud în ultima vreme despre efectele pozitive ale recesiunii, mă apucă durerea de cap. E drept, or să scadă chiriile, or să se ieftinească taxiurile, o să scadă preţul la mîncare şi la maşini. Totuşi, servitul de astfel de exemple îmi pare similar cu înghiţitul de Xanax la finele unei zile grele la serviciu. Te simţi (mai) bine pe moment, dar de a doua zi o iei de la capăt cu şeful cel rău. Cam aşa şi cu înşiratul de efecte pozitive ale crizei. Ce folos că se ieftinesc terenurile, dacă tu eşti din ce în ce mai nesigur pe locul tău de muncă?

Cu toate astea, îmi asum riscul şi înşir şi eu un efect pozitiv-probabil al actualei crize: creşterea numărului de proiecte din fonduri europene, mărirea sumelor care se vor cheltui din fondurile structurale. Mare scofală – veţi zice – asta spun toţi politicienii români, fără să dea vreo explicaţie, fără argumente. Aşa e. Zi de (primă)vară pînă-n seară, nu auzim decît de „greaua moştenire“ (România nu a accesat nici un euro din bani europeni pînă acum, adică o exagerare teribilă) sau „de acum încolo vine fericirea“ (România va „trage“ de acum încolo toţi banii alocaţi). Argumentele lipsesc. Îndrăznesc să propun posibile explicaţii.

De ce nu am avut o mai mare „capacitate de absorbţie“? (Scuze pentru expresia asta tehnică, sună oribil, pe mine mă duce gîndul la clipurile care fac reclamă la anumite produse necesare sexului frumos.) Dincolo de birocraţiile de pe axa Bucureşti-Bruxelles, cu exces de cerinţe şi abuz de pagini necesare oricărui proiect, există şi „necazuri conceptuale“. Astfel, în unele zone de finanţare, iniţiatorul nu este eligibil dacă prevede o marjă de profit mai mare decît o limită. Adică, este invers decît la bancă, din cauză că Uniunea dă, pe alocuri, bani pentru proiecte mai puţin „vandabile“, adică defel „bancabile“. Ţi se poate spune: „păi, dacă promiţi o rată de profit de 50%, ce cauţi la noi, du-te la bancă, ia un credit comercial, aici dăm bani pentru zone sărace, pentru afaceri modeste“. Alt necaz care nu i se poate pune în cîrcă administraţiei a fost chiar... rata creşterii. Păi, într-o ţară cu 7-8% creştere economică, într-o ţară care scotea, la multe produse, profit dublu faţă de media europeană (bere, haine, încălţăminte, imobiliare, ba chiar şi mezeluri), de ce să te chinui cu birocraţia europeană? Îţi poţi dezvolta liniştit afacerea din credit bancar sau din resurse proprii. Mai mult, într-o ţară cu deficit de forţă de muncă, ai probleme cu extinderea unei afaceri deja existente. Nu ai oameni potriviţi, ei au plecat în Spania sau în Italia (vezi sectorul construcţiilor). Amintiţi-vă cum era să găseşti anul trecut un zugrav sau un electrician la preţ rezonabil. Ajunsesem să ţin secret numele unui instalator serios şi ieftin, de teamă să nu-l supraaglomerez şi să rămîn fără el!

Acum, închipuiţi-vă că sînteţi primar de Bucureşti. Vreţi să faceţi un mare program de renovare a unei zone. Trecem peste interesele firmelor imobiliare şi presupunem că nu ai „prieteni politici“ pe care vrei să-i serveşti. Pornim de la premisa onestităţii absolute. În condiţiile în care îţi intră suficienţi bani în bugetul local, de ce să te chinui cu birocraţia europeană? Nici nu are cine să-ţi facă proiectul. Ai tăi funcţionari, dacă se pricep, pleacă rapid la o firmă de consultanţă. Acestea sînt scumpe şi nu obligatoriu competente. Apoi, termenele de analiză sînt îndelungate. Colac peste pupăză, nu găseşti nici mînă de lucru ieftină. De aia, ar trebui să fii ab-so-lu-ta-men-te disperat pentru a încerca accesarea fondurilor structurale. Nu întîmplător, dintre cele opt ADR-uri (Agenţii de Dezvoltare Regională), cele mai vizibile sînt cele din zonele tradiţional sărace (ADR Nord Est, spre pildă), în timp ce ADR Bucureşti-Ilfov nu are nici un proiect în portofoliu.

A venit însă criza şi lucrurile s-au schimbat. Băncile sînt, azi, extrem de dispuse să vină cu partea de cofinanţare (Uniunea Europeană nu dă toţi banii, cel mai adesea trebuie să pui şi tu o parte, în general jumătate din suma totală). Acum, bancherii stau pe saci de bani pe care le este teamă să-i mai împrumute. Populaţia nu mai prezintă încredere (angajaţii se pot trezi şomeri), firmele şi-au pierdut din bonitate (le-au scăzut vînzările). Cine mai rămîne? Statul şi autorităţile locale. Nu vor oferi profitul de pe vremuri, dar e mai bine decît deloc. În plus, împrumutul se va rambursa pînă la urmă, este o investiţie destul de sigură. Nu sîntem, Doamne fereşte, în Islanda.

În plus, pretenţiile firmelor de construcţii care ar putea fi angajate vor scădea. Nu cred că se va mai discuta de pe poziţii de forţă, ca pînă acum. Brusc, fondurile europene vor deveni atractive, în ciuda birocraţiei excesive. Va merita să îţi baţi capul. Nu de alta, dar va lipsi alternativa. Rămîne problema-cheie: cine să scrie proiectele? Varianta 1: cineva din Primărie. Numai că, tocmai ce s-a pus problema lichidării sporurilor salariale pentru personalul care lucrează cu fonduri europene. În atari condiţii, greu de crezut că vor mai rămîne experţi pricepuţi în administraţie. Va urma o migraţie către sectorul privat.

Atenţie! Rămîne varianta 2: te duci la firma înfiinţată de fostul subaltern şi îi comanzi proiectul. Numai că, un *actual* subaltern (care nu a fost suficient de bun pentru a încerca pe cont propriu şi a rămas în Primărie) va afla, te va turna la ziar şi ai încurcat-o... Îţi vei blestema ziua cînd ai avut ideea cu fondurile europene. Mai bine stăteai în banca ta şi nu te băgai. Şi-aşa nu au ăştia destul bronz în stoc, să-ţi facă statuie. E criză.

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021/407.54.69

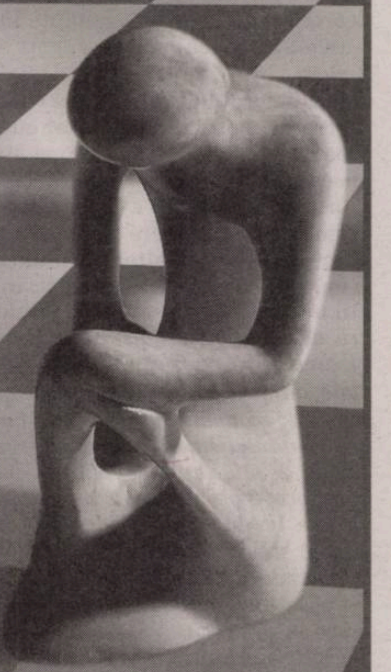

LA TOATE OFICIILE POŞTALE, AGENŢIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate .....judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti* ■ *cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poştale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare.*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Monstrul Bashir

La începutul lunii martie, Curtea Penală Internaţională a emis un mandat de arestare împotriva lui Omar al-Bashir, şeful în exerciţiu al statului sudanez, acuzat de masacre şi crime de război. E pentru prima dată cînd este pus sub acuzare un şef de stat în funcţie, ceea ce face greu de presupus că se va găsi cineva – o forţă, un comandant, un extraterestru – care să izbutească să-l pună în practică. Învinuitul a spus că Tribunalul n-are decît să înghită actul emis şi a organizat o serbare populară unde fidelul lui popor a dansat şi a cîntat aducîndu-i omagii. Conflictul secesionist din Sudan a provocat milioane de victime în regiunea Darfur (un teritoriu de dimensiunile Franţei). Conflictul între Nordul arab şi islamic, majoritar, şi populaţia negroidă creştină din Sud, concretizat în măsurile de islamizare, a provocat ciocniri militare; în ultimii şase ani acestea au căpătat un caracter bine determinat de distrugere a numeroasei populaţii minoritare. Oroarea e departe, durează, organizaţiile internaţionale de ajutor încearcă să dea de ştire cît de disperată e situaţia unui întreg popor, cîteva vedete de cinema se sensibilizează, apar poze în revistele *glamour,* organismele internaţionale discută dacă e vorba de genocid sau doar de masacru. „Violaţi femeile, ucideţi copiii, nu lăsaţi nimic în urma voastră“ – acesta a fost ordinul de luptă dat de un colonel subaltern al lui Bashir; „Dacă îi lăsăm pe oamenii ăştia în pace, îi vor susţine pe rebeli împotriva Guvernului. Teritoriul trebuie pustiit în aşa fel încît rebelii să nu găsească nici un fel de sprijin şi să părăsească ţara“. La mitingurile organizate cu oarecare regularitate, susţinătorii lui Bashir (mulţi) vin călare pe cămile şi pe măgari, cu steaguri şi portrete: „Jos Ocampo“ (figurat ca un măgar cu mască pe faţă) strigă ei (Ocampo este procurorul Tribunalului Internaţional). Dl Bashir ameninţa cu suspendarea organizaţiilor umanitare internaţionale (între timp a făcut-o) şi spunea că se va prezenta la Tribunal după ce vor fi judecaţi vinovaţii crimelor de la Hiroshima, din Vietnam şi Irak. „Ei, pe vremuri, au ucis mii de indieni, de ce nu-i judecă nimeni?“

Mandatul de arestare al unui şef de stat în exerciţiul puterii este o premieră în practica mondială, probabil fără consecinţe, deoarece nu există nici o posibilitate practică de a-l aresta pe Bashir, dacă acesta nu părăseşte teritoriul ţării.

Pe de altă parte, nici măsura arestării nu este acceptată de toată lumea. China se opune pe faţă, alţii – mai discret. Paradoxal, rezistenţa vine şi de la medici sau activişti, martori îngroziţi ai ororilor din Darfur: şi ei privesc cu prudenţă mandatul de arestare.

„Arestarea lui Bashir ameninţă anularea micului progres obţinut în ţară. În 2005, Guvernul şi Mişcarea de eliberare a poporului sudanez au semnat un acord menit să pună capăt Războiului Civil din Sud. În virtutea lui s-ar fi putut ţine alegeri în Sud, cîndva, mai tîrziu anul acesta, şi un referendum pentru independenţă în 2011. Acordul ar aduce beneficii Sudanului, dar nu e sigur cît va dura. Aş vrea să văd că se face dreptate în Sudan, dar dorinţa mea de pace e mai puternică. Acuzat de genocid şi de crime împotriva umanităţii, Bashir nu este ceea ce s-ar putea numi omul care aduce pacea. Dar dacă examinezi toate facţiunile luptătoare din Sudan, nu există nici o garanţie că situaţia se va îmbunătăţi prin înlocuirea lui. Cu toate greşelile lui, Bashir a arătat că e apt să coopereze. (...) Arestarea lui ar putea arunca din nou ţara în Război Civil. Înlăturarea ar putea stimula răzbunarea loialiştilor şi a altor forţe potrivnice civililor, reprezentanţilor Naţiunilor Unite şi lucrătorilor de la ajutoarele internaţionale.“ (Franklin Graham, preşedinte şi director executiv la Samaritan's Purse and the Billy Graham Evangelistic Association)

Omul povesteşte întîmplări cînd monstrul Bashir a fost de folos. Contează mai mult salvarea unor oameni concreţi acum, pacea acum, decît împlinirea unei dreptăţi peste un număr de ani? O să decidă Tribunalul.

globul cubic

Opiniile unui fost

Pînă acum destul de prudent de cîte ori venea vorba despre politica urmaşilor săi la Kremlin, Mihail Gorbaciov (78 de ani) nu avea obiecţii cînd se referea la cuplul Putin-Medvedev. Joi, 5 martie, s-a îndepărtat de la această politică: a dat un interviu Agenţiei Associated Press în care a afirmat că, în Rusia, Parlamentul nu este independent faţă de puterea executivă şi acelaşi lucru se poate spune şi despre justiţie. Nici vîrsta, nici locul marginal ocupat acum în politica mondială (după ce a ţinut soarta lumii în mînă) nu-l fac să renunţe la căutarea unor soluţii originale pentru provocările vremii: în raport cu criza mondială, Gorbaciov crede că „sistemul capitalist ar trebui bine muiat în socialism, deşi capitalismul a contribuit decisiv la înlăturarea socialismului“. De altfel, el şi acum susţine că nu a vrut să distrugă comunismul, era gata să ofere libertatea ţărilor din Est, dar ar fi dorit ca Uniunea Sovietică să-şi păstreze structura. Şi mai speră că într-o bună zi Ucraina, Kazahstan-ul şi Belarus vor reveni în sfera Rusiei, pentru a alcătui o nouă ţară. Iarăşi despre criză: „Mediile americane au trîmbiţat victoria în Războiul Rece, că a fost învins socialismul. A fost un exces de încredere în forţele proprii, s-a crezut că evenimentele vor evolua în acelaşi sens. Şi un timp aşa a şi fost, dar acum toată lumea trebuie să înveţe altă lecţie. Trebuie să renunţăm la erorile ultraconsumerismului, ale superprofitului. Trebuie să găsim, în cadrul G-20 sau în altă parte, noi moduri de cooperare şi de dezvoltare. (...) Personal, ca politician am pierdut. Dar ideea pe care am avut-o şi proiectul meu au jucat un rol considerabil în ţara mea şi în lume. Acum, din ce în ce mai mulţi oameni încep să înţeleagă ce a făcut Gorbaciov“ – încheie ultimul secretar al PCUS. Probabil, are dreptate, dar e imposibil să nu observi că sporeşte numărul oamenilor care habar n-au că el a existat. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Formula conservatorului de azi

Cu ceva mai multă vreme în urmă, scriam în acest colţ de pagină cît de dificil este să fii conservator, din punct de vedere politic, în România de astăzi. Întîi, pentru că brandul este uzurpat de un partid minuscul, dar bine cunoscut, apendice al socialiştilor. Confuzia pe care, pe bună dreptate, un autentic conservator ar stîrni-o dacă s-ar identifica public ca atare, ar fi aproape ucigătoare pentru orice discurs ulterior. Să spui acum, în România, „sînt conservator!“ echivalează, pentru cvasi-unanimitatea celor cît de cît interesaţi de politică, cu afirmaţia „sînt membru în partidul dlui Dan Voiculescu“. Evident, pentru un conservator autentic, nimic nu poate fi mai jignitor. În al doilea rînd, există o dificultate obiectivă. Ce ar fi de conservat într-o Românie în care bunul simţ spune, fără ezitare, că totul este de schimbat? Cum bunul simţ este principalul ghid al unui conservator autentic, s-ar recomanda mai degrabă o atitudine reformatoare. Violent reformatoare, ar spune mulţi dintre cei care ştiu bine pe ce lume se află. Sigur, conservatorii de astăzi, mai ales cei din spaţiul anglofon, au o serioasă tradiţie reformistă: Ronald Reagan şi Margaret Thatcher şi-au schimbat din temelie ţările printr-un *leadership* pregnant. Ponciful de acum un secol, după care conservatorii se opun reformelor, nu mai are deloc actualitate. În fine, o altă dificultate vine din lipsa tradiţiei conservatoare. Mai precis, din lipsa de relevanţă a marii tradiţii conservatoare consolidate în politica românească pînă la finele celui dintîi Război Mondial. Spune foarte bine Ioan Stanomir în finalul excelentei sale cărţi despre spiritului conservator de la noi: „Conservatorismul rămîne astăzi doar o piesă din dosarul istoriei ideilor politice. Revizitarea sa are potenţialul de a expune interogaţiile unui timp care a fost. Sunetele lumii de ieri nu mai pot fi trezite la viaţă, acum. Ceea ce supravieţuieşte pînă la noi din eşafodajul conservator sînt doar puţinele statui şi tăietura clasică a unor discursuri parlamentare, obiecte admirabile şi melancolice asemeni ruinelor antice“. Evident, un conservatorism fără tradiţie este o contradicţie în sine, iar contradicţiile, chiar dacă îmblînzite intelectual în paradoxuri, sînt atît de antipatice spiritului conservator!

Şi totuşi, lectura oricărui sondaj referitor la instituţiile şi valorile în care cred românii indică fără dubiu că profilul interior al acestui popor este pregătit pentru o viziune politică de tip conservator. Mai mult, o cheamă! Aş spune, hazardîndu-mă poate, că bîjbîiala naţională în spaţiul incert al tranziţiei postcomuniste se explică prin aceea că a lipsit din viaţa politică autohtonă o ofertă politică conservatoare. Astfel, românii spun în mod constant că au încredere în biserică şi în armată, că se regăsesc în familie şi în mica comunitate, că doresc un stat puternic, dar nu abuziv, că vor ordine, dar nu constrîngere. Mai departe, deşi nu se poate spune că le profesează, românii ţin la mare preţ valorile tradiţionale ale moralei. Aşadar, poporul pare gata pentru un discurs conservator. Politicienii însă par a nu înţelege acest lucru.

Pe ce s-ar putea baza un conservatorism autohton, la anul 2009, prin urmare? Există totuşi ceva viu şi, din cîte spun mai toţi românii, peren în spiritul conservator de la cumpăna dintre veacul al XIX-lea şi al XX-lea: spiritul lui Ion Luca Caragiale, cel mereu aproape de Take Ionescu. Este, probabil, cel mai bun produs al conservatorismului românesc în veac, este, în mod sigur, cel mai relevant scriitor clasic. Este, pentru mine cel puţin, o excelentă bază de plecare în construirea unei Românii temeinice, prospere, a unei Românii anume făcute pentru români. Spiritul lui Caragiale este cea mai pură expresie a spiritului critic *à la roumaine*. De cîte ori s-a vorbit despre spirit critic în cultura noastră, referinţele au mers imediat spre cultura germană. Criticismul kantian, desigur, este paradigmatic în vorbirea despre spiritul critic de la noi. Numai că, în vecinătatea imediată a configurării spiritului critic de extracţie germană – prin Maiorescu şi cei care i-au urmat – s-a putut configura, intelectualmente, un spirit critic autohton, prin Caragiale. Sigur că marele meu concitadin nu a teoretizat, căci el este doar (!!!) un scriitor deplin. Dar materialul narativ are adesea, mai ales la marii scriitori, detentă meta-faptică, pe care, în cazul lui Caragiale, numai un

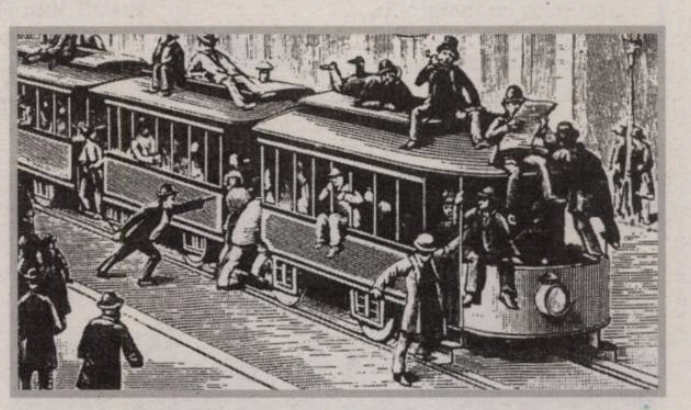

nătîng nu o simte. Scrierile sale, mai ales cele în care este vorba despre politică, dar şi altele, propun, de fapt, un gen original de abordare a realităţii noastre. E mai mult decît zeflemea, e mai mult decît sarcasm, e mai mult decît ironie. Poate că nu este, totuşi, un program, dar sînt acolo toate elementele pentru asta şi este, cred, de datoria noastră să încercăm un program de modernizare a României pe temeiul literaturii lui Caragiale.

În al doilea rînd, sursa de inspiraţie a conservatorului român de astăzi este imensa tradiţie anglofonă, deopotrivă teoretică şi practică. Nu se potriveşte! – vor exclama, imediat, o grămadă de intelectuali. Eu nu cred că e chiar aşa. Pînă la urmă, principiile libertăţii, ale capitalismului şi ale statului de drept – aşa cum sînt ele deja cristalizate în discursul şi acţiunea conservatoare engleză ori americană – vorbesc despre trăsăturile generale ale oricărei societăţi.

Mai exact, eu cred că din formula „Caragiale plus tradiţia conservatoare anglo-americană“ se poate naşte conservatorismul românesc al secolului XXI. În săptămînile care urmează, voi încerca să fiu mai specific, sperînd că voi deveni, astfel, mai convingător.

ready made

„Viu de la masă. Acum sunt om ca toţi oamenii. Am mîncat şi am băut bine. În curînd o să vie stăpînî-mea lenea şi n-o să mai fiu în stare a-ţi îndruga două vorbe.

[...]

Vine lenea... Iat-o! O văz. Vine. A venit...“

(Duiliu Zamfirescu către Duiliu Ioanin,
în Duiliu Zamfirescu, *Scrisori inedite,*
Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

O/0

I. Se trezise, într-o zi de august, cu gustul straniu că uitase ceva, ceva de maxim interes, – dar ce anume? Sperînd că era vorba de un vis, adăstase cîteva momente în vederea disipării de la sine, în el, a smogului oniric; cînd, căzîndu-i ochii pe ceasul de perete, avu subita certitudine sinistră că cifrele erau acelea pe care tocmai le uitase. Nu ignora ce este liota aceasta de preaciudate glife negre, numai că le pierduse tîlcul. Minus pe-acela, doar, al cifrei 0. – Pe care el, ce nu uitase, încă, alfabetul, O cOnfunda cu slOva O.

II. Se trezise, într-o zi de august, cu gustul straniu că uitase ceva, ceva de maxim interes, – dar ce anume? Sperînd că era vorba de un vis, adăstase cîteva momente în vederea disipării de la sine, în el, a smogului oniric; cînd, căzîndu-i ochii pe o carte, avu subita certitudine sinistră că literele vor fi fost acelea pe care tocmai le uitase. Nu ignora ce este liota aceasta de preaciudate glife negre, numai că le pierduse tîlcul. Minus, doar, acela a lui O. – Pe care el, ce nu dăduse, încă, uitării cele zece cifre, îl c0nfunda cu 0v0idul 0.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Case cu amintiri

Se făcuse seară şi discutam despre case, la poalele dealului unde în ultima vreme s-au dat autorizaţii de construcţie. L-am întrebat despre tabăra pentru elevi care era odată acolo sus, pe deal. Avea un trenuleţ în care erau plimbaţi copiii. Şi-a adus aminte – chiar el fusese în acea tabără la care eu tînjisem într-o perioadă a copilăriei. Mi-a amintit şi de avion. Dar acum nu mai există nimic acolo. Se construiesc case, oraşul se extinde, lumea are bani. Se face o alee în semicerc, aşa încît toată lumea să aibă soare şi priveliştе spre vale. Terenuri parcelate se vînd chiar şi sus la pădure, lîngă lac. Mi-a arătat un pliant cu o schemă. Ne-am despărţit, nu l-am întrebat cum îl cheamă. Poate ne bătuserăm vreodată... la grădiniţă.

Am trecut pe lîngă blocul unde stătea Vasile, nu-mi mai aduc aminte dacă era tîmplar sau tapiţer. Avea părul alb. De bună seamă, acum e oale şi ulcele. Am dat ocol lacului de jos, cu ovalul lui întunecat, în care, copil fiind, aflasem cu spaimă că se mai îneacă oameni. Se îmbătau la cîrciuma de pe mal, şi apoi cădeau în apă. Restaurantul e renovat şi are un alt nume: „New Lac". N-am văzut parcul cu lei de piatră în a căror gură rece îmi plăcea să-mi bag mîinile, era prea întuneric (şi nici nu ştiu dacă mai există). Lîngă calea ferată, care încă miroase a gudron, casa bunicii lui Crenguţ, la fel de izolată de restul clădirilor (şi parcă de restul lumii), zăcea în tăcere, apăsată de propriul acoperiş. Ultima oară eram încă un copil cînd am zărit-o la balconul de la etaj pe bătrîna doamnă. Se ţinea strîns de balustradă, cîrmuindu-şi parcă întreaga casă împotriva vîntului, care-i împrăştia părul nefiresc de negru pe fundalul norilor plumburii de furtună.

Mai jos, am trecut pe lîngă biserica ortodoxă cu brazii cei înalţi din curte, apoi pe lîngă cea catolică de peste drum. M-am intersectat cu strada de unde veneau Meltzeroicele şi am luat-o la stînga, pe Griviţei. Am trecut pe lîngă locuinţa Bălilor şi mi-am amintit din nou de mesele lor copioase la care eram uneori invitaţi. Am ocolit puţin prin Mărăşeşti, să văd ce face fosta casă. E tot acolo, bine mersi, cu aceeaşi uşă la intrare pe care mă tot fiţîiam vara, atunci cînd spărgeam de trepte ouă luate din cămară, spre hazul copiilor de pe stradă. Nici clanţa nu s-a schimbat. Vizavi era casa cu geam în formă de inimă întoarsă, iar pe aceeaşi parte, curtea Dineştilor mi s-a părut mult mai mică. S-au mutat de mult timp de acolo, după ce el a murit. Era spîn şi mă fascina. Se nimerise la Praga în august 1968, de unde povestea că văzuse o femeie care îngăima printre lacrimi: „ne-au furat ţara!". Îl lua de sus pe doctorul Ţolescu, cel care mi se uita în gît şi făcea teorii contra fularelor care strică imunitatea oamenilor. Şi care, în timp ce-mi scria reţetele, povestea despre Apocalipsă şi lumea de apoi. Geamurile mari şi arcuite ale casei lui de pe Griviţei erau acum întunecate.

Am trecut şi pe lîngă casa în care stătea Viorica. Ultima oară o lăsasem pe la nouăzeci şi ceva de ani, după ce tocmai călătorise

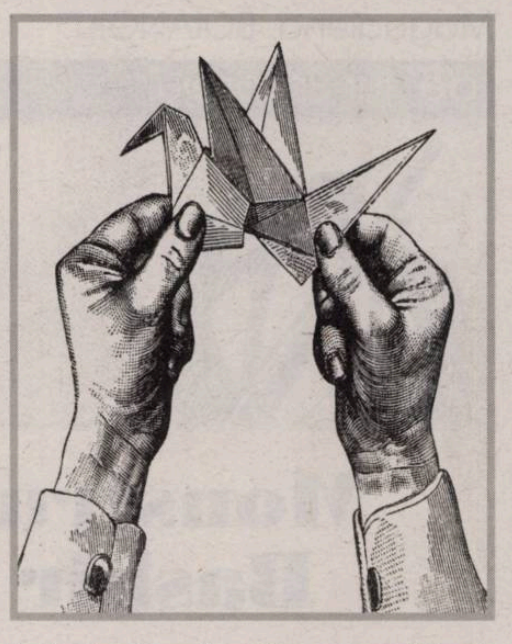

la Londra de unde venise cu poveşti ireale pentru România anilor '80. Nu m-ar mira să aflu că încă trăieşte, precum Ursula lui García Márquez.

Alături, în casa înaltă, cu zorzoane de lemn verzi, ştiam că au stat odată Ioana şi Nae. Ea firavă şi rafinată, el voinic, cu pumnul mai mare decît ceaşca din care bea ceai. De fiecare dată mă punea să-l caut de bomboane prin buzunarele lui largi şi cînd le găseam făcea: „Pîrţ!". Seară de seară se ruga să moară Elena Ceauşescu. N-a mai apucat să-şi vadă rugile împlinite. S-au stins amîndoi după ce, în ultimii ani, au locuit într-unul din blocurile pătrate dinspre ştrandul acoperit. Ştrand pe care l-am găsit în plin şantier, cu mormane de materiale şi maţe de fier ieşind din stîlpi de beton. Capela cea mică din spate, încă în picioare, dar parcă mai ruinată, îşi arăta cărămizile dezgolite, asemeni unor coaste. Străzile erau deja pustii şi ceţuri de seară se învîrtejeau pe lîngă felinarele rotunde, iar din vale se auzea trenul...

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

Petrecerea cu casa în flăcări

Filmul crimei e simplu: mai mulţi manelişti au dat un party la un botez, şi cineva a călcat pe un cablu. Sau a scuipat un chiştoc în priză. Sau, mă rog, a făcut ceva legat de curentul electric, iar curentul s-a răzbunat. A urmat un incendiu şi şandramaua s-a făcut scrum, pe muzica unduioasă a participanţilor, înlocuită la un moment dat de sirena pompierilor. Fără victime.

Astăzi aud de o mişcare populară care îşi propune să bată obrazul Bucureştilor, apropo de mitocani. Ceva, undeva în centru, sînt sigur, stilat, cu buget şi copyright extrem de inteligent şi surprinzător. Precis reuşeşte!

De fapt, focul e singura soluţie. Focul indignării, transformat cumva în incendiu naţional. Cu pompierii chemaţi tîrziu şi cu benzină în loc de spumă extinctoare.

Despre ce e vorba aici: despre criză? Despre centura de castitate? Despre taxele pe drumuri la Constanţa? Despre lipsa de proiect naţional, despre împrumutul de la FMI sau despre dementul care a ucis pe cineva cu ajutorul unei găşti de 260 de kilometri pe oră? Despre ce e România, cînd te uiţi din satelit (încercaţi Google Earth, să vedeţi că nu seamănă chiar cu toate celelalte, uitaţi-vă la satele ponosite de sus, să vedeţi cum sînt aruncate alandala, de parcă istoria aşezării s-ar fi făcut cu un sac din care întîmplarea aruncă confetti)? Despre ce e realitatea pe care o rumegăm alături de cetăţeni indignaţi, dar numai pînă la uşă, dar numai pînă la fapte? Despre ce e ţara noastră atunci cînd o privim de la distanţa sigură a oglinzii?

Vă propun deci un scurt chestionar, complet neştiinţific, la capătul căruia, cu talonul completat, puteţi cîştiga o excursie de cîteva minute în propria dumneavoastră piele. *Enjoy!*

Completaţi aici: Despre ce e România?

Despre mine. De ce, ce-am făcut eu aşa special?

.....

.....

Despre păşuni şi munţi înalţi? Numiţi trei.

.....

.....

Despre o istorie de luptă. Numiţi o luptă utilă în perspectiva creşterii productivităţii muncii.

.....

.....

Despre garduri. Căutaţi două să nu fie rupte, sparte, sărite. Notaţi locaţia.

.....

.....

Despre oameni care se lasă duşi de mînă pe trotuarul celălalt, odată la patru ani. Şi lăsaţi acolo. Numiţi un trotuar reparat recent cu costuri decente.

.....

.....

Despre oameni apropiaţi. Spuneţi-mi pe cine aţi lua în casă, de pe stradă, azi. Fără să-l cunoaşteţi. Fără nume, doar semne particulare

.....

.....

Despre frumuseţe. Vă rugăm faceţi o demonstraţie personală de frumuseţe. Indicaţi cum aţi procedat.

.....

.....

Despre viaţa trăită intens. Trăiţi? Dacă da, avem nevoie de datele personale, precum şi de codul de utilizator al cardului dumneavoastră.

.....

.....

România este despre mine. Enumeraţi, pe scurt, motivele pentru care este şi pentru alţii.

.....

.....

Vă mulţumesc.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Ce-a căutat asirianul în Suedia?

Îmi vine să încep ca la rubrica „Ştiaţi că?“. Ştiaţi că în Suedia zilelor noastre trăieşte o comunitate compactă de... asirieni? Eu nu ştiam. Pentru cei la fel de ignoranţi ca şi mine, iată, pe scurt, povestea lor, spusă de Karl-Markus Gauss, austriacul care urmăreşte de ani buni, de-a lungul şi de-a latul Europei, astfel de fărîme de populaţii încăpăţînate să supravieţuiască:

„În perioada precreştină a existat un imperiu al asirienilor, iar unii dintre asirienii de astăzi, dintre care mai există circa trei milioane în întreaga lume, se prezintă cu mîndrie drept moştenitorii istorici ai acestora, dacă nu chiar drept urmaşii lor direcţi. Mult mai important decît acest apel la timpuri precreştine şi celebritate mitică este faptul că, într-o regiune care astăzi este împărţită ca stat între Turcia, Siria, Liban, Irak şi Iran, s-a născut una dintre cele mai vechi comunităţi religioase, din care s-a format o biserică mult mai veche decît cea romano-catolică. Li se spunea caldei sau aramei, în schimb ei înşişi îşi spuneau asirieni sau suroyo. Au trăit de-a lungul secolelor în Imperiul Otoman, recunoscuţi ca atare de către sultan. Nenorocirea lor a început odată cu destrămarea Imperiului Otoman şi a culminat cu Al Doilea Război Mondial, cînd asirienii s-au trezit între două fronturi. Au fost masacraţi, mutaţi de pe un teritoriu în altul, expulzaţi, băgaţi în lagăre şi iarăşi relocaţi. În anii '60, un nou val de violenţă a determinat mii şi mii de asirieni să părăsească Turcia pentru a găsi de lucru şi o nouă patrie în Germania, Austria, Belgia, Franţa, Suedia, Canada. Atunci cînd s-au regăsit în număr mare în oraşele europene (în Augsburg, de pildă), asirienii s-au străduit să se identifice ca grup religios sau etnic şi să fie recunoscuţi ca atare şi în ţara gazdă.

Niciunde aproape nu le-a reuşit acest lucru, în schimb în Suedia reuşita a fost atît de mare, încît astăzi iradiază de acolo o mişcare care este celebrată deja de unii ca fiind noua renaştere asiriană. Limba se păstrase doar în serviciul religios secret, dar acum copiii o reînvaţă la şcolile asiriene din Suedia“.

Dar despre arbăreşii din Italia ce ştiţi? Iată şi povestea lor:

„Eroul naţional al Albaniei, Gjergi Kastriota, numit Skanderbeg, murise în anul 1468, neînvins în lupta împotriva turcilor. Armata sultanului, cea mai mare maşinărie militară a acelor timpuri, pătrundea acum pînă în cea mai îndepărtată vale. Adînca deziluzie provocată de înfrîngerea de către turci determină mii de albanezi să treacă Marea Mediterană, să pornească pe un drum plin de pericole. Atunci cînd primii dintre ei ajunseră în porturile apuliene sau chiar pe cealaltă parte a peninsulei italiene, la Neapole, populaţia băştinaşă nu i-a respins, ci i-a primit cu încîntare. Sudul Italiei fusese depopulat de războaie, ciumă şi cutremure, astfel încît imigranţilor albanezi li s-au acordat tot felul de privilegii pentru a se aşeza în satele părăsite din munţi. În decursul a două sute de ani, şapte valuri de emigrare au adus la ţărmul italian noi şi noi colonii, chiar şi întregi localităţi albaneze. În total, a migrat în Italia o jumătate de milion de albanezi.

Arbăreşii s-au aşezat în sudul Italiei. Satele lor se află şi astăzi în Sicilia, Apulia şi Basilicata. Cele mai multe aşezări ale lor se găsesc în Calabria, unde în aproximativ treizeci de comunităţi se vorbeşte, pe stradă şi în baruri, acea limbă ciudată, de care albaneza vorbită astăzi în Albania s-a îndepărtat considerabil. Ei nu-şi spun «schipetari», ca cei din Albania, ci «arbăreşi», în amintirea regiunii Arbenor, de unde proveneau primii emigranţi. În orice localitate în care arbăreşii trăiesc în număr mare, nu poate trece neobservat cultul legendarului Skanderbeg. Acest cult lasă cîteodată aceeaşi impresie neobişnuită ca şi acel romantism naţional care nu conteneşte să evoce şi să regrete exodul de la care a trecut între timp mai mult de jumătate de mileniu.

În periplul lui Gauss, urmează degeşii din Slovacia, sefarzii din Sarajevo, sorbii din Germania, ţipţerii din Slovacia, memelii din Lituania, gottscheenii din Slovenia şi încă mulţi alţii – printre care şi aromânii „noştri“, cei locuind în Macedonia. În filigranul existenţei tuturor acestor colectivităţi la limita anonimatului transpare ceva din acea magmă istorică a Europei dinaintea naţiunilor. Ascultîndu-le povestea, aproape că nu-ţi vine să crezi că din praful cosmic al atîtor comunităţi s-au putut închega cele cîteva planete mîndre ale naţiunilor, uitînd de unde vin şi din ce sînt alcătuite. Construcţia naţională ţi se înfăţişează astfel, retrospectiv, ca un miracol. Pe de altă parte, ţine de un miracol complementar faptul că mai există, iată, cîteva comunităţi care au supravieţuit acestor naţiuni triumfătoare şi unificatoare, continuînd să poarte în suflet icoana *locului* de origine, de unde istoria i-a alungat cu secole şi secole în urmă.

Se pare că unele comunităţi se aşază în memorie, în timp ce altele se întemeiază în uitare...

Aceasta este o ştire

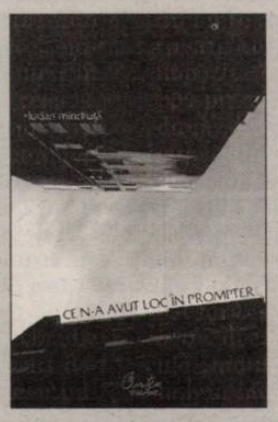

Nu pentru toată lumea, ci doar pentru cei din cîteva oraşe în care, la librăriile Diverta, se va întîmpla lansarea cărţii *Ce n-a mai avut loc în prompter* de Lucian Mîndruţă, după cum urmează: pe 21 martie la Braşov, pe 11 aprilie la Constanţa, pe 25 aprilie la Timişoara şi pe 9 mai la Iaşi. Nu rataţi! Lucian Mîndruţă va fi prezent şi va acorda autografe.

Anca MIZUMSCHI

Singurătatea profesionistului de cursă lungă

În România începe să se modifice arhetipul eroului, arhetip cu care identificarea este de cele mai multe ori inconştientă, dacă nu ai vreo pasiune pentru autoanaliză sau vreo meserie legată de psihologia socială. Din ce în ce mai des, mi se face teamă că toată această defilare de maşini de lux, haine scumpe şi averi obţinute uşor, care se mişcă zilnic prin media românească, ne-a modificat pe toţi ca naţiune, la modul fundamental, pentru că a alterat percepţia cuvîntului muncă, ducînd procesul respectiv într-o zonă gri, derizorie, a amărîţilor obligaţi să muncească pentru salariu lunar fix, a bugetarilor cu logan sau a zilierilor de pe un şantier care nu sînt în stare să facă altceva decît să care cu cîrca. Am din ce în ce mai des senzaţia că în capul unei generaţii născute după anii '80, munca asociată cu banii puţini şi limitaţi de pe statul de plată trebuie înlocuită cu verbul *a te descurca*. Dacă eşti inteligent, informat şi te învîrţi în mediul potrivit, faci bani.

Mă uit în ochii copiilor mei care fac parte din această generaţie întrebîndu-mă cum să le vorbesc despre necesitatea muncii asidue şi susţinute, fără să par penibilă şi vetustă ca un citat din Lenin, în imaginea lor. Motivul pentru care mă încăpăţînez să încep genul acesta de discuţii este că nu pot să asist cu braţele încrucişate la ceea ce mi se pare azi o alterare mai gravă decît cea a conceptului de muncă, alterarea conceptului de *performanţă*.

Mi se pare de-a dreptul primejdios *să laşi să se construiască,* în faţa unei generaţii noi, ideea că performanţa poate fi făcută din culise, încropită pe picior între două aranjamente şi, mai ales, mi se pare primejdios să elimini ideea de muncă din spatele ideii de performanţă.

Ce înseamnă performanţă azi în România? Să îţi faci o firmă căpuşă, două, trei, pe numele nevestei, soacrei, a vărului de gradul doi şi să furi de la stat într-un mod care taie respiraţia şi stîrneşte admiraţia oricui? Să îţi petreci vremea pe coridoarele Parlamentului combinînd informaţii şi creînd alianţe de culise care îţi satisfac doar propria dorinţă de putere şi servesc cel mult unui grup restrîns? Să îţi foloseşti imaginaţia şi inteligenţa pentru „a munci“ la o butaforie neonestă menită a te îmbogăţi? Să seduci bărbaţi cu avere publică, într-o asociere în care el are nevoie de frumuseţea feminină asortată cu marca maşinii ca să-i legitimeze statutul şi ea are nevoie de o viaţă în care să-şi poată permite să nu muncească la condică, pentru că, desigur, condica dăunează foarte grav frumuseţii?

Creierul uman lucrează cu simboluri datorită structurii lui, dacă nu îi sînt furnizate, le alege oricum din mediul înconjurător, *by default;* din această cauză, persoanele publice, sportivii, actorii sau comentatorii TV pot deveni foarte uşor simboluri, fără voia lor şi cîteodată chiar împotriva dorinţei lor. Monica Columbeanu şi Radu Mazăre – fotomodelul de succes care a plecat din periferia Bacăului şi baronul local care a transformat cel mai frumos oraş de la mare într-un parc de distracţii kitsch – sînt ilustrarea celor mai comune şi banale clişee colective. Dincolo de clişeu însă, sînt nişte oameni reali cărora nu le putem reproşa că-şi trăiesc viaţa şi nu are rost să-i învestim pur şi simplu cu responsabilitatea morală de a trăi altfel pentru că sînt modele naţionale şi influenţează o întreagă generaţie. Monica Columbeanu şi Radu Mazăre *nu pot fi altfel,* ei îşi trăiesc pur şi simplu ideea lor personală de succes şi faptul că au ajuns modele naţionale nu este problema lor, *ci a noastră,* posesorii mecanismului prin care i-am tranformat în nişte modele, mecanism pe care trebuie să ni-l asumăm, dacă vreodată vom dori să schimbăm ceva.

Cîteodată, în nopţile mele albe de profesionist în cu totul alt domeniu decît sportul, mă întreb cum e să fii numărul 1 mondial în tenis? Bănuiesc că viaţa omului, care ocupă acest loc în perioada în care este numărul 1 în clasamentul ATP şi chiar mulţi ani înainte, este dură. Ştiu că i se cîntăresc mîncarea şi apa, i se spune cît şi cum să doarmă, este însoţit în permanenţă de o întreagă echipă şi i se limitează inclusiv contactele umane, pentru a nu-i scădea capacitatea de concentrare şi a elimina la maxim posibilitatea insecurităţii emoţionale. Ştiu că mai toate nopţile lui dintre două turnee, două avione, două antrenamente sînt trăite în singurătatea neutră a camerelor de hotel. Nu pot să-mi dau seama dacă îi este greu tot timpul sau se obişnuieşte treptat, dar în singurătatea nopţilor mele mult mai comode, m-am întrebat deseori cum e să stai la unul dintre geamurile de la ultimul etaj al unui hotel de lux, să priveşti oraşul normal de la picioarele tale şi să fii conştient că *tu eşti numărul 1 mondial*. De-adevăratelea.

PUBLICITATE

www.libertaspublishing.ro

THEODORE K. RABB
ULTIMELE ZILE ALE RENAȘTERII
ȘI DRUMUL SPRE MODERNITATE

În vremea noastră, în care încercările de a tălmăci marile curente ale istoriei universale au devenit tot mai rare, cartea profesorului Theodore K. Rabb impresionează prin îndrăzneală. Opera sa va constitui pentru studenți, ca și pentru publicul interesat de perspective generale, o lectură constructivă.

ANDREI PIPPIDI

Titlu disponibil doar în Librăria Libertas 228 pp., 27 lei

publishing Libertas

Editura LIBERTAS
contact@libertaspublishing.ro
Tel./Fax: 021 627 14 92 | Mobil: 0721 576 456

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa Macca

Săptămîna trecută a venit vorba despre Cezar Bolliac. Poetul a fost şi arheolog, calitate în care a întreprins periegeze îndrăzneţe şi săpături de diletant, dar care, prin rapoartele redactate de el, aparţin operei sale literare. Descrierea peisajelor străbătute şi chiar a vestigiilor dezgropate în cursul acestor cercetări are o vioiciune în care nu te poţi împiedica a recunoaşte scriitorul creator de limbă. De la arheolog, să trecem la arheologie. Acel institut al Academiei care studiază trecutul ascuns în pămînt îşi are unul dintre sedii, cel mai vechi, la nr. 11 de pe strada Henri Coandă. A intrat acolo peste Muzeul Naţional de Antichităţi care se găsea în casă din 1931, cînd N. Iorga, fiind atunci prim-ministru, a evacuat Biblioteca Pedagogică pentru a instala în locul ei muzeul. Acesta exista din 1834 şi fusese mai întîi găzduit în incinta Mănăstirii Sf. Sava, cuprinzînd şi colecţia particulară a lui Mihalache Ghica, provenită din casa ce se păstrează pînă acum la colţul dintre Splaiul Independenţei şi strada Ilfov nr. 6. După 30 de ani, printr-un decret al lui Vodă-Cuza, a început existenţa oficială a muzeului de „arheologie şi belle-arte". Ce se putea vedea în el, pe vremea cînd era director Tocilescu, povesteşte Tzigara-Samurcaş: o mumie egipteană lîngă catapeteasma de la Cotroceni, reproducerea turnului Eiffel îmbrăcat în scoici alături de Cloşca cu puii de aur, frescele de la Curtea-de-Argeş deasupra unui „dulap cu arme şi zeităţi ale sălbaticilor Americii de Sud"!

© R. Avram

Colecţia, adusă de Pârvan şi Andrieşescu în bună rînduială, a rămas la Universitate pînă în 1931 şi l-a avut ca prim vizitator pe Charles Diehl, după mutarea ei în casa Macca. Acest nume grecesc îl purta şi pasajul, zis mai tîrziu „Bijuteria", dintre Calea Victoriei şi str. Eugeniu Carada, care a fost construit în 1891 pe un teren ai cărui proprietari erau Mihail Macca, Ioan Vilacros (Villacrosse) şi prinţul Alexis Karagheorghevici (1859-1920), din dinastia sîrbească. Casa a fost a colonelului Petre Macca, rănit la Griviţa. El a avut doi fii, Ioan şi Mihail, amîndoi licenţiaţi în drept la Paris. Arhitectul, după stilul decoraţiei cu mascheroane, pare a fi fost I.D. Berindei, iar data la care s-a clădit locuinţa familiei ar fi de căutat în ultimii ani ai secolului al XIX-lea. O fotografie din 1906, în cartea despre Bucureşti a lui Frédéric Damé, arată această casă splendidă, cînd era nouă.

Halul în care a ajuns ea astăzi este de neînchipuit, mai ales ţinînd seama de faptul că adăposteşte un institut al Academiei Române. De sus şi pînă jos, tencuiala, refăcută prin anii 1970, este acum leproasă, descojită. Jgheaburile ciuruite au îmbibat-o de apa tuturor ploilor, aşa că, din capitelurile de ipsos, mai cade cîte unul. Scara care coboară în grădină de la biroul directorial are treptele înverzite şi roase. De fapt, atît în grădina din faţă, cît şi în curtea care se întinde de-a lungul clădirii, s-au îngrămădit inscripţiile şterse de lapoviţă şi sculpturile antice, care nu sînt de marmură elenică, ci din piatra noastră locală, poroasă şi înnegrită. Cele două grădini de iarnă în care, odinioară, erau portocali şi palmieri, sînt depozite de cărţi, cu cîte un ochi de geam lipsă. De-o parte şi de alta a intrării, doi atlanţi susţin balconul de la etaj. Înăuntru, scara măreaţă urcă spre *hall*-ul împodobit cu picturi care, pe alocuri, s-au umflat de umezeală, ca şi imitaţia de lambriuri cu care sînt căptuşite alte încăperi. Ferestrele cu vitralii nu se mai închid. Neoanele, în loc de becuri, despre care se zice că vor fi peste tot impuse de ecologiştii Uniunii Europene, accentuează impresia că ne găsim, ca în poveştile lui Bulgakov, într-un palat din Petersburg ocupat de proletari. În-

© R. Avram

tr-o sală de la etaj, a căzut o bucată de tavan şi, prin paie şi rabiţ, se scurge zăpada pe podeaua sub care este biblioteca, fără să fie măcar o găleată ca s-o oprească.

Un proiect de restaurare există, el a fost demult alcătuit de arhitectul Al. Beldiman. Printr-o şansă extraordinară, Fundaţia Leventis din Cipru, care a restaurat superb Muzeul Arheologic din Odessa, precum şi alte sedii de muzee din ţările sărăcite ale Estului, a venit cu propunerea de a plăti o mare parte din lucrare, cu condiţia de a se asocia cu un sponsor român. Cînd Videanu era primar, s-a avut în vedere această soluţie. Academia a găsit suma necesară pentru a răscumpăra Casa Oamenilor de Ştiinţă, restaurant de nunţi şi botezuri, fiindcă plănuieşte să construiască un hotel în curtea acestui monument istoric! Iar pentru Institutul de Arheologie, ale cărui depozite ar avea loc în celălalt sediu, cel din Calea 13 Septembrie, nu s-a făcut nimic! Proiectul de restaurare a fost plătit, ceea ce înseamnă mulţi bani aruncaţi, dacă nu se lucrează mai departe la salvarea casei din strada Coandă.

PUBLICITATE

Asigură-ți TOATE cărțile din colecție
ABONEAZĂ-TE LA ADEVĂRUL + CARTE!

Trimite 2 SMS-uri la 7433 (din Orange sau Vodafone) cu textul BIBLIOTECA pentru a te abona la Adevărul (luni - duminică) + carte timp de 1 lună. Costul unui SMS este de 7 euro + TVA.

Plătește online pe www.adevarul.ro/abonamente.

Trimite talonul din ziarul Adevărul de dimineață, din pagina 47.

Completează-ți colecția cu volumele pe care le-ai ratat

Comandă la tel: 021.407.76.38 sau 0372.130.318 (tarif normal).

Comandă online pe www.adevarul.ro

STOC LIMITAT!

Plata ramburs. Prețul cărții + taxe poștale.

100 DE CĂRȚI pe care trebuie să le ai în bibliotecă

Texte şi opinii de: ● *Anchetă* New Humanist: *„La cină cu Darwin“* ● *Mihnea BOŞTINĂ (cercetător, Harvard School of Medicine)* ● *Mircea CĂRTĂRESCU (scriitor)* ● *Remus CERNEA (preşedinte, Asociaţia Umanistă Română)* ● *Alexandru Al. ECOVOIU (lector dr., Facultatea de Biologie, Univ. Bucureşti)* ● *Mihail NEAMŢU (teolog)* ● *Adrian STĂNICĂ (cercetător, Institutul Naţional de Cercetare-Dezvoltare pentru Geologie şi Geoecologie Marină, ziarist)* ●
Coordonatoarea temei: *Mădălina ŞCHIOPU*

Darwin: un personaj în evoluţie

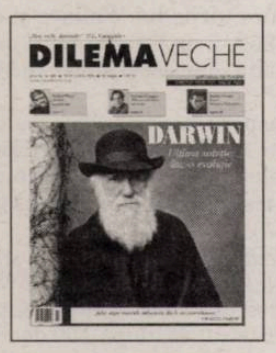

„Pe cînd mă aflam la bordul HMS Beagle, ca naturalist, am fost izbit de anumite fapte în distribuţia vietăţilor din America de Sud, şi în relaţiile geologice dintre cele care se află astăzi acolo şi cele din trecutul continentului. Aceste fapte par să arunce lumină asupra originii speciilor – acel mister al misterelor, cum a fost numit de unul dintre cei mai mari filozofi ai noştri.“

Aşa a început povestea: frazele de început ale „Introducerii“ la *Originea speciilor,* cartea publicată de Darwin în 1859, care avea să revoluţioneze ştiinţa, să influenţeze cultura universală şi să modifice percepţiile majore asupra vieţii ale civilizaţiei occidentale. Dincolo de impactul acestei descoperiri asupra căreia a meditat şi în favoarea căreia a adunat dovezi două decenii, personalitatea lui Darwin însuşi continuă să fascineze. Transformat de unii în simbol al răului şi în instrument al diavolului, iar de alţii în ateu militant şi activist de stînga, savantul englez a fost înainte de toate un om de ştiinţă onest, cu o prezenţă de tipic gentleman victorian. Nu a fost asuprit în timpul vieţii, ca Galilei. La moarte a avut parte de funeralii naţionale, fiind unul dintre puţinii britanici din secolul al XIX-lea, cu excepţia membrilor familiei regale, care s-a bucurat de acest privilegiu. Este înmormîntat în Westminster Abbey, lîngă Isaac Newton. Celor care încercau să-i conteste teoria de pe poziţii neştiinţifice, le răspundea sec, tăios, şi destul de rar, de altfel. La insulte personale nu răspundea niciodată. Puţine lucruri îi repugnau mai mult decît ideologizarea informaţiei ştiinţifice şi amestecul neavenitilor. Ştia că făcuse o descoperire uluitoare, susţinută de dovezi pe care le adunase vreme de decenii, şi aştepta cu nerăbdare reacţia celor din branşă. Era convins că *Originea speciilor* va rezista în linii mari trecerii timpului, dar aştepta sugestii, ca să o completeze sau să o ajusteze. A recunoscut punctele lipsă din teoria sa, într-o vreme în care cercetarea ştiinţifică se afla la început, şi a sperat ca generaţiile viitoare să ofere răspunsurile corespunzătoare. Ceea ce s-a şi întîmplat: evoluţionismul a primit o susţinere uluitoare, cu rezultate de necontestat, din partea geneticii, de exemplu, aproape necunoscută în vremea cînd Darwin şi-a scris cartea.

Oare cum i-ar fi privit pe detractorii săi astăzi? Cu aceeaşi indiferenţă, probabil, dar şi cu uimirea că agresivitatea lor a crescut de-a lungul timpului. În anul Darwin, cînd se împlinesc 200 de ani de la naşterea sa şi 150 de la apariţia *Originii speciilor,* prezenţa lui postumă încă iscă valuri şi titluri cu litere mari în presa internaţională.

Asaltul creaţionist

Încercarea de a înlătura teoria evoluţiei din programa şcolară în diferite ţări europene a devenit atît de insistentă, încît Consiliul Europei a venit cu o rezoluţie, în 2007, prin care recomandă păstrarea evoluţionismului ca singură teorie ştiinţifică valabilă, în şcolile publice europene. Nu ca o măsură de tip totalitar, ci pur şi simplu pentru că, din punct de vedere ştiinţific, nu există alternativă. Ideea nu este de a impune evoluţionismul celor care nu-l acceptă din motive religioase, ci de a păstra orele de biologie în cadrul strict al disciplinei respective. În raportul care a stat la baza rezoluţiei, se constată un fenomen nou: pe lîngă *lobby*-urile creştine, în Europa se manifestă tot mai agresiv creaţionismul musulman: „Figura centrală este creaţionistul musulman Adnan Oktar, care scrie sub numele de Harun Yahya şi şi-a clădit cariera pe atacurile asupra evoluţiei darwiniste. Începînd cu 2006, copii ale unei cărţi groase, editate în condiţii foarte bune, cu pagini lucioase, numită *Atlasul creaţiei,* atribuită lui Harun Yahya, a ajuns în şcolile şi universităţile din Europa“ – scrie Peter C. Kjærgaard în *New Humanist,* nr. 3/2008. „Copia mea din *Atlasul creaţiei,* în greutate de 6 kg, mi-a parvenit în 2006, pe cînd grupul meu de cercetare lansase la Universitatea din Aarhus proiectul «Darwin în Danemarca», cu ediţii online ale operelor lui Darwin în daneză. De fapt, ne-au trimis 200 de exemplare, necerute şi pe gratis. (...) Una dintre cele mai uluitoare afirmaţii din carte este că Darwin, paşnicul naturalist din Anglia victoriană, ar fi responsabil pentru atrocităţile secolului al XX-lea: rasism, comunism, fascism, nazism, terorism şi, nu în ultimul rînd, atacul terorist de la 11 septembrie. Într-un gest simbolic, susţinătorii cărţii au trimis pe 11 septembrie anul trecut *Atlasul* unui număr considerabil de pastori protestanţi, de-a lungul Europei. Mesajul transmis era limpede: în lupta anti-evoluţionistă, creştinii şi musulmanii trebuie să se unească“.

Doar o teorie?

Unul dintre argumentele cele mai folosite pentru îndepărtarea evoluţionismului din spaţiul public este acela că el nu ar reprezenta decît o teorie printre altele. Cunoscutul susţinător al evoluţionismului Richard Dawkins scrie în *Times Literary Supplement* din 11 februarie 2009: „De unde vine, deci, fraza repetată papagaliceşte, că evoluţia este doar o teorie? Probabil dintr-o neînţelegere a afirmaţiei filozofice că ştiinţa nu poate demonstra niciodată adevărul. Tot ce pot să fac este să nu reuşesc să aduc contraargumente valabile unei ipoteze. În acest sens, evoluţia este o ipoteză de necontestat – una care a fost supusă contestaţiilor de orice fel pînă acum, dar a supravieţuit. Oamenii de ştiinţă nu sînt deranjaţi de filozofii care afirmă asta şi chiar le mulţumesc pentru că abordează aceste lucruri, conferindu-le astfel libertatea ştiinţifică de a avansa în cunoaştere. (...) Acest tip de conversaţie poate fi rapid şi cu argumente juste pusă la locul ei. Evoluţia este adevărată în sensul în care Noua Zeelandă se află în emisfera sudică. Dacă refuzăm să folosim un cuvînt ca «adevărat», cum putem să purtăm o conversaţie de fiecare zi? Sau să completăm într-un formular întrebarea «care este sexul dvs.»? Să facem o comparaţie cu afirmaţia: ipoteza că sînt bărbat nu a putut fi contracarată pînă acum, dar lăsaţi-mă să verific din nou. Filozofia care impune astfel de scrupule asupra ştiinţei nu are nici o bază pentru a absolvi faptele de fiecare zi de aceeaşi cercetare. În acelaşi sens este adevărată evoluţia – atîta vreme, desigur, cît nu se pot aduce contraargumente asupra ei“.

Paul Johnson şi „adoratorii“ lui Darwin

Anul Darwin este celebrat pretutindeni prin manifestări ştiinţifice sau deschise publicului larg, cele mai spectaculoase fiind organizate, bineînţeles, în ţara sa natală, Marea Britanie. Nu toate ecourile sînt pozitive. Printre vocile contestatare se numără cea a istoricului şi jurnalistului Paul Johnson, autorul cunoscutei cărţi *Intelectualii*: „Ateii panteişti care au ajuns acum să-şi facă reclamă pe autobuze se află umăr la umăr cu cei care doresc să-l sanctifice pe Darwin, şi care au găsit momentul potrivit pentru asta: a 200-a aniversare a naşterii sale. Desigur, nu sînt primii. Leslie Stephen, un preot care-şi pierduse credinţa după ce citise *Originea speciilor,* îl proslăvea pe Darwin ca pe un Dumnezeu, şi unele lucruri pe care le-a scris despre locul central al naturalistului în istoria intelectuală a lumii au un parfum de Apocalipsă. Multe tîmpenii sînt publicate în acest moment despre Darwin ca «superom de ştiinţă» şi «profet transcendental al triumfului umanist» (două expresii pe care le-am remarcat doar în cursul acestei săptămîni la BBC). Ele nu îl avantajează pe sărmanul om, pentru că a fost nu numai o persoană modestă, ci şi de o rară decenţă şi demnitate, care ar fi găsit actuala-i ridicare în slăvi respingătoare şi înfricoşătoare. Dacă un om de bună-credinţă ar trebui salvat de admiratorii săi, el este acela“. („Ce-ar face Darwin?“, *The Spectator,* 4 februarie 2009)

Evoluţionişti credincioşi?

Personajul Darwin se găseşte, aşadar, într-o metamorfoză permanentă, într-o lume care se află şi ea pe nisipuri mişcătoare. Biserica Anglicană i-a cerut scuze omului de ştiinţă, la 200 de ani de la naşterea sa. El a fost, conform comunicatului oficial al bisericii naţionale britanice, un neînţeles. Dar lucrurile nu se opresc aici: există un curent din ce în ce mai puternic în cadrul Bisericii Romano-Catolice pentru acceptarea sa. Desigur, cu ajustări teologice: la urma urmei, de ce nu ne-am putea imagina o divinitate care supervizează evoluţia şi selecţia naturală? În sfîrşit, se pare că evoluţioniştii nu mai sînt destinaţi flăcărilor iadului. Dimpotrivă: sînt invitaţi la simpozioane comune eclezial-ştiinţifice. „În cadrul conferinţei de cinci zile organizate de Universitatea Pontificală Gregoriană din Roma pentru a aniversa 150 de ani de la publicarea *Originii speciilor,* care a luat sfîrşit sîmbătă, teologii Sfîntului Scaun au spus că, chiar dacă creştinii cred că Dumnezeu a «creat toate lucrurile», Vaticanul nu «se pune în calea realităţilor ştiinţifice». Afirmaţia a fost făcută în prezenţa şi spre admiraţia unor biologi, paleontologi, specialişti în genetica moleculară şi filozofi din întreaga lume. (...) Rafael Martinez, care predă filozofia ştiinţei la Universitatea Pontificală Santa Croce din Roma, a afirmat că, deşi reacţia teologilor, intelectualilor şi preoţilor catolici la teoria darwinistă a fost una «general negativă» în secolul al XIX-lea, «declaraţiile recente ale Papilor au susţinut deplina concordanţă între doctrina catolică şi biologia evoluţionistă». Un exemplu clar este afirmaţia Papei Ioan Paul al II-lea, din 1996: «Evoluţia este mai mult decît o ipoteză». Cu toate acestea, el a ţinut să precizeze că nu multă lume cunoaşte această poziţie şi că a început să fie propagată falsa impresie că «Sfîntul Scaun se opune evoluţiei». L-a întărit şi monseniorul Gianfranco Ravasi, mai-marele Consiliului Pontifical pentru Cultură, care a susţinut în cadrul conferinţei că «nu există nici o incompatibilitate a priori între evoluţie şi mesajul Bibliei«“. (Ionuţ Dulămiţă în *Cotidianul,* 8 martie 2009: „Vaticanul pune capăt «războiului de gherilă» evoluţionist“)

Aşadar, să mergem la cină...

E vremea să purtăm o conversaţie relaxată. Darwin însuşi avea un simţ al umorului la fel de tăios ca inteligenţa sa. Dovedit în multe împrejurări. De exemplu, faimoasa listă cu argumente pro şi contra căsătoriei, făcută înainte să se însoare. La „contra“: „mai puţini bani pentru cărţi“ şi „n-o să mai am atîta timp de citit“. Sau afirmaţii cum ar fi: „O maimuţă care se îmbată o dată nu mai atinge a doua oară sticla cu băutură. Ceea ce înseamnă că e mai înţeleaptă decît mulţi oameni“. În acest spirit, publicaţia *New Humanist* a invitat la o posibilă cină cu Darwin oameni de ştiinţă şi ziarişti, întrebîndu-i: dacă aţi avea posibilitatea să luaţi astăzi masa cu Darwin, ce i-aţi spune? Ce v-ar interesa? Am extins acest exerciţiu de imaginaţie în România. La el a participat, cu entuziasm, şi Mircea Cărtărescu. O întîlnire Charles Darwin – Mircea Cărtărescu nu e de ratat, nu-i aşa? N-am putut ocoli, desigur, subiecte mai acute: teoria evoluţionistă în şcolile româneşti. Ministerul Educaţiei spune că din toamnă va fi reintrodusă. Să sperăm că aşa va fi. Aşa cum o demonstrează saga personajului Darwin într-un secol şi jumătate, oricine – deci şi oficialii din educaţia românească – este capabil de evoluţie. (***Mădălina Şchiopu***)

BARBURISME

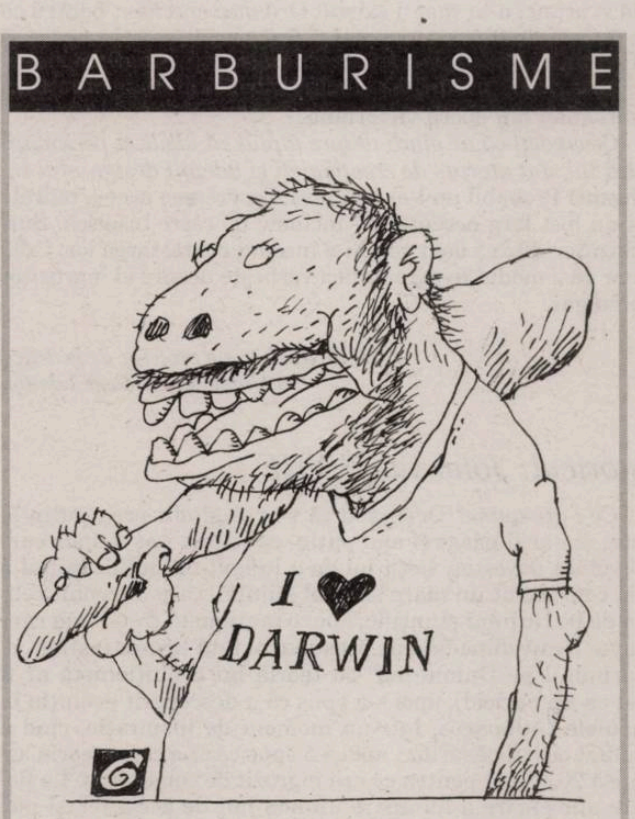

Desen de Ion BARBU

La cină cu Darwin

Pentru a sărbători cea de-a 199-a aniversare a zilei de naştere a părintelui evoluţionismului, am pus o serie de întrebări unor comentatori din domeniul ştiinţei despre ce le-ar plăcea să-i spună la o cină. Acum, cînd Darwin a împlinit 200 de ani, reluăm articolul. (Caspar Melville, New Humanist)

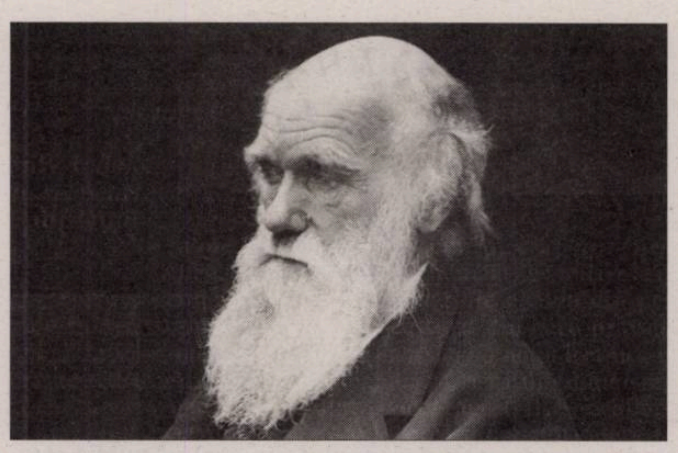

Geneticianul: Steve JONES

Ce i-aţi spune? I-aş spune că lucrul despre care a crezut că l-a învins, mecanismul moştenirii genetice, a fost rezolvat şi nu i-a infirmat teoria – aşa cum s-a temut – ci, de fapt, l-a confirmat. Darwin a fost un om foarte rar, un om de ştiinţă onest. Oamenii de ştiinţă sînt adesea extrem de puţin dispuşi să accepte că unele dintre ideile lor pot fi greşite şi ar merge pînă în pînzele albe să nege această posibilitate. Cînd Darwin a scris *Originea speciilor,* un inginer scoţian pe nume Fleming Jenkins i-a scris, expunîndu-i ceea ce Darwin a considerat un contraargument zdrobitor. Darwin a crezut că ereditatea operează cumva prin amestecul dintre media sîngelui părinţilor. În acest caz, l-a întrebat Jenkins, dacă ai o caracteristică avantajoasă în sînge, cum poţi s-o obţii, nu se diluează oricum? Darwin a observat imediat că este o observaţie fatală pentru teoria sa. A publicat şase ediţii ale *Originii,* fiecare mai rea decît precedenta, pentru că se simţea tot mai stingher şi mai puţin încrezător în ideea de bază a teoriei sale. Dar el s-a referit la substanţa greşită – sîngele. Ereditatea se bazează nu pe lichide, aşa cum a crezut, ci pe particule: genele. Este un sistem digital, nu analog. Genetica îl confirmă pe Darwin. Desigur, aceasta este descoperirea lui Mendel, care i-a fost trimisă lui Darwin, dar nu a citit-o.

I-aş mai spune că acum înţelegem distribuţia plantelor şi animalelor de-a lungul continentelor, datorită teoriei plăcilor tectonice. El cunoştea similarităţile, dar a crezut că podurile de pămînt erau cele care legau continentele. Acum ştim ce este Pangaea.

Ce l-aţi întreba? L-aş întreba ce a crezut despre boala lui. Poartă o discuţie nesfîrşită despre asta. Niciodată nu spune ce este, deşi vorbeşte neîncetat despre simptome.

Teoria standard este că ar fi fost o boală care se transmite printr-o specie de gîndaci din America de Sud. Dar dacă ne uităm la simptome – vomă, umflarea organismului – nu se verifică. Şi s-a manifestat foarte repede, înainte ca el să plece în expediţia de pe vasul Beagle. Apoi a apărut această teorie prostească după care boala ar fi avut cauze psihice, ceea ce iarăşi mi se pare puţin probabil. Teoria mea, atît cît pot să-mi dau seama, este că a fost un ulcer. Medicina nu era capabilă să-l diagnosticheze pe atunci. Acum ştim că ulcerele nu sînt provocate de stres sau de alcool, ci de bacterii, care pot fi tratate foarte uşor. Este amuzant să ne gîndim că ar fi putut să fie vindecat cu o pastilă şi atunci n-ar mai fi existat *Originea speciilor,* pentru că ar fi fost sănătos şi n-ar mai fi fost nevoit să stea acasă şi să se gîndească la ea ani întregi.

Cum aţi caracteriza cina? Sobră – la urma urmei, era un gentleman din epoca victoriană.

Ce credeţi că ar gîndi despre faptul că ideile şi personalitatea lui sînt atacate de creaţionişti şi adepţii design-ului inteligent? Probabil nu l-ar interesa. La vremea aceea, teoriile lui au fost larg acceptate – inclusiv de către biserică. Surprinzător este că doar recent a început contestarea lor. Cred că ar găsi modul în care lumea vorbeşte despre el îngrozitor de vulgar.

Steve Jones *este profesor de genetică la University College London*

Istoricul: John van WYHE

Ce i-aţi spune? Deşi cred că s-ar fi gîndit prea puţin la asta, şi i-ar fi păsat şi mai puţin, ca istoric i-aş fi spus cum a evoluat povestea vieţii lui de-a lungul timpului. Iniţial a fost considerat un mare sfînt al ştiinţei, care a izgonit religia de pe tărîmul ştiinţific, apoi o marionetă freudiană care a avut o atitudine faţă de presupusul tată tiranic (astfel, „omorîndu-l pe Dumnezeu" cu teoria lui evoluţionistă ar fi fost ca un paricid), apoi s-a spus că a descoperit evoluţia în Insulele Galapagos, într-un moment de inspiraţie, cînd a studiat ciocul păsărilor, apoi s-a spus că şi-a ţinut teoria ascunsă 20 de ani pentru că era îngrozit de consecinţe. La fiecare aniversare a lui apare un nou mit de acest fel, şi nici unul nu se bazează pe dovezi. Aşadar, ce noi mituri vor fi inventate în 2009, bicentenarul naşterii lui?

Ce l-aţi întreba? L-aş întreba despre primul moment cînd a acceptat evoluţionismul. Aceasta este marea întrebare care îşi aşteaptă răspunsul şi avem puţine dovezi pentru a răspunde la ea. Un singur ziarist pare să-l fi întrebat dacă el credea în evoluţie, în timpul expediţiei pe Beagle. Darwin a răspuns că atît cît îşi poate aduce aminte, încă mai credea în fixitatea speciilor, dar din cînd în cînd are îndoieli. Cînd exact a avut aceste experienţe? Ce fel de dovezi l-au influenţat cel mai mult? A respins vreodată evoluţia ca o posibilitate în acei ani de început? Deşi Frank Sulloway a arătat în urmă cu cîţiva ani că lui Darwin nu i-a venit brusc ideea teoriei pe cînd se afla în Insulele Galapagos, se ştie că Darwin a scris o scrisoare de pe insulă care s-a pierdut. Ce era în ea? Acum, deja ar fi foarte obosit de atîtea întrebări şi eu aş încerca din răsputeri să continui cu alte întrebări importante. Cum ar fi: în ce an a încetat să se mai ducă la biserică?

Cum aţi descrie cina? Amuzantă şi fascinantă. Toţi cei care l-au cunoscut spun că era o persoană fermecătoare, prietenoasă – cu mult simţ al umorului şi un intelect penetrant.

Ce credeţi că ar gîndi despre faptul că ideile şi personalitatea lui sînt atacate de creaţionişti şi de adepţii design-ului inteligent? Mă îndoiesc că ar spune mai mult decît ceea ce transpare din scrierile lui. Ar fi privit oamenii care nu activează în domeniul ştiinţei ca nedemni de atenţie în privinţa chestiunilor legate de natură şi cum funcţionează ea. Dar într-un sens foarte limitat, Darwin credea în design. El credea că o inteligenţă creatoare ar fi putut să traseze legile naturii pe care ştiinţa le poate descoperi. Şi, ca şi în timpul vieţii sale, nu i-ar păsa de ce cred despre părerile lui cititorii fără cunoştinţe ştiinţifice.

John van Wyhe *este istoric la Christ's College, Cambridge şi editor la* Darwin online

Biologul: Jerry COYNE

Ce i-aţi spune? Sînt atîtea de spus, şi atît de puţin timp! I-aş povesti despre toate fosilele uluitoare care au fost descoperite de cînd a fost publicată *Originea speciilor*: forme de tranziţie care fac legătura între reptile şi mamifere, animale de uscat şi balene, peşti şi amfibieni. Aceste fosile reprezintă şi mai multe dovezi ale evoluţiei – dovezi pe care Darwin nu le-a avut niciodată, deşi a prezis că ele ar putea exista. Probabil ar fi cel mai interesat de grupul de fosile hominide descoperite în Africa şi care au o vechime de şase milioane de ani. Ele arată clar originea noastră dintr-un strămoş comun cu al maimuţelor şi confirmă complet viziunea exprimată cu precauţie de Darwin – că „este mai probabil ca strămoşii noştri timpurii să fi apărut în Africa".

Darwin nu ştia cît de vechi este Pămîntul, dar a presupus, bazîndu-se pe foarte puţine dovezi, că ar avea milioane de ani. Ar fi uluit să afle că, de fapt, vîrsta Pămîntului este de 4,6 miliarde de ani şi că viaţa a început la numai un miliard de ani după apariţia planetei noastre. I-aş spune cum oamenii de ştiinţă au stabilit acest fapt, şi cu siguranţă ar fi bucuros să afle confirmarea că a fost timp suficient pentru ca speciile să evolueze aşa cum a sugerat el.

Ce l-aţi întreba? Aş profita de ocazie să pun o întrebare care i-a pasionat pe experţii în Darwin, vreme de decenii. Aşa cum se ştie, Darwin şi Alfred Russel Wallace au prezentat teoria evoluţiei prin selecţie naturală cam în acelaşi timp. Darwin a aflat că aveau idei similare cînd Wallace i-a trimis o scrisoare şi un eseu din Indonezia, întrebîndu-l ce părere are. Materialul l-a supărat pe Darwin, care dorea să se poarte ca un gentleman în faţa unei decoperiri simultane, dar în acelaşi timp voia să i se acorde credit pentru o teorie la care meditase peste 20 de ani. Teoriile lui Darwin şi Wallace au fost citite în aceeaşi sesiune a Linnaean Society din Londra, pe 1 iulie 1858, şi publicate alături în transcrierile sesiunii. Este una dintre cele mai faimoase coincidenţe din istoria ştiinţei, dar misterul persistă în privinţa succesiunii evenimentelor.

Darwin i-a scris prietenului său Charles Lyell pe 18 iunie 1858, spunînd că a primit scrisoarea şi eseul lui Wallace în aceeaşi zi. Totuşi, aceste materiale ale lui Wallace au dispărut din corespondenţa lui Darwin. Nu e ceva neobişnuit, dar savanţii care au studiat programul poştei maritime au sugerat, cu suficiente dovezi, că Darwin a primit, de fapt, textele lui Wallace nu la jumătatea lui iunie, ci în mai. Ceea ce înseamnă că Darwin ar fi putut să aibă o întreagă lună ca să se gîndească la coincidenţă şi ce putea să facă în această privinţă. Unii istorici au sugerat cu amărăciune că Darwin a folosit timpul ca să-i fure ideile lui Wallace şi că *Originea speciilor,* publicată în 1859, n-ar fi întru totul originală. Este, cu siguranţă, o prostie, dar chestiunea succesiunii evenimentelor rămîne.

Cum aţi descrie seara? Fără asperităţi, dar suprarealistă. Aş fi copleşit de acest mare om. Ar fi suprarealistă fiindcă Darwin ar avea negreşit probleme să se obişnuiască cu tehnologia de astăzi (cum ar fi camera digitală pe care aş folosi-o să ne fotografiem împreună).

Ce ar crede despre faptul că ideile şi personalitatea sa sînt atacate de creaţionişti şi de adepţii design-ului inteligent? Mă îndoiesc că ar fi teribil de nervos din cauza persistenţei creaţionismului, dar ar putea fi frustrat că, după 150 de ani de dovezi acumulate care demonstrează adevărul darwinismului, unii oameni religioşi încă refuză să-l accepte. Despre argumente de genul design-ului inteligent, el are cîteva cuvinte faimoase: „Ignoranţa obţine adesea mai multă încredere decît cunoaşterea: cei care cunosc puţin – nu cei care cunosc mult – sînt aceia care afirmă că o problemă sau alta nu va putea fi rezolvată niciodată de ştiinţă".

Jerry Coyne *este profesor de ecologie şi evoluţie la Universitatea din Chicago*

Jurnalistul de ştiinţă: James RANDERSON

Ce i-aţi spune? Profesorul Jones îi va vorbi despre gene; mi-ar plăcea să fac un pas în plus şi să-i vorbesc despre ADN – despre eleganta lui structură spiralată, despre felul în care se autocopiază şi despre codul ADN care conduce la formarea proteinei. Şi mai interesantă pentru el – cred – va fi universalitatea (cu cîteva mici excepţii) limbajului ADN în toate tărîmurile vieţii, de la bacterii la elefanţi. Această dovadă demonstrează teoria lui despre o origine comună a tuturor formelor de viaţă. Cred că va fi copleşit de descoperire. Este remarcabil că Darwin a avut dreptate cu teoria sa, fără a înţelege pe deplin mecanismul moştenirii genetice.

Ce l-aţi întreba? L-aş întreba despre credinţa lui personală sau absenţa ei. Poate surprinzător pentru cineva a cărui operă a aruncat mănuşa religiei mai mult decît orice altă descoperire ştiinţifică, e dificil să ne dăm seama din cărţile şi corespondenţa lui ce credea cu adevărat despre Dumnezeu. Oamenii îi scriau des, întrebîndu-l ce loc a mai lăsat teoria lui pentru credinţa lor. Răspundea întotdeauna curtenitor şi scurt, fără să dezvăluie multe. Iată o asemenea replică, din 1866: „Părerea mea nu cîntăreşte mai mult decît a oricărui om care a meditat asupra acestui subiect". Un lucru e sigur. Ştiinţa lui nu a făcut nimic ca să cimenteze credinţa într-un creator.

Soţia lui, Emma, era foarte credincioasă şi a scris că „un hău dureros" s-ar putea deschide între ei din cauza îndoielilor lui religioase. Iar în 1879, Darwin îi scria astfel prietenului său, John Fordyce: „În cele mai extreme schimbări de perspectivă ale mele, nu am fost niciodată un ateist în sensul de a nega existenţa unui Dumnezeu. Cred că în general – şi tot mai puternic pe măsură ce înaintez în vîrstă – agnostic ar fi cuvîntul care poate descrie cel mai bine starea mea mentală".

Ce i-aţi aduce? Sentinţa judecătorului John Jones în procesul Şcolii din Dover asupra predării evoluţionismului în şcoală, Pennsylvania, 2005. Cred că l-ar încînta felul în care Jones înţelege să demoleze, în 139 de pagini, argumentul design-ului inteligent: „Pentru a ajunge aici, am pus întrebarea esenţială dacă design-ul inteligent este ştiinţă. Am tras concluzia că nu este şi, mai mult, că design-ul inteligent nu poate fi decuplat de antecedentele lui creaţioniste şi, în consecinţă, religioase".

Cum aţi descrie seara? Copleşitoare. Nu se întîmplă des să-ţi întîlneşti eroul de o viaţă.

Ce-ar crede despre faptul că ideile şi personalitatea sa sînt atacate de creaţionişti şi adepţii design-ului inteligent? Nu l-ar surprinde prea mult. El şi-a dat seama de dificultatea pe care ideile sale o reprezentau pentru cei care credeau într-un Dumnezeu personal, creator al Universului. Ar fi uluit, probabil, că atît de mulţi oameni din cea mai avansată ţară, tehnologic şi ştiinţific vorbind, SUA, resping teoria sa.

James Randerson *este ziarist specializat în ştiinţă,* The Guardian

Copyright *New Humanist* / publicat pentru prima oară în *New Humanist* 1/2008 / obţinut prin intermediul *Eurozine.*

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

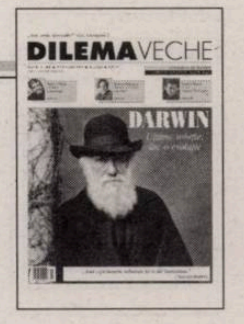

Mihnea BOȘTINĂ

O seară în Downe

De ajuns în Downe ar fi uşor. Cu trenul cîteva staţii din Londra, iar apoi, dacă n-aş vrea să merg pe jos, un autobuz. Nici cu 150 de ani în urmă nu era complicat, însă fiecare ieşire era o mică aventură pentru Darwin. Prefera să aibă oaspeţi. Mai ales la cină.

Problema ar fi că nu pot să merg cu mîna goală. Ce se poate duce cuiva născut acum două secole? O sticlă de vin ar fi probabil deplasat. Darwin a avut întotdeauna probleme cu stomacul, şi alcoolul nu a fost una dintre pasiunile sale, chiar dacă la Downe bugetul anual alocat băuturii era considerabil: în jur de £35, în condiţiile în care Parslow, majordomul său, primea £50! O alegere mai bună ar fi un CD cu muzica lui preferată. Haendel, de exemplu. Darwin a urmărit oratoriul *Mesia* înainte să se îmbarce pe Beagle şi de atunci şi-a dorit mereu să îl reasculte. Totuşi, o carte ar fi mai nimerită pentru cineva care îşi petrece serile citind literatură. Ar trebui să găsesc ceva care să îndeplinească două condiţii esenţiale pentru Darwin: o femeie frumoasă ca personaj principal şi un final fericit. Cum Jane Austen se numără printre autorii săi favoriţi, aş miza mai curînd pe *Bridget Jones Diary* decît pe *Sex and the City*. În cele din urmă cred că m-aş decide la ceva mai adecvat. Darwin se bucură la fiecare nouă ediţie din cele şase ale *Origins of Species* şi, fără îndoială, ar fi încîntat să vadă elegantul volum ilustrat îngrijit de David Quammen.

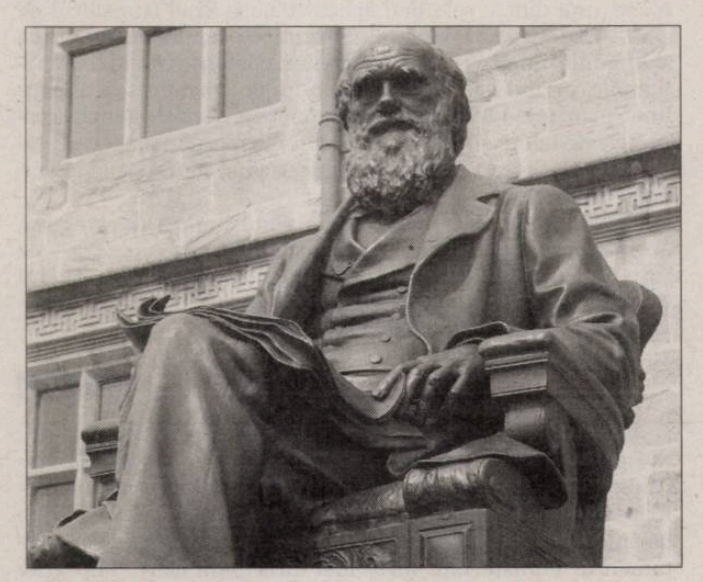

Downe e superb primăvara. Înainte de cină am putea face o plimbare pe Sandwalk, aleea pe care Darwin a parcurs-o zilnic timp de 40 de ani, punîndu-şi ordine în gînduri. Învingînd mirosul, ne-am opri la porumbei şi am admira fastuoasele exemplare pe care le încrucişa în diferite combinaţii, pentru a-şi verifica teoriile; am admira în seră orhideele din care încerca să obţină noi varietăţi; mi-ar arăta între copaci locul unde a făcut experimentele cu viermi, folosite în ultima sa carte (cinică alegere pentru un agnostic) şi mi-ar descrie indiferenţa lor la improvizaţiile de pian şi fagot.

La cină, conversaţia ar curge lent şi precis. Darwin ar fi bucuros să-şi amintească despre cei care îl vizitau adesea la masă: despre prietenul şi mentorul său Charles Lyell, cu care s-a sfătuit pe tot parcursul carierei. Despre bunii săi prieteni mai tineri – Joseph Hooker şi T.H. Huxley – care i-au argumentat conştiincios teoriile întreaga lor viaţă. Dar şi despre alte personaje ale epocii, care i-au trecut pragul; ar povesti despre Robert FitzRoy, căpitanul vasului Beagle, cu care a cinat zi de zi timp de cinci ani şi de care l-au despărţit convigerile religioase; despre Ernst Haeckel – marele şi înflăcăratul său avocat de pe continent, despre Francis Galton – genialul şi controversatul său văr şi, bineînţeles, despre Alfred Russel Wallace – mai tînărul să confrate, cu care împărţea onoarea de a fi descoperit teoria selecţiei naturale.

Însă Darwin ar fi nerăbdător să afle noutăţi. Majoritatea informaţiilor, cînd nu proveneau din scrisori, le afla de la cei care îl vizitau la cină, aşa încît m-ar chestiona nesăţios despre marile evenimente din lumea ştiinţifică. Ar trebui să încep spunîndu-i despre Gregor Mendel, cel care descîlcea legile eredităţii chiar în anul în care el publica *Originea speciilor,* şi despre Hugo de Vries, care le va redescoperi în 1900. Despre cum T.H. Morgan, studiind musculiţa de oţet, a descoperit că genele sînt localizate pe cromozomi. Ar trebui să-i spun despre Julian Huxley, nepotul bunului său prieten, despre anii '30 şi Sinteza Modernă prin care au fost unite genetica şi teoria selecţiei naturale. Despre Ronald Fisher, J.B.S. Haldane şi ingenioasele modele matematice de genetică a populaţiilor. Despre Theodor Dobzhansky, mutaţiile genetice şi despre faptul că nimic nu are sens în biologie decît în lumina evoluţiei. Despre Ernst Mayr, despre conceptul modern de specie şi filozofia biologiei moderne. Despre E.O. Wilson, sociobiologie şi influenţa selecţiei naturale în alte domenii. Despre Watson, Crick, structura ADN-ului şi era biologiei moleculare. Despre Steven Jay Gould, teoria echilibrului punctuat şi eleganta bogăţie a exemplelor. Despre Richard Dawkins, gena egoistă şi vehemenţa argumentelor. Cînd am ajunge la Francis Collins, Craig Venter şi secvenţionarea genomului uman, am fi deja la desert...

Deşi Darwin ar mai avea întrebări, ne-am îndrepta spre camera de muzică, să o ascultăm pe Emma cîntînd la pian sau povestindu-ne despre lecţiile luate cu Chopin. Din fotoliul în care a scris volumul care l-a făcut celebru, Darwin ar menţiona discret paginile dedicate muzicii din *The Descent of Man.*

După care, ar fi greu să refuz o partidă de biliard. Darwin juca în fiecare seară una sau două partide cu Parslow sau cu unul dintre copii. Masa la care urmează să fiu spulberat a fost atent aleasă de Darwin, iar pentru a o cumpăra, chiar dacă banii nu au fost niciodată o problemă, Darwin şi-a vîndut ceasul de aur moştenit de la tatăl său.

Seara ar trece nemilos de repede şi în cele din urmă ar veni timpul să plec. Darwin era întotdeauna în pat la 10 şi jumătate.

Adrian STĂNICĂ

Lista întrebărilor pentru Darwin

Ca de fiecare dată cînd stau de vorbă cu o personalitate, îmi pregătesc – chiar şi în gînd – o listă cu întrebări. Evident, întrebărilor de pe listă li se vor alătura şi altele, în timpul discuţiei. Dar cum cina cu Darwin încă nu a avut loc, mă limitez la a vă prezenta ce mi-am notat pînă acum.

În loc de deschidere:

● Să nu uit să-i mulţumesc – şi asta neapărat şi din tot sufletul. Jurnalul călătoriei lui în jurul lumii pe vasul Beagle m-a inspirat extraordinar de mult în alegerea carierei de geolog. Chiar dacă sînt sigur că a mai auzit asta de la zeci de mii de naturalişti, biologi, geologi, în ultimii 170 de ani, cîţi au trecut de la publicarea *Jurnalului.*

● Să îi arăt că în ultimii 130 de ani paleontologii au descoperit mii şi zeci de mii de noi specii fosile (noi pentru oameni). Fiecare dintre aceste specii a însemnat cîte o verigă-lipsă pe vremea în care Darwin îşi lucra teoria. Fiecare asemenea verigă descoperită a dus la apariţia a două verigi lipsă, cele aflate la „stînga" şi la „dreapta" celei nou cunoscute. Şi aventura descoperirilor paleontologice continuă în fiecare an.

● Să nu uit să-i arăt descoperirile din domeniul microbiologiei. Neapărat ar trebui să-i povestesc despre modul în care bacteriile s-au adaptat la antibiotice. Şi nu numai. Sînt deja multe exemple care susţin din plin teoria sa.

Lista cu întrebări obligatorii (chiar dacă ştiu că nu sînt original, dar le consider necesare):

● Ce ar vrea să afle despre lumea anului 2009?

● Ce părere are că teoria sa a evoluat şi ea, la rîndul ei? Cum o vede acum, faţă de ceea ce gîndise în urmă cu 150 de ani?

● Cum a fost *de fapt* în călătoria de cinci ani în jurul lumii – din care au rezultat teancuri de pagini de observaţii, colecţii – şi o teorie care a schimbat lumea? Azi putem face turul lumii în mai puţin de cinci zile, dar am uitat să mai observăm ce e în jur. Chiar dacă teorii au mai apărut destule în ultimii ani...

● Îl deranjează cumva faptul că numele lui a devenit în timp substantiv comun? Şi chiar titlu al unor emisiuni TV?

Întrebări delicate (i le-aş pune adică, dar îmi e cam ruşine). Văd la faţa locului. Musai însă să vorbim într-un fel sau altul şi despre asta:

● Care era poziţia omului de ştiinţă în societate acum 150 de ani? Cum i se pare că e acum? Cu siguranţă îmi va vorbi despre Marea Britanie, doar e ţara pe care o cunoaşte cel mai bine. Să îl întreb cum i se pare la noi? Mă tem că va rîde în hohote. În fond, bugetul pentru cercetare al României este dovada vie a involuţiei.

● Cum s-a descurcat cu bigoţii care au sărit asupra lui? A fost mereu politicos? Sau i-a şi ignorat, la un moment dat? În fond Ştiinţa merge înainte fără să aibă nevoie de o majoritate...

● Ce crede despre cei care i-au transformat teoria în ideologie? Că tare mulţi mai sînt şi ăştia.

Gata! Am deja lista pregătită – şi ar avea ce să-mi povestească vreme de ore întregi. Şi e doar o cină. Mai văd pe parcurs cum mai adaptez subiectele. Acum – important e să vină. Şi chiar dacă nu vine acum, odată şi odată tot ne vom întîlni.

Mihail NEAMŢU

Progres şi evoluţie: încotro?

Subtilităţile tehnice ale teoriei darwiniste despre originea şi evoluţia speciilor vor rămîne un subiect de dezbatere între specialişti. Biologia moleculară, genetica sau paleontologia vor lămuri mai departe complexitatea variaţiilor procesului reproductiv, caracterul teleologic sau aleatoriu al selecţiei naturale şi rolul „genei egoiste". Cînd însă materialismul este ridicat la rang de viziune metafizică şi marile realizări ale spiritului uman sînt explicate dintr-o perspectivă strict funcţionalistă, atunci moştenirea lui Charles Darwin merită chestionată.

Se poate elabora o etică plecînd de la postulatul animalităţii noastre (definită prin *„struggle and survival")?* Noţiunea de evoluţie conţine implicit sugestia progresului istoric. Or, după secolul marilor cataclisme totalitare şi conflagraţii mondiale, după Auschwitz şi Gulag, după Bosnia şi Rwanda, ce resurse de optimism iluminist ne mai rămîn accesibile? Sînt oare toate aceste orori explicabile din perspectiva înţelegerii evoluţioniste a comportamentului uman? Putem accepta oare producţia industrială a răului la scară globală prin prisma unei resemnări naturaliste în cadrele imanenţei? Este oare filantropia sau grija pentru cei neajuraţi – născuţi cu handicapuri fizice sau deficienţe mintale – o risipă inutilă de energie? Putem găsi temeiuri pentru experienţa gratuităţii, dincolo de intenţionalitatea tacită a comportamentului nostru animalic?

O cină cu Darwin n-ar putea ocoli aceste întrebări, formulate între alţii de Pierre Teilhard de Chardin (1881-1955). Cînd procesul evolutiv este telescopat la nivelul întregii societăţi umane, problema individuării conştiinţei reapare într-un mod foarte presant. Ce anume ne caracterizează ca persoane ireductibile cu drepturi şi responsabilităţi inalienabile? Oare hiper-agregarea proprietăţilor unei specii poate justifica apariţia unor personalităţi unice pe scena istoriei (cei pe care, îndeobşte, îi privim drept sfinţi, genii sau eroi)? Dacă tensiunea şi conflictul sînt forţele impersonale care determină procesul evolutiv, cum vom explica altruismul extrem, jertfa de sine sau dăruirea sacrificială care au inspirat, milenii la rînd, atîtea generaţii (începînd cu tinerii)?

Darwinismul are meritul de a sublinia atît caracterul dinamic, cît şi solidaritățile nevăzute ascunse în relaţia omului cu natura înconjurătoare. Riscantă şi eventual chiar dezastruoasă ar fi interpretarea reductivist-utopică a întregii mecanici a transformărilor de ordin biologic.

Darwinismul este pernicios atunci cînd anulează mirarea în faţa faptului că ceva există, mai degrabă decît nimic, sau atunci cînd se grăbeşte să explice apariţia conştiinţei umane printr-un simplu apel la substratul lingvistic-neuronal al cogniţiei.

Pentru a pricepe potenţialul de evoluţie morală şi progres spiritual al umanităţii, va trebui să renunţăm la masa oferită de Darwin, pentru a ne face părtaşi la alt simpozion filozofic, banchet mistic sau ospăţ bibliofil.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 12 martie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Alexandru Al. ECOVOIU

Neodarwinismul

– paradigma biologiei moderne –

Biologia reprezintă, alături de informatică şi astrofizică, una dintre speranţele omenirii legate de transformarea societăţii prin intermediul cunoaşterii. Ştiinţa este prin definiţie obiectivă, iar societatea umană, mai ales în contextul unui prezumtiv succes al globalizării, are nevoie acută de obiectivizare. Aceasta nu înseamnă neutralizarea energiilor pozitive generate de gradienţii tradiţiilor, ci o balansare a relativismului artificial, generat şi livrat societăţii de către politică şi religie.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, biologia trecea printr-un moment în care resimţea lipsa unui cadru solid, obiectiv, care să confere sens descoperirilor din diferitele sale subdomenii. Iar cel mai greu de explicat era relaţia strînsă dintre variabilitatea lumii vii şi diversitatea condiţiilor de mediu. Cum de sînt organismele atît de potrivite cu mediul lor de viaţă? Ce inteligenţă sau ce legi ale naturii asigură această potrivire? Implicarea divinităţii în rezolvarea acestei dileme oferă un răspuns imediat, dar facil, întrucît solicită un efort intelectual minim şi permite explicarea oricărei stranietăţi. Expediţia vasului HMS Beagle i-a permis lui Charles Robert Darwin să exploreze regiuni de coastă din America de Sud, unde descoperă fosile ale unor animale care nu mai fac parte din fauna Terrei. Apare următoarea dilemă: de ce dispar speciile? Teoria creaţionistă susţine că speciile au fost create de divinitate în număr fix, acum circa 6000 de ani, şi că toate speciile au supravieţuit potopului, întrucît Noe ar fi luat pe arca sa cîte o pereche din fiecare specie. Dar dacă toate vieţuitoarele au fost create de divinitate, acestea ar trebui să fie perfecte şi ca urmare nu este logic ca unele specii să dispară, iar altele să dăinuiască. În acest context, descoperirea fosilelor conduce la ideea absurdă conform căreia unele specii ar fi fost pedepsite, chiar dacă sînt dificil de imaginat păcatele pentru care dinozaurii au fost şterşi din cartea vieţii... Nu au fost luaţi dinozaurii pe arca lui Noe, sau pur şi simplu ei nu mai existau la momentul îmbarcării? Evident, dacă unele specii dispar, e de aşteptat ca specii noi să apară. Cum şi de ce apar şi dispar speciile, aceasta este o dilemă veche. Darwin a fost atras nu doar de varietatea de vieţuitoare din America de Sud, dar şi de particularităţile geologice ale ţărmului Patagoniei. El a fost surprins să găsească fosile ale unor vieţuitoare marine în straturi de sedimente aflate mult deasupra nivelului mării, ceea ce sugerează că suprafeţele respective au fost cîndva acoperite de ape. Încolţeşte deja ideea că modificările reliefului şi ale climei ar putea fi asociate cu schimbarea repertoriului de specii de plante şi animale care populează un anumit teritoriu care trece prin schimbări majore. Darwin a fost influenţat de teoria gradualistă din geologie care, în esenţă, susţine că formele de relief se formează lent, în urma acţiunii permanente a apelor şi a altor factori de mediu. Se pare că acest scenariu i-a inspirat lui Darwin ideea că şi formele de viaţă apar gradat, lent, ca efect al adaptării continue la variaţia factorilor de mediu. Procesul prin care apar specii noi se numeşte speciaţie, iar motorul speciaţiei este selecţia naturală, prin care se înţelege supravieţuirea şi perpetuarea indivizilor cel mai bine adaptaţi la condiţiile de mediu în care aceştia trăiesc. Prin intermediul urmaşilor, caracteristicile ereditare favorabile se transmit descendenţilor, astfel încît, în timp, aceştia devin majoritari în populaţia respectivă. Darwin a sesizat corect, influenţat şi de Malthus, că numărul indivizilor unei populaţii creşte, iar resursele naturale care o susţin scad, ceea ce conduce inevitabil la o competiţie pentru resurse similare între indivizi ai aceleiaşi specii. Cei mai bine adaptaţi cîştigă competiţia deoarece prezintă caracteristici biologice (fenotipuri) favorabile. O parte dintre acestea se transmit descendenţilor, astfel încît populaţia respectivă se modifică, în sensul că anumite caracteristici biologice tind să devină preponderente. În schimb, fenotipurile indivizilor mai puţin adaptaţi, incapabili să răspundă eficient la modificările condiţiilor de mediu, vor avea descendenţi puţini sau deloc, astfel încît fenotipurile acestora vor avea o frecvenţă din ce în ce mai redusă în populaţia respectivă. Schimbarea frecvenţei fenotipurilor reprezintă un prim pas spre evoluţie şi spre transformarea speciei respective într-o specie nouă, care exploatează mai eficient resursele noului mediu de viaţă. Selecţia naturală şi implicit evoluţia nu au un scop anume, cum ar fi acela de a crea specia perfectă, imuabilă. Pur şi simplu, variaţiile întîmplătoare care permit supravieţuirea într-un mediu aflat în schimbare vor avea succes, fără a fi însă favorabile în orice condiţii de mediu.

O lacună a teoriei darwiniste clasice era incapacitatea de a explica modul prin care apar variaţiile ereditare, însă descoperirile din domeniul geneticii au rezolvat această problemă. Astfel, caracterele biologice sînt determinate de gene, care pot suferi mutaţii. Acestea determină variaţii fenotipice, dintre care unele sînt ereditare, adică se pot transmite de la o generaţie la alta. Fuziunea dintre darwinism şi genetică a generat teoria sintetică modernă a evoluţiei, numită şi neodarwinism, care reprezintă paradigma biologiei.

O dovadă experimentală evidentă în sprijinul neodarwinismului este furnizată de rezultatele secvenţierii genomurilor a numeroase specii de bacterii, plante şi animale, precum şi a genomului uman. Analiza comparativă a acestor genomuri confirmă observaţiile morfo-anatomice clasice. Astfel, cu cît două specii sînt mai apropiate în ceea ce priveşte planul anatomic de organizare, cu atît genomurile lor sînt mai asemănătoare în ceea ce priveşte tipul, structura şi funcţiile genelor componente. Alături de universalitatea codului genetic şi de demonstrarea faptului că variaţiile fenotipice au la bază mutaţii genice, înţelegerea organizării structural-funcţionale a genomurilor reprezintă un pivot al neodarwinismului, care nu mai e doar o teorie, ci o cucerire incontestabilă a ştiinţei.

Avalanşa de descoperiri din subdomeniile biologiei capătă sens numai dacă sînt analizate prin prisma neodarwinismului, care unifică, explică şi permite predicţii, îndeplinind astfel atributele esenţiale ale unei paradigme ştiinţifice. În absenţa evoluţionismului nu pot fi înţelese interacţiunile complexe dintre speciile unui ecosistem, eforturile extraordinare pe care organismele le fac pentru a se reproduce, relaţiile gazdă-parazit, dezvoltarea rezistenţei la antibiotice (care reprezintă selecţia artificială a acelor microorganisme care sînt în mod întîmplător rezistente la acţiunea unui anumit antibiotic). Aplicaţiile practice ale teoriei evoluţioniste sînt numeroase, una dintre cele mai spectaculoase fiind transferul de gene între specii. De exemplu, înrudirea omului cu bacteriile şi drojdiile, după cum demonstrează existenţa unui cod genetic unic, permite sinteza hormonului de creştere sau a insulinei prin metodele ingineriei genetice. Astfel, genele respective de la om sînt transferate în microorganisme, care interpretează corect informaţia genetică şi sintetizează compuşii respectivi.

Fără neodarwinism, biologia rămîne fără paradigmă, devine confuză şi incoerentă, neputînd articula cuceririle sale într-un ansamblu unitar, dinamic. În esenţă, opera lui Charles Darwin, completată de descoperirile geneticii, reprezintă nava amiral a biologiei moderne.

Învăţămîntul românesc şi evoluţia

– interviu cu Remus CERNEA, preşedintele Asociaţiei Umaniste Române –

Care este, în acest moment, situaţia predării evoluţionismului în şcolile noastre?

După ordinul semnat de ministrul Mihail Hărdău în decembrie 2006, teoria evoluţiei nu s-a mai predat în învăţămîntul preuniversitar. Pînă atunci se studia la clasele a XI-a şi a XII-a, în funcţie de profilul liceului. Atunci cînd am aflat de această decizie a Ministerului Educaţiei, în octombrie 2007, am reacţionat pentru prima dată, trimiţîndu-i o scrisoare ministrului Cristian Adomniţei, şi am fost neplăcut surprinşi de răspunsul ministerului, care a spus că „teoria evoluţiei se studiază implicit". Este evident că nu poţi studia o teorie ştiinţifică în mod implicit. Teorema lui Pitagora sau tabelul lui Mendeleev nu se studiază implicit, ci cît se poate de explicit. Răspunsul ministerului denotă aceeaşi lipsă de viziune cu care ne-a obişnuit în privinţa a numeroase alte decizii bizare. Ulterior, am organizat un protest, la acea vreme în numele organizaţiei Solidaritatea pentru Libertatea de Conştiinţă, în primăvara lui 2008. Am depus şi textul unei scrisori deschise însoţite de semnături, inclusiv ale unor profesori de la universităţi prestigioase – Harvard, Cambridge, Princeton. De asemenea, semnăturile au fost obţinute şi de la organizaţii educaţionale sau umaniste din 15-20 de ţări.

Teoria evoluţiei a fost scoasă de minister din proprie iniţiativă sau au fost presiuni externe în acest sens?

Nu ştiu exact ce s-a întîmplat şi nici nu vreau să speculez. Ştiu însă că se formează nişte comisii de profesori care decid programele pentru viitorii ani. Este mai puţin important care a fost motivul. Subiectul discuţiei este acest lucru grav – că teoria a fost eliminată. Ea reprezenta cam 15% din programa pentru clasa a XI-a sau a XII-a. Erau cîteva lecţii în care se prezentau inclusiv dovezi paleontologice legate de evoluţia speciilor. Desigur, teoria evoluţiei prin selecţie naturală formulată de Darwin nu este o dogmă, şi ea nu trebuie predată ca o dogmă. Dar este foarte important ca demersul ştiinţific să nu urmărească scopuri extraştiinţifice, aşa cum *intelligent design* sau creaţionismul o fac. Ele vor să întărească o credinţă religioasă care nu are nici o relevanţă pentru un demers pur ştiinţific. Putem avea, fiecare dintre noi, orice viziune asupra vieţii, ştiinţa însă nu are ca scop confirmarea acestei viziuni, ci înţelegerea proceselor naturale.

Profesorii care au luat decizia erau exclusiv profesori de biologie?

Da. Sînt comisii formate din profesori specialişti în disciplina respectivă. Am văzut lista profesorilor, sînt în jur de 15-20, şi de liceu, şi universitari. Astfel de comisii se fac pentru fiecare materie.

Se pare că s-a hotărît, din toamnă, reintroducerea teoriei evoluţioniste în şcolile noastre.

Deocamdată avem un anunţ. Şi anul trecut am avut în vară un anunţ, din partea unui secretar de stat. Şi atunci am sperat că din 2008-2009 teoria va fi reintrodusă, şi nu s-a întîmplat nimic. Acum avem o declaraţie din partea unui director din minister care spune că din 2009-2010 va fi reintrodusă în programa de clasa a VIII-a. Dar asta înseamnă a sacrifica încă patru promoţii de elevi, cei care vor fi la liceu începînd cu anul şcolar 2009-2010, şi care nu se vor întîlni cu ea pe parcursul anilor de liceu. Deci: şase promoţii sacrificate. Un Minister al Educaţiei care ia astfel de decizii se comportă, din punctul meu de vedere, absolut iresponsabil. Cu atît mai mult cu cît există o Rezoluţie a Consiliului Europei, nr. 1580 din 2007, care îndeamnă statele membre ca teoria evoluţiei să ocupe un loc central în programele ştiinţifice din învăţămîntul preuniversitar. România însă se comportă exact contrar. Cu atît mai dramatic este că, după „săpături", am găsit manuale de biologie de liceu explicit creaţioniste, aprobate de către Ministerul Educaţiei, precum acesta aflat acum pe piaţă: „Biologie clasa a IX-a – Măiestrie şi strălucire divină în biosferă", avizat de către Ministerul Educaţiei şi Cercetării cu nr. 71817 din 25.07.2002. Acest manual de biologie afirmă încă de la prima pagină că „Numele Dumnezeului nostru se doreşte a fi proslăvit prin acest manual" şi consideră că evoluţionismul „este în sine o religie", că nu este fondat în ştiinţă, iar conceptul de bază al acestuia ar fi ateismul.

Ce au spus exact membrii comisiei respective din minister? Că programa era prea încărcată?

Da. Ei pot veni cu astfel de explicaţii absurde care arată că nu au o viziune asupra educaţiei. Oricum, educaţia, în ultimii 19 ani, a fost lovită sub foarte multe aspecte. Numeroasele decizii „experimentale" i-au bulversat pe elevi şi pe părinţi. În contextul acesta, este clar că nu vedem în comportamentul ministerului nişte idei directoare clare. Mai grav este că, în acest fel, este practic încălcat dreptul elevilor de a avea acces la cunoaşterea ştiinţifică. Teoria evoluţiei este coloana vertebrală a biologiei, nu pot fi înţelese mecanismele biologice fără ea. De asemenea, a avut şi are implicaţii în numeroase alte discipline ştiinţifice, şi exacte, şi socio-umane. Important este ce semnal se dă pentru România: se pune accent pe ştiinţă, este stimulat interesul pentru cunoaşterea ştiinţifică?

În acest moment, orele de religie sînt singurele care direcţionează în mod clar gîndirea şi viziunea asupra vieţii. Filozofia se studiază abia în clasa a XII-a, aşa cum se studia teoria evoluţiei. Primul nostru protest s-a făcut şi în legătură cu alt lucru regretabil: pînă în anul 2000, în programa de filozofie de clasa a XII-a era un capitol intitulat „Dumnezeu". Acolo erau texte ale mai multor filozofi, şi opinii filozofice de factură religioasă, gen Pascal sau Toma d'Aquino, dar şi cîteva texte critice, Epicur, Voltaire, Nietzsche. Ei bine, s-a scos şi acel capitol. Astfel încît nici în clasa a XII-a elevii nu au şansa unei dezbateri critice, în care să fie examinate puncte de vedere diferite. Efectele sînt dramatice: în acest moment, aspiraţiile tinerilor sînt îndreptate într-o mult mai mică măsură spre o carieră ştiinţifică. În schimb, numărul studenţilor la teologie este depăşit în România doar de cel al studenţilor la Drept. Către facultăţile cu profil ştiinţific se îndreaptă tot mai puţini tineri, iar mulţi pleacă să-şi continue studiile şi să facă cercetare acolo unde se pune preţ pe cunoaşterea ştiinţifică. Iată, şi anul acesta bugetul cercetării a fost redus de trei ori. Toate aceste semnale care vin din direcţia politică sau educaţională adîncesc marasmul axiologic din România, iar tinerii sînt tot mai lipsiţi de repere. Aceşti factori adunaţi – subfinanţarea, lipsa unei viziuni asupra educaţiei, prezentarea creaţionismului în variantă *hard* – cel cu şase zile ale creaţiei etc. – compromit şansele unor întregi generaţii.

Vreau să vă anunţ că Asociaţia Umanistă Română va organiza un concurs pentru elevi şi studenţi pe teme de evoluţionism. El va începe pe 20 martie şi va dura circa şapte săptămîni. Va fi online, pe site-ul www.evolutionism.ro. Sperăm să avem şi premii consistente, acum discutăm cu posibilii sponsori. Acolo unde sistemul eşuează, societatea civilă trebuie să încerce pe cont propriu să suplinească eşecul sistemului.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Mircea CĂRTĂRESCU

Jurnal cu Darwin

25 februarie

Ca să nu uit. Aseară, la „Edgar's", întîlnire cu Darwin, excentricul englez. Cină informală cu jurnaliştii. Ar fi fastidios să notez aici fiecare detaliu al înveselitoarei conferinţe de presă. Dintre toate nebuniile, a lui e poate cea mai fascinantă. Să notez mai întîi marea sa asemănare cu autoportretul lui Da Vinci la bătrîneţe. Cît timp stă liniştit, asemănarea e perfectă. Vorbeşte o engleză uimitoare, de Roger Moore sau de *Linia maritimă Onedin*. La-nceput a fost destins şi jovial. Ne-a povestit isprăvi din copilărie, pasiunea lui pentru tragerea gîndăceilor în ţeapă (indignare printre jurnaliste), vorbele înfuriate ale tatălui său: „În afară de vînătoare, cîini şi prinderea şobolanilor, nu te interesează nimic în viaţă; ai să fii o ruşine pentru familie şi pentru tine însuţi". Mare ilaritate. Cineva a amintit placa pe care Paul McCartney şi-a pus-o pe zid, la intrarea conacului său: „Mai lasă dracului chitara şi-apucă-te de treabă, că de pe urma ei o să mori de foame!". Semnat: taică-su. A urmat călătoria pe Beagle, Galápagos, ţestoasele, bla-bla-bla. Bătrînul nu prea ştie să sintetizeze, se încurcă în amănunte. Toţi aşteptau să-nceapă circul: las-o pe-asta, zi cum e cu maimuţele... Şi circul într-adevăr nu s-a lăsat prea mult aşteptat. Te-ntrebi dacă el chiar crede în ideile alea sau vrea doar să facă bani cu ele. Uluitor cum alunecă de la argumente raţionale la prăpăstii insondabile. (Nu găsesc un pix ca lumea în toată casa. Continui cu verde.) Mai întîi, ne serveşte fără să clipească absurditatea cu speciile care evoluează unele din altele. Ne aduce eternul argument paleontologic: fosilele descoperite în diverse straturi geologice. Dacă le compari, se vede clar cum de-a lungul milioanelor de ani etc. etc. Un sofism afurisit de şmecher. Aici se scoală Fernando Vidal Olmos de la argentinianul *La Nacion*. Figură de păsăroi cinic, în negru din cap pînă-n picioare. Şubredă speculaţie, zice el cu un rînjet deplasat. Păi, dacă Dumnezeu este atotputernic, e mare brînză să risipească pe ici, pe colo cîteva fosile ca să ne ispitească şi să ne-ncurce? Punct ochit, punct lovit. Lumea aplaudă admirativ. Darwin pare puţin descumpănit, dar îşi revine repede. Are experienţă bătrînul. Din asta trăieşte: turnee peste turnee. Se-ngrămădeşte lumea ca la urs. Nu-l crede nimeni, dar toţi plătesc, e *freak show*. Ridică mîna şi o jurnalistă din Tlön, subţire şi uraniană: de unde a scos domnul Darwin milioane de ani? Lumea, se ştie, există doar de cîteva minute, dar noi avem grefată în creier o memorie falsă cuprinzînd toată aşa-zisa istorie. Darwin nici nu clipeşte de data asta. Îi face un compliment subtil domnişoarei şi turuie mai departe. Uneori aproape că te convinge, ca-n povestea din Hrabal: cică un elev susţinea cu atîta siguranţă că doi şi cu doi fac cinci, încît profesorul a dat fuga în cancelarie să verifice în manual. Ce poveste subtilă, fantastică, ce halima! Supravieţuieşte întotdeauna cel mai apt. Acesta se împerechează mai frecvent şi-şi trimite mai departe (cum?) caracterele avantajoase. La a nu ştiu cîta generaţie, populaţii întregi le adoptă. Ele se diferenţiază de restul speciei, devin întîi rase şi apoi specii diferite. La origine, plantele şi animalele au un strămoş comun. Toate sînt înrudite-ntre ele. Poezie curată, poezie naturală, din păcate atît de departe de adevăr. De fapt, totul e dezamăgitor de tern, Pămîntul e plat ca o scîndură (geologul Nichita Stănescu o spune limpede într-unul dintre studiile sale), deasupra sînt presărate stele pe care le poţi lua în palme ca pe nişte pui pufoşi de pasăre, luna are ochi cu gene lungi şi o gură zîmbitoare, iar soarele se ridică împurpurat din Hades, traversează cerul în diligenţa sa de foc şi se-ntoarce în întunecime. Tratatele ştiinţifice sînt aici remarcabil de convergente. Animalele au fost create deodată şi s-au adunat sub un copac, ca Adam să le dea nume. Pur adevăr, atestat de tradiţie, dar ce *big pain in the ass!* Uneori prefer lumea halucinată a visătorilor de teapa lui Darwin sau Freud (nu şi Einstein însă, căci totul are o limită...)

27 februarie

Citesc din *Alixăndria,* istoria oficială a lui Alexandru Macedon. Se arată aici cum eroul „iese din lume şi intră-n pustie". Găseşte acolo femei sălbatice, care-l atacă cu pietre şi cu lemne. „Şi erau păroase ca porcii şi cu ochii ca stelele."

Să merg mai departe cu Darwin (alaltăieri am picat cu nasu-n caiet de oboseală). Vorbea omul, dar şi mînca zdravăn, şi trăgea cutie după cutie de Guinness. În curînd se făcuse roşu-n obraji şi jovial ca un personaj din Dickens. Jurnalistele ciuguleau şi ele cîte ceva şi-l tot hărţuiau cu întrebări. Şicanele obişnuite, la care el dădea răspunsuri dinainte fabricate. Dacă un ins pierde o mînă, copilul lui de ce nu se naşte ciung? Nu spunea Darwin că moştenim caracterele dobîndite în timpul vieţii? Şi cum a evoluat ochiul, cînd e evident că nu vedem cu jumătate de ochi? Şi cum a ajuns orhideea să imite insecta femelă, astfel ca masculul s-o polenizeze? Şi cum a-ndrăznit să vorbească de ereditate fără să ştie nimic despre gene şi cromozomi? Un franţuz, Marcel nu mai ştiu cum, toarnă şi el gaz peste foc: e limpede că moştenim culoarea ochilor de la o bunică sau forma nasului de la tată. Dar cum moştenim felul de a ne trece visători degetele prin păr, de la un străbunic pe care nu l-am întîlnit niciodată, sau intonaţia autoironică a poemelor de la unchiul mort de mult, care recita şi el exact ca nepotul său mai tîrziu? Ca să lase teoriile astea obscure deoparte şi s-o spună pe cea dreaptă cu maimuţele, l-au distrat/distras în fel şi chip. Auzise oare distinsul savant (zîmbete în public) că la doar doi ani de cînd a publicat *Originea omului şi selecţia sexuală,* un june român ce studia la Berlin scrisese: „Zice Darwin, tata Darwin, / Cum că omul e-o maimuţă. / Am picior de maimuţoi, / Milly-nsă de pisicuţă". Cum se vede, tînărul îmblănit, care-şi ducea iubita nemţoaică la Sans-Souci, susţinea că aceasta descinde din feline. *„That beats the devil!",* izbucneşte în hohote gentlemanul din faţa noastră. Dar auzise vreodată domnul Darwin de patafizicianul Urmuz, care descria şi el un tub prin care se puteau zări „doi oameni cum coboară din maimuţă şi un şir infinit de bame uscate"? Aici, controversă: cum se traduce „bame" în engleză?

1 martie

Din *Alixăndria,* dar ar putea fi la fel de bine din *Star Trek:* „goţi, magoţi, agar, axos, divis, xotin, xanarte, xasan, climand, taanii, xeanii, martatin, hohanii, agramantii, amflig, psoglov, faracii, iaraţii, sisochia, nichienii şi lescrătanii. Şi aşa se spunea, că vor ieşi acele limbi în zilele lui Antihrist şi se vor închina lui, şi vor fi mîncători de creştini, şi vor mînca copiii oamenilor, şi părinţii se vor uita cu ochii lor cum îi frig şi-i mînîncă".

Veşnica poveste cu Darwin se-ntinde, văd, mai mult decît ar avea îndreptăţire. Alaltăieri m-a întrerupt G. ca să-mi propună să particip la o masă rotundă despre obscurantismul ştiinţific şi persecutarea timp de secole a bisericii în numele raţiunii. Sfinţii arşi pe rug sau dezmembraţi cu cămilele pentru curajul de a susţine că omul a fost făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Am refuzat, căci unde nu e loc de paradox, nu-i loc nici de controversă. De-asta mă tot duc să-i ascult pe obscurantişti, pînă le piere sămînţa pe lume. Măcar găseşti la ei un strop de poezie. Unul susţinea deunăzi că, în pîntecul matern, fătul trece prin toate etapele prin care-a trecut specia lui: ce odă, ce imn minunat, ce idee îndrăzneaţă şi înălţătoare! Deşi greşesc atît de flagrant, ereticii şi apostaţii sînt picanţi asemenea condimentelor, mintea noastră avidă de contradicţii nu poate fără ei... Prin urmare, după vreo oră de la-nceputul cinei, tata Darwin ajunge la momentul solemn în care nebunia lui înfloreşte ca o lalea neagră. Se ridică greoi şi majestuos, aproape răsturnînd masa, şi rage ca un leu: *„Ladies and gentlemen,* adevăr zic vouă, omul se trage din maimuţă!". Are încă şervetul la gît, privirea i-e rătăcită şi sfidătoare. Îmi vine-n minte Farinata, ridicîndu-se din mormîntul său de foc şi-mpungînd infernul cu pieptul. *„Yes, yes, yes, I'll be damned,* omul se trage din maimuţă!" Jurnaliştii şi ceilalţi gură-cască se dau înapoi, deşi au fost de mult avertizaţi. Reportofoanele şi telefoanele mobile alunecă de pe mese odată cu paharele şi farfuriile murdare. Prin vitrină văd paramedicii cum se pregătesc să intervină. Dar nu e cazul de data asta, englezul a-mbătrînit şi-a obosit mult în ultima vreme, nu mai face praf cafenelele şi sălile de conferinţă, cum se-ntîmpla cu ani în urmă, spre deliciul tabloidelor. Oare mai crede cu adevărat în ideile lui? Fapt e că după strigătul său patetic pare că se trezeşte brusc la realitate. Se trînteşte la loc pe scaun şi rămîne cu ochii-n farfurie. În costumul său de *tweed,* cu caraghioasa lui lavalieră de culoarea fisticului, pare decupat dintr-un vechi şi-ngălbenit număr din *La Revue des Deux Mondes*. Jurnaliştii îl întărîtă, doar-doar o mai scoate vreo perlă, dar, ca şi cînd le-ar fi citit gîndurile, bătrînul şopti doar, abătut, în barbă: *„Margaritas ante porcos",* şi-apoi tăcu definitiv. Circul se încheiase. Deloc rău, de fapt, pentru nobilul escroc: s-au vîndut toate exemplarele de la stand din *Originea speciilor* şi, dac-ar fi fost de două ori mai multe, s-ar fi vîndut şi alea. S-a făcut coadă la autografe, moşul ce semăna cu bunul Dumnezeu a semnat cu o pană de gîscă, apoi cafeneaua s-a golit. Am ieşit sub fantastici nori bălţaţi, de primăvară, în aerul înmiresmat de pe Edgar Quinet. Cimpanzei în hăinuţe de cabaret mergeau spre Capşa braţ la braţ, urangutani cu plete roşii treceau pe Calea Victoriei în BMW-uri şi Audi-uri, iar un grup de lescrătani ieşiţi la picnic în faţa hotelului Majestic frigeau ceva indistinct de la distanţa la care mă aflam.

Cînd dau colţul, în faţa mea apare luna. Mă ridic pe vîrfuri şi-i mîngîi spinarea elastică. Maşina mă aşteaptă întunecată şi tăcută pe o alee. Cînd îi deschid portierele cu telecomanda, îmi face tandru din ochi.

Cum este acceptată teoria evoluţiei

În Olanda

La bicentenarul naşterii lui Charles Darwin, institutul de sondare a opiniei publice De Hond a descoperit că olandezii acceptă în proporţie de 72% teoria evoluţiei. 19% dintre ei o resping şi 9% nu şi-au format încă o părere despre acest subiect. În funcţie de simpatiile politice, cei cu vederi de stînga şi ecologiste sprijină în proporţie de 91% varianta evoluţionistă, dar – surprinzător – şi peste jumătate (57%) dintre cei care votează cu Partidul Creştin-Democrat. 31% dintre respondenţi cred că Dumnezeu influenţează într-un fel sau altul ce se întîmplă pe planetă, iar 56% nu cred că aşa ceva este posibil.

În Marea Britanie

48% dintre britanici consideră teoria evoluţiei ca explicaţie suficientă a dezvoltării vieţii pe Pămînt – arată un sondaj efectuat în 2006 de compania Ipsos MORI la comanda BBC. Sînt urmaţi de cei care cred în creaţionism (22%) şi în design-ul inteligent (17%). Ceilalţi n-au ştiut ce să răspundă. Cînd au fost întrebaţi ce teorii ar trebui predate în şcoală, 69% au răspuns evoluţionismul, 44% creaţionismul şi 41% design-ul inteligent – aşadar, unii respondenţi au dorit ca ele să fie predate în paralel. Participanţii la chestionar de peste 55 de ani au ales creaţionismul mai mult decît celelalte grupuri de vîrstă. (BBC online, 26 ianuarie 2006)

În SUA

Statele Unite se situează în urma Europei occidentale şi a Japoniei, în ceea ce priveşte numărul adepţilor teoriei evoluţiei – arată un studiu publicat în august 2006 de publicaţia *Science*. Aproape 40% dintre americani cred în conceptul ştiinţific de evoluţionism.

În România

73% dintre elevii români din clasele VII-XII cred că omul a fost creat de Dumnezeu – arată studiul „Calitatea Educaţiei din Învăţămîntul Universitar", publicat în decembrie 2007 de Metro Media Transilvania şi de Agenţia pentru Strategii Guvernamentale. 14% cred că omul provine din maimuţă, iar ceilalţi nu ştiu ce să răspundă. Totodată, 60% consideră că religia explică cel mai bine apariţia universului şi a omului, pentru ştiinţă optînd 27%.

PUBLICITATE

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Oameni de bine

Despre faptul că sînt suspectată de o formă accentuată a depresiei (morbide) am mai pomenit înăuntrul acestei rubrici. Între timp, suspiciunea s-a transformat, pentru unii, în convingere profundă, argumentată de hibele şi tarele (ori slabele) pe care le tot descopăr eu, pasămite, pe scena românească – aş, „descopăr", nu, dom'le, inventez. Căci, mi se spune, cînd o mişcare teatrală se poate lăuda cu atîţia regizori extraordinari (şi aici preopinentul citează repede zece nume, dintre care trei aparţin unor artişti retraşi de cîţiva ani, iar patru, unora care produc, în medie, un spectacol la două stagiuni) şi cu atîţia actori excepţionali (aici urmează o înşiruire scurtă şi, imediat, o pauză ce se umple cu „Mda, Dumnezeu să-l ierte!" şi „Chiar, X de ce nu mai joacă?"), cînd prin toate oraşele României plouă cu festivaluri şi ninge cu premii, cînd criticii nu mai prididesc elogiind în dreapta şi ridicînd osanale în stînga, cum dracu' se face că numai tu vezi lucrurile în negru? Înseamnă că problema e la tine. De fapt, nu numai eu văd lucrurile aşa şi nici eu nu văd lucrurile *numai* aşa, dar moda zilei privilegiază generalizările şi ţîfna defensivă. Realitatea este, desigur, ceva mai nuanţată şi lucruri bune există destule în teatrul românesc (sau, ca să nu dezmint ipoteza depresivă, *încă* există); lucruri bune şi mai ales, cum zicea un clişeu postrevoluţionar astăzi abandonat, oameni de bine.

Un astfel de om este, de exemplu, Răzvan Mazilu. (Ce dacă e dansator şi coregraf? Lucrează şi în teatru, aşadar ni-l adjudecăm!) Răzvan Mazilu are, dincolo de talentul uriaş şi carisma înnăscută, o neobişnuită disponibilitate de a (se) dărui celor din jur – prin arta sa, în primul rînd, dar şi prin acţiuni şi activităţi social-caritabile, precum spectacolele-unicat pe care le-a iniţiat şi le organizează, de două sau trei primăveri încoace, la Opera Naţională din Bucureşti şi a căror „reţetă" este donată liceelor de coregrafie din România. Anul trecut, beneficiar a fost liceul bucureştean „Floria Capsali"; anul acesta, banii strînşi au luat drumul Iaşului, spre Liceul „Octav Băncilă". Asigurîndu-şi colaborarea benevolă – la noi, unde voluntariatul echivalează cu prostia sau bizareria! – a unor artişti autohtoni şi străini de mărimea întîi, Mazilu realizează un spectacol de remarcabilă ţinută culturală şi, mai mult, de inestimabilă calitate umană. În 2009, printre invitaţii lui s-au aflat Gigi Căciuleanu, Alexander Bălănescu, Marius Urzică şi mica sa trupă de dans sportiv (ori sport dansant? e greu de clasificat performanţa gimnastică, acrobatică şi coregrafică pe care o oferă fostul campion şi colegele sale), precum şi formidabila Monique Schnyder; alături de Marcel Iureş (citind, pe bandă, fragmente din jurnalul lui Vaslav Nijinski) şi Mihaela Rădulescu, pe post de prezentatoare şi co-regizoare, aceştia au încălzit sala arhiplină a Operei pînă la temperatura empatiei incandescente faţă de eforturile tinerilor balerini filmaţi în nesfîrşite ore de antrenament şi repetiţii.

Oameni de bine sînt, de (alt) exemplu, actorul Silviu Geamănu şi soţia sa, pianista Emanuela Geamănu, care realizează, pentru a doua stagiune la rînd, în sala mică a Ateneului Român, un spectacol subintitulat „de muzică contemporană şi proză absurdă" şi intitulat, de astă dată, *Cum am zăpăcit un anturaj;* muzica le aparţine unor compozitori precum Dmitri Şostakovici, Olivier Messiaen sau Dan Dediu, iar proza, lui Daniil Harms. Acum, cînd nenumăraţi dintre colegii lor îşi risipesc talentul şi (re)numele în combinaţii pseudoartistice suspecte ori de-a binelea ruşinoase, sub pretextul lipsei de bani, cei doi artişti – nu chiar miliardari, din cîte ştiu... – propun auditoriului o oră de bucurie spirituală pură, de amuzament şi de îngîndurare. În desăvîrşită simplitate, modestie şi dragoste. Şi respect faţă de ei înşişi. Şi faţă de ceilalţi.

Un om de bine – nevăzut de „publicul larg", dar căruia publicul larg îi datorează, fără să ştie, foarte multe – este şi teatrologul Tamara Susoi, secretar literar la Teatrul Odeon. Secretarul literar e acea persoană bună la toate care citeşte piese, îi furnizează directorului sugestii pentru repertoriu, îl asistă pe regizor la repetiţii şi îl ajută la „documentarea" spectacolului, îi asigură pe actorii din distribuţie că sînt geniali (dar că nu pot figura, toţi, în fruntea afişului, precizare ce-i atrage ura lor veşnică – pînă la următorul spectacol), îi primeşte pe critici, în seara premierei, cu zîmbete şi programe de sală (întocmite, firește, tot de el), are grijă să-i „întreţină" pe aceiaşi la agapa de după, deşi de-abia se mai ţine pe picioare după ce a stat, în foaier, cu teancul de caiete în braţe şi cu nasul guturăit în curent ş.a.m.d. (Pentru unii directori, e şi persoana din cauza căreia teatrul nu merge bine şi cronicarii scriu de rău.) Tamara Susoi este, la Odeon, toate acestea (minus paranteza dinainte, pentru că Odeonul merge cum trebuie), cu o eficienţă şi un profesionalism impecabile. În plus, cu perfectă discreţie.

Am înşirat mai sus – alese nu tocmai la întîmplare – exemple de oameni datorită cărora aerul scenei româneşti e mai uşor respirabil. Oameni muncind sub reflectoare sau în penumbra birourilor. Vedete sau cvasinecunoscuţi. Oricît de diferiţi, ei au în comun, din punctul meu de vedere, o calitate rară: capacitatea de a te face ca, în prezenţa lor, să te simţi bine. Sînt, adică, un fel de leac pentru depresie.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Christopher Moore, *Mielul: Evanghelia după Biff, tovarăşul de joacă al lui Iisus*, traducere din limba engleză de Iulia Gorzo, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2008.**

Cînd e vorba de omenescul lui Iisus, accentul cade de obicei pe suferinţă, patimi, moarte, sînge, carne sfîrtecată sau pe cine ştie ce mistere grele, tăinuite îndelung şi codificate savant. Christopher Moore, mai satiric de felul său, preferă umanizarea lui Mesia prin umor. Partea pămînteană a lui Iisus constă, de astă dată, în nedumeriri şi nesiguranţe – şi, implicit, în ani buni de „formare" –, dar şi într-o prietenie la cataramă cu acest Biff, congener şi consătean năzbîtios şi fidel, bine aşezat cu picioarele pe pămînt, indiferent de meleaguri. El, simpaticul şi credinciosul Biff, reînviat din poruncă de sus într-un an rotund (pesemne 2000), este pus să scrie propria versiune de Evanghelie, într-o cameră de hotel american, sub supravegherea îngerului resurecţionist (chitit pe pizza, seriale TV siropoase, plus *Omul Păianjen).* Iar Biff se execută cu acea tandreţe terestră a bunului camarad, producînd un *Bildungsroman* comic şi nesfîrşit de duios, unde toate cele pe care le ştim – dar şi toate cele imaginate aici, cu o inventivitate de puber zărghit – par însoţite de foşnetul anacronic al unei perechi de blugi făcute steag.

Miza este, bineînţeles, umplerea lacunelor din celelalte Evanghelii: copilăria şi adolescenţa lui Iisus, minunile lui „mici şi discrete", anii de iniţiere chino-budisto-yoghină pe lîngă cei trei magi, revelaţia compasiunii prilejuită de un yeti, pregătirea discursului pentru Predica de pe Munte, relaţia cu Maggie (Maria Magdalena) sau cu Tati (...) – şi tot aşa, după un scenariu plin de adăugiri surprinzătoare.

Biff – un fel de Sancho... Panzer dispus să îndure orice şi să-şi apere prietenul oricînd – îl va însoţi pe Iisus pretutindeni, renunţînd la proiectele sale de a se face bocitor sau prostul satului, pentru a deveni, rînd pe rînd, inventator al sarcasmului sau al cafelei cu lapte de capră şi scorţişoară, „deconstipator-şef de cămile", tunzător de iac, maestru în kung fu şi în administrarea otrăvurilor cu antidot, „instructor de sex", pionier al teoriei selecţiei naturale, ucigaş al lui Iuda şi sinucigaş din deznădejde.

Celor care cred că la mijloc e o blasfemie, le răspunde chiar autorul, în precizarea sa de final: „...dacă poveştile dintr-un roman comic pot zdruncina credinţa cuiva, s-ar putea ca acel cineva să mai aibă nevoie de o porţie de rugăciuni".

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

U2, fişa postului

● **U2, *No Line on the Horizon*, Interscope, 2009.**

Nu-i uşor să fii U2, să ştii că e de ajuns să cînţi „One", iar gazul din brichetele miilor de oameni care s-au strîns în faţa ta să se evapore într-o clipă, e greu al naibii să concurezi cu succes trifoiul cu patru foi, berea Guinness şi pe James Joyce pe lista celor mai de seamă branduri exportate de Irlanda şi, mai ales, e aproape imposibil să faci un om respectabil, înarmat cu lansete şi răbdare, să răcnească din răsputeri versurile de la *„With or Without You"* pe un mal cu egrete, sălcii şi stuf. Cumva, printr-un joc tainic al sorţii, toate chestiunile astea au devenit posibile. Cum pînă şi planetele obişnuiesc să se alinieze din cînd în cînd, e de la sine înţeles că atunci cînd stadioanele, Irlanda şi malurile unei delte se pun de acord în privinţa unui lucru, acel lucru poartă o însemnătate specială. Nu ştiu alţii cum sînt, dar mi se pare că, mai devreme sau mai tîrziu, un asemenea statut grandios se preschimbă într-o povară la fel de grandioasă, şi începe uşor să te smintească. Ceea ce, orice s-ar spune, nu e tocmai plăcut. Şi mai neplăcut însă ar trebui să fie sentimentul că nu îţi mai aparţii, că tot ceea ce creezi e musai să fie pe placul altora, că ai ajuns un soi de maşinărie de umplut stadioane, că trebuie să funcţionezi după reguli stricte, să completezi fişa postului şi să aliniezi la nesfîrşit planete, pentru ca viaţa să curgă după un grafic perfect armonizat. Poate că undeva, în cercurile iniţiaţilor, s-ar cuveni să se pomenească că nu doar excesul de sare, zahăr şi grăsimi dăunează grav sănătăţii, dar şi că excesul de responsabilitate dăunează la fel de grav şi de iremediabil procesului de creaţie. Poate că nu e prea tîrziu ca foştii băieţi din Dublin, Bono, The Edge, Adam Clayton, Larry Mullen, Jr., actualmente cetăţeni universali, să se dezmeticească, să rupă lanţurile misiunii civilizatoare, să o lase mai moale şi să se mai relaxeze puţin. Nu de alta, dar cu atîtea îndatoriri pe cap, este puţin probabil să mai avem parte de subtilităţi pop autentice precum *The Joshua Tree* sau *Achtung Baby*. Partea mai puţin simpatică este că toţi aceşti domni mai suspomeniţi nu dau semne că ar suferi de ceva, ba mai mult, par să-şi fi luat foarte în serios îndatorirea de legende. Graba lor suspectă şi vădit nepotrivită de a-şi îmbrăţişa menirea, imediat după succesul uriaş înregistrat de *Joshua Tree,* mă face să cred că nu au fost chiar nevinovaţi cînd şi-au dobîndit noul loc de muncă. Altminteri, nu pot pricepe de ce o trupă britanică ce răvăşeşte America în 1987 cu sunetul ei rock curat, deschis, cinstit şi nostalgic, dă iama, doar un an mai tîrziu, pe *Rattle and Hum,* în cămară cu dulceţuri tipic americane ca să se întovărăşească şi să mimeze frăţia în arme cu nişte grei, tip B.B. King sau Bob Dylan. E clar, băieţii se credeau deja acolo, dar mai era nevoie de puţin efort şi ceva mai multă muzică de lămurire. Reîntorşi la treabă cu lecţia învăţată, U2 au intrat în anii '90 cu o dilemă de statut. Incertitudinea le-a priit de minune, iar *Achtung Baby* şi *Zooropa* au împins lucrurile într-o zonă din care nu mai exista întoarcere: nici măcar un album kitsch precum *Pop* nu mai putea schimba faptul că U2 sînt sortiţi să se resemneze cu adoraţia celor mulţi. Cum şi experimentul electro-cool-excentric *Pop* le-a fost învăţătură de minte şi cum unii oameni nu doar că îşi doresc să fie legende, dar se şi împacă foarte bine cu asta, din 1997 şi pînă acum, am primit un fel de reţetă despre ce trebuie făcut ca să-ţi întreţii imaginea. Mai întîi şi mai întîi, se invocă o întoarcere la rădăcini, în sensul în care rock-ul trebuie să rămînă simplu şi fără zorzoane, chitara, tobele şi basul să haşureze limpede toate cotloanele umbroase. Apoi se adaugă un strop din licoarea magică U2, pentru ca muzica să capete ceva personalitate, pentru partea de experiment (şi ea necesară în doze mici unei formaţii legendare) se aduce un producător ca Brian Eno care este lăsat să se amestece în compoziţii, se distribuie şi ceva melancolie, pentru că – nu-i aşa? – gazul din brichete trebuie consumat pe stadioane şi nu la aprinsul ţigărilor, una sau două melodii se asezonează cu moda de moment pentru ca băieţii să nu fie arătaţi cu degetul şi demascaţi ca dinozauri, se adaugă mici partituri clasice pentru un aer solemn, puţină autoironie cool nu strică niciodată, cu condiţia să fie urmată de gravităţi bombastice, se lasă la rece şi se serveşte pe un fundal agreabil şi tihnit, fără prea multe intruziuni inutile. Doriţi legende în viaţă? Audiţie plăcută!

PUBLICITATE

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

În calea şerpilor

● **Marie Gautheron, Claire Merleau-Ponty (eds), *L'aventure d'une exposition. Sur les traces du serpent*, ENS Editions / Ecole du Louvre / Musée du Quai Branly, 2008**

Se pare că dintre toate vieţuitoarele pămîntului, şarpele ocupă zona cea mai extinsă în imaginarul nostru, dă chip spaimelor profunde, dar şi dorinţelor irepresibile, ameninţă, ispiteşte, apără sau pedepseşte, seduce şi ucide, nu o dată făcînd toate aceste lucruri simultan.

Şarpele este arhetipul celor mai înspăimîntători monştri, genul proxim al tuturor balaurilor şi în acelaşi timp păstrează, în chiar miezul celei mai radicale alterităţi, un tulburător reziduu antropomorf. Şarpele ne aminteşte tot ce am vrea să uităm despre noi, dar sub cele mai diverse travestiuri, reprezentările şarpelui fac posibile exprimarea şi exorcizarea acelor tensiuni şi conflicte de nemărturisit.

Nu poate fi o întîmplare faptul că limbajul consacră identificarea omului cu şarpele, doar acestei făpturi atribuindu-i-se, după modelul uman, o gură. Reprezentările artistice au mizat constant pe jocul între diferenţă şi asemănare, pe sugestia dimensiunii umane a imaginii ofidiene. De exemplu, unul dintre tablourile lui Cranach pe tema *Adam şi Eva în Paradis* induce o adevărată confuzie între chipul şarpelui şi cel al Evei: aceiaşi ochi migdalaţi, aceeaşi expresie blînd-perfidă, nu poţi să decizi dacă şarpele are trăsături de femeie sau dacă femeia are trăsături de şarpe. Şi ca să complice definitiv sensurile, Adam încolăceşte cu braţul său mîna în care Eva ţine mărul, şi o învăluie în priviri filtrate, izvorîte din ochi la fel de migdalaţi, hipnotici, de o intensitate şerpească...

Avînd în vedere cît de ofertant este motivul şarpelui, nu e de mirare că a fost ales ca pretext pentru o expoziţie experimentală, organizată recent la Lyon, la *Musée des Confluences*. Este vorba de un experiment pedagogic, autorii expoziţiei şi ai cărţii cu titlul *Sur les traces du serpent* fiind studenţi la master, aleşi pe sprînceană din instituţii de elită precum École Normale Supérieure Lettres et Sciences Humaines, École du Louvre şi École Nationale Supérieure d'Architecture de Lyon.

Aşadar, vreo 30 de studenţi au fost aruncaţi în gura şarpelui şi invitaţi să iasă cu faţa curată, la capătul acestei încercări, gata iniţiaţi în meseria de a face obiectele să vorbească tuturor, într-un discurs muzeal viu, coerent, atrăgător şi, pe nesimţite, instructiv. Dincolo de aspectul didactic, caracterul experimental al acestui demers decurge din relativ recenta intrare în cîmpul de interes al istoriei artei

a obiectelor provenite din culturi extra-europene, zise exotice, considerate pînă deunăzi „primitive" şi demne doar de un interes etnologic care le evalua din perspectiva funcţională, în cadrul culturii din care proveneau. *Musée du quai Branly* propunea deja o nouă lectură, dintr-o perspectivă lărgită, capabilă să restituie dimensiunea antropologică din unghiul excelenţei estetice, recalibrînd criteriile de evaluare. Este o încercare de cuprindere transversală, ce vrea să identifice în detalii locale semnificaţii general-umane, un efort de mediere care să înlăture calificarea grăbită şi comod-etnocentrică a acestor obiecte drept „curiozităţi". Denumirea de *arts premiers* este doar o tatonare, dificultatea reală de a le încadra şi valoriza e trădată şi de titulatura acestui muzeu, în care nu găsim decît indicaţia minimală şi absolut neutră a adresei: Muzeul de pe cheiul Branly.

Expoziţia de la Lyon este expresia aceloraşi căutări, încearcă să imagineze un parcurs muzeografic de tip hermeneutic, un spaţiu de întîlnire între artă şi antropologie, miza de fond fiind explicit formulată: *„comment comprendre et exposer l'art extra-occidental?"*.

Au fost selectate o sută de obiecte, provenite de pe toate continentele, în funcţie de scenariul imaginat pentru expoziţie, în secvenţe alăturînd exponate „naturale" şi artefacte „culturale". Şerpi ondulînd în borcane sau împăiaţi, schelete sau doar piei sînt chemaţi să ateste diverse trăsături care au amorsat imaginaţia. Piesele de istorie naturală intră astfel în dialog cu uimitoarea diversitate a reprezentărilor simbolice asociate comportamentului reptilei, ilustrînd felul în care se deplasează, atacul, mişcarea în zigzag, încolăcirea, muşcătura, înghiţirea, năpîrlirea, înmulţirea lor misterioasă, sunetele emise. Intenţia alăturărilor e surprinderea felului în care se poate produce decolarea în imaginar, resortul iniţial care se desface apoi într-un evantai inepuizabil de forme derivate. Între interviuri cu specialişti din diverse domenii (antropologi, biologi, lingvişti, critici de artă, psihanalişti, istorici, pictori şi scriitori) şi o antologie de fragmente semnificative din texte literare şi filozofice, se situează o suită de texte inspirate de exponate, semnate de studenţi, intitulată *Portraits de serpents*. Lui Gellu Naum i-ar fi plăcut, deşi lipsea din antologie.

Dilema veche vă recomandă

● Faceţi cunoştinţă cu Roboţelul, Cărbunelul, Brînzelul, Voodooţica, Zgîicioasa, Gunoiela şi – preferatul meu – Mumiuţul, toţi (şi mulţi alţii) colegi de suferinţă ai Băiatului-stridie în delicioasa traducere a lui Marius Chivu din poemele lui Tim Burton apărute la Humanitas (dimpreună cu desenele autorului). Acuma, nu că mi-e Marius coleg (şi că mi-e Tim din „branşă"), dar *Melancolica moarte a Băiatului-stridie* chiar e-un volum minunat – care se încheie cu acest poemuţ/gag: „De Halloween, Băiatul-stridie se costumă în om". (Alex. Leo Şerban)

● Bora Ćosić, *Rolul familiei mele în revoluţia mondială* (traducere din limba sîrbă de Georgina Ecovoiu, prefaţă de Corina Bernic, Editura Art, 2008). Într-o viteză trepidantă a fiecărei fraze, toate stereotipiile logice şi verbale ale unei familii belgrădene mic-burgheze – mama, tata, bunicul, unchiul, mătuşile şi copilaşul narator – peste care Istoria trece cînd imperturbabilă ca locomotiva lui Malec, cînd zdrăngănind şi derapînd violent ca maşinile lui Sennett, omul ieşind cu bine şi tot mai trist din orice dezordine. Haz garantat, de la ferocitate la monotonie inerentă metodei. O dovadă impecabilă a definiţiei lui Simenon: stilul e ritmul. (Radu Cosaşu)

● În timp ce Dan Perjovschi era invitat în Cuba la un workshop, Coen Stork, fostul ambasador olandez la Havana şi la Bucureşti, se documenta pentru o carte de jurnalism tot în patria muribundului Castro. Această coincidenţă ar fi rămas neinteresantă dacă Răzvan Brăileanu nu i-ar fi intervievat pe amîndoi (în revista 22 nr. 991), pe unul despre ce înseamnă să fii artist cubanez, pe celălalt despre disidenţa, autorităţile şi, în general, despre viaţa politică cubaneză. Două interviuri inedite, savuroase şi cît se poate de revelatoare! (Marius Chivu)

PUBLICITATE

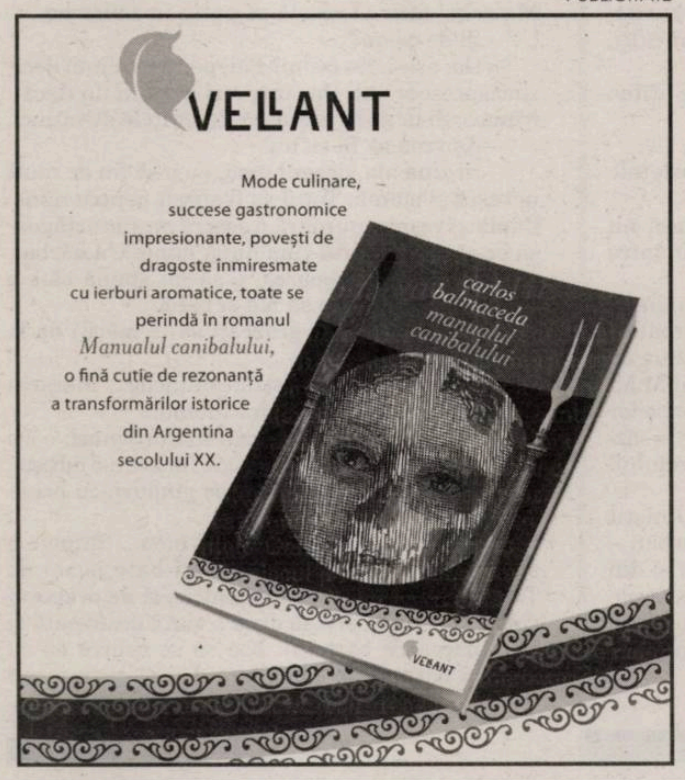

Andrei GORZO

dilematograf

Drăcovenie

● ***Vagabondul milionar / Slumdog Millionaire* (Marea Britanie, 2008), de Danny Boyle.**

Vagabondul milionar spune povestea unui tînăr sărac şi needucat din Mumbai, care concurează la *Vrei să fii milionar?* (varianta indiană) şi, în mod miraculos, găseşte în experienţa lui de *slumdog* (literal, „cîine de mahala sau de ghetou") şi *chaiwalla* (băiat care serveşte ceaiul) răspunsurile corecte la mai toate întrebările din concurs. Zeul Rama, despre care e întrebat ce ţine în mînă în reprezentările tradiţionale, se întîmplă să fie zeul în numele căruia a fost ucisă mama lui (într-o ciocnire dintre hinduişti şi musulmani). Cîntecul indian clasic căruia i se cere să-i numească autorul se întîmplă să fie acela pe care obişnuia să-l cînte pentru bani pe vremea cînd era la şcoala de cerşetori. Desigur, povestea asta de succes nu se vrea plauzibilă. Chiar şi nepunînd la socoteală numărul muzical de la sfîrşit, ea întruneşte o bună parte din datele unui basm modern *made in* Bollywood – nişte portrete groase de gangsteri, un prieten bun din copilărie care devine rău, dar se reabilitează printr-un act de sacrificiu, o iubire curată care rezistă în ciuda tuturor piedicilor puse în calea ei de prietenul cel rău şi de stăpînii lui gangsteri. Ce e neobişnuit e faptul că, pînă la un punct, elementele astea sînt acoperite parţial de un strat gros de mizerabilism tiermondist. În noaptea de dinaintea rundei finale, eroul e reţinut şi interogat de poliţie (care-l bănuieşte că a trişat) şi regizorul Danny Boyle ne arată în plan-detaliu cum poliţiştii îi agaţă electrozi de degetele de la picioare, înainte de a-l zgîlţîi cu cîteva descărcări. Şcoala de cerşetori e un loc absolut oribil, unde copiilor li se scot ochii pentru a li se spori randamentul; eroul scapă în ultimul moment, dar Boyle prelungeşte mult suspansul – care, oricum, nu are nimic plăcut –, iar mai tîrziu ne arată de aproape un băiat care n-a fost atît de norocos. Violenţa şi mizeria ne sînt servite fierbinţi şi crude (cam ca în *Oraşul zeilor),* fără un mininum de efort către genul de stilizare care ar putea atenua discordanţa dintre ele şi elementele evazioniste ale poveştii. Boyle *vrea* discordanţă. Vrea să ne dea nu doar o fantezie evazionistă de tip Bollywood, ci şi realităţile sociale crude care fac necesare asemenea fantezii. Conform calculelor lui, dacă fantezia se degajează treptat, sub ochii noştri, din aceste realităţi, ca un imens balon colorat, ea ne va ridica în slava cerului cu o forţă înmiită – toate instinctele noastre de consumatori de basme vor cere cu de o mie de ori mai multă disperare ca eroul să nu ştie răspunsul la ultima întrebare şi să-şi sune cel mai bun prieten, şi prietenul-bun-devenit-rău să redevină bun sacrificîndu-se, şi fata să răspundă în locul lui la telefon, şi fantezia să se împlinească, pentru că vechile instincte vor fi ascuţite de credinţa noastră reînnoită în *necesitatea morală* a fanteziei. E un calcul îndrăzneţ şi combinaţia (de o tensiune şi de o volatilitate fără mulţi termeni de comparaţie printre filmele care au cîştigat Oscarul de-a lungul timpului) putea să nu iasă. Eu însumi i-am rezistat cît am putut şi, deşi am sfîrşit prin a-i sucomba, continuu să cred că acea parte din mine care i s-a opus era partea bună.

Ce-mi miroase urît nu e atît combinaţia de mizerabilism şi evazionism, cît stilul în care Boyle „face" mizerabilism: smucit, zbînţuit, cu lentile deformante, unghiuri căutate (atunci cînd eroul torturat e băgat cu capul într-o găleată cu apă, camera urmăreşte acţiunea de pe fundul găleţii) şi imagini dure montate pe o muzică antrenantă. Ce-aş chestiona eu e adecvarea morală a acestui stil la *acest* subiect. Stilul lui Boyle era adecvat la stilul de viaţă al eroilor lui din *Trainspotting* – la nevoia lor de a trăi mai intens decît restul lumii –, dar dacă încearcă să sugereze că vieţile orfanilor din mahalalele Mumbaiului sînt mai intense decît ale copiilor mai ocrotiţi, complimentul pe care li-l face e de un gust îndoielnic. În esenţă (şi am avut aceeaşi problemă la *Oraşul zeilor),* e un stil care nu ia cu adevărat în serios sărăcia: îl trîrăşte pe spectator prin ea, dar mai mult *for kicks* – pentru senzaţii tari –, îi oferă un fel de turism superadrenalinizat, o doză energizantă de Lumea a Treia. Pe scurt, prima parte a filmului mi-a provocat un disconfort uneori vecin cu greaţa – şi diferit, cred, de disconfortul luat în calcul de autor –, dar care pînă la urmă tot a funcţionat în favoarea lui: am răsuflat uşurat atunci cînd scheletul de basm a început să se ivească din mîzga asta şi m-am năpustit şi eu, laolaltă cu cei mai receptivi spectatori ai lui Boyle, spre manipulările cinstite din ultima parte. Această nouă specie de animal cinematografic – care nu e nici pur Hollywood, nici Bollywood tipic – funcţionează. Dar, cu toată îndrăzneala lui conceptuală, nu cred că faptul că funcţionează merita salutat cu premii pentru Cel mai bun film.

trecerea prin reviste

Grădina mea de vis

Este, evident, o revistă de grădinărit (editată de Burda România, redactor-şef Cristina Stoica), dar nu orice fel, ci „cea mai apreciată revistă europeană de grădinărit". Numărul din martie începe, aşa cum ne aşteptam, cu o odă a primăverii vegetale: „merii înfloriţi, toporaşii drăgălaşi şi narcisele de un galben auriu strălucitor sînt semnele caracteristice ale primăverii, care ne produc multă bucurie (...)". Nu numai că sună arhicunoscut, dar e un tip de limbaj practicat de multe reviste utilitare (şi pe care l-am semnalat cu diverse ocazii): unul poetic primar, accesibil – şi, probabil, apreciat de cititori, din moment ce se repetă cu atîta asiduitate – şi la îndemînă, pentru a fi aplicat în multe domenii – de la decoraţiuni interioare şi sănătatea femeilor pînă la grădinărit. Asociat cu registrul opus al lexicului strict tehnic – „Viking VH 540 dezmorţeşte soluri de consistenţe diferite şi poate fi folosit chiar şi pe suprafeţe mari. Utilajul funcţionează pe baza unui motor puternic, în patru timpi, cu pornire uşoară (...)" – dă reţeta repetabilă şi previzibilă revistelor de acest tip.

La care se adaugă însă un alt tip de text, ce încearcă să treacă dincolo de limitele celor două registre amintite: un soi de „mituri fondatoare" mai cu picioarele pe pămînt, aplicate domeniului în cauză. În cazul grădinilor, e vorba de reportaje ce descriu „cosmogonia" cîte unei grădini mai deosebite. De altfel, chiar în articolele respective, grădinile sînt comparate, în clasica tradiţie a scrierilor în domeniu, cu... paradisul: *„Perspectivă asupra paradisului:* După 1. Intrarea lungă în spaţiul propriu, începe imediat grădina spectaculoasă. Nenumăraţi trandafiri căţărători tivesc drumul pînă la 2. Garaj. Prin curtea mică se ajunge la vechiul 3. Bazin, care a devenit un iaz de grădină cu ponton de lemn, amenajat în stil de vacanţă. (...)" (din reportajul „Bun venit în grădina de basm", a lui Gundi şi Hans Scharzmann).

La un asemenea paradis nu se ajunge oricum, ci cu muncă, dăruire, şi... tradiţie. O adevărată ideologie a întemeietorilor unor astfel de grădini se conturează aici. Ei sînt, în general, vizionari, dar şi pionieri: „În 1991, cînd familia a cumpărat terenul, acesta consta dintr-un maidan plin de bolovani şi de buruieni. Acolo unde astăzi se află grădina, exista, pe vremea monarhiei austro-ungare, un baraj. Toţi membrii familiei s-au străduit mult timp pentru a îndepărta bolovanii, pentru a stîrpi buruienile, pentru a nivela pămîntul şi a-l îmbunătăţi. A fost o adevărată muncă de pionierat! Dar munca acestei familii a fost răsplătită" (din articolul „Grădina e opera mea de artă!", despre grădina Mariei Sommergger, cititoare a revistei, din orăşelul austriac Gussing).

Deja se conturează o adevărată doctrină nu doar de luare în stăpînire a unei lumi noi, ci chiar religioasă (după faptă şi răsplată...). Oamenii care se ocupă de asemenea întreprinderi – deducem din revistă – au curajul să pornească de la nimic şi să rişte. Filmele cu pionierii americani din vestul sălbatic nu sînt departe de poveştile de aici: „De un efort de voinţă la fel de mare a dat dovadă stăpîna casei şi în ziua cînd a observat că pămîntul din grădină este dur ca cimentul. «În timpul săpării, se rupea o cazma după alta. Dar, odată munca începută, a trebuit să o ducem pînă la capăt»" („Bun venit în grădina de basm").

Aş fi vrut ca aceste locuri comune, ce-i drept pozitive ca mesaj, să mă înfurie, măcar la nivel stilistic. Dar nu s-a întîmplat aşa: laolaltă cu pozele perfecte şi cu denumiri intrigante, gen „spînzul oriental", m-au fascinat. Mi-am dat seama că revistele de genul acesta ne oferă un soi de „măreţie de buzunar" de care avem, uneori, nevoie, în cheie ironică sau nu. (**I. P.**)

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Eşecul unei megalomanii

Acum 18 ani, pe vremea cînd mai ţineam „Telecinemateca" în *România literară* şi americanii eliberau Kuweitul din ghearele Irakului, m-a lovit un atac de entuziasm şi am trimis revistei următorul articol-poem-manifest-apel:

Vin de la telexurile lumii care bat insisificat pe biroul meu.

În urmă cu un minut au anunţat această ştire care m-a făcut să-mi iau căciula, paltonul şi să alerg pînă aici, pe marile bulevarde.

În primele ore ale eliberării, populaţia din Kuweit-City a ieşit pe străzi purtînd steaguri americane pe care era portretul cui?

Al generalului Schwartzkopf?

Al lui Cristophor Columb?

Al lui Walt Withman?

Al lui Dos Passos?

Al lui Hemingway?

Al lui Scott Fitzgerald?

Nu, doamnelor, domnişoarelor şi domnilor, kuweitienii nu sînt livreşti, ca mine, ca dumneata, ca dînsa...

Eu, ca bucureştean al dracului, cum mă pretind, dacă aş fi fost kuweitian, da, aş fi pus pe-un steag, într-un oraş devastat de război, chipul lui Scott al meu, dar cîţi ar fi înţeles ce vreau să spun? Poate un kuweitian, doi, hai zece mi-ar fi luat la ochi sarcasmul.

Dar nu, ei au avut o idee mult mai limpede, mult mai simplă, mult mai năucitoare.

Ei au ieşit cu steagurile înstelate pe care au lipit poza lui Marilyn Monroe!

Nu ştiu ce să fac mai întîi: să mă întreb care poză sau de ce?

De ce Marilyn Monroe?

Şi care Marilyn?

Aceea de înger care cînta la ukulele cu Jack Lemmon?

Aceea de zînă care trimitea un lung sărut soldaţilor?

Aceea de fragedie (cu f!) americană ridicată în braţe de Clark Gable în *The Misfits,* sub privirile înnebunite ale lui Montgomery Clift?

Dacă m-ar fi întrebat, eu aş fi pus-o pe aceea în care un vînt turbat îi ridică rochia de voal şi ah, cum ar fi filfiit asta peste un oraş devastat de război!

Pacifist şi antipacifist cum mă suport cu greu, am lăcrămat brusc şi am dat chiot sălbatic, acolo, lîngă telexuri, amînînd încă o dată cronica despre Errol Flynn la Balaclava, în *Şarja brigăzii de cavalerie,* singurul film autentic de cinematecă văzut în ultimul timp.

N-am fost în Kuweit niciodată. Ştiu doar că acolo trăia populaţia cu cel mai înalt nivel de trai pe cap dotat cu burnus.

Cîte cinemateci are Kuweit-City-ul? Cîte cinematografe? Atunci din ce adînc de filmografie le-a venit această idee?

Niciodată cinemateca n-a înregistrat o asemenea victorie a imaginilor ei clasice.

Niciodată cinema-ul, cu stelele lui, n-a cunoscut o astfel de celebrare, intrînd în conjuncţie cu însuşi „războiul stelelor".

Vedeţi la căderea Berlinului, în '45, steaguri pe Reichstag cu Marlene Dietrich? Cu Liubov Orlova?

Ce actori au fluturat peste zidul demolat al Berlinului?

Ieşind cu M.M. pe stradă în momentul lor de fericire şi adevăr, kuweitienii trebuie consacraţi drept cei mai subtili cinefili ai lumii. Cei mai culţi. Cei mai senzuali, estetic vorbind. Cei mai poetici.

Ridiculizat ani de zile, hulit pentru mediocritatea gustului meu, de atîtea prietene, la o cafea,

contestat de atîţia amici care cu toţii ştiau „ce-i femeia", la o bere,

îmi vine, bătrîn marilynist la ora revanşei, să emit unul din urletele acelea de generalizare abuzivă: toţi sîntem cinefili kuweitieni!

Finalul conţinea acel minimum de megalomanie fără de care, dacă nu poţi ajunge la Victor Hugo şi „legendele secolelor" sale, nici nu poţi lua între degete un creion pentru a scrie un articol cuviincios despre modestie:

„Şi permiteţi-mi să vă supun atenţiei un proiect de sărbătoare mondială. Nu vă uitaţi aşa la mine. Mai există şi asemenea proiecte. Cîte sărbători mondiale avem noi, cinefilii? Mai puţine decît agricultorii. Propun ca ziua de 29 februarie – deşi kuweitienii liberi au defilat pe străzi sub steagul lui M.M. pe 28! – să devină sărbătoarea mondială a Cinematecilor şi a credincioşilor lor. De ce 29, în loc de 28? Propun 29 februarie, în loc de 28 pentru a o sărbători din an bisect în an bisect ca să nu stăm anual pe capul Mapamondului!

De la înălţimea acestor 18 ani – cu 4 ani bisecţi! – contemplu liniştit eşecul proiectului meu, apoi mă îndrept spre biroul lui Alex. Leo Şerban – singurul nu numai din redacţie, din Bucureşti, din Europa, dar poate şi din lume – unde străluceşte, lîngă computer, o Marilyn aproape eminesciană, adică mîndră în toate cele. Un nimic de megalomanie încă mă îndeamnă să cred că noi, doi bucureşteni, sîntem unicii care ştiam cine şi ce i-a manipulat pe kuweitieni, atunci, în 1991, să iasă cu M.M. pe străzi.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Ciulinii Bărăganului de Panait Istrati

Se termină: cam toate operele sînt plimbări în cerc. Povestea e ieşirea din cercul strîmt. „Tot trăind ceasuri atît de tragice la o vîrstă la care alţi copii încă se joacă, inima mea nu mai rezista. Mai ales nu mai puteam s-aud vorbindu-se de împuşcături, de execuţii, de torturi. Îndată mă apucau nişte dureri de cap îngrozitoare. Şi aşa, în dimineaţa plecării noastre din Radovanu, cum mă feream de ţăranii care tot repetau aceleaşi grozăvii, prinsei totuşi ultimele cuvinte ale unei poveşti istorisite de un om, şi care-mi îngheţă sîngele-n vine:

–...Şi bietul Marin nu era deloc de vină. Fusese pescar la Lăteni şi muncea pe ici, pe colo, tot cîntînd din fluier. L-au arestat pen' că tot cînta peste tot năzbîtia aia-n care-i vorba de-o mămăligă cît nuca, pe care-o fereai cu măciuca să n-o ia copchiii-n gheară. Va să zică era un instigator. Şi l-au împuşcat."

Povestea: mizeria ce poate naşte? Speranţă mai mare, realitate ostilă şi de neînfrînt. O mamă face rost de bani şi-şi trimite copilul şi soţul la făcut bani cu un car de peşte. Ţeapă, ţeapă, ţeapă. Se pierde tot, se cîştigă plecarea şi depărtarea. Mama moare, muncile sînt sterpe. Neîntoarcerea e gata.

Şmecheriile textului: ciulinul e prezent sub toate formele simbolice. Umblăm din ţeapă în ţeapă, cum ar zice oamenii noştri de afaceri de azi. Ciulinul, osul de peşte, viaţa mizeră şi acră, fuga dintr-o depărtare mizeră în alta, dar în cerc, pe spaţiul îngust al unui vîrf de ciuline. Revolta.

Durata lecturii şi tipul de creier: roman tipic pentru criza ce ne aşteaptă. Este roman bun pentru analiştii crizei. Ce-i de făcut cînd n-ai de niciunele sub saltea sau în buzunare.

Mişto: „Cu primul fulg de zăpadă venit să se lipească pe fereastră, veni şi liniştea Tudoriţei. Băgarăm de seamă şi unul şi celălalt într-o după masă cînd ea broda lîngă fereastră şi eu îi descurcam o grămăjoară de fire de lînă de mai multe culori.

– Ninge! Ninge! strigă ea bătînd din palme ca un copil. O s-avem un Sfîntu Niculae cu barbă albă! Şi reluîndu-şi lucrul, fredonă timid: Cine te-a făcut pe tine, Tudoriţă nene, Aşa 'naltă şi subţire, Tudoriţă nene!

De la sosirea mea în casa asta era prima dată c-o auzeam cîntînd. Şi-a dat ea singură seama:

– Oh, Doamne... Totul se uită în viaţă! oftă ea. M-ai auzit, Matache? Credeam c-am să mor, şi iată-mă cîntînd!

– Cu atît mai bine, făcui. Trebuie să-ţi pară bine să te ştii – aşa cum zice cîntecul – 'naltă şi subţire. Se uită la mine.

– Să nu te-apuci să te-ndrăgosteşti de mine, Matache! făcu ea veselă, şi puţin în zeflemea.

– Şi de ce nu?

– Da, aşa-i. De ce nu? Păi, pentru că n-ai decît cincisprezece ani. Dar într-o zi ai să fii un flăcău frumos. Şi-or să te iubească Tudoriţele de-atunci.

– Aş vrea să fii tu aia.

– În ziua aia, dragul meu, eu o să fiu de mult nevastă şi mamă. Totul va fi sfîrşit pentru mine. Copilaşi veşnic murdari, o soacră veşnic arţăgoasă or să strige toată ziua după mine. Un bărbat, care n-o să mă iubească, o să-mi spună că-s o îngălată şi poate c-o să mă şi bată.

– Atunci de ce te grăbeşti să te măriţi de la douăzeci de ani?

– Asta-i soarta noastră, Matache... Mergem la măritiş, ca la moarte, tot iubind...

– Atunci n-ai de ce pizmui soarta Stanei: o s-o bată şi pe ea, în curînd, pentru că Tănase n-o iubeşte.

Tudoriţa rămase o clipă pe gînduri, cu privirea pierdută:

– Nu-i acelaşi lucru, dragul meu... Stana e o stricată, un pui de lele, care-şi bate joc şi de Tănase, şi de boier, şi de căsnicie, şi de dragoste chiar. Ce-i place ei e să ducă o viaţă desfrînată şi să zăpăcească bărbaţii. N-o să se-ncurce ea cu copii şi bătută n-o să se lase. Cît să pizmuieşti soarta ei, nu face. Mai bine pe a mea..."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

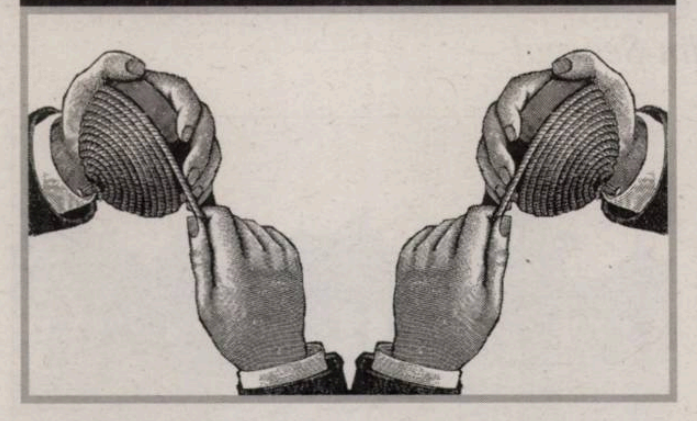

O lecţie de la praşilă cu garanţii europene

Cînd eram mic am asistat la o lecţie de economic aplicată care m-a marcat. Vecina Lina bătea record după record la praşila de porumb, era mult în faţa bunicii. Oarecum enervată, bunica o ia la rost: „Făi, Lino, ce te duci aşa pe rînd?“. La care Lina zice: „M-a învăţat Marin Gîlică, nu mai dau la rădăcină, trag pămîntu' peste bureană“. La care bunica se indignează, zice că în două zile creşte la loc, iar Lina îi replică: „Da' cine vede?! Hai că merge şi-aşa“.

După cum v-aţi dat seama, Lina, bunica şi eu, mai mult ca suport tehnic, prestam muncă la colectivă. Adevărul este că Lina se adaptase doar la situaţie, altfel fiind un om foarte muncitor, şi azi, la 80 de ani, tot nu stă locului. Dar asta mă gîndesc acum, atunci mi se părea o minune că poţi să dai la sapă mai repede, faci mai multe rînduri, eşti plătit mai bine şi mă miram cum de nu se descoperise metoda mai repede.

Apoi ni s-a întîmplat revoluţia. Am primit pămîntu'. Să vedeţi comedie! Pe pămîntul ei, Lina tăia buruienile din pămînt, ba chiar făcea exces de zel – pe alea rele, cu rădăcini adînci, le trăgea afară cu mîna şi le întorcea, să se usuce la soare. Iar eu uram pămîntul, pentru că nu mă încălzea cu nimic. Mă rog, mi-a mai trecut după ce am cules fasole plantată prin porumb şi am vîndut-o pe o pereche de adidaşi turceşti, dar am rămas totuşi cu ideea că munca manuală nu e de mine şi că poveştile despre mîncarea produsă ecologic, fără tehnologie, sînt fiţe de oameni care nu au trecut în viaţa lor cu sapa printr-un rînd de porumb, la 35 de grade.

Dar să mă întorc la lecţia de economie învăţată la sapă. Mai tîrziu am aflat că are felurite denumiri academice pompoase, dar în esenţă zice că atunci cînd investiţia e comună şi beneficiile – individuale, oamenii cam trag chiulul şi cei leneşi cîştigă de pe urma celor harnici, aşa că tendinţa e să devenim toţi mai leneşi.

Cum statele sînt organizaţii umane, cam aşa se întîmplă şi între ele. Acum cîteva luni, Daniel Gros, un cercetător de la un *think-tank* european prestigios, a propus ca Uniunea Europeană să emită nişte obligaţiuni proprii. Ideea generală este că statele din UE au nevoie de bani ca să-şi ajute economiile aflate în criză. Propunerea lui se referă la ţările care au adoptat moneda euro. Principiul este că, deşi au monedă comună, aceste ţări se împrumută la dobînzi diferite, îşi ajută băncile cu metode diferite şi la preţuri diferite. Băncile europene lucrează tot mai mult transfrontalier, cu filiale pe întreg continentul, iar diferenţele cresc şi mai mult stresul de criză. În plus, ţările cu euro concurează între ele pentru nişte bani, o situaţia paradoxală de concurenţă în interiorul unui bloc economic. Evident, într-o perioadă dominată de frică, investitorii îşi vor plasa banii în ţările mai sigure, iar cele mai labile vor împrumuta la dobînzi şi mai mari. Pare logic atunci: dacă tot avem UE, să o lăsăm pe ea să creeze nişte bonduri continentale, bune să atragă bani în toate ţările din zona euro la costuri egale.

Numai că aici intervine lecţia de economie pe care am învăţat-o la CAP: unii au fost mai leneşi, au cheltuit mai iresponsabil, alţii au ţinut cu dinţii de bani, de prestigiu şi de rating-ul lor de ţară. Nemţii şi olandezii nu prea vor să-şi pună la comun credibilitatea cu grecii şi italienii, de pildă. Italia a devenit între timp cea mai mare susţinătoare a ideii: nu e puţin lucru ca tu să cheltui iresponsabil la Roma, dar să garanteze pentru tine Guvernul de la Berlin. Povestea este foarte complicată în detaliile ei financiare, dar în esenţă se reduce tot la punerea în comun a investiţiilor pentru beneficii individuale. Evident, se poate argumenta rezonabil că, de fapt, toţi cîştigă din stabilitate la nivel continental, că dacă tot ne-am urcat în barca asta numită UE, dacă se scufundă, unii vom lua cu toţii apă la bord. E un argument solid, dar cum perspectiva scufundării e profund exagerată, deocamdată rămîne un fapt – că pe termen scurt unii pun în coşul comun mai mult decît alţii.

Comisarul pentru Politici Economice şi Monetare a profitat de faptul că FMI a îndrăgit şi el ideea şi a făcut nişte declaraţii favorabile. Dar preşedintele Comisiei a ieşit public şi a spus că nici vorbă de aşa ceva, că nu e rostul Uniunii să emită obligaţiuni. Cu alte cuvinte, a aruncat pisica înapoi.

Între timp, povestea se complicase pentru că săracii din afara zonei euro s-au ofensat. Polonia a căutat sprijin în România, Cehia, Ungaria şi ţările baltice pentru a bloca ideea. Formal, ţările din zona euro ar putea să ignore părerea celor care nu sînt încă acolo, dar aşa ceva nu se face şi nu e politicos. Iar în UE ceea ce nu este politicos este interzis. Dar ce au Polonia şi România cu bondurile UE? Aici, lecţia de economie se complică. Dacă ar fi şi ele în zona euro, atunci ar susţine fericite ideea. Ne-ar prinde bine să împrumutăm ieftin ca să acoperim găurile lăsate de Tăriceanu, pe munca doamnei Merkel. Dar cum nu sîntem acolo, atunci numai Grecia, Italia şi alte ţări din zona euro ar putea beneficia de schemă. Cum împrumutul ar deveni mai ieftin acolo, banii s-ar concentra la ei, cu rezultatul că săracii din Est care nu sînt sub umbrela euro ar trebui să împrumute şi mai scump (pe lîngă că populaţia lor pierde deja mai mult decît italienii şi grecii, prin devalorizarea monedelor naţionale).

Ca să simplificăm, sînt două feluri de amărîţi care ar avea nevoie de umbrela unei garanţii UE la împrumuturi: amărîţii cu euro şi amărîţii fără euro. Dacă ideea s-ar aplica, ţările harnice ar garanta doar pentru amărîţii cu euro, dar amărîţii fără euro ar suferi şi mai mult. Ceea ce nu ar fi deloc politicos.

Iaromira POPOVICI

bazar

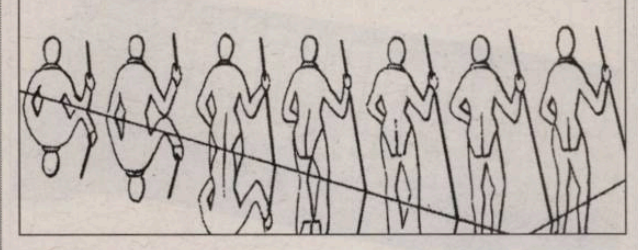

În filme: iubiri şi maternităţi

În ultimele două săptămîni am văzut cîteva filme interesante, care, printre altele, aduc noi perspective asupra relaţiilor amoroase, dar şi a maternităţii. În *Nonconformiştii (Revolutionary Road,* regia Sam Mendes, cu Leonardo di Caprio şi Kate Winslett), un cuplu în jur de 30 de ani, cu doi copii, deja afundat în faza de început a societăţii corporatiste a anilor '50, încearcă să o rupă cu cotidianul anost şi să evadeze într-o altfel de existenţă, simbolizată de mutarea la Paris. De fapt, personajul feminin interpretat de Kate Winslett, April Wheeler, este cel care are curajul să-şi dorească altceva decît presupun standardele medii ale epocii. Nereuşita, datorată slăbiciunii soţului ei, Frank, atras de siguranţa unui post bine plătit, dar şi aparţiia unei noi sarcini, o fac să aleagă moartea drept unică posibilă soluţie. April se înrudeşte cu Laura Brown, personajul interpretat de Julianne Moore din *Orele (The Hours,* 2002, în regia lui Stephen Daldry, după romanul lui Michael Cunningham), care are o reacţie similară, la perspectiva maternităţii. Numai că, dacă finalul Laurei nu se dovedeşte tragic, cel al lui April este: ea moare încercînd să facă un avort, după ce planurile legate de Paris sînt întrerupte. Neconvenţională este, în primul rînd, iubirea lui April, care e dispusă ca, în Paris, să lucreze ea, lăsîndu-l pe al ei soţ să se descopere, pur şi simplu... Cea mai frumoasă parte a filmului este momentul cînd soţii Wheeler îşi anunţă intenţiile, cuprinşi de euforia mutării la Paris (interpretat, într-un soi de tradiţie Henry James-iană – vezi *Europenii* – drept „tărîmul interzis“) şi îşi şochează diversele categorii de apropiaţi. Iubirea lui April este un amestec de dăruire de sine, escapism şi hotărîre încrîncenată. Firescul nu poate intra în opţiunile ei, indiferent de preţ.

În *Strania poveste a lui Benjamin Button (The Curious Case of Benjamin Button,* regia David Fincher, cu Brad Pitt, Cate Blanchett), personajul Daisy împărtăşeşte, cel puţin la nivelul aparenţelor, un punct comun cu April, din *Nonconformiştii:* imposibilitatea stabilizării iubirii, a prinderii ei într-un tipar fix. Dar dintr-un motiv cu totul diferit, de natură fizică: Benjamin s-a născut bătrîn şi întinereşte cu cît înaintează în viaţă, murind bebeluş. Şi de aceea nu pot avea o relaţie decît undeva pe la mijlocul vieţii. După care, lucrurile scapă de sub control şi evoluţia vîrstelor dintre cei doi protagonişti este greu de înţeles. Dar, spre deosebire de personajul lui Kate Winslett, care alege moartea în pofida maternităţii, cel al lui Cate Blanchett optează pentru maternitate. Şi nu numai pentru cea aşteptată, convenţională, a propriului copil: la bătrîneţe, ea joacă rolul de mamă, chiar pentru iubitul ei, devenit sugar...

În *Houdini, ultimul magician (Death Defying Acts,* regia Gillian Armstrong, cu Catherine Zeta-Jones şi Guy Pearce), iubirea şi maternitatea merg, din nou, mînă-n mînă. Celebrul magician se îndrăgosteşte de o falsă clarvăzătoare scoţiancă, care seamănă, şocant, cu mama lui, de a cărei moarte oricum era obsedat... Printre dilemele psihologice inerente confuziei celor două relaţii, iubirea dintre Houdini şi doamna McGarvie se conturează şi ea, neconvenţională: demnă şi, pînă la urmă, tragică (Houdini moare, în final).

Cel de-al patrulea film, *Secrete din trecut (Easy Virtue,* în regia lui Stephan Elliott, cu Jessica Biel, Colin Firth, Kristin Scott Thomas), tot pe fundalul unei teme din Henry James, cea a americancei în Anglia, tratează conflictul, de astă dată, dintre relaţia amoroasă şi cea maternă. Numai că în această reuşită parodie de saga englezească, americanca este, într-un fel, învinsă (precum în romanele lui James), dar, în acelaşi timp – victorioasă: încurcînd şi mai mult lucrurile şi adăugînd paternitatea maternităţii, nora americancă emancipată îşi părăseşte soţul şi conacul britanic încremenit în timp, împreună cu... tatăl de familie.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

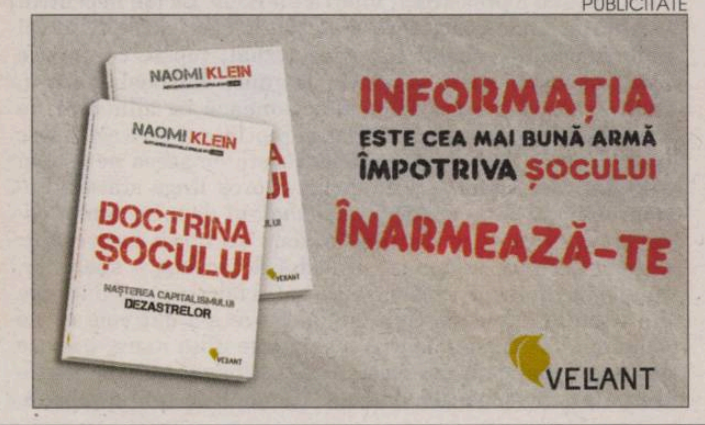

Teodor BACONSKY

turn înclinat

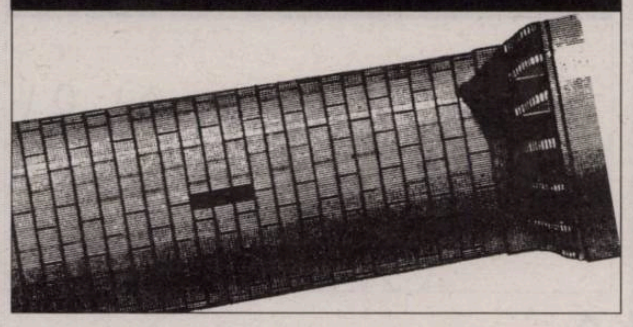

Căutarea centrului

Cărţile de sociologie a religiei provoacă adesea indigestie mentală. Nu pentru că aparatul lor bibliografic sau conceptual ar fi prea sofisticat, ci pentru că fundalul „obligatoriu“ al agnosticismului secularizat îi pune pe autori într-o discretă impostură „existenţială“: poate fi faptul religios tratat exclusiv ca obiect social, pornind de la premisa ficţiunii sale ontologice? Desigur că apartenenţa confesională riscă transformarea oricărui demers pretins ştiinţific într-unul apologetic (deşi cine mai *crede* în ştiinţificitatea... „ştiinţelor omului“?). E corect, dacă mărturiseşti o credinţă, să o laşi deoparte atunci cînd cercetezi serii statistice, mutaţii culturale, tendinţe simbolice şi aranjamente din sfera valorilor colective. Însă nu poţi fi onest în ceea ce întreprinzi nici dacă profesezi ateismul. Cum să justifici hermeneutica unui comportament pe care-l condamni în cazul altora şi ţi-l refuzi ţie însuţi?

Iată o dilemă metodică aparent insolubilă. La New Europe College, cu ani în urmă, începuse o discuţie teoretică pe această temă. Nimeni nu a dezvoltat-o, iar agenda culturii româneşti contemporane e prea săracă pentru ca destule forţe, cu îndeajunsă consecvenţă şi suficiente instrumente disponibile, să profileze concluziile aşteptate cîndva. Deşi epoca postmodernă a extins domeniul *credinţelor* (întrucît a relegitimat subiectivitatea), cercetarea religiei rămîne „dubioasă“ epistemologic. Poţi *crede* în democraţie, în Obama, în scurtimea sau lungimea crizei economice, în spiritul parohial sau globalizare, în progresul medical sau în biotehnologii, dar nu ai cum scăpa de îndoiala că, dacă studiezi religia, rămîi cumva *necredibil,* fie că eşti adeptul sau adversarul unei anumite tradiţii spirituale.

Uneori apar şi titluri de sociologie a religiei care, fără contribuţii „ecleziastice“, reuşesc să evite indigestia pomenită la început. Unul dintre aceste produse utile mi se pare a fi volumul *Religion(s) et identité(s) en Europe. L'épreuve du pluriel,* apărut în 2008 – Les Presses Sciences Po – sub direcţia unui trio de cercetători (Antonela Capelle-Pogacean, Patrick Michel şi Enzo Pace).

Materie primă pentru amatorii de continuitate a sensului în Europa: „bătrînul continent“ manifestă încă o vitalitate religioasă proteică, implicînd simultan deplasări de accent şi recompuneri formale pe care le putem urmări cu folos, mai ales dacă intuim conexiunea politico-teologică a construcţiei europene. UE – ansamblu din care facem parte – prezintă un mozaic de confesiuni şi religii care trebuie armonizat, nu printr-un amestec ecumenist, cît prin afirmarea irenică a diversităţii, dublată prin mutualul efort de cunoaştere între (mereu mai feluritele) comunităţi componente. Lucrarea oferă publicului reflecţia din cadrul grupului de cercetare *Croire et politique,* organizat la CERI (Centre d'Études et de Recherches Internationales de Sciences Po). Ni se propune atît bilanţul „clasic“ (raportarea la moştenirea creştină, între naţiune, civism şi laicitate) cît şi tabloul schimbărilor inerente apariţiei, prin migraţie, a unui islam european. În cazul României, compatrioata noastră, Antonela Capelle-Pogacean, membră a CERI şi cadru universitar la Sciences Po, analizează „povestea catedralei“ (neamului): re-amplasat de şapte ori, acest edificiu imaginar atestă o nefinalizată „căutare a centrului“ care nu debutează după 1990, ci încă din secolul al XIX-lea, odată cu „naţionalizarea“ ortodoxiei. Obiect virtual şi itinerant, receptacol al pasiunilor şi al instrumentalizărilor de tot felul, catedrala joacă aici rolul unui revelator al diferenţierilor şi chiar al faliilor apărute în societatea noastră după ce „oglinda“ monolitismului politic (ortodox şi mai apoi comunist) s-a „spart“, sub presiunea pluralismului democratic. Serios, solid şi aproape exhaustiv ca studiu de caz, textul respectiv merită o urgentă traducere în românește (ca de altfel întregul volum).

Augustin IOAN

Cimitirul din scoici

– impresii din Senegal –

Un drum, spre sud, pe coastă, de la Dakar către Joal-Faddiouth: motivul principal fu acela de a vedea satul natal al fostului preşedinte Leopold Sedar Senghor, poetul tradus elegant, la noi, de Radu Cîrneci, dar şi intimul lui Ceauşescu, spre deosebire de care a renunţat singur la puterea cvasitotalitară pe care o instaurase în Senegal; dar, de asemenea, de a vedea şi pădurile de mangrove din împrejurimi, cele care par să şadă pe apa în scădere, la vremea refluxului, pe desişul de picioroange al rădăcinilor lor rizomatice. Le-am văzut, în mareea mică, străbătute de crocodili frisonînd rarii turişti francofoni. Dar locul este pitoresc, chiar dacă ghidurile franceze erau, probabil, desuete, din chiar clipa publicării lor (dar parcă alea despre România nu sînt la fel? Realitatea este, acolo şi aici, mai fluidă decît ritmul consemnării sale).

Cît despre casa memorială a fostului preşedinte, ea nu depăşeşte nivelul de organizare a unei expoziţii convenţionale: e una dintre rarele case de acest fel unde arhitectura este definitiv peste nivelul semnificaţiei şi, oricum, peste nivelul întreţinerii. În orice caz, locul este relativ delabrat, cam ca şi starea actuală a memoriei lui Senghor, dar nu se poate spune că răceala actuală nu e meritată, politic. Altfel, poetul este încă stimat, în ciuda caracterului gongoric al multor texte.

Nu ştiam însă că Joal, despre care a scris, este, pe lîngă portul pescăresc din ghiduri, şi ultima staţie de pe uscat dinainte de Faddiouth. Acesta din urmă este un sat ridicat (poate construit ar fi fost un termen prea elevat...) pe depozite de scoici întoarse de mare către un braţ al său potopit de mangrove. Trei sînt insulele acestea, dintre care două sînt legate de poduri de lemn, bacoviene: a treia cuprinde locuinţele lacustre, transformate, în timp, în depozite de grîne ale fiecărei familii. Piloţii ţin grînele peste nivelul mareelor, iar acolo se ajunge doar cu piroga. Asociaţia ghizilor controlează traficul turistic, în sensul că nici un alb *(toubab,* un termen la fel de peiorativ la adresa albilor, acolo, pe cît e cel de negrotei aici) nu va pătrunde în sat fără să fie spoliat de taxa turistică şi, mai apoi, de *pour boire,* dacă ţi-a plăcut balansul pirogii sau glumele sărmane ale ghidului. Niciodată, în Senegal, ca *toubab,* nu vei şti de la bun început cît te costă un produs sau un serviciu localnic. Unii spun că e parte din şarmul locului, de care eu unul m-aş putea lipsi, dar înţeleg că e cultura musulmană de pretutindeni. În fine. Trebuie să te ţii tare, să nu îţi exprimi cu nici un chip aprecierea sau dorinţa de a poseda un lucru pentru că eşti pierdut. Vei sfîrşi cu siguranţă avînd cu forţa respectivul lucru, şi anume la un preţ dublu sau triplu decît în mod normal, dacă există aşa ceva.

Dar vizitarea insulelor celorlalte două face toţi banii, chiar şi nenegociaţi la sînge: cimitirul este deopotrivă creştin (catolic, dar se răspîndesc ca focul şi neoprotestanţii, pe filieră americană) şi musulman. Munţi de scoici albe şi baobabi. Creştini *sereer.* Nici o umbră. Un singur alt fel de mormînt, lîngă o cruce enormă, din marmură albă: cea a unui călugăr originar din Canada, care s-a prăpădit aici, la/în misiune. Probabil, localnicii au vrut să îl onoreze şi l-au îngropat, bietul, într-un soi de cavou suprateran din beton. Dimpotrivă, în modestia îngropării în(tre) scoici ar fi şezut tot şarmul de a fi rămas aici, de partea mangrovelor.

Cît despre sat, nimic de spus: musulmanii nu sînt mulţi aici, dar au o mega-moschee din beton, care copleşeşte biserica catolică din centrul satului. E cadou de la cutare şeic din golf: bătălia se dă pentru fiecare credincios aici, ca şi pretutindeni, deşi, cu peste 90% musulmani, ai fi zis că, în Senegal, e o bătălie fără miză. Iată că nu e aşa. Dar, aşa cum se duce bătălia pentru suflete, la fel de interesantă e şi bătălia pentru uscat. Insula se măreşte şi ca suprafaţă: se construieşte un zid din blocheţi de beton, care sînt – din nefericire pentru calitatea şi durabilitatea arhitecturii – materialul de construcţie favorit în Senegal. Apoi, spaţiul delimitat se umple cu cochilii sustrase mării. Pe – să zicem – uscatul astfel obţinut se construieşte din blocheţi şi spaţiul excavat se acoperă cu un fel de azbociment. La intrare, care poate fi direct din stradă, ici şi colo cîte o statuie a Sfintei Fecioare sau a preasfintei inimi a lui Iisus. La fel, în centrul localităţii, unde coabitează o statuie a Mariei (de felul cel mai cunoscut, probabil din ipsos turnat, vopsit, cu mantie bleu), baobabul sacru şi pubela de gunoi. Babobabul sacru, reminiscenţă pre-creştină, funcţionează ca aducător de noroc la atingerea rădăcinilor sale reptiliene, care cotropesc biata piaţetă. Pubela dă bine la turişti, de aceea ne este şi arătată; căci, altfel, e prea goală şi prea lîngă statuia Fecioarei, după cum nesuferitul, *toubab*-ul de mine am şi observat cu voce tare. În fine, observ un lucru interesant: traseul turistic, organizat probabil de acelaşi – spoliator, sindicat al ghizilor – traversează satul fără însă a-l distrage din cotidianitatea sa. Spre pildă, nu ni s-a dat voie să ne abatem de la traseu pentru a parcurge uliţa mare, pe care cărarea turistică o intersecta doar. Artizanatul ţine loc de trotuar, la fel şi carnea de melci (la noi li se spune rapană,

© A. Ioan

par să fie un soi de murex supradimensionat, după cochilie, iar localnicii l-au botezat, de la mirosul înfricoşător, camembert senegalez) şi creveţi la uscat. Fiind sărate, fructele de mare şi peştele, dar şi carnea de vacă sau oaie sînt puse la uscat şi la vîntul salin. Poate că turiştii ăia albi şi zgîrciţi nu apreciază din punct de vedere sanitar metodele locale de conservare a cărnii, dar, cu siguranţă, băştinaşii le adoră: întorşi de la Joal-Faddiouth, a trebuit să suferim atacul olfactiv al unui fel de plachie de peşte cu zisul camembert senegalez, scoici şi creveţi uscaţi. Cu toată sinceritatea de care sînt capabil, jur că felul de mîncare respectiv, o specialitate a provinciei sudice (Casamance), mi s-a părut în acelaşi timp apetisant la gust şi dezgustător la miros. Probabil, nu are sens culinar ce spun: cei care ne povestiseră despre el fuseseră mai radicali şi renunţaseră să-l mănînce, de teama vreunei hepatite refuznice, deşi toţi cei ai locului îi asigurau că e o delicatesă. Eu nu am avut nimic, dimpotrivă: am mai cerut şi a doua zi.

La întoarcere, am vizitat toate celelalte staţiuni de pe litoral, pînă sub Dakar. Dintre toate, Popenguine făcea cumva parte din logica drumului nostru: loc de pelerinaj pentru cîţi catolici va fi numărînd Senegal, în ziua Cincizecimii. Am adus de acolo cîteva bucăţi din pămîntul roşu ca sîngele dimprejurul amfiteatrului unde se strîng sutele de mii de credincioşi pentru a o venera pe Fecioara Neagră expusă aici. Şi, pentru că tot am pomenit despre locuri de pelerinaj, închei periplul prin a vă spune două cuvinte despre Keur Moussa, mănăstirea şi conventul din vecinătate, aflate la circa 75-80 km nord-est de Dakar, spre Thies. Ambele au o arhitectură modernă, amintind de Le Corbusier, cel din La Tourette. Ambele se află în apropierea zonelor de etnie sereer, mai singurele practic convertite la creştinism de francezii catolici. Ambele produc delicateţuri culinare bio (mango uscat, siropuri, vin de fructe). La Keur Moussa, duminică, la liturghie: părinţii albi aduc instrumentele localnice – tam-tamuri, balafonul, kora. Cu toatele scot sunete la fel de nepămînteşti precum orga. Imnele de slavă se duc, astfel acompaniate, tot acolo unde se duc toate imnele de slavă atunci cînd se duc.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

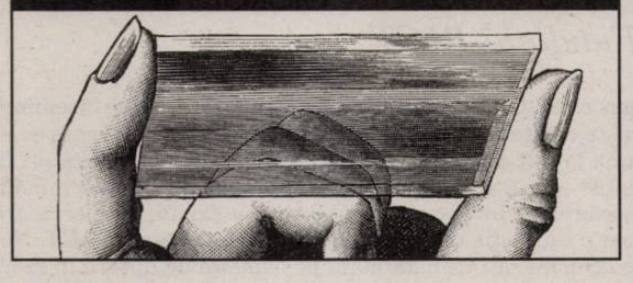

În direct, din „Curtea miracolelor“

„Nu ştiu cum ai răbdare să te uiţi la atîtea tîmpenii la televizor“ – îmi spunea un amic deunăzi, cînd a venit vorba de rubrica mea din acest colţ de pagină. „Păi, nu am răbdare. Dacă ar fi după mine, aş arunca bucuros televizorul pe geam...“ – i-am răspuns. Şi am avut grijă să adaug: „Cu atenţie însă, să nu dau cuiva în cap“. (Nu, nu sînt un tip care aruncă obiectele pe geam sau căruia îi place să spargă, dimpotrivă – dar scena-clişeu cu televizorul aruncat pe geam, ca în filmul *The Wall,* mă face să devin visător.)

În numărul trecut al *Dilemei vechi,* păstorit de Cristian Ghinea, mulţi au scris despre supliciul la care ne supun televiziunile româneşti şi despre salutarul refugiu pe care-l găsesc oamenii inteligenţi în History, Discovery sau Mezzo. Un cronicar TV nu-şi poate permite însă luxul să se delecteze numai cu lumea animalelor cu blană sau a muzicii bune. Trebuie să se scalde şi alături de celelalte animale – epilate, siliconate şi bipede – care compun fauna de la televiziunile noastre. „După ani buni de cronicar TV, televizorul a ajuns să-mi producă o stare de uşoară greaţă. Poate chiar mai mult.“ – scria Alin Ionescu în acelaşi număr al *Dilemei vechi*. Îl înţeleg perfect. Are simptomele unei intoxicaţii pe care o resimt şi eu pe pielea mea.

Din păcate, televiziunea de la noi a devenit un mediu extrem de toxic, care penetrează orice costum de protecţie al celui ce vrea să cerceteze smîrcurile autohtone dotate cu reflectoare şi camere TV.

La început – începutul acestei lumi – a fost OTV-ul, o hazna faţă de care mai toţi oamenii cu scaun la cap strîmbau din nas, deşi se găseau destui care să arunce masochist o privire înăuntru. Mulţi spuneau că vor să vadă pînă unde pot să ajungă absurdul şi ridicolul manifest, dar, de fapt, plăcerea lor era similară cu cea pe care o ai cînd dai cu limba, repetat, la o măsea cariată şi care te doare. Te doare, dar asta nu te împiedică să o zgîndăreşti suplimentar şi să-ţi produci o şi mai mare durere. Asta doar aşa, să vezi pînă unde se poate ajunge. Nu realizezi că, de fapt, se poate ajunge foarte departe.

La fel se întîmplă şi cu televizorul. Dacă, într-o primă fază, oamenii de la celelalte posturi priveau cu superioritate mizeriile şi stilul precar de la OTV, de a face televiziune, la puţin timp s-au încolonat cu toţii, cuminţi, în trena lui Dan Diaconescu. Mai întîi i-au preluat pseudovedetele (Magda Ciumac, Ogică, Tolea etc.), apoi stilul cu totul.

Înainte, vedetele promovate de televiziuni erau cele care, deşi spălate pe creier, aveau sau mimau vreun talent (de obicei, din zona muzicii). Şi, dacă doar mimau talentul şi făceau de fapt *playback,* măcar se sforţau să arate bine.

Astăzi, singurul talent al vedetelor care ne invadează este că sînt dispuse să facă sex cu cît mai mulţi oameni şi în faţa camerelor de luat vederi. Trăim vremuri în care starletele porno – tot felul de Sexy Brăilence – sînt la putere. La televiziuni sau în presa scrisă care are cele mai mari tiraje, adică în ziarele tabloide. (Acestea din urmă, neavînd un CNA care să le taie avîntul, s-au transformat în publicaţii de-a dreptul porno – iar oamenii nu se feresc să le citească la vedere, în mijloacele de transport în comun, alături de copii de cinci-şase ani.)

În alte cazuri, vedetele promovate nu numai că nu au nici un talent şi nici nu se sfiesc să ascundă asta, dar sînt şi oribile la vedere. Nikita, Naomi sau nu ştiu ce alt exemplar eşuat al speciei au devenit modelele în gura cărora se uită un popor întreg. Ni se transmit ore şi ore de emisie din „Curtea miracolelor“, iar poporul nu se satură să privească. Ne-am întors, oare, în Evul Mediu, cînd diformii exercitau o fascinaţie asupra maselor, erau „unşi“ bufoni şi oamenii se înghesuiau să le atingă cocoaşa?

Adina POPESCU

Bloguri cu sare şi piper

Pentru femei, a face schimb de reţete culinare şi a-şi împărtăşi una alteia din „secretele bucătăriei“ a fost dintotdeauna un mod de socializare. „Scrie-mi şi mie reţeta!“ era una dintre replicile pe care le auzeam destul de des, în comunism, la finalul unei vizite sau a unei aniversări, sărbătorită cu diverse produse home made, *la locul de muncă. În cărţile de bucate din librării nu puteai avea mare încredere, deşi în parte erau „adaptate“ rafturilor goale de la* Alimentara. *În primul rînd, pentru că erau lipsite de personalitate (în afară de una singură: cea a Sandei Marin). Nu le cunoşteai pe „gospodinele“ care îţi recomandau reţete, nu te îmbiaseră niciodată să le guşti prăjiturile, aşa că n-aveai cum să le testezi. În acele timpuri, arta culinară era mai mult folclor. Miraculoasele ingrediente ale unui tort „cu pretenţii“, dar şi un mod de preparare mai original al sărăcăciosului chec se transmiteau mai departe, pe cale orală sau pe foi de hîrtie mînjite cu marmeladă sau pătate cu ulei, de la mătuşă la nepoată sau de la subalternă la şefă. Caietele cu reţete erau la fel de populare precum oracolele printre adolescente, iar prăjiturile erau botezate cu numele prietenei sau vecinei care îţi destăinuia din misterele unei creme cu margarină sau ale unui blat pufos cu un singur ou.*

Astăzi, întreg acest fenomen s-a mutat în spaţiul virtual. Deşi acum se numeşte „blogosfera culinară românească“, se fac ierarhii şi se acordă premii, reale sau virtuale, el nu şi-a pierdut din farmec, căci conţine acel dram de emoţie care îi lipseşte de cele mai multe ori comunicării pe Internet. În principiu, toate mecanismele şi tertipurile care se ascund în spatele unei nevoi de socializare tipic feminine au rămas neschimbate. Pe blogurile culinare, scrise aproape în exclusivitate de femei, regăseşti micile orgolii şi invidii de odinioară, o mai veche solidaritate „ca între gospodine“, confidenţele care se făceau şi în urmă cu 20 de ani, între frămîntarea aluatului şi două albuşuri bătute spumă.

Cine găteşte online?

Unul dintre cele mai decente şi mai apreciate bloguri culinare e *Teo's kitchen,* mai pe româneşte „Bucătăria lui Teo“. Teo este o tînără gospodină (e fascinant că acest cuvînt încă nu a ieşit din uz şi nu e folosit de utilizatorii de net în sens peiorativ) din Cluj care tocmai a născut un băieţel, pe Luca, iar prietenele ei virtuale nu mai contenesc să o felicite şi să o întrebe, în diferite moduri: „Teo, dragă, cînd ai tu timp pentru toate?“.

Adevărul este că pentru un blog culinar, „ca la carte“, ai nevoie de timp. Deşi la prima vedere nu pare nimic complicat să postezi reţete pe Internet, dacă vrei să ai succes e necesar să prezinţi în imagini întregul proces al preparării mîncărurilor, începînd cu ingredientele, „ai nevoie de...“ (iar cititorii cîrcotaşi îţi vor atrage atenţia: „De ce faci reclamă la Napolact sau la condimentele Galeo? Te plătesc cumva?“) şi sfîrşind cu „produsul“ final care trebuie să fie cît mai apetisant. Orice detaliu contează: farfuria pe care aşezi friptura (eventual, aceasta trebuie să se vadă şi „în secţiune“, pentru a-i arăta „textura“ şi suculenţa), frunza de salată „pentru decor“, sosul picurat cît mai estetic, ca în marile restaurante, paharul cu ţuică (unele doamne precizează că e „pentru poză“ şi că nu se ating de el), tacîmurile, colţul feţei de masă care apare în fotografie. Unele poze, cum sînt cele de pe blogul lui Teo, sînt realizate şi aranjate în pagină cu bun-simţ şi cu discreţie, căci în fond rolul lor este să-ţi fie utile („Am încercat tarta... mi-a ieşit exact ca la tine!“), nu ca să arăţi lumii ce set de pahare de cristal ai tu acasă. Pe alte bloguri însă, gospodinele încearcă să te cucerească cu fotografii uriaşe în care să se vadă bobul de piper într-o poziţie „regulamentară“, pe frunza de dafin. Efectul nu mai e cel scontat, căci călirea cepei în detaliu poate să-ţi taie apetitul.

Teo găteşte cu onestitate şi din plăcere. Reţetele nu sînt nişte creaţii literare, însă au ceva din personalitatea autoarei. De cele mai multe ori, comentariile sînt pe măsură, fiindcă şi în trecut schimbul de reţete avea drept scop final o gratulare reciprocă: „mmm... *my god,* frate, cît de bine arată!“, „sînt fan bulete de caşcaval şi astea mi-au lăsat gura apăăăă!“, „dacă îi fac reţeta asta e al meu... mă şi cere în căsătorie!“, „femeieee, te dau în judecatăăă... ţin cură de slăbire şi tu ce faci?! Mă omori doar cu pozele astea... mîine fac şi eu!“. Însă, ca pe orice blog, mai apar şi observaţii critice. O întreagă discuţie s-a lansat pe tema clasicului Cordon Bleu care nu se scrie Gordon Bleu: „De cîte ori văd Gordon bleu (uneori şi «bleau») îmi vine să mă urc pe pereţi, gîndindu-mă la cum generaţii de inculţi bucătari de cantină masacrau felul ăsta nemaipomenit, folosind parizer de doi lei şi telemea rîncedă. E o blasfemie“.

În bucătăria lui Edith, „*life is too short to wake up in the morning with regrets*“. Pe blogul *Aventuri bubulinare,* comentariile sînt, de fapt, „condimente“ şi ai la dispoziţie fişiere audio cu muzică pe care să o asculţi „ca să nu te plictiseşti“ atunci cînd studiezi reţetele. Bucătăria Gabrielei e, de fapt, o secţiune a unui blog de familie, serbanfamily.net, unde mai poţi găsi poze ale copilului, articole despre tradiţii şi poveşti personalizate. Pe blogul Albinuzzei, pe lîngă „un desert cu brînză – uşor şi rapid“, ceva dulce „de ziua mea“ şi un gin roz, poţi citi un articol despre superstiţiile legate de ziua de vineri şi de numărul 13, precum şi un altul despre optimism. Astfel, autoarea îmbină reţetele culinare cu „reţete de viaţă“. Iar pe blogul lui Ginette există şi o secţiune de Leacuri.

Maria, care s-a stabilit în SUA, mărturiseşte că aleargă între două locuri de muncă şi că nu prea mai are timp de gătit. „De aceea multe din reţetele mele sînt preparate în timp scurt, fie folosind metode rapide, fie folosind ingrediente care nu necesită un timp îndelungat de pregătire şi coacere“. Maria ne oferă *Shrimp Stir Fry* şi, desigur, celebra *American Pie.*

„Totul a început cu un an şi jumătate în urmă. Începusem de ceva vreme să îmi fotografiez tot ce preparam în bucătărie cu telefonul meu, cu o cameră mizerabilă care nu avea nici măcar un megapixel. Pasionată de mică de bucătăreală, îmi petreceam mare parte din timpul meu liber pregătind familiei şi celor dragi cîte ceva bun, dulce sau mîncare“ – scrie Isabela, în vîrstă de 24 de ani, din Rîmnicu Sărat, pe blogul ei care se intitulează, rafinat, Isabela Cuisine, căci i s-a părut ei că franţuzescul pentru „bucătărie“ sună bine în combinaţie cu numele ei. Treptat, blogul (de altfel plin de modestie) i-a adus faimă pe plan local: ziarului *Monitorul de Vrancea* îi publică Isabelei cîte o reţetă, în fiecare miercuri.

„Bucătăresele vesele“ sînt Leila şi Lory, două prietene cărora le-a venit ideea să gătească „la comun“. Uneori mai pun pe blog şi cîte un filmuleţ „didactic“ despre „Cum să umplem sarmale“ sau „Eviscerare fazan“. Cu ocaziei zilei de 8 martie, oferă un buchet virtual de frezii „tututor femeilor care ne vizitează şi prietenelor dragi din listuţa noastră“.

PUBLICITATE

Podul cu 1200 de făptaşi

– interviu cu Roxana FLORESCU, cofondator şi consultant, Fundaţia PACT –

Am fost recent suprins şi revoltat de povestea podului din Marginea, judeţul Suceava. Să facem o scurtă recapitulare. Ce s-a întîmplat acolo?

După cum ştiţi, în iulie anul trecut au fost inundaţii mari în judeţul Suceava, în urma cărora podul de pe DN17A, din localitatea Marginea, a fost avariat, nemaiputînd fi folosit. La vremea inundaţiilor se şi lucra la reabilitarea podului, iar atunci constructorul a trebuit să refacă documentaţia tehnică şi să înceapă refacerea podului. Între timp, comuna a fost ruptă în două şi a fost amenajat un drum secundar prin localitate, care, în scurt timp, din cauza traficului intens, s-a umplut de gropi şi de noroaie. În plus, din cauza maşinilor de mare tonaj şi a vitezei cu care se circula, au fost avariate gospodăriile de lîngă drum, au căzut garduri şi au început să crape pereţii caselor.

Şi în acest timp se mai întîmpla ceva cu lucrările la pod?

S-a mai lucrat în campania electorală. Deşi un termen de finalizare a fost decembrie 2008, abia în 19 decembrie 2008 s-a aprobat noua documentaţie, iar acum există un alt termen de finalizare – iulie 2009.

Ce au făcut oamenii în acest timp? Ştiu că au depus nişte petiţii.

Localnicii şi Primăria au făcut mai multe sesizări către Drumuri şi Poduri Iaşi şi către Apele Române pentru refacerea mai grabnică a podului sau amenajarea în bune condiţii a rutei ocolitoare. Probabil nu se ajungea aici dacă ruta ocolitoare ar fi fost practicabilă, oamenii şi-au pierdut răbdarea. Au avut doi morţi cu care au ocolit 30 km pînă la cimitir, mi-au declarat că nu-şi mai vizitau rudele din partea cealaltă a satului pentru că nu voiau să-şi rupă maşina pe ruta ocolitoare.

Aşadar, statul nu făcea nimic şi oamenii s-au hotărît să facă ei – mie acesta mi se pare momentul-cheie. Se întîmplă rar ca ţăranii români să se organizeze.

Pentru mine e fascinant că, fără să ştie, au acţionat ca la manualul de dezvoltare comunitară. Înainte de a începe construcţia propriu-zisă, au strîns 300 de semnături de la cetăţeni care au fost de acord cu construcţia podului, plus nişte bani, tot de la oameni.

Ce are special Marginea faţă de satul românesc obişnuit?

Resursa umană. Gospodari care nu trăiesc din agricultura de subzistenţă, care au scos capul din pămînt şi au interese diversificate. I-am întrebat şi eu cum îşi explică faptul că această acţiune a avut loc la Marginea, şi nu în altă parte. Mi-a spus unul dintre ei: „mărginenii sînt oameni care nu au suferit jugul comunismului şi au fugit care cum prin străinătăţuri. Şi apoi s-au întors, dar cu alte pretenţii". Se spune că societatea civilă este generată de clasa de mijloc. Cred că asta există la Marginea, mai mult decît în altă parte: o clasă de mijloc rurală.

Deci această clasă mijlocie din Marginea s-a supărat că statul nu repara podul. Au strîns bani, au muncit voluntar. Au făcut un pod de lemn într-o zi. Nu e uşor să faci un pod. Cum s-au organizat?

Mai mulţi dintre ei lucrau deja în construcţii. Aveau utilaje, experienţă de lucru. La inundaţii, a venit ministrul de Interne de atunci, Cristian David, şi le-a promis că podul va fi gata în trei luni. Nu s-a întîmplat, oamenii au mai aşteptat o lună, după care s-au gîndit să facă un marş de protest şi să blocheze drumul. Au vrut să obţină autorizaţie pentru marş din partea Poliţiei şi a Primăriei care le-au oferit alte promisiuni, pentru a se linişti. După cîteva săptămîni, a mai fost o nouă tentativă de protest, după care s-a organizat o întîlnire cu cei de la Drumuri şi Ape şi cei de la Prefectură, în care s-a hotărît refacerea variantei ocolitoare, în termen de cîteva zile. Oamenii au aşteptat două săptămîni, timp în care nu s-a întîmplat nimic, şi atunci s-au hotărît să construiască singuri. Podul s-a facut fără bani, unul a adus lemne, altul – cuie, vopsea, altul – utilaje. La şantier au muncit sau asistat 200 de oameni. Ulterior, s-au strîns 5000 de lei pentru semafor, care încă nu au fost folosiţi.

„Vedeţi ce se întîmplă dacă ne luăm viaţa în propriile mîini?"

Să le spunem cititorilor că există un reportaj fantastic de la realizarea podului, care poate fi văzut la http://www.youtube.com/watch?v=KFTATWHlO7I. O mulţime de oameni ajutaţi de buldozere şi camioane... După care urmează momentul-şoc. Administraţia Naţională Apele Române face o plîngere penală. Aici intraţi dvs. în peisaj?

Noi intrăm în peisaj cam la o săptămînă după ce Apele Române au făcut plîngerea penală. Am aflat despre caz din presă. Am simţit-o ca pe o palmă care mi s-a tras şi mie pentru că noi le tot spunem oamenilor cu care lucrăm că ar trebui să-şi ia viaţa în propriile mîini şi să nu mai aştepte să le facă statul. Şi îmi închipuiam cum ar fi să ne sune beneficiarii noştri să ne zică, ei, vedeţi ce se întîmplă dacă ne luăm viaţa în propriile mîini? Am hotărît că povestea asta nu poate să treacă aşa, că trebuie să facem ceva. Era absurd: într-o ţară în care ne plîngem că oamenii nu se implică, iată, atunci cînd fac ceva, statul îi penalizează. Desigur că nu puteam să pierd din vedere aspectul legal. În definitiv, avem de-a face cu o încălcare a legii, şi de aici şi partea problematică a situaţiei. Am hotărît că noi, Fundaţia PACT, vom scrie scrisori de protest către autorităţile implicate şi că vom cere sprijinul cît mai multor ONG-uri.

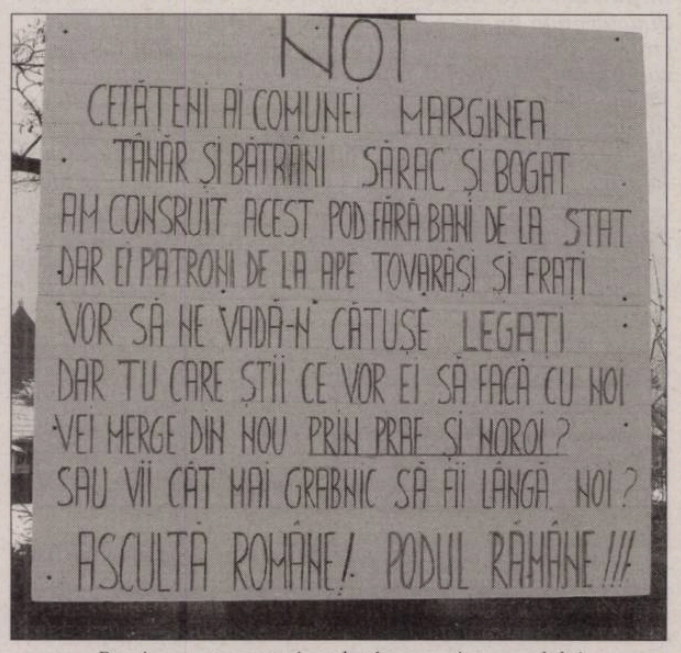

Poezie pe un panou instalat în apropierea podului din localitatea Marginea

Care a fost reacţia?

Sprijin unanim. Am fost chiar uimită să văd că, deşi era un caz de încălcare a legii, oamenii au sesizat „condiţiile speciale" şi sper să le sesizeze şi procurorii. După ONG-uri, au continuat cetăţenii. Desigur au fost şi voci care au spus că nu ar trebui să instigăm la încălcarea legii, ceea ce pot să înţeleg.

Ilegalităţi din astea...

Ce puteau să facă oamenii? Se dau autorizaţii de poduri private în România?

Erau într-o fundătură. Nu se dau autorizaţii de poduri private, regimul apelor este foarte reglementat, şi pe bună dreptate. Ca să nu încalce legea, nu puteau decît să depună sesizări peste sesizări, ceea ce au şi făcut. Au ajuns într-un punct în care aveau două soluţii – să aştepte şi să rabde pînă cînd statul se îndură de ei sau să încalce legea. Ei chiar au declarat recent în ultimul articol de la Hotnews că „numai cu ilegalităţi din astea ne ocupăm" şi au mai dat şi exemple de alte construcţii ilegale, în interes public, pe care le-au făcut. În ultimele săptămîni au strîns semnături de la 1200 de oameni din localitate, care sînt de acord cu construcţia. Vă daţi seama ce înseamnă asta? Avem o faptă penală cu 1200 de făptaşi.

Apropo de Hotnews, colegii mei de acolo au mai găsit un caz. Un director de şcoală care, împreună cu elevii şi părinţii, a construit un WC pentru şcoală. Şi acum este amendat cu 3000 de lei – pentru că nu a avut toate autorizaţiile – chiar de către Primărie, care trebuia să facă WC-ul. Hotnews chiar porneşte o campanie – „Cetăţeni care nu aşteaptă nimic de la stat".

Deci, iată mai multe încălcări ale legii.

Prespun că le-aţi spus că s-au mobilizat ONG-urile din Bucureşti, că există o petiţie pe Internet, că au ajuns pe Associated Press. Cum au reacţionat oamenii? Sînt nişte vedete ale spiritului civic acum.

Da, ştiu toate astea, am vorbit des cu ei la telefon, i-a ajutat mult. S-au simţit sprijiniţi, au fost impresionaţi că au avut semnături pe petiţie, inclusiv din Japonia, SUA, Italia. Sînt peste 1400 de semnatari acum pentru petiţie, am fost uimită să văd cît de mulţi cetăţeni au fost scandalizaţi. Iar atitudinea autorităţilor pare că s-a schimbat, sînt conciliante şi încearcă o rezolvare. În întîlnirea de săptămîna trecută au promis că în trei săptămîni asfaltează ruta ocolitoare, aşteptăm cu interes.

Mi-a atras atenţia în comunicatul dvs. expresia „societatea civilă din Marginea". Cu asta vă ocupaţi la Fundaţia PACT? Cu societatea civilă care sare de unde nu te aştepţi?

Chiar de la început, oamenii din Marginea s-au identificat ca „societate civilă". Oamenii chiar înţeleg în mod profund valoarea gestului lor, povestea aceasta nu este doar despre un pod. Au înţeles că ei nu sînt „nişte cetăţeni"?, ci societatea civilă. Reprezentanţii statului nu înţeleg realitatea aceasta, i-am întrebat de plîngerea penală şi mi-au spus că au făcut-o împotriva „unor cetăţeni". Şi ce înseamnă „nişte cetăţeni"? am insistat. „Adică nişte oameni care se adună la colţ de stradă să spargă seminţe, nişte vînzători la piaţă" – mi-a zis cineva. Deci, în mintea slujbaşului român, asocierea în interesul comunităţii nu există, asocierea are doar o conotaţie negativă. M-aţi întrebat despre PACT. Noi ne ocupăm să-i transformăm pe oamenii de la ţară în mărgineni, să devină ca locuitorii din Marginea. Desigur, nu să încalce legea, dar să fie activi, preocupaţi, să se asocieze, să facă lucruri pentru comunitate. Activitatea noastră face parte din categoria „schimbare de mentalităţi". Nu este simplu deloc, pentru că în marea majoritate a cazurilor oamenii sînt pasivi, aşteaptă să li se dea, să li se facă, de aceea nu lucrăm decît cu oameni care vor să se implice. Îi căutăm, îi „pescuim" şi le arătăm că mai sînt şi alţii ca ei – nu mulţi, dar sînt. De altfel, unul dintre beneficiarii noştri ne-a zis: „cînd v-am cunoscut pe voi, mi-am dat seama că nu sînt nebună".

Oameni cu sclipiri în ochi

Cum îi „pescuiţi"?

Mergem prin sate şi povestim despre ce facem şi căutăm „oameni cu sclipiri în ochi". Iar ei vin cu idei, uite, am putea să facem asta şi asta, şi noi le finanţăm ideile şi îi învăţăm să facă ceea ce au făcut cei de la Marginea instinctiv, să caute sprijinul concetăţenilor, să strîngă şi resurse din comunitate, să se consulte cu autorităţile. Parteneriat pentru Acţiune Comunitară şi Transformare = PACT. Adică punem oameni şi instituţii împreună, pentru acţiune comunitară, pentru a produce o transformare în comunitate. În limbaj tehnic, facem dezvoltare comunitară, contribuim la creşterea capitalului social prin dezvoltarea de organizaţii comunitare.

Şi în limbaj uman, ce se întîmplă cu aceste principii la firul ierbii? Ce voia să facă doamna care a descoperit că nu e nebună?

Doamna care nu era nebună a făcut o campanie de strîngere de fonduri în Cîmpulung Muscel şi a renovat un salon de pediatrie al spitalului din oraş. Am zeci de exemple, am finanţat şi noi WC-uri la şcoală, tot ilegale. Locuri de joacă pentru copii, fîntîni, cişmele, activităţi extraşcolare pentru copii, activităţi pentru persoane cu handicap, centre de zi pentru tineri şi bătrîni, curăţarea unui pîrîu de peturi, educaţie ecologică. În 2008 Fundaţia PACT a avut un buget de 240.000 de euro, provenit din proiecte Phare, de la finanţatori americani, şi sponsorizări de la firme şi persoane fizice.

Ce anume finanţaţi?

Finanţările noastre sînt foarte mici, 3600 de lei. Bani din care se pot cumpăra materiale de construcţie, consumabile pentru activităţi, se pot plăti costuri de transport, comunicare. Fără salarii, deci oamenii ştiu de la început că ei nu au un cîştig direct, dar vor să facă asta, muncesc voluntar. Noi insistăm să lucrăm cu oamenii simpli, cum sînt cei de la Marginea, dar nu ne iese tot timpul. În limbajul de specialitate, încercăm aşa-numitul *empowerment,* adică transformăm nişte oameni care se simt neputincioşi, în nişte oameni care simt că da, pot să-l întrebe pe primar de ce nu s-a adus apa şi pe strada lor; da, pot să sape şi ei un şanţ; da, pot să se ducă şi la vecin să îi ceară să facă acest lucru. Să ştiţi că există o rezistenţă foarte mare a oamenilor la activităţile de voluntariat în comunitate. O femeie care face activităţi voluntare la o organizaţie de-a noastră în Teleorman spune că ea preferă să nu le zică oamenilor că face voluntariat pentru că o să rîdă vecinii de ea că e fraieră „şi în loc de fiii satului, ne zic fraierii satului". Iar mediul rural este foarte divizat, ai elite care sug toate resursele satului, zece oameni maxim – primarul, învăţătorul, preotul etc. Desigur, generalizez, dar mai mereu trebuie să trecem de ei, să ne „strecurăm" pe lîngă ei, ca să ajungem să lucrăm cu oamenii simpli. O remarcă de la un primar: „păi, voi de ce veniţi aici să lucraţi cu toate mîrţoagele? Mai bine investiţi în caii de rasă". De pildă, un consiliu judeţean solicită primăriilor să coopereze pentru promovarea progamului Sapard, pentru că nu avem accesări, ne ceartă Guvernul, ne ceartă doamna UE etc. Şi primarii să facă convocare în comunitate să afle lumea că poate să ia bani de la UE. Pe cine cheamă primarul? El, vicele şi prietenii lui, directorul de şcoală, că prostimea n-are carte şi nu ştie ea ce „e" aia fonduri. Iar noi facem cursuri cu „prostimea" – cum să scrie proiecte, cum e cu fondurile, cum se fac campaniile pentru strîngerea de fonduri.

Petiţia pe Internet în sprijinul sătenilor din Marginea poate fi semnată la: http://www.petitieonline.ro/petitie-p11792050.html.

a consemnat Cristian GHINEA

Forbes Israel

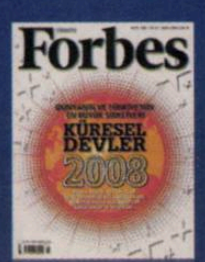
Forbes Turcia

Forbes Asia

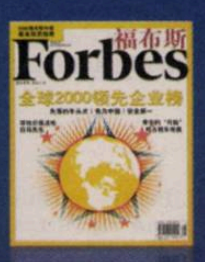
Forbes China

Forbes Japonia

Forbes Korea

Forbes Polonia

Forbes Rusia

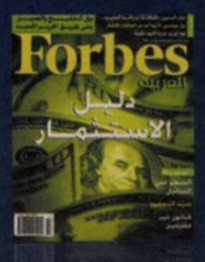
Forbes Arabia

Cea mai citită revistă de business life din lume, acum și în România

Din 23 martie,

Business-ul se scrie altfel

Forbes

România

Apare lunea, la fiecare două săptămâni

Liliana NICOLAE

Flash-uri de criză

Era în jurul prînzului. Fix într-o staţie de autobuz. Cu mîinile în buzunare, tropăiam pe loc, ca să nu îngheţ. O maşină era parcată doi metri mai încolo. Chiar în faţa unui chioşc de ziare. Mă uit în stînga – autobuzul nu se vede. Ma uit în dreapta – un tînăr la vreo 20-25 de ani, înalt, slab, cu o geacă cu glugă. Are în mînă o rangă. Cît ai clipi, loveşte geamul maşinii de lîngă chioşcul de ziare. Îl sparge. Aruncă ranga, ia o borsetă de pe scaunul din dreapta şoferului şi fuge. Dus a fost. Nici o reacţie. Toată lumea din staţia de autobuz rămîne consternată. Ne uităm unii la alţii. „Ce a fost asta?“ Un bărbat care vorbea la telefonul mobil rămîne cu mîna undeva în aer, ca şi cînd ar fi vrut să facă un semn în direcţia fugarului, să-i spună: „Stai, domne! Unde te duci?“. Doi bătrîni se opresc şi întorc capul. Miraţi. Zgomotul geamului spart parcă nici n-a fost. S-a pierdut în vuietul străzii printre claxoane, motoare, voci. Totul e ca o scenă dintr-un film care se derulează pe repede înainte, apoi, brusc, cu încetinitorul, pentru ca apoi un regizor imaginar să zică „Stop!“ şi imaginea să încremenească pe ecran, cu oameni şocaţi, lipsiţi de reacţie. Numai că totul se desfăşura nu pe vreun ecran, ci sub ochii mei, la cîţiva metri, pe trotuarul plin de lume, sub ploaia măruntă şi rece.

Brusc, totul revine la normal. În urmă – feţe încă surprinse. Bărbatul care vorbea la telefon are ce povesti, iar o femeie se opreşte la chioşc, să cumpere un ziar. Şi comentează: „Doamne! Ce repede s-a întîmplat! A făcut ţăndări geamul maşinii!“. „Ce maşină?“ – întreabă vînzătorul. Femeia apucă doar să facă un gest în direcţia unde este parcată maşina şi vînzătorul ţîşneşte din chioşcul de ziare. Dumnezeule, era maşina lui! „Încolo a luat-o!“ – şi tînărul fuge în direcţia arătată. Speriat. La fel rămîn şi eu pe trotuar, în staţia de autobuz. Speriată.

Se fură arme

Ajung acasă. Deschid televizorul. Se întretaie ştirile. De criză. Buget. Inflaţie. Concedieri. Şomaj. Tăiat din salariu. Moştenire grea. Datorii. Economii. Se fură arme. Se împuşcă oameni în stradă. Doi dintre ei mor. Incidentul scoate la iveală realităţi incredibile. Aflu că poţi să ieşi din închisoare luni de zile, pentru ca apoi să te întorci (dacă eşti fraier). Că se şi dă o... învoire, o permisie. Ca în armată. Primeşti o hîrtie de la judecător: du-te acasă, la spital, la staţiune, fă ce vrei! Mai aflu că peste 100 de condamnaţi nu s-au mai întors la închisoare după ce le-a expirat „permisia“ şi că nu s-a prea străduit nimeni să-i caute.

Doi homosexuali se ceartă – se mai spune la TV. Făceau cîrnaţi şi nu s-au înţeles asupra lungimii lor (pe bune!). Unul moare înjunghiat. Celălalt e arătat cu cătuşe la mîini. Un om simplu. Un amărît. Analize. Comentarii. „Ţara se duce de rîpă!“ „Intrăm în faliment.“ „Ne ia dracu'!“ „Trebuie să facem economii!“ Văd un parlamentar care spune că el nu vrea să renunţe la călătoriile cu avionul la clasa business. Ce dacă e criză?! „Statul trebuie să asigure toate condiţiile pentru parlamentarii săi, care au un anumit statut“ – spune la televizor parlamentarul de la nu ştiu ce partid. Nici nu contează. E un anonim. Un amărît. Pe care-l înjur. Scurt.

Mai aflu că Parlamentul vrea să-şi facă televiziune. Şi seră. Doar televiziunea costă peste 600.000 de lei – într-o

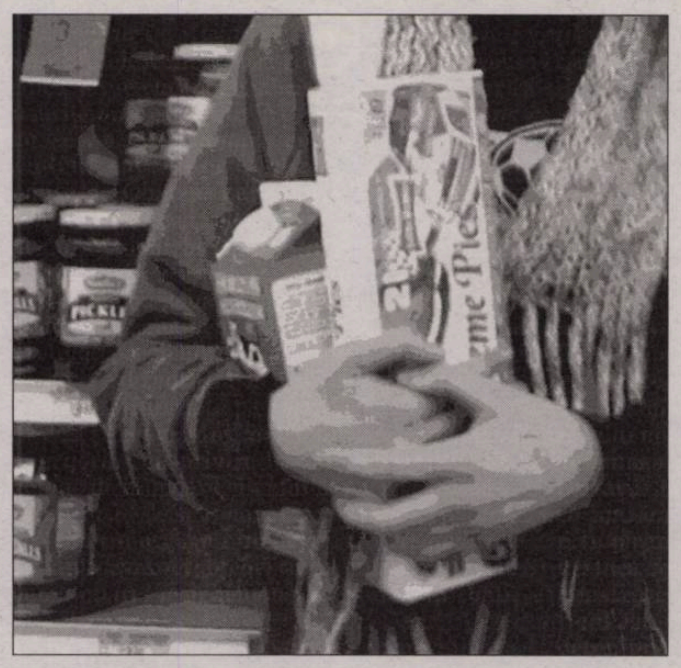

primă fază. Asta în condiţiile în care, oricum, bugetul Camerei Deputaţilor e cu 19% mai mare decît anul trecut. (Peste cîteva zile, din nou, la televizor, aveam să aflu că, după îndelungi dezbateri, parlamentarii „au renunţat“ să-şi mai facă televiziune şi seră.) Din nou comentarii. Analize. „Ţara se duce de rîpă!“ „Intrăm în faliment.“ „Ne ia dracu'!“ Mă trezesc că am acelaşi sentiment ca în staţia de autobuz, pe trotuar. Sînt speriată.

Nu are lumea bani?!

Închid televizorul. Deschid calculatorul. Pentru că sînt speriată în perioada asta de criză, îmi trece prin cap (!!!) că pot să-mi pierd slujba, aşa că mă gîndesc că n-ar strica să-mi găsesc ceva de rezervă. O colaborare... orice! Aşa că mi-am pus CV-ul pe nişte site-uri de recrutare online. Şi iată că şi azi am primit cîteva mesaje. *Best jobs* – îmi propune, nici una nici două, printre altele, un post de grădinar, unul de tipograf, altul de *babysitter*. De ce nu? – îmi spun, zîmbind (pentru prima oară pe ziua aceea).

O prietenă îmi trimite pe mail o o glumiţă. De criză, bineînţeles. E o poză cu o reclamă contrafăcută la adidaşii Reeboc (!): premierul Boc, în miniatură, încearcă să coboare dintr-un imens adidas. Comentariul: „Nu contează dacă eşti mic. Contează să trăieşti pe picior mare“. Mă rog... să rîdă cine vrea!

Mi-am mai sunat cunoştinţele. Că – bănuiesc – aşa trebuie să facă omul în situaţii de criză. Se agită, caută soluţii. Niciodată n-am auzit mai multe văicăreli, oftaturi: „O să fie greu“, „Un an crîncen“, „Îţi dai seama că nu mai angajează nimeni pe vremurile astea!“, „E un an în care trebuie să stăm cu capul la cutie şi să aşteptăm să treacă valul!“ şi tot aşa...

Mai tîrziu trec pe la supermarket. Sînt, iarăşi, un pic speriată. Multă lume agitată. Dar din alte motive. Nimeni nu pare să se uite – ca mine! – de cinci ori la un produs înainte să-l arunce în coş. Îl ia, şi gata. Eu – ca niciodată! – mă uit la preţ, la termenul de garanţie, la firma producătoare, mă gîndesc bine dacă chiar îmi trebuie sau nu. Nici nu ştiu ce mai îmi trebuie, de fapt! Aşa că mă prezint la casă doar cu cîteva produse. O întreb pe vînzătoarea care nu mai pridideşte citind coduri de bare dacă se simte criza, dacă au scăzut vînzările. „Da' de unde?“ – îmi răspunde femeia. „Parcă e mai rău! Dumneavoastră? Doar atît?!“

Mă sună o prietenă. E ziua ei şi vrea să ne scoată în oraş, la un restaurant cu specific spaniol. Destul de scump. Îmi spune însă că în seara aceea toate locurile sînt ocupate. Nu are lumea bani?! E criză?!... Eu am avut noroc că am cumpărat cadoul de la reduceri!

Croşetatul

Mai pe seară, fac un drum cu metroul. Oamenii-s la fel de „cenuşii“ şi de trişti ca întotdeauna. Tineri – cu căştile înfundate în urechi. Un om în toată firea se joacă la telefonul mobil şi face un zgomot enervant. Tot felul de piuituri. Trag cu coada ochiului la ziarul femeii de lîngă mine. Un tabloid. Acelaşi lucru îl face şi femeia de pe scaunul celălalt, fără să se uite însă direct în ziarul larg deschis. La fel ca mine, trage cu ochiul, atentă să nu o vadă cineva, de parcă ar face ceva nepermis.

Ce aflu din tabloid? Că lui „Băse nu-i place de Joe“ (Joe fiind noul iubit al Elenei Băsescu) şi că... dacă te tai sub limbă, eşti mai tare în pat! Iar iubitul Danielei Gyorfi a făcut chestia asta şi cică are nişte performanţe impresionante. Mai aflu că nu ştiu ce vedetă cheltuie lunar 1500 de euro pentru... frumuseţe. Nici un cuvînt despre criză!

La ieşirea din metrou, o femeie îmbrobodită vinde ghiocei. Hm! Zîmbesc... Vine primăvara! Poate că şi criza o să se vadă altfel! Un copil, înfofolit şi el, rămîne cu ochii pironiţi într-o vitrină. Picioarele i se împleticesc ca ale unui om beat, în timp ce maică-sa îl trage după ea prin mulţimea care intră-iese de la metrou. Mă face să zîmbesc mogîldeaţa asta. Şi mă opresc un pic. De ce sînt speriată? Pentru că e criză, bineînţeles!

Însă merg alene spre casă. Ploaia a stat. Îmi amintesc că, totuşi, am un loc de muncă (unde mi s-a tăiat din salariu, ce-i drept, pe motiv de criză, dar am un loc de muncă!), îmi amintesc că am bani pe card şi ceva bani într-un depozit, la bancă. De ce mă sperii?!

Îmi mai amintesc că am citit recent într-o revistă despre un nou stil de viaţă. *Downshift*. Cică e întîlnit mai ales în Occident. Ce înseamnă *„downshift“?* Simplitate. Tot mai mulţi oameni, sătui pînă peste cap de munca în corporaţii, de fuga după bani, renunţă la slujbă şi aleg să trăiască simplu şi frumos. Cîştigă mai puţin, dar trăiesc mai intens. Nu mai lucrează de dimineaţă pînă seara, sau în week-end-uri, alergînd între casă şi serviciu, între termene de predare, telefoane, rapoarte. Lucrează acasă, cîteva ore pe zi sau cîteva zile pe săptămînă. Fac lucruri care nu îi solicită prea mult şi lucruri care le plac. Pe de altă parte, redescoperă plăceri mici, pasiuni uitate. Gătitul. Mersul pe jos. Plimbările. Întîlnirile cu prietenii. Natura. Cititul. Croşetatul. Scrisul.

PUBLICITATE

Ştiri nebăgate în seamă

● **Poate lumea a treia să supravieţuiască în perioada crizei?** Cotidianul francez *Le Figaro* i-a provocat la un dialog încrucişat pe fostul preşedinte democrat al SUA, Bill Clinton, şi pe fostul ministru de Externe (actualmente secretar general adjunct al ONU), Philippe Douste-Blazy. Interviul pleacă de la premisa că cea mai mare parte a populaţiei trăieşte sub pragul sărăciei. Ambii interlocutori au strîns zeci de miliarde de la guverne, de la firme şi de la donatori individuali, şi au coordonat campanii de luptă împotriva sărăciei şi a epidemiilor. „În lumea a treia, în fiecare minut mor doi copii din cauza unor boli pentru care, în Occident, există tratament" – aminteşte Douste-Blazy. Aşadar nu e decît o problemă de costuri pentru a eradica acele boli în zonele subdezvoltate. Odată cu criza economică globală, contribuţia financiară a ţărilor occidentale la fondurile de ajutor va fi mai mică – ceea ce presupune o regîndire a politicilor de finanţare. Unitaid – una dintre cele mai mari organizaţii mondiale angajate în finanţarea medicamentelor şi a tratamentelor pentru ţările sărace – este şi prima care s-a reorientat: susţinută în continuare de organisme internaţionale, precum UNICEF sau OMS, Unitaid se bazează în următoarea perioadă mai degrabă pe sprijin individual. Partenerul şi susţinătorul organizaţiei, Bill Clinton, spune, pragmatic, că „banii trebuie strînşi ca într-o campanie electorală. Atunci cînd oamenii cred într-o cauză, dau". (după *Le Figaro Magazine)*

● **Democraţia i-ar putea salva pe extremişti.** Peste 6000 de oameni au protestat săptămîna trecută, în Germania, împotriva extremei drepte şi a sloganurilor tot mai „tăioase" lansate de Nationaldemokratische Partei Deutschlands (NPD), cel mai vechi şi mai puternic partid de extremă dreaptă din Germania postbelică. Cu cîteva zile înainte, NPD ceruse Guvernului federal ajutoare financiare; costurile pentru staful partidului se ridică la 110.000 de euro lunar, în vreme ce încasările nu depăşesc 30.000 de euro; în plus, partidul mai are de plătit chirii şi cheltuieli de întreţinere, la care se adaugă penalităţi şi numeroase amenzi. Pe scurt, NPD e în pragul falimentului. Fără un ajutor urgent din partea statului, partidul „îşi vede periclitată existenţa politică" – au declarat liderii săi. Existenţa partidului este periclitată nu numai de problemele financiare, ci şi de prevederile Constituţiei: NPD este acuzat frecvent de neonazism şi mulţi germani cer cu insistenţă interzicerea acestui partid. (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung)*

● **Dalai Lama şi autorităţile chineze.** La 50 de ani după revolta împotriva Chinei, Dalai Lama a acuzat regimul de la Beijing că a adus „infernul pe pămînt" în Tibet, provocînd „moartea a sute de mii de persoane" şi a declarat că lupta va continua cu mijloace non-violente. „Religia, cultura, limba şi identitatea tibetanilor sînt pe cale de dispariţie, iar tibetanii sînt consideraţi criminali care merită doar să moară" – a mai spus Dalai Lama la Dharamshala, localitatea indiană unde se află Guvernul tibetan în exil, în faţa a peste 10.000 de oameni veniţi din toată lumea. „Minciuni" – a declarat un purtător de cuvînt al Ministerului de Externe chinez. „Clica lui Dalai Lama confundă negrul cu albul şi pune în circulaţie doar zvonuri. Reformele democratice sînt cele mai ample şi mai profunde din istoria Tibetului." Pentru a „susţine" reformele, autorităţile chineze au trimis trupe în Tibet şi în zonele învecinate. Şi au cerut Congresului SUA să scoată de pe ordinea de zi rezoluţia prin care se cere încetarea represiunii în Tibet. (după *La Stampa)*

Cu ochii-n 3,14

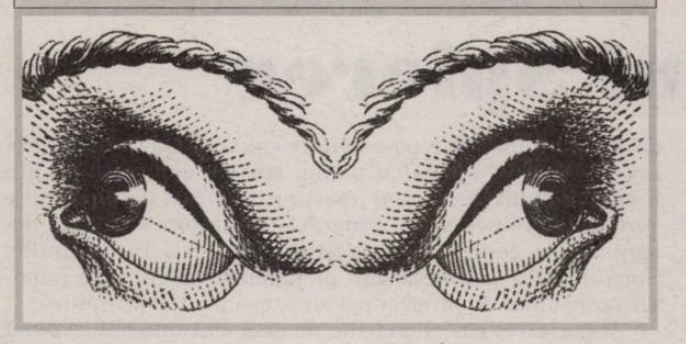

SPRE DEOSEBIRE DE DIVERSE DOAMNE ŞI DOMNIŞOARE CU TREI STELE DEDESUBT, UN PLUS DE PREŢUIRE SE MĂSOARĂ ÎN CENTIMETRI CHELTUIŢI AIUREA

● Înainte de alegerile americane, cînd Obama şi McCain şi-au făcut publice cîte zece preferinţe muzicale, toţi au ţinut să remarce gusturile lui Obama: Marvin Gaye, Bruce Springsteen, Nina Simone, Aretha Franklin. Adevărul e că lista lui McCain nu doar că era mult mai personală şi mai onestă (spre deosebire de opţiunile lui Obama, care aveau mai toate cîte-un mesaj electoral subliminal: „Ready or not", „Gimme shelter", „Yes we can" etc.), dar conţinea şi cel mai bun cîntec din cele douăzeci alese de cei doi: „Good vibrations" de The Beach Boys. Sper că acest comentariu n-o să-i irite pe obamaioţi tocmai acum. (**M. C.**)

● În ultima săptămînă am primit telefoane de la diverse doamne şi domnişoare ca să mă felicite pentru redacţia sexy din care fac parte. Din păcate, am aşteptat degeaba un show de 8 Martie din partea colegilor noştri, că tot e la modă. Oare intelectualii nu se pot dezbrăca decît pe Debussy? (**A. P.**)

● Pe DN1, între Paralela 45 şi Băneşti a apărut un indicator: „Hotel Agatha Christie", cu trei stele dedesubt. Odată cazat acolo, prin cine ştie ce localitate izolată, nu pot decît să-mi închipui că ai afla de nişte crime care tocmai s-au comis prin apropiere, că tu însuţi te afli pe o listă a celor zece negri mititei sau că un domn cu mustaţă va veni să te întrebe ce ştiai despre vecinul din camera de-alături. (**A. M.**)

● Cel mai frumos gînd – dacă mai există asemenea „fenomene" – citit săptămîna trecută în presa românească: „Sper să nu-mi luaţi în nume de rău că v-am scris «de mînă»; pentru mine este un plus de preţuire faţă de dvs." (profesoara Livia Petrescu din Oneşti, într-o revistă pe care e inutil s-o numesc). (**R. C.**)

● Acuma, că tot ne cred italienii un popor de violatori, ţin să le transmit că unul dintre cei mai mari actori porno – calitate ce se măsoară în centimetri şi mii de scene – este un român pe nume Steve Holms, născut în 1961 la Sibiu. Îl ştie Cicciolina. (**M. C.**)

● În articolul antifumători de săptămîna trecută, Lucian Mîndruţă se indigna că statul plăteşte tratamentele anticancer ale acestora. Şi mie mi se pare revoltător – de aceea vin cu o (foarte modestă) propunere: statul, într-adevăr, să nu mai plătească aceste tratamente (iată o idee care nu i-a venit nici lui Ceauşescu, atît de econom cu sănătatea noastră!), iar „terminalii" să fie filmaţi pe ultima sută de metri ca să dea un (anti)exemplu edificator. Păi, vă daţi seama, dle Mîndruţă, ce *rating* ar face emisiunile alea? Pfiuuu! S-ar scoate şi banii cheltuiţi aiurea... (**a. l. ş.**)

S-A INVENTAT O NOUĂ FORMĂ (CIUDATĂ, DAR PLĂCUTĂ) DE ŢARĂ: BUCUREŞTIUL DIN COPACI

● Azi, pe la amiază, văd pe ecranul mobilului un apel de la un număr fix din provincie, începea cu 0268... „Din ce judeţ o fi ăsta şi oare cine mă caută, că nu ştiu să mai fi primit vreun apel care să înceapă cu 0268?...", mă întreb în mintea mea. „Hai să răspund totuşi, cine ştie...", îmi zic. Răspund. Aud o voce: „Vă rog să mă scuzaţi, am greşit". Şi închide. Să înţeleg că s-a inventat o nouă formă de comunicare – telefonul de scuze?... (**M. V.**)

● Nu am mai fost de mult prin parcurile Capitalei. Între timp, s-a întîmplat, printre altele, ceva binevenit: unele dintre ele au fost dotate cu aparate de fitness. Locurile de joacă în cauză sînt un fel de săli în aer liber: senzaţia pe care o ai dînd la fiare într-o urmă de natură e... ciudată, dar plăcută. (**I. P.**)

● Înainte de deschiderea primăvăraticului *Salon du Livre* de la Paris, unde Mexicul va fi, anul acesta, ţară invitată, revista *Lire* a făcut un interviu cu cel mai cunoscut scriitor mexican al momentului, Carlos Fuentes. Întrebat în ce fel îl afectează ecourile la romanele sale, Fuentes a răspuns (cam cum ar fi făcut-o Virginia Woolf dacă ar fi întrebat-o cineva): „Nu citesc niciodată cronici, mă apuc rapid de următoarea carte. Dacă aş citi ce spun alţii despre mine, aş lua-o razna, m-aş enerva şi m-aş simţi rău, iar nevastă-mea s-ar supăra foarte tare". Cînd o să scrie, în cele din urmă, cineva o carte despre nevestele, amantele şi mătuşile *Boom*-ului latino-american? (**S. S.**)

● Apropo de topul intelectualilor sexy, 1) performanţa de a mă situa pe locul doi n-o pot trece la CV, nu!? şi 2) nu doar că *Dilema veche* este polul *sexyness*-ului cu IQ, dar cei mai mulţi intelectuali sexy sînt născuţi, exceptînd Bucureştiul, în Rîmnicu Vîlcea sau primprejur. La oltence fierbinţi, olteni pe măsură! (**M. C.**)

● Oare de ce copiii mănîncă lipici, gumă de şters, calciu de pe pereţi şi clei din copaci? Există o explicaţie ştiinţifică? (**M. C.**)

ÎN VITRINA GOALĂ A UNUI FOST CONTEXT, DENSITATEA DE NUME INFLUENŢASE NEGATIV ETAPA

● În Crîngaşi, în vitrina goală a unui fost magazin de electronice, un afiş pe cît de candid, pe atît de în ton cu criza financiară: „Ne-am mutat lîngă bar". Adică un fel de... „centură de siguranţă", după cum a numit preşedintele Băsescu, diplomatic, nevoia de împrumut extern. (**S. G.**)

● M-a amuzat să găsesc, pe un site stîngist/marxist/*whatever,* marea descoperire mare că aş fi neoliberal pentru că am spus nu-ştiu-ce în nu-ştiu-ce context... Da, şi? În caz că e nevoie (pentru că văd că tovarăşii cam bîjbîie), o spun chiar eu – o spun şi o repet: *da, sînt* neoliberal! *Chiar şi* după „ce s-a întîmplat"! În fond, dacă stîngiştii/ marxiştii/*whatever* pot crede în continuare în comunism, găsind că a fost „prost aplicat" (timp de 40 de ani!!), de ce nu pot crede şi eu în neoliberalism, considerînd că nu s-a întîmplat decît un scurt derapaj (inevitabil, dată fiind libertatea... de mişcare) stopat la timp? Păi, frumos e să arunci şi copilul odată cu apa din copaie?! Ţ-ţ-ţ... (**a. l. ş.**)

● Din ciclul „Ce tîmpenii mai spun stîngiştii": o tovarăşă marxistă de la o universitate americană, care a susţinut o prelegere a cărei teză era că Mungiu a plasat dinadins povestea din *4,3,2* în comunism pentru că voia să arate nedreptăţile comunismului (ăăă... *duh!),* căci povestea se putea întîmpla şi în România postcomunistă (cu spaima că fetele vor fi prinse de miliţie?! *I don't think so!)*... Şi că, oricum, *4,3,2* e o „melodramă" (!!). Păi, eu zic că, la densitatea de enormităţi emanată de tov. profesoară, putea spune că e şi comedie muzicală... (**a. l. ş.**)

● Te cheamă Eugen şi ai o firmă de servicii funerare. Ce nume-i dai? Simplu: EUGEN-RAI-IMPEX SRL. (**D. S.**)

● O pacientă şi-a întrebat doctoriţa de familie de ce se simte rău de ceva vreme şi a primit următorul răspuns: „De la meteorit, doamnă!". Cică un meteorit trecuse prea aproape de Pămînt şi influenţase negativ stările noastre de spirit. De ce nu de la conjuncţia lui Venus cu Jupiter? Sau de la Elodia? Ca să fie mai pe şleau, propun Ministerului Sănătăţii să scoată la concurs următoarele posturi: vraci de familie şi astrolog de gardă, pentru situaţii de urgenţă, cum ar fi cea în care meteoritul s-ar ciocni cu planeta noastră. (**A. P.**)

● După trei zile de meciuri din etapa a 19-a a Ligii lui Mitică, un mesaj concluziv în noaptea de duminică, pe postul GSP TV: „Un an de zile jucătorii să fie plătiţi cu salariul minim pe economie". Semnat: Isărescu. (**R. C.**)

Paul BREAZU

Shot in the Dark

– trei nopți de martie –

Bucureștiul va trăi trei nopți de muzică pe care n-ar trebui să la rataţi. După cum urmează:

13 martie: Deine Lakaien – 20 Years of Electronic Avantgarde *(Fratelli Studios).* În pofida numelui pompos al turneului – unul care preia titlul ultimului lor album, scos acum doi ani –, duo-ul german nu e chiar cel mai avangardist grup care a activat într-un gen muzical, *dark wave*-ul, în care avangarda s-a numit, în acele ciudate şi îndepărtate vremuri de început de ani '80, Fields of the Nephilim sau Clan of Xymox. Trupă formată în 1985, de dirijorul Ernst Horn şi de studentul la teatru Alexander Veljanov, Deine Lakaien va aduce la Bucureşti ceva din întunecatele melancolii şi bizarerii grandioase ale post-industrial-ului german (ca o curiozitate, numele trupei a fost inspirat de un cîntec al influenţilor Einstürzende Neubauten), cuplate cu o frivolitate îndeajuns de pop încît să fi dus cîntecele trupei din München în topurile muzicale, iar pe cei doi membri ai ei la contracte cu case de discuri ca Sony sau EMI. Eveniment organizat de Chromatic Vision Entertainment.

14 martie: Laurent Garnier (Fratelli Studios). Sfîrşitul anilor '80 în Manchester a fost unul din cale-afară de vesel şi petrecăreţ. Era epoca Haçiendei şi a *acid house*-ului, a lui Tony Wilson şi a pantalonilor *baggy*. Pe vremea aceea, Laurent Garnier, un fost angajat al bistro-ului Ambasadei Franţei de la Londra, alesese să se mute în oraşul Diavolilor Roşii. De acolo pînă la pupitrul de DJ din faimosul club n-a mai fost decît un mic pas, prilejuit de o întîlnire providenţială cu Mike Pickering, rezidentul locantei mancuniene. Au trecut peste 20 de ani, iar Garnier încă mai învîrte discuri. De data aceasta la Bucureşti, într-un show oferit de The Mission.

27 martie: Sven Väth – The Sound of the Ninth Season *(Arenele Romane).* Anul 2008 a fost cel de-al nouălea petrecut de Sven Väth în iconicul club Amnesia din Ibiza. La fel ca în fiecare dintre ei, germanul ne-a livrat încă una, a noua, dintre compilaţiile concluzive ale sezonului de party-uri de pe insula spaniolă, compusă din două mix-uri care adună succesele muzicale ale anului, fie că vorbesc aici de piesele unor nume cunoscute, precum Mathew Johnson, Sasha sau Radio Slave, fie că mă gîndesc la artişti ceva mai obscuri, ca Ahmet Sisman, Quenum sau Sven Tasnadi.

După ce în Ibiza sînt trase obloanele, Väth alege să ducă imnurile verii în alte părţi ale lumii. Pe 27 martie, DJ-ul/producătorul german şi *The Sound of the Ninth Season* se vor auzi la Arenele Romane din Bucureşti, alături de Andre Galuzzi, Chris Tietjen şi Jacek Sienkiewicz, într-un eveniment produs tot de The Mission.

Ana-Maria ONISEI

Pădurea lui Spierer

Simon Spierer, un colecţionar de artă, priveşte frontal obiectivul aparatului de fotografiat, o privire adîncă şi mîndră care se scurge şi te învăluie picătură cu picătură de deasupra obrajilor supţi. Fotografia a fost făcută tîrziu, aproape de moartea lui, în 2005. Ochii sînt ascunşi în orbite şi licăresc doar ca să transmită – deloc puţin lucru, de altfel – iubire şi o posesivitate caldă. Sculptura al cărei arc îl cuprinde strîns cu palma stîngă, un González din bronz intitulat *Daphné,* îi aparţine. De fapt, despre asta e vorba: despre posesiune generată de o iubire febrilă şi despre ůn soi de mîntuire terestră, prin artă. În fotografie, Spierer arată ca un călugăr, pe jumătate angelic, pe jumătate consumat de propria pasiune, cea pentru sculptură.

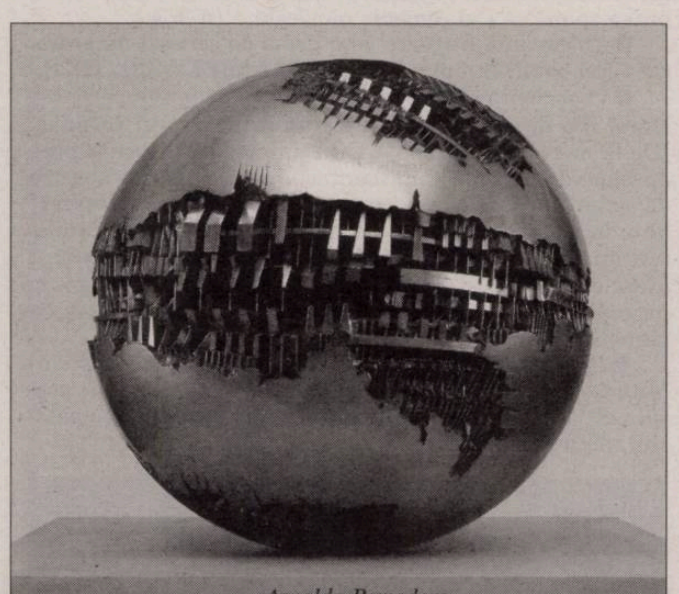

Arnaldo Pomodoro

Majoritatea colecţionarilor de artă sînt înnebuniţi după pictură – obişnuia să spună Spierer –, dar foarte puţini s-au gîndit să adune sculpturi cu greutate – şi la propriu, şi la figurat – într-o colecţie personală. Evreu, născut în Italia, avînd însă şi cetăţenie elveţiană, Spierer a făcut un gest deopotrivă ingrat şi splendid în pragmatismul lui: a folosit viciul ca să dea curs unei pasiuni, devenite acum beneficiu universal, cel puţin pentru privitori. A investit o parte din banii pe care i-a cîştigat din afacerea lui cu tutun brut – dobîndise vicleşugul lucrînd alături de comercianţii en gros din Virginia sau Africa de Sud – în sculpturi, pe care, începînd cu anii '50, s-a apucat să le colecţioneze. Principiul colecţiei care după moartea lui circulă prin lume (de drept, aparţine muzeului din Darmstadt, Germania) şi care poate fi vizitată pînă în aprilie la MNAC, e *verticalitatea*. O „Pădure de sculpturi" – acesta e titlul – colecţia unui Spierer care, din apartamentul lui din Geneva, îi povestea unui jurnalist cum copacii de pe strada pe care locuia îl făcuseră să „ridice" o altă pădure, personală, din bronz, fier şi lemn. Ernst, Moore, Giacometti, Lobo, Melotti, Fontana, Richier, de Pury, González, Brâncuşi, cu lucrările lor moderne şi celebre, sînt cîţiva dintre cei adunaţi de Spierer, pe care îi puteţi vedea acum şi la MNAC. Evreul cu privirea ca o lacrimă îi achiziţiona instictiv. Cumpăra, pur şi simplu, ce îi plăcea. Cu două excepţi: González şi Brâncuşi, pe care şi-i dorise cu orice *preţ* în această colecţie. Pe González îl îmbrăţişează în fotografia descrisă mai devreme. Pe Brâncuşi îl are „în spate" într-o altă fotografie, unde, cînd veţi vizita expoziţia – care face şi un itinerar al poveştii colecţiei şi a colecţionarului –, îl veţi vedea pe Spierer aşezat printre sculpturi şi secondat de *Pasărea în spaţiu,* un bronz polisat, aşezat pe o bază de marmură. Spun „secondat" pentru că nu mi-e clar cine domnină această expoziţie: felul puternic, curat şi, de aceea, contradictoriu, în care Spierer îşi transmite pasiunea, sau Brâncuşi, Ernst, Moore, Giacometti Lobo, Melotti, Fontana, Richier, de Pury, González...

Ca un supraveghetor omniscient, Warhol priveşte de pe un perete carnavalul şi rece, şi viu al sculpturilor. E singura piesă care face notă „discordantă" cu „Pădurea de sculpturi". Warhol i-a făcut portretul lui Spierer. Cînd s-a întîlnit cu artistul, la Paris, Spierer era deja cunoscut în mediul artistic. I-a spus că şi-ar dori să-l aibă în tabăra de creaţie pe care o organiza, în anii '70, la Boissano. Warhol i-a răspuns că nu-l pasionează decît Marilyn Monroe şi Mao, iar Spiere a contracarat: „Mi-ar plăcea să le faceţi un portret cîinilor mei". Tabloul lui Warhol îl înfăţişează pe Spierer – simplu, chel şi colorat – alături de cei doi cîini ai săi, nişte ogari cu boturile stilizate.

Cînd am vizitat expoziţia-colecţie, o tînără, probabil studentă la artă, măsura de la distanţă, cu degetul flexat în aer, proporţiile *Păsării* lui Brâncuşi. Spierer privea asta de la etaj („Pădurea de sculpturi" e la parterul muzeului), iar sculpturile *Bătut de vînt* a lui Baltasar Lobo – superbă pentru greutatea şi, în acelaşi timp, curgerea, maleabilitatea pe care reuşeşte să o exprime –, *Axa cerească* a lui Arnaldo Pomodoro şi *Licornul* lui Daniel Spoerri deveneau preferatele mele.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 266 ● 19-25 martie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“
pagina **3**

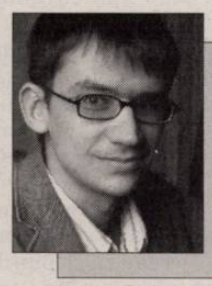

Matei Martin
„E rău. Deci e bine“
pagina **19**

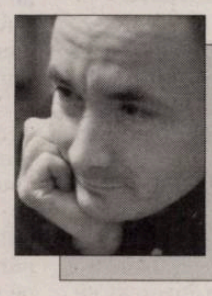

„Citirea online
şi lectura pe hîrtie“
interviu cu
Călin Fusu
pagina **20**

Distracţia în comunism

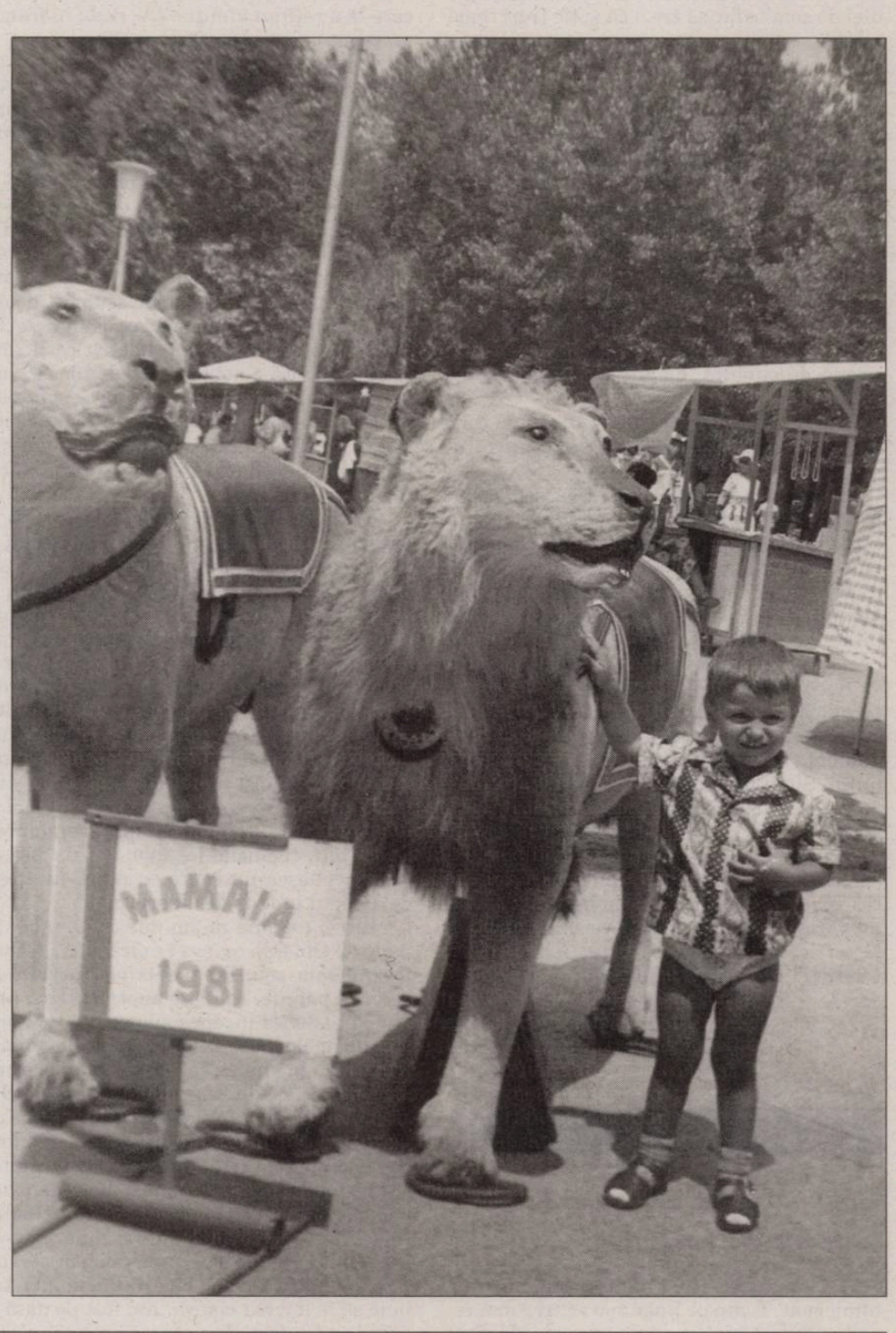

5 948467 000247 12

„O, țară tristă, plină de humor…“

G. BACOVIA – „Cu voi…“ (1930)

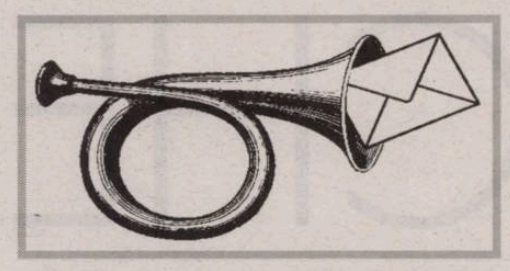

Nr. 264: *„Ghid TV pemtru oameni deştepţi“*

Două preferinţe argumentate

Oliver se întoarce – TVR 2. De ce?

1. Pentru că bucătarul nu are şorţ, bucătărie din inox, ingrediente greu de găsit;

2. pentru că foloseşte zahărul brut din motive nutriţionale;

3. pentru că fundalul se schimbă odată cu reţeta;

4. pentru că are o grădină şi un grădinar;

5. pentru că Jamie Oliver a încercat să înlocuiască *junk food* cu *healthy food* în meniul şcolilor din Anglia;

6. pentru că mîncarea e colorată;

7. pentru că prezentatorul e un altfel de şef şi mai puţin dichisit, şi simplu;

8. pentru că pasiunea e un ingredient esenţial;

9. pentru că detaliul formatează imaginea de ansamblu;

10. pentru că mereu mă îndrept spre bucătărie la sfîrşit.

P.S. pentru că micile secrete strecurate între un vîrf de cuţit de sare şi o lingură de ulei de soia te fac să crezi că şi ţie ţi-ar reuşi reţeta.

D'ale lu' Mitică – TVR 2

E lumea pe care o văd în satul bunicilor. Aceeaşi logică infailibilă şi atît de personală guvernează, fără drept de apel, ambele sate. În lumea asta totul devine subiectiv, personal şi argumentele vin la fel de uşor ca jurămintele pe cele sfinte. Registrele se succed, adesea, într-o viteză ameţitoare: eşti cu zîmbetul pe buze, în timp ce vezi batiste strînse sugestiv pe lîngă gură.

Tocmai cînd să devii serios se porneşte o tiradă de cuvinte, menită să demonstreze ceva.

Zîmbetul revine de undeva de după colţ. Pînă la urmă, demonstrează autenticul omogen.

Priviţi... pe cînd Putin şi Băsescu discută *via* telefon despre gaz, pe cînd Obama semnează cecuri de miliarde, pe cînd calota glaciară anunţă încălzirea globală – oamenii trimit scrisori şi se ceartă pentru prune, pămînt, pînă la urmă, pentru orgoliu şi demnitate la ei acasă! O fac natural şi fără reţineri, privind strîmb la cameramanul care-i va duce la domni, la Bucureşti, şi de acolo pe micile ecrane. Atîta timp cînd nu se difuzează în acelaşi timp cu *Surprize, surprize,* audienţa e asigurată de toţi locuitorii cătunului. Şi nu numai! Şi între actul 2 şi actul 3, vocea stimabilului Mitică Popescu mai spune, cu tîlc, cîte una-alta. Aparent detalii. Aici vorbele sînt şi minciună şi adevăr, şi sinceritate şi ipocrizie. Oamenii sînt patetici (patetic – aşa cum e definit în *DEX,* şi nu varianta americană) şi vorbesc tare. Nu le e frică să vorbească tare. Asta atrage întotdeauna atenţia. Subscriu.

Cristina PĂTESCU
cristina_patescu@yahoo.com

Actualităţi

Omama, ghioceii, brînduşele şi eu

Parcă timpul trece mai repede, nu spun nimic nou. Toate pe lîngă noi se trec mai repede. Sîntem aici ca să ne trecem. Mă simt ca pe un tobogan. Nu sînt singură. Cu mine şi pe lîngă mine alunecă multe. Şi ghioceii. Dacă apuc să-i văd o dată pe anotimp, trebuie să fiu mulţumită. Înainte îi ţineam săptămîni întregi pe masă, aranjaţi cu grijă într-un pahar, fiecare căpşor sprijinit frumos cu bărbia pe margine, nici prea înghesuiţi, nici prea rari, în cerc perfect, privind ca de la mantinelă iureşul lumii. Mama mea, învăţătoare, aducea zilnic bucheţele acasă, timp de mai multe zile. Atunci nu era copil care să nu aducă la şcoală ghiocei. Ghioceii, şcolarul şi învăţătoarea erau de nedespărţit. Astăzi, nici un copil de-ai celor înstăriţi nu mai vine cu ghiocei la şcoală. De bonton sînt cactuşii sofisticaţi, cu frunze bizare şi flori ireale. Iar ghioceii îi vezi o zi sau două, pe urmă dispar şi nu poţi să-i mai revezi pînă la anul pe vremea asta, încă o zi sau două. Se trec mai repede. Timpul lor s-a scurtat.

Cînd mama mi-i aducea acasă, îi dezlegam din aţele întotdeauna prea multe şi prea strînse. Ţigăncile îi înfăşurau şi-i legau, în felul în care îşi legau şi sugarii cu faşa, atît de strîns, încît uneori aţa tăia codiţele fragede. Parcă mă durea pe mine şi îmi părea rău după fiecare căpşor ce se legăna pe o codiţă prea scurtă. Nu i-aş fi pus pentru nimic în lume legaţi în pahar. Unele firişoare erau doar îmbobocite. Cine n-a văzut boboc de ghiocel, aceluia trebuie să-i spun că ghiocelul îmbobocit are ceva de purtător de lance. Bobocul e drept şi ascuţit la vîrf, împunge, pătrunde şi străbate, ca o lance arătînd spre cer. Toată floarea e strînsă ca într-o efigie, ca într-un embrion, e închisă într-o membrană ca într-o platoşă, ca să străbată, ţeapănă şi dîrză, zăpezile, şi să iasă la lumină. Mi-e clar că bobocul e cel pe care l-au văzut francezii cînd l-au numit pe limba lor, el şi nu clopoţelul delicat e cel care le-a reţinut atenţia. ***(N. red.:*** în franceză: *perce-neige* – „străpunge zăpada“.)

Privindu-i astfel, căutam paharul cel mai frumos, potrivit ca înălţime, apoi îi răsfiram şi-i aranjam frumos pe fiecare în parte, ba îi şi sărutam şi atunci le simţeam mirosul unic de pămînt reavăn de pădure, de fraged şi de nou. Nu era un miros de flori, ci era mirosul trezirii la viaţă de sub zăpezile grele de dinaintea încălzirii globale, cînd te săturai de iarnă şi doreai primăvara. Eram o fiinţă complicată pe atunci, cu multe pretenţii. Îmi plăceau lucrurile scumpe, deosebite, unice, mă miram şi eu ce să mai fie. Cu toate acestea, atunci am hotărît că floarea mea preferată e neînsemnatul ghiocel, care azi a devenit şi mai neînsemnat. Aşa m-am hotărît atunci, aşa am scris în toate oracolele la întrebarea respectivă şi nu m-am mai schimbat niciodată. Este şi astăzi floarea mea preferată.

Cum spuneam, pe vremea aceea şi în orăşelul dintre dealuri în care locuiam atunci, cam o lună umblau ţigăncile pe stradă cu ghioceii înghesuiţi într-o copaie de lemn. Cred că aveau sute, copaia părea ninsă însă, deşi zăpada era înnegrită de fumul furnalelor şi mirosea a zgură udă, ghioceii din copaia ţigăncii reuşeau să-şi păstreze albul imaculat şi mirosul de reavăn. Printre ei străluceau cîte o bobiţă roşie a unei plante cu ghimpi, căreia nu i-am ştiut niciodată numele, sau cîteva palide viorele. Către prînz, copaia se golea pe jumătate, apoi pe sfert, copiii de şcoală îi cumpăraseră aproape pe toţi, ţigăncile legănau copaia uşoară şi pe cer ieşea un soare cu dinţi, înceţoşat de smogul produs de siderurgie.

Într-o toamnă m-am dus cu Omama îm pădure. Omama nu era bunica mea, dar toţi îi spuneam aşa. Pe atunci ne duceam deseori în pădure, în toate anotimpurile, pentru că pădurea începea sus pe deal, în spatele ultimelor case de la rîndul trei. Omama era grasă, în vîrstă – mi se părea mie atunci – şi îmbrăcată în negru. Purta nişte ochelari rotunzi cu ramă fină, ca de sîrmă, şi două perluţe cu şurub în urechi. Omama căuta ciuperci. Pădurea se colorase măreţ, cum o făcea şi cerul la apus. Omama căuta prin frunzele uscate. Pe jos erau brînduşe liliachii. Atunci Omama mi-a spus că, desigur, Dumnezeu există. Avem aici, în pădure, dovada. Cîte forme şi culori vedem aici, trebuie să le fi creat cineva. Am fost pe dată de acord, mi-a fost clar că aşa trebuie să fie, deşi la şcoală ne învăţau altfel. Apoi m-a învăţat că brînduşele şi ghioceii sînt fraţi, dar ei nu se întîlnesc niciodată, pentru că înfloresc la distanţă de două anotimpuri. De aceea trebuie să culegem toamna brînduşe şi să le păstrăm pînă la primăvară. Atunci trebuie să le dăm drumul, împreună cu ghioceii, pe o apă curgătoare şi să facem ca astfel să se întîlnească.

Sînt sigură că legenda aceasta n-o mai ştie nimeni. Cine ştie căruia dintre multele neamuri de sub deal îi aparţine. Căci sub deal erau multe neamuri şi le mai ştiu pe toate: nemţi, unguri, sîrbi, croaţi, pemi, ţigani, români. Chiar Omama era româncă, doar Otata fusese neamţ, dar şi ea arăta ca o nemţoaică şi vorbea nemţeşte.

Nu vreau să se piardă legenda ghioceilor şi a brînduşelor. Nu i-am aruncat împreună pe o apă curgătoare, dar îi pun împreună în acest text. Tot ceea ce am scris aici despre ghiocei e rezultatul unor observaţii şi al unei analize amănunţite, pe care le practicam atunci asupra mai tuturor lucrurilor. Astăzi trec în viteză, mi-am pierdut acuitatea şi răgazul şi n-aş mai putea s-o fac.

Michaela ROŞIORU
mrosioru@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

MizanTropice

● Un atelier de copiat chei. Minute în şir, meşteşugarul bibileşte cheia. Cu dichis. Cald. Rece. Cu maşina. Cu polizorul. Cu pila. 5 lei. La noi, omul – cea mai ieftină investiţie.

● Înainte – „Grasă şi frumoasă / Şi devreme-acasă“. Acum – „Bine îmbrăcat / Bine parfumat / Pe sponci educat“.

● Un tip, la mobil: „Eu trebuie să-mi pierd vremea, că am maşina la reparat“.

● Deşertificarea lui treacă-meargă.

● Ce adînc de vorbă: „De cînd hău' şi părău“.

● A prospera, a pros(t)pera.

● Simpozion naţional. Profesori preuniversitari. Idei generoase, vorbit din făcute, fond cu formă. Discuţii cu miez. Scaunul din faţa mea: paltonul ros pe la găici, pe la guler, al unei colege.

● Obiecte tot mai inteligente pentru oameni tot mai proşti.

● Viaţa ca o pîndă.

● În epoca *totmaimultor, tot felul* de cure care încep cu *fără*.

● Încă un verb al tranziţiei: a fi (a te lăsa) presionat.

● Regula neoprofesorului: nu cere „cel puţin 3 exemple“. Rar vei primi 4.

● Misterul acela de nepieptănat: de ce coafeza e de cultură „blondă“, iar frizerul e hîtrul înţelept?

● Cuvinte să fugi de ele: fest(ival), proiect. Se pregăteşte decalog, în plină pologhie. Şi gestul ghilimelelor făcute în aer.

● Tot scriind, omul ţine minte şi ce-ar fi de uitat.

● Cu cît scara la care trăim e mai mică, cu atît mai globală ne e (pre)judecata

● Titlu de curs universitar: „Arhitectura Informaţiei“.

● Criza asta, care-a dat de noi ca aisbergul de Titanic, a făcut din mall-uri muzee: plimbat la zgîială. În Cluj, primele *instalaţii:* brazii spînzură cu vîrfurile-n jos.

● Mă simt tiriachiu – cum ar zice un rătăcit cetăţean turmentat al postelectoralei.

● „O viaţă de ciupercă, adică persoana care consumă imagini pentru satisfacţia haosului sufletesc“ – elev, clasa a X-a arhitectură.

● Obijnuit, cu „j“ de la jmecher.

Alina IORDACHE
Rîşnov

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Mai puneţi mîna pe o carte**
- **Moartea jurnalismului**
- **Societatea Big-Brother**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

16 martie 2009, București

S-au înmulțit, în perimetrul vieții creștine, inchizitorii. Personaje sumbre, cu judecată tranșantă, siguri de dreptatea lor și de îndreptățirea pe care le-o dă certficatul de „drept-credincios“. Vorbesc în numele lui Dumnezeu, anticipează Judecata de Apoi trimițîndu-te, antum, în iad, te ceartă, te supraveghează, te somează să te aliniezi unei conformități pe care o decretează drept absolută. E ceea ce mi s-a părut că pot numi *fracțiunea musulmană a ortodoxiei*. În preajma reprezentanților ei, te cuprinde o difuză neliniște. N-ai nici o șansă. Tu, păcătosul, ai de dat socoteală unor soldați intransigenți ai credinței, unui soi de Gestapo al dogmei. Credeai că a fi creștin e a sluji o religie a iubirii, a compasiunii, a bucuriei mîntuitoare. Credeai că smerenia, îngăduința, iertarea sînt conceptele cheie ale credinței tale. Credeai că e ceva de învățat din curajul hristic de a sta la masă cu vameșii, de a lua apărarea hoților și a tîrfelor, de a opune leviților modelul „bunului samaritean“. Dar te-ai înșelat. Ortodocșii musulmani au drept singură ocupație judecarea aproapelui, rigorismul literalist, disciplina militară. Sînt euforici ori de cîte ori au ocazia să dea de pămînt cu „deviaționiștii“, cu „neîmbisericiții“, cu toți cei care nu idolatrizează patria și neamul. Palizi și insinuanți, ei sînt mereu cei care *știu*, care gîndesc corect, care au drept de viață și de moarte asupra con-cetățenilor lor. Trebuie să-ți fie frică de ei mai mult decît de Domnul. Siguranța de sine e marea lor performanță, alături de înghețul inimii. Trăiesc în voluptatea juridicului și a măsurilor punitive. Sînt trezorierii justeții, cavalerii militanți ai unei înregimentări care se poate dispensa oricînd de atributele libertății.

Firește, ortodocșii musulmani nu sînt o tabără omogenă. Printre ei sînt și spirite barbare, monumente de prostie pioasă, caftangii cu psihologie de gașcă, dar și spirite mai subtile, cu referințe culturale bine asimilate, buni scriitori, buni dialecticieni. Și unii, și alții au însă în comun *încruntătura*. Inapetența pentru surîs. Furia lor apologetică are un singur efect garantat: scuipi în sîn și te îndepărtezi, temător, și de ei, și de schimonoseala pe care o dau drept doctrină creștină.

P.S. N-aș vrea să aduc, prin rîndurile de mai sus, nici o ofensă unei religii sau alteia. Nu toți ortodocșii au apucături „musulmane“ și nu toți musulmanii sînt fioroși.

Septembrie 1993, Kyoto

Interogație japoneză: Cum e mai bine să fii? Ca piatra, care reține pe termen lung toate impresiile primite? Ca apa, care nu reține nimic? Sau ca nisipul, care reține orice urmă, dar o pierde foarte repede? Răspunsul european: ca nisipul – impresionabilitate + inconstanță. Răspunsul japonez: ca apa – a oglindi totul, a nu te lăsa confiscat de nimic. Singura analogie pentru piatră e Însuși Dumnezeu: în El se înscrie fiecare gest al umanității. Dumnezeu e sursa *și memoria* lumii create, receptacolul muntos al tuturor tribulațiilor noastre.

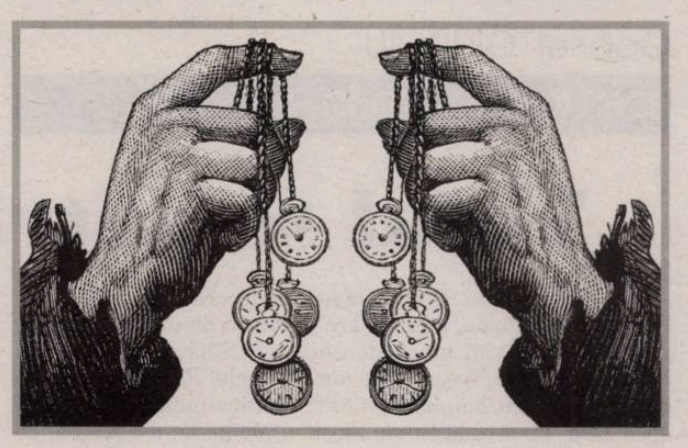

Cîteva dintre temele unui profesor japonez de buddhism Zen: Proba ultimă că ai înțeles e să constați că ai înțeles *cu corpul*, nu cu intelectul. După ce l-ai practicat tenace, efortul mental trebuie anulat. Clopotele dintr-o mînăstire trebuie să însoțească, în contrapunct, momentele zilei: noaptea trebuie să auzi un sunet înalt, deschis, luminos, iar ziua – un sunet de gong nocturn, greu, baritonal. A acoperi bine suprafețele... A le percepe și realiza *profunzimea*. Ceremonia ceaiului nivelează ierarhiile sociale: le aduce în plan. Cei care servesc la masă se deplasează alunecînd lin, în genunchi, pe orizontală. Dulciurile, cu omogenitatea lor compactă, sînt și ele „orizontale“, fără straturi, fără supraetajări. Unanimitatea doctrinei e, de asemenea, o expresie a orizontalității consimțite.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Alegeri europene și candidați „de-ai noștri“

În iunie vor avea loc alegeri pentru Parlamentul European, în același timp în toate țările membre. La 20 de ani de cînd cetățenii europeni (pe atunci, din 12 țări membre) și-au ales reprezentanții într-un legislativ supranațional, Uniunea Europeană convoacă „alegeri unice“, sugerînd astfel că este o singură entitate, măcar prin coincidența datei. Altminteri, *modul* în care se votează este diferit de la o țară la alta, mizele și impactul diferă, de asemenea, dar este de așteptat ca acest eveniment să dea o importanță și mai mare Parlamentului European, al cărui rol a crescut în ultima vreme. Cristian Ghinea, care a lansat de curînd Centrul Român de Politici Europene (www.crpe.ro), a publicat și o primă sinteză despre scrutinul din iunie (http://www.crpe.ro/library/CRPE%20Policy%20Memo%20no.1%20Romanian.pdf). Deocamdată, dimensiunea națională contează foarte mult în alegerile europene: campaniile electorale sînt construite mai ales pe teme naționale și – cu variațiuni nesemnificative de la o țară la alta – pe ideea „voi reprezenta cu cinste țara noastră în Parlamentul European“. Acest aspect a fost vizibil la primele alegeri europene organizate în noile state membre după 2004. În țările din „Vechea Europă“, este mai vizibil și aspectul ideologic: se vorbește mai mult despre o stîngă și o dreaptă europeană, despre problemele și politicile comune. Dar, așa cum bine observă Cristian Ghinea, în mai toate țările sînt trimiși în PE fie politicieni cunoscuți aflați spre sfîrșitul carierei, fie oameni de partid care urmează să-și construiască, pe termen lung, o carieră politică europeană.

După aderarea la UE, europarlamentarii români (care avuseseră statut de observatori) au fost aleși acum doi ani pentru un mandat „scurt“. Cîțiva dintre ei s-au adaptat rapid la regulile și procedurile politicii europene și au dobîndit, deja, un profil distinct. Adina Vălean (din grupul liberal) ori Gabriela Crețu (de la socialiști) sînt figuri puțin cunoscute în țară, dar au avut o activitate consistentă în PE. Adrian Cioroianu a fost ales vicepreședinte al ALDE (părăsind acest post, din păcate, pentru a deveni ministru de Extern), iar Adrian Severin (cu o experiență europeană deja notabilă) este hiperactiv în diverse comisii. Daniel Dăianu a redactat punctul de vedere al grupului liberal asupra crizei economice și, cînd a debutat criza, a fost inițiatorul unei scrisori deschise semnate de mari personalități politice și academice europene, în care solicita măsuri de limitare a efectelor. (Scrisoarea a apărut în *Le Monde* și în alte prestigioase publicații din Europa; în România, a apărut în exclusivitate în *Dilema veche*). Acestea ar fi cîteva exemple de buni parlamentari europeni, care au înțeles că în forul legislativ european nu „reprezentarea țării“ e principala ocupație, ci elaborarea de politici europene comune. Din cîte se vorbește pe la colțuri sau prin gazete, nu e clar dacă toți aceștia vor prinde un loc eligibil pe liste. Prin partidele românești e o oarecare înghesuială. „Și dă-i, și luptă, și luptă, și dă-i“... Vorbele lui Agamiță Dandanache par să însuflețească și „competiția“ pentru Parlamentul European. Un loc în PE e văzut de mulți politicieni români ca un fel de răsplată pentru serviciile aduse partidului, un post călduț cu un salariu bunicel pe care să se odihnească oameni „de-ai noștri“, de tipul Norica Nicolai, care nu au dovedit pînă acum cine știe ce afinități cu politica europeană. Pe de altă parte, ideea că – totuși – trebuie să trimitem și niște oameni competenți și serioși la Bruxelles și Strasbourg este, totuși, luată în seamă. Așa încît se vorbește despre prezența pe lista PD-L a Monicăi Macovei, ceea ce ar fi un evident cîștig pentru politica europeană.

Ca întotdeauna însă, ratăm o dezbatere serioasă din cauza unor accente „pitorești“ specific naționale, care aruncă totul în derizoriu. Apariția Elenei Băsescu printre potențialii candidați a dat apă la moară poftei de tabloidizare a presei românești și i-a pus în încurcătură pe mulți politicieni din PD-L, care – evident – de teamă să nu-l supere pe „tata“, n-au putut spune că ea n-are ce căuta în PE. Traian Băsescu însuși are, pe această temă, un comportament cel puțin nepotrivit: pare mai degrabă un tătic preocupat să-i asigure un viitor copilului, decît președintele care a cîștigat alegerile datorită unui discurs ferm anticorupție. Dacă, pînă la urmă, Elena Băsescu va candida, președintele-tată va bifa un nou mod de a se face de rîs. Nu numai la noi, ci și în Europa.

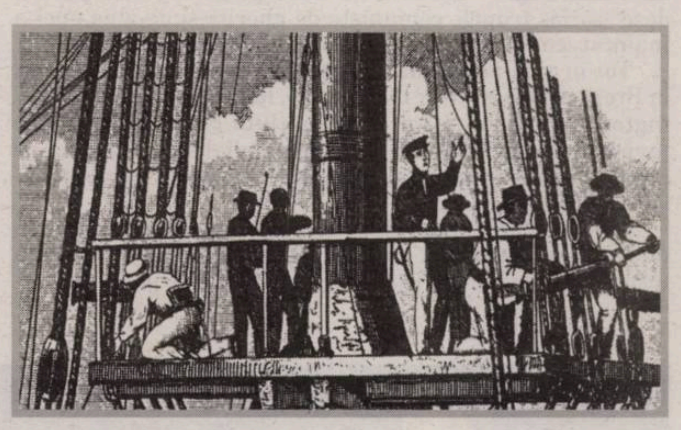

Probabil că alegerile europene și campania electorală care le precede vor fi pe planul al doilea al actualității noastre. Prinși între interminabile discuții despre criză, cu un guvern format din două partide care se poartă, fiecare, ca și cum ar fi deopotrivă la putere și în opoziție, cu un președinte care vorbește tot mai mult despre orice, devenind primul furnizor de opinii al țării, vom fi tentați „să ne vedem de ale noastre“. Din păcate, vom rata o bună ocazie de a înțelege că „ale noastre“ se definesc și se rezolvă în bună parte la Bruxelles și Strasbourg. Inclusiv de către europarlamentarii români.

PUBLICITATE

GRAFFITI · Nicholas Ganz

10 ANI DE DOCUMENTARE, 180 DE ARTIȘTI, 2000 DE OPERE GRAFFITI, PESTE 200.000 DE EXEMPLARE VÂNDUTE. O PERSPECTIVĂ DIN INTERIOR OFERITĂ DE KEINOM, ALIAS NICHOLAS GANZ. UN ALBUM CARE DEFINEȘTE ARTA GRAFFITI AȘA CUM O ȘTIM ASTĂZI: UN FENOMEN GLOBAL.

„...DESENE ANIMATE REALISTE, POVEȘTI SINISTRE DE ADORMIT COPIII, ÎNTÂLNIREA DINTRE TEHNOLOGIE ȘI ORGANIC: MULTE DINTRE PICTURILE PERSONALE ÎNFĂȚIȘEAZĂ ASTĂZI O LUME PENTRU CARE ÎNCĂ NU AM UN NUME. IEPURAȘI NEBUNI, MULTE PĂSĂRI ȘI COPII ÎN DRĂCII ZBURĂTOARE CARE INVADEAZĂ LUMEA...“ (CRAOLA)

VELLANT

ținerea de minte

„În epoca lui Pericle apare pentru prima dată împrumutul cu camătă. Pînă atunci nu se cunoșteau decît tezaurizarea și împrumutul fără dobîndă, numit *éranos*. Acum însă, lărgirea activității economice necesită «investiții» și, pentru a compensa riscul unor pierderi, în ciuda protestului unor filosofi, pare legitim să se acorde creditorului o plusvaloare. Încă de la sfîrșitul secolului 5 apar bancherii, care sînt cel mai adesea meteci sau sclavi eliberați, iar în secolul 4, discursurile judiciare privind litigiile de succesiune ne dovedesc că unele averi erau constituite aproape numai din creanțe. Procedeele cele mai obișnuite de a valorifica un capital sînt să dai bani cu împrumut, cu o dobîndă ridicată, pentru a finanța comerțul pe mare sau să cumperi sclavi pe care-i închiriezi apoi fie statului, fie unor particulari.“

(Robert Flacelière, *Viața de toate zilele în Grecia lui Pericle*, Editura Eminescu, 1976)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Totul se potriveşte perfect

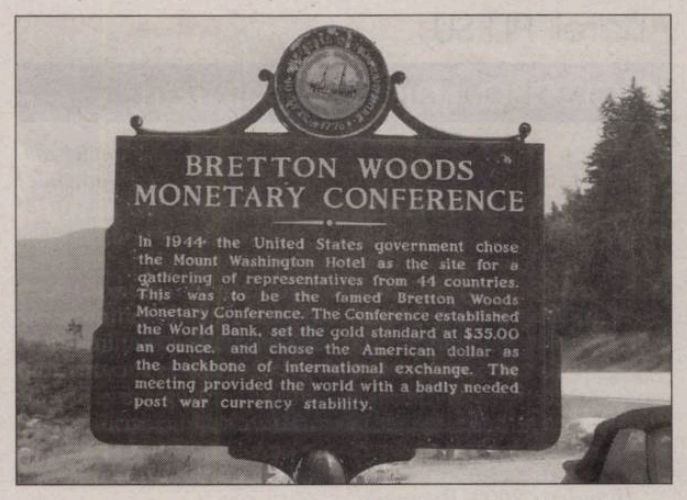

23 august 1944. Bunica mea se întorcea din piaţa Obor. Fusese după carne, bunicul era jandarm de piaţă şi ştia un parlangiu bun, un machedon dinspre Silistra. Lumea era fericită. „E pace, e pace!“ Se aud sirenele. Panică. Ce fel de pace e asta, cu bombardament? Bunică-mea o ia la fugă spre casă. Pe strada Silvia, acolo unde acum e o şcoală, pe vremea aia era o cîrciumă cu adăpost antiaerian. Toată lumea din zonă a intrat. Bunică-mea, nu. Şi-a adus aminte ce îi zicea taică-su, veteran din Marele Război: „În luptă nu te duci unde se duc toţi“. A fugit mai departe. Nu de alta, dar maică-mea şi soră-sa erau singure în casă. Cinci minute mai tîrziu, pe adăpost a căzut o bombă. Au murit vreo douăzeci de oameni. La colţul străzii, Pîncota cu Vîrtejului, în mahalaua Colentinei, avionul s-a lăsat în picaj şi a început să tragă cu mitralierele înspre bunică-mea. Ea s-a lipit de gard, iar gloanţele au nimerit în trotuar. Urmele se vedeau în copilăria mea, s-or vedea şi azi dacă nu s-or fi schimbat bordurile. „Ce-o fi fost în capul lui, mamă, să se lase cu avionul după mine, că eram singură pe stradă? N-avea ce face cu gloanţele?“ – obişnuia bunică-mea să încheie de fiecare dată povestirea.

În aceeaşi zi, la 1883 de kilometri distanţă, la Paris, colonelul Rol (comunist), lupta cu nemţii şi încerca să elibereze oraşul înainte de sosirea generalului de Gaulle. Acesta a (cam) oprit, zice-se, înaintarea coloanelor de blindate aliate spre Capitală, i-a lăsat pe germani să „fezandeze“ serios trupele comuniste de gherilă şi de-abia apoi a înaintat, cu defilare şi panaş, pînă pe Champs Elysées.

Tot în ziua aia, exact la 4340 de kilometri mai departe, la Bretton Woods, New Hampshire, la hotelul Mount Washington, reprezentanţi a 45 de naţiuni care urmau să fie învingătoare în Al Doilea Război Mondial semnau actul de naştere a ceea ce azi (ca şi atunci) se cheamă Fondul Monetar Internaţional.

Fix 65 de ani, 6 luni şi 3 săptămîni mai tîrziu, România discută un împrumut cu FMI-ul care este condus de un francez, născut în Paris (Neully sur Seine se poate aproxima ca fiind în Paris). Discuţiile se ţin lanţ. Moderatori, politicieni şi (mult mai puţini) economişti dezbat de zor dacă o fi bine sau nu. Vorbe multe, competenţă mai puţină. Tonul este emoţional, se face apel la amintiri nu prea îndepărtate, se încearcă tot soiul de manevre menite a influenţa opinia publică. Deunăzi, la o emisiune pe Realitatea, în timp ce invitaţii (oameni serioşi, altminteri) îşi dădeau cu părerea, pe ecran rulau imagini de la mineriada de la Costeşti cu un titlu de genul „preţul colaborării cu FMI-ul“. Manevră grosieră care poate fi pusă pe seama unor „interese de mogul“ sau, pur şi simplu, a primitivismului şi incompetenţei editorului de serviciu.

O întrebare se repeta obsesiv în emisiunea aceea şi în altele: care să fie ţara care a aplicat programe ale Fondului Monetar şi a avut succes? Aveţi un exemplu? Din păcate, nu am auzit cel mai la îndemînă răspuns: România. Tot zilele astea, prin ziare mai apare o „bombă“: singurii care au dus pînă la final un acord stand-by cu FMI-ul au fost Nicolae Ceauşescu şi... Adrian Năstase. Tonul se dorea depreciativ la adresa „nepotului mătuşii Tamara“, evident. E drept că, la finele guvernării nepotului cu pricina, în urma *aplicării* programelor stabilite cu FMI, România scăpase de inflaţie şi continua creşterea economică în-„mugurită“ de pe vremea precedentului guvern. Altă declaraţie trăsnet: cel mai bun ministru de Finanţe de la Revoluţie încoace a fost Mihai Tănăsescu, actualul reprezentant al României la Fondul Monetar. Propoziţia în sine poate fi un mare adevăr, dar a fost rostită de însuşi Traian Băsescu, în jurul zilei în care spunea şi că acest împrumut trebuie făcut în consultare cu poporul, după o dezbatere în Parlament. Un acord stand-by aprobat printr-un cvasi-referendum, asta da noutate absolută, în toată istoria de 65 de ani a FMI.

Avem de-a face cu un peisaj public extrem de colorat. Asta nu e o noutate. Începem să ne obişnuim. Nu mai îndrăzneşti să speri la vreun plan anticriză realizat de Guvern. Poate nici nu e cazul să apară. Cred sincer că economia s-ar descurca mult mai bine în *lipsa* unei strategii guvernamentale. Frivolitatea cu care se discută subiectul este însă mai mult decît enervantă. Este exasperantă, paralizantă, demoralizatoare. Culmea este că discuţia nici nu are rost. Acordul stand-by cu Fondul nu trebuie discutat, pur şi simplu pentru că nu există alternativă. Economia nu ştim exact cum merge, pentru că datele statistice nu sînt invocate în dezbateri. Nu economia ar fi motivul cel mai important. Împrumutul cu FMI este necesar şi inevitabil (doar) pentru că anul acesta e dublu-electoral (PE şi prezidenţiale), în condiţiile unui guvern de largă coaliţie între dreapta şi stînga. Băieţii de pe strada 19 NW (acolo e sediul, în Washington DC) vor fi cu ochii pe finanţele noastre publice, avînd grijă ca bugetul să evite derapaje periculoase. În plus, actualii aliaţi la guvernare se vor supraveghea şi ei reciproc, cu gîndul să îşi scoată ochii cu prima ocazie cînd s-ar dovedi că „ăialalţii“ au scăpat caii la capitolul cheltuieli cu iz electoral, fiecare pe ministerul lui.

În opinia mea, acest motiv *(politic)*, şi nu recesiunea *(economică)* impune semnarea acordului. În loc de final, în tonul frivolităţii generale, se impune să servesc şi un contraargument: România ar trebui să semneze un acord cu o organizaţie care este condusă de un evreu *(se leagă!)* parizian, socialist *(ahaaa)*, învins de Ségolène *(papagal, l-a bătut o femeie)* şi care şi-a înşelat nevasta cu o subalternă *(hmmm)*. Colac peste pupăză, „aia“ era unguroaică *(e clar, dom'le)!* Doresc analiză la talk-show în lumina noilor informaţii.

4 metode să te abonezi

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL DILEMA VECHE

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 9 euro+TVA
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021/407.54.69

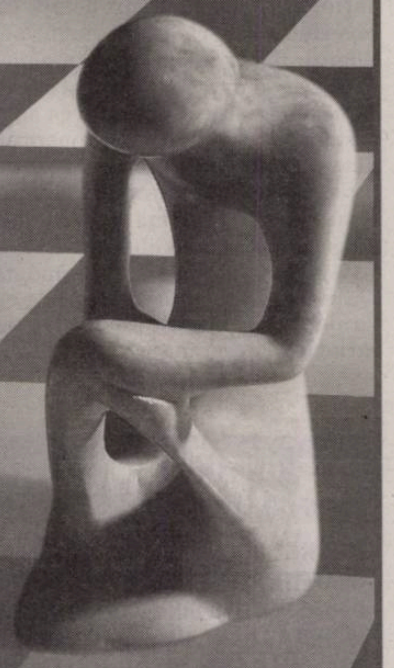

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE, AGENȚIILE RODIPET, SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR.

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,2% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche 3 luni (41 lei) 6 luni (81 lei) 12 luni (158 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 143, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Rachete cu pizza

Inclusă de fostul preşedinte al SUA în „axa răului", Coreea de Nord produce aproape în mod regulat ameninţări periculoase – implicînd folosirea armelor nucleare – urmate de declaraţii oficiale şi convorbiri secrete; pînă la urmă, promisiunile de ajutor alimentar calmează proiectele de iniţiativă militară. Oficial, Coreea de Nord este încă în stare de război. Armistiţiul încheiat în 1953 nu a reuşit pînă acum, în pofida eforturilor multilaterale depuse, să ajungă la un tratat de pace acceptabil pentru toate părţile implicate. Şi au fost multe părţi implicate: Războiul din Coreea declanşat în urma interpretării diferite a înţelegerilor între foştii aliaţi din Al Doilea Război Mondial a fost una dintre expresiile semnificative ale formelor calde din Războiul Rece. Uniunea Sovietică, Statele Unite, China au participat pe faţă sau abia mascat la conflictul deschis, pînă cînd lucrurile s-au stabilizat pe linia de demarcaţie a Paralelei 38. S-a creat ideea „războiului de proximitate", cînd superputerile se luptă într-o ţară oarecare, supusă tuturor dezastrelor şi distrugerilor implicate de ciocnirile militare, evitîndu-se confruntarea directă şi folosirea armelor nucleare. Ostilităţile au luat sfîrşit după moartea lui Stalin, dar cele două părţi ale ţării au continuat să fie despărţite nu doar prin pichete de grăniceri, ci şi prin gradul de dezvoltare economică, de implicare în economia mondială.

Supusă unui cult al personalităţii care supravieţuieşte subiectului adoraţiei, Coreea de Nord este printre ultimele purtătoare ale unui regim autist represiv, falimentar sub raport economic, generînd foamete şi disperare. Coreea de Sud a participat eficient la creşterea economiei asiatice, eficienţa complexelor industriale i-a asigurat avantaje în schimbul mondial de mărfuri, exerciţiul democratic se exprimă prin forme uneori bizare, dar nu atît de bizare încît să se renunţe la el. Cînd disperarea şi neputinţa din Coreea de Nord riscă să atingă punctul de fierbere, de la Phenian se lansează noi ameninţări nucleare şi în mod solidar ţările bogate din jur şi de mai departe organizează scheme de întrajutorare cu transport şi distribuţie de alimente de primă necesitate. Pe urmele acestor convoaie umanitare prind rădăcini şi unele relaţii comerciale, de pe urma cărora sud-coreenii cîştigă, iar nord-coreenii supravieţuiesc. Toate acestea ar fi considerate exerciţii de rutină, dacă nu ar fi temerile create de caracterul imprevizibil al conducătorului Coreei de Nord, Kim Jong Il, care poate ar dori să-l întîmpine pe preşedintele Obama cu vreo iniţiativă: simţindu-se ameninţată de „al doilea război coreean" din cauza manevrelor comune americano-sud-coreene, Coreea de Nord a anunţat că va lua toate măsurile necesare pentru a se apăra şi că într-o asemenea situaţie sensibilă, „un război nuclear poate izbucni în orice moment". Forţele armate au fost puse în stare de alertă şi graniţa a fost închisă. Se pare că se pregăteşte, în luna aprilie, lansarea unei rachete care să pună un satelit pe orbită. Teoretic, o asemenea rachetă ar putea ajunge pînă în Hawaii sau Alaska (cel mai recent – 2006 – experiment nord-coreean în domeniu a fost un eşec). După o săptămînă de intransigenţă, Coreea de Nord a redeschis parţial graniţa. Prin parţial se înţelege că unora li s-a dat drumul să treacă, altora, nu. Fără explicaţii sau motivaţii.

În această atmosferă tensionată se deschide, la Phenian, primul şi unicul restaurant italienesc unde se poate mînca pizza, destinat, desigur, elitei conducătoare. Însuşi şeful statului a supravegheat procesul de adecvare a meniurilor italieneşti şi bucătarul-şef italian a declarat, după vizita lui Kim Jong Il, că a avut impresia că „l-a văzut pe Dumnezeu". Dar Dumnezeu n-a fost mulţumit şi a mai durat pînă cînd restaurantul a fost autorizat. Oricum, o pizza bine condimentată este de preferat unei rachete intercontinentale, chiar dacă aceea îşi greşeşte ţinta. O ţintă greşită e totuşi o ţintă.

globul cubic

Consilierul de etică

S-ar putea crede că onestitatea, cinstea sînt calităţi la vedere, că e mai uşor, mai natural să fii cinstit, decît viceversa. Greşit, cinstea se educă şi se supraveghează: după mari şi mici scandaluri de corupţie, noul preşedinte de la Casa Albă a numit un consilier în probleme de cinste, în persoana unui fost coleg de la Harvard Law School, Norman Eisen. Într-o administraţie plină de noi angajaţi, misiunea lui este să se asigure că persoanele învestite cu răspundere acţionează conform standardelor anunţate în campania electorală şi respectă propriile reguli. Eisen recomandă cine trebuie şi cine nu ar trebui angajat, apărînd astfel reputaţia noii echipe.

„5CFR" este Codul Reglementărilor Federale. Eisen cară după el tot timpul această colecţie de reglementări complicate. „Un întreg capitol înşiră cadourile nepermise, urmat de o lungă listă de excepţii, şi încă una de excepţii la excepţii. Este interzis, de exemplu, să primeşti cadouri de la lobby-işti, cu o valoare mai mare de 20$" *(The Washington Post)*.

După alegeri, Eisen a avut o conversaţie de 90 de minute cu preşedintele, o întîlnire cu Prima Doamnă, i-a vizitat pe toţi secretarii de stat, a ţinut mai multe şedinţe cu cîte 200 de oameni, începînd cu stagiarii şi terminînd cu consilierii. În primele 90 de zile, noii angajaţi urmează un curs de etică, repetat în fiecare an. Nimeni nu va putea susţine că n-a ştiut sau că a uitat. „Nu pot fi înţelese toate regulile, sînt prea complicate. Aşa că, în faţa ispitei, vă sfătuiesc să vă folosiţi bunul simţ. Cum o să arate treaba pe prima pagină din *The Washington Post*? Nu sînt prea mulţi cei care îşi pun degetul la tîmplă programîndu-şi să încalce regulile. Ei fac un pas mic, apoi mai mare, pe urmă îşi dau seama că au încurcat-o şi tac. Sînteţi într-o încurcătură serioasă. Nu spun că dacă un lobbyst vă plăteşte cina la Ritz-Carlton înseamnă că v-aţi lăsat corupt. Dar nu-i aşa că o să-i răspundeţi imediat la telefon? Că o să aveţi timp să vă întîlniţi cu el? Că dacă ani întregi mergeţi la asemenea cine şi la alte partide de golf, deveniţi mai vulnerabil?" Combinaţie de ironie şi de prudenţă, sfaturile lui Eisen sînt, de fapt, foarte dure: e decis să facă din etica administraţiei o prioritate. Nu ni se spune cu cît e plătit. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Război, diplomaţie şi proiect

„Războiul este continuarea politicii cu alte mijloace" – este o faimoasa aserţiune a lui Clausewitz, citată dintr-o carte socotită clasică deopotrivă pentru studiile militare şi diplomatice, *Despre război*. Pe cît pare de clară, aşa, ruptă din context, pe atît devine mai greu de descifrat această propoziţie dacă este plasată în contextul analizei clausewitziene a războiului. Pentru Clausewitz, războiul este reunirea a trei elemente: emoţiile violente, jocul subtil al şansei şi al probabilităţii, calculul raţional. Cu alte cuvinte, psihologie pură, plus destin (Dumnezeu, cum ar spune credincioşii, hazardul, cum ar spune libercugetătorii), plus raţiune. Războiul solicită, aşadar, toate straturile ontologice. Nu este mai puţin adevărat că politica coboară şi ea din toate aceste paliere. Politica şi războiul au, aşadar, aceeaşi alcătuire. Diferă numai dozajul ingredientelor. În cazul războiului, emoţia violentă primează. În cazul politicii, raţiunea. Destinul este, evident, un mister total care se sustrage analizei de orice tip.

În orice caz, ideea că politica/diplomaţia nu este ceva cu totul diferit de război a făcut carieră serioasă. 120 de ani după publicarea cărţii lui Clausewitz, faimosul diplomat american George F. Kennan spunea şi el că „nu aveţi idee cît de mult ajută la politeţea diplomaţiei cînd ai o mică şi liniştită forţă armată în spate". Cu alte cuvinte, contrar prejudecăţii de astăzi care spune că diplomaţia şi războiul sînt termenii unui binom antagonic, diplomaţia şi războiul sînt strîns legate – nici una nu înseamnă sfîrşitul celeilalte şi, cu atît mai puţin, negarea ei. Cea mai mare greşeală ar fi, pentru orice lider, să conducă un război fără să se gîndească la momentul diplomatic de după sau să conducă un demers diplomatic fără să se gîndească la eventualul război care poate veni. Cam aşa credea un realist serios pînă la sfîrşitul Războiului Rece. Vremurile contemporane au schimbat convingerea oamenilor. De undeva – poate din rezervorul nesecat de utopie care zace în fiecare dintre noi – a pus stăpînire pe gîndirea strategică a momentului convingerea că diplomaţia poate prevala fără apelul la forţă. S-a mers mai departe şi s-a spus că forţa trebuie să fie ultima soluţie. În fine, pacifiştii cred fără dubiu că forţa trebuie exclusă complet din orice acţiune internaţională.

Este cît se poate de adevărat că sînt momente în care anumite state speră să-şi realizeze agenda numai prin forţă sau, dimpotrivă, numai prin diplomaţie. După cum crede Frederick Kagan, profesor de istorie militară la Academia Militară americană de la West Point, „cel mai mare pericol nu stă nici în exclusiva folosire a forţei, nici în dorinţa încăpăţînată de a nu folosi cu nici un chip forţa, ci în incapacitatea de a înţelege legătura profundă dintre forţă şi persuasiune". Dar diplomaţia şi războiul sînt doar mijloace. Cel mai important este proiectul. Realizat prin război sau prin diplomaţie, un proiect este viabil numai dacă celelalte state cu interese în spaţiul geo-politic afectat de proiect îl pot accepta în cele din urmă. Succesul oricărui proiect stă în gradul său de acceptabilitate.

În secolul al XIX-lea, există două exemple care dovedesc două lucruri esenţiale: că marile proiecte se realizează prin combinaţia abilă a forţei şi diplomaţiei, dar şi că viabilitatea proiectului depinde întotdeauna de cît este el de acceptabil pentru ceilalţi actori importanţi. Primul exemplu, la începutul secolului al XIX-lea, este proiectul lui Napoleon I: o ordine continentală sub hegemonie franceză. Nimeni nu neagă abilităţile militare şi diplomatice ale împăratului. Numai că proiectul său era inacceptabil pentru celelalte puteri europene, iar Napoleon I a investit întreaga sa pricepere în realizarea acestui proiect şi nu l-a interesat viabilitatea sa. Napoleon I nici măcar nu şi-a pus problema de a stabili un sistem acceptabil pentru alţii şi, astfel, a reuşit să nu reuşească nimic. Cum spuneam, abilităţile diplomatice ale lui Napoleon I sînt remarcabile. Rămîne o mare realizare diplomatică faptul că l-a convins pe ţarul Nicolae I să trimită un corp de armată în ajutorul lui împotriva austriecilor în 1809, iar trei ani mai tîrziu i-a convins pe austrieci să-l ajute să invadeze Rusia. Napoleon I a fost şi un excelent propagandist – „Buletinele", pe care le publica regulat şi le distribuia gratuit armatei sale, răspîndeau falsuri propagandistice enorme şi au contribuit la construirea unei imagini de semizeu care, în bună măsură, se perpetuează pînă astăzi. A folosit cinic, dar extrem de inteligent, retorica Revoluţiei franceze pentru a impune o agendă contrarevoluţionară. Dar l-a pierdut încrederea prea mare în sine şi, mai ales, convingerea sa că lumea întreagă va accepta proiectul său politic doar pentru că era proiectul său. Agresivitatea sa împotriva Marii Britanii a alarmat toate statele europene. A atacat Marea Britanie în 1803, iar în 1805 i se opunea, deja, prima coaliţie europeană. Napoleon i-a speriat pe toţi şi nu a convins pe nimeni – de aceea, a eşuat.

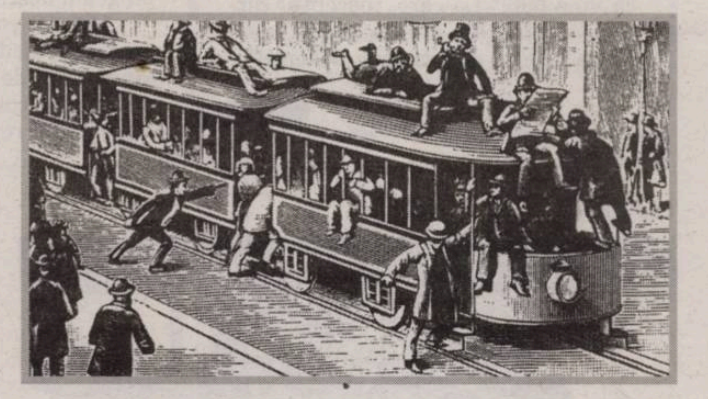

În a doua parte a secolului al XIX-lea avem exemplul opus: Otto von Bismarck. A ştiut să manipuleze arta diplomatică şi a războiului, astfel încît proiectul său politic, acela de a reuni teritoriile germanofone într-un singur stat, a reuşit. Şi, cel mai important, a dăinuit. Întregul spaţiu germanic, cu excepţia Austriei, a devenit un stat şi aşa a rămas. A declanşat Războiul Franco-Prusac din 1870 determinîndu-i pe francezi să declare războiul prin manipularea sentimentelor lor de onoare (cazul telegramei de la Ems) şi a obţinut victorii militare strălucite, culminînd cu cea mai celebră, la Sedan, cînd a capturat peste 100.000 de prizonieri francezi şi, în fruntea lor, chiar pe împăratul Napoleon al III-lea. Rar s-a întîmplat ca un comandant să ia prizonieri o armată întreagă şi pe capul încoronat care o conduce, la capătul unei singure bătălii şi după un război atît de scurt. Bismarck a reuşit. Şi el a fost un diplomat strălucit, un mare militar şi un retor redutabil. Diferenţa dintre el şi Napoleon I a constat tocmai în faptul că proiectul său avea toate datele pentru a fi, în final, acceptat de toată lumea, chiar dacă a trebuit să-l îndeplinească – aşa cum a spus-o programatic – „prin fier şi sînge".

Învăţămintele secolului al XIX-lea mi se par încă valabile pentru începutul de secol XXI.

ready made

„Băile de nămol se aplică în diferite concentraţii la limanurile noastre, concentraţii mai reduse decât la limanurile din *U.R.S.S.*, patria nămoloterapiei."

(Prof. dr. Marius Sturza, *Manual de balneologie*, Editura de Stat, 1950)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

666

Cred că și un țînc de șase ani poate să învețe să joace șaize'șase; dar'mite un cetățean în vîrstă de, bătuți pe muchie, șaize'șase... Din ziua-n care împlinise șaize'șase, vecinul nostru de palier, Herr Scheise, și-asezonase existența de cetățean dezafectat, de, vasazică, pensionar, cu partide zilnice de șaize'șase. (Trebuie spus, în paranteză, că mulți pronunță astăzi *șaize,* iar nu *șaise*, – din care cauză și domnul *Scheiße* va fi ajuns, cu vremea, *Herr Scheise, Pensionär.)* Partidele, cînd vremea era bună, aveau loc în scuarul fără iarbă din spatele blocului familiei Scheise... Se înțelege, sper, că nu tot blocul aparținea familiei Scheise, – ci numai un apartament, apartamentul 66, de la al VI-lea etaj. Or, numărul blocului fiind 6, Herr Scheise era tot mai mîndru *(stolz)* că, la șaize'șase de ani bătuți pe muchie, locuia-n apartamentul 6, etajul VI, în blocul cu numărul 6, de pe o stradă care, în Statele Unite, ar fi putut să se numească 66! Nu se numea, însă, așa, ci altfel, Herr Scheise trebuind să suplinească lipsa acestui *dublu 6*, prin partidele de șaize'șase. (Jocul de table n-ar fi fost, nici el, de lepădat, dacă zarul optim, 6-6, n-ar fi fost prea aleatoriu și sporadic. De unde, opțiunea-i pentru șaize'șase.) – Într-o zi, o sîmbătă, se pare, cînd Herr Scheise,-n scuarul fără iarbă, juca, de șase ceasuri, șaize'șase, cu colocatarii preferați, se auzi un glas din ceruri: „Ăia cu șaize'șase, șaaase, că vine 666!" La care, inocentul cartofor a ripostat, spun martorii, prin „Zexe!", de nu cumva prin „Scheiße!".

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Ședință

„Stimați colocatari... vă rog, faceți liniște! Trebuie să abordăm un subiect care precis că va naște scîntei." „Mai bine îl lăsăm la urmă, dom' președinte." „Ba, nu! Dragi colocatari, asociația noastră de proprietari este, conform legii 230 pe 2007, un tot unitar. Este, nu știu cum să vă explic eu mai bine... Este ca România. Exact așa. Un tot din care nimeni nu se poate separa doar că așa vrea el. Eu, de exemplu, dacă mă cert cu domnul Vasile și el zice că nu mă mai recunoaște de președinte și că nu mai plătește administratorului nostru, domnul Popescu, întreținerea, așa ceva nu se poate, dacă mă înțelegeți. Tot așa și cu grădinarul. Chiar dacă cei de la scara 1 sînt nemulțumiți că trebuie să plătească grădinarul pentru că ei își îngrijesc singuri spațiul verde, așa ceva nu se poate, după cum vă spuneam." O cucoană cu părul alb îl aprobă: „Da, domnule președinte, grădinarul este al nostru al tuturor, e un om cumsecade și muncitor, iar noi trebuie să-l plătim cu toții. Eu în fiecare dimineață îi aud mătura pe alee". „Așadar – revine președintele – problema ridicată de dumneavoastră nici nu poate fi pusă în discuție, fiindcă atunci ar însemna să renunțăm cu totul la postul de grădinar al blocului. Or, așa ceva nu se poate."

Un tînăr cu un pulover gri, cu mînecile suflecate, se ridică din banca lui și zice, făcînd semn cu mîna: „Să deschidă cineva un geam, domnule, că ne sufocăm aici". O bătrînică de pe rîndul de la fereastră îi răspunde înțepat: „Dumitale ți-ar conveni să stai sub un geam deschis?".

„Hai să trecem la punctul următor – intervine președintele. Dar, dacă vreți, putem lua o pauză de țigară, de aerisire...." E întîmpinat de un cor de vociferări. Se convine să se discute mai repede, ca lumea să poată pleca. Punctul următor privește „coloanele pentru calorifere", care, pe alocuri, au început să ruginească. Președintele explică: „De tot ce e țeavă verticală trebuie să se ocupe cei cinci proprietari de pe o coloană. De comun acord, ei trebuie să se înțeleagă, să le schimbe, dacă e cazul. Țevile orizontale sînt în răspunderea fiecăruia dintre ei. Numai țevile orizontale de la subsol sînt în răspunderea întregii asociații... Liniște!".

Un om în vîrstă cu voce ascuțită se tot agită: „Și dacă unul nu vrea? Cum e la noi pe scară doamna Turturică. Are și centrală proprie și zice că ne dă cu toporul în cap dacă vrem să intrăm la dînsa în apartament s-o verificăm. Dacă ne bubuie?". „La gaze are obligația să permită celor în drept să verifice periodic instalația. Acum, dacă cineva obstrucționează funcționarea corectă a blocului, avem mijloace să-i impunem. Nu mai e ca pe vremurile tinereților noastre. Acum sînt oameni dați afară din case pentru că nu și-au plătit întreținerea sau oameni evacuați de bănci că n-au plătit ratele, stau afară cu mobila în stradă. Trebuie să luăm aminte, să ne adaptăm și să fim pregătiți pentru vremurile în care trăim."

Se face un moment de liniște. O cucoană cu părul negru, bine îmbrăcată și bine fardată, ia cuvîntul: „Vă rog, în primul rînd, să mă lăsați să vorbesc, așa cum și eu v-am lăsat să vorbiți. Și vă rog să nu mă întrerupeți (lumea își ține respirația). Puteți, domnule președinte, să-mi explicați cum de e posibil ca tocmai la scara 2 să admiteți existența unui grup sanitar special pentru femeia de serviciu? Ce vină avem noi, cei de la scara 2, să suportăm rahații și toată mizeria unei ciori? De ce ați decis ca tocmai scara 2 să îndure așa o porcărie? Dacă e nevoie de un asemenea grup sanitar, de ce nu-l faceți la dumneavoastră la scară?" „Doamnă, aveți dreptate să vă plîngeți, dar să știți că nu eu am decis. O să facem ceva astfel încît femeia să nu se mai schimbe acolo." „Să aduceți o femeie care n-are nevoie să se mai schimbe – zice altcineva. Să plătiți mai mult, să vină o femeie adevărată, să dăm mai mulți bani pentru femeie și mai puțini pentru salariul administratorului, să ni se facă mai bine curățenia, nu cu apă chioară. Și să-l propunem șef de scară, la 2, pe domnul Miticuță, că e

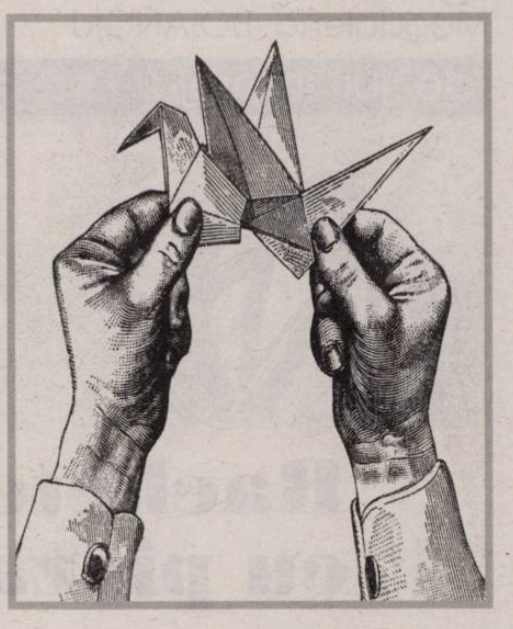

mai destoinic." Un tip gras din ultima bancă sare ca ars: „Nu mă propuneți pe mine domnule, că nu mă cunoaște lumea, eu abia am venit în bloc de cîteva luni".

„Haideți să-l votăm întîi pe președinte... și comitetul" – propune un tip roșu la față. Omul în vîrstă intervine prompt cu vocea lui ascuțită: „Întîi să votăm descărcarea fostului comitet". „Uite ce înseamnă un om cu experiență" – se bucură președintele. Se votează în unanimitate.

„Acum, să votăm și președintele – zice omul în vîrstă – și, bineînțeles, tot pe domnul Jula". Lumea aclamă. „Domnul președinte Jula, al nostru, pe care zi și noapte îl vezi umblînd prin subsoluri cînd se sparg țevile." „Hai domnule, că nu se sparge țevile în fiecare zi. Avem un bloc bun." „Dar tot pe el trebuie să-l votăm, că doar n-o să punem vreo doamnă cu frică de subsol." „Îmi doresc – zice președintele – să mai candideze cineva, să nu se spună că sînt bătut aici în cuie."

Nu se oferă nimeni și în cele din urmă se supune la vot candidatura domnului Jula. Este votat. Colocatarii îl aplaudă.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

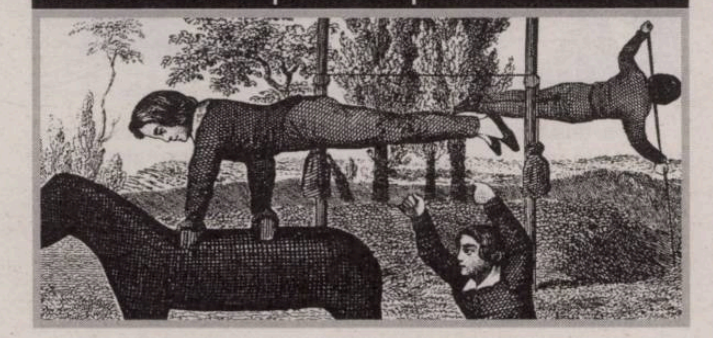

Despre divorț, pe viu și-n realitate

„Între principiile lui și acțiunile concrete există un divorț evident." Știți vorbele astea. Sînt cea mai plicticoasă și mai benignă formă de divorț. Ăla în care nu sînt implicați copii, adulți și tabloide, ci doar idei. Divorțul între ele e liniștit: n-ai să găsești o idee care să facă scandal și să se dea cu capul de scara blocului.

Cînd aveam vreo 4 ani, părinții mei au divorțat. N-am știut din prima clar despre ce e vorba. Știu că am plecat de acasă, văd scena, dar e goală de sentimente. Filmul se rupe și se recompune mai apoi în primele zile de școală, cînd ceilalți copii m-au lămurit ce era divorțul părinților: o infirmitate a copilului. Cu timpul, chiar asta a devenit. Și n-a trecut niciodată, chiar dacă între timp poate că am apucat să strîng bani de psiholog. Pfui: psiholog! Un bărbat adevărat se tratează cu o bere!

Destul cu confesiunile, însă. Zilele trecute am avut bizara onoare să fiu primul editorialist de la *Dilema veche* implicat într-un scandal tabloid. A pornit de la un cuplu care și-a consumat trăirile acolo unde ele merită cu adevărat să fie consumate, adică în grup, adică la televizor. Cuplu celebru, *ménage* ideatic *à trois:* reporter și doi combatanți pentru custodia unui copil. Rating mare. Lume multă, popor, comeseni.

Între timp m-am documentat mai bine în acest caz și pot să vă fac cîteva dezvăluiri șocante. Nu oamenii au inventat divorțul. Speciile de cimpanzei *bonobo* se despart întotdeauna la inițiativa „doamnei" (de acolo ni se trage matriarhatul) și aruncă cu fecale atunci cînd epuizează argumentele. Masculul de cioară roșie nord-americană își găsește mai întîi un cuib alternativ, înainte de a-și abandona consoarta. Cucul a inventat căsătoria din interes pe durată extrem de scurtă, urmată de abandon: își lasă ouăle în cuibul altor specii, pentru că are un *shooting* la cinci, hai, cinci și jumătate. Porumbeii, conform legendei, nu cunosc divorțul, de unde și expresia aia „se iubesc ca doi porumbei". Puțină lume știe însă că porumbeii nu se iubesc cu adevărat: pur și simplu nu pot număra decît începînd de la 2 și au angoase în fața cifrei 1, mai ales în prezența oglinzii. E un defect genetic.

De ce face divorțul spectacol? Pentru că e un omor care nu se lasă cu pușcărie. E crimă împotriva unui cuplu, în care amîndoi vinovații rămîn liberi. În rest, decedatul există și se poate vorbi de el: avem poze cu cadavrul cuplului, amintiri, povești. El a existat cu adevărat, în capul nostru, iar cînd cuplul e celebru, avem și colecția de reviste pe care trebuie să fim atenți să n-o udăm prea tare cu lacrimi. Tabloid sau nu, divorțul e un subiect de care vorbești cu mult mai multă voluptate și interes decît nunta. Vizualul e mai bun: trenul care pleacă din gară, floarea care se usucă, bomba atomică explodînd. Despre astea poți povesti pe larg. Fericirea se relatează în 30 de secunde. Spuneți-mi ceva despre nunta lui Chivu. Sau despre Premiul Nobel de anul ăsta pentru Economie.

Acum vreo 2000 de ani, gladiatorii își luau gîtul pe scenă, în vreme ce lumea romană, nu toată iubitoare de Vergilius, stătea și se uita. E o lipsă a vremurilor moderne faptul că între timp la circ nu mai moare nimeni, doar părinții, de plictiseală, cu copiii pe genunchi.

Divorțul ca spectacol public nu poate funcționa fără ipocrizie. Cea mai des întîlnită e bazată pe oftat și pe expresia „e un copil la mijloc, Doamne, ce dramă!". Consumăm copilul ca pe hamburger și ne plîngem că îngrașă. Firește că nu poate lipsi, tocmai el ne aduce la ospăț: de ce credeți că se pun copii în reclame, alături de animăluțe drăguțe? Pentru că studiile au arătat că avem o reacție instinctivă de protecție. Iar instinctul vinde. Întrebați-o pe Simona Senzual.

La cîteva zile după povestea asta, care a adus un rating cam la jumătate din cel estimat pentru Sfîrșitul Lumii, cineva m-a întrebat dacă chiar ăsta e cel mai important subiect, acum cu criza și toate problemele. Ce să-i zic?

Sigur că nu. Mai e și candidatura Elenei Băsescu.

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

De ce ni se întîmplă nouă toate astea?

De ce? De ce ni se întîmplă toate cîte se întîmplă? Şi, slavă Domnului, se întîmplă multe în ţărişoara noastră. Iar de cînd cu criza, se întîmplă şi mai multe lucruri ciudate. Iar ziariştii, în numele publicului, vor să ştie de ce se întîmplă ceea ce se întîmplă – şi anume *tot* ceea ce se întîmplă. Pur şi simplu, care este explicaţia: de ce oamenilor li se întîmplă să moară, iar pomilor – să înverzească, de ce există criză şi, mai ales, de ce sîntem noi, românii, în urma chiar şi a bulgarilor la nu ştiu ce capitol de statistici internaţionale? Şi cum nici ei, nici publicul nu au timp de pierdut, trebuie răspuns scurt şi precis. Dacă s-ar putea, o frază, hai, două. Altfel, se cheamă că baţi cîmpii.

Urmează apoi întrebarea de-abia stăpînită sub un calm profesional: şi cine e de vină? Cine trebuie arătat cu degetul şi pus la colţ: ce-ai avut, monşer, cu ţărişoara noastră, de ce-ai dus-o de rîpă? Şi aici tot aşa, răspunsul trebuie să fie precis şi bine ţintit. Se poate răspunde – şi se răspunde adesea – simplu şi la obiect: „clasa politică". Asta mulţumeşte pe toată lumea. Ascultînd un astfel de răspuns, nea Mitică îi dă un cot vecinului său şi-i spune, cu mîndria inteligenţei vizionare confirmate: vezi, ţi-am zis eu, ăştia's de vină! Dar nu totdeauna este suficient: dar cine anume din clasa politică, acesta sau acela? – mai întreabă cîte unul, mai meticulos. Şi răspunsul vine după caz...

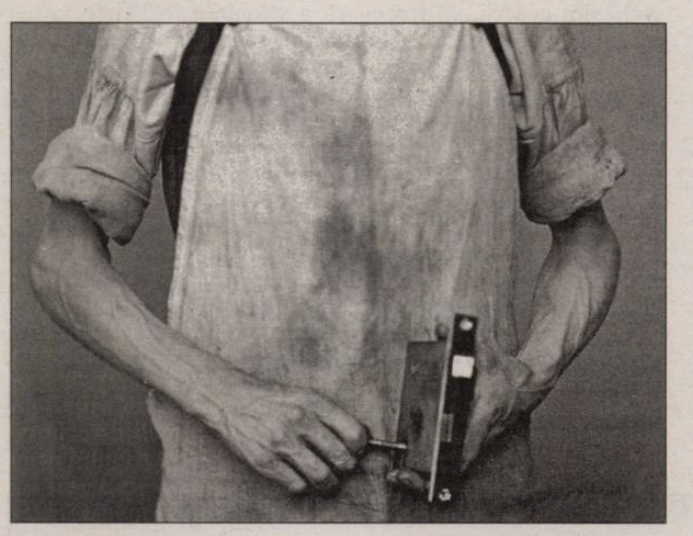

În final, se ajunge însă la întrebarea fundamentală, de suflet, rostită cu năduf retoric: nu cumva aşa sîntem noi, românii? E ceva în neregulă cu mentalitatea noastră? Sau, de-a dreptul: e ceva în gena noastră? Şi întreaga naţie, într-un consens de masochism, răspunde da, asta-i firea românului, n-ai ce-i face!

Acest determinism atotcuprinzător, plasat fie în „mentalitate", fie şi mai profund, în „gene", este o meteahnă veche şi răspîndită la români. O întîlnim şi la mari români, nu numai la cei de rînd. Cioran, de pildă, susţinea că nu istoria a plămădit psihologia particulară a românilor, ci dimpotrivă, această psihologie profundă şi eternă a generat istoria particulară a românilor. Acest pesimism ontologic poate legitima astfel disperarea şi/sau exilul, abandonul cît se poate de autentic al unui individ sau altuia în faţa societăţii. Cînd o astfel de interpretare devine însă loc comun, viziune despre lume şi despre sine a unei întregi societăţi, ceva nu este în regulă cu acea societate.

Este ceea ce a uimit-o şi pe Monica Heintz cînd şi-a început cercetarea antropologică asupra eticii muncii în România. „După ce nemulţumirea existentă în interiorul ţării dusese la identificarea unui ţap ispăşitor întîi în moştenirea socialistă, apoi în neimplicarea Occidentului, ca şi în corupţia şi dezorganizarea la nivelul conducerii politice, începînd cu anul 1997 s-a dezvoltat în paralel un discurs de autoînvinuire – constată aceasta. Înainte de 1996, cînd excomuniştii erau încă la putere, intelectualii puteau spera că o schimbare politică avea să fie benefică din punct de vedere economic. După 1997, după ce politici bazate pe modelul occidental au început să fie implementate chiar de către o parte a intelectualităţii, dar fără rezultate pozitive rapide, intelectualii au identificat «mentalitatea» populaţiei ca fiind vinovată de eşecul reformelor economice. Explicaţiile analiştilor politici şi economici au fost propagate prin mass-media, intrînd în casa fiecăruia şi, în mod surprinzător, au devenit populare. Şi iată cum «mentalitatea românească» a devenit primul factor responsabil de inerţia şi dezorganizarea din ţară."

Această auto-învinuire a unui întreg popor poate fi şi un lucru bun – consideră Monica Heintz în continuare. Ea poate să însemne că „cetăţenii se plasează pe poziţia de stăpîni ai destinelor lor, îşi acordă un rol în transformarea actuală, al cărei sens altfel le poate scăpa printre degete." Da, aşa este, dar asta doar dacă această „mentalitate" păguboasă a noastră, a tuturor, este percepută ca o *vină asumată* de către toţi. Or, ea nu este! „Mentalitatea românilor" este folosită, dimpotrivă, ca o *scuză* acceptată de toţi: cum te poţi lupta cu o mentalitate atemporală, dată, ba chiar „genetică"? Nu poţi, asta e, n-ai ce-i face! Noi să fim sănătoşi, aşadar, şi în rest ne-om descurca – conchide românul, oropsit de soartă, dar totuşi optimist.

Această tendinţă de evitare a responsabilităţii nu este, la rîndul ei, un dat de „mentalitate" al românilor, ci o strategie mioapă şi iresponsabilă a *unor* români de a căuta explicaţii simple şi atotcuprinzătoare ale vieţii sociale, în afara acestei vieţi sociale, în instanţe metafizice greu de cuprins, dar uşor de rostit. Faptele sociale se explică însă doar prin alte fapte sociale, au constatat, de mult timp, părinţii sociologiei. Cîtă vreme nu vom învăţa deci să formulăm întrebări pertinente despre societate, nu vom avea nici şansa unor răspunsuri edificatoare pentru societate. Cîtă vreme vom continua să interpelăm doar „mentalitatea", nu vom afla decît că putem fi şi aşa, şi altminteri, şi că, oricum, asta e... E dilematic, dar nu foarte folositor!

Ioana PIŞCOCIU

drept la replică

De la Realitatea.NET

În revista dvs. din 24 februarie 2009, anul VI, nr. 262, aţi publicat un material sub titlul „Nu jurnaliştii fac spam", în rubrica „Mass-comedia", semnat de dl Lucian Popescu.

In virtutea dreptului la replică şi pentru o informare corectă a cititorilor dvs., vă rugăm să publicaţi întocmai următoarele precizări:

1. Considerăm că afirmaţiile din articolul mai sus menţionat sînt subiective şi lipsite de fundament. „Proba" adusă de dl Lucian Popescu, în sprijinul argumentaţiei sale, este o analiză, de asemenea subiectivă, realizată de dl Dragoş Manac, un reprezentant al principalului concurent – Hotnews.ro – pe blogul său personal. Realitatea.NET a răspuns punctual la această „analiză", la vremea publicării ei, demontînd toate acuzaţiile. Reluarea acestora acum, fără precizarea poziţiei noastre, denotă în opinia noastră reacredinţă din partea autorului, dl Lucian Popescu (care, în paranteză fie spus, deţine, sub pseudonimul Merlin, un blog afiliat Hotnews.ro, fiind anterior eliberării sale din funcţia de editor-şef al Cotidianul.ro, site administrat tot de F5 – divizia new-media Realitatea-Caţavencu care deţine şi Realitatea.NET).

2. *Creşterea de 121%, în ianuarie 2009 faţă de ianuarie 2008, în ceea ce priveşte vizitatorii unici ai portalului Realitatea.NET, are numai explicaţii editoriale şi tehnice,* fiind consecinţa unei strategii gîndite în prima parte a anului 2008 şi aplicate începînd cu a doua jumătate a anului trecut.

Realitatea.NET nu a implementat şi nici nu a susţinut nici o metodă de creştere a traficului interzisă de SATI sau de normele acceptate pe plan internaţional de marile motoare de căutare. Singurul organism abilitat să se pronunţe în acest domeniu este asociaţia profesională BRAT, care deţine SATI. Afirmaţiile hazardate ale dlui Popescu, preluate de pe blogul dlui Manac, conform cărora Realitatea.NET face spam, sînt nefondate şi F5 Webcorp va studia posibilitatea acţionării în instanţă a autorului pentru prejudiciile aduse.

3. Motivele care au dus la creşterea traficului Realitatea.NET sînt legate de investiţiile în echipa editorială (care s-a dublat, în ultimele 6 luni), platforma tehnică (servere, optimizare, mărirea benzii de Internet), marketing şi comunicare (alocarea de bugete speciale pentru promovarea Realitatea.NET şi o colaborare excelentă cu colegii de la Realitatea TV) etc.

4. Realitatea.NET este un site de breaking news şi a beneficiat şi de un interes crescut din partea publicului, pe baza agendei publice, care a dus la sporirea consumului de ştiri exclusive – site-ul nostru fiind printre puţinele care pun accent pe conţinut, produs de propria echipă, Realitatea, şi nu „împrumutat" de la alţii. Avînd în vedere volumul mare de conţinut produs de Realitatea.NET, atît text, cît şi multimedia, numărul mare de tag-uri indexate în *sitemap* nu poate constitui o probă în sprijinul acuzaţiilor aduse portalului nostru.

5. Spam-ul SEO este definit, printre altele, de pagini indexate în motoarele de căutare pe cuvinte-cheie, ale căror rezultate nu oferă conţinut, ci doar pagini goale. Un site nu poate fi acuzat că face spam dacă acel cuvînt/tag indexat în Google duce la o pagină în care există o listă de articole ce conţin cuvîntul respectiv.

6. Tag-urile Realitatea.NET sînt afişate într-un *sitemap,* unde fie se pot urmări articolele cu tag-ul respectiv, fie cine doreşte se poate abona la acel tag pentru a fi alertat pe mail atunci cînd apare un nou articol (cu respectivul tag). Orice tag existent în sitemap-ul de pe Realitatea.NET este o etichetă ataşată unui articol sau mai multora, de către jurnaliştii Realitatea.NET în momentul redactării articolelor. Nu există tag-uri pe Realitatea.NET care să nu fie ataşate unui articol respectiv în acea pagină, nu există o înregistrare care să genereze o pagină goală, cu layout-ul site-ului, dar fără nici un fel de conţinut. De asemenea, nu există pagini sau articole dublate.

7. Realitatea.NET a realizat datele de audienţă furnizate de SATI în mod corect, în baza efortului editorial, respectînd toate regulile SATI, iar continuarea publicării de materiale defăimătoare despre acest subiect ne va obliga să apelăm la suportul instanţelor de judecată care să repare prejudiciul produs.

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

A fi bucureștean

Prietenii noştri din provincie n-o spun de obicei, dar, chiar dacă tac, păstrează faţă de noi un fel de milă dispreţuitoare. Avem mari avantaje, care nu se discută, dar ce nu avem, după părerea lor, este un adevărat oraş natal. Oraşul vostru – zic ei – este al tuturor, o răspîntie, un loc de tranzit, o trambulină în ascensiunea socială sau ultima etapă în drumul spre orizontul occidental.

Poate că au dreptate. Într-adevăr, a te naşte la Timişoara sau la Craiova, ba chiar la Cluj, şi a creşte acolo, asta înseamnă ceva. A veni pe lume la Bucureşti nu creează numaidecît legătura cu o comunitate, fiindcă aceea nu există. Drumul Taberei, Colentina sau Pantelimon sînt dormitoare, călătoria zilnică spre centru şi înapoi sau cutreierarea pe poteci întortochiate între blocuri n-au dat nimănui sentimentul că „este de acolo“. Tot aşa, e îngăduită întrebarea dacă, pentru copiii din centru, oraşul nu e prea vast ca să compună o imagine. Această imagine ar ieşi din cadru. În amintirile mele îndepărtate, ce găsesc? Cartierul dintre Piaţa Romană şi statuia Aviatorilor sau chiar parcul Herăstrău (pe atunci „de Cultură şi Odihnă I.V. Stalin“). O casă pe strada Roma, alta pe strada Frumoasă, un apartament de bloc vechi în Intrarea Occidentului (cînd şi de ce i s-a schimbat numele în „Moneasa“? Ce înseamnă Moneasa pe mapamond sau chiar pe harta patriei?). Acestea erau locuinţele unor unchi, dar pînă la alt unchi era o expediţie întreagă, la capătul căreia erau strada Fabrica de Spirt şi, după ce el s-a mutat cu familia în Militari, un bloc nou pe Bdul Păcii. De atunci au trecut cincizeci de ani şi singurul Bucureşti pe care-l cunosc este cel dinainte de război, deci în limitele pe care le avea sub Carol al II-lea. De cîte ori sînt întrebat unde e o stradă dincolo de aceste frontiere, în cartierele „noi“ care s-au învechit între timp, sînt pierdut. Soţia mea, ieşeancă, nu-mi iartă că, odată, i-am spus cuiva cu condescendenţă: „Ştiţi, ea nu este născută în Bucureşti...“ şi, cu toate astea, deşi am văzut aici lumina zilei, eu am nevoie de hartă după ce am trecut de Obor. Pe altă linie, graniţa este marcată de cimitire, unde am rude sau prieteni. Mai departe, am cunoscut numai întîmplător blocurile trist lipite unul de altul, trist ignorîndu-se unul pe altul, străzile nenumărate şi trecătorii, trecătoarele, de acolo, fără să fi simţit vreodată că formau împreună corpul unui oraş viu, oraşul meu. Numai o dată, de două ori, această solidaritate a existat, cel puţin pentru mine. La 4 martie 1977 şi la 22 decembrie 1989. Numai un cutremur de pămînt şi o revoluţie i-au strîns la un loc pe locuitorii oraşului. La aceste date istorice, ne-am bulucit ca o turmă de oi. Şi, îmi place să adaug, în dimineaţa în care bucureştenii se treziseră pentru revoluţie, comunitatea care s-a creat instinctiv i-a expulzat pe oamenii regimului care se năruia. În deruta lor vremelnică, i-am văzut fugind cu automobilele încărcate de covoare şi tot ce or mai fi luat cu ei pe şoselele deschise spre nord. Îmi mai aduc aminte şi de o altă zi, de Paşti, în 1992, la intrarea Regelui în capitala sa pe sub Arcul de Triumf, cînd iarăşi o mulţime imensă a ieşit pe stradă pentru a-i saluta întoarcerea din pribegie, dar atunci era o sărbătoare luminoasă, fericită, oamenii nu erau copleşiţi de spaima şi suferinţa care – se vede – au numai ele puterea de a uni cu adevărat.

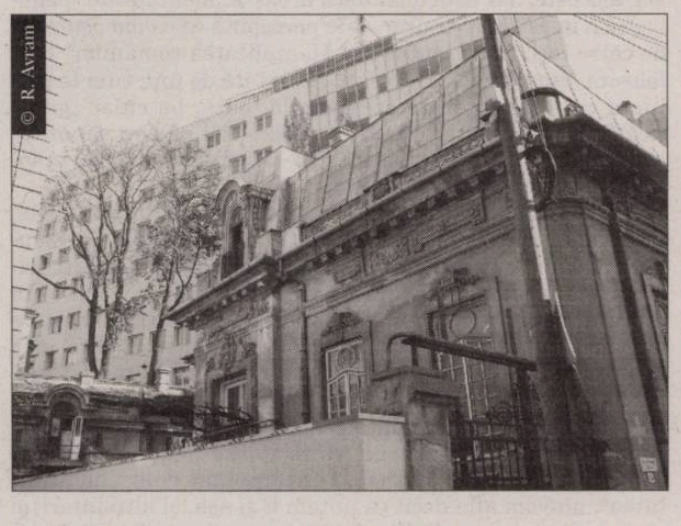
© R. Avram

Dacă-i aşa, dacă populaţia cartierelor apărute timp de patruzeci de ani de la 1950, care reprezintă majoritatea bucureştenilor, a venit din altă parte şi nu s-a integrat cu adevărat, cum ne-am putea aştepta ca eforturile de a proteja

© R. Avram

patrimoniul oraşului, ce a mai rămas încă din clădirile vechi din centru, să trezească o sensibilitate? Este totuşi pariul pe care-l încercăm şi primele reacţii ale opiniei publice se articulează din ce în ce mai clar. Dar trebuie să ne grăbim. Cultura istorică a fost întotdeauna a unei minorităţi, iar acum, cînd ne pregătim să scoatem istoria din aproape toate liceele, ea este în primejdie să se stingă. Fără cultură istorică, nu se înţelege de ce o casă de acum o sută de ani e mai la locul ei aici decît rachetele de sticlă pe care le vom înălţa spre cer. Oraşul pe care-l vor lua în stăpînire generaţiile Internetului va fi de locuit, poate, dar nu de iubit. Chiar cei care nu-şi aveau aici mormintele părinţilor au putut îndrăgi un colţ de stradă sau de grădină a cărui existenţă presupunea un trecut anterior propriului lor destin. Ca să nu piardă această moştenire, ei nu mai pot s-o nesocotească.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Florin DUMITRESCU (publicitar)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Bogdan IANCU (antropolog)* ● *Doru IONESCU (chitarist şi realizator de emisiuni la TVR 1)* ● *Selma IUSUF (jurnalistă)* ● *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Irina Margareta NISTOR (critic de film)* ● *Alina RADU (scriitoare)* ● *Cristian TEODORESCU (scriitor)* ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

Fireşte că a existat viaţă în comunism. Lumea se distra şi atunci, poate cu mijloace precare, supusă nenumăratelor constrîngeri şi umilinţe – necazul din haz –, dar cu inventivitate şi, deseori, mai intens. Din păcate, viaţa (privată) din comunism nu apare consemnată nici în ziarele epocii, nici în emisiunile TV de atunci şi, din păcate, nici în literatură. Citind romanele româneşti ale anilor '70-'80 nu vei afla, de pildă, cît costa o bere la terasă, nu vei citi despre vacanţe pe litoral, nici despre piesele de teatru sau filmele la care oamenii mergeau în timpul liber. Tot la amintirile de familie, tot la istoriile orale trebuie să apelăm dacă vrem să aflăm momentele de viaţă frumoase şi amuzante din spatele cortinei unei istorii teribile.

Dacă ar fi să enumăr distracţiile trăite alături de părinţii mei, aş pune pe acea listă călătoriile cu maşina „proprietate personală" (un Aro 10 cu prelată) la mînăstiri sau pe munte (cînd dormeam în maşină şi cînd prăjeam cartofi la o micuţă butelie de voiaj), concediile (lor) şi vacanţele (mele) la mare (Vila „Cravata roşie" din Eforie Sud) ori prin staţiuni –

Loisir în Epoca de aur

în memoria unchiului meu,
Dumitru Căpitanu

*Amara şi Herculane – cu spectacole de muzică uşoară şi filme indiene rulînd seara în grădinile de vară (*Lanţul amintirilor, O floare şi doi grădinari, Sandokan), *filmele văzute la cinematograful Flacăra din cartier unde trebuia să luăm bilete din timp* (Biciul fermecat, Sora 13 *sau* Atenţie la pana de vultur! *cu tata, sau* Vacanţă la Roma, Vă place Bhrams?, Desculţ în parc *şi* Mic dejun la Tiffany *la matineu, cu mama), apoi filmele la video cînd dădeam ocol cartierului ca să schimbăm, între noi, casetele (odată ai mei au încărcat portbagajul Aro-ului cu carne de la ţară şi au plecat la Bucureşti să vadă filme porno un week-end întreg la video-ul unui prieten de familie cu rude în Italia) şi serialele de pe* Sat1, RTL *şi* Pro7 *de pe cablul tras de tata de la un vecin cu antenă parabolică (căruia îi plătea o taxă, inconvenientul fiind că doar vecinul putea schimba canalele, astfel că vedeam ce alegea el), petrecerile la care punea muzică la magnetofon unchiul meu (de la Azur la Phoenix, de la Boney M la Queen) şi cînd beam Pepsi şi mîncam mici (bunătăţi aduse de mătuşa recepţioneră la un hotel de cadre), meciurile de handbal de la Sala Polivalentă şi cele de fotbal transmise la televizor sau, invariabil, ascultate la radio-ul din bucătărie narate de inconfundabilul Ilie Dobre, jocurile de remi şi de table (existau campionate între vecinii de palier şi chiar între scările blocului), „Piticot" sau „Nu te supăra, frate!", Cenaclul Flacăra venit odată la Olăneşti, plimbările cu Pegas-ul pe la Zoo, pescuitul, ieşirile la iarbă verde în prima pădure întîlnită, prăjiturile şi limonadele de la cofetăria „Ursuleţul", meciurile de fotbal din spatele blocului cu „mingea de 35" (costa 35 de lei) la care se băgau şi taţii noştri întorşi din tură de la Combinat...*

Dacă m-aş lăsa prins de mrejele nostalgiei, aş spune că oamenii se distrau atunci mai puţin variat, dar poate mai educativ (cînd aţi jucat ultima oară Scrabble sau cînd aţi stat la coadă pentru un roman?), poate mai intim (de cînd n-aţi mai dansat împreună cu familia, în sufragerie, pe muzică de ABBA?), poate mai simplu şi mai sănătos (în loc de computer şi mall, cînd aţi plecat la munte cu cortul şi cu butelia de voiaj?), poate mai memorabil (ce film aţi povestit ani în şir după ce l-aţi văzut stînd în picioare într-un cinematograf ticsit?)... Şi nu pentru că ar fi fost mai bine, nu, ci pentru că atunci oamenii nu aveau libertatea, nici condiţiile, să-şi risipească bucuriile. ***(M. C.)***

Mircea KIVU

Ritualuri de împerechere

Erau nişte vremuri din cale-afară de plicticoase. La cinema rulau doar filme din „lagărul socialist" (ce-i drept, mai scăpa cîte un Forman sau Tarkovski); *Leonce şi Lena* o ştiam pe dinafară, la fel *Nepotul lui Rameau* (cine afară de Esrig ar fi putut crea un spectacol atît de plastic dintr-un text filozofic iluminist?); la radio se cînta numai despre macarale, fetiţe dulci şi pescari amatori (Richard Oschanitzky şi Ianczy Koroszy erau păsări rare, cît despre Sideral, Olimpic '64 sau Phoenix, nici vorbă); prin licee şi facultăţi se organizau tot felul de reuniuni plicticoase mai mult sau mai puţin tovărăşeşti, sub ochii vigilenţi ai profilor şi instructorilor UTC, ceea ce-ţi tăia tot cheful. În condiţiile astea, distracţia preferată a adolescenţilor şi post-adolescenţilor era „ceaiul". O sîmbătă fără ceai era încununarea unei săptămîni irosite.

N-am reuşit niciodată să aflu care a fost originea semantică a termenului, mai ales că nu mi s-a întîmplat niciodată să consum infuzia cu pricina în atare împrejurări. Posibil ca la origine să fi fost un fel de cod conspirativ, menit să adoarmă vigilenţa părinţilor. Poate de aia a şi fost înlocuit, prin anii '70, cu mai transparentul „bairam". Trebuie să mărturisesc că eu unul nu am apucat perioada de aur a ceaiurilor, care se pare că s-a consumat în anii '50 şi '60.

Organizarea era simplă, dar existau proceduri bine definite. Cineva se hotăra să „dea un ceai". Asta însemna că are la dispoziţie o casă temporar lipsită de părinţi. Uneori erau şi părinţii pe-acolo, dar se retrăgeau discret în camera lor – dar chestia asta aducea un oarecare aer promiscuu, ceaiurile cele mai reuşite erau cele de la care adulţii lipseau cu desăvîrşire. Au fost şi ceaiuri ţinute dimineaţa, cu jaluzelele trase. Invitatul de bază era omul cu muzica (atunci cînd gazda nu era dotată cu un instrument adecvat). În vremea mea, cel mai popular era magnetofonul Tesla de vreo 20 de kile (mai înainte, funcţionau pick-up-urile cu difuzorul în capac). Cum bunul meu prieten şi vecin era fericitul posesor al unui asemenea instrument, ne asociam la transport – din fericire, la vremea aceea, aparatele erau dotate cu mînere, semn că utilizarea itinerantă era universală. Cine putea aducea de acasă discuri sau benzi cu muzică decadentă, obţinute pe căi obscure, cu ultimele şlagăre (încă nu erau hituri).

Strîns legată de noţiunea de ceai era cea de gaşcă (termen consacrat cam în aceeaşi perioadă). La ceai, membrii găştii erau invitaţi din oficiu. Anunţurile se făceau de regulă cu puţine zile înainte, iar în orele după-amiezii de sîmbătă firele telefoanelor se înroşeau, fiind decisive pentru conturarea componenţei. Gaşca era preponderent masculină, sexul frumos era de obicei invitat. O gazdă apreciată era cea care ştia întotdeauna să se asigure de paritatea sexelor, iar invitaţii cei mai preţuiţi erau cei care veneau cu cît mai multe fete. Dimpotrivă, să vii pe nepusă masă la un ceai, să „agăţi" o fată şi să dispari în primele ore era o dovadă de proastă creştere. „Vii cu mine la un ceai?" era formula prin care relaţia cu o fată trecea de faza tatonărilor. Erau în Bucureşti diverse găşti, unele mai faimoase decît altele prin calitatea ceaiurilor organizate. Nu neapărat adverse şi nici exclusive, interferenţele fiind în general admise, dacă nu se încălcau anumite reguli de bună purtare. La limită, puteai să te autoinviţi – „Am auzit că e ceai la tine, vin şi eu cu două fete de la «Lazăr»?".

Odată locaţia şi muzica asigurate, restul era deosebit de lesnicios. Se punea mînă de la mînă pentru asigurarea unei minime provizii de sandvişuri (în debutul petrecerii, fetele făceau clacă la bucătărie), iar protocolul cerea ca fiecare invitat să aducă o sticlă de băutură – vodca rusească (25 de lei sticla de jumătate) şi romul erau la mare preţ, dar se admiteau şi cîteva sticle de lichior pentru o mai lesnicioasă binedispunere a fetelor.

Odată preparativele încheiate şi covorul rulat într-un colţ, începea obiectul principal al acţiunii – dansul. Se dansa twist, cha-cha, hula-hoop (prin anii '50, se întîmpla să vezi pe stradă cîte o fată cu fustă plisată îndreptîndu-se spre locul de petrecere, ţinînd sub braţ cercul respectiv). Dar regele necontestat al ceaiurilor a fost rock'n'roll-ul. Bill Haley, Carl Perkins, Jerry Lee Lewis, Ricky Nelson şi – mai ales – Elvis, dar şi Rita Pavone, Celentano şi Little Tony. Cum spuneam, cînd am început eu să merg la ceaiuri, apogeul trecuse – eu am prins vremea bairamurilor mai „supărate", cu Led Zeppelin, Creedence Clearwater Revival, Janis Joplin şi Jimi Hendrix. În calitate de prîslea al familiei, am invidiat dexteritatea şi coeziunea perechilor de adevăraţi dansatori de rock. N-am înţeles niciodată cum reuşiseră ei, în vremurile alea de totală izolare, să ajungă la virtuozităţi coregrafice indescriptibile (îi admir uneori şi azi, oameni aşezaţi, cînd îşi mai „dau drumul" la cîte un *reveillon,* ca pe vremuri). Se dansa de regulă în perechi, dar nu erau prea bine văzute cuplurile care exagerau în fidelitate. Flirtul era la preţ, idila – suspectă – deşi multe cupluri pe care le ştiu azi s-au sudat în ceaţa densă a cîte unui ceai.

Melodiile ritmate, dansate cu figuri acrobatice, alternau cu cele lente. Pentru că – trebuie spus – dacă automobilul şi „drive-in"-ul au constituit în anii aceia principalul sediu al ritualurilor de împerechere de peste Ocean, în zonele urbane din Est funcţia respectivă a fost îndeplinită de ceaiuri. Ritualul începea – cum am spus – cu invitaţia la ceai, continua cu teasing-ul din timpul rockurilor cu figuri, trecea într-o fază decisivă odată cu melodiile mai lente (aici, mai spre dimineaţă se stingea lumina) şi – dacă nu se consuma frust, într-o cameră izolată – se încheia cu condusul acasă, în aburii dimineţii, la ora cînd autobuzele ieşeau din depouri.

Au fost ani cenuşii şi trişti, anii de glorie ai ceaiurilor. Poate tocmai de aceea, oamenii au căutat cu disperare bucuria dezlănţuită şi – mai ales – scăpată de sub control. Nu sînt sigur că rock'n'roll era o formă de rezistenţă antitotalitară, însă fără ceaiurile alea ne-ar fi fost imposibil s-o scoatem la capăt.

La cinema

„Cînd a venit la cinematograf *Imperiul contraatacă* am stat la coadă două ore. Cînd erau filme din astea mai periculoase nu deschideau casa de dinăuntru, să nu se îmbulzească oamenii să spargă geamul, toată coada stătea în afara cinematografului. În anii '82-'83 au făcut mare vogă video-urile oficiale. Funcţionau ca un cinematograf, dar erau proiecţii pe video, erau două televizoare în faţa sălii şi unul în mijloc. Filmele care erau pe atunci – *Lupul singuratic* cu Chuck Norris, *Războiul stelelor,* partea a treia, *Breakdance*, astea au fost nişte chestii de mare succes. Preţul era 15 lei... Erau şi videourile neoficiale: oamenii se adunau la filme în sufrageria cuiva şi se uitau la 6 filme la rînd, se uitau toată noaptea... Prin '86 am văzut la nişte prieteni filmul *Căinţa* de Abuladze. Vorbit în gruzină, se auzea şi o voce, care traducea în rusă. Aşa că a fost invitată şi o doamnă care ştia destul de bine ruseşte şi am văzut filmul ascultînd trei limbi deodată."

„Odată ne uitam cu toţii la televizor, era un film cu Charlie Chaplin şi s-a întrerupt curentul în ultimul sfert de oră şi mama a aprins lumînarea de botez pusă într-un scaun întors, iar vecinu' a aprins o lanternă. Eram foarte mică şi aveam impresia că filmul continuă. De fapt, eram noi care ne vedeam în ecranul televizorului, resemnaţi că oricum nu mai era decît o juma' de oră de program. Totul se termina la ora 10..."

„Prin anii '80 se răspîndise jocul occidental Monopoly. Jocul dezvolta abilităţile de viitori capitalişti. Ca o reacţie, pentru a-i contracara răspîndirea, a fost născocit un Monoploy socialist – Bunul Gospodar, costa 25 de lei. Schema generală era aceeaşi, dar sumele de bani erau mai mici şi în lei. Puteau fi folosite pentru a-ţi cumpăra în rate sau a-ţi închiria un apartament şi după aceea să-l mobilezi cu mobile tip."

(din *Anii '80 şi bucureştenii,* Editura Paideia, 2003)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Stela GIURGEANU

Nişa amintirilor

„Pe vremuri mergeam la băi“ – povesteşte **Marian Nicolae,** pensionar, fost electrician la Uzinele Semănătoarea. Era prin ’77 cînd viaţa se zbuciuma într-însul de nelinişte şi dorinţe, iar el o lua ca atare. Fără prea multe probleme ideologice, astea au venit mai tîrziu, abia după Revoluţie. Înainte era greu, n-o să zică niciodată că nu, dar era un fel de viaţă care te întărea. Era pentru supravieţuitori. Nu ca acum, cînd îţi iei carne de la magazin, fără nici un fel de complicaţie. Atunci, pentru un kil se elabora o întreagă schemă, se puneau în funcţiune rotiţe şi relaţii. Şi fostul electrician mută cu tărie de caracter un nebun, retezînd în diagonală un pion al amicului.

Amicul e niţel mai în vîrstă, îl cheamă **Gheorghe** şi pe vremuri a fost diriginte la Poştă. Acum iese cînd şi cînd în Cişmigiu, la o partidă de şah.

Pe atunci trebuia, într-adevăr, să te descurci. Iar asta îţi ocupa majoritatea timpului. Problemele tale cele mai acute erau mîncarea şi să nu intri în conflicte. Niciodată nu ştiai cu cine puteai să te pui rău, aşa că cel mai bine era să mergi pe burtă. Adică să nu-ţi faci prieteni prea buni, ca să-i eviţi pe cei care puteau deveni dintre cei răi. Te căsătoreai ca să pleci de-acasă şi să faci în sfîrşit ce vrei. „Ce vrei“, dar doar în limitele permisivităţii sistemului.

Distracţiile erau programate. Nu exista spontaneitate pentru că pîrghiile spontaneităţii erau interzise. În afara sărbătorilor religioase sau a celor tradiţionale, micile distracţii de zi cu zi erau puse într-un soi de schemă. De exemplu, în timpul săptămînii, sîmbătă seara, la 10 noaptea, erau *Studio X* la bulgari, filme poliţiste cu Sherlock Holmes şi „Agata Cristi“. Făceau friptura de porc cu sos de roşii. Pînă şi alimentele şi le drămuiau în funcţie de distracţii. Ca să aibă ce pune pe masă cînd le era lumea cît de cît dragă. La restaurant nu prea ieşeau. Adică în comunism, dacă omul „normal“ n-avea un motiv serios să ia masa în oraş (nuntă, zi de naştere sau înmormîntare), bătea la ochi. Mai mult, în ultimii ani, Ceauşescu dăduse chiar un ordin să se scoată pînă şi perdelele de la geamurile restaurantelor, ca să-i vadă tot poporul pe „trîntorii“ care pierd vremea în huzur capitalist.

Vara erau deschise cîteva terase, în centrul oraşului unde mai ieşeau pentru cico sau bere proastă, acompaniată uneori (cînd era să fie) de mititei pe cartoane îmbibate într-un soi de sos de muştar. Asta se mînca de obicei şi cînd mergeau la Grădina Zoologică. Erau acolo nişte dughene de tablă roşie unde se preparau mititei şi cîrnaţi pe grătar. Mai ales cei care au copii îşi mai amintesc. Dacă nu era Zoo, era Herăstrăul. Acolo trebuia de multe ori să iei apă de acasă, la termos, că în parc nu găseai mare lucru. Mai ales în ultimii ani, la terase existau doar apă Borsec, chelneriţe prăfuite şi muşte. Ca să-i mai distreze, copiilor le cumpărau discuri Electrecord cu piese de teatru sau poveşti. Îi mai trimiteau şi prin tabere, dar majoritatea timpului îi lăsau să bată mingea prin faţa blocului. Şi era bine. Mai sigur ca acum. (Iar aici începe printre şahiştii din Cişmigiu o întreagă discuţie despre cît de rău ne este nouă acum, în comparaţie...: pe atunci tinerii abia dacă puneau ţigara în gură – nici n-aveau, ce e drept, dar exista o doză mai mare de bun-simţ. Azi? Toţi se droghează şi li se pare chiar că e la modă s-o facă. Înainte tinerele erau îmbrăcate decent, nu se fardau decît foarte tîrziu, azi le vezi pe fiţele astea de 10 ani cu buricul gol şi cu ruj pe buze. Înainte se distrau decent, adică, azi e vorba doar despre sex, alcool, droguri şi violenţă.)

Adulţii? Mi se repetă – nu puteai ieşi din casă doar aşa: că vezi tu ce faci după aia. Se mai adunau pe la casele celor care aveau video şi se uitau la cîte un film. Duminica (sîmbăta era zi lucrătoare), dacă aveau noroc să aibă benzină sau ziua să le coincidă cu numărul de înmatriculare al maşinii, ieşeau niţel din Bucureşti. De două ori pe an mergeau în concediu. La mare sau la munte. Nu ca acum, cînd n-au mai ieşit de ani buni din Bucureşti.

Altfel, jucau şah cu vecinii, mai ieşeau la cîte un meci pe stadion, mai reparau ce era de reparat prin casă. Ce se întîmpla însă iarna? Cînd frigul nu-ţi permitea să ieşi la plimbare, terasele dispăreau, iar cele cîteva cafenele din centrul oraşului erau foarte scumpe şi nu chiar pentru oricine. „Pe timp de iarnă ne strîngeam cu toţii într-o singură cameră, în sufragerie, că era cea mai apropiată de bucătărie, ca să ne încălzim de la aragaz. Distracţiile? Nu prea existau. Puteai să mergi la teatru sau la film, dar cam atît, iar aici te gîndeai de mai multe ori înainte să faci pasul înspre îngheţul suprem. Două ore cel puţin, să stai în scaun, într-o sală încălzită doar de respiraţia spectatorilor?!“

Florin Dobrescu, fost profesor de matematică, pensionar, îşi aminteşte de tinerii de pe atunci: încropeau şi ei distracţiile, dacă nu în oraş, mai mult pe la cîte unul peacasă, unul care avea magnetofon sau pick-up, pentru că discoteci nu erau. Era Căminul Cultural, însă prea rar frecventat ca să se poată spune că era un centru al distracţiei. Se plimbau, se îndrăgosteau şi-şi întemeiau o casă cît mai repede. Nici sexul nu era o distracţie prea la îndemînă. Riscai mult, fără metodele de protecţie. Dacă fata rămînea însărcinată, nu prea avea ce face. Decît un avort ilegal (şi foarte periculos), multe preferau să aibă copiii (de asta şi boom-ul natalităţii din acea perioadă) în detrimentul unei cariere – care, de altfel, nici nu prea intra în calcule: ce carieră puteai să faci în acele vremuri?

Orice distracţie era mai mult imaginată – conchide bătrînul profesor – după cum imaginată este şi sintagma „era mai bine pe atunci“. Dascălul arată înspre un grup de şahişti nostalgici, şi-mi spune că ei vorbesc doar aşa, dintr-o nişă a amintirilor. „Nu pot accepta că şi-au irosit tinereţea şi atunci au creat această breşă pe care au mobilat-o cu amintiri frumoase despre cît de bine le-a fost lor de fapt.“

În staţiuni

„În 1983, prin august, am făcut mînăstirile din Moldova, am luat cu mine patru canistre de benzină, pe drumul dintre Sf. Gheorghe şi Braşov am întîlnit un convoi mortuar. Oprit pe loc. Făcea semne cu mîna: «Nu avem suficientă benzină în maşină ca să ducem mortul la groapă.» Le-am dat zece litri de benzină să-şi ducă mortul la groapă... Ceauşescu a decretat, la un moment dat, ca duminicile maşinile să circule alternativ: o duminică – cele cu numerele de înmatriculare pare şi în alta – cele impare. Devenise o mare problemă, mai ales în timpul concediilor. Chiar şi ieşirea la iarbă verde cu cortul de sîmbăta era compromisă: se putea face doar o dată la două săptămîni sau se aştepta pe cîmp, pînă la 12 noaptea cînd, obosiţi şi somnoroşi, ne grăbeam să ajungem acasă.“

„Pe atunci, toată «boema» bucureşteană (şi nu numai) popula vara satul 2 Mai pînă la refuz. Era o prelungire a Bucureştiului, fiindcă aici se întîlneau aceiaşi prieteni de acasă, comportîndu-se ca acasă... Nu era confortul din staţiuni, dar eram între noi. Ne străduiam, în perioada de vacanţă, să ne simţim bine, să nu mai auzim de aia şi de ailaltă... Mulţi nu stăteau în gazdă la localnici, preferau să stea în cort, direct pe plajă, chiar dacă noaptea treceau în permanenţă grănicerii în patrulare care te obligau să dezumfli salteaua pneumatică cu care, vezi Doamne, puteai să fugi în Turcia.“

„Iarna bucureştenii foloseau pîrtiile de la Predeal sau Sinaia, fiindcă la Poiana Braşov se ajungea greu – nu se putea face o excursie de o singură zi – şi era imposibil de găsit un loc de parcare. Directorul staţiunii a declarat odată în public: «Să vă fie clar, Poiana Braşov este rezervată numai străinilor». ONT Carpaţi avea contracte cu firme de turism occidentale, în special din RFG, şi toate locurile din hoteluri erau rezervate, mai ales iarna. Noi ne mulţumeam cu pîrtiile la care puteam ajunge, cu trenul sau cu maşina, la ora 9 dimineaţa cînd începea programul telefericului (5 lei de persoană) şi schiam pînă la ora 16, cînd ne întorceam acasă.“

(din *Anii ’80 şi bucureştenii,* Editura Paideia, 2003)

Bogdan IANCU

Improvizaţii

Experienţa perioadei comuniste a fost redată după 1990 mai degrabă într-o literatură dedicată aproape în exclusivitate traumelor produse de sistemul totalitar. Viaţa cotidiană dincolo de experienţa cozilor la produse alimentare a fost lăsată în grija culturii populare şi a cîtorva volume timide de literatură cvasisociologică, care au încercat să recupereze spaţiile roz ale epocii.

Cînd am ajuns pentru prima dată la Rovinari, în vara lui 2002, într-o cercetare despre memoria perioadei comuniste, aveam senzaţia, după primele contacte şi interviuri cu localnicii, că vom asista (eu şi colegii mei de master) la un şir infinit de lamentări, pe care *Memorialul durerii* le ratase. N-a fost aşa. După ce reveneam în unele dintre gospodării şi după ce naraţiunile despre greutăţile întîmpinate la început – oraşul Rovinari s-a construit treptat în funcţie de geografia produsă de carierele de cărbune, chiar în centrul acestora – se sedimentau, am luat contact cu poveştile despre petrecerea timpului liber în comunism.

Întrebările care ţinteau cultura materială au dat la iveală povestiri care puneau accentul pe inventivitatea subiecţilor în diferite situaţii: multe dintre cuţitele (încă funcţionale) din gospodării se realizau din bare de oţel şterpelite de la locul de muncă, iar scrumierele se realizau la strung din carcasele metalice ce protejau transformatoare electrice. Un fost inginer care se ocupase de organizarea spectacolelor brigăzii artistice a combinatului de la Rovinari mi-a arătat într-o seară, în spatele gospodăriei sale dintr-un sat din apropierea oraşului, o piscină minusculă căptuşită cu ajutorul benzilor late de cauciuc, parte din utilajele folosite la transportarea cărbunelui. În piscina aceea, copiii inginerului, prietenii şi rudele lui se bălăceau în anii ’80 cu fervoarea cu care unii dintre ei o fac astăzi în complexurile acvatice luxoase de pe litoralul românesc sau de aiurea. Asta dacă nu se deplasau spre ştrandul improvizat, mulţumită apei de ploaie, în cîteva din lanţul de cratere părăsite care aveau să formeze lacul Beterega.

E uşor de remarcat că toate acestea stăteau sub semnul *improvizaţiei*. Pe lîngă distracţiile gestionate de sistem – discotecă, brigăzi artistice care sancţionau prin sketch-uri benigne comportamente „deviante“ ale muncitorilor din cariere etc. – aproape toate celelalte forme de divertisment se bazau pe imaginaţia indivizilor, nevoiţi să improvizeze într-un oraş în care primul şi singurul parc a apărut la 25 de ani de la înfiinţarea acestuia: „Aici între blocuri aveau ei, ca locatari, ca şi vecini, teren de volei amenajat, făcut de ei. Era unul nea Ilie Mircea cu care am pus nişte ţevi, fileu de volei, teren... Şi jucam cu centrul că şi ei învăţaseră. Vorbeam cu ăia şi le spuneam: «Bă, ne întîlnim mîine, veniţi la noi acasă, că jucăm la ora cutare volei». Gata, aveam echipa. Ieşeau toţi oamenii pe aicea, S-urile, T-urile, copii... Se băteau cartierele între ele, care mai de care. Şi veneau aici şi-i băteam de-i căpiam. Şi apoi dintre toţi, cei mai buni am făcut o echipă de volei să jucăm în competiţia Daciada la Tîrgu Jiu. Şi-am cîştigat locul trei“. **(C.C.)** Un alt fragment decupat dintr-o poveste de viaţă vorbeşte despre amenajarea unui spaţiu similar, cumva mai snob: „Un alt lucru care mi-a rămas aşa... Aici socrul meu a făcut o masă de şah, chiar în faţa blocului, cu pătrate albe şi negre desenate pe ea... Mai este şi azi, numai că i s-au dus pătratele. Şi pe socră-miu acolo-l lăsam, acolo-l găseam. Făceau cu schimbul, ieşea unul, intra altul... Şi table, remi...“ **(B.T.).**

Pentru că oraşul nu avea cinematograf, cîteva dintre apartamentele din oraş în care se găseau aparate video deveneau, de cele mai multe ori contra cost, săli de cinema, cu filme dublate de vedetele Mihai Cabel sau Irina Margareta Nistor.

Dar nu numai adulţii improvizau, ci şi copiii: porţi de fotbal desenate pe pereţii blocurilor sau reciclînd bătătoarele de covoare atunci cînd terenurile de sport lipseau, „elasticul“ jucat de fetiţe în faţa blocului utilizînd o bandă elastică vestimentară scoasă din uz (sora mea folosea pentru a se antrena dungile covoarelor din casă), mitraliere făcute din ţevi sustrase din şantierele de locuinţe, „capace“ – jucat cu capace turtite de la sticlele de bere etc.

Închei cu o poveste personală. Împreună cu sora mea improvizasem un hamac, la jumătatea anilor ’80, dintr-o plasă de sîrmă care împrejmuia un teren de joacă din vecinătatea blocului în care locuiam, în cartierul muncitoresc Ostroveni din Rîmnicu Vîlcea. În fiecare după-amiază, cînd nu eram primit în echipa de fotbal a blocului iar sora mea intra în pauza dintre două „elastice“, ne legănam sau ţopăiam minute bune în plasa de sîrmă a hamacului – singurele balansoare din cartier se găseau într-o altă parte a cartierului, unde părinţii nu ne lăsau să mergem singuri. Pentru că hamacul nostru reprezenta o breşă prin care de multe ori mingea celor care jucau fotbal se deplasa mult în afara terenului, într-o zi un domn într-o salopetă albastră a aşteptat să ne îndepărtăm de gard şi, cu ajutorul unui patent, a ancorat bucata lăbărţată de sîrmă de capătul de sus al pilonilor, distrugîndu-ne hamacul. Cîteva zile mai tîrziu ne ridicam o „casă“ din cartoane şi pături, sub acoperişul de lemn al unei fîntîni părăsite din spatele blocului, rămasă acolo în urma demolărilor...

Alina RADU

Cîntece de viaţă nouă

Nu suport nici acum să ascult radioul dimineaţa, cînd abia m-am trezit din somn. Creierul meu, încă neadunat bine în cutia lui, se lasă impregnat de orice melodie şi mi-o redă cu neîndurare şi de nenumărate ori de-a lungul întregii zile, uneori pînă la migrenă. Şi nu-i OK deloc să mă pomenesc îngînînd aiurea pe stradă sau la birou „Roxana şi Suzana / Mi-au mîncat banana“. Cum nu era nici în dimineţile cînd îmi mîncam semiadormită micul dejun, cu radioul de stat al anilor '80 în urechi. Ca în *Maestrul şi Margareta* lui Bulgakov, peste o vreme începeam să lălăi în sinea mea sau, Doamne fereşte, cu voce tare, cîte un „Noi împlinim tot ce-au visat străbuuuniiii / Şi ducem mai departe visuuul looor“. (Ciudat e că uneori – şi nu rar – mă apucă şi acum, „după 20 de ani“.) Aşa că anulam şi eu cu ce puteam. Un „Şi-aceste trei cuvinte minunate / Cuvinte demne de un tricolor“ putea, după părerea mea, să facă pereche cu „Four Letter Word“ a lui Kim Wilde. Şi uite-aşa, perechile astea muzicale din lumi total opuse şi-au revendicat fiecare cîte o juma' din mine. Jumătatea de dimineaţă – cu uniformă, caietul de „Pregătirea Tineretului pentru Apărarea Patriei“ în servietă; jumătatea de seară – lipită de casetofonul din care mă oblojea Madonna cu „True Blue“ sau la discotecă sau...

Uteciştii de azi, comuniştii de mîine / Viva la discoteca. Să fii utecist era o chestie mişto pentru că însemna c-ai scăpat de cravata roşie cu tricolor şi deci de statutul de *kinder*. Într-un liceu care coexistă cu gimnaziul era ceva important. Am sărbătorit cu prima noastră ieşire în faimosul „Codrescu“, discoteca Facultăţii de Electro din Iaşi. Liceenii de la „Negruzzi“ aveau un fel de drept nescris să intre acolo, deşi la intrare se cerea carnetul de student. Ca fată, nu-ţi băteai capul; intrai oricum. Şi ne-am făcut – fetele, cel puţin – o intrare aşa cum şi-ar dori inima oricărei debutante de 14 ani: în costumaţie de *cheerleader*. Da, am spus *cheerleader*, majoretă: în nişte tricouri albe şi extrem de transparente (într-o epocă în care sutien pentru vîrsta noastră nu se găsea – punct!), cu o idee de fustiţă roşie din voal, scurtă şi unduitoare, cărînd fiecare cîte un băţ din ăla cu panglică la capăt, căruia, din păcate, i-am uitat numele. Îmbrăcate aşa de tinereşte şi tovărăşeşte şi cu imitaţiile alea de bici (după cum ne-au informat colegii, chiţăind nervos), veneam direct de la repetiţiile de pe Stadionul „23 August“, unde se pregătea o mare manifestaţie de 1 Mai muncitoresc, iar noi, după multe acrobaţii cu beţele, pe care le plimbam printre picioare, le ridicam deasupra capului, le aruncam etc., urma să întruchipăm, la un semnal de tobă, ghemuite la pămînt după tot zbuciumul, litera „S“ din RSR. Republica Socialistă România. Mulţumim din inimă Partidului? *Oh, ye.* A fost o seară mişto.

Atelierele hărniciei / Vamos a la playa. Un liceu teoretic trebuia să asigure şi pregătirea tînărului într-o meserie practică. La noi, aceasta era lăcătuşeria, de pe urma căreia eu una m-am ales cu certitudinea că şi acum aş şti să fac o ureche de lacăt. Mai exista practica agricolă (pe care n-am făcut-o, că eram clasă de piloşi) şi misteriosul Şantier Naţional al Tineretului. Nu cunosc pe nimeni care să fi lucrat acolo, dar am cunoscut o mulţime de băieţi şi fete veniţi la Costineşti cu bilet de SNT. Dacă-i luai la bani mărunţi, nu lucrase unul, de sămînţă, acolo; mă întreb dacă a lucrat vreodată cineva sau dacă SNT-ul nu era doar vreo acoperire pe hîrtie a cine ştie cărei şmecherii legate de turism. (Sau o fi fost un fel de practică la Canalul Dunăre-Marea Neagră? Magistrala Albastră?) Căci vara Costineştiul – staţiunea tineretului, după cum i se zicea – se umplea cu studenţi meritorii şi cu *senetişti*. Am fost şi eu în vreo două rînduri *senetistă;* nu mai ţin minte cine mi-a procurat biletul, dar îmi amintesc stînjeneala de la oficiul de cazare, unde a trebuit să îngăim că am lucrat într-adevăr la SNT, unde am lăcătuşerit, ştiu să fac urechi de lacăt. Pe urmă, 12 zile şi mai ales nopţi nedormite în care se umbla de la Ring, discoteca în aer liber, la Vox Maris, unde intrarea era scumpă, dar „se dădea“ Pepsi, iar după aceste orgii încheiate la orele 22 cu urletele neprincipiale ale tineretului trimis la culcare de bietul DJ, care n-avea de ales decît să închidă brusc luminile şi muzica, urmau alergăturile de la o căsuţă la alta: undeva se cînta la chitară, la Obelisc era „Seara ieşenilor“ şi se zvonea că vin Divertişii înşişi!, pe plajă cîţiva supăraţi tîrau de lanţ o oliţă de noapte, mai încolo nişte romantici se scăldau la lumina lunii şi pe cap le vîjîiau un fel de diademe cu elice, pe care le vindeau ţiganii ziua. La Teatrul de Vară, Miss „Muncă, Frumuseţe, Tinereţe“ etala o rochie miniaturală albă şi nişte picioare kilometrice, care probabil că îi atestau calităţile de fruntaşă în producţie. Să trăieşti şi să tot munceşti.

Stima noastră şi mîndria / You sexy thing. În Iaşi, în holul Liceului „Negruzzi“, la parter, aveam o oglindă mare, încadrată de două desene naive – în toate sensurile: „elevul model“ şi „eleva model“. Ideea era să confruntţi ce vedeai în oglindă cu modelul adecvat sexului căruia îi aparţineai şi, bănuiesc, să corectezi micile abateri de la standardele alea tinere şi frumoase (nu, nu li s-au aplicat bărbi şi mustăţi, aveau deasupra o sticlă protectoare).

Eleva model pentru noi era colega noastră C., care reuşise să se abată la maximum de imaginea penibilă a fetei de lîngă oglindă. Sarafanul îi era scurtat şi strîmtat cu nerușinare, părul tapat după regulile *eighties,* bluza nu era aproape niciodată de culoarea regulamentară, ci chiar se potrivea cu bleumarinul sarafanului, cerceii imenşi („Păi, trebuie să port nişte cercei, to'arăşu' profesor, că altfel mi se astupă găurile din urechi, şi mama nu mă lasă să port la şcoală pe ăia de aur, să nu mă atace borfaşii pe drum, şi alţii nu aaaam...“ suna incredibila ei justificare în faţa vreunui profesor), ciorapi negri, cu portjartier, rostuiţi de la bunică-sa – oricum în comerţ nu se mai găsea nimic decent, aşa că toate luaserăm cu asalt sertarele bunicelor. Centuri late, uşor lăsate pe şolduri, în loc de cordonaşul modest de pînză. Pantofi plaţi, cu vîrf ascuţit: graţioşii „balerini“, rostuiţi de Dumnezeu ştie unde. Mă văd şi acum plîngînd în hohote peste o pereche de ghete dintr-un material textil, caroiat. Erau nebunia momentului şi îmi erau prea mici. Dar – după cum ne spuneau dirigintele şi unele tovarăşe profesoare – aveam tinereţea de partea noastră, nu mai aveam nevoie de altceva.

Uite-aşa: şi cînd gîndesc la viaţa-mi, îmi pare că ea cură / discret învăluită-n schizofrenie pură.

Doru IONESCU

Oile albe, oile negre

Acasă, la Focşani, în primii ani '70 îmi puneam scăunelul în faţa camerei părinţilor şi ascultam cu urechea lipită de uşă. Muzică rock. Aveam să aflu mult mai tîrziu că fusesem şi eu o parte infimă la planul subversiv al lui Cornel Chiriac. Pentru că erau milioane de români care ascultau Radio „Europa liberă“ datorită DJ-ului transfug. Şi de-atunci nici n-am mai putut fi în rînd cu lumea; tot timpul profesorii m-au pîrît la şedinţele cu părinţii ca „brînză bună în burduf de cîine“. Umblam cu toţi „golanii ăia pletoşi“ la concerte: rock (cu niscaiva folk în deschidere, astea erau afişele), Cenaclul Flacăra (unde cîntam în cor cu toată sala despre tricolor şi arma Venus, dar, în primul rînd, cu Pro Musica despre generaţia-n blugi, cu Iris despre valuri), „Cum se numeau cei patru Beatles“ cu Florian Pittiş (am dat mîna conspirativ şi i-am strecurat o bandă de mag cu înregistrări de-ale formaţiei mele din liceu).

„Bade, care oi dau lîna a mai miţoasă?“ „Păi, alea albe.“ „Dar cele negre?“ „Şi alea...“

La concerte eram în stare să dau orice ca să ajung în culise, să stau printre cei cu „muzica tînără“, să le car boxele, să-i spionez pînă după spectacole, la hotel, la bairamuri prin oraş, oriunde erau invitaţi. Am prins inclusiv trupe din Germania Democrată: Prinzip, City, Elephant. Puiu Usturoi avea la Casa de Cultură trupa O.Z.I. (un fel de Savoy local), Nelu Mocanu avea, la fabrica de lemn, Tectonic (nu cel din Bucureşti). Primul era prieten cu toate formaţiile care veneau în Focşani, le împrumuta instalaţiile de sunet şi lumină, era celebru; cu toate acestea al doilea mă atrăgea mai mult cu riff-uri gen „Smoke On The Water“. Iar pe la Laris trecea toată mafia discurilor din Moldova, un Chiriac de Vrancea carevasăzică. La mare tot cu rockul: Costineşti scria pe noi, da, Staţiunea Tineretului! Unde făceam joncţiunea cu bucureştenii, şi nu numai ei, de aceeaşi generaţie: Sid, Mamutuă, Eva, Hipiotuă, Sebastian Americanu' (se spunea că era securist, o păţiseră toţi participanţii la nu ştiu ce ceai, el fiind acolo singurul neinvitat). Ziua la nudişti, noaptea la Braseria (Terasa) Tineretului unde erau încartiruiţi Compact (care nu cîntau numai „Fata din vis“, ci şi Clapton, şi AC/DC, şi Judas Priest, şi Dire Straits), la Dacia – Roşu şi Negru, la Forum – Holograf. Seară de seară, apoi noapte de noapte dormind într-un pod claie peste grămadă. Ziua adunam sticle goale să facem bani de bere şi ţigări (cu mîncarea ne descurcam la „Împinge tava“, prin procedeul numit „bandă“ – ca şi în studenţia de mai tîrziu – şi n-o să vă spun ce însemna asta, cei care au cunoscut urîtul obicei să ştie doar ei).

„Dar laptele, bade, laptele cel mai gras de la care oi îl mulgi?“ „Apăi, de la cele albe.“ „Dar de la cele negre?“ „Şi de la alea...“

Am fost şi în tabere (plătite de părinţi în anii '70, iar în anii '80 în cele zise P.T.A.P., adică de Pregătire a Tineretului pentru Apărarea Patriei) în care ba am cântat, ba am zburat. Era o lume în taberele acelea, tineri (dar parcă numai ei?) care nu semănau cu cei din sistem. Unii pasionaţi şi talentaţi, alţii tare-n-taţi. Am aşteptat clasa a XI-a ca pe nu-ştiuce, simţeam că va fi ultima oază de libertate înaintea examenelor serioase (ale vieţii, dacă nu vă sună pompos ori lemnos). Şi pînă la vacanţa de vară a venit Canalul! Lunile de primăvară ale lui 1981, cu cazare în tabăra de la Cumpăna (denumire completă S.N.T.C.D.M.N., n-are sens să explic), în care a căzut pacostea şi pe liceul nostru respectabil de matefizică (se întîmpla prin rotaţie cu fiecare liceu din judeţ). În primul week-end am prins un concert Iris la Polivalenta din Constanţa. La ieşirea din sală nu mai auzeam sirenele maşinilor de Miliţie, drept care am mărşăluit pe axul străzilor, în şir indian, pînă în tabăra de muncă, la vreo 10-12 km. Iar după ce, în postura de responsabil cu staţia de radioficare pe toată tabăra, am provocat proteste în rîndurile cătanelor, puşcăriaşilor şi ale altor categorii socioprofesionale cu care ne-nvecinam (manelele de-atunci se numeau „Prinţişorul“ sau „Cenuşăreasa“, dar noi descoperiserăm „Back in Black“) şi am fost expulzat, nu prea am mai dormit la Cumpăna. Pentru că începuse sezonul estival şi la Aurora cîntau Iris, mult în noapte; dimineaţa plecam direct la muncă. Şi tot nu pot să uit că la Canal m-am împrietenit cu cîţiva timişoreni care mi-au povestit de Celelalte Cuvinte şi de tîrgul de discuri de pe Bega. Deocamdată am ajuns la talciocul din Constanţa, bine şi-aşa.

„Dar, bade, carnea cea mai gustoasă care oi o dau?“ „Păi, cele albe.“ „Şi cele negre?“ „Şi alea...“

Am ajuns şi la Bucureşti, în Regie. Libertate maximă, că ăsta era marele avantaj al studenţilor din provincie. Discotecă nu, dar audiţii rock cît cuprinde, ba chiar şi concerte video, filme. La două-trei camere era un mag sau un casetofon şi ditamai colecţia de muzică. Discurile Phoenix se vindeau între coperţi negre, cu 200 de lei; ăsta era preţul ca şi pentru Purple, Zep, Floyd, Queen şi atîtea altele. Un control al Miliţiei (care umbla cu cîinii printre cămine) mi-a găsit pe buletin autografele Holograf (după ce Nuţu Olteanu venise de la Iris) şi am stat o noapte întreagă la secţia din spatele cantinei R2. Îmi crescuseră şi pletele.

Mi-am făcut o nouă formaţie, care şi-a cîştigat uşor un loc de repetiţie la Universitas, apoi la rîvnita Casă de Cultură a Studenţilor. Şi vecinătatea Song-ului, a jazzmanilor Tiberian, Simion, Bontaş, Bădilă, a cinematecii studenţeşti, a teatrului Podul. Am prins concerte epocale la Preoteasa, Club Ing în Politehnică, Aula Facultăţii de Drept, dar şi la Ecran, sala APACA (unde portretul tovarăşului Ceauşescu fusese acoperit de o pînză neagră... dar nu s-a întîmplat nimic rău), Înfrăţirea între popoare, Modern, Casa de Cultură T4 („Turturele“), Teatrul Evreiesc de Stat, iar peste toate Polivalenta (Sala Palatului din ce în ce mai puţin) şi Sala Teatrului „Tănase“ din Calea Victoriei nr. 174. Unul dintre prezentatorii-organizatori: însuşi Stelian Tănase (la un moment dat oprit, odată cu interzicerea celor de la Iris). Drumuri la Timişoara pentru discuri (parcă Piaţa 700 se numea talciocul, sau Iosefini, cine mai ştie) şi la Costineşti pentru un celebru festival. Ultimul a fost dureros de scurt: a ţinut doar de la 6 dimineaţa pînă seara. Cu trupa mea am început să bat oraşul, ţara. Festivaluri-concurs: Buzău, Rîmnicu Vîlcea, Craiova, Tg. Mureş (finala pe ţară a Cîntării României), ce lume! La Cîmpulung Muscel textele noastre (Esenin plus unele originale cu subiecte istorice) n-au avut probleme. În schimb, formaţia instrumentală Numărul 1 (care trebuia să ia Marele Premiu) a fost pusă să-şi schimbe titulatura. S-a tot gîndit Adi Butoi şi a scos-o: „Atunci Preşedintele să-i fie numele!“.

„Bade, atunci care-i diferenţa?“ „Păi, oile albe sînt ale mele.“ „Şi alea negre?“ „Şi alea...“

La Revoluţie, cu toate zvonurile de la Timişoara, am pus pariu că Ceauşescu n-o să cadă; avusesem o viaţă călduţă şi nu-nţelegeam ce se întîmplă. Dar pe 22 m-a luat valul spre sediul Comitetului Central. Avansam prin mulţime ca prin brînză; cum ne vedeau pletoşi sau bărboşi, demonstranţii făceau cărare în faţa noastră. Un prieten basist de la alt grup al Preotesei, Interval, a fost printre primii, în 21 decembrie. Au trecut cu TAB-ul peste el, apoi l-au împuşcat (sau invers), în faţă la Dalles. Lui Micky Gîtlan i se spunea „Rockerul“, aşa am numit şi eu revista în memoria lui. Una, apoi încă douăzeci, cu scopul de a ajuta trupele tinere, underground. Pentru mine n-a mai fost mult de cîntat; rockul a făcut inflaţie, doar era libertate, apoi a aşteptat altă generaţie cu plete, lanţuri şi tricouri negre. A sărit prea tare, pasă-mi-te, şi s-a lovit cu capul de tavan. Eu am ajuns la Radio, apoi la TVR, adresîndu-mă de fiecare dată unui target „de nişă“ – mi s-a spus. Departamentul se numeşte Muzică-Divertisment, iar postul, TVR Cultural, unde am ajuns să fac emisiuni despre rockerii din alt ev. Adică oile negre. Dar despre oile albe? – mă veţi întreba. Şi despre alea...

Selma IUSUF

Entertainment la TV

19,00 Telejurnal
19,25 Ctitorii ale Epocii de aur. Arc peste munţi
19,45 Direcţii ale dezvoltării cercetării ştiinţifice în lumina hotărîrilor Congresului al XIV-lea al partidului
20,10 Tezaur folcloric
20,40 Puternica mobilizare pentru îndeplinirea planului pe luna decembrie. Raid anchetă la unităţile economice din industria constructoare de maşini
21,00 Democraţia muncitorească revoluţionară în acţiune
21,20 Din lumea capitalului
21,35 Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie. Versuri patriotice
21,50 Telejurnal
22,00 Închiderea programului

E programul care ar fi trebuit difuzat luni, 25 decembrie 1989, dacă nu se întîmpla Revoluţia. Curat distractiv. De regulă cam ăsta era programul zilnic la televizor. Dacă nu se lua curentul. Sîmbăta şi duminica ne distram de-a dreptul copios. Copiii primeau un flash de vreo 10-15 minute de *Gala desenului animat* (prezentată prea lung pentru gustul meu de Viorica Bucur), iar duminica era ceva ce se numea *Cascadorii rîsului,* cam la fel de succint, cu Stan şi Bran, Chaplin şi, cîteodată, un impasibil Buster Keaton, evident nu atît de apreciat. Momentele astea televizate stîrneau emoţie între copii. Cel puţin desenele animate erau anunţate de cîte un cap permanentat de mamă care se iţea pe geam: „Mihăiţăăăă!!! Deseneeeeeeeeee!!". Pionierii şi şoimii patriei de pe stradă zburătăceau în case. Desene animate se mai întîmplau preţ de vreo cinci minute în zilele săptămînii, pe seară. „Se dădea" o imbecilitate numită *Miaunel şi Bălănel* pe un fond sonor de-a dreptul obsedant, şi celebra Mihaela, fetiţa cu picioarele atinse de elefantiază. Premiatul omuleţ al lui Gopo, cu tot cu mesajele lui subtile (ca să nu credeţi că nu m-am prins) mi se părea deprimant şi dubios. Ce n-aş fi dat atunci pentru o dulcegărie Disney! Ne uitam cu sfinţenie la tot, absolut tot ce nu era cuvîntare, documentar de mobilizare a muncitorimii... dar ce spun! Şi la alea ne uitam. Foamea de imagine – căci informaţie nu cutez a spune – era imensă.

Şi ne uitam, dragii mei, şi la *Din lumea capitalului* unde, în crudele State Unite, nesimţitoare la soarta omului, trăiau o gramadă de amărîţi în nişte cutii mari de Kent. (Imaginea s-ar putea să fie, mai ales acum, crizant de actuală.) Asta ni se băga în cap în contrapondere cu vioii ţărani, intelectuali şi muncitori români, constructori de ţară nouă, trăitori în blocuri cochete cu apă curentă şi depăşitori de planuri la hectar. La emisiunea numită *Reflector* mai vedeai cîte un director de IAS care stricase finul prin „stocare necorespunzătoare". La *Un zîmbet pe 16 mm* auzeai comentarii şugubeţe referitoare la hîrtiile aruncate pe stradă de cetăţeni lipsiţi de spirit civic. În serile în care erau filme, o ţară întreagă stătea la televizor, pe întuneric, pe frig, cu feţele străluminate de flash-urile alb-negru într-o imagine pe care acum o văd regizată grotesc de un Tim Burton.

Şi aveam filme ruseşti de război cu eroi ciuruiţi (un fleac!) de zeci de gloanţe, murind în braţele unei Walkirii slave, aveam filme coreene de nord cu eroi plîngînd de emoţie pe un tractor dăruit satului de conducătorul lor iubit, filme bulgăreşti întrerupte de cîte un cutremur (în 4 martie 1977 era programată producţia numită *Dulce şi amar).* Aveam filme româneşti din care un adolescent de azi nu ar înţelege de ce aveai nevoie de un *Buletin de Bucureşti* ca să poţi trăi în Capitală. (Aici s-ar putea să greşesc. Am impresia că anomalia e în vigoare în caz că vrei credite sau stai cu chirie şi vrei cablu.) Aveam filme cu legionari în haine de piele şi luptători comunişti în ilegalitate. O, da, aveam *Pistruiatul*, *Racheta albă* şi *Cireşarii*. Unele redifuzate obsedant acum şi urmărite de mulţi cu mare (n)ostalgie. Am lăsat intenţionat deoparte nebunia cu „antena de bulgari". Prin sudul României toată lumea avea aşa ceva. Toată lumea îşi făcuse un vocabular de bază urmărind meciurile, *Studio X* sau *Leka noşti detsa*. Prin Vest se cunoştea pe dinafară programul de la sîrbi sau de la unguri.

Iar de Revelion... de Revelion se ajungea la apogeul distracţiei televizate. Întîmpinată cum se cuvine de părinţi căpiaţi de oboseală cu cinstita salată de boeuf pe masă, asamblată din ingrediente obţinute prin eforturi inumane de-a lungul unor săptămîni bune. Rezultatele bucătărelii se consumau cu ochii pe: Stela şi Arşinel, şlagăre nemuritoare cu Angela Similea, Mirabela Dauer şi Corina Chiriac, momente comice cu alţi comici ai micului ecran comic, muzică de petrecere cu Gică Petrescu şi folclor contemporan cu mai mulţi. Părţile astea de program erau rupte între ele de o imagine statică care înfăţişa o ramură de brad cu beteală şi globuleţ. Pe fundal se auzeau clopoţei. La ora douăsprezece, cuvîntarea de Anul Nou a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Imediat, urările pentru conducătorul iubit. Un biet copil la vreo patru-cinci ani îmbrăcat în plăieş de Fondul Plastic cu banderola „Anul Nou 1986" petrecută peste piept era purtat de mînă prin platoul de filmare de urători, pluguşori şi sorcovari. Alte şlagăre, scenete şi urări. Se încununa dimineaţa la 5 cu Periniţa. A doua zi se vedeau în reluare molfăind la chiftele reci sub titlul „Dacă doriţi să revedeţi...".

Sincer, nu!

Preţuri din anii '80

Casetă audio – 150 lei, casetă video – 1000 lei, videoplayer – 45.000 lei, televizor color Cromatic – 18.000 lei, bilet cinema – 5 lei, almanah *Cinema* – 25 lei, ziare – 50 bani, jocul Piticot – 6 lei, jocurile Scrabble sau Go – 100 lei, o masă la restaurant – 35 lei, Brifcor – 5,5 lei, Grasă de Cotnari – 27 lei, bere – 6,50 lei, un pachet de Kent – 25 lei, îngheţată la pahar – 3 lei, profiterol – 20 lei, salată de fructe la cofetăria Bucureşti – 17,50 lei, vată de zahăr / seminţe / corn mare – 1 leu, biletul la piscina Hotelului Bucureşti – 30 lei, biletul de tren pînă la Sinaia – 33 lei, biletul de tren pînă la Constanţa – 80 lei, autoturism Dacia – 70.000 lei, bicicletă Pegas – 1500 lei, cravată de piele – 150 lei

** Salariul mediu era în jur de 2500 lei.*

Cristian TEODORESCU

Omul de pe dig

În vara lui 1989 cozile la benzinăria Favorit erau atît de lungi încît se încolăceau pe cîteva străzi, nici ele scurte. Te aşezai la coadă ieri şi ajungeai la pompă mîine. Dacă voiai să nu-ţi pierzi rîndul, dormeai în maşină. Mergeai cîţiva metri, apoi stăteai cîteva minute, mai mergeai cîţiva metri şi iar stăteai. Ţi se ura. Îmi luam de citit cărţi groase şi cu toate că n-aveam carnet, porneam motorul şi străbăteam cei cîţiva metri, cînd se urnea coada. Soţia mea avea pe atunci o Lada care nu se supăra prea tare dacă-i dădeam benzină de 75 de octani, cînd se termina cea de 90 la pompă. Mergea însă cam îmbufnată şi fumega. Vine concediul. Fac rost de un bilet la vila scriitorilor de la Neptun: o cameră cu trei paturi şi trei mese pe zi. Multă lume credea că „la scriitori" mîncarea era mai bună decît la hotelurile din jur, încît la începutul sezonului apăreau în vilă şi cetăţeni nescriitori, care nu erau nici măcar rude de scriitori. Unii voiau să se laude acasă că şi-au făcut concediul acolo, alţii erau prieteni cu Omul cu biletele care pe atunci era nea Turturică romancierul. La început de sezon mai rămîneau camere goale – marea, rece, cu valuri mari, terasele din jur de-abia se dezmorţeau, iar scriitorii despre care te puteai lăuda că i-ai văzut începeau să apară de-abia în cea de-a doua serie.

Pe drum, maşini puţine, mai mult camioane. Dacă te opreai undeva, să mănînci, n-aveai ce. Popasurile erau goale, în alimentare găseai cutii cu creveţi din Vietnam, sticle cu oţet, pîlnii de plastic de toate mărimile şi sare vrac. Încă nu se copseseră roşiile, aşa că ce era să facem cu sarea? La Pîine nu era pîine, ci doar pungi cu fidea şi cutii de carton cu macaroane. Am găsit pînă la urmă nişte biscuiţi înecăcioşi, nici dulci, nici săraţi, în schimb aproape la fel de tari ca pesmeţii cazoni. Cînd am ajuns la vilă, soţia mea s-a dus la bucătărie şi a cerut ceva de mîncare pentru copii, pînă la masa de seară. Nu mai ţin minte cum o chema pe bucătăreasă, dar i-a dat ce i-o fi dat. Băieţii erau mici şi răi de foame. Şi Danielei îi cam sclipeau ochii. Eu eram atît de mulţumit că aveau cafea, încît nu-mi mai trebuia nimic. Am luat două ceşti – pe una am băut-o fierbinte. Pe cealaltă am lăsat-o să se răcească şi am băut-o în tihnă, cu ochii la vapoarele din larg. Pe rafturile de la bar erau nişte sticle de whisky, de decor, umplute cu ceai şi altele cu un coniac cu un miros imposibil, *Bastion*. Cînd a început să se însereze, un zvon i-a adus la bar pe toţi cei din vilă. Se adusese Pepsi. De la cozile din Bucureşti, la pîine, carne, ulei, zahăr şi tot ceea se mai găsea, cînd se găsea, am trecut, în prima zi de concediu la mare, la coada la Pepsi. Înaintea mea nu erau decît vreo 20 de muşterii, oameni politicoşi şi prudenţi – aveau plase aduse de acasă pentru orice eventualitate. Ne-am dus prada în camere. La ora opt, cînd începea programul la televizor, clubul de la parter era plin. Din cînd în cînd cîte o voce în timpul *Telejurnalului* (la imaginile cu Ceauşescu): „De-abia aşteptam să-l văd!", „Ce bine arată!", „Nu-l filmează de aproape..." La zece noaptea, cînd s-a terminat distracţia la TVR, amatorii de bulgari au protestat fiindcă imaginea era plină de purici. Clubul s-a golit. La mesele din hol s-au pornit nişte partide de cărţi şi de remi. Pe terasă, în jurul unor sticle cu un lichid rozaliu care amintea a vin, discuţii literare, mai mult despre autori decît despre cărţile lor. De undeva de la etaj se auzea încet „Europa liberă" la un radio cu tranzistori. „Dă-l mai tare!" – strigă sincer cineva de pe terasă. Probabil însă că la etaj acest îndemn a sunat ca o provocare; „Europa liberă" a amuţit. „Degeaba! – a ricanat vocea de pe terasă. Colonelul Achim veghează!" (Colonelul Achim – sau ce grad avea el atunci – era securistul oficial al Uniunii Scriitorilor.) Pe aleile şi pe străzile din Neptun, lumină puţină şi o linişte mai degrabă accentuată de vocile celor care ieşiseră la plimbare. Ţiuiau ţînţarii şi dinspre mare venea la răstimpuri un miros de ierburi putrede şi de peşte împuţit, care n-a dispărut decît peste vreo două zile. Tot atunci au dispărut şi ţînţarii. În schimb, la vila lui Ceauşescu aflată puţin mai încolo au început să meargă aspersoarele, iar în jurul ei se plimbau nişte tineri îmbrăcaţi în costume de vară care păreau cumpărate toate din acelaşi loc. Şi dintr-odată, în magazinele de pe tot litoralul au apărut salam, brînză, chiar şi caşcaval şi uitatele măsline. În tutungerii erau de vînzare şi la vedere ţigări străine. Iar la staţiile Peco, benzina se vinde la liber. Venea Şeful! După două zile, nici alea întregi, magazinele erau din nou goale. Fusese, se spunea, o alarmă falsă. Totuşi, tinerii în costume de vară au continuat să-şi facă rondul, iar vineri, spre seară, pe faleză un cunoscut mi-a arătat cu degetul spre digul de val care pornea de la vila lui Ceauşescu şi ajungea pînă departe în mare. Spre capătul digului era un tip singur; de la distanţa aceea, părea de mărimea unei ţigări. „Îl vezi? – mă întreabă mult mai vîrstnicul meu amic. El e. Aşa face de mulţi ani în prima zi cînd vine la mare."

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 19 martie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

În sala de teatru

„Cum vedeai că într-un loc, la librărie, se dădeau cărţi – aşa se zicea atunci, «se dădea» sau «se băga» – foarte multă lume se aşeza la coadă. Şi la orice. Erau foarte ieftine cărţile, orice se cumpăra. Că între ele se nimerea şi Bulgakov şi Rodica Ojog-Braşoveanu cu căpitanul de securitate care iese învingător din fiecare situaţie, asta e altceva. Dar stăteai la coadă pentru cărţi... Erau cărţi bune, foarte bune. Adică editurile aveau colecţii. Era colecţia «Aventura», unde erau toate cărţile de aventură, ţin minte că aveau un A pe ele. Pe urmă a apărut colecţia «Enigma», tot o colecţie de aventuri era. Colecţia «Delfin» care, la fel, tot de genul ăsta. Era colecţia pentru copii, era «Biblioteca pentru toţi». Era 2 lei o carte. 2 lei! Şi-ţi cumpărai de toate felurile. Găseai tot. Găseai de la Creangă pînă la Kafka. Toată gama posibilă. Erau librăriile pline. Toate astea au fost cam pînă prin '85-'86."

„Iarna, în sala de teatru era foarte frig. Lumea era aşa: cu căciulile pînă la sprîncene, cu fularele ridicate peste gură şi cu mănuşi. Paltoanele, evident. Şi se auzea la final un zgomot de aplauze înfundat, aşa... Şi acasă ne era frig, dar preferam să ne fie frig împreună. Erau sălile pline. Biletele erau foarte ieftine... Mergeai la teatru, vedeai *Hamlet,* aplaudai în draci cînd spunea «E ceva putred în Danemarca». Te defulai acolo. Ei aveau grijă să bage strîmbele alea, unde se putea o conotaţie era îngroşată zdravăn. Era spectacolul lui Caramitru cu Dan Grigore cu opera postumă a lui Eminescu. La final, pe o tablă pe care tot scria nebunul de Eminescu, la un moment dat o şterge şi scrie cu cîrpa «Ajutor». E, îţi dai seama, sala era în delir... În Ateneu frig, acasă frig. Odată am adormit la teatru pentru că era cald. Am dormit o piesă întreagă de Shakespeare."

(din *Anii '80 şi bucureştenii,* Editura Paideia, 2003)

„Am tradus cîteva mii de filme“

– interviu cu Irina Margareta NISTOR –

Cum aţi ajuns să traduceţi filme pe casete video?

Terminasem facultatea în ’80, eram deja colaborator la TVR şi, la un moment dat, Tudor Caranfil – pe care-l cunoscusem la Clubul criticii de la Cinema Studio – m-a solicitat să fac traducerea unui film pentru Comisia ideologică. Am ajuns apoi să fac traducere de film şi pentru Cinematecă, iar în noiembrie 1985 – aveam 28 de ani – l-am cunoscut pe inginerul Zamfir. Acesta locuia undeva aproape de TVR, în fosta casă a actorului Ion Finteşteanu, unde amenajase de cîteva luni un studio de înregistrări video. Toată aparatura de copiere care ocupa un etaj întreg – se multiplicau şi cîte 40 de casete o dată – fusese procurată prin sora lui plecată în State. Casetele veneau prin piloţi de avioane, sau din Germania şi din Suedia, ascunse în caroseria autoturismelor, iar copiile traduse le distribuia cu ajutorul şoferilor de TIR în toată ţara, în Banatul sîrbesc, în Basarabia şi chiar în State pentru românii plecaţi din ţară, prea bătrîni să mai poată învăţa limba.

Era totuşi un studio ilegal, cum a fost posibil?

Atunci era un vid legislativ, Legea drepturilor de autor s-a dat abia în 1996, dar, sigur, activitatea lui putea intra sub incidenţa multor altor legi. Era însă suficient de abil să se asigure că ştabii primeau casete gratis, iar aceştia îl tolerau pentru că oricum nu ştiau limbi străine. Trebuie să ştiţi însă că acest gen de studiouri au existat în absolut toate ţările fost comuniste. La un moment dat, mi-am cunoscut un omolog baltic, ca să zic aşa.

V-a fost teamă vreodată?

Un pic teamă mi-a fost pentru că ei, comuniştii, aşa ne crescuseră. Securistul de la TVR îmi mai făcea aluzii cînd mă întîlneam cu el în lift. Îmi spunea „v-am auzit aseară“ şi nu ştiam dacă o să mă cheme să dau explicaţii. Unii poate credeau că am un spate asigurat...

Cu cît vă plătea şi cîte filme aţi tradus cu totul?

La început m-a întrebat cît vreau, am cerut 100 de lei pe film, iar el mi-a dat 200, adică patru curse de taxi pe distanţa Piaţa Muncii-Piaţa Dorobanţi. Primul film tradus a fost *Fury* (regia Brian De Palma) cu Kirk Douglas, un film din 1978. Exista un anume decalaj, filmele cu Bruce Lee s-au tradus la noi cu mult după ce acesta murise, alte filme însă circulau la noi pe video relativ sincron. Am tradus cîteva mii de filme – odată am tradus zece filme într-o singură zi – m-am oprit în 1996 cînd s-a dat Legea drepturilor de autor. Cu inginerul Zamfir nu m-am mai văzut de atunci, ştiu că deţine un restaurant în zona Caşin.

Nu ştiu care a fost ultimul film tradus, mi-l amintesc însă pe ultimul de dinainte de Revoluţie – *The Unbearable Lightness of Being* (regia Philip Kaufman), după cartea lui Milan Kundera, cu Daniel Day-Lewis şi Juliette Binoche. Ţin minte că din cauza evenimentelor din ’89, inginerul Zamfir a întîrziat să dea drumul casetei.

Ştiaţi că vă bucuraţi de simpatie?

N-am ştiut amploarea pe care o luaseră filmele video. N-am avut niciodată casete cu mine pentru că primul aparat video l-am cumpărat abia în 1991. Dacă aveam de dat vreo casetă la doctori, o cumpăram cu 400 de lei. Am aflat apoi că oamenii dădeau acasă filme la video pe bani, situaţie asemănătoare cu apariţia televiziunii în România, în 1957, doar că atunci nu se luau bani.

Vi se pare nedrept faptul că oamenii vă complimentează doar vocea?

Nedrept nu, doar straniu.

Care este cel mai frumos lucru pe care-l auziţi de la oameni?

Că i-am ajutat să treacă mai uşor acele vremuri. Mă bucur că am avut curajul s-o fac.

Este aceasta cea mai mare realizare a dvs.?

Deocamdată, da.

a consemnat Marius CHIVU

Florin DUMITRESCU

Nevinovaţii plini de vină

În clădirea ICR-ul de azi, prin anii ’80, priveam laolaltă cu alte sute de băieţi şi fete spre ecranul TV care ne arăta înregistrări video ale marilor concerte de rock din lume. Îi zicea Ateneul Tineretului; şi atunci, la începutul anilor ’80, avea deja o tradiţie din deceniile trecute, de club select, în care se ascultă „muzici tari“. Pentru cei mai tineri cititori, trebuie spus că pe atunci trupele occidentale nu treceau mai la Est de Berlin; că discurile de afară ajungeau greu şi se multiplicau pe benzi, în samizdat. Ateneul Tineretului era printre cele mai trendy cluburi bucureştene, tocmai prin faptul că înlocuise clasicele audiţii la pick-up sau magnetofon cu vizionarea de casete video, o mare noutate pe atunci. Ecranul era proţăpit sus, să-l vadă toţi. Sunetul nu era întotdeauna grozav. Unii deplîngeau sculele audio. Pentru majoritatea dintre noi însă conta mai mult funcţia sacră pe care televizorașul acela o îndeplinea: de altar al rock-ului; de amvon al modelor occidentale; de iconostas al libertăţii pe care o prizam îndelung în acel templu al evadării.

Rockoteci de întreprindere

Mă număram printre cei mai fragezi enoriaşi ai Ateneului juvenil. Făceam parte dintr-un grupuscul de liceeni strict tunşi, mai deseori în uniformă. Îi invidiam pe ceilalţi, studenţi şi tineri intelectuali, nu atît pentru plete şi ţoale, cît pentru colecţiile de muzică şi lecturile cool. Conform unei legi a atracţiei spiritelor, ne-am trezit gravitînd – colegii mei şi cu mine – în jurul celor mai celebri dintre aceşti bărboşi cu aer de guru, dintre aceste ochelariste lălîi. Aceştia nu consumau rock, folk şi jazz aşa, ca noi, din hobby: ei se dedicaseră serios cauzei şi ajunseseră pe trepte tot mai înalte ale devoţiunii. Rangul suprem era acela de *metodist* de club (sau casă de cultură), – un fel de administrator al stabilimentului, care asigura programul de audiţii şi, acolo unde permiteau condiţiile tehnice, recitaluri live, concerte sau festivaluri... Toate aceste manifestări cu iz capitalist – metodistul le organiza, ce-i drept, cu greu, în schimbul unor anevoioase frecuşuri utecisto-comuniste la care era supus periodic în cadrul organizaţiei de partid; dar care, în definitiv, îi dădeau o aură eroică, de campion care s-a jertfit pentru noi.

După metodişti, coborau în ierarhie ingineraşii sau contăbiluţii care ţineau cîte o rockotecă de întreprindere. Vara mergeau la mare ca disc-jockey. Peste an organizau baluri şi spectacole „de sunet şi lumină“. Piramida scădea treptat către tot felul de redactori muzicali de la Radio (pe atunci exclusiv de stat), tineri actori cu veleităţi de folkişti, asistenţi universitari neînţărcaţi după cariera de şefuleţi prin ASC (Asociaţia Studenţilor Comunişti)... Era o ierarhie neoficială, alternativă celei de partid şi de stat (cu care se intersecta pe alocuri), o ierarhie necontestată, mutual acceptată, *în numele muzicii*. Le ziceam „promotori“, cu un termen care îngloba diverse mode şi stiluri, sub numitorul comun al unui mod de viaţă boem, şi totuşi responsabil şi generos faţă de noi, simplii fani. Căci ce altceva decît generozitatea cea mai dezinteresată îi mîna pe toţi, atunci cînd se ofereau să ne înregistreze pe benzi sau casete discografii întregi din colecţia lor; şi cînd, mai toţi ne invitau cu atîta insistenţă în cluburile de ei păstorite; şi cînd, mai apoi, se ofereau să prelungească ritualul de la club cu audiţii la ei acasă! Noi le aduceam cîte o sticlă de vodcă sau uneori nici atît. Iar ei, cu o dăruire de apostol, ne împărtăşeau comorile lor ascunse: stivele de viniluri se măsurau cu metrii, uneori cu decametrii. În vitrine speciale tronau ca trofee discurile *bootleg* şi raritățile. O înregistrare neautorizată dintr-un concert de Pink Floyd, realizată pesemne prin pupitrul de mixaj, în care trupa încă testa materialul de pe următorul, ne umplea de extaz, deşi totul suna dezlînat şi confuz... Trupele americane, faimoase „acolo, la ei“, dar cvasinecunoscute la noi, ne dezvăluiau un întreg continent de impresii. Veneram totul, în bloc; dar, ca nişte fani autentici, ne împărţeam în tabere şi partizanate. La jocul preferinţelor, ne războiam în Jefferson Airplane şi Grateful Dead; Janis Joplin şi Joni Mitchell; Grand Funk Railroad şi Alman Brothers... Cînd am mărturisit că îmi plac Police şi Stranglers, am fost declarat eretic! Mi-am îndeplinit penitenţa cu Ted Nugent live...

Promotorii de informaţii

Într-o bună zi am aflat că X, unul dintre *promotorii* cei mai altruişti, era coleg de serviciu cu sora tatălui meu. I-am spus mătuşă-mii, care s-a grăbit să mă atenţioneze cu îngrijorare în glas: „sper că n-aţi vorbit politică, X e informatorul institutului“. Mi-a luat ceva timp să înţeleg, apoi să accept că acel personaj nonconformist şi rebel era un turnător. Un agent sub acoperire al poliţiei politice, o iscoadă a regimului. Imaginaţia mea era depăşită. Dar, o dată înghiţită şopîrla, m-am dumirit asupra multor gesturi şi atitudini ale lui X. Am descifrat altfel grija lui insistentă, dincolo de prietenie şi simpatie, faţă de tot ce făceam noi şi ai noştri. Am înţeles, printre altele, de ce X stăruia, de-a dreptul ritualic, să ne arate steagul SUA arborat la el în garsonieră, spunîndu-ne: „America – asta e ţara în care mi-ar plăcea să trăiesc; voua nu?“. Era protocolul lui de agent instigator, care ne infiltra simpatia, ne trăgea de limbă şi ne smulgea răspunsuri sincere despre noi şi familiile noastre. Atunci mi s-au revelat o mulţime de sensuri ale celor petrecute. Muzica era un pretext. Valorile Occidentului erau o nadă. Generozitatea era o viclenie.

De-a lungul anilor următori, mi-am ascuţit vigilenţa. Îmi făceam prieteni cu mai multă zgîrcenie. Îmi învăţasem lecţia. Mă maturizam. În plus, mă specializasem în a-i adulmeca pe colaboratorii securişti deghizaţi în rockeri, artişti boemi, activişti culturali, toţi aceşti sacerdoţi ai muncii cu tineretul... Cunoscîndu-i, am încercat să-i înţeleg. O anchetă asupra anchetatorilor mei, carevasăzică: am început-o detestîndu-i; pe parcurs, am ajuns să-i compătimesc. Fuseseră probabil ameninţaţi la început, cînd poate distonaseră prin ţinută, coafură, obiceiuri. Cei mai mari fuseseră poate dintre cei vînaţi, la începutul anilor ’70, de brigăzile muncitoreşti care, înarmate cu piepteni şi foarfeci, îi prindeau pe hippioţi şi-i tundeau în public. Urmăriţi pesemne din pricina relaţiilor cu străinătatea, de unde le veneau discurile şi ţoalele, or fi fost racolaţi, apoi siliţi să devină colaboratori. Li s-or fi trasat ariile de mişcare: li se îngăduia să-şi cultive microbul pentru „muzica tînără“, în schimbul culegerii de informaţii. Celor mai zeloşi li s-o fi permis să organizeze audiţii şi cîntări, să gestioneze cluburi, discoteci, rockoteci... Cei care or fi comis primele delaţiuni or fi suferit traume, din care or fi ieşit anevoie, lăsîndu-şi un centimetru de pleată în plus, înfigîndu-şi un badge nou în geaca ponosită de blugi, eventual unul cu „F*ck The System“ sau aşa ceva... S-or fi consolat cu gîndul că, acceptînd aceste concesii – o declaraţie ici, o pîră colea –, vor reuşi să facă *mai mult pentru muzică*. Şi astfel să submineze sistemul. Să lupte din interior, cu „I Can’t Get No Satisfaction“ şi „Cocaine“. Cercul era vicios: cu cît pîrau mai mult, cu atît li se îngăduiau mai multe. Însă, cu cît puteau atrage mai mulţi adepţi creduli în bătaia radarului, cu atît li se cereau rapoarte mai ample. „Nu contează cît de lung am părul“ – putea fi răstălmăcită vorba cîntecului – „important e cît şi cum gîndesc... urmăriţii mei“.

Mă grăbesc să subliniez că nu toţi „promotorii“ făcuseră pactul cu diavolul. Au existat şi oameni onești care se îndeletniceau cu „pus muzică“ din pură pasiune şi din chemare autentică. Întîmplător sau nu, mulţi dintre ei aveau talent muzical sau scriitoricesc. Cu timpul am învăţat să-i deosebesc pe aceştia, adevăraţii, oameni care chiar s-au sacrificat şi care au avut de suferit de pe urma celorlalţi, promotorii pîrîtori, lupii în piei de miel. Se obişnuieşte să se spună că rockul era în acei ani o muzică a libertăţii. Că locurile destinate cîntărilor şi audiţiilor erau nişte spaţii privilegiate, sustrase atenţiei. Am trăit aceste senzaţii alături de gaşca mea. Am dărîmat scaune la concerte; am cerşit ca să intrăm la Polivalentă la ultimul concert al Sfinx-ului cu Dan Aldea; am prizat aurolac acolo unde ni se confiscau sticlele de vodcă la intrare. Nu am făcut toate aceste idioţenii ca o frondă faţă de regim, ci din simplu bîzdîc tineresc. Dar la un moment dat am înţeles că neastîmpărul ne era atent supravegheat şi normat; că cei pe care îi admiram pentru curaj şi dăruire ne trădau pe şest; că libertatea ne era dată cu linguriţa; că tot ce aveam în plus era poate doar o lesă ceva mai lungă decît a altora.

PUBLICITATE

Mirel BĂNICĂ

Un loc neobişnuit de obişnuit

– DDR Museum, Berlin –

Atrage imediat atenţia vizitatorului potenţial design-ul învechit, tip anii '70, al firmei muzeului. DDR Museum, litere mari, albe şi albastre. Muzeul este ideal amplasat, între Berliner Dom (clădire ce mai poartă încă urme de gloanţe ruseşti) şi Alexander Platz. Am sosit cu zece minute mai devreme de ora zece, deschiderea muzeului s-a făcut deci aşteptată un mic moment, în vîntul îngheţat de afară. Pe uşa de la intrare stătea scris pe o pancartă mare: „a hands-on experience of History". *Împreună cu mine mai aşteptau răbdători un cuplu de ruşi şi unul de japonezi.*

Primii paşi. Cu precizie nemţească, porţile muzeului se deschid la ora 10,00. DDR Museum se află amplasat într-un fel de buncăr, pe malul rîului Spree. Spaţiul este restrîns, dar foarte judicios folosit. Chiar la intrare se găseşte amplasat un Trabant. Desfăcut ca o nucă, totul expus la vedere, inclusiv trusa de scule, roata de rezervă. Primul lucru pe care-l face cuplul de ruşi este să se urce în maşină. Rusul trage de volan la stînga şi la dreapta şi este bucuros ca un copil mare. De jur împrejurul maşinii sînt expuse diverse explicaţii tehnice cu privire la maşina minune a fostului lagăr socialist, lansată în anul 1957. Trabantul nu este fabricat din carton – după cum spun răutăcioşii –, ci din *Duroplast,* o combinaţie isteaţă a inginerilor nemţi, avînd la bază un amestec de feşe de bumbac, fenol şi răşini sintetice. În vitrine de sticlă se găsesc diferite atlase auto. *Auto Atlas (BG-RO-CS-SU-PL-H),* VEB Tourist Verlag. Vă mai aduceţi aminte de editura aceasta? Eu da, publica atlase ale Munţilor Carpaţi infinit mai bune şi mai exacte decît cele de la Editura Sport-Turism. Mic semnal sentimental: pliantul de prezentare al Trabantului P 601 *de Luxe* expus în vitrină este redactat în limba română.

Educaţia, următorul compartiment al muzeului. De săli propriu-zise nu poate fi vorba, spaţiul iniţial fiind foarte restrîns, de circa 400 de metri pătraţi. El este dominat de celebrul citat al lui Lenin – „Învăţaţi, învăţaţi şi iar învăţaţi!" şi de o imensă fotografie a unui amfiteatru universitar din anii '70. O studentă din fotografie îşi reazemă gînditor capul în mîna dreaptă, melancolic, şi pare că priveşte vizitatorul drept în ochi. Un trecut care te priveşte. Mai multe panouri explicative pun accent pe ideea de educaţie de masă, gratuită, dar cu puternice accente totalitare. Imagini alb-negru din grădiniţe, licee, săli de sport, cantine universitare lungi ca nişte vapoare. Un carnet cu scoarţe negre şi un pix legat cu sfoară. Vizitatorii sînt întrebaţi dacă în Est copiii erau mai bine îngrijiţi decît în Vest şi sînt rugaţi politicos să-şi scrie opiniile în carnet. Spre marea mea surprindere, nici o opinie nu este consemnată.

Palatul Republicii. Demolat de curînd, a iscat tumultoase polemici; istoria sa este simbolizată de o vitrină plină de resturi de porţelan. Farfurii şi cesti standard pisate mărunt, cam aşa cum se găseau şi la noi pe vremuri în restaurantele BTT. Palatul Republicii mai era numit şi *Erichs Lampenladen* (Lampadarul lui Erich), aluzie la pasiunea pentru corpurile de iluminat a lui Erich Honecker, care transformase interiorul acestui monstru de beton şi sticlă într-o veritabilă expoziţie de design interior comunist.

Colţul dedicat turismului de masă. Ce se vede? Felinar, foc de tabără, termosuri de diferite forme şi culori, plus inevitabilele căni de plastic pentru ceai şi rom. Celebrele filme ORWO alb-negru şi color, dar şi albume de călătorie – se pare o pasiune a turiştilor est-germani ai anilor '80. Pe unul dintre aceste albume se poate vedea, sub trei fotografii miniaturale, întreaga hartă a peregrinărilor turistice ale esticilor: Zakopane – 1980. Praga – 1981. Ialta – 1982. Soci – 1983. Mai există un grupaj de fotografii şi panouri explicative dedicat nudismului est-german şi cultului corpului, asezonat cu un reportaj de „epocă" de la televiziunea est-berlineză, extrem de libertin. Destul de şocant pentru un vizitator român, crescut cu două ore de program plin de realizări, cîntece patriotice şi filme despre combaterea deşertificării în Oltenia. Ce nu se vede? Dincolo de imagini şi obiecte, totul lasă impresia unor timpuri fericite, unde concediul nu era nici lux, nici modă comercială, ci un drept *de facto* al oamenilor muncii. Destul de greu de prins în cuvinte.

Timpul liber, distracţii. Discuri vinil marca *Amiga* (vi le mai amintiţi?). Orga de lumini ţipătoare pentru serile disco improvizate direct în apartament, magnetofonul, pick-up-ul şi globul tapetat cu bucăţele de oglindă pentru jocurile de lumini şi umbre. O instalaţie audio performantă permite vizitatorului să asculte marile nume ale electro-popului estic. Teribil cum toţi cîntăreţii anilor '80 semănau între ei, aşa plini cum erau de lanţuri, inele şi frizuri inelate. Tot la acest capitol mai intră şi sportul DDR-ist, cu marile sale figuri, dintre care am putut să o recunosc doar pe frumoasa Katharina Witt.

Viaţa cotidiană în socialism. Unul dintre cele mai „tari" puncte ale acestui muzeu *neobişnuit de obişnuit* şi firesc – *Alltag im Sozialismus*. Totul este galben. Fiecare ţară socialistă cred că avea o culoare care o definea. România şi griul şobolan, de exemplu. Galbenul călduţ, neterminat a fost culoarea definitorie a socialismului est-german. Biblioteca cu TV color masiv, masa neapărat plasată în mijlocul salonului, canapeaua cu feţe de catifea reiată. Panouri explicative pun accentul pe faptul că, în mod paradoxal, uniformizarea stimula creativitatea şi un nou tip de confort. De exemplu, corpurile de iluminat erau *tunate* cu pasiune şi entuziasm, dînd naştere la veritabile opere de artă (întrebare deloc răutăcioasă: germanii aveau o pasiune pentru corpurile de iluminat în vremea în care românii îşi făcuseră o pasiune pentru lampa cu petrol?). Înduioşătoare este şi bucătăria, utilată cu maşini de gătit *vintage* comunist şi împodobită cu fotografii de bebeluşi trimişi pachet la creşă, pentru ca mămicile să fie performante atît în uzină, cît şi la domiciliu. Cu alte cuvinte, slujbă după slujbă, exploatarea excesivă a femeii DDR-iste. O mică adaptare la gusturile epocii a acestui muzeu, nu fără importanţă şi plină de adevăr.

Reproducerea unei săli de cinema în miniatură. Scaune de lemn, scaune de pluş roşu. Pe ecran este proiectat un documentar de epocă despre construcţiile de locuinţe, reabilitarea unor vechi fabrici din Berlinul de Est şi transformarea acestora în apartamente etc. Cadre de final: cheile unui apartament nou-nouţ dintr-un bloc fagure plin de alte sute asemănătoare, înmînate unui cuplu de pensionari cu ochii în lacrimi. „Nu poţi să nu fii nostalgic cînd ştii cum se obţine acum o locuinţă" – stătea scris în limba engleză cu un marker negru şi gros în caietul de impresii de vizitatori de la intrare, pe care l-am răsfoit cu pasiune. Pe un zid al „sălii de cinema" stau înşiruite realizările tehnice audio-video est-germane, *y compris* celebrele aparate de radio Robotron. Un alt panou multimedia face inventarul celor mai populare emisiuni TV ale Estului Germaniei, din 1959 şi pînă la prăbuşirea sub ciocane a Zidului. Blondele vlăstare ale socialismului german îmbrăcate în albine, furnici şi alte insecte cu potenţial moralizator se mişcă în ordine şi în alb-negru pe ecranul de televizor.

Produse de consum. Crema Florena, săpunul Joy. *Sicherheits Zundwarer,* celebrele chibrituri dederiste cu galben şi roşu, iuţi, scăpărătoare ca mintea lui Marx. Ciorapi Karat. Pulax, praf de curăţat. Solotov Vodka, Pub Cola. O mulţime de bancuri de epocă legate de aceste produse de consum sînt reproduse pe panourile din jur. Chiar lîngă mine, în timp ce descopăr cu mirare nostalgică unele produse importate şi în România copilăriei mele, un cuplu de pensionari nemţi scoate exclamaţii de bucurie cînd identifică, de pildă, săpunul Joy. Nu întîmplător, intrarea „produse de consum" din acest muzeu gîndit ca un dicţionar al comunismului (pardon, am greşit, voiam să spun al „socialismului") este plasată lîngă o alta, intitulată *„Working with nothing"*. Graţie unui mecanism extrem de ingenios, vizitatorul poate efectua un fel de călătorie virtuală (prin intermediul imaginilor) şi una cît se poate reală (cu ajutorul obiectelor expuse) în *interiorul* unui catalog de supermarket redegist, datînd din anul 1986. De la obiecte de camping la costume de pionier (ei aveau cravata albastră!), totul este prezentat într-o manieră ludică şi extrem de instructivă.

Stasi Raus! Într-un colţ întunecat se găseşte expoziţia dedicată poliţiei secrete STASI. Sare imediat în ochi un aparat de proiecţie a fotografiilor luate cu camera ascunsă. Plus tehnica operativă: aparatură de ascultare, filtrare sunet, potenţiometre de bandă etc. O lampă grea, de ebonită, aruncă puţină lumină pe un soi de dulap plin de fire şi căşti de „stil vechi", în care se pot asculta înregistrări reale ale unor interceptări dintr-o casă. Senzaţie stranie: se aud maşini trecînd pe stradă, rîsete de copii, un zgomot de rîşniţă de cafea... Viaţa lor şi viaţa noastră. Mai sînt expuse într-o mică vitrină de cristal şi microfoane în miniatură sau bastoane de oţel retractabile, ca un fel de antenă de radio, menite să-i calmeze pe disidenţii recalcitranţi. Pentru ca acest muzeu să nu devină un vehicol al nostalgiei era nevoie şi de puţină contra-memorie...

Ce doresc să fiu cînd voi fi mare: Brigadier, Zidar, Inginer, Medic, Miner. Imagini de la paradele de 1 Mai cu nelipsitele care alegorice. Imagini cu parade militare, mulţimea de tancuri şi soldaţi, pentru a nu uita că RDG-ul era aşezată chiar la confluenţa dintre două lumi, două sisteme complet diferite. Eric Honecker flutură ca un robot din mîna stîngă. Iar în sertarele din jur sînt expuse obiecte specifice profesiunilor enumerate mai sus sau decoraţii şi jurnale de fotografii.

Final. Magazinul de suveniruri de la ieşirea din muzeu este plin de cărţi poştale DDR-iste reproduse identic, maşinuţe Trabant sau bucăţi din Zidul Berlinului la 5 euro bucata, certificate ca fiind 100% originale. Pentru cine are chef, se pot citi ziarele în compania unui pahar de *Brisant Cola* sau se poate juca un DDR-Spiel. Sau DDR Quiz Cards, 162 de întrebări şi răspunsuri, o manieră ludică de a nu uita trecutul. Celebra editură Taschen propune un album gros dedicat design-ului socialist. Muzeul a fost inaugurat în iulie 2006. Peste numai un an, atingea un număr de 30.000 de vizitatori. Dintre aceştia, 14% au între 17-21 de ani, 22,6% între 22-29 de ani, iar 20% înte 30-39 de ani. 50% dintre vizitatori cred că muzeul este „excelent", iar 37,2 % – „foarte bun". În ianuarie 2008, DDR Museum (www.ddr-museum.de) a fost propus pentru prestigiosul trofeu *European Museum of the Year*. În fine, o întrebare fără răspuns: de ce nu sîntem şi noi, românii, capabili să facem un asemenea muzeu? Nostalgia face casă bună cu memoria atunci cînd este vorba de înţelegerea a ceea ce a fost comunismul cu adevărat. Vreau un muzeu al RSR! Voi nu?

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

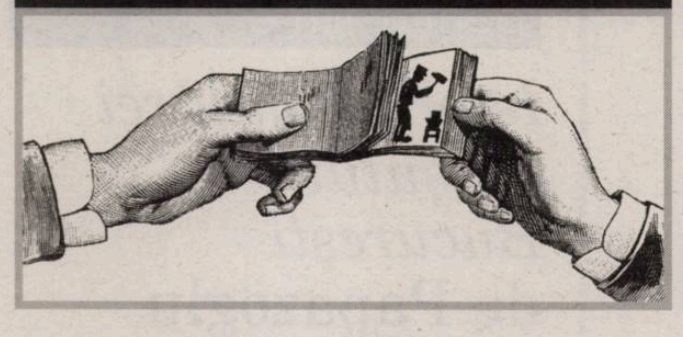

Catifea & ceară

● **Simona Constantinovici, *47 îngeri de catifea*, Editura Brumar, 2008.**

● **Ana Dragu, *Păpuşa de ceară*, Editura Charmides, 2008.**

Am ţinut să-mi revizuiesc cît mai repede afirmaţia mea de acum cîteva săptămîni cu privire la repetitivitatea poeziei actuale, revenind, iată, destul de repede cu alte două cărţi de poeme. Mai ales că cele cu adevărat speciale, cvasiincadrabile, intense dincolo de orice poetică sînt rare. Ambele cărţi vorbesc despre moarte, dar fiecare despre un alt fel de moarte. Amîndouă dramatice – una în sensul conflictual, copleşitoare în măsura în care lasă să se întrevadă un moment biografic crud *(47 îngeri de catifea)*, cealaltă în sensul teatral al unei reprezentări simbolic-morbide *(Păpuşa de ceară)*. Prima – lirică, *de catifea*, mult interiorizată, cu o scriitură psalmodică ce aspiră la condiţia terapeutică, durerea fiind o afacere personală ce ţine de resorturile intimităţii şi ale credinţei; a doua, exhibatorie, scrisul defulează şi modelează suferinţa *în ceară*, o expune în scene prozaice ca într-un *dark-show* al fiinţei interioare. Prima te marchează prin tragismul emoţional autentic, în timp ce imaginarul panoptic al damnării de sine din cea de-a doua (doar) impresionează.

Cartea Simonei Constantinovici este teribilul jurnal liric al mamei care asistă neputincioasă la agonia fiicei suferind de o boală incurabilă într-un „salon 47 cu termopane" ca un loc de trecere spre o altă dimensiune, spirituală şi interioară: „iulia iulia iulia iulia! / te strigă cineva / nu întoarce capul / floarea de cireş / e mai albă ca niciodată. / pe ochiul zilei / c(ă)runt / s-a decis să-nflorească / îngeraşul tău de catifea". Dialogul mamei cu îngerii morţii din jurul candidei fetiţe (îngerii fiind consolările echivocei dispariţii) este reverberant, deopotrivă zbuciumat şi seren, alternînd reveriile hieratice cu delirul ludic, rătăcirea diafană a flash-backului cu psalmodierea discretă. Articulări intense ale dragostei îndurerate, versurile deghizează stările mamei: tonurile elegiac, incantatoriu, reflexiv sau de bocet se amestecă indistinct într-o poezie ca un fatal exerciţiu de suferinţă, deopotrivă deşart şi necesar. Poezia este o experienţă liminală, iar scrisul mamei însoţeşte restul de viaţă al fetiţei cu teribila credinţă a subconştientului că suferinţa filtrată în text poate sfida deznodămîntul tragic. Imbatabilă prin teroarea iminenţei, moartea denunţă iluzia scrisului învestit, într-un gest disperat, cu atribute vitale: „poeziile îşi fac de cap pentru a salva ce mai e de salvat din bietul meu prezent din bietul meu trecut", dar „doamna doctor mi-a spus / că asta nu se poate / nici în poezie / iar eu o cred pe cuvînt". Dacă îngerii sînt, în sens arghezian, „semne ale depărtării", atunci scrisul nu poate fi decît însemnarea pierderii, adevărata poezie a mamei aproape deposedate de fiică fiind însăşi viaţa multiplicată din carnea şi sîngele ei: „iulia, tu eşti cel mai lung, sonor şi fără cusur vers al meu / în căpşorul tău de păpuşă încap toate vocalele, / toate consoanele pămîntului / în inima ta bat frenetic / tăcerile / îngerilor / de boală / răpuşi // iulia, tu eşti un poem de mari dimensiuni, cu ritm, rimă / în ochii tăi căprui se limpezesc toate clipele, / toate formele şi culorile / în sufletul tău ca de înger / se plimbă uşor / nemurirea /.../ cartea mea fără cusur e iulia / cartea mea fără cusur e iulia / cartea mea fără cusur e iulia".

Protejînd potenţialii cititori ai cărţii, Simona Constantinovici a evitat să-şi expună cu indecenţă drama şi să urmărească resorturile suferinţei pînă la ultimele consecinţe (artistice). Poemele sînt însă cu atît mai puternice cu cît doar lasă să se întrevadă o durere altfel insuportabilă. O astfel de carte zguduitoare este menită exclusiv lecturii în intimitate, empatiei, compasiunii şi admiraţiei, de aceea mă tem să n-o trag în derizoriu cu şi mai multe comentarii critice (preţioase şi inutile).

În poemele Anei Dragu moartea se trăieşte în doi. Presimţirea, frica, obsesia şi nostalgia morţii sînt stările alternative al unui „joc de-a moartea" exersat pe fiecare pagină. Bezna este interioară şi densă, primăvara – un laitmotiv al aşteptării în van, iar zilele sînt „cusute una de alta cu firul de mătase cu care se fac morţii la loc după autopsie". Cuplul damnat, vieţuind captiv şi înstrăinat într-un spaţiu carceral întunecat, rece şi reavăn, practică ritualurile morbide ale unei penitenţe obscure, ale unei angoase ce se cere exorcizată: „pentru spaime, mi-am topit o păpuşă din ceară. în loc de fitil, am înfipt artificii, scînteietoare. păpuşa asta mută o iau în braţe şi o învîrt apoi în cerc deasupra tavanului. ceara se prelinge încet peste ochi. din păpuşa asta îmi topesc dimineaţa. pentru mîini: o piele moartă. în gură: o spaimă. la vedere: o jumătate de chip". Comunicarea este primară, gestuală, vorbirea e distorsionată şi amînată, iar din insomniile şi intermitenţele somnului creşte „deliria". Fiecare îşi poartă cu sine dublul mort într-un proces anxiogen de înstrăinare faţă de propriul corp şi faţă de propria voce. În spaţiul recluziv al morţii, imaginile corporalităţii alterate sînt pe cît de recurente, pe atît de variate: corpul se adînceşte în sine „ca o groapă", se dereglează prin nesomn sau prin orbire, oasele sînt de sticlă sau putrezesc, pielea se descuamează, carnea se dezosează, corpul devine friabil prin anchilozare, corpul se „sfarmă", se „scurge", se „despică", corpul se evidează sau se descompune... În partea a doua a cărţii, beciul subpămîntean devine un salon, damnarea este o boală, tăcerile sînt posibile căi spre recăpătarea de sine, iar halucinaţiile se retrag într-un fel de autism.

Poemele iernatic-nocturnale, violent-morbide şi vag mistice ale Anei Drăgan, cu secvenţele lor inegale de schizobacovianism-horror, au nevoie să-şi depăşească propria redundanţă şi să se detaşeze mai mult de modele. Sensibilitatea poetei este turnată încă în tiparele formatoare: poemul „nu ţi-am spus pînă acum" este, spre exemplu, o reminiscenţă personalizată din Ioan Es. Pop, în timp ce recuzita metaforică pare împrumutată, într-un dialog peste coperte, din poezia lui Teodor Dună, el însuşi tributar lui Cristi Popescu sau aceluiaşi Ioan Es. Pop. Pînă la următoarea carte, morţile „păpuşii de ceară" merită exorcizarea cititorilor iniţiaţi în poezie.

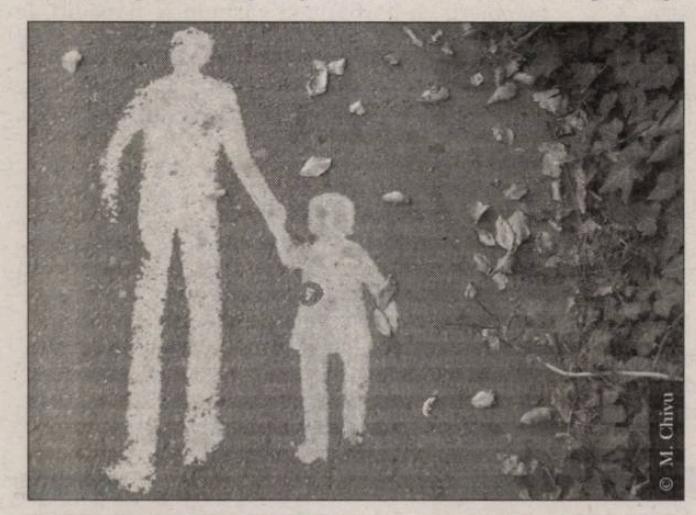

Dilema veche vă recomandă

● Pe 21 martie, cel mai tăcut spectacol al naturii: tiptil-tiptil, ziua ajunge egală cu noaptea. Şi amintirea lui Leonard Bernstein explicînd, pe Mezzo, unei tinere orchestre germane cum se trezeau din somnul iernii dinozaurii în *Le Sacre du printemps* a lui Stravinski. (Radu Cosaşu)

● http://traianungureanu-tru.blogspot.com/http://traianungureanu-tru.blogspot.com/ Blog-ul lui Traian Ungureanu. TRU şi simplu. (Alex. Leo Şerban)

● La cinci ani, micuţul Eric a abandonat lopăţica şi a început să se joace cu chitara electrică. A copilărit între discuri de vinil cu Charlie Patton, Robert Johnson, Elmore James, Howlin' Wolf, Muddy Waters, Johnny Winter şi alţi vagabonzi ai ofului cu riff, iar între timp a devenit un blues-rocker fanatic şi unul dintre cei mai spectaculoşi chitarişti ai noului val, cîntă în deschiderea legendarului Steve Vai şi dă foc chitării pe scenă cînd pleacă solo în turnee. Numele lui e Eric Sardinas şi luni seară (23 martie) va transforma Berăria Becker Bräu într-o „house of delta-blues". (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Aşa nu

● ***Cititorul* / *The Reader* (SUA, 2008), de Stephen Daldry.**

Romanul lui Bernhard Schlink, *Cititorul* (1997), spune povestea unui intelectual german din prima generaţie de după război, care ca adolescent are o relaţie cu o femeie matură, iar mai tîrziu, ca student la Drept, descoperă două secrete despre ea: că fusese gardiană la un lagăr mai mic de lîngă Auschwitz şi că e analfabetă. Îmi permit să divulg aceste secrete fiindcă altfel n-aş putea să analizez nici romanul, nici actuala ecranizare semnată de cuplul scenarist-regizor David Hare-Stephen Daldry şi fiindcă Schlink însuşi are grijă să reducă (prin stilul său cerebral de scriitură) atît voltajul melodramatic al dezvăluirilor, cît şi voltajul erotic al *love story*-ului. Romanul nu e o melodramă, ci un eseu. Dificultatea eroului de a o urî pe femeia care l-a făcut bărbat, dar şi de a se împăca în vreun fel cu ce-a făcut ea sau cu propria lui lipsă de ură, reprezintă dificultatea generaţiei lui Schlink în relaţia sa cu generaţia precedentă şi cu sine însăşi; iar poziţia femeii în angrenajul nazist (simplă gardiană la un lagăr auxiliar), natura exactă a crimei ei (în timpul unui bombardament, îşi lăsase prizonierele să ardă de vii într-o biserică, socotind că e mai bine aşa decît să le lase să evadeze de sub paza ei) şi natura exactă a celuilalt secret al ei (analfabetismul) sînt alese pentru forţa lor de sugestie metaforică – pentru că distilează interogaţiile de-o viaţă ale autorului asupra culpei colective a germanilor din generaţia ei. Interogaţii care (şi aici intervine adevărata fineţe) rămîn interogaţii – nu se transformă niciodată în aserţiuni. Autorul e conştient de faptul că, luat metaforic – ca explicaţie pentru deficitul de comprehensiune morală al unei generaţii –, analfabetismul eroinei e o propunere riscată, iar luat nemetaforic – ca un simplu caz –, riscă să pice şi mai rău. Problema e că analfabetismul stîrneşte automat milă pentru victimele sale, cu atît mai mult în cazul unei victime care, asemeni eroinei lui Schlink, preferă închisoarea pe viaţă recunoaşterii acestui handicap (ar putea să se salveze demonstrînd că nu ea a scris raportul pe care i-l pun acum în cîrcă fostele ei colege); în acest caz, mila riscă să se combine cu admiraţie. Întrebarea nu e dacă slujbaşii răului, fie ei şi de rangul cel mai umil, ar trebui lăsaţi vreodată să stîrnească emoţii precum mila şi admiraţia, ci dacă aceste emoţii, produse prin invocarea analfabetismului, nu sînt prea facile în acest context, dacă producerea lor în proximitatea Auschwitz-ului nu e de prost gust. Conştient de aceste riscuri, autorul le chestionează necontenit: constituie aceste emoţii un răspuns adecvat la ce s-a petrecut? Analfabetismul eroinei este oare reprezentativ pentru ceva? Explică oare ceva? Schlink se fereşte să afirme că alfabetizarea ei în închisoare şi imersiunea ei în Marea Literatură ar avea vreo valoare penitenţială reală; eroina însăşi o neagă, dublată la final, cu maximă autoritate, de o supravieţuitoare a crimelor ei. Schlink nu face un pas înainte fără să facă şi unul înapoi. Nu sînt convins că boxul lui cu umbra îl conduce pînă la urmă pe cititor către vreo nouă înţelegere, dar cred în onestitatea încleştării lui cu trecutul, a nevoii lui de a tatona şi de a palpa lucrurile astea.

Dar de ce s-au apucat englezii Daldry şi Hare să facă filmul ăsta? Ei nu s-au încleştat ani întregi cu aceste lucruri şi, în mod previzibil (filmul fiind un *medium* mai asertiv – mai puţin bun la ezitări – decît cuvîntul), n-au reuşit să găsească un echivalent pentru tonul cărţii – pentru acea presiune neîncetată a interogaţiei şi autointerogaţiei. Ce-i drept, Kate Winslet, în rolul eroinei, refuză atît compasiunea facilă, cît şi admiraţia facilă a spectatorului, iar secvenţa în care supravieţuitoarea lagărelor (Lena Olin) dă la o parte, ca dintr-un dos de palmă, ideea că analfabetismul ar putea să justifice sau măcar să explice ceva, sau că din cenuşa Auschwitz-ului s-ar putea să fi ieşit pînă la urmă şi ceva bun („Lagărele n-au fost terapie" – spune ea), e încordată şi acută. Dar în rest, cadrul analitic al lui Schlink e redus la o biată încropeală – la un moment sau două în care eroul dezbate cu ceilalţi studenţi chestiuni de lege *vs* morală şi la expresia inteligent-perplexă de pe chipul profesorului său. Povestea nu se mai chestionează pe sine (ce vrea să însemne?, pînă la urmă înseamnă ceva?, ce emoţii ar vrea să producă?, emoţiile acelea sînt oare adecvate?) şi, pînă la urmă, nu mai chestionează nimic. Ce rămîne nu-i o melodramă. E clar că Daldry şi Hare dispreţuiesc acest gen; ei au cultul „frumosului rafinat". Numai că ce înţeleg ei prin „frumos" (vezi scenele lor erotice, care sînt de fapt o expoziţie de nuduri de bun-gust) neutralizează orice interogaţie, orice meditaţie, la fel de sigur cum ar face-o melodrama; diferenţa e că n-o îneacă în zgomot şi furie, ci o cloroformează. Ce rămîne e o greşeală.

trecerea prin reviste

Turism cinefil

Numărul 576 al lunarului de cinema *Positif* se deschide cu o surpriză: editorialul din pagina 1 nu este semnat de directorul publicaţiei, Michel Ciment, ci de Christian Viviani (critic de film la fel de bun ca M. C.), care ne face o *invitation au voyage:* un număr despre „exotisme şi exotism". „Cititorul fidel – scrie C.V. – se va mira poate de acest enunţ, ţinînd cont de faptul că revista noastră, lună de lună, ne plimbă prin Europa, Asia, America şi Oceania cu o uşurinţă pe care nu o mai au, astăzi, nici cei mai organizaţi dintre *tour operators*." Şi încheie: „Şi dacă doar cinematograful mai ştie să propună lumii noastre, care nu se mai miră de nimic, singurul exotism veritabil: cel al imaginarului?".

Ca în fiecare număr, un dosar este dedicat unui anumit „imaginar" (în cazul de faţă, cinema-ului belgian), cu o „actualitate a lui Jean-Jacques Rousseau" (cineastul, nu scriitorul), eseuri şi dialoguri – printre care cu *inenarabilii* (şi inconturnabilii, evident!) Benoît Délépine şi Gustave Kervern, descoperiţi de cinefilii români la TIFF, acum cîţiva ani, cu formidabilul *Aaltra*...

În secţiunea *„Voix off"*, marele documentarist Raymond Depardon (care a fost prezent la festivalul de la Cannes, anul trecut, cu una din cele mai frumoase opere ale sale: *La vie moderne)* vorbeşte despre Jean Rouch – părintele documentarului antropologic – sub un titlu care spune tot: „Jean Rouch a fost tatăl meu cinematografic"; din aceleaşi mărturisiri, acest epitaf memorabil: „Lévi-Strauss spunea: «La-nceput există viaţa, apoi suferinţa şi, la urmă, gîndirea.» Trebuie filmată gîndirea oamenilor. Rouch a filmat gîndirea africanilor". (În altă secţiune, îl regăsim pe Depardon – alături de Paul Virilio – în cadrul expoziţiei de la Fondation Cartier, care s-a încheiat pe 15 martie, *Donner la parole.)*

La recenzii, Yann Tobin scrie despre „Ingmar Bergman la prezent" – titlu ce reflectă apariţia, de la moartea cineastului pe 30 iulie 2007, a nenumărate volume de şi despre, DVD-uri (un cofret de 33 de titluri în colecţia *„Les films de ma vie"),* montări după piesele sale etc.

Michel Ciment face, de astă-dată, ritualul „Bloc-notes" al revistei, scriind despre luna decembrie a anului trecut. Pe lîngă decesele regretabile şi inevitabile – Nina Foch (care a jucat în *Un american la Paris* şi *Spartacus),* John Michael Hayes (scenaristul lui Hitchcock la *Rear Window, To Catch a Thief, The Trouble with Harry* şi *The Man Who Knew Too Much* – versiunea din 1956), Harold Pinter, Robert Mulligan –, M.C. aminteşte evenimentele legate de cinema: inaugurarea marii retrospective Werner Herzog la Centrul Pompidou, omagiul adus lui Bertrand Tavernier de Institut Lumiere din Lyon, omagierea lui Francesco Rosi la Muzeul cinematografului din Torino („cel mai frumos muzeu de cinema din lume", spune M.C.; confirm!), expoziţia Jean Marais de la Musée de Montmartre, apariţia cronicilor despre filme ale lui François Mauriac, publicate iniţial în *Le Figaro* şi adunate, acum, sub titlul premonitoriu *On n'est jamais sûr de rien avec la télévision* (se pare că sînt un deliciu!) şi a unui „excelent studiu" al lui Alberto Manguel despre *Bride of Frankenstein* al lui James Whale – în aceeaşi colecţie (BFI Film Classics) în care lui Salman Rushdie îi fusese publicat eseul despre *Vrăjitorul din Oz.* În fine, Ciment listează cele 12 filme preferate din recolta 2008 – printre care *Gomorra, Happy-Go-Lucky, No Country for Old Men* şi *Vicky Cristina Barcelona.*

Actualitatea cinematografică este acoperită de cronicile la *Strania poveste a lui Benjamin Button, The Wrestler, Ricky, Of Time and the City, L'Autre* şi – la „şi altele" – o notiţă desfiinţatoare la *Nunta mută* al lui Horaţiu Mălăele. **(a. l. ş.)**

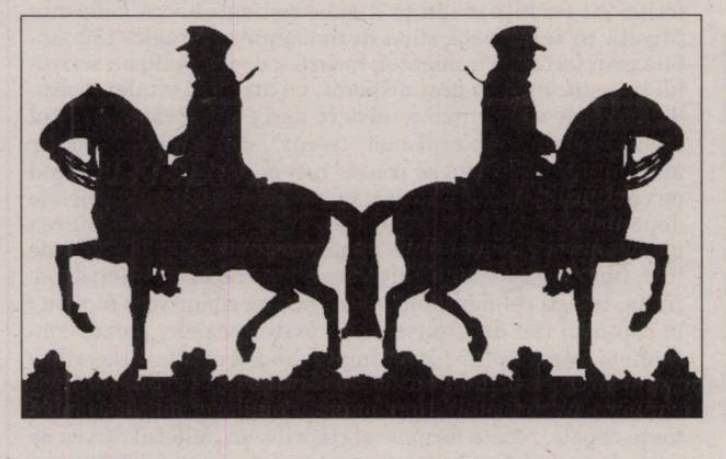

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Cum continui să mă tratez pe timp de criză

Acum cîteva nopţi, după ce-am ascultat, ca de obicei, cursul indicelui Dow Jones la bursa din New York,

am întins mîna spre bibliotecă şi, în haosul ei, am nimerit* peste *Singur pe lume* a lui Hector Malot, cine ştie cum rătăcită acolo, în raftul cu „poliţiste"; orice bibliotecă inteligentă are instinctele şi mesajele ei; m-am supus, şi vreo două zile nu am lăsat cartea din mînă; m-a luat cu duioşie, dacă mai există asemenea vorbă riscantă.

Am prieteni care cînd vor să mă atenţioneze (antipatic verb!) că scriu cu naturelul prea simţitor, mă sperie cu D'Amicis, zis şi *Cuore;* nu mă las îngrozit. (De altfel, cînd severul meu prieten Z. Ornea a împlinit 60 de ani i-am dăruit *Cuore*... şi nu m-a găsit deloc deplasat).

Alţii mă sperie cu *Mizerabilii,* „să nu cazi în Jean Valjean!..." Mă apăr cu Marin Preda care considera că povestea „hoţului de pîine" e sfîntă; mi se dă în cap cu Nabokov – „Nabokov al tău... nu ai scris chiar tu că e ultimul povestitor genial...?" – care, pornit rău pe Faulkner, putea să-i scrie unui prieten că e uimit cum de nu văd criticii că literatura aceluia „nu depăşeşte nivelul lui Jean Valjean"... Stau blînd: în extraordinarul *Pnin* al petersburghezului am o pagină pe care am plîns – copil matur – ca la *Cuore,* copil prostuţ, sau ca la Mike din Yoknapatawpha, plecat să-şi răzbune vaca ucisă; e pagina în care Timofei Pnin, profesorul de rusă dintr-o universitate americană, vede zguduit la o cinematecă un jurnal de actualităţi sovietice cu un meci de fotbal între două echipe din Moscova.

Cei mai ai dracului scriitori, dacă-s mari, au în ei o duioşie inebranlabilă (şi, obligatoriu, o pagină, măcar una, de humor!). Azi, literatura a dobîndit o forţă a inteligenţei care demontează tragicul pînă la ultimul şurub, dar duioşia lui e obscurizată, ignorată, suspectă de melodramatism. Duioşia e o vorbă prea simplă, bună pentru şcoleri cînd se analizează *Puiul* lui Brătescu-Voineşti. Cu Bedros Horasangian, pentru a nu ne face de rîs, foloseam în loc de „duios" pe „gingaş". Era mai zarifopolian.

Povestea lui Hector Malot nu e de forţa celor ale lui Dickens, totuşi ea vine din cele cîteva suferinţe arhetipale pe care dacă nu le-ai cunoscut, dacă nu ţi-au dat o lacrimă, un zumzet interior, degeaba te încordezi să fii dur, rece, „proces-verbal", nemilos în ce judeci şi faci. Există o literatură a celor 7 (pînă la 12-13) ani de acasă – de la *Copiii căpitanului Grant* la *Oliver Twist* şi *Cei trei muşchetari,* care-ţi educă mila şi veselia, frica şi bucuria, ca în muzică *Mica serenadă. Singur pe lume* face parte dintre ele, fireşte dacă nu vrei să ajungi un tele-copil-bătrîn-precoce.

Un copil ţinîndu-se după un bătrîn cîntăreţ italian (fost garibaldian!) şi un căţeluş care ştie să te privească în ochi, prinşi de viscol, abia învăţînd ce-i o bucată de pîine, căutînd un foc, un loc, un ban, un han, un surîs al unui semen gata să se împrietenească, fiind mereu la pîndă să nu dea peste ei încă o năpastă, îndurînd şi răzbind, cîntînd şi oftînd, ocrotindu-se unul pe altul, sperînd şi rătăcind, vrînd să fie tari şi neputînd trăi ca fiarele –

toate acestea ţin de copilărirea necesară pe care melodramele proaste (ca şi dramele solemne) o pot, desigur, compromite, dezgustîndu-te de orice naivitate şi candoare, aducîndu-te la confundarea bunătăţii cu prostia, a emoţiei cu „marmelada".

Dar ca să ajungi la Marmeladova, la Liza lui Velcianinov, pe piscurile unde se strigă inadmisibil pînă la inaccesibil că toate ale lumii nu cîntăresc cît lacrimile unui copil,

îţi trebuie puţin Hector Malot,
o furtună ca în *Doi ani de vacanţă,*
un drum de la Apenini pînă la Anzi,
un început cu „nu ştiu alţii cum sînt..."

Îi simt de departe, ca un ogar, pe cei care nu au vibrat niciodată la duioşia arhetipală din *Cîinele soldatului.*

---

* este, de fapt, un fel de pariu pe care obişnuiesc să-l fac în orice situaţie de criză: ce carte nimeresc, la ce pagină o deschid, va fi de bine, va fi de rău? Cîştig? Pierd? Poate că într-o zi voi cuteza să explic complicaţiile acestui joc; deocamdată prefer să rămîn concis.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Istoria fondării oraşului Bucureşti de Papazoglu

Se termină: cu o lamentaţie: „Pretinşi arheologi, cei în drept a face rapoarte guvernului, trec printre aceste monumente, pleacă la peştera de la Izvorul Ialomiţei, însoţiţi de lăutari şi de adunări plăcute, şi cînd se întorc în Capitală ni le arată glumind, fără să arate guvernului îndreptările ce se reclamă şi măsurile ce trebuiesc a se lua pentru apărarea unor asemenea tezaure istorice şi sacre suvenire ale strămoşilor noştri!!

O, monumente glorioase, subterane istorice şi măguri misterioase ale României! Deşi nimenea din noi, care ne pretindem astăzi arheologi, nu ne pricepem cum să vă scăpăm din întunericul în care zăceţi de zecimi de secole, deşi năravul nostru este de a rîde unul de altul, deşi ne place numai parada de vorbe publicate prin foi; dar mîine poate veni ziua în care tinerimea studioasă, păşind după descoperirile noastre, vă va scoate din întunericul pămîntului României şi vă vor arăta naţiunilor luminate, care sînt atît de zeloase pentru monumentele patriei şi ale strămoşilor lor."

Povestea: Grigore Alexandrescu a rezolvat-o în versuri cu Umbra lui Mircea. La Cozia.

Şmecheria textului: cartea e cea mai plicticoasă dintre cele scrise despre Bucureşti. E ochiul unui luptător la 1848 în Dealul Spirii, ofiţer din cei bătrîni şi condeiul unui istoric ce merge pe piste şi mai false, şi mai favorabile. E o carte ce se luptă cu teoriile vremii şi cu ipotezele vremii. Şi farmecul ei este entuziasmul paşoptist.

MMS, SMS, Virale pentru Bloguri: „De aceea am socotit a trage mai întîi un văl asupra neglijenţei ce au avut letopisarii noştri în curs de 5 secole şi, risipind orice întuneric în privinţa începutului acestui oraş de bucurie şi leagăn al naşterii mele, dau la lumină această istorie cu descrierea culegerilor ce am putut face mai apropiate de adevăr pentru Bucureşti."*„Dîmboviţă, apă dulce, cin'te-o bea nu se mai duce."*

Oportunităţi afaceri: afacerea secolului e să umbli după traseul cărţii, după paşii făcuţi de Papazoglu. El umblă printre pietre, biserici, compară date. E adevărat, nu vede oameni decît ca liste de morţi sau luptători. Uite cum înşişi Moşii sînt plaţi:

„O dată cu ivirea florilor şi înverzirea pomilor, se adunau din toată ţara locuitorii, îşi schimbau şi îşi vindeau manufacturele lor şi productele lor, precum: donițe, oale, instrumente de lemnărie, rogojini, haine şi orice alte manufacturi brute ce produce muncitorul muntelui, al pădurilor şi al bălţilor; se făceau logodne, se înrudeau cei din cîmp cu cei din munte; în fine, ţinea tîrgul Moşilor o săptămînă, începînd de luni."

Mişto: „Pe dată ce sosiră două tunuri, cari pînă să-şi ia poziţia şi pregătirea, pompierii traseră în manevră de lagări, trîntiţi pe brînci, şi omorînd vreo cîţiva artilerişti, răpiră cele două tunuri din mîinile lor; lupta se făcu mai crîncenă şi încăierarea mai serioasă, atunci se omorî sublocotenentul Stărostescu. După aceasta, luptîndu-se pompierii cu bărbăţie şi văzîndu-se năpădiţi de mulţimea otomanilor, unii începură a se retrage în dezordine în vale de Dealul Spirii, coborîndu-se în dreapta, prin grădinile locuitorilor, alţii apucară de sosiră în cazarmă, printre mulţimea rîndurilor otomane.

Aceasta este descrierea şi a încăierării pompierilor, tot însă ce era afară din regulile militare, din partea ofiţerilor otomani, au fost abaterea ce făcură că, în vreme cînd se ridica batista albă în vîrful săbiei, spre semn de încetare a luptei, au putut face ca vreo cîţiva soldaţi, ce mai rămăseseră în locul luptei, să pună armele jos, cu promisiunea că nu le vor face nimic şi vor fi pardonaţi, şi pe dată ce soldaţii au pus armele jos, au ordonat rîndurilor otomane de au tras cu focuri în ei, omorînd aşa mai mulţi soldaţi nevinovaţi."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

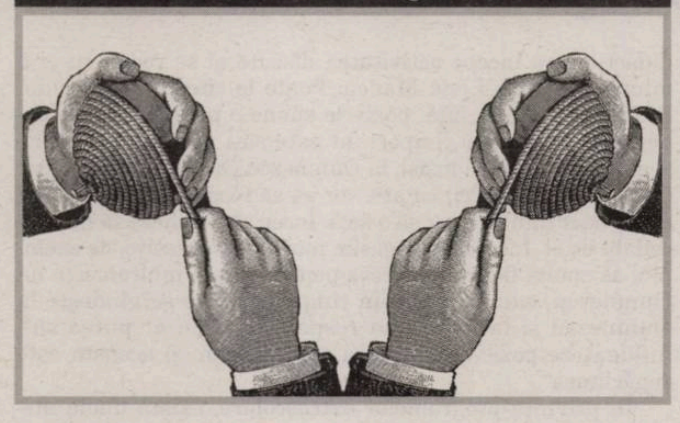

Gata. S-a lansat

În săptămîna care a trecut am lansat Centrul Român de Politici Europene (www.crpe.ro). Este proiectul cu care am plecat în Anglia şi cu care m-am întors, este o idee pe care o rumeg de cîţiva ani şi care mi-a consumat multă energie. Foarte pe scurt, CRPE vrea să fie un *think-tank* specializat, adică o organizaţie care emite idei bazate pe expertiză, în acest caz în domeniul politicilor europene, cu accent pe România.

Ideea m-a lovit cîndva pe la începutul lui 2007, cînd răsuflam uşurat că am intrat şi eram sîcîit de întrebarea: şi acum ce mai facem? Adevărul este că nu prea părem să ştim. UE pare acum un fel de Moş Crăciun mofturos, aproape moftangiu pentru mulţi români. Adică, noi am aşteptat atîtea, ne-am pus atîtea speranţe şi acum ce se întîmplă? Fonduri nu prea, că e complicat să le iei. Politicienii sînt aceiaşi. Ce mare scofală că am intrat!

Într-un fel, sentimentul de derută post-aderare e normal. Cei opt ani de negocieri au însemnat măcar un traseu limpede şi nişte repere. În multe domenii, România a funcţionat pe pilot automat: UE venea cu reţeta şi noi adoptam o lege, făceam o instituţie, chiar şi două pentru acelaşi domeniu, dacă era nevoie. Noi, prin ONG-uri, aveam unde ne plînge şi chiar eram ascultaţi: făcea Guvernul de la Bucureşti o porcărie, pac la UE, Comisia pac la capul guvernului şi guvernul zicea: ce vreţi, bă, ong-iştilor, acum dacă ne-aţi turnat, haideţi să vorbim, doar trebuie să intrăm cu toţii în UE, nu? Au fost vremuri ciudate. Dar măcar ştiam ceva sigur: dacă eram cuminţi şi prezentam unghiuţele tăiate, intram. Şi am intrat.

Acum se aşteaptă de la noi să ne comportăm ca şi cum am şti despre ce este vorba înăuntru. Adevărul este că nu prea ştim. Tot stînd pe margine, nu am prea trăit cu impresia că trebuie să avem o părere. Am scris acum trei luni un raport despre cum se poziţionează România pe diverse subiecte de dezbatere din UE. Fiind un raport comparativ pe mai multe ţări, cei care l-au comandat mi-au trimis o listă de întrebări. Ce părere are România despre iniţiativa franceză de reformare a sistemului european de securitate? Dar despre organizarea serviciului diplomatic al Uniunii? Să fie format din funcţionari europeni sau din diplomaţi naţionali detaşaţi? Dar despre schimbarea modului de calcul al reducerii emisiilor de gaze? Erau zeci de asemenea întrebări şi am torturat cîţiva oficiali români cu ele. Ei cam ştiau despre ce era vorba în dezbaterea europeană propriu-zisă (am reuşit să formăm tehnocraţi pe domeniu, fiind nevoie să creăm structuri de la zero, oamenii sînt în general profesionişti). Problema era că nu prea ştiau ce părere ar trebui să aibă România. Din moment ce România nu are habar că trebuie să aibă păreri, de unde să scoţi poziţii? A fost un exerciţiu amuzant, dar amar. Poziţia unei ţări pe asemenea subiecte se formează prin dezbateri şi conflicte, îi aduni pe cei afectaţi, îi întrebi, ceri opinii de la partide, de la *think-tank*-uri şi apoi te duci la Bruxelles şi anunţi că România are următoarea poziţia în ce priveşte vînătoarea de balene (am luat un exemplu absurd; apropo, balenele se pescuiesc sau se vînează?).

Abia intrată în club şi cu restanţe proprii din perioada aderării, România trebuie să recupereze, pentru că este întrebată. Trebuie să vină cu nişte răspunsuri la probleme pe care nu ştia că le are. Şi pentru a fi credibilă, trebuie să-şi fundamenteze poziţiile. Cam despre asta este CRPE. Încercăm şi noi, din afara politicii şi a instituţiilor, să emitem idei. Uneori vom emite păreri care merg spre consensul politic actual, alteori îl vom lua în răspăr pentru că ni se pare prost şi trebuie schimbat. Spun „noi" pentru că nu sînt singur, am convins cîţiva oameni de treabă şi care ştiu despre ce vorbesc să mi se alăture. Sînt tineri, fără ca acesta să fie un merit în sine, dar sînt profesionişti, şi acesta este un merit. Cei mai mulţi au studiat pe afară (făceam un calcul sumar că batem orice facultate din România la masterate şi doctorate prestigioase). Unii s-au întors, alţii au rămas într-o formă modernă de transhumanţă: ba aici, ba acolo, cu job-ul acolo şi sufletul aici.

De la lansare (cu un prim raport în care propunem schimbarea sistemului de vot la alegerile europene, astfel încît să putem vota oamenii din interiorul listelor – îl găsiţi pe site), am înregistrat cîteva feluri de reacţii. Foarte multe încurajări, care mi-au prins bine. Foarte multe nedumeriri. Şi cîteva trimiteri la plimbare. Pe încurajări nu insist. Nedumeririle vor fi lămurite. Trimiterile la plimbare au avut cîteva forme. Prima: pe cine naiba interesează aşa ceva? Într-o ţară unde Mihaela Rădulescu este şi divă naţională, şi victimă la fel de naţională, tu vrei să bagi UE pe agendă? Într-un fel, omul avea dreptate. Doar că publicul este complex. Nu îmi fac iluzii că se va discuta la coadă în piaţă despre politica agricolă comună, peste tot în lume acest gen de instituţii se adresează decidenţilor, ziariştilor serioşi şi unui public îngust. Uneori e destul cît să mişti munţii. Dacă te raportezi mereu la Mihaela Rădulescu, acolo rămîi. A doua trimitere la plimbare a fost de genul: hai, dom'le, ăştia fac tot ce vor, degeaba le vinzi idei. Poate. Dar unele idei trebuie musai să fie acolo, pentru că le vine rîndul. În fine, cea mai prietenoasă trimitere la plimbare a fost de genul: dom'ne, e bună ideea, dar domeniul e atît de încurcat că nu-l pricepe nimeni, nici măcar cei care sînt plătiţi pentru asta. Este adevărat şi nu tocmai. Despre UE se vorbeşte mult şi prost pentru că mulţi îşi ascund lipsa de idei sub fraze multe şi complicate. Dacă vezi însă tabloul din spate, multele şi micile detalii devin interesante. Iar limbajul nu trebuie să fie complicat. Cum îmi spunea persoana care m-a angajat la această revistă şi căreia îi doresc tot binele din lume pentru că are nevoie acum, dacă nu poţi exprima bine o idee într-un text scurt şi simplu, nu o vei face nici într-unul lung şi complicat. UE e sexy dacă ştii de unde să o priveşti. Pariu?

Conferinţele Fundaţiei

În perioada interbelică, în Aula Fundaţiei Universitare „Carol I" au conferenţiat personalităţi de prestigiu ale culturii române. Biblioteca Centrală Universitară „Carol I" din Bucureşti a reluat în luna decembrie 2008, după mai bine de şase decenii, Conferinţele Fundaţiei.

Cea de-a patra manifestare din noul ciclu al Conferinţelor Fundaţiei va avea loc marţi, 24 martie 2009, începînd cu orele 18,00 în Aula Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I". Toader Paleologu, ministrul Culturii, Cultelor şi Patrimoniului Naţional, va susţine conferinţa cu tema „Patriotism şi patrimoniu".

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

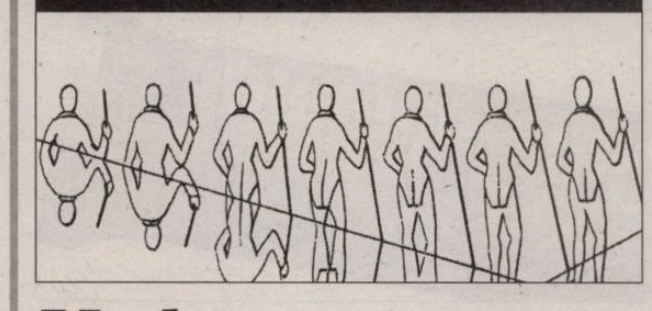

Vedete: mic îndreptar

Revistele de paparazzi, cele care trăiesc din urmărirea vedetelor fără voia acestora, sînt specia jurnalistică căreia nu vreau să-i acord vreun credit. Nu voi fi niciodată pentru uitatul pe gaura cheii, indiferent de scopul pretextat. Fie el satisfacerea curiozităţii unui anumit tip de public, pe care, pînă la urmă, cum îl educi, aşa îl ai. Sau, şi mai grav, impunerea unei imagini standard a vedetelor, un soi de „aşa da, aşa nu" conform unei etici comune de mahala. Pe care echipele revistelor în cauză o citează, explicit sau implicit, ca fiind un soi de etică justă universal-valabilă în domeniu. Pe cînd, de fapt, nu sînt decît nişte mărunte judecăţi de valoare aparţinînd unui paparazzo sau altuia. Să stai ascuns prin coclauri şi să pîndeşti oamenii în situaţii, dacă se poate, dezavantajoase e suficient de imoral în sine. Să mai emiţi şi judecăţi de valoare în privinţa lor, din poziţia ta, mi se pare inadmisibil.

Pe scurt, revistele *Ciao* şi *Spy,* din februarie şi martie a.c., ne prezintă cîteva personaje publice neaoşe, pe care le putem considera vedete, într-un mod subiectiv: ni se arată ce fac şi, în acelaşi timp, se comentează dacă e bine sau rău şi, eventual, se dau sugestii cum ar trebui să fie (folosesc verbe impersonale pentru că articolele nu sînt semnate, ele funcţionînd pe principiul etic „o dau anonimă"): „Am remarcat faptul că Tudor *(n.a.* Chirilă) a rămas cu un lucru bun de pe urma prezentatoarei TV. Se îmbracă mult mai bine decît înaintea relaţiei încheiate din «frică acută de căsătorie şi copil» (...). Atipic personalităţii sale, Tudor s-a minunat în faţa unui patruped, privindu-l îndelung prin geamul maşinii prietenului. O femeie cu prezenţă stabilă în viaţa lui i-ar şterge emotivitatea periodică de care suferă în ultima vreme" *(Spy).*

Conform revistelor în cauză, viaţa e făcută din relaţii pe care, după o judecată simplă, cu tente caragialeşti, ori le ai, ori nu le ai... Dar şi dacă le ai, nu înseamnă nimic: orice idilă, amor sau căsătorie se poate oricînd destrăma. Trebuie să ai mare grijă, nu doar pentru că paparazzii-cobe stau mereu cu ochii pe tine, ci pentru că acesta pare să fie mersul firesc al lucrurilor: „Aşadar, Măruţă a luat-o de soţie pe Andra, Toate bune şi frumoase, mai ales nunta (...). numai că te gîndeşti, încă de la masa nunţii, cît va ţine dragostea. Că aşa-i la noi şi peste tot, de altfel, că doar nici un miracol nu ţine mai mult de trei zile şi nici o dragoste mai mult de trei ani".

În situaţia dată, există doar cîteva reţete de a-ţi păstra relaţiile fragile cît mai mult. Una dintre ele, evident, la mintea cocoşului, este... să arăţi bine. Să nu te îngraşi, mai concret, şi să nu-ţi arăţi imperfecţiunile. Aşa se întîmplă cu Oana Zăvoranu, care, conform *Spy,* nu mai e în măsură să poarte colanţi bej: „Colanţii bej, foarte subţiri, pe lîngă faptul că o făceau să pară aproape dezbrăcată, fiind foarte transparenţi, nu erau deloc potriviţi pentru vremea de afară – în plus mai trădau şi anumite defecte. Fiind foarte mulaţi, lăsau ochiul să deslueşască fiecare trăsătură şi cută a posteriorului vedetei. Cum nimeni nu poate fi tînăr pentru totdeauna, nici Querida nu scapă de trecerea timpului şi de pierderea fermităţii care vine odată cu asta". Nu mă pot abţine să nu comentez fraza cu fermitatea, care, deşi se referă, evident, la un cu totul alt registru al însuşirii, şi anume unul cît se poate de concret, sună ridicol-preţios, ca dintr-un soi de tratat etic de secol XVIII.

Într-o oarecare, parţială concluzie, revistele de genul acesta sînt îngrozitor de deprimante: pe lîngă doza incontrolabilă de vulgaritate, te fac să treci prin trăiri extreme. Cum să rezişti *trend*-ului atît de iremediabil trecător al tuturor lucrurilor, de la frumuseţi la iubiri, fără să o iei razna sau să te treacă gînduri sinucigaşe? Singura soluţie rămîne, de fapt, cea dintotdeauna: să nu le citeşti vreodată.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

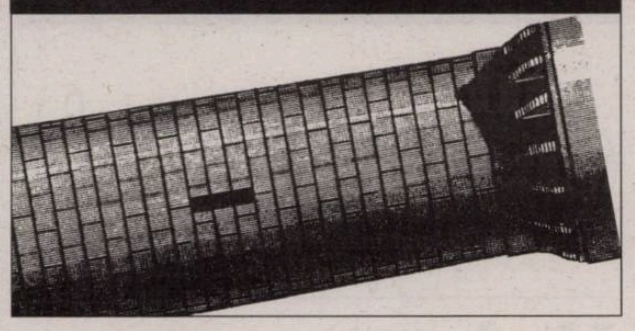

Astăzi şi mîine

Xavier, 14 ani, elev la o şcoală parizianăde tutelă catolică, vizitează astăzi *Le Salon du Livre*, ţinut tot la Porte de Versailles, numai că sub semnul plumbuit al crizei economice. Xavier e o făptură a frontierei dintre două universuri: cel tradiţional, format ca decor cultural al civilizaţiilor închinate Cărţii, şi cel structurat de revoluţia tehnologică. Locuitor pe Rive Droite, în burghezul arondisment 16, el are acasă o bibliotecă impozantă, unde cotoarele în piele aurită ale volumelor din „Pléiade“ sclipesc cel mai frumos spre asfinţit. Colegiul său e dotat cu un Centru de Documentare şi Informare (CDI, ca să respectăm siglomania franţuzească). Xavier primeşte lecturi şcolare obligatorii, schimbă titluri cu prietenii, regăseşte cărţi în casa bunicilor, a mătuşilor şi chiar la mica librărie din cartier, unde poate adulmeca, oricînd, parfumul volumului proaspăt. De altfel, îi place să citească. Tolkien, Conan Doyle, Conrad, Rimbaud, Irène Nemirovsky precum şi o tonă de BD-uri, printre care la loc de cinste se află, în ierarhia lui personală, Le Chat şi Corto Maltese, sofisticatul erou romantic, descoperit graţie ferventelor evocări paterne.

Cealaltă jumătate a lui Xavier locuieşte însă aiurea, într-o lume digitală, confluentă pe alocuri cu textul şi cartea, dar esenţial diferită. Aici, fără să fi citit el tratate de analiză a societăţii de consum, adolescentul nostru capătă, precum personajul lui Stevenson, o a doua personalitate. Totul e pulsatil, compulsiv, intermitent, sporadic, psihedelic, acaparant, interactiv. Jocurile video, pe DS sau Playstation, îl proiectează, tridimensional, într-un spaţiu-timp imaginar, specular, mitologic, utopic, violent şi adictiv, dar cît de pasionant, prin implicarea simţurilor în aventura spasmodică a consolei... Spre deosebire de lectură, domoală practică a reflecţiei interliniare, jocul video provoacă emoţii nemijlocite, telescopate, hiperbolice şi competitive. Acumulezi puncte, treci la nivelul superior, restartezi, te pierzi acolo şi *revii la realitate*, oarecum întristat că pendularea dintre real şi virtual mai poate avea loc. Sau muzica, pe iPod, cu căştile Bose pe care le-a primit de ziua lui. Gigabiţi de sunet, sute de CD-uri comprimate, cu tot cu coperta lor miniaturizată, pe micuţul ecran unde defilează noutăţile cele mai trendy, figurile pe care toată clasa la adoră, hiturile inconturnabile sau piesele contra-tendinţă, underground, chestiile mai subtile, venerate în mica sectă formată din el însuşi plus trei amici care s-au desprins, furtiv, din ghearele unanimităţii banalizate...

Xavier face la colegiu cursuri de „tehnologie“, unde un prof tînăr le explică foarte haios cum e construit Netul, ce înseamnă marketing-ul postmodern, cum a fost inventat computerul, ce a schimbat GPS-ul şi pe ce principii vor funcţiona, peste cîţiva ani, casele, societăţile, indivizii, educaţia şi companiile multinaţionale. Nu e un netsurfer obsedat şi totuşi petrece zilnic vreo două ore pe Mess, în compania cîtorva camarazi de clasă şi a unui prieten din Marea Britanie, cunoscut în vacanţă. Adoră să pirateze, de pe site-uri atent detectate, filme mute din anii '20 şi creaţiile lui Woody Allen de la începutul anilor '70. În timpul orelor trimite SMS-uri fetei de care crede că s-a îndrăgostit, deşi Ghislaine nu este, la urma urmelor, decît o prostuţă capricioasă şi încrezută. Îşi face temele accesînd, fără scrupule selective, articole din Wikipedia. Sună pe mobil pentru a verifica orarul de mîine, schimbat din pricina anunţatei greve parţiale a cadrelor didactice. Dă search pe Google, pentru a-şi completa fişele despre Jules Verne şi adoarme ostenit, cu un Teddy Bear jerpelit, pe care nimeni nu trebuie să-l mai ştie în braţele sale. Pe scurt, Xavier trăieşte din plin în 2009. Bombardat cu informaţie, deja maturizat, uşor melancolic, dresat socialmente şi totuşi abonat la o revoltă potenţială, căci lipsită deocamdată de obiect. Cine ştie ce va mai fi mîine?

Mădălina ŞCHIOPU

Adventiştii şi şcoala lor

Adventiştii de Ziua a Şaptea formează o mişcare neoprotestantă care şi-a început existenţa în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Un pastor baptist, William Miller, interpretase profeţiile Bibliei spunînd că a doua venire a lui Hristos va avea loc, cu precizie, pe 22 octombrie 1844. Cum acest lucru, evident, nu s-a întîmplat, o parte din adepţii mişcării „millerite“ au continuat să creadă într-o iminentă A Doua Venire a lui Hristos, dar fără să mai fixeze vreo dată precisă. Şi-au luat numele de Biserica Adventistă de Ziua a Şaptea. Ziua sfîntă a adventiştilor este sîmbăta, conform celor 10 porunci.

Cereale, Pathfinders şi şcoli

În acest moment, există cam 725.000 de adventişti în SUA şi peste 15 milioane în toată lumea. În mod ciudat pentru o comunitate religioasă evanghelic-conservatoare nu foarte extinsă, ei au avut o influenţă considerabilă asupra culturii populare, întîi în SUA, apoi în toată lumea. De exemplu, cerealele la micul dejun: cum adventismul recomandă vegetarianismul şi după observaţii că media lor de viaţă o depăşeşte pe a celorlalţi, americanii de diferite credinţe sau fără au adoptat obiceiul matinal-cerealier. Cerealele Kellogg, de exemplu, sînt creaţia fraţilor Kellogg, adventişti. Unii spun că principala cauză a vieţii lor îndelungate nu ar fi cerealele şi nici măcar vegetarianismul ca atare, ci un complex de factori, în care un rol important îl joacă interdicţia de alcool, tutun, droguri, adesea şi cafea, dar obiceiul a fost adoptat şi de alţii. Apoi, taberele pentru copii de 10-17 ani, asemănătoare cercetaşilor, numite Pathfinders, au fost şi ele copiate.

Nu în ultimul rînd, adventiştii sînt cunoscuţi pentru entuziasmul cu care construiesc şcoli şi universităţi ale comunităţii. În SUA ei operează cel mai extins sistem educaţional protestant, fiind depăşiţi, ca număr de instituţii de învăţămînt, doar de Biserica Romano-Catolică, şi înaintea altor protestanţi cu comunităţi mai numeroase.

În România, mentalitatea populară îi introduce în aceeaşi categorie cu alţi neo-protestanţi, sub titulatura de „pocăiţi“. Biserica Adventistă este recunoscută însă oficial şi, conform tradiţiei instituţiilor de învăţămînt comunitare pentru care sînt cunoscuţi oriunde există, în Bucureşti au înfiinţat şi o şcoală.

Ora de religie

Şcoala particulară „Mihai Ionescu“ este constituită, conform prezentării de pe site-ul instituţiei, ca asociaţie non-profit, fondată de Biserica Creştină Adventistă de Ziua a Şaptea. Se află în sectorul 3. În curte, copiii se joacă – cu aceeaşi voioşie ca oriunde. Poartă însă uniforme: fetiţele, sarafan cu model ecosez, model ce se regăseşte în cravatele băieţilor. Directoarea, Livia Manea, este tînără, a absolvit Facultatea de Arte Plastice şi Decorative, secţia Design, şi are un master în Management Educaţional şi Ştiinţele Comunicării. Îmi spune că au peste 200 de copii, pe trei niveluri: preşcolar, şcolar şi gimnazial. La grădiniţă sînt 55 de copii, pe trei grupe, la şcoala primară peste 70 şi tot atîţia în ciclul gimnazial. Surprinzător, la grădiniţă, peste 50% sînt ortodocşi. Adventiştii încep să depăşească jumătatea începînd cu clasa I, dar nu peste 60%: ceilalţi au alte religii, cea mai reprezentată fiind, din nou, cea ortodoxă. Cadrele didactice însă sînt toate adventiste şi, înaintea numirii de la Ministerul Educaţiei, trebuie să treacă printr-un interviu la şcoală.

Ce are în plus o astfel de instituţie de învăţămînt, faţă de una obişnuită? „La capitolul curriculum nu există diferenţe, este cel naţional, aprobat de Minister – spune directoarea. Singura diferenţă este că la ora de religie avem religia adventistă, care este recunoscută oficial, şi se predă, de asemenea, după o programă aprobată de Minister. Nu o predăm doctrinar, se predă Biblia, tuturor copiilor, indiferent de religie. Părinţii ştiu dinainte acest lucru pentru că este prevăzut în contract şi sînt de acord. Oamenii nu se tem, au văzut că nu intenţionăm să manipulăm copiii. Biblia se studiază prin analiză de text, şi încercăm să facem o oră frumoasă de religie, nu o sperietoare. Ce credem noi că e foarte deosebit şi motivul pentru care vin oamenii este atmosfera diferită. Pe de o parte, se ştie că nu permitem un anumit tip de comportament: cuvinte, gesturi şi acţiuni care deranjează sau lezează pe cineva, indiferent dacă acestea sînt iniţiative proprii sau răspunsuri la provocări. În orice situaţie dificilă, discutăm cu părinţii pentru a rezolva problemele. Dacă părintele cooperează, apar schimbări, dacă însă părintele este mai ocupat cu cariera sau cu alte aspecte şi ni-l lasă doar nouă, de dimineaţa pînă seara, e mai greu.

În ceea ce-i priveşte pe profesori, trebuie să ştie să îmbine dragostea cu dreptatea. Copilul are nevoie să ştie că îl iubeşti, că îi oferi o a doua şansă, dar cîteodată n-ai încotro şi trebuie să-l pedepseşti, să suporte nişte consecinţe ale comportamentului său.“

Elevii – chiar şi cei care vin din familii adventiste – posesc în şcoală dintr-o lume nereligioasă. Şi atunci pot apărea probleme: „În fiecare dimineaţă, la fiecare clasă, cadrul didactic care începe activitatea discută şi se roagă cu ei 5 minute – spune Livia Manea. Poate le citeşte un text din Biblie, ca o făgăduinţă, poate le spune o povestire sau o experienţă personală, important este să-i determine să privească dincolo de ei înşişi, la Dumnezeu care le susţine viaţa. Cu cît sînt mai mici, cu atît vor să se roage mai mult. Cînd cresc, doar unii mai vor să o facă. Începsă se jeneze să nu rîdă ceilalţi de ei. Încercăm să găsim modalităţi creative, de exemplu, să spună fiecare cîte ceva pentru care îi mulţumeşte lui Dumnezeu, sau să stăm un timp şi fiecare se gîndeşte la Dumnezeu şi la el în ziua respectivă, cum ar putea să-i influenţeze pozitiv pe ceilalţi, sau cîntăm, şi aceasta este rugăciunea“.

În privinţa programelor extraşcolare, există unele inspirate de spiritul religios. Cum ar fi iniţiativa, venită din partea Agenţiei Adventiste de Dezvoltare, Refacere şi Ajutor (ADRA), de a strînge bani în puşculiţă, de-a lungul anului, pentru copiii defavorizaţi. În schimb, din cauza programului încărcat, nici faimosul Pathfinder nu s-a putut desfăşura: „Am vrut să facem un program de exploratori, însă avem în fiecare zi: pian, arte plastice, limbi străine, primăvara înot şi tenis. Am hotărît ca un copil să se înscrie la cel mult două astfel de cluburi, fiindcă altfel nu mai are timp nici să se joace, nici să-şi facă temele. Cine vrea totuşi o activitate religioasă susţinută, cu programe de exploratori (11-14 ani) sau licurici (7-10 ani), se duce la biserică şi se înscrie acolo. Nu avem efectiv un club religios“.

Ajutorul comunităţii

Comunităţile neo-protestante sînt cunoscute pentru sprijinul pe care oamenii şi-l acordă reciproc. Se manifestă acesta şi în România, mai ales cînd e vorba de o şcoală particulară? „Copiii plătesc o taxă, dar aceasta nu acoperă nici salariile angajaţilor. Restul fondurilor vin de la biserică – este un procent pe care-l primim – şi din diverse donaţii. Nu mergem pe profit, ci pe supravieţuire. Dintre copiii cu situaţie materială foarte grea, sînt unii care primesc bani şi pentru masă, şi pentru şcoală, fiindcă altminteri părinţii nu-şi permit să le cumpere nici măcar o uniformă. Se întîmplă să mai vină părinţi care au situaţie materială bună şi să spună: am adus şi eu o sumă. Cred că în acest moment mai avem cinci copii care sînt ajutaţi cu donaţii de peste graniţă şi alţi opt care sînt susţinuţi de către prieteni sau angajaţi ai şcolii. Asta înseamnă: o persoană cunoaşte situaţia copilului şi hotărăşte ca pentru un an de zile să-i acopere cheltuielile pe un anumit segment sau integral.“

Meniul de la şcoală este vegetarian; părinţii au libertatea să servească mîncăruri cu carne acasă: „Printre adventişti, doar o parte nu mănîncă carne. Este adevărat că recomandările Bisericii adventiste sînt pentru mîncarea vegetariană, dar aceste recomandări implică mai mult, un stil general de viaţă sănătos“. Despre prejudecăţile care au însoţit înfiinţarea şcolii, directoarea povesteşte: „Nu eram aici în 1999 cînd a luat fiinţă şcoala, dar ştiu de la cei care au început că nu a fost uşor să lupte cu prejudecăţile, neîncrederea şi alte bariere. Acum avem o imagine bună, datorită rezultatelor bune ale copiilor la testările naţionale şi a comportamentului frumos pe care elevii îl manifestă mai departe, la liceu.“

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

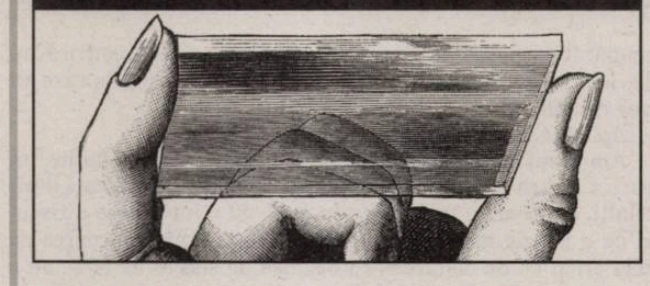

Şi jucător, şi arbitru

„Cătălin Tolontan: La *Cotidianul* erai Senior Editor, ceea ce înseamnă că erai în staff-ul acestui ziar. Erai jurnalist, nu doar invitat, aşa cum eşti la *Gazeta Sporturilor*. În momentul în care tu ai decis să mergi într-o zonă politică, nu crezi că apare o coliziune din aceasta insolvabilă, între statutul tău de viitor politician şi statutul tău de jurnalist?

Traian Ungureanu: Nu, nicidecum."

Dialogul de mai sus a avut loc săptămîna trecută, într-o emisiune de la Realitatea TV moderată de Mihai Tatulici, care-i avea invitaţi în platou pe Cătălin Tolontan, Grigore Cartianu, Doru Buşcu, Liviu Mihaiu, Viorel Hrenbenciuc şi, la un moment dat, l-a avut prin telefon şi pe Traian Ungureanu, de la Londra. Intervenţia celui din urmă era prilejuită de scandalul provocat de el însuşi, pentru faptul că ziarul *Cotidianul* a renunţat la serviciile sale în momentul în care a decis să candideze pentru Parlamentul European din partea PD-L. Partitura lui Traian Ungureanu era cea pe care i-o ştiam: este o victimă a intereselor politice impure, *Cotidianul* a devenit un ziar antibăsescian, prin urmare „i-a fost tăiat capul" apărătorului lui Băsescu. (Juca atît de convingător, încît mă mir că nu a fost iniţiată rapid o petiţie de susţinere a lui.) Nu vedea nici o incompatibilitate între statutul de jurnalist şi cel de politician, nu avea nici o problemă să se afle în caseta redacţională a ziarului în timp ce-şi face campania electorală, ideea de imparţialitate nu-l vizita nici ca o boare trecătoare de primăvară. Argumentele de bun-simţ care i se aduceau în emisiune nu-l făceau să se abată de la discursul lui autist, nici măcar un milimetru. De fapt, i-ar fi servit în continuare foarte bine să joace la două capete: şi jucător angajat politic, şi arbitru.

Atitudinea lui Traian Ungureanu nu mă mai surprinde deloc, pentru mine e un caz clasat. Iată ce scriam despre el acum un an, pe blogul meu (www.cp-b.ro):

„Pe la începutul anilor '90, mă încîntau articolele lui din revista *22*. Erau scrise jucăuş şi ironic. La fel, îmi plăceau şi comentariile lui de la BBC.

Apoi, cînd a fost dat afară de la BBC, am semnat fără să stau pe gînduri protestul prin care se lua atitudine publică împotriva unui mariaj incredibil: şefii postului britanic şi puterea politică de la noi din acea vreme, reprezentată de Adrian Năstase.

Apoi am aflat că omul fusese dat afară pe alte criterii decît cele politice şi unii care cunoşteau mai îndeaproape problema mi-au spus că treaba cu implicarea lui Năstase în demiterea lui a fost răspîndită chiar de TRU. În fine, nu-i asta o problemă, nu e prima dată cînd am fost fraier.

Apoi l-am văzut cum se topeşte de dragul lui Băsescu şi, odată cu aceasta, i se topeşte şi spiritul jucăuş care aproape că-i devenise marcă. Măcar dacă pasiunea asta mistuitoare ar fi fost dezinteresată!... În momentul în care a acceptat cadoul de la Băsescu (postul de ambasador), lucrurile au început să se clarifice. Cum e cînd declari că iubeşti pe cineva de nu poţi trăi fără el, dar accepţi fără să clipeşti un Ferrari drept răsplată pentru dragostea ta?

Acum i-am citit odele pe care i le-a adus lui Ceauşescu. Pînă la urmă, nu poţi să judeci omul pentru ce a făcut în nişte vremuri anormale (chiar dacă au fost unii care în acele vremuri anormale s-au ţinut drepţi). Dar l-am auzit, într-o emisiune de la News FM, cum dădea explicaţii cusute cu aţă albă pentru acele texte. Îmi pare rău, dar nu era nici o diferenţă între el şi nu ştiu ce baron local, prins cu ocaua mică – acelaşi stil de a te aburi, cu violarea liniştită a logicii şi a bunului-simţ. Orice urmă a discursului inteligent de odinioară dispăruse ca prin farmec.

Trist, foarte trist."

În momentul în care am scris textul de mai sus, eram trist pentru că pierdusem un om pe care-l apreciam, un amic. Între timp, mi-a dispărut orice urmă de tristeţe.

Matei MARTIN

E rău. Deci e bine

Încă înainte să se vorbească despre criza economică globală, s-a constatat în Franţa o criză a presei. De cel puţin patru ani, tirajele cotidienelor generaliste sînt în scădere, şi numeroase titluri au dispărut de pe piaţă (e vorba, de pildă, de *Matin de Paris,* de *Quotidien de Paris* sau de *L'Information).* În 2006, în încercarea de a relansa *Libération* într-o altă formulă, redacţia l-a concediat pe fondatorul ziarului, Serge July; *Le Figaro* şi-a restructurat conţinutul şi şi-a renovat macheta; iar *Le Monde* şi-a schimbat structura acţionariatului (şi managerii), în încercarea de a-şi consolida poziţia. În pragul falimentului, ziarul comunist *L'Humanité* a ajuns să se împrumute de la bănci ca să-şi acopere datoriile şi să lanseze apeluri pentru ca marile companii să facă donaţii. În ciuda încercărilor disperate de a găsi formule sustenabile, aproape toate cotidienele centrale (dar şi unele publicaţii locale sau regionale) o duc prost sau foarte prost. Tirajele sînt tot mai mici, de la an la an (de vină ar fi în primul rînd publicaţiile gratuite, distribuite la metrou sau în staţiile de autobuz, dar şi publicaţiile online). Nu în ultimul rînd, schimbarea modului de viaţă (din ce în ce mai puţin timp liber) a determinat modificarea obiceiurilor de lectură şi descoperirea de către public a unor surse alternative de informaţie. Scăderilor de tiraj, care lasă redacţiile fără o bună parte din venituri, li se mai adaugă şi scăderea tarifelor pentru publicitate: ca răspuns la scăderea publicului potenţial pe care îl pot atinge prin intermediul ziarelor, marile companii preferă să se îndrepte spre alte medii: audiovizualul şi, din ce în ce mai mult, Internetul atrag banii pentru campaniile de publicitate.

Suprapusă peste această criză structurală, criza economică îşi accentuează efectele: toată lumea se aşteaptă ca încasările din publicitate să scadă şi mai mult (companiile produc mai puţin, au încasări mai mici, deci bugete mai mici pentru comunicare).

Cu toate acestea, anul 2008 le-a adus grupurilor de presă şi veşti bune. În primul rînd, tirajele presei cotidiane centrale a crescut pentru prima dată după cîţiva ani catastrofali. Timid, dar sigur (creşteri de 2-3%), ziarele au început să-şi recîştige audienţa. La această evoluţie a contribuit deopotrivă criza (pe care oamenii obişnuiţi încearcă s-o înţeleagă informîndu-se cu mai multă atenţie) şi intensele campanii de „seducţie" a publicului, lansate de grupurile de presă. Ultima parte a anului 2008 a însemnat, de fapt, o consolidare a titlurilor importante.

Şi asta nu e tot. Au existat chiar – cine ar fi crezut – lansări ale unor publicaţii noi. Ceea ce s-a schimbat fundamental în ultima vreme este chiar percepţia publicului asupra ziarelor şi a rolului presei. Cititorii francezi de presă (în Hexagon, publicul adult citeşte cel puţin un ziar pe zi) redescoperă presa de calitate: cultura gratuităţii, promovată de publicaţiile online, e înlocuită de o cultură a calităţii. Sătui de gratuitate, de ştiri preluate pe nemestecate, de presa *people,* oamenii sînt din ce în ce mai dispuşi să plătească pentru informaţie pertinentă şi bine articulată. Mai ales în vreme de criză, banii sînt cheltuiţi cu chibzuinţă – deci sînt preferate publicaţiile serioase.

Una dintre publicaţiile lansate cu succes în 2008 se numeşte *Books*. Revista lunară mizează pe articole şi eseuri de mari dimensiuni. *Books* e de fapt o colecţie de recenzii la cărţi necunoscute în Franţa, preluate şi traduse din reviste literare străine. E un alt fel de a privi actualitatea – probabil că acesta e şi motivul succesului. Primul număr s-a

Le Monde

Internet favorise l'enseignement à distance

Le réseau informatique mondial devient un nouveau support pour les étudiants

ENT destiné aux monde entier, in- à l'enseignement à aujourd'hui pos- sur plusieurs se- deux ans, les cours professeurs d'uni- ss souvent améri- des amateurs aver- es abordés sont les langues euro- iciences physiques tais on peut penser nt d'autres disci- nnaissées.

ment à distance. Dans d'autres domaines, quelques programmes, plus interactifs, invitent les étudiants à participer activement au déroulement du cours.

Sous la direction du professeur Skip Knox, de nombreux étudiants de la Boise State University, dans l'Idaho, aux Etats-Unis, suivent, depuis le 31 janvier et jusqu'au 5 septembre, le cours « Electric Renaissance » sur l'histoire européenne du XIVe au XVIe siècle. L'évolution des villes, les développements politiques en

Chacun des étudiants, à la différence d'un cours en salle, joue tour à tour le rôle de l'enseignant et de l'élève. Durant les trois premières semaines, le corps professoral influe directement sur le contenu de l'enseignement. Ensuite, même si « [le] *cours est structuré par le professeur* », Skip Knox précise qu'il « *est conduit par l'ensemble des étudiants. Dans un cours classique, le rythme et le ton dépendent de l'enseignant. Ce qui est simplement impossible ici.* »

quat, comme les car en sorte que chacu diants participe de l dernière semaine. » les étudiants peuv leur boîte aux lettre pour y lire les quest d'autres membres « poster » leurs pro tions. L'étudiant n' diplôme que s'il sés, répond à qu et renvoie son mé durant l'année.

vîndut în peste 30.000 de exemplare, tirajul situîndu-se acum la circa 16.000.

XXI e o publicaţie trimestrială care promite „informaţie în format mare", „o machetă care invită la lectură", „un reportaj BD în fiecare număr" şi „o galaxie de mari autori". Ambiţia redacţiei e să ofere acest produs de presă fără inserţii de publicitate. Ideea nu e tocmai proastă: dacă tot se aşteaptă scăderi în industria publicitară, mai bine îţi asiguri viitorul, fără să contezi pe venituri din reclame. Vinzi un produs scump, dar oferi cititorului o punere în pagină fără constrîngeri şi o lectură neparazitată de obositoarele inserţii de publicitate. Pînă acum, ediţiile s-au vîndut într-un tiraj mediu de 35.000 de exemplare, punctul de echilibru situîndu-se la 25.000 de exemplare.

Succesul de pînă acum al gazetei are şi o semnificaţie culturală: el reprezintă reintrarea pe piaţa presei a marelui reportaj – gen jurnalistic şi literar pe cale de dispariţie chiar şi în Franţa. Însă *clou*-ul cel mai interesant e fără discuţie combinaţia originală (şi aproape neverosimilă) dintre reportaj şi benzile desenate. Graficieni, reporteri iscusiţi şi scenarişti lucrează timp de cîteva săptămîni pentru a prezenta un BD-reportaj de vreo 20 de pagini în fiecare număr al revistei. Actualitatea fierbinte, transmisă de reporteri din Columbia sau din Afganistan, e transformată în subiectul unei poveşti de ficţiune istorisită în imagini. Muncă multă, cheltuială mare, dar şi efect pe măsură...

Succesul nu e asigurat doar de conţinutul atractiv. Ci şi de o strategie de marketing isteaţă. Managerii au ales să vîndă publicaţia în librării, şi nu în reţeaua de chioşcuri de presă. Calculul nu a fost deloc simplu: în Franţa, TVA-ul pentru presă e de 2,1%, în timp ce pentru cărţi TVA-ul se ridică la 5,5%. În plus, reţeaua de chioşcuri e mult mai extinsă şi mult mai vizibilă: dacă ziare poţi cumpăra de la orice colţ de stradă, din orice staţie de metrou sau de tren, librăriile sînt mai rare. Avantajul în librărie e că *XXI* e singurul produs de acest fel expus la raft – deci nu există concurenţă. Conştienţi că succesul revistei le-ar putea aduce venituri substanţiale (tirajul revistei e cam cît tirajul mediu al unui roman), librarii fac jocul redacţiei şi recomandă celor care le trec pragul să colecţioneze această „carte trimestrială".

PUBLICITATE

Schultz Consulting

www.schultz.ro

Cursuri autorizate:

- Formare de formatori
- Manager proiect
- Manager resurse umane

Alte programe:

- Leadership
- Certificare Europeană IPMA în management de proiect

Palatul Camerei de Comerţ şi Industrie a României
B-dul Octavian Goga nr. 2, Tronson 2, Mezanin, Camera 3, Sector 3, Bucureşti
Tel: 021-3156547 · Fax 021-3156548

Citirea online şi lectura pe hîrtie

– interviu cu Călin FUSU, manager general Neogen –

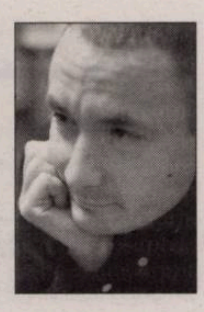

Are 35 de ani, este originar din Basarabia şi, totodată, iniţiatorul şi managerul portalului Neogen, unul dintre cele mai importante din virtualul românesc, care cuprinde, printre altele, site-urile bestjobs *şi* noi2. *În acelaşi timp, Călin Fusu şi-a declarat, în repetate interviuri acordate altor publicaţii, statutul de cititor al* Dilemei vechi. *Am dorit să-l cunoaştem, inclusiv în această din urmă calitate.*

Cum aţi ajuns din Basarabia în România?

Am venit în 1990, cu prima tranşă de studenţi basarabeni sosiţi aici. Am făcut ASE-ul, am început să lucrez pe piaţa de capital din Bucureşti, apoi la Chişinău, după care la Tîrgu-Mureş. A urmat perioada Neogen.

Aşadar, iniţial aţi făcut ceva care nu avea nici o legătură cu zona online.

Da, am lucrat în investiţii.

Povestea Neogen în Balcani

Cum aţi făcut schimbarea?

Ideea mi-a venit citind reviste străine pe Internet în timp ce mă plictiseam la job, acelaşi fond de investiţii pentru care am lucrat în majoritatea timpului înainte de Neogen. Citeam pe net ce se mai întîmpla prin America, despre antreprenorii online de acolo care prin 1999-2000 deveneau milionari în trei luni. Am zis: de ajuns cu job-ul ăsta de director plictisit şi cu salariu mare, hai să facem ceva.

Aveaţi vreo noţiune despre domeniul online în momentul acela?

Nu. Bine, aveam o noţiune pe partea de marketing, dar nu ştiam partea tehnică deloc, drept care am dat un anunţ că angajez programator web. Au venit mai mulţi oameni dintre care trei erau colegi de şcoală, trei tineri maghiari din Tîrgu-Mureş, şi cu ei am ajuns să înfiinţez firma.

Aveam informaţii mai ales din zona de finanţe. Văzusem că fondurile de investiţii pariază mulţi bani pe acest domeniu, ceea ce însemna că e un domeniu de creştere. Am mai observat că era o zonă în care nu aveai nevoie de investiţii financiare foarte mari.

Acum trebuie să investeşti mai mult?

Nu, acum trebuie să investeşti şi mai puţin, pentru că au apărut diferite instrumente care-ţi fac viaţa mai uşoară. Această combinaţie dintre costurile iniţiale mici şi potenţial mare făcea alegerea domeniului destul de simplă. Apoi, pe măsură ce am început să facem bani, aveam la un moment dat vreo opt site-uri, nu le mai ştiam nici noi bine.

Acum cu cîte aţi rămas?

Acum rămîn trei pe fiecare ţară, pentru că în 2005-2006 ne-am extins şi regional, întîi în Bulgaria, Republica Moldova şi Serbia. Practic, funcţionăm pe trei site-uri, Neogen – care e o reţea socială, *bestjobs* – site de angajări şi *Neobizz* – pentru anunţuri. Mai avem *colegi.ro* – site de menţinut relaţii cu foştii colegi, *doizece* – site de jocuri online şi *noi2* – site de matrimoniale, dar le vedem în cadrul reţelei sociale Neogen, acelaşi produs de interacţiune între oameni.

De ce aţi ales să faceţi site-uri din aceste zone – aţi vrut să se completeze cumva sau, pur şi simplu, sînt făcute la întîmplare?

Iniţial, ne-am concentrat pe zona de job-uri şi anunţuri şi am fost destul de buni. Am ales-o pentru că e o arie destul de profitabilă. Apoi, partea de socializare a venit pe parcurs, prin achiziţii, în mare parte, respectiv în România am cumpărat *doizece* şi *colegi.ro,* dar cel mai mare impuls a fost dat de achiziţiile din Bulgaria şi Republica Moldova, unde am cumpărat nişte site-uri foarte bune de *social networking,* care sînt numărul 1 în respectivele ţări. Venim înapoi în România cu acest produs şi îl punem sub brand-ul Neogen, sperînd să avem acelaşi succes ca în celelalte ţări.

Cum aţi compara felul în care a mers afacerea în România cu ţările în care aveţi filiale?

La nivelul nostru, al firmei, deosebirea este că acolo sîntem mai buni ca trafic şi în România sîntem mai buni la capitolul făcut bani. Acum încercăm să învăţăm, dinspre România spre Bulgaria, cum să facem bani, şi dinspre Bulgaria spre România, cum să creştem mai repede. Vorbind în general despre piaţă, e destul de bine dezvoltată în Bulgaria.

Mai bine decît la noi?

Pe zona de Internet, da, mai bine decît la noi, prin urmare avem ce învăţa de acolo, deşi economic sînt în urma noastră. Au început mai devreme şi au fost mai multe investiţii, inclusiv din exterior, au două firme de Internet cotate şi la bursă.

Sînteţi de acord cu afirmaţia „cei care-şi petrec timpul pe site-uri de social networking *nu au viaţă personală"?*

Nu, cred că dimpotrivă, au o viaţă personală mai bogată. Adică, pe aceeaşi unitate de timp pot să cunoască şi să menţină contactul cu mai mulţi oameni, şi astfel viaţa lor personală s-a îmbogăţit, datorită oamenilor pe care i-au cunoscut şi a informaţiilor noi pe care le-au obţinut prin intermediul acestor întîlniri. Fiindcă altfel nu au prea mult timp. Eu, de exemplu, sînt un comunicator slab, un iniţiator slab de relaţii în viaţa reală. Nu sînt neapărat reprezentativ pentru toţi oamenii, dar timp nu prea avem în general, doar cînd sîntem foarte tineri. Astfel de instrumente ne sînt necesare pentru socializare. Altminteri trebuie să-ţi aduci aminte că nu ai sunat pe cineva, şi aşa mai departe. Aşa, intri pe o reţea socială unde ai majoritatea prietenilor şi cunoştinţelor, vezi că cineva şi-a schimbat poza şi şi-a pus una nouă, cu copilul. Ajută la menţinerea relaţiilor, e foarte eficient.

În lume care sînt cele mai extinse reţele de genul ăsta?

Facebook şi MySpace.

Presa – online şi pe print

Ce părere aveţi de zona media online din România? Cum o să evolueze în următorii ani?

Piaţa media, după părerea mea, o să evolueze în bine pentru publicaţii ca *Dilema veche* şi prost pentru cotidiene. Printul va deveni o zonă de elită, print-urile vor deveni scumpe şi puţini şi le vor permite. Cred că ştirile se vor muta pe Internet, analiza şi publicaţiile săptămînale, lunare vor fi citite mai curînd pe hîrtie, pentru că sînt mai lungi, în primul rînd. Şi în al doilea, sînt publicaţii pe care pur şi simplu merită să le ţii în casă, la un moment dat. De exemplu, eu obişnuiam să cumpăr *Lettre Internationale* şi strîngeam revistele, le ţineam acasă, în ideea că odată o să-mi găsesc timp să le citesc. Nu prea mi-am găsit, din păcate.

Atunci cotidienele ce-ar trebui să facă, să-şi extindă ediţiile online?

Ar trebui să rămînă doar cu ediţiile online.

În cîteva interviuri aţi mărturisit că citiţi Dilema veche. *De ce şi ce anume vă place?*

În primul rînd, îmi place Radu Cosaşu. Eu am un obicei de a citi revista, încep dinspre margini spre centru, că aşa e mai simplu să schimbi pagina. Asta m-a încurcat puţin, pentru că Radu Cosaşu era la un moment dat pe pagina a doua de la capăt şi acum e mai pe centru. De ce citesc *Dilema veche?* Pentru că presa e destul de isterică la noi, nu ştiu dacă e cuvîntul potrivit, dar asta e impresia, toată lumea e agitată, şi *Dilema veche* e mai aşezată, analizează ce se întîmplă, nu se uită exclusiv la cine ce-a mai zis.

În legătură cu prezenţa online, ne-aţi sfătui ceva?

Nu ştiu, nu citesc niciodată online *Dilema veche.* O ştiu doar pe print. Dacă ne uităm la reviste de genul ăsta, cred că nici *The New Yorker* nu are o abordare online prea clară, pentru că are un public fidel, care dă bani ca să cumpere revista. Eu citesc online pentru că pot să-mi aleg sursele foarte nişate, şi apoi pot să-mi aleg cuvinte-cheie după care să caut tot ce apare despre Neogen, de exemplu. Fac economie de timp. Pe cînd, să zicem, în cazul unei reviste de tip *Dilema veche,* eşti ajutat să descoperi nişte teme noi la care nu te-ai fi gîndit. Sînt două modalităţi de citire: pe online mergi direct la ţintă şi nu pierzi timp, pe offline cineva asamblează lucrurile pentru tine şi îţi spune: uite, poate te interesează şi asta.

Aţi reuşit vreodată să citiţi o carte online?

Nu, e foarte greu. Încerc să printez tot ce are mai mult de trei pagini. Abia acum încep să apară tehnologiile care ne vor ajuta să citim online, cum este Kindle de la Amazon, care are o iluminaţie sănătoasă, aproximativ ca a unei cărţi, şi poţi să ai mii de cărţi la un loc. Durează un pic pînă apar mai mulţi cumpărători, astfel încît autorii vor publica direct pentru Kindle, nici nu vor mai trece prin edituri – alt business care va avea de suferit.

Aţi avut multe proiecte eşuate?

Am făcut multe greşeli pentru că am încercat multe lucruri. Cred că cei care au succes nu sînt mai inteligenţi decît ceilalţi, ci încearcă mai multe lucruri, au o înţelegere a riscului de a pierde mai mare. Şi atunci, dacă cineva încearcă de două ori şi eu de douăzeci, cu o şansă de succes de 50%, eu o să reuşesc de mai multe ori. Dar va trebui să trec şi peste zece insuccese, e adevărat.

Rădăcinile basarabene

Pe unde vă place să călătoriţi?

Nu prea am timp, călătoresc mai mult pentru afaceri. Am fost prima dată la Amsterdam şi am ajuns seara, am mîncat alături de cei care m-au invitat acolo, a doua zi de la 9 la 16 aveam întîlnire şi pe urmă avionul. M-am sculat la 7 să văd centrul Amsterdamului, dar nu sînt nici acum sigur că l-am găsit. Altfel, mi-a mai plăcut la New York, Londra, Madrid. Călătoresc mai mult prin regiune, la bulgari, la sîrbi, la moldoveni, şi îmi place.

Ca basarabean, vorbiţi ruseşte?

Da. Acolo tot mediul era şi este de această natură, televiziunile erau majoritatea în ruseşte, se vorbea pe stradă, în magazine. Nu prea aveai cum să nu înveţi, doar dacă stăteai în casă. Acum sînt tineri care pot să trăiască în Chişinău, fără să ştie rusa, dar tot sînt expuşi la ea. Mass-media rusească e mai prezentă acolo decît cea în limba română.

Cum vi se par relaţiile dintre Basarabia şi România acum? Şi cele de afaceri, şi cele dintre oamenii obişnuiţi?

Cele dintre oamenii obişnuiţi cred că sînt normale, deşi mai slabe decît la începutul anilor '90, prin '92 s-au deschis toate vămile, cînd nu mai era nevoie de viză, acum, mai puţin, pentru că e nevoie de viză europeană. Altminteri, relaţiile sînt cumva prizonierele conducătorilor ţării: Voronin nu e tocmai un fan al României. Dar ar putea fi schimbate.

Cum?

Odată cu alegerile.

Votaţi?

Da.

Sînteţi interesat de ce se întîmplă acolo?

Da. Cred că oamenii, pe măsură ce ajung mai spre bătrîneţe, încep să se apropie de rădăcini. Altfel, n-am mai fost pe acasă de vreo patru ani, şi pentru că mă tot întreabă cînd mă însor. Bănuiesc însă că de la o vreme te cuprind tot felul de nostalgii şi chiar dacă stai toată ziua cu gîndul la business, vrei să-ţi faci timp să vezi locurile unde te-ai născut.

Pe ce cheltuiţi de obicei banii pe care-i cîştigaţi?

Nu prea ţin o evidenţă. Mîncare, haine, ca toţi oamenii, nu am categorii diferite de cheltuieli. Am un leasing la maşină, în schimb.

Raportul efort-cîştig vi se pare bun în cazul dvs.?

Da, foarte bun. Şi nu mă refer la banii pe care-i cîştig lună de lună, ci la potenţialul de creştere a afacerii. Dacă reuşesc să dezvolt o afacere valoroasă e principalul cîştig.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

PUBLICITATE

Ionuț IAMANDI

Ne cam place criza

Ziarele i-au făcut rubrică. Politicienii au inclus-o în discursuri, de obicei pe post de justificare. Managerii au domesticit-o înființîndu-i un departament special. Deși dată dispărută de zeci de ani, criza se dovedește încet-încet comestibilă, de-a noastră. În ultimele șase luni am încercat – și în mare măsură am reușit – să ne convingem că, dacă-i cumva boală, avem resurse să-i găsim antibioticul potrivit.

Dar, de fapt, încă n-am începe tratamentul. Ce noi sînt știrile despre pierderile record pe care le anunță unii și alții! Ce palpitant e să calculezi de cînd nu s-a mai dus așa de jos indicele cutare! Ce interesante sînt regrupările politice și senzația trăită parcă mai la concret că Pămîntul e cam mic! Așa că parcă am mai trage de timp. Scăpăm de criză – sau mai precis de impulsul de a mai numi criză ceea ce ni se întîmplă – abia cînd ne vom fi plictisit de ea. Dar plictisit pe de-a-ntregul, nu ca acum, cînd încă o mai prețuim pentru adrenalină. Și pentru inedit.

China „nouă"

Mai ales că ceva-ceva evenimente se petrec. Protagoniști previzibili pînă mai ieri au comportamente noi. Obiceiurile se schimbă. Reacțiile sînt altele și îi vezi pe mulți într-o lumină de care nu ai fi putut face rost în vremuri „normale".

De pildă, China. Înainte de criză, toată lumea îi știa rolul. Țara multinaționalelor înfrățite cu comuniștii cu simț antreprenorial. Mînă de lucru ieftină și docilă, dar cu un sistem politic bun de criticat din cînd în cînd. Acum, China-i barometru și colac de salvare. Nicicînd n-a avut parte de atîta atenție și de tot setul respectabil de instrumente de măsurare rezervat de regulă democrațiilor. Dar nu la nivelul ascuns-informal de pînă mai ieri, ci pe față pînă și în mediile de tradiție, care țineau la aparențe.

Iată: se revigorează puțin industria textilă în China? Rapid, un articol în *International Herald Tribune* care analizează impactul global al veștii. Vorbește premierul Jiabao la congres de creștere economică de 8%? Ziariștii asaltează sala congresului, iar declarațiile umplu agențiile de știri. Și parcă și bursele se mai întremează. Are lumea bună cîte un plan de criză *(stimulus spending plan)*? Are și China așa ceva! Declară Hillary Clinton că pe primul loc pe agenda vizitei ei la Beijing este economia, și nu drepturile omului? Oops, asta e mai greu de încadrat, dar într-o zi-două trece și nu se mai pune problema vreunei decriptări.

Cît de bine va ieși China din criză la capitolul respectabilitate se vede cînd americanul și chinezul sînt așezați pe același palier. Sau mai exact în aceeași barcă, la modul că ori scapă amîndoi, ori nici unul. O explică James Saft de la Reuters, care spune că profilul americanului este cel al „cheltuitorului pe credit", pe cînd cel al asiaticului este „economul", „strîngătorul". Saft susține că echilibrul era pînă acum asigurat astfel: Asia exporta în Statele Unite, strîngea banii și-i împrumuta apoi tot americanilor – care, la rîndul lor, cumpărau din nou de la asiatici. Lanțul s-a rupt cînd americanii au strîns cureaua. Provocarea constă acum în a-i face pe japonezi și chinezi să cheltuiască. „Greu lucru, și oricum cu mult mai lent decît devine americanul mai strîns la pungă" – spune Saft. Dar există alternativă?

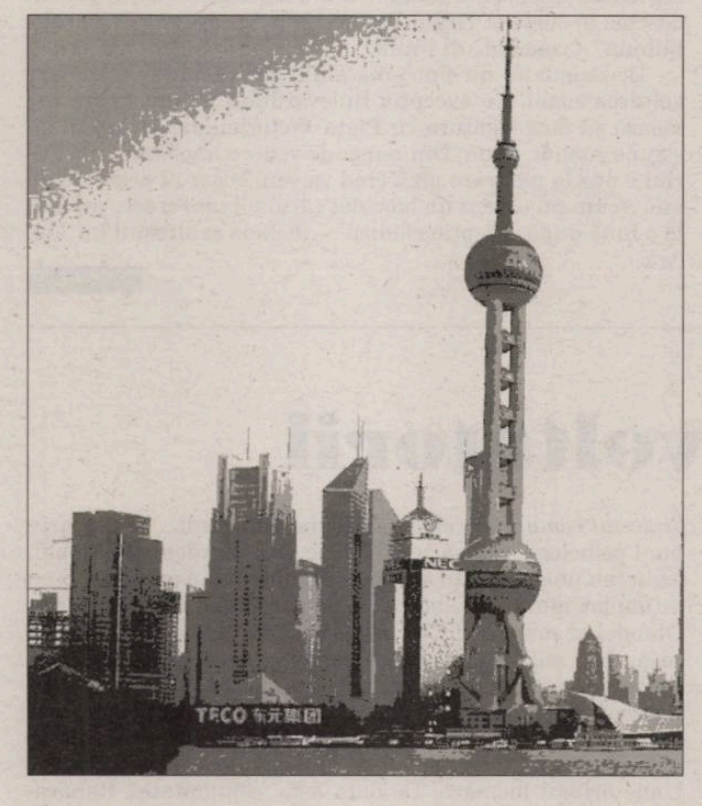

Nuanțe locale

Mai spre zona noastră, criza aduce o solidaritate proaspătă a țărilor din centrul și răsăritul Europei, forjată mai ales printr-o delimitare față de vechea Europă. Motive sînt: nu avem încă euro pe post de monedă națională, sîntem mai noi în clubul european, avem background similar în materie de istorie recentă.

Din superficialitate, s-ar putea deduce că apropierea e stimulată și de o atitudine comună față de criză. Nimic mai greu de susținut, și vin cu exemplul Ungariei și al României. În vreme ce Bucureștiul își trimite președintele în loc de premier la o întîlnire europeană a șefilor de guverne și se tot frămîntă dacă să se împrumute sau nu, Ungaria are atitudini tranșante. Încasează fără menajamente sau angajamente vreo 8 miliarde de euro de la UE. A luat și alte 16 miliarde de la FMI, 1,3 de la Banca Mondială și încă nu s-a oprit. Premierul Gyurcsany a mai cerut „pentru țările estice" un ajutor de 180 de miliarde de euro.

Nu știu dacă e bună sau nu strategia împrumuturilor. Dar la nivelul coerenței, Ungaria pare să stea mult mai bine decît România. Și, aparent, Guvernul de la Budapesta e mai interesat să îi conserve populației puterea de a cheltui, spre deosebire de autoritățile române care se zburlesc la datornici să-și achite neîntîrziat ratele la bănci.

Și puțină criză în cheie culturală

Și încă o observație, care poate ține mai degrabă de pitorescul crizei. În topul afacerilor profitabile în vremurile acestea de restriște financiară se află casele de licitație din domeniul operelor de artă. Într-un interval de cîteva luni, și

Christie's, și Sotheby's au fost luate prin surprindere de apetitul clienților pentru achiziționarea de tablouri sau alte obiecte de artă. Două exemple telegrafice: la prima licitație din acest an, Christie's vinde un tablou pe o sumă de trei ori mai mare decît cea pe care o estimase inițial – și e vorba aici de sute de milioane de dolari. Iar o săptămînă mai tîrziu, Sotheby's scoate pe piață 29 de tablouri și sculpturi și vinde 22 dintre ele la prețuri record. Tendința e conturată și confirmată în perioada care a urmat. E clar: criza dă naștere la doi poli de îmbulzeală – la oficiile de plasare de forță de muncă și la casele de licitație.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

RAHOVA-URANUS: CASE ŞI OAMENI ÎN AŞTEPTARE

*Zona Rahova-Uranus începe din Piaţa de flori „Coşbuc". E o parte a cartierului Rahova, cunoscută unora dintre noi, anul trecut, datorită cinematografului E-Uranus, care acum nu mai funcţionează. Din motive cauzate de situaţia incertă a proprietăţii. Un laitmotiv al zonei, de altfel, care oferă un amestec şocant de istorie, lux şi mizerie cruntă: clădirea fostei Burse de mărfuri bucureştene, datînd de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, reabilitată de DC Communication, Headvertising, după un proiect realizat de biroul de arhitectură Re-act Now, în 2006, se învecinează cu „La Bomba", o fostă cîrciumă devenită centru comunitar în cadrul proiectului „Va urma" (iniţiat şi produs de British Council în colaborare cu DC Communication, Headvertising, Centrul Internaţional pentru Artă Contemporană şi Re-act Now), dar şi cu Bell'Agio Casa, un mall super-luxos, cu decoraţiuni interioare într-un flamboyant stil Las Vegas. „La Bomba" este doar un prim exemplu al grosului caselor din cartier: vechi, pe cale de a fi demolate, cu chiriaşi în situaţii incerte ce urmează a fi daţi afară de către proprietari. În ciuda potenţialului posibil al zonei, care ar putea fi reabilitată păstrînd spiritul clădirilor (printre ele numărîndu-se antrepozitele comunale, Palatul Bragadiru...), în momentul de faţă singurul lucru vizibil este „războiul lumilor" ce coexistă: un conflict – încă – pasiv, reflectînd, mai curînd, ciocnirea unor viziuni diferite în ceea ce priveşte zona: locuitorii săraci, legali sau nu, o văd precum căminul lor pe care, în curînd, nu o să-l mai aibă; întreprinzătorii privesc aria ca pe una încărcată de perspective, ignorînd parcă, deja, vechile case părăginite... (**I. P.**)*

Iaromira POPOVICI

O zonă, o clădire...

Teodor Frolu, arhitect şi manager al DC Communication, este unul dintre puţinii oameni din România care s-au încumetat să revitalizeze o clădire mare şi veche: Bursa mărfurilor sau Vama Poştei din Bucureşti, de pe Calea Rahovei, datînd din 1898 (numită, acum, The Ark). Desigur, nu singur, ci cu ajutorul studioului de arhitectură Re-act Now. Şi nu degeaba – ci pentru a arăta că se poate şi a da, astfel, un imbold iniţiativelor similare, acelea de a reabilita clădiri păstrînd spiritul lor iniţial, şi al zonei, în vederea re-trezirii la viaţă a unor teritorii, altfel, amorţite: „Cînd am descoperit zona acum cîţiva ani, a fost o revelaţie. Atunci nu cred că exista ca destinaţie pentru Bucureşti. Efortul nostru ulterior de a o repune pe harta oraşului a dat roade: nu mai este o fundătură pierdută în jurul Casei Poporului. Fiind Vama Poştei, în '90 era plină cu ajutoare. În martie '90, după Revoluţie, cineva s-a hotărît să facă o verificare la tonele de ajutoare ce au tranzitat pe aici: cînd au început controlul, clădirea a luat subit foc. Noi, cînd am intrat în ea în 2005, avea pomi de 6 metri crescuţi înăuntru, era o groapă de gunoi cu ziduri interioare calcifiate şi era declarată oficial în stare de colaps".

Monument istoric, a fost proiectată de Giulio Magni în 1898 (arhitectul-şef al Bucureştiului, care apoi a devenit al Romei). „E o arhitectură industrială de sfîrşit de secol XIX: de cărămidă cu inserţii de piatră, şi care poate fi situată într-o zonă eclectică, premergătoare *Art noveau*-ului. Tot ansamblul Vama Antrepozite este de excepţie. La 1898, Rahova-Uranus era zona cea mai inovatoare din perspectiva noilor funcţiuni urbane: Bursa mărfurilor împreună cu Fabrica Bragadiru defineau România modernă din perspectiva dezvoltării economice" (Teodor Frolu).

Povestea ultimilor 25 de ani ai zonei Rahova-Uranus a fost marcată de perioada construcţiei Casei Poporului, cînd întreg ansamblul Vamă-antrepozite a fost transformat în şantier, urmînd ca toate clădirile de aici să fie demolate. Noroc că nu au mai terminat-o. Trei-patru firme de construcţie, desprinse din fostul Carpaţi, compania de antrepriză pentru Casa Poporului, s-au privatizat şi au primit cadou aceste imobile. Falimentate şi vandalizate, firmele au fost executate de bancă pe la sfîrşitul lui 2003.

„Din cauză că era în stare de colaps şi monument istoric, avînd o suprafaţă mică de teren comparativ cu hectarele de teren din jur, Bursa mărfurilor nu era interesantă imobiliar la acel moment. Asta a fost şansa noastră. Pentru că era o investiţie prea mare doar pentru DC Communication, i-am invitat să se alature proiectului şi pe prietenii noştri Headvertising." (Teodor Frolu)

Prin programul „Va Urma", în colaborare cu Consiliul Britanic, imediat după achiziţie, cele două firme au încercat să pună în lumină valoarea patrimonială a zonei. Din păcate, administraţia locală şi centrală încă nu e conştientă de valoarea şi potenţialul urban pe care aceasta îl are. „Dacă te uiţi la ce aberaţii sînt PUZ-urile propuse sau dezvoltate, îţi dai seama că e vorba de investitori de conjunctură, fără nici un fel de viziune. Noroc că a venit criza şi... stop joc" – consideră dl Frolu.

Ansamblul Vama Antrepozite, chiar cu clădirile şi zidurile aflate într-o stare avansată de degradare, ascunde un potenţial de spaţiu public unic pentru Bucureşti. „Cînd am făcut cinematograful E-Uranus, acum doi ani, exact acest lucru l-am urmărit. Intervenţiile nu le faci modificînd spaţiul, ci îl pui în valoare utilizîndu-l adecvat. Cred că a fost un proiect care ne-a ieşit" – explică dl Frolu.

La ora actuală, zona este bîntuită de procese şi de litigii. Proprietarii terenului de la E-Uranus au descoperit că între timp altcineva le cumpărase clădirile de pe terenurile lor. Terenul de la Piaţa de flori nu se ştie exact al cui e, doar că este administrat de Primăria de sector. Clădirea care a adus pentru prima dată lumea în zonă, Berăria Becker Bräu, s-a închis pentru că proprietarii şi-au recăpătat imobilul...

„Am aterizat noi cu The Ark. Am păstrat Bursa mărfurilor, dar creativă: la etaje avem zona de birouri unde conviețuiesc şapte firme din industria creativă: comunicare, *advertising,* producţie de televiziune, *events,* multimedia, *publishing* şi urbanism. Pe fiecare nivel avem cîte un spaţiu de utilizat împreună, sala jocurilor, *homecinema,* «plaja» de pe casă. Jos se găseşte CIAC (Centrul Internaţional de Artă Contemporană), atelierul şi magazinul Carlei Szabo şi al lui Rozalb de Mura. În partea opusă – ciorbăria-bufet cu o mică alimentară cu produse tradiţionale româneşti şi internaţionale. Cîrnaţi şi design. E o combinaţie bună. Am redeschis în curte şi Tîrgul Ţăranului la fiecare sfîrşit de săptămînă" – conchide dl Frolu.

Deocamdată, nu sînt prea multe prevăzute pentru dezvoltarea zonei. Cu excepţia Bulevardului Uranus, care urmează să facă legătura cu Piaţa Victoriei, dar cu riscul de a rupe zona în două. Din punct de vedere imobiliar, „teritoriul e pus la păstrare pînă cînd va veni *boom*-ul peste 50 de ani. Acum nu e decît un bloculeţ căruia îi mai creşte un etaj la o lună după recepţia clădirii" – încheie arhitectul lui The Ark.

Silvia CAZACU

Populaţia, artiştii şi dezvoltatorii

„Va fi în devenire..."

De la Bursa Mărfurilor treci strada şi, în faţă, se înalţă o clădire verzulie. Mare, seacă, aranjată. Cu mobilă şi decoraţiuni, coloane romane din tapet, decor de lux, *art de la table,* în sfîrşit, un *sample,* „să vadă lumea ce se poate face" – cum ne spune o domnişoară angajată. „Acum se lucrează la etaj, după care urmează restul." Ce înseamnă restul? Ni se arată cu un gest larg în jur. „Or să fie multe aici în zonă, dar o luăm *step by step."* Un complex cu spa-uri, cumpărături, relaxare.... Deocamdată, aroma de lux de-acolo mă cam năuceşte şi simt nevoia să ies. Să văd realitatea. Printre clădirile mari şi renovate, mai stăruie frînturi de viaţă. Cîţiva cîini vagabonzi, cîţiva muncitori care sapă o stradă recent pavată, cîţiva copii care aleargă. Cîteva case vechi, mici, lipite una de alta, scorojite, dar puternice, însufleţite. Una din ele e „La Bomba". În faţa casei, pe trepte, cîteva femei. Intrăm în vorbă. La un moment dat se apropie şi un nene. Îl cheamă **Dorel,** are cincizeci şi cinci de ani, e constructor-zugrav şi foarte inteligent. Oamenii încep să povestească. Cît e de greu, cum vor fi evacuaţi, n-au unde să se ducă, au copii, în jur totul se transformă, ei deja nu mai contează, unii stau pe străzi de vreo doi ani, sînt ocoliţi, zona se dezvoltă, are potenţial, ei nu mai au nimic.

„Sîntem în ţara lu' Papură Vodă"

Stăm pe trepte la „La Bomba", ne uităm în faţă la „mall-ul american" şi vorbim de viaţa din zonă. Muncitorii, plictisiţi, sfredelesc strada. Unele lucruri se fac repede. Cînd există strategii, interese, finanţe. Magazinul de lux e în zonă doar de cîteva luni. Dorel se miră, ne mirăm şi noi: „Ăştia au terminat în două săptămîni... ori au chemat-o pe-aia, pe Samantha, ori nu ştiu...". „Ca dezvoltare, e un fel de zonă periferică, ne-am obişnuit aici, ne e greu să mergem în altă parte. Parcă sîntem toţi rude, ne înţelegem bine, ne-ajutăm... Ne ştie circa că sîntem o zonă liniştită: nu există droguri, certuri, prostituţie... Românii de-aci nu fac discriminări, ne întîlnim: bună ziua, noroc... În virtutea vecinătăţii sărim să ajutăm c-o reparaţie, la un gard, ceva..." De lucru în zonă, e greu de găsit. „Io lucrez cu şase milioane de lei, la măturǎ, pe stradă" – spune o femeie. La Economat e scump şi mărfurile sînt expirate. Locuri de joacă pentru copii nu au. Doar construcţii şi „ditamai cîmpu' care stă degeaba, neamenajat...". Pietre, pămînt, zgomot de lucrări. „Noi am văzut proiectul: aici va fi o parcare, o zonă verde...". Dorel ne arată clădirea lipită de „La Bomba": „E din 1826, de interes strategic". Femeile din jur au alte probleme: „Ne-a venit direct cu evacuarea, nu ne oferă nimic, ne oferă strada... unde să ne ducem? Ne ducem la Jilava...". Femeile glumesc amar. Dorel intervine: „De ce la Jilava? Acolo să se ducă ăia cu dosare... ne ducem pe cîmpuri, da' nu putem, că şi ăla e tot al lor, te dă afară şi de-acolo... Asta e ţara în care trăim, asta e politica... pentru două salamuri şi-un pui, ăia votează... A fost pe-aci şi Vanghelie, a promis... de crede şi el ce zice..."

Sînt numai vorbe şi iluzii deşarte... asta e!

Dorel are idei, vorbeşte bine şi e rezonabil. E conştient de multe lucruri, vede totul lucid, nu se mai împiedică de vorbe şi iluzii deşarte. E născut, crescut pe Ferentari, dar în viaţă a întîlnit oameni importanţi şi aşa a început „să se exprime civilizat". Nu stă cu mîna întinsă la colţ de stradă. Ştie cum ar trebui să fie, dar nu crede că lumea se va schimba curînd. Şi spune şi de ce. Că „pe unde trece românul se-alege prafu'... am stat atîţia ani sub presiune, sub dictatură, concepţii comuniste, şi-acum am ieşit şi noi ca un dinozaur din ou şi-am început să radem totul în jur". Vorbeşte şi de responsabilităţi, vede că ţiganii sînt oameni marginalizaţi, deşi mulţi sînt educaţi, realizaţi, importanţi. Dar nimeni nu sare să mai ajute. „În ziua de azi nu te mai poţi ajuta nici pe tine însuţi... Să ne ducem la Primărie pentru noi n-are nici o relevanţă... Te duci la Primărie, te vede ţigan, te dă afară. Sînt unii care dorm pe stradă, în cartoane... nenorociri..." Politica îi sfideaza, străinii îi ocolesc că le e teamă, ziariştii fac poze şi pleacă, investitorii exploatează potenţialul zonei. Pe ei nu-i bagă nimeni în seamă. Îl întreb de artişti. „Au venit aici şi au rămas. De cîţiva ani lucrează cu copiii. Ne bucură asta, fetele *(Maria Drăghici, Irina Gâdiuţă – artiste, responsabile cu proiectul comunitar)* chiar şi-au dat interesul... Sînt foarte buni psihologi, ştiu să se-adapteze, să-i coordoneze... Copiii, sigur, au progresat, au alt comportament, altă expresie. S-au întîmplat multe aici, acum de curînd a venit şi Ambasada Olandei şi ministrul Culturii... Ştiu că ele se zbat să facă ceva, dar, ştiţi cum e: cu o floare nu se face primăvară..." Peste cîteva zile, revin în zonă. E duminică după-amiază. „La Bomba" se animează. Clădirea cu tot ce e în ea nu pare mare lucru (mai ales cînd vezi clădirile din jur). Dar e foarte primitoare. E spaţiul perfect unde oamenii din zonă se întîlnesc. Unde artiştii lucrează. De data asta, comunitatea Rahova-Uranus se întîlneşte cu alte comunităţi. Povestesc despre conceptul de artă comunitară/artă activă dezvoltat de Iniţiativa Ofensiva Generozităţii, între 2006-2009. Se dezbat probleme, se ascultă experienţe. Se primesc asigurări că arta comunitară va fi sprijinită la nivel oficial. La nivel micro local, lumea oricum se mişcă. Artiştii nu renunţă. Deşi zona se schimbă. Unii vin, alţii pleacă. Artiştii rămîn. „La Bomba" încă există. La fel şi cele cîteva familii. Dorel, copiii...

În loc de încheiere...

Oraşul ne priveşte direct. Fiecare vrem ceva de la el. Unii vor parcări, birouri... mall-uri şi supermaketuri, în care să meargă în week-end ca la muzeu. Alţii vor un spaţiu modest ca „La Bomba", unde să poată lucra cu lumea din zonă. E greu să-i împaci pe toţi. Şi, oricum, lumea evoluează, există planuri de urbanizare, strategii de dezvoltare... Se zice că totul e calculat, planificat... Simplul locuitor/artist/jurnalist îşi dă şi el cu părerea. E dreptul lui. ONG-urile se exprimă şi ele. E voie. Nu dăunează grav administraţiei. Strategic, oficial, profitabil sau arbitrar, totul merge pe rapid înainte. Puţini se mai uită şi în urmă. Spre ieşirea din zona Rahova-Uranus am întîlnit un domn în vîrstă: „Io am stat aici, era frumos, era piaţa... acu' a tăiat liniile de tramvai, i-a izolat de tot... Cine e de vină??? Noi sîntem de vină, populaţia... că nu ieşim în stradă... io singur de nebun, nu pot....".

Ştiri nebăgate în seamă

● **Guantanamo bis?** Peste 300 de imigranţi clandestini au debarcat, în prima parte a lunii martie, pe insula italiană Lampedusa. În cursul lunilor ianuarie şi februarie au poposit aici cam o mie de imigranţi: e vorba în primul rînd de tunisieni, dar şi de marocani, egipteni, algerieni. Insula este, de ani buni, ţinta refugiaţilor din ţările nordice ale Africii. În ultima vreme, s-a constatat o înăsprire a politicilor în domeniul imigraţiei, după ce, în ultimii ani, Italia a devenit sufocată de numărul tot mai mare de străini. La sfîrşitul lunii ianuarie, ministrul de Interne al Italiei, Roberto Maroni, a semnat un acord de repatriere rapidă cu omologul său tunisian Rafik Belhaj Kacem. Conform estimărilor Înaltului Comisariat ONU pentru Refugiaţi, 75% dintre persoanele care ajung în Italia pe cale maritimă cer azil; dintre acestea, jumătate primesc statut de refugiat sau o altă formă de protecţie. Cei care nu obţin nimic urmează să fie expulzaţi. Iar odată cu noul acord, procedurile de repatriere a tunisienilor sînt mai simple. „Centrul de Primire şi de Prim Ajuror" de pe insulă s-a transformat, peste noapte, în „Centru de Identificare şi Expulzare". Centrul are în jur de 800 de locuri, însă numărul persoanelor reţinute aici pentru „identificare şi expulzare" depăşeşte 1200. În cursul unei revolte iscate la începutul lunii martie, o parte din clădire a ars, iar condiţiile de găzduire au devenit şi mai precare. Autorităţile italiene refuză accesul organizaţiilor umanitare în cadrul Centrului. Şi ONG-urile, şi cei 6000 de locuitori ai insulei – care e păzită de 1000 de poliţişti – se tem că Lampedusa ar putea deveni Guantanamo bis. (după *humanrights-geneva.info)*

● **„Indienii".** Ambasadorul Germaniei la Berna va trebui să dea explicaţii cu privire la un caz care i-a jignit pe membrii Guvernului elveţian. Guvernul de la Berna îi reproşează ministrului german de Finanţe, Peer Steinbrück, atitudinea agresivă şi nediplomatică. Într-o discuţie oficială cu privire la evaziunea fiscală şi la relaxarea prevederilor referitoare la secretul bancar, acesta ar fi spus că elveţienii sînt nişte... indieni. Ambasadorul german Axel Berg a fost invitat de Ministerul helvet de Externe să ofere explicaţii în legătură cu această comparaţie neavenită.

Ieşirea ministrului Steinbrück a fost, într-adevăr, dură. El ar fi spus, în cadrul unei discuţii pregătitoare a summit-ului G20, că „nu a existat niciodată vreo listă neagră, a fost doar un instrument ca să-i băgăm în sperieţi pe indienii ăştia". Statele puternic industrializate din G20 au convenit să treacă pe o „listă neagră" ţările care nu acceptă să coopereze în vederea combaterii evaziunii fiscale transfrontaliere. Afirmaţia lui Steinbrück e cu atît mai surprinzătoare cu cît a venit după ce oficialii elveţieni s-au declarat deschişi să revizuiască anumite prevederi cu privire la secretul bancar. (după *Die Welt)*

Cu ochii-n 3,14

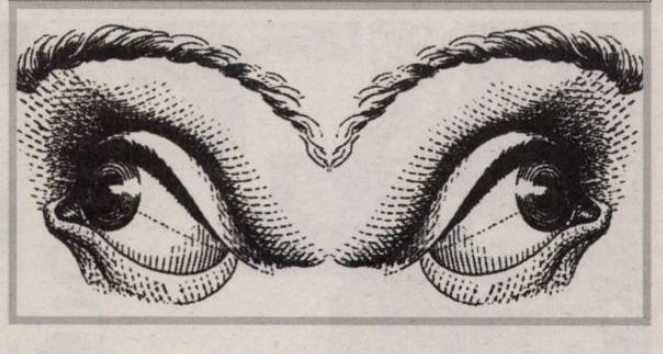

ACELAŞI MIROS DE HAINE ÎN CARE NU INTRĂ NIMENI AR URMA SĂ FIE PRINCIPALA SURSĂ DE ADEVĂR LA NIVELUL IDEOLOGIILOR FĂINOASE

● De-ale comunismului, prima dublă: „Cînd se băga băutură la Alimentare, tot cartierul puţea de acelaşi miros, că ăştia aduceau un transport de la o fabrică şi-l băgau, să zicem, în Colentina. În Pajura aduceau de la altă fabrică altă băutură. Cartierele puţeau pe rînd, săptămîna asta numai a ţuică de prună, peste două săptămîni numai a coniac, ca şi cum am fi fost cu toţii fanatici pentru o anumită băutură" (din *Anii '80 şi bucureştenii).* (**M. C.**)

● „Ce, s-au terminat bărbaţii pe lumea asta? I-am zis: lasă, mamă, că acuma, dacă te-ai angajat la barul ăsta, poate ai şi tu noroc să cunoşti pe vreunul care să-ţi placă mai mult decît el. Să-l auzi cum vorbeşte: că cică trebuie să facă lovele. Lovele! Eu expresia asta din limba română n-am folosit-o niciodată". O vînzătoare pe la vreo 50 de ani i se confesează colegei, într-un magazin de haine în care nu intră niciodată nimeni. M-am convins: poate să fie criză, comunism sau capitalism, să cadă guverne, să se schimbe regimuri şi mentalităţi, însă nemulţumirea mamei faţă de viaţa amoroasă a fiicei va fi mereu aceeaşi. În majoritatea cazurilor, El va intra în posteritate drept un „nenorocit". (**A. P.**)

● Din combinarea propunerilor Ministerului Educaţiei (de a se renunţa la unele materii esenţiale) cu cele ale sindicatelor (prin care profesorii ar urma să fie evaluaţi de colegii lor – invidiile meschine şi răzbunările mărunte nu ar mai trebui „evaluate", presupunem...) nu poate rezulta decît o catastrofă clară şi certă în perspectivă. Oare nimeni nu mai este întreg la minte în ţara asta?! (**a. l. ş.**)

● De cîte ori dau peste farsele alea de prost gust puse la cale de Jugaru şi alţii ca el, mă gîndesc că ne lipseşte un drept fundamental, şi anume acela de a nu ne fi testate limitele psihice în scopul distrării unor stupizi. Apoi, faptul că farsa este principala sursă de umor la televizor, dar, mai ales, la radio arată – o dată în plus – gradul jalnic de profesionalism, de inventivitate şi chiar de sănătate psihică al celor care se ocupă cu *entertainment*-ul la noi. (**M. C.**)

● Sentimentul românesc al locvacităţii publice a fost sintetizat memorabil nu de vreun moralist sau lider de opinie, ci de personajul cunoscut îndeobşte sub numele de Sexy Brăileanca: „În România, dacă nu spui prostii, nu te bagă nimeni în seamă". Ei, da: gura starletei adevăr grăieşte. (**M. Ş.**)

● În ultima vreme, un cuvînt face carieră, ajungînd la niveluri înalte. Simple formule precum „la minister", „în şcoli", „la sindicate", „printre intelectuali" devin tot mai rare. Pentru că e mai interesant să spui „la *nivelul* ministerului", „la *nivelul* şcolii", „la *nivelul* sindicatelor" sau „la *nivelul* intelectualilor". Deunăzi am auzit că „la *nivelul* Parchetului pare că nu s-au înţeles asemenea probleme care ţin de drept". Mi-a venit să întreb: „Dar la *nivelul* plafonului? Să folosim o nivelă?". (**A. M.**)

● Nu am mai văzut niciodată cu atîta acuitate diferenţele sociale ca pe Calea Rahovei, cu ocazia ultimului reportaj: copiii jucîndu-se cu beţe printre pietre, pe marginea drumului desfundat, foarte aproape de dinţii excavatorului ce trecea uneori în trombă, m-au făcut să recumpănesc sensul ideologiilor de stînga. (**I. P.**)

● Din ciclul *„traduttore traditore"*. Pe cutia de paste De-Cecco (pe care vi le recomand pe această cale) apare, bineînţeles, eticheta în limba română. Denumirea produsului este *„pasta di semola di grano duro"*, ceea ce în româneşte a fost tradus prin „pastă din griş de grîu dur". Presupun că nici o gospodină română care ştie că pastele făinoase nu sînt făcute din griş nu va înţelege cum de grîul face pe duru'. (**M. V.**)

NU SE ZICE „BEZNĂ DIRECTĂ", CI „ROMÂN PROVIZORIU"

● Deci repet: singularul de la *paparazzi* este *paparazzo*, da? Şi nu se zice *expresso*, ci *espresso*. Mulţumesc. (**M. V.**)

● După ce am desluşit tîlcul compotului de „cireşe dezosate" – fără sîmbure, care va să zică –, un alt produs alimentar avea să mă bage într-o beznă totală: „Cotlete de oaie superioară". (**R. T.**)

● Parlamentul European recomandă renunţarea la termenii de „doamnă" şi „domnişoară", care sînt patriarhal-sexişti, şi înlocuirea lor cu numele întreg al persoanei în cauză, în adresarea directă. Să ne imaginăm ce s-ar întîmpla dacă această recomandare s-ar extinde, de exemplu, la o reuniune G8 sau la o şedinţă la vîrf a administraţiei americane. Întîlnirile ar începe cam aşa: „Stimaţi domni şi Angela Merkel"; „Domnilor şi Hillary Rodham Clinton...". (**M. Ş.**)

● S-a sondat şi s-a calculat că telepoporul român este sătul de ştirile cu crime şi violuri, dar se dă în vînt după documentarele în care panterele înhaţă gazelele, iar vulturii şi anacondele prăduiesc cît pot. Nu s-ar spune că păcătuim prin sofisticare. (**R. C.**)

● Dintr-un schimb pe messenger cu Egon – autorul celui mai cool/minimalist blog (http://cocosiinegri.blogspot.com) – am ajuns la următoarele perplexităţi: 1) la Bucureşti, str. Traian exista cu mult înainte de bd. Burebista sau Decebal, şi 2) de ce o fi dispărut stră-strămoşescul (sau străbăbescul) prenume de „Dochia"? Răspuns provizoriu: pentru că a apărut Nokia... (**a. l. ş.**)

ÎNTR-UN LOC SUBLIM, ÎŢI PLACE SĂ SIMŢI, TIMP DE O ORĂ, O AVALANŞĂ DE VERBE PE GÎT ORI PE FAŢĂ?

● De-ale comunismului, dubla a doua: „La restaurant dacă mîncai, era obligatoriu să mănînci şi două chifteluţe de peşte. Sau nu puteai să bei bere fără să mănînci ceva. Ni s-a întîmplat să mergem într-un loc, să cerem cîte o bere şi să ni se spună că nu se poate decît dacă şi mîncăm. Şi-am spus: «Bine, mîncăm. Ce aveţi de mîncare?». «Cafea.» Şi a trebuit să luăm o cafea şi o bere." (din *Anii '80 şi bucureştenii)* (**M. C.**)

● Miercuri, 11 martie 2009, doza de sublim 100% românesc am primit-o de la ziarul gratuit *Ring* unde, în relatarea unui conflict cu topoare dintr-un sat, am citit acestea zise: „A intrat în casă, era plin de sînge. L-am întrebat «Cine te-a ucis aşa?» şi a spus: «Georgel». Atît". (**D. S.**)

● Am primit un spam pe care (spre deosebire de unele cărţi pe care le primesc în ultima vreme) nu m-am putut opri să-l citesc pînă la capăt: „Îţi place să fii mîngîiat? Să fii atins??... Să fii încins!?... Îţi place să simţi respiraţia celuilalt lîngă urechea ta? Sau poate pe gît ori pe faţă? Îţi place să încerci poziţii noi? Să începi rece şi să sfîrşeşti fierbinte şi transpirat!?... **RATB**... cu noi fanteziile tale devin realitate!". Greţos de adevărat! (**S. S.**)

● Sîmbătă seară, pe 28 martie, România se va alătura oficial campaniei Earth Hour, iniţiată de World Wide Found for Nature, prin care oamenii sînt invitaţi să stingă lumina timp de o oră – simbol al economiei, ecologiei şi respectului faţă de natură. Aş putea oare schimba ora simbolică pe cele două zile de săptămîna asta pe care le-am petrecut (nesimbolic) fără apă caldă şi căldură? (**S. G.**)

● C.T.P. scrie editoriale rasiste care stîrnesc o avalanşă de comentarii entuziaste de adeziune, iar Dan Puric a ocupat librăriile, tarabele de cărţi şi sălile de conferinţe teoretizînd neolegionarismul vulgar cu citate ortodoxiste de almanah. Avem repere, avem valoare! (**M. C.**)

● Noi verbe ifosative în limba noastră p(r)ostmodernă: „a antagoniza" (pentru, desigur, „a învrăjbi"), „a prezidenţializa" (un guvern). (**R. C.**)

„Artistul e un cercetător dizzydent“

– interviu cu Lia PERJOVSCHI –

Pe 19 februarie a avut loc la Bucureşti unul dintre cele mai importante evenimente culturale ale începutului de an: deschiderea oficială a mult aşteptatului Pavilion Unicredit. Situat în Piaţa Victoriei, acesta este primul centru pentru artă şi cultură contemporană din România finanţat de o bancă, şi îşi are sediul chiar într-o fostă sucursală a acesteia. Pe scurt, este pentru prima dată în ultimele două decenii cînd o bancă devine centru de artă, cu acces liber, destinat în acelaşi timp lecturii şi cercetării. Aflat la parterul unui bloc construit în perioada comunistă, centrul a fost în aşa fel împărţit şi redesenat de către arhitectul Adriana Mereuţă, încît realizează simbioza dintre două tipuri de spaţii diferite aşezate concentric: cel destinat expunerii şi cel al studiului, situat în centru. Acesta din urmă este un loc al accesului la cunoaştere, compus din „Contemporary Art Archive“ (arhiva creată de către Lia şi Dan Perjovschi) şi „Pavilion Resource Room“, nonarhivă creată chiar de către fondatorii Pavilion Unicredit, Răzvan Ion şi Eugen Rădescu, organizatori şi ai Bienalei Bucureştiului. Aşadar, un laborator viu în care publicul şi artistul devin cercetătorii lumii contemporane. Curatorul-cercetător al Pavilion Unicredit este artista Lia Perjovschi, care a deschis seria expoziţiilor cu un eveniment intitulat „Statement“: „colaj 3D... hypertext de cuvinte-cheie / imagini din arta contemporană / cultură... călătorie imaginară în toate direcţiile“.

Expoziţia „Statement“ este traseul arhivei dvs. personale; ce înseamnă această arhivă şi cum a ajuns parte din Pavilion Unicredit?

Da, „Statement“ este traseul meu, o expoziţie alimentată de alte proiecte, cum ar fi cercetarea pentru arhiva de artă contemporană/centrul de analiza artei, o platformă desfăşurată sub diferite forme între 1985-2009, Colecţia de globuri pămînteşti, 1990-azi, Muzeul Cunoaşterii, 2005-azi, şi provocarea de a face parte dintr-o nouă echipă într-un nou spaţiu la început de drum.

Pe 11 aprilie 2008, Universitatea Naţională de Arte ne anunţa oficial că nu ne reînnoieşte contractul pentru atelier (de la început, acesta nu a fost un atelier, ci un loc alternativ de educaţie artistică... loc de *empowerment).* În aceeaşi zi, Răzvan Ion şi Eugen Rădescu mi-au propus să fac parte din echipa noului spaţiu pe care îl obţinuseră de la Unicredit. O uşă se închide, alta se deschide, şi cred că a fost un moment de sincronicitate (Jung), pentru că pe 11 aprilie a fost şi ziua mea de naştere.

Ce înseamnă să fii artist-cercetător şi cum este receptată o asemenea poziţie a artistului-cercetător-curator?

Arta-i ca fizica sau ca matematica... ca orice alt domeniu, cu cît te implici mai mult, cu atît lucrurile se complică. În acelaşi timp, oferă acces şi la primul nivel, aşa că poţi să o înţelegi şi fără să-i cunoşti limbajul sau poţi să crezi că înţelegi. Eu sînt un artist cercetător pentru că nu vreau să fac bani, ci vreau să aflu.

„Obsesia colecţionării şi arhivării vine din dorinţa de a face istorie. E un răspuns dat lipsei şi distorsionării istoriei“ – spuneaţi într-un interviu acordat lui Kristine Stiles, cea care a făcut cea mai completă analiză a artei dvs. şi a lui Dan Perjovschi, în cartea States of Mind. *Cum mai poate face astăzi artistul istorie?*

Toţi facem istorie, indiferent dacă sîntem conştienţi de asta sau nu (dar mai mult fără să ştim), diferenţa este că eu vreau să o fac conştient.

Reprezintă colecţionarea şi arhivarea un mod de viaţă?

Colecţiile m-au ajutat să acopăr un gol, să citesc lumea, acum mă ajută să fac sens... să ordonez puţin fragmente de realitate.

Expoziţia dvs., în care ocupaţi poziţia de curator, se intitulează „Statement“: este declaraţia de credinţă a dvs. şi a noului centru de artă contemporană, dar ce ar putea fi Pavilion Unicredit?

Pavilion Unicredit ar putea fi un spaţiu interdisciplinar, articulat pe conceptele găsite în capsula din mijloc, o platformă pentru cei care vor să ştie unde trăiesc, cine sînt, şi propun ceva după ce s-au gîndit destul. Este un *frame* cu cîteva imagini şi texte-cheie.

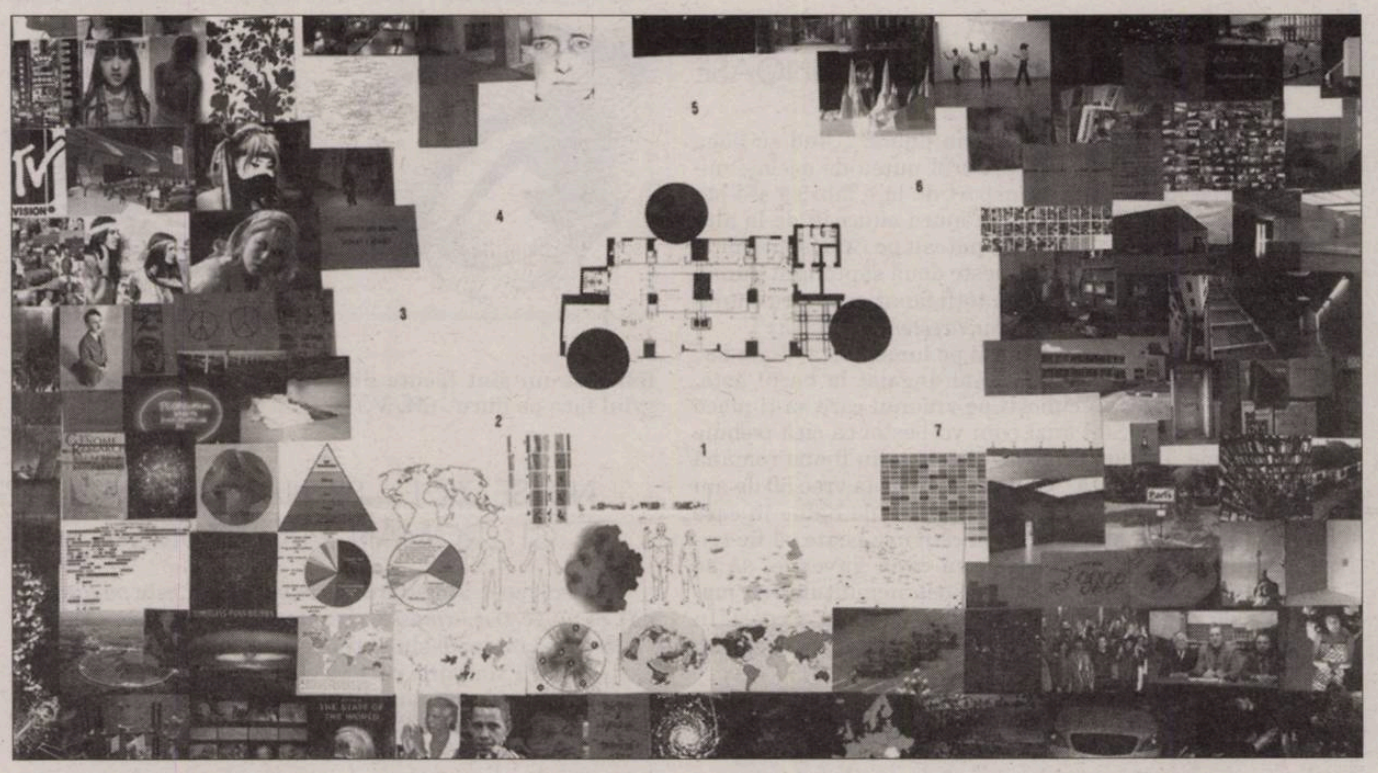

Lia Perjovschi, STATEMENT, mixed media research, 2009. Photo: Ioana Nițu. Courtesy: PAVILION UNICREDIT

Cum aţi perceput momentul '89 în arta dvs.?

1989 este revoluţia continuă în care m-am angajat atunci cu frică, dar şi cu disperare. Îmi trăiesc libertatea cu responsabilitate şi bucurie.

Anul acesta se împlinesc 20 de ani de la Revoluţie. Unde ne situăm?

Fiecare unde şi-a dorit/imaginat înainte de 1989. Eu sînt un călător între România şi Occident.

De ce consideraţi că sînteţi „dizzydent“ şi nu disident?

Disidenţi sînt giganţii, eu sînt *dizzydent* pentru că sînt un om obişnuit care s-a trezit, care, deşi este ameţit, vede clar şi se opune (nu fără să dea soluţii).

Parafrazînd o întrebare din comunicatul de presă, vă întreb la rîndul meu: sînt artiştii inventatori?

Dacă accesează cunoaşterea, dacă îşi antrenează mintea tot atît cît îşi antrenează ochiul şi mîna, au şanse să fie inventatori.

a consemnat Daria GHIU

Constantin VICĂ

Navigare necesse est

Cu „Statement“, expoziţia Liei Perjovschi, s-a deschis Pavilion Unicredit, centru privat de artă şi cultură contemporană. „Statement“ e o expoziţie aşteptată de mulţi ani: o viziune pluralistă, care construieşte şi descoperă context pentru o mai bună înţelegere a artei contemporane. Arhiva şi taxonomiile flexibile propuse de Lia Perjovschi sînt rezultatul unei cercetări care se întinde pe ultimii 20 de ani. Această cercetare *work in progress* a fost făcută publică în diferite momente ale existenţei sale, fie sub numele de Contemporary Art Archive, fie în lucrări precum *A Subjective Art History,* prezentată la Centrul Pompidou în 2007, sau *Art History Time Line,* carte de artist prezentată în 2008 în cadrul expoziţiei *„The Map: Navigating the Present“* din Suedia.

Prin „Statement“ se construieşte un discurs al complexităţii, în care geografia, istoria, biologia şi ştiinţele sociale se intersectează cu proiectul modern şi postmodern al artei secolului trecut şi secolului nostru. Viziunea pluralistă fixează totuşi un nod de început: „aici“ – spaţiul în care ne aflăm, punctul originar de unde începem călătoria, explorarea. Lia Perjovschi este explorator şi cartograf subiectiv. Exploratorul-navigator al începuturilor coloniale, trecînd prin cosmonautul care descoperă ex-centrarea depăşind graniţele planetei pînă la miliardul de navigatori online – toate acestea sînt practici de fixare şi arhivare a informaţiei pe care Lia Perjovschi le recuperează şi le re-activează în decriptarea hărţii artei contemporane. Fiind o cartografiere subiectivă, expoziţia este susţinută de poveştile experienţei: patru conferinţe, unite sub titlul *Povestitor,* aduc în cadru cinci practicieni diferiţi ai conceptelor – astrologul, cosmonautul, curatorul traficant, scriitorul şi filozoful.

Nu ştiu dacă Lia Perjovschi a propus o reţea deschisă sau o structură ierarhică de înţelesuri. O hartă conceptuală la rîndul ei poate fi citită în mai multe moduri: secvenţial, hipertextual sau concentric – în cazul de faţă, centrul se suprapune cu spaţiul fizic de unde începe explorarea. De altfel, formele care îmbracă diferite perechi sau serii de concepte diferă: uneori pentru o anumită temă forma este dată de un T-shirt, alteori – de un text liniar, uneori, dintr-un colaj de imagini. Întrebărilor din textul-*statement* al expoziţiei

– „Ce definim ca obiect artistic? De unde pînă unde se poate întinde cercetarea artistică? Cît de liberi sîntem în gîndire?“ – li se răspunde cu o listă de cuvinte-cheie care sintetizează (la fel cum un nor de *tag*-uri fixează informaţia pe un website) traseul artistic: „colaje tridimensionale, hipertext, călătorii imaginare în toate direcţiile, cadru conceptual, baze de date, enciclopedie selectivă, hartă mentală, sute de artişti“. Primul pas este cel geografic – teritoriul lui „aici“: de la univers la Bucureşti. Poziţia a fost stabilită, călătoria continuă prin istorie: secolele XX şi XXI – ce au adus fiecare în artă –, tensiunea dintre generaţii. Urmează cadrul politico-social: fractura bogaţi-săraci, fractura comunism-capitalism. A patra dimensiune: informaţia, de la televiziune la Wikipedia. Care e relaţia între mediile informaţionale şi cunoaştere? Lia Perjovschi aduce în proiectul de includere şi relaţia tehnologie-biologie-materie.

De-abia acum se introduce „harta artei“, ca sistem de relaţii şi instituţii. Forma în care artista conceptuală a ales să reconstruiască un sistem atît de vast e provocatoare: sacoşele pe care aceste muzee le oferă în *boutique*-urile lor artistice. Din sistem fac parte şi declaraţiile de credinţă ale artiştilor, dar şi materialele (cărţi, prezentări) care generează discursul despre artă. Ţinta finală: înţelesul vieţii şi cunoaşterea. Pentru acestea au fost mobilizate toate resursele şi dimensiunile, de la cea geografică, la cea artistică. Ultimul element: entitatea Oblio. Lipsa unui punct de sfîrşit?

Această expoziţie este rezultatul unui traseu conceptual început în 1988 şi asumat pe toată perioada tranziţiei. De obicei, arhivele se pierd şi se topesc în alte proiecte sau instituţii finite. Aici, în „Statement“-ul Liei Perjovschi, arhiva a devenit nodul unei reţele prin care poţi străbate, în moduri diferite, lumea în toate dimensiunile ei discursive. Pînă pe 19 aprilie – vizitează şi www.pavilionunicredit.ro.

Sînt vechi, domle! I.L. Caragiale

Se vinde numai împreună cu *Foreign Policy* la prețul de 7,50 lei

DILEMA VECHE

Anul VI, nr. 266 • 19-25 martie 2009 • 24 pagini

Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE

DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Forbes
România

Apare lunea, la fiecare două săptămâni

Primul număr, luni, 23 martie.

"Redescoperirea esenței capitalismului antreprenorial va contribui la depășirea crizei financiare."
Steve Forbes

■ Revista Forbes a fost înființată în 1917 de emigrantul de origine scoțiană Bertie Charles Forbes, la acea vreme editorialist în trustul de presă al lui William Randolph Hearst, împreună cu Walter Drey, general manager la Magazine of Wall Street. Numele inițial al revistei a fost Forbes: Devoted to Doers and Doings.

■ După moartea fondatorului (1954), revista a fost condusă de cei doi fii ai săi, Bruce şi Malcolm. Cel dintâi a impus un marketing mai activ şi a reuşit să dubleze tirajul. Cel de-al doilea a angajat o echipă editorială permanentă (până atunci, revista se baza pe colaboratori) şi a început să publice topurile datorită cărora Forbes a devenit cunoscută şi în publicul larg, nu doar printre investitori şi manageri.

■ Primul top a fost Forbes 400, o listă a celor mai bogați oameni din SUA. Dar Forbes realizează în prezent şi alte clasamente: World's Richest People, lista celor mai bogați oameni din lume; Midas List, lista celor mai importanți oameni de afaceri din domeniul tehnologiei; China Rich List şi India Rich List, topurile celor mai bogați oameni din cele două țări aflate în plin elan economic; The World's 100 Most Powerful Women, topul celor mai influente femei din lume; 200 Best Small Companies şi 400 Best Big Companies; Forbes Fictional 15, o autoparodie conținând lista celor mai bogate personaje din film şi literatură.

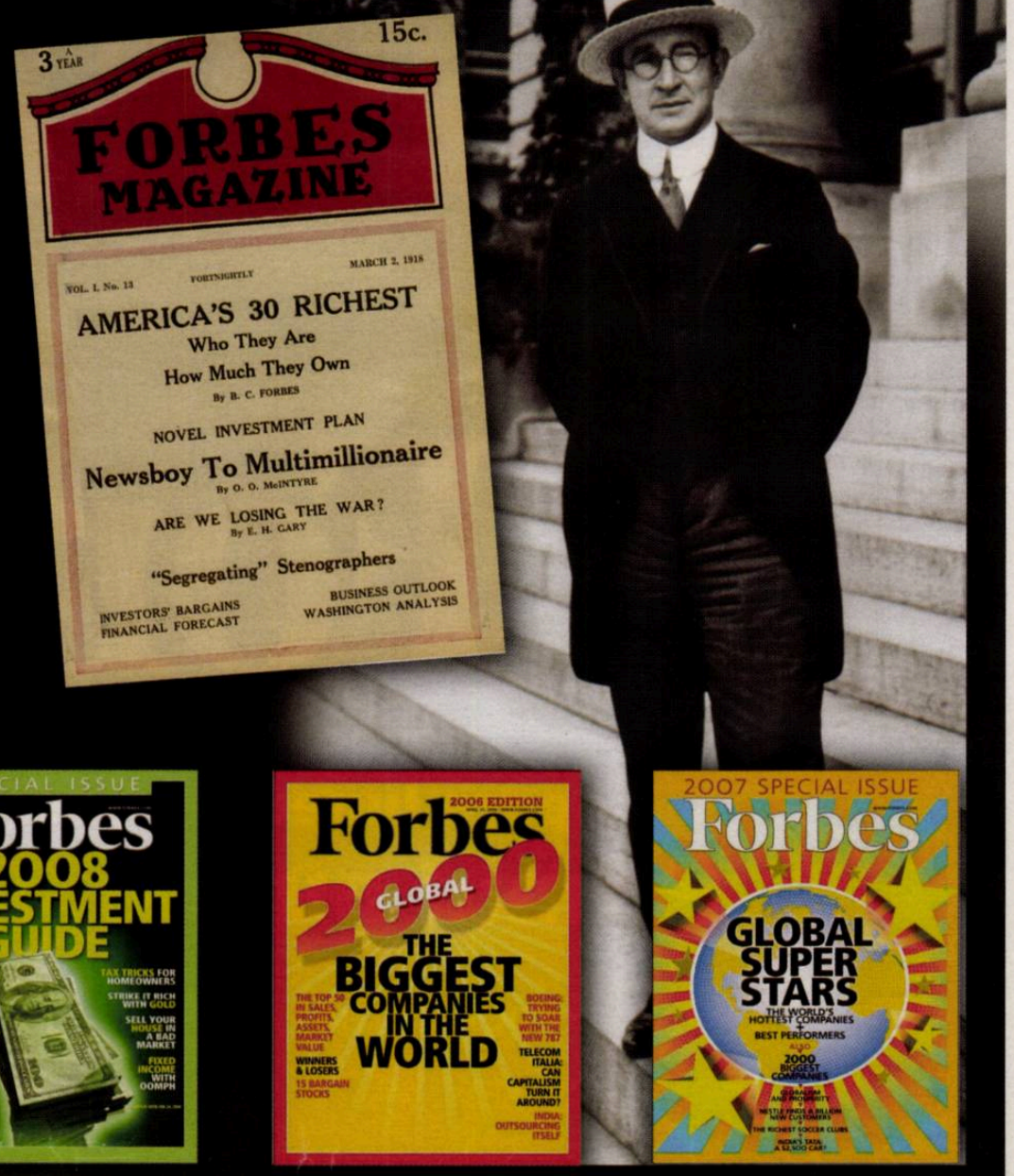

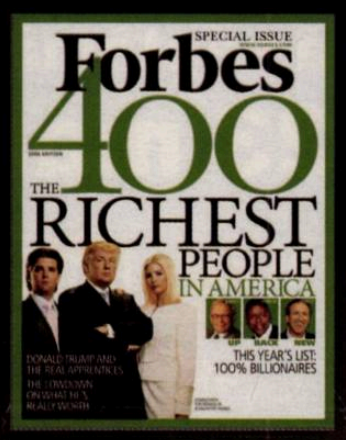

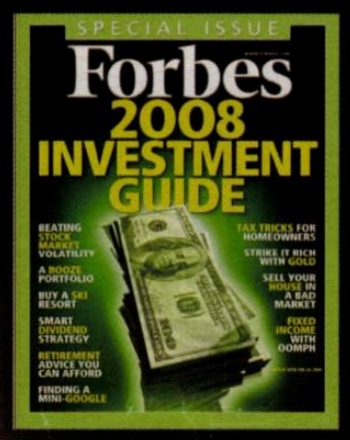

■ În 2006, Steve Forbes, nepotul fondatorului, a vândut o parte din companie media în afara familiei, unui grup de private equity, Elevation Partners. Printre cei şase asociați care dețin Elevation se află solistul formației U2, Bono.

■ De când Steve Forbes a preluat funcția de CEO în 1990, compania care poartă numele familiei a cunoscut o dezvoltare fără precedent. Forbes a devenit revista de afaceri cu cele mai multe pagini de publicitate din Statele Unite ale Americii, iar compania-mamă a lansat o varietate de noi proiecte, printre care Forbes Asia, Forbes.com, ForbesAutos.com şi ForbesTraveler.com.

■ Forbes este în prezent o publicație globală, cu mai multe ediții în Europa şi Asia, fiind citită de peste 5 milioane de persoane.

■ Forbes înseamnă însă mai mult decât informații despre afaceri şi investiții. Prin echipa sa de editorialişti (iluştri profesori universitari, comentatori şi analişti din diverse domenii), revista oferă o panoramă a celor mai autorizate opinii despre economie, politică, societate şi cultură.

■ Din 23 martie va apărea şi varianta românească a revistei Forbes – singura ediție străină care are aceeaşi periodicitate ca şi cea americană: o dată la două săptămâni.

■ Revista **Forbes**, din 23 martie, și în România ■ Apare lunea, la fiecare două săptămâni.
■ 100 de pagini de succes, business și viață.
■ Analize, comentarii, reportaje, informații din România și din lume
■ Doar 6,99 lei sau 3,80 lei/ediție dacă te abonezi pe un an.

Forbes
România

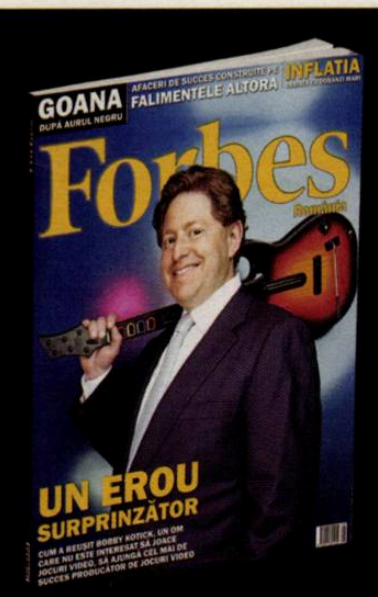

Dilema veche a abordat, de-a lungul timpului, teme din sfera economiei și finanțelor: „Publicitate și consum", „Om bogat, om sărac", „Lux și highlife", „Se duce dracului capitalismul?" și altele. Comentatorii revistei au scris adesea despre asemenea subiecte:

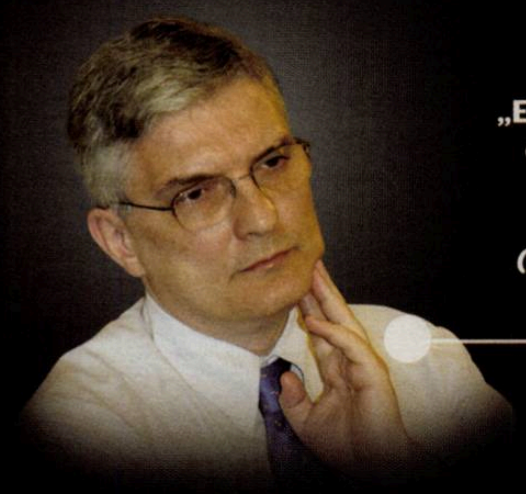

„Economia capitalistă are nevoie de un compas moral și acesta trebuie să ghideze conduita celor care gestionează finanțele private. Iar cei ce nu vor să respecte reguli de fair-play și decență în afaceri și nu acceptă responsabilitatea socială a acțiunilor lor trebuie să fie penalizați pe măsură, într-o formă sau alta."
(Daniel Dăianu, „Criza financiară internațională și căderea fundamentalismelor", în Dilema Veche, nr. 219, 26 apr 2008)

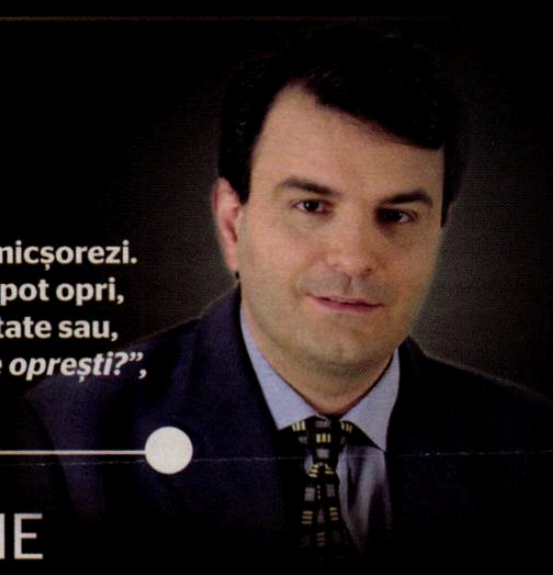

„Economia crește, deci trebuie să crești și tu, asta e logica. Trebuie, pentru că altfel te micșorezi. Altfel nu te mai vezi și mai ales nu te mai văd alții, ăia care contează. Care nici ei nu se pot opri, pentru că și pe ei stă cu ochii altcineva. Încrengătura asta de priviri se numește societate sau, cînd privirile sînt umbrite de ochelari scumpi, înalta societate." ***(Lucian Mîndruță, „Să te oprești?", în Dilema veche, nr. 182, 5 august 2007)***

Cine a citit DILEMA VECHE e pregătit pentru Forbes. Din 23 martie apare ediția românească a celei mai citite reviste de business life din lume.

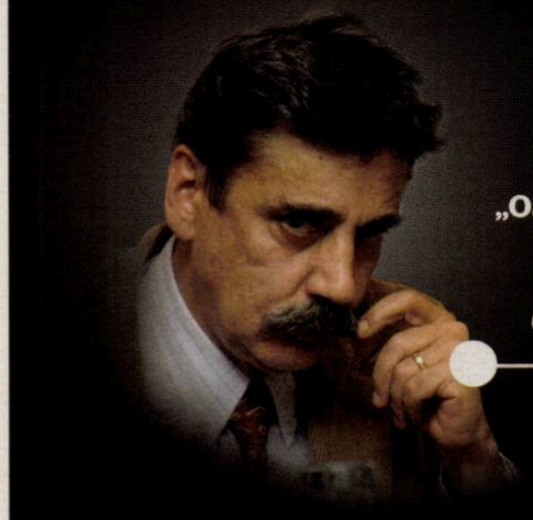

„Oamenii bogați din România sînt în criză de identitate. Ei nu se pot deosebi de ceilalți prin distincție pentru că deocamdată nu o posedă. Ei fac încă eforturi de a-și afirma identitatea nu în fața alor lor, ci în fața celor din rîndul cărora tocmai au plecat și, de aici, nevoia de ostentativ."
(Mircea Kivu, „Identitatea omului cu bani, la noi și aiurea", în Dilema veche, nr. 226, 14 iunie 2008)

„Modelele create de capitalismul românesc au născut aspirațiile publicului. Noii milionari au amețit gustul oamenilor. Incultura, grandomania, prostul gust afișate de clasa de afaceri i-au dezamăgit pe intelectuali și i-au făcut pe aceștia să devină ironici și circumspecți față de mulți dintre oamenii de afaceri. În același timp, oamenii de afaceri au dat iluzia (ba chiar au creat un model) că nu este nevoie de multă știință pentru a face bani." ***(Constantin Rudnițchi, „De ce iubim banii", în Dilema Veche, nr. 179, 12 iulie 2007)***

Cea mai citită revistă de business life din lume, acum și în România

Din 23 martie,

Business-ul se scrie altfel

Forbes

România

Apare lunea, la fiecare două săptămâni

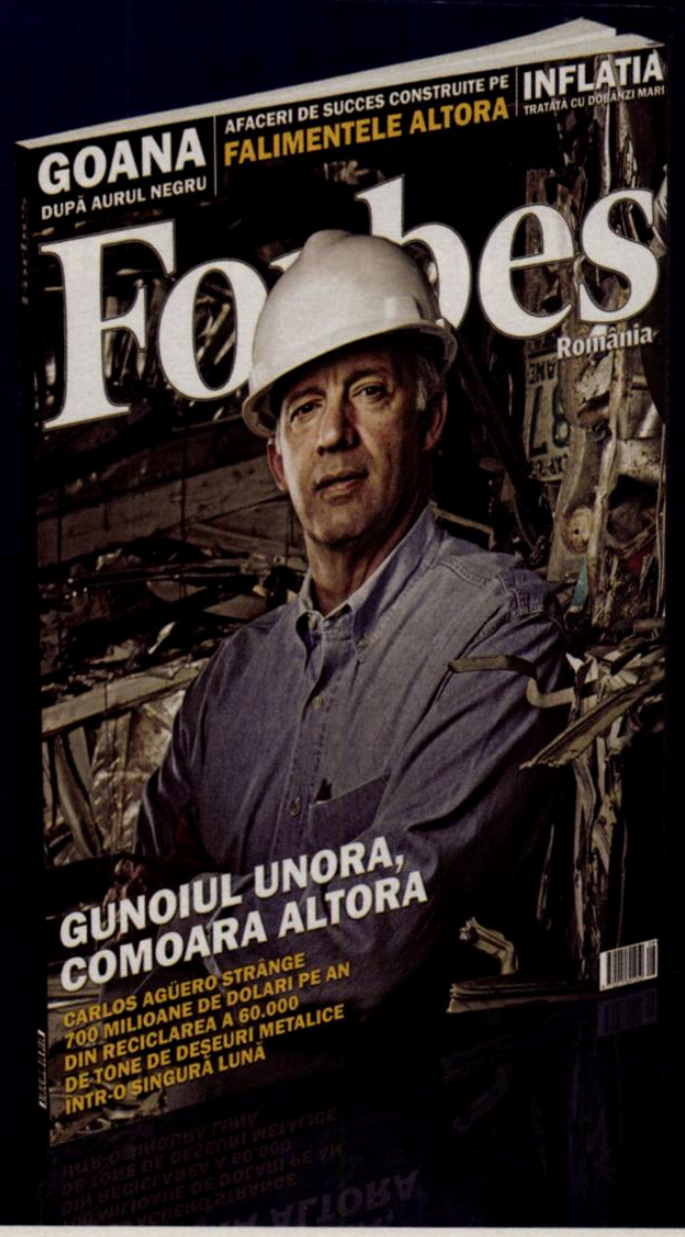

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **VI**, nr. **267** ● 26 martie – 1 aprilie 2009 ● 24 pagini ● 3,50 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Despre bucurie în Est şi în Vest“
pagina **3**

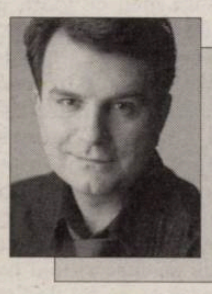

Lucian Mîndruţă
„Dumnezeu se joacă cu casa închisă“
pagina **6**

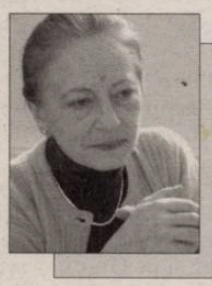

Alice Georgescu
„O parabolă“
pagina **14**

Mai puneți mîna pe-o carte?

5 948467 000247 13

„Cărțile sînt esențiale pentru democrație. Democrația, în forma ei modernă, vine din ideea de (în)scris.“

STEPHEN L. CARTER

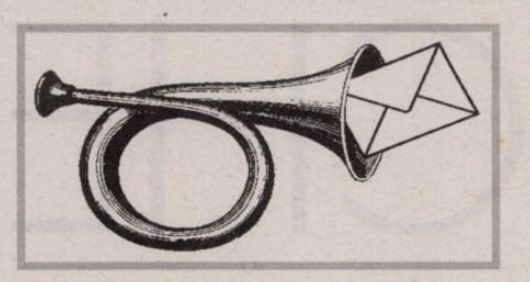

Nr. 265: *„Darwin“*

Dumnezeu e darwinist, iar Darwin, dumnezeiesc

„Dumnezeu+Darwin=Love“ ar fi titlul poate forţat, dar haios şi interesant al lecţiei introductive a unui virtual curs opţional cu tema de mai sus.

Un opţional inspirat de un sondaj recent în care liceenii îşi manifestau interesul şi cereau să înveţe, să cunoască şi să-şi apropie în paralel pe Marele Creator şi pe Omul Darwin. Şi asta pentru că „lucrarea lui Dumnezeu“ şi „teoria lui Darwin“, chiar dacă nu se află într-o simbioză perfectă, în nici un caz nu se exclud, ci mai degrabă se completează. Fapt confirmat chiar de teza fundamentală a teoriei sintetice a evoluţiei care lansează principiul conform căruia „evoluţia este produsul întîmplării, deşi nu se desfăşoară la întîmplare; evoluţia nu este predeterminată, dar are un sens, o direcţie, fără însă a fi dirijată“.

Cine produce întîmplarea, cine dă sensul şi direcţia, rămîne de văzut. Variante există, fiecare e liber să-şi dea propriul răspuns, ceea ce e cu adevărat bine. Inspirată şi iniţiativa unei reviste de cultură de a propune o temă (dilemă) de dezbatere care să reînnoade firul unui dialog sincopat între ştiinţă şi religie. Mai ales acum, cînd obiectul „Biologie“ a fost marginalizat, trecut în derizoriu şi predat mai mult simbolic (o oră săptămînal) în mai toate tipurile de licee. La cele teoretice pentru că e mai la marginea trunchiului comun, iar la cele umaniste că nu face parte din aria curriculară. Aşa s-a ajuns ca locul lozincilor fixiste şi irefutabile ale materialismului dialectic şi socialismului ştiinţific de odinioară să fie luat de teoriile inexplicabile şi indeniabile dominate de dogma „Crede şi nu cerceta“.

În fond, de la „big-bang“-ul originar şi pînă la formarea Pămîntului, care este o particulă minusculă şi neglijabilă faţă de infinitatea spaţio-temporală a Universului, se întinde o perioadă despre care nu ştim nimic. După care, a fost de ajuns un click scurt pentru ca Darwin să explice o perioadă de 3 miliarde de ani de la „butonarea“ vieţii pe Pămînt şi pînă la apariţia recentă a omului.

De fapt, dacă am reduce Istoria Pămîntului la un an calendaristic, fiecare zi a lui ar reprezenta 12 milioane de ani. Cum ar arăta momentele acestui an comprimat? În luna ianuarie s-a format Pămîntul, pe care de-abia în iulie apare şi viaţa (a stat cam 2,5 miliarde de ani nelocuit), apoi pînă în decembrie viaţa evoluează, specii apar şi dispar, pentru ca în ultima zi a anului, pe 31 decembrie, cu două ore înainte de miezul nopţii să apară şi omul pe această lume. Ce tineri şi neprihăniţi trebuie să fim, aşa încît drumul spre degradare şi dispariţie al speciei umane e nesperat de lung.

Dar să-ncepem cu începutul. Născut cu exact 200 de ani în urmă, în primăvara lui 1809, prin tot ce a făcut, a încercat o apropiere între ştiinţă şi religie. Face trei ani de Medicină (1825-1828), apoi continuă cu trei ani de Teologie (1828-1831). Şi ca să le împace pe amîndouă şi să nu supere pe nici una, se îmbarcă pe vasul „Beagle“ şi face înconjurul lumii între 1831-1836, ca naturalist. O călătorie începută cu idei fixiste şi încheiată cu convingeri evoluţioniste, în care variabilitatea, ereditatea şi selecţia naturală sînt forţele motrice ale evoluţiei.

Modest şi politicos, publică în 1844 lucrarea fundamentală *Originea speciilor,* care se epuizează într-o singură zi, urmată de alte 5 ediţii traduse în toată lumea. Primeşte onoruri, decoraţii, medalii şi titlul de membru a 60 de societăţi ştiinţifice, printre care şi Societatea Transilvăneană de Ştiinţe naturale din Sibiu.

Ca orice teorie care a surprins şi a uimit lumea, perioada post-darwinistă e dominată de păreri „pro“ şi „contra“. O perioadă în care se confruntă două curente – neolamarkismul şi neodarwinismul.

Primul, reprezentat de Carl von Linné, G. Cuvier şi J.B.P.A.Ch. de Lamarck –, pe numele lui complet şi dominat de idei fixiste, creaţioniste –, care susţin că „sînt atîtea specii cîte a creat la început fiinţa infinită“. Numai că între timp unele au dispărut, au fost „scăpate“ sau „pierdute“. Să fi pierdut Creatorul ditamai dinozaurii? Să nu-i mai fi plăcut de ei? Nu, pentru că la sfîrşitul zilei a şasea a genezei „s-a uitat la tot ce făcuse; şi iată că erau foarte bune“. Sau să fi greşit ca în cazul maimuţelor, care ar fi o ciornă, o schiţă ratată a Marelui Creator, în opera de geneză a omului?

Neodarwinismul clasic susţinut de A. Wallace, Th. Huxley, F. Müller şi cel propriu-zis reprezentat de „teoria plasmei generative“ a lui A. Weismann, „teoria factorilor ereditari“ formulată de Gregor Mendel, *„teoria mutaţionistă“* elaborată de Hugo de Vries şi în sfîrşit „teoria cromozomică“ a lui Thomas Morgan ar fi tot atîtea teme ale virtualului, doritului şi necesarului curs opţional care să împace ştiinţa cu religia, şcoala cu biserica, şi prietenii cu duşmanii.

Nu însă şi poliţiştii cu hoţii, nici marinarii cu piraţii şi nici corupţii cu magistraţii.

prof. Gicu BUTOI
biolog religios
scoaladesa@yahoo.com

Nr. 264: *„Ghid TV pemtru oameni deştepţi“*

De la autoarea citatului de pe prima pagină

He, he, he, he, he, he!

Recunosc că mi-a plăcut foarte mult să scriu răspunsul şi am fost mulţumită de ce a ieşit în final. Mă aşteptam să vă placă formatul şi să vă fie util în alcătuirea topului general. În nici un caz nu mă aşteptam să... mă citesc în *Dilema veche* şi să fiu „eroina dvs. personală“. Sînt onorată şi încîntată.

După ce am văzut ieri-dimineaţă ce ispravă am făcut, i-am lăsat şefului meu o copie şi un mesaj: „Azi nu pot să muncesc. Sînt vedetă!“. Din fericire, programul mi-a permis să-mi savurez succesul. *(N. red.:* Aici, v-am „cenzurat“ elogiul la adresa revistei noastre, l-am reţinut în tăcere şi cu plăcere.)

După ce am revenit la dimensiunile normale, m-am întrebat cum de mi-a ieşit atît de bine. Se pare că într-o bună măsură eram deja pregătită, stăteam ca pe un butoi cu pulbere şi abia aşteptam să fiu întrebată. M-am gîndit de ce acest răspuns era atît de important pentru mine. Cel puţin din două motive: a scos eticheta de „pretenţioasă“, a anulat starea de „refugiată“ la televiziunile (în special) străine datorită orientării lor spre valori adevărate şi acum mă simt la ei ca acasă; cerinţa dvs. de a detalia ceea ce ne place şi apreciem a adunat şi a activat energia pozitivă care mă face să mă gîndesc cu încredere la proiectele, dorinţele, ideile mele. Cu alte cuvinte, m-a eliberat de povara nemulţumirilor, criticilor, lamentărilor continue aflate din belşug în jurul meu şi de care mă molipseam de multe ori.

A fost o experienţă grozavă! Mulţumesc!

Cu multă consideraţie şi simpatie,

Cristina CIUHUREZU
crisearch@yahoo.com

N. red.: Citiţi mai jos textul Leliei Radu şi bucuraţi-vă...

Stimată Redacţie,

Vă scriu din postura de cititoare a revistei *Dilema veche.* Am citit în special numerele apărute în ultimele şase luni.

Vă felicit pentru temele propuse cititorilor şi vă scriu acum pentru prima dată, ca să vă spun că tema propusă în ultimul număr (nr. 264) mi-a atras cel mai mult atenţia. Faptul că aţi alocat un spaţiu cuprinzător materialelor primite de la cititorii revistei m-a ajutat să constat că privitul la televizor poate constitui un mod de viaţă pentru mulţi români. Depinde de fiecare în parte cum reuşeşte să-şi organizeze stilul de viaţă.

Mi-a plăcut în mod deosebit modul în care comentează cititoarea revistei dvs., d-na Cristina Ciuhurezu. Doamna ar putea face o carieră în publicitate. Mi-a stîrnit interesul şi voi urmări cîteva dintre emisiunile la care a făcut referire. Mi-aş fi dorit să puteţi să publicaţi mai mult din însemnările pe care vi le-a pus la dispoziţie. Mărturisesc că eu nu dedic prea mult timp emisiunilor TV şi rareori fac o selecţie anticipată a emisiunilor. Am achiziţionat de curînd un televizor nou, dar am făcut acest lucru pentru a putea viziona în cele mai bune condiţii filme sau alte înregistrări de pe DVD-uri.

În completarea temei pe care aţi propus-o cititorilor, aş fi interesată să aflu din paginile revistei în numerele viitoare cum îşi organizează „dilematicii“ timpul liber acum, la început de primăvară. Mă refer la activităţi care presupun petrecerea timpului liber în exteriorul locuinţei, ce metode folosesc pentru combaterea stresului, mai ales în acest an greu încercat de criza financiară. Îşi mai serbează zilele de naştere? Îşi mai fac planuri de vacanţă? Ce părere au despre prietenie? (Mă refer aici la cei care au reuşit să aibă prietenii de o viaţă.) Care sînt adevărurile foarte dureroase pe care le-au aflat de la prietenii lor despre ei înşişi? Care sînt lucrurile care i-au dezamăgit profund în viaţă? Şi, nu în ultimul rînd, care sînt momentele în care s-au simţit foarte norocoşi în viaţă?

Lelia RADU
lelia_radu@yahoo.com

Nr. 264: Articolul lui Vintilă Mihăilescu, „Rasism.ro“

Din Banat

Sînt la fel de uimită ca şi dvs. în problema rasismului românesc aflat în ascensiune. Deşi nu sînt deloc promovate, actele rasiste de la noi încep să crească în intensitate. Mă confrunt zi de zi cu colege de clasă (fete aproape adulte de 18-19 ani) care nu par să înţeleagă problema minorităţilor. Principala ţintă: ţiganii şi ungurii.

Locuind în Banat, ungurii nu sînt foarte numeroşi şi nici nu îşi cer vehement drepturile, dar sînt stigmatizaţi pentru că toţi ştiu cît de nesimţiţi sînt, „din auzite“.

Însă problema cu care mă confrunt este cea a ţiganilor. Blamaţi şi înjuraţi de către toţi, ei încearcă foarte rar să ne arate că nu e aşa. Într-o încercare de a da de capătul problemei, am ajuns la concluzia că totul porneşte de la educaţia din familie. Dacă părinţii au înclinaţii PRM-iste, foarte puţini vor fi acei adolescenţi care vor avea păreri diferite. Şocul cel mai mare este că aceşti tineri sînt vehemenţi în spusele lor, tranşanţi şi par că în acel moment ar ţine un pistol în mînă cu care chiar i-ar împuşca pe toţi ţiganii.

Cine mai stă să se pună în locul românilor din Italia, care au o situaţia similară cu a ţiganilor?

Dacă îi rogi să-şi motiveze atitudinea, răspunsul este axiomatic: „Pentru că aşa e“.

Aşadar, rămîn în dilemă: ce mai pot eu face?

Leyla MUTIU
leyla03@gmail.com

N. red.: Să vă păstraţi uimirea şi convingerile antirasiste.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Moartea jurnalismului**
- **Societatea Big Brother**
- **Dispute şi conflicte**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
(redactor-şef adjunct)
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Luca NICULESCU
Andrei PIPPIDI
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ
Adrian DAMIAN

Şef Departament Abonamente:
Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64;
021-407.45.65
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Dorina PETRUŢI
tel.: 021-407.76.87
e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 021-231.35.00. **Fax:** 021-230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 13.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Despre bucurie în Est și în Vest

Criză? Apocalipsă? Mare apocalipsă? Sau una mai mică? Redau mai jos o reflecție mai veche asupra unor posibile soluții din Est și din Vest.

A savura din plin bucuriile minimale – iată una din experiențele ireductibile ale bucuriei în Răsăritul european înainte de 1989. Bucuriile minimale nu trebuie confundate cu „bucuriile simple“. Una e să te bucuri de o bucată de pîine caldă și de un pahar cu vin, întorcînd spatele restaurantului sofisticat de peste drum, și alta e să te bucuri pur și simplu că ai pîine și vin. Aș spune că Vestului îi erau accesibile, în mai mare măsură decît nouă, bucuriile simple. Noi eram în situația de a ne mulțumi cu bucuriile minimale. Regimul totalitar nu ne-a putut lua *marile* bucurii, bucuriile de care orice om are parte, indiferent de condițiile în care trăiește: bucuria dragostei, a prieteniei, a creativității. Dar, obligîndu-ne să ne concentrăm asupra bucuriilor minimale, ne-a văduvit de bucuriile *simple*. Nu *luxul* ne era interzis, ci *firescul,* traiul tihnit, nobleța calmă a omenescului. Trebuie să adaug că unul din efectele paradoxale ale penuriei era *monumentalizarea bucuriilor minimale*. Bucuria achiziției clandestine, a mobilizării supraomenești pentru obținerea unei mese bune ajunsese un adevărat sport național. Una din formele rezistenței la dictatură era „rezistența prin mîncare“. Am sabotat *furor*-ul comunist al austerității printr-un efort uriaș, organizat și solidar, al cărui rezultat a fost constituirea unei ample și eficiente burse negre a hranei. A procura, laborios, cele necesare, a pîndi momentul (și locul) distribuției fulgurante a mărfii (a măslinelor, de pildă), a conserva ritualul domestic al mesei și al sărbătorilor, a oferi oaspetelui străin un prînz suficient de bun ca el să nu mai înțeleagă nimic din discursul despre sărăcie al gazdei – toate acestea (plus cozile interminabile și mustind de subversiune) au fost forme de rezistență mult mai răspîndite decît se crede. În România, unde a avea o mașină de scris devenise o potențială infracțiune, n-a existat decît un singur samizdat: samizdatul alimentației clandestine.

Diferența dintre cele două jumătăți ale Europei avea, pentru fericitul care se întîmpla să călătorească spre Vest, inevitabile conotații comice. La primele mele contacte cu piața „capitalistă“, am stîrnit perplexitatea multor negustori punînd întrebări de neînțeles pentru modul lor de viață. Intram, de pildă, într-o brutărie și întrebam: „Aveți pîine?“. În prima clipă, cel întrebat amuțea. Glumeam? Eram idiot? Îl luam peste picior? „Bineînțeles că avem pîine! Ce altceva credeți că vindem?“ Omul n-avea de unde să știe că, în limitele experienței mele, existența pîinii într-o brutărie nu era deloc de la sine înțeleasă. Cînd l-am întrebat ce anume din cotidianul occidental îl impresiona mai mult, un amic care reușise să fugă din țară și se stabilise la Paris mi-a răspuns fără să clipească: „Lucrul cel mai năucitor e că dacă intri într-o berărie și ceri o bere ți se aduce o bere!“. Lipsa ajunsese, într-un fel, pentru noi, la fel de obișnuită ca aerul pe care îl respiram. Și odată cu ea, capacitatea de a ne bucura de aproape nimic. De fapt, sfîrșisem prin a nu mai percepe catastrofalul lipsei. Îmi amintesc că, în februarie 1992, invitat pentru cîteva luni la Wissenschaftskolleg zu Berlin, am constatat, pe cînd îmi desfăceam bagajele într-un foarte agreabil apartament din Grünewald, că nu merge lumina. Era la amiază și mi-am văzut de treabă nestingherit, uitînd incidentul. După două ore, totul a reintrat, oricum, în normal. La București, lumina se întrerupea adesea, mai ales seara, cînd era nemijlocit necesară. La Berlin însă, întîmplarea a provocat o acută

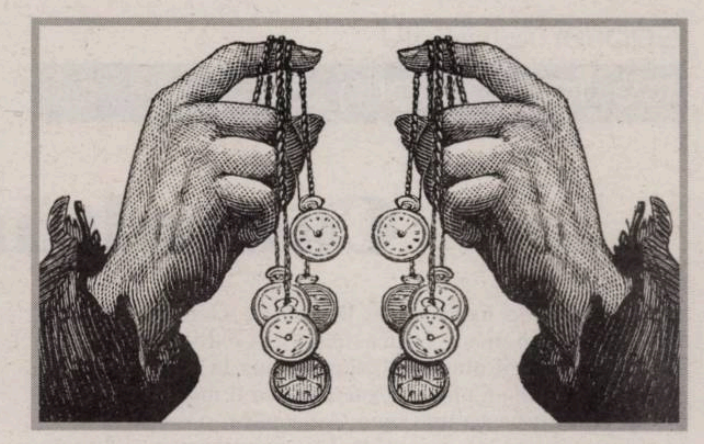

criză politică. Pana de electricitate dezorganizase totul: televiziunile trecuseră pe lîngă faliment, mamele nu mai putuseră încălzi la timp laptele pentru copii, semipreparatele din refrigerator se topiseră, apa caldă încetase și așa mai departe. Cît pe-aci să cadă Guvernul. Bătrînul meu profesor de filosofie din țară avusese, prin urmare, dreptate: „Ai să vezi, spunea el: sfîrșitul lumii civilizate nu va surveni în urma unei nenorociri de proporții; totul va porni de la un fleac, de la o comoditate curentă, suspendată brusc. Va dispărea, pentru trei zile, apa minerală sau hîrtia igienică sau benzina fără plumb. Și toți cei pentru care lucrurile astea fac parte din necesarul *subînțeles* vor sfîrși, dezadaptați, în marasm fizic și psihic. Nu marea apocalipsă va fi încheierea, ci o *mică apocalipsă,* ușor ridicolă, dar fatală...“. În ajunul unei eventuale „mari“ apocalipse, Occidentul va fi acela care, cu minunata tehnologie de care dispune, cu extraordinarii lui specialiști, cu mijloacele sale financiare, va putea salva omenirea. Dar dacă ceea ce ne amenință este o mică apocalipsă, contați pe Europa Centrală și de Est! Vă vom învăța, rapid, tehnica de a trăi cu puțin, de a valorifica *Ersatz*-ul, de a savura nimicul.

(fragment din „Despre bucurie în Est și în Vest“, apărut în *Dilema,* nr. 540, 8 august 2003)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Balet verbal în jurul crizei

Care va să zică, unanimitate, stimabile! Președintele țării, președintele Senatului, premierul, ba chiar și liderii sindicali au acceptat: avem nevoie de un împrumut de la FMI. Așa încît va reveni, în limbajul nostru cotidian, sintagma „scrisoare de intenție“, care făcea pagina întîi a ziarelor pe vremea Guvernului condus de Victor Ciorbea.

Situațiunea însă nu mai e cea de atunci. Pe vremea aceea, cînd investițiile străine erau puține, iar Traian Băsescu era admirat pentru că reușise să obțină fonduri de la Banca Mondială pentru Ministerul Transporturilor, se discuta despre o „înrobire“ a țării față de FMI, care punea condiții drastice, iar naționaliștii (din PRM, dar nu numai) țineau predici despre „transformarea României în simplă piață de desfacere pentru produsele occidentale“. O asemenea ipoteză părea un dezastru pe atunci, iar închiderea unor întreprinderi construite pe vremea comunismului (vă mai amintiți de „disponibilizarea în masă“ a minerilor?...) era văzută de mulți ca un fel de pierdere a suveranității naționale și a gloriei de „țară industrializată“. Dezbaterea publică se desfășura pe coordonatele baricadei între „noi“ și „ei“: *noi* – o țărișoară abia ieșită din comunism, suferindă după tratamentul cu democrație originală și „economie socială de piață“ impus de guvernarea Văcăroiu, dar care la o adică afișa în continuare o mîndrie prostească pentru că fusese dotată de comunism cu o măreață industrie care trebuia salvată cu orice chip, chit că era pe butuci; *ei* – Occidentul care, pe de o parte, ne dădea lecții de democrație, iar, pe de altă parte, se încăpățîna să nu investească miliardele de dolari de care aveam nevoie disperată. La vremea aceea încă nu era clar nici că vom fi primiți în NATO, nici că vom adera la UE, deși cererile formale în acest sens fuseseră depuse chiar pe vremea lui Iliescu & Văcăroiu, cei blamați pentru lipsa reformelor. FMI-ul a devenit atunci – mă scuzați, citez un clasic în viață – o adevărată „sulă în coaste“ pentru Guvern, urmărind punct cu punct realizarea reformelor, iar delegatul Fondului era fugărit de gazetari prin tot Bucureștiul pentru a afla „cum stăm“, deși bietul om – un tehnocrat riguros, danez pare-mi-se – nu avea, prin natura funcției, ce și cum să spună. Una peste alta, în mintea noastră se băteau cap în cap porniri contrare: ne ofticam – ăsta e cuvîntul! – că n-avem mai multe investiții străine (și ne simțeam frustrați că ungurii, cehii, polonezii, ba chiar și bulgarii au!), dar simțeam o strîngere de inimă de cîte ori mai cădea cîte un „fanion“ al industriei ceaușiste.

Acum, e mai complicat. Cel puțin așa ne spun politicienii noștri. Acum vreo două luni, ni se spunea că stăm bine, că vom avea o creștere de vreo 3%, mă rog, poate 2% (așa s-a făcut și bugetul), că n-avem nevoie de împrumuturi, iar principala grijă a premierului Emil Boc era ca nu cumva unii dintre noi să cumuleze pensia cu salariul. Agențiile de rating ziceau că nu-i așa, dar ai noștri răspundeau că „aș!...“, agențiile sînt compromise pentru că nu au prevăzut criza. Cînd Ungaria a făcut rapid un împrumut la FMI, cineva s-a și grăbit să spună că noi nu sîntem în situația țării vecine. Cînd ministrul de Finanțe al Austriei a fost aici pentru a discuta situația filialelor românești ale băncilor austriece, a primit răspunsuri cam în doi peri, iar unii au spus că este exclusiv treaba proprietarilor austrieci de unde și cum fac rost de bani, nu a statului român. Acum, după ce a fost la Viena, președintele Traian Băsescu a vorbit despre „interesul ambelor părți“ și despre colaborarea între România și Austria. Și tot așa, de trei luni încoace, politicienii noștri vorbesc despre criză, dar un plan ferm încă n-a apărut. Între timp, asistînd la toată această vorbăraie, cetățenii au devenit, preventiv, prudenți în cheltuieli și au căpătat psihoza „adevăratei crize ce va să vie“. Chiar și în jurul împrumutului de la FMI, baletul verbal continuă: dl Emil Boc a simțit nevoia să accentueze că n-avem o nevoie „disperată“ de bani, ne împrumutăm doar așa, preventiv... În schimb, premierul Gordon Brown a spus-o direct: „în unele părți din Europa Centrală și de Est se înregistrează probleme uriașe“ pentru că aceste țări sînt dependente de capitalurile unor investitori occidentali afectați de criză, așa încît e nevoie de un „efort internațional pentru ajutorarea acestor țări care sînt lipsite de resurse“. Pe scurt, liderii UE au decis dublarea ajutorului de urgență pentru țările din Est.

Am ajuns unde voiam acum zece ani: avem investiții străine și sîntem în Uniunea Europeană. Sîntem piață de desfacere pentru produsele din Vest, dar naționaliștii români nu mai zic nimic despre asta (și bine fac!), iar poporul a descoperit bucuriile consumismului și și-a satisfăcut pofta de „bunuri de import“, după care a tînjit atîta pînă în 1989. Faptele și cifrele arată că, economic și financiar, sîntem în bună parte integrați în Uniunea Europeană și nu mai

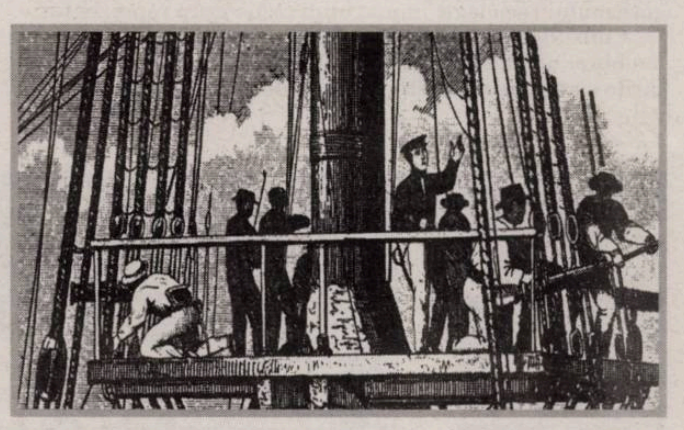

putem funcționa după logica „noi“ *vs* „ei“. Dar politicienii noștri tot așa vorbesc. Impulsul lor primordial este „aburea-la“: se străduiesc să ne spună cît mai puțin nouă, cetățenilor, eventual să ambaleze criza în promisiuni de mărire a pensiilor, ca în campania electorală. Pe de altă parte, față de Uniunea Europeană se comportă adesea ca și cum UE ar continua să fie „altceva“, o organizație „a lor“, de la care noi așteptăm beneficii și sprijin. Și atît.

Poate că e cum spune dl Boc: n-avem o nevoie disperată de bani. Am avea însă o nevoie disperată să știm, în sfîrșit, pe ce lume sîntem. Vast program, nu?

ținerea de minte

„Nu, m-am gîndit bine, nu mai am dubii, nu există proști oarecare, proști modești, proști oameni la locul lor, proști respectuoși, proști de toată mîna, proști rezonabili, proști cumsecade, proști tăcuți, proști rezervați, nu există decît proști inteligenți și care vor să se știe că sînt inteligenți, drastici, complicați, competenți, că au citit și au păreri despre cele citite; păreri răspicate, coerente, organizate, stimabile. Prostul literat, prostul inteligent, prostul savant nu crede că... ci, exact dimpotrivă, crede că..., nu zice cum zice cutare, ci zice cum zice cutare sau mai degrabă cum el însuși și nimeni altul zice.

Prostia e dornică de omologări, nu acceptă să se risipească în vag; este activă, harnică, înverșunată.

Într-o încăpătoare și foarte nuanțată tipologie a prostiei, prostia literară ar ocupa cu siguranță locul central. Nu s-ar resemna cu unul din preajma celui central și ar avea și de ce. I se cuvine.“

(Lucian Raicu, *Dincolo de literatură,* antologie și comentarii de Carmen Mușat, Editura Hasefer, 2008)

Gabriel GIURGIU

pe la noi, prin UE

Consultări cetăţeneşti. Europene

În perioada interbelică, la uzinele General Electric, managementul, impresionat probabil de nou-apărutele teorii ale lui Maslow, a pus la cale un experiment, încercînd să afle cu exactitate ce îi motivează pe angajaţi să muncească mai bine. Au separat o secţie în două. În prima săptămînă, grupul-ţintă a primit un spor de salariu. Productivitatea a crescut. Aha, are dreptate Maslow, omul e motivat de bani. Apoi, au îmbunătăţit condiţiile de lucru. Productivitatea a crescut. Aha, iată, condiţiile de muncă au şi ele rolul lor. Apoi, au făcut o creşă pentru copiii celor din grupul-ţintă. Productivitatea iar a crescut. Iată, viitorul copiilor este alt factor motivant – şi-a zis managementul. Să vedem acum care dintre factori este mai important ca pondere. Şi au scăzut salariile. Surpriză!

Productivitatea a continuat să crească. Au înrăutăţit condiţiile de la locul de muncă. Productivitatea a crescut mai departe. Au desfiinţat şi creşa. Nici o problemă. Productivitatea a crescut continuu. Deoarece nu mai înţelegeau nimic, managerii au cerut echipei de cercetători să treacă la interviuri individuale, pentru a afla ce s-a întîmplat. Rezultatul este trecut în orice carte de teorie a managementului. Angajaţii nu erau motivaţi nici de salariu, nici de condiţiile de muncă, nici de creşa pentru copii. Pur şi simplu, deoarece pe parcursul experimentului, în fiecare dimineaţă, cercetători în halate albe îi întrebau cum se simt şi ce cred despre fabrică, muncitorii se simţeau bine. Erau motivaţi pentru că li se cerea părerea.

Nu m-am putut opri să mă gîndesc la acest faimos experiment, săptămîna trecută, cînd am participat la a doua ediţie a Consultărilor Cetăţeneşti Europene. Acestea au strîns la Palatul Parlamentului 50 de români de toate condiţiile sociale, de toate vîrstele şi profesiile, conform algoritmului sociologic impus unui focus-grup reprezentativ.

Consultarea s-a desfăşurat în paralel cu alte opt ţări membre, urmînd ca, timp de alte două week-end-uri, toate ţările să desfăşoare astfel de manifestări. Cetăţenii au fost rugaţi ca, timp de două zile, să dezbată care sînt provocările Europei pe următorii ani. Şomajul, educaţia, siguranţa publică, energia, mediul, imigraţia ilegală? S-a pus apoi problema ca aceiaşi cetăţeni să indice clar în care tip de probleme ar trebui să se implice UE. Trebuiau indicate şi domeniile în care Comisia ar face mai bine să stea deoparte şi să lase guvernele şi autorităţile locale să se descurce. Evenimentul este finanţat de Direcţia Generală Comunicare a Comisiei Europene, prin Fundaţia Regele Baudoin (din Belgia, evident). Partener la Bucureşti a fost Societatea Academică din România.

Procedurile de organizare a acestor consultări sînt extrem de riguroase, programul trebuie respectat la minut, altfel nu îţi indeplineşti obiectivele (Luca Niculescu şi Sever Voinescu cred că îşi mai amintesc de data trecută). Rezultatele din acest an nu au fost o mare surpriză, ele păcătuind, ca şi cele din restul ţărilor membre, prin exces de generalităţi şi truisme în fraze greoaie (se găsesc, pentru lectură completă, pe www.sar.org.ro).

Surprinde, la noi, oarecum, plasarea pe primul loc (recomandările sînt înşirate în ordinea priorităţii) a cererii de monitorizare „externă" a proiectelor de infrastructură finanţate de UE în România. Zăpăcitor. Politicienii dau cu „nu s-a cheltuit un euro din banii europeni", ziarele scriu despre „românii campioni la fraudat fonduri europene". Ambele sînt şabloane ieftine. Românii însă le-au asimilat adevărului absolut. Ce aţi vrea să spună cetăţenii? Din păcate, şabloanele respective sînt alibiul perfect pentru lene. De ce să mă agit să fac un proiect, că oricum se dă pe pile şi oricum toată lumea fură. Mai bine stau în fotoliu şi mă uit la televizor, că e mai plăcut.

Altminteri, recomandările 2, 3, 4, 6 şi 7 au într-însele cuvintele „comunicare", „informare", „educare". Aşadar, cetăţenii simt că nu sînt extrem de competenţi în a judeca politicile comunitare. Remarcabilă smerenie pentru un focus-grup...

Recomandările 3, 4 şi 5 se referă la agricultură şi zonele rurale, ca domenii de implicare mai susţinută din partea Comisiei. E logic pentru România, avem aproape jumătate din populaţie la sat. Interesantă este prezenţa unei recomandări referitoare la voluntariat şi la încurajarea acţiunilor bazate pe voluntariat (pe locul 6). V-aţi fi aşteptat să găsiţi aşa ceva într-o consultare populară în vremi de criză?

Cetăţenii au participat cu tot sufletul. Dădeau idei, se contraziceau, negociau. După două zile epuizante, cu toţii erau bucuroşi. Nu pentru că se terminase, în sfîrşit. Nici vorbă. Ar mai fi stat. Erau mîndri că fuseseră consultaţi, erau obosiţi după atîtea ore de dezbatere, dar erau foarte bucuroşi că ideile lor erau băgate în seamă, că or să ajungă pe masa Comisiei Europene. Vom avea 50 de votanţi certi la apropiatele alegeri pentru Parlamentul European. Dacă aş fi fost cîrcotaş, le-aş fi tăiat un pic din entuziasm. Le-aş fi spus că acţiunea cu pricina are o solidă componentă propagandistică. Aş fi mormăit că organizarea în 27 de state a costat destul de mult şi că rezultate concrete ale evenimentului nu vor fi defel simţite. E drept că, după două zile, ca şi în cazul muncitorilor americani de la General Electric, oamenii s-au simţit bine. Au fost băgaţi în seamă. S-au simţit, fie şi numai pentru un week-end, europeni implicaţi. În mod sigur, de acum încolo, vor urmări mai cu atenţie rarele ştiri şi articole din presa noastră, dedicate Uniunii Europene.

Necazul este că ar trebui organizate, numai în România, vreo 400.000 de asemenea consultări (de cîte 50 de cetăţeni) pentru stabilizarea euro-entuziasmului. În Irlanda ar trebui 80.000, că ei sînt doar vreo 4 milioane. Cu drept de vot la referendum, poate jumătate. Ne trebuie deci cam 40.000 de consultări cetăţeneşti şi rezolvăm şi reformarea tratatului constituţional. De fapt, pentru un vot cu 50% plus unu, ne trebuie numai 20.000. Astfel, prin această idee, am adus şi eu o contribuţie la viitorul Europei.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

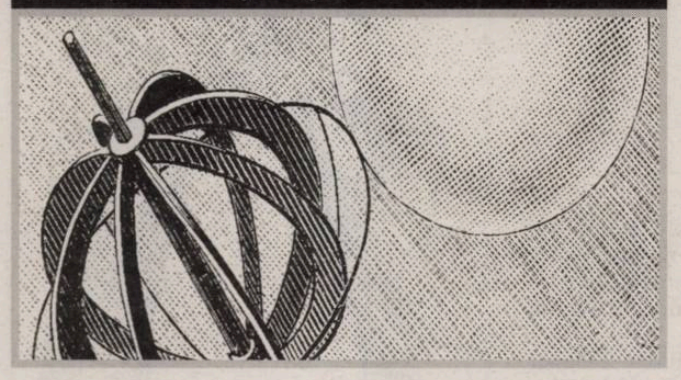

Fără Europa

Ca de obicei, tulburările interne sting interesul pentru ceea ce se întîmplă în lumea largă. Dar nu este exclus ca, după ce mînioşii cetăţeni americani îi vor fi convins pe lacomii acţionari de la AIG să dea înapoi milioanele primite ca primă şi se vor fi lămurit că noul lor preşedinte nu e un zeu, ci un om care face ce poate să se trezească într-o dimineaţă observînd că poziţiile SUA faţă de problemele importante ale securităţii mondiale s-au schimbat fundamental. Semnele se văd de pe acum. Prima mişcare şi probabil cea mai importantă priveşte Iranul: preşedintele Obama s-a oferit să deschidă un dialog direct cu ayatollahul Ali Khamenei, liderul suprem religios. Acesta nu e prea grăbit să stea de vorbă: în timpul discursului de răspuns, partizanii lui cîntau „Moarte Americii", iar Ayatollahul a spus: „Dacă susţineţi că a venit momentul schimbării, unde e schimbarea? Spuneţi-ne clar ce s-a schimbat. Aţi ridicat blocajul depunerilor bancare iraniene? Aţi ridicat sancţiunile? Aţi renunţat la calomnierea şi la acuzaţiile împotriva marii naţiuni iraniene şi a conducătorilor săi? Aţi renunţat la sprijinul necondiţionat acordat regimului sionist? Dacă vă veţi schimba, ne vom schimba şi noi... Vom supraveghea şi vom aprecia". Liderul suprem a apreciat că deschiderile lui Obama sînt lozinci şi că de fapt nu e vorba de nici o modificare reală.

Deschiderea către Iran (fost locatar al „axei răului", exonerat acum de această apartenenţă) e legată şi de modificarea poziţiei faţă de Rusia, atitudine rezumată de Hillary Clinton, secretar de stat SUA. S-a folosit un termen tehnic: „resetarea butonului": o atitudine mai prietenoasă decît cea instalată după conflictul din vara lui 2008 în Caucaz, renunţarea la aducerea în prim-planul discuţiilor a problemelor litigioase. Primul obiectiv este prelungirea acordului START, acordul de control al armamentului care expiră în decembrie. Reiese din diferitele discursuri, ţinute la diversele întîlniri pregătitoare, că SUA ar fi dispuse să renunţe la iniţiativa de a plasa un scut anti-rachetă în ţările Europei Centrale, dacă Rusia va izbuti să convingă Iranul să renunţe la programul său nuclear.

Programul nuclear iranian este, în lumea de azi, unul din misterele cele mai bine păzite şi nimeni nu poate fi sigur că discursurile liderilor sau ale diplomaţilor coincid cu realitatea din laboratoarele secrete şi poligoanele de încercare. Tratativele cu Iranul – într-un proces de tratative buna-credinţă este o premisă inclusă – ar slăbi mult poziţia Israelului în Orientul Mijlociu, ţara cea mai ameninţată de eventualele iniţiative agresive ale Iranului. Israelul acţionează ca şi cum ar şti unde şi cîte arme nucleare are Iranul, dar dacă SUA vor trece la negocieri directe cu Iranul, acest tip de iniţiativă îi va fi blocată. În acest context şi poziţia în negocierile pentru pace în Orientul Mijlociu ar putea fi modificată, ţinînd seama de interesele americanilor în zonă: „Criza din Gaza este exact exemplul necesar. Israelul are toate motivele să lupte cu organizaţia Hamas. Dar America nu are de ce să susţină politica de pedepsire a 1,5 milioane de locuitori ai Gazei, negîndu-le orice mijloc de dezvoltare economică" – scrie în *Newsweek* Aaron David Miller, consilier al administraţiilor republicane şi democrate. Acelaşi propune o politică americană mai certă în privinţa coloniilor construite pe ceea ce ar urma să fie teritoriul statului palestinian.

Ba un consilier, ba un ministru – nu lipsesc nici foştii miniştri, nici gazetarii cu influenţă – pun pe piaţă idei şi atitudini noi, ipoteze surprinzătoare, lozinci, cum ar spune ayatollahul. În tot acest dans al cuvintelor, multe rămînînd fără nici o consecinţă, Europa este cu desăvîrşire absentă.

globul cubic

Birocraţia şi democraţia

Spre deosebire de dictatură, aproape întotdeauna perfectă, structurile democratice, chiar din momentul naşterii lor, sînt mereu discutabile şi se cere perpetuu îmbunătăţirea lor, dar fiecare schimbare provoacă nemulţumire, în timp ce oricare aparentă „înmuiere" a dictaturii este întîmpinată cu ode, chiar de victimele ei. În Rusia, tandemul Putin-Medvedev a reuşit să impună o voce unică în Parlament şi în presă, o nivelare a opiniei publice care seamănă foarte bine cu satisfacţia. Dar economia rusă moşteneşte o bună parte din tarele economiei sovietice, adăugîndu-se acum şi haosul creat de privatizările lui Elţîn şi de politicile voluntariste ale lui Putin. Reforma economică e în faţa conducătorilor de la Kremlin, nu în spate. Criza a adăugat spaimele ei în acest ghem de frustrări. „Dacă nu ajungem din urmă acum ţările partenere de competiţie, nu vom supravieţui următoarei crize, care va apărea după 10-15 ani" – susţine, în numărul din 2 martie al revistei americane *Newsweek*, Igor Iurgens, economist liberal, consilier al preşedintelui Medvedev.

Principala frînă în realizarea reformei economice este birocraţia: „În fosta URSS erau 300.000 de birocraţi, în Rusia de astăzi sînt 1,4 milioane. Birocraţii rezistă la tot ce e nou. Nimeni, nici cel mai progresist birocrat nu vrea să vină la lucru şi să facă altceva decît a făcut toată viaţa. Una din cele mai proaste decizii guvernamentale a fost luată în toiul războiului cu Cecenia, cînd criminalitatea era foarte puternică. În regiunile din Sud, clanurile criminale foloseau procesul democratic ca să aleagă guvernatori dintre oamenii lor. Putin a trebuit să construiască «verticala puterii» în acele regiuni (guvernatori numiţi de Kremlin), altfel ar fi urmat o explozie. Restabilindu-se controlul Kremlinului, s-a pierdut libertatea presei: acum există doar trei publicaţii şi un singur post de radio nesusţinute de putere, citite şi ascultate doar de elite. Provocarea imensă căreia trebuie să-i facem faţă este transformarea acestui sistem birocratic şi ridicarea democraţiei şi a dialogului public despre viitorul ţării la cu totul alt nivel (...) Libertatea cuvîntului este vitală. E una dintre reformele de care Rusia are cea mai mare nevoie. Apoi trebuie distruse vechile instituţii. A venit momentul pentru dezvoltarea unei democraţii reale". Cam aşa vorbea şi Mihail Gorbaciov prin 1985... (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Mită pentru talibani?

Criza economică ocupă spectrul atenţiei publice acum. Este absolut firesc – sînt în joc locurile de muncă a sute de mii de oameni şi averile, mari sau mici, ale multora dintre noi. Totuşi, istoria se scrie şi în notele de subsol ale ziarelor, iar lipsa veştilor din Afganistan din paginile ziarelor noastre nu înseamnă deloc că războiul de acolo este cîştigat de forţele NATO. Vechea vorbă *no news, good news* nu se aplică deloc în acest caz. Dimpotrivă, războiul care făcea prima pagină acum cîţiva ani şi abia mai prinde o notiţă la „Externe" acum nu merge bine deloc. O statistică recentă arată că numărul militarilor NATO ucişi în primele două luni ale anului 2009 este de două ori mai mare decît al celor ucişi în primele două luni ale anului 2008. Talibanii sînt tot mai agresivi şi mai bine organizaţi, deşi un sondaj recent arată că nu au deloc susţinere populară: doar 5% dintre afgani îi susţin, în vreme ce 60% îşi doresc un Afganistan fără talibani. Încercînd să găsească cea mai bună soluţie, preşedintele Obama întîrzie cu anunţarea noii strategii americane în Afganistan. Unul dintre motivele acestei întîrzieri este că, între consilierii şi experţii chemaţi să valideze strategia Obama, au apărut serioase disensiuni.

Subiectul aflat în dispută se referă la propunerea de a „mitui" importanţi lideri talibani socotiţi mai moderaţi pentru a abandona rezistenţa militară sau, mai mult, pentru a trece de partea trupelor NATO şi armatei afgane. O bună parte a experţilor americani din jurul preşedintelui Obama susţin că un asemenea demers ar fi extrem de util în context. Se invocă precedentul irakian, caz în care SUA au asigurat o plată lunară de ordinul sutelor de dolari pe lună unor lideri sunniţi care au prestat util în favoarea armatei americane. Încă experţii militari din jurul Condolleezzei Rice evaluau că doar 10% dintre liderii insurgenţei irakiene sînt motivaţi religios, în vreme ce 70% aveau motivaţii financiare pentru acţiunile lor. Cei care se opun invocă, deopotrivă, argumente de ordin moral (America nu poate plăti luptători care au mîinile pătate de sîngele militarilor americani), dar şi de eficienţă (situaţiile irakiene nu sînt relevante în Afganistan pentru că talibanii cîştigă oricum enorm de mulţi bani din culturile de mac). Mai mult, consilieri apropiaţi lui Obama par să considere că „mituirea" talibanilor seamănă cu recunoaşterea unei înfrîngeri sau, în cel mai bun caz, cu recunoaşterea că SUA nu au alte mijloace de a domoli acţiuni teroriste decît aceea de a plăti pe teroriştii. Semnalul politic ar fi, în evaluarea acestor consilieri citaţi „pe surse" de diverse publicaţii americane, catastrofal. Reamintesc că, relativ recent, două dintre cele mai influente voci pentru gîndirea strategică americană, foştii consilieri prezidenţali pentru securitate Zbigniew Brzezinki şi Brent Scowcroft, afirmau public într-o convorbire, devenită carte, că şansele pentru o victorie în Afganistan sînt minime. Decizia, dar şi răspunderea vor aparţine, evident, preşedintelui Obama care cîntăreşte serios argumentele celor două părţi ale acestei dispute.

În orice caz, succesul trupelor NATO în Afganistan mai poate fi asigurat numai printr-o mobilizare masivă a resurselor Occidentului. Obama a anunţat în timpul campaniei electorale că intenţia sa este aceea de a retrage treptat trupele americane din Irak şi suplimentarea prezenţei militare în Afganistan. În plus, tot în campania electorală, Obama a spus că va şti să-i convingă pe aliaţii europeni din NATO să suplimenteze, la rîndul lor, efortul de război în Afganistan. Obama a spus limpede că, în viziunea sa, adevăratul război cu terorismul se desfăşoară în Afganistan, şi nu în alte părţi, iar hotărîrea sa de a cîştiga acest război părea indestructibilă. Prin urmare, preşedintele Obama se poate socoti perfect legitimat de poporul american să-şi ducă la îndeplinire intenţiile strategice. Mai mult, votul americanilor şi aplauzele internaţionale unanime care i-au însoţit victoria electorală îl obligă pe Obama să mişte lucrurile în această direcţie. Militarii americani cred în vechea lecţie a războiului care spune că victoria este, de cele mai multe ori, decisă de numărul soldaţilor aflaţi pe front. Armata care are mai mulţi soldaţi învinge, de regulă. Militarii americani au spus mereu că efectivul trupelor în Afganistan este insuficient, iar realocarea resurselor militare americane

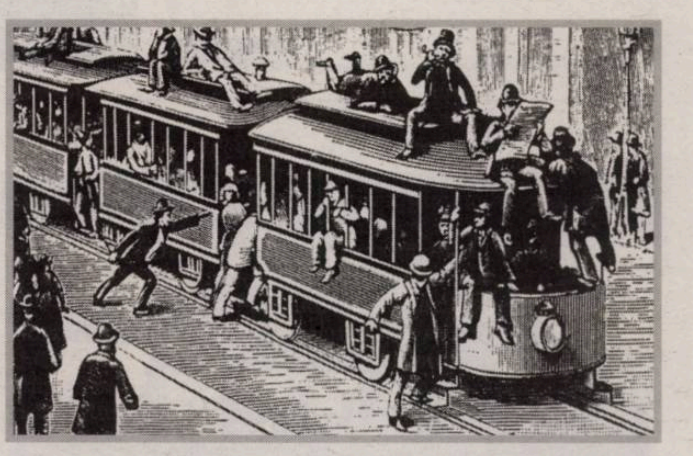

spre teatrele de luptă cu talibanii le dă mari speranţe.

Totuşi, contextul politic afgan e dificil. Cu un Hamid Karzai în relaţii tot mai reci cu Washington-ul, cu o orientare evidentă a responsabililor americani spre liderii locali – atît de complicaţi în loialităţi şi opţiuni –, cu o armată afgană departe de a fi în stare să opună măcar o rezistenţă plauzibilă (se preconizează că, în actualul ritm de dezvoltare al armatei afgane, aceasta va fi capabilă să se opună talibanilor abia în 2016), lumea întreagă aşteaptă cu înfrigurare deciziile noii administraţii americane. Sigur, SUA rămîn principalul jucător strategic în Afganistan, dar sarcina crucială a cîştigării acestui război ne aparţine tuturor.

ready made

„Am nisip în ochi, dar tot văd un ofiţer cu o fată!"
„Noi doi purtăm o căciulă."
„Ei se duc la noi."
„Eu nu pot să cînt în gînd."
„Mica are o muncă."
„Prind un laş de cămaşă."
„Galeni are rang de om."

(„Exerciţii recapitulative de scriere stenografică",
în Sfinţescu Margareta, *Stenografie fără profesor*,
Editura Ceres, 1973)

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Petenţii şi pretenţiile lor

Uncheşii primeau pensiile în *cash,* iar dacă se zvonea, din vreme-n vreme, că ele sînt ameninţate de suspensie, bătrîneii năvăleau în stradă, scandînd, cu voci firave, din cinci în cinci minute, lozinci ca, între altele, „Sus pensia!“, – cu corolaru-i logic „Jos suspensia!“. „Ne trebui' sînge tînăr, cetăţeni!“ retorcau înalţii demnitari. Tari de urechi, bătrînii nu-i prea auzeau, dar se trezeau întorşi la domiciliu. Pe uşile unora dintre aceştia, fusese pus, în lipsa lor, sigiliu. De ceară (roşie), să se-nveţe minte să-şi mai ceară (roşii, de frig, la faţă) dreptul la o retragere mai demnă, la un mai lin crepuscul, la o mai bună seară. „Seară bună“ le urau, pe scară, poliţienii, ce-i însoţiseră pînă atunci pe stradă, în timp ce zeci de aparate foto îi vor fi tras în poză, în secret. Căci mai era-n vigoare vrednicul decret ca fil(m)ajul să se facă, la rigoare, în chip discret şi fără alte mofturi. Nu lipseau softurile necesare unor asemenea acţiuni, – eu, unul, aşa cred. Numai bătrîneii n-o ştiau, cînd le cereau mai noilor cavafi să nu se-atingă de măruntele lor raţii; şi, neavînd habar de paparazzi, nici nu strigau, din cinci în cinci minute: *Paparazzi-vă de fotografi! Paparazzi-vă de fotografi!! Paparazzi-vă de fotografi!!!*

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

POS *vs* bacşiş

Nu e prima oară cînd povestesc despre dificultăţile de a face plăţi cu cardul în România. La prea multe benzinării pe şosele, unele aflate departe de localităţi şi bancomate, ţi se spune că nu poţi achita decît *cash*. Dacă mergi la mici magazine de cartier, prin sate sau chiar în staţiuni turistice, la cabane şi în alte locuri izolate, trebuie să fii întotdeauna pregătit cu bani *cash*. Mai nou, am descoperit că nici abonamentul la cablu TV nu poate fi achitat cu cardul. Mi s-a spus că aparatul POS nu funcţionează, pentru că reţeaua telefonică are unele probleme (la o firmă care furnizează şi întreţine, printre altele, tocmai reţele telefonice). POS este sistemul prin care un client poate face plata prin card către un comerciant *(Point of Sale* în limba originală a celor care l-au inventat).

Sistemul – conceput de IBM – e folosit în Statele Unite încă de la începutul anilor '70 şi e bine de ştiut că americanii îşi primeau salariile pe card încă din acei ani. Într-o altă ţară, despre care un ghid turistic atenţiona că din cauza condiţiilor geografice se folosesc foarte mult tranzacţiile cash – Norvegia – am descoperit că poţi plăti cu un simplu card emis în România pînă şi la vagonul restaurant din tren sau la administratorul unui bloc de apartamente. Toţi folosesc POS-uri fără fir şi niciodată n-am auzit să le cadă reţelele. Venind ceva mai aproape, la toate cabanele şi restaurantele din munţii Alpi, indiferent de ţară, de altitudine sau de distanţa faţă de o localitate, pe orice culme sau în orice văioagă, poţi fi sigur că aşa cum există o toaletă curată cu apă curentă, există şi un POS (dacă nu chiar un bancomat). Tot acolo observi cum chelnerul scrie comanda de la mese pe un *touch screen* cît un carneţel şi aceasta se transmite automat la bucătărie.

Specialiştii au calculat că în întreaga Europă, la 9 euro cheltuiţi pe cumpărături, 1 euro se tranzacţionează prin carduri bancare. Pare puţin? La noi însă, raportul este de 100 la 1. Doar Bulgaria stă, pare-se, mai prost. Deşi la sfîrşitul anului trecut în România existau 11,5 milioane de carduri bancare, doar un sfert dintre comercianţi aveau un POS.

Vînzătorii dau vina pe reţelele proaste de comunicaţii sau pe vînzările prea mici care nu justifică aşa o achiziţie. Nu par a înţelege că, dacă nu se modernizează, riscă să aibă în continuare vînzări şi mai mici, că pierd clientul care n-are bani cash în buzunar.

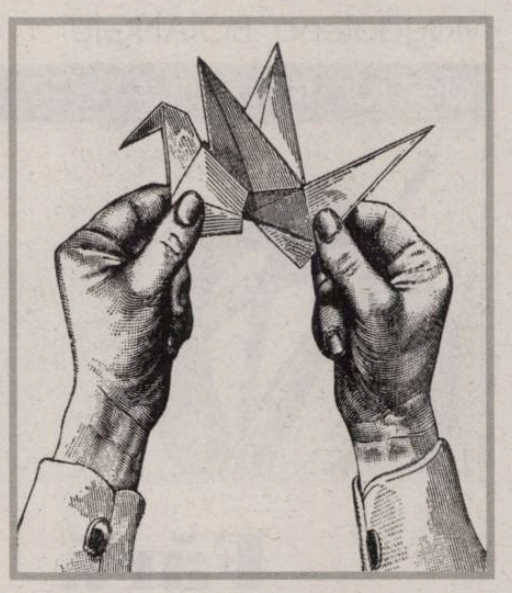

Poate că băncile nu făcut destul pentru răspîndirea acestui sistem; poate că românii sînt prea obişnuiţi cu banii lichizi; poate că reţelele de transmisie a datelor, cu fir sau fără, sînt mai proaste sau cu o mai mică acoperire a teritoriului decît în Occident. Obstacolul cel mare e însă, în mod clar, tocmai în curtea comercianţilor. Unii au aparatul şi nu ştiu să-l folosească. Mulţi alţii se tem, probabil, de aceste „maşini“, se tem de costuri suplimentare, se tem chiar şi de instruirea gratuită pe care în general băncile o fac cu vînzătorii care se abonează la acest sistem. Şi bineînţeles, mai presus de toate e problema cu desfiinţarea restului sau, la restaurante, cu spaima pierderii bacşişului. Pentru că esenţa întregii poveşti ar putea fi taman balcanicul bacşiş. De aceea, cred că punerea în funcţiune a noului sistem prin care clienţii vor putea nu doar să plătească cu cardul, ci să şi scoată sume mici de bani prin POS-ul de la magazin, ar putea fi un imbold pentru comercianţi să folosească pe scară mai largă asemenea aparate.

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

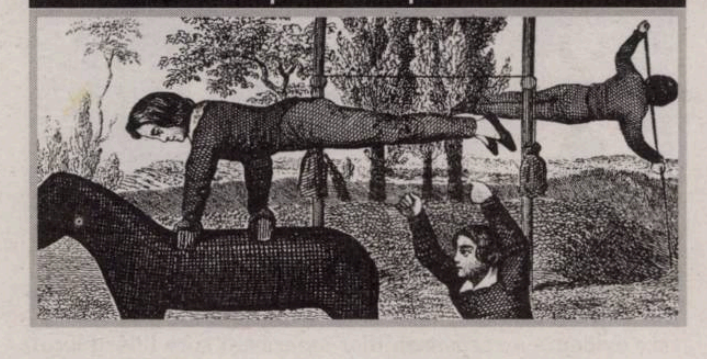

Dumnezeu se joacă cu casa închisă

Dacă oamenii ar reuşi să inventeze nemurirea, am mai avea oare nevoie de religie? E o întrebare pe care şi-au pus-o îngroziţi şi producătorii de lumînări, a doua zi după inventarea becului electric. Fireşte, lumînări – decorative sau nu – găseşti la Sara Blu, mai multe oricum decît becuri. Nici maşina de 1500 de euro nu va scoate din pîine producătorii de limuzine de 50.000. La vremea lui, radioul s-a văzut victimă sigură a proaspetei inventate televiziuni, numai ca să-i dea cu tifla azi, la vreme de criză, pe motiv de costuri mai mici.

Nu spaima de moarte ne îndeamnă spre religie (aici sînt în dezacord cu Freud, în rest, e bine, Sigmund, ţine-o tot aşa!). Nici spaima de pedeapsa imediată pentru păcate. Ne îndeamnă spre religie elementul de *entertainment*. Am realizat asta cu surprindere în cel mai sumbru moment cu putinţă: la o înmormîntare. O înmormîntare a unei rude dragi, la care am asistat la prima slujbă de bună calitate din viaţa mea.

Mă refer la calitate audiovizuală. Ca primă schimbare, am putut înţelege cuvintele. Apoi, melodia: nu ştiu dacă sînteţi la curent, însă Biserica ortodoxă pare să fi dat OK la muzică mai nouă de 1200 de ani. Practic, unele dintre inflexiunile a două-trei melodii (OK, ştiu că termenul tehnic e altul, dar mă grăbesc) păreau chiar moderne, cu influenţe folk şi *easy listening*. Una dintre ele a folosit chiar armonii pe două voci: un alto în faţă şi doi baritoni în background, cu uşoare accente de gospel. Ce mai: am plecat mulţumit, cu senzaţia că BOR a evoluat de la Dacia 1300 la Logan. O maşină pe care ţi-o cumperi cu dragă inimă, nu pentru că e cea mai la îndemînă şi are multe unităţi de service...!

După aceea am stat de vorbă cu părintele. Care ştia chestii. Care şi ele erau interesante. Mi-a povestit de un concurs de picturi de icoane, la care cel mai talentat elev a venit cu nişte îngeri musculoşi şi bărboşi, pentru că, bietul de el, luase ca model o broşură iehovistă, sau cam aşa ceva. Ştire, *story,* ritm: surprinzător! Ultimul popă cu care am stat de vorbă înainte de el părea mai degrabă copia icoanelor cu barba albă: radia pace şi linişte, însă nici un fel de informaţie relevantă pentru un descendent din maimuţe, cum mă socotesc eu. Acest popă era însă viu şi întrucîtva mi-a adus aminte în primul rînd de ce s-a răspîndit aşa de iute creştinismul: pentru că primii creştini erau chiar simpatici, exact ca Che Guevara, şi la fel ca el, capabili să se jertfească sau măcar să se deranjeze să-ţi explice. Asta s-a întîmplat şi la biserică: părintele a povestit, fără să cînte, cum l-a cunoscut pe decedat şi care e speranţa noastră apropo de evenimentul morţii: că ea e trecătoare. Cam cu aceleaşi cuvinte.

Pare să fie noua strategie de marketing a Bisericii. Folosirea corectă şi normală a cuvintelor, o descoperire majoră pentru o instituţie care şi-a făcut un stindard din cult şi ritual, obsedată de formă, convinsă că pînă la urmă conţinutul e implicit. Nu e. În 30 ani de viaţă, după cîteva zeci de slujbe la care am asistat, pot spune că am înţeles din religia creştină tot atît cît înţelegi logica dintr-un text scris de Urmuz. Şi mi-a folosit cam tot atît cît îţi foloseşte ca şofer un semn de circulaţie pictat de Dalí.

Nu e doar problema noastră: peste tot în Europa creştină, bisericile au mai puţini clienţi decît cluburile sau benzinăriile. Sufletul mai poate aştepta duminica, cînd e vremea picioarelor să se dezmorţească la ski. Mîntuirea mai stă o dată la rînd, acum am puţină treabă pe net. Calea cea dreaptă nu mai are nevoie de altceva decît de ultimul Beigbeder sau cum îl cheamă pe autorul acela amoral şi poate tocmai de aceea foarte la modă. Iar iluminarea se rezolvă imediat, cu două reflectoare puse pe starletele momentului: iată Omul!

Acum cîteva săptămîni vă povesteam că nu vreau să-mi trimit copiii la şcoală pentru ora de religie: mă pot ocupa şi singur de asta, mai ales că religia (ca orice teorie nedemonstrată) are nevoie să fie servită cu o doză sănătoasă de scepticism. Nu mi-am schimbat părerea în urma înmormîntării, însă acum cred că, dincolo de religie, există în instituţia care se ocupă cu asta şi nişte oameni de bună calitate.

Pe ei îi salut, ca pe un produs reuşit al evoluţiei naturale. Trăiască Darwin, şi Dumnezeu să-l ierte!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

O lecţie despre mondializare la Tîrgul Ţăranului

● *„Luaţi de gustaţi, e făcută cu mîna noastră!" – îşi laudă marfa un cuplu de „brînzari" de pe lîngă Bran.*

● *„Sigur voi aţi făcut-o?" – se interesează o doamnă sceptică.*

● *„Vai de mine, doamnă, avem şi poze!" – se apără ciobanul.*

Avem şi poze... În faţa acestei „probe" irefutabile mă întreb, deodată, ce importanţă are, de fapt, acest lucru altminteri de bun-simţ? Sîntem într-un tîrg, unde nişte ţărani îşi vînd marfa, evident produsă de ei, că d'aia sînt ţărani. *Las' că ştim noi!* – parcă o aud pe doamna sceptică. Şi realizez că are dreptate: cîţi „ţărani" nu vînd în prezent „roşii turceşti" venite Dumnezeu ştie de unde şi cîte dintre produsele pe care le cumpărăm în mod curent mai au un „chip"? Poate că asta caută cumpărătorii într-un astfel de tîrg de „produse tradiţionale": un soi de comerţ cu faţă umană...

Mă aşez la o ciorbă şi merg mai departe pe firul acestui gînd. Am sentimentul clar că e ceva mai mult în el. Îmi aduc aminte brusc de expresia genială a lui Claude Fishler: *o-biect comestibil neidentificat*. Trăim, de fapt, printre (şi cu!) astfel de OZN-uri alimentare, fără trecut şi fără proveniență, despre care, cu cît sînt mai strict controlate în ceea ce priveşte „trasabilitatea", cu atît ştim mai puţin cine şi ce se află în spatele lor. Sînt la fel de anonime ca un funcţionar public corect în spatele ghişeului său: nu ştii cine e şi nu te interesează dacă mîine o să fie un altul, cîtă vreme „serviciul" rămîne mereu acelaşi. Raţionalitatea birocratică a modernităţii a ajuns şi în farfuria fiecăruia dintre noi!

Implicaţiile nu sînt de neglijat. „Spune-mi ce mănînci ca să-ţi spun cine eşti!" – afirma Brian de Savarin, cu mult timp în urmă. Claude Fischler porneşte de la această constatare devenită banală, pentru a o aduce la zi: „a încorpora un aliment înseamnă, atît în plan real cît şi imaginar, să încorporezi totalitatea sau o parte a proprietăţilor sale: devenim ceea ce mîncăm. Din acest principiu al construcţiei mîncătorului prin alimentul mîncat se poate deduce necesitatea vitală de a identifica alimentele. Or, dacă nu ştim ceea ce mîncăm, nu devine oare dificil nu numai să ştim ceea ce vom deveni, dar şi ceea ce sîntem?". Dacă adăugăm la aceasta faptul că omul este un omnivor care se hrăneşte cu alimente şi imaginar, problema devine de-a dreptul ontologică!

Întorcîndu-mă la Tîrgul Ţăranului, mă uit cu alţi ochi la publicul care se plimbă printre tarabe: oare ce i-a făcut să vină aici, ce-i mînă pe ei în luptă? Doar nevoile casnice curente? Mulţi aşa ar răspunde, probabil, la o primă întrebare. La o a doua, ar adăuga, probabil, o serie de fantasme personale legate de copilărie, bunici, satul-idee etc. Sînt explicaţii de simţ comun, dar antropologia – ne spune Michael Herzfeld – începe acolo unde se opreşte simţul comun. Întrebarea trebuie deci reformulată: de ce această cerinţă de produse tradiţionale/locale aflată în creştere exponenţială? Sau, în termeni mai economici, *de ce a devenit tradiţia valoare adăugată?*

Tradiţiile nu sînt un mesaj dinspre trecut, ci o căutare dinspre prezent – afirma Jean Pouillon în urmă cu peste treizeci de ani. Răspunsul trebuie căutat aşadar în prezent. Cărei nevoi a societăţilor postmoderne îi corespunde deci această goană după produse tradiţionale şi locale?

Această nevoie crescîndă trebuie pusă în legătură cu „fluiditatea" cadrelor spaţio-temporale ale identităţii omului societăţilor post-industriale/moderne – ne sugerează nenumăraţi specialişti. Societăţile (post)industriale „asociază consubstanţial creşterea, raţionalitatea şi productivitatea cu suprimarea oricărui suport de înrădăcinare şi sedentaritate" (Berard şi Marchenay). În prezent, Bertrand Hervieu vorbeşte chiar despre *„terroir déraciné"*. Totul este de-localizat şi „prezentificat", fără servituţi faţă de o comunitate sau o istorie locale. De aici provin deci, se pare, nostalgiile compensatorii şi reparatorii ale „re-localizării" şi reancorării în timp/durată: actele de patrimonializare a „tradiţiilor" îşi trag vitalitatea din faptul că „alimentează toate nostalgiile pe care le generează o lume care dispare şi nu mai asigură un minim vital de relaţie simbolică" – afirmă un cercetător francez. Piaţa produselor locale/tradiţionale este, bineînţeles, o piaţă, una alternativă, care răspunde şi conştientizării riscurilor ecologice, nevoilor de dezvoltare locală şi revitalizare comunitară etc., dar este şi o piaţă care răspunde unor cereri „identitare", de re-aşezare a omului modern – fie şi „prin procură" – în cadre spaţio-temporale imaginabile, „cu chip uman", pe care Piaţa le-a dizolvat. Recursul la tradiţional/local pare să fie deci o practică alternativă de piaţă care se hrăneşte din fantasme identitare reactive la piaţă. În acest spaţiu, „ritul şi magia îi leagă pe cei care cred, iar brandul pe cei care nu cred" – conchide, sarcastic, Fernandez-Armesto.

Ciobanul meu din Tîrgul Ţăranului ştia deci, instinctiv măcar, cum se vînd tradiţiile, astfel încît să satisfacă fantasmele profunde ale cumpărătorilor...

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Miercuri, 1 aprilie, ora 18.00
va avea loc conferinţa

Ce este acea o "pleaşcă"?

Despre noroc şi virtute
la Machiavelli şi Montaigne

susţinută de

Toader Paleologu

Ministrul Culturii, Cultelor şi Patrimoniului Naţional

Institutul Cultural Român
Aleea Alexandru 38, sector 1, Bucureşti

Parteneri media:
DILEMA VECHE · Radio România Cultural · rfi · CotidianulRomânesc.ro

PUBLICITATE

ATLAS DE MITOCĂNIE URBANĂ

BĂDĂRANUL DE CINEMATOGRAF

Pelicula bipedo retardus

Posesor al unui IQ deloc ridicat, acest exemplar umblă în haită, însoţit de cele mai multe ori de câte o femelă platinată, eventual botoxată. Indiferent de filmul rulat, va comenta întotdeauna cu voce tare câte o fază, asta dacă nu e prea ocupat să vorbească la mobil.

WWW.ELIBERADIO.RO/ANTIMITOCANIE

DACĂ AI FOST DERANJAT DE COMPORTAMENTUL LOR, POVESTEŞTE-NE LA ANTIMITOCANIE@ELIBERADIO.RO!

RADIO GUERRILLA
ELIBERADIO

PROPAGANDA

Andrei PIPPIDI

SOS București

Abominabilul inimaginabil

Chiar dacă arhitecții știau ceva despre acest proiect, informația nu răzbise în afara comunității profesionale, sau cine mai era la curent păstra tăcerea, după legea mafiei. Numai zilele trecute am aflat despre intenția de a deschide în București un spațiu de construcție atît de larg încît ar putea fi comparat cu efectul unei bombe ca la Dresda după ce a trecut Royal Air Force.

O reclamă a biroului de arhitectură Zaha Hadid din Londra anunță că, în capitala țării noastre, la vest de Piața Romană, urmează să se elibereze un teren de o sută de mii de metri pătrați! Amplasamentul se întinde de la răspîntia străzilor Dorobanți și Mihai Eminescu pînă în strada General Broșteanu, unde, pe o suprafață de 34.000 m^2, se va ridica un hotel de cinci stele, cu restaurante, un cazinou și un centru de conferințe, pe cînd alte apartamente luxoase ar ocupa încă 35.000 m^2. Aceeași pagină prezintă și imagini virtuale ale unui turn falusoid de sticlă, fațetat ca un diamant, cu înălțimea de 200 de metri.

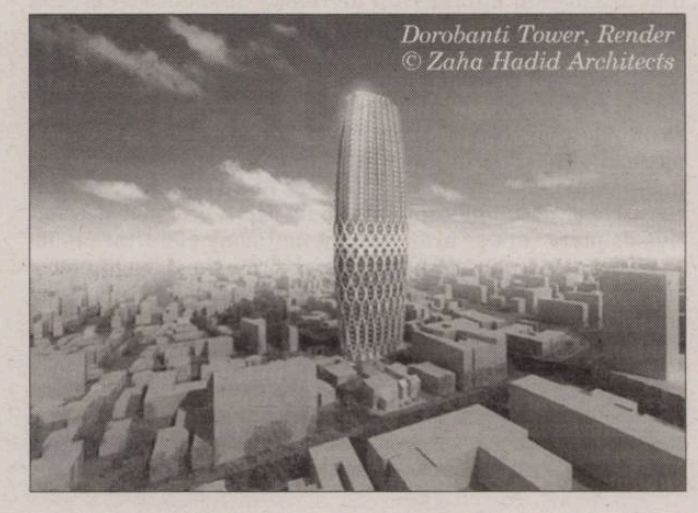
Dorobanti Tower, Render © Zaha Hadid Architects

Informațiile acestea mi-au parvenit pe blogul http://www.hasnas.com/jurnal/, adresă unde se pot găsi, sub titlul „O construcție demență într-un oraș scăpat din frîu", date despre turnul proiectat de firma Zaha Hadid. Totodată, la 29 ianuarie trecut, *România liberă* a semnalat unele tratative cu acea firmă în care este implicat Smartown Investments, adică investitorul care a încercat să se înfigă la intersecția Dorobanți-Eminescu. Planul data din iunie 2008 și a eșuat din cauza rezistenței doctorului Țovaru, proprietarul din str. Eminescu 34. Alte două case pe care investitorul pusese mîna, Dorobanți 16 și Eminescu 29, au fost proclamate monumente istorice, deci inatacabile, de către Comisia Națională, care a intervenit la timp. Smartown Investments a bătut în retragere, declarînd că n-avea intenția de a aduce la îndeplinire ambițiosul proiect. Despre acesta nu știam atunci decît că e vorba de un hotel de lux, ca multe altele care au apărut în ultima vreme în București. Se pare însă că un episod petrecut chiar acum un an, la 3 martie 2008, cînd arhitectul Machedon a adus la cunoștința Senatului Universității de Arhitectură proiectul de a ridica în același loc un turn de „o sută sau două de metri", are legătură cu aceleași negocieri. Deosebirea este doar că, în actele celor două imobile care au fost între timp clasate, nu figurează ca proprietar Smartown Investments, ci SC Rubin Gold 2004 SRL. Nu pot duce mai departe ancheta; nu sînt ziarist de investigație cu un deget între filele Registrului Comerțului.

Dar, dăunăzi, am avut ocazia să descopăr într-o revistă glossy un articol de propagandă pentru Zaha Hadid Architecture and Design. Revista este *Insight,* TAROM o pune în buzunarul fiecărui scaun din avioanele sale și, fiindcă scria pe copertă „exemplarul dumneavoastră", am luat-o acasă s-o studiez. Ce am aflat de acolo? Că dna Hadid, născută la Bagdad acum 58 de ani, a studiat matematica la Beirut și că doar mai tîrziu s-a consacrat arhitecturii, făcînd în Marea Britanie o carieră încununată cu un prestigios premiu. E adevărat că primele ei lucrări sînt „acum desfigurate ori pur și simplu demolate": de pildă, o stație de pompieri a fost considerată „nepotrivită cu destinația sa funcțională și transformată într-un muzeu al scaunelor". Descrierea altor opere ale doamnei, printre care un turn de 147 metri (pe marginea unei autostrăzi din Franța), nu prea e încurajatoare: un cub masiv la Cincinnati, la Wolfsburg clădirea are „o dinamică desfășurată pe orizontală, ca și cum ar rupe-o la fugă", silueta universității la Barcelona „pare un pachet de cărți de joc amestecate", iar un muzeu în Vilnius arată ca „o prăjitură care s-a topit la soare". Deși Londra nu i-a acordat încă succesul rîvnit, Zaha Hadid continuă să spere că i se va încredința o comandă de mari proporții în zona docurilor Tamisei, care, în ultimii ani, a cunoscut o dezvoltare impetuoasă. „Statul ar trebui să investească în arhitectură" este concluzia.

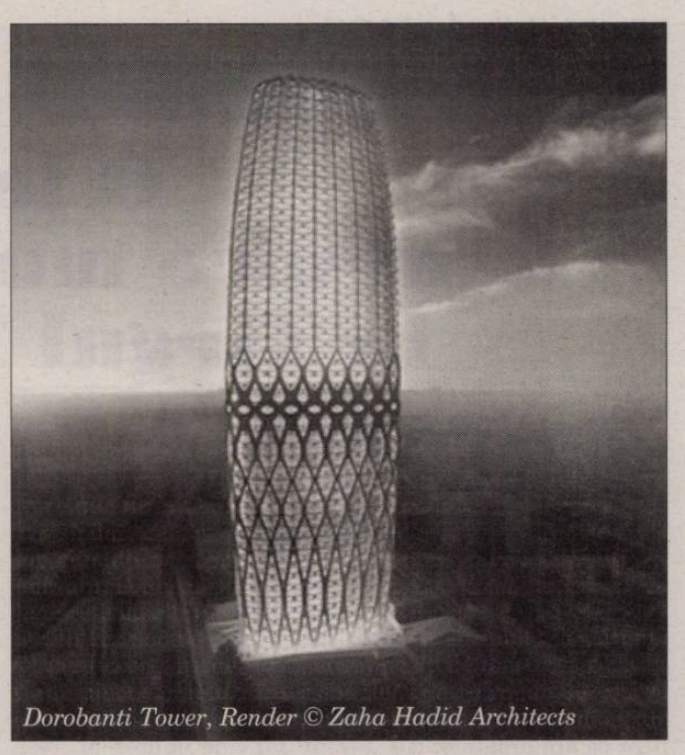
Dorobanti Tower, Render © Zaha Hadid Architects

De aici rezultă două lucruri. Mai întîi, impactul produs asupra peisajului urban tradițional, „fără a privi înapoi la ceea ce există", este un efect urmărit cu tot dinadinsul de „strălucita arhitectă". O breșă de proporții colosale în țesătura centrului bucureștean s-a mai făcut o dată. Avem în vedere încă o Casă a Poporului? Apoi, faptul că în revista TAROM a fost introdus un elogiu entuziast al acestei concepții, încurajînd indirect la o relație cu firma londoneză, sugerează complicități subterane și periculoase. Oricum, cît e criză, o să ne lase în pace.

PUBLICITATE

Texte și opinii de: ● *Dan C. MIHĂILESCU (critic literar)* ● *Mihai PENESCU (președintele Uniunii Editorilor din România)* ● *Șerban RADU (manager librariile Cărturești)* ● *Bogdan-Alexandru STĂNESCU (critic literar)* ● *Constantin VICĂ (eseist)* ● *LUCIA T. (www.terorista.ro)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Simona SORA*

Democrația cititului

Dacă vorbești cu un scriitor, un critic sau un jurnalist din zona culturală, criza pomenită tot mai des și în legătură cu zona culturii scrise ar putea să pară un moft, o marotă numai bună de mutat atenția în altă parte, ultima resursă a unui comerț în căutare de impulsuri catastrofice. Dacă ai însă precauția să-ți cauți interlocutorii și în zona propriu-zisă a industriei cărții, cifrele, statisticile, realitatea pură și dură te-ar putea pune serios pe gînduri. Cel puțin, pe mine m-au cam pus.

Săptămîna trecută, cînd acest dosar (mai mult despre cititul cărților decît despre căderea liberă a industriei cărții) era deja conturat, a avut loc o întîlnire a profesioniștilor din domeniul editorial, organizată de Uniunea Editorilor din România și intitulată „Cu cărțile pe masă". Cifrele avansate la această primă dezbatere ar fi zdruncinat retorica oricărui optimist: „vînzările de carte în ianuarie și februarie 2009 au scăzut cu aproape 30%, editurile au disponibilizat 10-20% din personal și și-au diminuat planurile editoriale cu procente între 25-40%. Barometrul cultural cel mai recent (2006) arată că interesul pentru lectură al populației a scăzut continuu și s-a diminuat permanent numărul celor care achiziționează sau care împrumută cărți. Doar 45% dintre orășeni și mai puțin de 20% dintre locuitorii satelor și ai comunelor au citit măcar o carte pe an. Numai 15% dintre români achiziționează mai mult de 5 cărți pe an și este trist că peste 60% dintre elevi nu citesc nici o carte în afara manualelor școlare". Ce-ar fi de făcut, diagnosticul odată pus? Și cine ar trebui să facă ce e de făcut? Într-un articol publicat recent, Stephen L. Carter, autorul romanului The Emperor of Ocean Park, *spunea răspicat un lucru mai puțin evident pentru unii: „Cărțile sînt esențiale pentru democrație. Democrația, în forma ei modernă, vine din ideea de (în)scris. Cînd aceste înscrisuri nu vor mai semnala ideea de permanență și eternitate, vom vedea cu ochii noștri declinul conceptului de democrație și înlocuirea lui cu altceva. Va fi acest altceva mai bun sau mai rău? Iată o bună idee pentru o carte". Să vedem însă cine va mai publica această carte pe suport tradițional și cine o va mai traduce în alte limbi, cînd, nu-i așa, toată lumea știe azi* englezește, *fără profesor... (**S. S.**)*

Dan C. MIHĂILESCU

Aspiratorul de nevroze

Îmi pare rău pentru (așteptările?) dumneavoastră, dar nu am vocația crizei. Mi-e naturelul euforic, nu disforic și sînt alergic la crizism, mai ales cînd este otrăvitor indus de mass-media.

Am scris nu o dată în favoarea crizei la români. La noi, singurul element cu potențial catalizator etnopsihologic e catastrofa naturală. Numai necazul ne îmbunează și ne frăgezește, numai primejdia ne împieptoșează, numai anormalitatea ne rînduiește. Abia criza (vremurile amare, „timpul naspa", *dürftiger Zeit*-ul) are darul să ne scoată vremelnic din lehamitea atotrisipitoare, ne responsabilizează, ne cenzurează delirul consumist, jemanfișismul istoric, sictirul moral și iresponsabilitatea civică.

Recunosc, de cîteva luni, pe unde merg adun ca magnetul șuvoaie de pilitură de fier – falimente, licențieri în masă, excelente reviste culturale scoase din lumea tiparului și exilate online, amenințări financiare, viitor incert ș.a.m.d. – totul soldat cu depresii, nevroze, psihoze, divorțuri, fatalism colectiv, impulsuri suicidare sau, dimpotrivă, noi elanuri pentru dictatura sindicală.

Și totuși, pentru lumea culturală (singura pe care o cunosc în detalii) criza este încă departe, în ciuda hipersensibilității, a predispoziției depresive, nesiguranței și dependenței generale. Marile instituții culturale, precum MCC sau ICR, și-au văzut perpetuate și mărite bugetele, USR plutește bine, teatrele anunță festivaluri, premiere, turnee, la tîrgurile de carte se raportează constant cifre de vînzări tot mai mari, sîntem traduși tot mai mult, mai bine, mai variat și-n locuri tot mai neașteptate, apar biblio-fenomene spectaculoase precum seria cărților de la *Adevărul,* după binevenita inițiativă a *Cotidianului,* filmele ne sînt premiate-n Europa, scriitorii, artiștii ne sînt invitați tot mai des și mai eficient targhetat în străinătate, crește încet, dar sigur numărul galeriilor de artă în București, dar și în provincie (unde crește și mecenatul, trecînd tot mai hotărît de la capriciul clientelar-amical-politic la competență, concurență, profesionalism), lansările de carte și vernisajele sînt tot mai atent, mai complex, mai *meseriaș* lucrate, apar cenacluri noi, precum cel de la Muzeul Literaturii, lumea librăriilor se dezvoltă în sfînta concurență care face deliciul și folosul cititorilor (vezi Diverta la „Eva" *vs* fermecătoarea exfoliere a Cărtureștilor de vizavi) etc.

În plus, lumea culturală de nișă (iată un subiect incitant, cred, pentru un viitor număr al *Dilemei vechi)* se diversifică, se întărește și își antrenează anticorpii pentru gherila mentală direct proporțional cu instinctualitatea televizată, animalitatea stradală, grobianismul invaziv, mîzga politicianistă. Apar tot mai multe inițiative în lumea școlară, a ONG-urilor, a mediilor de informare, a organizațiilor profesionale, axate pe nevoia de cultură, pe setea de lectură, pe atragerea publicului preșcolar către carte, teatru, coregrafie, pe apărarea patrimoniului. Apar fundații și organizații care organizează conferințe despre istoria Bucureștilor, finanțează studii, statistici, inițiative civice, proiecte arhitecturale ș.a. Ba încă, apar, slavă Domnului, cluburi de idei sau de lectură, oarecum în strălucitoarea tradiție a saloanelor culturale de-acum cîteva veacuri, ori a șezătorilor noastre din vremurile iorghisto-gustiene. Oameni de diferite vîrste și profesii, animați de bucuria comuniunii, exasperați de urîtul cotidian și dizarmonia cvasigenerală, coagulați de cîte un mecena concitadin – persoană sau instituție – cu dare de mînă, gusturi artistice și apetit pentru taclaua intelectuală, invită lunar scriitori exclusiv „de amorul artei", cum se spunea, cu dulce maliție, mai demult. Pe 12 martie, bunăoară, am fost invitat la Bacău de doamnele din clubul „Dialoguri culturale" (după Gabriela Adameșteanu, Ana Blandiana și Romulus Rusan, Stelian Tănase ș.a.), cu care am convorbit vreo două ceasuri despre – fireste! – „La ce bun lectura în vremuri amare". Totul sub auspiciile – cui credeți? – unei grupări de firme numite „Agricola Internațional", grațios și eficient puse în „scenă" de două doamne împătimite de lectură – Elena Bulai și Tatiana Cimpoeșu.

Dacă e să vorbim cu îngrijorare despre criză în cultură (lectura, în speță), nu atît la nivelul instituțional, al politicilor culturale, avem de insistat, ci în sfera creatorilor și lumea cititorilor. În dezorientarea, mercantilismul, conștiința maladivă a celor dintîi – alterați de minimalism, deprimism, declinism, mizerabilism – și debusolarea, plictisul, senzația de vid, frig și pustiu a celorlalți. Unei cereri de feeling, poveste mustoasă, personaje puternic și tensionat conturate i se răspunde cu confesiuni seci, monomaniacale, cu euri de carton, devieri morale și sexuale, de parcă străvechea legătură scriitor-cititor n-ar mai fi una benefic și reciproc sentimentală, ci una exclusiv sadomasochistă. Sigur, o să spuneți, cu dreptate, că există scrieri pentru toate gusturile și că, dacă te-ai format pe Stendhal, Tolstoi, Hesse, Dostoievski și Yourcenar, nu te obligă nimeni să răcnești prin Henry Miller, Anaïs Nin, Houellebecq sau Charles Bukowski. Fapt e că presiunea copleșitoare a cotidianului, asociată cu campaniile mediatice tot mai agresive, ori mai subtile, pentru înscrierea unei noi apariții editoriale în strategii complexe, totul cuplat cu viciile criticii literare (aservirea editorială a recenzenților de întîmpinare, malformarea conștiinței receptoare, cultivarea partizană a prezentului în dauna tradiției literare ș.a.) îl fac pe cititor nu doar dependent de colțul publicitar de gazetă, dar și captiv modelor, „fițelor" orei, total aburit și tot mai îndepărtat de Lecția marilor școli narative (mă limitez la roman ca fiind genul popular prin excelență).

Cu prilejul diverselor întîlniri cu cititorii am pus mereu, între altele, această întrebare : presupunînd că vă cunoașteți firea, opțiunile și așteptările, către ce manieră epică vă îndreptați cu precădere? Vă atrage, adică, Școala rusă, cea britanic-americană, germană sau cea franceză a romanului? Căutați abisalitate, metafizică, psihologism, teme filozofice, religioase sau caractere puternice, relații sentimentale pasionale, alambicate? Vreți realism, frescă socială, saga familială, intrigi palpitante și rezolvări violente sau, dimpotrivă, parabolă morală, eseism confesiv, învolburări lirice ș.a.m.d.? Am văzut cu surprindere că oamenii rareori și-au îngăduit răgazul de a-și analiza fibra receptoare. Nu doar că, deși știu ce vor, nu știu unde să caute, dar nu reușesc să-și înscrie preferințele în constelații stilistice, tematice, psihologice. Cînd spui că te-au cîștigat *Winnetou* și *Papillon,* nu prea ai ce să cauți la Kafka, Joyce ori Musil. Cînd ești fermecat de Bulgakov, Gogol și Cehov, nu știu dacă merită ca, din snobism sau mimetism congener, să fugi spre Kerouac sau Amélie Nothomb. Iar dacă vezi că te simți bine cu Amos Oz, Haruki Murakami, Zadie Smith și chiar Ian McEwan sau Pamuk, la ce bun să te amăgești că vei face priză la Pascal Bruckner?

Mă rog, e limpede că, în vremuri amare, lectura este cel mai sigur și mai ieftin aspirator de depresii. Dacă ajungi să-ți diagnostichezi răul, te poți îndrepta către recitirea cărților care te-au format și fermecat în adolescență, ori cu care te-ai luptat degeaba atunci, însă presimți că te pot ajuta acum. Te poți orienta exclusiv către hobby-uri, eliminînd fadele lecturi obligatorii în favoarea celor care-ți umplu folositor *loisir*-ul: turism cultural, exotism, grădinărit, ceremonii culinare, biografii celebre, povești de succes. Te poți roti cu 180 de grade și să treci de la filozofia care nu-ți mai spune nimic înspre istorie, *policier* sau note de drum. Dacă seriozitatea te apasă, te poți descrunta citind cărți motivaționale, istorii orale, sociale, profesionale etc. Iar dacă simți că „traversezi un pustiu sufletesc" – cum îmi scriu tot mai mulți cititori – cred că leacul cel mai bun e să te afunzi o vreme în marea memorialistică și-n marii moraliști ai lumii. Vei vedea numaidecît că „toate-s vechi și nouă toate", că nu există temperament, destin, boală sufletească și stare de spirit care să nu fi fost trăită, gîndită și vindecată cîndva, într-un fel sau altul. Orice pagină din sufism și isihasm, ca și din linia Marc Aureliu-Seneca-Pascal-Montaigne-Chamfort-Cioran e de ajuns ca să te așeze la răscruce și să-ți arate – dacă nu neapărat direcția și leacul – în orice caz calea către buna resemnare.

Oricum, fie că o faci ca evadare ludică sau terapie afectivă, utilitar sau hedonist, ca informare ori *passe-temps,* că o prizezi emoțional, pedagogic, sporadic sau constant, lectura rămîne cea mai bună, sigură și îngăduitoare punte către malul celălalt, acolo unde speri să-ți afli alinarea (de nu chiar vindecarea) și rostul. ■

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 26 martie la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

„Cu cărţile pe masă“

– interviu cu Mihai PENESCU, preşedintele Uniunii Editorilor din România –

22 de milioane de „cititori“

Într-un preambul la dezbaterile trimestriale pe care le-aţi iniţiat la UER, vorbiţi despre criza permanentă, la nivel statistic, a culturii scrise româneşti din ultimii 20 de ani. De ce credeţi că, dinspre consumatori/cititori, pînă nu demult producţia de carte era văzută ca debordantă, inflaţionistă?

Cred că este un reflex naţional. Noi de 20 de ani, indiferent de domeniu, vorbim de criză sau de tranziţie, în general de factori exteriori care ne afectează viaţa şi performanţele, care altfel, sigur că da, într-o lume mai bună, ar fi, bineînţeles, excepţionale. Eu cred că sîntem un popor provincial prin izolare, izolarea impusă de 50 de ani de comunism şi 20 de ani de convalescenţă după această boală grea. Probabil că organismul are nevoie de schimbarea tuturor celulelor pentru o vindecare completă, şi asta cere timp. Cere timp, de asemenea, şi procesul de reconectare la viaţa cotidiană europeană şi internaţională. Industria cărţii, apetitul pentru lectură, pentru informare, pentru educaţie sînt părţi sau comportamente ale acestui organism aflat în convalescenţă. Noi numim această transformare criză, deşi poate că ar trebui s-o numim progres. Nemulţumirea se datorează, cred, lentorii cu care ne însănătoşim ca naţie. Şi aici nemulţumirea este îndreptăţită, pentru că nu beneficiem de proceduri medicale moderne, ci aşteptăm vindecarea pe cale naturală, ca în sălbăticie, şi atunci ne ameliorăm suferinţa prin văicăreli. Avem 22 de milioane de „cititori“, dintre care 50% nu au acces la carte – vezi mediul rural – iar 70% nu citesc nici o carte pe an. O fracţiune mare din absolvenţii de gimnaziu nu sînt capabili să înţeleagă un text. În Olanda se cumpără opt cărţi pe cap de locuitor, în România se cumpără o carte pe cap de locuitor. În Germania se publică 80.000 de titluri noi pe an, iar în România se publică maximum 8000 de titluri pe an. Despre faptul că unii cititori percep o producţie de carte debordantă sau, şi mai rău, inflaţionistă, eu nu am auzit. Dar nu mă mir, sigur că poate exista această percepţie ca unul dintre miile de efecte secundare ale convalescenţei de care vorbeam. Cunosc persoane din guvernele succesive ale României care „percepeau“ prea multe manuale de matematică.

Esenţa crizei: neîncrederea

UER a pus la dispoziţia mass-media cifre: „vînzările de carte în ianuarie şi februarie 2009 au scăzut cu aproape 30%, editurile au disponibilizat 10-20% din personal şi şi-au diminuat planurile editoriale cu procente între 25-40%“. Unde credeţi (din planurile pe termen scurt) că se va opri căderea?

Sigur, m-aţi prins, nu ştiu. Este adevărat că, deşi nu ştiu răspunsul, îmi pun şi eu această întrebare zilnic, pentru că sînt foarte ataşat de editura pe care am construit-o şi n-aş vrea să se evapore. Eu consider că, în mare măsură, industria cărţii este victima colaterală a emoţiei create pe ecranele color. În România nu se poate spune că bugetul unei familii, statistic vorbind, este afectat de cheltuielile cu achiziţia de carte. Nu cred că sînt multe familii în România, în situaţia de a spune – stop! Cheltuim prea mulţi bani pe cărţi, trebuie să ne abţinem în următoarele 12 luni. Oamenii, pur şi simplu, cheltuiesc mai puţin, sub influenţa fricii de un viitor sumbru, iar cărţile nu sînt pe lista lor de priorităţi. Nu vreau să se înţeleagă că eu susţin că nu există o criză reală. Dimpotrivă, criza este majoră, dar ea trebuie tratată, nu strigată. Cel mai mare rău care se poate face în această situaţie economică este generarea de neîncredere. Neîncrederea este chiar esenţa acestei crize. Ea se poate combate cu veşti bune. Întotdeauna există insule neafectate de unde poate apărea regenerarea. Ele trebuie găsite, încurajate şi promovate. Pare logic ca durata crizei să fie mult redusă de viteza de circulaţie a informaţiei.

„Alipirea în verde a lui Slavici cu Papillon“

Vorbiţi despre mai multe paradoxuri care bulversează producţia şi distribuţia cărţii. Sînt particularităţi româneşti, „aranjamente“ de criză?

Industria cărţii din România este departe de a fi o industrie modernă, în pas cu timpurile europene. Lipsesc verigi întregi din industrie, cum ar fi marii angrosişti de carte, dar şi lucruri mărunte, cum ar fi un calculator în librărie cu un mic soft de gestiune. Industria cărţii nu face notă discordantă cu restul ţării. Dacă în învăţămînt priorităţile sînt pereţii şi WC-urile, la fel şi în librării avem nevoie de rafturi moderne şi de un iluminat adecvat. Nu avem spaţiu acum nici măcar să inventariem problemele de pe lanţul autor – editură – tipografie – librărie – cumpărător. Sau canalele paralele, de tipul agenţie literară, club de carte, vînzare online etc. Avem o industrie primitivă şi cu atît mai vulnerabilă în faţa crizei. De ce sîntem aici? Din cauza unei subfinanţări cronice şi a lipsei de *know how*. Printre particularităţile româneşti de dată mai recentă intră şi succesul aşa-numitelor ediţii de chioşc. Este vorba despre acea parte a presei care, în disperarea de a-şi menţine influenţa asupra unui public oarecare, oferă cărţi cadou, pe lîngă maşini, discuri sau apartamente. E minunat să vezi cum alipirea în verde a lui Slavici cu *Papillon* şi *Shogun* se numeşte proiect cultural. Astfel de fenomene, care pot părea paradoxale, de fapt, se potrivesc perfect cu inversarea de valori şi lipsa de repere. Tehnic vorbind, asta înseamnă să nu ai o economie de piaţă funcţională. Editurile, nişte societăţi comerciale fragile din punct de vedere economic, sînt lipsite de apărare în faţa unor atacuri neloiale.

Credeţi că planul anticriză în cultura scrisă ar putea începe cu o lege unică în domeniu?

Teoretic există o lege a cărţii. Cum spunea un clasic în viaţă, „la noi e disciplină, dar nu se respectă“. Aşa şi cu această lege. Are părţi complet inoperante, iar restul nu se respectă. Criza trebuie tratată rapid, nu prin legi. După mine, o lege trebuie gîndită pe termen lung şi foarte lung. Or, noi sperăm ca această criză să nu aibă astfel de durate. În plus, criza este o stare excepţională şi n-ar trebui să mai facem legi pentru excepţii.

Există un Centru Naţional al Cărţii care a făcut multe lucruri bune pînă acum. De ce propuneţi un Centru Naţional al Culturii scrise?

Pînă la întrebarea dvs. nu ştiam că există un Centru Naţional al Cărţii, şi cu atît mai puţin despre faptele sale bune. M-am interesat, aveţi dreptate, există. Eu conduc o

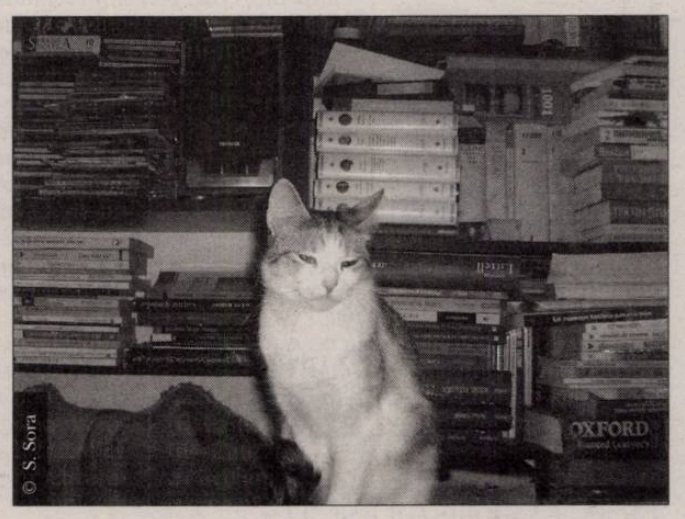

editură de 18 ani şi sînt preşedintele unei asociaţii importante de editori, de 15 ani, şi totuşi se dovedeşte că sînt un ignorant. Cred că am trăit în universuri paralele. Industria cărţii este în alt loc decît Centrul Naţional al Cărţii. Sîntem doar contemporani. Asta nu înseamnă că sînt un susţinător al ideii cu Centrul Naţional al Culturii scrise. De fapt, după părerea mea, iniţiativa nu este decît o încercare de a înlocui un grup cu altul. Eu nu sînt adeptul unor astfel de politici. Alţii au făcut propunerea la care s-a întîmplat să asist. Eu nu cred că România are vocaţia instituţiilor. Mai trebuie să ne şlefuim. Deocamdată, orice instituţie am înfiinţa va fi imediat acaparată de un grupuşor de spirite înrudite. Etapa aia cu personalităţi independente vine mai tîrziu pe scara istoriei.

Coordonare şi ajutor de stat

Cum vedeţi campaniile naţionale de stimulare a lecturii? Ce-ar putea face statul, sponsorii, revistele culturale, pentru aceste campanii?

Nu e uşor. Şi asta pentru că sîntem pe un teren viran. Nu ai de ce să te agăţi, nu ai un capăt de fir, nu ai repere. Cred că primul pas ar trebui să se concentreze pe coordonare. Iar noi stăm prost la capitolul ăsta. Ar trebui să colaboreze sistemul educaţional, mijloacele de informare, mediile culturale, instituţiile de profil – adică biblioteci, librării, Uniunea Scriitorilor, editurile, teatrele etc. Nu e suficient să le spui oamenilor că cititul este *cool*. Trebuie să le arăţi concret un avantaj imediat. Cineva mi-a spus un lucru ameţitor după cîţiva ani trăiţi în America: dom'ne, acolo, ăia, dacă mai citeşti o carte, îţi mai dau 100 de dolari la salariu. Cred că de aia în America se vînd 10 cărţi pe cap de locuitor. Dacă cineva îşi asumă coordonarea, se pot face multe lucruri cu impact. De la promovarea în şcoli, la întîlniri de lectură cu autorii, la donaţii de carte, la concursuri, jocuri, emisiuni TV, rubrici dedicate în reviste, evenimente itinerante şi multe alte idei minunate care pot veni dintr-o colaborare deschisă între atîtea instituţii. În fond, nu există nici un domeniu al vieţii umane care să nu aibă în spate o categorie de cărţi dedicate. Pentru fiecare în parte se poate imagina un mod de a demonstra utilitatea unei cărţi – de la grădinărit, la cărţile pentru copii, la literatură şi aşa mai departe. Iar după ce ai demonstrat utilitatea, trebuie să asiguri şi accesul real la carte. Şi aici trebuie să intervină statul şi să doteze corespunzător toate categoriile de biblioteci şi să sprijine un sistem de difuzare a cărţii în mediul rural. Se poate folosi comanda online dacă aceasta ar fi dublată de un sistem de distribuţie ieftin şi eficient. Şi mai sînt şi alte soluţii.

Ce aşteptaţi de la ciclul de dezbateri „Cu cărţile pe masă“?

Sîntem în era comunicării. Încercăm să ne facem auziţi. Noi, editorii, am fost în general foarte discreţi, şi asta ne-a dezavantajat. Reprezentăm o industrie românească în proporţie de peste 90%, cu un impact fundamental asupra sănătăţii mintale a naţiei. Sînt un şofer pasionat, îmi plac maşinile, dar zilele trecute am văzut o ştire care m-a nedumerit şi mi-a dat idei. Uzinele Dacia Renault solicită un ajutor de stat în valoare de 170 de milioane de euro, pentru a traversa criza. M-am interesat şi am aflat că au circa 13.000 de angajaţi. Deci ei solicită 13.000 euro per angajat, ajutor de stat. Eu am 80 de angajaţi, deci dacă ar fi să aplicăm aceeaşi regulă, mi s-ar cuveni peste un milion de euro – ajutor de stat. Dacă voi primi un astfel de ajutor, promit că voi menţine tot personalul şi, în plus, voi dona Bisericii 100.000 de euro ca să vină criza şi anul viitor.

a consemnat Simona SORA

Plan de salvare

„Precum o mulţime de scriitori, mă întreb şi eu cînd Congresul şi administraţia vor propune un plan de salvare pentru industria editorială. Pretutindeni văd un dezastru. Avansările sînt oprite, redactorii concediaţi, publicitatea se află la nivelul de subzistenţă, titluri de bibliografie dipar în neant. Mai mult, spre deosebire de alte domenii pe care Guvernul, în înţelepciunea lui, a ales să le finanţeze, publicarea cărţilor este fundamentală pentru modul de viaţă american.

Cărţile sînt esenţiale pentru democraţie. Nu alfabetizarea, deşi alfabetizarea este importantă. Nu cititul, deşi cititul e minunat. Cărţile prin însăşi prezenţa lor fizică în rafturile bibliotecilor, cărţile prin însăşi existenţa lor în depozite şi în casele noastre. Într-o lume în care cele mai multe lucruri par efemere, ele transmit un mesaj de permanenţă: acela că există idei şi gînduri cu suficientă greutate ca să merite păstrate într-o formă fizică în acelaşi timp costisitoare şi care necesită spaţiu. Iar o carte, odată apărută, nu poate fi schimbată. Autorul care îşi schimbă părerea nu poate să detaşeze nici măcar o pagină.

Cel care citeşte nu citeşte doar cuvîntul lui Dumnezeu; îl şi atinge. Mulţi dintre noi sînt suficient de în vîrstă să-şi amintească vremurile cînd părinţii noştri sărutau Biblia. E greu să-ţi imaginezi aceeaşi formă de atenţie plină de iubire faţă de un ecran de calculator.

Într-o bibliotecă, poţi să stai lîngă un raft de cărţi şi să le mîngîi cotoarele. Poţi să simţi senzaţia fizică, de carte, a ceea ce a fost scris. Numai un cititor lipsit de subtilitate poate să vadă într-o bibliotecă doar un spaţiu pentru informaţie. O bibliotecă este un templu al cărţii. Cînd eliminăm cuvîntul «bibliotecă», aşa cum au făcut-o unele universităţi şi comunităţi, înlocuindu-l cu o vulgaritate de genul «centrul de resurse informaţionale», denigrăm chiar obiectul pe care o bibliotecă se presupune că îl păstrează. Ni se sugerează astfel că nu cartea este importantă; doar conţinutul ei informativ e cel care contează.

E o greşeală. Prin prezenţa şi soliditatea ei, o carte atrage atenţia lumii că există idei care merită păstrate într-o formă ce are greutate şi ocupă un spaţiu; prin însuşirea de a putea fi atinsă, o carte ne arată cît de importantă este implicarea noastră într-o zonă ce ne este exterioară şi ne depăşeşte; stînd într-un raft pe care ne putem odihni şi mîinile, şi ochii, o carte ne arată că putem fi încă uimiţi de o descoperire. Cînd mă aflu într-un anticariat şi ating o primă ediţie dintr-un Thackeray sau Eliot, nu doar absorb informaţie; mă unesc cu generaţiile trecute, atingînd un obiect care se va păstra, în aproape aceeaşi formă, pentru generaţiile viitoare.“

(Stephen L. Carter, *The Daily Beast*)

Bogdan-Alexandru STĂNESCU

Jurnal din anii ciumei

Aşadar, criză... Ce criză? Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu, cînd îmi amintesc frumoşii ani de la ziar, cînd îl aveam şef pe celebrul S.Ţ., îmi trece orice tristeţe legată de tandemul criză-lectură. Lucrurile stăteau cam aşa: şeful primea cărţi din partea editurilor, pe care le prezenta într-o rubrică numită „Cartea în 100 de cuvinte". Alea 100 de cuvinte nu erau altceva decît *copy-paste* după prezentarea editorului. Aducea cele şase cărţi la redacţie lunea, pentru a fi scanate, pînă miercuri, cînd le lua înapoi pentru a le depozita, îmi imaginam eu, într-un fel de peşteră a lui Ali Baba, plină ochi cu tot ce a produs mai bun mintea umană. Cum salariul meu de junior editor nu ajungea pentru a acoperi cele şase cărţi, le dădeam la scanat luni şi, pînă miercuri dimineaţa, începea un adevărat festin-maraton pentru mine: trebuia să le citesc. Se întîmpla cîteodată să nu reuşesc, să mă prindă dom' S.Ţ. cu cea de-a şasea carte la jumătate. N-am cunoscut frustrare mai mare.

Dar hai să dăm timpul şi mai înapoi. Facultate. Sala de lectură. Manualul de ILR în faţă, în ciuda frigului, sudoarea nervoasă se prelinge pe lîngă guler. Aşadar, *veteranus*... mai dă-l dracu' de veteranus. Te duci la dulapul de cote şi ceri *Banii* lui Martin Amis. A doua zi, examen. Cu cinci minute înainte de a intra la oral, realizez că ştiu în amănunt cam cît bea într-o noapte John Self, însă n-am nici o şansă de a lua examenul. În stînga mea, amicul Cristi Poştaru, actualmente *flight attendant* pe Qatar Airlines, încercănat ca un raton, a citit cot la cot cu mine Bioy Casares, *Visînd la eroi* şi *Jurnal din războiul porcului*. Bineînţeles, picăm examenul. Parcă nu era ILR, totuşi. Era altceva. Narcisa Forăscu ne-a picat, deci vorbim despre fonetică. Am tîrît restanţa aia vreo doi ani. Amicul Cristi era fenomenal: purta o bluză lălîie şi, cum avea vreo doi metri de oase deşirate, arăta cam ca un schelet din dansurile macabre. Bluza însă avea un rol precis la „împrumut", în Litere. Schema era clară: la trei cărţi împrumutate, una furată. N-o să uit niciodată cum arăta, cocoşat, cu *Ubu roi*, cărţoiul ăla imens, băgat în pantaloni. Eu eram mai modest, aveam pantalonii plini de poezie. Alea erau vremurile cînd trăiam amîndoi din 150 de mii pe săptămînă, bani din care trebuia să fumăm (eu) şi să ne bem cafelele (tot eu) în barul de la Litere.

Distracţia maximă avea loc întotdeauna cînd Cristi se întorcea din vacanţele petrecute acasă, la Tulcea. Să nu vă imaginaţi că vorbesc despre peşti, zacuşti şi alte asemenea animale. Noooo, imaginaţi-vă că Biblioteca municipală a oraşului-port era extraordinar de dotată. Cristinelu venea cu bunătăţi de ultimă oră. Aşa am citit *Tocaia Grande*, aşa am citit *Arhipelagul Gulag* şi, Dumnezeule!, *The World According to Garp*. Ştiţi voi, seria *mare* de la Univers. De la biblioteca Institutului Goethe, de pe lîngă Paşapoarte, nu prea ne dădea mîna să „împrumutăm": de acolo am citit *Toba de tinichea* şi *Omul fără însuşiri*. Şi mai ţin minte cum ne-am pregătit într-o noapte pentru examenul de LEC, la Avram: Cristi stătea într-o garsonieră pe lîngă Titan, împreună cu pisoiul hiperactiv Schumi. Citeam *Dicţionarul onomastic*, fiecare cîte „o intrare", cu ceai de mentă şi un Schumi care exersa saltul mortal de pe perdea pe dulap, de pe dulap peste noi, de pe noi... Aşa am descoperit Şcoala de la Tîrgovişte. *Via* Tulcea.

Dar hai să dăm timpul şi mai înapoi: liceu. Mă pregăteam să debutez glorios, în *Vlăstare*. Ştiţi voi, Eliade etc. scriam despre *Dumnezeu s-a născut în exil*, eram în clasa a IX-a şi deja aveam la activ două exmatriculări. Am descoperit în biblioteca liceului un tip, Márquez. Macondo m-a potolit, chit că au chemat-o pe mama să dea socoteală pentru absenţele beizadelei. Beizadeaua stătea în bibliotecă. După ore, aveam un itinerar fix: Biblioteca „Sadoveanu" (trei împrumutate, una furată), Biblioteca „Caragiale" (aidoma, deşi aici era mai greu, nu aveam acces la raft – nu ştiţi cît de ingenios te face nevoia), apoi biblioteca de cartier, de pe strada Stoian Militaru... A, şi să nu uit prietenul meu de la taraba de cărţi de lîngă staţia Brâncoveanu, să-i dea Dumnezeu sănătate, care-mi împrumuta sefeuri de la Nemira, peste noapte.

Dar hai să mai derulăm puţin: sîmbătă, abia venit de la şcoală, ploua. Recent pionier al patriei, în prima tranşă, la Casa „Bacovia". Maică-mea, săraca, se îmbracă, îmi lasă de mîncare şi o ia la trap prin zloată, spre partea cealaltă a oraşului, la Bucur Obor, pentru că numai acolo se găseşte *Insula Misterioasă*, numărul lipsă din seria Jules Verne. Beizadeaua avea deja mare experienţă în simularea tuturor bolilor posibile, de la oreion la pneumonie: dimineaţa, cu o oră înainte de a pleca la şcoală, inventariam maladiile, pentru a alege pe cea mai potrivită. Cîştigul? Mama pleca la serviciu, iar eu petreceam toată ziua în pat, cu „Biblioteca pentru Toţi", cu *Legendele Olimpului*, Dumas... *Legendele Olimpului:* un an de zile am citit, recitit, memorat un xerox al volumului cu *Eroii*. Mare mi-a fost bucuria cînd cineva ne-a dat şi *Zeii*. Am descoperit eroii înaintea zeilor.

Aşadar, criză? Am trăit într-o continuă criză de cînd am descoperit cititul. Cînd era cartea, nu erau banii. Cînd erau banii, nu găseam cartea. Acum trăiesc într-un apartament de trei camere inundat de cărţi. Am cărţi în baie, în camera copilului, toţi pereţii sînt îmbrăcaţi de cărţi. Mănînc pe cărţi, am la capul patului vreo zece cărţi în curs de... N-am timp destul. Visul meu cel mai pervers şi secret este să fiu şomer, să mănînc covrigi şi mere şi să citesc iar şi iar cele cîteva mii de volume pe care le am. Asta-i adevărata mea criză. Şi mai cunosc cîţiva oameni ca mine, destul de mulţi încît să nu-mi fac griji pentru soarta cititului, fie că ninge, plouă, pică bănci, se schimbă guverne, iese Vadim preşedinte etc.

„Nu am pornit de la ideea de business"

– interviu cu Şerban RADU, manager al reţelei de librării Cărtureşti –

În ce măsură e afectată industria cărţii, de criza financiară?

Sigur că sîntem afectaţi cu toţii. Vrem, nu vrem, trăim într-o lume în care sîntem conectaţi cu toţii la ce se petrece în jurul nostru. În ceea ce ne priveşte, ştim că o parte dintre clienţii noştri ar putea fi afectaţi de criza financiară: unii dintre ei cîştigă mai puţin şi atunci şi disponibilitatea lor (financiară) de a cumpăra produse non-alimentare (de exemplu, cărţi) ar putea să scadă. Dar nu cred că vor fi scăderi majore de vînzări. Avem nevoie de cărţi, mai ales în această perioadă de criză. Avem nevoie de înţelepciune. Pentru că, într-o asemenea criză, în orice ţi-ai investi timpul sau banii, va aduce mult mai puţin „profit" decît în perioade stabile sau prospere. Singura investiţie sigură într-o asemenea perioadă este aceea în tine însuţi.

Chiar aşa: ce ne recomandaţi să citim acum, în perioadă de criză?

Dacă s-ar citi măcar cărţi precum *Pămîntul este plat*, de Thomas Friedman, *Doctrina Şocului* şi *No Logo* de Naomi Klein, *Lebăda Neagră* de Nassim Taleb, aţi vedea altă calitate a înţelegerii situaţiei, a discursului la TV şi a reacţiilor la criză. Aş mai recomanda *Freakonomics*, cărţile lui Malcolm Gladwell, cărţi despre branding – Wally Olins, de exemplu etc. Lista poate continua – şi acestea sînt doar cărţile oarecum „populare", „digest-uri"."

Cum se aleg produsele care intră în librării? Există nişte criterii?

Miza noastră e să avem cele mai bune creaţii din fiecare domeniu. E foarte multă muncă de cercetare aici, un efort la care participă mai toată echipa Cărtureşti. Chiar dacă avem cea mai largă ofertă nu înseamnă că punem orice pe rafturi. Recunosc, mai există şi rateuri, mai scapă cîteodată cărţi neverificate, cărţi cu anumite lipsuri... Dar comunicăm şi cu clienţii. Norocul nostru e să îi avem drept muşterii pe cititorii cu discernămînt.

Chiar aşa: cine sînt clienţii dvs.?

Mi-e greu să le fac un profil. Dar în mod sigur, sînt oameni cu spirit critic. Evident, ne şi spun ce le place şi ce nu le place la Cărtureşti. Şi ne fac recomandări. Aşa că învăţăm nu doar din cărţi şi din cercetări, ci şi de la clienţii noştri. Acest *feedback* ne e foarte util.

Dacă publicul e atît de inteligent înseamnă că e nevoie şi de librari pe măsură. Cum vă instruiţi personalul?

Nu există o formulă perfectă. Încă nu ştim cum am putea să-i învăţăm pe librari să le facă clienţilor recomandarea perfectă. Dar tindem către asta. Ne dorim să comunicăm cît mai bine aspectele esenţiale despre cărţile noastre. Încercăm să ne alegem colegii în felul acesta. Căutăm oameni cu drag de carte, de bunuri culturale de calitate. Unii dintre ei sînt chiar foşti clienţi de-ai noştri. Sînt oameni care trăiesc printre cărţi, le place să citească şi vor să-i ajute şi pe alţii să descopere. Aş mai adăuga ceva: misiunea librarilor nu e să vîndă cu orice preţ, ci să găsească pentru client acea carte care i se potriveşte. Principiul nostru e că mai bine pleacă un client cu o carte care îi trebuie, decît cu cinci care nu îi trebuie. Pentru că pe acelea n-o să le citească cu plăcere, şi atunci se lasă de sportul ăsta... În schimb, dacă se bucură de ce a cumpărat, se îmbogăţeşte şi, probabil, o să mai vină şi altă dată.

Am văzut în librăriile Cărtureşti cărţi foarte scumpe, albume ilustrate, ediţii de lux. Există clientelă specifică pentru aşa ceva?

O mică precizare: cărţile noastre sînt la preţul corect, recomandat de editură. Noi vindem cărţile la acelaşi preţ cu care se vînd la o tarabă oarecare din oraş. Spun asta pentru că mulţi au impresia că sînt mai scumpe decît în altă parte. Sîntem victime ale propriului nostru succes: mediul plăcut din librărie, design-ul interior, ambianţa, toate acestea au indus oamenilor prezumţia că am fi o librărie scumpă. Pe de altă parte, există, într-adevăr, cărţi scumpe. Ele costă mult pentru că producţia lor e costisitoare: sînt albume de artă, cărţi de mari dimensiuni, publicaţii tipărite pe un anume tip de hîrtie; apoi există cărţi de specialitate, concepute de cercetători şi tipărite în tiraje limitate – deci costurile trebuie acoperite de un număr restrîns de beneficiari. Aceste cărţi sînt destinate unui public specializat, care le va cumpăra ca pe nişte instrumente de lucru.

Cît e business şi cît e implicare culturală la Cărtureşti?

Cărtureşti e în primul rînd un proiect social şi cultural, business-ul e doar o unealtă. Desigur, Cărtureşti trebuie să funcţioneze rentabil, eficient, să plătească taxele şi creditele, să arate că produsul cultural poate concura cu hamburger-ul sau cu maşina de lux fără stipendii, într-un mod etic, fără a apela la tehnici de manipulare şi de marketing. Şi să reinvestească fiecare leu cu care ne votează publicul (la urne votăm o dată la patru ani, dar cu banii putem vota în fiecare zi valorile în care credem). De pildă, noi am salvat de la demolare o casă veche şi frumoasă din spatele librăriei de pe Magheru (pe strada Arthur Verona). În loc de un schelet de clădire de birouri, am transformat în librărie o parte a acestei case. Un procent din vînzările de pînă acum şi din cele din următorii mulţi ani se întoarce către public în această formă.

Ce ne-am dorit noi a fost să facem un spaţiu public mai bun în cetatea mai mare în care trăim, un forum care să fie guvernat de alte reguli decît cele care predomină. Ne enervează lipsa de politeţe? Ne indignează treaba făcută de mîntuială? Ne scoate din minţi delăsarea? Hai să vedem ce şi cum putem schimba *noi*. Pînă la urmă, fiecare e responsabil, fiecare poate schimba cîte ceva. Se poate începe chiar de la nivelul unei mici companii.

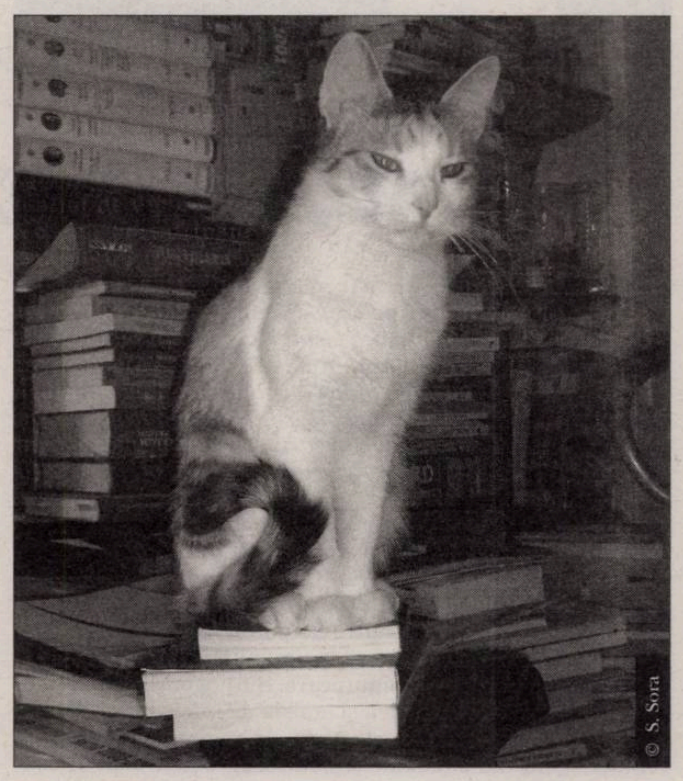

Se pot face afaceri cu bun-simţ? Poţi obţine profit respectînd nişte reguli pe care mulţi (concurenţa) nu le respectă? Win-win e un termen aplicabil?

Nu am pornit de la ideea de business. Fundamental în proiectul Cărtureşti nu e profitul. Pornind „afacerea" de la acest principiu, pot să vă spun că da, se pot face afaceri cu bun-simţ. E mai greu, dar se poate. Dovadă e că rezistăm, ba chiar şi cîştigăm. Una peste alta, la sfîrşitul zilei eşti mai mulţumit aşa. Dacă ne-am gîndi serios la ce ne-a îmbogăţit cu adevărat, ne-am da seama că banii nu au avut un rol atît de important. Ce rămîne, ce-ţi aduci aminte cu drag după ani de zile – ce ţi-ai cumpărat cu banii cîştigaţi? Mai degrabă relaţii cu prietenii, legăturile amoroase, cărţi pe care le-ai descoperit, o melodie care ne-a emoţionat, zîmbetul unui copil... Eşti mai cîştigat, ca om, dacă faci ceva integrat etic, spiritual.

a consemnat Matei MARTIN

LUCIA T.

Plăcerile simple şi plăcerile complicate

De cînd cu criza tot aud un refren care a început să mă calce pe nervi: o să redescoperim plăcerile simple, renunţînd la cele complicate. Simple ar fi: admiratul naturii, gătitul ieftin şi sănătos în bucătăria personală, conversaţiile de la suflet la suflet cu cei dragi (familia), sexul, grădinăritul, mersul pe jos, badminton-ul în parc, de-astea. Complicate: party-urile în cluburi, mîncatul la restaurant, conversaţiile superficiale prin cafenele, filmele la cinema, drumurile cu maşina, cumpărăturile din hipermarketuri. Lectura intră uneori, inexplicabil, la categoria plăcerilor simple. Inexplicabil pentru că patternul este: simplu e ce e gratis, complicat e ce costă bani. Bun e ce faci cu mîna ta, rău e ce-au făcut alţii şi ţi-au vîndut ţie. Cărţile nu sînt gratis şi nu sînt făcute cu mîna ta, deci plăcerea lecturii n-are cum să fie simplă, în logica asta.

De ce pare totuşi simplu să-ţi petreci seara cu o carte în mînă, în loc să te duci în oraş şi să dai bani pe diverse distracţii? Financiar vorbind, nu altfel. După atîtea lamentări

că sînt scumpe cărţile, că nu ni le putem permite, că editorii sînt afacerişti fără scrupule, librarii – hoţi, scriitorii – obsedaţi de tiraje, criticii – vînduţi editurilor? Şi de unde-or să ia oamenii cărţile cu care să-şi petreacă nişte seri simple, dacă în ţara asta se cumpără o carte pe an, pe cap de locuitor? Din biblioteci publice şi de la prieteni? Parcă nici bibliotecile nu mai primesc bani suficienţi pentru achiziţii – cam de multişor. Iar prietenii vor fi şi ei în criză, presupun.

Bine, să zicem că proaspăt convertiţii la simplitatea lecturii nu vor căuta cărţi cît de cît noi, vor citi, simplu!, ce-au adunat deja în propriile lor biblioteci sau vor cumpăra ieftin cărţi uzate. În fond, Homer, Dostoievski şi Balzac ar trebui să se găsească la preţuri rezonabile, că au murit de mult şi s-au tot reeditat. Oricum, e garantat că ei, cei vechi, au scris capodopere şi nu rişti să dai banii pe prostii superficiale, promovate agresiv de nişte şnapani puşi pe îmbogăţit. Ei bine, cînd oamenii vor prefera să citească Dostoievski, în loc să meargă la un club sau la un restaurant, va fi venit deja Apocalipsa. Ori se va fi întors comunismul, care să fi distrus cluburile şi restaurantele. O „simplă" Criză nu e în stare de aşa ceva.

Probabil că se va citi mai puţin, totuşi. Se vor cumpăra mai puţine cărţi, evident, deşi mi-e greu să-mi imaginez cît de puţine cărţi se pot cumpăra. Mai puţin de una pe an? Anticapitaliştii n-au cui să predice împotriva consumului în privinţa asta, în România. Ar fi ca şi cum ai sărbători Earth Hour într-un sat neelectrificat din munţi. Alţii deplîng faptul că ziarele au fost nevoite să reducă spaţiul dedicat recenziilor de carte – n-ar fi mare economie pentru ziarele româneşti. Sau sînt prea optimistă şi, de fapt, se pot scoate cele vreo trei pagini zilnice de cultură care apar în România? Optimismul meu merge atît de departe încît mi-e greu să-mi imaginez pînă şi reduceri de personal prin edituri. Ce să dea afară? Redactori? La cît de neredactate sînt atîtea cărţi... Şi totuşi, am citit articole în care se deplîngea inflaţia de cărţi publicate la noi, pentru că apar atît de multe încît selecţia a devenit laxă. Deci tot răul spre bine. Vor apărea mai puţine şi mai bune. Şi cititorii vor profita de această îmbunătăţire. Nu vor mai cumpăra romane superficiale, ci cărţi profunde... sînt sigură.

Serios, în ţara asta nu e loc de criză în industria editorială. Pe blogul meu fac uneori liste cu cărţile pe care le cumpăr. Uneori capăt critici dure pentru consumism. Am făcut tot ce-am putut ca să scap de criticile astea pentru că mi se par chiar aberante. Nu mă deranjează deloc cînd mă critică lumea din alte motive. Dar nu mă bateţi la cap că citesc prea mult şi cumpăr prea multe cărţi! Vă rog eu! Nu pentru mine, că sînt foarte rezistentă la critică şi înjurături, ci pentru alţi oameni mai sensibili, care pot ajunge la concluzia că e rău să citeşti mult sau să cheltuieşti bani pe literatură. Asta, plus Criza, plus obsesia plăcerilor simple care nu costă bani – şi va veni adevărata Criză, aia pe care-am mai trăit-o: puţin Dostoievski prin librării, ceva mai mult Dan Brown, un Cărtărescu rătăcit. Şi, pentru alte plăceri, frumoasa emisiune *Bancher sau şomer* cu Romică şi Cornel. La care o să vină o soacră furioasă că ginerele a risipit banii de rate pe romane cu extratereştri.

Nu e rău să citeşti şi altceva pe lîngă capodoperele obligatorii. Nu e rău să se publice multe cărţi, şi mai bune, şi mai proaste. Nu e consum imbecil să cumperi şi să citeşti un roman contemporan pe care încă nu l-au decretat criticii reputaţi, în unanimitate, „capodoperă". E bine, înseamnă că te interesează literatura. Nu e nevoie de criză ca să renunţi să te intereseze, cred că e suficient să fii tocat la cap că literatura depinde de comerţ şi comerţul e ceva rău.

Ba e ceva foarte bun. Altfel n-aş fi ajuns eu să citesc *Teodosie cel Mic*. Cartea era deja scrisă, exista de cîţiva ani. Şi la mine n-a ajuns. O sută de ani să fi stat manuscrisul într-un dulap acasă la autor, fără comerţ eu n-aş fi pus mîna pe el. Fără o editură, nişte critici, nişte hîrtie consumată, nişte bani din care o familie săracă ar fi mîncat două zile, eu n-aş fi citit despre bufniţă şi minotaur, despre Pisicîine şi fantoma Otilia. Ceea ce era foarte rău pentru mine. O plăcere complicată de care mă bucur că n-am fost nevoită să mă lipsesc. Din fericire, nu era criză atunci (!).

Eu o să mai pun mîna, o să mai cumpăr, o să mai citesc. Problema cu Criza e să am ce. La Homer pe hîrtie sfărîmicioasă, sinceră să fiu, n-o să mă întorc, deşi nici el nu era chiar aşa de simplu.

Constantin VICĂ

W.A.S.T.E. / REBUT

„Oricum ai face, se va spune că este paranoia. Ei o vor spune. Sau ai intrat din întîmplare, fără ajutorul LSD-ului şi al altor alcaloizi indoli, în lumea visului, descoperindu-i bogăţia secretă şi densitatea ascunsă; ai dat de o reţea prin care un număr X de americani comunică într-adevăr între ei, în timp ce-şi rezervă minciunile, răspunsurile învăţate, sărăcia spirituală trădată de uscăciune pentru sistemul de distribuire guvernamentală." (*Thomas Pynchon,* Strigarea lotului 49)

1. Nu aş fi citit acest roman dacă cineva nu l-ar fi tipărit? Chiar aşa de importanţi sînt agenţii care distribuie uniform un tip de produs cultural? O televiziune, o editură mare, un post de radio, un cotidian cu tiraj, o casă de producţie etc. – toate acestea sînt centre de putere care distribuie un anumit tip de produs cultural la un anumit tip de public într-un anumit mediu de comunicare. Sînt agenţii centrali într-un joc numit „producerea şi emisia de informaţie". Şi statul e un asemenea agent (de altfel, în regimurile totalitare ceilalţi agenţi se subsumează statului; acum doar îl concurează). Toţi aceşti agenţi se luptă să capete ceva de la noi, cei care primim informaţia pasiv: vor să cîştige atenţia noastră. Să fim atenţi la ce vor să transmită.

Dar, de fapt, noi nu sîntem doar informaţional-pasivi. Noi sîntem, în fiecare moment al nostru, o sursă care emite informaţie. Căldura corpului, gesturile, ideile noastre, datele noastre personale, gusturile noastre – toate acestea fac parte dintr-un flux informaţional intens pe care îl distribuim continuu. Şi noi, ca şi agenţii centrali, emitem. Cînd agenţii centrali au înţeles acest fapt, au început să se uite cu atenţie la public şi să-i absoarbă emisiile. Televiziunea reuşeşte mai puţin, Facebook şi Google mai mult. Cu cît agenţii centrali sînt mai atenţi cu agenţii periferici, cu atît agenţii periferici vor fi mai atenţi cu ei. Iar în mediul online, această „atenţie pentru atenţie" e o lege, a schimbului şi încrederii foarte veche. Te ajut pentru că mă ajuţi – Linux, Mozilla Firefox şi în general orice *open source*. Te corectez pentru că mă corectezi – Wikipedia. Te citesc pentru că mă citeşti – blogurile.

Circulă o vorbă prin tîrg că centrele de putere din *l'ancien régime* au trecut de partea revoluţiei digitale şi îşi transferă toată atenţia online. Dar oare respectă regula veche a acestui mediu: „atenţie pentru atenţie"? Cred că le e destul de greu să respecte un astfel de egalitarism. Le-ar transforma în agenţi periferici.

2. „Atenţie pentru atenţie" ar fi forma hibridă de personal şi de media: *personal media*. Probabil viitorul lecturii nu va mai fi formatul carte, ci formatul *twitter*. Să ne închipuim o lectură a unui roman scris *fast-forward,* cu personaje din lumi apropiate sau îndepărtate – oricum, lumi certificate ca fiind reale, tangibile –, un roman în care poţi interveni şi comenta (aşa cum faci pe bloguri, pe Facebook), un roman al cărui final nu-l ştii. Vieţile noastre devin multimedia narative (non-liniaritatea e firească, în comparaţie cu non-liniaritatea dintr-un roman postmodern) pe net. În faţa acestei producţii imense de poveste, nici o editură nu poate rezista. De ce să mai citesc un roman tipărit al unui scriitor celebru, cînd pot „citi" o viaţă alertă şi plină de surprize a unui alt participant la reţea, cu care împart poate afinităţi sau pe care l-am catalogat eu, prin informare activă, că e o persoană *interesantă?* Scriitorul celebru e întotdeauna rezultatul catalogării altora, reputaţia sa e un produs colectiv al unor agenţi centrali pe care nu îi cunosc şi, cu siguranţă, nu îi percep ca persoane umane.

Dacă am alege egalitarismul atenţiei, atunci nimeni nu ar mai putea prelua mai mult din spaţiul public de exprimare. Nu văd motive să acordăm mai mult credit (şi implicit atenţie) unui roman apărut într-o editură clasică decît unuia apărut într-o editură digitală şi pe ambele să le catalogăm „literatură", iar povestea unui blogger oarecare să o indexăm drept „experienţă personală". Putem stabili etichete, pentru orientare, doar unei epoci pre-digitale. A oferi egală atenţie pentru orice tip de exprimare textuală ar însemna o eliberare de formalismul paginii de hîrtie şi al catalogărilor gen Dewey, RAMEAU etc. Iar acest lucru e posibil uitînd cu totul de agenţii centrali din *l'ancien régime*.

3. Într-un documentar care circulă gratuit şi legal pe web şi prin reţelele p2p, *Steal this Film,* apare un profesor universitar american care susţine o ipoteză interesantă: ediţiile pirat (cele interzise sub *l'ancien régime)* şi reţelele clandestine de cititori au pregătit spiritul revoluţionar de la

1789. Astăzi, observînd retorica eliberării pe care o aduc noile tehnologii şi faptul că prin intermediul lor se creează cele mai puternice reţele informaţionale de pînă acum, între indivizi răspîndiţi pretutindeni, nu poţi să nu faci o paralelă cu spiritul pe care ediţiile-pirat şi aerul conspiraţionist îl generau în anii premergători Revoluţiei franceze. În acest context, generaţia MySpace, nepoţii generaţiei UNIX, ar trebui privită mai atent. Din interiorul ei se nasc formele noi de exprimare textuală (mesajul de dragoste format SMS) sau se reiau cele vechi în formate noi. Cu ce ar fi diferite poemele cîntate ale trubadurilor, ca act de exprimare, de pozele făcute cu telefonul mobil în baie sau de înregistrările video pe YouTube? – în ambele situaţii scopul este captarea atenţiei altor persoane. Pentru ei nu contează prea mult nici mediul clasic al cărţii, nici cel al televiziunii. Adevărata formă de *entertainment* este vînătoarea de atenţie online. Televiziunea încearcă să intre în joc prin formate gen *American Idol*. Probabil editurile clasice nu vor găsi terenul de joacă prea repede.

„E ciudat cum circulă cărţile“

– interviu cu Dan LUNGU –

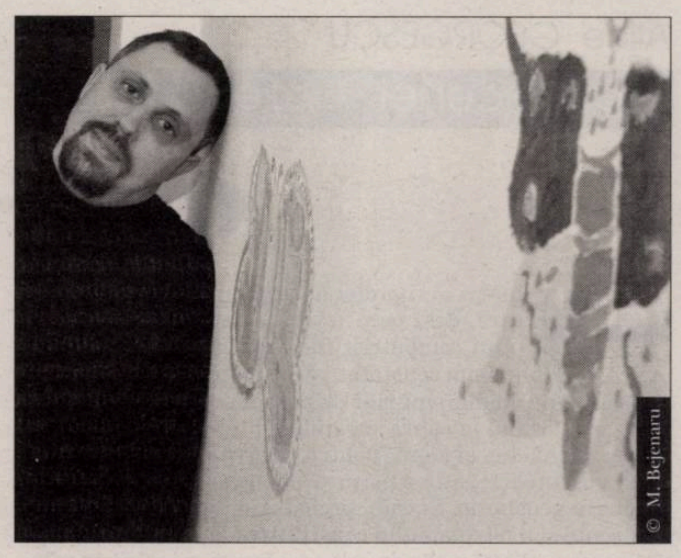

S-a născut în 1969 la Botoşani, este de formaţie sociolog şi a făcut studii postdoctorale la Sorbona. În prezent Dan Lungu este conf. dr. la Catedra de Sociologie a Universităţii „Al. I. Cuza“ din Iaşi. A publicat (selectiv): Sînt o babă comunistă! *(2007),* Băieţi de gaşcă (2005), Raiul găinilor (fals roman de zvonuri şi mistere *(2004),* Incursiuni în sociologia artelor *(2004),* Proză cu amănuntul *(2003),* Construcţia identităţii într-o societate totalitară. O cercetare sociologică asupra scriitorilor *(2003),* Nuntă la parter *(2003). Dan Lungu este unul dintre scriitorii contemporani cu cele mai multe contracte de traducere în străinătate, fiind nominalizat de două ori la ediţia din 2008 a prestigioaselor premii „Jean Monnet“.* Cum să uiţi o femeie *(Editura Polirom), cel mai recent roman al său, va fi lansat vineri, 27 martie, la librăria Cărtureşti din strada Verona, începînd cu ora 18.*

De ce o femeie ar trebui uitată?

Cum să uiţi o femeie e un roman jumătate de dragoste – jumătate despre dragoste. După cum se vede şi din titlu, comunismul e lăsat binişor deoparte, în favoarea unor teme ca iubirea, uitarea şi – să spunem aşa – relaţia dintre interior şi exterior. Romanul este construit ca o panglică Moebius, la care, ştim bine, cele două feţe se dovedesc a fi una singură, lucru de care ne dăm seama abia urmărind cu creionul înşelătoarele răsuciri şi jocuri ale interiorităţii şi exteriorităţii, individului şi grupului, psihologicului şi socialului, ale persoanei întîi şi a treia. Cît despre uitare, în cazul personajului meu ea nu trebuie înţeleasă într-un sens foarte strict, ca şi cum ai şterge tabla cu un burete muiat în oţet. Înseamnă, mai curînd, îmblînzirea unei obsesii sau sustragerea din cîmpul gravitaţional al unei amintiri dureroase. Într-o bună zi, pe neaşteptate şi fără nici o explicaţie, Marga dispare din viaţa lui Andi. Nu e vorba de povestea clasică cu o fată care a părăsit un băiat, ci, printre altele, e o poveste despre iraţionalitate şi imprevizibil. Strategiile uitării au menirea de a restabili echilibrul personajului, adică relaţia dintre interior şi exterior, precum şi reinstaurarea raţionalităţii în lume, aşa cum e văzută ea de Andi.

Cum se îmbină profesia de sociolog cu arta scriitorului?

Cu mici asperităţi, lucrurile merg destul de bine. Eu le găsesc absolut compatibile şi reciproc stimulante. Am remarcat că, privită din afară, combinaţia pare destul de stranie. Nu ştiu exact de unde vine... Poate din proasta reputaţie pe care sociologia („vulgară“) a avut-o în timpul comunismului sau din confuzia frecventă între sociologie şi sondajele de opinie. Vreau să spun că sociologia contemporană, mai ales în varianta ei comprehensivă, e foarte fină şi sofisticată, nu se compară cu uneltele rudimentare ale marxismului clasic... În fine, lipsa de cultură psiho-socială dă naştere la situaţii interesante. Discutam pe marginea unui roman francez cu un critic literar autohton, care susţinea că unele situaţii şi reacţii psihologice ale personajului sînt neverosimile şi, din punctul lui de vedere, e o carte ratată. Or, o cultură psihologică medie i-ar fi permis să interpreteze cu totul altfel acele comportamente şi să le vadă ca pertinente în contextul dat. Coerenţa anumitor personaje complexe nu poate fi sesizată doar în virtutea background-ului literar.

La noi în ţară, pe ce treaptă a piramidei lui Maslow credeţi că se situează scriitorul?

La noi, imaginea dominantă a scriitorului e în cheie romantică. Nu e locul aici să lămurim cauzele. Bietul de el este genialoid, singur şi neînţeles, inspirat, preocupat obsesiv de creaţie, de şlefuirea capodoperei care va înfrunta veacurile. În consecinţă, el trebuie să-şi sacrifice familia, chiar şi prietenii, şi să fie total dezinteresat de lucrurile materiale. Doarme pe unde apucă, mănîncă te miri ce, însă bea vîrtos, cafea ori alcool, şi fumează ca un turc. Femeile îi cad la picioare, secerate de privirea lui grea de înţelesuri. Acesta e un scriitor adevărat, tipul ideal. Restul sînt còpii. Vă daţi seama că, în aceste condiţii, el nu se poate încadra decît pe treapta nevoilor superioare. Cele primare şi sociale sînt pentru profesorii de limba română, care trebuie să-i predea la şcoală.

Cum arată muzele dvs.?

Mereu altfel... Sînt capricioase, ce vreţi!

Credeţi că un scriitor suferă de o oarecare doză de schizofrenie (încercînd să intre mereu în pielea altor şi altor personaje)?

Nu. Un scriitor schizofrenic poate fi interesant pe un personaj, două, însă devine repede monoton, căci nu poate scrie decît pe fixurile lui. Nu are flexibilitate psihologică. Un scriitor empatic este cel care poate intra în mod convingător în pielea mai multor personaje. Diferenţa dintre autorul empatic şi cel schizofrenic e aceea dintre a intra în pielea lui Napoleon şi a te crede Napoleon.

Aţi mai participat la tîrguri internaţionale de carte; cum vi s-a părut cel de la Ierusalim, prin comparaţie?

Am participat la multe tîrguri internaţionale de carte, de la Budapesta la Paris, trecînd prin Leipzig şi Frankfurt sau Barcelona. Cel de la Ierusalim e relativ mic, însă cu prezenţe importante, ca edituri şi autori, şi cu o comunitate românească impresionantă care se perindă pe la stand şi participă la lecturi. Nu e un loc pentru afaceri editoriale, cum se zice, însă propice pentru a cunoaşte scriitori din alte ţări. Ca atmosferă, e mai plăcut decît Frankfurt, unde e babilonie curată, însă editorii preferă oraşul de pe Main, căci acolo se semnează contractele grele.

Credeţi că un scriitor are nevoie de contactul direct cu cititorii, mai mult decît în alte vremuri?

Unii au nevoie, alţii nu – depinde de personalitatea scriitorului şi de ceea ce aşteaptă de la literatură. E drept, privind în Occident, practica lecturilor publice urmate de discuţii libere proliferează. Eu văd în asta un soi de democratizare a consumului cultural. Cel puţin în comparaţie cu secolul al XIX-lea, al saloanelor literare, adică al unui tip particular de întîlnire cu cititorii, elitist şi chiar exclusivist. În schimb, secolul XXI s-ar putea să devină unul al comunicării prin Internet cu cititorii.

Aţi stabilit contacte cu publicul cititor din Israel?

Am avut o lectură din *Cum să uiţi o femeie*. Am întîlnit multă lume şi cu această ocazie, şi după aceea. Unii îmi citiseră toate volumele, alţii nici nu auziseră de mine. O doamnă de la filiala Tarom din Israel mi-a mărturisit că de cîte ori ajunge la Iaşi, destul de rar, cumpără şi cîte o carte de-a mea de la librăria Alexandria. E ciudat cum circulă cărţile... Eu am multe poveşti pe tema asta. De pildă, acum vreun an am avut surpriza ca Mihaela Rădulescu să pomenească de *Cheta la flegmă,* primul meu volum de proză scurtă, care a circulat doar underground, sau să văd că în e-mail-urile făcute publice ale Elodiei se discuta la un moment dat, despre *Sînt o babă comunistă!...* Sînt fascinante toate aceste căi întortocheate!

a consemnat Stela GIURGEANU

Georges BANU

Krystian Lupa sau teatrul în vechi decoruri

Pe 5 aprilie, la Wroclaw, oraşul lui Grotowski, se decernează Marele Premiu al Europei pentru Teatru, celebrului regizor polonez Krystian Lupa, care a pus în scenă îndeosebi texte moderne sau mari adaptări de romane: de la Posedaţii *lui Dostoievski la* Omul fără însuşiri *al lui Musil sau* Maestrul şi Margareta *de Bulgakov. (n. red.)*

Am descoperit teatrul lui Lupa, într-o noapte lungă, la Odeon. Grupul pasionaţilor decişi să ducă pînă la capăt această expediţie nocturnă nu era prea numeros: a fost o călătorie dostoievskiană, din care am ieşit cu toţii zguduiţi, o experienţă romanescă împinsă pînă la ultimele ei consecinţe, echivalentă unei scoborîri în propriul eu, nu în intimitatea unei camere, ci la teatru, printre ceilalţi. Exaltarea necunoscutului împărtăşit! Au urmat alte aventuri, unele mai fascinante decît altele, Bulgakov, Bernhardt. Dar îmi revine mereu în memorie *Stingerea* lui Thomas Bernhardt văzută la Wroclaw... poate pentru că e singurul spectacol al lui Lupa văzut în Polonia, poate pentru că o fostă studentă, Magdalena Marek, îmi şoptea la ureche traducerea sau poate pentru că apoi, tîrziu, am stat îndelung de vorbă cu Piotr Skiba, actor unic? Oricum, această noapte a fost altfel decît toate celelalte: noaptea *Stingerii* mă leagă de Lupa la fel ca prima noapte cu Grotowski, tot la Wroclaw, cînd el m-a primit în micul său studio înainte de a părăsi Teatrul Laborator; îmi mărturisea atunci că e în ajunul unei alte „stingeri“, aceea a teatrului său. Wroclaw, oraşul unei duble stingeri.

Scenă din **Zarathustra,**
Stary Teatr, Cracovia

Opera oricărui mare artist se distinge printr-o provocare ce îi e proprie: dincolo de spectacole, ce mi-a transmis Lupa? Ce rămîne ireductibil, prin ce m-a marcat? E util uneori să sacrifici multitudinea detaliilor, bucuriile imediate, virgulele înscrise de un artist în lunga frază a spectacolelor luate în întregul lor sau să te eliberezi de responsabilitatea discursului despre marile probleme ale omului şi ale lumii, pentru a sesiza acel *punctum* de care vorbea Roland Barthes, acel centru afectiv care legitimează o pictură, un spectacol, o carte, pe scurt tot ceea ce ne permite să ni le însuşim la persoana întîi. Procedeul impune o retragere în sine şi reîntoarcerea mentală la opera teatrală, purtată în memorie, inexistentă pe rafturile bibliotecii. Într-o noapte, profitînd din nou de întîlnirea cu el, am înţeles şi *punctum*-ul s-a impus: Lupa îl seduce pe spectatorul obstinat care sînt prin recursul la reziduurile teatrale recuperate şi reciclate în spectacolele sale. Kantor se mîndrea că lucrează cu „realitatea de rangul cel mai jos“, Lupa se foloseşte de „realitatea teatrală de rangul cel mai jos“... uşi, ferestre vechi, fără balamale, găsite în depozitele cu decoruri. Ele reapar pe scenă ca deşeuri ale unor reprezentaţii din care el vrea şi reuşeşte să extragă o nouă viaţă. De aceea privim teatrul lui Lupa cu atenţia acordată de psihanalist fragmentelor din trecut regăsite de un pacient pentru a se reconstrui.

Lupa nu utilizează, aşa cum fac o mulţime de regizori de azi, universul repetiţiilor, mizeria şi seducţia lor, improvizaţia şi incertitudinea, nu, la el totul este scris, stabilit, fixat, aşa cum e scriitura lui Musil sau Bernhardt. Însă pentru spectacolele lui el nu construieşte decoruri noi, dimpotrivă, refoloseşte ceea ce a mai fost întrebuinţat, fără ca în acest fel să eşueze în nostalgia unui teatru mort. Lui Strehler îi plăceau vechile dispozitive teatrale, maşinăriile cu care fabrica „furtuni“ spectaculoase, reproducînd imaginarul unui model scenic dispărut, printr-un instrument desuet, pe scurt, acela al unui teatru din trecut. La Lupa, procedeul evită o asemenea melancolie deoarece resturile de decor folosite de el nu aparţin teatrului de pe vremuri, unui trecut îndepărtat, ci teatrului de ieri, evocînd un trecut apropiat. În acelaşi timp, aceste rămăşiţe ale vechilor spectacole care par să revină posedă o nesiguranţă proprie lor, ele nu trimit neapărat la teatru, ele pot trimite şi la viaţă, la apartamentele demolate, la casele părăsite, la cartierele vandalizate. Aceste „resturi“, plasate sub semnul unei refolosiri *second hand*, au ambiguitatea efemerului, a teatrului şi a vieţii care s-au consumat deja. Le privesc şi îmi spun că Lupa încearcă sîrguincios să-şi reinventeze universul pornind de la resturi, în special de la cele ale scenei, convins, în ceea ce-l priveşte, că prezentul trebuie construit pe soclul unui trecut despovărat de aură, impregnat de o durată a cărei urmă el o cunoaşte. Îmi plac uşile zgîriate, ferestrele bizare, zidurile răpciugoase, decorurile făcute din deşeuri: ele au mai folosit cîndva. Nu totul trebuie reînceput, dar totul trebuie trăit. Ne confruntăm astfel cu un palimpsest scenic, învestit de actori. În acest fel îşi exprimă Lupa filozofia unui om de teatru: vechiul, în expresia sa cea mai modestă, e o trambulină a noului, în expresia sa cea mai incandescentă. Ghid care îşi asumă toate riscurile, Piotr Skiba, actorul său emblematic, se împlineşte în vechile decoruri.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

O parabolă

„Nimeni nu-i profet în ţara lui" – iată un adagiu care, deşi pare izvorît direct din ofurile vreunui compatriot (de fapt, cine poate şti?), se aplică, după cum am constatat adesea, unui mare număr de situaţii de pe un mare număr de meridiane. Cu alte cuvinte, a trage cu ochiul la capra vecinului şi a-l ferici pe acela (cu un pic de invidie, evident) pentru ce are în bătătură (şi n-ai tu, se subînţelege) este o pornire omenească prin nimic condiţionată geopolitic. Şi este, probabil, o dovadă a modestiei înnăscute şi a altruismului constitutiv ale lui *homo sapiens*. (Că aceste calităţi merg de cele mai multe ori mînă în mînă cu o la fel de răspîndită pornire xenofobă e altă discuţie – şi, cu siguranţă, o dovadă a complexităţii sufleteşti a aceluiaşi *h.s.)* Am redescoperit valabilitatea comorilor paremiologice etalate mai sus nu demult, cu ocazia unei vizite profesionale în Ungaria.

Dacă un mit de mare circulaţie pretinde că, după Budapesta, Bucureştiul este capitala cu cea mai densă populaţie maghiară din lume – lucru pe care, personal, nu l-am observat –, un adevăr mult mai rar pomenit este acela că, în Ungaria, foarte mulţi oameni vorbesc (ori, măcar, înţeleg) româna. Şi nu este vorba doar despre oameni trăind pe lîngă graniţa de est a ţării vecine şi prietene, cum suna clişeul socialisto-internaţionalist, ci şi despre persoane locuind în capitală, aşadar mult mai departe de noi. Cît despre simpaticul oraş Debrecen, aflat la nici 100 de kilometri de Oradea, nici cei mai înflăcăraţi români mari nu s-ar putea plînge: şoseaua către el e presărată cu felurite firme şi reclame oferind produse şi servicii în limba conaţionalilor (noştri), iar prin coridoarele teatrului din inima urbei, Teatrul „Csokonai", m-am pomenit salutată pe românește cînd nici cu gîndul nu gîndeam. Asta, aşa, ca o paranteză.

Teatrul „Csokonai" organizează anual un Festival de dramaturgie maghiară contemporană, intitulat *Deszka* (adică, aproximativ, „scîndura scenei"), la care participă trupe din Ungaria şi din jur avînd în repertoriu piese din respectiva categorie – anul acesta, de pildă, la reuniune au participat atît trupa „Szigligeti" a Teatrului de Stat din Oradea şi teatrul zis Csiky Játékszin, din Miercurea Ciuc (ambele, de limbă maghiară), cît şi Teatrul de Cameră din Arad, cu o reprezentaţie în limba română; şi a mai existat în festival şi o trupă venită de la Subotica.

Timp de trei zile, cît am stat (din cele opt, cît a durat festivalul, deschis pe 1 martie), am văzut – îndesat, în ritm de trei reprezentaţii zilnic – piese maghiare, jucate în limba maghiară. Traducere simultană nu am avut şi, deşi gazdele, deosebit de îndatoritoare, îmi rezumau şi explicau textele, prea multe nu am priceput. Prea multe cuvinte, mai exact, pentru că, altminteri, am putut constata, încă o dată, forţa incomparabilă a teatrului în ceea ce priveşte transmiterea emoţiilor: în sală, rîdeam şi mă întristam laolaltă cu vecinii de scaun, deşi captam exclusiv semnalele energetice trimise de pe scenă prin intonaţia glasurilor, expresia chipurilor, desenul gesturilor. Un miracol? Unul dintre ele.

În rezumat, mult-puţin cît am înţeles, am (re)descoperit că teatrul maghiar e un teatru puternic, vital şi... bun: un teatru făcut, poate, cu mai puţină strălucire decît teatrul românesc (cînd era strălucitor), dar cu temeinicie, seriozitate şi – mai ales – profesionalism. Scurt spus, nu m-am plictisit decît la două dintre cele zece reprezentaţii pe care le-am văzut; pe toate le-am găsit decente calitativ, iar una *(Gara de Est,* cu Teatrul Nou din Budapesta) mi s-a părut excelentă. Textele porneau de la realitate, de la lucruri trăite, simţite şi suferite, pentru a se îndrepta abia apoi (atingînd-o total, mult, puţin sau deloc) spre metaforă. În orice caz, nu invers. Iar actorii erau, aproape fără excepţie, ireproşabili.

La încîntarea mea, gazdele făceau ochi mari. La fel, compatrioţii mei vorbitori nativi de maghiară. Ei, cum?! Ăsta-i teatru bun?! Fără profunzime, fără metafizică, fără nebunie?! Realism plat! Primitivism! Operetă! Eh, nici nu se compară cu teatrul din România – genial! Mă rog... (la grimasa mea)... genial pe lîngă ăsta... Excelent, oricum! Aşadar, pe cînd eu sînt sătulă de aproximaţii, improvizaţii şi indisciplină, alţii suspină după ele. Le deplîng lipsa, ca pe o lipsă de creativitate. Rîvnesc să ne semene. Visează să ne ajungă şi să ne şi întreacă.

Teatrul din Debrecen şi directorul său, regizorul Attila Vidnyánszky, au ambiţii mari. Vor să renoveze din temelii clădirea, să extindă festivalul, să invite regizori „cu nume", să iniţieze şi un festival de operă, să devină competitivi în Europa. Mă îndoiesc însă că asemenea obiective sînt realizabile prin imitarea vecinilor – deşi, fireşte, ar fi o bună întorsătură de farsă, aceasta. Cum spuneam la început, în ţara lui nimeni nu-i profet. Probabil însă că, la nivel de continent, candidaţii la acest post se calcă pe picioare.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Vintage

● **The Prodigy, *Invaders Must Die*, Take Me to the Hospital, 2009.**

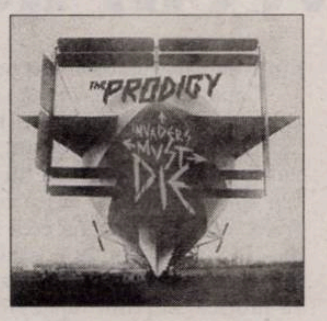

Probabil că nimeni nu se va supăra dacă în catalogul primăvară-vară 2009 va apărea şi garderoba scuturată de praf a celor de la The Prodigy. Măcar din punct de vedere vestimentar să ne relaxăm un pic, să ne arătăm îngăduitori şi toleranţi, să nu facem mare caz din dorinţa unor oameni de a îmbrăca din nou hainele de paradă de odinioară. Mai ales că, dacă ţinem cont de datele furnizate de institutele de statistică, The Prodigy s-ar număra printre cei îndreptăţiţi să pună naftalina deoparte şi să defileze ţanţoş în amintirea unor vremuri trecute. Concret, din cercetările iniţiate de un grup al oamenilor de ştiinţă, a rezultat că în mostrele prevalate de pe ţesutul muzical al anilor '90 se află o suficientă concentraţie de The Prodigy, pentru a înlătura orice controversă inutilă. Din graficele întocmite cu acest prilej s-a putut constata că The Prodigy nu este doar una dintre cele mai bine vîndute trupe de muzică electronică din istorie, ci şi printre puţinele care a răzbit cu un album, *The Fat of the Land,* pînă pe locul I în topurile americane. Asta se întîmpla în 1997, iar cetăţenii de bună-credinţă descopereau cu derută cum nişte sălbăticii precum rave-ul, break-beat-ul sau electro-punk-ul au fost eliberate din temniţele lor subterane şi au dat năvală peste muzica onestă, răvăşind-o şi pedepsind-o pentru conformismul ei desuet. Această răbufnire spectaculoasă, asistată îndeaproape de MTV şi ajutată de videoclipuri controversate, precum „Firestarter" şi, în special, „Smack My Bitch Up", încununa, de fapt, o muncă începută în 1991 cu *Experience* şi continuată trei ani mai tîrziu cu *Music for the Jilted Generation.* Era doar o chestiune de timp pînă cînd agresivitatea nemiloasă dirijată spre ringurile de dans sau amestecul exploziv de substanţe proaspăt descoperite avea să găsească breşa prin care să iasă la lumină. Ce era de aşteptat să se întîmple, s-a întîmplat: breşa s-a lărgit, iar la contactul cu aerul impur de la suprafaţă, cei trei britanici de la The Prodigy – Liam Howlett, Keith Flint şi Maxim Reality – au avut parte de o combustie spontană care i-a propulsat în stratosferă. Tot amestecul lor letal însă – big beat, break beat, techno, hardcore, industrial, rave etc. – s-a pulverizat într-o clipă şi a ajuns doar un mecanism de terorizat vecinii şi propovăduit decibeli la intersecţiile marilor bulevarde. În general, cînd se petrec astfel de lucruri, e semnul clar că identitatea s-a topit într-o glorie iluzorie, iar sfîrşitul e gata să te înhaţe. Anii '90 au tras cortina la scurt timp după succesul uriaş al albumului *The Fat of the Land,* iar odată cu noul secol, raveul şi-a găsit un cotlon retras şi umbros în care să doarmă în pace. The Prodigy au intrat şi ei în letargie şi de abia în 2004 – cu *Always Outnumbered, Never Outgunned* – au încercat să dea de ştire că mai există. Cu o agresivitate fără temei şi cu o zbatere lipsită de haz, cel de-al patrulea album a pecetluit imaginea unei trupe răpuse de succes şi de vremuri. Fără o direcţie anume, fără aportul vocal al lui Keith Flint şi al lui Maxim Reality, se părea că în curăţenia făcută pentru noul mileniu, această rămăşiţă a anilor '90 a fost măturată fără milă şi pusă pe făraş. Producătorul şi compozitorul, Liam Howlett, a trebuit să mai aştepte cinci ani pînă cînd să-şi găsească energia sau curajul pentru a mai încerca o dată.

Invaders Must Die încearcă un fel de şantaj sentimental. Incapabili să ţină pasul cu vremea, pierduţi pe undeva pe la periferia liniei alternative, The Prodigy mizează pe un efect retro, în speranţa că anii ce au trecut au fost suficienţi pentru ca moliile mîncătoare de rave să treacă acum drept un efect şic. Toată recuzita anilor '90 a fost scoasă la iveală astfel încît cetăţenii să poată dansa nostalgic de dragul unor timpuri apuse, nu chiar atît de îndepărtate. Pentru un album cu efecte marca The Prodigy, *Invaders Must Die* este cu siguranţă o delicatesă. Pentru un disc care îşi doreşte să conteze, mă tem însă că stilul lor nu a fost atît de legendar pe cît de trendy încît să merite un recurs la metodă, iar furia devenită emblemă nu are cum să-şi păstreze prospeţimea. Mai cred, iarăşi, că ar mai trebui să treacă ani buni pînă cînd „Out of Space" sau „Poison" să scape de eticheta aceea pe care scrie „datat". Vecinii însă vor avea, ca de obicei, o problemă.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **W.G. Sebald, *Austerlitz*, traducere din limba germană şi note de Irina Nisipeanu, Colecţia „Byblos", Editura Curtea Veche, 2008.**

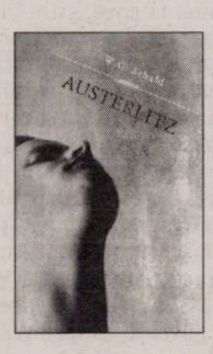

În 2001, cînd a murit, W.G. Sebald avea 57 de ani. În acel moment, era un vechi profesor de literatură germană la Universitatea din Norwich (căci părăsise de ani buni Germania natală, mult prea „aseptizată", stabilindu-se în Anglia) şi un foarte tînăr romancier (primul roman apărîndu-i abia în 1990, cînd autorul trecuse deja de 45 de ani).

Austerlitz e cel din urmă roman al său şi forează – asemeni celorlalte – în trecutul european, punînd laolaltă fapte istorice, note de călătorie, ficţiune, amintiri şi fotografii alb-negru din arhiva personală. E o carte cu poze, de o poezie rece şi copleşitoare – un ciudat reportaj metafizic, cu consemnări la faţa (plină de riduri) a locurilor şi timpurilor ce au pierdut, mutilat, ghilotinat vieţi omeneşti.

Personajul Austerlitz îşi descifrează propriul trecut. E un rătăcit fragil şi erudit, crescut (în anii '40) în casa unui predicator calvinist galez, unde – avea să afle – ajunsese ca transfug evreu din Cehia, cu un *kindertransport* salvator. Acum, el e un pasionat de arhitectură care se dedă arheologiei rădăcinilor sale biografice – un om cu ştiinţa monumentelor, ajuns să scormonească printre ruine. Totul e bîntuit de umbre funebre, totul e pregătit să funcţioneze ca un portal înspre vremurile apuse. Povestea construieşte un timp meandric, un fel de prezent arhivat, cu precizarea că – de exemplu – curtea interioară a Arhivelor din Karmelitska nu „amintea doar de o închisoare, ci şi de o mănăstire, de o şcoală de călărie, de o clădire de operă sau de un azil de nebuni".

Supraabundenţa detaliilor şi tonul uneori cam „conferenţiat" vă vor face să vă foiţi un pic în fotoliu, dar lectura acestui roman – chiar dacă irepetabilă – e memorabilă.

PUBLICITATE

Paul CERNAT

Story-ul şi istoria

Potrivit unui clişeu deosebit de rezistent, proza românească din perioada ceauşistă a avut o importantă valoare adăugată: pe fondul prohibiţiei ideologice din domeniul istoriei politice şi al sociologiei, dar şi în condiţiile penuriei de divertisment „popular“, ea ţinea locul tuturor acestor domenii. O supapă de nobilă calitate, nu-i aşa? Cele cîteva scene tari din *Cel mai iubit dintre pămînteni* substituiau literatura erotică, iar anumite episoade din *Delirul* erau consumate ca „istorie alternativă“, fie ea şi cu voie de la poliţie. Cozile interminabile la romane de Preda, Buzura sau Ivasiuc (n-am spus încă nimic despre Lăncrănjan şi Petre Sălcudeanu, nici despre Corneliu Ştefanache sau Ileana Vulpescu) şi la volumele de poezii „cu probleme“ (Păunescu, Dinescu, Blandiana), literatura cu şopîrle livrată „pe sub mînă“ în librării sînt fenomene (sper) irepetabile care, pentru cei mai tineri, ţin de domeniul legendelor urbane.

Partea a doua a clişeului – care, ca orice clişeu, conţine o bună doză de adevăr sedimentat în timp – afirmă însă că valoarea adăugată are un caracter pur contextual. Odată depăşit regimul comunist, cu contractul său de lectură complice, printre rînduri şi la pachet, aura cărţilor cu pricina e înlocuită printr-un strat gros de praf. Ceea ce înainte-vreme părea curajos, sublim şi eroic, apare brusc fanat şi emfatic, doldora de clişee despre putere şi adevăr sau despre dilema alegerii între libertate şi necesitate, cu omisiuni şi eufemizări fără de care publicarea cărţilor în cauză ar fi fost, desigur, imposibilă. Exemplul romanelor lui Alexandru Ivasiuc, dramatic datate după '89, se numără printre cele mai elocvente în materie. Lucrurile se ştiu prea bine: abordarea critică frontală a prezentului comunist era tabu în epocă, se admitea, cel mult, că partidul a făcut şi greşeli, dar le-a depăşit cu bine, iar fondul doctrinei a rămas pur ca apa de izvor. Maeştri în jocul de-a şoarecele şi pisica, autorii de roman politic evitau, de regulă, clinciurile grave, preferînd să abordeze parabolic, „în ghicitură“, aspectele delicate, speculînd şi negociindu-şi abil marja de libertate ideologică permisă de partidul unic. Nu sînt însă puţini cei care consideră că din producţia acelei perioade rezistă mult mai bine, astăzi, literatura „evazionistă“, pur estetică, aparent minoră, artizanală, fără ambiţii justiţiare şi moral sociale (deşi, la o lectură ceva mai atentă, întîlnim şi în ele şopîrle, mai discrete şi mai frumos colorate).

O asemenea discriminare mi se pare astăzi inexactă şi tendenţioasă. Romanele „politico-sociale“ nu sînt mai supuse uzurii morale decît altele doar pentru că tind să fie *mai mult* decît literatură. (Grav ar fi abia dacă ajung să fie *mai puţin*!) Literatura „majoră“ are, prin excelenţă, un caracter impur şi integrator, capabil să asimileze materii dintre cele mai diverse. Important rămîne modul în care o face. Psihologia succesului într-un regim totalitar e una, iar valoarea literară – alta; cîtă vreme valoarea adăugată nu se substituie celei literare, n-avem de ce ne plînge. Culmea ironiei e că tocmai optzeciştii, adepţi în teorie ai ofertei de lectură multiple, deopotrivă „culte“ şi „populare“, par să fi rămas prizonierii unei receptări strict elitare, pardon, „profesionalizate“, inclusiv după 1989... Oricum, dacă unele dintre mult-acuzatele romane (care ar trebui recitite cu bunăcredinţă) nu mai „rezistă“ azi, motivele sînt altele decît cele invocate îndeobşte. *Intrusul*, *Dimineaţă pierdută* sau *Refugii*, spre exemplu, pot fi recitite fără probleme, în vreme ce *Interval*, *Caloianul* sau *Biblioteca din Alexandria* datează vizibil. Evacuarea problematicii morale (civico-morale şi politice) într-o bună parte a prozei post-optzeciste este un fapt care ţine de prea multe variabile. Mă întreb însă dacă una dintre explicaţiile sale nu ţine de o psihologie resentimentară, reactivă, valabilă şi ea doar contextual.

Cît priveşte succesul „consumist“... mă tem că genurile literaturii de divertisment au înflorit în România mai ales în perioada ceauşistă. E adevărat că după 1989 s-a dat liber la sex pentru toată literatura, fie ea înaltă sau de consum, iar amatorii s-au îngrămădit ciopor. Numai că, dacă ne uităm la rafturile cu literatură de aventuri (romanele eroico-istorice, *western*-urile) sau cu literatură detectivă, nu putem decît să constatăm prăbuşirea respectivelor genuri în postcomunism. Chiar aşa: cine mai scrie azi, la noi, literatură poliţistă? Trivialul, conspiraţionist-securisticul Pavel Coruţ pare a fi ultimul exemplu de succes în acest sens. Dar cine mai calcă azi, cu convingere, pe urmele unor Vintilă Corbul, Rodica Ojog-Braşoveanu, Nicolae Mărgeanu, Horia Tecuceanu, George Arion, Constantin Chiriţă, Chiril Tricolici, Haralamb Zincă, Vlad Muşatescu? Nici la capitolul „literatură pentru copii“ nu ne comparăm cu situaţia din odiosul regim. Degeaba argumentăm pretenţios că traducerile, că televiziunile comerciale, că mentalităţile noi, că mai ştiu eu ce altceva. În realitate, ar trebui să recunoaştem că e al naibii de greu să dai drumul la poveşti cu suspans, să imaginezi lumi compensatorii în decoruri exotice ş.a.m.d. Iar critica literară n-are absolut nici o vină în toată povestea asta; niciodată n-a fost mai permisivă faţă de genurile populare...

Mă gîndesc uneori că dacă romancierii noştri mainstream ar face din cînd în cînd o cură de policier (gen determinist în cel mai înalt grad) sau de roman de aventuri, poate n-ar mai încurca atît de des vîrstele personajelor. Oricît ar părea de ciudat, e mult mai uşor să fii ludic, fiţos şi experimentalist, decît să scrii romane populare captivante şi cinstite. Apetenţa încă destul de scăzută pentru story – fie el mainstream sau nu – ţine, probabil, de un comerţ deficitar cu istoria. Dar iar devine totul o lungă teorie...

Dilema veche vă recomandă

● Nimeni nu ştie cînd se va ieşi din criza asta, în schimb e sigur că, pentru următorii doi ani, soarta Naţionalei de fotbal a României, cauză a întregului popor (cu mici excepţii), se va juca sîmbătă, 28 martie, meci acasă cu Serbia (pe Antena 1), şi miercuri, 1 aprilie, meci în deplasare cu Austria (pe aceeaşi Antenă). Aş fi un elitist rupt de neam şi un demagog rupt de glie (terenul de la Constanţa e considerat „o puşcărie de gazon“!) dacă aş recomanda alte evenimente de interes naţional mai importante decît acestea. (Radu Cosaşu)

● *Scena.ro*. Nu vă repeziţi să daţi click, că nu e site. E o nouă „revistă de artele spectacolului“ (redactor-şef: Cristina Modreanu), al cărei număr-pilot a fost prezentat la Festivalul Naţional de Teatru din 2008. Acum se va lansa de-adevăratelea, în trei paşi: pe 27 martie (Ziua Mondială a Teatrului), la Teatrul Municipal „Csiki Jatekszin“ din Miercurea Ciuc, pe 28 martie (cu ocazia Bienalei Internaţionale „Reflex“), la Teatrul „Tamási Áron“ din Sfântu Gheorghe şi pe 29 martie (înaintea premierei *Casa Zoikăi* de Bulgakov, în regia lui Al. Tocilescu), la Teatrul de Comedie din Bucureşti. Revista va apărea bilunar şi se poate comanda online pe site-ul Festivalului Naţional de Teatru, www.fnt.ro. (Mircea Vasilescu)

● *www.artactmagazine.ro*, revistă online în care scriu Anca Grădinariu (film), Mihaela Michailov (dans), Cristina Modreanu (teatru), Ana Maria Sandu (TV), Oana Tănase (arte vizuale), Pompilius Onofrei (audiovideo), Ovidiu Pecican (carte). După ştiinţa mea, este deocamdată singura revistă de acest fel – proprietate a unei companii de teatru (ArtAct din Cluj). (St)*art*-ul fiind dat, îi doresc cît mai multe *act*-e! (Alex. Leo Şerban)

● Acum, că s-a nimerit ca în anul în care îl aniversăm pe Darwin să avem pe cap şi ditamai criza, m-am gîndit să (re)ascultăm împreună, ca un gest simbolic, în timp ce citim acest număr al revistei, două bijuterii progresive din epoca glorioasă a genului: albumul *Darwin!* din 1972 al italienilor de la Banco del Mutuo Soccorso (am putea chiar dansa pe valsul psihedelic „Ed Ora Io Domando Tempo Al Tempo Ed Egli Mi Risponde... Non Ne Ho!“) şi *Crisis What Crisis*, albumul din 1974 al celor de la Supertramp, cu îndemnul armonic de pe „Hide In Your Shell“. Recomandare exclusiv pentru adevăraţii cunoscători. (Marius Chivu)

PUBLICITATE

Andrei GORZO

dilematograf

Idilă

● ***Vicky Cristina Barcelona* (SUA, 2008), de Woody Allen.**

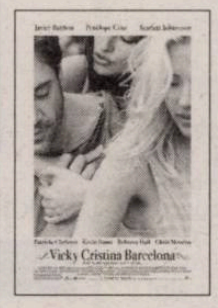

Vicky (Rebecca Hall) şi Cristina (Scarlett Johansson) sînt două turiste americane care au o idilă de-o vară cu Barcelona, cu un pictor local (Javier Bardem) şi cu viaţa boemă. Filmul lui Woody Allen (pe ecrane din 3 aprilie) e el însuşi ca o idilă de-o vară – plăcut şi evanescent. După ce se termină, e greu de spus ce-a însemnat. Ce înseamnă experienţa acelei veri în vieţile celor două eroine? Ce-ar trebui să însemne filmul pentru spectator? Dintre cele două, Vicky e cea care ţine morţiş ca lucrurile – o partidă de sex, o călătorie, o viaţă – să însemne ceva; ca multe alte personaje ale lui Allen (în frunte cu acela pe care obişnuia să-l joace el însuşi), ea suferă pentru că analizează prea mult, pentru că uşurătatea fiinţei i-e insuportabilă. Prietena ei, Cristina, e mai senzuală şi mai ameţită; e alcătuită mai mult din moliciuni decît din ascuţişuri şi e plină de năzuinţe artistice vagi. Ea intră într-o relaţie cu pictorul Juan Antonio, şi apoi într-un triunghi bisexual cu el şi cu temperamentala lui fostă soţie, Maria Elena (Penélope Cruz), în timp ce Vicky, care s-a culcat cu el prima, dar s-a retras pentru a-şi salva relaţia „de substanţă“ cu logodnicul ei american (Chris Messina), stă pe margine şi jinduieşte. Pînă la urmă, Cristina însăşi se satură de idilă şi-i pune capăt fără prea multe explicaţii; Maria Elena o diagnostichează cu o maladie, iarăşi, frecventă la personajele lui Allen (începînd cu acela pe care obişnuia să-l joace el însuşi) – insatisfacţia cronică. Iar Vicky, care se grăbeşte să păşească pe locul lăsat liber de ea, se trezeşte urgent din visare după ce asistă la o ceartă cu focuri de armă între Juan Antonio şi Maria Elena. La sfîrşitul verii, amîndouă se întorc acasă. Deci, încă o dată, ce-a însemnat experienţa lor spaniolă? Dacă a fost o educaţie sentimentală, în ce anume a constat? Cristina ar putea spune că a fost o fază esenţială în evoluţia ei, că i-a canalizat nevoia de autoexprimare într-un anumit sens (către fotografie), iar Vicky ar putea spune că perioada ei de rătăcire i-a întărit credinţa în sensul logodnei ei (devenită între timp căsnicie). Dar astea ar fi interpretările *personajelor*, născute din nevoia *lor* ca viaţa să aibă sens; or, există ceva, complet altceva, în filmul propriu-zis – în bruscheţea cu care aceste personaje se răzgîndesc la sfîrşit şi în lipsa de greutate a atmosferei generale (chiar şi pasionalitatea violentă a relaţiei dintre Juan Antonio şi Maria Elena pare inofensivă: cei doi au schimbat la viaţa lor atîtea focuri de armă şi lovituri de cuţit, încît seamănă cu un cuplu de desen animat) – un refuz elegant de a valida pînă la capăt vreo învăţătură, o negare politicoasă a însăşi ideii de sens al vieţii, o exultanţă discretă în însăşi insubstanţialitatea acesteia. Cu alte cuvinte, ce trăiesc eroinele (şi ce trăieşte publicul la acest film) nu e important, în ultimă instanţă, decît pentru că e trăit sub soarele mediteranean, cu Javier Bardem şi cu Penélope Cruz; e important tocmai pentru că e „doar“ o idilă. Viaţa oricum nu înseamnă nimic – spune Allen; maximumul care se poate spune despre ea este că, uneori – şi pe termen scurt –, insubstanţialitatea ei poate căpăta coloritul fermecător al idilei. Allen a mai spus lucrul ăsta de multe ori, dar rareori cu atîta graţie.

În *Vicky Cristina Barcelona* (unul dintre cele mai senine filme pe care le-a făcut vreodată), ca şi în filmul lui precedent, *Visul Casandrei* (unul dintre cele mai negre), el pare să privească lucrurile de la mare înălţime. Nu sînt sigur că-mi pot explica de unde vine efectul ăsta; cu siguranţă nu din unghiurile de cameră, şi nici din comentariul din *off* la care apelează în noul film. În aceste două filme, futilitatea căutării unui sens al lucrurilor – întotdeauna o obsesie pentru el – a devenit o certitudine calmă, care, fără a mai fi, ca în trecut, proclamată prin intermediul personajelor sau demonstrată dramatic, impregnează totul – geometria plană a poveştii de crimă şi pedeapsă din *Visul...*, ca şi evanescenţa de idilă de-o vară a lui *Vicky*... Mi se pare că amîndouă sînt filmele unui autor care a reuşit în sfîrşit să-şi transceandă vechile nevroze (colosale, după cum se ştie) şi să ajungă la un fel complet clar de a vedea lucrurile. Dar e posibil să delirez: multă lume n-a văzut în *Visul*... decît un *thriller* dezamăgitor de plat, iar *Vicky*... poate fi expediat ca un fleac ageabil, dacă nu ca o rescriere de mîna a treia după Henry James, cu Bardem şi Cruz puşi să întrupeze nişte fantezii banale despre pasionalitatea spaniolă. Dar fanteziile sînt jucate cu largheţe şi căldură, iar eu unul persist în a vedea claritate şi înţelepciune în însăşi decizia lui Allen că atît eroinele sale, cît şi publicul său au dreptul la ele. De ce nu? După cum îşi motivează Bardem propunerea erotică, „viaţa e scurtă, monotonă şi plină de suferinţe“: o idilă spaniolă poate fi *as good as it gets*.

trecerea prin reviste

Scrutînd vremurile cu Scruton

„Ar trebui... să renunţăm la toată ezitarea multiculturală care a derutat atît de mult viaţa publică a Occidentului şi să reafirmăm ideea centrală a apartenenţei sociale în spiritul tradiţiei occidentale, care este ideea de cetăţenie. Transmiţînd mesajul că noi credem în ceea ce avem, sîntem dispuşi să împărţim acest lucru cu alţii, dar nu sîntem dispuşi să-l vedem distrus, facem singurul lucru care este de făcut pentru a opri acest conflict. Întrucît iertarea se află în centrul culturii noastre, acest mesaj ar trebui să fie de ajuns, chiar dacă îl promovăm în spiritul ironiei." Este concluzia conferinţei pe care a susţinut-o, la Universitatea din Calgary, filozoful Roger Scruton şi pe care o reproduce numărul pe martie al lunarului *Idei în dialog*. Este unul din cele mai *bune* (în sens filozofic, stilistic, uman şi în toate sensurile) texte publicate vreodată în limba română (traducerea îi aparţine Dianei Popescu).

Textul se numeşte chiar „Iertare şi ironie", în care Scruton vede înseşi fundamentele culturii occidentale. Iertarea, firește, este o parte inseparabilă a „pachetului" creştin, dar ironia era şi ea prezentă acolo (deşi, poate, într-un mod inaparent). „Cel care a insistat asupra ideii că ironia este cea care i-a unit pe Socrate şi Hristos este un creştin post-iluminist, Soren Kierkegaard." După ce (ne) aminteşte faptul că „În Coran, spre deosebire de Biblia evreilor sau de Noul Testament, glumele nu îşi au locul", R.S. trece în revistă „cultura terorismului", distingînd tradiţia nihilistă (occidentală şi rusească) de recrudescenţa terorismului islamic, care urmăreşte (dimpotrivă) o „exaltare morală" – „o căutare a sensului". Textul, cum spuneam, este absolut pasionant, o „dezvrăjire" (cuvînt la modă printre stîngişti) ce repune luciditatea bunului simţ (în sens cartezian) în plin haos al confuziilor mai mult sau mai puţin convenabile.

Ca de obicei, Traian Ungureanu e prezent în p. 3 cu un (nou) eseu spectaculos şi provocator, intitulat „Complexul Baader-Madoff"; „Toată literatura contestatară inflamată de ultimele luni de criză economică e alimentată de o enormă lipsă de luciditate şi cunoaştere istorică. Complexul Baader-Madoff – combinaţia nefericită de teribilism infantil anticapitalist şi iluzii financiare iraţionale – lucrează din plin" – scrie TRU. Luciditate, din nou...

Un excelent dosar T.S. Eliot („un antimodern printre moderniști") propune Mircea Mihăieş, care conţine (pe lîngă *Poeme* în pregătire, în traducerea lui Şerban Foarţă şi a Adrianei Carmen Racoviţă) textul conferinţei de la Universitatea din Leeds (1961), „Să critici criticul"; „critica literară – spunea T.S.E. – este o activitate instinctivă a minţii civilizate"... În aparentul oximoron „instinctiv/civilizat" stă o întreagă cultură a criticii (deci, iarăşi, a lucidităţii).

Pentru că veni vorba de critici: Dan C. Mihăilescu face, în locul obişnuit (p. 7), un rapel/jurnal savuros *(as usual!)* al ultimelor întîmplări culturale, plîngîndu-se de... „prea multă linişte"; îl contrazice Daniel Cristea-Enache (în p. 12), care publică mult-aşteptatul „sequel" la recenzia sa critică (foarte critică!) a *Istoriei critice...* a lui Nicolae Manolescu. Şi, ca să nu îngheţăm de atîta „operă la rece" (formula lui Mihăieş re: T.S. Eliot), revista dedică obişnuita sa pagină de poeme marelui Mircea Ivănescu, cu splendidul sonet *fericire iernatică*.

Horaţiu Pepine propune un (început de?) eseu despre Stînga şi Dreapta, Horia Barna scrie despre „Criză şi dileme europene", Anca Manolescu ne face cunoscută „Modernitatea potrivit lui Nicolaus Cusanus", în timp ce Ion Manolescu se întoarce la subiectul lui favorit (realitatea virtuală) cu „O perspectivă tehnologică şi literară". Şi, cu voia dvs., subsemnatul dialoghează cu Andrei Gorzo (p. 15 a *DV)* în p. 5 a *ID*... (**a. l. ş.**)

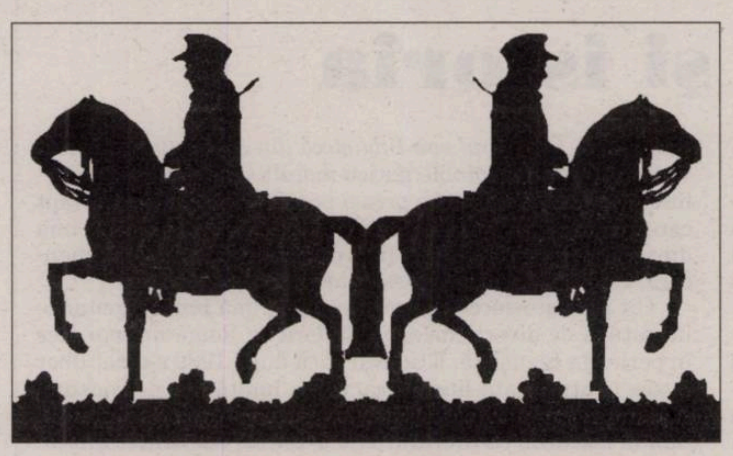

Radu COSAȘU

din viața unui extremist de centru...

Tînjind la o nouă revoluţie

– din „Exerciţiile de oarecare posteritate" –

Ce-ar fi ca într-o bună zi al lui '97, '98, '99 şi eţetera – sînt dispus să aştept – să aibă loc încă o revoluţie şi toate partidele să treacă de la politică la politeţe? N-ar fi de schimbat mai mult de trei litere, şi alea finale.

Să avem politicoşi de dreapta, să avem politicoşi de stînga! Sau, mai doctrinar vorbind, politicoşi liberali, politicoşi social-democraţi, chiar naţional-politicoşi.

(Intransigent, aş rămîne pe mai departe la ai mei, politicoşii de centru, care o viaţă întreagă au luat-o peste cap, tocmai pentru asta, că sînt prea, că sînt foarte politicoşi şi strică orzul pe gîşte.)

Revoluţia aceea ar impune o singură obligaţie: să se înscrie în chiar numele partidului principiul politeţii. Care partid nu e politicos să fie desfiinţat, ca urmare a încălcării principiului său de bază. O altă bază să nu aibă şi pe ea să se clădească politeţea rezoluţiilor sale, politeţea argumentelor, politeţea vocabularului pentru fiecare m.d.p. Lumea s-ar putea înţelege asupra ce înseamnă politeţe, mult mai uşor decît asupra oricărui alt termen din sfera politicului. N-am mai bîjbîi căutînd cînd normalitatea, cînd adevărul. Care adevăr?

Politeţea n-ar mai da naştere la asemenea confuzii în definire. Politeţea *– grosso modo,* dar şi *sotto voce* – e „cei şapte ani de-acasă"*. Ea poate fi uitată, călcată în picioare, violată, dar, la ananghie, un bun român va declara că e recunoscător părinţilor, profesorilor, tuturor celor care i-au dat cei şapte ani de-acasă. Ei nu trebuie descrişi amănunţit, că te faci de rîs. Cei şapte ani de acasă sînt o politică pe care o înţelege orice brută sau orice doctrinar. E prima politică de om al polis-ului care n-a apucat să vorbească urît, cu „bă" şi cu „mă", care mai spunea „pardon" şi „bună ziua", care habar n-avea că a fi bun român înseamnă (aşa am auzit la o coadă pentru pateuri la Panipat) „să ştii să bagi undeva pe cineva". Politeţea e politica cea mai uşor de definit, chiar şi cînd nu o ai.

Tînjesc după ea – mai ales cînd la coadă, spunîndu-i cuiva pardon că l-am lovit peste sacoşă, acela îmi răspunde: „Bă, boule, lasă ironiile!" – ca după o cucerire măreţ revoluţionară. Mi se pare una din acele utopii care – aici, în magazinul acesta unde un „dumnezeii mă-tii" face să sară capacele sticlelor de colonie Dior – ar putea schimba lumea. Mi se pare o feerie de nivelul unui oraş care are toată iarna apă caldă. A vorbi cu „dumneata" şi cu „te rog", cu „mulţumesc" şi cu „îmi permit să nu fiu de acord" mă face să mă închipui într-o simigerie unde aş cere să avem „o politeţe ca-n Elveţia" şi aş începe să cînt: „Să fiarbă-n inimi politeţea".

Dar, fiindcă normalitate nu există, mă trezesc auzind că o tiranie a politeţii ar crea o lume bătoasă, antipatică şi rece ca-n Germania şi o plictiseală ca-n Elveţia. (Nimeni nu discută imaginea Europei în mintea sarcastică a românului!) Cei mai culţi mi-ar demonstra uşor că politeţea e generalizarea ipocriziei în sistemul de semnalizare. Accept. Accept chiar să ies în stradă pentru a răsturna un guvern de politicoşi ipocriţi. Dar, mai întîi, să văd guvernul acela politicos într-un arc majoritar politicos, înfruntînd – căci n-ar avea încotro – o opoziţie şi ea politicoasă.

În sfîrşit, mi s-ar putea imputa că propovăduiesc o revoluţie strict lingvistică, de vocabular. Ei şi? Cunoaşteţi altele, mai profunde, la noi?

După 12 ani de la apariţia acestui articol, recunosc că încă nu am găsit un nume pentru partidul care ar realiza revoluţia politicoasă. Ezit – din secolul trecut – între „Partidul politicoşilor români" (prea firesc) şi „Partidul politeţii naţionale" (prea ironic, iniţialele lui dînd: pe-pe-ne!) Are cineva o idee bine echilibrată?

---

* Dictatura proletariatului – în limbajul ei dur de „clasă" – suspecta violent politeţea ca „o rămăşiţă mic-brugheză". Distrusă prin alianţa dintre muncitori şi ţărani, mica burghezie nu mai avea dreptul de a păstra nici un sentiment pozitiv, curat, normal, de frumos nemaiputînd fi vorba. Nimic mai contrarevoluţionar decît sentimentele mic-burgheze. Misiunea principală pentru cei care proveneau din rîndurile micii burghezii era aceea de a-şi „smulge rădăcinile" unei educaţii care, de-o viaţă, avusese orgoliul să se autocaracterizeze prin „cei şapte ani de acasă".

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Popa Tanda de Ioan Slavici

Se termină: satul Sărăceni îşi înfrînge renumele.

Popa Tanda în trei cuvinte: un popă, în sfîrşit, tace şi face.

Povestea: ieşit de pe băncile învăţăturii, Popa Trandafir revine în satul unde s-a născut, Butucani. Îşi vede de treaba lui preoţească, dar prea cu sîrg, vrînd să schimbe lumea cu vorba. Îl supără ce vede în sat şi încet-încet spune omului verde-n faţă despre ticăloşiile lui. E, asta mai mult deranjează. Şi, nici una, nici două, butucănenii uită că taică-su era dascălul care le cînta dumnezeieşte de-şi dregea gîtul cu murături şi gălbenuş de ou, uită că Popa Trandafir e tînăr, cu copii şi nevastă. Vorbele alea, tot mai des auzite şi în van rostogolite în minţile lor, de bine spuse, dar rău înţelese, îi fac pe săteni să-l pîrască protopopului. Protopopul nu stă mult pe gînduri şi-l surghiuneşte pe Popa Trandafir într-un sat ca vai de el: Sărăceni. Oamenii aici sînt aşezaţi în Valea Seacă, peste Rîpoasa, în calea capricioasei Rapiţe, o apă ce se revarsă pe neaşteptate de nu poţi cultiva vreo cereală, nu poţi gîndi la viitor. Şi atunci şi satul e neaşezat, sărăcenii muncind de dimineaţă pînă seara prin alte părţi, neavînd timp şi chef de casele şi gospodăriile lor. Şi cum nu există o viaţă aşezată, nu există nici rod. Popa Trandafir un lucru vede – că e sărac lipit, că familia i se înmulţeşte, că sărăcanii tot sărăcani sînt. Şi atunci continuă să greşească spunîndu-şi verde-n faţă supărarea lui pe sat, supărarea lui pe traiul ce-l duce. Dacă oamenii nu-i vin în biserică, se duce el la oameni şi-i ocărăşte, şi dacă nici cu ocara nu merge, vine cu ironiile. Mişcaţi, sărăcenii reacţionează ca butucenii. Se plîng superiorului, iar protopopul îşi trage de urechi trimisul. Popa Trandafir, ce să facă, amărît se întoarce-n casa lui şi o priveşte cum e: găurită, fără gard. Popa trăia şi el în felul satului. Şi-atunci îşi vede vîrful lungului nas şi-şi reface casa, îşi pune gard, îşi vede de slujbe şi nu umblă creanga cu vorba prin sat. Şi sărăcenii iau exemplu de la el. Şi îşi fac casele şi ei, din sărăcie. Şi-ncet, încet, Sărăcenii ajung să aibă şi drum mai lesnicios, şi biserică mai luminoasă. Iar popa Trandafir, din tată devine bunic şi găseşte drumul: fapta îl salvează din bezmetica vorbă înrăită. După care, las' să treacă timpul, că are de ce.

Şmecheria textului: Slavici îşi presară jumătate din text cu proverbe sau ziceri din Biblie. Şi n-o face de pomană. El nu-l dăscăleşte pe Popa Tanda, Popa Trandafir, ci-l „povesteşte" ca să priceapă cititorul. Aşa că rostul zicerilor înţelepte este acela de a-ţi potrivi cuvintele situaţiei tale. „Nu vorbi, fă!", „Degeaba vezi lumea strîmbă, n-o poţi schimba decît făcîndu-ţi în ograda ta curăţenie."

SMS, head-uri de bloguri şi televiziuni: cine e deprins cu răul, la mai bine nici nu gîndeşte, cînd are vaca hrană, ea nu rămîne stearpă!, unde pleacă, merge şi ajunge, ori moare pe drum. Gîndul bun se-nmulţeşte, cuprinzînd loc în mai multe suflete, şi cine îl are şi poartă, mai ales atunci dacă îl preţuieşte, se bucură cînd vede că-şi face cale-n lume. Poftele cele curate sînt date omului ca să le astîmpere prin rodul muncii; dorinţe îi sînt date în suflet ca să cuprindă lume şi Dumnezeu în sine şi, fericit, să le privească. Lucrarea este dar legea firii omeneşti, şi cine nu lucrează greu păcătuieşte.

Business: Popa Tanda este un manual de psihologie managerială. În genul Mielu Zlate din România, dar şi în stilul clasicilor leadership-ului Carlyle, Heifetz, Locke.

Mişto: uite glume de la Slavici: „Se începu batjocura. Unde afla un om, părintele Trandafir începea a-l face de rîs şi a-şi bate joc de el în tot chipul. Trece pe lîng-o casă, care nu e tocmai de ieri acoperită: «Măi! dar isteţ om mai eşti tu! grăieşte către stăpîn, şi prin vîrful casei ai ferestre. Tare iubeşti lumina şi sfîntul soare!». Află o femeie cu cămaşa nespălată: «Uite măi! dar de cînd aţi început voi să purtaţi rochii de postav?». Se întîlneşte cu un copil nespălat: «Auzi, nevastă, mult lictar aveţi voi de se mînjesc copiii atît de tare.» Dă de un om culcat la umbră şi-i zice: «...Bun lucru! bun lucru!». Iar dacă omul se scoală, îl roagă să nu se lase de lucru, că are copii... După atîta tîndălitură, oamenii i-au pus numele «Popa Tanda»."

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

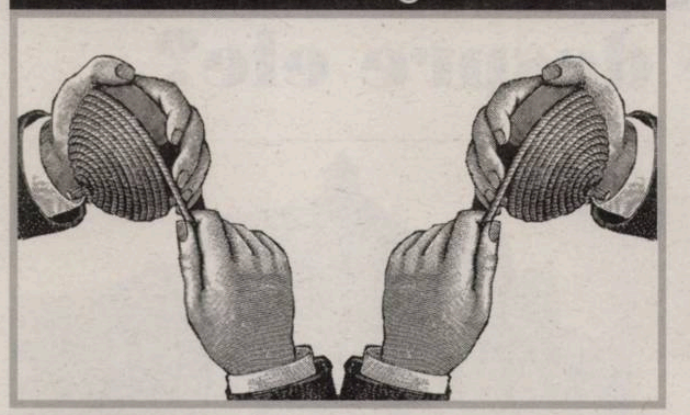

Dar cu sinuciderea aţi încercat?

„Ciocnirea dintre evreii israelieni şi arabii palestinieni este o tragedie, nu un western cu băieţi buni şi băieţi răi. Este o tragedie pentru că se ciocnesc două dreptăţi. Israelienii sînt în Israel pentru că nu au unde să meargă altundeva. Palestinienii sînt în Palestina pentru că nu au unde să meargă altundeva. Este un conflict între victime şi între nişte oameni care, de-o parte şi de alta, au cereri legitime faţă de acest pămînt".

Aşa spune Amos Oz într-un interviu pasionant publicat de *The Independent* în 19 martie a.c. Titlul interviului este profund tendenţios: „Vocea raţiunii în Israel: Amos Oz despre război, pace şi viaţa de *outsider*". Este o întîlnire interesantă între Johann Hari, un stîngist altfel molcom de la ziar, şi Oz, un stîngist simpatic. Amîndoi pacifişti coerenţi. Amîndoi predispuşi la dialog. Dar totuşi nu se prea înţeleg. Oz locuieşte în Israel şi se simte solidar cu poporul israelian, deşi e perceput de majoritate ca un trădător din cauza pacifismului său (de unde şi a doua parte a titlului acestui interviu). Hari nu locuieşte în Israel şi nu se simte solidar cu nimic de acolo, dar are nişte principii oarbe cu care vede o realitate complicată. Încercaţi să citiţi interviul pe Internet, chiar merită.

Începe ca un elogiu. De fapt, cea mai mare parte este un elogiu: despre Oz şi viaţa sa, despre familia sa de evrei care au fugit de Europa, nişte „europeni devotaţi într-o vreme cînd nimeni nu era european" (aş adăuga aici o butadă spusă de Oz în altă parte: cînd au fugit din Europa, pe ziduri scria „Evrei, duceţi-vă în Palestina!", acum pe zidurile Europei scrie „Evrei, afară din Palestina!"). În interviu mai apare povestea ciudată a mamei sale, care s-a sinucis în Israel, după ce fugise de moarte în locul care urma să devină Israel. În fine, aflăm despre experienţa soldatului Oz, cu amintiri din nişte războaie de supravieţuire (1967 şi 1973) în care spune că ar lupta şi azi. Iar aici începe să se rupă armonia faţă de jurnalistul cu principii al dracului de înalte. Adică există războaie drepte pentru israelieni? Mă rog, o abia sesizabilă ridicare din sprînceană. Dar Oz se salvează în ochii interlocutorului pentru că începe povestea lungii sale disidenţe faţă de majoritatea israeliană, cînd s-a opus invadării Libanului şi colonizării teritoriilor ocupate.

În fine, discuţia ajunge la evenimentele curente. Unde sar scîntei. Oz a susţinut recenta operaţiune din Gaza. Ziaristul aproape ia foc. Nu am loc să citez tot pasajul, firul logic este următorul: Oz – Hamas a tras 10.000 de rachete în Israel, nici o ţară din lume nu poate accepta aşa ceva pur şi simplu întorcînd celălalt obraz, imaginează-ţi 10.000 de rachete care cad în Yorkshire. Ziaristul – Dar Oz nu îşi aplică propriul criteriu, spune că trebuie să existe empatie, dar nu vede şi punctul de vedere palestinian, ce ţară ar accepta 40 de ani de ocupaţie violentă, ce ţară ar accepta să fie înfometată pentru că a votat liber? Oz – Dar Egiptul are graniţă cu Gaza, de ce nu furnizează egiptenii cele de trebuinţă în Gaza? Nu e rezonabil să dai cu rachete în Israel şi să te plîngi că tot noi nu le furnizăm mîncare. Ziaristul – Şi totuşi Oz ştie că Israelul presează Egiptul să ţină graniţa închisă.

Şi tot aşa. Ziaristul independent reproduce ce spune Oz şi din cînd în cînd introduce pe fir adevărul absolut, nu cumva să ne scape. Ar fi greţos dacă n-ar fi tragic. Iar stilul argumentelor este cel cu „voi aţi împuşcat negri!". Israelul răspunde rachetelor. Dar Israelul a ocupat teritoriile (dacă te-ai pune la mintea lui, i-ai spune că le-a ocupat în urma invaziei arabe, dar cu minţile odihnite nu trebuie să faci incursiuni istorice, pentru că apoi nu se mai opresc). Dar din Egipt de ce nu vine mîncare? Evident, Israelul controlează Egiptul într-un mod miraculos.

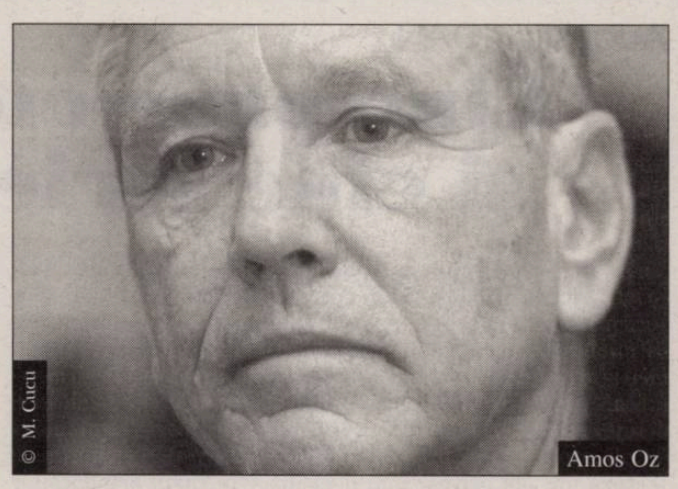

Nu schimbul de replici în sine e important aici. În definitiv, aşa ceva auzi zilnic la BBC, şi uneori chiar se dă şi punctul de vedere israelian. Interesant este modul cum decurge dialogul, de la elogiu la şuturi în fund. La început, Oz este măreţ, ziaristul este intimidat de întîlnire, găseşte cu greu cuvinte pompoase în engleză. Să ne înţelegem, nici mai tîrziu nu se coboară ştacheta. Omul rămîne politicos, deşi aprig. Dar divorţul dintre ei este vizibil. Şi este divorţul dintre pacifismul realităţii dure şi pacifismul principiilor seci. Este un conflict mai important decît realizează chiar interlocutorii. Oz o fi el pacifist pentru standardele israeliene, dar pacifistul din Londra îl judecă fără rest pe deviaţionist. Nu contează că Oz trăieşte în sudul Israelului, acolo pe unde pică rachetele Hamas, nu contează că cere anchete judiciare independente pentru toate incidentele nelămurite din Gaza. Pacifist eşti pînă la capăt sau nu eşti deloc. Argumentul cu rachetele din Yorkshire cade în gol, empatia ziaristului independent se aplică numai palestinienilor, nu şi israelienilor. Doar sînt acolo abuziv, aşa că să facă bine să se ferească de rachete, nu? Orice discuţie raţională încerci se sfîrşeşte mereu în „e pămîntul altora", fie că vorbeşti cu un extremist musulman sau cu un pacifist occidental (şi nu e bine să o începi prin a reaminti de legitimitatea istorică şi internaţională a apariţiei statului Israel, eşti deja extremist dacă susţii aşa ceva).

În excelentul său roman *Fima*, Oz descrie viaţa simpaticului personaj cu acelaşi nume: un idiot genial, un încurcă-lume generos, un bărbat uneori abject, absolvit doar de ghinionul care îl urmăreşte. Din cînd în cînd, Fima se visează ajuns în fruntea Israelului, cu unicul scop de a face pace cu arabii. Într-unul dintre momente, „se autoproclamă pe loc preşedintele statului şi se hotărî la un pas dramatic – în ziua comemorării masacrului de la Deir Yassin va face acolo o vizită prezidenţială şi va ţine o cuvîntare scurtă, dar tranşantă, printre ruinele satului: fără a intra în speculaţii despre a cui vină e mai mare, noi, evreii israelieni, înţelegem profunzimea suferinţelor prin care au trecut în ultimii patruzeci de ani arabii palestinieni şi, pentru a le pune capăt, vom face tot ce ne stă în puteri, în afară de a ne sinucide".

Nu ştiu ce mai crede Oz despre această soluţie. Poate că acel „în afară de a ne sinucide" strică tot efectul. De ce să excludem atît de categoric o posibilitate care ar deschide drumul către pace? Toţi pacifiştii lumii ar răsufla uşuraţi. Nu asta era ideea?

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

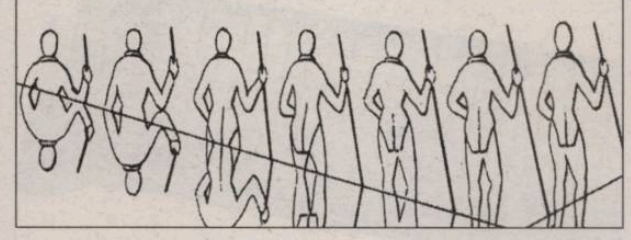

Cariere şi conferinţe

Am intrat, pur şi simplu, la Tîrgul de cariere organizat pe 20-21 martie la Sala Palatului. „Pur şi simplu" pentru că am descoperit, de-a lungul unor ani buni, că sînt exact opusul unui asemenea *show-room:* fac parte din categoria retrogradă, conservatoare, de indivizi mulţumiţi, prosteşte, de viaţa lor, şi care refuză „noile oportunităţi".

Şi totuşi, cei din jur nu păreau să se fi prins, şi pliantele nu au încetat să curgă: *Groupe Carrefour* – „Să ne împărtăşim valorile: libertate, responsabilitate, generozitate, solidaritate, integritate, progres"; *Top Talents Romania* – „Transformă potenţialul tău în performanţă!"; *Nestle* – „Vino să construim împreună o lume mai bună!". Lista ar putea continua încă pe multe pagini, dar mi se pare că mesajul e deja gata transmis: firmele ofertante ne pun la picioare marea cu sarea, numai să ne angajăm la ei, în condiţiile lor şi respectînd ideologiile lor.

Noţiunea de „ideologie" pare să aibă un rol important: companiile se întrec care mai de care în sloganuri apte să le reflecte valorile morale, sociale, civice... Opţiunea pentru un post la oricare dintre ele nu e doar cea a unui loc de muncă bine plătit, ci a unui sistem de viaţă, vor să ne spună...

Pentru a înţelege mai bine acest tip de „filozofie organizaţională" la prima mînă, am intrat la una dintre conferinţele de la tîrg. Am nimerit, tot din întîmplare, la cea a firmei JTI, *„Japan Tobacco International – the international tobacco division of Japan tobacco Inc., the world's third largest industry player"*. O firmă de ţigări, şi nu oricare: cea care produce şi distribuie, printre altele, Winston, Mild Seven şi Camel. În România se află din 1993, are o fabrică, sistem de distribuţie naţional şi în jur de 850 de angajaţi.

Conferinţa lor avea, în buna tradiţie a genului, cuvîntul „succes" în titlu. Deşi, din '90 încoace, au fost nenumărate asemenea prelegeri şi seminarii, oamenii nu s-au săturat de ele (să fie de vină criza ori schimbarea, firească, a generaţiilor?): sala era arhiplină, cu public între 20 şi 45 de ani, să zicem. După o prezentare generală a firmei şi accentuarea vechimii ei şi a angajaţilor din România, a venit la pupitru un domn de la resurse umane. De vîrstă medie şi nu lipsit de farmec. Mă aşteptam la discursul obişnuit în asemenea ocazii pe care l-am auzit, pe vremuri, la conferinţele Amway.

Nu. Aici, lucrurile erau mai subtile. Desigur, se utilizau şabloane, nu se poate fără... Dar interpretările lor erau totuşi diferite. Iar domnul din faţă se pricepea să jongleze cu ele. Începutul discursului a fost unul şocant, un soi de lovitură de teatru: „Pot să vă arăt în următoarele 40 de minute cum puteţi avea putere şi control". O intrare în forţă, neaşteptată: oamenilor din sală le-a plăcut. S-a văzut după reacţiile lor, prompte şi multe. Cea dintîi întrebare a fost: „Ce aţi controla prima dată?". Răspunsurile nu au încetat să curgă. „Oamenii", „timpul", „resursele".

Deşi începuse ca un discurs despre manipulare, vorbitorul a cotit-o brusc, cu o abilă întorsătură retorică: „De ce nu începi cu tine însuţi?". Deja nu mai era vorba de ideologii corporatiste, ci intra în joc psihologia personală. Partea de *self development*. Or, cine nu-şi doreşte îmbunătăţirea propriei persoane? Ca să ajungi la o asemenea performanţă – continua conferinţa – trebuie să înţelegi că nu poţi controla trecutul. Desigur, din eşecuri poţi învăţa. Şi aici apăreau imaginile: din sport, cu toatele! S-a cerut chiar definiţia eşecului. O fată din faţa mea, care participa intens, trăia fiecare momenţel şoptindu-şi răspunsul corect în barbă, a avut curajul să spună tare, deşi omul din faţă nu a auzit-o: „Eşecul e un pas către succes!". Lucrurile nu s-au oprit în acel moment, nici pe departe. Şi pentru că de-abia de-aici încolo au devenit palpitante, voi termina povestea în numărul viitor.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Bilanţ de etapă?

Tema relaţiei dintre intelectuali şi Biserică a fost la modă în ultimul deceniu al secolului trecut. Comunismul se prăbuşise. Papa Ioan Paul al II-lea figura, alături de Reagan şi Margaret Thatcher, printre subminatorii „providenţiali“ ai sistemului totalitar care – în succesiunea nazismului – semănase pretutindeni iluzii perverse, asasinate, persecuţii şi experimente de inginerie socială la limita genocidului. BOR ieşea din exilul babilonic oarecum slăbită, cu sinodali compromişi de stigmatul colaboraţionismului. Însă tot ea simboliza pe atunci „împăcarea“ cu Dumnezeu, renaşterea naţională şi legitimitatea iradiantă a singurei instituţii româneşti care precedase comunismul, reuşind să-i supravieţuiască. Simplul fapt că Biserica *rezistase* devenea proba indirectă, dar vie, a vocaţiei sale supraistorice. La urma urmelor, „a rezista“ înseamnă *şi* „a te opune“. Selecţia naturală produce, uneori, sentimentul elecţiunii...

Oricît de şifonat îi fusese prestigiul, BOR păstra, în adîncul sacramental, valorile morale capabile să livreze cheia revenirii la normalitate, printr-un minimum de adevăr şi dreptate. La începutul tranziţiei, *Predania* (aparent regăsită pe linia ortodoxismului interbelic) şi popularitatea unor autori precum Stăniloae, Steinhardt sau Ţuţea au dominat viaţa publică fără obiecţii critice din partea elitei. Indiferent de bibliografii, de sensibilitatea doctrinară şi de proiectul lor de carieră, intelectualii au fost, măcar pînă prin 1995, apropiaţi de Biserică. După această dată relativ convenţională, au apărut diversificările, diversiunile şi noile atracţii ideologice. „Frontul intelectual“ din jurul BOR s-a spart, aşa cum FSN însuşi explodase, favorizînd astfel pluralismul politic. O largă parte a elitei a descoperit „societatea civilă“ şi ONG-ismul, stîngismul postmarxist occidental, etno-business-ul, anarhismul, liberalismul, postmodernismul, fascinaţia discriminării pozitive, feminismul, emanciparea sexuală sau, pur şi simplu, farmecul lucrativ al mercenariatului.

Cîteva categorii au rămas totuşi fidele Ortodoxiei: o seamă de „laici“ (de talia unor Andrei Pleşu, Horia Bernea sau Sorin Dumitrescu), o puzderie de grupări naţionaliste, care au urmărit – desigur himeric – resuscitarea Mişcării legionare, cîteva personalităţi educate & charismatice din mediul monahal, o parte a studenţimii (grupate în ASCOR), o mînă de teologi „profesionişti“ (precum prolificul traducător, erudit şi editor Ioan I. Ică Jr.). Pe o linie proprie au mers cîţiva visători care s-au chinuit să pledeze pentru echilibrul Tradiţie-Modernitate, sperînd că experienţa neo-scolastică a unui Maritain sau cea neopatristică, asumată de Lossky, şi-ar putea găsi o nouă expresie, la intersecţia dintre naţionalismul „luminat“ şi spiritul european de factură conservatoare. Partea proastă e că din mişcarea centrifugală declanşată după '95 nu a rezultat o constelaţie de poziţii distincte, dar armonizabile. Fiecare dintre tendinţele afirmate pe baza respectivului „big bang“ postcomunist – consumat la scara modestă a imaginarului românesc – s-a prelungit într-o colecţie de singurătăţi sterile. Ea se reflectă şi în trena prea multor polemici stupide, personalizate provincial.

Nostalgia omogenităţii mi-e complet străină. Tot ce propun este analiza celor două decenii de frămîntări, opţiuni, răzgîndiri şi evoluţii care, în loc să ne îmbogăţească, ne-au devastat sufleteşte, ne-au demotivat şi ne-au sporit confuzia. Cred că BOR ar face bine să organizeze un asemenea bilanţ de etapă, împreună cu exponenţii fiecăreia dintre „direcţiile“ intelectuale deja amintite. Nu e nevoie de inchiziţie, o entitate deloc răsăriteană. N-avem trebuinţă de sinaxare şi anateme. Nici de agape care să stingă orgoliile (mereu agresive), patimile (întotdeauna nefaste) sau ambiţiile (cel mai adesea nerealiste). E nevoie de un dialog serios, în oglinda retrovizoare a istoriei recente. Va avea el loc pe vremea aceasta de criză?

Augustin IOAN

Cine proiectează biserici şi cine scrie despre ele?

Cu excepţia cîtorva titluri rezervate mai degrabă bisericilor ortodoxe, şi în special celor dispărute, din Bucureşti, despre biserici în expresia lor edificată e greu de identificat bibliografia de specialitate necesară cu privire la ipostaza modernă a fenomenului. Cît despre cele petrecute după 1989, tăcerea culturală este aproape absolută. Deşi s-au construit cîteva mii de biserici creştine de toate denominaţiile, dacă există informaţii legate de arhitectura lor, ele privesc mai degrabă – în cazul ortodocşilor – obiectele care erau să devină realitate, iară nu realitatea însăşi.

În ceea ce priveşte arhitectura evanghelică de pe teritoriul actual al României, lucrurile nu stau deloc mai bine. Cu prilejul acestui proiect, au apărut o serie de informaţii care ne lămuresc că există o serie de proiecte menite să suplinească, fie şi în parte, această carenţă. Sînt în construcţie bănci de date de uz intern şi au apărut şi unele informaţii fotografice la care am căpătat acces, prin bunăvoinţa editorilor volumului şi a altor persoane implicate în acest proiect, cărora le mulţumesc dintru bun început: dl Cristian Alb, din Aleşd, mi-a pus la dispoziţie o consistentă colecţie fotografică asupra bisericilor baptiste, precum şi un valoros studiu sociologic, bazat pe interviuri cu pastori şi enoriaşi din diferite localităţi bihorene, pe care i-a întrebat nu doar despre arhitectura lăcaşurilor lor de cult, ci şi despre resorturile acelei arhitecturi, originile ei, surse şi influenţe directe sau indirecte. Pe site-ul bisericievanghelice.wordpress.com, lansat de Alin Cristea, s-au strîns, de la data înfiinţării sale, o seamă de referinţe fotografice structurate pe tipuri de biserici, însoţite, pe alocuri, de link-uri către website-urile bisericilor; am primit, de asemenea, informaţii de la Alin Cristea, de la Dănuţ Mănăstireanu şi de la Marius Cruceru.

În ceea ce priveşte proiectarea de lăcaşuri de cult, apartenenţa la o religie sau alta nu reprezintă un factor determinant în calitatea arhitecturală a obiectelor rezultate. Catedrala catolică din Brăsilia este unul dintre cele mai copleşitoare spaţii creştine şi a fost proiectată de comunistul fervent Oscar Niemeyer. Moscheea mare din Roma a fost proiectată de Paolo Portoghesi. Biserica anului 2000 din Roma a fost proiectată de Richard Meyer şi, văzînd jocul triplu de curbe în spaţiu, care nu mai sînt (doar) bolţi, ci devin chiar pereţii cosmici ai bisericii, nu ne întrebăm deloc ce va fi gîndit, în intimitatea sa înfiorată, proiectantul lăcaşului, despre Dumnezeu. La fel, nici F.L. Wright nu era şi nici Herzog sau De Meuron nu sînt ortodocşi, şi totuşi au gîndit în chip strălucit, reprezentîndu-le cu mijloacele arhitecturii proprii, dogmele credinţei respective. Pe scurt, aş zice că şi perspective exterioare asupra subiectului, în cazul în speţă asupra arhitecturii evanghelice din România, sînt legitime şi pot fi utile înţelegerii acestui subiect.

Mai cu seamă că nu sînt, de fapt, cu totul străin de el. Am fost, la jumătatea anilor '90, implicat în proiectarea Bisericii Baptiste Speranţa din Zalău, pentru că fusesem coleg la Oxford cu pastorul. Clădirea finală nu a fost construită după proiectul meu, ci, mai degrabă, ea reprezintă ethos-ul colectiv al comunităţii respective, precum şi cunoştinţele în materie de nevoi proprii şi de arhitectură sacră ale acesteia; nu e un comentariu maliţios, ci unul care descrie, de altfel, majoritatea proiectelor şi edificiilor pe care le-am putut vedea în domeniul arhitecturii evanghelice din România. Ca o primă observaţie în acest sens, aş spune că nu există o distanţă calitativă, nici în bine, dar nici în rău, între media bisericilor creştine edificate după 1989, indiferent de denominaţie. Predomină entuziasmul edificării, există o tentaţie monumentală subiacentă majorităţii proiectelor; unde apare diferenţa majoră, ea se referă în primul rînd la caracterul predominant modern şi urban al bisericilor evanghelice, spre deosebire de retardarea stilistică deliberată (căci nu este vorba, cel mai adeseori, de celebrarea unei tradiţii, ci doar de carenţă culturală) şi rural(izant)ă, a celor ortodoxe.

Comentatorul fenomenului arhitectural evanghelic din România poate aplica o serie întreagă de criterii de clasificare a lăcaşurilor de cult, nu toate utile neapărat pentru înţelegerea fenomenului. Spre pildă, disocierea etnică între lăcaşuri de cult maghiare şi româneşti este irelevantă, din punctul de vedere al arhitecturii. Nu există distincţii tipologice sau de estetică interioară sau exterioară care să facă utilă introducerea acestui criteriu.

Ce este cu adevărat necesar, însă, este să propunem o serie de criterii tari, care să producă o hartă sinoptică utilă viitoarelor interpretări ale acestei arhitecturi, prin raportare la fenomenul arhitecturii evanghelice europene şi, de ce nu, mondiale. O primă întrebare pertinentă ar fi dacă această arhitectură are o identitate proprie, dacă o proiectăm pe acest fundal transfrontalier. Răspunsul meu categoric, pe baza cunoştinţelor limitate pe care le-am căpătat despre fenomenul studiat, este: nu. Arhitectura evanghelică în România este, arhitectural vorbind, o parte indistinctă a acestui fundal.

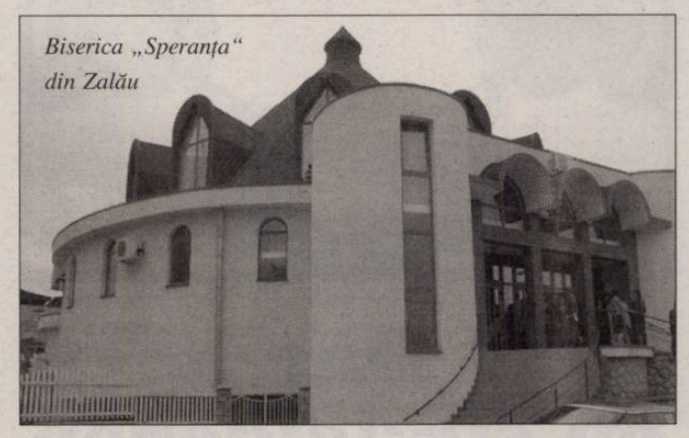

Biserica „Speranţa“ din Zalău

Mult mai de folos ar fi să observăm că o parte dintre lăcaşurile de cult sînt hotărît moderniste, în vreme ce altele fac trimitere la elemente arhitecturale ale tradiţiei locului sau zonei (ca de pildă, frontoanele pseudo-baroce sau pseudo-clasice), lucru vizibil mai cu seamă în cazul lăcaşurilor de cult rurale. O direcţie de cercetare interesantă, bazată pe metode statistice, ne-ar putea pe viitor spune dacă raportul modernitate/tradiţie este unul diferit în arealul autohton faţă de UE sau SUA, spre pildă, ca ţări de referinţă pentru evanghelismul mondial. Dacă, aşa cum bănuiesc, ar exista un raport înclinat în favoarea expresiei tradiţionale (sau, poate, mai curînd spus, premoderne), atunci, probabil, o altă cercetare statistică ne-ar putea spune în ce măsură o asemenea predilecţie se află în concordanţă cu premodernitatea arhitecturală a lăcaşurilor de cult ale celorlalte religii din spaţiul autohton (şi în primul rînd, probabil, cu cele ale religiei majoritare, creştin-ortodoxe). Care ar putea fi, atunci, concluziile posibile? Una ar fi că raportul premodernitate/modernitate este unul trans-denominaţional în spaţiul românesc sau că, dimpotrivă, există clivaje de-a lungul liniilor de demarcaţie interconfesionale, foarte probabil cu o predilecţie sporită către modernitate pentru evanghelism, ca ipostază mai recentă a creştinismului decît ortodoxia sau catolicismul. În definitiv, nu e greu să identificăm în reformă elemente proto-moderne legate de spaţiul arhitectural.

Ca un corolar la această distincţie, am prezentat în text o posibilă (re)sursă a modernităţii arhitecturii evanghelice din România. Este greu de discutat despre o distincţie clară între indigen (local, regional, naţional poate), pe de o parte, şi alogen (occidental şi, cel mai adeseori, american), pe de altă parte. Cîtă modernitate (urbană, mai cu seamă) există în această arhitectură locală evanghelică, ea pare să fie inspirată şi sponsorizată cu precădere de către coreligionarii vest-europeni sau de cei de peste Ocean. Observaţiile de făcut, dincolo de legitimitatea oricăror surse de inspiraţie arhitecturală, sînt două: prima poate pune sub lupă caracterul contextual al acelor lăcaşuri de cult aduse, uneori ca atare, de peste hotare pentru a fi aclimatizate în aşezările româneşti; a doua ar fi aceea că, dacă tot este identificată o (re)sursă legitimă de influenţe arhitecturale şi de finanţare, atunci ar fi de dorit orientarea către acele produse de calitate arhitecturală exemplară din mediul evanghelic occidental. O listă a acestor capodopere ale arhitecturii religioase este suficient de bogată în gabarite ale lăcaşurilor de cult, în materiale de construcţie şi tehnologii abordabile, spre a potoli orice nevoie a păstorilor din România de a acomoda comunităţile autohtone în lăcaşuri de cult proprii. Mai mult decît atît: ar fi chiar de dorit ca evangheliştii să acţioneze drept catalizator al schimbării, în sensul caracterului contemporan şi al arhitecturii de calitate, arhitecturii creştine din România. În chip evident, un asemenea catalizator nu poate veni dinspre arhitectura ortodoxă, care este tributară unor tradiţii mult prea speciale pentru a-şi permite să fie doar actuală (a se vedea, în sensul acestei argumentaţii, www.retrofuturism.ro), iar arhitectura catolică nouă nu a produs, pînă acum, edificii mai mult decît stimabile. Pare cumva că îndepărtarea – deopotrivă geografică şi temporală, de mentalităţi şi de cultură arhitecturală – României faţă de locurile unde s-au făcut în trecut şi se fac astăzi edificiile sacre cu adevărat venerabile sabotează cumva orice astfel de efort re-civilizator. Putem doar regreta că o comunitate atît de dinamică, precum aceea evanghelică, nu actează ea ca erou civilizator al arhitecturii creştine din ţara noastră.

(textul face parte din proiectul editorial Omul evanghelic, *care urmează să vadă anul acesta lumina tiparului)*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

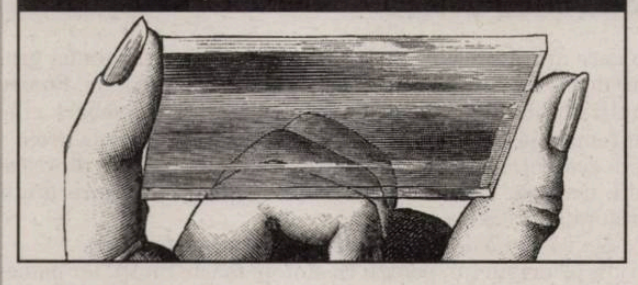

Reclame horror

Imaginea ne arată scurgerea unei chiuvete. O chiuvetă curată – dar nu, nu este vorba de publicitate la un produs de curăţat baia. Din *off*, auzi cum cineva se spală pe dinţi. Nu ai timp să te bucuri prea mult de albul fără cusur al faianţei, că te trezeşti cu un scuipat. O spumă albă, care are ceva scris cu roşu prin ea (vinişoarele sîngerii formează două cuvinte: „îţi sîngerează“). Apoi un alt scuipat, cu şi mai mult roşu, apoi un altul şi, în cele din urmă, pe faianţa chiuvetei vezi cum cade un dinte, cu zgomot. La sfîrşit afli că e o reclamă la pasta de dinţi „Paradontax“. Uite unde ajungi, dacă te speli pe dinţi, dar nu foloseşti pasta care trebuie!...

Corpul uman produce multe lucruri – şi unele dintre ele nu tocmai plăcute. În plus, cînd trupul e bolnav, producţiile neplăcute sporesc. Scuipatul, expectoraţia sau voma – e adevărat, fac uneori parte din viaţa noastră, dar de ce ar trebui să le vedem la televizor?

După cum îi spune numele, respectiva pastă de dinţi previne sau tratează paradontoza – o boală care face la început să-ţi sîngereze gingiile, pentru ca în stadiul final să-ţi cadă dinţii. Dar sînt nenumărate boli pe pămîntul ăsta şi nu cred că am vrea să le vedem efectele cînd ne e lumea mai dragă. Apoi, dacă ţinem cu tot dinadinsul să facem reclamă la produse care se leagă de lucruri neplăcute sau scîrboase din viaţa noastră – de ce trebuie să le evocăm pe acestea din urmă? A arăta scuipatul sîngeriu şi dintele căzut într-o reclamă pentru pastă de dinţi anti-paradontoză e ca şi cum ai arăta fecale în publicitatea pentru hîrtie igienică sau diferite forme de şancru sifilitic în spoturile pentru prezervative.

Dacă totuşi n-ai folosit „Paradontax“ şi, după ce ţi-a căzut primul dinte, ai scuipat sînge şi dinţi în continuare, ai nevoie de o placă dentară. Şi cu ce se fixează drăguţa de ea? Aţi ghicit: cu adezivul „Corega“. Ne-o spune o doamnă pe care toată lumea are impresia stranie că a mai văzut-o undeva şi nu ştie unde. (Să o fi visat-o cu toţii? Un coşmar colectiv ne mai trebuia, că în rest le-am avut pe toate!) Doamna din spot ne zîmbeşte cu simpatie, dar are o privire care te îngheaţă. Nu, n-aş vrea s-o visez pe doamna Corega, nu vreau să-mi vorbească despre placa ei perfomantă şi nici măcar despre „pîinea cu coajă crocantă sau nucile“. Cine mai mănîncă, după un asemenea spot, pîine proaspătă şi nuci fără să se gîndească înfiorat la doamna Corega? Şi cine ne poate garanta că, după ce a descoperit cîte lucruri interesante poate face cu placa ei dentară, se va opri la a muşca din măr, cum face în finalul clipului, şi nu va încerca, entuziastă, şi cîte o ureche sau cîte un deget? Cu siguranţă, adezivul va ţine placa fixată în orice situaţie!

Dar parcă doamna Corega nu se compară, din punctul de vedere al coşmarului, cu WC-ul care te urmăreşte oriunde te-ai duce – pe stradă, în magazin sau în alte locuri. Unul dintre medicamentele gemene care se îngrijesc de prostată – „Prostamol“ sau „Prostenal“ – a inspirat publicitarilor un astfel de scenariu terifiant. Nu e dobînda care te urmăreşte, ca-n nu ştiu ce reclamă la o bancă, ci WC-ul. Şi te urmăreşte în locuri publice! E ca în visele acelea în care te trezeşti, în mod inexplicabil, dezbrăcat în pielea goală pe stradă şi nu ştii unde să te mai ascunzi. În astfel de momente, ai prefera să vină doamna Corega, să-ţi curme suferinţa, cu placa ei dentară, căreia nu-i mai rezistă nimic.

Gata, mi-a ajuns bălăceala în sinistroşeniile produse de minţile unor „creativi“ din publicitate. Pot doar să adaug că am toată compasiunea pentru suferinţa umană. Dar nu-mi doresc să fiu bombardat de cîteva ori pe zi cu imaginea bolii şi cu lucrurile respingătoare care ţin de ea – toate îmbrăcate sexy şi scoase la produs.

Cosmin POPAN

Micro-jurnalism instantaneu

Deja consacratul serviciu de microblogging restrîns la 140 de caractere a primit titulatura de următorul Google, din partea multor internauţi. Cum s-a ajuns la această comparaţie istorică?

Twitter (www.twitter.com), pentru cine încă nu ştie de unde trebuie apucat termenul, este un site de microblogging care îţi permite, în limita a 140 de caractere, să laşi bileţele pe Internet, în văzul tuturor. Poţi urmări alţi utilizatori făcînd acelaşi lucru ca şi tine, la fel cum alţii te pot urmări pe tine. E ca şi cu update-urile de pe mult mai popularul Facebook, care, apropo, a împrumutat pentru noul design foarte mult din funcţionalitatea Twitter. Diferenţa esenţială este că toate notiţele postate pe Twitter sînt disponibile oricui.

Pe 21 martie, la ora locală din California 13,02, s-au făcut trei ani de cînd a fost lansat Twitter. Primele ştiri despre serviciu au apărut abia cîteva luni mai tîrziu, în iulie. De atunci şi pînă azi, site-ul fondat de Biz Stone, Evan Williams şi Jack Dorsey a fost perceput ca fiind copilul minune al Internetului, iar azi numără în jur de şase milioane de utilizatori în întreaga lume şi alţi 55 de milioane de vizitatori. „Este un nou pas către democratizarea informaţiei. Cred că facilitează schimbul de informaţii provocînd în acelaşi timp experienţe pozitive“ – este de părere Evan Williams, care se află şi în spatele celebrei platforme Blogger, după care s-a şi inventat termenul blogger. Ca să creezi şi să întreţii un blog normal ia însă mai mult timp decît să tastezi 140 de semne spre tot Internetul.

Pentru un serviciu cu un număr relativ redus de utilizatori, Twitter a reuşit într-un timp scurt să fie părtaş la evenimente dintre cele mai importante, luînd faţa presei tradiţionale în relatarea lor. Cutremurul din Los Angeles din iulie 2008 a scos pentru prima dată la iveală puterea de relatare în timp real de care este în stare Twitter. La cîteva minute după cutremur, cînd serviciul conţinea deja mii de update-uri pe marginea subiectului, au apărut şi ştirile oficiale despre calamitate. Reţeaua de ştiri de la Associated Press a dat prima ştire abia *la 9 minute după Twitter* (http://tinyurl.com/c352sk).

Ziarist de primă mînă. La fel de prompt s-a dovedit acelaşi Twitter *în timpul accidentului aviatic din fluviul Hudson* (http://tinyurl.com/7bzf4h), petrecut în luna ianuarie a acestui an. Alături de serviciul de foto sharing Flickr, Twitter a luat din nou faţa agenţiilor de ştiri în relatarea evenimentelor. Înainte cu 15 minute ca pagina de Internet a *The New York Times* să pomenească ceva şi cu 15 ore înainte ca aceeaşi informaţie să ajungă şi în pagina de ziar a *The New York Times*. În cele din urmă, presa a sfîrşit prin a recunoaşte potenţialul Twitter, iar Sky News este prima instituţie media care are *un corespondent Twitter* (http:// tinyurl.com/ b6u5l9). Ruth Barnett a început să folosească oficial, începînd cu 16 martie, serviciul de microblogging în căutare de subiecte pentru postul de televiziune britanic. Iar munca ei nu va consta doar în a posta informaţii pe Twitter, ci şi în a sta la pîndă în căutărea de subiecte cu potenţial de *breaking news*.

Obama, cel mai urmărit „ciripitor“. Succesul Twitter ţine, dacă ar fi să îi dăm crezare lui Biz Stone, de faptul că serviciul „nu reprezintă un triumf al tehnologiei, ci mai degrabă al spiritului uman“. Cert este că toate numele importante ale planetei *sînt deja acolo* (http://tinyurl.com/c8g8qw): Barack Obama, cu peste 270.000 de urmăritori, Shaquille O'Neal, Britney Spears, Demi Moore, Arnold Schwarzenegger, Paulo Coelho. Iar cei care nu sînt, precum Dalai Lama, au fani de încredere care se ocupă să le facă *conturi false pe Twitter* (http://tinyurl.com/b5u2u6).

Twitter va fi pentru căutarea în timp real ce este în acest moment Google pentru căutarea de zi cu zi de pe Internet – este predicţia cea mai des auzită atunci cînd se vorbeşte despre serviciul de microblogging. Pînă atunci însă, Twitter trebuie să găsească un model prin care să scoată bani din toate aceste „ciripeli“ pe care le susţine cu entuziasm. Cei trei fondatori nu par să se grăbească prea tare, avînd în vedere că au refuzat pînă acum o ofertă de achiziţie din partea Facebook, în timp ce zvonuri despre interesul Google pentru serviciu au fost şi ele la tot pasul, pînă de curînd.

În România, fenomenul Twitter capătă amploare în rîndul internauţilor, chiar dacă nu avem încă vedete de zi cu zi care să fi îmbrăţişat deja comunicarea în 140 de semne şi nici jurnalişti care să folosească cu toată convingerea Twitter ca o sursă alternativă de informare. Portretul utilizatorului român arată, în linii mari aşa, potrivit *RoTwitter Survey* (http://tinyurl.com/cxfprn), realizat la sfîrşitul lunii trecute: bucureştean, bărbat, pînă în 25 de ani.

Confirmat la RoBlogFest. Unul dintre microbloggerii cei mai constanţi din România, Cristian Dorombach, *alias „piticu“* (http://twitter.com/piticu21), declara pentru coti dianul.ro că toţi oamenii importanţi din industria românească de online au cont pe Twitter. Piticu are în jur de 700 de oameni pe care îi urmăreşte pe Twitter, despre care crede că e o bună metodă de promovare „mai ales într-un cerc închis“.

Recunoaşterea maximă de care s-a bucurat în acest an Twitter în România vine din partea organizatorilor RoBlogFest, care i-au acordat o secţiune specială la gala din acest an. Iar deocamdată, VIP-ul într-ale Twitter-ului, încoronat la RoBlogFest, a fost Bobby Voicu, fostul reprezentant Yahoo în România.

„Imersiunea classic media în Twitter e abia la început“ – este de părere Iulian Comanescu. Analistul media a făcut recent o listă cu instituţii media care au început să comunice în mesaje scurte cu urmăritorii de pe Twitter. *Adevărul, Cotidianul, Hotnews, Jurnalul Naţional, Mediafax* sau *Playboy* sînt cîteva dintre ele, însă în următoarele luni previziunea lui Comanescu este că numărul acestora va spori considerabil.

Ca jurnalist care scriu la *Cotidianul* şi pe tematica *new media / Internet,* relaţionarea mea cu Twitter este încă destul de capricioasă. Nu am căutat să-mi dezvolt o reţea de urmăriţi/urmăritori cu orice preţ şi sînt interesat în primul rînd să-i văd la lucru pe Twitter pe oamenii exclusiv din mediul online-ul românesc. Am însă nişte reţele de agregare de conţinut de pe Twitter care îmi arată subiectele fierbinţi din întreaga lume care îşi găsesc loc pe Twitter. Postez, în principal, link-uri la articolele importante pe care le public în *Cotidianul*, asta cu o regularitate de 3-4 ori pe zi. E o formă suplimentară de propagare a conţinutului meu pe care îl produc pentru ziar. Asta pe lîngă contul special de Twitter pe care îl are *Cotidianul*. Pe de altă parte, *Cotidianul* mă urmăreşte, mai nou pe Twitter. Nu ştiu însă cum trebuie să mă raportez la această nouă relaţie J.

PUBLICITATE

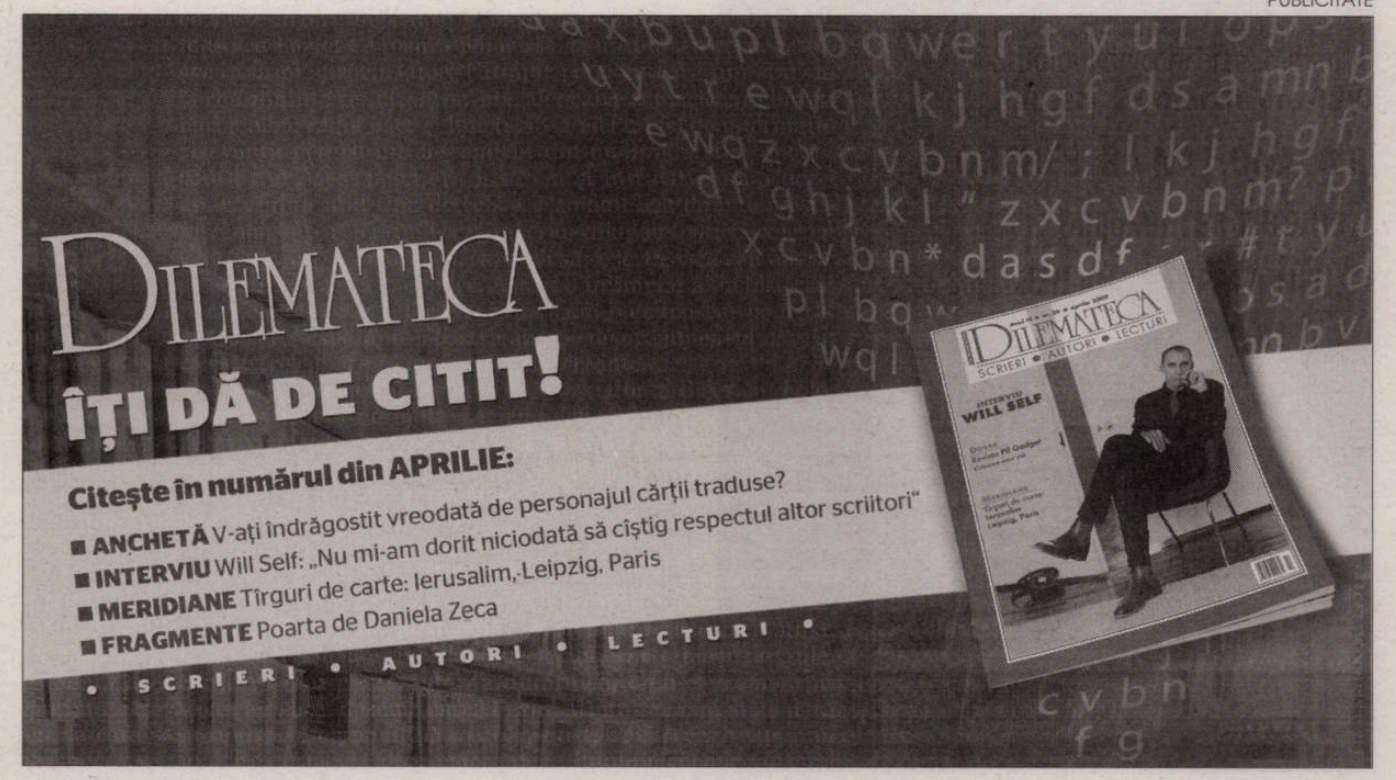

Un oraş care mai merită atenţie

– interviu cu Andrei BÎRSAN, preşedintele Asociaţiei „Bucureştiul meu drag“ –

Are 43 de ani şi este inginer TCM-ist. Pentru a da o formă oficială pasiunii pe care o are pentru oraşul în care locuieşte de cînd s-a născut, Andrei Bîrsan a înfiinţat, în decembrie 2007, Asociaţia „Bucureştiul meu drag“. Teoretic, promovează cunoaşterea unui oraş prea puţin cunoscut (are un prieten – îmi spune – care, după aproape 50 de ani de locuit în Capitală, nu ştie unde este Gara de Nord) şi încearcă să cultive „mîndria de a fi bucureştean“. Practic, organizează lunar excursii foto în diferite zone ale oraşului, la care vin zeci de oameni, unii chiar din afara Bucureştiului, din Tîrgovişte, Moreni sau Iaşi. Nu există o limită de vîrstă a participanţilor, după cum nu există nici o altă restricţie: de exemplu, nu eşti obligat să stai pînă la sfîrşitul excursiei şi nu trebuie să fii fotograf profesionist ca să poţi participa. Poate singura regulă – nescrisă însă – este să vrei să cunoşti Bucureştiul. Un oraş chinuit şi cam murdar, un fel de „rudă mai bătrînă care nu totdeauna este bine dispusă, dar la care ţii şi cu care te bucuri să petreci cîteva clipe împreună“.

Aveţi o pasiune care pentru mulţi ar putea părea cel puţin ciudată – vă place Bucureştiul?!

Nu numai că îmi place, dar îmi este chiar drag şi pun mare însemnătate pe acest cuvînt. E drept, el nu descrie o relaţie atît de „fierbinte“ precum o dragoste, dar este un termen complex – îţi poate fi drag un prieten, un lucru, un loc. Mie îmi este drag acest oraş în care locuiesc de peste 40 de ani şi pe care încă nu am reuşit să-l descopăr pe deplin. Mai sînt încă multe faţete pe care nu le cunosc. Înainte mă plimbam prin Bucureşti oarecum „haotic“ – aveam nişte drumuri standard (de acasă la serviciu şi invers) sau alte trasee în funcţie de necesităţi, dar de fiecare dată încercam să o iau pe alt drum. De cînd am înfiinţat asociaţia însă, plimbările mele au devenit mai organizate.

Spuneaţi că aveţi o afecţiune aparte pentru acest oraş încă din copilărie. Aţi ştiut, pur şi simplu, cum să-l priviţi sau au fost persoane în jurul dvs. care au ştiut cum să vi-l arate?

Tata m-a ajutat foarte mult – cînd eşti copil nu ştii să priveşti locurile din jurul tău cu „alţi ochi“. Casele, oamenii, curţile îţi pot fi indiferente. Prin anii '50, tata a plecat din Ardeal şi a venit în Bucureşti la facultate. La început a fost şocat de ceea ce a găsit. Dintr-un sat unde totul era curat, organizat, paşnic, nimerise în cartierul Tei – un alt „sat“, pe atunci, cu o atmosferă complet diferită faţă de cea cu care era obişnuit. Căldură mare, ţigani, gălăgie, ţigănci care stăteau în faţa porţilor şi-şi scuturau fustele, cazane cu lemne ude din care ieşea un fum gros ca să îndepărteze ţînţarii... În timp însă, s-a obişnuit şi a ajuns să-i placă atît de mult încît nu a mai plecat. Ne plimbam mult împreună, mi-a arătat locuri fascinante şi, încet-încet, oraşul mi-a devenit şi mie drag.

În ce zonă aţi copilărit?

Pe Calea Moşilor – un loc nemaipomenit, plin de case „boiereşti“ cu etaj şi pod, în care locuiau, la grămadă, înghesuite, mai multe familii. Pe vremea aceea copiii încă se mai jucau „pe stradă“ – prietenii mei şi cu mine colindam toată ziua prin podurile acestor case şi, slavă Domnului, aveam cu ce să ne jucăm: găseam tot felul de obiecte, lăzi, haine cu care ne distram de minune. Şi nimeni nu ne interzicea. Şi acum simt mirosul înţepător care ieşea din damigenele, din butoaiele imense de prin curţile oamenilor de pe strada Venerei. Nu era nuntă, botez, înmormîntare sau pomană la

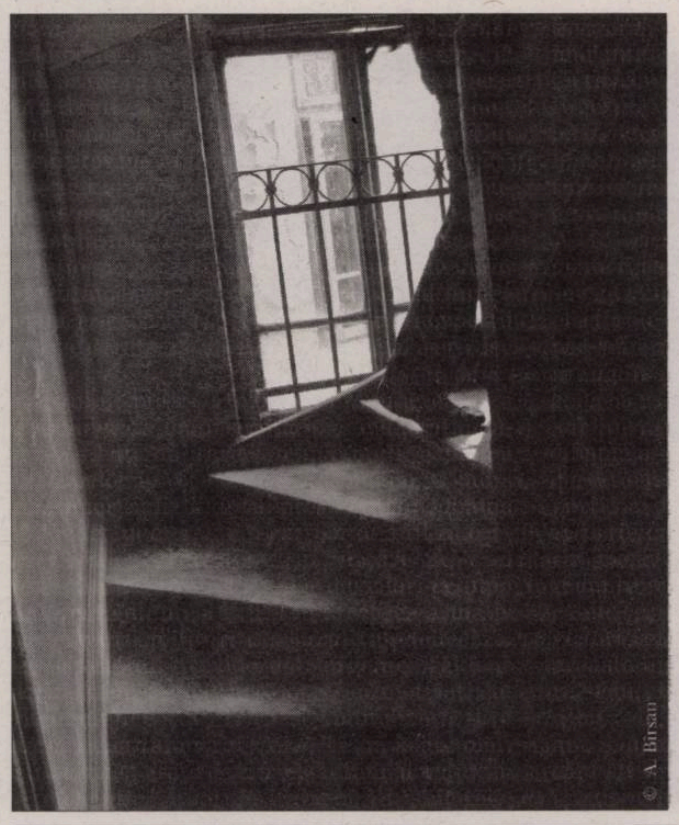
© A. Bîrsan

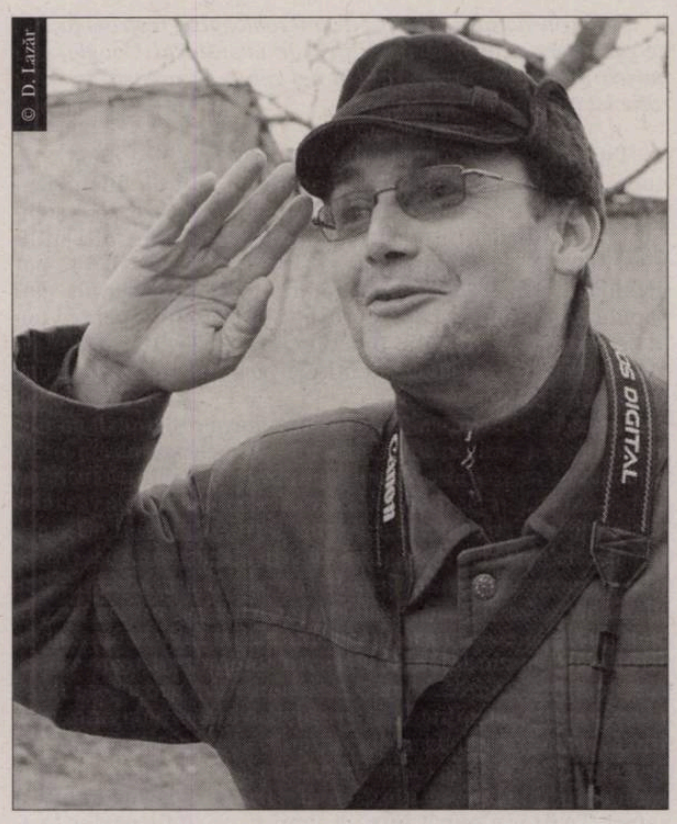
© D. Lazăr

Biserica Silvestru la care noi să nu „participăm“. Prin '89, zona decăzuse mult – clopotniţa bisericii, de exemplu, era într-o stare foarte proastă şi acolo dormea o nebună, aşa îi spuneam noi. Între timp, s-a mai curăţat; au dispărut unele case şi în locul lor a apărut sticlăraie – necesară, nu zic, dar nu neapărat acolo.

Nu doar admiraţi Bucureştiul şi zonele prin care vă „nimereaţi“, dar îl şi fotografiaţi. Nu aţi avut niciodată probleme, mai ales în anii '80?

Am început să fac poze în '79. De trei ori mi-au confiscat aparatul, iar prima dată cînd s-a întîmplat nici măcar nu era al meu. Îl împrumutasem de la un prieten şi, evident, a trebuit să-l plătesc. 1200 de lei, ceea ce la vremea aceea era o sumă enormă! Eram în zona Sf. Vineri – voiam să pozez tribunalul şi casele dimprejur. A venit un tip la mine, mi-a spus scurt că nu am voie să fac fotografii, mi-a luat aparatul şi dus a fost. Cum nu era al meu, m-am dus la Primărie să-l recuperez, dar cînd au început să mă ia la întrebări – cine sînt, pentru cine fac poze – am rupt-o la fugă şi am lăsat aparatul acolo!

De două ori pe lună organizaţi excursii foto. Cum alegeţi zonele? În funcţie de ce criterii stabiliţi traseul?

Încerc să ţin cont de diferitele zone din Bucureşti – vizităm locuri în schimbare (cum ar fi Pasajul Basarab, unde am fost de două ori la un interval de un an), dar şi zone vechi (centrul istoric, de exemplu, sau Şerban-Vodă) sau greu accesibile (Pasajul Griviţa, Lacul Fundeni etc.). Indiferent însă de zonă, în fiecare traseu pe care-l stabilesc, încerc să „prind“ un punct de atracţie – un muzeu, o casă memorială, un loc deosebit de unde să facem fotografii. Aşa am ajuns pe Casa Scînteii!

Cine v-a dat voie să vă urcaţi acolo?

Păi... cineva de la o redacţie – nu vreau să fac reclamă! Cea mai neplăcută experienţă a fost vizita la Casa Poporului. De cele mai multe ori, încerc să obţin gratuităţi – taxele de vizitare şi de pozat sînt destul de mari în unele locuri şi nu toţi cei care participă pot da aceşti bani. Nu s-a putut; am înţeles şi nu am comentat, dar am fost trataţi „dezamăgitor“ – de exemplu, am mers prin Casa Poporului cu lumina stinsă. N-am putut să înţeleg. Ghidul care ne-a însoţit nu a ştiut să ne povestească decît de kilograme de material, metri şi suprafeţe. Nu a pomenit nimic de cîţi oameni au muncit la ridicarea acestei clădiri, de condiţiile de muncă, de victimele pe care le-a făcut... În grupul nostru erau însă şi persoane care lucraseră la construcţie, fiind în armată la vremea aceea, şi aşa am mai aflat altceva decît kilogramele de aur pe metru pătrat de care tot vorbea ghidul.

Au fost şi excursii, zone care v-au impresionat în mod negativ?

Am fost absolut şocat de centrul istoric al Bucureştiului! Din punctul meu de vedere, este o cangrenă, un furuncul pe obrazul României. Nu ai cum să-l numeşti un centru istoric al unei capitale europene. Este de o împuţiciune crasă! Am fost acolo într-un grup foarte mare şi am avut curajul să intrăm şi prin unele curţi: din stradă n-ai zice, dar în spate este plin de bălţi galbene cu tot felul de scursuri care emană un miros îngrozitor. Este plin de gunoaie – sînt munţi de gunoaie! E drept că şi unii dintre cei care locuiesc acolo îşi bat joc. Nu pot însă să înţeleg cum să laşi în mizerie un loc în care trăieşti zi de zi. Şi oamenii sînt de vină pentru felul în care arată acest oraş. Dacă aş putea, le-aş schimba gradul de civilizaţie, de educaţie, chiar şi mentalitatea. Foarte mulţi au început să ţipe la noi şi să ne ia la întrebări: cine sîntem, cine ne-a trimis, de ce vrem să-i scoatem de acolo – este evident, aşadar, că situaţia locativă a multora dintre ei este neclară. Dar tot nu se explică mizeria în care mulţi preferă să trăiască.

Nu vă este teamă să faceţi poze în astfel de locuri?

În principiu nu, pentru că sîntem foarte mulţi, iar oamenilor le este teamă de „mulţime“ şi, chiar dacă ripostează, se calmează repede. Nici noi nu insistăm dacă ei nu vor să fie fotografiaţi. Majoritatea însă sînt receptivi – întîi se strîng ca la urs, mai apoi pozează fără să mai pună întrebări. Dacă oamenii acceptă să fie fotografiaţi, poţi fi sigur că se va găsi însă vreun bodyguard care să-ţi interzică vehement. Îşi fac treaba, dar nu înţeleg însă că pe spaţiul public, mai ales acolo unde nu există indicatoare explicite cu fotografiatul interzis, ai voie să pozezi orice.

Există însă, cu siguranţă, şi opusul. Zone care te lasă cu gura căscată.

Fără îndoială – oricînd, oricine s-ar plimba cu plăcere prin cartierul Primăverii sau prin Cotroceni. Dar parcă nu au viaţă. Deşi sînt curate, elegante, nu vezi oameni, parcă sînt toţi ascunşi în spatele unor ziduri. Cît despre „guri căscate“, la fel de bine te poate impresiona o zonă „murdară“, cum ar fi Viitorului, în care, dintr-odată, în faţă îţi poate apărea o casă elegantă. Individualităţile din „mahalale“ te pot lăsa oricînd cu gura căscată – nu trebuie să fie o zonă de lux.

În mai 2008 aţi organizat prima expoziţie foto în staţia de metrou Dristor 1. De ce aţi ales tocmai acest loc?

Pentru că noi nu ne adresăm neapărat elitelor, celor care intră doar într-o galerie de artă. E drept, într-un astfel de loc, o fotografie ar fi pusă altfel în evidenţă – ar avea o ramă, o altă lumină, un alt impact. Dar cîţi merg într-o galerie de artă? Aşa, pe la metrou, chiar dacă sînt condiţii mai precare, zilnic trec sute de oameni. Practic, am dus expoziţia la privitori, nu invers. Am lipit pe cei 18 stîlpi din staţie 40 de fotografii făcute de excursionişti. În două săptămîni cît au fost expuse, fără să fie păzite de nimeni, nu au dispărut decît cîteva, iar pe altele au apărut desene. Nu au fost însă „pagube“ foarte mari, eu mă aşteptam să fie mult mai vandalizată, dar nu a fost.

Cum se comportă cei care participă la excursii? Vînează senzaţionalul sau sînt atenţi şi la detalii?

La început caută mizeria şi gunoaiele, dar foarte repede trec la ansamblu – sînt atenţi la case, la decoraţiuni, la ornamente, la vitralii.

Site-ul www.orasul.ro este principalul mijloc de comunicare cu publicul. Aici sînt postate fotografiile pe care le faceţi în excursii – deloc puţine la număr –, dar şi informaţiile despre acţiuni. Cine se ocupă de el?

Eu – deşi este un site rudimentar, un html făcut de mine prin 2000, are multă informaţie şi, ca urmare, îmi ia foarte mult timp să-l actualizez. După excursii, postez cîte 20 de fotografii făcute de fiecare participant; evident, cu acordul acestuia. Cum spuneam, grupurile care se plimbă prin Bucureşti sînt foarte mari. În excursia pe care am organizat-o în jurul Lacului Morii au venit în jur de o sută de oameni – imaginaţi-vă ce volum de muncă înseamnă. După fiecare excursie, stau cîte trei zile pînă postez toate fotografiile – evident, după ce îmi termin programul zilnic, slujbă etc. Din fericire, am găsit pe cineva care vrea să mă ajute şi care va face o versiune nouă a site-ului, complet automatizată.

Postaţi pe site fotografii cu Bucureştiul aşa cum este el, deci şi imagini deplorabile. Nu v-aţi atras critici?

Majoritatea celor care văd pozele ne laudă. Ne scriu chiar persoane din alte oraşe care se declară impresionate de ceea ce evidenţiem în aceste fotografii. Pe de altă parte, nu pot să neg faptul că am fost numiţi, în cîteva rînduri, „groparii Bucureştiului“. Aceste persoane nu înţeleg însă că mizeria este o parte din Bucureşti – dacă amplasezi pe un autobuz o cameră foto şi analizezi pozele făcute de-a lungul traseului său, vei descoperi şi zone frumoase, dar şi mizerie. Asta e, face parte din oraş. Dacă te leagă cineva la ochi şi te pune să faci poze, vei surprinde şi imagini elegante, dar şi mizerie. Oamenii trebuie să înţeleagă că imaginile deplorabile există, nu le căutăm noi în mod special.

Cum aţi descrie Bucureştiul?

...o persoană bolnavă, superficială, care îşi dă cu parfum fără să se spele, care vrea să arate mai mult decît poate şi care trăieşte de pe azi pe mîine, fără să se intereseze de viitor. Dar căreia merită să-i mai dai atenţie.

Pentru mulţi este un oraş gri, înghesuit, îmbîcsit. Cum ar putea să-ţi placă?

Şi griul ăsta are farmecul lui şi diferite nuanţe.

a consemnat Ruxandra TUDOR

Cea mai citită revistă de business life din lume, acum și în România

Apare lunea, la fiecare două săptămâni

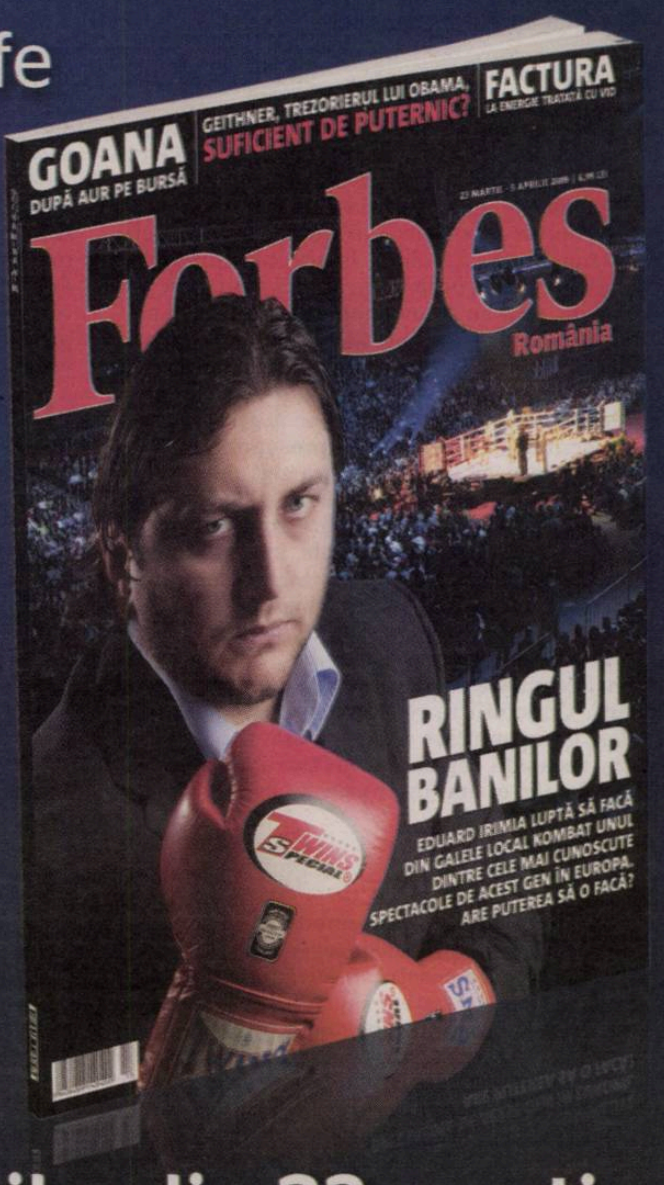

Forbes
România

Business-ul se scrie altfel

Primul număr, la toate chioșcurile, din 23 martie

Adina POPESCU

O şcoală, un labirint

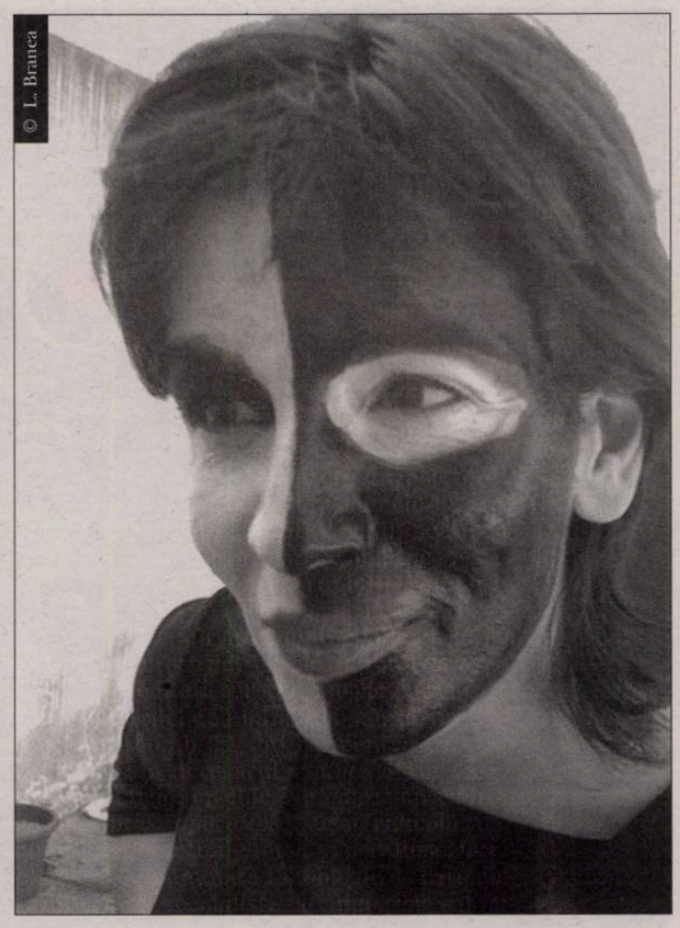
© L. Branea

Şcoala era amplasată într-o piaţetă, la intersecţia cîtorva străduţe dintr-un cartier de case, aflat pe o colină undeva „la ţară“, aşa cum spuneau locuitorii zonei, adică nici în Porto, nici în Matosinhos, oraşelul învecinat. Chiar vizavi de şcoală era o bisericuţă catolică pe care n-am văzut-o deschisă decît duminica, atunci cînd oamenii se adunau discret la slujbă, într-un mic cortegiu, socializînd mai mult prin gesturi decît prin vorbe. Ceasul din turn era singurul care marca trecerea timpului, anunţînd orele fixe printr-o melodie, căci în rest era o linişte netulburată de nimic. Casele albe sau cele cu pereţii exteriori acoperiţi cu un soi de mozaic, cum sînt cele de la noi din Dobrogea, păreau nelocuite, pe porţile lor nu intra şi nu ieşea niciodată nimeni. Totuşi, de prin curţi auzeai uneori cîte un zumzet sau un zvon de muzică uşoară, de parcă la radio ar fi cîntat Mirabela sau Angela Similea în portugheză, iar palmierii cam uscaţi foşneau în bătaia vîntului. În aer se simţea oceanul, deşi trebuia să mai mergi 5-6 kilometri mai spre Vest ca să ajungi pînă la el: acel permanent gust sărat pe care îl aveai în gură, briza care aducea mirosuri de pretutindeni, inclusiv pe cel de peşte prăjit de la restaurantele din estuar, cerul inconfundabil, „de mare“, un albastru vălurit.

În momentul în care am început să pregătim labirintul, să întindem sfori şi cearceafuri şi să bîjbîim cu ochii legaţi prin curtea şcolii, să producem zgomote bizare cum ar fi cel al unei perii de sîrmă care freacă o duşumea de ciment, cîţiva curioşi au început să se strîngă în spatele gardului. Mulţi dintre ei au crezut că facem parte dintr-o sectă care îşi îndeplineşte ritualurile în aer liber, au clătinat din cap şi şi-au văzut de drum.

În a treia zi au venit muncitorii care trebuia să mai ridice un corp de clădire, alcătuit din parter şi un etaj unde urmau să fie cantina şcolii şi birourile administrative. Acolo ar fi trebuit să aibă loc şi festivitatea de inaugurare. „Astăzi e joi... sînteţi siguri că o să fie gata pînă duminică?“ – a întrebat cineva din grupul de români, privindu-i cu neîncredere pe muncitorii portughezi care cărau fără prea mult entuziasm nişte panouri din lemn şi îşi cablau bormaşinile. „Trebuie să fie! Altfel, nu deschidem şcoala!“ – i-a răspuns Luis, una dintre gazdele noastre. Habar n-am ce contract au avut cu cei de la firma de construcţii sau ce compensaţii au primit muncitorii care sîmbătă noaptea încă ciocăneau sus, pe o schelă, însă duminică la ora 10,30, noua clădire era într-adevăr gata. Românii au fost singurii cărora nu le-a venit să creadă cînd au văzut „minunea“.

A doua şansă

Şcoala „celei de-a doua şanse“ din Matosinhos este prima de acest gen din Portugalia şi e un proiect al *Associação para a Educação de Segunda Oportunidade*. Se adresează tinerilor care au avut de suferit de pe urma unui abandon şcolar şi care îşi doresc să-şi continue studiile şi să se reintegreze în sistemul de învăţămînt. Majoritatea cursanţilor provin din familii sărace şi dezorganizate, unii au avut probleme cu drogurile, alţii au abandonat şcoala normală pentru a-şi găsi o slujbă care să-i ajute să se întreţină singuri. Totuşi, în Portugalia, a spăla vase într-un bistro sau a săpa şanţuri nu sînt încă soluţii viabile pentru o viaţă decentă, căci salariile lor nu le depăşesc cu mult pe ale noastre, aşa că modelul occidental „de succes“ care presupune „a porni de jos“, cu onestitate, pentru ca în cîteva zeci de ani să-ţi fondezi propria ta companie nu se aplică. Ca şi la noi, tinerii care acceptă slujbe prost plătite renunţă repede la ele şi preferă să se ocupe de mici afaceri ilegale, întorcîndu-se în mediile în care au crescut. Li se pune problema unei specializări pentru a găsi joburi mai bune. Abia atunci încep să ia în calcul posibilitatea de a-şi termina măcar studiile liceale. O şcoală care le oferă o a doua şansă este de fapt o şcoală-tampon. Scopul ei este cel al reintroducerii în sistem, al reacomodării. Cursanţii se reacomodează treptat cu un program şcolar, îşi reamintesc cum e să stai într-o bancă, dar mai ales îşi recapătă obişnuinţa învăţării, însă nu prin metode convenţionale, ci mai mult prin unele informale şi non-formale.

La joacă!

Viitorii „elevi“ ai şcolii din Matosinhos au început să-i dea tîrcoale cu cîteva zile înainte de începerea cursurilor. Erau intrigaţi şi de prezenţa noastră, fiindcă li se spusese că în prima zi de şcoală li se pregătise o surpriză. Mă aşteptam să văd aceleaşi feţe pe care le cunoşteam deja din tramvaiele care străbat cartiere precum Rahova sau Ferentari: „şmecheraşi“ deja blazaţi, pungaşi de ocazie, acele priviri înceţoşate, acele zîmbete superioare, acele figuri dubioase. Am cunoscut treptat cîţiva punkeri timizi, doi negrişori genul hip-hop care nu prea aveau unde să-şi consume energia, cîteva fete grase şi nepăsătoare despre care nu-ţi venea să crezi că nu erau deja la casa lor, cu cîte un job într-un hipermarket şi cu 2-3 copii „de căciulă“, altele mai îndrăzneţe şi machiate strident despre care ai fi putut să bănuieşti că ar fi avut de-a face cu prostituţia. Formaseră deja o gaşcă cu care nu prea puteam comunica, căci puţini dintre ei ştiau cîteva cuvinte în engleză. Sprijineau gardul bisericuţei catolice, se uitau la noi şi ne zîmbeau. Cei mai mulţi aveau totuşi un aer trist.

În momentul în care au intrat în clase şi au început să „se joace“, să gătească împreună şi să experimenteze tot felul de gusturi la un soi de curs de gastronomie, atmosfera te ducea cu gîndul la recreaţiile din timpul liceului, cu veselia lor spontană, cu toată emoţia acelor priviri şi atingeri care reprezentau o formă adolescentină de comunicare. Nu ştiu de ce tip de experienţe, mai mult sau mai puţin traumatizante, avuseseră parte cei care optau acum pentru „a doua şansă“, însă odată reîntorşi la şcoală, se comportau ca nişte copii. În privinţa cursurilor, puteau să aleagă între teatru, informatică, web design şi multimedia, croitorie sau o pregătire pentru joburi calificate în construcţii sau turism. Mulţi au fost dornici să înveţe să utilizeze un computer.

Atunci, în septembrie, aproape că i-am invidiat pe puştanii portughezi care trăiau în vecinătatea unui oraş precum Porto, dar şi a unui ocean, şi cărora o societate nu cu mult diferită faţă de a noastră le permitea să-şi uite trecutul şi să reînveţe să se joace, într-un mod creativ. Luis, unul dintre profesorii şcolii şi preşedintele asociaţiei, mi-a explicat că ei şi-au asumat deja riscul ca mulţi dintre cursanţi să-şi rateze şi „a doua şansă“. Într-adevăr, prin decembrie am aflat că o parte din gaşcă deja plecase.

În labirint

Spectacolul de teatru-labirint a fost, nu întîmplător, unul dintre evenimentele principale care au marcat deschiderea oficială a şcolii. De ce un „labirint“? Pentru că acest tip de performance, pe parcursul căruia fiecare spectator trece prin cîte o experienţă individuală, de cele mai multe ori senzorială, poate avea şi implicaţii sociale. De data aceasta, cei care au parcurs labirintul au fost chiar viitorii „elevi“ ai şcolii. Labirintul nu a avut o temă, în schimb a încercat să-i provoace pe tineri să redescopere jocul şi, pentru că totul s-a petrecut în şcoala lor şi s-au folosit obiectele de acolo pentru un minimum de recuzită, ideea era ca ei să se familiarizeze cu acest spaţiu, să se lase „seduşi“ de el. Aşadar, dragii noştri spectatori, şcoala nu este neapărat o experienţă neplăcută, aşa cum vă imaginaţi probabil, şcoala poate să însemne şi joc, momentele petrecute aici pot să conţină şi ceva *action*, ca în filmele americane, sau un dram de mister, însă, ceea ce este cel mai important, voi sînteţi personajele principale, pentru că vouă vi se întîmplă chestii. Ce fel de chestii? Păi, de pildă, vă veţi întîlni cu un înger care este, *political correctness*, jumătate alb, jumătate negru (şi despre care voi nu ştiţi că e, de fapt, Jane din Ţara Galilor) şi care vă va da într-un leagăn, apoi Adrian, un actor din România, vă va provoca la o partidă de baschet, în dreptul unicului coş din curtea şcolii, după care veţi cunoaşte o vrăjitoare care vă va ghici viitorul, apoi veţi fi plimbaţi prin mai multe încăperi, iar Ioana şi Isabelle din Franţa vor dansa pentru voi, în spatele unui paravan, apoi Adina, o jurnalistă din România, vă va pîndi într-un gang, chiar lîngă toalete, şi vă va oferi nişte droguri pe care le veţi lua, căci sînt pe gratis, dar veţi descoperi curînd că aţi fost păcăliţi, căci, în loc de droguri, veţi găsi în pliculeţ seminţe pe care le veţi planta împreună cu Niels din Scoţia, în mica lui grădină din spatele şcolii care poate deveni grădina voastră, apoi veţi fi legaţi la ochi şi veţi nimeri într-un club trendy (în care probabil că n-aţi avut ocazia să ajungeţi vreodată) unde Thomas va face pe DJ-ul şi, în sfîrşit, vă veţi rătăci printr-un labirint adevărat, alcătuit din suluri de pînză întinse printre copaci, unde orice e o aparenţă, iar la final vă veţi scrie impresiile voastre, amuzate sau terifiante, chiar pe jos, pe podeaua sălii de clasă unde veţi „învăţa“ în curînd.

Cam acesta a fost labirintul, creat şi construit cu cîteva zile înainte de deschiderea şcolii şi organizat în cadrul unui proiect de cooperare internaţională, cu fonduri europene, cofinanţat de Acţiunea Grundtvig, în cadrul programului *„Lifelong learning“* şi coordonat de Asociaţia Epsilon III din România. Pentru acest labirint şi pentru a face deosebită o primă zi de şcoală a unor „copii pierduţi“ (aceasta trebuia să fie „tema“ de care ne-am îndepărtat vrînd, nevrînd) ne-am întîlnit 15 oameni la Porto şi ne-am dat seama că anumite lucruri, chiar dacă presupun bani europeni, se pot face relaxat, fără încrîncenare, fără să pară neapărat „serioase“ şi „active“ cum sînt acele workshop-uri şi meeting-uri „ de proiect“ la care toţi participanţii sînt bucuroşi că se plimbă pe gratis prin Europa şi de-abia aşteaptă să evadeze în prima cîrciumă sau la hotel.

Ce s-a întîmplat cu „copiii pierduţi“ în labirint? Unii au fost timoraţi, două fete nu au vrut să intre decît ţinîndu-se de mînă, cîţiva s-au distrat şi au spus, la final, singurul cuvînt în engleză pe care-l ştiau: *„Cool!“*, alţii au rămas indiferenţi. Important este că fiecare a reacţionat diferit, în anumite momente, fiecare şi-a trăit show-ul lui. Apropo, nici unul nu a refuzat drogurile pe care le-am oferit în gangul de lîngă toalete.

PUBLICITATE

Știri nebăgate în seamă

● **Italienii, elveţieinii şi încălzirea globală.** Oare încălzirea globală va produce o răcire a relaţiei dintre Elveţia şi Italia? Nu se ştie încă în ce fel, nu se ştie încă exact unde anume, însă e sigur că topirea gheţarilor de pe crestele alpine (din cauza încălzirii globale) i-ar putea determina pe geografi să retraseze liniile de demarcaţie dintre cele două state. Variaţiile la care se aşteaptă experţii sînt de cîţiva metri, aşa că retrasarea frontierelor nu riscă să-i transforme pe elveţieni în italieni sau invers. Păstrîndu-şi neutralitatea pînă şi faţă de mama-natură, Confederaţia Helvetică nu a reacţionat deocamdată în nici un fel la această posibilă ameninţare asupra teritoriului. În schimb, ministrul italian de Externe, Franco Frattini, a anunţat deja iniţierea unui proiect de lege prin care se iau în calcul noile condiţii. Frattini vrea să propună omologului său o înţelegere prin care graniţa să fie considerată drept o linie „variabilă". (după *Le Monde)*

● **China, pe locul întîi.** Conform unui raport recent al organizaţiei Amnesty International, China rămîne în continuare ţara cu cei mai mulţi condamnaţi la moarte. Anul trecut au fost executaţi prin împuşcare sau injecţie letală cel puţin 1718 persoane. Amnesty International crede însă că numărul efectiv al execuţiilor din China este mult mai mare decît datele oficiale furnizate de autorităţi. Unele organizaţii umanitare avansează chiar cifra de 10.000 de execuţii pe an. Speranţele că organizarea de către China a Olimpiadei ar putea schimba percepţia asupra pedepsei capitale – şi deci şi incidenţa execuţiilor – au fost contrazise de realitate. Mai mult de două treimi dintre execuţiile consemnate la nivel mondial s-au produs în republica populară. Pe o „listă neagră" a celor 59 de state unde încă se practică pedeapsa cu moartea, Chinei îi urmează Iranul (cu 346 de execuţii), Arabia Saudită (cu 102 execuţii), Pakistan (cel puţin 36 de execuţii) şi Statele Unite ale Americii (37).

● **Bătrînul şi criza.** Autorul german Martin Walser urmăreşte prăbuşirea pieţelor financiare „cu aceeaşi fascinaţie cu care ar citi un roman poliţist". Însă tot nu pricepe cum s-a putut ajunge aici. Situaţia de acum nu poate fi decît urmarea „naivităţii uluitoare" a bancherilor. Într-un interviu oferit cotidianului *Berliner Zeitung*, scriitorul a descris „toată nebunia" printr-un singur cuvînt: grotesc. „Grotesc e acest spectacol al vînătorii de profit. Grotesc e şi Oskar Lafontaine (şeful uniunii de stînga, n.r.), care vorbeşte în cascadă, ca şi cum criza ar o confirmare a viziunii sale. Grotesc e să compari situaţia în care ne aflăm acum cu criza mondială din 1929." (după *Die Welt)*

Cu ochii-n 3,14

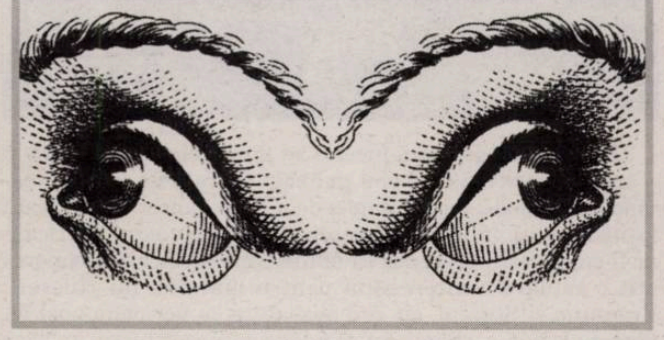

PERSONAL, SÎNT ADEPTUL PARTIDULUI DIN FAȚA BLOCULUI, ÎNMUIAT ÎN CEAI DE LA ROBINET (LA CURSUL DE ANTROPOLOGIE MICĂ)

● Bucureştiul a găzduit recent un summit mondial al procurorilor. O reuniune aflată la a treia ediţie după cele din Guatemala şi Qatar. Traian Băsescu şi Emil Boc n-au pierdut ocazia să „procure" discursuri proprii pentru procurorii din toată lumea. Preşedintele a declarat: „Personal, sînt adeptul schimbului de experienţă între procurori". Personal, parcă aş fi mai interesat de un summit al mafioţilor. (**A. M.**)

● Într-un discurs, Ion Iliescu l-a numit pe Crin Antonescu, noul preşedinte al Partidului Naţional Liberal, un Barack Obama al României. Adică, în ţara unde toţi politicienii sînt o apă şi-un pămînt, a apărut în sfîrşit o speranţă de culoare politică? (**S. G.**)

● Din cînd în cînd mai nimeresc peste farsele lui Jugaru de la TV şi mă înspăimînt. Nu mi se pare nimic amuzant în a-ţi veni o fufă la uşă care să se dea drept amanta soţului tău şi să-ţi spună că e însărcinată în luna a treia, sau în a afla că ai făcut un credit de 38.000 de euro despre care habar n-aveai şi acum casa ta e ipotecată, sau în a asista cum nişte aşa-zişi poliţişti îţi ridică maşina din faţa blocului. Însă privind mai atent mutrele celor care participă fără voia lor la emisiune, mi-am dat seama că fiecare popor are parte de farsele pe care le merită. (**A. P.**)

● Dintre non-fleacurile „Cărţii cu fleacuri" a lui Livius Ciocârlie (săptămînal, în *România literară):* „Uneori e mai bine să nu ştii. Decît să scrie Călinescu despre «pişcotul înmuiat în ceai al lui Proust, care dă leşinături», ar fi fost preferabil ca el să nu fi citit *În căutarea timpului pierdut*". Dl Ciocârlie e cel mai încîntător ipocrit din publicistica noastră. El numeşte „fleacuri" nenumăratele sale cruzimi. (**R. C.**)

● Calculele arată că energia necesară tratării şi îmbutelierii, costurile de transport, de răcire, de publicitate şi investiţiile pentru reciclarea pet-urilor, toate aceste costuri fac ca o sticlă de plastic cu apă să echivaleze cu un sfert de litru de petrol. Altfel spus, planeta consumă anual în jur de 17 milioane de barili de petrol numai pentru producerea apei îmbuteliate, situaţie care se traduce (şi) în 2,5 milioane de tone de emisii de dioxid de carbon – de unde şi campaniile americane care acum îndeamnă oamenii să bea apă de la robinet. Cum a ajuns viaţa pe Terra atît de scumpă şi de periculoasă!? (**M. C.**)

● E o senzaţie tare ciudată cînd înveţi despre realităţi pe care le-ai trăit o bună parte a vieţii tale: la masterul de antropologie de la SNSPA, la cursul de antropologie economică, ni s-a vorbit, printre altele, despre calitatea/lipsa serviciilor în epoca ceauşistă, despre relaţiile nefireşti vînzător-client, despre şpagă. E incitant şi trist, în acelaşi timp, să vezi cum tinereţea ta a ajuns istorie... (**I. P.**)

● Elena Udrea o va ajuta pe Elena Băsescu în campania ei solitară pentru europarlamentare. Cu aşa maestru în ale politicii, pot doar să-mi imaginez cît de surprinsă va fi aia mică, în caz de succesuri, cînd n-o să vadă printre reprezentanţi delegaţia Norvegiei. (**M. Ş.**)

ÎN ORIZONTUL LEXICAL AL SOCIETĂȚII ROMÂNEȘTI ÎȘI FACE LOC UN STRĂMOȘ MAI MULT DECÎT SUFICIENT, ÎN CALITATE DE PRIM NĂSCUT AL VIITORULUI

● Un verb proaspăt a apărut în orizontul lexical al momentului, acum, cînd totul este promo-promovare-promoţie: „a piariza". Orice. (**M. C.**)

● În numărul trecut, A.M. constata că expresia „la nivelul" face carieră în discursul public de la noi („la nivelul sindicatelor", „la nivelul ministerului" etc.). Adaug, la vivat concurenţa, „în zona". Nu se mai zice „în economie", „în învăţămînt", „în politică", ci „în zona economiei", „în zona învăţămîntului", „în zona politicii", de parcă toate ar fi un fel de zone Zoster ale societăţii româneşti... (**M. V.**)

● Avertismentul Papei Benedict al XVI-lea, transmis africanilor catolici, conform căruia virusul HIV poate trece şi prin prezervativ, m-a nedumerit profund. Avînd în vedere tărîmul magico-exotic în care a fost enunţat, totul e posibil. Întrebarea este prin ce mijloace buclucaşul agent patogen îşi face loc prin latex: printr-o minune catolică sau printr-un descîntec voodoo? (**M. Ş.**)

● Descifrarea genomului cangurilor a rezervat cercetătorilor australieni de la sublimul Center of Excellence for Kangaroo Genomics o surpriză de proporţii: oamenii şi cangurii au avut un strămoş comun în urmă cu 150 de milioane de ani (în acest caz, sarafanul trebuie că e un tribut vestimentar adus genealogiei preistorice) şi se pare că marsupialele sînt originare din China. Ei poftim, încă un lucru *Made in China!* (**M. C.**)

● Ministrul Justiţiei, un domn care mi s-a părut la un moment dat inteligent, dar acum nu mai ştiu exact de ce, a produs o gogomănie profundă la emisiunea lui Stelian Tănase. Ca să justifice reducerea pedepselor pentru corupţie, a spus: „Faptele de coruptie sînt săvîrşite, în general, de oameni care au un anumit grad de instrucţie şi de cultură... Pentru un astfel de om, trei, patru sau cinci ani în puşcărie e mai mult decît suficient". Serios? Deci pedepsele se dau în funcţie de instrucţie!? Mhm!! Alo, SNSPA, vreau înapoi la doctorat! (**C. G.**)

● Remarcabil reportajul Ancăi Nicoleanu din *Cotidianul,* intitulat „Românii s-au călcat în picioare să-l fotografieze pe Ion Dolănescu". Ziarista nu a surprins (cu un ochi neutru, de cameră fotografică) decît procesiunea de la Ateneu, cînd „puhoiul" risca să spargă geamurile năvălind înăuntru, iar cei care ajungeau în dreptul catafalcului fotografiau sau filmau de zor cu telefoanele mobile, dar – vorba unui participant – „Aici a fost cum a fost, să vezi omor la biserică şi la cimitir!". (Alte vorbe „memorabile" auzite de Nicoleanu: „S-au aşezat iar în faţa noastră!", „Du-te acolo că se vede mai bine" şi „Babele mele s-au dus deja la cimitir".) Ionuţ Dolănescu, „în calitate de prim născut al tatălui meu plecat dintre noi", i-a cîntat celebrului tată la căpătîi, cu fiul de numai cîteva luni în braţe, „Lume, lume, soro lume". (**a. l. ş.**)

● Pe str. Viitorului (porţiunea dintre Piaţa Gemeni şi str. Lizeanu) se reface terasamentul, se schimbă şinele de tramvai, se înlocuiesc conductele – nu se mai ştie în ce ordine şi de cîţi ani („memoria locului" zice că de cel puţin doi) pentru că şantierul este încă în toi... Ţinînd cont că un drum de cca un kilometru este „modernizat" în atîţia ani, să se calculeze cît timp va fi necesar – în România – pentru a se face autostrăzile. (**a. l. ş.**)

DATORITĂ JOCULUI SPECTACULOS DE AMĂNUNTE APROXIMATIVE, CEVA DE GENUL „ASTA CE MAI E?" MI SE PARE UN BUN ARGUMENT

● Dintr-un material de „publicitate... cu atitudine" apărut în săptămînalul gratuit *Promo* (nr. 11, 19-25 martie 2009) aflu ce-mi lipsea. Îmi lipseau cîteva „gadgeturi de petrecere", printre care un „pahar luminos": „Acest gadget, pahar luminos cu led-uri, datorită jocului spectaculos de lumini pe care îl face în băuturi se pretează perfect barurilor, cluburilor şi cafenelelor! Nu căuta altceva decît gadgetul pahar luminos pentru moduri *(sic!)* special de a-ţi însufleţi băutura! Pur şi simplu toarnă-ţi băutura preferată, indiferent dacă este Guiness sau Pepsi, în paharul subţire de forma Pilsner, apasă butonul «On» de la baza paharului şi uite, minune! Cu patru tipuri de luminare de care poţi fi fermecat, nu te vei plictisi niciodată de acest gadget pahar luminos genial şi strălucitor. Cu atît mai mult, este făcut din acrylic durabil, aşa că dacă ai băut prea mult şi ţi-a alunecat paharul, nu ai de ce să te temi, pentru că nu se va face bucăţi". În continuare, sînt înşirate datele tehnice ale „paharului luminos". O reţin pe aceea că ar avea „4 moduri de luminare: rotativ, fluctuant, constant şi oprit". (**D. S.**)

● Joia trecută, am aflat de la ştirile Realitatea TV – de cel puţin 20 de ori în interval de cîteva ore – că austriacul Joseph Fritzl a pledat vinovat la toate capetele de acuzare, că şi-a cerut scuze din toată inima pentru că şi-a sechestrat şi violat fiica într-o pivniţă timp de 24 de ani, că a fost condamnat la închisoare pe viaţă, că o astfel de persoană nu poate fi om etc. Reporterul Realitatea TV la faţa locului era pe punctul de a intra în direct a mia oară pentru a spune aceleaşi lucruri, adică nimic, numai că între timp moare Ion Dolănescu. Televiziunile şi trimişii speciali uită de „monstrul din Amstetten" şi trec la „personalitatea celui care a fost...". Cu un lux de amănunte (unde s-a născut, unde a copilărit, unde a cîntat etc.), încît mă întrebam dacă nu cumva fiecare televiziune are un departament special cu ferpare din timp pregătite, *just in case.* Din nou, ore în şir, O T(ele)V(iziune) optînd în mod special să transmită în direct „ultimul drum", priveghiul şi înmormîntarea artistului. Deşi începuseră să mă cam calce pe nervi, parcă mi-e dor, zău, de Mihaela Rădulescu şi ai ei (actual) Dani Oţil şi (fost) Elan Schwartzenberg. (**R. T.**)

● Din pleonasmele feroviare: în gară la Cîmpina, o voce feminină anunţa că trenul rapid de la Baia Mare „are o întîrziere de circa aproximativ o oră". Trenul a avut, într-adevăr, o întîrziere de circa o oră, fiindcă se pare că distanţele dintre gările din România sînt aproximative. (**A. P.**)

● Un „Vis-à-vis" de-al lui Dan Perjovschi: „După ce Fabulospirit ne-a costat nişte milioane, sigur noile milioane cheltuite de Ministerul Turismului vor produce ceva de genul Spiritfabulos". (**M. C.**)

● Din ciclul „noi aventuri ale limbii române": la un post de radio, o doamnă prezentată ca „advaizăr" pe lîngă Organizaţia Mondială a Sănătăţii vorbea despre situaţia tuberculozei în România şi spunea că „bolnavii nu sînt destul de *complianţi*". Asta ce maladie mai e? (**M. V.**)

● Omul zilei, lunii, anului: fotbalistul rapidist Costin Lazăr a contestat un penalty acordat în favoarea echipei sale, la scorul de 2-0. Arbitrul şi-a recunoscut eroarea, anulîndu-şi decizia. S-a titrat imediat: „Gest unic în istoria primei divizii", dar la fel de repede a apărut întrebarea demitizatoare: „Şi la 0-0, tot aşa ai fi făcut?". Răspunsul mi se pare la fel de tare ca gestul: „Nu ştiu". (**R. C.**)

● Un bun argument împotriva reducerii orelor la mai multe discipline umaniste în programa de liceu: ministresa Educaţiei, Ecaterina Andronescu, explicînd, la Antena 3, viitoarea organizare a *after-school*-urilor: „Copiii vor *servi* şi o masă caldă...". (**S. S.**)

„Religia creştină nu este făcută cu adevărat pentru modernitate“

– interviu cu Jean-Yves LACOSTE –

Filozof şi teolog catolic francez, ***Jean-Yves Lacoste*** *este profesor invitat la Universitatea din Chicago, life member la Clare Hall, Universitatea Cambridge. Cărţi publicate:* Note sur le temps. Essai sur les raisons de la mémoire et de l'espérance *(1990),* Experience et absolu. Questions disputées sur l'humanité de l'homme *(1994),* Le monde et l'absence d'oeuvre *(2000),* Présence et parousie *(2006),* La phénoménalité de Dieu *(2008). Coeditor al* Dictionnaire critique de théologie *(2004).*

În prezentarea dvs. pe Wikipedia sînteţi numit un teolog postmodern. Ce părere aveţi despre această paradigmă culturală?

Nu m-am dus niciodată să văd ce spune Wikipedia despre mine! Un lucru este sigur, eu însumi nu aş spune asta. În primul rînd, nu sînt sigur că modernitatea s-a încheiat: dacă nu o definim drept matematizarea realului şi epoca tehnicii, să recunoaştem că se ţine bine. Apoi, eu folosesc de obicei alte cuvinte pentru a vorbi despre ziua de astăzi, cuvinte care nu sînt sloganuri: nihilism, căci sîntem înconjuraţi de el; sfîrşitul metafizicii şi al ontoteologiei. Din „postmodernitate“, aşa cum o cunosc din cîteva texte, aş reţine că ascunde o doză bună de *„whishful thinking“*. Vremurile moderne – dacă îmi permiteţi – au devenit prea moderne pentru noi. Deseori ne-am dori să ieşim din ele. Drama este că cei ce cîntă „postmodernitatea“ vor să iasă prea repede din modernitate şi se mulţumesc cu cîteva semne prevestitoare. Să mai adăugăm şi că religia creştină nu este făcută cu adevărat pentru modernitate. S-a adaptat, desigur, fără să facă o dramă. Au existat încercări de a face teologia euharistiei să coincidă cu noile fizici (să ne gîndim la Descartes). S-au scris teologii *more geometrico demonstratae*. Dar s-a trăit şi o tragedie, divorţul dintre teologie şi spiritualitate. Nu am vreme aici să spun că acest divorţ este fundamental modern şi că el se află la rădăcina celor mai multe dintre necazurile noastre. În această chestiune, teologii postmoderni pe care îi cunosc sînt de aceeaşi părere cu mine. Aş fi, aşadar, de acord să le fiu „simpatizant activ“ pentru cîteva clipe.

„Dacă filozofia şi teologia au ceva în comun, acesta este faptul că ele constituie un efort de gîndire“

Cum vedeţi raportul dintre filozofie şi teologie?

Caut să îl văd şi nu sînt sigur că îl văd foarte deslușit. De o bună bucată de timp mă călăuzeşte un concept, cel al „graniţelor“. Noi avem tendinţa să gîndim în termeni de „limite“. De o parte s-ar găsi filozoficul, iar de cealaltă parte, teologicul. Filozofia ar fi capodopera omului, teologia ar fi primirea unui dar. Filozoful nu şi-ar lua autoritatea decît de la raţiune, teologul nu ar avea altă autoritate decît cea pe care i-o încredinţează Logosul divin. Dar este oare atît de sigur acest fapt? Cînd Kierkegaard şi-a publicat *Fărîmele filozofice,* care vorbesc mai ales despre păcat, întrupare şi mîntuire, de care parte a limitei se situează? Teologia trinitară a lui Hegel este teologie, filozofie, amîndouă deodată, ori nici una, nici alta? Am putea înmulţi exemplele. De aici trag două învăţături. Prima este că unele chestiuni filozofice nu sînt decît filozofice (să ne gîndim la o cercetare asupra ontologiei teoriei mulţimilor) şi că anumite chestiuni teologice sînt lipsite de interes filozofic (problema hirotonirilor absolute, ca să menţionăm un aspect minor în aparenţă, care nu capătă importanţă decît într-o cercetare ecleziologică). A doua este aceea că ni se întîmplă să nu ştim unde ne situăm, întrucît ne aflăm într-o zonă de frontieră. Etichetele pot, aşadar, să înşele. Filozofie? Teologie? În numeroase cazuri răspunsul cel bun este, fără îndoială, refuzul de a răspunde. Şi încă ceva. Dacă filozofia şi teologia au ceva în comun, acesta este faptul că ele constituie un efort de gîndire. Nu e simplu să definim gîndirea. Limba germană ne sugerează că a gîndi – *denken* este apropiat de a mulţumi – *danken*. Sfîntul Augustin (care s-ar fi definit cu siguranţă drept „filozof creştin“, dacă i s-ar fi pus întrebarea!) gîndea tot atît de mult predicînd, pe cît o făcea scriind tratate. Gîndea şi vorbind cu Dumnezeu, ca în *Confesiuni*. Kierkegaard „gîndeşte“ în lucrările sale teoretice la fel de mult ca în *Discursurile edificatoare*. Heidegger socotea aceste discursuri ca fiind mai importante decît restul operei sale. Pe scurt: dacă între filozofie şi teologie există o legătură rodnică, ea constă, poate, într-o vocaţie (şi o aptitudine) pentru „a gîndi împreună“.

În cărţile dvs. îi comentaţi mult pe Husserl şi Heidegger. Credeţi că fenomenologia mai este încă o tradiţie vie în Europa şi în Statele Unite? Ce raporturi există între fenomenologie şi teologia actuală?

Fenomenologia nu a încetat să fie vie şi vivace din 1900 – anul în care Husserl şi-a publicat *Cercetările logice*. Neavînd o ortodoxie, ea are şansa de a nu fi cunoscut niciodată fosilizarea. Şi în loc să fie reprezentată de o şcoală, oricare ar fi ea, ea este prezentă în felurite moduri, care comportă atît o reluare a interesului pentru maeştrii lui Husserl, Brentano şi Stumpf, cît şi o dezbatere cu perioada post-fenomenologică a operei lui Heidegger. Acest lucru nu face din fenomenologie o filozofie dominantă, aşa cum a fost dominantă filozofia analitică în lumea anglo-saxonă. Face din ea, ceea ce contează mai mult, o filozofie pe care este încă înţelept să o consultăm atunci cînd se pun întrebări însemnate. Şi, pentru că sînt francez, îmi veţi îngădui să adaug că Franţa a jucat un rol major în istoria mişcării fenomenologice. Încă din 1930 în franceză se scrie despre Husserl (G. Gurvitch, Levinas). Din 1936 Heidegger este tradus în franceză. Emigrat în Statele Unite, A. Gurwitsch face cunoscute acolo analizele husserliene în sfera conştiinţei. Astăzi, Levinas ori Michel Henry sînt studiaţi atît în lumea anglo-saxonă, cît şi pe pămînt francez. Iar unul dintre prietenii mei a definit într-o zi franceza drept „cineva care transmite filozofia germană în Statele Unite“!

În schimb, legătura cu teologia nu se lasă expusă în mod simplu. Ea este veche: a început cu prietenia dintre Bultmann şi Heidegger. În forma ei actuală, eu intuiesc că fenomenologia poate influenţa teologia întrucît ea (fenomenologia) se interesează de tot ceea ce îi apare conştiinţei şi oferă mijloacele pentru descrierea acelui lucru (sau, mai modest, pentru începerea descrierii) fără să facă o ruptură clară între filozofic şi teologic. La fel ar sta lucrurile cu Heidegger, dar cu prudenţă. În 1930, el îşi ia rămas bun de la *phainómenon* aşa cum îl defineşte Husserl pentru o gîndire a lui *alèthéia* (a adevărului ca neascundere). Acest „Heidegger 2“ (W. Richardson), pentru care adevărul fiinţei nu este adevărul lui Dumnezeu, i-a fascinat totuşi pe teologi, chiar în ciuda lui însuşi. Acest fapt are un motiv. O mare parte a filozofiei recente a gîndit şi gîndeşte adevărul în termeni propoziţionali („p este adevărat“). Heidegger îl gîndeşte altfel: ca dezvăluire. Nu îl gîndeşte ca revelaţie. Însă un teolog care va cunoaşte apropierea şi distanţa ce unesc conceptele de dezvăluire şi revelaţie va învăţa mult de la Heidegger.

„Ziariştii, de fapt, se joacă de-a filozofii“

Care credeţi că este locul filozofiei în cultura contemporană? Mai joacă ea un rol însemnat în dezbaterile publice?

Cultura noastră este, din păcate, o incultură. Acum cîţiva ani, un profesor de la Collège de France, la Paris, a încercat să creeze o catedră de istoria metafizicii pentru unul dintre prietenii mei. Spre surprinderea mea, tentativa a eşuat. Dar uluirea mi s-a risipit cînd un bun cunoscător al locurilor mi-a atras atenţia asupra unei alunecări. Cînd Bergson a fost ales profesor la Collège de France, toţi colegii săi (profesori de matematică, de biologie, de sanscrită...) ştiau că Bergson era cel mai bun filozof francez al generaţiei sale. La începutul secolul XXI, în schimb, matematicianul este incapabil să distingă un ziarist de un filozof bun. Iar situaţia este dramatică. Ziariştii, de fapt, se joacă de-a filozofii. Dintr-odată filozofii se trezesc surghiuniţi în rolul „specialistului“ (ceea ce sînt, desigur, dar fără a fi doar atît). Şi sînt citiţi de studenţii lor, care nu au altă ambiţie decît să devină, la rîndul lor, profesori de filozofie...

Soluţia nu se află în mîinile filozofilor. S-ar afla în mîinile puterii politice – mai cu seamă în Franţa, unde învăţămîntul este controlat cu stricteţe de către stat. E necesar ca tînăra generaţie să înveţe să-i citească pe clasici sau să înghită un pic de matematică a mulţimilor? Pentru generaţia mea nu era o dilemă: noi îi citeam pe clasici – francezi, latini, greci, germani – şi făceam şi matematică (în ceea ce mă priveşte, preferam să-i citesc pe clasici). Astăzi, dimpotrivă, totul se petrece ca şi cum ar trebui să se facă o alegere: ori studii care să ducă la cultură (în sensul grecesc al cuvîntului, la *paideia),* ori studii care duc la o meserie – scuze, vreau să zic la un „job“. Iar elevii urmează cuminte calea ce duce la un „job“. Hans Jonas îşi încheie *Principiul Responsabilităţii* spunînd că numai un „despot binevoitor“ ne-ar putea salva. Nu prea văd instaurîndu-se la noi despotismul. În schimb, văd puterea politică exercitată de analfabeţi. Iar asta nu mă bucură. Cine îi va face pe politicienii noştri să priceapă că învăţarea limbii greceşti şi a filozofiei ne ajută să trăim?

„Creştinismul nu mă interesează prea mult. Mă interesează Cristos; iar el este calea, adevărul şi viaţa.“

Subliniaţi adesea dimensiunea liturgică a omului şi întîietatea experienţei religioase asupra oricărui discurs teologic. Cum armonizaţi liturgia şi conceptul?

Mai întîi o precizare: conceptul de „experienţă religioasă“ figurează printre primele pe care le critic, din simplul motiv că el poate acoperi orice sentiment. Nu îmi place Schleiermacher. Am ales deci să deviez un cuvînt de la sensul lui obişnuit şi să vorbesc despre „liturgie“ pentru a denumi spaţiul în care omul stă în faţa lui Dumnezeu – a lui Dumnezeu, nu a sacrului, divinului, numinosului etc. O alegere este o alegere, esenţialul este ca ea să fie mărturisită. Din punct de vedere conceptual, ea mi se pare avantajoasă din mai multe motive. Cel dintîi este că prezervă transcendenţa lui Dumnezeu de tot ceea ce îşi însuşeşte pe nedrept prestigiul lui. Dacă alegerea mea este acceptată, ideea unei liturgii şamanice ori buddhiste este un cerc pătrat: vor trebui găsite alte cuvinte şi concepte pentru a vorbi despre ele. Cel de-al doilea motiv este că ea consacră o relaţie care se poate situa în sfera afecţiunii, dar nu într-un mod esenţial: poate exista liturgie fără ca omul să simtă cîtuşi de puţin prezenţa Absolutului divin. Iar cel de-al treilea este că o descriere a liturgiei, luată în sensul pe care i-l dau eu, permite o bună înţelegere a ceea ce numim în mod obişnuit „liturgie“ *(cultus divinus, worship, Gottesdienst).* Să faci înţeles „cultul divin“ pornind de la ceea ce numesc eu liturgie este, poate, riscant. Însă este – cred eu – posibil.

Cît despre legătura dintre liturgic şi teologic, nu cred că ridică probleme majore. Pe de o parte, nu există liturgie decît pentru un om care deţine elemente de teologie (un om care crede că *p* sau *q*...). Pe de altă parte, liturgia este elementul esenţial în care trebuie să fie elaborată în mod normal teologia. Teologul se defineşte clasic (Evagrie) ca cineva care se roagă şi care spune o liturgie, e nevoie să precizăm, spune o rugăciune. Admit oricum bucuros că teologia m-a interesat întotdeauna mai mult pentru că te face să cunoşti – *kennen,* decît pentru că te face să înţelegi – *erkennen*.

Ce părere aveţi despre dialogul ecumenic, mai ales între catolici şi ortodocşi?

Trebuie să vorbim de dialog? Am fost trezit la realitate de întîlnirea dintre Patriarhul Athenagoras şi Papa Paul al VI-lea. Din ea a ieşit un *„tomos agapès“:* de acum ne iubim oficial. Mai tîrziu am devenit atît grec cît şi latin mulţumită unor şcoli bune. Îi citesc pe Tereza de Avila şi pe Siluan fără deosebire. Pe parcursul studiilor, diverşi profesori inteligenţi m-au învăţat să rezolv falsele probleme teologice care au dezbinat lumea greacă şi lumea latină. Am ajuns atunci, inevitabil, să accept distincţia lui Soloviev între „latinitate“, realitate intelectualo-culturală, şi „romanitate“, principiu exclusiv teologic. Aşadar fac negreşit parte dintre acei catolici care aşteaptă ziua în care patriarhii Răsăritului şi patriarhul Apusului vor celebra împreună euharistia ce va pecetlui unitatea vizibil regăsită. E cu siguranţă limpede că prezentul vizibil al ecumenismului este în primul rînd cel al unei diplomaţii puţin interesante. Puţin contează: ceea ce s-a făcut este mai mult decît ceea ce rămîne de făcut!

Ce este pentru dvs. creştinismul?

Creştinismul nu mă interesează prea mult. Mă interesează Cristos; iar el este calea, adevărul şi viaţa.

au consemnat Ciprian VĂLCAN şi Alin TAT

traducere din limba franceză
de Cornelia DUMITRU